3 9097 00959182 8

The Morris Rosen Collection

Gift To
BRANDEIS UNIVERSITY
1952

PJ5111
T7
v.17
1912

No. 1. JANUARY, 1912. No. 1

א. ש. זאקס.

צוואַנציג יאָהר פריהער—און איצט.

(צום יובילעאום פון „די צוקונפט").

מיר זאגען דאָס נאנץ אפען, מיר ווילען פון קיינעם ניט בעהאלטען דעם פאקט, דאָס מיר פאנגען אָן ארויסצוגעבען א וויסענשאפטליכען זשורנאל אין זשארגאָן — א נייעם אין דער אַרימער זשארגאָנישער ליטעראטור — נור אלס פּראָבע. די אידישע ארבייטער בעוועגונג וואקסט זעהר שנעל און ענטוויקעלט אויך אזעלכע ארבייטער, וואס ווילען זעהר גרינדליך לערנען די סאָציאלע פראגע פון אונזער צייט און איבערהויפט זיך אויסבילדען; אָבער זיי קענען דאָס ליידער ניט דערנרייכען, ווייל אויך זשארגאָן האָט מען ביז די לעצטע צייט געשריעבען נור באבע מעשיות און בדחנות, און אנדערע שפּראכען קענען זיי ניט אָדער קענען אזוי וועניג, אז זיי זיינען נאָך ניט אימשטאַנד צו פערשטעהן א בוך אדער איין ערנסטען ארטיקעל.

(„צוקונפט" 1892, — דאָס פּראָגראם-ארטיקעל).

ביי אונז איז יום טוב!

די „צוקונפט" טרעט אריין אין דריטען צעהנדליג יאָהר פון איהר עקזיסטענץ. אַזא גרויסער עלטער פאר א צייטשריפט איז דער ערשטער ביישפּיעל אין דער אידישער ליטעראטור, וואו פערשיידענע ליטעראַרישע אונטערנעהמונגען וועלען אין די צעהנדליגע געבוירען און געהן איבער־נאכט. אונטער, ווי יונה'ס קקיון, ניט נאכלאָזענדיג אפילו א זכר אין דער געשיכטע פון אונזער גייסטיגער ענטוויקלונג.

עס איז גענוג צו וואַרפען א בליק אויפ'ן בית עולם פון אונזערע צייטשריפטען און אַנדערע בעלעטריסטישע און וויסענשאפטליכע אויסגאָבען, אויך די אונצעהליגע קברים, וועלכע האָבען זיך צונויפגעקליבען פאר די לעצטע צוואנציג יאָהר אין אונזער יונגער אידישער ליטעראטור, אום צו האָבען א בעגריף פון דער גרויסער פרייד, וואָס פיהלט אָן אונזערע הערצער אין דעם טאָג, וועו מיר זיינען זוכה צו לייגען אין דער „צוקונפט" דעם פונדאמענט פאר איהר דריטען צעהנדליג יאָהר.

צוואנציג יאהר — א שפאן צייט אין דער געשיכטע — איז א גאנצער יובל אין דעם לעבען פון א אידישער צייטשריפט, וואס האט דעם צוועק צו פערפיינערן דעם געשמאק און צו פערטיעפען דעם גדאנק, און א געוואלדיגע עפאכע איז עס אין דעם לעבען פון א אידיש־סאציאליסטישען זשורנאל, וואס האט דעם צוועק צו בעלעהרען און צו ערציהען פאר דער מענשהייטס־בעפרייענדער אידעע פון סאציא־ליזמוס.

שוועד איז צו פלאנצען א סאציאליסטישען קערן אין דעם קאלטען מדבר פון געשעפט און פראפיט, וואו די קעלטען און ווינטען, וועלכע טראגען זיך פון קאפיטאל'ס קעניגרייך, פערניכטען אלע יונגע נאך ניט שטארק איינגעוואורצעלטע סאציאלים־טישע שפראצונגען.

דער גרעסטער טייל פון אזוינע סאציאליסטישע קערנער, פאלענדיג אויף א פעלזיגען באדען, האבען ניט די מעגליכקייט אפילו זיך פונאנדערצואוואקסען און ווערען פערטראגען נאך איידער זיי האבען ענטוויקעלט ווארצלען; פיעלע ווערען מפיל'ס, זיי וועלקען אב נאך איידער זיי זעהען די ליכטיגע וועלט, ניט האבענדיג דעם זכות דערווארעמט צו ווערען מיט א זונען־שטראהל.

און די יעניגע יחידי סגולה, וועלכע האבען שוין דורך גרויסע אנגעשטרענגטע כחות זוכה געווען ארויסצוקומען אויף גאט'ס וועלטעל, ווערען ענטוועדער פערהונגערט פון דער ניט געניגענדער פפלעגע און שטארבען אב אין זייערע וויקעל־יאהרען, אדער טרעטען אראב פון דעם אנגעצייכענטען וועג און געהן איין אויף פערשיעדענע ארטען קאמפראמיסען.

אויך אויפ'ן גורל פון דער „צוקונפט" איז אויסגעפאלען דורכצומאכען א שווערען קריטישען פעריאד, וועלכער האט זיך נאך אויך איצט ניט געענדיגט, אן אונבעשרייבליך הארטנעקיגען קאמפף, אבער די טרייקייט צו דעם סאציאליסטישען אידעאל און די פערגעטערונג פון אלעם, וואס איז שעהן און עהרליך, האבען ניט נאר איהר קיינמאל ניט פערלאזען, נאר האבען איהר נאך געגעבען גענוג כח אריבער צו טראגען די שווערסטע צייטען, אוו דוקא די הויכע אויפגאבען, וועלכע זי האט שטענדיג געהאט אין אויג, האבען איהר ניט געלאזען געשטרויכעלט צו ווערען אן די שטיינער און שטארונגען, וועלכע זיינען איהר געלעגען אויפ'ן וועג.

די „צוקונפט" איז פונ'ם קאמפף פאר איהר עקזיסטענץ ארוים ריין ווי קריס־טאל, און אלע איהרע פרייוד און אנהענגער האבען א פאלקאמע רעכט צו זיין שטאלץ דערמיט און צו מאכען א גרויסען יום טוב לכבוד איהר 20־יעהריגען יובילאום.

* * *

צוואנציג יאהר איז פערלאפען זייט די „צוקונפט" איז געגרינדעט געווארען פון א גרופע אידעאליסטישע אפפערווילינג מענער פאר אלע די, וועלכע „ווילען זעהר גרינדליך לערנען די סאציאלע פראגע פון אונזער צייט און איבערהויפט זיך אויסבילדען".

Т. Г. Грановский (1808).

Н. И. Пирогов (1807—1881).

Гр. Д. Филаретов (1906 изд. 1910).

К. Д. Кавелин (1811 изд. 1911).

Д. И. Менделеев (1892-94—1904-05).

Ал. Ив. Чупров (1902 „Вестник“).

Гр. Ал. Джаншиев (1894-97).

Сергей Александрович Муромцев. (1909 изд. 1910).

Т. Г. Грановский въ „Р. Архивѣ“.

132624

מיט גרויסע ספיקות זיינען אַט דיעזע פּיאָנערען צוגעטרעטען צו זייער אונטער־נעהמונג. די גרינדער און אַרויסגעבער אליין האָבען דאָן ניט געגלויבט, אז די „צוקונפט" זאָל קענען עקזיסטירען און זיך עטאַבליקלען אין האָבען זייער אונטערנעה־מונג בעטראַכט נאָר אלס עקספּערימענט, אלס פּראָבע.

דיעזע פּראָבע איז אַבער געווען זעהר א גלוקלעכע. די „צוקונפט" האָט גע־פונען א באָדען אונטער זיך און א דאַנק די אַנגעשטרענגטע כחות פון די אַרויסגעבער און מיטאַרבייטער, איז זי געוואָרען טיפּ, טיפּ אייגענווארצעלט אין די מחות און אין די הערצער פון די מעהר פּראָגרעסירטע עלעמענטען. זי איז מיט דער צייט געוואָרען א נויטוועדיגקייט אין אונזער ענטוויקלונג, זי איז געוואָרען דער מיטעלפונקט, אַרום וועלכען עס האָט זיך קאָנצענטרירט דאָס שעהנסטע, דאָס בעסטע און דאָס עהרליכסטע פון אונזער אידישער גייסטיגער וועלט.

מיט צוואנציג יאָהר צוריק, בייס גרינדען, זיינען די אויפגאבען און די ציעלען פון דער „צוקונפט" געווען זעהר בעשיידענע, איהרע אַרויסגעבער און רעדאקטערע האָבען נאָר אין אויג געהאַט אזעלכע לעזער, וועלכע „קענען ניט קיין אנדערע שפּראכען, אָדער קענען אזוי וועניג, אז זיי זיינען נאָך ניט אין שטאַנד צו פערשטעהן א בוך אָדער אן ערנסטען ארטיקעל". היינט זיינען אונזערע אויפגאבען פיעל גרעסער. מיר אפּעלירען צו די קעפּ און צו די הערצער ניט נאָר פון די יעניגע, וועלכע קענען ניט קיין אנדערע שפּראכען, נאָר אפּילו פון די, וועלכע קענען בעקומען בילדונג און אויפ־קלערונג א ו י ך אין אַנדערע שפּראכען. די „צוקונפט" איז געוואָקסען און האָט אויפ־געהערט צו זיין בלויז א פערמיטלער, אן איבערגעבער פון אנדערע ליטעראַטורען, פון אנדערע מיינונגען. די „צוקונפט" איז היינט אליין געוואָרען די ערשטע קוועלע פון דענקען, און אפילו אזוינע לעזער, וועלכע זיינען אויך „אין שטאַנד צו פערשטעהן א בוך אָדער אן ערנסטען ארטיקעל אין אן אנדער שפּראך", בעקומען א גייסטיגע בע־פרידיגונג אין דער „צוקונפט".

די „צוקונפט" איז היינט אייגער פון די מעהר גאַכטעטע און מעהר גליבטע זשורנאַלען, אויף וועמענם זייטען עס ווערען בעהאַנדעלט מיט גרוים ערנסט און זאָך־קענטנים די פּראָבלעמען פונ'ם מענשליכען דענקען בכלל און די אויפגאבען פון דער אינטערנאַציאָנאַלע בפרט. צו די ווערטער פון „די צוקונפט" הערט מען זיך אויפמערק־זאם אייך, און איהרע מיינונגען ווערען הויך געשעצט. די „צוקונפט" האָט אויפגעהערט צו זיין א פרעמד לייכטענדער שטערן, וועלכער ווארעמט זיך אָן פרעמדע זונען, פון וועלכע ער איז בלויז א בלאַסער אבשיין. די „צוקונפט" לייכט מיט איהר אייגענער ליכט, ווארעמט מיט איהר אייגענער ווארעמקייט, זי איז געוואָרען א זעלבסט־שטראהלענדער קערפער, וועלכער שיינט און דערקווייקט אלע די, וועלכע לעכצען נאָך אן ערנסט און בעלעהרענד ווארט, ניט וועניגער, ווי די זשורנאַלען אין אַנדערע שפּראכען.

די היינטיגע מיטאַרבייטער פון „די צוקונפט" האָבען אויפגעהערט צו זיין די איבערקייער, די איבערזעצער און פאָפּולאריזאַטאָרס פון אלטען חדר, וועלכע האָבען בלויז געהאלטען אלס זייער אויפגאבע מודיע צו זיין, וואָס יענער גדול זאָגט,

וואָס יענער גאון דענקט, ווי יענער פיהרער בעוועגט זיך; אונזערע מיטאַרבייטער זיינען זעלבסטשטענדיגע סיי אין זייער דענקען, סיי אין זייער טהון. זיי זיינען אַליין די וואָרט־פיהרער פון יעדען נייעם געדאַנק, פון יעדער נייער שטרעבונג.

די „צוקונפט" האָט אויפגעהערט צו זיין די צווייטע שטימע און צו שפּיעלען די צווייטע פיעדעל אין אונזער געדאַנקען וועלט. זי איז איצט געוואָרען דער טאָן געבער פון אַלעם, וואָס איז שהען און קרעפטיג, — דער גייסטיגער פיהרער פון דעם מעהר פאָרטגעשריטענעם אידישען עולם.

* * *

מיט צוואַנציג יאָהר צוריק, וועז די „צוקונפט" האָט אָנגעפאַנגען צו ערשיינען, האָבען אונזערע אידישע בריטיע מאַסען נאָך ניט געהאַט קיין ליטעראַרישע שפּראַך. זיי האָבען געהאַט נאָר א „זשאַרגאָן", אויף וועלכען מען האָט געשריעבען בלויז „באבע מעשיות און בדחנות" — היינט, נאָך צוואַנציג יאָהר, האָט זיך דער „זשאַרגאָן" ענטוויקעלט אין א שהענע אידישע שפּראַך; פון די „באבע מעשיות און בדחנות" איז אויסגעוואקסען א גרויסע ליטעראַטור, וועלכע פערנעהמט וויט ניט דעם לעצטען פּלאַץ צווישען אנדערע ליטעראַטורען. און מיר האָפען, אז מען וועט אונז ניט חושד זיין אין זעלבסט־בעריהמעריי, וועז מיר וועלען בעהויפּטען, אז אין דיעזע ריעזיגע שריט, וואָס מיר האָבען געמאַכט פאָרווערטס, איז ניט וועניג צו פערדאַנקען „די צוקונפט" וואָס איז געווען אין אלע צייטען דער אַרגאַן פון פאָרטשריט און פראָגרעס.

אונזער אויפגאבע איז דאָ ניט צו שילדערען אויספיהרליך די אויפקלעהרונגס־ראָליע, וואָס די „צוקונפט" האָט ערפילט אין דער אידישער ארבייטער בעוועגונג, ווי אין אידישען לעבען בכלל. מיר ווילען דאָ ניט ערצעהלען פון די ליטעראַרישע און ווייסנשאַפטליכע קרעפטען, וועלכע זי האָט ענטוויקעלט אין פערלויף פון איהר עקזיסטענץ. די יאָהרגאנגע „צוקונפט" ליגען פאר אלעמען און יעדער קען אליין אורטיילען איבער איהרע פערדינסטען. מיר ווילען נאָר דאָ מודיע זיין, אז אויך אין דער צוקונפט וועט די „צוקונפט" געהן אויף איהר אָנגעצייכענטען וועג און וועט יעדע פראָגע פון אונזער סאָציאַלען און נאַציאָנאַלען לעבען בעלייכטען דורך פּאַך־מענער, וועלכע־וויסען וואָס צו זאָגען און פערשטעהן ווי צו זאָגען. די „צוקונפט" וועט אויך אין דער צוקונפט זעהן צו געבען דאָס בעסטע און דאָס שעהנסטע, וואָס דער אידישער ראדיקאלער גייסט שאפט.

ארומגערינגעלט מיט פערגרעסערטע מחנות לעזער און אנהענגער, און מיט א גאַנצער רייהע מיטאַרבייטער אויפ'ן פעלד פון דער וויסענשאפט, אַזוי אויך אויפ'ן פעלד פון שעהנער ליטעראַטור און קונסט — טרעטען מיר אַריין מיט די בעסטע אויס־זיכטען און האָפנונגען אין דריטען צעהנדליג יאָהר פון אונזער עקזיסטענץ.

מ. ווינטשעווסקי.

די „צוקונפט", איהר געשיכטע און איהר אויפגאבע.

עץ — און אויב — איך וועל אמאל דערקריכן אין מיינע עראינערונגען ביז דעם יאהר 1892, וועל איך קלאר מאכען פאר די אמעריקאנישע לעזער פון דער „צוקונפט", ווי אזוי דער פונדאמענט פאר'ן מאגאזיכען זשורנאל, מיט א סאציאליסטישער טענדענץ, איז געלעגט געווארען אין לאנדאן.

איצט וועט נעניג זיין צו זאגען, אז די לאנדאנער צייט־שריפט „פרייע וועלט" איז געגרינדעט געווארען מיט דריי פיערטעל יאהר פריהער.

און נאך עטוואס:

גלייך נאך דער גרינדונג פון דער „פרייער וועלט" האט גאלאפ, וועלכער איז געווען דער רעדאקטאר פונ'ם „ארבייטער־פריינד" און האט נעזאלט רעדיזשירען די „פרייע וועלט", אנגעפאנגען צו שטארבען, — האט אנגעפאנגען צו גוסס'ען, און זיין גסיסה האט געדויערט ביז'ן 12טען יאנואר, 1892, וועו ער האט אויך אימער צוגעמאכט זיינע אויגען.

דאם איז נעווען אין לאנדאן.

אין ניו יארק איז ארום יענע צייט, אפשר אין דער זעלבער וואך, וועו מיר האבען גאלאפ'ען בעגראבען אין דער ערד און בעהאלטען אין הארצען, ערשיינען דער ערשטער נומער „צוקונפט".

אין א נעוויסען זינן האט דיעזע נעבורט מיט דיעזען טויט געהאט א סמיכות הפרשה: עם האט זיך נעענדיגט איין פעריאדע און עם האט זיך אנגעהויבען א צווייטע.

אפשר ניט קלאר־אויסגעשפראכען, האט דאם נעהאט צו בעדייטען, אז דער מארקסיזמום האט ביי אונז, אידישע סאציאליסטען, פערנומען דעם ארט פון דעם רעוואלוציאנערען סאציאליזמום. אויף דעם פלאץ פון א האלב־מארקסיסטישען, האלב־בלאנקיסטישען שטאנדפונקט, וועלכער איז חוץ דעם נעווען ארומנערינגעלט מיט טראדיציעם פון דער נארדנאיא־וואליא בעווענונג אין רוסלאנד, נאך ניט אין גאנצען פריי פון אילוזיאנען, וואם זייער מקור איז געווען אין דעם „ארטעל" אין דעם „מיר" פון דער פאר־קאפיטאליסטישער פעריאדע אין יענער מדינה, — אויף דעם פלאץ, זאג איך, פון דאם אלעם איז ערשיינען א מעהר אדער וועניגער איינהייטליכע וועלט־אנשויאונג, וועלכע האט מיט דער צייט אנגענומען דעם כאראקטער און די געשטאלט פונ'ם היינטיגען מארקסיזמום.

ווי איך האב אין די לעצטע יאהרען שוין ביי פערשיעדענע געלעגענהייטען אויסגעטייטשט, איז דיעזער ענטוויקלונגס־פראצעס ניט אויסשליסליך א אידישער. אין איין פאלמע, אדער אין אנדערער איז דאם געווען דער פאל אומעטום, ביי אלע נאציאנען. דער אמת איז, אז דער מארקסיזמום איז אויסגעוואקסען און האט פערנומען זיין פלאץ אין דער וועלט ערשט נאך דעם טויט פון קארל מארקס, פונקט אזוי ווי דאם יודענטהום — דער יודאאיזמום, אויב איהר ווילט — אלם א וועלט אנשויאונג און אן אנגענומענע רעליגיאן, האט זיך ענטוויקעלט ערשט נאכ'ן ערשטען חורבן, און נראדע אזוי ווי דאם קריסטענטהום איז געווארען א וועלט־רעליגיאן ערשט עטליכע הונדערט יאהר נאך דעם טויט פון יעזוס.

וועו מיט אפענע אויגען, וועד נאכגעהענדיג וואו „אלע נעהען", איז יעדער פון אונז, פרייהער אדער שפעטער אנגעקומען צום ציעל. אויף דעם אופן איז די „צוקונפט" ביסלעכווייז געווארען דער פיהרער פון די אידישע סאציאליסטען, דער פערטרעטער פון דעם אידישען מארקסיזמום.

ווי איך וועל, האף איך, בעווייזען איידער דער לעזער וועט זיין צו ענד מיט דיעזען אריטיקעל, הויבט זיך איצט אן פאר אונז א נייע פעריאדע, פאר דער „צוקונפט" איז דא א נייע אויפקלעהרונגס־ארבייט, וועלכע זי וועט ענטוועדער ערפילען, אדער א ניט, וועט איהר פלאץ

LE CAPITAINE LAFFERTY-WHITE DU "H. MARTIN"

MICHELMORE LIEUT. (ELU LOCAL DU LIEGE) : G. GALONI, SECRT. C. FRATELLI (CAMPANIE) ARTH. MEADOWS (NORTHUMBERLAND)
MICHELMORE LIEUT. (ELU LOCAL DU LIEGE) : LT. G. GALONI, N. A. ISOD (CAMPANIE) LT. AC. CROSS, LT. R. BLOOM, C. E. TILL

פערנעהמען אנאנדער מארקסיסטיש־אידישער ארגאן.

* * *

מיין מיט־ארבייטערשאפט אין דער „צוקונפט, האט זיך אנגעהויבען מיט א געדיכט („שטימען אין דער לופט"), וועלכעם איז ער־שיענען אין דעם דריטען העפט פון דעם ערשטען יאהר־גאנג.

צו יענער צייט, איז די „פרייע וועלט", דאן אונטער די רעדאקציע פון מ. בארנאוו, מיר געווארען וואם א חדש לעננער, אלץ וועניגער סימפאטיש. די געשעכטיגקייט פערלאנגט, אז דא זאל גלייך בעמערקט ווערען, אז די פערזונ־לישקייט פונ'ם נייעם רעדאקטאר האט דערמיט קנאפ וואם געהאט צו טהאן: איך האב אונטער זיין רעדאקציע נאך עטליכע חדשים געשריעבען. די „פרייע וועלט" איז פשוט געווארען א צייט־שריפט, אין וועלכער איך האב זיך געפיהלט ניט היימיש.

מיט פערגעניגען האב איך זיך דארום אב־גערופען אויף דער איינלאדונג פון פיליפ קראנץ, און אין די 2 — 3 יאהר פון דער גרינדונג פון דעם נייעם זשורנאל ביז מיין אנקומען אין אמע־ריקא האב איך דער „צוקונפט" געגעבען דאס בעסטע, וואס מיין ארעמע פעדער האט פערמאגט.

כדי צו ערפילען אן אנדער פפליכט געגען א פערזאן, פון וועלכער איך שטעה אויף היינט זעהר ווייט, מוז איך זאגען, אז אב. קאהאן, האט דאמאלס פיעל בייגעטראגען דערצו, אז איך זאל מיט לוסט און ערגעבענהייט ארבייטען פאר די „צוקונפט". וועז ער האט איבערגענומען די רע־דאקציע פון דער „צוקונפט", האט ער מיך פשוט עקספלואטירט פאר'ן זשורנאל, און דער רעזול־טאט איז געווען, די סעריע ארטיקלען אונטער'ן נאמען „די לעבענסבעשרייבונג פון דעם משונע־נעם פילאזאף — געשריעבען פון איהם אליין", אן ארבייט, וועלכע איז מיר אליין אימער ליעב געבליעבען.

אז ניט דער רעדאקטאר, ניט דער שרייבער, האט פינאנציעל דערפון נארנישט געהאט, איז זעלבסטפערשטענדליך, און די „עקספלואטאציע" איז אויף דעם אופן געווען א גאנץ אונשולדיג־לישם־שטים'דינע.

* * *

וואם מיר האט צו אלע צייטען, אונטער אלע רעדאקציאנען, זעהר וועניג נעפעלען אין דער „צו־קונפט", איז נעווען די „וויסענשאפט".

אין די 48, שפעטער 64 זייטען איז נעווען וועניג נעניג פלאץ פאר די סאציאל־פאליטישע ארטיקלען און די ליטעראטור. אפילו דיעזע בייי־דע אבטהיילונגען האבען געליטען פון מאנגעל אין פלאץ, און אויף „שונאי־ציון" געזאגט גענוג־רען וואם האט דעם לעזער געקענט געבען אין עטליכע פיידושעס פון מאנאט צו מאנאט.

וועז אבער מען האט, זיך דערמיט ניט בע־ניגענדיג, נעוואלט האבען יעדען חודש וויסען־שאפט אויף, האט מען פשוט, מיט די בעסטע כוונות, גענארט אי זיך אליין, אי דעם עולם.

דיעזער עולם האט דערצו ניט נעהאט די נויטיגע פארבילדונג, ווי דאם וואלט נעווען דער פאל, ביי אזא זשורנאל געשריעבען פון טייטשען פאר טייטשען. חוץ דעם איז גלאט ניטא א ווי־סענשאפטליכער געגענשטאנד, וועלכען מען קען נרינדליך, אפילו אויבערפלעכליך, דערביי אבער עהרליך, בעהאנדלען אין 7 — 8 זייטען אידיש, וואם דאם איז קנאפע 4 — 5 זייטען ענגליש, אדער רוסיש, צוליעב דער ארימקייט פון אונזער שפראך.

עס איז בדרך כלל אן אונמעגליכע אונטער־נעהמונג צו נעבען אין דער צאהל זייטען, אין וועלכע די „צוקונפט" איז ערשיענען (א צייט־לאנג) אפילו אונטער מיין רעדאקציע, וועז דער זשורנאל איז נעווען פיעל נעריכטער געזעצט, ווי היינט, א „סייענטיפיק אמעריקאן" מיט א דייטשע „נייע צייט", מיט כאפט אייך אן, אזא זשורנאל ווי „מאנסי", אלעס צוזאמען אונטער איין דעקעל.

נעקומען איז דאם אויף א גאנץ נאטירליכען אופן, אזוי אז אין דעם קען קיינעם פון די גרינ־דער און די ערשטע רעדאקטערע קיין פארוואורף ניט נעמאכט ווערען. מיט צוואנציג יאהר צוריק איז טאקע נאך ניט נעווען אפילו ניט קיין אנ־הויב פון א ליטעראטור, סיי אין דעם פרט פון סאציאליזמוס, סיי אין וויסענשאפט, סיי אין אונטערהאלטונגס־שריפטען.

מיין בראשורע „יהו אור", פיינענבוים'ס „אידישע הילף", „וואם וועלען די סאציאל־דע־מאקראטען" פון אב. קאהאן און ל.מילער'ס אי־בערזעצונג פון לאפארג'ס „רעכט אויף פויל־קייט", זיינען, דאכט זיך, נעווען אלץ, וואם מען האט דא צו יענער צייט נעקענט געבען דעם ארבייטער אין האנד ארויין בנונע צום סאציאליזמוס.

די ליטעראטור איז בעשטאנען פון אלערליי

מעשה־ביכלאך, וועהרענד, די ווייסענשאפט האט נאך גאר קיין קרוב און קיין נואל ביי אונז אידען ניט געהאט. אזא זאך, ווי די היינטיגע אידישע אויסגאבען פון בערנשטיין'ס וויסענשאפטליכע פאלקס־ביכער, וועלכע איז ערשיענען מיט א יאהר אדער צוויי צוריק אין לאנדאן, וואלט דאן אויסגעזעהן ווי א חלום־בעשאפענע ווילדע אוטאפיע.

אונטער אזעלכע אומשטענדען איז די ארי־מע „צוקונפט", ווילענדיג אדער ניט ווילענדיג, נעווען געצוואונגען, צו געבען אין יעדען העפט פון אלין צו־ביסעלע, — אלע חודש אן עס־לעפעל פון וויסענשאפט, ליטעראטור און סאציאליז־מוס.

* * *

אין 1897 איז געווארען געגרינדעט דער „פארווערטס" און די „צוקונפט" אבגעשטעלט.

פיעלע זיינען געווען די גרינדע דערפון. עס איז אונמעגליך זיי אלע אויסצורעכענען אין דער ראהמקע פון א קורצען ארטיקעל. איך וועל דא דערמאנען צוויי פון זיי.

מיט דער גרינדונג פונ'ם „פארווערטס", האבען אלע, וואס האבען אין דעם אנטהייל גע־נומען, כמעט זיך אליין אויסגעשלאסען פון דער אלטער סאציאליסטישער ארבייטער פארטיי; פיעל פריהער, הייסט דאס, איידער דער אויס־שלום איז געקומען פארמעל פון אויבען.

וועז דאס איז געווארען א טהאטזאך, זיינען די קרעפטען, וואס האבען פריהער געווירקט ביין זשורנאל, צוטיילט געווארען. קראנין, פייגענבוים, דר. קאספע און אנדערע, זיינען געבליבען אין דער אלטער פארטיי, און ביין „אבענד־בלאט", וועהרענד, זאמעטקין, קאהאן, מילער, ליעסין, דר. פעסקין, יעקב גאדרין (צווישען די ניט פאר־טיי מענער, הגם ער איז א קורצע צייט געווען א מיטגליעד פון דער נייער פארטיי) און איך זיינען צוגעשטאנען צום „פארווערטס".

דאס צווישען די שרייבער. צווישען די טהוערם איז דאס זעלבע געשעהען. מענשען, וואס האבען פריהער געארבייט שולטער־ביי־שולטער ביי דער „צוקונפט" זיינען איצט געווען אין צווי פיינדליכע לאגערן.

מיר פון דער „אפאזיציע", האבען ניט נאר ניט געהאט אליין די קרעפטען ארויסצוגעבען, וויי פריהער, אלע מאנאט דעם זשורנאל, מיר האבען דאס ניט געקענט צוליעב אנאנדער גרונד, — דעם צווייטען פון די דערמאהנטע צווי.

דער „פארווערטס", איז נעמליך געגרינדעט געווארען אהן געלד, אהן קרעדיט, אהן אויס־זיכט אויף עקזיסטענץ. מעהר ווי דאס. אין זיין ביזנעס דעפארטמענט זיינען געווען וועניג מע־שען מיט ערפאהרונג אין טעגליכע צייטונגען, ווייל די, וואס האבען דאס געהאט, זיינען כמעט אלע געבליעבען ביין „אבענד־בלאט". אין דעם רעדאקציאנעלען דעפארטמענט איז געווען נאך ערגער. אלע זיינען מיר געווען, מעהר אדער וע־ניגער, אלטע הענד, אבער אויך ניט אין דער טעג־ליכער צייטונג. זאמעטקין האט, דאס איז אמת, שוין ביים „אבענד־בלאט" געהאט א טעגליכע טהעטינקייט, אבער נאר ביים פעליעטאן. מחשבות'ן, ער איז טאקע געווען דער פערפאסער פון דעם ערשטען ראמאן אין „פארווערטס", מיט אב. קאהאן אלס א מין סופליאר.

בקיצור, די אבנעשפאלטענע האבען נע־האט גענוג צו טהאן, אום וווי עס איז אויפצוהאל־טען דעם „פארווערטס" (אויב עס איז וועז עס איז געווען א געלונגענער „תולה ארץ על בלי מה", וואס מענשען האבען נאכגעטהאן דעם רבונו־של־עולם, איז דאס געווען אונזער ארבייט צו יענער צייט) און האבען, פערשטעהט זיך, אפילו ניט געקענט טראכטען וועגען די „צוקונפט". די נע־נאסען, דאנעגען, וואס זיינען געבליעבען ביים „אבענד־בלאט" האבען אויך געהאט גענוג צרות אהן דער „צוקונפט".

ערשט נאך דער פעראייניגונג פון דער נייער (דעמב־)פארטיי מיט דעם אנטי־דעליאניסטישען פליגעל פון דער סאצ. ארב. פארטיי, אין וועל־כער עם איז דערווייל געווען פארגעקומען א נייע שפאלטונג, — ערשט דאן, אין 1901, האט מען געקענט אנהויבען טראכטען וועגען א תחית־המתים פאר'ן אלטען סאציאליסטישען זשור־נאל.

און ביסלעכווייז, דורך א בעוועגונג „פון אונטען", איז אין אנהויב פון 1902, פונקט מיט 10 יאהר צוריק, וויעדער אמאל ערשיענען די „צוקונפט" אין דעם אידישען קוואדראטאל פון ניו יארק.

יענעם יאהר איז דר. קאספע געווען איהר רעדאקטאר די ערשטע 6 חדשים, און אויך די צווייטע, בלייבענדיג ביים זשורנאל ביז אויך בין אוועק געפאהרען אויף א יאהר קיין סען־פאול (מינעסאטא). אין 1903 האט די „צוקונפט" רע־דיזשירט ב. פייגענבוים, פון איהם האט זי קראנין איבערגענומען אין 1904. וועלכער

האט זי איבערגענעבען פאַרנבערג'ן אין 1906. אין 1907 איז זי איבערגענאַנגען אין יעקב מילק'ס הענד, וועלכער האט זי רעדיזשירט ביז'ן יולי מאַנאַט, וועו איך האב זי פון איהם איבער־ נענומען אויף צוויי־א־האלב יאהר.

דאם יאהר 1910 איז די רעדאקציע גע־ פיהרט געוואָרען פון ק. פאַרנבערג, אלס מע־ נעדזשינג־עדיטאר מיט א רעדאקציאָנס־באָארד. פון יאנואר 1911 איז דער מענעדזשינג־עדיטאר נענ. א. ש. זאקס. אין דער רעדאקציאָנס־באָארד איז נענ. ל. ב. בודין דער, וואס זעהט זיך רע־ נעלמעסינגער און עפטער, ווי די אַנדערע, פאר אונזערע לעזער.

אין דיעזען „באָארד" זיינען היינט פאַראן צוויי נענאַסען, וועלכע זיינען פריהער געווען פראַמינענט אין „בונד". דאם זעלבע קען מען זאָגען וועגען דעם איצטיגען מענעדזשינג עדי־ טאר, ווי אויך וועגען אן אַנדער „אינוועניגסטען" מענשען, אונזער גוטען נענאַסע שכנא עפשטיין.

דיעזער פאַקט — צו וועלכען איך וואָלט קענען צוליגען, אז מיין געווען סעקרעטער בייס זשורנאל, ס. ק. שנעעפאל, איז אויך נע־ וען א בונדיסט אין רוסלאַנד — ברענגט מיך צו דעם לעצטען טהייל פון מיין היינטיגען אר־ טיקעל, היינו, צו דער נייער אויפגאבע, וואס איך זעה פאר אונזער מאַנאַטליכען זשורנאל אויף להבא.

זאָגען וואָלט איך נאָר איידער איך נעה ווייטער, אז די עקזיסטענץ פון דער „צוקונפט", אין דער ערשטער צייט פון איהר וויעדער־אויפ־ לעבונג איז צו א נרויסען טהייל דער פערדיענסט פון אונזער בראַווען, אלטען נענאַסע נעטטער, איהר דעמאָלסדיגען מענעדזשער.

ווי איך הער, טרעף איך זיך מיט איהם אין דיעזען יובילעאום־נומער, וואו ער האט אויך אן ארטיקעל, און אין נעדאַנקען דריק איך דעם אל־ טען פרייַנד, מיט'ן יונגען קאָפ אונטער די וויי־ סע האָר, הערצליך די האַנד.

* * *

די מיטאַרבייטערשאפט פון פיעלע בונדיס־ טען אפילו אייידער די „צוקונפט" איז אויפגע־ נאנגען אין מיינע הענד, האט ניט נעקענט בליי־ בען אהן נעווייסע פאלגען.

די אידישע נאציאנאלע פראגע האט גע־ מוזט בעריהרט וועדען דורעקט אדער אינדירעקט, וועו אויך זעהר, זעהר ניט גרינדליך. דעם „בונד'ס" שטאַנדפונקט צו דיעזער פראגע האט זיך געמוזט אברופען אויף די בעהאַנדלונג פון רעליגיאָן און אידישקייט. די אמאליגע אפיקורסות האט געמוזט מאכען פלאץ פאר די היינטיגע, רוהיגערע, וויסענשאפטליכערע און ניכטערערע מעטהאדע. דר. זינזבורג'ס „תלמוד" און אבראמאוויטש'ס „ענטשטעהונג פון תנ"ך", זיינען פון דעם סאָרט ארטיקלען, וועלכע איך האב דא אין אויג. אין צביון'ס „אידישקייט" פון דיעזען יאהר, למשל, פיהלט זיך אויך דער „בונד" און זיין שטעלונג צום אידישען פאלק, און אזוי ווייטער.

אין דיעזען צוזאמענהאנג מעג איך מיר פערגינגען אויסצולאָזען אלע אנדערע בונדיסטען, וואס האבען מיטגעארבייט אין דער „צוקונפט" אין די לעצטע יאהרען. איך בעריהר דאס אלעס נאָר כדי צו זאגען, אז אין דער קומענדיגער צייט דארפען מיר אין דעם זשורנאל זעהן מעהר „בונ־ דיזמוס" אזוי גוט ווי מעהר בונדיסטען.

איך וויל זעהן מיין נעדאנק קלאָר צו מא־ כען אין עטליכע שורות, אין אלגעמיינע שטרי־ כען. אויספיהרליך צו רעדען איז דא ניט דער פלאץ.

די אסימילאציע, אלס א סאציאליסטישע פפליכט פאר אידען — הגם ניט פאר טייטשען, פראנצויזען און אנדערע — איז, דאכט זיך, אזוי גוט ווי טויט.

צוויישען די שטענדיגע מיטארבייטער איז נענ. בודין, דער אייניגער אסימיליאנט,און ביי מיר איז קיין שום ספק ניטא, אז דיעזער מאן, דער בעדייטענסטער מארקסיסטישער טהעאָרע־ טיקער אין אמעריקא, ניט דוקא צווישען אידען אליין, וואלט זיכער לאנג איבערגענאנגען צו אונ־ זער שטאַנדפונקט, וועו ער וואלט די נאציא־ נאלע פראגע ניט פשוט פערנאכלעסיגט. ער זעהט זי ניט, איינפאך, וויל ער קוקט אנדערש־ וואו.

וועו אבער מיר האבען שוין עררייכט די מדרגה פון, ערשטענס, פערשטעהן, אז דערמיט וואס מיר וועלען פאר איהר פערמאכען די אויגען וועט די אידען־פראגע ניט פערשווינדען; צוויי־ טענס, אז מיר דארפען און קענען בלייבען אידען אלס סאציאליסטען, וויי מיר דארפען און קענען מאכען סאציאליסטען צווישען אידען, — וועו, זאג איך, מיר האלטען שוין אזוי ווייט, קענען מיר דא ניט בליבען שטעהן.

מיר מוזען זיך אליין זאגען, אז אונזער סא־

ציאליסטישע פראפאגאנדע טאר זיך ניט בע־
שרענקען הויל אויף פרעדיגען אבסטראקטע פרינ־
ציפען אין ארבייטער־קרייזען אליין, וויל מיר
קענען דאס טהאן, ניט פערלאזענדיג דעם באדען
סוג'ם קלאסענקאמפף.

מיר מוזען, חוץ דעם אנערקענען, אז אונזער
אגיטאציע טאר ניט בלייבען בעשרענקט אויף מא־
כען סאציאליסטישע וואוטערס אליין, וויל דאס
מאכט אונזער טהעטיגקייט אונפרוכטבאר 11
חדשים אין יאהר. די פראזע וועגען עפענען דעם
קאמפיין דעם טאג נאך עלעקשאן, איז א גאנץ
שעהנע, אבער וויט פון זיין אינגאנצען ריכטיג.

אויב אבער מיר זאלען פראפאגאנדירען ניט
הויל אבסטראקטע אידעען, ניט דוקא אין ארי־
בייטער־קרייזען אליין, און ניט לשם קאמפיין
און וויטער גאר ניט, דאן איז זעלבסטפער־
שטענדליך, אז מיר מוזען זיך בעשעפטיגען מיט
אנדערע, מיט אידישע, אנגעלעגענהייטען און
דאס טהאן טאקע אלס סאציאליסטען, וואס
שטעהען אויף דעם באדען פון קלאסענקאמפף;
טאקע אלס מענשען, וואס זיינען געוואוינט צו
קוקען אויף זאכען דורך מארקסיסטישע ספע־
קולען.

פאר די „צוקונפט" אין די קומענדע יאהרען
וועט, נאך מיין מיינונג, שטעהן די פראגע —
ווי אזוי קומט מען צו די אידישע מאסען און
וואס פאר אן אינטערעס דארפען מיר נעהמען אין
אידישע אנגעלעגענהייטען כדי צו טהאן דיעזע
צוויי זאכען:

1. צו מאכען די אידישע מאסען פאר דעם
וויכטיגען טהייל פון דער סאציאליסטישער ער־
מעה, וואס זיי דארפען זיין, לויט נאך זייער אינ־
טעליגענץ און זייער געניגטהייט צו ראדיקאלע
אידעען און

2. צו וועקען אין די סאציאליסטישע גע־
נאסען דעם געפיהל פון יענער אמת'ער אידיש־
קייט, וואס האט פאר זיך אומעטום א באדען,
געפינט פאר זיך אין יעדער שפראך אן אויס־
דרוק, און נויטיגען זיך ניט אין אבערגלויבען
און פוסטע צערעמאניעס, כדי צו פערדינענען
דעם אידישען נאמען.

איך שלים מיט פאלגענדער קאנקרעטער
בעמערקונג, איבערלאזענדיג אויף אן אנדערס־
מאל א גענויעם ענטפער אויף דער פראגע: וואס
צו טהאן?

אויב פון די 60 מיליאנען דייטשען אין
דייטשלאנד זיינען פארען 830 טויזענד ארגאני־
זירטע סאציאליסטען, דארפען אין דער זעלבער
פראפארציע פון די צוויי מיליאן אידען אין אמע־
ריקא זיין א דרייסיגטער טהייל פון 830 טויזענד,
היינו 28 טויזענד אידישע סאציאליסטען. ניט
וועניגער.

מיין אויפגאבע וועט זיין צו עפענען, אויב
מען וועט מיר ערלויבען, די דיסקוסיאן איבער
דיעזע פראגע.

אויב מיר האט געפעהלט די אמונה דארין
ביז איצט, האב איך זי געפונען אין פיטסבורג —
מיט א וואך צוריק.

עס וואלט נעווען א סקאנדאל, צו האבען
ארום זיך אין אמעריקאנישע שטעדט אזא יונג־
וואלק, ווי איך האב דארטען געזעהן, אזוי פיעל
ערנסט, עהרליכקייט און איבערגעגעבענהייט צום
סאציאליזמוס און ניט עררייכען גרעסערע רע־
זולטאטען.

און פיטסבורג קען ניט זיין די איינציגע
גרינע אזוי אינ'ם מדבר פון אמעריקא. מיר הא־
בען פשוט ניט פרובירט ביז איצט צו געהן צום
אידישען עולם ווי מען דארף: אלס אידישע סא־
ציאליסטען.

י. ל. פרץ.

כרת...

ער סבא, דאָס ווייסט איהר, כּן הסתּם, איז געווען א גרויסער....

שייך צו זאָגען, א גרויסער! משמעות; אויף אונזער אייגל געמאָסטען, אלא מאי — בלשון בני־אדם רעדט זיך אזוי, שמועסט זיך אזוי.

און דאָס איז אויך א ידוע לכל — א בעהאלטענער — ראשית, האָט מען טאָקע וועניג וואָס געזוהן, אָן אָבגעשלאָסענער... והשנית — אפילו דאָס, וואָס דער חוש האָט נעזוהן — האָט דער שכל ניט משיג געווען.

כּען האָט געפיהלט די פ ע ו ל ה. וואָס נעהענטער צו איהם, ווערט מען עפּעס העכער — ווערט מען עפּעס טיעפער, צושפּיעלט זיך די נשמה, וואקסט דער בטחון... שוין אין וועג! דאָס פּעקעל נעמומען, מיט'ן ביסעל צדה־לדרך — מען איז שוין ווי איבערנעביטען... זיין נאָמען דערמאָהנט — דאָס הארץ וואקסט! דאָס פיהלט מען. אָבער אָהין אז מען קומט, זעהט מען וועניג און וואָס מען זעהט וויסט מען נישט, און נור ער אליין, אלא אין הויף!... וואָס מען זעהט, מאכט מען א פּירוש, קומט באלד עפּעס אזוינס, וואָס איז מבטל דעם פּירוש — לענט מען אריין א כונה — מאכט זיך עפּעס תוך כדי דבור, און עס ווערט קלאָהר ווי דער טאָג, אז נישט דאָס האָט מען נעמיינט...

— — — — — — — — — — — — — —

למשל: — א גערטיל האָט ער געהאט; האָט ער עס אָבגעשלאָסען. האָט איינער נעזאָגט: די בחינה פון גן־נעול—דער צווייטער: יחידות... פּרישות. אי וואָס, פארהאָן דערויף א שטוב — ענטפּערט מען: תחת כּפת הרקיע... און דער סבא, — ווען קומט ער אין גערטיל אריין? סליחות־צייט, און דוקא ביי־נאכט! וואס טייטש? ער שמועסט זיך דורך מיט דער פּמליא של מעלה וועגען ענינים — ס'נעהט א נייי־יאָהר, עס איז א יום־הדין!...

סיי ווי סיי אן אימה פאלט. מען זיצט שפּעט ביי־נאכט, און מען הערט זיינע טריט אין גערטיל. איינמאל האָט נאָר עמיץ דערזוהן, אז, געהענדיג אין גערטיל אריין, האָט דער סבא מיטגענומען א שער!

— — — — — — — — — — — — — —

געוואוסט האָט מען, אז אין גערטיל זיינען פארען עפּעל־בוימליך. ביים טייך, וואו מען געהט צום תשליך, איז פארען א בערגעל. צום טייך אויף תשליך געהט מען ראש־השנה, און צום בערגעל — ל"ג בעומר... אז מען שטעהט אויפ'ן שפּיץ בערגעל, זעהט מען די בוימלעך. א קלא דלא פסק איז, אז נישט אלע עפּעל־בוימלעך אין גערטיל זיינען גליך. איינער פון די עלטערע מקורבים האָט אמאל פון דעם ענין נערעדט. צו איז ער געווען א מגלה טפח און מכסה טפחים, וויים איך נישט! אפשר אליין מעהר נישט געוואוסט. נאָר געזאָגט האָט ער, אז נישט אלע בוימלעך זיינען גליך; נישט אלע פּירות זיינען גליך... פארהאן בוימלעך, וואס טראָגען עפּעל, נישט קיין ברכה צו מאכען... אנדערע געהערען שוין צו „עץ עושה פּרי"! מען נוצט שוין די פּירות אויף שבת־אויבם! עפּעלעך — שמחת־תורה צו די פעהנער... פארען אָבער א מדרגה פון „כתפוח בעצי היער"! דאָס איז שוין שופרא דשופרא! — עפּעלעך, פון וועלכע די רבי'צין מאכט שוין יין צו קדוש און הבדלה! דאָס איז שוין, האָט ער געזאָגט, נאָר א הויכע מדרגה! נערעדט האָט ער אין כללות אריין...

ערב שבת נעווען, מ'האָט שיר־השירים נעזאָגט, האָט ער זיך אויפ'ן פסוק געשטעלט. פער־שטאָנען האָט מען, אז ער רעדט וועגען גערטיל!..

— — — — — — — — — — — — — —

איז געווען ביי אונז א פרוש א שתקן, פשוט — א מענש רעדט נישט. מילא, נישט איז נישט. א איד, — לא עליכם, — א חולה, איז איהם אפשר שווער צו רויידען, און אפשר א נדר געטהאָן, א תשובה אזוינע... אפשר נאָר

אזא מין נזירות... אבגעשיידט זיך אזויערנאך פון דער וועלט. און אפשר נאך א שמירה מן החטא, א פערמאכט מויל, קען מען־צו קיין בייז נישט ברענגען, סיי־ווי־סיי — ער שווייגט.

מאכט זיך אמאל — ער רעדט!

און וען? קודם פטירה!

דער איד איז, לא עליכם, אוועקגעפאלען. ליגט אין קלויז אויף דער באנק. דעם סבא האט מען צו וויסען נעטהאן, אזוי — דער דרך־ארץ איז, צו וויסען צו טהאן. מיר, איך און אנדערע צוויי, זיינען שוין אויפ'ן עולם האמת, זיצ'מיר ביי'ן איהם. טאקע געווען סליחות־צייט, וועל'ן מיר, טראכטען מיר, אזוי זיצען ביז צו סליחות, אין דרויסען — א שטיקעל ווינד, ווער הערט איהם? ווינד איז ווינד. וואם וויסט א בשר־ודם? א ווינד בלאזט — אף ברי; דער ווינטער נעהט... דער פרוש אבער זעצט זיך פלוצלונג אויף, גלאצט מיט די אויגען צום פענסטער צו, הערט זיך איין צום ווינד... הערט א פאר מינוט, נאך א פאר מינוט, און גיט אן עפען דאם מויל און רעדט! צו רעדט ער צו אונז, צו אין דער וועלט אריין? ווער וויסט? האט, לא־עליכם, היטין, דאם פנים ברענט ווי א קאלך־אויוון, די אויגען — ממש ווילדע אויגען, אן אימה וואהרפען זיי אויף אייך. און ער רעדט. א סך דערהערט מען נישט, א שוואך קול און דער ווינד פייפט... נישט אליין, וואם מען הערט, פערשטעהט מען, מען ציטערט א ביסעל. איך, למשל, הער, ווי ביי מיינע שכנים קלאפען די צייהן... א סך וועדטער נעדענק איך: —

— אלע בוימער דארפען זיין „עין עושה פרי", איבער אלע זאל מען ברכה מאכען... אלע זאלען זוכה זיין צו קידוש והבדלה...

— ווער דארף עס טראגן? מחויב איז עס צו טהאן דער בעל השדה, דער בעל הכרם, — דער צדיק!...

טהוט ער עס, דער צדיק... נעהט ער, דער נסתר, מיט א שער אין גארטען אריין, שניידט ער אב די צוויינגלעך ביים גוטען בוים... ביים שופרא בשפרא, און מאכט שפאלטען מיט א מעסער ביי די אנדערע, און שטעקט אין זייער נשמיות די צוויינגלעך אריין... דאם, זאגט ער, איז דער סוד פון הרכבה!...

וויינט ער ג ו ט ע ר בוים, פאר וואם שניידט מען איהם די צוויינען אף, בלייבט שטענדיג לעהר, ווי א חשוך בנים, רחמנא ליצלן... און עס טהוט איהם וועה! יענע בוים־לעך, ווייטער, קלאגען זיך, פאר וואס שניידט מען זיי, לעכער מאכט מען, און מען זעצט אריין פרעמדע זאכען...

עס טהוט נאך מער וועה... און — דער גערטנער „ורחמיו על כל מעשיו" כתיב — וויינט אויף אלע בוימלעך... פאר וואס וויסען זיי נישט דעם סוד פון הרכבה, פאר וואס זיינען זיי נישט מקבל די יסורים באהבה, און פאר וואס האבען זיי אין גערטנער קיין בטחון נישט!

פיעל בוימער קענען נאר נישט מקבל זיין די „רוב טובה". בשום אופן נישט. דער גערטנער וועגדט זיך אף אויף א ווייל, און זיי שטופען שוין די גוטע צווייגלעך פון לייב ארוים... וואל־גערען זיי זיך אויף דער ערד ארום, די צווייגלעך, קומט א ווינד און גיט א בלאז, טראגט ער חוץ־למחנה ארוים, חוץ־לגדר אריבער, אין דער הפקר־וועלט אריין... די צווייגלעך קלאגען זיך אודאי, פערוואלגערטע, פערוואגעלטע פון בוים... קרעכצט ער אזוי: — יסורים, יסורים, — זאגט ער, — מוזען זיין, יסורים וועלען זיין; דאם, — זאגט ער, — איז דער סוד פון הרכבה... און דעם איד וועדט ערגער... מילא, אז דער סבא וויסט!

— — — — — — — — — — — — — —

איז ביי אונז נאך א אינגעל געווען. „יניקה" האט מען עס גערופען... עמיץ האט אמאל א קראנק אינגעל געברענגט. אויפ'ן מוה'ל קראנק, און איבערגעלאזט... לערנען קען עס נישט — קוים „שמע ישראל" זאגט עס... נור אויגען משונה־גרויסע האט עס. דרעהט זיך עס ארום אין הויף. מ'וואלט איהם אפשר ניט געהאלטען, וויסט מען אבער, אז דער סבא, וועז ער געהט דורך, לעגט ער איהם די האנד אויפ'ן קעפיל... האלט מען איהם...

און בשעת דער פרוש רעדט אזוי: יסורים, קרעכצט ער, דאם גוטע בוימעל וויינט, פארוואס שניידט מען עס, אנדערע — פאר וואס שטעכט מען זיי — און דער גערטנער, וואס ער טראכט... און די צווייגלעך, די פערוואגעלטע, פון ווינד־נעטראגענע... —

עפענט זיך פלוצלינג די טהיר אויף, קומט דאס אינגעלע אריין. די אויגעלאך מיט טרערהרען פול, זהט נישט, וואו ער גהט, וואקעלט זיך. אין דער האנד — עטליכע צווייגלעך. נאסע,

אויסגעקליבענע, האלט ער זיי קוים, עס ציטערן די הענטעלעך...

קומט ער אריין... ווייזט די צווייגלעך און ציטערט...

ביים פרוש, לאָ עליכם, האלט שוין נאָר שמאָל, פאלט ארונטער מיט'ן קאָפּ, שוים פון מויל... שטאמעלט אלץ... יסורים — קרעכצט — יסורים... און „חוץ לגדר", חוץ למחנה" שטאָמעלט ער, — און דאָס איינגעלע האלט די אָבנע־ריסענע צווייגלעך און ציטערט, און שרייט נישט מיט זיין קול:

— כרת — שרייט ער — כרת!

נעה וויים!

— — — — — — — — — — — — — —

ב. פייגענבוים.

די פאָעטישע וויעדערגעבורט פון דער רעליגיאָן.

1.

עס רעדט זיך איין, אז די מענשען לעבען אויף אזא ארט, ווי זיי האבען אויסגעטראכט, אז זיי דאָרפען לעבען. דאָס איז פאלש. פערקעהרט איז דער אמת: די מענשען טראכטען אזוי, ווי זייער ארט לעבען ברויגט, אז זיי זאָלען טראכטען".

דאָס איז, אויף פראָסט אידיש, דער זין פון די בעוואוסטע ווערטער פון קארל מארקס: „ניט דאָס בעוואוסטזיין פון די מענשען בעשטימט זייער זיין, נאָר זייער געזעלשאפטליכעס זיין בעשטימט זייער בעוואוסטזיין".

ביי אונז, אידישע ראדיקאלען, ארבייטען היינט אלע טראכט־מאשינען, אויסצוטראכטען, אויף וואָס פאר אן ארט מיר זאָלען לעבען. דער אמת איז אָבער אויך דאָ, אז דער ארט פון אונזער לעבען האָט דאָס אונז געבראכט צו דעם טראכטען.

דער מענש האָט א בעדערפנים צו פאָעזיע אין זיין לעבען. עס איז אן אינטערעסאנטע פראגע, וואָס דאָס איז אזוינס און פון וואַנען נעהמט זיך דאָס — דיעזע בעדירפנים. נאָר לאָמיר אין דיעזע שווערע פראגע דאָ ניט אריינ־קריכען. נעמוג, עס איז א פאקט, וואָס קען ניט נעלייקענט ווערען, אז דער מענש האָט א הונ־גער צו פאָעזיע אין זיין לעבען, א דורשט צו „נתפעל צו ווערען", זיך אָנצואוואַרימען פון אונ־געוועהנליכעס, פונקט ווי ער האָט א הונגער צו ברויט און א דורשט צו וואסער.

דעם פערקאָכטען געשעפס־מאָן פעהלט דאָס וויניגער (מיט וויניג אויסנאהמע). ער ווערט נעגוג נתפעל פון זיין אָרומהאָוון, פון זיינע אינפעלע און פון זיינע אויפטהואונגען מיט זיי. פונקט ווי דער קאָרטעווניק האָט א נעוויסע „פאָעזיע" אין זיין שפיעל: ער גליהט פון התפעלות פאר די ערוואָרטונג, וואָס ווען דער נעקסטער גאנג ברייגען; ער קאָכט זיך מיט טראכטען פלענער, ווי צו בעזיעגען זיינע נענגער. אויך די ספּאָרטסלייט, וואָס אינטערעסירען זיך אין אלערלי „גיימס", האָבען אזא אויפרעגונג. די געשפאנטע ערוואָרטונג, וואָס ווען די נעקס־טע מינוט ברייגען אין דער ניים, און דער שטורעמדיגער וואונש, אז אזוי זאָל נעהן די ניים און ניט אזוי, האלטען דאָס בלוט אין איין קאָכען און עס איז היים אין דער נשמה.

אויך דער נעלערנטער בעל־מלאכה, וואָס מאכט א קינסטליכע שטיקעל ארבייט, האָט דער־ביי פיעל פאָעזיע. יעדע סעקונדע טראכט זיין נעדאנק, ווי אזוי ער זאָל דאָס מאכען. זיין אינטערעס אין דער ארבייט האלט וואָרעם זיין נשמה. און ווען ער האָט עס נעמאכט, קוויקט ער זיך מיט די אויפטהואונג זיינע.

מענשען אָבער וואָס האָנדלען ניט (סיידען

אין קליינע אונבעדייטענדע געשעפטלאך, וואס גיבען קיין שום אינטערעס ניט) שפּיעלען ניט אין קיין קאַרטען און אינטערעסירען זיך ניט מיט ספּאָרטס און ארבייטען ניט ביי קיין קונסט־ארבייט — מענשען וואס זיצען גאנצע טעג ביי דער מאשין און האלטען אין איין ווייעדער־האַלען אלץ דיזעלבע בעוועגונגען מיט די הענד און מיט די פיס, אָהן א שום לעבען פאר'ן גייסט; אדער זיינען אלץ א שרייב־מאשין ביי שריי־בערייי, וואס אינטערעסירט זיי ניט, אדער א רע־כען־מאשין ביי חשבונות אויטאמאטישע, — אזעלכע מענשען פיהלען א פראסט אין דער נשמה און זיי חלש'ן זי צו דערוואַרמען.

טראכטען זיי ווי צו לעבען, אז עס זאל זיין פאעזיע אין לעבען, אז די נשמה זאל זיך דערהיצען.

און אז מען גיהט ארוים פון א גוט־געהייצ־טע שטוב אויפ'ן פראסט ארוים, פיהלט מען דעם פראסט נאך שרעקליכער און דער בעגעהר זיך צו קענען ערגעץ אנווארימען איז נאך מעכטיגער.

א ליעבע וואַרעמקייט איז געווען אין דער נשמה אונטער די גאלדענע שטראהלען פון די פרייהייטסטעג אין רוסלאנד. קיינמאל קאָכט דאס בלוט ניט אין די אדערן שטורמדיגער ווי עס האט געקאכט אין יענעם קאמפף. און פון דיעזע ליעבע וואַרעמקייט איז מען ארויסגעשלייידערט נעווארען אין דעם קנאקענדיגען פראסט, וואו דאס הארץ אין בוזים און דאס בלוט אין די אדערן וועלט פערגליווערט. און „קיין זאך ניט, אן וואס זיך אנצוואווארמען!" איז דען א וואונ־דער, וואס מען זוכט, ווי מיט ליכט, כאטש א שטראהל וואַרעמקייט?

טראכט מען ווי צו לעבען, אז עס זאל זיין וואַרעם אין דער נשמה.

אט אזוי בריינגט דאס די ארט לעבען צום טראכטען ווי צו לעבען.

אין רוסלאנד האט דאס בעשאפען „די גאט־זוכערס". ביי אונז איידען האט דאס גע־כראכט צו דעם נייעם געדאנק וועגען „די פאע־טישע וויעדערגעבורט פון דער רעליגיאן".

2.

אז מען טראכט, דערטראכט מען זיך אם ליכטסטען צו דאס, וואס ליעגט אם נאהענט־סטען.

וואס ליעגט נעהנטער ווי די עראינערונג אין דעם אייגענעם לעבען אין די קינדער־יאהרען?

וועו דער, וואס ווערט געפרוירען, האט זיינע וואַרעמע צייטען זיך געווארעמט אויף א בעקער'ס „פעקעליק", חלש'ט ער אין קעלט נאך א בעקער'ס פעקעליק. איז איהם אמאל געווען א מחיה וואַרעם אין בית המדרש הינטערן אויוועו, שטעלט איהם די פאנטאזיע פאר א בית המדרש'דיגען אויוועו. האט ער זיך אמאל גע־קוויקט מיט די וואַרעמקייט פון א „סטים היטעט פלעט", ציהט איהם זיין בעגעהר צו א „סטיעם היטעט פלעט".

אין אונזער עראינערונג שטעלט זיך אונז פאר, ווי אין אונזערע קינדער־יאהרען איז אונז געווען א מחיה וואַרעם אויף דער נשמה פון דעם געטליכען „תנור עשן ולפיד אש", דעם רויכיגען אויוועו און דעם פלאם פייער, וואס אברהם אבינו האט דערזעהן, וועו ער האט ענטדעקט דעם אי־רישען גאט.... ציהט די געפרוירענע נשמה צו־ריק צו אט דיעזען רויכיגען אויוועו און פלאם פייער, אום זיך צו דערוואַרעמען...

דעם רויך אבער קענען די געעפענטע אויגען שוין ניט מעהר פערטראגען... פאלט מען אויף א פלאן, דעם פלאם־פייער ארויסצונעהמען און דעם רויכיגען אויוועו צוצוברעכען....

אזוי קומט דער גדאנק פון „די פאעטישע וויעדערגעבורט פון דער רעליגיאן!"

3

די פאעטישע וויעדערגעבורט פון דער רע־ליגיאן: וואס הייסט דאס?

דאס הייסט, אז מיר זאלען איינפיהרען אין אונזערע הייזער אלץ, מיט וואס אונזערע גוטע פרומע עלטערען האבען זיך געקוויקט, וואס עס האט זיי געבראכט פאעזיע אין שטוב אריין, לויט די פאנטאזיע פון אונזער עראינערונג. אבער אהן דעם טהאלאגיש־רעליגיעזען זין דערפון.

שבת־ליכט אהן ליכט־בענשען.
קידוש־וויין אהן קידוש־מאכען.
קניידלאך אהן א הגדה.
א כפרה־הינדעל אהן כפרות שלאגען.
חלה אהן המוציא.
יום־כפור־קרעפלאך אהן תענית.
ראש השנה אהן א שופר.
שבועות־בלינצעס אהן א תורה.....

נאטירליך זיינען דא א סך מענשען, וואס טהוען עס סיי־ווי־סיי אזוי, פון אימער אן. און נא־טירליך הויבט קיינעם ניט אן איינצופאלען זיי

צו וועלען לייגען אין פרייזיניגען „חרם" אריין דאפיר. אפילו ניט אויף זיי צו טהאָן א קרומען קוק. וועמען ארט דאָס? עס איז ביי זיי ניט קיין „אידעאל" און ניט קיין „הויליגקייט" און ניט קיין „פּרינציפּ". עס איז ביי זיי א געדאנקענלאָזע געוואָהנהייט, און דאָס איז אבסאָלוט גלייכגילטיג.

אָבער היינט אגיטירט מען עס אלס א היליגען פּרינציפּ, אלס א אידעאלען ראטה פאר אלעמען, אויף פאר די, וואָס טהוען דאָס אליין שוין לאנג ניט, צו ברענגען אָט אזא „וויעדערגעבורט פון רעליגיאָן". דאָס איז שוין נ י ט גלייכגילטיג. דאָס איז שוין ניט קיין פּריוואט זאך. וועגען דעם מוז מען שוין דיסקוטירען.

קודם כל האָב איך דערצו צו זאָגען פאָלגענדעס:

חסידות איז גראדע אויפגעקומען דארום, וויל די אלע צערעמאָניעס מיט וויניג געדאנק וועגען א'ן אינערליכען זין, האָבען נ י ט גע־בראכט קיין פּאָעזיע, נ י ט דערוואַרעמט די נשמה!

חסידות איז געווען א פּראָטעסט געגען די שרעקליכע ק א ל ט ק י י ט פון די טרוקע־נע צערעמאָניעס.

חסידות האָט דעריבער געטהאָן פ ע ר ק ע ה ר ט ווי די היינטיגע אָקושאָרען פון די „פּאָעטישע וויעדערגעבורט": די חסידים האָבען די אויסערליכע צערעמאָניע אוועקגע־מאכט מיט'ן האַנד און ארויסגענומען דעם אי־נערליכען זין. זיי האָבען דעם דיקען אויווען צו־בראכט און דעם פייער (מיט'ן רויך, נאטירליך, — מיט נ א ך מ ע ה ר רויך...) ארויסגע־לעגט אָפען. האָבען זיי זיך ערשט גענומען וואַ־רעמען און היצען און קאָכען מיט „התלהבות" און „דבקות" און „חמימות". קומען נאָר אונזערע אָקושאָרען פון די „וויעדערגעבורט" און ווילען מאכען גענוירען ווערען א קינד אָהן שום נשמה, ווילען טהאָן פערקעהרט ווי די חסידים: אויס־לעשען דעם נאנצען פייער און זיך ווארעמען אָן דעם קאלטען אויווען!

די צערעמאָניען־אידישקייט איידער חסידות איז געקומען איז דאָך פון דעסטוועגען ניט געווען אין גאנצען אָהן אן אינערליכען פייער, אָהן א גלויבען און א היליגע בעדייטונג דערפון, — ווי די „וויעדערגעבורטלער" ווילען יעצט דערפון מאכען. עס האָט דאָך ביי די מתנגדים פארט געהאט א נ ע ט ל י כ ק י י ט אין זיך. און דאָך, ווי שילדערט פרין'ס חסיד יענע אידישקייט? —

„דער רבי איז מיד געוואָרען געהענדיג (אין מתנגדישען גן עדן). עס האָט איהם בעגאָסען א שוויים, א ק א ל ט ע ר שוויים. ק א ל ט א י ז א י ה ם ג ע ו ו א ָ ר ע ן א י ן א ל ע א ב ר י ם . . . ."

„און דער רבי האָט זיך נאָד מעהר דערשראָקען און האָט זיך אָנגעכאָפּט אָן דער וואַנד, ניט אומצו־פאלען. האָט איהם די וואַנד אָבגעברייהט, אָבער ניט ווי פייער ברייהט, נאָר ווי א י י ז ברייהט."

„רבי, האָט ער (דער חסידישער רבי) א גערירי געטהאָן (צום מתנגד'ישען רב), רבי, ד י ז ו ע נ ד ז י י נ ע ן ד א א י י ז ! ניט קריסטאָל, פשוט אייז!"

און אָט פון דיעזען א י י ז ווילען אונזערע „וויעדערגעבורטלער" נאָך ארויסציהען אפילו די מתנגד'ישע ביסעל געטליכקייט אויף, און דאָן וועלען זיי דערמיט אָנווארימען כלל ישראל!

„זאָג נאָר, נח, — מאָכט דער בריסקער רבי (דער מתנגד) מיט אויפגעהויבענע ברעמען, — וואָס ביסט דו דאָס אָנטלאָפען פון מיין ישיבה? וואָס האָט דיר דאָרט געפעהלט?"

„אטהעם האָט מיר געפעהלט, רבי, ענטפערט ער (דער חסידישער צדיק) געלאָסען. איך האָב ניט געקענט דעם אָטהעם כאַפּען."

„ווי הייסט? וואָס רעדסט דו, נח?"

„ניט מיר, מיין נשמה האָט אָטהעם געפעהלט".

„פאר וואָס, נח?"

„אייער תורה, רבי, איז סאמע דין! אָהן רחמים איז זי! אָהן א פונק חסד איז אייער תורה! און דערייבער איז זי א ה ן ש מ ח ה, אָהן פרייען אָטהעם, סאמע אייזען און קופּער...."

און פון דיעזע אייזערנע און קופּערנע תורה זאָל מען אפילו דעם לעצטען געטליכען פונק אויף אויסלעשען און לאָזען נאָר די אויסערליכע צערעמאָניעס, און אין דעם זאָל זיין שמחה, פרייער אָטהעם, ווייכע לעבענס־פאָעזיע!....

4.

וואָס איז אין אמת'ן די „פּאָעזיע" פון די אויסערליכע צערעמאָניעס פון דער רעליגיאָן? — דאָס ביסלע פּאָעזיע, וואָס עס איז אין זיי דאָך דאָ, אפילו ביי ניט־חסידים?

ווי אלץ אין דער וועלט, איז זי צ ו ז א ־

מענגעזעצט פון פיעלע עלעמענטען. לאָמיר זיי אנאליזירען, צוגליעדערען; לאָמיר פאַנאדערנעהמען די עלעמענטען פון דיעזע פאַעזיע און זעהן וואָס זיי זיינען און וויפיעל עס קען פון זיי בלייבען פאַרנונג:

קודם ציטיילען זיך די עלעמענטען פון דיעזער פאַעזיע אין צוויי הויפּט־טיילען: אין די ווירקליכע און אין די פאַנטאַסטישע. די ווירקליכע פיהלט מען אין ווירקליכען לעבען; די פאַנטאַסטישע מאַהלט מען זיך דאָן, וועז די רעליגיעזע צערעמאָניעס זיינען שוין בלויז אן ערזינערונג, פון דער פערגאַנגענהייט.

לאָמיר איצט וויעדער צוגליעדערן די ווירקליכע עלעמענטען פון דער פאַעזיע פון רעליגיעזע צערעמאָניעס:

אין דעם ווירקליכען לעבען בעשטעהט דיעזע פאַעזיע, ערשטענס אוז פאַר אלעם, נאָר פשוט אין אַ טאָג בעסערען לעבען: — בעסער עסען, בעסער טרינקען, בעסער קליידען זיך, א ריינערע אויפגעראַמטע הויז, א ליכטיגערע שטוב, א ריינער טישטוך אויפ'ן טיש, שהנערע געפעס, א. ז. ו. מאַכען נאַטירליך זיס אופי'ן הארצען. ווייל דאָס איז געווען א זעלטענהייט, ווייל דאָס איז געווען פערבונדען מיט א גאַנץ אנדערען סאָרט לעבען ווי אלע טעג פון א גאַנץ יאָהר, דורך דעם, וואָס מען האָט די טעג ניט געארבייט און ניט גענאַדעלט, איז דאָס געווען אזוי מחיה'דיג אויף די נשמה.

קען דאָס זיין אן אויפגאַבע פון סאציאליסטען צו ארבייטען דאָרויף, אז א גוטע סעודה, א שעהן געדעקטער טיש, א ליכטיג הויז, שהנע קליידונג, א. ז. ו. זאָל זיין אַ זעלטענהייט, א מאָל אין א יום־טוב?...

אמת, אין בעסטען לעבען קען מען אפילו אויך מאַכע טעג לעבען בעסער ווי געווענליך. אבער ערשטענס, וועז דער קאַנטראַסט איז ניט אזוי גרויס, בלייבט שוין נאָר ניט די געוואַלדיגע פאַעזיע. צווייטענס, וואָרום מוזען דאָס פייערטעג דוקא זיין א וויעדערגעבורט פון דעלי־גיאָן? אין אמעריקא האָבען מיר פיעלע פייערטעג אהן רעליגיאָן: פאָורטה אָוו דזשולאי, וואשינגטאָנ'ס געבורטסטאָג, לינקאָלן'ס געבורטסטאָג, לייבאָר דעי. סאציאליסטען האָבען דעם ערשטען מאי, דעם קאָמונע פייערטאָג. מיר קענען זעהר וואויל מאַכען יום טוב דיעזע טעג אין הויז. ביי מיר איז עס אזוי. מיינע קינדער זיינען ערציהען געווארען, און זיי ערציהען שוין יעצט מיינע אייניקלעך, אהן שום אנדערע ימים טובים. און, גלויבט מיר, זיי האָבען זעהר פיעל מעהר לעבענס־פאַעזיע, ווי איך האָב נעהאט ביי מיינע עלטערן!

א צווייטער עלעמענט פון די פאַעזיע אין רעליגיעזע מנהגים איז דער געטליכער מיסטיציזמום, וואָס דער הייסער גלויביגער שטעלט זיך פאָר אין זיי. הייסע גלויביגע זיינען אבער אויך בערהויפט זעלטען. (חוץ יום כפור — הייבט שוין דאָס אויך זעלטען.) און די „וויעדערגעבורטלער" ווילען דאָך דעם גלויבענס־מיסטיציזמום ניט לאָזען. און וועז זיי וואָלטען געוואָלט וואָלטען זיי אויך ניט געקענט!

א דריטער עלעמענט אין דער פאַעזיע פון די רעליגיעזע מנהגים איז דער פאַראַד דערפון; די „פעדזשענטריע", ווי דאָס הייסט אויף ענגליש; דער „פאָס" וואָס מען מאַכט דערמיט. עס איז פון דעם זעלבען סאָרט פאַעזיע, וואָס מען פיהלט ביי א גלענצענדע דעמאָנסטראַציאָן.

דיעזע פאַעזיע קען אבער ניט בלייבען, וועז מען שפּיעלט זיך בלויז אין דערין; וועז מען וויסט, אז די גאַנצע פאַראַדע איז נאָר א גמאַכטע, א געקינסטעלטע, כדי מען זאָל אזא פאַעזיע ערוועקען, איז עס דאָן ניט נאַטירליך, עס איז זיך נארישׂ געמאַכט!

5.

א גאַנץ אנדער סאָרט פאַעזיע אבער ליגט אין די ערזינערונג אן די היימישע פיהרונגען, אן די זאכען פון אמאָליגע יאָהרען.

אין דער ערזינערונג ווערט יעדע אמאָליגע אנגענעהמליכקייט פערגרעסערט טויזענד־פאַך. צו די אמאָליגע זאכען בויגט זיך צוריק ניט רוקא, וועז זיי זיינען געווען רעליגיעזע און זעהר שטארק אנגענעהמע: עס בויגט זיך צוריק צו אלצדינג, וואָס האָט נאָר ניט געלאָזט קיין אונאנגענעהמען אויפדרוק אין געדעבענים. די ערזינערונג רינגעלט ארום אלעם פון דער פערגאַנגענהייט מיט א שטראַלען־קראַנץ אין דער פאַנטאַזיע. וואָס ווייטער א זאך ליעגט אין דער פערגאַנגענהייט, אלץ גלענצענדער דאכט זיך, אז עס שטראַהלט. אלץ איינס וואָס עס איז, צו רעליגיעזעם, צו וועלטליכעם, צו אפילו יונגאטשעפטוואָ.

איך עראינער מיך, צו 13 יאָהר בין איך געוועז אוועקגעפאָהרען פון וואַרשׂא, מיין געבורטסטאָדט, אויף עטליכע מאַנאט. וועז איך בין צו־

ריקגעקומען און האָב דערזעהן דעם ערשטען הייסישען לאָמפּען־סלופ, האָט עס מיך אזוי בעגייסטערט, אז איך בין אראָפּגעשפרונגען פון וואָגען, בין צוגעלאָפען צום סלופ, ווי צו איין אלטען ליעבען פרייַנד און האָב איהם אויסגעשטרעקט די האַנד און אויסגערופען: „שלום עליכם וואַרשעווער סלופ!"

דאָס איז געווען קינדערש אונגעקינסעלט. דאָס איז געווען נאַטירליכע „פֿאַעטישע וויעדערגעבורט" פון דעם לאָמפּען־סלופ.

דער שטאַדטישער באָק, אויך וועלכען מען איז געפֿאַהרען רייטענדיג אינגעלוויז, וועלכע פֿאַעטיש וויעדערגעבוירען, וועלכען מען דערזעהט איהם אויפ'ס ניי אין די עלטערע יאָהרען, אַדער וועלכען מען דערזעהט אפילו נאָר זיין נאַרע, וואו ער פלעגט ליעגען, אַדער די לאַנקע, וואו ער פלעגט זיך פֿאשען.

אפילו די שקצים'לאַך, מיט וועלכע מען האָט אין די קינדער־יאָהרען ארומגעלאַבעסעוועט, געקלעטערט מיט זיי אויף די בוימער רייסען עפּעל, אריינגע'גנב'ט זיך מיט זיי אין גאַרטען פליקען אוגערקעס, — אפילו אָט די שקצים'לאַך וועלכע פֿאַעטיש וויעדערגעבוירען, וועלכען מען בעגעגנט אין די עלטערע יאָהרען עפּעס, וואס רופט זיי ארויס אין דער עראינערונג.

אַבער וואר וועט דאָס צוליעב דעם בלייבען א קלייַנער יונגאַטש? וואר וועט דאָס צוליעב דעם וועלען אויף די עלטערע יאָהרען עס האלטען פאר א הייליגע זאך. „צוריקצוגעהן" רייטען אויפ'ן באָק, קריכען אויף די בוימען, זיך אריינגנב'ענען אין די סעדער? איבערהויפּט, אז מען וואלט דאָס געטהאָן און עס וואלט ארויס פון די עראינערונג אין דער ווירקליכקייט אריין, וואלט עס פערלוירען דעם גאנצען פֿאַעטישען שטראָהלען־קראנץ פון דער פאנטאזיע און וואלט געהאט א פנים ווי חוזק.

נענוי דאָס זעלבע איז מיט רעליגיעזע מנהגים.

6.

און דאָס איז ניט בלויז מיט אינדיווידועלע עראינערונגען. דאָס איז אויך אזוי מיט די פרימיטיווע זאכען פון דער נאנצער מענשהייט. יעדע פרימיטיווע זאך קריעגט אין דער עראינערונג א פֿאַעטישען שטראָהלען־קראנץ, וועלכער פֿאַרטשריט האָט שוין אוועקגעפיהרט דערפון.

דער פֿאַרטשריט צושטערט זעהר פיעל פרימיטיווע פֿאַעזיע.

די אייזענבאָהנען צושטערען די פֿאַעזיע פון די רייזע אין א מענדעלע מוכר ספרים'ס „ביי־דעל" מיט זיין שקאפּע. דער אלטער דושאָהן ראסקין שרייט געוואלט איבער די פֿאַעזיע פון די פעלדער און וועלדער, וואָס די אייזענבאָהנען מיט זייער רויך און סאזשע צערשטערען. מענשען, וואָס האָבען אויטאָמאָביל'ס, זיינען זיך מחיה, זיך אמאל צו טרעסטשען אים זומער אויף א האָרטען הייי־וואָגען אויף א „העי־רייד". דאָס איז די פֿאַעטישע וויעדערגעבורט פון דעם — הייי־וואָגען.

וואר וועט אַבער וועלען צוליעב דעם אַבשאפען די אייזענבאָהנען און די אויטאָמאָביל'ס און פאָהרען אימער אויפ'ן הייי־וואָגען?

די שהנע וואָהנונגען פון די געמויערטע הייזער צושטערען די פֿאַעזיע פון וואָהנען אין נאַמאדען־פֿאַלאַטקעס. די רייכסטע לייט, וואָס האָבען די שהנסטע געמויערטע פֿאַלאַצען, האָבען ליעב אום זומער צו וואוינען עטליכע וואָכען אין פֿאַלאַטקעס. „קעמפּינג" רופט מען דאָס אויף ענגליש. דאָס איז פֿאַעטישע וויעדערגעבורט פון — די פֿאַלאַטקעס.

וואר וועט אַבער וועלען צוליעב דעם אַבשאפען די געמויערטע הייזער פון דער ציווילי־זאציאָן און צוריקקעהרען צו די פרימיטיווע פֿאַלאַטקעס?

דאמפּף־הייצונג צערשטערט די אלטע בעוואוסטע פֿאַעזיע פון זיצען ביי דער אָפּענע הרובע, וואו שייטען האָלץ פלאקערן און שפריצען פונקען; וואו מען זיצט אבענד אין דער פינסטער און מען וואַרעמט די פים ביים אָפּענעם פייער און מען אונטערהאַלט זיך: די פאַנטאזיע וועלט אזוי ליעבליך גערייצט פון די פאַנטאַסטישע שאטענס, וואס הושען ארום איבער'ן פּאַד־לאָגע, פון דעם אָפּענעם הרובע־פייער. דיעזע פֿאַעזיע בעזינגען און בעשרייבען אלע פֿאַעטען. פיעלע רייכע לייטע לאָזען זיך אַיינריכטען אין די פאַרלאַרם פון זייערע רייכע מאַדערנע פאַלאַצען אזעלכע פרימיטיווע הרובעס. דאָס איז די פֿאַעטישע וויעדערגעבורט פון די — הרובע.

דאָך נעהט זיך אין אלגעמיינען דער פּאַרטשריט זיין וועג און צערשטערט אויף יעדען טריט און שריט אזעלכע פרימיטיווע פֿאַעזיען.

די ערנסטע רעאקציאָן העצט נעגען יעדען פאַרטשריט, טאקע אים נאַמען פון די הייליגע

פֿאַעזיען פון די אלטע זאכען, וואָס דער פּאָרט־שריט צערשטערט ווירקליך אימער.

וואָס צושריייען די רעאקציאָנערען ניט, צום ביישפּיעל, וועגען די הייליגע פֿאַעזיע פון פּא־מיליין־לעבען, וואָס די פרויען־עמאנציפּאציע צערשטערט! און איז דאָס ניט אמת? איז ניט בּאראנען א מאסע פֿאַעזיע אין די אלטע היימישע הינטערן־אויוועגדיגע ראָלע פון דער פרוי, וואו זי שפּינט און שטריקט און קנעט און באקט און בעגעגנט דעם מאן מיט אונטערטהעניגקייט און צערטליכקייט? שארף גענוג איז דיעזע פֿאַעזיע אויסגעדריקט אין דעם קאפּיטל „אשת חיל“ פון משלי.

און דאָך, דער פּאָרטשריט געהט זיך זיין וועג, אָהן רחמנות. אריבער איבער די אלטע הייליגע פּאמיליען־פֿאַעזיע. ער צוטראָטעוועט דיעזע פֿאַעטישע בלומעלעך מיט זיינע פּראָזאַאישע שטיוועל, — דער פּאָרטשריט, וואָס מאכט די פרוי „מענליך“ און פערניכטעט איהר פֿאַעטישע „צארטע ווייבליכקייט....“

און אזוי טהוט דער פּראָזאַאישער פּאָרט־שריט אויף יעדען טריט און שריט.

אפילו דער נעצען־דיענסט האָט געהאט זיי־נע שעהנע פֿאַעזיען. הערליכע פֿאַעזיען! די הערליכסטע פון אלע רעליגיעזע צערעמאָניעס, אייגענטליך! די גריכישע און רוימישע געטער־געשיכטען וועלכע נאָך היינט בענוצט אין די נאנצע ציווילִיזירטע וועלט אלס שטאָף פאר די נליענצענדסטע פֿאַעזיען.

יא, וועו אברהם אבינו האָט צובראָכען זיין טאטען תרח'ס געצען, האָט ער דערמיט צוקלאָפּט אָהן רחמנות זעהר און זעהר פיעל פֿאַעזיע. אי־בערהויפּט די פֿאַעזיע פון יעדע לעבען־לאנגע פערהיילִיגטע נעווואוינהייט, און פון אלע קינ־דערשע ליעבליכע עראינערונגען. און דאָך, חוץ דעם, א שטאַרקע ספּעציעלע פֿאַעזיע פון די פּאנטאזיעס, וואָס נאָר די נעצען האָבען ארוים־נערופען און וואָס נאָר די מעטהאָלאָגישע נע־שיכטען האָבען בעשאפען.

אין פּאריז האָט זיך אמאל נעגרינדעט א נעזעלשאפט, צוריק צו בריינגען צום לעבען די קלאסישע מיטהאָלאָגיע אלס א רעליגיאָן, נאָר מיט פֿאַעטישע אויסלייגונג. זייער טענה איז נע־וועו (נאָר ניט מיט אונרעכט), אז אין יענע אל־טע נעצען־רעליגיאָן איז נעווען פיעל מעהר פּא־עזיע, ווי אין די היינטיגע ציווילִיזירטע רעלי־גיאָנען.

נאָט אויך א פֿאַעטישע וויעדערגעבורט פון — נ ע צ ע נ ־ ד י ע נ ס ט!...

אזוי ווי יעדער פּאָרטשריט צוטרעט פרימיטיווע פֿאַעזיען, איז דער נעשריי וועגען די הייליגקייט און וויכטיגקייט פון די פֿאַעזיע פון אלטע נעהיילִיגטע זאכען די מעכטיגסטע נעווואהר אין די הענד פון די רעאקציאָנערען, צו קעמפּפען דערמיט נעגען יעדען פּאָרט־ש ר י ט!

נעהט, שטאַרקט דיעזע נעווואהר אין די הענד פון דער רעאקציאָן, איהר פּראָגרעסיסטען. מיט אייער „פֿאַעטישע וויעדערגעבורט פון דער רעליגיאָן“!...

אין דעם דלות פון די מאסען איז אויך דאָ פֿאַעזיע: די פֿאַעזיע פון פילאָנטראָפּישע טהע־טיגקייט. האָט דען ניט נאָך א תנא אין דער נמרא נעזאגט, אז ארימקייט מוז זיין, כדי עס זאל זיין וועמען צו געבען צדקה? ארבייט, ה'לִעבען, פאר די פֿאַעטישע וויעדערגעבורט פון דעם מאסען־דלות!

האָט דען ניט אפילו היינריך היינע נעזאָגט, אז די אבשאפונג פון דעם מאסען־דלות און די ערהויבונג פון דעם „קעניג אין לומפען“ צו דער וועלט־הערשונג וועלען גאָר אבשאפען י ע ד ע פֿאַעזיע און פערניכטען י ע ד ע קונסט? און אלע אונזערע נעגנער הערען ניט אויף צו שרייען, אז סאציאליזמוס וועט פערניכטען רעליגיאָן, פאמיליע, אינסענטיוו און אלע אלטע הייליגע פֿאַעזיען.

און דאָך זיינען מיר פאר דעם „פּראָזא־אישען“ פּראָגרעס, כאָטש ער צוטראָטעוועט אזוי פיעל פֿאַעזיען!

פאר וואָס? ווייל ער בעשאפט אויף זייער אָרט אנדערע פּא־עזיען, נייע, העכערע.

איך נעדענק דאָס פון מיין אייגענער פער־זענליכער ערפאהרונג. איך בין דוקא נעווען א הייסער חסיד. אלזא, האָב איך נעהאט די טיעפ־סטע פֿאַעזיע פון רעליגיאָן, וואס די בריייטע מא־סען האָבען אין איהר קיינמאל ניט נעהאט, אפילו אלס נלויבינע, און אלס ניט־נלויבינע וו־

לעך זיי עס אין איהרע „וויעדערגעבוירענע" צערעמאָניעס אודאי און אודאי. ניט האָבען. זעהר א שטאַרקע פּאָעזיע האָב איך נעהאַט אין מיין חסידישע רעליגיאָן. און דאָך — דאָך האָט גראָדע מיין דורשט צו לעבענס-פּאָעזיע מיר צוגעהאָלפען ווערען אן אפיקורס. דען דיעזער דורשט האָט נעזוכט ווי שעהנהייט און פרעהליכקייט פאר זיין בעפריעדיגונג. דאָס אבער איז ביי די רעליגיאָנס-פּאָעזיע נעווען „זינדיג", „טרפה". „ווען א איד נעהט אין ווע און אונטערבראכט זיין תורה און זאָגט ווי שעהן איז דער בוים, ווי שעהן איז דיעזעם פעלד, איז ער ווערט דעם טויט". אזוי האָט דאָס די רעליגיאָנס-פּאָעזיע פון מיר פערשטעלט די פיעל-וויכטיגערע ווערטע-פּאָעזיע!

איך האָב פערלאָזען די רעליגיאָנס-פּאָעזיע. דעם ערשטען יום-טוב (שבועות איז עס נעווען), וואָס איך בין ניט מעהר נעגאַנגען צוויישען חסידים צו האָבען „התלהבות" און „התפעלות", האָב איך פערנאָסען ביטערע טרעהרען. אזוי האָב איך נעבענקט נאָך די פערלוירענע רעליגיאָנס-פּאָעזיע. אבער דערפאר האָב איך דאָך נעפונען אן אונענדליך העכערע און בריטערע פּאָעזיע!

„דער סאַמאַראַגד-שטיין איז מחיה די ראיה (זעה-קראַפט) מיט זיין הערליכע פּאַרב, ער ווירקט זאַגאַר ווי אַ שטיקעל רפואה פאר די ראיה, פאַר דיעזען עדעלסטען חוש: אזוי ווירקט די מענשליכע שעהנהייט נאָך מיט פיעל גרעסערע נעוואלט אויף דעם אויסערען און אינערען חוש. ווער עס דערזעהט זי, צו דעם קען קיין שום שלעכטס קיין שליטה ניט האָבען; ער פיהלט זיך מיט זיך זעלבסט און מיט דער וועלט אין איבעראיינשטימונג". (געטהע).

דיעזע מענשליכע שעהנהייט האָט מיר פערכמאַרעט די פינסטערע רעליגיאָנס-פּאָעזיע. איהר טויט איז פאר מיר נעווען — די פּאָעטישע וויעדערגעבורט פון דער וועלט!

און אזוי איז עס מיט דער פערניכטונג פון אלע אלטע פּאָעזיען דורך דעם פארטשריט: זיי ברייננען ארויס א נייעם פיעל העכערען סאָרט פּאָעזיען. זיי ווירקען אויפ'ן וועג פון העגעלשע דיאלעקטיק: זיי זיינען ווי דער קערנדעל, וואס ווערט פערפוילט, כדי אז א גאנצער זאָנג זאל ארויסוואקסען.

אין דעם אנפאנג, אין דער איבערגאנגס-פעריאָדע, זעהט מען נאָך ניט דייטליך די נייע העכערע פּאָעזיען, און מען פיהלט נאָך שטאַרק דעם פערלוסט פון די אלטע. ווייניט מען נאָך זיי. ווינשט מען זייער וויעדער-געבורט.

אבער ווער עס האָט גרינדליך אסימילירט די געדאנקען פון פראָגרעס און עוואָלוציאָן אין זיין נשמה, דער זעהט און בעגרייפט די ארויסוואקסענדע נייע און העכערע פּאָעזיען. און ווער עס ווארפט זיך אריין מיט לייב און מיט לעבען אין דעם קאמפף פאר זיי, דער האָט שוין די גלענצענדסטע לעבענס-פּאָעזיען!

ווער פון אונז האָט זי ניט געהאַט אין די גאָלדענע צייטען פון די יוגענד-בעגייסטערונג פאר די נייע איבערצייגונגען?

לאָמיר-זשע בעסער ארבייטען פאר די וויעדערגעבורט פון די סאָציאָליסטישע בעגייסטערונג!

יהואש.

אַ שנעע-לעגענדע.

עם שנעעט...
שטילערהייד
פון דערויסען זיך טוליען
און קלעפּען צום פענסטער,
געקרייזעלטע פליטערלעך שנהנע,
און אינוועניג הוליען
און האָבען א יום־טוב די קליינע.
און דריקען די קעפּ צו די שויבען...
און איינער, דער קלענסטער,
איז גרייט
מיט אן אויסרוף פון פרייד:
„עס פליקען מלאכים
„די פליגלעך פון ווייסינקע טויבען...“

איך נעהם דעם פיערי־אַהריגען חכם
צו זיך אויפ'ן שויס,
און קום זיינע לאָקען און זאָג: —
דו האָסט ניט געטראָפען...
די שנהנע און שטילע מלאכים
בעווייזען זיך בלויז,
וועז ס'פינקלען די פּיצינקע שטערען,
און וועלען אנטשלאָפען
וועז ס'הויבט אָן צו גראָען דער טאָג...
אָט אי־ך, זעהסטו, קען שוין
די זאַך דיר פיעל בעסער ערקלעהרען:
דער שנעע איז א חלק
פון הימעל אליין,
וואָס לאָזט זיך אראָפּ צו די מענשען,
און קומט יעדען בוים־שטאָם און שטיין,
מיט זיין מאַנטעל צו בענשען,
און מאַכען פאַר'יום־טוב'ט און הויליג...

מיט פערוואונדערטע אויגען קוקט אָן מיך דאָס קינד,
און ווייטער מיין ווייסע לעגענדע זיך שפּינט: —

ס'האָט זיך טעג נאַכאַנאַנד,
אין א וואַלקען־גענאַנד
דער הימעל באדעקט

און טענליך דעם וואלד האָט ער טרויריג געפרעגט:
„איז דיר נאָך א בלאָט
„פון דעם זומער געבליעבן?"
ער דער וואלד האָט איהם אָפּגעזיפצט מאָט:
„כ'האָב נעכטען א'ן איינציגס געהאָט
„האָט היינט עס דער שטורם פארטריבען..."

דאָן האָבען די שטיקער
פון וואלקענ'ס זיך דיקער
צוזאמענגעשלידערט,
און טיף צו דער ערד האָט דער הימעל גענידערט,
און פול מיט רחמנות צום פעלד זיך געוועגדט:
„איז ערגעץ דיין בוזעם באבלומט צו באגראָזט?"
און דאָס פעלד האָט מיט אומעט געזאָגט:
„כ'האָב א לעצטע מיזינקע פֿארמאָגט,
„איז געקומען באגינען דער פראָסט
„און האָט זי פארלענדט..."

און געווען איז דער הימעל באטריבט,
דען ער האָט פון תמיד געטרייי
די בויטען און לאָנקעס געליעבט,
ן ס'איז אזוי וויט נאָך געוועזען צו מאי...
א גאנצע פערכמאָרעטע נאכט
האָט דער טרויעריגער הימעל,
געטרויטט אין זיין דרימעל
פון זייער פערשוואונדענער פראכט,
און אויף מאָרגען געטראכט און געטראכט,
ביז ער האָט שטאט זיי
זיין זיך אינגאָנצען צובליהט...
און איטליכער שנעע,
וועלכער פליהט
אין דער לופטען אצונד,
איז א'ן אקארשט געעפענטעס בלימעל...

און אזוי וועט עס פאלען א שטונד
אָדער צוויי,
ביז הונדערט מאָל שעהנער ווי זומער,
וועט ווערען די לאנדשאפט באקלויידט
און ליגען אויף דר'ערד וועט א פרומער
און ליכטיגער, ציכטיגער הימעל פארשפרייט...

דוד פּינסקי.

מרים פון מגדלה

דראַמא אין פיער אקטען.

Copyright applied for.

דריטער אקט

צווייטע סצענע.

(מרים פון מגדלה, א זונה אין ירושלים אין דער צייט פון יעזוס, וועלכע געפֿינט אין איהר זונד און זאָל אַלס אשת־איש פערשטיניגט וועלען. זי איז זיכער, אז קיין מאַן וועט נישט אַראָבלאָזען אויף איהר זיין שטיין, אויבער ער וועט אַ קוק טהאָן אין איהר געזיכט. דאָן איז זי גערעטעוועט. איין בליק פון איהרע אויגען, „וועט זיי בעזיעגען, וועט אַוועקנעהמען זייער ווילען, וועט אַבשוואַבען זייערע הענד". זי האָט א טעות: עטליכע מענער מאַכען זיך פון איהרע בליקען נוט אויס. אייניער פון זיי, דער פרומער עמרם, וואַרפֿט אויף איהר אַ שטיין. וועלכע זיי וועלען גערעטעוועט פון דער סקילה, זוכט זי איהם אויף אין זיין היול, וואו ער פערברויגט זוינע טעג אין תעניתים און תפילות.*)

מ ר י ם: (אויפֿטו־צו עמרם'ן און וואַרפֿט זיך פּאַר איהם אויף די קני): ראַטעווע מיך!

ע מ ר ם (קוקט אָן פערוואונדערט די קניעגדיגע, דערקענט זי און שרייט אוים): די זינדיגע אשת־איש!

מ ר י ם: יאָ די זינדיגע אשת־איש קניעט יעצט פאַר דיר און בעט דיך, דו זאָלסט זי רעטטעווען פון זיך אַליין!

ע מ ר ם: נעה — און לאָז — דיך —פערשטיניגען!

מ ר י ם: ניין, נישט דאָס!

ע מ ר ם: נעה און לאָז דיך פערשטיניגען, און דו און דאָס גאַנצע אידישע פּאָלק זיינען נעראַטעווען פון דיר!

מ ר י ם: גאָט וויל נישט דעם טויט פון דעם רשע. ער וויל נאָר, ער זאָל אויפהערען צו זינדיגען. העלפֿ מיר, ראַטעווע מיך, און איך בין קיין זינדיגערין נישט מעהר.

ע מ ר ם: גאָט האָט אָנגעזאגט, אז די פרוי, וועלכע שענדט איהר מאַנ'ס געלעגער, מוז געטויט ווערען. ווילסטו נעראַטעווען ווערען פון דיר אַליין, דאן טהו דיר אָן א כח און נעה

*) דאָס גאַנצע דראַמא וועט ערשיינען אין דער „אידישער וואָכענשריפֿט" — א נייי וועכענטליך זשורנאַל, וואָס הויבט אָן ארויסצוגעהן אין ניו־יאָרק, ארויסגעגעבען און רעדיגירט זון דוד פּינסקי און יוסף שלאַסבערג.

ארוים אין מיט'ן מארק, שריי אוים, אז דו ביזט חייב מיתה. און לאָז דיך פערשטיניגען. און ווילסטו תשובה טהאָן און טהאָן נאָך גאט'ס געבאָט, דאָן געה און נעהם אויף זיך זיין שטראָף.

מ ר י ם: פערשטוים מיך ניט פון דיר. תשובה פול אין האַרצען שטעה איך יעצט פאַר דיר, און עם איז אין דיין האַנד צו בריינגען מיך צו א נייעם לעבען. עם זאָלען אַלע אויף מיר ווייזען: זי איז געווען א שווערע זינדיגערין, אָבער גאָט האָט איהר הארץ אומגעקעהרט צו גוטען און יעצט געהערט זי אין גאנצען צו איהם. און גאט'ס מעשים וועלען דורך דיר בעוואונדערט ווערען, און געהיילינגט וועט ווערען זיין נאָמען.

ע מ ר ם: ווי שטארקער נאָך וועט ווירקען דיין טויט־שטראָף, וועלכע דו וועסט מיט גוטען ווילען אויף דיר נעהמען!

מ ר י ם: איך וויל נישט שטארבען, נאָר לעבען און דערצעהלען די מעשים פון גאָט. גאָט קאָן מיך בעשטראָפען, אָבער דעם טויט גיט ער מיך נישט איבער. עפען־אויף די טויערען פון פרומקייט, און איך וועל אריין אין זיי און גאָט דאנקען.

ע מ ר ם: וואר ביזטו, וואָס דו האָסט א צונג פול מיט גאָט'ס וווערטער און א נשמה שווער טריפענדיג פון זינד?

מ ר י ם: פון גאַנצען האַרצען רוף איך צו דיר: ראַטעווע מיך פון מיר אַליין! דו וויסט נאָר נישט, וויי טיף איך זיך אין זינד!

ע מ ר ם : אשת־איש און זונה !

מ ר י ם : דאָס איז דער קלענסטער טהייל בלויז.

ע מ ר ם : דער קלענסטער טהייל בלויז ? !

מ ר י ם : און אויך בשונג מעהר, עס האָבען תורה־ווערטער מיך פערפיהרט.

ע מ ר ם : דו לעסטערין, וואָס וועסטו מעהר נאָך זאָגען ? !

מ ר י ם : מיין טאַטע איז געווען א גרויסער תורה־לעהרנער אין מגדלה און א פרומער מאַן, וועלכער איז פרום געאַנגען אין גאָט'ס וועגען. און פון איהם האָב איך געהערט, אז קיין מצוה שטעהט נישט העכער פון א מענשענלעבען. שבת האָט ער געזאָגט, איז פון די מצוות די גרעסטע, און דאָך איז א מענשענלעבען בילכער פיעל פאַר שבת, און געהט עס א מענשענלעבען צו ראַטעווען, הערט דער שבת אויף.

ע מ ר ם : פון הלל'ס תלמידים ! א גרויסער נאָרטען איז אונזער תורה, און איהם אָבצוהיטען מוז מען בויען א צוים ארום א צוים. הלל אָבער און זיינע תלמידים האָבען אָבגעשוואַכט די צוי־מען און עס האָבען זיך אַרײַנגעריסען אין אונזער לעבען אזעלכע שרעקליכע בעשעפענישען, ווי דו !

מ ר י ם : דעם מענשענס לעבען איז דער יסוד פון דעם גאַנצען בנין גאָט'ס, האָט ער גע־לערנט, און „ליעב דעם אַנדערן ווי זיך אַליין" איז דער הויפּטפונקט פון דער תורה.

ע מ ר ם : הלל ! הלל ! — אָבער דאָך וואָס האָט עס מיט דיינע שוועכע זינד צו טהאָן ? !

מ ר ים : דו וועסט עס הערען גליך. עס האָט מיך גאָט געבענשט מיט שעהנהייט —

ע מ ר ם : געבענשט ? !

מ ר י ם : און יאָהרען־לאַנג האָב איך גע־לעבט און איהם גלויבט פאַר זיין בענשונג. ער זאָל דאָך גלויבט ווערען דערפאַר, וואָס ער האָט פון זיין שעהנהייט אָבגעטהיילט א חלק צו א בישר ודם ?

ע מ ר ם : גאָט, ווי זי שפּאָט !

מ ר י ם : אָבער באַלד איז אייניר געקומען צו מיר, מיט טויט אין זיין הארצען און טויט־געווהר אין זיין האנד, און מיט געבעט האָט ער זיך געוואַרפען פאַר מיר און הארצריסענד ארויסגערעדט די שרעקליכע ווערטער : „געהער מיר, אָדער איך טויט מיך !" — „איך טאָר ניט", האָב איך איהם געענטפערט, „איך בין איין אשת־איש". דאָך ער האָט מיך נישט געוואָלט הערען און פאַר מיינע ווערטער האָט ער פערמאַכט זיי־נע אויערען. „געהערסטו מיר נישט, טויט איך מיך און גליך דא פאַר דיינע אויגען". און ער האָט אויפגעהויבען צו זיין ברוסט זיין שווערד, דאָס דאָפּעלטגעשליפענע. וואָס האָב איך גע־זאָלט טהאָן ?

ע מ ר ם : דו פרענסט ? ! דו אונפערשעמ־טע !

מ ר י ם : איז אשת־איש מעהר פאַר שבת?

ע מ ר ם : ביזטו געקומען מיך צו פערלאַבען און דיין זנות ביי מיר צו הייליגען ? !

מ ר י ם : איך דערצעהל דיר, ווי איך בין געוואָרען, וואָס איך בין.

ע מ ר ם : דו אויסוואורף, עס האָט אין דיר די לוסט גערעדט און די תאוה האָט דיך צו זינד געטריבען. וועז ער וואָלט צו דיר געקומען און דיר געזאָגט : גים גיפטיג וואָסער דיר אויף דאָס געזיכט, דיינע שעהנע אויגען זאָלען בלינדע לע־כער ווערען, דיינע ווייסע באקען זאָלען ווי פון פייער אויסגעפּסען ווערען. פערניכט דיין שעהנהייט אָדער איך טויט מיך ! — וואָלסטו דאָס געטהאָן און דאָס מענשענלעבען גערעטע־וועט? דו האסט נאָר געטהאָן, נאָך וואס דיין זינדיג הארץ האָט געבוינקט און וואס דיין זינ־דיגען גוף איז אנגענעהם געוועזען.

מ ר י ם : אך, ער איז געווען יונג און שעהן און קרעפטיג —

ע מ ר ם : אהא !

מ ר י ם : און איך האָב נישט געוואָלט, עס זאָל דורך מיר א בליהענד לעבען פערניכטעט ווערען.

ע מ ר ם : דו ביזט די זנות אליין !

מ ר י ם : און דאָן זיינען אויך געקומען אנ־דערע מענער מיט פערצווייפלונג אין זייער האר־צען און ווילדקייט אין זייערע אויגען אוֹן האָבען געשאָלטען מיך און מיין שעהנהייט, וויל זי האָט אוועקגעגרויבט ביי זיי זייער רוה און צושטערט דעם פריעדען פון זייער נשמה, און איך האָב מיר געזאָגט אין מיין הארצען : האָט מיך גאָט בעשאַפען, איך זאָל א קללה זיין אין לעבען אָדער א ברכה אויף דער וועלט ? און איך האָב אויסגע־מאכט ביי מיר, איך דארף ניט זיין קיין קללה.

ע מ ר ם : שוידערט, איהר הימלען !

מ ר י ם : איך האָב אָנגעהויבען צו פיהלען, אז איך בין געבאָרען געוואָרען די מענער צו בע־גליקען, און וועגעס איז געוואָרען מיר מיין גאָט !

ע מ ר ם : וועה, וואָס איך הער ! ערד פער־שלינג זי ! פעלזען, בעגראָבט זי אונטער אייך !

מ ר י ם (נאך א קליינעם געשפאנטען שווייגען): די ערד האָט איהר מויל נישט אויפגעטהאָן, און די פעלזען שטעהען שטארק. גאָט ווייל מיין טויט נישט.

ע מ ר ם: שרעקליכע, וואָס ביזטו געקומען צו מיר?!

מ ר י ם: דו זאלסט מיך ראטעווען פון מיר אליין. עס האָט געלעבט אין מיר א גלויבען. אז קיין מאן קאָן מיר נישט ביישטעהן. איך בין אלמעכטיג, און א בליק פון מיינע אויגען מאכט יעדען מאן זיך צאפלען אין מיין נעיז. און דער דאזיגער גלויבען האָט מיך אליין מעהר געטריעבען אויף דעם וועג פון זינד. ער האָט געווענקט מיין לוסט און איז געווען מיין גרעסטע פרייד. דאָס איז געווען די פרייד פון א וואלד־פייער, וועלכער קיין סוף נישט צו זיין פערצעהרונג. דאָך זאל דער גלויבען אין מיר געבראָכען ווערען, דאן בין איך מעהר די זונה נישט, דאן בין איך נישט מעהר קיין זינדערין. דו ביזט דער מאן, וועלכער קען אין מיר מיין גלויבען ברעכען. דו ביזט שטארק אין גאָט און ביזט דער אייניציגער, וועלכער האָט אויף מיר זיין האַנד אויפגעהויבען מיט א שטיין און דעם שטיין אויף מיר געווארפען.

ע מ ר ם: פאר וואס איז מיין וואַרף אזוי שוואַך געווען און האָט דיך ניט געטויט!

מ ר י ם: גאָט ווייל מיין טויט נישט. אויף מיין מאן האָט מיט זיין שווערד מיך געוואלט דערשטעכען און האָט פערפעהלט זיין ציעל. עס איז דיר בעשערט מיין נשמה צו ראטעווען.

ע מ ר ם: וואס דו ווילסט איז הפקרות. דיך האָט דער שטן צו מיר געשיקט, דו זאלסט מיך פערפיהרען.

מ ר י ם: דו פיהלסט זיך שטארק געניג אין גאָט און האָסט פאר דעם שטן מורא?

ע מ ר ם: אויך דער שטארקסטער זאל זיך אבהיטען פון א זאך, וואָס קען איהם בריינגען צו אן עברה, און טעגליך בעט איך אין מיינע תפלות, איך זאל אבגעהיט ווערען דערפון.

מ ר י ם: עס זיצט א בייזער גייסט אין מיר, און דו קענסט איהם ארויסטריבען. בעי פרויי מיך פון שלעכטען געדאנק, וואס בעווועלטיגט מיך. טהוסט דו עס, בין איך גערעטעט, און דו האָסט אויפגעשטעלט א נשמה אין ישראל..

ע מ ר ם: עס רעדט דער שטן מיט דיינע ליפען! דו ביזט געשיקט פון איהם מיך צו פערפיהרען!

מ ר י ם: דערמאָן דעם שטן נישט, איך רעד צו דיר נישט אין זיין נאָמען. בענעהמסט זיך ווי א נביא און זעהסט די צוקונפט פון א פאלק, און ווייסט נישט, וואָס עס.טהוט זיך אין האַרצען פון א פרוי. איך שווער דיר, היינטיגער טאָג קאָן מיין לעצטער טאָג זיין אין מיינע זינד, און וועניג בעלי־תשובה'ס וועלען מעהרער טהאָן ווי מרים פון מגדלה. העלף מיר נאָר און קיין בעסערע זאך קענסטו נישט אויפטהאָן אין די אויגען פון גאָט. הייסט עס דאָך, אז ווער עס שטעלט אויף איין נשמה אין ישראל, איז גלייך ווי ער וואָלט אויפגעשטעלט די גאַנצע וועלט.

ע מ ר ם (געפיניגט): וואָס ווילסט זאל איך טהאָן?

מ ר י ם: פאַנצער דיך מיט דיין גאנצער פרומקייט, טהו דיך אריין מיט דיינע געדאַנקען אין גאָט, און קוק מיר אריין אין מיינע אויגען. וועסטו אויסהאלטען מיין בליק און קיין מחשבה זרה וועט אין דיר ניט אריינקומען, און דיינע אויגען, פרום און ערנסט, מיט גאָט'ס פייער אין זיי, וועלען צווינגען מיך מיינע אויגען אראָבצוזאָזען פאר דיר, בין איך געראטעוועט. דאן זינג איך הלל פריי פאר גאָט און לויב איהם הויך פאר דעם גאנצען פאלק.

ע מ ר ם: איך האָב דא שוין עטליכע מאל דיין געזיכט מיט מיינע בליקען בעריהרט, און וואָס דו האָסט אויפגעוועקט אין מיר, איז נאָר עקעל און כעס. איך זעה אין דיר א וואורם, ווערטה צוטראָטען צו ווערען, די שאנדע פון דער מענשהייט. מיינע אויגען מאכען זיך מיר צו פאר מיאוסקייט, און מיין נאָז איז פול פון דעם ריח פון נבלה.

מ ר י ם: אך, דאָס איז גוט, און פרייד פיהלט אן מיין הארץ! איך האָב קיין טעות אין דיר ניט געהאט, גאָט האָט מיך געפיהרט דעם רעכטען וועג. דו ביזט דער ריכטיגער מאן, וועלכער קאן מיך בעפרייען פון מיר אליין. איך פיהל, דער בייזער גייסט וועט באלד פון מיר ארוים, און מרים פון מגדלה וועט אָנהויבען גאָט צו דינען מיט איהר גאנצען הארץ און וועזען. קום דו היילינגער, קום, דו גבור אין ישראל, און דערשטעך מיט דיינע שארפע שפיעזען־בליקען דעם בייזען גייסט אין מיר. טויט איהם אין מיר! איך ווייל געראטעוועט ווערען! (מאַכט א בעווענגונג, ווי פארבערייטענדיג זיך אויפצונעהמען זיינע בליקען).

ע מ ר ם: עס איז א זינד צו קוקען אויף א נקבה. ווי קאָן איך מיט א זינד רייניגען א נשמה? איך וועל מיך בעפלעקען, און א בעפלעקטער וועל איך דעם כח נישט האָבען דיין בייזען גייסט צו טויטען.

מ ר י ם: עס איז די זינד א קלייניגקייט בלויז געגען דער גרויסער מצוה, וועלכע דו וועסט דיר פערדינען.

ע מ ר ם: ווער ביזטו צו מעסטען, וואָס גרוים איז און וואָס קליין. עס זיינען די אויגען שטענדיג געווען פיהרער צו עבֿרות און נישט איינער איז דורך זיינע אויגען געשטרויכעלט געוואָרען. איך וועל אין דיינע אויגען נישט קוקען, דו ביזט פון שטן.

מ ר י ם: דאָך איינער — —(פערכאַפט זיך) איז עס גאנץ אונמעגליך אריינצוקוקען אין די אויגען פון א פרוי און נישט קומען אויף מחשבות זרות?

ע מ ר ם: דאָס וואָלט הייסען, גאָט צו פרובען.

מ ר י ם: און ווען גאָט ווילְ דיך דערמיט פרובען?

ע מ ר ם: גאָט פרובט זיינע געראָבטע מיט דעם אליין שוין, וואָס ער האָט די פרוי בעשאפען. זי איז דער יצר הרע, זי איז די אייביגע פערפיהרונג. איך קוק זי אָבער נישט אָן! איהר ריח איז מיר דער ריח פון א נבלה, איהר שטים איז מיר צואוויעדער, און אין גאנצען איז זי פאר מיר איין אונריינער טאָפּ, און איך בין פון דער זינד געראָטעוועט.

מ ר י ם: ווי דאַרף איינער פרום און ריין זיין, ער זאָל קענען גלייכגילטיג אָנקוקען א פרוי, אפילו די פערפיהרערישסטע, און זאָל דעם יצר הרע נישט דערזעהן און נישט די פערפיהרונג?

ע מ ר ם: וואָלט איינער דאָס געקאָנט, ער וואָלט דאָך גאָט גערייצט. איינמאָל וועט עס איהם געלינגען. דאָס צוויייטע מאָל וועט ער געשטרויכעלט ווערען.

מ ר י ם: דאָס צוויייטע מאָל וועט ער געשטרויכעלט ווערען?

ע מ ר ם: וואס האָסטו דיך דערפרייט? די רשעות האָט אויפגעשריען אין דיר.

מ ר י ם: אך, דו מוזט מיר העלפען! דו מוזט מיר העלפען! — פערשטויסטו מיך פון דיר, קעהר איך מיך וויעדער אום צו מיינע זינד. איך וועל זאגען, אויך דער פרומסטער קען נישט בייטעהן מיר, אויך דער נישט, וועמעס לייב איז אבגעשוואכט פון תעניתים! וועגען האָט מיר פון איהר קראפט געגעבען און איהר וועל איך דיענען פון היינט און אייביג. וויילסטו מיינע נייע עבֿרות נעהמען אויף דיר? דו וועסט אין זיי שולדיג זיין.

ע מ ר ם: גיעה אוועק פון מיר, פערפיהרונג! איך וועל מיך אין אן אויגענשפיעל מיט דיר נישט אריינלאָזען.

מ ר י ם: דו האסט דאָ פריהער גאט געבעטען, ער זאל נאָך שווערעעס ארויפלעגען אויף דיר, פילייכט שיקט מיך גאט צו דיר און וויל, דו זאלסט אויפשטעלען מיין נשמה. און איז דיר אונמעגליך גאנץ, מיר אין די אויגען אריינצוקוקען, וויל איך דיר לייכטער מאכען: דו לאָז מיך וואשען דיינע פיס.

ע מ ר ם: ווי?!

מ ר י ם: לאָז מיך וואשען דיינע פיס, אויסוואשען לאָז מיך דיינע וואונדען. דו נעהם א היילינגען ספר, די תורה נעהם און לערן זי פאר מיר. פערטרייב דיר דורך דאָס לערנען יעדע מעגליכקייט פון א מחשבה זרה, און איך וועל טהאָן מיין ארבייט. און וועט דיין פוס אין מיינע הענד נישט א ציטער טהאָן, וועל איך וויסען, אז די שלאנג, וועלכע איז אין מיר געזעסען, איז צוטראָטען געוואָרען, און קוסען וועל איך די ערד, אויף וועלכער דו טרעטסט. דיינע פיס נאָר וויל איך בלויז, און זאלען דיינע אויגען דיר דיינע העלפער זיין.

ע מ ר ם: רעדט גאָט אין דיר, אדער רעדט אין דיר דער שטן?

מ ר י ם: וואס טהוט דער צווייפעל און דאָס פרעגען יעצט? איך וויל פון דיר א קלייניגקייט און גיב אין דיינע הענד דאָס שווערסטע געווואהר. איז דען די תורה נישט פאנצער גענוג פאר דיר, און איז ניט גאט'ס וואָרט דיין גרויסער שוץ? איך לאָז פון דיר יעצט נישט אָב, דו וועסט מיך פון דיר נישט פערטרייבען. מיין נשמה שרייט נאָך רעטונג, און דו ביזט דער פעלזען, אן וועלכען מיין בייזער גייסט מוז זיך צושלאָגען. דו הויב די תפלות אָן, בעשווער דעם רוח אין מיר, טרייב ארוים פון מיר די טומאה. דאָס וואסער דאָ ביי דיר אין קרוג שטעהט ווי אָנגענרייט פאר מיר, איך נעהם עס גליידְ און רייניג דיך און מיך.

ע מ ר ם: גאָט, איז דאָס דיין וויל? שיקסט דו דאָס זי צו מיר? שטאַרק מיך, גאט, און

גיב מיר קראפט נענוג. דו ווילסט דאָך נישט, איך זאל געשטרויכעלט ווערען, און אנשטאט א שטראָפער צו זיין זאל איך נאָך ציונ'ס זינד פערמעהרען. איך ווילּ איהר גלויבען, זי איז דאָך א טאכטער פון דיין פאָלק. און טהו איך יעצט איהר ווילען, דאן זעהסטו דאָך מיין הארץ, אז איך טהו עס בלויז, אום איהר נשמה צו ראטעווען. פאנצער מיך, בעשיץ מיך, לאָז צו מיר נישט צו קיין שלעכטען געדאנק און קיין שאָטען נישט פון א מחשבה זרה. (ער נעהמט פון ווינקעל א דיק פארמעט).

מ ר י ם (שטעלט זיך פאר איהם אויף די קני): די רייניגונג פון דיינע פיס זאל זיין די רייניגונג פון מיין נשמה און פון מיין פאר-שטאפטען הארץ. (וואשט איהם די פיס).

ע מ ר ם (הויבט אָן צו לייענען): „ווער עס זיצט אין דער פערבאָרגענהייט פון דעם אוי-בערסטען און נעכטיגט אין דעם שאָטען פון דעם אלמעכטיגען, דער זאגט צו גאָט, מיין שוץ ביסטו און ביסט מיין פעסטונג, גאָט, אויף וועלכען איך פערלאז מיך. וואהרום ער ראטעוועט דיך פון אָנגעשטעלטען נעץ און פון א טויטליכער מגפה, מיט זיין פליגעל בעשיצט ער דיך, און אונטער זיינע פליגעל וועסטו דיך בעשירמען; זיין אמת איז טורם און מויער..."

מ ר י ם (לאָזט פאנאנדער איהרע האָר און הויבט-אן צו ווישען מיט זיי זיינע פיס).

(עמרם'ס שטימע ברעכט, ער בלייבט שטעהן, ווי ער וואלט פערלאָרען דעם פאָדען, וואו ער האָט גע-לייענט).

מ ר י ם: דיין פוס האָט אויפגעציטערט.... פאר וואס האָט דיין שטימע זיך אבגעריסען? פיהלסטו די בעריהרונגען פון מיינע הענד? זיינען זיי נישט צארט, ווי די הויט פון א יונגען קינד? טריפען מיינע הענט נישט מור, און זיינען מיינע פינגער נישט קיין ערקוויקונג? זיינען מיינע האָר נישט ווייכער זייד, און שמעקען זיי ניט ווי דער לבנון?

ע מ ר ם (ווי ער וואָלט זי געוואָלט איבער-שרייען): „א דיין הארץ שאף מיר, גאָט, בעניי אין מיר אן אמת'ן גייסט. פערוואַרף מיך נישט פון דיר און דיין הייליגען גייסט נעהם נישט אוועק פון מיר, קעהר מיר אום צוריק די פרייד פון דיין הילף און א וואלטעטיגער גייסט זאל מיך אונטערשטיצען. זינדיגע וועל איך דיינע וועגען לערנען, רשעים זאלען זיך אומקעהרען צו דיר...."

מ ר י ם: עס ציטערען ביידע פיס דיר און קאלט זיינען זיי געוואָרען, ווי מיינע פינגער וואלטען אייז געווען. זאל איך זיי דיר אנווארמען? איך דריק זיי צו מיינע בריסט, ווי צווישען יונגע טויבען צוויי וועלען זיי זיך דערווארמען....

ע מ ר ם (קרעכצט-אויף, ווייל ווייטער בעטען, שפרינגט אויף און צושרייט זיך): לאז אב! לאז אָב! א שרפה אין דיר, עמרם! א שרפה אין דיר, עמרם! (פאלט).

— — — — — — — — — — — — — —

יעקב מילך.

די געבורט פון דער „צוקונפט" און איהר בעדייטונג.

(עראינערונג און בעטראכטונג)

ו דעם צוואנציגסטען געבורטס-טאג פון דער „צוקונפט" איז ניט אונפאסיג זיך אויף א ווייליע אומצוקעהרען און צו ווארפען א בליק אויף די פערנאנגענהייט. איך זאג ווארפען א בליק, ווייל אבשטעלען זיך אויף די נאנצע געשיכטע פון דער „צוקונפט" וועט פערנעהמען מעהר פלאץ, ווי דיעזער נומער קען אבגעבען, און מעהר צייט און ארבייט, ווי דער שרייבער פון דיעזען קען געבען. איך וועל זיך דאדורך אבשטעלען נור אויף איין מאָמענט, דעם ערשטען, און אפשר דעם וויכטיגסטען.

דער בעשלוס פון ארויסצוגעבען די „צוקונפט" איז געפאסט געוואָרען אויף א קאָנוועגשאָן פון די אידישע סעקציעס פון דער סאציאליסטישער

ארבייטער פּארטיי. איך געדענק ניט גענוי ווער עס האָט געמאכט דעם ערשטען פּאַרשלאָג, אָבער איך בין אונטער דעם איינדרוק, אז דאָס איז געקומען פון מאָריס הילקוויט.

די וועכענטליכע „ארבייטער צייטונג פּאָב־לישינג אסאָסיאיישאָן" איז שוין דאן געגאנגען אויף דעם צווייטען יאָהר. דער ערפאָלג פון דער „ארבייטער צייטונג" איז פאר יענער צייט געווען זעהר גרויס. איהר רעדאקטאָר האָט בעקומען 12 דאָלאר א וואָך שכירות; דער געשעפטס־פיה־רער, וועלכער איז אויך געווען דער בוכהאלטער, האָט געקראָגען 10 דאָלאר א וואָך, דער עקס־פּעדיטאָר 8 דאָלאר א וואָך, און צו דעם אלעם האָט מען זיך נאָך פערגונען דעם לוקסוס אויפ־צושרייבען ב. פייגענבוים מיט א געהאלט פון 10 דאָלאר א וואָך. מיט איין וואָרט: פאר יענע צייטען, און יענע השגות, איז די „ארבייטער צייטונג" געווען אן אונגעהויערער ערפאָלג, און מען האָט אָנגעהויבען צו טראכטען פון טהאָן עטוואס מעהר. וואָרים די „ארבייטער צייטונג" האָט זיך מיסטענס בעשעפטיגט מיט דעם אלטעגליכען קאמפּף פון די ארבייטער פון איין זייט, און מיט דעם בעקעמפּפען פון די אנאר־כיסטען, פון דער צווייטער זייט, און הגם דיעזע דאָפּאלטע אויפגאבע האָט געפּאָדערט איינע און דריצלבע טהעטיגקייט — אלגעמיינע אויפקלעה־רונג און בעלעהרונג אין סאָציאליזמוס, און די „ארבייטער צייטונג" האָט, נאָך איהרע מעגליכ־קייט, ערפילט איהר פּפליכט, האָבען אָבער אלע געפיהלט, אז די „ארבייטער צייטונג" אליין איז ניט ביכולת צו טהאָן די גאנצע ארבייט. עס האָט זיך געפיהלט די בעדירפנים צו בעשאפען אן ארגאן, וואס זאל זיין פריי פון די טענליכע, אפט קלייניליכע זארג, וואס זאל זיך אין גאנצען אפ־געבען צו וויסענשאפטליכע פערטיעפונג און בעלעהרענדע טהעטיגקייט. נאכין גענוי וואס דער זשורנאל האָט געזאָלט זיין, האָט אייגענטליך קיינער ניט גענוואוסט, מען האָט נאָר געוואוסט, אז דער זשורנאל דארף זיין „וויסענשאפטליך", הויפּטזעכליך צו פערטרעטען דעם וויסענשאפט־ליכען סאציאליזמוס, ווי מען האָט דאן גערופען דעם סאציאליזמוס, איידער דאָס וואָרט „וויי־סענשאפטליך" איז ביי אונז געווָארען א זידעל־וואָרט. די פּראָגראם אין איינצעלהייט האָט בעדארפט אויסגעארבייט וווערען שפּעטער, און אין נאָוועמבער 1891 איז אין 91 דעלענסי סטריט, אין דעם אפיס פון דער „ארבייטער־צייטונג" זיך צוזאמענגעקומען דאָס קאָמיטע, דער ערשטער „רעדאקציאָנס־באָארד", אזוי צו זאָגען, וועמעס אויפגאבע עס איז געווען אויס־צוארבייטען א פּלאן פאר די „צוקונפט". דיעזעס קאָמיטע איז בעשטאנען פון פילִיפּ קראנץ, אב. קאהאן, מאָררים הילקוויט, ל. מילעָר און דעם שרייבער פון דיעזע ציילען. פילִיפּ קראנץ איז שוין פון פריהער געווען בעשטימט אלס רע־דאקטאָר, מיט א געהאלט פון 20 דאָלאר; מאנאט.

די ערשטע פראגע ביי אונזער צוזאמענ־קונפט איז געווען: מיט וועמען געהט מען צום טיש? און עס האָט זיך באלד ארויסגעשטעלט, אז אונזער התונה איז זעהר אן ארימע, אהן נדן, אהן מהותנים, אהן געסט, אהן כלי־זמרים, אפילו אהן א בדחן. מיר האָבען זיך שנעל איינ־פערשטאנען, אז די „צוקונפט" דארף זיך פער־שפרייטען אויף דריי געביעטען: סאָציאליזמוס, אלגעמיינע וויסענשאפט און שעהנע ליטעראַ־טור. אבער וואו נעהמט מען די שרייבער? און וואו נעהמט מען די שרייבער, וואס זאלען שריי־בען פאר אונזערע לעזער? קיינער פון די שפּעטערדיגע און איצטיגע מיטארבייטער פון דער „צוקונפט" איז נאָך ניט געווען. ב. פייגענ־בוים איז געקומען אין דזשולִי 1891, אלזו מיט זעקס מאָנאט פריהער איידער די „צוקונפט" איז ערשיענען, און הגם די „ארבייטער צייטונג" האָט איהם ספּעציעל אויסגעשריבען פון לאָנ־דאָן אלס איהר הילפס־רעדאקטאָר, האָבען די הערשענדע קרעפטען פון דאן, ד. ה. די מאיָ־ריטעט פון דיעזען קאָמיטע, איהם ניט בע־טראכט אלס וויסענשאפטליך גענוג צו קענען מיטארבייטען אין דער „צוקונפט". דאָס האָט איהם נאטירליך ניט געשטערט נאכהער צו וויל־רען איינער פון איהרע הויפּט מיטארבייטער, און שפּעטער אויך איהר רעדאקטאָר. מ. זאמעטקין האָט דאן געשפּיעלט א גרויסע רָאלע אלס אגי־טאטאָר, אָבער דיעזעלבע קרעפּטע האָבען ניט פיעל געהאלטען פון איהם אלס שרייבער. וואָס אנבעלאנגט צו דעם שרייבער פון דיעזע ציילען, איז ער דאן נאָר וואס געהאט געקומען פון וואַרשא (אין איין צייט מיט פייגענבוים'ען), א בעל מלאכה, א שניצער א בן בלי שם, וואָס האָט נאָר וואס געהאט אנגעהויבען צו שרייבען אין די „ארבייטער צייטונג", און הגם

ער איז פון דער קאנווענשאָן אויסגעוועהלט גע־ווארען אין דעם קאמיטעט, איז אָבער אין אל־געמיין דער קורס פון א בעל־מלאכה געשטאנען זעהר נידריג אויף יענער בערזע, רעוואלוציאָ־נער און סאציאל־דעמאקראטיש, ווי דאָס גאנצע קאָמיטעט איז געווען. ל. בודין איז נאָך, דאכט זיך, ניט געווען אין אמעריקא. ער איז יעדענ־פאלס נאָך געווען גאָר יונג. עס זיינען צו יענער צייט אין גאנצען געווען עטליכע בעקאנטע זשור־נאליסטען, ווי מ. קאטץ, דר. מעריסאן, דר. זאלאָטאראָף (זיי זיינען נאָך דאן, דאכט זיך, קיין דאקטוירים ניט געווען) אָבער דיעזע האָבען בעלאנגט צו דעם געגנערישען לאגער, צו דעם לאגער פון די אנארכיסטען, וועלכע מיר האָבען גראדע בעדארפט בעקעמפפען. יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי (ער האָט נאָך דאן ניט געהאט אזא לאנגען נאָמען) האָט צו יענער צייט גע־שוואנגערט מיט א רוסישע צייטונג, פון וועלכע עס איז שליסליך געבוירען געווארען א מפיל, און האָט זיך ביי אונז וועניג געמישט. די איי־ניגע, וואס האָבען געשריעבען אין די „אידישע נאזעטען" און אין דעם „פאלקס־אדוואָקאט" זיינען לכתחילה געווען אויסגעשלאָסען, אלס רע־אקציאָנערען. מיט איין וואָרט, אויסער די פיער פון דעם קאָמיטעט, מיט דער אויסנאהם פון אייניגע, וואָס האָבען געשריעבען נאָר געלעגענטליך, ווי אב. קאספע און א. ארטמאן, איז לויט דער מיינונג פון דעם קאָמיטעט, און געווייסער מאסען האָבען זיי געהאט רעכט, קיינער ניט געווען.

וואָס אנבעלאנגט די שעהנע ליטעראטור, איז געווען נאָך ערגער. אויף דיעזען געביעט איז לחלוטין קיינער ניט געווען, מיט דעם אויסנאהם פון אב. קאהאן, וואס האָט דאן ערשט זיך אָנ־געהויבען צו רעכענען פאר א בעלעטריסט, און דעם פערשטאָרבענעם יעקב גאָרדין, וואָס איז אויך נאָר וואס געהאט געקומען, און איז נאָך ווייט ניט געווען דאָס, וואָס ער איז נאכהער גע־וואָרען. קאָברין און ליבין זיינען נאָך אפשר אין **ניו יארק ניט** געווען. זיי האָבען יעדענפאלס ערשט אָנגעהויבען צו שרייבען מיט דריי יאָהר שפעטער; פינסקי איז נאָך דאן קיין שרייבער ניט געווען, ער האָט אָנגעהויבען שרייבען אין איין צייט מיט קאָברין און ליבין. יהואש איז נאָך ניט געהאט נתגלה געווארען, הגם ער האָט שוין פריהער געהאט אבגעדרוקט איין אָדער מעהר ליעדער אין פרי'ס ביבליאָטעק. ב. גאָרין איז אויך, שיינט מיר, געקומען שפעטער, און, זעלבסטפערשטענדליך, עס איז נאָך ניט געווען קיינער פון די, וואס בעלאנגען היינט צו די „יונגע", מאנכע זיינען נאָר וואס געהאט גע־בוירען געווארען. אין די פאָעזיע האָבען מיר גע־האט נאָר מאָררים ראָזענפעלד, וועלכער איז אמאל געווען אונזער, און אמאל ניט, און מאָר־ריס ווינטשעווסקי, וועלכער האָט נאָך געוואָהנט אין לאָנדאָן. א. ליעסין איז ערשט געקומען מיט א דריי יאָהר שפעטער. מיט איין וואָרט: עס איז געווען א תהו ובהו. ער איז ניט געווען קיינער; קיין פובליציסטען, קיינע בעלעטריס־טען, קיינע וויסענשאפטלער, קיינע געלעהרטע סאציאליסטען. און ניט א האָר בעסער איז עס געשטאנען אין רוסלאנד. פון דער גאנצער רייהע אויסגעצייכענטע פובליציסטען, בעלעטריסטען און פאָעטען, וואָס מיר האָבען היינט, איז נאָך קיין זכר ניט געווען, מיט דער אויסנאהם פון די עטליכע אלטע, ווי אונזער מענדעלי, שלום־עליכם, פרץ, דינענזאהן און ספעקטאָר. די בטלנים, וואָס האָבען געשריעבען זייער מליצ־אין צעדערבוים'ס „פאלקס־בלאָט", ווי אויך די שונד־ראָמאנען שרייבער, געהען, נאטירליך, ניט ארויין אין חשבון. פון די עטליכע גרויסע שרייב־בער אין רוסלאנד האָט נאָר איינער, פרץ, אונ־טער דעם נאָמען „פלאי", וועלכער איז פון אונז איינגעלאדען געווארען, אויף דעם פארשלאג פון דעם שרייבער פון דיעזען, געמומען ארומשוועבען, ווי אמאל דער רוח אלהים, איבער אונזער תהו ובהו.

עס איז אלזא אויסגעפאלען אויף דעם גורל פון די דערמאָהנטע פיער פון דעם קאָמיטעט ניט נאָר צו בעשטימען דעם באראקטער און די פראָגראָם פון דער „צוקונפט", זיי זיינען אויף געווען די אייניגיגע, אם וועהניגסטען אין זייער אייגענע אבשאצונג, דיעזע פראָגראָם דורכ־צופיהרען. דערביי איז קיינער פון זיי ניט געווען קיין גרויסער געלעהרטער, אדער א גרויסער קינסטלער; זיי האָבען אלע מעהר אדער וועני־גער געהאט א סיסטעמאטישע אויסבילדונג, אב. קאהאן האָט נאָך ארויסגעצייגט טאלאנט אלס פעליעטאָניסט, אָבער זיי זיינען נאָך אלע געווען יונגע ליוט, צווישען 25 און 30 יאָהר, און קיי־נער פון זיי איז ניט געווען קיין געלעהרטער אין דעם זינען, ווי מען פערשטעהט עס אין די ווי־סענשאפטס וועלט, ד. ה. א מענש, וואס האָט

זיך אין נאנצען אבגענעבען צו דעם שטודיום פון א ספעציעלען געגענשטאנד אזוי, אז ער זאל קענען אויפטרעטען אלס אויטאריטעט אין דעם נעגענשטאנד; דאס איז אפילו ניט גענוגן דער פאל מיט סאציאליזמום, ניין, מיט סאציאליזמום נאך אפשר וועהניגער ווי מיט אלע אנדערע זאכען.

דיעזע לעצטע בעמערקונג איז ניט גע־שריעבען געווארען מיט דעם צוועק צו פער־מינדערן דעם פערדיענסט פון די דער־מאהנטע פערזאנען, אדרבה, דאס מאכט זייער פערדיענסט אפשר נאך גרעסער, וואהרום עס איז קיין צווייפעל ניט, אז זיי האבען זעהר פיעל מיטגעהאלפען אין די ענטשטעהונג און ענטוויקלונג פון דער נייער אידישער קולטור בכלל, און דעם סאציאליזמום צווישען אידען, אין אמעריקא, ווי אין רוסלאנד בפרט. און זיי וואלטען דאס קיינמאל ניט ערריכט, מיט זייערע בעשרענקטע מיטעל, ווען ניט דער גרויסע ענטהוזיאזמום און די אפפערוויליגע איבערגע־בענהייט, מיט וועלכע זיי זיינען אלע געווען אנגע־פילט. ניט צו פארמינדערן זייער פערדיענסט איז אלזא די בעמערקונג געמאכט געווארען. זי איז אבער נויטוועניג, כדי קלאר צו מאכען דעם צושטאנד פון יענער צייט, און צו ווייזען ווארום די „צוקונפט" האט אנגענומען דעם כאראקטער, וואס זי האט געהאט, און ניט קיין אנדערען. צו דעם דארף מען נאך אין אכט נעהמען אן אנ־דערען, זעהר וויכטיגען, אומשטאנד. מען דארף ניט פערגעסען, אז דיעזע מענשען, וואס האבען איצט געזאלט אנהויבען א נייע עפאכע אין דעם אידישען לעבען, וואס האבען געזאלט אויפ־מישען א נייעם בלאט אין דעם ספר פון דעם „עם הספר", וואס האבען בעדארפט געבען א ריכטונג צו א זשורנאל, וועמעס גלייכען עס איז נאך אויף דער אידישער וועלט ניט געווען, אז דיעזע מענשען זיינען געווען א פראדוקט פון דעם רוסישען אבסאלוטיזמום, און זיין בענליי־טער, דעם ניהיליזמום פון אין צד, און אידישע אסימילאציאן פון דעם צווייטען צד. מיט יאהרען שפעטער, אונטער דעם בעפרייענדען איינפלום פון סאציאליזמום, וועלכען די „צוקונפט" האט די ערשטע געפרדיגט צווישען דעם רוסישען יודענטהום, און אונטער דעם שווערען אינפלו־לען יאך און אונטרדרוקונג פערפאלגונג, וואס די אידען אין רוסלאנד האבען געהאט אויסצושטעהן, האט דער קאמפף פאר בעפרייאונג דארט זיך אויסגענאמען אין א נייער פארמע, די פארמע פון נאציאנאלע „ווידערגעבורט"; דער בונדיזמום, ווי אויך די פערשיידענע פראלעטארישע־נאציא־נאליסטישע בעווענונג. מיט אלע איהרע משונה־דיגע טהעאריעס, וואס זי האט ארויסגעבראכט, זיינען געווען א רעזולטאט פון די סאציאליסטישע אגיטאציאן, וועלכע האט פריהער פון אלץ בע־פרייט די גייסטער, און אנגעוויזען דעם וועג פון קאמפף. פון דעם געשריי „פרייהייט און גלייכ־הייט", איז אין רוסלאנד, אונטער דעם נאציא־נאלען דרוק, געווען נאר אין טריט, און אפשר א לאנגישער טריט, צו דעם געשריי „פרייהייט און גלייכהייט אלס נאציאן"; פון די פאדערונגען אויף דאס רעכט צו לעבען אלס א גלייער פון א געווייסער נאציאן. פון דעם אלעם אבער האט מען נאך ניט געווארט, און ניט געקענט וויסען אין די אכציגער יאהרען, וועז דיעזע מענשען האבען פערלאזען רוסלאנד. אין יענער צייט האט אין רוסלאנד נעהערשט די ערנסטע רעאקציאן אונטער אלעקסאנדער דעם דריטען. דער אייניגער סימן פון לעבען, וואס די אידען האבען דאן ארויסגעוויזען, איז געווען דער סענ־טימענטאלער באדענלאזער נאציאנאליזמום, וואס האט זיך אויסגעדריקט אין די „חובבי ציון" און „שפה ברורה" בעווענונג, אויב מען קען דיעזען סענטימענטאליזמום אנרופען בעווע־גונג, און וועלכער האט געמוזט זיין דערווידער צו מענשען מיט א גייסט און שטרעבען נאך פרייהייט. קומענדיג דירעקט פון דעם ריינסטען אבסאלוטיזמום, און אונמענשליכען אנטיסעמי־טיזמום, וויי זיי האבען נעהערשט אין רוסלאנד, אין דער פרייער און דעמאקראטישער אמעריקא, און וועראנדיג בעקאנט מיט די לעהרע פון סא־ציאליזמום, וועלכע איז דער העכסטער און ריינסטער אידעאל פון דעמאקראטיע, האט זיך ביי די מענשען די וועלט נעמוזט אויסמאלען נאנץ אנדערש, ווי ביי די, וואס זיינען געבליע־בען אין רוסלאנד. מיט אין מאל זיינען אלע שוועדע פראגען געלעזט געווארען. ניטא קיין אנטיסעמיטיזמום, ניטא קיין „יודענפראגע", ניטא קיין נאציאן, ניטא קיינע נאציאנאלע פראב־לעמען. עס איז נאר דא אין פראגע, די ארבייטער פראגע. דיעזער גרויסער אמת האט ארויסגע־שטאדט בולט, און האט פערדונקעלט אלע אנדע־

רע פראגען. מען האָט נאָך נעדענקט די אייגענע צרות אין רוסלאנד, מען האָט נעקראָגען ידיעות פון דער אלטער היים, וואָס האָט די צרות ניט נעלאָזען פערגעסען, אבער אין דיעזע צרות, דאָס האָבען אלע נעוואוסט, איז שולדיג דער אבסאָלוטיזמום. מאכט א סוף צו דעם אבסאָלוטיזמום, און די „יודענפראגע" אין רוסלאנד וועט זיין נעלעזט, גראדע ווי זי איז נעלעזט אין אמעריקא. און אויף וויפיעל מען האָט נעקענט האָט מען מיט געהאלפען און נעשטיצט די רוסישע רעוואָלוציאָן. די איינציגע פראגע, אלזא, די פראגע איבער אלע פראגען, איז די ארבייטער פראגע; די איינציגע פראָבלעמע צו לעזען, איז די פראָבלעמע פון קאפיטאל און ארבייט, און דיעזע פראָבלעמע קען נעלעזט ווערען נאָר אויף דעם איין וועג, אויף דעם וועג פון קלאסענבאזוואוסטזיין, וועלכעם קען נאָר קומען דורך אויפקלערונג און בילדונג, א טהייל פון וועלכען בעשטעהט אויך אין ארונטערריסען דעם רעליגיעזען פאנאטיזמום. דאָס וועט אגב אורחא זיין א סגולה בדוקה צו אלע ראסענהאס, צו אלע פערפאלגונג און אונטערדריקונג צווישען די נאציאנען.

אט דאָס איז געווען דער געדאנקען-גאנג פון די מענשען, וואָס האָבען געדארפט געבען א פיזיאָנאָמיע צו דער „צוקונפט", און דער גרונדשטיין פון דער גאנצער אניטאציע און אויפקלערונג איז געווארען: פאָפּולאריזאציע און קאמפף נעגען רעליגיאָן.

אבער פאָפּולאריזירען די וויסענשאפט און קעמפפען נעגען רעליגיאָן בייַ אונז איז ניט נעזוען, וואס אין די פריהערדיגע השכלה פעריאָדע, זי איז ניט בעטריבען נעוואָרען צוליעב איהר איינענעם צוועק, צוליעב „מען זאל זיין א מענש אין גאס,און א איד אין שטוב", זי איז נאָר נעווען א מיטל צום סאציאליזמום. סאציאליזמום איז דער עיקר, די וויסענשאפט, דער טפל: אלגעמיינעם וויסען און אינטעליגענץ איז נויטווענדיג אום בעסער צו קענען בעגרייפען דעם סאציאליזמום; שהנע ליטעראטור, אויף וויפיעל זי פערפיינערט דעם נעשמאק, און דערווייטערט דעם בליק, איז זי נויטווענדיג צו בעגרייפען דעם סאציאליזמום, און אויף אזוי פיעל דארף מען העלפען דעם לעזער ענטוויקלען זיין נעשמאק, „צו פערבינדען דאָס אנגענעהמע מיט דעם נוצליכען", ווי די פראגראם-ערקלעהרונג אין דעם ערשטען נומער „צוקונפט" דריקט זיך אוים. פאר דעם אלעם אָבער איז ניט נויטווענדיג קיינע אָריגינעלע ארבייטען. די וויסענשאפט איז רייך, די ליטעראטור אוצרות זיינען אונערשעפליך, און מען דארף ניט האָבען קיינע אייגענע געלעהרטע, אָדער קינסטלער. עס איז נענוג צו האָבען דעם גוטען וויללען, די אפפערווויליגקייט, און די פעהיגקייט צו פאָפּולאריזירען און צו איבערזעצען, וואס די געלעהרטע און קינסטלער פון די אנדערע אומות האָבען אונז נעגעבען אין אנדערע שפראכען. אריגינעלעס, אייגענעם און אייגענארטיגעס — וועט עס וואלט געווען, מהיכא תיתא? אָבער אז עס איז ניטא איז אויך רעכט. זיי האָבען דאדורך אפילו ניט נעפיהלט דעם חסרון פון קרעפטען. זעהר אפט האָט מען פערטריבען נייע מענשען, וואס וואלטטען זיך אפשר ענטוויקלט צו עטוואס רעכטעס, וועט מען וואלט זיי צוגעלאָזען. צו וואס דארף מען זיי, אז פאָפּולאריזירען און איבערזעצען קען מען אליין? און מיר זעהען, אב. קאהאן, וואס האָט נעזוכט זיך אויסצוציכנען אלס בעלעטריסט, נעהמט זיך פאָפּולער ערקלעהרען דעם דאָרווויניזמום, און פיליפּ קראנץ, וואס האָט זיך נעהאלטען פאר דעם מעהר נעלעהרטען, זעצט איבער פראנסוא קופפע'ס סקיצען פון פראנצויזיש...

נו, פאָפּולאריזאציע אין זיך אליין איז נאָר ניט אזא זאך, וואָס מען דארף עס נעהמען אזוי לייכט. אין א נעוויסען זינען זיינען אלע פאָפּולאריזאטאָרס; עס זיינען דא גאנץ וועניג ווירקליך אָריגינעלע דענקער, דענקער, וואס ברענגען ווירקליך עטוואס נייעס אין די וועלט פון דענקען. אזעלכע וועלען נעבוירען אפשר איין מאל אין א יאָהר הונדערט, און אמאל דאָס אויך ניט. דיעזע אריגינעלע דענקער זיינען, נעווענהנליך, ווייט אין פאראוים פון זייער צייט, און עס דויערט זעהר אפט דורות אויבער די וועלט פערשטעהט זיי, און עס איז אימער דער גרויסער פערדיענסט פון די נאכקומענדע דורות פון נעלעהרטע, וואָס בעמיהען זיך דיעזע גרויסע נעדאנקען אריינצובערנגען אין דעם פאלקס-בעוואוסטזיין, דאָס הייסט, פאָפּולאריזירען. דיעזע סארט פאָפּולאריזאציע נעהט אלע מאל אן, און זי שליסט ניט אוים קיינע אריגינעלע ארבייט, ווי די אריגינעלע אָרט פון איבערנעבען, אָבער דאָס צופאסען דיע-

זע געדאנקען צו נייע ערשיינונגען אין לעבען א. ז. ו.. אזא פאפולאריזאציע איז ביי אונז, ליידער, ניט אנגענאנגען. עס איז ניט איצט מיין אויפגאבע צו קריטיקירען די „צוקונפט", אבער דער היסטאָרישער אמת פערלאנגט צו זאגען, אז מיר האבען גיכער פאפולאריזירט פאפולארי־זאציעס, און ניט זעלטען זיינען מיר אריינגעפא־לען אין גאנץ ביליגע פאפולאריזאציעס. איינע פון די וויכטיגע אורזאכען האב איך שוין דער־מאנט: מיר האבען ניט געהאט די קרעפטען דאצו, אייניגע זיינען נאך איבערהויפט ניט גע־וואן, אנדערע האט מען ניט צוגעלאזען. אויסער דיעזע אורזאכען זיינען נאך געווען אויך אנדערע: מיר האבען צו דעם אלעם אויך ניט געהאט קיין לעזער. די, צו וועלכע מיר האבען זיך גע־וענדעט, זיינען נאך געווען גאנץ רוי אין אלע הינזיכטען, און צווייטענס, האבען מיר ניט גע־האט די שפראך. יא, מיר האבען ניט געהאט די שפראך, און זי האט ערשט געמוזט פון אונז בעשאפען וווערען. מאנכע פון אונזערע יונגע שרייבער, וואס זיינען קריטיש אנגעהאוכט, ווי דער דייטש זאגט, וועלן זיי פילאזאפירען איבער די ענטוויקלונג פון דער אידישער ליטעראטור, טראגען זיך אימער אריבער אין יענעם טהייל פון רוסלאנד, וואו עס פליסט די וויקסעל; יענע שרייבער גופא וויללען אונז גאר ניט אנערקע־נען; פאר זיי, ד. ה., פאר די, וואס זיינען נאך ביי אונז ניט געווען צו גאסט, איז אמעריקא, וואס אנבעלאנגט אידישע ליטעראטור און פובלי־ציסטיק, נאך גאנץ בארבאריש, אבער מען קען ניט אבליקענען, אז גראדע מיר דא, און אין א גרויסע מאס גראדע די „צוקונפט" מיט איהרע פאפולאריזאציעס, האט ביז א גרויסען גראד גע־האלפען ענטוויקלען די אידישע שפראך. וואהרים אין יענער צייט, וועו די „צוקונפט" האט אנגע־הויבען איהר טהעטיגקייט, איז די שפראך, מיט וועלכע אונזערע „אידישיסטען" זיינען היינט אזוי שטאלץ, נאך געווען א גאנץ אונגעלומ־פערטער, און ישווער זיך בעווען אנגעזעלשאפטלי־מענט.

פון היינטיגען שטאנדפונקט אוים, קען מען אלזא זאהר פיעל קריטיקירען די „צוקונפט" פון פאר צוואנציג יאהר, וועו מען נעהמט אבער די אלע אויבענדערמאנטע אומשטענדען אין אנבע־טראכט, דאן מוז מען צוגעבען, אז די מענשען, וואס האבען גלייגט דעם פונדאמענט פאר די „צוקונפט", האבען אויפגעטהאן א ריעזיגע אר־בייט. זיי האבען ניט נור אריינגעבראכט סאציא־ליזמום צווישען אידען, וואס איז געווען זייער די־רעקטע אויפגאבע, זיי האבען אויך גלייגט דעם גרונדשטיין פאר די וווייטערע ענטוויקלונג פון דער אידישער ליטעראטור און שפראך, הגם דאס איז ביי זיי געווען דער תפל.

און וועו איך קוק היינט צוריק צו יענער צייט, און פאר מיין געדאנק שוועבען פאר אלע האנדלונגען פון יענע מענשען, די גרויסע ווי די קלייגע, די ערהאבענע ווי די קלייגליכע, און אווענטשארענדיג אן א זייט די קלייגליכע האנד־לונג, פרעג איך זיך: וואס איז געווען דער כח, וואס האט מיט אזעלכע בעשרענקטע קרעפטען צו אזעלכע שהענע רעזולטאטען געבראכט? דאן שוועבט פאר מיר ארוים דאס ווארט: ע נ ט הו זי א ז מ ו ס! עס איז געווען א צייט, וועו דער רוח הקדש האט געוהנט אויף אלעמען. עס איז געווען די גרויסע איבערגעבענ־הייט צו א נייעם און בעפריענדען אידעאל, וואס האט בעוואויגען די מענשען אונטערצונעהמען ארבייט, וואס איז געווען צו גרויס פאר זייערע קרעפטען, און, ווי ביי אלע גרויסע אידעאלען, איז דער רעזולטאט פון די בעשרענקטע קרעפ־טען ווייט אריבערגעשטיגען די אייגענע מעג־ליכקייט און האפנונג.

מען מעג און מען קען קריטיקירען די אמא־ליגע „צוקונפט", מען קען אבער ניט אבליקענען, אז מיט איהר האט זיך אנגעהויבען א נייע פע־ריאדע אין דעם אידישען גייסטיגען לעבען, ניט נאר אין דעם אידישען סאציאליזמום, נאר אויך אין אלע קולטורעלע טהעטיגקייטען פון דער אידען אין דער אידישער שפראך, אין אמעריקא, ווי אין רוסלאנד.

דר. חיים ספיוואק.

לשון קודש איז דער ווינקעלשטיין פון אידיש.

א ראיה פון דער תורה.

יך בין א איד מחמת מיין טאטע־מאמע זיינען געווען אידען. איך רעד אידיש מחמת מיין טאטע־מאמע האבען גערעדט אידיש. מיין יחוס־בריף גרייכט ניט ווייטער ווי ביז צו מיין עלטער־עלטער זיידען. די פריהערדיגע זיידעם זיינען פאר מיר א סוד. איך גלויב באמונה שלמה אין מיין טהרת־משפחה. דאך וואלט איך ניט נעשווארן פאר בית־דין, אז צוריק מיט עטליכע הונדערט יאהר האט זיך ניט ארויסגעריסען אין מיין פאמיליע א שטראם פון גריכישע, רוימישע, אראבישע אדער חלילה אפילו רוסישע בלוט. (זאלען מיר מיינע עלטער־באבעם מוחל זיין פאר דעם בלבול־געדאנק.) אויב אפילו עם רינט אין מיינע אדערן ניין־צעהנטעל חלקים פרעמדע בלוט און נאר איין צעהנט־חלק אידיש בלוט, בין איך דאך איבערציינגט, אלס א רעזולטאט פון דענקען און פיהלען, אז די ניין־צעהנטעל גוי זיינען אין מיר בטל געווארען, און דאס איין צעהנטעל איד איז דער בעל הבית איבער מיר. די פערוואנדשאפט צווישען מיר און די אידען פון פערגאנגענע דורות רוהט ניט אויף דער פארב פון מיין הויט, אויף דעם קאליער פון מיינע אויגען אדער די פארמע פון מיין נאז. די פערוואנדשאפט רוהט אויף א טיפערען באזיס, — אויף דעם בדמיך חיי, און, געמישט און פערוואסערט ווי דאס בלוט זאל ניט זיין, איז דאס ביסעלע, וואס האלט זיך ביי מיר, דער דם־התמצית, דער יאור שבעיסה.

עס איז נאר קיין ספק ניט, אז מיינע אורעלטערן האבען גערעדט אין דעם משך פון א בעווארסטער עפאכע פון דער געשיכטע א ריין־נעם לשון קודש, ווי עס איז איבערגעבליבען צו אונז אין תנ"ך. נאך דער עפאכע הויבט זיך אן א לאנגע סעריע פון רעדען לשון קודש גע־מישט מיט פערשיידענע שפראכען. צום ערשטען האבען די אנדערע שפראכען געהאט נאר א קלייניע שליטה אויף לשון קודש, מחמת די צאהל פון די פרעמדע ווערטער איז געווען ניט בעדייטענד, אזוי צום ביישפיעל, איז די שפראך פון דער משנה, וועלכע איז אין אינהאלט און אין פארם מעהר העברעאיש ווי אראמאיש. שפעטער האבען זיך די צאהל פון די אראמאישע ווערטער פערגרעסערט און די פארם איז אויך פיעל פערענדערט געווארען. דער רעזולטאט איז געווען די שפראך פון תלמוד, וועלכע איז אי אין אינהאלט, אי אין פארם מעהר אראמאיש ווי העברעאיש. שפעטער האבען מיינע באבעם און זיידעם געדרעט גריכיש, פערזיש, אראביש, שפאניש און דייטש. זיי האבען וואר־שיינליך געדרעט מיט זייערע גוי'אישע שכנים א ריינעם גריכיש, פערזיש, שפאניש א. ז. ו. צווישען זיך האבען די אידען גערעדט אויף אידיש־גריכיש, אידיש־שפאניש, אידיש־דייטש, א. ז. ו. דער פאקטאר, וועלכער האט אלע שפראכען געאידישט, איז געווען דער עלעמענט פון לשון קודש — צו וועלכען די ווערטער פון די אנדערע שפראכען האבען זיך בעהעפט. ווי דאס בלוט אין מיינע אדערן, אזוי איז דאס לשון קודש אין מיין שפראך. די פערוואנדשאפט פון דעם היינטיגען אידיש מיט די אידישע שפראכען פון פארגאנגענע צייטען רוהט אויף די ווערטער פון תנ"ך, וועלכע אלע אידישע דורות האבען געברויכט, און געמישט און פער־וואסערט ווי דאס לשון קודש זאל ניט זיין, איז דאס ביסעלע, וואס האלט זיך ביי מיר, דער דם־התמצית פון אונזער שפראך, די שאור שבעיסה.

איך וועל זיך ניט אריינלאזען אין פילאלאגי־שע און היסטארישע דעטאלען. איך וועל דא נאר זאגען עטליכע ווערטער מכוח די צאהל פון העב־רעאישע ווערטער, וועלכע ווערען געברויכט אין אונזער מאמע־לשון אין דער געגענווארטיגער צייט. איך מאך די אלגעמיינע בעהויפטונג, אז יעדער איד קען גענוג העברעאישע ווערטער, אום צו קענען רעדען אזוי גוט אדער אזוי שלעכט אין העברעאיש, ווי א דורכשניטליכער אימיג־ראנט, וואס קומט אריבער אין אמעריקא, נאך

דעם, אז ער איז געווען א יאָהר אין לאָנד, קען ענגליש.

לאָמיר פריהער פון אלץ פרעגען, ווי פיעל ווערטער מוז א מענש קענען, אום צו זיין אין שטאַנד צו פערהאַנדלען מיט זיינע מיט־מענשען. א געוויע תשובה קען מען ניט געבען. די צאָהל פון געברויכטע ווערטער היינגט אָפּ פון פיעלע סיבות — די ערציהונג, די בעשעפטיגונג, די סביבה, דער טעמפּעראַמענט האָבען א גרויסע ווירקונג. דער געוועהנלעכער מענש קען אויס־קומען אין דעם אלטעגלעכען לעבען מיט א ווער־טערשאַץ פון א'ן ערך פון איין טויזענד ווערטער, און על פי הדחק, קען ער זיך בעניגענען מיט פיעל וועניגער. דער דורכשניטלעכער גרינער איד, וועלכער איז א יאָהר אין אמעריקא און רעדט ענגליש געלויפיג, בנוגע צו זיין בעשעפ־טיגונג, פערשטעהט פיעל וועניגער פון טויזענד ווערטער. אום צו קענען רעדען א שפּראַך, מוז מען נוצען אָפט די ווערטער, וואָס מען קען. אין־נער, וועלכער האָט ניט די געלעגענהייט צו רע־דען, מעג קענען צעהן מאָהל אזוי פיעל ווערטער דאָך ניט קענען זיך צונויפריידען מיט אן אמע־ריקאנער.

וויפיעל לשון קודש'דיגע ווערטער קען א דורכשניטלעכער איד, וואָס רעדט אידיש? אלס א מאַשטאַב פאר דעם אוצר פון א שפּראַך, דארף מען נעהמען די בעסטע און גרעסטע זאַמלונג פון ווערטער אין דער בעשפּרעכענדער שפּראַך. אין ענגליש איז דאָ א גאנץ גרויסע צאָהל פון אזעלכע ווערטער־זאַמלונגען, סטענדארד, ווענסטער סענטשורי, און אנדער ווערטערבי־כער. אין אידיש האָבען מיר בלויז איין און איינציגע זאַמלונג פון אלכסנדר הארקאווי, „דאָס „אידיש און ענגלישעס ווערטער־בוך", א ספּעציע־לע זאַמלונג פון אלע העברעאישע ווערטער, וועל־כע ווערען געברויכט אין דער אידישער שפּראַך, איז דאָ ניט לאַנג ערשיענען אונטער דעם נא־מען,*) „אידיש ווערטער־בוך". אויב מען דארף אויסזעצען פעהלער קענען די מאספּים און פער־פאסער איז דאָס ניט, אז זיי האָבען חלילה אריינ־געשטעלט אזעלכע העברעאישע ווערטער, ווועל־כע מען ברויכט נאָר ניט אין אידיש, נאָר אדרבה, דערפאר וואָס די זאַמלער האָבען אויס־געלאָזט אייניגע העברעאישע ווערטער, ווועל־כע דער אידישער עולם געברויכט. די ערשטע אויסגאַבע פון דעם „אידיש ווערטער־בוך" ענט־האלט מער פון זעקס טויזענד העב־ר ע א י ש ע ו ו ע ר ט ע ר, אָדער זעקס מאָהל אזוי פיעל ווערטער ווי מען ברויכט אין דעם אלטעגלעכען פערקעהר צווישען מענשען. אמת, א ווערטער־בוך ענטהאלט אלע ווער־טער, וועלכע דאָס נאַנצע פאָלק געברויכט, און ניט יעדער מענש קען אלע ווערטער פון זיין אייגענער שפּראַך. איך בין אבער זיכער, אז יע־דער דורכשניטלעכער איד, און אפילו אידענע, פערשטעהט און געברויכט ניט וועניגער פון איין טויזענד ווערטער אָדער א זעקסט חלק פון די, וועלכע זיינען פערצייכענט אין דעם „אידיש ווערטערבוך".

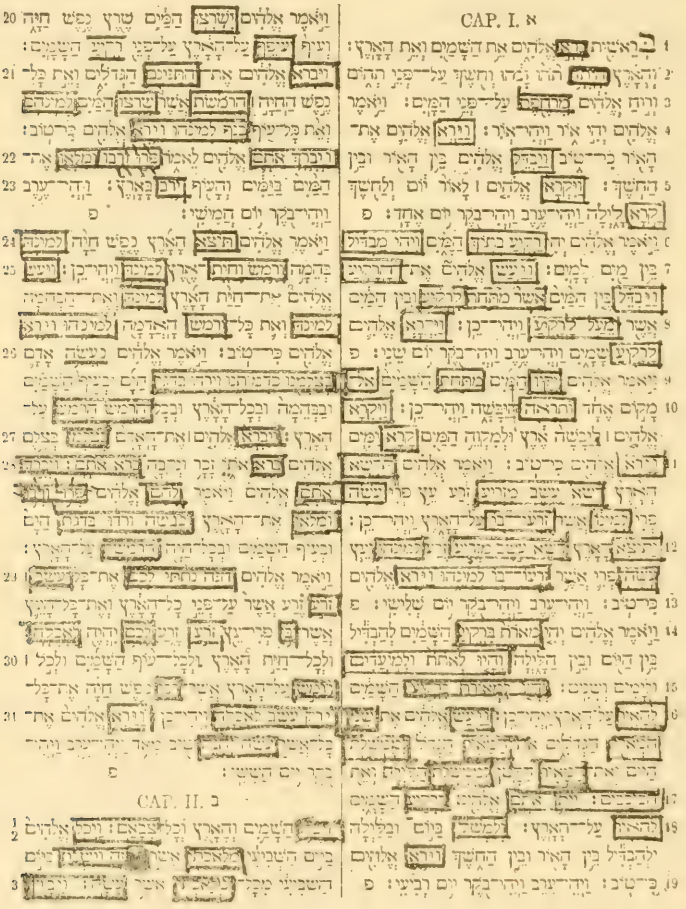
א ראיה וועל איך ברייננען פון דער תורה. אויף אן אנדער אָרט פון דיעזען ארטיקעל האָב איך פאטאגראפּיש רעפּראדוצירט דאָס ערשטע בלעטל פון בראשית פון די קליינע לעטערים אויסגאבע פון תנ"ך. יעדער איד און אידענע, וואָס רעדט און לעזט אידיש, דארף קענען לעזען און פארשטעהן אלע ווערטער, וואָס געפינען זיך אויף דעם בלעטל, אויסער די ווערטער, וועלכע זיינען פערריננעלטע. יעדער וואָרט פון די ניט־פארריננעלטע ווערטער ווערט נעברויכט פון אידישען פאָלק און געפינט זיך אין דעם „אידישען ווערטערבוך". פון די פיער הונדערט און פופציג פיער ווער־טער, וועלכע געפינען זיך אויף דעם בלאט, דארף א אידישער איד פארשטעהן דריי הונדערט און דרייצעהן*). אום אז מען זאל ניט דענקען, אז די צאָהל פון די אידיש־לשון קודש'דיגע ווערטער איז אזוי גרויס, מחמת דאָס בלעטל איז דאָס ערשטע פון תנך, האָב איך זיך געמומען די מיה צו אנאַליזירען די ערשטע בלעטלעך פון די איבערינע פיער ביכער פון חומש. דאָס ער־שטע בלעטל פון דעם צווייטען בוך, שמות,

*) אידיש ווערטערבוך, ענטהאלט אלע העב־רעאישע (און כאלדעאישע) ווערטער, אויסדרוקען און אייגענעמען, וועלכע ווערען געברויכט אין דער אידישער שפּראַך און אקצענט און מיט ביישפּיעלען פון ווערטלעך און שפּריכווערטער, אין וועלכע זיי קומען פאָר, צוזאמענגעשטעלט און ערקלעהרט פון דר. חיים ספּיוואק און יהואש, פערלאג יהואש, ניו יאָרק.

*) „פרו ורבו" איז צווייי מאָל פערריננעלט על פי טעות. דער אויסדרוק איז פאָפולער און געפינט זיך אין „אידיש ווערטער־בוך".

ענטהאלט 494 ווערטער, פון וועלכע 200 געפינען זיך אין „אידיש ווערטערבוך". דאָס ערשטע בלאט פון ויקרא ענטהאלט 471 ווערטער, פון וועלכע 150 געפינען זיך אין ווערטערבוך. דאָס ערשטער בלאט פון במדבר ענטהאלט 393 ווערטער, פון וועלכע א איד דארף ווייסן 300, און פון די 458 ווערטער אויף דעם ערשטען בלאט פון דברים דארף א איד פארשטהען 147 ווערטער. דער סך הכל איז, אז פון 2270 ווערטער, וועלכע געפינען זיך אויף די פינף בלעטער קען און דארף פערשטהען יעדער אידיש־רעדענדער איד א קימא לן פון 1110 ווערטער, אָדער כמעט האלב.

בראשית
LIBER GENESIS.

CAP. I. א

CAP. II. ב

עם פערשטהט זיך, אז ניט אלע ווערטער אויף דער ערשטער בלאט פון בראשית ווערען נעברויכט אין אידיש, אזוי ווי זיי שטהען אין נעהען. איך ווייל מעהר ניט ברענגען אייניגע ביישפיעלען: דאָס ווארט „השמים" ווערט קיין מאל ניט נעברויכט אין אידיש. יעדער איד אָבער ווייסט, אז די „ה" איז אן ארטיקעל און איז צוגעזעצט צום ווארט ווי „ה"חתן, „ה"רב א. ז. ו. אלזא, ער ווייסט, אז דאָס ווארט אליין איז „שמים". אן און פאר זיך ווערט דאָס ווארט אויך ניט נעברויכט, אבער עס קומט פאָר אין דעם אויסדרוק „ירא־שמים". דאָס זעלבע איז מיט דעם ווארט „הארץ". דער „ה

פֿאלט אראָב אוֹן עס בלייבט „ארץ". אן אוֹן פֿאר זיך ווערט דאָס ווארט ניט געברויכט אין אידיש, אָבער עס ווערט געברויכט אין דעם אויסדרוק „ארץ־ישראל". דאָס ווארט „על" פֿאר זיך ווערט ניט געברויכט, אָבער עס איז אָפּט געברויכט אין דער פֿערבינדונג מיט אנ־דערע ווערטער, ווי „על כן", „על פּי", „על חטא", „על אחת כמה וכמה". דאָס ווארט „עין" געפינט זיך אין „עין הדעת". „יהי אור" איז ניט אפט געברויכט אין אידיש, אָבער יעדעם ווארט בעזונדער ווערט יאָ געברויכט. דאָס ווארט „יהי" ווערט געברויכט אין דעם אויסדרוק „יהי רצון" אוֹן דאָס ווארט „אור"— אין „אור הגנוז".*) דאָס ווארט „בין" פֿאר זיך ווערט פֿיעלייכט קיין שום מיינונג ניט האָבען, אָבער עס געפינט זיך אין מעהרערע אויסדרי־קען, ווי „בין ארור המן לברוך מרדכי", „בין הזמנים", „בין השמשות", „בין מנחה למערב" א. ז. ו. דאָס ווארט „ולמקוה" ווערט ניט גע־ברויכט אין דער פֿארמע, אָבער דאָס אויער פֿערנעהמט באלד, אז דאס ווארט „מקוה" איז דער עיקר און די בוכשטאבען „ול" איז צוגע־זעצט, אזוי ווי אין אנדערע אידיש־לשון קודש־דיגע אויסדריקען, ווי „לחיים", „ול"שלום" א. ז. ו. „ערב" אליין איז ניט געברויכט, אבער „ערב שבת", „ערב יום־טוב" איז גוט בעוואוסט. מיט איין ווארט די אלע ווערטער (ניט פער־רינגעלטע) אויף דעם ערשטען בלאט פון תנ"ך זיינען אידישע ווערטער.

עס איז זעלבסטפֿערשטענדליך, אז די אפּט געברויכטע לשון־קודש'דיגע ווערטער קומען פֿאר מעהר אין דעם היסטאָרישען טהייל פון דער ביבעל. די ווערטער פון דעם פֿאעטישען טהייל פון ביבעל זיינען ווייניג געברויכט גע־ווארען אין אידיש. פון אונגעפֿעהר 450 ווערטער אין דאָס ערשטע בלאָט פון ישעיהו איז נאָר דאָ אונגעפֿעהר 90 ווערטער, וועלכע א איד, וואָס קען אידיש, וועט פֿערשטעהן, דאָס הייסט, אז אין דעם פֿאעטישען טהייל קען ער פֿארשטעהן איין פּינפּטעל פון די ווערטער.

איך וועל זיך אנטהאָן דעם פֿערגעניגען צו גלויבען, אז עס איז מיר געלינגען צו בעווי־זען:

א) אז אלע געמישטע שפּראכען, וועלכע די אידען האָבען געערעט אין גלות, האָבען אין זיך געהאט א צר השוה, אן אלגעמיינע אייגע־שאפֿט, אין דעם, וואס זיי האָבען אלע געברויכט אמאל מעהר און אמאל וועניגער קעברעאישע ווערטער.

ב) אז לשון קודש איז דער עלטסטער עלע־מענט און דער עכטער עיקר פון אלע אידישע שפּראכען, און פֿארקעהרט, די אנדערע שפּרא־כען, ווי גרויס די צאָהל פון זייערע ווערטער זאלען ניט זיין, זיינען דער אינגסטער עלע־מענט און דער תפל.

ג) אז יעדער איד, וועלכער רעדט און לעזט אידיש, קען אויך לייכט פֿערשטעהן די מיסטע ווערטער פון דעם היסטאָרישען טהייל פון דער ביבעל.

ד) אז יעדער איד קען גענוג העברעאישע ווערטער, אום צו פֿיהרען א געוועהנליכען נע־שפּרעך.

ה) אז לשון קודש איז דער ווינקעלשטיין פון אידיש.

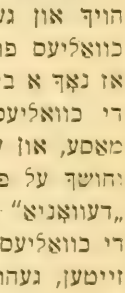
דענווער, דעצ. 1912.

*) אויניגע יאָהר צוריק איז ערשיענען א אידיש ביבעל (אין לאנדאן דאכט זיך) אונטער דעם נאָמען „יהי אור", איינע פון די גרויסע אוניווער־סיטעטען אין אמעריקא האָט אויף איהר שילד די ווערטער „יהי אור" אין העברעאישע בוכשטאבען. איינער פון די זאמלער שלאָגט זיך חטאתי דערפאר, וואָס די ווערטער „יהי אור" זיינען ניט אריין אין דער ערשטער אויסגאבע פון „אידיש ווערטערבוך".

יעקב נאַרדין.*)

די שוויימענדע מרונע.

(א פאַנטאַזיע).

נאַנצען טאָג האָט געשטורעמט איבער'ן ים. א שטאַרקער ווינד האָט געטריבען פון הימעל צו דער ערד שווארצע וואָלקענס און האָט געהויבען אין דער הויך און געטראָגען ביז'ן הימעל די בלאָהע כוואָליעס פון דעם ים. עס האָט זיך געדאכט, אז נאָך א ביסעלע וועלען זיך די וואָלקענס מיט די כוואָליעס צונויפגיסען אין איין דונקעלע מאסע, און עס וועט ווייטער ווערען תוהו ובהו יחושך על פני תהום. דער אלטער דאמפף־שיף „דעוואָניא" איז געגאנגען לאַנגזאם פּאַראוים. די כוואָליעס האָבען איהם געקאטשעט אין אלע זייטען, געהויבען אין דער הויך און געוואָרפען ארונטער. דער ווינד האָט מיט א צאָרן געריסען און געבראכען די זעגלען און די מאסטען און האָט געוואָרפען אויפ'ן דעק נאנצע זיילען פון וואַסער־שטויב. דער דאמפפער האָט געקרעכצעט אזן האָט אלע וויילע לאַנגזאם און טרויעריג געפייפט. און אונטען אין די קאיוטען האָט מען נאָר געהערט, ווי די וואסערען קאָכען און ווי דער ווינד יאָמערט און קלאָגט. — די פאסאזשיר־רען זיינען געבליבען שטיל און אומעטיג... אין מיטען אקעאן צוויישען די רוישענדע כוואָליעס האָט דער מענש דערפיהלט, ווי קליין און שלאַף ער איז, און ווי מעכטיג זיינען די קרעפטען פון דער נאטור.

---

*) דיעזע „פאנטאזיע" פון דעם אונפערגעסלי־כען יעקב נאַרדין איז געווען געדרוקט אין ערשטען נומער „צוקונפט", וואָס איז ערשיענען אין יאנואר 1892. דער גרויסער דראמאטורג וואָלט געווים גע־וען א גרויסער מחותן אויף אונזער היינטיגען יום טוב, לוידער האָט דער פריהציטיגער טויט איהם ארויסגעריסען פון אונזערע רייהען. מיר געפינען ניט קיין בעסערען מיטעל צו עהרען זיין אנ־דענקען, ווי צו געבען אין אונזער יובילעאום־נומער זיין ווערק, וואָס איז געווען געדרוקט אין ערשטען נומער פון אונזער זשורנאל.

רעד.

דער טאָג איז געווען זעהר א טרויעריגער. עס איז ניט געווען, ווי געווענליך, קיינע טענץ און קיינע געזאנגען, קיינע פרעהליכע גליכוואָרט־לעך און הויכער געשפּרעך. עס האָט געוואָרפען און געשלוידערט, אויפ'ן דעק איז געווען קאלט און דונקעל, אין די קאיוטען איז געווען טרויע־ריג און שטיל. נאָך אין דער פריה האָבען אלע געוואוסט די טרויעריגע נאכריכט, אז „דער קראנקער" פיהלט זיך זעהר שלעכט, און פאר נאכט האָט איינער דעם אנדערען מיטגעטהיילט שטילערהייד, אז דער קראנקער מוטשעט זיך שוין פאר'ן טויט...

דער טויט! וואס פאר א שרעקליכע גע־היימנים... וויי אזוי שרעקט די ערשיינונג דעם שלאָפען מענשען! דער טויט האָט אין זיך ניט קיין פאלשקייט, הייכלעריי און פאַרטייליכקייט. ווי דער מענש זאָל ניט זיין פערנומען, דער טויט וועט איהם אפשטעלען; ווי אזוי גליקליך ער זאָל זיך ניט פיהלען, דעם אנדערענ'ס טויט וועט איהם מאכען טרויעריג; ווי אזוי מונטער ער זאָל ניט זיין, דער טויט וועט איהם ערשרע־קען און וועט איהם דרינגען צו בעקלעהרען זיך, וואָס איז דעם מענשענ'ס לעבען און וואָס בע־דייטען זיינע שטרעבונגען. נאָר נאָך א שטאַר־קערען אינדרוק מאכט דער טויט אויף דעם מענשען, אז ער איז ווייט פון זיין הייאמאטה, אין מיטען ים, ארומגערינגעלט מיט א גרויסע וואַ־סער וויסטע. אויפ'ן ים, וואו דער מענש יאָנט זיך ניט נאָך פרנסה, פראפיט, און פיהרט ניט קיין קאמפף מיט דעם אנדערען — אויפ'ן ים ווערען אלע פאסאזשירען זעהר גיך גוטע פרייגד, און עס טהוט יעדערען זעהר לייד צו פערלירען א בעקאנטען. יעדען פאסאזשיר שרעקט דער געדאנק, אז דער בעקאנטער זיינער, וועלכער איז ניט לאנג מיט איהם געגעסען מיט איהם קאיוטע און וועלכער האָט געגעסען מיט איהם פון איין שיסעל, אז דער בעקאנטער זיינער מוז יעצט פערשווינדען אויף אייביג... מען האָט איהם אריינגעוואָרפען אין די קאלטע וואַסער פון דעם מעער און איהם האָבען ניט בעווייניט

און ניט מלוה געווען ניט זיינע פרייַנד, ניט זיינע גוטע פרייַנד... שפּעט אין דער נאַכט האָבען פּרעמדע הענד אויפגעהויבען זיין וויסען הילצערנעם ארן, האָבען איהם שטילערהייד צוגעטראָגען צום באָרט פון שיף און ארויסגעשמיסען ווי אן איבריגע לאַסט... קיינער, קיינער אין דער וועלט וועט ניט קענען געפינען און וויזען, וואו ליגען די ביינער פון דעם, וואס איז אוועקגענאַנגען פון דער וועלט אויף אייביג...

דונקעל ברענען די לאָמפּען אין די קאיוטען, מיט טרעהרען און געווייַן דערצעהלט מען דאָ די טרויעריגע נייעס: דער קראַנקער איז געשטאָרבען! ער איז נאָך געווען אזוי יונג, ער האָט נאָך געקענט אזוי פיעל לעבען און זיין נוצליך. דער גרויזאַמער טויט האָט איהם געדויבט... אויפ'ן שיף האָבען איהם אלע געליעבט און געאַכטעט. ער איז געווען אַרעם און איז געפאָהרען צוזאַמען מיט אלע עמיגראַנטען פון דריטען קלאַס, און דאָך האָבען איהם אלע אָפּגענעבען כבוד, און אפילו די מאַטראָזען האָבען נאר אנדערש איהם בעהאַנדעלט. ער איז געווען אָפּגעזונדערט פון אלע מיט זיינע גייסטליכע קרעפטען. אויף זיין בלאַסען געזיכט האָט געשיינט דאָס ליכט פון העכערע געדאנקען, אין זיינע אויגען האָט געלויכטען ענערגיע. ער איז געווען שלאַף, אבער מונטער; זיין קאָפּ האָט שטענדיג געארבייט, ער האָט געדענקט, און אז ער פלענט זיך שטעלען ביים באָרט און פערטראַכטערהייד קוקען אין דער ווייט, אהין, וואוהין דער שיף האָט אלעמאל אזוי לאַנגזאַם געטראָגען, פלענען זיך אין זיינע אויגען אָפּליכטען די שטראַלען פון גוטע האָפּנונגען. אך! אומזיסט האָט ער גהאָפּט! היינט, נאָך האלבע נאַכט, אז עס וועט וועלען שטיל, און די קאיוטען וועלען זיין פערשפּאַרט, וועט משׂ ארויסטראָגען זיין וויסען הילצערנעם ארון און אריינווארפען אין די קאַבענדע און רוישענדע כוואלעס פון דעם ים...

די פינסטערנים ליגט אויפ'ן אקעאן, די שטערען אויפ'ן הימל האָבען זיך בעהאלטען. אין דעם נעבל שווימט און קאטשעט זיך א וויסער הילצערנער ארון. אָט בעווייזט ער זיך, אָט ווערט ער פערשוואונדען, אָט וואַרפען איהם די וועלען ארוים און הויבען איהם אויף אין דער הויך, אָט לאזען זיי איהם אראָפּ אין אן אבגרונד און דערשלינגען איהם. דער שיף איז שוין ווייט, און דער ארון שווימט אלייַן אין דער נרויסער וויסטע. ניך וועט דער ארון פער-שוואונדען ווערען; אָבער ניט לאַנג וועט מען פּארגעסען דעם, ווואס ליגט אין איהם... ער איז געווען א מענש!... ער האָט געליעבט זיינע ברידער — אלע מענשען, און האָט נעקעמפּפט פאר די נערעכטיגקייט....

.2

ער איז נאָך געווען נאנץ יונג, ווען ער האָט זיך אפּגענעבען מיט זיין נאנצער זעעלע צו די וויסענשאפטען, וועלכע ערקלעהרען וואס היסט געזעלשאפט, וואס היסט רייכטהום און קאפּיטאל, און וואס פאדערט אמת'ע נערעכטיגקייט. ער האָט נאָר געלעבט מיט די ליכטיגע אידעאלען פון דער צוקונפט און האָט געאפּפערט פאר דיעזער צוקונפט מיט אלעם, צו וואס געווענליכט לעבען. ער איז געווען א איד, דאָך איז זיין נאָט געווען דאָס רוסישע פאלק. אויף דעם מזבח פון דעם נאָט איז ער געווען גרייט אלע מינוט אנידער צולייגען זיין קאָפּף פאר אקרבן. רוסלאנד איז געווען זיין געליעבטע. צו איהרע פיס האָט ער געווארפען זיין עדעלעם און ליעבענדעם הארץ, איהר האָט ער געשווארען צו זיין אייביג טרייַ. „נערעכטיגקייט" איז געווען אויפגעשריעבען אויף זיין פאָהן, און אונטער דער פאהן האָט ער זיך בעשלאסען צו קעמפּפען און צו שטאַרבען.

מיט איהם האָט פאסירט דאָס זעלבע, וואס מיט אלע זיינע קאמעראדען: ער איז נענאנגען צום פאלק און האָט געטראָפען א פינסטערען און איינגען קאזעמאט; ער האָט נערעדט פון ליעבע און האָט בענענענט די נרויזאמקייט פון זשאנדארען און קערקערמייסטערס; ער האָט נעקעמפּפט פאר זיין „קלענערען ברודער", פאר דעם רוסישען מוזשיק, און דער „קלענערער ברודער" האָט איהם אליין געבונדען די הענד אהינטער און נעפיהרט צום אוריאדניק; ער האָט נעפאָדערט נערעכטיגקייט און איז נעפאלען אונטער די אונמעלעכע אונגערעכטיגקייט פון אינקווייזיטאָרס און דעטעקטיוון. אָבער דאָס קאלטע סיביריען, דער פינסטערער קאזעמאט, די שווערע קייטען, די בעליידיגונגען, שלעג און פייניגונגען האָבען איהם ניט נעקענט אָפּרייסען פון זיינע אידעאלען, האָבען ניט נעקענט צווינגען איהם אָפּזאָגען זיך פון זיינע פרינציפּען... די „ליעבע רוסיא" איז געווען זיין פאטערלאנד, און ער האָט נעלעבט נאָר איהר צו ריענען; דער

רוסישער מוזשיק איז געווען זיין אונגלויקליכער כרודער, און ער האָט זיך געפֿרעהט מיט זיינע פֿריידען און געפֿאַנט זיך מיט זיינע אונגלויקען און קוועלען....

עס איז אוועק א צייט מיט יאָהרען. מען האָט איהם אומגעקעהרט אין דעם אידישען שטעדטיל, וואו ער איז געבאָרען געווָארען און אויסגעוואקסען. א קראנקער, א שלאַפער, אן אויסגעדארטער, מיט קראנקע נערוון און א שרעקליכען ברוסט־פעהלער האָט ער זיך אומגעקעהרט אהיים. אלץ איז געווען דא פרעמד; פון דעם אידישען פאלק איז ער געשטאנען ווייט, זיינע אייגענע פרייַנד אָבען איהם ניט געקענט... זיינע ברידער־אידען האָבען איהם ניט געקענט פֿערשטעהן, און ער האָט זיי ניט פערשטאַנען... ער איז זיך אומגעגאנגען ווי א פערבלאָנדזשעטע שאָף, אליין, עלענד, פערזארגט. אין די יונגע יאָהרען האָט ער קיין צייט ניט געהאט צו דענקען פון זיין אייגענעם לעבען, אייגענעם גליק, און איצטער איז ער שוין געווען קראנק און צובראָכען; זיינע חברים זיינען געוואָרען צוזייהט און צושפֿרייט; אייניגע זיינען איבערגעגאנגען צום פיינד און האָבען געדיענט דעם, געגען וועלכען זיי האָבען פֿריהער געשטרייט. ער האָט ניט געוואוסט, וואו צו לייגען זיין קאָפּ, וואס צו טהאָן, מיט וואס נוצליכעם זיך צו בעשעפטיגען. ער האָט געוואָלט ווערען א לעהרער און טיילען מיט דעם בלינדען פאלק זיינע קענטניסע; אָבער דאָס האָט מען איהם ניט ערלויבט, ווייל מען האָט איהם געדענט פאר אן אונרוהיגען און געפֿערליכען מענשען, וועלכער וועט זאגען דעם פֿראָסטען עולם מעהר וויפיעל די רעגיערונג דארף... ער האָט פֿרובירט דיענען דעם רוסישען פאלק מיט זיין פעדער, ער האָט געוואלט זיין נוצליך מיט זיינע וואהרע רעד, אָבער דאָס איז איהם אויך ניט געלונגען, ווייל די צענזורע האָט איהם פערפאלגט. יעדעם וואהרעם וואָרט, יעדער קלאָהרער גדאנק, יעדע אָרענטליכע בעווענונג האָט זיך געדענט פאר א גרויסען פערברעכען — ער האָט געמוזט אנידערלייגען דעם פען און אנשוויגען וועדען....

אָהן א שום ארבייט, אָהן האָפנונג, אָהן ציעלען זיינען געגאנגען די טרויעריגע טעג פון זיין לעבען, וועו אין זיין טייערען פאטערלאנד האָט זיך אָנגעהויבען די שרעקליכסטע צייט. אלעקסאנדער דער דריטער האָט אויפגעהויבען זיין דעספאטישע האנד, און זיינע נידערטרעכטיגע שקלאפען האָבען אָנגעהויבען צו לעשען אלע ליכט... פון אלע זייטען האָבען זיך נאָר גע־הערט קולות: צוריק! צוריק! לעשט דעם פייער! מיר ווילען זיין אין דער פינסטער!... אלעם, וואָס עס איז נאָר געווען איידעלעם, אָרענטליכעם, אונאבהענגיגעם, איז געוואָרען פערפאלגט און פערניכטעט. דאָס, וואס איז אויסגעבויט געוואָרען מיט אזוי פיעל שוויים און בלוט, איז צעוואַרפען געוואָרען, און פֿראָטעסטירען איז שוין ניט געווען צו וועמען. ער, דער אונגלויקליכער און קראנקער, האָט געדארפט זיצען שטיללערהייט, זעהן וואס עס טהוט זיך און שוויגען... זיין הארץ איז געווען צו־וואונ־דעט; ער האָט אָבער נאָך ניט אויסגעטרונקען דעם כוס התרעלה ביז'ן דעק...

פלוצלונג האָט מען איהם אָנגעהויבען צו דערצעהלען גאר א נייעס. רוסלאנד, האָט מען איהם געזאגט, איז גאר דיין פאטערלאנד ניט; דאָס רוסישע פאלק האָט צו דיר קיין שום שייכות ניט; דו ביזט א אידעלע־פארך און מעגסט זיך נעהמען דעם וועג!... דאָס האבען איהם געזאגט ניט נאָר די פערקויפטע פאטריאטען, ניט נאָר די געדונגענע שקלאפען פון דעם שכור'ן דעספאט — ניין! דאָס האָבען איהם געזאגט די פאר־שטעהער פון דעם רוסישען פאלק, און האָבען דאָס געזאגט גראָב און גרויזאם; האָבען איהם געמאכט נידעריג, האָבען איהם געשאָטען זאלץ אויף די וואונדען און נאכגעקרימט... יעדען טאג האָט ער געקראָגען פעטש אלס מענש, אלס ביר־גער, אלס איד... ער, וועלכער האָט גאָר קיין ווירדע ניט צו זיין גערעכענט פאר א מענשען! ער, וועלכער האָט געטראָגען הויך די פֿרינציפען פון א פרייען בירגער, איז גאר אנערקענט ווי א פארי, וואָס האָט קיין רעכט ניט צו טראָגען דעם נאָמען: בירגער!... ער איז געווען בערייט צו שטאַרבען פאר גערעכטיגקייט, און איהם רע־כענט מען גאר פאר א בעטריגער און עקספלאָא־טאַטאָר! אומזיסט האָט ער געוואָרט, אז אימי־צער וועט זיך פאר איהם אָנגעהמען, אז עס וועט זיך געפינען כאָטש אייגער, וואס וועט אויפהויבען זיין שטימע און וועט זאגען א וואה־רעם וואָרט — אי די געלערענטע, אי די שריפט־שטעלער, אי די אוניווערזיטעטען, אי די אקאדע־מיעס האָבען געשווייגען, אָדער נאָך ערגער, זיי האָבען אויף געשריען מיט אלע נידריגע מענשען צוזאמען: העף! העף!...

א בעטריעבטער, א קראנקער מיט א צוברא־כענעם הארץ, צוריסענע נערוון און אונטערגע־האקטע קרעפטען האָט ער פערלאזן זיין געלי־עבטע „רוסיא", האָט געגומען אָבשייד ביי זיין טייערען פאטערלאנד, האָט זיך צושיידט מיט דעם פאלק, פאר וועלכען ער האָט זיך אזוי פיעל געפלאגט, וועמעס שפראך איז געווען זיין מיוטער שפראך, וועמענס געדאנקען זיינען גע־וען זיינע געדאנקען. וואס ער האָט פריהער גע־שעצט, וואס ער האָט געליעבט, מיט וואס ער האָט זיך געפרעהט און שטאלצירט, אלעס וואס ער האָט איבערגעטראָגען און איבערגעלעבט, אלעס איז ביי איהם מיט איין מאל אָפּגענומען געוואָרען. מען האָט איהם געצוואונגען אנצו־הויבען א נייעם לעבען. אויפ'ן רוסישען גרענין איז ער ארויסגעגאנגען פון וואגאן, האָט געזאגט צום לעצטען מאל: לעבע וואהל! האָט א מאך געטהאן מיט דער האנד און איז אוועק וויטער... וואס האָט ער געפיהלט אין יענע מינוטען, פון וואס ער האָט געדענקט דערנאָך, אז ער איז שוין געווען אויפ'ן שיף, און האָט געמאסטען מיט די אויגען דעם בריטען און וויטען ים, וועלכער האָט איהם אלין ערווייטערט פון דעם לאנד, וואו ער האָט פערבראכט די בעסטע יאָהרען פון זיין לעבען? זיין וועהטאג און זיין שמערץ וועט קענען דערצעהלען און געבען צו פערשטעהן די צוקונפטיגע דורות דער דיכטער פון בעסערע און גליקליכערע יאָהרען....

3.

עס רוישט און ברומט דער שטורמווינד. די וועלען קאָכען און זידען. דער ווייסער ארון האָט זיך בעווייזען דעם לעצטען מאל און איז פער־שוואונדען געוואָרען אין דער פינסטערניש... לאנג נאָך וועט דער הילצערנער ארון זיך טרא־גען איבער די כוואליעס פון דעם ים? לאנג נאָך וועט דער אונגליקליכער אפילו נאָך זיין טויט ניט געפינען זיך קיין רוה? וואר ווייסט? אפשר וועט איהם די קאלטע כוואליע צוטראָגען צו די ברעגען פון זיין פאטערלאנד, וואו ער האָט אזוי פיעל געפיהלט, געליעבט, זיך געפיי־ניגט און געפלאגט; אפשר וועט ער אויפשטעהן ווי א שרעקליכער שטן פון זיין שמאלען קאס־טען און מיט א דונער־שטימע וועט ער רופען זיינע איקוויזיטאָרס און הענקערס צום גערכט, און זיין שטימע וועט דונערען פון אין זייט לאנד ביז דער אנדערער, און ער וועט א גע־שריי טהאן און וועט זאגען: מערדער, קעהרט מיר אום מיין פערלאָרענעם לעבען! הענקערס, קאטען! גיט מיר אפּ מיין צובראָכענעם הארץ! איך בין געווען פול מיט קראפט און ענערגיע, איך האָב געוואלט דיענען מיין נעכסטען, איך האָב געזוכט אָרבעטליכע און נוצליכע ארבייט, איך האָב געליעבט און געוואלט די ליעבע זאל הערשען!... איהר, איהר, מערדער, האָט אפּגע־נומען ביי דעם געדריקטען און שלאפען ארע־מאן א טרייען פרייַנד, איהר האָט גערויבט ביי אונגליקליכע און געיאָגטע א הייסען בעשיצער און קעמפּפער, איהר האָט פערניכטעט אלעס, וואס ער האָט געקראָגען מיט זיין בלוט און שווייס!... איהר האָט אפּגענומען ביי מיר אלע מיינע קרעפטען, מיין געזונד, מיין פעהיגקייט, מיינע טאלאנטען, איהר האָט אפּגענומען ביי מיר מיין פאטערלאנד, אלין וואס איז ביי מיר געווען טהייער און הייליג! קעהרט מיר אום אלעס, וואס איהר האָט ביי מיר גערויבט! גיט מיר אָפּ אלעס, וואס איהר האָט ביי מיר מיט געוואלד אפּגענומען! איך וויל נוצליך זיין, איך וויל זיך זוכען א נייעם פאטערלאנד!... מערדער, לאז מיין בלוט שרייען פון דעם תהום ים צום הימעל ביז יענער צייט, וען עס וועט קומען די שרעקלי־כע מינוט פון בעלאָהנונג און ווידערגעבונג!..

* * *

עס רוישען די וועלען, דער ווינד ברומט און יאמערט, און דער ווייסער ארון קאטשעט זיך און שווימט... די דונקעלע נאכט געהט שוין צום ענדע... ווייט אין מזרח זייט האָט זיך בע־ווייזען א ווייסליכער שטיק הימעל... גיך וועט זיך בעווייזען דער שטערן פון דעם ליכטיגען פריהמאָרגען....

דר. ק. פֿאַרנבערג.

די לעהרע פון צוואנציג יאָהר.

די „צוקונפט" פייערט היינט איהר 20־יאָהריגען יובילֿעאום. מיט א גרויסער הפסקה אפילו, מיט א שטיקעל פּנימה, אלזא, אבער פּאָרט א 20־יאָהריגער יובילֿעאום.

די „צוקונפט" איז געשאַפֿען געוואָרען פון אָנפֿאַנג און מיט דעם דירעקטען צוועק צו דינען דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג צווישען אידען און דיעזע אויפגאבע איז נאָך היינט צוטאָג דער הויפּט־צוועק פון איהר עקזיסטענץ.

דער יובילֿעאום פון דער „צוקונפט" איז, אלזא, אין זעהר א הויכען גראד א יובילֿעאום פון דער אידיש סאציאַליסטישער בעוועגונג און עס איז ניט מעהר ווי רעכט ביי דיעזער געלֿעגענהייט צו ציהען די „לֿעהרען פון 20 יאָהר". איך מיין ניט דירעקט צו רעדען וועגען די „צוקונפט", דאָס זאלֿען טהון און וועלֿען טהון די, וואס שטעהען ביים רודער פון דער צייטשריפט. איך מיין אָבער, אז די אידישע סאָציאַליסטישע בעוועגונג האָט פיעל צו לֿערנען אלֿס רעזולטאט פון די לֿעצטע 20 יאָהר אלגעמיין סאָציאַליסטישער און אידיש־סאָציאַליסטישער געשיכטע.

מיט 20 יאָהר צוריק איז די אלגעמיין־סאָציאַליסטישע בעוועגונג געווען א מיצ־לֿ־קינד אין פערגלייך מיט איהר ריעזענגעשטאלט פון היינט. פארגרעסערט אין צאָהל, געוואקסען אונ־פערגלייכלֿיך אין מאכט און איינפלוס איז דער סאָציאַליזמוס איבעראל. און אלֿס נייעסטע, און פּאר אונז בעזונדערס ערפרעהלֿיכע און בעדיי־טענדע, ערשיינונג קומט דער גרויסער עראבע־רונגס־צוג פון סאציאַליזמוס אין אמעריקא. נעוואקסען, געשטיגען, פערשטארקט האָט זיך אויך דער סאציאַליזמוס אין נייסט. די נייע אינטערנאציאָנאלֿע, דאמאלֿס אקארשט נעגרינ־דעט, שוואך און אונקלֿאָהר, איז מיט דער צייט א נייסטינע פעסטונג, א וועלטמאכט געוואָרען און האָט פיעלֿע פון די סאציאַליסטישע גרונד־פּראָבלֿעמען געלייזט.

נאָכן אנדערש איז דער רעזולטאט פון דער 20 יעהריגער געשיכטע. פון דער אידיש־סאָ־ציאַליסטישער בעוועגונג. עס איז בלי ספק גע־ווען אן אינטערעסאנטע פּעריאָדע. אין פערלויף פון דיעזע 20 יאָהר האָט דער אידישער סאָ־ציאַליזמוס געהאָט אויך גלאַנץ־טעג. ער האָט אין רוסלאנד געשפּיעלט א בעדייטענדע הים־טאָרישע ראלֿע. אבער וועהן מיר ציהען איצט אונטער דעם סך הכל פון די 20 יאָהר אידיש־סאָציאַליסטישער געשיכטע, דאן זעהען מיר, אז גאנץ וועניג האָט זיך אבגעשטעלט. מיר שטעהען היינט ניט ווייטער, אדער, אלענפאלֿס, נאָר ניט פיעל ווייטער, ווי דאָרט, וואו מיר זיינען געשטאנען מיט 20 יאָהר צוריק.

מיט 20 יאָהר צוריק האָט דער אידי־שער סאָציאַליזמוס אין אמעריקא געהאט אין זיך נאָך א געוויסען עלֿעמענט פון אן אוואנ־גארד־ בעוועגונג. די אידען האָבען געשפּיעלט א בעדייטענדע ראלֿע אין דער אמעריקאנער בעוועגונג; די אידען זיינען געווען צווישען די ערשטע, צווישען די פּאראוויסגעהער און פיה־רער פון דער בעוועגונג.

נאָכן אנדערש — היינט. די אידען זיינען סיי לויט זייער צאהל, סיי לויט זייער אייג־פלום ווייט, ווייט פאררוקט אין דעם אריער־גארד, אין די גאָר הינטערשטע רייהען פון דער סאָציאַליסטישער ארמיי. און מיט יעדען טאָג אלֿץ ווייטער געהט אָן דיעזער פּראצעס פון פּארשטופונג פוך די אידישע רייהען אויף צוריק. די אידישע בעוועגונג שטעהט אויף אן אָרט און די אלגעמיינע בעוועגונג געהט מיט ריעזען טריט פּראָווערטס.

אלזא, די ערשטע לֿעהרע פון 20 יאָהר לויטעט: די אידישע בעוועגונג אין אמעריקא האָט אויסערלֿיך איהר פּאזיציאָן שטארק גע־ענדערט. פון אן אוואנגארד־בעוועגונג איז זי אן אריערגארד־בעוועגונג; אנשטאָט צו געהן פּאָר־אויס פון דער סאציאַליסטישער ארמיי שלֿעפּט זי זיך קוים, קוים נאָך אין די הינטערשטע ריי־הען פון דער ארמיי. און דאָס איז ניט קיין

צופאל און דאס איז ניט קיין צייטווילינג, קיין פארביינעהענדע ערשיינונג. עס איז דער רעזולטאט פון א סיסטעמאטישער ענטוויקלונג, דער פועל יוצא פון א טיעפען אינערליכען פראצעס, וועלכער האלט נאך אין ווירקען, וועלכער האט ווייט, ווייט נאך ניט דערגרייכט זיין העכסטע מדרגה. די נאהענטע צוקונפט ווערט נאך דיעזע קליינליכקייט און אונבעדיי־טענדקייט פון דער אידישער בעווענונג אין פערגליך מיט דער אלגעמיין־סאציאליסטישער בעווענונג פון לאנד נאך פיעל, פיעל בולט'ער און שטארקער מאכען.

פון דיעזער ערשטער לעהרע פאלגט מיט א צווינגענדער לאגישער נויטווענדיגקייט אויך א צווייטע לעהרע. די ענדערונג פון דער אויסערליכער פאזיציאן פאדערט אונבעדינגט אויך אן ענדערונג פון דעם אינערליכען כא־ראקטער פון אונזער גאנצער פראפאגאנדא און טאקטיק.

אין דער פערגאנגענהייט איז דער אידי־שער סאציאליזמום זעהר שטארק געווען בע־הערשט אין א גרעסערער אדער קלענער מאס פון דעם אלטען „אתה בחרתניזם". מיר אידען זיינען עפעס דער זויערטייג פון דער מענש־הייט. גאנץ גליך, ווא־ו און אין ווא־ם מיר נעה־מען אן אנטהיל, דארפען מיר זיך מיט עפעס אויסצייכענען און מיר מוזען זיין בראש.

דיעזער „אתה־בחרתניזם", דיעזער פסיכאלא־גישער צושטאנד פון מענשען, ווא־ם מיינען, אז אויך זיי ליגט דער חוב צו זיין די לעהרער און די וועגווייזער, איז געווען געמיינזאם ביי די אידישע קאסמאפאליטען, פילייכט נאך מעהר, ווי ביי די אידישע נאציאנאליסטען. אונזערע עלטערע אידישע סאציאליסטען, די גאנצע בעווענונג פון פאר 20 יאהר צוריק, כאטש זי איז געווען אנטי־נאציאנאל נאך איהרע שטרעבונגען, איז אבער געווען שטרענג אידיש־נאציאנאל נאך איהר פסיכאלאגיע. עס איז געווען דער אלטער נאציאנאלער „אתה־בחרתניזם" פאר קאסמאפאליטישע צווועקען בע־נוצט, דאס רוב אויפ'ן געווהנליכען „מאקסי־מאלען" אופן פון דער אידישער בעווענונג; גוזמה'דיג, איבערטריבען, אפט אומגעלומפערט און היסטעריש.

דער אידישער סאציאליזמום פון יענע טעג, דער אזוי גענאנטער „אידיש־שפרעכענדער" סאציאליזמום איז פיעל מאל און שארף קרי־טיקירט געווארען פון נאציאנאליסטישער זייט פאר זיינע אנטי־נאציאנאלע טענדענצען, כאטש באמת איז דיעזע עפאכע געווען מעהר טיפיש אידיש־נאציאנאל אין איהר פסיכאלאגיע, אין איהר ארט פראפאגאנדא און מעטהאדען, ווי די נייעסטע ראדיקאל־נאציאנאלע ריכטונגען און פארטייען. פערגלייכט, צ. ב., די קאסמאפא־ליטישע (אנטי־אידישע) שריפטען פון ב. פיי־גענבוים און די עלטערע „משוגעת'ן" פון מ. ווינטשעווסקי מיט די „עכט נאציאנאלע שריפ־טען פון א ח. זשיטלאווסקי אדער נ. סירקין. צו דען פיהלט איהר ניט, אז יענע זיינען אידיש־נאציאנאל אין זייערע פארמען אוז אויסדרוקס־ווייזע און פסיכאלאגיע, און די לעצטע זיינען „גוי'איש" דורך און דורך, נור איבערזעצט אויף אידיש? די עלטערע „אנטי־אידישע" סאציא־ליסטען האבען פרעמדע אנטינאציאנאלע אידעען פראפאגאנדירט אויפ'ן עכט אידיש־נאציא־לען אופן. די לעצטע טראגען אריבער אויף דער אידישער גאס אויך פרעמדע אירפאפעאישע אידעען, נור דעם מאל נאציאנאלע און אי־בערזעצען עס נור ש פ ר א כ ל י ך און אפט, ווי צ. ב. ביי סירקינ'ען, אויך דאס אויך ניט — אויף אידיש. דערביי איז דער אלטער „אנטי־אידישער" סאציאליזמום געווען פאלקסטהימ־ליך־דעמאקראטיש; דער נייער „נאציאנאלער" ראדיקאליזם איז ניט פאלקסטהימליך, אנטי־דעמאקראטיש און דאס איז גאר קיין וואונדער ניט: די עלטערע „אנטי־אידישע" סאציאליסטען זיינען געקומען צום סאציאליזמום, דאס רוב דורך זייער אידיש־אפיקורסישע ענטוויקלונג; די נייעסטע „עכט־אידישע" נאציאנאליסטען פון ראדיקאלען לאגער קומען צו זייער נאציא־נאליזם דאס רוב דורך זייער אירפאפעאישער בילדונג און ענטוויקלונג.

אבער איין געמיינזאמע, זעהר בעדייטע־דע און פונדאמענטאלע אייגענשאפט איז כא־ראקטעריסטיש פאר די ביידע ריכטונגען, סיי סיי פאר די עלטערע „אנטי־אידישע" און סיי פאר די נייעסטע „עכט אידישע": זיי אלע זיי־נען געווען באדינאט; זיי האבען אבזיכטליך, סיסטעמאטיש ניט געוואלט לאזען קיין טיעפערע ווא־ורצלען אין דעם באדען, אויף וועלכען זיי נעפינען זיך, אין אמעריקאנער באדען. דער „אתה בחרתניזם" אין זיינע ביידע ענטגעגע־נעזעצטע פארמען האט נעפיהרט צו אייניע און

דיעזעלבע רעזולטאטען; צו דער דערווייטערונג און פארפרעמדונג געגען אמעריקא. פאר די עלטערע קאסמאפאליטען איז אמעריקא נעווען פרעמד, ווייל זיי טאָרען דאָך ניט זיין „נאציאָנאל". פאר די נייעסטע נאציאָנאליסטען איז זי פרעמד, ווייל מיר זיינען דאָך נאציאָנאל.

אוועקלאָזענדיג אן א זייט די נייעסטע „עכטע אידען", וועלכע קומען ביי דער נעלע־נענהייט וועניג אין אנבעטראכט — מוז דאָך נע־זאגט ווערען, אז דער אלטער „אידיש־שפרע־כענדער" סאָציאליזמום איז געווען אנטי־אמע־ריקאניש ניט וועניגער ווי אנטי־נאציאנאל. צום גרויסען טהייל איז עס געקומען פון זיין „אתה בחרתניזם", ניט וועניג אבער אויך פון זיין „גרינקייט". די „אימיגראנטען פסיכאָלאָגיע" פון מענשען, וואס זיינען ניט נאָר אָקאָרשט נעקומען אין א פרעמדען לאנד, זאָנדערן וועלכע פיהלען זיך, אזוי צו זאגען, ווי אויף אן אבלעגער, נאָר צופעלליג און צייטווייליג אמע־ריקאניש, איז געווען דער צווייטער גרונדשטיין פון דער פריהערדיגער עפאָכע פון דער אי־דיש־סאָציאליסטישער בעוועגונג. דער אומ־שטאנד, וואס די „אמעריקאנער" סאציאליסטי־שע בעוועגונג איז בכלל געווען ניט אמעריקא־ניש, נאָר אימיגראנטיש און וואס זי איז געווען דערצו אזוי קליין און שוואך, האָט פיעל מיט־נעהאלפען בלוט'ער צו מאכען און צו פערשטאר־קען די צוויי דערמאנטע גרונד־אייגענשאפטען פון דער אידיש־סאָציאליסטישער בעוועגונג פון דער פריהערדיגער עפאָכע.

מען דארף ניט פיעל וועדטער פערליערען און ניט פיעל ארגומענטען געבריכען צו בע־ווייזען, אז הייַנט צוטאג איז דער „אתה־בחרתניזם" נאָך גליך צו א קאסמאפאליטישער, צו אן „עכט אידישער", פונקט אזוי פאלש, אונבעגרינדעט שעדליך און לעכערליך אין דער אידישער סאציאליסטישער בעוועגונג, ווי די „אימיגראנטען פסיכאָלאָגיע". מען דארף הייַנט צוטאג מעהר קיין בעווייזע ניט, אז די אידישע סאָציאליסטען האָבען זיך מעהר ניט מיט וואס גרויס צו האלטען נעגען די אמעריקאנער סאציא־ליסטען, נאָר זיי דערפען זיך שעהמען פאר יע־נע, טאקי אין אידעאליזמום און אפפערווייליג־קייט און איבערנעבעניהייט. אפילו דער נאציא־נאל פארבליענדסטער אידישער שאָוויניסט מוז דאָך זעהן, אז אין בעסטען פאל, ביי די גרויסע מענליכסטע ערפאלגען פון דער סאציאליסטי־שער בעוועגונג צווישען אידען, וועט די אידי־שע בעוועגונג נאָר זיין ווי יענע קליינע שיפעלע, וואָס בעניגליט א גרויסען מאָדערנעם „דאָפעל־שרויבען" דאמפפער.

און א בעליידיגונג איז פאר וועלכען עס איז אידישען סאציאליסט איהם צו דארפען איבערצייגען, אז א מ ע ר י ק א איז די ה י י ם פון די אמעריקאנער אידען, פון די צווויי מיליאָן אידען, וועלכע געפינען זיך שוין היינט דאָ אין לאנד און פון די מיליאָנען, וואס וועלען צוקומען אין פערלויף פון נעכסטען דור דורך וויטערדיגע אימיגראציאָן און גאנץ שטארקען נאטירליכען צואוואוקס. דער „ציוניז־מום", דאָס קוקען אויף דעם לעבען פון די אידען אין אמעריקא אלס אויף א „גלות", האָט צום גליק קיינע ווארצלען ניט געלאזען אין די אידיש־סאציאליסטישע רייהען און ניט זאגאר אין די רייהען פון די אידישע ארבייטער. און אויסגעראט זיינען היינט שוין אויך די לעצטע שפורען פון יענער „אימיגראנטען־„רוסאָפילסטוואָ", פון דעם צו־שטארקען גלויבען און האפנונגען פון די אידישע סאציאליסטישע קרייזען אין רוסלאנד.

די צוקונפט פון די אמעריקאנער אידען איז אין אמעריקא, פונקט ווי די געגענוואַרט פון אמעריקאניש־אידישען ארבייטער, זיינע ליידען, זיינע קעמפפע שפיגלען זיך אפ אין אמעריקא.

פון די צוויי, אזוינע פשוט'ע, קלאָהרע און אלגעמיין בעקאנטע אמת'ן, פאלגט מיט צווינגענדער נויטהוונדיגקייט א גאנצע רע־וואָלוציאָן אין דער טאקטיק פון דער אידישער סאציאליסטישער בעוועגונג.

די שיפעל פון דער אידישער בעוועגונג מוז „בעוועגליך" געמאכט ווערען, זי מוז ארונ־טערגעבראכט ווערען פון די שטיינער, אויף וועלכע זי לייגט, האלב צובראכען, האלב צו־פוילט זייט יאָהרען. ווי קען עס געשעהן? נראדע אזוי ווי יענע קליינע שיפעל, וואָס קען נור דאן אריבערשווימען דעם גרויסען אקעאן אין אכט טאג צייט, וועז זי איז פעסט צוגע־בונדען צום „דאָפעלשרויבען דאמפפער", גראדע אזוי וועט אויך די אידישע בעוועגונג בעקומען קראפט און לעבען, וועז זי וועט ענג און פעסט צוזאמענגעבונדען ווערען מיט דער אלגעמיינער סאציאליסטישער בעוועגונג, וועז זי וועט ווערען

א טייל — און בלי ספק וועט זי זיין א נוצ־ליכער טייל — פון דער גרויסער שיף, וועלכער שניידט דורך מיט א ריעזענקראפט דעם קא־פיטאליסטישען אקעאן און שווימט גליק אוך געשווינד אנטקעגען דער בעפרייאונג פון פרא־לעטאריאט, אנטקעגען דער סאציאלער רעוא־לוציאן.

די אימיגראנטען־פסיכאלאגיע און אתה־בחרתניזם, וועלכע האבען ביידע פיליבט גע־האט א געווישע עקזיסטענץ־בערעכטיגונג אין דער פערגאנגענהייט, זיינען היינט צוטאג שעדליך און לעבערליך. דער מוסר השכל איז, אז ניט אין ווייטערדיגע אבזונדערונג — ארגא־ניזאטארישע און גייסטיגע — פון דער אלגע־מיין סאציאליסטישער בעוועגונג, זאנדערן אין ווייטערדיגע אייניגונג — ארגאניזאטארישע און גייסטיגע — ליענט די צוקונפט פון אידי־שען סאציאליזמום אין אמעריקא.

אויב עס וועהט א נייער פרישערער ווינט אויף אויף דער אידיש־פראלעטארישער גאס, קומט ער פון דרויסען; עס איז דער מחיה'דיגער לופטצוג פון יענעם גרויסען סאציאליסטישען שטורם, וואס טראגט זיך איבערן לאנד. נייע וועהונגען טראגען זיך, נייע קלאנגען הערען זיך אין דער גרויסער רעפובליק, וועלכע איז אונ־זער נייע היימאטה געווארען. די גרויסע עפאכע פון בעפרייאונג הויבט אן איהרע ערשטע שלוחים צו שיקען. זאלען מיר זיי מקבל באהבה זיין! צוזאמען מיט דעם גאנצען אמעריקאנער פרא־לעטאריאט אין קאמפף געגען די קאפיטאלים־טישע רויב־סיסטעם; צוזאמען מיט דעם גאנ־צען אמעריקאנעם פראלעטאריאט און דער בע־פרייאונג — אט דאס איז דער ברייטער, פרייער, אפענער וועג פאר'ן אידישען סאציאליזמום!

ה. רויזענבלאט.

ווינטער־בליהטען.

פאנטאסטישע ליעבע.

1.

ער: —
האלב נאכט. עס שיט דער שנעע און שיט,
און הערט ניט אויף צו שיטען.
אוי, וואלט איך, טייערסטע, אזינד
פערמאגען פערד און שליטען!

שא... שטיל ארום. די גרויסע שטאדט
און אלע גאסען שלאפען;
כ'וואלט אין דער וויסער וועלט ארויס
מיט דיר, מיין שאץ, אנטלאפען....

די פערדלאך פלינק, דער שליטען גרינג,
מיר פליהען פייל־אוים־בויגען,
אין שטאדט אין גאס, און בריק און וואלד
פערבליצען פון די אויגען....

2.

זי: —
האלב נאכט. עס שיט דער שנעע און שיט
און הערט ניט אויף צו שיטען:
דו לויף אין וואלד, האק אוים א דעמב
און מאך מיר שוין א שליטען!

דאן לויף א צווייטען מאהל אין וואלד —
נאר זעה קיין צייט פערלירען —
און פאנג צווי הירשען, יונג און ווילד,
און בהענג זיי מיר צופיהרען.

דער שליטען גרינג, די הירשען פלינק,
און פרייע די געמיטהער! —
איך לויף דאן אין דער וויסער וועלט
מיט דיר, מיין בראווער ריטטער...

א שוועֿר געמיטה.

בייגאכט האָט א פּאַרחאַנג, א שוועֿרער,
דאָס פּענסטער געהאַלטען פּערשטעלט.
פּאַרטאָג איז דער פּאַרחאַנג פּערשוואונדען
און ווייס האָט געשימערט די וועלט....

אין גילדענער שטייג, דער קאַנאַריק,
ער קוקט דורך דעם פּענסטער און זעהט
זיין פּרייַנד, דעם יאַנאַדניק דעם אַלטען,
פּון שנעע זאַוואַרוכע פּערשנעעט.

און ס'וויל דער קאַנאַריק איצט טרויסטען
זיין פּרייַנד, און צוטרילערט זיך שעהן;
ער הויבט אָן פּון פּריהלינג צו זינגען
און וויינט זיך פּאַנאַנדער אַליין....

א וואונש.

פּון הימעל פּאַלען זיי אין נאַכט
געליייטערטע און ריינע
אוי וועה, וויי כ'בין מקנא איצט
די שנעעלאַך די קליינע!

וועֿן גאָט אין הימעל וואָלט אַצינד
מיין תּפלה וועלען הערען,
געבעטען וואָלט איך איהם, אַז איך
א שנעעלע זאָל ווערען.

און איבער בערג און טהאַלען זאָל
א שטורם־ווינד מיך בלאָזען;
מיך ברענגען צו איהר פּענסטערעל
און אויף א שויב דאָרט לאָזען.

און שפּעט אין אָבענד, וועֿן זי קוקט,
פּערבענקט אַרויס אין דרויסען,
צו געהט ניט דער, וואָס פּון איהר האַרץ
האָט מיך אַרויסגעשטויסען;

אוי, פּאַלען וועט דאָך דאָן אויף מיר
איהר ליעבער בליק אונגערען,
און איך, פּון צער און גליק, וועל אין
א טרער צוגאַנגען ווערען....

די פּרומע מיידעל.

שנורעלט זיך דער שנעע,
פּערעל, קלאַהרער ריינער,
„פּונקט אזעלכע האַנגע, האַנגע שנורען פּערעל
וועט שיקען מיר מיין שעהנער".

פּאַסמעס וויסער זייד,
זילבער פּעדעם, קלאַהרע —

„שיקען וועל איך איהם א טלית'על פּון זייד
'ן א זילבערנע עטרה...."

קלאַהרע שנעעלאַך,
קאַרשען־וויסע בליהטען — — —
„זאָל פּון הימעל זיך, אוי, שטאַרקער גאָט,
אויף איהם
אַזוי די ברכות שיטען...."

שנעעלעך.

ליכטיגע שנעעלאַך,
פּוכקינקע פּעדעריאַך,
פּאַלען אַהן סוף.
ווייך איז דיין קישעלע,
קלאַהר איז דיין בעקעלע,
טייערסטע, שלאָף!

ליכטיגע שנעעלאַך,
פּוכקינקע פּעדעריאַך,
פּאַלען אַהן שיעור.
קלאַהר איז דיין ציבעלע,
ריין איז דיין הערצעלע,
חלום פּון מיר!....

דר. אב. קאספּע.

אונזער „צוקונפט" און אונזער „פּאַרווערטס".

ס איז זעהר שווער, כּמעט ווי אומ־מעגליך, פּאר יעדען אייגצעלנעם מענשען, וואָס לעבט אין א געווייסער געזעלשאפטליכער אָרד־נונג, זיך אין גאַנצען צו בע־פרייען פון דער גייסטיגער אט־מאָספּערע, וואָס ווערט בעשאפען פון דעם מענשליכע צוזאמענלעבען אין א וועלכער עס איז סיסטעם. אזא גייסטיגע סביבה פון סאָצי־אלע שטרעבונגען, פון סאָציאלע קעמפּפע, פון געפיהלען און גערַאנקען מוז נאטירליכער ווייז בעשאפען ווערען אין יעדער עפּאָכע פון דער מענשליכער געשיכטע, וויל דאָס ליענט אין דער נאטור פון מענשען, אלס זעלבסט־בע־וואוסטזיניגער, דיינקענדער און פיהלענדער וועזען, זיך צו שאפען גייסטיגע בילדער, וואָס שפּיעגלען אָפּ זיין בעווואוסטזיניגען פערהאל־טען זיך צו דער ארומיגער נאטור, צו זיך זעלבסט, צו די ארומיגע מיטמענשען און צו דער גאַנצער געזעלשאפטליכער סיסטעם, אין וועלכער ער לעבט.

אויב אזא פאלקאמענע בעפרייאונג איז אונמעגליך אפילו פאר דעם העכסט־דעוועלאָפּירט־נער־גענאַנענעם מענשען, וואָס גיט אָפּ די גאַנ־צע ענערגיע פון זיין מארך און זיין זעעלע פאר'ן קאמפּף געגען די הערשענדע געזעל־שאפטליכע אָרדנונג, אויב פאר אזא מענשען, וואָס שטעהט מיט זיין מעהר ענטוויקעלטען גייסטיגען לעבען און מיט זיין טיפערען קריטי־שען בליק העכער פון דעם דורכשניטליכען מענ־שען, איז שווער אין גאַנצען אויסצורייסען פון זיין נשמה די אלע אייגדריקע, די אלע געפיה־לען און אנשויאונגען, וואָס דער טאָג־טעגליכער לעבען האָט אין איהם איינגעפלאַנצט פון קינד־וויז אָן, היינט א פשיטא שוין דער דורכשניט־ליכער מאסען־מענש, וואָס לעבט מיט א גאַנץ וועניג בעווואוסטזיניגען לעבען, וועל־כער לעבט סתם אזוי, וויל עס לעבט זיך, און ווי עס מאכט זיך, וועלכער האָט ניט די פע־היגקייט און ניט די געלעגענהייט אויפצוהויבען זיך צו א קריטישען בליק איבער דעם ארומי־גען לעבען, אזעלכער נעהמט דאָס ארומיגע לע־בען ווי ער געפינט עס, ווי אזוי עס לעבט דער מעהרסטער טייל מענשען ארום איהם, און ביי איהם ארבייט זיך אויס א איבערצייגונג, אז אזוי דאַרף זיין און מסתמא קען אנדערש ניט זיין.

ווי שטארק עס זאָל ניט זיין אייער אי־בערצייגונג, אלס א סאָציאליסט, אז דער גע־דונגענער ארבייטער איז גראדע אזא שקלאף ווי דער לייב־אייגענער פון דעם פּריץ אין די אלטע צייטען, וועט אין אייך בשום אופן זיך ניט ער־וועקען דער זעלבער שוידערליכער, העסליכער גע־פיהל, וועז איהר זעהט און הערט, אז דער און דער האָט געדונגען צעהען ארבייטער פאר אזא און אזא שכירות א טאָג, ווי וועז מ'וואלט אייך דערצעהלט, אז דער און דער האָט געקויפט צעהען שקלאפען פאר אזא און אזא סומע געלד.

ווי דער מענש קען פון זיין הויט ניט ארויסשפרינגען, אזוי קען ער זיך אויך ניט ארויסרייסען פון דער געזעלשאפטליכער וועלט, וואָס רינגעלט איהם ארום אויף יעדען שריט און טריט און אין וועלכער ער מוז לעבען און שטרעבען. אין אונזער געזעלשאפטליכער וועלט, וואו די מייסטע פערהעלטניסע צווישען מענ־שען ווערען אויסגעדריקט אין געלד־צאָהלונגען, פיהלט דער ארבייטער ניט נאָר קיין ערנידערונג, וועז ער קריגט בעצאָהלט פאר זיין ארבייט, ניט נאָר פיהלט ער א געוויסע דאנקבארקייט און א מין שקלאפישע צוגעבונדענקייט צו דעם, וועלכער בעצאָהלט איהם עטוואָס מעהר פון די אנדערע, ער פיהלט נאָך אין אלגעמיין א גע־ווישען רעספּעקט פאר יעדען רייכען מאן, וואָס האָט די מאכט צו קויפען און צו בעצאָהלען פאר ארבייט.

איך געדענק, מיט יאָהרען צוריק איז מיר אויסגעקומען א מאָל צו זיצען אין דייוויד זע־ליגמאנ'ס אָפיס, וואו ער האָט ארויסגעגעבען א שטיקעל ליטעראַרישען וועכענטליכען זשור־נאל „די עפּאָכע". דער זעליגמאן איז אייגער פון דעם מיליאָנער־באנקיר זעליגמאנ'ס פאמי־ליע, וועמען דאָס יאָגעניש נאָך געלד האָט ניט

געקענט אין גאנצען צופריעדען שטעלען און ער האָט געזוכט אויסער דעם באַנק געשעפט צו האָבען פערשיעדענע אַנדערע בעשעפטיגונגען. ער האָט אַנטייל גענומען אין פיעלע פילאַנטראָפישע אונטערנעהמונגען, ווי אין בארָאן דע הירש פאָנד פאר ארימע סטודענטען, אין די היברו טשאריטיס, אין מאַנטעפיאָרע האָום, אין מאָונט־סיני האָספיטאָל א. אז. וו. איניגע יאָהר איז ער געווען א קאָמישיאָנער אין באָארד אף עדיוקיישאָן, אויך האָט ער א געוויסע צייט ארויס־געגעבען דעם זשורנאַלטשיק „עפאָכע". אין דעם אָפיס, וואו איך בין געזעסען און געוואַרט אויף איהם, איז אויך געווען א יונגע טייפרייטערקע. א מעסענדזשער איז ארייגעקומען אין אָפיס, און ווי דער שטייגער איז מיט די אַמעריקאַנער בריף־טרעגער, מעסענדזשערס, איז ער אריינגעקומען אין זיין הוט אָהן א גוט־מאָרגען, האָט דערלאַנגט א פאַקעט דער טייפרייטערקע און האָט מיט איהר פערפיהרט אן אונבעדייטענדען שמועס. מיך האָט אפילו זיין אונהעפליכער בעהמען זיך, זיין שטאַלצער האַלטען זיך אָהן שום ברעקעל אויסדרוק פון הכנעה, וועלכע איך בין געוואוינט געוואָרען צו זעהן ביי אזעלכע אַנגעשטעלטע אין פּעטערבורג, פון וואַנען איך בין ניט לאַנג אָנגעקומען, גאַנץ אַנגענעהם איבערראשט; איך האָב אין איהם געזעהן דעם אמת'ען דעמאָקראַטישען גייסט, וועלכער איז טיפּ איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין דעם אַמעריקאַנער, וועלכער איז דורכגעדרונגען ביז די סאַמע נידעריגסטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג און מאַכט יעדען איינעם, מיט וואָס ער זאָל זיך ניט בעשעפטיגען, צו פיהלען זיין מענשלעכע ווירדע, ער זאָל ניט בויגען זיין קאָפּ, און האַלטען זיך מיט א נאַטירליכער, שטאַלצער, סאָציאַלער גלייכהייט מיט אַלעמען. אין דעם מאָמענט איז אָבער אריינגעקומען דער מיליאָנער זעליגמאן — און דאָ איז מיין אָנגענעהמענע איבעראשונג אין גאנצען פערשוואונדען. דער מעסענדזשער האָט ארויסגעפֿט די היטעל און האָט איהם בעגריסט מיט אזא ברייטען פרעהליכען גוט־מאָרגען, ניט מיט דעם גענוואונגענעם, נידערגעשלאָגען־אונטערטהעניגען שמייכעלע, מיט וועלכען אונזערע מוזשיקעס בעגריסען דעם רייכען און גרויסען פריינ, נאר מיט א אמת'ען הערצליכען אויסדרוק פון רעספּעקט פון דעם פריינען געדונגענעם שקלאף צו דעם פריינען געזעלשאפטליכען הערשער — דעם מיליאָנער.

וויפיעל פון אייך, וויפיעל פון אונז קענען נאָך א ריכטיגער אונטערזוכונג פון אונזערע געפיהלען, בעהויפטען, אז מיר זיינען פאַלקאָם פריי פון דעם אונווילקירליכען רעספּעקט צו יענעם וואָהלהאבענדען, רייכען מענשען? בעטראכט נאָר דעם אַלגעמיינן בעקאַנטען פאקט, אז אויסערגעווענליכע פעהיגקייטען, א ברענענדען, פייערדיגען עגטהוזיאזם איז נויטיג פאר איינעם פון די ניעדריגע אָרימע קלאַסען, אום צו ווערען בעליעבט און פאָפולער צווישען די בריטע מאסען, וועהרענד פאר א מיליאָנער, ווי שיך און זיין גלייכען, איז גענוג ארויסצוצייגען דעם מינדעסטען אינטערעס אין די אַלגעמיינע געזעלשאפטליכע אנגעלעגענהייטען, דעם מינדעסטען מענשליכען וואונש צו טהאָן עפעס פאר דעם כלל, אויסער זיין הויפט־בעשעפטיגונג צו מאכען געלד און צו שארען גאַלד, אום צו ווערען גליך איבעראל בעוואוסט און פאָפולער אין לאנד.

איך האָב געמאכט דיעזע הקדמה צו מיין ארטיקעל, ווייל איך וויים, אז ווי נור מען שטעלט צווישען צוזאמען דיעזע אונזערע צוויי סאָציאַליסטישע אָרגאַנען, די טעגליכע צייטונג „פאָרווערטס" און דעם מאָנאַטליכען זשורנאל „צוקונפט", קומט גלייך ארויף אויפ'ן געדאנקען דער אויבענדערמאָהנטער אונטערשיעד.

אונזער טעגליכער „פאָרווערטס" איז אין די לעצטע יאָהרען אונטער דער רעדאקציאן פון געו. אב. קאהאן שטארק אויסגעוואקסען אלס א ביזנעס־אונטערנעהמונג, זי מאכט גלענצענדע געשעפטען, און ניט נאָר בעצאָהלט זיך יעצט, נאָר די לעצטע פאָאר יאָהר האָט איהר רייגער פראָפיט דערגרייכט ביז איבער 50,000 דאָלאר א יאָהר, וועהרענד אונזער „צוקונפט" מיט אלע איהרע אָפּטע ענדעוונגען פון די רעדאקטערע און מענעדזשערס בלייבט די זעלבע קבצנ'טע ווי זי איז געווען אין נאָר די ערשטע יאָהרען, און מוז אונאונטערברָאכען אפעלירען צו דער אידישער סאציאליסטישער און רעדיקאַלער מאסע פאר פאנדס.

דאכט זיך, ביי קיינעם דארף דער פאקט פון פראָפיט ניט שפּיעלען אזא קליינע רָאלע ווי ביי אונז, סאציאליסטען, וואָס זהען אין דער סיסטעם פון פראדוקציאן צוליעב פראָפיט דעם פונדאמענט פון אונזער צרה'דיגער געזעל־

שאפטלעכער געבוידע מיט איהר צושפּליטערונג אין איהרע צוויי הויפּט־אבטהיילונגען פון גע־דונגענע, בעצאהלטע ארבייטער, און פון פּרא־פיט־מאכערס, — פון די, וואס מוזען לעבען פון פּערקויפען זייער איינציגעם אייגענטהום, זייער פּעהיגקייט צו ארבייטען, און פון די, וואס מאַכען פּראָפּיט פון פּערקויפען זייער אייגענטהום, די אויסגעארבייטע סחורות; דאכט זיך ביי קיינעם 'הארף דאס ניט האָבען אזא בעדייטונג, ווי ביי אונז, סאָציאליסטען, וואס זיינען געקומען דורך דעם גרינד־ליכען און טיעפּען אנאַליז פון דער יעצטיגער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם צו דער איבערצייי־גונג, אז קיין אנדער מיטעל אבצושאפען די אונ־געהויערע איבלען פון אונזער קאַפּיטאַליסטישער ציוויליזאציאן איז ניטא, סיידען אויסצורייסען דעם פונדאמענט פון פּראָפּיט־מאכערי פון אונ־טער דער סאָציאליזער געבוידע, און דאן וועלען שוין ממילא צופאַלען איהרע טויזענדע אבטהיי־לונגען, וואס האלטען זיך אויף דעם פונדאמענט, — און דאָך מוז מען צוגעבען, אז ביי פיעלע פון אונזערע גענאסען שפּיעלט יא א ראָלע אין זייער אבשאַצונג פון דעם וואָרטה פון אונזער אידישער סאציאליסטישער פרעסע דער פאקט אליין, אז דער „פֿאָרווערטס" מאכט געלד און די „צו־קונפט" איז אויף צרות, דער פאקט אן־און־פיר־זיך אהן א שום פערבינדונג מיט זייער אינער־ליכען וואָרטה אלס ארגאנען, וואס פערשפּרייי־טען דעם סאָציאליסטישען גערדאנק און וואס בעצוועקען צו טראָגען אויסער דעם ליכט און אלגעמיינע אויפקלערונג צוויישען די אידישע מאסען.

די „צוקונפט" פּייערט יעצט דעם צוואנציג־יאהריגען יובילעאום זייט עם איז ערשיענען דער ערשטער נומער. אז מען זאל ארונטערר־כענען די פּיער יאהר פון 1898, וועלן די אלטע „צוקונפט" איז אונטערגענאנגען, ביז יאנואר 1902, וועלן עם איז ערשיענען דער ער־שטער נומער פון דער נייער „צוקונפט", דעם יובילעאום פון וועלכער מיר פּייערען איצט, וועט אויסקומען, אז ביידע, אי די אלטע, אי די נייע „צוקונפט" האָבען עקזיסטירט אדום 16 יאָהר, דער „פֿאָרווערטס" עקזיסטירט שוין 15 יאהר, כמעט די זעלבע יאָהרען. אין אמעריקא, וואו יעדער וועלט אָנגעשטעקט מיט דעם ראשען, ענערגישען, טהעטיגען טעמפּעראמענט פון דעם אמעריקאנעם פאָלק, וועלכער וויים ניט פון געהן, נאָר פון לויפען, וועלכער האָט ניט קיין צייט צו דענקען, וויל ער איז אריינגעטהאָן מיט לייב און זעעלע אין ארבייטען און טהאָן, איז 15 יאהר א לאנגער פּעריאָד און פּיעלע ענ־דערונגען זיינען פאָרגעקומען סיי אין דער „צו־קונפט", סאי אין דעם „פֿאָרווערטס". איך וועל ניט זיין אימשטאַנד אפּצושטעלען זיך אויף די אלע ענדערונגען, אויף דענק איך ניט צו בעשעפ־טיגען זיך מיט דער אבשאַצונג פון דיעזע אונזע־רע ארגאנען פאר סאָציאליסטישער פּראָפּאגאנ־דא און פאר קולטורעלע ערציהונג פון די אידישע ארבייטער־מאסען. דער הויפּט־צוועק פון מיין ארטיקעל איז אבצושטעלען זיך אויף די בעצי־הונגען צוויישען דעם „פֿאָרווערטס" און דער „צוקונפט". זייער סאציאליסטישען און קולטו־רעלען כאראקטער וועל איך שילדערען נור אין אלגעמיינע שטריכען, אויף וויפיעל עס וועט מיר זיין נויטיג צו ערקלערונג די בעציהונגען צווי־שען דיעזע ביידע ארגאנען פאר די לעצטע 5—4 יאָהר.

(שלום פאלגט).

א. ליעסין.

* * *

עם ווילט זיך מיר זינגען און זינגען;
איך וואָלט מיט מיין זינגען פערטריבען
דעם רוח, דעם שוואַרצען, וואָס האָט זיך
ביי מיר אין נשמה פערקליבען.

עם ווילט זיך מיר ווינען און ווינען;
עם וואָלט אין מיין ווינען צוגאַנגען
דער קאַלטער, דער שטיין־שווערער אומעט,
וואָס האָלט מיר דאָס הארץ ווי אין
צוואַנגען.

און זאָלען זיך טראָגען די ליעדער
אין מעכטיגע, שטורמישע טענער,
און אויפהויבען הויך די נשמה
אַלץ פרייער, אַלץ העלער, אַלץ שענער.

און לאָזען זיך פערלען די טרערהרען
אין הייסע, אין גליהענדע רוימען,
און דורכלויכטען זאָל דאָ די יוגענד
מיט גרויסע, מיט שטראָהלענדע
טרוימען.

אַרום איז דער אַרט אַזוי אונריין;
איך שרעק זיך דאָ ליעדער צו זינגען —
דער קראַקען פון ראָבען, פון שוואַרצע,
זאָל העסליך מיין קול ניט פערשלינגען.

אַרום איז די לופט אַזוי פראָסטיג;
איך שרעק זיך — די זודיגע טרערהרען,
ווי באַלד זיי פערלאָזען די אויגען,
זיי זאָלען פערפראָרען ניט ווערען.

דר. א. שפייער.

די דריי קעמפּפע

(צו טאָלסטאָי'ס ערשטען יאָהרצייט).

דער נעדאנק, ניט צו קעמפּפען נעגען שלעכטס (מיט געוואלט) — די קווינטעסענציע פון טאָלסטאָי'ס לעהרע, האָט ארויסגערופען פלאקערדיגע קריטיקען פון זיינע אפאנענטען.

„ניט צו קעמפּפען, זאגסטו — טענה'ן זייענע געגנער — נור אונטערווארפען זיך צו די מכשולים, וואס הינדערן דעם פראגרעסיוון שריט; בעזיגען די עלעמענטען, וועלכע פערניכטען אדער האָבען די טענדענץ צו פערניכטען אונזערע פארטשריטליכע אנשטרענגונגען, ענדליך, גענישען די פרוכט פון אונזער מלחמה. ניט צו קעמפּפען הייסט צו ערקלעהרען זיך באנקראט; אויפצוגעבען טהעטיגקייט; צוריקציהען זיך פונ'ם לעבען — צו זיין טויט.

„די פויגעל, וואס שניידט מיט איהרע פליגלען די גענדיגטע לופט, קען אויך מיינען, אז אהן דעם אטמאָספערישען דרוק, וועלכען זי מוז בעקעמפּפען, וואלט איהר בעווועגונג מיט די

פֿלינקען זיין לייכטער און אנגענעהמער, און וואלט, מיט גאנץ וועניג אנשטרענגונג, געקענט פֿליהען אין די הויכע הימלען אריין. אזוי, קען זיין, וואלט א פויגעל, אויב זי דענקט, געדענקט, אָבער מיט אונזערע היינטיגע קענטניסען איבער בעוועגונג און לופט וויסען מיר, אז אזא חשבון איז גראדע דער היפוך פונ'ם אמת: ניט נאר וואלט איהר בעוועגונג אהן לופט ניט לייכטער געווען, נאָר — און דאָס איז דער פונקט, וועלכען מיר ווילען בעטאָנען — עס וואלט לַהלוטין אונמעגליך געווען. יעדען ווידערשטאנד, וואס די פויגעל בעגענעט אין איהר נסיעה אין דער לופט, גיט איהר די מעגליכקייט צו מאכען א ווייטערע בעוועגונג, און די נעקסטע א נאך ווייטערע. פאר א פויגעל צו פֿליהען דאָרטען, וואו קיין לופט איז ניטא, איז אזוי מעגליך, ווי פאר א מענשען צו גיהן, וואו קיין יבשה איז ניטא.

„דער טאָלסטאי'שער גראנאט, דעריבער, וועלכער איז אין גאנצען בעגרינדעט אויפֿן פּרינציפּ ניט צו קעמפֿען געגען שלעכטס (מיט געוואלט) בערוכט דעם מענשן פון די יעניגע וואפען, מיט וועלכע אונ' דורך וועלכע שטרעבען, זיג און גענוס זיינען מעגליך".

אזוי אונגעפעהר טענה'ן די, וועלכע, אבזיכטליך אדער ניט, ווילען צופֿוללווערען אויף שטויב טאָלסטאָי'ס פילאָזאפישע סיסטעמע.

איז עס אָבער אין דער אמת'ן אזוי? איז עס טאקי א פאקט, אז די טאָלסטאי'שע אנשויאונג מאכט דעם מענשען פיר אוים קעמפֿער און, פאָלגליך, פאר אוים זיעגער? און, וועלכע טאקי דער מענש, וועלכער וועלכע דורכגעזאפֿט, דורכגענומען מיט זיינע גראנאטען און פּרינציפּען, א פאסיוו סטאטוע, וועלכע איז גלייכגילטיג צו אלע אינדריקע און אונפֿעהיג צו קיינע אויסדריקע? איז די טאָלסטאי'אישע לעהרע א לעהרע פון טויט אדער, אומגעקעהרט, א לעהרע פון לעבען?

און דאָ, איידער מיר גיהען וויייטער, איז כדאי צו בעמערקען, אז הגם בודדא האָט אויך, אונגעפעהר, גלעלערנט דעם זעלבען נאנג אין לעבען, אז הגם ער האָט אויך אָנגעוויזען אויף די אונווירדיגקייט און אונזינניגקייט פון דעם אגרעסיוון לעבענס־ קאמפֿ, איז דאָ אבער צווישען זיי, ווי איך פערשטעה דעם ענין, די נפקא מנינה: אז בעת בודדא'ס לעהרע פיהרט, אלס א לָאגישע נויט־ווענדיגקייט, צו א פאסיוון פעסימיזמום, פינקלט טאָלסטאָי'ס לעהרע מיט אן אקטיוון אפּטימיזמום.

אום צו פערשטעהן ריכטיג די בעדייטונג פון טאָלסטאָי'ס לעבענס בעגריפֿ, איז נויטיג צו סארטירען אדער קלאסיפיצירען די פערשיעדענע פארמען פון בעוועגונגען און אנשטרענגונגען, וועלכע ווערען אנגערופען קעמפֿען, אין דריי קאטעגאריען.

דער ערשטער קאמפֿ קען אָנגערופען וועלכען דער פרימיטיווער אדער בילָאגישער קאמפֿ. דאָס איז דער אלטער, אלגעמיינער, קיינמאל ניט אויפהערענדער קאמפֿ, וועלכער, אונטער אין פארמע אדער א צוויייטע, וועלט אָנגעפיהרט, מיט ערפאלג אדער דורכפאל, נאך די גינסטיגקייט אדער אונגינסטיגקייט פון די פערהעלטנישען, פון די ששת ימי בראשית אן ער היום הזה. עס איז דער קאמפֿ, וועלכער, מיט אן אונגעהייערען פערלוסט פון קרבנות, וועלט אנגעפיהרט פון אלע בעשעפענישען מיט דער ארומיגער, אויסערליכער נאטור, סיי די, וועלכע וועלט אָנגערופען די טויטע און סיי די, וועלכע וועלט אנגערופען די לעבעדיגע נאטור קרעפטען. עס איז דער קאמפֿ פון דעם שוואכען געגען דעם שטארקען און פון דעם שטארקען געגען דעם נאך שטארקערען און וועלכער, דערי־בער, שאקעלט דורך ווי דורך א זיפ צום טויט אבגרונד די וועניגער פעהיגע און וועניגער פאלגענדע און לאָזט איבער צו לעבען און צו פערייביגען דעם מין די מעהר פעהיגע און מעהר פאסענדע. עס איז דער קאמפֿ, וועלכער האָט ענטוויקעלט און ענטוויקעלט נאך יעצט די פערשיעדענע ביאָלאגישע פארמען, וואס בעדעקען אונזער פלאנעט — עס איז א קאמפֿ פֿיר מאכט.

עס זיינען געווען א סך געלעהרטע, וועלכע האָבען דעם קאמפֿ איינגעזעהן און, מיט־מעהר אדער וועניגער טיעפקייט, דעם ענין פערשטאנען, אָבער קיינעם איז ניט געלונגען די זאך אזוי גרינדליך אויסצופארשען און מיט אזא שארפזיניקייט די געזעטצע פון דעם קאמפֿ אויסצוארבייטען און פעסטצושטעלען וויי דעם ענגליישען גאון טשארלז דארווין, און מיט רעכט וועלט די לעהרע, מיט די הסכמה פון אלעמען, אָנגערופען דער דארוויניזמום.

דאָס, אלזא, איז איין סארט קאמפֿ.

עס איז אבער דאָ א צווייטער סארט קאמפּף, אוֹן, אין דער היינטיגער צייט, דער רעש'דינסטער פּילייכט, — דער סאָציאַלאָגישער קאמפּף. עס איז ניט א קאמפּף, וועלכער וועט אנגעפירט פון אַלע חיות, נור א קאמפּף, אין וועלכען עס בעטהייליגט זיך נאָר איין סארט בריאה — דער מענש; עס איז ניט א קאמפּף פון א יחיד געגען אַלעמען, נאָר א קאמפּף פון איין קלאַס געגען א צווייטען, פון די אונטערדריקטע געגען די אונטערדריקער, פון די, וואס האָבען נאָר בלוט און פלייש, אוֹן די, וואס פערוואנדלען עס אין סחורה און דאָלארס; עס איז ניט א קאמפּף, וואס דריקט אוים זיין ווירקונג אין בי אַלע גישע פארמען, נאָר א קאמפּף, וואס שטעמפּעלט זיין כאראקטער ווי א בלוטיגען זיגעגל אין היסטאָרישע עפּאכען; עס איז ניט, ווי דער ערשטער, א קאמפּף פיר מאכט, נאָר א קאמפּף פיר רעכט.

פון דור דורות האָבען גרויסע מענשען, די פאקעל־טרעגער פון היסטאָריע, געזעהן, געפיהלט און פערשטאַנען די וויכטיגקייט, די ערנסטקייט און, פיר די בעפרייאונג פון דער מענשהייט, די נוצליכקייט פון דיעזען קאמפּף. פיעלע האָבען זייער גאנצען לעבען אוועקגעגעבען אין פארשען און פילאָזאָפירען איבער דיעזען קלאסען־קאמפּף, אבער קיינעם האָט זיך ניט איינגעגעבען אזוי קריטיש צו אנאליזירען אוֹן אזוי וויסענשאפטליך די געזעטצען פון דעם קאמפּף אנצוצייגען, ווי דעם אידישען זשעניע קארל מארקס. אוֹן ניט אומזיסט וועלט די לעהרע, וועלכע האָט זיך בעאויפטראגט צו בעהאנדלען אַלע פאזען פון דיעזען קאמפּף, אָנגעהויבען דער מארקזיסמוס.

אָבער אחוץ דעם ביאָלאגישען אדער פּרימיטיוון קאמפּף, אוֹן אחוץ דעם סאָציאַלאגישען אָדער קלאסענקאמפּף, איז דאָ נאָך א קאמפּף, אוֹן, פיר דעם אינדיווידואום, דער טיעפסטער, דער פייעריגסטער, דער בעדייטענדסטער — דער פסיכאָלאָגישער קאמפּף. עס איז ניט, ווי דער ביאָלאגישער, א קאמפּף פיר מאכט; עס איז ניט, ווי דער דער סאָציאַלאגישער, א קאמפּף פיר רעכט, נאָר עס איז א קאמפּף פיר לעבען, ניט איך נעהם, ווייל איך בין שטארק; ניט איך צוטהייל זיך, ווייל אזוי איז דער יושר, נור איך ניב, ווייל איך לעב.

אָבער וואו איז דאָ דער קאמפּף? וואו איז דאָ די שלאכט־פעלד? וועמען געהט מען דאָ בעזיגען? אין ביאָלאָגישען קאמפּף, ווי גענאגט, קעמפּפט דער יחיד געגען אַלעמען, געגען דער ארומיגער נאטור; אין סאציאַלאגישען — איין קלאס געגען א צווייטען, אָבער וואו, ווער און ווי אזוי קעמפּפט מען אין פסיכאָלאָגישען קאמפּף?

אין לעצטען קאמפּף קעמפּפט דער מענש מיט זיך אַליין. עס איז ניט קיין אויסערליכער קאמפּף, ווי די ערשטע צוויי זיינען, נאָר אן אינערליכער קאמפּף. די בלוטיגע וואונדען זעהט מען ניט, מען פיהלט זיי. די גרעסטע הערצער וועלען צוריסען און צופּלאצט, אבער בשתיקה, אין געהיים, בחדרי חדרים.

עס איז א „ויתרוצצו־הבנים"־מלחמה, וואו די פיזיש חיה'שע עלעמענטען שטויסען זיך אָן מיט די עטהיש מענשליכע. עס איז אן אונאויפהערליכע מלחמה, וועלכע געהט אָן ביז דעם לעצטען טאָג פונ'ם מענשענם לעבען: וואָרום קיין פאלקאמענער זיעג איז ניט מעגליך. אמאל איז איינס גובר און אמאל דער צווייטער; אמאל עשו און אמאל יעקב. געהט מען פארבי א קלויסטער לאזט זיך איינער הערען, געהט מען פארבי א בית המדרש וועלט בולט דער צווייטער. דער קאמפּף, אין געווייסע מאָמענטען, אלע מאל, און אין געוויסע יאָהרען אין בעשטימטע פעריאָדען פונ'ם לעבען, וועלט אזוי העפטיג, אזוי פירכטליך און אזוי ברוזענד, אז דער מענש, אין וועמענם נשמה די שלאכט קומט פאָר, פיהלט ווי ער וועלט צוריסען אויף צוויי־ען.

עס איז זיכער ניט היינט־מאָדיש, און אפשר נאָר אלט־פרענקיש צו גלויבען אין, און אויף דעם סמך צו פילאָזאָפירען איבער, א לעבענם בעגריף, וואס האָרמאָניזירט ניט אין אויסדרוק מיט דעם פערשיעדען־סארטיגען, רעגען־בויגען־קאָלירטען, מאָניזמוס. אָבער אויב דער אמת איז די טייערסטע זאך, נאָך וואס א מענשענ'ם נשמה ביינקט — און די טייערסטע זאך איז עס — דאן דארפען מיר, ווייל ענדיג אדער ניט ווייל ענדיג, צוגעבען, בהכנעה מודה זיין, אז אין א מענשען זיינען דא צוויי, און פון דעם שטאנדפונקט, וועלכען מיר האָבען דאָ אין נעדאנק, ענטגעגענגעזעצטע עלעמענטען, —

זיין הארץ אהן רחמנות און אהן אן דער ענגאיסטישער און דער פערנינפטיגער („אלטרואיסטישער". דריקט ניט אוים שארף גע־נוג וואס מיר האבען דאָ בכונה ארויסצובריי־גען), און, לכן, קומט שוין במילא אויס, אז אין א בעוואוסטזיניגען און פערנינפטיגען מענשען, איז יעדע טהאט, צו גוט צו שלעכט, א רעזול־טאט פון אן אינערליכען קאמפֿף — פון נצחונות, פֿשרות און דורכפאלען — פון די צוויי אויבענ־דערמאנטע עלעמענטען.

אבער וואס רופט ארוים דיעזען קאמפֿף? וויאזוי ענטוויקעלט זיך דער פערלאנג צו דיענען אנשטאט הערשען, העלפען אנשטאט דריקען, ליעבען אנשטאט האסען, מוחל זיין אנשטאט נוקם זיין? וועלן ווערט דאָס די עטהישע זריעה אריינגעווארפען אין מענשענס הארצען, וועלכע צובליהט און צוואוואקסט זיך אין מאנכע מענשען מיט אזא הערליכקייט? פאר וואס זאל א מענש, וואס האט געקוקט אויפ'ן ליעבען ביז א גרויסער צייט, פון איין שטאנדפונקט, און האט זיך אויפגעפיהרט אויף א בעשטימטען אופן, זאל, אזוי ווי פון עלעהויט זיך אין גאנצען איבערבייטען און פיר זיין צו־קונפטיגען ליעבען אויסלייגען אזא פראגראם, וועלכע איז, אין דאס רוב פרטים, לחלוטין דער געגענזאץ פון דער ערשטער?

נעהמען נעהמט זיך דאס פון דעם, וואס דער פערנינפטיגער מענש, וועלן ער טראכט זיך אריין טיעף אינ'ם ליעבען, פיהלט, אז דעם לע־בען, וואס דער חיה־מענש ליעבט, האט אין זיך א גרויסען וויידערשפרוך.

יעדער איינער פיהלט, אז געוגס אין ליעבען איז מעגליך אדער האט א זין, וועלן ער האט יעצט, אדער ער וועט האבען, וועלן עס איז, פערגעניגען. אהן יעצטיגע פערגעניגענס אדער אהן דעם אויסזיכט אויף צוקונפטיגע פערגעני־גענס, איז געוגס אין ליעבען ניט מעגליך. אבער פערזעלליכע אדער קערפערליכע פערגעניגענס זיינען פיר דעם פערנינפטיגען מענשען, במציאות ניטא. און ניטא איז עס ניט דערפאר, וויל דער ריין, אפעטיט פונ'ם פערגעניגען וועלן מיט יעדען רעפיטירטען גענוס, אלין מאהר און מאהר אבגעשוואכט; ניט נאר דערפאר וויל, אין דורכשניט, איז איינעמ'ם קערפערליכע פער־גענוגענס, דעם צוויטטענס קערפערליכע שמער־צען, נאר אויך דערפאר, וויל די גאנצע עמפֿ־פינדליכקייט פונ'ם קערפער צו פערגעניגענס פון א גענוסס צייט אן אלין שוואכער און שווא־כער — אלין נעהענטער און נעהענטער צום נול־פונקט. ער קען ניט, און נאך די פיזיאלא־גישע געוצעצען פון ענטוויקלונג איז אונמעגליך פיר איהם, צו האבען דעם ברענענדען אפעטיט, די פייערליכע לוסט פיר קערפערליכע פערגע ניגענס, וואס ער האט קינד־וויייז אדער אינגעל־ווייז געהאט. די פערניכטונג פון זיין קערפער און מיט איהם די פערגעניגענס, איז ניט בלויז א צוקונפטיגע פאסירונג, נור א געגענווערטיגע ערפאהרונג. און דער מענש, אויב ער איז פערניפטיג, הויבט אן צו טראכטען אזוי: קען דען זיין, אז ליעבען, וואס איז נור מעגליך אין די אנוועזנהייט פון גענוס און פערגעניגען, זאל זיין דאס, וואס ער פיהלט: אהן גענוס און אהן פערגעניגען? אבער דער וויעדערשפרוך איז פאָרט דאָ; און ער איז דאָ אין אזא שארפער און שניידענדער פארמע, אז ער קען פון איהם ניט פטור ווערען אפילו אויף א רגע. ער גיט אפילו אפט מאל א טראכט, אז ער מוז זיין גייסטיג ניט נארמאל; אז זיינע מחשבות זיינען אזוינע, וויל זיי ווערען פאב־ריצירט אין א צורודערטען מח; אז ער פיהלט א וויעדערשפרוך, וויל ער איז פשוט משוגע און אז א געזונדער מענש פיהלט דאס ניט, וואָרום עס איז ניט דאָ וואס צו פיהלען. אבער אזא השערה איז עהנליך, בענוצענדיג טאלסטאי'ם א פערגליך, צו דעם געפיהל, וואס א געזונדע ענטוויקעלטע מיידעל, איהר גאנצען ליעבען אב־געזונדערט פון איהר געשלעכט, וואלט געהאט, בעמערקענדיג, אז אויף די פריהערדיגע פלאבע ברוסט שפראצען ארוים צוויי קיילעכדיגע גע־וויקסע; אז אין אנדערע צייטען ווערען זיי בע־פלייצט מיט בלוט און, אז איהר פסיכאלאגיע ווערט געשלעכטליך רעוואלוציאנירט. זי וואלט אויך, אזוי ווי אונזער צווייפלענדער און פער־צווייפעלטער דענקער, אנגעהויבען מיינען, אז א פירטערליכע קראנקהייט האט זיך אריינגע־כאפט און רואינירט איהר ליעבען. אבער אזוי ווי אין איהר פאל, אזוי אין זיין פאל, זיינען די ערשיינונגען ניט קיין סימפטאמען פון קראנק־האפטען צושטאנד, נור סמנים פון א געזונטע, נארמאלע ענטוויקלונג. קיין בעסערען בעוויייז קען א מענש ניט האבען, אז זיין דענקען איבער'ן ליעבען איז קלאהר, טיעף, און פערניפטיג, ווי דער פאקט, אז דער גרויסער וויעדער־שפרוך ענבערט זיין מח און ליעבערט

ווערט, מיט יעדען איבערלעבענדען מאָמענט, אויפהער. און סוף כל סוף, אויב דער אינערליכער אנאַליז ווערט ניט אונטערבראָכען, הויבט ער אליין אויך אָן איינצוזעהן, אז אפילו ער זאל זיין דער איין איינציגער אויך דער גאנצער וועלט, וואָס טראָכט אזוי, איז ער פּאָרט דער איינציג ניכטערער און דער איינציג פערנינפטיגער און אז אַלע איבעריגע זיינען אָדער שכור אָדער דום.

אָט אין דיעזען שטורם פון אינערליכע שמערצען אָדער גייסטיגע חבלי לידה ווערט דער פערנינפטיגער „איך" געבוירען. און אויב ער שטאַרבט ניט אַ פריהצייטיגען טויט פון צופּעליגע „פּאָקען און מאַלען", הויבט ער אָן, וואָס עלטער ער ווערט, צו בעל־הבית'עוען אויך אליין אַ בריי־טערן און ברייטערן שטייגער. און זיינע דעקרעטען טראָגען אַלע מאָל איין און דעם זעלבען נוסח: ליעב ליעבע, און האָס האָס; ליעב און דו וועסט לעבען, האָס און דו וועסט פערניכטעט ווערן, און אין דער צייט, ווען דיין פיזישע ליעבע ווערט פון טאָג צו טאָג אליין שוואכער און שוואכער — שטאַרבט אָב, ווערט דיין פערניינפטיגע ליעבע פון טאָג צו טאָג, אליין שטאַרקער און שטאַרקער — האַלט אין איין וואָקסען. און וואָס מעהר דו וועסט ליעבען, אליין קלענער וועט ווערען דער וויעדערשפּרוך; אליין גרעסער און אויפּפאַסענדער וועט דיין לעבען ווערען און אליין מעהר געשמאַק און געמוט וועסטו אין איהם געפינען. טאָ פאָלג זשע!

און אזוי ברעכט אוים און צופּלאַקערט זיך די גרויסע מלחמה. תחילת איז דער קאַמפּף זעהר אַ בלוטיגער און זעהר אַ שווערער, און ניט איין קעמפּפער ווערט, אין אזוינע מאָמענטען, צו־בייליט און צוקויילט אויפ'ן גאַנצען לעבען. אָבער די מוטהיגע און די דרייסטיגע, קיינמאָל ניט פערצווייפעלט, פיהרען אָן די אטאקע מיט אליין מעהר דורשט און מיט אליין מעהר ענערגיע פון טאָג צו טאָג, און, ענדליך, מיט דעם שונא'ם פעסטונגען אין גאַנצען אָדער טהיל־וויז צער־שטערט, ווערט דער גענוס אינ'ם לעבען, די פרוכט פונ'ם זיעג אליין טיעפער און אליין ער־האבענער.

אַ מענש, דערביבער, ווערט געבוירען צוויי מאָל: איין מאָל פיזיש און איין מאָל גייסטיג. די פיזישע געבורט האָט אַ בעשטימטע ציים: אין דעם און אין דעם אָרט און אין יענער און יענער צייט. די גייסטיגע געבורט וויעדער האָט קיין שייכות ניט מיט בע־שטימטע פּלעצער און צייטען: ער איז דער קינד פון דעם אַלוועלטליכען גייסט און פון דער גאנצער פערגאנגענער אייביגקייט.

און אזוי ווי זיין געבורט, אזוי איז זיין ליעבע. איינע איז בעגרענעצט, די צווייטע ניט. זיין פיזישע ליעבע האָט בעשטימטע בעציהונגען, אין צייט: האי־יאָהר איינעם, נעקסטען יאָהר אן אנדערן; אין פּלאַץ: צו זיך, זיין ווייב, זיינע קינדער, קרובים און ספּעציעלע גרופּען. זיין פערנינפטיגע ליעבע, אומגעקעהרט, האָט קיינע בעשטימטע בעציהונגען ניט צו צייט און ניט צו פּלאַץ. עס איז דאָ ליעבע כסדר, די והותר, אַלע מאָל און פיר אַלע בעשעפענישען.

פונ'ם ערשטען מאָמענט, וואָס די ליכט פון פערנונפט, ווי דער עמוד האש, האָט אָנגעהויבען צו בעלייכטען די פינסטערע וועגען אינ'ם אל־טעגליכען לעבען, האָבען מעכטיגע ריעזען — די אמת'ע ציערונגען פונ'ם מענשליכען געשלעכט — זיך צייטענווייז בעווייזען און האָבען, אויס טיעפע ליעבע צו דער ליידענדער מענשהייט, מיט פייערדיגע פינגער אָנגעווייזען אויפ'ן פער־נינפטיגען קאַמפּף אינ'ם מענשען'ס לעבען. אָבער קיינער האָט ניט אזוי סיסטעמאַטיש אנאַליזירט און מיט אזא געשיקטקייט אן עטהישען בנין אויפגעשטעלט, ווי דער פאר־אי־אָהרען פער שטאַרבענער, זיטליכער שררה, לעוו טאָלסטאָי. און עס איז מעהר ניט ווי רעכט, אויס אייביגע דאַקבאַרקייט צו זיינע גרויסע אנשטרענגונגען. אָנצוזופען די לעהרע פון דיעזען קאַמפּף, דער טאָלסטאָיאיזמום.

דער ביאָלאָגישער קאַמפּף אין זיין פרימיטי־ווע פאָרמע איז, מיט דער אויסנאַהמע פון די פערבליבענע ווילדע, וואָס זיינען זיך עד היום מפרנס מיט אבר מן החי, אזוי גוט ווי אָבגע־שטאָרבען. דער סאָציאָלאָגישער קאַמפּף מיט זיין יעצטיגען רעש פון הארץ־נעשרייען און בלוט־פערגיסונגען איז אויך פיר אַלע די, וואָס האַלטען די אויגען אָפען, פער'משפט צום אייביגען טויט. עס בלייבט אַלזאָ איבער, פיר אַלע צייטען, איין סאַרט קאַמפּף — דער פסיכאָלאָגישער. וואַרום אין די הערליכסטע געזעלשאפטען אפילו וועט אימער צו זיין פּלאַץ פיר די פערנינפטיגע אָנ־וועגדונג פון אמת'ע ליעבע און טרייע דיענסטען.

ל. ב. בודין.

פון אלעקסאנדער בערקמאן ביז דושים מעקנאמארא.

עין די אידישע סאציאליסטען האבען מיט 20 יאהר צוריק אנגעפאנגען ארויסצוגעבען די „צוקונפט", האט די גאנצע סאציאליסטישע בעוועגונג אין דיעזען לאנד געלעבט אונטער געוויסע אילוזיאנען, וועלכע זיינען, לויידער, אין פערלויף פון דער שפעטערדיגער ענטוויקלונג פון אונזער בעוועגונג צושטערט געוואָרען. איינע פון דיעזע אילוזיאנען איז געווען די האפנונג, דאס אין דיעזען געבענשטען לאנד וועט די ארבייטער־בעוועגונג זיין פריי פון די טעותים, פון וועלכע די ארבייטער־בעוועגונג אין אנדערע לענדער האט דאן געליטען. מיר, סאציאל־דעמאקראטען, האבען געהאפט, דאס אין דיעזען לאנד פון פאליטישער פרייהייט, ביי א פאלק, וועלכעס איז פון דור דורות געוואהנט געוואָרען צו דער אויסאיבונג פון פאליטישע רעכטע, וועט ניט זיין קיין פלאץ פאר אזעלכע ווילדע אידעען, ווי „פראפאגאנדע דער טהאט", א. ד. ג'. צו דער זעלבער צייט האבען מיר געהאפט, דאס דער קאמפף פאר אונזערע אידעאלען וועט אין דיעזען לאנד זיין פערהעלטניסמעסיג לייכט, ווייל אלעס וואס מיר וועלען דארפען טהאן, איז אויפקלערען די ארבייטער, און ווען דאס וועט אונז געלינגען, האבען מיר שוין אלעס געוואונען, ווייל אלעס וואס די אויפגעקלערטע ארבייטער וועלען דארפען טהאן איז, צו שטימען פאר'ן סאציאליזמום. עס איז דאן געווען די אלגעמיינע מיינונג אין אונזער בעוועגונג, דאס אין דיעזען לאנד פון אלע לענדער וועט וואהרשיינליך מקוים ווערען אונזער אידעאל פון א „פריעדליכער רעוואלוציאן",—דער איבערגאנג פון דעם קאפיטאליסטישען גהינם צום סאציאליסטישען גן־עדן אהן בלוט־פערגיסונג.

עס איז אמת, דאס גראדע מיר, אידישע סאציאליסטען, זיינען דאן געווען אין א היסטען קאמפף מיט די אנארכיסטען, וועלכע זיינען דאן געווען פערהעלטניסמעסיג שטארק אונטער די אידען, אבער מיר האבען דעם אנארכיזמום געהאלטען פאר א פרעמדע פלאנצע אויפ'ן אמעריקאנער באדען, פאר א קראנקהייט, וועלכע די אינגעוואנדערטע ארבייטער, ספעציעל די אידישע, דייטשע און איטאליענישע, האבען מיט זיך מיטגעבראכט פון די לענדער, וואו עס איז נאך ניטא קיין פאליטישע פרייהייט. מיר האבען דארום געקוקט אויף דער אנארכיסטישער בעוועגונג ווי אויף א פארבייגעהענדער ערשיינונג אינ'ם לעבען פון אמעריקאנער פראלעטאריאט, און מיר זיינען געווען געראטען: די אנארכיסטישע בעוועגונג, אלס אזעלכע, איז ביסלעכווייז אבגעשטארבען, ביז זי איז איננאנצען פערשוואונדען פון דער אויבערפלעכע אלס א טהייל פון דער לעבעדיגער, ארגאניזירטער ארבייטער־בעוועגונג.

לויידער זיינען מיט דעם פערשווינדען פון דעם אנארכיזמום אלס איין איינפלוסרייכע לעהרע אונטער די ארבייטער, ניט פערשוואונדען די געפאהרען, וועלכע מיר האבען דאן פאראויס־געזעהען אין דער אנארכיסטישער פראפאגאנדע. די אידישע, דייטשע און איטאליענישע אנארכיסטען זיינען כמעט פערשוואונדען, אבער די „פראפאגאנדע דער טהאט", מיט איהרע שרעקליכע פאלגען זיינען דערמיט ניט פערשוואונדען פונ'ם אמעריקאנישען באדען. פון ריין־אמעריקאנישע אומשטענדען איז אויסגעוואקסען א ריין־אמעריקאנישער דור פון „פראפאגאנדא־דער־טהאט"־ניקעם. און דער נייער דור „פראפאגאנדע־דער־טהאט"־ניקעם איז פיעל ערגער, פיעל געפעהרליכער פאר דער ארבייטער־בעוועגונג ווי דער אלטער דור. ער האט אלע זיינע חסרונות, מיט א ביסעל אייגענע צוגעזאלצען, און קיין איינציגע פון זיינע מעלות.

ווארום וואס מען זאל ניט דענקען איבער דעם אנארכיסטישען „פראפאגאנדא דער טהאט", איין מעלה האט ער געהאט: אן ערפרישענדע מוטהיגקייט און מענשליך־סימפאטישע זעלבסט־אויפאפפערונג. מיט דער אויסנאהמע, פון די

אטענטאנטען, וועלכע זיינען בעגאנגען געווארען אינ'ם נאמען פון אנארכיזמום פון פאליציי־שפיאנען און סתם משוגעים. זיינען זייערע „טהאטען" געווען העלדישקייטען און, פון פסי־כאלאגיש־פערזענליכען שטאנד־פונקט, העכסט־סימפאטישע ערשיינונגען. פיעלע פון אונז, וועלכע האבען דיעזע „טהאטען" בעקעמפט, אויס פרינציפיעלע גרינדע, וויל מיר האבען זיי גע־האלטען פערפעלט אלס א טאקטיק און שעד־ליך פאר דער ארבייטער־בעווענגונג, האבען דאך געמוזט פיעלע פון די „טהעטער" צוגעבען פיעל בעוואונדערונג. דאס איז געווען דער פאל ביי כמעט אלע פארמען, וואס די „פראפאגאנדע־הער־טהאט" האט ביז דאן אנגענומען, פון די כמעט־הייליג־געווארענע פעראוואסקאיא, זשע־ליאבאוו, קיבאלטשיטש און אנדערע. ביז אונזער אייגענעם בשר־ודם'ניק אלעקסאנדער בערקמאן.

און איצט... דזשים מעקנאמארא!

וואס פאר א שרעקליכער פאל פון אלעק־סאנדער בערקמאן ביז דזשים מעקנאמארא!

פון די טעראריסטישע מארטירער פון דער רוסישער רעוואלוציאן צו רעדען אין איין אטהעם מיט די מעקנאמארא'ס איז נאטירליך א חילול־השם.

און דאך קאן מען ניט לייקענען, דאס דער מאנטל פון „פראפאגאנדא דער טהאט" באדעקט אלעמען, פון סאפיא פעראווסקאיא — איבער אלעקסאנדער בערקמאן — ביז דזשים מעקנאמארא. און דאס איז איינער פון די גרינדע, ווארום מיר, סאציאל־דעמאקראטען, זיינען אימער אין איבערל געווען געגען דיעזער טאקטיק: פון דזשים מעקנאמארא אונטען — ביז סאפיא פעראווסקאיא אויבען.

אבער ניט אכטענדיג אויף אונזער פרינ־ציפיעלער געגנערשאפט פון אירגענד וועלכער „פראפאגאנדא דער טהאט", אפילו אין איהרע שהנסטע פארמען, און די נידריגע פארמען, אין וועלכער דיעזע טאקטיק האט זיך אויסגעדריקט ביי די מעקנאמארא'ס, וואלט עס געווען אונעהר־ליך און נאריש פון אונז די מעקנאמארא'ס איינפאך צו פערדאמען אלס געמיינע פער־ברעכער, ווי פיעלע ארבייטער־פיהרער און זאגאר סאציאליסטען האבען געטהאן. אונעהרליך, וויל דאס איז ניט אמת: אפילו עהרליכע גע־נער פון דער ארבייטער קלאס אנערקענען, דאס די מעקנאמארא'ס זיינען געווען פאנאטי־קער און ניט קיין געמיינע פערברעכער, און נאטירליך, וויל דורך אזא מיט־דער־האנד־אוועקמאכען וועלען מיר פערלירען דאס איינצי־גע נוצען, וואס מיר קאנען פון דיזער טרויעריגער געשיכטע האבען: לערנען א לעסאן אין אמע־ריקאנער צושטאנדען און אמעריקאנער ארביי־טער־פאליטיק. די מעקנאמארא'ס „טהאטען" זיינען פונקט אזוי דער רעזולטאט פון די ספע־ציעלע אמעריקאנער אומשטענדען ווי די טע־ראריסטישע טהאטען פון די רוסישע רעוואלו־ציאנערען זיינען דער רעזולטאט פון די ספע־ציעלע רוסישע אומשטענדען. — ביידע, נא־טירליך, בלויז דארט, וואו עס פעהלט א ריכטיגע פערשטענדניס פון די געזעצען פון דער געזעל־שאפטליכער ענטוויקלונג און די ריכטיגע טאק־טיק פון דעם ארבייטער־קלאס, וועלכע אזא פער־שטענדניס בריינגט מיט זיך.

די מעקנאמארא „טהאטען" זיינען דער רעזולטאט פון אמעריקאנער פאליטישע צושטענדע, דאס פעהלען פון ווירקליכער פאליטישער פרייהייט. און ווירק־ליכע פאליטישע רעכטע פאר דעם ארבייטער קלאס.

די יעניגע פון אונז, וועלכע האבען דורכ־געלעבט די קעמפען מיט די אנארכים־טען פון 18—20 יאהר צוריק, און וועלכע האבען מיט 15 יאהר צוריק געדענקט, דאס דיעזער קאמפף איז צו ענדע, האבען געמאכט איין פערזוהן: מיר האבען ניט פערשטאנען דעם אילוזוארישען כאראקטער פון דער אמערי־קאנער פאליטישער פרייהייט, און האבען געהאט א ביטערען טעות, ווען מיר האבען זיך איינגע־רעדט, דאס אין דיעזען לאנד לעבען מיר אונטער פאליטישע אינסטיטוציאנען, וועלכע ערלויבען א פריעדליכע ענטוויקלונג צום סאציאליזמום, אז אלעס, וואס די ארבייטער דארפען טהאן איז, צו פערשטעהן, וויי אזוי צו שטימען, און דאס אלעס, וואס מיר דארפען טהאן איז, זיי דיעזעם פער־שטענדניס צו בריינגען.

די פראקסים פון דער ארבייטער בעווענגונג זייט דאן האט בעוויזען, דאס דער ארבייטער קלאס פון דיעזען לאנד האט א שטענדיגען קאמפף צו קעמפען געגען אונזערע פאלי־טישע אינסטיטוציאנען. דאס ניט בלויז דער ענדציעל פון דער קלאסענ־בעוואוסטער ארבייטער־בעווענגונג — דער סא־ציאליזמום קען ניט איינגעפיהרט ווערען אויף

א פריעדליכען אופן כל זמן דיעזע אינסטי־
טוציאנען בעשטעהן, זאנדערן, דאם זאגאר דער
אלטעגליכער קאמפף פון די ארבייטער פאר
זייערע טעגליכע בעדערפניסען זיינען אונטער
דיעזע אינסטיטוציאנען אונמעגליך. דיעזע
פראקסים האט בעוויזען, דאם דאם ריכטער־
טהום פון דיעזען לאנד איז פונקט אזא אבסאָ־
לוטיסט מאכט, ווי אירגענד־וועלכער אבסאָלו־
טער מאנארך, אין בעצוג צום קאמפף
פון די ארבייטער פאר מענשליכע עקזיסטענץ־
בעדינגונגען, און דיעזער אבסאָלוטיזמום האט
געמוזט בריינגען זיין טעראָריזמום איבעראל,
וואו די סאציאל־דעמאָקראטישע קאמפף־טאק־
טיק איז נאָך אונבעקאנט. וואם קאן אן ארבי־
טער, וועלכער פערשטעהט ניט די סאציאל דע־
מאָקראטישע טאקטיק, טהאָן אינ׳ם אלטעגליכען
קאמפף מיט די קאפיטאליסטען נאבדעם, ווי
די ריכטער האבען ביי איהם אווועקגענומען דאם
רעכט צו סטרייקען און צו באָיקאָטירען, אויב
ניט גרייפען צום טעראָר?

די ספעציעל־וויסטע פארמען פונ׳ם אמערי־
קאנער טעראָריזמום זיינען אויף דער רעזולטאט
פון אונזערע אמעריקאנער אומשטענדען. אין
רוסלאנד, צום בישפיעל, וואו דער אבסאָלוטיזם
איז אן אפענער, און דער קאמפף נעגען איהם
אויך אן אפענער, זיינען פאראן אפען־טעראָרים־
טישע פארטייען. די, וועלכע פיהלען זיך
געצוואונגען צו גרייפען צום טעררא־
ריזמום אלס א קאמפף־ מיטעל גע־
גען דעם אבסאָלוטיזמום, שטויסען דא־
רום ניט אן געגען דעם עטהישען געפיהל פון
זייערע מיטקעמפפער. אפילו דייעניגע פון
זייערע מיטקעמפפער, וועלכע זיינען מיט זיי ניט
איינפערשטאנען, טהוען דאם ניט אוים מארא־
ליש, זאנדערן אוים טאקטישע גרינדע. דאם
ענטוויקעלט די יעניגע כאראקטער־ציגע פון
אפענהייט, מוטה, און העלדישקייט, וועלכע
אפילו די געגנער בעוואונדערען אין די רוסישע
טעראָריסטען.

דא אין אמעריקא, דאגעגען, איז דער
אבסאָלוטיזמום אן איינגעהילטער. די וואָרטפיה־
רער פון דעם הערשענדען קלאס לייקענען איהם,
און די געוואלדיגע מאסע פונ׳ם פאלק, די אר־
בייטער אריינגערעכענט, וויסען ניט פון איהם.
אפילו די גרויסע מאיאריטעט סאציאליסטען,
און סאציאליסטישע פיהרער זאגאר, פארשטע־
הען איהם ניט. די פארשטעהער פון דעם אר־
בייטער קלאס, די ארגאניזירטע ארבייטער־בע־
וועגונג, און אפילו די גרויסע מעהרצאָהל סא־
ציאליסטען, זיינען פערפהרער פון אונזער „פריי־
הייטליכע אינסטיטוציאנען", זיי גלויבען, אז
דער ארבייטער קלאס קען אָנפיהרען זיין אל־
טעגליכען קאמפף, און זאגאר ערריכטן זיין
ענדליכען ציעל, אויף א שטרענג געזעצליכען
אופן. געזעצפערלעצונג איז, אלזא, א
מ א ר א ל י ש ע ז י נ ד, ניט נאָר א פער־
פעהלטע טאקטיק, אפילו ביי סאציאליסטען.
און נאטירליך שוין על אחת כמה וכמה ביי גע־
וועהנליכע טרייד־יוניאָניסטען.

אונטער אזעלכע אומשטענדען קאן זיך,
נאטירליך, קיין אפענער, מוטהיגער, „העלדי־
שער" טעררא־ריזמום ניט ענטוויקלען. אָבער
די אומשטענדען טרייבען דאך צום טעראָריזמום.
דער ארבייטער־פיהרער, וועלכער איז ניט קיין
סאָציאליסט, און פאר וועמען די ארבייטער־בע־
וועגונג איז צו דער זעלבער צייט ניט בלויז קיין
באנקעטען־שפיעלעריי, וועלכער איז גיט אל־
טערס־שוואך און טהאט־אונפהיג, און וועל־
כער מוז אנטהיל נעהמען אינ׳ם גרימיגען
אלטעגליכען קאמפף, וועלכען דער ארבייטער־
קלאס פון דיעזען לאנד מוז אָנפיהרען נעגען אונ־
זערע קאפיטאליסטען, געשטיצט אויף די שרעק־
ליכע „פאפיער־קאנאנען", די אינדזשאנקשאנס,
דעם „קאנטעמפט אוו קאורט", — אזא ארבי־
טער פיהרער מוז גרייפען צום טעררא־ריזמום.
די אפיציעלע „געזעצסערגעבענהייט" פון
אונזער ארבייטער־בעוועגונג האט איהם בע־
רויבט פונ׳ם איינציגען מיטעל, מיט וועלכען
דיעזע אינדזשאנקשאנס קענען בעקעמפפט וו־ע־
רען — נעמליך: דער אפענער, מוטהיגער און
טראָציגער, אבוואהל פרידליכער, ווידערשטאנד.
און דערמיט האט זי איהם אויך בערויבט פון
זיין אפענהייט, מוטהגקייט און כאראקטער־
פעסטקייט, און וועז די אומשטענדען זיינען גובר
זיין אפיציעלע מאראל, און ער וועלט געטריעבען
צום טעראָריזמום, דאן איז זיין טעררא־ריזמום
ניט דער „העלדישער" טעררא־ריזמום פון די רו־
סישע רעוואלוציאנערען און ניט דער מוטהיגער
און מענשליך־סימפאטישער טעררא־ריזמום פון
אלעקסאנדער בערקמאן, זאנדערן דער נידריגער,
וויסטער טעררא־ריזמום פון דזשים מעקנאמארא.

דר. א. ארטמאן.

א בלעטל געשיכטע.

(עראינערונגען, ווי אזוי די „צוקונפט" איז געגרינדעט געוואָרען).

י יוגענד איז געווען און וועט תמיד בלייבען די בעסטע צייט אין מענשענס לעבען, ווי ביטער און ווי שווער עס זאל ניט אויסקומען אין די יאָהרען צו קעמפֿען. עס איז אמת, אז אין דעם פּעריאָד טהוט מען פּערהעלט־ניסמעסיג וועניג אויף; מען קומט אפֿ מעהר מיט דעם גערוויש פון דער ארבייט, ווי מיט דער ארבייט גופא. אבער דאָך בע־זיצט זי, די יוגענד, אזא מין אונשעצבארען צוויבער, וועלכער ווערט, ליידער, אויסגעווענט מיט די יאָהרען און זעלטען, זעלטען, ווער עס האָט דאָס גליק איהם, דעם צויבער, צו ערהאל־טען אין זיין גאנצע פרישקייט און מאכט, צו ערהאלטען אין די מיטעלע, א פשיטה שוין אין די עלטערע יאָהרען.

דער צויבער בעשטעהט אין די געוואלטיגע בעגייסטערונג, אין דעם געטליכען פייער, מיט וועלכען מען צינדט אָן אנדערענ'ס הערצער; ער בעשטעהט אין די איבערגעבענהייט, ענטו־זיאזם און אויפאפֿערונג פאר אן אידעע; ער בעשטעהט אין דעם איבערשעצטען גלויבען אין די אייגענע כוחות, כוחות, פאר וועלכע עס עק־זיסטירט ניט קיינע הינדערניסע, קיינע אונ־מעגליכקייטען; ער בעשטעהט אין דעם טיפען גלויבען, אז די אידעע, פאר וועלכע מען קעמפֿט, קען, וועט און מוז ערפילט ווערען. אָט דער טיי־פער גלויבען, די בעגייסטערונג און אפֿפערוויליג־קייט, דער געטליכער פייער זיינען די פאקטאָרען, די הויפּט־פּרוזשינעס, וועלכע פיהרען די מענשהייט צום פּראָגרעס, וועלכע פיהרען איין אלע ענדערונגען און פערבעסערונגען אין לעבען. דער קאלטער, אויסגערעכענטער שכל איז א שוואכער מחותן מיט העלדענטאטען, מיט אויפאפֿערונג....

אָט די מחשבות זיינען מיר ניט ווילענדיג געקומען אויפ'ן זינען, ווען איך הויב מיך אָן צו עראינערען די צייט מיט צוואנציג יאָהר צו־ריק, די צייט, ווען מיר האָבען אנגעהויבען ארויסצוגעבען „די צוקונפט".

שטעלט זיך פאָר 6—5 יונגע רוסישע אינטעליגענטע אידעאליסטען, אליין הונגעריג, אָבגעריסען, אבגעשליעסען, אונטערנעהמען זיך אויסצופיהרען גאָר א קליניגקייט: אומצוענדע־רען די איצטיגע, אונגערעכטע געזעלשאפטליכע אָרדנונג און איינפיהרען אויף איהר אָרט אן אָרדנונג, וועלכע זאל זיין געבויט אויף סאציא־ליסטישע יסודות. וועלכע וואפען בעזיצען זיי אום צו קעמפֿען געגען די גוואלדיגע מחנות פון אונצעהליגע ריעזען, וואס זיינען בעוואפענט פון קאָפּ ביז די פים מיט די שרעקליכסטע כלי־זיין?

אָה, זיי, די עטליכע יונגע אידעאליסטען, גלויבען ניט אין מאטעריעלע וואפען, זיי בעזי־צען א גאנץ בעזונדערען סארט וואפען, גייסטיגע וואפען, וועלכע קענען פון זיי ניט אוועקגענומען ווערען, וואפען, מיט וועלכע די וועלט איז תמיד בעזיעגט געווארען... זייערע אונבעזיעגבארע וואפען זיינען: דער טיעפער גלויבען אין ערפאלג, דער ענטוזיאזם, די אפּפער־וויליגקייט זיך מקריב צו זיין פאר'ן כלל, דער יוגענדליכער פייער און מוטה, פאר וועלכע עס עקזיסטירען ניט קיינע הינדערניסע, קיין אונ־מעגליכעס.

אָט די גייסטיגע וואפען זיינען געווען די איניציגע כלי־זיין, מיט וועלכע זיי זיינען ארויס־געטראטען אין דעם אונגלייכען קאמפֿ, וואו מען האָט ניט געקענט האָבען די קלענסטע האָפענונג איהם, דעם קאמפֿ, וועו עס איז צו גע־ווינען.

אָבער דער בעסטער און טאפּערסטער גע־
נעראל קען דאָך ניט קעמפּפען אָהן חיל, אָדער
קעמפּפען מיט אונדיסציפּלינירטע און דיסאר־
גאניזירטע סאלדאטען, וועלכע האָבען נאָך דער־
צו קיין שום געוועהר ניט, און אפילו וועז זיי
זאלען שוין יא האָבען, ווייסען זיי ניט, ווי עס
צו געברויכען, אזוי, דאָס אנשטאָט צו שיסען אויף
דעם שונא, קענען זיי גאָר פייערען אין די איי־
גענע רייהען...

דער תהו־ובהו־צושטאנד האָט געהערשט
מיט 20 יאָהר צוריק דאָ, אין אמעריקא, און
הויפּטזעכליך צווישען אונזערע אידישע מאסען.

דער אמעריקאנער ארבייטער, וועלכער
האָט דאמאלס נאָך פערהעלטנismעסיג גוט
פערדיענט און די קאפּיטאליסטישע צייטונגען
האָבען אריינגעפּוקט אין זיין קאפּ, אז ער, דער
ארבייטער, איז דער גאנצער בעל הבית פון די
פרייעסטע מדינה פון דער וועלט, איז געווען
גאָר צופריעדען מיט זיין לאָגע און האָט בע־
בעטראכט יעדען סאציאליסט אָדער אנארכיסט
(קיין אונטערשיעד צווישען זיי ביידען האָט
מען דאמאלס ניט געוואוסט און ניט געמאכט)
פאר א מערדער, פאר וועלכען די תליה איז א
צו קליינע שטראָף, ווי עס בעווייזט דער שיקא־
גאָער פּראָצעס פון 1887.

דער אייניציגער שטראהל פון ליכט, וועל־
כער האָט עטוואס צושטרייט דעם דיקען חשך,
זיינען געווען די דייטשע גענאָסען, וועלכע זיינע־
דיג געצוואונגען דורך ביסמארק'ס אויסנאהמס־
געזעצע צו אנטלויפען פון דייטשלאנד, האָבען
זיך בעזעצט דאָ, אין אמעריקא, און האָבען זיך
גליך ענערגיש געמוען מינדליך און שריפטליך
צו פּראָפּאגאנדירען אונטער זייערע לאנדסלייט.

אונטער די אידישע ארבייטער־מאסען,
וועלכע זיינען דאָס רוב בעשטאנען פון אנטלא־
פענע קרבנות פון רוסישע פּאגראָמען, גאליציא־
נער הונגער און רומענישע פערפאלגונגען, אונטער
זיי, האָט געהערשט אזא מין שטאָק־פינסטער־
ניש, אז מען האָט פּשוט געקענט אָנטאפּען מיט
די הענט. ניט נאָר האָבען זיי ניט געהאט די
קלענסטע ידיעה פון סאציאליזם, אָדער אר־
בייטער־ארגאניזאציאָן, אפילו די איינפאכסטע
עלעמענטארע בילדונג האָט זיי געפעהלט. און
אנדערש האָט אויך ניט געקענט זיין: אידיש
איז געווען די איינציגע שפּראך, וועלכע זיי
האָבען פערשטאנען און וואס האָט איהר צו יע־
נער צייט געקענט לעזען אין אידיש אויסער
באבע־מעשיות? די אינטעליגענץ האָט ענטווע־
דער ניט פערשטאנען קיין אידיש אָדער זי האָט
פּשוט זיך געשעהמט אויסצוזאגען, אז זי פער־
שטעהט דעם „זשראגאָן", די שפּראך פון די
„דיענסט־מיידלעך".

דאָס איז געווען די גייסטיגע אטמאָספערע,
וועלכע האָט געהערשט דאָ, אין אמעריקא, מיט
25—20 יאָהר צוריק. די רויהע מאסע האָט מען
דאָס געדארפט אויסבילדען, ארגאניזירען און
מאכען פאר סאציאליסטען! א שווערע, כמעט
אן האָפענונגסלאָזע ארבייט....

* * *

אין דעם יאָהר 1888, וועז איך בין אהער
אריבערגעקומען, האָב איך שוין געפונען א
פּאָאר ארגאניזאציאָנען פון אינטעליגענטען,
וועלכע פּלעגען זיך חקר'נען צווישען זיך, נאטיר־
ליך אין רוסיש. צו יענער צייט האָבען עטליכע
רוסישע אינטעליגענטע יונגע לייט, פון וועלכע
דאָס רוב זיינען שפּעטער געווארען די גייסטיגע
און טהעטיגע פיהרער פון דער ארבייטער בעווע־
גונג, געגרינדעט א רוסיש־שפּרעכענדען ברענטש
ס. א. פ. צו איהם האָבען געהערט זאמעטקין,
מאָרים און דזשייקאָב הילקוויט, לואי מילער
מיט זיין ברודער באנדעם, סטאלעשניקאָף, לינט,
בארָאנדעם, איך און נאָך עטליכע, וועלכע בע־
טראכטען דאָס איצט פאר א נארישקייט פון
דער יוגענד...

מיר פלעגען אויך זיך הקרה'נען צווישען
זיך, געבען רוסישע לעקטשורס און מיר האָבען
אָנגעהויבען ארויסצוגעבען א רוסישע צייטונג
„זנאמיא". דער רעדאקטאר איז געווען סטא־
לעשניקאָף, אויף וועמעס חשבין די צייטונג איז
אויפגעהאלטען געווארען. מען האָט אָבער זיך
באלד איבערצייגט, אז אום צו ווירקען אויף די
מאסע, מוז מען רעדען צו איהר אויף איהר
אייגענעם לשון. די געגנאָסען הילקוויט, זאמעט־
קין, מילער און אויך ב. ווייניטין, האָבען מיט
גרוים ערפאלג זיך געגומען צו ארגאניזירען
יוניאָנס. און אין יאָהר 1888 איז געגרינדעט ע־
וואָרען „די פּראייניגטע אידישע געווערקשאפ־
טען". איך האָב געהאט דעם כבוד צו זיין איהר
ערשטער פּראָטאָקאל סעקרעטער. אזוי אָבער ווי
שרייבען אידיש האָב איך נאָך פערשטאנען,
אָבער לייענען געשריעבענע, אפילו מיין אייגע־

נע האנדשריפט, איז געווען א צו הארבע זאך פאר מיר, האָב איך נאָכדעם, ווי איך האָב מיר אָבגעמאטערט דורכצולייענען דעם ערשטען פּראָפּאָגאנדא גאנץ וועניג וואס אויפּטהאָן. מיר האָבען בעשלאָסען ארויסצוגעבען א צייטונג. עס איז אייגבערופען געוואָרען א קאנוועניע און עס איז בעשלאָסען געוואָרען ארויסצוגעבען א וועכענטליכע סאציאל־דעמאקראטישע צייטונג „די ארבייטער־צייטונג", וואס עס איז אונז אויך געלונגען צו ערפילען מיט די מאטעריעלע הילפע פון די אידישע און הויפּט־זעכלעך פון די קריסטליכע יוניאָנס. די פראגע איז געווען: ווער זאל די צייטונג רעדאגירן? גענ. אב. קאהאן איז דאן נאָך וועניג בעקאנט געווען אין דער ארבייטער־בעוועגונג. מילער און הילקוויט האָבען, ערשטענס, כמעט ניט פער־שטאָנען קיין אידיש און צווייטענס האָבען זיי אליין זיך ניט גערעכענט קאמפּעטענט גענוג צו רעדאגירען א צייטונג. מען האָט אימפּאר־טירט גענ. קראנין, וועלכער איז געוואָרען דער רעדאקטאר פון „ארב. צייטונג" מיט דעם גרויס־סען געהאלט פון 6 דאָלאר א וואָך.

איך ווייל דאָ ניט מאריך זיין, וויפיעל אָפּפער עס האָט יעדען געקאָסט די ארויסגאָבע פון דער צייטונג. נאָר אָרום איהר האָבען זיך קאָנצענטרירט די בעסטע און די אינטעליגענ־טעסטע מענשען פון די רוסישע קאָלאָניע. גענ. אב. קאהאן איז געוואָרען דער טהעטיגסטער מיט־ארבייטער; ער איז געווען צווישען אונז „דער אמעריקאנער", און ער האָט שוין דאמאָלס בע־זעסען די פּעהיגקייט צו „פּושען", אינטערעסאנט צו מאכען די צייטונג. ער איז אויך אייניגע מאָהל געווען איהר רעדאקטאָר.

די צייטונג האָט געהאט א געוואלדיגען ער־פאָלג; די צירקולאציאָן איז געוואקסען ביז... ביז 4 טויזענד!.... איך פערשטעה, די יונגע גענאָסען, וועלכע זעהען איצט פיער טעגליכע צייטונגען, אונטער וועלכע דער סאציאליסטישער „פּארווערטס" האָט די גרעסטע צירקולאציאָן, אן ערך פון 125 טויזענד טעגליך, וועלען מיינען, אז איך מאך שפּאס. צו יענער צייט אָבער, האָבען מיר מעהר בעוואונדערט די פיער טויזענד, ווי איצט די 125 טויזענד.

די „ארבייטער צייטונג" האָט בלויז צוריצט דעם אפּעטיט.

דער פערלאַנג נאָך קענטנים, נאָך וויסען איז זעהר גרויאָסען. די „ארבייטער צייטונג", וועל־כע איז ערשיענען בלויז איין מאָהל א וואָך, און האָט געמוזט געבען נייעס, יוניאָן בעריכטען, אדוואַרטייזמענטס און זיין א קאמפּפּס־ארגאָן, האָט זיך געקענט אָבגעבען גאנץ וועניג מיט בעלעהרענדע ארטיקלען. דאָרום האָבען מיר אָנ־געהויבען צו דענקען וועגען נייע מיטעל, ווי צו פערבריייטען קענטנים. אייניגע האָבען פאָרנע־שלאָגען, ארויסצוגעבען בראָשורען, נאָר גענ. הילקוויט איז בעשטאָנען דאָרויף, מיר זאָלען ארויסגעבען א מאָנאָטליכען זשורנאל. דער פּלאָן איז אויפגענומען געוואָרען פון נאָך עטליכע גע־נאָסען און מען האָט אייגבערופען א קאָנפערענץ פון אידיש־שפּרעכענדע סעקציאָנען ס. א. פ.

(אין די וויטערדיגע פאָקטען, פערלאָז איך מיר ניט אויף מיין זכרון, נאָר איך ענטנעהם זיי פון די בעריכטען פון „ארבייטער צייטונג", פון די יאָהרען 2־1891).

זונטאג, דעם 5טען יולי, 1891, האָט אין לייבאָר לייסעאום, 64 איסט 4טע סטריט, שטאָטגעפונען א פּארטיי־טאג פון די אידיש־שפּרעכענדע סאציאליסטען ס. א. פ. עס זיינען ערשיענען דעלעגאטען פון ניו יארק, פילאדעל־פיא, הארטפארד, באסטאן, בראנזוויל. נאָך א לאנגע דעבאטע איז מיט א גרויסע מאיאריטעט בעשלאָסען געוואָרען ארויסצוגעבען א מאָנאָטליכען זשורנאל מיט דעם נאָמען „צו־קונפט", און אלס רעדאקטאר איז איינשטימיג ערוועהלט געוואָרען גענ. פיליפּ קראנין. יעדע סעקציאָן האָט זיך פערפּליכטעט בייצושטייע־רען 2 דאָלאר א מאָנאט, צו זאמלען סובסקריי־בערס און פרייוויליגע בייטרעגע. דער זשורנאל האָט געוואָלט ערשיינען אין אָקטאָבער. עס איז אויסגעווען געוואָרען א פערוואָלטונגס־ראטה און איך אלס קאָרעספּאָנדינג סעקרעטער. אזוי ווי דער פּאָנד האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט, האָבען מיר איינבערופען וויעדער א קאָנפערענץ.

זונטאג אבענד, דעם 3טען אָקטאָבער, 1891, האָט שטאָטגעפונען א קאָנפערענץ פון די אידיש־שפּרעכענדע סעקציאָנען ס. א. פ. עס זיינען ערשיענען דעלעגאטען און סימפּאטייזער, וועניגסטענס 150 פּערזאָן. גענ. דר. אָרטמאָן, סעקרעטער פון פערוואָלטונגס־ראטה, האָט בע־ריכטעט, אז די סעקציאָנען האָבען כמעט גאָר

ניט געטהאן פינאנציעל פיר די „צוקונפט". געג. הילפאוויטז מאכט א פארשלאג פארצונעהמען א קאלעקשאן אונטער די אנוועזנדע. מען האט זיך פערשריעבען 53 דאלאר און 25 סענט. (ווי גרוים די עשירות איז צווישען אונז געווען, קען מען זעהן פון פאלגענדע בייטרעגע: דר. ראם און דר. האלפערן, יעדער פון זיי האט זיך פערשריעבען א גאנצען דאלאר און איהם אויך גליידְ בעצאהלט, קארפ, וויינעם האבען זיך פערשריבען 50 סענט און איינגעצאהלט צו 25 סענט, א. ז. ו.) עם איז בעשלאסען געווארען אז דער ערשטער נומער זאל ערשיינען דעם ערשטען דעצעמבער, און אויפפארערן די סעקציאנען, זיי זאלען טהאן זייער פליכט אין בעזוג צום פאנד. א רעדאקציאנס־קאמיטע, בעשטעהענד פון די גענאסען הילפאוויטז און ארטמאן איז ערוועהלט געווארען, וויל געג. קראנץ, וועלכער האט געזאלט זיין רעדאקטאר, האט דורך מאנגעל אין צייט, זיך ענטזאגט צו רעדיגירען דעם זשורנאל. צוויי נייע מיטגליעדער, די געג. הילפאוויטז און אב. קאהאן זיינען צוגענעבען געווארען צום פערוואלטונגס־ראטה, וועלכע האט פול פאער צו האנדלען". („ארבייטער צייטונג", נומער 41, 1891).

מען האט זיך מיט דער גאנצער ענערגיע געמוען צו דער ארבייט: מען האט געמאכט אונטערהמונגען, מען האט אבגעריסען דעם לעצטען ביסען ברויט פון מויל, מען האט פערזעצט אלעם, וואם דער „פעטער" האט נאר אנגענומען, כדי מעגליך צו מאכען די ארויסגאבע פון דער „צוקונפט".

ענדליך, איז דעם 7טען יאנואר, 1892, ערשיענען דער ערשטער נומער „צוקונפט", אונטער די רעדאקציאן פון געג. קראנץ, וועלכען איז אונז געלונגען איבערצורעדען, ער זאל דעם זשורנאל רעדיגירען.

בעשרייבענדיג אייך דעם ענטהוזיאזם, די שמחה, וואם האט געהערשט אונטער די גענאסען און אונטער דאם לעזע פובליקום, בין איך ניט בכח. מען קען עם בלויז פערגלייכען צו דער שמחה צו א פאר פאלק, וועלכע האט אבגעלעבט 10-15 יאהר אהן קינדער און ענדליך האט זיי גאט געבענשט מיט א קדיש'ל. מען האט אפילו ניט געהאט קיין צער, אז עם איז כמעט ניט געווען אין וואם דעם טהייערען בן־יחיד'ל אייגצואוויקלען, אום איהם צו שיצען פון קעלט, עס איז ניט געווען פשוט מיט וואם איהם צו ערנעהרען...

די גענאסען, וועלכע האבען שפעטער אזוי פיעל געטהאן און טהוען נאך עד־היום פאר די „צוקונפט", ווי פייגענבוים, דר. קאסטפע, בודין, דר. לאנדא, ווינטשעווסקי, זיינען דאמאלס ענטוועדער נאך נאר ניט געווען אין אמעריקא, אדער זיי האבען נאך קיין אקטיוון אנטהייל ניט גענומען, אזוי דאם לא די, וואם מען האט ניט געהאט קיינע מיטעל, מיט וואם צו בעצאהלען פאר'ן זאל, פאפיער, דרוק, האט מען פשוט ניט געהאט קיינע שרייבער. נאר מען האט געזוכט צו זעטיגען דעם הונגעריגען עולם, מיט וואם מען האט נאר געקענט.

איך וועל קיינמאהל ניט פערגעסען די בעגייסטערטע בריעף, וועלכע איך, אלס סעקרעטער — פלעג קריענען. אט איז א בריעף געהתם'ט פון א גאנצע גרופע ארבייטער: „מיר לעזען די „צוקונפט" און גלויבען פשוט ניט אונזערע אייגענע אויגען! איז דאם מעגליך, אז אויף דעם פערהאסטען זשארגאן, אויף די שפראך פון דיענסטמיידלאך, זאל מען קענען אזוי אינפאך און פראסט אויסדריקען אזעלכע טיעפע געדאנקען, זאל מען קענען בעקאנטמאכען דעם אונווי־סענדען מיט די העכסטע וויסנשאפט. דאם איז די גרעסטע אונטערנעהמונג, וועלכע איהר האט זיך געקענט שטעלען. מיר וועלען טהאן אלעם, וואם אין אונזערע קרעפטען אייך צו העלפען אין אייערע נאבעלע ארבייט".

„די „צוקונפט", איז דער איינציגער העלער שטראהל אין אונזער לעבען", שרייבט מען פון אן אנדער אָרט, „מיר פערזאמלען זיך אבענדס אין א האלל, אייניגע לעזט פאר די בעלעהרענדע ארטיקלען, און דאן דיסקוטירט מען". „די ווירקונג, וועלכע די „צוקונפט" האט געמאכט בייאונז, איז אונבעשרייבליך. ענדליך האבען מיר אויך די מעגליכקייט צו געניסען די פערבאטענע פרוכט פון עין־הדעת". א. ז. ו. און ז. ו. הונדערטע עהנליכע בריעף פול מיט בעגייסטערונג, פול מיט גליקווינשע און דאנקבארקייט.

ווי הויך מען האט געשעצט די „צוקונפט", קען דיענען דער פאלגענדער פאקט: דער דריטער נומער „צוקונפט" איז אין גאנצען פערקויפט געווארען. מען פלעגט ארויסנקומען אין אפים און באטען 4-5 דאלאר פאר דעם נומער. צו יענער צייט איז דאם געווען גראדע ווי איצט 40 דאלאר.

דערמיט, אייגענטליך, איז מיין אויפגא־

כע געענדיגט, דען די ווייטערע געשיכטע פון דער „צוקונפט", ווערט געשריעבען פון אנדערע.

יעצט א פאָר ווערטער צו דיר, אונזער בן־יחיד'ל, דו ביזט שוין מעהר ניט קיין קינד, דו ביזט שוין אלט 20 יאָהר און ביזט נאָך רק אויף קעסט, קענסט נאָך רק אליין קיין לעבען ניט מאכען! נאָר שעהם זיך ניט דערמיט, מיין טהייערער. ווען דו וואלסט געווען זיין ווי „אלע מענשען", וואלסטו מן הסתם, שוין אויך געהערט צו די רייהע „אלרייטניקעם". דו האסט אבער געהאנדעלט אנדערש: דו האסט זיך קיינמאהל ניט געשראקען אפען און מוטהיג ארויסצוטרעטען געגען אלעם וואס איז פאלש, פערדאָרבען, לייגנעריש, רעאקציאָנער. דו שרעקסט זיך ניט אויפצונעהמען א קאמפף, ווי שטארק דער שונא זאל ניט זיין, דו שרעקסט זיך ניט אפילו, ווען דיר זאל אויסקומען צו פאלען אין קאמפף. דו זוכסט צו פערשפרייטען ליכט אין דער פינסטערנים, צו ערוועקען האָפענונג אין די פערצווייפעלטע, דו זוכסט צו ערמוטטערן צום קאמפף פיר א בעסערע און גערעכטערע צוקונפט.

דו האסט א גוטען־גוטען חלק אין די 600 הונדערט טויזענד שטימען, וועלכע די סאציאליסטישע פארטיי האט געקראגען, און אין די גרויסע צאהל ערוועהלטע בעאמטע. די זריעה, וועלכע דו האסט געזייהט, זיינען ניט אלע גפאלען אויף שטיינער און דערנער. געהזושע מיט דעם זעלביגען וועג, מיין טהייערער, און שעהם זיך נאָר ניט, וואס דו מוזט אנקומען צו אנדערע פאר דיין לעבענס־אונטערהאלטונג.....

צביון.

די ענטוויקלונג פונם „ארבייטער רינג" און די אידישע ארבייטער־בעוועגונג.

נ יט קוקענדיג אויף דעם, וואס דער „ארבייטער רינג" האט זיך שוין ענטוויקעלט אין א גרויסען און שטארקען אידישען ארבייטער־אדרעס, איז עס דאך נאָך שוואר צו בעשטימען זיין ריכטיגע פי־זיאָנאָמיע און כאראקטער. דער „ארב. רינג" שטעהט נאָך אלץ אין דעם צושטאנד פון „ווע־רען" און פון אננעהמען א בעשטימטע גע־שטאלט. מען קען זאָגען, אז וואס ווייטער ווערען אלץ בולט'ער די סמנים, פון וועלכע מען קען דערקענען די ענדגילטיגע געשטאלט און כאראקטער, וואס דער „ארבייטער רינג" וועט אננעהמען, ווען זיין ענטוויקלונג וועט געהן אויף דעם זעלבען וועג און נאָך דער זעלבער ריכטונג, ווי זי איז געגאנגען ביז איצט.

די שווערקייט צו בעשטימען דעם ריכטינגען כאראקטער פון „ארבייטער רינג" בעשטעהט אין דעם, וואס אין דער גרונד־אידעע זיינע איז ענטהאלטען א ווייטערשפרוך און דיעזער ווייע־דערשפרוך לאָזט זיך פיהלען אויף יעדען שריט און טריט פון זיין ענטוויקלונג.

דער ארבייטער רינג בעשטעהט פון צוויי טהיילען. פון איין זייט איז ער אן ארבייטער־אָרגאַניזאציאָן מיט א סאציאליסטיש־אויסגע־שפראָבענעם כאראקטער, וואס שטעלט זיך אלס געמיינע ארבייטער־אויפגאבען, לויט ווי עס דיקטירט איהם זיין סאציאליסטישער גייסט, פון דער אנדערער זייט אבער, איז ער א פערזיכערונגס־אדרעס ווי יעדער אנ־דער אָרדען, און האט צו ערפילען אויפגאבען לויט ווי עס דיקטירען איהם די אינטערעסען פון אָרדען.

אלס ארבייטער־אָרגאַניזאציאָן האט זיך דער ארבייטער רינג געשטעלט די אויפגאבע צו פערשפרייטען סאָליד־אריטעט, אויפקלעהרונג און דעם פריינן ראדיקאלען געדאנק צווישען די ארבייטער מאסען. אלס בענעפיט־אָרדען ווייע־דער האט זיך דער ארבייטער רינג געשטעלט די אויפגאבע צו פערבעסערען און פערליכטע־רען, דורך נענענזייטיגע שטיצע. די עקאָנאָמישע לאגע פון זיינע מיטגליעדער. פון אויבען אויף

שיינט עס, אז דאָס איז א גליקליכע פעראייניגונג פון עקאָנאָמישע אינטערעסען מיט אן אידעאל. אָבער אין דער פּראָקטיק ווייזט זיך אָרויס, אז דער אינערער וויעדערשפּרוך בריינגט אָפט צו סכסוכים.

אלס ראדיקאלע ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן, וואָס האָט ראדיקאלע אויפגאבן, איז ניט יעדער איינציגער, וואָס קען אויסהאלטן דעם דאָקטאָר'ס עקזאַמען און איז אימשטאַנד צו צאָהלען רעגעלמעסיג זייגע דיוס א געווינשטער מיטגליעד אין ארבייטער רינג. אלס ראדיקאלע ארבייטער אָרגאַניזאַציאָן מוז דער ארבייטער־רינג זיין איבערקלייבעריש אין אויפנעהמען מיטגליעדער, די איבערצייגונגען פון דעם קאַנדידאט און זיין מאַראַלע אופפיהרונג דארף זיין צוגעפאסט צום ארבייטער רינג, אז ער זאָל קענען אויפגענומען ווערען אין איהם אלס מיטגליעד.

אלס בענעפיט־אָרדען אָבער איז שוין די לאָגע פון ארבייטער רינג א גאַנץ אַנדערע. אלס אָרדען מוז ער זיין פּראַיניטערעסירט אריינצונעהמען אין זיך וואָס מעהר נייע מיטגליעדער און יעדער געזונדער צאָהלונגס־פעהיגער קאַנדידאט וואָלט פאר איהם זיין א געווינשטער מיטגליעד אין זייגע רייהען.

און עס איז ווירקליך א גאַנץ שווערע אויפגאבע צו האַלטען זיך אין דעם פּרט צו יעדער צייט אין דעם גאַלדענעם מיטעל־וועג, אז פון אין זייט זאָלען צופיעל ניט ליידען די אינטערעסען פון דער ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן, און פון דער אנדערער זייט זאָל ניט קומען די אינטערעסען פון דעם אָרדען צום שאדען.

און דיזעזר וויעדערשפּרוך צווישען דער ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן אין ארבייטער רינג און דעם פערזיכערונגס־אָרדען אין איהם, וואָס טרעט ארוים גליך אין אָנפאַנג פון זיין טהעטיגקייט, ווערט נאָך שארפער און בולט'ער אין דעם משך פון זיין וויטערדינער ענטוויקלונג.

אלס ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן האָט זיך דער ארבייטער רינג, ווי גזעאגט, געשטעלט זיין אויפגאבע צו פערשפּרייטען סאָלידאַריטעט צווישען די ארבייטער־מאסען, אגיטירען פאר די סאָציאָליסטישע בעוועגונג, פאר דער פּראַיניגונג פון די ארבייטער אין מעכטיגע יוניאָנס און העלפען זיי אין זייער קאמפּף. ער האָט אויך דיעזען געביט, אָהן צווייפעל, געהאט גרוים ערפאָלג. צו דער פערשטאַרקונג פון די יוניאָנס אין דער אידישער גאס האָט דער ארבייטער רינג זעהר פיעל בייגעטראָגען, דאָס וועט קיינער ניט פּראָבירען אפילו בעשטרייטען. דער ארבייטער־רינג איז אימער געווען דער ערשטער אויפ'ן פּלאַץ צו טהאָן זיין פּפליכט. נאָר האָבענדיג ערפאָלג אלס ארבייטער אָרגאַניזאַציאָן און פערווירקליכענדיג די אויפגאבען, וואָס דער ארבייטער רינג האָט זיך אלס אזעלכער געשטעלט, האָט דער בענעפיט אָרדען, דער צווייטער טהייל פון ארבייטער רינג, דערפון ניט נאָר פּראָפיטירט, נאָר אויך געליטען. דורך די פערשטאַרקונג פון די יוניאָנס, דורך די גרויסע מיטגליעדערשאפט, וואָס זיי האָבען בעקומען, האָט דער צופלוס פון נייע מיטגליעדער אין ארבייטער רינג געמוזט קלענער ווערען. דער ארבייטער, וואס בעלאנגט צו א יוניאָן און ווייל זיין גוט־שטעהענד, קען ניט אלע מאָהל בעהויפטען אויך צו זיין א מיטגליעד אין ארבייטער רינג. עס הייסט אַלזאָ, אז אין דער זעלבינגער צייט, וואס דער ארבייטער רינג האָט געארבייט פאר דער פערשטאַרקונג פון די אידישע יוניאָנס, האָט ער געארבייט געגען די מאַטעריעלע אינטערעסען פון דעם אָרדען. נאָר קען דען דער ארבייטער רינג זיין אונצופריעדען, וואס די יוניאָנס זיינען איהם געוואָרען שטאַרק קאָנקורענטן? אין געגענטהייל, ער האָט די גרעסטע פרוידע און די גרעסטע בעפריידיגונג, וואס די יוניאָן־בעוועגונג וואקסט און ווערט שטאַרק צווישען די אידישע ארבייטער און ער וועט ווי פריהער טהאָן זיין פּפליכט דיעזע בעוועגונג צו שטיצען און איהר שטאַרקער צו מאכען, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די מאַטעריעלע אינטערעסען פון אָרדען ליידען דורך דעם.

און גאַנץ דאָס זעלבע, וואס מיט דער יוניאָן־בעוועגונג, איז אויך מיט דעם ראדיקאלען געדאנק, וואָס דער ארבייטער רינג האָט זיך געשטעלט אלס אויפגאבע צו פערשפּרייטען.

דער ראדיקאלער געדאנק איז געוואָרען פאָפולער, ער געפינט אלץ מעהר אָנהענגער. דער ארבייטער רינג האָט געווים פיעל דערצו בייגעטראָגען דורך זיין טהעטיגקייט. דער ערפאָלג פון דעם ראדיקאלען געדאנק איז אזוי גרוים, אז אפילו די קאָנסערוואַטיוון אָרדענס האָבען

געמוזט מאכען פֿאַר פאר איהם אין זייערע רייהען. אמאל איז געווען דער ארבייטער רינג דער איינציגער אָרדען, אָן וועלכען א ראדיקאלער מענש האָט זיך געקענט אָנשליסען. היינט האָבען אָבער אויך אַנדערע אָרדענס איינגעזעהן, אז זיין א ראדיקאל איז גאָר ניט קיין חסרון און אז דער נאָמען קאַרל מארקס אדער לאסאל לאָדזש קען צוציהען נייע מיטגלידער.

נאָר זאל ער זיין אונצופריעדען דערמיט וואָס דער ראדיקאלער געדאנק האָט געהאט ער־פאלג, וואָס ער איז אזוי פאָפולער געוואָרען, דאָס אויך אנדערע אָרדענס האָבען געפֿעלט פאר איהם זייערע טהירען און האָבען זיך אָנ־געפאנגען חנפה'נען צו איהם?

אין געגענטהייל, איהם פרעהט עס, ער האָט די גרעסטע בעפרידיגונג, וואס זיין אויפ־קלעהרונגס־ארבייט האָט געהאט אזא ערפאָלג און ער וואלט נאָך מעהר צופריעדען געווען, ווען די אַלע אַנדערע אידישע אָרדענס זאלען אין דער ווירקליכקייט ווערען ראדיקאל, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס זיי וועלען דערמיט ווערען זיינע שטארקע קאָנקורענטען.

און צו דיעזע דערמאָהנטע וויעדערשפריכע, וואָס טרעטען ארויס אין דעם ארבייטער רינג צוויישען זיינע ביידע זייטען, אלס ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן און אלס פערזיכערונגס־אָרדען אויף דעם וועג פון זיין ענטוויקלונג, קומט נאָך דער הויפט־וויעדערשפרוך אין זיין עקזיסטענץ גופא.

אלס פערזיכערונגס־אָרדען דאַרף און מוז דער ארבייטער־רינג האָבען די טענדענץ צו בע־פעסטיגען וואָס שטאַרקער זיין עקזיסטענץ. די אַרבייטער־אָרגאַניזאַציאָן אָבער פון ארבייטער־רינג האָט גראָד א גאַנץ אומגעקעהרטע טענ־דענץ, זי וואלט וועלען, אז דער אָרדען זאל פערליערען זיין עקזיסטענץ־בערעכטיגונג. די ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן בעשטרעבט, אז פער־זיכערונג אין אַלע איהרע פאָרמען זאל איבער־נעהמען דער שטאַאט, אז פינאנס־קאסען, קראנקען־קאסען, אינוואלידען־קאסען און אלע אַנדערע אזעלכע אייניריכטונגען זאלען געשאפֿען ווערען פון שטאַאט. דיעזע פאָדערונג שטעלט ארויס דער ארבייטער־קלאס אין זיין מיניאמאל־פראָגראם, און אין פיעלע לענדער איז שוין אויך דיעזע פאָדערונג צום טהייל ערפילט געוואָרען, און דער ארבייטער רינג אלס אַן אָרגאַניזאַציאָן פון ארבייטער, וואָס ווירקט אין דעם גייסט פון סאָציאליזם, מוז נאַטירליכערווייזע אויך האָבען דיזעלביגע בעשטרעבונג און דיעזעלבע פאָדע־רונג, אז ארבייטער־פערזיכערונג אין אלע איהרע פאָרמען מוז ווערען די אויפגאבע פון שטאַאט.

אין קורצען וועט עס הייסען: די אויפגא־בע פון ארבייטער רינג איז צו ווירקען, אז עס זאל ניט נויטיג זיין קיין ארבייטער רינג, אז עס זאל ניט זיין נויטיג קיין אָרדען פאר בענעפיטס, נאָר אז דער שטאַאט זאל זיין פערפליכטעט צו זארגען פאר'ן ארבייטער, וועלן ער ווערט קראנק, און פאר זיין אלמנה און יתומים, וועלן ער שטאַרבט.

און אין דיעזען גייסט אגיטירט אויך דער ארבייטער רינג. די טהעטיגקייט פון דעם ארבייטער רינג אלס ארבייטער אָרגאַניזאַציאָן גראָבט אלזאָ אונטער דעם פונדאַמענט פון אַר־בייטער רינג אלס אָרדען.

פון דיעזע אלע וויעדערשפריכע זעהען מיר אָבער, אז ביי יעדען פאל שטעהט די ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן אין ארבייטער רינג אימער אין פאָדערגרונד און אימער מוז דער ארבייטער רינג האַנדלען לויט די פרינציפען און לויט דעם גייסט פון דער ארבייטער אָרגאַניזאַציאָן, וועלן דאָס איז אפילו געגען די אינטערעסען פון דעם אָרדען אלס א פערזיכערונגס־אונטערנעהמונג. און דיעזער פאקט פיהרט צו דעם געדאנק צו שטעלען די פאלגענדע פראגע:

וועט אויך דער ארבייטער רינג בלייבען עקזיסטירען דאן, וועלן ער וועט פערליערען זיין אויפגאבע אלס פערזיכערונגס־אָרדען? ד. ה., וועלן פערזיכערונג וועט פערשטאַאטליכט ווערען, און וועלן עס וועט אין אמעריקא דורכגעפיהרט ווערען די נויטיגע ארבייטער־געזעצגעבונג אין בעצוג צו קראנקען־פערזיכערונג, אינוואלידען־פערזיכערונג, אלטערס־פענסיאָן א. ד. גל. און עס וועט מעהר ניט נויטיג זיין קיין ספעציעלע ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָנען, וואָס זאל דיעזע אלע זאכען בעזאָרגען אויף איהר אייגענעם רעכ־נונג, וועט אויך דאן דער ארבייטער רינג פער־שווינדען, אָדער ער וועט בלייבען עקזיסטירען אויף וויייטער?

וועלן דער ארבייטער רינג וואלט געווען בלויז א פערזיכערונגס־אָרדען, וואלט דאן אזא פראגע געווען גאנץ איבריג, וואָרום דער ענט־

פער וואלט געווען גאנץ קלאהר, אז וויבאלד עס זיינען ניטא קיין אויפגאבען, איז ניטא קיין עקזיסטענץ־בערעכטיגונג. אבער אזוי ווי מיר האבען דאָ געזעהן, אז דער ארבייטער רינג איז פיעל מעהר אן ארבייטער־ארגאניזאציאן ווי א פערזיכערונגס־אָרדען, דאן איז די פראגע אם פּלאץ. אלס אָרדען וועט דער ארבייטער־רינג ניט האבען צוליעב וואם צו עקזיסטירען. און דאָ קומט א צווייטע פראגע: וואם זאל און וואם קען זיין די אויפגאבע פון ארבייטער רינג אלס ריינע ארבייטער־ארגאניזאציאן, פערליערענדיג זיינע אויפגאבען אלס אָרדען?

איך וויל ניט גלויבען, אז דער ארבייטער־רינג וועט אויפהערען עקזיסטירען, ווען זיינע אויפגאבען אלס פערזיכערונגס־אָרדען וועלען אויפהערען. איך וויל גיכער גלויבען, אז ער וועט אויך דאן בלייבען עקזיסטירען און וועט האבען צו ערפילען א וויכטיגע אויפגאבע, און נעמליך: דער ארבייטער רינג קען אין זיין וויייטערדיגע ענטוויקלונג זיך אויסבילדען אלס די אידישע סאציאליסטישע ארגאניזאציאן אין אמעריקא.

פאר די צייט פון זיין עקזיסטענץ האט דער ארבייטער רינג בעוויזען, אז איהם איז געלונגען צו פעראיניגען אין אין ארגאניזאציאן די פערשיעדענסטע סאציאליסטישע און ראדיקאלע ריכטונגען אין דער אידישער ארבייטערשאפט. ער האט דיעזע אויסערסט שווערע און פעראנטוואָרטליכע אויפגאבע ערפילט מיט א גאנץ גרויסען ערפאלג. פאר דער צייט פון זיין טהעטיגקייט האט אויך דער ארבייטער רינג בעוויזען, אז פון די אלגעמיינע גרונד־פרינציפען פון סאציאליזם האט ער קיינמאל ניט אבגעוויכען, אפילו אין אזעלכע פעלע, וואו די אינטערעסען פון אָרדען האבען מעהר אדער וויניגער דערפון געליטען. דער סאציאליסטישער גייסט איז אין דעם ארבייטער רינג אימער גע־וועז דאמינירענד, און עס איז ניטא קיין אורזאכע, אז ער זאל אויך אויף וויייטער דאָרטען ניט פערבלייבען. דער ארבייטער רינג איז געבויט אויף די פרינציפען פון סאציאליזם, אויף דיעזע פרינציפען האט ער זיך ערצויגען און זיך ענט־וויקעלט, און עס קען ניט אָנגעוויזען ווערען קיין שום אורזאכע, אז זיין וויייטערדיגע ענט־וויקלונג זאל ניט גהען אויף דעם זעלביגען וועג: אדרבא. וואם וויייטער ווערט די ארבייטער־שאפט אלץ מעהר דורכגעדרונגען מיט דעם סאציאליסטישען גייסט, אזוי זי מוז עס אויך וועט רען. עס איז דעריבער ניט מעהר ווי נאטירליך, אז דער ארבייטער רינג, וואם איז אויך איצט א סאציאליסטישע ארגאניזאציאן, זאל אויך אזעלכע בליבען אין דער צוקונפט.

אין דער צייט פון זיין ענטוויקלונג האט דער ארבייטער רינג אויך ארויסגעוויזען, אז ער איז פאלשטענדיג פעהיג צו ווערען אין דער ווירקליכקייט א אידישע ארבייטער־ארגאניזא־ציאן, לויט דעם גייסט און לויט דעם כאראקטער פון די אידישע ארבייטער־מאסען, און דאם איז איינע פון די וויכטיגסטע אורזאכען פון זיין גרויסען ערפאלג ביז איצט, און וואם נאראנ־טירט איהם זיין ערפאלג אויך אויף וויייטער.

געגרינדעט האט זיך אייגענטליך דער אר־בייטער רינג גראד ניט אלס ארגאניזאציאן פון אידישע ארבייטער. אין דער צייט פון זיין גרינ־דונג האט דער אלטער פערשימעלטער קאסמא־פאליטיזם געהאט די פולע הערשאפט צווישען די געגאסען אין דער אידישער גאס. אין יענער צייט זיינען ניט געווען קיין אידישע סאציאליס־טען, נאר „אידיש־שפרעכענדע" און עס איז, זעלבסט־פערשטענדליך, אז דער ארבייטער־רינג האט אין פרינציפ קיין אנדערער ניט געקענט זיין, ווי א קאסמאפאליטישע ארגאניזאציאן פון צופעליג „אידיש־שפרעכענדע" ארבייטער. דער ארבייטער רינג האט, אנפאנגס, אפילו איבער־גענומען צו זיך די פראפאגאנדע פון „גאט־פרע־סעריי", וואס איז אמאל געווען איינע פון די העכסט־וויכטיגע עיקרים ביי יעדען „אידיש־שפרעכענדען" סאציאליסט. עס האט אבער לאנג ניט געדויערט, און פון דעם טהעאָרעטיש־קאס־מאפאליטישען ארבייטער רינג, וואס איז נאר צופעליג בעשטאנען פון „אידיש־שפרעכענדע" ארבייטער, האט זיך אנגעפאנגען ענטוויקלען א אידישע ארגאניזאציאן פון אידישע ארבייטער.

בעוואוסט צו אונבעוואוסט האט דער ער־בייטער רינג געמוזט קומען צו דער איבערצי־גונג, אז דער קאסמאפאליטיזם מעג זיך זיין טהעאָרעטיש אפשר א גאנץ שהענע אידעע, אבער מיט דעם לעבען האט ער גאנץ ווענig שייכות און, אז דער ארבייטער רינג קען ניט זיין קיין ארגאניזאציאן וואם איז על פי צופאל „אידיש שפרעכענד" און האט דעריבער מיט

דעם אידישען לעבען קיין שום שייכות ניט, נאר אז ער איז טאקע א אידישע ארגאנ־ זאציאן, וואס איז ענג פערבונדען מיט דעם אידישען לעבען.

דערפיהלענדיג זיין גרויסע מאכט אלס אי־ דישע ארבייטער ארגאניזאציאן, און וויסענדיג, אז אויך אנדערע אנערקענען זיין מאכט, האט דער ארבייטער רינג מעהר ניט געקענט שטעהן פון ווייטען און קוקען מיט א פילאזאפיש קאם־ מאפאלישער גלייכגילטיגקייט צו אלעם דעם, וואס עס קומט פאר אין דער אידישער גאס.

וועהרענדיג גרויס און שטארק האט דער ארבייטער רינג געמוזט אנפאנגען לאזען הערען זיין שטים אין דער אידישער גאס און זאגען זיין וואהרט, וואו עס איז נויטיג. בעשטעהענדיג פון אזוי פיעל טויזענדער אידישע ארביי־ טער, האט דער ארבייטער רינג געמוזט אננעה־ מען א מעהר אויסגעשפראכענע אידישע פיזיא־ נאמיע, ווייל במציאות עקזיסטירט ניט קיין קאסמאפאליטישע מענשען־מאסע, אזעלכעם קען נור, ווער עס האט חשק, זיך פארשטעלען אין דער פאנטאזיע. דער ארבייטער רינג האט זיך געמוזט אנפאנגען אריינמישען אין אלגעמיין־ אידישען פראגען, וואס האבען א שייכות צום אי־ דישען לעבען, ווייל יעדע אלגעמיינע אידישע פראגע האט אויך א שייכות צום אידישען אר־ בייטער, און יעדע אידישע פראגע בעקומט א גאנץ אנדערע בעלייכטונג, ווען זי ווערט בע־ טראכט פון דעם שטאנד־פונקט פון דעם אר־ בייטער־קלאס.

און מיר זעהען אין דער ווירקליכקייט, אז פון דער צייט, ווי דער ארבייטער רינג האט זיך פאנאנדערגעוואקסען, איז ניט פארגעקומען איין וויכטיגע ערשיינונג אין דעם אידישען לעבען פון אמעריקא, וואו דער ארבייטער רינג האט ניט גענומען א געווישע שטעלונג, צו פאר, צו דאגעגען, אבער שטעלונג האט ער גענומען. ער האט ניט גזאגט, אז אזעלכע אנגעלעגענהייטען, וואס האבען צו טהאן מיט'ן אידישען לעבען, געהען מיך נישט אן, ווייל איך בין ניט מעהר ווי קאסמאפאליט וואס איז צופעליג „אידיש־ שפרעכענד". דער ארבייטער רינג האט אפילו נענומען שטעלונג צו דער ארגאניזירונג פון דער אידישער „קהלה" אין ניו־יארק. ער האט די פראגע ניט אינגארירט ווי עטוואס אזעלכעס, וואס האט צו איהם קיין שייכות ניט. ער האט זי צוערשט בעטראכטעט און דאן ערשט זיך ענטזאגט אריינצוטרעטען אין דער קהלה. און דאס איז אויך אין דעם פאל געווען גאנץ ריכ־ טיג געהאנדעלט. ניט אין אזא „קהלה" ווי דיעזע, וואס האט זיך געגרינדעט אין ניו־יארק, קען דער ארבייטער רינג זיין פערטרעטען. עס איז אבער ניט אויסגעשלאסען, אז אונטער געווישע בעדינגונגען און אין א קהילה מיט אנדערע פרינציפען, וואס זאלען זיין דורכגעדרונגען מיט א דעמאקראטישען גייסט, וואלט דער ארבייטער רינג געפונען פאר ווינשענסווערטה אריינצו־ טרעטען.

נאר דאס איז זיך אזוי צו זאגען אגב אורחא. וויכטיג איז, אז לויט דעם גאנצען ענט־ וויקלונגס־גאנג פון ארבייטער רינג שיינט עס צו זיין, אז ער וועט זיך אלץ ווייטער ענטוויקלען אין די אידישע סאציאליסטישע ארבייטער־ארגאניזאציאן, וועלכע איז אזוי נוי־ טיג דא אין אמעריקא, און וועלכע מיר האבען דא נאך ניט.

איך וויל דא פארלויפיג לאזען אפען די פראגע, אויב עס איז נויטיג בלויז א אידישע סאציאליסטישע ארגאנזאציאן פאר די צוועקען פון פראפאגאנדע און אגיטאציאן פון די סאציא־ ליסטישע לעהרען און אידעען צווישען די אידי־ שע פאלקס־מאסען, אדער אויב עס איז אפשר טאקע נויטיג א אידישע סאציאליסטישע פאר־ טיי — צו דיעזער פראגע וועל איך זיך נאך אומקעהרען. דער הויפט־פונקט אבער איז, אז דער ארבייטער רינג קען דיעזע ארגאניזאציאן זיין און האט אלע מעגליכקייטען און די בעסטע געלעגענהייטען די אויפגאבע פון אזא ארגאני־ זאציאן צו ערפילען.

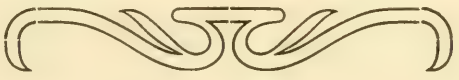
און דאס איז בשום אופן ניט קיין פראגע פון דער ווייטער צוקונפט. איך דענק ניט, אז מען זאל דארפען זיין צופיעל אפטימיסטיש צו גלויבען, אז אין א משך פון א פאאר צעהנדליג יאהר וועט די געזעצגעבונג אין אמעריקא אמ־ וועניגסטען אויף אזוי פיעל זיין פארטגעשריטען, אז אזעלכע זאכען ווי קראנקען־פערזיכערונג, אלטערס־פענסיאן, אינוואלידען־פערזיכערונג און פענסיאן פאר אלמנות און יתומים זאל נאך ניט ווערען איינגעפיהרט. איך וויל ניט גלויבען, אז אמעריקא זאל אין סאציאלע געזעצגעבונג אין א פאאר צעהנדליג יאהר ארום אמוועניגסטען

ניט דערוואָגען די אייראָפּעאישע לענדער, וואָס זיינען אין פּינקט הינזיכטען פּינקט ריקשטענדיגער ווי אמעריקא. דאָס, וואס אין פּינקט אייראָפּעאישע לענדער איז שוין מיט יאָהרען צוריק איינגעפּיהרט געוואָרען, אדער וועלט איצט איינגעפּיהרט, מוז אויך אין אמעריקא איינגעפּיהרט ווערען, וועו ניט, מוזען מיר פערלירערן אונזער גאנצען גלויבען אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג פון אמעריקא און אין דער מאכט פון דעם אמעריקאנער ארבייטער־קלאַס.

עס איז דעריבער — זאג איך — ניט קיין פראַגע פון דער וויכטער צוקונפט, וואָס דאָ איז געוואָרען וועגען ארבייטער רינג. די ענטוויקלונג קען גיהן מיט א פּינקט שנעלערע טעמפּ, ווי מיר שטעלען זיך פאר, און דער ארבייטער רינג קען מיט זיך אין דער נאָהענטער צוקונפט פערווירקליכען נאָך א פּינקט גרעסערע אויפגאבע פאר די אידישע ארבייטער אין אמעריקא, ווי ער טהוט עס היינט מיט זיין עקזיסטענץ אלס אידישער ארבייטער־אָרדען.

* * *

איך וויל מיט מיינע אויספיהרונגען ניט בעצוועקען, אז דורך די אָפּנונגען, וואס מיר קענען לעגען אויף די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון ארבייטער רינג דארפען מיר היינט אופּהערען צו דענקען וועגען א אידישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציאָן. דיעזע ארבייט דארף געוויס געטהאָן ווערען אויך היינט. מיין צוועק איז דאָ נור געווען אָנצוציינען, אז די בעציהונג פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג און הויפּטזעכליך פון די איבערציגטע אידישע סאָציאַליסטען, צו דעם ארבייטער רינג דארף זיין ניט בלויז ווי צו א ראדיקאלען ארבייטער־ארדען, נאָר פּינקט מעהר ווי צו אן ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן, וואס קען מיט דער צייט ערפילען א זעהר וויכטיגע אויפגאבע פאר'ן אידישען סאָציאַליזם. און די פערווירקליכונג פון דיעזער אויפגאבע אין דער צוקונפט הענגט זעהר פּינקט אָפּ פון די בעציהונגען, וועלכע וועלען איינגעשטעלט ווערען היינט.

שכנא עפּשטיין.

די „צוקונפּט", דער „בונד" און די אידישע ליטעראַטור.

יי קיין פאלק איז די קולטורעלע ראָלע פון דער ארבייטער־בעוועגונג ניט גרויס, ווי ביי אידען. דאָס ערקלעהרט זיך מיט דעם, וואס ביי אלע פעלקער האָבען אלע שיכטען, סיי די העכערע, סיי די נידריגערע, א יי ן שפּראך, אויף וועלכער עס ווערט געשאפען די נאציאָנאלע קולטור, און וועו די ארבייטער האָבען זיך געזומען ארגאניזירען אין א זעלבסטשטענדיגע מאכט, האָבען זיי דעריבער געהאט געגוג מאטעריאל אויף אלע געביעטען פון דער ווייסענשאפט, פון וועלכען זיי האָבען געקענט שעפּען זייער בילדונג. די אויפגאבע פון די ארבייטער־פּיהרער איז נאָר געווען אנצואוויי־זען א סיסטעם, ווי אזוי מיט די אנגעזאמעלטע קענטניסען צו בענוצען זיך. אנדערש איז אבער געווען בייים אידישען פאלק: קיין אינהייטליכע אידישע שפּראך, אויף וועלכער עס זאל געשאפען ווערען די אלגעמיינע אידישע קולטור, האָט ניט עקזיסטירט, וועו די ארבייטער־בעוועגונג האָט זיך אנגעהויבען צו ענטוויקלען. די אינטעליגענץ האָט געצויגען איהר גייסטיגע יניקה פון פרעמדע קולטורען, די מיטעלע קלאסען, פון וועלכע עס זיינען ארויסגעגאנגען אונזערע משכילים. האָבען געהאלטען פאר זייער קולטורעלער שפּראך העברעאיש, און די בריטע מאסען, די מעהרהייט פונ'ם פאלק, ניט קענענדיג ניט די לאנדס־שפּראך, ניט העברעאיש, האָבען זיך געמוזט בענוגענען מיט מאמע־לשון, מיט'ן „זשארגאָן", אויף וועלכען קיינער האָט ניט געוועגדעט קיין אויפמערקזאמקייט און ניט געריעכענט אפילו פאר א שפּראך; אויף אזא אופן האָט דער אידישער בעל־מלאכה,

דער אידישער ארבייטער ניט געהאט די מעגליכקייט צו געניסען די פרוכט פון קיין שום קולטור. דאס ביסלעך, וואס ער האט געלערנט אין חדר, איז צולעב דער שטענדיגער יאגעניש און האוועניש נאכן שטיקעל ברויט גיך פערגעסען געווארן, און עס איז נאך געווען א וואונדער, וואס ער האט נעקענט ווי עס איז דורכקריכען א זייטעל „עברי“...

די קלייע צאהל „זשראגאנישע“ ביכער, וועלכע האט ביז יענער צייט עקזיסטירט, האט געטראגען אם מייסטען א ריין רעליגיעזען כאראקטער און די, וואס זיינען שוין כלומרשט געווען מיט א וועלטליכען אינהאלט, זיינען געשטאנען ניעדריגער פון וועלכער עס איז קריטיק. זיי האבען דערצעהלט מעשות, וואס זיינען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען און אויף אזא אופן ניט ארויסגערופען אין די ברייטע מאסען דעם דורשט צו וויסען, נאר פערקאהרט, נאך פערגרעבט זייער געשמאק, נאך מעהר פערטיפט זייער פאנאטיזם. שמ“ר, ניט קוקענדיג אויף די גאנצע אומגעלומפערטקייט פון זיינע ראמאנען מיט זייער שונד, האט שוין געבילדעט א שפעטערע שטופע אין דער ענטוויקלונג פון אונזער ליטעראטור און זיין קולטורעלע ראלע איז געווען בעזונדער גרויס מיט דעם, וואס ער האט פיעל בייגעטראגען, אז עס זאל אויסוואקסען א אידישער מאסען־לעזער; אבער דער דאזיגער לעזער איז נאך געווען אזוי אונווייסענד, אזוי אונגעבילדעט, אז ווען אויף דער סצענע זיינען ארויסגעטראטען אזעלכע קינסטלער, ווי מענדעלע מוכר ספרים, שלום עליכם, י. ל. פרץ, יעקב דינעזאהן, האט זיי די מאסע ניט פערשטאנען און ניט געקענט פערשטעהן. די דאזיגע קינסטלער האבען דאן געקענט ווערען נאר די ליעבלינגס פון יחידי־סגולה, פון זעהר ענגע קרייזען, אבער פאר קיין פאל ניט פונ“ם נאנצען פאלק, וועלכעם איז נאך צו בעגריפען א קינסטלעריש ווערק ניט געווען דערוואקסען. מען האט ביי דער מאסע געדארפט ארויסרופען דעם אינטערעס צו עפעס העכערעס, שהנערעס, וועקען אין איהר די שלאפענדע כחות און ארויספיהרען זי אויפ“ן וועג פון גרויסע שטרעבונגען און האפנונגען, כדי די ווערק פון אן אמת“ען קינסטלער זאל נעפינען א טיעפען אבקלאנג אין איהר הארצען. די דאזיגע אויפגאבע האבען ערפילט די אידישע סאציאליסטען.

פרעדיגענדיג זייערע אידעען צווישען דעם „המון“, האבען די אידישע סאציאליסטען גמוזט זיך צופאסען צו דער פסיכאלאגיע פון המון און פריהער פון אלץ וועלען זיך צו איהם אויף זיין מוטער־שפראך, כדי ער זאל פערשטעהן, וואס זיי ווילען. אבער אזוי ווי אויף דער מוטער־שפראך פונ“ם המון איז ניט געווען קיין אויפקלעהרונגס־מאטעריאל, האבען זיי אזא געדארפט בעשאפען, און דאס האט גאראבט צו דעם, אז אויף זייער גורל איז אויסגעפאלען צו זיין די גרינדער פון א אידישער קולטור, ווי מיר פערשטעהען זי היינט, אדער פון א זשארגאנישער, ווי מען האט עס ערופען דאן. אזא ארבייט האט געפאדערט אסך מיה, א סך קרעפטען, א סך קרבנות, אבער זיי האבען זיך פאר דעם ניט אבגעשטעלט און געטהאן זייער זאך מיט דער בעגייסטערונג פון אמת“ע אידעאליסטען און קעמפפער...

אמת, אין די ערשטע צייטען האבען די סאציאליסטען געקוקט אויף דעם זשראגאן, ווי אויף א מיטעל פון אגיטאציע, און, פילייכט, געשטרעבט, ווי די משכילים, דורך דעם זשארגאן צו פערניכטען דעם זשארגאן, אבער נאך דעם איז דאס שאפען אין אידיש געווארען פאר זיי א ציעל אן און פיר זיך, ווייל מיט דעם וואוקס פון זייער טהעטיגקייט זיינען אויך נעוואקסען די גייסטיגע בעדערפניסען פון המון, פון די ארבייטער, און די דאזיגע בעדערפניסען האבען שוין נעקענט בעפרידיגען ניט אגיטאציע אליין, נאר וויסענשאפט, קונסט אין פולען זין פונ“ם ווארט, וועלכע זאלען זיין צוגעפאסט צו דער פאלקס־פסיכאלאגיע און פערקערפערט אין דער פאלקס־שפראך. וועקענדיג די מאסע צו א נייי לעבען, פרעדיגענדיג צווישען איהר דעם אידעאל פון דער אלמענשליכער בעפרייאונג, זיינען זיי דעריבער שטופענווייז, אונבעמערקט פאר זיך אליין, פערוואנדעלט געווארען פון סאציאליסטען אין א י ד י ש אין א י ד י ש ע סאציאליסטען. זיי האבען בעגריפען די נאציאנאלע אייגענטהימליכקייט פון די, צווישען וועמען זיי האבען נעארבייט, און אנגעהויבען צו שאפען א נאציאנאלע אידישע קולטור, פון וועלכער עס זאלען קענען גענייסען די בריייטסטע שיכטען פונ“ם פאלק, וואס זיינען ווייט פון וועלטליכען לעבען מיט זיינע קולטורען און פון דער אידישער פערגאנגענהייט מיט איהר לשון קודש; און די דאזיגע קולטור

איז מיט דער צייט געוואָרען ניט נאָר די קול־טור פון די ברייטע פאָלקס־מאסען, נאָר אויך פון דער אינטעליגענץ, פון דעם מיטעל־מענ־שען....

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז די אי־דישע סאָציאָליסטען, אלס די גרינדער פון דער אידישער קולטור, האָבען געמוזט בעשאפען אויך אן ערנסטע אידישע פראָגרעסיווע פרע־סע, און די דאזיגע פרעסע, מאכענדיג איהרע ערשטע טריט אין ענגלאנד, האָט געפונען א זיכערעם היים אין אמעריקא. אמת, אויך ביז דער צייט, וואס עס האָט זיך אָנגעהויבען צו ענט־וויקלען די אידישע ארבייטער־בעוועגונג, האָט עקזיסטירט וועלכע עס איז אידישע פרעסע, אָבער דאָס איז אם מיסטען געווען א קאנסער־וואטיוו, וועלכע האָט ניט געשטרעבט אויסצו־עדלען דעם געשמאק פון דעם אידישען מאסען־מענשען, נאָר פערקעהרט, נאָך מעהר פער־גרעבט איהם, געמאכט איהם מעהר פאנאטיש, און אזוי וויּ אמעריקא איז געווען די וויעג פון דער אידישער זשורנאליסטיק און פעריאָדישער פרעסע אין אלגעמיין, האָט דעם שטארקסטען נעסט געמאכט די קאָנסערוואטיווע צייטונג טאקי דאָ אין לאנד. פאר דער דאזיגער פרעסע האָט געהויסען אפיקורסות צו דרוקען עפעס פון פריז'ן אָדער פון אן אנדער קינסטלער אונזערען.

עס איז כאראקטעריסטיש דער פאקט, אז טא־מער האָט אמאל דאָס נויאָרקער „אידישע טאגע־בלאט" געקויפט ביי פריז'ן עטליכע זאכען, האָט איהר רעדאקטאָר, דער פערשטאָרבענער יאָהאן פאלי, געפונען זיי פאר צו ראדיקאל און בע־סער פערקויפט עס צו דער סאציאליסטישער „צוקונפט", וועלכע האָט עס צוגעכאפט מיט ביידע הענד. ניט נאָר פריז האָט געהאט אן עהנליכען גורל, נאָר אפילו מענדעלי מוכר ספרים. מען דערצעהלט, אז זיין „קליאטשע" האָט צום ערשטען איבערגעדרוקט דאָ אין אמע־ריאק, ניט קיין כל־ישראל־צייטונג, נאָר די סא־ציאליסטישע „ארבייטער־צייטונג". און א גע־נוי אָבהאנדלונג וועגען דער קינסטלערישער בע־דייטונג פון מענדעלי מוכר ספרים האָט גע־שריעבען אין דער „צוקונפט" נעמ. אב. קאהאן; אנדערע היגע צייט־שריפטען, ניט די סאָציאָליס־טישע, האָבען זאָגאר קיין אויפמערקזאמקייט ניט געווענדעט אויף אזא וויכטיגע ערשיינונג אין אונזער ליטעראטור. די דאָזיגע פאקטען שטרי־כען אם דייטליכסטען אונטער, וויּ וויּיט גרויס איז געווען די ראָלע פון דער פראָגרעסיווער אידישער פרעסע אין דער ענטוויקלונג פון אונזער ליטעראטור. עס פערשטעהט זיך, אז איצט וואלטען אזעלכע זאכען ניט געטראָפען, וויּיל די אידישע ארבייטער־בעוועגונג האָט אויך געשטופט לינקס די קאָנסערוואטיווע פרע־סע, געמאכט איהר מעהר אנשטענדיג. דער עלעמענט, אויף וועלכען זי האלט זיך, האָט זיך ניט וויּלענדיג דורכגעדרונגען מיט די שטרע־מונגען פון דער נייער צייט און האָט אנגע־הויבען אויסער „חתן־כלה פראגע" אויך פאדע־רען עפעס פון שלום־עליכם'ן, פון פריז'ן און בכלל ליטעראריש זאכען. אָבער אין אנפאנג איז די פראָגרעסיווע, ראדיקאלע, אָדער נאָך בעסער געזאגט, די סאציאליסטישע, פרעסע גע־וען די יעניגע, וואס האָט זיך געשטעלט דאָס ציעל צו געבען דעם לעזער ערנסטע, בע־לעהרענדע שטאָף און ניט „שיחי־פיהי", און איהר ביישפיעל האָבען נאָכגעטהאָן אנדערע. לידער ערלויבט אונז ניט די צייט און דער ארט אבצושטעלען זיך מעהר אויף דער דאזיגער כא־ראקטעריסטישער ערשיינונג און אילוסטרירען עס מיט פאקטען, אבער אויף די זייטען פון דער „צוקונפט", אלס דעם ערשטען אידישען ערנ־סטען זשורנאל, און סאָציאליסטישען דערצו, קען מען זי אם בעסטען ערלערנען.

גאנץ ריכטיג בעמערקט דער רעדאקטאר אין „די רעדאקציאָנעלע נאָטיצען" פון דע־צעמבער מאָנאָט פון פאָריגען יאָהר, אז „די „צוקונפט" איז געווען און איז אויך איצט ניט נאָר א זשורנאל, וואס וועקט די מחות צו דענ־קען און דאָס הארץ צו פיהלען, א זשורנאל, וואס בעלעהרענט און פערשפרייט ליכט און וואָ־רימקייט, נאָר אין אלע איהרע צייטען איז זי געווען א גרויסע קולטורעלע אינסטיטוציאָן, וואו א גרויסער טהייל פון אונזערע גרעסטע וואָרט־פריהער און שריפטשטעלער זיינען אויסגעוואקסען. די „צוקונפט" איז געווען און איז די גייס־טיגע סביבה און אטמאָספערע, וואו פיעלע פון אונזערע מענער, וועלכע זיינען שוין היינט נע־וואָרען פאפולער און בעוואוסט צוויישען אנ־

דערע פעלקער, האָבען בעקומען זייער יניקה".

וועז מען בלעטערט דורך די „צוקונפט", כאָטש אויבערפלעכליך, פאר די נאנצע 20 יאָהר, זעהט מען, אז דער רעדאקטאר האָט אויך א האָר ניט איבערגעטריעבען די ראָלע פון אונזער זשורנאל, און בעזונדער בולט ווייזט זיך דאָס ארוים אין דער ראָלע, וואס ער האָט געשפּיעלט אין דער ענטוויקלונג פון אונזער ליטעראטור: עס איז כמעט ניטא קיין איין אידישער בעלעטריסט, דראמאטורג, דיכטער, קריטיקער, אָנהויבענדיג פון די עלטסטע און ענדיגענדיג מיט די יונגסטע, וואס זאל ניט נעהמען קיין אנטהיל אין דער „צוקונפט". פיעלע פון זיי, ווי לעאָן קאָברין, ז. ליבין, יהואש און נאָך א סך אַנדערע, זיינען ניט נאָר הויפטזעכליך אויסגעוואקסען אין איהר, ענטוויקעלט זייערע טאלענטען, נאָר אויך דורך איהר, אין גרעסטען טייל, בעליעבט געווארען ביים נאנצען פּאָלק. די „צוקונפט" איז פאר זיי געווען די ביהנע, פון וועלכער זיי האָבען אלע מאל זיך געקענט וועגדען מיט זייער ערפרישענדען, אויפריכטיגען און עהרליכען וואָרט צום ערנסטען עולם, וואס האָט נעגאָרט נאָך אמת'ער קונסט מיט אלע חושים פון זיין נשמה, און ניט אומזיסט איז די „צוקונפט" אזוי פאפולער אין די בעסטע אידישע ליטעראריש קרייזען אין רוסלאנד און אנדערע לענדער. ניט קלענער איז אבער אויך די ראָלע פון דער „צוקונפט" אין בעקאנטמאכען דעם אידישען לעזער מיט די בעדייטענסטע ערשיינונגען פון דער וועלט־ליטעראטור. איבערזעצונגען פון די גרעסטע קינסטלער, אבהאנדלונגען און קריטיקען וועגען זיי זיינען פאר די 20 יאָהר גענוג געדרוקט אין דער „צוקונפט" אין די צעהנדליגער, און עס איז ניטא קיין איין מאָדערנע ליטעראטור אין דער וועלט, וואס די „צוקונפט" זאל ניט האָבען וועגען איהר געשריבען.

ליידער, האָב איך ניט בעוויזען צו פער־ענדיגען אינגאנצען די סטאטיסטיק, וואס איך האָב פארגענומען צוזאמענצושטעלען לויט אלע יאָהר־גאנגען „צוקונפט", וועגען דער צאָהל שרייבער, ערצעהלונגען, סקיצען, ראָמאנען, דראמען, לידער, קריטיקען, אלגעמיינע ליטעראריש אבהאנדלונגען וועגען אידישע און ניט אידישע שרייבער, וועלכע זיינען גענוג דרוקט אין אונזער זשורנאל פאר די 20 יאָהר. די רעזולטע סטאטיסטיק וועל איך פערע־פענטליכען אין די נעקסטע נומערען, און פון איהר וועט זיך דער לעזער ערקונדיגען, אז די ראָלע פון דער „צוקונפט" אין דער ענטוויקלונג פון אונזער ליטעראטור איז געווען פיעל גרעסער, ווי פיעלע שטעלען זיך פאָר.

„די צוקונפט", אלס דער ערשטער ערנסטער אידישער סאָציאליסטישער זשורנאל, איז אויף אזא אופן געווען דער קוואל, פון וועלכען עס האָבען געשעפט זייער ערשטע בילדונג די ארבייטער־מאסען אויך אין אנדערע לענדער. אין רוסלאנד איז די „צוקונפט" אונלעגאל פערשפרייט געווארען אין „שווארצע טאָבעלעך" צוואמען מיט דער ליטעראטור פון „בונד". און איך קען נאָך ביז היינט צוטאג ניט פערגעסען די פייערליכע שטימונג, וועלכע מיר איז אויסגעקומען איבערצולעבען אין 1904, וועז איך בין געקומען צו פאהרען אין מיין געבורטס־שטעדטל און דער ווילנער קאמיטעט פון „בונד" האָט דורך מיר צוגעשיקט אונלעגאלע ליטעראטור, אין דעם עטליכע נומערן „„צוקונפט" מיט די ארטיקלען פון גענ. ב. פייגענבוים „א ויכוח מיט א איד א למדן". כאָטש די רעזולוציאָנערע בעווענונג האָט שוין דאן צוויישען אידען כמעט דערגרייכט איהר העכסטע שטופע און דער פּריאָד פון לעזען אזעלכע ארטיקלען איז שוין לאנג פאראיבער, אָבער ביי אונז אין שטעדטל האָט זי ערשט אננעהויבען צו מאכען די ערשטע טריט, און מען האָט דארט געדארפט אנהויבען אלץ פון אלף ביתּ.

אין אונזער בית־המדרש האָבען דאן געלערענט א סך ישיבה־בחורים, וועלכע זיינען שוין געווען מעהר אדער וועניגער רעוואלוציאָנער געשטימט. מיט דער הילף פון איינינע פון מיינע געווועזענע חדר־חברים איז מיר געלונגען צונויפצוזאמלען בשתיקה די אלע ישיבה־בחורים אין דער ווייבערשער שול און זיי דורכצולעזען דעם האָזיגען ארטיקל. דער ארטיקל, א דאנק זיין פלפול'שען כאראקטער און די ראיות פון דער תורה, אז א איד מעג זיין א סאָציאליסט, איז פאר די קלויזניקעם געווען אן עולם ומלואה. איך האָב געזהען, אז ער האָט זיי פשוט געעפענט די אויגען. אין עטליכע טעג ארום האָבען מיר בעשטימט א דיסקוסיאָן; אין דער ווייבערשער שול האָבען מיר זיך שוין ניט נעקענט פערזאמלען, ווייל דער שמש האָט מיך

בעמערקט, און אזוי ווי וועגען מיר זיינען שוין געוואוינט צו דעם, אז איך בין דער ראש פון „די סטאטיסטישע עקספעדיציע", האט עס עהאייסען ארויסרופען א חשד אויף די ישיבה־בחורים און אייניגע פון זיי האבען נאך געקענט פארליערען „די טעג". די דיסקוסיאן האבען מיר געמאכט ווייט פון שטאדט, אונטער'ן פרייען הימל. דער פראסט איז געווען א ברענענדיגער, מיר זיינען געקראכען ביז די קניע אין שנעע, און א צאהן אן א צאהן האט אונז געקלאפט פון קעלט. אבער דאך האט קיינער ניט פערפעהלט צו קומען, און די דיסקוסיאן האבען מיר געמאכט צוואווארימט, אז מען האט אין גאנצען פערגעסען אן פראסט. גלייך נאך דעם האבען אייניגע ישיבה־בחורים זיך ערקלעהרט פאר סאציאליסטען און אנגעהויבען צו ארבייטען טהעטיג אין דער ארגאניזאציע, די איבריגע פלעגען רעגעלמעסיג לעזען די אונלעגאלע ליטעראטור און די גרעסטע צאהל פון זיי האט פערלאזען אין אפאר מאנאט ארום דעם בית המדרש און איז אריינגעטראטען אין די רייהען פון „בונד". גראד איז מיר ניט אויסגעקומען מעהר צו טרעפען זיך מיט זיי, אבער זוער ווייסט, וויפיעל איבערגעבענע קעמפפער די ארבייטער־בעוועגונג האט נאך די אידישע ארבייטער־בעוועגונג ניט געהאט קיין אינהייטליכען פעסטגעשטעלטען כאראקטער. ענטהלטענדיג אין זיך א סאציאליסטישע טענדענץ, האט זי נאך אבער ניט אויסגעארבייט קיין פעסטגעשטעלטעם מאדער־נעם סאציאליסטישעם פראגראם. זי איז פילייכט אין איהר עצם געווען מעהר ראדיקאל, אייי־דער סאציאליסטיש. די ערשטע אידישע עמי־גראנטען, וואס זיינען ארבעגעקומען פון רוסלאנד אין אמעריקא, סיי פון די משכילים, סיי פון דער שטודירענדער יוגענד, זיינען אם מייסטען געווען דורכגעדרונגען מיט די אוטאפיסטישע רעוואלו־ציאנערע אידעען פון דער „נאראדנאיא וואליא", און דאם האט זיך אפגעשפיגעלט אויך אין דער ליטעראטור, וואס זיי האבען בעשאפען. דער מישמאש אין דער ארט דענקען און פיהלען פון די צוויי מינים עמיגראנטען האט זיך אויסגע־דריקט אין דער ליטעראטור אין א צו שוואמעהייט, אין אן אויבערפלעכליכקייט. די פרימיטיווע אגיטאציע, די רעוואלוציאנערע פראזע איז ביי זיי געשטאנען העכער פון אלץ און אויף דער ערנסטער סאציאליסטישער פרא־גאנדא, אויף דער טהעאריע האט מען אם פסיכאלאגיע, און דאם אליין איז שוין געווען גע־נוג, אז זי זאל זיין פערשטענדליך פאר יעדען. וועלענדיג אויפהויבען די מאסע צו זיך, האבען די אמעריקאנער אידישע רעוואלוציאנערע ברא־שורען און צייט־שריפטען זיך ארבגעלאזען צו איהר, צו איהר אונענטוויקלטען פערשטאנד און געפיהל, און אויף אזא אופן געווען אין איהר נייע בענריעפען און פארשטעלונגען. צייטע־וויז פלעגט שוין דאם ארבלאזען זיך צו דער מאסע זיין צו נידעריג, צו אומגעלומפערט, גרענעצען מיט בטלנות, אבער דאם ערקלעהרט זיך פון איין זייט מיט דעם, וואס דער גרעס־טער טייל אגיטאטארס זיינען געקומען נאר וואס פון דער ישיבה־באנק, און זייענדיג דורכ־געדרונגען מיט דעם גייסט פון דער גמרא, פון דער „השכלה בת השמים", האבען זיי איהם אריבערגעטראגען אויך אין זייער דעוואלוציא־נערער טהעטיגקייט. דער אפיקורות'ישער שטאנדפונקט, אז די אמונה איז דער ווארצל פון אלע שלעכטס, האט געמומען די אויבער־האנד, און דער קאמפף מיט גאט איז געווארען דער ליים־מאטיוו כמעט פון אלע זייערע רעדען און שריפטען. פון דער צווייטער זייט דארף מען ניט פערגעסען, אז מיט צוואנציג יאהר צוריק האט נאך די אידישע ארבייטער־בעוועגונג ניט געהאט קיין אינהייטליכען פעסטגעשטעלטען כאראקטער. ענטהלטענדיג אין זיך א סאציא־ליסטישע טענדענץ, האט זי נאך אבער ניט אויסגעארבייט קיין פעסטגעשטעלטעם מאדער־נעם סאציאליסטישעם פראגראם. זי איז פי־לייכט אין איהר עצם געווען מעהר ראדיקאל, איי־דער סאציאליסטיש. די ערשטע אידישע עמי־גראנטען, וואס זיינען ארבעגעקומען פון רוסלאנד אין אמעריקא, סיי פון די משכילים, סיי פון דער שטודירענדער יוגענד, זיינען אם מייסטען געווען דורכגעדרונגען מיט די אוטאפיסטישע רעוואלו־ציאנערע אידעען פון דער „נאראדנאיא וואליא", און דאם האט זיך אפגעשפיגעלט אויך אין דער ליטעראטור, וואס זיי האבען בעשאפען. דער מישמאש אין דער ארט דענקען און פיהלען פון די צוויי מינים עמיגראנטען האט זיך אויסגע־דריקט אין דער ליטעראטור אין א צו שוואמעהייט, אין אן אויבערפלעכליכקייט. די פרימיטיווע אגיטאציע, די רעוואלוציאנערע פראזע איז ביי זיי געשטאנען העכער פון אלץ און אויף דער ערנסטער סאציאליסטישער פרא־גאנדא, אויף דער טהעאריע האט מען אם

די ארבייטער־בעוועגונג אין רוסלאנד, ניט האבען־דיג קיין אייגענע ליטעראטור אדער זעהר אן אונבעדייטענדע, האבען אין זייער אויפקלעה־רונגס־ארבייט זיך נעמוזט וועגדען צו דער הילף פון דער אמעריקאנער אידישער רעוואלו־ציאנערער ליטעראטור. פיר אנפאנגער, רויע עלעמענטען איז די דאזיגע ליטעראטור נעווען ווי אנגעמאסטען. זי האט אנגעטאפט דעם דופק פון דער מאסע און זיך צוגעפאסט צו איהר

מיסטען ניט געווענדעט קיין שום אויפמערק־זאמקייט, ווייל ניט נאר איז די מאסע צו דעם נאך ניט געווען דערוואקסען, נאר פאר די פיהרער אליין איז עס געווען א פערזיגעלטעם בוך.

עם פערשטעהט זיך, אז היסטאריש האט עס אנדערש ניט געקענט זיין, אז אזא טהעטיגקייט איז געווען א פראדוקט פון דער צייט, פון דער לעבעדיגער נויטווענדיגקייט, אז זי איז געווען די ערשטע שוואלב פון אן ערנסטער ארבייט, אבער א ריין סאציאליסטישען כאראקטער האט די אידישע ארבייטער־בעווענונג ערשט אנגענומען, ווען עס איז ענטשטאנען דער „בונד" אין רוסלאנד. פון דאן אן בייטען זיך אין גאנצען די ראלען. די ווירקונג פון אמעריקא טרעט אב אויפ'ן הינטער־גרונד און עס טרעט אריין די ווירקונג פונ'ם „בונד" אין אלע גע־ביטען פון דער אידישער ארבייטער־בעווענונג און, צוזאמען מיט דעם, פונ'ם גאנצען אידישען לעבען. די אידישע אמעריקאנער רעוואלוציאנערע אניטאציאנס־ליטעראטור פערליערט בים־לעכווייז איהר בעדייטונג און איהר ארט פער־נעהמט די ערנסטע סאציאליסטישע ליטעראטור פון רוסלאנד. די דאזיגע ענדערונג לאזט זיך נאך דעם שטארק פיהלען אויך אין דער בענייטער „ציקונפט", און פון א ראדיקאלען, סאציאליס־טיש געשטימטען אניטאציאנס־זשורנאל ווערט זי פערוואנדעלט אין א ריין ווייסענשאפליכען מארקסיסטישען זשורנאל. כדי צו פערשטעהן די דאזיגע ענדערונג, וועט ניט איבעריג זיין אב־צושטעלען זיך אויף דער קולטערלער ראלע פונ'ם „בונד" אין אלגעמיין.

דער „בונד" מיט זיין אונערמיעדליכער טהעטיגקייט האט בעשאפען דעם באדען, אויף וועלכען עס איז אויסגעוואקסען ניט נאר די מאדערנע, ריין סאציאליסטישע אידישע ארבייטער־בעווענונג אין דער גאנצער וועלט, און איבערהויפט אין אמעריקא, נאר אויך, צום גרעסטען טייל, די מאדערנע אי־דישע קולטור, פון וועלכער די בריטע פאלקס־מאסען שעפען איצט זייער אמת'ע גייסטיגע יניקה. מענדעלע מוכר ספרים, שלום עליכם, י. ל. פרץ, דוד פינסקי, אברהם רייזען, מאררים ווינטשעווסקי, א. ליעסין, מאררים ראזענפעלד זיינען געווארען בעליעבטע פאלקס־קינסטלער נאר א דאנק דער גרויסער קולטור־רעלער ראלע פון דעם „בונד" צווישען די אי־דישע ארבייטער. איך אליין געדענק נאך די צייט, ווען פרץ'ס „יום־טוב־בלעטלעך", דעם זיי־דען ווינטשעווסקי'ס „אונלענאלע" משוגעת'ן און ליעדער, די „אונלענאלע" ליעדער פון דוד עדעלשטאדט, מאריס ראזענפעלד און א. ליעסין, די ארבייטער־ערצעהלונגען פון דוד פינסקי און די סקיצען פון אברהם רייזען פלעגען שטודירט ווערען אין די בונדישע ארבייטער־קרייזען און פון דארט ארויסגעטראגען ווערען אויך דער „בירזשע", און פון דער „בירזשע" אין די בריטע מאסען.

די „בירזשע" איז געווען דער ארט, וואו עס פלעגען בעשפראכען ווערען ניט נאר אלגע־מיינע עקאנאמישע און פאליטישע פראגען, וואו עס פלעגען ערקלערט ווערען אן ארטיקעל פון דער „ארבייטער־שטימע", פון „אידישען ארבייטער", פון „צוקונפט", א קאפיטעל פון דער „ערפורטער פראגראם", נאר אויך די בע־דייטונג פון אונזערע שרייבער און די ווייכטיג־קייט פון א ריין־נאציאנאלער קולטור. יעדע ברעשורע פונ'ם „בונד", מיט איהר ערנסטקייט און טיעפקייט, האט עריינגעבראכט א נייעם שטראם צווישען די אבגעשטאנענע שיכטען פונ'ם פאלק, אויפהויבענדיג זיי צו זיך און ניט ארבע־לאזענדיג זיך צו זיי, און דער דאזיגער שטראם האט זיך אריבער געטראגען אויך אין אנדערע לענדער. אמעריקא האט געמוזט אימפארטירען די ערנסטע סאציאליסטישע ליטעראטור פונ'ם „בונד". דאס זעלבע איז אויך געווען מיט אנ־דערע לענדער, ווי ענגלאנד, גאליציען, בוקא־ווינא, רומענין. אומעטום, וואו עס האט זיך נאר אנגעהויבען א אידישע ארבייטער־בעווענונג, האט מען געמוזט אנקומען צום „בונד'ס" הילף, צו זיין רייכער סאציאליסטישער ליטעראטור. אפילו אין פאלעסטינא, אין אויסטראליען, אין אפריקא, אין ארגענטינא דיענט ביז היינט צו טאג די בונדישע ליטעראטור פאר דעם קוואל, פון וועלכען די אידישע ארבייטער שעפען זייער אויפקלעהרונג און שאפען די מאדערנע אידישע קולטור.

דער „בונד" איז אויך אזא אופן געווען דער, וועלכער האט געזייהט ליכט און בילדונג אין אלע שיכטען פונ'ם פאלק אוז האט אוים־גענוצט אין זיין קאמפף אלעם, וואס איז נאר נעשאפען געווארען אויף דעם אידישען סאציא־ליסטישען באדען; אבער ניט אויסמיידענדיג

צו לערנען זיך ביי אנדערע, אפילו ביי זיינע געגנער, האט ער אם מייסטען געלערנט אנדערע, איז ער שטענדיג געווען דער רבי, דער פייער־זייל, וואם האט בעוויזען די בריוטע מאסען דעם ר י כ ט י ג ע ן וועג פון לעבען און שטרעבען. ער איז געווען דער ערשטער, וועלכער האט ניט נאר פערניכטעט ביי אונז אינגאנצען דעם מהיפית געפיהל, אנגעצונדען דעם דורשט צו קעמפען פאר א בעסערע, ליכטיגע צוקונפט, נאר אויך געבראכט דעם קאמפף צו דער העכסטער מדרגה פון טאפפערקייט און הערואיזם. דאם אלעם האט בעשאפען דער גייסט פונ'ם „בונד", מיט וועלכען עס איז דורכגעדרונגען די גאנצע אידישע ארבייטער־בעוועגונג ביז היינט צו טאג און וועט זיין מיט איהם דורכדרונגען כל זמן עס וועט זיין א אידישע ארבייטערשאפט; און א דאנק דעם איז דער „בונד" געווען אין־נער פון די וויכטיגסטע פאקטארען אין דער ענטשטעהונג פון אונזער מאדערנער קולטור און אין דער ענטוויקלונג פון אונזער אמת'ער קינסט־לערישער ליטעראטור. בעשאפענדיג דעם העלדי־שען אידישען קעמפער, האט ער אויך בעשאפען דעם ערנסטען, טיף־דענקענדען לעזער, און דער דאזיגער לעזער איז דאם געווארען דער עלע־מענט, אויף וועלכען עס האלט זיך די „צוקונפט" און בכלל די ערנסטע אידישע פראגרעסיווע פרעסע, וואו אונזערע גרעסטע קינסטלער האבען זיך ענטוויקעלט צו זייער גענגענווערטיגער גרויס. די דאזיגע פערדיענסטען פונ'ם „בונד" מוזען מיר געדענקען בעזונדער שטארק איצט, וועז אונזער זשורנאל געהט פייערען זיין 20 יאהריגען יובילעאום. דער „בונדיזם", אלס דער סימבאל פון דער אמת'ער אידישער סאציאליזם־טישער בעוועגונג, האט קיינמאל ניט אויפגע־הערט צו פיהלען זיך אין דער „צוקונפט". דער „בונד" האט ניט וועניג בייגעטראגען צו איהר גייסטיגער פיזיאנאמיע און זיינע טהואר און איבערגענבענע פרייהיט זיינען געווען ניט נאר פון די געשעצטעסטע און וויכטיגסטע מיטארבי־טער אין דער „צוקונפט", נאר אויך אפט איהרע רעדאקטערע, אנהויבענדיג מיט'ן זיידען פון דער אידישער סאציאליסטישער ליטעראטור, געגאסע מ א ר י ם ווי נ ט ש ע ו ס ק י, און ענדי־גענדיג מיט דעם איצטיגען רעדאקטאר, געגאסע א. ש. ז א ק ס...

דער יובילעאום פון דער „צוקונפט" איז דע־ריבער דער יום־טוב פונ'ם „בונד", דער יום־טוב פון דער אידישער קולטור בכלל און פון דער אידישער ליטעראטור בפרט...

י. ב. סאלוצקי.

דער אידישער זשורנאל.

ונזער אידישער לעזער איז א גאנץ אייגענארטיגער מין. עם איז איהם ניט גאנץ לייכט צו דעפי־נירען, עם איז אפט אונמעגליך אויסצוגעפינען, וואם אייגענט־ליך ער פערלאנגט.

צייטענווייז מאכט ער אייך דענקען, דאם ער פערלאנגט אלעם, און אן אנדערש מאל זעהט איהר בעשיינבארליך, דאם ער וויל אייגפאך גאר ניט. און, נאטירליכערווייזע, געפינט זיך דער יעניגער, וואם וויל ערנסט דיענען דיעזען לעזער, אין גרעסטען קאנפוז. בעגייסטערט מיט דעם הייסעסטען פערלאנג צופריעדענצושטעלען דעם בעסערען געשמאק פון לעזער, זאמעלט דער שרייבער דאם בעסטע, וואס ער איז אימשטאנ־דע צו לייסטען, דער רעדאקטאר פון א פערא־דישער אויסגאבע אדער זאמעל־בוך פרובט מאכען זיין ארבייט פאר געשמאקפול אין פולען זינן פון ווארט — קומט דער לעזער מיט אזא פערפראהרענער אויפנאהמע, דאם איינפאך די הענד לאזען זיך אב... ערשיינט דאן דער גע־שעפטס־מאן אין דער ליטעראטור, און דערלאנגט

אזא אסאָרטימענט, דאָס כאָטש די נאָז צו פערשטיקען, — און אויך דאָ איז ניט אלע מאָל גאַראַנטירט ערפאָלג.

ערשיינט יאָהרען־לאַנג א צייטונג מיט ציעמליך גוטען אינהאַלט, און איהר קריגט לעזער און פריינד מעהרט זיך, ווערט שטאַרקער, צוזאַמענגעבונדענער. און מיט איינמאָל ווערט די ארבייט פון יאָהרען געבראָכען, צושטערט. דער צאָפּעלדיגער, זודיגער, עטוואָס־הייזעריגער מאַרק־גשעריי זיעגט, און דאָס פאָלק לעזער, דאָס גרעסטע אונבעשטימטע און אונבעקאַנטע, טאַנצט אין הויליגער התפעלות ארום דעם נייעם אבגאָט. ווערט בעשאָפען א וואָכענבלאַט מיט די בעסטע ווינשע, מיט די הויליגסטע פערשפּרעכונגען, און קיין ערפאָלג איז ניטאָ, אזוי לאַנג ווי דיעזע צייטונג ווערט ניט קיין עיר־המקלט פון אלע מינים, קיין מיטעל־פונקט פון אלעם פי־קאנטעם, רייצענדעם. און וועז דיעזער איבער־גאַנג ווערט שוין יע געמאכט און ערפאָלג — איז דער רעזולטאט, קומט אין מיטען דעריגען גאַנץ אונערוואַרטעט א נייער קאַפּריז פון דעם ספּינקס, דעם לעזער, און וויעדער צאָפּעלט זיך אין פערצווייפלונג דער נעכטיגער פאַוואָריט פון דעם פובליקום.

וואס ווילּ דער לעזער? ווי אזוי טרעפט מען איהם צו?

* * *

ביי די אומות העולם איז פאראן א גע־וויסער קריטעריאום, עס איז דאָ א גע־וויסע מאָס, ווי צו בעשטימען די אויבענגעשטעלטע פראַגע. עם דאַרף פשוט פעסטגעשטעלט ווערען לכתחילה פאר וועמען א גע־וויסע אויסגאבע ווערט אונ־טערנומען, און די אויסגאבע קריגט אן ענט־שפּרעכענדען קאָליער. א זשורנאל פאר דער איי־טעליגענץ ערלויבט זיך דאָרום צו זיין אינטע־ליגענט. א צייט־שריפט פאר דער מאסע מעג רוהיג זיין פון אלף־בית־סאַרט. דער רעליגיעזער לעזער זוכט דאָס זיינע, און דער פריידענקער ווייס דעריבער וואוהין צו קומען נאָך זיין גיים־טיגער פיהרערשאפט, לויט זיין אייגענעם ג־שמאק. די אומות העולם זיינען גרויס און זייער פּעריאָדישע ליטעראטור איז ניט נעכטען גע־באַרען. די געזעלשאפט פון זיי איז קלאסיפי־צירט, און דער, וואָס ווילּ זאָגען זיין וואַרט, ווייס, ווי אזוי און צו ווען מען זאָגען. דער, וואָס ווילּ הערען דאָס וואַרט אָדער עם לעזען, זוכט עם ניט איבערא.

גאנץ אנדערש איז די זאכלאגע אין אונזער אידישער וועלט. מיר זיינען אין אלע הינזיכטען א תהו־ובהו־וועלט. בם"ה זיינען מיר נעכטען געבאָרען געוואָרען צו לעזען א צייטונג. קוים איין דור צייטונגס־לעזער בעזיצען מיר, און בשום אופן האָבען נאָך אונזערע געשמאקען זיך ניט אויסגעארבייט. וויעדער קומען מיר צו דער צייטשריפט מיט אזא פּאָק פאָדערונגען, וועלכע צופריעדענצושטעלען קען דיעזע צייטשריפט ניט, — וועז זי זאָל ניט זיין צו גלייכער צייט א לעהר־בוך און א שפּאַנענדער ראָמאן, א פּראָ־פעסיאָנעלער אָדער פאָך־ארגאַן און א בולוואַר־בלעטל, א שטרענג־וויסענשאפטליכע אונטער־נעהמונג און א דרדקי־מלמד'ס האַנד־ביכל.

מיר האָבען א פערהעלטניסמעסיג־קלייניעם קרייז, און מיר האָבען ניט בעוויזעזען צו זיין דיפערענצירט. אויף עקאָנאָמיישען געביעט, אמת, זיינען מיר צוטהיילט אין קלאַסען און גרופּען. גייסטיג אָבער זיינען מיר נאָך פאַר־לויפיג זעהר וועניגפאָך געקאָליערט. דער אי־דישער ארבייטער איז א נעכטיגער קרעמער און א מאָרגענדיגער פערלעער. דער אידישער סוחר איז א נעכטיגער בעל־מלאכה און א מאָרגענדי־גער סאָציאָלער מיש־מאַש, ניט קיין געשעפטס־מאן און ניט קיין פּראָפעסיאָנעלער מענש. אונ־זערע עלטערען האָבען אנגאבען און געשמאק דירעקט פון סניפישאָק און קאָפּיטאַליסטיש־געבוירענער אמעריקא. אונזערע קינדער זיינען נעכטען — ניט קיין גוים, און מאָרגען — שוין ניט קיין אידען. דאָן קומט א זעהר וויכטיגע קלייניגקייט, וועלכע איז לעצטענס פיעלע מאָל אָנגעוויעזען געוואָרען: מיר זיינען צו גלייך קינ־דערש אונווייסענד און ניט וועניגער אינטעלי־גענט ווי דער דורכשניטליכער מענש פון די אנ־דערע נאציאָנען. ועל כולם — איז אונזער גלות־פסיכאָלאָגיע, וועלכע מאכט אונז איבערא זיך צו פיהלען אלם גרים, און ערגעין זיך ניט צו בעטראכטען אלם בירגער, און פאָלגליך אונזער פאלשטענדיגעם ניט־אינטערעסירען זיך מיט אר־טיגע אנגעלעגענהייטען, חוץ גרויסע אויסער־אָרדענטליכע פאַסירונגען.

אט דיעזע אלע געגענשטענדע שטעהן אויף דעם וועג פון יעדער אידישער צייטשריפט, און זיך אין זיי אלעמען פאנאנדערקלייבען, זיך פון

זיי ארויספלאנטערען, איז די שווערע אידענאבע פון יעדער אידישער רעדאקציע, — אן אויפגאבע זעהר אוך זעהר א שווערע...

וויפיעל האבען דיעזע אויפגאבע געלעזט ערפאלגרייך? — פאקטיש קיינער ניט. אנדערע האט זיך עס איינגעגעבען טהייל־וויז, אבער ניט מעהר ווי טהייל־וויז. עס איז געגנג צו דערמאהנען, אז דאס גאנצע אידישע פאלק אין אלע זיינע קלאסען, גרופען אוך שיכטען, ריכטונגען, פארטייען אוך שאטירונגען בעזיצט ארום אוך ארום איין מאגאזליכען זשורנאל — די סאציאליסטישע „צוקונפט". „דאס נייע לעבען" איז ערשט א פאאר יאהר אלט, אוך ווערט פון א טרויעריג־קלייגעם קרייז געלעזען. די רוסלענדישע אויסגאבע „וויסענשאפט אוך לעבען" איז א פעריאדישע אויסגאבע אין הינזיכט פון פעריאדיש ניט־ערשיינען.

די וואכענבלעטער אונזערע פאכען מיט'ן לעבען, אזוי, אז ס'פערכאפט איינפאך ביים הארץ. היינט ערשיינט איינע, מארגען א צוויי־טע, אין א וואך ארום א דריטע, אוך אין א חודש שפעטער זיינען זיי אלע דריי אויפ'ן עולם האמת. אמת, אונזערע טעגליכע צייטונגען זיינען אן אויסנאהמע. לכל הפחות אין אמעריקא האבען זיי בעוויעזען צו זיין אויף א געזונדטען פינאנציעלען באדען. אבער, גאט גוטער, מיט וואס פאר א פריז!

אוך אויב איהר וועט בעטראכטען אט דיזע בליהענדע טעגליכע צייטונגען, — וויי וויט זיינען זיי קרבנות פון דער העכער־געשיכלדערטער צומישונג! וואס פאר א לאנגער מהלך עס לויגט צוויישען זייערע אויפגאבען אוך דער ארטאוך וויייזע וויי זיי ערפילען זייערע נאטירליכע אויפגאבען. די זעלבע צומישונג, קאנפוזיאן, וויי אין די פאדערונגען, וועלכע דער לעזער שטעלט צו די צייטשריפטען. מען זאגט, דעם זיעגער משפט מען ניט. די פראגע איז אבער, צו זיינען זיי זיעגער, אונזערע טעגליכע בלעטער, צו זיינען זייערע וואכרטם־פיהרער ווירקליך צופריעדען. באמת גערעדט — קוים אירגענד ווער פון זיי.

דער רוסלענדער „פריינד" איז די איינציגע צייטונג, וועלכע האט זיך ניט געקייקעלט אויף רעדלעך אוך זיך ניט געקוילעט ווי א פאיאץ פאר דעם לעזער. דערפאר האט זי קלייגע גליקען אין דעם עולם־הזה.

* * *

צווישען די ניט־טעגליכע פעריאדישע אויסגאבען איז די „צוקונפט" די אייגציגע, וועלכע האט בעוויעזען צו ווערען אן אינסטיטוציאן, און זי עקזיסטירט נישט בלויז אויפ'ן גרונד פון איהר רעכט אויף עקזיסטענץ, — וועלכעם רעכט קען ניט אבגענומען ווערען פון קיין צייט־שריפט, — נאר אויך, און דאס איז דער עיקר, צולייב א געוויסע טיעפע בעדערפנים, וועלכע זי איז בערופען צו בעפריעדיגען. און דאך האט זי ניט בעוויעזען צו ווערען זעלבסט־אויפהאלטענד, גאנץ אפט קומט איהר אוים זיך צו געפינען אין א געדריקטער פינאנציעלער לאגע. זי געהט קיינמאל ניט ארוים אויף צו לאנג פון דיעזער געדריקטער לאגע, און דיעזעם ווירקט אזוי, דאס פיעלע פערליערען דאס מוטה. „אויב פאר 20 יאהרען האט די אויסגאבע ניט געקענט שטעלען זיך אויף די אייגענע פיס, דאן בעדייטעט עס, אז זי איז ניט נויטיג!" — אזא בעהויפטונג, — וועלכע איז אפשר פסיכאלאגיש בערעכטיגט, וויייל די געגנאסטען, וואס ארבייטען פאר דער „צוקונפט" האבען א מענשליכעם רעכט צו וועהרען מיעד, — איז בעצם גרונדלאז. מען מוז זיך אריינטראכטען אין דאס וועזען פון דער אויפגאבע, וועלכע די „צוקונפט" איז בערופען צו ערפילען, אום עס זאל ווערען קלאהר, דאס פאר א לאנגע צייט נאך קען אזא זשורנאל, ווי די „צוקונפט" ניט אויסקומען אהן איבערגעבענער שטיצע פון פרייגד און חברים. די פינאנציעלע שווערigkייטען זיינען בשום אופן ניט קיין ראיה, דאס די „צוקונפט" איז איבערig אדער ניט נויטיג. ווי געזאגט, איז זי געווארען א געוויסע אינסטיטוציאן אין אידישען לעבען, זי איז אן ענטפער צו געוויסע בעדערפניסען. וועלכע זיינען דיעזע בעדערפניסען? — בייי דער געלעגענהייט פון דעם 20־יאהריגען יובילעאום איז אפשר ניט איבריג וועגען דיעזען ענין צו זאגען א פאאר ווערטער.

* * *

מיט אייניגע מאגאזטען צוריק איז אנגענגאנגען א דיסקוסיאן וועגען דעם, „צו די „צוקונפט" איז אן אויסגאבע פאר די „400", צו פאר די 400 טויזענד", — אזוי איז פארמולירט געווארען די פראגע. עס איז געווען פערשטאנען פון אלעמען, אז אום די ערשטע קען איבערהויפט ניט זיין קיין פראגע. ווי עס שיינט, זיינען די „400" בכלל ניט ווערטה אונזער אויפמערקזאמ־

קייט. די דיסקוסיאָן איז ארויסגערופען געוואָרען דורך דעם, וואס דער ערפאָלג פון „פאָרווערטס" האָט פערבאָלענדעט אונזערע געגנאָסען אָן זיי האָבען, אין פערצווייפלונג צו מאַכען די „צוקונפט" שטאַרק צירקולירען, געוואָלט אריבערשלעפּען פאָר די האָאר די זעלבע מעטהאָדען, וועלכע האָבען „ארויפגעארבייט" אונזער טעגליכע צייטונג. דערבי איז פערגעסען געוואָרען, אז עס איז דאָ א געוויסער אונטערשיעד צווישען א טעגליכע צייטונג אָן א מאָנאַטליכער אויסגאבע. „וואָס עס שטעהט אָן אָן אָקס, פאסט ניט פאר יאווים (א גאָט)", — פלעגען זאָגען די רויסער.

די טעגליכע צייטונג האָט צו אלער ערשט צו דיענען אלס אונמיטעלבארער אינפאָרמאַציאָנס־קוואל. זי מוז אויפנעהמען דאָס מאָמענטאַנע, דאָס לויפענדע, זי בעזיצט ניט קיין מעגליכקייט פיעל צו קאָנטראָלירען. די טהייל אויפקלעהרונגס־שטאָף, וואס זי האָט צו געבען, דארף זיין פערבונדען מיט די נייעס פון טאָג, און קען דארום ניט זיין פון דויערנדען אינטערעס. די צייטונג ווערט איבערגעלעזען אדער ניט איבערגעלעזען, — דעם מאָרגענדיגען טאָג דערלעבט זי ניט. פון איהרע אבטהיילונגען ווערט ניט אויסגעשלאָסען דאָס שהנע, און זי גיט ערצעהלונגען, קונסט־נייעס א. ד. גל. די־זעס אלעס איז אָבער פון פארבייגעהענדען ווערטה, איינפאַך דערפאר אלײן, ווייל דאָס ווערט איבערגעלעזען צווישען איין שפּייז און צווייטען מיטאָגס־צייט, פאָהרענדיג אין טראַמוואי א. ז. וו. די ספּעציעלע איינענים־בעדינגונגען פון אמעריקאנער לעבען מאַכען ביז א געוויסען מאָם נויטיג דעם געשריי־כארַאקטער: אויב איהר וועט ניט רופען גוואלד, וועט זיך קיינער ניט אוכיקוקען. דער צייטונגס־לעזער האָט קיין צייט ניט צו זוכען א ווערטער־בוך אדער זיך אריינצוטראכטען, — דערפון שטאַמט די נויט־ווענדיגקייט פון בעזונדער איינפאַך שרייבען, קלאָהר און פערשטענדליך: מיר וואָלטען זאָגען פאָפּולער, וועז דאָס זאָל ניט ווערען פערשטאַנען אלס וואולגאר.

ניט אזוי איז מיט דעם זשורנאל, מיט דער מאָנאַטליכער פעריאָדישער אויסגאבע.

דער זשורנאל איז א פיעל ערנסטערע אונטערנעהמונג. ער איז פון מעהר דויערנדער בעדייטונג. זיין ווירקונג האָט מעהר קיום. און דיעזעם פערפּאָליכטעט שוין איהם צו א גאנץ אנדער שטעלונג כמעט אין אלע פראגען פון לי־טעראָרישען געביעט. מען קען פארמולירען דעם חילוק צווישען דער טעגליכער צייטונג און דעם זשורנאל אויף דעם פאָלגענדען אופן:

די צייטונג גיט הויפּטזעכליך אינפאָרמאַציאָן און פערפאָלגט דערביי געווייסע אויפקלעהרונגס־צוועקען, ספּעציעל אין הינזיכט פון אויסארבייטען וואָס מען רופט עפענטליכע מיינונג (פּאָבליק אפּיניאָן). דער זשורנאל פערפאָלגט אין אלגעמיין און הויפּטזעכליך קולטורעלע און ערציהונגס־צוועקען, בענוצענדיג זיך צולעב דיעזע צוועקען מיט די לויפענדע פאסירונגען אלס מאַטעריאל.

פאר די אויפנאבען פון דער ערשטער איז ניט נויטיג און טאָקע ניט אלע מאל מעגליך פולער ערנסט און גרינדליכקייט. פאר דעם צווייטען, פאר דעם זשורנאל, איז דאָס תנאי פון עקזיסטענץ, בעלעכטיגטער עקזיסטענץ.

* * *

וועז מען בעטראכט דאָס געזאָגטע אין ליכט פון די פריהער־פאָרגעשטעלטע צומיישענים אין דער לעזער־וועלט, וועז מען שטעלט די אל־געמיינע אויפגאבען פון א זשורנאל מיט די ספּעציעלע בעדינגונגען פון א אידישער פעריאָ־דישער אויסגאבע, דאן וועלט פיעל־וועניג דייט־ליך דער וועג פון קאָמפּראָמיס, וועלכער איז אין דעם אידישען פאל אונפערמיידליך.

דער זשורנאל קען זיך ניט פערמעסטען צו דיענען די 4 הונדערט־טויזענד. זיי וועלען ניט און ווילען ניט און קענען ניט גהען אזוי ווייט ווי פערבריוכען דאָס שטאָף, וואס א זשורנאל איז, לויט זיין אויפגאבע, בערופען צו געבען. דער זשורנאל קען ניט יוצא זיין מיט די „400". די טהאטזאך איז אָבער, דאס מיר האָבען ניט קיין „400". דיעזע בעלאנגען ניט צום אידישען לע־זער־קרייז, וועז זיי עקזיסטירען יע. דערפאר האָבען מיר א בעדייטענדען צאהל אינטעליגענ־טע לעזער, וועלכע ווילען וואס בעסערעם, וועל־כע מען מוז דאָס בעסערעם געבען אין דער העכסט פערשטענדליכער פארם. אונזער זשור־נאל מוז צופריעדענשטעלען א געמישטען קרייז לעזער, וועמענס סאציאלע, פאליטישע, קולטו־רעלע און עטהישע אנזיכטען עם דארפען ערשט וועלען פארמולירט. און אונזער זשורנאל קען זיך בשום אופן ניט ערלויבען צו זיין אויסשלים־

לויף פּארטייאיש. ער מוז זיין אלזייטיג. עס איז וואהרשיינלעך, דאָס צווישען די „400" און די „400 טויזענד" לייגט א קריז פון 15 העכסטענס 20 טויזענד, וועלכע קוקען אויס נאָך אן ערנסטער, אינטעליגענטער, פּאָפּולערער און אינטערעסאנטער אויסגאבע.

עס איז מעהר ווי וואהראפּטיג, דאס אזא גרופּע בעזיצט א סך א רייכערען געשמאק ווי א רייכע קעשענע, — און דער אידישער אינטעליגענטער זשורנאל איז דאָרום פּאראורטהיילט צו פינאַנציעלען שוועך־לעבען.

דער אידישער זשורנאל איז אין פיעל פעלע דער קוואל פון ערנסטער בילדונג־ענטוויקלונג פאר דעם אידישען לעזער, וועלכער האט נאָך פּאָרלויפיג וועניג ערנסטע ביכער אין זיין שפּראך. צו דער זעלבער צייט האט דיעזער לעזער ניט וואו צו זוכען עטוואָס שמאקהאפּטעס אויפ'ן גביעט פון ליטעראטור און קונסט, און אונזער זשורנאל מוז צוגלייך זיין א ליטעראַרישע אויסגאבע.

אין איינפאבע וועדטער — דער אידישער זשורנאל איז ביז א געוויסער מאָס דער הויז־אוניווערסיטעט פון דעם אידישען לעזער. דיעזע איז די גרינדליכע בעדערפנים, וועלכע צייגט זיך ארויס צו עקזיסטירען אינערהאלב דאָס גייסטיגען לעבען פון די אידישע לעזער־קרייזען, וועלכע זיינען אבגעלעגט אויסשליסלעך אויף דאָס אידישעם גדרוקטעם וואָרט.

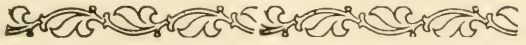
די „צוקונפט" האָט דיעזע פּראָבלעם ריכטיג אבגעשאצט, וועו זי האָט זיך אנגערופען „א זשורנאל פיר פאָפּולערע וויסענשאפט, ליטעראטור און סאציאלזיזם". אין 20 יאָהר האָט די „צוקונפט" אמאל מיט מעהר ערפאלג, אמאל מיט וועניגער געשטרעבט צו ערפילען דיעזע אויפגאבע, און איהר שטרעבונג איז אלענפאלם געווען אויפ'ן ריכטיגען פּלאץ.

* * *

צו האָט די „צוקונפט" צוגעטראָפען דעם אידישען לעזער? — בכלל — ניט, בפרט — יע. זי האָט ערווארבען א קליינעם צאהל איבערגעגעבענע לעזער־פרייַנד, א בריייטערען קרייז נאָענטע לעזער. צו דער „מאסע" האָט זי ניט גענטראָפען, וויל דאָס האָט זי ניט גענוג טהאן אהן דעם צו פערליערען איהר אמת'ען גשטאלט. דער זשורנאל דיעזע דעם אינטעליגענטערען מענשען. ביי אונזער בעסטען פערלאנג זיינען די אינטעליגענטערע מענשען פּאָרלויפיג דאָך אין דער מינאריטעט. ביי די עקזיסטירענדע בעדינגונגען קען דער זשורנאל ניט מאכען די אונווייסענדע פאר ענטוויקלטע, עך קען בלויז די אונאינטעליגענטערע מאכען פאר אינטעליגענטע.

דיעזע אויפגאבע איז אן און פיר זיך גענוג בעדייטענד, זי זאל ווערטה זיין די גרעסטע בעמיהונגען. די „צוקונפט" ערפילט וואס וויייטער אלץ מעהר דיעזע שוועך ארבייט.

זאל זי לעבען לאנג און ענטוויקלען זיך!

לילייפוט.

דער צושטאנד פון די אידישע טרייד־יוניאָנס אין ניו יאָרק.

יך האָבען יעצט אין ניו יאָרק אַרום 80 אידישע יוניאָנס, מיט נאָהענט פון 85 טויזענד מיטגליעדער. עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז פּאר אזא שטאדט, ווי ניו יאָרק, וואו עס געפינען זיך עטליכע הונדערט טויזענד אידישע ארבייטער, איז די צאָהל יוניאָן־מיטגליעדער זעהר א קליינע. נאָר מען וואָלט זיך שוין געקענט צופריידען שטעלען מיט דעם, וועו די אלע 85 טויזענד וואָלטען טאקי געווען גוט־אָרגאניזירטע בעווואוסטזיניגע טרייד־יוניאָניסטען. לייַדער איז דאָס ניט אזוי. לייַדער זיינען א גרויסער טהיל פון די 85 טויזענד לייטע מיטגליעדער אין די יוניאָנס נאָר אויפ'ן פאפּיער. און א גרויסע צאָהל פון די איבעריגע פערשטעהט

אויך זעהר און זעהר וועניג די ציעלען און אויפגאבען פון די יוניאנס. דאך מוז מען אנערקענען, אז די אידישע טרייד־יוניאן בעוועגונג האט פאר דעם לעצטען יאהר געמאכט א גרויסען ערפאלג אין פערגלייך מיט די פריהערדיגע יאהרען. אזוי זיי־נען פאר דעם יאהר צייט צוגעקומען ארום צוואנ־ציג נייע אידישע יוניאנס. די אלטע יוניאנס האבען אריינגענומען טויזענדער נייע מיטגלי־דער. פיעל סטרייקס זיינען אנגעפיהרט און טיל־ווייז געווינען געווארען. —

„די פעראייניגטע אידישע געווערקשאפטען", די צענטראלע קערפערשאפט פון די אידישע יוניאנס, האט געטהאן א סך גוטע ארבייט — מיט איין ווארט, אין פערגלייך מיט די פרי־הערדיגע יאהרען, האט אין יאהר 1911 די אי־דישע טרייד־יוניאן בעוועגונג געמאכט א גרוי־סען שריט פארווערטס.

אום צו געבען א מעהר אדער וועניגער קלארען בעגריף ווענען דעם כאראקטער פון די אידישע טרייד־יוניאנס אין ניו יארק, ווילען מיר איינטיילען די 80 יוניאנס אין 4 גרופען. 1) אמת'ע פראלעטארישע יוניאנס מיט א גרויסע צאהל מיטגלידער נאר אויפ'ן פאפיער, אדער אין בעסטען פאל, מיט סעזאן מיטגלידער; 3) ניט פראלעטארישע יוניאנס מיט פרעטענזיעס צו דער ארבייטער־בעוועגונג און 4) ארבייטער „טראסטס".

צו דער ערשטער גרופע רעכענען מיר די פערשיעדענע יוניאנס פון די קלאוק און דאמען־קלאדינג אינדוסטריע מיט אן אידישע מיטגלי־דערשאפט פון 35 ביז 40 טויזענד. די פיינטער יוניאנס, מיט א 2 ביז 3 טויזענד מיטגלידער, די פעלין־ארבייטער יוניאן, מיט 1500 מיטגלי־דער, די קעפ־מייקער יוניאנס מיט א טויזענד מיטגלידער, אייניגע מענער־שניידער יוניאנס, די בעקער יוניאנס, א. א. וו. אזעלכע יוניאנס קען מען אנצעהלען ניט מעהר ווי א 20 ביז 25 דאס העכסטע.

צו דער צווייטער גרופע געהערען פון 30 ביז 35 יוניאנס, וואס האבען פון 50 ביז 500 מעמבערס, ווי נאך דער צייט נאך. ברעכט אוים א סטרייק פערשרייבען זיך עטליכע הונדערט אין די יוניאנס, איז דער סטרייק אריבער, זיינען די מיטגלידער צושוואומען, און אזוי געהט עס פון סעזאן צו סעזאן, פון סטרייק צו סטרייק. עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז אזעלכע יוניאנס פערשטארקען ניט די ארבייטער־העווענגונג, זאנ־דערן, זיי שוואכען איהר אפ. צו דיעזע גרופע קענען מיר צושרייבען די פערשיעדענע פייפער־באקס מייקערס, פאקעט־בוק מייקערס, טראנק־מייקערס א. א. וו.

צו דער דריטער גרופע געהערען די אקטיא־רען יוניאנס, די מוזיקער יוניאנס, די ווארייעטי אקטיארען און די כארוסטען יוניאנס. דיעזע יוניאנס זיינען, לויט אונזער מיינונג, אין קיין פאל ניט קיין פראלעטארישע. די ארבייטער הא־בען מיט זיי ניט צוטהאן און זיי נוצען אוים די ארבייטער־בעוועגונג צולייב זייערע אייגענע צוועקען, און צולייב די נארישקייט פון די אר־גאניזירטע ארבייטער, וואס לאזען זיך עקספלוא־טירען....

צו דער פיערטער גרופע, צו די ארבייטער „טראסטלעך", רעכענען מיר צו די פערשיעדענע סיגארעטמייקערס יוניאנס, די בילד־פאוסטערס יוניאנס א. ז. וו. דיעזע יוניאנס נעהמען קיין נייע ארבייטער ניט אריין, זיי האבען זיך גע־מאכט א מאנאפאל און צווינגען די ארבייטער זיי אונטערצושטיצען.

אלזא, וועז מיר רעדען וועגען דער אידי־שער טרייד־יוניאן בעוועגונג, האבען מיר נאר אין זינען די ערשטע צווייי גרופען — די גרע־סערע אמת'ע ארבייטער יוניאנס און די יוניאנס, וואס האבען מעהר אדער וועניגער מיטגלידער, אויב אפילו נאר אין די ביכער פון די סעקרע־טערע, איז אויך ניט געפעהרליך.

* * *

די גרויסע אידישע יוניאנס האבען ווירקליך געמאכט מעהר אדער וועניגער, גוטע פארשריטע אין דעם לעצטען יאהר. אזוי האבען די קלאוק־מאכער יוניאנס אין לעצטען יאהר פערשטארקט זייערע רייהען, פעסטער גרופירט ארום זיך די מיטגלידער און איינגעפיהרט א געוויסע סיס־טעם אין זייער טהעטיגקייט.

אין אנפאנג פון יאהר 1911 זיינען זיי גע־ווען אקארשט נאכ'ן זיעגרייכען קאמפף. זיי האבען געהאט א גרויסע ארמעע, אבער אן אונ־דיסציפלינירטע, אן אונערציעהענע. עס האט גע־הערש א שטיקעל אנארכיע אין די ארגאניזאציא־נען, עס האט געפעהלט א לייטענדער גייסט, א

פיהרעריש האַנד, און דאָס האָט זעהר שטאַרק געווירקט אויף דעם ווייטערדיגען בוי פון דיעזען גרויסער בנין. — פאר דעם יאָהר צייט זיינען אָבער פערשיעדענע פערבעסערונגען געמאַכט געוואָרען. פון דער מאַסע גופא זיינען ארויסגעוואַקסען אייניגע נייע טהוערס און די אַלע בעסטע האָבען אויף געטהאַן וויפיעל זיי האָבען געקענט. יעצט, צום אָנהויב פון יאָהר 1912, שטעהט שוין ביי די מיטגלידער די דיסציפלין אויף א סך העכערער שטופע.

אמת, אויך יעצט איז נאָך דאָרטען ניטא קיין פיהרעריש האַנד, אויך יעצט פעהלט נאָך דער טאַנגעבער, דער לידער, אויך יעצט פיהלט זיך נאָך דער כאָס, וואס קומט ארוים, ווען עס זיינען דאָ א סך בעלי הבתים — אָבער דיעזע יוניאָן האָט דאָך געמאַכט גרויסע פאָרשריטע, סיי אין דיסציפלינירען און ערציהען איהרע מעמבערס, סיי אין שטילען אַלטעגליכען קאַמפף מיט די מאַנופעקטשורערס.

א צווייטע גרויסע יוניאָן, די ליידיעס טיילאָרס יוניאָן (דאָמען־שניידער, וואָס מאַכען בעשטעלונגס־ארבייט), וועלכע צעהלט פון 2 ביז 3 טויזענד מיטגליעדער, האָט אויך געמאַכט פאָרשריטע אין לעצטען יאָהר. דיעזע יוניאָן האָט דורכגעפיהרט א גרויסען זיעגרייכען סטרייק, א דאנק וועלכען דער גרעסטער טייל פון דעם פאַך איז אָרגאַניזירט געוואָרען און טויזענדער נייע מיטגליעדער זיינען אריין אין דער יוניאָן. אָבער לידער מוזען מיר זאָגען, אז די פיהרער פון דיעזער יוניאָן שטעהען ניט אויף דער הויך פון זייער בערוף. זיי בעגרייפען ניט די פעראַנטוואָרטליכקייט, וועלכע זיי האָבען אויף זיך גענומען און דערביבער זיינען מיר ניט זיכער, צו די דאָזיגע יוניאָן וועט מאַכען פאָרשריטע אין איהר וויייטערדיגער טהעטיגקייט אָדער ניט.

פון די איבעריגע יוניאָנס פון דער דאָמען קלייידער אינדוסטריע קענען מיר אָנרופען די ליידיעס וויייסט־מייקערס יוניאָן, וועלכע האָט אין לעצטען יאָהר אָנגעהויבען אויפלעבען, הויפטזעכליך, אין די לעצטע מאָנאַטען פון דעם נאָך־וואם פערגאַנגענעם יאָהר. דיעזע יוניאָן צעהלט אייניגע טויזענד מיטגליעדער, הויפטזעכליך, מיידלעך. אין דעם ליידיעס־וויייסט פאַך זיינען אָבער בעשעפטיגט איבער 30 טויזענד ארבייטער, און די יוניאָן מאַכט יעצט אַנשטרענגונגען דיעזע ארבייטער און ארבייטערינען צו אָרגאַניזירען.

אזוי אָבער, ווי ביי אַלע אידישע יוניאָנס, איז אויך ביי דער ליידיעס וויייסט־מייקערס יוניאָן דער אייניגער אָנגענומענער אָרגאַניזאַציאָנס־מיטגליד, דער „בום" פאר א דזשענעראַל סטרייק, און דיעזער מיטגליד וועלכער יעצט פון די בעאַמטע פון דער יוניאָן אָנגעהעפטן. אויב דאָס איז נאָר א „בום", אָדער אן ערנסטע אגיטאציאָן פאר א דזשענעראַל סטרייק, איז נאָך דערווייל שווער צו זאָגען, אָבער ווי עס זאָל ניט זיין, פיהרט דאָך די ליידיעס וויייסט־מייקערס יוניאָן יעצט אָן א לעבעדיגע ארבייט, און וואָס פון טאָג צו טאָג קומען צו נייע מיטגליעדער אין דיעזער יוניאָן. לאָמיר האָפען, אז די נייע מיטגליעדער, וואָס קומען יעצט אריין, וועלען בלייבען שטעהן אין דער יוניאָן, צו א סטרייק וועט אויסברעכען, צו ניט.

לעבעדיג איז יעצט אויך אין די מענער־שניידער יוניאָנס, אָנפאַנג יאָהר האָט זיך אוים־געוויזען, אז עס וועט פאָרקומען א שפאַלטונג צווישען די אָרגאַניזירטע ארבייטער פון דיעזע טריידס. די אידישע יוניאָנס, וואָס זיינען גרויס אין צאָהל און קלייז און וועניג אין מיטגליעדער־שאפט, האָבען געהאַט ארויסגעשטעלט א גאַנץ רייהע פאָדערונגען צו דער צענטראַל קער־פערשאפט פון דיעזע יוניאָנס, צו דער דזשענעראַל עקזעקוטיוו באָארד פון דער יונייטער גאַרמענט וואוירקערס יוניאָן. די פאָדערונגען זיינען בעשטאַנען אין דעם, אז די דזש. עק. ב. זאָל בעווילִיגען א צאָהל אָרגאַניזערס פאר די אידישע יוניאָנס, וויי אויך א געוויסע סומע געלד פאר אגיטאציאָנס־ארבייט. די דזש. עק. ב. האָט אין אָנפאַנג ניט בעווילִיגט. עס האָט שטאַטגעפונען א קאָנפערענץ פון אַלע אידישע שניידער יוניאָנס אין לאַנד, פראָטעסט רעזאָלוציאָנען זיינען גע־פאסט געוואָרען א. א. ו. ו. דער רעזולטאט איז געוואָרען, אז מען איז איינגעאַנגען אויף א קאָמ־פראָמיס, א געוויסע סומע געלד איז בעווילִיגט געוואָרען, אָרגאַנייזערס זיינען אָנגעשטעלט גע־וואָרען און עס האָט זיך אָנגעפאַנגען ארבייטן.

אום די ארבייט זאָל סיסטעמאַטיש אָנגע־פיהרט ווערען איז אָנגעשטעלט געוואָרען אַלס דזשענעראַל אָרגאַניזער פון די שניידערס, געב. מאַקס פיין, און ער צוזאַמען מיט נאָך אייניגע אָרגאַנייזערס פיהרען יעצט אָן א בריייטע אגי־טאציאָנס־ארבייט. עס איז זעהר מעגליך, אז אין דעם 1912־טען יאָהר זאָלען מיר האָבען א דזשע־

נעראל סטרייק פון די מענער־שנייידער יוניאָנס, וועלכע וועט זיין נאָך גרעסער, ווי דער קלאָוק־מאַכער סטרייק פון יאָהר 1910.

אום צו פערענדיגען אונזערען איבערבליק איבער די גרויסע אידישע יוניאָנס, מוזען מיר זיך נאָך אָבשטעלען אויף דריי יוניאָנס אָדער גרופּען פון יוניאָנס. און דאָס זיינען די פּאַריערס (פּעלץ־אַרבייטער) יוניאָנס, די פּיינטערס יוניאָנס און די אידישע בעקער יוניאָנס.

די פּעלץ־אַרבייטער האָבען זיך ערסט אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען אָנפאַנג יאָהר 1911. די אגיטאַציאָן, וואס איז צווישען די פּעלץ־אַרבייטער געפּיהרט געוואָרען, האָט געהאט ערפאָלג. אין פערלויף פון דעם יאָהר זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען 8 גרויסע ארבייטער פון פאַסט, ארום 1500 אַרבייטער בעלאַנגען יעצט צו דער פּעלץ־אַרבייטער יוניאָן. עס איז אויך געלונגען די אידישע פּעלץ־אַרבייטער זיך צו פּאַראייניגען מיט 8 דייטשער קירזשנער יוניאָן, וואָס דאָ עקזיסטירט זייט יאָהרען. דיעזע יוניאָן שטעהט יעצט אויף 8 פעסטען באָדען און מאַכט פאָרשריטע, וואָס פון טאָג.

אַנדערס איז עס אָבער מיט די פּיינטערס. ביי זיי קומט יעצט פאר א גוואַלדיגער ברודער־קריעג. די אידישע פּיינטערס זיינען ביז פאר־אַ־יאָהרען געווען אָרגאַניזירט אין צווויי לאָקאַלס פון דער „בראָדערהוד אָוו פּיינטערס" — איינער אין ניו יאָרק און א צווייטער אין בראָנזוויל. די מייסטע אידישע ארבייטער זיינען אָבער געשטאַנען אויסערהאַלב די יוניאָנס. די אורזאַכע דערפון, ערשטענס, וואס די אידישע ארבייטער זיינען הויפּטזעכליך בעשעפטיגט ביי אַלטע ארבייט, זיינען ניט אזוי געלערנט אין פאַך און האָבען דאָרום געאַרבייט פאר בילליגער. צווייטענס, איז דאָס איינטריטס־גלד אין דיעזע יוניאָנס זעהר א הויכער אין די אידישע פּיינטערס, וועלכע זיינען הויפּטזעכליך גרינע, האָבען ניט קיין מענליכקייט איינצוזאַהלען.

אין דעם לעצטען יאָהר האָט זיך דאָ גענרינדעט א צווייטע פּיינטערס יוניאָן — די אַלטערישאַן פּיינטער און פּיפּפער־הענגערס יוניאָן. דיעזע יוניאָן האָט אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען די ארבייטער פון טרייד און עס איז איהר גלונגען צו אָרגאַניזירען פון 2 ביז 3 טויזענד אידישע פּיינטערס און פּיפּפער־הענגערס. די יוניאָן האָט זיך געוואָלט אָנשליעסען אָן דער „בראָדערהוד", אָבער יענע האָבען איהר ניט אריינגענומען איבער געוויסע אורזאכען. אפּיציעל איז דאָס געוון דערפאר, וואס די יוניאָן האָט אָנגענומען א נידריגערען סקייל, ווי די „בראָדערהוד".

עס האָט זיך אָנגעפאַנגען א קאמפּף צווישען דיעזע ביידע יוניאָנס און דער קאמפּף האָט זיך ענטוויקעלט צו א ביטערען ברודער־קריעג. געהען ארבייטער פון איין יוניאָן ארונטער אין א סטרייק, דאָן פערנעהמען די ארבייטער פון דער צווייטער יוניאָן זייערע פלעצער א. ז. ו. דיעזע רייסעריייען האָבען אריינגעבראַכט א האַס צו ביידע יוניאָנס און פיעלע פּיינטערס שלעפען זיך דאָרום אָן קיינע פון זיי ניט אָן. דיעזער ברודער־קריעג בראַנגט א גרויסען שאַדען די פּיינטערס בפרט און דער ארבייטער בעוועגונג בכלל.

די אידישע בעקער יוניאָנס האָבען דעם לעצטען יאָהר אָנגעפיהרט און פיהרען נאָך יעצט אָן א קאמפּף מיט דעם ברויט־טראַסט, וועלכער האָט זיך גענומען פערפלאַנצען אין די אידישע געגענדען פון ניו יאָרק און פון בראָנזוויל.

דיעזער קאמפּף קאָסט אפּ די אידישע בעקער יוניאָנס א סך צייט, ענערגיע און געלד און קיין רעזולטאַטען האָט נאָך דערווייל דיעזער קאמפּף ניט געבראַכט, און מיר האָבען שטאַרק מורא, אז ער וועט עס אויך ניט ברענגען, אין דער צוקונפט.

די אורזאַכע פון דעם איז, וואָס די אידישע בעקער יוניאָנס האָבען זיך אָנגענומען אָנצופיהרען א „דאָן־קיכאָט" קאמפּף, א קאמפּף געגען ווינד־מיהלען. זיי ווילען בעקעמפּפען דעם בעקער־טראַסט, איהם ארויסצוטרייבען פון מארק. ווען דאָס וואָלט זיי אפילו גלונגען, וואָלטען זיי אויך קיין נוצען ניט געקענט ציהען. זיי וואָלטען אין בעסטען זין נעהאַלפען די קלייניגקע בעקער־באָסעס. דער ציעל זייערער דאָרף זיין ניט ארויסצוטרייבען דעם ברויט־טראַסט, זאָנדערן איהם צו אָרגאַניזירען. אזוי ווי דאָס איז אָבער א שווערע ארבייט און א דאנק דער מאשינערי, וואָס דער טראַסט האָט אייננעפיהרט, בעשעפטיגט ער אין זיינע בעקרייען פיעל וועניגער העגד און פיעלע ארבייטער וועלען מוזען ארויס־פאַלגלאַזערען וועג — איהם צו פערטרייבען.

עס איז אין לייכט צו קומען צו דער בריי־

טער מאַסע און זיי אָנרעדען הרים וגבעות אויף דעם ברויט־טראָסט. די צרה איז אָבער, וואָס אויף די מאַסען ווירקט ניט דער סאָרט אַגיטאַציאָן און דער ברויט־טראָסט וויקלט אלץ מער פאַנאַנדער זיינע נעצען....

דערווייל נעהמט דער קאַמפף אַוועק ביי די בעקערס זייער גאַנצע ענערגיע און עס בלויבט זיי ניט איבער קיין צייט אויף זייערע אייגענע אָר־גאַניזאַציאָנס־ארבייטען. דער דאָן־קיכאָטיזמוס האָט ביי די פּראָגרעסיווע בעקער־ארבייטער גע־זיעגט איבער די לעהרע פון דעם גאַנג פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג און דער קאַמפף מיט די ווינד־מיהלען וועלט פאַרטגעזעצט....

* * *

אין די איבעריגע אידישע גרעסערע יוניאָנס איז אויך דעם לעצטען יאָהר פאָרגעקומען אַן אויפלעבונג. דער פּלאַן ערלויבט אונז ניט זיך אָבצושטעלען אויף יעדער יוניאָן בעזונדער, אָבער דאָס כאַראַקטעריסטישע פאַר אַיינע איז אויך כאַראַקטעריסטיש פאַר די אַנדערע. די מייסטע פון די גרעסערע אידישע יוניאָנס האָבען אין לעצ־טען יאָהר דורכגעמאַכט שוועריע קעמפּפּע און שטעהען יעצט אויפ'ן שוועל פון יאָהר 1912 ניט פיעל שטאַרקער און ניט פיעל פעסטער, ווי אין די פריהערדיגע יאָהרען.

וועגען די קליינע יוניאָנס איז ניטאָ פיעל וואָס צו זאָגען. פאַר די סעזאָנס לעבען זיי אויף. עס געפונען זיך אויך אַרגאַניזיערס, וואָס אָר־גאַניזירען סטרייקס, און נאָך די סעזאָנס צופא־לען זיי, ווי א האָגעל אין א זונענדיגען טאָג.

* * *

אין אלגעמיין קענען מיר זאָגען, אז עס פעהלט אינטעליגענץ, עס פעהלען אינטעליגענטע קרעפטען אין אונזערע אידישע יוניאָנס. די עמי הארצות פערנעהמט דעם אויבען אָן און שטאָל־צירט מיט זיך אליין. אונטער די לייטענדע גייס־טער פון די קלענערע אידישע יוניאָנס געפינט מען זעהר וועניג, וואס זאלען קענען אויסלעגען קלאָר זייערע געדאַנקען אויפ'ן פאפיער. זיי קענען שרייבן ביי מיטינגען, זיי קענען אויף א מיטינג מאכען א נעווייסען איינדרוק אויף די מאסען, אָבער קיין דויערהאפטע ווירקונג קענען אזעלכע קיינמאל ניט מאכען, און דאריבער קענען זיי די מאסען ניט צוציהען אויף שטענדיג אין די יוניאָנס. זיי קענען זיי אויפפלאמען, אבער ניט איבערציגען. און דאָס איז נאָך אונזער מיינונג, דער גרעסטער פלאג פון דער אידישער טרייד יוויאן בעוועגונג אין ניויאָרק.

און ווייל די מאסען זיינען ניט איבערציגט אין טרייד־יוניאָנזימום, ווייל זיי גלויבען ניט אין א דויערהאפטע אָרגאַניזאַציאָן, קימערט זיי ניט ווער עס פערוואלטעט די געשעפטען פון די יוניאָנס. און דאָרום כאפען זיך אפטמאל אריין פערשיעדענע ניט גאָר ריינע פּערזאָנען, וועל־נוצען אויס די יוניאָנס פאר זייערע אייגענע פּערזונליכע אינטערעסען, ווי למשל, אזא מיללער, ביי די ניו יאָרקער נעקווער־מייקערס, אזא בערג־מאן, ביי די פאקעט־בוק מייקערס און נאָך פיעלע אַנדערע.

אָבער אויך אונזערע גרויסע יוניאָנס ליידען א מאנגעל אין אינטעליגענטע און פעהיגע פיה־רערס און דאָס פיהלט זיך אויף יעדען שריט און טריט. מיר האָבען אין אונזער אידישער אַרביי־טער וועלטעל לעקטשודערס, מיר האָבען שרייבער, מיר האָבען ביז צו א געוויסען גראַד גוטע אגיטאַטאָרס, אָבער מיר האָבען ניט קיין אינ־טעליגענטע, שטאַרקע פראַקטישע טהוערס. וועו מיר וואלטען אזעלכע געהאט, וואלט די אידישע טרייד יוניאָן בעוועגונג געשטאַנען אויף א פיעל העכערער שטופע, ווי זי שטעהט יעצט.

וועלען מיר אזעלכע טהוערס וועו עס איז האָבען? עס איז שווער צו ענטפערען אויף דיזער פראגע. לאָמיר אָבער האפען, אז דער וואוקס פון טרייד־יוניאָניסטישען און אָרגאַניזאַציאָנס גע־דאנק צווישען די אידישע ארבייטער וועט ברענ־גען דערצו, אז עס וועלען זיך אויסארבייטען אינ־טעליגענטע פראַקטישע טרייד־יוניאָן ארבייטער, וועלכע וועלען נעהמען די אידישע יוניאָנס אין זייערע הענד און דאָן וועט די טרייד־יוניאָן בעוועגונג אין דער אידישער ארבייטער־גאם זיין פערזיכערט, ווייל זי וועט שטעהן אויף א פעסטען פונדאמענט.

מאיר בלינקין.

א האַרץ פון א פרוי.

יצט גיטעל, הער דו מיך אויס. דו ביזט געווים געוואָרן. ס'איז דיר ניטא וואס מקנא צו זיין. געווים איז דעם קראַנקען שלעכט, וואו מען לעגט אים. אויך וואָס פאר א זייט מען זאָל אים ניט לעגען, טהוט אים רק וועה.

ס'איז ביטער, אז מ'איז אָרעם, אז די דאגות פרנסה פער'סמ'ען די גוטע מינוטען, וועלכע זיי־נען אזוי אויך זעהר זעלטען. ס'איז נאָך ביטערער, ווען דער מאן פערשטערט דאָס לעבען מיט זיין קאַרגשאפט, קלייגלכקייט,בעת ס'איז שוין אפילו פאַרהאַן. און ס'איז געווים א פערדרוס, א גרויס פערדרוס, אז פיהלענדיג זיך עהרליך, אונשולדיג און דער מאן פערשטערט דאָס לעבען מיט אי־פערזוכט און מיט אנדערע נארישקייטען. יא, גיטעל, דאָס שלעם איז שלעכט, זעהר שלעכט, אָבער ס'איז פאַראַן נאָך ערגער.... —

אזוי האָט געענטפערט סטערע, איהר פריינ־דין גיטלען, וועלכע האָט זיך פאר איהר בע־קלאָגט אויך איהר ביטער לעבען. סטערע איז א יונגע שעהנע פרוי פון א יאָהר דרייסיג, עטוואָס העכער פון מיטעלוואוקס, א ווייסע, א בלאָסע מיט גרויסע בלויע, עהרליכע אויגען. בעת זי רעדט גלאנצען איהרע אויגען און עס דוכט זיך אויס, אז זי קוקט אירַאניש אויף דעם, צו וועמען זי רעדט. בעת זי שווייגט, לייגען אין די ווינקלען פון איהרע לידען צוויי דינע פאלדען, וועלכע מאכען זי פיעל עלטער, און דער גאנצער אויסדרוק פון איהר געזיכט זעהט אויס, אזוי ווי א פערגלייווערטער פאַרוואורף.

גיטעל איז עלטער פון סטערע'ן, נור זי זעהט אויס יונגער. זי איז א געזונטע, פולע, שוואַרצ־הנ'עוודיגע פרוי מיט שעהנע שוואַרצע לייד־ענשאפטליכע אויגען.

גיטעל איז געקומען צו סטערע'ן,צו איהר בעסטען פריינד, זיך מיט איהר אן עצה האלטען, וואָס צו טהאָן. זי איז פערהייראט שוין באלד צוועלף יאָהר, האָט פיער קינדער און איהר מאן וווערט פון טאָג צו טאָג אייפערזיכטיגער, אז פשוט, זי טאָר מיט קיין מענשען קיין וואַרט ניט אויסרעדען. דערפאר נעהט זי שוין א לאַנגע צייט ערגעץ ניט, אויך צו איהר קומט קיינער ניט. זיין אייפערזיכט איז אויף גאר ניט געגרינדעט, ווייל זי איז איהם טרייו און עהרליך און דערפאר בעליידיגט עס זי נאָך מעהר. זי איז געקומען זיך בעראטען מיט סטערע'ן, צו די איינציגע וועמען זי האָט אויסגעקלייבען צו פערטרויע; איהר טיעפע און אינטימסטע ליידען, וועלכע זי טראָגט שוין אזוי לאַנג....

די צוויי פריינדינס האָבען קיינמאל אייניע פאר דער צווייטער ניט אויסדערצעהלט זייערע ביטערע הערצער. אָנפאנגס, ענטוישענדיג זיך אין זייערע מענער, האָבען זיי זיך געריעבענט, ווי יעדע פרוי רעכענט זיך אין אזא פאל, — פאר די אונגליקליכסטע אין דער גאַנצער וועלט.

צו ביסלאַך האָט זיך יעדע ארומגעזעהן, אז זי איז קיין אויסנאַהם ניט, אז נייניציג פראָצענט, אויב ניט נאָך מעהרער, לעבען אזוי, ווי זיי לעבען. און עס איז בעפער פאר זיך,און שעה־נער פאר דער וועלט, אז קיינער ווייסט דער פון ניט, און אזוי האָבען זיי געטהאָן.

איצט אָבער, אז גיטעל האָט אויסגעאָסען פאר סטערע'ן איהר ביטער הארץ, האָט ערשט סטערע דערפיהלט, ווי אזוי עלענד און אונגליק־לִיך זי איז. גיטעל האָט אזוי ווי טיעפער גע־מאכט סטערע'ס וואונד, פון וועלכע דאָס בלוט טריפט אזוי אויך אונאויפהערליך. סטערע האָט דערפיהלט, אז זי מוז אויך פאר וועמען עס איז אויסדערצעהלען איהר הארץ, טהיילען מיט א צווייטען איהרע שווערע ליידען, וואָרים, אז ניט, וועט זי ניט צריבערטראָגען. קיין נאָהענטערען מענשען, פאר וועמען אויסצורעדען דאָס הארץ, אויסער גיטלען, האָט זי ניט. און זי האָט בע־שלאָסען אויסצודערצעהלען פאר איהר אלעם, אלעם — איז אָבער געקומען שמואל, סטערע'ס מאן, און זייער געשפרעך איז איבערגעריסען גע־וואָרען.

גיטעל האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט צום אוועקגעהן, אָבער סטערע האָט זי געבעטען פּער־בליבען, זי וועט איהם נור געבען עסען און זיי וועלען ווייטער קענען רעדען.

אריינקומענדיג, האָט שמואל קיינעם ניט בעגריסט, ער האָט זיך אפילו ניט אומגעקוקט צו זעהן, ווער די פּרעמדע איז. ער איז דורכגע־נאַנגען אין עס־צימער, האָט אויסגעטהאָן דאָס רעקעל, די היטעל און זיך געזעצט צום טיש פּאַרטיג צום עסען. גיטעלען האָט זיין בענעהמונג בעליידיגט. ווי ער האָט זיך נור בעוויעזען אויפ'ן טהיר, האָט אויף איהר א וועהע געטהאָן מיט קאַלטקייט, און זי האָט אַליין ניט געוואוסט, ווי אזוי פּאַרט זי זאָל טהאָן, צו זי זאָל פערבליבען אָדער אוועקגעהן.

גיטעל ווייסט, אז מאן און ווייב זיינען צו־קריענט, איז גלייכער, אז מען לאָזט זיי איבער אַליין. (גיטעל האָט געמיינט, אז סטערע מיט איהר מאָן זיינען צוקריענט), און אמאל טרעפט אויך, אז דוקא א דריטע פּערזאָן, איז אין אזא פאל זעהר נויטיג.

און אזוי ווי סטערע האָט זי געבעטען צו פערבליבען, האָט גיטעל אויסגעטייטשט, אז מסתמא איז דאָ דער פּאל, וואו עס איז נויטיג א דריטער מענש, „אָבער פּאַר וואָס האָט ער מיך ניט בעגריסט? אויף זיין ווייב קען ער זיך זיין ברוגז, אָבער צו מיר האָט ער דאָך גאָר ניט? ווי גראָב די מענער זיינען....“ האָט גיטעל א טראכט געטהאָן.

סטערע האָט שמואל'ן אַליין געגעבען עסען. אין מיטען עסען זיינען אָנגעלאָפען די קינדער און זיך געזעצט נעבען פּאָטער, די צוויי וויסינקע, פּולינ־קע מיידעלעך מיט ברוינע העדעלעך האָבען גע־רעדט, געפּלאַפּעלט, געשטעלט דעם פּאָטער פּרא־גען, נור אזוי ווי שטענדיג, האָט שמואל אפילו די אויגען ניט אויפגעהויבען אויף זיי.

— פּאַפּא, געהסט היינט אויך'ט אין לאָדזש?

— נא, פּאַפּא, געהט ניט אין לאָדזש, פּא־פּא געהט אין יוניע — האָט די קלענערע, די פיער יעהריגע סיידי געענטפערט.

— אַניט — פּאַפּא, דו געהסט אין יוניע?

דער פּאָטער האָט זיי ביידען ניט געענט־פערט, אָבגעגעסען, זיך אָנגעטהאָן, האָט ער געגעבען די קינדער צו סענטען און זיך געלאזט אוועקגעהן.

— מיר האָבען א גאַסט, שמואל.... גיטעל איז ביי אונז, מיסעס אקערמאן... — און סטע־רע'ס פּנים איז אין גאנצען רויט געוואָרען.

עס איז געווען קענטיג, אז עס האָט זי ge־קאָסט פיעל געזונד דאָס רעדען צו איהם, און אז געטהאָן האָט זי עס ניט צולייעב זיך, נור צו־לייעב גיטעלען. שמואל האָט די פרוי א וואַרט ניט געענטפערט, האָט אויף א וויילע אויפגעהויבען די אויגען אין דער זייט, וואו גיטעל איז געזעסען. גיטעל האָט עס גראָדע בעמערקט. און שמואל איז אוועקגעגאַנגען, ניט זאָגענדיג א וואָרט.

סטערע האָט פון זייט געקוקט אויף גיטעלען, זעהן, וואָס פּאר אן איינדרוק עס האָט אויף איהר געמאַכט. און דערזעהענדיג א טיעפען אויסדרוק פון פּיין אויף סטערע'ס פּנים, האָט איהר זעהר פערקלעמט דאָס הארץ אי אויף גיטעלען, אי אויף זיך אליין. סטערע האָט אויף בעמערקט, אז גיטעל איז מיט עפּעם איבערראַשט, אז זי ווייל זי עפּעם פרעגען, נור ווי עס שיינט, קען זי ביי זיך ניט פּועל'ן.

—נו...—האָט סטערע געזאגט. גיטעל האָט לייכטער אָבגעאָטעמט, סטערע האָט זי ארויס־געפיהרט פון שווערער פערלעגענהייט.

— איך פערשטעה ניט!.... — האָט גיטעל טרויעריג געענטפערט.

— מיינסט אודאי, אז מיר זיינען ברוגז. חלילה, אדער קענסט אודאי מיינען, אז ער האָט עפּעם צו דיר, פּאר וואָס ער האָט זיך אזוי מערק־ווירדיג בענומען. גאָט בעוואָר!

— אָבער....

גיטעל האָט געוואלט זאגען, „אָבער ער האָט דאָך שוין מיר ניט געזעהן באַלד דריי יאָהר, אָבער ווי אזוי איז מען אזוי“, נור דאָס הארץ איז איהר פערשטיינערט געוואָרען און זי האָט גע־שוויגען.

— דו פערשטעהסט ניט, זאָגט גיטעל, איך פערשטעה עס אויך ניט. — ס'טהוט וועה, גיטעל, ס'טהוט זעהר וועה, נור מען וויסט אליין ניט, אויף וואָס מען זאָל זיך בעקלאָגען. איך וויל, אז דו זאָלסט מיך ריכטיג פערשטעהן. איך בין דאָך, גיטעל, מקנא, אפילו דעם, וואס האָט קיין ברויט ניט אין שטוב, איך בין אויך מקנא די פרויען, צו וועלכע זייערע מענער זיינען שלעכט, גראָב. דיר, גיטעל, בין איך זעהר מקנא... וואלט איך געוועזען אָרעם, אדער וואלט מיין מאן צו מיר שלעכט געווען, וואלט איך כאטש האָבען אויף וואָס זיך צו בעקלאָגען. אָבער אזוי? אזוי האלטען מיך אלע פאר זעהר גליקליך, איך וויים,

אז פיעלע זיינען מיר מקנא, פונדעסטוועגען זיי־נען ביי די אלע, וואס זיינען מיר מקנא, די האר שווארץ און מיינע זיינען גרוי, און וויסטו, גי־טעל, פאר וואס דאס איז אזוי? וויל שמואל איז ניט שלעכט, ניט קארג, ניט אייפערזיכטיג...

גיטעל האט ניט פערשטאנען, וואס דאס קומט פאר. איז עס מעגליך, אז סטערע'ן, וועל־כע אלע רעכענען פאר גליקליך, וועלכער מען איז באמת מקנא, אז זי, די גליקליכע, זאל זיין אזוי אונגליקליך?!

— ס'איז אפט אזוי?... האט גיטעל קוים ארויסגערעדט, איינהאלטענדיג אין זיך די טרע־רען.

— ניין, ליעבע גיטעל, ניט אפט, נור יעדען טאג, יעדע שעה, יעדע רגע פון מיין לעבען...

גיטעל האט געקוקט אויף סטערע'ן מיט גרויסע פערוואונדערטע אויגען.

— געדענקסט, גיטעל, פאר צווי יאהרען פסח, וועז איך בין געווען ביי דיר, און איך האב געזאגט, אז איך בעטראכט נעכטן ניט אזוי שלעכט, ווי איהר אלע, געדענקסט, ווי איהר זיינט אויף מיר אויפגעבראכט געוואלטן. שטייטש, שטייטש, אז איך זאל זאגען אזא זאך? יא, וואלט זשע... געווים איז אן עולה איבערצו־לאזען קינדער. מען קען גאר ניט זאגען אן עולה, דארט, וואו עס רעדט זיך וועגען קינדער. וועל־כע מוטער קען עס איבערלאזען קינדער? סיי־דען מען זאל זיין אהן אן הארץ, אהן א נשמה, ווייס איך אויך ניט, ווי מען קען עס....

—און מיין אויך ניט, גיטעל, אז דערפאר, וואס דער מאן איז שלעכט אדער ארים, וואלפט מען איהם אוועק, אדער בלויז אין אזא פאל פיהלט מען זיך אונגליקליך. א, ניין! פונקט אזוי ווי מען קען זיך פיהלען אונגליקליך אין אריסקייט, אקוראט אזוי פיהלט מען זיך דארט, וואו קיין דאגות פרנסה מיט קיין שלעכטיגקייט פונ'ם מאנ'ס זייט זיינען ניט די הויפט זאך. הער, גי־טעל, ווי זאגט מען: ניט פרעג דעם רופא, נור פרעג דעם חולה....

— הער מיך אוים. א שטייגער, וואס וואלט מען זאגען אויף מיר, אז האבענדיג אזא שטילען, גוטען מאן, ווי שמואל, א שהנער און דערצו א גוטער פערדיענער, אז מען זאל וויסען, אז איך פיהל זיך אונ־גליקליך, אז איך פערשילט גאר די שעה פון מיין געבוירען? מען וואלט זאגען, איינס פון די צווי: אדער איך בין א הולטייקע, א ניערעריגע פרוי, אדער ס'איז מיר אזוי גוט, אז פון וואוילטאג, וויים איך שוין אליין ניט, וואס איך וויל. אבער אין אמת'ן וועט עס זיין א ליעגען, א גרויסער ליעגען, איך בין ניט קיין הולטייקע און וואר ניט משוגע פון וואוילטיג. הער, איך בין שמואל'ס פרוי זיעבען יאהר. האב מיט איהם צווי קינדער און האב נאך קיינמאל אין די זיעבען יאהר ניט געוואוסט, וועז עס איז גוט אדער שלעכט מיין מאן אויפ'ן הארצען. וואס לעבט ער איבער? פון וואס טראכט ער, פון וואס ליידעט ער? לאמיך אויך וויסען, צו וועל איך איהם קענען העלפען צו ניין, וויסען וויל זיך מיר דאך. פאר וואס קומט מיר, אז איך זאל זיין ערגער פון אלעמען? —

— מען פרעגט, מען פאדערט, מען מאנט!..

— מען פרעגט, מען פאדערט, מען מאנט... קינד, וואס דו ביזט. נו, ווי איז, אז מען פרעגט און פרעגט און עס ווערט ביטער אין האלז פרע־גענדיג און מען ענטפערט ניט? נו, און מאכען זיך כסדר צום נאר, ווילט זיך דאך אויך ניט... ניין, ניין, ער איז ניט קארג, גאט בעהיט! וויפיעל ער פערדיענט, ברענגט ער עס מיר, ער נעהמט בלויז זיך ארבא אויף די נויטיגע עקספענסעס. אדרבא, זאל ער דאס מאל פרעגען, וואו טהוסטו אהין דאס געלד? צו האסטו געזוג אדער וועניג. עס איז ניט זיין זאך. ער שווייגט. וועסטו מיר גלויבען, אז צייטענווייז דוכט זיך מיר אוים, אז זיין שווייגען צוואקסט זיך, ס'וועט זעהר גרוים און ס'פיהלט אזוי אן מיין הארץ, אז מיר דוכט זיך: אט, אט וועט עס צושפרינגען. ער זאל דאס כאטש אמאל פרעגען אויף די קינדער; זאגען וואס עס איז, זיך אנבייזערן, אבי רע־דען. זאל ער זיך אנבייזערן, זאל ער זאגען א שלעכט וואר, מיך וואלט ניט אארגן, אז ער זאל מיך אנזידלען, אבי ניט שווייגען....

— קוקסט מיך אן, הא? דו האסט גע־מיינט, אז דיינע יסורים זיינען שוין די גרעסטע — אמאל פלעג איך איהם פרעגען, פאר וואס ער שווייגט כסדר, ווי אזוי איך זאל עס אוים־טיישטען, היינט פרעג איך איהם שוין מעהר ניט.

— וואל זאל איך רעדען, וואס ווילסטו זאל איך רעדען? — איז געווען זיין ענטפער.—

— זאלסט מיר ענטשולדיגען, סטערע, איך פערשטעה דיך ניט, איך פערשטעה דיך ניט, פאר

וואס דו מאכסט דערצו ניט קיין סוף... זאלסט מיר ענטשולדיגן, אבער איך פערשטעה דאך ניט.... — גיטעל האט איצט אפען געווויינט. ניט צוריק האלטענדיג זיך.

— מיין ליעבע גיטעל, וועז איך וואלט געוואסט, אז ער טהוט עם מיר אוים שלעכטקייט, וואלט גאנץ אנדערש געווען, הלואי וואלט ער בעסער יא געהאט א כונה דערין, הלואי וויים איך, אז ער פיהלט זיך אונגליקליך, אפילו אונצופריעדען, וואלט דאך מיר מיין הארץ אזוי ניט צוריסען געווארען. וואלט איך וויסען, אז ער האט מיך פיינט, צו וויים איך וואס, יעמאלט וואלט איך זיכער עפעס געטהאן. איך וויים ניט וואס איך וואלט געטהאן, נור געטהאן וואלט איך. אבער אזוי?... איך זאג דאך דיר, גיטעל, אז וועז איך וואלט וויסען, וואלט גאנץ אנדערש געווען. עס זעהט ניט אוים, אז ער זאל מיך פיינט האבען. פאר וואס? ער האט דאך גארניט וועז אן פאר וואס פיינט צו האבען, אז זעהן זעהט ער מיך זעלטען, אן אפילו אז ער זעהט מיך, רעדט ער דאך מיט מיר קיינמאל ניט. ביי טאג איז ער אין שאפ. ביינאכט אין לאדזש און אין דער יוניאן. צו וויים איך, וואו ער האט זיך זיין וועלט, אין וועלבער ער לעבט? זיין היים איז ניט זיין וועלט.

— אן דאס, וואס דו זאגסט, פאר וואס איך האב ביז אהער געשוויגען, נו, זאג דו אליין, וואס זאל איך טהאן, אז עס זאל מיר פערריכטען אדער פערגרינגערען? זיך קריענען? איך קען דאך זיך אפילו מיט איהם ניט קריעגען, אז ער ענטפערט דאך ניט, אן וויעדער איז, געזידעלט פליישׁ ניט גוט צו עסען!... —

— אבער אזוי קען מען אויך ניט לעבען... זאג איהם איינמאל פאר אלע מאל... אז ווייטער אזוי קען עס ניט זיין.... —

— וואס זשע דענקסטו, גיטעל, אז אין זיער בען יאהר צייט, האב איך איהם בלויז איינמאל פארגעהאלטען? ניט איינמאל, נור צהנדליגע מאל. איך האב איהם געפרובירט זאגען, אז ווייטער קען אזוי ניט זיין, אז עס מוז נעהמען א סוף צו אזא לעבען, אז איך וועל זיך באין אופן ניט אבשטעלען דערויף, וואס מיר האבען קיין דער. אמת, האב איך איהם געזאגט, עס וויל זיך ניט מאכען קיין לעבעדיגע יתומים, אבער וואס זאל מען טהאן? און געווהנליך, האבען דערביי די טרערהרן זיך אליין געגאסען, כאטש איך האב אפשר ניט געוואלט וויינען. נו, ביזט, זעה איך, זעהר נייגעריג צו הערען זיין ענטפער— ער האט געשוויגען. א גוטער ענטפער? איינמאל האב איך ביי זיך געפועלט און האב איהם געזאגט מיט'ן הארבען ווארט: לאמיר זיך גט'ען, איידער צוויי אין ליידען, בעסער פיער אין פריידען. צו וואס זאלען מיר זיך פארווויסטען איינער דעם צווייטען די וועלט? האט ער אויפגעהויבען די אויגען, האט אויף מיר לאנג, פערוואונדערט געקוקט און נאכדעם האט ער מיר נעענטפערט מיט וועהטאג און פארוואורף.

— דו ביזט משוגע!...

— און כאטשבי וואלט עם מיר ניט ארען, ס'איז דאך ניט פון נעכטען. ניין, קען איך זיך אלין ניט צוגעוואוינען. וואס וויייטער פיהל איך זיך רק ערגער. מיר דוכט זיך, אז איך לעב ניט מ י ן וועלט, נור א פרעמדע, אז עפעס א טעות איז בעגאנגען געווארען אין מיין לעבען. וואריף, אז איך הויב אן צו טראכטען, וואס בינדט אונז ביידען צונויף? מיר לעבען דאך נאך ערגער ווי ווילד פרעמדע. אט קען איך פאר דיר אוים־רעדען א ביספל דאס הארץ, פאר מיין מאן קען איך דאס אויך ניט. היינט וואס? — און ער לייגט זיך שלאפען נאך ביי מיין זייט, אקוראט, ווי ער וואלט געווען מיין פרוינד, מיין בעסטער פרוינד אין לעבען. נו, און דו זאלסט מיר פערצייהען, ווי אן אייגענע שוועסטער, עם וועלען דאך נאך זיין קינדער.... קענסטו זיך פארשטעלען נאך ביטערעם?....

ביידע פרוינדינס זיינען געבליבען זיצען שטיל אהן ווערטער, און האבען אויסגעמיידען צו קוקען איינע דער צווייטער אין די אויגען. גיטעל האט געווויינט אין דער שטיל, שלינגענדיג די טרערהרן, און סטערע האט געקוקט וויט, וויט אין דעם לעבען, וועלבען איהר דמיון האט איהר אמאל, נאך מיידעלווייז געמאהלען.

י. אדלער.

די שטילקיט.

גיעה ארוים אין פעלד ביי נאכט און זיי מיט זיך אליין,
אין הערצן וועסטו אויף דעם הימעל די לבנה געהן...
שטרענג דיין גאנצען דמיון אן... און מיט דעם דמיון האלף,
פון דער נאכט פערנעהמען וועסטו דאן איהר מינדסטען שארף.

וואגעל ווייטער, ווייטער... אין דער שטילקיט וועסטו הערצן
איבער דיר אין טיעפער בליקיט ציטערן די שטערצן...
איצטער שטעל זיך אף א רגע און פערנעהם דאס שווייגן —
וועסטו דאן דעם אטהעם פון דער מוטער־ערד דערהערצן...

וועסט אויך הערצן ווי דער מזרח שטעלט צונויף די פארבן;
ווי ער העפט זיי שטיל צוזאמען... רייסט זיי שטיל פאנאנדער;
ווי פער'משפט וועלט אף יעדעם וואלקענדיל צום שטארבן,
אז פערלאשען וועלן זאל עם אויף זיין שטילען וואנדער...

נאך א רגע הער זיך איין... און הערצן וועסטו — ווי דער
יונגער טאג ערוואכט און שמייכעלט פון זיין גאלדען־וויגעל;
טרייסעלט שטיפעריש פאנאנדער זיינע זונען־לאקען,
טהוט א פליה און פאכעט שטיל מיט זיינע ווייסע פליגעל —

פאכעט שטיל... און שוועבט ארונטער אויף דער ערד און שמייכעלט;
טהוט צוערשט די הויכע דעכער מיט זיין שמייכעל בענשען —
גיסט פאנאנדער זיין געלעכטער אין א גארב פון שטראהלען
און ער נידערט פון די דעכער צו די מיעדע מענשען...

און עס שוועבט זיין שמייכעל אום אויף אויסגעקרימטע לאדענס,
דורך די שפאלטען פון די לאדענס זיינע לאקען פלעכט ער;
עפענט קינדער־אויגלעך אויף און קושט זיי און ער וועקט זיי;
גיסט אן יעדער ארים שטיבעל מיט זיין שטיל געלעכטער...

יואל סלאָנים.

די בת־מלכה.

אין לאַנד פון דעם צפון, דעם ווילדען, אין לאַנד פון די אייביגע שנייען,
דאָרט איז ביי דעם קאָניג, דעם אלטען, א טאָבטער, א שעהנע געוואָגן
די באקען, ווי בלייכע חלומות, די אויגען פערבייזנקטע לבנות,
די ליפען א צאַרט־ראָזע ווייסקייט, דאָס האַרץ נור א פלאמענדער ברען....

און קאלט איז געוועזען דאָס לעבען אין לאנד פון דעם צפון, דעם ווייטען
און גלייכגילטיג־קאלט, ווי די שנייען, אין וועלכע דאָס לאנד איז געהילט,
פלעגט אומגעהן די בלייכע בת־מלכה און בלייכער פלעגט ווערען איהר פנים,
פלעגט אומגעהן און זוכען א פלאם־האַרץ, דאָך אלץ איז געוועזען פערקיהלט....

איז איינמאָל די בלייכע בת־מלכה פערשוואונדען געוואָרען, פערשוואונדען,
ווי מעבטיג דער ברען איז פון יוגענד, א וואו נור זי צינדט־אָן איהר פלאם,
דאָס האַרץ פון דעם קאניג פון צפון געלאָזען אין צער און אין וואונדען,
געוואנדערט צו זוכען איהר מזל אין לאנד, וואָס אריבער דער ים...

דאָרט האָט זיך די בלייכע בת־מלכה פערליבט אין א דיכטער, א יונגען,
מיט אויגען פון אייביגען פריהלינג, און ס'האַרץ פון א גליהענדען יון,
נור קאלט, אַך, צו קאלט איז געוועזען דער פלאם פון דער בלייכער בת־מלכה,
צו פראָסטיג איהר האַרץ פאר א לאנד, וועלכע באָדט זיך אין אייביגער זון...

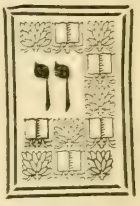
און צוריק איז אוועק די בת־מלכה, צוריק צו איהר היימאטה, דער ווייטער,
און טיעפער, און טיעפער דער עלענד האָט ווילד איהר נשמה געדריקט,
געבענקט נאָך דאָס לאנד פון דעם דרום, דאָס לאנד, וואָס אריבער די ים'ען,
געבענקט און געקרייגט; אך, פאר וואָס איז איהר לעבען איין טאָג ניט בעגליקט?...

וואַרום זאָל דאָס האַרץ, די געפיהלען, זיין אנדערש פון אייגעם צום צווייטען,
וואַרום זאָל דאָס לאנד נאָך דעם ים זיין א גאָרטען, וואָס בליהט נאָר און לעבט,
וואַרום זאָל איהר יוגענד, איהר יוגענד אין עלענד, אין שמערץ געהן פערלאָרען,
און ס'האָט זיך א פלאן אין איהר הארצען, אן איינפאל פון ראכע געוועבט...

און זינט דאן צוטהיילט איז געוואָרען דאָס יאָהר אין א זומער און ווינטער,
יאָהר־יעהליך קומט אָן די בת־מלכה, קומט־אָן מיט איהר בלייכען געשטאַלט,
קומט־אָן אויף די פליגלען פון נאָרד־ווינד, אזוי ווי אויף פליעגלען פון אָדלערס,
און אטהעמט מיט פראָסט און מיט שנעע, וואָס איז שעהן, אָבער קאלט, אָבער קאלט...

לעאָן קאָברין.

דער אמת וועגען דעם אידישען טהעאַטער

ען איך האָב פאר צוויי יאָהרען אין מיין אַרטיקעל „וואָר איז שלעכטיג אין דעם צושטאַנד פון דער אידישער ביהנע", וואָס איז גע־דרוקט געוואָרן אין דער „צו־קונפט",*) אָנגעוויזען ווי עס זינקט און איז געזונקען די אידישע ביהנע און וואָר איז אין דעם שולדיג, האָבען זיך געפונען מאַנכע אָפּטימיסטען, וועלכע האָבען בעהויפּ־טעט, אז איך קוק צו שוואַרץ אויף דעם אידי־שען טהעאַטער, און זיי האָבען נביאות געזאָגט גוטע צייטען פיר דער בעסערער דראַמע...

צוויי יאָהר זיינען פאַראיבער, א נייער אי־דישער טהעאַטער איז צוגעקומען, א גרויסע, זעהר גרויסע, אונגעוועהנליכע קראַפט האָט די אידישע ביהנע אריינגעקראָגען אין דער פער־זאַן פון הערר רודאָלף שילדקרויט און די גו־טע צייטען פיר דער בעסערער דראַמע... וואו זיינען זיי, וואו זיינען זיי ? !

דער נייער טהעאַטער האָט זיך פערבונדען מיט שונד־שרייבער, שטעלט אויף פּיעסען פון דער אמעריקאַנער ביהנע, צאָהלט פיר זיי גרוי־סע געלדער, אבי ניט אויפצושטעלען קיין בע־סערע פּיעסע פון אן אידישען שרייבער, און פיר דעם גרויסען שילדקרויט'ן קויפט מען פּיע־סען, וואָס זיינען געשפּיעלט געוואָרן אין אידי־שען מוזיק־האַלל...

טענה'ן די טהעאַטער־מענעדזשערס פיר לייטען :

— וואָס קאָן מען טהאָן ? קיין גוטע פּיע־סען זיינען נישטא. מיר וואָלטען פיר א גוטע פּיעסע געצאָהלט כל הגעלד !....

טענה'ן אַנדערע מיט א זיפץ :

— אוי, גאָרנישט, ניטא גאָרנישט, שטאַרבט די אידישע ביהנע...

אָבער ביידע טענות זיינען דאָך פאַלש, פאַלש פון אָנהויב ביז'ן סוף...

אמת טאַקי, גאָרנישט איז א שאָד, א גרויסער שאָד, פיר די אידישע ביהנע (אגב, נאָך מעהר פיר די בעסערע אידישע דראַמאַטורגען !), אָבער עס לעבען דאָך נאָך יענע שרייבער פון דער בעסערער אידישער פּיעסע, וואָס האָבען ערפאָלג געהאַט אויף וועג גאָרנישט גאָרנישט ! האָט דאָך דער שרייבער פון די דאָזיגע צייטען אויף געהאַט גאָר הייבשע ער־פאָלגען אלס שרייבער פון בעסערע פּיעסען דאָן, וועג גאָרנישט האָט געשאַפען !

און חוץ דעם : איז גאָרנישן, בעת ער האָט געלעבט, ווירקליך געוועזן פּערראַכטנט אלס דער אייניציגער, דער איין־איניציגער שרייבער פון גוטע פּיעסען בייַ די אַקטיאָרען און די טהעאַ־טער־מענעדזשערס ? האָט מען זיינע פּיעסען גלייך ווי ער האָט זיי אָנגעשריבען צוגעכאַפּט מיט פערמאַכטע אויגען ? האָט מען זיך מיט אַנ־דערע שרייבער פון בעסערע פּיעסען גאָר ניט גערעכענט ? ניין, די בעסטע פּיעסען גאָרנישן זיינען ערשט דאָן אנערקענט געוואָרען פון די אַקטיאָרען, וועג זיי האָבען ערפאָלג געמאַכט. מאַנכע פון זיינע פּיעסען האָט ער געשריבען פיר איין אַקטיאָר און איז געצוואונגען געוועזן דער־נאָך צו פערקויפען זיי צו א צווייטען, וויל דער אַקטיאָר, פיר וועמען די פּיעסע איז לכתחילה געשריבען געוואָרן, האָט גערעכענט, אז זי טויג ניט און ניט געוואָלט זי אָנגענהמען... עס איז א גוט־בעוואוסטער פאַקט אין דער טהעאַטער וועלט, אז א געוויסען „סטאַר", איינעם פון אונ־זערע בעריטענדסטע און טאַלאַנטפולסטע אק־טיאָרען, זיינען גוטע 90 פּראָצענט פון גאָרנישס פּיעסען, פון די אייגענע, איז וועלכע ער האָט שפּעטער ערפאָלג געהאַט, ניט געפּעהלען געוואָ־רען ביים לעזען... איך בין איבערצייגט, אז וועג גאָרנישן וואָלט ניט אזוי גוט פערשטאַנען, ווי אייגצוהאַלטען זיין פּרעסטיזש, וואָלטען א סך פון זיינע פּיעסען פערבליבען אונבאקאַנט פיר אונז. איך בין אויך זיכער, אז געגען דער הייר־טיגער שטימונג אויף דער אידישער ביהנע, גע־נען דער שרעקליכער דעמאָראַליזאַציאָן, איז וועלכער עס איז שולדיג נור די פערזענליכע קרי־

*) אפריל, 1910.

טיק פון אונזערע טהעאטער־קריטיקער, וואָלט גאָרדין'ס פרעסטיזש, וען ער וואָלט היינט געלעבט, אויף צו שוואַך געווען. (אגב, מיר דאַרפען זיך נור דערמאָהנען אַן די לעצטע פּאָר יאָהר פון זיין לעבען, בעת די דעמאָראַליזאַציאָן אויף דער אידישער ביהנע האָט זיך נור וואָס אָנגעפאַנגען, אַן דעם, וויי זיינע בעסערע פּיעסען זיין־נען דורכגעפאַלען, אום אויפצוועקן, אז זיין פרעסטיזש וואָלט היינט צו שוואַך געווען געגען דער היינטיגער שטימונג אויף דער אידישער ביהנע)...

מיט זיין גאַנצען פרעסטיזש איז גאָרדין'ען אפילו אין זיינע בעסטע צייטען אויסגעקומען גענוג צו קעמפּפען געגען די מאַכטהאָבער פון'ם טהעאטער, ארומצושלעפּען זיך מיט זיי אין די קאָורטס און אזוי וויי־טער. ער איז בשום אופן ניט בעטראַכט געווארען אין דער טהעאטער־וועלט אלס דער איין־אויפציגער שרייבער פון גוטע פּיעסען, פיעלייכט דער בעסטער, דער שטאַרקסטער, אָבער פּיר קיין פאַל ניט דער איין־אויפציגער. נאָך אַנדערע שרייבער פון בעסערע פּיעסען האָבען אויך געהאַט ערפאָלג. אפילו הערר י. א ד ל ע ר, וועלכער איז מיט זיין שוישפּיעלעריישען ערפאָלג אזוי ענג פערקניפּט מיט גאָרדין'ס טהעטיקייט אלס דראַמאַטורג, האָט איהם אויך ניט געהאַלטען אלס דעם איין־אויפציגען שרייבער פון גוטע פּיעסען...

אלס בעווייז קען דיענען א בריף, וואס ה' אדלער האָט געשריעבען פאר זיעבען יאהרען זומער צו דעם שרייבער פון די דאָזיגע צייטען. דער דאָזיגער בריף, הגם א פערזענלי־כער, מוז דאָ געבראַכט ווערען, אום אויפצוווייזען, ווי ניט אמת, ווי פאַלש עס איז די טענה פון יענע פיינד, יא, פיינד פון'ם אידישען טהעאטער, אז גאָרדין איז געווען דער אויפציגער זייל פון דער אידישער ביהנע, און אזוי גיך ווי ער איז גע־שטאָרבען, אזוי באלד זיינען די אקטיאָרען גע־בליעבען אָהן פּיעסען, אהן ראָלען און נאָך דער אידישער ביהנע! די דאָזיגע טענה איז אזוי אונגערעכט צו די אנדערע שרייבער, וואס האָבען זייערע בעסטע יאָהרען אָפּגעגעבען צו דער אידישער ביהנע און צו דער בעסערער פּיעסע, איז אזוי שעדליך פּיר די ווייטערע ענטוויקלונג פון דעם אידישען טהעאטער בכלל, דאָס דער שרייבער פון די דאָזיגע צייטען האלט זיך פּיר בערעכטיגט, נייז, האלט פיר זיין חוב, אריינצו־ברייננען אין דעם דאָזיגען ארטיקעל געוויסע פאקטען אפילו פון פערזענלי־כען כאראקטער, אום אויפצוווייזען, ווי פאלש און אונגערעכט איז די טענה, אז דער אידישער טהעאטער געהט אונטער, וויי־ל נאָרדין איז ניטא, וויי־ל עם זיינען ניטא קיין גוטע פּיעסען און ראָלען פיר אונזער אקטיאָרען...

ה' י. אדלער'ס בריף לויטעט אזוי:

„האָטעל ארלינגטאָן. ריטשפיעלד, ספרינגפ. יולי 22, 1904.

פּיעל גענהרטער ה' קאָברין!

פּיעל דאַנק פיר די ענהרע, וואס איהר האָט מיך און מיין פרוי אין זינען געהאַט ביים שרייבען פון אייער נייער דראמא. זאָל שוין דער אויבערשטער רחמנות האָבען, איך זאָל ש ו י ן ה א ָ ב ע ן א ר א ָ ל ע, א י ך ז א ָ ל ק ע־נען אי ך ר ע כ ע נ ע ן פ י ר מ י י ן מ ל ך ה מ ש י ח. און אפשר וועט איהר מיט מיר קענען עקזיסטירען, וויי־ל איהר זייט א נערוועזער ציימבעל אויף א ביסעל... אז איהר וועט זיך האלטען אבער מיט מיר, וועט איהר איינזעהן, אז צו זיין צוגעבונדען צו אין אר־טיסט, קאָן דאָס פערפאַסטע, אויב עס האָט נור א גוטען סוזשעט, האָבען א צעהן־פאַבען וועדטה. שאדע נור, וואס האָבעגדיג אזא גרויסען טא־לאַנט צו שילדערען און מאהלען כאראקטערען, זיינט איהר אזוי אויפגערעגט און מאכט פעה־לער..." א. ז. וו.

פון דעם דאָזיגען בריף קאָנט איהר זעהן, אז וען גאָרדין האָט נאָך געלעבט, האָט אפילו ה' י. אדלער אליין אויך געזוכט א שרייבער, וועלכען ער זאל קאָנען רעכענען פיר זיין „מלך־משיח", האָט אפילו ה' י. אדלער אליין אויך געהאלטען, אז נאָך אנדערע שרייבער, חוץ גאָר־דינ'ען, האָבען „טאלאַנט צו שילדערען און מאה־לען כאראקטערען"... און פון דעם קאָנט איהר אויך זעהן, וואס פאר א בלאָף עס איז די טענה פון יענע, אז מיט גאָרדינ'ס טויט זיינען גע־שטאָרבען אי די בעסערע פּיעסען, אי די גוטע ראָלען...

דער דאָזיגער בלאָף וועט נאָך קלעהרער ווערען, וען מיר וועלען צוגעהן צו דער טענה פון די טהעאטער־מענעדזשערס, אז זיי שטעלען ניט אויף קיין גוטע פּיעסען, וויי־ל זיי זיינען נישטא... אז זיי וואָלטען כל הגלד געצאָהלט פיר א גוטער פּיעסע...

לאָמיר א קוק טהאָן, אויב דאָס איז אמת: עס איז פאראן א בעקאנטע פּיעסע „יאנ־

קעל בויל׳ע", וועלכע איז מיט עטליכע יאהר צו־ריק געדרוקט געווען אין „אידישען קעמפפער" אונטער׳ן נאמען „דער נאטור־מענש". נאר ניט קיין שלעכטע פיעסע, ווי לייט זאגען, אם וועניג־סטענס ניט קיין ערגערע ווי 90 פראצענט פון די בעסערע פיעסען, וואם זיינען געשטעלט גע־ווארען אויף דער אידישער ביהנע. די דאזיגע פיעסע איז מיט עטליכע יאהרען צוריק געהאט פערקויפט געווארען צו א אידישען טהעאטער, און זי האט שוין געוואלט אויפגעשטעלט ווערען אויך, אבער זי איז אזוי „צוגעפיקסט" געווארען, דאם איהר פערפאסער, וועלכער, ווי ה׳ י. אדלער דריקט זיך אוים, איז „א נערוועזער צימבעל אויף א ביסעל", האט דעם טהעאטער בעסער צוריקגעקעהרט דאם געלד, וואם ער האט פאר איהר געקראגען, אבי ארויסצוראטעווען זי מיט גאנצע ביינער... די דאזיגע פיעסע האט ה׳ ר. שילדקרויט אויך געלעזען און וואלט חשק גע־האט זי אויפצופיהרען, אבער די מאכטהאבענדע פונ׳ם טהעאטער רעכענען מסתמא, אז פאר דעם גרויסען שילדקרויט פאסט בעסער צו שפיעלען א פיעסע פון א מיוזיק־האלל, איידער „יאנקעל־בויל׳ע" !...

דאם שפיעלען פון שילדקרויט׳ן האט אזא טיעפען איינדרוק געמאכט אויף דעם שרייבער פון די דאזיגע צייל׳ען, דאם ער איז א לאנגע צייט ארומגענאנגען און ג׳חלומ׳ט פון א פיע־סע פיר דעם גרויסען קינסטלער. ער האט אזא פיעסע אנגעשריעבען, א מאדערנע פיעסע, מיט א גרויסען סוזשעט, מיט א גרויסער ראלע... די פיעסע האט שטארק אויסגענומען ביי שילד־קרויט׳ן, ער וואלט זהער געוואלט זיך ווייזען אין איהר; אבער דאם, וואם שילדקרויט׳ן, דעם ארטיסט, וואם דארף אין איהר שפיעלען, איז זי געפעהלען, איז נאך ניט געגנג. זי דארף א פריהער געפעהלען ווערען די אנדערע, וואם דארפען אין איהר ניט שפיעלען... די איגענע פיעסע איז געלעזען געוואָרען פיר ה׳ י. אדלער׳ן. זי איז איהם אויך שטארק געפעהלען געוואָרען. א גרויסע ראלע, זהער א גרויסע, — האט ער זיך אויסגעדריקט — די גרעסטע, וואם איך האב וועז געהאט... נו?... זיינען דאך אבער די אידישע פערפאסערס אויך ניט קיין מלאכים, וואם קענען לעבען אהן עסען, דארף מען דאך זיי בעצאהלען, איז... נו!....

אט אזוי זוכט מען, אט אזוי ווייל מען גוטע פיעסען אויף דער אידישער ביהנע!

דער אמת איז: מען ווייל ניט קיין גוטע פיעסען, די אידישע טהעאטער־מענעדזשערס, די אידישע אקטיארען זוכען פיר זיך שונד אוז נור שונד. די אידישע פיעסען־שרייבער קענען נור דאן עקזיסטירען אויף דער אידישער ביהנע, וועז זיי שרייבען שונד.

— איהר ווילט שרייבען ליטעראריש פיעסען — מאכט צו דעם שרייבער פון די דא־זיגע ציילען די טעג זיינער א בעקאנטער טהעא־טער־מענעדזשער — שרייבט פיר דעם פראגרע־סיוו דראמאטישען קלאב. מיר ווילען נור שונד־פיעסען!...

איך גלויב, אז נאך אנדערע פערפאסער פון אונזערע בעסערע דראמען וואלטען נאך גע־קענט צוגעבען אנדערע עהנליכע פאקטען פון זייער פערזענליכער ערפאהרונג מיט׳ן אידישען טהעאטער.

אט דאם איז דער אמת!

און נאך־אן אמת איז דא פיר די טהעא־טער־מענעדזשערס, וואם זיי, די גרויסע קעפ, פיהלען נאך ניט, אבער וואלכען זיי וועלען דער־פיהלען גאר אין א גאנץ קורצער צייט, אז מיט דעם, וואם זיי קויפען פיעסען, וואם זיינען גע־שפיעלט געווען אין די אידישע מיוזיק־האללס, גיבען זיי אליין צו, אז זייערע טהעאטערס זיינען ניט אויף איין האאר בעסער פון די מיוזיק־האללס. דאם קען נאך ערוועקען ביי זייערע בע־זוכער א חשק צו געהן זעהן די זעלבינע פיעסען פאר וועניגער געלד, צו הערען די אייגענע קופ־לעטען פון אינגערע שטימען, בייצואוואהנען די זעלבינע טענין פון שעהנערע און אינגערע מיידלאך... און וואר רעדט נאך, אז די בעסערע שריי־בער, וואם זיינען פערטריבען פון זייערע טהע־אטערס, וואו זיי האבען איבערגעלאזט אזוי פיעל קרעפטען, די בעסטע יאהרען זייערע, זאל־לען געצוואונגען ווערען אנצופאנגען צו שרייבען פיר די מוזיק־האללס — דאן קענען זיך נאך איבערקעהרען די יוצרות: די מיוזיק־האללס זאל־לען ווערען טהעאטערס, און די טהעאטערס זאל־לען ווערען מיוזיק־האללס...

אברהם רייזען.

פון דער ליטא.

(פראגמענט).

ס'שטעהט אין שטוב אַ גרויסער אויוועז,
ווי ער וואַלט זיך וועלען רייצען,
אוז די אר'מע באַלעבאַסטע
האַלט איהם שטענדיג אין איין הייצען...

ס'איז אן אלטער בייזער אויוועז,
קוקט אזוי מיט צער אוז רוגז;
ס'וויל אויך נאַפּט אין איהם ניט ברענען —
אימער שטעהט ער קאַלט אוז ברוגז...

צעהנדליגם שוועב'לעך אויסגעריבען,
אַנגעלעגט די בעסטע קאַרע —
ער פערלעשט אַלץ מיט זיין אַטהעם,
ווי געשאַדט וואַלט איהם עין־הרע...

אוז עם העלפען קיינע סגולות:
ס'שפּארט דער רויך אלץ אונגעהייער
אוז די אַרימע — זי שטיקט זיך
אוז עם זעהט זיך קיין פונק פייער...

הויבט זי אָן דעם מוליער שילטען —
(יענער איז שוין לאַנג געשטאַרבען) —
טראַגט זיך אָן דער מאַן פוז דאַוונען,
פאַלט ער גלייך איהר פאַר אַ קרבן...

לויפט ער וויעדער אין בית־מדרש
— דאַרט איז רוהיג, דאַרט איז וואַרעם —
כאפּען צו זיין טהייל די קינדער
אוז זי וויים ניט פוז דערבאַרעם.

אוז דאַם האַלץ וויל אַלץ ניט ברענען
ביי דער אַר'מער קראַנקער מאַמען,
דאַך אין האַרץ איהר ברענט א גהינם.
אַזש די דאַרע באַקען פלאַמען...

דר. מ. לאַנדא.

די אייביג־וואַנדערענדע מענשהייט...

דער 20־יאָהריגער יובילעאום פוז „צוקונפט" איז, אהן איבערטרייבונגען, א געוויסער וועג־דונגם־פונקט אין דער ענטוויקלונג פוז דעם פארטגעשריטענעם טהייל פוז אונזער פּלאַנעט, אם וועניגסטענס אין אונזער נייער היים, אין אמעריקא.

20 יאָהר זיינען ניט קיין גרויסער פעריאָד אין דער געשיכטע פוז א פּלאַנעט. אָבער די בעדייטונג פוז א צייט העננט אָב פוז די פאסירונגען, וועלכע קומען דאן פאָר, אוז פוז דיעזען שטאַנד־פונקט זיינען די לעצטע 20 יאָהר אינ'ם לעבען פוז דעם אידישען פּלאַנעט פוז גרויסער בעדייטונג, וויל זיי פאַלען אומגעפעהר צוזאמען מיט דער גאַנצער געשיכטע פוז דעם מזרח־אייראָפּעאישען יודענטהום אין אמעריקא.

עם איז איבעריג דאָ פאַנאַנדערצואוויקלען דעם קאָמפּליצירטען אינהאַלט פוז דעם לעבען פוז די ניי־איינגעוואַנדערטע אידען אין אמעריקא. אויף איין פונקט איז זיך אָבער וועדטה אָבצושטעלען.

אויף אזוי וויים וי דאם אידישע פּלאַנעט האָט אויף זיין לאַנגען היסטאָרישען וועג דורכ־

געטראָגען און ענטוויקעלט זיין קולטור־נאַציאָנאַלע פיזיאָנאָמיע, אויף אזוי ווייט האָט עס צו זיך קיין צווייטעם נישט, אלס א פאָלק, וועלכעם האָט זיך יערעם מאָל נעקענט צופאסען צו נייע אומשטענדן.

בלייבען לעבען קען נאָר דער, וועלכער קען זיך אימער און איבעראל צופאסען. און ניט קוקענדיג אויף די פעהיגקייט פון אידישען פאָלק, זיך צו צופאסען, האָט דאָך אמעריקא אין דיעזען הינזיכט געשטעלט פאר אונז אן אויסערגעווענליך שווערע אויפגאבע.

אין דעם יעצטיגען מאָמענט איז די אויפגאבע שוין מעהר אָדער וועניגער ערפילט גע־ווָארען, א גרויסער און שווערער טהייל פון דעם וועג איז דורכגעגאנגען געווָארען. פיר אונז, צייט־גענאָסען פון דיעזען פעריאָד אין דער אידישער געשיכטע, איז אונמעגליך ריכטיג אבצושעצען די גרויסקייט פון דיעזען מאָמענט. ער וועט אָבער, נאָך אונזער מיינונג נאָך, דאָרפען זיין אן עלעמענט פון בעוואונדערונג פיר די צוקונפטיגע דורות.

זיי וועלען זעהן, אז אומגעפעהר אין א פיערטעל יאָהר־הונדערט האָבען די איינגעוואַנדערטע אידישע מאָסען אין אמעריקא אויפגעהאלטען אין אייגעניש אן ארבייט, וועלכע האָט ביי אנדערע פעלקער גענומען מעהרערע מאָל אזוי פיעל צייט.

און נאָך א פונקט. פיר אונז איז געשטאַנען די פראגע ניט נאָר ווי אויפצוהאלטען פיעלעם, וואָס מיר האָבען מיט זיך געבראכט אין אמעריקא, נאָר אויך, ווי צו שאפען פיעלעם.

דער פאָלקס ערלויבט אונז ניט זיך אָבצושטעלען אויף דעם לעצטען פונקט. עס איז אויך פיעלייכט ניט וויכטיג פיר די לעזער פון „צוקונפט". זיי ווייסען גאנץ גוט, וואָס עס איז געווען דאָס לעבען פון זיי און פון דעם עלטערען דור אין פוילען, ליטא, גאליציען א. ד. גל. און וואָס פיר א נייעם אינהאלט דאָס האָט געדארפט אָננעהמען און האָט אָננעגנומען אין דעם אנגעזעהענסטען לאנד פון קאפיטאליזמום, דעמאקראטיע און פרייהייט.

די ענטוויקלונג פון אונזער היגען אידישען לעבען האָט געקראָגען אן אייגענארטיגעם אויסזעהען אויך דורך דעם שטענדיגען אויסטוויש מיט אונזער אלטער היימאטה, וואו גרויסע עגדערונגען זיינען פארגעקומען אין די לעצטע 15 יאָהר אויך דער אידישער גאס, ספעציעל אין רוסלאנד, מיט דעם ענטשטעהונג פון „בונד" און מיט דעם וואוקס פון דער בע־פריאונגם־בעוועגונג. טויזענדער און צעהנדליגע טויזענדער פון דיעזע „נייע מענשען" אויף דער אלטער אידישער גאס האָבען אריבערגעוואַנ־דערט צו אונז, און זיינען אלייז געווָארען א טהייל פון אונזערע אידישע קוואַרטאלען. אונ־טער אלע דיעזע קאָמפליצירטע אומשטענדען האָבען די אידיש־אמעריקאנישע מאָסען דאָך אויסגעארבייט געוויסע נייע פאָרמען פון לעבען און זיינען געווָארען א געוויסע סאָציאל־קולטור־רעלע מאכט. וואָס אנבעלאנגט ספעציעל אונזער רעלע אויף דעם נאָציאָנאלען געביעט, ווערט, דאכט אונז, אלס קלאָהרער און קלאָהרער דער פאקט, אז אויב דאָס אידישע פאלק דארף וועט ווייטער לעבען אלס א קולטורעלע אייג־הייט, וועט דיעזעם לאנד פיעל בייטראָגען צו דעם. מיט דער צייט וועלען פיעלייכט געשא־פען ווערען צווי גרויסע אידישע צענטרען — איינער אין מזרח־אייראָפּא, דער צווייטער — אין אונזער נייער היים, דעם מערב טהייל פון דער וועלט. וועלכע פון זיי וועט זיין בעדייטנ־דער, וועט ווייזען די צוקונפט. יעדענפאלס, וועל־לען שוין ניט בלייבען אין זייער גאנצער מאכט די ווערטער: „השמש ממזרח יופיע".

אין דער אנגעציגטער ארבייט פון די מזרח־אייראָפּאישע אידישע איינוואַנדערער איז די „צוקונפט" איינע פון די רעזולטאטען און אויך איינע פון די שעפענדע קרעפטען. מיט רעכט קענען מיר דאָרום זאגען, אז דער יו־בילעאום פון דיעזען זשורנאל איז אויך א גע־סער יובילעאום פון דעם פארטגעשריטענעם טייל פון די אידיש־אמעריקאנישע מאסען, עס איז א מאמענט, וועו דער ערשטער און די צווייטע דאָרפען דעם טאג פייערען, זייענדיג שטאלץ אייגער מיט דעם צווייטען.

און דיעזען יום טוב דערמאנען מיר זיך, נאטירליך, אין אונזערע וואַנדערונגען, און... מערקווירדיג! ניט אלייז א געפיהל פון אומעט און טרויער רופען זיי אין אונז ארויס, ספעציעל, וועו מיר בעטראכטען זיי אין דער ליכט פון דער גאנצער מענשליכער געשיכטע...

די וואונדערבארע לעגענדע פון דעם „וואנ־דערנדען יודע" איז די אמת'ע געשיכטע פון דער מענשהייט.

ניט אבער אהן א צווייפל, אחן א נוטץ, ווי דער פערשאלטענער אשמדאי, טראגט זי זיך ארום איבער דער וועלט, נאר אלם מעהר און מעהר נעהמט זי איין אין דיעזע וואנדערונגען די ערד, בעזעצט זי און געניסט זי.

דער לאנגער, לאנגער וועג, אויף וועלכען עם האט געוואנדערט די מענשהייט, איז אויך געווען דער וועג, וועלכען עס איז דורכגעגאנגען אונזער גאנצע ציוויליזאציאן אין איהר ענט־וויקלונג.

אויף דעם פריה־מארגען פון דער מענשלי־כער געשיכטע געהען אריבער פון איין פלאץ אויף דעם צווייטען דער ווילדער און נאכהער דער נאמאד, זייענדיג צו דעם געטריבען, נא־טירליך, ניט פון דער וואנדערלוסט.

און אויב ניט גאר אין דער ערשטער ארו־מערטרייבער־שטופע פון אונזער קולטור, האבען שוין, יעדענפאלם, דיעזע וואנדערער געמאכט פיעלע עראבערונגען אין דער צווייטער נאמא־דישער פעריאדע — עראבערונגען, וועלכע זיי־נען געווען די ערשטע טריט פון דער ציוויליזא־ציאן און זיינען געווען די ירושה פון די נעקסטע דורות.

דער וועג, אויף וועלכען עם מארשירט דער מענשליכער גייסט, איז בעדעקט, ווי אין דער לעגענדע פון דעם אייביג וואנדערענדען אידען, מיט די שפורען, וועלכע פערשווינדען קיינ־מאל ניט. ווער עם טרעט ארויף אויף דיעזען וועג, מוז בעמערקען טריט פון זיין פאר־גענגער.. שפעטער, וען אונזערע אור־אור עלטע־רען פאנגען זיך אן אויף שטענדיג צו בעזעצען אויף געווויסע פלעצער און ווערען מעהר אדער וועניגער פערבונדען מיט זייער ערד, פאסירט דאך פיעל מאל, אז אלע איינוואהנער פון א גע־וויסען פלאץ, אדער א בעדייטענדער טייל פון זיי, פערלאזען זייער היים, און מאכען פיר זיך א נייע היים. די אוראלטע געשיכטע פון מיטעל און קליין אזיען ענטהאלט אין זיך פיעלע אזעל־כע בייספיעלע. און מעהר פון דעם. עס ווערט דאך אנגענומען, אז כמעט די גאנצע מענש־הייט האט געהאט אן אלגעמיינעם אורשפרונג פון אזיען. און ווי אלגעמיין עם איז זיין עטני־שע אבשטאמונג, אזוי איז אויך זיין שפראך פון אלגעמיינער אבשטאמונג, סון סאנסקריט און זענדען.

וועז איהר נעהמט ווייטער די שטופע פון דער מענשליכער קולטור, וועלכע איז שוין געשרי־עבענע געשיכטע, וועז עס זיינען שוין ענטשטא־נען ארגאניזירטע געזעלשאפטליכע פארמען פון לעבען, פעסטע מלוכות א. ז. ו. זעהען מיר וויע־דער א מאל, ווי גאנצע גרופען מענשען פער־לאזען זייער היים, און בעזעצען זיך אין „דער פרעמד". דיעזע קאלאניזאציאנס־ארבייט פילט אן די גאנצע געשיכטע פון דעם אלטערטהום.

וועה איז דעם לאנד, וועלכעם טהוט דאס ניט, ווי מיר קענען זעהען פון דעם בייספיעל פון אינדיען, און ספעציעל כינא, וועלכע האבען זיך פיר א לאנגע צייט אבגעטיילט פון דער גאנצער איבריגער וועלט.

וויכטיג איז צו בעמערקען, אז די אויס־וואנדערער זיינען כמעט אימער געבליעבען פאר־ליטיש און קולטורל פערבונדען מיט זייער מוטערלאנד (מעטראפאליע). דאס איז ריכטיג ניט נאר אין די אלבווואוסטע פעלע פון די פיעלע פיניקישע, גריכישע, אידישע קאלאניעס, ווי אויך אין די קאלאניעס פון דעם אלטען רוים, בעפאר ער האט ערראבערט די וועלט־מאכט.

די אנגעווויזענע פערבינדונג מיט דעם לאנד פון זיי־ער היסטארישער אבשטאמונג בעמערקט זיך ביי אלע אויסוואנדערער אין אלטערטהום, זאגאר אין פיעל פריהעריגע היסטארישע מא־מענטען, ווי די אויבענאנגעוויזענע.

די קאלאניסטען פערשפריטען־זייער קול־טור אין זייער נייער היים, די לעצטע פון איהר זייט ווירקט נאטירליכערווייזע אויף די אייג־וואנדערער. די קאלאניסטען בעקענען זייער אל־טעם פאטערלאנד מיט זיערע נייע גייסטיגע ערראבערונגען. אין דעם פאל, וועז די איינוואנ־דערער, בעסער געזאגט די ערראבערער, פער־נעהמען אין גאנצען א געוויסע לאנד, ווערען די הערשער איבער אייהם, בינדען זיי אויף מיים־טענטיילם צוזאמען די קולטור פון דער נייער היים מיט דער אלטער. אן אינטערעסאנטען בייי־שפיעל אין דיעזען הינזיכט גיט אונז דאס אל־טערטהום אין דעם פאל מיט גריעבענלאנד און עגיפטען. די גריכישע קאלאניסטען אין עגיפטען האבען געהאט א גרויסע ווירקונג אויף די עגיפ־טיאנער און פערקעהרט, די גריכען האבען פיע־לעם גע־ערנט פון דעם אלטען עגיפטען. וועז

אין דער צייט פון די פּטאָמעען ווערען די גריכען די הערשער פון מצרים, ווערט געשאַפען אַ נייע קולטור — פון דער געגענזייטיגער ווירקונג פון די צוויי דערמאָהנטע ציוויליזירטע פעלקער פון אלטערטהום.

וואָס מעהר איהר טראַכט זיך אריין אין דער געשיכטע פון די מענשען־וואַנדערונגען, אַלס העבער שאַצט איהר אַב זייער ראַליע אין דער ענטוויקלונג פון ציוויליזאַציאָן. וועלן מיר זאָלען זיך קענען אויף אַן אויפגענבליק פּאַרשטעלען די מענשליכע געשיכטע אָהן וואַנדערונגען, דאַן וואָלט פיר אונז קלאָר געווארען, אז די קולטור, וועלכע איז ענשטאַנען ביי די ערשטע ציוויליזירטע פעלקער, וואָלט שוין געווען אין גאַנצען אונטערגעגאַנגען, ניט לאָזענדיג אפילו געוויסע שפורען, אדער, אין בעסטען פאַל, וואָלט די מענשהייט שטאַרק רעגרעסירט אין פערגליך מיט די ערשטע ציוויליזירטע פעלקער. וועלן איהר נעהמט די אוראַלטע געשיכטע פון קליין־אזיען, פון דעם אראַבישען האַלב אינזל, פון צפון־אפריקא, זעהט איהר, ווי פיעל מאַל ווידערהאָלט זיך דיזעלבע ערשיינונג... נעמליך, דיזעוע נאָר וואָס דערמאָהנטע טיילען פון דער וועלט זיינען געווען „דאָס וויעגעל“ פון דער מענשליכער קולטור. דאָרט, אין דעם זאָגענאַנטען פּעריאָד פון „די טייכען־ציוויליזאציאָן“ אין די לענדער, וועלכע זיינען געלעגען נעבען די גרויסע טייכען נילום, טיגר און פרת, זיינען אין לויף פון יאָהרהונדערטע און פיעלייכט יאָהרטויזענדע עכטשטאַנען און אויסגעוואַקסען בעדייטענדע ציוויליזאַציאָנען, פיעלע פון די גרעסטע גייסטיגע אוצרות זיינען געשאַפען געוואָרען, און מיט דער צייט ווערען דיעזע מלוכות, געזעלשאפטען צופאַלען. פון מיטעל־אזיען קומען אן קריעגעריש, ווייניג קולטורעלע פעלקער, פערנעהמען דעם פלאַץ פון די פריהערדיגע הערשער און איינוואָהנער, די איינוואַנדערענדע מחנות נעהמען אן די קולטור פון די בעזיגטע, פערהיטען אויף אזא אופן די וועלט פון גייסטיגער פינסטערניס, און אפטמאל עכטוויקלען זיי נאָך ווייטער די אנגענומענע ציוויליזאציאָן.

פערשוואונדען איז די רייכע צור, דאָס ענגלאנד פון דעם אלטערטהום, נאָך אַ גלענצענדען פעריאָד פון איהר געשיכטע, און אנדערע האַבען פערנומען איהר פלאַץ. די ליכט, וועלכע דיעזעם פאלק האָט אנגעצונדען, איז ניט אויסגעלאשען געוואָרען; דאָס זעלבע האָט פאסירט מיט דעם רוישיגען ננוה און מיט דעם רייכען בבל א. א. וו.. זיי זיינען אונטערגעגאנגען צו יענער צייט פאָליטיש, אבער זיי האָבען איבערגעלאָזען א שפור פון זייער טהעטיגקייט אין דער קולטור געשיכטע.

די גריכישע מלוכה פון דעם אלטערטהום איז אונטערגעגאנגען, אבער ניט די גריכישע ציוויליזאציאָן. אייניגע לענדער און קולטור־צענטרען פון אלטערטהום זיינען מעהרערע מאל אויפגעבילדעט געוואָרען דורך איינוואַנדערערע, יעדעם מאל מיט א נייעם גלאנץ. דאָס האָט פאסירט מיט עגיפטען, ספעציעל מיט דער שטאָדט אלעקסאַנדריע, מיט דעם אלטען רוים און מיט גאנץ איטאליען א. ז. וו. אין צייטען, נעהענטערע צו אונז, זעהען מיר דאָס זעלבע אין שפאַניען פאר און נאָך דער אינוואַנדערונג פון די סאראצינען און די אידען אין דעם 7טען און 8טען יאָהרהונדערט פון דער קריסטליכער צייטרעכנונג.

וועלן מיט דער צייט האָבען נייע אומשטענדען געשאפען די קולטור, וועלכע איז בעוואוסט מיט דעם נאָמען: „דער פּעריאָד פון די ים'ן ציוויליזאציאָן“, אין לענדער, וועלכע ליגען נעבען די ימים פון איראָפּא און טייל־וויז פון אזיען, וועלכע די אלטע קולטור־צענטרען אזוי ווי אבגעשטאָרבען. אייניגע פון זיי געפינען זיך אין אזא צושטאַנד זאגאר אין דיעזען מאָמענט. די מענשהייט האָט אין גרויסע מאסען אריבערגעוואַנדערט נאָך איראָפּא.

מיר לאָזען דורך פיעלע יאָהרהונדערטע, און שטעלען זיך אַב ביים געבורט פון דער גרויסער רוימישער מלוכה. איהרע בירגער פערשפרייטען זיך איבער דער גאנצער אלטער וועלט, וועלכע וועהרט מיט דער צייט אונטערטהעניג צו רוים. א טיפען שפור האָט איבערגעלאָזען אויף דיעזער ציוויליזאציאָן דיעזע אויסוואַנדערונג פון דעם אפענינישען האַלב אינזל, די שטונדע פון רוים איז אויך געשלאָגען, ער צוטיילט דעם שיקזאל פון די גרויפּע אלטע מלוכות, ווי אשור, בבל, מצרים, פערסיען, גריעכענלאַנד. אין דעם פינפטען יאָהרהונדערט פון דער נייער ערא

פאנגט זיך אן די זאגענאנטע „גרויסע פעלקער וואנדערונג".

די אלטע רוימישע מלוכה ווערט פערנומען פון די ניי־אנגעקומענע גערמאנישע פעלקער. פון טייך פרת ביז דעם רהיין ווערט די עטנאגראפישע און פאליטישע קארטע פיעלע און פיעלע מאל געענדערט. אין דיעזען פראצעס, וועלכער דויערט מעהר אלס פינף יאהרהונדערטע, ווערט געלייגט דער פונדאמענט פון דער היינטיגער אייראפעאישער קולטור. רוים איז געפאלען פאליטיש. ער האט אבער בעזיצט קולטערעל די אנגעקומענע בארבארען, ער האט פיעל בעאיינפלוסט זייער וויטערדיגע גייסטיגע ענטוויקלונג.

אין דעם 7טען און אין דעם 8טען יאהרהונדערט וואנדערען נאך שפאניען די מאוורען, זיי שטרעמען איבער די פירענעען נאך פראנקרייך און וויטער. צוזאמען מיט זיי קומען די אידען. א גאנץ נייע גרויסע קולטור ווערט געשאפען מיט דיעזער אימיגראציאן נאך אייראפא. געדרענגט פון די אראבער וואנדערען אוים די גריעבען פון קליין־אזיען און אפריקא נאך דעם אפענינישען האלב אינזעל. דיעזע אימיגראציאן ווערט שפיעלען א בעדייטענדע ראלע אין דער וויטערדיגער עשיכטע. זי האט פיעל בייגעטראגען פיר די עפאכען פון רענעסאנס און הומאניזמוס.

גיך קומען די קרייצציגע. געבוירען פון רעליגיעזען פאנאטיזמוס און מענשען־האס, האבען זיי אם ענדע געבראכט רעוולטאטען, וועלכע זיינען גאנץ אונערוואַרטעט פיר די, וועלכע האבען געפרעדיגט דיעזע ווילדע „הייליגע" מלחמות. די קרייצציגע האבען אבגעשפיעלט אין דער גישיכטע א גרויסע קולטורעלע ראלע. פיר די פערגאסענע בלוט פון די מחמד'נער און פיר די טויזענדע אידישע לעבענס, וועלכע זיינען אומגעבראכט געוואָרען אין יענעם פריאד, ווען האט זיך געצויגען צוויי יאהרהונדערט, איז ענומען געוואָרען נקמה פון דעם קריסטענטום. ער האט געקראגען א שטארקען קלאפ דורך דער פערשפרייטונג פון ליכט און פרייען געדאנק, ווען ער איז געקומען אין א לאנגער בערירונג מיט דער אידיש־מחמדנישער וועלט, מיט דעם פאזיטיוון געדאנק. יענער פריאד פון דער אידישער קולטור איז ארבישער אין שפאניען, ווי אויך די ראלע, וועלכע דיעזע קולטור האט געשפיעלט אין דער מיטעל־אלטערישער אירופא, איז אזוי בעקאנט, אז עס איז ניט כדאי איבער דעם צו פערליערען פיעל ווערטער.

עס איז קיין צוויפעל ניט, אז די אלע גרויסע ווייטערדיגע רעפארמען אין קריסטענטום, ווי די דייטשע רעפארמאציאן, קאלוויניזם א. ז. ו. האבען זעהר פיעל צו פערדאנקען דער ווירקונג פון דער אידיש־מחמדנישער קולטור אויף אירופא. אויף דעם וואוקס פון פרייען געדאנק אויף דעם פאליטישען געביעט האבען אויך פיעל געווירקט די מאוורען, אידען און די גריעבען, וועלכע זיינען געלאפען פון קליין־אזיען אויף דעם אפפענינישען האלב אינזעל.

אונגעפעהר אין דערזעלבער צייט האבען זיך די צפון־אייראפעאישע פעלקער ארונטערגעלאזט ניעדריגער צו דרום. גרויסע מענשען־וואנדערונגען זיינען דאן אויך פארגעקומען אין די יעצטיגע סלאווישע לענדער. דאן טאקי פאנגען אן ארויפצוטרעטען אויף דער ביהנע פון דער וועלט־גישיכטע די יעצטיגע סלאווישע פעלקער.

מיט דער ענטדעקונג פון אמעריקא פאנגט זיך אן א נייע פעלקער־וואנדערונג. די גרויסע ציוויליזאטאריש ראלע וואס דיעזע ענטדעקונג האט געהאט, איז א אונשטרייטבארער פאקט.

די אייביגע וואנדערונגען פון דעם אידישען פאלק זיינען אונזערע לעזער מעהר, אדער וועניגער בעוואוסט. ניט קיין נייעס איז אויף פיר זיי דער פאקט, אז די צושפרייטונג פון אידען איבער דער וועלט, האט זיך אנגעהויבען פיעל פרי־הער פון חורבן בית שני. פון דעם מאמענט, וואס אידען זיינען געוואָרען סוחרים, האבען זיי זיך פערשפרייט איבעראל, וואו מען האט זיי אריינגעלאזען. ווי בעוואוסט, זיינען וויט ניט אלע אידען אוועק פון גלות בבל צוריק קיין פאלעסטינא, ווען דאס איז זיי ערלויבט געוואָרען. א גרויסער צאהל אידען האבען געלעבט אין אלע בעדייטענדע האנדלס צענטרען פון דעם אלטערטהום. אין איין צייט איז די אידישע קהלה אין אלכסנדריא געווען ניט קלענער ווי אין ירושלים. א גאנצער מיליאן אידען האט געלעבט אין צפון־אפריקא. ניט וועניגער האבען די אידען עמיגרירט, ווען עס איז נאר געווען מעגליך, אין דער מיטעלאלטער. די אידען, אלס א האנדלס־פאלק, זיינען אימער וועניגער געווען צוגעבונדען צו א

פֿלאץ, ווי אַנדערע פֿעלקער. אז די אידען האָבען פּיעלעס געוואונען אין זייערע וואנדערונגען, קען ניט זיין קיין צוויפֿעל. (מיר לאָזען אוים, נאטירלעך, די פּעלע, וועלכע זיי זיינען געווען געצוואונגען אויסצואוואנדערען פון א לאנד דורך פֿערפֿאלגונגען, אדער וועלכע מען האָט זיי פּשוט ארויסגעטריבען.)

אין אונזער לעצטער גרויסער וואנדערונג זיינען מיר געקומען מיט פּיעלע אנדערע פֿעלקער צו א גרויסען, נייעם לאנד, א לאנד, צו וועלכען קיין צווייטעס עהנלייכעס קען מען פּיעלייכט ניט געפינען אין דער גאנצער געשיכטע. יעדע פון די היגע נאציאנאליטעטען האָט געשפּיעלט א בעזונדערע ספּעציעלע ראָלע אין דעם אויפּבויען פון דעם אמעריקאנער לעבען. אין אנפאנג האָט זאגאר יעדע נאציאנאליטעט פערנומען, בעזיעגט און בעארבייט א בעזונדערע שטיק לאנד, א גרויסע טהייל — די האָלענדער, אן אנדערע — די ענגלענדער, א צווייטע — די שפּאניער, א דריטע — די פראנצויזען א. ז. וו. שפּעטער, וועו דאָס לאנד האָט זיך אין אזא טהעטיגקייט מעהר ניט גענוטיגט, האָבען אלע צוזאמען אנגעפאנגען צו שאפען אן אלגעמיינעס לעבען, אן אלגעמיינע קולטור א. ד. גל., ניט פערלייערנדיג אין גאנצען זייערע נאציאנאלע אייגענטימליכקייטען, וואָס עס זאָלען ניט זאגען די אמעריקאנער שא־וויניסטען.

די אנדערע, ניט קאווקאזישע ראסען, וועלכע וואהנען אין אמעריקא, זיינען ניט אבגעשטאַנען פון דער אלגעמיינער ארבייט.

אז די נעגרען מעגען זיך דאָ רעכענען פיר פולע בעלי בתים איז שוין אבגערעדט. און גראָדע אויך אזוי די כינעזער, צום ביישפּיעל; זיי האָבען אויסגעטריקענט די בלאָטעס ארום די ברעגעס פון גרויסען אקעאן, און זיי האָבען מיט גרויסער מי אויפּגעהויבען קענען לייגען די גרויסע פאסיפיק ראוד. זיי האָבען פערפאלקאמט די גערטנערייא. א. ו.

צווישען די גאָר נייע איינוואנדערער גענינען זיך מיר, די אידען פון די מזרח־אירא־פּעאישע לענדער. האָבען מיר דאָ אויפּגעטהאָן א ספּעציעלע ארבייט? מיר אידען קענען ניט זיי קיין פּיאָנערען, וועלכע זאָלען פערנעהמען און בעזעצען נאָר ווילדע פּלעצער. אין דיזער הינזיכט האָבען מיר ניט געקענט טאָהן דאָס, וואָס עס טהוען נאָך יעצט די אייגוואנדערער פון צפון־אירא־פּא — נאָרוועגען, שוועדען א. ד. גל. זיי בעזעצען זיך אין דעם נאָך האָלבווילדען היגען צפון. מיר האָבען אבער דאָ ענטוויקעלט גאנצע נייע אינדוסטריען, וווי צום ביישפּיעל: די קלאָדהינג אידנדוסטריע, די פאברי־קאציאָן פון מעבעל און אנדערע. מיר האָבען געשפּיעלט די ראָלע פון פערמיטלער צווישען אמעריקא און די לענדער פון אונזער אויסוואנ־דערונג. מיר האָבען בייגעטראָגען צו דער ענט־וויקלונג פונ'ס אמעריקאנישען גייסטיגען לע־בען און פרייען נעדאנק, און צולעצט סאציא־ליזמום. מיר קענען ארויסשטעלען אן ארבייטער קלאָס, וועלכער איז ניט צווישען די לעצטע אין דער גרויסער ארמיי פון דער אמערי־קאנער ארבייטערשאפט.

מיט דעם וואוקס פון דיעזען לאנד וועט אונזער ראָלע דאָ אויך וואקסען; וועו עס וועט געעפענט ווערען דער פאנאמא קאנאל און דיע־זע לאנד וועט פערבינדען ענגערע בעציהונגען מיט די דרום־אמעריקאנישע רעפובליקען, וועט פיר די אידען מיט זייערע פייהיגקייטען פון אנפאסונג געעפענט ווערען א בריייטעס פעלד. דאָס זעלבע וועט אויך פיר אונז זיין אזיען.

דער פאנאמא קאנאל בריינגט אונז ארויף אויף דעם גראנק די ראָלע, וועלכע דיעזעס לאנד וועט דארפען שפּיעלען אין דער אלגעמיינער געשיכטע. שוין יעצט ווערט אמעריקא אלס מעהר און מעהר אנערקענט, אלס א גרויסע מאכט. שוין יעצט טרעטען איהר אפּ איהרע עלטערע אייראפּעאישע שוועסטער דעם ער־שטען פּלאץ אויף פּיעלע געביעטען פון לעבען, וווי צום ביישפּיעל אויף דעם געביעט פון פאלקס־בילדונג, טעכניק און ערפינדונגען א. ז. וו.

שוין יעצט לערנען זיך פון איהר פּיעלע אנדערע פעלקער.

מיט דער ערפענונג פון דעם פאנאמא־קא־נאל וועט זי שפּיעלען א גרויסע, פּיעלייכט די גרעסטע ראָלע אין דער ערוואכונג פון אזיען.

„...יעצט שטעהען מיר — זאגט א געוויסער אמעריקאנער שריפטשטעלער — מיט דער האנד אויבער די אויגען, איינקוקענדיג זיך ווייט אויבער דעם בלויען שטילען ים אין דער אור־אלטער הייטאטה, פון וועלכער מיר האָבען אלע ארויס־געוואנדערט לאנג, לאנג צוריק...“

דער גאנצער פערקעהר צווישען אייראָ־פּא און אזיען וועט וועלען דורך אמעריקא.

די אונבעזעצטע טיילען פון אזיען און פערשיעדענע אינזלען פון דעם שטילען אקעאן וועלען וועלכע שנעל פערנומען, דער צירקעל פון דעם גרויסען היסטאָרישען קרייז, וועלכער האט זיך אנגעפאנגען אין אזיען, געצויגען דורך אייראפא, דורך אמעריקא א. ז. וו., וועט פאלענדעט וועלכע וועדער אין אזיען. די מענשהייט וועט פערנעהמען די גאנצע ערד און וועט זיך צולעצט אברוהען פון איהרע אייביגע וואנדערונגען...

פרץ הירשביין.

פון מיין אלבאם.

(וואנדערער-טרוימען).

ס'איז בלויז א חלום געווען...

זומער פארנאכט, ערגעץ אין א שטילען, פער'כשופ'טען געגענד.

אט איז א בארג. גרינע גראז הילען דעם בארג איין, און דאס גראז איז מיט הימעל בלאהע בלימלאך געווענט. פון בארג ארויס וואקסען און שטעהען אויף דער וואך שלאנקע בירקען-בוימער און זייערע דינע, גרינע-בלעטערדיגע צווייגען זיינען אראבגעלאזען אויף אלע זייטען. איבער'ן בארג, אין הימעל, שווימט די זון צווישען קלאהרע וואלקענדלאך און זי נידערט אלין טיפער: זי קלייבט זיך צו פערגעהן — און דאס ליכט איהרם גיסט זיך אויף אלע ארום; פאלען די שטראהלען פון דער זון איבער די קעפ פון די בעלאקטע בירקען-בוימער, וועלכע די גרינע בלעטער ליכטיג און דורכזיכטיג און די פראסט-וויסע שטאמען — ראז וויי די הויט פון יונגע קינדער. פון די צווייגען גיסט זיך דאס ליכט אויפ'ן גראז; און צינדט זיך א בלימלע אן, לויכט עם און עם ווינקט צו זיינע בלומען-בריידערלאך אויף אלע זייטען.

און אויפ'ן שפיץ בארג שטעהען צוויי מלאכים; וויסע מלאכים. זילבער-לאקען דורכגעוועבט מיט זונען-שטראהלען דעקען זייערע קעפ צו און פאלען ביז איבער די אקסלען אראב. א קינדערשער ערנסט רוהט אויף זייערע געזיכטער און א פער'חלום'טער שמייכעל שוגעבט ארום די ליפען. און אין זייערע הימעל-בלאהע אויגען שפיעלט דער פייער פון דעם זונען-אונטערגאנג. איין מלאך שטעהט לייכט איבער איין הארפע געבויגען און פון צייט צו צייט בעוועגען זיינע לינקע טיגע, דורכזיכטיגע פינגער די סטרונעם און מעלאנכאלישע, אומעטיגע קלאנגען פליסען פון צוויישען די סטרונעם ארויס. און וועז דער ערשטער מלאך שפיעלט, וואכפט דער צווייטער בלומען אייניציגווייז: ער נעהמט די בלומען פון א קאָרב ארויס, וועלכע איז פון פרישע גרינע הדסים געפלאכטען און ער וואכפט זיי שטיל צו די פיס פון דעם ערשטען מלאך. און וועז ער האט די לעצטע בלום פון קאָרב ארויסגעווארפען, האט זיך ביי דעם ערשטען מלאך די הארפע פון האנד ארויסגעגליטשט און נעבען זיינע פיס געפאלען. א וווילע בלייבען זיי ביידע שטעהן, ווי פערצווייפעלט. און וועז די זון האט זיך ניעדריגער אראפגעלאזען און אויף זיי פון אלע זייטען מיט ליכט געפלייצט, האבען זיי זיך אויף א וווילע אין צוויי פייערדיגע אוגבעווענליכע געשטאלטען פערוואנדעלט, און וועז די זון האט גענומען אין גאנצען הינטער'ן בארג אראבניעדערגען, האבען זיך די צוויי לויטערע מלאכים אין איינעם מיט אלע ליכט-שטראהלען צוזאמענגעגאסען און אינאיינעם מיט אלע זונען-שטראהלען האבען זיי זיך געלאזען נאך דער זון אן מיט איהר אינאיינעם פערגאנגען... אינאיינעם מיט דער זון זיינען זיי פערגאנגען, און אויף זייער ארט זיינען געבליעבען שטעהן צוויי בלאס-וויסע בירקען-בוימער און אויף איין בוים איז איינזאם א וויסע הארפע געהאנגען...

פלוצלונג האבען זיך פון ערגעץ עטליכע פערשפעטיגטע שטראהלען ארויסגעשלייכט; פון צווישען די גרינע צווייגען האבען זיי זיך ארויס־געשלייכט און אויף די הארפען־סטרונעם גע־פאלען:

די סטרונעם האבען אליין פון זיך שפילען אנגעהויבען. און דאס שפילען האט מיט טרויער געקלונגען; מיט עלענד איז יעדער קלאנג גע־וען דורכגעוועבט. און וואס מעהר דונקעלער ס'איז ארום געוואקסען, האבען די הארפען־קלאנ־גען אלץ טרויעריגער געציטערט...

פלוצלונג האט זיך פון ערגעץ א ווינטעל דורכגעטראגען און צווישען די בוימער און גראז־זען איז א לייכטע בעוועגונג געוואקסען. און דער ווינד האט זיך אליין צווישען די הארפען־סטרו־נעם פערקליבען און די קלאנגען זיינען שטארקער געוואקסען, ברייטער געוואקסען, און זיי האבען אנ־געהויבען דעם גאנצען רוים אנצופילען;

מען האט געקענט מיינען, אז אויף אלע בוימער זיינען סטרונעם אנגעצויגען און אויף אלע סטרונעם שפיעלען געהיימניספולע פינגער פון אומבעמערקטע גייסטער...

און ארום ווערט אלץ פינסטערער און פינ־סטערער. יעדער בוים ווערט מיט א דונקעל־בלאהען שאטען פערשלייערט. א פחד כאפט די בוימער אן און איין בוים צום אנדערען הויבט זיך אן צו ציהען מיט זיינע זאנפטיגע צווייגען:

און זיי, די בוימער, ווילען זיך אין איינעם גיסען, דער פחד זאל זיי נישט פערכאפען...

פלוצלונג טראגט זיך א קלאנג פון א קיר־כען־גלאק פון שפיץ בארג אראפ, און א צווייטער וויעדער־קלאנג ענטפערט איהם פון טהאל ארויס. באלד ענטפערען פון אלע זייטען ארום נייע קלאנ־גען און וויעדער־קלאנגען. און די קירכען־קלאנגען שאלען און דאס שאלען איז טרויעריג; שמערצ־ליך אונרוהיג...

די קלאנגען ווערען וואס וויייטער אלץ מעכ־טיגער און מעכטיגער. זיי ווערען אפטער, ווי פון א בייזער האנד געטריבען, און איך שפיר, ווי די ערד הויבט אן צו ציטערען אונטער מיינע פיס, און די בוימער בויגען זיך אונטער דעם קלאנגען־לאסט...

און פון צווישען דעם דאזיגען ווילדען גע־פילדער פון די קירכען־קלאנגען הויבט זיך פלוצ־לונג אן ארויסצוטהיילען א ציטעריגע, קלעגליכע מעלאדיע. די מעלאדיע ציהט זיך פון שפיץ בארג אראב, ערגעץ פון צווישען די הארפען־סטרונעם, אויף וועלכע פערלאנגע און פערבלאנדזשעטע שטראהלען שפיעלען נאך...

און א געוואלטיגער חשק הויבט אן איבער מיר צו געוועלטיגען, און טרייבט מיך, איך זאל אויפ'ן בארג ארויפשטייגען, די הארפע פון דעם בוים אראבנעהמען. און צוריק מיט איהר אין טהאל אראבנידערען. — און זאלען זיך אויף אלע זייטען איהרע טרויעריגע קלאנגען גיסען, זאל זיך אויף רעכטס און אויף לינקס — אויף אלע זייטען איהר טרויער־מעלאדיע גיסען — זאל זיך פון דער ערד ביז צום הימעל איהרע שטילע און ציטריגע קלאנגען בעווענען...

איך פערגעס מיר אינגאנצען. מיט אן אויס־געהאלטענעם אטהעם שפריינ איך אלץ העכער און העכער אויפ'ן בארג ארויף — — — — — — — — נאר וועג איך האב צום שפיץ בארג דערגרייכט, האב איך אויף דעם ארט פון דער הארפע און די מלאכים — אן'אפענעם קבר גע־פונען, ביי וועלכען ס'איז עלענד מיין מוטער גע־זעסען, דער קאפ ניעדערגעשלאגען און האט אין דער שטיל געווייגט, געווייגט, און איהרע טרעה־רען זיינען אין דעם אפענעם קבר געפא־לען...

— — — — — — — — — — איך האב זיך שטיל און שטום צו איהר אראבגעלאזען, צו איהר אין די ארעמס געפאלען... און אלץ שטארקער און שטארקער האבען מיך איהרע מוטערליכע ארעמס געדריקט, און אלץ הייסער און הייסער זיינען איהרע טרעהרען געוואקרן.

איהרע טרעהרען האבען אויף מיין קאפ גערונען און מיין גאנצען וועזען אנגעצונדען.

אלץ שטארקער און שטארקער האבען מיך איהרע ארעמס געדריקט און אין איהרע הייסע טרעהרען האב איך זיך טרינקען אנגעהויבען...

— — — — — — — — — — — — — —

די קלאנגען ארום מיר זיינען מיט איין מאהל שטיל געוואקרן; זיך אבגעריסען, — און איך האב מיך אויפגעוואכט. — — — — — — — — — — — — עס הערשט די גרויסע נאכט ארום מיר און פון דער נאכט ארויס ווינקט צו מיר מיין אלטער און שווערער וועג.

א. י. נעטטער.*)

געדאַנקען וועגען זעלבסט־מאָרד

(צו פֿאול לאפארג'ס טויט).

אול לאַפאַרג מיט זיין פרוי זיינען בענאַנגען זעלבסט־מאָרד. דיעזע טרויעריגע בשורה, וואס איז אונז אָנגעקומען מיט א קורצע צייט צוריק, האָט געמאכט א שוועריגן אײנדרוק אויף אונז און אויף אַלע פרייהייטס־ליעבענדע, אויף אַלע פרייהייטס־קעמפֿער פון אַלע שאַטירונגען. עס איז נאָך גרויס דער וועהטאָג אין הארצען ביי אַלעמען, וועלכע ליעבענדע, טייערע מענשען, ווי די לאַפאַרגס, צוויי גרויסע ליכטער פון דער וועלט, ווערען אָבגעריסען פון אונז מיט א נאַטירליכען טויט, עס איז אָבער נאָך מעהר טרויעריגער און פיעל גרעסער דער וועהטאג אין הארצען, וועלכע דיעזע ווערען אָבגעריסען דורך זעלבסט־מאָרד. יא, דער טרויער איז זעהר גרויס איבער דעם פערלוסט פון אזעלכע מענשען, וואס זיינען ניט פיעל דאָ אויף דער וועלט, נאָך גרעסער אבער זיינען די שמערצען, וועלכע אזעלכע מענשען בעגעהען זעלבסט־מאָרד. עהרע זייער אנדענקען!

דיעזער טרויעריגער פאקט האָט מיך אָנגערעגט צו בעטראַכטען די אַלגעמיינע ערשיינונג פונ'ם זעלבסט־מאָרד. איך וויל עס ערקלעהרען נאָך מיין קורצען שכל און אָרימען פערשטאַנד, פיעלייכט וועט עס בריינגען עפעס נוצען פיר אזעלכע פון מיין שטאַנד.

זעלבסט־מאָרד ביי מענשען האָט פאַסירט שוין אין די גאר אַלטע צייטען. עס פאַסירט איצט פיעלייכט נאָך מעהר ווי אמאָל, וועט אויך וואהרשיינליך פאַסירען שפעטער, ווער וויים ווי לאַנג. דאַכט זיך, א גאנץ געווענליכע פאַסירונג, פון דעסטוועגען צו יעדער צייט, וועגן עס פאַסירט א זעלבסט־מאָרד, ווערט א נערודעָר, א טומעל אין שטעדטיל, ווי אין די רעליגיעזע קרייזען, אזוי אין די אַלגעמיינע געזעלשאפטליכע קרייזען, ווי צוויישען דעם כלל אזוי צוויישען דעם פרט. מען בעוואונדערט זיך, מען בעשולדיגט, מען פערטהיידיגט, מען לאכט, מען בעדויערט, מען אורטהיילט און מען פעראורטהיילט.

צוערשט קומט די רעליגיאָן. זי פערדאמט דעם זעלבסט־מערדער. זי נעהמט צו פון איהם אַלע מענשליכע רעכטע, אפילו די לעצטע ביסלע עולם־הבא, וואס זי האָט איהם פערשפראָכען, רויבט זי אויף אוועק פון איהם. מילא, די רעליגיאָן, נאָך איהר שטאַנדפונקט, איז פאַלקאָם גערעכט, זי האָט א טענה: „דו מענש, צולויעב דיר האָט גאָט בעשאפען די וועלט, דיך האָט ער בעשאפען אויף דער וועלט, דו זאָלסט לעבען א קורצע, בעשטימטע צייט, אָבער די צייט פון דיין לעבען מוזטו ליבען און דיינען גאָט, מוזטו איהם דאנקען אימער פיר אַלעס, סיי פיר גוטעס סיי פיר שלעכטעס, מוזט ערפילען אַלע זיינע

*) צוזאַמען מיט דיעזען אַרטיקעל האָט אונז דער וועטעראַן, געה. א. י. נעטטער, וועלכער האָט אָבגעגעבען אזוי פיעל יאָהרען פאר „די צוקונפט", צוגעשיקט פאָלגענדע בעגריסונג:

„די גרעסטע פרייד אין דער איצטיגער צייט פון מיין לעבען, איז די פרייד פון „די צוקונפט", וואָס זי האָט דערלעבט דעם 20סטען יאָהר פון איהר געבורט, די פרייד איז ביי מיר א דאָפּעלטע. ערשטענס: וואָס „די צוקונפט" אליין האָט דערלעבט איהר 20סטען יאָהר, וויל איך ווייס די ליידען און שמערצען, וואָס „די צוקונפט" האָט געהאָט אויסצושטעהן אין די צייט פון איהר לעבען. צווייטענס: אַז איך אליין האָב דאָס דערלעבט צו זעהען מיט מויע אויגען, וואָס דאָס האָב איך גאָר ניט ערוואַרטעט און ניט געהאָפט דאַרויף.

מיין בעסטער וואונש איז: דאָס „די צוקונפט" זאָל דערלעבען ביז די גליקליכע צוקונפט, — וועלכע אַלע פרייהייטס ליעבענדע און פראָגרעסיווע מענשען האָפען און ערווארטען, — וועט ווערען די געגענווארט פון די גאנצע מענשהייט.

דאָס איז דער וואונש פון אַ גרויזעזענעם אויערגעבענעם דיענער פון „די צוקונפט".

די רעד.

נעבאטען, מיט איין ווארט, דו מוזט זיין פערבונ־דען דיין גאנצען לעבען מיט גאט, וואס האט דיך בעשאפען, דערפאר וועט ער דיר געבען אל דאס גוטס, נאך דיין לעבען אויך יענער וועלט, קומסטו גאר און מאכסט א סוף צו דיין לעבען, פאר דער צייט, וואס גאט האט דיר בע־שטימט צו לעבען, ביזטו דאך א מורד במלכות, דער מלך פון דער וועלט, דערפאר ביזטו פער־דאמט, פערלירסט אלע מענשליכע רעכטע, מען וועט דיך בעגראבען אונטער א פארקאן און דיין פערמעגען אויך יענער וועלט וועט ווערען קאנ־פיסקירט".

נאך די רעליגיאן קומט אבער אויך די גע־זעלשאפט, זעלבסט־פערשטענדליך, די פערטרע־טער פון דער גענזעלשאפט, ד. ה., די רעגיערונג אדער דער שטאאט. דער שטאאט פערדאמט אויך דעם זעלבסט־מערדער און שטעמפעלט איהם אלס פערברעכער, נאר אזוי ווי נאכ'ן טויט קען מען דאך ניט בעשטראפען, פאסירט אבער אזא פאל: אז א מענש וויל ענדיגען זיין לעבען דורך זעלבסט־מארד, נאר דורך געווייסע אורזאכען איז געשטערט געווארען זיין אונטער־נעהמונג און ער איז גבלי־יעבען לעבען, לענט גלייך די רעגיערונג איהר האנד אויף איהם און ארעסטירט איהם אלס פערברעכער, מען שלעפט איהם צום גריכט פראצעסירט צו ווערען פאר זיין פערברעבען. אמת, די ריכטער מאכען ניט קיין גרויסען ווען פון דיעזע פראצעסען, מע־ליך דערפאר, וויל זיי פיהלען די אונגערעכ־טיגקייט פון דער רעגיערונג נעגען די פערזאן, דען וואס פאר א טענה האט זי, און מיט וואס פאר א רעכט דרינגט זי אריין אין דעם פרי־וואט־לעבען פון א פערזאן, וואס האט איהר קיין שלעכטעס ניט געטהאן און קיינעס ניט, אפילו זיך אליין אויך ניט, דען פיר זיך טהוט יעדער מענש געווים דאס, וואס ער דענקט עס איז אם בעסטען פיר איהם? דער לעבען איז ביי דעם מענשען זעהר טהייער, אלעס וואס דער מענש האט און פערמאגט, קען ער אווען־קגעבען פיר זיין לעבען, היינט, אז מיר זעהען א מענשען, וואס וויל מאכען א ענדע צו זיין לעבען פאר דער צייט, קען מען שוין נאנץ גוט בעגרייפען, וואס פאר א ווערטה עס האט געהאט דער לעבען פון דיעזען מענשען, ווי פינסטער און ביטער איז דער לעבען פון דעם יעניגען, וואס בייט אויס זיין לעבען אויף טויט. ווען די גענזעלשאפט, ד"ה איהר רעגיערונג, וואלט אפילו גענזארגט פיר די איינצעלנע פערזאן, ד. ה. זי וואלט געהאט די פפליכט צו פערזארגען יעדען איינעם מיט וועל־כע עס איז בעשעפטיגונג אדער ארבייט, אום ער זאל ניט דארפען ליידען און קעמפפען פיר זיין עקזיסטענץ איינער אליין, געגען דעם שטארקערען פון איהם, וועלבער פערשלינגט איהם, אפילו דאן וואלט אויך די גענזעלשאפט קיין רעכט ניט געהאט אויף דעם לעבען פון דעם איינצעלנעם, וויל דער איינצעלנער קען טענה'ן: אמת, דו זארגסט פיר מיין לעבען און דערפאר בין איך מחויב צו דיענען דיר כל זמן איך לעב, איך מוז ארבייטען און זארגען פיר די גענזעל־שאפט, וויל זי זארגט פיר מיר און שיצט מיך, וועז איך זאג אבער, אז איך וויל מעהר ניט דעם שוץ פון דער גענזעלשאפט און וויל מעהר ניט זי זאל זארגען פאר מיר, וויל איך וויל מעהר ניט לעבען, טא וואס פאר א טענה קען האבען די גענזעלשאפט אויף יענע פערזאן, וואס פאר א רעכט האט זי און וויי קען זי גאר צווינגען יענעם צו לעבען וועז ער וויל ניט? דארום וויל זי קען ניט און האט קיין רעכט ניט צו צווינגען איינעם צו לעבען, האט זי אויך קיין רעכט ניט צו פראצעסירען און בעשטראפען דעם יעניגען, וועלבער וויל בעגעהן זעלבסט־מארד און עס ג־לינגט איהם ניט.

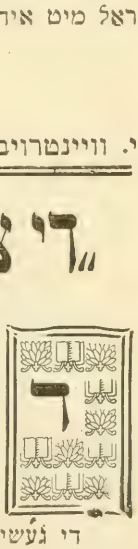
דאס איז אלין גערעדט פון אזא גענזעל־שאפט, וואס עקזיסטירט נאך ניט, וואס זאלען מיר אבער רעידען פון אונזער עקזיסטירענדע גענזעלשאפט? עס איז נאך ניט גענוג, וואס זי זארגט ניט פיר דעם איינצעלנעם, וואס זי שיצט ניט דעם שוואכען, פערקאהרט, זי טרייבט דעם איינצעלנעם צו זעלבסטמארד; דער זעלבסטמער־דער האט קיין שולד ניט אין דעם, שולדיג איז די גענזעלשאפט און זי דארף אנגעקלאגט ווערען פאר דיעזען פערברעכען, און ניט פיר דיעזען אליין, נאר פיר די מאהרסטע אנדערע פערברע־כענס פון אינדיווידיאומען איז פראנטווארט־ליך נור די גענזעלשאפט מיט איהר שטאאט, מיט איהר סיטעם, וועלכע איז געבוירן אויף די אלטע פערשימעלטע און פערדארבענע מאראל, פערפאסט אין די אלטע בארבארישע צייטען, אויף די אונצאהליגע גענצען פון די אלטע און פון די מאדערנע בארבארען אין אונזער צייט. דיעזע פערפלוכטע ארדנונג טרייבט דעם אינ־דיווידואום אין די שרעקליכסטע אונגליקען און צו די שוידערליכסטע פערברעכען. פאקטען דארף מען ניט זוכען, מיר האבען זיי אויף יעדען

שריט און טריט. וועמען עס איז ניט גענוג די פאקטען, וואס מען זעהט טאג־טעגליך אין די צייטונגען, די טרויעריגע טעגליכע נייעס פון אונגליקען און פערברעכענס אין דעם הייליגען פאמיליען־לעבען, וואס שטאמען נור פון די גע־זעלשאפטליכע אונמאראלישע מאראל און פון די דומע פערברעכעריש גועזעצען, מאך איך אויפ־מערקזאם צו לעזען „די געשיכטע פון אן ארימער מיידעל", פערפאסט פון דעם ענגיאלען שרייבער ל. קאברין אין די „צוקונפט" פון נאוועמבער און דעצעמבער 1911. דאס איז ניט קיין פאנטאזיע אויסגעטראכט פון דעם שרייבער'ס קאפ, עס איז נאר א ווירקליך לעבענס־בילד פון די צעהנדליגער טויזענדע, וואס עס האבען פאסירט און עס פאסירען אין אלע צייטען ביז היינטיגען טאג. דער לעזער פון די דערמאהנטע געשיכטע, זאל זיך נאר פארשטעלען, די צוויי אונגליקליכ־סטע פון די אונגליקליכע, דעם לעהרער מיט די ארימע מיידעל חייקע. וואר האט צובראכען און אונגליקליך געמאכט דעם לעהרער? וואר האט געטריבען אין אונגליק און צו די שוידערליכסטע פערברעכען דאס ארימע מיידעל חייקע? וואר האט דער'הרג'עט חייקע'ס פאטער? וואר האט ערצויגען די בלינדע פערברעכעריש יאבנעס, זלאטע־ברייענס, גענענדילס און אלע איבריגע פינסטערלינגע? די געזעלשאפט דורך איהר מא־ראל מיט איהרע געזעצע, זי איז די קוועלע פון אלע אונגליקען און פון אלע פערברעכענס, זי איז אין אלם שולדיג, — צום סוף קומט די רע־גיערונג, די געזעלשאפטליכע פערטרעטער, וועלכע פראדוצירט די אונגליקען מיט די פערברע־כער און פעראורטהיילט איהרע אייגענע פראי־דוקטען. וואו איז די געראכטיגקייט? די מאכט איז די גערעכטיגקייט.

דעם זעלבסט־מערדער איז אבער נאך ניט גענוג די צרות, וואס ער האט אויסצושטעהן פון די רעליגיאן און שטאאט, דארף ער נאך לעידען פון דעם פרט אויך, ד. ה. פון אינדיווידואומס. דיעזע מורמלען אויך צוויישען זיך, און יעדער אורטהיילט נאך זיין פערשטאנד. איינער זאגט: ער איז געווען א נאר, דער צווייטער — א חכם, דער דריטער — א פייגלינג, דער פיערטער זאגט — א פערברעכער א. אז. וו. דיעזע אלע אור־טהיילען שטאמען ביי מאנכע פון פאראורטהיי־לע, מאנכע זיינען בעאיינפלוסט פון רעליגיעזע און געזעלשאפטליכע מאראל, מאנכע פון די אויטאריטעט פון שטאאט א. ד. גל. די מעהר־סטע גיבען אבער ארוים זייער אורטהייל, נאר אין אייניגע לעם פאל. וועגען די אלגעמיינע פראגע פון זעלבסט־מארד האב איך נאך ניט גענהערט קיין ערקלעהרונג, האב אויך ניט גע־לעזען קיין אבהאנדלונג וועגען דעם, דאס איז, וואס איך וועל טהאן אין מיין נעקסטען ארטיקעל.

י. ווינטרוב.

„די צוקונפט" און דער „ארבייטער רינג".

י „צוקונפט" פייערט איצט איהר 20־יעריגען עקזיסטענץ. די „צו־קונפט" איז די אייניגע אידי־שע מאנאטשריפט אין דער גאנ־צער וועלט, וואס עקזיסטירט שוין אזוי פיעל יאהרען.

די געשיכטע פון דער „צוקונפט" קען וועל־רען צוטהיילט אין 2 פעריאדען: 10 יאהר יע־דער פעריאד. דער ערשטער פעריאד איז פון 1892, וועלכע עס איז ערשיינען דער ערשטער נומער, ביז 1902. דער צווייטער פעריאד פאנגט זיך אן פון 1902, וועלכע די „צוקונפט" האט וויע־דער אויפגעלעבט, נאך אייניגע יאהרען פון שטילשטאנד ביז 1912, וועלכע עס ערשיינט דיעזער נומער.

וועהרענד אין דער צייט, וועלכע אין די 120 מאנאטען פון דעם ערשטען 10יעהריגען פעריאד איז די „צוקונפט" ערשיענען בלויז אין 49 נו־מערען, איז די „צוקונפט" אין דעם צווייטען 10־יעהריגען פעריאד ערשיענען פולע 120 נו־מערען.

אין די ערשטע 10 יאהר איז די „צוקונפט"

ניט ערשיענען רעגעלמעסיג יעדען מאנאט, און זי איז ניט ערשיענען רעגעלמעסיג יעדען מאנאט, ניט דערפאר, ווייל עס איז ניט געווען ווער עס זאל שרייבען, פארקעהרט, צו יענער צייט זיינען געווען פיעלע, וואס האבען געוואלט און נעהאט וואס צו שרייבען; זי איז ניט ערשיענען רעגעלמעסיג פישוט צוליעב געלד־מאנגעל.

אויך אין די צווייטע 10 יאהר פון „צוקונפט'ס" עקזיסטענץ איז די קאסע ניט געווען איבערפילט. ניט איין מאל האט די „צוקונפט פרעם פעדעריישאן" געלאזט וויסען, אויב מען וועט ניט קומען צו באלדיגע הילף, וועט די „צוקונפט" ניט מעהר ערשיינען. דער פינאנציעלער צושטאנד איז נאך היינט ניט פיעל פערבעסערט, און פון דעסטוועגען פעהלט ניט קיין אייניציגער נומער דיעזע לעצטע 10 יאהר.

וואס זיינען די אורזאכען? וואהרום אין די ערשטע 10 יאהר, וועהרענד די אויסגאבען ארויסצוגעבען „די צוקונפט" זיינען זיכער געווען פיעל קלענער, ווי איצט, האט „די צוקונפט" צוליעב גלד מאנגעל ניט געקענט ערשיינען רעגעלמעסיג?

וואהרום האבען פיעלע אנדערע זשורנאלען, וועלכע האבען אנגעפאנגען צו ערשיינען אין די לעצטע 10 יאהר גמוזט אויפגעבען זייער עקזיסטענץ, אויך צוליעב גלד מאנגעל? דער אייניציגער ענטפער קען זיין: עס איז געווען דער „ארבייטער רינג", וואס האט מעגליך גמאכט די „צוקונפט" זאל וויעדער אויפלעבען אין יאהר 1902; עס איז געווען דער „ארבייטער רינג", וואס האט דורך פערשיעדענע מיטלען געהאלפען „די צוקונפט" זאל ווערען פערשפרייט, געהאלפען מיט גלד. די ברענטשעס פון „ארבייטער רינג" האבען בעטראכט פאר זייער הויליגע פפליכט צו זעהן, אז „די צוקונפט" זאל עקזיסטירען.

* * *

עס איז דא ניט מיין אויפגאבע אנצוגעבען די אורזאכען, צו בעטראכטען די אומשטענדען וואהרום „די צוקונפט" האט אויפגעהערט צו עקזיסטירען אין יאהר 1897. ניט נאר די „צוקונפט" איז דאן אונטערגעגאנגען, נאר פיעלע אנדערע אינסטיטושאנס אין דער ארבייטער בעווענונג זיינען צעבראכען גלוואהרען צוליעב די קריגעריין, וועלכע האבען געהערשט אין דער אידישער ארבייטער בעווענונג אין ניו יארק, ווי אויך אין די קאנטרים. דער „ארבייטער רינג" צו יענער צייט איז בעשטאנען פון אייניציגען פעראיין, דער איצטיגער ברענטש 1. דיעזער פעראיין איז געשטאנען פון ווייטענס און האט זיך ניט בעטהייליגט אין די קעמפפע, וואס זיינען אנגעגאנגען, טראץ דעם, וואס די מיטגליעדער פון אר. רינג זיינען געווען געניגט צו דער אפאזיציאן און האבען זיך גרופירט ארום דעם „פערוואלטס" געגען דעם „אבענד־בלאט", האבען זיך גרופירט ארום די אפאזיציאן געגען דער טאקטיק פון די ס. ל. פ.

אז דער „ארבייטער רינג" האט אלע מאל אנערקענט די וויכטיגקייט פון דער „צוקונפט'ס" עקזיסטענץ, צייגט דער פאקט, אז אין די 90־גער יאהרען, וען דער „ארבייטער רינג" פעראיין האט געהאט אין ניו יארק א קאאפעראטיוו בארבער שאפ, האט יעדער קאסטימער געקראגען א פרעמיום די „צוקונפט".

וען די „צוקונפט" האט אויפגעהערט צו ערשיינען אין יאהר 1897, איז דער „ארבייטער רינג" ניט געווען אימשטאנדע אויפצוהאלטען איהר עקזיסטענץ.

נאך אייניגע יאהרען פון שטילשטאנד, וען פיעלע האבען זיך שוין פיליכט פארגעסען, אז עס האט וען עס איז עקזיסטירט א „צוקונפט", האט זיך גלאזען הערען א שטימע פון דער ווייטע. די שטימע איז געקומען פון וועסט האבאקען, ניו דזשורזי, און דער, וואס האט די שטימע אויפגעהויבען, איז געווען דער פערשטארבענער גענאסע אברהם באסקין.

אין א שטימע פון פאלק געדרוקט אין „פארווערטס", האט גענאסע א. באסקין אפגעלירט צוריק אויפצולעבען „די צוקונפט". אויך דיעזער שטימע האבען זיך באלד אבגערופען די „וואיס אוו לייבאר", ברענטש 5 פון „ארבייטער רינג" און פיעלע אנדערע ברענטשעס, כמעט אלע, וואס האבען צו יענער צייט עקזיסטירט.

פאר די, וואס זיינען ניט בעקאנט מיט דער געשיכטע פון „ארבייטער רינג", מוז דא בעקאנט ווערען, אז דער „ארבייטער רינג" האט זיך געגרינדעט אין יאהר 1892, א פאר מאנאטען נאך דעם, ווי די „צוקונפט" איז געגרינדעט געווארען. ביז דעם יאהר 1910 איז דער „ארב. רינג" בעשטאנען פון איינאונאייניציגען פעראיין, און אין יאהר 1900 האט זיך דער „ארבייטער

רינג" רעאָרגאניזירט אין אן ארדען מיט ברענטשעס.

צו דער צייט, וואן עס איז איינבערופען געוואָרען דער קאנפערענץ, צוריק אויפצולעבען די „צוקונפט", האָבען עקזיסטירט א 14 ברענטשעס פון „ארבייטער רינג". דער גרעסטער טייל פון זיי זיינען געווען אין ניו יאָרק, און כמעט אלע ברענטשעס האָבען זיך בעטהייליגט אין קאָנפערענץ, און ניט נאָר האָבען זיי זיך בעטהייליגט אין קאנפערענץ, נאָר מיט גרויסע סומען געלד האָבען זיי געלעגט דעם פונדאמענט פאר א פאנד. כמעט דער גאנצער פאָנד איז בעשטאָנען פון געלד, וואס די ברענטשעס פון א. ר. האָבען געגעבען.

איך האָב איצט ניט די ציפערען, וויפיל יעדער ברענטש בעזונדער האָט בייגעשטייערט און וויפיל אלע ברענטשעס פון א. ר. האָבען צוזאמענגענומען בייגעשטייערט צו דיעזען פאנד, עס איז אָבער זיכער, אז כמעט די גאנצע געלד איז געקומען פון די ארב. רינג ברענטשעס, און דאָס האָט מעגליך געמאכט, אז די „צוקונפט" האָט וויעדער אנגעפאנגען צו ערשיינען אנפאנג יאָהר 1902, און וואן די „צוקונפט" האָט וויעדער אָנגעפאנגען צו ערשיינען, איז דאן געווען א יום טוב פאר אלע ברענטשעס פון „ארבייטער רינג".

מיט דעם ענדיגט זיך אָבער נאָך ניט די ארבייט פון „ארבייטער רינג" פאר דער עקזיסטענץ פון דער „צוקונפט".

דער פאנד, וואס איז געשאפען געוואָרען, איז ניט געווען גענוג צו פארזיכערען דער „צוקונפט'ס" עקזיסטענץ. די „צוקונפט" האָט יעדען מאָנאט געהאט גרויסע דעפיציטען, וועלכע האָבען געדארפט געדעקט ווערען.

איך ווייס דאָ ניט רעדען פון די צעהנדליגע אונטערנעהמונגען וואָס זיינען געמאכט געוואָרען פון דער „צוקונפט פּרעס פעדעריישאָן", וועלכע זיינען געוואָרען אונטערשטיצט פון די ברענטשעס. איך ווייס דאָ אויך ניט רעדען פון די צעהנדליגע אונטערנעהמונגען, וואס די ברענטשעס איבער'ן גאנצען לאנד האָבען געמאכט פאר דער „צוקונפט", וועלכע האָבען אריינגעבראכט גרויסע סומען געלד.

איך ווייס דאָ נאָר דערמאָנען, אז וען די „צוקונפט פּרעס פעדעריישאָן" האָט אין יאָהר 1903 בעשלאָסען ארויסצוגעבען באנדס צו 5 דאָלאָר א באנד, און דורך דעם שאפען א גרויסען פאנד, זיינען די ברענטשעס פון „ארבייטער רינג" געווען די ערשטע צו קויפען באנדס, און כמעט דאָס גאנצע געלד, וואס די באָנדס האָבען אריינגעבראכט — מיט דער אויסנאהמע פון אייניגע פריוואט פערזאנען, וואס האָבען בייגעשטייערט גרעסערע סומען געלד — איז אריינגעקומען פון די „ארבייטער רינג" ברענטשעס.

איך ווייס דאָ ניט רעדען פון די רעזאלוציאָנען, וואס זיינען יעדען יאָהר אנגענומען געוואָרען ביי די קאָנווענשאָנס פון א. ר., און פון די סומען געלד, וואס יעדער קאנווענשאָן האָט בייגעשטייערט. איך ווייס דאָ אָבער יאָ דערמאָנען דעם פאקט, אז די ברענטשעס האָבען דורך פערשיעדענע מיטעל פערשפרייט די „צוקונפט".

איינזהענדיג, אז די פערשיעדענע אונטערנעהמונגען, פאנדס, זיינען אלס ניט גענוג צו דעקען די דעפיציטען, און זוכענדיג מיטלען, ווי אזוי די עקזיסטענץ פון דער „צוקונפט" צו פערזיכערען, איז אָנגענומען געוואָרען א נייער מיטעל:

עס איז געווען אין אויגוסט 1903. דער שרייבער פון דיעזען ארטיקעל האָט דאן געוואָהנט אין פּעטערסאָן, נ. דזש. קומענדיג אין ניו יאָרק און בעזוכענדיג דעם אפיס פון „צוקונפט", האָב איך מיט דעם דאמאלסדיגען מענעדזשער, גענ. א. י. נעטטער, בעשפּראָכען דעם פינאנציעלען צושטאנד פון דער „צוקונפט". איך האָב איהם פארגעלעגט א פלאן צו פערקויפען צו ברענטשעס פון „ארבייטער רינג" די „צוקונפט" צו 5 סענט א קאפּיע, און דאָס וועט מעגליך מאכען, אז די ברענטשעס זאלען קענען פערקויפען פיעלע „צוקונפטס".

גענאָסע י. נעטטער איז דער פלאן געפעלען געוואָרען. ער האָט עס פארגעלעגט פאר'ן פערוואלטונגס ראטה און דער פערוואלטונגס ראטה האָט אייניגעשטימט. און דער רעזולטאט איז געווען, אז דעם 13טען סעפּטעמבער 1903 האָט דער ברענטש 13 ארב. ר. פון פּעטערסאן, נ. דזש., בעשלאָסען, אז יעדער מעמבער זאל זיין געטעקסט מיט א „צוקונפט", פאר וועלכער דער מעמבער דארף צאָהלען 15 סענט א מאָנאט. (די צאָהל מעמבערס פון בר. 13 איז דאן געווען ארום 100). גלייכצייטיג האָט אויך בר. 2, ניו יאָרק, געמאכט דעם זעלבען בעשלוס, און פון דאן פאנגט זיך אן א בעוועגונג ביי אלע

ברענטשעס, אז יעדער מעמבער זאל זיין גע־טעקסט מיט א „צוקונפט". און כמעט אלע ברענטשעס האבען געפאסט אוועלכע בעשלוסן.

שפעטער אביסל האט מען איינגעזעהן, אז דער פרייז פון 5 סענט איז צו קליין, און אז די „צוקונפט" האט דורך דעם גרויסן פער־לוסטען, וויל די צירקולאציאן צווישען די ברענטשעס פון א. ר. איז געווען ארום 5 טויזענד, און עס האט זיך אנגעפאנגען א בעוו־גונג אין די ברענטשעס זעלבסט צו פערגרעסע־רען דעם פרייז פון 5 אויף 7 סענט.

דעם אנפאנג פאר דיעזער בעוועגונג האט געמאכט ברענטש 7 פון א. ר. אין וועסט האבא־קען, נ. דז.ש, אויסער דעם, וואס דער ברענטש האט אליין געהעבערט דעם פרייז אויף 7 סענט, האט דער ברענטש אויך פארגעלאגט א רעזאלו־ציאן ביי א קאנפערענץ פון די ניו דזשורזי סטייט ברענטשעס, אין וועלכע עס איז געווארען אפעלירט צו אלע ברענטשעס צו פערגרעסערען רעם פרייז, און די ברענטשעס האבען זיך דיעזען מאל, ווי אלע מאל, אבגערופען אויף דיעזען רוף און האבען פארגרעסערט דעם פרייז אויף 7 סענט א קאפיע. דאס האט פארגרעסערט די אייננאהמען אויף איבער 100 דאלאר א מאנאט.

פיעלע האבען איינגעזעהן, אז דיעזער צו־שטאנד איז ניט קיין נארמאלער, ניט קיין גע־זונדער. עס איז שווער אויפצוהאלטען א זשור־נאל מיט צוואנגס־מיטלען, צווינגען מענשען צו קויפען א זשורנאל, וועלכען ער קען ניט און ווי ניט לעזען, אבער דער צוועק איז געווען א דא־פעלטער. ערשטענס, די מאמענטאלע שטיצע, וואס די „צוקונפט" האט געקראגען, און צווי־טענס, וועלען זיך די טויזענדע צוגעוועהנען בים־לעכווייז צו קויפען און לעזען דעם זשורנאל, און וען דער ברענטש וועט וועז עס איז בעשלוסען ווייטער ניט צווינגען די מיטגליעדער צו קריגען די „צוקונפט", וועלען פיעלע בלייבען שטענדיג לעזער און סובסקרייבער.

נאך 7 יאהר צייט איז היינט צוטאג גע־בליבען נאך איניגע קליינע ברענטשעס, וואס האלטען זיך אן דיעזען בעשלוס. דער לעצטער גרויסער ברענטש, וואס האט מיט א פאר מא־נאטען צוריק בעשלאסען ווייטער ניט צו צווינגען די מעמבערס צו קויפען די „צוקונפט" איז ברענטש 12, פילאדעלפיא. דער ברענטש פלענט נעהמען יעדען מאנאט איבער 400 קאפיעס.

פיעלע פון די מעמבערס זיינען געבליב־בען סובסקרייבער און שטענדיגע לעזער.

* * *

דער פלאן איז צו בעשרענקט איבערצוגע־בען אלעם, וואס די ברענטשעס פון א. ר. האבען געטהאן פאר דער „צוקונפט". איין זאך איז זי־כער, אז די ברענטשעס האבען אימער בעטראכט די „צוקונפט" אלס זייערע, און זיינען פער־פעליכטעט איהר צו שטיצען ביי יעדען רוף.

די געשיכטע פון „ארבייטער רינג" איז עהנליך צו דער געשיכטע פון דער „צוקונפט" און זיינען שטארק פערבונדען אייגער מיט דער צווייטער. ביידע זיינען אין אין צייט געקומען צום לעבען אין יאהר 1892, ביידע האבען זיך נאך א משך פון די ערשטע צעהן יאהר רעאר־גאניזירט און אנגענומען א נייע פארמע, ביידע פעריאדען פון א. ר. זיינען עהנליך צו ביידע פע־ריאדען פון דער „צוקונפט".

די עקזיסטענץ פון דער „צוקונפט" איז געווען מעהר גראנטירט, וויל דער „ארבייטער רינג" איז אין די לעצטע צעהן יאהר אויסגע־וואקסען בריים און שטארק.

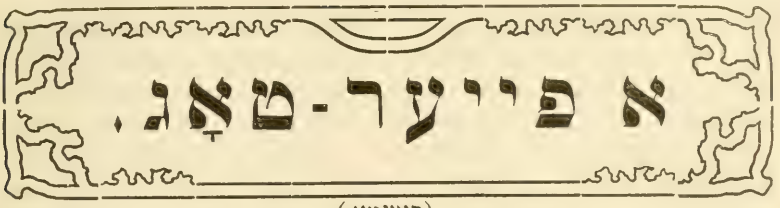
די „צוקונפט" פייערט איצט דעם 20־יעה־ריגען יובילעאום, פון דער צייט, וועז זי איז צום ערשטען מאל ערשיענען.

דער ברענטש 1 „ארבייטער רינג" פייערט דעם 20־יאהריגען יובילעאום אין א פאר מאנא־טען ארום.

ביידע האבען געארבייט פאר דער אויפ־קלעהרונג פון די ארבייטער מאסען.

דערפאר איז דער איצטיגער יום טוב פון דער „צוקונפט", דער יום טוב פון „ארבייטער רינג".

מיכל קאַפּלאַן.

(פּאָעמע.)

הערט, איך בעט אייך, הערט אַ מעשה
וואָס אין לעבען קאָן פּאַסירען.
(ס'איז כדאי אַזאַ פּאַסירונג
אין טהעאַטער אויפצופּירען.)
ווי אַזוי אַמאָהל מיר האָבען
אין קאַמפּאַניע זיך פּערקליעבען,
און געזונגען און געהוליעט,
און קאַטאַווּעם פּיעל געטריבען.
ווי אַן אומגעריכטער אורח
איז אַריין אין סאַמע מיטען,
אונזער פּייער אויסגעלאָשען,
אונזער שטימונג אומגעביטען;
און צוגאַנגען ווי מיר זיינען
מיט אַן אומעט דורכגעדרונגען. —
אויסדערצאָהלען נאָך איך וועל אייך
און בעשרייבען, און בעזינגען
ווי צוזאַמען זיך געטראָפען
האָט א בעטלער און פּרינצעסען.
ווי דערקענט זיך ביידע האָבען,
און דערנאָך וואָס איז געווּעזען.

אויף אַ פּיערטען שטאָק מיר האָבען,
אַ קאַמפּאניע, זיך פּערקליבען:
זיעבען אויסגעפּוצטע יונגען
מיט בריליאַנטען, מיידלאַך זיעבען.
און בריליאַנטען, וווּיסט איהר לויכטען,
שעמעריִרען ווי די זונען,
און אין זונשיין טהוען הערצער
לוסט און לעבען זיך געפּינען.
אַ, ווי גוט איז אין קאַמפּאַניע
צו פערגעסען זיך אַן מאָרגען,
אַן די שוועָרע האָרעווּאַניע,
אַן די גרויסע לעבענס־זאָרגען!
און אַזוי געשטיפט מיר האָבען
און גערעדט אויף אלע שפּראַכען,
און געזונגען שהנע ליעדער,
און געקייקעלט זיך פון לאַכען.
און די שלאַנקע שעהנע פּריידיל
איז אין אונזער מיט געזעסען,
מאַיסטעטיש, הויך און איידעל
ווי אַ שטאַלצע קרוין־פּרינצעסען.
און אַ געטליך חן געשוועבט האָט
אויף איהר יונגען וווּיסען אָקען,
אויף די רונדע צאַרטע אָרימס,
אויף די ליינגליך־וווּיסע באַקען.
און בעטרונקען ז'האָט אַ יעדען
מיט איהר רייץ און צויבער־קוואַלען.
דעם אַ בליק און דעם אַ שמייכעל
ווי די זונן מיט איהרע שטראַהלען.
אָון געפּלייסט זיך האָט א יעדער
וואָס מעהר גאָלדנע שטראַהלען קויפּען,
מיט געזאַנג און וויץ און ליעבשאַפט
און אויף יעדען קלוגסטען אופּן.
גרויס איז אונזער שפּאַס געווּעזען,
וואָן געשפּיעלט מיר האָבען פאַנטען,
און מיט צוגעמאַכטע אויגען
אומגעיאַגט זיך נאָך בריליאַנטען,
און דערנאָך קאַנצערט געגעבען,
דעקלאַמירט אויף אַלע שפּראַכען,
און פּערשטעלט זיך ווי אַקטיאָרען,
און געקייקעלט זיך פון לאַכען,
פּלוצלינג.... (אונזער פּרייד איז ערדיש,
בליהט אַ וויִיל און וועלט פאַרצעהרט גיך.
פּלוצלינג, פּלוצלינג.... אימער פּלוצלינג!...)
ס'האָט אַ קלאַפּ אין טהיר דערהערט זיך.
ס'האָט די טהיר זיך בריִיט צוגעפענט,
און אַנטפּלעקט זיך פאָר די אויגען
האָט אַ קאַשיק טיף געפּלאַכטען
און אַ אידעל טיף געבויגען.
מיט געבעט האָט ער געשטאַמעלט:
„גיט אַ אידען וואָס צו לייזען.
„זאַקען־בענדלאַך, נאַדעל־פּאַדים,
„אפשר קנעפּלאַך צו די הויזען?..."
זיך צולאַכט האָבען מיר זיך אלע,

אַנגעפֿאַנגען הויך צו שפּאַסען:
— אייַדער קנעפּלאַך, נאַדעל־פּאַדים,
גלייכער איז זיך שוין צו קנס'ען.
— גיט אונז רייכע, שעהנע כלות!
טהוט פּאר אונז טליתים האנדלען...
— אפשר האַט איהר הייסע ערבעס?
— אפשר ראַשישנקעס מיט מאַנדלען?... —
מיט אַמאַהל אַ שטים דערהויבט זיך:
— שווייגט איהר אַלע!... ס'איז מיין טאַטע!
פון מיין אַרים טאַטען שפּאַט איהר....
אָ, איהר מענשען! יונגע זאַטע!... —
ס'האַט די שטאַלצע שעהנע פּריידיל
אויסגערופען דיעזע ווערטער.
ווי געשמיעדט געוואַרען אַלע
זיינען פּלוצלונג צו די ערטער.
בלאַס געוואַרען איז דער אידעל,
איסגעשטאַמעלט האַלב צובראַכען:
זיי מיר מוחל, טאַכטער מיינע,
אומגעריכט אַהער פערקראַכען...
ניט געוואוסט גאָר, דאַ פערבריינגסט דו...
מיט דעם קויש אַריינגעקומען....
זייט מיר מוחל... — טיעף געבויגען
האַט ער זיך צום טהיר געגומען.
איהם פערצוימט דעם וועג מיר האַבען
אין געכאַפּט זיין סחורה קויפען:
זאַקען־בענדלעך, נאַדעל־פּאַדים,
קנעפּליך, העקליך — פּולע הויפען.
שנעל עס בליהט ביי אונז דער האַנדעל,
אַט געגומען, אַט געגעבען...
און ער מורמעלט האַלב מטושטש:
— קינדער, קינדער... זאַלט איהר לעבען!...
קינדער, קינדער, נו, געגוג שוין.
אַלעס האַנדלען איז קיין שכל,
אומגעריכט אַהער פערקראַכען
מיט א קאַשיק... זייט מיר מוחל...
ס'האַט דער האַנדעל זיך געענדיגט,

ווען זיין קויש איז לעער גענוואַרען...
ס'האַט זיין בליק ארומגעוואנדעלט,
ווי אַ קינד וואַס געהט פערלאַרען.
אַבגעשטעלט זיך אויפ'ן קאַשיק,
אויפ'ן פּדיון אויפ'ן שוועלען,
אויף דער טאַכטער'ס בלויע אויגען,
אויף איהר צאַרטען, ווייסען שטערען.
און געקוקט אַראָב פערזינדיגט,
איינגעהויקערט, איינגעבויגען,
און געוואונשען אונז אַ גוטען,
און זיך שטיל צוריק געצויגען.
נאָר אומזיסט געגאַרט מיר האַבען
אונזער פייער וויעדער צינדען.
אונזער פרייד און הויכע שטימונג
האַט געטאַהן פון אונז פעשווינדען.
ס'האַט אַ שווערער שוואַרצער וואַלקען
אונזער שעהנע זונן בעפאַלען,
און פערצוגען און פערבאַרגען
איהרע שעהנע גאַלדענע שטראַהלען.
ס'האַט פעשטיקט אַ טיעפער אומעט
יעדען יובעל און געלעכטער,
און געשטילט די זיסע קלאַנגען
פון די שעהנע יונגע טעכטער.
שטום מיר האַבען דורכגעקוקט זיך
ווי אין שווערען דרוק געפאַנגען.
שטום מיר זיינען אויפגעשטאַנען
און זיך שטילערהייד צוגאַנגען.
אויסגעגאַנגען איז דער פייער
מיט אן אויסגאַנג, מיט אַ טריבען.
נאַדעל־פּאַדים בלויז און קנעפּליך
זיינען מיר פון דאן פערבליבען.
כ'וועל די זאַכען טיעף בעהאלטען,
וועט דאַס אימער מיר דערמאַנען,
ווי געטהאַן האַט א פרינצעסען
צו אַ בעטלער זיך דערקאַנען.

אונזער זיעג און אונזערע זיעגער ביי די לעצטע וואהלען.

עם 8טען נאָוועמבער פון פאָריגען יאָהר — אויף מאָרגען נאָכ'ן וואהל־טאָג — זיינען אלע קאפּיטאליסטישע צייטונגען געווען פול מיט דער אויסערגעווענליכער מעלדונג, אז די ריכטיגע זיעגער פון וואהל־שלאָכט אין 1911 זיינען די סאָציאליסטען. פון כמעט אלע סטייטס און שטעדט, וואו די סאציאליסטען האָבען געקאָמפּט מיט די אנדערע פאליטישע פארטייען, זיינען געקומען ידיעות, אז די סאָציאליסטען האָבען געזיעגט, אז פיעלע גענאָסען זיינען ערוועהלט פאר מיאָרם, אלדערמען און פיעלע וויכטיגע אפיסעס, און אז אייניגע גענאָסען זיינען אָריינגעדרונגען אין סטייט־לעדזשיסלאטשורס, וועלכע זיינען געווען ביז איצט פערשלאָסען פאר אונז.

וויקטאר ל. בערגער,
קאנגרעסמאן פון מילוואקי, ווים.

און ניט נור האָבען מיר ערָאָבערט פיעלע וויכטיגע פאָזיציאָנען ביי אונזערע געגנער, נור דיעזע ערָאָבערונגען זיינען געווען בעגליים מיט א גוואלדיגען צוואוואקס פון שטימען. איבערהויפּט, אין איסט און וועסט, אין נאָרטה און סוייטה — איבעראל האָבען זיך די סאָציאליסטישע שטימען שטארק פערגרעסערט. דער סאָציאליסטישער ריזיג האָט זיך ערוואכט און די פונדאמענטען פון די קאפּיטאליסטישע פערייניגטע שטאָטען האָבען זיך אנגעפאנגען צו טרייסלען.

וואינפיעלד גייללארד,
סטייט סענאטאר פון וויסקאנסין.

בלויז אייניגע טעג זיינען אריבער נאָכ'ן זיעג, און די קאפּיטאליסטישע פּרעסע איז וויע־דער אנטשווויגען געווארען. די קאפּיטאליסטישע צייטונגען בעשעפטיגען זיך נור מיט'ן סאָציאליזמוס כל זמן דער לעצטער איז א סענזאציאן

און דינט אלם גוטעם מאָטעריאל פיר צייטונגס־שרייבער. איבער די רוהיגע פאזיטיוע ארבייט, וואם אונזער פארטי טהוט אויף, דערצעהלט ניט די קאפּיטאליסטישע פּרעסע. יא, ביי יעדער געלעגענהייט בעמיהען זיך זאָגאר די אָרגאָנען פון די הערשענדע פארטייען צו פערקלענערען די סאָציאליסטישע זיעגען, זיי זוכען אוים ג־

וויסע „ערקלעהרונגען" פאר די סאציאליסטישע ענטוויקלונג. אונזער אייגענע פארטיי ווידער האָט נאָך פערהעלטניסמעסיג, ליידער, גאנץ וועניג ארגאנען, וועלכע זאלען קענען אין דער צייט פון פינקטליך מיטטהיילען פון אונזערע גרויסע ערפאָלגען. די ידיעות קומען אָן אבגעריסען, טיילוויז, און עס איז פאר'ן לעזער שווער צו בעקומען אן אלגעמיינעם בילד איבער די גאנצע סיטואציאָן, וואס איז ענטשטאנען נאָך די וואהלען אין פאריגען נאָוועמבער.

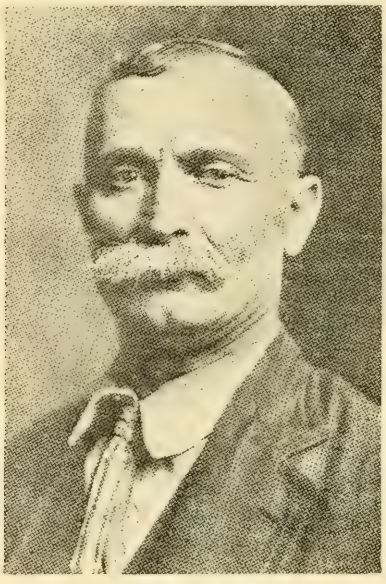
עס איז דעריבער זעהר צו בעגריסען די צוזאמענשטעלונג, וואס דער פראָפעסאָר פון שיקאגאָ'ער אוניווערסיטעט, ראָבערט פ. האקסיע, האָט געמאכט. עס דארף דערביי בעמערקט ווערן, אז פראָפעסאָר האקסיע איז ניט קיין סאָציאליסט, און ניט קיין סאציאליסטען־פרוינד, און אויב זיין צוזאמענשטעלונג איז ניט פינקטליך, טא איז די ווירקליכקייט אהן א שום ספק נאָך כיעהר ערפרעהענד.

אלבערט ב. טהאָמאס,
מיצאר פון נרינוויל, מיש.

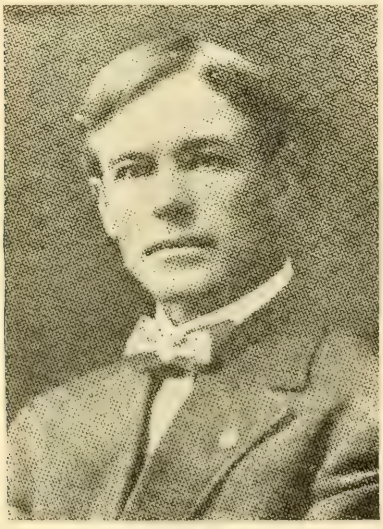
לויט א זעהר פאָרזיכטיגער שעטצונג האָבען דעם 7טען נאָוועמבער די סאָציאליסטען ערוואהלט פערשיעדענע בעאמטע אין 118 שטעדט און „טאונ'ס". אין דיעזע ערטער איז מעהר אלס 600 סאָציאליסטען איבערגעגעבען געוואָרען גרויסע עמטער. דערמיט פערגרעסערט זיך די צאָהל פון די עפענטליכע בעאמטע, וועלכע זיך די סאָציאליסטישע פארטיי ווידער האָט נאָך פערהעלטניסמעסיג, ליידער, גאנץ וועניג ארגאנען, וועלכע זאלען קענען אין דער צייט פון פינקטליך מיטטהיילען פון אונזערע גרויסע ערפאָלגען. די ידיעות קומען אָן אבגעריסען, טיילוויז, און עס איז פאר'ן לעזער שווער צו בעקומען אן אלגעמיינעם בילד איבער די גאנצע סיטואציאָן, וואס איז ענטשטאנען נאָך די וואהלען אין פאריגען נאָוועמבער.

עס איז דעריבער זעהר צו בעגריסען די צוזאמענשטעלונג, וואס דער פראָפעסאָר פון שיקאגאָ'ער אוניווערסיטעט, ראָבערט פ. האקסיע, האָט געמאכט. עס דארף דערביי בעמערקט ווערן, אז פראָפעסאָר האקסיע איז ניט קיין סאָציאליסט, און ניט קיין סאָציאליסטען־פרוינד, און אויב זיין צוזאמענשטעלונג איז ניט פינקטליך, טא איז די ווירקליכקייט אהן א שום ספק נאָך כיעהר ערפרעהענד.

ה. פ. האָוטאָן,
מיצאר פון דושיראָרד, קענזאס.

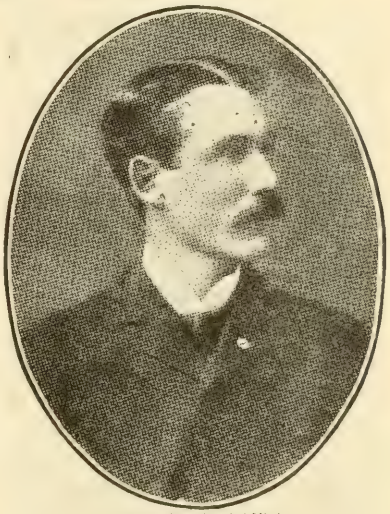
כע די בעפעלקערונג האָט ערוואהלט פון דער סאָציאליסטישער פארטיי, אויף איבער 1000.

ס. ל. טהאָמאס,
מיצאר פון א. פעלאָן, אילינ.

דיעזע ערפאָלגען פערטהיילען זיך אויף 17 סטייטס. אין צוויי סטייטס זיינען איצט צום

ערשטען מאהל געווען־ערען סאציאליס־טען. 25 סאציאליסטישע מיטגלידער אין 150

פרענק ל. עוואנס,
קאנסלמען פון קאלפאקס, יאווא.

אלדערמען האבען נאך דעם וואהל פון 7טען נאוועמבער איבערגענומען די לייצעם פון דער שטאדט־אדמיניסטרייישאן. עם וועט ניט זיין

טשארלס מאריללי,
מעמבער פון סטייט לעדזשיסלייטשור פון מאססאטשוזעטס

צופיעל איבערטריבען, וען מיר וועלען זאגען, אז דעם 1טען יאנואר 1912 האבען מיר געהאט

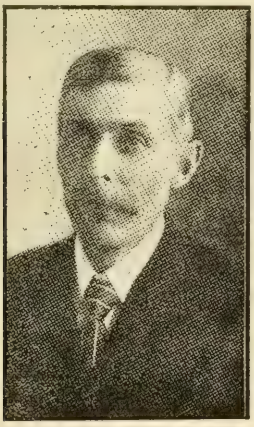
50 אמטירענדע מיטגלידער אין 300 סאציאליסטי־שע אלדערמען. אויסער דעם הערט זיך די שטימע פון סאציאליזמוס אין 7 לעדזשיסלייטשורס. אין

עמיל זיידעל,
מיטגליד פון מילוואקי.

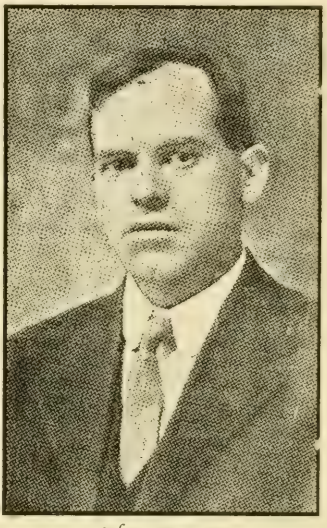
סך־הכל פערנעהמען איצט סאציאליסטען עפענ־טליכע עמטער אין 36 סטייטס.

מען נעהמט געווענליך אן, אז וויסקאנסין איז דער אוואנגארד פון דער סאציאליסטישער

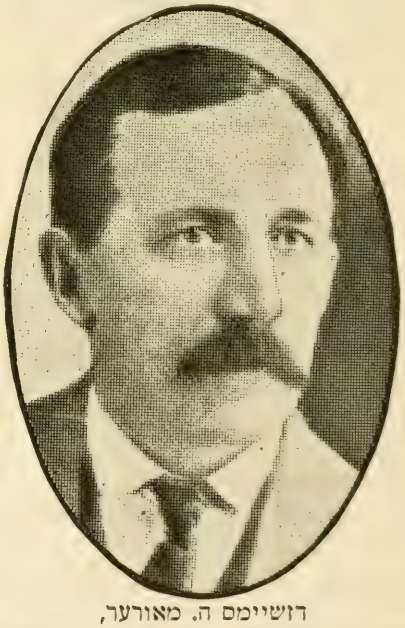

טהאמאס דזש. באוהער,
מעדזשיסטרייט־אין באט. מאנט.

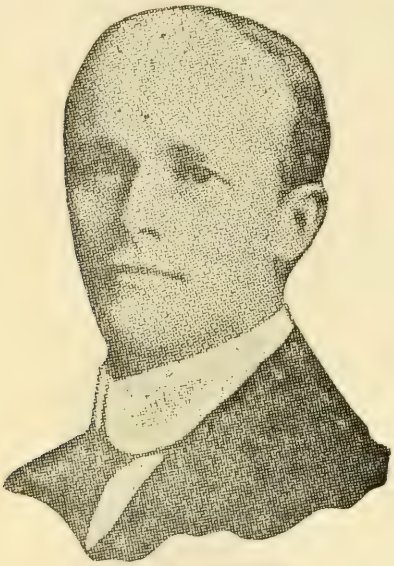
בעווענגונג. דאס איז א טעות. פריהער איז אין אמת'ען וויסקאנסין געווען דער סטייט, וואו די סאציאליסטישע בעווענגונג איז געווען מעהר

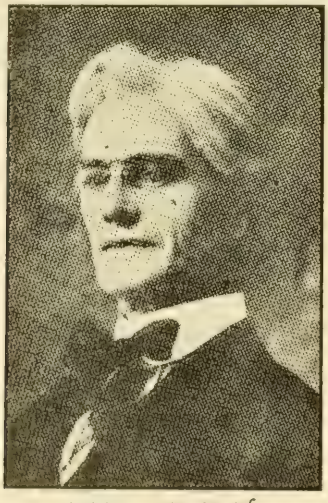
דאן שאוולין,
סיטי טרעזשורער פון באס, מאנט.

דושיימס ה. מאורער,
מעמבער פון סטייט לעדזשיסלייטשור פון פענסילוועניא.

הערבערט מ. מעריל,
מעמבער פון לעדזשסלייטשור פון ניו יארק.

לואים דזש. דונקאן,
מעיאר פון באס מאנט.

וויי אנדעשוואו ענטוויקעלט. היינט פערנעהמט וויסקאנסין דעם דריטען פּלאץ נאָך פּענסילוועניא, ניא יאָרק, מאַסאַטשוסעטס, אין אהייאָ. אין פּענסילוועניא האָבען מיר 45 סאציאליסטישע גענעראל־סעקרעטארן, אין אהייאָ 40 און וויסקאנסין בעגניגט זיך פּראקטיפיג בלויז מיט 22 סאציאליסטיש „פערפעסטעט" ערטער.

א צווייטער טעות איז, וועו מען מיינט, אז די ערשטע שטעדט דורך די סאציאליסטען זיינען — מיט אויסנאהמע פון מילוואקי — קליינע שטעדט מיט א קלייער בעפעלקערונג. די וויטערדיגע ציפער וועלען ווייזען, ווי גרויס דער טעות איז. פינף שטעדט מיט דער סאציאליסטישער אדמיניסטרישאן האבען יעדער א בעפעלקערונג פון העכער 100,000; צוועלף שטעדט — מיט מעהר

אלם 50,000 ; פינף־און־צוואנציג — מיט מעהר אלם 20,000 ; זעקס־און־פיערציג — מיט מעהר אלם 5,000 בעפעלקערונג ; אויך אין אייניגע גאנץ גרויסע שטעדט מיט א בעפעלקערונג פון איבער 800,000 זיינען ביי די לעצטע וואהלען ערוועהלט געוואָרען סאָציאַליסטישע בעאמטע.

אום צו ווייזען אונזערע לעזער דעם שנעלען וואוקס פון אונזער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין די פעראייניגטע שטאָאטען ,וועלען מיר פאָרלייגען די ווייטערדיגע ליסטע פון די ערוועהלטע סאָציאַליסטען אין די איינצעלנע

מ. ע. קוירקפּעטריק,
מיטגליד פון גרעניט סיטי, אילינ.

שטעדט און סטייטס, פאר די יאָהרען 1908, 1909 און 1910.

אין יאָהר 1908 זיינען ערוועלהט געוואָרען:

מ י נ ע ס א ט א : פּופּאָסקי — איין קאָמיסאָנער.

נ א ר ט ה ־ ד א ק א ט א : בערדעלא — א מעמבער פון דעם סקול באָארד.

ו י ס ק א נ ס י ן : מילוואָקי — איין סטייטס סענאָטאָר, פיער סטייטס־רעפּרעזענטאטיוון.

אין יאָהר 1909 זיינען ערוועהלט געוואָרען:

ק א ל א ר א ד א : גרעניד דזשאנקטשאן — מעיאָר.

א י י ד א הא : רייבענס — איין מעמבער פון דעם סקול באָארד.

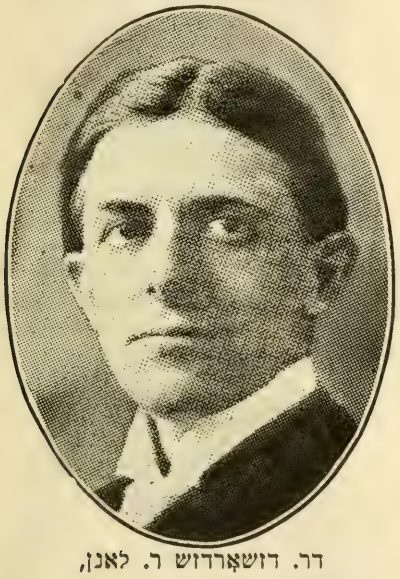
א י ל י נ א י ז : פלאָרא — מעדזשיס־טרייט ; מאטטאן — מעמבער פון דעם סקול באָארד.

מ א ס א ט ש ו ז ע ט ס : הייוועראוויל — איין מעמבער אין דער סטייט לעדזשיסלייטשור.

מ י נ ע ס א ט א : מיצפּאה — סופּערווייזאָר ; וואקס — סופּערווייזאָר ; ווילטאן — סופּערווייזאָר.

א ה י י א קלייוולאנד — אסעסאָר.

פ ע נ ס י ל ו ו י נ י א : קאראל — סקול דירעקטאָר ; דזיינסווייל — עלעקשאן אינ־ספעקטאָר ; הוההייטאקער — סיטי קלערק, די גאנצע באָארד אוו עדיוקיישאן און מעדזשיסט־רייט.

דר. דזשאָרדזש ר. לאנג,
מעיאָר פון סקענעקטעדי, ניו יאָרק.

י ו ט א ה : ראבענזאָהן — סיטי טרע־זשורער.

ו י ס ק א נ ס י ן : ברענטוואוד — סי־טי טשערמאן, סיטי קלערק, קלערק פון סקול באָארד.

אין יאָהר 1910 זיינען ערוועהלט געוואָרען:

א ר ק א נ ז א ס : באנאנזא — צוויי מעמבערס פון באָארד אוו עדיוקיישאן ; ברענט־וואוד— מעדזשיסטרייט און קאנסטייבלער (דער לעצטער האָט רעזיגנירט) ; האָראנא—מעדזשיס־טרייט, צוויי סקול דיר. ; מעקריי—מעדזשיסט.

קאַנסטייבלער, וואָג דירעקטאָר; טרומאן — צוויי דזשאַדזשעס.

קאַלִיפאָרניע: אייראקא — אַלדערמאן; האַנענגטאון ביטש — צוויי סקול דירעקטאָרען.

קאַלראַדא: קוק גרויק — צוויי מעמבערס פון סיטי קאָונסיל, א מעמבער פון באָארד אָוו עדיוקיישאָן.

קאַנעקטיקוט: ראקוויל — אַלדערמאן.

אידאהא: פּאָרטהיל — מעמבער פון באָארד אָוו עדיוקיישאָן.

אילינאָיז: מאריס — אַלדערמאן; פּוירל — מעדזשיסטרייט, סקול דירעקטאָר.

ע. ע. פּערין,
מעיאָר פון וועראנאָ, אהייא.

אינדיאַנא: ריטשמאנד — קאָנסטייבלער.

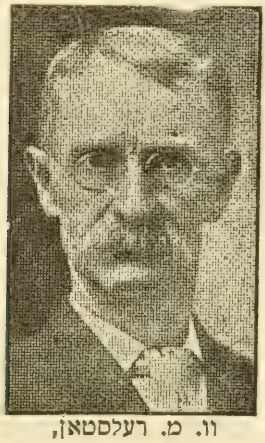
קענזעס: קלעי — סענאטאָר, קאָנראָנער.

מינעסאָטאַ: מיצפּאה — סופּערווייזאָר; אאקס — סופּערווייזאָר, דזשאַדזש; פּופּאסקי — סופּערווייזאָר; טו האַרבאָרס — מיטגליד פון סטייט לעדזשיסלייטשור, טשערמאן פון באָארד אָוו עדיוקיישאָן, טרעזשורער פון באָארד אָוו עדיוקיישאָן; ווילטאן — דזשאַדזש, סקול קלערק.

מיסאָורי: קארדוועל — דזשאַדזש; מורהאוז — סקול דירעקטאָר; ספּורדצאָן — סקול דירעקטאָר; סט. לואיס — מעמבער פון באָארד אָוו עדיוקיישאָן.

נעבראסקא: בראקען־באָו — אַלדערמאן, מעמבער פון באָארד אָוו עדיוקיישאָן.

ניו־דזשוירזי: גלאסבאָרא — מעדזשיסטרייט, קאָנסטייבלער; נאָרטה האָלדאָן — צוויי סקול דירעקטאָרען.

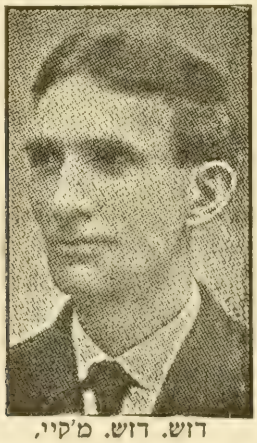

וו. מ. רעלסטאָן,
מעיאָר פון פּערסטאריא, אהייא.

נאָרטה־דאקאטא: 19 דיסטריקט — מעמבער פון סטייט לעדזשיסלייטשור; בערדעלא — סקול דירעקטאָר, סקול טרעזשורער, אסעסאָר.

אהיו: באיערוויל — 5 אַלדערמען, צוויי אסעסאָרען, מארשאל.

אקלאהאמא: בלענטשארד — סקול קלערק.

דזש. דזש. מ'קיי,
מעיאָר פון סיילעם, אהייא.

פענסילוויניא: — סטייט לעדזשיסלייטשור; אַלדערמאן.

טעקסאס: נרענד סאלענע — מעדזשיסטרייט.

ווי א ה : טהע אואי — קאנסטיבלער.
ווי א ש י נ ג ט א ן : באטל גראונד —
סיטי דירעקטאר ; קעלנער — קאונסילמען ;
טאן — מעדזשיסטרייט ; מאלא — מעדזשיס־
טרייט, קאנסטיבלער.
גריף — מעדזשיסטרייט, קאנסטיבלער ; עלקינס
— מעדזשיסטרייט, קאונסילמען.
— דזשאדזש, קאונסילמען.
ווי ס קא נ סי ן : עלאיזין — טיטער־
מאן פון סיטי קאונסיל ; בילאיט — קאראנער ;
ברענטוואוד — סקול קלערק, גרענד רעפירי —
קאראנער ; מילוואקי — קאנגרעסמען, סטייטס
סענאטאר, 12 סטייטס רעפרעזענטעטיוום.

סקאט וויקינס,
מעיאר פון סט. מערי'ס אהייא.

אונזער פארטי איז ניט אויסגעוואקסען איבער נאכט, ווי פיעלע מיינען. אונזער פארטי האט זיך ענטוויקעלט אויף א נאטירליכען וועג. אין 1908 האבען מיר געהאט א גאנץ אונבעריטענ־ דען זיעג .אין 1909 איז שוין אונזער פארטי מעהר געוואקסען. אין 1910 זיינען מיר שוין גע־ ווארען א בעדייטענדע פאליטישע מאכט אין פיעלע שטעדט און סטייט לעדזשיסלייטשורס. אין 1911 ווערט אונזער פארטי א בעריטענ־ דער פאליטישער פאקטאר אין גאנצען לעבען פון לאנד.

אין 1908 האבען מיר געהאט 4 מעמבערס פון סטייט לעדזשיסלאטורען אין איין סטייט;

ניוטאן וויקאף,
מעיאר פון מארטינ'ס פעררי, אהייא.

דיסטריקט אטוירני, מעיאר, שעריף, קאראנער, קאונטי טרעזשורער, קאונטי קלערק, קאורט קלערק, 10 סופערווייזארס ; טו ריווערס — אסעסאר ; מעניטאונאק — קאראנער.

וואן מיר פערגלייכען די זיעגען פון די פא־ ריגע דריי יאהר מיט דעם גוואלדיגען זיעג, וואס מיר האבען געהאט ביי די פאריגע נאוועמבער וואהלען, זעהט מען קלאר דעם גרויסען אונטער־ שיעד און די גוואלדיגע ענטוויקלונג ,וואס אונ־ זער פארטי האט געמאכט.

די פארגעפיהרטע רעזולטאטען פון די וואהלען אין די פאריגע יאהרען ווייזען אויך, אז

אין 1909 — 5 מעמבערס אין צוויי סטייטס ; אין 1910 — 15 מעמבערס אין זעקס סטייטס ; אין 1911 — 17 מעמבערס אין זיעבען איבער 50 מעיארס !

אין 1908 האבען מיר געהאט 1 מעיאר ; אין 1909 — 2 ; אין 1910 — 2 ; אין 1911 — 56 מעיארס !

אין 1908 האבען מיר געהאט 3 לאקאלע בעאמטע אין 3 סטייטס ; אין 1909 — 20 אין 9 סטייטס ; אין 1910 — 112 אין 21 סטייטס; אין 1911 — 950 אין 41 סטייטס !

מיר געהען פון זיעג צו זיעג.

ש. ראזענפעלד.

געגענווארט און צוקונפט.

(א בריף אין רעדאקציאן)

עהר געהרטער ה' רעדאקטאר!

אויף יום־טוב האָט איהר מיך איינגעלאָדעט. צוואנציג יאָהר האָט אייער „צוקונפט" אָבגעלעבט, געפאָקט און געמאָכט אלע זעלט און אויסגעשטאנען אלע קראנקהייטען, וואס א אידיש קינד האָט אויסצושטעהן: בלוט־ארימקייט, מארך־אויסצעהרונג, נערוון־איבערשפאנונג און — א ו ב ע ר אלין — געלד־מאנגעל. און אז ד אָ ך דערלעבט ביז צוואנציג יאָהר — ווילט איהר מיט פאראד דעם געבורטס־טאָג פראווען.

אודאי האָט איהר רעכט דאראיף, און אלע פרייגד פון דער צוקונפט, פאר וועלכער אייער זישורנאל האָט צוויי צעהנדליג יאָהר געלעבט און געלייטען, דארפען איך ווינשען א פרעהליכען יום־טוב.

אָבער איינלאָדען א ו נ ז ע ר איינעם אויף אייער יום־טוב דארט, האָט איהר דאָך ניט געטאָרט — ווייל אונזערע א „דרשה" קען נור אייער יום־טוב פערשטערען.

איך זאג „אונזערע" און מיין דערביי אונז דא, וואס קומען פון בריייטען רוסלאנד, וואו אלע לוחות זענען פערביטען, אלע יאָהר־רעכנונגען פערדרעהט, אזוי, אז קיינער קען ניט זאגען מיט זיכערקייט, אין וועלכען יאָהר־הונדערט מיר לעבען, און — אָפט מאל — קען מען ניט אפילו דאָס יאָהר־טויזענד בעשטימען.

און בעת פאר אייערע אויגען שוועבט א גליקליכע צוקונפט, וואו אלע מענשען וועלען ברידער זיין, וועלן די בעגריפען „ארים" און „רייך" וועלען פערשווינדען, די נעמען „האר" און „קנעכט", „ווירטה" און „ארבייטער" וועלען פערגעסען ווערען — אין דער אייגענער צייט שוועבט פאר אונז א צוקונפט — — —

וועלן דער בעגריף „מענש", וועט נור נאָך אין אונזער אלטער געשיכטע פערבליבען; וועלן איין צוויי־פיסיגע חיה וועט אויף א צווייטער צוויי־פיסיגער חיה ווי א רויב־טהיר קוקען; וועלן זיכער וועט דער צווייי־פיסיגער זיין נור אין די וויטע טונדרעם און צווישען די וויסע בערען וויט אויפ'ן אייז־ים; וועלן דאָס, וואָס מיר רופען איצט אורצושטאנד, וועט פאר אונז וועלען געגנווארט — וויל אין פערשיעדענע ריכטונגען געהען מיר: איהר געהט פאראוים און מיר צוריק, איהר דערווייטערט זיך פון דעם פונקט, פון וואנען די מענשהייט איז אויסגענאנגען, און מיר דערנעהענטערען זיך צו איהם...

און מ י ר זאלען קומען צו א י ך אויף יום־טוב!

איך דערמאָהן זיך א מעשה פון די אלטע גוטע יאָהרען.

א גרויסער גביר האָט א טאָכטער חתונה געמאכט און איינגעלאָדעט צו דער חתונה די בעריהמטע וואנדער־קאפעלייע מיט'ן נאָך מעהר בעריהמטען מארשעלעק.

די קאפעלייע האָט געשפיעלט, דער מארשעלעק האָט געמאכט מוטה, געהאלטען אין איין אויסרופען:

— לעבעדיג, פרעהלעך! פרעהלעך, לעבעדיג!

אָבער א מ א ל י ג ע גבירים! האָבען צו זיי אויף א חתונה אנגעצויגען ארימע לייט פון דער גאנצער סביבה ארום; זיי האָבען געוואוסט, אז דא וועלען זיי כאפען א פעטען ביסען. שארען זיך די אריבע לייט ארום די כלי־זמר. געפינט יעדער כלי־זמר אן'ארימאן פון זיין שטעדטיל, און נעהמט אָב א גערוס פון דער היים. טרעפט דער מארשעלעק אויף אויף פאמיליע:

— האָסט אפשר געזעהן מיין נעבע'ן?

— אויף אלע בייזע שונאים געזאגט, שוין דריי חדשים, אז זי לייגט א קראנקע אין הקדש, און קיין טאָטער און קיין רופא קאנען איהר ניט העלפען.

— אי, א כראָך צו מיר, לעבעדיג, פרעהלעך! פרעהלעך, לעבעדיג!

— און מיין אברהמ'לען האָסטו אפשר גע־
זעהן? — פרעגט ווייטער דער מארשעלעק.

— דיין אברהמ'ל שטעקט אין געוואנד. ס'
הונגעריגער, האָט ער אָנגעהויבען צו שלעפען פון
פרעמדע קעשענעס, האָט מען איהם אָבגענעבען
פאר א סאָלדאט.

— אי, א רונער האָט מיך נעטראָפען, —
לעבעדיג, פרעהלעך! פרעהלעך, לעבעדיג!

ווילט איהר אונז שטעלען אין דער לאגע
פון דעם אונגליקליכען מארשעלעק אויף דעם
גבירס שמחה!

און ווי איז עס דען מעגליך, אז מיר זאָלען
זיך אנדערש פיהלען? הערען מיר דען כאטש
אויף איין רגע אויף צו הערען די קולות, וואס
די וועלף־סטאָדעם ארום אונז היילען בעת זייער
אָנפאָלען אויף אונז?

— די פערפלוכטע בורזשואזיע, דאָס יאָגען
זיך נאָך מעטאל, די געלד־גיערינקייט איז —
זאָגט איהר — אנ'אומגליק פאר אידען. אָבער
דאָס פראָלעטאריאט — — —

בעסטער הערר רעדאקטאָר! צו ווייסט
איהר אָבער, אז בעת ביי אייך, דארט אין אמע־
ריקא, ווייל דאָס פראָלעטאריאט ניט וויסען פון
קיין אידישע אימיגראנטען, ווערען דאָ אונזערע
נעבעם דערשטיקט אין הקדשים אָהן לופט, און
אונזערע אברהמ'לעך קומט אויס, פון הונגער,
כמעט צו ווערען — — — וואס איהר ווילט,
אָדער ריכטיגער, וואָס איהר ווילט ניט?...

נאָר וואָס עפעס גראָד דארט? אָט זיינען
מיר מיליאָנען אידען אין פוילען. נאָר א גרויסען
פראָצענט פון דעם בליהענדען האָנדעל און אינ־
דוסטרי אין פוילען האָט מען אידען צו פערדאנ־
קען. וואָרשוי, לאָדז א. ד. גל. פראָדוצירען ניט
נור פאר רוסלאנד, נאָר אויך פאר כינא, יאפאן
און מאנדזשוריען. און פון נאָר דער וועלט
קומט מען יעהרליך אהער צום סעזאָן און מען
לאָזט דאָ איבער מיליאָנען. דאָס וויסען אלע.

און פרעגט: ווי פערהאלט זיך דאָס דאָס
פויליש פראָלעטאריאט צום אידען? ווי פער־
האלט עס זיך אפילו צום אידישען ארבייטער?
און רעדט מען פון דעם, ווי דאָס פראָלעטאריאט
פערהאלט זיך שלעכט צום אידישען ארבייטער,
איז אפילו דאָס רוב פון סאציאליסטיש־געזאָנג־
נעם פראָלעטאריאט אויך ניט אויסגעשלאָסען.

דאָס איז ניט קיין מסירה, הערר רעדאק־
טאָר, דאָס איז ניט קיין רכילות, געשעפט פון
דער לופט. אדרבא, דאָס נעהערט צו יענע פאק־
טען, וואס שטעהען שוין פעסט ווי די מאטעמא־
טישע אקסיאָמען. דאָס זיינען שוין די בעשטימ־
טע, אלגעמיין־אנערקענטע פונקטען, פון וואָנען
אוים און ווי ט ע ר עס ווערט אָפט א דע־
באַטע געפיהרט. אָבער די דערמאָהנטע פונקטען
גופא שטעהען שוין לאנג אויסער דעבאטע.

וואָס־זשע, מיינט איהר נאָך אלעם דעם
ערנסט, אז מיר דא, פון דאנען, קענען זיך מיט
אייך אינאיינעם משמח זיין?

— וואס פינסטערער די נאכט, אלץ ליכ־
טיגער די שטערן! — וועט איהר זאָגען.

ווי אָבער, אז איבער אונזער קאָפּ הענגט
ניט קיין הימעל, נור ווי ערד־פינסטערע וואָלקען,
וועלכע לאָזען ניט, אז פון אויבען, פון ווייטען,
זאָל צו אונז כאָטש איין איינציגער שטראהל צו־
קומען?

געווים איז דער פסוק: „לא יחרץ כלב
לשונו" א סגולה געגען הינד, אז זיי פאָלען אָן.
ווי אָבער אז דער הונד לאָזט דעם פסוק ניט
זאָגען?...

און ער לאָזט ניט! קיין שום חכמות און
קיין שום המצאות גילטען ניט און העלפען ניט
זיך אויסצודרעהען פון די הענד פון די אָנפא־
לער. ניטאָ פאר זיי קיין בעהעלטעניש ניט א ו י ף
דער ערד, ניט הינטער איהר.

און דאָ מיין איך שוין ניט ספעציעל אונז,
אידען. דאָס לעצטע געהט אויך פאר אלע רוס־
לענדישע פרייהייטס־ליעבהאָבער און צוקונפט־
שטרעבער. זיי געפינען ניט וואו קיין פוס צו
שטעלען אין דעם לאנד, וואו די „שפיאָנאָקראָ־
טיע" האָט די ממשלה איבער קערפער און גייסט
פון אלע איהרע אונטערטהאנען.

איהר געדענקט דאָך מסתמא דאָס זעלבסט־
בילד פון דעם גרויסען קינסטלער בעקלין. הינ־
טער זיינע פלייצעס שטעהט דער שרעקליכער
טויט — ער איז דעם קינסטלער'ס דיימאָן, זיין
גייסט, זיין זשעני, וואָס טרייבט איהם צו דער
קונסט, דיקטירט איהם זיין ארבייט.

וואָלט אָבער אָט דער דיימאָן ניט הינטער
זיינע פלייצעס, נור פ א ר זיינע אויגען געשטא־
נען, און בעקלין וואָלט דאָן אונמענליך געקאָנט
קינסטלער זיין.

גרויסע קינסטלער זיינען אויך די רוסלענדישע
רעוואָלוציאָנערען געווען. זייער בעגייסטערונג
האָט קיין שיעור ניט געהאט. זייער אָפּפערווי־
ליגקייט האָט קיין גלייכען ניט אין דער גשיכ־
טע. קיין נעפאָהר האָט זיי ניט נעשרעקען, קיין

אונטערנעהמונג איז זיי ניט צו־שווער געווען. דער טויט איז זיי געשטאנען הינטער די פֿליי־צעס, זיי האבען געפֿיהלט זיין פּאבען איבער זייערע קעפּ, און דאס האט זיי נאך מעהר בע־גייסטערט, נאך מעהר זייער רעוואלוציאנערען קינסטלער־גייסט געווענדט.

איז אבער די צייט געקומען, און דער טויט, דער דיימאן, האט זיך דעם רעוואלוציאנער פֿאר די אויגען געשטעלט — דעם פּראוואקאטאר בע־נעגנט ער אויף שריט און טריט, ביי זיך אין הויז, פֿאר זיין שטוב, אין גאס, אויף דער ערד און הינטער איהר, און דאס מוז פֿאראליזירען יעדע קונסט־טהעטיגקייט פון אונזערע רעוואלו־ציאנערען און פרייהייטס־קעמפֿער. דאס נעהמט אב דעם צוטרוי פון מענש צו מענש, פון ברודער צו ברודער, און יעדער שריט, וואס וועלט אין דער ריכטונג געמאכט, איז אזוי ניט זיכער, גלייך ווי מען וואלט אויף אייז געגאנגען. געמאכט איין שריט, צוויי — און שוין ליעגט דער געהער; אויסגעגליטשט!

— הייסט עס, איהר האט גאר קיין שייכות ניט מיט אונזער צוקונפט?

דאס הערר רעדאקטאר, הייסט עס ניט. גלויבען, נאטירליך, גלויבט מען דאס, ביי אונז, אויך. האט דאך נאך די מענשהייט ניט געשאפען קיין שעהנער צוקונפטס־אידעאל פאר זיך, ווי דאס, פאר וועלכען אייער „צוקונפט" האט צוויי צעהנדליג יאהר געקעמפּפט.

אבער גלויבען און פיערען זיינען צוויי פערשיעדענע זאכען: מען גלויבט דערין, וואס איז נאך ניטא, מען פייערט דאס, וואס איז שוין דא.

גלויבען — געווים! אבער פייערן?... מיר — און ימים־טובים!

פיערען קאנען מיר ניט, אבער גלייכ־גילטיג צו אייער יום־טוב קאנען מיר אויך דא ניט בלייבען. זעהענדיג, ווי מענשען, וואס זיינען סוף כל סוף אויך ניט אויף רויזען גענאנגען, האבען דאך גאנצע צוואנציג יאהר אבגעארבייט ביים ליכט פון איין גרויסען אידעאל — פער־געסט מען אן אלע לידער, פערזעהט מען אלע שווערigkeיטען, און מען וועלט אי גלויביגער, אי מוטהיגער.

און מוטה געווינען — הייסט אלץ געווינען!

ווינש איך אייך דארום א פרעהליכען יום־טוב, א גרינגערע און ערפאלגרייכערע „צוקונפט" און אז אלע זאלען מיר דערלעבען דעם 50־יעהרי־גען יובילעאום פון דער אידישער סאציאליסטי־שער „צוקונפט" אין אמעריקא.

מיט בעסטער פריינדשאפט און אכטונג,

ש. ראזענפעלד.

רעדאקציאנעלע נאטיצען.

איידער מיר שליסען אונזער היינטיגען יו־בילעאום־נומער ווילען מיר אויסדריקען אונזער גרויסען דאנק אלע אונזערע געגנאסען און פריינד, וועלכע ארבייטען אין די לעצטע צייט מיט גרויס ענטהוזיאזמום פאר די ענטוויקלונג פון „די צוקונפט". די מאראלע און פינאנציעלע שטי־צע, וועלכע דיעזע געגנאסען ווייזען אונז ארויס, דיעזע אונז פאר די בעסטע ערבות, אז אונזער ארבייט איז ניט ארויסגעוואורפען, אז אונזערע ווערטער פאלען ניט אויף א פעלזיגען באד־דען. און דאס איז די בעסטע בעלוינונג, וואס מיר קענען זיך ווינשען פאר אונזער ארבייט!

* * *

די בעווענונג, וואס האט זיך אויפגעהויבען איבערן גאנצען לאנד אויסקריסטאלען „די צו־קונפט" אויף א פעסטען פינאנציעלען פונדא־מענט, פערצווייגט זיך אלס מעהר און מעהר. אלס גרעסער און גרעסער ווערען די מחנות, וועלכע פעראייניגען זיך אונטער אונזער פאהן. ביז איצט האבען שוין 22 שטעדט אראנזשירט גרויסע אונטערנעהמונגען לכבוד „די צוקונפט" — אייניגע האבען שוין שטאטגעפונען מיט גרויס ערפאלג.

ווי דער זיידע, געז. ווינטשעווסקי, וועל־כער איז געווען פעסטס־רעדנער אויף דיעזע אונ־טערנעהמונגען, גיט אונז איבער, איז שוין לאנג ניט געווען אזא געהויבענע שטימונג פאר א רייו־נע ערנסטע סאציאליסטישע פרעסע צוויישען אונזערע געגנאסען, ווי איצט. די צייט פון גליוק־גילטינקייט איז פערבי! מען וועלט ווייטער בע־

פֿליעגעלט מיט גרויסע האָפנונגען פאר אונזער צוקונפט !...

* * *

און ניט נאָר די קאָנטרי־געגנאָסען, וועלכע ארבייטען מיט גרויס אָפּפערווילליקייט אין דער בעוועגונג און פאר אונזער זשורנאל, ווילען מיר דאָ גראטולירען צו אונזער יובילָאום. מיר גע־פינען אויך פאר אונזער פליכט אויסצודריקען אונזער גרויסע בעפרידיגונג צו דער אָרגאניזא־ציאָן, דעם „צוקונפט הילפס פערבאנד", דאָ אין ניו יאָרק, וועלכע טהוט אויך ריעזיגע ארבייט. די געגאָסען פון „פערבאנד" ארבייטען ווי די ביה־נען פאר דעם ערפאָלג פון יעדער אונטערנעה־מונג, וואס ווערט אראנזשירט אין די נוטצען פון „די צוקונפט", און זייער פרוכטבארע טהעטיג־קייט לאזט זיך אלץ מעהר פיהלען. אלע פרייַנד פון א ריינען בעלעהרענדען געדרוקטען ווארט, מוזען זיך אָנשליסען צום „צוקונפטס־הילפס־פערבאנד", וועלכער ערפילט א וויכטיגע קולטו־רעלע אויפגאבע פאר די ענטוויקלונג פון אונזער פּרעסע.

מעהרערע געגאָסען פון די „צוקונפט פּרעס פעדעריישאָן" האָבען אויסגעדריקט זייע־אונצופריעדענהייט מיט דעם ארטיקעל פון גענ. יעקב מילך „דעמאָקראטיע און בילדונג" אין פּא־ריגען נומער „צוקונפט".

דערויף האָבען מיר נאָר פאָלגענדעם צו ערקלעהערן: „די צוקונפט" האט אלע מאל נעהאט א פריַיע פלאַטפאָרמע און אונזערע מיט־ארבייטער, סאציאליסטען, האָבען תמיד געהאט דאָס רעכט ארויסצוזאָגען זייערע מיינונגען אי־בער גע ווייסע אָנגעלעגענהייטען, מעג אפילו די רעדאקציאָן ניט זיין אין גאנצען איינשטימיג מיט דיעזע מיינונגען.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז מיר וועלען גערן געבען פלאַץ פאר מיינונגען פון אן אנדער שטאנדפונקט.

מיר האָבע בעקומען פיעלע בעגריסונגען פון אונזערע מיטארבייטער, לעזער און פרייַנד צום יובילָאום, ליידער איז אונז אונמעגליך צוליעב מאנגעל אין פלאַץ דאָס צו פערעפענטליכען.

אין מיטען יאנואר פאנגט אָן צו ערשיינען „די אידישע וואכענשריפט" אונטער דער רע־דאקציאָן פון דעם בעוואוסטען ליטעראט און דראמאטורג דוד פּינסקי און יוסף שלאָסבערג.

דוד פּינסקי נויטיגט זיך ניט אין א רע־קאָמעדאציאָן. יוסף שלאָסבערג, ווידער, איז בע־וואוסט פאר א פאנאטישען ס. ל. פּ.'ניק. אָבער אין פראָספעקט פערזיכערען אונז די רעדאקטע־רע, אז די וואכענשריפט וועט אונפארטייאיש בעהאנדלען אלע סאציאלע און געזעלשאפטליכע פראגען און וועט זיך האלטען אן דער נאציאנאל־סאציאליסטישער ריכטונג. מיר האָפען, אז דיעזע פערזיכערונג וועט ערפילט ווערען און די ערשיי־נונג פון דער „אידישער וואכענשריפט" וועט פון אונז וואַרעם בעגריסט ווערען.

אונזער „בחור הזעצער",*) פרייַנד כ. קאס־טאָף, בעריהרט דאָ זעהר א וויכטיגע פראגע. עס איז שוין אין אמת'ן צייט, אז די ליטעראטען זאָלען איינמאל פאר אלע מאל זיך פערשטענ־דיגען איבער אין אלגעמיינע אידישע אָרטהא־גראפיע. די ליטעראטען אליין וואלטען אבער זיין מאכטלאָז, ווען די זעצערס, וועלכע זיינען אם מיסטען די זעלבסטהערשער אין דער „מלוכה פון אויסלענדען", וועלען הערען אלעמען ווי דעם קאָטער... דעריבער פרעהט אונז בעזאָנדערס, ווען דער פארשלאג קומט דוקא פון א זעצער.

---

*) זעה די צווייטע זייט.

מ. קאסטאף.

עטליכע ווערטער פון „צוקונפט" ־ וועצער וועגען דער אידישער אָרטהאָגראַפיע.

ענדיגנדיג זיך מיט דעם יום־טוב פון דער אידישער ליטעראטור אין אמעריקא — דעם 20־יאָהריגען יובילעאום פון דער „צוקונפט", — וויל איך, אלס איינער פון די נאָהענטע בעלי־שמחות, אויך זאָגען א פּאָאר וועדטער צוליעב דיעזער געלעגענהייט, וועלכע, ווי איך דענק, האָבען א גרויסע שייכות מיט דיעזען יום־טוב, און בפרט נאָך, אז קיינער פון די אלע שרייבער, וועלכע זיינען פערטראָטען אין דיעזען נומער, האָט עס ניט דערמאָנט.

איך בין ניט קיין שרייבער, אָבער מיט דער אידישער ליטעראטור האָב איך זעהר פיעל צו טהאָן, פיעלייכט מעהר ווי פיעלע אנדערע שרייבער, און ספּעציעל וועגען דער פראָגע, וועלכע איך וויל דאָ בעריהרען, פיהל איך זיך כמעט ווי געצוואונגען עטוואָס צו זאָגען, און זאָגען וויל איך אין דיעזען פאל ניט צו די לעזער, נאָר צו די שרייבער גופא...

איך וויל דאָ גאנץ קורץ בעריהרען די פראָגע פון דער אידישער א ר ט ה א ג ר א פ י ע, אָדער בעסער געזאָגט, איך וויל פרעגען טאקע אָט ביי די אלע בעלי־שמחות: וואָרום זאָל די אידישע ליטעראטור נאָך ביז איצט ניט האָבען איינמאל־פאר־אלע־מאָל בעשטימטע כללים, ווי אזוי אויסצולייגען („ספּעלען") געווי־סע וועדטער אין אידיש, אָננעהמענדיג אפילו, אז עס איז נאָך ניט געקומען די צייט, אז אונזער שפּראַך זאָל האָבען א פאָלשטענדיגע גראַמאטיק.

עס איז א פאקט, אז ביי דעם איצטיגען צושטאַנד פון דער אידישער ליטעראטור זיינען דאָ פ י ע ל פערשיעדענע א ר ט ה א ג ר א פ י ען. יעדער איינער שרייבט, ווי איהם געפעהלט, און ווי ער דענקט, אז עס איז אם פאסענדסטען. אין לעצטען פאל דענקט דער שרייבער, אז דער רעדאקטאָר אָדער דער זעצער וועט עס שוין פערריכטען ווי עס דארף צו זיין... און דאָ, זאָג איך, ליעגט טאקע די הויפּט־צרה, וואָס דער זעצער פיהלט מעהר ווי אלע די נאכלעסיגקייט בנוגע צו דער אידישער א ר ט ה א ג ר א פ י ע...

פאר דעם דורכשניטליכען לעזער איז פיעלייכט קיין אונטערשיעד ניט, ווי געווייסע וועדטער וועלען אויסגעלייגט, ווי באלד נאָר דער גאנצער א ר ט י ק ע ל איז נאָך זיין געשמאק; עס אינטערעסירט איהם וועניג, אויב עם שטעהט, למשל, „יעצט" אָדער „איצט", „יע" אָדער „יא", „דיא" אָדער „די", „וויעדער" אָדער „ווידער", „שטאָדט" אָדער „שטאָט", „געזעהען" אָדער „געזעהן", „ניט" אָדער „נישט", „טהאָן", „טהון", אָדער גאָר „טאָן", „טון", און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער, אָבער פאר דעם יענigען, — און דערהויפּט פאר'ן שרייבער, — וועלכער וויל זעהן די אידישע ליטעראטור אין אלין א שעהנערען און בליהענדערען צושטאנד, — וואָלט די פראָגע פון דער א י ד י ש ע ר א ר ט ה א g r א פ י ע געדאָרפט פערנעהמען איינע פון די וויכטיגסטע פלעצער, און איבערהויפּט איצט, וועו מיר פייערען דעם 20־יאָהריגען יובילעאום פון דער „צוקונפט", וואם דאָס איז, אייגענטליך, אויך דער 20־יעהריגער יובילעאום פון דער מאָדערנער אידישער ליטעראטור אין אמעריקא. דאָס איז ערשטענס, און צווייטענס — וועו די זעלבע אי־

דישע ליטעראטור האט שוין דערגרייכט די שטופע, דאס כמעט אלע ליטעראטען פון נויארק זיינען ארגאניזירט אין א „אידישען ליטעראטען־קלאב“, אין וועמענם אויפגאבען עס געהען אויך ארויס די ערהויבונג און פערשערונג פון דער אידישער ליטעראטור — איצט, זאג איך, איז שוין געקומען די העכסטע ציים, אז די פראגע וועגען דער אידישער ארטהאגראפיע, זאל ניט נאר דיסקוטירט ווערען, נאר אויך געפינען אן ענדגילטיגע לעזונג...

מיין מיינונג וואלט געווען, דאס די פיעלע אנטהיל־נעהמער פון דיעזער העפט „צוקונפט“, וועלכע זיינען אויך מיטגליעדער פונ׳ם „ליטעראטען־קלאב“, זאלען זעהן, אז די „ארטהאגראפיע־פראגע“ זאל אלזייטיג בעשפראכען און דיסקוטירט ווערען ביים „קלאב“, און נאך א רייהע דיסקוסיאנען און מעהר אדער וועניגער וויסענשאפטליכע פארשונגען, אננעהמען — און אויב מעגליך, פערעפענטליכען — געווים כללים, ווי אזוי צו שרייבען די יעניגע ווערטער, וועלכע ווערען היינט־צו־טאג געשריעבען ווי יעדער אייגער וויל. דיעזע כללים וועלען מאכען פאר אונמעגליך, אז אפילו אין איין ארטיקעל זאל מאנכעם מאל איין־און־דערזעלבער וואָרט פערשיידען אויסגעלייגט ווערען, און דאס וועט געווים אונזער שפראך פערשעהנערען און ערהויבען צו דער שטופע פון אלע קולטורעלע שפראכען. דיעזעם איז מיין בעסטער וואונש ניט נאר אלס פון א זעצער, וועלכער איז בעשעפטיגט ביי דער אידישער ליטעראטור פאר די לעצטע 9—8 יאהר, נאר אויך אלס פון איהרען אן אמת׳ען פרייגד און טיעפען פערעהרער.

איך בעגריס הערצליך די „צוקונפט“ צו איהר יום־טוב, און וויגש איהר נאך פיעל מעהר ערפאלג, ווי ביז איצט.

דער פאָרשטעהער פון דער „צוקונפט“.

גענ. ב. באטווינ׳ק, דער בעוואוסטער יונגער טאלאנטפאלער שרייבער, איז דעם 1טען דעצעמבער ארויסגעפאהרען איבער׳ן לאנד, צו זאמלען סובסקרייבערס פיר דער „צוקונפט“. מיר האפען, אז אלע אונזערע פרייגד און לעזער פון דער „צוקונפט“ וועלען איהם בעהילפיג זיין מיט ראטה און טהאט אין זיין אויפגאבע, און מיט דעם העלפען אונז דורכצופיהרען אונזער אלעמענם פערלאנג, צו פערגרעסערען די „צוקונפט“ אויף נאך 20 זייטען לעזע־שטאף.

מיר וויללען אויפמערקזאם מאכען אלע אונזערע פרייגד, דאס געגנ. באטווינ׳ק איז ניט נאר א טאלאנטפולער שרייבער, נאר ער איז אויך א זעהר גוטער פאָרלעזער און רעדנער, און די יעניגע, וועלכע וויללען, קענען זיך בענוצען מיט זיין אנווענדהייט און אראנזשירען ספעציעלע אבענדען, וואו ער וועט קענען לעקטשורען, אדער צו אראנזשירען איהם צו זייערע ברענטש־מיטינגען. מיר האפען, דאס אונזער פערטרעטער, גענ. באטווינ׳ק, וועט קריגען פרייגדליכע אויפנאהמען פון אונזערע פרייגד און לעזער.

מיט גרוס,

דאס „צוקונפט“ מענעדזשמענט.

וואָס אַנדערע זאָגען וועגען עקס-לאַקס

עקס-לאַקס פערבעסערט איהר אָפּעטיט.

מיין טאָכטער, 6 יאהר אלט, האָט גלייכטען פון מאָגען-פערשטאָפונג פיר 3 יאָהר. איך האָב אויספּרובירט אלערליי אָבפיהר-מיטלען, אָבער אהן שום בעסערונג. זייט איך האָב איהר אָנגעהויבען צו געבען עקס-לאקס האָט זי זיך פערבעסערט און איז אימער פרעהליך און מונטער. פיר קינדער וואס לייגען פון פערשטאָפונג איז עקס-לאקס דער בעסטער מיטל. עס איז געשמאק צו נעהמען און האָט א נאטירליכע ווירקונג.

מרס. ל. פויל,
391 לאָגען סטריט, ברוקלין.

איין באַקס רעגולירט זיין מאָגען.

איך האָב געוויזט בלויז 1 באקס פון אייערע עקס-לאקס און זייט דאן איז מיין מאָגען אין בעסטען אָרדנונג.

אַרטהור ע. ראָזענטהאל,
377 6טע סטריט, ברוקלין.

קאַפֿ-שמערצען פערשווינדט דורך עקס-לאַקס.

איך בין בעריט צו רעקאָמענדירען עקס-לאָקס אלס די בעסטע מאָגען-רפואה, וואס איך האָב ווען געברויכט. איך פלעג האָבען קאַפֿ-שמערצען פיר וואכענלאָנג און עקס-לאקס האָט מיר קורירט, און יעצט האלט איך אימער א באקס עקס-לאָקס אין הויז. איך האָב א פרייַנדין וואָס האָט געליטען פון מאָגען און האָט אויסגעטרייט פערשידענע זאָרטען מעדיצינען אָהן ערפאָלג. האָב איך איהר געגעבען 2 עקס-לאקס קענדים, און זי איז אזוי צופריעדען, אז זי קען זיך ניט אָבלויבען דערפון. יעצט יוזט זי עס אויך שטענדיג.

מרס. עני קאַלים,
144 ווסט ענד עוו., ניו יאָרק.

העכסט צופריעדען פון עקס-לאָקס.

מיין נאנצע פאמיליע יוזען עקס-לאקס. שוין מעהר ווי א יאָהר און מיר זיינען העכסט צופריעדען דערפון. פליעז, זעהט אז די דראג-סטאָרס אין קאָרטלאנד זאָלען עס האָבען, ווייל יעצט האָבען זיי עס ניט, און איך מוז עס אויסשרייבען פון אייך דירעקט.

דזשיימס אדעמא,
קאָרטלאנד, נויאָרק.

זאָגט עקס-לאָקס איז „איי-וואָן".

זייענדיג א שטענדיגער יוזער פון אייער קאָסטבארע עקס-לאָקס וויל איך אייך גראטולירען וואס איהר האָט אזא וואונדערבארע מעדיצין. יוזענדיג עקס-לאָקס פאר א קורצע צייט האָב איך אויסגעפונען, אז עקס-לאָקס ווירקט אין יעדען פאל וואו אנדערע מעדיצינען העלפען ניט. איך וויל עס אימער געברויכען און איך קען גאראנטירען, אז יעדער וואָס וועט יוזען עקס-לאקס וועט עס געפינען אלס „איי וואָן".

וויליאם געבויער,
163 ליבערטי עוו., ברוקלין.

א גרויסארטיגע מעדיצין פיר פערשטאָפונג.

איך בעטראכט עקס-לאקס אלס א גרויסארטיגע מעדיצין און בין בעריט עס צו רעקאָמענדירען צו יעדען וואס ליידעט פון פערשטאָפונג.

ראָבערט ה. רינדעס,
50 גירנסי סטריט, ברוקלין.

איהר קליין מיידעלע גלייכט עקס-לאָקס.

עס איז די גרעסטע פריידע פיר מיר צו רעקאָמענדירען עקס-לאָקס צו יעדען וואס נויטיגט זיך אין אָבפיהר-מיטל. איך האָב עס געפונען אזוי גוט, אז איך גיב עס צו מיין 3 יאָהריגע מעדכען מיט וואונדערבארען ערפאָלג. דאָס איז דאס איינציגע אָבפיהר-מיטל וואס זי נעהמט גערן, וויל עס איז א טשאקאלאד קענדי. מיר האָבען אימער עקס-לאקס אין הויז און מאכען א שטענדיגען געברויך דערפון.

מר. מאָקס ליווי,
144 עלדערט סט., ברוקלין.

„דער גרויסער קונדס"

יעקב מארינאָוו, רעדאקטאר.

ווער איז דער „קונדס"? ווָאס איז ער? און ווָאס טהוט ער אויף? — מערקווירדיגע פאקטען וועגען א מערקווירדיגען זשורנאל.

„דער גרויסער קונדס" איז א וועכענטליכער, רייך־אילוסטרירטער זשורנאל פאר הומאָר, ווִיץ און סאטירע, מיט א סירקולירישאָן גרעסער פון אלע וועכענטליכע ציטונגען צוזאמענגענומען. דער ערשטער נומער איז ערשיענען אין יאנואר 1909, דאָס הייסט, מיט דרוי יאָהר צוריק.

„דער גרויסער קונדס" צייכענט זיך אויס מיט זיין שארפזיניגען־ווִיץ; מיט זיין שנוי־דענדער און בייסענדער סאטירע; מיט זיין הארציגען און ערקווִיקענדען הומאָר און מיט זיינע מיסטערהאפטע און געניאלע קארטונס און צייכנונגען, אויבער די ווִיכטיגסטע לאָקאלע, נאַציאָנאלע און אונטערנאַציאָנאלע פאסירונגען פון דער וואָך.

„דער גרויסער קונדס" איז אָבער נ י ט בלויז א זשורנאל פאר אונטערהאלטונג, איז נ י ט בלויז אן ערפרישענדער טאָניק פאר אויער פון דאגות־בעלאָדענעם און ארבייטס־מיעדען גיוסט, איז נ י ט בלויז א סימפאָניע פון פרויד און געלעכטער יעדען פרויטאג, וועָן געסט קומען זיך צוזאמען אין אויער הויז, און איהר ווילט זיי אונטערהאלטען —

„דער גרויסער קונדס" איז אויך א מוטהיגער, אונערשראָקענער קעמפפער! נית בעלאנגענדיג צו קיין פארטיי, צו קיין קליזעל, ווייכען פון דעסטוועגען אלע פער־שטענדיגע לעזער, אז דער „קונדס" איז שטרענג ראדיקאל. זיינע קארטונס אויבער פאָליטישע און סאָציאָלע פראגען ווערען אויבערגעדרוקט פון אזעלבע ציטונגען ווי די נויאָרקער „קאָל", „שיקאגאָ דיילי סאָשיעליסט" און אנדערע סאציאליסטישע און טרייד־יוניאָניסטישע ציטונגען.

„דער גרויסער קונדס" האָט פאר קיינעם קיין מורא נית און שמויכעלט נית קיינעם. ער שליידערט דעם אמת יעדען אין פנים אריין. מעג דיעזער פנים בעלאָנגען צו א גאָט'ס סטראפטשע, און זיין איבערגעדעקט מיט א ווייסען טלית פון געמאַכטער פרומקייט, אָדער צו א זאָגענאַנטען „בעוועגונגס־מענש" אונטער דער רויטער מאַסקע פון ראדיקאלע אידעען. דערויבער האָט דער „קונדס" אזוי פיעל טרייע, איבערגעבענע פרוינד. דערויבער האָט ער אזוי פיעל פערביטערטע שונאים — און שטאָלץ איז ער אויף זיי ביידע.

„דער גרויסער קונדס" איז אן אונגעהויערער ערפאָלג אין יעדען הינזיכט — ליטעראריש, ארטיסטיש און פינאַנציעל. ער איז אבסאָלוט דער אייניציגער וועכענטליכער זשורנאל אין דער גאנצער ווועלט — אין אמעריקא אזוי גוט ווי אין אייראָפּא — וואָס בעצאָהלט זיך און בעצאָהלט זיך גוט.

און איצט, וועָן דער גרויסער קונדס פייערט זיין פיערטען יאהרליכען געבורטס־טאג, איז דאָס נית נור זיין אייגענער יום טוב, עס איז אויך דער יום טוב, דער טריאומפּף פון דער אידישער שפראך אויף איהר נייעסטען געביעט, עס איז אויך דער יום־טוב פון פרייען וואָרט, פון פרייען געדאנק, פון פרייע קריטיק. ווי מיר פייערען דיעזען גרויסען און הערליכען יום־טוב — לעזט די נעקסטע פּוידוש.

BROADWAY, NEW YORK, N. Y.

און זיין גרויסע פּרעמיום

וועלכע איז ספּעציעל געזעצט, געדרוקט און געבונדען פּאר'ן „קונדס", און איז דאָס שעהנסטע, וואָס איז ווען עס איז ערשיענען אין אידיש.

הומאָר און סאַטירע

אין דרויי דיקע בענדער, איז געדרוקט אויף טהייערען פּאפּיער, איז שעהן און געשמאקפּאָר אויסגעשטאטעט, און דער איינבונד איז אזוי ארטיסטיש און דעקאָראטיוו, אז עס איז איינפאך א פּרייד און א פערגעניגען צו האַלטען עס אין האַנד. דער אינהאלט פון הומאָר און סאטירע לאָזט זיך גאר ניט בעשרייבען, אזוי רייך. אזוי פערשיעדענארטיג איז ער. דאָס איז איינפאך א ריעזיגער אוצר, ווען עס פינקלען און בלאַנקען די שעהנסטע און רייכסטע גייסטיגע עדעלשטיינער פון כּמעט אלע אונזערע דיכטער און דענקער, הומאָריסטען און סאטיריקער.

דער אידישער הומאָר מיט זיין האַרציגער גוטמוטיגקייט און בלענדענדער שארפקייט, די אידישע סאטירע, מיט איהר דורכדרינגליכער פילאָזאָפישע טיעפקייט שפּיגעלט זיך אפּ אויף יעדען פּיידזש פון די דריי בענדער, און איז דער פּראָדוקט

פון 63 ליטעראטען.

די עלטערע פון זיי, ווי יעקב גאָרדין, יהואש, מאָרריס ווינטשעווסקי, ראובן בריינין, אברהם ריזין, שלום עליכם, תשר"ק און אנדערע, זיינען אויך צו גוט בעקאַנט, אז מיר זאָלען זיי דאַרפען פּאר אויך פּארשטעלען. די צעהנדליגע אנדערע געהערען מיוסטענס צו אונזערע „יונגע". אָבער פיעלע פון די צעהנדליגע „יונגע" זיינען אויך באַלד אַלט געוואָרען שרייבענדיג, און בעלאנגען צום סאָמע אויבען אָן פון אונזער מאָדערנער ליטעראַטור. פון די „יונגע" ווי פון די „אלטע", האָבען מיר אויסגעקליבען בלויז זייערע גלענצענסטע שאָפונגען אויף דעם געביעט פון הומאָר און סאטירע. די ליסטע פון אלע דריי און זעכציג ליטעראַטען, וואָס בעטהיליגען זיך אין דיזער ריעזיגער זאמלונג, וועט איהר געפינען געדרוקט נאָכ'ן אנד בית נאָך, אויף אן אנדער אָרט פון דיזען נומער „צוקונפט".

דער ערשטער באַנד בעשטעהט פון פּאָעזיע און דער צווייטער און דריטער פון פּראָזא.

מיט אַ יאָהר קונדס $2.25

דעם „קונדס קריגט איהר יעדען פרייטאג, פאר א גאנץ יאָהר צוגעשיקט אין הויז.

די פּרייז פון „קונדס" אָהן פּרעמיום איז $1.50 א יאָהר. אין ענגלאנד און אין קענעדע $2.00. אין אייראָפּאישע לענדער (אויסער ענגלאנד) $2.50. פאר שיקען די כיכער ביי עקספּרעס אָדער דורך פּאָסט 35 סענט עקסטרא.

סובסקרייבט זיך באלד, לענט ניט אפּ אויף שפּעטער!

פילט אוים דיזען בלענק און לענט אריין אַ מאַני־אָרדער פּאַר $2.25 און 35 סענט פיר עקספּרעס, צוזאמען $2.60 אין שיקט עס אריין אין אונזער אפיס און איהר ערהאלט באַלד דעם פּרעמיום מיט'ן „קונדס".

שרייבט אויער פולען נאָמען און אדרעס מיט טינט און אזוי דייטליך ווי נור מעגליך.

Name .....

Address .....

City ..... State .....

אדרעסירט אלעס דירעקט צו:

JACOB MARINOFF, 200 E.

GOLDMAN & STEINBERG PRINTING CO.

(Formerly DUANE PRESS)

PRINTERS OF "THE ZUKUNFT"

THE LARGEST AND BEST EQUIPPED JEWISH AND ENGLISH PRINTING AND BOOK BINDING ESTABLISHMENT IN CITY OF NEW YORK

RUNNING DAY AND NIGHT

22-24-26 Vandewater Street

מיזעל עט קאָ.

424 גרענד סטריט, :: :: ניו יאָרק.

יודישער פּערלאָג פיר לימעראַטור און זיסענשאַפט.

הערבערט ספּענסער: די ערציהונג

נייסטיו, מאראַליש און קערפּערליך. איבערזעצט דורך דר. י. א. מעריסאָן. לייבערער עדישאָן, פּרייז 65 סענט נעט, אין קאָנטרי 85 סענט. פּאָלקס־אויסגאבע, נעבונדען, פּרייז 35 סענט נעט. אין קאָנטרי 45 סענט.

דר. ח. זשיטלאָווסקי: די פילאָסאָפּיע,

וואס זי איז און וווּ זי האט זיך ענטוויקעלט. דאס ערשטע און איינציגע ווערק איבער פילאָסאָפּיע אין אידיש. אין צוויי בענדער, נעבונדען, פּרייז $1.50 נעט. אין קאָנטרי $2.00. אין איין באנד נעבונדען פּרייז $1.20 נעט, אין קאָנטרי $1.50.

מ. ווינטשעווסקי: ליעדער און נעדיכטע,

א פּראַכט־אויסגאבע פון דעם „זיידענס" בעריהמטע ארבייטער־ און קאָמפּאָסיטאָר־ליעדער, אין איין גרויסן באנד פון 320 זייטען, פּרייז 65 סענט נעט, אין קאָנטרי 85 סענט.

א טאָג מיט יעקב גאָרדין,

בראשירט, פּרייז 15 סענט נעט, אין קאָנטרי 20ס.

א. טורגענייוו: האמלעט און דאָן קיכאָט.

א קריטישע שטודיע איבער די צוויי בעריהמטסטע כאראקטערען פון דער וועלט־ליטעראטור. אין בערעצט און איינגעלייטעט פון מ. קאָנט. בראשירט, פּרייז 10 סענט נעט, אין קאָנטרי 12 ס.

אָליוו שרייַנער: טרוימען,

א סעריע בילדער און פאנטאזיען פול מיט רייכע נעדאנקען, 122 זייטען, שעהן נעדרוקט, פּרייז 20 סענט נעט, אין קאָנטרי 25 סענט.

אָסקאָר ווייד: די מענשליכע נשמה

אין א סאציאליסטישער נעזעלשאפט. אן אריגינעלער בליק פון א קינסטלער־עסטעטיקער אויף דעם צוקונפטיגען סאציאליסטישען לעבען. בראשירט, 12 סענט נעט, אין קאָנטרי 15 סענט.

העגרי דייוויד טהאָרא: די פּפליכט פון אונגהאָרכזאמקייט,

פּרייז 10 סענט נעט. אין קאָנטרי 12 סענט.

דר. י. א. מעריסאָן: דער אנארכיזם און די פּאָליטישע טהעטיגקייט,

א קריטיק און א פּאַרשלאָג. פּרייז 8 סענט נעט, אין קאָנטרי 10 סענט.

פּעליקס האָללענדער: די זוכער פון אמת,

א סאציאלער דראמאַ אין 4 ביכער, איבערזעצט פון ש. יאנקעווסקי. 587 זייטען, שעהן נעבונדען. פּרייז 50 סענט נעט, אין קאָנטרי 65 סענט.

יעקב גאָרדין: די קרייצער סאָנאטע,

א דראמא אין 4 אקטען, בראשירט, 20 סענט נעט, אין קאָנטרי 25 סענט.

הענריק איבסען: נעזאמעלטע דראמען.

פּיער בענדער: 1) נאָרא און די ווילדע ענטע; 2) העדדא גאבלער און דער בוי־מייסטער; ראזמערסהאלם און די פרוי פון ים; 4) דער קליינער עאָלף, יאָהאן גאבריעל בארקמאן און ווען מיר טויטע ערוואכען.

די איבערזעצונגען פון די אלע דראמען זיינען אזוי געטרייו ווי מעגליך, לויט דער דייטשער אויסטארישרטער אויסגאבע (בראנדעס עדישאָן) און ארטשער'ס ענגלישער עדישאָן. די 4 בענדער זיינען שעהן נעדרוקט אין א גרויסען פּאָרמאט און אייגאַרטיג נעבונדען. פּרייז פּער באנד 60 סענט נעט, אין קאָנטרי 75 סענט.

איינצעלנע דראמען, בראשירט, פּרייז 15 סענט נעט, אין קאָנטרי 20 סענט.

ביערנסטערנע ביערנסאָן: איבער אונזער קראפט,

א דראמא אין צוויי טהיילען, מיט אן אבשאצונג פון פערפאסער אוֹן זיין ווערק פון דר. ח. זשלאָסטאָוו. פּרייז נעבונדען 50 סענט נעט, אין קאָנטרי 65 סענט. בראשירט — 30 סענט נעט, אין קאָנטרי 40 סענט.

אנטאָן טשעכאָוו: נעזאמעלטע דראמען:

„אנקל וואניא", סצענעס פון דארפישען לעבען אין 4 אקטען; „דער וואסער־גיגאַנט", א קאמעדיע אין 4 אקטען; „דער קראשען־גארטען", א דראמא אין 4 אקטען. שעהן נעבונדען אין איין באנד. פּרייז 50 סענט נעט, אין קאָנטרי 65 סענט. „דער בער", „דער שידוך", צוויי אייגאקטער־קאמעדיען, איבערזעצט פון א. פרומקין (צווייטע אויפלאגע). בראשירט, פּרייז 8 סענט נעט, אין קאָנטרי 10 ס.

לעאָניד אַנדרעיעוו: בילדער און דראמען:

„דאס לעבען פונ'ם מענשען", א פּראַשטעלונג אין פינף בילדער מיט א פּראָלאָג, איבערזעצט פון ווארשע אוֹן לאפין; „קענינ־הונגער", א פּראַשטעלונג אין פינף בילדער מיט א פּראָלאָג, איבערזעצט פון א. ל. ג. „די טעג פון אונזער לעבען", א דראמא אין 4 אקטען, איבערזעצט פון מ. קאָטין. דיעזע דריי ווערק נעבונדען אין איין באנד, פּרייז 60 סענט נעט, אין קאָנטרי 75 סענט. בראשירט „דאס לעבען פונ'ם מענשען" און „קענינ־הונגער", יעדער צו 20 סענט נעט, אין קאָנטרי צו 25 סענט; „די טעג פון אונזער לעבען" — 15 סענט נעט, אין קאָנטרי 20 סענט.

אויגוסט סטרינדבערג: פּריילין יוליא,

איבערזעצט פון ס. שפּאירא. פּרייז 12 סענט נעט, אין קאָנטרי 15 סענט.

סטאַניסלאָוו פּשיבישעווסקי: שנעע,

א דראמא אין 4 אקטען, איבערזעצט פון פּוילישען אריגינאל דורך ש. עפּשטיין. פּרייז 15 סענט נעט, אין קאָנטרי 20 סענט.

מרים קאָרפּיקאָוו: יהודית,

א נעשיכטע פון לויבע און לייד, איבערגענעבען אין די בריף פון יהודית לילינען צו איהר נעליעבטען. שעהן נעדרוקט און פּראַכטפּאל בראשירט. פּרייז 25 סענט נעט, אין קאָנטרי 30 סענט.

מ. מעטערלינק: פּעלעאָס און מעליזאנדע,

א דראמא אין 5 אקטען, איבערזעצט פון י. ענטין. בראשירט 25 סענט נעט, אין קאָנטרי 30 סענט.

MAISEL & CO., Publishers, 424 Grand Street, New York.

מ. ציממערמאן קא.

318-324 איסט האוסטאָן סטריט.

ריינע פרישע וואורשט

און אלע פלייש שפייזען

M. ZIMMERMAN COMPANY

318-324 East Houston Street NEW YORK

די לעזער און סימפאטייזער וועלען געפעליגסט פאַדערען די פראָדוקטען פון מ. צ י מ מ ע ר מ א ן ק א מ פ א נ י, וועלכע ווערען סטריקטלי געמאַכט אונטער די גע־זעצע פון דער יוניטעד סטייטס גאָווערנמענט.

ניו קלינטאָן האָלל

151-53 קלינטאָן סט.

קלייַנע און גרויסע
עלעגאַנט איבערגעפיקסטע **האָללם**

פאָזיטיוו די פיינסטע האָללם

אין די איסט סייד.

ספעשעל געקיידעטע סאַפערס,

סטריקטלי כשר, בהשגחת הרב דר. פ. יאכאס, פיר חתונות און באנקעטען.

ביכער זיינען אפען פאר ביזנעס. גאַראַנטירט בעסטע צופריעדענהייט.

דאָס מענעדזשמענט.

די אידישע וואכענשריפט

אָרגאַן פאַר לעבענספראַגען און ליטעראַטור

ארויסגעגעבען און רעדיגירט פון

דוד פינסקי און יוסף שלאָסבערג

וועט אָנהעבען צו ערשיינען אין ניו יאָרק וועכענטליך פון מיטען יאנואר 1912 אָן אין 32 זייטען און אין דעם פאָרמאַט פון דער „צוקונפט".

„די אידישע וואָכענשריפט" וועט זיין איין ארגאן פאר לעבענספראגען און ליטעראטור. דער עיקר פאר אלע לעבענספראגען פון דעם אידישען פֿאָלק אין זיין צושפּרייטקייט און פאר דער אידישער ליטעראַטור (ערצעהלונגען, ראַמאַנען, דראמען, ליעדער, ביכער־קריטיק אין טעאַטער־קריטיק) אין אמעריקא און אויסער אמעריקא.

א גרויסער פלאַץ וועט אָבגעגעבען ווערען גאַנץ בעזונדערס דער ארבייטער־בעוועגונג. אָבער „די אידישע וואָכענשריפט" וועט נישט זיין קיין פּאַרטיי־צייטונג. זיי אין איהר נאַציאָנאַליסטישער אַזוי אין איהר סאָציאַליסטישער טענדענץ, וועט זי נישט געהערען צו קיין פּאָליטישער פּאַרטיי און צו קיין בעזונדערער אָרגאַניזאַציאָן.

איינע פון איהרע הויפּט־עובדא'ס וועט זיין: אָנצופיהרען אַ קאַמפּף מיט די דעמאָראַליזירענדיגע, פערדערבענדיגע קרעפּטען, וועלכע לאָזען זיך אַלץ מעהר פיהלען אויף אַלע זייטען פון אונזער עפענטליכען לעבען.

פרייַ און אונבהיינגיג וועט זיין דאָס וואָרט פון דער „אידישער וואָכענשריפט", אָהן פּגיות, אָהן פּאַרטייליבקייט, אָהו הינטערגעדאַנקען.

זי וועלט נישט געשאַפען פון דעם פּאָלק, אָבער פאַר דעם פּאָלק, און זי וויל איהם דיענען מיט אמת און ליעבע.

אַבאָנאַמענטס־פּרייז:

יעהרליך — — — — — — — — 2 דאָל.
האַלביעהרליך — — — — — — — 1 דאָל.
אייַנצעלנע נומער — — — — — — 5 סענט
אין קאנאדא — — — — — — — $2.50
" — — — — — — 1.25
" — — — — — — 6 סענט

נעלד און סובסקריפּשאָנס זאָלען צוגעשיקט ווערען צו:

Mr. DAVID PINSKY, 773 Beck St , New York, N. Y.

דער אָפּיס פון „צוקונפט"

איז אָפּען יעדען טאָג פון 9 אוהר אין דער פריה ביז 8½ אין אבענד. זונטאָג ביז 6 אוהר אבענד.

וועגען רעדאקציאָנס־אנגעלעגענהייטען זיך צו וועגדען צו

גענ. א. ש. זאַקס

מאָנטאג, מיט וואָך און שבת, פון 6 ביז 8 אוהר נאכמיטאג, אין אפיס פון דער „צוקונפט".

הומאָר און סאַטירע פון 63 ליטעראַטען!

איז דער היי־יאָהריגער פּרעמיום צום גרויסען קונדס.

הומאָר און סאַטירע

ענטהאלט די געקליבענסטע און געשליפענסטע ווערקע פון פּאָלגענדע דיכטער און הומאָריסטען:

י. אדלער	בן־שמואל	מ. זייפערט	ל. לאנשיין	מ. ציפין
מ. אדערשלענער	פ. בערמאן	נ. זעליקאוויטש	ל צ ל צ	טשארלס צונצער
ה. אפּאטהעקער	בערי? חסיד	חבצלת	מ. ליבערמאן	מ. קאפּלאן
י. אסמאן	יעקב נאדרזין	חוזק'ס אייניקעל	י. מארינאוו	וו. קייזער
אנאנים	פ. נאפּטין	י. זעווין	מ. מלמד	א. רייזען
אברהמ'ל	ה. נאטעפּפעלר	י. טונקעל	ס. מאכלין	י. ריין
ראובן ברייגין	גראנאווסקי	י ה ו א ש	מרדכי משה פון	ה. רויזענבלאט
יוסף באנק	דאן־קיכאט	יצחק בן־מאיר	בראנזווי?	רינאלדא
א. ל. באראן	העל־פּען	י. יפה	משה נאדיר	י. שטיינאפּפיר
ז. בארקין	הערשעלע אסטראָ	יעקב יוסף	מ. סטאון	י. שוואַרץ
טש. ח. ביילין	פּאלער נומער 2	ל. לאנדוי	י. פּינקעלשטיין	כ. שארקאנסקי
י. ש. בירזער	מ'ארריס ווינטשעווסקי	לאם־קי־רי	ע. פּליישמאן	שלום־עליכם
בן־חזן	א. ל. וואלפּסאן	לא מיט א ספּאדיק	ב. צביון	ת ש ר "ק

וועגען איינצעלהייטען לעזט די נעקסטע צוויי פּיידזשעס נאָך די לעזע־שטאָפּ.

טעלעפאָן 3219 אַרטשארד.

ב. נ. לעפקאָוויטץ

ריטייליר אין

אפּ־טו־דייט

שיך

110 דיקענסי סטריט

נייער עססעקס סט., ניו־יאָרק.

סטריקטלי וואַן פּריין.

יוניאָן מיידּ

MAX DWORK

The Old Reliable Leading

MEN'S FURNISHER

1718 Pitkin Ave.

Cor. Thatford Ave. Brooklyn

Headquarters For the MANHATTAN SHIRT

איינינג יוערטער וועלכע איך וואלט וועלען זיי זאלען געלעזען וועדען.

כרמל ברענדי פאראדיז

אימפארטירט פון פאלעסטינא

איז דער פיינסטער קאניאק פיר קראנקע און אבגעשוואכטע

מילד און קרעפטיגענד, פרעי פון פיוזעל־אויל, פערדרעהט ניט דעם קאפ, איבעלט ניט אוים־ן האַרצען, הארמאניזירט מיט־ן שוואכסטען מאגען, פראכטפאל און געשמאק אין גערוך.

כרמל ווין קא., איינציגע פערטרעטער פון די קא־אפעראטיוו ווין־געזעלשאפט פון די אידישע קאלאניען אין ארץ־ישראל.

חויפט־אפיס: 311—309 א. 22טע סטריט, ניו יארק.

ברענטש־סטארס:

354 נרענד סטריט און 26 וועסט 116טע סטריט, ניו יארק.

649 בראדווי, ברוקלין.

1106 סויט האלסטעד סטריט, שיקאגא.

Telephone: 5392 Orchard.

:: סטיין'ס קאפע און רעסטאוראנט ::

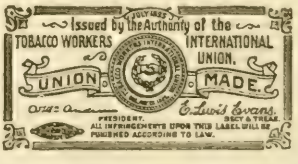
138 איסט בראדווי

רעגולער סאפערס און דינערס סערווירט.

צפען טאג און נאכט.

סמוקט סיגארעטס

וועלכע טראגען דעם יוניאן ליבעל

פון די פיפער סיגארעט מייקערס יוניאן.

נעדענקט דעם נאמען

„עקס־לאקס"

זען חיים זיך פון נאכגעמאכטע

זאקס און שטיינפעלד

יוניאן דרוקערייז

12 דזשעפערסאן סטריט,
ארבייט ווערט נעמאכט גוט, בילינ
און צו דער צייט.
נייעסטע פאטער־מאשינען און בעסטע שריפטען.

Telephone, Orchard 70

L. ROTHMAN
Maker of

:-:-: SIGNS :-:-:

Special Rates for Organizations
234 ELDRIDGE STREET, Near Stanton,
New York

אין דער בילדינג פון בר. 2 סאציא־
ליסטישע פארטיי נעפינט זיך

פייפער'ס

— כשר —

לאנטש רום און רעסטאראנט
22 ראטגערס סטריט.
ניער העגרי סטריט ניו יארק.

טעלעפאן 2069 ארטשארד.

ס. שרייבער

יוניאן פאטער פרינטער

163—161 ברום סטריט

נאטאריי פאבליק אימער אין פלאץ.
נאטאריי־ארדערס פינפטליך אטענדעד.

24 גרויסע אונטערנעהמונגען!

אין 21 שטעדט

זיינען שוין אראנזשירט געווארען גרויסע אונטערנעהמונגען פיר די „צוקונפט".

אין האַרטפאָרד האט שוין שטאטנעפונען די אונטערנעהמונג דעם 17טען נאוועמבער, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער. — דער רעזולטאט איז נעווען א גרויסער ערפאלג.

אין פיטסבורג האט שוין שטאטנעפונען די „צוקונפט"־אונטערנעהמונגען, דעם 15טען און 16טען דעצעמבער מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס רעדנער. — רעזולטאט: צוגעשיקט $100.00 פיר דער „צוקונפט".

אין ניו היוון האט שוין שטאטנעפונען די „צוקונפט"־אונטערנעהמונג מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער. — רעזולטאט: גרויסער ערפאלג.

אין ראָטשעסטער — זונטאג בייטאג, דעם 31טען דעצעמבער, אין דושערמאניא האלל, א גרויסע ליטעראַרישע אונטערהאלטונג, און אין אבענד — א גרויסער באנקעט צו עהרע פון נעג. מ. ווינטשעווסקי. דער פראפיט נעהט פאר דער „צוקונפט".

אין באָפאלא איז אראנזשירט געווארען אויף מאנטאג אבענד דעם 1טען יאנואר 1912 א גרויסע אונטערנעהמונג, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס רעדנער.

אין ניו־יאָרק — א גרויסע אונטערנעהמונג אין פיפטן טהעאטער פיר דאנערשטאג, דעם 4טען יאנואר, מיט הערר ר. שילדקרויט אין דער הויפט־ראָלע. עס ווערט אויפגענפיהרט ווערען הייערמאנס 4־אקטיגע פיעסע „די קעטען גליעדער".

אין וואוסטער ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פיר פרייטאג אבענד, דעם 5טען יאנואר, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין באָסטאָן ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פון דער סטויט קאמ. פון די מאסס. בר. פון דער סאצ. פארטיי, אויף זונטאג אבענד, דעם 7טען יאנואר, 1912, אין פיינס מעמאריעל האלל. פעסט־רעדנער נעג. מ. ווינטשעווסקי.

אין בראָנזוויל ווערט שטאטפינדען א גרויסע אונטערנעהמונג אין אינדעפענדענס האלל, פיטקין עוועניו, קאר. אסבארן סטריט, פרייטאג אבענד, דעם 12טען יאנואר, 1912. עס ווערען אנווועזענד זיין: נעג. מ. ווינטשעווסקי, אברהם רייזין, א. ליפסין, לעצן קאברין און אנדערע.

אין בראָקטאָן איז אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פיר דעם 14טען יאנואר, זונטאג אבענד, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין קליוולאַנד ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פיר שבת, דעם 20טען יאנואר, 1912.

אין וואשינגטאָן — א גרויסער מאסקאראד־באלל, נעמעבען פון דעם אידישען בר. ס. פ. דאנערשטאג, דעם 25טען יאנואר, 1912, אין אלד מעאסניק טעמפל, 9טע און „פ" סטריט. קיין פרייזען ווערען נעמעבען ווערען. טיקעטס 25 סענט. האלב פון דעם פראפיט נעהט פיר די „צוקונפט".

אין לואיסוויל, קענטאקי, ווערט אראנזשירט ווערען א גרויסע אונטערנעהמונג פיר שבת דעם 27טען יאנואר, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס רעדנער.

אין סינסינעטי איז אראנזשירט געווארען איינע פון די גרעסטע אונטערנעהמונגען אויף זונטאג אבענד, דעם 28טען יאנואר, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין סיראָקיוז ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פיר זאנטאג, דעם 4טען פעברואר, 1912.

אין סיילעם, מאַסס. ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פיר זונטאג דעם 11טען פעברואר, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס רעדנער.

אין פראָווידענס ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג פיר פרייטאג, דעם 16טען פעברואר, מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין מאָנטרעאָל, קענעדע, ווערט אראנזשירט 2 גרויסע אונטערנעהמונגען מיט נעג. מ. ווינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין טאָלידאָ ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג. אויסצולהייטען וועלען אנאנסירט ווערען.

אין סט. לואיס ווערט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג. אויסצולהייטען וועלען אנאנסירט ווערען.

אין שיקאָגאָ ווערט פערפועט א גרויסע קאנפערענץ צו אראנזשירען די פייערונג פון 20־יאהריגען יובילעאום פון דער „צוקונפט".

פיעלע מעהרערע אונטערנעהמונגען פון פערשיעדענע שטעדט ווערען אנאנסירט ווערען אין קומענדען נומער „צוקונפט".

פּראיינם-קאלענדאר

פּאר א לאנגע צייט האָט זיך געלאָזט פּיהרען אין דער אידישער ארבייטער בעוועגונג די נויט וועגן דיגקייט פּיר א דירעקטאָרי פון פּראָגרעסיוועע ארגאניזאציאנען. פּיעלע, וועלכע קומען אין די זען לאנד פון אירראָפּא אָדער וועלכע פאָהרען פון איין שטאָדט אין דער צווייטער וואָלטען זעהר וועזען וועגן וויסען וואו עס געפינען זיך זייערע פּאָר ארגאניזאציאנען אָן וועלכע זיי וואָלטען זיך וועלען אנשליסען, וואו זיי מיטען, ווער זיינען די סעקרעטערע און וואו זיי געפינען זיך.

דער פּאסענדער פּלאָן פּאר אזא דירעקטאָרי איז די „צוקונפט". אלס מאָנאָטליכער זשורנאל וועלט די „צוקונפט" געקויבען ביי יעדען לעזער אזוי דאָס יעדען מאָהל, וועז מען וויל האָבען אויס־קונפּטע וועגען אן ארגאניזאציאן, קען מען עס גלייך אויסגעפינען. די „צוקונפט" האָט אזא די־רעקטאָרי, וואו אלע אויבצלהויטען וועלען קלאָסיפיצירט אונטע בעשטימטע נעמען, לויט יעדער פּאָרמע פון ארגאניזאציאן, אזוי דאָס מען קען לייכט אויסגעפינען די אויסקונפּטע, וועלכע מען זוכט.

דער פּריין פּיר דיזער אנאנסע איז בלויז 25 סענט.

פּאר וויניגער ווי 1 סענט א טאָג קענט איהר לאָזען וויסען דער וועלט ווער איהר זייט, וואו איהר זייט, וועז מען קען אייך טרעפען.

ארבייטער רינג

רושענעראל אָפיס, פּאבליק בויזינג בילדינג, דעלענסי סטריט, קאָרנער לודלאָוו סטריט, ניו יאָרק.

עקזעקוטיוו קאָמיטע מיטעט יעדען דיענסטאג אָבענד, די קאָנטראָל קאָמיטע מיטעט יעדען דאָנערשטאָג אָבענד.

ניו יאָרק סטייט קאָמיטע ארב. רינג,

מיטעט יעדען 1טען זאָנטאָג אין מאָנאָט אין 209 איס בראָדוויי, 1 אוהר נאָכמיטאָג. די סטייט עקזעקוטיוו מיטעט יעדען מאנאט אין איהר אָפיס, 158 איסט בראָדוויי.

בר. 1, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען פרייטאָג, אין 212 2טע סטריט, סעק. ס. לעווין, 259 ס. 9טע סט. ברוקלין. האָספּ. ה. אראנאָן, 413 6טע עוו., דר. טש. שווארץ, 19 מאנטאָמערי סטריט.

בראנטש 2, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען שבת אבענד, אין זייער הויז, 45-143 א. 103טע סטריט. סעק. דזש. הארן, 15 א. 133טע סטריט, האָספּ. מ. טאוואראוווסקי 100 אוק סטריט; דר. י. האָראוויטץ, 1523 מעדיסאן עוועי., בראָנקס דר. וו. קאָנטאָר, 386 איסט 143טע סט.

בראנטש 3 ברוקלין,

מיטעט יעדען פרייטאג אבענד אין 355 בושוויק עוועי. קאָר. סיגעל סט.; פּראָט. סעק. א. לענגס, 154 באָרום סט. פּינ. סעק. וואָלאוויץ 80 בוווער סט.; האָספּ. סעם לייוויי, 131 הערישן עוועי.; דאָקטאָר בוילי, 68 מעקקיבען סט. דאָקטאָר רוקח 62 מעקקיבען סט.

בראנטש 3 לייבאָר ליגע, באָסטאָן,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פּאלמער, 11 טשעמבער סט.

בראנטש 4, ברוקלין,

מיטעט יעדען מיטוואָך אָבענד, אין 143 מעקיבען סטריט. טשערמאָן אב. חאלאבענגא. פּינ. סעק. דזש. הויזמאָן, 545 בושוויק עוו., ברוקלין, האָספּ. א. דאווידאָף, 165 לאָרימער סט. ברוקלין. דר. בוילי, 68 מעקיבען סט., דר. דזש. פּ. מאָרריס, 253 טרוף עוועניו.

בר. 4 לייבאָר ליגע, באָסטאָן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פּאלמער, 11 טשעמבער סטריט.

בראנטש 5, ניו יאָרק,

מיטעט יעדען 1טען און 3טען מאָנאָטאָג אין 414 גרענד סטריט, ב. האָראוויץ סעק. 195 טע דיסאָן סטריט, ס. ראָזמאָן האָספּ. 390 ווילליאָמס עוועניו, ברוקלין. דר. מארגאָליס 66 מאָנטגאָמערי סטריט.

בראנטש 6, ברוקלין,

מיטעט יעדען פרייטאָג אָבענד, אין מאָנאָט אין 113 מאָאָר סטריט. ס. יעדין סעקרעטער, 140 סקולס סטריט. י. פּעליש סעק. 205 פּלאָיד סטריט. דר. דזש. בוילי 68 מעקקיבען סטריט.

בראנטש 7, וועסט האָבאָקען, נ. דזש.

מיטעט יעדען 1טען, 3טען און 5טען פרייטאָג אין שיפּסען סט., נ. סאָווער סעק. 513 ספרינג סטריט. ס. גאָלדבערג האָספּ. 326 העקענסעק פּלייוק האָוד, יוניאָן היזל.

בראנטש 8, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין מאָנאָט, אין 5-83 פּאָרסיוויטה סטריט. סעק. א. מאָראָס, 500 גרענד סטריט. האָספּ. ה. גערשענאָוויץ, 135 ווילימס עוועניו, ברוקלין, ק. א. סיגל. דר. שלעזינגער, 25 ראָטגערס סטריט.

פּראָג. קלאָב, בר. 9, ארב. רינג, באָלטימאָר.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין לייבאָר לייסעאום האָלל, 1011 א. באָלטימאָר סטריט. סעק. עליקס קרעמען, 1117 א. באָלטימאָר סט. האָספּ. טש. אלטשול, 1431 א. פּיעט סטריט.

בראנטש 11 ארב. רינג, ברוקלין.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין פּיטקין עוועניו, קאָר. פּאוועל סט. פּינ. סעק. ל. ארענסטיין, 1424 איסטערן פּארקווויי. פּראָט. סעק. ו. בליי, 2348 פּיטקין עוו., האָספּ. פ. מאָלטשינסקי, 779 האָווארד עוו., דר. האָראָוויטץ, 1546 איסטערן פּארקווויי, טרעזשורער.

ארב. רינג בראנטש 12, פילאָדעלפיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג, אין 410 קריסטיאן סט. סעק. מ. שליופער, 1514 ס. 6טע סט. פּרוועאט אדרעסע 2133 ס. 7טע סט.

בר. 12 לייבאר ליגע, אטטלבארא, מאסס.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאנאס. מארלעזונגען און דיסקוסיאנען אלע פרייטאג אבענד אין אונזער לאקאל, 15 קאונטי סט., פינ. סעק. דזש. רובין, רעק. סעק. אב. ראזמאן, האָספּ. דזשיי. כארלין.

בראנטש 15, האָרטפּאָרד, קאָנן.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאָנאָט, אין 9 מארגאן סטריט. סעק. און האָספּ. פּ. פּאלאק, 164 בלוווין סטריט.

בראנטש 17, ניו היוועז, קאָנן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין פּראנאס, אין אדד פעללאוס חאלל, 95 קראן סט. סעק. גאָס. באָרנעט, 56 וואָירנען סט., האָספּ. י. קאָהען, 16 בראָד סט., דר. באָנאָף, 387 דזשאָרדזש סט.

ברענטש 19, סיראקיוז, נ. י.

מיטגע יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין סך נאַט, אין פּראָגרעסיוו לויבערער האַלל, 110 מאַרשׁ סטריט. פּיס. סעק. ב. גאַרדען, 32½ גרייס סט. רעק. סעק. ה. סאַוויון, 321 מאַרשׁאַל סטריט. תאַסף. א. לעווין, 109 מאַרשׁאַל סטריט.

מאַרשׁאַל פּראָג. פּאַר. בר. 20 ארב. רינג.

מיטגע יעדען 1טען, 4טען און 5טען שבת אין מאַנאַט, אין 98 פּאַרסיוויטה סטריט, פּיס. סעק. דזש. פּאַרבער, 393 א. 168טע סט. נ. י., ניו־יאָרק תאַסף. מ. גאַטהעלף, ק. א. ב. באברוסקי, 2—60 א. 98טע סט., ברוקלין תאַסף. מ. קאוואַנאַו, 1888 פּאסיפיק עוו., ברוקלין, דאן־טאון דאַקטאָר ב. נעלסאָן, 268 א. בראַדוויי, טעל. 3197 אַרטשׁאַרד. אפּטאָן דר. ס. לואיס, 52 א. 107טע סט., טעל. 4517־דזש. מארשׁעס. בראַנקס דר. גינזבורג, 1444 קראַטאַנע פּארק אוסט, טעל. 4379 טרימאָנט. ברוקלין דר. דזש. בויליי, 68 מעק־קיבען סט., טעל. 175 ווילליאמסבורג. בראַזוויל דר. ווייגשטיין, 1880 בערגען סט., טעל. 130 אוסט ניו־יאָרק.

ברענטש 23, א. ר. נוארק, נ. דזש.

מיטגע יעדען פרייטאָג אין קאָלומביא האַלל, 224 קאָורט סטריט, 1 וואָך א ביינעם מיטינג, און 1 א לעקטשור אָדער דיסקוסיאָן. י. אלפּערט סעק. 86 ראָזז סטריט. מ. הערשקאָוויטש האַסיטעלער, 202 פּרינס סטריט. דאָקטוירים: י. קופּמאַן, 194 זפּרוס סטריט. י. קופּמאַן 191 ספּרוס סטריט. פ. רובינאָוו 109 קאָורט סט. ר. באָומבערג, 80 ראָזז סטריט.

ברענטש 24, בראַנקס, ניו יאָרק,

מיטגע יעדען 2טען און 4טען שבת, אין בראַנקס פּארום, 1663 פּולטאָן עוועי. ניער 170טע סט. פ. לער נער סעק., 1432 קראַטאַנא פּארק א. תאַסף. פ. אַלטשולער, 2 סט. פּאולס פּלייס, קאָר. סעק. טש. ליפשיץ, 1388 פּרייספּלין עוו., דר. ה. קאָהן, 500 א. 173טע סטריט.

ברענטש 25 ארב. רינג.

מיטגע דעם 2טען און 4טען מאַנאַט אין מאַנאַט אין 82־80 קלינטאן סטריט, פּיס. סעק. דזש. פּאַדאלסקי, 1166 2טע עוועי. קאָר. סעק. ל. סאַלאַווייעוו, 101 פּוטנעם עוועי. ברוקלין תאַסף. פּאר ניו יאָרק מר. ווערדמאן, 306 אוסט 28טע סטריט תאַסף־טעלער פּאר ברוקלין, פ. גלאַזמאַן 15 גרעפּסאָן סט., ברוקלין. דר. פּאר ניו יאָרק ב. נעלסאָן, 268 א. בראַדוויי. פּאר בראַנקס דר. וו. קאַנטאָר, 386 אוסט 143טע סטריט. דר. פּאר ברוקלין, טש. קעמפּ, 69 טאָמפּקינס עוועניו, ברוקלין.

ברענטש 26 א. ר. ,וואַטערבורי, קאָנן.

מיטגע יעדען 1טען און 3טען דאַנערשטאג אין מאַנאַט אין די אויגענע קלאַב רומס, גאַרדען בילדינג 168 א. מיין סטריט מ. רוסקין סעקר. 32 בעיקאָן סטריט.

ברענטש 27, ראַטשעסטשער, נ. י.

מיטגע יעדען 2טען און 4טען מאַנטאג אין מאַנאַט אין וויינער'ס האַל, 151 קלינטאן סטריט. סעק. ס. רובענפעלד, 29 לינד הויזסט סטריט. תאַסף. וו. בלום, 46 קעללי סטריט. דר. ה. ס. גראהאם, 389 מיין סטריט אוסט.

ברענטש 32, שיקאַגאָ,

מיטגע יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אַב. אין מאַנאַט אין נאַטאַליע'ס האַל 1125 בליי־ אייאנד עוו. סעק. ס. זוסמאַן, 2132 קריסטאל סט. תאַסף. ה. פּראָוואַסקי 2320 וו. טוילאר סטריט. דר. יאַסף. 1439 וו. 12טע סטריט.

יוניטער באַלטיק סאַצ. און בונד בר. 33 א. ר.

מיטגע יעדען 2טען און 4טען ? אין מאַ־ נאַט, אין 414 גרענד סטריט. סעק. סיגעל וואָנונג. 107 מעקאָנד עוועניו. תאַסף. פּיר ברוקלין י. באַסס, 148 וואלטאן סט. ברוקלין. תאַסף. פּיר מאַנהעטען און בראַנקס פ. ערצבער, 169 א. 96טע סטריט. נ. י.

גריטצער פּראָג. אסס'ן בר. 34 ארב. רינג.

מיטגע יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאַנאַט אין 257 א. הויסטאָן סט. סעק. ב. מרייער־ מאַן, 245147 א. הויסטאָן סטריט. תאַסף. מאַר־ קאַוויץ, 521 קריסטאָפער עוועניו. ברוקלין. דר. ל. לעפראק, 163 הענרי סטריט.

ברענטש 33, ניו יאָרק,

מיטגע יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין 67 קלינטאן סטריט. סעקרעטער פ. טווער־ סקי, 1036 פּאקס סט., בראַנקס. תאַסף. מ. רויזנגאַרד, 51 א. 101טע סט. דר. מ. ג. קאַטץ, 122 רייווינגטאן סט. קרעמענטשוגער ראַב. פּאראיין בר. 36 א. ר.

מיטגע יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאַנאַט. פּיס. סעקרעטער ב. קאיעווסקי, 66 גרע־ העם עוועניו, ק. א. דר. ספּיוואק, ברוקלין, נ. י. רעק. סעק. ד. ווינער, 198 אוסט 7טע סט., תאַסף. פּיר אפּ־טאון, ס. ספּיוואק, 110 אוסט 119טע סט. תאַסף. פּיר דאון־טאון, ס. בערזאק, 201 עלדען סט. דר. פּיר דאון־טאון, זשוקאָף, 257 אוסט בראַדוויי, דר. פּיר אפּ־טאון, האראוויטץ, 1523 מעדיסאָן עווע. דר. פּיר בראַנקס, קאַנטאר, 386 אוסט 143טע סט. פּרייע נעזעלשאפט, בר. סי, ניו יאָרק.

מיטגע יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 106 פּאַרסיוטה סטריט 2טען פּלאַר, סעק. טש. קאָהען, 212 א. 109טע סטריט. תאַסף. פּיר דאון־טאון ה. גרינגלאס, 91 קאַלאַמביא סט., תאַסף. פּיר ברוקלין מ. גאלינסקי, 225 סנעדיקער עוועניו, תאַסף. פּיר האַרלעם און בראַנקס ב. וויים, 3153 בראַדוויי, קער אף א. גאַלדענבורג. דר. פּאר דאון־טאון ב. נעלסאָן, 268 אוסט בראַדוויי, דר. פּיר האַרלעם ל. לואיס, 52 א. 107טע סט., דר. פּיר בראַנקס ה. קאָהען, 500 א. 173טע סטריט. דר. פּיר ברוקלין קרופּפּ, 432 סטאָן עוועניו.

בר. 38 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגע יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 9־207 2טע סטריט. סעק. מ. גערשם, 236 א. 121טע סטריט, דר. אב. קאַספּע, 210 אוסט בראַדוויי.

ארשער און שקלאַווער פּראָג. אסס'ן בר. 39 א. ר.

מיטגע יעדען 2טען און 4טען שבת אַבענד אין 83 פּארסיוויטה סט. פּיס. סעק. ק. ליפשיץ, 456 אוסט 171טע סט. פּראָט. סעק. ד. זאהרן, 321 קרימבינם עוו. ניער א. 143 סט. תאַסף. גינדין, 69 לודלאוו סט. דאון־טאון דר. קראַנעוווסקי, 181 העגרי סט., פּיר האַרלעם. דר. ראַסקאוויץ, 162 אוסט 111טע סט., פּיר ברוקלין, י. פּרידמאַן, 40 טאַמפּקינס עוו., פּיר בראַנזוויל. דר. גוואלדארסקי, 323 פּענסילווי־ ניא עוו.

בר. 40 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגע יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 206 א. בראַדוויי. סעק. ס. בראַדקין, 1469 סט. מארקס עוועניו. פּאר ניו יאָרק דר. נ. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סטריט. פּיר ברוקלין דר. דזש. ג. ריפקין, 427 סעקמאן סט. ברוקלין; תאַסף. ה. בלויזק, 6־64 מאַנטגאָמערי סטריט. ווילקנער ברענטש 43, ניו יאָרק.

מיטגע יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 206 א. בראַדוויי. קאָר. סעק. ס. ליפקא־ ווויטץ, 761 טריניטי עוו., בראַנקס, ק. א. זילשטיין. תאַסף. נ. ריסס, ק. א. סטאַלמאַן, 270 מעדיסאָן סט. דר. פּיר דאון־טאון נ. קאָהן, 115 א. 2טע סט., דר. פּאר אפּ־טאון, מ. גאַלדבערג, 16 א. 107טע סט., דר. פּאר בראַנקס דר. קאָהען, 500 א 173טע סט., פּאר ברוקלין, דר. קלינקאָוושטיין, 77 מעקקיבען סט., פּאר בראַנזוויל, דר. נאַטאַנזאָהן, 269 פּענסילווייניע עווענוי.

ברענטש 45 ארב. רינג, פּיטסבורג, פּא.

מיטגע יעדען דאַנערשטאג אבענד. פּיס סעק. ר. לעווים, 74 וועז בראאם סט. תאַסף. מאַק וואלטער, 509 אוועךהיל סט. קאר סענטער עוו.

ברענטש 47, עליזאבעטה, ניו־דזש.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאנאט, אין 4טס איסט דזשוירסי סטרים. פּינ. סעק. פּ. געצאלט, 251 מארשאל סט., האסק. מ. גאלדשטיין, 431 ס. פּארק סטרים.

ברענטש 48 א. ר., ברידושפּארט, קאנג.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאנאט, 2 אותר נאכמיטאג, אין 1119 בראדוועי סטרים. פּינ. סעק. א. דוואַרקין, 187 פּערפילד עוו., האסק. א. ט. גאלדבערג, 1136 מיין סטרים. דר. האדד, 313 סטריט סטרים.
וואַרשאַווער פּראַנג. י. מ. בר. 50 ארב. רינג.
מיטעט יעדען 1טען, 3טען און 5טען פּרויטאג אין מאנאט, אין 214 איסט 2טע סטרים, קאר. סעק. י. זאמטגראוזד, 395 ווערמאנט סט. ברוקלין. האסק. פּיר ניו יארק ה. באגער, 213 פּאַרסיוויטה סטרים. האסק. פּיר ברוקלין דזש. קליינפעלד, 868 מוירטעל עוע. ברוקלין. דר. פּיר ניו יארק א. א. ליוויי, 69 איסט 3טע סטריט, טעל. 3450 אַרטשארד. דר. פּיר ברוקלין דזש. ה. ביילי, 68 מעקקיבען סט. טעלעפאן 175 וויליאמסבורג. דר. פּיר איסט נויארק א. וואַלאַדאַרסקי, 323 פּענסילוויניא עוועניו. טעלעפאן 282 איסט נויארק.
סאַנימער בראנקס 52 א. ר., ניו יארק.
מיטעט יעדען 2טען, 4טען און 5טען פּרויטאג אין מאנאט, אין העניננגטאן האלל, 214 א. 2טע סטרים, רום 8. סעק. מ. גראדאנציק, 58 א. 103טע סטריט, האסק. פּיר ניו־יארק מ. קליינמאן, 133 עלדרידזש סטריט. האסק. פּיר בראנזוויל מ. קאהן, 621 סעקמאן סט., ברוקלין. דאן־טאון דר. שוורץ, 19 מאנטגאמערי סט., אפּ־טאון דר. ס. לואיס, 52 א. 107טע סטריט, בראנזוויל דר. ראזענפעלד, 516 סטאון עוו., ברוקלין.
שערליצער בר. 53, ארב. רינג.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאנאט אין מיטינג האלל, 195 קריסטי סט., פּינ סעק. א. דזשאבלאן, 231 א. 103טע סטריט. האסק. פּיר ס. ספּיגעלמאן 18 א. 117טע סט. טרעזש. ל. קאווא, 53 וועקט 112טע סט. דר. פּיר אפּ־טאון, ס. לואיס, 52 א. 107טע סט. טעל. 4517 דזשיי הארלעם. דר. פּיר דאן־טאון, י. ריטער 61 סט. מארקס פּליינס, טעל. 1293 ארטשארד, דר. פּיר ברוקלין דזש. פּ. מארריס, 253 טרופּ עוע. טעל. 2471 וויליאמסבורג. בר. 64 ארב. רינג, ניו יארק.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין 96 קלינטאן סט. פּינ. סעק. דזש. מעטן, 119 איסט 8טע סט. פּראַט. סעק. און האסק. ה. בענדער, 14 קענאן סט.; האסק. פּיר ברוקלין און בראנזוויל וו. וואקס, 583 דומאנד עוע.; דר. פּיר אפּ־טאון, א. נייולער, 1642 מעדיסאן עוועניו; דר. פּיר דאן־טאון, בע־רעגשטיין, 204 הענרי סט.; דר. פּיר ברוקלין און בראנזוויל, גאלדשטיין 533 סטאן עוועניו.
ברענטש 55 א. ר., סויט ברוקלין.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען דאנערשטאג אין מאנאט, אין פּרוינקלין האל, 635 3טע עוו. ברוק־לין. סעק. א. יעלין, 649 4טע עוו. האסק. צוקער־מאן, 400 7טע עוועניו. דר. סלאוויט, 348 15טע סטריט.

ברענטש 59, דזשוירסי סיטי.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרויטאג אין מאנאט, אין 316 3טע סטריט.סעק. ס. גראנאוועטער, 120 מאנטיסעללא עוו. האסק. אב. לובקאוויטין, 378 באלדווין עוו. דאקטאר פּ. קירשענבוים, 3 העמפּסטעד קארט. טעל. דזשיי 1269.
ברענטש 60, סט. לואיס.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען דיענסטאג אין מאנאט, אין דער אפּבריק לייבערערי אדיטאריום, 14טע און קעם עוועניו. סעק. סעם פּרידמאן, 2922 שערידאן עוועניו.
מאזירער פּראַנ. ברענטש 64 א. ר.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין מאנאט, אין 155 עוו. „סי". סעק. דזש. לעווינסאן, 195 עווענוי „בי". האסק. מ. האפּשטיין, 805 א. 21טע סט. דר. סטאַרטק, 323 א. 10טע סטריט.
רוסמענער בראנקס 55 א. ר., ניו יארק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרויטאג אין מאנאט, אין 98 פּארסיוויטה סטריט. סעק. ס. קאהן, 158 עלדרידזש סטריט. האסק. ס. גוטמאן, 234־6 א. 119טע סטריט. דר. ס. ל. בערענא, 67 א. 3טע עדוק. לינג בר. 67 א. ר., באלטימאר, מד.
מיטעט יעדען דינסטאג אבענד אין לויבאר לויסעאום, 1011 איסט באלטימאר סטריט, רום 4. סעקרעטער מ. דובאוסקי, 1315 איסט לעקסינגטאן סטריט, האסק. ה. פּיסארעווסקי, 1506 איסט באל־טימאר סט.
ראדיקאל סוירקעל אף שעפּמייערס, ברענטש 72 ארב. רינג, ניו יארק.
מיטעט אלע צוויי וואכען אין אסטאריא האלל, 62 איסט 4טע סטריט. סעק. ל. ניומאן, 195 ניו־דזשוירסי עוו., ברוקלין, אדער 104 גרעהעם עוו., ברוקלין (סינגער סטאר). האסק. ז. קאפּעלאוויטין, 812 הענרי סטריט, דר. פּיר נויארק ב. בלאק, 79 איסט 8טע סטריט, דר. פּיר ברוקלין דזש. קרופּ, 432 סטאַן עוו., ברוקלין, דר. פּיר בראנקס, ה. קאהען, 500 איסט 173טע סטריט.
נראדענער ברענטש 74 א. ר., ניו יארק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרויטאג אין מאנאט, אין פּארסיוויט ביידינג, 81־79 פּארסיוויט סטריט. האסק. פּ. סעלטין, 6 עוו. „בי". דר. פּאר דאן־טאון שיצינגער, 25 ראטגערס סטריט. דר. פּאר אפּ־טאון ס. לואיס, 52 א. 107טע סטריט. פּאר בראנזוויל, פּ. אגינו, 526 סטאון עוו., סעק. פּ. עסטע, 690 איסט 10טע סטריט.
רווינסקער בונדיסטען, בר. 75 א. ר., ניו יארק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען מיטוואך אין מאנאט, אין 206 איסט בראדווי, סעק. נ. צומאן, 1818 סטערלינג פּל., ברוקלין. דר. פּיר דאן־טאון שוורץ, 19 מאנטגאמערי סט., הארלעם דר. לואיס, 52 א. 107טע סט., בראנקס דר. ו. קאנטאר, 386 א. 143טע סטריט. האסק. ס. וואלאס, ק. א. קאנטאר, 24 ראטגערס סטריט. טעל. 2013 אַרטשארד.
ברענטש 76 ארב. רינג, גרינפּאינט, נ. י.
מיטעט אלע 2 וואכען אין 192 גרין סטריט. פּינ. סעק. ה. ווינקלער, 610 מאנהעטען עוע. פּראט. סעק. א. פּיקוס, 75 ענגערט עוע. האסק. בערקאוויטין, 56 עקפּאנד סט. דר. סילוא, 119 קענט סט.
ברענטש 78 א. ר., סינסינעטי, אהייא.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאנאט אין 1016 סעטראל עוו. פּינ. סעק. ר. לאנדסבערג, 1507 עלם סטריט. האסק. מ. קאהן, 1512 מור סט. רעק. סעק. א. לעווענטהאל, סטויושאן ק. ר. ה. פּ.
ברענטש 79, קריווולאנד, אהייא.
מיטעט יעדען שבת אבענד אין וואודלענד האלל, א. 51טע סט. סעק. ל. ריווקין, 2724 א. 51טע סט. האסק. דזש. קאמינקאוויטש, 2685 א. 40טע סט.
ניקאלאיעווער פּראַנ. אסס'ן בר. 80 ארב. רינג.
מיטעט יעדען מאַכאַק אבענד אין 414 גרענד סטריט. סעק. וו. ראבינזאן, ק. א. ארנאף, 71 א. 97טע סטריט. האסק. א. גראפער, 206 א. 6טע סט., דאן־טאון דר. בראדמאן, 186 סאפּאק סטריט. פּאר טאון דר. פּאלאק, 59 א. 105טע סטריט, ברוקלין דר. ראקאר, 62 מעקיבען סטריט. בראנזוויל דר. פּרופּ, 432 סטאון עוועניו.
קאוונער בר. 83 א. ר., ניו יארק.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין 206 א. בראדווי, סעק. און איסט ניו יארק האסק. י. רויז, 2034 דין סט. ברוקלין, דאון־טאון האסק. מ. לאפּידוס, 236 מאנראו סטריט. האסק פּיר פּאר טאון מ. אשקנאזי, 57 א. 98טע סטריט. דר. פּאר דאן־טאון מ. קאטץ, 99 סטענטאן סטריט. אפּ־טאון דר. טש. לעווין, 53 א. 117טע סטריט. דר. פּאר וויליאמסבורג, דזשאהן ח. ביילי, 70 מעקקיבען סט.

דר. פּאר אוסט ניו יאָרק ס. וואָלף, 118 עסעקס סטריט.
יונגער דור בר. 85 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 144 גרענד סט., פּינ. סעק. שערנעמעקי, 21 אויסט 3טע סטריט; דאָן־טאון דר. שלעזינגער, 55 ראַסגערס סטריט. אַפּטאון; ס. לואיס, 52 א. 197טע סטריט. ברוקלינער דר. רעזיניאוויטש, 66-64 מעקיבען סט. ברוקלין. דאָן־טאון האָספּ. ס. עהרליכמאן, 286 מאַרשאַ סטריט, אַפּ־טאון האָספּ. א. שקאַלניק, 505 א. 135טע סט.; ברוקלינער האָספּ. סעם האַראָוויטש, 90-288 ס. 4טע סטריט, ברוקלין.
יאַנג מענס עדיוקיישאַנאל ליגע, בר. 86 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען מיטוואָך אין אונזערע קלאַסרומס, 83 אויסט 4טע סטריט. סעק. ר. בארענשטיין, 15-713 א. 9טע סט. דאָן־טאון דר. ל. בערנשטיין, 241 אויסט בראָדוויי. אַפּ־טאון דר. י. האַרוויטש, 1523 מעדיסאָן עוו. דאָן־טאון האָספּ. ס. פרידמאן, 240 דעלענסי סטריט, אַפּ־טאון האָספּ. מעקס אהרן, 16-114 אויס104טע סט., ק. א. לעווין.
בריסקער ראָד. בעג. אסס'ן בר. 87 א. ר., נ. י.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאַנאַט אין 143 אויסט 103טע סט. רום 2. פּראָט. סעק. מאַדעל, פּינ. סעק. ס. יאַנאס 213 אויסט 104טע סט. האָספּ. מ. פּאזנער 1667 לעקסינגטאָן עוו., אַפּ־טאון דר. ס. לואיס 1 אויסט 101טע סט., דאָן־טאון דר. ה. קלעבאַן, 52 פּויק סט.

ביאליסטאָקער בר. 88 אר. רינג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 209 אויסט בראָדוויי, רום 1. פּינ. סעק. ח. גראָף, 61 אויסט 102טע סט. פּראָט. און קאָר. **סעק. דוש.** גינזבורג, 62 וואלטאן סט., **ברוקלין, דאָן־טאון דאקטאר, שלעזינגער, 25 ראסגערס סט., מעל. 1144 מארשארד, אַפּ־טאון דאקטאר, לואיס, 52** אויסט 107טע סט. מעל. 4517 דוש. האַרלעם. דר. פּי. ברוקלין, בויליי, 68 מעקקיבען סט.. דר. פּיר בראָנזוויל, ריווקין, 427 סעקמאן סט., האָספּ. דאָן־טאון, י. אשפיז, 455 גרענד סטריט, ניו יאָרק. **אַפּ־טאון האָספּ.** וו. **זעליגמאן, 16-114 אויסט 104טע סט., ברוקלין און בראָנזוויל האָספּ.. א. אפּעלבאום,** 231 וואטקין סט., **ברוקלין.**
יאַרמאָלינעץ־פּאָדאָליער בר. 91 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 151 קלינטאָן סט., סעק. ליבאַוויץ, 33 גאָווערנייער סט., האָספּ. א. מילער, 120 פאָנטאָן עוו. ברוקלין. דר. דוש. קלאַרמאן, 142 ריווינגטאָן סט..
בר. 94 ארב. רינג, סטעמפּאָרד, קאָנג.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאַנאַט, אין די סאָציאליסטישע העדקוואָרטערס, 450 מעין סט., פּינ. סעק. מאָקס ליפשיץ, 104 העזנרי סט., פּראָט. סעק. און האָספּ. סעם ליפשיץ, 104 העזנרי סט. מרעזש. א. לעווין, 492 מעין סט., דר. נעמעטין, 621 מעין סטריט.
קרעסלאָווקער פּראָג. בר. 97 ארב. רינג.
מיטעט אין 125 ריווינגטאָן סטריט. סעק. י. פּלינער, 63 א. 102טע סטריט, נ. י.; טרעזשוערער א. מענדעלסאָן, 2168 פּויטקין עוו., ברוקלין; האָספּ. מ. א. ראָזענבערג, ברוקלין האָספּ. צ. דאָבקין, 332 סעקמאן סט., ברוקלין. דאָקטאָר נ. שעכטער, 55 דזשעפערסאָן סטריט. האַרלעם דר. ס. לואיס, 52 אויסט 107טע סטריט. ברוקלין דר. מ. מאפקינס, 156 סאָמנער עוועניו.
מינסקער פּראָג. בר. 99 ארב. רינג.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאַנאַט אין 106 פּארסיוויסט סט. פּינ. סעק. ח. ראיאק, 55 א. 109טע סטריט. רעק. סעק. א. דינערשטיין, 20 א. 112טע סט. האָספּ. ה. פּאלאנט 247 א. 122טע סט. און דזש. צוקערמאן, 254 פולטאן סט. ברוקלין. דאָקטוירים: פּיר אפּ־טאון דר. ראבינס, 56 וו. 112טע סט. פּיר דאון־טאון דר. קאטץ, 99 סטעגטאן סט. פּיר ברוקלין, דר. בויליי 68 מעקקיבען סט., פּיר בראָנזוויל, דר. ראָזענפעלד, 516 סטאָן עווע.
וואלקאָוויסקער ראיאנער בערנטש 100 א. ר.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 206 אויסט בראָדוויי, 4טען פלאָר. פּינ. סעק. דזש. זיפּין, 234 העזנרי סטריט, רעק. סעק. וויליאם שוואַרץ, 192 וויקאָף עוו., ברוקלין, האָספּ. מאקס וויינשטיין, 9 פּויט סט., רום 23. דר. פּיר נויאָרק האָספּ. 269 אויסט בראָדוויי, פּאר ברוקלין דר. דזש. וואלף, 118 אטבאי סט., ברוקלין, האָספּ. פּיר ברוקלין, דזשיוויקאָב שוואַרצבורג, 207 סוטער עוועניו.
בר. 105 א. ר., הערריסבורג, פּא.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאַנאַט, אין 451 ראָאד סטריט, סעק. ב. צוקערמאן, 1213 קאָוועדען סט.
בערנטש 107 א. ר., נוארק, נ. דוש.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאַנאַט אין ווינדזאָר האַלל, 107 ברום סטריט. פּינ. סעקרעטער סעם פּינקעל, 273 פּרינס סט. קאָר. סעק. מ. מינדקין, 504 האנטערדאן סטריט, האָספּ. מ. בראודי, 364 ציטעלטאָן עוו., דר. וואלף, 40 ווערווילי עוו.
קרעוווער י. מ. פּראָג. אסס'ן בר. 108 א. ר.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאַנאַט אין 172 אויסט בראדוויי. סעק. סאל. אליאנסקי, 496 סענטראל עוו. האָספּ. לואיס זאגער, 149 מעדיסאן סט. נויאָרק. דר. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סט. נויאָרק.
בערנטש 109 ארב. רינג, ניו לאָנדאָן, קאָנג.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאַנאַט אין נייוס אוו קאָלומביא האַלל, 108 סטויס סטריט. סעק. ה. מיללסאָן, 427 בוינק סטריט. האָספּ. מרס. ב. ראפּאפּארט, 160 שאָו סט. דר. ה. הענקי, 91 פעדעראל סטריט.
עדיוק. ליגע, בר. 114 א. ר., סאָן־פּראנציסקא.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאַנאַט, אין 925 גאָלדען גייט עוו., פּינ. און קאָר. סעק. מ. סיגמאָן, 1476 עדדי סט., רעק. סעק. ל. קאבלוק, 2117 מיסיאָן סטריט, האָספּ ה. קאבלוק, 1065 מק'אליסטער סט., דאָקטאָר דזש. א. האדערל, 297 דעוועסאדעראַ סטריט.
ראנאטשאוועד־זשלאבינער בר. 115 א. ר.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 79 פארסיוויסט סטריט. רעק. און קאר. סעק. מאמאשאוו. 1523 ברוק עווע., בראנקס; פּינ. סעק. דזש. אוזיר לעווסקי, 60-58 א. 99טע סט. ניו יאָרק האָספּ. פּיר נויאָרק און ברוקלין, פּרוינק ריסין, 310 אויסט 102טע סטריט, נויאָרק. פּיר בראָנזוויל, ווילע ריסין, 1565 סענט מארקס עוו. ברוקלין. דאָקטאָר פּיר נויאָרק ב. נעלסאָן, 268 אויסט בראָדוויי, אַפּטאון אפּיס, 1851 מעדיסאָן עווע. דר פּיר בראָנזוויל, פּאלאק, 353 ראקאוויי עווע. בראָנזוויל, דר. פּיר ברוקלין, בויליי, 68 מעקיבען סט. ברוקלין.
בערנטש 116, ניו ראשעל.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין מאַנאַט, אין מעטראָפּאָליטאן האַלל רום 7 (קאָרנער אנגאַט און נאָרטה סטריט). סעק. א. מארק, 27 ראָוז סטריט. האָספּ. ל. בלושילד, 23 ראָוז סטריט. דר. דאשש, 101 יוניאָן עוועניו.
בערנטש 122 א. ר. אָלבאני, נ. י.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאַנאַט, אין 67 ס. פּוירל סטריט. פּינ. סעק. פּאשקאניצער, 161 סעקאנד עווע., רעק. סעק. ל. שווארץ, 58 רענסעלער עוו. האָספּ. טשעדי, 161 גרין סט., דר. בעבקאר, 100 לאנקאסטער סטריט.

ביאליסטאקער ברענטש 127 א. ר., שיקאגא.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין שענהאפענ'ס האלל, מילוואקי קאר. אשלאנד עוו'ס. פּוב. סעק. א. נאדדאן, 1059 נ. וואוד סט. האפּפּ. ה. מיללער, 1232 נ. וועסטערן עוועי.

ברענטש 128, נאדוויטש, קאנג.
מיטגליד יעדען זונטאג אין די אויגענע קלאב־רוימס, 204 וו. מעין סטריט, אין שוואדצבערג'ס האלל. סעק. ק. רייזין, 9 פּאדעסט סט. האפּפּ. ס. מעסט, 72 ספרונג סט. דר. לואיס, מעין סט.

יעקאטערינאסלאוואר רעוו. פּער., בר. 132 א. ר.
מיטגליד דעם 1טען אין 3טען פּרויטאג אין מאנאט, אין העננינגטאן האלל, 16-214 א. 2טע סט. סעק. ס. קאטלער, 174 בריסטאל סטריט, ברוקלין. ניו יאדק האפּפּ. ה. פּריהמאן, 606 איסט 13טע סטריט. דר. פּאר אפּ־טאון, ס. לואיס, 52 א. 107טע סטריט. דר. פּאר ניו יאדק ב. נעלסאן, 268 איסט בראדוויי. האפּפּ. פּאר ברוקלין, ה. רובין, 535 האפּ־קינסאן עוו., דר. פּאר ברוקלין טש. קעמפּ, 69 שאמפּקינס עוועניו.

חאלאפּעניצער פּראג. ברענטש 133 א. ר., נ. י.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאנאט, אין 334 גרענד סטריט. סעק. סעם עלענסאן, 88 עוועניו „סי". האפּפּ. אב. פּוכאוויצקי, 46 גאי־ערניער סטריט. דר. פּאר ניו־יאדק מ. שוואדץ, 213 העגרי סטריט, דר. פּאר ברוקלין א. רעקעאר, 62 מעקיבען סטריט, דר. פּאר בראנזוויל, וואלא־דאמזקי, 323 פּענסילוואניא עוו., דר. פּיר אפּ־טאון מ. האראוויץ, 1523 מעדיסאן עוועניו.

לאדזער נייע צייט, בר. 135 א. ר., פּילאדעלפּיא.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאנאט, אין 230 פּיין סטריט, 10 אוהר מארגענס. פּוב. כעק. א נימאן, 973 נ. מארשאל סט. האפּפּ. דזש. עלקין, 613 וועראן סט.

בר. 137 א. ר., וואטערבורי, קאנג.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען דאנערשטאג אין אציאליסטישען קלוב, 168 איסט מיין סטריט. סעק. מ. טוערסקי, 35 בראסטער סט. האפּפּ. זאלטמאן, 35 בראסטער סט., דר. דזשאהנסאן, 18 אבאט עוו.

ביטענער בר. 144 ארב. רינג, ניו יאדק.
מיטגליד יעדען 1טען און 3טען פּרויטאג אין מאנאט, אין 209 איסט בראדוויי, סעק. נ. וויינזער, 90 לואיס סט., האפּפּ. מ. ווינשטיין, 51 איסט 109טע סטריט, דר. פּאר דאון־טאון האבערג, 269 איסט בראדוויי, דר. פּאר אפּ־טאון, האראוויץ, 1523 מעדיסאן עוועניו (צווישען 103טע און 104טע סטריט).

מיצין רעזיצער פּראג. בר. 150, ניו יאדק.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאנאט, אין 106 פּארסיוטה סטריט, פּוב. סעק. ס. לוריע, 516 ווערמאנט סטריט, ברוקלין. האפּפּ. ב. פּיליין, 18 דזשעקסאן סטריט, ק. א. סויגער מ. עדעלחארץ, 23 איסט 14טע סטריט, טעל. 3349 סטויווענסענט. דאון־טאון דר. מ. ראזענבלאטה, 101 אשבורני סטריט, הערלעם און בראנקס דר. ב. סעהטליוס, 2 וו. 118טע סטריט, ברוקלין דר. פּערלמאן, 562 ווילאבאו עוועניו.

באברויסקער בר. 153 א. ר. פּילאדעלפּיא, פּא.
מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאנאט, אין 424 פּיין סטריט. סעק. ה. קאפּלאן, 619 פּיין סטריט.

בר. 156 א. ר., דעטראיט, מיש.
מיטגליד יעדען פּרויטאג אין סטויבלער'ס האלל, 257 בויבין סטריט. סעק. ח. קולקין, 309 בראדי סטריט. האפּפּ. מ. ווינאקאוו, 271 בראדי סט. מאהיקעוואר י. מ. בר. 161 ארב. רינג.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען דאנערשטאג אין מאנאט, אין 209 איסט בראדוויי. סעק. ב. ראזענבלום, 1518 סיינט מארקס עוועניו, ברוקלין. האפּפּ. ה. קרעטשמער, 171 א. 101טע סטריט. דר. א. נעכאמקינס, 216 העגרי סטריט.

ווילנער רעוו. לוידים ברענטש 164 א. ר.
מיטגליד יעדען 1טען און 3טען דינסטאג אין מאנאט, אין 96 קינטאן סטריט. סעק. מיס אוידס רוינעס, 1326 פּארק עוועניו.אפּ־טאון דר. ס. לואיס. 52 איסט 107טע סטריט; דאון־טאון דר. בערנשטיין 204 העגרי סטריט.

ברענטש 166 א. ר., מילוואקי, ווים.
מיטגליד יעדען 1טען און 3טען דאנערשטאג אין פּערמאנ'ס האלל, קאר. 7טע און וואלנאט סט., פּוב. סעק. ד. באלדינגער ½714 8טע סט., האפּפּ. ה. קאפּלאן 653 7טע סט., דאקטאר ס. מארקסאן, 479 12טע סטריט.

רוסישער פּעראיין בר. 179 א. ר. סינסינעטי, א.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען דינסטאג אין מאנאט, אין בענסינ'ס האלל, 1413 סענטראל עוונ., ת. שעבטמאן פּוב. סעק. 719 וועסט 7טע סט., ס. שור. האפּפּ. 605 קארלייל עוונ., ב. גלאהאן רעק. סעק. 628 וו. 8טע סט.

באריסאוער פּ. ס. בר. 183 א. ר. ניו יאדק.
מיטגליד יעדען 2טען, 4טען און 5טען פּרויטאג אין מאנאט, אין 206 איסט בראדוויי. פּוב. סעק. וועמ. ראזענבלום, 53 א. 7טע סטריט. האפּפּ. ל דזשוי־קאבסאן, 439 א. הויסטאן סטריט. דר. פּיר ניו יאדק ה. קלעבאן, 52 פּיוק סריט, טעל. 4833 אדטשארד. דר. פּיר בראנזוויל, דזש. ריפקינד, 427 סעקמאן סט., בראנזוויל, טעל. 2579 איסט ניו־יאדק.

בר. 184 ארב. רינג, האדטפּאדד, קאנג.
מיטגליד יעדען 2טען און 4טען זונטאג אבענד אין מאנאט, אין 235 אסמילאס סט., פּוב. סעק. א. פּישער, 4 קענטאן סט., רעק. סעק. און האפּפּ. ל. סאנדאק, 204 פּארק־טעראס. דר. סליפּער, 1395 מיין סט.

בר. 185 א. ר., ניו יאדק.
מיטגליד יעדען 2טען אוו 4טען שבת אבענד אין 210 איסט 104טע סטריט. סעק. י. קאפּיי. 1824 פּראספּעקט עוו. רעק און קאר. סעק. י. וועבער, 1310 פּראספּעקט עוו. האפּפּ. פּ. קושנער, 224 א. 112טע סטריט. דר. ס. לואיס. 52 איסט 107טע סטריט. טעל. 4517 דזש. האדלעם.

טשעבאנאוועצער סימיאטיטשער בר. 195 א. ר.
מיטגליד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאנאט אין 195 קריסטיע סט., פּוב. סעק. אלבערט וואלאך, 80-78 עוו. ב., פּראט, סעק. ל. ווינשטיין, 175 מעדיסאן סט., האפּפּ. ל. לעווין ק. א. היימאן. 43 3טע עוועי. דר. פּיר דאון־טאון טשיוסעפּ. 319 א. 10טע סט., פּיר אפּ־טאון דר. מויער, 243 איסט 71טע סטריט.
אטלאנטער פּראג. סאס. בר. 207 א. ר.
מיטגליד יעדען 1טען זונטאג אין מאנאט, אין 86

סענטראל עוועניו. סעק. מ. י. מערלין, 113 פּארמוואלט סט. האָסּפּ. ב. מעלין, 21 פּיטערס סט.

סאָציאלים. פּערבאנד בר. 214 ארב. רינג, נ. י.

מיטעט יעדען 1טען און לעצטען פּרויטאג אין מאָנאט אין 151 קלינטאָן סט. סעק. מ. קאָטץ, 324 א. 100טע סט. האָסּפּ. דיוויו גיזבורג, 557 אסבאָרן סט. ברוקלין. דר. א. פּלאָקס, 132 העגרי סט.

ברענטש 215 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאָנאָט, אין 98 פּאָרסויטה סט. פּינ. סעק. ס. האָלפּערן, 75 א. 4טע סט. רעק. סעק. ס. אלפּערן. 112 עוו. סי. האָסּפּ. פּיר דאון־טאון י. קאָטצמאן, 9-11 דעלעגסי סט. האָסּפּ. פּיר אפּ־טאון, ח. האָפּטער, 434 א. 118טע סט. דר. סטאָר, 22 מאָנטגאָמערי סט. טעל. 3703 וואָרטשאָרד, דר. פּיר אפּ־טאון לואיס, 52 איסט 107טע סטריט. טעל. 4517 הארלעם דוש.

נייער נייסט, בר. 223 א. ר., באלטימאָר, מד.

מיטעט יעדען מאָנאָג אבענד, אין לויבאָר לויסעאָם, סעק. ו. פּאָדאָלסקי, 117 סאוט באָנד סט.

אָרעסער ברענטש 225 ארב. רינג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאָנאָט, אין 214 א. 2טע סטריט. סעק. י. מאָנדעל, 405 א. 8טע סטריט. האָסּפּ. פּיר דאון־טאון מ. נע־כאָמקין, 334 א. 8טע סטריט. האָסּפּ. פּיר האַרלעם און בראָנקס, ס. בערקאָוויטש, ק. א. ווייסנגראָוו, 556 סט. פּאול פּלייז. האָסּפּ. פּיר ברוקלין ס. דיקשטיין, 188 אלאבאמא עוו., ברוקלין. דר פּיר ניו־יאָרק און ברוקלין, מ. לאָרד. 234 איסט 5טע סטריט.

בר. 232 א. ר., ניו הייוון, קאָנג.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאָט אין סאָשעליסט האַלל, 746 טשאָפּעל סטריט. סעק. איזידאָר לאדין, 31 ווהייט סט., האָסּפּ. מ. סעק. איזידאָר לאדין, 31 ווהייט סט. האָסּפּ. מ. רעזניקאָף, 246 סודער סט. דר. ז. א. באָנאָף, 387 דושאָרדוש סטריט.

בר. 248 א. ר., לאָס אנדושעלאָס, קאל.

מיטעט דעם 1. און 3. זונטאָג אין לויבאר מעמפּעל, רום 701, 538 מיפּעל. עוו. פּינ. און קאר. סעק. ד. לובין, 311 נ. באָדרי עוועי. : האָסּפּ. ב. קאָהען, 1227 וו. 7טע סט. : דר. לעאָ בלאסס, 529 וו. מעמפּעל סט..

עדיוק. לויג, בר. 250, פּיטסבורג, פּא.

מיטעט יעדען אנדערן פּרויטאג אב. אין אוורען קאופמאן סעטלעמענט, 1835 סענטער עוועי. רעק סעק. אויב. בלאָק, 237 וויק סט., פּינ. סעק. ב. הירש, 1622 סענטער עוועי., האָסּפּ. ב. לאָנדאָן, 2213 סענטער עוועי.

לאסאל קלאָב, בר. 251 א. ר., פּראָווידענס, ר. א

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאָט, 5:30 אבענד, אין 470 נ. א. מיין סט., רום 4. סעק. ל. סילווער, 22 וויקענדען סט. האָסּפּ. דוש. ראָזענבערג, 79 ליפּיט סט. דר. ת. טשעסלער, 20 כּל נעפּיט סטריט.

טוראָווער ברענטש 253 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאָנאָט, סעק. ה. זעמעלעוויטש, 209 ס. 3טע סטריט, ברוקלין. האָסּפּ. ל. קאָהען, 405 א. 12טע סטריט. דר. מ. בלאק, 71 איסט 7טע סטריט.

ביאליסטאָקער ברענטש 256 א. ר., נוארק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאָנאָט, אין קאָלומביא האָלל, פּינ. סעק. דוש. פּאטאוווסקי, 140 ליווינגסטאן סטריט. האָסּפּ. א. נעלסאָן, 18 א י י ו א ן פּלויז, דאָקטאר בלומבערג, 80 ראָוז סטריט און דר. רובינאָוו, 109 קארט סטריט.

ארב. רינג בר. 263, פּארטלאנד, אדע.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאָנאָט אין 502½ פּוירסט סט., סעק. א. ד. ווינגער, 230 קאָרילהערס סט., דר. א. טילזער, רום 624 מארקוואם בילדינג. האָסּפּ. ש. שוואָרטץ, 212 האַלל סטריט.

בר. 268 ארב. רינג, יאָנקערס, נ. י.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאָנאָט אין וויגינ'ס האַלל, 24 נאָרטה בראדוויי, פּינ. סעק. ק. מ. גאבלע, 28 וואַרבורטאָן עוו., יאָנ־קערס, נ. י., האָסּפּ. מ. שיף, דר. א. סקערין, 277 נעפּטהאן עוועי.

ווילנער פּראָגר. בר. 270 א. ר., נוארק, נ. דוש.

מיטעט יעדען 2טען פּרויטאָג אין מאָנאָט, אין 150 טשאָלטאָן סטריט. סעק. א. האַרדמאָן, 150 בוייד סטריט. דר. וואולף, קאָר. מאָמוט און וויי־וועלי.

חאטינער יוגענד, בר. 271 ארב. רינג.

מיטעט יעדען פּרויטאָג אין 62 א. 4טע סטריט. סעק. דזשעק גאָטענבוים, 67 2טע סטריט. האָסּפּ. ליסמאָן, 182 הויסטאָן סטריט, ק. א. קאָהן. דר. סטאָרטץ, 323 10טע סטריט.

מאָהילעווער ארבאניזאצ. פון בונד, בר. 275 א.ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאָנאָט, אין 214 א. 2טע סט., סעק. ס. זאָכאָרין, 248 דיוויזשאָן סטריט. האָסּפּ. פּיר אפּ־טאון גרן בראָנקס ב. לעווין 995 יוניאן עוו. בראנקס. דאון־און און ברוקלין וו. קאָהען 332 סאוטה 15טע סט. דר. פּיר בראנקס ס. גינסבורג, 1444 קראָטאָנא־פּארק איסט. דר. פּעלדמאן 152 העגרי סט. דר פּיר ברוק־לין דזש. ג. ריווקין, 429 סעקמאָן סטריט. דר. פּיר אפּ־טאָון ס. האָראָוויטש, 1523 מעדיסאָן עווע.

סאצ. קלאָב, בר. 289 א. ר. און בר. 3. ס. פּ. באָלטימאָר.

מיטעט יעדען מיטוואָך אבענד אין קאָלומביא האָלל, 720 איסט באָלטימאָר סט., סעק. וו. ראָזנ־בערג 402 אסקווויטה סט., האָסּפּ. א. קאָוויטש, 1220 דזשעפערסאָן סט.

ברענטש 295 ארב. רינג, איסט ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מאָנאָג אין מא־נאָט אין 386 וועסט סיקלען עוו. ברוקלין. סעק. ל. אלטמאָן, 628 בלעק עווענין, ברוקלין. האָסּפּ. ס. שיפרין, 934 בלעק עווענין. דר. וו. ראָזענפעלד. 351 פּענסילווייניא עוו. ברוקלין.

וואלקאוויישקער, מאריאמפּאלער, קאלוואריער בר. 300 ארב. רינג,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין

מאַגאַט אין 81־79 פּאַרסייטה סט. רום 4. סעק. י. קאזדים, 521 איסט 146טע סט. האַסק. מ. סילווער־מאן, 44 מארקעט סט. דר. א. פּלאקס, 132 הענרי סטריט.

זשוונער ראיאַנער בר. 306 א. ר., שיקאַגא,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט, אין ראַזענבערגס האַל, מאַקסוועל קאָר. האַלסטעד סט., סעק. א. סיגעל, 2139 וואשבוירן עוו., האַסק. פּילים קאַהאַן, 1524 וואשבוירן עוו.

בר. 315 א. ר. אף בארַאַה פּארס.

מיטעט דעם 1טען און 3טען פּרייטאג אין מאַנאַט אין וועסט ברוקלין האַלל, פּארט־האַמילטאַן עוו. און 37טע סטריט. פּינ. סעק. מ. פּערלמאַן, 5215 נין יומתק עוו., האַסק. א. בראַדי, 1143 40טע סטריט. דר. קרעס־קיא, 1240 42טע סטריט.

זעלבסטענטוויקלונגס־פּראיין, בר. 316 א. ר. בעיאַן, נ. דזש.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט, אין אדד פּעלאָ'ס האַלל, 15 איסט 21טע סט. סעק. א. בעניאַמין, 503 בולוואר, פּראָ. סעק. מ. בעזין, 486 עוו. „סי", האַסק. ל. מילער, 15 ענדרוי סטריט.

יעקב גאַרדין ליטעראַרי סוירקעל בר. 330, א. ר.

מיטעט יעדען דיענסטאג אין 85 איסט 4טע סטריט. פּינ. סעק. 603 איסט 11טע סטריט. האַסק. 36—34 איסט 2טע סטריט. דר. מילעס, 65 2טע עוועניו.

פּאַלטאַוער בראנטש 325 א. ר., ברוקלין.

מיטעט יעדען פּרייטאג אין וויענגא האַלל, 105 מאַנטראָז עוו., קאר. מאַנהעטען. פּינ. סעק. י. בּראַן, 37—935 דעקאלב עוו., פּראַטאַקאַל סעקרעטער נ. אילויטצין. האַסק־טעלער א. פּאַגאַלאָו, 168 סקולס סטריט, ברוקלין. דר. ראַבערט שולטאַן, 287 ראַטלעדזש סטריט, ברוקלין.

ארב. רינג בר. 336, לינטשבורג, ווירדזשיניא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאַנאַט אום 3 אוהר נ. מ. אין ארבייטער רינג'ס קלאַב־רומס, 103 9טע סטריט. סעק. ג. פּארטנאָי, 810 8טע סטריט. האַסק. עליקס גילער, 603 12טע סטריט.

ראדיקאלער אונטערשטיצונגס פּראיין, בר. 337 ארב. רינג, דעטראָיט, מיש.

מיטעט יעדען פּרייטאג אבענד אין מאיאכער'ס האַלל, היוסטינג און עדעמס עוועס., סעק. ל. בראַד־סקי, 309 אלפּרעד סט., האַסק. ב. פּעלדמאן 278 ראוויגא סט, דר. כאראַך 521 אנטאַן סט.

יעקב גאַרדין ברענטש 370 א., ר. פּיקאדעלפּיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט אין נ. וו. קאַרנער 3טע און פּיזווּאַטער סט. סעק. א. שארף, 315 מעניטאַן סט.

אשמיאַנער יאַנג מענס פּראַג. אסס'ן בר. 401 ארב. רינג, נין יארק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מ־

נאַט אין 209 א. בראדוויי. סעק. אלבערט קאַמס, 60־158 בארום סט. ברוקלין. האַסק. לואים עפשטיין, 306 טשערי סט. דר. ה. קלעבאן, 52 פּויק סט.

ברענטש 434 ארב. רינג, נין הייוון, קאָנג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אבענד אין סאשעליסט האַלל, 746 טשעפּיל סטריט. סעק. ה. שיר, 324 וו. פּארטסיע סט. האַסק־טעלער מאַריס סבוידער, 884 גרענד עוועניו. דר. ל. א. נאַטקינס, 704 האַוואַרד עוועניו.

„בונדיסטען פּראיין" ברענטש 445 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט, אין אַפּיס פון „בונד", 199 דיוויזיאָן סטריט. פּינ. סעקרעטער ש. קאדיש, 203 איסט 9טע סטריט. ק. א. ענטין האַסק־טעלער פּיר דאון־טאון, פּ. יודיטץ, 528 איסט 12טע סטריט. האַסק. פיר אפּ־טאון, ר. בענענסאן, ק. ש. מאראט, 103 א. 111טע סטריט. דאון־טאון דר. ס. קלאַרמאַן, 142 רייוינגטאַן סטריט, אפּ־טאון דר. ס. לוואוס, 52 איסט 107טע סטריט.

וויטעבסקער ברענטש 473 א. ר. אוו פילאדעל־פיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אבענד אין מאַנאַט, אין 1514 סאוטה 6טע סט., רעק. סעק. מ סאלאמאן, 1640 ס. 7טע סטריט. פּינ. סעק. דזשאזעף גלאַזער, 617 פּערנאַן סטריט. דר. א. גאלד־בערג, 1408 סאוטה 6טע סטריט.

קרעמענטשוגער ראדיקאל אססאסיאיישאַן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט אין 209 איסט בראדוויי. פּ. בראַמבערג סעק., 19 א. 118טע סט. דזש. דיוווידאוו, האַס פּ. 341 א. 119טע סט.; ז. בערזאק האַסק. 201 עלען סט.; דר. פיר דאון־טאון און ברוקלין, זלינבאף, 254 א. בראדוויי, טעל. 4063 ארטשארד. דר. פיר אפּ־טאון, האַראוויטש 1523 מעדיסאַן עוועניו. טעל. 1142 הארלעם.

יוניאַנס און פּראיינען.

היברו אמעריקאן טיפּאַגראַפּיקאל יוניאַן נומ' 98

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט, אין פּאסיפיק האַלל, 209 איסט בראדוויי.

פּייפּער סיגארעט מייקערס יוניאַן.

לאָקאַל 98 אף דהי אינטערנישאַנאַל טאבאקא וואָרקערס. מיטעט יעדען פּרייטאג אבענד אין 151 קלינטאַן סטריט.

מינסקער פּראַג. יאַנג מען ענר לייזיס אס'ן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאַנאַט, אין 151 קלינטאַן סטריט, רום 16. פּינ. סעק. דזש. פּאטאצקין, 242 רייווינגטאַן סטריט. פּראַג. סעק. דזש. בראַנאַוויטש, 105 סנעדיקער עוועניו, ברוקלין. האַסק. דר. בארענע בעקער, 203 א. בראַד־וויי. דר. נ. שעכטער, 31 דזשעפערסאַן סטריט. ה. אייזידאר זייפערט, 228 פ. בראַדוויי.

„קאַלל"־קאַנפערענץ.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאַנאַט. סעק. י. ראַזענבלום, 180 א. 88טע סטריט, נין יארק.

דיעזען יאהר האב איך איינגעפיקסט

געז בעליי כטונג

איבער'ן גאנצען פארק.

לייגט ניט אף אויף שפעטער

נאר ערוועהלט גלייך קאמיטעס צו נעהמען

ליבערטי פארק פיר אייער פיק־ניק

וויל יעצט קענט איהר זיך נאך אויסקלייבען

דעם בעסטען דייט.

מיר מאבען אויפמערקזאם אלע אונזערע פרייונדליכע ארגאניזאציאנען, דאם אונזערע ביכער זיינען אפען פאר נייע ענגיידזשמענטס פאר נעקסטען זומער.

מיר פערזיכערען אונזערע פרייונדע, דאם דער פארק וועט אויך דיעזען יאהר, ווי אלע יאהר, איבערגעפיקסט ווערען און מיר וועלען אייך אלעמען זיכער צופריעדען שטעלען.

קומט און מאכט אראנדזשמענטס איהר וועט זיכער צופריעדען זיין פון אונזער פארק.

LIBERTY PARK

WILLIAM SCHIMMEL, Proprietor

שיוין, ריין, געזונד

מאכט די

ליבוט זאלב און־די ליבוט זייף

צו שלערליי הויט־קראנקהייטען, בייסונגען פימפלס, פלעקען, זומער־שפרייזקלעך, חאר אויספאלען, אונרייניע בלוט, וואונדען, געשווילעכץ און זא וויימער.

ליבוט זאלב נומער 1 מאכט דאם נעזיכט וויים וויי שנעע און ריין. עס נעהמט שרונטער אכטער־שפרייזקלעך, לישאיעס, פלעקען פימפלס, רינג־ווארמס, בלעק העדס א. ז. וו.

ליבוט זאלב נומער 2 היילט בייסונגען, ענטצינדונגען, עקזימא, סייקאזיס, חויט קרעבס חיים און שלערהאנד מעריזען.

ליבוט זאלב נום. 3 היילט וואונדען, טרוקענע, נאסע, רויזען, נעשווילעכץ, ברענדוואונדען.

ליבוט זאלב נומער 4 היילט שלע אונרייניע קעם, אויך אנשטעקענדע וואונדען.

פרייז 50 סענט. אין קאנטרי אויך 50 סענט.

ליבוט נומער 14 מאכט האאר וואקסען און פערהיט די האאר פון אויספאלען. פרייז 50 סענט. אין קאנטרי 65 סענט.

וואשט זיך און אייערע קינדער מיט ליבוט זייף, וויל דאם איז די ריינסטע זייף און מער היט פון הויט־קראנקהייטען. עס שטארקט די האאר פון קאפ, זיי זאלען ניט אויספאלען. פרייז 15 סענט. היט זיך פון פאלשע. די ריכטיגע קרינט איהר נור אין אונזערע שאפטייקען:

165 סטעניטאן סטריט, 36 עלען סטריט, און 250 ריווינגטאן סטריט.

ROTKOWITZ BROS.

פיר שיקען איבערשל בייי מייל, וועו איהר שיקט דעם פרייז אין סטעמפס ארער מאני - ארדערס.

Phone, 287 Bay Ridge.

Office Hours:

10 to 1; 3 to 3 Sun's: 10 to 2

Drs. L. & I. HERMANN

SURGEON DENTIST

1208 49th Street Opp. 49th St. Station
Borough Park, Brooklyn

דר. מ. דוש. ארטמאן

106 ריווינגטאן סטריט
וואו ער פראקטיצירט צוזאמען מיט
דר. איזאק ארטמאן.
טעלעפאן 5291 ארטשארד.

טעלעפאן 150 ארטשארד.

דר. א. י. בלום

140 הענרי סט., ניער ראטגערס, ניו יארק
אפיס־שטונדען: 8—10; 1—3; 6—8.
ספעציאליסט אין אויגען, נאז, אויערען און האלז־קראנקהייטען.

טעלעפאן 3677 ארטשארד.

דר. לואיס לעפראק

163 הענרי סטריט.
בעט. ראטגערס און דושעפערסאן סטריטס,
ניו־יארק.
אפפיס־שטונדען:
פון 8 ביז 10 מארגענס; פון 1 ביז 2 נאכמיטאג
פון 6 ביז 8 אבענדס.
זונטאג: פון 9 ביז 11 פריה; פון 1 ביז 3 נ. מ.

הענרי ל. סלאבאדין

אדוואקאט און נאטאר
האט געמופט פון 280 בראדווי
אין 302 בראדווי, ווינצענט בילדינג
רום 302, מאנהעטטן.
Telephone: 4942 Worth.

וועד מאכט אייער פרינטינג?

נוטע פרינטינג צו די בילינסטע פרייזען,
שנעל נעמאכט, קריענט איהר נור ביי מ א ק ס
ע י י ן, פרינטער, 52 סאפאלק סטריט, ביט.
ברום און דעלענסי סטריט.

Dr. AB. CASPE

has removed his up-town office to
1994 MADISON AVENUE
Corner 127th Street
Telephone 6580 Harlem
OFFICE HOURS
Daily up to 10 a. m., and from 5 to 7 p. m.
Sunday up to 10 a. m. only

His downtown office will remain at
210 EAST BROADWAY
Phone Orchard 612
OFFICE HOURS
Daily from 10 to 12 a. m., and from 7 to 9 p. m.
Sunday from 10 to 12 a. m.

TEL., Harlem 4055.

Dr. BERNARD SACKS

110 EAST 104TH STREET

Bet. Lexington and Park Avenues,
NEW YORK.

Hours: 8 to 10 A. M. and 6 to 8 P. M.

טעלעפאן 1632 ר. ארטשארד.

דר. טש. שוואַרץ

19 מאנטגאמערי סטריט
(נאהענט פון הענרי סטריט)
אפיס־שטונדען: פון 8 ריז 10 מארגענס.
פון 1 ביז 2 נ. מ.; פון 6 ביז 8 אבענדס.

DR. S. BERLIN

SURGEON
DENTIST

22 East 108th St., Cor. Madison Ave.
Tel., 540-L Harlem.

דר. סעמיועל פעלדמאן
אפ־טאון אפיס און רעזידענס:
980 פראספעקט עוועי., קאר. 164טע סט.
שטונדען: 10־8. 6־8 טעלעפאן, מעלראוז 7590
דאון־טאון אפיס:
152 הענרי סטריט, ניו יארק.
שטונדען: 3־1 נ. מ. טעלעפאן, ארטשארד 3602

טעלעפאן 1096 ארטשארד.

דר. לואיס בערנשטיין

241 איסט בראדווי.

אפיס־שטונדען: 8—10 מארגענס, 1—2 נאכ־
מיטאג און 6—8 אבענדס.

די „קאלל" עקזיסטירט נאר דערפאר, גוויל איהרע לעזער קויפען ביי איהרע אדווער־
טייזער. די „צוקונפט" וועט עקזיסטירען אהן אפיעלס. וועז איהרע לעזער וועלען
טהאן דאס זעלבע.

ניו־יאָרק טעלעפאָן 6330 פּלעזאַ.
ברוקלין טעלעפאָן 318 איסט ניו־יאָרק.

דער ארבייטער רינג מאכט אלע ארבייט ביי

אדלער'ס
מארבעל און גראניט
מצבות און פענסעם

אפיס, 148 איסט 57טע סטריט
ניו־יאָרק, אונד

מאונט זייאן סעמעטערי.
ווי אויך מאכפעלע, מאונט קארמעל, יוניאן
פיעלד און סייפרעם הילל סעמעטערים.

איראַן פריפּעריטאָרי סקוהל

הויפּט־סקול:
185-187 איסט בראָדוויי.

1) קלאסען אין ענגליש.
2) פארבערייטונגס־קלאסען צו רידזשענטס, קאלעדזש און אוניווערזיטעט.
3) קלאסען פיר אלגעמיינע בילדונג.
4) קלאסען פיר סיוויל סוירווים עקזאמיניישאַנס (רעגיערונגס־שטעלען).
5) קלאסען פיר בוק־קיפינג, ביזנעס, קאָררעספּאנדענץ, סטענאגראפיע און טיפּ־רייטינג.

וונדערטער שילער פּארבערייטעט צו קאלעדזש דיעזען יאהר.

J. E. ERON, A.B., A.M., Principal
185-187 East Broadway New York

וויליאם גאלערשטיין

247 איסט בראָדוויי.

אגענט פיר אלערליי ביזנעס, סטייישאנערי־סטאָרס, פייפער־ראודס און סטענדס א ספּעציאליטעט. אפיס־שטונדען: 7—8.

רער איינצינער יוניאן פּרינטער אין בראָנזוויל איז

דוש. ה. פּאָרדינסקי

1778 פיטקין עוועניו,
ניער סטאָון עוועניו, ברוקלין.

האַלט אייערע אויגען אָפּען

מאכט ניט קיין מיסטייק און געהט אין ריכטיגען
פלאַץ פיר אייך

אמת אַרטיסטישע בילד
צום קונסטפאָלען

אַרטיסט־פאָטאָגראַפער

מ. פרומקין

85 עווע. „בי" צווישען 5טע און 6טע סטם. נ.י.

Art-Photographer M. FROMKIN
85 Ave. "B", bet. 5th and 6th Sts. New York

'Phone, 3072 E. N. Y.

CONSUMERS

CALENDAR CO.

Importers and Jobbers

OF

ADVERTISING NOVELTIES

AND

CALENDARS

1778 Pitkin Ave.

BROOKLYN, N. Y.

Established in 1900

דז. ה. פֿארדינסקי

יוניאָן

פּרינטער

1778 פּיטקין עוועניו, ברוקלין, נ. י.

אַרבייט ווערט געמאַכט גוט, ביליג און צו דער צייט.

קאָנטרי אָרדערס פּינקטליך אָטענדעט.

טעלעפֿאָן 3072 איסט נ. י.

M. GUREWITCH

BOOK STORE

208 E. Broadway, New York

Tel. 4980 Orchard

אידישע און רוסישע ליטעראַרישע נייאינקייטען פון פערשיעדענע פערלאַגען.

דורך מיר קען מען זיך סובסקרייבען אויף אַלע צייטונגען און זשורנאַלען וואָס ערשיינען אין רוסלאַנד אין דער אידישער אַדער רוסישער שפּראַך.

א ספּעציעלער קאַטאַלאָג פון צייטשריפטען ווערט אַרויסגעשיקט פֿרײַ לויט פערלאַנג.

א גרויסער אויסוואָהל פון רוסישע קונסט פּאָסטאַלס (טרעטיאַקאָווסקאַיאַ גאַלעריי) און אַנדערע. אין גראַוויורעס.

וואַטערמאַנס פאָונטען פּענס.

לייברעריס און אַרגאַניזאַציאָנען בעקומען ספּעציעלען רעבאַט.

אָפּען טאָג און נאַכט.

זאַלינגער און גאָלדבערג'ס רעסטאָראַנט

167 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק.

פֿיר רײַנעם עסען און פֿיינסטע בעהאַנדלונג גאַראַנטירט דער נאָמען זאַלינגער.

האָט איהר שוין בעזוכט

מאַקס קאַזימירסקי'ס

און דושאָוף קרוק'ס

אינטערנישאָנאַל

רעסטאָראַן

און קאָפּעע

אין 71 נסעקס סט.

צווישען גרענד און בראָם סטריטס?

וועגעטאַריאַנער און **מילכיגער**

רעסטאָראַנט

237 איסט בראָדוויי.

ב. סאַזאַר, אייגענטהימער.

פרישע געשמאַקפֿאָלע שפּייזען צו מעסיגע פּרייזען.

אן אינטעליגענטע בעזעלשאפט צו שפּיעלען אין שאך.

די דריי בעסטע סאָרטען טהעע אין דער וועלט

קאָלומביא טהעע | **וויסאָצקע טהעע** | **וויט לילי טהעע**

אין 185 דיוויזיאָן סטריט, ניו יאָרק.

אויך די העדקוואָרטערס פון די ווהייט לילי קאָקאָ, און פון אלע סאָרטען קאָפּע — פּריש געברענט יעדען טאָג.

וויכטיג פיר ניו - היִיווען!

א. אייבעלסאן
34 וועסט סטריט
— און —
מ. טאָוואָווסקי
490 אָוק סטריט
נעהמען אָן סובסקריפּשאָנס פיר דער „צוקונפט".

ארטיסטישע פוזכינדערי
ווערט געמאכט נאָר ביי
א. ראַפאַלאָווסקי
קלאָטה ארבייט א ספּעציאליטעט
217 הענרי סטריט, ניו יאָרק.

צו אַלע אידישע געזאָסען פון לאַנד.

די „צוקונפט"-אָפיס האָט ערשט ערהאלטען פון דעם נאציאָנאלען אָפיס פון דער סאָציאליסטישער פּארטיי א סעמפל פון די סובסקריפּשאָן טיקעטס, וועלכע ווערען פערשפּרייט פון דער „סאציאליסטישער לעקטשור ליסעאום ביורא" פון דער ס. פּ. עס זעהט אוים ווי א בוקלעט אין 10 זייטלעך. אויף איינעם פון דיעזע זייטלעך געהט א סובסקריפּשאָן-קארד, וועלכע בערעכטיגט דעם קויפער פון דיעזער קארד צו (1.00$) איין דאלאר ווערטה פון סאָציאליסטישע צייטשריפטען אדער ביכער. אויף דער צוויי-טער זייט פון דיעזער סובסקריפּשאָן קארד געהן אויסגערעכענט 62 סאָציאליסטישע צייטשריפטען, צוויישען זיי אויך די „צוקונפט". אלזא, דער פּלאָן איז אן אויסגעצייכענטער! יעדער איינער קען קריעגען א טיקעט פיר 1.00$, פיר וועלכען ער איז בערעכטיגט צו בעזוכען 5 לעקטשורס, געגעבען פון די בעסטע לעקטשורערס פון לאנד, און צו דער זעלבער צייט קריעגט ער פיר דעם זעלביגען דאלאר צוגעשיקט אין 1.00$ ווערטה ענגלישע ביכער אדער עני מעגזין אדער צייטונג (סאָציאליסטישע).

די אידישע געזאָסען פון די לאָקאלס, וועלכע פעראנשטאלטען דיעזע קורסען - לעקטשורס, זיינען געבעטען צו זעהען, אז די אידישע בעזוכער פון דיעזע לעקטשורס זאלען אויף זייער קאָרד אויספילען א סובסקריפּשאָן פיר די „צוקונפט", וועלכע וועט זיי צוגעשיקט ווערען פריי פיר א יאָהר צייט.

געזאָסען! אויב איהר וועט אטענדען צו אייער אויפגאבע און זעהען, אז די אידישע לעזעדע פּובליקום, וועלכע וועט בעזוכען דיעזע לעקטשורס, זאלען זיך סובסקרייבען פיר דער „צוקונפט" פיר א יאָהר צייט, צו וועלכע זיי זיינען בערעכטיגט צו קריעגען פריי בעזאָהלענדיג פאר דעם טיקעט, קען די „צוקונפט" קריגען טויזענדע סובסקרייבערס דורך דיעזען פּלאָן. טהוט אייער פּפליכט, געזאָסען!

איבטראשענדע נייעס!

עס דרוקט זיך אוֹן אין פּערלוּיף פּון קומענדער וואָך ערשיינט פּון דרוק:

"UNSER SHRIFT."

א אידישער זשורנאל אין דער אלזשעלטליכער לאטיינישער שריפט פּאר די בעקאַנטשאפט אין דערנעהנטערונג פּין דער זוּאקסענדער פּאַרפּרעמדטער אידישער יוגענד צו זיין פּאָלק אוֹן זיין שפּראַך.

אויסצוגע פּון בריעף צו די ארויסגעבער:

„איך גלויבן, דאָס די שרייבען פּון אידיש מיט אַ שריפט, וועלכע איז אַנגענומען כּמעט אין דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט, איז א רעפּאָרם פּון גרויסער בעדיוטונג".
(אלכסנדר הארקאוויי).

„אויף פּראַן שוין איצטער ארויסצוגעבען אידישע זאַכען מיט דעם לאַטיינישען אלף־בית געפעלט מיר זעהר. איך בין שוין פּון לאַנג אַן אַנהענגער פּון דער אידעע".
(דר. חיים זשיטלאָווסקי).

„עס פּרעהט מיך זעהר, וואָס ענדליך הויבט אַן די אידעע צו דרוקען אידישע ווערק אין לאַטיינישע שריפט צו פּערווירקליכט ווערען". (אברהם רייזין).

פּרייז 5 סענט אַ קאָפּיע. אויסער ניו־יאָרק 6 סענט.

אַדרעסירט: **מ. קאפּלאן און ב. באַטוויניק.**

ערקלערונג.

פּרוינדע און לעזער פּון דער „צוקונפט"!

יעדער זעהט, האָט זיך אונז אייניגעגעבען דיעזען מאַנאַט ארויסצוגעבען א „צוקונפט" אין 160 וייטען (אַהן קיין שום דעפּיציט). עס מיינט צוויי מאָל אזוי פּיעל לעזע שטאָף פּיר אונזערע לעזער ווי אין א געווייניליכען מאָנאַט, און מיר זעהען ניט איין קיין אורזאַכע פּיר וואָס די „צוקונפט" זאָל ניט ערשיינען יעדען מאָנאַט אין אזא צאָהל פּיידושעם יעס. מיר זיינען איבערצייגט אז עס איז דאָ א מענליכקייט דיעזעם צו פּערווירקליכען, וועז? וועז אונזערע לעזער וועלען ערפּיעלען אונזער פּערלאַנג, און קויפּען אַלעם וואָס זיי ברויכען פּון אונזערע אַדווערטייזער און דערמאָהנען די „צוקונפט". ספּעציעל ציהען מיר די אויפּמערקזאמקייט פּון אונזערע לעזער צו אלע אַדווערטייזמענטס פּון דיעזען מאָנאַט, זיי זאָלען זיי בעזוכען, קויפּען און דערמאָהנען די „צוקונפט". צו די יענגע אַדווערטייזמענטס וועלכע האָבען קופּאָנס, שרייבט אן אייערע נעמען און אדרעסען און שיקט עס זיי צו, זאָלען די אַדווערטייזער זעהען אז אונזערע לעזער סימפּאַטיזירען די יענגיג וועלכע אַדווערטייזען אין דער „צוקונפט" און דאן וועלען מיר קריגען זייערע אַדווערטייזמענטס אויף ווייטער.

פּרוינדע, אלע סאָציאַליסטישע און ארבייטער צייטשריפטען ווערען אויפּגעהאַלטען בלויז דורכדעם וואָס זייערע לעזער קויפּען בּיי די יעניגע, וועלכע אַדווערטייזען אין זייערע צייטשריפטען, און מיר האָפּען אז די „צוקונפט"־לעזער וועלען זיכער טאָן זייער פּליכט און קויפּען אלעם פּון די „צוקונפט" אדווערטייזער, און דאן וועט די „צוקונפט" קענען עקזיסטירען אַהן אויפרופּע פּיר זייטיגע שטיצע.

יעצט, פּרוינדע, האָבען מיר אייך ערקלערט זיי אזוי איהר קענט העלפּען די „צוקונפט", אין עס בלייבט פּיר אייך צו ערפּיעלען אייער פּליכט און קויפּען אלעם פּון די „צוקונפט" אדווערטייזער. און דיעזעם וועט זיין די בעסטע שטיצע.

מענעדזשמענט.

וויילט איהר בינדען אייערע סעטס? וויילט איהר האָבען א גוטען באַנד און עס זאל אייך קאסטען ביליג?
קענט איהר זיי בינדען אדער אומבייטען אין אפּים פּון דער „צוקונפט"

רו

פעלדמאן לעקטשורס

איבער סאָציאַליזם

און דעבאטען

רעפֿאָרמירטער טהעאטער.

42טע סטריט, וועסט פון בראָדוויי

יעדען זאָנטאָג

אום 8.15 אוהר אבענד

פון נאָוועמבער דעם 19טען ביז אפּריל דעם 28.

ארטיסטישע מוזיק בי יעדען לעקטשור אָדער דעבאַטע

טיקעטס צו בעקומען אין באָקס אפיס.

רעפֿאָרמירטער טהעאטער

טעל. 4281 בריייאנט

באקס סיטס, 50ס. רעזערווירטע סיטס, 25 סענט. אייגטריט, 15ס.

סיימאן באסס, מענעדזשער, 508 וועסט 114טע סטריט. ניו יארק סיטי

אלכסנדר יאנאס.

Vol. XVII. FEBRUARY, 1912. No. 2

מ. ווינטשעווסקי.

אלכסנדר יאָנאַס.

(א טרער אויף זיין קבר)

פֿאר־א־יאָהרען, אין דיעזער ציים, זיין חבר זינגער, און היינט ער.

צוויי פון די קאנזעקווענטעסטע תלמידים און נאכפאלגער פון יאָהאן יאקאָבי, דעם „אלטמיסטער" פון די דייטשע דעמאקראטיע, זיינען איצט ביידע ארוים פון דער וועלט, וועלכע זייער לעבען האָט געהאלפען מאכען בעסער און שעהנער און גליקליכער.

די נעמען פֿאול זינגער און אלכסנדר יאָנאַס זיינען ביידע געשטריכען געוואָרען פון ס'ם ספר החיים: יענער דעם 31טען יאנואר 1911, דיעזער דעם 29טען יאנואר 1912.

אין דער ספר החיים, ניט אַכטענדיג אויף די הונדערטער מיליאָנען, וואָס זיינען אין איהם רעגיסטרירט, האָט פיעל מעהר פערלאָרען, ווי בלויז די נעמען פון די ביידע „יאקאָביטען".

* * *

יאָנאַס'ען, דעם היים־געליעבטען און פיעל אפלאדירטען רעדנער און שרייבער פון אונזער בעווענגונג, איז דאָ א סך מקנא צו זיין פאר יעדען, וואָס איבערלעבט איהם און לעבט צו בעטראכטען זיין לעבען.

ווי זיין חבר זינגער און זיין רבי יאקאָבי, איז ער געבליעבען ביז'ן טויט א מענש אהן א פאמיליע, א „בחור", וואָס האָט אפילו ניט וועניגער געליעבט ווי אנדערע, אָבער האָט זיך פריה פערקנס'ט מיט דער מענשהייט און זי איז ביי איהם געבליעבען די חבר'טע אין לעבען, זיין געליעבטע, זיין כלה און שפעטער זיין פרוי, און קיין אנדערע האָט ער שוין ניט בעדארפט.

זיין לעבען פאר די מענשהייט איז, דערפאר, געבליעבען אונגעטהיילט. צו איהר האָט ער אין גאנצען בעלאָנגט, חוץ איהר האָט ער קיינעם ניט געהאָט צו פערזארגען, און זיין צער גידול בנים האָט זיך בעצויגען נאָר אויף זייע אינגערע בריידער, די אינגערע קינדער פון דער דאָזיגער מענשהייט.

וועניג מענשען קענען לעבען אזוי גאנץ, אזוי אונגעטהיילט פאר די גרויסע פעלקער־פאמיליע, ניט האָבענדיג קיין פערזענליכע, ווי אונזער יאַנאַס האָט געלעבט און פיעלע וועלען איהם דיעזע גאנצקייט וואהרשיינליך מקנא זיין.

אָבער ניט אין דעם פרט אליין.

פאר'ן אוועקפאָהרען פון דייטשלאנד איז ער אין אבענד — מיט פיער צעהנד־ליג יאָהר צוריק — געווען דער פארזיצענדער ביי דעם ערשטען מיטינג, וואָס בעבעל און ליעבקנעכט האָבען אָבגעהאלטען אין בערלין.

קליין און אונבעדייטענד איז דאן געווען די פארטיי, וועלבע די ביידע רעדנער און דער טשערמאַן האָבען רעפרעזענטירט. געפאהרען און דערנער זיינען געווען דעם וועג פאַר זיי און, אין לייטענס אויגען, זעהר וועניג האָפנונג. אונזער יאַנאַס האָט דערלעבט צו זעהן יענע פארטיי אויסגעוואקסען, גרוים און מעכטיג.

און קומענדיג קיין אמעריקא, האָט ער געפינען א געבענשטע לאנד מיט א פערפלוכטע ארדנונג, לפנים, ערגער און האָפנונגסלאָזער, ווי אין דער אלטער אייראפא. און יאָהרען לאנג האָט עס אויסגעזעהן, אז דער פלוך קען דורך קיין שום געגען־כישוף ניט אראָבגענומען ווערען, אז קיין אמת־פרייהייטליכע בעוועגונג וועט דאָ ניט וואקסען, ניט געדייהען. אונזער יאַנאַס האָט דערלעבט צו זעהן אפילו דאָ א געוואל־טיגען אויפשטאַנד, דעם אָנהויב פון דעם סוף, די געבורט פון א נייע וועלט.

אבער ער איז ניט געווען גלאט א צוזעהער.

א יאָהר נאָך דעם טויט פון זיין רבי'ן — יאקאָבי איז געשטארבען אין מערץ 1877 — האָט יאַנאַס דאָ געגרינדעט די „פאָלקסצייטונג" — ער צוזאמען מיט עטליכע דייטשע גענאָסען.

דערצו איז נויטיג געווען א גרויסער קאפיטאַל. מען האָט געדארפט קאָנקורירען מיט רייכע דייטשע צייטונגען. מען האָט, חוץ דעם, אליין געפרעדיגט יוניאָן־לוין אין אלע דעפארטמענטס און מען האָט ניט געקענט האָבען קיין בילִיגערע ארבייט, ווי יענע. קאפיטאל איז אבער ניט געווען.

און מיט דעם וואוקס פון דייטשלאנד'ס אינדוסטריע, איז אלין קלענער און קלענער געווָארען די איינוואנדערונג אהער. דערצו האָט זיך די היגע דייטשע קאָלאָניע אימער מעהר אסימילירט, אמעריקאניזירט. דער אלטער דור פון אימיגראנטען איז אלין קנאַפער געווארען אין צאָהל, ווי עס ווערען שיטערער די אלטע בוימער אין וואלד, וואָס מעהר די האק מיט דער זעג זיינען „ביזי" ארום זיי. דאָס „לעזע־פובליקום" איז קלענער געווָארען, ניט גרעסער. די צייטונג איז במעט פון ערשטען טאָג אָן געווען אין א צושטאַנד פון כראָנישען באַנקראט.

און די „פאלקסצייטונג" האָט איהר רויטקייט ניט אויפגעגעבען, וועָן דער גאלער זשורנאליזם איז געווארען דער הערשענדער. זי האָט זיך ניט וואולגאריזירט, האָט ניט אָנגענומען מארק־שרייער־מעטהאָדען, האָט בקיצור ניט פראסטיטואירט איהר נשמה, וויל נעלע פרעסע הייסט גאָלד פון דער פרעסע.

און טרויעריג איז עס געגאנגען די גאנצע צייט. דאגות פרנסה, אויביגע דאגות פרנסה!

דאָ אבער, מיט א קורצע צייט צוריק, הויבט אפילו די „פאלקסצייטונג" אָן צו געהן בעסער. אונזער יאַנאַס דערלעבט צו זעהן א קוואַרטאל־רעפארט, וואָס ווייזט א ריוח.

דאָס האָט ער דערלעבט, דאָס אלעס.

דאָן האָט ער מאָנטאָג נאכמיטאָג אויפגעשריעבען זיין לעצטען לייטארטיקעל, איז אוועקגענאנגען אהיים און האָט מיט א פאָאר שעה שפעטער אויף אויביג צוגע־מאכט די אויגען.

א גוטע נאכט דיר, ליעבער, גרויסער, גוטער, אלטער יאַנאַס!

דר. א. ווינשטאק.

דער זיג פון דער סאציאל־דעמאקראטיע אין דייטשלאנד און זיין בעדייטונג.

דאנק דרינגט אלין מעהר און מעהר אריין אין די מחות, און אז די בריטע פאלקס־שיכטען בעפרייען זיך אלין מעהר און מעהר פון די פיהרער פון דער רעאקציאן, פון די אבגעלעבטע, פעראלטעטע אידעען, און שטעהען צו צו די אמת'ע פאלקס־פריינד, צו די פערטרעטער פון דער סאציאל דעמאקראטיע.

אין אבענד נאך די וואהלען פון 1907, וועו די אלע בירגערליכע פארטייען, אנהויבענדיג פון די סאמע רעכטע קאנסערוואטיוון ביז די עקסטרעמע ליבעראלען, האבען זיך פעראייניגט אין א „בלאק", אין איין רעאקציאנערע מאסע אום צו שלאגען די סאציאל דעמאקראטיע, וואס האט דאן אין אנפאנג פון דעם רייכסטאג סעשאן זיך נעמוזט בעניגענען בלויז מיט 43 אבגעארדענטע, האט זיך דער קייזער ווילהעלם בעריהמט, אז די הערשונג פון די „רויטע" האט זיך נעענדיגט, אז זיינע נעגנער, די סאציאל־דעמאקראטען, זיינען ניעדערגעשלאגען געוואָרען און וועלען קיינמאל שוין דעם קאפ ניט קענען אויפהויבען, אבער די וואהלען וועלכע זיינען שפעטער פארגעקומען צום לאנדטאג, צו די שטאדט פער־וואלטונג, און אויך צום רייכסטאג, (וועו מען האט בעדארפט וועהלען א נייעם פערטרעטער אויף א ליידיג געוואָרענעם פלאץ), וואו די סאציאל־דעמאקראטען האבען אבגעהאלטען זיע־נען איבער זיעגען, האבען בעוויעזען, אז דער קייזער האט נעמאכט א חשבון אהן דעם בעל־הבית, אז די סאציאל־דעמאקראטיע איז ניט נאר ניט „ניעדערגעריטען" געוואָרען, נאר האלט אלין מעהר און מעהר אין וואקסען און ענטוויקלען זיך.

די איצטיגע וואהלען פון 25—12 יאנואר וועלען, ווי עס ווייזט אויס, אין גאנצען אויס־ניכטערען דעם קייזער און זיינע ראטהגעבער פונ'ם גענאנק, אז מען קען די סאציאל־דעמאק־ראטיע „נידערריטען" און פערניכטען. די איצ־טיגע וואהלען האבען בעוויזען, אז ניט נאר שלאגט די סאציאל־דעמאקראטיע אלין טיפערע און בריטערע וואורצלען צוווישען די בריטע מאסען, נאר אז זי ווערט דער מעכטיגסטער און שטארקסטער פאקטאר אין לעבען פון לאנד, הן אין די אויסערליכע ענינים, הן אין די אינער־ליכע ענינים.

די לעצטע וואהלען האבען געגעבען דער סאציאל־דעמאקראטיע הונדערט און צעהן פער־טרעטער! דאס איז א ציפער, וועלכע האט ארי־בערגעשטיגען די האפנונגען און ערוואַרטונגען אפילו פון די גרעסטע אפטימיסטען. אין פארי־גען רייכסטאג זיינען געווען 53 (43 פון די הויפט — און 10 פון די נאך־וואהלען) סאציאל־דעמאקראטען. איצט האט דיזע צאהל אויך מעהר ווי העלפט זיך דער פערגרעסערט. אפילו אין דעם רייכסטאג, וואס איז אויפגעלעזט געוואָרען אין 1907, וואו די סאציאל־דעמאקראטיע האט גע־האט 88 פלעצער, די גרעסטע צאהל פלעצער, וועלכע זי האט וועו עס איז געהאט, איז אויך געווען ביז 22 מאנדאטען וועניגער, ווי איצט.

גלייך ביי די ערשטע וואהלען פון 12טען יאנואר האט אונזער ברודער־פארטיי עראבערט 64 מאנדאטען. דאס איז די גרעסטע צאהל מאנ־דאטען, וואס די סאציאל־דעמאקראטיע האט וועו עס איז בעקומען ביי די ערשטע וואהלען. אפילו אין 1903 — דער בעסטער וואהל־יאהר ביז דעם היינטיגען — האט די פארטיי נאר דורכגעפיהרט ביי די ערשטע וואהלען פינף־אונ־פופציג דעפוטאטען. ביי די שטיך־ וואהלען פון 1903 איז צונעקומען נאך 33 דעפוטאטען. איצט האבען די שטיכוואהלען געבראכט גאנצע 46 מאנדאטען!

דער היינטיגער גרויסער זיעג איז אויף וויכטיג דערמיט פאר אונזער ברודער־פארטיי, וואס זי וועט האבען איהרע בעסטע און טאלאנטפולסטע פערטרעטער אין נייעם רייכסטאג. ערווארד בערנשטיין, פאול האאזע (דער צווייטער פארזיצענדער אין פארטייפארשטאנד אנשטאט פאול זינגער), עמנואל וואורם, וועלכע זיינען אין פאריגען רייכסטאג ניט געווען, זיינען איצט צוריק ערוועהלט געווארען מיט גרויסע מאיאריטעטען ביי די ערשטע וואהלען. אויך דער טאלאנטפולער רעדנער קארל ליעבקנעכט, וואס האט געמוזט אבזיצען גאנצע 18 מאנאט אין פעסטונג פאר מאיעסטעט־בעליידיגונג, ציהט אריין אין רייכסטאג אלס דער סאציאל־דעמאקראטישער פערטרעטער פון דעם קיזערליכען דיסטריקט אין פאטסדאם, וואו זיין מאיעסטעט" וואהנט!... אויסער פאטסדאם זיינען פיעלע אנדערע וויכטיגע פאזיציעס פון אונזערע גענגער איבערגענגען אין די הענר פון דער סאציאל־דעמאקראטיע. אזוי, צום ביישפיעל, האט גענאסע האפריכטער גלאגען דעם לידער פון צענטרום טרימבארן אין קעלן, וואס האט זיך גערעכענט פאר די שטארקסטע פעסטונג פון די קלעריקאלען; זייט דער דייטשער רייך איז געגרינדעט געווארען האבען אין קעלן געהאט די אויבערהאנד די שווארצע. אין דיסטריקט גערליץ־לאובען האט דער ביהרער פון די ליבעראלען (פרייזיניגע פאלקס־פארטיי) מוגדאן געמוזט אבטרעטען זיין פלאץ צו גענאסע טויבאדעל. אנדערע צוויי פיהרער פון די ליבעראלען דר. וויעמער אין ערשטען עהרפורטער וואהל־דיסטריקט און פראפעסאר אייקהאף אין ליכטלדארפער וואהל דיסטריקט זיינען אויך געשלאגען געווארען פון די סאציאל־דעמאקראטען. דער ערשטער האט געמוזט אבטרעטען פאר גענאסע קאהן, זעהר א טהעטיגער אגיטאטאר אין דער פארטיי.

ביי די לעצטע שטיך־וואהלען פון 25טען יאנואר איז אויך דורכגעפאלען דער קאנסערוואטיווער אבגעארדנעטער פון 1טען דאנציגער וואהל־דיסטריקט, קלארד פאן אלדענבורג־יאנושאוו, וועלכער האט אין פאריגען רייכסטאג ארויסגערופען א סענסאציאן מיט זיין חוצפהדינען בענעהמען זיך צו די פאלקס־פערטרעטער. „דער קייזער מוז די מאכט האבען — האט דיזער יונקער ערקלעהרט פון דער רייכסטאג טריביון — צו זאגען יעדער צייט צו א לייטענאנט: נעהמט צעהן מאן און לאזט פערנאנדער דעם רייכסטאג!" אט דיעזער „העלד" איז איצט גלאגען געווארען פון א סאציאל־דעמאקראטען אין דעם ערשטען בערלינער וואהל־דיסטריקט, דער דיסטריקט, וואו עס וואהנט אין בערלין דער קייזער, דער קאנצלער, די מיניסטריאן און אלע אנדערע הויכע ציוויל און מיליטער־בעאמטע, האט דער ליבעראל קעמפ גערעטעוועט זיין מאנדאט נאר מיט 7 שטימען, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס דער קייזער אליין, בכבודו ובעצמו, האט זיך מטריח געווען און זיך אריינגעווארפען אין דעם קאמפף: ער האט אויפגעפאדערט דעם רייכס־קאנצלער און די מיניסטאריאן, זיי זאלען אנוועגדען אלעס מעגליכעם אום ניט צו דערלאזען, אז אויף דעם דיסטריקט, וואו עס געפינט זיך זיין קייזערליכע פאלאץ זאל וועהען די רויטע פאהנ! אין פאטסדאמ'ער דיסטריקט האט ער אויך אנגעוועגדעט דיעזע מיטלען, נור דאדטען איז זיין טרחה געווען אומזיסט. דער הייסער רעוואלוציאנער, גענאסע ליעבקנעכט, וועט איהם פערטרעטען! אבער אין בערלין האט ער זיך גערעטעוועט פון דער „סאציאל־דעמאקראטישער שאנדע" מיט 7 שטימען! דיעזער „זיעג" פון קייזער געהערט צו די יענגיג, אויף וועלכע מען קען זאגען: „און נאך אזא זיעג און דו ביסט פערלארען". פון יאהרען איז א מנהג ביי די יונקערשע מיוחסים, ביי די הויכע בעאמטע, וועלכע וואהנען אין ערשטען בערליינער וואהל־קרייז, ניט צו שטימען פאר א ליבעראל. דער היינטיגעם יאהר האבען זיי זיך נעביף פון דיעזע טעריציאן געמוזט אבזאגען און זיינען מיט א וועהטאג אין הארצען געגאנגען צום שטימקאסטען אונטערצושטיצען דעם ליבעראל, אבי נאר צו ראטעווען דעם קייזערליכען דיסטריקט פון די „רויטע".

די סאציאל־דעמאקראטיע „מופט" אריין אין נייעם רייכסטאג, וואס דארף זיך עפענען דעם 7טען פעברואר, אלס די שטארקסטע פארטיי. די שוואדרע, וועלכע זיינען פון יאהר 1880 געווען די ערשטע פארטיי, די צענטרום־פארטיי, האבען געמוזט אבגעבען דעם יחוס פון דער בכורה צו די רויטע, צו דער סאציאל־דעמאקראטיע. דאס צענטרום וועט האבען נאר 93 פערטרעטער, מיט 17 וועניגער, ווי די סאציאל־דעמאקראטען.

די נאנצע פאליטישע לאגע האט זיך נעענ־

דערט דורך די היינטיגע וואהלען. די הויפט־שטיצע פון דער רעגיערונג־פאליטיק, דער זאגע־נאנטער „שוואַרצבלויער בלאק", האט גהאט א נידערלאגע. אין פאריגען רייכסטאג האט דיע־זער „בלאק", וואס בעשטעהט פון די קלעריקא־לען און די קאנסערוואטיוון, גהאט א מאיא־ריטעט, וועלכע האט אונטערשטיצט די גאנצע רעאקציאנערע פאליטיק פון דער רעגיערונג. איצט וועט דיעזער „שוואַרצבלויער בלאק" ניט האבען קיין מאיאריטעט. דער בלאק האט נאר בעקומען 196 פערטרעטער און די לינקע פאר־טייען צוזאמען — 201. די בײַ איצטיגע רע־גיערונגס־פאליטיק האט אלזא בעקומען א גיע־דערלאגע בײַ די איצטיגע וואהלען.

די פארטיי פערהעלטניסע האבען זיך אין גאנצען גענעדערט. אין דעם פערגאנגענעם רייכס־טאג זיינען די פארטייען גע־וואקסען אין פאלגענדען ארט:

59 — קאנסערוואטיוון.
25 — רייכספארטיי.
51 — נאציאנאל־ליבעראלע.
3 — דייטשע רעפארם פארטיי (אנטיסע־מיטען).
49 — פארטשריטליכע פאלקס־פארטיי (ליבעראלע).
17 — ווירטשאפטליכע פעראייניגונג (אנ־טיסעמיטיש־געזאנענע פארטיי).
101 — צענטרום.
2 — דייטש־האנאוויאנער.
20 — פוילען.
5 — עלזעסער.
1 — דענע.
53 — סאציאל־דעמאקראטען.
9 — ווילדע.

395 — ס"ה.

דער דייטשער רייכסטאג האט 397 פלע־צער. צוויי פלעצער זיינען ביים ענדע פון דעם סיזאן ניט געווען בעזעצט. צוליעב דעם טויט פון די דעפוטאטען.

דער נייע־ רייכסטאג וועט זיין צוואמענ־געזעצט:

43 — קאנסערוואטיוון.
14 — רייכספארטיי.
3 — רעפארם פארטיי (אנטיסעמיטען).
11 — ווירטשאפטליכע פעראייניגונג (אנ־טיסעמיטיש).
93 — צענטרום.
18 — פוילען.
45 — נאציאנאל־ליבעראלען.
46 — פארטשריטליכע פאלקס־פארטיי.
110 — סאציאל־דעמקראטען.
5 — עלזעסער.
5 — וועלפען.
1 — לאטהרינגער.
1 — דענע.
2 — ווילדע.

397 — ס"ה.

פערגלייכען מיר די פארטיי־פערהעלטניסע צווישען דעם איצט־געווהלטען און דעם פרי־הערדיגען רייכסטאג, זעהען מיר, אז די סאציאל־דעמאקראטישע זיעגען זיינען ניט געווען, ווי מען האט געמיינט גלייך נאך די ערשטע וואה־לען פון 12טען יאנואר, בלויז אויפ'ן חשבון פון די ליבעראלע פארטייען, נאר, פערקעהרט, מעהר אויפ'ן חשבון פון די קאנסערוואטיוע פארטייען און'ם צענטרום.

די ליבעראלען (די פארטשריטליכע פאלקס־פארטיי) האבען אין גאנצען אנגעוואַרען 3 מאנ־דאטען (3—46—49) און די נאציאנאל ליבע־ראלען 6 מאנדאטען (6—45—51), וועהרענד די קאנסערוואטיוון צוזאמען מיט דער רייכס־פארטיי (אויך קאנסערוואטיוו) האבען פערלוי־רען 27 מאנדאטען (27—57—84), די אנטיסע־מיטישע ווירטשאפטליכע פעראייניגונג — 6 (6—11—17) און דאס צענטרום — 8 (8—93—101). די וועהלער זיינען דא אלזא געגאנגען ניט פון לינקס נאך לינקס אליין, נאר פון רעכטס נאך לינקס.

ווי וועט איצט די רעגיערונג פיהרען איהר פאליטיק? אויף וואסער מאיאריטעט וועט זי זיך מוזען שטיצען? אין וועלכע פארטייען וועט זי זוכען פערטהיידיגער פיר איהרע פלענער? אט זיינען די פראגען, וועלכע שטעהען איצט אויפ'ן טאגעס־ארדנונג ביי אלע שטאטסמענער און פאליטיקער. איינס איז קלאהר, די הערשונג פון דעם „שוואַרצבלויען בלאק" — די רעאקציאנע־רע שטיצע פון דער רעגיערונג, איז געפראכען און די רעגיערונג וועט מוזען זוכען נייע „בונ־דעס־גענאסען". וואהרשיינליך וועט די רעגיע־רונג זוכען שוטין ביי די נאציאנאל־ליבעראלען, וועלכע זיינען געבליעבען „ליבעראל" נאר מיט'ן נאמען. אין אמת'ן זיינען זיי רעאקציאנער. סיי

אין זייער אינערליכע, סיי אין זייער אויסערליכע פאליטיק. אבער ווי וועלען זיך די נאציאנאל־ליבעראלען קענען פאראיען מיט'ן צענטרום, וועמען זיי בעקעמפען? ווי וועלען זיך די פאר־שטעהער פון גרויס קאפיטאל, פון דער ענטווי־קעלטער אינדוסטרי זיך קענען פעראייניגען מיט די פערביסענע אגראריער און די שווארצע פאר־שטעהער פון דער אבגעלעבטער קאטוילישער קירכע? וועל, דער האס קעגען די „רויטע", קעגען די „אומשטירצלער" קען אויסגלייכען די פערשיעדענהייטען צווישען די קאפיטאליסטי־שע פארטייען, וועלכע האבען אויך אין פארי־גען רייכסטאג אונטער דער פיהרונג פון דעם דאמאלדיגען רייכסקאנצלער פירסט פאן ביללאוו געבילדעט איין רעאקציאנערע מאסע קעגען די סאציאל־דעמאקראטען. ביי דער היינטיגער פא־ליטישער לאגע איז זיך אבער שווער פארצושטע לען אזא פעראייניגונג. די ערנסטע פאליטיקער האבען זיך געקענט ביי די היינטיגע וואהלען איבערצייגען, אז דער געשריי „אלע קעגען די סאציאל־דעמאקראטיע", די אישו, וועלכע די רעגיערונג האט ארויסגענע־בען ביי די היינטיגע וואהלען — קאן ניט געפי־נען קיין אפקלאנג ביי דעם דייטשען פאלק, וועלכעם איז שוין פערמאטערט צו טראגען די גרויסע לאסטען, א דאנק די קריגערישע פאלי־טיק פון ווילהעלם דעם 2טען, וועמען עס וויל זיך זיין דער מלך בכפו אין איראפא. עס האט שוין ניט איינמאהל געהאלטען ביי א וועלט־קריעג, וואו דייטשלאנד וואלט גאנץ שלעכט אבגעשניטען, צוליעב וויהעלם'ס קריעגעריישער פאליטיק. עס איז גענוג צו דערמאנען די „מארא־קא אפעיר", וואס האט אזוי אויפגערעגט די אלע פרידליכע עלעמענטען פון דייטשלאנד. די ברייטע מאסען זיינען, ווי געזאגט, פערמאטערט צו טראגען די לאסטען, בפרט נאך אין אזא צייט, וועו דער יקרות איז אזוי גרויס, דאס די ארבייי־טער פאמיליען קענען קוים מאכען א לעבען.

די היינטיגע וואהלען וועלען אויך אבשלאג־גען ביי דער רעגיערונג די לוסט איינצופיהרען „אויסנאהם געזעצען" קעגען די סאציאל־דעמא־קראטען, ווי אייניגע אולטרא־רעאקציאנערען פלאנעווען. זאגאר אין דער צייט פון וואהל־קאמפף האבען די יונקער ניט איין מאהל מתרה געווען, אז אויב די סאציאל־דעמאקראטען וועלען זיך ניט גוט „בעהייוועו" וועט די רעגיערונג אנוועגדען איהר מאכט קעגען זיי, אזוי ווי ביסמארק האט געטהאן אין 1878 מיט זיינע „אויסנאהם־געזעצען". פאר דיעזע דראהונגען און סטראשונקעם איז איצט דא וואס וועניג מורא צו האבען. אויסערדעם, וואס די רעגיערונג וועט ניט בעקומען דערצו די אונטערשטיצונג פון דער מאיאריטעט, ווייל ניט די נאציאנאל־ליבעראלען און אפילו ניט דאס צענטרום וועו־לען וואגען אונטערצושטיצען אזא רעוואלוציאן פון אויבען, — אויסער דעם וועט זי, די רעגיע־רונג אליין, ניט וואגען ארויסצוטרעטען מיט אזוינע שענדליכע פערלאנגען.

די רעגיערונג האט זיך געמוזט איבערצייי־גען, אז דאס פאלק איז מיט „די רויטע" און ניט מיט איהר, און זי וועט געווים ניט וועלען זיך שפיעלען מיט פייער.

דער זיעג פון דער סאציאל־דעמאקראטיע בעשטעהט ניט נאר אין די גרויסע צאהל פער־טרעטער, וואס זי האט בעקומען, נאר אין די גענויע 4½ מיליאן שטימען, וועלכע האבען איהר אונטערשטיצט; דער שטימען צואוואוקס האט נאך א גרעסערע בעדייטונג, ווי דער מאנדאטען־צואוואוקס. דען נאך אלעמען וועלט די מאכט פון די פארטייען געמאסטען ניט מיט איהרע פער־טרעטער אין די גועצגעבענדע קערפערשאפטען, נאר מיט דער צאהל אנהענגער, מיט דער צאהל שטימען, וואס זי האט. און דיעזע צאהל סאציאל־דעמאקראטישע שטימען איז געוואקסען זייט 1907 אויף א סך איבער א מיליאן! ווי שטארק די סאציאל־דעמאקראטיע וועט ניט זיין אין רייכסטאג, איז זי נאך פיעל שטארקער אין לאנד ביים פאלק. ארויסגעבען אויסנאהם־געזע־צען קעגען די סאציאל־דעמאקראטיע וואלט גע־וען א געפעהרליכער שריט פון דער רעגיערונג, וועלכע קען נאך אין גאנצען פערליערען איהר מאכט.

גיכער איז צו גלויבען, אז די רעגיערונג, ווי די אלע אנדערע פארטייען, וועלען פיהרען זי מעהר ליבעראלע פאליטיק, ווי ביז איצט. דער געשריי „נאך לינקס", וואס דאס פאלק האט איצט ארויסגעלאזען, מוז האבען א ווירקונג אויף די רעגיערונג און די רעגיערונגס־פארטייען, און די לעצטע וועלען זיין געצוואונ־גען, אויב זיי וועלען ניט וועלען פערליערען אין גאנצען זייער אנזעהן ביים פאלק, נאכצוקומען די ליבעראלע און סאציאל־דעמאקראטען פון דער צייט. אויב עס איז ניט צו ערווארטען, אז אין דער אויסערליכער פאליטיק, אין דער פער־

שטארקונג פונ'ם מילִיטאריזמוס אויפ'ן ים און דער יבשה, זאלען אין דער נאָהענטער צוקונפט בארקומען בעדייטענדע ענדערונגען, ווייל דער „הוראַ־פּאטריאטיזמוס", דער שמאָלער שאווי־ניזמוס איז שטארק ענטוויקעלט אויף ביי די עקס לינקע פּארטייען (חוץ ביי דער סאציאל־דעמאקראטיע), וועלכע וועלען אין דיעזען פּרט אונטערשטיצען די רעגיערונג, איז אָבער צו האָ־פען, אז אין פּראָגען וועגען דער אינערלי־כער פּאָליטיק וועט דער היינטיגער רייכסטאג טהאָן גוטע ארבייט.

די פּאָדערונגען פון דער שטארקסטער פּאר־טיי אין לאנד און אין רייכסטאג וועלען מוזען מעהר אדער וועניגער בעפרידיגט ווערען. די סא־ציאל־דעמאקראטיע וועט אין דעם פּרוגראם פון גערפורט (ארבייטער פערזיכערונג, ניטער־שוין, ארבייטסלאזען אונטערשטיצונג א. ז וו.) וועט מוזען מעהר ענטוויקעלט ווערען און פיעלע אנדערע רעפארמען וועלען אהן א צוויי־פעל דורכגעפיהרט ווערען.

איינע פון די ערשטע פּאדערונגען, וועלכע די סאציאל־דעמאקראטיע וועט ארויסשטעלען אין נייעם רייכסטאג, וועט אהן א צווייפעל זיין — א נייע איינטהיילונג פון די וואהל־דיסטרי־קטען.

היינט וועלט געוואהלט אין רייכסאג לויט דיסטריקטען, וועלכע זיינען בעשטיפט געוואָרען אין 1869. אין יענעם יאָהר איז אין פּרייסען אַרויסגעגעבען געוואָרן א וואהל־גזעזיץ (וואָס איז שפּעטער אונפערענדערלִיך איבערגענאנגען אין די קאָנסטיטוציאָן פון דייטשלאנד), אז יעדע 100,000 מענשען דארפען שיקען איין פער־טרעטער. פון דעמאלט אָן איז אבער פארגע־קומען א גרויסע פערענדערונג אין די איינוואָה־נער־צאָהל פון די וואהל־דיסטריקטען. די בעפעל־קערונג וואָנדערט פון די דערפער אין די גרויסע שטעדט. עס קומט אויס, אז די וואהל־בעצירקען פון דער לאנד־בעפעלקערונג זיינען געווארען וואָס וויטער אלס וועניגער און די שטאדטישע בעצירקען אלס גרעסער.

איניגע ביישפּיעלען וועלען כארַאקטערי־זירען די גרויסע אונרעכט, וואס עקזיסטירט איצט פאר די בירגער אדאנק דעם, וואס די דיסטריקטען זיינען נאָך איינגעטהיילט אויפ'ן פּראָפּאָרציָאנעל שטייגער. דער שארלאטענבורגער דיסטריקט, וואס איז פערטרעטען אין רייכסטאג דורך נעגאסע צויבל, האָט שוין אין יאָהר 1907 נעהאט 248,160 וואהל־בערעכטינטע. אוֹן אין דיעזען יאָהר זיינען צוגעקומען נאָך 40,000, ד. ה. אז אן ערך 300,000 וועהלער זיינען דאָ בע־רעכטיגט נאָר אויף איין אבגעארדנעטען. דער זעקסטער בערלינער וואהל־דיסטריקט (פערטרע־טען דורך גענאָסע לעדעבור), האָט 218,247 וואהל־בערעכטיגטע, אין דיסטריקט באָכום־געל־זינקירכען מוזען 143,835 וואהל־בערעכטיגטע זיך בעניגענען מיט אירן פערטרעטער. קע־גען דעם איז דאָ א דיסטריקט שאָמבורג־ליפּא, וואו נאָר 9891 וואהל־בערעכטיגטע שיקען א פערטרעטער אין רייכסטאג. א דיסטריקט וואלדעק, וואו נאָר 12,776 וועהלער שיקען א פערטרעטער. אזא ארט פון וועהלען, הייסט, זעלבסטפערשטענדליך, ניט אלגעמיינע וואהל־רעכט. יעדער וועהלער פון דיסטריקט שאומבורג־ליפּא האָט פינף און צוואנציג מאל מעהר וואהל־רעכט, ווי דער וועהלער פון שארלאטענבורגער דיסטריקט. די געדיכט בעפעלקערטע געגענדען, בעשטעהען, מייסטענס, פון ארבייטער, וועל־כע שיקען סאָציאל־דעמאקראטען אין רייכסטאג, און, פערקעהרט, די וועניג בעפעלקערטע געגע־דען בעשטעהען פון די אבגעלעבטע קאנסערוא־טיוון עלעמענטען, וועלכע שיקען אויף א קאָנ־פערוואטאָר, אן אגראַרער אין רייכסרטאג. און די סאָציאל־דעמאקראטען קומט אוים דעריבער זעהר פיעל צו לויידען פון דער הערשענדער דיסטריקט איינטהיילונג. וועגן ס'וואלטען די דיסטריקטען געווען אויסגעטהיילט לויט דעם אמת'ן פרינציפּ פון גלייכער וואהל־רעכט, וואָל־טען 3¼ מיליאָן שטימען, וועלכע אונזערע גענאָסען האָבען בעקומען ביי די וואהלען אין 1907, געווען פערטרעטען ניט דורך 43 אבגע־אַרדנעטע, נאָר דורך גאנצע 116 אבגעאַרדנעטע, און די כמעט פיער און האלב מיליאָן שטי־מען פון די היינטיגע וואהלען וואלטען געווען פערטרעטען ניט דורך 110 ווי איצט, נאר דורך 150 אבגעארדנעטע!

פאר'ן נייעם רייכסטאג וועט איצט שטעהן די פרעזידיום־פראגע. לויט די אלטע טראדיציָ־נען פון פּאָלקס־פערטרעטונג, דארף די שטארקס־טע פּארטיי האָבען דעם ערשטען פּלאַץ אין פרעזידיום, — דער פרעזידענט פון רייכס־טאג וועלט אלע מאהל ערוואהלט פון דער גרעסטער פּארטיי. על פּי דין און על פּי יושר דארף אלזו דער פרעזידענט אין נייעם רייכס־טאג זיין א סאָציאל דעמאקראט. עס איז אבער דאָ אן אנדער מנהג, אז דער

פרעזידיום דארף זיך פארשטעלן פאר'ן קייזער. די סאציאל־דעמאקראטן, ווי בעוואוסט, זיינען שטענדיג מוחל אויף דעם כבוד... און וועלן אויך היינטיגעם מאהל ניט גיין צום קייזער. זיי וועלן אבער פון דעם רעכט צו הא־בען אן אייגענעם פרעזידענט זיך ניט ענטזאגן. די אנדערע פארטייען וועלן דא האבען צו ענט־שיידן, וועלכע טראדיציאן עם איז ביי זיי שטארקער: די טראדיציאן, אז די שטארקסטע פארטיי זאל האבען דעם פרעזידענט פון איהרע פערטרעטער, אדער די טראדיציאן, אז רער פרע־זידענט דארף זיך פארשטעלן פאר'ן קייזער אין יום־טוב'דיגע בגדים. קלאהרער געזאגט, די קאפיטאליסטישע פערטרעטער וועלן גלייך ביים צוזאמענקומען פון רייכסטאג, דעם 7טען פעברואר, מוזן ענטפערען, וועלכע טראדיציא־נען זיינען פאר זיי הייליגער, די דעמאקראטישע פאלקס־טראדיציאנען, אדער די קייזערליכע צע־רעמאניעס.

רער איצטיגער סאציאל־דעמאקראטישער זיעג אין דייטשלאנד איז ניט א צופעליגער, נאר איבערגעהענדער. ער איז א רעזולטאט פון רער מעכטיגער פארטיי ארגאניזאציאן, און פון רער פארטיי פרעסע. די צאהל סאציאל־דעמאקראטי־שע שטימען וואקסט רעגעלמעסיג, ווי עס ווייזט פאלגענרע טאבעלע:

יאהרען	סאצ. דעמ. שטימען	מאנדאטען.
1871	124,655	2
1874	351,952	10
1877	493,288	13
1879	437,158	9
1881	311,961	13
1884	549,990	24
1887	763,128	11
1890	1,427,298	35
1893	1,786,738	44
1898	2,107,076	56
1903	3,010,771	81
1907	3,258,968	53
1912	(*4,300,000	110

רער וואוקס פון רי שטימען איז שטענדיג פערבונדען מיט רער אינערליכער פארטיי־ארבייט. וואס א יאהר ווייטער, אלץ מעהר ווערט פערשטארקט די פארטיי־ארגאניזא־ציאן אינערליך און אויסגעברייטעט אויסערליך. אלס מעהר סאציאל־דעמאקראטישע לעזער בע־קומט די דייטשע פארטיי פרעסע און אלס שטאר קער וואקסט די צאהל סימפאטייזער צו אונזער אידעאל. לויט די אבשאצונג פון גענאסע עד־וארד בערנשטיין זיינען היינטיגען קאמ־פיין אליין געווען טהעטיג איבער הונדערט טוי־זענד סאציאל־דעמאקראטן, וועלכע האבען פרייוויליג, אהן א שום בעלוינונג געארבייט פאר'ן זיעג. אגיטאטארס זיינען געווען אין פעלר איבער טויזענד! און ווער קען זיילען די צאהל פראפאגאנדא- און אגיטאציאנס־צייט־שריפטען און ליפלעטס, וועלכע ווערען פער־שפרייט אין רער צייט פון קאמפיין און א גאנץ יאהר! אונזערע דייטשע גענאסען לעגען ניט אב זייער ארבייט אויף קאמפיין־צייט. די אר־בייט ווערט געפיהרט א גאנץ יאהר מיט רעם זעלבען ענטהוזיאזם און אפערווילינקייט. רער היינטיגער זיעג ווערט אונזערע גענאסען אין דייטשלאנד נאך צוגעבען מעהר מוטה און כח צו ארבייטען, און אויב די צאהל גוטשטעהענ־רע מיטגליעדער איז געוואקסען פון 384,327 אין יאהר 1907 ביז 836,562 אין יאהר 1911, אויב די צאהל סובסקריבער פון סאציאליסטישע אויסגאבען איז געוואקסען פון 837,790 אין יאהר 1907 ביז אויף מעהר ווי 1,300,000 אין 1911 — ראן קענען מיר האפען, אז אין די נעקסטע פינף יאהר ווערט די ארגאניזאציאן און די פרעסע וואקסען אין רער זעלבער פערהעל־טענים. און אין רער זעלבער פערהעלטענים ווערט געווינס וואקסען די צאהל סאציאל־דעמאקראטי־שע שטימען. ביי די היינטיגע וואהלען האט אונ־זער פארטיי געקארגען אונגעפעהר א מיליאן און א פיערטעל מעהר שטימען, ווי ביי די וואה־לען פון 1907. רער שטימען צו־וואוקס איז געווען מעהר ווי א דריטעל, ווי אין יאהר 1907 און לויט דיעזע פראפארציע איז צו האפען, אז ביי די נעקסטע רייכסטאג'ס וואהלען אין פינף יאהר ארום, (אויב רער איצטיגער רייכסטאג ווערט אויסגעבען זיינע יאהרען און ניט שטאר־בען א פריה־צייטיגען טויט), ווערט די סאציאל־דעמאקראטיע בעקומען געניוג זעקס מיליאנען שטימען. ראס ווערט זיין די מאיאריטעט פון לאנד.

*) ווען מיר שרייבען דיעזען ציילען איז נאך ניט בעוואוסט ווי־פיעל שטימען די ס. ד. האט בעקומען. די אנגעגעבענע צאהל איז רער מינימום.

וואָס וועט זיין דאָן? וואָס וועט זיין, ווען מיר וועלען שוין האָבען די מאיאָריטעט שטימען אין לאָנד און אויך די מאיאָריטעט דעפוטאטען אין רייכסטאג (די צייט איז שוין ניט גאַנץ ווייט!) וואָס וועט זיין דאָן? דאָן וועט זיך ערשט פערנאַנדערשפיעלען דער גרויסער וועלט־איבערקעהרענדער קאַמפּף צווישען דעם אונטערדריקטען פּאָלק און זיינע הערשער, דער קאַמפּף אין וועלכען דאָס פּאָלק וועט מוזען זיך גען!....

גלייקלעך וועלען זיין די, וועלכע וועלען העלפען דעם פּאָלק זיך בעפרייען פון זיין דורות לאַנגער פערשקלאַפונג.

ח. ל. ראַפּאַפּאָרט.

די קאַריערע פון אַ רעוואָלוציאָנער

א בריף פון פראַנקרייך.

(פון אונזער ספעציעלען קאָרעספּאָנדענט).

ריסטיד בריאן איז איצט וויייטער געווארען א עולה לגדולה. אין פראונקאר'ס קאַבינעט איז ער דער יוסטיץ־מיניסטער. די גאַנצע רעאַקציאָנערע פּרעסע האָט בעגריסט דעם איצטיגען פּרעמיער פּאַר'ן געבען א מיניסטער־פּאָרטפעל דעם אַמאָליגען „סאָציאַליסט" בריאן. און ניט נאָר איצטער וויייזט אַרויס די קאַפּיטאַליסטישע פּרעסע גרויס סימפּאַטהיע מיט בריאן, נאָר אויך דאָן, וען אריסטיד בריאן האָט אָנגענעבען אין רעמיסיע אלס פּרעמיער, נאָכדעם וען ער האָט בעקומען אן אובערוייטענדע רעאַקציאָנערע מערהייט, און דערפיהלט, אז דער באָדען וואָקעלט זיך אונטער זיינע פיס, האָבען אלע, לחלוטין אלע, אַרגאַנען פון דער רעאַקציאָנער־קאַפּיטאַליסטישער־פּרעסע אויפגעהויבען מחש א יללה. פאר דער רעאַקציאָנערער, בורזשואַזער פּרעסע איז דאָס אַוועקנעהן פון דעם נעוועזענעם אַפּאָסטאָל פון אלגעמיינעם סטרייק, געווען א נאַציאָנאַלער אומגליק, שיער ניט א סאָציאלע קאַטאַסטראָפע. ווי קען מען ערקלעהרען אזא ערשיינונג, וואָס איז אין פלוג אַזוי מאָדנע? דער אינסטינקט פון קלאַסען־זעלבסט דערהאַלטונג נאַרט זעלטען אָב. יא, די קאַפּיטאַליסטישע פּרעסע האָט פריהער געהאט פאר וואס מספיד צו זיין, אזוי ווי איצט, צו בעגריסען איהר „גרויסען" שטאַטסמאַן. די פאַקטען, וואָס מיר וועלען דערצעהלען, מאַכען קלאָר דעם פאַליטישען פּאראדאָקס, וואס האָט אָנגענאַכט א סענסאַציע אפילו אין פראַנקרייך, און פראַנקרייך האָט אויך איהר היסטאָרישען וועג גענוג „פּאראדאָקסען" זיך אנגעזוהן.

אריסטיד בריאן איז א טיפּישער פאַליטישער קאריערסט, א מענש, וואָס פאר איהם זיינען אלע כשר, אויב זיי פיהרען נאָר צום „ענדציעל" — די פאַליטישע קאריערע. אָנגעהויבען האָט ער אלס א פּראָווינציעלער אדוואָקאט. זיין ערשטער „אריסטריט" לאזט זיך ניט

בעשרייבען אין אַן אנשטענדיגען זשורנאל. מיר ווילען דערצעהלען בקיצור:

ער איז געריכטלעך פערפאלגט געוואָרען פאר ניט אנשטענדיג אויפפיהרען זיך, און מ'האט איהם אויסגעשלאסען פון אדוואקאטען־שטאנד. אהן וועלכע ניט איז מיטלען, אהן פער־בינדונגען, מיט א פערפלעקטער רעפוטאציע, אבער מיט א גרויסער פלינקייט און א גרויסען אפעטיט,פאלט בריאן אין אנהויב פון די נייַ־ציגער יאהרען אריין אין פארוין. די טהירען פון דער „אנשטענדיגער" בורזשואזער געוואלשאפט זיינען געווען פאר איהם פערקלאפט. און בריאן „געהט אין פאלק". ער ווערט פשוט א דעמאגאג, ווערפט זיך אין די ארעמס פון די אנארכיסטען, וואס האבען זייערע קלייניע תביעות אי בנוגע צו פערזענליכען מאראל, אי, צו שכל און בילדונג. מען דארף אין זינען האבען, אז אריסטיד בריאן איז, אין פשוט'ען זינן פון וואָרט, אן עם־הארץ. ער האט אן ארגאנישען עקל צו ערנסטער גיים־טיגער ארבייט. מ'האט איהם אמאהל א פרעג געטהאן, פאר וואס ער לעזט גאר ניט. איז ער צוטומלט געוואָרען און האט געענטפערט: אויב כ'וועל לעזען, האב איך מורא, אז כ'וועל ווערען אזא נאר ווי דער רעפארמיסט רואנע, זשארעס' פרייַנד. דערפאר כאפט ער אבער וואונדערבאר פלינק פרעמדע אידעען און קען זיי אויסדריקען אין א קלארער און לאגישער פארם. לייענען לייענט ער ניט, דערפאר אבער דרעהט ער זיך אהן אויפהער ארום, ריכטיגער, ער פלעגט זיך ארומ־דרעהן אין די רעדאקציעס און פאליטישע קא־פעס, כאפט דארט אין די שמועס'ען די אידעען פון טאג און קריעגט דערנאך פון זיי ארויס אלץ, וואס איהם איז נויטיג פיר זיין פערזענליכען ערפאלג.

די אכציגער יאהרען זיינען געווען פול מיט'ן קאמפף פון די סאציאליסטישע פראק־ציעס. דער פראנצויזישער ארבייטער־קאם קומט צו זיך פון די שרעקליכע קלעפ — די בלוטיגע דערשטיקונג פון דער קאמונע. ער טרעט ארויס אויף דער פאליטישער און געזעלשאפטלי־כער סצענע מיט א קלארער און קאנסעקווענטער פראגראם, וואס זשול געד און לאפראג האבען צוזאמענגעשטעלט מיט דער הילף פון מארקס'ען. געגען פראנצויזישען מארקסיזם טרעטען גלייך און מיט גרויס היץ ארויס פון איין זייט די קלייניבירגערליכע סאציאליסטען־אפארטוניסטען, וואס זייער הלום איז אין אן אונענדליך־לאנגער צייט, אויף אן אונענדליך־קלייניעם שטח פערווויר קליכען אן אונענדליך־קליינעם טהייל פון סאציא. ליזם — און פון דער אנדערער זייט — די אנארכיסטען, וואס זיינען איבערצייגט, אז מ'דארף נאר שטארק — שטארק וועלען, קען מען איבער איין נאכט מאכען וואס פאר א סאציאלע רעוואלוציע מ'וויל נאר. דער מארסיזם איז געווען דערווידער די אפארטוניסטען פאר זיין אידעע פון קלאסען־קאמפף, וואס פיהרט, נאך זייער מיינונג נאך, צו „סעקטע", צו „ענג־הערציגקייט". און דער עיקר טאקע לאזט ניט דער מארקסיזם מאכען הנ'דעלאך די בורזשואזע פארטייען. דער מארקסיזם איז דערווידער די קלייניבירגערליכע סאציאליסטען אויך דערפאר, וואס ער שטעלט זעהר שארף די פראגע פון פריוואט־אייגענטהום אויף פראדוקציאנס־מיט־לען און דערמיט שטויסט ער אב פון סאציאליזם דעם קלייניעם קרעציער, דעם בעל־מלאכה, דעם פויער, וואס האט א קליין שטיקעל ערד און לעבט מיט דער האפנונג צו ראטעווען זיין אייי־געטהום פון גרויס־קאפיטאל, וואס רוקט זיך אלץ נעהנטער צו איהם.

די אנארכיסטען וויידער, די קלייניבירגער מיט טעמפעראמענט, די פעסימיסטיש־געשטימ־טע, די, וואס האפען שוין מעהר ניט זיך צו רעטען, פערהיטענדיג דעם קליין ביסעל אייי־גענטהום, — זיי האבען דעם מארקסיזם פון זשול גער'ן און לאפלאג'ן ניט געקענט פערטראגען צוליעב אנדערע אורזאכען. דער מארקסיזם האט געפאדערט ארגאניזאציאן, דיסציפלין, פראפא־גאנדא. סיסטעמאטישע ערציהונג פון די מאסען, אזא טאקטיק האט זיך זיי נעמוזט דוכטען אי לאנגוויליג, אי לאנג. געגען דער ארגאניזאציאן פון די מאסען, געגען דער קראפט פון קאפיטאליסטישער עוואלוציאן און דער מאכט פון דעם ארגאניזירטען פראלעטאריאט, וואס איז געבונדען מיט אט דער עוואלוציאן, שטעלען זיי ארויס — זייער פערזענליכע איניי־ציאטיוו, געגען דער סיסטעמאטישער פראפא־גאנדא פון אידעען, שטעלען זיי ארויס דעם לא־זונג: עס לעבע די רעוואלוציאן — די „פרא־פאגאנדא דער טהאט". נאר מעהר פון אלץ האב־בען די אנארכיסטען אין די אכציגער און נייַ־ציגער יאהרען פערשפרייט די אידעע פון „גע־נעראל סטרייק", און זיי האבען דערבי ניט גע־מיינט אן ארגאניזירטען מאסען־סטרייק, נאר א סטרייק מיט איין קלאפ — אן איין אקטיגע

טראגערײַ. אָהן א סיסטעמאטישע אַרבעטער־צײַכן, ניט גרייטענדיג זיך, שטעלט דער ארבײַטער־קלאַס אין איין שהנעם טאָג אָב גאָר די ארבײַט. דאָס גאנצע לעבען ווערט אָבגעשטעלט. די הערשענדע קלאַסען ווערען טעאַריזירט, דער מאַראַליזירט. זיי גיבען זיך אונטער. די סאָציאַלע רעוואָלוציע פייערט איהר זיעג.

אָט אזא סטרייק־קאטאסטראָפע שטעלען די אנארכיסטען ענטגעגען דעם פּאָליטישען קאמפף פון ארבײַטער־קלאַס, וואָס איז צו לאַנג זאם און איז געבונדען מיט דעם לעגאַלען פּארלאַמענטאריזם, א זאך, וואס אנארכיסטען קענען ניט פערטראָגען.

אריסטיד בריאן, וואָס איז אונפעהיג צו סיסטעמאטישע ארבײַט, אן אינטריגאנט און אַוואַנטוריסט נאָכ'ן טעמפּעראַמענט נאָך, האָט זיך מיט פרייד אָנגענאַפּט פאר דער אידעע — מיט איין קלאַפּ צו מאַכען א סוף פון דער היינטיגער ארדנונג, מיט דער הילף פון א מעטהאָדע, וואס ער פערשטעהט און צו וועלכער ער איז געוואינט — גאָר ניט טהאָן. ער איז געוואָרען דער סאַמע געשיקטער, כיטרער און געפעהרלַיכער פערטהיידיגער פון דער אידעע פון אַלגעמיינעם סטרייק. דערביי פלעגט ער קיינמאָל ניט פערגעסען צו בענוצען זיך מיט זיינע דעמאָגאָגישע ארגומענטען. דער אַלגעמיינער סטרייק, פלעגט ער זאָגען, דאָס איז א פּראַלעטאַרישער, רײַן־ארבייטער־מיטל. דאָס איז א רמז אויף דעם אינטעליגענטישען, בורזשואַזען יחום פון די פיהרער פון די מארקסיסטען. דער אינטעליגענט בריאן, דער אַדוואָקאַט אָהן ארבײַט, רייצט די ארבייטער־מאסען געגען דער אינטעליגענץ.

און אָט איז נאָך א געשיקטער ארגומענט, וואָס ער פלעגט בעוויזען אָהן אויפהער. די באַריקאַדע איז איצט אי שוין אַלט אי געפעהרלַיך. אודאי — פלעגט בריאן זאָגען — בין איך פערזעלַיך גרייט ארויסצוגעהן מיט געווער אין האַנד און רופען די סאָלדאַטען צו אַן אויפשטאַנד געגען די אָפיצירען און גענעראַלען, ניט אַלע מענשען אָבער זיינען העלדען. מ'דארף געפינען א מיטל א לייכטען, וואָס אַלע קענען עס טהאָן. דאָס איז דער אַלגעמיינער סטרייק. דערביי ריזיקירט מען גאָר ניט.

מ'דארף דערביי ניט פערגעסען, אז אגיטירענדיג צווישען פראַלעטאריאט, האָט בריאן אין דער זעלבער צייט ניט פערגעסען אויף די בורזשואזיע און בעמיהט זיך נושא חן צו זיין כיי איהר אין די אויגען. ער וועגדעט זיך צו די הערשענדע קלאַסען מיט דער אַנגענעהמער פערספעקטיוו פון א ל ע ג א ל ן קאמפף. ער רעדט זיי איין, אז א סטרייק, אלס א לעגאַלער מיטל, וועט אָבציהען דעם ארבייטער־קלאַס פון גענוגלט, פון געפערלַיכען באריקאדען־קאמפף. און פאר זיינע אינטימע פרײַנד, ווי מיר איז ניט איינמאָל אויסגעקומען צו הערען פון אייגענעם מויל פון זיינע פרײַנד־רעפּארמיסטען, פלעגט בריאן גאָר ניט בעהאַלטען, אז ער רעכענט קודם כל אויף דער הילף פון דער „אויפגעקלעהרטער" בורזשואזיע און אינטעליגענץ.

אין די נייַנציגער יאָהרען דרעהט זיך בריאן אם מיסטען אין די ארבייטער־קרייזען, מאכט הנ'דלאך די אנארכיסטען, שרייבט רעזאָלוציעס אויף די סינדיקאַלע קאָנגרעסען וועגען די נוטיגקייט פון אלגעמיינעם סטרייק, אלס א מיטל פון דער סאציאַלער רעוואָלוציאָן. אין 1895 העלפט ער בעשאפען די איצטיגע „קאָנפעדעראציע פון ארבייט". ער וועדט א בעוואוסטער פּראָפּאָגאנדיסט פון דער אידעע פון אלגעמיינעם סטרייק, א פיהרער פון די רעוואָלוציאָנערע סינדיקאַליסטען, דערווייל וואקסט אָבער און וועדט אלץ שטארקער דער לעגאַליסטישער, רעפארמיסטישער, פּארלאַמענטארישער סאציאליזם, און בריאן — ניט פערוואַרפענדיג די אידעע פון אלגעמיינעם סטרייק — וואַרפט זיך אריין אין די אָרימס פון די לעגאַליסטען־פּארלאַמענטאריער. ער וועדט נאָהנט מיט מילעראַנ'ן, וויוויאני און זשאָרעס'ן. ער וועדט דער הויפט־רעדאקטאָר פון דער ראדיקאַלער צייטונג La Lanterne וויל אויף דעם שפּיץ פון דער צייטונג שטעהט א רייכער קאפיטאליסט, וואָס דארף איהם האָבען צולייעב זיינע געשעפטלַיכע. אזוי האָט בריאן אפילו אין דער רעוואָלוציאָנערער צייט זיינער געקענט לַאווירען צווישען פּארטייען און קלאַסען, אויסנוצענדיג אלץ און אלעמען, אינטריגירענדיג מיט אלעמען און נארענדיג אלעמען — בענוצענדיג אלץ און אלעמען פאר זיין ציעל. דער אלגעמיינער סטרייק איז געוואָרען בריאנ'ס ספעציאליטעט, דאָס איז געוואָרען פאר איהם א סחורה צו האַנדלען, דאָרין האָט איהם געהאָלפען זיין „מאנערע".

בריאנ'ס מאנערע — דאָס איז, א וואונדערבארע פעהיגקייט צוצופאסען זיך צו אומשטענדען. יעדען וועט ער זאגען נאָר דאָס,

וואס קען איהם זיין אנגענעהם. דאס איז אן אמת'ע „קעצישע" מאנערע פון האלטען זיך מיט מענשען. אויף איינעם פון די סאציאליסטישע צוזאמענפאהרען האט ער פארגעווארפען די מארקסיסטען, אז זיי וויסען ניט ווי צו בעגעהן זיך מיט פרינציפען. דער עיקר איז פלינקע הענד, ווי בריאן אליין האט אמאל געזאגט, שוין זייענדיג א דעפוטאט. בריאן האט בעוויזען די קונין צו זיין א ליעבער גאסט אי אין די מינים־טערישע סאלאנען אי — אין דער זעלבער צייט —אין די רעפארמיסטישע און אפילו ראדיקאלע רעדאקציעס און אויף די בירזשעס פון ארבייט, וואו ער האט געהאלטען אין איין דרש'ענען וועגען ריין־פראלעטארישע קאמפפס־מיטלען. ער איז זיך מיט קיינעם ניט צוגאנגען, אלעמען גע'חנפ'ט און אלעמען — גענארט. ארום דעם ענין דערמאהנן איך זיך א פאל, וואס איז מיר פערזענליך בעקאנט. אין 1901 יאהר בין איך צוזאמען מיט בריאן'ן ארויסגעטראטען אויף א מיטינג געגען דעם זעלביגען מיניסטעריום פון מילליעראן'ן. בריאן האט געהאלטען זעהר א שארפע רעדע געגען מילליעראן'ן. די ארבייטער האבען איהם געמאכט אן אוואציע. דעם אנדערען טאג — ווי ער האט מיר אליין דערצעהלט, געהט בריאן צום מיניסטער מילליעראן, זיין פער־זענליכען פריינד וועגען עפעם אן ענין. אויף מילליעראנ'ס פארוואורפען, ענטפערט ער רוהיג, אז ער בענוצט זיך שטענדיג מיט אלע מיטלען. די פראזע כאראקטעריזירט דעם גאנצען בריאן.

אין דער צייט פון „פעראיניגונגס־קריזיס", אין די יאהרען 1904-1899, וואן די סאציאליס־טען האבען זיך צושפאלטען — צוליעב מילליע־ראן'ס אריינגעהן אין מיניסטעריום — אויף צוויי מחנות, וואס האבען שארף געקעמפט איי־נע געגען די אנדערע: די מארקסיסטען און בלאנקיסטען פון איין זייט און די רעפארמים־טען־מיניסטאריאליסטען פון דער אנדערער, — איז בריאן — פערשטעהט זיך — געווען אויף דער זייט פון די רעפארמיסטען, ניט אבזאגענדיג זיך אליין פון דער אנארכיסטישער אידעע פון אל־געמיינעם סטרייק, ג ע ר ע ד ט האט ער אפילו וועגען דעם, אז ער איז געגען דעם אנ־טהייל נעהמען פון סאציאליסטען אין מינים־טעריום. נאר זיין פאזיציע פון אן עקסטרעם־לינקען, האט ער געדאפט האבען כדי צו רעטטען זשארעס'ן אוז אפילו מילליעראנ'ן. געגען די מארקסיסטען איז ער ארויסגעטראטען שטענדיג — די איינציגע פראקטיע וואס איהם זיך ניט איינגעגעבען צו נארען.

און אט דער אפפאסטאל פון אלגעמיינעם סטרייק, דער פיהרער פון די אנטיפארלאמענ־טארישטען, וועדט אין אנהויב פון די נייניציגער יאהרען — מ י ט ד ע ר ה י ל ף פ ו ן מ י־נ י ס ט ע ר י ו ם — אן ארבייטער־דעפוטאט. און בענוצענדיג זיך מיט זיינע מיניסטעריש פערבינדונגען, קריעגט ער בעשטעלונגען פאר פאבריקען. אלס בעצאהלט קריגט ער א דע־פוטאטען־שטעלע.

זיין ארויסטרעטען אין פאלאטע האט אנ־גענאכט א סענסאציע. ער האט אינטערפעלירט די רעגירונג וועגען איהר בעוואפענטען אריינמי־שען זיך אין א סטרייק און דער ערמאהנונג פון אן ארבייטער. דאס האט איהם ניט געשטערט צו האלטען אזא סאמט־גלאטע רעדע, אז דער כיטרער און געשיקטער Le Temps — דער אהרגאן פון דער גרויסער בורזשואזיע — האט פאראויסגעזעהן, אז דאס איז א צוקינפטיגער מיניסטער. און בריאן איז דאך אנגעפאלען אויף דער רעגירונג פאר דעם ערמאהנונג פון אן ארבייטער!...

דער אנפאנג פון היינטיגען יאהרהונדערט איז געווען פול מיט'ן קאמפף פון די רעפובלי־קאנער געגען דעם קלעריקאליזם, וואס האט פער־נומען אן אנטירעפובליקאנישע קאמפפס־פאזי־ציע אינ'ס ענין דרייפוס. די רעפובליק איז גע־ווען אויפגערעגט. און אין די אינטערעסען פון זעלבסט־פערטהיידיגונג האט מען געמוזט אנ־נעהמען אויסערגעוועהנליכע מיטלען געגען די רעליגיעזע אהרדענס. די ענטשלאסענהייט פון־רוים ניט נאכצוגעבען גאר ניט האט געטריבען פראנקרייך אבצוטהיילען די קירכע פון דער שטאאט. אלע פאליטיקער האבען דאס געריכ־כענט פאר דעם געפעהרליכסטען רעפארם. מען האט מורא געהאט פאר אן ענערגישען אנפאל פון דער קירכע אויפ'ן שטאאט, פאר א בירגער־קריעג צוליעב רעליגיע. דא איז ווירקליך צו־נוץ געקומען בריאן'ס פלינקייט. ער האט ניט געהאט ניט קיין חשק און ניט קיין פעהיגקייט אויסצוארבייטען אייזערנע געזעץ־פראיעקטען. ער האט נאר געהאלפען די ראדיקאלען, וואס האבען זיך בעריש־אומגעלומפערט געווארפען אויף דער קאטוליישער קירכע מיט זייער גרעס־טען אימפעט. א דאנק בריאן'ס סאמט־ווייכער טאקטיק איז די אבטהיילונג פון דער קירכע

פונ׳ם שטאאט דורכגענאנגען רוהיג און גלאט און האט ניט ארויסגערופען קיין בירגער־קריג אין איין פראווינץ אפילו.

זיינע פערדיענסטען אינ׳ם דורכפיהרען דעם געזעץ האבען איהם געבראכט א מיניסטער־פארטפעל. אזוי האט ער טאקע ערקלערט פאר זיינע פארטיי־חברים זיין, פון סאציאליסטישען שטאנדפונקט, אונגעזעצליכען אריינטרעטען אין מיניסטעריום: איך בין מאראליש פער־פליכטעט צו דערפיהרען ביז׳ן סוף דאם אב־טהיילען די קירכע פונ׳ם שטאאט. עס איז אבער נעווען נאר אן אויסרעד. די סאציאליסטישע פארטיי האט זיך ניט געלאזט כאפען אויף דער וועגדקע. זי האט גליך אויסגעשלאסען דעם מיניסטער פון דער פארטיי.

אבגעריסען פון דער סאציאליסטישער פארטיי, האט בריאן פאר דער גאנצער צייט פון זיין מיניסטעריש טהעטיגקייט גארנית אויפגעטהאן. לחלוטין גאר ניט. פינף יאהר צייט איז ער געווען מיניסטער. צו ערשט מיניסטער פון פאלקס־בילדונג, דערנאך פון יוסטיציע, צו לעצט מיניסטער פון אינערען. פאר דער גאנצער צייט האט ער ניט ארויסגעווייזען זיין רעפאר־מאטאריישען טאלאנט. זיין נאמען איז ניט פער־בונדען מיט קיין רעפארם: דאם אבטהיילען פון דער קירכע איז פערעדיגט געווארען נאך פאר זיין אריינטרעטען אין מיניסטעריום.

ס׳איז געשען א פערקעהרע זאך. ער איז אזוי פערנומען געווען „צופאסען זיך" און פיה־רען אלע פאר די נאז, אז סוף־כל־סוף איז ער גע־ווארען א ווערקצייג אין די הענד פון די רעאק־ציאנערען און אפילו די קלעריקאלען.

געריעטט דאם געזעץ וועגען אבטהיילען די קירכע פון שטאאט האט נאר דער וואטיקאן, וואם האט אויף אלע הנחות פון בריאנ׳ען גע־עגטפערט מיט ענטשלאסענע מיטלען און דער־מיט האט ער געטריעבען די רעגיערונג צום קאמפף. אין די ערשטע יאהרען פון זיין מינים־טערעשער טהעטיגקייט האט בריאן בענוגענט זיך דערמיט, וואם ער האט אלין געטהאן אבי צו בלייבען אויפ׳ן בענקעל. ער האט אהן אן אויפ־הער אינטריגירט געגען זיינע חברים־מיניסטא־רען און בעזונדערם געגען קלעמענסא, דעם פרעמיער.

ער האט פאקטיש אונטערשטיצט קלע־מענסא׳ס אנטיפראלעטארישע און רעפרעסיווע טאקטיק, און אן אנשטעל מאכט ער, אז ער איז אן ארבייטער־פרוינד, אז ער איז נעבעך א קרבן פון קלעמענסא׳ס פאליטיק.

נאר אט ווערט מקוים זיין לאנג יעהריגער חלום. אין יולי 1909 ווערט ער אליין פרעמיער. ס׳האט זיך ארויסגעוויזען, אז די ראדיקאלען זיינען אונפעהיג צו בילדען אן אייגענעם מינים־טעריום, האבען זיי גענומען אויף פראקטיש דעם איבערלויפער פון סאציאליזם און געווענעם פראפאגאנדיסט פון אלגעמיינעם סטרייק. שוין בייט ערשטען ארויסטרעטען זיינעם — אלס פרעמיער — אייליט זיך בריאן צו בערוהיגען די בורזשואזיע, ער ערקלערט, אז ער איז א מענש פון „פראקטישען פערווירקליכען", אז ער וועט זיך צופאסען צו זיין פונקציע פון א מיניסטער. אויף אזא אופן האט ער געגעבען צו פערשטעהן די הערשענדע קלאסען, אז זיי האבען ניט וואס מורא צו האבען פאר דעם גענועזענעם רעווא־לוציאנער.

בריאן האט געהאלטען ווארט. מיט לייב און לעבען האט ער גדעיענט דער בורזשואזיע. פאר דער גאנצער צייט פון זיין רעגיערען האט די קאפיטאליסטישע פרעסע ניט געפונען וואס פארצוואוואנרפען איהם. ער פלעגט זעצען אין טורמע זיינע גענועזענע פרוינד פאר צייטונגס־ארטיקלען, וואס האבען אויסגעדריקט זיינע אידעען, דער גענועזענער אדוואקאט ערווע האט גהאלט אויף זיך א פראצעס פאר א שארפען ארטיקעל. די העכסטע מדרגה פון א רענעגאט האט בריאן דערגרייכט צום סוף: ער האט דער־שטיקט מיט אונגעזעצליכע מיטלען דעם גענעצ־ליכען אין פראנקרייך אלגעמיינעם סטרייק פון די אייזענבאהן־ארבייטער.

דער לעצטער אויפטהו זיינער האט שוין איבערפילט די מאס. די סאציאליסטען, דער אר־בייטער־קלאס, און אפילו ארענטליכע ראדיקא־לען, זיינען ארויסגעטראטען געגען איהם מיט אן אונגעוועהנליכער ענערגיע, אהן אויפהער זיי־נען זיי אויף איהם אנגעפאלען און געפאדערט אפילו מ׳זאל איהם איבערגעבען צום גריכט פאר׳ן אונגעזעצליכען דערשטיקען פונ׳ם אייזען־באהן סטרייק.

אינטערעסאנט איז, וואס איצט, וועו בריאן האט דערגרייכט רוהם און מאכט, האט ער פערלוירען זיין פריהערדיגע בויגזאמקייט און פלינקייט. ער בעגעהט איין אונטאקטישקייט נאך דער אנדערער, דעקט כסדר אויף זיינע קארטען, ענטפלעקט אליין זיין צווייזיטיגען

שפּיעל מיט די מעסיגע און רעאקציאָנערע עלע־
מענטען פון דער רעפובליק.

די ערשטע און גרעסטע אונטאקטישקייט
זיינע איז געווען זיין רעדע אין "Perigeux,"
וואו ער האָט גערופען אלע פראנצויזען, זיי זאָ־
לען זיך וואפנען איינער אין דעם אנדערענם
אַרעמס. דאָס איז שוין געווען צופיעל אפילו
פאר די ראדיקאלען, וואָס קענען ניט שלום מא־
כע מיט דער קלעריקאלער רעאקציע. און געזאגט
האָט ער עס ניט אין דער צייט, די קלעריקאלען,
וואָס זיינען פריהער געווען בעאמטע פון רע־
פובליק, האָבען דאָך, נאכדעם ווי מען האָט אָב־
געטהיילט די קירכע פון דער מלוכה, דערפיהלט
זיך פריי צו קעמפּפען געגען דער רעפובליק. און
זיי האָבען זייער פריהייט און מעגליכקייט
אויסגענוצט. כדי עס זאָל זיין שלום. דאָרף מען
אם וועניגסטען א בלאָק. די קלעריקאלען אָבער
האָבען ניט געווואלט און ווילען ניט קיין שלום,
זיי ווילען צורוק דערשלאָגען זיך צו זייערע אמא־
ליגע פריווילעגיעם. די ראדיקאלען האָבען לייכט
געכאפט דער סוד פון בריאן'ס שפּיעלען זיך
„אין שלום". בריאן האָט קודם כל געווואלט לע־
בען, בריאן איז איצט געווען שלום מיט זיין
מזל, ער איז געווען צופריעדען, האָט זיך איהם
געווואלט, אז שלום ושלוה זאל זיין ארום, און
אלע זאלען זיין צופריעדען.

אפען האָט ער אנגעהויבען אונטערצו־
שטיצען די מעסיגע רעפובליקאנער. צוליעב דעם
איז איהם אויסגעקומען אבצוזאָגען זיך ניט נאר
פון וועלכען ניט איז פרוב אנצופאלען נאר אויך
יעדע רעפאָרם בכלל. כל זמן עס האָט זיך גע־
האנדעלט וועגען קאמפּף אנטקעגען ארבייטער־
קלאס, געגען דער „קאנפעדעראציע פון ארבייט",
געגען די אייזענבאהנער, האָבען די פראגרעסי־
וע ראדיקאלען און דעמאקראטען אונטער־
שטיצט בריאן'ען, געשטימט פאר איהם. דאָס
האָבען זיי איהם געראטעט, וועז די סאציא־
ליסטען האָבען געפיהרט געגען איהם אן אונגע־
שטעלנגטע אגיטאציע נאָכ'ן ערשטיקען פון
רעם אייזענבאהן־סטרייק.

זיין פאסיוויטעט אבער און ,,י חנ'דלאך,
וואָס ער האָט אהן אויפהער געמאכט דער רע־
אקציע, האָבען סוף־כל־סוף דערעסען די ראדי־
קאלען: זיי האָבען אָנגעהויבען פיהלען אין דעם
א געפאהר. די אונצופריעדענהייט מיט די ראדי־
קאלען־האָט אָנגעהויבען וואקסען אין לאנד אלץ
מעהרער. די ראדיקאלען האָבען זיך דערשראָקען,
זיי האָבען דערפיהלט, אז זיי קענען פערליערען
יעדע ווירקונג אויף די מאסען, וואָס האָבען זיי
אויפגעהערט צו גלויבען. וויעדער האָבען זיי
ארויסגערוקט זייער אנטיקלעריקאלייזם און פאר־
געווארפען בריאן'ען זיין טאלראנץ צו די
פערבאָטענע ארדענס, וואָס האָבען צוריק גע־
עפענט זייערע קלעריקאלע שוהלען, כאטש איצט
זיינען זיי אפיציעל וועלטליך.

בריאן האָט דאָך בעקומען א מעהרהייט,
נאָר אן אונבעדייטענדע. אלע מעהר אדער ווע־
ניגער ערנסטע רעפובליקאנער האָבען זיך פון
איהם אבגעזאגט. און ער — ווילענדיג — ניט
ווילענדיג — האָט געמוזט רעזיגנירען.

דער מיט האָט ער די קאריערע פון רענע־
גאט נאך ניט געענדיגט. איצט איז ער צוריק
אויפ'ם מיניסטער־שטיל, בריאן'ס נאמען איז
זעהר פאפולאר אין דער בורזשואזיע פרעסע.
וואָס ער איז א רענעגאט איז אין איהרע אויגען
ניט קיין שאנדע, נאר פערקעהרט. די בורזשו־
אזיע איז ענטציקט פון זיין „מוטיגקייט", „גע־
שיקטקייט". זי וויים, אז ער, און נאָר ער, מיט
זיין גרויסער בעקאנטשאפט מיט דער ארבייטער־
סביבה, קען ערפאָלגרייך קעמפּפען געגען אר־
בייטער־קלאס, אויף וועמעם פליצעם ער האָט
זיך אויפגעהויבען צום טורם פון מאכט. ער וועט
נאך אהן א שום ספק וויטער וועלען פרעמיער.

אינ'ם קאמפּף פון די קלאסען בענוצט מען
יעדען געווהר, וואָס קען שאדען דעם שונא.

יהואש.

נאַטור-שילדערונג אין דער אידישער ליטעראַטור.

4.

רץ איז דער דיכטער פון דער נשמה, ריכטיגער געזאגט פון דעם עולם הנשמות. פאר דעם ליכטיגען בליק פון דעם מייסטער־שעפּ־פער פון „באַנצי שוויג" און „מאַניש" אנטפלעקען זיך די זעלען פון אלץ, וואס לעבט און וואקסט אדער וואקסט ניט. דען די גרויסע אונענדליכע נשמה פון דער וועלט האט זיך צושפּאלטען און צו־ברעקעלט אויף קלייגע פּיצינקע פונקען, און די פונקען טלעיען און טולין זיך, וועד אין א וועיסער לילית, וועד אין א רויטען מאהנקעפּעל, וועו אין א פארביגען שמעטערלינג און וועד אין גראָער פראָש, וועד אין א בוים און וועד אין א שטיין ביי דער זייט פון שלאַף, וועד אין דער טרעלען־פולער קעהל פון דער נאכטיגאל און וועד אין דעם קאלטען אויסגעגלאַצטען אויג פון א פיש...

פּרץ'ס כשוף־שטעקעל באריהרט זיי — און זיי קריגען „התפשטות הגשמיות", זיי וואַרפען אראָפּ פון זיך דעם חומר'דיגען מלבוש און שטע־הען פאר אונז אין זייער נאקעטער שטראהלענ־דער רוחניות...

אזוי פארמולירט זיך פון זיך אליין די אויפפאסונג פון פּרץ'ס שאפען... צוליעב איהם האָב איך אייגענטליך געוואלט ענדערען דאָס קע־פּעל פון מיין ארטיקעל. קיין „שילדערונג פון דער נאטור" אין דעם ענגויען זינן פון וואָרט זיינען ביי פּרץ'ן כמעט ניטא, אלם א ביי־הילף און כדי צו שאפען די נויטיגע אטמאספערע פאר זיינע בילדער און מאָנונגען, דארף ער, דער צויבערער־קינסטלער, זי ניט האָבען. וויל ער אונז פארזעצען אין א געוויסער שטימונג, אדער אונז מאכען היימיש אין א געוויסער סיטואציאָן אדער א געוויסען פסיכאָלאָגישען צושטאנד, טהוט ער עס דירעקט, אהן שום הכנות, אהן שום סצענעריייען און אהן שום ביהנע־עפעקטען....

*) זעה די נומערען „צוקונפט", אפריל, מאי און נאָוועמבער פון פאָרינען יאָהר.

שילדערענדיג די „מקובלים", איבערהויפט די סצענע פון דעם יונגען מקובל'ס טויט, וועו ער כאפט זיך אויף אין מיטען דער נאכט, רופט צו זיין אלטען רבי'ן און דערצעהלט איהם ווי ער שפּירט א געוואנג אין זיינע אינגעוויידען, און ער וויים, אז ער ווערט „נתבקש אויבען"—וואלט אן אנדערער אויף פּרץ'ס פּלאץ, ניט ווילענ־דיג, געברויכט א געוויסען נאטור־פענאָמענאָן אלם אן אקאָמפּאניימענטא... א בלייכער ציטע־רענדער שטראהל פון דער לבנה וואלט זיך פון ערגיץ א פענסטער אריינגעגליטשט אויף דעם יונגען ישיבה בחור'ס פנים, א זיפץ פון ווינד וואלט גערוישט פון ערגיץ...

פּרץ איז צו פול מיט זיין טהעמא, צו זי־כער מיט זיין קראפט דאָס בילד בולט צו מאכען, אום זיך דארפען בענוצען מיט אזעלכע טפל־שטריכען, מיט אזעלכע הילף־מיטלען...

ער דארף איבערהויפט זהר וועניג אום זיין בילד צו מאָהלען... וועו איהר לייענט פרץ'ן, האָט איהר תמיד דאָס געפיהל, ווי איהר זעהט א זאך, וואָס א י ז ניט וואָס איז ג ע מ אָ ה־ל ע ן... ער געברויכט אזוי וועניג פּרטים און דע־טאַלען, אז איהר קענט אין ערגעץ ניט זעהען דעם פּראָצעס פון ב י ס ל ע ך ו ו י ז ד י ג ע ן ש א פ ע ן.... איהר פארשטעהט דאָס גאנצע אזוי גוט און אזוי קלאָהר. איהר לעבט עס דורך אזוי אניג און אזוי אינטים, אז איהר אליין קענט גאנץ לייכט צו־דענקען די אלע נויטיגע טויזענדער שטריכעלעך....

פּרץ גההט ניט ארום הקפות ארום זיין טעמא אום עס אויפצופאסען פון יעדען ווינקעלע בעזונדער און אויף דעם אופן קריגען א ריכטיגע השגה פון זיין פיעלזייטיגער נאטור... ער הויבט אן פון דעם סאמע הארצען, פון דעם סאמע מי־טען... און שטעהענדיג אויף דעם מיטעל־פונקט, ווי קליין דער דאָזיגער פונקט זאל ניט זיין, פאסט ער אויף, און דערלאַנגט אונז זיין בילד פון אינוועניג ארויס....

אבער די נאטור אין אלע איהרע ערשיי־נונגען פון דער מינדעסטער ביז דער סאמע גרעסטער, שפּיעלען אין פּרץ'ס שריפטען דוקא

א גרויסע ראָלע. זיי אלע האָבען פאר איהם א גרויסע באדייטונג... ער פארשטעהט דעם לשון פון בוים און גראָז, פון דער זשאבע און גע־מייזעכץ און פון דעם העכט, וואס ער האָט גע־כראכט אויף שבת, פון דער צנועה'דיגער קאטץ און פון דער הוהן, וואס פיקט קערנער אין מיסט...

זיי אלע זיינען ניט מעהר און ניט וועניגער ווי גלגולים פון מענשען און ער קומט און איז זיי מתקן דורך דעם, וואס ער פערמענשליכט זיי ווידער...

פּרץ איז דער אמת'ער „זעהער" אין דער אידישער ליטעראטור... ווער וויים וואו און ווען ער האָט זיינע שמות געלערענט, מיט וועלכע ער קען אריינקוקען הינטער די פאַרהאַנגען, אין די וועלט פון די גייסטער?... אבער מיר וויסען, אז זיינע שאפונגען זיינען השבעות, באשוועהרונ־גען, און אלצדינג מוז זיך בעגעבען צו זייער שליטה... א שטריך, א וואהרט, אן אנדייט, און פאר אייך באווייזט זיך מיט אמאל די פאר־תפיסה'טע נשמה פון דעם שטיקעל מצה־שמורה, וואס הענגט אין שוהל אויף דער וואנד...

פאר פּרץ'ן איז נישטא קיין לאנד־שאפט... פאר זיין אויג צוזונדערט זיך שנעל אין טויזענדער לעבענס, גרויסע און קליי־נע, וואס שוויבלען און גריבלען... יעדעס גרעזע־לע איז אן עולם קטן בפני עצמו, יעדעס וועהע־מעל, איטליכ שטייגעל אדער טהוי־טראפען איז ביי איהם אזא נכבד ווי די גאנצע וועלט... דען עס איז „בזעיר אנפין" אן אפשפיגלונג און א סימבאל פון דער גאנצער וועלט, און עס רעדט זיין אייגענע שפראך...

די וועלט ביי פּרץ'ן איז דער מענש.... אזוי ווי דער מענש איז אייגענטליך די נשמה... שעהן איז בלויז דאָס, וואס איז מענשליך און לאזט זיך אויסדריקען אין טערמינען פון מענשליכע ליידען און ליידענשאפטען....

וואָס איז דאָס שעהנסטע פאנאראמא פון סאָסנע־בערג און גרינע טהאָלען און שימערענדע כוואליעס אין פערגלייך מיט דעם ליכט־און־שאָטען־טאנץ אין א מענשענ'ס זעעלע? און שטעלט מען זיך אפ אויף א נאטור־פאנאראמא איז דאָס בלויז ווי פאר א שפיגעל, וואו מען זעהט דאָס אייגען בילד און מען קען זיך לאָבען מיט זיך אלייו אין פערשיעדענע געשטאלטען, און אין פערשיעדענע באלייכטונגען....

און אויף דעם וועג איז פּרץ געקומען צו באהאנדלען נאטור־זאכען און נאטור־בילדער אלס סימבאָלען, אלס דענקענדע בעשעפענישען — אלס מענשען....

איהר וועט אפילו אין פּרץ'ס ליעדער, דאָרט וואו מען וואלט נאטירליך געזוכט צו געפינען נאטור־שילדערונגען, קוים טרעפען אן איינציגע סטראפע, וואס זאל זיין ניט מעהר ווי נאטור־מאלעריי. שטענדיג איז דא א כונה, א רמז, א פארמענשלי כונג....

דאָס קומט ניט דערפון, וואס פּרץ האָט ניט אן אמת אויג פאר די נאטור... ער זעהט זי מיט אלע קליפערלעך, מיט אלע איהרע פארבען און שאטירונגען, אבער פאר זיין „בעל־שם־בליק" וועהרט דער חומר אזוי דורכזיכטיג, אי דער תוך, דער זינן, די נשמה, אדער איך וויים אליין ניט ווי איך זאל דאָס רופען אום ניט אריינצופאלען אין סקארבאָווע וועהרטער — זעהט זיך דורך, ווי דורך א וויסען דינעם טול און צוליעב דעם זעהט איהר כמעט דעם טול ניט....

אָט איז א כאראקטעריסטיש נאטור־ליעד פון פּרץ'ן:

צווישען בלומען.
קאלט קוק איך אַן
ן'וועלד רויטען מאָהן;
פארשיידט און צופאָסען
מיט פלאמען בעגאָסען
ווינקט ער צווישען די זאנגען...

כ'בעוואונדער ווי ס'שיעסט
צום הימעל די רויז;
עס פלאטערט איהר שוים,
זי ציטערט און פליסט
מיט הארציג דופטיג פערלאנגען...

אין איהר חופה־קלייד
שטעהט די לילית פיון;
ווי דער פרישער שניי
ווי דער הימעל ריין...
נישט זי האָט דאָך מיין הארץ געפאנגען...

ס' פארשטעקט זיך שטיל אין גראָז
א בלימעל א קליינס,
א פיינס
א בלאָה'ס —
און ס'ציהט מיך מיט אייזערנע צוואנגען

אין דער גאנצער זאמלונג פון לידער זיי־נען איבערהויפט דא זעהר וועניג אזעלכע, וואס

שילדערען די נאטור אפילו אויף אזוי פיעל ווי דאָס ווערט נעטהאָן אין דעם אויבען־ציטירטען מוסטער.

ווי ווייט, דאכט זיך, איז דער גרויסער דיכטער אונזערער, מיט זיין טיעפּסינלענדער נשמה און מיט זיין עסטעטישען געשמאק, פון דעם אספעטישען תנא רב יעקב, וואס האָט געזאגט „המהלך בדרך... ואומר מה נאה אילן זה כאלו מתחיב בנפשו" (דער וואס געהט אופ'ן וועג און הערט אויף אין מיטען לערנען אום צו בעווענדערען די שענקייט פון א בוים, איז גליך ווי ער וואלט זיך אליין א מעשה אנטהאן)? און דאָך ווער ווייסט אויב עפּעס־עפּעס, א מקצת פון המקצת פון יענעם שטרענגען אוועקמאכען מיט דער האנד יעדע שענע נאטור ערשיינונג אלס א טפל, איז ניט ערגעץ ווא פערבליבען אין א פאלד פון דעם גרויסען מייסטער'ס נשמה, אזוי ווי ס'איז פארבליבען אין אונז אלעמען מעהר אדער וועניגער....

אויב עס וואלט ניט געווען ארוים פון מיין בעשרענקטען פראגראם, וואלט דאָ געווען דער פּלאץ צו בעמערקען, אז דאָס פרעגען תמיד: „וואס איז די כונה?" אדער „מה קמשמע לן?" דאָס קוקען שטענדיג אויף דעם תוך און תמצית, אויף די נשמה שטאט דעם חומר, די אונגעדולד צו קומען צום עיקר, האָבען אפט פּריץ'ן געמאכט פארנאכלעסיגען אפילו די געוצעצען פון מעטריק און וואהלקלאנג....

פּריץ איז אזוי פול מיט וואס ער האָט צו זאָגען, און האָט צו זאגען אזוי פיעל, און בילדער יאגען זיך אזוי שנעל אויפן נאָכ'ן צווייטען, אז די לירישע טעכניק ערשיינט איהם קלייניק און ניט וויכטיג... ער האָט געפיהלט אינערליך דעם ריטהמוס און די מעלאָדישע מוזיק פון זיינע גדעאנקען און ניט תמיד האָט ער זיך אָפּגעשטעלט צו זעהען אויב די ווערטער, וועלכע ער האָט אויסגעקליבען, אדער די צוזאמענשטעלונג פון די דאזיגע ווערטער איז וואהלקלינגענד און הארמאָניש, לויט די געווענליכע אנגענומענע כללים...

אבער דאָס געהערט דאָרט וואו עס וועלען באישפּראָבען ווערען די ליעדער פון פּריץ.

די טענדענץ און די פעהיגקייט פון פּריץ'ן צו פארמעניליכען בעשעפענישען און זאכען קאן בעזונדערס אילוסטרירט ווערען מיט זיינע מעשה'לעך... יעדע פון זיי איז א מייסטערווערק

אין זיין ארט, יעדע שורה גלימצערט און שפּריצט מיט געדאנקען־פונקען און יעדער זאץ איז א בילד... יעדע פון די דאזיגע קליינע ערצעהלונגען עראינערט אן יענעם טעפּיק פון דעם אינדישען מאהאראדזשא, וואס איז געשטיקט פון לויטער דימענטען....

עס איז דאָ אזוי פיעל צו ציטירען, אז מען וויים אייגענטליך ניט וואס פריהער אויסקלייבען אלס א מוסטער. איך וועל דאָ זיך האלטען אן דער פארצייטיגער אינטהיילונג פון „חי", „צומח" און „רומם" און וועל געבען צו איין ביישפּיעל פון דער ארט, ווי פּרין פארגייסטיגט לעבעריגע זאכען, פלאנצען, און שטומע געגענשטאנדען.

אט ווי פּרין שילדערט די פיש, וואס מען האָט נאָר וואס געבראכט אהיים לכבוד יום־טוב, ווי די שפּריכווערטליך שטומע בעשעפענישען הויבען אן צו ריידען דורך זיין השגחה:

די אָרעמע קליינע קארפּען אין דער שוואַרצער ערדענער שיסעל האָבען שוין לאנג פון איהר געוואוכט! זיי ליעגען שוין א גוטע שעה אויפ'ן זיגער און קלערען, וואָס דאָס קען זיין פאר א תפיסה, און זיי האָבען ציוויט צו קלערען! אויידער די קעכין וועט צוריק קומען פון גאס מיט כל־טוב אויף יו"ט, קען נאָך לאָנג דויערען, עס קען נאָך א קארפּ צום שבל קומען!

נור די העכט אין דער גלעזערנער שיסעל בעמערקען נישט איהרע וועגד, זיי צולאָזען זיך אלע מאָל מיט א כח און טרעפען מיט די קעפּ אין הארטען גלאָז! העכט האָבען אויזערגעוועקעפּ נור שטומפּיגע מחות! עס האָט יעדערער פון זיי צוויי געפּאנגענע גבורים צו הונדערט קלעפּ געקריגען אויף יעדען פונקט פון שיסעל, אויידער עס איז זיי אויסגעפאלען צו קלערען, אז זיי זיינען פערמאכט פון אלע זייטען!

זיי פיהלען שוין די וואנד, נור די שוואכע העכטיגע אויגען זעהען זיי נאָך נישט!... דאָס גלאָז איז גרין, עס איז גאנץ עהנליך צו קליין־טייך־וואכער.... און דאָך קען מען נישט ארוים!

— עס איז א כשוף! — מאָכט איין העכט צום צוויי־טען.

— א כשוף! — איז דער צוויי־טער מודה. מאָרגען איז א ליציטאציע אויף פּלאָשקעס, האָבען אונז די קאָנקורענטען פערכשופ'ט...

דאָס האָט אודאי א ראק אדער א פּראָש געטאָן!

— — — — — — — — — —

אין דעם לעבען פון דער שטילער רויז זעהט פֿרץ א גאנצע הערץ־דראמא אין מיניאטור. ער געברויכט ניט קיין פלפולים און איז ניט מאנס זיין מאטעריאל אום פון איהם מיט געוואלט ארויסצוצווינגען א סימבאל... עס איז א רויטע רויז, א שטילע, א שמאכטענדע, א שענע... תמיד איז עס די רויז, די אמת'ע ווירקליכע רויז אבער דורך דער רויז־וועלט זיכטבאר נאָך א נעשטאלט — א מענשליכע.... די נאטור־ערשיינונג איז ניט פארקריפעלט און ניט פארפעלשט, אבער זי וועלט פול מיט מענשליכען פאטהאס:

מיט דער ציט איז דער רויז בעסער געוואָרען. איהר דאָקטאר איז געווען די וואַרעמע זונן און עטליכע טראָפֿען זומערעגען... זי איז אלע מאָל געזונדער און פולער געוואָרען. דאָס עדעלסטע רויזען־בלוט האָט איהר אָנגעהויבען צו קרייזלען אין די אָדערן, זי ווערט רויט און רויטער, מיט יעדער מינוט, שעהן און שענער. דערבי ווערט זי אויך מוטהיגער און שטאַרקער ביי זיך!

און וואָס רויטער און געזונטער זי ווערט, הויבט זי זיך אלס העכער און העכער, און קוקט אלע אָל זיכערער און לעבעדיגער ארוים אויף דער פרייער וועלט. דערנאָך איז געקומען די העכסטע ציט, זי איז שוין אין גאנצען ציטיג, פול מיט זאפט און שארלאך־רויט! ציגד הויבט זי זיך אויף אין גאנצען, שטרעקט ארוים דאָס גאנצע קעפעל הויך איבער'ן שטרויס, און אלעס מיט אפענע אויגען צו בעטראכטען, און פון אלעס בעטראכט צו ווערען!

זי ווייל זיך אליין אבריסען פון שטרויס און צו־קאָללערן זיך צו דער אלעע, וואו מענשען וועלען באָלד אָנהויבען שפאציערען... עס „פאסט" דאָך ניט; זי ווייסט שוין, אז דער סדר עולם איז נישט, רויזען זאָלען זיך אבריסען אליין.... מען מוז וואַרטען... אויך אונטען וועט מען זי ניט בעמערקען! עס קאן דורכגעהן א פערטראָגענער כוחר, א פראָצענטניק, וואָס לויפט נאָך זיין אפפער אָדער וואס ענטלויפט פאר'ן גענזען... א טרעגער מיט אַ שווערע לאסט אויף די פלייצעס, וואָס וועט אויף איהר נאָך קיין מבין ניט זיין און ניט אָבטרעטען פון וועג... און אונטער אזויעע פיס ווייל זי אודאי ניט שטארבען. זי מוז בלייבען אויפ'ן שטרויס, כאָטש אזוי אינזאם און טרויעריג!

— מען וועט דאָך באָלד קומען! טרייסט זי זיך! מיינע שוועסטער זיינען דאָך אויך ניט זיצען געבליבען!

עס קומט אָן א בלאסער יונגער מאן; לאנגע, נאָגעלאזע. פאָעטיש־פאנטאסטיש צושויבערטע האָהר. די אויגען פערזענקט אין הומעל, גלייך בוידע בלאָהע פארבען ווייללען זיך צוזאמענגיסען! אין מויל מיט גוטע גערוימטע ליפען — א זיס זומער־ליעדעל אָהן ווערטער, און אויפ'ן בלאסליפען, מיט גאָלדענע זון־שטראהלען לויכט גערויטעלטען פנים איז אויסגעגאָסען א פארביג־פאָעטישער חלום.

די רויז דערפיהלט א שטאָך אין הארץ, גלייך עס האָט זי א פויל געטראָפען.

עס טהוט איהר וועה, נור די וועהטאָג איז אזוי זיס, אזוי עדעל־זיס! איהר ציטערט דאָס קלייגע רויזען הארץ און צאפעלט ווי א יונג־פויגעלע אין שטויג, עס וויל זיך אויסרייסען!

— אָט, דאָס איז דער—צאפעלט זי און רייסט זיך — וואָס עס האָט זיך מיר אזוי לאנג געחלומ'ט! וואָס גאָט האָט מיר געווויס בעשערט! גליק איז אויף זיין ברוכט! אה! ער זאל מיך נור זעהן! ער זאל מיך נור זעהן?

און ער ציטערט אויך! נור א טרויעריגער וואָלקען ציהט זיך פלוצלינג איבער זיין פנים. ער רוקט זיך אָב.

און ער גהט אוועק...

בעטויבט, בלויבט די רויז אויפ'ן שטרויס און בעמערקט נישט, אז מיט דער אלעע קומט אָן א שכור.

ער וואקעלט זיך אהין און אהער, זינגט עפעס אונטער דער נאָז און פאלט גלייך אויפ'ן שטרויס ארויף.

אז די פאָליצייי האָט איהם שפעטער־צו אויפגעהויבען, האָט זיך דער שטרויס צוריק אויסגעגליכט, נור די רויז איז שוין אויף איהם ניט געווען.

פֿרץ וואלט אפשר געלאכט, וועו ער זאל לייענען מיין אינטהיילונג פון חי, צומח, דומם... ביי איהם איז איבערהויפט קיין קלאסיפיקאציאָן ניטא... קיין מדרגה איז צומאָל ניט פאראנען... לעבעדיגע אדער טויטע, ארגאנישע אדער נישט ארגאנישע זאכען זיינען בלויז מעטאמארפאזירטע מענשען... אָט וועל איך בריינגען א טהייל פון זיין „לאָמפֿען־מוסר":

ליכט, לאמטערן און לאָמפֿען זיינען וועלטליות! לאמטערן און לאָמפֿען וויסען שוין גאָר נישט פון קיין אידישקייט! ליכט וועלען אפילו געוויס אלס נשמה־אוץ־בעגעשליכט, נור גלייכען טאָר מען זיי נישט...

דאָס איז אין איין וועג קאָרטען־שפיעלער און דיענען נאָך צו אלעס בייז, פון וועלכען עס איז

בעצער, אז מען רעדט נישט... ליכט, בפרט כטעריו ליכט, כשר'ע נישט אויסגענומען, זיינען אהין אין אהער!

לאָמפען און לאמטערן; ראטשילדס און באָסקאָמאָנדע! די ערשטע וואהנען אין שטיבער, סאלאנען, טהייל מאָל — צווישען כל טוב; די צוויטע — אין הויז, אין גאס צווישען ווינד און שניי...

פון איין מין, ברידער פון איין טאטע־מאָמע, גופים פון איין גלאָז, איין בלוט — נאָפט, איין נשמה — אויערליי דאָכט, און — בשעת וועז דעם לאָמפּ לעבען שוינט רוהיג און שטיל, אָדער פלאמט מיט אלע קאָליערען פון רעגענבויגען דורך פערשיעדענ פארביגע גלעזער...

בשעת וועז לאָמפען טאָנצען אויף אלע חתונות און בעלער, שטעהען אויבען אָן ביי יעדער פאמיליען־פערזאמלונג, בעגליטען חתן־כלה ביז דער לעצטער מינוט, — שטעהט דער לאמטער איז הויז פון א זאיאזד. דער צוג פון געגען־איבער אפענע טויערען פערכאפט איהם דעם אטהעם.

איך זויים ניט אויב די פארגעפיהרטע שטעלען זיינען די געלונגענסטע און די בעליבטעסטע. מען מוז לעזען די מעשה'לעך, אין נאנצען כדי צו זעהן, ווי פרין אנטפלעקט אין דעם שטומסטען שטויב א רייכטהום פון א געפיהל־לעבען.

מורה נבוכים.

די סאָציאָליסטישע פּאַרטיי און די דעמאָקראַטיזירונג פון דער פּאָליטיק.

ער ערשטער נומער פון דער „צוקונפט" איז ערשיענען מיט 20 יאָהר צוריק, פונקט אין דער צייט, וועז אמעריקא האָט זיך געגרייט צו א גרויסער פּאָלקס־בעוועגונג, וואָס האָט זיך אָר־גאניזירט איבער'ן גאנצען לאנד פאר דער פּרעזידענטשאפּטס־וואהל פון 1892, אונטער דעם נאָמען פון דער „פּאָלקס־פּארטיי" (די פּאָפּוליסטישע פּארטיי, ווי זי האָט שפּעטער געהייסען). היינט, וועז די „צוקונפט" פייערט איהר איין־און־צוואַנציגסטען געבורטס־טאָג, שטעהען מיר וויעדער פאָר א גרויסער פּאָלקס־בעוועגונג, איצטער שוין אונטער דער פּאָהן פון דער סאָציאָליסטישער פּארטיי, און די צוויי בעוועגונגען זיינען זעהר עהנליך איינע צו די אנדערע.

ביידע זיינען אויסגעוואקסען איבער נאכט. ביי דעם קאמפּיין פון 1891 האָט די פּאָלקס־פּארטיי נאָנץ אונערוואַרטעט פאר די פּאָליטי־שענס פון די אלטע פּארטייען געקראָגען א גרויסען וואוט און עלעקטעט א סך קאנדידאטען אין פערשיעדענע סטייטס, פונקט ווי די סאָציאָליסטישע פּארטיי ביי דער לעצטער עלעקשאָן. די צוזאמענשטעלונג פון די וואוטערס פון דער פּאָלקס־פּארטיי איז אויך געווען די זעלבע ווי ביי דער סאָציאָליסטישער פּארטיי: ארבייטער און פארמערס. עס איז אויך געווען גרעסטענטהיילס א קלייניגשטעדטישע בעוועגונג, און בעזאָנדערס שטאַרק אין די וועסט.

פארשטעהט זיך, אז א סך לעזער וועלען אויף מיר פאראיבעל האָבען, וואס איך זאָג, אז דער סאָציאָליסטישער וואוט איז אויסגעוואקסען איבער נאכט, נאָר ווי דער פּאָפּוליסטישער להבדל. מען וועט מיט מיר אָנהויבען לערנען תורה: בראשית ברא אלהים — אין 1900 האָט זיך געגרינדעט די סאָציאָליסטישע פּארטיי, — את השמים ואת הארץ — און אין 1900 האָט זי געצוינען הונדערט טויזענד, אין

אין 1908 פיער הונדערט טויזענד וואוטס, א. ז. ו., א. ז. ו. מיינט ניט, אז איהר דערצעהלט מיר א נייעס, אבער פאר דער פאפולישטישער פארטיי איז אויך געווען א גרינבעק לייבאר פארטיי, וואס האט געהאט פרעזידענטשאפטס־קאנדידאטען אין 1880 און אין 1884. וועגען דעם קאנדידאט פון 1880 האט לאפארג גע־שריבען אין זיין ביכעל איבער דעם תבואה־האנדעל אין אמעריקא, אז דאס איז געווען א „סאציאליסטישער" קאנדידאט. אלזא, קיין זאך ערשיינט ניט פלוצלונג, יעדע סאציאלע בעוועגונג איז דער רעזולטאט פון א לאנגער ענטוויקלונג. פלוצלונג ערשיינט נאר די פארכע, אין וועלכער די בעוועגונג דריקט זיך אוים. נו, וועו איהר קוקט אויף דעם סאציאליסטישען וואוט ביי דער לעצטער עלעקשאן, קענט איהר דאך ניט לייקענען, אז ער איז אויסגעוואקסען טאקע איבער נאכט. נעהמט, צום ביישפיעל, לאס אנדזשעלעס: צוויי און פופציג טויזענד וואוטס מיט אמאל, אונטער די ערגסטע אומ־שטענדען, וואס מען האט נאר געקענט פאר־שטעלען, וועהרענד פאר א יאהרען האט די סא־ציאליסטישע פארטיי סך הכל געקראגען עטלי־כע טויזענד וואוטס. אמת, דא זיינען געווען א געוויסע צאהל וווייבערשע וואוטס; אבער מיט א מאנאט פריהער, וועו נאר מאנכבילען אליין האבען געשטימט, האט די פארטיי ביי אן אפע־נער פרוימערי, וואו יעדער דארף מעלדען זיין נאמען, אויך געצוינגען צוואנציג טויזענד וואוטס, ד. ה. מעהר איידער יעדע פון די צוויי אלטע פארטייען. היינט נעהמט דעם סטייט אהויף, וואו די סאציאליסטישע פארטיי האט געצוינגען הונדערט און פופציג טויזענד וואוטס, וועהרענד מיט דריי יאהר צוריק האט דעבס סך־הכל גע־קראגען צוויי־אן־דרייסיג טויזענד. עס זיי־גען נאך דערווייל ניטא קיין פולע אפיציעלע צי־פערן פון דעם וואוט, איך קען אויך דעריבער ניט אויסרעכענען פונקטליך, וויפיעל נייע וואוטס די סאציאליסטישע פארטיי האט גע־וואונען זייט דעם לעצטען יאהר, אבער דער צו־וואקס איז זעהר שטארק.

מילא, איהר זייט אונגעדולדיג, — וואס וויל איך דערמיט אויספיהרען? וואס געצעהלט, איז ניט מזל־ברכה'דיג. וואס איז די נפקא־מינה, צו די וואוטס זיינען געקומען פאמעליק, צו גיך, — אבי פ'זאל זיין מיט מזל און אויף לאנגע יאהרען.

איך וויל אויך חלילה ניט פארשטערען אייער שמחה, און, סיי־ווי־סיי, בליימט ניט מיך, נאר בליימט דעם רעדאקטאר, וואס ער האט מיך פארבעטען צווישען פרומע לייט. אבער איהר וועט שוין מוזען מיך אויסהערען.

דער שפרונג פון דעם וואוט האט אין זיך א לעססאן, וואס איך טריי שוין א צייט מיט יאהרען מיט אייך אינצוחזר'ן. ער בעווייזט, אז אין אמעריקא, אונטער דעם היגען פאליטי־שען סיסטעם, איז פאר א פארטשריטליכע בע־וועגונג גאר ניט אזוי וויכטיג צו האבען א פאר־טיי־מאשין, וואס זאל פון יאהר צו יאהר אנ־שטעלען קאנדידאטען, אנהאלטען קאמפיינס מיט דער גאנצער פאראדע, ווי עס פיהרט זיך ביי די גרויסע פארטייען: וועו דער פאליטישער מאמענט איז גינסטיג פאר א גרויסען סאציא־ליסטישען וואוט, דאן קען מען שאפען אן אר־גאניזאציאן פאר דער געלעגענהייט. דעם גרעס־טען וואוט האט די סאציאליסטישע פארטיי גע־האט ניט דארט, וואו זי האט שוין יאהרען־לאנג א פארטיי־מאשין, ווי, למשל, אין ניו־יארק אדער שיקאגא, נאר טאקע דארטען, וואו די פארטיי־ארגאניזאציאן איז ניי און יונג. דאס איז זעהר וויכטיג צו פערשטעהן, וואורום דאס איז אן ענטפער אויף פיעלע בויך־סברות, אז אויב דער עולם וועט זיך ניט פיהרען כשר־פארטיי־בעוואוסט, וועט די סאציאליסטישע פארטיי „אסימילירט" ווערען אין די רעפאר־מערשע אדער אפילו אין די אלטע פארטייען. זייט־זשע רוהיג, אויב עס איז פארען אן עולם, וואס וויל דאוונען, וועלען זיך שוין גע־פינען חזנים מיט שמשים, וואס וועלען דעם עסק בעזאגען.

וווייטער אבער איז פארען אן אנדער זייט אין דער געשיכטע. מיט עטליכע יאהר צוריק האט די סאציאליסטישע פארטיי שטענדיג מורא געהאט, אז זי זאל חס־ושלום צו גיך ניט וואקסען, און זי האט זעהר שטארק דערמיט, וואס זי ריהרט זיך קוים פון פלעק, ניט אזוי ווי די רעפארמערס, להבדל, וואס זיי וואקסען אוים ווי שוואמען נאך א רעגען, און אין אפאר יאהר צייט ארום איז שוין פון זיי קיין זכר ניט געבליעבען. היינט איז שוין, נעבעך, די סאציאליסטישע פארטיי געפלאגט געווארען מיט דער זעלביגער צרה ווי אונזערע אמעריקא־נער רעפארם־בעוועגונגען: איהר וואוט וואקסט יעי אויף היימען.

אויב איהר זייט א גרינער און זייט ניט בעקאנט מיט דער געשיכטע פון דעם היינטיגן סאציאליסטישן פלפול, וועט עס טאקע אייך אויסקומען מאדנע: וואס איז דאס פאר א חסרון, וואס דער וואוט וואקסט צו־שנעל? די כלה איז צו־שעהן? נו, פערשטעהט איהר, וועו עס קומען צו מיט אמאל עטליכע צעהנדליג טויזענד סאציאליסטישע וואוטס, ווי אין לאס־אנדזשעלאס, דאן שטעלט זיך דאך די פראגע: פון וואנען האבען זיי זיך גענומען? קיין סאציאליסטען זיינען זיי דאך ניט, וויל זיי זיינען דאך ניט פערשריעבען ביים סאציאליסטישען סבארשציק, וואס דען־זשע? — ס'הייסט, זיי זיינען סאציאליסטיש געוואנען. איז דאך אבער וויעדער א קשיה: וואס זיינען זיי געווען פאר־א יאהרען? זיינען זיי דאמאלסט נאך ניט גע־וען קיין סאציאליסטישע סימפאטייזערס? דאן הייסט דאס, אז זיי האבען זייער סאציאליזמוס געלערנט סך־הכל איין זמן, און יעדער וויים. אז דאס איז ניט גענוג: אט לערען איך שוין סאציאליסטישע ספרים זעקס־און־דרייסיג יאהר, און דער כשר'ער אמעריקאנער סאציאליזמוס לעגט זיך נאך ביי מיר עד־היום אין קאפ ניט. זיינען דען די פיערציג טויזענד נייע וואוטערס פון לאס־אנדזשעלאס גרעסערע עלוים פאר מיר?

אדער אפשר זיינען זיי שוין פריהער אויך געווען סאציאליסטיש געזאנגען? נו, הייסט דאס, זיינען זיי פון יענעם סארט „קאנפוזיאניסטען" (אזא מין ימח־שמו'ניק'עם), וואס זיי האלטען זיך כלומרשט פאר סאציאליסטען, און וואוטען פאר די קאנדידאטען פון אנדערע פארטייען. אלזא, מיט וואס איז מען זיכער מיט זיי, אז אין א יאהר צייט ארום וועט זיך ביי זיי ניט אי־בערדרעהען אין די קעפ, און זיי וועלען וויעדער ניט פערראטהען די סאציאליסטישע קאנדידא־טען? איז אפשר פאראן א רפואה דערצו? לאמיר עס גוט בעטראכטען.

דער גרויסער היי־יאהריגער סאציאליסטי־שער וואוט שטאמט ניט אויסשליסליך פון דער אגיטאציע פון דער סאציאליסטישער פארטיי. וואהרום וועו מען וואלט געקענט מאכען סאציא־ליסטישע וואוטס מיט סאציאליסטישע ליפ־לעטס און סטאמפ־סבישטשעס, וואלט מען שוין לאנג געדארפט האבען א גרויסען סאציאליסטי־שען וואוט. דער היינטיגער גרויסער סאציאליס־טישער וואוט שטאמט פון דער גרויסער ראדי־קאלער בעווענגונג, (פון דער „ראדיקאלעכע", ווי איהר רופט עס מיט פעראכטונג), וואס געהט אן אין לאנד פאר די לעצטע עטליכע יאהר און האט אנגעמאכט א שפאלטונג צווישען די וואו־טערס פון דער רעפובליקאנער און פון דער דע־מאקראטישער פארטיי. א גוטער ביישפיעל איז טאקע דער סטייט אהייא, וואו די סאציאליס־טישע פארטיי האט געוואונען אין צעהן שטעדט ביי די וואהלען פאר מעיאר און האט אנדערש־וואו אויך געצויגען א גרויסען וואוט. אין אהייא איז די רעפובליקאנער פארטיי־מאשין אין די הענד פון טאפט'ס פריינד, די רעאקציאנערען. אבער עס איז דארטען אויך פאראן א „פראגרע־סיווע" מינאריטעט צווישען די פאליטישענס, אונטער דער פיהרונג פון רוזוועלט'ס פרייגד, דעם גרווועזענעם מיניסטער גארפיעלד. זיי רעפ־רעזענטירען די אינטערעסען פון די אונצופריע־דענע פון דעם מיטעל־קלאס, און עס גיהען נאך זיי נאך א סך ארבייטער אויך. פון דער אנדערער זייט, איז די דעמאקראטישע פארטיי דארטען אין די הענד פון דעם קאנסערוואטיוון פליגעל, וואס האלט פאר הארמאן, דעם יעצטיגען גאווערנאר. עס זיינען אבער דארטען פאראן אויך א סך דעמאקראטען פון בריזען'ס חדר, וואס זיינען אויך מעסערס מיט די קאנ־סערוואטיוון דעמאקראטען. פאר וועמען זאלען אט די אלע אונצופריעדענע רעפובליקאנער און דעמאקראטישע וואוטערס שטימען ביי דער וואהל? ניט האבענדיג קיין אייגענע פארטיי־קאנדידאטען, שטימען זיי פאר די קאנדידאטען פון דער סאציאליסטישער פארטיי, וואהרום אין איהר פלאטפארמע געפינען זיי זייערע אייגענע ראדיקאלע פאדערונגען. דאס איז גאר ניט קיין נאווינע אין אהייא. וועו סעמיעל דזשונז איז געלאפען אונאבהענגיג פאר גאווערנאר מיט 12 יאהר צוריק, האט ער געקראגען דארטען הונ־דערט אוו זעקס טויזענד וואוטס.

זאל זיך די פאליטישע לאגע בייטען, אויב, צום ביישפיעל, די רעפובליקאנער זאלען האבען א פראגרעסיווען קאנדידאט פאר פרעזידענט, ווי לא־פאלעט, אדער די דעמאקראטען זאלען האב־בען אלס קאנדידאט וואודראוו ווילסאן געגען טאפט'ען, דאן וועלען א היבשע צאהל פון די סאציאליסטישע וואוטערס זיכער שטימען ענטוועדער פאר לא־פאלעט'ען, אדער פאר ווי־סאן'ען. דאס הייסט, נאטירליך, ניט, אז די סא־ציאליסטישע פארטיי מוז זייערע וואוטס פער־

ליערן: ביי לאקאלע וואהלען, ביי די וואהלען פאר דעם קאנגרעס, אדער פאר די סטייט לעגיסלייטשור קען מען זיך ריכטן, אז די זעלבע וואוטערס זאלען אונטערשטיצען די סאציאליסטישע קאנדידאטען, אויב די סאציאליסטישע פארטיי וועט אויסדריקען זייערע פאדערונגען. די כאראקטעריסטישע ערשיינונג פיר דעם איצטיגען מאמענט איז, וואס א גרויסער פראצענט פון וואוטערס האט אנגעווארן דעם גלויבען אין פארטייען, אין דעם פארטיי־סיסטעם בכלל. זיי זיינען געווארן אונפארטייאיש, זיי „שפאלטען דעם טיקעט", זיי וואוטען פאר קאנדידאטען פון פערשיעדענע פארטייען. איהר מעגט דאס רופען „די מגפה פון פארעוקייט". אבער צו עס געפעהלט אייך, צו עס געפעהלט אייך ניט, דאס איז דער פאליטישער גייסט פון דער צייט, אדער לאז זיין פון דעם היינטיגען טאג. צו אזוי, צו אזוי, כדי די סאציאליסטישע פארטיי זאל וואקסען, מוז זי ענטפערען אויף די פאדערונגען פון די וואוטערס. וואהרום, איהר מוזט וויסען זיין, אז די סאציאליסטישע פארטיי איז ניט די איניציגע אין דעם פאליטישען מארקעט. די אינסורגענטען, אדער די „פראגרעסיוע רעפובליקאנער" שטעלען אויך פאר א שטארקע פאלקס־בעוועגונג. עס איז איצטער אונמעגליך צו זאגען אין פראוים, וואס זיי וועלען טהאן נעקסטען זומער: זיי ארבייטען פאר די נאמיניישאן פון לא־פאלעט'ן פאר פרעזידענט, און עס איז מעגליך, אז עס וועט זיי געלינגען. צו זיי וועלען אויפשטעלען אן אייגענעם געגנקאנדידאט, אויב טאפט וועט נאמינירט ווערען ביי דער קאנווענשאן אין שיקאגא, צו זיי וועלען פראסט זיצען אין דער היים, אדער אונטער־שטיצען אנדערע קאנדידאטען, ווייס איצטער קיינער ניט. איין זאך איז זיכער, אז טאפט וועט דורכפאלען ביי דער וואהל, און דעמאלט וועלען די פראגרעסיווע רעפובליקאנער ארויף אויפ'ן פערד אין דער פארטיי־ארגאניזאציאן. דאס הייסט, אז די סאציאליסטישע פארטיי וועט קריגען א שטארקען קאנקורענט. די פראגרעסיווע רעפובליקאנער אונטערשטיצען אלע פאדערונגען פון דעם סאציאליסטישען „פראגראם־מיניסום", די „אימידיעט דעמאנד" בלע"ז. וויטער האבען זיי א סך פאפולערע מענשען, וואס געניסען דעם צוטרויען פון דעם אל־געמיינעם פובליקום. מיר דארפט איהר ניט גלויבען, וועז איך זאג אייך, אז ניט יעדער פא־ליטישען, וואס האט ניט קיין רויטע קארטע, איז א גנב. אייער אייגענער ראבערט האנטער האט עס געזאגט מיט א פאאר וואכען צוריק אין דעם „מילוואקי לידער". און וואס זאלען מיר זיך נארען? הגם די סאציאליסטישע פארטיי אין אמעריקא בעשטעהט בשום אופן ניט אויסשליסליך פון ארבייטער, איז זי אבער זעהר ארעם אין געביידעטע לייט, וואס זאלען זיין גוט בעקאנאמישע און פאליטישע פראגען פון לאנד. כל זמן די סאציאליסטישע פארטיי איז געווען ניט מעהר ווי א פראפאגאנדע פארטיי, האט דאס איהר וועניג געשאדט. אז איהר האלט א קאמפעין־רעדע אויף א קאר־נער, קענט איהר זיך אויסקלייבען אייער אייגענע טהעמא. וואס ארט אייך, למשל, די פראגע וועגען דירעקטע פרייסערים? זאלען זיך די פאליטישענס ארומרייסען וועגען דעם, איהר וועט גענבען דעם וואוטער צו פערשטעהן, וואס מען וועט טהאן אין דער סאציאליסטישער גע־זעלשאפט מיט אזוינע יונגען, וואס וויללען ניט ארבייטען (איך האב עס אליין געהערט אויף א קאמפעין־מיטינג), אבער וועז איהר שיקט א מאן אלס אייער פערטרעטער אין די לעדזשיס־לייטשור, און עס ליגט פאר א ביל וועגען די־רעקטע פרייסערס, אדער וועגען דעם „קורצען באלאט", אדער וועגען די רעגירונג דורך א „קאמישאן", וועט אייער פערטרעטער מוזען שטימען ענטוועדער דאפיר, אדער דאגעגען. די סאציאליסטישע פארטיי איז שוין איצטער א פאליטישע מאכט, וואס מען רעכענט זיך מיט איהר, און דער עולם וועט איהר שטעלען פא־דערונגען.

די הויפט־פראגע, וואס איז איצטער אויף דער טאגעס־אדרנונג פון דעם אמעריקאנער פא־ליטישען לעבען, איז די דעמאקראטיזירונג פון דעם פאליטישען סיסטעם. עס איז ניט גענוג, אז יעדער מאן, אדער אפילו אויף יעדע פרוי, זאלען האבען א וואוט, כדי דער שטאאט זאל זיין ווירקליך העמאקראטיש. וועז איהר קומט צום שטימקאסטען און געפינט א פארטיגע ליס־טע פון קאנדידאטען, קענט איהר נאר אויסקליי־בען איינעם פון זיי, צו איהר זייט מיט זיי צו־פריעדען, צו ניט, צו זיי דריקען אוים אייערע שטרעבונגען, צו ניט. דאס הייסט, אז גיט איהר, דער וואוטער, קלייבט אייגענטליך אוים די פאלקס־פערטרעטער פאר די פערשיעדענע עמ־טער, נאר יענע, וואס קלייבען אוים פאר אייך

די קאנדידאטן. וועל־זשע טהוט דאס? די פארטיי־ארגאניזאציאנן, דאס הייסט, א קליי־נע מינאריטעט, וואס קיינער האט זיי ניט בע־פאלמעכטיגט, קיינער האט זיי ניט אויסגעקליע־בען, זיי האבען זיך אליין אויסגעקליעבען. וואס איז די טענה פון די פארטיי־ארגאניזאציאנען? זיי זאגען, לאז יעדערער זיך אנשליסען אן זיין פארטיי און קומען שטימען אין דער פארטיי־פערזאמלונג פאר די קאנדידאטן, וואס גע־הערן איהם בעסער. טהעארעטיש קלינגט דאס זעהר שעהן, אבער אין דער אמעריקאנער פראקטיק האט זיך פון דערפון אויסגעלאזען א בלאזע. ניט יעדער פארטיי־וואוטער האט די צייט, אדער די פעהיגקייטען אבצוגעבען זיך אינגאנצען מיט פאליטיקס. דאס איז געווארען די בעשעפטיגונג פון א ספעציעלען קלאס מענ־שען — פאליטישענס. זיי זיינען צווישען זיך פערבונדען, זיי גרייטען אלצדינג צו אין פאר־אויס, זיי רעדען זיך צונויף אין פראוים, וואס עס זאל פעהאנדעלט ווערען אויף די פארטיי־מיטינגס, וואספערע פארשלאגע ס'זאלען אריין־געבראכט ווערען, ווער זאלען זיין די מיט־גליעדער פון פערשיעדענע קאמיטעס, וועמען מען זאל אויפשטעלען פאר קאנדידאטען און דער גלייבען. זיי קומען צו דעם ביזנעס־מיטינג פון דער פארטיי ארגאניזירט. דער מעמבער, וואס בעלאנגט ניט צו יענער גרופע פראפעסיא־נעלע פאליטישענס שטעהט איינציג און אליין. ער קען ענטוועדער זאגען באם אויף אלצדינג, וואס עס ווערט פארגעשלאגען, אדער אויב עס געלינגט איהם צו קריעגען דאס ווארט, קען ער „קיקען"; וועז גאט איז איהם מצליח, וועט ער קריעגען א פאאר אונטערשטיצער. אבער אן אונ־ארגאניזירטע אפאזיציאן געגען אן ארגאניזיר־טע גרופע (אפילו א מינאריטעט) איז אבסאלוט מאכטלאז. און דעריבער, וועז דער קיקער איז ניט קיין פראפעסיאנעלער פאליטישען, אדער פילט אין זיך ניט די קראפט צו ארגאניזירען אן אייגענע קליקע, צו בעקעמפפען די הערשענדע פארטיי־קליקע, דאן געפינט ער באלד אוים, אז עס איז נאר איבריג זיין טרחה, וואס ער וועט נעהן צום ביזנעס־מיטינג פון זיין פארטיי.

אין דער סאציאליסטישער פארטיי פיהרט זיך אויך פונקט אזוי. דער אונטערשיעד איז נאר, וואס עס פעהלט ביי איהר אפילו דער דע־מאקראטישער אויסרייד, אז יעדערער מעג זאגען א דעה אין דער פארטיי, וועז ער פערשרייבט זיך פאר א מעמבער, וואהרום אין די אלטע פאר־טיין קען טאקע יעדערער וועהלען א מעמבער, וועז ער וויל נאר, אבער אין דער סאציאליסטי־שער פארטיי דארפט איהר ארויסגעבען א „פאד־פיסקע", אז איהר זייט „סאגלאסנע" מיט דער טאקטיק פון דער פארטיי, אנדערש וועהרט איהר ניט ארייננעהמען. היינט די טאקטיק פון די סאציאליסטישע פארטייען פון דער וועלט איז ניט געגעבען געוואהרען פון בארג סיני מדור לדור ולעולם ועד, אומעטום האט זיך די טאקטיק גע־ביטען מיט דער צייט. נאר דא אין אמעריקא האט מען געמאכט דעם קאנסעקווענטזומ פאר א גרונד־שטיין פון דער סאציאליסטישער פאר־טיי: א מענש, וואס וויל איבערבייטען די טאק־טיק פון דער פארטיי, וועהרט פשוט ניט אריין־געלאזען. איך וויל דא ניט דיספוטירען, צו עס איז רעכט, צו עס איז אונרעכט. איך וויל נאר פעסטשטעלען דעם פאקט, אז א מענש, וואס קען בעלאנגען צו דער סאציאליסטישער פארטיי אין דייטשלאנד, וועז ער איז, למשל, א רעווי־זיאניסט (ימח שמו וזכרו), קען דא. אין אמע־ריקא, ניט אנגענומען וועהרען אין דער סאציא־ליסטישער פארטיי. היינט, אויב ער וויל פארט וואוטען פאר א סאציאליסטישען קאנדידאט, דאן קען ער קיין דעה ניט זאגען, וועהר עס זאל זיין דער קאנדידאט.

דערפון קענט איהר זעהען בעשיינפערלאך, אז די היינטיגע פאליטישע סיסטעם אין אמעריקא איז נאך אייגענטליך ניט קיין ריכ־טיגע דעמאקראטיע, עס איז ניט מעהר ווי אן אליגארכיע פון פראפעסיאנעלע פאליטישענס. דאס פאלק האט נאר די בירהה אויסצוקלייבען צווישען די קאנקורירענדע גרופען פון די פאלי־טישענס. די היינטיגע אינסורגענטישע בעווע־גונג אין דער רעפובליקאנער פארטיי איז א רע־וואלטע געגען אט די דאזיגע אליגארכיע פון פארטיי־מאשינען. זי זוכט איינצופיהרען אן אמת'ע דעמאקראטיע, אין וועלכער די וואוטערס אליין זאלען האבען די גאנצע דעה אין דער פארטיי, פאר וועלכע זיי שטימען, ניט די מא־שין־פאליטישענס. זיי האלטען ניט פון קיין פארטיי־קאנווענשאנס, וואהרום יעדע פארטיי־קאנווענשאן האט נאר דעם איינציגען צווועק, צו פערווירקליכען די פאליטישע אינטריגען, וואס ווערען געפיהרט הינטער די קוליסען, כדי דער עולם־גולם זאל מיינען, אז אלץ ווערט געטהאן כלומרשט מיט דער צושטימונג פון דער פארטיי.

אנשטאט רער קאנוועגשאן האבען זיי איינגע־ פיהרט „דירעקטע פרייסערים", דאס הייסט, די וואהל פון אלע פארטיי־בעאמטע און די נאמי־ נישאנס פון פארטיי־קאנדידאטען דירעקט דורך די וואוטערס, ניט דורך די מעמבערס פון ערגעץ א פארטיי־ארגאניזאציאן. און די בעווענונג פאר א דעמאקראטיזירונג פון דער פארטיי־סיסטעם וואקסט אין דער בריים און אין דער טיפֿ. איין סטייט נאך דעם אנדערען נעהמען אן דעם נייעם פלאן, און איצטער האבען שוין עטליכע סטייטס אנגענומען דעם זעלביגען פלאן פאר די נאמיניישאנס פאר פרעזידענט.

נאטירליך, די רענעלע פאליטישענס פון אלע פארטייען זיינען דאגעגען, ווייל זיי האבען מורא, אז זיי וועלען בלייבען אהן א קנעלונג. אין ארגאן זיינען ביידע פארטיי־מאשינען צו־ בראכען געווארען דורך דעם פלאן, צוזאמען מיט רער אינציאטיווע און דעם רעפערענדום. אין אנדערע סטייטס אין דער וועסט איז דורך רער סיסטעם דער רעאקציאנערער פליגעל פון די רע־ פובליקאנער פאליטישענס פארדרענגט געווארען פון דעם פראגרעסיוועז פליגעל.

ביי דער לעצטער זיצונג פון דער ניישאנאל קאמיטע פון דער רעפובליקאנער פארטי אין דעצעמבער, האבען טאפט'ס פרייונד בעשלאסען, ניט צוצולאזען ביי דער קומענדער קאנוועגשאן די דעלעגאטען, וואס וועלען אויסגעקליבען וו־ רען ביי די דירעקטע פרייסערים אין יענע סטייטס, וואו זיי זיינען איינגעפיהרט געווארען דורך דעם געזעץ: פאר דעלעגאטען וועלען אנערקענט ווערען נאר יענע, וואס וועלען אוים־ געקליבען ווערען ביי די פארטיי־קאנוועגשאנס. דער גרונד פון דעם בעשלוס איז גאנץ קלאהר: די פאליטישענס ווייסען, אז זיי קענען בעל־ הבית'עווען איבער די קאנוועגשאנס, אבער זיי זיינן נאר ניט זיכער, אז די רעפובליקאנער וואו־ טערס, ווען מען וועט ביי זיי פרעגען א דעה, וע־ לען אויפשטעלען טאפט'ען פאר זייער קאנדי־ דאט. געגען דעם בעשלוס האבען פראטעסטירט די מעמבערס פון דער רעפובליקאנער גיישאנאל קאמיטע, וואס קומען פון יענע סטייטס, וואו רער פראגרעסיווער פליגעל איז אין דער מאי־ ריטעט אין דער פארטיי־ארגאניזאציאן. זיי זא־ גען, אז טאפט'ס שטעלונג אין דער אנגעלעגענ־ הייט וועט פערדאמט ווערען פון זייערע וואו־ טערס.

איהר וועט מיך פרעגען, וואס האב איך זיך צורעדט וועגען דעם אין אן ארטיקעל וועגען דער סאציאליסטישער פארטיי: וואס האט עס צו טהאן מיט דעם סכסוך צווישען די רעפוב־ ליקאנער? איז דער תירוץ, פערשטעהט איהר מיך, אז דער זעלבער סכסוך עקזיסטירט שוין הינט אין דער סאציאליסטישער פארטיי, און ווי באלד זי וועט ווערען איינע פון די גרויסע פארטייען, מיט אייגענע פערטרעטער אין קאנ־ גרעס, אין די געזעצגעבענדע קערפערשאפטען פון די סטייטס, אין דער שטאדט־פערוואלטונג, וועט זי קומען פנים אל פנים מיט דעם געזעץ מכח די דירעקטע פרייסערים. ערשטענס, צווינגט דער געזעץ יעדע פארטיי זאל אפהאל־ טען אזעלכע פרייסערים, אזו צווייטענס, ווע־ לען די הונדערטער טויזענדער נייע סאציאליס־ טישע וואוטערס פישוט פערלאנגען עס אלס זייער רעכט.

וואס־זשע איז די שטעלונג פון דער סא־ ציאליסטישער פארטיי צו דער פראגע? פונקט די זעלביגע ווי די שטעלונג פון טאפט'ן וחברותו. דאס איז אפיציעל בעשטעטיגט געווארען מיט עטליכע וואכען צוריק אין דעם „רעפערענדום די". עס איז זעהר כאראקטעריסטיש, אז די גרויסע מאיאריטעט פון דער סאציאליסטישער פארטיי איז ניט בעקאנט אין דער אנגעלעגענ־ הייט, וואס איז איינע פון די וויכטיגע פאסי־ רונגען אין דער געשיכטע פון דער סאציאליס־ טישער בעווענונג אין אמעריקא. א ראיה איז, וואס אין דעם רעפערענדום האבען געשטימט אינגאנצען אן ערך ניינצעהן טויזענד מעמבערס. די געשיכטע ציהט זיך שוין כמעט צוויי יאהר, אבער די פארטיי־פרעסע האט וועגען איהר גע־ שוויגען ביז מיט עטליכע וואכען צוריק, וועו די פראגע האט באלד געראדפט אפגעשטימט וע־ רען.

עס האט זיך נעמליך געהאנדעלט וועגען דער שטאדט סט.־לואים. לעצטען נאוועמבער, וו איהר וויסט, האט די סאציאליסטישע פאר־ טיי געקראגען זעכצעהן טויזענד וואוטס ביי דער שטאדט־וואהל געגען נייגצעהן טויזענד פון דער רעפובליקאנער פארטיי, און איז געווארען די צוויטע פארטיי אין שטאדט; די דעמאקראטען האבען געקראגען וויגצייגער וואוטס איידער די סאציאליסטישע קאנדידאטען. סענט לואים איז א שטאדט מיט מעהר וויי א האלבען מיליאן איינוואהנער, און דער סאציאליסטישער פארטיי האט געפעהלט סך־הכל צוויי טויזענד וואוטס צו

קריעגען די פאליטישע מאכט אין דער שטאדט. דאס איז א גרויסער ערפאלג. לאזט זיך אבער אויס, אז די סאציאליסטען, וואס האבען דעם ערפאלג געהאט, זיינען נאר פסל. זיי זיינען שוין כמעט צוויי יאהר ארויסגעווארפען פון דער פארטיי. וואס איז דער מעהר? די עבדה זייערע בעשטעהט אין דעם, וואס ביי דער עלעקשאן אין ספרינג 1909 האבען זיי־געמאכט פיוזשאן אי מיט די רעפובליקאנער אי מיט די דעמאקראטען צו דערזעלבער צייט; צוויי קאנדידאטען פון די אלטע פארטייען זיינען ערשיענען אויף דעם סאציאליסטישען פארטיי־טיקעט און איין סאציאליסטישער קאנדידאט איז געלאפען אויף צו גלייכער צייט אויף דעם „בייפארט'זאן" טיקעט. ס'איז אפנים דאס דאס גרויסע פיוזשאן פון פערשיעדענע עלעמענטען פון ביידע אלטע פארטייען, און זיי האבען אויף געגעבען א פלאץ אויף זייער טיקעט איין קאנדידאט פון דער סאציאליסטישער פארטיי. די דאמאלסדיגע פאר־טיי־ארגאניזאציאן לייקענט, אז עס איז גרויסן אן אפמאך, און דאס וואס זיי לייקענען און פערענטפערען זיך, זהט ניט אוים שהן. ניט דאס איז אבער דער עיקר. דער סאציאליסטישער קאנדידאט, דר. סיימאן, איז עלעקטעד גרויסן אויף דעם פיוזשאן טיקעט פאר א מעמבער פון דער סקוהל־באארד, דאס איז אן עהרען־אמט, אהן געהאלט. גרויסע לייך, האט באלד נאכדעם די סטייט־קאמיטע פון מיזורי געשטעלט דעם סענט לואים לאקאל אונטער אן אנקלאגע, און ווי עס פיהרט זיך, איז דער גאנצער לאקאל סענט לואים ארויסגעווארפען גרויסן פון דער פארטיי. דערנאך איז פון דער סטייט קאמיטע גענרינדעט גרויסן א נייער לאקאל פון כשר'ע נשמות. דאס הויבט זיך אן א מאכערייקע. דער לאקאל סט. לואים איז בעשטאנען אין יענער צייט פון פיער הונדערט מעמבערס. אלע אנדערע לאקאלס אין מיזורי צוזאמען האבען ניט גרויסע קיין העלפט פון דער צאהל. אבער ווען די פראגע איז פארגעקומען פאר א רעפערענדום פון דער פארטיי, האט מען די וואוטס פון די אנגעקלאגטע ניט געצעהלט, און אויף דעם אופן זיינען זיי אויסגעשלאסען גרויסן מיט א „מאיאריטעט".

אבער אין מיזורי איז פארען א לאא, אז די קאנדידאטען פון יעדער פארטיי ווערען נאמינירט דורך דירעקטע פרייימערים פון די וואוטערס גופא, ניט פון די מעמבערס פון דער פארטיי־ארגאניזאציאן. די פערוואלטונג פון דער פאליטישער קאמיטע, וואס ווערט אנערקענט ביי די עלעקשאנס, מוז אויך אויסגעקליבען ווערען ביי דירעקטע פרייימערים. אויך דעם אופן האבען די וואוטערס פון סט.־לואים זיך אויסגעשפראכען פאר די גע'פסל'טע סאציאליס־טען און געגען די כשר'ע פארטיי־ארגאניזא־ציאן.

הוין, בראנדט און די איבריגע אפיקורסים, שטיצענדיג זיך אויף די וואוטערס, האבען בע־הויפטעט, ווי בעפאר, אז זיי זיינען די סאציא־ליסטישע פארטיי, בעת די רעגעלע פארטיי־אר־גאניזאציאן האט געשריען, אז זי איז די סאמע עכטע פארטיי. די זעכצהן טוויזענד וואוטס זיינען אפגעגעבען גרויסן פאר די „פערר־טער" געגען דעם פראטעסט פון די כשר'ע גענג־סטן. דער גרויסן איז אבער גרויסן אויף דער זייט פון די „פעררעטהער".

דער שטרייט איז סוף כל סוף איבערגע־גאנגען גרויסן אויף א רעפערענדום פון דער גאנצער פארטיי. נאר דעמאלט איז ווען דעם עטוואס ערשיענען אין דער פארטיי־פרעסע. די געגנערס פון לאקאל סט. לואים האבען גע־טהאן, אז אוכטעטום וואו דער גרויסן פערלאנגט דירעקטע פרייימערים איז ביז אהער דער מנהג גרויסן אין דער סאציאליסטישער פארטיי אויף פריהער אפגוהאלטען א פארטיי־קאנוונשן און נאמינירען די קאנדידאטען, און דערנאך זיי־נען שוין די פארטיי־וואוטערס מחויב גרויסן צו שטימען ביי די פרייימערים נאר פאר יענע קאנ־דידאטען, וואס זיינען אויסגעקליבען גרויסן ביי דער פארטיי־קאנוונשן. אלזא, די פארטיי־ארגאניזאציאן האלט ניט פון די דירעקטע פריי־מערים און האט געהאנדעלט פונקט אזוי ווי טאפט'ס ארגאניזאציאן. וואלינג איז ארויס אין דעם „ניו־יארק קאלל" מיט א פרינציפיעלער פערטהיידיגונג פון דער טאקטיק. ער זאגט, אז אונטער דעם היינטיגען גרויסן קענען די קאפי־טאליסטישע פארטייען שיקען זייערע שלוחים זיי זאלען וואוטען אין די סאציאליסטישע פריי־מערים און אויסקלייבען קאנדידאטען פאר די סאציאליסטישע פארטיי. זאל די סאציאליסטי־שע פארטיי ערלויבען די קאפיטאליסטען איהר צו דיקטירען איהרע קאנדידאטען?

לאמיר, ערשטענס, בעטראכטען די פאק־טען. עס איז אמת, אז אין די גרויסזעצן וועגען די דירעקטע פרייימערים זיינען פארען חסרונות.

וואס דארפען פערבעסערט ווערען. די פראקטיקע האט אבער בעוויזען, אז די סכנה איז נאר אן איינגערעטע: אונטער דער סיסטעם פון דיר־עקטע פרײימעריעס ווערען אויפגעשטעלט אלס קאנדידאטען אויף דעם סאציאליסטישען טיקעט דאס רוב בעקאנטע מעמבערס פון דער סאציא־ליסטישע פארטיי. הערימאן אין לאס־אנדזשע־לאס איז נאמינירט געוואָרען אונטער דער סיס־טעם פון דירעקטע פרײימעריס, די אכט סא־ציאליסטישע מיאָרס אין אהייא זיינען אויך נאמינירט געוואָרען אונטער דער זעלביגער סיס־טעם. נאר דארטען, וואו די סאציאליסטישע פארטיי־מאשין האט ניט די צושטימונג פון די סאציאליסטישע וואוטערס, ווי די מעשה איז געווען אין סענט לואים, נאר דארטען וועלען די דירעקטע פרײימעריס אויספאלען געגען די פארטיי־מאשין. און אויב די סאציאליסטישע בעוועגונג זאל זיך פיהרען נאך די פרינציפען פון א דעמאקראטישער זעלבסט־רעגיערונג, דאן דארף עס טאקע ריכטיג אזוי זיין.

אויף דערויף ענטפערען די טהעאָרעטיקער פון סאציאליסטישע מאשין־פאליטיק, אז די סאציאליסטישע פארטיי קען ניט איבערגעבען די פיהרונג פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג אין די הענד פון דער מאסע, וואס מעג זיך אפילו אינסטינקטיוו סימפאטיזירען מיט דעם סאציאליזמוס אויף אזוי ווייט ווי זי פארשטעהט איהם, אבער איז ניט קלאהר גענוג אין די פרינ־ציפען פון דעם סאציאליזמוס. וועז איהר וועט אנאליזירען דעם ארגומענט, קומט ער צוריק אויף דעם סענסימאניסטישען פרינציפ, אז די געזעלשאפט דארף רעגיערט ווערען פון פילא־זאפען. דאס מעג זיך זיין סאציאליזמוס, אבער דאס איז זיכער ניט סאציאל־דעמאקראטיזמוס. עס איז אן אריסטאקראטישער סאציאליזמוס.

אין דעם דאזיגען ארגומענט ווערען צוזא־מענגעמישט צוויי פערשיידענע זאכען: די אל־געמיינע סאציאליסטישע אגיטאציאן און די פאליטישע טהעטיגקייט פון די סאציאליסטען. וועז עס גרינדעט זיך, למשל, א אידישע אגי־טאציאנס־ביורא, דאן איז גאנץ נאטירליך, אז די גרינדער פון דער ביורא זאלען אויך אויס־קלייבען זייערע חברים און די מעמבערס זאלען איינציג און אליין בעשטימען, וועמען זיי ווילען אריינענעהמען, און ווען ניט. וועז זיי לאדען איין א רעדנער, איז ניט מעהר ווי יושר, אז זיי זאלען אליין מעגען בעשטימען וועמען זיי זאלען אריבערבריינגען און איבער וואס פאר א טהע־מא ער זאל רעידען. אויב עס געפעהלט אייך ניט דער לעקטשורער אדער די טעמא, דאן זייט איהר איהם ניט מהויב צו קומען הערען. ווילט איהר האבען אן אנדער לעקטשורער, דאן קלייבט זיך צוזאמען מיט עטליכע פון אייערע פרײנד, דינגט אן אנדער האלל אין דעמזעלבען בילדינג און בריינגט אריבער א רעדנער, וואס געפעלט אייך בעסער. דאס איז, פארשטעהט איהר, א פרײי־ווילליגע זאך, אין פאליטיקס אבער קען יע־דער אייניער ניט מאכען פאר זיך שבת. אין סקענעקטעדי קען מען ניט אויסקלייבען צוויי סאציאליסטישע מיאָרס, אין דעם פינפטען דיסטריקט אין מילוואקי קען מען ניט אויסקליי־בען צוויי סאציאליסטישע קאנגרעסליט. וועז איך בין א סאציאליסטישער וואוטער אין איינעם פון יענע ערטער, איז פאר מיר נאר ניט אלץ איינס, ווער עס וועט מיך רעפרעזענטירען: צו א מענש מיט בילדינג, מיט טאקט, צו א פוסטער שרייער, א דעמאגאג, וואס איז אויפ־געהאדעוועט געוואָרען אויף דער „לעער פרעסע. וועז מיין פערטרעטער בריינגט אריין א ביל אין קאנגרעס, בין איך פראיינטערעסירט, אז דער ביל זאל זיין געשריעבען פון א קענער פון דעם געגענשטאנד, וועגען וועלכען עס האנדעלט זיך, און אז ביי דער דעבאטע וועגען דעם ביל זאל מיין פערטרעטער וויסען וואס ער רעדט. ווי אזוי־זשע קען מען פון מיר פערלאנגען, אז איך זאל וואוטען בלינדערהייט פאר א קאנדידאט, וואס א חברה אונבעקאנטע לייט האבען פאר מיר אויסגעקליבען?

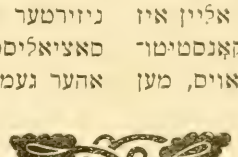
כל זמן די קאנדידאטען פון דער סאציא־ליסטישער פארטיי האבען ניט געהאט קיין שום אויסזיכט עלעקטעד צו ווערען, איז רעכט געווען אויפצושטעלען פאר א קאנדידאט א פלאקען און אויפהענגען אויף איהם די רויטע פאהן. וואס פאר א בעטרעף האט דאָ דער נא־מען? מען וויל דאך אפגעבען א וואוט פאר דער פארטיי, ניט פאר דעם צו פאר יענעם גענאסע. עס איז אזוי ווי ביי די וואהלען פאר פרעזי־דענט: ווער אינטערעסירט זיך מיט די נעמען פון די עלעקטאָרס? זיי זיינען ניט מעהר ווי שטרויענע לייט, וואס האבען קיין שום דעה ניט.

די צייט אבער איז שוין, גאט צו דאנקען, פארביי. די סאציאליסטישע פארטיי איז געווא־רען א פאליטישע מאכט, א קלייניע מאכט,

אבער פּאַרט א מאַכט, און גלאַט אזוי אוועקשיענקען די מאַכט צו א קאָמפּאַניע פון „גוטע מענשען, אבער שלעכטע מו־זיקאַנטען", וועט איהר די מאַסע סאציאַליס־טישע וואוטערס ניט קענען איינרעדען. עס איז א סימן פון דער צייט, אז אין דעם רעפערענדום וועגען סענט־לואים האָבען מעהר ווי זיבצען טויזענד מעמבערס פון דער פּארטיי געשטימט פאר דעם ארויסגעטרייבענעם לאַקאַל גענען אין גאנצען עלף טויזענד, דער אונטערשיעד איז ניט אזוי גרויס, בפרט ווען מען בעטראַכט, אז אבציג טויזענד האָבען ניט געוואוסט וואו זיי האַלטען. מיט עט־ליכע יאָהר צוריק וואָלט די אָנקלאָגע וועגען פיו־זשאָן געווען גענוג, יעדער טרייער גענאַסע זאָל די בעלי־עברות פּארווארפען מיט שטיינער. היינט אבער ווילען הפנים די נייע גענאַסען זיין קלאָר אין די פּאקטען אויידער זיי שלויידערן ארויס א לאקאל. דער וואָרט פיוזשאָן אַיין איז שוין ניט קיין סטראַשידלע. און די קאָנסטיטו־שאָן פון דער פּארטיי? עס ווייסט אויס, מען איז גאר ניט אזוי פערקאכט וועגען דער קאָנ־סטיטושאָן, ווי אין די אמאַליגע יאָהרען.

די צייט איז ניט ווייט, וועו די סאציאַליס־טישע וואוטערס וועלען אומעטום פערלאנגען א דעה אין דער פּארטיי־פערוואַלטונג, און אין פּארטיי־נאָמיניישאָנס.

דער ביישפּיעל פון סט. לואים ווייזט, אז דער סאציאַליסטישער וואוט קען גאנץ גוט וואקסען דארטען, וואו די פּארטיי וועדט רעגי־ערט פון די וואוטערס אליין, וואו קיין סאציא־ליסטישע אינקווייזיציע (?—רעד.) קען ביי איהם ניט אוועקנעהמען זיין רעכט צו זאגען א דעה אין דער פּאליטישער טהעטיגקייט פון דער סא־ציאליסטישער פּארטיי, דערפאר וואס ער גלויבט אין פיוזשאָן, אדער וואס ער קריטיקירט די פּארטיי, אדער נאָך אזעלכע עברות. וואס איז מעגליך געווען אין סט. לואים, איז מעגליך או־מעטום. עס עפענט זיך א פעלד אין דער ארגא־ניזירטער סאציאַליסטישער בעוועגונג פאר די סאציאַליסטישע אינטערעסטען, וואס האָבען ביז אהער געמוזט שטעהן אן א זייט.

א. ש. זאקס.

בירגערליכע דעמאָקרטיע און סאָציאַל-דעמאקראַטיע.

(אן ענטפער צו מורה נבוכים)

מורה נבוכים פערשטעהט גאנץ גוט, אז מיט זיין ארטיקעל איז עפעס ניט אין גאנצען יום־טוב'דיג, אז ניט דער טאָן און ניט דער אינ־האַלט קען בעפרידיגען די לעזער פון „די צוקונפט" און בעט דע־ריבער מען זאָל בלויבען ניט איהם, דעם אויטאָר, נור דעם רעדאקטאר, וואס האָט איהם פערבעטען צווישען פרומע לייט.

עס איז אמת, אז מיר האָבען פרייוד מורה נבוכים פארבעטען צו אונז, אבער דאָס איז גע־ווים ניט דעריבער, וויל מיר זיינען געווען אזוי דורשטיג און להוט אויסצוהערען זיינע אלטע דרשות וועגען אונזער פּארטיי. מורה נבוכים, אויב ער וויל, קען געפינען אסך אינטערסאנטע־רע פסוקים צו דרשה'נען און האָט געמעגט אין גאנצען אויסלאזען אונזער פּארטיי־טאקטיק, וואס האָט, טראץ די פריהערדיגע אפטע שווארצע פּראַפּאויסזאגונגען זיינע, דורכגעמאכט א גרויסע ענטוויקלונג און האָט ערָאבערט אזוי פיעל נייע פּאזיציעס. מורה נבוכים האָט זיך אבער ניט איינגעהאלטען און האָט ארויסגע־פּלאצט מיט א „באמבע" דוקא אין דער צייט. וועו מיר זיינען זיך משמח מיט'ן גרויסען זיעג. דאָס איז, אויב איהר ווילט, ניט אזוי טאקטיש פון אונזער פרייוד, דאָס איז אביסעל געמיס־

ברויכט מיט אונזער גאסט־פריינדשאפט... צום גליק אבער זיינען מורה נבוכים'ס „באמ־בעם" ניט אזוי געפערליך פאר אונזער פארטיי און אומזיסט מיינט ער, אז ער קען מיט זיין ארטיקעל פערשטערן אונזער שמחה. מורה נבוכים וווייזט זיך דאָ ארוים פאר א גאנץ שוואכען שיסער און זיין שים־מאטעריאל פאר גאנץ אונשולדיגע פייער־ווערק, וועלכע כאבן, אמת, אָן א רויך... אבער דיעזער רויך איז אזוי אונשעדליך, אזוי אונבעדייטענד, אז ער קען קיינעם ניט — אויסער אפשר מורה נבוכים'ן אליין — פערשטעלן די אויגען צו זעהן דעם ריכטיגען צושטאנד פון אונזער בעוועגונג.

דער היינטיגער פזמון מורה נבוכים'ס, פונקט ווי זיין אלטער „לעפאן", וועלכען ער טרייעט שוין א צייט מיט יאהרען מיט אונז אוינצו'חזר'ן (און מיר, פויערשע קעפ, קענען דאָס ניט בענעהמען!!), בעשטעהט טהיילוויז פון פלפול און סתם חריפות, וועלכע האבען כלל ניט צו טהאן מיט דעם ריינעם אמת.

שוין גלייך אין אנפאנג, אין אריינפאהר פון זיין ארטיקעל, מאכט מורה נבוכים א גרויסען טעות מיט זיינע הנחות, אז דער לעצטער סא־ציאליסטישער זיעג איז געקומען א ו נ א ר ט ע ט פאר די אלטע פארטייען און אזוי ווי די פאפולימטישע בעוועגונג (עליה השלום — רער.) איז אויך די סאציאליסטישע א קליינשטעדטלשע וכו' וכו'.

די סאציאליסטישע בעוועגונג איז ניט בע־שאפען געווארען איבער נאכט. זי איז ב־ א צופעליגע ערשיינונג, א מקרה זאך. זי איז ארוים־געוופען געווארען און געוואקסען צוזאמען מיט דער קאפיטאליסטישער ענטוויקלונג אין אמע־ריקא, פונקט אזוי ווי זי איז געווארען ארויסגעוופען און געוואקסען דורכ'ן קא־פיטאליזמום אין אלע אנדערע לענ־דער. דער זיעג פון אונזער פארטיי האט דעם יעניגען, וועלכער פערשטעהט דעם גאנג פון דער געשיכטע, ניט איבערראשט. צו בעוואונ־דערן איז ניט, וואס דער סאציאליזמום אין אמעריקא האט די לעצטע צייטען אזוי ג י ך זיך פערנאנדערגעוואקסען, נור, פערקעהרט, פאר וואס ער האט אזוי ש פ ע ט אנגעהויבען צו וואקסען, פאר וואס ער האט ביז א י צ ט ניט נעשלאגען קיין טיעפע וואורצלן אין דעם אמע־ריקאנישען קאפיטאליסטישען בארען.

די סאציאליסטישע בעוועגונג איז כלל ניט עהנליך צו דער פאפולימטישער, ווי מורה נבוכים בעהויפטעט. די פאפולים־טישע בעוועגונג האט ניט געהאט קיין פעסטען עקאנאמישען קלאס אונטער זיך, זי איז געווען א בעוועגונג פון די קליינע שטעדט, פון דעם אונטערגעהענדען מי־טעלקלאס, וואס בעשטעהט פון פראלעטארי־זירענדע עלעמענטען און אייגנטהימער, וועלכע נעהמען אָן פערשיעדענע — דאָס וועגדט זיך פון זייער עקאנאמישער לאגע — פאליטישע פיזיאנאמיעס. דארטען, וואו דער מיטעלקלאס בעשטעהט אם מייסטען פון פראלעטאריזירענדע עלעמענטען, זיינען אויך זייער פאליטישע פאדע־רונגען מעהר ראדיקאל און האבען מעהר עהנ־ליכקייט צו די סאציאליסטישע פאדערונגען. דארטען, ווידער, וואו דער מיטעלקלאס בע־שטעהט מעהרער פון די קליינע בעלי הבתים, וועלכע האפען זיך נאך „ארויפצוארבייטען", זיינען אויך די פאדערונגען מעהר קאנסערוואא־טיוו און מעהר ווייט פון די סאציאליסטישע. אין אלגעמיין בעשטעהט דער מיטעלקלאס פון ווידערשפרעכענדע עקאנאמישע עלעמענטען און דעריבער איז אויך זיין פאליטישער אויסזעהן פול מיט סתירות, ניט שטענדיג און ניט פעסט. עס טראגט תמיד אן איבערגעהענדען כאראק־טער. דער פאפולימטישער זיעג מיט 20 יאהר צוריק איז דאריבער אויך געווען ניט מעהר ווי א מאמענטאלע, איבערגעהענדע ערשיינונג. ער איז אויסגעוואקסען איבער נאכט און איז דערי־בער ניט געווען און ניט געקענט זיין אויף לאנגע יאהרען.

גאנץ אנדערש די סאציאליסטישע בעווע־גונג. דער סאציאליזמום האט אונטער זיך א פעסטען עקאנאמישען פונדאמענט. ער וואקסט צוזאמען מיט'ן ארבייטער קלאס און איז א רע־זולטאט פון דער קאפיטאליסטישער ענטוויק־לונג. דער ארבייטער קלאס בעשטעהט פון שטענדיגע, פעסטע עקאנאמישע עלעמענטען, ער איז ניט א מיש־מאש, ווי דער מיטעל קלאס, און דעריבער מוזען זיינע פאליטישע פאדערונגען, וועלכע דריקען זיך אוים אין דער סאציאליסטי־שער בעוועגונג, אויך זיין שטענדיגע, פעסטע. דער סאציאליזמום אין אמעריקא איז דעריבער א וואקסענדער פראצעס, וואס פליסט ארוים פון דער נויטוועגדיגקייט און איז בכלל ניט אן אי־בערגאנגיגע ערשיינונג, ווי די פאפולימטישע בעוועגונג.

עס איז אויך ניט ריכטיג, אז אונזער בע־ווענונג איז אם מיסטען שטאַרק אין די קלייגע שטעדטלעך פון דער וועסט. אונזערע גרויסע זיינען האָבען מיר אָבגעהאלטען אין דער גרויס קאפיטאליסטישער פּענסילוועניא, וואו די „סא־ציאליסטישע פּעסט" האט פערכאפט 45 סאציא־ליסטישע געמיינדען (מעהר ווי אין אהייא און ווייסקאנסין*). די ערבעהרטע סקענעקטעדי איז אויך א גרויסער אינדוסטריעלער צענטער, וואו בעשטעהט מיסטענס פון ארבייטער.

ניט וועניגער פאלש, ווי די הנחות, אויף וועלבע מורה נבוכים בויט זיין „טיעפזיניגען לעסאן", איז דער לעסאן גופא. אין וואם בע־שטעהט דער לעסאן, וואם מורה נבוכים טרייט שוין א צייט מיט יאָהרען מיט אונז איינצו־הזר'ן?

מורה נבוכים'ס לעסאן לויטעט: היות, די סאציאליסטישע פּארטיי איז א פארשריטליכע פּארטיי, א פּארטיי ווי די פּאפוליסטישע, כדומה למשל, טאָ זאלט איהר, פּארטאצעס, גראָבע קעפּ, פּארטיי־מענשען — מיט ווענען איך קען פאר קיין פאל ניט איינהזר'ן — ווייסען זיין, אז אין אמעריקא איינטער דעם היעגען פּאליטישען סיסטעם איז פאר א פארשריטליכע בעווענונג נאר ניט אזוי וויכטיג צו האָבען א פּארטיי־מא־שין, וואם זאל פון יאָהר צו יאָהר אנשטעלען קאנדידאטען, אנהאלטען קאמפיינס, ווי עס פיהרט זיך ביי גרויסע פּארטייען. „גראָבע קעפּ! זייט ווייסען, אז אום צו בעקומען א גרויסען סא־ציאליסטישען וואוט, דארפט איהר ניט האָבען קיין פּארטיי. א גרויסען וואוט קענט איהר בע־קומען אהן א פּארטיי־מאשין, ווען איהר ווענט נאָר אין דעם גינסטיגען פּאליטישען מאמענט שאפען אן ארגאניזאציאן פאר דער געלעגענהייט" — אט דאָם איז דער קורצער זינן פון זיין לאנ־גען רעדען. בקיצור הייסט עס אזוי: די סאציא־ליסטישע פּארטיי איז דאָך עהנליך צו אן אנדער פּארשריטליכער פּארטיי, און די אנדערע פאר־שריטליכע פּארטייען האָבען דאָך דעם צוועק צו קענטשען וואוטס, און אום צו קענטשען וואוטס איז דאָך נאָר נויטיג אין א גינסטיגען מאָמענט צו שאפען אן ארגאניזאציאן פאר דיעזע געלע־גענהייט — היינט בלייבט דאָך די קשיה: צו וואס דארף מען האָבען א פּארטיי־מאשין? דאָס איז די זעלבע קשיה פון חסידישען רבי'ן, אז דער פּסוק „כי תצא למלחמה ולקחת בשביה אשה יפת תואר וחשקת בה ולקחת לה לאשה" איז איבריג. כי תצא למלחמה — פרענט דער רבי — צו וואס געהט מען אין מלחמה? עס איז דאָך א דבר ידוע לכל, אז דאָס טהוט מען אום צו נעהמען וועמען עס איז אין געפאנגענשאפט, און אויב יא נעהמען אין געפאנגענשאפט, טאָ וועמען, א מיאוסקייט? מסתמא א יפת תואר, און אז מען האָט אין געפענגענשאפט א יפת תואר, איז זעלבסטפערשטענדליך, אז עס וועט גלוסטען איהר צו נעהמען פאר א אשה — טאָ איז דאָך, ממילא, דער גאנצער פּסוק איבריג?.....

אבער, פרוינד מורה נבוכים, צו ווייסט איהר דען ניט, אז אויסער דעם, וואס אונזער פּארטיי איז לחלוטין ניט עהנליך צו אן אנדער פארטשריטליכע פּארטיי, ניט מיט איהר אינ־האלט און ניט מיט איהר פארם, זיינען אויך איהרע צוועקען אנדערע? צו ווייסט איהרע דען ניט, אז אונזער פּארטיי־טהעטיגקייט בעשטעהט ניט אין דעם, אום צו פאנגען וואס מעהר וואוטס? צו איז אייך דען אונבעוואוסט, אז מיר אליין טרעטען שארף ארוים קעגען די יעניגע עלעמענטען, וועלבע בעטראכטען די פּארטיי אלס א מאשין צו פאנגען וואוטס?

אונזער פּארטיי־טהעטיגקייט בעשטעהט אין דעם פערשפרייטען דעם סאציאליסטישען גע־דאנק צווישען די מאסען, אינ'ם ענטוויקלען דעם קלאסענ־בעוואוסטזיין א. ז. וו. א. ז. וו.

„אויב אזוי, טאָ צו וואס דארפט איהר האָבען א פּארטיי־מאשין" — וועט איהר פרע־גען. איז דער תירוץ, אז מיר האָבען טאקי קיין פּארטיי־מאשין ניט. מיר האָבען נאָר מענשען, צו וועמען מיר האָבען צוטרוי, וועלבע טהוען א גע־וויסע ארבייט פאר אונז.

און דאָ קומען מיר צום הויפּט־פונקט — צום תוך פון מורה נבוכים'ס תורה, אז אונזער פּארטיי דארף וועהרען מעהר דעמאקראטיש און אייגפיהרען דירעקטע פּרייימערים, ווי עס פערלאנגען די אינסורגענטען, ד. ה. די קאנדי־דאטען אויף אונזער סאציאליסטישען טיקעט, דארפען נאָמינירט ווערען ניט פון די פּארטיי־ארגאניזאציאנען, נור פון די, וועלבע וואוטען דעם סאציאליסטישען טיקעט.

מורה נבוכים פערגלייכט אוזנער פּארטיי

*) זעה דאָס ארטיקעל „אונזער זיעג און אונזערע זיעגער" אין פאריגען נומער „צו־קונפט".

צו די אנדערע קאפיטאליסטישע פארטייען און אונזער פארטי פארשטאנד (נישט אנאל עקזעק.) — צו דער פארטי מאשין פון די קאפיטאליסטישע פארטייען. דאס איז אן אונפערגעבליכער טעות, און מיר וואלדערען זיך שטארק אויף פרייוד מורה נבוכים, וועלכער ווייזט ארוים אין זיינע אנדערע ווערק, אויף אנדערע געביעטען, אזוי פיעל שארפזין און ערודיציאן, זאל דיזעזען טעות מאכען. די קאפיטאליסטישע פארטייען אין אמעריקא האבען נאר דעם צוועק צו פאנגען וואוטס און ממילא האבען זיי צו דיזעזען צוועק א פארטי־מאשין, וועלכע הויבט ערשט אן צו ארבייטען פאר א קאמפיין. די סאציאליסטישע פארטי האט אנדערע הויכע אויפגאבען (צו ווישען וועלכע עם קומט, זעלבסט־פערשטענדליך, אריין אויך די אויפגאבען צו בעקומען מעהר בעוואוסטזיניגע שטימען) און זי דארף קיין פארטי־מאשין, ווי ביי די קאפיטאליסטישע פארטייען, ניט האבען.

די סאציאליסטישע פארטי ענטוויקעלט איהר טהעטיגקייט ניט נאר אין דער קאמפיין־צייט, נאר יעדע וואך אין יאהר, יעדען טאג אין וואך און אום אנצופיהרען דיעזע טהעטיגקייט (פון א גאנצן יאהר, פרייוד מורה נבוכים, און ניט פון קאמפיין־צייט) וועהלען מיר, פארטי מיטגליעדער, אויס אייניגע מענשען, וועלכע האבען מעהר ערפאהרונג און אנדערע מעלות. די ערוועהלטע פון אונז נעשיאנאל עקזעקוטיוו איז פונקט אזוי וועניג עהנליך צו דער פארטי־מאשין פון די קאפיטאליסטישע פאליטישענס, ווי וועניג עהנליך עם איז אונזער סאציאליסטישע פארטי צו די קאפיטאליסטישע פארטייען, אריינגענומען שוין אויך די אינסורגענטישע פארטי פון לאפאלעט. (ענטשולדיגט אונז, פרייוד מורה נבוכים, פאר אזא מין העזה אין גרינגשעצונג צו לאפאלעט'ס פארטי).

די קאפיטאליסטישע פארטייען האבען ניט קיין גרויסע צוקונפטס־אידעאלען, ביי זיי איז דער „היינט" די הויפטזאך, די חיי שעה. דער „היינט" קען ערריייכט ווערען דא אין אמעריקא דורך „וואוטס", און צו דיעזען צוועק ווערען פאר די קאמפיינס גע׳לאזען אין גאנג די פארטי־מאשינס.

אונזער פארטי זארגט זיך ניט נאר פאר׳ן היינט, נאר אויך פאר די צוקונפט, דער היינט איז פאר אונז אויך אזוי פיעל וויכטיג, אויך ווי־פיעל זי שטארקט און פערבעסערט די לאגע פון די ארבייטער, זיי זאלען קענען זיעגרייך ערריייכען גיכער די צוקונפט. אונזער אגיטאציע ווערט געפיהרט א גאנץ יאהר און אונזערע פארשטעהער זיינען ניט „סאמאוואנצעס", ווי ביי די קאפיטאליסטישע פארטייען, נאר פערטרויענס מענער, וועמען מיר אליין ערווועהלען. זיי שטעהען אזוי לאנג אין דער שפיצע פון אונזער בעוועגונג, כל זמן זיי ערפילען די ארבייט, וואס מיר לייגען אויף זיי ארויף, כל זמן זיי דיענען עהרליך און טריי אונזערע, די מעמבערס, אינטערעסען. אין דער מינוט, וועו מיר איבערצייגען זיך, אז זיי ערפילען ניט זייער פפליכט, נעהמען מיר צו פון זיי לייצעם און גיבען איבער אנדערע. די נישאנאל עקזעקוטיוו ארבייט ניט געגען אונזערע אינטערעסען, נאר אין אינקלאנג מיט זיי, אניט וואלטען זיי איבערהויפט ניט קענען זיין אין דער פארטי פערוואלטונג.

די פאדערונג פון די קאפיטאליסטישע אינסורגענטען, צו האבען פרייומערים, איז בערעכטיגט, ווייל קיין שטענדיגע פארטי־מעמבערס זיינען איבערהויפט ניט פארן אין די קאפיטאליסטישע פארטייען, און דער וואוטער האט קיין פלאץ ניט, וואו ארויסצוזאגען זיין מיינונג איבער די קאנדידאטען, וועלכע זיינען די הויפטזאך, ווייל דארטען שטימט מען אי־בערהויפט ניט פאר פרינציפען, פאר פארטיי־ען, נאר פאר פערזאנען. דער קאנדידאט אויף א קאפיטאליסטישען טיקעט פערלאנגט ניט קיין קלאסען־בעוואוסטע וואוטערס, נאר א וואוטער בכלל, איהם אדט אויף ניט, אויב זיינע וואוטערס זיינען ניט איינשטימיג מיט זיינע פרינציפען, מיט זיין פלאטפארמע, ביי איהם איז וויכטיג נאר צו ווערען עלעקטעט. אויף וואס פאר אן אופן — איז ביי איהם קיין פראגע ניט. ביי אונז זיינען פארן שטענדיגע מעמבערס, שטענדיגע פרינציפען און וועו מיר וועלען זיך צו די וואוטערס, זיי זאלען אונז אונטערשטיצען — מיינען מיר די אונטערשטיצונג פון אונזערע פרינציפען. די קאנדידאטען און פאר זיך שפיעלען ביי אונז א גאנץ קליינע — און אפשר גאר קיין — ראליע ניט, און אונז איז אבסאלוט ניט וויכטיג, וואס דער ניט־בעוואוסטזיניגער וואוטער דענקט וועגען אונזער קאנדידאט: וויכטיג פאר אונז איז, וואס דער שטענדיגער פארטיי־מעמבערס דענקט

וועגען איהם. און דער פּארטיי מעמבער האָט שטענדיג א רעכט ארויסצוזאגען זיין מיינונג אויב דער אדער יענער קאנדידאט זאל אויפגעשטעלט ווערען. די קאפּיטאליסטישע פּארטייען זיך נאָך א וואוטער בכלל, מיר — נאָך א בעוואוסטזיניגען וואוטער. די קאפּיטאליסטישע אינסורגענטען האָבען דעריבער א רעכט צו פּאדערען, אז דער וואוטער זאל זיך פּריהער דיי־רעקט ארויסזאגען, וועלכער קאנדידאט עס זאל איופּגעשטעלט ווערען. די „סאציאליסטישע אינסורגענטען" האָבען אָבער ניט קיין רעכט דאָס צו פּאדערען. ביי אונז איז פּאראן א פּארטיי און די „סאציאליסטישע אינסורגענטען" קענען דאָרטען ארויסזאָגען זייער מיינונג. ביי די קאפּיטאליסטישע פּארטייען איז דער וואוטער דער עיקר און דער פּרינציפּ א תפל, א נעבען זאך. ביי אונז איז פערקעהרט. די קאפּיטאליסטישע פּארטייען מוזען זיך דעריבער בוקען פּאר'ן וואוטער און אנפּרעגען וועלכען קאנדידאט ער ווי׳ל. ביי אונז מוז זיך דער וואוטער בוקען פּאר'ן פּרינציפּ. די קאפּיטאליסטישע פּארטייען ארבייטען פּלאטפּארמע אום צו געפּעהלען דעם וואוטער, ביי אונז איז די פּלאטפּארמע די חויפּטזאך און דער וואוטער מוז זיך אונטערווארפען דער פּלאטפּארמע. מורה נבוכים קוקט אויף אונזער פּארטיי דורך בורזשואזע דעמאקראטישע ספּעקולאנטן. ער בעטראכט די סאציאל־דעמאקראטיע פון דע שטאנדפּונקט פון דער בורזשואזער דעמאקראטיע, אבער ער פערגעסט, אז דיעזע ביידע ריכטונגען זיינען היסעל־ווייט אויסנע פון אנדערע. זיי געהן ארויס פון פערשיעדענע עקטגעגענגעזעצטע שטאנדפּונקטען, וועלכע פיהרען, זעלבסטפערשטענדליך, צו פערשיעדענע רעזולטאטען.

מורה נבוכים, אלס בורזשואזער פּאָרטישרישטליכער דעמאקראט, זאָגט, אז כדי די סאציאליסטישע פּארטיי זאל וואקסען, מוז זי ענטערען אויף די פּאדערונגען פון די וואוטערס, און מיר, סאציאל דעמאקראטען, זאגען, אז די סאציאליסטישע פּארטיי וועט דאן וואקסען, ווען די וואוטערס וועלען פערשטעהן און זיך בעקעהרען צו אונזערע פּאדערונגען. זי איז, אמת, ניט די איינציגע אין פּאליטישען מארקעט, זי איז אבער די איינציגע ארבייטער פּארטיי.

די פּאדערונגען פון די קאפּיטאליסטישע אינסורגענטען זיינען דעמאקראטישער, ווי די איצטיגע מנהגים ביי די קאפּיטאליסטישע פּארטייען, וואו די קאנדידאטען וועלען אויפּגעשטעלט דורך פּראָפעסיאָנעלע פּאליטישענס; די פּאָדערונג פון מורה נבוכים איז ניט נאָר ניט דעמאָקראטישער פון אונזער ביז איצטיגער טאקטיק, נאר אנטי־דעמאקראטיש אויף אזוי וויט, אויף וויפּיעל זי קען פערטושען די ריכטיגע פּרינציפּען, אויף וועלכע אונזער פּארטיי איז אייפּגעבויט געוואָרען.

דירעקטע פּרויימערים ביי פּארטייען, וואו די חויפּטזאך זיינען די וואוטערס, איז אהן צווייפּעל א דעמאקראטישע פּאדערונג; דירעקטע פּרויימערים ביי א פּארטיי, ווי די סאציאליסטישע, וואו די חויפּט זאך זיינען די פּרינציפּען, איז א אנטי־דעמאקראטישע פּאדערונג, ווי׳ל די אמת׳ע סאציאליסטען וועלען ארויסגעשטופּט ווערען. מורה נבוכים אליין הערט ניט אויף צו טענה׳ן, אז דער היינטיגער וואוט איז ניט א ריין סאציאליסטישער, אז ער איז א שטיק שעטנז־געוואַעב מיט ראדיקאלעכץ, אז פּאר אונזערע סאציאליסטישע קאנדידאטען האָבען געשטימט פּיעל און אפשר מיסטענטיימס סתם ראדיקאלען, נו, שטעלט אייך פּאר, אז דיעזע ראדיקאלען טהוען זיך אָן א סאציאליסטישען מאנטל און צווינגען די סאציאליסטישע פּארטי דורך דירעקטע פּרויימערים ארויסצושטעלען אויף קאנדידאטען, וועלכע זיינען צו זיי נאָהענט, ד. ה., ראדיקאלען, וועלכע רופען זיך סאציאליסטען. וואס וואלט דאן געוואָרען מיט אונזער ריינעם פּארטיי־פּרינציפּ? און מיט אונזער ריינע סאציאליסטישע שטימען? און וואס טהוען מיר אין אמת׳ן וועז די קאפּיטאליסטישע פּארטייען טהוען אונז אפּ א שפּיצל אן שיקען זייערע פּאליטישענס, זיי זאלען ביי די פּרויימערים זיך פערשרייבען פּאר סאציאליסטען און ארויפּשטעלען אויפ'ן סאציאליסטישען טיקעט זייער קאנדידאט? מורה נבוכים שטאמעלט דא אביסעל אונטער און מאכט זיך ארוים פון א דירעקטען ענטפער אויף דיעזער פראגע. זיין ארגומענט, אז געוואהנליך וועלען די וואוטערס ארויסשטעלען א בעוואוסטען סאציאליסט, איז גאנץ שוואך און האלט ניט אויס די קלענסטע קריטיק. דען ווי איז דער דין, וועז די קאפּיטאליסטישע פּארטייען וועלען אונטערשיקען זייערע שלוחים און וועלען ניט ארויס־שטעלען א בעוואוסטען סאציאליסט, אדער זיי וועלען ארויסשטעלען אזוינעם, וועלכער איז פּאר

ז׳ יי יא בעוואוסט אלס סאציאליסט, און פאר אונז, פארטיי מעמבערס, ניט? מורה נבוכים איז אזא גרויסער מפונק און קען ניט וואוטען פאר א קאנדידאט, וואס אונזערע פארטיי ארגאניזא־ציאנען (ביי איהם הייסט עס, א חברה אונבע־קאנטע לייט) קלויבען איהם אוים, און אונז ווייל ער צווינגען צו וואוטען פאר א קינדידאט, וואס די קאפיטאליסטישע פאליטישענס וועלען פאר אונז אויסקלייבען! ! וואו איז לאגיק?

און וועז מיר האלטען שוין ביי מורה נבוכים׳ס השערה, אז דער סאציאליסטישער וואוט בעשטעהט פון א סך ראדיקאלען, וויל־לען מיר זיך אבשטעלען אויף נאך אן אויספיהרונג זיינע, וואס האט מיט דעם א ענגען שייכות. מורה נבוכים זינגט איצט ווייטער זיין שטענדי־גען נגון, אז דער וואוקס פון דער סאציאליסטי־שער פארטיי איז צו ערקלעהרען דורך דעם „ראַ־דיקאלען גייסט", וואס שוועבט איצט ארום אין די פעראייניגטע שטאטען. די נייע אויפגעקומענע ראדיקאלען, הייסט עס, זיינען אונצופריעדען מיט די הערשענדע בו־דל פארטייען און גיבען אב זייער וואוט אונזער פארטיי ניט ווייל זי איז סאציאליסטיש, נור ווייל זי איז „ראדיקאל" און ממילא — סטראשעט אונז מורה נבוכים — אויב איהר וועט חס וחלילה זיין הארטנעקיג און ניט טהאן וואס איך הייס אייך, אויב איהר וועט זיין שקצים און ניט אינחזר׳ן מיין לעסאן פון פיוושאן... דאן קענט איהר זיך ריכטען, אז ביי די נעכסטע וואהלען, וועז די רעפובליקא־נער וועלען האבען א פראגרעסיוועז קאנדידאט און וועז די דעמאקראטען א פראגרעסיוועז קאנ־דידאט אלא בריין, כדומה למשל, וועלען די וועהלער פון אייך זיך אבווארפען און וועלען זייערע וואוטס אבגעבען אט יענע פראגרעסיווע קאנדידאטען, - מיט וועמען מיר ווילען זיך ניט מתחתן זיין און מאבען פיוושאן... דיעזען נגון האט פריינד מורה־נבוכים אויך געזונגען מיט צוויי יאהר צוריק נאך דעם, ווי אונזער פארטיי האט בעקומען די שטאדט פערוואלטונג פון מילוואקי. אויך דאן האט אונזער פריינד מורה נבוכים מתרה געווען. אז מיר זאלען זיך ניט אזוי פרעהען, אז דער זיעג איז ניט א סאציאליסטישער, און האט אונז נאך מפורש געזאגט, אז אין קאנגרעס וועלען מיר בערגער׳ן פאר קיין פאל ניט קענען שיקען. מורה נבוכים האט זיך גע׳פלפול׳ט און גע־פלפול׳ט, האט בעוויעזען שוואך אויף וויים מיט בערג ציפערן, אין וועלכע ער איז אהן צווייפעל א גרויסער בריה, אז אין די קאנגרעס־ וואהלען, וועז די איבעריגע פאר־טייען וועלען ארויסשטעלען א פראגרעסיוועז קאנדידאט, וועלען די סאציאליסטען דורכפאלען. וויי מיר וווייסען, האבען מורה נבוכים׳ס חשבונות ניט אויסגעהאלטען. בערגער איז געווארען עלעק־טער דוקא אין זעלבען סטייט, וואו דער פיהרער פון די אינסורגענטען סענאטאר לאפאלעט וואהנט. און מיר האפען, אז אויך איצט וועלען זיינע נביאות ניט מקוים וווערען. און איבער־הויפט איז מורה נבוכים׳ס זיכערקייט, אז טאפט וועט דורכפאלען ביי די וואהלען, כלל ניט קיין זיכערקייט, נור אן השערה, וואס קען מקוים וווערען און קען ניט מקוים וווערען.

מורה נבוכים האט בכלל א טבע צו זאגען נביאות און זיך ארייגלאזען אין טרעפענישען. אבער געווהנליך טרעפט ער מיט׳ן פינגער פונקט אין דער לבנה...

עס איז אמת, אז פיעלע חסידים, די סא־ציאליסטישע אינסורגענטען, וועלען נאר ניט צוויייפלען אין מורה נבוכים׳ס טרעפענישען און וועלען, ווי די טאלנער חסידים, נאך בעוואונדע־רען דעם רבינ׳ס שארפען בליק.... פאר אונז איז דאס אבער ניט מעהר ווי אונבעגרינדעטע נביאות, פון וואס ס׳קען זיך שפעטער אויסלא־זען א בויעדעם...

און איז מורה נבוכים אין אמת׳ן גערעכט מיט זיין בעהויפטונג, אז דער סאציאליסטישער זיעג איז א דאנק די אונצופריעדענע ראדיקאלען, איז זיין פערלאנג צו „דעמאקראטיזירען" די פארטיי דורך פרייוועריעם נאך מעהר לעבערליך. אבער, ווי שוין געזאגט, מורה נבוכים געהט ארוים פונ׳ם בורזשואזען ראדיקאלען שטאנד־פונקט, און מיר, פון סאציאל־דעמאקראטישען שטאנדפונקט. און אלס סאציאל־דעמאקראטען יאגען מיר זיך נאך אזוינע וואוטערס, וועלכע וואוטען פאר אונזערע פרינציפען, פאר אונזער פלאטפארמע, און ניט פאר פערזאנען פון אונ־זערע קאנדידאטען. אונזער פלאטפארמע איז אפען און ארויסגעשטעלט ניט נאר אין דער צייט פון עלעקשאן, נאר א גאנץ יאהר. אלע, וועלכע זיינען מיט איהר מסכים, קענען זיך צו אונז אנשליסען: זיי זיינען ווילקאמען.

מיר זיינען גאר ניט אזוינע אינקוויזיטארען וויי מורה נבוכים מיינט.

מיר נעהמען אפילו אריין די „ימח־שמו׳ני־

קעם", די רעוויזיאָניסטען, אבער זיי מוזען זיך אויפפיהרען אנשטענדיג, אזוי ווי זייערע חברים די דייטשע רעוויזיאָניסטען, ד. ה. זיי מוזען זיך אונטערווארפען דער פּארטיי־דיסציפּלין און בע־ טראכטען אונזער פּארטיי־פאהן, ניט אלס א „פלאָקען מיט א רויטער טיכעל", נאָר אלס אן עמבלעם, אלס א סימבאל פון דער מענשהייט בעפריענדער אידעע.....

דר. אב. קאספע.

אונזער „צוקונפט" און אונזער „פּארווערטס".

2.

עצטען מאָנאָט האָב איך געענ־ דיגט די פּאררעדע צו מיין ארטיקעל מיט דעם, אז די הויפּט־אויפּגאבע מיינע איז, אבצושטעלען זיך אויף די בעציהונגען צווישען דעם „פּאר־ ווערטס" און די „צוקונפט". זייער סאציאליס־ טישען און קולטורעלען כאראקטער וועל איך שילדערען נור אין אלגעמיינע שטריכען און אויף אזוי ווייט, אויף וויפיעל עס וועט מיר נויטיג זיין צו ערקלעהרען די בעציהונגען צווישען דיעזע אונזערע ביידע ארגאנען און בעזאנדערס צו ערקלעהרען די בעציהונגען צווישען דיעזע צוויי ארגאנען פון אונזער סאציאליסטישער פּרעסע פּאר די לעצטע יאהרען, זייט געג. אב. קאהאן איז געווָארען דער רעדאקטאר פון „פּארווערטס"*), ווייל אין די לעצטע יאָהרען, אונטער קאהאנ'ס רעדאקציאָן, זיינען די בע־ ציהונגען צווישען „פּארווערטס" און „צוקונפט" געווָארען אלס פיינדליכער און פיינדליכער.

אין דעם יאָהר 1901, וועו די ערנסטערע גענאָסען פון די „וואיס אוו לייבאר" און די א. ר. ברענטשעס האָבען זיך גענומען מיט א שטי־ לער און ענטשלאָסענער פּעסטקויט אויפצולע־ בען די „צוקונפט", האָט דער „פּארווערטס" געוואהן מיט אלע מיטלען אויפצומונטערען די גענאָסען אין זייער ארבייט. אין דעם מאָנאָט יולי אליין געפינען מיר בעריכטען פון זייער טהעטיגקייט און דיסקוסיאָנען איבער דער פּלאָטפּארמע פון דער „צוקונפט" פּרעס פעדעריי־ שאָן", וועלכע האָט זיך ענערגיש געגומען שא־ פען דעם נויטיגען פאנד פון 1,000 דאָלאָר פאר דיעזען צוועק אין 5 פערשיעדענע דאטומס, 27, 22, 6, 1. עס זיינען ערשיענען ערנסטע

*) און נאָך וואָס פאר א רעדאקטאָר. א רע־ דאקטאָר מוז פולער מאָבט, צו מאָבען וועלכע עגדע־ רונגען ער וויל נאָר; א רעדאקטאָר מוז דער אויסדרוקליכער בעדינגונג, אז אין דעם יעהרליכען טערמין, אויף וועלכען ער וועט ערוועהלט פון דער „פּארווערטס אסס'ן", מוז ער בלייבען אונפּערענט וואהרליך, אונבעשרענקט און פאלקאם פריי אין אלעס, וואָס געהערט צו דער רעדאקציאָנעלער זייט פון „פּארווערטס". ער מעג בעשטעלען ארבייטען און מיטארבייטער און בעשטימען די אינסיידיגע בעשטענדיגע מיטארבייטער, אדער וויי מען רופט דאָס אין אנדערע שפּראכען, דעם רעדאקציאָנעלען סטאף. ער מעג איינטהיילען די ארבייט צייטשען די בעשטענדיגע, אינסיידיגע שרייבער, און אויס־ זיהרען נייע אבטהיילונגען, דורכפיהרען געוויסע פּאליסים, און נעהמען א געוויסע שטעלונג צו די פּאסירונגען פון אלגעמיינעם פּאָליטישען און סא־ ציאלען כארקטער אין די פּארטיי־פראגען א. ז. וו. די אויבנצויג זאך, וואָס די „פּארווערטס אסס'ן" קען טהאָן איז, צו ערוועהלען אן אנדער רעדאקטאָר אם ענדע פון זיין יעהרליכען טערמין, אויב זי, די אסס'ן, איז מיט איהם אונצופרידענ; אזוי ווי די אסס'ן האָט איהם שוין 7 יאָהר נאכאָנאנד ער־ ווועהלט און אויף דיעזעלבע בעדינגונגען, היוסט דאס, אז „אונזער" „פּארווערטס" איז אוינס און דאָס זעלבע ווי „קאהאנ'ס „פּארווערטס".

אב. קאספע.

ארטיקלען, וועלכע האָבען ארומגערעדט די וויכטיגקייט פון א מאַנאטליכען זשורנאל, דעם וועגען פון אזא זשורנאל אין פערגלייך אפילו מיט דער בעסטער טעגליכער צייטונג און א פּשיטא שוין דאָ אין אמעריקא, וואו די טעגליכע צייטונג אונטער די אומשטענדען קען ניט זיין די בעסטע, אויב זי ווי‌ל ניט געשלאָגען וועלען אויפ'ן מארק פון קאנקורענץ א. ז. ו. ו. אין דעם נעקסטען מאָנאט אויגוסט פון דעם זעלבען יאָהר 1901, געפינען מיר דעם 5, און דעם 8, וווייטער א בעריכט און אן ארטיקל איבער דעם צוקונפטיגען זשורנאל. אין דעצעמבער — דאָס זעלבע. אין יאנואר, 1902, וועלן אלע שוועריגקייטען זיינען איבערגעקומען געוואָרען און די „צוקונפט" איז ענדליך ערשיענען, געפינען מיר בעריכטען אויף דעם ערשטען פיידוש פון „פארווערטס", און דעם 26, 27, 24, — אן אויספיהרליכען איבערבליק איבער דעם נומער.

אין קורצען האָט זיך אנויסגעצייגט, אז אדום די „צוקונפט" האָבען זיך גרופירט די גענאָסען, וועלכע האָבען אוועקגעווארפען דעליאָנ'ס פערביסענהייט צו זיינע גענגער און זיין שעדליכע טאקטיק צו ארגאניזירען אפאזיציאנעלע סאציאליסטישע יוניאָנס נעגען די אלטע קאנסערוואטיע יוניאָנס פון דער פעדעריישאן אוו לייבאר; זיי איז אבער געווען גענוג טייער די מארקסיסטישע לעהרע און האָבען געזוכט מיט אלע מעגליכקייטען, אז דער זשורנאל זאָל האָבען אן אויסגעשפראָכענע מארקסיסטישע ריכטונג און זאל ניט פארשטעלען מיט זיך דעם צושטאנד פון קאצעניאמער, וועלכע האָט דאן שטארק געהערשט אין אונזער בעוועגונג. ארום דעם „פארווערטס" אבער האָט זיך פעראייניגט דער גרעסטער טהייל פון אונזערע האלב-געבאקענע גענאָסען מיט דער אונרייפער מאסע פון אונזערע סאציאליסטען, וועלכע האָבען פערלארען דעם געדולד צו ווארטען גאנצע 7 יאָהר אויף די סאציאלע רעוואלוציאָן, וואָס האָט געזאלט היינט-מאָרגען אויסברעכען. אנשטאט דער סאציאלער רעוואלוציאָן האָבען זיי גאר דערלעבט צו זעהן, ווי עס האָט אויסגעבראכען א מגפה פון עקעלהאפטע מהלוקות און העסליכע צאנקעריין צווישען אונזערע פיהרער. דער רעזולטאט פון דעם איז געווען, אז צווישען די גענאָסען, וואס זיינען געשטאנען אין נאהענטער פערבינדונג מיט זיי, האָבען די מעהר איבערצייגטע גענאָסען, די ארטהאָדאקסישע מארקסיסטען, פון אונזער מאַנאטליכען זשורנאל „צוקונפט" קיינמאל ניט פערגעסען דעם „פארווערטס", זיין מאָמענטאלע וויכטיגקייט אלס קאמפפס-ארגאן פאר די אידישע ארבייטער, און ניט די זיכערהייט, אז ער וועט סוף כל סוף זיך ענטוויקלען אין אמת'ן סאציאליסטישען ארגאן צוזאמען מיט דער וויטערדיגער ענטוויקלונג פון אונזערע פארטגעזיטענע ארבייטער.

וועלן עס האָט זיך געהאנדעלט איבער וועלכען עס איז ניט געפאהר פאר'ן עקזיסטענץ פון „פארווערטס", זיינען די „צוקונפט"-גענאָסען אימער געשטאנען פעסט מיט'ן „פארווערטס". אזוי, צום ביישפיעל, וועלן די „וואהרהייט" איז ערשיענען אין נאָווועמבער 1905, און פיעלע גענאָסען, בעטראכטענדיג זי פאר א סאציאליסטישע טעגליכע צייטונג, וויי זי האָט זיך אפען ערקלעהרט אין איהר פראגראם, האָבען אנגעהויבען צו דרוקען אין איהר אפענע שטימען פון פאלק, האָט די „צוקונפט פרעס פעדעריישאן" גלייך אויף איהרע מיטינגען שארף ארויסגעטראטען געגען אזא האנדלונג פון די גענאָסען, און האָט בעויפטראגט גענאָסע מילך'ן, אנצושרייבען אין „צוקונפט" אן ארטיקל וועגען דער שטעלונג, וואס די גענאָסען דארפען נעהמען צו דער פרוואטער סאציאליסטישער צייטונג „וואהרהייט". אין יאנואר נומער פון 1906 איז געדרוקט געוואָרען גענאָסע מילך'ס ארטיקל „אונזער בעוועגונג און אונזער פרעסע", וואו ער מאכט א וואריימען אויפרוף צו אונזערע גענאָסען פעסט צו האלטען זיך ביי „אונזער „פארווערטס", טראץ אלע זיינע חסרונות, און צייגט זיי אז זייער פלאץ איז נאָר אין „פארווערטס". אויף די „פארווערטסיסטען" פון זייער זייט, וויי פערבינדען זיי זיינען אין יענער צייט בייט א שטענדיגע פרינציפיעלע געגנערישע שטימונג, און דאָס האָט זיך נאָך שטארקער ענטוויקעלט, וועלן די רעדאקטערע פון דעם מאנאטליכען זשורנאל זיינען עדוואהלט געוואָרען פריהער געגנ. פייגענבוים (ער איז דאן געווען טריף ווי חזיר ביי די „פארווערטס"-לייטע) און נאָכדעם געגנ. קראנץ. אבער ווי שטארק עס איז ניט געווען די פיינדליכע שטימונג צווישען דיעזע אונזערע צווי ארגאנען און צווישען די גענאָסען, וואס זיינען געשטאנען אין נאָהענטער פערבינדונג מיט זיי, האָבען די מעהר איבערצייגטע גענאָסען, די ארטהאָדאקסישע מארקסיסטען, פון אונזער מאַנאטליכען זשורנאל „צוקונפט" קיינמאל ניט פערגעסען דעם „פארווערטס", זיין מאָמענטאלע וויכטיגקייט אלס קאמפפס-ארגאן פאר די אידישע ארבייטער, און ניט די זיכערהייט, אז ער וועט סוף כל סוף זיך ענטוויקלען אין אמת'ן סאציאליסטישען ארגאן צוזאמען מיט דער וויטערדיגער ענטוויקלונג פון אונזערע פארטגעזיטענע ארבייטער.

וועלן עס האָט זיך געהאנדעלט איבער וועלכען עס איז ניט געפאהר פאר'ן עקזיסטענץ פון „פארווערטס", זיינען די „צוקונפט"-גענאָסען אימער געשטאנען פעסט מיט'ן „פארווערטס". אזוי, צום ביישפיעל, וועלן די „וואהרהייט" איז ערשיענען אין נאָווועמבער 1905, און פיעלע גענאָסען, בעטראכטענדיג זי פאר א סאציאליסטישע טעגליכע צייטונג, וויי זי האָט זיך אפען ערקלעהרט אין איהר פראגראם, האָבען אנגעהויבען צו דרוקען אין איהר אפענע שטימען פון פאלק, האָט די „צוקונפט פרעס פעדעריישאן" גלייך אויף איהרע מיטינגען שארף ארויסגעטראטען געגען אזא האנדלונג פון די גענאָסען, און האָט בעויפטראגט גענאָסע מילך'ן, אנצושרייבען אין „צוקונפט" אן ארטיקל וועגען דער שטעלונג, וואס די גענאָסען דארפען נעהמען צו דער פרוואטער סאציאליסטישער צייטונג „וואהרהייט". אין יאנואר נומער פון 1906 איז געדרוקט געוואָרען גענאָסע מילך'ס ארטיקל „אונזער בעוועגונג און אונזער פרעסע", וואו ער מאכט א וואריימען אויפרוף צו אונזערע גענאָסען פעסט צו האלטען זיך ביי „אונזער „פארווערטס", טראץ אלע זיינע חסרונות, און צייגט זיי אז זייער פלאץ איז נאָר אין „פארווערטס". אויף די „פארווערטסיסטען" פון זייער זייט, וויי פערבינדען זיי זיינען אין יענער צייט

ניט געווען געגען די רעדאקטערע פון „צוקונפט", צוליעב אלטע קריוודעם, פאר די ארט און ווייזע ווי דיעזע רעדאקטערע און בעזונדערם פיי־גענבוים און קראנץ — האבען בעקעמפפט אין „אבענד־בלאט" דעם „פארווערטס" און זיינע גרינדער, האבען קיינמאל ניט פערלאדען די אכטונג צו אונזער מאנאטליכען זשורנאל, וועל־כער איז אימער פערבליבען אונאבהענגיג, ערנסט און טריי צו זיינע אויפגאבען און פרינ־ציפען, די „פארווערטסיסטען" זיינען אימער געשטאנען בעריים צו העלפען דעם זשורנאל מיט זייער גאנצען הארצען, וועז עם איז געווען א פראגע פון זיין עקזיסטענץ.

גאנץ אנדערש איז אבער געווארען די האל־טונג פון „פארווערטס" געגען אונזער זשורנאל פאר די לעצטע יאהרען. עס וואקסט אלץ שטאר־קער און שטארקער ביי די „פארווערטסיסטען", בעזאנדערם ביי זייער רעדאקטאר, גענאסע אב. קאהאן און זיינע נאהענטסטע אנהענגער, דער וואונש, צו זעהן דעם אונטערגאנג פון אונזער זשורנאל, סיידען, אז עם וועט זיך זיי איינ־געבען, צו פערכאפען איהם אין זייערע אייגענע הענד. און סיסטעמאטיש וועלט געארבייט אי אין אפים, פון דער ביזנעס זייט, אי אין דער רעדאקציאן, צו פערווירקליכען דעם וואונש.

וועז די „צוקונפט", אין דעם יאהר 1908 איז עפענטליך ארויסגעקומען מיט אן ערקלע־רונג איבער איהר שוועדע פינאנציעלע לאגע און מיט אן אויפרוף צו די גענאסען צו שאפען א פאנד פון 3000 דאלאר אום צו געבען איהר א מעגליכקייט צו עקזיסטירען ווייטער, און וועז די ברענטשעס פון ארבייטער רינג און די גענא־סען פון נין יארק און אנדערע שטעדט האבען זיך וואהרים אבגעראפען אויף דעם אויפרוף און האבען זיך ענערגיש גענומען צו שאפען דעם פאנד, איז אונזער „פארווערטס" געבליבען קאלט און האט ניט בייגעשטראגען קיין איין סענט צו דעם פאנד. און פאר וואס? ווייל גענאסע ווינטשעווסקי איז געווען דער רעדאקטאר פון „צוקונפט". וואלטען די „פארווערטסיסטען" צו יענער צייט דערגרייכט די יעצטיגע הויכע שטו־פע פון דיפלאמאטיע, וועז זיי זיינען געווארען די פערטהיידיגער פון דעם רייגעם, כשר'ן, דאס הויסט, פערטייטשענדיג אויף דעם דיפלאמאטי־שען לשון — דעם „ערפאלגרייכען" סאציאליזם, וואלטען זיי גאניץ־פיין נעקענט עפענטליך ערקלע־רען, אז זיי זיינען געגען גענאסע ווינטשעווסקי'ן, ווייל ער איז ניט מארקסיסטיש גענוג פאר אזא שטרענג מארקסיסטישען זשורנאל, ווי די „צו־קונפט"... אבער ווי געזאגט, האבען זיי דאן ניט דערגרייכט צו אזא הויכע שטופע פון דער גרויסער קונסט, פון אמת'ע דיפלאמאטען צו שיטען זאמד אין די אויגען. און די פיינדשאפט צו גענ. ווינטשעווסקי, פאר זיין געגנערישע שטעלונג צו גענ. קאהאנ'ס „רעדאקטארסטוב", איז געווען אזוי גרויס, אז עם איז ביי זיי רעכט געווען צו לאזען די „צוקונפט" אונטערגעהן, אייי־דער צו דערלאזען, אז ער זאל פערבליבען איהר רעדאקטאר.

אין דעם זעלבען יאהר האט די „צו־קונפט" געגעבען אלם פרעמיע גענ. ווינטשעווס־קי'ס שריפטען און איהר האב קאהאנ'ען פערזענ־ליך געבעטען, ער זאל געבען א רעצענזיע אי־בער דיעזע פרעמיע אין „פארווערטס". מען דארף פיעל ניט דערצעהלען, ווי נויטיג עס איז פאר דער „צוקונפט", אז מען זאל פון איהר פרעמיע מעהר רעדען, סיי צו גוטען, סיי צו שלעכטען, און ווינטשעווסקי האט דאך ווייניגס־טענס פערדיענט אז מען זאל זיינע שריפטען, וועלכע ער גיט דעם ערשטען מאהל ארוים אין א בוך־פארמע, טיכטיג אנאליזירען. קאהאן האט מיר גאנץ קלוג געענטפערט, אז ער איז ניט די פאסענדע פערזאן דאם צו טהאן, ווייל זיינע פערהעלטענסע צו גענ. ווינטשעווסקי זיינען אלעמען בעקאנט און וואם פאר א מיינונג ער זאל ניט אויסדריקען וועגען זיין ביכעל, וועט מען זי אננעהמען אלם א פארטייאישע, ווי אונפארטייאיש עס זאל זיך ניט פערהאלטען צו דער אויסגאבע: וועט דאם זיין א שלעכטע מיינונג, וועט מען זאגען, אז א בעספערע האט מען ניט געקענט ערווארטען פון זיינעם א שונא, וועט זי זיין א גוטע, וועט מען זאגען, אז ער האט געמוזט אזוי האנדלען אום ניט צו שעדי־גען די „צוקונפט'ס" פרעמיע: ער גלויבט, אז די פאסענדסטע פערזאן דאם צו טהאן, איז גענ. בארנאוו. ווי ער, קאהאן, האט איהם געהערט, גלויבט ער, אז ער האט א גאנץ גוטע מיינונג וועגען אונזער עלטסטען אגיטאטאר און שרייי־בער. דאם זיינען ניט פינקטליך זיינע וועלטער, אבער דאם איז געווען זייער זינן און אינהאלט. און אין גיכען איז ערשיענען אין „פארווערטס" גענ. בארנאוו'ס „רעצענזיע" איבער אונזער פרעמיע. וואם פאר א „רעצענזיע" דאם איז גע־ווען, דארף מען אייך, גענאסען, לעזער פון

אונזער זשורנאל, פיעל ניט דערצעהלען. גענ. בארנאוו, האָט געלייסטעט דאָס בעסטע וואָס ער קען, אום צו מאכען די פּרעמיע פּאר אן ערפּאָלג.....

אין דעם יאָהר 1909 האָבען מיר דערלעבט צו הערען די פּרעהליכע בשורה, אז דער „פֿאָר־וועטס" וועלכער מאכט פּראָפּיטען ביז 50,000 דאָלאָר א יאָהר, גיט אַוועק דעם פּראָפּיט דער סאציאליסטישער בעוועגונג. מיינט איהר דאָך, די פּופּציג טויזענד דאָלאָר, אדער לכל הפּחות א העלפט דערפון, ניין, חלילה, אזעלכע שלעכטע ביזנעס לייט זיינען נאָך די נאהענטע „פֿאָר־פּערטסיסטען" מיט איינמאָל ניט געווארען, זיי גיבען אוועק א גאנץ שפּאָגעל־נייעם מין פון אייגענטהום — די איינקינפּטע פון דעם „פֿאָר־ווערטס מאסקען באָל". און פּאר דער „צוקונפט" איז בעשלאָסען געוואָרען צו געבען גאנצע 20 פּראָצענט פון די איינקינפּטע. איהר, נאאיווע סאציאליסטען, וועלכע שטעהען ניט אין נאהענ־טע בעציהונגען מיט די העבערע רעגיערונג'ס קרייזען פון דער גרויסער מעכטיגער „מלוכה" פון אונזער „פֿאַרווערטס", קענט טאקי מיינען, אז 20 פּראָצענט פון די פּראָפּיטען פון דעם מאסקען באָל האָט מען געגעבען אונזער „שנא־רערישען זשורנאל" „צוקונפט"*) גלאט אזוי זיך, אָהן שום קאָנדיציאָנען? ניין, ניט אזוי גלאט איז די זאך צוגעגאנגען. די 20 פּראצענט זיינען ניט געגעבען געוואָרען אהן „טיעפּע פּאליטישע גרינדע". צו יענער צייט האָט געגאסע ווינ־טשעווסקי רעזיגנירט אלס רעדאקטאָר פון „צוקונפט" (ווי אזוי זיין רעזיגנאציאָן האָט שטאטגעפונדען, איז אויך אן אינטערעסאנטער קאפּיטעל אן און פיר זיך. אבער וועגען דעם אן אנדערש מאל, ווי געגאסע ווינטשעווסקי האָט ליעב געהאט צו זאגען אין זיינע רעדאק־ציאָנעלע נאטיצען). אנגענומען די נאמינאציאָן פּאר רעדאקטערע האָבען פּארנבערג און צבוין. געגאָסע זאקס, דער איצטיגער מענע־דזשינג עדיטאָר פון די „צוקונפט", דע־מאלט רעדאקטאר פון די שיקאָגאָער „אידי־שע ארבייטער וועלט", איז אויך געווען איינער פון די קאנדידאטען, נאר נטליכע טעג פּאר די וואהלען האָט ער זיך ענטזאגט, איך וויים ניט געווי צולייב וועלכע אורזאכען. פּערשטעהט זיך, אז די מיניסטאָרען פון „פֿאַרווערטס" האָבען געארבייט אויף אלע כלים ניט צו דערלאָזען, אז גענ. צבוין, וועלכער איז בייַ זיי אזוי בער־האסט פון דעם שרייבער סטרייק אָן, זאל ער־וועהלט וועדען אלס מענערזשינג עדיטאר פון „צוקונפט", און איינער פון די מיטלען צו ערוועהלען גענ. פּארנבערג איז געווען דער נדן פון די 20 פּראצענט פון דעם באָלל, וועלכע, זעלבסטפערשטענדליך, די „צוקונפט" מעמבערס האָבען ניט געקענט ערוואַרטען, אין פאל צבוין וועט עלעקטער וועדען.

ביז דעם לעצטען יאָהר האָבען נאָר דער „צוקונפט" אפּים און די נאָהענט־שטעהענדע געגאָסען געוואוסט פון דעם בייזען פיינדליכען גייסט, וואס הערשט אין „פֿאַרווערטס" צו אונזער זשורנאל, וויל איז דער עפענטליכקייט האָט גענאסע אב. קאהאן, אדער ניט געוואגט ארויסטרעטען געגען די „צוקונפט", אדער גלוי־בענדיג שטאַרק אין זיין מאכט, בעזאנדערס אין „פֿאַרווערטס"־מאכט פון ארווערטייזען, האָט ער גערעבענט, אז איגנאָרירען, פערשווייגען די „צוקונפט" וועט איהר שנעלער פערניכטען, וויי וועלכע עם איז אפענע אטאקעס. און וויפיעל קאָמיטעס די „צוקונפט" האָט ניט געשיקט אי צו קאהאנ'ען, אי צום „פֿאַרווערטס פּרעס פע־דעריישאָן", צו פאדערען, אז דער „פֿאַרווערטס" זאל געבען א קריטיק, אן איבערבליק איבער יע־דע מאנאטליכע אויסגאבע, האָט מען דאָס קיינמאָהל ניט נעקענט פּועל'ען.

*) מיט דעם שהכנעם נאָמען „שנאָרער" האָט אונז מכבד געווען, מיט גענאָסענשאָפּטליכען גרוס גענאָסע אב. קאהאן, רעדאקטאָר פון „פֿאַרווערטס", אין זיין לאנגען, אפּילו אביסעל פערשפּעטיגטען בעגריסונגס־ארטיקעל צו דעם יובילאָאום נומער פון היינטיגען מאָנאָט. גענ. קאהאן, הלואי וואלט איהר געדאפט זיך אזוי שעהמען פּאר אייערע האנד־לונגען, ווי די ארויסגעבער פון דער „צוקונפט", מיט זייער „שנאָרעריי". עס האָבען געשנארט די רוסישע רעוואָלוציאָנערען דאָ ביי אונז פּאר דעם קאמפּף פון דעם רוסישען פאלק מיט דעם אבסאָלוטען מאָנארכיזמוס, עס האָט געשנאָרט די „נייע צייט" אין דייטשלאנד, די „הומאניטע" אין פראנקרייך, „אוואנטי" אין איטאָליען, און אפּילו דער „פֿאר־וועדס" האָט אויך געשנארט אין זייער בעסערע צייטען, וען עס האָט נאָך געבראָכט אין די הער־צער א רייזער ענטהוזיאזם פּאר א פרייערע סאָציא־ליסטישע פּרעסע, פּאר אן עהרליכערע, און ניט דער עכטהוזיאזם פּאר גרויסע פּראָפּיטען און די קאָמישסטע בעזויפּענהייט מיט זיין אייגענער גרויסקייט און מאכט.

אב. קאספּע.

אזוי ווי דאָס האט אלץ ניט געהאלפען, און די „צוקונפט" איז דאָך רעגעלמעסיג ערשיינען יעדען מאָנאט, און וועלן טראץ אלע צרות, וואס מען האָט איהר שטענדיג אנגעטהאָן אין „פארווערטס" אָפּים, פון דער ביזנעס זייט, טראץ דעם, וואס די „פארווערטס" מיניסטראָרן און זייערע נאָכשלעפּערס האָבען ביי יעדער געלעגענהייט אגיטירט נעגען איהר, אז זי טויג אויף כפרות, אז קיינער לעזט זי ניט, אז קיינער קען זי ניט פערשטעהן א. ז. ו. טראץ דעם, וואס מען האָט פערזוכט צו „בומען" דעם אנארכיסטישען זשורנאל פון יאנאָווסקי, איז דאָך די „צוקונפט" ניט נאָר ניט אונטערגעגאנגען, נאָר לעבט נאָך אלץ — האָט מען שוין לעצטען יאָהר אָנגעפאנגען „עפענטליך" צו אטאקירען די „צוקונפט". פאר א יאָהרען, אין 1911, איז ארויסגעטראָטען מיט א לאנגען ארטיקעל, דער קאלטבלוטיגער נפש, געגאָסע באראנאָוו, דער גרעסטער שיסער פון „פארווערטס". ער שיסט און לאָכט. און פאר וואָס זאל ער ניט לאכען? ער שיסט עפעס מיט אמת'ן פייער, וואס? מיט אמת'ע בלייענע קויטלען? דאָס איז דאָך אלץ פאלשע, פאפּירענע, נאָכגעמאכטע, קינדערשע שפּילצייג, צו שרעקען די מייז. אין דעם ארטיקעל פאדערט ער דירעקט פון די אידישע ארבייטער־מאסען ניט צו שטיצען די „צוקונפט", ווייל זי ווערט ניט ארויסגעגעבען פאר זיי, פאר די הונדערט און דרייסיג טויזענד לעזער פון דעם „פארווערטס", נאָר פאר די 400 פון איסט בראדווויי א. ז. ו.

עפעס מיט אמאל זיינען די שרייבער פון „צוקונפט" געווארען אונפערשטענדליך פאר די אידישע מאסען? עס שרייבען דאָך דיעזעלבע אלטע אידישע שרייבער. קען ווינטשעווסקי ניט שרייבען פאר די אידישע מאסען, קען ליעסין, דינעזאהן, קראניץ, פייגענבוים, גארדין, גארין, ליבין, קאָברין, יצחק אייזיק, פינסקי א. ז. ו., וועלכע האָבען זיך ערווארבען א נאָמען אין דער אידישער ליטעראטור און אין די אידישע ארבייטער בעיזעגנוג ניט שרייבען פאר די אידישע מאסען? און פון די נייערע, שרייבען דען ניט די בעסטע פון זיי ביי אונז אין זשורנאל? געגאסע באראנאָוו — צו בעשטעטינען זיין גרונדלאזע בעהויפּטונג — האָט קוים אנגעצייגנט נאר אויף צוויי ארטיקלען, אויף זאלאטארעוו'ס ארטיקעל איבער ניטשע, וועלכער איז געווען געדרוקט מיט עטליכע יאָהר צוריק, און דר. לאנדא'ס ארטיקלען איבער ליטעראטור. נאָך דיעזע פאפּירענע באמבע געגען דעם זשורנאל אין גאנצען, האָט דער זעלבער באראנאָוו אויסגעשאָסען נאָך א פּאָאר אזעלכע פאפּירענע, מיט זיין שפּייעניץ פערגיפטעטע פערזענליכע פיילען געגען די גענאָסען ווינטשעווסקי, בודין און זאקס. איז דאָך שוין דאכט זיך די „צוקונפט" געווינס גאר טויט, דער'הרג'ט, צום סוף נעהמט גאָר די „צוקונפט", טויטערהייד און טהוט אָב א נייעם שפּיצעל. זי קומט ארויס אין יאנואר, צו איהר 20 יעהריגען יובילעאום, מיט א פערגרעסערטען נומער פון 160 זייטען, און דער נומער נעהמט אזוי אויס, דאָס מען מוז דרוקען א צווייטע אויפלאגע. נו, זאָגט אליין, קען די גאל ניט פלאצען פון אזא מעשה? און גענאסע אב. קאהאן, דער רעדאקטאָר פון „פארווערטס", האָט שוין מעהר ניט געקענט זיך איינהאלטען, און האָט אויסגענאסען די אנגעליעבענע גאל גענען אזא „חוצפּה'דיגען זשורנאל", אין גאנצע 2 קאלומס מיט א האלב.

איבערלעזענדיג דאָס ארטיקעל מוז מען צוגעבען, אז דער אָפּים פון „פארווערטס" פיהרט די „פאָליטיקע" פיעל טיכטיגער, ווי דער רעדאקטאָר אין זיינע קאלומס. אז גענ. קאהאן איז א מיסטער צו מאכען פון א ווארט א קוואָרט, איז אונז אלעמען שוין לאנג בעווואוסט; אבער וועלן ער ווערט אויפגערעגט פון דעם, וואָס מען ריהרט אָן זיין קרענקליכע פערזענליכע אמביציע — פון דער קרענק ליידען אפילו דער גרעסטער טהייל פון אונזערע פערפאסער, אבער ביי איהם האָט עס דערגרייכט די העכסטע שטופע — פערליערט ער דעם ווארט און ער בלייבט ביי דער קוואָרט פול מיט ברודיגע וואסער, וואָס זידט און קאכט מיט קליינע העסליכע שרצים־לעך. איהר פרעגט זיך, וואס האָט דאָס אזוי אויפגערעגט דעם גרויסען, דעם מעכטיגען רעדאקטאָר פון „פארווערטס"? ניט מעהר ווי עטליכע צייליען אין נענאסע זאקס' ארטיקעל, וואס פערנעהמען אין גאנצען ניט מעהר ווי דריי זייטלעך. אין דעם נומער זיינען פאראן 120 זייטען לעזען־שטאָף, עטליכע ארטיקלען — פערלען פון פאָעטיישער שטיפונג ווי פרי'ס, ראָזענפעלדס יהואש'ס, ליעסין'ס, פינסקי'ס, פיעלע ארטיקלען פון נוטען היסטאָרישען מאטעריאל אין פערבינדונג מיט דער געבורט און דער בעדייטונג פון אונזער זשורנאל; אן ארגינעלער ארטיקעל פון

דר. ספּיוואק„לשון קודש איז דער ווינקעלשטיין פון אידיש", א שעהנער שטימונספּאָלער אר־טיקעל פון דר. שפּייער, אן אינטערעסאַנטער ארטיקעל פון גענ. בודין און נאָך אנדערע.

און וואס זיינען דאָס פאר אזוינע שרעקליכע ציילען אין דעם קורצען ארטיקעל פון אונזער רע־דאקטאָר, גענ. זאקס, וואָס האָבען אזוי אויפגע־בראכט דעם גרויסען און מעכטיגען רעדאקטאָר פון „פּאַרווערטס"? ער זאגט, אז די היינטיגע מיט־ארבייטער פון די „צוקונפט", „זיי זען זעלבסטשענדיגע סיי אין זייער דענקען, סיי אין זייער טהאן. זיי האָבען אויפגעהערט צו זיין די איבערקייער, די איבערזעצער און פּאָפּולאַרי־זאטאָרס פון אלטען חדר, וועלכע האָבען בלויז געהאלטען אלס זייער אויפגאבע מודיע צו זיין וואס יענער גדול זאגט, וואס יענער גאון דענקט".

איז דען דאס, ענגאסע קאהאן, געשריבען אזוי „הויך און האָרט און צרה'דיג", אז איהר קענט דאָס ניט פערשטעהן? וואס פלויידערט איהר אין אייער ארטיקעל וועגען קאַרל מאַרקס און דארווינען? פרעגט נאָך דעם איינפאכסטען לעזער, וועט ער איהָ זאגען וואס דאָס הייסט. דאָס הייסט, אז יעצט האָבען מיר אין אונזער זשורנאל מיט־ארבייטער, וואס קענען אריינזא־גען אן אייגענעם זעלבסטשטענדיגען וואָרט, און ניט נאר איבערקייען יענעמס וואָרטער, יענעמס געדאנקען. גענ. אב. קאהאן איז א פּער־קאָכטער געוואָרען, סטייטיט! ווי וואגט דאָס גע־נאסע זאקס צו זאגען, אז די היינטיגע מיט־ארי־בייטער פון די „צוקונפט" זיינען בעסערע, ווי אין דער אלטער „צוקונפט", וועלכע קאהאן איז גע־ווען רעדאקטאר און האָט געזוכט צו פּאָפּולאַרי־זירען דארווין און קארל מארקס!!! זיין אטא־קע אויף די אונבעשיעדענהייט פון גענ. זאקס, אויף וואס קאהאן האָט נעווים קיין ברעקעל רעכט ניט געהאט, וויל ענגאסע זאקס רעדט דאָך וועגען אונזערע מיטארבייטער, ארויסנעה־מענדיג זיך אליין פון כלל, און איבערהויפט די גאנצע אטאקע אויף די אונבעשיעדענהייט פון די „צוקונפט"־לייטע, זייער האלטען זיך פאר גרויסע זשעניען, געגענזייטיגע קיצלערי־א. ז. וו. זיינען ניט וועדטה דאָס שטיקעל פא־פיער, אויף וועלכען זיי זיינען געשריבען נע־ווארען.

אן אמת'ער איבערצייגטער מארקסיסט איז ניט דער, וואס פּאָפּולאריזירט מארקס'ען, און דער, ביי וועמען ער איז אויפ'ן שפּיץ צונג, נאָר דער, ביי וועמען די איבערצייגונגען לייגען טיף אין הארצען און אין מח—ביי אזא מענשען זעהט זיך דער מארקסיסט ארויס אין אלע האנד־לונגען, אין רעדען, אין דענקען און שרייבען, אין דער אויפפאסונג פון יעדער סאציאלער ערשיי־נונג, אין דער אבשאצונג פון דער קלענסטער ביז דער גרעסטער פאסירונג, לויט די פעהיגקיי־טען נאָך, אין ליטעראטור, אין געשיכטע, אין דעם פּאָליטישען און סאציאלען לעבען! נעהט גענ. ל. בורינ'ס ארטיקעל אין יובילאום נומער, „פון אלכסנדר בערקמאן ביז זשים מאקנאמא־רא". גענ. בודין איז ניט קיין זשענע, און ניט קיין פערפאסער פון „געשיכטע", ער בעהאנדעלט דאָ א בלעטלע געשיכטע פון דער ארבייטער בע־וועגונג, און דער איבערצייגטער מארקסיסט זעהט זיך ארויס גראדע אזוי ווי ער וואלט זיך אונטערנעהמען צו ערקלעהרען די גרונד־אידעען פון דער מארקסיסטישער לעהרע.

עס איז ניט וועדטה לענגער זיך אבצו־שטעלען אויף דער אטאקע, וועלכע איז אזוי פּוסט אין אינהאלט און אבשטויסענד אין איהר פארמע. פיעל וויכטיגער וועט זיין די פראגע, וואָרום האָט דער „פּאַרווערטס" רעדאקטאר, טראָגענדיג זיהרען־לאנג אזא האס געגען די „צו־קונפט" און איהרע ארויסגעבער, ניט אנגע־פיהרט אן אפענעם קאמפף אין „פּאַרווערטס"? וואצו האָבענדיג די פולע מאכט אין דער רע־דאקציאן, האָט מען דאך פריהער געדארפט קעמפּפען הינטער ארום, דורך דעם אפיס און דורך פערשיעדענע דיפלאמאטישע דרייד־לעך?

אום דאָס צו ענטפערען, מוז מען פער־שטעהן דעם כאראקטער פון „פּאַרווערטס" אונ־טער קאהאנ'ס רעדאקציאן, און דאָס לעגען מיר אב אויפ'ן נעקסטען ארטיקעל.

פ. ליבמאן.

אינטעליגענטן צווישען די אימיגראַנטן ביי אידן און אַנדערע פעלקער.

ין בעוואוסט, ווערען אין דער אמעריקאַנער איינוואַנדערונגס־סטאַטיסטיק אַלע אימיגראַנטן צוטהיילט אין 4 גרויסע גרופּען, לויט זייער פֿראָפעסיע: 1) אימיגראַנטן פון ליבעראַלע אָדער אינטעליגענטע פֿראָפעסיעס (professional); 2) געלערנטע אדער קוואַליפיצירטע פֿראָפעסיעס (skilled) אדער אין פֿראסט אידיש — בעלי־מלאכות; 3) פערשיעדענע, אדער אַלע איבעריגע פֿראָפעסיעס, און 4) אימיגראַנטן, גאָר אהן שום פֿראָפעסיעס. אים געגענטהיל, צי דער פיערטער גרופּע, וועלכע בעשטהט פון עקאָנאָמיש־פאסיוון מענשען, פון מענשען, וואס זיינען אליין קיין פערדיענער נישט, ד. ה. כמעט אויסשליסלעך פון קינדער, פרויענצימער און אלטע לייט, וואס ווערען אויסגעהאלטען דורך זייערע עלטערן, ברידער, מענער אדער דערוואקסענע קינדער, קענען אַלע אימיגראַנטן פון די ערשטע דריי גרופּען אָנגערופען ווערען עקאָנאָמיש־אקטיוו, ד. ה., וואס האלטען זיך אויף דורך זייער אייגענער פֿראָפעסיע. די עקאָנאָמיש־פאסיוון, די פֿראָפעסיאָנאַל־לאָזע, האָבען, פערשטעהט זיך בלויז א קליינע ווירקונג אויף דעם גאנג פון דער עמיגראציע: זיי זיינען פיעל מעהר די מיטלופער פון דער אימיגרירענדער מאסע: עמיגרירען די עלטערן, נעהמען זיי מיט זיך מיט אָדער שרייבען שפעטער אוים צו זיך זייערע קינדער; עמיגרירט דער מאן, גייט זיין ווייב נאָך; עמיגרירט דער מאן, גייט זיין ווייב נאָך; עמיגרירט דער מאן, גייט זיין ווייב נאָך

א ריכטיגען בעגריף וועגען א וועלכע ניט איז ערשיינונג, דאן דארף מען זי פערגלייכען מיט אנדערע פיעל־וועניג עהנליכע ערשיינונגען. וויל מיר בעקומען א מעגליך־ריכטיגע פאר־שטעלונג וועגען דעם פלאץ, וואס די מענשען פון אינטעליגענטע פראָפעסיעס פערנעהמען צווישען די אידישע עמיגראַנטן, דארפען מיר פערגלייכען אין דער הינזיכט די אידישע עמיגראַציע מיט דער עמיגראַציע פון אנדערע פעל־קער. ווילען מיר א קוק טהאָן, וואס פאר א טהייל פון די עקאָנאָמיש־אקטיווע אימיגראַנטען איז בעשטאַנען פון אינטעליגענטען ביי די פערשיע־דענע אייראָפּאַעישע פעלקער דורשניטליך פאר די גאנצע 12 יאהר (פון 1899 ביז 1910), פאר וועלכע מיר גענפינען גענויע ידיעות אין די בעריכטען פון דעם איינוואַנדערונגס־געזעלשקאָמיסאר, בעקומען מיר פאָלגענדע טאַבעלע:

צווישען 1,000 עקאָנאָמיש־אַקטיווע אימיגראַנטען פון יעדען פאָלק זיינען געווען אינטעליגענטען:

ביי די סלאַוואקען	1	ביי די פאלאקען	2	ביי די צפון איטאליע־	35
" רוטענער	1	" גריכען	3	נער	11
" קראָאטען־סלאַ־ וואנער	1	" פינלענדער	3	" סקאנדינאַווען	12
		" רוסיש־איטאליע־		" איר־לענדער	13
" בולגארען און סער־ בען*)	1	נער	4	" טשעכען	13
" ליטווישע	1	" פארטוגעזען	4	" איד ען	13
" רומענער	2	" מאדזשיארען	5	רוסען	14
				ביי די דייטשען	35
				" שפאניער	43
				" האלענדער	45
				" שאטלענדער	57
				" ענגלענדער און	
				אויסטשער	88
				" פראנצויזען	93
צווישען 1,000 אימיגראַנטען אין די פעראייניגטע שטאַטען בכלל (אהן אונטערשיעד פון נאציאָן)					14

ווי מיר זעהען, בילדען די פאָרשטעהער פון אינטעליגענטע פראָפעסיעס בכלל, נישט נור ביי אידען, אן אויסערסט קלייניעם חלק פון די וואנדערער; בסך הכל בילדען זיי אפילו נישט קיין אנדערטהאלבען פראָצענט (בלויז 14 פון טויזענד) פון אלע עקאָנאָמיש־אקטיווע אי־מיגראַנטען פון די פעראייניגטע שטאַטען. — די סבה פון דעם איז א דאָפּעלטע: ערשטענס, נעהערען געווענליך די אינטעליגענטען מיט זייער עקאָנאָמישע לאגע צו די העכערע קלאסען, וועלכע זיינען נישט געצוואונגען צו געהען זוכען א שטיקעל ברויט אין דער פרעמד; צווייטענס, דער אינטעליגענט, וועלכער לעבט הויפטזעכליך אדער אויסשליסליך דורך זיין וואָרט אדער דורך זיין פעדער, קען אין א לאנד מיט א פרעמדער שפראך און א פרעמדער קולטור פיעל שווערער גענפינען א פאסענדע בעשעפטיגונג, ווי דער פאכּווער ארבייטער, וואס בעדארף זיך אויסלערנען א פאָר וואָרטער, כדי צו קענען ארבייטען אין דער פרעמד. דער פראצענט פון די אינטעליגענטען צווישען די וואנדערער איז דעריבער בעזונדער קליין ביי יענע פעלקער, וואו ערשטענס זיינען בכלל פאראן וועניג אינ־טעליגענטען און וואו בילדונג שאפט דעריבער כמעט שטענדיג א פריוויליגירטע לאגע, און צווייטענס, וואו די קענטנים פון דער ענגלישער שפראך, די שפראך פון די פעראייניגטע שטאַ־טען, איז וועניג פערשפרייט; דאס איז הויפט־זעכליך דער פאל ביי די פעלקער פון דרום־מזרח אויראָפּא. דער פראצענט אינטעליגענטען צווי־שען די וואנדערער איז פערקעהרט פערהעל־טנismעסיג גרויס דארטען, וואו אינ־טעליגענטען זיינען פארען אסך, וואו עס האָט זיך שוין ענטוויקעלט אן „אינטעליגענטישעס פראָלעטאריאט" און וואו דערצו נאָך ענגליש איז שוין ניט אין גאנצען פרעמד, צום וועניג־סטען אין די אינטעליגענטע קרייזען; ביי די ענגלענדער, ביי די שאָטלענדער, (ווי אויך ביי די „פראנצויזען", וואס קומען אין זייער גרעס־טער מעהרהייט פון קאנאדע, וואס, אחוץ אליין, ליגעט זי נאָך בשכנות מיט די פעראייניגטע שטאַטען), וועלכע רעדען דערצו נאָך ענגליש פון 15 מאל גרעסער ווי ביי די רוטהענער און די ליטווישע*); און דאס ערקלעהרט זיך,

*) צו די „בולגארען און סערבען" זיינען שוין דאָ צוגערעכענט נישט נור די מאַנטאָנעגרען, נור אויך די באסניער, הערצאָגווינער און דאלמאציער.

ביי זיך אין דער היים, איז דיעזער פּראָצענט גרעסער, ווי ביי אלע איבריגע אייראָפּעאישע פעלקער.

קיין איבערפלוס פון אינטעליגענטע קרעפטען איז נאָך אין די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער, וואו עס וואוינט די הויפּט־מאסע פון דער אידישער בעפעלקערונג, נישטא; אחוץ דעם, די ענגלישע שפּראַך איז צווישען די אידישע אינטעליגענטן אין יענע לענדער, ווי בעוואוסט, אויך אויסערסט־וועניג פערשפּרייט: דער פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די אידישע וואנדערער קען ביי אזעלכע בעדינגונגען קיין גרויסער נישט זיין. ער איז אין דער ווירקליכקייט כמעט גלייך, נאָך אפילו עטוואס נידריגער, ווי דער דורכשניטליכער פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די עקאָנאָמיש־אקטיווע אימיגראַנטן פון די פּאַראיינינגטע שטאַטן בכלל: עטוואס העכער ווי 1 מיט א פערטל פּראָצענט (13 פון טויזענד) פון די אקטיווע אידישע וואנדערער זיינען אינטעליגענטן.

פערגלייכן מיר אָבער די אידישע וואנדערער מיט די וואנדערער פון פערשיעדענע פעלקער בעזונדער, דאן זעהען מיר, דאָס דער פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די אקטיווע וואנדערער איז ביי אידען אונגעפעהר דער זעלביגער, ווי ביי די אירלענדער, צפון־איטאליענער, סקאנדינאַוון אדער טשעכען, ד. ה. ווי ביי די פערהעלטנים־מעסיג גרעסטע פעלקער, הגם בעדייטענד וועניגער ווי ביי די גרעסטע פעלקער פון אייראָפּא (דייטשען, האָלענדער א. ז. וו.) דער פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די וואנדערער איז ביי אידען פיעל גרעסער, ווי ביי די פעלקער, צווישען וועלכע עס איז קאָנצענטרירט די הויפּט־מאסע פון דער אידישער בעפעלקערונג: ער איז 6-7 גרעסער ווי ביי די פאָליאקען און די רומענער, ער איז אן ערך ערשטענס, מיט דעם, וואס ביי אידען זיינען אויך די ערשטע פּאַראן פערהעלטנים־מעסיג מעהר בעשעפטיגטע מיט אינטעליגענטע פּראָפעסיעס, ווי ביי דער ארומיגער נישט־אידישער בעפעלקערונג; און צווייטענס, טאקע איז אין דעם צו זעהן אויך די פאלגען פון די פערשיעדענארטיגע „רעכטליכע" און אונרעכטליכע בגרענצונגען, וואס דער אידישער אינטעליגענט געפינט ביים פערנעהמען זיך מיט פערשיעדענע פּראָפעסיעס אין רוסלענדער מלוכה.

דאָס איז דער אונטערשטע שורה פון דעם אנטהייל פון די אינטעליגענטן אין דער אידישער וואנדערונג פאר די לעצטע 12 יאָהר.

ווילען מיר איצט זיך צוקוקען צו די יעהרליכע שוואנקונגען פונ'ם פּראָצענט און דער צאָהל אינטעליגענטע צווישען די אקטיווע אידישע וואנדערער, דאן זען מיר פאלגענדעס:

אינטעליגענטן צווישען עקאָנאָמיש־אקטיווע אידישע אימיגראַנטן אין די פערייניגטע שטאַטן.

יאָהר	עקאָנ־אקטיווע אימיגראַנטן	אינטעליגענטע	
		אין גאַנצען	צווישען יעדע 1,000 אקטיווע
1899	17,726	197	11
1900	30,784	253	8
1901	26,391	294	11
1902	31,736	279	9
1903	45,051	499	11
1904	67,751	843	12
1905	83,039	1,163	14
1906	76,605	1,094	14
1907	80,270	1,045	13
1908	56,665	713	13
1909	28,436	456	16
1910	45,813	619	14
1899-1910	590,267	7,455	13

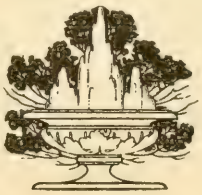
*) די רוסען קענען דאָ נישט אין אכט גענומען ווערען, ווייל אונגעפעהר 95 פּראָצענט פון די רוסישע וואנדערער געהען קיין סיבירין און כלויז א נישטיגער טייל פון זיי געהט אין די פעראייניגטע שטאַטען; די, וואס וואַנדערען קיין סיבירין בעשטעהען כמעט אויסשליסיליך פון פויערים, בעת פערקעהרט, צווישען די פאַרשטעהער פון אינטעליגענטע פּראָפעסיעס זיינען פּאַראן פערהעלטנים־מעסיג פיעל, וואָס זיינען געצווואונגען צוליעב זייערע פּאָליטישע איבערצייגונגען צו אנטלויפען פון רוסלאנד; עס קומט דעריבער אויס, דאָס דער פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די רוסען, וואָס אימיגרירען אין אמעריקא איז אָהן אן ערך גרעסער, ווי צווישען די רוסען־וואנדערער אין אלגעמיין.

די צאָהל אידישע אינטעליגענטן, וואס וואנדערען עבר לים, איז, ווי מ'זעהט, א גאנץ קליינע, אונגעפעהר 7½ טויזענד מאן אין 12 יאָהר, אָדער דורכשניטליך א 600 מאן יעהרליך. זי ענדערט זיך, זי הויבט זיך און פאלט, צוזאמען מיט דער גרויס פון דער אידישער אימיגראציע בכלל. דער פּראָצענט אבער, וואס די אינטעליגענטן בילדען צווישען די עקאָנאָמיש־אקטיווע אידישע וואנדערער, האלט, נישט קוקענדיג אויף די יעהרליכע שוואנקונגען, אין וואקסען, אזוי צ. ב., וען מען צוטהיילט די פּערי אָדען פון 1899־1910 אויף צווי גלייכע טיילי צו זעקס יאָהר יעדע, ביז 1905 און פון 1905, דאן איז לייכט צו בעמערקען, דאָס דער העכסטער פּראָצענט פון די ערשטע זעקס יאָהר (12 אינטעליגענטן צווישען 1,000 עקאָנאָמיש־אקטיווע אימיגראנטן) איז נידריגער פאר דעם נידריגסטען פּראָצענט אינטעליגענטן פון די לעצטע זעקס יאָהר (13 פון 1000).

איבריגענס, דער וואוקס פונ'ם פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די וואנדערער איז בשום אופן נישט קיין ספּעציעל אידישע ערשיינונג. דער פּראָצענט אינטעליגענטן צווישען די אקטיווע אימיגראנטן איז צו דערזעלבער צייט געשטיגען אויף אין דער אלגעמיינער אימיגראציע פון די פּעראיניגטע שטאָטען: פון 10 פּער טויזענד אין 1899 האָט ער זיך אויפגעהויבען אויף 13 פּער טויזענד אין 1910, און אין די יאָהרען 1904—1908 האָבען די אינטעליגענטן געבילדעט אפילו פון 13 ביז 22 צווישען יעדע טויזענד עקאָנאָמיש אקטיווע אימיגראנטן פון די פּעראיניגטע שטאָטען.

און דערויף איז גאר נישטא וואס צו חדוש'ן זיך. פון איין זייט, די ענטוויקלונג פון העכערער בילדונג ביי די איראָפּעאישע פעלקער פערגרעסערט די צאָהל פונ'ם „אינטעליגענטן פּראָלעטאריאט", וואס זוכט און געפינט שווערליך בעשעפטיגונג ביי זיך אין דער היים. פון דער צווייטער זייט, דער וואוקס אדער דער אונויפהערליכער דויער פון דער עמיגראציע ביי אלע אויראָפּאישע פעלקער בעשאפט אין אמעריקא גרויסע קאמפּאקטע מאסען פון איינגעוואנדערטע, וועלכע נויטיגען זיך אין אינטעליגענטן, וואָס זאלען זיין „היימישע מענשען," וואס זאלען רעדען זיער שפּראך און וואס זאלען זיין בעקאנט און דורכגעדרונגען מיט די קולטורעלע נייגונגען און בעדערפנישען פון די איינגעוואנדערטע מאסען; די איינגעוואנדערטע בעדארפען אין זיער שפּראך צייטונגען, ביכער, פאריעזונגען, טעאטער־פארשטעלונגען. רעליגיעזע אייניריכטונגען א. ד. גל.; אויף אזא ארט וואקסט מיט דער צייט, פון איין זייט, דער אנבאָט פון אינטעליגענטע קרעפטען און, פון דער אנדערער, די נאָכפראָגע אויף זיי אין איינוואנדערונגס־לענדער, און אלס רעזולטאט פון דיעזע ביידע סבות, ווערט ארויסגערופען א מערקבארער וואוקס פון דער וואנדערונג פון אינטעליגענטן — אהין, וואו עס געהט בכלל דער וואנדערער־שטראָם פון דעם אדער יענעם פאלק.

נור אזוי אדער אזוי, סיי די צאָהל פון די אינטעליגענטן, סיי דער פּראָצענט זייערער, סיי די ענדערונגען אין זייער צאָהל אדער אין זייער פּראָצענט — זיינען אלץ נור quantites negligeables אָדער אויף פּראָסט אידיש, אזוי גוט ווי גאָר נישט אין פערגלייך מיט דער גאנצער וואנדערענדער מאסע. וואָרום באמת, וואס איז אזוי גרויס דער אונטערשיעד, אויב צווישען טויזענד עקאָנאָמיש־אקטיווע עמיגראנטן זיינען פאראן 13, אדער 16 אינטעליגענטן, ווי באלד אז יעדענפאלס געהערן אונגעפעהר 990 פון דיעזע טויזענד צו אנדערע פּראָפעסיעס? מ'קען דאָ די אינטעליגענטן נישט פערגלייכען אפילו צו אָפיצירען, וואס פיהרען די וואנדערער־ארמעע, וואָרום, ווי געזאגט, פיהרען נישט די אינטעליגענטן די וואנדערער־מאסע, נור פערקהרט, זיי ווערען געפיהרט דורך איהר: זיי געהען און קענען געהן בלויז אהין, וואוהין עס געהט דער וואנדערער־שטראָם.

משה טייטש.

פאָליטיי אויפֿן „ישוב".

(פונ'ם אידישען לעבען אין דער ליטא).

ייט פון דער באהן און פון גרויסע וועגען איז געלעגען דער „ישוב", און זעלטען וועט עס פלעגט זיך דארט בעווייזען עמיצער מיט א קאקארדע אויפֿן היטעל, און קיינער האָט קיינמאל ניט גע־קענט אונטערשיידען צווישען א „פיטפעבעל" ביז א פּריסטאוו — פאר אלעמען גלייך פלעגט מען נאָך פאר א מיל ווייט אראָפּכאפּען דאָס היטעל, און מען פלעגט שטעהן בלאס, ווי די וואנד, ביז יענער פלעגט פארבייפּאָהרן — א מין אנשיקעניש פון זיין ליעבען נאָמען איז דאָס געווען, ווי למשל, א האָגעל, א בערע אדער א דונער אין מיטען העלען טאג, וואס מען האָט גע־מוזט אננעהמען פאר גוט. וועגען א גובערנא־טאָר האָט רבקה די ישוב'ניצע, למשל, נור גע־הערט. און די עלטערע גויים פון די ארומיגע דערפער, אז זיי פלעגען זיך אמאל אין א זונטאג־טאג צונויפקלייבען אין „קרעטשעם", פלעגען זיי דערצעהלען וועגען דעם גובערנאטאר, וואס איז איינמאל, וועז זיי זיינען נאָך פּאסטוכער געווען, דורכגעפאָהרען אויף פּיער פערד — די ערד האָט געציטערט.

— ווי זשע האָט ער אויסגעזעהן? — פלע־גען זיך נאָכפרעגען די אינגערע גויים מיט גרויס נייגעריגקייט.

— ווער קען עס וויסען? — פלעגען די עלטערע ערקלעהרען — אז ער איז דורכגעפלוי־גען פּיל אוים'ן בויגען, זיי האָבען קוים צייט געהאט די היטלען ארָאבצוכאפּען.

עס זיינען אפילו געווען צווישען די גויים אזעלכע אפיקורסים, וואס האָבען אין דער גאנ־צער געשיכטע ניט געגלויבט.

— די אלטע בעריהמען זיך — פלעגען זיי שמייכלען.

וועגען דעם גובערנאטאר האָט מען אין גאנצען אומגעגענד בכלל געהאט זעהר א נע־בעהאפּטע פארשטעלונג, און דאָס איז גיכער געווען א לעגענדארע פערזאן, מיט וועלכע די פּויערטעס פלעגען שרעקען זייערע שקצימ'לעך:

— דער גובערנאטאר פאָהרט!

ביי די פליטניקעס, וואס פלעגען טרייבען איבער דער וויליע האלץ אין דער גובערניע אריין, פלעגט מען אפטמאל פרעגען אויף טשיקאוועס:

— צו האָבען זיי אמאל ניט געזעהן דארטען דעם גובערנאטאָר?

— יא, עס איז פארהאן — פלעגען זיי זאגען — א סך מיט קאקארדעס, אבער ווער פון די אלע איז דער גובערנאטאָר, דאָס קען מען ניט ווייסען.

אביסל קלערער איז געווען די פארשטע־לונג וועגען איספּראווניק. אבער אויך איהם האָט קיינער אין אומגעגענד ניט געזעהן, עס האָבען זיך נאָר געטראָגען פעסטע קלאנגען, אז ער איז זעהר א בעזער, און אז ער כאפט אריין, למשל, א גנב, לאָזט ער איהם צוריק קיין לעבע־דיגען ניט ארוים: מען פערנעהמט איהם אין זאק און מען לאָזט איהם ארָאב מיט א שוועכען שטיין אין וואסער אריין.

און דער גרעסטער פּריץ אין געגענד, מיט וועלכען מען האָט זיך געמוזט רעכענען, ווי מיט א ווירקליכער פּערזאן, איז געווען דער פּריס־טאוו.

אז חיים־יונה האָט איבערגענומען נאָכן שווער, עליהו השלום, די בעל־הבת'ישקייט מיט'ן פּאראָם אויף דער וויליע, האָט איהם רבקה גענו־מען לערנען, וואס ער האָט צו טהאָן בנוגע צו דער „פּאָליציע", וואָרום רבקה האָט איבערגע־נומען די אלע גאנגען בירושה פון טאטען, ר' שמואל־יעקב: א געניטער מענש געווען!

— מיט'ן פּריסטאוו — האָט זי געזאגט — טאָר מען ניט איינרייסען.

און דאן האָט מען אָנגעלאָדען א פולען וא־גען מיט קאָרען, האָבער, אייער און עופות — עס האָט זיך גראד געמאכט א פּאָר האָזען צו קויפען, האָט מען איינגעפאקט אויף די האָזען — און חיים־יונה איז מיט א קלאפּענדינגען

האַרץ אוועקגעפֿאַהרען אין סטאַן אריין:

— איין גאָט וויייסט, ווי אזוי מען וועט איהם אויפֿנעהמען!

און רבקה מיט די קינדער, מיט'ן לעה־רער, מיט'ן פֿאראמטשיק — אלע האָבען איבער־געלעבט אן־אומרוהיגען טאָג, ביז אין אבענד איז חיים־יונה צוריקגעקומען מיט א לעדיגען וואגען, א לעבדיגער, א פרעהליכער, און איז אהן אטהעם אריינגעלאָפֿען אין שטוב מיט דער גו־טער בישורה:

— צוגענומען!

דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען דערצעהלען די מעשה פון אָנהויב, ווי אזוי, און וואס, און ווען — אז דעם פּריסטאוו אליין האָט ער ניט געזעהן, עס זיינען ארוים דער לאקיי מיט א דעסיאטניק, האָבען אויסגעלעדיגט די זעק און, שטעלט אייך פֿאר, אבגעגעבען צוריק די זעק.

— זעהט זיך אן, א גוטער גוי — האָט דער לעהרער טיעפֿזיניג אריינגעשטעלט זיין בעמער־קונג, צורעכט מאכענדיג די בריל'ען אויף דער נאָז.

— זעהר א גוטער! — האָט חיים־יונה בע־שטעטיגט: — עס איז ארויסגעקומען איינע אין וויייסען, איך וויים ניט, צו דאָס ווייב, צו די „פֿאַקאיאָווע" — א שפּאס זייערע פֿאַקאיאָווס, אמת'ע פֿאנעקעס! — האָט א טאַפּ געטהאָן די האָזען און געזאגט „ספּאסיבא". איך האָב א קוש געטהאָן די האנד, צוזעגענט זיך שעהן־פיין און פערקערעווט דעם פערד אהיים.

און לאנג נאָכדעם האָט נאָך חיים־יונה געהאט צו דערצעהלען וועגען זיין־יאזדע צום „רויטען קאָנער", ווייל יעדען מאָל פלעגט ער זיך דערמאהנען אלץ נייע איינצעלהייטען פונ'ם בעזוך, וועלכע ער האָט אין טומעל געהאט פער־געסען.

אָבער רבקה'ס פּראקטיק איז געגאנגען נאָך ווייטער, און צווי מאל אין יאָהר פלעגט חיים־יונה אוועקפיהרען אין סטאן אריין לעבע־דיגע העכט, וועלכע מען פלעגט געדיכט ארומלע־גען מיט קראָפּיווע און איינווילקלען אין דער רויטער שמאטע — עפּעס אן אונטערשלאָק פון אן אלטען שינעל, וועלכער איז געלעגען פון מאָל צו מאָל אנגענרייט אויפ'ן בוידעם. דאָס אב־פיהרען לעבעדינע פיש אין סטאן אריין איז גע־ווען איינגעפיהרט אויפ'ן ישוב פון קדמונים אן און

— „א מנהג מאָר מען ניט ברעכען" —

אזוי האָט געזאגט רבקה.

א צווייטער פריץ, מיט וועלכען מען האָט זיך געמוזט שטארק רעכענען אויפ'ן ישוב, איז געווען דער אקציזניק — דער ממונה אויף די ברויזען און בריזלעך. אָבער צו די דאָזיגע לייט האָט אפילו רבקה ניט געקענט קלוג זיין. די דאָ־זיגע לייט פלעגען זיך בייטען זעהר אפט, און יעדערער האָט זיך געהאט זיין כאראקטער, און צו אזעלכע צושטעקען זיך מיט געלד איז געווען סכנות־נפשות: צוליעב אזא זאך האָט דער אל־טער ר' שמואל־יעקב אמאל געכאפט א פסק...

איז איינמאל געקומען א נייער אקציזניק צום חיים־יונה'ן. געריכט האָט מען זיך אויף איהם שוין פון עטליכע טעג, האָט מען דאָס פע־סטעלט בראָנפען (מען קען זיך דען בעגעהן אָהן בראָנפען צווישען גויים?) מיט דער קראפּקע, מיט די קעלישקעס פערוואַרפען ווייט אין די קאָרען אריין, און מען האָט אויסגעראמט די שאפע פון יעדען סימן — ווי גאר קיינמאל ניט געווען. געקומען—האָט מען איהם אויפגענומען ווי דעם בעסטען גאסט. רבקה האָט ארויסגענו־מען די שעהנסטע פערבייסעלעצען פון אונטער־שטען שופלאד — צוקער־לעקעך מיט איינגע־מאכטס, און חיים־יונה האָט זיך א נעהם גע־טהאָן צום סאמאָוואר אויף זיין שטייגער. ער האָט ארָאבגעמאכט דעם שטיוול פון דער רעכטער פוס און, אונטער'ן אימפּעט פון זיין לאנגער בריטער חאָלעווע, האָט זיך דער פייער באלד צופלאקערט. און אז מען האָט אין עטליכע מינוט ארום דערלאנגט דעם פריץ א גלאָז טהיי, האָט ער זיך אבגערופען:

— טהיי — א געטראנק? ספּיריטוס...

— אָבער, האָרינקע, מיר טאָרען דאָך קיין ספּיריטוס ניט האלטען — זאָגט רבקה.

ענטפערט ער:

— פאר א נאסט דארף זיין.

האָט זיך חיים־יונה איבערגעווארפען מיט רבקה'ן מיט א בליק:

— דער ערל איז, דאכט מיר, נערעכט.

און דער אקציזניק האָט זיך גאר ניט גע־קענט אבוואונדערען:

— דאָס ערשטע מאָל אויף זיין לעבען — א שטוב אָהן א ביסעל ספּיריטוס.

האָט שוין רבקה א וואַרף געטהאָן א בליק צו חיים־יונה'ן:

— אין פלוג איז דאָך דער ערל מאקע ge־רעכט.

און חיים־יונה האָט זיך אבגערופען:

— אויב אזוי, דאַרף מען געהן א זוך טהאָן. אפשר — אויפ'ן פריצ'ס מזל..

חיים־יונה איז ארוים אין דרויסען, האָט פערקאַטשעט די פּאָלעס, אריינגעבראַדזשעט אין די קאָרען, האָט דערטאַפּט א פלעשל בראַנפען מיט א קעלישאק און האָט זיך אומגעקהרט אין שטוב אריין:

— אז דער פּריץ הייסט...

— וואָס, זשיד־מאָשענק — האָט זיך אָב־געהופען דער אקציזניק: — נו, גים אָן. איצט א טינט־און־פעדער, וועל איך דיר מאכען א פּראָטאָקאָל.

חיים־יונה איז געבליבען א טויטער מענש:

— האַרינקע, וואָס רעדסטו?

— איך לאָך דאָס — האָט איהם דער אק־ציזניק בערוהיגט: — אבער איך קען אזא בראַנ־פען ניט טרינקען. ספּיריטוס...

— עס וועט שוין זיין... א צווייטען מאָל, אז דו וועסט קומען — האָט איהם רבקה פער־זיכערט.

— נו, און ווי געהען דיר בכלל די געשעפ־טען? — האָט זיך דער אקציזניק גענומען נאָכ־פרעגען.

„א, ער נעהמט!" האָט א טראכט געטהאָן מיט צופריעדענהייט חיים־יונה, און ער האָט געפיהלט, ווי עס איז איהם ארָאבגעפאלען א נאנצער בארג פון קאָפּ.

און רבקה האָט איהם צוגעוואונקען:

— גאָט צו דאנקען! גאָט צו דאנקען!

און נאכדעם, ווי דער אקציזניק האָט בעקו־מען אין יד אריין, האָט ער זיך געזעגענט בזה הלשון:

— נו, נעדענק, חיים־יונה, איצט וויים איך, אז דו האלסט בראנפען, זאלסטו זיך טאקע הי־טען. כאָפּ איך דיך אמאל, וועסטו זיך ניט ארויסדרעהען.

היינט נעה און גלויב די דאזיגע לייט!

און דאָך איז ביי חיים־יונה'ן אין דער שא־פע פון דאמאלסט אָן געשטאנען אנגענריים א קאראפקעלע ספּיריטום פאר'ן אקציזניק, וואס קיינער פלעגט זיך צו איהר ניט צוריהרען, סיי־דען עמיצען אין שטוב פלעגען שטארק אנהוי־בען וועה טהאָן די ציינער, דאן פלעגט מען נעהמען א פּאָר טראָפען אין מויל אריין — פון אקציזניק'ס בראנפען.

אבער אפטער פון אלע איבריגע פריצים פלעגט מען האָבען צו טהאָן מיט'ן „שליסעל" — אזוי האָט מען פערשטעלטערהייד גערופען דעם אוריאדניק. דער דאזיגער האָט שוין קיין גדלות ניט געפּראָווען, פלעגט געבען חיים־יונה'ן די האנד און פלעגט, אריינגעהענדיג אין שטוב, זאגען:

— זדראסטע!

דער אוריאדניק — פלעגט רבקה זאגען — וואקסט אוים דאָרט, וואו מען זייהט איהם ניט. פלעגט מען זיך שטענדיג צוהערען, צו עס קלינגט ניט — נאטשאלסטוע פלעגט שטענדיג פאהרען מיט א גלאק.

יעט איינמאל אזוי רבקה א באָרוויסע די בייטען אין גאָרטען, דערהערט זי דעם בעקאנ־טען גלאק פון הינטער'ן בארג. וואָרפט זי באלד אוועק דעם הויפען גראָז, וואס זי האָט אָנגעקלי־בען, און לויפט גלייך אין חדר אריין, וואו עס האָבען זיך געלערענט די קינדער מיט'ן ווילנער לעהרער:

— דער „שליסעל" פאָהרט!

דאָס אינגעל, וואס האָט געהאלטען אין א מיטען א פסוק פערטייטשען, האָט גלייך אבגע־האקט אין מיטען וואָרט, ווי מיט א מעסער אָב־געשניטען, און איינס און צוויי איז אלץ פאַרטיג געוואָרען.

דער לעהרער, וואס האָט אודאי קיין וואָהנ־רעכט ניט געהאט — ער איז נאָך אין 82סטען יאָהר אויף דער וועלט ניט געווען — איז שוין געווען אן אויסגעלערנטער — ער האָט זיך באלד ארויסגעכאפט פון טיש און געמאכט א „ויברח" דורכ'ן אָפענעם פענסטער — טוז דורך די הויבע נעדיכטע קאָרען אין קאזיאָנעם וואלד אריין!

און די קינדער, כאטש זיי פלעגען טויט דערשראָקען וועהרען ביי אזעלכע בשורות, האָבען דאָך געוואוסט, וואס זיי האָבען צו טהאָן, און אין איין הרף־עין זיינען די ספּרים, מיט די בי־כער, מיט די העפטען געפלויגען ארויף אויף דער שאפע, אראָב אונטער די בענקלאָך, וואו עס האָט זיך געמאכט, און באלד איז שוין חברה צושאָטען געוואָרען אין אלעווינקעלאָך... און רבקה איז דערווייל אויף ניט געשטאנען אָהן ארבייט — זי האָט שנעל ארויפגעכאפט די שיך אויף די בארפיסע פיס — פאר אן אוריאדניק דאהף מען דרך־ארץ האָבען. און חיים־יונה האָט שוין לאנג ארָאפּגעכאפט די היטעל פון קאָפּ און האָט אויסגעוויישט די האנד אן קאפּאטע: באלד וועט ער זי דערלאנגען דעם אוריאדניק. די האנד

איז שוין געווען אזוי אויסגעמושטירט, אז זי האָט זיך אליין געהויבען אין א „שלום־עליכם"־זדראַסטע!

און אז דער אוריאַדניק פלעגט אריינגעהן, פלעגט זיך ערשט אָנהויבען די רעכטע ארבייט: חיים־יונה בעט איהם אריין אין „חדר" און רבקה דעקט דעם טיש מיט א ריינעם סערוועט.

— האָבער דעם פערד! — גיט חיים־יונה א קאָמאַנדעווע דעם פֿאַראָמטשיק, אוּן רבקה שטעהט שוין דערווייל ביים פֿריפּעטשאָק און מאַכט פייער אונטער'ן דרייפוס — דער אוריאַדניק איז געווען א גרויסער ליעבהאָבער פון מיל־כיגע בלינצעס...

— רבקה, גיב מיר די קאַראַפקע!

און באלד בעווייזט זיך אויפֿן טיש דאָס פלעשעל מיט'ן גלעזעל. דער אוריאַדניק טרינקט און פערבייסט.

דאן ווערט דער גאסט אביסל רעדעוודיגער אוּן פרעהליכער, און הויבט זיך ערשט אָן רעכט פאַנאַנדערצוטהאָן: נעהמט אַראָב די סאשקע און טהוט אוים דעם שינעל.

— סאגרעלסא!

די קינדער, וואס האָבען זיך לכתחלה בעהאלטען אין די ווינקעלעך פאר שרעק, זעהען, אז דער אוריאַדניק איז כמעט א היימישער מענש, רוקען זיי זיך ארוים פון די לעבער, און שלמה'קע גיהט צו צו דער שאשקע און טאפט זי ארום מיט איין פינגער:

— טאטע — פרעגט ער — עס שיעסט?

— אנו, שלאמקא — הויבט אָן דער אוריאַדניק צו פערבריינגען מיט די קינדער — זאג מיר נאָר, וואס זיינען דאָס עפעס ביי דיר די פינגער פערשמירט אין טינט?

דאָס קינד ווערט בלאס, ווי די וואנד. האָבער חיים־יונה שטעלט זיך איין פאר איהם:

— גאספאדין אוריאַדניק, דאָס האָט ער זיך געבאַלעוועט מיט'ן טינטער.

— נו, און וואס איז דאָס ביי אייך דער קאָרען אויסגעלעגט אונטער'ן פענסטער? — נעהמט זיך אלין ניט איין דער אוריאַדניק.

דאָ נעהמט שוין רבקה איבער דעם שמועס:

— גאספאדין אוריאַדניק. דאָס האָט דאָס קעלבעל אויסגעדראטעוועט. האָסט אפּנים א בענריעף אינ'ם קעלבעל? לעגט אוים אלע תבואות.

— נו יא, איך וויים — גיט דער אוריאַדניק א שאקעל מיט'ן קאפ: — ע ט א ר ע ב ע. מען האָט מיר דערצעהלט. זאגט איהם, אז איך וועל איהם נאָך אמאל פאקען.

— עט — רופט זיך אָב רבקה — א דאגה האָסטו. נעהם בעסער א ביסעל בראַנפען.

און אז דער אוריאַדניק ווערט אוש רויט פון די ביסלעך, רופט ער זיך אָב:

— בראַנפען איז גוט. אָבער דו וויסט, חיים־יונה, איך האָב שוין באלד קיין האָבער ניט פאר'ן פערד.

— שטעהט שוין אָנגענרייט פון צוויי וואָכען — ענטפערט חיים־יונה מיט גדלות: — מיר וועלען אונזער אוריאַדניק אָהן האָבער ניט לאָזען.

— נו, און קאַרטאָפעל?

— א שאלה א ביסעל! צוויי אכטעל „אמעריקאנקע".

— נו, זעה־זעה ביי מיר! און מיט'ן בראַנפען זאָלסטו זיך אויך היטען. עפעס זעה איך ביי דיר צופיעל בראַנפען.

— האַרינקע, וואָס רעדסטו?

— נו, לאַדנאָ, סמאָטרי או מעניא!

און אז ער גיהט ארוים אויפֿן גאנעק אוועקצופאָהרען, דערמאָהנט ער זיך:

— נו, און די האָבער?

— יא־יא, — זאגט חיים־יונה — קאַרטאָפעל אויך. עס ליעגט שוין אין וואָגען.

— נו, לאַדנאָ, סמאָטרי או מעניא!

און אז ער זעצט זיך אריין אין וואָגאָן און נעהמט די לייצעס איז די הענד, רופט זיך אָב רבקה צו חיים־יונה'ן אויף לשון־קודש:

— חיים־יונה, דבר איהם וועגען די שקים, נאָך נאָר נייע שקים — זאָל ער זיי אָבפיהרען.

— דבר איהם דו. פאר דיר פאסט בעסער. דו ביזט א אידענע.

— ביזט דאָך א מאַנזביל, קענסטו זיך בעסער „אסמעלעווען".

אָבער חיים־יונה קען זיך אויך ניט „אסמעלעווען", און אזוי בלייבט עס.

און אז דער אוריאַדניק פֿאהרט אוועק, קען זיך רבקה נאָך אלין ניט מוחל זיין, און, פערגעסענדיג אז קיינער איז שוין ניטאָ, בעקלאָגט זי נאָך אלין די זעק אויף לשון־קודש:

— אזעלכע צוויי טייערע שקים, כמעט ניט קיין געניצטע. אזא שאד, אזא שאד!

אָבער חיים־יונה פלעגט שוין ניט הערען, און די קינדער זיינען שוין געלאָפען פאזע טייך און האָבען נעשריען:

— לעהרער! לעהרער! שוין אוועקגעפאהרען!

און לויפען פלעגען זיי דארפען א סך.

און ביי מיטאג פלעגט מען זיך ערשט רעכט צוריידען וועגען בעזוך, און חיים־יונה, וועלכער האט נאך געפיהלט אויך זיין רעכטער האנד דעם „זהדאסטע", פלעגט נעהמען איבערגעבען זייגע אייגדריקען:

— א גאנץ עדעלער גוי, נישט מעהר — א גרויסער שכור...

— און דער לעהרער איז אזוי ווייט אנטלאפען — רייסט איהם איבער דער קלייגער שלמה'קע: — קוים געפונגען.

— דאס איז פון מורא — זאגט דער פאראמטשיק זיין סברא — ער איז נאך ניט גענוואהנט צו פאליציע.

— ווער מורא? — פאסט ניט דעם לעהרער, און ער פערענטפערט זיך:

— נארעלע, דאס איז דאך פון אימפעט — א שפאס, אזא לאך!

רבקה שמייכעלט: א סך פערשטעהען זיי, די שטאדטישע!

טהאמאם הוד.

דער חלום פון יודשין אראם.*)

(באלאדע)

איבערזעצט פון ה. רויזענבלאט.

עם איז געווען אין פריהלינגם צייט,
אן אבענד פריעדליך שטיל,
און חברה איז פון שולע פריי
ארוים צום אבענד־שפיעל,
און שטיפענדיג און לאבענדיג,
אווען צום וואסער־מיהל.

מיט הערצער פריי און ריין פון זארג,
מיט אונבעפלעקטען זינן,
איז חברה אויפענדיג אווען
איבער פעלדער בליהענד־גרין.
ריין האט די זונן פון מערב־זייט
געשטראלט נאך איבער לינן.

שטיל איז ארום דער שולע יעצט,
די טוי'רען צוגעמאכט,
דער לעהרער זיצט נאר אויף די טרעפ
פערטרויערט און פערטראכט.
זיין הארץ איז שווער און ניט געשטילט
פון פריעדליכען פארנאכט.

ער זיצט זיין גרוי בעשנעעטען קאפ
אויף ביידע הענד גלייגנט,
זיין פנים בלייך און טריב און מאט,
זיין שטארער בליק פערשטיינט
און צווישען זייגע קניהען שטייף
האלט ער א בוך און ליי'נט.

*) דאס גדיכט איז ווירקליך געגרינדעט אויף א ווארהרען פאקט, צו וועלכען הוד האט צוגעמישט א ביסעל פון זיין רייכער פאנטאזיע, און דאדורך עם געמאכט פאר דער בעסטער ענגלישער באלאדע, א חוין קאלרידזש'ם „ענסיענט מיהרינער" („דער אלטער מאטראז"). ס'האט געלעבט א מאן מיט דעם נאמען יודזשין אראם, א לעהרער צו יענער צייט אין דער ענגלישער שטעדטעלע לינן. אין יאהר 1745 האט ער ערמארדעט א שוסטער מיט דעם נאמען קלארק, אום איהם צו בערויבען זיין קלייגעם פערמעגען. פיערצעהן יאהר נאך דער געשיכטע איז אראם ענטדעקט געווארען דורך דער פערראטה פון זיינעם א מיטהעלפער אין דער שרעקליכער מארד־טראגעדיע, און איז געהאנגען געווארען אין 1759. די קינדער האבען אויך דערצעהלט, דאס ער פלעגט מיט זיי רוידען פון שרעקליכע מארד־געשיכטען.

דער איבערזעצער.

די דאַרע האַנד מישט בלאַט נאָך בלאַט,
דער טריעבער בליק פאַלגט נאָך,
עס זוכט דאַרט זיין נשמה רוה
אין אינהאַלט פון דעם בוך;
פון לעזען פיעל איז מאַט זיין בליק,
זיין פנים וויים וויי טוך.

נור ענדליך הויבט ער אויף זיין קאָפּ,
זיין בליק פערשטאַרט און בלאַנק
און שליסט דאָס בוך, זיין אייניג פרייַנד;
זיין טרויסט, זיין גאָט־געשאַנק.
„אך, גאָט, וואָלט איך אזוי געקענט
פאַרשלייסען מיין געדאַנק".

נאָר פלוצלים שפרינגט ער אויף, ווי ער
פון שלאָף וואָלט אויפגעוואַכט;
ניט וויים פון איהם זעהט ער, עס זיצט
אין שאָטען פון פאַרנאַכט
אַ קלייַנער יונג און האַלט אַ בוך
און בלעטערט, לעזט און טראַכט.

„מיין קלוגער יונג, וואָס לעזט דו דאַרט,
פון ליעבע, גליק, צו נויט?
דיין פנים'על שיינט ווי אויפגערעגט,
דיינע אויגלעך פייכט און רויט.
און טרויעריג ענטפערט איהם דאָס קינד
„איך לעז פון הבל'ס טויט".

דער לעהרער האָט אַ שפרונג געטהאַן
פון פלוצלים'דיגען פיין,
ווי ס'וואָלט געטראַפען איהם א קויל
גאַנץ טיף אין האַרץ אריין,
נאָר באַלד האָט ער בערוהיגט זיך
און האָט געלעדט פון קין.

„ווי פיעלע מאַרדען האָט זייט דאַן
די צייט שוין דורכגעמאַכט,
ווי פיעל האָט דאָס די רויטע האַנד
געהיים אין שוואַרצער נאַכט,
אין וועלדער וויט, אין טהאַלען טיף
שוין לעבענס אומגעבראַכט".

„פון קבר שרייט דעם קרבנ'ס בלוט
צום הימעל מיט פערראַטה,
עס דעקט קיינמאָל, קיינמאָל ניט צו
די ערד דעם מערדער'ס טהאַט,
אין לעבענס בוך פערגעהט קיינמאָל
דאָס בלוט בעפלעקטע בלאַט".

„און בייזע גייסטער בלאַנדזשען אום,
פערפאָלגט אין קינ'ס שטראַף,
געיאָגט פון ווילדען ראַכע־גייסט
צום פיינליך בייזען סוף,
ניט איינמאָל שוועבט פאַר מיר פאַרבי
אזא מין בילד אין שלאָף".

„ווי שרעקליך, אַך, ווי שוידערהאַפט
ס'איז צו בעגרייפען קוים,
וועה דעם, וואָס רייסט אונצייטיג אַפּ
די פרוכט פון לעבענס בוים!...
ערשט לעצטע נאַכט בין איך בעגאַן
א ווילדען מאָרד אין טרוים".

„א מענש, וואָס האָט מיר ניט בעריהרט,
א זקן קראַנק און אַלט,
האָב איך אין מיט פון נאַכט פערפיהרט
ן'א טיעפען דונקלען וואַלד;
דיין ענד זאָל זיין! האָב איך געקייכט
און מיין זאָל זיין דיין גאַלד!"

„צוויי פויסטען־זעץ אין קראַנקען'ס ברוסט
אין איינעם מיט א שטיין,
און ס'פאַלט דער אַלטער קראַנקער מאַן
מיט יאָמער'נדע געשרייַ'ן —
אן אונבעוועגליכער סקעלעט
א הויפען הויט־און־ביין".

„א טרופ, מיר דאַכט, וואָס איז ניט מעהר
קיין בייז צו טהאַן אימשטאַנד?!
נור וועה, זיין אויג, זיין שטאַרער בליק —
א העליש ווילדער בראַנד,
וואָס איהם דערשטיקען האָט קיין מאַכט
זאָגאָר דעם מערדער'ס האַנד".

„און פלוצלים כאַפט זיך אַן די לופט
מיט'ן ווילדען פלאָם און גלוט,
צעהן טויזענד אויגען בליקען ווילד
אויף מיר אַראָפּ מיט וואוטה,
און וויט און ברייט מיר דוכט זיך שטראָמט
א ים, א ים פון בלוט".

„מיט שוידער האָב איך דאַן דערזעהן,
ווי דורך א נאַכט־טומאַן
פערבלוטיגט שטייגענדיג ארויף,
דעם קארפ'ס פון טויטען מאַן,
געשוועבט האָט ער א רגע און
צוריק פערזונקען דאַן".

„אָה, גאָט, דער שוידערליכער טרוים,
דאָס בילד פון טויטען גרויז,
דאָס מאַכט מיין קאָפּ מיר שוואַך וווי בליי
מין הארץ ווי דיקע אייז.
ווי שווער, ווי שווער, ווי גרויזאָם שוואַר
דער מערדער צאָהלט זיין פרייז".

„און פון דעם הימעל בייז און גרוי
ערשאַלט האָט מיט אַמאָל
די שטימע פון דעם ראַבי־גייסט,
— אָ, גאָט, דער ווילדער קול! —
בעהאַלט דעם מת אין ברודנעם שטראָם
העט, אונטען, טיף אין טהאָל!"

„ך'האָב שנעל געבאָפּט דעם מת און בין
אַוועק אין טהאָל צום שטראָם,
א שרעקליך טיעפער וואסער דיק
בעדעקט מיט ברודנעם שוים —
מיין גוטער יונג, געדענק עס גוט!
ס'איז מעהר ניט ווי א טרוים".

„געזונקען איז די טויטע פעסט
אין טיעפען שטראָם ווי בליי,
גיך האָב איך אַבגעשווייגט דאָס בלוט
פון מיינע הענד, און פריי
דעם צווייטען טאָג אין שולע זיך
געלערנט פון דאָס נייי".

„געבליעבען בין איך יענעם טאָג
מיט אייך אין שולע שפּעט,
ניט וואַגענדיג בעגלייטען אייך
אין הייליגען געבעט.
דען טומאה איז מיין הארץ געווען
פון זינדיגען סעקרעט..."

„און וען די נאַכט האָט איבער אייך
די פליעגעל אויסגעשפרייט,
האָט מיך דער שוואַרצער גייסט „פון שולד"
צום קאַלטען בעט בעגלייט,
פערציהענדיג מיין נאַכט־גאַרדין
מיט פינגער בלוטיג רויט".

„אין אַנגסט האָב איך גערַאַנגעלט זיך
די העליש לאַנגע נאַכט,
און יעדעם מאָל כ'האָב איבער גוואלט
די אויגען צוגעמאַכט,
האָט מיר א שרעקליך ווילדער טרוים
מיט שוידער אויפגעוואַכט".

„גלעזגען בין איך יענע נאַכט
אויף זשאַר, אויף סאַמע גלוטה,
און אין מיין ברוסט האָט יעדעם מאָל
צופלאַמט זיך יענער וואוטה,
דער פריהערדיגער אינסטינקט נאָך מאָרד,
נאָך פרישע מענשען בלוט".

„איין שרעקליכער געדאַנק האָט, ווי
א מעכטיגער טירַאַן,
בעהערשט מיין גאַנצע ווילענס־קראַפט,
מיין יעדען נייעם פּלאַן;
געטריבען מיך צו גהען און זעהן
אין טהאָל, דעם טויטען מאַן".

„שווער האָב איך אויפגעהויבען דאַן
מיין גליהענד הייסען קאָפּ
און בין מיט וואנקענדיגע טריט
אין טיעפען טהאָל אַראָפּ,
און טרוקען איז געווען דער שטראָם
און וואַסער ניט קיין טראָפּ!"

„ערוואַכט האָט פרעהליך אויף א בוים
די לערכע פון איהר נעסט,
נאָר מיר האָט ניט גערייהרט איהר ליעד,
דען איך — צו דר'ערד געפרעסט
בין וויעדער דורכ'ן דונקעלען וואַלד
געלאָפען מיט דער פעסט..."

„געשטראַהלט האָט שוין דער יונגער טאָג
דורכ'ן בלויליכען טומאַן,
און אום א גרוב צו גראַבען איז
קיין צייט געבליבען דאַן,
און כ'האָב אין וואַלד מיט בלעטער בלויז
פּארדעקט דעם טויטען מאַן".

„די צווייטע נאַכט בין איך בסוד
אין דונקעלען וואַלד אַוועק,
ן'אַראָפּגעריסען האָט א ווינד
פון מת זיין בלעטער־דעק,
און נאַקעט האָב איך נאָך אַמאָל
געזעהן דעם מת מיט שרעק".

„ערשט דאַן האָב איך צו דר'ערד געקניהט
מיט יאַמערנדען געבעט,
דען כ'האָב געוואוסט, די ערד וויל ניט
בעהאַלטען מיין סעקרעט,
פרעסט אויף זאָגאָר די צייט זיין פליש
פערבלייבט דאָך זיין סקעלעט".

„אוי, דורות לאַנג וועט אונזער גאַט
דעם מערדער ניט פערציי'ן,
ביז וועַן דער בייזער ראַבֿע־גייסט
זיין שוואַרצן חוב מאַהנט אין,
עס מעג ווי שוואַר, ווי גרויזאַם שוואַר
שוין זיין חרטה זיין — "

„און נאָך געפֿין איך ניט קיין רוה
מיין פֿיין איז שרעקליך גרויס!"
מיט שרעק הויבט אויף דער קליינער יונג
זיין בלאַנדען קאָפּ פון שוים
און זעהט אַראָמ'ס געזיכט בעדעקט
מיט דיקע טראַפֿען שוויים.

„א, גאַט, דער בייזער, בייזער טרוים,
דאָס שוידערליכע בילד,
עס פלאַקערט אויף אין מיר מיין בלוט,
עס מאַכט מיר טהיריש ווילד,
דער טיגער, שיינט, איז געגען מיר
אין הונדערט פאַכען מילד".

בייגאַכט, וועַן רוה האָט היים געקומען
דעם אינגעל'ס יעדען גליעד,
האָט אויף דעם שלאָך פון לינן אַראָם
געשלעפּט זיך בלייך און מיעד —
און מיט פון שטרענגע וועכטער צוויי —
אין קייטען שווער געשמידט...

י. סערדאַצקי.

פּעבּרעכערינס.

(אוים דעם דייטשען).

קאַמער פאר זעקס פּערזאָן אין שפּיטאָל פון ווייבער צוכט־הויז. די פֿאַלאָגע, די וועגד און בעטציינ שפּילען פון זויבער־קייט. די לעצטע בלייבע שטראָהלען פון הערבסט־טאָג שלאָגען זיך דורך די פענסטער אריין. עס פאַלט צו די נאַכט. איבער'ן קאַמער טראָגט זיך א ריה פון קאַרבאָל און אנדערע רפואות. אויף דריי בעטען ליעגען דריי קראַנקע ווייבער.

די ערשטע פון זיי איז אן אַלטע גנב'טע. א הויבע איז זי און א מאָגערע; איהרע ברוינע האָאר זיינען ערטערווייז גראָה; דאָס געזיכט גערונצעלט און פון ערד־קאָליר — ווי ביי אַלע אַלטע גנבים, וואַלבע פערבריינגען א האַלב פון זייער לעבען אין געפענגנים.

די אַלטע איז א גרויסע ליגנערין — דאָס דערקענט מען אָן איהר רייד̈ען, ווייניגן אָדער לאַכען. די ברילען וואַם זי טראָגט, איז א ליגען: זי איז פּטור דורך זיי פון נייען און לאַטען, וועל־כעם עס טהוען אַלע געפאַנגענע ווייבער. קראַנק איז זי אויך ניט, זי פערשטעלט זיך נאָר, ווייל אין שפּיטאָל איז בעסער דאָם עסען. איהר גרעס־טער ליגען איז דאָם אבענד־געבעט: זי דאַוונט מיט א הויכען, רייסיגען, עקעלהאפטען קול, זי ווייל דורכדעם געפינען חן ביי דער אויפזעהערין, וואַם קומט אַלע ווייל אריין אכטונג געבען אויף די קראַנקע.

די אַלטע גנב'טע איז איצט פּאַרטיג גע־וואָרען מיט'ן אבענד־געבעט און זיך געלעגט שלאָפען. זי האָט אָנגעהויבען הויך כראָפען, ער־שטענס צו ווייזען, אז זי איז קראַנק, אז זי אַטהעמט ניט ריכטיג, און צוווייטענס — זי זאָל קענען הערען וואַם די איבריגע רייד̈ען.

אין דריטען בעט פון איהר, ליעגט די צוויי־טע קראַנקע. דאָס איז א יונגע פלאַקס־בלאָנדע מיידעל. זי ליעגט אָנגעשפּאַרט איהר בלאָנדען קאָפּ אויף דער האַנד. פון איהרע שטיל̈ע, בלויע אויגען קוקט א טרויער ארויס, אויף איהר בליי־כען מאַדאָנען־געזיכט איז צו זעהן פרישע קנייטשען. זי זעהט אוים עלענד און אונגליקליך.

דאָס בלאָנדע מיידעל בעקוקט אויפמערק־זאם די דריטע קראַנקע. דאָס איז א יונגע בליטצ־אויגיגע ציגיינערין. אלעס אין דער ציגיינערין פּיבערט פון געזונדקייט, ענערגיע און נערוועז־זיטעט. די וועגד פון טורמע רייצען זי. זי רייסט אראָב איהר קאָפּ־טוך און קוקט זיך אום ווי א וויטענדע טיגערין אין שטייג. נאָכדעם ציהט זי זיך אוים אויפ'ן בעט און הויבט אָן שטיל און אין זיך צו שילטען... א פוס טהוט איהר וועה

און דאָס ערגערט זיך, ניט דער וועלטאָג שׂרט זיך, נאָר דאָס לייגען אויף אירע שׂרט, און דאָס לאַנגזאַמע היילען.

„צו וואָס די שמאַטע?!" שרייט זי אונ־געדולדיג, ארבעריסענדיג דעם קאָמפּרעס. „אויב די פּוס וועט דארפען געזונד ווערען, וועט עס אָהן דעם קאָמפּרעס".

זי זעצט זיך צוריק אויפ'ן בעט און הויבט וויעדער אָן בעטראַכטען די בלאָנדע שכנה. זי וויל פערציהען א געשפּרעך, קיין וועלטער קלייבט זי ניט. זי וועגדט זיך פּראָסט און פרעגט:

— דו האָסט גע'גנב'עט?

דאָס מיידעל שאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין.

— ניט גע'גנב'עט? בינסט נאָך יונג, צוואַנציג יאָהר, ניט אזוי?

— יא, אזוי פיעל — ענטפערט די בלאָנדע.

— איך האָב געטראָפען. איז ווי קומסטו אין טורמע, אויב ניט פאר גנבות?

— צוליעב מיין קינד — ענטפערט די בלאָנדע, שטאַרק ציטערנדיג און צומאַכענדיג די אויגען פאר שמערץ.

די ציגיינערין טהוט א ציטער. איהר ברוינעם געזיכט דריקט אוים עקעל און האָס.

— האָסט עס געטויטעט, דו מרשעת איינע?

זי קעהרט זיך אָב פון איהר און פערלאָזט די בעט. זי איז שטאַרק אויפגערעגט, געהט צום פענסטער, קוקט ארויס, זי זעהט די אומעטיגע מויערען און א שטיקעל גרויען הימעל. זי קריצט מיט די צייהן: „אך, פון ציגיינער־ביידעל זעהט זיך דער הימעל אזוי בלאָה און קלאָהר". זי קעהרט זיך אָב פון פענסטער, געהט צו צו דער בלאָנדער, בעטראַכט זי א צייט לאַנג:

— עס איז ניט צו גלויבען — מורמעלט זי — אזא יונגע, און זאל זיין אזא מרשעת, אָב־טהאָן אזא זאך...

זי פרעגט איהר וויעדער:

— ווי האָסטו דאָס געקענט טהאָן אזא זאך? קלייגע קינדער טאָר מען ניט פייניגען, זיי טהוען קיינעם ניט קיין שלעכטעס... ווי האָסטו ניט מורא געהאט פאר גאָט? איך בעט דיך, דערצעהל מיר, ווי איז דאָס געשעהן?

דאָס בלאָנדע מיידעל האָט צוזאַמענגע־פּרעסט איהרע שמאָלע, בלייכע ליפּען און גע־שוויגען.

— האָסט געהאט א מאַן? — האָט די ציגיינערין ניט נאָכגעלאָזט.

— ניין!

— בינסט געווען שעהן און יונג? געווים. דאָס איז, וואָס די מאנסביליען האָבען האָלד... אָבער מיר, ווייבער, דארפען אויך קיין נאַראַנים ניט זיין... אלע מאנסביליען זיינען הינד און אויסוואורפען... זיי זיינען... — זי האָט געוואָלט נאָך עפּעס זאָגען, אָבער עס האָבען איהר אויס־געפעהלט וועלטער: דאָס ווערטער־בוך ביי די ציגיינער איז זעהר אן ארימער...

— ווער איז געווען דיין גלעיבטער? — האָט זי א ווילע שפּעטער געפרעגט.

— א וואכמייסטער!

די ציגיינערין האָט זיך שטאַרק צולאָכט. פון איהר רויטען מויל האָבען ארויסגעבלישצעט די ווייסע צייהן ווי ביי א חיה.

— איך קען שוין די וואכמייסטערס, — האָט זי געזאגט. איך האָב אויך מיט אזא איינעם צו טהאָן געהאט... איצט קושט ער מעהר ניט קיין פרויען... איך בין ביי איהם די לעצטע געווען... די לעצטע. חאַ־חאַ...

איהר לאָבען איז געווען אזוי ווילד, אז די אלטע גנב'טע האָט א ווילע פערגעסען איהר רעלע אלם קראַנקע און האָט זיך אויפגעזעצט אין בעט.

— ער האָט דיך פערלאָזען אדער ארויס־געטריבען? — האָט די ציגיינערין געפרעגט, און באלד זיך אליין געענטפערט: — איינס פון די ביידע איז געווים געשעהן... איך קען זיי שוין צו גוט... און דאָס קינד איז שוין דאמאָלסט געווען?

— יא, געווען!

— אָט דאָס איז דאָך דיין גרויסער פעה־לער: וואָס איז דאָס עופה'לע שולדיג? דעם טאַטען האָסטו בעדארפט טויטען... איך וואלט אזוי געטהאָן... איך האָב פיינד נאָכלאָזען מיין רעכט...

זי האָט הויך אויפגעהויבען איהר קאָפּ און געפאָכט מיט די געבייגטע פויסטען אין דער לופט. זי האָט שוואר געאטהעמט פון אויפרע־גונג.

— ווי אלט איז געווען דאָס קינד?

— זעקס וואָכען, — ענטפערט טרויעריג די בלאָנדע.

— אך, פיצעלע קינד, אפילו קיין קלייד־לאָך נאָך ניט געטראָגען... ווי האסטו דאָס ג־

האָט א האַרץ צו טהאָן? האָסט דאָס דערשטיקט?

— ניין. איך האָב דאָס ארונטערגעלאָזט אין טייך.

— אין טייך? אך, דו מרשעת. אזא קליין בעשעפענישׂ!

— איך האָב געמיינט, אז דאָס איז שוין טויט, — האָט די בלאָנדע שוואַך ארויסגערעדט.

— זאגסט אמת? — האָט די ציגיינערין האסטיג געפרעגט.

— איך זאג ניט קיין ליגען. איך האָב גערוואלט געהן צו מיין פאָטער אין דאָרף, ער האָט פון קיין זאך ניט געוואוסט. דאָס קינד איז קראַנק געווען, עס האָט שווער געאָפּעט מיט'ן הערצעל, און פלוצלונג איז עס שטיל געוואָרען: איך האָב מיך דערפרעהט: „גלייבער אזוי", — האָב איך געטראַכט — זאל דער טאַטע קיין חרפות, קיין יסורים ניט האָבען... איך האָב געמיינט, דאָס איז טויט, זיין קערפערל און פיסעלאַך זיינען געווען קאַלט ווי אייז. איך בין געגאנגען איבער א בריק, האָב איך דאָס ארָאָבגעלאָזט...

זי האָט אָבגעהאקט און זיך צוואוויינט.

די ציגיינערין, שטאַרק געריהרט, האָט זי אָנגעהויבען צו גלעטען:

— נו, ווויין זיך אָב, ווויין זיך אָב, וועט דיר גרינגער ווערען... אויב אזוי, בינסטו דאָך גאר ניט שולדיג... טא פאר וואָס אָבער האָט מען דיך פערשפּארט?

— די דאָקטוירים האָבען ערקלעהרט, אז עס האָט נאָך גלעבט, — האָט די בלאָנדע געוויינט.

די ציגיינערין האָט זיך פערקרימט:

— די דאקטוירים, זיי ווייסען א סך... אפילו א פּוס ווי צו הייל'ען ווייסען זיי דאָך ניט... אָבער ווי דאָס איז געווען, איז געווען, די גאַנצע וועלט איז ניט אין אָרדנונג. אָבער די מאַנסבילען... זיי ווערען ניט זאָט אונז בייז צו טהאָן... און, דערפאר האָב איך זיך נוקם געווען — —

די ציגיינערין האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען איהר געשיכטע. איהרע ווערטער האָבען זיך געקייקעלט ווי א בערג־קוואל אין א טהוי־וועטער, האסטיג. און ווילד:

— מיין מאן האָט געטראָפען אן אומגליק, מען האָט איהם ארעסטירט. ער איז געווען אונשולדיג, מען האָט איהם אָבער פערשפּארט. איך בין געגאנגען צום וואכמייסטער און איהם געבעטען, און געשוואָרען, אז מיין מאן איז ניט שולדיג. ער האָט מיר אויסגעלאכט: „איך קען שוין די ציגיינער!" — האָט ער געזאגט. איך האָב פערמאָגט א גאָלד־שטיק, מיין מאמע האָט דאָס מיר געגעבען א מתנה צו מיין חתונה. איך זאג דיר, עכטעס גאָלד, מיט'ן קאָפּ פונ'ס טער־קישען קייסער אויסגעמאָלט. איך האָב עס אָנגעבאָטען דעם וואכמייסטער, ער זאל דערפאר בעפרייען מיין מאן. ער האָט אָבער ניט געוועלט דאָס געלד, נאָר מיר אליין... איך האָב געוויינט פאר איהם, געבעטען רחמנות, איהם געוואָלט אוועקשענקען מיין גאנצען פערמעגען: אכט דאָלאר האָב איך פערמאָגט, אָבער ער האָט ניט נאָכגעלאָזען: ער וויל נור מיר אליין. וואָס האָב איך געקענט טהאָן? בין איך געוואָרען זיין גליעבטע...

— האָט ער בעפרייט דיין מאן? — פרעגט די בלאָנדע?

די ציגיינערין קריצט מיט די צייהן:

— ער האָט עס ניט געטהאָן. מיין מאן איז געבליעבען אין טורמע, מיר האָט ער נאָכדעם אויסגעלאָכט און ארויסגעטריעבען... איך בין אַוועק צוריק אין מיין ביידעל. „וואַרט, דו רויבער", — האָב איך געטראָכט — „דו וועסט מיר זעהען נאָך איין אייניציגען מאָהל, און דאָס וועט זיין געגנוג פאר דיר..." און אזוי איז געווען: איך האָב געגומען מיט זיך א גרויסען מעסער, א פינסטערע נאכט איז געווען... איך האָב איהם דאָס מעסער פון הינטען אריינגעשטאָכען טיעף אין ליב אריין...

— און ער איז געשטאָרבען? — האָט די בלאָנדע געפרעגט מיט שרעק.

— געווים. ביז צום גריף איז דאָס מעסער אריין אין זיין ליב, ער איז גליך געפאלען ווי א הונד.

— און צוליעב דעם האָט מען דיך איינגעשפּארט?

— ניין. דערפון האָט קיינער ניט געוואוסט.

— קיינער?

— קיינער, א חוץ דיר.

דאָס מיידעל האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו ציטערען: צו שווער איז איהר געווען צו טראָגען אזא שרעקליכען סוד.

די אלטע גנב'טע האָט זיך געמאכט שלאָפענדיג, כאָטש זי האָט געהערט יעדען וואָרט. די געשיכטע האָט איהר שטאַרק אמוזירט.

די ציגיינערין האָט זיך אָנגעהויבען אויסקלייַדען. זי האָט רוהיג בעוועגט איהרע בראָנזפארביגע גלידער. די עראינערונג אן מאָרד האָט זי ניט אויפגערעגט: זי האָט געהאט דעם נערעכטיגקייטס־געפיהל פון דעם בער אין וואלד, וועלכער טוידט דעם יענער, בשעת יענער פערוואונדעט איהם...

— טאָ פאר וואס האָט מען דיך ארעסטירט? — האָט די בלאָנדע געפרעגט.

די ציגיינערין האָט א מיעדען שמייכעל געטהאָן.

— אך, אן דעם האָב איך כמעט פערגעסען: צוליעב מיין מאן האָט מען מיך ארעסטירט: ער איז געווען ניט בעסער פון אלע מאנסביליען... בשעת ער איז פריי געוואָרען, האָב איך איהם דערצעהלט די געשיכטע מיט'ן וואכמייסטער. ווי־מיינסטו, איז ער נאָך אין כעס געוואָרען און מיך געשלאָגען... איך האָב דאָך דאָס געטהאָן צוליעב איהם... פון דעמאָלט אן פלעגט ער זיך אָפט אָנשכור'ען און מיך שרעקליך פייניגען און שלאָגען: ער איז שטאַרקער געווען פאר מיר, די מאָנסביליען זיינען שטארקער פאר די ווייבער, און דערין שטעקט אונזער גאנצער אונגליק... און איינמאל, אין א יום־טוב טאָג, איך האָב מיך אָנגעטהאָן אין מיין זיידענקלייד, האָט ער מיך וויעדער געשלאָגען. מיט'ן בייטש־שטעקעל האָט ער מיך געשלאָגען אויף בער'ן פנים. דו פערשטעהסט, וואס דאס איז, מיט'ן בייטש־שטעקעל שלאָגט מען די הינד!...

די ציגיינערין איז א וויילע ענטשוויגען געוואָרען. זי האָט שטאַרק געציטערט פאר כעס. נאָכדעם האָט זי, מיט א לייַדענשאפטליכען קול, וויטער דערצעהלט:

— וואַרט, הונט איינער — האָב איך געטראכט. איך האָב מיך שוויגענדיג אָבגעוואשען דאָס בלוט פון געזיכט. און נאָך אין דער זעלבער נאכט האָב איך גענומען דעם מעסער און איהם אריינגעשטאָכען אָט אזוי...

זי האָט געוויעזען וויי אזוי זי האָט אריינגעשטאָכען דעם מעסער. איהרע מוסקולען האָבען זיך דערביי אזוי שטאַרק בעוועגט, אז דאָס העמד אויפ'ן לייב האָט זיך שיער ניט צוריסען. נאָכדעם האָט זי זיך פערטראָכט, שטומף געקוקט פאר זיך, און האלב־הויך פארטגעזעצט:

מיין מאן פערדריסט מיר אפילו: ווי דאָס איז, איז ער דאָך געווען מיין מאן. אָבער יענעם, דעם וואכמייסטער, איהם וועל איך שילטען און שילטען מיין גאנץ לעבען... זאל גאָט פערשילטען זיין געבוין!

און פלוצלונג איז זי געוואָרען שטארק אויפגערעגט, און פון איהר רויטען מויל האָבען זיך אָנגעהויבען קייקלען אזעלכע וויללדע שרעקליכע קללות, וואס נור א ציגיינער־מויל האָט עם געקענט ארויסרייַדען...

אין צימער איז געוואָרען מוראַ'דיג. די בלאָנדע האָט איינגעהאלטען דעם אָטהעם. זי האָט מורא געהאט פרעגען דעם נאָמען פון דעם וואכמייסטער: ווער וויים, צו איז ניט דערזעלבער אויך איהר פערפיהרער געווען?...

פלוצלונג האָט זיך געעפענט די טהיר, און אויפ'ן שוועל האָט זיך בעוויעזען א הויכע בריט־בייניגרדיגע נאָנע.

— איהר שלאָפט נאָך נאָר ניט? — האָט זי שטרענג געפרעגט.

— זי בעט גאָט, שוועסטער, זי בעט גאָט, די ארימע! — האָט די אלטע גנב'טע זיך געאיילט זאָגען א ליגען.

די נאָנע האָט פערמאכט צוריק די טהיר.

— גלויבט זאל זיין יעזוס קריסטוס! — האָט זיך איבער'ן צימער געהערט דער אלטער גנב'טעם ליגנעריישער עקעלהאפטער קול...

מארק שווייד.

קעניג-ליעדער.

אין א שרעקענס־נאכט.

יאָגט אוועק די שרעקענדע געזיכטער,
שנעל בעלייכט מיר העל די זאלען,
צינדט אָן פאקעלן, צינדט אָן ליכטער,
די טראָמפייטען זאָלען שאַלען.

עפענט אומעדום די צוימען,
זאָלען ווילד די פויקען ברומען,
און די בעכערם זאָלען שוימען,
טויזענד ווייבער זאָלען קומען.

וואַרפט די שווערדען, וואַרפט די שטאַנגען —
ליעדער זאָלען הילכיג קלינגען,
לאָזט מיך פריי — איך בין געפאנגען!
אַדער — הארץ מיינס ווער צושפרינגען!....

צום קריעג.

ברענגט די לאנגע, קרומע שווערד,
פאנצער, קאסקע, שפיז און פערד,
כ'גיה פארטהיידיגען מיין ערד!....

שאַלט און ליארעמט שטורמיש הויך,
גורט אייך אָן מיט שטאָלין און כח,
כ'חיט מיין ערד מיט שטאָל און רויך...

כ'ווארף דאָם שלאָם, מיין אלטע וויעג,
שרעק נישט, מלכה, פאר דעם קריעג,
איך בין זיכער אין מיין זיעג!....

וואָיעט ווינטען, דונערם קראכט,
איך, דער קעניג, גיה אין שלאכט,
כ'פיהל, איך האָב איצט אייער מאַכט!...

אין שלאכט.

הייליג, הייליג איז די רויטע, זיסע שלאכט,
כ'האָב אליין מיין שווערד געשארפט; אצינד שאַלט אויס:
דער קעניג וואכט!

הייליג, הייליג איז אין שלאכט די פייער־בראנד.
כ'האָב אליין מיין ביקס געלאדען; איצט שאַלט אויס:
פאר פאָלק און לאנד!

הייליג, הייליג איז דער קעניג ווען ער קריעגט.
שפיעלט מיר אויף א זיעגעס־מארש; און שאלט און רופט:
דער קעניג זיעגט!

י. ענטין.

דאָם טהעאטער.

יט פיער מאָנאטען צוריק, גלייך ווי דער איצטיגער טהעאטער־סעזאָן האָט זיך אנגעהויבען, האָב איך אויף דיעזען אָרט גע־שריבען, דאָס, ניט קוקענדיג אויף איהר אויסנעוועניגסטען נאַטיר, ניט קוקענדיג אויף די גרויסע קאַפּיטאַלען, וועלכע זיי שטעלט אין קאָן און די זעהר טהייערע אַרטיסטען (אויסגעלאָזט האָט זיך פון זיי נאָר איין שילדקרויט), וועלכע זיי ברענגט אראָב פון פּרעמדע ביהנען, דאָס ניט קוקענדיג אויף דעם אַלעמען, געהט דאָך די אידישע ביהנע, מיט שנעלע שפּרייזן, צו איהר אונטערנאַנג. דאַמאָלס האָב איך זיך אַליין ניט געריכט, אז די טרויעריגע נביאות זאָל אזוי גיך שוין אָנהויבען מקוים צו ווערען. איצט, א חדשים צוויי פּאר'ן שלוס פון סעזאָן, מוז, דאכט זיך, יעדער איינער, וואָס איז כאָטש פיעל ווינציג בעקאַנט מיט די געשעהענישען אונזערע טהעאטערס, מודה זיין, אז די גסיסה האָט שוין אָנגע־הויבען.

דער גאַנצער דרויסענדיגער גלאַנץ האָט זיך שוין אין גאַנצען אָבגעבליאָקעוועט; די גרויסע הצלחה איז פערקאהרט געוואָרען צו א בראָך. פון די פיער ניו יאָרקער טהעאטערס, מאכט נאָר איין קעסלער'ס ניט קיין שלעכטע געשעפטען, לכל הפחות, לפּנים; די אַנדערע דריי זיינען נעבאָך זעהר שטאַרק אויף צרות; אפילו זייערע. מישטיינס געזאָגט, ערפּאָלגרייכע פּיעסען וועלען געשפּיעלט אָדער גאָר פאר לייִדיגע אָדער פאר „געפּיפּערטע הייזער", און אין איין טהעאטער, הער איך, האָבען די אקטיאָרען אויף אזוי פיעל געהאט איינזעהענישׂ מיט'ן בעל הבית, אז זיי האָבען איהם אראָבגעלאָזען א פּערט־חלק פון זייערע שכירות. און עס איז נאָר פשוט: דער עולם קומט ניט אין טהעאטער, און עס העלפען ניט די שרייענדיגסטע אפּישען און די בריוטסטע צייטונגס־רעקלאַמען, עס העלפט אפילו ניט דאָס וואָס אונזער טהעאטער־קריטיק איז איצט אזוי מילד, און האָט א גוט וואָרט און א שמייכעל פאר אלין, פאר אלין.

וואו איז דער עולם? געוואָלד וואו איז ער אהינגעקומען? אזוי פרעגען די טהעאטער־דירעקטאָרען מיט גאָר ניט קיין טהעאטראַלישען שרעק, און דריקען פערלאָרען מיט די פּלייצעס, און וועלען בלייך אָהן פודרע. און דאָך איז דער ענטפער אזוי פון אויבען־אויף, אז ער שטעכט ממש די אויגען און א בלינדער קען איהם אנטאַפּען: דער אידישער עולם האָט זיך אריבער־געקליבען פון דער בוי ערי אויף בראָדוויי.....

וואו איז דער אידישער עולם? א קליינער טהייל, די „רוסאקעס", געהען צו אַרלעניעוו'ן: אָבער די גרעסטע צאָהל האָט זיך שוין אויסגעלערענט געניג ענגליש און זיך גענוג אמעריקאניזירט צו וויסען, וואס אין בעלאסקא'ס טעאטערס טהוט זיך, וואס די ענגלישע צייטונגען זאגען וועגען זייערע פּיעסען; זיי וויסען, אז די אמעריקאנער ביהנע שטעהט איצט פיעל העכער פון דער אידישער, סיי מיט די פּיעסען און סיי מיט זייער אויספּיהרונג און זיי געהען אהין. וועד רעדט נאָך, וועז עס מאכט זיך עפּעס ווירקליך אינטערעסאנטעס. אנומעלט בין איך געווען אין האַדסאָן טהעאטער זעהן מאדאם סימאָן אין דער „צוריקקעהרונג פון ירושלים"; כמעט דער גאנצער „פּעמילי־סוירקל" איז געווען בעזעצט מיט לויטער אָרימע איסט סיידער טהעאטראַלען, און אויף אונטען אין אַרקעסטער איז געווען א זעהר גרויסע צאָהל אידען.

אין די טהעאטערס הערשט, לויט אלע כימנים, א פערצווייפלונג, ווי אויף א שיף וואָס האָט אין שטורם פערלאָרען דעם רודער. וואָס מען האָט שוין פאר דער צייט ניט איבערגעפרואווט! וואס פאר א שרעקליך וואַרפען זיך פון לויטעראטור אויף שונד און צוריק! געהאלפען האָט אבער קיין זאך ניט: פּיעסען זיינען געפאלען ווי די קלעצער איינע נאָך דער צווייטער. אין אד־לער'ס טהעאטער זיינען פון נאָווועמבער ביז איצט דורכגעפאלען, „דער טיגער", „דער וואלד",

„ווייבער", זאנגוויל'ס „שמעלצטאָפּ" און איצט פיהרט מען דאָרט אין גרויס אייל׳ענעם אויף קאָבריג'ס „שונאים". בלויז אין טאָלסטאָי'ס „לעבעדיגער מת" האָט געהאט א נישקשה'דיגען ערפאָלג. אין „פּיפּעל'ס טהעאַטער" איז אין דער צייט בעגראָבען געווארען, דער „געדאנקען לע־זער", נאָך א קורצען ערפאָלג איז אויך בעשאָטען געווארען די „בלינדע ליבע"; און א בענעפיט פיעסע פון טהעאדער הערצל, אויף וועלכער טא־מאשעווסקי האָט געלעגט עטוואס האפנונג, האָט א שיין געטהאָן בלויז אויף איין נאכט. איצט האלט מען דאָרט ביי א פיעסע, וואס איז בע־ארבייט פון מאקס געביל, א מענש מיט א סך לאָרבער־קראנצען פון די מוזיק האלס. אין ליפ־צין טהעאַטער האָט פאר דער צייט מאדאם קא־מינסקי דורכגעטרייסלט די „טרייע ליעבע" און כמעט אלע גארדינ'ס פיעסען, (אין וועל־כע זי איז, אגב אורחא, בדרך כלל דורכגעפאלען), וואס געפינען זיך אין דעם טהעאַטער'ס רשות: דערנאך האָט מאדאם ליפּצין דורכגעווארפען אייניגע פון דיזע פיעסען, אן „עגונה" פון זאָלאָטארעווסקי'ן און איצט גרייט מען זיך דאָרט שפּיעלען „ליעבע אדער רייכטהום" פון ג. זייקין, א מאן וועלכען מען זהט אין טהעאַטער נאכט אין נאכט אויף דער זייט פון די קולייסען (ער שפּיעלט נעמליך, אין ארקעסטער): אויף יענער זייט האָט מען איהם בלויז איינמאל געזעהן אלס דעם איבער־יעצער פון „מאנא וואננא" און א צווייטען מאהל אלס דעם פערפאסער פון א קורץ־דויערנדער אייגענער פיעסע. בלויז דער מיזיניק, קעסלער'ס טהעאַטער, שיינט צו זיין דער מוצלח פון דער משפחה. נאָך דעם היבשליכען ערפאָלג פון די „הערשענדע שקלאפען" איז געקומען די מפלה אויף „אלמא וואו וואהנסטו?" כאטש די העררען דיי עקטארען האָבען זיך געריכט פון איהר גאָר נתעשר צו ווערען. דערפאר געהט ביי זיי איצט שוין די וויפיעלטע וואָך וויעדער א פרעמדע פיע־סע, „יעדע פרוי" מיט קענטיג „פּולע הייזער"; נאָר קיין ראיה, אז דער ערפאָלג וועט נאָך לאנג אנהאלטען איז עס ניט, וואירים די בעזוכער נעה־מען די פיעסע אויף אהן א בעזונדערען ענ־טהוזיאזמום.

וואָס איז שויך צום ליטעראַרישען ווערטה, פערדיענען פון א גאנצען בארג פיעסען א גוט וואָרט בלויז דער „לעבעדיגער מת" און „יעדע פרוי". „טרייע ליעבע", געבויעט אויפ'ן סוזשעט פון טהאָמאס האַרדי'ס „טעס", איז געווען א שרייענדיגע מעלאדראמא מיט גראָבע, נאָאיוו־אָט־מאָדישע אינטריגען און אינטריגאנטען, א גראָבען אָבגעשמאקטען הומאָר און אנדערע וואולגאריטעטען פון קנאפּע אנדערהאלבען צעהנדליג יאָהר צוריק. אין דער „בלינדער ליע־בע" האָבען בלויז א פּאָר שטריכעלאָך פון די כאראקטערע פונ'ס אלטען אידישען פּאָר פּאָלק און אייניגע קברות־מאנישע און טענעמענט־הויזליכע וויצען, אנעקדאָטען און פּסקים דער־מאהנט אָן ליבינ'ס סימפּאטישערע צייטען; זאנסט איז עס געווען א מעלאדראמא פונ'ס גרעבסטען סאָרט, און אפילו אזא סחורה ווי „גאָט'ס שטראָף" האָט ביי דער „בלינדער ליע־בע" געמענט פּעטעשערס הייצען, סיבות אין סיבות, ווילדע צוזאמענטרעפונגען, א קינד, א ווייענדיג ליעדעל, אן אפּערעציאָן, מורא'דיגע שוואַרצע ברילען און אונטער זיי רויטע, ערשט אויסגעשניטענע אויגען און א געוואלדיגע מאָראל — קורץ די אלע עלעמענטען, וועלכע קומען אזוי אפט אריין אין ליבינ'ס רעצעפּטען פאר אן ערפאָלג פון זינט די „געבראכענע הער־צער".

אויך דער „לעבעדיגער מת", איז געבויט אויף א שונדיגען סוזשעט און סיבות מיט וועל־כע ניט נאָר א טאלסטאי, נאר אפילו קלענערע שרייפטשטעלער האָבען געווהנליך קיין מגע ומשא ניט. דאָס ווערק איז ניט קיין דראמא: די כאראקטערע זיינען בלויז אנגעצייכענט, די מא־טיוען מעהר דערמאנט ווי געשילדערט, די האנדלונג— אבגעכאפט און די קאסטרוקציאָן א קינדיש־נאיוו. העכסט ווארשיינליך האָט זיך עס פון פיעלע יאהרען געווהלגערט צווישען טאלסטאי'ס כתבים אלס אן אנגעצייכענטער פּאָאן פיר א דראמא מיט מאנכע אנגעווארפענע נאטיצען כאר כאראקטערע און דעם געשפּרעך. טאלסטאי האָט דאָס אלעס בלויז פערצייכענט, און זיך צו דעם שוין מעהר קיינמאל ניט צוריק־געקעהרט, נאָר די יורשים, וועלענדיג מאכען צו גלד אלץ, וואס איז פון דעם גרויסען קינסט־לער פאַרבליבען, האבען זיי עס ארויסגענעבען פאר דער וועלט אלס טאלסטאי'ס דראמא. דאָך האָט זיך דעם גרויסען שרייפטשטעלער'ס גייסט זאגאר אין די רויע נאטיצען אנטפלעקט, און אין מאנכע כאראקטער בעצייכנונגען און אין אייני־גע אבגעריסענע שטיקלאָך געשפּרעך, ווי אויך אין א פאר סצענקעלאך טליהען געניאלע פונקטען,

אף דייטען אן וואס פונ'ם שטיק וואלט אריים, וועו עס וואלט צייטיג נעווארען אונטער די הענט פונ'ם מייסטער.

„יעדע פרוי" איז פונקט דער היפך פונ'ם „לעבעדיגען מת". זי דערצאהלט פון א גאנץ ארימען גייסט, און האט ניט קיין סימנים פון געניאלישקייט. זי האט בלויז צייכענס פון טאלאנט. אבער דערפאר ליעגט אין איהר א סך ארבייט, און דאס ערקלערהרט צום טהייל איהר ערפאלג.

מיט הונדערטער יאהרען צוריק, וועו ביי די בארבארישע אייראפעאישע פעלקער האט זיך אנגעהויבען אויספיהרען אן אייגענע דראמא, זיינען אין די קירכען ענטשטאנען מעהרערע פרומע מוסר־פיעסען מיט פערקערפערטע אבסטראקטע כחות און מאראלישע בעגריפען אנשטאט מענשען. דאס זיינען געווען די שטיק, וועלכע זיינען אין דער געשיכטע פון דער דראמא בעוואוסט אלס מאראל־שפיעלען, אדער מיסטעריען. אט אזא מין מיסטעריע נאך מיט קעטיגע קירכליכע שפורען, מעהר ניט מאדערנעם לעבענס־„יריד" איז „יעדע פרוי". עס האט בעדארפט זיין אן אלענאריע מיט פאנטאסטישע סצענעס און א פאנטאסטישע אומגעבונג, דאמיט וואלט כאטש די פיעסע געווען פאעטיש; אבער דאס שטיק האלט ניט אוים זיין אלענאריישען כאראקטער און דעריבער בלייבט אין דעם וועניג פאעזיע. אין צווייטען אקט וועדט יעדע פרוי, די העלדין, וועלכע דארף מיט זיך פארשטעלען דאס אלגעמיין וווייבליכע, גאר פלוצלונג פערוואנדעלט אין א טהעאטער־שטערן. פאר וואס? וועדט ניט ערקלהרט. איבערהויפט איז אין דער פיעסע דא ניט פיעל קלערענעם. די גאנצע פילאזאפיע, דער גאנצער מוסר איז יעהר אן ארעמינקער, אן אויבערפלעכליכער, א אבגעשמאקטער, אהן דער מינדסטער פרישקייט פון עפעם נייערעם, געוואגטערעם און מיט וועניג פאעטיש שהנערעם איידער דאס אמאליגע פרום־מעשה־ביכעלדיגע מאראליזירען.

נאר לאמיר זיך אומקעהרען צו דעם גרויס פון דאס שטיק. אלזא, יעדע פרוי וועדט א טהעאטער־שטערן, און דאן געהן אוועק גאנצע צוויי אקטען, אין וועלכע עם בלייבט שוין כמעט נאר ניט פון דאס אלענארישע, און דאס ביסלע וואס בלייבט יא, וועדט אויך אריינגעשלעפט פאר דער טשופרינע, כדי איבערצוריסען די באקע פון דער פרוי, וואס טרעט ארוים אויפ'ן לעבען בענס יריד זוכען לויבע, און ניט הערענדיג די שטימע פון דער וואהרהייט, פערלויערט זי אויפ'ן וועג איהר אונשולד, שהנהייט און יוגענד, בשעת וועו די גאנצע צייט האט גאר די לויבע געוואדט אויף איהר אין איהר בעשיידענער היים, וואו דא דערבי איז אויך די היים פון דער וואהרהייט. די צוויי אקטען פלאנטערען זיך, דער ערשטער הינטער די קולישען פון א טהעאטער, דער צווייטער, אויף א וועטשערע ביי דעם שטערען אין הויז. דאס וואלט געהאט א פנים פון אמת'ן טהעאטער־לעבען, וועו עס וואלט ניט געווען געמאהלען אזוי קינדיש שאבלאנע, אזוי אונבעהאלפען: עס וואלט מינדעסטענס געקענט וועדען א אינטערעסאנטע, קלוגע, פינקלענדע כאמירע, וועו דער פערפאסער וואלט פערמאגט א ביסעל וויץ און גלאנץ, אבער אהן דער קראפט צו מאהלען דאס לעבען און אהן א לעבעדיגען שארפזינן וועדען די צוויי אקטען גאנץ לאנגווייליג. אין 4טען אקט איז שוין אוים טהעאטער, דערפאר וועדט דא די אלענאריע צושטערט און יאקבעדיג געמאכט דורך גראבע נאקכאפירטע קוני־אייליאנר סצענעס פון מארדי־גרא פארטהאן. ערשט אין סוף און אין 5טען אקט, וועדט דער איבערגעריסענער אלענארישער פאדעם צוריק באהעפט און פאנטאסטיש פערשפונען.

די אומגלומפערטע סתירות אין דיזעזר פיעסע זיינען אבער דערמיט נאך ניט אויסגעראכעט אין גאנצען. אינ'ם שטיק איז דא נ י ע מ א נ ד, וועלכער האט לויט זיין פונקציאן גאר ניט געדארפט עקזיסטירען: אבער ניעמאנד עקזיסטירט שוין צופיעל: ער איז צו דערזעלבער צייט אי א גוטער גייסט, אי א שלעכטער, אי ער איז א מין מעפיסטא, אי ער איז דער פרייגד פון וואהרהייט; און טאמער וואלטען איהם די צווויי אויפגאבען נאך וועניג געווען, דארף ער זיך נאך ספראווען מיט א דריטער, וואהרים אין דער זעלבער צייט וואס ער איז איינער פון די האנדלענדע פערזאנען און איז איינגעוואקסען אין די פיעסע, איז ער אויך א מין הערלר־פראלאג, וואס איז דער ממוצה צווישען דאס שפיעל און דעם פובליקום. און דער פלאנטער וועדט נאך גרעסער.

*

מיר האבען געזעהן ווי די טהעאטער־דירעקטארען מיט זייער פיהרונג האבען פערטרי־

בען דאָס אידישע פובליקום פון זיך און עס אוועקגעשיקט צו די גוים. מיר האָבען אויך געזעהן, ווי זיי האָבען פון אידישען טהעאַטער פערטריבען די ליטעראַטור און אנשטאָט איהר ארויפגעשלעפט די גראָבע, שונדיגע מעלאָדראַמא, אדער די שוואַכינקע פיעסעלע מיט קוים א פּאָר קערנדלאָך ליטעראַטור אדער כלומר'שט פּאָעטישע פּליטעראַלאָך. מיר וועלען איצט זעהן, ווי אזוי די טהעאַטער־דירעקטאָרען, וועלכע זיינען אויך אונזערע בעסטע ארטיסטען, האָבען דערמיט פערניכטעט זיך אליין אלס שוישפּילער, צוטראָטען זייער קונסט.

אין שוישפּיעלערישער הינזיכט איז דער היי־אַהריגער סיזאָן געווען נאָך א שוואַרצערע מפּלה, ווי פינאַנציעל און ליטעראַריש. עס איז דאָכט זיך, אזא פרוכטלאָזער סיזאָן ניט געווען פון זינט מען האָט אָנגעהויבען שפּיעלען גאָר־דינ'ס פּיעסען אויף אונזער ביהנע. מיט דער אויסנאַהמע פון דעם גאַסטראָליאָר שילדקרויט, וועלכער האָט געשאַפען די צוויפעלהאַפּטע רא־לע פון „אייקעלע מזיק", און אדלער'ן וועלכער האָט געשאַפען זעהר א שהנעם קינסטלעריש־ריידעוודיגען פעדיא אין „לעבעדיגען מת", א געשטאַלט וואס דערמאַנט אן אדלער'ס פיינס־טע אמאַהליגע ראָליען, נאָך מיט א שטיקעל מותרות,—אלזא מיט דער אויסנאַהמע פון דיעזע צוויי, איז דעם סעזאָן אויף אונזער ביהנע גאָר ניט געשאַפען געוואָרען, גאָר ניט וואָס זאָל האָ־בען וועלכען עס איהר בעדייטענדען, כאָטש פיעל ווינציג דויערנדען ווערטה. פון דעם גאַנצען באַרג פיעסען איז, מיט יענע צוויי אויסנאַהמען, ניט בעשאַפען געוואָרען קיין איין, כאָטש ווינציג בעדייטענדע ראָלע, קיין איין קינסטלעריש געשטאַלט, קיין אייניגע וואָס זאָל אונזערע קינסטלער לעבער מאַכען ביים פובליקום, קיין איין פרישע טראַדיציע פאר אונזער יונגער, שוואַכער טהעאַטער־קונסט. און מעהר פון אלע־מען האָבען זיך אין דיעזער פרוכטלאָזיגקייט, אין דיעזער נישטיגקייט, אויסגעצייכענט אונ־זערע שטערען זעלבסט.

וואָסערע צעהן וואָכען נאָכאַנאַנד, האָט מען אין קעסלער'ס טהעאַטער אָבגעשפּיעלט די „הערשענדע שקלאפען", אבער קעסלער האָט אין דיעזער פּיעסע ניט געשפּיעלט, נאָר פּאָזירט, גע־שריען און געווויינט. די אייניגע וואָס האָבען אין דעם שטיק צוגעצויגען וועלכע עס איז אויפ־מערקזאַמקייט, זיינען געווען די נאָכיז יונגע שוי־שפּיעלער שוואַרין און ראָזא קאַרפּ. קעסלער האָט קיין ראָלע ניט געהאַט, ניט געהאט פיר זיך קיין מענשען. און דעריבער, אויב ער בלייבט נאָך אלין בעלעבט ביים עולם, איז עס אלין צולעב זיין אלטען זכות אבות פון „צלאל ראַפּאַפּאָרט", „יאָסלע", „אייבוש" א. ז. ו. ניט לייפצין און זי־כער ניט קאַמינסקי האָבען עפּעם געוואונען פון „טרייע לעבע" ; דער אייניגער אויף וועלכען מען האָט זיך אין דער פּיעסע, בשעת קאַמינסקי האָט זי געשפּיעלט, א ביסעל געקענט אָבשטעלען, איז געווען דער יונגער שוישפּיעלער שאַכט אין די ראָלע פון „טראַשצינער". עס ווייזט אויך ניט אוים, אז מאַדאַם לייפצין זאָל האָבען שוישפּיע־לעריש געוואונען פון דער „ענוכה". די „בלינדע לעבע" האָט טאַמאַשעווסקי'ן ניט בעלעבטער געמאַכט ניט ביי די פרוינד פון די „איד. נשמות" און ניט ביי די אנהענגער פון די „דבורה'לע די מיוחסת"'טעם. און פון אדלער'ס פיעסען האָט מיט דער אויסנאַהמע פון אדלער'ן אליין, בלויז דער גאָר יונגער אקטיאָר ג. רובין אין „לעבעדי־גען מת" געצויגען צו זיך וועלכע עס איז אויפ־מערקזאַמקייט.

דאָך דער גרעסטער באַנקראָט אין שפּיעלען וווייזט זיך ארוים אין „יעדע פרוי". ניט נאָר צייכענט זיך קיינער פון דעם גאַנצען ריעזיגען פּערזאָנאַל ניט אוים, נאר כמעט אלע זיינען ניט דערוואקסען פאר זייערע ראָלען און פאר דער גאַנצער אומגעבונג. מיט דער אויסנאַהמע פון יאָנג, אין דער ראָלע פון „רייכטהום", און צום טהייל שוואַרץ, אלס „דומהייט" און אפשר אין די לעצטע צוויי אקטען, מאַדאַם טאַביאַס אין דער ראָלע פון „וואַרהייט", פּערזאָניפיצירט קיינער פון דעם גאַנצען גרויסען פּערזאָנאַל ניט זיין בעגריפען אָדער אבסטראַקטע קראפט וויי געהע־ריג איז. אלע זיינען זיי צו גשמיות'דיג, אלע זיינען מאַכטלאָז צו בעשאַפען אן אונבעשטימטע שוועבענדע געשטאַלט פון דעם אל־מענשליכען לעבען. צו מאַכטלאָז אָנצוהויכען אויף דער ביה־נע דעם צויבער פון פאַנטאזיע און פּאָעזיע. וואו ניט וואו וועדט קוים געשאפען א שטריכעלע פון בערנשטיין אָדער מאַדאַם לאבאל, אבער זאָנסט וועדט, ניט קוקענדיג אויף די גאַנצע גרויסע מיה פון דער רעזשי, אפילו די אילוזיע פון דער אומגעבונג ניט געשאַפען. די סצענע פון דער וועטשערע ביי דעם שטערען קומט ארוים זעהר אַרים און די פאַלקס־סצענעס אין פיערטען אקט קומען ארוים ווי אימער אויף דער אידישער

ביהנע, וועלן מען דארף אנקומען צו סטאטיסטען.

אין דיעזער פיעסע, אזוי ווי אימער, אין עהנלעכע פעלע, ווייזט זיך אם שטארקסטען ארויס די ארימקייט, די ניט דערוואקסענקייט, די ניט דאפיניירטקייט פון אונזערע שוישפיעלער. דא טרעטען העלער, ווי איבעראל, ארויס זייער ניט אינטעליגענץ, זייער ארעמינקע פאנטאזיע, זייער גראבליכער געשמאק. און די אונטערשטע שורה פון דער וואכעדיגקייט פון דער פיעסע צוזאמען מיט דער וואכעדיגקייט פונ'ם שפיעלען, איז אז דער עולם לאנגווייליגט זיך און פערטשטעט ניט. נאר דאם לעצטע קען זיין איז דער סוד פון דער פיעסע'ס ערפאלג; ניט פערשטעהענדיג זי פאר איין מאהל קומט אונזער שכנה א צווייטען מאהל; ניט פערשטעהענדיג די פיעסע. בעקומט דער פראסטער חי וקיים פאר איהר אפשיי.

*

נאר אויב אלע טהעאטער־דירעקטארען אין איינעם טהוען אלץ וואם זיי קענען אום אב־צוטוטען די ליטעראטור און די שוישפיעל־קונסט אויף אונזער ביהנע, און פערטרייבען פון איהר דאם אידישע פובליקום אין דער גענע־וואַרט, טהוט נאך אלם צוגאב, די דירעקציאן פון קעמלער'ס טהעאטער, אלץ וואם זי קען נאר, אום די אידישע ביהנע אבצוטוטען אויף אין דער צוקונפט; ניט נאר זאלען די איצטיגע אי־אידען פון דער אידישער ביהנע ווייכען פאר צארן און ווארטען ביז עס וועלען זיך פון איהר פרעהליכע קלאנגען דערהערען, נאר זייערע יורשים זאלען מיט איהר קיין שום שייכות ניט האבען, צו איהר קיין שום תשוקה ניט האבען.

ווי מערקווירדיג דאם איז. יעדער, ניט נאר ארטיסט, נאר פשוט'ער, אבער גוטער בעל־מלאכה, האט אן אינטערעס אין זיין פאך: ער ליעבט עס, ווייל עס זאל איהם אריבערלעבען, זאל א צוקונפט האבען און וויהט דעם זיין קינד. איך קען מיר ניט פארשטעלען קיין גוטען סטאליער, וואם זאל קענען אהן א טראגישען געפיהל צו לאזען, אז נאך איהם זאל נאר קיין סטאליארקע אויף דער וועלט ניט זיין. אונזערע שוישפיעלער שפיעלען אבער און זעהן פארדיענען געלד מיט'ן געפיהל פון „נאך מיר — דער מבול". און אזוי זעהען מיר ווי קעמלער און די מענשען ארום איהם האבען זיך מיט אייניג יאהר צוריק אויסגעשניצט א „פאליסי" פון פערטרייבען איידישע פיעסען פון דער ביהנע און ארויפשלעפען נוי'אישע אנשטאט זיי. „דער טייוועל", „דער לייב און די מויז", „מאדאם עקס", „אלמא וואו וואהנסטו?" „יעדע פרוי" — די לימטע איז דאכט זיך נאך ניט פארפול. איך האב נאר ניט דאגענען, אז מען זאל פון צייט צו צייט אלם אן אבוועקסלונג אויפיהרען א ערפאלג־פיעסע פון אן אנדער ביהנע, אויב זי האט נאר וועלכען עס איז ליטעראריש־פאטישען וועדטה; איך וואלט געוואגן נאך מעהר ווי צו צופרידען, אז מ'זאל וועלן ניט וועלן, אויפיהרען א גוטע, פיין ליטעראריש אדער אפילו געדאנקען־רייכע פיעסע פון די אירלאפאישע ביהנען; אויך איז א גוטע קלאסישע פיעסע, אויב נאר גוט געשפיעלט, ניט אויסען פלאץ. אבער מאכען עס פאר א סיסטעמע אויפצופיהרען בראדווייפיעסען, אי דאם בליוז דערפאר וויל זיי זיינען דארט געווגן אן ערפאלג, דאם גראבט אונטער די עקזיסטענץ פון דער אידישער ביהנע, ניט נאר אין הוה, נאר אויך אויף להבא. וואהרים אין אמת'ן, וואם פאר א זינן האט עס צו זעהן „יעדע פרוי", אין א איבערזעצטער, איבערגעניצעווטער פארמע, וועלן מען קען עס, אדער עטוואם עהנליכעם, אין גליכען געלד, זעהן אין אריגינאל? און דאם איז גערעדט געווארען בנוגע די עלטערען, אבער וואם פאר א אינטערעס וועלען נאך אין אזעלכע איבערגעניצעווטע „שאום" קענען האבען די פיעל מעהר אמעריקאניזירטע קינדער? וואם פאר א טענה וועט אזא טהעאטער צו די קינדער קענען האבען? און צו וועלען אזעלכע פיעסען, וויי די וואם קעמלער האבען פיהרט אויף פערזעהן וועלכע עס איז טראדיציעס אויף דער אידישער ביהנע, איבערלאזען אויף איהר וועלכע עס איז עכאם, וועלכע זאלען צו די קינדער רעדען און וועקען אין זיי זייער דרעמלענדע בענקשאפט נאך עפעם היימישעם, טאטע־מאמעשעם, און זיי ציהען מיט דער קראפט פון עפעם אייגענטהימליך אידישעם, וואם זיי קענען ערגעץ אנדערש ניט קריגען?

גאט וויסט, אז אויך יעקב גאלדין איז ניט געווען קיין צופיעל איד. דאך, אזוי ווי ער האט געשריעבען פון אידישען לעבען און אוים־געמאהלען אידישע מענשען און געשאפען סצענעס פון דער היים, וואו אונזער פאלק איז גע־ייען איינגעוואַרצעלט הינדערטער יאהרען, האבען זיינע פיעסען אנגעהויבט אינ'ם צוישויער צויבער פון א אידישער וועלט. און שאפענדיג א אידישע דראמע, אזא וואם האט אין זיך עפעם אייגענטהימליך אידישעם, אזעלכעם וואם די אמעריי־

קאָנער ביהנע גיט ניט, האָט גאָרדין הערמיט צו זיך צוגעצויגען די יוגענד, זאָגאָר די אַמעריקאַניזירטע, הערמיט האָט ער איהר אריינגעגעבען אַ חשק צו אידיש טהעאַטער, און, אינדירעקט, זאָגאָר געהאָלפען אויפהאָלטען איהר אַלגעמיין אידישען אינטערעס. אָבער איצט קומען מענשען, וועלכע האָבען זיך אויף גאָרדינ'ס פּלייצעס געמאַכט אָנגעזעהען ביים פּאָלק, מיט זיין כח זיך ביים פּאָלק בעליעבט געמאַכט און פערניכטען זיין ארבייט און מעקען זי אַב. אָפּטע בראָדוויייער פּיעסען קענען דעם שטראָם פון דער אידישער ביהנע נאָר אבהאקען, און דעם אויסגעטריקענטען טהאָל פּארזעען מיט די ביינער פון די טויטע אמאהליגע געשטאַלטען.

*

די טהעאַטער־דירעקטאָרען האָבען אָבער איין טענה: וואו נעהמט מען גאָרדינ'ען? וואו נעהמט מען אידישע פּיעסען? די טענה איז אָבער אַ פאַלשע. און מען קען אויף איהר נאָר לייבט ענטפערען מיט דער פראַגע: און וואו האָט מען גארדינ'ען נעמומען?

איידער גאָרדין איז געקומען קיין אמעריקא האָט ער קיין דראמען ניט געשריעבען, אויך קען מען אויך ניט זאָגען, אז ער האָט נעהאַט אַזאַ ריעזיגען דראַמאַטישען טאַלאַנט, דאָס ער האָט איהם ניט געלאָזען רוהען, ביז ער, דער טאַלאַנט, האָט זיך ניט ארויסגעריסען אין דרוי־סען. גינסטיגע אומשטענדען האָבען גאָרדינ'ען בעשאַפען, איהם פאר א גוטען אידישען דראַמאַטורג געמאַכט. די גינסטיגע אומשטענדען זיינען געווען: ערשטענס, די ערנסטע האַלטונג פון דער פּרעסע, צווייטענס, דער מאַנגעל אין אידישע שטיק, דריטענס, דאָס ערמונטערנדע פערהאַלטען זיך פון די טהעאַטער־דירעקטאָרען. וועגען דער פּרעסע, וועלכע טראָגט, אָהן צווייפעל, ביי איהר חלק צו דעם אונטערגאַנג פון דער אידישער ביהנע, וועלען מיר איצט ניט רעדען. דאָס וואָלט אונז אוועקגעפיהרט אין צו ווייטע דרכים. אָבער די טהעאַטער־דירעקטאָרען פערהאַלטען זיך מיט א מיאוס'ען ציניזם געגענאיבער די יעניגע וואָס וואָלטען געקענט ווייטער שפּיזען די אידישע ביהנע. מען פאָדערט פון זיי נאָר שונד, מען פערהאַלט זיך ניט ערנסט צו זייערע שעפּפונגען; און די וואָס ווילען זיך ניט בעשמוצען, קעהרען זיך אָב פון דער אידישער ביהנע מיט עקעל.

אפילו גאָרדין איז נאָך אויך ניט ערשעפט אינגאַנצען. צווישען זיינע איבערגעלאָזענע שריפטען, הער איך, געפינען זיך נאָך איינע אָדער צווויי פּיעסען, וועלכע זיינען ווערטה, מען זאָל זיי ערנסט נעהמען אין אָנבעטראַכט. אָבער, משמעות, אז קיינער יאָגט זיך נאָך זיי ניט. „דער־מענטיא אמעריקאַנא" געפינט זיך איצט ביי קעסלער'ן. די פּיעסע שטעהט, אמת, ווייט ניט אויף דער הויך, ניט נאָר פון „גאָט, מענש און טיוועל", „די שחיטה", אָדער „מירעלע אפרת", נאָר אפילו ניט פון דער „יתומה" אָדער דעם „אונבעקאַנטען", דאָך אין פערגלייך מיט כמעט אַלע פּיעסעלאַך, וואָס מען פיהרט ביי אונז אויף די צוויי און א האַלב יאָהר, פון זינט גאָרדינ'ס טויט, איז זיין לעצט ווערק, ווי א בלומענ־פעלד געגען א מיסט־גרוב. לכל הפחות, האָבען דאָך די אקטיאָרען וואָס צו שפּיעלען; לכל הפחות, זיינען דאָך דאָס בילדער וואָס ריהרען טיף אָן אונזער היעגען לעבען.

אן אנדער אומגלויק אין דיעזער בעציהונג, און דערצו נאָך א שענדליכער, איז דאָס וואָס גאָרדינ'ס אַלטע פּיעסען לייגען פערזיעגלט מיט זיעבען זיעגלען ביי אונזערע אַלטע שטערען. זיי לייגען אויף זיי „כעכבראַ דשכיב א דינרא". ניט זיי בייסען זיי אַליין, ניט אַנדערערע לאָזען זיי צו זיי. וואָס, למשל, וואָלט אזא קינסטלער ווי שידלקרויט ניט געקענט אויפטהאָן אין אזעלכע ראָלען ווי צלאל ראפא־פּארט, דר. גאָלדענווייזער, פומפּיאן, מאַטיוס פינגערהוט, קאָרשונסקי און דעם גלייכען? אָבער די אַלע פּיעסען געהערען צו דעם אָדער יענעם שטערען און קיין אַנדערער טאָר זיך צו זיי ניט צוריהרען, און אפילו טהאָמאַשעווסקי'ס שמשון אייזענשטאָהל טאָר אויך שילדקרויט ניט שפּיעלען. און אזוי בלייבט שילדקרויט ביי די גוי'אישע אָדער טויט־געבאָרענע אידישע ראָלען, און די אינגערע וואקסענדע שוישפּיעלער מוזען זיך האַלטען ביי די פּיצעלעך ראָליעצקעס, וועלכע די בעלי־הבתים טהיילען זיי צו.

די טענה פון ניט האָבען קיין נייע פּיעסען איז פּשוט ניט אמת. אין אַלע דריי פון די פיער טעאַטערע לייגען מעהר אָדער וועניגער ליטעראַרישע פּיעסען, אריגינעלע אָדער איבערזעצטע, אָבער זיי וועלען ניט אויפגעפיהרט. און זיכער איז דאָס ניט די שולד פון די שרייבער אָדער איבערזעצער. אָט לייגט למשל, ביי אַדלער'ן ד. אייזמאַנ'ס א פּיעסע, ביי קעסלער'ן מ.

קאטיז'ס א פיעסע, שוין פון א היבשע ווייל'ע. פיעסען זיינען אויך דאָ ביי ב. גאָרין און ביי דוד פינסקי.

דאָס פערהאלטען זיך פון אונזערע טהעאטער־דירעקטאָרען זאָל'ען קאָברינ'ען און ליבינ'ען צוגעבען חשק, זיי זאָל'ען היינט שרייבען אזעלכע פיעסען ווי „מינא" און „דער פער־לוירענער גן־עדן", אדער „דער געבראָכענער נדר" און „דער טרוימער".

טאָ זאָל'ען זיי כאָטש אויפהערען קלאָגען אויף גאָרדינ'ס טויט. זאָל'ען זיי צו זייער קרע־מערשער קורצזיכטיגקייט — א קורצזיכטיגקייט, וואָס פערניכטעט זייער אייגענעם פאָך — כאָטש ניט צולייגען קיין גראָבע צבוע'צסטוואָ.

*

עס איז נאָך דאָ א האָפנונג פאר דער אי־דישער ביהנע. מען דארף אָבער האָבען א אימע־צען, וואס זאל דיעזע שלאָפענדע האָפנונג צו־וועקען און פערוואַנדל'ען אין א קרעפטיגען שטראָם, וואָס זאל דעם פערדארטען מדבר פון אונזער ביהנע אָנטרינקען, דערפרישען.

דיעזע האָפנונג דרעמעל'ט ליטעראריש אין אזעלכע שרייבער ווי פרץ הירשביין, דוד פינסקי, שלום אש, און פיעל'ייכט אייניגע פון אונזערע אינגערע בעל'עטריסטען: שוישפיעל'עריש,צווישען אנדערע, אין אזעלכע מעהר ראָפינירטע קינסט־לער ווי שילדקרויט, מאד. קאליש, און מאנכע פון די אינגערע אָקטיאָרען, וואָס וואָקסען ביסל'עכווייז אונטער אויף דער אידישער ביהנע, און, צום טהייל, אויך אין אונזערע דראָמאטישע פערזאי־נען; און וואָס אנבעל'אנגט דעם פובליקום, ל'עבט דיעזע האָפנונג אין די גרויסע מאָסען, וועל'כע האל'טען זיך איצט צוריק פון דער בויערי און ל'ויפען אויף בראָדווי זעהען אזעל'כע טיע־פערע, מעהר גרינטל'יכע פיעסען ווי „דער צו־ריקקעהר פון ירושל'ים", און וועל'כע גרופירען זיך מיט אזא ל'יעבשאפט. ארום די דראָמאטישע פעראיינען.

יענער אימעצער וואָל'ט געקענט די דרעמ־ל'ענדע קרעפטען אויפוועקען, פעראייניגען און מיט זיי ווירקען אויף דער חרוב־ווערענדער אי־דישער ביהנע און זי צוריק אויפבווען. דער אומ־גליק איז אָבער, וואס יענער אימיצער — ל'אמיר זאָגען א אויפריכטיגע פרעסע, א געזונטע עפענט־ל'יכע מיינונג, אן עהרל'יכע אויפקל'עהרונגס־און קולטור־בעוועגונג, — וואס יענער אימיצער דרעמיל'ט נאָך אויף, אדער ער האָט זיך נאָך אויף די פים ניט געשטעל'ט. און ביז וואָנען יענער ריעז וועט ערוואָכען, איז דערווייל'ע, ווי אין פרינ'ס „דריי חופות", וואָגעל'ט די פערשאל'טענע פרינצעסין צווישען ל'עבען און טויט.

טהעאטער־דירעקטאָרען זאָל'ען קאָברינ'ען און ליבינ'ען צוגעבען חשק, זיי זאָל'ען היינט שרייבען אזעל'כע פיעסען ווי „מינא" און „דער פער־לוירענער גן־עדן", אדער „דער געבראָכענער נדר" און „דער טרוימער".

טאָ זאָל'ען זיי כאָטש אויפהערען קלאָגען אויף גאָרדינ'ס טויט. זאָל'ען זיי צו זייער קרע־מערשער קורצזיכטיגקייט — א קורצזיכטיגקייט, וואָס פערניכטעט זייער אייגענעם פאָך — כאָטש ניט צולייגען קיין גראָבע צבוע'צסטוואָ.

*

עס איז נאָך דאָ א האָפנונג פאר דער אי־דישער ביהנע. מען דארף אָבער האָבען א אימע־צען, וואס זאל דיעזע שלאָפענדע האָפנונג צו־וועקען און פערוואַנדל'ען אין א קרעפטיגען שטראָם, וואָס זאל דעם פערדארטען מדבר פון אונזער ביהנע אָנטרינקען, דערפרישען.

דיעזע האָפנונג דרעמעל'ט ליטעראריש אין אזעל'כע שרייבער ווי פרץ הירשביין, דוד פינסקי, שלום אש, און פיעל'ייכט אייניגע פון אונזערע אינגערע בעל'עטריסטען: שוישפיעל'עריש,צווישען אנדערע, אין אזעל'כע מעהר ראָפינירטע קינסט־לער ווי שילדקרויט, מאד. קאליש, און מאנכע פון די אינגערע אָקטיאָרען, וואָס וואָקסען ביסל'עכווייז אונטער אויף דער אידישער ביהנע, און, צום טהייל, אויך אין אונזערע דראָמאטישע פערזאי־נען; און וואָס אנבעל'אנגט דעם פובליקום, ל'עבט דיעזע האָפנונג אין די גרויסע מאָסען, וועל'כע האל'טען זיך איצט צוריק פון דער בויערי און ל'ויפען אויף בראָדווי זעהען אזעל'כע טיע־פערע, מעהר גרינטל'יכע פיעסען ווי „דער צו־ריקקעהר פון ירושל'ים", און וועל'כע גרופירען זיך מיט אזא ל'יעבשאפט. ארום די דראָמאטישע פעראיינען.

יענער אימעצער וואָל'ט געקענט די דרעמ־ל'ענדע קרעפטען אויפוועקען, פעראייניגען און מיט זיי ווירקען אויף דער חרוב־ווערענדער אי־דישער ביהנע און זי צוריק אויפבווען. דער אומ־גליק איז אָבער, וואס יענער אימיצער — ל'אמיר זאָגען א אויפריכטיגע פרעסע, א געזונטע עפענט־ל'יכע מיינונג, אן עהרל'יכע אויפקל'עהרונגס־און קולטור־בעוועגונג, — וואס יענער אימיצער דרעמיל'ט נאָך אויף, אדער ער האָט זיך נאָך אויף די פים ניט געשטעל'ט. און ביז וואָנען יענער ריעז וועט ערוואָכען, איז דערווייל'ע, ווי אין פרינ'ס „דריי חופות", וואָגעל'ט די פערשאל'טענע פרינצעסין צווישען ל'עבען און טויט.

מ. ווינטשעווסקי.

דער גלאָרייכער צוועלפטער

(נאָטיצען).

אַכט א וואַרע, די גאולה קומט!

אָט ווי אזוי די בשורה פון דייטשלאַנד איבערזעצט זיך אין דעם מח פון א מענשען, וואָס געדענקט די היינטיגע פיער מיליאָנען פּאַרטיי זינט איהרע ערשטע קינדער־יאָהרען, — זינט דעם פּאַראייניגונגס־קאָנגרעס פון גאָטהאָ אין 1875, וועלן די פּיינדליכע ברידער — די לאַסאַלעאַנער און די אייזענאַכער — האָבען ענדליך געשלאָסען שלום, און, אנשטאָט צו געברויכען די וואָפען א ברודער געגען א ברודער, ווי ביז דאָן, האָבען זיי אין געשלאָסענע רייהען געמוטען קעמפּפען געגען דעם שונא אין טויער.

פאר דעם יונגען דור, פאר דעם היינטיגען צייטונגס־לעזער, וואס האָט קיינמאָל ניט געקענט קיין אנדער סאָציאל־דעמאָקראטיע ווי די גרויסע, די זיעגרייכע, וועלכע איז אפילו אין איהר „מפּלה" פון 1907 געווען די שטאַרקסטע פּאַרטיי אין דייטשלאַנד און „פּונ'ם אקסעל און אריבער" העכער ווי ערגיין אן אנדערע אין דער וועלט, — פאר אזא געגנאָסע איז אינ'ם זיעג פון דעם 12טען יאנואר קיין שום איבערראשונג ניטאָ. אלין, א שטייגער, ווי עס בעדאַרף צו זיין, און מיר קריעגען ניט מעהר ווי דאָס, וואס אונז קומט.

אנדערש איז דאָס פאר אונזער איינעם, וועלכער האָט דורכגעלעבט דאָס, וואס ער האָט דערלעבט.

מען דערמאָהנט זיך אָן די „ערא טעסענדאָרף", וועו אונטער דער הערשאפט פון דיעזען וויים־טערראָריסטישען פּראָקוראָר אין בערלין, א פערפאָלגונג איז (אין די 70ער יאָהרען) אָנגעגאַנגען געגען די סאָציאל־דעמאָקראטען, וואס די מיליה וואָלט וערופען להשמיד, להרוג ולאבד.

דאָן קומט ארויס אין דער עראינערונג דער אנטי־סאָציאליסטען געזעץ פונ'ם יאָהר 1878, יעלכער איז געווען אין קראפט 12 פינסטערע יאָהר, אונטערדריקענדיג יעדעם פרייע וואָרט, סיי גערעדט, סיי געשריעבען, סיי געזונגען.

און מען דערמאָהנט זיך אן די צייטען, וועו עס האָט אויסגעזעהען, אז דער חלום פון א בעסערער וועלט, מיט א פרייערען, זאָטערען, גליקליכערען לעבען וועט בלייבען א חלום.

און איצט?

אויב מען האָט אין דער צייט פון דער מכה חשך אין מצרים געקענט אָנטאָפּען, וויי די תורה דערצעהלט אונז, די פינסטערנים, קען מען היינט זיכער אָנטאָפּען מיט די הענד דאָס ליכט און דעם נייעם לעבען.

„וימש אור" וועט דער קינפטיגער היסטאָריקער אמאָל זאָגען, בעשרייבענדיג אונזער צייט.

* * *

און לאָמיך דאָ גליך זאָגען, אז, וואונדערבאר ווי עס הערט זיך אָן די בשורה מכה די ערוועלטע 110 מאָל אין דעם רייכסטאג אריין, ווער איך פערזענליך דורכאוים ניט אזוי שטאַרק נתפעל דערפון ווי פיעל אנדערע חברים.

קודם כל איז דערפון נור 64 די צאָהל פון די, וואס זיינען ערוועהלט געוואָרען „אוים אייגענער קראפט", דאָס הייסט אין דער ערסטער וואָהל, אָהן די הילף פון אנדערע פּארטייען.

אמת, איך געהער ניט צו די, וואס צלמ'ען זיך דריימאָל איבער וועו זיי דערהערען דעם וואָרט „פיוזשאָן". אין אמעריקא, למשל, וואָלט דער צוואמענגעהן מיט בירגערליכע פּארטייען היינט פשוט געווען א גרויסער טאקטישער פעהלער. קיין עגל־חטא איז דאָס אין ערגעץ ניט, אפילו וועו מען „פיוזט" ביי די ערשטע וואָהלען, וואו עס זיינען דאָ ערשטע און שטיק־וואָהלען, דאָס הייסט, דאָרטען, וואו געווהלט קען מען נור וועלען דורך אן אבסאָלוטע מאיאריטעט פון אלע אבגעגעבענע שטימען.

אין דייטשלאַנד אָבער איז היינט הויפּטזעלביך וויכטיג די צאָהל שטימען, וואס פאלען אויף סאָציאליסטישע קאַנדידאטען, א סך וויכטיגער וויי די צאָהל ערווהלטע, און אט פאר יאָם:

דאָרטען איז נאָך דערווייל ניטאָ קיין פּאר־

לאָמענטאַריש רעגיערונג. אין ענגלאַנד און אין פֿראַנקרייך, למשל, קען קיין רעגיערונג ניט פּיהרן די גרענעץ, סיידען זי האָט הינטער זיך א סאָלידע מאַיאָריטעט אין פּאַרלאַמענט. אויב א געוויסן אָדער א רעזאָלוציע, וואָס זי ברענגט אריין, ווערט ניט אונטערשטיצט פון די מייסטע געזעצגעבער, מוז זיך די רעגיערונג צוריקציהען.

אזוי לאַנג, אַלזאָ, ווי דער היינטיגער האַלב־אַבסאָלוטיסטישער סיסטעם בלייבט, וועט די גרויסע צאָהל פון סאָציאַליסטען אין רייכסטאג ניט האָבן די בעדייטונג, וואָס זי וואָלט האָבן אין אנדערע לענדער.

דאָס איינציגע, וואָס מען קען פון דעם גרויסען זיג מיט די 110 סאָציאַליסטען (צווישען 397) אין פּאַרלאַמענט — ערוואַרטען און האָפֿען איז, אז דאָס וועט ענדליך פיהרען צו אן אמת קאָנסטיטוציאָנעלע רעגיערונג.

* *
*

גרויס און וואונדערבאר איז די בעדייטונג פון די פּיער־מיט־א־פּיערטעל מיליאָן (אויב ניט מעהר) שטימען, וואָס אונזערע געגנאָסען האָבן דאָרט געקראָגען, און טאָקע ביי דער ערשטער וואָהל.

וועגען דעם שרייבט שוין געווים די רעדאַקציע פון דער „צוקונפט" אליין. איך וועל זיך נור אָפּשטעלען אויף איין אייגציגען פונקט.

אין אמאָליגע צייטען, דאָן וועלן ביסמאַרק האָט אויסגעלייגט די מיטינג־לאָקאָלען, אָנפיהלענדיג מיט זייערע פריהערדיגע רעדנער אלע זיינע טורמעס, פלעגט זיך ביי פיעלע פון די יונגע לייט שטעלען אזא מין הארבע קש״א:

גוט, מיר פֿרעדיגן, אגיטירען, ארגאַניזירען און זיינען זיך מכין פאר אן ענטשיידענעם קאמפֿף מיט'ן קאפּיטאל. איז דאָך אָבער די צרה, וואס דער קאפּיטאַליזמוס גרייט זיך בסדר צו צום קאמפֿף מיט ארבייט, מיט אונז.

אין פֿראָפֿאַרציע — פלעגט מען טענה'ן — זיי עם וואקסט אונזער ארמיע וואקסט אויך זייער, און זיינע איז בעסער דיסציפּלינירט, בעסער אָרגאַניזירט, אפילו בעסער געפיהרט ווי אונזערע מיט אלע אונזערע בעבעלם און אויערם און זינגערם.

מיר שטאָלצירען דאָך מיט דעם, וואס מיר ענטוויקלען דעם אונאבהענגיגען, קריטישען, מענליכען גייסט ביי די סאָלדאטען פון אונזער ארמיע; מיר פֿרעדיגען דאָך בסדר האס און פּערזאכטונג צום „בלינדען געהאָרכזאם", צום „סלושאו וואשע בלאָגאָדיע!" און אזוי ווייטער. דאגעגען האלט קאפּיטאל זיינע סאָלדאטען אין צווינ, פיהרט ער זיי ווי פערד אין געשפּאן מיט לעדערנע אויגען־קלאפּעם און זאגט זיי, אז דענקען איז שטאָטס־געפּעהרליך און „פּאָליטיי־ווידריג".

הייסט עס, אז וועהרענד אונזערע דיסציפּלינירטעסטע זעלנער קענען אונז כסדר פרעגען קשיות און דיסקוטירען איבער אונזערע פּרינציפּען, זיינען יענע אבסאָלוט „צופערלעסיג" און פן תקראנה מלחמה מיט'ן פּראָלעטאריער, וועלען זיי שיסען רעכטס און לינקס.

האָט מען דיעזע מענשען געזאָגט:

„נאָרעלעך, אונזערע סאָלדאטען זיינען פריהער געווען קאפּיטאָל'ס סאָלדאטען (קייזער ווילהעלם איז ניט מעהר ווי א גוט־בעצאָהלטער פריקאשטשיק ביים קאפּיטאָל) און וואָס מעהר זיי ווערען אין צאָהל פון וואָהל צו וואָהל, אלץ ווייניגער קען זיך קאפּיטאָל אויף זיי פערלאָזען, — האָט מען זיי דאָס געזאגט, האָבען זיי געענטפערט:

„דאָס איז אלץ זעהר שעהן, אָבער מיר זיינען נאָך ניט פּיעל, און צום פּויער זיינען מיר נאָך אינגאנצען ניט צוגעקומען, און עס איז דאָ א גרויסער טהייל פון דער ארמיע, וועלכען מען קען געגען אונז „מאָביל" מאכען מיט דער זעלבער זיכערהייט ווי געגען דעם פּראָנצווז.

און אין דעם איז געווען א גרויסער טהייל אמת, אָבער — געווען.

היינט, וועו 4¼, אפשר 4½ מיליאָן מענער איבער 25 יאָהר אלט, זיינען ארויסגעקומען מיט אן ערלעהרונג, אז זיי זיינען ניט צופריעדען צו לעבען ווייטער ווי זיי האָבען געלעבט ביז איצט, און אז זיי ווילען האָבען א סאָציאַליסטישע געזעלשאפט (צו זיי האָבען געלעזען די תורה מיט אלע מפרשים אָדער ניט, איז דאָ ניט וויכטיג — ניט אין דיעזען צוזאמענהאנג), וווייסען מיר, אז ארבייטער און פּיעל פּויערים און דער טהייל פונ'ם מיטעל־קלאס, וואס פּראָלעטאריזירט זיך פון טאָג צו טאָג, זיינען מיט אונז, האָבענדיג געלערנט ביי איהם ווי אזוי צו געברויכען די וואפען פון זיין אייגענעם ארסענאל. דער פּויל יוצא דערפון איז, אז די 25־יאהריגע (ומעלה) וואוטערס, וועלכע האָבען צו 21 יאָהר זיך נעמומען לערנען טראָגען א ביקס און שמעקען

פּולווער, שטעלען מיט זיך פּאר דעם היפּך פון דעם, וואס זיי זיינען אמאל געווען. זיין אמאליגער מעכטיגער שטעקען איז היינט ניט בלויז א משענת קנה הרצוץ, אויף וועלכען עס איז געפעהרליך זיך אנצושפּאַרען, נאָר א שטעקען וואס קען לייכטער געברויכט ווערען פון זיין געגנער.

אט דאס בעדייטען די מיליאָנען שטימען פון 12טען יאנואר, און דערפּאר זיינען זיי בעדייטענד וויכטיגער ווי די 110 מאנדאטען, גרויס ווי דער געווינס זאל ניט זיין.

* *
*

פיעל און לאנג וואלט מען קענען שרייבען וועגען דעם גלאָררייכען צוועלפטען.

און א טראָפּען ביטערנים מישט זיך אריין אין דעם כום פון שמחה. א קליינigkeיט איז דאס; קיינער האט וועגען דעם ניט געדעדט, אבער פאר די מענשען פון דעם פערגאנגענעם דור איז עס א שרעקליכער דעטאיל.

און נאך אמאל קעהרען מיר זיך צוריק צום יאהר 1878 מיט זיין סאציאליסטען־געזעץ, און דער טערראר־הערשאפט.

נאך א לאנגע דעבאטע פון 5—6 וואכען איז דער געזעץ אנגענומען געוואָרען.

ביסמארק האט זיין טויט־פיינד, דעם סאציאליזמום, ערקלעהרט קריעג, דאס הייסט פערטילינונג.

אלע טענות זיינען געווען צו ענד, אלע דעבאטען אויסגעדרעט, אלע רעדנער פון בייד זייטען שטום. דער גורל איז געווען געפאלען, די סאציאל־דעמאקראטיע איז געווען פערוואָרטהיילט, דער מלאך־המות פון זייער פרייהייט איז שוין געשטאנען אויפ'ן שוועל פון טהיר.

און אין דער מאמענטאנער שטילקייט האט מיט אמאל אויסגעפּלאצט א דונער־שטימע מיט דעם שטאלצען וואָרט:

„וויר פייפען אויפ'ם גזעזץ!"

אלע האבען זיך ארומגעקוקט. דאס וואָרט איז געקומען פון א בלאסען, קרענקליכען מאן אין די מיטעלע יאהרען, מיט'ן נאמען בראָקע, דעם פערפאסער פון דער פּאָפולערסטער בראשורע פון יענע צייטען מיט'ן סארקאסטישען טיטעל: „ניעדער מיט דען סאציאל־דעמאקראטען!"

דער מאן איז מיט א יאהר שפּעטער געשטאָרבען, און זינט יענעם טאג זיינען אוועק אויבער 33 יאהר.

בראָקע האט אין רייכסטאג דעמאלט רעפּרעזענטירט א זאקסישען דיסטריקט, אבער געוואהנט האט ער אין ברוינשוויג.

היינט, ביי דיעזער וואהל, איז אין ברוינשוויג געגען א סאציאל־דעמאקראט געשטאנען (און געפאלען, נאטירליך) רעכטסאנוואלט בראָקע, יענעם'ס א זוהן, וועלכער זאגט גאנץ אין ערנסט: „ניעדער מיט דען סאציאל־דעמאקראטען!".

וועך זיינען אונזערע קריטיקער?

עטליכע ווערטער וועגען אב. קאהאנ'ס אטאקע אויף „די צוקונפט".

ערליך האט מען אין „פאָרווערטס" וויעדער אנגעפאנגען צו דערמאָהנען די „צוקונפט".

צוגעגאנגען איז עס העכסט דראמאטיש. צוערשט האט זיך אויף דער סצענע בעוויעזען דער הויף פּאיאץ, מ. בראנאָוו, און האט דיר־נישט מיר־נישט, מיטשה שגיז אויסגעזידעלט די גענאָסען מאָרים ווינטשעווסקי און ל. ב. בודין. אט אזוי זיך סתם גזעזידעלט פון דער אייגענער הנאה וועגען און פון דער הנאה פון זיין בעל־הבית.

נאכדעם איז ארויסגעטראָטען „ער" אליין, דער בעל־הבית פון „פארווערטס", אב. קאהאן בכבודו ובעצמו.

און ארויסגעטראָטען איז אב. קאהאן מיט א הייליגער ענטריסטונג. סטייטש, אזא חוצפּה פון דער רעדאקציאָן פון דער „צוקונפט" און פון איהרע מיטארבייטער! זיי לויבען זיך נאָר

און מאַכען איינער דעם אנדערען קאָמפּלימענטען! דאָס איז ווירקליך עטוואָס אונערהערטעס אין אונזער אידיש־סאָציאַליסטישער ליטעראטור אין די לעצטע יאָהרען.

און אב. קאהאן איז טאקע ענטריסטעט געוואָרען און ער איז ווירקליך דער ריכטיגער מאן פאר אזא ענטריסטונג... וואורום וואר איז נאָך אזא עניו ווי אב. קאהאן אויף דער איסט־סייד, און וואר האָט עס נאָך אזוי פיינד, אז מען זאָל איהם ריהמען, ווי אב. קאהאן?

און עס איז ווירקליך א ווייטע. א ב. קאהאן איז ענטריסטעט, וואס די רעדאקציאָן פון „צוקונפט" לויבט אייהרע מיטארבייטער און בעהויפטעט, אז זיי זיינען זעלבסטשטענדיג אין זייער דענקען און שרייבען. האָבען מיר געזונדיגט קעגען דער בעשיידענהייט, וועז מיר האָבען געזאָגט, אז אזעלכע פּראָמינענטע שרייבער אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, ווי ת. ראָטשטיין, שארל ראַפּאָפּארט, ווי. קאַמאַוויסקי, מ. אבראַמאָוויטש, פּריוואט־דאָצענט ליבמאן, און אז אזעלכע בעריהמטע שרייבער, ווי י. ל. פּרץ, דר. ח. ד. הורוויץ, ש. ניגער, ש. ראָזענפעלד דארפען ניט איבערקיין דאָס, וואס אנדערע האָבען געזאגט? איז דאָס א הוצפה'דיגע בעריהמערי, אדער דער ריינער אמת? אבער די לעבערליכקייט דערביי איז, וואס אב. קאהאן נעהמט זיך אן פאר די בעשיידענהייט. וואר האָט אייגענטליך איינגעפיהרט אין דער סאָציאַליסטישער פּרעסע, אין דעם סאָציאַליסטישען „פּאַרוועַרטס" די העכסט־געלע בעריהמערי און די גרויצענדע מארק־שרייענדע „בומערי", וואס די געלסטע שמיר־בלעטלעך ערלויבען עס זיך ניט? האָט עס אפשר די רעדאקציאָן פון „צוקונפט" געטהאָן, אדער אב. קאהאן? וואו קען מען נאָך געפינען מעהר בעריהמערי, מעהר קיצלערי ווי אין דעם „פּאַרוועַרטס", פון דער צייט, וואס ער איז אריינגעפאלען אין אב. קאהאנ'ס הענד? נישט מעהר, אין „פּאַרוועַרטס" „בומט" מען נור די, וואס זיינען „איז נאשיך", און יענע, אויף וועלכע „ער", אב. קאהאן, האָט געוואָרפען אן אום־חן, זידעלט מען אויף דער אמת'ער מארק־ווייבערשער שפּראַך. אין „פּאַרוועַרטס" איז זאגאר פּאראן אן אבטהיילונג פון „מאַרדע־רייבערי", וועלכע איז בעשטימט אפילו פאר די, וואס מען האָט נאָך ערשט נעכטען „גע־בומט" און נעהויבען אין הימעל. נאר היינט דארף מען זיי טויט מאכען און לעגען אין דר'ערד. פאר די אייגענע אבער, פאר די, וואס זיינען נאָך כשר אויף דערווייל, איז דאָך קיין שבח ניט צו־קלייון. די וועַרטער „בעסטער", „גרעסטער", „נאָבעלסטער" א. ז. וו., זיינען שוין לאנג צו וואָכעדיג געוואָרען. אפילו די וועַרטער „בעסטער פון די בעסטע"; „גרעסטער פון די גרעסטע" זיינען צו־שוואָך געוואָרען אויסצודריקען אן אב. קאהאניסטישען שבח.

קאהאן און זיינע משרתים זיינען נאָך גרעסערע כוואָטען. שרייבט מען אָן וועלכען עס איז בוך, און קיינער מן הצד געפינט זיך ניט, וואס זאָל זאגען א גוט וואָרט אויף איהם, שרייבט מען אלייין קריטיקען, מען פערנעהמט גאנצע זייטען פון „פּאַרוועַרטס" און מען לויבט זיך אין הימעל אריין. מען טהוט נאָך בעסער. מען שרייבט אליין אויף זיך שבחים אין „פּאַרוועַרטס" און מען שטעלט דיעזע שבחים אריין אין דעם הקדמה פון בוך, דערצעהלענדיג דעם לעזער, אז אָט דיעזע שבחים זיינען ערשיענען אין „פּאַרוועַרטס" אלס קריטיק.

ניין, ניט אב. קאהאן איז דער מאן, וואס האָט וועלכע עס איז מאַראָלע רעכט אַרויסצוטרעטען מיט א כלומרשט'דיגע ענטריסטונג געגען דעם „בעריהמערישען טאָן" פון דער „צוקונפט". וועז איינעם לויגט א באלקען אין די אויגען, דארף ער ניט קומען זאגען יענעם, אז ער זאל זיך אַרויסנעהמען א שפּליטער פון צווישען די צייהנער.

נאר ניט אויף אב. קאהאנ'ס ענטריסטונג וואָלטען מיר גענאנגען ענטפערען. אין בעסטען פאל איז זיין קריטיק אין דיעזען פּרט א שלעכטע, ניט גראָטענע וואולגאריזירטע פאָפּולאַריזאציע פון א פעלייטאָן, וואס איז ערשיענען אין „קונדס". וויכטיג איז, וואס אב. קאהאן האָט דאָ געזוכט די געלעגענהייט אראבצוריסען די „צוקונפט" און איהר צו שעדיגען.

אב. קאהאנ'ס קריטיק איז ניט פון אזעלכען, וואס האָט וועלכע עס איז פּרוינדליכע געפיהלען צו אונזער אייניגען סאָציאַליסטישען זשורנאל, נאר זי איז פיעל מעהר אזעלכע ווי פון א פיינד, ווי פון איינעם, וואס וויל די „צוקונפט" פערניכטען, ווי פון איינעם, וואס פערגינט ניט דער „צוקונפט" דעם גרויסען מאַראָלען ערפאָלג, וואס זי האָט זיך ערווארבען.

אב. קאהאן האָט א לאנגע צייט די „צוקונפט" נעהאט באַיקאטירט. עס איז וועגען דער „צו־

„צוקונפט" פאר א לאנגע צייט אין דעם עדיטאָריעלען טהייל פון „פאַרווערטס" קיין ווארט ניט דערמאָהנט געווארען, ווי אזא זשורנאל וואלט איבערהויפט נאָר ניט עקזיסטירט. און פאר דיעזער גאַנצער צייט זיינען געגנג גוטע ארטיקלען ערשיינען אין „צוקונפט", וועגען וועלכע מען האָט געקענט רעידען און וועגען וועלכע אַנדערע צייטשריפטען, ניט אונזערע לייבליכע קרובים, האָבען אויך געדארפט און געריהמט. נור אונזער „שוועסטער־ארגאן", דער „פאַרווערטס", איז געווען שטום, קיין ווארט, קיין זילבע וועגען דער „צוקונפט".

נון, האָט די „צוקונפט" געפיירט איהר 20־יאָהריגען יובילעאום. עס איז ארויס א ריי־כער, פערגרעסערטער נומער, וועלכער האָט גע־האָט ניט נור א מאַראַלען ערפאָלג, נאָר אויך א „סירקולייישאָן" ערפאָלג, מען האָט געמוזט דרוקען א צווייטע אויפלאָגע, אום צו קענען בע־פריעדיגען די פיעלע בעשטעלונגען, וועלכע זיי־נען ערהאַלטען געווארען. און דאָ האָט זיך אייר־געפונען אב. קאהאן מיט זיין „מאָרדע־רייבעריי". „סירקולייישאָן" — זאגט אב. קאהאן — דאָס לאָזט מיך... איך וועל אייך שוין „פיקסען".

אב. קאהאן האָט קיינמאָל ניט צוגעלאָזען, אז די „צוקונפט" זאָל ערנסט קריטיקירט ווערען אין „פאַרווערטס"; ער האָט נור אימער געזוכט די געלעגנהייט אָנצורייבען א מאָרדע. האָט זיך עס געמאכט, האָט מען מיט חשק געריבען, האָט זיך אָבער קיין שום צושטשעפענים ניט געפונען, איז מען געבליבען שטום.

האָט ווירקליך אב. קאהאן פאר דער גאַנצער צייט גאר נישט געפונען אין דער „צוקונפט", וואס זאָל זיין ווערטה צו ריהמען? האָט ער ווירקליך לחלוטין שוין פערלאָרען ביז צו לעצט דאָס געפיהל און פערשטענדניס פאר א גוטען, ערנסטען ארטיקעל?

נאָר אב. קאהאן ווייל ניט קריטיקירען די „צוקונפט", ער ווייל זי נור ארונטערריסען, און דעריבער מאכט ער דעם „דזשאב" אגולנע, ער קלייבט ניט און ער בעווייזט ניט, נאָר ער פער־זיכערט אייך אויף זיין ווארט, אז „אין דער „צוקונפט" איז ניטא וואס צו לעזען, ניט פאר די מאסען, וואס זוכען עלעמענטארע בילדונג און ניט פאר אינטעליגענטע לעזער". און אב. קאהאן ווייס, אז דאָס וואָס ער בעהויפטעט, קען ער ניט בעווייזען און וועט ניט בעווייזען. אָבער אב. קאהאן איז א מענש, וואס האלט פון זיך זעהר שטארק און האָפט, אז ס'וועלען זיך שוין געפינען אזעלכע, וועלכע וועלען איהם גלויבען אויפ'ן וואָרט...

וועג אב. קאהאן וואלט ווירקליך זיך אינטערעסירט מיט די „צוקונפט", וואלט ער אין יעדען נומער געפינען אויף עטוואס בעלעהרענדעס פאר זיך אליין. און ניט דוקא אזעלכע ארטיקלען ווי פון געגאָסע קונאָוו,*) וועגען וועלכען מען האָט אב. קאהאן'ען דערצעהלט, אז ער איז א וויסענשאפטס־מאן און זיינע ארטיקלען זיינען באר איהם א ביסעל צו שווער צו פערשטעהן, נאָר ער וואָלט אויך געפונען אזעלכע ארטיקלען, וואָס זיינען גאנץ לייכט צו פערשטעהן, און זיינען אינטערעסאנט און בעלעהרענד. די סעריע ברילליאנטענע ארטיקלען „עקאָנאָמיש טיפען אין דער אידישער ליטעראטור" פון דר. ח. ד. הורוויץ, וועלכע האָבען זיך געדרוקט אין דעם יאָהר „צוקונפט", מעג יעדער איינער, וואס האָט זיי פריהער ניט געלעזען, אויך איצט לעזען. אב. קאהאן מעג זיי אויך לעזען, און ער וועט עטוואָס לערנען. די ארטיקלען פון „א סוחר" כיעג מען אויך לעזען און מען קען פון זיי עטוואָס לערנען. די ארטיקלען פון אבראמאָוויטש, פון קאסאָווסקי, פון ניגער, פון ראטשטיין, פון שארל ראָפאָפאָרט, פון אָלגין און פון ליבמאן מעג מען אויך לעזען און עטוואָס פון זיי לערנען. אונזערע אייגענע אמעריקאנער וועלען מיר דאָ ניט דערמאָהנען, ערשטענס ווייל מיר טהאָן אב. קאהאן א נחת־רוח, און זיין בעשיידען... און צווייטענס, זיינען פיעלע פון זיי אזעלכע, וואס האָבען געשריבען אין „פאַרווערטס" און אין „צייט־גייסט", און וועלכע האָבען די הסכמה

*) אגב אורחא ווילען מיר בעמערקען, אז אב. קאהאן גיט דאָ ניט איבער ריכטיג דעם פאקט. דעם ארטיקעל פון היינריך קונאָוו האָט ניט בע־שטעלט דר. ק. פארנבערג, נאָר ל. ב. בודין, צו וועמען קונאָוו האָט אויך דעם ארטיקעל דירעקט צוגע־שיקט. קונאָוו האָט איהם ניט געשריבען פאר „די נייע צייט", נאָר כפעציעל פאר די „צוקונפט". ניט עס האָט „גאָהייסען", אז קונאָוו האָט געשריע־בען פאר די „צוקונפט", נאָר ער האָט בעטען פ א ק ט י ש געשריבען דעם ארטיקעל פאר די „צו־קונפט". וועג „די נייע צייט" האָט נאָכדעם קונאָוו'ס ארטיקעל געוואלט איבערדרוקען, האָט זי געבעטען „די צוקונפט" אן ערלויבניש דערצו.

די רעד.

פון „איהם" אליין, ד. ה. פון אב. קאהאן, אז זיי זיינען „בעריהמטהייטען", אם וועניגסטען האט מען זיי אזוי „אדוערטייזט" אין „פארווערטס", ווי לאנג זיי האבען דארטען געשריעבען...

נאר וואם העלפט דא די רייד, וועז עם האנדעלט זיך בכלל ניט וועגען דעם, אויב די „צוקונפט" איז גוט אדער שלעכט. דא האנדעלט זיך וועגען ארבעריסען, וועגען טויטען די „צוקונפט", גוט אדער שלעכט, זאלען זיך שוין דארטען די נעטער פאנאנדערקלייבען. און אב. קאהאן שיינט צו גלויבען, אז ער איז מיט דער „צוקונפט" שוין פארטיג און ער קלייבט נחת, וואם די „צוקונפט" געפינט זיך אין א בעשטענ־דיגער פינאנציעלער פערלעגענהייט, און זי האט נאך ניט דערגרייכט א סירקולייישאן פון 130 טויזענד...

און אין „סירקולייישאן" איז דאך אב. קאהאן גאווים א למדן, דאם איז דאך זיין ספע־ציאליטעט, און עס איז טאקע גאווים אן עולה, וואם מיר געהען זיך ניט לערנען ביי איהם. איז אבער די צרה, וואם מיר האבען פאר אב. קאהאנ'ס „סירקולייישאן" - מיטהאדען ניט קיין גרויסע סימפאטהיע און מיר וואלטען בעסער לאזען „די צוקונפט" אונטערגעהן, איידער מיט זיי זיך צו בענוצען.

אמת, די „סירקולייישאן" פון „פארווערטס" איז געוואלדיג געוואקסען אונטער דער רעדאק־ציאן פון אב. קאהאן, אבער איז דער וואוקס נעקומען צוליעב דעם אויסגעשפראכענעם קאנ־זעקווענטען סאציאליזם, וואם ער האט אין „פארווערטס" אריינגעבראכט, אדער צוליעב די פיקאנטע „פיטשורס", וואם ער האט אין איהם אריבערגעטראגען פון דער געלער גאסען־פרע־סע? נעהמט ארויס פון „פארווערטס" דעם שונד־ראמאן, דא בינטעל בריעף" און די פי־קאנטע וועיבערשע אדטיקלען, און איהר וועט זעהען, אויב אויך דאן וועט די „סירקולייישאן" זיין 130 טויזענד. מיינט ניט, אז נור אב. קאהאן וויים דעם סוד פון „סירקולייישאן". וועז מיר וואלטען אנפאנגען דרוקען אין „צוקונפט" א רעכט־פיקאנטען שונד־ראמאן, מיט א „בינטעל־בריעף" און פאפולערע ארטיקלעך וועגען וויי־בערשע זאכען, וואלטען מיר אויך געשטיגען אין „סירקולייישאן", אי וואלטען מיר געשטיגען!

מיר וויללען אבער האבען א סאציאליסטי־שען זשורנאל, ניט קיין שונד־זשורנאל, אן ערנע־סטען און בעלעהרענדען זשורנאל און ניט קיין זשורנאל פאר פיקאנטע מעשה'לעך פאר די מיידלעך און וויבלעך פון העסטער סטריט.

יא, מיר וויסען דעם סוד פון „סירקולייי־שאן". וועז מען גיט ארויס בעבעל'ס בוך „די פרוי און דער סאציאליזם", מעקט מען אויס דעם סאציאליזם און מען אדוערטייזט נור „די פרוי". דאם איז א סגולה צו „סירקולייישאן". וועז מען וועט שרייבען דעם פולען נאמען, קע־נען זיך נאך די מיידלאך מיט די וויבלעך אב־שרעקען און מיינען, אז עס איז א סאציאליס־טיש בוך, און עס וועט ניט זיין אינטערעסאנט פאר זיי. „די פרוי" אבער, אהן סאציאליזם, וועט געווים ציהען דעם עולם, עס וועלען קומען מיידלאך, וויבלעך, בחורים און אפילו עלטערע אידען, וואדום וועמען וועט אזא צויהענדער נאמען ווי „די פרוי" ניט פאקען?

אה, אב. קאהאן וויים, מיט וואם צו נעה־מען דעם עולם, ער וויים און קען דעם געשמאק פון דער גאס און ער פערשטעהט ווי צו אדווער־טייזען אן ארטיקעל, אום צו כאפען דעם קונה.

אט לייענט ווי מען אדווערטייזט אין „פארווערטס" דאם סאציאליסטישע בוך פון דעם גרויסען בעבעל. קיין וואדט, קיין זילבע וועגען דעם סאציאליסטישען אינהאלט. אב. קאהאן וויסט, אז ער האט זיין עולם אויף סא־ציאליזם ניט ערצויגען, און ער וועט זיי הם־וישלום ניט געהן דערצעהלען, אז דער „פאר־וועדטס" געהט זיי געבען א סאציאליסטישע בוך. ער דערצעהלט זיי בעסער, אז דאם בוך בעשטעהט פון אלע מינים פיקאנטע וויבערשע זאכען, עפעם אזעלכעס, וואם אפילו א ירושלים־אידען וועט עס א נעהם טהאן...

און מען אדווערטייזט: וויללט איהר, מייד־לאך און בחורים וויסען, ווי מען האט אמאל חתונה געהאט, און אויך וואם פאר אן אופן, און ווי מען האט זיך נוהג געווען...? טא נעהמט און לייענט „די פרוי"! דארטען וועט איהר נע־פינען אלעס, וואם אייער הארץ געלוסט מכה דעם ענין.

און וויללט איהר וויסען מכח „לוידים־פוירסט" אין די אלטע צייטען? טא נעהמט וואם גיכער „די פרוי" און לייענט, איהר וועט הנאה האבען.

און וויללט איהר וויסען, אויב וויבער האב־בען אמאל געטראגען קארסעטען, און וויללט איהר בעקאנט וווערען מיט דעם טיפען ענין פון וויבערשע מלבושים, און וויללט איהר וויסען

ווי מענער לײַגען אין קינפּעט? טאָ באפּט אוך קויפּט „די פּרוי". דאָרטען איז אלעם אין „פּליי־נע" אידיש ערקלעהרט.

אוך ווילט איהר וויסען ווי מאָן אוך ווײַב פּלעגען זיך אמאָל שלאָגען, וויפּיעל נדן מען פּלעגט געבען אוך וואָס די אויפגאבע פון אונ־טער־פּיהרער זיינען געווען? טאָ פּערזאמט א מינוט ניט, אוך באפּט וואָס גיבער „די פּרוי" אוך לערענט זיך!

אָט אויך אזא סקאַנדאַליעזען אופן וואָרט עס טאָג־טעגליך „אַדוואָרטייזט" דאָס סאָציא־ליסטישע בוך פון דעם בעריהמטען סאָציאליס־טישען וועטעראן אויגוסט בעבעל! אוים היילען רעספּעקט צו דער פּערזאָן פון בעבעל האָט מען מיט זיינעם א בוך אויך אזא שונדיגען אוך שענדליכען אופן ניט געדארפט אריינגענארט דעם עולם. אוך דאָס איז אריינגענארט. דאָס מיידעל אדער דער בחור, וואָס וואָט קויפען בעבעל'ס בוך, לויט די אדוואָרטייזמענטס פון „פּאָרווערטס", וואָט זיך ביטער אבנארען. אין בעבעל'ס בוך געפינען זיך ניט די אלע זאכען, וואָס דער „פּאָרווערטס" פערשפּרעכט זיי, זיי וואָלען גאר צו זייער גרוי־סען ערשטוינען געפינען סאָציאליזם, אן ארטי־קעל, וואָס אב. קאָהאן לאָזט ניט אדוואָרטייזען...

ווילט איהר, אז די „צוקונפט" זאָל אויך מאכען אזעלכע „ביזנעס"? — ניין, דאָס ניט. די „צוקונפט" איז א סאָציאליסטישער זשורנאל. אמת, אן ארעמער זשורנאל, אבער אן עהרליכער. אב. קאָהאן וואָרפט אונז פּאָר, אז מיר מוזען שנאָרען. יעס, מיר וואָלען בעסער שנאָרען פּאָר'ן זשורנאל, אבער איהם ניט פערשונדעוואָלען. שנא־רען פּאָר א סאָציאליסטישע צייטשריפט איז קיין שאָנדע ניט, מיאום איז, וואָן מען פערקויפט איהר צום טיי־וואָל פון געלקויט...

אוך מיר ווי־סען נאָך א סוד וואָגען „סיר־קוליישאָן". וואָן אב. קאָהאָן וואָלט ניט פער־שונדעוואָט די לעזער פון „פּאָרווערטס" מיט שונד־רָאמאנען אוך מיט אלע מינים פּיקאַנטע מעשיות, וואָן ער וואָלט נעטהאָן דורך דעם „פּאָרווערטס", וואָלכען מען האָט איהם אנפער־טרויט, אן ערציהערישע סאָציאליסטישע אר־בייט, וואָן אב. קאָהאָן וואָלט ניט געמאכט אין „פּאָרווערטס" די שונד־אַרטיקלען פּאר אן עיקר, אוך די סאָציאליסטישע אוך ווי־סענשאפּטליכע פּאר א טפל, דאָן וואָלט אויך די „צוקונפט" נעהאט פּיעל מעהר לעזער, ווי זי האָט היינט. וואָן מען לערנט אָבער ניט אוים אין חדר קיין עברי, קען מען ניט געהן אין דער ישיבה צו לערנען גמרה. אב. קאָהאָן מיט זיין געלען זשור־נאָלזם אוך „פּאָפּולאַריזאַציעס" האָט פערשלע־פּערט דעם מח פון די ראדיקאלע לעזער, ער האָט די לעזער פערשונדעוואָט, ער האָט איהם פּאר א גיי־סטיגען קריפּעל געמאכט, ער האָט זיין געשמאק פערדאָרבען, אז ער איז מעהר ניט פּעהיג צו פערשטעהן עטוואָס בעסערעס אוך ערנסטערעס.

אָט אזוי איז דאָס, גענאָסען. מען פערקרי־פּעלט די מחות פון די מאסען מיט שונד, אוך מען וויל נאָך פערניכטען דעם איינציגען ערנסטען סאציאליסטישען זשורנאל, וואָס מיר האָבען.

אוך אב. קאָהאָן געהט אָן מיט זיין פערניכ־טונגס־ארבייט געגען „צוקונפט" מיט אן אויס־געפּראָבירטען זיכערען וועג. טאָמער וועלען זיך געפינען אזעלכע, וואָס וועלען ניט נתפּעל וועג־רען פון סתם מאָרד־רייבעריי, דאָרף מען זיי דערלאנגען עפּעס אזעלכעס, וואָס עס וועט זיי שוין מוזען נעהמען. די „צוקונפט" פערנעהמט זיך מיט אנטי־„פּאָרווערטס"־אינטריגעריי—דער־צעהלט אב. קאָהאָן צום ענד פון זיין ארטיקעל. א, דאָס וועט שוין נעהמען! „די קאונטרי איז אין נעפּאָהר!" „ראטעוועט די קאונטרי!"

נאָר זאָל אב. קאָהאָן אנווייזען, וואו אוך וועז האָט די „צוקונפט" אינטריגירט געגען „פּאָרווערטס"? ער קען עס ניט אנווייזען, אוך זיין בעהויפּטונג איז אן איינפאכע דעמאגאגישע פערלוימדונג, כדי אויפּצוהעצען די לעזער פון „פּאָרווערטס" געגען דער „צוקונפט".

אב. קאָהאָן האָט זיך איינגערעדט, אז ער אוך דער „פּאָרווערטס" איז איינס אוך דאָס זאָל־בע, אוך וואָר עס האָט די העזה צו זיין א פּוגע בכבוד פון „זיין" מאיעסעט איז שוין דערמיט אויך א פערעטהער געגען „פּאָרווערטס". גע־ווים האָט די „צוקונפט" געזינדיגט נעגען אב. קאָהאָן אוך נעגען זיין מאיעסטעט. עס איז שוין א גרויסער פערברעכען, וואָרום מען קומט ניט אנפרעגען איהם מיט זיינע פּליגעל אדיוטא־טען, וועמען מען זאָל וואָהלען אלם מענעדזשינג עדיטאָר פון „צוקונפט" אוך וועמען מען זאָל וואָהלען אין דער רעדאקציאָנס־קאָלעגיום. גע־ווים האָט די „צוקונפט" נעזינדיגט דערמיט.

וואס ענאָסע זאקס שטעהט ביי דער רעדאקציאָן און נעווים איז מען אויך בעגאנגען א פערבר־כען, וואָס די ענאָסען ווינטשעווסקי, ל. בודין, דר. לאנדא, צביון, און אפשר אויך דר. קאספע, מ. טערמאן און ש. עפשטיין, אלע ניט קיין כשרה'ע קאהאניסטען, זיינען רעדאקציאָנעל פערבונדען מיט דער „צוקונפט". אבער אב. קא־האן איז דאָך ניט דער „פארווערטס". דער „פארווערטס" איז א סאציאליסטישע אינסטיטו־ציאָן, געשאפען געוואָרען פון סאציאליסטען און אלם א זעלכער איז דער „פארווערטס" אלעמען ליעב און טייער. דאָס אונגליק פון „פארווערטס" איז נור, וואס אב. קאהאן האָט איהם פערשונע־דעווען, וואָס ער האָט אין איהם אריינגע־בראכט דעם עקעלד־גען געלען זשורנאליזם.

אבער ניט אלע מאָל און ניט אויבּיג וועט אב. קאהאן שטעהן בייס „פארווערטס", עס וועט נאָך קומען א צייט, וועו דער „פארווערטס" וועט זיך צוריק אומקעהרען צו זיין רייגקייט און ער וועט אין דער וועלט זיין דער סאציא־ליסטישער טעגליכער ארגאן פון די אידישע ארבייטער־מאסען.

און אויב די „צוקונפט" האָט יא געזינדיגט נעגען דעם „פארווערטס", איז דאָס געווען אין א גאנץ אנדער פונקט. די „צוקונפט" אלס סאציאליסטישער זשורנאל האָט די גאנצע צייט פערשווינען אב. קאהאנ'ס סקאנדאליזעוע רע־דאקציאָן פון „פארווערטס", דאָס איז ווירקליך נעווען א פערברעכען! די „צוקונפט" האָט נע־דארפט שטעהן אויף דער וואך און האָט געדארפט אונאויפהערליך אנווייזען, ווי אב. קאהאן פערוואנדעלט דעם „פארווערטס" פון א סאציאליסטישע צייטונג אין א געלען פערשונ־דעווועטען שמייער־באלט. די „צוקונפט" האָט נעדארפט אנפיהרען א בעשטענדיגען קאמפף נעגען די שונד פון אב. קאהאן און זיין געלען זשורנאליזם. זי וואלט דערמיט ערפילט איהר סאציאליסטישע, זשורנאליסטישע און ערציהע־רישע פפליכט, זי וואלט דערמיט געטהאָן גוטס דעם „פארווערטס". די „צוקונפט" האָט אבער עס ניט געטהאָן און דאָס איז ווירקליך א פער־ברעכען. זי האָט עס ניט געטהאָן, ווייל די דעמאגאגיע פון אב. קאהאן האָט אימער גע־שוועבט ווי א שרעקענס געשפענסט פאר איהרע אויגען. וועו מען וועט נור רעדען א וואָרט, אז אב. קאהאן פערשונדעווועט און סקאנדאליזירט דעם „פארווערטס", וועט אב. קאהאן גלייך קלאפען טרעוואגע: קראָאול! די „צוקונפט" אינטריגירט געגען „פארווערטס", זי העצט, זי רייצט, זי צושטערט! און נאָאיווע געגאָסען וועט לען זיך געווים דערשרעקען און עס וועט ווערען א טומעל. צוליעב דיעזען גרונד האָט די „צו־קונפט" פערמידען צו ערפילען איהר פפליכט געגען „פארווערטס" און געגען די ענאָסען. אבער דאָס איז נאָר אן ענטשולדיגונג פאר דעם פערברעכען, וואס די „צוקונפט" איז בע־גאנגען, אבער ניט קיין רייניואשונג. מעהר וועט די „צוקונפט" דאָס ניט טהאָן. שטאָלץ וועט די „צוקונפט" זאגען איהר סאָציאליסטיש ווארט, זי וועט זיך מעהר ניט שרעקען פאר די דעמאגא־גיע פון אב. קאהאן און זיינע פליגעל אדיוטאנ־טען. דער „פארווערטס" אלס סאציאליסטישע אינסטיטוציאָן איז דער „צוקונפט" געגנג נאָ־הענט און טייער, אז זי זאל ניט דערלאזען, דאָס אב. קאהאן זאל איהם ארַאבשלעפען אלץ טיעפער און טיעפער אין אבגרונד.

ניט אב. קאהאן קען האָבען די העזה זיך צו שטעלען אלס ריכטער איבער די „צוקונפט", נאָר אב. קאהאן דארף געשטעלט ווערען צום משפט פון דער „צוקונפט" און פון אלע אידי־שע סאציאליסטען.

די רעדאקציאָן.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

צווישען די פיעלע בעגריסונגען צו אונזער יובילעאום, איז אויך אונז אָנגעקומען א בעגרי־סונג פון א. ק. פון „בונד", וועלכען מיר גיבען דאָ איבער:

„חברים! מיר שיקען אייך אונזער הערצ־ליכען גרוס צו אייער יובילעאום. 20 יאָהר „צו־קונפט", דאָס איז באמת א יום־טוב אין דער אי־דישער סאציאליסטישער וועלט. די „צוקונפט" איז דער ערשטער און ביז יעצט אויך דער אייני־ציגער סאציאל־דעמאקראטישער מאגאזליכער זשורנאל אין אידיש. מיר ווייסען, אז די 20 יאָהר זיינען שווערע געווען. ביי דעם יעצטיגען מצב

פון אונזער אידישער פראלעטאריישער ליטעראטור קומט אויס א זשורנאל ניט בלויז צופריעדענצושטעלען די בעדערפנישען פון דעם שוין עקזיסטירענדען לעזער, נור פריהער פאר אלץ בעשאפען פאר זיך א לעזער־קרייז. דערביבער טאקע האט די „צוקונפט" די גאנצע 20 יאהר געלעבט, זעהענדיג שטענדיג דעם שאטען פון אונטערגאנג פאר די אויגען, דערביבער איז זי די גאנצע צייט מיט איהר לעבען ניט זיכער געווען. און ביי אזעלכע שווערע אומשטענדען איז דאך איהר ארבייט פרוכטבאר געווען, און די 20 יאהר „צוקונפט" זיינען געווען 20 יאהר טראגען ליכט פון פראלעטארישען קלאסענבעוואוסטזיין, 20 יאהר ארבייט פאר'ן סאציאליזם.

מיר מוזען דא דערמאהנען, אז אויסער אמעריקא האט די „צוקונפט" געהאט א געוויסע ווירקונג אויך אויף די אידישע ארבייטער־אינטעליגענץ אין רוסלאנד. דאס איז געווען אין די ערשטע יאהרען פון אונזער בעוועגונג, וועו די ליטעראטור פון „בונד" איז נאך געווען גאר קליין און ארים. דעמאלט האבען זיך די בעסערע אידישע ארבייטער אין רוסלאנד אייניגערמאסען ערציגען אויף די ארטיקלען פון „צוקונפט". און פיעלע פון די עלטערע אידישע אינטעליגענטע ארבייטער אין רוסלאנד וועלען יעצט מיט דאנק־בארקייט דערמאהנען די „צוקונפט" און זיך פרעהען מיט איהר און איהר יום־טוב.

מיר ווינשען דער „צוקונפט" נאך לאנגע יאהרען לעבען און פרוכטבארער ארבייט פאר אונזער זאך".

דער אויסלענדישער קאמיטעט פון „בונד".
זשענעוו, 81, רי דע קארוזש,
20טען דעצעמבער, 1911.

נעג. אב. קריניק פון פראווי־ענס כ־ענטש 3 כ. פ. מאכט אונז אויפמערקזאם, אז אין ארטיקל „אונזער זיעג און אונזערע זיעגער" (אין פאריגען נומער „צוקונפט") האבען מיר אויסגעלאזען נענאסע דר. דזשיימס פ. ריעד, דעם ערשטען סאציאליסטישען אסעמבלימען פון רהאוד איילאנד.

עס טהוט אונז ווירקליך לייד, וואס אין דעם מאטעריאל, וואס איז געווען אין אונזער רשות, האט געפעהלט וועגען דעם בראוון קעמפפער נעג. ריעד. ער האט געווים פערדיענט, עס זאל וועגען איהם גערעדט ווערען.

אין די קורצע צייט וואס ער איז אסעמבלימען האט ער שוין בעוויעזען אדיינצוב־ינגען אין לעדזשיסלייטשור ניט וועניג נוצליכע ביללס, צווישען וועלכע עס געפינט זיך א בילל, אז די קינדער זאלען קריעגען פרייע מאהלציטען אין די סקוהלס, און א בילל, אז וועו א באם ארויערטייזט פאר סקעבס אין דער צייט פון א כטריק, זאל ער מוזען מעלדען אין דעם אדווערטייזמענט, אז דאס זוכט ער ארבייטער צו פערנעהמען דעם פלאץ פון סטרייקערס (אן עהנליכען בילל האט גען. מערריל דורכגעפיהרט אין מאססאטשוזעטס סטייט).

מיר דאנקען גען. קרינק פאר די קאָרעקשאָן.

דער טעקסטיל סטרייק אין לאורענס, מאסס. רייצט אלץ מעהר אויף די בלוט־דורשטיגע געפיהלען פון דעם וואל־טראסט און זיינע האנדלאנגער, וועלכע האבען אזוי לאנג געהאלטען צעהנדליגע טויזענדע ארבייטער ביי די ערגסטע־בעדינגונגען, וועלכע מען קען זיך נאר פאר־שטעלען.

וועו דער סטרייק האט אויסגעבראכען האט דער טרייער דינער פון קאפיטאל, דער „טאריף־רעפארמער", גאווערנאר פאס, געשיקט מיליץ אונטערצודריקען „די אונרוהען".

איצט האט דאס קאפיטאליסטישע געזינדעל אנגעוועגדעט א מעהר שמוציגען מיטעל געגען די סטרייקערס — די פראוואקאציאן.

די חברה האט אונטערגעליגט דינאמיט ביי אייניגע אויסלענדישע ביזנעס לייט, וועלכע סימפאטיזירען מיט די ארבייטער און האט דער נאך די „פאראיינעס" געלאזט ארעסטירען.

אט, מיט וועלכע מיטלען מען זוכט צו בעקעמפפען אן צו אונטערדריקען דעם סטרייק!

* * *

וואס לענגער עס דויערט דער העלדישער קאמפף אין לארענס, אלס מעהר ווערען אויפגעדעקט די שרעקליכע בעדינגונגען, אין וועלכע עס לעבען די צעהנדליגע טויזענדע ארבייטער, וואס זיינען ארוים אין סטרייק.

די ווידזשעס פון א לארענסער ארבייטער אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, איז אומגעפעהר 5 דאלאר א וואך, אין דער צייט, וועו די דיוווידענדען פון דעם וואל־טראסט דערגרייכען מיליאנען.

אבער אויסער דיעזען הונגער־לוין, מיט וועלכען די ארבייטער מוזען זיך בעגניגענען, האבען די אונטערנעהמער נאך אייניגע־הערט

א שענדליכע וואוכעריי, וואס פערקלעהנערט דעם לוין אויף מעהר ווי א דריטעל!

די גרויסע טעקסטיל מאנופערטשורערס פון די אמעריקאן וואלען קאמפאני האבען אויסגעוויט אזעלכע מיני קאזארמעס, וואו די אר־בייטער זיינען געצוואונגען צו וואהנען. אין דיע־זע קאזארמעס בעקומט א פיעלקעפיגע ארבייטער פאמיליע פון צוויי ביז דריי קלייניע לעכער (זאגענאנטע „רומס"), און דער פאר ווערט ארונטערגערעכענט פון דעם 5 דאלארדיגען וויע־כענטליכען לוין פון $1.75 ביז $2.00.

דער איצטיגער סטרייק וועט געווים פיהרען דערצו, אז די לאנענסער וועבער און שפינער, וועלכע האבען ביז איצט שווייגענדיג אריבער־געטראגען די שרעקליכע אויסבייטונג, וועלען זיך ארגאניזירען עקאנאמיש און פאליטיש. און דערמיט אליין וועט דער סטרייק ערפילען זיין אויפגאבע.

די דעבאטע, וואס געהט איצט אן אין אונזערע פארטיי קרייזען איבער דער פראגע פון געזעצליכקייט און אנטיגעזעצליכע מיטעל, וועלכע דער ארבייטער קלאס זאל אנווענדען אין זיין קאמפף, האט אויך שטארק פעראינטערע־סירט אונזערע פארטיי־פיהרער פון יענער זייט ים.

מיר האבען בעקומען וועגען דיעזע פראגע אן אויספיהרליכע אבהאנדלונג פאר די „צו־קונפט" פונ׳ם בעווא־אוסטען טעארעטיקער, גענ. ג ו ס ט א ו ו ע ק ש ט י י ן, אונטער׳ן נאמען „רעוואלוציאן און געזעצליכקייט".

ליידער איז אונז אנגעקומען דיעזער ארטי־קעל צו שפעט און מיר זיינען געצוואונגען איהם אבצודרוקען ביז׳ן נעכסטען נומער.

דער בעווא־אוסטער אידישער שריפטשטעלער ה. ד. נאמבערג איז איצט אנגעקומען אין ניו־יארק. ה. ד. נאמבערג האט ניט נור גרויסע פערדיענסטען אויפ׳ן פעלד פון דער שהנער לי־טעראטור, נור ער איז אויך איינער פון די פעהיג־סטע און שארפזיניגסטע פובליציסטען, וועלכע מיר פערמאגען.

נאמבערג׳ס קומען אין אמעריקא וועט גע־ווים זיין פון גרויסע נוצען פאר דער אידישער ליטעראטור.

אבגעבענדיג א ווארימען שלום־עליכם אונ־זער גאסט, דריקען מיר אויך אוים אונזער האפ־נונג, אז די אידישע לעזער וועלען פערשטעהן, ווי אבצושעצען נאמבערג׳ס טהעטיגקייט און וועלען איהם געבען א שהנעם און עהרענהאפ־טען קבלת פנים.

היינטיגער נומער „צוקונפט" ענטהאלט מיט 16 פיידזשעס לעזע־שטאף מעהר ווי די נעווהנ־ליכע נומערן. די פערגרעסערטע צאהל אנהנע־גער און סימפאטייזער, וואס מיר האבען בעקו־מען אין די לעצטע צייט, מאכט אונז האפען, אז מיר וועלען זיין אימשטאנד אויסצופיהרען אונ־זער אלטען וואונש — צו פערגרעסערען די „צו־קונפט".

דער ענטהוזיאזמוס, וואס די גענאסען פון לאנד, ווי אלע אנדערע ראדיקאלע און פראגרע־סיווע עלעמענטען, וויזען ארויס פאר די „צו־קונפט", גיט אונז צו מעהר מוטה און ענערגיע צו פערפאלקאמען אונזער זשורנאל אין אלע אב־טהיילונגען.

א פערגרעסערטער זשורנאל מוז אבער האב־בען גרעסערע פינאנסען, און דאס איז שוין א זאך, וואס וועגדעט זיך ניט פון די ארויסנע־בער און ניט פון דער רעדאקציאן, נאר פון אלע גענאסען און סימפאטייזער פון „די צוקונפט".

גענאסען! דער גורל פון אונזער זשורנאל ליעגט ביי אייך אין די הענד. מיט גאנץ וועניג מיה פון אייער זייט — און אונזער זשורנאל וועט זיך נאך מעהר ענטוויקלען און פערפאל־קאמען.

זאמעלט סובסקריבערס! מאכט אונטער־נעהמונגען! מיט אין וואָרט, טהוט אלעס, וואס איז מעגליך, אום מיר זאלען זיין אימשטאנד צו פערגרעסערען און צו פערשהנערען „די צו־קונפט".

ערהאלטענע אויסגאבען:

דר. מ. פינעס: „די געשיכטע פון דער אידי־שער ליטעראטור", אונטער דער רעדאקציע פון בעל־מחשבות, פערלאג ב. שימזין.

פרץ הירשבײן: „פון וועג צו וועג" (נייע דראמען). פערלאג „פראגרעס", וואַרשא.

יאהר־בוך „דאס נייע לאנד", רעדיגירט און ארויסגעגעבען פון א. רייזען, ניו־יארק.

„הומאר און סאטירע", דריי בענדער, רעדי־גירט פון י. מארינאוו און א. וואהלויכער.

„די אידישע וואכענשריפט" נומ׳ 1, 2, רעדי־גירט פון ד. פינסקי און י. שלאסבערג.

"UNZER SHRIFT"(„אונזער שריפט") פון מ. קאפלאן און ב. באטוויניק.

איינפיהרליכע אובערבליקען ווערען קיינעו אוי: די נעקסטע נומערען „צוקונפט".

די „צוקונפט" צו דער „פארווערטס"־אסאסיאיישאן.

אין „פארווערטס" פון 26טען יאנואר, 12 איז ערשיענען פאלגענדע התראה:

דער „פארווערטס" אסס'ן און די „צוקונפט".

אויף דעם נעכטיגען מיטינג פון „פארווערטס" אסס'ן איז פארגעקומען די פראגע וועגען א קאמיטע, וועלכע דער אספאסיאיישאן האט געשיקט צו דער „צוקונפט" פעדעריישאן (דאס קאמיטע איז ערוועלט געווארען מיט עטליכע וואכען צוריק. דער צווק איז געווען צו ערקלעהרען די „צוקונפט" פעדעריישאן דעם וואונש, אז עס זאל געמאפט ווערען די סיסטעמאטישע אונטרוגערי, מיט וועלכע די „צוקונפט" בעשעפטיגט זיך. געוויסע שריבער פון דער „צוקונפט" נוצען אויס דיעזען זשורנאל צו זייערע פערזענליכע חשבונות מיט געוויסע פערזאנען אין דער בעוועגונג. דאס קאמיטע האט געזאלט אויסדריקען דעם וואונש, אז די „צוקונפט" זאל זיך אבגעבען מיט די ארבייט, צו וועלכע מען האט איהר געשאפען, און נית דיענען אלס לייבארגאן פאר אייניגע פערזאנען, וועלכע מיסברויכען איהרע פוידזשעס).

דאס קאמיטע האט געטרייט צו בעזוכען דעם מיטינג פון דער „צוקונפט" פעדעריישאן, אבער אזעלכע מיטינגען זיינען די גאנצע צייט נית געווען. מענעדזשער פון דער „צוקונפט, געג. גאלדבערג, האט דער קאמיטע ערקלעהרט, אז עס איז שווער צוזאמענצוברינגען א מיטינג פון פערוואלטונגסראטה. ענדליך האט געג. גאלדבערג ערקלעהרט, אז עס איז שוין יא געווען א מיטינג פון פערוואלטונגסראטה, און אז אויף דיעזען מיטינג איז בעשלאסען געוואָרען, אז די פעדעריישאן איז שוין מעהר ניטא, אז זי איז אבגעשאפט, און אז דער פערוואלטונגס־ראטה איז יעצט אלעס*). אי מיט פיער וואס אונזער מענעדזשער, געג. גאלדבערג האט אזא סטייטמענט קיין מאל נית געמאכט צו קיינע קאמיטעס. גלייך ווי עס איז ערשיענען די דא צירטע ערקלעהרונג פון דעם „פארווערטס"־קאמיטע, האט ער אריינגעשיקט אין „פארווערטס" אן ערקלעהרונג, אין וועלכער ער לייקענט אז דיעזען סטייטמענט. לוידער, איז ביז איצט געג. גאלדבערג'ס ערקלעהרונג אין „פארווערטס" נית ערשיענען.

דער „פארווערטס" אסס'ן און די „צוקונפט".

אויף דעם נעכטיגען מיטינג פון „פארווערטס" אסס'ן איז פארגעקומען די פראגע וועגען א קאמיטע, וועלכע דער אספאסיאיישאן האט געשיקט צו דער „צוקונפט" פעדעריישאן (דאס קאמיטע איז ערוועלט געווארען מיט עטליכע וואכען צוריק. דער צווק איז געווען צו ערקלעהרען די „צוקונפט" פעדעריישאן דעם וואונש, אז עס זאל געמאפט ווערען די סיסטעמאטישע אונטרוגערי, מיט וועלכע די „צוקונפט" בעשעפטיגט זיך. געוויסע שריבער פון דער „צוקונפט" נוצען אויס דיעזען זשורנאל צו זייערע פערזענליכע חשבונות מיט געוויסע פערזאנען אין דער בעוועגונג. דאס קאמיטע האט געזאלט אויסדריקען דעם וואונש, אז די „צוקונפט" זאל זיך אבגעבען מיט די ארבייט, צו וועלכע מען האט איהר געשאפען, און נית דיענען אלס לייבארגאן פאר אייניגע פערזאנען, וועלכע מיסברויכען איהרע פוידזשעס).

דאס קאמיטע האט געטרייט צו בעזוכען דעם מיטינג פון דער „צוקונפט" פעדעריישאן, אבער אזעלכע מיטינגען זיינען די גאנצע צייט נית געווען. מענעדזשער פון דער „צוקונפט, געג. גאלדבערג, האט דער קאמיטע ערקלעהרט, אז עס איז שווער צוזאמענצוברינגען א מיטינג פון פערוואלטונגס־ראטה. ענדליך האט געג. גאלדבערג ערקלעהרט, אז עס איז שוין יא געווען א מיטינג פון פערוואלטונגס־ראטה, און אז אויף דיעזען מיטינג איז בעשלאסען געוואָרען, אז די פעדעריישאן איז שוין מעהר ניטא, אז זי איז אבגעשאפט, און אז דער פערוואלטונגס־ראטה איז יעצט אלעס*). אי מיט פיער וואס אונזער מענעדזשער, געג. גאלדבערג האט אזא סטייטמענט קיין מאל נית געמאכט צו קיינע קאמיטעס. גלייך ווי עס איז ערשיענען די דא צירטע ערקלעהרונג פון דעם „פארווערטס"־קאמיטע, האט ער אריינגעשיקט אין „פארווערטס" אן ערקלעהרונג, אין וועלכער ער לייקענט אז דיעזען סטייטמענט. לוידער, איז ביז איצט געג. גאלדבערג'ס ערקלעהרונג אין „פארווערטס" נית ערשיענען.

*) אונזער מענעדזשער, געג. גאלדבערג האט אזא סטייטמענט קיין מאל נית געמאכט צו קיינע קאמיטעס. גלייך ווי עס איז ערשיענען די דא צירטע ערקלעהרונג פון דעם „פארווערטס"־קאמיטע, האט ער אריינגעשיקט אין „פארווערטס" אן ערקלעהרונג, אין וועלכער ער לייקענט אז דיעזען סטייטמענט. לוידער, איז ביז איצט געג. גאלדבערג'ס ערקלעהרונג אין „פארווערטס" נית ערשיענען.

כען צוריק זיינען דאך געווען נאמיניישאנס פאר בעאמטע אין דער פעדעריישאן און עס דארפען דאך זיין וואהלען? האט מען געענטפערט, אז יענער מיטינג פון דער פעדעריישאן איז אויך געווען אונגעזעצליך.

די „פארווערטס" אספאסיאיישאן האט נעכטען דערציבער בעשלאסען אויפצופאדערן דעם פערוואלטונגס־ראטה פון דער „צוקונפט" צו רופען א מיטינג פון דער פעדעריישאן.

זאל נית זיין קיין הפקר־וועלט! די „צוקונפט" איז קיין פריוואט־אויגענטהום. זי בעלאנגט צו דער סאציאליסטישער בעוועגונג; זי מוז זיין די געמיינשאפטליכע אויגענטהום פון דער בעוועגונג און זי מוז פערוואלטעט ווערען אויף א סאציאליסטישען שטייגער אזוי ווי דער „פארווערטס", די „פאלקסציטונג" און די „קאלל" ווערען פערוואלטעט.

יעצט קומט אויס, אז פינף פערזאן זיינען די אבסאלוטע פערוואלטער און בעלי הבתים פון דער „צוקונפט".

צו „פארווערטס" וועגדעט מען זיך שטענדיג ווי צו א שוועסטער פון די „צוקונפט", ווי צו דעם טעגליכען ארגאן פון דער זעלבער בעוועגונג, צו וועלכער עס בעלאנגט אויך די „צוקונפט". אלזא, ווילען מיר, אז עס זאל קיין מיספערשטענדניס נית זיין: אויב די „צוקונפט" בעלאנגט צו דער זעלבער בעוועגונג, מוז זי פערוואלטעט ווערען אויף דעם זעלבען אופן, און נית זיין קיין פריוואט אייגענטהום אין א הפקר־וועלט.

מיר האפען, אז דער פערוואלטונגס־ראטה פון דער „צוקונפט" וועט פערשטיהן זיין אונגעריכטע האנדלונג און וועט אוינרופען א מיטינג פון פעדעריישאן און זיהן, אז די „צוקונפט" זאל בעלאנגען צו דער בעוועגונג און ארבייטען אין די אלגעמיינע אינטערעסען און נית אין די פערזענליכע אינטערעסען פון א פאר זעלבסט־געקרוינטע.

דאס קאמיטע פון „פארווערטס אסס'ן".

ריעזע התראה פון דער „פארווערטס אסס'ן" צו דער „צוקונפט".

וווייזט אונז, אז די „פארווערטס אסס'ן" איז זעהר שלעכט אינפארמירט

געווארען איבער די לאגע פון דער „צוקונפט" פון געוויסע פערזאנען, וועלכע האבען זיך גע־שטעלט אלס זייער אויפנאבע צו פערניכטען אונזער זשורנאל.

דיעזע התראה איז שוין די דריטע עפענט־ליכע סיסטעמאטישע אטאקע פאר די לעצטע צוויי וואכען געגען אונזער „צוקונפט".

צום ערשטען איז מען אנגעפאלען אויף אונזערע גענאסען מ. ווינטשעווסקי און ל. ב. בו־דין. די צווייטע אטאקע איז געווען געווענדעט נעגען די רעדאקציאן, און איצט פאלט מען אן אויף דעם פערוואלטונגס־ראטה.

אויף די ערשטע צוויי אטאקעס, וואו עס זיינען אנגעגריפען געווארען דער מענעדזשינג־עדיטאר און די מיטגליעדער פונ'ם רעדאקציאנס־באארד, האט די רעדאקציאן אליין געענטפערט. פון דיעזען ענטפער וועלען אונזערע לעזער און פרייַנד שוין זיך דערוויסען וועט עס פיהרט אן א „סיסטעמאטישע אינטריגע" און וועט עס נוצט אוים די צייטשריפטען פאר פערזענלי־כע חשבונות מיט געוויסע פערזאנען אין דער בעוועגונג. די יעניגע, וועלכע פיהרען די „צו־קונפט", אדער די, וועלכע שטעהען ביים „פאר־ווערטס".

דא וועלען מיר ערקלעהרען איבער דיעזע דריטע (און, וואהרשיינליך נאך ניט די לעצטע) אטאקע, וועלכע וויל די ענאסען שיטען זאמד אין די אויגען, זיי זאלען ניט קענען זעהען די כוונות, וועלכע ליגענ בעהאלטען אין דעם גאנ־צען „פאכאד" געגען „די צוקונפט".

עס איז ניט אמת, אז אויף א מיטינג פון פערוואלטונגס־ראטה איז בעשלאסען געווארען, אז די פעדעריישאן איז שוין מעהר ניטא, אז זי איז אבגעשאפט..." דאס איז א בלבול פון דער חברה, וואס וויל איצט די „צוקונפט" „קעפטשו־רען" אדער פערניכטען.

די זאך איז אזוי געווען: אין מיטען זומער איז דער געלד־מאנגל געווען אונגעהויער גרויס. ניט קוקענדיג אויף די פערגרעסערטע סירקולי־שאן און די ערפאלגרייכע אונטערנעהמונגען האט נעהאלטען היינטיגען זומער דערבי, אז די „צוקונפט" זאל אויפהערען צו ערשיינען. דאס איז געווען דערפאר, וואס מען האט געמוזט אויסצאהלען א טהייל פון די אלטע חובות, וועל־כע האבען זיך צונויפגעקליעבען פון יאהרען. די אייניגע פערזאנען, וועלכע האבען פערוואלטעט די „צוקונפט", זיינען שוין אזוי פערמאטערט נע־ווארען, אז זיי האבען בעשלאסען צו רעזיגנירען, אויב די איבריגע מעמבערס פון דער פעדעריי־שאן וועלען ניט טהאן זייער פפליכט. דער סעק־רעטער פון דער פעדעריישאן האט גערופען פע־דעריישאן־מיטינגען, אבער צו דיעזע מיטינגען זיינען וויטער נור גע־קומען די זעלבע קלייניע צאהל פערזאנען, וועלכע האבען געטראגען די „צוקונפט" אויף זייערע פליצעס. א גרויסער טהייל פון די פערשריעבענע מעמבערס האבען קיין שום אינטערעס ניט ארויסגעוויזען צו די „צוקונפט". ניט זיי האבען געצאהלט קיין דיום און ניט זיי האבען בעזוכט די מיטינגען, אויף וועלכע מען האט זיי פיעלע מאל דורך בריף איינגעלאדען, און ניט זיי האבען געטהאן וועלכע עס איז ארבייט פאר די „צוקונפט". אזא צו־שטאנד האט, זעלבסט־פערשטענדליך, לאנג ניט געקענט אנהאלטען, איבערהויפט נאך אין דער צייט, וועו דער געלד־מאנגעל האט געקענט פיה־רען דערצו, אז די „צוקונפט" זאל אינגאנצען אויפהערען צו עקזיסטירען.

ענדליך האט דער פערוואלטונגס־ראטה בע־שלאסען, זיך צו וועגדען דורך בריף דאס לעצטע מאהל צו די פערשריעבענע מעמבערס, זיי זאלען קומען צום מיטינג פון פעדעריישאן, און אין די בריף מודיע זיין, אז די יעניגע, וועלכע וועלען ניט קומען צו דיעזען מיטינג פון פעדעריישאן, און וועלען ניט לאזען וויסען פון זייער ניט־קומען דעם סעקרעטער פון פעדעריישאן אדער אין'ם אפיס פון „צוקונפט", שליסען זיך דערמיט אליין אויס פון דער פעדעריישאן און הערען אויף צו זיין מעמבערס.

דיעזער מיטינג האט שטאטגעפונען דעם 17טען אויגוסט 1911 אין 206 איסט בראדוויי. פאר דיעזען מיטינג, אויף וועלכען עס זיינען גע־וועז אנוועזענד 26 פערזאנען, זיינען געשטאנען צוויי הויפט־פראגען אויפ'ן טאגעס־ארדנונג: 1) צו שאפען די באלריגע פינאנציעלע הילף, אהן וועלכע דער סעפטעמבער נומער „צוקונפט" האט ניט געקענט ערשיינען, און 2) רעארגאניזאציאן פון דער פעדעריישאן.

נאך דעם ווי פיעלע רעדנער האבען זיך בע־טהייליגט אין דער דעבאטע איבער די אלגעמיינע לאגע פון די „צוקונפט" און איבער דעם צו־שטאנד פון דער פעדעריישאן, זיינען אנגענומען געווארען פאלגענדע בעשליסע:

1) אז עס זאל ערוועהלט ווערען א קאמי־טע פון 11 פערזאן, וועלכע זאלען אויסארבייטען

א פלאן, ווי צו רעארגאניזירן די פעדעריישאן.

2) אז כל זמן די פעדעריישאן איז ניט רעארגאניזירט, זאל דיעזע 11ער קאמיטע האבן די פולע מאכט צו פארוואלטן די „צוקונפט" ווי זי געפינט פאר נויטיג, סיי אין רעדאקציאנעלען זינן און סיי אין פינאנציעלען זינן, און

3) אז זי, דיעזע קאמיטע, זאל אויך האבן דאס רעכט צו קאאפטירן גענאסען צו פערשיעדענע קאמיטעס, וואס זי ווערט געפינען פאר נויטיג.

אין די 11ער קאמיטע זיינען ערוועהלט גע־ווארן פאלגענדע גענאסען: מארים ווינטשעווסקי, דר. אב. קאספע, דר. מ. לאנדא, צבין, א. ש. זאקס, מ. טערמאן, פלענצער, שלעזינגער, ה. סוד, ל. שייפער און כאנין.

זונטאג, דעם 20טען אויגוסט, איז זיך די 11ער קאמיטע צוזאמענגעקומען. אלע זיינען גע־ווארן אנוועזענד מיט אויסנאהמע פון ל. שייפער און שלעזינגער. ביי דיעזען מיטינג האט מען ארגאניזירט די גאנצע ארבייט פון די „צוקונפט" אין דריי אבטהיילונגען: 1) רעדאקציאנס־באזירט מיט דעם מענעדזשינג־עדיטאר, 2) פינאנץ־קאמיטע, וואס זאל האבן איהר אויפגאבע צו שאפען די פינאנציעלע מיטלען פאר די „צו־קונפט", און 3) א פערוואלטונגס־ראטה.

דיעזע קאמיטעס זיינען בעשטימט געווארן אויף א יאהר צייט.

די 11ער קאמיטע האט קאאפטירט צו איהר ארבייט פאלגענדע גענאסען: א. לעווין, טשעכ־נאוויטץ, פערלשטיין, מ. מ. עליש, בודין, דר. ארטמאן און גאלער.

דער רעדאקציאן איז פארגעשלאגען געווארן פארטשוועצען איהר ארבייט אויף א יאהר צייט.

אין פינאנץ־קאמיטע זיינען אריין: דר. אב. קאספע, מ. ווינטשעווסקי, דר. מ. לאנדא, ל. ב. בודין, דר. א. ארטמאן, טשעכנאוויץ און גאלער.

אין פערוואלטונגס־ראטה: דר. א. ארטמאן, פלענצער, לעווין, כאנין, סוד, פערלשטיין, דר. אב. קאספע (אלס טרעזשורער) און דר. מ. לאנדא (אלס קאונטר־סאונער).

אויסער דעם איז אויך ערוועהלט געווארן א קאמיטע פון דריי: ווינטשעווסקי, זאקס און פלענצער, צוויפצורופען א מאסענפערזאמלונג אום צו גרינדען א „צוקונפט"־הילפס־פערבאנד".

די קאמיטעס זיינען אלע גלייך צוגעטראטען צו דער ארבייט. די פינאנץ־קאמיטע האט גע־שאפט די נויטיגע סומע געלד, און די ערשיינונג פון זשורנאל איז געווען, ווי די לעזער ווייסען, זעהר פינקטליך.

די 11ער קאמיטע האט נאך איהר פולען רע־ארגאניזאציאנס־פלאן ניט געהאט אויסגעאר־בייט, די פערוואלטונגס־ראטה האט אבער געפו־נען פאר נויטיג אין דעצעמבער מאנאט צונויפ־צורופען א פעדעריישאן־מיטינג, זיך דורכצוריי־דען וועגען דער לאגע פון „די צוקונפט" און וועג־גען יובילעאום. דורך א טעות איז געווען אנגע־געבען אין דער איינלאדונג, אז עס וועלען פאר־קומען נאמיניישאנס פון בעאמטע.

אויפ'ן מיטינג זיינען געקומען אויסער די מעמבערס פון פעדעריישאן און פון די פונקציא־נירענדע קאמיטעס, אויך אייניגע אווינע, וועלכע זיינען שוין לאנג ניט קיין מעמבערס, אינטערע־סירען זיך ניט מיט די „צוקונפט" און זיינען דא נור דאן, וועז זיי דארפען מאכען טראבעל און שטערען די ארבייט.

די 11ער קאמיטע האט דעריבער בעשלאסען וואס גיכער אויסצוארבייטען דעם רעארגאניזא־ציאנס־פלאן און אויסצוגעפינען פון די ביכער, וועו עס איז נאך א מעמבער פון דער פעדעריי־שאן און וועו ניט. גלייך ווי דיעזע ארבייט וועט געענדיגט ווערען, וועט צונויפגערופען ווערען א פעדעריישאן־מיטינג.

ווי מען זעהט, זיינען ניט 5 פערזאן די אב־סאלוטע פערוואלטער פון „די צוקונפט", נור 11 פערזאן (צוזאמען מיט די קאאפטירטע 17 פער־זאן), און ניט אויך אייניג, נור ביז'ן 1טען יולי. דיעזע 11 פערזאנען זיינען ניט קיין „זעלבסט־געקרוינטע", ווי געווייסע פערזאנען פון דער „פארווערטס אסס'ן" ווייזען איינריידען, נאר בע־פאלמעכטיגטע פון דער פעדעריישאן, וועלכע איז ניט אויפגעלעזט, נאר עקזיסטירט אהן די טומעל־מאכער, וועלכע קומען נאר דאן, וועו מען דארף דורכפיהרען „פאליטישע טריקס"...

דיעזע ערקלעהרונג גיבען מיר ניט פאר די געווייסע חברה, וועלכע ווייל צוזעקען איהרע טריקס מיט'ן מאנטל פון סאציאליזמום, נאר באר די ערנסטע מיטגליעדער פון דער „פאר־ווערטס"־אסס'ן, פאר אונזערע פריינד און לעזער, וועלכע דארפען וויסען, וואס עס טהוט זיך הינ־טער די קולישען פון אונזער שוועסטער־ארגאן...

די 11ער קאמיטע פון דער „צוקונפט"־פרעסס־פעדעריישאן.

נ. ב. — דיעזע ערקלעהרונג איז אויך צוגע־שיקט צו דעם „פארווערטס"

דא האט אהר א געניען אויסצוג פון

פינאַנץ רעפּאָרט

פון דער

פּאָבליק באַנק

צו דער

רעגירונגם כענונג דעפּארטמענט

ביים שלום פון טאגעס געשעפטען

דאַנערשטאג, דעם 21סטען דעצעמבער, 1911

פערמעגעי :

קעש	$5,582,323.40
לאונס, סעקיוריטים און אינ־	
ווענטמענט	3,546,388.33
ערהאלטבארע ציגזען	21,800.00
סך הכל סוממא	$9,150,511.73

דיזער אויבענגענאנטער פערמעגען ווירד גע־
האלטען אלס פערזיכערונג פיר פאלגענדעם :

דעפּאזיטס	$8,696,418.53
קאפיטאל און סוירפלום	421,493.20
צאהלבארע ציגזען	32,[illegible].00
סך הכל סוממא	$9,150,511.73

אזא בעריכט ווערט רעגעלמעסיג געפּאדערט פון דער בענקינג דעפּארטמענט פון סטעיט נויארק. דער בעריכט מוז זיין א געשוואָרענער און די רעגירונג שיקט אפט אירערע אייגענע עקספּערטען אונטערזוכען די ביכער, צעה־ לען די געלדער, זעהען עס זאל שטימען צום סענט, און קיינער וויים ניט די מינוט ארער טאג ווען זיי קומען מאכען די אינטערזוכונגען.

דער בעריכט ווערט געדרוקט אין די ענגלישע צייטונ־ גען, נור דענקענדיג אז אונזערע אידישע דעפּאזיטארס זיינען בערעכטיגט צו וויסען דעם נעגעזיגן צושטאנד פון באנק מיט וועלכע זיי האנדלען, דרוקען מיר עס אויך אין די וויכטיגסטע אידישע צייטונגען.

עס וועט זיין אינטערעסאנט פאר אונזערע קאסטימערס צו וויסען, אז איין פערצענטיגען פאר אונז צו בענאכריכ־ טען, אז אין פערלויף פון דיזעזען יאהר האבען זיך די דעפּאזיטס פערזיעפערט אויף העכער $2,000,000 און 40,469 פערזאנען האבען נעפּעפּנט נייע אקאונטס דיזעזען יאהר. דורכשניטליך ווערט די באנק בעזוכט פון אונגע־ פעהר 10,000 מענשען טעגליך, א גרויסער צאהל אידען פון וווייטער וועסט און פון קענעדע, ווען זיי קומען אין נויארק, בעזוכען זיי נערן די בעהוועגע, ליכטיגע, פראקט־ פאלע, אידישע רעזיערוונגס נעטשארטערס באנק.

פיר אנערקענען אלעמען כון טיפען הארצען פאר דעם פולען צוטרויען צו אונז, וועלכער דריקט זיך אויס אין די אבענגענאנטע צייפער, און דיזעזם מאכט אונז דרייסט נענוג צו בעטען דאס זעלבע אויף דער צוקונפט. מיר הא־ בען די טעלעפאָנען און פּאָסט פיר נאך טויזענדע וועלכע האבען נאך בין יעצט ניט נעהאנדעלט מיט אונז. זיי זיינען העפליכסטע איינצעלנדעז צו בעזוכען אונז. מיר פערזיכערען העפליכע, אנשטענדיגע, אדרעסנטליכע בע־ האנדלונג פיר אלעמען.

אכטונגספאל.

די פּאָבליק באַנק

אָוו ניו יאָרק סיטי

יאזעף ס. מארקום, פרעז.

קאָרנער דעלענסי און לודלאָוו סטריט

ברענטש: מעדיסאָן עווי. און 116טע סט.

נעדענקט דעם נאמען

„עקס־לאקס"

פון חיים זיך פון נאכגעמאכטע

כרמל ברענדי פאַראַדיז

אימפּאָרטירט פון פּאַלעסטינא

איז דער פיינסטער קאָניאק

פיר קראנקע און אבגעשוואכטע

מילד און קרעפטיגענד, פרויי פון פיוזעל־אויל, זערדרעהט ניט דעם קאָפּ, איבעלט ניט אויפ'ן הארצען, הארמאָנירט מיט'ן שוואכסטען מאָגען, פראכטפאָל און נעשמאק אין נערוך.

כרמל וויין קא., אייניציג פערטרעטער פון די קא־אָפּעראַטיווע וויין־געזעלשאפט פון די אידישע קאָלאָניען אין ארץ־ישראל.

חויפּט־אָפּיס : 311—309 א. 22טע סטריט, ניו יאָרק.

ב ר ע נ ט ש־ס ט אָ ר ס :

354 גרענד סטריט און 26 וועסט 116טע סטריט, ניו יאָרק.

649 בראָדוויי, ברוקלין.

1106 סויט האָלסטעד סטריט, שיקאגא.

צאהל פון אונזערע פרײנדע
פערגרעסערט זיך!

25
גרויסע אונטערנעהמונגען.
אין 22 שטעדט.

אין פאלגענדע שטעדט האבען שוין שטאט־געפונען זעהר ערפאלגרייכע אונטער־נעהמונגען פיר דער „צוקונפט“:

אין הארטפארד, פיטסבורג, ניו־היוועז, רא־טשעסטער, באפפאלא, ניו־יארק, וואסטער, באס־טאן, בראנזוויל, בראקטאן, קליוולאנד, סינסי־נעטי, וואשינגטאן און דעטראיט, מיש.

אונטערנעהמונגע, וועלכע דארפען נאך שטאטפינדען:

אין סיראקיוז: זונטאג אבענד, דעם 4טען פעברואר, מיט גען. וויינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין נואַרק, נ. דש. זונטאג נאכמיטאג, דעם 18טען פעברואר, מיט גען. וויינטשעווסקי, קאב־רין און ה. רויזענבלאטה פון ניו־יארק.

אין מאנטרעאל, קענעדע: 2 גרויסע אונ־טערנעהמונגען פיר שבת און זונטאג, דעם 24טען און 25טען פעברואר, מיט גען. מ. וויינטשעווסקי אלס פעסט־רעדנער.

אין פראווידענס וועט שטאטפינדען ד אונטערנעהמונג פרייטאג, דעם 1טען מערץ.

אין יאנקערס, נ. י. וועדט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג. איינצעלהייטען וועלען אנאנסירט ווערען.

אין טאלידא, א. וועדט אראנזשירט א גרוי־סע אונטערנעהמונג. איינצעלהייטען וועלען אנאנסירט ווערען.

אין סט. לואים וועדט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג. איינצעלהייטען וועלען אנאנ־סירט ווערען.

אין שיקאגא וועדט אראנזשירט א גרויסע אונטערנעהמונג. איינצעלהייטען וועלען אנאנ־סירט ווערען.

וויכטיג פיר קליוולאנד.

אונזער אגענט פיר קליוולאנד איז גען. ס. וויינסבערג. ביי איהם אין אפים פון „פארוועדטס“ 3943 וואודלאנד עוועניו, וועדען אנגענומען סובסקריפשאנס פיר די „צוקונפט“, און אויך קען מען דארט אויך בעקומען אייגצעלנע קא־פיעס.

צו די ליעבהאבער פון דער אידישער ליטעראטור!

קירצליך ערשיינט א פראכטפאלע ערצעה־לונג פון בעריהמטען אידישען שריפטשטעלער מאיר בלינקין, אין בראשור־פארמע.

וועגען איינצעלהייטען נאכפרעגען:
THE ADVERTISER.
658 Flushing Ave., Brooklyn, N. Y.

א פרײנד אין יעדען הינזיכט!

1) איך בין א פרײנד פון דער ארבייטער בעוועגונג.
2) איך בין אייעדער א פרײנד בעלאנגענדיג צום „ארבייטער רינג“.
3) איהר קריגט א פרײנדליכע בעהאנדלונג, בעזו־כענדיג אייער פרײנד'ס סטאר.

ס. סאכאראף, ליקער דיעלער
בעקאנטמאכונג!

צו אלע מיינע פרײנדע און בעקאנטע, ספעציעל מעמבערס פון „ארבייטער רינג“. איך האב א שעהנעם פלאץ מיט א גרויסען סטאק ליקער און ווײנען, די בעסטע בעהאנדלונג און צופריעדענהייט גארא־טירט. קומט און אויבערצייגט אייך.

האפענדיג אז איהר וועט מיר געווים פאטראניזיזען, דאנק איך אייך אין פארוים.

אייער ערגעבענסטער פרײנד
ס. סאכאראף,
מעמבער בר. 3 „ארב. רינג“
94 גרעהעם עוו., קאר. סיגעל סט., ברוקלין.

Telephone: 5392 Orchard.

:: סטיין'ס קאפע און רעסטאוראנט ::
138 איסט בראדווי
רעגולער סאפערס און דינערס סערווירט.
אפען טאג און נאכט.

וויכטיג פיר יעדען!

„דער אדווערטייזער“

א ליטעראריש־ער מאנאטליכער זשורנאל, מיט גוטע לעזע־שטאף, צוגעשיקט דורך פאסט צו אייך אין הויז

פיר בלויז 25 סענט א יאהר.

אדרעסירט אלעם צו:
THE ADVERTISER.
658 Flushing Ave., Brooklyn, N. Y.

דער אָפיס פון „צוקונפט"

איז אָפען יערען טאָג פון 9 אוהר אין דער פריה ביז 8½ אין אבענד. זונטאָג ביז 6 אוהר אבענד.

וועגען רעראקציאָנס־אנגעלענהייטען זיך צו מענדען צו

גענ. א. ש. זאַקס

מאָנטאָג, מיטוואָך און שבת, פון 6 ביז 8 אוהר נאָכמיטאָג, אין אפיס פון דער „צוקונפט".

מ. ציממערמאן קא.

318־324 איסט האוסטאָן סטריט.

רייַנע פרישע וואורשט און אלע פלייש שפייזען

M. ZIMMERMAN COMPANY

318-324 East Houston Street NEW YORK

די לעזער און סימפאטייזער וועלען געפעליגסט פאָדערען די פראָדוקטען פון מ. ציממערמאן קאמפאניי, וועלכע ווערען סטריקטלי געמאכט אונטער די גע־זעצע פון דער יונייטעד סטייטס גאָווערנמענט.

Telephone, Orchard 70

L. ROTHMAN
Maker of

:-:-: SIGNS :-:-:

Special Rates for Organizations
234 ELDRIDGE STREET, Near Stanton,
New York

אין דער בילדינג פון בר. 2 סאציא־ליסטישע פארטיי געפינט זיך

פ י י פ ע ר ' ס

— כשר —

לאָנטש רום און רעסטאָראַנט

22 ראָטגערס סטריט.

ניער הענרי סטריט ניו יאָרק.

טעלעפאָן 2069 אָרטשארד.

ס. שרייבער

יוניאן פאָער פרינטער

163—161 ברום סטריט

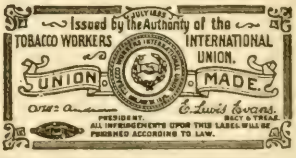
נאָטערי פּאָבליק אימער אין פלאץ.

שנעל־שרייבער פינסטליק נאָטירט.

סמוקט

סיגאַרעטס

וועלכע טראגען דעם יוניאן לייבעל

פון די פיפער סיגאַרעט מייקערס יוניאָן.

4 הונדערט דאָלער אין פרייזען

עס וועט זיין דער אייניציגער באָל וואו אלע פֿאַרגעשריטענע עלעמענטען פון ניו יאָרק און אומגעגענד וועלען זיך צוזאַמענקומען דיעזען יאָהר!

1טער פֿרייז 50 דאָלער קעש

קיין „פֿארווערטס"-באָל דיעזען יאָהר, און דאָרום וועט הייַ־יאָהריגער „צוקונפט"-באָל זיין דער

„פֿאָרווערטס" באָל

אויך וועט געראפֿעלט ווערען פֿרייַ א $150.00 קאָלומביא־גראפאַנאלא, וועלכע יעדער איינער, וואס וועט קומען צום באָל וועט קענען געווינען

די גראפאַנאלא קענט איהר זעהן אין די ווינדאָו פון די מענדעל גראַפאפן קא., 63 דעלאנסי סטריט. ניו יאָרק.

פֿרייטאָג דעם 1טען מאַרטש

„צוקונפט" מאַסקאַראַד באָל
און סוויק

סטאַר קאַסינא 107טע סט.

אין דער פֿרייז קאמיטע וועלען זיין די פֿאלגענדע גענאסען און שרייבער: כ. ווינטשעווסקי, ל. קאברין, דר. קאספֿע, דר. לאנדא. ל. בודין, ש. עפֿשטיין, דר. ארטמאן, פֿרי, נאמבערג, יהואש, א. ש. זאקס און פֿלענצער.

העלפֿט אונז, פֿריינדע, מאַכען דעם „צוקונפט" באָל פיר אזא גרויסע היסטאָרישע אונטערנעהמונג, וועלכע זאָל האָבען אזא בעדייטונג פיר דער „צוקונפט" ווי דער „פֿאָרווערטס" באָל איז געווען פיר דעם „פֿאָרווערטס".

טיקעטס 25 סענט.

4 הונדערט דאָלער אין פרייזען

סטאַר קאַסינא האָל איז דער גרעסטער פון ניו יאָרק סיטי. ער קומט נעקסט צו מעדיסאָן סקווער גאַרדען.

1טער פֿרייז 50 דאָלער קעש

פֿאראיינס-קאלענדאר

פֿאר א לאנגע צייט האָט זיך געלאָזט פֿיהלען אין דער אידישער ארבייטער בעוועגונג די נויט־וועגדיגקייט פֿיר א דירעקטאָרי פון פֿראָגרעסיווע אָרגאניזאַציאָנען. פֿיעלע, וועלכע קומען אין די זען לאָנד פון אייראָפּא אָדער וועלכע פֿאָהרען פון אַיין שטאָדט אין דער צווייטער וואָלטען זעהר וועלען ווייסען, וואו עס געפינען זיך זייערע פֿאר אָרגאניזאַציאָנען אָן וועלכע זיי וואָלטען זיך וועלען אָפּשיסען, וואו זיי מיטען, ווער זייענען די סעקרעטערע אין וואו זיי געפינען זיך.

דער פֿאָלגענדער פּלאַן פֿאר אזא דירעקטאָרי איז די „צוקונפֿט". אלס מאָנאָטליכער זשורנאָל וועט די „צוקונפֿט" געקליבען ביי יעדען לעזער אַזוי דאָס יעדען מאָהל, וועו מען וויל האָבען אויס־קיכטיג וועגען אן אָרגאַניזאַציאָן, קען מען עס גלייך אויסגעפינען. די „צוקונפֿט" האָט אָזא דירעקטאָרי, וואו אלע אינצעלהייטען וועלען קלאָסיפיצירט אונטע בעשטימטע בעמען, לויט יעדער זאָרטע פון אָרגאַניזאַציאָן, אזוי דאָס מען קען לייכט אויסגעפינען די אויסקונפֿטע, וועלכע מען זוכט.

דער פּריים פֿיר דיזער אָנאָנסע איז בלויז 25 סענט.

פֿאר וויניגער ווי 1 סענט א טאָג קענט איהר לאָזען וויסען דער וועלט ווער איהר זייט, וואו איהר זייט, וועו מען קען אייך טרעפען.

ארבייטער רינג

זשענעראל אָפיס, פֿאָלקס בויזנק בילדינג, דעלענסי סטריט, קאָרנער לודלאָוו סטריט, ניו יאָרק.

עקזעקוטיוו קאָמיטעע מיטעט יעדען דינסטאג אָבענד, די קאָנטראָל קאָמיטע מיטעט יעדען דאָנערשטאָג אָבענד.

ניו יאָרק סטייט קאָמיטע ארב. רינג,

מיטעט יעדען 1סטען זאָנטאָג אין מאָנאָס אין 209 אוס בראָדוויי, 1 אוהר נאָכמיטאָג. די סטייט **עקזעקוטיווע מיטעט יעדען מאָנטאג אין איהר** אָפיס, 158 איסט בראָדוויי.

בר. 1, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען פֿרייטאָג, אין 212 2טע סטריט. סעק. פ. לעווין, 259 ס. 9טע סט. ברוקלין. האָספּ. ה. אראָנאָן, 413 6טע עוו., דר. טש. שווארץ, 19 מאָנטגאָמערי סטריט.

בראנטש 2, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען שבת אבענד, אין זייער הויז, 45-143 א. 103טע סטריט. סעק. דזש. הארן, 15 א. 133טע סטריט, האָספּ. מ. טאוואראוויסקי 100 אוק סטריט; דר. י. האָראוויטץ, 1523 מעדיסאן עוו., בראָנקס דר. וו. קאָנטאָר, 386 איסט 143טע סט.

בראנטש 3 ברוקלין,

מיטעט יעדען שבת אבענד אין 355 בושוויק עוו. קאָר. סיגעל סט.: פֿראָט. סעק. א. לענגס, 154 באערוס סט. פּינ. סעק. וואָלאוויץ 80 ביוואר סט.; האָספּ. סעם לייווי, 131 הערישן עוו.; דאָקטאָר בוילי. 68 מעקקיבען סט. דאָקטאר רוקח 62 מעק־קיבען סט.

בראנטש 3 לייבאָר ליגע, באסטאָן,

מיטעט יעדען 2טען 4טען זונטאָג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פֿאלמער, 11 טשעמבער סט.

בראנטש 4, ברוקלין,

מיטעט יעדען מיטוואָך אָבענד, אין 143 מע־קיבען סטריט. טשערמאן אב. האלאבענגא. פּינ. סעק. דזש. הויפמאן. 545 בושוויק עוו., ברוקלין, האָספּ. א. דאווידאָף. 165 לאָרימער סט. ברוקלין. דר. בוילי, 68 מעקיבען סט., דר. דזש. ס. מאָרריס, 253 טרוף עווענוי.

בר. 4 לייבאָר ליגע, באסטאָן.

מיטעט יעדען 2טען 4טען זונטאָג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פֿאלמער, 11 טשעמבער סטריט.

בראנטש 5, ניו יאָרק,

מיטעט יעדען 1סטען 3טען זונטאָג אין 414 גרענד סטריט. ב. האָראָוויץ סעק. 195 סע־ריסאָן סטריט, ס. ראָסטאָן האָספּ. 390 ווילליאָמס עוועניו, ברוקלין. דר. מאָרגאָלים 66 מאָנטגאָמערי סטריט.

בראנטש 6, ברוקלין,

מיטעט יעדען פֿרייטאָג אָבענד, אין מאָנאָס אין 113 מאָאָר סטריט. ס. יעלין סעקרעטער, 140 סקולס סטריט, י. פּעליש סעק. 205 פּלאָיד סטריט. דר. דזש. בוילי 68 מעקקיבען סטריט.

בראנטש 7, וועסט האָבאָקען, נ. דזש.,

מיטעט יעדען 1סטען, 3טען און 5טען פֿרייטאָג אין שיפּסקין סט. סעק. ד. ליפסק. האָספּ. פּעלדמאן, 105 קלינטאן עווע.

בראנטש 8, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פֿרייטאָג אין מאָנאָס, אין 5-83 פֿאָרסייטה סטריט. סעק. א. מא־ראָס, 500 גרענד סטריט. האָספּ. ה. גערשענאָוויץ, 135 ווילימס עוועניו, ברוקלין, ק. א. סיגל. דר. שלעזינגער, 25 ראָטגערס סטריט.

פֿראָנ. קלאָב, בר. 9, ארב. רינג, באלטימאָר.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין לייבאָר ליסיאָום האַלל 1023 א. באלטימאָר סט., פּינ. סעק. איזראעל מילליר, 208 ס. קראליין סט., האָספּ. אייזיק גאר־דאָן, 1430 גאוף סט.

בראנטש 11 ארב. רינג, ברוקלין.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין פּוסקין עוועניו, קאָר. פֿאוועל סט. פּינ. סעק. ל. ארענסטיין, 1424 איסטערן פּארקווייי. פֿראָט. סעק. וו. בליי, 2348 פּיט־קין עוו., האָספּ. פ. טאָלטשינסקי, 779 האוואָרד עוו., דר. האָראָוויטץ, 1546 איסטערן פּארקווייי, טרע־זשורער.

ארב. רינג בראנטש 12, פילאדעלפיא.

מיטעט יעדען 2טען 4טען זונטאָג, אין 410 קרייסמיאן סט. סעק. מ. שלייפער, 1514 ס. 6טע סט. פֿרייוואָ אדרעסע 2133 ס. 7טע סט.

בר. 12 לייבאר ליגע, אטלבארא, מאסס.

מיטעט יעדען 1סטען 3טען זונטאג אין מא־נאס. פארלעזונגען און דיסקוסיאנען אלע פרייטאג אבענד אין אונזער לאקאל, 15 קאונטי סט., פינ. סעק. דזש. רובין, רעק. סעק. אב. ראדמאן, האספ. דזשיי. ראבלין.

בראנטש 15, האנטפאָרד, קאָנג.

מיטעט יעדען 1סטען 3טען זונטאָג אין מאָ־נאס, אין 9 מאָרגאן סטריט. סעק. און האָספּ. פּ. פֿאָלאק, 164 בעלווין סטריט.

בראנטש 17, ניו הייוון, קאָנג.

מיטעט יעדען 2טען 4טען פרייטאג אין מאר־נאס, אין אדד פעללאוס האלל, 96 קרען סט. סעק. נאָס. בארנעט, 56 ווארנען סט., האָספּ. י. קאָהען. 16 כראָד סט., דר. כאנאס. 387 דוישארדוש סט.

ברענטש 19, סיראקיוז, נ. י.
מיטעט יעדען זונטאָג אבענד אין ליבערטי האַלל, פּינ. סעק. ב. גאַרדין, 932 גרויס סט., רעק. סעק. ה. סלאַווין, 103 ס. סטריט סטריט. האַסּפ. פ. שמת. 334 רענוויג עוועג.

קאָמלער פּראַג. פּער. בר. 20 אַרב. רינג.
מיטעט יעדען 2טען, 4טען און 5טען שבת אין מאַנאַט, אין 98 פּאַרסיוטה סטריט, פּינ. סעק. דזש. פּאַרבער, 393 א. 168טע סט. נ. י., ניו־יאָרק האַסּפ. מ. גאָטהעלף, ק. א. ב. באברוסקי, 2—60 א. 98טע סט., ברוקלין האַסּפ. מ. קאַזאַנאָוו, 1888 פּאַסיפיק עוו., ברוקלין, דאון־טאון דאָקטאָר ב. נעלסאָן, 268 א. בראַדוויי, טעל. 3197 אַרטשאַרד. אפּטאָן דר. ס. לואיס, 52 א. 107טע סט., טעל. 4517־דזש. האַרלעם. בראָנקס דר. גינזבורג, 1444 קראטאָנא פּאַרק אויסט, טעל. 4379 טרימאָנט. ברוקלין דר. דזש. בוילי, 68 מעק־קיבען סט., טעל. 175 וויליאמסבורג. בראָנזוויל דר. ווייגשטיין, 1880 בערגען סט., טעל. 130 אויסט ניו־יאָרק.

ברענטש 23, א. ר., נוארק, נ. דזש.
מיטעט יעדען פרייטאָג אין קאָלומביא האַלל, 224 קאָורט סטריט, 1 וואָך א ביזנעס מיטינג, און 1 א לעקטשור אָדער דיסקוסיאָן. י. אלפּערט סעק. 86 ראָוז סטריט. מ. הערשקאָוויטש האַסּפּיטעלער, 262 פּרינס סטריט. דאָקטוירים: י. קויפמאָן, 194 ספּרוס סטריט. י. קויפמאָן 191 ספּרוס סטריט. פ. רובינאָוו 109 קאָורט סט. ל. באָומבערג, 80 ראָוז סטריט.

ברענטש 24, בראָנקס, ניו יאָרק,
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת, אין בראָנקס פּארום, 1663 פולטאָן עוועג. ניער 170טע סט. פּ. לער נער סעק., 1432 קראָטאָנא פּארק א. האַסּפ. פּ. אלטשולער, 2 סט. פּאולס פּלייס, קאָר. סעק. טש. ליפשיץ, 1388 פרייגקלין עוו., דר. ה. קאָהן, 500 א. 173טע סטריט.

סיעווער רעוו. ברענטש 25 אַרב. רינג.
מיטעט דעם 2טען און 4טען מאַנטאָג אין מאַנאַט אין 82־80 קלינטאן סטריט. פּינ. סעק. דזש. פּאַדאלסקי, 1166 2טע עוועג. קאָר. סעק. ל. סאַלאָמוניאוו, 101 פּוטנעם עוועג. ברוקלין האַסּפ. פּאר ניו יאָרק מר. ווערדמאן, 306 אויסט 28טע סטריט האַסּפּיטעלער פּאר ברוקלין, פּ. גלאָזמאן 15 גרעפּאָן סט., ברוקלין. דר. פּאר ניו יאָרק ב. נעלסאָן, 268 א. בראַדוויי. פּאר בראָנקס דר. וו. קאָנטאָר, 386 אויסט 143טע סטריט. דר. פּאר ברוקלין, טש. קעמף, 69 טאָמפּקינס עוועניו, ברוקלין.

ברענטש 26 א. ר., וואַטערבורי, קאָנן.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען דאָנערשטאָג אין מאַנאַט אין די אייגענע קלאָב רומס, גאַרדען בילדינג 168 א. מוין סטריט מ. רוסקין סעקר. 32 בעיקאָן סטריט.

ברענטש 27, ראָטשעסטשער, נ. י.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען מאַנטאָג אין מאַנאַט אין ווייגער'ס האַל, 151 קלינטאָן סטריט. סעק. ס. רובענפעלד, 29 לינד הויזעס סטריט. האַסּפ. וו. בלום, 46 קעללי סטריט. דר. ה. ס. גראהאם, 389 מוין סטריט אויסט.

ברענטש 32, שיקאָגא,
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אָב. אין מאַנאַט אין נאָפּטאָלין'ס האַלל 1125 בליו־אויילאנד עוו. סעק. ס. זוסמאָן, 2132 קריסטאל סט. האַסּפ. ה. פּראָוואָסקי 2320 וו. טיילאר סטריט. דר. רעפּ. 1439 וו. 12טע סטריט.

יוניטעד באלטימאָר אאָ. און בונד בר. 33 א. ר.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען ? אין מאַנאַט, אין 414 גרעגד סטריט. סעק. סיגעל וואָנונג 107 סעקאנד עוועניו. האַסּפ. פּיר ברוקלין י. באַסס, 148 וואלנאט סט. ברוקלין. האַסּפ. פּיר מאַנהעטען און בראָנקס פּ. ערצבער. 109 א. 98טע סטריט נ. י.

נריטצער פּראָג. אַסס'ן בר. 34 אַרב. רינג.
מיטעט יעדען 2טען און4טען פּרייטאָג אין מאַנאַט אין 257 א. הויסטאָן סט. סעק. ב. מרויער־טאָן, 245147 א. הויסטאָן סטריט. האַסּפ. מאַר־קאָוויץ, 521 קריסטאָפער עוועניו, ברוקלין. דר. ל. לעפראק, 163 הענרי סטריט.

קרעמענטשונער ראד. פּעראיין בר. 36 א. ר.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין מאַנאַט, פּינ. סעקרעטער ב. קאיוווסקי, 66 גרע־העם עוועניו, ק. א. דר. ספּיוואק, ברוקלין, נ. י. רעק. סעק. ד. ווינער, 198 אויסט 7טע סט., האַסּפ. פּיר אפּ־טאון, ס. ספּיוואק, 110 אויסט 119טע סט. האַסּפ. פּיר דאון־טאון, ס. בערזאק, 201 עללען סט. דר. פּיר דאון־טאון, זשוקאָף, 257 אויסט בראדוויי. דר. פּיר אפּ־טאון, האראוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוועג. דר. פּיר בראָנקס, קאנטאר. 386 אויסט 143טע סט.

פּרייַ נעזעלשאפּט, בר. 37, ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין מאַנאַט אין 106 פּארסיוטה סטריט, 2טען פּלאאר, פּינ. סעק. א. בלאק, 70 אויסט 3טע סט. האַסּפ. פּיר אפּטאון און דאון טאון איזראעל שטיין, 492 אויסט 74טע סט. האַסּפ. פּיר ברוקלין, טומאן, 168 סוטפער עוועג. ברוקלין, דר. פּיר דאון טאון און האַרלעם ב. נעלסאָן 268 א. בראדוויי און 1851 מעדיסאן עוועניו, דר. פּיר בראָנקס ס. פּאלטין, 1417 פּראס־פּעקט עוועג. בראָנקס, דר. פּיר ברוקלין, דזש. קרופּ, 432 סטאָן עוועג. ברוקלין.

בר. 38 אַרב. רינג, ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאַנאַט, אין 9־207 2טע סטריט. סעק. מ. גערשפּ, 236 א. 121טע סטריט, דר. אב. קאָפּפּע, 210 אאסס בראָדוויי.

אָרשער און שקלאָווער פּראָג. אסס'ן בר. 39 א. ר.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין 83 פּארסיוטה סט. פּינ. סעק. ק. ליפשיץ, 456 אויסט 171טע סט. פּראט. סעק. ד. זאריץ, 321 קרימבינס עוו. ניער א. 143 סט. האַסּפ. גינדין, 69 לודלאוו סט. דאון־טאון דר. קראנצווסקי, 181 הענרי סט., פיר האַרלעם. דר. ראטקאוויץ, 162 אויסט 111טע סט. פיר ברוקלין, י. פרידמאן, 40 טאָמפּקינס עוו., פיר בראנזוויל, דר. וואלאדארסקי, 323 פּענסילווי־ניא עוו.

בר. 40 אַרב. רינג, ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאַנאַט, אין 206 א. בראדוויי. סעק. ס. בראדקין, 1469 סט. מארקס עוועניו. פּאר ניו יאָרק דר. נ. שעטצער, 31 דזשעפערסאן סטריט. פיר ברוקלין דר. דזש. ג. ריפקין, 427 סעקמאן סט. ברוקלין; האַסּפ. ה. בלוינק, 6־64 מאַנטאָמערי סטריט.

ווילנער ברענטש 43, ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאַנאַט, אין 206 א. בראדוויי. קאָר. סעק. ס. ליפקא־ווויטץ, 761 טרינימי עוו., בראָנקס, ק. א. זילשטיין, האַסּפ. נ. ריסס, ק. א. סטאַלמאן, 270 מעדיסאָן סט. דר. פיר דאון־טאון נ. קאָהן, 115 א. 2טע סט., דר. פּאר אפּ־טאון, מ. גאַלדבערג, 16 א. 107טע סט., דר. פּאר בראָנקס דר. קאָהען, 500 א. 173טע סט., פּאר ברוקלין, דר. קלינקאוושטיין, 77 מעקקיבען סט., פּאר בראָנזוויל, דר. נאַטאַנזאָהן, 269 פּענסילווייניא עוועניו.

ברענטש 45 אַרב. רינג, פיטסבורג, פּאַ.
מיטעט יעדען דאָנערשטאָג אבענד. פּינ סעק. ל. לעווים, 74 ווען בראאם סט. האַסּפ. סטאָק וואלמער. 509 אוועהתיל סט. קאר סענטער עוו.

ברענטש 47, עליזאַבעטה, טיר־דזש.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטווך אין מאָנאַט, אין 4טס איסט דזשוירסי סטרים, פּיב. סעק. פּ. געטצאָף. 251 מאַרשאל סט., האָספּ. ס. גאַלדשטיין. 431 ס. פּאַרק סטרים.

ברענטש 48 א. ר., ברידזשפּאָרט, קאָנג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאַט, 2 אותר נאַכמיטאָג, אין 1119 בראָאַד סטרים. פּיב. סעק. א. דוואָרקין, 187 פּערפֿילד עוו., האָספּ. א. ס. גאָלדבערג, 1136 מיין סטרים. דר. הערד. 313 סטיוּ סטרים.

וואַרשאַווער פּראָג. י. מ. בר. 50 ארב. רינג.

מיטעט יעדען 1טען, 3טען און 5טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין 214 איסט 2טע סטרים. קאָר. סעק. י. זאַמטגראָונד, 395 ווערמאָנט סט. ברוקלין. האָספּ. פּיר ניו יאָרק ה. באַגער, 213 פּאַרסיוּטה סטרים. האָספּ. פּיר ברוקלין דזש. קליגפֿעלד, 868 מוירטעל עוע. ברוקלין. דר. פּיר ניו יאָרק א. א. ליוויי, 69 איסט 3טע סטרים, טעל. 3450 אַרטשערד. דר. פּיר ברוקלין דזש. ה. בּיולי, 68 מעקקיבען סט. טעלעפֿאָן 175 וויליאַמסבורג. דר. פּיר איסט נויאָרק א. וואַלדאָרפֿסקי, 323 פּענסילוואַניא עוועניו. טעלעפֿאָן 282 איסט נויאָרק.

סקאַנימער ברענטש 52 א. ר., ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען, 4טען און 5טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין העניגנגטאָן האַלל, 214 א. 2טע סטרים, רום 8. סעק. מ. גראַדענציק, 58 א. 103טע סטרים. האָספּ. פּיר ניו־יאָרק מ. קליינמאָן, 133 עלדרידזש סטרים. האָספּ. פּיר בראָנזוויל מ. קאָהן, 621 סעקמאָן סט., ברוקלין. דאָן־טאָון דר. שוואַרץ, 19 מאָנטגאָמערי סט., אַפּ־טאָון דר. ס. לוּאיס, 52 א. 107טע סטרים. בראָנזוויל דר. ראָזענפֿעלד, 516 סטאָן עוו., ברוקלין.

שערלייצער בר. 53, ארב. רינג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאַט אין מיטינג האַלל, 195 קריסטי סט., פּיב סעק. א. דזשאַבלאָן, 231 א. 103טע סטרים. האָספּ. ס. ספּיי־געלמאן 18 א. 117טע סט. טרעזש. ל. קאַוואַ, 53 וועסט 112טע סט. דר. פּיר אַפּ־טאָון, ס. לוּאיס, 52 א. 107טע סט. טעל. 4517 דזשיי הארלעם. דר. פּיר דאָן־טאָון, י. ריטער 61 סט. מארקס פּלייס, טעל. 1293 אַרטשערד, דר. פּיר ברוקלין דזש. פּ. מאַרריס, 253 טרוּפּ עווע. טעל. 2471 וויליאַמסבורג. בר. 64 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין 96 קלינטאָן סט. פּיב. סעק. דזש. מעטץ, 119 איסט 8טע סט. פּראָב. סעק. און האָספּ. ה. בענדער, 14 קענאַן סט.; האָספּ. פּיר ברוקלין און בראָנזוויל ווּ. וואקס, 583 דומאָנד עווע.; דר. פּיר אַפּ־טאָון, א. ניולער, 1642 מעדיסאָן עוועניו; דר. פּיר דאָן־טאָון, בע־רעגשטיין, 204 הענרי סט.; דר. פּיר ברוקלין און בראָנזוויל, גאַלדשטיין 533 סטאָן עוועניו.

ברענטש 55 א. ר., סויט ברוקלין.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין מאָנאַט, אין סרוינקלין האַל, 635 3טע עוו. ברוק־לין. סעק. א. יעלין, 649 4טע עוו. האָספּ. צוקער־מאַן, 400 7טע עוועניו. דר. סלאָווויט, 348 15טע סטרים.

ברענטש 59, דזשוירסי סיטי.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין 316 3טע סטרים.סעק. ס. גראַנאָווסקער, 120 מאָנטיסיללא עוו. האָספּ. אב. לובקאָוויטש, 378 באַלדווין עוו. דאָקטאָר פּ. קירשענבוים, 3 העמפּסטאָן קאָרט. טעל. דזשיי 1269.

ברענטש 60, סט. קוּאיס.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען דיענסטאָג אין מאָנאַט, אין דער פּאַבליק ליבערערי אדיטאָריום, 14 און קעס עווע. סעק. דזש. דראזד, 2738 דיקסאן סט.

מאָוירער פּראָג. ברענטש 64 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין מאָנאַט, אין 155 עוו. „סי". סעק. דזש. לעווינסאָן, 195 עוועניו „בי". האָספּ. מ. האַמשטיין, 805 א. 21טע סט. דר. סטאַרטש, 823 א. 10טע סטרים.

רומענער ברענטש 66 א. ר., ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען דינסטאָג אין מאָנאַט אין 98 פּארסיוטה סטרים, סעק. ד. מארקוס, 235 א. 118טע סט. האָספּ. ס. גודמאן, 234 א. 119טע סט. דר. אלפערן, 72 רייוינגטאָן סט.

עדיוק. ליעג בר. 67 א. ר., באַלטימאָר, מד.

מיטעט יעדען דינסטאָג אבענד אין לוייבער לויסיאום 1023 איסט באַלטימאָר סט. רום 4. סעקרעטער מ. דובאָווסקי, 1315 איסט לעקסינגטאָן סטרים. האָספּ. ה. פּיסערוווסקי, 1506 איסט באַל־טימאָר סט.

גראַדנער ברענטש 74 א. ר., ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאַט, אין פּארסיוט ביקדינג, 81-79 פּארסיוּט סטרים. האָספּ. פּ. סעלצער, 6 עוו. „בי". דר. מאר דאָן־טאָון שלעזינגער, 25 ראָטגערס סטרים. דר. פּאר אפּ־טאָון ס. לוּאיס, 52 א. 107טע סטרים. מאר בראָנזוויל, פּ. אגינז, 526 סטאָן עוו., סעק. ע. עטטא, 690 איסט 10טע סטרים.

דווינסקער בונדיסטען, בר. 75 א. ר., ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען מיטווך אין מאָנאַט, אין 206 איסט בראָדוויי, סעק. נ. צוטאָן, 1818 סטערלינג פּל., ברוקלין. דר. פּיר דאָן־טאָון שוואַרץ, 19 מאָנטגאָמערי סט., הארלעם דר. לוּאיס, 52 א. 107טע סט., בראָנקס דר. וו. קאַנטאָר, 386 א. 143טע סטרים. האָספּ. ס. וואלאם, ק. פּ. קאַנטאָר, 24 ראָטגערס סטרים. טעל. 2013 אַרטשערד.

ברענטש 76 ארב. רינג, גרינפּאָינט, נ. י.

מיטעט אלע 2 וואכען אין 192 גרין סטרים. פּיב. סעק. ה. ווינקלער, 610 מאנהעטען עוע. פּראָב. סעק. א. פּיקוס, 75 ענגערט עוע. האָספּ. בערקאָוויטש, 66 קפּאנאד סט. דר. סיליא, 119 קענט סט.

ברענטש 78 א. ר., סינסינעטי, אָהייאָ.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 1016 סענטראל עוו. פּיב. סעק. ה. לאַנדסבערג, 1507 עלם סטרים. האָספּ. מ. קאָהן, 1512 מור סט. רעק. סעק. א. לעווענטהאל, סטויישן ק. ר. ד. פּ.

ברענטש 79, קלייוולאנד, אָהייאָ.

מיטעט יעדען שבת אבענד אין וואודלענד האַלל, א. 51טע סט. סעק. ל. ריוווקין, 2724 א. 51טע סט. האָספּ. דזש. קאמינקאוויטש, 2685 א. 40טע סט.

ניקאַראַיעווער פּראָג. אסס'ן בר. 80 ארב. רינג.

מיטעט יעדען מאָנטאָג אבענד אין 414 גרענד סטרים. סעק. וו. ראָבינזאָן, ק. פּ. ארנאָף, 71 א. 97טע סטרים. האָספּ. א. גראָספער, 206 א. 6טע סט., דאָן־טאָון דר. בראדמאן, 186 סאָפֿאָק סטרים. אפּ־טאָון דר. פּאַלאָק, 59 א. 105טע סטרים. ברוקלין דר. ראקאר, 62 מעקיבען סטרים. בראָנזוויל דר. קרוּפּ, 432 סטאָן עוועניו.

קאַוונער בר. 83 א. ר., ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין 206 א. בראָדוויי. סעק. און איסט ניו יאָרק האָספּ. י. רויז, 2034 דין סט. ברוקלין, דאָן־טאָון האָספּ. ס. לאַפֿיידוס, 236 מאָנראָו סטרים. האָספּ פּיר אפּ־טאָון מ. אשקענאזי, 57 א. 98טע סטרים. דר. מאר דאָן־טאָון מ. קאַטץ, 99 סטענטאָן סטרים. אפּ־טאָון דר. מש. לעווין, 53 א. 117טע סטרים. דר. מאר ווילישאמסבורג, דזשאָן ת. בייליי, 78 מעקקיבען סט.

ר. פאר איסט ניו יאָרק ס. וואָקף, 118 עסבא סטריט.
וינגער דוד בר. 85 א. ר., ניו יאָרק.
מיטגליד יעדען 1טען און 3טען פֿרייטאג אין מאָנאַט, אין 144 גרעיד סטריט, פֿינ. סעק. טשערנקס קי, 21 א. 3טע סטריט, האָסף. ס. ערליכמאן, 556 פאקס סט. בראנקס, דר. פֿיר דאון טאון, שלעזינגער, 25 האטגארס סט., דר. פֿיר הארלעם, ס. לואיס, 1 א. 101טע סט. דר. פֿיר ברוקלין, דזש. פרידמאן, 40 אאמפּקינס סט.

יאנג מענס עדיוקיישאנאל ליגע, בר. 86 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגליד יעדען דאָנערשטאג אין 83 איסט 4טע סט. פֿינ. סעק. ר. בוירנסטיין 219-21 א. 7טע סט. רעק. סעק. ס. פּונקאָווסקי, 244 א. 7טע סטריט, דאון־טאון האָסף. דזש. ליווויי, 206 א. 6טע סט., אפּ־טאון האָסף. מ. קאָהען, 114 איסט 104טע סט., ק. א. לעווין, דר. פֿיר דאון טאון ל. בּאָרנסטיין 241 איסט בראדוויי, דר. פֿיר אפּ־טאון, י. האָראָוויטץ 253 מעדיסאן עוועניו.

בריסקער ראד. בעג. אסס'ן בר. 87 א. ר., נ. י.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאָנאַט אין 143 איסט 103טע סט. רום 2. פֿראָנט. סעק. מאָדעל, פֿינ. סעק. ס. יאנאס 213 איסט 104טע סט. האָסף. מ. פּאזנע 1667 לעקסינגטאָן עוועניו, אפּ־טאון דר. ס. לואיס 1 איסט 101טע סט., דאון־טאון דר. ה. קלעבאָן, 52 פּויק סט.

ביאליסטאקער בר. 88 אר. רינג.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאָנאַט אין טערקע לייטאָאום 206 איסט בראדוויי רום 6, פֿינ. סעק. דזש. גינזבורג, 209 גרעיד סט. פֿראָנט. סעק. ס. ראשקין, ק. א. מאָנטע סינאי האָסף. דר. דאון טאון י. א. גאלדשטיין, 237 א. בראדוויי טעל. 221 אטשיסאָרד, אפּ טאון דר. לואיס, 52 איסט 107טע סט. טעל. 4517 דזש. הארלעם, בראנקס דר. ס. פעלדמאן 980 פֿראָספּעקט עוועניו, טעל. 7590 מעלראז, ברוקלין דר. בייל, 68 מעקקויבען סט., טעל. 175 ווילליאמסבורג, בראנזוויל דר. ריווקין, 427 סעקמאן סט. טעל. 2579 איסט נויארק. האָסף דאון־טאון, דר. דזש. גאלדשטיין, 237 א. בראדוויי, אפּ־טאון א. זעליגמאן, 16-114 איסט 104טע סטריט, ברוקלין און פֿראנזוויל, א. קאָהען, 237 ס. 2טע סט. ברוקלין.

אַרמאָלינער־פּאָדאָליער בר. 91 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 151 קלינטאָן סט., סעק. ליבאָוויץ, 33 גאָווערנער סט., האָסף. א. מילער, 120 פאנטאָן עוועניו, ברוקלין. דר. דזש. קלאָרמאן, 142 ריווינגטאָן סט.

בר. 94 אר. רינג, סטעמפּפֿארד, קאָנג.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט, אין די סאָציאליסטישע העדקוואָדערס, 450 מעין סט., פֿינ. סעק. מאָקס ליפשיץ, 104 העגרי סט., פֿראָנט. סעק. און האָסף. סעם ליפשיץ, 104 העגרי סט. טרעזש. א. לעווין, 492 מעין סט., דר. נעמאָטין, 621 מעין סטריט.

קרעסקאָווקער פֿראָג. בר. 97 ארב. רינג.

מיטגליד אין 125 ריווינגטאָן סטריט. סעק. י. פּלינער, 63 א. 102טע סטריט, נ. י.; טרעזשורער א. מעגדעלסאָן, 2168 פּיטקין עוו., ברוקלין; האָסף. מ. א. ראָזענבערג, ברוקלין האָסף. צ. דאָבקין, 332 סעקמאן סט., ברוקלין. דאָקטאָר נ. שעכטער, 55 דזשעפערסאָן סטריט. האַרלעם דר. ס. לואיס, 52 איסט 107טע סטריט. ברוקלין דר. מ. טאפקינס, 156 סאָמנער עוועניו.

מינסקער פֿראָג. בר. 99 ארב. רינג.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 106 פּארסיימט סט. פֿינ. סעק. ה. ראיאק, 55 א. 109טע סטריט. רעק. סעק. א. דינערשטיין, 20 א. 112טע סט. האָסף. ח. פּאלאָנט 247 א. 122טע סט.

און דזש. צוקערמאן, 254 פולטאן סט. ברוקלין. דאָקטוירים: פיר אפּ־טאון, דר. ראבינס, 56 וו. 112טע סט. פיר דאון־טאון דר. קאטץ, 99 סטעגטאן סט. פיר ברוקלין, דר. ביילי 68 מעקקויבען סט., פיר בראנזוויל, דר. ראָזענפעלד, 516 סטאָן עוועי.

וואלקאוויסקער ראיאנער בערנסט 100 א. ר.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאָנאַט, אין 206 איסט בראדוויי, 4טען פלאָר. פֿינ. סעקרעטער איז. קאָהען, 164 עסעקס סטריט, רום 16, האָסף. איז. שיף, ק. א. בערזין, 204 קלינטאן סט., דר. האָכבערג, 269 א. בראדוויי, טעל. 3343 אדטשארד. ברוקלין דר. ג. ס. וואולף, 118 עמבאַי סטריט.

בר. 105 א. ר., הערריסבורג, פּא.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט, אין 451 ראָאד סטריט, סעק. ב. צוקערמאן, 1213 קאָווודען סט.

בערנסט 107 א. ר., נוארק, נ. דזש.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאָנאַט אין ווינדזאָר האָלל, 107 בּרום סטריט. פֿינ. סעקרעטער סעם פינקעל, 273 פּרינס סט. קאָר. סעק. מ. מינדקין, 504 האנטערדאן סטריט, האָסף. מ. בראודי, 364 ציטעלטאָן עוע., דר. וואולף 40 ווערווערלי עוו.

קרעווער י. מ. פֿראָג. אסס'ן בר. 108 א. ר.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 172 איסט בראדוויי, סעק. סאל. אליאנסקי, 496 סענטראל עוו. האָסף. לואיס זאגער, 149 מעדיסאן סט. נויארק דר. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סט. נויארק.

בערנסט 109 ארב. רינג, ניו לאָנדאָן, קאָנג.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט אין נייטס אָוו קאָלומביא האָלל, 108 סטיוט סטריט. סעק. ה. מיללסאָן, 427 בייוינג סטריט. האָסף. מרס. ב. ראָסאָפֿאָרט, 160 שאָן סט. דר. ה. הענקל, 91 פעדעראל סטריט.

עדיוק. ליגע, בר. 114 א. ר., סאָן־פֿראנציסקאָ.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מיטגליד יעדען 1טען מיטוואָך און מאָנטאָג אין מאָנאַט אין 925 גאלדען סט. פֿינ. און קאר. סעק. א. סיגמאן 1761 גערי סטריט, דר. דזש. א. הארט־דערלע, 927 דעוויזאדערס סט., האָסף. ל. קאָבליק, 2117 מיססיאָן סטריט.

ראנאטשאווער־זשלאָבינער בר. 115 א. ר.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 79 פּארסייטס סטריט. רעק. און קאר. סעק. טאָמאשאָוו 1523 ברוק עוועניו; בראנקס; פֿינ. סעק. דזש. אוזי־לעווסקי, 60-58 א. 99טע סט. ניו יאָרק האָסף. פיר נויארק און ברוקלין, פרייזינג ריסין, 310 איסט 102טע סטריט, נויארק. פיר בראָנזוויל, ווילע ריסין, 1565 סענט מארקס עוו. ברוקלין. דאָקטאָר פיר נויארק ב. נעלסאָן, 268 איסט בראדוויי, אפּטאָן אפּיס, 1851 מעדיסאָן עוועי. דר פיר בראָנזוויל, פּאלאָק, 353 ראקאוויי עוועי. בראנזוויל, דר. פיר ברוקלין, בייל, 68 מעקיבען סט. ברוקלין.

בערנסט 116, ניו ראשעל.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין מאָנאַט, אין מעטראָפּאָליטאָן האָל רום 7 (קאָרנער אגנאַט און נארטה סטריט). סעק. א. מארק, 27 ראָוז סטריט. האָסף. ל. בלושילד, 23 ראָוז סטריט. דר. דאטש, 101 יוניאן עויניו.

בערנסט 122 א. ר. אָלבאני, נ. י.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאַט, אין 67 ס. פּוירל סטריט. פֿינ. סעק. פּאשקא ניצער, 161 סעקאנד עוועי., רעק. סעק. ל. שוואַרץ, 58 רענסעלער עוו., האָסף. טשעדים, 161 גרין סט., דר. בעקאר, 100 לאנקאסטער סטריט.

ביאליסטאָקער ברענטש 127 א. ר., שיקאַגאָ.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין שעהאפּע'ס האַל, מילוואָקי קאָר. אשלאנד עוו'ס. פּוּנ. סעק. א. גאָרדאָן, 1059 נ. וואוד סט. האַסק. ה. מיללער, 1232 נ. וועסטערן עווע.

ברענטש 128, נאָרוויטש, קאַנג.

מיטעט יעדען זונטאָג אין די אויגענע קלאָב־רומס, 204 וו. מעין סטריט, אין שווארצבערג'ס האַל. סעק. ק. רייזין, 9 פּאַרעסט סט. האַסק. פ. מעפּס, 72 ספרינג סט. דר. לוּאיס, מעין סט.

יעקאָטערינאָסלאַוואַר רעוו. פּער., בר. 132 א. ר.

מיטעט יעדען 1טען, 3טען און 5טען פרייטאג אין אַמנאָט אין 124 איסט 2טע סט. סעק. ס. קאַטלער, 174 בריסטאל, ברוקלין. האַסק. ה. פּריעמאן 606 א. 13טע סט. ברוקלין האַסק. ס. דאַווידאָוו, 249 ס. 2טע סט., דר. פּיר אפּטאון מ. דזשויקאָבסטיין, 1839 לעקסינגטאן עווע., דר. פּיר ברוקלין און בראָנזוויל, טש. קעמפּ, 69 טאָמפּקינס עווע.

חאַלאָפּעניצער פּראָג. ברענטש 133 א. ר., נ. י.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאָט, אין 334 גרענד סטריט. סעק. סעם עלענסאָן, 38 עוועניו „סי". האַסק. אב. פּוכאָוויצקי, 46 גאַרניער סטריט. דר. פּאר נויארק מ. שווארץ, 213 הענרי סטריט, דר. פּאר ברוקלין א. רעקעאַך, 62 מעקיבען סטריט, דר. פּאר בראָנזוויל, וואלאַדאַרסקי, 323 פּענסילוואניא עוו., דר. פּיר אפּטאון מ. האראוויץ, 1523 מעדיסאָן עוועניו.

לאָדזער נייע צייט, בר. 135 א. ר., פילאדעלפיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאָט אין 424 פּיין סט. 10 אוהר מאָרגענס. פּוּנ. סעק. א. ראָזענשטיין, 1233 נ. 5טע סט., האַסק. א. נוימאן, 973 נ. מאַרשאל סט.

בר. 137 א. ר., וואָטערבורי, קאַנג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין אַזיאליסטישען קלוב, 168 איסט מעין סטריט. סעק. מ. טווערסקי, 35 בראסטער סט. האַסק. זאלמאָן, 35 בראסטער סט., דר. דזשאָהנסאָן, 18 אבאם עוו.

בוטענער בר. 144 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאָט, אין 209 איסט בראדוויי, סעק. נ. וויזער, 90 לוּאיס סט. האַסק. מ. ווינשטיין, 51 איסט 109טע סטריט. דר. פּאר דאון־טאון האַכבערג, 269 איסט בראָדוויי, דר. פּאר אפּ־טאון, האַרוויטץ, 1523 מעדיסאָן עווענוי (צווישען 103טע און 104טע סטריט).

לוצין רעזיצער פּראָג. בר. 150, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאָט, אין 106 פּאַרסיוטה סטריט, פּוּנ. סעק. פ. לוריע, 516 ווערמאָנט סטריט, ברוקלין. האַסק. ב. פּוּלין, 18 דזשעקסאָן סטריט, ק. א. סיוגער מ. עדעלשטיין, 23 איסט 14טע סטריט, טעל. 3349 סטויוועסענט. דאון־טאון דר. מ. ראזענבערגשה, 101 אטלאנטיק סטריט, הערלעם אין בראנקס דר. ב. סעהטויס, 2 וו. 118טע סטריט, ברוקלין דר. פּערלסטאָן, 562 ווילאָאבי עווענוי.

אַבּרויסקער בר. 153 א. ר. פילאדעלפיא, פּא.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאָט, אין 424 פּיין סטריט. סעק. ה. קאַפּלאָן, 619 פּיין סטריט.

בר. 156 א. ר., דעטראָיט, מיש.
מיטעט יעדען פּרייטאָג אין סטויבלער'ס האַל, 257 ביובין סטריט. סעק. ה. קולקין, 309 בראדי סטריט. האַסק. מ. ווינאָקאָוו, 271 בראָדי סט. מאָהיליעווער י. מ. בר. 161 ארב. רינג.
מיטעט יעדען, 2טען און 4טען שבת אין אַנערשטאָג אין מאָנאָט, אין 209 איסט בראָדוויי. סעק. ב. ראָזענבלום, 1518 סיוגט מארקס עווענוי, ברוקלין. האַסק. ה. קרעטשמער, 171 א. 101טע סטריט. דר. א. נאָכאָמקין, 216 הענרי סטריט.

ווילנער רעוו. לויידים ברענטש 164 א. ר.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען דיענסטאָג אין מאָנאָט אין 96 קלינטאָן סט. סעק. סוידי סירקין. 1113 פולטאָן סט., ברוקלין, אפּטאון האַסק. לינא קאַנאָוויטץ, 126 איסט 103טע סט. דאון טאון האַסק. פּיטעלער סערא ליפּשוטץ, 306 איסט 8טע סט. אפּ־טאון דר. ס. לוּאיס 52 איסט 107טע סט. דאון טאון דר. בערנשטיין, 204 הענרי סטריט.

ברענטש 166 א. ר., מילוואָקי, ווים.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען דאָנערשטאָג אין פּערמאָנ'ס האַלל, קאָר. 7טע און וואַלנאָט סט., פּוּנ. סעק. ד. באלדינגער ½714 8טע סט., האַסק. ה. קאפּלאן 653 7טע סט., דאָקטאָר ס. מאַרקסאָן, 479 12טע סטריט.

רוסישער פּאראיין בר. 179 א. ר. סינסינעטי, א.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען דינסטאג אין מאָנאָט, אין בענסינ'ס האַלל, 1413 סענטראל עווע., ה. שעכטמאן פּוּנ. סעק. 719 וועסט 7טע סט., ס. שור, האַסק. 605 קארליל עווע., ב. גלאהאן רעק. סעק. 628 וו. 8טע סט.

באָריסאָווער פּ. ס. בר. 183 א. ר. ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען, 4טען און 5טען פרייטאָג אין מאָנאָט, אין 206 איסט בראָדוויי. פּוּנ. סעק. וום. ראזענבלום, 53 א. 7טע סטריט. האַסק. ל דזשוי־קאָבסאָן, 439 א. הויסטאָן סטריט. דר. פּיר ניו יאָרק. ה. קלעבאָן, 52 פּיק סריט, טעל. 4833 אָרטשאָרד. דר. פּיר בראָנזוויל, דזש. ריפקינד, 427 סעקמאן סט., בראָנזוויל, טעל. 2579 איסט ניו־יאָרק.

בר. 184 ארב. רינג, הארטפאָרד, קאַנג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אבענד אין מאָנאָט, אין 235 אסמילאם סט., פּוּנ. סעק. א. פישער, 4 קענטאָן סט., רעק. סעק. און האַסק. ל. סאנדאק, 204 פּארק־טערעס, דר. סליפּער, 1395 מיין סט.

בר. 185 א. ר., ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד. אין 210 איסט 104טע סט., סעק. קאַטין, 1450 מע־דיסאָן עווענוי. האַכפּיטעלער פּ. קיישער, 228 א. 112טע סט., רעק. נ. וועבער, 334 א. 65טע סטריט, דר. ס. לוּאיס, 52 איסט 107טע סטריט, טעל. 4517 דזש. האַרלעם.

טשעבאָאוצער סימיאָטישער בר. 195 א. ר.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאָט אין 195 קריסטיע סט., פּוּנ. סעק. אלבערט וואלאך, 80-78 עוו. ב., פּראָט. סעק. ל. ווינשטיין, 175 מעדיסאָן סט., האַסק. ל. לעווין ק. א. היימאן, 43 3טע עווע. דר. פּיר דאון־טאון טשיסעס, 319 א. 10טע סט., פּיר אפּ־טאון דר. מייער, 243 איסט 71טע סטריט.
אטלאנטער פּראג. סאס. בר. 207 א. ר.
מיטעט יעדען 1טען זונטאג אין מאָנאָט, אין 86

סענטראל עווע. סעק. מ. י. מערלין, 113 פארמוואלט סט. האסב. ב. טעלין, 21 פּיטערס סט.

סאציאלים. מערבאנר בר. 214 ארב. רינג, נ. י.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 151 קלינטאן סטריט. סעק. מ. קאטין, 324 א. 100טע סט. האסב. דייוו גינזבורג 537 אסבארן סט. ברוקלין, דר. פיר ניו יארק, א. פלאקס, 132 העגרי סט., דר. פיר ברוקלין, מ. דזש. רוסיאנאף, 502 סטאן עווע., ברוקלין.

ברענטש 215 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאנאט, אין 98 פארסייטה סט. פּיט. סעק. ס. האלפערן, 75 א. 4טע סט., רעק. סעק. ס. אלפערד. 112 עוו. "סיי. האסב. פיר דאן־טאון י. קאטצמאן, 11־9 דעלענסי סט. האסב. פיר אפ־טאון, ת. האסטער, 434 א. 118טע סט. דר. סטאר, 22 מאנטגאמערי סט. טעל. 3703 אַרשאַרד, דר. פיר אפ־טאון לואיס, 52 איסט 107טע סטריט. טעל. 4517 חארלעם דזש.

נייער נייסב, בר. 223 א. ר., באלטימאר, מד.

מיטעט יעדען מאנאג אבענד, אין לייבאר לייסאום, סעק. וו. פאדאלסקי, 117 סאוט באנד סט.

ארעסער ברענטש 225 ארב. רינג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאנאט, אין 214 א. 2טע סטריט. סעק. י. מאנדעל, 405 א. 8טע סטריט. האסב. פיר דאן־טאון מ. נע־כמקין, 334 א. 8טע סטריט. האסב. פיר הארלעם און בראנקס, ס. בערקאוויטש, ק. א. ווייננראוו, 556 סט. פאול פלייס. האסב. פיר ברוקלין ס. דיקשטיין, 188 אלאבאמא עוו., ברוקלין. דר פיר ניו־יארק און ברוקלין, מ. לארד. 234 איסט 5טע סטריט.

בר. 232 א. ר., ניו הייווען, קאנג.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאנאט אין סאשעליסט האלל, 746 טשאפעל סטריט. סעק. אב. אויבעלמאן, 34 וועסט סט. האסב. ס. שאכט, 159 קאלומבוס עווע. דר. ז. א. באנאוו, 387 דזשארדזש סטריט.

בר. 248 א. ר., לאס אנדזשעלעס, קאל.

מיטעט דעם 1. און 3. זונטאג אין לייבאר טעמפעל, רום 701, 538 מיפעל. עוו. פּיט. און קאר. סעק. ד. לובין, 311 נ. באדרי עווע.; האסב. ב. קאהען, 1227 וו. 7טע סט.; דר: לעא בלאסס, 529 וו. טעמפעל סט..

עריוק. ליעג, בר. 250, פּיטסבורג, פא.

מיטעט יעדען אנדערן פרייטאג אב. אין אוועזען קאופמאן סטעלעמענט, 1835 סענטער עווע. רעק סעק. אויב. בלאק, 237 ווייק סט., פּיט. סעק. ב. הירש, 1622 סענטער עווע., האסב. ב. לאנדאן, 2213 סענ־טער עווע.

לאסאל קלאב, בר. 251 א. ר., פראווידענס, ר. אי.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאנאט, 6:30 אבענד, אין 344 נ. מיין סט., סעק. א. ראטענבעוג, 79 ליפיט סט., האסב. ס. גאלדבערג, 135 אריסם סט., דאקטאר ה. טשעסטער, 20 בענעפיט סטריט.

שוראוועד ברענטש 253 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט, סעק. ה. זעמעלעוויטץ, 209 ס. 3טע סטריט, ברוקלין. האסב. ל. קאהען, 405 א. 12טע סטריט. דר. מ. בלאק, 71 איסט 7טע סטריט.

כיאליסטאקער ברענטש 256 א. ר., נוארק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט, אין קאלומביא האלל, פּיט. סעק. דזש. פאטאוווסקי, 140 ליווינגסטאן סטריט. האסב. ה. לין 195 ספרינגפיעלד עווע., דר'ס. וואולף און בלומבערג.

ארב. רינג בר. 263, פארטלאנד, ארע.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט אין 502½ פוירסט סט. סעק. א. ד. ווינער, 230 קארוטהערס סט., דר. א. טילזער, רום 624 מארקוואם בילדינג, האסב. א. ז. ליבו, 574 פוירסט סטריט.

בר. 268 ארב. רינג, יאנקערס, נ. י.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען מיטוואך אין מאנאט אין וויגינ'ס האלל, 24 נארטה בראדווי. פּיט. סעק. ק. מ. גאבלע, 28 וואשבורטאן עוו., יאנ־קערס, נ. י., האסב. מ. שיף, דר. א. סקערין, 277 נעפּטהאן עווע.

ווילנער פראגר. בר. 270 א. ר., נוארק, נ. דזש.

מיטעט יעדען 2טען פרייטאג אין מאנאט, אין 150 טשאלטאן סטריט. סעק. א. הארדמאן, 150 בוייד סטריט. דר. וואולף, קאר. מאמוט און וויי־וווערלי.

חאטינער יונעגד, בר. 271 ארב. רינג.

מיטעט יעדען פרייטאג אין 62 א. 4טע סטריט, סעק. דזשעק גאטענבוים, 67 2טע סטריט. האסב. ליסמאן, 182 הויסטאן סטריט, ק. א. קאהן. דר. סטארטץ, 323 10טע סטריט.

מאהילעווער ארגאניזאצ. פון בונד, בר. 275 א.ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאנאט אין 214 2טע סט. פּיט. און קאר. סעק. וו. צערנאק, 21 עווינגז ב. ניו יארק, דאן טאון און ברוקלין האסב. ס. ראסקין, 46 עוו. ד. בראנקס האסב., ב. לעווין, 995 יוניאן עווע. בראנקס, דר. פיר דאון טאון איז. קאהען, 115 א. 2טע סט. אפטאון דר., מ. האראוויץ, 1523 מעדיסאן עווע. בראנקס, דר., ס. גינזבורג, 1444 קראטאנא פארק א. בראנקס, ברוקלין און בראנזוויל דר., דזש. ריפקין, 427 סעקמאן סט.

סאצ. קלאב, בר. 289 א. ר. און בר. 3 ס. פ. באלטימאר.

מיטעט יעדען מיטוואך אבענד אין קאלומביא האלל, 720 איסט באלטימאר סט., סעק. וו. ראזענ־בערג 402 אסקווויטה סט., האסב. א. קאוויטץ, 1220 דזשעפערסאן סט.

ברענטש 295 ארב. רינג, איסט ניו יארק,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מאנאג אין מא־נאט אין 386 וועק סיקלען עוו. ברוקלין. סעק. ל. אלטמאן, 628 בלעק עוועניו, ברוקלין. האסב. ס. שיפרין, 934 בלעק עוועניו. דר. וו. ראזענפעלד. 351 פענסילווייניא עוו. ברוקלין.

וואלקאוויישקער, מאריאמפאלער, קאלווארייער בר. 300 ארב. רינג,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין

מאנאט אין 81־79 פּארסיוטה סט. רום 4. סעק. י. קאזדים, 521 איסט 146טע סט. האסב. מ. סילווער־מאן, 44 מארקעט סט. דר. א. פּלאקס, 132 העגרי סטריט.

קאוונער ראיאנער בר. 306 א. ר., שיקאגא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאנאט, אין ראזענבערגס האל, מאקסוועל קאר, האלסטעד סט., סעק. א. סיגעל, 2139 וואשבורן עוו., האסב. פּילס קאהאן, 1524 וואשבורן עוו.

בר. 315 א. ר. אף באראה פּארק.

מיטעט דעם 1טען און 3טען פּרויטאג אין מאנאט אין וועסט ברוקלין האלל, פּארט־האמילטאן עוו. און 37טע סט. פּראט. סעק. ק. פרידמאן, 1328 42טע סט., פּינ. סעק. ס. סטאלאוויטין, 1228 39טע סט. ברוקלין, טרעזשורער דזש. גארדאן 1322 41טע סט. ברוקלין, האסב. י. ברוליאנט 4203 13טע עוועי. דר. קרעס־קי, 1242 42טע סט.

זעלבסטענטוויקלונגס־פּעראיין, בר. 316 א. ר. בעיאן, נ. דזש.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאנאט נאט, אין אדד פּלאנ'ס האלל, 15 איסט 21סטע סט. סעק. א. בעניאמין, 503 בוללוואדד, פּראט. סעק. ס. בעזין, 486 עוו. „סי", האסב. ל. מילער, 15 עגדרוי סטריט.

יעקב גארדין ליטערארי סוירקל בר. 330, א. ר.

מיטעט יעדען דויטשטאג אין 85 איסט 4טע סטריט, פּינ. סעק. 603 איסט 1טע סטריט. האסב. 36—34 איסט 2טע סטריט. דר. מיללעס, 65 2טע עוועניו.

פּאלטאווער בראנטש 325 א. ר., ברוקלין.

מיטעט יעדען פּרויטאג אין וויענא האלל, 105 מאנטראגו עוו., קאר. מאנהעטן. פּינ. סעק. י. בע־רא, 37—935 דעקאלב עוו., פּראטאקאל סעקרעטער נ. אויליטצין, האסב־פּיטעלער א. פּאגאלאוו, 168 סקולם סטריט, ברוקלין. דר. ראבערט שולטאן, 287 ראטלעדזש סטריט, ברוקלין.

ארב. רינג בר. 336, לינטשבורג, ווירדזשיניא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מא־נאט נאם 3 אוהר נ. מ. אין ארבייטער רינג'ס קלאב־רומס, 103 9טע סטריט. סעק. ג. פּארטנאי, 810 8טע סטריט. האסב. עליקס גילער, 603 12טע סטריט.

ראדיקאלער אונטערשטיצונגס פּעראיין, בר. 337 ארב. רינג, דעטראיט, מיש.

מיטעט יעדען פּרויטאג אבענד אין מאיאכאר'ס האלל, היסטינג און עדעמס עווענס, סעק. ל. בראד־סקי, 309 אלפארעד סט., האסב. ב. פעלדמאן 278 ראווינא סט., דר. סאראך 521 אנטאן סט.

יעקב גארדין ברענטש 370 א., ר. פּילאדעלפּיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאנאט אין נ. וו. קארנער 3טע און פּיצוואטער סט. סעק. א. שארף, 315 מעגטאן סט.

אשמיאנער יאנג מענס פּראג. אסס'ן בר. 401 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין סט־

נאט אין 209 א. בראדוויי. סעק. אלבערט קאטס, 60־158 בארום סט. ברוקלין. האסב. לואיס עפשטיין, 306 טשערי סט. דר. ח. קלעבאן, 52 פּוינ סט.

ברענטש 434 ארב. רינג, ניו היוון, קאנג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג אבענד אין סאשעליסט האלל, 746 טשעפיל סטריט. סעק. ה. שיר, 324 וו. פּארטסיע סט. האסב־פּיטעלער מארים סניידער, 884 גרענד עוועניו. דר. ל. א נאטקינס, 704 האוארד עוועניו.

„בונדיסטען פּעראיין" ברענטש 445 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאנאט, אין אפיס פון „בונד", 199 דיוויזיע סטריט. פּינ. סעקרעטער ש. קאדיש, 203 איסט 9טע סטריט. ק. א. ענטין האסב־פּיטעלער פּיר דאון־טאון, פּ. יודיטין, 528 איסט 12טע סטריט. האסב. פּיר אפּ־טאון, ר. בענענסאן, ק. ש. מאראס, 103 א. 111טע סטריט. דאון־טאון דר. ס. קלארמאן, 142 רייוינגטאן סטריט, אפּ־טאון דר. ס. לואיס, 52 איסט 107טע סטריט.

וויטעבסקער ברענטש 473 א. ר. אוו פילאדעל־פיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אבענד אין מאנאט, אין 1514 סאוטה 6טע סט., רעק. סעק. ס. חיוקין, 535 מארים סט., פּינ. סעק. דזש. גלאזער, 640 פּיערס סטריט. דר. א. גאלדבערג, 1408 סאוטה 6טע סטריט.

קרעמענטשוגער ראריקאל אססאסיאיישאן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאנאט אין 209 איסט בראדוויי, פּ. בראמבערג סעק., 19 א. 118טע סט. דזש. דייווידאוו, האס פּ. 341 א. 119טע סט.; ז. בערזאק האסב. 201 עלען סט.; דר. פּיר דאון־טאון אין ברוקלין, זלינבאף, 254 א. בראדוויי, טעל. 4063 ארטשארד. דר. פּיר אפּ־טאון, האראוויטש 1523 מעדיסאן עוועי. טעל. 1142 הארלעם.

יוניאנס און פּעראיינען.

היברו אמעריקאן טיפּאגראפּיקאל יוניאן נומ' 83

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאנאט, אין פּאסיפּיק האלל, 209 איסט בראדוויי.

פּייפּער סיגארעט מייקערס יוניאן.

לאקאל 98 אף דהי אינטערנישאנאל טאבאקא וואָרקערס. מיטעט יעדען פּרויטאג אבענד אין 151 קלינטאן סטריט.

מינסקער פּראג. יאנג מען ענר לייזיס אס'ן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מא־נאט, אין 151 קלינטאן סטריט, רום 16. פּינ. סעק. דזש. פּאטאצקין, 242 רייוינגטאן סטריט. פּראג סעק. דזש. בראנאוויטש, 105 סנעדיקער עוועניו, ברוקלין. האסב. דר. באראנעט בעקער, 203 א. בראד־וויי, דר. נ. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סטריט. ה איזידאר זייפערט, 228 פּ. בראדוויי.

„פּאלל"־קאנפערענץ.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאנאט. סעק. י. ראזענבלום, 180 א. 88טע סטריט, י. ישרק.

אידישער פּראג. קלאב פון סאן פראנציסקא:

מיטעט יעדען פּרויטאג אב. אין דזשעפערסאן סקווער בילדינג, 925 גאלדען גייט עוועי. אויך וועדט אבגעהאלטען לעקטשורס און דיסקוסיאנען צו יעדען מיטינג. סעק. נ. מישקאווסקי, 1771 גערי סט.

ניו־יאָרק טעלעפאָן 6330 פּלאַזאַ.
ברוקלין טעלעפאָן 318 איסט ניו־יאָרק.

דער ארבייטער רינג מאכט אלע ארבייט ביי

אדלער'ס
מארבּעל און גראניט
מצבות און פּענסעס

אפּיס, 148 איסט 57טע סטריט
ניו־יאָרק, אונד

מאונט זייאן סעמעטערי.
ווי אויך מאכפּעלע, מאונט קארמעל, יוניאן
פּיעלד און סייפּרעס הילל סעמעטערים.

אוראָן פּריפּעריטאָרי סקוהל

הויפּט־סקול :
187-185 איסט בראָדוויי.

1) קלאסען אין ענגליש.
2) פארבעריטונגס־קלאסען צו רידזשענטס, קאללעדזש און אוניווערזיטעט.
3) קלאסען פיר אלגעמיינע בילדונג.
4) קלאסען פיר סיוויל סוירווים עקזאמיניישאנס (רעגיערונגס־שטעלען).
5) קלאסען פיר בוק־קיפּינג, ביזנעס, קאָררעספּאנדענץ, סטענאָגראפּיע און טיפּ־רייטינג.

הונדערטער שילער פאָרבעריטעט צו קאללעדזש דיעזען יאהר.

J. E. ERON, A.B., A.M., Principal
185-187 East Broadway New York

ווענעטעריאַנער אוו מילכיגער רעסטאָראַנט

237 איסט בראָדוויי.

ב. סאזאָר, אייגענטהימער.

פרישע געשמאקפּאָלע שפּייזען צו מעסיגע פּרייזען.
אן אינטעליגענטע געזעלשאפט צו שפּיעלען אין שאך.

וויליאם גאלערשטיין

247 איסט בראָדוויי.

אגענט פיר אלערליי ביזנעס, סטייישאנערי־סטאָרס, פּייפּער־ראודס און סטענדס א ספּעציאליטעט. אפּיס־שטונדען : 7—8.

דער אייניגינגער יוניאן פּרינטער אין בראָנזוויל איז

דוש. ה. פּאָרדינסקי

1778 פּיטקין עוועניו,
ניער סטאון עוועניו, ברוקלין.

וויכטיג פּיר שיקאָגאָ!

גען. טש. אלטשול, 1720 וו. דיוויזשיאן סט.
נעהמט אָן סובסקרייבערס פּיר די „צוקונפט".

בראָנקס פּריפּערעטאָרי סקוהל.

רידזשענטס, קאללעדזש, קופּער־יוניאָן, סיוויל סוירווים, ענגליש פּיר אָנפאָנגער.

ניי קלאסען דיעזען מאָנאט.

830 Westchester Ave., Cor. Prospect Ave., Established, 1907.

1611 Washington Ave., near Wendover Ave. Johnson Building.

יעדער סעט בעזונדער איז א ציערונג אין אן אינטעליגענטער הויז.

אלע צוזאמען זיינען אן אוצר אין יעדער אידישער לייברערי.

די סעטס „צוקונפט"

פון

1902, 1903, 1905, 1907, 1909, 1910 אזן

1911

פראספעקט און עלעגאנט געבונדען

צו בעקומען אין אפיס פון

„די צוקונפט" 141 דיוויזשאן סטריט, ניו יארק

קאנטרי אדרעסס ווערען פינקטליך אטענדעט.

וויכטיג פיר ניו - הייוון!

א. אייבעלסאן
34 וועסט סטריט
— און —
מ. טאוראווסקי
490 אוק סטריט
נעהמען אן סובסקריפשאנס פיר דער „צוקונפט".

ארטיסטישע בוכבינדעריי
ווערט נעמאכט נאר ביי
א. ראפאלאוסקי
קלאסה ארבייט א ספעציאליטעט
217 העגרי סטריט, ניו יארק.

די דריי בעסטע סארטען טהעע אין דער וועלט

קאלומביא טהעע | **ווימאנקע טהעע** | **ווייט לילי טהעע**

אין 185 דיוויזיאן סטריט, ניו יארק.

אויך די העדקוארטערס פון די ווהייט לילי קאקא, און פון
אלע סארטען קאפע — פריש געברענט יעדען טאג.

Fifth Avenue פינפטע עוועניו

זיינען די עלטסטע און פאפולערסטע סיגארעטס אין מארקעט און איבערטרעפען אלע סיגארעטס זיי זיינען געמאכט פון פיינסטען רייניעם טערקישען טאבאק (נאראנטירט ביים מאנופעקטשורער). שטענדיג מיט וואטע אין די מונדשטיק צו רייניגען דעם רויך. קיין סיגארעט קען זיך פערגלייכען מיט די „פינפטע עוועניו" אין געשמאק און אין נערוך. „פינפטע עוועניו" סיגארעטס פער היטען די ברוסט פון הוסטען.

זיעבעטער — מאסעריד און סיוויק באלל — יעהרליכער

געגעבען ביי

אַרביטער רינג, ברענטש 92

ריענסטאג, דעם 22טען פעברואר (וואשינגטאנ'ס געבורטסטאג), אום 8 אוהר אבענדס אין מאסאניק טעמפעל, 9טע און „פ" סט., נ. ו., וואשינגטאן, ד. ק.

ערשטע פרייז 20$, צווייטע פרייז 10$, דריטע פרייז 5$, אויך זיעבען אנדערע פרייזעס

טיקעטס 25 סענט.

ערקלערונג,

זיי אזוי צו מאכען, אז די „צוקונפט" זאל עקזיסטירען אהן אפיעלם:

פרייגדע און לעזער פון דער „צוקונפט"! ווי איהר זעהט, האט זיך אונז אייגנגעבען דיעזען מאנאט ארויסצוגעבען די „צוקונפט" אין א גרעסערען פארמאט פון 16 פיידזשעס מעהר לעזע־שטאף ווי אין א געווענליכען מאנאט. אום דיעזעם זאל פארטגעזעצט ווערען אויף וויטער, בעטען מיר איך, איהר זאלט ערפילען אונזער פאלגענדען פערלאנג, און קויפען אלעם וואס איהר דארפט, ביי אונזערע אדווערטייזער, און דערביי איך דערמאהנען די „צוקונפט". ספעציעל ציהען מיר די אויפמערקזאמקייט פון אונזערע לעזער צו אלע אדווערטייזמענטס פון דיעזען מאנאט, זיי זאלען זיי בעזוכען, קויפען און דערמאהנען די „צוקונפט". צו די יעניגע אדווערטייזמענטס וועלכע האבען קופאנס, שרייבט אן אייערע נעמען און אדרעסען און שיקט עס זיי צו, זאלען די אדווערטייזער זעהען אז אונזערע לעזער סימפאטיזירען די יעניגע וועלכע אדווערטייזען אין דער „צוקונפט" און דאן וועלען מיר קרינען זייערע אדווערטייזמענטס אויף וויטער.

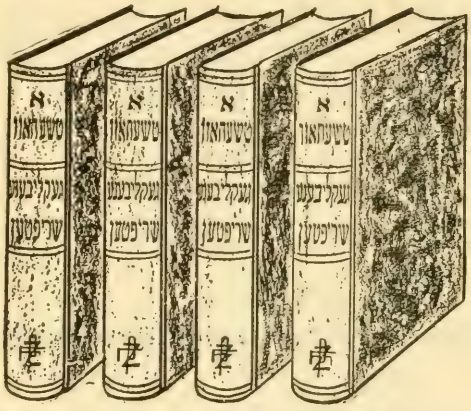
פרייגדע, אלע סאציאליסטישע און ארבייטער צייטשריפטען ווערען אויפגעהאלטען בלויז דורכדעם וואס זייערע לעזער קויפען ביי די יעניגע, וועלכע אדווערטייזען אין זייערע צייטשריפטען, און מיר האפען אז די „צוקונפט"־לעזער וועלען זיכער טאן זייער פליכט און קויפען אלעם פון די „צוקונפט" אדווערטייזער, און דאן וועט די „צוקונפט" קענען עקזיסטירען אהן אויפרופע פיר זייטיגע שטיצע.

יעצט, פרייגדע, האבען מיר אייך ערקלערט ווי אזוי איהר קענט העלפען די „צוקונפט", און עס בלייבט פיר אייך צו ערפילען אייער פליכט און קויפען אלעם פון די „צוקונפט" אדווערטייזער. און דיעזעם וועט זייז די בעסטע שטיצע.

מענעדזשמענט.

ווילט איהר בינדען אייערע סעטס? ווילט איהר האבען א גוטען באנד און עס זאל אייך קאסטען ביליג?
קענט איהר זיי בינדען אדער אומבייטען אין אפים פון דער „צוקונפט"

אונזער
נייער פּרעמיום

אַנטאָן טשעכאָוו׳ס ווערק

אַ פּראַכטפּאָלע אויסגאָבע פון 4 בענדער

וועלכע ענטהאלטען דאָס בעסטע וואָס טשעכאָוו האָט געשריבען, איבערזעצט אין אידיש פון ל. קאָברין. די 4 בענדער זיינען געדרוקט אויף גוטען פּאַפּיער און געבונדען אין א פּראַכט־פּאָלען בייגדינג.

רעגולער פּריז פּיר דיעזע 4 בענדער איז $3.50

און יעדער אייגער וואָס סובסקרייבט זיך פּיר דער „צוקונפט" קריעגט עם פּיר

בלויז $1.00

„די צוקונפט" קאָסט 1 דאָלער אַ יאָהר.

אנטאן טשעכאוו׳ס שריפטען אין 4 בענדער קאָסטען 3 דאָלאר מיט 50 סענט.

זען איהר סובסקרייבט זיך פּאר די „צוקונפט" אויף א יאָהר צייט, און איהר צאָהלט זיין $2.00, קריעגט איהר די 4 בענדער פון א. טשעכאָוו׳ס שריפטען און די „צוקונפט" פּאר א גאנץ יאָהר.

פּיר אויסלאנד און קענעדע פּארטא 25 סענט עקסטרא.
פּארטא פּיר דער פּרעמיום 40 סענט.

געלד זאל נעשיקט ווערען צו: THE ZUKUNFT, 141 DIVISION ST., NEW YORK.

די קאָאָפּעראַטיוו ליגע אָפּען פּאַר אַלעמען.

דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס האָט אינדאָסירט קאָאָפּעריישאָן.

די קאָ־אָפּעראַטיוו ליגע בעשטעהט פון ארבייטער, וועלכע מאכען אליין די העטס, אָנפאָנגעניג פון דער קאָ־אָפּעראַטיוועל פּעקטאָרי און ענדיגענדיג מיט דער קאָ־אָפּעראַטיוועל סטאָר, וועלכע דעליווערט עס דירעקט צום קאָנסומער.

סאָציאַליסטען גלויבען אין קאָאָפּעריישאָן!

די קאָ־אָפּעראַטיוו ליגע איז א סאָציאַליסטישע אינסטיטוציאָן!

געגאָסען, פיהרט דורך אייער פרינציפּ!

איינער פאר אלע און אלע פאר דער „קאָ־אָפּעראַטיוועל" העט;

וועג איהר קויפט שוין יא, קויפט די קאָ־אָפּעראַטיוו העט.

הויפּט־אָפּיס, פעקטאָרי און ריטייל דעפּאַרטמענט אין 42 **איסט הויפּטאָן סט.**

בראַנטש סטאָרס: אין 159 דעלאַנסי סט. און אין 233 א. 84טע סטריט, נעבען לייבאָר טעמפּעל.

וואטשט די ערעפנונג פון אונזער נעקסטער סטאָר אין בראָנזוויל!

די דריי בעסטע סארטען טהעע אין דער וועלט

קאָלומביא טהעע | **וויסאָצקע טהעע** | **ווייט לילי טהעע**

אין 185 דיוויזיאָן סטריט, ניו יאָרק.

אויך די העדקוואַרטערס פון די ווהייט לילי קאָקאָ, און פון אלע סארטען קאָפּע — פּריש געברענט יעדען טאג.

ניו־יאָרק טעלעפאָן 6330 פּלעזא.
ברוקלין טעלעפאָן 318 איסט ניו־יאָרק.

דער ארבייטער רינג מאכט אלע ארבייט בי

אדלער'ס
מארבעל און גראניט
מצבות און פענסעס

אפיס, 148 איסט 57טע סטריט
ניו־יאָרק, אונד

מאָונט זייאָן סעמעטערי.

ווי אויך מאכפעלע, מאונט קארמעל, זיניאן פיעלד און סייפרעס היל סעמעטערים.

ספּעציעלע אויפמערקזאמקייט פּערלאַנגט

פון אונזערע לעזער צו דעם פאקט, אז א אויסערגעוועהנליכע נאָכפראָגע איז צו כערקען פאר די סעטס „צוקונפט" פון די 90ער יאָהרען. מען קען זיי אָבער איצט אפילו פאר גאָלד ניט בעקומען. נור געצעהלטע „צוקונפט"-לעזער, וועלכע זיינען געווען קלוג גענוג האָבען זיך מיט דעם בעזאָרגט, און זיינען איצט די אייגיגע בעזיצער פון לימיטאַריישע אַנטיקען. דאָס זעלבע וועט אָהן צווייפעל פאַסירען מיט די כעטס פון דעם נייעם פּעריאָד „צוקונפט". די יאָהרגאַנגע „צוקונפט" פון 1904 און 1908 איז שוין יעצט אונמעגליך צו בעקומען, מען קען אָבער נאָך בעקומען

דיא סעטס
צוקונפט

פון

1902
1903
1905
1907
1909
1910

און

שוין פערטיג **1911** שוין פערטיג

פּראַכטפאל און עלעגאַנט געבונדען

מיר ראטהען דאַרום אונזערע לעזער ניט צו פערנאכלעסיגען די געלעגענהייט און צו בעזאָרגען זיך מיט די סעטס „צוקונפט", וועלכע מען קען נאָך איצט בעקומען.

The "Zukunft", 141 Division St., New York

ווילט איהר וויסען, ווי אזוי אמעריקא ווערט רעגיערט?
ווילט איהר וויסען, ווי אזוי אונזער רעגיערונג האט זיך ענטוויקעלט?
ווילט איהר וויסען, ווי אזוי צו ווערען א סיטיזען?
ווילט איהר בעשטעהן די מיסיאן פון דער ארבייטער קלאסס?

דאן לעזט דעם בוך

די אמעריקאנער רעגירונג

ווי זי איז געווארען, וואס זי איז און ווי מען זי דיענט.

פון ב. האלצמאן.

ארויסגעגעבען פון די

אידישע סאציאליסטישע אגיטאציאנס ביורא

פרייז 10 סענט.

צו בעקומען אין אפיס פון „פארווערטס", 91 א. בראדווי, און אין אפיס פון די ביורא, 141 דיוויזשאן סט.

בוכהענדלער און נים־דיע קיוס קריעגען ראבאט.

אלע אנדערס אדרעסירט צו: The Jewish Agitation Burau, 141 Division Street, New York

---

דיעזען יאהר האב איך איינגעפיקסט

גאז בעלויכטונג

איבער'ן גאנצען פארק.

לייגט ניט אפ אויף שפעטער

נאר ערוועהלט גלייך קאמיטעס צו נעהמען

ליבערטי פארק פיר אייער פיק־ניק

וויל יעצט קענט איהר זיך נאך אויסקלייבען

דעם בעסטען דיוט.

מיר מאכען אויפמערקזאם אלע אונזערע פרייגדליכע ארגאניזאציאנען, דאס אונזערע ביכער זיינען אפען פאר נייע ענגיידזשמענטס פאר נעקסטען זומער.

מיר פערזיכערען אונזערע פרייגדע, דאס דער פארק ווערט אויך דיעזען יאהר.

ווי אלע יאהר, איבערגעפיקסט ווערען און מיר ווילען אייך אלעמען זיכער צו־פריעדען שטעלען.

קומט און מאכט אראנדזשמענטס. איהר ווערט זיכער צופריעדען זיין פון אונזער פארק.

LIBERTY PARK

WILLIAM SCHIMMEL, Proprietor

זאלאָם

געזועהלטע זוערקע

אין 4 דיקע בענדער

פיר בלויז 1 דאָל. מיט 25 ס.

עמיל זאָלאַ איז דער גרעסטער פראַנצויזישער שרייבער און זיינע זוערק פערנעהמען דעם העכסטען פּלאַץ אין דער וועלט ליטעראַטור, ווייל זיינע ראָמאַנען און ערצעהלונגען אין וועלכע דער לעזער וועט אזוי פּראַינטערעסירט גלייך ביים אָנפאַנג לעזען זיינען ניט בלויז אויסגעטראַכטע מעשיות צו אַמוזירען די לעזער, נאָר דאָס זיינען אמת'ע בילדער פון לעבען, יעדער טיפּ, יעדער כאַראַקטער, יעדער העלד אָדער העלדין איז אזוי נאַטור־טריי געשילדערט, דאָס אייך דוכט זיך, דאָס איהר זעהט זיי לעבעדיג ווי זיי שאַפען און ווירקען.

עמיל זאָלאַ'ס גרויסקייט קענט איהר אמבעסטען זעהען וען ער שילדערט וועגען ליעבע, הייראַטה און פאַמיליען־לעבען, דאָן זעהט איהר דעם גרעסטען מייסטער פון דער רעאַליסטישער שוהלע. דעם גרעסטען קענער אין דער מענש־ליכער נאַטור און דעם גרעסטען מאהלער פון דער מענשליכער נשמה.

די 4 בענדער פון ע. זאָלאַ'ס געזועהלטע זוערקע ענטהאַלטען פאַלגענדעם:

1. פאַריזער דאַמען.
2. ליעבעם נאַכט.
3. די דאַרפס־מיידעל.
4. די מענשליכע בעסטיעס.
5. היינט־מאַדישע חתונות.
6. היינט־מאַדישע קבורות.
7. לעבען און טוידט.
8. די בלוטיגע חתונה.
9. נאַנטאַם.
10. פרויען־ליעבע.
11. אַ גלח ם זינד.
12. ווי בערשער גן־עדן.
13. דער טויב־שלעגער.
14. נאַנאַ.
15. דער פערגיפּטעטער קום

די 4 בענדער פון עמיל זאָלאַ'ס געזועהלטע זוערק זיינען געדרוקט אויף דעם בעסטען פאַפּיער און זעהר שעהן געבונדען אין קלאָטה באַנד.

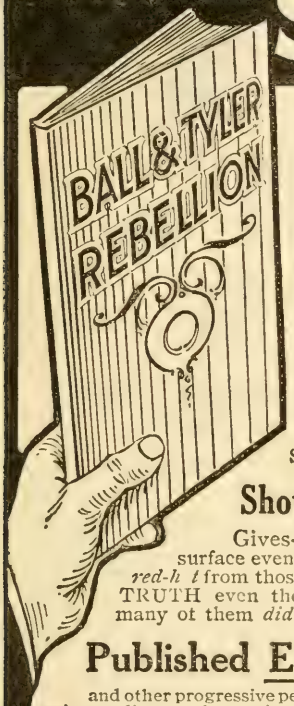
א פּראַכט־אויסגאַבע פון עמיל זאָלאַ'ס געזועהלטע זוערק אין אידיש דאַרף זיך געפּינען ביי יעדען ליעבהאַבער פון גוטע ליטעראַטור.

רעגולאר פּריז 4 דאָל. סייל פּריז $1.25

(מיט עקספּרעס צו שיקען, 50 סענט עקסטרא.)

HEBREW PUBLISHING CO., 83-85 CANAL STREET, NEW YORK.

FREE to every SOCIALIST

Every socialist in the world should get FREE this thrilling story of the "Ball and Tyler Rebellion" —an uprising of the people against the nobles and church in mediaeval England. Not one in a million has ever seen this rare document which is merely one of thousands of wonderful "original documents" in the

Library of Original Sources

which ALL socialists can get on an *easy*, co-operative plan. This marvelous library is an eye-opener—it gives the TRUTH that for ages capitalist influence has kept from the people to keep them under subjection. Here you see the gradual rise of the people thru 7,000 years, from slavery, serfdom, feudalism on to capitalism, all of which shows you as plainly as a cross-roads guide board how the Socialist Republic is developing out of the present system.

Shows How the Socialist Republic is Coming

Gives—for the *first time*—the real facts *behind* the ordinary surface events which you read of in histories — the *rock-bottom* facts *red-hot* from those daring men in all ages who had the courage to tell the TRUTH even though they lost their lives for it — and you know how many of them *did*. This daring work is

Published Expressly for Socialists

and other progressive people who do their own thinking. All socialist writers, editors and organizers use it and urge *every Comrade* to get it at once. Socialists in the United States and Canada are using more of this work than of all others combined. No other work gives more than 5% of this red-hot stuff.

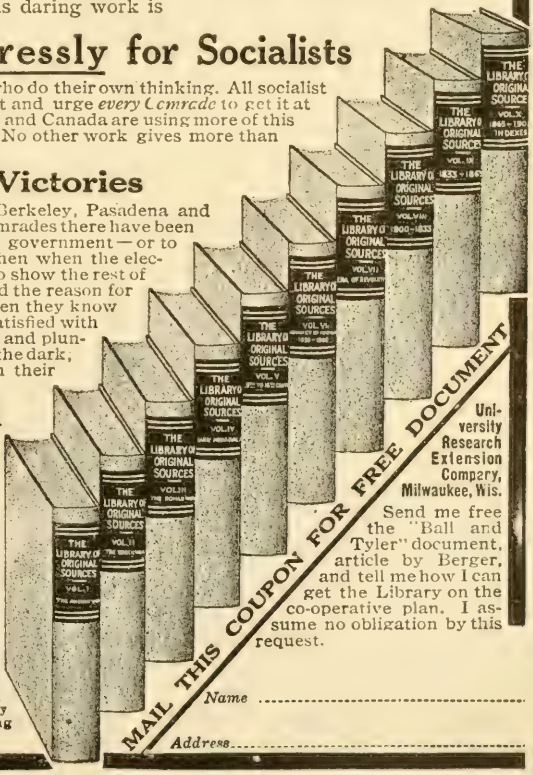
The Socialist Victories

in Milwaukee, Schenectady, Berkeley, Pasadena and other cities were won because the comrades there have been studying all sides of economics and government — or to put it in plain words—Socialism. Then when the election fights were on they were able to show the rest of the people just what Socialism is and the reason for it. Men will vote right, you know, when they know what right is. They have not been satisfied with the government of greed, privilege and plunder—they have been merely kept in the dark, but now when the comrades open their eyes, they VOTE RIGHT.

Are You Prepared To Do Your Part?

The old capitalist papers and politicians are beginning to take notice —they are getting scared. The hardest licks must be struck NOW. Are *you* prepared to help? Berger, Sparge, Warren, Simons, London, Wayland, Gaylord, Untermann, Irvine, Lewis — ALL leaders say the best preparation you can make is to read the Library of Original Sources —"greatest work extant for socialists."

If *you* want to help — and we *know* you do—send today for the wonderful "Ball and Tyler" story and find out how you can get a whole library of the same kind on the easiest co-operative plan in the world. BUT only the introductory edition will be distributed on this plan, so write *today* or you may be too late, as the large edition is going like hot cakes.

MAIL THIS COUPON FOR FREE DOCUMENT

University Research Extension Company, Milwaukee, Wis.

Send me free the "Ball and Tyler" document, article by Berger, and tell me how I can get the Library on the co-operative plan. I assume no obligation by this request.

Name .....

Address .....

Vol. XVII. MARCH, 1912. No. 3

גוסטאוו עקשטיין.

געזעצ־יבקיט אין רעוואָלוציאָן *)

אָם געזעץ איז דער רעזולטאט און דער אויסדרוק פון׳ם פאלקס ווילען.“

„די געשיכטע פון אלע ביז־איצטיגע געזעלשאפטען איז די געשיכטע פון קלאסענקעמפען“.

אין ד׳עזע בייד׳ע זעטצע ווערען בקיצור אויסגעדריקט די צוויי וועלט אנשויאונגען, די בירגערליך־ליבעראלע און די פראלעטאריש־סאציאל־דעמאקראטישע. וועלכע שטעהען אין עכטען געגענזאץ צווישען זיך.

נאך דער ערשטער אויפפאסונג איז דאם געזעץ דער פראדוקט פון א מין אינישטימונג,

*) דער פארליגענדער ארטיקעל איז דער רעזולטאט פון דער דעבאטע, וועלכע געב. בודין האט אנגעפיהרט מיט גענ. הילקוויט׳ן אויבער דער טהעמא, „געזעץ און אנרדנונג“, אונ׳ם נוי יארקער „קאלל“ און דעם טשיקאגאער „דיילי סאשיאליסט“. אין א בריעף צו גענ. עקשטיין האט גענ. בודין געפרעגט וואם ער דענקט אויבער דיעזער אנגעלעגענהייט. אלס אנטוואָרט האט ער ערהאלטען דיעזען ארטיקעל, מיט א בריעף, אין וועלכען גענאנט עקשטיין שרייבט, אז גענ. קאוטסקי איז מיט דיעזע אנזיכטען גאנץ איינפער־שטאנען.

די רעד.

צו וועלכער אלע, וואם געהערען צום פאלק, זיי־נען געקומען. אויב אפילו דאם געזעץ איז ניט צוגעפאסט צו די אינטערעסען פון געוויסע גרופען, טא איז די מינאריטעט מחויב אונטער־צואווארפען זיך דעם געזעץ ביז וואנעט זי וועט ניט בעקומען די מאיאריטעט. אפילו אין אבסאלויטסטישער מאנארכיע האבען די אונ־טער־טהאנען איינגעוויליגט דערויף, אניט וואלט דאך דיזע מאנארכיע ניט געקענט עקזיסטירען. אין אבסאלויטע מאנארכיע עקזיסטירט נאר דאס כל זמן דאם פאלק דולדעט איהר. „יעדעם פאלק האט די רעגירונג, וועלכע עם פערדיענט — זאגט דאם בעקאנטע שפריכוואָרט, וועלכעם דריקט אויס דיעזען געדאנקען. אויב דאם פאלק איז מיט דער אבסאלוטישער פארמע פון שטאאט ניט מעהר אינפארשטאנען, און אויב די הער־שענדע ווילען ניט פרייוויליג אבטרעטען, דאן האט דאם פאלק דאם רעכט פון א גוואלדזאמער רעוואלוציאן. דיעזעם רעכט האבען פראקלא־מירט די דייטשע פילאזאפען, ווי פיכטע, אין אנפאנג פון פאריגען יאהרהונדערט, און די פראנצויזישע בורזשואזיע האט עם אויסגעאיבט. איז אבער איינמאל שוין ענטשטאנען די פאל־קאמענע דעמאקראטיע, ד. ה. אויב אלע בירגער פון שטאאט האבען פרינציפיעל די גלייכע ביר־

נערליכע פאליטישע רעכטע, דאן דארף ניט דאס פאלק מעהר א גוואלדזאמע רעוואלוציאן, ווייל אלעס ווערט ענטשיעדען פון דער מעהרהייט פון פאלק. אויב א געווייסע גרופע פון פאלק פיהלט זיך בענאכטייליגט אין א דעמאקראטישע רעגיערונג, טאָ האָט זי א רעכט צו אגיטירען פיר איהרע פאדערונגען און עס וועט זיך שפעטער ארויסווייזען אויב איהר וועט געלינגען צו גענען די מעהרהייט פון פאלק אויף איהר זייט, אדער ניט. אויב דער אונצופריעדענער גרופע גיט זיך ניט איין צו געווינען די מאיאריטעט פון פאלק, טאָ איז דאס דער בעסטער בעווייז, אז ענטוועדער די אגיטאציאן איז ניט ריכטיג געפיהרט געווארען, אדער אז די פאדערונגען פון דער גרופע שטימען ניט איין מיט די אינטערעסען פון דער מאיאריטעט.

געגנאיבער דיעזער אויפפאסונג שטעהט די אנדערע, וועלכע בעטראכט ניט דאס פאלק אלס איינהייטליכע גאנצע, זאנדערן אלס א צוזאמענזעצונג פון קלאסען, וועלכע פערטרעטען פערשיעדענע עקאנאמישע אינטערעסען און קעמפען צווישען זיך איבער די הערשאפט און איבער די מאכט, אום זיי זאלען קענען איינפיהרען אזוינע פראגרעסען, וועלכע פאסען זיך פאר זייערע אינטערעסען.

לויט דיעזער אויפפאסונג דריקט דאס גענאר אוים דעם וויללען פון דעם הערשענדען קלאס. דער גענעצגעבער איז ניט אויסען דעם וואהל פון פאלק, נאר ער זוכט צו שטארקען און צו פעסטיגען די מאכט פון זיין קלאס. ביי די גרויסע פאליטישע קעמפען האנדעלט זיך אלזא אויך ניט דערבער, ווי צו פערבייטען די עקזיסטירענדע געזעצען דורך אנדערע, וועלכע זאלען בעסער דיענען דעם וואהל פון פאלק; נאר עס האנדעלט זיך איבער דעם, ווי אזוי צו ברעכען די הערשאפט פון דעם פריוויליגירטען קלאס און ווי אזוי צו צופאסען די געזעלשאפטליכע ארדנונג צו די בעדערפנישען פון דעם זיעגענדען קלאס. פיר דיעזע אויפפאסונג האבען נאטירליך אויך די פערשיעדענע שטאטספארמען אן אנדער בעדייטונג, ווי פאר די ביר־גערליך־ליבעראלע. פיר איהר זיינען זיי נאר פערשיעדענע פארמען, אין וועלכע עס דריקט זיך אוים די קלאסענהערשאפט, וואס איז אבהענגיג פון דעם עקאנאמישען כאראקטער פון דעם הערשענדען קלאס און פון דער פארם, אין וועלכער עס ווייזט זיך ארויס דער ווידערשטאנד פון די אונטערדריקטע קלאסען. אין דער פאראלעטארישער אין די פאליטישע ארגאניזאציאן בעשטאנען פון קלייניע אונאבהענגיגע פריצים, וועלכע האבען אנערקענט איבער זיך א שוואכעם קעניגטהום, און א קעניג, וואס איז געווען ניט מעהר ווי דער גרעסטער פעאדאל. די בוראזשואזיע, וואס האט זיך אנגעפאנגען צו ענטוויקלען, האט פריהער אונטערגעשטיצט די הערשאפט פון אבסאלוטען הערשער קעגען דעם פעאדאליזמוס; שפעטער, וען די בורזשואזיע איז געווארען אזוי שטארק, אז זי איז שוין געווען אליין אימשטאנד צו פיהרען די רעגיערונג, האט זי ארונטער געווארפען די אבסאלוטע הערשאפט און האט איינגעפיהרט א בירגערליכע דעמאקראטישע רעפובליק. וען די בורזשואזיע זעהט וויעדער איין, אז די דעמאקראטישע רעפובליק גיט דעם פראלעטאריאט די גלייכע רעכטע ווי זי האט זיך אליין ערוויבען, וויל זי פיהלט, אז זי איז שוין גענוג שטאנד און אז דיעזער ווידערשטאנד קען וועלכע גפעפערליך פאר איהרע אינטערעסען, דאן ווארפט זי זיך — די פריהער ראדיקאל־דעמאקראטישע בורזשואזיע — גאנץ אפט אין די ארעמס פון א מיליטער דיקטאטור, ווי עס האט געווויזען דער בישפיעל פון ביידע נאפאלעאנס. אבער דאס איז היינט ניט מעהר דער איינציגער מיטעל פון דער בורזשואזיע, אום זיך צו שיצען פון דעם פראלעטאריאט. פיעל מעהר ווירקזאמער איז דער מיסברויך פון ענע דעמאקראטישע פארמען צו קארומפירען און צו שפאלטען די רייהען פון פראלעטאריאט. אלס בעסטע ביישפיעלען דערפאר דיענען פראנקרייך, טהייל־ווייז ענגלאנד און איבערהויפט די פעראייניגטע שטאטען. די פערהעלטניסע אין א מיליטער־מאנארכיע זיינען דורכזיכטיג. דא קומט אויס דעם פראלעטאריאט זיך סיסטעמאטיש צו אי־בערציינגען, אז ער ווערט געוואלטזאם אונטער־דריקט אין אז ער שטעהט אונטער דער הער־שאפט פון פריוויליגירטע קלאסען. אין דער „דעמאקראטישער רעפובליק" אבער, דוכט זיך אין פלוג אוים, אז יעדע קלאסען הערשאפט איז אונמעגליך, וויל אלע בירגער געניסען דא די גלייכע פאליטישע רעכטע. דיעזע אילוזיאן איז זאגאר אריינגעדרונגען אין אונזערע אייגענע רייהען. די פערטרעטער פון דיעזער מיינונג זעהען אבער ניט, אז אין אלע דיעזע דעמאקרא־טישע רעפובליקען ווערט די דעמאקראטיע דורך קאמפליצירטע פאליטישע אינריכטונגען צו־

שטערט; אין פראנקרייך צ. ב. וועלט די דעמאקראטישער רעפובליק איז דאס גענוג מיט דער אויסדרוק פון סענאט, אין אמעריקא פון די קאורטס, — אייניכטונגען, וועלכע זיינען דערצו בעשטימט, אום מבטל צו זיין יענע גזעצען, וועלכע זיינען ניט אין איינקלאנג מיט די אינטערעסען פון דער בורזשואזיע.

פיעל וויכטיגער אבער איז דאס, וואס די גרעסטע אבהענגיגקייט, אונטער וועלכע די מענשען זיפצען, איז ניט די פאליטישע, נאר די עקאנאמישע. אלע גענצצען, וועלכע רעגולירען דאס פריוואט אייגענטהום, די לוין־בעדינגונגען א. ז. וו. זיינען נאר דער יוריסטישער אויסדרוק פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאנס־ארט לאזט זיך ניט ענדערען דורך גענוסע יוריסטישע רעפארמען. די קאפיטאליסטישע ארט פון דער פראדוקציאן קען נאר בעזייטיגט ווערען דורך א פאלקאמענע פערענדערונג אין דער מאכט־פערהעלטנים, וואס שטיצט זיך ניט אויף פאפיערענע גענצצען, נאר אויף די רעליע און די בעדייטונג פון דעם פראלעטאריאט אין דער פראדוקציאן. אויב עס וואלט גענוגען דעם פראלעטאריאט דורך א רעוואלוציאן צו בעקומען די הערשאפט איבער'ן שטאאט אין אזא צייט, וואן די עקאנאמישע פערהעלטניסע פון לאנד זיינען נאך ניט רייף גענוג פאר א סאציאליסטישע ארדנונג, דאן וועט דער זיעג זיין ניט אויף לאנג. אזוי איז געווען אין רוסלאנד.

אויף די סינדיקאליסטען האבען א טעות, וואן זיי מיינען, אז דער קלאסען־קאמפף דארף נור בעשרענקט ווערען אין די פעקטארים און אין די שפעהר, אבער די פאליטיק, די ענדערונג פון די גענצצען דארף אין גאנצען איגנאירט ווערען, דען די גענצצען זיינען דער בעסטער מיטעל פון דער קלאסענהערשאפט, די שארפסטע וואפע פון די הערשענדע אין קלאסען־קאמפף און זייער ענדערונג איז דערביבער דער דירעקטער ציעל פון יעדער פאליטישער בעוועגונג.

נו, וועלט געשטעלט די פראגע, אויב דער יעניגער, וועלכער בעקעמפפט א גענצין מיט אלע כחות, איז מחויב צו רעספעקטירען דאס גענצין, וועלכעם ער בעקעמפפט אזוי ליידענשאפטליך. די פערטרעטער פון דער ליבעראלער גענצין־שאפט טהעאריע ערקלעהרען, — און פון זייער שטאנדפונקט גאנץ קאנזעקווענט — אז יעדעם גענצין מוז רעספעקטירט ווערען, כל זמן עס עקזיסטירט, וויל — טענה'ן זיי — אין א דעמאקראטישער רעפובליק איז דאס גענצין ניט מעהר ווי דער אויסדרוק פון סענאט, אין אמעריקא פון די קאורטס, — אייניכטונגען, וועלכע זיינען ניט אין איינקלאנג מיט די אינטערעסען פון דער בורזשואזיע.

פיעל וויכטיגער אבער איז דאס, וואס די גרעסטע אבהענגיגקייט, אונטער וועלכע די מענשען זיפצען, איז ניט די פאליטישע, נאר די עקאנאמישע. אלע גענצצען, וועלכע רעגולירען דאס פריוואט אייגענטהום, די לוין־בעדינגונגען א. ז. וו. זיינען נאר דער יוריסטישער אויסדרוק פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאנס־ארט לאזט זיך ניט ענדערען דורך גענוסע יוריסטישע רעפארמען. די קאפיטאליסטישע ארט פון דער פראדוקציאן קען נאר בעזייטיגט ווערען דורך א פאלקאמענע פערענדערונג אין דער מאכט־פערהעלטנים, וואס שטיצט זיך ניט אויף פאפיערענע גענצצען, נאר אויף די רעליע און די בעדייטונג פון דעם פראלעטאריאט אין דער פראדוקציאן. אויב עס וואלט גענוגען דעם פראלעטאריאט דורך א רעוואלוציאן צו בעקומען די הערשאפט איבער'ן שטאאט אין אזא צייט, וואן די עקאנאמישע פערהעלטניסע פון לאנד זיינען נאך ניט רייף גענוג פאר א סאציאליסטישע ארדנונג, דאן וועט דער זיעג זיין ניט אויף לאנג. אזוי איז געווען אין רוסלאנד.

אויף די סינדיקאליסטען האבען א טעות, וואן זיי מיינען, אז דער קלאסען־קאמפף דארף נור בעשרענקט ווערען אין די פעקטארים און אין די שפעהר, אבער די פאליטיק, די ענדערונג פון די גענצצען דארף אין גאנצען איגנאירט ווערען, דען די גענצצען זיינען דער בעסטער מיטעל פון דער קלאסענהערשאפט, די שארפסטע וואפע פון די הערשענדע אין קלאסען־קאמפף און זייער ענדערונג איז דערביבער דער דירעקטער ציעל פון יעדער פאליטישער בעוועגונג.

נו, וועלט געשטעלט די פראגע, אויב דער יעניגער, וועלכער בעקעמפפט א גענצין מיט אלע כחות, איז מחויב צו רעספעקטירען דאס גענצין, וועלכעם ער בעקעמפפט אזוי ליידענשאפטליך. די פערטרעטער פון דער ליבעראלער גענצין־שאפט טהעאריע ערקלעהרען, — און פון זייער שטאנדפונקט גאנץ קאנזעקווענט — אז יעדעם גענצין מוז רעספעקטירט ווערען, כל זמן עס עקזיסטירט, וויל — טענה'ן זיי — אין א

זאלען מיר, הייסט עס, ברעכען די געזעצען, וועלכע זיינען געגען אונז? אזא שלום בערוהט אויף דער זעלבער געזעץ־אבערגלויבעריי ווי דער ליבעראליזמום. דער ליבעראליזמום זעהט אין געזעץ די קוועלע פון אלע ברכות, פון אלע פאלקס־גליקען; דער רעוואלוציאנערער סינדיקאליסט ווידער זעהט אין געזעץ די קוועלע פון אלע איבלען. בייד אבער זעהן ניט, אז דאס געזעץ אליין איז ניט די אורזאכע, זאנדערן נאר דער אויסדרוק פון די מאכטבערהעלטעניסען צו ערהאלטען. כל זמן א אונטערדריקטער קלאס איז נאך צו שוואך צוענדערען די געזעצען סיי אויפ'ן לעגאלען וועג, סיי אויפ'ן רעוואלוציאנערען וועג, וואלט דען געקענט אן אינציגער, וואס געהערט צו דיעזען קלאס, מיטהעלפען צו ענדערען א געזעץ דורך דעם, וואס ער וועט איהם ניט פאלגען? דאס צו גלויבען איז די ערגסטע אוטאפיע. דער ברוך פון די עקזיסטירענדע געזעצען דורך איינצעלנע געוואלדטהאטען האט ניט קיין אנדער בעדייטונג און קען ניט האבען אן אנדער בעדייטונג, ווי די פאלקאמענע צושפליטערונג פון די רעוואלוציאנערע כחות, די דעזארגאניזירונג פון דער בעוועגונג.

געוואלד־טהאטען זיינען שטענדיג אן אויסדרוק פון דער שוואכקייט. דארטען, וואו עס איז פארהאן א מעכטיגע, ציעלאון קלאסען־בעוואוסטע פאליטישע און געווערקשאפטליכע בעוועגונג — דארטען איז פיר דער „פראפאגאנדע דער טהאט", „פיר גוואלטמאמע „סאבאטאזש", „פיר „עקספראפריאציאנען" און אנדערע אזעלבע פערצווייפלונגס־טהאטען, קיין פלאץ ניטא. דארטען איז עס צו קלאהר, אז עס איז לעבערליך צו וועלען עררייכען דורך צושפליטערונג. דורך איינציגע אקטען דאס, וואס עס קען נאך ניט עררייכט ווערען דורך אן ארגאניזירטער מאסען־אקציאן. דארטען אבער, וואו עס פעהלט אזא בעוועגונג, ווי צ. ב. אין רוסלאנד פאר דער רעוואלוציאן, אדער דארטען, וואו די ארבייטער־בעוועגונג איז אפארטוניסטיש, ווי צ. ב. ש אין פראנקרייך, און דער גלייבען, און די מאסען־אקציאן איז שוואך — דארטען ענטשטעהט די אילוזיאן, אז דער איינצעלנער דארף טהאן דאס, וואס די מאסע טהוט ניט. דאס איז דער באדען פאר די אינדיווידועלע אקציאן מיט אלע איהרע פאלגען: דיסציפלינלאזיקייט, דער אונצוטרוי צווישען זיך, שפיאנאזשע און א נעפט פיר צוויפעלהאפטע עלעמענטען, וועלכע שליסען זיך אן צו דער בעוועגונג. וועז די רעוואלוציאנערען גליייך צו די רויבער זיך איינצוהילען אין א מאנטעל פון רעוואלוציאן. דאס אבזאגען זיך פון דער געזעלשאפט פון גלייכשטרעבענדע, אום אנצופאנגען צו פיהרען אליין, אויף אייגענער ריזיקע, דעם קליין קריג, פיהרט מיט א נויטווענדיגקייט אין דעם לאגער פון יענע ניט־סאציאלע עלעמענטען, וועלכע בעקעמפפען די הערשענדע געזעלשאפט ניט אין די נוטצען פון זייער קלאס, נור אין זייערע אייגענע פריוואטע אינטערעסען.

דאס געזעץ איז ניט וועניגער אלס א הייליגטהום, וואס מען טאר ניט אנריהרען, און אונזער קאמפף וועלט געפיהרט קענען דער גאנצער בירגערליכער געזעלשאפטס־ארדנונג. אבער דיעזען קאמפף קענען מיר נור פיהרען, וועז מיר שטעהען אין שלאכט מיט געשלאסענע רייהען. מיר, די פערטרעטער פון דער גרויסער מאסע, פון דעם פראלעטאריאט, דארפען מעהר אלס יעדע אנדערע פארטיי, מעהר אלס יעדע אנדערע רעוואלוציאנערע בעוועגונג, א פעסטע, גוט־דיסציפלינירטע צוזאמענארבייט פון אלעמען. דער, וועלכער זונדערט זיך אב און פיהרט דעם קאמפף אליין, ניט נעגען דער בירגערליכער אדרד־נונג, נור גענען די איינצעלנע בירגער, דער איז ניט קיין העלד, דער איז א כארעדיער, א סאל־דאט, וואס פערלאזט זיין דיענסט צוליעב רוי־בערשע צוועקען.

וועז דער איינצעלנער נעהמט מיט דער וואפע נקמה פאר די אונרעכט, וואס מען האט געטהאן קעגען זיין קלאס, טא איז דאס כענשליך בעגרייפליך, אונטער אומשטענדען קען דאס זאגאר זיין ערהאבען; אבער א פאליטישע אק־ציאן איז דאס ניט; אזא טהאט כעג אויסדריקען דאס בעליידיגטע גפיהל, און קען דערביבער ארויסרופען א גרויסען און בערעכטיגטען בייפאל; אבער דעם קלאס, דער פארטיי נוצט דאס ניט; אין בעסטען פאל רופט זי ארוים האפנונגען. וועלכע ווייזען זיך ערשט שפעטער ארוים אלס אילוזיאנען.

א. ש. זאקס.

דער מאַקזימום אין די אַמעריקאַנער ווירקלעכקייט.

דאנקען־נאנג. די דייטשע סאָציאל דעמאָקראַטיש פּארטיי איז די איינציגע פּארטיי, וואָס האָט אין דער גאנצער צייט פון איהר עקזיסטענץ געהאַלטען זיך פעסט אָן די פּרינציפּן פון מארקסיזמום, און האָט געבויט איהר פּראָגראַם און טאקטיק אויף די טהעאָריע פון קלאַסען־קאמפּף און האָט זיך ניט געלאָזען בעאיינפלוסען, ניט פון די „רעוויזיאָניסטישע ארבייט און קאָפּיטאל — פון דער צוויי־טער זייט.

ער לעצטער גרויסער זיעג פון דער סאָציאל־דעמאָקראַטיע אין דייטשלאַנד איז אין דער אייגענער צייט אויך א זיעג פאר דעם מארקסיזמום, פאר דעם רעוויזיאָנערען מארקסיסטישען גע־

די דייטשע סאָציאל דעמאָקראַטישע פּארטיי איז אין אייניגע פּראָצענט אַלט אין דער גאנצער צייט פון איהר עקזיסטענץ געהאַלטען זיך פעסט אָן די פּרינציפּן פון מארקסיזמום, און האָט געבויט איהר פּראָגראַם און טאקטיק אויף די טהעאָריע פון קלאַסען־קאמפּף און האָט זיך ניט געלאָזען בעאיינפלוסען, ניט פון די „רעוויזיאָניסטישע אידעען פון איין זייט און ניט פון די רעוויזיאָניסטישע פּשרה־מאַכער צוויישען ארבייט און קאָפּיטאל — פון דער צוויי־טער זייט.

די הויפּט מאַכט פון אונזער דייטשער ברודער פּארטיי, וואָס איז געגאַנגען שטענדיג פּראָגרעסיוו, פון זיעג צו זיעג, בעשטעהט אין דעם, וואָס זי האָט בערשטאַנען צו פערבינדען די טהעאָריע מיט דער פּראַקסיס, וואָס זי האָט פער־שטאַנען צו בעלייכטען די פּאַסירונגען פון לעבען דורך די שטראַהלען פון דעם וויסענשאַפט־ליכען סאָציאַליזמום.

קיין פּארטיי אין אונזער אונטערנאַציאָנאַלער פאַמיליע איז ניט אזוי ריין פונ׳ם „רעוויזיאָנערען ראַמאַנטיזמום", פון בערשיידענע אונטאָפּיטישע פלענער און בערלאַנגען, ווי די זיעג דייטשע פּארטיי און קיין פּארטיי וויעדער איז ניט אזוי ריין פון פּשרות, פון קאָמפּראָמיסען, ווי די דייטשע. די דייטשע פּארטיי האָט זיך שטענדיג בעיונט אויף דער גלייכער אויס־געהאַלטענער ליניע פון דעם קאָנסעקווענטען קלאַסען־קאמפּף און דאָס איז די אורזאכע, וואָס די קערנער, וועלכע זי האָט פערזעצט, בריינ־גען אזוי פיעל פרוכט.

דאָ ביי אונז אין אמעריקא לייגען מיר אויף ניט וועניג פון בערשיידענע היצקעפּ, וועל־כע זיינען דוחק דעם קע, ווייל זיי איז לאַנג־ווייליג צו וואַרטען ביז די סאָציאַליע רעוואָלו־ציאָן וועט קומען און ווילען ברענגען משיח׳ן פאר דער צייט, און פון דער צווייטער זייט האָ־בען מיר א געווויסע צאָהל „פּראַקטישע" מענשען, וועלכע מאכען חוזק פון דער טהעאָריע, וואָס איז נאָר פאר אקאדעמיקער, וועלכע דרעהען זיך די קעפּ איבער אזא נארישקייט, ווי די סאָציאַל־רע־וואָלוציאָן בכלל, אָבער ניט פאר א „פּראַקטישע" בעיועגונג, וועלכע דארף נאָר האָבען אין זיינען פּראַקטישע רעזאָרמען און פערבעסערונגען. די ערשטע וויי די צווייטע זיינען דער רעזולטאט פון איין אן דער זעלבער אורזאכע, פונ׳ם אונקלארען בעגריפּ און פערשטענדנים איבער די געשיכט־ליכע ענטוויקלונג און איבער די געזעצען, וועלכע טרייבען פּארווערטס דיעזע ענטוויקלונג.

די אָפּארטוניסטען־רעפּארמיסטען, ווי די רעוואָלוציאָנערע סינדיקאַליסטען און די אנהענ־גער פון „דירעקטע אקציאָן" געהען, אין גרונד גענומען, ארוים פון איין און דעם זעלבען שטאַנדפונקט — פון דעם שוואכען גלויבען אין דעם נאטירליכען גאנג פון דער געשיכטע. דאָס, וואָס א טהייל פון דיעזע אונגלויביגע וועלען הייסע רעוואָלוציאָנערען און א טהייל אָפּארטו־ניסטען־רעפּארמיסטען, איז מעהר אבהענגיג פון דעם טעמפּעראַמענט, ווי פונ׳ם דענקען. דער איבערגאנג פון רעפּארמיזמוזם צו סינדיקאַליז־מום און פון דירעקטע אקציאָן צו פּשרה מאכע־רייי איז דעריבער א גאנץ לייכטער. דער פאקט איז, אז אין די אייראָפּאַאיישע לענדער וועלען טהייל־מאָהל די רעפּארמיסטען, רעוויזיאָניסטען, וועלכע זיינען נוטה צו פערשיידענע קאמפּרָ־מיסען. די גרעסטע רעוואָלוציאָנערע פראזיאָרען א סך רעוואָלוציאָנערער (אין וועלטער, נעווהנ־ליך), ווי די ארטהאדאקסישע מארקסיסטען און אויך פערקעהרט. די חסידים פון דער רעוואָלו־ציאָנערער פראזע וועלען נאנץ אפט די גרעסטע גענגער פון א רעוואָלוציאָנערער בעווענגונג.

דאָס איז פסיכאָלאָגיש נאנץ בעגריפליך.

ביי רעפּארמיסטען איז דער קאמפּף פאר רעפּארמען די הויפּט זאך. דער סאָציאַליסטי־שער ענדציעל אינטערעסירט זיי ניט. דער

עיקר איז — די פערבעסערונגען אין דער געגנער־ווארט. אין א סאציאלע איבערקערעניש, וואו דער פראלעטאריאט וועט בעקומען די אויבער־האנד אין דער געזעלשאפט, גלויבען זיי ניט. די בעוועגונג איז אלעס, דער ציעל גארנישט. מאכט זיך אבער אז דער קאמפף פאר רעפארמען איז נאר ניט אזוי לייכט און צייטענווייס וועלן די רעפארמען כלל ניט אויסגעקעמפט, דאם אפילו פערשיעדענע קאמפראמיסען און „פיוזשאן" מיט אנדערע פארטייען העלפען ניט. דער רעפארמיסט, וואם האט ניט קיין אמונה אין דער סאציאלער איבערקערעניש, וועלט דאן ענטוישט און פערצווייפעלט, ער זעהט, אז אויפ'ן פריעדליכן פאליטישען וועג איז אונמעגליך צו עררייכען רעפארמען אבער רעפארמען זיינען פאר איהם א ציעל אן און פאר זיך. און וועלט דיג ענטוישט אין די פריעדליכע וועגען, וועלכע ווייזען זיך איהם אוים גאנץ לאנגזאם, וועלט ער א פעסימיסט און הערט אויף צו גלויבען אין פאליטישען קאמפף.

און דערביבער זעהן מיר, אז פערצווייפעלטע רעפארמיסטען שפרינגען געווהנליך ארי־בער צום סינדיקאליזם און דירעקטע אקציאן, וואו די רעוואלוציאנערע פראזע שפיעלט זעהר א גרויסע ראליע. אזוי האבען מיר שוין געזעהן מיט עטליכע יאהר צוריק, וועו עס האט זיך אין דער דייטשער פארטיי־פרעסע פערהאנדעלט די פראגע פון א גענעראל סטרייק. דוקא די רע־וויזאניסטען זיינען מיט אמאהל געווארען „רע־וואלוציאנערע ראמאנטיקער" און זיינען געשטא־נען פיר א גענעראל סטרייק, וועהרענד די אר־טאדאקסישע מארקסיסטען האבען דיזען „רעוואל־וציאנארען ראמאנטיזמום" מיט אלע מעגליכ־קייטען בעקעמפפט.

די ארטהאדאקסישע מארקסיסטען פער־שטעהן בעסער דעם גאנג פון דער עשיכטע, זיי ווערן קיינמאל ניט נתפעל פון רעפארמען, ביי זיי זיינען רעפארמען ניט א צוועק אן און פיר זיך, נאר א מיטעל צום צוועק. זיי וויסען, אז רעפאר־מען אליין וועלען קיינמאהל די גאולה ניט ברע־נגען. רעפארמען האבען נאר די בעדייטונג, וואם זיי פערשטארקען דעם ארבייטער־קלאס און גי־בען איהם מעהר מעגליכקייט צו זאמלען כחות פיר דעם ענדליכען ציעל. די האפנונג פון די ארטהאדאקסען איז קיינמאהל ניט געווענדעט בלויז אויף רעפארמען, זיי געהן דאריבער ניט איין אויף קאמפראמיסען דיעזע רעפארמען צו עררייכען. דער רייניר קלאסען־בעווואוסטזיין איז פאר'ן ארטאדאקסאלען מארקסיסט וויכטיגער, ווי א געווינסע פערבעסערונג אין דעם טעגליכען לע־בען. דער ארטהאדאקס וועלט דאריבער ניט אב־העגדיג, ענטוישט, אויב די רעפארמען ווערען ניט אזוי גיך אויסגעקעמפפט. די פארלאמענ־טארישע טהעטיגקייט איז פאר'ן רייניעם מארק־סיסט ניט בלויז דער קאמפף־פעלד צו בעקומען רעפארמען, נאר אויך אן ארט, וואו צו פראפא־גאנדירען און אגיטירען אונזער סאציאליסטישע וועלט אנשויאונג, און וועו די רעפארמען פער־זאמען זיך, וועלט ער נאך אלץ ניט ענטוישט אין דיעזער טהעטיגקייט.

נאר די יעניגע, וועלכע האבען ניט קיין גוטען בעגריף פון די געזעצען פון דער גע־זעלשאפטליכער ענטוויקלונג, וועלכע זיינען ניט „קאפ־סאציאליסטען", נאר „געפיהל־סאציאליס־טען", וואם זיינען געווארען סאציאליסטען, ניט דורך די איבערצייגונג, אז די היסטארישע נויטהווענדיגקייט פיהרט דערצו, דאם דער פראלעטאריאט וועט ווערען דער זיעגרייכער קלאס, נאר איינפאך אוים רחמנות און מיטלייד צו דעם „ברודער־ארבייטער" — נאר די קענען וועל־רען און ווערען טאקע ענטוישט אין דער פאר־לאמענטארישער און איבערהויפט פאליטישער ארבייט, און ווערען אנהענגער פון דער רעוואל־וציאנערער פראזע.

אזוי ווי מיר זעהען אפט, דאם רעפארמער ווערען הייסע רעוואלוציאנערען, אזוי זעהן מיר אויך, דאם היציגע רעוואלוציאנערע פראזיארען ווערען די גרעסטע אפארטוניסטען, פשרה־מא־כער מיט די היינטיגע אומשטענדען, יא, זאגאר, היטער און בעשיצער פון דער קאפיטאליסטי־שער געזעלשאפט, ווי צום ביישפיעל, דער גע־וועזענער פראנצויזישער פרעמיער און איצטי־גער יוסטיץ־מיניסטער אריסטיד בריאן, וואם איז געווען נאך מיט אייניגע יאהר צוריק א הייסער רעוואלוציאנערער פיהרוועזר־שישער.

צוויישען דעם אפארטוניזמום און די רע־וואלוציאנערע פראזע איז, ווי געזאגט, א גאנץ קלייגער אונטערשיעד. דער צד השוה צוויישען זיי איז, וואם זיי האבען זיך בייהם ניט קלאהר געמאכט דעם ריכטיגען גאנג פון דער ענטוויק־לונג אזוי ווי די מארקסיסטען און דאריבער קרי־כען זיי אפט אראב פון גלייכען וועג און פער־בלאנזשען אין זייטיגע וועגלאף.

דער ריכטיגער וועג פון־יעדער פארטיי,

וועלכע וויל געווינען מעהר מאכט און אנהענגער, איז דער וועג פון קלאסען־קאמפף, וועלכער איז ערקלעהרט געוואָרען דורכ'ן מארקסיזמוס. די מארקסיסטען בעהויפטען, אז אין היינטיגע גע־זעלשאפט פון געדונגענע ארבייט קען קיינמאהל ניט זיין א שלום צווישען ארבייטער און אונטער־נעהמער, דער קאמפף צווישען דיעזע ביידע קלא־סען וועהרט וואָס וויייטער אלם שארפער און שטרענגער, דען דער תהום צווישען ארבייט און קאפיטאל וועהרט אלץ ברייטער, טיעפער און גרויזאמער. מעג דורך געווינס רעפארמען און אויסבעסערונגען די לאגע פון די ארבייטער־מא־סען אין בעזוג צו זייערע פריהערידע לייִדען לייכטער וועהרען, מעג די אונגעהיירע דחקות, עלענד און נויט שוואכער וועהרען — בעזוייטיגט וועהרען אין גאנצן קענען זיי אין היינטיגער גע־זעלשאפט ניט. און די זעלבע ערלייכטערונגען זיינען נאך נאנץ אונבעדייטענד אין בעזוג צו דעם אלץ גרעסער און גרעסער וואקסענדען מעהר וועהרטה, וועלכע די הערשענדע קלאסען בעקומען פון דער היינטיגער געזעלשאפט, וואו די ארבי־טער זיינען געצוואונגען צו פערקויפען זייער ארבייטס־קראפט אלס א סחורה. פון איצטיגען שטאנד, וועלכער דיעגט אלס א געזעץ אין די הענד פון די אונטערנעהמער, האבען די ארבי־טער נאר ניט צו ערווארטען. כל זמן עס וועט עקזיסטירען פריוואט אייגענטהום אויף די פּראָ־דוקציאָן און פערקעהרם מיטעל, וועט דער גע־נעזאץ צווישען ארבייט און קאפיטאל, אלץ אָנ־נעהמען א שארפערען כאראקטער. דערפון איז געדרונגען, אז אום צו פערמיידען די עקספלא־אטאציאָן מוז די היינטיגע קלאסען געזעל־שאפט אבגעשאפט ווערען, און ערשט אויף די חורבות פון דער אלטער אבגעלעבטער קלאסען שטאנד וועט מען קענען בויען אונזער סאציא־ליסטישע געבייד און ארגאניזירען א שטאנד, וואס זאל נוצען ניט נאר געווינס טהיילען פון דער געזעלשאפט, געווינס קלאסען, נאר דער גאנצער געזעלשאפט און דעם גאנצען פאלק.

די רעווויזיאָניסטען, ווי אלע אנדערע גע־נער פון מארקסיזמוס, זיינען ניט אזוי שטארק איינגענומען פאר דער טהעאריע פון קלאסען־קאמפף. פון דער מעהר־וועהרטה טהעאריע, וועלכע זאגט אונז, אז אין היינטיגער געזעלשאפט מוז דער געגענזאץ צווישען ארבייט און קאפיטאל וועהרען אלץ שארפער, וויל דער קאפיטאל קאָנ־צענטרירט זיך אין די הענד פון אלץ א קלענערע צאהל קאפיטאליסטען, אין דער צייט, וועהן די ארבייטער וועהרען אלץ גרעסער אין זייער צאהל, נעהמען א גרעסערען אנטהייל אין די פראָדוק־ציאָן און בעקומען אלץ א קלענערען טהייל פון באלקס־רייכטהום — האלטען זיי ניט. די לאגע פון די ארבייטער־קלאסען — טענה'ן זיי — וועהרט אלץ בעסער און ממילא וועהרט דער תהום צווישען דעם פראָלעטאריאט און בורזשואזי אלץ שוואכער און פלאכער. און ווי באלד אזוי, איז די סאציאלע איבערקעהרעניש לאו דוקא. דער קלאסען־קאמפף דארף זיך נאָר ניט ענדיגען מיט אזא קאטאסטראָפע ווי די סאציאלע רע־וואָלוציאָן. ער וועט בודאי האבען א פריעדליכען אויסגאנג. אום צו בעקומען דעם נייעם סאציאליסטישען בנין, איז מען נאָר ניט מחויב דעם איצטיגען אין גאנצען חרוב צו מזר־סען, נאָר ביסלאכווייז איבערצובויען, אפערירען, אונטערשטוקעווען אזוי, אז מיט דער צייט ווען לען מיר שוין ממילא האבען אזא ארדנונג, ווי אונז געפעהלט. יעדע רעפארמע פיר די נוצען פון דעם ארבייטער־קלאס איז א ציגעל פיר דעם נייעם סאציאליסטישען בנין און ממילא דארף יעדע רעפארמע בעטראכט ווערען ניט נאָר אלס א מיטעל, נאָר אלס א ציעל אן און פיר זיך. די סאציאליסטישע ארדנונג וועט ניט קומען מיט אמאל, נאָר שטופען־ווייז, עטאפפען־ווייז און דורך יעדע אויסבעסערונג אין דעם ארבייטערס לאגע קומען מיר מיט א שריט נעהנטער צום ענד־ציעל. עס איז דעריבער פערשטענדליך, אז ווי רעווויזיאָניסטען בעטראכטען יעדע רעפארמע אלס א שטיק סאציאליזמוס, און די גאנצע אויפ־מערקזאמקייט פון דער פארטיי דארף לויט ווי רעווויזיאָניסטען, אנגעוועגדעט ווערען אויף רע־פארמען, זיי מוזען ווערען דער הויפט צוועק פון אונזער טהעטיגקייט. אום דיעזע רעפארמען צו עררייכען, דארף דער פראָלעטאריאט ניט אריסטראטען זעלבסטשטענדיג, אליין, נאָר ער קען און דארף זיך פאראייניגען מיט די איבערי־גע פארטייען, זיי דארפען, הייסט עס, מאכען „פיוזשען". די ארבייטער דארפען נאָר ניט זיין קעגען שטאאט, האפען אויף זיין חורבן און ווארטען אויף א נייעם צוקונפט שטאאט, נאָר זיי מוזען שוין ה יי נ ט , אין איצטיגען שטאאט אנפאנגען באלעבאטעווען ביז וואנען ער וועט ביסלאכווייס איבערגעהן אין זייער רשות.

די הויפט פראגע איז אלזא, אויב דער געגנע

זאץ צווישען ארבייט און קאפיטאל ווערט גרעסער אדער ניט.

וואס זאגט אונז מכח דעם די אמעריקאנער ווירקליכקייט?

אומגעפעהר מיט א מאנאט צוריק האט דער הויפט סטאטיסטיקער פון דער צענזוס־ביורא אין וואשינגטאן, דזשאזעף א. היל, פערעפענטליכט איניגע רעזולטאטען פון דער לעצטער סטאטיסטישער אויסרעכנונג. די פערצענטליכע ציפערן זיינען זעהר אינטערעסאנט: זיי גיבען אונז א קלאהרען בעגריף איבער דעם וואוקס פון דעם רייכטהום אין לאנד און ווי דער רייכטהום ווערט פאנאנדערגעטיילט; זיי וויזען אונז אויף די ענטוויקלונג פון אינדוסטרי, אויף די צאהל אינדוסטריע ארבייטער, אויף די ווידזשעס — מיט אין וואס, זיי ווארפען א קלאהרען ליכט איבער די ענטוויקלונג פון עקאנאמישען לעבען פון לאנד.

דער רייכטהום פון אונזער לאנד האט בעטראפען אין יאהר 1900, לויט דעם חשבון פון דער צענזוס־ביורא, 88,500 מיליאנען. די בעפעלקערונג פון די פאראייניגטע שטאאטען איז דעמאלט געווען רונד 76 מיליאנען. וועז דער רייכטהום וואלט דאן, למשל, פערטהיילט געווארען, וואלט ארויסגעקומען אויף יעדען קאפ פון דער בעפעלקערונג (מאן, פרוי און קינד) א קיימא לן פון עטוואס איבער $1164.

אין יאהר 1910 האט זיך פערמעהרט די בעפעלקערונג פון לאנד אויף 92 מיליאנען, דער רייכטהום פון לאנד אבער האט זיך פערגרעסערט ביז אויף 142,000 מילאנען דאלאר. אין דער צייט וועז די צאהל אייזנוואהנער פון די פאראייניגטע שטאאטען האט זיך פאר די לעצטע 10 יאהר פערגרעסערט נאר אויף 21 פראצענט, האט זיך דער רייכטהום פון לאנד אבער פערגרעסערט אויף גאנצע 60 פראצענט.*)

וועז מען וואלט איצט אין 1910 פערטהיילט דעם רייכטום, וואלט יעדער אייזנצעלנער בעקומען $1543 (אנשטאט 1164, אין 1900). א געווהנליכע פאמיליע פון פינף פערזאנען (מאן, פרוי און דריי קינדער) וואלט בעקומען $7715.

א בעזונדערס גרויסען פארשריט ווייזט די אינדוסטריע, די פ א ב ר י ק־אינדוסטריע. אין יאהר 1900 האט בעטראפען דער ווערטה פון די פראדוקטען, וואס זיינען אויסגעארבייט געווארען אין די פעקטאריעס פון אונזער לאנד, 11,407 מיליאנען דאלאר; און אין יאהר 1910 האט דער ווערטה געשטיגען ביז אויף 20,672 מיליאנען, א העכערונג אלזא, פון 81 פראצענט. עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דאס, וואס דער ווערטה פון די פראדוקטען איז געשטיגען אויף 81 פראצענט, איז טהיילוויז צו פערשרייבען אויפ'ן חשבון פונ'ם יקרות. יעדע אויסגעארבייטעטע פראדוקט אן און פיר זיך איז אין 1910 טייערער ווי אין 1900. אבער דער יקרות האט ניט טייערער געמאכט די פראדוקטען אויף 81 פראצענט. וועז דער ווערטה פון די פראדוקטען איז איצט אויף אזוי פיעל מעהר ווי מיט צעהן יאהר צוריק, טא איז עס דערפאר, וויל די צאהל אויסגעארבייטעטע פראדוקטען גופא איז שטארק געוואקסען גרעסער — די אינדוסטריע גופא האט זיך שטארק ענטוויקעלט. און די פערגרעסערונג פון דער אינדוסטריע האט, זעלבסטפערשטענדליך, שטארק פערגרעסערט די צאהל אינדוסטריע ארבייטער.

אין יאהר 1900 זיינען אין די פאראייניגטע שטאאטען געווען 4,712,763 אינדוסטריע־ארבייטער (א חוץ בעלי מלאכות און די, וועלכע זיינען בעשעפטיגט אין בילדינג־טריידס); אין 1910 זיינען געווען 6,615.046 אינדוסטריע־ארבייטער. די צאהל פראלעטאריער האט זיך די לעצטע צעהן יאהר פערגרעסערט אויף 40 פראצענט!

---

*) אגב אורחא ווילען מיר דא אויך אויפמערקזאם מאכען דעם לעזער אויף דעם פאקט, אז דער רייכטהום וואקסט א סך שנעלער, אין א גרעסערער פראפארציע, ווי די בעפעלקערונג. דער מאלטוזיאניזמוס, וואס ווערט זעהר אפט אויסגענוצט קעגען דער מארקסיסטישער וועלט־אנשויאונג, איז ווי בעוואוסט, געגרינדעט אויף דער טהעאריע, אז די מאס לעבענסמיטעל, דער רייכטהום היסט עס, פון א לאנד וואקסט ניט אין אזא שנעלער פראפארציע, ווי די בעפעלקערונג. די בעפעלקערונג וואקסט, לויט מאלטוס'ן, אין א געאמעטרישע פראפארציע, און די מאס לעבענסמיטעל אין אן אריפמעטישער פראפארציע.

די אויבען אנגעצייגטע ציפער וויזען פונקט דעם היפך פון מאלטוס'ס בעהויפטונג. זיי וויזען אז נאר די לעצטע צעהן יאהר איז אין די פעראייניגטע שטאאטען דער וואוקס פון דעם רייכטהום געגאנגען פיעל שנעלער ווי דער וואוקס פון דער בעפעלקערונג.

די בעצעלקערונג האָט זיך, ווי מיר האָבען געזאָגט אויבען, פֿאַרגרעסערט אין די לעצטע 10 יאָהר נאָר אויף 21 פּראָצענט אָון די פּראָלעטאַריזירונג פֿון דער פּראָלעטאַריזירונג פֿונקט, ווי עס לעהרנט אונז דער אַרטהאָדאָקסישער מאַרקסיזמוס. אָון דאָס הייסט אויך, אַז די צוקונפט פֿון דער געזעלשאַפֿט געהערט דעם פּראָלעטאַריאַט.

די סטאַטיסטיק ווייזט אונז אָבער ניט נאָר, אַז די געזעלשאַפֿט ווערט אַלץ מעהר פּראָלעטאַריזירט, זי ווייזט אונז אויך, אַז דער תהום צווישען די פּראָלעטאַריער אָון די בעזיצענדע קלאַסען ווערט אַלץ טיעפֿער אָון ברייטער, אָון אַז דעם פּראָלעטאַריאַטס חלק אין דעם רייכטהום פֿון לאַנד ווערט אַלץ קלענער.

מיט צעהן יאָהר צוריק, אין 1900, איז דער יעהרליכער דורכשניטליכער לוין פֿון יעדען אַרבייטער געווען 426 דאָלאַר. איצט, אין 1910, בעטרעפֿט דער דורשניטליכער לוין 518 דאָלאַר אַ יאָהר. אין פֿאַרלויף פֿון די לעצטע צעהן יאָהר איז אַלזאָ דער יעהרליכער לוין געשטיגען אויף 22 פּראָצענט.

דער רייכטום איז, ווי עס איז פֿריהער געווען אָנגעוויזען, פֿאַרגרעסערט געוואָרען אויף 60 פּראָצענט, אָבער די ווייזשעס זיינען פֿאַרגרעסערט געוואָרען ניט מעהר, ווי אויף 22 פּראָצענט. אָון אָפֿילו דיעזע העכערונג פֿון די ווייזשעס איז פֿאַרגעקומען נאָר דאָן, ווען מען רעכענט דאָס אין גאָלד. רעכענט מען דאָס לויט די פּראָדוקטען, וואָס מען קען בעקומען פֿאַר די ווייזשעס, וועט אויסקומען אַז די אַרבייטער בעקומען איצט נאָך מיט 18 פּראָצענט וועניגער, ווי מיט צעהן יאָהר צוריק. דער פֿרייז פֿון די לעבענסמיטעל איז פֿאַר די לעצטע צעהן יאָהר נעשטיגען אויף 40 פּראָצענט. עס קומט דאַריבער אויס, אַז די רעאַלע ווייזשעס זיינען די לעצטע צעהן יאָהר ניט געשטיגען נאָר גאַנזקען.

אויף די טעאָריע, אַז עס קומט פֿאַר אַ קאַנצענטראַציאָן פֿון קאַפּיטאַל וועלט בעשטעטיגט דורך דער פֿערעפֿענטליכער סטאַטיסטיק. עס איז אמת אַז די צאָהל פֿון פֿאַבריקען האָט זיך פֿאַרגרעסערט פֿון 207,514 אין יאָהר 1900, ביז אויף 268,491 אין יאָהר 1910, אָבער די צאָהל אַרבייטער, די סומע פֿון דעם פֿאַראַרבייטעטען רויה מאַטעריאַל אָון די סומע פֿון די אויסנאַרבייטעטע פּראָדוקטען, איז אין אַ סך גרעבערער פּראָפּאָרציע געשטיגען, ווי די צאָהל פֿאַבריקען. מיט צעהן יאָהר צוריק איז אין יעדער פֿאַבריק געווען בעשעפֿטיגט נאָר 23 אַרבייטער, איצט מיט צעהן יאָהר שפּעטער, אַרבייטען אין דורכשניט צו 25 אַרבייטער אין אַ פֿאַבריק. דער וועלטה פֿון די פּראָדוקטען, וואָס זיינען אויסגעאַרבייט געוואָרען אין יעדער פֿאַבריק, איז אין 1900 געווען 54,969 אָון אין 1910 $76,993.

דאָס רויה מאַטעריאַל, וואָס איז פֿאַראַרבייטעט געוואָרען אין 1910, האָט בעטראָפֿען 12,141 מיליאָנען דאָלאַר. דער וועלטה פֿון די אויסגעאַרבייטעטע פּראָדוקטען האָט בעטראָפֿען 20,672 מיליאָנען דאָלאַר. דער וועלטה, וואָס איז צוגעקומען דורך דער פֿאַראַרבייטונג, האָט בעטראָפֿען 8,531 מיליאָנען דאָלאַר. מיט צעהן יאָהר צוריק האָט בעטראָפֿען דער וועלטה, וואָס איז צוגעקומען צו דעם רויה מאַטעריאַל אַ דאַנק דער פֿאַראַרבייטונג, נאָר 4831 מיליאָנען דאָלאַר.

עס איז זעלבסטפֿערשטענדליך, אַז דער אונטערשיעד צווישען דעם וועלטה פֿון דעם פֿאַרטיגען פּראָדוקט אָון דעם וועלטה פֿון רויה מאַטעריאַל איז ניט אין גאַנצען רייַנע פּראָפּיט. מען דאַרף נאָך דערפֿון אַראָנטעררעכענען די וויידזשעס, די אָבנוצונג פֿון די מאַשינעס, די בעידען, אינשורענס, א. ז. ו. אָבער נאָך דעם, ווי דאָס אַלעס וועט אַראָנטערגערעכענט וועלן, בלייבט אַלץ אַ נעניגענדע סומע פֿאַר פּראָפּיט. אָון דיעזע סומע האַלט אין איין וואַקסען. די צאָהל אינדוסטריע אַרבייטער האָט זיך פֿערגרעסערט אין די לעצטע 10 יאָהר אויף 40 פּראָצענט, אָבער די סומע מעהרוועלטה, וואָס די אַרבייטער שאַפֿען, האָט זיך פֿערגרעסערט אויף 77 פּראָצענט.

וועלן מיר שטודירען גוט די אַמעריקאַנער וויירקליכקייט אָון די ענטוויקלונג פֿון דער אינדוסטריע זעהן מיר, אַז די לעהרען פֿון מאַרקסיזמוס וועלן אין אַלע אייַנצעלהייטען בעשטעטיגט.

דער מעהרוועלטה שטייגט, דער קאַפּיטאַל קאַנצענטריט זיך, דער פּראָצעס פֿון פּראָלעטאַריזירונג קומט פֿאַר, דער אַנטיל פֿונ'ם פּראָלעטאַריאַט אין דעם רייכטום פֿון לאַנד פֿערקלענערט זיך, — מיט איין וואָרט, דער גענעזאַזיז צווישען אַרבייט אָון קאַפּיטאַל וועלן אַלץ גרעסער אָון דער קלאַסען־קאַמפּף אַלץ שטרענגער אָון שאַרפֿער.

א. קריטשמאר.

דער סאָציאַליזם אין טירקיי און זיינע אידישע פּאָרקעמפּפער.

1.

י עלעמענטאַרע, איבעראַל־אַנער־קענטע נויטוועניגקייטן אַביעקטיווע בעדינגונגען פאר דער ענטוויקלונג פונ׳ם סאָציאַליסטישען געדאַנק פעהלען נאָך, נאטירליך, אין אזא וועניג פּאָרגעשריטענעם לאַנד ווי טירקיי.

קודם כל לייגט די טירקיי פון מאַנגעל אין קאַנצענטרירטען שאַפענדען אינדוסטריע קאַפּיטאַל. אין קאַפּיטאַל פּשוט, אינ׳ם ענגען זינן פון וואָרט, איז אייגענטליך קיין מאַנגעל ניטא. פּערקעהרט, גערלד אין טירקיי איז זעהר ביליג. דער אייראָפּעאישער גרויס־קאַפּיטאַל געהט מיט גרויס אינטערעס אויפ׳ן אַריינטאַלישען געלד־מארק, אָבער דער דאָזיגער קאַפּיטאַל איז כמעט לחלוטין פערטהאָן אין באַנק אָפּעראַציאָנען. וואָס האָבען דעם צוועק צו זיין געלד־אָגענטען פון דער רעגיערונג, אָדער צו קומען איהר צו הילף אין א אויסערסט ענגען מאָמענט, וועו מען קאָן זיך לייכט דערשלאָגען ניט אזוי צו א פּשוט׳ן געלד־רוח, ווי צו וויכטיגע פּאָליטישע געווינסען.

דער אינדוסטריעלער ענטוויקלונג פון טירקיי איז ניט קלט און ניט וואַרעם געווען פון אזא מין קאַפּיטאַל־פערוועגנדונג, ווייל העכסטענס האָט פון איהר נוצען געהאט די אייראָפּעאישע אינדוסטריע, אָבער ניט די היימישע. די געלדער פלעגען זיך כמעט תמיד צוריקקעהרען קיין אייראָפּא, וואו מען פלעגט מיט זיי בעצאָהלען פאר יואפען, פולווער, אמוניציע, קריעגס־שיפען א.ז.וו.

דער פראַנצויזישער קאַפּיטאַליזם, וואָס איז יאָהרען לאַנג געווען דער געלד־צושטעלער פון טירקיי, וויסט נאָך יעצט אויך קיין אנדערע וועגען ניט. א ענדערונג אין די געלד־פערהעלטענסען צווישען אייראָפּא און טירקיי האָט די לעצטע צייט, אין א געוויסער מאָס, געמאכט דייטשלאַנד. דער דייטשער קאַפּיטאַל, וואס איז בייַ זיך אין דערהיים אויך מעהר אגרעסיוו און אקטיוו ווי דער פראַנצויזישער, האָט געפרובט זוכען וועגען צום אָריענטאַלישען פאָלק דירעקט אן אנשטאָט צו דיענען נאָר דער רעגיערונג, און זיך דינגען מיט איהר וועגען שטיקלאָך ערבעט־רונגען, האָט ער זיך געמוסען צום לאַנד אַליין אויף, און דאָס האָט טאַקע בעוויעזען, אז עס זיינען דאָ מאַדערנערע און פיינערע וועגען צו ערבערען דעם אָריענט־מארק, ווי די עלעמענטאַרסטע דרכים פון געלד מעקלער און וואוכערער. דער דייטשער קאַפּיטאַליסט איז יעצט געווויסער מאַסען אויך בעשעפטיגט אינ׳ם אויפ־לעבען פונ׳ם אָריענט, אין זיין עקאָנאָמישע און סאָציאַלע ענטוויקלונג.

צווויי מינים דייטשער קאַפּיטאַל ווירקען איצט אין טירקיי. די פּראַשטהערין פון איינעם איז די בעריהמטע „דייטשע באַנק", וואָס איז איינע פון די מעכטיגסטע געלד אינסטיטוציאָנען אין דער וועלט. זי האָט הויפּטזעכליך געלעגט דעם קאַפּ זיך דורכצושלאָגען א וועג פונ׳ם באַם־פאָר ביז׳ן פערסישען גאָלף, און צו ווערען א מעכטיגע ווירטשאַפטליכע קראַפט אין גאנץ קליין־אזיען און אין מסאָפּאָטאַמיען. זי איז אייגענטליך דער בעל הבית פון דער בעריהמטער באַגדאַד באַהן געזעלשאַפט און פון דער אנאטאָליישער אייזענבאַהן, דורך וועלכע דער שאַפענדער דייטשער קאַפּיטאַל דרינגט ארויס אינ׳ם הארץ פון דער אזיאַטישער וועלט, און בעריטעט פאר א וועלט־מארק פאר זיין איבערפראָדוקציאָן אין דייטשלאַנד. דאָס וועלכ פון דער „דייטשער באַנק" איז אָבער אינדערעקט ניט נאר א גרויסע דייטשע אויפגאבע נאר א היסטאָריש ווערק בכלל, וויל דורך די ריעזיגע באַהנען דרינגט ארויס אין דער טיעפער אזיאַטען־וועלט דער דייטשער פלייס, די דייטשע מיהזאַמקייט און אינטעליגענץ. וויי פון א צוּבער־שטעקעלע וועלט אויפגעוואכט דער קליין אזיאַטישער פויער און קליין בורזשוא; דאָרט וואו צוריק מיט פינף אָדער זעקס יאָהר איז געווען שטיל

שטיל און איינגעשלאָפען, קאָכט יעצט א פריש ריהרעוודיגעם לעבען. אלעס האלט אין בעווענען זיך, די טיף פערזונקענע פראָווינצען לעבען אויף און ציהען זיך צום באַספּאָר און צום מיטלים. ווּאָרים די באַגדאַד־באַהן־געזעלשאַפט איז ניט יוצא מיט איהר ארבייט אין טיפען קלייַן־אַזיען, זי ווּיל די ווייטע פּראָווינצען פערשיידענע צווישען זיך און זיי אלעמען — מיט דעם ים. אלעמאָהל בעקומט זי נייע קלייַנע קאַנצעסיעס, וואָס בעזונדער גענומען זיינען זיי, דוכט זיך, נאָר ניט וויכטיג, אין דער אמת'ן זיינען זיי אַבער אייניציגע רינגען פון דער גרויסער ענטווויקלונגם־קעט, וואָס שמידט אין אזיען. איינע פון די דאָזיגע קאָנצעסיעס איז, צב"ש, דער נייער באַהן־צווייג קיין אלעקסאַנדרעטא, וואָס פּראַיניגט די אַנאַטאלישע אייזענבאַהן מיט דעם מיטלים. דאָס איז אן אונגעהויער גרויסער ערפאָלג פאַר די עקאָנאָמישע ענטווויקלונג פון קלייַן־אזיען.

חוץ דער „דייטשער באַנק", ארבייט נאָך א מין דייטשער קאַפּיטאל אינ'ם אריענט, ווע־מעס פּראַרשטעהער עס איז די „דייטשע אריענט באַנק", א טאַכטער־אינסטיטוציאָן פון דער זעהר מעכטיגער לייפּציגער באַנק און איהר פינאַנץ־גרופּע. זי נעהמט נאָך מעהר דירעקטע ווענען צום לאַנד און פאָלק. זי טהוט כמעט נאָר „קלייַנע" ארבייט. די גרויסע לאָזט זי פאַר דער עלטערער שוועסטער, ס'איז אַבער „קלייַנע" ארבייט, וואָס האָט גרויסע פערדיענסטען און דערנעהנטערט דאָס דייטשטום טאָקע צום פאָלק אליין. אָט נעהמט פאַר א ביישפּיעל איהר ארבייט אין ברוסא, וואו זי בעגינסטיגט די וואָל און זיידען־אינדוסטריע, אדער אין די ארמעניש פּראָווינצען, וואו זי העלפּט אוים דעם ארבייטס־קרעפּטיגען ארמעניער. אין סיריען און פאַלעסטינא גיט זי איהר שטיצע ניט נאָר דעם דייטשען קאַלאָניסט, נאָר האַלטען אפּען דאָס זעקעל אויף פאַר דעם אידישען פּלאַנטאַטאָר און סוחר און בפרט פאַר דעם קליינעם אראבישען פּראָדוצענט. קיין מצרים קריעכט זי אויף, ערשט ניט לאַנג האָט זי געגרינדעט דאָרטען א היפּאָטעקען־באַנק.

דאָס זיינען, ווי געזאָגט, נייע וועגען, פון וועלכע עם האָט ניט געווּאוסט דער פּראַנצויזישער, ניט דער ענגלישער קאַפּיטאל אינ'ם אריענט, און אפילו ניט דער עסטרייכישער, וואָס האָט נאָר בעשיצט זיין אייגענעם אינדוסטריע־מאַגנאַט, וואס ארבייט אינ'ם אריענט, האָט זיך אַבער וועניג געקימערט וועגען דער ענטווויקלונג פונ'ם אריענט גופא,*) — און פון דעסטוועגען ווערט אויך דורך דעם דייטשען קאַפּיטאל ניט אויפגעלעזט די אָטאָמאַנישע פּראָלעטאַריש וועלט. איהר געבורטס־וועהעניש ווערען ניט ערלייכטערט, ווייל דער דייטשער קאַפּיטאל איז נאָך לע"ע ניט פּראַאינטערעסירט צו ענטווויקלען די אָטאָמאַנישע הייסיש אינדוסטריע. ערשטענס, האָט ער נאָך א צו גרויסען אינדוסטריע־איבערפלום ביי זיך אין דער הים, וואָס ער קען גרייליך טראַנספּארטירען נאָך א סך יאָהרען קיין אזיען; צווייטענס, זעהט ער פאר זיך אינ'ם אריענט א נעוואַלדיג פאַרבעריטונגם־ארבייט, וואָס פרעסט אויף זיין מאַגערען גלד־אַפּאַראַט. דעם דייטש אינטערעסירען איצט אין אריענט דערהויפּט באַהנען, שיפס־געזעלשאפטען, האַפענס, בעוואַסערונגען, און פון דער דאָזיגער ארבייט קען דער אָטאָמאַנישער ארבייטס־קלאַס ניט וואקסען, וואָרום, ראשית, איז די ארבייט ספּאַראַדיש, ניט בעשטענדיג, דייטשלאַנד פער־מאַגט ניט קיין גרויסע מזומנים, צו פיהרען כסדר די ריעזיגע ארבייט; שנית, וועלען דער־וויל אנגעשטעלט פרעמדע ארבייטער, וואָס קו־מען אהער נאָר אויף א צייט. דער היגער ארבייי־טער־קלאַס נעניסט פון דעם דייטשען קאַפּיטאל זעהר וועניג.

עם איז דאָ אן אונבאַקאַנטער ווינקעל, א מין קרקע בתולה אין טירקיי, וואָס וועט מיט דער צייט העלפען דעם וואוקס פון א זעהר גרויסען פּראָלעטאַריאט — כ'מיין די בעדייטענ־דע בערג־אוצרות אין גאַנץ טירקיי און די בוים־וואָל־פּלאַנטאַציעס אין מעסאָפּאָטאַמיען, וואָס וואַרטען אויף זייער קאַפּיטאַליסטישען קאָלומ־בוס. וואָס אנבעלאַנגט צו בערג־אינדוסטריע — גיט נאָך הערווייל די רעגיערונג ניט קיין קאַנ־צעסיעס, עפענט שווערליך איהר באָדען־אוצרות פאר דעם אייראָפּאַישען קאַפּיטאל, האָלט זיך צוריק און ווייס ניט וואָס פאר א פּאָליטיק זאָל זי פיהרען בנוגע צו די פרעמדע אונטערנעהמער. יעדע קאַנצעסיע מוז מען ביי איהר אריסריי־סען פון די צייהן און עס קומט אן זעהר שווער,

*) אין דעם לעצטען יאָהר האָט אויך דער ענגלישער קאַפּיטאל אנגעהויבען זוכען נייע וועגען. די נייע ענגלישע „נאַציאָנאל באַנק פון טיר־קיי" האָט אנגעהויבען זיך צו פּאָרען מיט אינ־וועניגסטע קאַנצעסיעס.

ביז מען בעקומט אן ערלויבעניש צו גראבען מינעז. און ניט נאר די רעגיערונג, נאר אפילו די דעמאקראטיע עלעמענטען אין די כיהר אדער וועניג פראגרעסיווע סבערען, וואס ווייסען, אז די גאנצע צוקונפט פון לאנד העגט אף פון זיין ווירטשאפטליכער עכטוויקלונג און אז אהן אייראפעאישען קאפיטאל קאן מען צו דער עכט־וויקלונג ניט צוטרעטען, האבען מורא פאר אונפארזיכטיגער צולאזונג פון אייראפעאישען קאפיטאל צו די טירקישע באדענאוצרות. ס'איז א פאקט, אז ערשט פאר א יאהרען האט א סאציאליסטישער צוזאמענבאהר אין טירקיי געבאסט א רעזאלוציע, אין וועלכער ער פאדערט פון דער רעגיערונג, כען זאל ניט אזוועקגעבען קיין קאנצעסיעס פרעמדע אונטערנעהמער, נאר די רעגיערונג זאל זיי האלטען פאר זיך. ס'איז אונמעגליך צו גלויבען, אז דער צוזאמענבאהר זאל ניט געוואן אנערקענען די מאכטלאזיגקייט פון דער רעגיערונג און די נויטהוועגדיגקייט צו צוציהען א גרויסען אינדוסטריעלען קאפיטאל קיין טירקיי, אבער די מורא פאר פרעמדער פאליטישער מאכט, וואס קוקט תמיד אין אריענט נאך דער פרעמדער עקאנאמישער, איז אזוי גרוים, אז אפילו די סאציאליכטען האבען זיך ניט געקענט בעהערשען און האבען ארויסגעטראגען אזא געפעהרליכע רעזאלוציע פאר דער ענטוויקלונג פון אטאמאנישען ארבייטער.

די בוים־וואל פאנאטציעם אין מעסאפאטאמיען וועלען גאנץ בעשטימט, אין גיכען וועלען איינע פון די גרעסטע גרויס־קאפיטאליסטישע בעטריבען אין דער אלטער־וועלט. די ענגלישע בוים־וואל אינדוסטריע האט ניט געקענט רוהיג שטאף, די עגיפטישע פלאנטאציעס קלעקען איהר ניט, און ענגלאנד שארפט די צייהן אויף מעסאפאטאמיען און מאכט פון טאג צו טאג גרעסער איהר אייגפלום אין דעם לאנד פון די צוויי היסטארישע טייכען, פרת און חדקל, זי וויל דארט ענטוויקלען גרויסע בוים־וואל פלאנטאציעס, אבער עם שטעהן איהר אין וועג געפעהרליכע אינערע און אויסערע פאליטישע שטערונגען און ל"ע בלייבט די ענגלישע דיפלאמאטיע און איהרע אינדוסטריע מאנאטען בלויז בייי די פרומע וואונשען און נאקעטע האפנונגען.

און אויך דער אטאמאנישער ארבייטער וואלט מיט זיי צוזאמען אויך דער בעסערער נאהענער צוקונפט. וועלכער עם שטעהן אין וועג ניט נאר די אלע ווירטשאפטליכע שווערי־קייטען, נאר אויך רייגע פאליטישע הינדערנישען — די לאנגזאמע פערווירקליכונג פון די פאליטישע פרייהייטען אין לאנד און ספעציעלע רדיפות אויף דעם ארבייטער־קלאס.

בנוגע צו די דאזיגע רדיפות מעג זיך טירקיי בע־גלייכען צו א מאדערנעם שטאאט. מען קען אויך איהר זאגען דאס וואהר, וואס אויך דער בעריהמטער קוה, וועלכע איז נאר א קוה געווען אויף איבערצוקעהרען דאס מעלק־שעפעל, אבער ניט אויף מילך צו געבען. 3 יאהר עקזיסטירט די נייע טירקיי, און נאך גאר ניט. אדער כמעט גאר ניט איז אויפגעטאהן געווארען פאר די עקאנאמישע ענטוויקלונג פון לאנד, אבער אויך דער ארבייטער־בעוועגונג און אויף דער בייטער־וועלט האבען שוין די „נייע מענשען" ארויפגעלעגט זייער שווערע האנד. די יונג־טירקען, און צווישען זיי די בעסטע, די קלוגסטע, — ווי צב"ש, דער געוועזענער פינאנץ־מיניסטער דזשאוויד־ביי, — האבען באלד נאך דער רעוואלוציאן געוואלט בעקומען צוטרויען בייי דער אייראפעאישער קאפיטאליסטישער־וועלט און זיי צייגען, אז כאטש, ווי אייגער רעדט, מיר אליין זיינען קינדער פון אין אויפשטאנד און אונזער מאכט האבען מיר בעקומען פון דער האנד פון דער רעוואלוציאן, פערשטעהען מיר גוט דעם אונטערשייד פון רעזאלוציאן און רעזאלוציאן. איין זאך איז צו עמפעהלען געגען אבסאלוטיזם און ביוראקראטיע, און שוין גאר עפעס אנדערש איז צו עמפעהלען געגען דעם מאדערנעם ווירטשאפטם־סיסטעם און געגען דער קאפיטאליסטישער אדרנונג.

און אנגעטענדיג זייערע לענדען האבען די פארשטעהער פון דער יונג־טירקישער רעזאלוציע בייי דער ערשטער געלעגענהייט פערעפנטליכט א דעקלאראציע צום אדבייטם־פלאק פון דער פרייהיי,נאר, וואס ערשבערטער פארלאמענטס־ביהנע ארבי, וואס האט געקלינגען ווי פלאגענדעם: ריכט זיך ניט צופיעל אויף ישועות פון אונז, מיר פערשטעהן גאנץ גוט וואס איהר ווילט און וויסען וואס מיר ווילען; פערבייט נאר ניט די יוצרות: מיר האבען געקעמפפט פאר א שטארקער טירקיי, וועלכע זאל זיך ענטוויקלען צו א מאדערנעם אייזערנעם קאפיטאליסטישען שטאאט; און איהר ווילט צושטערונג, חורבן. איהר ווילט אריבערשפרינגען איבער אונזערע קעפ צו א נייער ווירטשאפטליכער אדרנונג און צו א סאציאליסטישען רעזשים. „אם וועט ניט זיין,

מיר זיינען די אידעאַלאָגען און שומרים פון קאַפּיטאַליזם און אייגענטהום!"

דאָס איז געווען דער אמת'ער תמצית פון א רעדע, וואָס דער אויבען־דערמאָנטער יונג־טירקישער פינאַנץ־מיניסטער האָט געהאַלטען אין פּאַרלאַמענט צורק מיט־א יאָהר. ס'איז געווען א לעבערליכע רעדע, כּען האָט אין איהר געוזאָגן די שטאָרק, מיט וועלכע ער האָט צונויפגעפאַסט העבּט שטיקלאָך פון די עלעמענטאַרע בראָשורען, וואָס דער מיניסטער האָט דורגעלעזען איידער ער איז ארויפגעגאַנגען אויף דער טריבונע.

אָבער דעם עבּעקט האָט עס געמאַכט, און דער רעזולטאַט איז געווען טאַקע גאָר א מכּישות'דיגער: פון יענער צייט הויבט זיך אָן די עפאָכע פון די פּערפאָלגונגען אויף אַלץ, וואָס טראָגט אָן אַרבייטער־שטעמפּל און אויף אַלץ, וואָס שפּיגעלט אָפּ אין דער אָדער יענער פּאָרם דעם סאָציאַליסטישען גדאַנק. אַרבייטער־אָרגאַניזאַציאָנען זיינען געמאַכט געוואָרען כּמעט אונמעגליך. אַרבייטער פּערזאַמלונגען זיינען זעהר פּערשוווערט געוואָרען און אונצוויידייטונגע פּערפאָלגונגען האָבען זיך אָנגעהויבען אויף דער סאָציאַליסטישער פּרעסע. א חוין דעם זיינען מיט דער צייט אַרוים געוועקען געגען סטרייקען אין רעגיע־ונגס נוצליכע אנשטאַלטען, א. ה. ג.

ס'האָט זאָגאָר געטראָבען, אז בעפאָר דער סולטאַן האָט פּאַריגען זומער געדאַפט אָנקומען קיין סאַלאָניקי, האָט די פּאָליציי געבאַפט צווויי בעקאַנטע אידישע סאָציאַליסטישע פיהרער און האָט זיי אַרעסטירט און איבערגעשטעלט פון יענער זייט גרעניץ.

אָט דאָס זיינען די הבלי לידה פון סאָציאַליזם אין טירקיי, אויף וועלכען עס ווירקט נאָך גאָנץ בעזונדער די אַלגעמיינע פּאָליטישע לאָגע אין דעם לאַנד.

כּען בעדאַרף ניט פערגעסען, אז שוין כּעהר ווי 2½יאָהר זייט אין טירקיי געהט אָן א גרויסער קאַמפּף צווישען דעם יונג־טירקישען קאָמיטעט און זיינע געגנער, די רעגיערונג איז געצוואונגען געזען צו פערהענגען דעם קריעגס־צושטאַנד איבער די בעדייטענדסטע שטעדט אין דער אייראָפּעאישער טירקיי. דער דאָזיגער שרעקליכער צושטאַנד עקזיסטירט פון 1טען אַפּריל, 1909. די רעגיערונג טרויעט זיך ניט אָן עק צו מאַכען פון דעם אונטערדריקענדען צושטאַנד, ווייל אין אמת'ן האָט זי נאָך קיין חיי שעה ניט געהאַט. אין אָנפאַנג האָט געבושעוועט די רעאקציע, וואָס איז אין אמת'ן א געמיש פון סעפּאַראַטיסטישע עלעמענטען; איז די לעצטע אויף אָבגעשוואַכט געוואָרען, איז געמאַכט געוואָרען יה אחת צווישען רעבטם און לינקס און מען איז בריידע אָנגעפאַלען אויף דער נייער אָרדנונג.

ס'איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, אז די אָרדנונגס־מעסיגקייט אין יונג־טירקיש פריינדליכקייט עלעמענטען זיינען געוועזן... די סאָציאַליסטען, אין לאַנד ווי אין פּאַרלאַמענט. היינט קאָן מען פערשטעהן אין וואס פאר א געפאַהר איז געווען דער נייער שטאַאַט.

אויסגעלאָזט האָט עס זיך יעדענפאַלס צום גאַלק, צו די מאַסען, צו וועלכע עס איז ניט צו־געלאָזט געוואָרען קיין פּריי וואָרט, קיין הושד'ע אָרגאַניזאַציאָן, א. ד. ג.

דאָס אלעס האָט געשמיעדט אין קייטען די ארבייטער־בעוועגונג און יעדע פּראָפּאַגאַנדא פון סאָציאַליכטישען גראַנק אין אָריענט, וואָרים צוזאַמען מיט דער יונג־טירקישער רעוואָלוציאָן האָט דער אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער־קאָמפּף זיך עראָבערט א בעדייטענדע נייע פעלד, און ווי א פּריהלינגס־טייך, האָט ער זיך צוגאַסען איבער גאַנץ טירקיי, און ניט קוקענדיג אויף אלע שטערונגען מאַכט זי איהר שטילען, אָבער זיכערען פּאָרשריט, האָט זיך אָראָבגעלאָזט אין די טיעפּע מאַסען און ארבייט ווי אן אונטערערדישער כח אין דער טיף, זאַמעלט די דעמאָקראַטישע כוחות און האָט א גרויסען אייגפלום אויף דעם איצטיגען מאָמענט אין טירקיי...

מ. ווינטשעווסקי.

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ

I.

עם טרעפט זיך, אז איך טרעף מיין אַלטען גאָט,
דעם גאָט פון תרח'ס זוהן, פון יצחק'ס פאָטער,
דעם שוצגייסט און דעם רעטער פון אור־כשדים,
דעם קוועלגייסט און דעם גע'ין פון דער עקידה,
דעם רחמן שהוא אכזר, וואָס דערלאַנגט
פורענויות, מעהר ווי שמחות, מיט א פולער האַנד.

איך טרעף איהם הויך, הויך אין די הימלען אויבען,
הויך איבער נעבלען, איבער וואַסערפולע וואָלקענס,
וואו ס'קומט קיין זאַך ניט צווישען איהם און מיין נשמה:
קיין שוואַרצער ראַב ניט מיט זיין קברן־פנים,
קיין שטאַלצער, אַבער רויבזיכטיגער אָדלער,
אויך ניט קיין בת־היענה מיט איהר ווייסטען קלאָג:
וואו ס'קומט קיין זאַך ניט צווישען גאָט און מיר,
בשעת מיין פרייער גייסט, דערלייזט און אויסגעלייטערט
פון דאגות און פון קלייניע, קלייניליכע געדאַנקען,
שוועבט אויבען אין די עולמות עליונים,
און אונערשראָקען בליקט אריין דער זון אליין
אין איהרע פלאַמען־אויגען'
איך טרעף איהם און איך זאָג:
ס'איז אמת, גרויסער גאָט, מכל העמים,
פון אַלע, אַלע פעלקער אתה בחרתנו;
מיר פיהלען עם אין אַלע גליעדער, אַלע טאָג.
א זוהן, אַן ערסטגעבוירענער, איז דיר ישראל,
אַן אויג נעהמסטו פון איהם אין טויזענדער
פון נויט־און־לייד־ערפילטע, גיפט־ און גאַל־
און־גלות־יאָהרען, קללות־יאָהרען ניט פראָב.
זיין היטער ביזטו און זיין וועבטער דורך די נעכט,
— די נעכט, בשעת אויף מענשען שדים האָבען שליטא
און מתים קומענדיג פון אַלע ווינקעלעך
פונ'ס לעבענסלאָזען, נאַקעט־הוילען עמק הרפאים,
אסיפות האַלטען אָב אין דיינע שוהלען,
די טויטע מענשען ביי דעם לעבעדיגען גאָט,
ביי דיר.
דאַן שטעהסטו דאָרט אין חשך אויף דער וואַך,
מיט א לאָמטערנע, א פיעל־זוניגע אין האַנד
— פאַר זיך —, בעוואָפענט שטעהסטו מיט כלי־זיין,

מיט שילד און פאַנצער, מיט געגורטע לענדן,
אין קיינמאָל דרעמעלסטו ניט איין, ניט שלאָפסטו:
„לא ינום ולא יישן" — האָבען מיר פון ליפען,
פון הייליגע געהערט, דו גאָט, ישראל'ס שומר.

דו שטעהסט און פאַסט שטרענג אויף, אַז ס'זאָל
הודך אַכציג קאָלטע, שוידערפולע דורות,
קיין פגע־רע, קיין נגע־רע, קיין חולי־רע,
קיין פלאָג, קיין קלאָג, קיין ווילדער אויסברוך
פון ערגיין אַן אונמענשליך־מענשליכען וואולקאַן,
קיין טיגער'ס צאָהן, קיין עזעל'ס בריק,
קיין ביס פון שלאַנגען גיפטיגע און בייזע,
קיין דונערשלאָג, קיין בליצענברען,
קיין צפון־זוינד, וואָס טראָגט אין זיך
אין יעדען בלאָז אַ קללה און אַ פאַטש,
אַ שענדליכען, אין פנים, — שטעהסטו דאָרט
אָה, גרויסער גאָט, און זעהסט, אַז קיינס
פון דיעזע אַלע זאָל ישראל'ן קען, דיין בכור,
דיין ליעבלינג, דיין בן־יחיד, דיין בן־יקיר,
ניט לאָזען אונבעריהרט, ניט לאָזען אונגעביסען,
זיין דירה אונבעזוכט, זיין מזל אונגעפלוכט,
זיין נאָמען אונבעשימפט, זיין פנים אונבעשפויגען.

אזוי, אָה, גרויסער גאָט! שטעהסטו ביי איהם
דורך אַל' די צרות־שוואַנגערע יאָהרהונדערטער,
וואָס אויף דער וועלט ער לעבט — דער וועלט
און זיך אַליין אזוי ווי אויף להכעיס, אין לעבט,
פערבלייבענדיג אונשטערבליך ווי דער טויט אַליין;
פערסמאַלעט, ניט פערברענט פון אַל' די פייערצינגער,
וואָס ציהען זיך צו איהם פון אַלע זייטען
און רינגלען איהם ארום: אַמאָהל זיך לאַסצענדיג
צו איהם מיט פלאַמענגלעט און פלאַמענקום,
אַמאָהל מיט פלאַמענצאָרן און וואַלקענס רויך
איהם ברענענדיג די הויט און בלענדענדיג די אויגען,
און לעשען זיך און ווערען ניט פערלאָשען,
ניט אין זיין לעבענסבלוט, — ניט אין די טרעהרען זיינע
און ער אַן עמוד־ענן אין אַן עמוד־אש,
בעת מעשה קאָלט בלייבט, ווי דער סאַלאַמאַנדער
אין פייערגלוט זיין עלעמענט.
„לא ינום ולא יישן!"
געווים, געווים, גוט היטסטו אונז, מיין גאָט,
די גאַצע צייט פון אונזער איוב־לעבען
(מיט איוב'ס אַנהויב, לאַנג שוין אַ פערגעסענע לעגענדע
מיט איוב'ס אויסלאָז אַלץ נאָך ניט דערגרייכט)
די גאַצע צייט, פון פרעה'ן ביז נבוכדנצר,
פון איהם ביז אַנטיכום עפימאנעס,
און דאַן ביז טאַרקוועמאדא'ס שרעקליכע עקידה,

דורך גזרות ת"ח, ביז, ענדליך, דער בהלה
פון יענע פינסטער שוואַרצע יאָמערטעג ארום
די בי־ט־גענפֿאַרבטע ברעגעס פון ס' שוואַרצען ים,
— די טעג וואָס זיינען אָנגעקומען מיט להשמיד,
און גענהן איצטער לאַנגזאַם אויס מיט שמד.

II.

מיט דיעזע לאַנגע, הייסע, צער־און־צאַרן־טענות,
וואָס הילכען אויבען, אין די הויבע ספערען, אַב,
אַנפילענדיג, מיר דוכט, דעם שר מיכאל'ס אויגען
מיט מיטלייד־טרעהרען פול פון שמערץ און מיטגעפיהל,
בעת שאול־תחתיה'ס זעעלענלאַזע כת־ליצנים
די רייד מיינע מיט שפּאַטגעלעכטער נעהמען אויף,
בעגעגען איך מיין אַלטען גאָט, וועז ס'טרעפט זיך,
אַז אין די עולמות עליונים איך קום צונויף מיט איהם.

איצט בלייב איך שטיל. מיין האַרץ — אַה, ניט מיין צונג,
אויך ניט דער אָטעם מיינער — בעט אַ וווילע רוה.
איך שטעל זיך אָב.
נאָר פלוצלונג אין מיין קראַנקען מח
בליצט דורך אַזאַ מין רעיון: אפשר פ־נ'ס שטורעם־וויגד
קומט, וווי ביי איוב'ן, צו מיר אַן ענטפער אויפ'ן שטעל....
פיעלייכט קען גאָט, מיין אַלטער גאָט, אַ שטראַהל פון ליכט
אַרייגווארפען אין יענעם חשכ'דיגען לאַבירינט
וואָס מענשען רופען איד־פראַבלעם און איידען — גזר,
אַ גזר מן השמים, אפשר קען ער, דער כל־יכול,
אויף הימעל־לשון מיר אזוי פערטייטשען קלאָהר
דעם אַלטען „אתה בחרתנו" פון זיין מאַרטיר־פאַלק,
אַז אין דער טונקעל־קאַמער פונ'ם מח מיינעם
דער אמת זאָל בעקומען אַן ערקענבאַרע געשטאַלט,
און פון דעם ליכט־און־שאַטען זיווג זאָל אַ בילד
זיך אויסמאַהלען בי מיר אין קאָפּ.
און ס'בריוזט אַ שטורעם
עם פליהט, און יאָגט, און טראָגט דער כעסן וויגד
אַלץ וואָס עס טוליעט זיך צו מאַמע ערד'ס געליעבטען שוים,
אַלץ, וואָס די לופט פערבאַרגט אין א הרע פליגלען;
עס טרייבט, און יאָגט און טראָגט דער שטורעם־וויגד
פון צייטען, לאַנג פערגאַנגענע, דאָך אונפערגענגליכע,
נשמות פארבי מיר פון פיעלע לעבעדינע מתים.

וואָס רייטען אין דער נאַכט אויף יונגע, רייַנע בהמות,
פון שרפים לייכטענדע בעגלייט — ווער וויים וואוהין.

עס פליהען דורך די לופט בעגראַבענע, דאַך קיינמאָהל ניט
געשטאַרבענע, נשמות פון מסירת־נפש צייטען,
אין הערצער פון מאַרטירער, פון הרוגי־מלכות
אין פון געפאַלענע גבורים; הערצער שטאַרקע,
פערצוויגענע מיט בלוטיג־רויטע פעדים פון די בויגענס.
וואָס האָבען זיי אַמאָהל בעשיצט אין זיינען סטרונעס היינט,
אויף וועלכע טראַגעדיג זיי, שפיעלט, דוכט מיר,
דער ווינד הלוי'ס קלאַג־נגונים מיט דער מאַכט
פון דוד'ס אַלטער, אַלין נאָך ניט פערשטומטער האַרפּ.

דער שטורעם ברויזט. עס פליהען מע:שען־אויגען,
לאַנג אויסגעלאָשענע, ארויסגענומענע פון קעפּ,
וואָס זייער זויבערער, געדאַנקענרייבער מאַרך
האָט, ווי א דינער שנעפּאַל, גאַסענקויט בעדעקט,
אין איז צוגאַנגען אונטער פים פון פערד, געשפּאַנט
אין רייטווענען פון זיענעם־שיכור'ע באַרבאַרען.

דער שטורעם ברויזט, און טראַגט נאָך אַנדערע,
פון קערפּערס אַבגעטרענטע, אַבגעהאַקטע גליעדער,
וואָס זאָגען דייטליך עדות אויף די אומה,
צו וועלכער זיי געהערען, אַז זי קען פּערקריפּעלט ווערען.
דאַך קיינמאָל אין איהר חורבן, דעם אונענדליכען,
דעם שטענדיגען, אליין ניט חרוב ווערען.

דער שטורעם ברויזט. אין יאָגט און טראַגט, אם ענד,
פּאַר מיין פעוואונדערט־אַנגעשטרענ:טען בליק, א צונג
ארויסגעשניטען פון א שפּראַכגעלאָהרטען מונד,
ארויסגעוואַרפען אויף דעם ברוק פון יענע גאַסען,
אריינגעוואַרפען מיט פּראַכטונג אין דעם גאַסענשמוץ.
מיר דוכט, דער צונג פליהט דורכ'ן שטורעם איצט,
נאָך בלוטענדיג פון יענעם שניט, נאָך מעכטיג אין
פערוואַנדלען ווערטער אין פיין־אויפגעשנירטע פערעל,
אין עפענען פערשטאַפּטע אויערן און מחות
פאר סודות און רמזים, — ער, דער לעבעדיגער צונג
פון דעם צום טויט געשטיניגטען מתורגמן ר' חוצפּית.

איך זעה דעם צונג, נעטראַגען אינ'ם שטורעם דורך
די לופט, אן אויסגעשניטענעם פון יענע טויטע מויל,

אַליין נאָך אַלץ אַ טויטלאָז־לעבעדיגע זאַך,
אפילו איצט מיט ליעבע שטראַהלענדע בעגליט,
אין דיעזען פלוג נאָך, פון אַ הויכען וואַנדעלשטערן,
אַ שטייגער ווי דער לשון גופו פון זיין פאָלק, וואָס לעבט
אין גלאַנץ, געשיעדען פון זיין קינדערלאָזען פאַטערלאַנד
אַלץ שוועבענדיג אין לופטען, צווישען ערד און הימעל,
אַ פרעמדער פאר זיין פאָלקס־מונד, פאַר זיין חיים.

דער שטורעם ברויזט, און יאָגט, און טראָגט, און רוישט:
עם ווינט דער וואָלד, עם קרעכצען אַלטע בוימער,
עם זיפצט דער עץ־הדעת — דעם מענשענ'ס אונגליקסבוים —
אין עדן, און נעבען איהם, ערוואַרטענדיג זיין סוף,
זאָגט וידוי דער עץ־חיים. פון אונטען רוישט דער תהום,
און 'סבורעט זיך מיט גרימצאָרן דער גרויסער אָקעאַן,
זיך רייסענדיג מיט שוים אין מויל צו דער יבשה,
בעריט זי איינצושלינגען מיט דער גאַנצער וועלט
אויף איהר. דאָ אויבען, פאר מיינע אויגען, וואַנדלען
די דאָזיגע און אַנדערע אונשטערבליכע געשטאַלטען,
נור שטום ערשיינען זיי אין שטום פערשווינדען זיי
אין דיעזער שרעקליכער פאַנטאַסמאַגאָריע,
בעת איך, מיט אונגעדולד, ערוואַרט דעם מענה מן הסערה.

אומזיסט!
קיין קול, קיין קלאַנג, קיין טאָן איז ערגיץ ניט צו הערען;
מיין אַלטער גאָט בעוויזט זיך שווייגענדיג ווי אימער,
אלץ מאַיעסטעטיש־אונבעוועגליך ווי אַ פיראַמיד,
נאָך אונערגרינדליך־רעטהזעלהאַפטער פאַר דעם ספינקס
אַלץ ווי אַמאָל, און גיט אפילו ניט דעם טרויסט
פון צוויי דריי קורצע, קאַרגע וועדטער אין...
אַ קול דממה דקה.

עס רוישט און ברויזט דאָך מיין נשמה וואַרט אומזיסט
אומזיסט, אך! איך אן ענטפער דורכ'ן שטורעם.

ניו יאָרק, פעבר. 21, 1912.

ב. מיכאלעוויטש.

לימאַרישע בריף פון רוסלאַנד.

1.

דער לעבעדיגער בר־מינן.

עוו טאָלסטאָי'ס יורישים זיינען צוגעטראָטען ארויסצוגעבען א לימאַרישע ירושה, וועלכע איז פערבליבען פון דעם דאזיגען גרויסען מענשען — אייניגע בענדער נאָך ניט געדרוקטע כתבים, און האָבען געפענט זייער אויסגאבע מיט א קלייניער פיעסע — „דער לעבעדיגער בר־מינן".

גלייך מיט איהר ערשיינען האָט די דאזיגע פיעסע בעוויזען ארויסצורופען א גרויס אינטערעס בייִם בריטען פובליקום, זי איז גלייך ארויסגעגעבען געוואָרען אין פערשיעדענע אויפלאַגען, זי איז אויפגעכאַפט געוואָרען פון די בעסטע רוסישע טעאַטערען און געהט נאָך ביז היינט ניט אראָב פון רעפערטואר.

אָבער, דעם אמת געזאגט, קאן דער גרויסער ערפאָלג פון דעם דאזיגען קלייניגם ווערק ניט ווערען צוגעשריבען אויפ'ן חשבון פון זיין אינהאַלט גופא און בעארבייטונג: אדרבא, דאָס רוב קריטיקער האַלטען די פיעסע פיר ניט קיין געלונגענע, זיי ווייסען צו דערצעהלען, אז ס'איז אן אלטער כתב יד, וועלכען טאָלסטאי זעלבסט האָט פערוואָרפען און ווי געהעריג ניט בעארבייט, אז זי פערדיענט נור אויף אזוי פיעל אכטונג, ווי אלע קלייניגקייטען, וועלכע זיינען ארויס פון דער פעדער פונ'ם גרויסען קינסטלער; דער בריטער עולם ווידער — יענער איז גלאט א בעלן אויף א נייעם, אָהן אינטערעס פאר'ן אינהאַלט, בפרט נאָך א נייע זאך פון אזא בעריהמטען שרייבער, ווי טאָלסטאי.

מען קאן ניט לייקענען, אז יעדער קלייניגקייט, וועלכע טאָלסטאי'ס גאונישע פעדער האָט ארויסגעווארפען איז בעלעהרענד און העכסט אינטערעסאנט פיר די יעניגע, וועלכע ווילען גרינדליך שטודירען און ווי מעגליך לגמרי אנשאַען זייערע ווערק און זיין שאפען, אבער ניט אויף דעם בעדארף ווערען געלעגט דאָס הויפט־געוויכט בייִם בעטראכטען דעם „לעבעדיגען בר־מינן" — די פיעסע גופא מיט איהר גאנצער אבגערייסענקייט און ניט בעארבייטונג בעזיצט אזעלכע מעלות, וועלכע פערדינען אן און פיר זיך אונזער ערנסטע אויפמערקזאמקייט, איהר פראָבלעם זעלבסט, ווי ס'איז אוועקגעשטעלט פון קינסטלער, קאן אונז בעהערשען און ארויסרופען צו זיך גרויס אינטערעס ביי אלע ליטעראטור־קענער.

אמת, דער ענין פון דער פיעסע, געגרינדעט אויף א ווירקליכען צופאל, געשעהן אין מאסקווא, איז אויסערליך גאר א פשוט'ער, אהן שום דראמאטישער פערפלאַנטערניש. עס איז געווען א פאָר פאלק, וועלכע האָבען זיך אפילו איינע די אנדערע ליעב געהאט, נור ער, דער מאן, פעריא פראָטאָסאָוו, איז געווען א גרויסער הוליאק און לעבע־יונג, זיין גאנצען פערמעגען פלעגט ער פערשוועדען בחברותא מיט אנדערע שבורים אין רעסטאראציעס מיט ציגייַנער. עס האָבען ניט געהאלפען זיינע הבטחות און שבועות, אז ער וועט אוועקווארפען אזא לעבען, פלעגט איהם נאר אנקומען די „בייזע שעה", פלעגט ער וויעדער פערפאלען וועלען פון דער היים אויף וואכען לאנג. ער האָט שוין אליין אויך זיך אוועקגעמאכט מיט דער האנד, ער האָט זיך געהאלטען פאר א „פערפאלענעם" און האָט שוין אליין ניט געוואלט זיך אהיים קעהרען, צו פערשאפען זיין פרוי שמערצען. לעזט, זיין פרוי, האָט פון דעם שטארק געליטען, האָט געווינט, האָט פערבראכט שלאָפלאָזע נעכט ביי איהר קראנקען קינד און איז ביסלעכווייז צוגעצוויגען געוואָרען צו פראָטאסאוו'ס א גוטען פריינד, וויקטאר קאָרענין. יענער האָט איהר נאָך געליעבט פון מיידעלווייז אָן, און זיי האָבען בעשלאָסען, זי זאל זיך גט'ן מיט'ן מאן און פיר איהם חתונה האָבען. פעריא האט פערשפראָכען איהר בעפרייען דורך א גט. אָבער לויט'ן רוסישען געזעטץ איז ניט אזוי גרינג זיך צו שיידען, עס מוז שוחד געגעבען ווערען וועמען מען דארף, איינער פון די פאָר פאלק בעראַרף נעהמען אויף זיך א געוויסע שולד. פעריא האָט אָבער ניט געקאנט, „פ ש ו ט

נ י ט ג ע ק א נ ט" (ווי ער האָט נעשריעבען אין א בריף צו זיין געוועזענער פרוי) נעהמען אן אנטהיל אין דעם דאָזיגען „שמוץ", און האָט דאָרום בעשלאָסען, בעסער זיך דאָס לעבען נעהמען. נור א ציגיינערין, מאשע, וועלכע האָט איהם געליעבט, האָט איהם אין דעם גע שטערט. זי האָט איהם גערָאטהען, אוועקצוקעהרען א בריף, אז ער נעהמט זיך דאָס לעבען און זיינע זאכען לאָזען בייַם טייך, וועט מען מיינען, אז ער האָט זיך דערטרונקען.

כך הוה. בעדיא מיט דער ציגיינערין זיינען פון שטאדט אבגעפאהרען און דאָס נייע פאר־פאָק האָט געלעבט א צופריעדענעם לעבען. מישט זיך אבער אריין דער משפט־יושר, וועל־כער איז דורך א צופאל געוואָהר געוואָרען, דאָס פראטאסאָוו לעבט, און אלע דריי ווערען איבער־גענעבען פאר דעם חטא צום געריכט. דאָס גע־ריכט האלט זיי שוין באלד בייַם בעפריען, נור אין הפסק, פאר דעם אורטהייל שיכט זיך פרא־טאסאָוו אוים און פאלט טויט. אָט דאָס גאָר.

ווי שוין דערמאנט, האָט טאָלסטאי דעם דאָזיגען סוזשעט ניט בעארבייט ווי געהעריג. אונז איז נאר פערבליבען דער ערשטער שמיר, וועלכען דער מאהלער האָט א פיהר געטהאָן מיט זיין פינזעל, ניט בעפארבט און פערפוצט, די כאראקטערען — אביכעל מטושטש, די אקטען — אבגערישען, און די דראמאטישע מאָמענטען — ניט דערפיהרט ביז זייער לאגישער קאנזעק־וענץ. דערפאר אבער ענטפלעקט זיך דא פאר אונז דער „סוד היצירה", מיר האָבען דאָ דאָס ערשטע ווארט, ניט בעטאָקט און פערגלעט, וואס האָט זיך ארויסגעריסען פון קינסטלער, וועו ער האָט דאָס דראמא צום ערשטען אין זיין מוח אויפגענומען, און אויב מיר בעגרייפען נאָר די רמזים, וועלכע דער קינסטלער גיט אונז, אויב מיר זיינען נאר תופס די גאנצע קאנצעפציע, וועלכע האָט דעם קינסטלער בעהערשט, בעקומען מיר שוין א פערשיידיגע קונסט־ווערק מיט אונ־פערגלייטע, אויסגעלעזענע טיפען, מיט א דראמאטישען פּראָבלעם, וועלכעם צייהט צו זיך אונזער גאנצע אויפמערקזאמקייט.

אין טאָלסטאי'ס לאנגאניגען שאפען האָ־בען זיך נעראנגלט — בעזאנדערס פאר די לעצ־טע 10 יאָהר — דער קינסטלער מיט'ן מאָרא־ליסט; זיין גרויס קינסטלעריש טאלענט פלענט ער אנשטרייננען, אום זיין מאָראל די מענשען צוגענגליך מאכען; נאָכדעם, ווי ער פלענט פאר אונז אויפפּראלען מיט א בעזונדער געניאלער בריסטקייט די פערבארגענסטע ווינקעלאך פון מענשענ'ס נשמה, נאָכדעם, ווי ער פלענט אונז מיט די רייכסטע פארבען אויסמאָהלען די פער־ווילעלסטע פערפּאנטערסטע געפיהלען פון מענ־שען, פלענט אונטערקויפען דער שטרענגער מאָ־ראליסט, האָט גלייך דעם מענשען תיקון געגעבען מיט עטליכע פסוקים תהלים און פון מענשען איז א צדיק געוואָרען — אוים ברענגדע לייי־דענשאפטען, אוים פערפיהרעריש תאוות, אלץ קלאָר, ניטא קיין צער, ניטא קיין זובענישי.

אזויערנאך זיינען בעשאפען געוואָרען בע־זוכאָוו, לעווין, נעכליודאָוו און אנדערע.

אנדערש אבער איז ארוים פון טאָלסטאי'ס פעדער פעדיא פּראטאסאָוו.

מענליך, מיר האָבען עס צו פערדאנקען דעם פאקט, וואס טאָלסטאי האָט די פיעסע ניט בע־ארבייט, זעהר מענליך, דאס דער מאראליסט אין טאָלסטאי וואלט ניט געקאנט דולדען אזא לייכטזיניגע פערזאָן ווי פּראטאסאָוו און וואלט איהם פיר א בעל־תשובה געמאכט, איצט אבער טרעט פיר אונז ארוים א לעבריגער מענש, מיט אלע זיינע גרויסע חסרונות און פערבעהאלטענע מעלות; ער דענקט און האנדעלט ביז דער לעצ־טער מינוט, ווי ער האָט געמוזט האנדלען, און — אָט א וואונדער! — דער אויטער פערזאמט איהם ניט פאר אזא האנדלונג, אדרבא, ער גיט איהם נאָך זיין ברכה און סימפאטיע אָב, יענער בעקומט זיך ביי איהם א סך מעהר אנציהענדער, ווי אלע ארומיגע פרומע און „גוטע" מענשען און ער פערגיטיגט איהם זיינע שוואכע זייטען און פעהלערען.

„שוין צעהן יאָהר, אז איך לעב אזא אויס־געלאסענעם לעבען, און צום ערשטען מאל האָט מיך אזא מענש, ווי איהר, בעדויערט, — האָט פעדיא פּראטאסאָוו זיך אויסגערעדט פאר דעם פירכט אברעזקאָוו. מיט די זעלבע ווערטער האָט זיך פּראטאסאָוו געקאנט ווענדען אויך צו טאָל־סטאי'ן דעם מאָראליסט: צום ערשטען מאל האָט ער אונז געשאפען אין זיין לעבעדיגען „בר־מינן" א „פערפאלענעם מענשען", אהן מא־ראליש צוועקען, אהן שום תיקון און תשובה.

ווער איז אזוינער פיאדאָר פּראטאסאָוו און וואָם מאכט איהם פאר א „פערפאלענעם"?

אויף דעם ווילען מיר זיך דא עטוואס אב־שטעלען.

2.

דער מענש מיט זיינע פארשטעלונגען און בעגריפען, שטימונגען און שטרעבונגען, איז ענג פערבונדען מיט דער עקאנאמיש־סאציאלער ווירקליכקייט, אין וועלכער ער לעבט; די היינטיגע סאציאלע ארדנונג מיט איהר מענשען־רייסעריי, מיט איהרע לינגעריש און צוויי פנים'דיגע זייטען לענט ארויף אונבעדינגט בולט איהר שטעמפל אויף א לע מענשען, צו וועלכע קלאסען, אדער שיכטען זיי זאלען ניט געהערן; ווי הימעל הויך זייערע השגות זאלען זיך ניט אויפהויבען, האלט זיי דאך געשמיעדט די נשמיות'דיגע ווירקליכקייט צו זיך און לאזט זיי פון איהר שטח ניט אב; קאנפליקטען צווישען שטרעבען און קענען אידעאל און ווירקליכקייט, וועלען און מוזען בעגעגנען זיך דארום ביי מיטגליעדער פון פערשיעדענע געזעלשאפטליכע גרופען, אבער ניט גלייך און ניט מיט דער זעלבער קראפט פיהלט זיך דער דאזיגער יאך איבער די מענשען. די פראדוקטיוע קלאסען, סיי די, וועלכע שפאנען אנדערע אין וואגען און שמייסען אליין נאר אונטער, סיי די, וועלכע שלעפען איהם און זשיפען קוים, פיהלען זיך גלייך ניט פערוואהרלאזט אויף דער וועלט, זיי בעטראכטען ניט די ערד ווי א יאמערטהאל, אויף וועלכער מען קומט נאר אב. ביי זיי איז גלייך שטארק דער וויללען צו לעבען, „צו מאכט". איינגעוואקסען טיף אין דער היינטיגער בלאטע בעמערקען נאר ניט די ערשטע דעם גאנצען שמוטץ, אין וועלכען זיי באדען זיך, צו הארט איז זייער הויט, אום איהר זאלען דורכגעהן די זיפצען און געשרייען פון ארום. אבגעטהאן איז פון זיי די בושה, וויל זייער גליק פערשטעלט פיר זיי יענעמ'ס ליידען. דער ניט־גערירטער, שטעהנגעבליבענער היינט — דאס איז אויך זייער אידעאל אויף מארגען.

די צווייטע ווידער, לעבען מיט דער צוקונפט, איהר מוזיק קלינגט זיי הילכינער, ווי דער היינטיגער געווין. היינט — דאס איז ביי זיי נאר א קורצער בריק צום לאנגען מארגען, און זיי וויסען ניט פון קיין בושה, וויל זיי גיבען זיך ניט אונטער, וויל דער גאנצער היינט איז ניט זייערס. עס גיבען אבער אזעלכע, וועלכע אליין בלוט־נאהענט צו די ערשטע, האלטען זיי דאך ניט דעם בייטש אין האנד, זיי שרעקט דאס מורא'דיגע יאנעניש און לויפענייש פון מענשען. ווי פערד; צו אירעל איז זייער חוש־השמיעה, אום זיי זאלען דאס זיפצען אין קרעבצען, וועלכע פערשרייט די וועלט, ניט הערען, צו גרויסע מפונקים זיינען זיי, אום דער שמוטץ, אין וועלכען מען באדט זיי פון קינדווייז אן זאל זיי ניט ווידריג ווערען, זיי שעמען זיך מיט די „גליקליכע" און זיינען דאך צו שוואך איבערגעהן צו די „לויידענדע"; דער מתים־ריח פון „דעם בר־מינן, וועלכען אייראפא פיהרט אויף איהר שיף" (הענריך איבסען: זיין בריף צו א דאמע), פערסמ'ט ביי זיי יעדע שמחה. א צושטערענדע מרה־שחורה בעקומט איהר שליטה איבער זיי, דאס לעבען פערליערט אין זייערע אויגען זיין חן, אהן זינען און ציעל, און אזוי בלאנדזשען זיי ארום טוידטע צווישען לעבעדיגע, לעבעדיגע צווישען טוידטע און געפינען זיך קיין ארט ניט אויף „הער וועלט. יע, דאס זיינען ווירקליך טראגישע פערזאנען, די צובראכענע אינטעליגענזיע מיט שטארקע געפיהלען און שוואכע הערצער, מיט געזונטע פערלאנגען און קראנקען געוויסען און ווי כליי־זמר אויף א פרעמדער חתונה שפילען זיי פאר אונז אוים צאפעלדיגע, בענקענדע מעלאדיעס פון זייערע קראנקע נשמות.

די דאזיגע ציעל־לאזע וועזען פערנעהמען דעם אויבען אן אין דער גאנצער איראפעאישער ליטעראטור. זיי ערשיינען פאר אונז אין פערשיעדענע טיפען, זייער „פערזאן" ווייזט זיך ארוים אויף פערשיעדענע נסהאות און ווארייציעס, אבער בעזאנדערס רייך מיט זיי איז די רוסישע ליטעראטור. די צוגראבענע רוסישע ווירקליכקייט, דאס אויסגעהלען פון אן איינגעפונדעוועטער בורזשואזיע מיט פעטע דראדי־ציעס, די גרויליכע געשפענסטער־זכרונות פון דער נאך ניט לאנג פערגאנגענער שקלאפערייי — דאס אלץ שאפט א רייכען באדען, אויף וועלכען עס פרוכבארען און מעהרען זיך „צובראכענע מענשען", „קראנקע געוויסענס".

ווירקליך, דער בעסטער טהייל פון דער רוסישער ליטעראטור איז הויפטזעכליך בעשעפטיגט מיט די גרויליכער אין זייער געוויסען, און ניט אומזיסט רעכענט זיך דאסטאיעווסקי פאר דעם אויבגעשפראכענסטען נאציאנאלען שרייבער אין דער רוסישער ליטעראטור און זיין אי־וואן קאראמאזאוו מיט זיין אונפראדוקטיוון זוכען און גרויליען פיר דעם טיפישסטען אוים־דרוק פון דעם רוסישען אינטעליגענט.

איינער פון אזעלכע לייט איז אויך בעדיא פראטאסאוו. ער איז א „לעבעדיגער בר־מינן".

אבער ניט דער אונזיניגער צופאל, וואס האָט מיט איהם אין לעבען פּאַסירט, האָט איהם פּאר אזעלכען געמאכט. ניין, לאַנג שוין האָט ער געטראָגען דעם בר־מינן אין זיך אוּן האָט דאָס לעבען געהאַלטען פיר „נארוש, געמיין, אומעטיג אוּן אהן א זינען". „איך בין שוין לאַנג גרייט"— ענטפערט ער זיין פרוי, וועּן יענע פרעגט איהם, צוליעב וואס ער האָט אין זיך געשׂאָסען. ער טראגט די גאנצע צייט דעם טוידט אין זיך אוּן איך דאָך א לעבעדיגער, וויל ער וויסט זיך נאָך צו שעמען, טוידטע אבער וויסען פון קיין בושה ניט. „וואס איך זאל ניט טהאָן, פיהל איך שטענדיג, אז ס'איז ניט דאָס, וואס מען בעדארף אוּן איך שעהם זיך. איך רעד איצט מיט איך אוּן איך שעהם זיך, וועּר רעדט שוין — זיין א ראש־הדגל, זיטצען אין א באנק — דאָס איז אזא בושה", אזוי רעדט ער אויס זיין הארץ פאר'ן פירסט אברעזקאוו.

א שטארקער פעהלער! נאָר צו דען איז צו איהם קיין תרופה ניט פאראן? צו קען ער ניט מאכען אזוי, ער זאל זיך אויפהערען שעמען?

„פיר מיר" דערצעהלט ער אין א שיינקעל זיינעם א טרינק־חבר „זיינען געווען 3 אויסוועג־גען: פערנעהמען א שטעלע, קלייבען גלעד אוּן נאָך גרעסער מאכען דעם שמוטץ אין וועלכען דו לעבסט! דאס איז מיר געווען צו ווידער. מעג־ליך, איך בין דאָס ניט ביכולת צו טהאָן, נור דער עיקר — ס'איז ווידריג. דער צווייטער אויס־וועג — דעם שמוץ פערניכטען, צו דעם אבער דארף מען זיין א העלד, אוּן קיין העלד בין איך ניט". דאָס איז שוין טראגיש! פיהלען דעם שמוץ אוּן גאר ניט קענען טהאָן געגען איהם, דאָס ברעכט דעם מענשען, דאס צווינגט זיך ארויסרייסען פון איהם אוּן ס'איז פערבליבען דער דריטער אויסוועג: „טרינקען, הוליען, זינ־קען אוּן דאָס טאָקי האָב איך געטהאָן", איז ער זיך מודה מיט דער רוהיגקייט פון א מענשען, וועלכער זעהט זיך אין אן אייזערנעם שטייג אוּן ווייסט, אז ער וועט זיך שוין פון דארטען ניט ארויסקלייבען זיין גאנץ לעבען.

די בושה מיט דעם געזעלשאפטליכען שמוץ צווינגט איהם צו טרינקען, אוּן זיין אונצופרי־דענהייט מיט דעם חמצ'דיגען פערזעגליכען לע־בען, מיט זיין פראָזאאיש־„אידעאלער" פרוי, מיט דעם קינדער צימער אוּן ווינדעלאך, מיט דער פראקטישער שוויגער אין שטעהענדיגער בעל־הבתישער בלאָטע טרייבט איהם פון הער היים, צווינגט איהם צו צורייסען מיט זיין פאמי־ליען לעבען, ניט דאָס האָט זיין פאעטישע נשמה געזוכט, ער ווייל א לעבען דורכאוים יום טוב, דוראוים געשפּיעלט; „מיין פרוי איז געווען אן אידעאלעם ווייב, נאָר עס האָט אין איהר גע־פעהלט די ראָזינקע. דו ווייסט דאָך אין קוואס —די ראזינקע? ס'האָט אין אונזער לעבען ניט געשפּיעלט", אזוי קלאָגט ער זיך פאר דעם זעל־בען חבר, אוּן ער איז געלאָפען זוכען שפּיעל ביי... די ציגיינער. „ניט קיין אפּערא פון בעטהאָווען, נאָר ציגיינער. דאָס איז אזא לעבען, ענערגיע גיסט אין דיר אריין! אוּן דערבי נאָך לעבע, שווארצע אויגען אוּן א שמייכעל", דערצעהלט ער מיט התפעלות.

אבער, אוי, די ראָזינע, האלב־פרימיטיווע, האלב־געמאכטע ציגיינער פאעזיע האָט ניט גע־קענט שטילען די דורשטיגע נשמה פון דעם קולטורעלען מענשען, אוּן נאָך דער יום־טוב'דיגער התלהבות פאלט ער ווידער אראָב אויף דער ערד: „גהע, קלייב זיך דא פאנאנדער! מיר גיט זי דעם הימעל אוּן אלייך בעט זי אויף א שמעקוואסער", רעדט ער צו זיך מיט ביטערען יאוש.

מאשע, די ציגיינערין, האָט איהם ליעב אויף איהר אופן. זי איז גרייט איהם זיך איבער־געבען מיט לייב אוּן זעעלע, אבער ער ווייסט, אז ער איז א „פערפאלענער", אז ער וועט איהר נאָר אונגליקליך מאכען אוּן נעהמט אויך איהר ליעבע ניט אָן; דער דריטער אויסוועג האָט זיך אויך ארויסגעוויזען פאר ניט קיין ריכטיגען אוּן ער געפינט א פיערטען אוּן א לעצטען — פערענדיגען מיט זיין לוסטרייזע אויבער דער וועלט, „אומקעהרען גערנוילינג דעם בילעט" (איוואן קאראמאזאוו), אוּן אזוי האָט ער טאקי געטהאָן.

אויב פראָטאָטיפּען איז א לעבעדיגער בר־מינן, זיינען זיינע אלע ארומיגע שוין לאנג טוידטע, פערגליווערטע שטיקלאָך בעגריעפּען, אהן צאפּלדיגע, זוכענדע נשמות אוּן דאָס ניט צו דעם ערשטען א בעזונדער חן; זיין וואכע־דיגע פרוי לייזט מיט איהר קליין־וויבערשען ענגאָזם, איהר פראקטישע מוטער, ביי וועלכער „אלץ איז אזוי פשוט", דער קאראקטער־טעמפּער קאראנין מיט זיינע פרינציפּען, זיין אריסטא־קראטישע מוטער מיט איהרע סענטענצען — די גאנצע סביבה, שאפט אזא טעמפּע, בעל־הבתישע פראזא, אז די טראגעדיע פון דעם „פערפאלע־

נעם" פּראָטאָסאָוו ווערט אונז נאָך מעהר פּער־
שטענדליך און נאָהענט.

איין פּערזאן ערשיינט אין דער פּיעסע
העכער פון דער גאנצער פּאָמיליע — דאָס איז
ליזע'ס יונגערע שוועסטער סאשע, וועלכע האלט
פיר גרויליך און „עקעלהאפט" ליזע'ס האנדלען
געגען פּראָטאָסאָוועז, וועלכע „ענטציקט זיך" מיט
איהם, און וועלכע פּראָטאָסאָוו אליין שטעלט
העכער, ווי די ארומיגע; ליידער אבער לויפט
זי פערבי אין דער פּיעסע, ווי א בליץ, שיינט
אב די גאנצע בעל־הבתישע שמוץ און ווערט
פּערשוואונדען גיך, ווי די יוגענד זעלבסט. צו
האָט טאָלסטאי דאָס אפשר ניט געטהאָן מיט א
סימבאָלישען מיין?...

ווי שוין געזאגט, הערט זיך ניט אין דער
דאָזיגער פּיעסע די שטימע פון מאראליסט:
רוהיג־אביעקטיוו מאלט אונז דער קינסטלער די
מענשען און זייער אומגעבונג און אונז אלעמען
זיינען גליך פּערשטענדליך די אינערליכע מא־
טיוון פון זייער האנדלונג. אבער איינהאלטען
האָט זיך טאָלסטי ניט געקאנט. ווי נאָר ער האָט
זיך בעגעגענט מיט דער איהם פון לאנגאָן פער־
האסטער מלוכה־אינסטיטוציאָן. „נו, וואס קריכט
איהר אין א פרעמדען לעבען? איהר זייט צו־
פריעדען פון אייער מאכט און אום איהר ארוים־
ווייזען פייניגט איהר ניט פיזיש, נאָר גייסטליך
מענשען, וועלכע זיינען טויזענד מאל בעסער פון
אייך" — בייזערט זיך פּראָטאָסאָוו אויפ'ן גע־
ריכט'ס פארשער, „בעקומען יעדען 20טען א
20־קאָפּיקע שטיק פאר יעדען שמוץ, קליידט
איהר זיך אָן דעם מונדיר און ווייזט ארוים אייער
קוראזש מיט גרינגען געמיטה איבער די מענ־
שען ארום אייך.

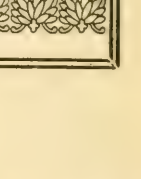
מיט אלע פיברען פון זיין גרויסער נשמה
האָט טאָלסטאי געהאסט די איצטיגע מלוכה,
מיט איהר שקר און צבוע'אטסטוו, און ווי פון
קבר אפילו קלינגט ארוים דער דאזיגער בייזער
צארען אויף אלע מלוכה־פערטרעטער.

א. סטרינדבערג.

הערבסט

איבערזעצט פון פ. געליעבטער.

יי זיינען שוין צעהן יאָהר פער־
היראָטה געווען! און גליקליך?
יא, אויף וויפיעל די אומשטענ־
דען האָבען עס ערלויבט. יעדער
פון זיי האָט גליך דעם לע־
בענס־יאָך געשלעפט, ווי צוויי
גליך שטארקע יונגע אָקסען, וואס ציהען די
עקען פון זייער געשפאן.

געווים, באלד דאָס ערשטע יאָהר האָבען
זיי בעגראָבען ניט וועניג אילוזיעס וועגען היי־
ראָטה, אלס אן אבסאָלוטע גליקליכקייט. אויף
דעם צווייטען יאָהר האָבען זיך בעוויעזען קינ־
דערלאָך, און די שווערע ארבייט פון טאָג צו
טאָג האָט ניט איבערגעלאָזט פיעל צייט צום
דענקען.

ער איז א שטארקער הויז־זיצער געווען,
פיעלייכט שוין א צו־שטארקער, און ער האָט
געפונען זיין וועלטעל אינ'ם הויז־געזינד, פון
וועלכען ער איז דער מיטעל־פונקט געווארען;
די קינדער זיינען די ראדיוסען פון דיעזער וועלט
געווען. די פרוי האָט זיך אויף בעמיהט א מי־
טעל־פונקט צו זיין, נור פאר קיין פאל ניט אין
צענטר פון קרייז, וויל דארט איז דער מאן גע־
זעסען; דא האָבען די ראדיוסען זיך צוזאמענ־

געטראבן, דא זיינען זיי זיך פאנאנדערגענאנגען, און דארום האט אלץ קיין צוזאמענהאנג ניט געהאט.

אויף דעם צעהנטען יאהר האט מען דעם מאן בעשטימט פאר סעקרעטאר פון דער טורמע־אינספעקציע, און עס איז איהם אויסגעקומען אוועקצופאהרען וועגען געשעפטס־אנגעהענגען הייטען. דאס איז געווען א קלאפ פאר זיינע גע־וואונהייטען צו זיצען אויף איין ארט, און ער האט מיט אמת'ער שרעק געטראבט וועגען דער נויטוועגדיגקייט צו פערלאזען די הויז־פאמיליע אויף א גאנצען מאנאט. ער האט ניט בעגרעפען קלאהר, מיט וועמען עס איז איהם מעהר שאד זיך צו שיידען — מיט די קינדער צו מיט דער פרוי, — וואהרשיינליך מיט אלע צוזאמען.

דעם אבענד, פאר'ן אוועקפאהרען, איז ער געזעבען אויף דער זאפא און געקוקט, ווי די פרוי פערפאקט זיין רייזע־טאש. זי שטעהט מיט די קניע אויף דער פאדלאגע און פאקט זיינע וועש. זי רייניגט זיין שוואהרצען אנצוג, לייגט איהם פלייסיג איין, אום ער זאל וואם וועניגער פלאץ פערנעהמען. ער האט דאך וועגען דעם קיין בעגרייף ניט!

זי האט איהר לאגע אין הויז קיינמאל ניט בעטראכט אלס די לאגע פון א דיענסט. נור זי האט קוים די לאגע פון א פרוי פערנומען. זי איז א מיטער געווען: די קינדער'ס מוטער און אויך זיינע. עס האט ביי איהר ניט אויסגעזעהען קיין ערניעדרונג צו פערריכטען זיינע זאקען, און זי האט קיינמאל קיין דאנקבארקייט ניט געפאדערט. זי האט אויך אזוי ניט געריכטעט, אז ער האט עפעס א חוב בנוגע צו איהר; וויל אין אויסטוש פאר דעם האט ער דאך זי און די קינדער פערזארגט מיט גאנצע זאקען און פיעל אנדערעם, וואם זי וואלט נעמוזט פער־דיענען אויסער דער היים, אויבערלאזנדיג די קינדער אליין.

ער איז געזעסען אין ווינקעל פון דער זאפא און געקוקט אויף איהר. יעצט, וועו דער צושיי־דונגס־מאמענט האט זיך דערנאהנטערט, האבען די ערשטע שטריכען פון בענקשאפט זיך געלאזט פיהלען. ער האט בעטראכט איהר פיגור. די פלייצע־ביינער האבען עטוואם ארויסגעשטארט. און דער רוקען איז געווען איינגעבויגען פון דער ארבייט ביי דער וויג, ביי דעם פרעס־ברעט און ביים אויוועז. ער איז אויף א ביסעל אייגע־הויקערט געוואהרען פון דער ארבייט ביים שרייב־טיש און ער האט זיך זאנאר געמוזט מיט ברי־לען בענוצען. נאר אין דיעזער מינוט האט ער נאר ניט געטראכט וועגען זיך. ער האט בע־מערקט, דאס איהר צאפ איז געוואהרען בעדיי־טענד דינער, ווי געוועזען, און דאס הער שייד פון די האאר איז עטוואס שיטער־ער געוואהרען. האט זי דאס איהם, איהם אליין איהר שענהייט אלס קרבן געבראכט? ניין, עס איז דאס קליינע גאנצעם. וועלכע זיי האבען צוזאמען מיט זיך פארגעטעלט; זי האט דאך אויך פאר זיך גע־ארבייט. יא, אויך זיינע האאר זיינען שיטער גע־וואהרען אינ'ם קאמפף פאר זיי אלע. ער וואלט פיעלייכט כיהר יוגענד־קראפט געזוען פער־מאגט, עס זאלען ניט געזוען אזוי פיעל מיילער זיין, ער זאל געזוען איינער אליין זיין; נור ער האט קיין איינציגע כינוט ניט געוואלט זיין אליין.

— עס וועט פאר דיר זעהר נוצליך זיין זיך אויסצולופטערען — האט די פרוי א זאג געטהאן, — דו האסט זיך שוין צופיעל אויף איין ארט פערזעצט.

— דו ווילסט מיט פערגניגען פון מיר פטור ווערען — האט ער מיט ביטערקייט געענטפערט, נור איך וועל ניט שטארק בענקען נאך אייך.

— דו בענקסט, ווי א הויז־קעציל, נאך דעם וואהרעם ווינקעל; איך דענק ניט, דו זאלסט אזוי שרעקליך בענקען נאך מיר.

— נו, און די קינדער?

— יא, וועז דו ביזט ניט צו הויז; אבער וועז דו ביזט אין דער היים, בייזערכטו זיך אויף זיי, אמת, ניט זעהר שטארק, נור דאך בייזערסטו זיך. אבער נאך אלעם, דענק איך, אז דו האסט זיי ליעב; איך בין אונגעדעכט צו דיר.

ער איז ביים אבענד־ברויט געזוען אויסער־געוועהנליך צערטליך, און עס איז איהם אויפ'ן הארצען שווער געזוען. ער האט זיך ניט געזעצט לעזען די אבענד־צייטונגען, בעמיהענדיג זיך צו פערפיהרען א געשפרעך מיט דער פרוי, נור זי איז געזוען פערטהאן מיט דער הויז־ארבייט און האט אויף געשפרעכען קיין צייט ניט געהאט; דערצו נאך איז איהר פיהלבארקייט שטארק טעמפ געוואהרען פאר די צעהן יאהר, וואם זי האט געהאט צו טהאן מיט די קינדער און מיט דער קיך.

ער איז געזוען פיעל מעהר צורודערט, ווי ער האט געוואלט צייגען, און די אונארדנונג אין צימער האט איהם נאך מעהר אויפגערו־

דערט. ער האָט געזעהען די קליינציגע טהייל־
נען זיין אלטעגליכען לעבען, פון זיין עקזיס־
טענץ, צוואוואַרפענע אין אַן אונאַרדנונג אויפ־
טיש און אין קאָמאָד; דער פערנאַנדערגעשפרייי־
טער שוואַרצער רייזע־טאַש איז געשטאַנען פאר
איהם אָפען, ווי א קבר; די וועש איז געלעגען
אויף זיין שוואַרצען אנצוג, וואס האָט געטראָגען
אויף זיך שפורען פון זיינע קניע און עלענבוי־
גענס; און איהם האָט זיך אויסגעדאַכט, אז דאָס
לייגט ער אליין דאָרט אין א וויים קראַכמאַלעט
העמד, און אט־אט וועט כען איהם מיט דער
דעק צוקלאָפען און אוועקטראָגען.

אויפ'ן צווייטען מארגען — דאָס איז אין
אויגוסט געווען — איז ער אויפגעשטאנען פון
בעט און האָט זיך שטיל אנגעטהאָן, זייענדיג
נערוועז שטארק אויפגערעגט. ער איז אריין־אין
קינדער־צימער, האָט געקושט די קינדער, וועלכע
האָבען זיך פון שלאָף די אויגעלעך אויסגעריבען
און, אומארעמדיג די פרוי ביים אבשייד, האָט
ער זיך אין דער קארעטע אריינגעזעצט, אום צו
דער אייזענבאהן סטאנציע צו פאָהרען. די רייי־
זע אין דער געזעלשאפט פון העברע בעאמטע
האָט איהם עטוואָס אויפגעמינטערט און ער
האָט דערפיהלט, אז אין אמת'ען איז גאָר ניט
אזוי שלעכט זיך אביסעל דורכצופאהרען. די
היים האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט, ווי א
שלאָף־ציכער מיט שווערער לופט, און ער איז
געזונד זעלטען אויפגעלעגט, וועו ער איז קיין
לינטשעפינג געקומען.

דער איבריגער טהייל פון טאג איז אוועק־
געגאנגען ביי דעם מיטאג, וואס איז פעראַנ־
שטאלטעט געוואָרען פון דער טורמע פער־
וואלטונג אין א גרויסען האָטעל, וואו מען האָט
געטרונקען פאר'ן געזונד פון די ארטיגע בע־
אמטע, אָבער ניט פאר דעם געזונד פון די
ארעסטירטע, אבוואהל זיי זיינען אייגענטליך
דער ציעל פון דער רייזע געווען. נאָר אט איז
דער אבענד צוגעפאלען אין אויגוסט האָטעל
ציכער. א בעט, צוויי שטוהלען, א טיש, א
קאמאָד, א חלב'ן ליכט, וואס האָט אן ארימע
שיין אויף די הויפ וועגד געוואָרפען. דעם סעק־
רעטער איז זעהר אומעדיג געוואָרען. עס האָבען
איהם אין גאנצען געפעהלט: די שטעק־שיך,
דער שלאָף־ראק, דער אנשפאָרונגס פלאַין פאר
דער לופקע, דער שרייב־טיש; דיעזע אלע
קלייניגקייטען, וועלכע זיינען געווען די נויט־
וועגדיגסטע עלעמענטען פון זיין לעבען. עס הא־

דערט. ער האָט געזעהען די קליינציגע טהייל־
נען זיין אלטעגליכען לעבען, פון זיין עקזיס־
טענץ, צוואוואַרפענע אין אַן אונאַרדנונג אויפ־
טיש און אין קאָמאָד; דער פערנאַנדערגעשפרייי־
טער שוואַרצער רייזע־טאַש איז געשטאַנען פאר
איהם אָפען, ווי א קבר; די וועש איז געלעגען
אויף זיין שוואַרצען אנצוג, וואס האָט געטראָגען
אויף זיך שפורען פון זיינע קניע און עלענבוי־
גענס; און איהם האָט זיך אויסגעדאַכט, אז דאָס
לייגט ער אליין דאָרט אין א וויים קראַכמאַלעט
העמד, און אט־אט וועט כען איהם מיט דער
דעק צוקלאָפען און אוועקטראָגען.

אויפ'ן צווייטען מארגען — דאָס איז אין
אויגוסט געווען — איז ער אויפגעשטאנען פון
בעט און האָט זיך שטיל אנגעטהאָן, זייענדיג
נערוועז שטארק אויפגערעגט. ער איז אריין־אין
קינדער־צימער, האָט געקושט די קינדער, וועלכע
האָבען זיך פון שלאָף די אויגעלעך אויסגעריבען
און, אומארעמדיג די פרוי ביים אבשייד, האָט
ער זיך אין דער קארעטע אריינגעזעצט, אום צו
דער אייזענבאהן סטאנציע צו פאָהרען. די רייי־
זע אין דער געזעלשאפט פון העברע בעאמטע
האָט איהם עטוואָס אויפגעמינטערט און ער
האָט דערפיהלט, אז אין אמת'ען איז גאָר ניט
אזוי שלעכט זיך אביסעל דורכצופאהרען. די
היים האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט, ווי א
שלאָף־ציכער מיט שווערער לופט, און ער איז
געזונד זעלטען אויפגעלעגט, וועו ער איז קיין
לינטשעפינג געקומען.

דער איבריגער טהייל פון טאג איז אוועק־
געגאנגען ביי דעם מיטאג, וואס איז פעראַנ־
שטאלטעט געוואָרען פון דער טורמע פער־
וואלטונג אין א גרויסען האָטעל, וואו מען האָט
געטרונקען פאר'ן געזונד פון די ארטיגע בע־
אמטע, אָבער ניט פאר דעם געזונד פון די
ארעסטירטע, אבוואהל זיי זיינען אייגענטליך
דער ציעל פון דער רייזע געווען. נאָר אט איז
דער אבענד צוגעפאלען אין אויגוסט האָטעל
ציכער. א בעט, צוויי שטוהלען, א טיש, א
קאמאָד, א חלב'ן ליכט, וואס האָט אן ארימע
שיין אויף די הויפ וועגד געוואָרפען. דעם סעק־
רעטער איז זעהר אומעדיג געוואָרען. עס האָבען
איהם אין גאנצען געפעהלט: די שטעק־שיך,
דער שלאָף־ראק, דער אנשפאָרונגס פלאַין פאר
דער לופקע, דער שרייב־טיש; דיעזע אלע
קלייניגקייטען, וועלכע זיינען געווען די נויט־
וועגדיגסטע עלעמענטען פון זיין לעבען. עס הא־

זיי זיך יעצט אין דער היים? זיינען זיי געזונד?
אן אונרוהיגע און טהויערינע שטימונג האָט
איהם אריבערגעבאָפט. וועלענדיג אָנדערעהען דעם
זיינער, האָט ער בעמערקט דאָס ער האָט
דאָס שלייעבעל ניט. דער שלייעבעל איז ge־
בליעבען אין דער היים אוינ'ם זיינער טאָש,
וועלכען די פרוי האָט איהם אויסגענעהט, וועו זי
איז נאָך א כלה געווען. ער האָט זיך אוועקגע־
לייגט און האָט א ציגאר פערריוכערט, נור נאכ־
הער האָט ער זיך־אויפגעהויבען אום פון רייזע־
טאָש א בוך ארויסצונעהמען. דאָרט איז אליין
אין אזא אנדנונג געלעגען, אז עס האָט זיך
איהם ניט געגלוסט דאָס צוצווואַרפען. גרייבלענ־
דיג זיך אונ'ם רייזע־טאש, האָט ער זיך אויף
די שטעקשיך אנגעשטויסען. הייכט עס, אז זי
האָט זיך טאקי וועגען אלץ בעמיהט! ער האָט
אויך א בוך געפונען. אָבער עס האָט זיך איהם
ניט געלעזען. ער איז געלעגען און געטראכט
וועגען דער פערגאנגענהייט, וועגען דער פרוי,
וויי זי איז מיט צעהן יאָהר צוריק געווען.
בילדער פון דער פערגאנגענהייט האָבען זיך
פאר איהם פארגעשטעלט און די געגענווארט
איז פערשוואונדען אין א נעבעל פון בלויען
ציגאר־רויך, וואס האָט זיך ווי שרויט, צום
שמויגען כויפיט אויפגעהויבען. אן אונבעהאג־
כע בענקשאפט האָט איהם ארומגענומען. יעדעם
שארף וואָרט, וואָס ער האָט אמאל דער פרוי
געזאָגט האָט יעצט ווי א פאַרוואורף אין זיינע
אוירען געקלונגען, און ער האָט שמערצליך
חרטה געהאט אויף יענע שוועדע מינוטען, וואס
ער האָט איהר פערשאפט. אם ענדע איז ער אנ־
שלאָפען געוואָרען.

אויף דעם צווייטען טאג — ווייטער אר־
בייט, ווייטער א מיטאג מיט טאָסטען פאר'ן
געזונד פונ'ם דירעקטאר, נור ניט פון די ארעס־
טירטע. אבענד־צייט — אויגזאמקייט, פוסט־
קייט, קעלט. ער האָט געפיהלט א נויטוועגדיג־
קייט צו רעדען מיט איהר; ער האָט געגומען
פאפיער און האָט זיך ביים שרייב־טיש אווק־
געזעצט נאָר ער האָט זיך באלד ביים אנפאנג
אבגעשטעלט. ווי אזוי זאל ער זיך וועגדען צו
איהר? ער פלעגט זי אימער רופען „ליעבע
מאמע", וועו ער האָט איהר געשיקט א בריוועל,
בענאבריכטעגדיג, דאָס ער וועט ניט קומען
אהיים צו מיטאג. אבער יעצט שרייבט ער
דאָך ניט צו דער מאמע'ן; ער שרייבט דער

געווען כלה, דער געליבטער. און ער האט אנגעפאנגען, ווי אין די אלטע צייטן: „לילי, ליבע מיינע". אין אנפאנג האט זיך דער בריף ניט איינגעגעבען: א סך גוטע ווערטער זיינען הערטרונקען געווארען אין דער שווערער, טרוקענער שפראך פון אלטעגליכען וואכענדיגען לעבען; נור ער איז באלד צו זיך געקומען און ווערטער האבען אנגעהויבען ארויפצושווימען אויף זיין גענאנק, ווי פערגעסענע מעלאדיען, ווי טאקטען פון א וואלץ, ווי טענער פון ראמאנסען. שמעקענדע בוימער און שוועלבלעך, אבענדשטונדען ביי זונענאונטערגאנג נעבען דעם ווי א שפיגעל גלאטיגען ים; אלע פריהלינגס ערינערונגען פון לעבען האבען אין א גאלדענעם נעבעל געטאנצט, ארומרינגלענדיג די פרוי. ביים סאמע הינטען פון בויגען פאפיער האט ער אוועקגעשטעלט א שטערענדיל, ווי עס טהוען דאס פערליבטע, און דערלעבען, — האט ער פונקט ווי פריהער אנגעשריבען: — „קוש דא". ענדיגענדיג און איבערלעזענדיג דעם בריף האט ער דערפיהלט די פארב אויף די באקען, גליך ער וואלט זיך פערשעמט. און וואהרום דאס איז ווירקליך — האט ער אליין ניט געוואוסט. עס האט געשיינט, אז ער האט פערטרויט זיינע פערבארגענסטע געפיהלען צו אימיצען, וועט זי זיי, פילייכט, ניט פערשטעהן, ווי געהעריג איז.

נאר פון דעסטוועגען האט ער דעם בריף אוועקגעשיקט.

עס איז פארבי א טאג צוויי ביז עס איז אן ענטפער אנגעקומען. אין דער ערווארטונג פונ'ם ענטפער האט ער געפיהלט עפעס א קינדערשע אויפרייצונג און שרעק.

נור אט איז דער ענטפער אנגעקומען. ער האט גענומען דעם אמת'ן טאג, און פון דער קיפּפארע ווי אויף פון דעם גערויש פון קינדער־צימער האט זיך צו איהם דערטראגען א קלינגענדע, מעלאדישע ליעד. און זיי האבען אנגעפאנגען איינער דעם צווייטען לייעבעם בריף צו שיקען. ער האט געשריבען יערען אבענד און זאגאר ביי־טאג פלעגט איהם געלונגען א פאסט־קארטל צו שרייבען. די חברים האבען איהם ניט דערקענט. ער האט אנגעהויבען צו שענקען מעהר אויפמערקזאמקייט צו זיין אנצוג און צו דעם אויסזעהן, אזוי דאס כען־אט איהם אפילו אין א ליעבעם אינטריגע בערדעבטיגט. יא. ער איז טאקי ווירקליך איבער־ניי פערליבט געוואון! ער האט איהר געשיקט זיין פאטאגרא־פישעס בילד, וואו ער איז אהן די בריליען ארא־נעגומען געווען, און זי האט איהם עטליכע האאר איהרע געשיקט. אין די בריף זייערע האבען זיך אפט קינדערשע אויסדרוקע בעגעגענישע; ער האט געקופט קאליערטעס שרייב־פאפיער מיט טייבעלעך אינכגעמאלט דארויף. און אין אמת'ן זיינען זיי ביידע געיוען כענשען ערשט פון מיטעלע יאהרען, ווייט אנאנד קיין ליעבעסיג ניט דערגרייכט, אבוואהל זיי האבען פון לע־בענס־קאמפף זיך שוין פאר אלטע געפיהלט. אויסער דעם האט ער האם לעצטע יאהר פער־נאכלעסיגט זי אריכטיג צו פרוי, ניט אזוי פיעל אוים קאלטבלוטיגקייט, ווי אוים ועפיהל פון עהרע צו איהר — ער האט קיינמאל ניט אויפגעהערט צו זעהן אין איהר די מוטער פון זיינע קינדער.

די צייט פאר זיין אבוועזענהייט האט זיך באלד גענדיגט און ער האט געפיהלט עפעס א שרעק ביים גענאנק וועגען זעהן זיך מיט איהר. ער האט קארעספאנדירט מיט א גלעזעבטער; צו וועט ער זי אבער אין א מוטער און אין א הויז־ווירטהין פערוואנדלען? ער האט מורא געהאט צו ווערען ענטוישט, וועו ער וועט אהיים קומען. עס האט זיך איהם ניט געגלוסט צו זעהן זי אין א קיפּ־שירץ, ניט מיט די קינדער אויף דער שוים, וועו ער וועט זי דארפען אומ־ארמען. זיי מוזען זיך טרעפען עפים אויף אן אנדערען פלאץ אליין. זאל ער זי, פילייכט, ארויסרופען קיין וואקסהאלם, אין האטעל, וואו זיי האבען פערבראכט אזויפיעל פרעהליכע מי־נוטען, וועו זיי זיינען חתן־כלה געווען. אט דאס איז א איידעע! אין פערלויף פון צוויי טעג וועלען זיי אבפרישען אין זכרון דעם פערגאנגע־נעם, ערשטען פעריאד פון זייערע פריהלינגס טעג, וועלבע וועלען זיך שוין קיינמאל ניט אומ־קעהרען.

ער האט זיך אוועקגעזעצט און האט אי־בערגעגעבען זיין פארשלאג אין א לאנגען פיי־עריגען בריף, אויף וועלבען זי האט געענט־פערט מיט דער צווייטער פאסט, אז זי איז אייני־שטימיג, אז זי פיהלט זיך גליקליך דאס איהם איז אין קאפ אריינגעקומען דער זעלבער גע־דאנק, וואס איהר.

אין צוויי טעג ארום איז ער געווען אין וואקסהאלם און האט אנגעפאנגען צו ברענגען אין ארדנונג דאס צימער אין האטעל. עס איז געווען א פראכטפולער סעפטעמבער טאג. ער האט איינזאם אבגעגעסען מיטאג אין גרויסען

זאל, ער האָט א גלאָז וויין אויסגעטרונקען און האָט זיך ווייטער נעפיהלט יונג. דאָ איז אזוי פיעל ליכט און לופט געווען. פון דער ווייטענס האָבען זיך געזעהן די פיאָרדען, נאָך אלץ אזעלכע בלויע, און נור די אָפּפּארבונג פון די בעריאזע־בוימער ביים ברעג טייך איז אן אנדערע געווען. אין גארטען זיינען געאָרגינען נאָך אין פולען גלאנץ געשטאנען, און די רעזעדע האָט פון די בייטען געשמעקט. ביהנען זיינען אויסציגווויז נאָך געקומען אויף די פּוסטע בלומען־צווייגלעך, נאָר אבגענארטע האָבען זיי זיך אין ביהנשטאָק אומגעקעהרט. איבער'ן טייך האָבען זיך זעגעל־שיפען אונטער דעם לייכטען ווינט געטראגען, ביים אויסדרעהען זיך האָבען די זעגלען זיך אנ־געשטויסען און געקלאפּט אן די שטריק, און די ים־קראָהען זיינען מיט א דערשראָקען געשרייי אוועקגעפלויגען פון די פישער, וועלכע האָבען נעכאפּט קלייניע פישלעך פון די פלאָכע שיפלעך זייערע.

ער האָט געטרונקען קאפע אויף דער ווערענדע און האָט געווארט אויף דער שיף, וועלכע האָט געדארפט אנקומען זעקס א זייגער.

פול מיט אונרוהיגקייט, ווי א מענש, וועל־כען עם ערווארטעט דאָס צוזאמענטרעפען זיך מיט עטוואס אונבעווארטעס, איז ער געגאנגען הין און צוריק איבער'ן באלקאָן, קוקענדיג אויף דעם בריטען טייך, אין דער זייט פון שטאדט, אום פון דער ווייטענס די שיף צו בעמערקען.

אם ענדע האָט זיך אויף דעם הארייזאנט, איבער דער דיקער וואנד פון סאסנאווען וואלד, א רויך בעווייזען. ביי איהם האָט דאָס הארץ אנגעהויבען שטארק צו קלאפּען און ער האָט גע־מוזט ליקער אויסטרינקען נאכהער איז ער צום ברעג גענאנגען. אָט איז א קוימען אין מיטען טייך אויסגעווארפּען, און גיך האָט ער אויף דעם פּארעגיגען שיף־זעגעל א פאָהן בעמערקט.

צו פאהרט זי, אדער האָט זי עטוואס אב־געהאלטען? עס איז גענוג געווען א קינד זאל ניט געזונד ווערען, אום זי זאל צו הויז בלייבען, און איהם וואלט דאמאלסט אויסגעקומען אלייז אין האָטעל צו נעכטיגען. די קינדער, וועלכע זיינען די לעצטע וואָכען געווארען אבגערוקט אן א זייט, האָבען ווייטער ארויסגעטרעטען פאר־אוים און האָבען זיך אזוי־ווי צווישען איהם און איהר געשטעלט. אין די לעצטע בריף האָבען זיי זאהר ווענig גערעדט וועגען די קינדער, גלייך ווי זיי וואלטען זיך אבגעטרייסלט פון זיי, ווי פון עפעם א שטערונג אדער פון אונגעווינ־שטע עדות.

ער האָט געשפרייזט איבער דעם האפען, וועלכער האָט אונטער זיינע פים געסקריפּעט, און אם ענדע האָט ער זיך אונבעוועגליך נעבען דעם סלופ אבגעשטעלט, אנווענדענדיג זיין בליק אויף דער שיף, וועמעס קארפּוס האָט זיך אלץ פערגרעסערט; און א שטראָם וואסער איז הינ־טער דער שיף גלאָפען, ווי א קוואל צושמאלצען גאָלד איבער דער לייכט־אויפגערודערטער ים־אָבערפלעכע.

אָט זעהט זיך שוין, ווי מענשען געהן אויף דער אויבערשטער דעק און ווי די מאטראָזען זיינען מיט די שיפס־שטריק פערנומען.

אויף דער דעק פון שיף נעבען דעם שטורמאנ'ס בייזיל האָט עפּעם וויסען געפלאטערט. ביים האפען איז, א חוץ איהם, קיי־נער ניט געווען; דאָס איז דארום צו קיין אנדע־רען ניט געווען געווענדעט, און איהם בעגריסען קען נאָר זי. ער נעהמט ארויס זיין טיכעל און ענטפערט אויף דער בעגריסונג, נאָר דאָ בע־מערקט ער, דאָס זיין טיכעל איז ניט ווייס: ער האָט שוין לאנג אויס עקאנאמיע קאלייערטע געוונטס. די שיף פייפט, עס הערט זיך א סיגנאל, און דער מאשין הייבט אן צו גיהן לאנגזאם; די שיף דערנעהענטערט זיך צום האפען און ער הערקענט די פּרוי. זיי בעגריסען זיך מיט א בליק, נאָר אוים ווייטער שטרעקט קענען זיי נאָך מיט ווערטער זיך ניט צונויפּרעדען. די שיף בלייבט שטיהן. ער זעהט, ווי זי גיהט לאנגזאם איבער די טרעפלעך. דאָס איז זי, און ניט זי. צעהן יאָהר זיינען געלעגען צווישען דעם פריהערדיגען און יעצטיגען געשטאלט! פון יענער צייט אן האָט זיך די מאָדע געענדערט, דער קלייד־דער צושניט איז געווארען אן אנדערער. פריהער איז איהר דין קיילעניג געזיכט אויף דער העלפט בעפוצט געווען מיט דער רעהם פון דעם געווהנליכען אין יענער צייט היטעלע, וועלכעם האָט דעם שטערען גלאזט אפען; יעצט איז דער שטערען געווען פערדעקט מיט עפעם אזא קלעגליכעם, וואס איז צו א מענער הוט עהנליך געווען. פריהער האָט איהר פּראכפולע פיגור זיך אבגעשפיגעלט מיט דראבנע שטיפ־רישע שטריכען פון הינטער דעם דראפּיערטען וויזיט־מאנטעל, וועלכער האָט אזוי שווינדלעריש פער'גנב'ט און צו דער זעלבער צייט אונטער־געשטריכען דעם רונד פון איהרע פלייצעס און

די בעווענונג פון די הענד; יעצט האָט א לאנגער מאנטל פון א פוהרמאן פאסאן די גאנצע פיגור מיאוס געמאכט, און עס האָבען זיך אבגעשפּיגעלט די קלייַדער, נאָר ניט די פיגור; און ווען זי האָט די לעצטע טריט איבער די טרעפּ געמאכט, האָט ער בעמערקט, דאָס איהרע פים, אין וועלכע ער איז געווען פער־ליעבט, ווען זי האָט שטייף־צוגעפּאסטע שיך אויף קנעפּעלעך געטראָגען, זיינען יעצט געווען אָנגעטהאָן אין כינעזישע שטעק־שיך, וועלכע האָבען ניט ערלויבט זיך אויפצוהויבען מיט אזא ריטמישער גראציאזיטעט, וואָס האָט אהם אמאָל אין בעגייסטערונג געבראכט.

דאָס איז געווען זי, אין ניט זי! ער האָט זי אומגעארעמט און געקושט. זיי האָבען אין־נער דעם צווייטען וועגען געזונד אויסגעדרעגט, און ער זי — וועגען דעם געזונד פון די קינדער. נאכהער האָבען זיי זיך געלאזט צום ברעג זיצן.

מיט מיה האָבען זיך ארויסגעריסען ווער־טער, טרוקענע און אויסגעמאטערטע. ווי שרעק־ליך! זיי האָבען ווי געשעהמט זיך איינער פאר דעם צווייטען און האָבען א וואָרט ניט דער־מאָהנט וועגען זייער קאָרעספּאנדענץ.

אם ענדע האָט ער זיך מוטה אנגענומען:

— פילייכט וועלען מיר זיך דורכשפּאציר־רען, איידער די זון געהט אונטער?

— יאָ, מיר וועלען געהן, — האָט זי ג־ע־ענטפערט און האָט איהם פאר דער האנד אָנגענומען.

פון דער גאם האָבען זיי זיך אין שטאדט אריין גלאזט. אלע זומער־הייזער זיינען געווען מיט לאדענס פערשלאָגען, אלע גארטענס — פערלאזען. דאָ און דאָרט, צווישען די בלעטער, האָבען זיך נאָך עפּעל, ווי יתומים, געוואלגערט, נאָר אויף די בייטען איז שוין קיין איין בלום ניט געבליעבען. די ווארנדעם, פערליערענדיג די בלומען, האָבען אן סקעלעטען עראינערט, און וואו עם האָבען זיך פריהער מענשליכע פנים'ער געזעהן און עם האָט זיך א פרעהליך געלעבטער געהערט, האָט יעצט א שטילקייט געהערשט.

— אין אלץ פיהלט זיך הערבסט! — האָט זי בעמערקט.

— יאָ, עס איז אומעטיג צו זעהן א זומער־פלאץ אין אזא צושטאנד, — האָט ער געענט־פערט.

און זיי זיינען ווייטער געגאנגען.

— קום, לאָמיר בעקוקען דאָס אָרט, וואו מיר האָבען געוואוינט, — האָט ער פארגעלעגט.

— יאָ, דאָס איז נייגיעריג.

זיי זיינען פערבייגעגאנגען דעם פלאץ, וואו מען באָדט זיך.

דאָרט איז געשטאנען א הייזל, גלייך עם וואלט געווען צוגעדרייקט פונ'ם גערטנער'ס און הויפּט־מאטראָז'ס הויז, ארומגערינגעלט מיט א רויטען פלויט, מיט א וואראנדע און א גארטען.

עם זיינען ארויפּגעשווימען ערריינערונגען וועגען דער פערגאנגענהייט. אָט אין דיעזען צימער איז זייער ערשטעם קינד געבאָרען ג־ע־וואָרען. וויפיעל שמחה און פרייד! וויפיעל יונגעם געזאנג! דאָרט האָט געוואקסען א רויזען־צוויייג, וואס זיי האָבען פערפלאנצט. אָט דאָרט — איז א בייט פאזיעמקעם, וועלכע זיי האָבען אויפגענראָבען און פערזעצט; נאָר יעצט איז זי שוין ניטא, אלץ איז מיט גראָז בעוואקסען. און דאָרט, אויף די בויימער, זיינען נאָך געבליי־בען שפּורען די וויעג־שטריק, וועלכע זיינען אויך ערגיין פערשוואנדען.

— א דאנק פאר דיינע לעבעם־בריף — האָט זי אויסגעמורמלט און האָט זיין האנד געדריקט.

ער איז רויט געוואָרען און האָט נאָר ניט געענטפערט. זיי האָבען זיך גלאזט געהן צום האָטל און אויפ'ן וועג האָט ער איהר איבער־געגעבען די אייניצלהייטען פון זיין רייזע.

אין האָטל האָט ער געהייסען דעקען דעם טיש אין גרויסען צימער, יענעם זלבען טיש, בייַ וועלכען זיי פלעגען זיצען אין די אלטע צייטען. און צום טיש האָבען זיי זיך געזעצט אָהן שום תפילות פאר'ן עסען.

און אָט זיינען זיי ווייטער אויג אויף אויג. ער האָט דעם טלעלער מיט ברויט געגומען און האָט איהם אויסגעשטרעקט צו איהר. זי האָט א שמייכל געטהאָן. שוין לאנג האָט ער אזא אויפמערקזאמקייט ניט ארויסגעצייגט! עסען מיטאג ניט אין דער היים, נאָר אין א האָטל איז געווען אזוי ניי און אָנגענעהם, און ביי זיי האָט זיך גיך פערפיהרט א לעבעדיגער און וואר־מער געשפּרעך, ווי א דועט, אין וועלכען איינער פערטיעפט זיך אין דער פערגאנגענהייט און דער צווייטער דערצעהלט דאָס פערגעסענע; זיי האָבען אויפגלעבט מיט די עראינערונגען. די אויגען האָבען געשטראהלט, און די קנייט־שען אויף זייערע פנים'ער האָבען זיך אויסגע־

גלייכט. אה, די גאלדענע, ראזעווע צייט, וועלכע דו לעבסט איבער נאר איין מאל, אויב דו לעבסט זי אין אלגעמיין איבער, און וועלכע איז פיעלע, פיעלע גאר ניט בעשערט דורכצולעבן! ביים דעסערט האט ער עפּים איינגערוימט דער קעלנערין, און יענע האט זיך באלד מיט א פלאש שאמפּאניער אומגעקערהרט.

— וועגן וואם טראכסטו דאס, ליעבער אקסיעל? — האט די פרוי מיט א האלב פאר־וואורף געפרעגט.

— וועגן פריהלינג, וועלכער איז פערביי און וועט זיך ניט אומקערהרן! — נאר ער האט געטראכט ניט נאר וועגן דעם; ביי דעם פאַרוואורף פון דער פרוי איז פאר איהם, ווי א קאץ, איבער דעם צימער עפּים דורכגעפלויגן. עס האט א שימער געטהאן א טונקעלעם בילד פון דער קינדהייט און א שאל מיט מעהל־גרויפּען.

נאר אויפ'ן הארץ האט זיך אויסגעלייטערט, דער ראזעווע־רויטער וויין האט וויטער גלאזט הערען דעם אבקלאנג פון די עראינע־רונגס סטרונעס, און זיי האבען זיך וויטער ארייגעטהאן אין דער צויבערהאפטער בערוי־שונג פון דער פערגאנגענהייט.

ער איז יעצט געזעסען, אנשפּארענדיג די עלבויגענס אן טיש און צודריקענדיג די פינ־גער צו די אויגען, גלייך ער וואלט אוועקגע־טריבען פון זיך די געגענווארט, דיעזעלבע גע־נענווארט, וועלכע ער האט דאך געזוכט.

עס זיינען שטונדען נאך שטונדען פער־שוואנדען. זיי האבען זיך אויפגעהויבען און זיינען געגאנגען קאפע טרינקען אין גאסט־זאל, וואו עס איז א פיאנא געשטאנען.

— וואם מאכט עפּעם מיין קליינווארג — האט א זאג געטהאן די פרוי, וועלכע האט זיך די ערשטע פון בערוישונג אויפגעמונטערט.

— זען זיך אווק און זינג עפּעם, — האט ער, עפּענענדיג די פיאנא, געזאגט.

— וואס־זשע זאל איך זינגען? דו וויסט דאך, אז איך האב שוין אזוי לאנג ניט געזונגען.

יא, ער האט דאס געוואוסט, נאר יעצט האט ער דורכאוים געוואלט זי זאל זינגען.

זי האט זיך אווקגעזעצט ביי דער פיאנא און האט א פרעלודיע אויפגעשפּיעלט. דאס איז געווען א צובראכענע, האטעל־פיאנע, וואס האט שרעקליך געכרימפּעט.

— וואס זאל איך זינגען? — האט זי געפרעגט, אומקעהרענדיג זיך אויף דער שטוהל.

— דו ווייסט, לילי, — האט ער געענט־פערט, ניט וואגענדיג זיך מיט א בליק פון איהרע אויגען צו טרעפען.

— אהא, דיין ליעד! אויב איך געדענק זי נאר... און זי האט אויפגעזונגען: „ווי הייסט יענעם לאנד, וואו מיין ליעבער וואוינט".

נאר אך, די שטימע איז געווען געדיכט און שיטער, און פון אויפרעגונג האט זי ניט קיין קלאהרען אבקלאנג געגעבען. מאמענטען־ווייז איז די שטימע עהנליך געווען צו א געשרייי פון טיעפּען הארצען, וועלכעם פיהלט אז דער טאג איז שוין פערביי און דער אבענד קומט אן. די פינגער, וועלכע זיינען פון שווערע ארבייט פערגרעבט געוואָרען, האבען שוין ניט געקענט נעהמען קיין אמת'ע טענער מיט דער פריהערי־גער לייכטקייט; דאצו נאך איז די פיאנע גע־וען צובראכען; דער טוך פון די קלאוויישען האט זיך אויסגעריבען און דאס הויץ האלץ האט זיך אינ'ם מעטאל פון די סטרונעס אנגעשלאגען.

וועז די ליעד איז געענדיגט געווען, האט זי א געוויסע צייט ניט בעשלאסען זיך אומ־צוקעהרען צו איהם, גלייך זי וואלט ערוואַרטעט, דאס ער וועט צוגעהן צו איהר און עטוואס זאגען. נאר ער איז ניט צוגעגאנגען און אין צימער האט א שטילקייט געהערשט. אויסדרע־ענדיג זיך צו איהם אויף דער שטוהל, האט זי דערזעהן, דאס ער זיצט אויף דער זאפע און ווינט. זי האט געוואלט ארויפוואַרפען זיך אויף איהם, זיין קאפ מיט די הענד אַרומנעה־מען און קושען, ווי פריהער, נאר זי האט די אויגען אראבגעלאזט און איז אונבעוועגליך גע־בליבען.

ער האט צווישען די פינגער אן אונפער־רויבערטען ציגאר געהאלטען. וועז עס איז שטיל געוואָרען, האט ער דעם שפּיז פון ציגאר אבגע־ביסען און פעררויבערט.

— א דאנק, לילי, — האט ער געזאגט, ארויסלאזענדיג א געריכטען רויך, — וועסטו יעצט קאפע טרינקען?

זיי האבען געטרונקען קאפע, געראַטט וועגען זומער־וואוינונגען אין אלגעמיין און וועי־גען דעם, וואוהין זיי זאלען זיך איבערקלויבען אויפ'ן צווייטען יאהר. נאר דער געשפּרעך האט זיך אויסגעלאזט, זיי האבען זיך ווידערגעהאלט.

אם ענדע האט ער זיך ניט איינגעהאלטען און א לאנגען גענעז געטהאן.

— איך וועל געהן שלאָפען, — האָט ער א זאָג געטאָהן.

— איך אויך — האָט זי געענטפערט און האָט זיך אויפגעהויבען — נאָר פריהער וועל איך זיך דורכגעהן אויף דער ווערענדע.

ער איז אין שלאָף־צימער אוועק. די פרוי איז א געוויסע צייט אין עס־זאל פערבליבען און האָט מיט דער ווירטהין וועגען גרינע צי־בעלעם געערדט, נאכהער האָט זי אנגעפאנגען וועגען וועש צו שמועסען. אזוי איז א האלבע שטונדע פערבי.

אומקהערענדיג זיך, האָט זי זיך ביים שלאָף־צימער אונטערגעהערט. דאָרט איז אין גאנצען שטיל געווען; די שיך זיינען אויף דער צווייטער זייט טהיר אריינגעשטעלט געווען. זי האָט אנגעקלאפט, נאָר ניט בעקומענדיג קיין ענטפער, האָט זי די טהיר געפענט און איז אריינגענאנגען. ער האָט געשלאָפען.

ער האָט געשלאָפען!

דעם צווייטען מאָרגען האָבען זיי קאפע געטרונקען. ביים מאָן האָט דער קאפּ וועה גע־טהאָן, און די פרוי האָט אן אונרוהיגען אויס־זעהן געהאט.

— פוי, וואם פאר א שלעכטע קאפע דאָס איז, — האָט ער געזאגט, מאכענדיג א גרימאסע.

— פון בראזיליע — האָט זי געענטפערט.

— וואָם וועלען מיר טהאָן היינט? — האָט ער געפרעגט, ארויסנעהמענדיג דעם זייגער.

— וואלסט בעסער בריוט מיט פוטער גע־נומען, איידער זיך אויף דער קאפע צו בייזערען.

— איך וועל דאָס טאקע טהאָן, און וועל אביסעל בראנפען טרינקען. און שאמפאניער האָ־בען זיי דאָ, — בערר!

ער האָט זיך געהייסען בריוט מיט פוטער און א פלאש בראנפען דערלאנגען און איז עט־וואָם פרעהליכער געווארען.

יעצט לאָמיר אויף דעם שיפער'ס בערגיל געהן און פון דארט זיך אין דעם לאנדשאפט שפּיעגלען!

זיי האָבען זיך אויפגעהויבען און זיינען געגאנגען. דער וועטער איז געווען א פראכטפולער און דער שפאציער — א געלונגענער. נאָר וועז זיי האָבען אנגעפאנגען אויף דעם בארג זיך אויפצוהויבען, איז שווערער געווארען צו גע־הן: זי האָט זיך פערהוסט. ביי איהם האָבען זיך די קניע איינגעבויגען. קיין פּאראלעלען מיט דער פערגאנגענהייט האָט שוין קיינער ניט דורכגע־פיהרט.

נאכהער האָבען זיי זיך אין פעלר אריין־געלאזט.

די לאנקעם זיינען שוין לאנג געווען אב־געשניטען און אויסגעטרעטען פון די פיה ביז צו אזא שטופע, דאָם עס איז אויף זיי אפילו קיין בלימעל ניט געבליעבען. זיי האָבען זיך אוועקגעזעצט אויף שטיינער, אבגעוונדערט אייגער פון צווייטען. ער האָט אנגעהויבען צו רעדען וועגען דער טורמע אינספּעקציע, וועגען זיינע געשעפטען, זי — וועגען די קינדער.

— ביז מיטאג איז נאָך דריי שטונדען — האָט ער א זאג געטהאָן. ער האָט ביי זיך גע־טראכט: „און וואס וועלען מיר מארגען טהאָן?"

זיי האָבען זיך אין האָטעל אריין אומגע־קעהרט. ער האָט אנגעפאנגען די צייטונגען צו זוכען. זי האָט געשמייכעלט און האָט זיך שווייי־גענדיג נעבען איהם אוועקגעזעצט.

דער מיטאג איז אין גענצליכען שטילשווייי־גען פערביי. אם ענדע האָט זי אנגעהויבען וועג־גען דער דיענערשאפט צו רעדען.

— אום גאָטעם ווילען, לאָז מיך צורוה מיט דיין דיענערשאפט! — איז ער אויפגעבראכט געווארען.

— גענוג, מיר זיינען ניט געקומען אהער דאַרויף, אום צו קריגען זיך.

— וועד־זיצט קריגט זיך? איך, וואס?

— יעדענפאלס ניט איך!

עס איז א שרעקליכע פאוזע געווען. איהם האָט זיך שמערצליך געגלוסט, דאָם צווישען זיי זאל עפעס א דריטער זיין. די קינדער? יא! דאָם זיין מיט איהר אוג אויף האָט איהם אנגעפאנגען צו מאטערן. נאר איהם האָט אין הארצען א שטאך געטהאָן, וועז ער האָט זיך עראינערט אן די הערצליכע מינוטען, וואס ער האָט געסטערן איבערגעלעבט.

— לאָמיר אין וואלד אריין נאָך פאזיעמ־קעם געהן — האָט זי פארגעלעגט.

— ביי דער יעצטיגער צייט, מיין פריינד, זענען קיין פאזיעמקעם ניט פאראן: עס איז דאָך הערבסט אין דרויסען!

— אלץ איינס, לאמיר געהן!

און זיי זיינען ווייטער געגאנגען. נאָר דער

געשפּרעך האָט זיך ביי זיי ניט געהאַלטן. ער האָט געזוכט מיט די אויגן עפּיס א געגענ־שטאַנד, עפּעס א פֿונקט, וועגן וועלכן מען זאל קענען רעדן, —אָבער אַלץ איז שוין ארומ־געריבן געווען. זי האָט געקלאַפּט אַלע זיינע מיינונגען געקענט און איז מיט פּיעלע פון זיי ניט איינשטימיג געווען. אויסער דעם האָט זי שוין געבענקט נאָך דער היים, נאָך די קינדער, נאָך דער הויז־ווירטשאפט. עס האָט איהר שוין אויסגעזען וויל זיך ארומצודרעהען דא, גלייך זי צייגט דאָס זיך ארויס, און שטעהענדיג יעדע מינוט אין געפאַהר א קריגעריי אנצופאנגען. אם ענדע האָבען זיי זיך אבגעשטעלט — זי האט זיך איינגעמאטערט. ער האָט זיך אוועקגעזעצט און האָט אנגעהויבען מיט'ן שטעקען צו מאכען צייכנונגען אויפ'ן זאמד, ערוואַרטענדיג מיט אנשטרענגונג, דאָס זי זאל איהם געבען א ג־לעגענהייט אויפגעבראכט צו ווערען.

— וועגן וואס האסטו זיך פערטראכט ?— האָט זי אם ענדע געפרעגט.

— איך ? — האָט ער געענטפערט, גלייך עם וואלט א בארג פון זיינע פּלייצעס זיך אראָב־געקייקלט. — איך טראכט וועגען דעם, דאָס מיר זיינען שוין אלט, מאמע ; מיר זיינען שוין אָבגעלעבטע און דארפען זיך בעניגענען דאמיט, וואָס עס איז געווען. אויב דו ביזט מיט מיר איינשטימיג, לאָמיר מיט דער אבענדם שוף א היים פאָהרען.

— איך האָב די גאנצע צייט וועגען דעם זעלבען געטראכט, נאר איך האָב בלויז געוואלט דיין וואונש זאל ערפילט ווערען.

— פאָהרען מיר אהיים. יעצט איז שוין ניט פריהלינג, נאָר הערבסט.

— יאָ, עס איז הערבסט !...

מיט לייכטע טריט זיינען זיי צוריק געגאנ־גען. ער איז געווען עטוואס אומעטיג פון דער טרוקען־פראָזאאיישער אומיוואנדלונג, וואס די זאך האָט אָנגענומען אין ער האָט געפיהלט א בויטוועדיגקייט ציבעטראכטען פילאָזאפיש די־זע געשאפענע אומשטענדען.

— זעהסט, מאמע, מיין ליעב... הם... (דאָס וואלט האָט איהם אויסגעזעהן צו שטארק צו זיין) מיין צוגעבונדענקייט צו דיר האָט אין לויף פון דער צייט אן עוואָלוציע דורכגע־מאכט, ווי מען דריקט זיך יעצט אוים. זי האָט זיך ענטוויקעלט, זי איז געווארען בריטער, אזוי צו זאגען ; אין אנפאנג האָט זי ארומגעכאפט בלויז אין אינדיווידואַליטעט, יעצט איז איהר געגענשטאנד — די פאמיליע, ווי עטוואס קא־לעקטיוועס גאנצעס. די זאך בעשטעהט יעצט ניט וועגען דיר פערזעלף, און ניט וועגען די קינדער, נאר וועגען עטוואס גאנצעס.

אדער, ווי דער פעטער פלעגט זאגען : קינדער זיינען א מאגנעטישער דינער־בעשי־צער.

נאָך דיעזער פילאָזאפישער ערקלערונג איז ער וויטער פערבליבען מיט זיך אליין. עס איז אזוי אנגענעהם געווען די יום־טוב'דיגע קליידער אראָבצוואַרפען ! עס האָט זיך איהם געראכט, דאָס ער טהוט וויטער דעם שלאָף־ראק אָן.

וועז זיי האָבען זיך אין האָטעל אריין אומגעקערהרט, האָט די פרוי לאנגזאם זיך גע־נומען די זאכען צו פערפּאקען און האָט זיך ווי־טער אין דער איינגעבויגענער סטיכיע דער־פיהלט.

קומענדיג אויף דער שיף, זיינען זיי גלייך אריין אין עס־זאל. אויס העפליכקייט האָט ער זי געפרעגט, פילייכט זאלען זיי קוקען, ווי די זונן גהט אונטער ; נאָר זי האָט זיך ענטזאגט.

ביים אבענד־ברויט האָט ער זיך דער ערשטער געזעצט צום טיש, און זי האָט אויסגע־פרעגט ביי דעם בופעט וויפיעל עס קאסטען קאָרענע קיכלעך.

ענדיגענדיג מיט'ן עסען און צוטראָגענדיג א גלאָז פּאָרט־ווין צו די ליפּען, האָט ער זיך ניט איינגעהאלטען און ארויסגעוואָרפען א פּראָזע, וואס האָט זיך איהם שוין לאנג אויף דער צונג געדרעהט.

— שוין אלט פאר שטיפערייי... טאקע אהין !... — האָט ער געזאגט און געשמייכעלט צו דער פרוי, וועלכע האָט גראדע דיעזע מינוט געקוקט אויף איהם.

נאָר זי האָט אויף דעם שמייכעל פון זיין געזיכט מיט קיין שמייכעל ניט געענטפערט. איהרע אויגען, שטראהלענדיג אויף א מאָמענט, האָבען שארף א קוק געטהאָן אויף איהם מיט אזא עהרנהאפטען אויסדרוק, דאָס ער איז אין גאנצען צומישט געוואָרען.

די בעגייסטערונג איז צושטערט געוואָרען, דער לעצטער שפור פון דער געליעבטער איז פערשוואונדען ; ער איז געזעסען אליין מיט

דער מוטער פון זיינע קינדער, פיהלענדיג זיך אין גאנצען דערשלאגען.

— אויב איך האָב זיך ערלויבט אביסעל נאריש צו מאכען, דארפסטו אלץ ניט אהן אכטונג זיך בעציהען צו מיר, — האָט זי ערנסט געזאגט, — איבריגענס, איז אין דער צוגעבונקייט פון א מאנספערזאן אימער דא א געוויסע טהייל פעראכטונג, ווי מאדנע דאָס איז!

— און אין דער צוגעבונדענקייט פון א פרוי?

— נאָך מעהר, דאָס איז אמת. נאָר זי האָט מעהר אורזאכען דערצו.

— וואר וויסט! נאָר יעדענפלאָס איז דאָס א פערוואנדשאפטליכע ערשיינונג, אויב ניט אין גאנצען די זעלבע. וואהרשיינליך זיינען ביידע צדדים ניט געראטן. דער ציעל, וועלכען מיר האָבען איבערגעשעצט א דאנק דער שווערקייט איהם צו עררייכען, ווערט ביי אונז לייכט א פעראכטונגס געגענשטאנד.

— וואָרום זשע שעצט מען איהם איבער?

דאָס פייפען פון דער שיף, וועלכעם האָט זיך איבער זייערע קעפ פערשפרייט, האָט דעם געשפרעך איבערגעריסען.

זיי זיינעם ביים ציעל געווען.

וועז זיי זיינען ארויסגעקומען אהיים, און ער האָט זי דערזעהן מיט די קינדער ארומגערינגעלט, האָט ער באלד דערפיהלט, דאָס זיין צוגעבונדענקייט צו איהר האט אן עגדערונג דורכגעמאכט, און איהר צוגעבונדענקייט צו איהם איז איבערגעגאנגען צו דיעזע אלע שרייערלעך און איז צוויישען זיי צוטהייל געווארען. מעגליך, דאָס איהר צוגעבונדענקייט צו איהם איז בלויז א מיטעל געווען און ניט קיין ציעל? זיין רעל איז אויף אזא אופן א צייטווייליגע געווען, און ער האָט זיך געפיהלט אזוי־ווי אבגעשטויסען אן א זייט. וועז מען זאל זיך ניט נויטיגען אין איהם, ווי אין אן ארבייטער, וואס פערדיענט אויפ'ן ברויט, וואלט מען איהם, פיליייכט, אייגנפאך פערלאזט.

ער איז אוועק צו זיך אין קאבינעט, האָט אנגעטהאן דעם ראק און די שטעק־שיך, האָט פעררויכערט די לולקע און האָט זיך ווייטער אין דער היים געפיהלט.

אין דרויסען האָט געקלאפט א רעגען און דער ווינד האָט אין די קוימענס געבלאזען.

בעפרייענדיג זיך פון די קינדער, איז די פרוי געקומען צו איהם.

— דער וועטער איז ניט אזעלכער, מען זאל קענען פאזיעמקעס קלויבען — האָט זי א זאג געטהאן.

— יא, אלטעטשקער, דער זומער איז פערביי און הערבסט קומט אן.

— יא, הערבסט, — האָט זי געענטפערט, — אבער נאָך ניט ווינטער, אלץ נאָך א טרייסט.

— א טרייסט! א שלעכטער טרייסט, וועז מען לעבט נאָר איינמאהל!

— צווויי מאהל אויב מען האָט קינדער; דריי מאל אויב מען דערלעבט אייניקלעך!

— אבער נאכהער איז שווין אין גאנצען א סוף!

— אויב עס איז נאָר קיין אנדער לעבען נאָך דיעזען ניטא...

— דאָס איז ניט בעווייזען. וועל קען דאָס ווייסען אויף זיכער? איך גלויב, אבער מיין גלויבען איז דאָך ניט קיין בעווייז!

— אבער צו גלויבען איז אזוי גוט! לאָמיר זשע גלויבען אין דעם, לאמיר גלויבען, דאָס פאר אונז וועט נאָך ווייטער פריהלינג ערשיינען. לאמיר גלויבען!

— יא, לאָמיר גלויבען, — האָט ער געזאגט און האָט זי אומגעארעמט.

דר. מ. לאנדא.

טשעכאָוו—דער מאַהלער פון׳ם אַלטענליכען לעבען *) .

דער קליין־בירגער און ארבייטער אין טשעכאָוו׳ס שאַפען.

ין די פריהערדיגע ארטיקלען אונזערע האָבען מיר זיך אויספיהרלעך אָבגעשטעלט אויף טשעכאָוו׳ס שילדערונגען פון דעם בויער, וויל ער איז געווען פיר טשעכאָוו׳ען כמעט דאָס גאנצע „פאָלק". איצט איז וויכטיג זיך צו בעקענען מיט א געוויסער גרופע מענשען, וועלכע האָבען פיעל שייכות צום פאָלק, לעבען צוזאמען מיט איהם, און זיינען פון איהם ניט וועיט אין פיעלע הינזיכטען. מיר מיינען די קליין־בורזשואזיע אין דאָרף און אין שטאָדט, דעם קליינעם און מיטעלען האַנדעלס־מאַן, א. ד. גל., זיי אלע זיינען אויסגעוואַקסען פונ׳ם פאָלק, און זיינען פערבונדען מיט איהם דורך טויזענד־דער פעדים. מיר וועלען דאָ ניט אריינגעהן אין א וכוח, צו דיעזע גרופע מענשען פערמעהרט אין צאָהל אָדער ניט. איין זאַך איז קלאָהר, אז זי, ווי אלעס, ווערט אים לויף פון צייט פיעל געענדערט, און איהרע פיעלע פריהערדיגע כאראקטערציגע ווערען פערשוואונדען. מיר וועלען ניט מגזם זיין, אויב מיר וועלען זאָגען, אז טשעכאָוו האָט די קליין־בורזשואזיע אויסגעצייכענט קאָנסערווירט אין זיינע ווערק פיר דעם צוקינפטיגען קולטור־און סאָציאל־היסטאָריקער. אין אייניגע הינזיכטען עראינערען אונז פיעלע פון דיזע „העלדען" אַנאלאָגישע טיפען אין דיקענס׳ם ווערק — דער האַנדעלסמאַן פון די הינטערגעסלאַך אין שטאָדט און פון די האָפענס א. ז. ו.

יעדענפאלס, ניט פיעלע שרייבער האָבען אונז פאָרגעשטעלט דיעזע מענשען אזוי לעבעדיג, ווי טשעכאָוו. אין רוסלאַנד האָט ער גהאַט א נעלעגנהייט צו זהען זיי אין זייער נאַנצען גשטאַלט, אלס א טיפ אין דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון דער גזעזלשאפט.

*) זעה נומערן „צוקונפט" סעפטעמבער, נאָוועמבער און דעצעמבער פון פאָריגען יאָהר.

גאנץ אָפט בעגעגנט איהר דיעזען טיפ ביי טשעכאָוו׳ען. איהם האָט ער ספעציעל גע־ווידמעט א מייסטערהאפטע ערצעהלונג, וועלכע האָט א סימבאָלישען נאָמען: „אין גראבען".

שוין דאָס שער־בלאָט זאָגט אונטער דעם גערדאנק, אין וואס פיר א גזעזלשאפטליכער סביבה מיר גענינען זיך.

אין דעם ערשטען מאָמענט, וועו מיר בע־קענען זיך מיט די הויפט־העלדען פון דער נא־וועלע, מיט די בעזונדערע מיטגלידער פון דער פאַמיליע צעבוקין, זהען זיי כמעט אלע אוים צו זיין ניט קיין שלעכטע מענשען. צווישען זיך לעבען זיי גאנץ פרייגדליך און פריערליך, און דאָך פיהלט איהר באלד, אז אזוי וועט זייער לע־בען לאַנג ניט אָנגהן. זייער ארומיגע אטמאָס־פערע איז אָנגעפילט מיט סמנים פון קומענדען שטורם, די אקס, אויף וועלכע עס דרעהט זיך זייער גאַנצעס לעבען, איז פראָפיט.

זאָל נאָר עטוואָס אונערוואַרטעטעס אָנ־ריהרען דיעזען נעסט, וועו ער וועט גליך צופא־לען וועהרען. דעם אינגערען זוהן, א פיזישען וו גייסטיגען שוועכלינג, האָט דער פאָטער, דער אלטער צעבוקין, חתונה געמאכט מיט א פרוי, וועלכע איז געווארען דער גאַנצער קאָפ אין דער פאַמיליע, זי האָט פערנומען די גאנצע הויז אין איהרע הענד.

„גלייך ווי זי האָט חתונה געהאט מיט׳ן טויבען, איז זי געוואָרען אונגעהויער טהעטיג און האָט שוין געוואוסט, וועמען מען קען געבען אויף בארג, און וועמען מען קען ניט; האָט גע־האלטען ביי זיך די שליסלען און האָט געקלאפט אויף די „שטשאָטען" א. ז. ו.

דער שווער האָט זהער געהאלטען פון אזא שנור. זי, פערקעהרט, איז ניט קיין פערעהרע־רין פון דעם אלטען צעבוקינ׳ען, און איהר מאן האָט זי כמעט ווי ניט בעמערקט. קיין אישה־צנועה איז זי אויך ניט געווען.

פיעל נחת האָט אויך דער אלטער ניט גע־

האָט פון זיין עלטערען זוהן, וועלכער איז אוועק־נעגאנגען אויפ'ן וועג פון א „גענעהרטען"... ער איז געווען א שפיאָן אין דער פּאָליציי.

אויב דאָס אינערליכע לעבען פון דער פּא־מיליע איז געבליבען אויף דעם פּרינציפּ פון פּראָפּיט, הערשט ער נאָך מעהר אין זייערע בע־ציהונגען צו דער אויסערליכער וועלט. קורץ און שארף זאָגט דאָס ארויס דעם אלטען צעבוקינ'ס פרוי, וען זי בעקלאָגט זיך א ביסעל אויף איהר לעבען:

„לעבען, לעבען מיר גוט, מיר האָבען אַלץ בשפּע, מיט איין וואָרט, מיר לעבען ווי סוחרים, נאָר לאַנגווייליג איז אונז, און צופיעל בעליידי־גען מיר דאָס פּאָלק, דאָס הארץ טהוט אלץ וועה, פריינד, אוי, גאָט מיינער, ווי מיר בעליידיגען איהם! צו בייטען מיר, צו קויפען מיר וואָס עס איז ניט, נעהמען מיר אן ארבייטער — איז אבערהאל בעטרוג, בעטרוג און בעטרוג. די פּוטער אין קראָם איז ביטער, טוכלע, די זעגעכץ בייַ אנדערע איז בעסער ווי אונזערע פּוטער".

און אין אן אנדער שטעלע וועהרען די האנ־דעלס מעטהאָדען פון דער צעבוקין פירמע כא־ראקטעריזירט אזוי:

„אין די טאָבעל־טעג, און אין די יום טובים פלעגט מען פערקויפען די פּויערים קאליע־געוואָ־רענע פלויש, מיט א שווערען ריח, אז ס'איז געווען שווער צו שטעהן בייַם פעסעל. און פאר משכנות האָט מען גענומען קאפעס, היטלער, וויבערשע טיכער. אין שמוץ האָבען זיך געוואל־גערט די פאבריק־ארבייטער, פערטויבט פון שלעכ־טע בראַנפּען. און עס האָט זיך געדוכט, אז די זינד איז געדיבט געשטאַנען אין דער לופט..."

דיעזע אלע ערשיינונגען, א נויטוועדיגער אטריבוט פונ'ם לעבען פונ'ם פּאָלק בייַ די איצ־טיגע אומשטענדען, האָבען, נאטירליך, ניט פיעל נעזונטעם געקענט צוטראָגען צו זיין פיזישען און גייסטיגען ענטוויקלונג.

אויף דער נאאיוואר פראגע פון דעם אלטען צעבוקינ'ס פרוי, ווארום דאָס געשעפט ווערט אָנגעפיהרט אויף דעם דערמאָנטען אופן, האָט אפילו דער גייסטיגער קריפעל אניסים א שנע־לען ענטפער: „אין אונזער געשעפט קען מען ניט אנדערש". ווי מיר האָבען שוין פריהער בע־מערקט, זיינען מעהרערע פון דיעזע מענשען ווייט ניט קיין פערדארבענע בעשעפענישען, אפטמאל זעהר גוטהערציגע. קיינער צום בייי־שפּיעל שטערט ניט דעם אלטען צעבוקינ'ס פרוי, וועלכע האָט ליעב „רעטען די נשמה", גע־בען נדבות א. ד. ג. וען דער ראש המשפחה דערוואוסט זיך, אז זיין עלטערער זוהן מאכט פאלשע געלד, איז דאָס פאר איהם א טויט־קלאַפּ. זיין פערשטאַנד פון עהרליכקייט און גערעכטיג־קייט זיינען פערלעצט, און דער שולדיגער איז זיין אייגען בלוט און פלייש. די פאמיליע ווערט אין דער ענדע צופאלען און רואינירט. דער שפּיאָן ווערט פערשיקט נאָך סיביר, דער פא־טער ווערט געבראכען אין געזונד און שכל.

זשעדניקויטש כח און געוואלד טריאומפי־רען ביז דער ענדע. די גאנצע ממשלה אין הויז פערכאַפּט די עלטערע שנור, אקסעניא. דעם שווער פערטרייבט זי פון הויז; און אויף די צווייטע שנור, ליפּא, אן עהרליכעם אונ־שולדיגעם וועזען. אן ארים מיידעל האָט מען זי חתונה געמאכט צום דעטעקטיוו אָהן איהר צושטימונג. „שרעקליך, שרעקליך איז ביי זיי, ביי די צעבוקינס", זאגט ליפּא. ריכטיג היימט די ערצעהלונג „אבגרונד", און אויף פון דיע־זען געזעלשאפטליכען אבגרונד פיהרט אונז טשעכאָוו ארוים אויף דער ליכטיגער וועלט מיט דער איבערצייגונג, אז עס געפינען זיך דאָרט מענשען, וועלכע לעבען און דענקען גאנץ אנדערש. כאראקטעריסטיש איז, אז דיעזע מענשען זיינען קיינדער פון פאָלק. אט וואָס פאר א וועלט מיר הערען פון דעם טשעסלער קאסטעל אין א געשפּרעך מיט ליפּא'ן און איהר מוטער פראסקאוויע:

„וועי איז גרעסער, א סוחר פון דער ערשטער גילדיע אדער א טשעסלער? געווים א טשעסלער.... דער, וועלכער האָרעוועט, פראצעווירט און לויפט, דער איז גרעסער!!

„און ליפּא'ן און פראסקאוויע'ן — זאגט טשעכאָוו — קען זיין, האָט זיך אויף א מינוט אויסגעדוכט, אז אין דיעזער גרויסער געהיימ־ניספולער וועלט, אין דער צאָהל פון די אונ־צעהליגע לעבענס, זיינען זיי אויף א קראָפּט, און זיי זיינען אויף עלטער פון וועמען עס איז ניט..."

און מיט אן ערמונטערענדען אקאָרד ענ־דיגט זיך דיעזע ערצעהלונג:

„עס איז דאָך דאָ אמת אויף גאָט'ס ערד, ווי גרויס זאָל ניט זיין דאָס שלעכטעס... און אלעס אויף דער ערד וואכט נור צוזאמענצוגיסען זיך

מיט'ן אמת, ווי די פינסטערנים גיסט זיך צוזא־מען מיט ליכט.

מיר וועלען זיך נאך אמאל אבשטעלען אויף די שילדערונגען פון ארבייטער לעבען אין טשעכיי'ס ווערק אום צו פערענדיגען דאם קאפיטעל — דאם פאלק אין טשעכאוו'ס שא־פען.

דער טיעפער בליק פונ'ם קינסטלער האט ניט פערפעהלט צו בעמערקען די נייע פארמען פונ'ם לעבען פון זיין פאטערלאנד, וועלכעם האט אנגעהויבען צו געהן אויפ'ן וועג פון קאפיטא־ליזמוס.

טשעכאוו האט גוט געזעהן, ווי די נייע אר־נונג ברעכט און פערניכטעט אהן רחמנות אלעם, וואם שטעהט איהר אין וועג. און די שולד ליעגט ניט אין דער אָדער יענער בעזונ־דערער פערזאן פון די נייע קומענדע הערשער. אין דער דראמא „דער קאשען גאָרטען" זאָגט דער סטודענט טראָפימאוו צום קאפיטאליסט לאפוכין, א פארשטעהער פון דער נייער ארד־נונג. דעם נייעם בעזיצער פון שהנעם קאר־שען־גארטען: „איך, יערמאלאי אלעקסעיעוויטש בערשטעה, אז איהר זייט א רייכער מאן, אין גיכען וועט איהר זיין א מיליאָנער. אָט אזוי ווי אין שטאָף וועקסעל איז נויטיג א ווילדע חיה, וו־ר זאל אלעם אויפעסען, וואם פאלט אויפ'ן וועג, אזוי ביסט דו אויך". די נייע פארמע פון לעבען איז אונפארמיידליך, דאם אלטע מוז שטאר־בען, די פריהערדיגע בעלי בתים טויגען ניט מעהר. דעם קינסטלער טשעכאוו עקעלט פון די נייע הערשער, הענדלער, וועלכע האקען אוים דעם אלטען קאשען־גארטען, מיט וועלכען עס זיינען פערבונדען אזוי פיעל שעהנע עראינרונ־גען א. ד. ג. אָבער פיר וועמען? בלויז פ י ר זיינע פ ר י ה ע ר ד י ג ע ב ע ז י ט צ ע ר. די נייע וווייסען נאר אין זאך — פראָפיט, און פון דעם שטאנדפונקט שאצען זיי אלעם אָב.

אין די ערצעהלונגען: „מיין לעבען", „ווי־בערשע קעניגרייך", „א פאל פון דער פראקטי־קע", „דאם הייזעל מיט דער שאלקע" און אין אנדערע שילדערט טשעכאוו די שפעפער פונ'ם נייעם לעבען. ווי די קליאטשע פון דעם פורמאן יאנא אין „בענקעניש", האט מען זיי „אוועקגעריסען פון אקער, פון די בעקאנטע הייסישע בילדער און אריינגעשליידערט אין דיעזען שטרודעל, פול מיט משונה'דינע פייע־רע„, מיט אייביגען טומעל און פערהאוועטע, פערשמייעטע מענשען...."

עם איז העכסט אינטערעסאנט, אז די ארנ־יטער מאסען שילדערט טשעכאוו ניט אין יזוא שרעקליכען פיזישען און גייסטיגען גע־שטאלט, ווי דאם פריהערדיגע „פאלק" — די פויערים. ער האט גוט פערשטאנען, צו געברוי־כען דעם בעוואוסטען אויסדרוק דעם „אידיא־טיזם פון דעם פויערען־לעבען", און פון דער צוויייטער זייט האט ער, ווי פאראויסגעזעהן, אז אין דעם „פאלק" הויבט אן וואקסען א נייע, מעכטיגע קראפט — דער ארבייטער קלאס. אין אנטאגג האבען, נאטירליך, די נייע אויפשטעענדען געזומען די אויבערהאנד איבער דעם פאלק. אפטמאל האבען זיי איהם אין גאנצען צושלאגען, ווי טשעכאוו זאגט עס אין דער ערצעהלונג: „א פאל פון פראקטיק": „...פון דער פאבריק צו דער סטאנציאן זיינען געגאנגען ארבייטער קופ־עס־ווייז און האבען זיך געניגט צו די פערד, אויף וועלכע קראלעוו איז געפאהרען".

טשעכאוו האט ארויסגעשטעלט דעם קאפי־טאליזמוס אין זיין ריכטיגען געשטאלט. אין „מיין לעבען" זאגט ער: „לייב אייגענשאפט איז איצט נישטא, דערפאר וואקסט דער קא־פיטאליזמוס. און אין דעם רעכטען היז פון די בעפריידונגס־אידעען, אזוי ווי אין באטיי'ס צייטען, ערנעהרט און פערטהיידיגט די מעהר־היזע די מינדערהייט, אין דער צייט וועז די מעהרהייט בלייבט הונגעריג, נאקעט און שוצ־לאז. אזא ארדנונג לעבט זיך זעהר גוט איין צוזא־מען מיט וועלכע עס איז ניט שטרעמונגען, ווייל די קונסט פון פערשקאפונג וועלט אויף קול־טואווירט בי־מ־ע־ב־ו־י־ם".

אין א „פאל פון פראקטיק" ווייזט טשע־כאוו, ווי די קאפיטאליסטישע ארדנונג מאכט אלעמען פאר איהרע קנעכט, און אפטמאל גיט זי ניט קיין צופריעדענהייט זאגאר די הערשער.

זעהר ניט גליקליך איז די פאמיליע לאלי־קאוו (א פאל פון פראקטיק) — די מו־טער און די טאכטער — אויף וועמענם פאבריק עם וועלט פראדוצירט שלעכטער קארטון. טויזענד, אנדערע־אלטען מיידע כיעשען ארבייטען דארט ביי זעהר שוועלע אוכישטענדען און הונדערט אנגעשטעלטע פאסען איז אויף די די ארבייטער און פערבריינגען זייער צייט און ענערגיע אויף פערדיבען שטראפען א. ז. ו. די פאמיליע לאלי־קאוו ער־

ביט נאר ניט און האָט אלעס, נאָר די טאכטער געהט אוים פון לייריג זיצען און די מוטער פיהלט זיך אונגליקליך, קוקענדיג אויף דער טאכטער. דער אייניציגער צופריעדענער מענש איז, די גובערנאַנטקע, א נאַרישע, אלטע מויד, וועלכע עסט, טרינקט און טהוט גאָר ניט.

„...און עס קומט אוים, אז די אלע פינף גענייַדען ארבייטען און אויף די מזרח־מערק וועלט פערקויפט דער ביליגער ציין נאָר צוליעב דעם, אז כריסטינא דמיטריעוונא זאל ייענע, עס זיין טייערע פיש און טרינקען מאדעראווייו !...."

טשעבאָוו שילדערט אין איהר גאנצען שווערליכען געשטאלט די יעצטיגע, די קאפיטאליסטישע פאַזע פונ'ם געזעלשאפטליכען לעבען, און ער צייגט דעם אבסודער, צו וועלכען זי קומט אינ'ם פראָצעס פון איהר ענטוויקלונג. זי מוז געבען פלאץ פיר אנדערע, גערעכטערע פאָרמען פון לעבען. פאר אונז גילט שוין ניט מעהר די „טרוקענע ערקלעהרונג פון לעהר־ביכער", אז „דער שטאַרקער מוז דריקען דעם שוואַכען", זאגט טשעבאָוו, „ווייל מיר זהען, זעצט ער פאָר, אז אי דער שטארקער, אי דער שוואכער פאלען אלס אפפער פון זייערע בייזענס פערפעלטנישען פון זייער שטענדיגען קאמפף...."

די ענדערונג מוז זיין א ראדיקאלע. אויסבעסערונגען גילין וועלען ניט העלפען. דאָס זיינען נאָר לאטעס אויף אן אבגעטראָגענעם בגד. עס וועלען ניט העלפען קיין „פארשטעלונגען פיר די ארבייטער, פייערווערק, פאבריק־דאקטוירים...."— נאָר זיך געטראכט דער דערמאנטער דאקטאר קאראלעוו, אבגלייך ער האָט ניט גענהאלטען פאר איבריג די אלע פערבעסערונגען אין ארבייטס־לעבען.. עס וועלט אבער ניט צובראכען די קייט, וועלכע איז פערצויגען אויף דעם האלז פון דעם פאלק — זאגט טשעבאָוו אין „די הייזעל מיט דער שאלקע". דיעזע אלע סאציאלע רעפארמען גיבען פילייכט גאָר צו נייע רינגען אין דער קייט..."

טשעבאָוו, ווי מיר האָבען שוין אנגעוויזען, האָט ליעב געהאט צו זאגען, אז ער „ענטפערט אויף דער ווירקליכקייט נאָר מיט דעם, וואס ער שילדערט איהר". און ריכטיג, ער איז ניט קיין רעוואלוציאָנער, קיין פאליטיקער אין דעם אנגענומענעם זין פון וואָרט, ער איז פריהער פון אלעס א דיכטער. אין דער זעלבער צייט איז ער אָבער א טיעפפיהלענדער מענש, א קינסטלער הומאניסט, א „זוהן פון זיין פאלק און א מיטגליעד פון דער געזעלשאפט", ווי דער שרייבער טריגאָרין אין זיין „דער וואסער פוגעל", דארום שרייבט ער טהיילוויז אין אזא גמיטה, וועלכען דער רוסישער פאעט לערמאָנטאוו כאראקטעריזירט מיט די פאלגענדע וואָרטער: „דער געווויסען דיקטירט, מיט'ן פעדער פיהרט דער בייזער שכל". אזא מין שטימונג וווייזט ארוים טשעבאָוו, וועו ער בעטראכט די ליידען פון פאלק.

ווי א ווארנונגס־געשריי קלינגען די ווערטער, וועלכע ער לייגט אריין אין מויל פון דעם מאליער ריעדקא אין „מיין לעבען": „שלעכט, שלעכט די זאטע, שלעכט די שטארקע, שלעכט די רייכע".... אין דער זעלבער צייט וואנרנט ער אונז אבער, אז אונטערדריקונג, נויטה א. ד. גל. קענען ענטוויקלען וווייט ניט קיין איידעלע גענפיהלען.

ניט סימפאטיש איז דער הערר אבאָנין אין „די שונאים", וועלכער דענקט, אז פאר גאלד קען מען אלעס קויפען ביי א מענשען. טשעבאָוו ניט אבער אויף ניט אב דאס רעכט דעם דאקטאר קיריללוו, פון דער זעלבער ערצעהלונג, וועלכער „האסט און פעראכטעט מיט זיין גאנצען הארצען, מיט זיין גאנצער נשמה". די רייכע און די שטארקע, אלע די, „וועלכע לעבען אין א ראזוואר האלב־דודונקעלהייט און שמעקען מיט פארפיום". אמת, אבאָנין האָט ווייט ניט גוט געהאנדעלט געגען דאקטאר, עס איז אבער טרויעריג און גרויזאם, דענקט טשעבאָוו, דער פאקט, אז די בעציהונגען צוויישען פערזאנען פון פערשיעדענע קלאסען און גרופען זיינען געווארען אונמענשליך. „...עס וועט פערגעהן א צייט, עס וועט אויף פערגעהן קיריללוו'ס שמערין, נאָר די דאזיגע איבערצייגונג, איבער די זאטע מענשען, אן אונגערעכטע און הערצלאזע, וועט קיינמאל נישט פערשווינדען און וועט ביים דאקטאר אין מח בלייבען ביז'ן קבר...."

ווי אין זיין גאנצער ליטעראריישער טהעטיגקייט, אזוי אויך אין די לעצטע יאָהרען, אין דעם פולען גלאנץ פון זיין טאלאנט, בלייבט טשעבאָוו, בעהויפטען מיר, געגען דער אנגענומענער מיינונג, דער אמת'ער אפטימיסט. די יעצטיגע פארמען פון לעבען, די קאפיטאליסטישע, האָט ער בעטראכט, אלס צייטווייליגע. זיי האָבען ניט ענטמוטיגט טשעבאָוו'ן אין זיין גלויבען

אין א גליקליכער צוקונפט פיר דער מענשהייט, דער גאנצער מענשהייט. מיט זיין ווייט דורכדרינגענדען בליק זעהט ער, ווי מיר געהען „צו א העכערער וואהרהייט, צו דעם גרעסטען גליק, וועלכעם איז נאָר מעגליך אויף דער ערד".

דער שעהנער אלטער קארשענגארטען, אין דער דראמא מיט דעם זעלבען נאָמען, איז פערניכטעט, אבער „מיר האבען געפֿאנצט א נייעם גארטען, בעסער און פֿראכטפולער פון דעם, ווייל אין אלעם, וואם דו זעהסט און הערסט, פאנגען אן צו שימערן שעהנהייט, יוגענד, די אויפבליהונג פון קרעפטען און א גוואלדיגער דורשט צום לעבען".

איידער מיר שליסען אונזער אבהאנדלונג קענען מיר זיך ניט אבהאלטען, אום ניט אנצוווייזען נאָך אויף איין ווייט־פערשפרייטע פאלשע מיינונג איבער טשעכאָוו'ן.

פיעלע דענקען, אז ער פֿרעדיגט א געוויסע פאסיווע בעציהונג צום לעבען. דיעזער געדאנק איז זעהר ווייט פון אמת. אין זיין גאנצען אפטימיזם און פייערדיגען גלויבען אין דער קומענדער גוטער צוקונפט, דענקט ער דאָך ניט, אז מיר דארפען זיך פערלאָזען „אויף דעם נאטירליכען גאנג פון די פאסירונגען, אויף דאָס געזעצליכקייט פון די ערשיינונגען" („די אנרעסען"), דען— פרעגט ער ווייטער אין דער זעלבער ערצעהלונג — „איז אבער דען דא אן ארדנונג, א געזעץ אין דעם, וואס איך, א לעבעדיגער דיינקענדער מענש, שטעה איבער אן אבגרונד און וואַרט, ווען ער וועט אליין פון זיך פערוויאקסען וועלען, אדער פערצוויגען וועלען מיט שלאם?...."

ער רופט אונז דארום צו טהעטיגקייט, צו ארבייט. „זייט נישט רוהיג, לאזט זיך נישט איינשלעפערען, כל זמן איהר זייט יונג און שטארק און פריש, וועלט נישט מיעד צו טהאָן גוטעס! („די אגרעסען") און דיעזע וועלטער, צוזאמען מיט דעם הויכען קינסטלעריישען גענוס זיינען פיעלייכט די בעסטע ירושה, וואס טשעכאָוו האָט אונז איבערגעלאָזען.

היינריך היינע.

ליעדער

(אידיש פון ליליפוט).

1.

אין האָריזאָנט דעם וויטען.

אין האָריזאָנט, דעם וויטען,
שוינט, ווי א נעבעל־בילד,
די שטאָדט מיט איהרע טורעמען
אין אבענד־שיין געהילט.

א פייכטער ווינד בעווענגט שטיל
דעם טייכעל — גראָה און טיף;
איך הער א טרויער־נגון
אין רוישען פון מיין שיף.

די זון בעווייזט צולעצט זיך
און צייגט מיר אָן אן אָרט:
פערלאָרען האָב דאָס ליעבסטע,
דאָס טייערסטע איך דאָרט.

.2

און וואַלטען די בלומען, די קליינע...

און וואַלטען די בלומען, די קליינע,
געוואוסט, ווי פערוואונד'ט איז מיין הערץ;
זיי וואַלטען מיט טרעהרען, מיט ריינע,
געהאַלפען מיר היילען מיין שמערץ.

און וואַלטען די נאַכטיגאַלען
געוואוסט, ווי ך'בין טרוי'ריג און קראַנק; —
זיי וואַלטען געלאַזען ערשאַלען
א קוויקענדען, זיסען געזאנג.

און וואַלטען געוואוסט פון מיין וועהטאָג
די גאַלדענע שטערנדלעך, דאַרט; —
זיי וואַלטען געפונען פאר נויטיג
מיר זאָגען א טרייסטליכעם וואָרט.

דאָך קענען זיי קיינער ניט וויסען,
נאָר אייגע וויים מיין שמערץ; —
וויל זי אַליין האָט צוריסען,
צוריסען אויף שטיקער מיין הערץ...

.3

דער שליח.

שטעה אויף מיין קנעכט, און כאַפּ א פערד,
און זאָטעל גיך איהם אָן!
און פליה דורך וואַלד, און פליה דורך פעלד,
דאָס לעבען שטעל אין קאָן!

פליה, ביז דו קומסט צום קעניג'ס שלאָס
גיב דאַרטען גלייך א פרעג:
פון קעניג'ס טעכטער, וועלכע איז'ס
וואָס'ט חתונה די טעג.

און זאָגט מען דיר: די דונקעלע,
דאָן קעהר זיך אום געשווינד;
דאָך אויב די בלאָנדע איז דאָס גאָר,
ניט אייל זיך דאָן, מיין קינד!

געה צו אין שטאָדט, און קויף מיר דאַרט,
א שטארקע, דיקע שטריק;
און ריט פאמעלאָך, רייד קיין וואַרט
און בריינג מיר עס צוריק...

.4

עם שטעהען אונבעוועגליך.

עם שטעהען אונבעוועגליך
די שטערען אין דער הויך
פיעל טויזענד יאָהר און קוקען
זיך אָן פון בענקשאפט בלייך.

זיי ריידען שטיל אַ לשון,
אַ שפראַכע רייך און שעהן;
עס קען קיין שפראַכען־פאָרשער,
די שטילע שפראַך פערשטעהן.

איך אַבער האָב זי געלערנט,
שטודירט זי אָהן א שיעור;
געדיענט האָט אלס גראמאטיק
מיין ליעבסטע'ס פנים מיר...

.5

די נאַכט איז נאַס און שטורמיש.

די נאַכט איז נאַס און שטורמיש,
דער הימעל כמאַרנע, גראָה;
איך וואַנדער אום אין וועלדעל,
קיין מענש איז דאַרט ניטאָ.

פון וויטען זעהט זיך פייער,
דאָס איז דעם יעגער'ס הויז;
איך וויל אָהין ניט קומען,
וויל טרוי'ריג זעהט דאַרט אוים.

די בלינדע באָבע זיצט נאָך
אין לעדער־לעהנשטול דאַרט;
זי קוקט, וויי א סטאַטויע,
און רעדט ניט אוים קיין וואָרט.

דעם וועכטער'ס זוהן, דער רויטער,
לויפט אום און שילט און שרייט;
ער כאַפּט זיין ביקס פון ארעם,
און וואַרפט איהם אָן אַ זייט.

דעם יעגער'ס שעהנע טאָכטער
ביים וועב־שטוהל זיצט פערקלעהמט;
די אויגען פול מיט טרעהרען,
דער פנים רויט, פערשעהמט...

זי האַלט דעם קאָפּ געבויגען
און ווישט זיך מיט דעם פלאַקס;
עם העלפט דער הונד איהר וויינען,
דעם יעגער'ס אַלטער דאַקס...

.6

אַ שרעקליכער זועטער אין דרויסען.

א שרעקליכער וועטער אין דרויסען,
עם ברויזט און עם וואַיעט דער ווינד;
די נאַכט איז א רעגענדיג־קאַלטע,
ווואו איז יעצט מיין אַרימער קינד?

איך זעה זי ביים פענסטער יעצט זיצען,
אין איינזאַמען צימער, פערטראַכט;
די אויגען פול ביטערע טרעהרען,
זיי קוקען ארוים אין דער נאַכט...

.7

אומעטים ווואו דו נאַהר געהן וועסט.

אומעטום, ווואו דו נאָר גיהן וועסט,
נאָכגעהן וועל איך אַלץ נאָך דיר;
איך וועל זיין צו דיר אלין בעסער,
ווואָס דו'סט ערגער זיין צו מיר.

דען מיך ציהט צו דיר דיין בייזקייט,
גוטסקייט זוך איך ניט ביי דיר;
ווילסטו וועלן פון מיר פטור,
פרואוו פערליעבען זיך אין מיר...

.8

די שיינע פישער־מיידעל.

דו שיהנע פישער־מיידעל,
דיין שיפעל טרייב צום לאַנד;
קום, זעץ זיך דאָ אַניעדער,
און גיעב מיר דרייסט דיין האַנד.

דיין קאָפּ לעג אויף מיין האַרצען,
ניט שרעק זיך, נאַריש קינד!
געטרויסטו זיך דאָך טעגליך.
דעם ים אן און דעם ווינד.

מיין האַרץ, זי איז צום ים גלייך
זי פאַלט און הויבט זיך הויך;
און מאַנכע שיהנע פערעל,
געפינסטו דאָרטען אויך...

9

אַ חלום בילד.

ליעבסטע, היינט זאָלסטו מיר זאָגען:
ביזטו ניט אַ חלום־בילד,
ווואָס אין זומער־טעג, אין הייסע,
אין זיין האַרץ, דער דיכטער פיהלט.

אָבער ניין, עס איז ניט מעגליך,
פאַר'ן דיכטער'ס פאַנטאַזיע
צו בעשאַפען אזא מיילבעל,
אויג'לעך ליעבליכע, ווי די.

קראַטען, וועדעם, ווילדע חיות,
און א בלוטיגען וואַמפיר, —
נאָר אַזעלכע ווילדע ברואים
שאַפט דער דיכטער אָהן א שיעור.

אָבער דיך און דיינע אויגען,
און דיין ליעבליך־זים גיזיכט,
און די פאַלשע פרומע בליקען
שאַפט קיין דיכטער, קיין גידיכט.

א. י. נעטטער.

געדאַנקען וועגען זעלבסט־מאָרד

(שלום.*)

ין דיעזען ארטיקעל וועט זיין מיין אויפגאבע, אויסצוגעפינען דעם צושטאנד פון דעם מענשען, וועלכער פון דעם מענשען איז דער זעלבסט־מערדער. און ווי ווייט איז דאס נאָרמאַלען צושטאנד אָדער ניט?

אום צו פערענטפערען דיעזע פראגע, מוז מען פריהער פערשטעהן די נאטור פון דעם מענשליכען לעבען, ד. ה. דאָס נאָרמאַלע לעבען פון דעם מענשען. אזוי ווי דער מענש איז ניט מעהר ווי איין מין פון אַלע אנדערע מיני חיות פון דער וועלט, מוז ביי אַלע חיות, ד. ה. ביי אַלע לעבעדיגע וועזענס, אויך עקזיסטירען די זעלבע נאַטירליכע קראפט ווי ביי דעם מענש, ניט בעזאָנדער ביי חיות, נאָר ביי אַלע פלאַנצונגען אויך, וויל איצט וועלט ניט צוטהיילט די געגענשטענדע פון דער וועלט אויף פיער קלאסען, ווי אין די אלטע צייטען, וועלכע האבען געהייסען: דומם, צומח, חי, מדבר, דאן איז דער מענש געווען א גאַנצער אריסטאקראט, א יחסן, מען האָט גערעכענט דעם מענשען אלם א בעזונדער קלאַס, אלם אן אתה־בחרתנו־ניק — היינט אָבער וועלט אונזער גאנצע וועלט צוטהיילט נור אויף צוויי קלאסען, מיט דעם נאָמען: די אַרגאַנישע וועלט, דאָס איז אַלעם אין דער וועלט, וואס האָט לעבען אין זיך. אין דעם קלאַס קומען אריין: אַלע פלאַנצונגען, אַלע קריכענדע, אַלע פליהענדע, אַלע שווימענדע און אַלע גהענדע, אויב אויף פיער פים אדער אויף צוויי פים; דער אַנדער קלאַס היסט: די אונאַרגאַנישע וועלט, דאָס זיינען אַלע גענענשטענדע, וואס האבען קיין לעבען אין זיך ניט, אבער אזוי ווי פלאַנצונגען וועלען גערעכענט אין דער אַרגאַנישער וועלט, מוזען זיי אויך בעזיצען די זעלבע נאַטירליכע לעבנס־קראפט ווי די היה און ווי דער מענש.

נור יעדער, וואס איז בעקאנט א ביסלע מיט פלאַנצונגען פון פראקטיקע, ניט זייענדיג דערביי קיין פילאָזאף און נאטור־פאָרשער, וויים זעהר גוט, וויל ער מערקט עס, אז יעדע פלאַנצונג בעזיצט א נאטירליכע קראפט, צו שטרעבען און קעמפפען פיר איהר לעבען און עקזיסטענץ, וועלען ניט וואָלט עס ניט געקענט עקזיסטירען. פיעל מעהר איז אָבער מערקבאר דיעזע נאטירליכע קראפט ביי חיות. עס איז איבריג צו רעדען וועגען די חיות, וואס האָבען שטארקע אַרגאַנען, סיי ביי די הויז־חיות, סיי ביי די ווילדע חיות, זעהט מען דאָך בולט דיעזע נאטירליכע קראפט, זייער זוכען שפייז, זייער אנטלויפען פון א סכנה און זייער קעמפפען געגען א שונא. נור אפילו ביי די קלענסטע אינזעקטען, די איינפאכסטע ווערימלעך, איז אויך וואונדערבאר צו זעהן זייער שטרעבען און קעמפפען פיר זייער לעבען. עס וואלט צופיעל פלאץ פערנומען אויסצורעכענען די וואונדערבארע איינפעלע פון פיעלע קליינקע בראוים'לאך, וועלכע איך האָב אליין געזעהען. צו דעם פונקט אָבער, וואס איך וויל דאָ עררייכען, איז דאָס גענוג.

איבערהויפט אינטערעסירט אונז דאָ דער מין חיה, וואס מען רופט מענש. זעלבסט־פערשטענדליך, אז דער מענש בעזיצט אויך די זעלבע נאטירליכע קראפט, ווי אלע אנדערע חיות. דער מענש האָט זיך אָבער עניטוויקעלט צו די העכסטע שטופע איבער אלע חיות, אין שכל און פערשטאַנד, און אזוי ווי צו דעם מענשען'ס שכל און פערשטאַנד איז קיין גלייכען ניטא, אזוי איז אויך צו דעם מענשען'ס שטרעבען און קעמפפען קיין גלייכען ניטא. קיין בעשעפנים אין דער וועלט בעגרייפט ניט אזוי דאָס לעבען ווי דער מענש. קיינער פון אלע לעבעדיגע גענים ניט אזוי פיעל פון דעם לעבען ווי דער מענש, קיינער קען זיך ניט שאפען אזוי פיעל פערגעניגען, ווי דער מענש. דארום קען קיינער ניט אזוי לעבען ווי דער מענש, און קיינער קען אויך ניט אזוי שטרעבען און קעמפפען, ווי דער מענש. ער מאכט חרוב וועלטען און בויט אויף

*) זעה יאנואר נומער „צוקונפט".

וועלטען אין זיין שטרעבען און קעמפֿען, פֿיר זיין לעבען און פֿיר זיינע פֿערגניגונגען צום לעבען. דיעזע אנשטרענגענדע שטרעבונגען און געפֿעהרליכע קעמפֿע, דורך וועלכע דער מענש שאפֿט איין פֿיעלע רייכטהימער און די גרעסטע פֿערגניגונגען, געניסען אבער גאָר א קליינע צאָהל מענשען, וועהרענד פֿיר די גרויסע מאַסע מענשען פֿערשאפֿט עס עלענד, נויטה, גרויסע אונגלוקען און שרעקליכע יסורים, וואס איז קיין גלייכען נישטאָ אונטער אלע בעשעפֿניסע פֿון דער וועלט.

אבער מערקווירדיג איז דאָס, אז דיעזע אלע לייד־ענדע מענשען, וואס זייער לעבען איז אונ־ערטרענגליך, מענשען, וואס פֿערברייגען זייער לעבען אין דחקות, אין גרעסטען עלענד און נויטה, זעהען ניט קיין שטראָהל האָפֿנונג פֿאר א בעסערען לעבען, אייביגע קאָליקעס, מענשען, וואס ליידען שרעקליכע יסורים פֿון אונהיילבארע קראַנקהייטען, און ווייסען זיכער, אז קיין זאַך אין דער וועלט קען ניט ערליכטערען אָדער זיי בעפֿרייען פֿון זייערע יסורים, אויסער דעם טויט, דיעזע אלע לייד־ענדע מענשען, שטרעבען און קעמפֿען מיט זייערע לעצטע כחות, פֿיר זייער עלענדען לעבען און פֿיר זייער אונגליקליכער עק־זיסטענץ. ווי קומט עס, מיט וואס קען מען זיך ערקלעהרען דיעזע ערשיינונג? אָט דאָ קומען מיר צום פֿונקט.

דיעזע ערשיינונג ערקלעהרט זיך דערמיט: אונטער אלע אנדערע נאַטור־געזעצע, דורך וועל־כע עס ווערט בעשאפֿען און בעלעבט די גאנצע אַרגאַניש וועלט, עקזיסטירט אויך א נאַטור־געזעץ פון זעלבסט־ערהאלטונג. דאָס איז די קראָפֿט, וואס צווינגט יעדעס וועזען פון דער אַרגאַנישער וועלט, צו שטרעבען פֿאר זיין עק־זיסטענץ און צו קעמפֿען געגען אלע שטערונגען, וועלכע שטעהען איהם אין וועג פון זיין לעבען. עס איז ניט קיין אונטערשיעד פון דעם וועזען, וואס בעגרייפֿט גאר ניט זיין עקזיסטענץ, פיהלט ניט זיין לעבען, ווי די מעהרסטע פֿפלאַנצונגען, ביז'ן העכסטען וועזען, וואס בעגרייפֿט זעהר פֿיל זיין עקזיסטענץ און פיהלט זיין לעבען מעהר פון אלע וועזענס אין דער וועלט, דאָס איז דער מענש. קיין אונטערשיעד ניט פון דעם גליקליכען, וואס לעבט אין גרעסטען לוקסוס און געניסט אלע פֿערגניגונגען פון לעבען, ביז דעם אונגליקליכ־סטען, וואס לעבט אין דעם גרעסטען נויטה און געניסט גאר ניט, אויסער צרות און שרעקליכע יסורים, קיין אונטערשיעד פון יונג און שטאַרק, ביז אלט און שוואַך, וואו נאָר עס איז דאָ לעבען, דאָרט מוז זיין שטרעבונג און קאמפֿ, עס איז א נאַטור־געזעץ און דאָס איז דער נאָרמאלער לעבען פון דער גאנצער אָרגאַנישער וועלט. ווען עס הערט אויף דאָס שטרעבען און קעמפֿען אין לעבען, ווערט דער לעבען אונאָרמאל, און ער מוז זיך באלד ענדיגען.

אין קלייניגם ביישפֿיעל קען איך דאָ געבען פון א לעבעדיגען וועזען. איך האָב קענען ג־ערנט דאָס לעבען פון א געווייסע פֿליעג. זי איז גרעסער פון דער הויז־פֿליעג, בעקאנט אונטער דעם נאָמען „ספּאַניש־פֿליעג". זי האלט זיך אויף אויף יאשינאָוע בוימער, א גאנץ זומער שטרעבט זי און קעמפֿט פיר איהר עקזיסטענץ ביז הערבסט, אין דיעזער צייט איז זי אזוי פעט און דיק, אז זי קען זיך מעהר פון אָרט ניט ריהרען. דערמיט ענדיגט זיך איהר נאָרמאלעם לעבען, מענשען ווייסען דערפון, קומען זיי און קלייבען צונויף דיעזע פֿליעגען פיר די אפּאַטהעקען, אויב ניט, בלייבען זיי טויט אויף זייער ארט זיצענדיג. דאָס זעלבע איז מיט דעם מענש, אזוי באלד ווי זיין לעבען ווערט אונאָרמאל, בענעהט ער זעלבסט־מאָרד. ביי די פֿליעג זיינען דאָ נאָר צווייי אורזאכען, וואס מאַכען איהר לעבען אונ־נאָרמאל, הערבסט איז די צייט, וואס ענדיגט זיך איהר לעבען און איהר פעטקייט, וואָס מאַכט זי אזוי שווער דאָס זי קאָן זיך פון אָרט ניט ריהרען. אזוי זיצענדיג, וואלט זי נאָך געקענט לעבען פאר א קורצע צייט, איז אבער דער מענש זיך מקדים, קלייבט זיי צוזאמען און צורייבט זי אין פֿולווער.*) ביי דעם מענשען זיינען אבער דאָ פיעלע און פערשיעדענע אורזאכען, וואס מא־כען זיין לעבען אונאָרמאל, וויל זיין לעבען איז ניט אזוי איינפאַך, ווי דאָס לעבען פון די אנדע־רע חיות, ער איז דאָך עפּעס א מענש, מיט אזא שאַרפען שכל און גרויסען פערשטאנד. און טא־קע דאריבער, וויל דער מענש האָט איבערגע־שטיגען מיט זיין שכל און פערשטאנד אלע חיות פון דער וועלט, פערליערט ער אויך דעם זינען אפּטער פון אלע חיות. ער קען ווערען אונאָרמאל אין זיין יוגענד, וען זיין נאָרמאלער לעבען האלט אין רעכטען בליהען, ער קען ווערען אונאָרמאל

*) דער מענש אליין ווערט אויך אפּט צו־ריבען אין פֿולווער, אפילו אין זיין נאָרמאלען לעבען פון זיינע מיטמענשען, די שטאַרקערע.

אין זיינע מיטעלע יאָהרען און אויך צו דער על־טער. דערפאר אָבער צו יעדער צייט, וועו דער מענש וועדט אונגאָרמאל, דארף ער ניט וואר־טען ביז דער טויט וועט קומען צו איהם, אָדער אן אנדערער זאָל איהם טויטען, ווי די פלייעג אָדער אן אנדער חיה, ער, דער מענש, איז דאָך דער גרויסער ענטדעקער און ערפינדער פון אזוי פיעל מאָרד־אינסטרומענטען און גיפטיגע מא־טעריאלען, קען ער גאנץ שנעל מאכען אן ענדע צו זיין אונגאָרמאלען לעבען.

מען פרעגט אָבער: אמת, מיר זעהען זעלבסט־מערדער דורך פערשיעדענע אורזאכען, דאָס מען מוז צוגעבען, אז זיי זיינען געווען אין אן אונגאָרמאלען צושטאַנד, ווי צ. ב. ש. ווירקלי־כע משוגעת, מאָמענטאלע אָנפעלע פון משוגעת, גרויסע פּוצלינגע אונגליקען, וואס ברייננען דעם מענשען צו פערצווייפלונג א ד. ג., מיר זעהען אָבער אויך זעלבסט־מערדער מיט קלאָהרען שכל און פולען פערשטאַנד, אין א קאלטבלוטיגען און רוהיגען צושטאַנד בעגעהען זיי דעם זעלבסט־מאָרד, ווי עס צייגט זיך ארוים פון זייערע ער־קלעהרונגען אין די בריפֿ, וואס זיי לאזען אי־בער. ווי קען מען בעהויפטען, אז דיעזע זיינען געווען אין אן אונגאָרמאלען צושטאַנד? מיט וואָס קען מען דאס ערקלעהרען?

דיעזע ערשיינונג ערקלעהרט זיך דערמיט: עס קומט פאָר אין דעם מענשענס טרויעריגען לעבען מאָמענטען, — מען מעג זאגען, ביי 90 פּראָצענט, אויב ניט מעהר—ווען עס פאלט איהם אריין א נעדאנק צו בעגעהן זעלבסט־מאָרד. דאָס איז א מאָמענטאלער אָנפאל פון אונגאָרמאלי־טעט, ביי פיעל מענשען וויעדערהאלען זיך אזעל־כע אָנפעלע, זעהר אפט און א לאָנגע צייט, נאָר אזוי ווי דיעזע אָנפעלע זיינען איבערגעהענדע, לעבען זיי אוים זייערע יאָהרען, און בעגעהן ניט קיין זעלבסט־מאָרד. אונטער דער גרויסער מאַסע אונגליקליכע געפינען זיך אבער אייניצעלנע, אויך וועלכע די מאָמענטאלע אנפעלע, מאכען א זעהר שווערען אייגדרוק. אייגער געהט ארום א צייט לאַנג מיט דיעזען געראנק, וואס דריקט איהם אלץ מעהר און מעהר. אונטער דער זעל־בער צייט פאסירט איהם נאָך א צרה, נאָך אן אומגליק גאָר א נייער, דערמיט ווערט דער גע־דאנק נאָך שטארקער און די דריקונג פיעל שווע־רער, אין דער זעלבער צייט און מיט דער זעל־בער מאָם, ווערט אויך דער צושטאַנד פון זיין נאָרמאלען לעבען, אלץ שוואכער און שוואכער, ער פערליערט דעם מוטה בילעכווייז צו שטרע־בען און צו קעמפֿען, אזוי געהט עס כסדר, ביי אייניעם שנעלער, ביי אייניעם לאנגזאמער, עס ווענדט זיך אָן דעם געבוי און כאראקטער פון די פערזאָן און די אומשטענדע, אונטער וועלכע ער גיפינט זיך, ביז עס קומט די לעצטע שטונדע, וואס זיין נאָרמאלער לעבען ענדיגט זיך אין גאנצען. דאן איז ער געצוואונגען צו מאכען אן ענדע פון זיין לעבען, ער מעג אפילו זיי ביי זיין קלאהרען שכל און פולען פערשטאַנד, אנ־סער דעם מאָמענט, וואס ער האקט איבער דעם פאָדים פון זיין לעבען.

אונטער דיעזען סאָרט זעלבסט־מאָרדען, קען מען צוערשענען אלע זעלבסט־מאָרדען, וואס זיינען בעגאנגען געוואָרען פון די רוסישע יוגענד אין א קורצע צייט נאָך דעם פאל פון דער רוסי־שער רעוואָלוציאָן. דאס קען מען זיך לייכט ער־קלעהרען. נאָך דער רעוואָלוציאָן האָט זיך אָנגע־פאנגען א שרעקליכע רעאקיציאָן און דאָס האָט אויך זיי אזוי שטארק געווירקט, דאָס זיי האָבען פערלאָרען דעם מוטה צו שטרעבען און קעמפֿען, דערפון זיינען געקומען די אנפעלע פון זעלבסט־מאָרד געדאנקען, די אומשטענדען זיינען געווא־רען אלץ מעהר אונערטרעגליך און די אָנפעלע אלץ אפטער און דריקענדער, ביז עס איז דער־גאנגען צו דער לעצטער שטופע. דאן האָבען זיך אָנגעפאנגען די זעלבסט־מאָרדען אין די מאַסען איינס נאָך די אַנדערע. עס האָט אויסגעוויעזען וויא זעלבסט־מאָרד עפידעמיע, וויל עס האָט אָנגעגריפען א גרויסע מאַסע פון די רוסישע יוגענד.

מיכל קאפלאן.

„שלמה׳קע"

(סקיצע).

פון דער אלטער היים איז אראבגע־קומען א גרויסער אידישער מנגן, און די גאנצע אידישע בעפעל־קערנוג פון נ. האט אויפגעצא־פעלט. אידען זיינען דאך גרוי־סע ליעבהאבער פון נגינה, בפרט פון אידישע נגינה, בפרט פון א גרויסען מנגן, בפרט ווען דער מנגן איז נאך פריש און צאפעדיג, אקארשט נאר וואס געקומען פון דער ליעבע־אי־טייערער אלטער היים.

די צייטונגען האבען דא פאר זיך דער־שמעקט א געשמאקען און גוט בעטעמ׳טען גע־ריכט. זיי האבען דאס גוט בעזאלצען און בע־פעפערט, ווי זייער שטייגער איז, און צוליי־געגדיג אויף פיעלע קלייגע טעלערלאך, דער־לאנגט די פערפראוועטע גערייכט פאר די לע־זער, צורייצענדיג אלע אפעטיטען. דאס געווען־ליכע חזנ׳ישע אויסזען פון מנגן איז דערבי־פערוואנדעלט געוואָרען אין „נאבעלע און פירשט־ליכע געזיכטסציגע", זיין תמימות׳דיגער אידי־שער בליק — אין „א שטאלצען קעניגליכען וואונק", און די ביאגראפיע פון זיין שטילען בעל־הבית׳ישען לעבען — אין „א זעהר שפאנענ־דע און העכסט־אינטערעסאנטע לעבענס־בע־שרייבונג".

חיים יודעל, א ניע־ייגער און אויבגע־דארטער יונגער מאן, האט כויט א קלאפענדע הארץ געלעזען די אלע בעשרייבונגען. ער האט געלעזען און ס׳האט זיך איהם אלע וויילע גע־וואלט אויסצודייען: מיר דארפט איהר דאס ניט דערצעהלען! איך קען אייך פון שלויסקען פיעל מעהר דערצעהלען. איך בין דאך מיט איהם אוים־געוואקסען צוזאמען, א שטוב לעבען א שטוב... איהר פערשטעהט זו ניין?... ער האט געלעזען ווען זיין אמאליגען חבר און א גרויסע פרייד האט אננעפיהלט זיין הארץ, שלויסקע שרה רחל׳ס, שלויסקע, זיין אמאהליגער חבר, איז אזוי דערהויבען געוואָרען... א שטומער וועהטאג האט אבער גענאגט זיין הארץ וואס ער איז דא אין גאנצען פערשווינדען: דאכט זיך, זיין נאמען האט דא אויך געדארפט דערמאנט ווערען; דאכט זיך, ער האט אויך א גרויסען חלק אין דעם...

א הייסער פערלאנג האט חיים יודלען ארומגעכאפט, צו לאזען וויסען דער גאנצער וועלט, דאס וואס אלע צייטונגען פעשווייגען, צו דערצעהלען אלעמען, אז דער גרויסער גאסט איז פאר איהם, פאר חיים יודלען, ניט מעהר ווי שלומה׳קע שרה רחל׳ס, זיין אמאליגער חבר.

די דאזיגע ידיעה האט אבער אויף קיינעם קיין בעזונדערן אייגדרוק ניט געמאכט. אלע האבען דאס אויסגעהערט גאנץ געמיטהליך און קאלטבלוטיג, און חיים יודעל׳ס ווערטה האט אויף קיין האר ניט געשטיגען דורך דעם.

יעדער איינער האט נאר געהאלטען אין איין בעוואונדערן די גרויסקייט פון דעם גאסט, די אוצרות וואס ער זאמעלט, דעם מזל וואס איהם שפיעלט, אבער קיינער האט ניט׳בעוואונ־דערט דאס וואס ער, חיים יודעל, האט אמאל געוואהנט מיט איהם א שטוב לעבען א שטוב.

ערשט יעצט האט זיך ביי איהם צופל־קערט א געפיהל פון קנאה צו זיין אמאליגען חבר. א טיפער ווע האט געגאגט זיין הארץ און זיין רוה איז גערויבט געוואָרען. — בעסער וואלט ער נאר ניט געקומען אהער, — האט ער זיך געטראכט, — וואסער שווארץ יאהר טראגט זיי אלעמען קיין אמעריקא? אלע — צו אונז, אלע קומען שנארען די פאר סעמט! — און עס איז ביי איהם געליעבען א הסכם מעהר קיינעם ניט דערצעהלען פון זיין אמאליגען חבר, ווייל ערשטענס איז דאס גלאט ארויסגעווארפענע רייד, קיינער גלויבט איהם ניט, און צווייטענס איז דאס גאר א קנאפער יחוס. א חזן ווי אלע חזנים. די ערשטע צייט רודערט זיך אביסעל, אבער באלד ווערט מען גאר אין גאנצען פער־געסען אין דעם.

זיין בעשלום איז אבער באלד צערונען ge־

וואַרען, וועַן ער איז אַרײַנגעקומען אין א רעס־טאַראַנט און דערהערט ווי אַלע, אַלע, רעדען בלויז פון איהם, פון שלוימקען, איינער דער־צעלט חדושים פון דער וואונדערליכער קאַנטר־אַלטאַ פון זיין שטימע, א צווייטער ווינשט אַלעמען צוזאַמען צו פערדינענען אין א יאָהר, ווי פיעל ער, דער גאַסט, וועט דאָ מאַכען אין איין אײַנציגען אָבענד, א דריטער דערצעהלט, ווי ער איז פערפֿאַהרען אין גרעבצען האָטעל פון שטאַדט, וואוהין בלויז די פיער הונדערט האָבען בלויז א צוטריט, א פיערטער זאָגט אַרויס אַן השערה, אַז ער מוז נאָך זיין גאָר יונג, דערביי זוכט ער אין צייטונג נאָך זיינע אמת'ע יאָהרען.

— אויב איהר ווילט וויסען וויפיעל דער זינגער איז אַלט, — האָט זיך חיים יודעל אָבגע־רופען, און זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט, — פרעגט ביי מיר, וועל איך אײַך אַלעס קלאָהר מאַכען. איך קאָן אײַך אַזוי פיעל זאָגען, אַז ער איז אַלט 35 יאָהר מיט 8 חדשים, דאָס הייסט, איהם וועט ווערען 36 יאָהר אין סוף ניסן.

— אוי־וואַ, ווי־א איר איז דאָס א ביסעל בקי אין יענעמעס יאָהרען! — האָט זיך אײַ־נער א זאָג געטהאָן, — ניט אַנדערש, ווי איהר זייט געשטאַנען ביי זיין געבוירען.

— זאָלט איהר וויסען אז איך בין גע־שטאַנען ביי זיין געבוירען, — האָט זיך חיים יודעל געהיצט. — מיר זיינען צוזאַמען אוים־געוואַקסען, פערשטעהט איהר כיך, א שטוב לע־בען א שטוב. ביי אײַך איז ער א גאַנצער יאָטע־בע־דאָם, און ביי מיר — ניט מעהר ווי שלוימקע שרה רחל'ס, מיינער אן אמאָליגער חבר.

— דער יונגער מאַן האָט טאַקע פיעל עהנ־ליכקייט צום גרויסען זינגער, — האָט איינער גע'לצ'עוועט — ניט מעהר, יענער איז הויך און געזונד ווי א דעמב, און דער איז איינגעהאַרבעט און אויסגעדאַרט ווי א שפּאָן, יענער האָט א הילכיגע קלינגענדע לייבען־שטימע, און דער כריפּעט א ביסעל אונטער א ביסעל ביים רעדען.

אַלע פערזאַמעלטע האָבען אויסגעשאַסען אין א געלעכטער, היים יודעל איז אַביסעל ביי זיך אַראָבגעפאַלען און געזוכט און ניט געפּו־נען קיין פּאַסענדען ענטפער.

— האָט אייער לאַנדסמאַן גאָר ניט אָב־געשטאַט אײַך קיין בעזוך און ניט אָבגעגעבען אײַך קיין גרוס פון דער היים? — האָט אייגער נעפרעגט אין שפּאַס.

— דעם יונגען מאַן שטעהט מסתמא ניט אָן צו דערקאַנען זיך צו א גרינעם לאַנדסמאַן, מעג ער אפילו זיין דער גרעסטער זינגער — האָט אַן אַנדערער גע'לצ'עוועט.

— און איך וואָלט אייך גערָאטהען — האָט וויעדער פאַרגעזעצט דער ערשטער, — איהר זאָלט בעסער פערבויגען אייער גרויסקייט און מאַכען שותפות מיט אייער אמאָליגען חבר. פאַר דעם גרינהאָרן וועט דאָס זיין דער גרעסטער גליק, וואָס אזא עכטער יענקי, ווי איהר, וועט איהם העלפען זיך אויסגרינען אביסעל אין אמע־ריקא. אויב אייך לוינט זיך דאָס ניט, קאָנט איהר דאָך יעדענפאַלס פּועל'ען, מען זאָל אייך אַרײַנלאָזען צו זיין קאָנצערט אָהן אַיינטריטס־געלד...

— וועגען דעם קענט איהר שוין זיין רוהיג, — האָט חיים יודעל אויסגעפּלאַצט אין גרויסער אויפרעגונג. — קיין טיקעטס צו זיינע קאָנצער־טען וועט מיר געווים ניט קאָסטען, און ניט נאָר מיך, נאָר קיינעם ניט פון מיינע פריינד. איך וועל אַרײַנלאָזען וועמען נאָר איך וועל וועלען. איהר קאָנט זיין זיכער... אָט געה איך שוין צו איהם, טאַקע שוין... איהר וועט באַלד זעהן, וואַרט נאָר אוים א ביסעל... וואַרט!

מיט די וועַרטער, איז חיים יודעל האַסטיג אַרוים געגאַנגען פון רעסטאַראַנט, אָננעהמענדיג א פעסטען בעשלוס. ער האָט זיך אַרײַנגעזעצט אין איין עלעקטריישען וואָגען און זיך צוועק־געלאָזען צום גרויסען האָטעל, וואו זיין אמאָלי־גער חבר געפינט זיך.

די גאַנצע וועג איז ער געווען זעהר אויפגע־בראַכט און זיין האַרץ האָט געשטורימעט פון פערדרום. — איך וועל זיי באַלד ווייזען, — האָט ער צו זיך געזאָגט, — אז חיים יודעל וויים וואָס ער רעדט. דאָס געהט שוין מיר אין בלוט אַריין! איך וועל זיי ווייזען! כ'וועל אַרויפגעהן צו איהם און נאַנץ איינפאַך א זאָג טהאָן: נו, וואָס מאַכסטו עפּעס, שלוימקע? האָסטו מיך דערקענט?, צו נייַן? — וועט ער דאָס אבי־סעל צוועפענען די אויגען, בלייבען אויסגע־שטאַרט א קליינע ווייַלע און דערנאָך אויס־שרייַען: חיים יודעל, וואָס מאַכסטו? וואָס מאַכסטו?!... — א, ניט צו פערזינדיגען, מען מאַכט זיך א לעבען אין אמעריקא. — א, חיים יודעל, איך האָב שוין אזוי פיעל מאָהל געטראַכט פון דיר, געוועזען דאָך אמאָהל אזוינע נאָהענטע חברים, געוואָהנט א שטוב לעבען א שטוב... — וויסטו, שלוימקע, איך האָב צו דער א קליינע

בקשה. — דהיינו, וואָס? שעהם זיך ניט, זאָג. — פערשטעהסטו מיך, כ'בין געגאַנגען אין גע־ווען מיט א פּאָר מענשען... איך ווייל א פּאָר ביל־עטלאַך צו דיין קאָנצערט... — א, מיט'ן גרעסטען כבוד, וויפיעל א שטייגער ווילסטו? — א, א צעהן שטיקלאַך ווען זיין גענוג. — איך וועל דיר געבען אַפּילו צוואַנציג. — ניין, ניין, אזוי פיעל ביל־עטען דאַרף איך ניט, א פּופּצעהן ווען זיכער זיין גענוג. עס געהט מיר ניט פּער־שטעהסטו אין די געלט, נאָר איך ווייל זיי צייגען, די חברה, אז חיים יודל רעדט ניט סתם אזוי אין דער ווילט אריין, אז איך דערצעהל זיי עפּעס פון מיין חבר שלוימקע'ן, וויים איך וואָס איך דערצעהל...

מיט דיעזע געדאַנקען איז ער אָנגעקומען אין א גרויסער און בריייטער גאַס, וואו ער איז נאָך ביז יעצט קיינמאָהל ניט געווען.

ווי די מעהרסטע אידישע אימיגראַנטען, האָט זיך חיים יודל אימער אומגעדרעהט, זינט ער איז דאָ אין אַמעריקא, בלויז אין עטליכע אָרימע גאַסען, מיינענדיג אז דאָ איז די ריכטיגע אַמעריקא, און דאָרטען וווייטער איז מסתמא גלאַט אזוי זיך, אויך אַמעריקא, אָבער בלויז א בלאַסע אָבשפּיגלונג פון דאָנען. דערביבער איז ער זעהר איבערראַשט געוואָרען, דערזעהענדיג פּאַר זיך צום ערשטען מאָהל נאָר א שפּאָגל נייע אַמעריקא, פון ווילכער ער האָט נאָר קיינמאָהל ניט געה'חלומ'ט.

פּאַר זיינע אויגען האָבען זיך דערהויבען אזוינע ריזיגע הויכע געביירען, ביי ווילכע מען מוז שטאַרק פעררייסען דעם קאָפּ און טאַקע גוט צוהאַלטען די היטעל, אויב מען וויל זעהן דעם שפּיין. דורך די גאַסען זיינען געלאָפּען אייניגע מאָדנע וואַגאָנעס, וואו די פּאַסאַזשירען זיינען נאָר געזעסען אויף די דעכער, נאָכן הויף, אָלע פערטיעפט אין צייטונגען. הונדערטער אויטאָ־מאָביל־ען האָבען זיך געטראָגען הין און צוריק מיט א פּייפּערי און סווישטשערי, אז מען האָט געקענט דול ווערען. די בריייטע טראָטוארען זיי־נען געווען פערפּליייצט מיט מענשען, אָבער ניט די געוועהנליכע מענשען, ווילכע ער פלעגט אי־מער זעהען פאַר זיינע אויגען, אָבער נאָר פון אַן אַנדער שניט. אָלע אזוינע שטאָלצע און שלאַנקע מיט בכבוד'דיגע אויסזעהענס; אָלע אויסגעפּוצט יום־טוב'דיג, די קאָפּ פערריסען אין דער הויך, פונקט ווי אָקטיאַרען אויף דער ביהנע.

צוקומענדיג צום גרויסען האָטעל און דער־זעהענדיג וואָס דאָרט טהוט זיך, איז זיין קוראַזש אין גאַנצען פערשוואונדען און ער איז געבליבען שטעהן מטושטש. ער האָט דערזעהן א מורא'די־גען הויכען און גיגאַנטיש־גרויסען פּאַלאַץ וואָס האָט זיך אזוי ווי אויסגעצויגען אין דער הויך און זיך געפּלייסט צו דערגרייכען די וואָלקענס. בייס רייכען אריינגאַנג זיינען געשטאַנען צוויי הויכע, גלאַט־ראַוירטע מענער מיט פינקעלדיגע מעשענע קנעפּ און גאָלדענע פּאַסען אויף די היטלען און די אַרבעל. זיי זיינען געשטאַנען אויסגעצויגען ווי סאָלדאַטען, בייי די טהירען, און אויפגענומען די רייכע געסט, וועלכע זיינען אָלע וויילע פון ערגעין אָנגעקומען און ארויסגע־שטיגען פון גרויסע אויטאָמאָביל־ען און קאַרע־טען.

מיט א קלאַפּענדע האַרץ איז חיים יודל געשטאַנען פון ווייטען, פיהלענדיג אז עס איז ניט אין זיינע כחות אריבער צו טרעטען דעם שוועל פון אזא פּאַלאַץ. — ווער וויים צו מען וועט מיך נאָר אין גאַצען ניט משלח זיין פון דאָרטען בייס סאַמע אריינגאַנג — האָט ער ge־טראַכט. — מען קען מיך דאָרט א נעהם טהאָן אויפ'ן צימבל, פערפיהרען מיט מיר א גאַנצען שמועס, אַהער, אַהין, און איך — קיין וואָרט ניט. מען קאָן מיך נאָך פערדעכטיגען אין גנבה אויך. דאָ דאַרף מען, ברודערקע, קענען רעדען ענגליש און נאָך וואַסער ענגליש!

לאַנג איז חיים יודל געשטאַנען בייס רייי־כען אריינגאַנג און האָט זיך ניט געקאָנט קיין עצה געבען וואָס צו טהאָן. אומזיסט האָט זיין בליק אומגעוואַדערט אין אָלע זייטען, זוכענדיג א מענשען, א פּראַסטען מענשען פון זיין גראַד. דורכאוים שטאָלצע הערערן און דאַמען, אייני־געטונקען אין דעם גרעסטען גלאַנץ און פּראַכט, אָבער קיין פּשוט'ען בשר ודם, זיין גלייכען, האָט ער אין ערגעין ניט געזעהן. און ווייעדער האָט ער אויפגעהויבען זיינע אויגען אין בעטראַכט דעם ריעזיגען פּאַלאַץ, דעם רייכען אריינגאַנג, די צוויי שטאָלצע מענער מיט די בעגילטע קאַסטיר־מען בייי די טהירען. — זיי וועלען מיך געווים, געווים ניט אַריינלאָזען אַהין! — האָט ער בייי זיך בעשלאָסען.

מיט שטילע טריט האָט ער זיך צוריקגע־קעהרט אהיים און געטהאָן זיך אין הארצען א נדר מעהר קיינמאָהל קיינעם קיין וואָרט ניט דער־צעהלען וועגען שלוימקען זיין חבר.

קאַרל קאָוטסקי.

סעפּאַראַטיזמום, נאַציאָנאַליזמום און סאָציאַליזמום *)

ער טשעכישער סעפּאַראַטיזמום שיינט צו זיין א רײַן עסטרײַכישעם, לאָקאַלעם פּראָבלעם. אָבער ווי נור ער וועט זיעגען, וועט ער ניט נור אַרויסרופען אַן איבערקאָמפּלעקסן אַרבעטער־פּראָבלעם אין דער עסטרײַכישער אַרבײַטער־שטאַרק שעדיגען, נור ער וועט אויך בריינגען שאָדען דער אײַנהײַטלעכקייט פון קלאַסען־קאַמפּף איבערהויפּט דאָרטען, וואו אַרבײַטער פון פֿאַרשיעדענע שפּראַכען מוזען אַרבײַטען צוזאַמען אין איין שטאַט.

מיר דאַרפֿען וועלכן אונזער אויפֿמערק־זאַמקייט אויף דעם טשעכישען סעפּאַראַטיזמום ניט נור צולײַען דער בעדײַטונג פון׳ם עסטרײַכישען פּראָלעטאַריאַט פּאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער, נאָר אויך צולײַען דעם אַלזײַטיגען קלאַסען־קאַמפּף, וואָס דאַרף זיך פֿיהרען מיט גלײַכסאָרטיגע רײַען.

אויב ביז דעם אינסברוק׳ער פּארטײַ־טאָג איז דער קאַמפּף נעגען דעם סעפּאַראַטיזמום גע־וואָרן נור אַלס נעווערקשאַפֿטלעכער און די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציאָן האָט ביז דאַמאָלסט אָנגענומען א נײַטראַלע שטעלונג, טאָ איז איצט אויך די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרײַנגעטראָטען אין קאַמפּף נעגען דעם סעפּאַ־ראַטיזמום. דיעזער שריט איז געווען אונפּער־מיידלעך און איז שוין לאַנג נעווען נויטיג. אָבער מען בעגרײַפט דאָס ציינערען פון די פיהרענדע פּארטײַ־גענאָסען. דען דער קאַמפּף קען ווערען א שווערער און קען אונזער זאַך פּראָוואָזאָרען טיפּע וואונדען.

ביז איצטער איז מען צווישען די גענאָסען אויסערהאַלב עסטרײַך געווען נור ווענig בעקאַנט מיט דעם סעפּאַראַטיזמום. יא, אפילו די ניט־טשעכישע גענאָסען אין עסטרײַך אליין האָבען איהם וועניג געוואוסט צולײַעב דעם, וואָס זיי קענען ניט די טשעכישע שפּראַך. אין דער לעצ־טער צייט זיינען ערשיענען צווײַ פּובליקאַציאָ־נען, וועלכע מאַכען בעקאַנט ווייטערע קרײַזען מיט דעם טשעכישען סעפּאַראַטיזמום. פּאַר דעם אינסברוק׳ער פּארטיי־טאָג זיינען ארויסגענגעבען געוואָרן פון עסטרייכישען מעטאַל־ארבייטער־פערבאַנד „דאָקומענטען דעם סעפּאַראַטיזמום", וועלכע זיינען בעגלייט מיט אן אויספיהרליכען פּירוש (קאָמענטאַר). קירצלעך איז אויך ערשיע־נען דאָס פּראָטאָקאָל פון׳ם פּארטיי־טאָג אין אינסברוק, וואָס ענטהאַלט צאָהלרייכע מאַטע־ריאַלען איבער דער פּראָגע פון סעפּאַראַטיזמום און די נאַציאָנאַליטעטען־פּראָגע אין עסטרייך. דאָס פּראָטאָקאָל גיט אויספיהרליך איבער די דע־באַטען, אין וועלכע דאָס פּראָבלעם הערט גרינד־לעך אין מיט זאָך־פערשטענדנים בעהאַנדעלט. ביידע פּובליקאַציאָנען זיינען צו רעקאָמענדירען יעדען, וועלכער וויל שטודירען די פּראָגע פון סע־פּאַראַטיזמום.*)

וועג מען לעזט זיי, בעקומט מען, נעמליך פון די דאָקומענטען פון׳ם סעפּאַראַטיזמום, דעם איינדרוק, אז די טשעכישע סעפּאַראַטיסטען האָ־בען רעכט, וועג זיי ערקלעהרען, אז דער קאַמפּף האַגען׳ער אינטערנאַציאָנאַל. קאָנגרעס האָט ענט־שיעדען איבער דער פּראָגע פון סעפּאַראַטיזמום, ניט קענענדיג גענוי די טשעכישע סעפּאַראַטיס־טען. דאָס האָט ער אויך ניט בעדאַרפט, ווייל דער קאָנגרעס האָט ניט געאָרטהיילט איבער די טשעכישע סעפּאַראַטיסטען, אלס אזוינע, נאָר ער האָט אויפּגעשטעלט אן אלגעמיינעם פּרינ־ציפּ פּיר די גענוערקשאַפֿטליכע אָרגאַניזאַציאָן.

דערבי איז אָבער זעהר מעגליך, אז דער קאַמפּף־האַגען׳ער קאָנגרעס וואָלט געפּאַסט אן אנ־דער בעשלוס, וועג די אינטערנאַציאָנאַלע וואָלט די סעפּאַראַטיסטען גענויער געלעגט. אָבער דער

*) „דאָקומענטען פון׳ם סעפּאַראַטיזמום", ארויסגעגעבען פון׳ם עסטרייכישען מעטאַל־אר־בייטער פערבאַנד, צום צעהנטען אָרדענטליכען פערבאַנדסטאָג. וויען, פערלאַג פון דעם עסטרייי־כישען מעטאַל־ארבייטער פערבאַנד. 146 זייטען.

פּראָטאָקאָל פון׳ם פּארטיי־טאָג, אבגעהאַל־טען אין אינסברוק, פון׳ם 29טען אָקטאָבער ביז דעם 2טען נאָוועמבער 1911. וויען, פּאָלקס־בוכ־האַנדלונג. 382 זייטען.

*) איבערזעצט פון די „נייע צייט".

אנדערער בעשלום וואלט ניט געווען צו גונסטען פון די סעפאראטיסטען, וויעדער, אויב דער קאנגרעס וואלט זיי געוויער געקענט, וואלט ער זיי נעווייס נאך מהר געטאדעלט און שטארק פער־אורטהיילט. דען, וועז מען וואלט געוואלט ריידען דערפון, אז די דייטשע גענאסען פון עסטרייך האבען פאלש אינפארמירט די אינטערנאציאנא־לע איבער דעם סעפאראטיזמום, טא ווייזען די דאקומענטען, אז דער סעפאראטיזמום איז גיכער פארגעשטעלט געווארען אין א צו־גוטער פארב, אז די דייטשע גענאסען האבען געשאנע־וועט די סעפאראטיסטען און האבען זיי געשיצט מיט זייער שילד. דעם מאטיוו דערצו איז געווען לייכט צו דערקענען: מען האט זיי געוואלט לייכטער מאכען דעם וועג צורויק, זיי בויען גאל־דענע בריקען. מען האט געגלויבט, אז זייער אינ־טערנאציאנאלעם און סאציאלימטישעם פיהלען איז געגוג שטארק, אז דער איינשטימיגער בע־שלום פון דער אינטערנאציאנאלע וועט זיי צו־ריקקעהרען פון זייער סעפאראטיזמום.

וועז די פיהרענדע גענאסען פון דער עסט־רייכישער סאציאל־דעמאקראטיע האבען זיך אין זייער ערוואַרטונג אבגענארט, טא פערשאפט זיי דאס ניט קיין אונכבוד.

יעדענפאלם האבען שוין פאר'ן אינטער־נאציאנאלען קאנגרעס די דעמאנסטראציאנען פון די טשעכישע סעפאראטיסטען געוויעזען, אז זיי פעהלט א סך דאס אינטערנאציאנאלע פיה־לען. אויך יעדען טריט און שריט פלעגען זיי ארויסווייזען א ווילדען האס קעגען די דייטשע פראלעטאריער, וועלכע ווערען פון זיי ארויסגע־שטעלט פאר די אונטערדריקער און אויסבייטער פונ'ם טשעכישען פראלעטאריאט.

דער דעלעגאט ניעמעיז, מיטגלייער פון דער אינטערנאציאנאלער ביורא, האט געהאט דעם מוטה צו שרייבען (אין טשעכישען צענטראל־ארגאן „פראווא לידוא" פון 20טען אויגוסט, 1910):

„די דייטשע גענאסען אין וויען קענען נור איין געבאט: ענטוועדער די טשעכישע סאציאל־דעמאקראטען וועלען זיך איבעראל אונטערוואַרפען אהן וועלכע עם איז ניט בע־דינגונגען, און וועלען זיך בעגניגע־נען בלויז מיט דער רעליע פון צאהלען טריבוט און צו דיענען אלם ווילענלאזעם שטים־טאטערראט, אדער זיי וועלען אונז בעקעמפפען און וועלען אונז פערניכטען, אז ס'זאל פון אונז קיין שריט ופליט ניט בלייבען... זיין געהערען צו דער גרויסער אר־מעע פון קלאסען־בעוואוסטען און סאציאל־דעמאקראטישען אינטערנאציאנאלען פראַ־לעטאריאט זאל דער טשעכישער ארבייטער קויפען דערמיט, וואס ער זאגט זיך אב פון יעדער זעלבסטשטענדיגקייט און מאנהאפטיגקייט אלם פראַ־לעטאריער, אלם סאציאל־דעמאקראט און אלם טשעכע, און גיט זיך אונטער דער גענאדע און אונגנאדע פון די דייטשע גענאַ־סען...

און וואס פערשפרעכען אונז די וויענער גענאסען פיר אונזער בעדינגונגסלאזע אונ־טערווארפען זיך אונטער זייער געבאט? וואס לערנט אונז די ביז־הערינג פראקטיק? אין ווירטשאפטלעכער בעציהונג פערשפרעכען זיי אונז, הגם, אז זיי וועלען זאַרנען צו הוי־בען די לעבענס־בעדינגונגען פון טשעכישען ארבייטער, אבער נור דעמאלט, וען זיי וועַ־לען עס געפינען פיר גוט, אויף יעדען פאל, אבער ערשט דאן, וען די דייטשע ארבייטער וועלען שוין האבען גערעגעלט זיי־ערע אייגענע פערהעלטני־סען.

אין פאליטישער בעציהונג פערלאנגען זיי, אז מיר זאלען זיך אונטערווארפען די פאלי־טישע בעדערפניסען פון די דייטשען, אז מיר, וועלכע געהערען צו א פאליטיש־און קולטו־רעל־אונטערדריקטער נאציאן, זאלען מאכען די פאליטיק פון דער הערשענדער, קולטורעל־פריווילעגירטער נאציאן.

אין קולטורעלער בעציהונג פערלאנגען זיי, אז מיר זאלען דעם טשעכישען ארבייטער איבערגעבען אהן א שום שוטץ צו די דייטשע אויסבייטער, וועלכע נעהמען אוועק פון איהם פאר עלענדע שכירות אויסער זיין ארבייטס־קראפט אויך זיין נאציאן און דאס רעכט צו ערציהען זיינע קינדער.

זאלען אונז וויזען די דייטשע גענאסען, וועלכע בעשטימונגען פון דער אינטערנא־ציאנאלע שרייבען פאר, אז די ארבייטער פון אין נאציאן זיינען פאליטעדיג אבהענגיג פון דער ארבייטערשאפט פון אן אנדער נא־

ציאָן, זאָלען צאָהלען טריבוט און זיין אונטערוואָרפען. (דאָקומענטען פון סעפּאַראַטיזמוס. זייטע 78-77)".

אזוי מאָלט זיך אין קאָפּ ביי איינעם פון די קלוגסטע און טיכטיגסטע סעפּאַראַטיסטען די פאָדערונג, אז טשעכישע און דייטשע ארבייטער זאָלען זיין אין עסטרייך געמיינזאם און אויף דעם זעלבען אופן ארגאניזירט, ווי עס טהוען די ארבייטער פון אלע אנדערע שטאָטען!

אָבער נאָך קאָפּענהאָגען זיינען געגאַנגען די סעפּאַראַטיסטען נאָך ווייטער. זיי האָבען געהאָט דעם מוטה חושד צו זיין אויף אלע אַנדערע נאַציאָנען, און זיי ארויסצושטעלען אלם פיינד פון די טשעכישע ארבייטער.

שוין אין 1905 האָט זיך די אמסטערדאַמער אינטערנאַציאָנאלע קאָנפערענץ פון די גע־ווערקשאפטס־סעקרעטארען ארויסגעזאָגט אייניג שטימיג געגען יעדע סעפּאַראַטיסטישע געווערק־שאפטס־ארגאניזאציאָן און האָט ערקלעהרט, אז אין יעדען שטאָט קען נור אנערקענט ווערען א י י ן געווערקשאפּט־צענטראלע.

דא האָט זיך ניט געשעהמט די „פראווא לְיודא" צו פערדעכטיגען די סעקרעטערען פון דייטשלאַנד, וועלכע האָבען אויך געשטימט ווי אלע אנדערע דעלעגאטען, אז זיי האָבען דאָס גע־טהאָן ניט צוליעב זאכליכע גרינדע, נור צוליעב זייער נאציאָנאלען טשעכענהאס:

„אז פאר הועברם פּאַרשלאג האָבען גע־שטימט די דעלעגאטען פון דייטשלאַנד, פער־שטעהט זיך פון זעלבסט. זיי האָבען דאָס געטהאָן פון נאציאָנאלע סאָלידאריטעט, אזוי ווי דייטשען טהוען איבעראל; ז י י ע ר נ א צ י א נ א ל ע ג ע מ י י נ ש א פ ט ש ט א ל ע ן ד י ד י י ט ש ע ן א י־מער איבער אלע פרינציפּען (דאָקומענטען פונ'ם סעפּאַראַטיזמום", זייטע 12)".

נאָך דעם קאָפּענהאָגען'ער קאָנגרעס איז אויף דעם זעלבען אופן ערניידריגט געוואָרען די גאַנ־צע אינטערנאַציאָנאלע, וועלכע איז פערדעכטיגט געוואָרען פון די טשעכישע גענאָסען אין פּרינ־ציפּענאָזינקייט:

„די אינטערנאַציאָנאלע האָט זיך גע־שטעלט דורך דעם איינפלוס פון די דייטשע גענאָסען אין געגענזאַץ צו די לְעבענס־אינ־טערעסען פון די קלוינע נאציאָנען. זי האָט זיך געשטעלט אין וויעדערשפּרוך צו איהר הויפּט־פרינציפּ, צו בעקעמפּפען יעדע פריוווי־לעגיע און זכות פון נאציאָנען, פון געשלעכט, פון געבורט, פון בעזיץ און אבשטאמונג... נאָך אזא אורטהייל, און די אינטערנאַציאָ־נאלע וועט אויפהערען צו זיין דער מקום־מקלט, דער רעטונגס־ארט פון די אויסגעביי־טעטע און אונטערדריקטע א ו ן ז י וועט ווערען דער א י נ ס ט ר ו־מענט פון די גרויסע נא־ציאָנען געגען די קלוינע".

אויף אזא אופן האָט געוואגט דער צענט־ראל־ארגאן פון דעם טשעכישען סעפּאַראַטיזמום, וואס ווערט רעדאקטירט פון דעם מיטגליעד פון דער אינטערנאציאָנאלער ביורא, ניעמעץ, אויס־צוטייטשען דעם בעשלום פון דעם אינטערנא־ציאָנאלען קאָנגרעס, וואס פערלאַנגט אייניהייט־ליכע געווערקשאפּטס־ארגאניזאציאָנען אין יע־דען שטאָט און איז געגען יעדען פערזוך צו צו־שפּליטערען אזא פאָרמע פון ארגאניזאציאָן, ניט קוקענדיג דאַרויף, וואס דער בעשלום פאָדערט אויסדריקליך:

„אין פיעל־שפּראכיגע שטאָטען מוזען די אינהייטליכע געווערקשאפּטען, זעלבסט־פערשטענדליך, זיך רעכענען מיט די שפּראָ־ליכע, קולטורעלע בעדערפנישען פון אלע איהרע מיטגליעדער".

מען כאפט זיך פאר'ן קאָפּ וען מען פער־גלייכט דיעזען בעשלום מיט דעם אויפגערעגטען רויידען איבער די געפּאהר פאר די לְעבענס־א י נ־ט ע ר ע ס ע ן (!) פון די קלוינע נאציאָנען דורך די אינטערנאציאָנאלע און איבער דעם פערראטה צו איהר פרינציפּ, פונ'ם בעקעמפּפען אלע נא־ציאָנאלע פריוווילעגיעם. ווי איז עס מעגליך, אז א פערנייפּטיגער מענש זאל אזוינס שרייבען? און ווי איז דאָס מעגליך, אז אלע פערנייפּטינע לעזער לאָבען איהם ניט אויס?

אָבער דאָס „פראווא לְיודא" גההט נאָך ווייטער. עס מוז צוגעבען, אז אין קאָפּענהאָגען הא־בען ניט געשטימט די גרויסע נאציאָנען קעגען די קלוינע, נור אזוי האָבען זיך אלע גלייך געווען־דעט קעגען דעם סעפּאַראַטיזמום. אום דאָס צו ערקלעהרען מוז דער ארגאן פון די סעפּאַראַטיס־טען הויבען זיין נאציאָנאליסטישען וואהנזינן אויף א גראד העכער:

„עס האָבען אונז פּראווטהייליט אלע סלאָווען, אזוי ווי די גערמאנען. מ ע ן ג ל י י ב ט א ו נ ז א י ן ק י י ן א ָ ר ט

נ י ט. פאר די גרויסע נאציאָנען זיינען מיר א רעוואָלוציאָנערעם פערמענט, מיר בעאונ־רוהיגען זיי שטענדיג. די קלייניע נאציאָנען יאָגען מיר איבעֿר אין זייער ענטוויקלונג; זיי קענען אונז ניט נאָכיאָגען און דעריבער טרעטען זיי אזוי פיינדלִיך אויף געגען אונז. (דאָקומענטען פונ׳ם סעפּאַראַטיזמוס, זייטע 29)".

דערמיט איז עררייכט דער העכסטער פונקט פון נאציאָנאַלִיסטישען גרויסען־און פערפאַלֿ־נונגסוואָהן. די גאנצע אינטערנאציאָנאַלֿע וועג־דעט זיך, אַלֿזאָ, ניט קעגען דעם פרינציפ פון סעפּאַראַטיזמוס, נאָר געגען די טשעכישע אָר־בייטער, געגען די טשעכישע נאציאָן. און פאר וואָס? די טשעכען בעאונרוהיגען דורך זייער רעוואָלוציאָנערער האַלטונג די סאָציאַלִיסטען פון די גרויסע נאציאָנען, פראנקרייך, ענגלאַנד, אמעריקא, וועלֿכע וואַלטען געהרן האָבען זייער רוה און זיינען אין כעס, וואס די טשעכישע סע־פּאַראַטיסטען בריינגט די וועלט אין פלאַמען. די קלייניע נאציאָנען אָבער, די דעגען, די בעלגיער א. ז. וו. קעגען ניט שלאָפען אוים קנאה איבער די לאָרבער־קראַנצען וואס די טשעכישע גענאָ־סען האָבען זיך עררואָרבען.

מען ווייסט ניט, זאָל מען ווייגען אָדער לאָבען, וועז מען זעהט, וואס פאר אן אונזין עס בעהערשט די טשעכישע סעפּאַראַטיסטען.

און דאס זיינען ניט צופעלֿיגע אויסדריקע, וואס זיינען געוואָגט געוואָרען אין דער היטץ פון דער פאלֿעמיק. ניין. אָט דאָ ערשט האָט שטאָט־געפונען אין פּראג דער פּארטיי־טאג פון דער טשעכא־סלאָוויישער פּארטיי. איבער די אינטער־נאציאָנאַלֿע סאָלִידאריטעט פון פּראָלֿעטאריאט און די טשעכא־סלאָוויישע סאָציאַלֿ־דעמאָקרא־טיע האָבען רעפּערירט מיט אלֿעמענס צושטי־מונג ניעמיץ און טאָמאשעק. אין זייערע רעפע־ראטען האָבען זיי בלויז איבערגעהזר׳ט די גע־דאנקען, וועלֿכע זיינען דאָ שוין געוואָגט געוואָ־רען. אויף דיעזען פּארטיי־טאג האָט זיך דער טשעכישער סעפּאַראַטיזמים ערקלֿעהרט אלס א שטרעמונג, וואס שטעהט אין געגענזאץ ניט בלויז צו דער דייטשער סאָציאַלֿ־דעמאָקראטיע פון עכטרייך, נאָר צו דער אלֿגעמיינער אינטער־נאציאָנאלֿע. טאָמאשעק האָט ערקלֿעהרט (לויט דעם בעריכט פון דער „וויענער ארבייטער־צייי־טונג"):

„מיר זעהען, אז אויך די וועלט־אינטער־נאציאָנאלֿע אין קאָפּענהאָגען האָט זיך גע־וועדעט געגען אונז; אבער איך האָב דעם איינדרוק, אז די אינטערנאציאָנאלֿע אין איהר איצטיגער פּאָרם, אין איהר איצטיגען צושטאנד האָט אין זיך עטוואס אונגעזונ־דעם; איך האָב דעם איינדרוק, אז זי טהוט אזוי, ווי זי וואלֿט זיין אָבגעדונגען בלויז פון די גרויסע נאציאָנען, אזוי ווי זי וואלֿט האָ־בען אלֿס איהר אויפגאבע נור אויפצופאַסען אויף די אינטערעסען פון די גרויסע נאציאָ־נען, אבער נעבען די גרויסע נאציאָנען זיינען אויך אין דער אינטערנאציאָנאלֿע פּראַיי־ניגט, און אפשר נאָך אין א גרעסערער צאָהל, די קלייניע נאציאָנען, וועלֿכע האָבען זייערע בעשטימטע בעדערפנישען, פאדערונגען און אינטערעסען. און דאָ זיינען מיר געקומען צו דער אנשויאונג, אז די אינטערנאציאָנאלֿע קען ניט זיין אָבגעדונגען בלויז פון די גרויסע נאציאָנען, נאָר אז זי מוז אויך, אויב זי ווילֿ ערפילֿען איהר וועלט־מיסיאָן, נעהמען אין אכט די אינטערעסען, פאדערונגען און בע־דערפנישען פון די קלייניע נאציאָנען. די אינ־טערנאציאָנאלֿע וועט מוזען לעזען דאָס פּראָבלֿעם פון די קלייניע, ניט־זעלֿבסטשטענ־דיגע נאציאָנען, וועלֿכע שטרעבען צו זייער זעלֿבסטשטענדיגקייט".

וואס פאר א פּראָבלֿעם דאָס איז, זאָגט אונז טאָמאשעק ניט. אומזיסט פרעגט מען זיך, מיט וואָס אונטערדריקען די גרויסע נאציאָנען די קלייי־נע? קיינמאלֿ האָט זיך אין דער אינטערנאציא־נאלֿע ניט בעמערקט סמנים, אז וועלֿבע עם איז ניט נאציאָן זאָל וועלען „אונטערדריקט". ניט די בעלגיער, ניט די האָלֿענדער, די דענען, די שווייצער, די בולגארען, די סערבען פיהלֿען זיך דורך די דייטשען, פראנצויזען, ענגלֿענדער, רוסען „אונטערדריקט". און אין וואס זאָל דען בעשטעהן דיעזע אונטערדריקונג?

די אינטערנאציאָנאלֿע שטיצט זיך אויף דער אנשויאונג, אז די פּראָלֿעטאריער פון אלֿע לֿענדער האָבען די גלייכע אינטערעסען; יא, נאָך מעהר, אז די פּראָלֿעטאריער פון איין לאנד און פון איין נאציאָן האָבען דעם גרעס־טען אינטערעס, אז די פּראָלֿעטאריער פון אנדע־רע לֿענדער, פון אנדערע נאציאָנען זאלֿען זיין פרייי, אונאבהענגיג, קראפטפוֿל, ווי נאָר מעגליך.

די הערגרייכטע פערבעסערונגען פון די וויטשע ארבייטער, צום ביישפיעל, זיינען

אלץ וועניגער זיכערער און פעסטער, וואָס וועניגער עס זיינען די שכירות, וואס לענגער די אדבייטס צייט, וואָס שוואכער עס זיינען די געווערקשאפטליכע ארגאניזאציאנען, וואָס ערגער עס זיינען די פּאָליטישע רעכטע פון די אימטאליגענישע און סלאווישע ארבייטער. די אלטע אינטערנאציאנאלע איז דירעקט ענטשטאנען פון דעם שטרעבען פון די פּראָלעטאריער פון די עקאָנאָמיש און פּאָליטיש פארטגעשריטענע נאציאנען, צו העלפען די פּראָלעטאריער פון די שוואכערע נאציאנען אין זייערע קעמפּפּע, זיי צו אונטערשטיצען, אום דורך דעם צו קרעפּטיגען די אייגענע שטעלונג, און דאָס זעלבע שטרעבען בעגיסטערט די נייע אינטערנאציאנאלע. וואו זאל דאָ קענען זיין אן אונטערדריקונג פאר די קלענערע נאציאָנען? און וואָס האָט די קלייניקייט און די גרויס פון די נאציאָנען איבערהויפּט צו טהאָן מיט זייער זעלבסטשטענדיגקייט איכווענig אין דער אינטערנאציאנאלע?

די רעדנער און די שריפּטשטעלער פון די טשעכּיש־סלאוויישער סאציאל דעמאָקראטיע קענען קומען צו זייערע אויפּפאסונגען נאָר דורך דעם, וויל זיי נעהמען איבער אין גאנצען די אנשויאונגען פון דעם בירגערליכען נאציאָנאליזמוס. אלע זייערע ארגומענטען זיינען דיעזעלבע וואס דעדנסארטען פון דעם בירגערליכען נאציאָנאליזמוס.

די סעפּאראטיסטען געהערען צו יענעם סאָרט סאציאל־דעמאָקראטען, וועלכע פיהלען, אמת, סאָציאל־דעמאָקראטיש און האָבען סאָציאל־דעמאָקראטישע סימפּאטיען, זיינען אָבער ניט אומשטאנד אָדער סוציעלוגען אין זייער דענקען פון זייער בירגערליכער סביבה. אזוינע עלעמענטען געפינען מיר איבעראל. זיי נעהמען אָן פערשיעדענע פאָרמען. דאָס וועגדעט זיך פון דער נאטור פון דער בורזשואזיע, וואס רינגעלט זיי אדום. אין ענגלאנד איבערשאצען זיי דעם ליבעראליזמוס, אין פראנקרייך וועלען זיי היפּנאָטיזירט דורך די עראינערונגען אָן די גרויסע רעוואָלוציאָן, אין עסטרייך זוכען זיי איבערצוטראָגען דעם נאציאנאליזמוס אין סאָציאליזמוס. גענאָסען פון דיעזען סאָרט קען מען געפינען אין יעדער נאציאָן, וואָס וואהנט אין עסטרייך. אָבער דאָך נאָר אייניגע. עס איז די ניט גוטע זייט פון טשעכישען פראלעטאריאט, וואָס אין זיינע רייהען בילדען אזוינע עלעמענטען די מעהרהייט. די טשעכישע פּראָלעטאריש בעווען איז שוין געווארען צו שטארק, אז זי זאל אין איהר דענקען וועלען בעאיינפלוסט פון דער דייטשער בעוועגונג. זי האָט זיך פון איהר לויז געמאכט און האָט זיך דעדיט בעפרייט פון דעם איינפלוס פון דעם טעאָרעטישען וויסען, וואס די דייטשע סאציאל דעמאקראטיע האָט מיט זיך געבראכט, וועהרענד צוויישען די טשעכיש געגאָסען זיינען ניט געווען אזוינע, וועלכע זאָלען זיין אימשטאנד צו פערנעהמען דעם פּלאָן אין בעצוג צו דער טעאָריע. זי האָט זיך געמאכט אין איהר דענקען „נאציאָנאל זעלבסטשטענדיג", אום איבערצוגעבען זייער נאציאָן אין א פאלשטענדיגע גייסטיגע אבהענגיקייט פון דער טשעכישער בורזשואזיע.

און אין אמת'ן מאכען די „דאָקומענטען פונ'ם סעפּאראטיזמום" ניט אזא שלעכטען אייndרוק מיט דעם, וואָס עס פעהלט אין זיי דאָס אינטערנאציאָנאלע פיהלען, ווי מיט דעם, וואס עס פעהלט אין זיי דער וויסען, די טעאָרעטישע בעגרינדונג פונ'ם סעפּאראטיזמום.

(ענדע קומט).

י. ענטין.

דאָס טהעאַטער

וי ווי א ליכט פאר'ן אויסגהן, אזוי האָט דעם מאָנאט. ערב דעם אפשטארבען פון סעזאן, צום לעצטען מאל נאָך אויפּנעפּלאמט דאָס אידישע טעאטער. אויף א ווייליג איז עס ליכטיגער געווא־רען, אויף א ווייליג דאכט זיך פרעהליכער נעווא־וואָרען. אָבער אט לעשט זיך די פלאם וויעדער אויס, און עס טרעט צוריק אן די דונקעלהייט, הינטער וועלכער עס הויערט פילייכט א מוראָדיגער חושך, וואָס קען נאָך אלץ פערשלינגען.

אט איז שוין דער ערב־פּסח. דער עולם, וואס איז אזוי אויך וועניג געגאנגען אין טעאטער, הערט אין גאנצען אויף צו גהן, און די דירעקטאָרען קוקען נאָר ארויס אויף דער פּסח־וואָך, און הייבען שוין באצייטענס אָן שטוקעווען

זייערע פסח־פיעסטן, צולעב וועלכע זיי נעהמען ארויס פון זייערע ארסענאלען אלע זייערע פארזשאווערטע געצייג, און רופען צונויף פון זייערע טהעאטער־בית הקברות'ן אלע אלטע גלגולים: לאנג פארקלונגענע ניגונים, לאנג צופליקטע בגדים, לאנג פארשימעלטע קיצעלדיג־פאטריאטישע פזמונות.

אבער פאר דעם איז עס דאך אויך א וויילע פרעהליכער געווארן. עפעס האט אויך אונזער ביהנע א הויך געטאן פון די גוטע, געזונטע אלטע צייטן, פון יענע צייטן, וועו די ביהנע איז נאך אזוי יונג געווען, און גארדין האט זיינע כחות אנגעהויבען אויך איהר פארנאנדערווייקלען, און פרישערע און אינגערע ענערגיע־שטראמען האבען צו איהר אנגעהויבען צופליעבען.

דיעזער פרישער הויך פון אמאל איז, אין דער ערשטער ליניע, געווען ל. קאברינ'ס „שונאים" אין טהאליא טעאטער.

איך האב אין די „שונאים", מהר פון אלץ אויב ניט אויסשליסליך, אין דעם ערשטען אקט, דערקענט דעם קאברין פון אמאל, דעם קרעפטיגען מיט־לעבער פון די געזונטע יאנקעל בוילעם; דעם אינסטינקטיוון פאעט, וואס איז פיזיקאליש צוזאמענגעוואקסען מיט אלין וואס לעבט אין לעבעדיג זינגט עס דעם געזאנג פון לעבען. אפילו וועו עס וויינט און לייהדעט, וואהרים אפילו דער קארטשע פון פיין און די צאפלענויש פון טרהרען — מוסקלען וועלען דאך אויך פון לעבען־ענערגיע געשאפען. איך האב וויעדער דערקענט דאס אויג, וואס זההט ליכטיג און קלאר און זאפט זיך אן מיט בלוטס־טראפענסדיגע לעבענס־פארבען, און דעם פינזעל, וואס איז געטונקט אינ'ס רויט־גלוטיגען געזאנג פון לעבעדיג זיך צאפלענדיגען נערוו און פלייש. אין מיין זכרון האט וויעדער אפגעלעבט דער הויפט־פערפאסער פון דער טעפפראמענטפולער „מינא", פערפאסער פון דער זעלביש־עדעל געצייכענטער „סאניא פון איסט בראדווי" אנן דעם צומייסט פאר לעבענס־קראפט בורלעגדען „פערלארענעם גן עדן".

מיין פרייד איז אבער אויך געשטערט געווארן וועו ניט וועו זאגאר אין 1טען אקט און גאר צו אפט אין די איבעריגע אקטען, דא דורך קאברינ'ס אלטער באמבאסטיק, מיט וועלכער ער פערטומעלט ניט נאר די צושויער נאר אויך זיך אליין, דא דורך איינעם פון זיינע אלטע, נאאיווע טעאטער־אויסווענגען, דא דורך א גרא־בער איבערטרייבונג און דא דורך א שטארק צולאזטער קאמעדיאנטסקער קאריקאטורנעקייט.

קאברינ'ס פעדער האט אמאל געשפריצט מיט בלוט; ער איז געווען דער טעמפפעראמענט־פולסטער פון אלע אונזערע אמעריקאנער שרייבער; ער האט נאך דאן געהאט זיינע פעהלערען; דעם אפגרונד צווישען איין היים גליהענדען מאמענט און דעם צווייטען האט ער ניט געקענט, ווי א שרייבער מיט גוטען טאקט און פערשטענדנים אויספילען מיט געלאסענעם אבער דערפאר עהרליך אויסגעדענקטען פייער, נאר ער האט יענע גריבער מיט באמבאסטישע פראזען און געמאטערט פעלטאניסטישען געלעכטער פערשריען; דאן האט מען זיך, אבער געטרויסט מיט קאברינ'ס יונגקייט און געהאפט אויף זיינע רייפערע צייטען. די רייפקייט אין יאהרען האט אבער קיין רייפקייט אין איבערלייגונג, אין פערשטענדנים און דורכאויס עהרליכע פערהאלטען זיך צו דער ארבייט ניט געבראכט. און מיט דער צייט איז די באמבאסטיק גאר א געוואהנהייט געווארן און די פליצלונגקייט און טעאטראלנעקייט זיינען פערוואנדעלט געווארן אין א שבלאן, וואס האט זיך אינ'ס שרייבער'ס ביינער איינגעגעסען. קאברין האט שוין אנגעהויבען צוטרעטען צו זיין ארבייט מיט דער פוילקייט און זיכערקייט פון דעם ווירטואז, פארלאזענדיג זיך אלין מעהר אויפ'ן אלטען, עסענדיג אלין מעהר פון גרייטען קאפיטאל.

און אזוי אויך אין די „שונאים" בע'גנב'עט קאברין, גאנץ איינגעהאלטען אין ערשטען אקט, אבער שוין גאנץ פריי אין די אנדערע אקטען, זיך אליין. וויעדער טרעט דא ארויס די פאטאגראפיש־קאריקאטורנע באבע באישע, פון קאברינ'ס אמאליגע סקיצען, זיין מאטקע באם און דער טיראניישער באם אין דער הארין־שלאגדיגער אויסוועג פון דער „איסט סייד גהעטא" אין דאם בילינע מענשען פארפושען און באמבאסטיק פון אזלכע פיעסען ווי „די מאכט פון ליעבע".

אזוי ווי פון א קוואל שלאגט דאס לעבען ארויס פון דער פיגור פון דאדיען כמעט אין גאנצען ערשטען אקט און גאנץ אפט אויך דורך די צוויי־קומענדיגע אקטען. פון דעם פערטען אקט, וועלכער איז איבעריג, טויט און צוגע־

טשעפּעט משמעות אלס קרבן צום מולך פון אידישען טעאַטער, וואס קען זיך קיינמאל מיט וועניגער פון פיער אקטען ניט אנזעטיגען, איז איבערהויפּט ניטא וואָס צו רעדען. דאָרויע איז איינע פון די פיגורען, וואס האָבען זיך קאָב־רינען אם מיסטען איינגעגעבען אין זיין גאנצער שריפּטשטעלערישער קאריערע. און ווייל ער איז אין איהם פאַרליעבט, — און גאנץ מיט רעכט, — וואריאירט ער איהם אויף פאַרשיע־דענע מאָטיוון. אמאל נעהמט ער אן די גע־שטאלט פון „באקונין", אמאל פון „גאריבאלדי" און אמאל פון „קארל מארקס". ער איז אימער קרעפּטיג, טעמפּעראמענטפול, אימער פול מיט לעבען, אימער מיט א פּעסטען, ענטשלאָסענעם וויללען, אימער פול מיט א מעכטיגען דראנג, אימער רעבעלירענד, אימער אראָניש שטעכיג. ער איז ניט טיפּ געמאָהלען, ער האָט ניט פיעל שאַטירונגען, ער לעבט ניט דרוך די פיינסטע זעעלען־טראנגעדיעס; אָבער זיינע הויפּטשטרי־כען זיינען געמאָהלען מיט א זעלטענער, לעבען־שפּריצענדער קאָנטיגקייט; זיינע בריייטע עלעמענטאר געפיהלען זיינען מיט פייערדיג זי־כערע פארבען ארויסגעבראכט. אָבער אלס צו־נאָב צו די פריהרדיגע וואריאנטען, איז נאָך דאָדיע גענאָהלען אלס נאטור־דענקער, אלס אונבעזיעגבארער אידעאליסט, אלס מענש מיט איינגעבאָרענער עהרליכקייט און עדעלער עמפּ־פינדליכקייט. זיין קראפט און גאנצקייט מאבען איהם פאר אן אימפּאָזאנטער געשטאלט.

נאַיוו און באָמבאַסטיש איז עס אָבער פאַרצושטעלען דיזעזן מענשען אלס געצענדינער, וועלכער וועט האלטען דרשות צו די בילדער פון זיינע גיסטיגע לעהרער, און א בילליגער הומאָר איז עס צו לאָזען דאָדיען מאבען פארווירפּע צום בילד פון זיין פאלשען זוהן. דאָ האָט קאברין זיין דאָדיען אויסגעמישט מיט אן אנדער טיפּ זיינעם, מיט זיינע „קופּצעס־סאמאָדורען", וועלכע טויכען ביי איהם אויף אמאל אינ'ם פאָטער פון „סאָניא פון איסט בראָדווי" און אמאל אין זיינע יעקב בלומ־בערג'ס, און מיט וועלכע דער שטארק קאריקא־טורנער ראָזענצווייג האָט א גאנץ נאָהענטע פערוואנדשאפט.

ראָזא, די צווייי ברידער'ס פלימעניצע, לעבט בלויז אין א פאָאר סצענקעס: אין דעם ערשטען אקט, וועו זי שטעלט זיך אוועק אויף דער זייט פון די סטרייקערס, און אין א סצענקע אָדער צוויי מיט נאטהאנ'ען, איהר פאלשען חתן. איבריגענס, דאָס וויכטיגסטע פון איהר לעבען אין דער דראמא, איהרע צוזאמענשטויסע מיט נאטהאנ'ען, פטר'ט קאָברין אָפּ מיט אן אנדער „דעא עקס מאכינאי" איינפאל — אויף עפּעס א מין הארצישלאג. גראד דאן, וועו זי דאַרף זיך רעכט צורעדען, אנטלויפט זי פון צימער אדער וועלט היסטעריש, ממילא איז שוין דער פערפאסער פּטור פון דאָס איבריגע. און דארט וואו זי רעדט שוין יאָ, רעדט זי זעלטען איינפאך און נאטירליך און מיט א גע־זונט פאלקסטימליכער שפּראך, ווי עס פאסט פאר אזא געזונטער ארבייטער־טאָכטער. איהרע טענות שרייט זי ארויס מיט רעדנעריישער באמ־באסטיק, מיט צייטונגס־מעסיגער שאבלאָנע־קייט, און איהרע וועלטער זיינען אומגעהענדיג, פון אונזער אלגעמיינעם לעבענס־שליאך גע־בארגטע, ניט פון איהר אליין, פון איהר היימי־שען קריזיז געשמיעדטע.

די דריי ארבייטער זיינען אינטערעסאנטע, לעבעדיגע פּאַרטעלעך אין ערשטען אקט. סיי־מאן, דער בונטאוושציק, דערמאָנט אויף לייזער האָריאָפ פון דער „איסט סייד גהעטטאָ", אָבער גליקליכערווייזע האָט ער פערגעסען יע־נעמס גראָבע וויצען. ער איז קרעפּטיג, ענערגיש, קלוג און פול מיט אינער־ליכען דראנג. ער איז כמעט א צווייטער דאָדיע נאָר אין פיעל קלענערען מאסשטאב. אין צווייטען אקט פאלט אויף מייקעל'ס גורל אוים צוצושטעלען דעם הומאָר, דאן וועלט ער דער אלטער מייקעל קוואס פון דער „איסט סייד גהעטטא", די אלטע קאריקאטור, מיט די אי־בערטריבענע, צושמירטע שטריכען, און דעם בילליגען הומאָר, וואס מוז זיך נעהרען מיט שיכרות, שפּרינגען וויי א צאפ און לאָזען זיך ארויסוואַרפען. זעליג איז, ווי ווייט איך ווייס, א נייער פּאַרשוין אין קאברינ'ס פיעסען. דאָס איז דער ארבייטער וואס איז אויך א יודע ספּר, דער עהרווירדיגער אלטער, וועלכער הויבט אן אין שאפ עטוואס פונ'ם בית־המדרש. דאָס איז א קליין פּאַרטעלעך אבער אין אלגעמיין א נאנץ געלונגענער און איז אייגער פון די ניט פיעלע סמנים פון א רייפערען און בריייטערען בעאָבאכטען אין קאָברינ'ס שאפען.

די איבריגע פּאַרשוינען פּאַרדיענען ניט קיין סך וועלטער. דאָס זיינען ענטוועדער מענשען לחלוטין אהן פּנימ'ער, אדער שטאַרק

צוצוגענע, צובאַזונע קאריקאטורען. לחלוטין אָהן א פּיזיאָנאָמיע, מיט א הויפּען „פּראקטישע" פּראזען אויף צווויי פּים, איז נאטהאן, א קאריקאטורע־אינטריגאנטין, שוועך באַלאַדען מיט א בארג קלישׂות, וועלכע פארשיידטען אין איהר אלעם מענשליכע, איז זעלדע; עטעל איז א פּערזענליכקייט, וואם וואלט נאנץ בעקוועם גע־קענט געשפּיעלט ווערען פון א שהנער מאריאַ־נעטקע, ווארים מעהר ווי מיט א שהן, יונג פּנימ'ל און א פּאָר אייגענטליך נאָר ניט מיינענדע ענגלייש־אידישע ווערטער, האָט איהר דער פּערפּאסער ניט בעשאַנקען; ציפּע איז די נעווהנליכע „אלליריטניצע", נעמאַהלען לויט דעם פּארטיגען מוסטער פון אונזערע צייטונגס־פּעליעטאָנען און ווינ־בלעטער חכמות. חנה, דאָם איז די אלטע באָבע באשע, וועלכע קאָברין האָט פּאר איהרע שיווע האָר ארויסגעשלעפּט פון זיינע עלסטע ארהיוונע, זי זאל אפּזאגען איהר אלטען מאַנאַלאג וועגען די נויאָרקער „שיבילניצעס" און עהנליכע פּאראנדקעס און דאן אוועקקא־טשען זיך און אויף אייביג פערלאָרען ווערען הינטער די קולישען, אָט ווי עס שטעהט ערגיץ אין „מאקבעטה" וועגען דעם קליינעם אקטיאָר און דעם מענישענס לעבען. (דאָם וואם זי ער־שיינט ניט וויעדער, קען זיין נאָר דערפון, וואָס מאד. עפּשטיין האָט געמוזט שפּיעלען אי איהר אי זעלדע'ן, נאָר אויב די וויייטערע אויפּטריטע וואלטען געווען ווי דער ערשטער, מעג מען זיין צופּריעדען מיט דער אריקקייט פון אדלער'ס טרופּע). דאָזענצוויג איז שוין פּיעל גרעסער, בעדייטענדער; ער איז אויך א קאריקאטורע, אָבער דערפּאר זעהר א גרויסע. ווען ניט ווען, אמת, ווארפט זיך אין איהם דורך א שטראהל לעבען; ווען ניט ווען גיט איהם קאברין א מענשליך ווארט, א טיעפערען, מעהר וואהרהייט־ליכען קווינט; אבער גוזמא און אמת זיינען אין איהם אזוי צונויפגעקלעפּט, ווי דאָם גאלד און דער לייט אין דעם אקס, וועלכען דער נביא דניאל זעהט אין חלום; און עס איז נאָר ניט נרינג אנצואווייזען, וואו דאָם איינע ענדיגט זיך און דאָם צווייטע הייבט זיך אָן.

די פּיעסע איז רייך אין גוטע געזונטע, עהרליך ריהרענדע, מען קען זאגאר זאגען פיין פּסיכאלאגישע סצענקעס און מאמענטען. אי־בערהויפּט איז אין זיי רייך דער ערשטער אקט, וועלכער וואלט געווען איין נאנץ, נעגא־טען קונסט־ווערק, וועז ניט די עפּיזאדלעך פון די ראָזענצווייגס, דער באבע באשע'ס מאנאלאג און נאטהאנ'ס און עטעל'ס בלייבער אויפּטריט. די פאלק'ס סצענע אין דיזזען אקט, די סטרייק קאָמיטע, די טענות פון די ארבייטער מיט'ן באָס, די האלטונג פון דער מאסע, די איבערגענע־גע, דער אויסגעשריי פון הונגער און נויט, די פּערשארפונג פון די בעציהונגען און די קאמפּף־עפּאָפּעע, זיי אלע זיינען הערליך געמאָהלען און די האלטונג דערביי פון דאדיע, סיימאָן און זאָגאר ראָזענצווייג זיינען ניט וועניגער הערליך. וואם פּאר א מעכטיגע כוואליע לעבען, און ווי שלאָגט זי ארום זיך מיט לעבע־דיגען שוים און ווי טראגט זי זיך אלץ ווייטער און ווייטער מיט איהר עלעמענטארער קראפט. די סצענע איז הערצריסענד, די סצענע איז ריהרענד, די סצענע איז א שטאר־קע סאציאלסטישע דרשה אָהן מגידות און פערמאגט די קראפט אויפצוואוועקן געוויסענס, וואָס זיינען פערהארטעוועט אדער שוין אפּגע־טעמפּט און איבערזעטיגט פון צופּיעל ארבייי־טער רעדעס.

דאָך די פיינסטע סצענע פון אלע איז די וואם קומט פאר צוויישען די צווי בריידער ביי זייער ערשטער באגעגענים אין ערשטען אקט; זייער שטאמלען, זוכען וועדטער, זייער ניט קענען קוקען איינער דעם צווייטען גלייך אין די אויגען, זייער גערייצטקייט נעגען זייער וויילען, זייער איבערגעהן נעגען זייער וויילען פון בייז־קייט אויף ברידערליכער צערטליכקייט, זייער לייכטען און באנגען צוריהרען זיך צום הייליג־סטען אין זייערע הערצער, די עראינערונגען פון זייער גליקליכער, אונצוטהייליבארער קינדהייט, —דיעזע סצענע איז א פּאָעמא אין פּראזא, א שהנע צארטע אידיליע, וואם דער פערפּאסער האָט ארויסגעזונגען אפשר נאר אליין ניט וויי־סענדיג אז ער זינגט. (און אזא געזאנג איז דאָך מיסטעמם דער עבטעסטער). די זעלבע סצע־נע וועדט פיעל ברייטער ווידערהאלט אין א ווייטערען אקט. אבער דאָם וואם געלינגט איין מאל, געלינגט ניט פיעלע מאהל. עס געלינגט זיכער ניט, וועז מען ווייל עס, וועז מען סטארעט זיך דאפיר. דאָם ערשטע בילדעל איז אויס־געוואקסען ווי פון זיך אליין, איז עס לייכט און חנ'עודיג ווי א פעלד־קווייט; דאָם צווייטע איז שוין צוגעטראכט, געמאטערט און טרעשצעט מיט א טויטען קנאק און איז שטויביג ווי א קינסטליכע בלום.

קאָברין האָט אימער געהאט א געזונטען הומאָר. דאָס איז ביי איהם א טהייל פון זיין געזונטער לעבעדיגקייט, טעמפּעראַמענטפול־קייט. אבער אפט געהט דיעזער הומאָר איבער אין צוצוויגענער קאריקאטורע און איבערטריע־בענער בורלעסק און ניט נאר זעלטען אין באָמבאסטישען חכמה'נען זיך. און אזוי איז עס אויך אין דער איצטיגער פּיעסע. דאָרייע'ס און סיימאָנ'ס פּיעלע וויצען און פּיעלע אין דער צייט אַריינגעפּאַסטע רעפּליקען רופען ארוים א געזונטען פריייען געלעכטער, אבער אוא חכמה, ווי אז דער קאפּ ביי אן ארבייטער איז אן איבּ־ריגע זאך, איז אי אלט, אי באמבאסטיש דרשה־דיג, און די סצענקע, וועו דער ברודער לענדלארד קומט ארויסווארפען דעם ברודער־טענענט איז לעכערליך מיט איהר קאריקאטורנער גוזמאות־דיגקייט.

*

דער אלטער כלל, אז ווי דער קלעזמער שפּיעלט, אזוי טאנצט די מיידעל, האלט אויך אוים אין דער אויפּפיהרונג פון די „שונאים". לעצטען מאָנאט האָב איך שוין גערעדט וועגען אדלער'ס פּיינער קונסט אלס פעדיא אין דעם „לעבעדיגן מת". אבער די געשטאלט, וואס אדלער בעשאפט פון דאָדיע'ן טרעט אין זיהר וועניג אפּ פעדיא'ן, און אפּשר איבערשטייגט עם נאָך יענער, וואָרים בשעת וועו מוסטערען פאר פעדיא'ן האָט אדלער פאר זיך צום טהייל געקענט זיהן אינ'ם שפּיעלען פון די רוסישע טרופּעס וואָס מיר האָבען דאָ געהאט, אדער זאגאר אין זיין אייגענער אמאָליגער קונסט, אדער אין ערגסטען פאל אין זיינע גרעאנקען בילדער פון רוסלאנד און רוסישע מענשען, איז אבער דער אידישער דאדיע א גאנץ זעלבסט־שטענדיגע, א פרישע, ערשט פון פּורעם אויס־גענאסענע געשטאלט, א פריש, ניט געטשעפּעט פעלר און אדלער פערדיענט אין איהר א דאפּעל־טען לויב, אי פאר זיין ברייטער, געזונטער, אָריגינעלער אויפּפאסונג, אי פאר אנקלייידען דיעזע אויפּפאסונג מיט פלייש און בלוט. שוין אדלער'ס ערשטעם ערשיינען אין ערשטען אקט איז אונגעהייער אייגדרוקספאל. א מעכטיגע נעשטאלט, א „באָגאטיר", שוואריע, בייגער־דיג און האָריג, וויא פּארצייטיגער ריעז, וויא מענש וואס איז פּארטיגערהייט, אזוי ווי א לעגענדארישער ציקלאָן, ארויסגעשפּרונגען פון די געדערים פון דער מוטער־ערד. און גלייך סימבאָליזירט ער, מיט זיין ברייטער, מעכטיגער, האָריגער און צושפּילעטער ברוסט די קראפט פון ארבייט; און גלייך זיין קוקען אן א זייט און זיין ווישען זיך דעם שוויים זיינען א גוטער פּראָפּאָג פון די אומנאטירליך פּארקריפּעלטע ברידערליכע געפּיהלען און דעם אוננאטירליכען קאמפּף וואס די צווויי הויפּט העלדען מוזען דאָ פיהרען.

אדלער'ס טאלאנט האָט אין זיך כמעט אימער פיעל פון דער קראפט, דער שטורעמדיגער געוואלטזאמקייט פון מעלאָדראמא. און בלויז דאן וען ער גיט זיך גאר בעזונדערע מיה, גע־לינגט עם איהם דיעזע געוואלט זיינע אין גאנ־צען אינצוצאהמען. אזוי ווי די פּיעסע איז אזוי פול מיט קאמפּף, מיט ענטוישונגען און ארָפּ־פאלען פון הימעל אויף דער ערד, און קיין מום־טערען וואס זאלען איהם צוריקהאלטען האָט אדלער פאר זיך ניט געהאט, איז אדלער דאָ נאטירליך גאנץ אפט פון דעם נאטירליכען טאָן אינ'ם פאלצעט אריבער, אבער זאגאר דארטען איז אדלער געווען פיעל געלאסענער ווי תמיד אין עהנליכע מאָמענטען, און זעהר אפט, און איבערהויפט דארט ווא דער עפיזאָד איז מעהר נאטירליך און די שפּראָך איינפאך עהרליכער, איז אדלער וויעדער געווען זעלטען עדעל, אינ־טעלעקטועל צוריקגעהאלטען און טאקי דעריבער מעהר איינדרוקספול. אין דער סצענע, וועו דער זוהן רופט אהם אידיאָט, וואָס איז דער קלי־מאקס פון דער פּיעסע האלט ער גלענצענד אוים א שווערען נסיון, ער פיהרט דיעזען מא־מענט דורך מיט אזא רעדעווודיגער שטומקייט, מיט אזא צוריקגעהאלטענער קראפט, מיט אזא ניט שרייענדיגען טראגיזמום, אז עס מוז ארוים־רופען גרויסע בעוואונדערונג.

מיט אדלער'ן אבער ענדיגט זיך דאָס גוטע שפּיעלען אין דיזער פּיעסע. מאשקאוויטש, אלס ראָזענצווייג, איז אין דיעזער פּיעסע שטאַרק געוואקסען — אויף צוריק. ווי אויפגעהיבען און קאריקאטורנע דער ארגינאל איז, האָט ער אהם נאָך מעהר פארבילדיגט און פארנאנדער־געשמירט. ער האָט זיך פארשווארען מאכען פון איהם א דורכאוים בילדיגען קאָמישען טיפּ, און דאָס געלינגט איהם, הגם גאנץ אומגעלומפערט און דורך גאנץ וואלגארע און האמעטנע מיט־לען. די וואדעוויללנעקויט סטארטשעט זאגאר ארוים פון דער געצוואונגענער שטימע און פון דער מוזיק האלל שרייענדיגער באָרד. זאגאר פאר דער סטערעאָטיפּנער טהעאַטער־חכמה פון

אנשפייען אין טעלעפאן, שטעלט ער זיך ניט אפ, אבי דעם אלרייטניקשטען באם קאמיש צו מאכען.

אויך פרוי אדלער געהט נאך אין די שפורען פון פערפאסער. דארט וואו ראזא'ס געשטאלט ענטהאלט אין זיך עטוואס לעבען, שפיעלט זי מיט א געווייסען חן, מיט קינסטלערישע בעשיידענהייט. זי האלט זיך גוט און רעדט ליעבליך. אזוי צום ביישפיעל, אין דעם מאמענט וען זי ענטשלייסט זיך צו סטרייקען, ווייזט זי ארויס די נויטיגע פעסטקייט, און אין דער סצענע פון אונרוהיגקייט וועגען איהר חתן, ווייזט זי גוט ארויס איהר אריגינאל'ס נערוועזיטעט, אבער דערפאר וען עס קומט צו די באמבאסטישע גערייען געגען איהר פאלשען חתן, רעדט זי שוין מיט אזא אקטאוע גלייך ווי ניט די שטילע ריינע שניידער־מיידעל וואלט עס פאר אונז געווען, נאר גאר די פאר'שכור'טע און געפאלענע קאטיושא מאסלאווא אינ'ם דריטען אקט פון טאלסטאי'ס „תחית המתים".

עס איז אויך א ביטערער שאד, וואס אזא גוט בענאבטע שוישפיעלערין ווי פרוי עפשטיין האט דא געמוזט פערטאכלעווען איהר טאלאנט אויף קלוגות און גראבען אומווארפען זיך מיט איהר מאן און מיט זיינע פריינד. אזא שוואבען איינדרוק לאזט זי איבער אלס זעלדע, דאס זי געדענקט זיך שוין בעסער מיט'ן ביסעל לעבען, וואס זי גיט ארויס אינ'ם קלייניעם, שטעהענדיגען, ארויסגערישענעם פארטרעטעל פון דער אלטער הנה־באבע באשע'ן.

הערר רובין ספראווטע זיך ניט שלעכט מיט דער ראליע פון סיימאן אין ערשטען אקט. אין צווייטען און וויייטער, וועו דער אינטערעס פון נייקייט בלויאקעווטע זיך פון סיימאנ'ן אב און ער פאלט אין וועדטה, פאלט רובין אין זיין שפיעלען ארא נאך טיעפער פון זיין פארשוין.

און אין סך־הכל, איז די פיעסע מיט איהרע פיעלע פעהלערען אין די כאראקטערע און גאר פיעלע פעהלערען אין דעם סוזשעט און די בעציהונגען פון די מענשען איינער צום צווייטען און מיט'ן, מיט דער אויסנאהמע פון אדלער'ן, גאר ניט גלענצענדען שפיעלען זיכער געווען דאס בעסטע וואס מיר האבען — פון איבערזעצונגען רייד איך דא ניט — געהאט ניט נאר חיי־יאהר. נאר אויך שוין זייט א פאר יאהר.

*

אויך אין פיפעלס טהעאטער האט די צאנ־

קענדע ליכט האפנונגספאלער אויפגעפלאמט. דארט איז דאס געשעהען לעצטע וואך דורך ליבינ'ס נייעסטע פיעסע „פרעמדע קינדער", הגם דאס אויפפלאמען דארט איז בלויז אין פערהעלטנים מיט ליבינ'ס אנדערע לייסטונגען די לעצטע פאר יאהר. און אן פאר זיך, זיינען די „פרעמדע קינדער" נאך אלץ נענוג מעלאדראמאטיש, הגם דעם מאהל איז עס שוין די ווייניגע־סענטימענטאל־הויך־מארלישע מעלאדראמא, נאך אלץ וועניג פערוואנדעט מיט ליטעראטור, נאך אלץ רייך אין עפעקטען און אנעקדאטען און המצאות, אנשטאט דעם אמת'ן הומאר פון חראקטער־קאמיק.

דער סוזשעט פון „פרעמדע קינדער" איז מורא'דיג צוצויגען, אזוי ווי פיעלע אנדערע ליבינ'ס סוזשעטען.

די העלדין פון דער פיעסע, אסתר סאקאלאוו, איז א מין פרייווילינג מאנאשקע. זי האט אויך זיך גענומען א נדר צו בלייבען אייביג טריי איהר חתן, באריס'ן, וועלכער פוילט ערגיץ — פערשטעהט זיך אין סיביר. אדער אפשר איז ער שוין גאר טויט? אבער א חוץ א נאנע איז זי אויך א בארעמהערציגע שוועסטער. און אז איהר שכן, מארקוס'עם דעם אלמע'ס קינדערלאך — דעם מאהל האט שוין ליבין געבראכט צוויי קינדער מיט איין קלאפ, א שטיקעל גליק איז נאך וואס איינס איז א ליאלקע און קען ניט טענה'ן אדער שרייען, — וואוינען אויפ'ן אויבערשטען שטאק, צוגעהט ביי איהר דאס הארץ און זי געהט ארום זיי ארום וויי א געטרייע אם. און ענדליך אזוי וויי איהר פאטער — וועלכער איז נאך צו איבער דעם זכות פון סיראטא'ן צו גלאט אזוי, א חזן — איז זעהר א גראבער יונג, און ער מאכט איהר דעם טויט פאר וואס זי האט ניט חתונה, און ער מאהנט נאך דערצו פון איהר שטרענג זיין לאזשי־געלד און ענדליך ווארפט ער גאר ארויס איהרע עטליכע בעבעכעם, בעזעצט זי זיך אין נאנצען אויפ'ן אויבערשטען שטאק און וועדט די צוויי קינדערלאך א מאמע אהן חתונה.

וועדט א ליעבע, און כמעט טאקע פון ביידע זייטען. איז אבער דא דער נדר צו באריס'ן. איז אבער פון דער אנדערער זייט, קודם כל א רחמנות אויף די קינדער און צווייטענס, רעדט מען שוין צופיעל אין שטאדט. וואלט שוין נעווארען א חתונה און דער שלעכטער האדטער טאטע מאכט שוין וויך זיין הארץ, און בלאנק וואס שפיעלט מאכט טויך זיין פנים, און ניט זיין פא־

טערלִיכע ברכה. איז דאָך אָבער פון דער אַנדער זייט שלעכט מיט'ן ציהען די דראַמא ווייטער? האָט זיך לִיבין בעוואָרענט און א ווילע פּאַר אסתר'ס גרויסען נסיון און קאַמפּף איהר ערויסגעשיקט פון דער היים, כדי באָרים זאָל פּלוצלונג אָנקומען און לאָזען וויסען די אַנדערע מענשען אז ער וועט מאַרגען וויעדער קומען, און זיי אזוי ווי מיט א כיון פערגעסען עס איהר אי־בערצוגעבען, זא דאָס דער עולם וויים עס און זי אַליין ניט, און גאָר אין לעצטען מאָמענט פון צווייטען אקט, וען אלעם איז שוין געווען גע־ענדיגט צום גוטען, קומט באָרים „ווי א גייסט", „ווי א חלום", און אסתר ווארפט זיך איהם אין די אָרעמס און פערלאָזט מאַרקוס'ן מיט זיינע קינדער, און די דראַמא קריגט א „ליס" נאָך אויף איין אקט, הגם דער ליס איז אזוי צרה'דיג, אז מען מוז איהם אונטערהאַלטען מיט עטליכע זייטיגע אונטערשפּאַרעס.

איינמאָהל שפּאַנט זיך לִיבין איין — אַנ־געהויבען האָט ער נאָך פריהער — און בויט צום שטוב א קאַמער, אָדער ווי עס הייסט אויפ'ן דראַמאַטיישען לשון צום סוזשעט א פּאָד־סו־זשעט. אסתר האָט א שוועסטער נעטטי, אן אַמעריקאַנער „גוירל" און מאַרקוס האָט א ברו־דער סאַלי, א פּאָעט, וואָס שרייבט אויף פּאבלען. (דאָס איז משמעות אויך א מין סיראַטא). האָט סאַלי ליעב נעטטי'ן, אָבער זי מאכט זיך ניט וויסענדיג ווארים איהר פּלאַן הערצעל איז גאָר בייים רייכען שארלאַטאַן סעמי'ן, און דער סעמי פערפיהרט איהר. און ניט נאָר דיענט עס אלם בעלויכטענדעם קאַנטראַסט צו דער אומ־וויסט בעשפּיגענער אסתר'ן, נאָר עס גיט אויך האַפענונגען סאַלי'ן, און לִיבינען העלפט עם אויספּילען א דריטען אקט, און צוזאַמען מיט אַיינפאַקען צוויי טראַנקס מיט מיידלישע קלייד־לאָך און א מעשה מיט יא פּאָהרען און מיט ניט פּאָהרען אין פילאַדעלפיא צו באָרים'ען, מיט עפּעם א חשד, אז באָרים איז אין אמעריקא גע־וואָרען פּראַקטיש, און מיט א ג'גנב'עטען בעזוך צו די פערלאָזענע קינדערלעך און מארקוס'עם פּלוצלונגען ווערען א שיכור און א טרעמפּ און א באַגענעניס צוויישען איהם און באָרים'ען, וואָס פּאלט פּלוצלונג אראָפּ פון פילאַדעלפיא, וואָס ענדיגט זיך שיער ניט מיט קולאַקעס, ווערט דער דריטער אקט ווי עס איז הערצויגען ביז'ן סוף. עס מוז דאָך נאָך אָבער זיין א פיערטער. וואס־זשע טהוט גאט? בעשאַפט ער א בילד מיט א פינגערל. דער פינגערל איז סעמי'ס, און ער גע־פינט נאָך א מקום מנוחה אויף נעטטי'ס פינגער, און דאָס בילד איז באָרים'עם, וואָס שטעהט נאָך — כדי מען זאל עס בעסער אָנזעהען — אין אסתר'ס און מארקוס'עם, — וועלכער איז הפּנים דורך עפּעם א געהיימען רעצעפּט פון א שיכור און א טרעמפּ נעווארען צוריק א דזשענטעלמען — וואָהנונג. קומט נעטטי און רייסט אראָפּ סע־מי'ס פינגערל, בלייבט נאָר סאַלי'ס, שלעפּט ליבין אריין באָרים'ען, און הייסט איהם אָנפּרא־ווען נאָך א שטיקעל שוויינערי, וואס איבער־שטייגט שוין אלע גרענעצען פון „פּראַקטיש־קייט". און דאָן, בעקומט דאָס מארקוס די ער־לויבנים צוזוברעכען באָרים'עם בילד, און ער טהוט עם מיט אזא חשק, אז עס פליהען סקאַב־קעס ווי פונקען פון א בלאַזאָק.

דאָן גיט דער בייזער טאַטע זיין פּאָטערלי־כע ברכה שוין צום צווייטען און לעצטען מאָהל, און אום צו פארפולען די שמחה זאגט ער אָן די ישועה, אז דער הונט איז געפּנר'ט.

ענטשולדיגט — דער עיקר דארף דער הונט ענטשולדיגען — וואָס איך האָב אויף איהם גאָר פארגעסען. אזא ווייכטיגער פּארשוין, וואס לאָזט זיך אזוי געזונד און פליסיג הערען אין אלע דריי אקטען, און ווערט געשפּילט פון א יוניאָן־אקטיאָר. דער הונט שטעלט עס פּאָר די נייעסטע פאַזע פון לִיבינ'ס הומאָר, דאָס איז זיין נייעס־טער איינפאַל. א תירוץ איז דאָ א גוטער, אזוי ווי דער חזן איז א איד, האָט ער דאך על פּי דרך הטבע מורא פאר הינט, און אזוי ווי סאַלי איז דאָך א שטיקעל ליין, און א הארץ אויפ'ן בייזען חזן האָט ער דאָך, לערנט ער אָן דעם הויז־קיפּער'ס שייגעץ, ער זאל אויף איהם אָנרוי־צען דעם הונט, איז יעדען מאל אייידער ער דארף ארויפקומען אויף דער ביהנע, ווערט וועגען איהם — גאָר להבדיל ווי אין וואַגנער'ס אָפּערען — גע־געבען זיין ספּעציפישער סיגנאל — ווערט דער הינטער די קוליסען פול מיט האַווקעריי און דאָס טהאַטער מיט הירזשעריי. און די פיעסע איז שוין פערזאָרגט מיט „הומאָר" די והותר.

פון דעם אופן ווי דער סוזשעט איז אזוי אָנגענפּיקעווועט מיט מעשות און מעשות אין די מעשות, און פונ'ם אופן ווי ליבין קלעפּט און שטוקעווועט און קריכט אויף די גלייבע וועגן, אבי צו דערציהען די פיעסע ביז צו די דריי אקטען מיט א פיערטעל, קען שוין דער לעזער זעהען, אז קיין פיעל פּלאץ און קענטשאפּט פאר

מענשען־שילדערונג און בעצייכנונג פון בעצי־
הונגען זיינען אין דער פיעסע ניטא. און ווירקליך
זיי וואלטען דאָ געווען אויסען פלאץ. די פיעסע
איז ניט מעהר און ניט וועניגער ווי א עטוואס
העבערע מוזיק־האלל שטיק. פון כאראקטערע איז
דאָ אייגענטליך זעהר שווער צו רעידען. די העל־
דין אליין האָט בלויז אייניג געפיהל־און לייד־
סצענעס. די איבעריגע מענשען זיינען קוים־
קוים אנגעצייכענט, אי דאָס נאָר פון אויבען
אויף; אין בעסטען פאל דערצעהלען זיי זייערע
אייגענע און אַיינער דעם צוויטענס געשיכטען.
באָרים איז אזא שאָטען, אז אפילו אין ליבינ'ס
צאָהלרייכער שאָטען־גאלעריע מעג ער פארנעה־
מען אן אנגעזעהענעם פלאץ.

דאָך איז אין די „פרעמדע קינדער" דאָ
פאָרט א שוואכעם אויפפלאמען. דאָס איז דער־
פאר, וויל אייניגערמאסען איז דאָ ליבינ'ען גע־
לונגען עדעל צו בעצייכענען די בעציהונגען צווי־
שען אייניגע פון זיינע מענשען: צווישען סאלי'ן
און נעטטי'ן, מארקוס'ען און אסתר'ן, אסתר'ן
און איהר מוטער. עס פיהלט זיך דאָ עטוואָס פון
ליבינ'ס אייגענטהומליכער סימפאטהיע, פון זיין
בעזונדערער וואַרימקייט. אויך דארף ביי די
אייצטיגע אופיישטענדען דערמאהנט ווערען צום
גוטען דאָס, וואס אין דיעזער פיעסע זיינען
כאטש ניטא אזעלכע נערוועז־אויפרייסענדע מע־
אָדראמאטישע עפעקטען, ווי אין „גאט'ס
שטראָף" אדער „די בלינדע ליעבע", וואס מען
זוכט דאָ ניט ארויפצוואוואַרפען אויף דעם צו־
שויער א שוידער אזוי ווי אויף בהמות, אדער
ארויסריסען פון איהם טרעהרען מיט דער אויג־
פאכער קראפט פון פסיחאָ.

א מוזיק־האלל פיעסע, א מוזיק־האלל שפיע־
לען. וואס פאר א קולות און געוואלדען, און
וואס פאר אן אויגען־גלאנצענים. מיט די אויגען
גלאנצט בלאנק און ווייטרויב (סאלי) און קולות
מאכען אי אנדערע אי פרוי טאמאשעפסקי
(אכטר). זי האלט הויכע רעדעם,
שרייט ארוים איהרע באָרווירפע און
פרוי און מעכטיג דעם סיגנאל צו דער
גאלאקע צום אפפאדירען. דאָך טהוט
זי עס ניט אלע מאל, און דערפאר א הערצליכען
דאנק איהר, וואהרם איהר שטימע אויף די הויכע
טענער איז גאר ניט צוגעפאסט פאר דראמאטי־
שע ראליען. אבער אין מאנכע שטילע מאָמענטען
קען מען זי זעהען מיט פערגניגען און די סצענע
מיט מארקוס'ען אין שלום בון צוייכען אקט
און דאָס צוכליפען זיך נאָכדעם פיהרט זי דורך
גאנץ שעהן.

הערר טהאָמאשעפסקי מאכט מיט זיין מאר־
קום רייכער זיין קלייענע רעפערטואר פון אוינ־
פאכע, עהרליכע ראליען. ער פרואווט שפיעלען
עהרליך, צוריקגעהאלטען. אבער וועהן ניט וועהן
רייסט זיך דאָך ביי איהם ארוים א פאלשער טאָן,
און עס מערקט זיך ביי איהם צופיעל די אנגע־
שטרענגטקייט, די אויסגעלערנטקייט, זאָ דאָס
אבווהל אין אלגעמיין איז זיך דאָס שפיעלען
נישקשה'דיג, געלינגט טהאמאשעפסקי'ן דאָך ניט
צו שאפען א קלאהרע אפגערונדעווועט גע־
שטאלט.

בלאנק איז דאָ רייך אין מוזיק־האלל ער־
פינדונגען, אין א בילדליכען קאמיזמום, אבער
די פאָאר שטומע סצענעס, וועהן ער ווערט ווייכער
צו די טעכטער, זיינען רייך אין געזיכטס־שפיעל
און זיינען ווערט געזעהען צו ווערען.

פרוי אבראמאוויטש איז זעהר אפט בעסער
אלס באבע אויידער אין דיעזער פיעסע אלס מא־
מע. איהר שפיעלען אינ'ס „גדאנקען לעזער",
לייגט מיר נאָך איצטער פרישער אין זכרון אוי־
דער איהר נייעסטע לויסטונג.

די יונגינקע ציללי אדלער (נעטטי) שטעלט
מיט זיך באָאר עטוואָס שעהנעס און פרישעס אויף
אונזער פאר דער צייט אלט און פערטוכלעט גע־
ווארענער ביהנע. אין דיעזער פיעסע שפיעלט זי
מיט עכט־יוגענדליכען פייער און בלוט־שפרי־
צענדער פרישקייט. דער עיקר גיט זי זעהר
חנ'עווידיג איבער אין דריטען אקט איהר פאר־
שוין'ס אופעט, ניעדערגעשלאגענקייט און די
פערצדלונג, וואס איהר שמערץ גיט איהר.

*

אויך אין ליפצין טהעאטער איז מיט א
פאָאר וואכען צוריק אויפגעפיהרט געווארען א
פיעסע, וואס פערדיענט מען זאל וועגען איהר
זאגען א פאָאר ווערטער. ג. זיקינ'ס „ליעבע
אדער רייכטהום" איז געווען א גאנץ נאָאיווע
פיעסע, מיט דעם געוואגטסטען צווייטען אקט, וואס
מען האָט, דאכט זיך, וועגן געזעהען אפילו אויף
דער אידישער ביהנע. פשוט א רעווילוציאָן אונ־
טער א חופה, און טאקע איבער קיין זאך ניט
ווי דער כלה אליין. עס זיינען צוויי חתנים גע־
וועזן, און איינער, דער געקריוודעטער, נאָכדעם
ווי ער האָט א פערסאָפעטער און פארכראָפעטער
קוים פאסספעיעט קומען צולויפען א רגע פאר דער

חופה, און נאָכדעם ווי ער האָט זיך,ניט קוקענדיג אויף דעם שרעקליכער געפאהר צו פערשפעטען, דאָך אויפגענומען אויף א באנק און זיך לאנג אויסגעטענקט, האָט ער אָפּגעשטעלט די חופה פראָצעסיאָן און געפאָלגט מיט די מהותנים און חתן א דולל פון ווערטער, וואס האָט זיך געענדיגט מיט א האָגל פון קלעפ און א קוואל מיט קעניגליך־בעפעהלענדע רייד פון פרוי קיפּצין.

אָבער ניט קוקענדיג אויף דער גאנצער קינדישקייט, איז דאָך אין דער פיעסע געווען א פערזוך מינדעסטענס איין מענשען, א פארציי־טיגען משכיל, צו מאָהלען און אליעבעם אידיליע אָנצוהויבען.

איצט איז שוין די פיעסע טויט און פרוי קאמינסקי שפּילט דאָרט ווידער און עס פרעהט מיך, וואס איך קען דאָ איבערגעבען מיין אייג־דרוק, דאס הגם אין די מיסטע פון גאָרדינ'ס פיעסען איז פרוי קאמינסקי דורכגעפאָלען, איז עס איהר דאָך גאנץ אנדערש געאָנגען אין דער „יתומה", אין וועלכער זי איז אין אלגעמיין גאנץ לעבעדיג און פריש.

*

איצט נאָך דעם, ווי דאס לעצטע אויפפלאָ־מען אויף אונזער ביהנע'דיגען לעבען האָט צוריק אייגעצאנקט — קאָבריג'ס פיעסע וועט משמעות ניט פיעל לענגער אָנהאלטען, — און עס איז איבערהויפט אויף איהר וועניג וואס אינטערע־סאנטעס, און שילדקרויט איז שוין פאר אונז אויף דער ווייל יעדענפאלס אזוי גוט ווי פאר־פאלען, מוז מען זיך ניט וויילענדיג א קעהר טהאן צו אַרלעניעוו'ען און זיין טרופּע, כאטש מען מוז פיהלען א גרויס האַרצוועהטאָג צוקוקענדיג וואס און ווי מען שפּיעלט ביי איהם — פאר א דורכ־אוים אידישען עולם — און וואס און ווי מען שפּיעלט ביי אונז.

אַרלעניעוו איז אוועק פון זיין פיערטער סטריט קליינעם רוסישען טהעאטער'ל, און ער וועט אנהויבען שפּיעלען אויף בראָדוויי. אין די צייטונגען ווערט אָנגענסירט, אז ער וועט אויפפיהרען ד. מערעזשקאָווסקי'ס „דער טויט פון פאוועל דעם ערשטען".

דאס ווערק געהערט צו דעם העכערען סאָרט דראמא. דאָס איז א היסטאָרישע פיעסע אין אמת'ען זינן פון וואָרט, אזוי בריוט און פריי און קינסטלעריש צוואוואָרפען איז דאָ געמאָהלען דער גייסט פון דער צייט, דער סוף פון 18טען יאָהר הונדערט און פון דער פראנצויזישער רע־וואָלוציאָן. וואס פאר א ריעזיג בריוטער הינטער־גרונד פון וואָלטעריאנישע איבערבלייבעכטסען און אונבעשטימטע קלאנגען וועגען דער אמערי־קאנער רעפובליק, קאנט'ס מעטאָפיזיקע, רוסי־שען פריהיוטס־קאמפּף מיט א פּאָאר דורות פאר די דעקאָבריסטען, מעסמעריזמוס און דעם אָנפאנג פון 19טען יאָהר־הונדערט'ריגען מיס־טיציזמוס.

אָט דאָס הויפט אן אמת'ע היסטאָרישע פיעסע. אלע פעדים פון גייסט פון דער צייט זיינען צוזאמענגענומען אין איין נעץ, אלע גהה־רונגען אין איין קעסל!

היינט די כאראקטערע און דער עיקר דער פונ'ם העלד, פון יענעם משוגע'נעם אָבער צאר־טען, טיראַנישען אָבער אונגליקליכען, גרויזא־מען אָבער אויף בעגיסטערטען, נאפּאָלעאָנישען אָבער אויף קינדיש־טרויטעריישען רוסישען צאר! וועלכע צאָרטע סצענעס פון עדעלע פסי־כישע איבערגענגע, וועלכע הויכע איינגעביל־דעטע קראָפט, וואס דערהויפט ווירקליך היסטל הויף אי דעם וויזאָנער אי דעם אָרומיגען המון. און ווי מעכטיג און מירמעלשטיין־אויסגעטאָקט און גלייכווירדיג איז דער כאראָקטער פונ'ם הויפט־אינטריגאנט גראף פאָלען. ער, דער אי־דעאל פון קלוגהייט, פון א פאָליטישען פאר־שווערער, א פיהרער.

א שהנער ראָמאַנטיזמוס וועהט איבער דער פיעסע, ווי עס פאסט פאר א ווערק פון יע־נער צייט, פון אָנפאנג ארויסשפּרצען פון איי־דאָפּאישען ראָמאַנטיזמוס. וועלכע פיינע שעק־ספּיריש־שיללערישע פארגעפיהלען און אָנצוהע־רענישען. אָבער אויף עטוואָס סימבאָלישעם האָט מערזשקאָווסקי, אייגער פון די פאָטערס פון רו־סישען סימבאָליזמוס, אָנגעהויבט אין זיין ווערק, גראד, אין איין לויע בעווענט זיך דאָס דראמא, און דער לייט־מאָטיוו ווערט ווידערהאָלט אָנגע־שלאָגען אויף פערשיעדענע וואריאציאָנען און מיט א פערשטארקטען טעמפּ. מען פיהלט, ווי די לופט ווערט אלץ געריכטער אנגעלאָדען מיט דער אָנקומענדער קאטאסטראָפע.

און דאָך, ווי קרעפטיג, ווי עכט דראמא־טיש די פיעסע ווערט וואָס ווייטער און ווי שוי־דער־האָפט איבערוועלטיגענד איז דער לעצטער אקט. דאָס ראָנגעלט זיך א מענש, איין שוואכער קעניג־מענש געגען דעם גרויזאמען שיקזאל, וואס האָט איהם אווקגעוועצט ניט אויף זיין אָרט,

געגען די אונפערמיידליכע אומשטענדען פון דרויסען, א מענש וואס איז געפאנגען ווי א חיה אין פאסטקע.

מיט דער פיגור פון פאוועל דעם ערשטען האט דאָ מערעזשקאָווסקי אָנגעריהרט דעם צווי־בער־אוצר פון פסיכיש־גדיכיששער טראגיק.

י. סלאָנים.

איך זעה...

די בוימער, זיי שטעהען דערשראָקען צום טויט,
זיי פיהלען די טריט פון דעם ווינטער. ער גייהט...
די זון איז פערשוואונדען, די לופט אזוי קאַלט,
די פעלדער פערלאזען און פוילענדיג־שלאַט,
עס פויזעט דער נעבעל און לעגט זיך ביים טייך,
און גלייך ווי א גיסט איינגעבויגען און שטום,
עם הויבט זיך פון נעביל אַ גראָהע געשטאַלט,
די האָר אויסגעפליקט און דאָם אויג אזוי קרום,
די צארטע בעריאזקע דערזעהט איהם, אין פיין,
איהר ווייסע נשמה פערגעהט און זינקט איין...

איך זעה איהם אין וואַלד מיט אַ וואַלקען אין האָרץ,
עם פליהט דורך א קראָהע — ווי שווארץ, א, ווי שווארץ!...
ווי בלאַטיג, ווי בלאַטיג, ווי ווייסט איז די ערד,
מיין גאָלדענער חלום פליהט אום וואו פערטרעהרט...
ווי לאנג האָט נאָך אלעם געבליהט דאָ, געלאכט,
ווי לאנג האָט אַ מלכה אין וואלד דאָ געשוועבט,
אין זון־שיין בייטאג, אין לבנה ביינאַכט,
ווי לאנג האָבען עלפען חלומות געוועבט,
און אלץ איז פערשוואונדען, און אלץ איז אין פיין,
אך וואָם וועט, אך, וואָם וועט מיט מיר איצטער זיין?...

ביבליאָגראַפיע.

די אַמעריקאַנער רעגירונג,

ווי זי איז געוואָרען, וואָס זי איז און וועמען זי דיענט.

פון ב. האַלצמאַן.

ארויסגעגעבען פון די „אידישע סאָציאַליסטישע אַגיטאַציאָנס ביורא".

זעהר א גוטע און נוצליכע זאך האָט געטהאָן די אגיטאַציאָנס־ביורא, וואס זי האָט ארויסגעגעבען ב. האַלצמאַן'ס בראשורע.

דער אידישער ארבייטער וואָס קומט קיין אמעריקא, האָט וועניג קוועלען, וואו זיך צו בעקענען מיט דער אמעריקאַנער קאָנסטיטוציאָן, איהר געשיבטע און איהר ענטשטעהונג, אָבער דאָס איז אן ערשטע נויטוועגדיגקייט פאר יעדען, יעלבער בעזעצט זיך אין לאנד און וויל ווערען א בירגער, איינע פון די גרעסטע פעהלערען פון אונזער אידישע ארבייטער בעוועגונג בעשטעהט אין דעם, וואָס דער אידישער ארבייטער לעבט אין זיין עננען קרייז און אינטערעסירט זיך ניט מיט דער פאָליטיק פון לאנד, ער דענקט זיך פיר.־א

„בּרעמען" און בלייבט דאָריבער שטענדיג א „גריגער".

די ארבייטער בעוועגונג נויטיגט זיך אָבער מעהר ווי אלין אין סיטיזענס, און מענשען, וועלכע זאָלען קענען מיט זייער שטימע אויסאיבען אן איינפלוס אויף די ערשיינונגען און פאָדערונגען פון לאנד. און די קאָנווענשאָן פון דער אידישער אַגיטאַציאָנס ביורא, וואָס איז אָבגעהאלטען געוואָרען אין מאי, פאָריגען יאָהר אין באָסטאָן, האָט דאָריבער בעאויפטראָגט די עקזעקוטיוו קאָמיטע פון דער ביורא, ארויסצוגעבען א שריפט, וואָס זאָל בעהאנען דעם אידישען ארבייטער מיט די אמעריקאנער אינכטיטיציאָנען, מיט דעם, וויאזוי עס ווערען רעגירט די פּראָיניגטע שטאָטען און יעדער שטאָט בעזונדער, אין וואָס עס בעשטעהט די מאכט פּון די קאָנגרעס. איבער די אויפגאבע פון די ביידע חייזער פון קאָנגרעס א. ז וו. ב. האָלצמאָנ'ס בראָשיורע „די אמעריקאנער רעגירונג" מאכט דעם לעזער מיט אָט די אלע זאכען גוט בעקאנט.

קודם כל גיט אונז דער אויטאָר אן איבערבליק פון דער פאר דער קאָנסטיטוציאָנס צייט, ווי אזוי און פון וועמען די קאָלאָניעס זיינען גע־וואָרען, ווי אזוי עס איז ענטשטאנען. און זיך ענטוויקעלט דער האנדעל אין די קאָלאָניעס און די אורזאכען, וועלכע האָבען געפיהרט צו די „דעקלעריישאָן אוו אינדעפענדענס".

אין דעם צווייטען קאפיטעל בעשעפטיגט זיך דער אויטאָר מיט די וויכטיגסטע פונקטען פון דער קאָנסטיטוציאָן און זייערע אויסצולהייטען, ווי די רעגירונג פון די פּראיניגטע שטאָטען איז אָרגאַניזירט, די אויפגאבע און פונקציאָנען פון קאָנגרעס, פון דעם פּרעזידענט און פון די קאורטס.

דאָס דריטע קאפיטעל בעטראכט דעם אייגפלום פון דער קאָנסטיטוציאָן פון די פּראיניגטע שטאָטען אזוי די קאָנסטיטוציאָנען פון די איינצעלנע שטאָטען און די ענטוויקלונג פון די פּאָרטייען. צו דעם ביכעל איז בּאָלאָן א בייאגע פון די בּראָגען, וועלכע זוערען געזיהנליך געשטעלט צו פּערזאָנען, וועלכע ווילען ארויסנעהמען „סיטיזען פּייפּערס", אין ענגליש און אין אידיש.

אין אָנפאנג פון ביכעל געפינען מיר א פּאָרוואָרט פון דער עקזעקוטיוו קאָמיטע פון דער ביורא איבער די ציעלען און נויטוועניגקייט פון דער אַגיטאַציאָנס־ביורא פאר דער אידישער ארבייטער בעוועגונג אין אמעריקא.

די בראָשיורע איז געשריבען אין זעהר א פאָפולערע און לייכטע שפּראך און לעזט זיך מיט גרוים אינטערעס.

יעדער אידישער ארבייטער דארף זיך איינשאפען ב. האָלצמאָנ'ס בראשורע. זי וועט אים פיעל נוצען בריינגען. א. ז.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

די ברוטאַליטעטען אין לאָרענס.

דייך איז אונזער קאָלומבוס־לאנד מיט קרבנות פון ארבייט. ניט וועניג בלוטיגע זייטען האָט דער אמעריקאנער קאפיטאליזמוס אין זיין געשיכטע, אבער אזוינע שוידערליכע, ברוטאלע סצענעס ווי עס שפּיעלען זיך איצט אָב אין לאָרענס זיינען אפילו אין דעם לאנד פון די טראַסטניקעס אן אויסנאהם. דער גרויזאמער קאמפף צווישען ארבייט און קאפיטאל האָט דאָ דערגרייכט די העכסטע מדרגה פון ניעדערטרעכטיגקייט אין בארבארי.

דער מאָלאָך פון קאפיטאל האָט דאָ ארויסגעשיקט אלע זיינע מלאכי חבלה, אום צו צווינגען די העלדישע פינף און צוואַנציג טויזענד סטרייקענדע ארבייטער אויפצוגעבען זייער קאמפף. פּראָווָאָקאציאָנען, פערלומדונגען, מיסירות, פאלשע אויסטיטשונג פון געזעץ אלעס ווערט אָנגעווענדעט אום אונטערצודריקען די עלענדע אונגליקליכע סטרייקער, וועמענס אייניגער הטא עס בעשטעהט נאָר אין דעם, וואָס זיי ווילען מעהר ברויט פיר זייערע פרויען און מעהר מילך פאר זייערע קינדער.

נאָך וועניג די קאלטע און הייסע געוועהר, די בלייי און פּולווער, וואָס ווערען אָנגעווענדעט קעגען די פריעדליכע שוצלאָזע און אויסגעמאַטערטע ארבייטער, נאָך וועניג די יאָהרען־לאָנגע געפענגנים, צו וועלכע עס זיינען פּעראורטהיילט געוואָרען די סטרייקער, האָבען די משרתים פונ'ס וואל־טראסט, די פאליציי און מיליטער געטרעטען מיט אן אונגעהויערער חוצפּה די הייליגסטע און טייערסטע געפיהלען — די גע־פיהלען פון א מיטער און פון א פאטער.

די „אַרדנונגסהיטער" און בעשיצער פון קאַפּיטאַל האָבען מיט אן אונערהערטער ברוטאַליטעט בערויבט דאָס רעכט פון די עלטערען אויף זייערע קינדער, וועלכע זיי זיינען ניט אימשטאַנד צו ערנעהרען, צו גוטע מענשען, וואו זיי וואָלטען געווען לכל הפחות, פערזאָרגט פון הונגער און קעלט, האָט די פּאָליציי גע־פסק'נט, אז נאָכ'ן קאַפּיטאַליסטישען שלחן ערוך איז דאָס א פערברעכען, וויל פאר די קאַפּיטאַ־ליסטען לויגט זיך בעסער, אז די אַרעמע קינדער פון די סטרייקער זאָלען ניט האָבען צו עסען, זאָלען געהן באַרוועס און נאַכטס, כדי זייערע עלטערען זאָלען זיין געצוואונגען זיך אונטער־צינעבען.

די קאַפּיטאַליסטען און זייערע בעצאָהלטע משרתים האָבען זיך אָבער ניט בעניגענט מיט'ן פערבאָט אליין: זיי האָבען מיט געוואלט ארעם־טירט די מיטערס און מיט געוואלט אויסקגערי־סען פון זיי זייערע קינדער, זיי האָבען געשלאָגען די פּאָטערס און זיי געטריבען אין געפענגנים.

אזא אכזריות און ברוטאַליטעט, איז נאָך ביז איצט ניט געהערט געווארען אין א ציווילי־זירטע לאנד.

אזא בלוטיגע קאַטאַווע איבער די מענש־לִיכע ווירדע האָבען נאָר געלטענט טרייבען די שקלאַפען־הערשער פון די אלטע באַרבאַרישע צייטען.

און נאָך ניעדערטרעכטיגער איז, ווען דיעזע שלוחים פון קאַפּיטאַל לייגען אַריין די טומאה אין די יראה און בעהויפּטען מיט אנ'אונגעהער־טער צבוע'אַטטטוע, אז זייערע גוואַלד־טאַ־טען זיינען אין די אינטערעסען פון די קינדער אין דער צייט, ווען אין אמת'ן זיינען זיי דערמיט אויסען געווען די אינטערעסען פון דעם וואָל־טראָסט.

די לאַגע אין לאָרענס איז זעהר ערנסט. דער קאַפּיטאַל ווענדעט אן אלעס, אום צו צוברעכען דעם סטרייק. די פּאָרישטעהר פון ארבייט זיינען פערפליכטעט צו קומען צו הילף די העלדישע פּסטרייקער. די חשבונות צווישען די א. ו. ו. ון־די אַמעריקאַן פעדעריישאַן אָוו לייבאָר מו־זען איצט בעזייטיגט ווערען. עס טאָרען ניט צו־געלאָזען ווערען דאָס ברוטאַלע מאַנופּאקטשורערס זאָלען בכיון לאָזען די הלייניע קינדער הונגערען, אום דערמיט צו צווינגען זייערע פּאָטערס צו־טראָגען דעם שקלאַפען־יאָך אָהן פּראָטעסטען.

* * *

אויך דער קאָנגרעס, א דאנק געט. בערגער, ווען זיך מוזען בעשעפטיגען מיט'ן סטרייק אין לאָרענס. געט. בערגער האָט פערלאַנגט אן אונ־טערזוכונג דורך א ספּעציעלע קאָמיטע פין האוז. דער דעמאָקראַטישער רעפּרעזענטאַטיוו ווילסאָן, טישערמאַן פון דער לייבאָר קאָמיטע, האָט אויך אריינגעבראַכט א רעזאָלוציאָן, לויט וועלכע די לייבאָר קאָמיטע זאל ווערען באַאויפטראַגט צו אונטערזוכען, אויב די טעקסטיל ארבייטער אין לאָרענס זיינען געוועלטיגיך געוואָרען בעהאַנדעלט פון דער לאָקאַלער מיליין. ווילסאָן האָט געפּא־דערט א איינשטימיגע צושטימונג פון האוז אוו־פּרעזענטאַטיוון, אז עס זאל שטאַטפינדען א דיסקוסיאָן איבער דער רעזאָלוציאָן. ווילסאָן האָט אבער די איינשטימיגע צושטימונג ניט בע־קומען און זיין בערלאַנג איז צוריק געווויעזען גע־ווארען. די רעזאָלוציאָן פון גענ. בערגער איז פון דער רוהם קאָמיטע שוין מיט מעהר חסד בעהאַנ־געוואָרען. א דעלעגאציאָן פון די סטרייקער וועט שבת דעם 2טען מארטש אויסגעהרט ווערען.

די ערקלעהרונג פאר וואָס גענ. בערגער האָט געפונען מעהר לייטזעליגקייט אין די אוי־גען פון די קאַפּיטאַליסטישע פערטרעטער, ווי דער דעמאָקראַט ווילסאָן, איז א גאנץ איינפא־כע: די מייטגלידער פון האוז קענען ווילסאָנ'ן נאָר אלס רעפּרעזענטאַנט פון 15טען פּענסיל־ווייניא דיסטריקט, וועהרענד גענ. בערגער'ן קע נען זיי אלס דעם אינציגען פערטרעטער פונ'ם ארבייטער־קלאַס, און די מאיאָריטעט פון האוז, די דעמאָקראַטען, ווילען זיך מיט די ארביי־טער ניט שטארק אינריסען צולייעב די קומענ־דיגע עלעקשאַנס.

עס בלייבט איבער אבצוואוואַרטען, וואָס עס וועט זיין דער רעזולטאַט פון דער אונטערזוכונג.

רוזוועלט לאַזט זיך איבערבעטען...

נאָך א לאַנגען וישוב הדעת האָט טהאָדאָר רוזוועלט, ענדליך, זיך געלאַזט איבערבעטען. ער האָט, הייסט עס, מסכים געווען מיט דער מיי־נונג פון די גאַווערנערס, וואָס האָבען אבגע־האלטען א קאָנפערענץ אין שיקאַגא, אז ער איז דער איינציגער, וואָס קען נאָך ראַטעווען די רעפובליקאַנער פּארטי בייי די קומענדע פּרע־זידענטשיאל עלעקשיאָן. דער קאַמפּף צווישען איהם און טעפט'ען איבער די רעפובליקאַנישע

נאָמינייישאָן פאר פּרעזידענט, איז אויך דעם אופן שוין ארוים אין דער עפענטלעכקייט.

צוויי יאָהר האָט רוזוועלט, וועלכער האָט 7 יאָהר כסדר פערנומען דעם העכסטען פּאָסטען פון לאַנד, געשפּיעלט א משוגה'דיגע לעבערלעכע קאָמעדיע. גלייך ווי ער האָט זיך וויעדערגעקעהרט פון די אפריקאַנישע מדבריות און פון די אייראָפּאַאישע קעניגלעכע הויפען, האָט ער אָנגעפאַנגען אנצוגרייפען טאַפּט'ען, וועמען ער אליין האָט פאַרגעשטעלט אלס דעם „בעסטען און ווירדיגסטען פערטרעטער פון זיינע אידעען". נעווהנליך האָט עס געהייסען, אז ער טהוט דאָס ניט אין זיינע אייגענע פּערזענליכע אינטערעסען, נאָר אין די אינטערעסען פון לאַנד. אָבער ביי יעדען איינעם, וועלכער פערשטעהט דעם לשון פון די פּאָליטישענס, איז קיין צוויפּעל ניט געווען, אז רוזוועלט וועבט דאָ פאר זיך א דריטען טערמין. דאָס קווייענקלען איז נאָר געווען א דעמאַגאָגישער אָנשטעל, כדי צו נאַרען דעם עולם, אז ער מיינט חס וחלילה ניט זיינע אייגענע פּערזענליכע אינטערעסען. זיין איצטיגע איינוויליגונג אָנצונעהמען די נאָמינייישאָן האָט דעריבער ווייניג וואָס אויבערראַשט.

עם האָט אויך ניט איבערראַשט די כלומרשט „ראַדיקאַלע" פּלאַטפאָרמע זיינע, אויף וועלכע ער וויל „לויפען". רוזוועלט איז, אָהן צווייפּעל, א זעהר פּעהיגער און דורגעטריבענער פּאָליטישען, וועלכער פערשטעהט זעהר גוט די שטימונג פון לאַנד. ער ווייסט, אז די פּאָליטיק פון געלד־זאַק איז זעהר ניט פּאָפּולער, אז דאָס פאָלק לעבט נאָך ראַדיקאַלע פּראָגרעסיווע רעפּאָרמען, און ער שטעלט זיך דאריבער פאָר פּאַרטיי עולם אלס ראַדיקאַל, אלס דער פּאָרשטעהער פון א ראַדיקאַלער פּאָליטיק.

אין זיין לאַנגער רעדע, וואס ער האָט געהאַלטען דעם 21טען פעברואר פאר דער קאָנסטיטוציאָנעלער קאָנווענשאָן אין קאַלומבוס, א. האָט ער זיך ערקלעהרט פאר דער איניציאַטיווע, פאר דעם רעפערענדום און פאר פּריימערים־פּאָדערונגען, וואס זיינען איצט זעהר פּאָפּולער בייס עולם. אין דער זעלבער רעדע האָט ער זיך גענוועהנליך אויך גע'חנפ'עט צו די טראָסטס. אָבער האָם האָט ער גענאַכט אין אזא פאָרמע, אז דער בריטער עולם זאָל איהם ניט הושד זיין, אז ער מאַכט חנ'דעלעך צו זיי. דאָם וואָלט געקענט שאַדען זיין „ראַדיקאַליזמום".

אגב מיינט רוזוועלט מיט זיין ראַדיקאַליזם צו שלאָגען זיין גרעסטען שונא — די סאָציאַליסטישע ארבייטער בעוועגונג.

וועניגער ווי אלעם וועט רוזוועלט ערריייכען דאָם צווייטע. דער סאָציאַליזמום אין אמעריקא איז ניט א צופעליגע, פּארביגעהענדע ערשיינונג, נאָר א רעזולטאַט פון דער קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג. דער סאָציאַליזמום איז דער געזעצליכער זוהן פון קאַפּיטאַליזמום און ממילא וועט ער אויך זיין זיין נאַטירליכער געזעצליכער יורש.

דער יובילָאום פון א. סטרינדבערג.

ניט לאַנג האָט די בעפעלקערונג פון סטאָקהאָלם (שוועדען) געפייערט דעם 40 יעהריגען ליטעראַרישען יובילָאום פון דעם בעוואוסטען דראַמאַטורג און ראָמאַניסט א. סטרינדבערג, וועמעס ערצעהלנוג מיר גיבען אין היינטיגען נומער „צוקונפט". סטרינדבערג איז בעלעבט און געהרט פון די שוועדען אלס א קעמפּפער פאר די רעכטען און פרייהייט פון זיין פאָלק.

סטרינדבערג האָט זעהר ניט ליעב די פערשיעדענע צערעמאָניעס און האָט דורך די פּרעסע געבעטען זיינע אנהענגער פון סטאָקהאָלם ניט צו פייערן זיין יובילָאום.

„דער, וועלכער קען מיך, וועט פערשטעהן, אז מיר איז דער גאנצער טאַראַם ניט אנגענעהם. איך האָב שטענדיג בעדויערט דעם פאקט, וואָם די מענשען איז זעהר לייכט צו עהרען, אָבער זיי איז זעהר שווער אָהן שנאה אנצוערקענען יענעמ'ס פערדיענסטען. דער, וועלכער קען מיך, דארף אויך וויסען, וויי איך האָם און האָב מורא פאר הויכע וועהרטער, וועלכע וועהרען אַרויסגעשפּראָכען אין יום־טוב'דיגע רעדעם".

אָבער וועז אין אבענד האָט זיך אונטער'ן פענסטער פוג'ם יובילָיאר צונויפגעקלויבען א גופצאהן טויזענד־קעפּיגע ארבייטער מאַסע, האָט סטרינדבערג גלייך געפיהלט, אז דאָם זיינען ניט די, וועלכע רעדען מיט „הויכע וועהרטער" און ער איז ארוים אויפ'ן באַלקאָן, האָט זיי בעגריסט און זיי געוואָרפען טונקעל־רויטע רויזען.

די שוועדען וויסען ווי צו עהרען זייערע דיכטער!

די פּאַרזעטצונג פון גענ. אב. קאָספּע'ס אַרטיקעל: „אונזער „צוקונפט" און אונזער „פּאָהוועהרטם" וועט קומען אין נעקסטען נומער.

דער סוד אויסגעזאָגט

פֿאַרוואָס עקס־לאַקס האָט געמאַכט אזא געוואַלדיגען סוקסעס און עס ווערט אַזוי שטאַרק געפֿאָדערט אין נאַנץ אַמעריקא ווי אויך אין פּיעלע אַנדערע לענדער.

פֿאר אלעם איז דאָ אן אורזאַכע, און דער פֿאַקט אז עקס־לאַקס האָט אָנגענומאכט אזא גרויסען רושם כמעט אין דער גאנצער וועלט אין די פּיער יאָהר פון איהר עקזיסטענץ, איז ניט בלויז א צופֿאַל־אָדער א גליק־זאַך־, דער־צו זיינען דאָ בעשטימטע איינגעפונדעוועטע אורזאכען וואָס ביז אהער זיינען זיי נעווען בעקאנט בלויז צו דאָקטוירים און ספּעציא־ליסטען, אָבער איצט ווילען מיר עס ער־קלעהרען אין א לייכטע שפּראַך, אָהן מעדיצי־נישע אויסדרוקע, צום גאנצען פֿאלק. זאָלען אלע וויסען ווי צו עהרען דאָס, וואָס עהרט פערדיענט.

דאָ גיבען מיר אייך די צעהן אורזאכען פֿאר וואס עקס־לאַקס האָט זיך אזוי בעליעבט געמאכט ביי פּיעלע פעלקער און אין פּיעלע לענדער:

1) עקס־לאַקס ווירקט געלאַסען און נא־טירליך, גראדע ווי די נאַטור אליין. עס פער־שאפט ניט קיין קרעמפּפען אָדער שמערצען ווי אנדערע אָבפיהר־מיטלען.

2) עקס־לאַקס איז אַבסאָלוט אונשעד־ליך. עס האָט שוין געטראָפען, אז קליינע קינדער האָבען אויפגענעסען דורך א מיס־טייק א גאנצע באקס עקס־לאַקס און עס האָט זיי ניט נעשאדעט.

3) עקס־לאַקס איז גוט פיר די גאנצע פאַמיליע, עס ווירקט אויך די קליינע בייבע־לע גראדע ווי אויך דעם ווייס־גראָען זקן.

4) דער מעדיצינישער שטאָף פון עקס־לאַקס ווערט ניט צוגאנגען אין קערפער, נור ער נעהט ארוים אין זיין אריגינעלען צו־שטאנד צוזאמען מיט די שטוהל, דערפאר קען ער ניט אויפרייצען די ניערען ווי פּיעלע אנדערע אָבפיהר־מיטלען.

5) פּיעלע אָבפיהר־מיטלען זיינען שעד־ליך צו נעהמען פיר שוואַנגערע פרויען. עקס־לאַקס איז אַבסאָלוט אונשעדליך פיר אלע פרויען אין יערען צושטאנד.

6) עקס־לאַקס איז אן אויסגעצייכנע־טער אָבפיהר.מיטעל פיר זויגענדע מוטערס. ווי געזאגט, ווערט דער מעדיצינישער שטאָף פון עקס־לאַקס ניט צוגאנגען אין קערפער און דערפאר קען עס זיך ניט אריינגנב'ענען אין די מוטער'ס מילך ווי במעט אלע אנדערע אָבפיהר־מיטלען.

7) עקס־לאַקס איז זיכער צו ווירקען.

8) עקס־לאַקס איז געשמאַק אין טעם ווי א טהייערער קאָנפעקטור.

9) עקס־לאַקס איז גוט פיר קראַנקע מענשען אויף וועמען אנדערע אבפיהר־מיט־לען האָבען א שלעכטע ווירקונג. איבערהויפּט איז עס גוט פיר קראַנקע, וועלכע זיינען נע־צוואונגען צו ליגען אין בעט א לאַנגע צייט.

10) עקס־לאַקס האָט א מעלה, וואס מען קען עס גוט צוקייען בעפאָר מען שלינגט עס ארונטער, און דערפאר ווערט דער מע־דיצינישער שטאָף גליך פערטהיילט און צו־שפּרייט איבער אלע פערדייאונגס־אָרגאַנען.

דאָס זיינען די צעהן טרוקענע הויפּט־פּונקטען איבער וועלכע בעמיקער, פּראָפּע־סאָרען און מאָגען־ספּעציאליסטען שטעלען זיך אָב אין זייערע ארטיקלען אין מעדיציני־שע זשורנאלען, וועו זיי בעשפּרעכען דעם מעדיצינישען פּוידער, וועלכער קומט אריין אין עקס־לאַקס. עס זיינען אָבער דאָ נאָך פיעל מעהר אורזאכען פאר וואס דער עולם ניט דעם פּאַרצוג צו עקס־לאַקס איבער אלע אנדערע מיטלען. דיעזע אורזאכען האָבען מיר צו בעשפּרעכען אין אונזערע פּאָלגענדע ארטיקלען.

EX-LAX CO., NEW YORK

מ. ציממערמאן קא.

318-324 איסט האוסטאָן סטריט.

רייַנע פרישע וואורשט

און אלע פלייש שפּיזיזן

M. ZIMMERMAN COMPANY

318-324 East Houston Street NEW YORK

די לעזער אין סימפאטייזער וועלכן געפעליגסט פאדערן די פראדוקטן פון מ. צ י מ מ ע ר מ א ן ק א מ פ א נ י, וועלכע ווערן סטריקטלי געמאכט אונטער די גע־זעצע פון דער יוניטעד סטייטס גאווערנמענט.

כרמל ברענדי פאראדיז

אימפּאָרטירט פון פאלעסטינא

איז דער פינסטער קאניאק

פיר קראנקע אן אבגעשוואכטע

מילד און קרעפטיגענד, פרוי פון פיוזעל־אויל, פערדרעהט ניט דעם קאפ, איבעלט ניט אויפ'ן הארצען, הארמאנירט מיט'ן שוואכסטען מאגען, פראכטפאל און נעשמאק אין נערוך.

כרמל ווייַן קא., אייניציגע פערטרעטער פון די קאליפארניע ווייַן־בעזעלשאפט פון די אידישע קאלאניען אין ארץ־ישראל.

חויפט־אפיס: 311—309 א. 22טע סטריט, ניו יארק.

ברענטש־סטאָרס:

354 נרענר סטריט און 26 וועסט 116טע סטריט, ניו יארק.

649 בראדווי, ברוקלין.

1106 סויט האלסטער סטריט, שיקאגא.

„צוקונפט" לעזער, אויפמערקזאם!

ווען איהר ווילט האבען אמת־ארטיסטישע ארבייט, דאן לאזט אייער פאטאגראף מאכען בייַ גענ.

ל. נאריסאף'ס פאמא־סטודיא

355 גרענר סטריט

קאר. עסעקס סטריט, ניו יארק.

איך וועל ווי אימער פערזענליכע אויפמערקזאמקייט שענקען צו געזאסען און מעמבערס פון „ארבייטער רינג".

טעלעפיאלע סאווענירס צו יעדען באזען פיקטשורס.

איהר קענט אלעס קריגען בייַ „צוקונפט"־אדווערטייזער, אבער קויפענדיג עס, פערגעסט ניט צו דערמאהנען די „צוקונפט".

בעזאנטמאכונג צו די דעפאזיטארס פון די

פאבליק באנק אף ניו יארק

פיר דער בעקוועמלוכקייט פון אונזערע דעפאזיטארס ווילען
בעצייטענס שיקען געלד אהיים נאך יורפ אויך יעמאנד, אין אים זיי זאלען פער-
שפארען ארויסצוציהען דאס גאלד פון זייער ביכעל, ווילען מיר גיבען

יעדען אינציגען פון אונזערע דעפאזיטארס

60 טעג קרעדיט 60

צו שיקען גאלד אויף זייער אקאונט, אהנע צו
פערליערען אין מענט פון זייער אינטערעסט

מיר ראטהען יעדען צו קיכען יאס פריהער אום צו פערמיידען די ערב
יום טוב'דיגע בייז אין אום. דאס גאלד. זאל פינקטליך אנקומען אין יורפ פאר יום
טוב.

גאלדער ווערען ביי אונז אבגעשיקט בילליגער ווי איבעראל אונד מיט
יעדער פאסט־שיף. בעגוצט אויך מיט דער גאלעגענהייט.

מיר פערקויפען אויך אין דעם דעפארטמענט שיפס־קארטען אויף אלע
טיינם פון אן נאך יורפ אויך די שנעלסטע שיפען.

די פאבליק באנק,

יאזעף ס. מארקוס, פרעזידענט

דילענסי און לודלאוו סטריט

מעדיסאן עזועניו פרענטש : מעדיסאן עזועניו אן 116טע סטריט

דער אויסלענדישער דעפארטמענט פון דער פאבליק באנק שטעהט אויך אונטער דער
אויפזיכט פון דער רעגיערונגם בענקינג דעפארטמענט פון סטייט אוו ניו יארק.

Phone, 237 Bay Ridge
Office Hours:
10 to 1; 3 to 3 Sun's: 10 to 2

Drs. L. & I. HERMANN

SURGEON DENTIST

1208 49th Street Opp. 49th St. Station
Borough Park, Brooklyn

דר. מ. דוש. ארטמאן

106 ריווינגטאן סטריט
וואו ער פראקטיצירט צוואמען מיט
דר. איזאק ארטמאן.
טעלעפאן 5291 ארטשארד.

טעלעפאן 150 ארטשארד.

דר. א. י. בלום

140 הענרי סט., ניער ראטגערס, ניו יארק.
אפיס־שטונדען: 8—10; 1—3; 6—8.
ספעציאליסט אין אויגען, נאז, אויערען און
האלז־קראנקהייטען.

טעלעפאן 3677 ארטשארד.

דר. לואים לעפראק

163 הענרי סטריט.
בעט. האטגערס און דזשעפערסאן סטריטס,
ניו־יארק.
אפפיס־שטונדען:
פון 8 ביז 10 מארגענס; פון 1 ביז 2 נאכמיטאג
פון 6 ביז 8 אבענדס.
זונטאג: פון 9 ביז 11 פריה; פון 1 ביז 3 נ. מ.

הענרי ל. סלאבאדין

אדוואקאט און נאטאר
האט געמופט פון 280 בראדווי
אין 302 בראדווי, ווינצענט בילדינג,
רום 302, מאנהעטען.
Telephone: 4942 Worth

זאקס און שטיינפעלד

יוניאן דרוקעריי

12 דזשעפערסאן סטריט,
ארבייט ווערט נעמאכט גוט, ביליג
און צו דער צייט.
נייעסטע פאטער־מאשינען און בעסטע שריפטען.

Dr. AB. CASPE

has removed his up-town office to
1994 MADISON AVENUE
Corner 127th Street
Telephone 6580 Harlem
OFFICE HOURS
Daily up to 10 a. m., and from 5 to 7 p. m.
Sunday up to 10 a. m. only

His downtown office will remain at
210 EAST BROADWAY
Phone Orchard 612
OFFICE HOURS
Daily from 10 to 12 a. m., and from 7 to 9 p. m.
Sunday from 10 to 12 a. m.

TEL., Harlem 4055.

Dr. BERNARD SACKS

110 EAST 104TH STREET

Bet. Lexington and Park Avenues,
NEW YORK.

Hours: 8 to 10 A. M. and 6 to 8 P. M.

טעלעפאן 1632 ר. ארטשארד.

דר. טש. שוואריץ

19 מאנטגאמערי סטריט
(נאהענט פון הענרי סטריט)
אפיס־שטונדען: פון 8 ביז 10 מארגענס.
פון 1 ביז 2 נ. מ.; פון 6 ביז 8 אבענדס.

DR. S. BERLIN

SURGEON
DENTIST

22 East 108th St., Cor. Madison Ave.
Tel., 540-L Harlem.

טעלעפאן 1096 ארטשארד.

דר. לואים בערנשטיין

241 איסט בראדווי.

אפיס־שטונדען: 8—10 מארגענס, 1—2 נאכ־
מיטאג און 6—8 אבענדס.

ווילים גאלערשטיין
247 איסט בראדווי.
אנענט פיר אלערלי ביזנעס, סטיישאנערי־
סטארס, פייפער־ראודס און סטענדס א ספע־
ציאליטעט. אפיס־שטונדען: 7—8.

די „קאלל" עקזיסטירט נאר דערפאר, גוויל איהרע לעזער קויפען ביי איהרע אדווער־
טייזער. די „צוקונפט" וועט עקזיסטירען אהן אפיעלס, וועו איהרע לעזער וועלען
טהאן דאס זעלבע.

פּעראיינס-קאלענדאר

פֿאר א לאנג ציים האָט זיך געלאָזט פּיהלען אין דער אידישער ארבייטער בעוועגונג די גרויסע וואָנדיגקייט סיר א דירעקטאָרי פון פֿראָגרעסיוועּ אָרגאַניזאַציאָנען. פּיעלע, וועלכע קומען אין די זען לאָנד פון אירופּאָ אָדער וועלכע פֿאהרען פון אין שטאָדט אין דער צווייטער וואָלטען זעהר וועלען וויסען וואו עס געפינען זיך זייערע פֿאר אָרגאַניזאַציאָנען אָן וועלכע זיי וואָלטען זיך וועלען אָנשליסען, וואו זיי מיטען, וער זיינען די סעקרעטערע און וואו זיי געפינען זיך.

דער פֿאסענדער פֿלאָן פֿאר אזא דירעקטאָרי איז די „צוקונפט". אלס מאָנאַטליכער זשורנאַל וועלט די „צוקונפט" געקליבען ביי יעדען לעזער אָזוי דאָס יעדער מאָהל, וועז מען וויל האָבען אויסקינפּטע וועגען אן אָרגאַניזאַציאָן, קען מען עס גלייך אויסגעפינען. די „צוקונפט" האָט אָזוי דירעקטאָרי, וואו אלע אויבצאלהויטען וועלען קלאָסיפיצירט אונטע בעשטימטע בעמען, לויט יעדער פֿאַרמע פון אָרגאַניזאַציאָן, אזוי דאָס מען קען לייכט אויסגעפינען די אויסקינפּטע, וועלכע מען זוכט.

דער פּריים פּיר דיזער אַנאָנסע איז בלויז 25 סענט.

פֿאר וויזיגער וויי 1 סענט א טאָג קענט איהר לאָזען וויסען דער וועלט ווער איהר זייט, וואו איהר זייט, וועז מען קען אייך טרעפען.

ארבייטער רינג

רזשענעראל אָפיס, פֿאלקיק בוינק בילדינג, דעלענפי סטריט, קאָרנער לודלאָו סטריט, ניו יאָרק.

עקזעקוטיוו קאָמיטע מיטעט יעדען דיענסטאג אָבענד, די קאָנטראָל קאָמיטע מיטעט יעדען דאָנערשטאָג אָבענד.

ניו יאָרק סטייט קאָמיטע ארב. רינג,

מיטעט יעדען 1טען זאָנטאָג אין מאָנאָס אין 209 אוס בראָדוויי, 1 אוהר נאָכמיטאָג, די סטייט עקזעקוטיווע מיטעט יעדען מאָנטאָג אין איהר אָפיס, 158 אוסט בראָדוויי.

בר. 1, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען פרייטאָג, אין 212 2טע סטריט. סעק. פ. לעווין, 259 ס. 9טע סט. ברוקלין. האָסע. ח. אראָנסאָן, 413 6טע עוו., דר. טש. שוואַרץ, 19 מאָנטגאָמערי סטריט.

בראָנטש 2, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען שבת אבענד, אין זייער הויז, 143-5 א. 103טע סטריט. פּינ. כעק. דזש. האָרן, 18 א. 113טע סטריט. האָסע. טש. גאָפּען, 148 לעקאָק עוו., דר. י. האָראָוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוו., בראָנקס דר. וו. קאָנטאָר, 386 אוסט 143טע סט.

בראָנטש 3 ברוקלין,

מיטעט יעדען פרייטאג אבענד אין 355 בושוויק עוו. קאָר. סיגעל סט.: פראָס. סעק. א. לעווגס, 154 באָערס סט. פּינ. סעק. וואָלאָוויץ 80 ביוואר סט.: האָסע. סעם ליווויי, 131 הערישן עוו.: דאָקטאָר בוילי, 68 מעקקיבען סט. דאָקטאָר רזקה 62 מעקקיבען סט.

בראָנטש 3 לייבאר ליגע, באָסטאָן,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פאלמער. 11 טשעמבער סט.

בראָנטש 4, ברוקלין,

מיטעט יעדען מיטוואָך אָבענד, אין 143 מעקיבען סטריט, טשערמאָן מ. ראָזניק, פּינ. סעק. דזש. היימאָן, 545 בושוויק עוו., פּראָס. און קאָר. סעק. ה. אשינסקי, 157 ווערנאָן עוו., האָסע. ד. עהרליך, 483 בראָדוויי. דאָקטוירים: דזש. ה. בוילי, 68 מעקיבען סט. און גלינקאָוויטשיין, 77 מעקיבען סט.

בר. 4 לייבאר ליגע, באָסטאָן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פאלמער. 11 טשעמבער סטריט.

בראָנטש 5, ניו יאָרק,

מיטעט יעדען 1טען און 3טען מאָנטאג אין מאָנאָס, אין 414 גרעניד סטריט. סעק. טש. אייזענבערג, 677 מיטרטעל עוו., ברוקלין, האָסע. ב. לעדער, 290 א. 81טע סטריט. דר. ל. בערנשטיין, 241 א. בראָדוויי.

בראָנטש 6, ברוקלין,

מיטעט יעדען פרייטאג אבענד, אין מאָנאָס אין 113 מאָר סטריט. ס. יעלין סעקרעטער, 140 סקולס סטריט, י. פּעליש סעק. 205 פלאיד סטריט. דר. דזש. בוילי 68 מעקקיבען סטריט.

בראָנטש 7, וועסט האָבאָקען, נ. דזש.

מיטעט יעדען 1טען, 3טען און 5טען פרייטאג אין שופּפען סט. סעק. ד. לוסק. האָסע. פּעלדמאן, 105 קלינטאן עוועי.

בראָנטש 8, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאָנאָס, אין 5-83 פֿאַרסיוויטה סטריט, סעק. א. מאראָס, 500 גרעניד סטריט. האָסע. ה. גערשענאָוויץ, 135 ווילימס עווענוי, ברוקלין, ק. א. סיגל. דר. שלעזינגער, 25 ראָטגערס סטריט.

פֿראָג. קלאָב, בר. 9, ארב. רינג, באלטימאָר.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין לייבאר לייסאָום האָלל 1023 א. באלטיסאָר סט., פּינ. סעק. איזראעל מוללער, 208 ס. קאראליין סט., האָסע. אייזיק גאָרדאָן, 1430 גאוף סט.

בראָנטש 11 ארב. רינג, ברוקלין.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין פּיסקין עווענוי, קאָר. פּאוועל סט. פּינ. סעק. ל. ארענסטיין, 1424 איסטערן פּארקווויי. פּראָס. סעק. וו. בליי. 2348 פּיטקין עוו., האָסע. פ. טאָלטשינסקי, 779 האוואַרד עוו., דר. האָראָוויטץ, 1546 איסטערן פּארקווויי, טרשוורע.

ארב. רינג בראָנטש 12, פילאדעלפיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאג, אין 410 קריסטיאן סט. סעק. פ. שליימער, 1514 ס. 6טע סט. פּריוואט אדרעסע 2133 ס. 7טע סט.

בר. 12 לייבאר ליגע, אטלאנטא, טאָסס.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאָנאָס. פּארלעזונגען און דיסקוסיאָנען אלע פרייטאג אבענד אין אונזער לאקאל, 15 קאונטי סט., פּינ. סעק. דזש. רובין, רעק. סעק. אב. ראדמאן, האָסע. דזשוי. ראבלין.

בראָנטש 15, האַרטפֿאָרד, קאָנס.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאָנאָס, אין 9 מאָרגאן סטריט. סעק. און האָסע. פּאלאק, 164 בעלווויו סטריט.

בראָנטש 17, ניו הייוון, קאָנס.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאָנאָס, אין אדר פעללאוס האלל, 25 קרען סט. סעק. גאָס, בארנעט, 56 וואשירנען סט., האָסע. י. קאָהען. 16 כראָד סט., שר. בראָנקס. 387 דושארדוס סט.

בּרענטש 19, סיראַקיוז, נ. י.

מיטעט יעדען זונטאָג אבענד אין ליבּערטי האַלל, פּוּ. סעק. ב. גארדין, 932 גרויס סט., רעק. סעק. ה. פלאַווין, 103 ס. סטריט סטריט, האַסב. ס. שמת, 334 רענוויג עווע.

האַסקער פּראָ. פּער. בר. 20 אַרב. רינג.

מיטעט יעדען 2טען, 4טען און 5טען שבת אין מאַסאָנ, אין 98 פּאַרסיוטה סטריט, פּוּ. סעק. דוש. פּאַרקער, 393 א. 168טע סט. נ. י., ניו־יאָרק'האַסב. ס. גאָלדהאַלף, ק. א. ב. באברוסקי, 2—60 א. 98טע סט., ברוקלין, האַסב. ס. קאוואַנאָ, 1888 פּאסיפיק סט., ברוקלין, דאָן־טאון דאָקטאָר ב. נעלסאָן, 268 א. בראדווי, טעל. 3197 אַרשאַרד. אפטאָן דר. ס. לואיס, 52 א. 107טע סט., טעל. 4517־דוש. האַלעם. בראָנקס דר. גינזבורג, 1444 קראטאנא פּאַרק אוועניו, טעל. 4379 מריאמאָנ. ברוקלין דר. דוש. בוילי אָן פּיראָשקיעוויטש סט., טעל. 175 וויליאמסבורג. בראָנקס דר. ה. וויליאמין, 1880 בערגען סט., טעל. 130 אוסט נויארק.

בּרענטש 23, א. ר., נוארק, נ. דוש.

מיטעט יעדען פּרייטאָג אין קאָלומביא האַלל, 224 קאָורט סטריט, 2 וואָך א ביזנעס מיטינג, און 1 א רעקריאַציע אָפּד דוסקוסיאָן. י. אַפּפּערט סעק. 88 ראָוז סטריט. מ. הערשקאָוויטש האַספּיטעלער, 263 פּרינס סטריט, דאָקטוירים: י. קוייסמאָן, 194 פּרינס סטריט, י. קוייסמאָן 191 פּרינס סטריט. ס. מוכניאָן 109 קאָורט סט. ל. באָומבערג, 80 ראָוז סטריט.

בּרענטש 24, בראָנקס, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת, אין בראָנקס פּרייד, 1663 פּולטאָן עווע. ניער 170טע סט. פ. לער פּאַרק, 1432 קראָטאָנא פּאַרק א. האַסב. פ. אַלטשולער, 2 סט. פּאָולס פּלייס, קאָר. סעק. טש. לוּשטיין, 1388 פּרייִנקלין עוו., דר. ה. קאָהן, 500 א. 173טע סטריט.

בּרוֹוער רעוו. בּרענטש 25 אַרב. רינג.

מיטעט דעם 2טען אין 4טען מאַנאַאַ אין מאַנאַאַ, אין 82־80 קלינטאָן סטריט, פּוּ. סעק. ל. אַלפּאָנאָ, 101 פּוסטעם עוו., ברוקלין. רעק. סעק. ס. מונטין, 25 דזשעפערסאָן סט., ברוקלין. האַסב. טש. לוּשטין, 69 מאַדיסאָ סט., האַסב. פּיר נ. י. דוש. פּאַלאַנסקי, 181 א. 3טע סט., ניו יאָרק. דאָקטאָר פּיר ברוקלין, טש. קעמפּ, 69 מאַמפּקינס עוו., דר. פּיר ניו יאָרק ב. קירשאָן, 268 א. בראָדווי, אָפּטאָן אָפּיס 1851 מעדיסאָן עוו.

בּרענטש 26 א. ר. ,וואַטערבורי, קאָנג.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען דאָנערשטאָג אין מאַנאַאַ אין די איוגענע קלאָב רומס, גארדען בילדינג 168 א. מוין סטריט מ. רוסקין סעקר. 32 בעיקאָן סטריט.

בּרענטש 27, ראָטשעסטשער, נ. י.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מאַנאַאַ אין מאַנאַאַ אין וויינער'ס האַל, 151 קלינטאָן סטריט. סעק. ג. רובענפעלד, 29 לינד הוירסט סטריט, האַסב. וו. פּלום, 46 קעללי סטריט. דר. ה. ס. גראהאם, 389 מיין סטריט אוסט.

בּרענטש 32, ש׳יקאַגא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אב. אין מאַנאַאַ אין מאַסאָנ'ס האַלל 1125 בלוי־איסלאנד עוו. סעק. ס. זוסמאָן, 2132 קריסטאָל סט. האַסב. ה. פּראָוואַסקי 2320 וו. מיוליר סטריט. דר. האַסב, 1439 וו. 12טע סטריט.

אַייטער באָלטיק קאַצ. און בונד בר. 33 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען ? אין סאַ, אין 414 נרעגר סטריט. סעק. סיגעל וואָנונג, 100 סעקאַנד עוועניו האַסב. פּיר ברוקלין י. באַסס, 191 וואַלנאָט סט ברוקלין. האַסב. פּיר סאַנטעמען און בראָנקס פּ. עריבאַר. 189 א. 98טע סטריט נ. י.

נריטצער פּראָ. אסס'ן בר. 34 אַרב. רינג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאַנאַאַ אין 257 א. הויסטאָן סט. סעק. ב. פּריער־טאָן, 245147 א. הויסטאָן סטריט. האַסב. מער־קוויוויק. 521 קריסטאָפער עווענוי, ברוקלין. דר. ל. לעפראק, 163 הענרי סטריט.

קרעמענטשוגער ראד. פּעראיין בר. 36 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאַנאַאַ. פּוּ. סעקרעטער ב. קאיעוסקי, 66 גרע־הם עוועניו, ק. א. דר. ספּוואַק, ברוקלין, נ. י. רעק. סעק. ד. וויינער, 198 איסט 7טע סט., האַסב. פּיר אפּ־טאון, ס. סמוואק, 110 איסט 119טע סט. האַסב. פּיר דאון־טאון, ס. בערזאק, 201 עלדען סט. דר. פּיר דאון־טאון, זשוקאָף, 257 איסט בראדווי, דר. פּיר אפּ־טאון, האראוויטין, 1523 מעדיסאָן עווע. דר. פּיר בראָנקס, קאנטאר, 386 איסט 143טע סט.

פּרוּוּ נעוואַרקאַסט, בר. 37, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאַנאַאַ אין 106 פּאַרסיוטה סטריט, 2טען פּלאַאר, פּוּ. סעק. א. בלאק, 70 איסט 3טע סט. האַסב. פּיר אפּטאון און דאון טאון אויראעל שטיין, 492 איסט 74טע סט. האַסב. פּיר ברוקלין, טומאן, 168 סאמער עווע. ברוקלין. דר. פּיר דאון טאון און הארלעם ב. נעלסאן 268 א. בראדווי און 1851 מעדיסאן עווענוי. דר. פּיר בראנקס ס. פּאלטין, 1417 פּראס־פּעקט עווע. בראנקס, דר. פּיר ברוקלין, דוש. קרוש, 432 סטאן עווע. ברוקלין.

בר. 38 אַרב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרייטאָג אין מאַנאַאַ, אין 9־207 2טע סטריט. סעק. מ. גערשם, 236 א. 121טע סטריט, דר. אב. קאַספּע, 210 איסס בראָדווי.

אַרשער און שקאַווער פּראָ. אסס'ן בר. 39 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין 83 פּאַרסיוטה סט. פּוּ. סעק. ק. ליפשיץ, 456 איסס 171טע סט. פּראָס. סעק. ד. זארין, 321 קרימבוינס עוו. נייער א. 143 סט. האַסב. גינדין, 69 לודלאוו סט. דאון־טאון דר. קראנעווסקי, 181 הענרי סט., פיר הארלעם, דר. ראטקאוויץ, 162 איסט 111טע סט., פיר ברוקלין, י. פרידמאן, 40 מאַספּקינס עוו., פיר בראנזוויל. דר. וואלאדארסקי, 323 פּענסילווי־ניא עוו.

בר. 40 אַרב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרייטאָג אין מאַנאַאַ, אין 206 א. בראָדווי. סעק. ס. בראָקין, 1469 סט. מארקס עווענוי.פּאר ניו יאָרק דר. נ. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סטריט. פּיר ברוקלין דר. דוש. ג. ריפקין, 427 סעקמאָן סט. ברוקלין; האַסב. ה. בלוינק, 6־64 מאַנטאַמערי סטריט.

ווילנער בּרענטש 43, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1טען און 3טען פּרייטאָג אין מאַנאַאַ, אין 206 א. בראָדווי. קאָר. סעק. ס. ליפקא־ווויטץ, 761 מרוינסי עוו., בראָנקס, ק. א. זילשטיין. האַסב. נ. ריסס, ק. א. סטאַלמאן, 270 מעדיסאָן סט. דר. פּיר דאון־טאון נ. קאָהן, 115 א. 2טע סט., דר. פּאר אפּ־טאון, מ. גאָלדבערג, 16 א. 107טע סט., דר. פּאר בראָנקס דר. קאָהען, 500 א. 173טע סט., פּאר־ברוקלין, דר. קלינקאוושטיין, 77 מעקקיבען סט., פּאר בראָנזוויל ,דר. נאַטאַנזאָהן, 269 פּענסילווי־ניע עוועניו.

בּרענטש 45 אַרב. רינג, פּיטסבורג, פּא.

מיטעט יעדען דאָנערשטאָג אבענד. פּוּ. סעק. לעווינס, 74 וועז בראאם סט. האַסב. מאַסס וואלטער. 509 אוועריהיל סט. קאר סענטער עוו.

ברענטש 47, עליזאַבעטה, ניו־דזש.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאָנאַט, אין 4ט אויסט דזשוערסי סטריט, פּוב. סעק. פּ. גאָטצאָף, 251 מארשאל סט., האָסק. ס. גאָלדשטיין, 431 ס. פּאַרק סטריט.

ברענטש 48 א. ר., בּרידושפּאָרט, קאָנג.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאַט, 2 אוהר נאָכמיטאָג, אין 1119 בראָאד סטריט. פּוב. סעק. א. דוואָרקין, 187 מערפילד עוו., האָסק. א. ס. גאָלדבערג, 1136 מיין סטריט. דר. האַרד, 312 סטיוב סטריט.

וואַרשאַווער פֿראָג. י. מ. בר. 50 ארב. רינג.

מיטגלעד יעדען 1טען, 3טען און 5טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין 214 אויסט 2טע סטריט. קאָר. סעק. י. זאַמטגראָונד, 395 וועראָמאָנט סט. בּרוקלין. האָסק. פּיר ניו יאָרק ה. באָגער, 213 פּאַרסיוטה סטריט. האָסק. פּיר בּרוקלין דזש. קליגפעלד, 868 מוירטעל עוע. בּרוקלין. דר. פּיר ניו יאָרק א. ליווי, 69 אויסט 3טע סטריט, טעל. 3450 אָרטשארד. דר. פּיר בּרוקלין דזש. ה. בּיילי, 68 מעקקיבען סט. טעלעפאָן 175 ווילליאַמסבורג. דר. פּיר אויסט נויאָרק א. וואָלאַדאַרסקי, 323 פּענסילוועניא עוועניו. טעלעפאָן 282 אויסט נויאָרק.

סלאָנימער בּרענטש 52 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 2טען, 4טען און 5טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין העזינגטאָן האַלל, 214 א. 2טע סטריט, רום 8. סעק. מ. גראָדענציק, 58 א. 103טע סטריט. האָסק. פּיר ניו־יאָרק מ. קליינמאָן, 133 עלדרידזש סטריט. האָסק. פּיר בּראָנזוויל מ. קאָהן, 621 סעקמאָן סט., בּרוקלין. דאָן־טאָון דר. שוואָרץ, 19 מאָנטגאָמערי סט., אָפּ־טאָון דר. ס. לוּאיס, 52 א. 107טע סטריט, בּראָנזוויל דר. ראָזענפעלד, 516 סטאָון עוו., בּרוקלין.

שעדליצער בר. 63, ארב. רינג.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאַט אין מיטינג האַלל, 195 קריסטי סט., פּוב. סעק. א. דזשאָבלאָן, 231 א. 103טע סטריט. האָסק. ס. ספּיגעלמאַן 18 א. 117טע סט. טרעזיס, ל. קאָוואַ, 53 וועסט 112טע סט. דר. פּיר אָפּ־טאָון, ס. לוּאיס, 52 א. 107טע סט. טעל. 4517 דזשוי האַרלעם. דר. פּיר דאָן־טאָון, י. ריטער 61 סט. מארקס פּליים, טעל. 1293 ארטשארד, דר. פּיר בּרוקלין דזש. פּ. מאַררים, 253 טרוּפּ עוע. טעל. 2471 ווילליאַמסבורג. בר. 54 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען שבת אין 96 קלינטאָן סט. פּוב. סעק. דזש. מעזיק, 119 אויסט 8טע סט. פּראָב. סעק. אין האָסק. ה. בעדער, 14 קענאָן סט.; האָסק. פּיר בּרוקלין און בּראָנזוויל וו. וואָקס, 583 דומאָנד עוע.; דר. פּיר אָפּ־טאָון, א. ניולער, 1642 מעדיסאָן עוועניו; דר. פּיר דאָן־טאָון, בע־ רענשטיין, 204 העכרי סט.; דר. פּיר בּרוקלין און בּראָנזוויל, גאָלדשטיין 533 סטאָן עוועניו.

בּרענטש 55 א. ר., סוויט בּרוקלין.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין מאָנאַט, אין פּרוינקלין האַל, 635 3טע עוו. בּרוק־ לין. סעק. א. יעלין, 649 4טע עוו. האָסק. צוקער־ מאַן, 400 7טע עוועניו. דר. סלאָוויט, 348 15טע סטריט.

בּרענטש 59, דזשוערסי סיטי.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין 316 3טע סטריט. סעק. ס. גראָסוועטער, 120 מאָנטיסעללא עוו. האָסק. אב. לובקאָוויטש, 378 באַלדווין עוו. דאָקטאָר פּ. קירשענבוים, 3 העמפּטאָן קאָרט. טעל. דזשוי 1269.

בּרענטש 60, סט. לוּאיס.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען דיענסטאָג אין מאָנאַט, אין דער אָפּאָליק לויבּרערי אדימאָריום, 14 און קעס עוע. סעק. דזש. דראָזד, 2738 דיקסאָן סט.

מאָזירער פֿראָג. בּרענטש 64 א. ר.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין מאָנאַט, אין 155 עוו. „בי". סעק. דזש. לעווינסאָן, 195 עוועניו „בי". האָסק. ס. האָפשטיין, 805 א. 21טע סט. דר. סטאַרמן, 323 א. 10טע סטריט.

רומענער בּרענטש 66 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען דינסטאָג אין מאָנאַט אין 98 פּארסיוטה סטריט, סעק. ד. מארקוס, 235 א. 118טע סט. האָסק. ס. גודמאן, 234 א. 119טע סט. ד. אַפּערן, 72 ריווינגטאָן סט.

עדיוק. ליעג בר. 67 א. ר., באָלטימאָר, מד.

מיטגלעד יעדען דינסטאָג אבענד אין לויבּאר לויסאָאום 1023 אויסט באָלטימאָר סט. רום 4. סעקרעטער מ. דובאָווסקי, 1315 אויסט לעקסינגטאָן סטריט, האָסק. ה. פּיכּאַרעווסקי, 1506 אויסט באָל־ טימאָר סט.

נאָרדנער בּרענטש 74 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען פֿרייטאָג אין מאָנאַט, אין פּארסיוט בולדינג, 81-79 פּארסיוסה סטריט, האָסק. פּ. סעלטץ, 6 עוו. „בי". דר. פּאר דאָן־טאָון שרעזינגער, 25 וואַשינגטאָן סטריט. דר. פּאר אפּ־טאָון ס. לוּאיס, 52 א. 107טע סטריט. פּאר בּראָנזוויל, פּ. אגינס, 526 סטאָן עוו., סעק. פּ. עטטא, 690 אויסט 10טע סטריט.

בּרענטש 76 ארב. רינג, גרינפּאָינט, נ. י.

מיטגלעד אלע 2 וואכען אין 192 גרין סטריט. פּוב. סעק. ה. ווינקלער, 610 מאנהעטען עוע. פּראָב. סעק. א. פּיוקס, 75 עגגערט עוע. האָסק. בערקאָוויטץ, 56 עקפּאנד סט. דר. סיליא, 119 קענט סט.

בּרענטש 78 א. ר., סינסינעטי, אָהייאָ.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 1016 סעקנראל עוו. פּוב. סעק. ר. לאַנדסבערג, 1507 עלם סטריט. האָסק. מ. קאָהן, 1512 מור סט. רעק. סעק. א. לעוונטהאל, סטיוישן ק. ר. ד. פּ.

בּרענטש 79, קליוולאנד, אָהייאָ.

מיטגלעד יעדען שבת אבענד אין וואודלענד האַלל, א. 51טע סט. סעק. ל. ריוווקין, 2724 א. 51טע סט. האָסק. דזש. קאמינקאוויטש, 2685 א. 40טע סט.

ניקאָלאַיעווער פֿראָג. אסס'ן בר. 80 ארב. רינג.

מיטגלעד יעדען מאָנטאָג אבענד אין 414 גרענד סטריט. סעק. וו. ראָבינזאָן, ק. א. ארנאָף, 71 א. 97טע סטריט. האָסק. א. גראָסער, 206 א. 6טע סט., דאָן־טאָון דר. בראָדמאָן, 186 סאָפאָק סטריט. אפּ־ טאָון דר. פּאָלאָק, 59 א. 105טע סטריט. בּרוקלין דר. ראָקאָר, 62 מעקיבען סטריט. בּראָנזוויל דר, קריפּ, 432 סטאָן עוועניו.

קאָוונער בר. 83 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען פֿרייטאָג אין 206 א. בראָדוויי. סעק. און אויסט ניו יאָרק האָסק. י. רויז, 2034 דין סט. בּרוקלין, דאָן־טאָון האָסק. ס. לאָפּוידוס, 236 מאָנראָו סטריט. האָסק פּיר אפּ־ טאָון מ. שאָקענאָוי, 57 א. 98טע סטריט. דר. פּאר דאָן־טאָון מ. קאָטץ, 99 סטענטאָן סטריט. אפּ־טאָון דר, סט. לעווין, 53 א. 117טע סטריט. דר. פּאר ווילי־שאָסבורג, דזשאָן ת. בּיילי, 70 מעקיבען סט.

דר. זאר איסט ניו יארק ס. וואלף, 118 עסעקס סטריט.

יונגער דור בר. 85 א. ר., ניו יארק.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט, אין 144 גרעגד סטריט, פיב. סעק. משערנעס קי, 21 א. 3טע סטריט, האסק. ס. ערליכמאן, 556 פאקס סט. בראנקס, דר. פיר דאון טאון, שלעזינגער, 25 ראטגערס סט., דר. פיר הארלעם, ס. לואיס, 1 א. 101טע סט. דר. פיר ברוקלין, דזש. פרידמאן, 40 מאסקינס סט.

יאנג מענס עדיוקיישאנאל ליעג, בר. 86 א. ר., ניו יארק.
מיטגע יעדען דאנערשטאג אין 83 איסט 4טע סט., פיב. סעק., ר. בוירנסטיין, 100־98 עוו. „סי". רעק. סעק. ס. פוטקאווסקי, 244 א. 7טע סטריט, דאון־טאון האסק. דזש. ליוויי, 206 א. 6טע סט., אפ־טאון האסק. מ. קאהען, 114 איסט 104טע סט., ק. א. לעווין, דר. פיר דאון טאון ל. בארנסטיין 241 איסט בראדווי, דר. פיר אפ־טאון, י. האראוויטץ 253 מעדיסאן עוע.

בריסקער ראד. בעג. אסס'ן בר. 87 א. ר., נ. י.
מיטגע יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאנאט אין 143 איסט 103טע סט. רום 2. פראנ. סעק. מאדעל, פיב. סעק. ס. יאנאס 213 איסט 104טע סט. האסק. מ. פאזעס 1667 לעקסינגטאן עוע., אפ־טאון דר. ס. לואיס 1 איסט 101טע סט., דאן־טאון דר. ה. קלעבאן, 52 פויס סט.

גיאלישסמאקער בר. 88 אר. רינג.
מיטגע יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאנאט אין טערעס ליוסעאום 206 איסט בראדווי רום 6. פיב. סעק. דזש. גינזבורג, 209 גרענד סט. פראנ. סעק. ס. ראשקין, ק. א. מאונט סיגאי האסק. דר. דאון טאון י. א. גאלדשטיין, 237 א. בראדווי טעל. 221 ארטשארד, אפ טאון דר. לואיס, 52 איסט 107טע סט. טעל. 4517 דזש. הארלעם, בראנקס דר. ס. פעלדמאן 980 פראספעקט עוע., טעל. 7590 מעלראז, ברוקלין דר. בייל, 68 מעקקיבען סט., טעל. 175 ווילליאמסבורג, בראנזוויל דר. ריווקין, 427 סעקמאן סט. טעל. 2579 איסט נויארק. האסק דאון־טאון, דר. דזש. גאלדשטיין, 237 א. בראדווי. אפ־טאון א. זעליגמאן, 16־114 איסט 104טע סטריט, ברוקלין און פראנזוויל. א. קאהען, 237 ס. 2טע סט. ברוקלין.

ארמאלינע־פאראליער בר. 91 א. ר., ניו יארק.
מיטגע יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 151 קלינטאן סט. סעק. ליובאוויץ, 33 גאווערנער סט. האסק. א. מילער, 120 פאנטאן עוע. ברוקלין. דר. דזש. קלארמאן, 142 ריווינגטאן סט.

בר. 94 ארב. רינג, סטעמפארד, קאנג.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאנאט, אין די סאציאליסטישע העדקוואדערס, 450 מעין סט., פיב. סעק. מאקס ליפשיץ, 104 העגרי סט., פראנ. סעק. און האסק. סעם ליפשיץ, 104 העגרי סט. מרעזש. א. לעווין, 492 מעין סט., דר. נעמאטין, 621 מעין סטריט.

קרעסלאווקער פראנ. בר. 97 ארב. רינג.
מיטגע אין 125 ריווינגטאן סטריט. סעק. י. פלינער, 63 א. 102טע סטריט, נ. י.; מרעזשורער א. מענדעלסאן, 2168 פיטקין עוע., ברוקלין; האסק. ס. א. ראזענגארג, ברוקלין האסק. צ. דאבקין, 332 סעקמאן סט., ברוקלין. דאקטאר נ. שעכטער, 33 דזשעפערסאן סטריט. הארלעם דר. ס. לואיס, 52 איסט 107טע סטריט. ברוקלין דר. ס. מאפקינס, 156 סטאנער עווענוי.

טינסקער פראנ. בר. 99 ארב. רינג.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאנאט אין 106 פארסיטה סטריט, פיב. סעק. מ. קאטץ, 508 ו. 145טע סטריט. רעק. סעק. א. ד. גערשטיין, 20 א. 112טע סט., האסק. י. ליפסקי, 768 לעקסינג־

טאן עוע., און ה. ביילין, 416 נויד־זשוירסי עוע., ברוקלין. דאקטאר פיר אפ־טאון, דר. ראבינס, 56 ו. 112טע סט., פיר דאון־טאון, דר. מאטין, 99 סטעג־טאן סט., פיר ברוקלין דר. ביילי, 68 מעקיבען סט., פיר בראנזוויל דר. ראזענפעלד, 516 סטאון עוע.

וואלקאוויסקער ראיאנער בערנסטש 100 א. ר.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט, אין 206 איסט בראדווי, 4טען פלאר, פיב. סעקרעטער איז. קאהען, 164 עסעקס סטריט, רום 16, האסק. איז. שיף, ק. א. בערזין, 204 קלינטאן סט., דר. האבערג, 269 א. בראדווי, טעל. 3343 אדטשארד. ברוקלין דר. ג. ס. וואולף, 118 עמבאי סטריט.

בר. 105 א. ר., הערריסבורג, פא.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאנאט, אין 451 ראאד סטריט, סעק. ב. צוקערמאן, 1213 קאוודען סט.

בערנסטש 107 א. ר., נוארק, נ. דזש.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען מיטוואך אין מאנאט אין וויגדזאר האלל, 107 ברום סטריט. פיב. סעקרעטער סעם פינקעל, 273 פרינס סט. קאר. סעק. ס. מינדקין, 504 האנטערדאן סטריט. האסק. ס. בראודי, 364 ציטעלטאן עוע., דר. וואולף, 40 וועראוועלי עוו.
קרעוועך י. מ. פראג. אסס'ן בר. 108 א. ר.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאנאט אין 172 איסט בראדווי. סעק. סאל. אליאנסקי, 496 סענטראל עוו. האסק. לואים זאגער, 149 מעדיסאן סט. נויארק. דר. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סט. נויארק.

בערנסטש 109 ארב. רינג, ניו לאנדאן, קאנג.
מיטגע יעדען 3טען און 5טען זונטאג אין מאנאט אין נייטס אוו קאלומביא האלל, 108 סטיוס סטריט. סעק. ה. מיללסאן, 427 בוינס סטריט. האסק. מרס. ב. ראאפפארט, 160 שאו סט. דר. ה. הענקל. 91 פעדעראל סטריט.

עדיוק, ליעג, בר. 114 א. ר., סאן־פראנציסקא.
מיטגע יעדען 1טען און 3טען מיטוואך אין מאנאט אין 925 גאלדען סט. פיב. און קאר. סעק. א. סיגמאן 1761 גערי סטריט, דר. דזש. א. הארט־דערלע. 927 דעוויזאדערס סט., האסק. ל. קאבליק. 2117 מיססיאן סטריט.

ראנאטשאוועי־זשלאבינער בר. 115 א. ר.
מיטגע יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 79 פארסיטה סטריט. רעק. און קאר. סעק. טאמאשאוו 1523 ברוק עוע., בראנקס; פיב. סעק. דזש. אוזי־לעווסקי, 60־58 א. 99טע סט. ניו יארק האסק. פיר נויארק און ברוקלין, פרוינג ריכון, 310 איסט 102טע סטריט, נויארק. פיר בראנזוויל, ווילע רי־סין, 1565 סענט מארקס עוו. ברוקלין. דאקטאר פיר נויארק ב. נעלסאן, 268 איסט בראדווי, אפטאון אפיס, 1851 מעדיסאן עוע. דר פיר בראנזוויל, פאלאק, 353 ראקאוויי עוע. בראנזוויל, דר. פיר ברוקלין, ביילי, 68 מעקיבען סט. ברוקלין.

בערנסטש 116, ניו ראשעל.
מיטגע יעדען 2טען און 4טען דאנערשטאג אין מאנאט, אין מעטראפאליטאן האל רום 7 (קארנער אנגאס און נארטה סטריט). סעק. א. מארק, 27 ראוז סטריט. האסק. ל. בלושילד, 23 ראוז סטריט. דר. דאטש, 101 יוניאן עווענוי.

כרענטש 122 א. ר. אלבאני, נ. י.
מיטגע יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאנאט, אין 67 ס. פוירל סטריט. פיב. סעק. פאשקא־נויצער, 161 סעקאנד עוע., רעק. סעק. ל. שווארץ. 58 רענסעלער עוו., האסק. משערדס, 161 גרין סט־דר. בעבקאר, 100 לאנקאסטער סטריט.

ביאליסטאָקער ברענטש 127 א. ר., שיקאַגאָ.
מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין יונאיטעד־סינ'ס האַלל, טילוואָקי קאָר. וואשאבאנד עוו"ס. פּוי. סעק. א. סעק. נאָרדאָן, 1059 נ. וואוד סט. תּפֿסת. ת. מיללער, 1232 נ. וועסטערן עוועניו.

יעקאטערינאָסלאָווער רעוו. פּער., בר. 132 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען, 3טען און 5טען פרייטאג אין מאַנאַט אין 214 א. 2טע כט., סעק. ס. קאטלער, 174 בריסטאל סט., ברוקלין. האַסק. פּיר ניו יאָרק. פּרימאַן, 606 א. 13טע סט., האַסק. פּיר ברוקלין ס. דאוויראָן, 249 ס. 2טע כט., דאָקטוירים: פּיר דאון־טאון ב. נעלסאָן, 268 א. בראַדוויי, פּיר אפֿטאַון דר. מ. דזשוויקאבסאָן, 1839 לעקסינגטאָן עוו., פּיר ברוקלין דר. טש. קעמפּ, 69 מאַמפּקינס עוו.

חשלאָפּעניצער פּראָג. ברענטש 133 א. ר., נ. י.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאָנאַט, אין 334 גרענד סטריט. סעק. סעם עלענסאָן, 244 א. 7טע סטריט. האַסק. א. פּוכאָוויטצקי, 46 גאַרדיניר סטריט. דר. פּאר נויו־יאָרק מ. שווארץ, 213 העגרי סטריט, דר. פּאר ברוקלין א. רעקעאר, 62 מעקיבען סטריט. דר. פּאר בראַנזוויל גאָלדשטיין, 533 סטאַן עוו., דר. פּיר אפֿ־טאַון מ. הורעוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוועניו.

לאָדזער נייע צייט, בר. 135 א. ר., פילאדעלפיא.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאַנאַט אין 424 פּיין סט. 10 אוהר מאָרגענס. פּוי. סעק. א. ראזענשטיין, 1233 נ. 5טע סט., האַסק. א. גיומאן, 973 נ. מאַרשאל סט.

בר. 137 א. ר., וואַטערבורי, קאָנג.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאג אין סאציאליסטישען קלוב, 168 אויסט מעין סטריט. סעק. מ. טוווערסקי, 35 בראָסטער סט. האַסק. זאלמסאָן, 35 בראָסטער סט., דר. דזשאָנסאָן. 18 שבֿאט עוו.

בוטענער בר. 144 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאַנאַט, אין 209 אויסט בראדוויי, סעק. נ. וויזער, 90 לואיס סט., האַסק. מ. ווייגשטיין, 51 אויסט 109טע סטריט. דר. פּאר דאון־טאון האָכבערג, 269 אויסט בראַדוויי, דר. פּאר אפֿ־טאון, האַראוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוועניו (צוגישען 103טע און 104טע סטריט).

מיצין רעזיצער פּראָג. בר. 150, ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאַט, אין 106 פּארסויטה סטריט. פּוי. סעק. ס. לוריע, 516 ווערמאנט סטריט, ברוקלין. האַסק. ב. פּויגער מ. עדעלשטיין, 18 דזשקסאָן סטריט, ק. א. סייגער מ. עדעלשטיין, 23 אויסט 14טע סטריט, טעל. 3349 סטויווסענט. דאון־טאון דר. מ. ראזענבערגסט, 101 מאַרני סטריט, הערלעם און בראנקס דר. כ. סעהטליס, 2 וו. 118טע סטריט, ברוקלין דר. פּארלסאָן, 56 ווילאאָ עוועניו.

באברויסקער בר. 153 א. ר. פילאדעלפיא, פּא.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאָנאַט, אין 424 פּיין סטריט. סעק. ת. קאַפלאָן, 619 פּיין סטריט.

בר. 156 א. ר. דעטראָיט, מיש.

מיטגלידער יעדען פּרייטאג אין סטייבלער'ס האַל, 257 בוביען סטריט. סעק. ת. קולקין, 309 בראדי סטריט. האַסק. ס. ווינאָקאָור, 271 בראדי סט.

מאהיליעווער י. מ. בר. 161 ארב. רינג.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאַט, אין 209 אויסט בראַדוויי. סעק. ב. ראָזענבלום, 1518 סיינט מארקס עוועניו, ברוקלין. האַסק. ה. קרעטשמער, 171 א. 101טע סטריט. דר. א. נעכאמקין, 216 העגרי סטריט.

ווילנער רעוו. לייזדים ברענטש 164 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען דינסטאג אין מאָנאַט אין 96 קלינטאָן סט. סעק. סיידי סירקין, 1113 פולטאָן סט., ברוקלין, אפּטאון האַסק. לינא קאנצאָוויטש, 126 אויסט 103טע סט. דאון טאון האַסק. פּוטעלער סערא ליפשוטץ, 306 אויסט 8טע סט. אפֿ־טאון דר. ס. לואיס 52 אויסט 107טע סט. דאון טאון דר. בערנשטיין, 204 העגרי סטריט.

ברענטש 166 א. ר., מילוואָקי, ווים.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען דאָנערשטאג אין פּערמאנ'ס האַלל, קאָר. 7טע און וואַלנאט סט., פּוי. סעק. ד. באלדונגער 714½ 8טע סט., האַסק. ת. קאפלאן 653 7טע סט. דזשקטאר ס. מארקסאָן. 479 12טע סטריט.

רוסישער פּעראיין בר. 179 א. ר. סינסינעטי, א.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען דינסטאג אין מאָנאַט, אין בענסינ'ס האַלל, 1413 סעקנטראל עוועניו, ת. שעכטמאן פּוי. סעק. 719 וועסט 7טע סט., ס. שור, האַסק. 605 קארליל עוועניו. ב. גלאהאן רעק. סעק. 628 וו. 8טע סט.

באריסאָווער פּ. ס. בר. 183 א. ר. ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 2טען, 4טען און 5טען פרייטאג אין מאָנאַט, אין 206 אויסט בראַדוויי, פּוי. סעק. וועם. ראזענבלום, 53 א. 7טע סטריט. האַסק. ל דזשוי־קאבסאָן, 439 א. הויסטאָן סטריט. דר. פּיר ניו יאָרק ה. קלעבאָן, 52 פּוייק סריט, טעל. 4833 שרשטארר. דר. פּיר בראַנזוויל, דזש. ריפקינד, 427 סעקטאָן סט., בראַנזוויל, טעל. 2579 אויסט ניו־יאָרק.

בר. 184 ארב. רינג, האַרטפֿאָרד, קאָנג.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אבענד אין מאָנאַט, אין 235 אסמילאם סט., פּוי. סעק. א. פּישער, 4 קענטאָן סט., רעק. סעק. און האַסק. ל. סאנדאק, 204 פּארק־טעראס. דר. סליפער. 1395 מיין סט.

בר. 185 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד, אין 210 אויסט 104טע סט., סעק. קאָטין, 1450 מעריסאָן עוועניו, האַספּיטעלער פּ. קישנער, 228 א. 112טע סט., רעק. נ. וועבער, 334 א. 65טע סטריט, דר. ס. לואיס, 52 אויסט 107טע סטריט, טעל. 4517 דזש. האַרלעם.

משעכאנאָווצער סימיאטיטשער בר. 195 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 195 קריסטיע סט., פּוי. סעק. אלבערט וואלאך, 80-78 עוו. ב., פּראָט. סעק. ל. ווינשטיין, 175 מעדיסאָן סט., האַסק. ל. לעווין ק. א. הויזמאן, 43 3טע עוועי. דר. פּיר דאון־טאון משויסעס, 319 א. 10טע סט., פּיר אפֿ־טאון דר. מייער, 243 אויסט 71טע סטריט.

אטלאנטער פּראג. סאס. בר. 207 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען זונטאג אין מאָנאַט, אין 86

סענטראל עוועניו. סעק. ס. י. מערלין, 113 פארמוואלטונג סט. חאסק. ב. טעלין, 21 פיטערסט סט.

פּאָצי׳אלים. פערבאנד בר. 214 ארב. רינג, נ. י.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 151 קלינטאן סטריט. סעק. ס. קאטין, 324 א. 100טע סט. האסק. דייוויד גינזבורג 537 אסבאריען סט. ברוקלין, דר. פיר נוי יארק, א. פלאקס, 132 העגרי סט., דר. פיר ברוקלין, מ. דזש. רוסיאנאף, 502 סטאן עוועניו, ברוקלין.

ברענטש 215 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטגליעדער יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאנאטן, אין 98 פארסייטה סט. פיונ סעק. ס. האלפערן, 75 א. 4טע סט., רעק. סעק. ס. אלפערד. 112 עוועניו, "סי". האסק. פיר דאון־טאון י. קוטצמאן, 11-9 דעלאנסי סט. האסק. פיר אפ־טאון, ח. האסטער, 434 א. 118טע סט. דר. סטאר, 22 מאנטגאמערי סט. טעל. 3703 מארשפיעלד, דר. פיר אפ־טאון לואיס, 52 איסט 107טע סטריט. טעל. 4517 הארלעם דושׂ.

נייער גייסט, בר. 223 א. ר., באסטיסאר, מר.

מיטגליעדער יעדען מאנאטאג אבענד, אין לייבאר לייסאום, סעק. וו. פאלסקי, 117 סאוט באנד סט.

שרעסער ברענטש 225 ארב. רינג.

מיטגליעדער יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאנאטן, אין 214 א. 2טע סטריט. סעק. י. מאנדעל, 405 א. 8טע סטריט. האסק. פיר דאון־טאון מ. נעכאמקין, 334 א. 8טע סטריט. האסק. פיר הארלעם און בראנקס, ס. בערקאוויטש, ק. ש. וויינגראט, 556 סט. פאול פלייס. האסק. פיר ברוקלין ס. דיקשטיין, 188 אלבאמע עוו., ברוקלין. דר פיר נוי־יארק און ברוקלין, מ. לארד. 234 איסט 5טע סטריט.

בר. 232 א. ר., ניו היידען, קאנג.

מיטגליעדער יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאנאטן אין סאשעלסס האלל, 746 טשאפעל סטריט. סעק. אב. אייבעלמאן, 34 וועסט סט. האסק. ס. שאבט, 159 קאלומבוס עוועניו. דר. ז. א. באנאוו, 387 דושארדוש סטריט.

בר. 248 א. ר., לאס אנדזשעלאס, קאל.

מיטגליעדער דעם 1. און 3. זונטאג אין לייבאר טעמפעל, רום 701, 538 מיסיפעל. עוועניו. פיונ. און קאר. סעק. ד. לובין, 311 נ. באדרי עוועניו; האסק. ב. קאהען, 1227 וו. 7טע סט.; דר. לעא בלאסס, 529 וו. טעמפעל סט.

עריוק. ליגג, בר. 250, פיטסבורג, פא.

מיטגליעדער יעדען אנדערן פרייטאג אב. אין אוועריען קאוסמאן סעטלעמענט, 1835 סענטער עוועניו. רעק סעק. אייב. בלאק, 237 וויק סט., פיונ. סעק. ב. הירש, 1622 סענטער עוועניו. האסק. ב. לאנדאן, 2213 סענטער עוועניו.

לאסאל קלאב, בר. 251 א. ר., פראווידענס, ר. אי.

מיטגליעדער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין סאנאט, 6:30 אבענד, אין 344 נ. מיין סט., סעק. א. ראטענבעיג, 79 ליפיט סט. האסק. ס. גאלדבערג, 135 אריאס סט., דאקטאר ה. משעסטער, 20 בענעפיט סטריט.

סטראווער ברענטש 253 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטגליעדער יעדען 1טען אין 3טען פרייטאג אין סאנאט. סעק. ה. זעמעלעוויטש, 209 ס. 3טע סטריט, ברוקלין. האסק. ל. קאהען, 405 א. 12טע סטריט. דר. מ. בלאק, 71 איסט 7טע סטריט.

ביאליסטאקער ברענטש 256 א. ר., נואַרק.

מיטגליעדער יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט. אין קאלומביא האלל, פיונ. סעק. דוש. פאטאווסקי, 140 לייווינגסטאן סטריט. האסק. ה. לין, 195 פרינסעפיעלד עוועניו., דר. בלומבערג און וואיס.

ארב. רינג בר. 263, פארטלאנד, ארג.

מיטגליעדער יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאנאט אין 502½ פוירסט סט. סעק. א. ד. ווינער, 230 קארטהערס סט., דר. א. טילזער, רום 624 מארקוואם בילדינג, האסק. א. ז. ליבו, 574 פוירסט סטריט.

בר. 268 ארב. רינג, יאנקערס, נ. י.

מיטגליעדער יעדען 1טען און 3טען מיטוואך אין מאנאט אין וויגינ'ס האלל, 24 נארטה בראדוויי. פיונ. סעק. ק. מ. גאלבע, 28 ווארבורטאן עוו., יאנקערס, נ. י., האסק. מ. שיף, דר. א. סקערין, 277 נעפטהאן עוועניו.

ווילנער פראנר. בר. 270 א. ר., נואַרק, נ. דוש.

מיטגליעדער יעדען 2טען פרייטאג אין מאנאט, אין 150 שטאטאן סטריט. סעק. א. האדמאן, 150 בוייד סטריט. דר. וואולף, קאר. מאמוט און וויינוערטי.

חאטינער יונענד, בר. 271 ארב. רינג.

מיטגליעדער יעדען פרייטאג אין 62 א. 4טע סטריט. סעק. דזשעק גאלדבערגס, 67 2טע סטריט. האסק. ליסמאן, 182 הויסטאן סטריט, ק. ש. קאהן. דר. סטארטש, 323 10טע סטריט.

מאהילעווער ארגאניזאצ. פון בונד, בר. 275 א.ר.

מיטגליעדער יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאנאט אין 214 2טע סט. פיונ. און קאר. סעק. וו. צערנאק, 21 עוועניו ב. ניו יארק, דאון טאון און ברוקלין האסק. ס. ראסקין, 46 עוו. ד. בראנקס האסק., ב. לעווין, 995 יוניאן עוועניו, בראנקס, דר. פיר דאון טאון איז. קאהען, 115 א. 2טע סט. אפטאון דר., מ. האראוויץ, 1523 מעדיסאן עוועניו. בראנקס דר., ס. גינזבורג, 1444 קראטאנא פארק א. בראנקס, ברוקלין און בראנזוויל דר., דזש. ריפקין, 427 סעקמאן סט.

סאצ. קלאב, בר. 289 א. ר. און בר. 3 ס. ב. באלטימאר.

מיטגליעדער יעדען מיטוואך אבענד אין קאלומביא האלל, 720 איסט באלטימאר סט., סעק. וו. ראזענבערג 402 אסקוויטה סט., האסק. א. קאוויטץ, 1220 דזשעפערסאן סט.

נרענטש 295 ארב. רינג, איסט ניו יארק,

מיטגליעדער יעדען 2טען און 4טען מאנאטאג אין מאנאט אין גארדאן האלל, 363 סוטטער עוו., פיונ. און קאר. סעק. נ. שוויקין, 2368 פיטקין עוו., רעק. סעק. און האסק. ס. שיפרין, 934 בלייק עוו., דר. וויל. ראזענוועלד, 359 פענסילוויניא עוו.

י״ש־קאווישקער, מאריאמפאלער, קאלוואריער בר. 300 ארב. רינג,

מיטגליעדער יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין

מאַגאַזין אין 81־79 פּארסיטאָ סט. רום 4. סעק. י. ראָזענבערג, 521 איסט 146טע סט. האַסק. מ. סילווער־מאַן, 44 מארקעט סט. דר. א. פּלאקס, 132 העגרי סטריט.

זאַוויצער ראיאָנער בר. 306 א. ר., שיקאַגאָ.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאַנאַטאַן אין ראָזענבערגס האַל, מאַקסוועל קאָר. האַלסטעד סט., קאָרנער א. סיגעל, 2139 וואַשבורן עוו., האַסק. פּילגרים קאַהאַן, 1524 וואַשבורן עוו.

בר. 315 א. ר. אף בארשא פּארק.

מיטגליד דעם 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאַנאַטאַן אין וועסט ברוקלין האַלל, פּארט־האַמילטאָן עוו. און 37טע סט. פּראָט. סעק. ק. פּרידמאַן, 1328 42טע סט., פּינ. סעק. ס. סטאַלאָוויטין, 1228 39טע סט. ברוקלין, מרגושיצער דזש. גאַראַן 1322 41טע סט. ברוקלין, האַסק. י. ברילאָנד 4203 13טע עוו., דר. קרעסקי, 1242 42טע סט.

ישראלסטענטוויקלונגס־בשראיין, בר. 316 א. ר. בציאון, נ. דזש.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאַנאַטאַן, אין אדד פּעלאָ'ס האַלל, 15 איסט 21טע סט. סעק. א. בעניאַמין, 503 בולוואַרד, פּראָט. סעק. מ. בעזין, 486 עוו. „סי". האַסק. ל. מילער, 15 ענדרוס סטריט.

יעקב נאַרדין ריטעראַרי סיידקאר בר. 330, א. ר.

מיטגליד יעדען דיוענסטאָג אין 85 איסט 4טע סטריט. פּינ. סעק. 603 איסט 11טע סטריט. האַסק. 36—34 איסט 2טע סטריט. דר. מילעס. 65 2טע עוועניו.

פּארטאיוער בראנטש 325 א. ר., ברוקלין.

מיטגליד יעדען פּרויטאָג אין וויענא האַלל, 105 מאַנטראָז עוו., קאָר. מאַנהעמען. פּינ. סעק. י. בער־רען. 37—935 דעקאלב עוו., פּראָספּעקט סעקרעטער נ. אויליטצין. האַסקוטעלער א. פּאגאַלאָוו, 168 סקוים סטריט, ברוקלין. דר. ראָבערט שולטאַן, 287 ראטלעדזש סטריט, ברוקלין.

ארב. רינג בר. 336, לינטשבורג, ווירדזשיניא.

מיטגליד יעדען דיענסטאָג אין מאַנאַטאַן, אים 3 אוהר נ. מ. אין ארב. רינג'ס קלאָב רומס, 103 9טע סטריט. סעק. ב. שרייבמאַן, 1017 מיין סטר., האַסק. עליוק גילער, 603 12טע סטריט.

ראדיקאלער אונטערשטיצונגס פּעראיין, בר. 337 ארב. רינג, דעטראיט, מיש.

מיטגליד יעדען פּרויטאג אבענד אין מאיאכאר'ס האַלל, היוסטינג און עדעמס עווענוס. סעק. ל. בראָד־סקי, 309 אלפּרעד סט., האַסק. ב. פּעלדמאן 278 ראווינא סט., דר. סאראך 521 אנטאַן סט.

יעקב נאַרדין ברענטש 370 א., ר. פּילאדעלפּיא

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאַנאַטאַן אין נ. ווי. קאָרנער 3טע און סיצוואָטער סט. סעק. א. מארף, 315 מעניאַן סט.

משמיאַנער יאַנג מענס פּראָ. אסס'ן בר. 401 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין סט

נאַט אין 209 א. בראדוויי. סעק. אלבערט קאַנט, 60־158 בארום סט. ברוקלין. האַסק. לואיס עפּשטיין, 306 טשערי סט. דר. ה. קלעבאן, 52 פּויק סט.

ברענטש 434 ארב. רינג, ניו היוועז, קאַנג.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אבענד אין סאָשעליסט האַלל, 746 משעפּיל סטריט. סעק. ה. שיר, 324 וו. פּארטסוע סט. האַספּיטעלער, מארים סניידער, 884 גרענד עוועניו. דר. ל. ק. נאַטקינס, 704 האָוארד עוועניו.

„בונדיסטען פּראַיין" ברענטש 445 א. ר.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאַנאַטאַן, אין אפּיס פון „בונד", 199 דיוויזשיאָן סטריט. פּינ. סעקרעטער ש. קאדיש, 203 איסט 9טע סטריט. ק. א. ענטין האַספּיטעלער פּיר דאון־טאון, פּ. יודיטין, 528 איסט 12טע סטריט. האַסק. פּיר שפּ־טאון, ר. בענענסאָן, ק. מארקס, 103 א. 111טע סטריט. דאון־טאון דר. ס. קלארמאן, 142 רייוינגטאָן סטריט, שפּ־טאון דר. ס. לואיס, 52 איסט 107טע סטריט.

ווייטעבסקער ברענטש 473 א. ר. אוו פּיקסקיל פּיא.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אבענד אין מאַנאַטאַן, אין 1514 סאוטה 6טע סט., רעק. סעק. ס. חיוקין, 535 מארים סט., פּינ. סעק. דזש. גלאזער, 640 פּיערס סטריט. דר. א. גאלדבערג, 1408 סאוטה 6טע סטריט.

קרעמענטשוגער ראדיקאל אסטאָריאישאן.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאַנאַטאַן אין 209 איסט בראדוויי. פּ. בראָמבערג סעק. 19 א. 118טע סט. דזש. דיוווידאוו, האַס פּ. 341 א. 119טע סט.; ז. בערזאק האַסק. 201 עלען סט., דר. פּיר דאון־טאון און ברוקלין, זילינבאף, 254 א. בראדוויי, טעל. 4063 ארטשארד. דר. פּיר טאון, האָראוויטש 1523 מעדיסאָן עוועניו. טעל. 1142 הארלעם.

יוניאָנס און פּעראיינען.

היברו אמעריקאן טיפּאָגראפּיקאל יוניאָן נומ' 83

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאַנאַטאַן, אין פּאסיפּיק האַלל, 209 איסט בראָדוויי.

פּייפּער סיגארעטע מייקערס יוניאָן.

לאָקאַל 98 אף דהי אינטערנישאָנאַל טאַבאַקע ווארקערס. מיטגליד יעדען פּרויטאָג אבענד אין 151 קלינטאָן סטריט.

מינסקער פּראָ. יאַנג מען ענר לוידים אסס'ן.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאַנאַטאַן, אין 151 קלינטאָן סטריט, רום 16. פּינ. סעק. דזש. פּאטאַסקין, 242 רייוינגטאָן סטריט. סעק. דזש. בארנאוויטש, 105 סנעדיקער עוועניו, ברוקלין. האַסק. דר. נ. שעקטער, 31 דזשעפערסאָן סטריט. אויזדאר זוייפּרט, 228 ו. בראָדוויי.

„קאָלל"־קאָנפערענץ.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאַנאַטאַן, סעק. י. ראָזענבלום, 180 א. 88טע סטריט, ניו יארק.

אידישער פּראָ. קלאָב פּון־סאָן פּראנציסקא:

מיטגליד יעדען פּרויטאָג אב. אין דזשעפערסאָן סקווער בילדינג, 925 גאלדען גייט עוועניו. אויך ווערט אבגעהאלטען לעקטשורס און דיסקוסיאָנען יעדען מיטוינג. סעק. ד. ראָפּאָפּארט, 976 מעקאל ליסטער סטריט.

ג ע ר ר י ק

ט ה ע א ַ ט ע ר

ט ש. פ ר א ה מ א ן מ ע נ ע ר ו ש.

35טע סטריט, ניער בראדוויי. טעל. 351 מאררי היל

דער בעוואוסטער פאָרשטעהער פון דער מאָדערנער דראמא

א ַ ר ל י ע נ י ע ו ו

יועט ערשיינען פאר א קורצער צייט, אנפאנגענד דאָנערשטאָג דעם 14טען מערץ, פרייטאג אב. 15טען, שבת מאטינע און אבענד דעם 16טען אין הענריק היבסענ'ס

ג ו י ס ט ע ר

פון מאָנטאג דעם 18טען מערץ אין מער זשעקאווסיק'ס גרויסער טראגעדיע

דער טוידט פון פאָל דעם 1טען

מיט ספעציעלע היסטאָרישע און ארטיסטישע דעקאָראציאָנען און קאסטיומען.

אין ארלעניעוו'ס רעפערטואר, וועלכער וועט דורכגעפיהרט ווערען אין הענריקס טהעאטער, וועט ענטהאלטען אין זיך אויך „די אידען" פון טשירקאוו, די „מייסטער בילדער" פון הענריק איבסען, און „שטראָף און פערבעסערונג" פון דאסטאָיעווסקי.

די פארשטעלונגען פאנגען זיך אָן: אבענדס 8:15; מאטינעס 2:15

שבת מאטינעס, און דאנערשטאג אבענדס צו פאפולערע פרייזען.

אויאָן פריפעריטאָרי סקוהל

הויפט־סקול:

187-185 איסט בראָדוויי.

1) קלאסען אין ענגליש.
2) פארבעריטונגס־קלאסען צו רירושענטס, קאללעדזש און אוניווערזיטעט.
3) קלאסען פיר אלנעמיינע בילדונג.
4) קלאסען פיר סיוויל סוירווים עקזאמיניישאָנס (רעניערונגס־שטעלען).
5) קלאסען פיר בוק־קיפינג, ביזנעס, קאָרעס־פאָנדענץ, סטענאָגראפיע און טיפ־רייטינג.

דער־טער שילער פאָרבעריטעט צו קאללעדזש ריעזען יאָהר.

J. E. ERON, A.B., A.M., Principal

185-187 East Broadway New York

א פרייונד אין יעדען הינזיכט!

1) איך בין א פרייונד פון דער ארבייטער בעוועגונג.
2) איך בין אייערער א פרייונד בעלאנגענדיג צום „ארבייטער רינג".
3) איהר קריגט א פרייונדליכע בעהאנדלונג, בעזוכענדיג אייער פרייונד'ס סטאר.

ס. סאכאראף, ליקער דיעלער

בעקאנטמאכונג!

צו אלע מיינע פרייונד און בעקאנטע, ספעציעל מעמבערס פון „ארבייטער רינג". איך האב א שענעם פלאץ מיט א גרויסען סטאק ליקער און ווינען, די בעסטע בעהאנדלונג און צופריערענהייט נארא־טירט. קומט און איבערצייגט אייך.

האפענדיג אז איהר וועט מיר געווים פאטראניזירן, בלייב איך אייך אין פארוים.

אייער ערגעבענסטער פרייונד

ס. סאכאראף.

מעמבער בר. 3 „ארב. רינג"

94 גרעהעם עוו., קאר. סיגעל סט., ברוקלין.

פאטראניזיט די קאָאפעראטיוו ליעג העט סטאָר פון 159 דעלאנסי סטריט העלפט דורך דעם די ארבייטער בעוועגונג

Vol. XVII. APRIL, 1912. No. 4

א. ש. זאַקס.

דער מוסר־השכל פון דעם קוילען־סטרייק אין ענגלאַנד.

אלע רעדער שטעהען שטיל,
ווען דיין שטארקער ארעם וויל.

דער סטרייק אין דער קוילען־אינדוסטריע האָט געשטערט דעם רעגעלמעסיגען גאַנג פון פיעלע אַנדערע אינדוסטריען און דער מיליאָן סטרייקענדע מיינערם האָט מיט זיך מיטגערי־סען אין א גאַנץ קורצער צייט 2 מיליאָן ארבי־טער, וועלכע זיינען פערנומען אין אַנדערע אינ־דוסטריען. און אויב דער סטרייק זאָל זיך נאָך לאַנג ציהען איז קיין ספק ניט, אז אלע קוועלען פון דער חיונה וועלען פערשטאָפט ווערען און דאָס וועט בעשאפען אזא אטמאספערע, אין וועלכע עם וועט קענען לייכט אויסברעכען א גרויסע קאטאסטראָפע.

אין פיעלע אינדוסטריען, רייל־ראָדס, וועל־כע זיינען ענג פערבונדען מיט דער קוילען־אינ־דוסטריע איז די ארבייט שוין אַבגעשטעלט גע־ווארען. די ארבייטער זיינען ארויסגעווארפען געווארען אויף גאַס אָהן לעבענס־מיטלען און ווען דער ארבייטער־קלאַס קען ניט עקזיסטירען, דאן ווערט דאָס גאנצע לעבען פון לאַנד אַבגע־טויטעט. דער ארבייטער איז ניט נאָר א פּרא־דוצענט, א שאפער פון רייכטום, נאָר אויך א קאָנסומיענט, א קויפער פון פּראָדוקטען. דער ער געוואלדיגער, ריעזיגער סטרייק פון די קוילען־ארבייטער, וואָס האָט זיך צופלאַקערט אין ענג־לאַנד, איז איינע פון די גרעס־טע מלחמות צווישען ארבייט און קאפיטאל, וואָס די אינ־דוסטריעלע וועלט לעבט איבער. דיעזער קאמפף וועט איבערציגען אפילו די רעאקציאָנערסטע און מעהר אַבגעשטאַנענע פּאָליטיקער פון אונ־זער צייט, אז די ארבייטער־פראָגע איז ניט בלויז א פראָגע, וואָס איז ענטשטאַנען אין די מחות פון אייניגע „רעוואָלוציאָנערע היצקעפּ" אום אָנצימאַכען טראָבל די אונטערנעהמער, נאָר אז זי איז א פראָגע, פון וועמענם לעזונג עם איז אַבהענגיג דער עקזיסטענץ פון שטאַאט און פאָלק.

די היינטיגע קאפיטאליסטישע אָרדנונג מיט איהר ארבייטס־צוטהיילונג שטעלט מיט זיך פאָר אן אונגעהויערען גרויסען מעכאניזם, וואו די פערשיעדענע צווייגען פון לעבען זיינען ענג פערבונדען און פערוויקעלט צווישען זיך, אזוי וויי די רעדער און שרויפען פון א מששין. יעדע שטערענים, יעדע מניעה אין איין צווייג, אין איין טהייל פון מעכאניזם פיהרט צום שטילשטאנד פון אלע אַנדערע צווייגען און דער

ארבייטער קויפט פיר זיינע ווייבזשעס קליידער, שיך, ברויט, מילך, גרינס א ז. וו. וועז די מיט־לען צו קויפען דיעזע אלע פראָדוקטען ענדיגען זיך, מוזען אויך ווערען אָבגעשטעלט די פּראָ־דוקציאָנען, דער האַנדעל. דער גאַנצער געזעל־שאַפטליכער אָרגאַניזם ווערט צושטערט און פערניכטעט.

די ארבייטערשאַפט איז דער יסוד, די הויפּט מאַכט אין שטאַאט. זי דאַרף נאָר קומען צום בעוואוסטזיין און פערשטעהן גוט איהר אויפגאַבע. יעדע בעוואוסטזיניגע בעוועגונג פון די ארבייטער מאַכט ציטערען די גאַנצע קאַפּי־טאַליסטישע געביידע, וועלכע פאַנגט שוין אָן צו ווערען אלע און אָבצושפּילען איהר היסטא־רישע ראָלע.

די שפּאַלטונגען און פעסטונגען פון היינ־טיגער סיסטעם פון לוין־שקלאַפערי ווערען אלץ ברייטער און טיעפער און די אטאַקעס פון דעם געגנערישען צד, פון די פּראָלעטעהער פון אר־בייט, ווערען אלץ שטאַרקער און ענערגישער. דאַס מוזען צוגעבען די גרעסטע פערטהיידיגער פון׳ם קאַפּיטאַליזמוס.

די ענגלישע רעגיערונג אלײן איז נעווען געצוואונגען צו נעהמען אויף זיך די ראָלע פון א פּישרה מאַכער צווישען די ביידע קעמפּפענדע צדדים. און דאַס בעווייזט, אז דער מאַרש פון די אָרגאַניזירטע ארבייטער מחנות וואַרפט ארויף א שרעק, א מורא אויף די פּראָלעטעהער פון דער היינטיגער אָרדנונג.

ווי דער סטרייק וועט זיך ענדיגען און צו וועלכע רעזולטאַטען ער וועט פיהרען איז איצט, וועז מיר שרייבען דיעזע ציילען, שווער פאָר־אוים צו זאָגען. אלענפאלס איז דער איצטיגער מיינער סטרייק אין ענגלאַנד איינער פון די יעניגע גרויסע, ריעזיגע קעמפּפע, וועלכע וועלען מיט דער צייט ענטשיידען, ווער עס זאל האָבען די אויבערהאַנד אין דער געזעלשאַפט, די פּאָר־שטעהר פון קאַפּיטאַל, די בורזשואזיע, אָדער דער פּראָלעטאַריאַט, — די, וועלכע שאַפען מיט זייער שוויים און בלוט אלע מיטלען צום לעבען, געניס און פערגעניגען פיר די גאַנצע געזעל־שאַפט.

דער סטרייק אין ענגלאַנד גיט אונז נאָך א קלאָהרערען בילד פון די ביידע קעמפּפענדע צדדים.

אויף איין זייט זעהן מיר גרויסע ארבייטער־מאַסען, פעראייניגט מיט א געפיהל פון אחדות און סאָלידאריטעט, און אויף דער צווייטער זייט—א הויפען רייכע לאַנד־אריגענטהימער און קוילען־מאַגנאַטען, וועלכע זיינען געווָאהנט צו קוקען אויף די ארבייטער, ווי אויף געווען־כע ארבייטספּיה, ווי געווהנליכע אינסטרומענ־טען זיך צו בערייכערען; די ערשטע קעמפּפען פאר דאַס רעכט צו פיהרען אייניגערמאַסען א ערטרעגליכען עקזיסטענץ, און די צווייטע — פאר א פערגרעסערונג פון זייערע הונדערטע טויזענדע יעהרליכע פּראָפיטען.

דער ארבייטער־קלאַס איז די טרייב־קראַפט פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער געזעל־שאַפט, וואו עס קאַכט און זידט ווי אין א קע־סעל־גרוב; יעדען טאָג קען אויסברעכען א וואולקאַן, א עדד־ציטערניס, וואַס וועט פערניכ־טען די היינטיגע אינסטיטושאַנס און פּראָגרעס, און נאָר קורצזיכטיגע נאַיוועז פאַליטיקער קענען זיך טרייסטען מיט דער מיינונג, אז מיר לעבען אין א צייט פון פריעדען און אז אונזער געזעלשאַפט איז בעסטע און שעהנסטע פון אלע וועלטען.

ניט אין דער ריכטונג פון האַרמאָניע געהן מיר, נאָר אין דער ריכטונג פון א גרויסער קאַטאַסטראָפע, וואַס וועט מוזען פריהער אדער שפּעטער קומען, ווייל דער תהום צווישען די פערטרעטער פון ארבייט און קאַפּיטאַל ווערט אלץ טיעפער און ברייטער, און עס איז אונ־מעגליך אריבערצוואוארפען א ברוק איבער דיע־זען טיעפען אָבגרונד.

דער סטרייק אין ענגלאַנד איז נאָר איינער פון די צייכענס, פון די סמנים, וועלכע זאָגען אונז אָן פון דער גרויסער איבערקאָהרעניש, וואַס דאַרף און וועט קומען.

א צייכען דער צייט איז אויך דער פאקט, וואַס דער גרויסער ריעזען קאַמפּף אין ענגלאַנד, ווי פיעלע אַנדערע אַזוינע קעמפּפע וואַס קע־נען אויסברעכען, היינט־מאָרגען אין דעם אדער יענעם לאַנד, ווערט געטראָגען פון דעם אינטער־נאַציאָנאַלען גייסט און איז דורכגעדרונגען מיט׳ן דייַנקען און פיהלען פון דער גרויסער אינ־טערנאַציאָנאַלער ארבייטער ארמיע, וועלכע וועט אויף די חורבות פון דער אלטער וועלט, וואַס איז געבויט אויף דער אויסבייי־טונג פון איין מענשען דורכ׳ן צווייטען, אויף־בויען א נייע וועלט, וואו אלע וועלען ארבייטען לויט זייערע פעהיגקייטען און בעקומען לויט זייערע בעדערפנישען, וואו די מענשליכע ווער־

דע וועט ניט געטראָטען ווערען אַזוי מיט די בּיס פון אַ קלייַנע צאָהל קאַפּיטאַליסטען; אַ וועלט פיר אַ פריַיע און געזונדפולער אַרבייט, וואָס וועט זיין בעפריַיעט פון דער טויזענד־יאָהריגער קללה פון דער גייסטיגער פינסטערניש און אונטערדריקונג.

* * *

דער אונגעהויערער קאמפֿ איז ארויסגערופען געוואָרען דורך די פאָדערונג פון די אַרבייטער אייניצופיהרען אַ מינימום־לוין פיר ערווואַקסענע און יונגע אַרבייטער.

אין אָנפאַנג האָט די רעגיערונג געזוכט צו „סעטלען“ דעם סטרייק דורך התראות, אז אין פאַל די אונטערנעהמער און די אַרבייטער וועלען זיך ניט איניגען וועט זי קאַמאַנדעווען סאָלדאַטען אין די מיינס, זיי זאָלען דאָרטען טהאָן די ארבייט פון די בערגלייט. דיעזע התראות האָבען ניט געווירקט. דאָס איז אויך געווען א לעבערליכער סטראשונאָק פון איהר זייט. זי וואָלט ניט געקענט שיקען אַזוי פיעל סאָלדאטען, אום צו פערנעהמען די אַרבייט פון אַ מיליאָן סטרייקער, אין דער צייט נאָך, וועו זי מוז האָבען סאָלדאַטען אין לאַנד, אום צו היטען די „אָרדנונג“. פאַר דער רעגיערונג איז נאָר דאָס איבערגעבליבען צווויי וועגען, ווי צו בעזייטיגען א קאַטאַסטראָפע דורכ'ן סטרייק. אָדער זי האָט געמוזט אָננעהמען שריט, ווי איבערצונעהמען די מיינס פון פריוואַטהענד אין רשות פון שטאַאַט, אָדער זי האָט געמוזט דורכ'ן געזעץ ערפיעלען די פאָדערונגען פון די מיינערס, וועלכע האָבען געפיהרט צום סטרייק — די פאָדערונגען צו בעשטימען מינימאָלע ווייזישעס.

ווי בעוואוסט האָט די רעגיערונג אָננעהמען דעם צוויטען מיטל, אום צו צווינגען די אונטערנעהמער נאָכצוגעבען. מאָנטאג דעם 4טען מערץ האָט זי אריינגעברַאכט א בילל, וואָס זאָל בעשטימען פאר די קוילען־גרעבער פון גאַנץ ענגלאַנד א מינימום פון די ווייזישעס.

דיעזע שטעלונג, וועלכע די רעגיערונג איז געווען געצוואונגען אָנצונעהמען, איז מען ניט געוואָהנט געווען ביז איצט צו זעהן אין געוועהנליכע סטרייקס. אָבער דאָס האָט די רעגיערונג ניט געטהאָן פון ליעבע צו די אַרבייטער נאָר אוים מורא פאר זיי. דער פאַרלאַמענט האָט אויך גאַנץ גוט פערשטאַנען די ערנסטקייט פון דער סיטואַציאָן. ער האָט דאָס בעוויזען מיט דעם, וואָס ער האָט מיט א בעדייטענדע מאַיאָרי־טעט צוירגעווויזען די פאַרשלאָגען פון דער אָפּאָזיציאָן אונטער די פיהרונג פונ'ם עקס־פרעמיער באלפור און האָט אָננעמען די פאָרלאָגע פון דער רעגיערונג.

די אַרבייטער־פערטרעטער זיינען אָבער ניט צופריעדען מיט דעם בילל פון דער רעגיערונג. זיי האָבען פאַרגעשלאָגען אן אמענדמענט צום בילל, אז עס זאָל פעסטגעשטעלט ווערען דער מינימום לוין פון פינף שילינג פראָ־טאָג פאר ערוואקסענע ארבייטער און צוויי שילינג פאר יונגע אַרבייטער. די רעגיערונג וויל אז אין יעדען דיסטריקט זאָלען זיין בוררים, אויסגעקליבען פון די ארבייטער און אונטערנעהמער מיט איינעם אן „אונפארטייישען“, בעשטימט פון דער רעגיערונג, און דיעזע בוררים זאָלען בעשטימען דעם מינימום־לוין. די שטעלונג, וואָס האָבען גענומען די פיהרער פון דעם סטרייק און די ארבייטער־פערטרעטער אין פאַרלאַמענט, וויזט, אז די לעצטע וועלען פאר קיין פאל ניט נאָכגעבען. און אויב די קוילען בארַגען וועלען זיין האַרטנעקיג און וועלען ניט בעוויליגען די פאָדערונגען פון די אַרבייטער — דאן איז צו ערוואַרטען איינע פון די גרעסטע שוישפיעלען, וועלכע די געשיכטע האָט וועו עס איז געהאט!

די אַרגאַניזאַציאָן פון די מיינערס האָט נאָך ביז איצט ניט געהאט איהר גלייכען. די דיסציפלין און אייניגקייט, וועלכע די סטרייקערס ווייזען אריוים, איז צו בעוואונדערען. און פאר א פעראייניגטע אַרגאַניזירטע מאַכט פון די ארבייטער מוז זיך די גאַנצע קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאפט בויגען. קיין גוואלד־טהאטען זיינען ניט אימשטאנד צו צוברעכען די אחדות פון די פראָלעטאַריער, איבערהויפט נאָך דאן, וועו די ארבייטער ערקענען זייער מאַכט און זייער בעדייטונג. די היטער און בעשיצער פון דער קאַפּיטאַליסטישער אַרדנונג פיהלען גאנין גוט דיעזע פעראיניגטע מאַכט. „א נייער, פוכטבאַרער שוישפיעל האָט זיך פאר אונז פערנאַנדערגעוויקעלט“, האָט געשריען א רעדנער אין פארלאַמענט: „איין געשריין א רעדנער אין פארלאַמענט: „איין אייניגער טרייד איבט אוים זיין געזעצליכע מאַכט אוו דראָהט דערמיט אָבצושטעלען דאָס גאַנצע לעבען פון לאַנד“, — האָט געטענה'ט מיט א פערצווייפלונג דער עקס־פרעמיער באל־פור.

די פאַרשטעהר פון דער היינטיגער אַרבעטנונג פיהלען זעהר שטאַרק, אז זייער הערשאפט קען נאָר דויערען כל זמן דער ארבייטער־קלאַס איז נאָך ניט געקומען צום בעוואוסטזיין, איז נאָך ניט שטאַרק אָרגאַניזירט און ווען זיי זעהן די מוסטערהאפטע אָרגאַניזאציאָן פון די מיינערס, וועלכע ברענגען צום שטיל־שווייגען אלע וערטער פון עפענטליכען לעבען מיט זייער בעשלום צו לענגען די ארבייט, טאָ איז זעלבסט פערשטענדליך, אז זיי מוזען וועלען פערצווייפעלט און מיט שרעק ערוואַרטען די צוקונפט.

* * *

דער סטרייק אין ענגלאַנד איז ניט נאָר בעדייטענד דערמיט, וואָס ער ווייזט די הערשענדע קלאַסען, אז דער באָדען אונטער זייערע פיס פאַנגט אָן צו זינקען, נאָר ער איז אויך לעהרריך פיר די ארבייטער אליין.

די פערפלאַנטערטע פאָליטישע לאַגע, וועלכע דער סטרייק פון די קוילען־נרעבער האט בעשאפען, בעווייזט, ווי ווייט וויכטיג עס איז פאר די עמאַנסיפאַציאָן פון די ארבייטער אפילו א ר י י ן ע ק א נ א מ י ש ע אָרגאַניזאציאָן.

די פיהרער פון די ענגלישע מיינערס זיינען ניט קיין סאָציאליסטען, זייער יוניאָן איז ניט נעגרינדעט אויף א סאָציאליסטישען פּראָגראַם, אָבער אונבעמערקט פאר זיך אליין איז פון די רייַן עקאָנאָמישע באָדערונגען אויסגעוואקסען א בעוועגונג, וואָס וועט א סך מעהר דערנעהנטערען דעם זיעג פון דעם סאָציאליזמום, ווי פערשיעדענע פּראָזען איבער די סאָציאלע רעוואָלוציאָן.

איבערהויפט דארף דער ענגלישער קאַמפף דיענען פאר א מוסר השכל דאָ אין אמעריקא, וואו פערשיעדענע ארבייטער־פיהרער, וועלכע זיינען אונצופריעדען מיט דער טאקטיק פון דער אמעריקאַן פעדעריישאָן אוו לייבאר, ווילען אר־גאַניזירען אפּאָזיציאָנעלע יוניאָנס, ווי צום ביי־שפּיעל די א. ווי. וו. אנשטאָט ארויסצוגעהן אין דער פעדעריישאָן און בויען פון אינעווענ־יג, אנ־שטאָט צו זעהן, אז די פעדעריישאָן זאָל אווע־קווארפען איהר רעאקציאָנערע פאָליסי און אויפ־הערען צו פיהרען איהר שתדלנות־און הינטער־טהיר־פאָליטיק, זוכט מען די יוניאָנס פון דער פעדעריישאָן אוו לייבאר שוואָך צו מאכען און גרינדען נעגען יניאָנס.

ניטא פאַלשער ווי אזא טאקטיק.

די אָנהענגער פון דער א. ו. ו. פערגעסען, אז יעדע עקאָנאָמישע אָרגאַניזאציאָן, ווי רעאק־ציאָנער עס זאָל ניט זיין איהר פּראָגראַם, מוז פּריהער אדער שפּעטער קומען צו א צוזאַמענ־שטויס אויפ־ן פאָליטישען פעלד. בעבעל האָט אַמאָל געזאגט: יעדער ארבייטער, ווי וועניג קלאַסען־בעוואוסט ער זאָל ניט זיין, איז שוין א האַלבער סאָציאליסט. דאָס איז זעהר ריכטיג. דער פאקט פון דער לוין־שקלאַפערי גופא אונ־טערגראָבט דעם באָדען פון די הערשענדע קלאַ־סען און אָרגאַניזירטע טאקטיק פון די לוין־שקלאַפען איז א גרויסער רעוואָלוציאָנערער אקט, וואס העלפט זעהר פיעל דער ענטוויקלונג פון סאָציאליזמום.

דער ענגלישער קאַמפף איז די בעסטע בע־שטעטיגונג פאר דיעזע בעהויפטונג. די מיינערס האָבען ארויסגעשטעלט גאַנץ בעשיידענע עקאָ־נאָמישע פאָדערונגען, אָבער אונבעמערקט האָ־בען דיעזע פאָדערונגען אויפגערודערט די גאַנ־צע פאָליטישע וועלט, וועלכע האָט זיך איבער־צייגט, ווי מאכטלאָז זי איז פאר די מאַכט פון די ארבייטער. א דאנק די ריינע עקאָנאָמישע פאָדערונגען איז די עפענטליכע מיינונג בעקאַנט געוואָרען מיט די פעהלערען און קראַנקהייטען, וועלכע זיינען איינגעפרעסען אין אונזער סא־ציאלען אָרגאַניזם און ניט ווייַענדיג טרעטען ארויף אויף דער אויבערפלעכע פונקטען פון דער סאָציאליסטישער פּראָגראַם.

וען אפילו די פאָדערונג פון א פעסטגע־שטעלטען מיניסום־לוין וועט בעוויליגט ווערען, קען דער גרויסער נעגעזאַץ צווישען דעם מי־ליאָן קוילען־גרעבער און דער קליינער צאָהל קוילען־מאַגנאַטען ניט בעזייטיגט ווערען. פרי־הער אָדער שפּעטער וועט אויסברעכען א נייער קאַמפף, וואו די פאָדערונגען וועלען זיין, אז די מיינס זאָלען איבערגעהן פון רשות היחיד, פון אייניגיג העגד צו כל הקהל, צו דער גאַנ־צער געזעלשאַפט.

און דאָס איז א הויפט־פאָדערונג פון סאָציאליזמום.

די סאָציאלע און ווירטשאַפטליכע בעדינ־גונגען אין ענגלאַנד, וועלכע זיינען ארויסגערו־פען געוואָרען דורך איהר אייגענארטיגע נאטיר־ליכע לאגע, האָבען איהר געמאַכט פיר די ווייגעלע פונ'ם קאַפּיטאַליזמום און די ענגלענדער פאר קאַלטע, פאַרזיכטיגע, מיושב'דיגע אונטער־נעהמער.

אין דער ענגלישער פאליטיק האט אימער געהערשט די קאפיטאליסטישע טהעאריע — דאם מאנטשעסטערטום, וואם האט געפאדערט, אז די רעגיערונג דארף זיך ניט קימערן און ניט אריינמישען אין פריוואטע אונטערנעהמונגען, אין די סכסוכים צווישען ארבייט און קאפיטאל.

דער בעריהמטער זאץ פון פיזיאקראט גורנע: Laissez faire laisser passez (לאז געהן, ווי עם געהט) האט געדיענט אלם א לייטענדער כלל פאר די פראקטישע פאליטיק פון די ענגלישע שטאאטסמענער. די פאליטיק איז געווען אז מען זאל יעדען לאזען פרייו האנדלען און פרייו שאפען, מען דארף אלץ איבערלאזען דעם פרייעם שפיעל פון די קרעפטען, וויל יעדער בירגער — לעהרנט דאם מאנטשעסטערטום — קען זיך אליין, אהן די הילף פון דער רעגיערונג בעשטימען זיין ציל. די קאנקורענץ, דער פרייער קאמפף צווישען די ארבייטסגעבער און אר־בייטסנעהמער רעגולירען די בעציהונגען צווישען די מענשען אין דער געזעלשאפט א סך בעסער ווי די געזעצגעבער.

דיעזע ריין קאפיטאליסטישע טהעאריען, וועלכע זיינען ענטשטאנען אין די ערשטע יאהרען פון קאפיטאל'ס הערשאפט, האט איצט די ענגלישע רעגיערונג געמוזט אלייז ברעכען. אין דעם ריעזיגען קאמפף צווישען ארבייט און קאפיטאל האט זי געמוזט אליין ווערען דער פערמיטלער, און זאגאר אריינברענגען א ביל וועגען א מינימום־לוין. זי האט ניט געוואגט איבערצולאזען דעם „פרייען שפיעל פון די קרעפטען", ווי די אפאסטאלען פון מאנטשעס־טערטום האבען איהר אנגעוויזען.

די זעלבע ווירטשאפטליכע בעדינגונגען, וועלכע האבען ארויסגערופען דעם קאפיטאליז־מום און די קאפיטאליסטישע בירגערליכע לעה־רען פון דער רעגיערונגם נייטראליטעט, האבען זיך שטארק ענטוויקעלט און קענען זיך שוין ניט איינפאסען אין די ראהמען פון קאפיטאליז־מום. דער קאפיטאליזמום איז זיי שוין ענג גע־ווארען.

און פונקט אזוי, ווי דאם מאנטשעסטער־טום האט געמוזט אבטרעטען פאר נייערע טהעאריען, פאר נייערע מיטלען, אזוי וועט דער קא־פיטאליזמום אליין מוזען אבטרעטען זיין פלאץ פאר א בעסערע פארמע פון מענשליכען צוזאמען־לעבען — פאר'ן סאציאליזמום.

און ווער ווייס? אפשר וועט דוקא אויפ'ן גורל פון די קאלטע מיושב'דיגע ענגלענדער אויסקומען צו ווערען די היציגסטע, ענטהוזיאס־טישע קעמפפער פאר'ן סאציאליזמום?

א. קריטשמאר.

דער סאציאליזם אין טירקיי און זיינע אידישע פארקעמפפער.*)

2.

ויסערליכע שוועריגקייטען, וואם די ענטוויקלונג פונ'ם סאציאליסטישען געדאנק און פון דער פרייער ארבייטער בע־וועגונג טרעפט אויף איהר וועג אין טירקיי, ווערען אפגעשוואכט דורך די אינערליכע מעלות פונ'ם אריענטאליישען מענשען, דורך זיין אינוועניגסטער דיספיזי־ציאן, דורך זיין ריכטיגען אינסטינקט, דורך זיין פעהיגקייט צו ארגאניזאציאן, דורך דער שטאר־קער גייסטיגער אויסדויער, וואס דער מענש אינ'ם נאהענטען אריענט בעזיצט.

דער נאהענטער אריענט איז פון שטענדיג אן א שוי־פלאץ פון רעליגיעזע, נאציאנאלע און גייסטיגע בעוועגונגען, דאם איז א היסטארישע סצענע, וואס האט אין אלע צייטען גע־צויגען צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון דער וועלט דורך איהרע פאסירונגען, וואס האבען גע־האט אן אלמענשליכען אינהאלט און ווערטה. דער אריענטאלער איז די פערקערפערטע טראריצי־

*) זעה פאריגען נומער „ציקונפט".

נעלע דיסציפּלין און שטעהט קיינמאל ניט אלײן אויף דעם פעלד, ער מוז תמיד צו עמיצען געהערן, אפילו וועלן ער איז, דוכט זיך, אין התבודדות און קוקט אין דער מדבר. ארום איהם זיינען תמיד דאָ אָדער שונאים אדער פרײַנד, ער איז תמיד הבר און געגנער. דאָס מענשען־מאטעריאל איז אינ'ם אריענט אזוי געבויט, אז די ערשטע נויטוועגדיגקייט איז פאר איהם — ארגאניזאציאָן און דיסציפּלין. דערבײַ איז קיינמאל נישט געווען קיין אריסטאקראטיע אינ'ם נאָהענטען אָריענט, די פאלקס־התערשונג איז געווען די נשמה פונ'ם אריענטאלער, צו האנדלען זיך עם וועגען פרייען בעדינער אדער וועגען שטאדטישען איינוואָהנער. דער קאַף פון דער מוסולמאנישער וועלט, דער קאַליף און סולטאן, מוז זיך אויף אונטערי־אָכען דעם גזעזין, און איז ער אויף דעם עובר — קומט דער אויסטייטשער פונ'ם גזעזין, דער שייך־אול־איסלאָם, און ווערפט אראָפּ דעם סולטאן פון שטול מיט איין פשוט'ער ערקלערונג, אז דער הערשער און פערטרעטער פונ'ם נביא איז נישט־כשר, ווייל ער האָט ניט געהארכט דאָס גזעזין. און דאן העלפען שוין קיין תירוצים — מען האָרכט איהם נישט מעהר, ער מוז אפּטרעטען דעם פּלאץ פאר אנדערע*).

נאָר אָפּרעדענדיג שוין פון די טירקען גופא, וועלכע זיינען פון אייביג אן א פאלק פון קריעגערס און ריטטער, ביי וועמען דאָס שלאָכט־פעלד און די אָרגאַניזאציאָן, די דיסציפּלין און די אינערליכע פרייהייט איז זייער נאַצאָנאל זעלע, זייער פסיהישע סביבה — אפילו די גריכען, די ארמעניער, די קורדען, און א קליינער טהייל אויף די אראבער און בפרט די בורגאדען, האָבען, דורך שטענדיגע נאציאָנאל און רעליגיעזע קעמפּפע, דורך דעם אייביגען שטעהן אויף דער וואך און פארטהיידיגען זייער פרייהייט, זייערע רעכטע — בעקומען גוטע אר־גאניזאציאָנס־אייגענשאפטען, וואָס מאכען פון זיי דעם בעסטען מענשען־מאטעריאל אויף פאר'ן

ארגאניזירטען מיליטער סאציאלען און פאליטישען קאמפף.

דאָס מערקווירדיגסטע זיינען די נאטורעלע אטאמאניש ארבייטער־ארגאניזאציאָנען, וואָס עקזיסטירען שוין זעהר לאנג און זיינען אונגעשעדיגט געבליבען אפילו צו דער צייט פון דעם רויטעסטען אבסאָלוטיזם, וועלן יעדע פרייע בעוועגונג איז דערשטיקט געווארען אינ'ם גרונד און די בעסטע און פעהיגסטע. זיינען אדער געלעגען אין די קערקערס אהן א שום האפענונג צו זעהן וועלן עם איז די ליכטיגע וועלט, אדער געווען פארטריבען אין די וויטע אזיאטישע און אפריקאנישע מקומות, אויב ס'האָט זיך זיי איבערהויפט געגליקט אויסצודרעהען זיך פונ'ם זאק מיט שטיינער, וואָס פלעגט די כשר'סטע נשמות אראפשלעפען צום אבגרונד פונ'ם באספאר.

אין די דאָזיגע שרעקליכסטע צייטען זיינען די ארבייטער־ארגאניזאציאָנען נישט נור גלייבען אונבערירט, נאָר זיינען אין א געוויסער מאָס געווען די הערשער פון דער גאס, און ניט די איינפלוסרייכסטע מקורבים צום הויף און דער רעגיערונג, נישט די גרויסע בעפעלקערונג האָט זיך געקאָנט בעפרייען פון איהר מאכט, וועלכע איז צומאל זאגאר געווען איבערדריסיג, אבי־שטויסענד, אומגלוימפּערט.

דאָס זיינען א סארט פראָפעסיאָנעלע פער־אייניגונגען, אויף דעם שטיגער פון אמערי־קאנער און ענגלישע יוניאָנס, נאָר ביי וועלכע דאָס עקאָנאָמישע און מוטועלע מאָמענט איז נאָך פיעל שטארקער אויסגעדריקט און דאָס פאָליטישע און אידעאלע פיעל שוואכער און אראָפּגעזונקענער, ווי אין אמעריקא און ענגלאנד.

די כעכטיגסטע ארבייטער־ארגאניזאציאָנען זיינען צו דער צייט פונ'ם אבסאָלוטיזם געווען די ארבייטער אינ'ם פארט און די „בונקטשי'ס", די גאסען וועכטער. די לעצטע האָבען געהאט מעש א דיקטאטארישע מאכט, וויל חוץ דעם, וואס זיי זיינען געזעזן גאסען־וועכטער, האָבען זיי נאָך געהאלטען אין דער חזקה די ארבייט פון אי־בערפיהרען אייגוואהנער פון איין וואהנונג אין אנדערען און די פרייע הילף ביי שרפות. קיין רע־גירונג־און קיין מאכט איבערהויפט האָט זיך ניט געקענט אויסדרעהען פון זייערע הענד. אריבער־פיהרען און אריבערטראָגען זאכען פון איין וואה־נונג אין די אנדערע האָבען נור זיי געמעגט און וויטער קיינער נישט און קיין מענש האָט זיך נישט געטארט וואגען טהון די ארבייט. בע־

*) דערביי איז זעהר וויכטיג צו געדענקען, אז דער אויסטייטשער פונ'ם גזעזין איז נישט דער טהאָקראט, דער פרימטער פון דער קירכע, נאָר יעדער אייניגער געלעהרטער טהאָלאָג, וועלכען דער סולטאן אלײן רופט צום אמט און וועלכער איז יעצט צ. ב. ש. א פּראָפעסוואָרטלי־כער מיניסטער און איז שולדיג רעכנונג דער באָלקס־פערזאמלונג, דעם פּאַרלאמענט. א. ק.

צאָהלען. האָבען זיי זיך געלאָזט א זעהר הויבע טאקסע און כען האָט זיי עס געמוזט בעצאָהלען, אָדער... אלײן זיך אריבערטראגען. קיינער האָט זיך דערפון ניט געקענט אויסקויפען און דערום האָט די בעפעלקערונג מיינסטענס געמוזט בלײבען אין די אלטע וואָהנונגען אום נישט צו האָבען צו טהאָן מיט די ביקטשי'ס.

דאָס איז געווען א דיקטאטור אָבער נישט קיין אונגעוויסענהאפטע, ווײל די „ביקטשים" האָבען זיך געהערט פון דער גאס און די רעטער פון די שרפות, די פייער־לעשער, און האָבען די דאָזיגע כלל־ארבייט גע־טהאָן זעהר געווויסענהאפט און מיט גרויסע אפפערוויליגקייט.

נאָך דער קאָנטר־רעוואָלוציע, ווען מאָהמיעד שעפקעט פּאשאָ איז געקומען מיט דער מאקע־דאָנישער ארמיע קיין קאנסטאנטינאָפּאל, אום צו בעפרייען דאָס פאלק פון אבדול־האמיד, איז די קערפערשאפט פון די ביקטשי'ס אפגעשאפט געוואָרען, ווײל די פאליציי האָט אלײן געוואָלט אנשטעלען די גאסען־וועכטער, כדי צו האָבען קאָנטראל אין שטאדט. אָבער עס עקזיסטירען נאָך אין קאנסטאנטינאָפּאל ווי אין פּראווינציעלע שטעדט קלענערע קערפערשאפטען פון דעם סארט, וועלכע שטעלען צו וועכטער צו ארגא־ניזאציאנען און אויפצוכען בעלי־חבתים און זיינען נאָך געווג שטארק.

דערפאר זיינען די פּארט־ארבייטער נאָך ביז איצט א גוואלדיגע מאכט, מיט יאָהרען לאנג איז די ארגאניזאציע בעשטאנען כמעט נור פון ארכיעניער, נאָר נאָך דער בעריהמטער ארמעני־שער רויטער באד, אין מיטען די ניינציגער יאָה־רען פונ'ם פאָרויגען יאָהר־הונדערט, האָבען די ארכיעניער ווילענדיג־ניט־ווילענדיג פערלאָזען די דאָזיגע פּראפעסיאָנעלע פעסטונג, אבטרעטענדיג זייער פּלאץ פאר די קורדען.

די מענשען האָבען זיך געביטען — די ארגאניזאציאָן און איהר מאכט איז אָבער געבליבען די זעלבע. אייגעטהיילט אין סעק־ציאָנען און אונטער־סעקציאָנען לויט דעם פאך ארבייט, האָט די ארגאניזאציע אן דער שפיץ פון די קלענערע אין גרעסערע אבטיילונגען זייער אויסגעוועהלטע „באשי'ס", עלטסטע, וועלכע היטען אפ די אדרנונג, קאסירען די פערדינ־סטען און זיינען די פארטרעטער פון דער ארגא־ניזאציאָן פאר'ן פובליקום און די אויסערליכע מאכט. פון קיין השגת גבול, ניט־געהאָרכזאמקייט און אנדערע נאָך־וועהענישען פון פּראפעסיאָנע־לע ארגאניזאציאָנען וועלט הָא נישט געהערט. די שטרענגסטע ארדנונג, די גרעסטע אויטאָריטעט, דער פיינסטער פריעדען און ארבייטס־פּפליכט עקזיסטירען אין דער דאזיגער פיעלע־טויזענדיגער מאסע.

אין דער צייט פון דער רעוואָלוציאָן און נאָך איהר, ווי אויך ביי די פערשיעדענע אויסערליכע קריזיסען, וואס זיינען די לעצטע צייט געווען אין טירקיי, האָט די דאָזיגע ארגאניזאציאָן און מיט איהר נאָך אנדערע קלענערע ארבייטער־אר־גאניזאציאָנען געשפּיעלט א זעהר בעדייטענדע ראָלע.

דאָס האָט די דאָזיגע ארגאניזאציאָן דורכ־געפיהרט דעם בעריהמטען באָיקאט פריהער אויף עסטרייכישע סחורות (צולייעב די אברייסונג פון באסניען־הערצעגאָווינא), דערנאך אויף גרי־כישע (צולייעב די סקאנדאלען אויף דעם אינזעל קריט) און איצט אויף איטאליענישע (וועגען דער מלחמה). די ארגאניזאציאָן האָט זיך געזעצט אין פערבינדונג מיט דעם יונג־טירקישען קאמי־טעט און מיט די רעגיערונגס־קרייזען, וועלכע האָבען אפּעלירט צו איהרע פּאטריאָטישע און ליבעראלע געפיהלען, און געגרינדעט א באָיקאט קאָמיטעט, וועלכער האָט בעוויזען אן אונגעהויי־ערע לויסטונגס־קראפט.

ניט אויסלאָדענדיג שיפען פון באָיקאָטירטע לענדער, ניט דערלאָזענדיג צו זיי קיין קויהלען און אנדערע היין־מאטעריאלען, ניט צולאָזענדיג צו זיי קיין סחורות און מענשען און אויפפּאסענדיג אין דער שטאדט, אז די בעפעלקערונג זאל נישט קויפען ביי די באָיקאָטירטע געשעפטען און באָי־קאָטירטע סחורות אין נייטראלע געשעפטען, האָט די ארגאניזאציע אויף דעם אופן געצוואונ־גען, למישל, עסטרייך־אונגארן צו בעטען שלום ביי טירקיי און איהר צו גיבען געלד און גוטע פּאָליטישע בעדינגונגען. דער גריכישער באָי־קאָט האָט אויף געברַאכט צו א גוויסער פּאָלי־טישער פערשטענדיגונג צווישען טירקיי און גרי־כענלאנד, וועלכע האלט זיך על כל פּנים אויסער־לויך קאלט צו קריט.

די פּאָליטישע ראָלע איז געווען א גאנץ נייע ערשיינונג ביי די נאטירלע פּראפעסיא־נעלע ארגאניזאציאָנען, און אבווהל זי איז דער־ווייל נור פון ריין־פּאטריאָטישער נאטור, אינ'ם איינפאכען זינן פון וואָרט, האָט זי א זעהר גרוי־

סען מאראַלישען און פּאָליטישען וועזטה: — ביי געווּסע בעדינגונגען און ביי א פּרייערען פּאָליטישען און זעלבסטשטענדיקן קעגנט די אוֹנאַניזאַציאָנען וועלען פּעסטונגען פּאר א בעשטימטער ארבייטער־פּאָליטיק, וואס זאל האָבען נישט נור אן עקאָנאָמישען וועזטה.

דאָס הענגט נאָטירליך אָפּ פון די מאָדערנע ארגאַניזירטע ארבייטער־פּאראַיניגונגען, וועלכע זיינען שוין אויך דאָ א גאַנצע מאַסע אין אלע אריענטאַלישע שטאָדט.

קודם־כל די פּאראַיניגטע טאבאק־ארבייטער, וועלכע ארבייטען ביי דער טשאַטש־רעשי (אין טירקיי עקזיסטירט פּאָלויפיג א טאבאק־מאָנאָפּאָל, וואָס איז אין ארענדא פון א פּראָצוישער רעזשי־געזעלשאפט) און טראָגען שוין מעהר אדער וועניגער דעם כאראקטער פון א גרויסער אינדוסטריע ארבייטער־ארמעע, ווייל די טאבאק־אינדוסטריע אין טירקיי האָט שוין אן אייראפּעאישען שטואונג. דער טאבאק־פּראָלעטאריאט איז איבעראל אין טירקיי גוט ארגאַניזירט, אָבער אם מייסטען אין סאָלאָניקי, א שטאדט, וואס איז נישט נור די וויעג פון דער יונג־טירקישער פּרייהייט, נאָר וועלט, ווי עס שיינט, אויך דער צענטער פון דער סאציאַליסטישער בעוועגונג: דערנאָך דער פּראָלעטאריאט, וואס איז בעשעפטיגט ביי די אטאָמאָנישע באהנען, סיי זיי געפינען זיך אין אטאָמאָנישע, סיי אין פּרעמדע הענד. ווייטער, פּערשיעדענע פּראפעסיאָנען נישט פון גרויס־קאפּיטאַליסטישער אָרט: שניידערם (זעהר גוט ארגאַניזירט), האַנדלס־אנגעשטעלטע, דרוק־ארבייטער (א פּעסטע און אינטעליגענטע ארגאַניזאציאָן) א. ז. ו.

באלד נאָך דער רעוואָלוציאָן האָט זיך דאָס לאנד בעדעקט מיט סטרייקענדע ארבייטער. וועהרענד ס'האָט געהאט נאָט אין הארצען, האָט זיך ארגאַניזירט, געשטעלט דעם בעל־הבית פּאדערונגען און געסטרייקט. דער בעדייטענדסטער סטרייק איז דורכגעגאנגען אויף די אייזענבאהנען, וואו עס איז געהעבערט געוואָרען דאָס געהאלט, גע־קורצט געוואָרען די ארבייטס־צייט און עפּעס אויפגעטהאָן געוואָרען פאר די פערבעסערונג פון די פּענסיאָנס־בעדינגונגען. די האַנדלס־אנגעשטעלטע האָבען אויך אין א גאַנצער רייהע געשפּטען געוואונען דעם סטרייק און פערבעסערט זייערע לעבענס־בעדינגונגען.

דאָס איז געווען א גוטע התחלה, אבער באלד האָבען זיך אנגעהויבען די אויסערליכע פּאָליטישע פּאראַליזען, פיעלע געשעפטען האָבען געלעגען, די האפנונגען אויף דער עקאָנאָמישער אויפבליהונג פון לאנד זיינען גע־וואָרען שוואכער — און דער עקאָנאָמישער ארבייטער־קאמפּף האָט נאָטירליך, אויך אנגעווא־רען אין קראפט. אייניגע בעלי־הבתים האָבען זאָגאר זיך בענוצט מיט דער לאגע, אום צוריק־צונעהמען זייערע הנחות.

פון דעסטוועגען זיינען אויך פון דאמאלסט אן זעהר גוט דורכגעגאנגען א גאַנצע מאַסע גוט־ארגאַניזירטע סטרייקס, איבערהויפּט דער פאר־א־יאָהריגער קאנסטאנטינאָפּאָלער שניידער־סטרייק, וועלכער האָט צעברָאכען דעם בעל־הבתים סינדיקאט און דאָפּעלט פערבעסערט די לאגע פון פיעלע טויזענדער ארבייטער. די לעצ־טע צייט האָבען געוואונען אן אלגעמיינעם סטרייק די טאבאק־ארבייטער, און איצט האָט זיך ווייטער אויסגענאָסען איבער טירקיי א כוואליע פון סטרייקענדען פּראָלעטאריאט.

דער אינהאלט פון די פאדערונגען איז אומעדום: בעסערען לוין, קלענערער ארבייטס־טאג, כמעט איבעראל פון 8 ביז 10 שטונדען, בעשרענקונג פאר קינדער, לוין פאר לערן־אינג־לאך א. ז. ו.

ס'איז קיין ספּק נישט, אז דער עקאָנאָמי־שער קאמפּף פונ'ם ארבייטער אין טירקיי שטעהט אויף א גוטען וועג.

עם הויבט זיך שוין אבער אָן צו פיהלען אן איינפלוס פון דער ארגאַניזירטער ארבייטער־שאפט אין דער אטאמאנישער פּאָליטישער אט־מאָספּערע — און דאָס האָט שוין צו טהון מיט דער רייע־סאָציאַליסטישער בעוועגונג און איהרע עראָבערונגען אין טירקיי.

3

דער סאציאַליזם איז אייגענטליך געוויען פּאָרטעעטען, און גוט פּאָרטעעטען, אין טירקיי דורך די ארמענישע פּאָרטייען נאָך ביים אלטען רעזשים. די ארמענישע סאציאַל־דעמאָקראטען „הינטשאקיסטען" און די סאציאַל־רעוואָלוציאָ־נערען „דאַשנאקציוקיאָנער" זיינען געווג בעקאַנט אין דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאַליסטישער וועלט, אום זיי ערשט דאָ צו רעקאמענדירען. ספּעציעל די ארמענישע פּאָרטיי „דאשנאקציו־טיון" איז געוואָרען בעריהמט מיט איהר טע־ראָריסטישער טהעטיגקייט אין טירקיי נאָך דער ארמענישער שחיטה אין מיטען פון די נייניצי־גער יאָהרען, די באמבען־אטאקע, וואס די פּאר־

טיי האָט געמאכט אויף דער אטאמאנישער באנק, דאָס הויסט, אויף דעם אייראָפּעאישען קאפּיטאל, אום אויפמערקזאם צו מאכען גאנץ אייראָפּא דערויף, וואס עס קומט פאר אין טירקיי, איז צו יענער צייט געווען א וועלט־פאסירונג.

די ארמענישע סאציאליסטישע פארטייען האָבען א גרויס פערדיענסט אויף דעם אריענט דערמיט, וואס זיי זיינען געווארען די פערמיטלער פון פרייהייט'ס געדאנק און פון דער וואגער טהאט אין דרייַ געווענדע אבסאָלוטע מאנארכיען: — אין רוסלאנד, פערסיען און טירקיי. זיי האָבען געטראגען די פרינציפּען און טאקטיק פון'ם אינטערנאציאנאלען סאָציאליזם פון איין לאנד צום אנדערען, ארגאניזירט אין בערלי די מאסען, וועלכע זיינען זיי געווען נאָענט, אויפגעהויבען תמיד דאָס קול און גערעדט אינ'ם נאָמען פון דער ארבייטער־וועלט, וועו עס איז געווען נויטיג, און געווען די פערשלאָפענע מחות, וועיך און מוטיג געמאכט די פערטעוועטע הערצער.

און נאָך עפּעס, זיי האָבען דערנעהענטערט די דעמאָקראטיען פון די לענדער איינע צו דער אנדערער, זיי האָבען געבראכט די אויסטוישונג און די כעטהאדען אין דער פראקטיק, און זייענדיג צעשפּרייט אין דרייַ לענדער זיינען זיי אלע־מאָל געקומען מיט זייער גאנצער קראפט אין איין צענטער, וועו דאָס איז נויטיג געווען, ווי בייַ דער רוסישער רעוואָלוציע — אויף דעם קאווקאז, ווי איצט — אין פערסיען.

און ווייל די רוסישע רעוואָלוציע איז די עלטעסטע, איז קיין חידוש ניט, וואס אין טירקיי פיהלען זיך אזוי מעכטיג די מעטהאדען ווי די פרינציפּען פון די רוסישע ארגאניזאציעס, דער איינפלוס פון די רוסישע סאציאליסטישע טהעאָרעטיקער, און עס הערט זיך זאגאר דאָס ווידערקול פון די רוסישע סאציאליסטישע שטרייטען. די פראגע פון פארטיי און פראפעסיאָנעלער בעוועגונג, פּויערים און ארבייטער, אינטעליגענץ און פּראָלעטאריאט, ארגאניזאציאָן און טעראָר וכדומה, ווערען אין טירקיי פונקט אזוי געלעזט ווי אין רוסלאנד. עס ווערען געשטעלט די זעלבע וועגטלעך צוויישען די פארטייען ווי אין רוסלאנד און פוילען, כמעט די זעלבע בעציהונגען און בטול־חיש, וואס האָבען עקזיסטירט אין די „גוטע צייטען" צוויישען פארטייען אין רוסלאנד.

דערצו טראָגט בייַ נאָך איין וויכטיגער פאקטאָר. — די מאקעדאָנישע סאָציאל־דעמאָקראָטיע, אן דער שפּיצע פון וועלכער עס שטעהען דער עיקר די אטאָמאָנישע בולגארען, בולגארישע אינטעליגענטען, וואס האָבען געלערנט אין דער שווייץ, און זיינען בעקאנט אין די רוסישע פארטיי־קלייזלעך, דאָרט געשעפט איהר קענטנים, געלערנט הלכות סאציאליזם און פון דאָרט ארויסגעטראָגען די קאמפּפּס־מעטהאָדען. אייניגע פון די סאציאליסטישע פיהרער אין מאָקעדאָניען זיינען אימיגראנטען פון בולגאריען, נאָר בולגאריען גופא לעבט דאָך אויך מיט דעם רוסישען גייסט און שארט אָפּ די ברעקלעך פון'ם רוסישען טיש, כדי זיך פון זיי מפרנס צו זיין. אויך אין בולגאריען זיינען פּלעבאנאָוו און ליענין לאָווראָוו און טשערנאָוו, די לעהרער און גייסטיגע פיהרער, און ניט נור צווישען די קריסטליכע בולגארען, נאָר אפילו צווישען די ס פ ר ד'י ט ע א י ד ע ן פון בולגאריען, וואָס רייַדען שפּאניאלישע און נעהען אום אין די אידיש־שפּאניאלישע ספערען אין מאָקעדאָניען, וועקען דעם שפּאניאלישען לוין־ארבייטער מיט דעם בית־בית־המדרש קלינגענדען „קעריאר הארמאנאס" — טהייערע ברידער — בלאָנדזשען ארום די שאָטענס פון די רוסישע פיהרער, און עס פיהרען זיך די רוסישע קעמפּפע און פון זייערע ליפּען פאלען די פאפּולערע רוסישע פראזען און לאָזונגען, וואס קלינגען פאר אונזער אויער אזוי קאָמיש אָבער נאָהענט, היימיש... אייניגע פון די ספּרד'יש־אידישע סאציאל־דעמאָקראטען לעזען רוסיש און זיינען געווי בעקאנט מיט די וואָרטפיהרער פון דעם רוסישען סאָציאליזם און דער רוסישער רעוואָלוציאָן.

די סאָציאליסטישע קערפערשאפטען אין טירקיי, קען מען, אלזא, ציילען אייניגווייז: די ארמענישע סאציאל־דעמאָקראטישע פארטיי „הינטשאק", וועלכע שטעהט אויף דעם באזים פון'ם ארטהאָדאָקסישען מארקסיזם; די ארמענישע סאָציאל־רעוואָלוציאָנערע פארטיי „דאשנאקציוטיון", וואס איז אין אנקלאנג אי אין דער טהעאָריע אין אין דער פראקטיק — צב"ש אין דער פראגע פון די עלעמענטען פון דער בעוועגונג און טרעגער פון'ם סאָציאליזם, ווי אויך אין דער טערָאר און אין דער אנארכפראגע — מיט דער רוסישער ס. ר. פארטיי; די סאלאניקער סאציאליסטישע פעדעראציאָן, וואס בעשטעהט פון נאציאנאלע סעקציען און נעבען־פארטייען און שטעהט אויף דעם שטאנד

פונקט פונ'ם רייגעם מארקסיזם; דער סאָציאַליסטישער קלוב אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל, וואס פעראייניגט אן אונפאַרטייאישע אָדער צווישען־פאַרטייאישע אינטעליגענץ; — און די לעצטע פּאָר יאָהר די „פּועלי ציון", וואס זיינען סאָציאַליסטישע־טהעטיג אין פאַלעסטינא.

דער כאַראַקטער פונ'ם טערקישען שטאַט און פונ'ם יעצטיגען מאָמענט אין טירקיי האָט אָבער אויף די אטאָמאַנישע סאָציאַליסטישע פּארטייען אָפּגעפּרעסט זיין שטעמפּל, וועלכע גיט זיי אן אנדער פּלאַץ אים אָטאָמאַנישען לעבען, ווי איבעראל, און האָט אן איינפלוס אויף זייער טאַקטיק, וועלכער זעהט אוים גאנץ אנדערש ווי אומעדום.

ערשטענס, שטעהען אלע סאָציאַליסטישע פּארטייען אין טירקיי פעסט אויף דעם באָזיס פון נאַציאָנאַלע פּריווילעגיען און נאַציאָנאַלע קולטור, אזוי ווייט, אז זיי פערטהיידיגען אפילו די פּריווילעגיען, וואס געהערען די נאַציאָנען און דער פּערזאָן פון דער לוגיק (פערזענלעכקייט), די פּאטריאַרכען, עקזארך און גרויס־ראַבינאָט, — מיט אנדערע ווערטער, זיי פערטהיידיגען די קירכע געגען דעם שטאַט, קעמפּפענדיג נאטירליך אין דער קירכע פאר דער נאַציאָן געגען די כהנים. דאָס איז א סיטואַציאָן, וואָס האָט פּלאַץ נור אין טירקיי, וואו די הערשענדע רעליגיע איז תמיד געווען די מחמד'אנישע און די מינאָריטעטען האָבען געמוזט פערטהיידיגען זייערע אמונות און פערלאַנגען פּריווילעגיען. איינמאָל עררייכט, ווילען די נאַציאָנאַלע פּריווילעגיעס פון זייער האנד ניט ארוים־לאָזען, כיאהר ניט — זיי ווילען זיי איבערטראָגען אויף דעם חשבון פון די וועלטליכע בערפנישען, נישט לאָזענדיג זיי אין דער האנד פון די גלחים און רבנים.

דער נאַציאָנאַלער קאמפּף אבער האָט דאָ אונטער זיך א פעסטען און רעאַלען באָדען פונקט אזוי ווי אין עסטרייך און אין רוסלאנד, ד. ה. פונקט ווי אין אלע העטעראָגענע, פיעל־שפּראַכיגע און פיעל־פּארביגע לענדער מיט פערשיעדענע, קאמפּאקט בעזעצטע בעפעלקערונגען.

אין דער הינזיכט וועט דער אָטאָמאַנישער כאָציאָליסט קיינמאָל נישט פערשטעהן קאַרל קויטסקי, דעם פאָרשטעהער פון א האמאגענעם לאנד מיט אין־צורה'דיגער בעפעלקערונג, וועלכע ער פרעגט: צו וועלען דען בערויבט אין זייערע רעכטע פונ'ם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם די קליינע פעלקער, די בולגארען, שוויצער און בעלגיער.*) ניט פון קליינע זעלבסטשטענדיגע פעלקער איז דאָ די רעדע, נאָר פון אונטעריאָכטע מינאָריטעטען, ווי די טשעכען, בילגאַרען, ארמעניער, אידען א. ז. וו., וועלכע וועלען קולטורעל פארדרענגט דאָרט פון די דייטשען, דאָרט פון די רוסען און ערגעץ אנדערש פון די טירקען וכדומה

ניט נור די ארמענישע פּארטייען, וועלכע זיינען ביז דער רעוואָלוציע געווען פאר פּאָליטישער אויטאָנאָמיע אין טירקיי, נאָר אפילו די סאָציאַליסטישע סאָציאַליסטישע פעדעראַציע פּאָדערט גלייכע רעכטע אין מלוכה־אנגעלעגענהייטען און גערעכט פאר אלע שפּראכען פון די מינדערהייטען און א ריין־נאַציאָנאַלע שולע אויף די קאָסטען פונ'ם שטאַט.

דאָ ליגט דאָס נאַטורעלע געזעץ פון פיעל־פארביגע שטאַטען.

נאָך איין מערקווירדיגער שטריך פון די אָטאָמאַנישע סאָציאַליסטישע פּארטייען איז זייער פּאָליטישע לאָיאַליטעט צו דעם יעצטיגער רעגיערונג און צו די הערשענדע קלאַסען. זיי בילדען נישט קיין געשוואָרענע אָפּאָזיציע, נאָך מעהר — אָפט מאָהל שטעהען זיי אין דירעקטע דויערנדע פערבינדונגען מיט די רעגיערונגס־פּארטייען. די „דאָשנאַקציוקאָנער" האָבען נאָך דער רעוואָלוציע געשלאָסען א פערטראג מיט דעם יונג־טירקישען קאָבינעט, לויט וועלכען זיי זיינען מחויב צו אונטערשטיצען דעם קאָמיטעט אין אלע מעגליכע פאלען. די סאָציאַליסטישע דעפוטאטען אין פּארלאַמענט האָבען צומאָל זעהר העפּטיג פערטהיידיגט די רעגיערונג געגען איהרע פיינד.

דאָס בעווייזט, אז די סאָציאַליסטישע טאַקטיק אין טירקיי שטעהט אויף א רעאַלען באָדען און רעכענט זיך מיט דעם לעבען. אין טירקיי, וואו אלעס שטעהט ערשט אין סטאַדיום פון „ווערען", וואו עס ענטשטעהט ערשט דער מאָדערנער שטאַט און די קאָפּיטאַליסטישע אָרדנונג, בעדארף דער סאָציאַליזם נישט יאָגען די „הערשענדע קלאַסען", נאָר מיט־ארבייטען זייערע רעכטע פונ'ם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם די קליינע פעלקער, די בולגארען, שוויצער און בעלגיער.*) ניט פון קליינע זעלבסטשטענדיגע פעלקער איז דאָ די רעדע, נאָר פון אונטעריאָכטע מינאָריטעטען, ווי די טשעכען, בילגאַרען, ארמעניער, אידען א. ז. וו., וועלכע וועלען קולטורעל פארדרענגט דאָרט פון די דייטשען, דאָרט פון די רוסען און ערגעץ אנדערש פון די טירקען וכדומה

ניט נור די ארמענישע פּארטייען, וועלכע זיינען ביז דער רעוואָלוציע געווען פאר פּאָליטישער אויטאָנאָמיע אין טירקיי, נאָר אפילו די סאָציאַליסטישע סאָציאַליסטישע פעדעראַציע פּאָדערט גלייכע רעכטע אין מלוכה־אנגעלעגענהייטען און גערעכט פאר אלע שפּראכען פון די מינדערהייטען און א ריין־נאַציאָנאַלע שולע אויף די קאָסטען פונ'ם שטאַט.

דאָ ליגט דאָס נאַטורעלע געזעץ פון פיעל־פארביגע שטאַטען.

נאָך איין מערקווירדיגער שטריך פון די אָטאָמאַנישע סאָציאַליסטישע פּארטייען איז זייער פּאָליטישע לאָיאַליטעט צו דעם יעצטיגער רעגיערונג און צו די הערשענדע קלאַסען. זיי בילדען נישט קיין געשוואָרענע אָפּאָזיציע, נאָך מעהר — אָפט מאָהל שטעהען זיי אין דירעקטע דויערנדע פערבינדונגען מיט די רעגיערונגס־פּארטייען. די „דאָשנאַקציוקאָנער" האָבען נאָך דער רעוואָלוציע געשלאָסען א פערטראג מיט דעם יונג־טירקישען קאָבינעט, לויט וועלכען זיי זיינען מחויב צו אונטערשטיצען דעם קאָמיטעט אין אלע מעגליכע פאלען. די סאָציאַליסטישע דעפוטאטען אין פּארלאַמענט האָבען צומאָל זעהר העפּטיג פערטהיידיגט די רעגיערונג געגען איהרע פיינד.

דאָס בעווייזט, אז די סאָציאַליסטישע טאַקטיק אין טירקיי שטעהט אויף א רעאַלען באָדען און רעכענט זיך מיט דעם לעבען. אין טירקיי, וואו אלעס שטעהט ערשט אין סטאַדיום פון „ווערען", וואו עס ענטשטעהט ערשט דער מאָדערנער שטאַט און די קאָפּיטאַליסטישע אָרדנונג, בעדארף דער סאָציאַליזם נישט יאָגען די „הערשענדע קלאַסען", נאָר מיט־ארבייטען

---

*) זעה קאַרל קויטסקי: — „סעפּאַראַטיזמוס, נאַציאָנאַליזמוס און סאָציאַליזמוס" — „צוקונפט", מערץ, ד. י.

דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער ענטוויקלונג פּונ׳ם לאַנד.

און ס׳איז א גוטער צייכן, וואס אָפּט־מאָל האָבן אינצעלנע וויכטיגע סאציאָליסטן א גוטען פּערזענליכן אינפלוס אויף דעם גאנג פון די רעגיערונגס־געשעפטן, ווי ניט גוט די שטימונג זאָל זיין צום סאציאָליזם גופא. וועז אזא סאָציאָליסטישער דעפּוטאַט ווי יולאַכאָווסקי, דער בעקאַנטער בולגאַרישער פיהרער, דעדט פון דער טריבונע אין פּארלאַמענט וועגען עקאָנאָמישען לעבען פון׳ם לאַנד און זיינע בערפּנישען, הערט מען מיט דער גרעסטער אויפּמערקזאַמקייט און מיט דעם גרעסטען רעספּעקט. און אפּטמאָל זיעגט דער סאָציאָליסטישער גענדאַנק, ווייל... עס זיינען נישטאָ קיין אַנדערע, קיין בעסערע געדאנקען.

ס׳איז נישט צופּעליג, וואס פֿראַנקרייך, איינער פון די קאריפעען פון דער רוסישער כאָציאָל־דעמאָקראַטיע, וועלכער איז אויך גוט בעקאַנט אין דער דייטשער סאָציאָליסטישער וועלט אלס בעדייטענדער עקאָנאָמיסט, שרייבט אין דער טירקישער רעגיערונגס־צייטונג אין קאָנסטאַנטינאָפּעל, וואו ער געפינט זיך די לעצטע צייט, — שרייבט און וועדט געהערט. עס לייגט דערין א טיפער זינען אויסצונוצען דעם טאָראַטישען און פּערזענלעכן איינפלוס אויף א יונגער און נייער געזעלשאפט, וועלכע געהט ערשט ארוים פון די פּערערען.

איצט געפינט זיך די טירקישע פּאָליטישע וועלט ערב פּארלאַמענט־וואהלען. די וואהל־קאמפּאניע האָט זיך שוין אָנגעפאנגען, און ס׳איז א סברא, אז אלע סאציאָליסטישע פּארטייען און קערפּערשאפטען וועלען זיך פּערטיידיגען אויף איין פּלאַטפּאָרם צו איין מאָל. עס איז קיין צווייפּעל נישט, אז דאמאָלסט וואלט עס געווארען א בעדייטענדע מאכט און ס׳וואלט כיעגלעך געווען א ביסעל טיפער אויפּצוקלעהרען די סאָציאָליסטישע פּרינציפּען און מעהר דעפּוטאַטען צו בעקומען אין פּארלאַמענט. פּאר א יאָהרען איז די צאָהל פון די סאָציאָליסטישע דעפּוטאַטען, צוזאמען מיט די וואס זיינען דורך אויף א סאָציאָליסטישען פּלאַטפּאָרם און מיט דער הילף פון סאָציאָליסטישע פּארטייען געווען כמעט צוואַנציג אויף 240 פּארלאַמענטס־מיטגלידער. אויף צוליעב דער קלייגער צאָהל האָט עס זיך ניט געליינט צו יטפּיעלען די אָפּאָזיציע. היינטיגעם יאָהר וואלט געקאָנט כיעגליך זיין צו וועהלען מעהר. יעדענפאלס דער אייגפלוס פון די סאָציאָליסטישע פּארטייען וועט בעשטימט וואקסען אין דער נאָהענטער צוקונפט.

די סאָציאָליסטישע פּערערשאָפט האָט ניט לאַנג פּערעפענטליכט איהר וואהל־פּלאַטפּאָרם, וועלכע ווייזט געוויס, אויף וואס פאר א וועג עס שטעלט זיך דער טערקישער סאָציאָליזם. די פּלאַטפּאָרם בעשטעהט פון זיבען אבטהיילונגען: פּאָליטישע פּרייהייטען, יורידישע עקאָנאָמיי־סאָציאָלע (ארבייטער־פּראָגע, אינדוסטריע און קאָמערץ, אגראר־פּראָגע), פינאַנץ־פּאָליטיק, נאציאָנאלע פראָגע, שוהל־פּראָגען און אויסלענדישע פּאָליטיק.

דאָס ארבייטער־פּראָגראם פּאָדערט: ארבייטס־פּערבאָט פאר קינדער ניעדריגער פון 14 יאָהר; זעקס שטונדען ארבייט פאר יונגע מיידלאָך און אינגלאָך ביז 18 יאהר; וועכענטליכע רוהע פון 36 שטונדען מינימום; לייגען די ארבייט ניט שפּעטער פון 7 א זייגער; האָנדעלס־קאָמערצן און ארבייטס־אינספּעקציאָנען כיט דער אנטהיילי פון די ארבייטער; גוטע וואָהנונגס־בעדינגונגען. פאר די פאברייקען און ווערקשטאטען; ארבייטרייאָן־גערייכטען פאר ארבייטער און בעלי־בתים; שטאָאַט־אַספּעקטראָנען פאר קראנקע, געשעדיגטע, אינוואַלידען און שוואכע; שטאָאַט־אונטערשטיצונג צו בויען ארבייטער־הייזער; מיטלען געגען יקרות א. אז. וו.

דאָס רייכע אינדוסטריע־פּראָגראם פאר די ענטוויקלונג פון דער שטאָאַטס־אינדוסטריע, וואס די בעדראָציאָן האָט פערעפענטליכט, איז געווען וויי אן אינטראָדאקציאָן צו אָפּיציעלער רעגיערונגס־פערעפענטליכונג וועגען דער זעלבער זאך.

דאָס אגראר־פּראָגראם פּאָדערט געוג ערד פאר יעדער פויער, לאנגען שטאָאַטס־קרעדיט אום אויסצוקויפען די ערד ביי דער מחמד׳אני־שער גייסטליכקייט, קליין און גרויס אייגענטהימער; אָפּשאפונג פון די פעאָדאלע פּריווילעגיעם, וואס עקזיסטירען נאָך אין טערקיי אויף ערד; איבערוואנדערען פון פויערס אין געגענדען, וואו ס׳איז דאָ גענוג ערד; פערבעסערונג פון די פערזוך־סטאנציעס א. אז. וו. — א גאנץ געגויע וויסענשאפטליכע און גוט־אונטערזוכטע פּלאַטפּאָרם, וואס שטימט מיט די לאָקאלע בעדערפניסען.

זעהר בעדיַטענסווערטה איז דאָס פּראָג־ראם פּאר נאַציאָנאַלע פּרייהיַטען און אויסווע־ניגסטע פּאַליטיק, וועלכע ווארפט א שאַרפען בליק אויף דעם גאנצען חאראקטער פון דער אָטאָמאַנישער סאָציאַליסטישער וועלט.

אין די נאַציאָנאַלע פּאָדערונגען בעציי־כענט די פּעדעראַציאָן: פּרייַ ענטוויקלונג פון אלע נאַציאָנען; אפּשאפונג פון יעדע איבערגע־וויכט וואס איין נאַציאָן האָט איבער אנדערע; בענוצונג מיט די לאָקאלע שפּראכען אזוי גוט ווי מיט דער צענטראַלער, טערקישער, אין די מוניציפּאַליטעטען, געריכטען און אין דער אד־מיניסטראציאָן; זעקס יַעהריגע ערציהונג אין דער מוטער־שפּראכע, פּרייַ נאַציאָנאַלע שולען אויף שטאָטס־קאָסטען.

קאָן מען דאָך מיינען, אז די סעפּאראטים־טישע עלעמענטען האָבען דורכגעדרונגען די סאָ־ציאַליסטישע פּארטייען? איז אָבער העכסט מערקווירדיג, וואס אין דעם פּראגראם פון די מאקעדאָנישע סאָציאַליסטען איז קיין וואָרט נישטאָ איבער פּאַליטישע אויטאָנאָמיע, און חוץ דעם איז אויפגעשטעלט א פּאטריאָטישעס, אינ'ם עדעלסטען זינען פון וואָרט, א וויכטיגעס פּראָגראם, וואס פּאָדערט: אויפלעזונג פון די קאָפּיטולאַציאָנס־רעכטע, ד. ה., פונ'ם איירא־פּעאישען שוין, שאפונג פון א באלקאן־פעדעראַ־ציע, דאָס הייסט, א פעראיניגונג פון אלע באל־קאנישע מלוכות, און דערווייל — א טאריף־פעראיניגונג פון אָט די אלע שטאָטען.

דאָ שטעקט דער גאנצער כאראקטער פון דעם אטאָמאַנישען סאָציאַליזם, וועלכער איז געווארען א פאקטאָר פון שלום אויף דעם באל־קאָן, ווייל קיינעם נישט צערשטערען — ניט טירקיי, ניט די קליינע מלוכות. ניט די נאַציאָ־נען אין טירקיי, נאָר ווייל אויפבויען פון טירקיי א שטארקע מאַכט, אין וועלכער עם זאָלען פער־אייניגט זיין אלע אטאָמאַנישע נאַציאָנען, וואס זאָלען לעבען אויף א פרייען קולטורעלען זעלבסטשטענדיגען פוס. און צו דער זעלבער צייט מאַכען א בונד צווישען אלע באלקאן־מלוכות מיט טירקיי, אום אפּצוואוואַרפען פון זיך דעם איינפלוס פונ'ם אייראָפּעאישען אימ־פּעריאליזם.

מען קאָן זאָגען, אז דער סאָציאַליזם איצט איינער פון די וויכטיגסטע פערמענטען אין דעם אויפבויען פון א שטארקער טערקיי און פון א פרייער באלקאן־פאליטיק און אָט די דאָזיגע מעלה פערשאפט דעם סאָציאַליזם אין טערקיי דעם גרעסטען רעספעקט אפילו ביי די עלעמענטען, וואס זיינען ניט איינפערשטאַנ־דען מיט אנדערע זיינע פרינציפּען.

די מאַכט־פונ'ם אָטאָמאַנישען סאָציאַליזם ווערט נאָך שטארקער דערמיט, וואס אייגענט־ליך זיינען אין איהם די טירקען וועניג פערטרא־טען. די טירקען זיינען קיין ארבייטער נישט, זיי זיינען פון אמאָליגע יאָהרען לאנד־ווירט־שאפטלער, קריעגער און בעאמטע; — די סאָ־ציאַליסטען קומען ס'רוב פון נישט־טירקישע בעפעלקערונגען, און זיי ווילען עם פערשטאָר־קען טירקיי צום גליק פון אלע איהרע נאַציאָנען און פונ'ם גאנצען וועלט־פריעדען.

און ניט נור אין טירקיי, אפילו אין בול־גאריען גופא פיהרט דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם די זעלבע פאַליטיק, איינער פון איהרע שעפּפער איז דער מיטגליעד פונ'ם אינ־טערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען ביורא דר. ראקאָווסקי, וועלכער רעכענט זיך אלס איינער פון די אויפריכטיגסטע פרייַנד פון טירקיי.

4.

דער ארטיקעל האָט זיך פארצויגען. פון אידען און זייער רעליע אין דער ענטוויקלונג פונ'ם אָטאָמאַנישען סאָציאַליזם האָב איך נאָך נישט דערמאָהנט. די גרויסע סאציאַליסטישע פּערספּעקטיוון אין טערקיי פערטושען דעם ספּעציעלען כאראקטער פון נאַציאָנאַלע סאָציא־ליסטישע ארגאַניזאַציאָנען. כמעט אלע נעהמען אן די זעלבע טאקטיק און דאָס זעלבע פּראָגראם־מינימום. אָבער די אידען זיינען איבערהויפט ניט אין טירקיי קיין ספּעציעלע פּארטיי און האָבען ניט זייערע אָרגאַניזאַציאָנען. אין דער אלטער צייט זיינען זיי אויף דער סצענע נישט געווען, נאָך דער רעוואָלוציע זיינען עטליכע בולגאַריש־ספּרד'ישע אידען געקומען קיין סא־לאָניקי און געמומען ארגאַניזירען א בעוועגונג. געקומען זיינען זיי ניט אלס אידען, נאָר אלס סאָציאַליסטען. די אידען זיינען פאר זיי נור געווען א ספּערע פאר ארבייט. אין דער איצטי־גער סאלאָניק'ער פעדעראציע בילדען זיי א מין סעקציע, האָבען אן אייגען סאָציאַליסטישע וואָ־כענבלאט אין שפּאניש, א בלאט, וואס איז א צייט געווען דער אפיציעלער אָרגאן פון דער פעדעראציע, וועו עס האָט קיין אנדער בלאט ניט געקענט עקזיסטירען צוליעב דער אדמינים־טראציע.

אידען אין סאָלאָניקי זיינען אן אונגע־
הויער גרויסע מאַכט אי אלם בעלי־הבתים, אי
אלם ארבייטער. ס'איז אייגענטלעך די איינציגע
שטאָרט, וואו מען זעהט אידישע לוין־ארבייטער,
און וואו עס איז מעגליך צו פיהרען רעגעלמעסיג
א סאָציאָליסטישע פראָפאגאנדע צווישען אי־
דען.

אלם פרעמדע, ניט בעקאַנט מיט די אינער־
ליכע איינגעלעגענהייטען האָבען די אידישע
סאָציאָליסטישע פיהרער נישט גענוג צום אָנ־
הויב פערשטאַנען די ריין־אידישע פערהעלט־
ניסע און ניט אריינגעזאגט זייער וואָרט אין
דעם אינערליכען לעבען פון די אידישע מאסען,
אויף ווי ווייט עס האָט ניט געהערט צום ריין־
עקאָנאָמישען קאַמפף. זיי האָבען איבערהויפט,
קיין אידישעס פּלאַטפאָרם ניט געהאַט, אוי־
סער דעם וואָס זיי האָבען העפטיג בעקעמפפט
דעם ציוניזם און די נאַציאָנאלע שטרעמונגען
ביי אידען. אין טירקיי, וואו דער נאַציאָנאליזם
איז ניט אויפגעבלאָזען, נאָר בילדעט א געזונ־
דע רעאלע לעבענס־ספערע, אויף ווי ווייט ער
פיינט נאַציאָנאלע פריהייט און שפראַך, ער־
ציהונג און קולטור, איז דאָס אבער געווען ניט
אויף דעם פלאַץ.

באלד האָבען די ספּרדיש־אידישע סאָציא־
ליסטען דערפיהלט, אז זיי בלאָנדזשען. ערש־
טענס האָבען זיי דערהערט די שטימע פון די
קריסטליך סאָציאָליסטישע דעפוטאַטען, פונ'ם
בולגאר וולאַבאָוו און דעם ארמעניער וואַרט־
קעס, וועלכע האָבען פערטיידיגט דעם ציוניזם
געגען דער רעאקציע און דעם טירקישען שא־
ווינזם. צווייטענס, האָבען זיי געזעהען, ווי די
אנטי־ציוניסטישע ספערען האָבען זיך געפערהט
מיט דעם, וואָס די רעגיערונג האָט אָנגעפאַנגען
אנפאלען אויף די אידישע סאָציאָליסטען, נאָך
מעהר — זיי האָבען פערדאַמט און גע'מסר'ט
פונקט ווי די ציוניסטען, און די איינציגע זיי־
נען געווען די רענעסאַנס־עלעמענטען ביי אי־
דען, וואס האָבען ארויסגעשטעלט זייער
ברוסט פאר די סאָציאָליסטען און האָבען
געליאַרמט, וועז מען האָט זיי ארעסטירט און
ארויסגעשיקט. אויך דאָס לעצטע מאהל, וועז
מען האָט ערשט מיט עטליכע וואָכען ארעסטירט
דעם אידישען סאָציאָליסט בענארוא פון סא־
לאָניקי האָט דער „זשון טירק", א ציוניסטיש
פריינדליכער ארגאַן, אויפגעהויבען א געפילדער
און געצוואונגען מען זאל איהם בעפריין.

דאָס און פיעל אנדערע זאכען צווינגט די
אידישע סאָציאָליסטישע אנפיהרער זיך מעהר
און נעהנטער אריינקוקען אויף אינ'ם אידישען
לעבען, טהייל נעהמען אין אידישע שטרייטען,
זיך מישען אין פערשיעדענע וואהלען, איינעם
געבען זיינע סימפּאַטיען, דעם אנדערען ערקלע־
רען קאַמפף — מיט איינעם וואָרט, זיך פער־
טראַכטען איבער אן אידישען פראָגראַם.

דאָס אלעם בילדעם זיך ערשט אוז אז די
הויפט־שטריכען פון דער פיזיאָנאָמיע פון דער
אידישער סאָציאָליסטישער בעוועגונג וועלען זיך
אויסבילדען, וועט זי אריבער טרעטען די שוועל
פון סאָלאָניק און וועט זיך צוגיסען איבער אלע
טירקישע שטעדט, וואו אידען וואהנען. דערווייל
האָבען די סאָלאָניקער פיהרער פערזוכט פאָרי־
געם יאָהר עפעם אנהויבען אין קאָנסטאַנטינא־
פאָל און עס איז לעת עתה נישט געלונגען. ניט
די טעאָרעטישע און אָרגאַניזאַטאָרישע קרעפ־
טען זיינען דאָ, ניט די אטמאָספערע איז דא־
מאָלט געווען פאסענד פאר פערברייטונג פון
סאָציאָליסטישער אָרגאַניזאַציאָן.

איצט האָבען זיך די צייטען געביטען, די
פארלאַמענט'ס וואהלען האָבען די אידישע סא־
ציאָליסטען אריינגעוואָרפען אין קאמפף און
זיי הויבען אן שפיעלען א גרויסע ראָלע אינ'ם
אידישען לעבען.

אינ'ם אויסערען, ניט אידישען, שפילען זיי
זי שוין לאַנג און זיינען פארדאמט און גע'מסר'ט
פונקט ווי די ציוניסטען, און די איינציגע זיי־
נען געווען די רענעסאַנס־עלעמענטען ביי אי־
דען, וואס האָבען ארויסגעשטעלט זייער
ברוסט פאר די סאָציאָליסטען און האָבען

יעקב מיק.

די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור*)

ד ליטעראטור פון א פאָלק פון א בעשטימטע צייט איז דער אויסדרוק פון אינערליכען לעבען, פון דעם זעלבן, פון דעם וואָס צושטאַנד פון דיעזען פאָלק אין דער געגעבענער צייט; זי איז דער אויסדרוק פון דעם אינערליכען לעבען, וואָס קומט אָפֿט רעזולטאַט פון דעם סאָציאָלען צוזאַמענלעבען. אן איינצעלנעם ליטעראריש ווערק, צו דאָס איז א געדיכט, צו א דראַמא, צו א ראָמאן, אפילו אלע ווערק פון אן איינציגען קינסטלער, קען ניט ארויסבריינגען דאָס לעבען אין זיין אלזיטיגקייט און פיעלפאַכיגקייט. עס איז נויטיג די ארבייט פון די פערשיעדענארטיגסטע קינסטלער, כייט זייער פערשיעדענארטיגען גראַד פון פעהיגקייטען, טעמפּעראַמענטען, אנשויאונגען, ערציהונג און געזעלשאפטליכע אומגעבונג, ארומצוזאמען דאָס גאנצע פערווירקלעכט לעבען פון א געווייסען פֿעריאָד. דער קריטיקער וואָס נעהמט זיך בעאורטהיילען די ליטעראטור פון א גאנצען פֿעריאָד, האָט דאדורך א פיעל שווערערע אויפגאבע,ווי, וועז ער נעהמט זיך בעאורטהיילען די ארבייט פון אן איינצעלנעם קינסטלער. וועז א קריטיקער בעשעפטיגט זיך מיט אייז שרייבער, איז פאר איהם אפט געזונג איהם צו בעטראכטען אלס פעראיינצעלטען, און איהם אבשאצען לויט דעם גראד פון זיין קונסט אין פערגלייך מיט אנדערע קינסטלער; די עסטהעטישע קריטיק איז אין אזא פאל מאנכעם מאל געניגענד. א גאנץ אנדערע איז די אויפגאבע פון דעם קריטיקער, וועז ער נעהמט זיך צו די ליטעראטור פון א פאלק פון א פֿעריאָד.

אין דיעזען פאל איז די עסטהעטישע קריטיק ניט נאר געניגענד, נאר גאנץ איבעריג; אין דיעזען פאל מוז דער קריטיקער טהאן אויף זיין אופ'ן, וואָס אלע קריטיקער צוזאמען האבען געטהאן אויף זייער אופן. ער מוז קענען ארומכאפען און אויפפאסען דאָס גאנצע לעבען, און נאכווייזען וויי אזוי דאָס לעבען פון דעם געווייסען פערויאד האט זיך אויסגעדריקט און פערווירקליכט אין דער געגעבענער ליטעראטור. דאָס איז גאר ניט אזוי לייכט, מען מוז אליין זיין א קינסטלער דאָס פערטיג צו ברייננגען. נאָך שווערער איז אבער די אויפגאבע פון דעם קריטיקער, וועז ער נעהמט זיך צו בעהאנדלען א גאנצע ליטעראטור פון א פאָלק, וועז ער נעהמט זיך שרייבען די געשיכטע פון א ליטעראטור. אונטער געשיכטע פערשטעהט מען א גאנצע רייהע פאסירונגען, וואָס פאָלגען איינע די אנדערע, וואָס זיינען בעדינגט איינע פון די אנדערע, און וואָס ענטוויקלען זיך איינע פון די אנדערע; א געשיכטליכער פראצעס איז אן ענטוויקלונגס פראצעס. דער געשיכטע שרייבער פון א ליטעראטור, מוז דאדורך בעזיצען פיעלע אייגענשאפטען: ער מוז קורס כל קענען אבשאצען די ליטעראריש טהעטיגקייט און פעהיגקייט פון דעם איינצעלנעם קינסטלער, ער מוז זיין אימשטאנד מיט זיין גייסטיג אויג אויפצופאסען דאָס גאנצע לעבען ארום זיך, צו בעגרייפען די געזעצען, וואָס בעווענגען דאָס גאנצע סאציאלע לעבען, און ער מוז צו דעם אלעם האבען א היסטארישע פערספעקטיוו, א ריכטיק, מיט פילאזאפישע אנשויאונג. אויב די ליטעראטור איז דער אויסדרוק און דער שפיעגעל פון לעבען, און אויב דאָס לעבען ענדערט זיך און ענטוויקעלט זיך נאָך בעשטימטע געזעצען, דאן איז זעלבסטפערשטענדליך, אז די ליטעראטור וועט זיך פערענדערען און מיטענטוויקלען מיט דעם לעבען אינערהאלב דיעזע געזעצען. דער

*) דר. מ. זינגער. „די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור" (אונטער דער רעדאַקציאָן פון בעל־מהשבות). פערלאג ב. שימון, וואַרשוי.

געשיכטס־שרייבער פון א ליטעראטור, מוז דאס־דורך, ביז א געוויסען גראד, זיין א געשיכטס־שרייבער איבערהויפט; א געשיכטס־שרייבער ניט פון די אויסערליכע פאסירונגען, נאר פון די טיעפע פסיכאלאגישע איבערלעבונגען. וואס ווערן ארויסגערופען פון דיעזע פאסירונגען. אום צו בעווייזען וויאזוי עס האט זיך געענדערט און ענטוויקעלט די ליטעראטור פון דעם פאלק, מוז מען צייגען ווי אזוי עס האט זיך געענדערט און ענטוויקעלט דאס לעבען פון דעם זעלבען פאלק. און דיעזע אויפגאבע ווערט נאך פיעל שוועררער, ווען דער געשיכטס־שרייבער נעהמט פאר זיין טעקסט די געשיכטע פון דער מאדערנע ליטעראטור. אין די מאדערנע צייטען, ווען די פעלקער שטעהן אין א בעשטענדיגען פערקעהר אינדיבידועל, סאציאל און אינטעלעקטועל, איז כמעט אונמעגליך אבצוזונדערן די ליטעראטור פון א פאלק, אלס דער זעלבסטשטענדיגער און אריגינעלער אויסדרוק פון דיעזען פאלק. געווארג בראנדעס, דער גרויסער קריטיקער פון אונזער צייט האט זיך דאהין פערנומען מיט: „די הויפט שטרעמונגען אין דער ליטעראטור פון דעם 19טען יאהרהונדערט", וואו ער נעהמט די ליטעראריש שטראמען פון פראנקרייך, דייטשלאנד און ענגלאנד, און גיסט זיי צוזאמען אין א גרויסען שטורעמדען און ברויזענדען ליטעראריש ים אין די ליטעראטור פון דעם 19טען יאהרהונדערט; און איפאליט טעין, דער פראנצויז, וועלן ער האט געוואלט בעווייזען זיינע טהעאריען איבער ליטעראטור, האט זיך געמוזט וועגדען צו א פרעמדער, צו דער ענגלישער ליטעראטור. זיין אייגענע, די פראנצויזישע, האט ניט געקענט אויפווייזען דיעזע רייכהייט און איינהייטליכקייט, וואס איז איהם געווען נויט־וועגדיג פיר זיינע טהעאריען.

צו שרייבען די געשיכטע פין א מאדערנער ליטעראטור איז אלזא, א שווערע און פראנט־וואַרטליכע, הגם ניט קיין אונמעגליכע, אויפגאבע. מיט א לייכט האַרץ טאר מען זיך צו אזא ארבייט ניט נעהמען.

אבער שווערער פון אלעם איז צו שרייבען די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור, אויב מען קען דיעזע פאר ביכלאך קרויגען מיט דיעזען נאמען. דאס אידיש פאלק איז אויך אין דיעזען הינזיכט אן אויסנאהם. דאס אידישע פאלק איז ניט א פאלק, וואס לעבט אין שכנות, און האט פערקעהר מיט אנדערע פעלקער. דאס אידישע פאלק לעבט אין מיטן, ניט נאר פון אין פאלק, נאר אין מיטן פון פערשיעדענע פעלקער; און די פעלקער צווישען, זוועלכע אידען וואהנען, זיינען נאכין פערשיעדען אינם פון דאס אנדערע, הן אין די אינדיווידועלע צוישטענדע, סאציאלע אומגעבונג, און גראד פון קולטור, הן אין זייערע בענהמונג און געזעצגעבונג בנוגע אידען. די אידען אליין לעבען נאכין פערשיעדען צייטען די פערשיעדענע לענדער. די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור, קען אלזא בשום אופן זיך ניט האלטען אין די גרענצען פון אין לאנד, זי מוז, גראד ווי דער איד אליין, נעהמען דעם וואנדער־שטאק און איהם נאכפאלגען אויף אלע זיינע נסיעה'ס; זי מוז, אויב זי האט ניט קיין פאס־פארט, זיך אריבערשוואַרצען די גרענעץ פון מיהרערע פעלקער, זי מוז זיך לאזען איבער דעם ים אויקיגעס, זי מוז קומען אין אמעריקא, די שטרענגע איסיגראציאנס־געזעצע דארפען איהם ניט אבישרעקען, אויסער, וועז זי קומט מיט טראכאמא אין די אויגען. א חוץ דעם איז איהר קרובה די אידישע ליטעראטור, דא א זעהר בכבוד'יגע און פערמענליכע בירגערין, און זי וואלט זיך שוין געסטארעט מען זאל איהר אריינ־לאזען, פערשפרעבענדיג אז זי וועט ניט פאלען צו לאסט.

אבער דאס איז נאך ניט גענוג: ניט נאר לעבט דער איד אין מיטען פון פערשיעדענע פעל־קער, ער רעד און שרייבט, און בעווגט זיך, און גיסט אויס זיין הארץ. ניט נאר אין זיין אייגענע שפראך, אידיש, נאר אויך אין דער שפראך פון זיינע אומלעטערען, העברעאיש, און אין די שפראכען פון די פעלקער צווישען וועלכע עס קומט איהם אוים צו לעבען. די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור, קען אלזא ניט זיין די געשיכטע פון דער אידיש־דייטשער ליטעראטור, אזא געשיכטע קען העכסטענס זיין די גע־שיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דער אידישער שפראך. די געשיכטע פון דער ליטעראטור מוז זיך פערשפרייטען אויף פיעלע לענדער און מוז לעדען ביעלע ליטעס.

מיר האבען דא ניט בדעה זיך אריינצולאזען אין דעם „ריב הלשונות", אין די נוצלאזע און זינלאזע צאנקערייי צווישען דער „גבירה" און איהר „שפחה". מיר שרייבען ניט צו קיין הייר־לינקייט צו קיין שפראך. א שפראך איז ניט ביעהר ווי אן אינסטרומענט איבערצוגעבען גע־

דאַנקען און געפיהלען און מענשען בענוצען זיך מיט דער שפּראַך, וועלכע איז זיי לייכטער און בעקוועמער, און די פּראָגע, וועלכע שפּראַך איז, אַדער דארף זיין, די אידיש נאַציאָנאַלע שפּראַך איז גאר ניט וויכטיג. אָבער וועלן ס'קומט צו שרייבען די געשיכטע פון ליטעראַטור, דאָס הייסט, וועלן מען ווילּ געבען די געשיכטע פון דעם אינערלעכען פּסיכאָלאָגישען פּראָצעס, פון די טיפּע איבערלעבענישען פון א גרויסע גרופּע מענשען אין פערלויף פון עטלעכע דורות, דאַן מוז מען זיך וועלדען צו די אינסטרומענטען, צו די מיטלען, מיט וועלכע די געגעבענע גרופּע האָט זיך בענוצט דיעזע איבערלעבענישען צו פערצייכנען. אין אזא פאַל קען די „גבירה" ניט הערשען, און די „שפּחה" ניט פערריסען דעם קאָפּ. און דאָס איז אמת ניט נאָר מכּה העברע־איש און אידיש, נאָר אויך בנוגע צו אַנדערע שפּראַכען. ווי קען מען למשל, אויסשלעסען פון דער אידישער ליטעראַטור די גאַנצע אידיש־ליטעראַרישע טהעטיגקייט, וואָס איז אויסגעמאַכט פון „וואָסחאָד"? האָט „פייגעלע מגיד", וואס איז געשריבען געוואָרען פון בערנשטיין אין דייטש, א קלענערע היסטאָרישע בעדייטונג פאַר דער אידישער ליטעראַטור, ווי מאַנכעם בי־כעל פון א. מ. דיק? איז זאַנגוויל'ס דער „קעניג פון די שנאָרערס" ניט א טהייל פון דער אידישער ליטעראַטור? און איז פרץ סמאָלענסקי'ס „קבורת חמור" וועניגער א טהייל פון אונזער ליטעראַטור ווי מענדעלע'ס, לאָמיר זאָגען, „טאַקסע"? דאָס זיינען קשיות, וואס לאָזען זיך ניט אַווק מאַכען מיט'ן האַנד, און די קשיות ווערען נאָך האַרבער, ווען מען דערמאָהנט זיך, אז ביז א געוויסען גראַד, זיינען דאָס געוועזן, און זיינען עס נאָך היינט, דיעזעלבע מענשען, וואָס האָבען געשריעבען אין די אלע שפּראַכען אין איין אין דער זעלבער צייט; ש. פרוג שרייבט, אַדער האָט געשריעבען, רוסיש און אידיש; משה לילענבלום, האָט געשריעבען העברעאיש, רוסיש און אידיש; יעקב גאָרדין האָט געשריעבען רוסיש און אידיש; מענדעלע שרייבט העברעאיש און אידיש, און נראָדע ווי ער האָט איבערזעצט זיינע ווערק פון אידיש אין העברעאיש. האָט סמאָלענסקין, ווען ער וואָלט געלעבט, געקענט איבערזעצען זיינע ווערק פון העברעאיש אין אידיש; פרץ שרייבט העברעאיש און אידיש, און אפילו ביאליק, וועלכער איז דער העברעער פּערעקסעלענס, שרייבט אויך אידיש. אָבער וועלן מיר זאָלען אפילו מודה זיין, אז די פרעמדע שפּראַכען ווי רוסיש, דייטש און ענגליש, דאַרפען אין מוזען אויסגעשלאָסען וועלן, קענען מיר דאָס בשום אופן ניט צוגעבען בנוגע צו העבראיש. למשל, דעם זעלבען סמאָלענסקין. ער איז אליין געווען א אידיש שפּרעכענדער איד, א אידיש־ליטוויישער משכיל; ער האָט געריידט און געלעבט אויף אידיש; זיין גאַנצע ערציהונג איז געווען אויף אידיש; ער קומט פון א אידישען חדר; זיין „חיים יענקיל" אין „קבורת חמור", אַדער זיין „דוד" אין דעם „הטועה", רעדט אידיש, איז א אידיש־ליטוויישער משכיל'ישער טיפּ; דאָס לעבען ארום איהם איז אונזער אידיש, ליטוויש אַדער פוילּיש משכילישע לעבען. דער פערפאַסער, די טיפען, די סביבה, די האַנדלונג, אלעם, אלעם איז אונזער. זיי קומען ארויס פון אונזערע געדערעם, זיי בעלאַנגען דאַדורך צו אונז, און מוזען בלייבען א טהייל פון אונזער ליטעראַטור.

ווען מען ווילּ מיט דיעזע מאָם מעסטען מ. פינעס' „די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור", ווערט מען שטאַרק ענטוישט. עס סטייעט ניט קיין שטאָף, און דאָס ביסלּ וואָס איז דאָ, צוקריכט אונטער די הענד. מיר זיינען איהם שוין מוחל דעם העברעאישען טהייל פון אונזער ליטעראַטור. דאָס איז נאָך אלעם א שטרייט פונקט, איבער וועלכען עס קען זיין א מיינונגס־פערשיעדענהייט, און ער קען האָבען אן אַנדער מיינונג וועגען דעם ענין, מען וועלט ענטוישט אפילו, וועלן מען נעהמט די „געשיכטע" אין דעם מהבר'ס בעגרענעצטען זין, אלס די געשיכטע פון דער אידיש־דייטשער ליטעראַטור, און אונזער געהערטער „בעל מחשבות", דער רעדאַקטאָר פון דעם בוך, מאַכט די זאך נאָך ערגער. זיין פּאַררעדע צוזאַמען מיט דעם בוך וויי זען אז בוידע, דער מהבר און זיין רעדאַקטאָר, זיינען ניט געווען קלאָהר איבער זייער אויפגאַבע. באַלד אין דער פּאַררעדע זאָגט אונז דער רעדאַקטאָר:

„אין דעם בוך איז שוואַך בעאַרבייט געוואָרען דאָס קאַפּיטעל וועגען די פּאָלקס לידער; די גאַלּיציאַנישׂ־רומענישׂ אידישע ליטעראַטור האָט אין איהם קיין אָבקלאַנג ניט געפונען; די ליטעראַטור פון די אַמעריקאַנישע בריעדער איז מעהר ניט פערטרעטען דורך צוויי בעדייטענדע טאַלאַנטען: מאָריס ראָזענפעלד און יעקב גאָרדין, און אויך דאָס אידישע טהע־

אַטער, וואָס איז אַ גרויסער צוויציג פון אַלגעמיינעם בוים האָט נאָר בעקומען אַ קורצע בעהאַנדלונג".

די ערשטע און וויכטיגסטע בערינגונג פאַר די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור, די בעדינגונג, אַז די געשיכטע מוז נאָכפאָלגען דעם אידען, וואו ער לעבט און פיהלט און האַנדעלט, און שרייבט — דיזעזע בעדינגונג איז ניט אויס־געפיהרט געוואָרען. אינטערעסאַנט איז דער תירוץ וואָס דער רעדאַקטאָר גיט אַן. ער שרייבט:

„וועג מען בעטראַכט אַבער, אַז די בעהאַנדלונג פון דעם אידישען פאָלקס־לעבן און פון דעם אידי־שען טהעאַטער איז אַזאַ ברויטע טהעמע, וואָס קען ניט אַבגעפערטיגט ווערען מיט אויף קאַפיטאַל — מוז מען רעכט געבען דעם רעדאַקטאָר, וואָס האָט בע־שלאָסען, זיך כפעציעל צו בעהאַנדלען אין די ווייטערע בענדער, אַלס בעזונדערע ליטעראַרישע אבהאַנד־לונגען. די רומענישׂ־גאַליציאַנישע ליטעראַטור וויע־דער, האָט אַזאַ קלייניע ראָלע געשפּילט ביז אַהער און איז צוגלייך אַזוי אַרעם, וואָס אַנבעלאַנגט, פּראַשונ־גען וועגען איהר, אַז מיר האָבען ניט געהאַלטען פאַר נויטיג דער וויל זיך אַבצושטעלען אויף איהר".

איין טהייל איז געווען צוגרויס, אַ צווייטער טהייל — צו קליין. און מיט דעם גאַנץ גרויסען, און מיט דעם גאָר קלייענעם אין דער געשיכטע, האָט זיך אונזער מחבר, ווי זיין רעדאַקטאָר, ניט בעשעפטיגט. אַ מערקווירדיגע אויפפאַסונג פון געשיכטע איבערהויפּט! „די לייענע צום אידי־שען כלל", זאָגט אונז דער רעדאַקטאָר אין דער זעלבער פאַררעדע, „ענטפּלעקט אונז דעם פּא־דעם, וויייזט אונז דעם פונדאַמענט, אויף וועלכען מענישען האָבען געבויט די דאָזיגע ליטעראַטור". עס איז אַ גאַנץ זאָנדערבאַרע מיינונג, אַז „די לייענע צום כלל" איז דער פונדאַמענט אויף וועלכע עס בויט זיך א ליטעראַטור, און עס וואָלט כראי געווען דיעזע מיינונג צו אַנאַליזירען. זאָלען מיר אַבער פון דיעזען שלייסען, אַז „די לייענע צום אידישען כלל", איז שוואַך ביי דעם גאַליציאַנישׂ־רומענער יודענטהום, און צולייענ דיעזען האָט די ליטעראַטור ביי זיי געשפּילט אַזאַ קלייניע ראָלע, אַבער איז דער כלל ניט קיין כלל, אַדער אפשר זיינען דאָ אנדערע סבות, וואָס רופען אַריס אַ ליטעראַטור, און די סיבות זיינען ביי דעם גאַליציאַנישׂ־רומענישען יודעטהום געווען אַבוועזענד? דאָס איז דאָך די רעכטע אויפגאַבע פון אַ געשיכטע פון ליטעראַטור, אונז צו העלפען אין דיעזע זאכען. און פונקט דאָס האָט מען אונז ניט געגעבען.

פאַר אַמעריקא האָט אונזער געהערטער רע־דאַקטאָר אַנאַנדער תירוץ: „וואָס ס'געהערט צו דער אַמעריקאַנישער ליטעראַטור, איז זי פער־טרעטען דורך איהר גרעסטען לירייקער און גרעס־טען דראַמאַטורג. ספּעציעל איז די אַמעריקאַני־שע ליטעראַטור מעהר אַ זשורנאַליסטישע". דאָ האָבען מיר אַ נייע מערקווירדיגקייט: די גאַלי־ציאַנישע־רומענישע ליטעראַטור איז קליין און אונבעדייטענד, די אַמעריקאַנישע ליטעראַטור, איז מעהר אַ זשורנאַליסטישע. מרוסלאַנד תצא תורה! מיר וויילען דאָס אין גאַנצען אַבשטרייי־טען. מיר דאָ, אין אַמעריקא, האָבען דעם גרעס־טען רעספּעקט פאר די עטליכע גרויסע טאַלאַנ־טען, וואָס מיר האָבען אין פּוילען, און מיר זיינען שטאָלין מיט זיי, אָבער אונזערע געשיכטע שרייי־בער דערפען אונז אַנווייזען וואַרום אויף דעם אַמעריקאַנער באָדען וואָקסען נאָר זשורנאַליס־טען, אויף דעם גאַליציאַנישׂ־רומענישען נאָר דענקער און אויף דעם פּוילישען נאָר גרויסע טאַלאַנטען.

זיי מוזען אונז אנווייזען, ווי אזוי און פאר וואָס „די לייענע צום אידישען כלל עטוואָס זיך אין איניגע ערטער אנדערש ווי אין אנדערע. אָהן דעם האָט די געשיכטע קיין ווערטה ניט. א חוין דעם איז די גאַנצע מעשה ניט ריכטיג. דריי מאָהל אונריכטיג מכח אַמעריקא. און אין דעם בעשטעהט דער הויפּט פעהלער פון פּינעס' „גע־שיכטע", זי איז איינפאַך ניט קיין געשיכטע, און אויף וויפּיעל זי איז געשיכטע איז זי פאַלש. „די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור" פון מ. פּינעס, איז כלומר'שט די געשיכטע ביז דעם יאָהר 1890, נו, איז יעקב גאָרדין געקומען קיין אַמעריקא און געזומען שרייבען אידיש, ערשט אין דעם יאָהר 1891; מאָריס האָזענפעלד האָט אַנגעהויבען שרייבען ערשט אין דעם יאָהר 1889, און ביז דעם יאָהר 1890, האָט ער געמאַכט וועג־ניג היסטאָריע. די צוויי גרויסע פערטרעטער פון אַמעריקא, האָבען אַזאַ אין דער געשיכטע פון דער ליטעראַטור ביז 1890 קיין אָרט ניט. זיי האָבען איינפאַך ניט עקזיסטירט. האָט מען זיי אַבער יא ארויסגענומען, איז עס מעהר ניט קיין געשיכטע ביז 1890, דאן האָט מען ניט געטאָרט פערגעסען די גאַנצע רייהע פאַעטען, נאָוועליסטען און דראַמאַטורגען, וואָס האָבען געשריעבען אין איין צייט מיט יעקב גאָרדין און מאָריס האָזענ־פעלד, ווי באַווישאָוור, יהואש, לייסין, פינסקי, קאָברין, ליבין, גאָרין (יצחק גוירא) און אנדערע.

פון דער צווייטער זײט האָט מען ניט געטראָפן פֿערדראָסן מאָרריס ווינטשעווסקי, און ד. עדעלשטאָדט אין א בעמערקונג, ספּעציעל מאָרריס ווינטשעווסקי'ן, וועמענס ליטעראַרישע קאָריערע הויבט זיך אָן אין 1874טן יאָהר. וואָס אַנבאַלאַנגט צו פּובליציסטן האָבן מיר אין 1890 כּמעט נאָך קיינעם ניט געהאַט, אויס דעם איינפֿאַכן גרונד, דאָס די איכיגראַציע האָט זיך אָנגעהויבען ערשט אין 1882, און אין די אַכט יאָהר, פון 1882 ביז 1890, האָבן די אי־דען אין אַמעריקא ניט געקענט איבערקעהרען די וועלט. פון זיין זײט איז אַלזאָ פאַלש, אז די אַמעריקאַנער ליטעראַטור איז א פּובליציסטישע, פון דער צווייטער זײט, איז פאַלש, אז מיר האָבן ביז 1890 געהאַט פּובליציסטן. עס איז אמת, אז אין אַמעריקא האָט די פּובליציסטיק, נעבען די בעלעטריסטיק, זיך בעסער ענטוויקעלט ווי אַנדערשוואו, אָבער דאָס איז ניט קיין ספּעציעלער כאַראַקטער שטריך פון די „אַמעריקאַנער" אידן. עס איז דאָס ברייטע פֿאָלקישע לעבן, דאָס עפּענטליכע לעבען אין אַמעריקא, מיט איהר פּריַיען וואָרט, וואָס האָט אין אַמעריקא געעפּענט די מיילער פון די, וואָס וואָלטען אין רוסלאַנד געבליבען שטום, אָדער געזוכט אַנדער פאָרמע, א בעלעטריסטישע פאָרמע, פאַר זייערע געדאַנקען. ביי היינטיגען טאָג איז עס איבערהויפּט לעכערליך צו רעדען פון אַמעריקאַנער אידן. עס זיינען די זעלבע רוסישע אָדער פּוילישע אידן, וואָס האָבען אויסגעוואַנדערט אין די לעצטע צוואַנציג יאָהר. אברהם רייזען איז פאַר צווי יאָהר געווען א רוסיש־אידישער שרייבער, היינט איז ער אַן אַמעריקאַנער־אידישער שרייבער. פֿרין האָט גראַדע אַזוי גוט געקענט קומען קיין אַמעריקא, מיט 20 יאָהר צוריק, און יעקב גאָרדין, האָט געקענט בלייבען אין רוסלאַנד.גאָרדין'ס בעסטע ווערקע בעהאַנדעלט דאָס אידישע לעבען אין רוסלאַנד. עס קען זיין, ווען גאָרדין וואָלט געבליבען אין רוסלאַנד און פֿרין וואָלט געפֿאָהרען קיין אַמעריקא, וואָלטען די בייַדענם ליטעראַרישע ארבייט געווען אָנגענומען גאָר ווייסער מאַסען,אַנאַנדער כאַראַקטער. עס וואָלט דאָן געווען די אויפגאבע פון דער געשיכטע דאָס ארויסצוהויבען און צו בעטאָנען.

דער גאַנצער שטאַנדפּונקט, ווי די „פּאַקטען" אויף וועלכע די געשיכטע איז בעגרינדעט, זיינען לחלוטין פאַלש.

און דאָס איז ניט נאָר דער שטאַנדפּונקט פון דעם רעדאַקטאָר, בעל מחשבות, „דאָס איז דער פאָדעם, דאָס איז דער פונדאַמענט", אויף וועלכען די גאנצע „געשיכטע" איז געבויט.

אין די פֿאָרדעדע צום צווייטען טהייל, זאָגט אונז דער מחבר:

„די נאַציאָנאַלע בעוועגונג האָט אויף דער אידיש־דייטשער ליטעראַטור געהאַט א וועניגער דירעקטע ווירקונג, ווי די סאָציאַליסטישע". דאָס איז נאָך אונזער מיינונג, אמת,הגם מיר דענקען זיך די זאַך א ביסעל אנדערש ווי מ. פּינעס, און הגם דאָס איז פּונקט דאָס פערקעהרטע פון „די לייַבע צום אידישען כלל" מיינונג, וואָס שטעהט געשריעבען אין ערשטען בוך, אָבער די סאָציאַליסטישע בעוועגונג, וועלכע האָט געזאָלט האָבען געהאַט א שטאַרקען איינפלום אויף דער אידישער ליטעראַטור ביז דעם יאָהר1890, האָט נאָך ניט עקזיסטירט, ביי דעם רוסישען און פּוילישען יהדענטהום האָט די בעוועגונג זיך אָנגעהויבען ערשט מיט 10 יאָהר שפּעטער, נאָך מעהר, ביי די מיסטע פון די שרייבער, וועלכע פינעס' געשיכטע בעהאַנדעלט, האָט דיעזע בעוועגונג קיין דירעקטען איינפלום ניט געהאַט. דיעזע אַלע, וועלכע שפּיגלען אָב אין זייערע ווערק די סאָציאַליסטישע בעוועגונג, ווי דוד פינסקי, קאָברין, ליבין, יהואש און די אַנדערע, האָט ער ניט דערמאָהנט, ערשטענס וויַיל זיי האָבען ניט געשריבען פאַר 1890, און צווייטענס, וויַיל „די אמעריקאַנער ליטעראַטור איז הויפּטזעכליך א זשורנאַליסטישע". אָדער מיינט אפשר דער מחבר אין דעם זינען, אז די סאָציאַליסטישע בעוועגונג האָט געשאַפען א לעזע פּובליקום? דאָס קען זיין א ריכטיגע מיינונג, אזא ווירקונג איז אבער אַן אינדירעקטע ניט קיין דירעקטע ווירקונג. א בעוועגונג האָט א דירעקטע ווירקונג אויף דער ליטעראַטור, וועלכע בעגייסטערט די קינסטלער זיך מיט איהר צו בעשעפטיגען, און איהר צו פערווירקליכען אין דער קונסט. אויסער דעם, וועלכע אונזער מחבר שרייבט צו אַזוי פיעל וויכטיגקייט צו די פאַקטאָרען וואָס בעשאַפען א לעזע־פּובליקום, און אזעלכע זיינען ווירקליך זעהר וויכטיג, האָט ער זעהר פיעל געזינדיגט געגען שמ"ר'ן. אגב אורחא, געגען שמ"ר'ן, וועלכע איז בערהויפּט זעהר פיעל געזינדיגט. דעם קאמפּף, וואָס אונזערע ליטעראַטען האָבען אָנגעפיהרט געגען שמ"ר'ן איז געווען א נערעכטער און א נויטוועגדיגער. שלום עליכם האָט זיין „שמ"ר'ס משפּט" ניט געשריעבען צו פריה אָדער צו מילד,

אבער דאס דארף ניט זיין קיין אורזאכע פאר'ן אונפארטייאישען היסטאריקער, וואס שרייבט מיט פיעל יאהרען שפעטער, ניט צו ווירדיגען שמ"ר'ן נאך זיין ווירקליכען פערדיענסט. וואהרים דער אמת איז, אז שמ"ר האט ביי אונז אויפגע־טהאן א ריזענען ארבייט. מיר האבען דא ניט צו טהאן מיט דעם ווערט פון זיינע ראמאנען אלס אזעלבע, נאר מיט די ווירקונג וואס דיעזע ראָ־מאנען האבען גהאט אויף די אידישע מאסען, וואס האבען צו יענער צייט נאר וואס אנגעהויי־בען צו לעזען. דער שרייבער פון דיעזע ציילען האט מיט 35 יאהר צוריק געקענט שהנע אידען, חסידים, וואס האבען זיך געפיהרט על פי כתבי הארי', האבען געלעזען שמר"ס ראמאנען ביז שפעט אין דער נאכט; ער האט געקענט זהר פיעל יונגע לייט, וועמענס ערשטער שריט צו השכלה איז געווען שמ"ר'ס ראמאנען און וועל־כע זיינען נאכהער אויסגעוואקסען גאנץ בכבוד'ע מענשען ביי אונז. שמ"ר'ס זאגענאנטע שונד־ראמאנען, קענען ניט פערגלייכען וועדען צו די שונד־ראמאנען פון אנדערע ליטעראטורען. זיין ראמאן האט ניט גערייצט די נערוועז צו „העל־דענטהאטען" פון דעם בעוואוסטען סארט, זיי זיינען פארקהרט געווען דער אמת'ער אויסדרוק פון אונזער לעבען אין רוסלאנד, ניט דער ראמאן איז געווען דער שונד האמאן, נאר אונזער לעבען איז געווען א „שונד" לעבען; דאס איז געווען דאס אוננאטירליכע, אונגעזונדטע און אבנאר־מאלע שטרעבען צו בילדונג, וואס האט זיך גע־ענדיגט מיט א דאקטאר אדער אדוואקאטען דיפ־לאם. שמ"ר'ס ראמאנען האבען אונטערגעהעצט און צוגעפייערט אט צו דיעזע השכלה, ער האט דאדורך געגעבען דעם ריכטיגען אויסדרוק פון זיין צייט. און איהם בעהאנדלען ווי מ. פינעס בעהאנדעלט איהם, טאר די געשיכטע ניט.

די „געשיכטע", לאמיר וויעדערהאלען, איז א געשיכטע ביז דעם יאהר 1890. י. ל. פרץ, דער־צעהלט אונז די געשיכטע „האט אנגעהויבען זיין טהעטיגקייט מיט דער פאעמע „מאניש", אינ'ם יאהר 1888. אויב דיזעם איז אמת, האט פרץ ניט קיין ארט אין דער געשיכטע ביז 1890. זיין ווירקליכע טהעטיגקייט לייגט אויף דער זיי־ט 1890. דאס זעלבע קען מען זאגען ווענען די מייסטע פון די שרייבער, וועלכע די געשיכטע בעהאנדעלט.

מיר האבען זיך אזוי פיעל אבגעשטעלט אויף דיעזען פונקט, ווייל דיעזער פונקט שיינט אונז צו זיין זעהר וויכטיג אין דער אבשאצונג פון פינעס' געשיכטע. אונז שיינט אז דער שרייי־בער איז וועניג בעקאנט, אדער וועניג אויפגע־לעגט, צו שרייבען א געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור. ער האט דאדורך אווועקגעשטעלט דעם דאטום 1890. דאס האט איהם געגעבען די מעגליכקייט אויסצולאזען די אלע, וועלכע ער האט ניט געקענט, אדער ניט געוואוסט, אדער, פון וועמען קיינער האט נאך ניט גערישרעבען, און צו שרייבען נאר פון די בעסטע פערטרעטער, ווי עס איז דער פאל מיט „די צוויי בערייטענדע טאלאנטען אין אמעריקא". דיעזע מיינונג וועדט אויף בעשטעטיגט פון דעם סדר, ווי די נעמען זיינען אויסגעשטעלט. פרץ שטעהט, למשל, פרי־הער ווי דינענזאהן און שלום־עליכם.

די בעזונדערע אבהאנדלונג אין דעם בוך וועגען די גרויסע שרייבער אונזערע, מעגען זיך זיין גאנץ גוט, קיין נייעם איז דארט יעדענפאלס ניט געזאגט געווארען. קיין געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור איז עס ניט. די געשיכטע דארף ערשט געשריעבען ווערען.

ה. ריזענבלאט.

* * *

שוואלבען, שוואלבען קומט צופליהן,
וואלד און פעלד שוין ווילען בליהן.
בלאט און בליהמעל, בליהט און בוים,
קענען זיך דערווארטען קוים.

שוואלבען, שוואלבען קומט צופליהן,
דען דאס בלייך־פערבענקטע קינד
ציהט זיך פון דער מאמע'ס שוים
צו דער פרייער גאס ארוים.

שוואלבען, שוואלבען, שוואלבען ניט זעזואמט,
דען דער חולה האפט און גאמט;
קוקט פערבענקט אויף אייך ארוים
און דאס חיות געהט איהם אוים.

שוואלבען, שוואלבען קומט צופליהן,
זאלען וואלד און פעלד שוין בליהן.
קומט פון נאהענט, קומט פין וויים,
קומט, ניט ווילט אומזיסט די צייט.

א. מ. גאַנצער.

א יתום געווארען

(א בילד.)

ד מאמע איז קראַנק, קרעכצט, נעהמט רפואות, ארומיגע וויי־בער דרעהען זיך ארום איבער'ן שטוב, איין און אויס. און איך, שוין א היבשער בחור, אהן עין הרע, וואס לערענט עשרים וארבע, קאהר זיך דערמיט גאנץ וויניג אן. בין אין גאנצען אריינגעלאזען אין קינדערשע נא־רישקייטען: צצאקעס, מעשוזז, און אז איך גיה שוין אמאהל צו צו איהר בעטעל, קומענדיג פון חדר, איהר פרעגען, וואס זי מאכט (ווייל דער טאטע האט אזוי אנגעזאגט), נעהם איך ניט ארא׳ב די אויגען פון דער שהנער קעסטעלע, אין וועלכע עס ליעגען די מאמע׳ס „פילען" און האלט אלץ אין איין קלעהרען, וויי דערלעבט מען שוין דאס, אז דאס קעסטעלע זאל זיך אמאהל אויסלעדיגען און איך זאל איהר שוין קענען צו־נעהמען. איך דארף זי דאך אזוי נעהטיג האבען...

ביסלעכווייז האב איך אבער אנגעהויבען צו פערשטעהן, אז מיט מיין מאמען איז עפעס ניט פרעהליך, איך שעהם זיך פאר מיר אליין, וואס איך האב אלץ גאר געקלעהרט וועג־גען דער קעסטעלע און ניט וועגען דער מאמען, וועלכע האלט, ווי מען זאגט, ביים שטארבען.

אנשטאט וואס ביז איצט פלעגט זי אלע וויילע א זיפץ טהאן: „אי, מיין קינד, מיין טהייערעס קינד!" און פלעגט מיר צורופען צו זיך און ארומנעהמען, ארום העלזל ארומכא־פען מיט א גווויין, וואס פלעגט אין מיר צוריה־רען דאס גאנצע הארץ — האט זי זיך שוין אין די לעצטע עטליכע טעג וועגען מיר וועניג געקימערט, זיך גאר ניט אבגעקעהרט צו מיר, אריינקומענדיג פון חדר, — און דאס איז שוין גווועז זעהר א שלעכטער סימן.

— אז דאס קינד ליעגט איהר שוין מעהר ניט אין זינען, טא ווי שלעכט מוז איהר שוין זיין — האט בעמערקט אינ׳ן א אידענע.

מיר האט דאס בשעת מעשה געמומען דרי־קען אונטער דעם הארצען — און איך האב זיך פאנאנדער געווויינט.

אין דער זעלבער נאכט האט זיך קיינער ביי אונז ניט געלעגט שלאפען. די מאמע איז גע־וועז גוסס, געפאכט מיט דעם אטהעם, געהלי־פעט, גערא׳נגעלט זיך מיט דעם מלאך המות, וועלכער האט זיך אריינגעקליעבען אין אונזער שטוב פערבעהאלטענערהייר. אז עס איז פאר־טאג געווארען האט זי שוין מעהר ניט געלעבט.

אין שטוב האט עפעס אויף א ווייל ע־הערשט א מאדנע שטילקייט — ביז עס האט זיך מיט איין מאהל ארויסגעלאזען א געוויין, וואס האט פול געמאכט די נאס. א פולע שטוב מיט ווייבער איז אנגעלאפען, אקוראט ווי זיי וואלטען אויף דעם געווארט. שכנות, מוהמעס און גלאט אידענעס. אלע זיינען אריינגעקומען און געשטאנען גלייך פאראינטערעסירט אין דעם ענין, שטיל־שווייגענדיג אדער שטיל־שעפ־טשענדיג עטליכע ווערטער, אזוי ווי זיי וואלטען מורא האבען עמיצען ניט אויפצוועקען. בים־לעכווייז האט זיך פון ערגעץ־וואו געלאזט הערען א קרעכץ, א גווויין, און דער עולם ווייבער איז ביי זיך אביסל לעבעדיגער געווארען. מען האט געמומען ארומערעדען דעם ענין, איהר קראנק־הייט און ווי עס איז צוגעגאנגען בשעת יציאת נשמה. אנדערע האבען אנגעהויבען צו דער־צעהלען די שבחים פון מת. וואס ווייטער איז אין שטוב געווארען א שטיקענדיג חמימה, וועל־כע איז נאך שטארקער געווארען פון די היץ פון די ליכט, וואס זיינען געשטאנען ביי דער מא־מען צוקאפענס און האבען עפעס געפלאקערט מיט א רויט פייער, וואס האט גערויכערט און געווארפען זיך ווי עס וואלט קיינמאהל געמאכט געווארען צו ברענען אין העלען טאג. די קלייניג שוועסטער'ל, וואס האט זיך מיט איינמאהל פאנאנדער געשריען און האט נאך ניט פער־שטאנען וואס דא טהוט זיך, האט מען ארויס־געטראגען צו ערגעץ א שכנה אין דער אנדערער שטוב. אלע ווייבער האבען זיך דערווייל מתעסק געווען, ארומגעדרעהט זיך הין און הער, געגאנ־גען אויף די שפיצען פון די פינגער, געהייסען אויסגיסען דאס וואסער פון דער שטוב, און די

אנדערע האָבען גלייך ערפילט מיט א מין ברייט־קייט, ווי איינער זאָגט, עס איז ניט קיין שאָד דאָס וואָסער. איינע א אידענע האָט א קוק געטהאָן אויף מיר, מיך ווי אויסגעמאָסטען מיט דעם קוק פון אויבען ביז אַראָב, א זיפּץ געטהאָן און געזאָגט, א שאָקעל געבענדיג מיט'ן קאָפּ: נעבעבינקעם מיינע, א קליין יתומ'על גלייבען. אזא פּיצעל קינד נעבאָך! וואָס וועט פון איהם ווערען אָהן א מאָמע!

נישקשה, א גאָט איז אַ טרייסט זיך אַן אַנדער שבנה.

— די טהייערע מאָמע וועט זיך שוין מיהען פּאַר איהם, א מליין יושר וועט זי פּאַר איהרע קינדערלאָך זיין. — אָבער אויגען האָבען זיך א לאָז געטהאָן אויף מיר, און א שטילער זיפּץ האָט זיך געלאָזט הערען איבער'ן שטוב.

דער דאָזיגער קוק האָט געהייסען: פּויגעלע מיינער, אזא קליינטשיקע נשמה'לע נעבאָך און האָט דאָס שוין אויף צרות פּאַר זיך גאָר, ווי א גרויסער מענש טאָקע. איך האָב אויך בעת מעשה א קוק געטהאָן אויף מיין קליין גופ'עלע, עפּעס ווי צו איבערצייגען זיך צו עס איז שוין אויף מיר קענטיג די פּערענדערונג, וואָס איך בין איצט א יתום געוואָרען, פּיהלענדיג בעת מעשה א טרייעריג צופּריעדענהייט, צו דעם רחמנות'דיגען יחום, צו וועלכען איך האָב יעצט זוכה געייען.

וועז מען האָט מיין געשטאָרבענע מוטער אריינגעלעגט אין ארון, זיינען איהר אלע ווייבער בעפאלען מיט טענות און יללות און איבערבעטעכצען, און האָבען בכלל געריעדט צו איהר אקוראט, ווי זי וואלט נאָך לעבען און הערען אלצדינג, מעהר ניט וואָס זי וויל יעצט ניט ענטפערען, ווייל זי איז שוין יעצט אַן אַנדער מענש און האָט דערלעבט צו דער מדרגה, וואס זיי, די אנדערע ווייבער, וועלען נאָך דערלעבען איך ווייס וועז. זיי האָבען איהר בעווייזט, בעדויערט און בשעת מעשה עפּעס ווי מורא געהאַט פּאַר איהר, זי זאָל ניט אוועקטראָגען מיט זיך עפּעס א כעס, א טענה, אדער א פּאראיבעל.

און איך גופא, ווי שטארק איך האָב געפּילט די טרויריגקייט פון מיין מאמעס טויט, פון מיין מאמע'ן וועמען איך האָב אזוי ליעב געהאַט און וועלכע האָט מיר נאָך מעהר ליעב געהאַט, ווי שלעכט עס איז מיר געווען אויף מיין קינדערש הארץ ביי דעם געדאַנקען, אז די מאַמע איז שוין ניט דאָ, געשטאָרבען, שוין קיינמאָהל זיך ניט זעהן מיט איהר, קיינמאָהל ניט הערען איהר שטימע, קיינמאָהל ניט אַרומ־געאַרמט ווערען פון איהרע הענד־און צוגעדריקט ווערען צו איהר ווארימע בוסט. — האָב איך דאָך בשעת מעשה געהאַט דאָס געפּילל, דאָס איך האָב איהר נאָך ניט פערלוירען אין גאַנצען, דאָס זי האָט זיך מעהר ניט איבערגעלי־בען אין א נייער דירה, וואו איך וועל איהר נישט מעהר זעהן, וועל נישט מעהר ווי קענען קומען אויף איהר קבר, אונטער וועלכען איהר טויטער קערפּער ליעגט. זי אָבער, זייענדיג אויף יענער וועלט, וועט דאָך אימער קלערען וועגען מיר און וויסען וועגען מיר אלעס, וואָס איך טהו און אפילו וואָס איך טראַכט צו טהאָן אויף דער וועלט, דען די טויטע וויסען דאָך אלצדינג, וואָס דא אויף דער וועלט טהוט זיך, נישט מעהר, וואָס זיי זיינען געשטאָרבען און ליעגען אין דער ערה. זייערע „נשמות" אָבער שוועבען ארום אין הימעל, וואו עס איז אויך פּאַראַן א גן עדן, אין וועלכען עס געפינען זיך אלע צדיקים און צדקניות'ן

און וויסענדיג, טאָקע, אז פון איצט אָן איז פּאַראַן אַן אויג, וואָס קוקט אויף מיר שטענדיג און ווייס אלעס וואָס איך טהו און טראַכט צו טהאָן, בין איך אויף גאָר ווי אַן אַנדערער מענש געוואָרען. איך האָב געפּיהלט אויף זיך די עלענד־קייט, די רחמנות פון א יתום, וועלכען מען טאָר ניט מיצער זיין צוליעב זיין טויטער מאַמען, אָבער וועלכער מוז זיך אויף נאָניז אנשטענדיג אויפּפּיהרען מיט שטאָט, נישט ווי אבי וואָס פּאַר א קינד, וואָס האָט נאָך א לעבעדיגע טא־טע־מאַמע.

און פון דאָן אָן איז אלעס, וואָס איך האָב געטהאָן און געלעהרט, געווען ביי מיר, ווי געצוהלט און געוואויגען, ניט אזוי אוים מורא, טאָמער וועט די מאַמע קומען ביי דער נאַכט מיך ווערגען אז איך וועל טהאָן עפּעס אַן עברה, נאָר גלאַט, ווייל איך האָב געהאט פון דאָן אָן פּאַר איהר א מאַדנעם דרך אי"י, און מיין הארץ איז געווען פול מיט רחמנות און ליעבע. אין הארצען האָב איך עפּעס געפּילט, אז מיין מא־מע איז דאָך עלענד, פּעראומערט, א הוילע נשמה, וואָס שוועבט ארום און איהר געזיכט איז קלאָר, בלאַס, ווי א שהנער פּאַרטאָג און אן אומעט און בענקעניש שוועבט איבער איהר. און צוליעב דעם האָב איך ניט געקאָנט טהאָן קיין

זאַך, וואָס זאָל איהר אָנטהאָן דאָרט עפּעס אן מאַמע'ן געווען ביי מיר דער אייניציגער אָב־האַלט אין מיינע יונג קינדישע לעבען, די אייניציגע קוועלע, וואו איך האָב געפונען א טרייסט אין די שוועריקייטן, וועלכע מיין קינדערש לע־בען פלעגט מיר ווערען פערביטערט דורך מיין שטיף־מאַמע'ן, און איינמאָהל געדענק איך, וועלכע מיר אָנגעטהאָן גרויסע ענויים, בין איך אוועקגעלאָפען אויף מיין מאַמע'ס קבר אוּן איהר אויסדערצעהלט מיין ביטער האַרץ, איהר דער־צעהלט ווי שוואר אוּן ביטער איהר טהייערעם קינד ליידעט אויף דער וועלט אוּן איהר געבע־טען דיעזע נאַכט זאָל זי טאָקע קומען צו מיין שטיף־מאַמע'ן אוּן איהר ווערגען, דערפאַר וואָס זי טהוט מיר אָן אַלערלי ענויים.

אוּן לענגעדיג זיך ביי דער נאַכט שלאָפען מיט די דאָזיגע גדאַנקען אוּן פאַנטאַזיעס, האָב איך די גאַנצע נאַכט שוין ניט געקענט איין־שלאָפען אוּן אַלץ געשפּירט, ווי מיין טויטע מא־מע וועט דאָ קומען די שלעכטע שטיף־מאַמע'ן שטיקען אוּן ווי עס וועט זיך באַלד דערהערען פוּן איהר א פּערשטיקט קול יואָם שרייט: „גע־וואַלד", איך בין אָבער מיט די טריסטענדע גע־דאַנקען איינגעשלאָפען גאַנץ געשמאַק אוּן אויפ־כאָפענדיג זיך אין דער פריה, האָב איך צו מיין איבערראַשונג דערזעהען מיין שטיף־מוטער ווי זי גענהט ארום איבער׳ן שטוב, א פרישע, א גע־זונדע.

די דאָזיגע ערשטע ערפאַהרונג איז ניט איבערגענאַנגען פאַר מיר אָן אַיין איינדרוק.

* * *

אַנקומענדיג אין א קורצע צייט ארום צו לייבעל דעם שוסטער אויף א משך אוּן וועג רענדיג דאָרט חבר מיט נייע וואויקע יונגען, זיי־נען מיר אַלע מיינע קינדערשע געדאַנקען אזוי ווי מיט א בעזים דורכ'ן קאָפּ ארויסגעטריבען געוואָרען . . . .

עס פלעגט מיר מעהר נישט בעדאַרפען איך זאָל אויסרעדען איין נאַריש וואָרט פאַר מיינע חברים וועגען מיין פערשטאַרבענער מאַמע'ן, וועלכע זיצט אויבען אויף א שטוהל אוּן וויים אַלעס, וואָס עס טהוט זיך אויף דער וועלט — אז חברה זאָל אויסשיטען א געלעכטער אוּן איך זאָל בעקומען מכבד געווען. מיט פעקלאָך פון אַלע זייטען, רייצענדיג זיך דערביי מיט מיר פאַר וואָס מיין מאַמע קומט מיר ניט אָפּ־רַאטעווען, אָדער לכל הפחות, זיי וועלגען, אויב זי איז אזא בריה . . .

עגמת נפש, וואָס איז קענען איהר ווילען. איך האָב אויך שטאַרק חרטה געהאַט אין הארצען פאַר דעם, וואָס איך האָב איהר לעבעדיגערהייט ווי דער שטייגער, אָנגעטהאָן פיעל עגמת־נפש, אַלעס איהר אויף צו להכעיס אוּן זיך קיינ־מאָהל ניט בעדאַכט, אז וועט זי וועט אמאָל שטאַרבען, וועל איך אויף דעם זעהר חרטה האָבען. דיעזע חרטה האָט מיך אויך געמוטשעט אוּן איך האָב זיך אַלץ בעמיהט אוועקצושטופען דיעזע עררינערונגען, וועניגסטענס, זיי מתקן צו זיין דורך מיינע איצטיגע משעים טובים, דוך פיעל תהלים זאָגען אוּן דאַוונען וואָרט ביי וואָרט אוּן דעם גלייבען.

* * *

עס האָט ניט לאַנג געדויערט אוּן איך האָב א נייע מאַמע בעקומען, וואָס איהר נאַמען אַליין, — א שטיף־מוטער — האָט מיר גע־שטאַבען אין הארצען. דאָס שוועכע, טרויעריגע, אַנגענעהמע געפיהל פון א יתום זיין איז איבער־גענאַנגען אין א פיעל שווערערען — האַרטערען, ביטערען געפיהל פון גערעכנט צו ווערען אַלס שטיף־קינד. און צוליעב דעם האָט זיך ענטווי־קעלט גלייך פון דער ערשטער מינוט אָן ווי די שטיף־מוטער איז אָנגעקומען צו אונז אין שטוב, צווישען מיר אוּן איהר, א שטעכעדיגעם, מיס־טרויעריש פערהעלטענים. איך האָב טאָקע באַלד אָנגעהויבען פיהלען דעם אמת'ן טעם פון שלעכטס — אוּן די שלעכטסקייט האָט טאָקע אָנגעהויבען צו ווירקען אויף מיר גופא אוּן ארויסגעבראַכט שלעכטסקייט, די האַרטקייט פון מיין שטיף־מוטער, אוּן די האַרטקייט פון מיין שטיף־מוטער צו מיר — עקשנות פון מיין זייט, אוּן צייטען־ווייז האָב איך זיך נאָר ניט געקי־מערט, טאָמער וועלען מיינע משעים ניט ניחא זיין מיין מוטער, פערקעהרט, דאָס געפיהל אז מען בעגייט זיך מיט מיר, מיט א יתום, אזוי שלעכט אוּן אונגערעכט, האָט מיך געמאַכט פער־ביטערט אוּן עקשנ'דיג אוּן וועז מיר פלעגט פאַר־קוכען, אז מען בעהאַנדעלט מיך אונבארעמהער־ציג, פלעגט זיך ערווקען א לוסט דוקא צו טהאָן צו להכעיס, ניט קוקענדיג טאָמער וועט עס אין קבר דער מאַמע'ן ניט ניחא זיין. אין מיין נאַטור האָט זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען די ערשטע פרובע פון שלעכטסקייט, פערביסענהייט אוּן צייטענווייז, אויך פערדאַרבענהייט.

דאָך איז דאָס טרויעריגסטע בילד פון מיין

די דאזיגע רייד האָט מיך אפילו די ערש־טע צייט געמאַפט פאר'ן הארצען, אָבער בים־לעכווייז האָב איך זיך צו זיי צוגעוואָהנט, און דער גלויבען אין הארצען איז עפעס געגאַנגען אלץ שוואַכער און שוואַכער.

— צו דער מאַמע'ס יאָהר־צייט וועל איך פרום ווערען, אויף איהר קבר געהן און אפילו תהלים זאָגען, און מיין געשטאַרבענע מאַמע וועט מיר געווים אלעס מוחל זיין — האָב איך מיר אין הארצען געטרייסט. אָבער, ווי מעשה שטן, האָט מיין בעל הבית מיך ערגעץ וואו א שליחות געשיקט און אז איך האָב מיך גוט ארומגעזעהן איז שוין אין אלע קלויזען אפגעדאַוונט געווען און עס איז שוין ניט געווען א וואו נאָך א יאָהר־צייט ליכט צו שטעלען און קריש צו זאָגען. דאָס האָט מיך א ווייל שטארק פערדראָסען — איך האָב זיך אָבער באלד בערוהיגט און אז איך האָב מיך שלאָפען געלעגט זיינען מיר עפעס מיט איינמאָהל אזוינע העזה'דיגע געדאַנקען דורכ'ן מה דורכגעפלויגען, אז איך דאָב בשעת מעשה א ציטער געטהאָן פאר זיך אלליין — און בין איוך מאַרגען שוין אן אנדער מענש אויפגעשטאַנען.

* * *

עס איז גראָדע א מיאוס'ער ווינטער טאָג געווען, ווען איך האָב פון דער היים אן איבערא־שענדע נאכריכט אין א צוואַמענגעלעגט פאפיע־רעל בעקומען — „דער טאַטע איז קראַנק, גלייך א היים פאָהרען".

איך האָב באלד א פוהרעל בעקומען און מיך אריינגעזעצט מיט א קאָפ פול פון אלערליי ge־דאַנקען.

שנעל פאָהרט זיך דאָס פוהר'ל, און נאָך שנעלער יאָגען זיך מיינע מחשבות, לויפט ארום מיין פאַנטאַזיע און ברענגט אויף מאויס'דיגע געדאַנקען און מאָהלט מיר אויס די מיאוס'טע בילדער, וואָס קיין לין וואָלט דאָס ניט געקענט אויסמאָהלען. און איך קריעג זיך, ריים זיך מיט די מאַסע רעיונות, שטופ אָפ די עקעלהאפטע בילדער און זיי קריעבען צו מיר וואָס מיהר און מיהר, מאָהלען מיר אויס מיין טאַטען ווי ער ליגט שוין אויסגעצויגענרהייט אויף דער טהרה־ברעט, דאָס פנים גלל, ווי ווַאקם און איהם צו־קאָפענם דער מלאך המות מיט'ן שארפען מע־סער, פון וועלכען עס קאפעט אראָב א טראָ־פען. . .

— נארישקייט, דער טאַטע וועט נאָך לע־בען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר, און וועט נאָך געזונד און פריש זיין, — קלעהר איך מיר בעשטימט.

— און אז דו וועסט יאָ קלעהרען און ניט קלעהרען און אפילו טויזענדמאָהל ניט וועלען — זשוזשעט מיר איין אן אנדערער דם־שונא־דיגער רעיון אין קאָפ — דאָס וועט דאָך קיין זאך ניט ענדערען . . .

— אָבער די נשמה . . .

— וואָסער נשמה? דער גוף פוילט אין דער ערד. מיין מאַמעס, דעם טאַטענס, משה רבינו'ס . . . .

— ניין ס'איז דאָ . . .

— העט — א נעבטיגער טאָג . . .

די פערד האָבען זיך אבגעשטעלט. איך בין ארונטערגעגאַנגען.

„צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו" האָט זיך מיר געדאַכט, אז איך הער איבער'ן געסעל.

אין גאַס איז נאָך געווען שטיל.

וועג איך בין אריין אין שטוב איז מיר פאר־געקומען ווי איך וואָלט שוין אריינמאָהל געזהן גענוי די זעלבע סצענע, גענוי די אייגענע שטיקעגדיגע חמימה, די אייגענע מענשען און די זעלבע דבורים. טענות, — שבחים, — מעבר יבק — ליכט צוקאָפענם — קדיש זאָגען — תכריכים נעהען — טהרה־ברעט — חברה־קדישא לייט — עפעס א גאַנצער אייגענער וועג־טערבוך, וואָס איז פערפאַסט געוואָרען פאר דעם צוועק און וואָס האָט עפעס א גאנץ אייגע־נעם כאראקטער: די שפראָך פון טויט!...

— יונגענקע יתומים'לאָך, ארעמע בעשע־פענישלעך, טענה'ט איינע א אידענע, א קוק ge־בענדיג אויף מיר און אויף מיין יונגערע שוועס־טער'ל, וואָס איז אין די עטליכע יאָהר אָהן עין הרע, אויסגעוואקסען און אפנים, אביסעל קלוגער געוואָרען, — וואָס וועלען אזוינע עלענ־דע נשמה'לאָך טהאָן איינע אלליין אויף דער וועלט.

מיין שוועסטער'ל האָט זיך צוגעהערט צו די דאזיגע נארישע רייד, — האָט זיי שטארק ge־נומען צום הארצען. און זיך פאנאנדער ge'־טענה'ט גאר ווי א גרויסע. בעמערקענדיג, אז זי ציהט אויף זיך די אויפמערזאמקייט פון די גרויסע אידענעם דורך איהר „הלוגשאפט" איז זי א ביסעל רויט געוואָרען און האָט זיך פער־שהמט פאר איהר גרויסע חכמה . . .

די זוייבער האָבען נאָך אלץ געטהאָן און גע'טענה'ט :

— וואָס איז שייך, וואָס זיי וועלען טהאָן? זייערע טאַטעס און מאַמע'ס וועלען זיך פּאַר זיי דאָרט בעמיהען — זאָגט זיך אָפּ איינע א אידענע מיט א גאַנץ זיכערע געוויסענדיגט.

— און דער איינציגער פּאָטער אין הימעל וועט זיך בּאַר זיי אָננע־כּ'ען — ער איז דאָך דער פּאָטער פון יתומים און אַלמנות — דער־לאַנגט נאָך איינע.

די דאָזיגע טרייסט־וועלטער האָבען, ווי עס וויזט אויס, אויך מיין נאַריש שוועסטער'ל געווירקט און זי האָט זיך א ווייל אייניגעהאלטען פון ווייטען.

איך, אָבער, האָב עפּעס ניט געקענט טרייסטען זיך און ניט ווייטען.

איך האָב דאָך שוין מעהר ניט קיין מליצי יושר, וואָס זאָלען זיך פּאַר מיר מיהען, און אויך דער טאַטע פון אַלע יתומים איז פּאַר מיר שוין מעהר קיין טאַטע ניט.

איך בין איצט א גאַנצען א יתום, אין גאַנצען . . . .

קאַרל קאָוטסקי.

סעפּאַראַטיזמום, נאַציאָנאַליזמום און סאָציאַליזמום

(שלום).*)

ווער זאָלטען געפּינט מען א פּערזוך צו בעגרינדען טעאָריע־טיש דעם סעפּאַראַטיזמום. אָבער דער וועלט פון די פּערזוכען שטייגט ניט צו זאָמען מיט זייער זאָלטענהייט.

אזוי האָט, צום ביישפּיעל, דער דעפוטאַט זינגער אין בריון פּערעפענטליכט א בראָשורע, אונטער דעם נאָמען: „וויאָלען מיר שטעהן אונטער אפּוטרופּסות, אדער זיין פּריי?" וועלכע גיט זיך אָן אזוי צו זאָגען, „אלם די וויסענשאפּטליכע בעגרינדונג פּונ'ם סעפּאַראַטיזמום". אין דיעזער בראָשורע וועלט אויך פּערלאַנגט, אז די קאָנזום־פּעראיינען, די קאָאָפּעראַטיוון, זאָלען זיין געטהיילט לויט די נאַציאָנאַליטעטען.

„אין דער לעצטער ציים קומט פּאַר זעהר שטאַרק דיזע ענטוויקלונג אין בעהמען און מעהרען. די וויענער גרויסגעזעלשאפּט און דער פּערבאנד פון די קאָנזום־פּעראיינען שטאַרקען דעם וואוקם פון די קאָנזום־פּעראיינען און פּראָדוקטיוו־בעוועגונג זיך ענטוויקלען, וועלכע דער טשעכישער אַרבייטער שיקט אָב אלין, וואָס קען אפּשפּאַרען, צו די צענטראַלפּערבאנדען אין וויען? וויי קען ער פּערלאַנגען פיר זיינע קינדער א טשעכישע שוהלע, וועלכע קויפט סחורות מיט א שטרענג־צענטראַליסטישע טענדענץ. די טשעכען בילדען אין אזעלבע קאָנזום־אונטערנעהמונגען 90 ביז 100 פּראָצענט. פּאַר זייערע בלוטיגע גאַלדער וועלען זיי פּריי פּון די פּערזוכען שטייגט ניט צו זאָמען מיט זייער זאָלטענהייט.

אזוי האָט, צום ביישפּיעל, דער דעפוטאַט זינגער אין בריון פּערעפענטליכט א בראָשורע, אונטער דעם נאָמען: „וויאָלען מיר שטעהן אונטער אפּוטרופּסות, אדער זיין פּריי?" וועלכע גיט זיך אָן אזוי צו זאָגען, „אלם די וויסענשאפּטליכע בעגרינדונג פּונ'ם סעפּאַראַטיזמום". אין דיעזער בראָשורע וועלט אויך פּערלאַנגט, אז די קאָנזום־פּעראיינען, די קאָאָפּעראַטיוון, זאָלען זיין געטהיילט לויט די נאַציאָנאַליטעטען.

„אין דער לעצטער ציים קומט פּאַר זעהר שטאַרק דיזע ענטוויקלונג אין בעהמען און מעהרען. די וויענער גרויסגעזעלשאפּט און דער פּערבאנד פון די קאָנזום־פּעראיינען שטאַרקען דעם וואוקם פון די קאָנזום־פּעראיינען און פּראָדוקטיוו־בעוועגונג זיך ענטוויקלען, וועלכע דער טשעכישער אַרבייטער שיקט אָב אלין, וואָס קען אפּשפּאַרען, צו די צענטראַלפּערבאנדען אין וויען? וויי קען ער פּערלאַנגען פיר זיינע קינדער א טשעכישע שוהלע, וועלכע קויפט סחורות

*) זעה פּאַריגען נומער „ציקונפט".

ביי די נאציאנאלע געגנער, וועלכע קלאפען זיך אין בייכעל און זאגען: „מיר האבען פערדיענט, מיר צאהלען שטייערען, מיר וועלען איבער דיר ענטשיידען, און וועז דו לאזט זיך קויפען, וועלען מיר דיר געבען צו עסען?!"

וויי קען דען ערוואַרטען א טשעכישער אר־בייטער, אז ער וועט זיין זוהן אדער זיין טאכטער ראטעווען פון אונטערגאנג נאך איידער די סא־ציאלע איבערקעהרעניש וועט קומען און זיי פערזארגען מיט א בעסערע צוקונפט ווי ער אליין האט, וועז דער טשעכישער בלאכה, סוחר און אינדוס־טריעלער וועלט פערנאכלעסיגט פון די קאנ־סומענטן פון זיין אייגען פאלק?"

„און ווי קען ערוואַרטען די טשעכישע אר־בייטערשאפט, אז איהר וועט זיין גוט אין צו־קונפטיגען שטאאט, אז זי וועט זיין גלייך בע־רעכטיגט פאליטיש, סאציאל און נאציאנאל, וועז זי גיט איבער אן אנדערען איהר ווירטשאפט־ליכען פונדאמענט, די פראדוקציאנס־מאכט, וועז זי לאזט איבער זיך צו בענוצען מיט דער קראפט פון איהר געלד אן אנדער נאציאן?" (דאקומענ־טען פון ס.פ.ס. סעפאראטיזמוס. ז. 28—29).

דער בעסטער וועג צו פערבעסערען זיין לאגע איז פאר דעם טשעכישען ארבייטער, אלזא, ניט דער, וועלכער פעראייניגט איהם מיט'ן דייט־שען ארבייטער, אום צו פיהרען מיט אלגעמיינע כחות א קאמפף קעגען די קאפיטאליסטען פון אלע נאציאנען. ניין, דער טשעכישער סעפערא־טיזמוס וויים דאס בעסער. טען מוז די מיליאָ־נען, וועלכע די טשעכישע ארבייטער האבען, בע־נוצען דערצו, אום עס זאלען זיך אויפהאדעווען טשעכישע מיליאנערען, וויי זיי וועלען בעסער צופריעדענשטעלען די בעדערפענישען פון די טשעכישע ארבייטער, ווי דייטשע קאפיטאליס־טען. די קאנזום־פעראיינען עקזיסטירען ניט צו־ליעב דעם, אום צו פערשאפען די ארבייטער בי־לינערע אדער בעסערע לעבענס־מיטעל, זאנדערן צוליעב דעם, אום צו ענטוויקלען סוחרים און פאבריקאנטען פון דער אייגענער נאציאן. און דערצו דארפען די טשעכישע ארבייטער זיך ניט אנשליעסען צו דער שוין עקזיסטירענדע גרוי־סע קאאפעראטיוון, אין וועלכע עם געפינען זיך דייטשע ארבייטער, נאר זיי דארפען גרינדען נייע געגנעריש קאאפעראטיוון, וועלכע וועז לען זיין אמת, וועניגער לייסטונג־פעהיג, אבער וועלען דורכפיהרען די עמאנסיפאציאן פון.ם פראלעטאריאט, וויי זיי וועלען האנדלען לויט דער אישיו: „קויפט נור ביי טשעכען!"

געווהנליך, וואגען ניט די סעפאראטיסטען ארויפצוטרעטען אויפ'ן אייז פון די סאציאלי־טישע טעאריין, פיעל בעקווהמער איז עס צו בעשימפפען און צו פערלוימדען. און דאס בע־זארגען זיי אהן א שום אריגינאליטעט. עס איז דאס אלטע ליעד, אין וועלכע מען ברענגט אריין א נאציונאליסטישען מאטיוו: די צענטראליס־טישע גענוארקשאפטבעאמטע וויללען זיך קאר־מעגען מיט דעם גלעד, וואס זיי נעהמען אף פון דעם טשעכישען ארבייטער.

אזוי האבען צב"ש: די סעפאראטיסטען אין אלמיטין 1910, פעראנשטאלטעט א סעפאראטען מאי יום טוב, וועלכער האט געטראגען א טשע־כיש נאציאנאלען כאראקטער אין געגענזאץ צו דעם יום טוב פון די צענטראליסטען, אין וועלכען עס האבען זיך בעטהיליגט טשעכען צוואמען מיט דייטשען. מען האט דורך ליפלעטס, גע־ווארנט די טשעכישע ארבייטער, זיי זאלען ניט נעהמען קיין אנטהיל אין דעם מאי יום טוב פון די צענטראליסטען. אין איינעם פון דיעזע ליפ־לעטס איז געשטאנען:

„מיט יעדען העלער, וועלכען איהר ברענגט צום יום טוב פון די וויענער בונטאווטשיקעס, רע־נעגאטען און פעררעטער פון דער ארבייטער־זאך, בעגעהט איהר א זינד. די טשעכישע סא־ציאל דעמאקראטען האבען ניט צו זוכען ביי דעם טריגעריישען יום טוב פון רענעגאטען און אוים־בייטער פון דער ארבייטערשאפט. לאזט די לייטע הינטער זיך, וועלכע שפיייען אויף דער ארבייטערשאפט, וועלכע הענגען די ארבייטערשאפט און וועלכע קארמענען זיך אויף איהר חשבון".

דער טאג, וועלכער וואלט אנגעוועגדעט קעגען די באאמטע פון די צענטראליזירטע גע־ווערקשאפטען, איז אפט אונבעשרייבליך. אזוי האט געשריעבען די בריונער „ראוונאסט", דעם 13טען אפריל, 1911.

„די צענטראליסטישע סעקרעטארען זייגען די גרעסטע שורקען אונטער דער זונן, ביי וועמען עס איז קיין זאך ניט הייליג. זיי זיינען אימשטאנד צו פערניכטען א מענשען מאטע־ריעל, הינצוריכטען מאראליש, און דערבי מא־כען נאך דיעזע בעסטיען אזוי, וויי זיי וואלטען דאס טהאן אינ'ם נאמען פון דעם אונ־

פערפעקטען סאָציאַליזמום (דאָקומענטען פון'ם סעפּאַראַטיזמום, ז. 134)".

דער טאָן, ווי די הויפּטקייט פון דער טעאָרעטישער אויפּפאַסונג שטעהען אויף דער זעלבער מדרגה, ווי דער בעגרעניצטער אנטיסעמיטיזמום, און ניט דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזמום. דאָס זיינען נאָך קליינע איבערבלייבענישען פון די פריהערדיגע, בעסערע צייטען, וועלן דער סעפּאַראַטיזמום האָט מיט דעם אינטערנאַציאָנאַליזמום נאָך געהאט געמיינשאפטליכעם.

וועלן דאָס אלעם וואלט געווען בעוואוסט דער אינטערנאַציאָנאַל אין קאָפּענהאָגען, וואָלט זי געווים ארויסגעטראָגען א שטרענגערען אורטהייל...

קודם כל האָט מען אין קאָפּענהאָגען געמוזט צוגעהמען פון די טשעכען זייער פּריוויליגירטע שטעלונג, וואס זיי האָבען געהאט אין דער אינטערנאַציאָנאַל. זיי, די טשעכען, וועלכע האָבען זיך בעקלאָגט, אז זיי זיינען די פערפֿאָלגטע און אונטערדריקטע, האָבען עריייכט אן אויסנאַהם־שטעלונג, וועלכע קיין אַנדער סאָציאַליסטישע פּארטיי האָט ניט. זיי זיינען די איינציגע, וועלכע זיינען דאָרט פערטראָטען אלס שפּראָך־גרופּע.

נאָך די וויענער „ארבייטער־צייטונג" האָט זיך גענאָסע לודא האַרטמאַן בי זיין בעריכט־אבגעבען איבער דעם אינסברוקער פּארטיי־טאג, נעווענדעט קעגען דער פּאדטייטאג־מעהרהייט און האָט דערבי בעמערקט:

„זי האָט פערגעסען, אז אויסער עסטרייך איז איבעראל די נאַציאָנאַלע דער אַרגאַניזאַציאָנס־פּרינציפּ אויך פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע; דען עס איז דא א דייטשע, א פראַנצויזישע, א האַלענדישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וועלכע בילדען ערשט צוזאמען די אינטערנאַציאָנאַלע".

האָט ער זיך אין אמת'ן אזוי אויסגעדריקט, דאן איז ער אין טעות. דען אין קיין אָרט ניט אין דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, און אויך ניט אין דער אינטערנאַציאָנאַלע, איז די נאַציאָנאַל אַרגאַניזאַציאָנס־פּרינציפּ, אויב מען פערשטעהט אונטער נאַציאָן א שפּראָך־געמיינשאפט. די נרונד־לאָגע פון יעדער סאָציאַליסטישער פּארטיי, וועלכע איז פערטראָטען אין דער אינטערנאַציאָנאַלער ביורא, בילדעט ניט די שפּראָכלעכע, זאָנדערן די שטאָאַטלעכע, זאָנדערן די טערריטאָריעלע געמיינשאפטען די טערריטאָריעלע געמיינשאפטען. די נאַציאָן בילדעט איהר אַרגאַניזאַציאָנס־פּרינציפּ אין וועסט־אייראָפּעאישען זין, ווי יעדע נאַציאָן האָט א בעזונדערע טערריטאָריע, אזוי בעשטימט צב"ש דער דיקשיאָנער מאַציאָן, דאָס וואָרט נאַציאָן: דער סך־הכל פון פערזאָנען, וואָס זיינען אויף א לאַנד געבוירען אדער נאַטוראַליזירט, מעגען זיי אלע לעבען אונטער דער זעלבער רעגיערונג אדער ניט.

די אנגלא־זאקסען פאסען אויך אזוי אויף די נאַציאָן.

אין די פעראייניגטע שטאָאטען הייסען דעריבער „נאַציאָנאַלע" געווערקשאפטען" אזוינע, וועלכע נעהמען ארום דעם גאנצען גע־ביעט פון די פעראייניגטע שטאָאטען, אבער ניט אזוינע, וועלכע בעשרענקען זיך אויף די ארבייטער פון א בעשטימטער שפּראָך. אין געגענזאַץ דערצו זיינען דאָרטען אינטערנאַציאָנאַלע געווערקשאפטען יענע, וועלכע שטאָאטען היגעגען אויך ניט נור איבער די פערשפּרייטען זיך ניט נור איבער די פער־אייניגטע שטאָאטען, נאָר נעהמען אויך ארום קענעדע און מעקסיקא.

אויך דער קאָמוניסטישער מאניפעסט רופט: ארבייטער פון אלע לענדער פעראייניגט אייך! עס וואָלט די פערפאַסער פון'ם קאָמוניסטישען מאניפעסט קיינמאל ניט איינגעפאלען צו רופען: ארבייטער פון יעדער לאַנד, סעפּאַרירט אייך, וועלן איהר רעדט פערשיעדענע שפּראַכען.

אויך די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען זיינען אויך ניט פערטראָטען שפּראַכענגעמיינשאפטען, נור לענדער. דער אָפיציעלער בעריכט איבער דעם קאָפּענהאָגען'ער קאָנגרעס זאָגט צ"ב: די לענדער, וועלכע זיינען־ארט געווען פערטראָטען: דייטשלאַנד, דענעמאַרק, שוועדען, ענגלאַנד, עסטרייך, פראַנקרייך, בעהמען, רוסלאַנד א. ז. ו. ו. די פראַנצויזיש־שפּרעכענדע שווייצערען און בעלגיער פאלט נאר ניט איין צו בילדען א געמיינזאמע אַרגאַניזאַציאָן. אויך די פלעמען דענקען כלל ניט צו פערלאַנגען אין דער אינטערנאַציאָנאַלע א בעזונדערע אַרגאַניזאַציאָן אויסער די בעלגיער.

דיעזע אַרגאַניזאַציאָן נאָך שטאָאטען איז פאלקאם געהערטפערטיגט. דער אביעקט פון

קאמפף פון יעדער פּאָליטישער פּארטיי איז די פּאָליטישע מאַכט. די פּאָליטישע מאַכט אין אין יעדען שטאַט איינהייטלעך צענטראַליזירט אין דער רעגירונג. אזוי מוז אויך א פּארטיי, וועלכע זוכּ ברייגען נוטצען פאר די אינטערעסען פון א געוויסען קלאַס, זעהען, אז איהרע מיט־גלידער זאָלען זיין אין דיעזען שטאַט. נאָר אויך דעם אופן קענען פּארטיי און קלאַס ענט־וויקלען זייער פּוליטישע מאכט.

אויסראַלב עסטרייך זיינען אלע סאָציאַ־ליסטישע פּארטייען אָרגאַניזירט אויפן שטאַטלישען, אָבער נישט אויפן שפּראַכלישען פּונדאַמענט. זיי האָבען אין די נאַציאָנאַליטעטען־שטאַטען אויס פּראַק־טישע גרונדען איינגעאָרדענט אונטער־אבטהי־לונגען לויט שפּראַכליכע אָפּמיינשאפטען, אָבער די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּארטיי, די ס. ד. פּ. נעהמט אנטהיל אין די קאָנגרעסען פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, נעהמט אָן עצות און פיהרט דורך די בעשלוסע פון דער אל־געמיינער עקזעקוטיווע, אין וועלכער זי איז פער־טראָטען.

די טשעכישע פּארטיי אָרגאַניזאַציאָן איז אויך די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען די אייג־ציגע, וועלכע טרעט אויך ניט אלס פאָרשטעהע־רין פון א בעשטימטען לאַנד, נאָר אלס פאָר־שטעהערין פון א בעשטימטער גרופּע. אין דעם אָפּיציעלען פּראָטאָקאָל וועדט זי אָנגערופען די פערטרעטערין פון א בעשטימטען לאַנד, פון בעהמען. דאָס איז אָבער א טעות. די טשעכישע פּארטיי־אָרגאַניזאַציאָן פערטרעט ניט די דייט־שע דיסטריקטען אין בעהמען, און פערטרעט דערפאר טשעכישע אָרגאַניזאַציאָנען, וועלכע זיינען ניט אין בעהמען. זי איז אין דער אינ־טערנאַציאָנאַלע די איינציגע, וועלכע איז פער־טרעטען דורך א זעלבסטשטענדיגע פּארטיי דע־לעגאַציאָן און איהר פערטרעטונג איז געבויט ניט אויף דעם טעריטאָריעלען פרינציפּ, נאָר אויף דעם פערזאָנאַל־פרינציפּ.

און אזוי ווי די טשעכישע פּארטיי שטעהט אליין אין בעצוג צו איהר פערטרעטונג, שטעהט זי אליין אין בעצוג איהר פּאָליטישער האַלטונג. די סעפּאַראַטיסטען וווייזען אויף מיט בעפריידי־גונג, אז זיי זיינען ניט די איינציגע, וועלכע שפּאַלטען די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פון עסט־רייך. אויף די רוסען, די בולגאַרען, די האָלענ־דער, ענגלענדער און אמעריקאַנער זיינען גע־שפּאַלטען. וואַרום זאָל מען גראַד דעם עסט־רייכער ניט פערגינען דיעזען פערגעניגען?

דענע טהיילען זאָלען צוריק פעראייניגט וועדען, און דאָס וויעדערוויפּלעבען פון א זעלבסט־שטענדיגען פּוליטישען שטאַט־לעבען — דיעזע גרדאַנקען האָבען בעוועגט די גרינדער פון דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַלע. און דיעזע גרדאַנ־קען זיינען איבערגענומען געוואָרען פון דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַלע. די פּוליטישע דע־לעגאַציאָן אויף דער אינטערנאַציאָנאַלע פער־טרעט דעם אידעאַלען פּוליטישען שטאַט. דאָס שטערט ניט פונדעסטוועגען, אז וועניגסטענס איינע פון די סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציאָנען, די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּארטיי פון פּוילען און ליטא זאָל זיין פערבונדען מיט דער רוסישער סאציאַל־דעמאָקראַטישער פּארטיי, די ס. ד. פּ. נעהמט אנטהיל אין די קאָנגרעסען פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, נעהמט אָן עצות און פיהרט דורך די בעשלוסע פון דער אל־געמיינער עקזעקוטיווע, אין וועלכער זי איז פער־טראָטען.

די טשעכישע פּארטיי אָרגאַניזאַציאָן איז אויך די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען די אייג־ציגע, וועלכע טרעט אויך ניט אלס פאָרשטעהע־רין פון א בעשטימטען לאַנד, נאָר אלס פאָר־שטעהערין פון א בעשטימטער גרופּע. אין דעם אָפּיציעלען פּראָטאָקאָל וועדט זי אָנגערופען די פערטרעטערין פון א בעשטימטען לאַנד, פון בעהמען. דאָס איז אָבער א טעות. די טשעכישע פּארטיי־אָרגאַניזאַציאָן פערטרעט ניט די דייט־שע דיסטריקטען אין בעהמען, און פערטרעט דערפאר טשעכישע אָרגאַניזאַציאָנען, וועלכע זיינען ניט אין בעהמען. זי איז אין דער אינ־טערנאַציאָנאַלע די איינציגע, וועלכע איז פער־טרעטען דורך א זעלבסטשטענדיגע פּארטיי דע־לעגאַציאָן און איהר פערטרעטונג איז געבויט ניט אויף דעם טעריטאָריעלען פרינציפּ, נאָר אויף דעם פערזאָנאַל־פרינציפּ.

און אזוי ווי די טשעכישע פּארטיי שטעהט אליין אין בעצוג צו איהר פערטרעטונג, שטעהט זי אליין אין בעצוג איהר פּאָליטישער האַלטונג. די סעפּאַראַטיסטען וווייזען אויף מיט בעפריידי־גונג, אז זיי זיינען ניט די איינציגע, וועלכע שפּאַלטען די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פון עסט־רייך. אויף די רוסען, די בולגאַרען, די האָלענ־דער, ענגלענדער און אמעריקאַנער זיינען גע־שפּאַלטען. וואַרום זאָל מען גראַד דעם עסט־רייכער ניט פערגינען דיעזען פערגעניגען?

ד פּראָטעסט פון די נוואַלטיע צוטיילונגען פון פּוילישען שטאַט, די פאדערונג, אז די פערשיע־

די סעפּאַראַטיסטען, אָבער, פערגעסען, אז איבעראַל, וואו עס איז פּאַראַן א שטאַרקע גע־ווערקשאַפטליכע אָרגאַניזאַציאָן, היטען זיך די פּאַרטיי־געגנסטאַנד אריינצוברייגען אין די רייהען פון די געווערקשאַפטען די רייבונגען, וועלכע קומען פֿאָר צווישען זיי. אין ענגלאַנד, פֿאַלט ניט איין אפילו די שארפסטע קריטיקער פון דער ארבייטער־פּאַרטיי, צו גרינדען אנדערע גע־ווערקשאַפטען קעגען די יעניגע, וועלכע גע־הערן צו דער ארבייטער פּאַרטיי. אויך אין אמעריקא האָבען די אַלע פערזוכען צו גרינדען סאָציאַליסטישע געווערקשאַפטען קעגען די אמעריקאַנ פעדעריישאַן אף לייבאר, וואָס איז פיינדלעך צום סאָציאַליזמום, בעגעגנט אין אונזערע רייהען א שטאַרקען און א ענטשיעדע־נעם וויעדערשטאַנד.

זעהר ניט נאָרמאַל ווערט אָבער די האַל־טונג פון די סעפּאַראַטיסטען דורך דעם, וואָס זיי זיינען די אייניגע סאָציאַליסטען אין דער אינ־טערנאַציאָנאַל, וועלכע שפּאַלטען די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע דורך נאַציאָנאַל גרונ־דען. וואָן עס זיינען פּאַראַן שפּאַלטונגען אין אַנדערע לענדער, שטאַמען זיי געווענליך פון טאַקטישע, אָרגאַניזאַטאָרישע אָדער פּרינציפּיע־לע מיינונגס־פערשיעדענהייטען. די סעפּאַרא־טיסטען זיינען די אייניגע, וועלכע שפּאַלטען די סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציאָן פון עסט־רייך דערפֿאַר, וויל זיי זעהן אין דער שפּאַלטונג א מיטל, וויי צו היטען די טשעכישע ארבייטער אז זיי זאָלען ניט אונטערדריקט ווערען פון די ארבייטער. וועלכע רייכען אויף אן אנדער שפּראַך. זיי זיינען די אייניגע, וועלכע פערניכטען די אינטערנאַציאָנאַל סאָלידאריטעט דורך אינ־טערנאַציאָנאַל מיספערטרויען, יא, זאָגאָר דורך אינטערנאַציאָנאַלען האַס.

דאָס האָט געקענט זיין גענוג גרונד אויס־צושליעסען אזוינע סאָציאַליסטען פון דער אינ־טערנאַציאָנאַל. ווער עס וויל ניט ארבייטען מיט אנדערע נאַציאָנען, נאָר געגען זיי ; ווער עס לעבט אין שטענדיגער מורא אויסגעבייטעט צו ווערען פון גענאָסען, פון אנדערע גענאָסען — ווי קען ער ווירקען אין דער אינטערנאַציאָנאַל?

אויף יעדען פאַל דאַרפען די סעפּאַראַטיס־טען וויסען, אז זיי נעהמען אָן אין דער אינטער־נאַציאָנאַל אן אויסנאַמס־שטעלונג צוליעב דעם, וויל די מייסטע ניט־עסטרייכישע מיטגליעדער פון דער אינטערנאַציאָנאַל זיינען ניט בעקאַנט מיט די עסטרייכישע פערהעלטניסען און אויך צוליעב דער גוטמוטהיגקייט פון די דייטשע סאָ־ציאַליסטען אין עסטרייך.

אויך די ערשטע קאָנגרעסען פון דער נייער אינטערנאַציאָנאַל איז די סאָציאַל־דעמאָקרא־טיע פון עסטרייך אויפגעטרעטען אלס אייני־הייטליכע גאַנצע, געשלאָסען אין איין קערפער. אזוי איז געווען אין פּאַריז 1889, אין בריסעל 1891 און אין צירוך 1893. צום ערשטען מאָל האָבען זיך די טשעכען אָבגעריסען פון דער אל־געמיינער עסטרייכישע פּאַרטיי אויפ'ן לאַנד־נער קאָנגרעס אין יאָהר 1896. די אינטערנא־ציאָנאַל האָט דאָס רוהיג אָנגענומען, וויל די עסטרייכישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט מסכים געווען דערצו.

איין טשעכישער מאַנדאַט איז דאַמאָלט בעשטריטען געוואָרען. דער פּראַטאָקאָל מעלדעט וועגען דעם :

„געגען דעם פּאַרשלאָג איבערצואווייזען די אונטערזוכונג פון דיעזען מאַנדאַט צו דער עסט־רייך־אונגארישע דעלעגאַטען וועגדעט זיך אַד־לער — וויען : פיר די וויט שטעהענדיגע מעג עס זיין שווער צו בעגרייפען, וויי אזוי עס האָט זיך געקענט אינווענירן, אין עסטרייך־אונגארן, בילדען א זעלבסטשטענדיגע טשעכישע, קראַא־טישע, פוילישע און אונגארישע אָרגאַניזאַציאָן. דאָס הענגט צוואמען מיט דער היסטאָרישער ענטוויקלונג און איז אין די אינטערעסען פון דער ארבייטער בעוועגונג ; גראַד אין בעהמען האַ־בען מיר א גרויסע אויסגעצייכענטע ארבייטער־בעוועגונג... אין עסטרייך־אונגארן זיינען נאָר פאַראַן בעזונדערע סאָציאַל־דעמאָקרא־טישע אָרגאַניזאַציאָנען אָבער אין סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּארטיי. און ער ווינשט נאָר, אז דיעזעלבע אייניגקייט זאָל הערשען אויך אין יענע לענדער, וואו עס ווערט נאָר גערעדט אויף איין שפּראַך (ז. 11).“.

דאָס איז ניט געווען בלויז אַדלער'ס מיינונג, נאָר די מיינונג פון יעדען, וועלכער האָט געקענט די עסטרייכישע פערהעלטניסען. און אַדלער האָט נאָר געזאָגט דאָס, וואָס ס׳איז פאקטיש ge־וועז. די אלגעמיינע פּארטיי האָט פונקציאָנירט אויסגעצייכענט, טראָץ די נאַציאָנאַלע בעזונדע־רע אָרגאַניזאַציאָנען. אָבער דאָן שוין איז אונז ניט אזוי געווען שטארק ניחא דער דראַנג פון די טשעכען צו א זעלבסטשטענדיגער פערטרעטונג, וויל פיר זיי האָט ניט געקענט גילטען דער

זעלבער מאטיוו, ווי פיר די אונגארן, קראאטן, און פוילן, וועלכע האבן פערטרעטן א בעזונדערע טעריטאריום. אבער מען האט אין דעם נעזעהן נאר א נעבן־זאך, ווייל מען האט ערווארטעט, אז דורך דער אויטאנאמיע וועלן די טשעכן כאבן א גרעסערן ערפאלג: פערטרויען מוז ארוסרופן פערטרויען און פרייוויליגע דיסציפלין שטעהט העכער ווי דיסציפלין, וואס איז נעצוואונגען דורך די מאיאריזירונג.

איצט דארף מען צווייפלן, אויב דאס איז נעזונד גוט.

דער אינסברוקער פארטיי־טאג האט בעויפטראגט דער עקזעקוטיוו פון דער דייטשער סאציאלדעמאקראטישער פארטיי אין עסטרייך צוזאמען צו טרעטן מיט די עקזעקוטיוועס פון די אנדערע פארטייען, אום צוריק אויפצובויען אן אויהייטליכע פארטיי, וואס האט שוין זייט אייניגע יאהר אויפגעהערט צו עקזעסטירן, הגם זי איז פארמעל נאך ניט אויפגעלעזט.

די גאנצע אינטערנאציאנאלע מיז ווינשען, אז די פערזוכען צוריק אויפצובויען די פארטיי זאלען האבען א גינסטיגען רעזולטאט און טאקע אט שוין באלד. וואן דאס וועט זיך איינגעבען, וועט די עסטרייכישע פארטיי קענען אנהאלטען איהר מאכטפולע שטעלונג, וועלכע זי האט ביז איצט עררייכט.

אויפבויען די עסטרייכישע פארטיי אויפן סעפאראטיסטישען פונדאמענט איז אוסגעשלאסען. דער סעפאראטיזמום קען נאר פערניכטען און צושטערען, אבער ניט פראדוציגען. אויפן יסוד פון נאציאנאלער אונצופרידענהייט איז גענוג מיינונג ארבייט אונמעגליך. א זיעג פון סעפאראטיזמום אין עסטרייך זאלט האבען די זעלבע ווירקונג, וואס האט געהאט מיט 70 יאהר צוריק דער באקוניזמום אין דער אינטערנאציאנאלע: די פאלקאמענע אויפלעזונג און שטיל־שטאנד פון קראפטלאזען ארגאן פון פראלעטאריאט.

אויך דער באקוניזמום האט רואינירט די אינטערנאציאנאלע אים נאמען פון דער אויטאנאמיע פון די סלאווען און ראמאנען, וועלכע ער האט אויפגערופען צום קאמפף קעגען דעם אויטאריטעט און צענטראליזמום פון דייטשען מארקם!

די סיטואציאן פון אונזער עסטרייכישער ברודער פארטיי ווערט פון טאג צו טאג קריטישער. דער סעפאראטיזמום ענטוויקעלט א שוהל זיין האפנונג אויף א זיעג קען ער נאר דארויף שטיצען, וועלכע סוועט זיך איהם איינגעבען אייניגע צושפריצען דעם סעפאראטיסטישען גיפט אויך ביי די פראלעטאריער פון אנדערע נאציאנאנען. אזוי האבען זיך אויך די רוטהענער שוין געשפאלטען.

אבער דערמיט ענדיגט זיך די זאך נאך ניט. אויב דער סעפאראטיזמום וועט אין עסטרייך נאך לענגער אנהאלטען, דאן קען ער אויך איבערגעהן אין אנדערע שטאטען, וואו עס זיינען פארשיעדענע שפראכען.

אויך דעם טשעכיש־סלאווישען פארטייטאג אין פראג, איז געקומען איינער לעא ריבאלקא צום ווארט, וועלכער האט געדעדט אים נאמען פון די אוקראאיניש סאציאל־דעמאקראטען פון רוסלאנד.

ער האט געזאגט:

„די טשעכישע פארטיי איז א מוסטער פיר די רוטהענישע. אין אוקראינע ווירקט און האט אויך א גרויסען איינפלוס די רוסישע סאציאל־דעמאקראטיע, אבער זי פערשטעהט ניט, און נעהמט ניט אין אנבעטראכט אונזערע נאציאנאלע פערהעלטנישען און בעגעהט זיך קעגען אונז אזוי, יא, נאך ארגער, ווי די דייטשע סאציאל־דעמאקראטיע קעגען אייך. זי וויל אונז אפילו ניט בעווילינגען דאס רעכט פון א נאציאנאלנע אויטאנאמיע פיר דער פאליטישער ארגאניזאציאן. זיי ווארפען אוז פאר אין שאוויניזמום, נאציאנאלזמום דערפאר, וואס מיר ווילען אר־גאניזירען די אוקראאינישע ארבייטער אלס אוקראאינער".

מען זעהט, דער סעפאראטיזמום פראבירט צו פערפעסטען די גאנצע אינטערנאציאנאלע און זי אויפלעזען. די אינטערנאציאנאלע האט דעריבער אלע גרונדען צו רעידען מיט איהם א קרעפטיגעם ווארט אין זיך פון איהם אב צושטאלען.

דערמיט איז אבער די זאך נאך ניט אבגעטהאן. דער טשעכישער פראלעטאריאט איז צו וויכטיג פיר דעם פראלעטאריישען עמאנסיפאציאנס־קאמפף אין עסטרייך, און מען דארף ניט ברעכען מיט איהם די פערבינדונגען. מיר מוזען עם וויעדער געווינען פיר דער אינטערנאציאנאלע. דאס קען אבער נאר געשעהן דורך גרינדליכע טהעארעטישע אויפקלעהרונג. דער קריזים פון סעפאראטיזמום איז צו א גרויסען

סער טהייל אויף א קריזיס פון דער אונווויסענ־
הייט. לאָמיר האָפען, אז יענע טשעכישע אַרבייּ־
טער, וועלכע זיינען פערבליעבען אויפ'ן באָדען
פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָליראַריטעט, די
צענטראַליסטען, האָבען די כחות און די פעהיג־
קייטען צו פערשפּריטען די נויטוועגדיגע אויפ־
קלעהרונג צווייטען זייערע ברידער. אונטערשטי־
צען זיי אין דיעזע שוועריע אַרבייט איז אַ דרינ־
גענדע אויפגאַבע פון אַלע, וועמען די אינטערנא־
ציאָנאַלע איז טהייער.

ב. לאַפּין.

אַ אידישע טאַבטער

(פאָלקס־טאָן.)

וואָס איז היינט מיט'ן שפּיעגעל,
וואָס כ'קען זיך ניט דערקענען?
דאָך ווי גאָר אַ קראַנקע
די באַקען מיינע ברענען . . .

מיר זיינען רויט די אויגען,
ווי כ'וואָלט אין רויך געזעסען.
איך געה אַרום פערטשאַדעט,
די גאַנצע וועלט פערגעסען.

די לאַנגע צעפּ ,די שעהנע
ווי פלאָקם נאָך ווינד און רעגען ;
זיי העגגען גלייך ווי טויטע
אין קאַלטענס אינגעלעגען . . . .

איך קוק אויף זיך און ס'לאַכט זיך,
כאָטש כ'דאַרף פערגיעסען טרעהרען.
ווי שוואָך איך בין, אַז כ'קען ניט
זיך מיט אַ קינד איצט וועהרען!

אין כ'פיהל זיך צוגעבונדען,
אַהן שטריק גאָר און אַהן צוימען.
עס קלאַגט וואר אין מיין האַרצען,
ווי ס'קלאַגט אַ ווינד אין קוימען . . .

מיך פלאַנטערען די פיס זיך
ווי כ'וואָלט געוועזען שכור.
אַ וועהטאָג ווי דער ים גדויס
צוריסט מיין האַרץ אויף שטיקער.

אַ, מאַמעניו, פערשטעה מיך,
אַ' טאַטע, זאָלסט ניט שרייען ;
אויב ניט מיין אייגען ליעבע,
זאָל מיך דער טויט בעפריען!

אויב ניט מיין אייגען ליעבע,
וואָס טויג מיר גאָר מיין לעבען?
איך וויים, ס'וועט אייער חתן
קיין גליק מיר קיינמאָהל געבען.

איך האָב אַליין אַ חתן
אן אַרעמער און מיאוס'ער ;
דאָך וועט מיט איהם מיין לעבען
זיין גליקליכער און זיסער . . .

איך דאַרף ניט אייער נדן,
איך דאַרף ניט רייבע קלייד'ער ;
אַנשטאָט אַ גרויסען פאַלאַץ
איז מיר געגוג איין חדר.

איך וועל פון בלויען לייוועגד
אַליין זיך קלייד'ער נעהען ;
אין אַרעמקייט — דאָך וועלען
מיר זאָט זיין און זיך פרעהען.

אן אויב איהר ווילט מיך נויטען,
בין איך אַ אידיש קינד דאָך !
וועל געהן . . . נאָר אין דעם קבר — — —
איך איך וועט זיין די זינד דאָך ! . . . .

מאָזעס־וויל, ארגענטינא.

סאול ראסקין.

דער פילִיסטער

(נעהטע, ביראָן, ניטשע, איבסען, שאָו).

מיט פוּלען רעכט קען מען זאָגען, אז די הויפּט טהעמא אין דער ליטעראַטור פּאַר די לעצטע צייט איז דער פילִיסטער אין זיין געזאַמט. די טהעמא איז גרויס, ווייל דער בעגריף פילִיסטער טהוט האָט זיך שטאַרק פּאַנאַנדערגעוואַקסען. אפילו דאָרט, וואו עס האָט נעהערשט דער הייליגע־גייסט, האָבען די אויסערוועהלטע קינדער פון ליכט פלוצלונג אָנגעהויבען צו ענטדעקען ווינקעלעך, וואו דער פילִיסטער האָט זיך אריינגעכאַפּט און עס ליעגען שוין דאָרט זיינע פּאַטאָפעל, נאַכט־ארכיולָקע, און שלאָפּראָק.

אמת, „די קינדער פון ליכט", דערשרעקען זיך, הויבען זיך געשווינדט אויף און פערלאָזען אין גאַנצען די וואָהנונג פאַר דעם פערהאַסטען קערל, זיי בעזעצען זיך אין אַנדער עטאַזש, העבער, אין פוּלען גלויבען, אז אָהער וועט שוין דער פילִיסטער ניט אריין... אָבער, גוטמוטיג, צודרינגליך, מיט א שמייכעל, קומט ער.... אָט הערט מען איהם די טרעפּ בעשטייגען, ער קלאַפּט אָן, די טהיר עפענט . זיך אַליין, ער טרעט אריין און בעזעצט זיך.

וואָהין לויפט מען ווייטער, „קינדער פון ליכט"? !

איינגעפיהרט האָבען דאָס וואָרט „פילִיסטער" די טייטשען. פערשטעהט זיך ניט די זאַך. די פראַנצויזען האָבען זיך זייער ווערטעל Epicier א באַקאַליטשיק, א קרעמער, שפּעטער האָבען זיי איינגעפיהרט נאָך א וואָרט: „בורזשוא". אין רוסיש האָבען מיר „מעסטשאַנין". פילִיסטער אָבער איז דער בעסטער אויס־דרוק. דען די ווערטער באַקאַליטשיק, בורזשוא, מעשטשאַנין, זאָגען, אז נאָר א געוויסער קלאַס, אָדער גרופּע זיינען די טרעגער פון דיעזער איי־גענשאַפט. דאָס וואָרט פילִיסטער אָבער, בעגרעפען זיך ניט מיט קלאַס, אָדער גרופּע, און דאָס איז גראָד נויטיג יעצט. ווען דיעזער בעגריף האָט אָנגענומען אזא ברייטע אנווענדונג און בעדייטונג.

צוערשט האָט דאָס וואָרט „פילִיסטער" אין די מיילָער פון די „יונג דייטשען" געהייסען: פיינדשאַפט אָדער גלייכגילטיגקייט צו נייע אידעען און דאָס פעסט האַלטען זיך פאַר אַלעס אַלטע און אויסגעפּרופּטע. פראַנקרייך איז פאַר יעדען געווען דער געגענזאַץ פון פילִיסטערטהום צולִיעב איהר גרייטקייט אָנצונעהמען נייע געדאַנקען, איבערמאַכען יעדע אָרדנונג, אויב דער שכל דיקטירט נאָר...

„פראַנצויזען זיינען דאָס אויסערוועהלטע פאָלק פון דער נייער רעליגיאָן", זאָגט היינע, — אויסער פון די הויפּט־בעשעפער פון דעם בעגריף פילִיסטער, „די נייע תורה איז צוערשט אין זייער שפּראַך געשריעבען געוואָרען. פּאַריז איז דער נייער ירושלַים, דער טייך רייהן — דער ירדן, וועלכער טהיילט אָב דאָס לאַנד פון פריי־הייט פון דעם לאַנד פון די פלשתים...."

שאַרפער האָט זיין מיטבעשאַפער פון דיעזען וואָרט, לודוויג בערנע, ענטוויקעלט דעם בע־גריף פילִיסטערטהום און ספּעציעל אין זיינע טענות געגען געהטע. די פייערדיגסטע טענות אויף וועלכען זיין קאמפּפּסלוסטיגע, אויפריכ־טיגע נאַטור איז געווען פעהיג.

זיינע טענות זיינען ניט געווען גאַנץ אונ־גערעכט.

געהטע, דער קעניג פון דער וועלט־ליטעראַ־טור, דער אַלימפּיער, דער גענטער־עהנליכער וויי־זע, האָט דעם פילִיסטערטהום אויפגעהויבען צו אזא שהנקייט, בעקאַנצט מיט אזוי פיעל פּאָע־זיע־בלומען, בעגאַסען מיט אזוי פיעל וואַרימען ליכט, אז דער פילִיסטער האָט מיט אמאָהל דעם קאָפּ אויפגעהויבען און דרייסט אין די אויגען א קוק געטהאָן זיינע פערראַכטער.

לעזט מען געהטע, קען מען זיך ניט אייג־האַלטען פון א שמייכעל, ווי ער געפּינט צייט און לוסט צוויישען שטאַרקסטע אויסברוכען פון ליי־דענשאפט און פערצווייפלונג צו דער־צעהלען: ווי בעסער צו בויען סטעזשקעס אין גאַרטען, אָדער בעסער צייכענען א מאַנומענט

אויף א קבר, אדער א לאנד־קארטע מאכען, א הויז־אפטאק אויסצוריכטען, אדער גלאט ווייט־ לויפיגע בעטראכטונגען וואס פאסען מאנכמאהל זעהר גוט פאר א דארפישען גלח.און דאס אליין אויף לאנגע, לאנגע בלעטער. (זיין ראמאן „די וואהלפערוואנדשאפטען").

מאנכמאהל הויבט ער אן צו טרוימען צו־ זאמען מיט זיינע העלדען: ווי דאס לעבען שעהן און בעקוועהם אויסצוריכטען און מאהלט צו־ זאמען מיט זיי און פולער סימפאטיע אידיליען... „זי" וועט זיינע פאפיערען דורכקוקען אין די לאנגע ווינטער־אבענדען, דערנאך וועלען זיי א דוצט שפיעלען, דערנאך אזוי א ביסעל רעדען, אמאל צו א שכן צו־גאסט פאהרען... א. ז. ו. געהטע פערהאלט זיך דערביי ניט קריטיש צו אבווועזנהייט פון וועלכע ניט איז בעדייטענדע אויפגאבען אין לעבען פון זיינע העלדען, אפילו דאס בענקען און שטרעבען צו וועלכע ניט איז גרעסערע ציעלען... עס איז קענטיג אז געהטע אליין קען זיך פאלקאם בעפרידיגען מיט א לעבען וואס בעשטעהט פון שפיעלען פליווט, אביסעל פארלעזען, א שעה שהנע, גייסטרייכע אונטער־ האלטונג, א שפאציער־גאנג מיבער'ן פארק, א געשפרעך מיט דעם גערטנער און נאך אימי־ צען, פיהרען א טאגע־בוך, א. ז. ו. קאמפארטי־ בעל, פיזיש און גייסטיג.... מיט אליז זיך אינ־ טערעסירען,נאר ניט שטארק צום הארצען נעמען. אלעם אין שהנער אך־דנונג האלטען, א צעטעלע אויפקלעפען, רוהיג, נאר ניט אויפרעגען זיך. א טרעהר — יא אמאהל, דאס קען גראד ניט שא־ דען, דאס ווייזט אויף א גוטע הארץ. אבער נאך דעם טרעהר פאסט זיך אויף א שמייכעל און א לאנגער, סענטימענטאלער געשפרעך

ווירקליך, מען פערגעסט אפט, אז דאס איז דער זעלבער געהטע, וואס האט דורגעפיהלט „וועהטער'ס ליידען", דער געהטע פון פאוסט און מארגארעטא, פון דעם גיפטיגען צוויפלער און פערנייענער מעפיסטאפעל, דער געהטע פון מיניאן, דאס לעבע טרויעריגע פאעטיש־ריה־ רענדעם קינד — מיניאן.

„ארימעם דייטשלאנד", רופט היינע אויס, נאך אלע זיינע שבחים צו געהטע'ס פאעטישען זשעניע, „ארימעם דייטשלאנד, דאס איז דיין גרעסטער מאן"!

און מיר פערשטעהן היינע און בערנע. זיי האבען געזעהן אין געהטע צוויי זייטען: א גרוי־ סען פאעט און א קליין מענש. און קליין אין ער געווען דערמיט, וואס ער האט זיין גאנצען אינ־ טערעס אבגעגעבען. דעם פריוואטען לעבען פון מענשען. ווי שעקספיער, אזוי אויך ער, האבען געזעהן אין מענשען נאר אזויינע לייד־ענשאפטען, וואס האבען קיין שייכות צו דער סאציאלער, פאליטישער און עקאנאמישער סביבה, לייבע אייפערזוכט, וויטענדורישט, צוויפעל, א. ד. ג. „א פייערדיג שוועד האט דיר גאט אין דער האנד געגעבען", שרייט אוים בערנע, „האסטו איהם וועג געבראכט צו פערטיידיגען ארימע און פערפאלגטע?"

זיי האבען פיינד געהאט אין איהם דעם פי־ ליסטער, וועלכער איז אין זייערע אויגען בע־ שטאנען פון: אינדיפרענטיזם צו געזעלשאפט־ ליכע ענדרונגען, דאס אויסמיידען צו שטארקע גיפיהלען, דערפון — לייבע צו בעקוועהמליכ־ קייטען. אבער האט דען וואר פון געהטע'ס צייט־ גענאסען בעסערע גרונדטאן אונ־ שטארקערע פיינד געהאט דעם פילוסטער ווי געהטע אליין?

האט דאך געטהע אריינגעלעגט אין וואר־ טער'ס מויל יענע וואונדערבארע וואר־טער וועגען א יונגלינג, וואס לייבט א מיידעל, גיט איהר אב זיין גאנצע צייט און געלד און הערט אוים די עצה פון די פילוסטער, אז לייבען איז מענשליך, אבער מען דארף אויך לייבען מענשליך. דאס היסט, דער מיידעל אבגעבען ניט אלעס, נאר דאסאיבערגע.... פאלגט ער דיעזע עצה — וועט פון איהם ארוים א גוטער בעאמטער, אבער צו זיין לייבע איז אן ענד... האט דען געהטע ניט אויסגעפונען דעם פילוסטער אויף דעם פעלד פון ווי סען און געלערנטקייט, און האט איהם פערשפא־ טעט אין דער פיגור פון „וואגנער", וועלכער זעהט אוים ווי א מויז געגען דעם בארג פאוסט?

און האט דען געהטע ניט בעשאפען די פי־ גור „אלבערט" אין „וועהטער'ס ליידען" מיט אלע זיינע טוגענדען, טרייהייט, פרוינדשאפט, פערשטאנד. און פערקערפערט אין איהם יענעם טיפ פון א פילוסטער וואס קוקענדיג גליך אין די אויגען דער גאנצער וועלט אויפהויבענדיג הויך די ברוסט, רופט ער אוים: „מיר זיינען די שטיצען פון מאראל, אהרנונג. מענשליכקייט און פפליכט־געפיהל... מיר דערהאלטען דעם גלייכגעווויכט פון לעבען, מיר אליין געהען ארום. קלאהרע און געזונדע צווישען קראנקע. היסטע־

רישע, נעוואָסטעניקער...

און פיהלט זיך דען ניט, אז געטהע איז מיט זיין גאנצען האַרצען ניט אויף דער זייט פון אל־בערט און זיינעם גלייכען, נאָר ער איז מיט „ווערטער'ן" און דעם איבעריגען לאזערעט?...

פון געהטע'ס האנד איז שוין דער פילוסטער ארוים מיט נייע שטריכען. צו יענע פאַלשיטישע, אוזי צו זאָגען, אייגענשאפטען, ווי אפאזיציאן אדער אינדיפערענטיזם צו נייע אייגענהרונגען, האבען מיר שוין האלדקייט צו געפיהלען, קלוגע אויפגערעגטקייט, מאָראל, וואם בעשטעהט אין ענג פערשטאנענע פפלוכטען. ניט געבילדעט־קייט, נור איינגעבילדקייט.

און דאָך איז געהטע געווען דעם פילוס־טער'ס פאַעט און נביא.

און געווארען איז ער דערמיט, וואם ער האט אויסגעשפראכען א צו שטארקען „יא" צו אלעם וואם איז יעצט דא. צו דעם לעבען מיט אלע בעקוועמליכקייטען, צו אלע בלומען, האניג־לעקעכלאך, און ווייבען בעט־געוואנד. מאכט זיך אז איינער א „ווערטער" פערלאנגט מעהר פון לעבען אין געזעלשאפט ווי זיי ערלויבען איהם צו נעהמען, איז ניטא וואם צו טהאן, די געזעלשאפט און לעבען זיינען ניט איבערצומאכען... טויט — איז דער איינציגער אויסגאנג, אויב דו קענסט אנדערש ניט... פער־נונפטיגע מענשען גיהען אבער „פארווערטס אי־בער די גרעבער", און גענישען אלעם וואם דאם לעבען האט: ניט ברעכענדיג מיט'ן שטערען די אייזערנע וועגע פון דאם בעשטעהענדע.. גענישט און ליבט די גרויסע וועלט, די לעבעדיגע ווי די טויטע, איהר ליכט, איהר פארב... עם מעג אייך גאָר ניט האַרען, דאם עם קומט דאָרט ער־געץ פאָר אין פראנקרייך, וואס אויפגערעגטע מענשען רופען „די גרויס רעוואלוציאן"...

עם שטעהט פאר אונז געהטע מיט זיינע קייליעדיגע געטער אויגען, צוויי זונען גלייך, ער שטעהט אויף דעם בארג אלימפיום און הערט זיך אין די מוזיק דער ספערען, נעבען איהם שטעהט א קליינבריהלע דער פי־ליסטערעל און האלט זיך פעסט אן דעם ווייסען שלאפראק וועלכען דער אלימפיער האט מיט זיך אויפן בארג מיטגענומען.

צו דער זעלבער צייט האט דער פילוסטער אויך אויף בייראָנ'ס גייסט געטריעבען זיין פא־ראזיטיש וועזען.

אויך בייראָנ'ען! זיין שטארקסטען פיינד, דעם רעבעל, דעם אונערהערטען דרייסטען פער־שפאטער דורך וואָרט און טהאט אלעם, וואם מענשען האבען פאר הייליג און טהייער געהאל־טען, וועלכער האט זיין גרעסטען פערגעניעגען געפונען אין גריבלען זיך און פאנטאזירען אי־בער אזעלכע זאכען, וואם זיינען גערעכענט פאר די מוראַ'דיגסטע זינדיגסטע ווי צום ביישפיל, ליעבע צווישען שוועסטער און ברודער...

בייראָן, וועלכער האט דורך זיין אייגען לעבען בעשטעטיגט, אז הייליג איז פאר איהם פון אלע געטער נאָר איין גאָט, דער גאָט פון פרייהייט! דיעזער אייניציגער גאָט זיינער האט אבער גערטראָגען א מאנטעל פון מעלאנכאליע פון וועלט־שמערץ. יענע מעלאנכאליע וועגען וועלכע בערנע זאגט: „לעבערליך איז, וען מען בעדויערט בייראָן פאר זיין מעלאנכאליע! איז דען ניט גאָט מעלאנכאליש? קען מען דען זיין לוסטיג, לעבעדיג? בייראָן האט פיינד געהאט די מענשען ווייל ער האט ליעב געהאט די מענש־הייט... איך וואלט אבגעגעבען אלע פרייהדען פון לעבען פאר איין יאהר בייראָנ'ס טרויערען". דיעזע מעלאנכאליע בייראָנ'ס טהוט אבער אויך דעם פילוסטער געפעלען. פאר וואם ניט? ער האט ליעב אנצומעסטען זיך דיעזען מאנטעל און טראכטען דערבי, אז עס קליידט ניט שלעכט צו זיין פעטען קערפער'ל.

מאסקעראדען האט דער פילוסטער האלד, בעזונדערם דאן, וען דאם לעבען, דאם רעאלע איז צרום אונרוהיג, פול מיט לעקטריציטעט, ווי אין די ערשטע העלפט פון 19 עם פאריגען יאהר הונדערט. און באלד איז א דור אויפגעשטאנען פון מעהר, אדער וועניגער געלונגענע מאסקעם אלס טשיילד־הארָאלד, די בעסטע האבען זייער פערקערפערונג געפונען אין די ליטעראריש־פי־גור פעטשאריען, א. ד. ג... די ערגסטע, אין אניע־גין, און פערשיעדענע „פראבלעמאטישע נא־טורען" פון שפיעלהאגענם פאסאן.

פאר זייער מעלאנכאליע זוכען זיי ניט זעהר שטארק אייניזאכיקייט... אין דער גרעזעלשאפט פון זייער גלייכען האבען זיי ליעב זייער מעלאנ־כאליע צו גענישען... זיי רעדען דאָרט מיט א מיידען בליק איבער מענשליכע נישטיגקייט און לויפען אבער ניט פון זיי... פעראכטען טהוען זיי אלעמען. נאָר ניט זיך און ניט די מיינונג וועגען זיך... זיי ענדיגען זיך ניט אין די ווילדע גע־

געגדען אין מיטען פון געפאהרען, אויף ניט אויף באריקאדען. נאר אין אן אייגענעם אדער פרעמדען שלאף־צימער, אין א שהנעם אריענטאלישׂ־סטיל־יזירטען שלאפראק און וואריעמע פאנטאפעל...

איז די שיעסעריי פון 48ער יאהרען פאר־איבער האבען זיי די שטיקלאך וואטע פון די אויערען ארויסגענומען, באלד נאך דעם ביי־אן־מאנטל ארבעוואלפען, אום א פאר צענט־ליג יאהר שפעטער אן אנדער אנצוטהאן ניט וועניגער אינטערעסאנטען וועג ניט אזוי מאהלעריש...

* * *

נאך דעם ברויזענדען פע־יאר, וואס־אט זיך געענדיגט מיט דעם 48טען יאהר, האט זיך אוועקגעצויגען א לאנגע רייהע יאהרען פון שטילשטאנד און רעאקציע. דער פּילסטער, וועלכער האט זיך שיעור ניט פערלוירען פאר אויפרעגונג, ניט וויסענדיג ווער עס האט די מאכט און וואוהין עס לויפט זיך צוצושטעהן, האט זיך באלד בערוהיגט אין די ליעבע ארימס פון דאם „אלטע“ און „אויסגעפרואווטע“ און אויף לאנגע יאהרען זיך בריט צוליגט אלס זיעגער (!), שטאלץ מיט זיין אייגענער גרויס־קייט, וואס ער לאכט ניט אויס, האלט ניט קיין שטראף־רייד צו די „נארען“, וועלכע האבען זיך נעריסען עפעס צו די אידעאלען... אויף דעם פּי־לסטער זיינען דעלעקאטע געפיהלען ניט פרעמד און ער וועט ניט טרעטען מראלישׂ מיט די פיס די, וואס ליעגען אויף ערד ערד בעזיעגטע...

אבער אט קומען די זיעבציגער און אכ־ציגער יאהרען. דער געזעלשאפטליכער ים האט אנגעהויבען וועלען אונרוהיג. דער דייטש־פראנ־צויזישער קריעג, די ק א מ ו נ ע אין־צווישען, א וווייטע און בריטע סאציאליסטישע פראפא־גאנדע, וואס האט באלד איהר אויסדרוק געפונען אין די אלעוועלטליכע ארבייטער ארגאניזאציא־נען און סיסטעמאטישע ארויסטרעטונגען פונ־ם פראלעטאריאט, פאר איבערבויען די געזעל־שאפט אויף דעם פרינציפ פון דער אבסאלוטער ד ע מ א ק ר א ט י ע. דאס אלעס האט דעם פּילסטער ארויסגעשלאגען פון רוה און אנגע־פיהלט זיין הארץ מיט אנגסט...

די זאך איז די. דער פּילסטער, זייענדיג פייגדליך צ ו י ע ד ע א פּ א ז י צ י ע קעגען די ע ק ז י ס ט י ר ע נ ד ע א ר ד־נ ו נ ג, איז אבער אליין ניט אין דער ארמעע פון ענטשלאסענע קעמפּפער פאר קאנסער־וואטיזם, ער גיט נאר אוועק זייז סימפּאטיע, זיין שוויגענדע הילף, ער אונטערשטיצט דעם קאמפּף געגען יעדע פראגרעסיווע בעוועגונג פאסיוו.... ווי זאמד אונטער די פיס מאטערט אוים דעם וואנדערער. רויבט אוועק די קראפט מיט איהר פאסיווע, אינערליכע נאטור, און איז גליך פיינדליך צוגייענעם, וואס געהט פארוווערטס, אזוי גוט ווי צו איינעם וואס געהט ריקווערטס, ווי זאמד, וואס נעהמט ארום און בעהערציגט יענעם נאר, וואס רוהט שטיל אויף איין אָרט, אזוי איז אויך דער פּילסטער... דאס אלטע און אויסגעפרובירטע! דאס געווייסע און זיכערע...

און דא שטעהען גאר אויף דריייסטע מחנות, וואס ווילען אזוי אונבארמהערציג צושטערען... מיט דעם גאנצען הארצען איז ער אויף די זייט פון די אלטע בעלי־הבתים פון לעבען... פייג איז אבער דער פּילסטער, ער מוז זיך פערענטפערען, ער מוז האבען אידעען, ניט גלאט אזוי פראסט.. ער דארף פרינציפען א. ז. ו.

אבער וואו נעהמט מען אזעלכע אידעען און פרינציפען, וואס זאלען זיין מאדערן און זיך קע־נען מעסטען מיט די אומשטירצלעריש?...

דארום איז בעגרייפליך, וואס פאר א פרייד־געשריי די פּילסטער הבען ארויסגעלא־זען וועז די טיטאניש, געניאלע פיגור פון פ ר י ד ר י ך נ י ט ש ע, האט זיך בעוויזען אויפ'ן האריזאנט.

א רייכער ארסענאל פון פּילאזאפישע פייגלען איז געגעבען געווארען דעם פּילסטער אין די הענד.

קיין גרעסערע אירעניע האט די געשיכטע פון מענשליכען גייסט ניט געקענט אויסטראכ־טען. ניטשע, דער אריסטאקראט אין גייסט, דער בלוטיגסטער פיינד פון פּילסטערטהום, דער בי־טערסטער שונא פון יענע, וואס זוכען א גוטען שלאף אהן חלומות, אנגענעהמע טוגענדען, פרייעדען מיט גאט און מיט'ן שכן, וואס שטרע־בען ניט צו זייער גרויסע רייכקייט, וויל בייזעם איז שעדליך פאר דער מילין... וועלכע שלאפען אבער שלעכט אהן א גוטען נאמען און אהן א קליין פערמעגען, וועלכע אייערקייען געדולדיג ווי א קוה זייערע גראנקען וועז די נאכט קומט, און קייענדיג דיעזען שטרוי וועלען זיי מילד אנ־שלאפען...

דער ניטשע וועלכער האט ערקלעהרט, אז גאט איז טויט און שטארבען מוזען יעצט זיינע

שאטענס, וועלכער האט איבערגעשאצט אלע ווערטהען, געגעבען נייע לוחות, מיט דעם געבאט: „ניט ליעב דעם נעקסטען, ליעב דעם ווייטסטען", אייער האפנונג זאל זיין די ציקונפט; די געגענווארט זאל זיין — קאמפף. דעם פריעדען זאלט איהר ליעבען, נאר אלס מיטעל פאר נייע מלחמות און דעם קורצען פריעדען זאלט איהר בעסער האלטען פאר דעם לאנגען..."

און דיעזער ניטשע, דער אונרוהיגער זוכער, דער טראגישסטער גייסט, איז פון דעם פילים־טער אנגענומען געוואָרען פאר זיין משיח, וועל־כער איז געקומען אויסצולייזען זיין אנגסטליך־פערווירטע נשמה און פערטהיידיגען איהם פאר דער וועלט.

און געשעהן איז דאָס דער־פאר, וואָס ניטשע האט אַ הויפט־ארבייט געגעבען איבער אלע גע־באטען, אַ פונקט פאר אונזער אָפען און קעמפ־פען. דעם „איבערמענש". דער היינטיגער מענש וואָס מוז בעקעמפפט ווערען, ער איז נאָר אַ מי־טל, אַ בריק, אַ פונדאמענט פאר דעם איבער־מענש... נאָר איינצעלנע קענען איבערלעבען. די קלוגע, די שטארקע, די פרייע, די טאַפפערע. נאָר יענע האָבען א ווערטה. די מאַסע אָבער, די פלי־גען אויפ'ן מארק פון דער שטאָדט, וואָס רופט זיך די „קאָלירטע קוה", איז עטוואָס וואָס איז די גרעסטע געפאהר פאר דעם איבערמענש... און געפעהרליך איז די מאַסע, דער דעמאָס מיט איהר ביעלקייט, מיעהרהייט... די דעמאָקראַטיע איז די גרעסטע געפאהר! ראַטעוועט די מענשהייט פון דער דעמאָקראַטיע!

ווי ליעבע מוזיק האט געקלונגען דיעזער גע־שרייי אין דעם פילים־טער'ס אויער! דעם פילים־טער'ס אויגען האָבען אויפגעגלאַנצט! דרייסטע רייד האָט ער אָנגעהויבען האלטען, גיפט און שפאָט שלייודערן! „אָבער — זאָגט גארקי, — „ניטשע מיט אל זיין ענגיאלישען, האָט דאָך ניט געקענט מאכען וואונדער, ער האָט ניט געקענט אַרייגיסען א נייעם שטראָם בלוט אין די אָבגענוצטע אָדערן, און מיט'ן פייער פון זיי נשמה האָט ער דאָך ניט געקענט איבערברענ־גען די קלייניציגע קרעמער אין אריסטאָקראַטען פון גייסט".

דורך דעם האַרטען דיאַמאַנד ניטצישע האָט אָבער דער פילים־טער אָבגעשלייפען אין זיין נשמה נאָך עטליכע זייטלעך, דאָס זיינען: פער־אָבטונג צו דער דעמאָקראַטיע, דאָס האלטען זיך פאר עטוואָס בעסערעס ווי די, וואס שטרעבען צו גלייכהייט, פרינציפיעלער בייזייט־שטעהן מיט א מינע פון פעראָכטונג, האלטען פון זעלבסט־שוץ און אויינצעל־קאמפף, יעדער פאר זיך. צולאָזענקייט פון אינסטינקטען, דאָס פרייע בענוצען זיך מיט זיין ליעבע צו דעם נעקסטען אלס מיטעל פאר זיינע אויגענע אינ־טערעסען, וועלכע האָבען א רעכט צו ווערען בע־פריעדיגט אלס דעם איבערמענשען'ס פאָרגעג־נער...

פון דעם פריהער פרומען, גוטען, דערנאָך מעלאַנכאָליש־פאַעטישען פילים־טער איז ער יעצט געוואָרען א פרעך־אונגלויביגער ענאַאיסט, עסטהעטיקער־פראַזיאָר, פרינציפיעלער בייזייט־שטעהער... אין דער שטיל אָבער געהערט ער מיט לייב און זעעלע צו די, וואס באשיצען זיין האַנד און גוטס, פערזענליכע זיכערקייט און בעקוועמליבקייט.

(שלום פאַלגט).

ש. יודסאן

א נסיון

ין הויז איז שטיל.

א שבת'דיגע רוהיגקייט איז אויסגענאסען אין יעדען ווינקעל. דער טאטע איז נאר־וואס אוועק אין „אלטען מויער" הערן דעם „מאזיר'ער" מגיד, און די מאמע איז געווען אריבער'ן פיהר־הויז, אויסהעלפען דער שכנה'טע אין „צאינה וראינה". איך בין געבליבען איינער אליין און האב זיך געפיהלט כאדנע גוט אויפגעלעגט.

איך האב שוין געהאט אפגעזאגט „ברכי־נפשי"; געמאכט א רעוויזיע איבער'ן שפייז־אלמער, איבער'ן קאמאד, און טאקע פאצאפעט גאר טהייערע זאכען. דארט א קרענצעל טרוקענע באלען געפונען, און דא דערטאפט א זעקעלע מיט טערקישע ניסלעך. — אום עס זאל זיך ניט לאזען אנקענען מיט אמאל, האב איך זיי בים־לעכווייז געשלעפט: א פאר באלען — עטליכע ניסלעך, אזוי, אז פון איין מאל צום צווייטען איז דער אונטערשיער געווען זעהר קליין.

אין דרויסען האט געשיינט א בלאסע זון. דער פראסט האט א ביסעל אפגעלאזען פון די שויבען און פון צייט צו צייט האב איך געזעהען ווי עס פאלען די אייז־ליכטלאך פון דאך ארונטער.

די געלע הוהן איז ארומגעגאנגען מיט א בריטקייט איבער'ן הויז, האט זיך א ביסעל אויסגעקוואקטשעט, דערנאך האט זי זיך פערקליבען אונטער'ן טיש, וואו זי האט געפארשט־קעט מיט די פים אינ'ם געלען זאמד און אויפ־געפיקט די ברעקלעך, וואס זי האט דארט געפונגען.

א, וען איך וואלט נעקענט אפקויפען די טויבען פון בערצע'ן, — האב איך געקלעהרט, קוקענדיג אויף דער הוהן, — די גאנצע הויז וואלט גאר אן אנדער פנים געקראגען. ער וויל אבער פאר זיי צוואנציג קאפיקעס, און וואו נעהמט מען עס?

בערצע איז געווען אן ארים אינגעל, א יתום נעבאך. האט ניט געהאט קיין טאטען. א מאמע האט ער נעהאט א שוואכע, אן אויסגעמוטשעטע, שוין פון פיעל יאהרען אז זי איז א ברויט־קנע־טערקע, און פון שטעהענדיג אימער איינגעבויגען אימער איבער'ן „דייזשע". האט זיך איהר רו־קען אויסגעקרימט ווי א האלבער בייגעל און איהר קאפ לאזט זיך אלץ אויך ארונטער. קיין נחת האט בערצע ביי איהר ניט געהאט. אימער געהאט קארג צו עסען, פלעגט ארומגעהן אבגע־ריסען, אהן א ברעקעל שוך, און פלעגט גאנץ אפט, ווען דער מוטער'ס הארץ איז געווען גוט אנגעלאדען, כאפען כפור־שמונה'דיגע קלוות. אמאל אויך א קלאפ אלס צוגאב. — עס איז איהם נעבעך גאר ניט געווען וואס מקנא צו זיין. פונדעסטוועגען איז בערצע געווען דער איינציגער אינגעל אין שטעדטיל, וועמען א י ך האב מקנא געווען. וועז איך פלעג איהם אנקו־קען מיט זיינע טויבען (ער האט געהאט אפשר זעקס פאאר), ווי אזוי זיי קריכען ארויף אויף איהם, עסען ביי איהם פון האנד און וואלטשען איהם גלייך אין אויער אריין, האב איך געמיינט, אז קיין גלילכיכערער פון איהם קען גאר אויף דער וועלט ניט זיין.

צווישען אלע מיינע קינדערשע וואונישען איז דער וואונש געווען אימער פון אויבען־אן: צו האבען אייגענע טויבען; צו האדעווען א דור יונגינקע טייבעלעך.

א פויגעלע האב איך שוין אמאל געהאט אין הויז, א יונג וואראבייציקעל, האט עס אבער לאנג ניט געלעבט. וועז איך האב עס אין הויז געבראכט. האב איך עס אריינגעטהאן אין א גלעזערנעם סלאי, איבערגעקהרט מיט'ן דעק ארויף און עס דארטען גהאלטען ביז איך האב פאר איהר צוריעבט געמאכט א שטייגעל. אויף מארגען בין איך אויפגעשטאנען פארטאג, זהען וואס דאס פויגעלע מאכט. איך האב זיך פער־געשטעלט, אז ס'שפרינגט ארום און ס'פישצעט. צו מיין גרויס קלעמענים איז עס געלעגען טויט. דאס קעפעל פערווארפען, דאס שנעבעלע פערבי־סען. איך בין א גאנצען טאג גועווען אויסער זיך פאר הארץ־וועהטאג. איך האב געוואוסט, אז

פויגעלעך איז שווער צו האלטען אין א הויז, זיי בעגקען נאך'ן דרויסען, נאך די גרינע צוויי־גען און לופטיגע גאסען. דערפאר אבער, טויבען, געפינען זיך בעקוועם אין הייזער. זיי האבען ליעב וואדימקייט, זיי האבען ליעב מענשען. אבער וואו כאפט מען זיי? וועו איך האב גע־הערט, אז בערצע וויל פערקויפען א פאר, האב איך א מינוט ניט געווארט און אוועקגעלאפען צו איהם. איך האב ניט געדענקט, אז ער וועט פאר זיי בעטען אזוי פיעל. און וואו האב איך עס געקענט נעהמען? בעטען ביים טאטען, האב איך ניט געקענט. איך האב פריהער געוואוסט, וואס ער וועט מיר ענטפערען: „וואס?" וואלט ער זאגען, „מעהר ווי טויבען פעהלט דיר ניט? דאס איז אן עסק פאר א בערצע'ן אבער ניט פאר דיר". — וואס קען מען מאכען, פערפאל־לען!

פון קאטוך, אונטער'ן אויווען, האט זיך מיט אמאל דערהערט א פרעהליך קוואקטשען און א היהנערשער געמורמעל אויף די אונטערשטע טענער. דאס איז געווען די ראבע הוהן. דאס האט זי א פרישע איי געמוזט לעגען. אימער נאכ'ן לעגען זיך, פראווען די ראבע הוהן אזעל־כע גדלות.

די נעלע הוהן האט אויף א וויילע אונטער־בראכען דאס פיקען, אונטער'ן טיש, האט פער־ווארפען דאס רויטע קעמעל אויף הינטער און ארויסגעשטעלט די אפגעפרעסענע וואליע און געקוקט מיט קנאה צום טהירעל פון קאטוך. שוין זייט עטליכע וואכען, אז זי האט זיך אויפגעהערט צו לעגען, און דאס האט קענטיג איהר פערשאפט שמערצען. אין איהר באנעהמען זיך, פלעגּ איך, דאכט זיך, זעהען, אז זי איז ניט צופריעדען מיט זיך אליין; אז זי קוקט אויף זיך אליין ווי אויף אן אומזיסטע פרעסערקע, און איבערהויפט נאך דאן, וועו די ראבע הוהן לעגט זיך און מאכט נאכדעם אזא גוואלדיגען טאראראם.

די דאזיגע סצענע האט מיך וויעדער דער־מאהנט אן די טויבען. ביי ז י י, האב איך גע־קלעהרט, איז גאר קיין קנאה־שנאה ניטא. עפעס לעבען זיי זיך אזוי רוהיג, אזוי שטיל, אזוי פריעדליך צווישען זיך...

עס איז מיר אריף אויפ'ן געדאנק דער פסוק פון שיר השירים: „יונתי בחגוי הסלע", און א פער'חלומ'טע בענקשאפט האט מיך דיר־כגענומען. א בענקשאפט צו דער אונבעקאנ־טער צוקונפט — די פרייהייט, וואס מען פיהלט זיך, זאגענדיג שיר השירים, דער אינהאלט, און אפילו דער נגון האט מיך דורכגעדרונגען.

איך האב אריופגעקלעטערט צום ספרים־אלמער, וואס איז געשטאנען אויפ'ן קאמאד און נענומען זוכען א שיר השירים. איך האב בריט פונאנדערגעעפענט ביידע טהירלעך און פיער פאליצעס ספרים האבען מיך אנגעקוקט מיט זייערע שטומע באגולטע רוקענס. איך האב זיך נעפיהלט ווי איך וואלט געשטאנען אין א מקום־קדוש, און דאס הארץ האט מיר אנגעהויבען קלאפען. איך האב זיך געבאפט, אז איך שטעה אויף די קניע, אויפ'ן קאמאד.

אויף די קניע! מען טאר ניט! — רער איך שטרענג צו זיך אליין.

נישקשה, איין מינוטקעלע, איך געה שוין אראב. האב איך זיך אליין פערענטפערט.

איך האב ארויסגעצויגען דעם ספר און גע־וואלט אראפשפרינגען. מיט אמאל גיט מיר עפעס א בליץ אין ווינקעל אויפ'ן דריטען פאך. איך גיב א קוק, א קופקעלע זילבער־געלד איז פארדוקט אין סאמע ווינקעל, קענטיג, ווי עס האלט האַרטען שבת.

איך בין אזוי געבליבען שטעהן אויף די קניע פערטראכט א היבשע צייט, און אונבע־וואוסט האט עפעס א געדאנק אין מיר מאדנע געארבייט.

— זעהסט, רעדט עפעס א שטימע צו מיר, אט ליגט א צוואנציג־קאפיקענער פון סאמע אויבען.

איך האב אבער מורא געהאט צו הערען ווייטער און האב זיך שנעל אראפגעכאפט פון קאמאד און אריינגעלאפען אין צווייטען צימער.

די שטימע האט מיר אבער ניט אפגעלא־זען. זי האט ניט אויפגעהערט צו ריידען צו מיר: זעהסט, ס'ארא נאר דו ביזט, וואס איז אז דו'סט נעהמען א צוואנציג קאפיקעס, דו גענהסט עס דען נעהמען פאר זיך, וואס? וועסט דאך דערפאר בריינגען א פאר טויבען אין הויז...

אבער, ס'איז דאך שבת! פרוב איך זיך בעטען ביי זיך אליין.

— עס מאכט ניט אויס. מען מוז עס ניט צונעהמען דוקא איצט. מ'קען שוין קריעגען אן עצה, אז מען זאל ניט דארפען עובר זיין אויף הלוי־יבת.

איך האב געזעהען, אז דער יצר־הרע האט

זיך צו מיר געגומען זעהר פעסט. איך האָב זיך פּלוצים אנגעטהאָן א כח און אוועק פון הויז. איך האָב געוואָלט געהן אין בית־המדרש אריין, ארויסצומאכען זיך פון דער עבירה.

וועז איך בין אָבער געקומען צום שול־הויף, האָט מיר דאָס הארץ געגומען שלעפּען אויף צוריק, ביז עס האָט מיר געבראָכט וויע־דער אין הויז אריין.

דער אַלמער איז נאָך געשטאַנען אָפּען. ביים אראָפּשפּרינגען האָב איך פערגעסען צו פערמאַכען די טהירלאָך.

אז איך האָב א קוק געטהאָן אין ווינקעל וואו דאס געלט איז, האָט מיר א טיאָכקע גע־טהאָן אין הארצען.

לאָמיר כאָטש א קוק טהאָן, וויפיעל דאָרט איז פּאראן. דאָס קען מען דאָך, ניט דארפענדיג עס אָנריהרען — האָב איך ביי זיך אליין זיך געבעטען.

איך בין וויעדער ארויף אויפ'ן קאמאָד. מיין פוס האָט זיך פערטשעפּעט אן א שטיק פּאניער. עס האָט געטהאָן א טרוקענעם קנאַק און איז ארונטערגעפאלען אויף דר'ערד.

עס האָט זיך מיר אין הארצען אָפּגערי־סען. איין עבירה איז שוין דאָ, האָב איך אין פערלענגהייט געקלעהרט. נאָר, מען קען עס דען כאָפּען צוריק?

איך האָב זיך צוגערוקט נאָהענט צו דער קופּקע געלד און געגומען צעהלען. פריהער פון אונטען ארויף, נאָכהער צוריק פון אויבען אראָפּ. עטליכע מאָהל האָב איך אזוי געצעהלט מיט די אויגען הין און צוריק, ביז ביי מיר איז קיין ספק ניט געווען פון דער סומע וואָס דאָרט גע־פינט זיך. איך בין געווען זיכער, אז עס וואָלט גאר ניט זיין קענטיג, וועז איך נעהם ארונטער א צוואַנציג־קאָפּיקענעם.

אהין אָדער אָהער! הער איך פּלוצלונג א קול אין מיר; די קניע פער'חלש'ען באלד.

שא! הער איך ווי אן אנדער קול הויבט אָן צו מיר צו רעדען געלאָסען. דער טאַטע האָט לעצטען חנוכה געוואונען צוויי רובעל מיט צוואַנציג קאָפּיקעס אין קארטען, זאָל דוכטען, אז ער האָט געוואונען צוויי רובעל גלייך. די צוואַנציג קאָפּיקעס זאָל געהן פון די קאָרטען־געלד.

טאַקע, א גלייכע זאך, געפעהלט מיר דער איינפאַל.

אָבער גנבה איז עס דאָך אליין, טענה'ט אין מיר דער עהרליכער געוויסען.

— גנבה! ס'איז דאָך דעם טאַטענס. וואָ־רום, אז וועז עס וואלט געווען פרעמדע, וואלט מיר אזא זאך גאָר איינגעפאלען צו טהאָן?

— נו, און אז דעם טאַטענס? און טאָמער האָט דער טאַטע דאָס נאָך געצעהלט?

עס איז מיר ווי א בליץ דורכגעלאָפען א געדאנק דורכ'ן קאָפּ. כ'בין געפאלען אויף א טהייערע עצה.

איך האָב געגומען א ספר, אראָפּגעשאַרט מיט איהם די אויבערשטע מטבעה, דאן עס ארונטערגעשאַרט אונטער איינעם פון די ספרים, אזוי אז עס זאל זיך גאָר ניט ארוים־זעהען. און איך האָב געקלעהרט: איך וועל וואַרטען ביז ביינאַכט אָדער ביז מאָרגען. וועט דער טאַטע זיך כאָפּען, וועל איך איהם העלפען זוכען און טאָקע אזוי צושאַרען די ספרים, אז ער אליין זאל עס געפינען. און אויב ער וועט זיך ניט כאָפּען, וועל איך עס אין א טאָג אָדער צוויי ארום ארויסנעהמען און ברייגען אהיים די טויבען. איך וועל שוין געפינען וואס צו זאָגען. בערצע וועט ניט דערצעהלען, אז איך וועל איהם בעטען.

פּאָרטיג געוואָרען, האָט מיר דאָס הארץ גלייך געגומען קלאָפּען. איך האָב זיך געגומען טומלען און ניט געוואוסט וואס צו טהאָן מיט זיך.

איך בין ארונטער פון קאמאָד, געגומען דעם שיר השירים און אריין אין צווייטען צי־מער.

אז איך האָב זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, האָב איך דערזעהען מיין געזיכט אין דער שפי־געלע, וואס איז געהאנגען אנטקעגען אויפ'ן וואנד, ס'איז געווען איינגאנצען רויט און צו־שראָקען.

— פונקט ווי א גנב! — האָט מיר מיין געוויסען שטיל אריינגעשושקעט.

איך האָב זיך געשעהמט אויפצוהויבען מיינע אויגען אנטקעגען.

גנ... גנ... — האָט מיך עפּעס געגריזעט אין געדאנק.

איך האָב איבערגעלאָזען דעם שיר־השירים אויפ'ן טיש און ארוים אין גאס.

א היבשע צייט בין איך געגאנגען, ניט ווי־סענדיג וואו איך גיה. מיט אמאָל בין איך גע־בליבען שטעהן. איך זעה, איך בין פערקראָכען

אזש אונטער'ן שטאדט, לעבען בערצע'ס אייג־געפאלען הייזער.

אין הייזער איז קיינער ניט געווען, נאר אז איך האב גוט ארויסגעקוקט דורך די קלייגע שייבלעך, האב איך געזהן ווי א גאנצע משפחה טויבען און טייבעלעך פערברייגען זיך אין דער האלב־דונקעלהייט איבער'ן גרויסען אוועג, איניגע זיינען, קענטיג, גוט אויפגעלעגט, מאר־שירען זיך געמיטלעיך איבער'ן הויפען שמא־טעס, אנדערע, זיצען פערטראכט און נורען זיך מיט די קעפלעך אונטער זייערע אויגענע פלי־גלאך. דאס ווארטשען האב איך ניט געקענט הערען, נאר איך האב זיך עס שוין פארגע־שטעלט.

אז די קעלט האט מיך גוט דורכגענומען, האב איך זיך אומגעקהרט צוריק. אידען זיינען שוין געגאנגען פון מנחה. די זון האט זיך גענו־מען זעצען און דער הימל איבער'ן גאנצען מעריב־זייט האט זיך גענומען פערציהען מיט א רויטקויט. איינס נאך דאס אנדערע האבען זיך די לייכטע, העלע וואלקענדלעך פערוואנ־דעלט אין רויטע פלעקען, און אין א קורצע צייט, האט דער גאנצער הימל זיך צופלאקערט אין איין קאלטען, העלישען פלאם.

מענשען האבען זיך אפגעשטעלט און גע־קוקט פערוואנדט אויפ'ן אימה'דיגען הימל. ס'צייגט אויך מלחמות, — האבען איניגע ערנסט געזאגט.

— יא, יא, אבער ווער ויט וועמען? — האט עמיצער מיט א טרויעריג טאן געפרעגט.

— אז מיר וועלען עלטער ווערען, וועלען מיר וויסען! — האט ווער פון הינטען געענט־פערט. עס וועט זיך שוין גיסען בלוט, רחמנא ליצלן...

עס האט מיך מאדנע דורכגענומען. מיר האט זיך געדאכט, אז א טיעפער בייזער בליק קוקט דורך דורכ'ן צארענדיגען הימל מיר גלייך אין האדז ארייז; אז, נאר צולעיב מיינע עבירות היינט, גיסט דאס גאט אויס זיין צארן אויף דער וועלט. עפעס א קלייניגקייט: חלול־שבת! גנבה! וואס איז, איז דאס ניט גנבה? יא, אמת'ע גנבה, גנבה?!

אין בית־המדרש האט מען שוין געדאוועט מעריב. דער שמש צינדט שוין אן די ליכט און גרייט זיך שוין צו מיט דער הבדלה. אט באלד, נאך א פאר מינוט איז אויס שבת. דער טאטע האט זיך שוין גענומען קלייבען אהיים.

די רויטקייט פון הימל איז בים־לעכווייז אויסגעלאשען געווארען. אש־קאלירענדע וואל־קענס האבען זיך מיער ארומגעשלעפט. א שי־מער פון א שטערן האט זיך ווען ניט ווען דורכ־געווארפען דורך זיי.

געהענדיג אהיים איז מיין בעשלום געווען פעסט: ניט דערלאזען זיך צו זיין א גנב, און עס מעג זיין וואס עס ווילל, איז אהן טויבען. נו, וואס קען מען העלפען.

ארייגקומענדיג אין הויז בין איך גלייך צוגעלאפען צום ספרים־אלמער און שטיל, קיי־נער זאל ניט בעמערקען, האב איך ארויסגע־שלעפט די מטבע פון אונטער'ן ספר און אוועק־געלעגט עס צוריק פון אויבען אויף דער קופקע.

איך האב פרעי אבגעאטהעמט. עס האט זיך מיר א שטיין פון הארצען אראפגעקייקעלט. אבער פאר די אויגען האט מיר מאדנע געשווינ־דעלט. עס האט זיך מיר געדאכט ווי א פאר טויבען לויפען ארוים פון הויז, מרוקען און וואדטשען עפעס אזיי סודות'דיג און לויפען ווייט ווייט אוועק.

אלגין.

משה טייטש

(כאראקטעריסטיק).

נאוועלען. 1טעם און צווייטעם בוך.
ליעדער. 1טעם בוך.
פערלאג ב. שימין, וואַרשוי.

עזהען האָב איך אזא בלום, וואָס
ווער עס געניסט נאָר איינמאל
פון איהר ריח, וועט זי שוין אין
לעבען ניט פערגעסען. עס וועט
איהם אייביג ציהען אין דער
וויטער וועלט אריין, אלץ וויי־
טער און וויטער; און ערגעץ וועט ער זיך קיין
אָרט ניט געפינען, און ערגעץ וועט ער זיך ניט
קענען אָבשטעלען, און ער וועט זיין געגליכען צו
קין'ען..."

„און געזעהן האָב איך אזא קוואל, אזא
קלאָרען, אזא לויטערען קוואל, וואָס ווער עס זאל
זיך אין איהם נאָר איינמאל אונטערטיקען, וועט
ער שוין מעהר אין זיין לעבען קיין שמוציג וואַ־
סער ניט פערטראָגען, און זיין נשמה וועט די
שמוציגע ערד ניט קענען פערטראָגען און שטרע־
בען אויף העכער, אלץ העכער.... אין די ריינסטע
לופטען אריין...."

„און עס איז פאַרהאַן אזא לאנד, וואו עס
עס איז אייביג טאָג און אייביג מאי, שטענדיג
מיט באלדענע פרוכטען בעשוועדטע בוימער...
און דאָרט קושט זיך שטענדיג דער הימל מיט
דער ערד, און זיי ציהרען זיך אין די שהנסטע,
פער'כשופ'טע פאַרבען...."

„און עס זיינען פאַרהאַן איינזאמע, פריי־
הייטס־דורשטיגע פויגעל, וואָס האָבען נאָר דעם
ווינטער ליעב... און דערפיהלען זיי פון ערגעץ
א הויך פון ווינטער, פערשפרייטען זיי באלד
זייערע פליגעל און פליהען אהין, צום ווינטער,
צום פרייען, קאלטען ווינטער, וואו דער הימל
איז ווייט און בייז, וואו די ערד איז אין
תכריכים איינגעוויקעלט... און אין ערגעץ האָבען
זיי קיין נעסט ניט...."

* * *

אזוי דערצעהלט ביי משה טייטש א וואנ־
דערער — א מענש וואָס איז געגליכען צו די
פערוואָגעלטע, איינזאמע פויגעל אין די ווייסטע
פעלדער פון צפון. קאלט איז אין דרויסען. אייז־
בלומען אויף די פענסטער. אונטער א שוואַרצע
משא פערגליווערט די ערד. און דער בלאסער
וואנדערער דערצעהלט פון וואנדערליכע בלומען
און וואנדערליכע לענדער פון די פרייהייטס־
דורשטיגע פויגעל און די צוהערער ווייסען, אז
אזוינע לענדער און אזוינע פויגלען איז אויף דער
וועלט ניט פאַרהאַן, און זיי גלויבען דאָך אין זיי־
נע רעד... וואַרום עס גלוסט זיך זיי גלויבען.

און אזוי דערצעהלט אונז משה טייטש
וועגען מענשען, וואָס זיינען אויסגעוועבט פון
לויטער ליכט, און וועגען מענשען, וואָס זיינען
אויסגעהאקט פון קאלטען, אייז־קאלטען שטיין;
און וועגען פערלאַנגען דערצעהלט ער אונז, וועל־
כע ברענען אייביג און קענען קיינמאל ניט וועלען
געשטילט, און וועגען טיעפע מענשען־אויגען,
וואָס טראָגען דעם גרויסען אָבגרונד אין זיך.
און איהר גלויבט משה טייטש דעם דיכטער,
וואַרום א לעבעדיגע נשמה האָט ער ריינגע־
הויכט אין די וועלט פון זיינע הענד, און איהר
ווילט איהם גלויבען, וואַרום קאלט און וויסט
וואָלט געווען אונזער ערד, וועו עס וואָלטען אויף
איהר אזוינע הלומות ניט געבליהט.

אין א וואונדער־לאנד לעבט משה טייטש,
און מיט וואונדער־מענשען האָט ער בעפעלקערט
זיין לאנד.

„א נביא געהט ארום איבער די פעלדער פון
יהודה — א גרייז־גראָהער מאן מיט א קול פון
א לייב און מיט א וואָרט ווי א פלאם־פייערדיגע
שווערד. די פיינד האָבען איהם אויסגעשטאָבען
די אויגען און האָבען איהם פערנארט אין א
זאמדיגע מדבר און האָבען איהם אוועקגעשטעלט
נביאות זאָגען פאר טויטע פעלזען. דער אלטער
נביא האָט געמיינט, אז ער שטעהט פאר א גרוי־
סע פערזאמלונג פון זיין פאלק, און עס האָט זיך

געפענט זיין האריז, און שטארקע, הייליגע, ליכטיגע ווערטער האבען געקוואלען פון זיין ברוסט און געריסען זיך אויף גאט'ס וועלט און געקלונגען ווייט אין בריוט. און עס איז געווארען אבענד און עס איז געווארען נאכט און ס'האט נאך אלץ גהילכט אין דער ליידיגער מדבר דאס מעכטיגע וואָרט. און וען דער נביא האט געענדיגט און א שפאטישער געלעכטער איז זיך גרייט געווען ארויסצורייסען פון דעם וועג פיהרער'ס — דעם פעררעטער'ס —מויל, איז א וואונדער געשעהן: אלע פעלזען האבען א ציטער געגעבען פון זייערע ערטער, און א דונערדיגער קול האט זיך געלאזט הערען פון אלע שטיינער, און אין א שטיינערנער כאר האבען זיך צונויפגענאסען די קולות און האבען אלע אבגעענטפערט: „אמן, אמן, אמן!"... („צווישען די פעלזען").

א קינסטלער האט געוואלט זעהן דעם האר פון שטורם און אריינקוקען אין זיינע אויגען — אין די מורא'דיגע, מורא'דיגע אויגען, וואו די העלקייט פון דער זון מיט דער פינסטערניש פון דער טונקעלסטער נאכט זיינען איבערגעמישט און צונויפגעשפונען. כאפען האט ער געוואלט דעם שטירמ'ס בליק און די אימה און די טיעפע־ניש אויף די סטרונעס פון זיין פיעדעל אין א אבגרונדס־מעלאדיע אריבערגיסען. וועז די סטרונעס האבען ניט אויסגעהאלטען דאס שטורם געזאנג און איינס מיט דעם אנדערן געפאצט מיט א יתום־קרעכץ, האט ער א שליידער געטהאן פון זיך דעם פיעדעל, ווי א ליידיגען שטיק האלץ, און זיך אליין פון דעם הויכען פעלז אראבגעווארפען. („די שטורם־טאכטער").

הויך אויבען, איבער הייזער, איבער דעכער, וואו עס דערגרייכט ניט דאס געוויש פון די רעדער, דאס געטומל פון דעם האנדעל, און די מענשען זעהען אויס פון אונטען ווי קארליקעס און ווי תפיסות די הייזער — איז געזעסען דער דענקער, דער דיכטער פון דער צוקונפט, און האט געקליבען אויף פאפיער די גאלדענע שטערען פונ'ס בראסטיגען אויסגעשטערענטען הימעל פאר די קומענדע דורות. פרעמד איז איהם געווען די ערד מיט איהרע קלייניכע מעשים, פרעמד די ערדישע ליעבע, די ערדישע צערטליכקייט, דער לויב פון די מענשען אויף דער ערד. נעבען איהם איז פאר קעלט אויסגעגאנגען די געליעבטע — די איינציגע, וואס האט געוואגט צו דערנעהענטערען זיך צו איהם, — און ער איז געזעסען און געשריעבען פאר די קומענדע וועלטען, ווי עס שטארבען שוואכע קינדער פון דער ערד, ווען זיי אטעמען די לופט פון דער הויף („דער אייז־קאלטער").

אין א בלומען־קינד האט זיך פערליעבט דער יונגער פאסטוך. צו א וואלקענדעל איז דאס בלומען־קינד געווען געגליכען און צו א פריהלינג־שטראהל — אזוי לייכט און אזוי ליכטיג איז עס געווען. „די אויגען איהרע זיינען געווען קלארע, גרויסע און קינדערשע, און די בלאסע מילדע באקען הן־גריבעלעך און דער נאקען מארמאר־ווייס"; אויף די ליפען האט געהוהט א זיסער מארגען־שמייכעל, און די ברוסט נאך ניט צובליהט זיך, און די גליעדער ווי די איער ביי דעם טייכעל, דין און בויגיג, נאך אהן דורשטען, נאך אהן פייער, און אין האנד א צויבער־שטעקעל אויף א גינגאלדען קייטעל, און זי געהט פון בייט צו בייט און קלאפט־אן מיט'ן צויבער־שטעקעל אין די ווייכע ערד־שטיקער און זי זינגט, און זי רופט:

„שטעהט אויף, שטעהט אויף, אלע קינדער פון איין מאמען, אלע בלומען פון איין לאנקע! וואהרום ארויסגעפלויגען זיינען שוין די טויבען פונ'ם טויבען־שלאג ארויס, און די ביהנען פון די ביהנשטאקען, און א תחית־המתים איז אויסגערופען געווארען פון בלום צו בלום, פון לאנקע צו לאנקע, פון וואלד צום טייך"....

אין דעם בלומען־קינד האט זיך פערליעבט דער יונגער פאסטוך. א גאנצען זומער האט זי גערופען צו איהם און געלאקט איהם און געצויגען און גענארט מיט היימליכער לוסט — און זיך אלץ ניט געלאזט כאפען. און וען דער הרבסט איז געקומען מיט זיינע קאלטע, ברוגז'ע ווינדען, איז זי אליין ערשיענען פאר איהם — א פערוועלקטע, א מיעדע, מיט פערפרוירענע טהויטראפענס אין די לאקען, און געשטארבען פון זיין ערשטער בעריהרונג. דער יונגער פאסטוך האט צו קבורה געבראכט דעם שענעם חלום פון זיין זומער... („וען די בלומען וועלקען").

* * *

אין א וואונדער־לאנד לעבט משה טייטש, און מיט וואונדער־מענשען האט ער זיין לאנד בעפעלקערט.

דארט וואו מיר זעהען פישוט'ע, וואכעדיגע, מיט אלטעגליכע זארגען בעלאסטעטע מענשען, דארט בעמערקט ער פרינצען מיט וויסע זילבערנע פליגעל, וועלכע הויבען זיי אין דער לופטען און טראגען זיי איבער בערג און טהאלען און

פערטראָגען זיי העכער פון די וואָלקענס („דאָס וואונדער־קינד"). דאָרט וואו מענשען פון אַ גאַנץ יאָהר זעהן נאָר גאַסען און אייַלענדע, לויפענדע, פערטראָגענע, פער'טרוד'טע מאַסען, געהט ער ארום און זוכט א פּאָר אויגען, וואס אין זייער אויסדרוק זאָל זיין ווי אין איין קנויל צונויפגע־פּלאָכטען טויט און לעבען, גליק און אומגליק און וואָס אריינקוקענדיג אין זיי דאכט זיך אייך, אז איהר האָט דעם סוד פון דער וועלט־נשמה דורכגעלייענט („דער סוד פון די אויגען"). דאָרט וואו מיר זעהען געוועהנליכע בוימער, געווועהנ־ליכע פעלדער און וועלדער, דאָרט לעבט ביי איהם אויף א גאַנצע מחנה מערקווירדיגע בע־שעפענישען. די שניי־רויזען, די טעכטער פון דעם שניי־שטורם, שטיפען און־טאַ־צען ביי־נאכט אין דער זשוווארוכע, באַ־דעקן לייַדענמען און לאכען אויסגעלאָסען און פּלעכטען קאראהאדען און פערכאפען די פערביי־נעהער און פערדרעהען זיי אין א קאפּ־דרעהענ־דיגען מישונה־ווילדען טאנץ. צוווישען די בוימער אין וואלד שפּאַצירט ארום דער וואלד־זיידע מיט א גרויסען שטעקען אין האנד, אויף די צווייגען הויבען זיך די וואלד־גייסטער, צווישען די בלו־מען שפּאַנט ארום די בלומען־טאכטער. אויפ'ן עק הימעל שטעהט דער האר פון שטורם און האלט א רעגען־בויגען אין דער האנד. און די קאלטע, וווייסע מארמאָרענע סטאטוע אין דעם אלטען פערוואָרפענעם גאָרטען ווערט אויף לעבעדיג אויף איין רגע, כדי מיט וואָרמע מענשען־אָדעמס ארומצוגעהמען דעם מענשען־זוהן, וואָס איז צו־נעפאלען צו איהר מיט זיינע הייסע דורשטיגע ליפּען.

אומעטום לעבען. אומעטום געשטאלטען.

* * *

„אלענאריען" וואלט מען געקענט אנרופען מ. טי־טש'ס נאוועלען, ווען דער צוועק פון אלע אלענאריעז וואלט ניט געווען מוסר'ן, לערנ־ען. אין יעדער אלענאריע איז ניט די מעשה דער עיקר, נאָר די אידעע, ניט דער משל, נאָר דער נמשל. אונזער גרויסער אלענאריסט פּרץ, וועלכער האָט, דאכט זיך, געהאט אויף טייטש'ן די גרעסטע ווירקונג, שרייבט שטענדיג זיינע משלים, כדי עפּעס צו דערווייזען. א שווימער, דערצעהלט ער אונז, צ. ב., האָט זיך שטענדיג געהאלטען אויף דער אויבערפלעכע, שטענדיג נעגליטשט און זיך ניט געוואלט אונ־טערטיקען, ניט געוואלט גרונטעוועזן טיף, דער־פאר האָט ער ניט בעמערקט, ווי עס זיינען אויס־געוואקסען די וואסער־פלאנצען, אין וועלכע ער האָט זיך פערפלאנטערט און אומגעקומען. דער מוסר דערפון: נעהמט טיעפער! א דאך־בע־שלעגער האָט שטענדיג געפילנעוועט דעם דאך פון זיין שטוב און ניט אכטונג געגעבען אויף דעם קעלער — ביז דאָס וואסער האָט אונטערגע־שוועמט דאָס הויז און עס איז זיך צופאלען. דער מוסר: קוקט אויף די פונדאמענטען! (פּרץ. „אלענאריען", 1910).

משה טייטש וויל ניט מוסר'ן, ווי ניט לערנען. ער דערצעהלט, וואָס ער האָט געפיהלט און געזעהן און גע'חלומ'ט. ווילט איהר זיך ארבענעהמען א מוסר — איז דאָס אייער זאך. ער קימערט זיך דעריבער גאָרניט. ער איז אריינגעטהאָן אין זיינע זעהונגען, אין זיינע בילדער, ער טראָגט זיך ארום מיט זיינע גע־שטאלטען. די אייניציגע זאָרג זיינע איז — בע־שאפען זיי אזוי, אז זיי זאָלען שטעהן לעבעדיג פאר אייערע אויגען.

און דאָס גערעט איהם. די בילדער לעבען. די ערצעהלונג איז שפּאַנענד. מיט צוויי־דריי שטריכען איז שוין בעשאפען געוואָרען פאר אייך א נייע וועלט, שטעהען שוין פאר אייך אוים־געטאקטע פיגורען, און כאטש איהר ווייסט, אז דאָס, וואָס מען דערצעהלט אייך, איז אין דער „רעאלער" ווירקליכקייט ניט פערהאן, פונדעסט־ווענען לעבט איהר צוזאמען מיט די פיגורען, פיהלט זייער שמערץ און וואנדערט מיט זיי אין די לענדער פון זייערע טרוימען. און וען איהר פערמאכט נאכדעם דעם באנד נאָ־וועלען און קעהרט זיך אום אהיים פון אייערע וועיטע וואנדערונגען, קלעמט עפּים א שטילער טרויער אייער ברוסט און א בענקשאפט זינגט אין דער נשמה איהרע האַרצינע אינגעהאלטענע מעלאָדיען. און עס וועלט זיך אזוי ניט אריינגעהן וועדער אין דעם איינטעניגען, וואכעדיגען לעבען!...

איין מעשה'לע איז פארהאן ביי משה טייטש'ן, סך־הכל זעקס זייטליך די גרויס. „ביי'ם שייד־ווענ" הייסט עס. דערצעהלען דערצעהלט זיך דאָרט וועגען א ינגער צארטער בעשעפעניש, וועלכע איז אומגעקומען אין די וועיטע שניייען פון סיבירייען, וואו זי איז געווען פערשיקט. פאר'ן טויט האָט זי געבעטען איהר געליעבטען, ער זאָל, אנטליפענדיג, מיטנעהמען איהר קערפער אין די וואָרימע לענדער און בעגראָבען איהם צווישען

בלומען און בוימער. און דער געלויבטער ערפיהלט דאס. און ער וואנדערט מיט דער הויליגער משא איבער די ווייטע סטעפעס פון סיבירייען, און ווען מענשען רייסען ביי איהם אויס דעם קערפער און בעגראבען איהם אין דער ערד איבערגעוואלט, בלייבט ער נעבען דעם קבר, שטעלט אויף איהם א גראבע אומגעלופערטע מצבה (אבער דאך א מצבה!) בעפוצט איהם זומער מיט די ארימע צפון־בלומען און ווינטער, וועו דער שניי־פאלט אוים, מאלט ער מיט די פינגער בלומען אויף די שנייען — און אז דער שניי פערדעקט זיי, מאלט ער וועדער און וויע־דער — אזוי לאנג, ביז ער שטארבט און מען בע־גראבט אים נעבען ערשטען קבר.

„ניט אמת", הא? „אויסגעטראכט"? „פאנטאסטיש"? סע:טיימענטאל? פאר וואס־זש וועו איהר ליעגט צופט אייך ביים הארצען און איהר מוזט אינהאלטען די טרהארען? פאר וואס נאכדעם געדענקט איהר די זעקס זייטליך אזוי וי א גרויסע אן טיפע איבערלעבעניש, וועלכע איהר וועט קיינמאל ניט פערגעסען? פאר וואס איז אייך אזוי נאהענט, אזוי שרעק־ליך נאהענט, אט דער משוגע'נער טרוימער, וואס מאלט מיט די פינגער בלומען אויפ'ן שניי אי־בער'ן קבר פון זיין געליבטער?

דאס איז דער כה פון א טאלאנט. און משה טייטש'ס טאלאנט האלט זיך אין ענטוויקלען.

2.

משה טייטש חאט ליעב די נאטור. משה טייטש לעבט צוזאמען מיט די נאטור. משה טייטש שילדערט די נאטור, ווי עפים א נאהענטס, אן'אייגענס.

און דאס איז ביי אונז אזא גרויסע זעלטענהייט. און דאס איז אזא נייעס, אזא וויכטיגע נייעס אין אונזער אידישער ליטעראטור.

א, מיינט ניט! אונזערע אידישע שריפטשטעלער פערגעסען דוקא ניט די נאטור אין זייער שרייבערייען. הימעל און שטערען, וואלד און בלומען — וועלכער דיכטער האט זיי ניט בעזונגען, וועלכער ערצעהלער האט זיי ניט אריינגעפלאכטען אין זיינע נאוועלען. הערט זיך אבער איין ווי אונזערע אידען מאלען די נא־טור, וועט איהר כמיעט געפינען איינס פון די דריי: אדער די נאטור איז ביי זיי געשילדערט אלס א הינטערגרונד צו דעם ווייסטען, פער'חישט־טען אומגעלומפערטען אידישען לעבען (מענדעלע מוכר ספרים), אדער די נאטור איז א שהנע, פראכטפאלע דעקאראציע צום אלט־פאטריאכאלישען אידישען שטעדטעל (שלום איש), אדער זי איז א מקום־מקלט — אן'אדע, וואו דער דיכטער אנטלויפט פאר דער טרוקענהייט און אומעטיגקייט פון דער מענש־ליכער געזעלישאפט (דייזען). מיט גרעסערע אדער קלענערע פאדערונגען וועט יעדער איינער פון אונזערע שריפטשטעלער, די גרויסע וויי די קלייגע, אריינגעהן אין איינע פון די דריי סאהטען. יעדערער פון די שריפטשטעלער קומט צו די נא־טור א גרויסע שטימונגען, זיינע געדאנ־קען, ער פערפלעכט דאס „מענשליכע", וואס ס'לעבט אין איהם, מיט דעם „אייגען", וואס ס'גיעט איהם די נאטור. און די נאטור ווערט א צוגאב, א הילפס־מיטעל, א בייזאך.

איהר געדענקט דאס שהנע ליעד פון מא־ריס ראזענפעלד? „הערבסט־בלעטלאך" הייסט עס: א שטילער אלול־נגון קלינגט אין די ווייבע סטראפען; א שטילען „חשבון הנפש" פיהרט דער דיכטער מיט זיך אליין אין די קאלטע אסענדיגע בין־השמשות'ן. אבער ווי הויבט זיך דאס ליעד אן:

„אויזאם זיין איך, ווי געפאנגען
פון א זעלטזאמען געפיהל:
עפעס האב איך אין פערלאנגען,
דאך איך ווייס ניט, וואס איך ווייל.
זיינען פריידען, זיינען ליידען
ערגעין וואו פאר מיר בעשטעלט?
קראנק איז אייגער פון אונז ביידען! —
זאגט: צו בין איך עס, צו די וועלט?"

וואס איז דא דער עיקר: ניט די נשמה פון דעם דיכטער, ניט דער שטענדיגער אומעט, וועלכער לעבט אין איהם און וועלכער הויבט זיך אן ריהרען צוזאמען מיט די פערוועלקטע בלעטער אין הערבסט?

אדער געדענקט איהר רייזענ'ס „אין וואלד"?

„קום אין וואלד, מיין ליעבער פרייגד,
וואו עס סוד'ען זיך די בלעטער;
וואו עס אטעמט פריי די ברוסט,
וואו ערקווויקענד איז דער וועטער.

קום, מיין פריינד, פון שטאדט אנטלויף,
פון גערידער, פון געטימעל;

דאָרט אין וואַלד איז גרין די ערד,
גרין די ערד און בלאָה דער הימל.

קום, מיין פרוינד, דו ביזט דאָך קראנק;
מענשען האָבען דיר
דערעסען;
דאָרטען וועסטו זיי ניט
זעהן
און דו וועסט דיין וועה
פערגעסען.

און אזוי ביי אַלע אונזערע דיכטער און ערצעהלער.

אַנ'אויסנאַהם איז משה טייטש. ער לעבט זיך אזוי אריין אין די נאַטור, אז ער און די נאַטור זיינען איינס. ער לאָזט די נאַטור אזוי שטאַרק ווירקען אויף זיך, אז זיין אייגענער „איך" טרעט־אַב און גיט זיך אונטער דער מעכטיגער קראַפט פון דעם ארומיגען פיעלפאַרביגען „לעבען". איך וואָלט געזאָגט: משה טייטש ווערט דערטרונקען אין דעם גרויסען שטראָם פון דער נאַטור און דער שטראם וואַשט פון איהם אָב אַלצדינג, וואָם ער האָט מיטגעבראכט מיט זיך פון צווישען די מענשען, און עם פערשווינדען אַלע בענקענישען און אומעטען, אַלע פריידען און האָפנונגען, אַלע וואַקלענישען און רוימעריין — און עס הערשט זי אַליין, די אייביג־יונגע, אייביג וועבענדע און בויענדע, זיך אליין געניענדע אלמעכטיגע נאַטור. עס לעבט די נאַטור פיר זיך. עס לעבט דער קאָסמאָס.

דער מענש איז געשטימט אזוי, ווי עס איז געשטימט די נאַטור. דער מענש זאהט נאָר די דראמען, וואָס שפיעלען זיך אָב אין דער נאַטור. ניט די נאַטור וועדט סובייקטיוירט, נאָר דער מענש וועדט אין דער נאַטור אָביעקטיווירט. ער וועדט אייגענטליך אויס מענש. די נאַטור רעדט.

„איינגעהילט אין תכלת־מאַנטעל,
מיט א גאָלדענער עטרה,
שטעהט דער פריהלינג אין די פעלדער
און איז מקרב טויזן קלאָרע.

און ער איז צו נאָט מתפלל
אין די הויכע בוימער־שפיצען
אויף דעם לשון פון די דונערס,
און די יונגע שלאַנקע בליצען".

האָט מען ביי אונז וועלן אזוי געשילדערט דעם פריהלינג?

אָדער הערט זיך איין אין אנדער פריהלינג־ליעד:

טילי־טילי — פונקט ווי גלעקלעך,
ווי די זילבער־העלע גלעקלעך,
קלינגט אין פעלד פון פריה ביז נאכט:
עמיץ פרעהט זיך, עמיץ לאכט.

טילי־טילי — ביהנען זשומען
און זיי פראוען האָניג־יום־טוב,
אַנגעזאפט מיט פריהלינגס־לופט —
אויף דער לאַנקעם בלומען־ברוסט.

טילי־טילי — פויגעל פליהען
און זיי ווינקען און זיי רופען:
העכער, העכער — טי־לי־לי,
שפרייט־אויס פליגעל, מענש, און פליה!

און טאקי ווייל די נאַטור איז ביי משה טייטש ניט קיין ביי־זאך, און טאקי ווייל זי פיהרט איהר אייגען זעלבסטשטענדיג לעבען, דעריבער איז זי ביי איהם פול מיט דראמאטיזם, דעריבער איז אין איהר שטענדיג פארהאן בעוועגונג, פערענדערונגען, קאמפף און נצחונות.

מיר האָבען שוין געזאהן, אז דער פריהלינג שטעהט „איינגעהילט אין תכלת־מאַנטעל מיט א גאָלדענער עטרה". דאָם בילד איז ניט קיין צופעליגעם אין משה טייטש'ס נאַטור־בעשרייבונגען. אזוי זיינען זיי כמעט אלע. קומט דער הערבסט— דער זומער גאהט אוועק. ער זיצט אויף א גראָהען שטומפן שמיין, אַנגעטהאָן אין א הערבסט־מאַנטעל, און ווארט,

„אָהנמעכטיג די הענד אראָבגעלאָזט, און די
אויגען דעקט א כמארע,
אויפ'ן קאָפּ א קראנץ פון האַלב־פערוועלקטע
בלומען דארע,
אויף די ליפען גאַנצע שניר פון ליעבע־סודות
שטילע —
אין ערוואַרטונג זיצט ער און ער שעפטשעט
אויפ'ן וועג א תפלה".

קומט דער ווינטער — איז ער וויעדער פול מיט קאמפף, מיט לעבן.

„הניך אין הימעל, אויך א וואלקן־פאס א בלאהן
שטעהט פון אייז אנ'אויסגעהאקטער טהראן,
אויפ'ן טהראן דאָרט זיצט דער האר פון שניי
מיט לאנגע ברעמען, ווייסע האָר.

און ארום זיין קאפ זיך דרעהען קראהען,
שוואַרצע קראהען, אייזען־שנאבלען, —
שוואַרצע קראהען דרייען זיך אין רינג:
קרא־קרא —
די משרתים פון דעם האר".

און אייגער פון די קראהען טראגט — א ווינד — קרא־קרא, דער אנדערער א פראסט — קרא־קרא, און מחנות קראהען פליהען אויבער'ן פעלד און זינגען א טויט־געזאנג דער ערד — קרא־קרא!

און וועו ביים שיין פון דער זון פליהען גלאנציגע שנייפלעך אין דער קלאהרער ווינטער־לופט, זאלט איהר ווייסען, אז דאס קעמט מען ביי דעם האר פון שניי זיין ווייסען קאפ „און עס פליהען זילבער־פונקען פון דעם ווייס־געלאקטען קאפ און דאס שטיפערישע ווינטעל טראגט זיי שטיל אויף דר'ערד אראב".

און וועו עס הויבט זיך אן א זאוואַרוכע, א שניי־שטורעם צוויישען הימעל און ערד, איז דאס ניט א פשוט'ער שטורעם: דאס הייסט נאט חרטה אויף דער ערד און זיין הערשאפט, און כאפט זיך פאר'ן קאפ „ און ווייסט אויף פיין־פיצלעך די גרויז־גראהע לאקען און ווארפט זיי מיט צארען: א מדבר זאל וועהרען!"

און וועו דער שניי פונקעלט און שעמירירט מיט טויזענדער פארבען און קיין ווינד איז ניטא — איז דאס וויעדער ניט גלאט אזוי: דאס הויעט דער פראסט אין זיין העלען גלאנצן און „מיט די שטילע שניי־האר'ס טעכטער פיהרט א קאראהאד, א טאנץ". א. ז. ווו.

גאנצע פאעמען אין פראוע זיינען ביי משה טייטש'ן נאר נאטור־בעשרייבונגען, גיכער נאטור־ד ר א מ ע ן. אזוי איז די „שניי־רויז" — די פאעמע פון ווינטער, אזוי איז „וועו די בלומען וועלקען" — די פאעמע פון פריהלינג און זומער, אזוי איז די „פרייגעפלויגענע" — א ליעד פון הערבסט, פון אראב געפאלענע בלעטער, פון הערבסט, פון ארבעט, הינקענדיג דער פערד. טויט, וועלכער איז פול מיט אייגענטהימליכען לעבן.

אויך אין די ל י ע ד ע ר משה טייטש'ס וועט מען, מסתמא, געפינען „סימבאליזם", „דעקאדענטיזם" און אנדערע שרעקליכע זאכען. איך ווייס ניט. פאר דעם, וואס לעבט זיך איין אין בילדער און אין די שילדערונגען, זיינען זיי פול מיט דעם העכסטען רעאליזם, מיט דער לעבעדיגסטער לעבעדיקייט. ד י נ א ט ו ר הערשט אין די ווערק פון מ ש ה ט י י ט ש, און וועו איהר לייענט זיי, שמעקט אויך אייך פון יעדער שורה מיט פריהלינג, מיט הערבסט, מיט רעגען, מיט זונען־שיין, מיט שטורעם. מען דערצוהלט אייך ניט ו ו ע ג ע ן שטורעם, ו ו ע ג ע ן בלומען - דופט, וועגען הערבס־ווינד, — מ ע ן ג י ע ט דאס א י י ך, איהר לעבט דאס איבער.

דערצו זיינען ניטיג געווען אנדערע, נייע מיטלען, און די מיטלען האט משה טייטש געפונען. און דאס איז ז י י נ ס, זיין א י י ג ע נ ס.

* * *

חסרונות? א, וויפיעל איהר ווילט!

רעדט איהר פון די נאוועלען, וועט איהר זיין געראטן, איהר וועט געפינען, אז אייניגע זיינען זעהר שוואך (למשל, „דער כינעזער און זיין קוואל"). אייניגע בילדער זיינען אומגעלומפערט (למשל, די סקעלעטען, וואס בייסען און מאהלען מיט זיערע צייהנער — אין דער סקיצע „נקבה") די שפראך איז אין ערטער ווייז הארטליך, ניט גענוג אויסגעהאלטען אין טאן, ניט גענוג אייגפאך. ערטערווייז גרילצען אין מיטען דער שהנסטער לעגענדע מ א ד ע ר נ י ז מ ע ן: „ס י ל ו ע ט ע ן פון א פאלאזין", „ל ע ג ע נ ד א ר י ש - ש ע ה ן", „א פ ע ר ג ר י נ ג ע ר ע נ ד ע ר זיפין" א. ז. ווו.

רעדט איהר פון די ליעדער, וועט איהר אויך דא געפינען ניט וועניג חסרונות. די ל י ע ב ע ס - מ א ט י ו ו ע ן, למשל, זיינען לחלוטין ניט אריגינעל. דא קלינגען משה טייטש'ס געדאנקען כמעט אין אייז טאן מיט ר י י ז ע ן' ס לירוק. וועניג געראטען זיינען די פאר פריהיויטס־ליעדער, וואס זיינען ארויין אין דער זאמלונג, הגם אויך דא פיהלט איהר שוין אנ'אייגענטהימליכע קראפט. ערטערווייז איז אין די ליעדער פארען וועניג מווזיק, ניט גענוג אויסגעארבייט די פארם, הינקענדיג דער פערז.

אין אייניגע ערטער ווערען איבערגעזונגען ר ו ס י ש ע מאָטיוון („כ'קום צו אייך פון ברייטע פעלדער"), און ס'איז ניט אָנגעוויזען, אַז דאָס איז אויך א מאָטיוו פון דעם און פון דעם שרייבער — ווי מ'איז זיך נוהג געווען.

אָבער דאָס זיינען אַלץ חסרונות, וועלכע משה טייטש קען גובר זיין א ו ן ע ר א י ז ז י י ש ו י ן ב י ס ל ע כ ו ו י ז ג ו ב ר. זיינע ערצעהלונגען ווערען מעהר נאטירליך, עס פערשווינדען פון זיי די אונעסטהעטישע ווילדע העויות. זיינע ליעדער ווערען וואָס ווייטער אַלץ קרעפטיגער, זאפטיגער, בילדער־רייכער, פרייער. זיין שפּראך ווערט אויך אַן איהר אמאָליגע צעווואָר־פענהייט, איהרע אמאָליגע צו שרייענדע קאָנט־ראסטען.

משה טייטש האלט זיך אין „ענטוויקלען. עס וואקסט אן עבטער, אייגענארטיגער קינסטלער מיט א שארף אויסגעדריקטער קינסטלערישער אינדיווידואליטעט.

ווייל ער — קען ער אויך זיין א רעאליסטישער ערצעהלער. אפשר כדי דאָס צו בעווייזען, האָט ער אריינגעשטעלט אין דער זאמלונג צוויי פון זיינע רעאליסטישע זאכען („אויפ'ן בערגעל" און „דער שפּיאָן") — און דער רעאליזם זיינער איז אויך גאָר ניט פונ'ם ערגסטען סאָרט. זיין אייגענטליכע קראפט איז אָבער ניט דאָ. אָריגינעל ווערט ער ערשט דאָרט, וואו ער פלעכט צונויף א אייגענטהימליכען רעאליזם מיט א רעגענבויגען־פארביגער פאנטאסטיק. אין אָט דעם צונויפפלעכטען איז ער אפשר נאָך אינטערעסאנטער, ווי אין דער וועלט פון ריינער פאנטאסטיק.

משה טייטש האלט זיך אין „ענטוויקלען. עס

בו. ח. לונער.

אין שאָרך פון די בלעטער...

שוין זיינען געקומען די אלול־טעג צאָרטע
מיט גלעטענדע ווינטלאָך און לוסטיגע שטראַהלען,
און ס'ציהט דיך אַזוי אין די וועלדער שפּאַצירען,
וואו בלעטלאָך נאָך בלעטלאָך פון בוימער עם פאַלען.

עם דוכט זיך, אין שאָרך פון די פאַלענדע בלעטער
הערסטו פערטרויען דעם סוד פון דעם לעבען:
קיין זאָך, אָ, מיין קינד, איז אין לעבען ניט אייביג —
נאָך פריהלינג און זומער אָ הערבסט ווערט געגעבען . . .

און ט'דוכט זיך, דו הערסט דאָ אן עכאָ זיך טראָגען
פון זוכענדען גליק און פערשוואונדענע טרוימען,
וואָס האָבען געהלוימט אַמאָל דאָ פאַרליעבטע
און וואָלטען געשאפען אין הימלישע רוימען.

און ס'דוכט זיך, די הערסט דאָ, ווי אונטער די קוסטעם
פאַרליעבטע זיך שלייכען, פאַרטרויערט, בעטריעגען,
און שעפּטשען פאַר זיך שטיל די טהייערע ווערטער,
געהערט וואָס זיי האָבען אין פריהלינג דעם ליעבען . . .

און שעפּטשען עם שטיל, און זיי חזר'ן איבער,
וי ווילען דעם סוד פון די קלאָנגען געפינען:
צו איז אין זיי ערגעץ פאַרבאָרגען אַן עכאָ
געהערט וואָס זיי האָבען ניט פריהער דערינען . . . .

און ס'גלעטען די ווינטלאָך און לאָסטשען די שטראַהלען,
און ווענקען אין האַרצען די אַלטע געפיהלען —
וי ס'וואָלט זיך געוואָלט צו א ליעבער זיך טוליען,
און ווייטער וי זאַרגלאָזע קינדער זיך שפּיעלען . . .

י. ענטין.

דאָס טהעאַטער

שעת איך שרייב דיעזע שורות, איז דער פּסח שוין אונטער דער נאָז, און דאָס אידישע טהעאַטער שמעקט גאנץ ערב־פּסח'דיג. אין די פּיער ניו־יאָרקער טהעאַטערע איז גאנץ גוט לעדיגלעך. מען כאַפּט בחפּזון'דיג איבער א ניט־דערבאַקענע אָדער אלט־געבאַקענע פּיעסעלע, אָט־ווי א שטייגער א קליין־קרעמערל זיין ערב־יריד'יגען מאָהל־צייט. די גאנצע צייט, דעם גאנצען כח, אלע געדאַנקען פּאַרווענדעט מען אין די חכנות צום פּייערדיגען מאָרק.

אין פּיפּעלס טהעאַטער דערברענען נאָך ליבינ'ס „פּרעמיד קינדער". אָבער טאָמאַשעווסקי ארבייט זהר פּליסיג איבער א נייער פּסח־פּיעסע. דער פּערפּאַסער פון דאָס שטיק איז אייער א דר. שניצער, איינער פון די פּנים־חדשות'ן וואָס האָבען זיך די לעצטע פּאָר יאָהר געיאָוועט אויף דער אידישער ביהנע, דער עיקר טאָקע יום־טובים צייט. דאָך די פּיעסען פון דעם מין זיינען אין בעסטען פאַל בלויז א סקעלעט פּאַר דעם, וואס ווערט אין דער ווירקליכקייט געשפּיעלט. זיי ווערען געשטוקעוועט און געפּלאַכטען, אונטערגעשטרעכען און אויסגעצויגען, באַפּארבט און באַלייגט מיט אלערליי בעפּוצונגען; דאָ מיט א לידעל, און דאָ מיט א טאַנץ; דאָ מיט א „טאַבלייו" און דאָ מיט עלעקטרישע גלעקלעך; דאָ מיט א הזן און דאָ מיט א ניגער; דאָ מיט א ציון פאָהן און דאָ מיט א סאָפּראַדזשעטיישער דעמאָנסטראַציע. און אונגעפּעהר מיט אזלכע הכנות איז מען איצט פּארנומען אין פּיפּעלס טהעאַטער.

אין קעסלער'ס טהעאַטער האָט מען גהאַט אנגאַזשירט מאָרים מאָריסאָן מיט זיין קלאַסישען רעפּערטואָר. אָבער ביים איצטיגען ביטערען קריזים אין אידישען טהעאַטער האָבען ניט מאָריסאָן און ניט די נייע שהנע געבוידע אויף צוויי־טע עוועניו די קראַפּט לעבעדיג צו מאַכען די קאַלאַמוטנע ערב־פּסח'דיגע וואָכען. דער קלאַסיציזמוס איז אוועקגעראַמט געוואָרען ווי א שטיק חמין, און, פּראַוועדיג מזל, האָט קעסלער נאָך אמאל ארויפּגעפּיהרט די פּאַרוועוע „יעדע פּרוי", נאָר אויף אן איבער־ביימען, נאָטירלידְ. אויף ער שוויצט איצט איבער א פּסח־פּיעסע.

אין ליפּצין טהעאַטער פּילט מען אויס די ערב־פּסח'דיגע פּוסטקייט מיט „פּערבלאָנדזשעטע קינדער", א פּיעסעלע, וואס מענשען דערקענען אלם א הושענה, וואס איז ניט לאַנג צוריק אָפּגעשמיסען געוואָרען, אונטער אן אנדער נאָמען, אין א מוזיק האַלל. אויף פּסח ווערט דאָרט אַנאָנסירט א פּיעסע פון ז. קאָרנבליטה מיט א פּסיכאָלאָגישער ראָלע פּאר פּרוי ליפּצין.

אדלער כאַפּט דעם ערב פּסח איבער מיט א נייער פּיעסע פון א. שאָמער, „דער סוד". ווי אזוי ער ווועט פּסח'ן איז נאָך ניט גאר זיכער. אפשר ווועט ער גאָר שפּיעלען גאַרדינ'ס פּיעסען, אָבער עס איז זיכער, אז „דער סוד" ווועט שוין ביז יום־טוב פּלאַצען.

פון דיעזען בילד קען דער לעזער זעהען נאָך אמאל, וואס פּאר א ביטערע צרות עס זיינען אין דער אידישער טהעאַטער־וועלט, הן אין רוחניות און הן אין גשמיות; ווי מען האָט דאָרט פּערלאָרען דעם קאָפּ, ווי נערוועז מען איז, ווי אונזיכער, ווי מען האָט זיך אראָפּגעגשלאָגען פון יערען שטעג, אפילו פון שטעג פון שונד. דער חיי־יאָהריגער פּאר־פּסח שמעקט פיעל מיט א פּאר־א מיבול.

*

„דער סוד" איז א נייער בעווייז, צו „אייקעלע מזיק" און די „בעאַרבייטונג" פון „קעטען־גלייעדער", אז נאָך אלעמען דארף מען זיך ווע־ניג פּרעהען מיט א. שאָמער'ס ארויפּשטייגען אויף דער ביהנע, אז אויף א ליטעראַרישען דראַמאַטורג איז שווער זיך פון איהם צו ריכטען.

„דער סוד" איז דאָס אונליטעראַרישסטע, וואָס מען האָט דעם סעזאָן געזעהן פון די אלע פּיעסען וועגען וועלכע עס וואָלט זיך כאַטש פיעל ווענig וועלען אויפּהאַלטען דעם טאָן פון העפּליכקייט. עס איז אפילו קיין מעלאָדראַמא ניט, וואָרים מעלאָדראַמא האָט דאָך אין זיך לכל הפּחות די מאָמענטאַנע קראפט פון פּוסטע קוילען, בשעת וואָן „דער סוד" איז מאַכטלאָז; זאָגאָר אין די „שטאַרקסטע" סצענעס מאַכט די פּיעסע

קיין רושם ניט. היינט קען מען זיך שוין פּאָר־שטעלן ווי לאַנגווייליג זי איז אין די שטילע סצענעס.

עס איז א „יורידישע" פּיעסע און איז גע־מיינט, ווי דער פערפאַסער פערזיכערט צווישען די אַקטען, אַראָבצואָזען א זעץ די „אומ־שטאַנדס־בעווייזע" פון די קרימינאַל־ערייכטען. דיעזע „פּראָבלעם" וואָלט מען, אין אמת'ן, אויך אַווי גוט געקענט מוחל זיין ווי די „פּראָבלעם" פון „אייקעלע מזיק". דער אמת איז, אז דאָס זיי־נען סחורות פון די אמעריקאַנער זשורנאַלען און טהעאַטערע, און זיינען לאַנגווייליג אפילו דאָר־טען.אונזער עולם אינטערעסירען דיעזע פראַגען ניט און ער נויטיגט זיך ניט אין זיי זיזונג. די מאַראַל איז איהם שוין לאַנג ניט ניי. אַנ־שטאָט איהם צו קאָרמענען מיט אזעלכע ליבליכע נעריכטען, וואָלט זיכער פּיעל מעהר זין געהאַט איהם צו געבען עטוואָאָ אידישעס, אידישע מענ־שען, אידישע בילדער און טאַקע אידישע פּראַ־גען, זאָל זיין כאָטש די קלענערע פּראַגען פון אמעריקאַ און איראָפּאַ, פון די בעציהונגען צווי־שען עלטערן און קינדער אין דיעזען לאַנד, פון דעם צוזאַמענשטויס צווישען די צוויי וועלט־אַנשויאונגען, פון דער אַסימילאַציאָן.

דאָך דאָס איז נאָך ניט דאָס ערגסטע. א פּראָבלעם־שטיק פערפאַסען איז גאָר ניט אזוי גרינג, און מען וואָלט מיט „דעם סוד" זיך גאנץ צופריעדענגעשטעלט, ווען דאָס שטיק וואָלט געהאַט אין זיך עפּעס לעבען, כאָטש וועלכען עס איז טיפּ אָדער כאַראַקטער, ווען עס וואָלט לכל הפּחות געהאַט א ביסעל מעהר לע־בענס־טרייהייט, אָדער כאָטש א קליין זיטען־בילד און א ביסעל הומאָר ווי די „אַלגעריטני־קעם".

אין דער פּיעסע זיינען דאָ גאַנצע דריי רוי־בער. געגען דעם וואָלט מען אייגענטליך גאָר ניט געקענט האָבען. די חברה'ס'לייט, כאָטש זיי זיינען ניט קיין פאַסענדע געזעלשאפט, זיינען דאָך אמאָ גאַנץ אינטערעסאַנט. יעדענפאַלס וואָלטען זיי געקענט זיין אַגוטע אָבוועקסלונג נאָך די פּילע „בעל־הבית'ישע" מענשען וואָס מען ווייזט אונז די לעצטע פּאָר יאָהר אויף דער אידישער ביהנע. אָבער אויף צו מאָהלען די פערבראָכער־וועלט דארף מען האָבען היבש טאַלאַנט און, קודם כל, דארף מען זי קענען. ניט קענענדיג זי האָט שאָמער זיינע דריי העלדען אריינגעגעבען אין מויל אזעל־כע דבורים. וועלכע עס „לעגט זיך אויפ'ן שכל" אז זיי זאָלען רעדען; און זייער שפּראַך איז בלויז יענער צו'הרג'טער ענגליש וועלכען מען הערט פאַרביגעהענדיג אין די מיסטע ניו יאָרקער גאַסען, דער עיקר די אידישע. קורץ, א שפּראַך אָהן א סימן פון קונסט, פון בעגייסטערונג, אָהן א שפּור פון האָבען אליין געזעהען די מענשען, פון האָבען זיי זיך לעבעדיג פּארגעשטעלט.

דער דריטער רויבער איז ניט קיין פּשוט'ער באַנדיט, נאָר דער „נאָבעלער פערברעכער", להבדיל ווי מען דערצעהלט זיך אָן אין אַלטע מעשיות, לידלאַך און קלאַסישע פיעסען. אפשר אפילו שוין צו ראַמאַנטיש פּאַר היינטיגע צייטען, א ביסעלע אבגעשמאַקט און סענטימענטאַל, אָבער דאס וואָלט נאָך ניט אויסגעמאכט, ווען מען וואָלט אין דעם העלד געזעהען עפּעס מא־דערנעס, עפּעס פון אונזער גייסט און אונזער צייט, עפּעס אידישעס. פון דעם אלעמען איז אין דיעזער שטרויענער פיגור קיין סימן ניטא, און אדלער וואָס שפּיעלט איהר, מוז איהר אויספי־לען מיט א סך ברעבענעס, בוקענעס און וואר־פענעס. וואָלט ער כאָטש לשון געהאט, דיעזער נאָבעלער רויבער. וואָס, ס'איז דען שווער געווען אריינצוגעבען איהם א האלב טוץ מאַנאָלאָגען וועגען דער גזעזלשאפט, וואס איז אונגערעכט, וועגען די איידעלע מענשען, וואס זי פאר־שטויסט, וועגען דעם, אז אָפּטמאָל איז דער אויסוואורף גאָר אין דער אמת'ען דער אמת־גוטער 'מענש, אָדער, לכל הפּחות, וועגען דער בענקענים פון לעבען! איך האָב מיך גאר ניט געריכט, אז 'הערר שאָמער זאָל זיין אזא שלעכ־טער. ארימער אדלער, ער וואלט דאָך איהם אודאי געווען דאנקבאר פאר א ביסעל לשון.

אָבער „אדעל" איז דער פערברעכער און „אדעל" מוז ער זיין. וואָרים דער פּיעסע, כאָטש זי הויבט זיך אן און ענדיגט זיך מיט א שפּאס, און וואלט געקענט ביי אן עכטען הומאָריסט פערוואנדעלט ווערען אין א נישקשה'דיגער חוזק־שטיק, איז ביי שאָמער'ן באשערט געווען מנולגל צו ווערען אין א דראמא מיט א דאָפּעלטער גע־היימנים, פון אן עהרליכען מענשען, וואס ווערט געהיימניספול געשטעמפּעלט אלם פערברעכער, און א מוטער, וואס האט איהר זוהן פערלאָזען אלם קינד, און איצט, שוין לאחר עשרים שנה, שוועבט ער ארום ערגעץ אין דער וועלט און אין איהר פאַרשטעלונג אלם א געהיימנים, און פון עקאַנאָמיע וועגען וועלען די ביידע געהיימ־ניסע פארקערפערט אין אונזער נאָבעלען, רי־

טערליכען רויבער. אי ער איז עס דער אמת'ער פערבערבער, וואס איבער איהם (האָבענדיג בע־גאנגען א רויבעריי אויפ'ן וועג קיין קוני איי־לאנד, וואהרפט ער פון זיך אראָפּ זיין פּאריק, און א לוסטיגער עהרליכער יונגער־מאן טהוט איהם אָן, און וועט אָנגענומען פּאר'ן רויבער) וועט עס אן עהרליכער מענש בעטראכט פּאר א רויבער, אי ער איז עס דער פערלאָזענער זוהן. און מערק־ווירדיג, ווי דער אויבערשטער פיהרט זיין וועלט! דורך דער רויבעריי גופא בעגעגענט ער זיין שוועסטער, וועלכע איז דעם אומזיסט גע־קריוודעטען יונגענמאנ'ס כלה, און ער, אלס רי־טער, באשיצט איהר און פיהרט איהר אָפּ אהיים, צו זיין מוטער אין הויז, און גלייך „דער־פיהלען ביידע עפּעס", און נאָך מעהר, ער דער־קענט איהר באלד, כאטש זי האָט איהם איבער־געלאָזט א קינד פון א פּאָאר יאָהר; און אזוי ווי ער איז נאָבעל, פערליעבט זיך אין איהם דעם אונגליקליכען התן'ס א שוועסטער, און ער וועט נאָך מעהר נאָבעל, און ער בעשליסט ביי זיך צו קומען אין געריכט און אויסזאָגען דעם סוד, אז ער איז עס געווען דער אמת'ער רוי־בער.

אָבער ווי קענען דאָס שאָמער און אדלער זיין אזוי שלעכט צום פּובליקום און אזא זיסע פּיעסע ענדיגען אזוי ביטער. דערביבער זאָגט דער העלד בלויז צוויידייטיג אוים זיין סוד, און פער־כאפּט זיך באלד צורוק, און אזוי ווי אלע אין נעריכט זיינען גוט געשטימט, און אפּילו דער פּראָקוראָר אליין וועט פול מיט שאנדע און חרטה, לאָזט מען דעם העלד ארויס פריי, און דעם התן'ס שוועסטער בלייבט אליין אויף. ניט אָהן א התן.

וואס אנבעלאנגט דעם הומאָר, איז אויף איהם דא אזא וויסטער דלות, אז וועג א דיענסט־מיידל פאלט שוין יא איינמאל אויפ'ן נעראנק צו זאגען די חכמה, אז וועג איהר הארץ זאגט איהר, זאגט עס, זאגט זי עס איבער אזוי פיעל מאל, אז דאס הארץ הויבט שוין אן קריכען פון האלדז, און אן אנדערש מאל איז דער אָריגער דראמאטורג אזש געצוואונגען אויסצו־באָרגען א דומען אנעקדאָטעל וועגען א מאליער מיט א ריכטער, פון דעם ענגליש־רוסישען לעהר־ביכעל „נידאָה".

וועדליג פון א מענשען, וועמענס פינפטע פיע־סע עס וועט שוין אויפגעפיהרט, וואלט מען נעמענט ערוואַרטען פון הערר שאָמער'ן א בי־סעלע מעהר טעכניק. אין דעם גאנצען לעצטען אָקט זעצט ער אוועק אי דעם העלד, אי דעם גאנצען פּערזאָנאל אויף דער ביהנע, און זיי זיצען נעבאך אזוי אָפּ אקעגען א דריי פיערטעל שטונדע, נאָר וואס צו טהאָן האָבען בלויז אייני־גע, און דוקא ניט די וויכטיגסטע, אדלער, אלס דער העלד, ברעכט זיך נאָך א ביסעל, הגם שטו־מערהייד. פיער אנדערע שוישפיעלער זיצען נעבעך גאר ווי גולמות.

דער טראָפּען גוטעם, וואס איז דאָ אין דער פּיעסע, בעשטעהט צוערשט, אין דעם מפּיל'דיגען הונק־עלעמענט, וואס וועט נעבאך אזוי אויסגערונען. די מעשה מיט'ן פּאריק איז זיך אן איינפאל און אין שלום פון לעצטען אָקט, העלפט ער בעשאפען א פּרעהליך אויפרעגענ־דען, שפּאסיגען מאָמענט. צווייטענס, איז די געריכטס־סצענע, הגם גאנץ ווייט פון א קונסט־ווערק, און הגם עטוואָס אידיש־טהעאטראל אי־בערטריבען, א שטייגער ווי אין „רוסישען איד אין אמעריקא", דאָך אין אלגעמיין געמומען — אן אמת'ע קאָפּיע פון א געריכט. און אין אזא פאלשער, טויטער פּיעסע איז זאָגאר דער קאָ־פּירטער, פּאָטאָגראפּישער אמת אויך א שטיקעל אָפּפּרישונג.

אויך ווילט זיך, קוקענדיג אויף דיזער סצע־נע, און דערמאָהנענדיג זיך אויפ'ן מיטינג פון די „אָלגרייטניקעס", דענקען, אז הערר שאָמער בעזיצט א געוויסע פעהינקייט צו מאהלען פאלקס־סצענעס. אויב דאָס איז אזוי, וואלט געווען גוט, ער זאל די מעלה זיינע זעהען ענט־וויקלען, אויסנוצען.

עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז פון קיין שפּיעלען אין אמת'ן זין פון וואָרט, קען אין אזא דומער, אונמעגליכער, מיסטענס טוי־טער פּיעסע קיין רייד ניט זיין. אדלער, וועלכער טראָגט אריבער אויף זיינע פלייצעס די גאנצע לאסט פון כאטש פיעל וועניג פּראָפּינטערעסירען דעם עולם, און ארויסרייסען ביי איהם עטליכע אפּלאָדיסמענטען, פערדיענט באוואונדערט צו ווערען. ניט פאר זיין שפּיעלען — וואָרים עס פערדיענט ניט אזא נאָמען — נאָר פאר זיינע, זאָ־צו־זאָגען, פיזישע און גייסטיגע אקראָבאטי־שע קונצען. דאָס א מענש מיט אדלער'ס ערפאָה־רונג און שוהלונג, מיט זיין אלטער, איינגעוואָר־צערטער געוואָהנהייט צו שפּיעלען מענשען, מעהר אדער וועניגער לעבעדיגע, מעהר אדער וועניגער נאטירליכע, זאל זיך דאָך קענען צווינ־

גען, כאָטש פיעל־וועניג צופֿאַסען זיך צו אזא אונמעגליכער בריאה, וואס איז פאר איהם אזוי נייִ, וואס שפּיעלענדיג איהר, דאַרף ער יעדע רגע טאָפּען ווי א בלינדער אין דער פינסטער, ניט האָבענדיג פאר זיך קיינע פּריהערדיגע טראַדיציעס, קיינע עראינערונגען, אָן וואס אַנצופֿאָפּען זיך, דאָס אלץ גיט אַדלער'ן אן אטעמטאָט פון אייביגער ענערגיע און ערפינדונג. און דאָס וואָס ער קען זיך אזוי פיעל בעוועגען, אזוי פיעל זיך בוקען און ברעכען, גלייך ער וואָלט געווען אויף פֿרוזשינעס, ווייזט, אז אונזער גרויסער האָריגער ארטיסט טרינקט נאָך אלץ פון פאָנטאַן פון יוגענד.

א ווירקליכען קאָמפּלימענט, אָהן פּינטעלעך, פּארדינט אדלער פאר סצענירען דעם פּיערטען אקט, וועלכער קוקט אויס, ווי ווייט דאָס אויג אנבאלאנגט, גאנץ שׂהן, און איז בכלל א סך וועניגער אונאינטערעסאנט פון די אנדערע דריי אקטען.

פרוי עפֿשטיין איז זעהר חנ'עודיג און אנגענעהם מיט איהר נאַטירליכקייט, אלם די מוטער, אין אָנפאנג פון דריטען אקט, כל זמן עס איז נאָך שטיל און די צרה'דיגע געשיכטע פון דער פּיעסע הויבט ניט אָן גרילצען מיט איהרע פאַלשע טענער. אָבער הויבט זי זיך שוין אָן, דאן איז נאַטירליך, א סוף צום שפּיעלען, צו דער הנ'עודיגקייט און נאַטירליכקייט.

ג. רובין, וועלכער שפּיעלט די ראלע פון א קלייגעם, בילגען קעשענ־גנב, מאכט א שטיקעל איינדרוק מיט זיין שפּיעלען, הגם ער פאסט אויף זיין טיפּ שוין צו שאבלאָנע און צו גראָב, בזאָנדערס מיט דער קליידונג און גרים. אין דריטען אקט שטעהט דער גנב'ל אויס א קאמפּף צווישען אן אימפּולס אויף עהרליכקייט און דעם ווילען וועטער צו גנב'ענען. דיעזען שטומען נסיון בריינגט רובין ארויס מיט א ניט־אומפּאסענדער זשעסטיקולאַציאָן.

*

דעם מאָנאָט האָט די „רוסיש־אידישע קאָליע" פון ניו־יאָרק געהאט א קינסטלעריש סענסאַציע, וואס האָט אויפגעטרייסלט אפילו פיעלע פון נאָר די עלטסטע „סטאַראָזשילעס", וועלכע מען זעהט שוין איצט ביי קיין עפענטליכער נעלעגענהייט ניט. אַרלעניף און זיין טרופּע האָבען געשפּיעלט רוסיש טהעאטער אין גערריק טהעאטער, אזש אויף בראָדוויי. און געשפּיעלט האָט מען מערעזשקאָווסקי'ס „צאר פאָוועל'ס טויט", א פערב א ט ע נ ע פּיעסע, א פּיעסע מיט א רעוואָלוציאָנערען אונטערשלאָג.

דאָס איז געווען א ספּעקטאַקעל אין א ספּעקטאַקעל. דער ספּעקטאַקעל אויף דער ביהנע, ווי מיר וועלען שפּעטער זעהען, איז אויך ניט געווען אי־אי־אי; אָבער דער ספּעקטאַקעל ארום איהר איז געווען א מייזראבעל. דא האָבען מיר, קודם כל, געזעהען א גרויסע טרופּע אקטיאָרען, פון וועלכער בלויז וואסערע פיער, העכסטענס פינף, זיינען געווען רוסען, אלע איבריגע — אידען, דערצו נאָך כמעט אלע פון דעם ניו־יאָרקער אידישען קוואַרטאל. וויעדער, געשפּיעלט האָבען דיעזע „רוסישע" שוישפּיעלער פאר א פובליקום, צווישען וועלכען, מען קען זאָגען גאנץ זיכער, עס איז קיין איין רוסע ניט געווען, און פון אמעריקאנער זיינען העכסטענס געווען איניגע קריטיקער. און אזוי האָבען מיר געזעהען ווי אידישע אקטיאָרען, איניגע פון זיי גאנץ פעהיגע, שפּיעלען ניט אויף אידיש, געהערען ניט צו דער אידישער ביהנע, וואו זיי וואָלטען זיך, וואהרשיינליך, געפּיהלט מיעהר היימיש, נאָר אין א פרעמדער שפּראָך און אויף א פרעמדער ביהנע, און פאר א אידיש פובליקום, וואָס וואָלט, נאָך אלעמען, פיעל בעסער פערשטאַנען, זיך בעסער אריינטירט אין א אידישער פּיעסע. און אזוי איז אויסגעטוישט געווארן א בישותפות'ע נאַרריי פון דער ביהנע צום פובליקום און פון פובליקום צו דער ביהנע.

באַראַקטעריסטיש איז, וואס פיעלע פון דיזע בעזוכער קען מען צו קיין אידישע פּארשטעלונג פון זייערע לעבער קיינמאל ניט ארויסשלעפען. די שפּיל'ע לאָגע פון דעם אידישען טהעאטער געהט זיי ניט אָן, הגם עס איז קלאָהר, דאָס וועט אָט די אלע „אינטעליגענטען" וואָלטען צוגעלאָזט א האנד, וואלט מען דאָך פיעל נעקענט אויפטהאָן פאר דער וויעדערבעלעבונג פון דער אידישער ביהנע.

וועגען דעם „טויט פון צאר פאָוועל" האָב איך שוין עטוואָס נערעדט אין מיין איבערבליק פון לעצטען מאָנאָט. צו דעם נעזאָנטען דאַרף נאָך אייניגעס צוגעגעבען וועלען, וואס איז נויטיג אום צו בעשטימען, אויב אַרלעניף'ס אויפּפיהרונג פון דיעזער פּיעסע איז געווען אן ערפּאָלג אָדער ניט.

דער גרעסטער וועדטה, פון דיעזער פּיעסע, איז דאָס, וואָס זי איז היסטאָריש אין אמת'ען

זין פון וואָרט. לייַדער זעהען מיר אָפט אויף אונזער אידישער ביהנע מיסטעגס אזעלכע הים־טאָרישע פיעסען, וואס רופען זיך נאָר אזוי, אָבער אָהן וועלכען עס איז רעכט. צו דעם סאָרט געהערט אפילו אויך יעקב גארדינ'ס „אלישע בן אבויה". די קאָסטיומען פון א פערגאַנגענעם יאָהר־הונדערט קען מען שוין ווי עס איז יאָקבי נאָכמאַכען; א פּאָר פּראָצען פון דער צייט קען מען שוין ווי עס איז צוניפקראצען; אָבער דער עיקר, די נשמה, דער גייסט פון דער צייט, די גייסטיגע אטמאָספערע וועט דורך דעם ניט אָנגעהויבט ווערען. אין „צאר פּאוועל" ווערען מיר אָבער, מיט דער אויסנאָהמע פון בלויז וואו ניט וואו א לייכטע אנשפיעלונג אויף אונזער צייט, אין גאנצען אריבערגעטראָגען אין די ערשטע יאָהרען פון 19טען יאהר־הונדערט, אין יענער גרויסער געמיישטער עפּאָכע, וועו פון איין זייט האָט דער פרייהייטס־גייסט נאָך אלץ געשטרעבט און געצונדען אזעלכע מוחות ווי בייראָנ'ס און שעלליס, און פון דער אנדער זייט זיך געפיהלט דערשלאָגען און צוטראָטען איבער דעם דורכפאל פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן; וועו, פון איין זייט, האָבען די ווייסעשאפט און די פילאָזאָפיע אננעהויבען אויפּ־שטייגען אזוי הויך, אוו פון דער אנדער זייט האָט זיך שוין איבער אייראָפּא אָנגעהויבען שפּינען די נעץ פון מיסטיציזמום. דאס זיינען אייניגע פון די גרונט־פּארבען; אָבער צוויישען איין פּארב אזא אוו א צווייטער, ציהען זיך, שפּיעלען זיך פיעלע שאטירונגען.

אָט די אלע פּארבען אוו פּארבעלעך, די רוסישע ווי די אלגעמיין־אייראָפּאישע, גיט מערעזשקאָווסקי מיסטערהאפט איבער, אוו זיי אלע הארמאָנירען אייניג מיט דער צווייטער אוו בילדען צייטמיען איין גרויסען, מאהלעריש צוא־וואַמענגעשטעלט, מיט א בריייטען, פריייען, וויי־זיכטיגען הינטער־גרונט, לויט דעם אידעאל פון דער מאהלעריי. דאָס טהוט מערעזשקאָווסקי אין כמעט יעדער סצענע. אָבער די הויפּט־גע־וויכט דערפון לייגט ער ארויף אויף דער ער־שטער סצענע פון פיערטען אקט, וועלכע שטעלט פּאָר א פערזאַמלונג פון די פּארשוועדער אויפ'ן לעבען פון צאר פּאוועל. דיעזע סצענע איז דע־ריבער, אָהן צווייפעל, די גרעסטע, די וויכטיג־סטע אין דער גאנצער פיעסע. איך געפין צו איהר ניט קיין גלייכען אין אלע פיעסען, וועלכע איך האָב געזעהען אדער געלעזען. די פארשוע־רונגס־סצענע אין שעקספיר'ס „יוליום צעזאר" איז נאָך עד היום פריש און בעצויבערנד מיט איהר זיכערהייט, ערנסטקייט און קראָפט. דער וואס האָט זי אמאל געזעהען אין הענרי אויר־ווינג'ס אויפפיהרונג, קען זי קיינמאל ניט פער־געסען. דאָך איז אפילו דיעזע סצענע זעהר קליין אוו זעהר שוואָך אין פערגלייך מיט מערעזש־קאָווסקי'ס פארשוועדונגס־סצענע.

אויף דער ביהנע געפינען זיך איבער פיער־ציג פּארשוין, אוו כמעט יעדער וואַרפט אריין א שורה'לע, וואס העלפט ארויסברייגען עפּעס א פּארב אדער א שאטירונג פון דער צייט, אדער א שטריך פון דער פארשווערונג אויפ'ן לעבען פון דעם טיראָן. דאָ זעהען מיר אי אמת'ע פרייהיטס־קעמפּער, אי יענעס עקלהאפטען ערב־רב, וואס שלעפט זיך נאָך נאָך יעדער גרויי־סער בעווענונג, ווי כיעקאָלעס באצייכענט איהר, אזוי ווי די מיחנה בויאַנעס, פּאדריאדטשיקעס אוו פּראָסטיטוטקעס, וואס שלעפּט זיך נאָך נאָך יעדער ארמיי. דאָ וועלען וויעדער אמאל פּראָק־לאָמירט די לעהרען פון רוסאָ, וואָלטער אוו טהאמאס דזשעפערסאָן, אוו דא וועלט אויף גע־זונגען די שכור'ע קאָמאָרינסקע, אוו עס וועלען גלאָט געקנאקט פּוסטע פראָזען. אויף האָבען מיר דאָ יענעס טרויעריגען קאָנטראָסט צוויישען אב־סטראקטען אוו קאָנקרעטען אידעאלייזמום; דאָבט זיך, מען איז פאר פרייהייט, אוו דאָך, וועלן אימיצער דערמאָהנט, אז קודם כל האָט מען גאר געדארפט בעפרייען די פאנשיזניקעס, די פויערים, הויבט זיך דער עולם אָן וואַרפען ווי אין א שוועלען קאָשמאר. א פּאָר שליסען גאָר דאָ אויפ'ן אָרט א האנדעל וועגען א שעהנער ועבצעהן־יאָהריגער שקלאָפין.

אייניגער וואַרפט אריין א וואָרט וועגען קאָנט אוו זיין פילאָזאָפיע; א צווייטער גיט איבער די עקלהאפטע אויסגלאָסענהייט פון יענער צייט, דערצעהלענדיג מיט אפּעטיט פון דער אומנאַטירליכער זינד ביי אפּפען; א דרי־טער דערצעהלט די וואונדער פון דעם ערשט־אויפגעטויכטען מעסמעריזמום (היפנאָטיזמום), א פיערטער שלאָגט אָן א טאָן, וואס דערמאָהנט שוין אויף דעם רוסישען מיסטיציזמום־סלאָוויי־נאָפילסטוואָ.

אוו איבער דעם גרויסען אלגעמיינעם בילד שוויבט לאנגזאם אבער זיכער ארוים די קראָפט פון דער פארשוועדונג אוו דער זיכערער ווילען אוו די פעסטע שטריכען פון איהרע פיהרער,

גראַף פּאָלען און זיינע נאָהענטסטע מיט־העלפער.

די פּיעסע איז מעהר פון אלין געבויט אויף ריעזיגע פּאָלקס־סצענעס און גרויס־ציגיגער האַנדלונג. אין די מיסטע סצענעס דארפען זיך אויף דער ביהנע געפינען גרויסע מאַסען מענשען. אויף אזא אופן געלינגט מערעזשקאָווסקי'ן צו שילדערען דעם צאַר'ס האַלטונג צו זיין ארמיי, צו זיינע גענעראַלען און העכסטע בעאמטע, צו זיינע האָפלייטע און זיין פאַמיליע, און זייער אלעמענס האַלטונג צו איהם, און דאָס לאַנגזאַמע צייטיג ווערען פון דער קאָנסטיטוציאָן און ווי אזוי איהר וואונש ווערט דערגרייכט. אויף אזא אופן וווייזט ער די געמיטשטע שטימונג צווישען פאָלק, דאָס בשעת ווען פיעלע האָבען דעם צאַר געהאַסט, האָבען איהם פיעלע אַנדערע נאָר פארגעטערט; אויף אזא אופן וווייזט ער אויך דאָס פורכטבארע, וואס מוז אימער ליגען אין דעם גרווואַלטזאמען טויט פון איין מענשען דורך דעם צוויי־טע, בפרט נאָך ווען דער גרעוויטעטער איז ניט קיין דורכשניטס־מענש און פיהלט דאָך עטוואָס פאַטערליכעם צו זיין פאָלק, און די וואָס טויטען זיינען דאָך ניט אלע אויפריכטיג זייער אידעאל. דורך אט די אלע עדעלע פסיכי־שע ווידערשפרוכען, דורכ'ן שרעק און אונעט־שאַפענהייט, ווערט זיי ברייגען ארויס, ווערט די ערמאָרדונגס־סצענע א פורכטבארע, א העכסט פסיכאָלאָגישע. און דער גרויסער, פיעל־שאַט־רענדיגער עולם אין דער לעצטער סצענע, די גאנצע שטיקענים און בעהאַלטענים פון די קע־ניג־מערדער צו פערמאסקירען זייער טהאט, דאָס געמאַטערטע הינטער־קולים־ענדיגע שפיעל אום צו מאַכען אויפ'ן אונרוהיגען המון פון גאס דעם אינדרוק, אז דער צאר איז געשטאָרבען מיט א נאַטירליכען טויט, און אז דער נייער צאר, זיין עלטסטער זוהן אלעקסאַנדער, איז צו־פריעדען מיט זיין נייער ראָלע אלס זיין יורש, דאָס אלין בילדעט איינע פון די גרויזאמסטע און ביטערסטע פאָליטישע סאַטירען.

צאר פּאַוועל, דער הויפּט־העלד, איז, אין מערעזשקאָווסקי'ס שילדערונג, א גראנדיעזע, אויסערגעווענליך רייכע און פיעל־פארביגע נא־טור. ער איז א ווילדער דעספּאָט, אבער צייטע־ווייז איז ער אויך אן אמת'ער קעניג, מיט א ברייט הארץ, הויכע און געוואגטע שטרעבונגען, און האָט אין זינען דעם גליק פון לאנד; ער איז משונע, א ווילדער „סאַמאָדור", וואס רעדט זיך איין אזוי ווי גאָר מיאנכע פארציטיגע דעספּאָטען, אז ער איז העכער פון א נאַטירליכען וועזען, אבער ער איז אויך קלוג און האָט א געזונדטען גע־פיהל פון הומאָר. די אָנגעבלאָזענע האָף־צערע־מאָניעס זיינען איהם איבערדריסיג; צייטענווייז איז ער א פּראַסטער רוסישער מענש מיט א נייגונג צום פאַלקסטהימליכען און רעליגיעזען; ער איז גרויזאַם און אונטערנעהמט די ווילדעסטע, די אונמענליכסטע עקסצעדיציאָנען, און צו דער־זעלבער צייט איז ער נאַיוו און שטיפערייש ווי א קינד און טרוימעריש ווי א קרענקליכער גימ־נאזיסטעל אין דער צייט פון זיין ערשטער ליע־בע; ער איז אפט זעהר לעכערליך, אבער ער האָט אויך מאָמענטען, ווען ער דערהויבט זיך אזוי הויך אין זיין קעניגליכען בעוואוסטזיין, אין זיין „גאָטט געזאַלבטקייט", דאָס ער פארשפרייטארום זיך א הייליגע עהרפורכט, וועלכע לעהמט זיינע שונאים און וואַרפט דעם פאָלק אויף די קניע אין הייליגער אנבעטונג. ער איז ברוטאַל קעגען זיין קעניגין, וועלכע ער האַסט, אבער צו פרויען אין אלגעמיין פערהאַלט ער זיך ריטטערליך, מיט ראָמאַנטישער עדעלקייט. און די אלע פערקעהר־טע שטריכען וואַרפען זיך ביי איהם דורך מיט א מערקווירדיגער שנעלקייט; ער איז אן אייבי־געס שפיעל פון אימפולסען און שטימונגען.

זעהר א אינטערעסאַנטער כאַראַקטער, א בילד פון אייביגען וואנקען און אונזיכערהייט, א צאַרטער, פאר'חלומ'טער מענש, א שוועכלינג, וואס קען ניט און ווילל ניט הערשען, דאָך איז ער ניט ביכולת אָפּצוזאָגען זיך פון דער גלענצענדער אויסזיכט; א אַסקעטיש־עהרליכע נאַטור, וואס איז אבער אויך פעהיג אויף חיטרעצקעם און סאָפיסטישער זעלבסט־נאַרריי, איז דער קרוין־פרינץ אלעקסאַנדער. ער איז באלד א צוויייטער פאָוועל, מעהר ניט, וואס זיין זעעלע צושפאלט זיך ניט אויף אזוי פיעל שפּליטערען ווי זיין פא־טער'ס. א גראניט־שטאַרקע פיגור, פול קראפט, פעסטען ווילען, פערשטאַנד, מענשען־קענטניס, אייביגען פלאַנעווען און פיהרער־טאַקט איז גראָף פאָן פאָלען; און קלוג און שטאַרק, מיט די קער־נער פון הערשאפט אין איהר בלוט איז יעלזיא־ווטא, אלעקסאַנדער'ס פרוי.

די פיעסע האָט אבער אויך א גרויסען פעה־לער אלס פיעסע, וועלכער קומט צום טהייל פון איהר אינהאלט, דאָס הייסט, פון די היסטאָרישע פאקטען אוֹן פון דער נאטור פון דעם הויפּט־העלד. די דראמא האָט ליעב קאמפּף, די אנשטרענ־

גונג פון קרעפטען פון איין זייט געגען די קרעפ־
טען פון אן אנדער זייט, דאס וואס מען רופט
אויף דעם דראמאטישען לשון — שפּיעל און
געגען־שפּיעל. דאָס גיט דער דראמא איהר
אמת'ע האנדלונג, איהר געשפּאנטקייט און
הויפּט־אינטערעס, דאס גיט די מעגליכקייט
אויסצוווינען גרויסע סצענעס און אנשרויפען
גרויסע סיטואציאנען. דאָס גיט אזא אייביג־יונגע
קראפט אזעלכע פיעסען ווי „יוליום צעזאר". אין
„צאר פּאוועל" איז אבער דיזעזער קאמפּף ניטא,
עס איז ניטא קיין געגענגעווייכט. גראד און זי־
כער גענהען די פּארשוועדער פון שטאפּעל צו
שטאפּעל, ניט באגעגענדיג אויף זייער וועג קיין
וויע־ערשטאנד. די פּארשוועדער זיינען אקטיוו;
פּאוועל'ס פּריינד — אויב ער האט איבערהויפּט
וועלכע בעשטימטע פרייַנד — ניט רייַדענדיג
פון אלגעמיינעם פּאלק און דער ארמיי — זיינען
פּאסיוו, אפילו די מיט וועמען די פּארשוועדער
דאדפען קעמפּפען איז עס אויך נאר דערפּאר, ווי
א שטייגער דער קרוין־פּרינץ אלעקסאנדער, וואס
זיי וויליגען ניט איין מיטצוהעלפען אין פּאוועל'ס
טויט. פּאוועל אליין מוז דאָך זיין פּאסיוו; ער
האט איבערהויפּט בלויז פערדאכטען וועג־
גען דער פערשוועדונג; וואס דערפון קומט
ארויס, אז עס איז דאָ א קנאפּע מעגליכקייט
פאר דער ענטוויקלונג פון גרויסע סצענעס, פון
שטאַרקע, עכט־טהעאטראלישע סיטואציאנען.
די פּיעסע איז דעריבער א מעהר אפּגערייסענע,
באוועגט זיך היפּענדיג און שפּרינגענדיג און
איהר שטייגונג איז א מעהר אימפּרעסיאָניסטי־
שע; ניט דער קאמפּף ווערט געדיכטער, נאר דער
לייט־מאטיוו ווערט אנגעשלאגען אלין טיעפער
און די שטימונג פון פער'משפּט'קייט, פון דער
אונפּערמיידליכקייט פון הויפּט־העלד'ס שיקזאל
ווערט אלין זיכערער.

אויב מען באמערקט דיעזען פּעהלער ניט
אזוי שטארק בשעת מען לייענט די פּיעסע, מוז
מען איהם דערפּאר זעהר גוט פיהלען בשעת מען
זעהט זי אויף דער ביהנע. און ער האט זיך גאנץ
גוט געפיהלט, וועז ארלעניאף און זיין טרופּע
האבען „צאר פּאוועל" אויפּגעפּיהרט. דער צו־
שויער איז ניט הינגעריסען געוואָרען, ניט צוא־
ווארימט זיך אזוי ברויט און טיאף ווי ביי אן
עכטער, גרויסער טראגעדיע; מען האט זיך צו־
רייצט, אבער ניט אינגאנצען צופריעדענגע־
שטעלט. עס האט זיך צופיעל געפיהלט, אז דאס
ווערק איז ברוכמעסיג.

אין דעם איז, נאטירליך, ארלענייאף ניט
שולדיג. מען מעג איהם אבער גאנץ גוט שולדיג
האלטען פאר די פיעלע אנדערע ענטוישונגען,
וועלכע דער צושויער האט געהאט. אם אלער ער־
שטען האט ארלענייאף, פארשטעהט זיך, צוליעב
טעכניש־ע אומשטענדען,—ניט האבענדיג קיין גע־
נוג גרויסע ביהנע. קיין גענוג אקטיאָרען אדער
אפילו סטאטיסטען,—געמאכט צו גרויסע ענדע־
רונגען אין דעם טעקסט פון דער פּיעסע, וואס
דערפון האט זי זעהר געליטען איבערהויפּט אין
איהר נשמה, אין איהר געשיכטליכקייט. אט,
למשל, די גרויסע פארשווערונגס־סצענע איז אין
גאנצען אויסגעשניטען געוואָרען; אין ארלע־
ניאף'ס אויפּפיהרונג איז פון דיעזען גאנצען
הערליכען בילד קיין שפּור ניט געבליעבען; די
לעצטע סצענע נאך דער טויטונג פונ'ס צאר איז
אזוי אפּגעקירצט געוואָרען, אז עס איז פון איהר
געבליעבען בלויז א שאטען. ביידע סצענעס הא־
בען, נאטירליך, געליטען פון ארלענייאף'ס בע־
שרענקטע ביהנע מעגליכקייטען; אבער עם ווילט
זיך גלויבען, אז די גרויסע פארשווערונגס־סצענע
איז עס אזוי גרויזאם ארונטערגעהאקט געוואָרען,
צוב טהייל אויף דערפּאר, וואס פּאוועל אליין
וויזט זיך אין איהר ניט. אזוי געהט עס שוין
אין דער טהעאטער־וועלט: סצענעז, אין וועלכע
דער היפּט־טשישפּיעלער פיגורירט ניט, ווערען
אויסגעראט.

איבער ארלענייאף'ס בעשרענקטע ביהנען־
מעגליכקייטען איז אויך אין די אנדערע גרויסע
פאלקס־סצענעס ניט פיעל פארבליעבען. גאר די
ערשטע סצענע אויף א פּאראד־פּלאץ לעבען מי־
כאיל'אווסקען שלאָם איז ארויס פיעל שוואכער
ווי זי וואלט געדארפט ארויסקומען; אנשטאט
גאנצע פּאלקען סאלדאטען, וואס מארשירען
פארבי, האט מען געזעהען בלויז א צעהנדליג,
אנשטאט א ריעזיגער שטרעקע מיט א ווייטען
הינטער־גרונד, האט מען געזעהען בלויז א
ברעקעל פּלאץ, נאך קלענער ווי יענע שטעטעלע,
אויף וועלכער מען זאגט, אז וועז א הונט קומט
אין איהר אריין, רוהט זיין עק הינטער'ן ערשטען
טויער און זיין קאָפּ הינטער'ן צווייטען. עס האט
דעריבער אין גאנצען געפעהלט די גרויסע מילי־
טערישע אומגעבונג, און ממילא האט אויך גע־
פעהלט דער אייגדרוק פון צאר, וועלכער איז
דער ענגעראל איבער אלע ענגעראלען און מוש־
טירט אליין, מיט אייזערנער דיסציפּלין, גאנצע
רעגימענטען פון זיין ארמיי.

קלײן און ארים האָט אויך אויסגעזעהען די סצענע אין קיסר'ליכען זאָל. הינטער'ן באל־ציימער. עס האָט געפעהלט פּראכט, ברייטקייט און פרייקייט, און עס האָבען אויך געפעהלט מענשען. אין דיעזער סצענע איז דאָ א כאַטענע, וואס שמעקט שטאַרק מיט בונט; פלוצלונג לויפט אריין א גרויסע מהנה סאָלדאטען מיט בלאַנק געווער און אויף אלעמען פאלט אן איכה; אויך דיעזער כאַמענט האָט, נאַטירלעך, נעמוזט ארויסקומען פיעל שוואכער ווי מען האָט געקענט ערווארטען פון טעקסט. אָבער מעהר פון אַלע האָט געלייטען די ערמאָרדונגס־סצענע. וועדעיג אויסגעפיהרט פון קלײנינ אקטיאָרען, האָט זיך איהר פסיכאָלאָגישע שעהנקייט, וואס אנבעלאַנגט יעדעמפאַלס די האלטונג פון די פארשוועהרער צו זייער קרבן, אין גאנצען פער־לאָרען. זי האָט אויך פערלאָרען איהר שרעק, קורץ אלעס פיינערעס, עדעלערעס, וואס וואלט געקאנט אזא ברוטאלע סצענע אויפהו־בען. — די סצענע איז ארויסגעקומען רויה, ניט איבערצייגענד, און האָט דעריבער בלויז דער־מאָהנט אן די געווהנליכע רויהע סצענעס. אן דאנגלעריין און נאָכיאָגענישען אויף דער ביה־נע, זעלבע האָבען אין זיך אזוי אפט עטוואס בודלעסק.

געלייטען האָט די פיעסע אויך פון איהר אויסשטאטונג; למשל, אין דער צווייטער סצענע פון ערשטען אקט, דארף יעלזאַוועטא שפיעלען אויף א הארפע; אין ארלעניף'ס פארשטעלונג האָט זי אָבער געשפיעלט אויף א פיאנא, און אזוי ווי די פיאנא האָט דאָך געמוזט זיין אן איכ־סטרומענט פון אונזער צייט, איז די סצענע ארויסגעקומען שוין צו מאָדערן.

און די אונטערשטע שורה שוין דערפון אליין איז, אז ארלעניף האָט די פיעסע ניט געקענט ארויסבריינגען ווי עהערליג איז. און דעריבער אליין וואלט שוין אפישר גלייכער געווען, ער זאָל זי צורוה לאָזען.

אָבער אויך מיט'ן שפיעלען איז די פאר־שטעלונג געווען ווייט ניט גלענצענד. די ראָלע פון קרוין־פרינץ אלעקסאנדער איז געשפיעלט געוואָרען פון הערר לייאָוו, וועלכער איז פאר איהר ניט געווען־קסטען. ער האָט ניט אינגאַנצען ארויסגעבראכט דעם גרויסען קאמיף, וואס דיע־זער מענש פיהרט אן מיט זיך אליין, דעם קאמיף פון זוהן געגען דעם קרוין־פרינץ, ניט נעגוג שטאַרק ארויסגעבראכט זיין וועהרען זיך געגען דעם דרוק, וואס וועדט נעגען איהם אנ־געווענדעט. בכלל האָט אין זיין שפיעלען נע־פעהלט קראפט, איבערצייגונג; ער איז אויך געווגן ניט נענוג פערשיעדענארטיג, און אין זיין גרעסטע סצענע, די סצענע וואו פאלען צווינגט איהם צוצושטימען צו זיין פאָטער'ס טויט, איז ער געווגן עטוואס טהעאטראליש. מאדאם ליא־ראָוא, אין דער ראָליע פון יעליזאַוועטא, האָט בלויז ארויסגעבראכט די בענקשאפט און די אונ־צופריעדענהייט פון איהר פארשוין, אָבער ניט איהר קראפט און הערשאפט.

די ראָליע פון גראף פאן פאלען האָט נע־שפיעלט הערר וודאנסקי. דיעזער געשוהלטער און ערפאהרענער אקטיאָר האָט אן אויסגעצייי־כענטע דיקציע און א גוטע קלוגע האלטונג. ער בעזיצט אָבער ניט פיעל טעמפּעראמענט, און איז זעלטען וועגן צו אייגדרוקספאל. אויף די ראָליע פון פאלען האָט ער דורכגעפיהרט מיט זיין געווענליכען טאקט, אָבער מיסטענס אָהן גלאנץ און קראפט. אָבער אין זיין גרעסטער סצענע, אין ארלעניף'ס אבגעקירצטען טעקסט, אין זיין לעצטער סצענע מיט פאוולען, איז איהם ערטערווייז געלונגען צו מאכען א גאנץ שטאַרקען אייגדרוק.

דאָס וויכטיגסטע אינ'ס שפיעלען. דאָס וואס האָט זיך מיללען־הויך אויפגעהויבען איבער דאָס גאנצע איז, נאַטירליך, גענוג ארלעניף'ס זעלבסט. דאָך אויך ער האָט ניט ארויסגעבראכט אלע זייטען פון זיין העלד'ס כאראקטער, און ווי גוט ער איז ניט גענוג אין די אנדערע זייטען, האָט מען איהם דאָך געזעהען דורכפיהרען אנ־דערע ראָליען פון זיין רעפערטואר בעדייטענד בעסער.

ארלעניף'ס חויפט־טאָלענט בעשטעהט אין אויסמאָהלען קראנקע מענשען, מיט ערשי־טערטע נערוועז, אין אויסמאָהלען עדעלע טרויע־רינע בענקשאפט, אין קונציג איבערגעבען די שנעלע איבערגענגע פון איכפולסיוע מענשען פון איין געמיטהס־צושטאנד אין א צווייטען. אפטמאָל קען ער אויך אנהויכען אויפ'ן צושויער דעם צויבער פון דער העכסטער, הימלישסטער בענייסטערונג, פון אזא מין בעגייסטערונג, וועל־כע עם ווילט זיך בעצייכענען מיט'ן וואָרט פרא־פעטיש. צו דער זעלבער צייט איז ער אויך זעהר רייך אין קאמיזמום. זיין מימיק איז רייך אין ערפינדונגען.

ארלעניף האָט אויסגעצייכענט ארויסגע־

בראכט פאוועלס אימפולסיוויטעט, זיין שנעלען אנצינדען זיך און אפגעהן פון כעס, זיינע אויפ־ברויזענדע מאמענטען און זיין שנעלען איבער־געהן פון ווידדעריי אין צערטלעקייט און כמעט קינדיש־נאיוועד שהמעוודיגקייט און חרטה. ער האט אויך ארויסגעבראכט דאס קאמישע פון זיין נאטור, אבער ער האט עס אזוי שטארק בעטאנט, אזוי איבעריגעשטראכן, דאס די כאראקטעריזי־רונג פון פארשוין האט דערפון פיעל געליטטן. פאר־ווען איז אין זיין שפיעלען ערטערוויז ארויסגע־קומען אלס איינפאכער אידיאט, וועהרענד מע־רעזשקאווסקי שילדערט איהם זאגאר אין דיעזע מאמענטען בלויז אלס נאיוון, אין זיך זעלבסט־איינגעגלויבטען מענשען. דאס מאכט איהם אי־בערהויפט פאר א גרעבערען, וועניגער אינטע־רעסאנטען מענשען. די הויכע בעגייסטערונג אין פאוועלס נאטור, אין יענע מאמענטען, וועו ער רעדט זיך אויפריכטיג איין, אז ער איז א העכע־רער וועזען, בעשטימט פון גאט צו זיין דער הערשער איבער מענשען, אין מאמענטען וועו ער קוקט אויף זיך אליין מיט קדושה און דעריבער רייסט ער אויך די ארומיגע מענשען מיט צום זעלבען הויכען גלויבען און צו ערהאבענער עהר־פורכט, — דאס אליין האט ארלעניעף פארפעהלט ארויסצובריינגען, הגם אין „פאמיליע צבי" האט ער מעהרערע אזעלכע גלענצענדע מאמענטען. און דורך דיעזען פארפעהלען איז דער פינאל פון דער כצענע אין קיסר'ליכען זאל, וועו די אנ־דיפענדע כאלדאטען דער־שרעקען זיך פאר פאוו־לען מיט א אונערדישען שרעק און פאלען פאר איהם אויף די קניע איך טיפסטער עהרפורכט, אנוואהרפענדיג אן אימה אויף די אנדערע, און מאבענדיג די פארשווערער שווער אויפ'ן האדצען — דיעזער שטארקער און שהנער פי־נאל איז דעריבער אין ארלעניעף'ס שפיעלען ארגף שוואך, און כמעט פארבלאזט.

ארלעניעף האט גוט איבערגעגעבען פאוועל'ס. שטיפערישקייט, וועו, למשל, ער רייצט זיך מיט דער קענינגין און די האפליטע; ער האט מיט א גלענצענדער אריגינעלער מימיק איבערגע־קריגט זיין פאמיליע און גרעף פאלען, אין א מאמענט. וועו ער דערטאפט זיי שיער ניט אין מיטען רויידען וועגען איהם, און אפהאקענדיג זיך אין מיטען בלייבען זיי שטעהן ווי די גולמות; ער האט זעהר גוט און מיט'ן אנגענעה־מען קאמיזמום פון א רוסישען פאלקס־מענשען איבערגעגעבען פאוועל'ס פעראכטונג צו די קאנ־וועניציאנעלע צערעמאניעם און זיין אונגעדולד וועו א יעזואיט דרעהט איהם א מוח וועגען אנערקענען דעם פאפסט. ער האט אויף א זעהר גלענצענדען, איבערוועלטיגענדען אופן ארויסגע־געבען זיין שרעק, אינ'ם מאמענט וועו פאלען איז זיך פאר איהם מודה אלס פערשווערער, זיין שרעק, אז אויב פאלען איז ניט משוגע, דאן איז ער אליין משוגע. אבער דער שרעק אין די מא־מענטען פאר דער ערמארדונג איז שוין געוועזען שוואכער; און פאוועל'ס לעצטע סצענע מיט זיין געליעבטער, כאטש ארלעניעף האט זי ארויסגעבראכט שעהן און עדעל, האט ניט גע־האט גענוג אומעט. ער ווייזט שוין ארויס פיעל מעהר אומעט אלס נחמן אין צוויטען אקט פון „די אידען", אין דעם מאמענט וועו לאה ענט־זאגט איהם און ער רעדט פון זיין פערלאשענער זונן. זיכער איז דא ניט גענוג פיעל פון יענעם ראמאנטישען קומער, דעם קומער פון שרעקליכען פארגעפיהל, וועלכען מערעזשקאווסקי האט גע־זוכט אויסצודריקען אין דיעזער סצענע. ערב דער קאטאסטראפע.

און אפילו די אלגעמיינע קרענקליכקייט, די קינדישע שוואכקייט און אונבאהלפענקייט, און דאס שנעלע איבערגעהן פון איין שטימונג אין דער צווייטער, ברענגט אויף ארלעניעף פיעל פיינער, עדלער און גייסטיגער ארוים אין דער ראלע פון צאר פיאדאר.

קורץ, ארלעניעף איז דא אין אלגעמיין ניט דערגאנגען ביז צו זיין אייגענער הויך. און דאס, צוואמען מיט דער מיסטער שוואכקייט פון די איבערגעגע אקטיארען, צוואמען מיט דער קנאפער צאהל און רויהקייט פון די סטאטיסטען, צוזא־מען מיט די גרויסע, אונפערצייהליכע ענדערונ־גען אין דעם טעקסט, צוואמען מיט דער ניט־באלקאמענער דראמאטישקייט פון דער פיעסע גופא. (כאטש אין אנדערע הינזיכטען איז דאס א וועדק פון העכסטען סארט), צוזאמען מיט דער בעשרענקטקייט פון די ביהנען־מיטלען און דער ניט־גענוג היסטארישער אויסשטאטונג — דאס אלין מאכט די אויפפיהרונג פון „צאר פאוועל" שיער ניט פאר א פיאסקא.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

דער קאָנפֿערענץ פֿון דער סיווויק פּעדע־ריישאָן.

אָנפֿאָנג דיעזען מאָנאַט איז פֿאָרגעקומען די יערלעכע קאָנפֿערענץ פֿון דער „ניישאָנאַל סיווויק פֿעדעריישאָן". די סיווויק פּעדעריישאָן, וואו די גרעסטע גאָלד־מאַגנאַטען און טראַסטני־קעם, און זייערע פֿראָפּעסיאָנעלע האַנדלאַנגער זיינען די רעדעלע־פּיהרער, הערט, ווי בעוואוסט, ניט אויף צו זינגען דאָס בעוואוסטע אלטע, אָב־נעלעבטע לידער פון א האַרמאָניע, וואס קען עק־זיסטירען צוויישען ארבייט און קאַפּיטאַל, און זעהט אָבצואשוואכען די גבורה פונ'ם ארבייטער־ריעז דורך פּוסטע, באָדעוטנדיגע אויסרעדנישען, אז זי וועט געפּינען אן אויסגלייך צוויישען אר־בייטס־גרעבער און ארבייטס־נעהמער. פּיעלע פון די ערנסטע אָבער גאַנץ קורצזיכטיגע ארבייטער־פֿאָליטיקער, ווי סעמיועל גאָמפּערס און זיינע חברים, זיינען אפילו אויך פֿערפֿלאָנטערט גע־ווָארען אין דעם נעטץ פון די פּוסטע אויסגע־בלאָזענע, אויסגערדאָשענע פראַזען איבער דעם סאָציאַלען פּריעדען פון אלע בירגער אין לאַנד, וואס די סיווויק פּעדעריישאָן פערשפּרייט.

אום צו פערשטעהן, ווי ווייט ערנסט די סי־ווויק פּעדעריישאָן איז, איז גענוג צו דערמאָהנען, אז דער בעוואוסטער שטאָלץ־מאַגנאַט אַנדרעי קאַרנעגי, דער באָס פון די שרעקליכע מענשליכע בוטשער־שפּיעלער, וואו הונדערטע מענשען ווערען יאָהר־אויס יאָהר־אויס גע'הרג'עט און דערהרג'עט פון די גרויזאַמע ניט אָרומגעזעהענע מאַשינעס, איז אויכער פון די הויפּט־דירעקטאָרען ביי איהר. און אין דער אייגענער צייט, וועו די סיווויק־פּעדעריישאָן הערט ניט אויף צו פערלעגדען די אויגען מיט די הויכע אינהאלטלאָזע פראַזען וועג־גען אן אויסגלייך צוויישען ארבייט און קאַפּיטאַל, פיהרען די מייסטע וואָרט־פּיהרער פון דיעזער אָרגאַניזאַציאָן אַן אכזריות'דיגען קאמפּף קעגען די ארגאַניזירטע ארבייטערשאַפּט.

די סיווויק פּעדעריישאָן איז דער פּלאַץ, וואו פערשיעדענע מאַכט־האָבער און רעדעל־פּיהרער פון אונזער לאַנד קומען צו געהן פערמאַסקירט און הילען זיך איין אין א מאַנטעל פון מענשענ־לִיעבענדע געפּיהלען אין דער צייט, וועו, אין אמת'ען, איז זייער הארץ אין גאַנצען פער־שטאָפּט פון דעם גרויסען נויטה און עלענד, וואס עס הערשט אין די ברייטע פּאָלקס־מאַסען.

פּיעלע „הויבע" מעמבערס פון דער „הויבער" געזעלשאפט, האלטען זיך פּאַר „מאַדערנע" מענשען, און וועלבער מאַדערנער מענש אין אונזער היינטיגער צייט זאלט זיך דאָס ניט וועגען דעם ברודער „ארבייטאַרער"? וועלבער גאלר־מאַגנאַט געפּינט ניט א בעדערפּנים צוצו־שטעהן צו א „פּראָגרעסיוועך" בעוועגונג און רייד־ען וועגען די עלענדע און געקרוועדעטע? און אויב יא רייד־ען — אזוי פערלאַנגט די מאָדע — טאָ וואו איז נאָך דאָ א בעסערער פּלאַץ, וואו מען קען ר י י ד ע ן וועגען פערשיעדענע נויט וועגדיגקייטען, ווי אויסצובעסערען די לאַגע פון דעם שוואכען און בערויבטען, ווי אויך א קאָנ־פערענץ פון דער סיווויק פּעדעריישאָן, וואס בע־שטעהט אינגאַנצען פון וועלטער און וועלטער אָהן א שום ממשות'דיגען אינהאלט?

די סיווויק פּעדעריישאָן האלט זיך פּאַר „אונפּאַרטייאיש" און קען פערטראָגען אין איה־רע רייהען די איבערגעגעבענסטע און טרייעסטע דיענער פון קאפּיטאל, ווי פּעלטרעטער פון דער אָרגאַניזירטער ארבייטערשאפט. יא, זי קען זאָגאר פּעלטראָגען אזוינע סאָרטען טהעטיגקייט, וואס שטעהען צוויישען זיך אין אן עכטען וויע־דערשפּרוך.

אָט האָט, צב"ש, סעטה לאו, דער פּרעזידענט פון דער סיווויק פּעדעריישאָן, געלויבט אין זיין רעדע פון איין זייט דעטעקטיוו בוירנס און פון דער צווייטער זייט סעמועל גאָמפּערס!

דאַרף מען נאָך האָבען א גרעסערע צייג־נים פּאַר דער „אונפּאַרטייאישקייט" פון דער קערפּערשאפט?

די אמת'ע פּערטרעטער פונ'ם ארבייטער־קלאַס האָבען ניט קיין פּלאַטץ אין דער סיווויק־פּעדעריישאָן. יעדערער, וועלבער ווייל אמת און עהרליך דיענען די אינטערעסען פון די ארבי־טער, מוז געהן דאָרטען, וואו עס הערשט דער קאמפּף. אָבער ניט, וואו עס וועלט געזונגען דעו אלטער ניט־אייפריכטיגער נגון פון „האַרמאָניע" און שלום צוויישען ארבייט און קאפּיטאל.

סענאַטאָר רוט'ס בילל קעגען די רעוואָלוציאָנערן.

סענאטאָר עליהו רוט פון ניו־יאָרק געהערט צו די טיפּישע אַמעריקאַנער פּאָליטישע־נס, וועלכע האָבען ניט ליעב אויפצורייסען ביי די וועלט די אויגען. זיי פערשטעהען דורכצופיהרען זייערע פערלאַנגען אוּן ווינשען אין דער שטיל, אָהן ליאַרעם אוּן אָהן געפּילדער. אזוי האָט עד דעם 21טען מערץ אַרויסגעטראָגען אין אונזער מיליאָנערסקען קלוב אין וואַשינגטאָן (סענאט בלע"ז), אַז אַמעגדמעגט צום אימיגרייישאָן ביללּ, וועלכער ענטהאַלט אין זיך איינע פון די גע־פעהרליכסטע אוּן רעאַקציאָנערסטע וואַפּען קע־גען יעדער פרייהייטס־בעוועגונג, וואָס עס קומט פאַר אין וועלכע עס איז ניט לאַנד פון אַמעריקא אוּן אין אייראָפּא.

רוט'ס אמענדמענט פערלאַנגט, אז יעדערער, וועלכער איז ניט קיין בירגער אין די פעראייניג־טע שטאַאטען, זאָל מעגען אַרויסגעשיקט ווערען פון דאַנען, „אויב ער שטיצט מיט וועלכע עס איז ניט מיטעל א רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג אין אַן אנדער לאַנד, וואס וויל מיט געוואלד שטירצען די רעגיערונג, וועלכע איז אנערקענט פון דער רעגיערונג פון די פעראייניגטע שטאַאטען האָבען מיט רעכט שטאַלצירט.

עס איז פאַראַן א געזעץ, אז יעדער ניט־בירגער, וועלכער איז שוין דריי יאָהר אין לאַנד קען פאַר קיין פאַל שוין פון דער רעגיערונג ניט אַרויסגעשיקט ווערען. רוט'ס אַמענדעמענט וויל מאַכען אַן ענד אויף צו דיעזען געזעץ אוּן פער־לאַנגט, אז ווי לאַנג דער ניט־בירגער זאָל ניט וואָהנען אין לאַנד העגגט אויף איהם שטענדיג דער דאַמאָקלּס שוווערד אַרויסגעשיקט צו ווע־רען אין פאַל ער אונטערשטיצט אַנדערע, וועל־כע וועלען מיט גוואַלט שטירצען א רעגיערונג, וואָס איז אנערקענט פון די פעראייניגטע שטא־אטען.

פיר די אַמעריקאַנער ביוראָקראַטען איז אויף דאָס שטרעבען פון רוסישען פאָלק צו בע־פרייען זיך פון צאַריזמוס, א בעוועגונג וואָס וויל „מיט גוואַלט שטירצען די רעגיערונג." אוּן לויט רוט'ס אמענדמענט קען יעדער רוסישער־רעוואָלוציאָנער, וועלכער איז נאָך ניט קיין בור־גער אוּן אַגיטירט צוווישען זיינע לאַנדס־לויט פאַר די בעפריאונג פון זיין פאטערלאַנד, אַרויסגע־שיקט ווערען.

אויב רוט וואָלט געפאָלען אויף זיין „המצאה" מיט צוויי דריי יאָהר פריהער, וואָל־טען די לעטישע רעוואָלוציאָנערען יאָ פּורען אוּן קריסטיאַן רודאָוויץ, געוויס איבערגענעבען רעוואָלווערן אין די נעגעל פון דעם רוסישען צאַריז־מוס. אויף דעם זעלבען אופן וויל רוט איצט דורכשמוגלען זיין אמענדעמענט, אַבער איצט וועט ער האָבען צו טהאָן מיט א גרוואַלדיגע בע־וועגונג, וואָס וועט זיך אָהן א ספק אָנפאָנגען איבער'ן גאנצען לאַנד קעגען אזא שעדליכען פאַרשלאָג.

אוּן דער פאַרשלאָג איז אין אמת'ען איינער פון די שעדליכסטע אוּן ניעדערטרעכטיגסטע פערזוכען אויסצוהעלפען יעדער טיראַניש רע־גיערונג אוּן דעספּאָטיע.

דער גאַנצער יחוס פון אונזער לאַנד איז, וואָס עס האָט אימער געדיענט אלם שוץ־ארט, א עיר מקלט פאַר אַלע די יעניגע, וועלכע ווערען פערפאָלגט פאַר זייערע פּאָליטישע אוּן רעליגיע־זע איבערצייגונגען, וואָס עס איז ניט נאָר גע־וועז גאַסט־פריינדליך צו זיי, נאָר האָט אויך זיי געגעבען אַלע מעגליכקייטען צו פראַפּאַגאַנדירען אוּן אַגיטירען פאַר זייערע אידעען. איצט וועט סענאַטאָר רוט'ס אַמענדעמענט מאַכען אַן ענד צו דיעזען יחוס, מיט וועלכען די פעראייניגטע שטאַאטען האָבען מיט רעכט שטאָלצירט.

עס איז פאַראַן א געזעץ, אז יעדער ניט־בירגער, וועלכער איז שוין דריי יאָהר אין לאַנד קען פאַר קיין פאַל שוין פון דער רעגיערונג ניט אַרויסגעשיקט ווערען. רוט'ס אַמענדעמענט וויל מאַכען אַן ענד אויף צו דיעזען געזעץ אוּן פער־לאַנגט, אז ווי לאַנג דער ניט־בירגער זאָל ניט וואָהנען אין לאַנד העגגט אויף איהם שטענדיג דער דאַמאָקלּס שוווערד אַרויסגעשיקט צו ווע־רען אין פאַל ער אונטערשטיצט אַנדערע, וועל־כע וועלען מיט גוואַלט שטירצען א רעגיערונג, וואָס איז אנערקענט פון די פעראייניגטע שטא־אטען.

פיר די אַמעריקאַנער ביוראָקראַטען איז אויף דאָס שטרעבען פון רוסישען פאָלק צו בע־פרייען זיך פון צאַריזמוס, א בעוועגונג וואָס וויל „מיט גוואַלט שטירצען די רעגיערונג." אוּן לויט רוט'ס אמענדמענט קען יעדער רוסישער־רעוואָלוציאָנער, וועלכער איז נאָך ניט קיין בור־גער אוּן אַגיטירט צוווישען זיינע לאַנדס־לויט פאַר די בעפריאונג פון זיין פאטערלאַנד, אַרויסגע־שיקט ווערען.

אויב רוט וואָלט געפאָלען אויף זיין „המצאה" מיט צוויי דריי יאָהר פריהער, וואָל־טען די לעטישע רעוואָלוציאָנערען יאָ פּורען אוּן קריסטיאַן רודאָוויץ, געוויס איבערגענעבען רעוואָלווערן אין די נעגעל פון דעם רוסישען צאַריז־

מום, וועלכער וואָלט געווים געמאַכט א סוף פון זייער לעבען אויף דער תליה. יא, זאָגאר מאַקסים גאָרקי, „מאַקסים" און אַנדערע וואָלטען אויפ'ן סמך פון רוט'ס אַמעגדמעגט געקענט ארויסגעשיקט ווערען.

עס איז א פאַקט, אז דער גרעסטער טהייל פון די מיטלען פאר די רעוואָלוציאָן אין כינא איז געקומען פון אַמעריקא, לויט רוט'ס אַמעגדמענט איז עס געווען א „רעוואָלוציאָנערע בעווענונג וואָס האָט געוואָלט מיט געוואָלט שטירצען אן אנערקענטע רעגיערונג". אָלע כינעזער רעוואָלוציאָנערע צייטונגען, זייערע רעדאַקטערע, ארויסגעבער און סובסקרייבער, וועלכע קענען קיינמאָל ניט ווערען קיין בירגער, וואָלטען ניט געטאָרט ענטוויקלען זייער טהעטיגקייט, און דער פיהרער פון דער כינעזישער רעוואָלוציאָן דר. סון־יאַט־סען וואָלט ארויסגעשיקט געוואָרען פון דאנען.

רוט'ס פאַרשלאָג איז א רעאַקציאָנערער שריט פון שלימסטען און געמיינסטען סאָרט. זי טרעפט ניט נאָר די רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען פון זיד און מיטעל אַמעריקאַנישע לענדער, ווי מען וויל אונז איינרעדען, נאָר אָלע רעוואָלוציאָנערע בעווענונגען.

אן אלגעמיינער און ענערגישער קאַמפף פון אָלע פרייהייטס ליעבענדע עלעמענטען דארף זיין דער ענטפער אויף רוט'ס פינסטערען און שענדליכען אַמעגדמענט צום אימיגרישאָן בילל.

די אידישע אַגיטאַציאָנס־ביורא האָט זיך געווענדעט מיט אן אויפרוף צו אלע אידישע ס. פּ. ברענטשעס, ארבייטער רינג ברענטשעס, יוניאָנס א. ז. וו., צו פּראָנשטאַלטען אן אָרגאַניזירטען פּראָטעסט. דיעזער פּראָטעסט מוז פון אלעמען, וועמען עס איז טהייער די פרייהייט, מיט אלע מיטלען אונטערשטיצט ווערען.

די צאָהל קרבנות פון קאַפּיטאַל שטייגט.

דער ארבייטס־קאָמישיאָנער פון סטייט ניו־יאָרק האָט אָבגענעבען א בעריכט דער לעזישלייטשור אין אַלבאני, וואו ער ווייזט אָן, אז די צאָהל נעשעדינטע ביי דער ארבייט איז אין יאָהר 1911 געווען מיט 20,000 מעהר, ווי אין יאָהר 1910. זי איז נעמליך געשטיגען פון 24,627 אויף 44,551. פיעל פּראָצענט פון אלע בעשעפטיגטע ארבייטער זיינען נעשעדיגט געווארען אין דער צייט פון זייער ארבייט!

דאָס איז אן אונגעהויער נרויסע ציפער, וועלכע שטייגט אריבער די צאָהל אונגליקספאלען אין אנדערע סטייטס. אָבער לויט דעם בעריכטס־אָבגעבער'ס מיינונג, איז אין דער ווירקליכקייט נאָך פיעל ערגער, ווי די סטאַטיסטיק וויזט.

„דער ציפער פון די אונגליקס־פאלען — זאָגט דער ארבייטס־קאָמישיאָנער אין זיין בעריכט — וואָלט זיין נאָך העכער, ווען די אונטערנעהמער אין די בילדינג־טרייד וואָלטען אלע מאָל מודיע זיין פון די סבות, וואס טרעפען זיך אין זייערע אונטערנעהמונגען, כדי זיי זאָלען קענען אויפגענומען ווערען אין די סטאַטיסטיק. אָבער פיעלע אונטערנעהמער זיינען ניט נענוג בעקאנט מיט די בעשטימונגען פון נעזעץ, און דעריבער איז די סטאַטיסטיק ניט אינגאנצען פאלקאָם". עס היים, אלזא, אז די געמאלדענע צאָהל 45,000 אונגליקספעלע איז נאָר א טייל פון די פערקריפּעלטע און געשעדינטע ארבייטער, וואס איז פאראן אין דער ווירקליכקייט.

די לעדזשיסלייטשור אין אלבאני האָט אָבער „וויכטיגערע" זאכען, מיט וואס זיך צו בעשעפטיגען, און אוילט זיך ניט מיט ארבייטער און ארבייטס־שוץ נעזעצען, וועלכע זאָלען פערקלענערען די שרעקליכע צאָהל קרבנות. נאָך 50 פּראָצענט פון די ארבייטער ביי די סאָב־ווייס און אין אונטערנעהמונגען, וואו עס קומט אויס צו ארבייטען אונטער א בעזאָנדערס הויכען ליפט־דרוק, ווערען פּראָונגליקט ביי דער ארבייט, און אפילו פאר דיעזע נעפעהרליכע ארבייטען האָבען אונזערע נעזעצמאכער אין אלבאני ניט נעפונען פיר נויטיג ארויסצוגעבען א נעזעץ, וואס זאָל מאַכען פּראָנטוואָרטליך די אונטערנעהמער פאר די אונגליקס־פאלען, וואס קומען פאָר אין דער צייט פון דער ארבייט.

די אפיעלס פון די ארבייטס־קאָמישיאָנערס ווערען וועניג וואס העלפען אין דיעזען הינזיכט עס דארפען אָנגעווענדעט ווערען שטאַרקערע און מעכטיגערע מיטלען ווי דיעזע אפיעלס. אום צו צווינגען די נעזעצמאכער צו זארגען פאר דאָס לעבען און געזונד פון די ארבייטער.

דיעזע מיטלען קענען נור אָנגעווענדעט ווערען פון די ארבייטער אליין. נור די ארבייטער קענען מיט זייער פּראָיזינינטע מאכט אויסאיבען אן אינפלוס אויף די נעזעצנעבונג פון שטאַאט און סטייט.

דער פּאַספּאָר־בילל.

אין קאָנגרעס ליענט א בילל, וועלכער פער־

לאנגט, אז עס זאל פערבאטען ווערען די פערער־
בייטונג פון ווייסע פאספאר־אין די שוועבעלעך־
פאבריקען.

ווייסע פאספאר איז איינע פון די שעדליכ־
סטע און גיפטיגסטע מאטעריאלען. ביי כמעט
אלע ארבייטער, וועלכע ארבייטען מיט ווייסע
פאספאר, ענטוויקעלט זיך די זאגענאנטע „פאס־
פאר־נעקראזע", וואס בעשטעהט אין דעם, אז די
געזיכטס־ביינער, בעזאנדערס די קינבאקען און
די ציינער פאנגען אן צו פוילען און פאלען אב
שטיקערוויים. די אונגליקליכע, וועלכע ליידען
פון דיעזער קראנקהייט, ווערען אויך זייער נאכ־
צען לעבען קריפעלם און פערזעהענישען.

אין אלע פארטשריטליכע לענדער איז די
אנוועגדונג פון ווייסען פאספאר פערבאטען פון
נעזעץ. דא אין אמעריקא, וואו די אינטערעסען
פונ'ם אלמעכטיגען קאפיטאל דיקטירען די גע־
זעצען, ווערט נאך געארבייט מיט דיעזען גיפטי־
גען מאטעריאל, ניט קוקענדיג אויך דעם, וואס
די שוועבעלעך־פאבריקאנטען קענען בעקומען אן
אנדער מאטעריאל, וואס איז אזוי גוט ווי פאס־
פאר. וואס קימערט דען די פאבריקאנטען, ווען
די ארבייטער פערליערען זייערע נעזונד, זייערע
ביינער און ווערען אונגליקליך אויפ'ן גאנצען
לעבען? — ווייסע פאספאר איז פאר זיי א בי־
סעל בילליגער און, ממילא אויך, בעסער פאר זיי־
ערע פראפיט־צוועקען, ווי אנדערע אונשעדליכע
מאטעריאלען.

שוין צוויי יאהר ווי די שוועבעלעך־פאברי־
קאנטען, וועלכע זיינען טהיילווייז אויך אונזערע
נעזעצגעבער, בעקעמפען דעם בילד.

איצט איז דיעזער בילד איבערגעגעבען גע־
ווארען צו די „ווייס און מינס" קאמיטע, וועלכע
האט ווידער פון איהר זייט עס איבערגעגעבען
צו א נעהיימער סוב־קאמיטע, וועלכע זאל איהם
נוט „אונטערזוכען". ווי עס ווייזט אוים, וועלען
אונזערע נעזעצגעבער דעם בילד ווייטער בעגרא־
בען דורך אונענדליכע „אונטערזוכונגען", און
וועלען מיט אלע מעגליכקייטען שטערען, אז
דער פערבאט פון ווייסע פאספאר זאל ווערען א
נעזעץ. דארף מען נאך האבען א בעסערן בעווייז,
ווי אונזער נעזעצנעבונג איז אימער אויך דער
זייט פון קאפיטאל?

ווייטערע סטרייקס אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע.

ווי א מעכטינע כוואליע האט זיך צוגאסען
דער קאמפף פון די לאורענס'ער טעקסטיל ארי־
בייטער פאר בעסערע לעבנס־בעדינגונגען איבער
די שטעדט פון ניו־דזשוירסי. און ווי די לא־
רענס'ער ארבייטער האבען מוטהיג אויסגעשטא־
נען אלע רדיפות און פערפאלגונגען פון דעם
וואל טראסט און זיין משרות די פאליציי, אזוי
ווייזען אויך די לוין־שקלאפען פון פעטערסאן,
פאסייק, גארפיעלד און אנדערע שטעדט ארוים
זהר פיעל קאמפף־לוסט.

דער זיעג פון די לאורענס'ער האט אריינ־
געבראכט א נייעם לעבען אין די פינסטערע און
פער'חושך'טע הייזער פון די ווענבער און שפי־
נער. ניט קוקענדיג, וואס זיי געהערען צו פער־
שיעדענע נאציאנען, ריידען אויך פעשיעדענע
לשונות, זיינען זיי אלע בעהערשט פון איין גע־
פיהל, פון איין ווילען אויסצוקעמפען פאר זיך
און זייערע פאמיליען ערטרעגליכערע לעבענס־
בדינגונגען. איטאליענער און סיריער, פראנצוי־
זען און דייטשען, פאליאקען און אידען — אלע
האבען זיך פעראייניגט אין קאמפף קעגען די
וואל־באראנען. די פערשידענע נאציאנאלע אונ־
טערשיידען זיינען ווי א רויך פערשוואונדען פון
די קעמפפער. אלע פיהלען, אז זיי געהערען צו
איין קלאס, צום קלאס פראלעטאריער, וועלכער
ווערט בערויבט און עקספלאאטירט. די קאנגרעס־
אונטערזוכונג, א דאנק גענאסע בערגער, וואס
האט אויפגעדעקט די שרעקליכע בעדינגונגען
וועלכע הערשען צוויישען די ארבייטער פון דער
טעקסטיל אידוסטרי, האט געשאפען א גוטע און
נינסטיגע שטימונג צוויישען דער בעפעלקערונג
פאר די סטרייקער. די בעלי־בתים פון דער טעק־
סטיל־אינדוסטרי וועלען ניט וואגען ארויסצו־
טרעטען קעגען זייערע לוין־שקלאפען, וועלכע
געווינען די סימפאטהיע פון דער עפענטליכער
מיינונג אויך זייער זייט.

עס איז צו האפען, אז אויך דיעזער קאמפף
ווערט זיך ענדיגען מיט א זיג פאר די סטרייקער,
ווי אין לאורענס.

די אנפיהרער פון די סטרייקס אין דער
טעקסטיל אינדוסטריע זיינען די א. ו. ו. און
ווי מיר זאלען ניט זיין געגען זייער טאק־
טיק צו צוברעכען די יוניאנס פון דער אמעריקאן
פעדעריישאן אוו לייבאר, מוזען מיר אבער זיי
נעבען קרעדיט פאר זייער ארבייט, ווען זיי נעה־
מען זיך צו ארגאניזירען נאך ניטאר ארבייטער.

איבריגענס, וועלען מיר זיך צו דיעזער טהעמא נאך אומקעהרען.

צוויי קאנווענשאנס.

אין כאי מאנאט וועלען מיר האבען צוויי וויכטיגע קאנווענשאנס: דעם 1טען מאי וועט ביי אונז איז ניו־יארק שטאטפינדען די ארביי־טער רינג קאנווענשאן און דעם 12טען מאי וועט אין אינדיאנאפאליס זיין די קאנווענשאן פון אונזער פארטיי. פאר ביידע קאנווענשאנס וע־לען שטעהן זעהר וויכטיגע פראגען. איבערהויפט ערווארטעט מען, אז די פארטיי קאנווענשאן וועט זיין איינע פון די וויכטיגסטע, וועלכע מיר האבען ווען עס איז געהאט.

אין נעקסטען נומער „צוקונפט" האפען מיר צו געבען אבהאנדלונגען פון פאכמענער איבער פערשיעדענע אנגעלענהייטען, וואס וועלען פערהאנדעלט ווערען אויף דער קאנווענשאן פון דער פארטיי און פון דעם ארבייטער רינג.

מ. ווינטשעווסקי.

א געווענליכער רעדאקטאר — וועגען די שרייבער — צו די לעזער.

א נייער רעדאקציאנס־באָרד איז ביין לעצטען מיטינג געווהלט געוואָרען פאר אונזער זשורנאל. ער בעשטעהט פון די גענאסען: קאספע, טערמאן, בן־יקיר, שכנא עפשטיין און דעם שרייבער פין דיעזע ציילען, מיט גענאסע זאקס אלס מענעדזשינג עדיטאר.

איך דערצעהל דאס דעם לעזער צוליעב דעם פאלגענדען גרונד:

פערזענליך בין איך א געגנער פון אזא מין קאלעקטיוויט רעדאקציע. איך גלויב ניט, אז אייניגע גענאסען האבען קענען נאר פון צייט צו צייט צונויפקומען, וועלען וועט עס איז זוירקליך רעדאקטירען א זשורנאל בעסער ווי דאס קען טהאן איין מענש.

איך גלויב אבער יא, אז פינף מעהר, גענאסען קענען בילדען וואס מען רופט א קאלעגיום, אין וועלכען יעדער האט צו זאגען איבער א געוויסען דעפארטמענט אינ'ם זשורנאל. דאס איז נאך מיין מיינונג, דער אייניציגער וועג ווי אזוי א גוטע רע־דאקציע קען זיין א מעגליכקייט דארטען. וואו מען דארף יעדען חדש בעזארגען פאר'ן לעזער לעזע־שטאף פון פערשיעדענע סארטען. עס איז ניטא ביי אונז, ניט ביי די אומות עולם אזא גאון (אויוועוורסאל־קאפ, בלע"ז) וואס זאל קענען זיין א מומחה סיי אין אלגעמיינע פאליטיק, סיי אין ליטעראטור אין ליטעראריש קריטיק, סיי אין אלץ וואס איז נוגע צו דער בעוועגונג—פאליטישע אין טרייד־יוניאניסטישע—דא און פון יענער זייט ים, סיי אין עניני קאפעראציע, סיי אין דער וועלטליכער פרויען־ און יוגענד־בעוועגונג, סיי אין דער אייביגער יודענפראגע, סיי אין וויסענשאפט.

א רעדאקציאנעלער קאלעגיום איז דערפאר א נויטוועניקייט אויב די „צו־קונפט" זאל וועהן עס איז ווערען דאס, וואס זי דארף זיין. האפענדיג, אז דער רעדאקציאנס־באָרד, וואס האט עקזעמפטירט זינט איך האב אויפגעהערט צו רעדיגירען די „צוקונפט",

אויך אונזער קאנווענשאן פון דער פארטיי וועלען מיר האבען צווויי וויכטיגע געסט פון אייר־ראפא: דער פיהרער פון די דייטשע נעווערק־שאפטען און דער גענעראל־סעקרעטער פון די אינטערנאציאנאלע נעווערקשאפטען, דער רייכסטאגס־אבגעארדנעטער, גענאסע ק א ה ל ע ן, ווען גענאסין באלאבאנאוא, וועלכע איז אם מייסטען בעוואוסט די רוסישע און אי־טאליענישע גענאסען.

אונזער געהרטער מיטארבייטער, גענאסע יעקב מילך פאהרט דעם 20טען אפריל אב קיין יורא. אויך זיין רייזע וועט ער בעזוכען גענג־לאנד, פראנקרייך, דייטשלאנד, עסטרייך, שווייץ און אנדערע לענדער. ער וועט אויך מאכען ספע־ציעלע שטודיומ'ס איבער דעם צושטאנד פון די פארטייען אין דיעזע לענדער. זיינע אינדרוקע וועט גענג. מילך איבערגעבען אויף די זייטען פון „צוקונפט".

וועט ווערען אזא מין קאַלעגיום, האָב איך אָנגענומען צו זיין א מיטגליעד פון'ם נייעם באָרד.

די „צוקונפט" דאַרף און קען ווערען פיעל לעהר־רייכער און אינטערעסאַנטער ווי זי איז ווען עס איז געווען, אָבער דערצו בעט זיך איין קלייניגקייט: געלד פאַר'ן רעדאַקטאָר אין די מיטאַרבייטער; ניט, חלילה, צופיעל, אָבער ניט פיעל וועניגער וויפיעל עס קריעגט דער זעצער, דער דרוקער און דער פערקויפער אין גאַנצ.

דערבי איז בזאי צו האָבען אין זינען דעם פאַקט, אז א זשורנאַל־אַרטיקעל נעהמט אַמאָל וואָבען לאַנג אַרבייט — אין צוזאַמענבריינגען דעם מאַטעריאַל — איידער מען קומט גאָר צום שרייבען. דער שרייבען גופא איז אָפט א קינדערשפיעל לגבי דער פאַראַרבייט.

האָט אָבער דער שרייבער א מאָגען, ווען אויך ניט אזא מפונק ווי ביי אַנאַנדער בשר־ודם, דאַן מוז ער ווערען בעצאָהלט אויב ער זאָל טהאָן דאָס וואָס מען ערוואַרטעט פון איהם.

הייסט דאָס, אם „אין קמח אין תורה".

אין דער „צוקונפט" האָט מען ביז איצט פיעלע פון די שרייבערס ניט נאָר ניט נעגעבען קיין „קמח" אויף א שטיקעלע ברויט א גאַנצן יאָהר, נאָר אפילו ניט קיין „מעות־חטים" פאַר א יום־טוב — ניט די שרייבערס, ניט די רעדאַקטערע. ניט די מיט־אַרבייטער אינוועניג אין אָפיס. יעדער רעדאַקטאָר איז ביז איצט ארויסגעגאַנגען בשן ועין ניט אין דעם ביבלישען זין, נאָר אין דעם זין, אז ער האָט געהאַלטען ביין לעגען די צייהנער (שן) אויפ'ן פאַליצע און האָט ניט מעהר גיזוהן א גראָשען אין די אויגען (עין), אויך אין דעם זין, אז אויב שרייבער האָבען זיך ניט געלאָזען מיט קולאַקעס אין זיינע בייסערס אריין, האָט ער זיך יעדענפאַלס געשעהמט צו קוקען זיי גלייך אין די אויגען.

אזוי איז יאַהרענלאַנג רעדיגירט און געשריבען געוואָרען די „צוקונפט" און דער פיעל יוצא דערפון איז, אז מיר זיינען היינטיגען טאָג שולדיג געווען נעמען און איצטיגע רעדאַקטערע, אַמאַליגע און היינטיגע שרייבער איבער 1,500 (זאָג און שרייב: פונפצעהן הונדערט) דאָלאַר.

און דער פיעל יוצא פון דיזען פיעל יוצא איז א דאָפעלטער:

מיר, דער נייער רעדאַקציאָנס־באָרד, אַרבייטענדיג צוזאַמען מיט געוואָסע זאַקס, קענען מעהר זיך ניט ווענדען צו קיין שרייבער נאָך אַן אַרטיקעל, סיירען אַלס א נדבה און, צוויי־טענס, אויב דורך דעם וועט ליידען די „צוקונפט" אין „קוואַליטי" וועט איהר לאַנג כסדר מוזען ווערען אַלץ ערגער און ערגער.

דערבי האָט די „צוקונפט" פיעלע ענטהוזיאַסטישע פרייונד אין אַמעריקא און פיעל פערעהרער אין רוסלאַנד. זי האָט געדאַרפט לייכט קענען קריעגען הילף דא אין לאַנד. דער וואָס שרייבט דיזעז צייליען איז אין א צייט פון צוויי־דריי חדשים געוזוען אין 14 שטעדט פון די 20 און מעהר, וואו מען האָט געפייערט דעם „צוקונפט"־יובילעאום.

אומעטום האָט ער געטראָפען א טיפע אַכטונג פאַר'ן אַלטען סאָציאַליסטישען זשורנאַל. אין ערטער איז דא ריינע, לויטערע בעגייסטערונג פון דעם סאַרט, וועלכען עלטערע מענשען געדענקען פון די „גוטע, אַלטע צייטען", אַלץ וואָס מען דאַרף איז דיעזע בעגייסטערונג, דיעזע אַכטונג, דיעזע טרייהייט צו דער „צוקונפט" אַרגאַניזירען.

אַלץ וואָס ניטיג איז, אז אין יעדען שטאָדט זאָל זיך בילדען אזא „צוקונפט"־הילפס־פעראיין וווּ מיר האָבען דא אין ניו יאָרק. לאָזען יונגע לייט, מענער און פרויען, אין אַלע שטעדט אין שטעדטלאַך זיך אזוי אַרגאַניזירען, אז זיי זאָלען ניט פערטהאַן קיין געלד און צייט אין ענערגיע אויף האַללם און אַדווערטייזינג. לאָזען זיי זיך פערזאַמלען „פאַר ביזנעס" אין אימיצענס א הויז אין ניט מאַכען קיין אונטערנעהמונגען סיידען עס איז דא א מעגליכקייט צו מאַכען גרויס געלד.

לאָזען זיי אַנשטאָט דעם מאַכען זייער ערסטע אויפגאַבע אַבצוצאָהלען די 1,500 וואָס די „צוקונפט" איז שולדיג איהרע שרייבער (און רעדאַקטערע). זאָל יעדער פון

דיעזע „צוקונפט"־היילפס־פעראיינען פיהלען, אז אויך איהם שטעהט דער זשורנאל; אז ער, דער פעראיין, האָט דעם פּפליכט אבצומעקען דעם פלעק, וואָס געפינט זיך אויף דעם הייליגען נאָמען „צוקונפט".

לאָזען זיי אַלע דאָס טהאָן אין מיר וועלען ניט נאָר צוריקבעקומען אַלע אַלטע שרייבער, נאָר אויך צוקריעגען נייע. די רעדאקציע קען ארגאניזירט ווערען אויף מיין פלאָן. מיר קענען מאכען א זשורנאל, וואָס זאָל, ניט אבטרעטענדיג פון זיין סאציאל־דעמאקראטישער, מארקסיסטישער ריכטונג, ווערען פיעל לעבעדיגער, אינטערעסאנטער ווי ער איז היינט אדער ווי ער איז געווען אונטער מיין רעדאקציע אדער אונטער ערגעץ אנאנדערע.

איך האָף, אז דאָס, וואָס איך שרייב דאָ, וועט ניט בלייבען א קול אין דער מדבר; אז דאָס וועט געפינען אַן אבקלאנג אין די הערצער פון די בראווע יונגע חברים און חבר־טעס, וועלכע האבען מיר אין די לעצטע דריי חדשים אזוי געדריקט די האנד, אזוי היים געזואונשען גליק פאר די „צוקונפט".

טאָמער ניט, וועט פאר מיר זיין צייט צו נעהמען טראבטען, אפשר בין איך ווירק־ליך איבעריג דאָ אין דער בעוועגונג; צו איז טאקע אפשר ניט גלייכער. אז איך זאָל נעהמען א „טשיסטע אטסטאווקע" אין זיך מיהר אין קהל'ש ענינים ניט מישען.

מיד בין איך, קינדער.

טהוט זיי איהר פערשטעהט. איהר וויסט איצט וואָס איהר זאָט צו טהאָן.

רעזאָלוציאָן פון „צוקונפט פרעסס פעדעראציאָן".

ביי צוויי ספעציעלע מיטינגען פון דער „צוקונפט פרעסס פעדעראציאָן" איז פערהאנ־דעלט און בעשלאָסען געווארען צו פערעפענטלי־כען פאלגענדע רעזאָלוציאָן:

מיר שטרייטען אב ענטשיעדען די בעהויפ־טונג פון דער 11ער קאָמיטע, דאָס זי איז פון אונז ערוועהלט געווארען מיט „פולל פאוער", צו האנדלען וועגען די רעדאקציאָנס־און נעשעפטס־אננעלעגענהייטען פון דער „צוקונפט". די „צו־קונפט פרעסס פעדעראציאָן" האָט דיעזער קא־מיטע קיין „פולל פאוער" ניט געגעבען און די קאָמיטע האָט דארום קיין רעכט ניט נעהאט אירגענד וועלכער באָארד אדער סאב־קאָמיטע אזא רעכט צו געבען.

מיר דרייקען אויס אונזער צוטרויען צו דער 11ער קאָמיטע פאר איהר ארבייט אין דער פאר־גאנגענהייט. מיר בעדויערען אבער פון טיפסטען הארצען וואָס איבער דעם, וואס די 11ער קאָמי־טע האָט זיך נעזומען מאכט, וועלכע איז איהר ניט געגעבען געווארען, איז די „צוקונפט" אויף דעם טאקטלאזיגסטען אופן פון דער קאָמיטע אריינגעשלעפט געווארען אין א מחלוקה, וועלכע איז אונגערעכט, אונסאציאליסטיש און ניט פרינציפיעל.

איבערהויפט בעדויערען מיר, וואס דיעזע מחלוקה איז אויפגעהויבען געווארען אין א צייט, וועז דער אלגעמיינער צושטאנד פון דער בעוועג־גונג איז אזא, וואָס פאדערט, אז אלע איהרע נייסטיגע פיהרער און אנדערע טהוער, וואס קע־נען ביישטייערען צו איהר געזונדטער ענטוויק־לונג, זאלען פאראיניגען אנשטאָט צושפליטערען זייערע קרעפטען, און דערמיט העלפען דער סא־ציאליסטישער בעוועגונג פארנעהמען דעם זעל־בען וויכטיגען און בכבוד'ען אָרט אויף דער אי־דישער גאס, וואס זי פארנעהמט איבער'ן גאנצען לאנד.

וואס אנבעטרעפט דער רעדאקציאָן פון דער „צוקונפט" ערקלעהרען מיר, אז אונזער זשורנאל איז און מוז אלע מאל פארבלייבען פריי פאר דעם אויסדרוק פון פערשיעדענע מיינונגען און קריטיק אין דער סאציאליסטישער בעוועג־גונג, אבער אויף קיין פאל דארף דיעזע פרייהייט ניט מיסברויכט ווערען פאר פערזענליכע אטא־קען, אינסינואציאָנען און פארלוימדונגען, וועל־כע זיינען בלויז א שטערונג פאר קאָנסטרוקטי־ווער סאציאליסטישער ארבייט.

„צוקונפט פרעסס פעדעראציאָן".

אויפ'ן מיטינג פון די „צוקונפט פרעסס פעדעראציאָן", דעם 26טען מערץ, איז גענ. א. ש. זאָקס וויעדער ערוועהלט געווארען אלס מענעדזשינג־עדיטאָר, און די גענאסען: מ. וויי־טשעווסקי, מ. טערמאן, ש. עפשטיין, פ. רויזענ־בלאט (בן־יקיר) און דר. אב. קאספע זיינען ער־וועהלט אין דעם רעדאקציאָנס־באָארד.

נעדענקט דעם נאמען

„עקס־לאקס"

כרמל ברענדי

פּאַראַדיז

אימפּאָרטירט פון פּאַלעסטינא

איז דער פֿינסטער קאָניאק

פֿיר קראנקהייטן אבגעשוואכטע

מילד און קרעפטיגענד, פרוי פון פיוזעל־אויל, פֿערדרעהט ניט דעם קאָפּ, איבעלט ניט אויפֿ'ן מאגען, הארמאָנירט מיט'ן שוואכסטען מאָגען, פּראכטפּאל און נעשמאק אין נערוך.

כרמל ווין קא., איינציגע פערטרעטער פון די קא־אפעראטיוו ווין־געזעלשאפט פון די אידישע קאלאניען אין ארץ־ישראל.

חויפּט־אפּיס: 311—309 א. 22טע סטריט, ניו יארק.

ברענטש־סטאָרס:

854 נרענד סטריט און 26 וועסט 116טע סטריט, ניו יארק.

649 ברוקלין.

1106 סוים האלסטער סטריט, שיקאגא.

„צוקונפט" לעזער, אויפמערקזאם!

וען איהר ווילט האָבען אמת־ארטיסטישע ארבייט, דאן לאָזט אייער פאטאגראף מאכען ביי גענ.

ל. באָרימאָף
פאָטאָ־סטודיאָ
355 גרענד סטריט

קאר. עסעקס סטריט, ניו יארק.

איך וועל ווי אימער פערזענליכע אויפמערקזאמקייט שענקען צו גענאָסען און מעמבערס פון „ארבייטער רינג".

ספעציעלע סאָווענירס צו יעדען דאָזען פיקטשורס.

וועגעטעריאַנער און מילכיגער
רעסטאָראַנט

237 איסט בראָדוויי.

ב. סאָזאָר, אייגענטהימער.

פרישע געשמאקפאָלע שפייזען צו מעסיגע פרייזען.

אן אינטעליגענטע געזעלשאפט צו שפּיעלען אין שאך.

ווייטיג פיר שיקאָגאָ!

נענ. טש. אלטשול, 1720 וו. דיוויזשיאן סט.

נעהמט אָן סובסקרייבערס פיר די „צוקונפט".

וויכטיג פיר ניו־היוועז!

א. אייבעלסאן
34 וועסט סטריט
— און —
מ. טאָוראָווסקי
490 פֿוק סטריט

נעהמען אָן סובסקריפשאָנס פיר דער „צוקונפט".

Phone, 297 Bay Ridge.

Office Hours:

9 to 1; 3 to 8 Sun's: 10 to 2

Drs. L. & I. HERMANN

SURGEON DENTIST

1208 49th Street Opp. 49th St. Station
Borough Park, Brooklyn

דר. מ. דוש. ארטמאַן

106 ריווינגטאַן סטריט
וואו ער פראקטיצירט צוזאמען מיט
דר. איזאק ארטמאן.
טעלעפאָן 5291 אָרטשארד.

טעלעפאָן 150 אָרטשארד.

דר. א. י. בלום

140 הענרי סט., ניער ראַטגערס, ניו יאָרק.
אָפיס־שטונדען: 8—10; 1—3; 6—8.
ספעציאליסט אין אויגען, נאָז, אויערען אוּן
האַלז־קראַנקהייטען.

טעלעפאָן 3677 ארטשארד.

דר. לואיס לעפראַק

163 הענרי סטריט.
בעט. ראטגערס און דזשעפערסאן סטריטס,
ניו־יאָרק.
אפפיס־שטונדען:
פון 8 ביז 10 מאָרגענס; פון 1 ביז 2 נאכמיטאָג
פון 6 ביז 8 אבענדס.
זונטאג: פון 9 ביז 11 פריה; פון 1 ביז 3 נ. מ.

העניר ל. סלאבאדין

אדוואקאט און נאטאר
האָט נעמופט פון 280 בראדוויי
אין 302 בראדוויי, ווינצענט בילדינג,
רום 302, מאנהעטען.
Telephone: 4942 Worth.

זאקס און שטיינפעלד

יוניאן דרוקערייי

12 דזשעפערסאן סטריט,
ארבייט ווערט נעמאכט גוט, בילינ
און צו דער צייט.
נייעסטע פאָטער־מאשינען און בעסטע שריפטען.

Dr. AB. CASPE

has removed his up-town office to
1994 MADISON AVENUE
Corner 127th Street
Telephone 6580 Harlem
OFFICE HOURS
Daily up to 10 a. m., and from 5 to 7 p. m.
Sunday up to 10 a. m. only

His downtown office will remain at
210 EAST BROADWAY
Phone Orchard 612
OFFICE HOURS
Daily from 10 to 12 a. m., and from
7 to 9 p. m.
Sunday from 10 to 12 a. m.

TEL., Harlem 4055.

Dr. BERNARD SACKS

110 EAST 104TH STREET

Bet. Lexington and Park Avenues,
NEW YORK.

Hours: 8 to 10 A. M. and 6 to 8 P. M.

טעלעפאָן 1632 ר. אָרטשארד.

דר. טש. שוואַרץ

19 מאַנטגאַמערי סטריט
(נאָהענט פון הענרי סטריט)
אָפיס־שטונדען: פון 8 ביז 10 מאָרגענס.
פון 1 ביז 2 נ. מ.; פון 6 ביז 8 אבענדס.

DR. S. BERLIN

SURGEON
DENTIST

22 East 108th St., Cor. Madison Ave.
Tel., 540-L Harlem.

טעלעפאָן 1096 אָרטשארד.

דר. לואיס בערנשטיין

241 איסט בראָדוויי.

אָפיס־שטונדען: 8—10 מאָרגענס, 1—2 נאכ־
מיטאג און 6—8 אבענדס.

ווילים גאלדרשטיין

247 איסט בראָדוויי.

אָגענט פיר אלערליי ביזנעס, סטיישאנערי־
סטאָרס, פייפער־ראודס און סטענדס א ספע־
ציאליטעט. אפיס־שטונדען: 7—8.

די „קאָלל" עקזיסטירט נאָר דערפאָר, גוויל איהרע לעזער קויפען ביי איהרע אָדווער־
טייזער. די „צוקונפט" וועט עקזיסטירען אָהן אָפיעלם, וען איהרע לעזער וועלען
טהאָן דאָס זעלבע.

פּראיינם-קאלענדאר

פאר א לאנגע צייט האָט זיך געלאָזט סיהלען אין דער אידישער ארבייטער בעוועגונג די נויט־ווענדיגקייט פּיר א דיערקטאָרי פון פּראָגרעסיווע אָרגאניזאַציאָנען. פיעלע, וועלכע קומען אין די זען לאנד פון אייראָפּא אָדער וועלכע פאָהרען פון איין שטאָדט אין דער צווייטער וואָלטען זעהר וועך לען וויסען וואו עס געפינען זיך זייערע פּאָר אָרגאניזאַציאָנען אָן וועלכע זיי וואָלטען זיך וועלען אָנשליסען, וואו זיי מיטען, ווער זיינען די סעקרעטערע און וואו זיי געפינען זיך.

דער פּאסעגדער פּלאָץ פאר אזא דיערקטאָרי איז די „צוקונפט". אלס מאָנאָשליכער זשורנאל וועלט די „צוקונפט" געקליבען ביי יעדען לעזער אָזוי דאָס יעדען מאָהל, וועו מען וויל האָבען אויס־קינפּטע וועגען אן אָרגאניזאַציאָן, קען מען עס גלייך אויסגעפינען. די „צוקונפט" האָט אָזא די־רעקטאָרי, וואו אלע אויבצעלהייטען וועלען קלאָסיפיצירט אונטע בעשטימטע בעמען, לויט יעדער פּאָרטע פון אָרגאניזאַציאָן, אזוי דאָס מען קען לייכט אויסגעפינען די אויסקינפּטע, וועלכע מען זוכט.

דער פּריין פּיר דיזער אנאנסע איז בלויז 25 סענט.

פאר וויניגער ווי 1 סענט א טאָג קענט איהר לאָזען וויסען דער וועלט ווער איהר זייט, וואו איהר זייט, וועו מען קען אייך טרעפען.

ארבייטער רינג

רושענאראל אָפּיס, פּאָבליק בוינק בילדינג, דעלענ־סי סטריט, קאָרנער לודלאָוו סטריט, ניו יאָרק.

עקזעקוטיוו קאָמיטעע מיטעט יעדען דינסטאג אָבענד, די קאָנטראָל קאָמיטע מיטעט יעדען דאָ־נערשטאָג אָבענד.

ניו יאָרק סטייט קאָמיטע ארב. רינג,

מיטעט יעדען 1סטען זונטאָג אין מאָנאָט אין 209 אים בראָדווי, 1 אוהר נאָכמיטאָג. די סטייט עקזעקוטיווע מיטעט יעדען מאָנאָט אין איהר זיין, 158 איסט בראָדווי.

בר. 1, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 1סטען און 3טען פרייטאָג, אין 214 א. 2טע סטריט. סעק. פ. לעווין, 254 הופער סט., ברוקלין. האָסף. ל. גינזבורג, 398 8טע סט., דר. טש. שוואָרין, 19 מאָנטגאָמערי סטריט.

בראנטש 2, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען שבת אבענד, אין זייער הויז, 143־5 א. 103טע סטריט. פּינ. סעק. דזש. האָרן, 18 א. 113טע סטריט. האָסף. טש. גיפּעין, 148 לע־נאָקס עוו., דר. י. האָראָוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוו., בראָנקס דר. ו. קאָנטאָר, 386 איסט 143טע סט.

בראנטש 3 ברוקלין,

מיטעט יעדען שבת אבענד אין קעפּיטאָל האָלל, 16־18 מאָנהטעטן עוו., פּינ. סעק. דז. פּינקעל־שטיין, 107 ווערעט סט., פּראָט. סעק. א. לעננס, 154 באערום סט., האָסף. סעם לייואי, 131 הערימאן עוו., דר. בוילי, 68 מעקיבען סט., דר. רוקח, 62 מעקיבען סטריט.

בראנטש 3 לייבאר ליגע, באָסטאָן,

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פּאלמער, 11 טשעמבער סט.

בראנטש 4, ברוקלין,

מיטעט יעדען מיטוואָך אָבענד, אין 143 מע־קיבען סטריט, טשערמאָן מ. ראָזליק, פּינ. סעק. דזש. היימאָן, 545 בושוויק עוו., פּראָט. און קאָר. סעק. ד. אישענסקי, 157 ווערנאָן עוו., האָסף. ד. עהרליך, 483 בראָדווי. דאָקטוירים: דזש. ה. בוילי, 68 מעקיבען סט. און גלינקאָווישטיין, 77 מעקיבען סט.

בר. 4 לייבאר ליגע, באָסטאָן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג, 10 אוהר מאָרגענס, אין 30 לעווערעט סט., פּינ. סעק. ב. קינג, 252 טשעמבער סט., דר. ל. פּאלמער, 11 טשעמבער סטריט.

בראנטש 5, ניו יאָרק,

מיטעט יעדען 1סטען און 3טען מאָנאָט אין מאָנאָט, אין 414 גרענד סטריט, סעק. טש. אויזענ־בערג, 677 מיטטעל עוו., ברוקלין, האָסף. ב. לעדער, 290 א. 81סטע סטריט. דר. ל. בערנשטיין, 241 א. בראָדווי.

בראנטש 6, ברוקלין,

מיטעט יעדען פרייטאָג אָבענד, אין מאָנאָט אין 118 מאָאָר סטריט. פ. יעלין סעקרעטער, 140 מקולם סטריט. י. פּאליש סעק. 205 פלאָיד סטריט. דר. דזש. בייליי 68 מעקקיבען סטריט.

בראנטש 7, וועסט האָבאָקען, נ. דזש.

מיטעט יעדען 1סטען, 3טען און 5טען פרייטאָג אין שופּסען סט. סעק. ד. ליפּס, האָסף. פּעלדמאן. 105 קלינטאן עוויע.

בראנטש 8, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין מאָנאָט, אין 5־83 פּאָרסייטה סטריט. סעק. א. מא־ראָס, 500 גרענד סטריט. האָסף. ה. גערשענאוויץ, 135 ווילימס עוויניו, ברוקלין, ק. א. סיגל. דר. שלעזינגער, 25 ראָטגערס סטריט.

פּראָג. קלאָב, בר. 9, ארב. רינג, באלטימאָר.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין לייבאר לייסעאום האָלל 1023 א. באלטימאָר סט., פּינ. סעק. איזראעל מוללער, 208 ס. קאראלין סט., האָסף. איוזיק גאר־דאָן, 1430 גאוף סט.

בראנטש 11 ארב. רינג, ברוקלין.

מיטעט יעדען מיטוואָך אין פּיטקין עוועניו, קאָר. פּאוועל סט. פּינ. סעק. ל. ארענסטיין, 1424 איסטערן פּארקווויי, פּראָט. סעק. ו. בליי, 2348 פּיט־קין עוו., האָסף. פ. מאלטשינסקי, 779 האווארד עוו., דר. האָראָוויטץ, 1546 איסטערן פּארקווויי, טרע־זשורער.

ארב. רינג בראנטש 12, פילאדעלפיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג, אין 410 קריסמיאן סט. סעק. פ. שליייפער, 1514 ס. 6טע סט. פּרוואָאָ אדרעסע 2133 ס. 7טע סט.

בר. 12 לייבאר ליגע, אטטלבארא, מאסס.

מיטעט יעדען 1סטען און 3טען זונטאָג אין מא־נאָם. מארלעזונגען און דיסקוסיאָנען אלע פרייטאָג אבענד אין אונזער לאקאל, 15 קאונטי סט., פּינ. סעק. דזש. רובין, רעק. סעק. אב. ראדמאן, האָסף. דזשיי. ראבלין.

בראנטש 15, הארטפאָרד, קאָנן.

מיטעט יעדען 1סטען און 3טען זונטאָג אין מא־נאָם, אין 9 מאָרגאן סטריט. סעק. און האָסף. פּ. פּאלאק, 164 בעלווויו סטריט.

בראנטש 17, ניו הייוון, קאָנן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין מא־נאָם, אין אדד פּעללאוס האלל, 95 קרען סט. סעק. נאָם. בארנעס, 56 וואָירנען סט., האָסף. י. קאָהען. 16 בראָד סט., דר. בנעטע. 387 דוישארדזש סט

כּרענטש 19, סיראַקיוז, נ. י.

מיטגלעד יעדען זונטאָג אבענד אין ליבערארי האַלל, פּוּנ. סעק. ב. גארדען, 932 גרוּוּפּ סט., רעק. סעק. ה. סלאָווין, 103 ס. סטריט סטריט. האַסק. פּ. שמח, 334 רעגווויג עווע.

האַסקאלער פּראָג. פּער. בר. 20 ארב. רינג.

מיטגלעד יעדען 2טען, 4טען און 5טען שבת אין מאָנאַט, אין 98 פּראָגרעסיוו סטריט, פּוּנ. סעק. דוש. פּארבער, 1314 ברוק עוו., נ. י., האַסק. ל. שקאָלני־קאָוו, 136 קאָלומביא סט., נ. י., האַסק. פיר ברוקלין א. מהעלמאַן, 1673 פּראָספּעקט פּל., ברוקלין. דאוֹן־טאַון דר. ב. נעלסאַן, 268 א. בראַדוויי, טעל. 3197 אַרטשאַרד; אַפּ־טאַון דר. ס. לוּאיס, 1 א. 101טע סט., טעל. 7612 לענאָקס; בראָנקס דר. ה. קאָהען, 500 א. 173טע סט., טעל. 1084 טרעמאָנט; ברוקלין און בראָנזוויל דר. ס. ווויינשטיין, 1880 בוירגען סט., טעל. 130 איסט ניו יאָרק.

כּרענטש 23, א. ר., נוארק, נ. דזש.

מיטגלעד יעדען פּרויטאָג אין קאָלומביא תּאַל, 224 קאָורט סטריט, 1 וואָך פֿ ביזנעס מיטינג, און 1 א לעקטשור אָדער דיסקוסיאָן. י. אלפּערט סעק. 86 ראָוז סטריט. ט. חערשקאָוויטץ תּאַסטיטעלער, 262 פּרינס סטריט. דאָקטוירים: י. קויפמאַן, 194 פּראָוס סטריט. י. קויפמאַן 191 ספּרוס סטריט. פּ. רובינאָוו 109 קאָורט סט. ל. באָומבערג, 80 ראָוז סטריט.

כּרענטש 24, בראָנקס, ניו יאָרק,

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען שבת, אין בראָנקס פּאַרוס, 1663 פּולטאַן עווע. ניער 170טע סט. פּ. לער נער סעק., 1432 קראָטאָנא פּאַרק א. האַסק. פּ. אַלטשולער, 2 סט. פּאָולס פּלייס, קאָר. סעק. סט. ליפשיץ, 1388 פּרייספּלין עוו., דר. ח. קאָהן, 500 א. 173טע סטריט.

קיעווער רעוו. כּרענטש 25 ארב. רינג.

מיטגלעד דעם 2טען און 4טען מאָנאַט אין מאָנאַט, אין 82־80 קלינטאָן סטריט, פּוּנ. סעק. ל. סאַלאָוויאָוו, 101 פּוטנעם עוו., ברוקלין. רעק. סעק. מ. מינטין, 25 דזשעפערסאָן סט., ברוקלין. האַסק. דוש. ליפשיץ, 69 מאלטא סט., האַסק. פיר נ. י. דזש. פּאלאנסקי, 181 א. 3טע סט., ניו יאָרק. דאָקטאָר פיר ברוקלין, סיש. קעמפּ, 69 מאָמפּקינס עוו., דר. פיר ניו יאָרק ב. נעלסאַן, 268 א. בראָדוויי, אַפּטאָון אפּוס 1851 מעדיסאָן עוו.

כּרענטש 26 א. ר., וואָטערבורי, קאָנג.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען דאָנערשטאָג אין מאָנאַט אין די אויבענע קלאָב רומס, גאָרדען בּילדינג 168 א. מיין סטריט מ. רוסקין סעקר. 82 בעיקאָן סטריט.

כּרענטש 27, ראָטשעסטשער, נ. י.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען מאָנאַג אין מאָנאַט אין ווויינער'ס האַל, 151 קלינטאָן סטריט. סעק. פּ. רובענפעלד, 29 לינד הויזסט סטריט. האַסק. וו. בלום, 46 קעללי סטריט. דר. ח. ס. גראָהאַם, 389 מיין סטריט אויסט.

כּרענטש 32, שיקאַגא,

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אָק. אין מאָנאַט אין נאָסטאַלין'ס האַל 1125 בּליו־אוילאַנד עוו. סעק. פּ. זוממאָן, 2132 קריסטאָל סט. האַסק. ח. מראָווסקי 2320 וו. מיולאר סטריט. דר. רעסק., 1439 וו. 12טע סטריט.

פּראָוידענס באַלטישע סאָציאַליסטען־בונדיס־טען ברענטש 33 ארב. רינג.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט, אין 30 א. 1טע סטריט, קאָר. 2טע עוו., פּוּנ. סעק. פּ. סקאָבעל, 1648 וואשינגטאָן עוו., בראָנקס; האַס־פּיטעלערס: דאוֹן־טאון א. טאַלפּער, 56 גאָווערנייר סט., האַרלעם און בראנקס פּ. לעמפּערט, 508 וו. 132טע סטריט; ברוקלין, ל. קלאצער, ק. א. הילמאַן, 253, 65טע סטריט, ברוקלין :: דאָקטוירים: דאוֹן־טאון דר. בראָדוויי, 321 א. 6טע סט., האַרלעם און בראָנקס דר. פּ. לוּאיס, 1 א. 101טע סט.; ברוקלין קאָנ. בריצער, 183 מאָמקינס עוו., ברוקלין.

גריטצער פּראָג. אסס'ן בר. 34 ארב. רינג,

מיטגלעד יעדען 2טען און4טען פּרויטאָג אין מאָנאַט אין 257 א. הויסטאָן סט. סעק. ב. בריער טאָן, 245147 א. חויסטאָן סטריט. האַסק. מער־קוויץ, 521 קריסטאָפער עוועניו, ברוקלין. דר. ל. לעפראק, 163 העגרי סטריט.

קרעמענטשוגער ראָד. פּאַראיין בר. 36 א. ר.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאָג אין מאָנאַט. סעק. ד. ווויינער, 200 דיוויזיאָן סט., האַסק ה. פּעלדמאַן, 9 א. 117טע סט., אַפּ־טאָון דר. הור־ווויטץ, 1523 מעדיסאָן עוו., דאוֹן־טאָון דר. זילינקאָוו 254 א. בראָדוויי, בראָנקס דר. קאָנטאָר, 386 א. 143טע סטריט.

פּרויע נעזעלשאפט, בר. 37, ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען פּרויטאג אין מאָנאַט אין 106 פּראָגרעסיוו סטריט, 2טען פּלאאר, פּוּנ. סעק. א. בלאק, 70 איסט 3טע סט. האַסק. פיר אפטאון און דאון טאון איזראעל שטיין, 492 איסט 74טע סט. האַסק. פיר ברוקלין, טומאן, 168 סוטטער עווע, ברוקלין. דר. פיר דאון טאון אן האַרלעם ב. נעלסאן 268 א. בראדווי און 1851 מעדיסאן עוועניו, דר. פיר בראנקס ס. פּאלטין, 1417 פּראס־פּעקט עווע., בראנקס, דר. פיר ברוקלין, דזש. קרוס, 432 סטאָן עווע. ברוקלין.

בר. 38 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאָנאַט, אין 9־207 2טע סטריט. סעק. מ. גערשם, 236 א. 121טע סטריט, דר. אב. קאַספּע, 210 איסט בראָדוויי.

אַרשער און שקלאָווער פּראָג. אסס'ן בר. 39 א. ר.

מיטגלעד יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין 83 פּראסיויטה סט. פּוּנ. סעק. ק. ליפשיץ, 456 איסט 171טע סט. פּראָס. סעק. ד. זאהרין, 321 קרימבינס עוו. ניער א. 143 סט. האַסק. גינדין, 69 לודלאוו סט. דאוֹן־טאון דר. קראָנעוויסקי, 181 הענרי סט., פיר האַרלעם, דר. ראטקאוויץ, 162 איסט 111טע סט., פיר ברוקלין, י. פרידמאן, 40 מאָמפּקינס עוו., פיר בראָנזוויל דר. גאלדשטיין, 533 סטאָן עווע. ברוקלין.

בר. 40 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאָנאַט, אין 206 א. בראָדוויי. סעק. ס. בראָדקין, 1469 סט. מארקס עוועניו.מאר ניו יאָרק דר. נ. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סטריט. פיר ברוקלין דר. דוש. ג. ריפקין, 427 סעקמאַן סט. ברוקלין; האַסק. ה. בלוינק, 6־64 מאָנטגאָמערי סטריט.

ווילנער ברענטש 43, ניו יאָרק.

מיטגלעד יעדען 1טען און 3טען פּרויטאָג אין מאָנאַט, אין 206 א. בראָדוויי. קאָר. סעק. ס. ליפקע־ווויטץ, 761 מרוינסי עוו., בראָנקס, ק. א. זילבשטיין, האַסק. נ. ריסק, ק. א. סטאָלמאַן, 270 מעדיסאָן סט. דר. פיר דאון־טאון נ. קאָהן, 115 א. 2טע סט., דר. מאר אפ־טאון, מ. גאָלדבערג, 16 א. 107טע סט., דר. מאר בראָנקס דר. קאָהען, 500 א 173טע סט., מאר ברוקלין, דר. קלינקאָוושטיין, 77 מעקקיבען סט., מאר בראָנזוויל ,דר. נאָמאָנזאָהן, 269 מענסילוויניע עוועניו.

ברענטש 45 ארב. רינג, פיטסבורג, פּא.

מיטגלעד יעדען דאָנערשטאָג אבענד. פּוּנ סעק. ל. לעווים, 74 ווען בראאם סט. האַסק. מאָקס וואלטער. 509 אוועריהיל סט. מאר סענטער עוו.

ברענטש 47, עליזאבעטה, נירדוש.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואך אין מאָנאַט, אין 634 איסט דזשוירסי סטריט, פּינ. סעק. ס. נעטצאַק, 251 מארשאל סט., האָספּ. ס. גאלדשטיין, 431 ס. פּארק סטריט.

ברענטש 48 א. ר., בריידשפּארק, קאָנג.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאַט, 2 אויבן נאָכמיטאָג, אין 1119 בראָאד סטריט, פּינ. סעק. א. דוואָרקין, 187 פּערפּילד עוו., האָספּ. ס. גאָלדבערג, 1136 טיין סטריט. דר. האָרד, 312 סטריט סטריט.

וואַרשאַוואַר פּראָג. י. מ. בר. 50 ארב. רינג.
מיטעט יעדען 1טען, 3טען און 5טען פרייטאָג אין מאָנאַט, אין 214 איסט 2טע סטריט. קאָר. סעק. י. זאַסטראָונד, 395 ווערמאָנט סט. ברוקלין. האָספּ. פּיר ניו יאָרק ה. באָגער, 213 פּאַרסיוויטה סטריט. מאָספּ. פּיר ברוקלין דזש. קליגפּעלד, 868 מוירטעל עוו. ברוקלין. דר. פּיר ניו יאָרק א. א. ליוויי, 69 איסט 3טע סטריט. טעל. 3450 אָרטשארד. דר. פּיר ברוקלין דזש. ה. ביוויי, 68 מעקקיבען סט. טעלעפּאָן 175 וויליאַמסבורג. דר. פּיר איסט נויאָרק א. וויי־לפּדרסקי, 323 פּענסילוואַניא עוועניו. טעלעפּאָן 282 איסט נויאָרק.

סלאָנימער ברענטש 52 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 2טען, 4טען און 5טען פרייטאָג אין מאָנאַט, אין הענינגטאָן האָלל, 214 א. 2טע סטריט, רום 8. סעק. מ. גראָדצנציק, 58 א. 103טע סטריט, האָספּ. פּיר ניו־יאָרק מ. קליינמאָן, 133 עלדרידזש סטריט. האָספּ. פּיר בראָזוויל מ. קאָהן, 621 סעקמאָן סט., ברוקלין. דאָון־טאָון דר. שוואָרץ, 19 מאָנטאָמערי סט., אָפּ־טאָון דר. ס. לואיס, 52 א. 107טע סטריט. בראָזוויל דר. ראָזענפעלד, 516 סטאָון עוו., ברוקלין.

שערליצער בר. 53, ארב. רינג.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאַט אין מיטינג האָלל, 195 קריספּי סט., פּינ סעק. א. דזשאבלאָן, 231 א. 103טע סטריט. האָספּ. ס. ספּי־געלמאן 18 א. 117טע סט. טרעזש. ל. קאווא, 53 וועסט 112טע סט. דר. פּיר אָפּ־טאָון, ס. לואיס, 52 א. 107טע סט. טעל. 4517 דזשוי הארלעם, דר. פּיר דאָון־טאָון, י. ריטער 61 סט. מארקס פּלויס, טעל. 1293 ארטשארד, דר. פּיר ברוקלין דזש. ס. סטריט, 253 טרוס עוועי. טעל. 2471 וויליאַמסבורג. בר. 54 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין 96 קלינטאָן סט. פּינ. סעק. דזש. מעטין, 119 איסט 8טע סט. פּראָג. סעק. און האָספּ. ה. בענדער, 14 קענאָן סט.; האָספּ. פּיר ברוקלין און בראָזוויל וו. וואקס, 583 דוכאָנד עוועי.; דר. פּיר אָפּ־טאָון, א. נייולער, 1642 מעדיסאָן עוועניו; דר. פּיר דאָון־טאָון, בע־רענשטיין, 204 הענרי סט.; דר. פּיר ברוקלין און בראָזוויל, גאלדשטיין 533 סטאָן עוועניו.

ברענטש 55 א. ר., סויט ברוקלין.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין מאָנאַט, אין פּרוינקלין האָל, 635 3טע עוו. ברוק־לין. סעק. א. יעלין, 649 4טע עוו. האָספּ. צוקער־מאָן, 400 7טע עוועניו. דר. סלאָוויט, 348 15טע סטריט.

ברענטש 59, דזשוירסי סיטי.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאַט, אין 316 3טע סטריט.סעק. ס. גראָנאָוועטער, 120 מאָנטיסעללא עוו. האָספּ. אב. לובקאָוויטש, 378 באלדווין עוו. דאָקטאָר פּ. קירשענבוים, 3 העמפּסטעד קאָרט. טעל. דזשוי 1269.

ברענטש 60, סט. לואיס.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען דיענסטאָג אין מאָנאַט, אין דער פּאָבליק לייברערי אדימאָרים, 14 און קעס עוועי. סעק. דזש. דראזד, 2738 דיקסאָן סט.

מאָזירער פּראָג. ברענטש 64 א. ר.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין מאָנאַט, אין 155 עוו. „סי". סעק. דזש. לעווינסאָן, 195 עוועניו „בי". האָספּ. אב. עלניק, 520 א. 13טע סטריט; דר. כּטאָרטץ, 323 א. 10טע סטריט.

רומענער ברענטש 66 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען דינסטאָג אין מאָנאַט אין 98 פּארסיוויטה סריט, סעק. ד. מארקוס, 235 א. 118טע סט. האָספּ. ס. גודמאן, 234 א. 119טע סט. דר. אלפּערן, 72 ריווינגטאָן סט.

ערויט. ליען בר. 67 א. ר., באָלטימאָר, מד.
מיטעט יעדען דינסטאָג אבענד אין לייבאָר ליסעאום 1023 איסט באָלטימאָר סט. רום 4. סעקרעטער מ. דובאָווסקי. 1315 איסט לעקסינגטאָן סטריט. האָספּ. ה. פּיסקאָווסקי. 1506 איסט באָל־טימאָר סט.

גראָדנער ברענטש 74 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאַט, אין פּארסיוט בילדינג, 81־79 פּארסיוט סט.; סעק. ה. שיער, 348 פּאלערע עוו. בראָנקס; האָספּ. מאלאן, 354 א. 121טע סט., נ. י.; דאָקטאָר פּאר דאָון־טאָון שלעזינגער, 25 ראָטגערס סטריט. דר. פּאר אָפּ־טאָון ס. לואיס, 52 א. 107טע סטריט. פּאר בראָזוויל, ס. אגינז, 526 סטאָון עוו., סעק. ע עמטא, 690 איסט 10טע סטריט.

ברענטש 76 ארב. רינג, גרינפּאָינט, נ. י.
מיטעט אלע 2 וואכען אין 192 גרין סטריט, פּינ. סעק. ה. ווינקלער, 610 מאנהעטען עוועי. פּראָג. סעק. א. פּיקוס, 75 עגגערט עוועי. האָספּ. בערקאָוויטץ, 56 עקפּאנד סט. דר. סיליא, 119 קענט סט.

ברענטש 78 א. ר., סינסינעטי, אָהייא.
מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 1016 סענטראל עוו. פּינ. סעק. ר. לאָנדסבורג, 1507 עלם סטריט. האָספּ. מ. קאָהן, 1512 מור סט. רעק. סעק. א. לעווענטהאל, סטויוועסאַנט ק. ר. ד. פּ.

ברענטש 79, קיוואָלאנד, אָהייא.
מיטעט יעדען שבת אבענד אין וואָדלעאנד האָלל, א. 51טע סטריט. פּינ. סעק. ב. זאק, 4822 פּאָרטלאַנד סטריט; האָספּ. דזש. קאַמינקאָוויטש, 2685 איסט 40טע סטריט.

ניקאָלאַיעוואר פּראָג. אסס'ן בר. 80 ארב. רינג.
מיטעט יעדען מאָנאַטאָג אבענד אין 414 גרענד סטריט. סעק. וו. ראָבינזאָן, ק. א. ארנאָף, 71 א. 97טע סטריט. האָספּ. א. גראָסער, 206 א. 6טע סט., דאָון־טאָון דר. בראָדמאָן, 186 סאָפּאָלק סטריט. אָפּ־טאָון דר. פּאָלעק, 59 א. 105טע סטריט. ברוקלין דר. ראָקאָר, 62 מעקיבען סטריט. בראָנזוויל דר. קריפּ, 432 סטאָון עוועניו.

קאָוונער בר. 83 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין 206 א. בראָדוויי. סעק. און איסט ניו יאָרק האָספּ. י. רויז, 2034 דין סט. ברוקלין, דאָון־טאָון האָספּ. ס. לאָפּוידוס, 236 מאָנראָו סטריט. האָספּ פּיר אָפּ־טאָון מ. אשקענאזי, 57 א. 98טע סטריט. דר. פּאר דאָון־טאָון מ. קאָטץ, 99 סטענטאָן סטריט. אָפּ־טאָון דר. סט. לעווין, 53 א. 117טע סטריט. דר. פּאר ווילישסבורג דזשאָטן ת. בייליי, 70 מעקקיבען סט.

דר. פּאר איסט ניו יאָרק ס. וואָלף, 118 עסטע 118 סטריט.

יונגער דור בר. 85 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאָנאַט, אין 144 גרענד סטריט, פּינ. סעק. טשערנעפסקי, 21 א. 3טע סטריט. האָספּיטעלער: פּיר ברוקלין, א. מערים, 652 גריינד סטריט, ברוקלין; פּיר ניו־יאָרק ס. ערליכמאַן, 556 פּאָק סטריט, בראָנקס: דר. פּיר דאון־טאַון, שלעזינגער, 25 וואַשינגטאָן סט., דר. פּיר הארלעם, ס. לואיס, 1 איסט 101טע סטריט; דר. פּיר ברוקלין, דז. פּרידמאַן, 40 טאָמפּקינס סט.

יאַנג מענס עדיוקיישאַנאל ליגע, בר. 86 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגליד יעדען דאָנערשטאָג אין 83 איסט 4טע סט., פּינ. סעק., ר. בוירנסטיין, 100־98 עוו. „סי". רעק. סעק. ס. פּוטקאָווסקי, 244 א. 7טע סטריט, דאון־טאון האָספּ. דוש. ליוויי, 206 א. 6טע סט., אפּ־טאון האָספּ. מ. קאָהען, 114 איסט 104טע סט., ק. א. לעווין. דר. פּיר דאון טאון ל. בּאָרנסטיין 241 איסט בראדוויי, דר. פּיר אפּ־טאון, י. האָראָוויטץ 253 מעדיסאן עווע.

בריסקער ראד. בעג. אסס'ן בר. 87 א. ר., נ. י.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאָנאַט אין 143 איסט 103טע סט. רום 2. פּראָנ. סעק. מאָדעל, פּינ. סעק. ס. יאַנאס 213 איסט 104טע סט. האָספּ. מ. פּאָזנ 1667 לעקסינגטאָן עוועי. אפּ־טאון דר. ס. לואיס 1 איסט 101טע סט. דאון־טאון דר. א. קלעבאַן, 52 פּויק סט.

ביאליסטאָקער בר. 88 אר. רינג.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין מאָנאַט אין טערעס לויסאָעס 206 איסט בראדוויי רום 6, פּינ. סעק. דוש. גינזבורג, 209 גרענד סט. פּראָט. סעק. ס. ראָשקין, ק. א. מאָנוס סינאי האָספּ. דר. דאון טאון י. א. גאלדשטיין, 237 א. בראדוויי פּעל. 221 וואַשאַרד. אפּ טאון דר. לואיס, 52 איסט 107טע סט. טעל. 4517 דוש. הארלעם, בראנקס דר. פּ. פּעלדמאן 980 פּראספּעקט עוועי. טעל. 7590 מעלראָז, ברוקלין דר. ביול, 68 מעקקיבען סט., טעל. 175 ווילליאמסבורג, בראָנזוויל דר. ריווקין, 427 מעקמאן סט. טעל. 2579 איסט נויאָרק. האָספּ דאון־טאון, דר. דוש. גאלדשטיין, 237 א. בראדוויי. אפּ־טאון א. זעליגמאן, 16־114 איסט 104טע סטריט, ברוקלין און פּראָנזוויל, א. קאָהען, 237 ס. 2טע סט. ברוקלין.

יאַרמאָלינעץ־פּאָדאָליער בר. 91 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 151 קלינטאָן סט., סעק. לייבאָוויץ, 33 גאָווערנעיר סט., האָספּ. א. מילער, 120 מאָנטאָן עוועי. ברוקלין. דר. דוש. קלארמאן, 142 ריווינגטאָן סט.

בר. 94 אר. רינג, סטעמפּפּאָרד, קאָנג.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט, אין די סאָציאליסטישע העדקוואָדערס, 450 מעין סט., פּינ. סעק. מאָקס ליפּשיץ, 104 העגרי סט., פּראָט. סעק. אוון. האָספּ. סעק ליפּשיץ, 104 העגרי סט. פּרעזש. א. לעווין, 492 מעין סט., דר. נעמעטין, 621 מעין סטריט.

קרעסלאָווקער פּראָג. בר. 97 אר. רינג.

מיטגליד אין 125 ריווינגטאָן סטריט. סעק. י. שלינער, 63 א. 102טע סטריט, נ. י.; טרעזשורער א. מענדעלסאָן, 2168 פּיטקין עוו., ברוקלין; האָספּ. פּ. א. ראָזענבערג, ברוקלין האָספּ. צ. דאָבקין, 332 מעקמאן סט., ברוקלין. דאָקטאָר נ. שעכטער, 33 דזשעפערסאָן סטריט, הארלעם דר. ס. לואיס, 52 איסט 107טע סטריט, ברוקלין דר. ס. טאָמפּקינס, 156 וואשינגטאָן עוועניו.

מינסקער פּראָג. בר. 99 אר. רינג.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 106 פּאָרסייטה סטריט, פּינ. סעק. מ. קאָטין, 508 וו. 145טע סט.; רעק. סעק. א. ד. דינערשטיין, 20 א. 112טע סט., האָספּ. י. ליפּסקי, 768 לעקסינגטאָן עוו., און ל. ביילין, 416 ניו־דזשוירסי עוו., ברוקלין. דאָקטאָר פּיר אפּ־טאון, דר. ראָבינס, 56 וו. 112טע סט., פּיר דאון־טאון, דר. כאטין, 99 סטענטאָן סט., פּיר ברוקלין דר. ביולי, 68 מעקיבען סט., פּיר. בראָנזוויל דר. ראָזענפעלד, 516 סטאָון עוו.

וואַלקאָווייסקער ראָזענער ברענטש 100 א. ר.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאָנאַט, אין 206 איסט בראָדוויי, 4טען פלאָר. פּינ. סעקרעטער איז. קאָהען, 164 עסעקס סטריט, רום 16, האָספּ. איז. שיף, ק. א. בערזין, 204 קלינטאָן סט., דר. האָבערג, 269 א. בראדוויי, טעל. 3343 אריטשארד. ברוקלין דר. ג. ס. וואלף, 118 עמבאַי סטריט.

בר. 105 א. ר., הערריסבורג, פּא.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט, אין 451 ראָאד סטריט, סעק. ב. צוקערמאַן, 1213 קאָוודען סט.

ברענטש 107 א. ר., נוארק, נ. דוש.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאָנאַט אין ווינדזאָר האָלל, 107 ברום סטריט, פּינ. סעקרעטער סעם פּינקעל, 273 פּרינס סט. קאָר. סעק. מ. מינדקין, 504 האָנטערדאָן סטריט, האָספּ. מ. בראָדי, 364 ציטעלמאַן עוועי. דר. וואלף, 40 ווערוועלי עוו.

קרעווער י. מ. פּראָג. אסס'ן בר. 108 א. ר.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 172 איסט בראדוויי, סעק. סאל. אליאנסקי, 496 סענטראל עוו. האָספּ. לואיס זאָגער, 149 מעדיסאן סט. דוישעפערסאן סט. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סט. נויארק. דר. שעכטער, 31 דזשעפערסאן סט. נויארק.

בראָנקס 109 אַרב. רינג, ניו לאָנדאָן, קאָנג.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט אין נייטס אָוו קאָלומביא האָלל, 108 סטייט סטריט. סעק. ה. מיללסאָן, 427 בוינג סטריט. האָספּ. מרס. ב. ראָסאָפּפּערט, 160 שאָו סט. דר. ה. הענקל, 91 סעדעראל סטריט.

עדיוק. ליגע, בר. 114 א. ר., סאָן־פּראָנציסקאָ.

מיטגליד יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מיטגליד יעדען 1טען מיטוואָך אין מאָנאַט אין 925 גאלדען סט. פּינ. און קאר. סעק. א. סיגמאן 1761 גערי סטריט, דר. דוש. א. הארטדערלע. 927 דעוויזאַרעדס סט., האָספּ. ל. קאָבליק. 2117 מיססיאָן סטריט.

ראָגאטשאָווער־זשלאָבינער בר. 115 א. ר.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען פרייטאג אין 79 פּארסייטה סטריט. רעק. און קאר. סעק. טאָמאשאָוו 1523 ברוק עוועי., בראנקס; פּינ. סעק. דוש. אוזי־לעווסקי, 60־58 א. 99טע סט. ניו יאָרק האָספּ. מיר נויאָרק און ברוקלין, פּרייוק ריסין, 310 איסט 102טע סטריט, נויאָרק. פּיר בראָנזוויל, ווילע ריסין, 1565 סענט מארקס עוו. ברוקלין. דאָקטאָר מיר נויאָרק ב. נעלסאָן, 268 איסט בראָדוויי, אָפּטאָמעטריסט, 1851 מעדיסאָן עוועי. דר. פּיר בראָנזוויל. פּאלאָק, 353 ראָקאוויי עוועי. בראָנזוויל, דר. מיר ברוקלין, ביולי, 68 מעקיבען סט. ברוקלין.

ברענטש 116, ניו ראָשעל.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג אין מאָנאַט, אין מערטראָפּאָליטאַן האָלל רום 7 (קאָרנער אגנאַט און נאָרטה סטריט). סעק. א. מארק, 27 ראָוז סטריט. האָספּ. ל. בלושילד, 23 ראָוז סטריט. דר. דאוש, 101 יוניאָן עיוועניו.

ברענטש 122 א. ר. אַלבאַני, נ. י.

מיטגליד יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין מאָנאַט, אין 67 ס. פּוירל סטריט. פּינ. סעק. פּאשקעניצער, 161 סעקאָנד עוועי., רעק. סעק. ל. שוואָרץ, 58 רענסעלער עוו., האָספּ. משעדיס, 161 גרין סט., דר. בעבקאר, 100 לאנקאסטער סטריט.

ביאָליסטאָקער ברענטש 127 א. ר., שיקאַגאָ.
מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד אין שענקאפּען'ס האַלל, טילוואָקי קאַר. אשלאנד עוו'ס. פּוב. סעק. א. גאַרדאן, 1059 נ. וואוד סט. חשמל. ת. מיללער, 1232 נ. וועסטערן עווע.

יעקאָטערינאָסלאָווער רעוו. פּער., בר. 132 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען, 3טען און 5טען פרייטאג אין מאַנאַט אין 214 א. 2טע סט., סעק. ס. קאטלער, 174 בריסטאל סט., ברוקלין. האַסק. פיר ניו יאָרק ה. פרימאַן, 606 א. 13טע סט., האַסק. פיר ברוקלין ס. דאווידאָוו, 249 ס. 2טע סט., דאקטוירים: פיר דאון־טאון ב. נעלסאָן, 268 א. בראַדוויי, פיר אפּ־טאון דר. מ. דזשיוויקאבסאָן, 1839 לעקסינגטאָן עוו., פיר ברוקלין דר. טש. קעמפ, 69 מאמפּקינס עוו.

חשלאפּעניצער פּראָג. ברענטש 133 א. ר., נ. י.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאָנאַט, אין 334 גרענד סטריט. סעק. סעם עלענסאָן, 244 א. 7טע סטריט, האַסק. א. פּוכאָוויטצקי, 46 גא־מערניער סטריט. דר. פּאר ניו־יאָרק ס. שווארץ, 213 הענרי סטריט, דר. פּאר ברוקלין א. רעקעאר, 62 מעקיבען סטריט, דר. פּאר בראַזוויל גאָלדשטיין, 533 סטאַן עוו., דר. פיר אפּ־טאון מ. הורעוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוועניו.

לאָדזער נייע ציים, בר. 135 א. ר., פילאדעלפיא.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאָנאַט אין 424 פּיין סט. 10 אוהר מאָרגענס. פּוב. סעק. א. ראזענשטיין, 1233 נ. 5טע סט., האַסק. א. ניומאן, 973 נ. מארשאל סט.

בר. 137 א. ר., וואָטערבורי, קאָנג.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאג אין סאציאליסטישען קלוב, 168 איסט מעין סטריט. סעק. מ. טוורסקי, 35 בראסטער סט. האַסק. זאלטמאן, 35 בראסטער סט., דר. דזשאנסאן. 18 שכאם עוו.

בוטענער בר. 144 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען פרייטאג אין מאָנאַט, אין 209 איסט בראדוויי, סעק. נ. ווייזער, 90 לואיס סט., האַסק. מ. ווינשטיין, 51 איסט 109טע סטריט, דר. פּאר דאון־טאון האַבבערג, 269 איסט בראַדוויי, דר. פּאר אפּ־טאון, האַרוויטץ, 1523 מעדיסאָן עוועניו (צוגוישען 103טע און 104טע סטריט).

מציץ רעזיצער פּראָג. בר. 150, ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאַט, אין 106 פּארסיוטה סטריט. פּוב. סעק. ס. לוריע, 516 ווערמאנט סטריט, ברוקלין. האַסק. ב. פּיין, 18 דזשעקסאָן סטריט, ק. א. סויגער מ. עדעלשטאַדט, 23 איסט 14טע סטריט, טעל. 3349 סטויווסענט. דאון־טאון דר. מ. ראזענבערגה, 101 פּאַרק סטריט, הערלעם און בראנקס דר. ב. סעהטליס, 2 ווו. 118טע סטריט, ברוקלין דר. פּערלסטאָן, 562 ווילאָבאָ עוועניו.

באָבריסקער בר. 153 א. ר. פילאדעלפיא, פּאַ.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאָנאַט, אין 424 פּיין סטריט. סעק. ת. קאַפּלאָן, 619 פּיין סטריט.

בר. 156 א. ר., דעטראָיט, מיש.

מיטגלידער יעדען פּרייטאג אין סטיובלער'ס האַלל, 257 בויבין סטריט. סעק. ת. פּולקין, 309 בראדי סטריט. האַסק. ס. ווינאָקור, 271 בראדי סט.

מאָהילעווער י. מ. בר. 161 ארב. רינג.

מיטגלידער יעדען, 2טען און 4טען זאנערשטאג אין מאָנאַט, אין 209 איסט בראַדוויי, סעק. ב. רשוקה־בלום, 1518 סיוינט מאַרק עוועניו, ברוקלין. תשמל. ת. קרעטשמער, 171 א. 101טע סטריט. דר. א. נק־כאמקין, 216 הענרי סטריט.

ראַדיקאַלע יוגענד אף מאָנט־וועראָאָן. בר. 163 ארב. רינג.

מיטגלידער יעדען פרייטאג אין סטרויבס האַלל, 33 א. 4טע עוו.; סעק. דוד סלוצקי, 70 אדאמס סטריט. האַסק. גורעוויטש; דר. הערים קויסאָן, טעל. 59.

ווילקנער רעוו. לויידים ברענטש 164 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען דיענסטאג אין מאָנאַט אין 96 קלינטאָן סט. סעק. סוידי סירקין, 1113 פולטאָן סט., ברוקלין, אפּטאון האַסק. לינא קאנצאָוויטץ, 126 איסט 103טע סט. דאון טאון האַס־פּיטעלער סטרא ליפּשיטץ, 306 איסט 8טע סט. אפּ־טאון דר. ס. לואוס 52 איסט 107טע סט. דאון טאון דר. בערנשטיין, 204 הענרי סטריט.

ברענטש 166 א. ר., מילוואָקי, ווים.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען דאָנערשטאג אין פערמאנ'ס האַלל, קאַר. 7טע אוו וואָלנאט סט., פּוב. סעק. ד. באלדינגער ½714 8טע סט., האַסק. ח. קאפּלאן 653 7טע סט., דאקטאר ס. מארקסאָן, 479 12טע סטריט.

רוסישער פּראַיין בר. 179 א. ר. סינסינעטי, א.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען דינסטאג אין מאָ־נאַט, אין בענסינ'ס האַלל, 1413 סענטראל עווע., ת. שכטמאן פּוב. סעק. 719 וועסט 7טע סט., ס. שור, האַסק. 605 קארליל עווע., ב. גלאהאן רעק. סעק. 628 וו. 8טע סט.

באָריסאָווער פּ. ס. בר. 183 א. ר. ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 2טען, 4טען און 5טען פרייטאג אין מאָנאַט, אין 206 איסט בראַדוויי, פּוב. סעק. ווום. ראזענבלום, 53 א. 7טע סטריט. האַסק. ל דזשוי־קאבסאָן, 439 א. הויסטאָן סטריט. דר. פיר ניו יאָרק ה. קלעבאָן, 52 פּויק סרוט, טעל. 4833 אָרטשטרד. דר. פיר בראַנזוויל, דזש. ריפקינד, 427 סעקמאן סט., בראַנזוויל, טעל. 2579 איסט ניו־יאָרק.

בר. 184 ארב. רינג, האַרטפּאָרד, קאָנג.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען זונטאג אבענד אין מאָנאַט, אין 235 אסמילאם סט., פּוב. סעק. א. פישער, 4 קענטאָן סט., רעק. סעק. און האַסק. ל. סאנדאק, 204 פּארק־טעראַס, דר. סליפּער, 1395 מיין סט.

בר. 185 א. ר., ניו יאָרק.

מיטגלידער יעדען 2טען און 4טען שבת אבענד, אין 210 איסט 104טע סט., סעק. קאַטץ, 1450 מע־דיסאָן עוועניו, האַספּיטעלער פּ. קישנער, 228 א. 112טע סט., רעק. נ. וועבער, 334 א. 65טע סטריט. דר. ס. לואוס, 52 איסט 107טע סטריט, טעל. 4517 דזש. האַרלעם.

טשעבאָקסאָווצער סימיאָטישער בר. 195 א. ר.

מיטגלידער יעדען 1טען און 3טען שבת אין מאָנאַט אין 92-90 קאַלאָמביא סטריט. פּוב. סעק. אלבערט וואלאך, 80-78 עוו. בי, האַסק. א. קראנראט, 226 קלינטאָן סט., דר. פיר דאון־טאון טשויסעס, 319 א. 10טע סט., פיר אפּ־טאון דר. מייער, 243 איסט 71טע סטריט.

אטלאנטער פּראַנ. סאס. בר. 207 א. ר.

מיטגעס יעדען 1טען זונטאג אין מאַנאַט, אין 86 מענטראל עווע. סעק. ס. י. טערלינ, 113 פּארטוואלט סט. האַסק. ב. טעלין, 21 פּיטערס סט.

פּאַציפיק. מערטנער בר. 214 ארב. רינג, נ. י.

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין 151 קלינטאַן סטריט. סעק. ס. קאטץ, 324 א. 100טע סט. האַסק. דיוויו גינזבורג 537 אסבאַרן סט. ברוקלין. דר. פּיר ניו יאָרק, א. סלאקס, 132 חענרי סט., דר. פּיר ברוקלין, ס. דזש. רוסיאנאף. 502 סטאַן עווע., ברוקלין.

בּרענטש 215 ארב. רינג, ניו יאָרק.

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין טע־נאַשע, אין 98 פּארסייטה סט. פּינ. סעק. ס. האלפערן, 75 א. 4טע סט. רעק. סעק. ס. אלפערן, 112 עווי. סוי־חאַסק. פּיר דאון־טאון י. קאַטצמאן, 9-11 דעלענסי סט. חאַסק. פּיר אפּ־טאון, ח. האַסטער, 434 א. 118טע סט. דר. סטאר, 22 מאַנטגאַמערי סט. טעל. 3708 וואַטשערד, דר. פּיר אפּ־טאון לואיס. 52 איסט 107טע סטריט. טעל. 4517 הארלעם דזש.

ניטער נייסאַן, בר. 223 א. ר., באלטימאָר, מר.

מיטגעס יעדען מאַנאַטאג אבענד, אין לויבאר לוי־מאָאום, סעק. וו. פּאדאלסקי, 117 סאוט בענד סט.

וואַשטער בּרענטש 225 ארב. רינג.

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאַנאַט, אין 214 א. 2טע סטריט. סעק. י. מענדעל, 405 א. 8טע סטריט. האַסק. פּיר דאון־טאון מ. נע־מקין, 334 א. 8טע סטריט. האַסק. פּיר הארלעם און בראַנקס, ס. בערקאוויטש, ק. א. ווייגראָוו, 556 סט. פּאול פּלייס. האַסק. פּיר ברוקלין ס. דיקשטיין, 182 אלאבאמא עוו., ברוקלין. דר פּיר ניו־יאָרק און ברוקלין, מ. לאַרד. 234 איסט 5טע סטריט.

בר. 232 א. ר., ניו הייוון, קאַנג.

מיטגעס יעדען 1טען און 3טען זונטאג אין מאַ־נאַט אין מאַשעלסט האַלל, 746 טשאַפּעל סטריט. סעק. אב. אויבעלמאן, 34 וועסט סט. האַסק. ס. שאַכט, 159 קאַלומבוס עווע. דר. ז. א. באַנאָוו, 387 דוושארדזש סטריט.

בר. 248 א. ר., לאַס אנדזשעלאַס, קאל.

מיטגעס דעם 1. און 3. זונטאג אין לויבאר מעמפעל, רום 701, 538 מיפעל. עווע. פּינ. און קאר. סעק. ד. לובין, 311 נ. בּאדרי עווע. ; האַסק. ב. קאַהען, 1227 וו. 7טע סט. : דר. לעע בלאסס, 529 וו. מעמפעל סט..

שריוק. ליען, בר. 250, פּיטסבורג, פּא.

מיטגעס יעדען אנדערן פּרייטאג אב. אין אוורען קאופמאן סעטעלמענט, 1835 סענטער עווע. רעק סעק. אייב. בלאַק, 237 וויק סט., פּינ. סעק. ב. הירש, 1622 סענטער עווע., האַסק. ב. לאַנדאַן, 2213 סע־נטער עווע.

לאַסאל קלאַב, בר. 251 א. ר., פּראַווידענס, ר. א.

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען זונטאג אין מאַ־נאַט, 6:30 אבענד. אין 344 נ. מיין סט., סעק. א. ראַזענבלויג, 79 ליפּיט סט. האַסק. ס. גאלדבערג, 135 אריזמ סט., דאקטאר ה. טשעסטער, 20 בענעפּיט סטריט.

כיאלסטאַקער בּרענטש 256 א. ר., נוארק.

מיטגעס יעדען 1טען און 3טען פּרייטאג אין מאַנאַט, אין קאַלומביא האַלל, פּינ. סעק. דזש. פּאטאוסקי, 140 ליווינגסטאן סטריט. האַסק. ה. לין, 195 ספרינגפיעלד עווע., דר. בלומבערג און וואולף.

ארב. רינג בר. 263, פּארטלאנד, ארע.

מיטגעס יעדען 1טען און 3טען פּרייטאג אין מאַנאַט אין 502½ פּוירסט סט. סעק. א. ד. ווינער, 230 קארוטהערס סט., דר. א. טילזער, רום 624 מארקוואם בילדינג, האַסק. א. ז. ליבו, 574 פּוירסט סטריט.

בר. 268 ארב. רינג, יאָנקערס, נ. י.

מיטגעס יעדען 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאַנאַט אין וויגינ'ס האַלל, 24 נאָרטה בראַדוויי, פּינ. סעק. ק. מ. גאבלע, 28 וואַרבורטאַן עוו., יאָנ־קערס, נ. י., האַסק. מ. שיף. דר. א. סקערין, 277 נעפּטהאן עווע.

ווילנער פּראַגר. בר. 270 א. ר., נוארק, נ. דזש.

מיטגעס יעדען 2טען פּרייטאג אין מאַנאַט, אין 150 טשאַלטאַן סטריט. סעק. א. האַרדמאַן, 150 בוייעד סטריט. דר. וואולף, קאר. מאַמוט און וויי־וורלי.

מאַהילעווער אַרבאַניזאַצ. פּון בונד, בר. 275 א.ר.

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט אין 214 2טע סט. פּינ. און קאר. סעק. וו. צערנאק, 21 עוועניו ב. ניו יאָרק, דאון טאון און ברוקלין האַסק. ס. ראסקין, 46 עוו. ד. בראַנקס האַסק., ב. לעווין, 995 יוניאַן עווע. בראַנקס, דר. פּיר דאון טאון אוז. קאהען, 115 א. 2טע סט. אפּטאון דר., מ. האַראוויץ, 1523 מעדיסאַן עווע. בראַנקס דר., ס. גינזבורג, 1444 קראטאנא פּארק א. בראַנקס, ברוקלין און בראַנזוויל דר., דזש. ריפקין. 427 סעקמאן סט.

סאַצ. קלאַב, בר. 289 א. ר. און בר. 3 ס. פּ. באלטימאָר.

מיטגעס יעדען מיטוואָך אבענד אין קאַלומביא האַלל, 720 איסט באלטימאָר סט., סעק. וו. ראָזענ־בערג 402 אסקוויטה סט., האַסק. א. קאוויטץ, 1220 דזשעפערסאַן סט.

בּרענטש 295 ארב. רינג, איסט ניו יאָרק,

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען מאַנאַט אין טע־נאַט, אין 440 ליבערטי עוועניו, פּינאַנס און קאר. סעק. נ. שוייקין, 2368 פּיטקין עוו., רעק. סעק. און האַסק. ס. שיפרין, 934 בלייק עוו., דר. וויל. ראָזענוועלד. 359 פּענסילווייניא עוו.

וואַלקאַוויישקער, מאַריאַמפאַלער, קאַלוואַריער בר. 300 ארב. רינג,

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין מאַנאַט אין 81-79 פּארסייטה סט. רום 4. סעק. י. קאזדים, 521 איסט 146טע סט. האַסק. מ. סילווער־מאַן, 44 מארקעט סט. דר. א. סלאקס, 132 חענרי סטריט.

קאַוונער ראיאנער בר. 306 א. ר., שיקאַגא,

מיטגעס יעדען 2טען און 4טען פּרייטאג אין טע־נאַט, אין לעווינ'ס האַלל, טיילאָרס קאר. פּאלאנע :

סעק. מ. סיגעל, 1423 ס. אשלאנד עוו., האָסּפּ. מ. אייבראמסאָן, 2048 קענדאל סט.

בר. 315 א. ר. אף בּאראָה פּארק.

מיטעט דעם 1טען און 3טען פּרייטאָג אין מאָנאָט אין וועסט ברוקלין האָלל, פּארט־האָטילמאָן עוו. און 37טע סט. פּראָט. סעק. ק. פּרידמאן, 1328 42טע סט., פּוּנ. סעק. ס. סטאָלאָוויטש, 1228 39טע סט. ברוקלין, טרעזשוערער דזש. גארדאן 1322 41טע סט. ברוקלין, האָסּפּ. י. בריליאָנט 4203 13טע עוועי., דר. קרעסּ־קי, 1242 42טע סט.

אַלבאַסטענטוויקלונגס־פּעראיין, בר. 816 א. ר. בעיאָן, נ. דזש.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאָנאָט, אין אדר פּעלאָוס האָלל, 15 איסט 21טע סט. סעק. א. בעניאַמין, 503 בולוואָרד, פּראָט. סעק. ס. בעזין, 486 עוו. „סי", האָסּפּ. ל. מילער, 15 עכדריו סטריט.

פּאָלטאָווער בראנטש 325 א. ר., ברוקלין.

מיטעט יעדען פּרייטאָג אין וויענטש האָלל, 105 מאָנטראָוז עוו., קאָר. מאָנהעמען. פּוּנ. סעק. י. בּעראָן, 219 לואיס עוו., ברוקלין: פּראָטאָקאָל סעק. נ. אילוטצין. האָסּפּיטעלער א. פּאָגאָלאָוו, 168 פּקולם סטריט, ברוקלין. דר. ראָבערט שולטען, 287 ראָטלעדזש סטריט, ברוקלין.

יעקב נאָרדין ליטעראַרי סוירקעל בר. 330, א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען שבת אין מאָנאָט, אין 85 א. 4טע סטריט, 2טען פלאָר, פּראָט. פּוּנ. סעק. י. ראָזענפעלד, 528 א. 120טע סטריט., האָסּפּ. וועסטער, 7-705 א. 5טע סט.: דר. ווייל. האַרטמאַן, 744 א. 5טע סטריט.

ארב. רינג בר. 336, לינטשבורג, ווירדזשיניע.

מיטעט יעדען לעצטען זונטאָג אין מאָנאָט, אום 3 אוהר נ. מ. אין ארב. רינג'ס קלאָב רומס, 103 9טע סטריט, סעק. ב. שרייבמאַן, 1017 מיין סטר., האָסּפּ. עליקס גילער, 603 12טע סטריט.

ראַדיקאַלער אונטערשטיצונגס פּעראיין, בר. 337 ארב. רינג, דעטראָיט, מיש.

מיטעט יעדען פּרייטאָג אבענד אין מאָיאכאר'ס האָלל, היסטינג און עדעמס עוועס., סעק. ל. בראָדסקי, 309 אלפּרעד סט., האָסּפּ. ב. פּעלדמאן 278 ראָווינא סט, דר. סאראך 521 אנטאָן סט.

יעקב נאָרדין בראנטש 370 א., ר. פּילאדעלפּיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאָנאָט אין נ. וו. קאָרנער 3טע און פּיזוואָטער סט. סעק. א. שארף, 315 מעניאָן סט.

אשמיאנער יאָנג מענס פּראָ. אסס'ן בר. 401 ארב. רינג, ניו יארק.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין סט נאָט אין 209 בראדוויי. סעק. אלבערט קאָסּטּ, 60-158 בארום סט. ברוקלין. האָסּפּ. לואיס עפּשטיין, 306 מטערי סט. דר. ה. קלעצאָן, 52 פּוינ סט.

בראנטש 434 ארב. רינג, ניו היוועז, קאָנג.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אבענד אין פּאָשעלוסס האָלל, 746 מטעפּיל סטריט. סעק. ה. שיר, 324 וו. פּארטסיע סט. האָסּפּיטעלער פּאָרס סנייידער, 884 גרענד עוועניו. דר. ל. ה. נאָסקינס, 704 האָוואָרד עוועניו.

„בונדיסטען פּעראיין" בראנטש 445 א. ר.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאָנאָט, אין אָפיס פון „בונד", 199 דיוויזשאָן סטריט, פּוּנ. סעקרעטער ש. קאדיש, 203 איסט 9טע סטריט. ק. א. ענטין האָסּפּיטעלער פּיר דאון־טאון, ס. וודיטץ, 528 איסט 12טע סטריט. האָסּפּ. פּיר אַפּ־טאון, ר. בענענסאָן. ק. פּ. מאראט, 103 א. 111טע סטריט. דאון־טאון דר. ס. קאָרמאָן, 142 רייווינגטאָן סטריט, אַפּ־טאון דר. ס. לואיס, 52 איסט 107טע סטריט.

וויטעבסקער בראנטש 473 א. ר. אוו פילאדעלפּיא.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אבענד אין מאָנאָט, אין 1514 סאוטה 6טע סט., רעק. סעק. ס. חייקין, 535 מאָריס סט., פּוּנ. סעק. דזש. גלאזער, 640 פּיערס סטריט. דר. א. גאלדבערג, 1408 סאוטה 6טע סטריט.

יוניאָנס אוּן פּעראיינען.

היברו אמעריקאן טיפּאָגראַפיקאל יוניאָן נומ' 98

מיטעט יעדען 2טען און 4טען פּרייטאָג אין מאָנאָט, אין פּאסיפיק האָלל, 209 איסט בראָדוויי.

פּייפּער סיגארעט מייקערס יוניאָן.

לאָקאַל 98 אף דהי אינטערנישאָנאַל טאבאקא ווארקערס. מיטעט יעדען פּרייטאָג אבענד אין 151 קלינטאָן סטריט.

מינסקער פּראָ. יאָנג מען ענר ליידיס אס'ן.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאָנאָט, אין 151 קלינטאָן סטריט, רום 16. פּוּנ. סעק. דזש. פּאטאצקין, 242 ריווינגטאָן סטריט. פּראָט. סעק. דזש. באראנאָוויטש, 105 סנעדיקער עוועניו, ברוקלין. האָסּפּ. דר. בארנעט בעקער, 203 א. בראָדוויי. דר. נ. שעכטער, 31 דושעפּרסאָן סטריט. דר. איזידאָר זייפּערט, 228 א. בראָדוויי.

„קאָלל"־קאָנפּערענץ.

מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין מאָנאָט. סעק. י. ראָזענבלום, 180 א. 88טע סטריט ניו יארק.

אידישער פּראָ. קלאָב פון סאן פראנציסקא:

מיטעט יעדען פרייטאָג אב. אין דזשעפערסאָן סקווער בילדינג, 925 גאלדען גייט עוועי. אויך ווערט אָבגעהאלטען לעקטשורס און דיסקוסיאָנען צו יעדען מיטינג. סעק. ד. ראָפּאָפּארט, 976 מעקאל־ליסטער סטריט.

טאלידער בראנטש פון דער סאָצ. פּארטיי

מיטעט יעדען מאָנטאָג אבענד. צו יעדען מיטינג ווערען אָבגעהאלטען לעקטשורס און דיסקוסיאָנען צו ישען מאָטעריאליזם. סעק. איזראעל בענענסאָן, 917 איסט בענקראפט סטריט.

דער „צוקונפט" - פּאָרשטעהער.

געט. דזש. בערמאָן איז אריסגעפּאָהרען איבער'ן לאַנד צו זאַמלען סובסקריבערס פיר דער „צוקונפט". מיר האָפען, אז אלע אונזערע פרייונד און לעזער פון דער „צוקונפט" וועלען איהם בעהילפיג זיין מיט ראטה און טהאט אין זיין אויפגאבע צו זאַמלען וואָס מעהר סובסקריבערס פיר אונזער זשורנאל.

מיט גרוס,

דאָס „צוקונפט" מענעדושמענט.

אַנפאַנג ניסן (מערץ) ה. י"ב אן אין פּעטערסבורג ארויסצוגעהן אַ מאַנאַטליכער זשורנאַל:

„די אידישע וועלט"

„די אידישע וועלט" וויל בעפריעדיגן דאָס בעדערפניש פונ'ם אידישן לעזער אין אַ ערנסט ווארט, אין אַ פּיעל זייטיגע. מעגליכסט טיפּערע בעטראַכטונג און בעלייכטונג פון די אידישע לעבענס־פראַגען.

„די אידישע וועלט" האָפּט צו זיין אַ אידיש־נאַציאָנאַלע, נעזעלשאַפטליך־ליטעראַרישע כאַראַקטערשריפט. די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט וועט זי אָבגעבן די פראַגען פון אונזער אינווייניגסטן, גייסטיג־קולטורעלען לעבן, און צו גלייכער צייט וועט זי זיך פערנעהמען מיט די וויכטיגסטע אידישע סאָציאַלע, עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פראַגען און ערשיינונגען, וואָס פערדיענען ערנסטע בעהאַנדלעלט צו ווערן.

„די אידישע וועלט" וועט ניט שפּאָרן קיין מיה און כּחות אויף אַוועקצושטעלען די קינסטלעריש אָבטהיילונג אויף דער געהעריגער הויך, צו פּראַיידעלען דעם געשמאַק פונ'ם אידישן לעזער, צו העכערן זיינע גייסטיגע פאָדערונגען.

גרויסע שווירigkeiten זיינען פערבונדען מיט יעדער ערנסטער אידישער אויסגאַבע, „די אידישע וועלט" וויל נאָר איינס צוזאָגען אז זי וועט זוכן, לויט מעגליכקייט, מיט דער הילף און מיטעל פונ'ם אידישן לעזער, טריט ביי טריט צו פערווירקליכן די אויפגאַבען, וואָס זי שטעלט זיך.

„די אידישע וועלט" ערשיינט ביי דער נאַהנטסטער מיטאַרבייט פון

ש. גינזבורג, ש. דובנאָוו, ח. ד. הורוויץ, י. עפּרון און י. צינבערג.

דאָס אַבאָנענטס־פּריז איז: פאַר רוסלאַנד: אויף אַ יאָהר — 2 רובל 50 קאָפּ., אויף אַ האַלב יאָהר — 1 רובל 50 קאָפּ., אויף 3 חדשים — 85 קאָפּ. פאַר אויסלאַנד: אויף אַ יאָהר 3 רוב אויף אַ האַלב יאָהר — 1 רובל 75 קאָפּ., אויף 3 חדשים — 1 רובל.

דער אדרעס פון דער רעדאַקציע:

Russia. S.-Peterburg, Nevski prosp, 92, redakzia „DI IDISHE VELT".

אידאָן פּריפּעריטאָרי סקוהל

הויפּט־סקול:

187-185 איסט בראָדווי.

1) קלאַסען אין ענגליש.
2) פּאַרבעריטונגס־קלאַסען צו רידושענטס, קאָלעדזש און אוניווערזיטעט.
3) קלאַסען פיר אלנעמיינע בילדונג.
4) קלאַסען פיר סיוויל סוירווים עקזאַמיניישאָנס (רעגיערונגס־שטעלען).
5) קלאַסען פיר בוק־קיפּינג, ביזנעס, קאָרעספּאָנדענץ, סטענאָגראַפיע און טיפּ־רייטינג.

דירעקטער שילער פּאַרבעריטעט צו קאָלעדזש
דיעזען יאָהר.

J. E. ERON, A.B., A.M., Principal

185-187 East Broadway New York

א פרײַנד אין יעדען הינזיכט!

1) איך בין א פרייַנד פון דער ארבייטער בעוועגונג.
2) איך בין אייערער א פרייַנד בעלאַנגענדיג צום „ארבייטער רינג".
3) איהר קריעגט א פרייַנדליכע בהאַנדלונג, בעווען כענדיג אייער פרייַנד'ס סטאָר.

ס. סאַכאַראָף, ליקער דיעלער בעקאַנטמאַכונג!

צו אלע מיינע פרייַנדע און בעקאַנטע, ספּעציעל מעמבערס פון „ארבייטער רינג". איך האָב א שענעם פּלאַץ מיט א גרויסען סטאָק ליקער און ווייַנען, די בעסטע בהאַנדלונג און צופריעדענהייט נעראַנטירט. קומט און איבערצייגט אייך.

האָפענדיג אז איהר וועט מיר נעווים פּאַטראַניזירן, דאַנק איך אייך אין פּאַראוס.

אייער ערגעבענסטער פרייַנד

ס. סאַכאַראָף,
מעמבער בר. 3 „ארב. רינג"

94 גרעהעם עוו., קאָר. סיגעל סט., ברוקלין.

פּאַטראָניזירט די קאָ־אָפּעראַטיווע ליעג העט סטאָר פון 159 דעלענסי סטריט און העלפּט דורך דעם די ארבייטער בעוועגונג.

אללע סובסקריבער און פרײנדע פון דער „צוקונפט"

וועלכע האבען נאך נישט באצאלט זייערע סובסקריפציעס, ווערען העפלעך ערמאנט זיי צו טאן דאס אזוי באלד ווי מעגליך, ווייל אין קורצן ווערט דער ערשטער נומער פון דעם נײעם יאהרגאנג ארויסגעגעבן, און מיר ווילען אים שיקן אלע נומערן פון דעם יאהרגאנג.

דער אָפיס פון „צוקונפט"

איז אָפען יעדען טאג פון 9 אוהר אין דער פרי ביז 4½ אין אבענד. זונטאג ביז 6 אוהר אבענד.

וועגן רעדאקציאָנס־אנגעלעגנהייטען זיך צו וואנדען צו

גענ. א. ש. זאַקס

מאנטאג, מיטוואך און שבת, פון 6 ביז 8 אוהר נאכמיטאג. אין אפיס פון דער „צוקונפט".

פינפטע עוועניו Fifth Avenue

זיינען די עלטסטע און פאָפולערסטע סינארעטס אין מארקעט און איבערטרעפען אלע סינארעטס זיי זיינען געמאכט פון פיינסטען רײנעם טערקישען טאבאק (נאראָנטירט ביים מאנופעקטשורער). שטענדיג מיט וואָטע אין די מונדשטיק צו רייניגען דעם רויך. קיין סינארעט קען זיך פערגלייכען מיט די „פינפטע עוועניו" אין געשמאק און אין גערוך.

„פינפטע עוועניו" סינארעטס פערהיטען די ברוסט פון הוסטען.

דיעזען יאהר האב איך איינגעפיקסט

גאז בעלי׳ כטונג

איבער׳ן גאנצען פארק.

לייגט ניט אָפ אויף שפעטער

נאר ערוועהלט גלייך קאמיטעס צו נעהמען

ליבערטי פאַרק פיר אייער פיק־ניק

ווייל יעצט קענט איהר זיך נאך אויסקלייבען

דעם בעסטען דיוט.

מיר מאכען אויפמערקזאם אלע אונזערע פרײנדליכע ארגאניזאציאנען, דאס אונזערע ביכער זיינען אפען פאר נייע ענגיידשמענטס פאר נעקסטען זומער.

מיר פערזיכערען אונזערע פרײנדע, דאס דער פארק וועט אויך דיעזען יאהר, ווי אלע יאהר, איבערגעפיקסט ווערען און מיר וועלען אייך אלעמען זיכער צופריעדען שטעלען.

קומט און מאכט אראנדזשעמענטס. איהר וועט זיכער צופריעדען זיין פון אונזער פארק.

LIBERTY PARK

WILLIAM SCHIMMEL, Proprietor

די צאָהל פון די „צוקונפט" פרײנדע האָלט זיך אין אײַנפערנרעסערען!

דיעזען מאָנאט האָבען מיר ערהאלטען פיעלע בריעף פון גאנצען לאנד אין וועלכע זיי פערשפּרעכען אונז הילפע אום די „צוקונפט" ואָל געשטעלט ווערען אויף א זיכערען באָדען, אוז מיר פערהאפען אז אין קומענדען נומער „צוקונפט" וועלען מיר שוין קענען פערעפענט־ליכען די נעמען פון די אלע פרײנדע וועלכע ווינען געקומען דער „צוקונפט" צו הילף.

פאָרלייפיג קענען מיר קוויטירען פאָלגענדע סומען, וועלכע מיר האָבען ערהאלטען אלס אן אנפאנג:

מאָזעס אפענהיימער 5 דאָלאר.

א פרילאדעלפיער פרײנד פון דער „צוקונפט" 5 דאָלאר.

X. Y. Z. 5 דאָלאר.

געב. בענענסאן פון וואשינגטאן $2.50.

אר. רינג. בר. 114 סאן פראנציסקא $17.75. (דורך מ. זיגמאן, סעק.)

אויך איז דעם 22טען מערץ אָבגעהאלטען געוואָרען אין פּראָווידענס די אונטערנעהמונג פיר דער „צוקונפט" מיט געב. מ. ווינטשעווסקי אלס רעדנער.

מיט דיזער אונטערנעהמונג האָט זיך געשלאָסען די רייהע אונטערנעהמונגען, וועלכע די „צוקונפט" פרײנדע האָבען אראנזשירט איבער'ן גאנצען לאנד, און אין קומענדען נומער „צוקונפט" וועט אבגעגעבען א פולער בעריכט פון די זעלבע. דערווײל שפּרעכט די „צוקונפט" אויס איהר דאנק צו אלע ארגאניזאציאָנען, געזאָסען און אויך געגאָסע ווינטשעווסקי, וועלכע האָבען מיטגעהאלפען צו מאכען דיעזע אונטערנעהמונגען ערפאלגרייך.

וויכטיג פיר קליוולאַנד.

אונזער אגענט פיר קליוולאנד איז נעג. ס. וווייסבערג. ביי איהם אין אָפּיס פון „פּאָרווערטס" 3943 וואודלאנד עוועניו, ווערען אָנגענומען סובסקריפּשאָנס פיר די „צוקונפט", און אויך קען מען דארט אויך בעקומען איינצעלנע קאָפּיעס.

טעלעפאָן 2069 אָרטשעסטער.

ס. שרײַבער

יוניאן פּאָעער פּרינטער

163—161 בראָום סטריט

נאָטערי פּאָבליק אימער אין פלאץ

שנעל־סערוויס פינאנסליד אטענשען.

Telephone, Orchard 70

L. ROTHMAN

Maker of

SIGNS

Special Rates for Organizations

234 ELDRIDGE STREET, Near Stanton, New York

אין דער בילדינג פון בר. 2 סאציא־ליסטישע פּארטיי נעפּינט זיך

פּיפּער'ס

— כשר —

לאָנטש רום און רעסטאָראַנט

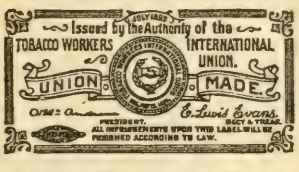
22 וואָטגערס סטריט.

ניער העגרי סטריט ניו יאָרק.

סמוקט

סיגאָרעטס

וועלכע טראגען דעם יוניאן לייבעל

פון די פּיפּער סיגאָרעטס מיקערס יוניאָן.

Vol. XVII. MAY, 1912. No. 5

דר. א. ווינשטאָק.

דער אַכט־שטונדיגער אַרבייטס־טאָג און די אינטערנאַציאָנאַלע.

דוכטיגסטע פּאָדערונג, וועלכע דער ארבייטער־קלאַס שטעלט ארוים אין דער היינטיגער געזעלשאַפט, איז דער אַכט־שטונדיגער ארבייטס־טאָג. אין דיזער פּאָדערונג טרעט מעהר ווי אין אַלע אנדערע געגענוואַרטס־פּאָדערונגען זעהר בולט ארוים דער קלאַסען־שטאַנדפונקט פונ'ם פּראָלעטאַריאַט, און אין דער נאָנצער געגענוואַרטס־פּראָגראַם איז ניט אזוי קענטיג דער אינטערנאַציאָנאַלער כאַראַקטער, ווי אין דער פּאָדערונג פון אן אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. אויסער דעם, וואַס אין בעצוג צו דיזער פּאָדערונג פערשווינדען אַלע נאַציאָנאַלע גרענעצען, איז זי, די פּאָדערונג פון אן 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג, היסטאָריש אזוי ענג פֿיַרבונדען מיט דער אינטערנאַציאָנאַלע, אז עס איז אוממעגליך אָבצוטהיילען די ערשטע פון דער צוויי־טער.

גלייך ווי דער גרויס־קאַפּיטאַל האָט זיך אָנגעפאָנגען צו עגטוויקלען און האָט מיט זיינע מעטאָדען פויסטען אָנגעהויבען צו אוטערדריקען יעדען געפיהל פון מענשליכקייט, האָט זיך אויך אָנגעפאָנגען דער קאַמפּף פאר א קירצערען אר־בייטס־טאָג. דיעזער קזמפּף איז געווען די ערשטע פּראָבע פון די ארבייטער צו בעגרעניצען די מאַכט פון קאַפּיטאַל און זיינע אונגעהויערע, אונבעשרענקטע תאות נאָך פּראָפיט. ענגלאַנד, די וויעג פון קאַפּיטאַליזמוס, איז אויך געווען דער ערשטער פּלאַץ, וואו דיעזער קאַמפּף האָט זיך אָנגעפאָנגען.

די ענגלישע ארבייטער זיינען געווען די פּאָדקעמפּפער פונ'ם אַלוועלטליכען פּראָלעטאַריאַט, און זיי האָט זיך אויך פריהער ווי אַלע אַנדערע טהיילען פונ'ם ארבייטער־קלאַס איינגענעבען דורכצופיהרען א פערקירצערונג פונ'ם ארבייטס־טאָג. פריהער האָבען דערפאר געקעמפּפט די ארבייטער פון איין פאבריק, שפּעטער האָבען עס אָנגעפאָנגען צו פּאָדערען אַלע ארבייטער פון א געוויסער אינדוסטרי אין איין געגענד, און ענדליך האָבען זיך די אַלע לאַקאַלע קעמפּפע צענטראַליזירט אין א נאַציאָנאַלען קאַמפּף, וועלכער האָט ארומגענומען אַלע ארבייטער פון גאנץ ענגלאַנד. נאָך א רייהע יאָהרען פון הארטנעקיגע קעמפּפע, אין וועלכע די ארבייטער פון ענגלאַנד האָבען ארויסגעוויזען זעהר פיעל קאַמפּף־לוסט און אויסדויער, איז דורכגעפיהרט געוואָרען דער 10־שטונדיגער בילל. פאר

יענע צייטען איז דאס געווען א גוואַלדיגער זיג, דען אין דער אפיציעלער ענגלאַנד און אין אלע אוניווערזיטעטען האָט אונבעשרענקט געהערשט די בורזשואזע פּאָליטישע עקאָנאָמיע, וועלכע האָט געלערנט, אז די רעגיערונג טאָר זיך ניט אריינמישען אין די סכסוכים צווישען אַרבייט און קאפּיטאַל, אז מען דארף די קעמפּפענדע צדדים איבערלאָזען אליין אויפ'ן שלאַכטפעלד, „דעם פריין שפּיעל פון די קרעפטען". דער „10־שטונדען־בילל" האָט דעריבער געהאט ניט נור א גרויסע פּראַקטישע בעדייטונג, נאָר אַר האָט אויך געהייסן א זיג פון פּרינציפּ: צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע האָבען די לעהרען פון דער קאפּיטאַליסטישער פּאָליטישע עקאָנאָמיע געמוזט אָבטרעטען פאר די לעהרען פון דער פּראָלעטאַרישער פּאָליטישע עקאָנאָמיע.

אין אָנפאַנג פון די זעכציגער יאָהרען פון פּאָריגען יאָהר־הונדערט האָבען די פערטרעטער פונ'ם ארבייטער־קלאַס קלאָהר איינגעזעהען, אז א ווייטערע פערקירצערונג פונ'ם ארבייטס־טאָג איז נור דאן מעגליך, ווען דיעזע פערקירצערונג וועט דורכגעפיהרט ווערען ניט נור אין ענגלאַנד, נאָר אויך אין אלע אנדערע לענדער, ווען אלע ארבייטער פון אלע נאציאָנען וועלען פּאָדערען אין זייערע שטאַטען דאָס זעלבע, וואס די ענגלישע ארבייטער. דיעזע איבערצייגונג איז געוואָרן, צווישען אנדערע, איינע פון די הויפּט־אורזאכען, וועלכע האָבען געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער אסאָציאַציאָן.

עס מוז אויך דערמאָהנט ווערען, אז אין דעם קאמפּף צו פערקירצען דעם ארבייטס־טאָג אויך וועניגער ווי אויך צוהען שעה, האָבען געשפּיעלט א גרויסע ראָלע די קאָנזיעס פון אויסטראַליען, ווא'ו עס האָט זיך שוין אין יאָהר 1851 אָנגעפאנגען א שטאַרקע בעוועגונג פאר א 9־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. אין יאָהר 1856 האָבען די ארבייטער פון בילדינג טרייד אין דער קאָלאָניע וויקטאָריע געמאַכט נאָך ווייטער, און האָבען אָנגעפאנגען צו פּאָדערען אן 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. דיעזע פּאָדערונג האָבען זיי אויך דורכגעפיהרט. דעם 21טען אפּריל פון דעם זעלבען יאָהר האָבען די בילדינג ארבייטער געשלאָסען אן אבמאך מיט זייערע באָסעס, אז דער ארבייטס־טאָג זאל דויערען ניט מעהר ווי 8 ש'ה. שפּעטער איז דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג אייניגעפיהרט געוואָרען אין אויסטראַליען אין אלע אנדערע אינדוסטריעס. דער 21טער אפּריל, דער טאָג, ווען דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג איז צום ערשטען פּראַקטאַמירט געוואָרען אין דער בילדינג־טרייד, איז געבליעבען א פאַקט־יום־טוב. אלע שוהלען, רעגיערונגס־אנשטאלטען און פאבריקען זיינען אין דעם טאָג געשלאָסען, און דאָס גאנצע פּאָלק פּייערט דאָרט דעם יום־טוב פון דעם 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג מיט גרויס פּאראד.

די אייניפיהרונג פונ'ם 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג אין די אויסטראַליש קאָלאָניעס האָבען אָבער געהאט בלויז א לאָקאַלען כאראקטער. אויך די לאָגע פון די ארבייטער אין אלע אנדערע לענדער האָט דאָס נישהאט א גאנץ קליינע בעדייטונג. דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג אלס אן אינטערנאַציאָנאַלע פּאָדערונג, האָט זיך ערשט אָנגעפאנגען צוזאמען מיט דער גרינדונג פון דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַלע.

די גרויסע סטרייק־בעוועגונג, וואס איז פארגעקומען אין ענגלאַנד ענדע די פופציגער און אָנפאנג די זעכציגער יאָהרען, האָבען פאַרבעריטעט א גוטען באָדען פאר אן אכט־שטונדען־טאָג. פונקט אזוי ווי דער גראַנדיעזער קוילען־סטרייק פון סטעפפּפּרדשיר אין יאָהר 1842, וואס האָט ארומגענומען א דאנק דער אגיטאַציאָן פון די טשארטיסטען, דעם גרעסטען טהייל ארבייטער פון ענגלאַנד און שאָטלאַנד, האָט פאַרבעריטעט דעם צוהען־שטונדען בילל, אזוי האָבען די סטרייקס אין דעם בילדינג־טרייד פון 1859 ביז 1861 פארבעריטעט די בעוועגונג, אז מען זאל דעם ארבייטס־טאָג פערקירצען אויך וועניגער ווי אויך צוהען שעה. האָבען געפּיעלט א גרויסע ראָלע די קאָנזיעס פון אויסטראַליען, ווא'ו עס האָט זיך שוין אין יאָהר 1851 אָנגעפאנגען א שטאַרקע בעוועגונג פאר א 9־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. אין יאָהר 1856 האָבען די ארבייטער פון בילדינג טרייד אין דער קאָלאָניע וויקטאָריע געמאַכט נאָך ווייטער, און האָבען אָנגעפאנגען צו פּאָדערען אן 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. דיעזע פּאָדערונג האָבען זיי אויך דורכגעפיהרט. דעם 21טען אפּריל פון דעם זעלבען יאָהר האָבען די בילדינג ארבייטער געשלאָסען אן אבמאך מיט זייערע באָסעס, אז דער ארבייטס־טאָג זאל דויערען ניט מעהר ווי 8 ש'ה. שפּעטער איז דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג אייניגעפיהרט געוואָרען אין אויסטראַליען אין אלע אנדערע אינדוסטריעס. דער 21טער אפּריל, דער טאָג, ווען דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג איז צום ערשטען פּראַקטאַמירט געוואָרען אין דער בילדינג־טרייד, איז געבליעבען א פאַקט־יום־טוב. אלע שוהלען, רעגיערונגס־אנשטאלטען און פאבריקען זיינען אין דעם טאָג געשלאָסען, און דאָס גאנצע פּאָלק פּייערט דאָרט דעם יום־טוב פון דעם 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג מיט גרויס פּאראד.

די אייניפיהרונג פונ'ם 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג אין די אויסטראַליש קאָלאָניעס האָבען אָבער געהאט בלויז א לאָקאַלען כאראקטער. אויך די לאָגע פון די ארבייטער אין אלע אנדערע לענדער האָט דאָס נישהאט א גאנץ קליינע בעדייטונג. דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג אלס אן אינטערנאַציאָנאַלע פּאָדערונג, האָט זיך ערשט אָנגעפאנגען צוזאמען מיט דער גרינדונג פון דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַלע.

די גרויסע סטרייק־בעוועגונג, וואס איז פארגעקומען אין ענגלאַנד ענדע די פופציגער און אָנפאנג די זעכציגער יאָהרען, האָבען פאַרבעריטעט א גוטען באָדען פאר אן אכט־שטונדען־טאָג. פונקט אזוי ווי דער גראַנדיעזער קוילען־סטרייק פון סטעפפּפּרדשיר אין יאָהר 1842, וואס האָט ארומגענומען א דאנק דער אגיטאַציאָן פון די טשארטיסטען, דעם גרעסטען טהייל ארבייטער פון ענגלאַנד און שאָטלאַנד, האָט פאַרבעריטעט דעם צוהען־שטונדען בילל, אזוי האָבען די סטרייקס אין דעם בילדינג־טרייד פון 1859 ביז 1861 פארבעריטעט די בעוועגונג, אז מען זאל דעם ארבייטס־טאָג פערקירצען אויך וועניגער ווי אויך צוהען שעה.

אין יענער צייט האָט די סטרייק־קאמיטע ארויסגענעבען אן ערקלעהרונג, וועלכע האָט קליפ און קלאָהר בעגרינדעט דעם קאמפּף פאר א קירצערען ארבייטס־טאָג. אין „קאפּיטאל" פון מארקס ווערט אויבערגעגעבען דיעזע ערקלעהרונג אין דער פאָרם פון א דיאַלאָג צווישען דעם קאָפּיטאַליסט און דעם ארבייטער. דעם ארבייטערס דעבורים אין דיעזען דיאַלאָג פון מארקס'ן קענען נאָך היינט דיענען פאר א גוטען אגיטאַציאָנס־מאַטעריאל, און מיר גיבען דאָס דא איבער:

„די סחורה, וועלכע איך האָב דיר פערקויפט — טענה'ט דער ארבייטער צום קאפּיטאַליסט — אונטערשיידט זיך פון די אנדערע סחורות דורך דעם, וואס זי שאפט א

גרעסערען ווערטה, ווי זי קאסט אליין. דאס איז געווען די אורזאכע, פאר וואס דו האסט זי געקויפט. וואס דו בעטראכטסט אלס פער־ווערטונג פון קאפיטאל, בעטראכט איך אלס אן איבריגע פערוועגדונג פון ארבייטס־קראפט. דו און איך קענען אויפ'ן מארק־פלאץ נור איין געזעץ, דאס געזעץ פון וואג־רענאויסבייט. אויך דער קאנסום, דער גע־ברויך פון דער סחורה, געהערט ניט דעם פער־קויפער, וועלכער גיט זי אב, נאר דעם קויפער, וועלכער ערוועבט זי איצט. דיר געהערט דע־ריבער דער געברויך פון מיין טעגליכער אר־בייטס־קראפט. אבער צוליעב איהר טעגלי־כען פערקויף־פרייז, מוז איך זי טעגליך רע־פראדוצירען, אום זי צו קענען פערקויפען פון דאם ניי. ניט נעהמענדיג אפילו אין אנבע־טראכט דעם נאטירליכען עלטער, מוז איך דאך אבער זיין פעהיג צו ארבייטען מארגען אזוי ווי היינט, מיט דעם זעלבען נארמאלען צוישטאנד פון קראפט, געזונדקייט און פריש־קייט. דו פרעדיגסט מיר שטענדיג דאס יע־וואנגעליום פון „שפארזאמקייט" און „אויי־האלטונג". נו, גוט! איך וועל ווי א פערניף־טיגער שפארזאמער מענש זיין שפארעוודיג מיט מיין אויציגער ארבייטס־קראפט, און איהם ניט פערשוועגדען אויף א נארישען אופן. איך וויל טעגליך נור אזוי פיעל מאכען פון איהר פליסיג, בריינגען אין בעוועגונג, אין ארבייט, אויף וויפיעל דאס קען ניט שא־דען דער געזונדטער ענטוויקלונג. איך וויל ארבייטס־קראפט פערשפענדען אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל דאס אונטערבערעכט ניט מיין געזונד, איך זאל קענען יעדען טאג פון מיין לעבען אזוי פיעל ארבייטען. דורך א גרעניצאזע פערלענגערונג פונ'ם ארבייטס־טאג קענסטו אין איין טאג פערברויכען אזוי פיעל פון מיין ארבייטס־קראפט, וויפיעל איך קען אפילו ניט צוריק רעפראדוצירען אין דריי טעג. וואס דו געווינסט אין ארבייט, פערליער איך אין כח, אין ענערגיע. דאס בענוצען מיין ארבייטס־קראפט און זי בערויבען זיינען גאנץ פערשיידענע זאכען. וועז דער דורכ־שניטס־פערזאך, וועלכען א דורכשניטליכער ארבייטער ביי א פערניפטיגע מאס ארבייט קען לעבען, בעטראגט 30 יאהר, בעטראפט דער וועגען דער וועגען פון מיין ארבייטס־קראפט יעדען טאג $\frac{1}{3650}$ אדער $\frac{1}{10950}$ פון איהר אלגעמיינעם וועגען. וועז דו פערברויכסט מיין ארבייטס־קראפט, וואס דארף דויערען אויף 30 יאהר אין 10 יאהר, טאג צאהלסטו מיר טעגליך נור א דריטעל, ווי־פיעל מיר קומט, דו צאהלסט מיר $\frac{1}{10950}$ אנשטאט $\frac{1}{3650}$ און דו גנב'עסט טעגליך פון מיר צוויי דריטעל וועגען פון מיין סחורה. דו צאהלסט מיר פאר איין־טאגיג ארבייטס־קראפט און דו בענוצט זיך מיט דער אר־בייטס־קראפט פון דריי טעג. דאס איז קענען אונזער אבמאך און קענען דעם געזעץ פון קויף און פערקויף. איך פערלאנג, אלזא, א נארמאלען ארבייטס־טאג, און איך פער־לאנג איהם שון אפיעלען צו דיין הארץ, דען אין געלד־זאכען איז ניטא קיין רחמנות. דו מעגסט זיך זיין א בכבוד'יגער בירגער, אפשר א מיטגליעד פון די צער־בעלי־חיים־ניקעס, אבער אין דעם, וואס דו רעפרעזענ־טירסט מיר פאר מיין ארבייט, שלאגט ניט קיין הארץ. וואס עס פאכט יא, איז עס מיין אייגענער הערצשלאג. איך פערלאנג דעם נארמאלען ארבייטס־טאג, וויל איך פערלאנג דעם וועגען פון מיין סחורה, ווי יעדער אנ־דערער פערקויפער".

דער סטרייק, וואס האט געדויערט פיעל וואכען האט זיך געענדיגט מיט א זיג פאר די ארבייטער. אין דעם בילדינג־טרייד אין לאנדאן איז פעסטגעשטעלט געווארען א נארמאל ארבייטס־טאג פון 9½ שעה, וועלכער איז שפעטער נאך מעהר פערקירצט געווארען.

אום צו בעגרייפען דעם איינדרוק, וואס דיעזע סטרייק־בעוועגונג האט געמאכט, ניט נור אין ענגלאנד, נאר אויך אין אלע אנדערע לענ־דער, דארף מען זיך נור פארשטעלען די רעאק־ציע, וועלכע האט געהערשט אין אייראפא נאך דעם יאהר 1848. די סטרייקס האבען געדיענט אלס בעווייז, אז די מאכט פון קאנטר־רעוואלו־ציאן, אז די אפאטיע פון די ארבייטער פאנגט אן צו פערשווינדען. מיט א קורצער צייט פאר די סטרייקס איז דער אינדיפערענטיזמוס, די גלייכגילטיגקייט פון די ארבייטער־מאסען נאך געווען אזוי שטארק, אז עס האט זאגאר אויפגע־הערט צו ערשיינען די „פיפעלס פייפער", וואס איז ארויסגעגעבען געווארען פונ'ם טאלאנטפא־לען פובליציסט און רעדנער פונ'ם טשארטיזמוס

אין די פּופּציגער יאָהרען, ערנסט יאָנעס, מיט דער הילף פון קאַרל מאַרקס און זיינע פרײַנד. דער טשאַרטיזמוס גופּא איז שוין אין 1855 פון פֿאַליטישען פּעלד פערשוואונדען.

דיעזע סטרייק־בעוועגונג האָט צוריק גע־געבען דעם ענגלישען ארבייטער־קלאַס די פיה־רענדע ראָלע אין דער אייראָפּאישער ארביי־טער־בעוועגונג, וועלכע ער האָט אָנגעוואָרען צו־זאַמען מיט דער ניעדערלאַנד פון טשאַרטיזמוס. זי האָט אריינגעבראכט א נייעם לעבען אין די טרייד־יוניאָן בעוועגונג, זי האָט ענטוויקעלט נייע ארבייטער־פיהרער, וועלכע זיינען געשטא־נען אין נאָהענטע בעציהונגען מיט די אלטע מיטגלידער פון דעם קאָמוניסטען־בונד, מיט לעסנער און אי ק א ר י ו ם. פון דיעזער בעוועגונג איז אויך ענטשטאַנען דער לאָנדאָנ'ער טרייד־קאונסיל, וועלכער איז אין די זעכציגער יאָהרען געשטאַנען אן דער שפּיצע פון דער ענג־לישער טרייד־יוניאָן בעוועגונג. אין דיעזער סטרייק־בעוועגונג האָבען זיך די בעציהונגען מיט די פאריזער און בערלינער ארבייטער וויע־דער אָנגעפאַנגען. און איבערהויפּט האָט דיעזע סטרייק־בעוועגונג פארבארייטעט דעם באָדען, אויף וועלכען עס האָט זיך שנעל ע נ ט ו ו י־קעלט די אינטערנאַציאָנאַלע ארבייטער־אסאָציאַציאָן.

דאָס פראגראַם און דעם אָרגאַניזאַציאָנס־סטאַטוט פאר די אינטערנאַציאָנאַלע ארבייטער־אסאָציאַציאָן האָט אויסגעארבייט קאַרל מאַרקס. אָהן מארקס און די אנדערע דייטשע קאמונים־טען, וואָלט דער נייער פערזוך פון א אינטער־נאַציאָנאַלע פעראייניגונג זיך אזוי גיך נעענ־דיגט, ווי די פריהערדיגע פערזוכען פון די פראַנ־צויזישע רעפובליקאַנער און סאָציאַליסטען אין די פופּציגער יאָהרען. מארקס האָט נעזעהען מיט אלע מיטלען, אין וואָרט און שריפט, קלאָהר צו מאכען פאר די ארבייטער פון אייראָפּא און אמעריקא די בעדייטונג פונ'ם קאמפף פאר א קירצערען ארבייטס־טאָג; ער האָט דיעזען קאמפף טעאָרעטיש בעגרינדעט אין נענעזאַץ צו דער קאפּיטאַליסטישער פּאָליטישער עקאָנ־מיע און דעם פרודאָניזמוס, וועלכע האָבען זיך פערהאלטען זעהר פיינדליך צו דיעזען קאמפף. מיט אן אונערמיעדליכער אויפמערקזאמקייט האָט מארקס פערפאָלגט די נייע וויעדערנעבורט פון דער ענגלישער ארבייטער־בעוועגונג; ניט נור איז ער געשטאַנען אינדירעקט דורך די קא־מוניסטען לעסנער און איקאריום — אין פער־בינדונג מיט די יונגע פיהרער פון דעם נייעם טרייד־יוניאָניזמוס, נאָר ער איז געווען מיט די מיסטע פון זיי פערזעלביך בעקאַנט נאָך פאר'ן 28טען סעפּטעמבער 1864, וועו די אינטערנא־ציאָנאַלע אסאָציאַציאָן איז געגרינדעט געווא־רען.

צוויי יאָהר אונערמיעדליכע ארבייט האָט געדויערט איידער עס האָט זיך איינגעגעבען מארקס'ן און זיינע קאָלעגען איינצובערופען דעם ערשטען קאָנגרעס פון דער אינטערנאַציא־נאַלע אין גענף (שווייץ). אין דער אינאָוגוראל־אַדרעס (אייגטריטס־רעדע) און אינ'ם בעריכט פונ'ם גענעראל־ראטה האָט מארקס מיט א מערקווירדיגער קלָהרקייט פּארמולירט אלע פאָדערונגען פון דעם ארבייטער־קלאַס, וועלכע פליסען ארוים פון זיין קלאסען־קאמפף. ער האָט דארטען פארגעשלאָגען צו גרינדען א אינטערנא־ציאָנאַלע ארבייטער־סטאַטיסטיק, צו בעשרענ־קען די קינדער־ ארבייט, די איינפיהרונג פון א ראציאָנאַלען שול־אונטערריכט, ארגאניזא־ציאָן פון די געווערקשאפטען א. אז. וו.

מיר גיעבען דא איבער די פּראַגראַפען, וואו מארקס בעגרינדעט די פאדערונג צו פער־קירצען געזעצליך די ארבייטס־צייט און די בע־דייטונג פון א נארמאַלען ארבייטס־טאָג:

„מיר בעטראַכטען די בעשרענקונג פון דער ארבייטס־צייט אלס א פּאָרבדינגונג. אָהן וועלכער אלע וויייטערע פּרָאבעם צו פער־בעסערען די לאגע און צו בעפרייען דעם אר־בייטער וועלען זיין פרוכטלאָז. זי איז נויטיג, אום אונטערצוהעלטען די קערפּערליכע ענער־גיע און די געזונדהייט פון דעם ארבייטער־קלאס — דעם גרויכטן קערפער פון יעדער נאציאָן. זי איז נויטיג, אום צוריקצוגעבען די ארבייטער די מעגליכקייט פון א גייסטי־גער ענטוויקלונג און סאָציאלע און פּאליטי־שע טהעטיגקייט.

מיר שלאָגען פאָר, אז 8 שטונדען זאָלען זיין דער געזעצליכער גרענעץ פונ'ם אר־בייטס־טאָג. דיעזע בעשרענקונג ווערט שוין פערלאנגט פון די ארבייטער אין די פעראי־ניגטע שטאַטען און די שטימע פון קאָנגרעס ווערט איהר ערהויבען צו דער אלגעמיינער פאָהן פונ'ם ארבייטער־קלאס פון דער וועלט.

די מיטגליעדער פון די מזרח־לענדער

וועלכע האָבען וועניגער ערפאָהרונג אין דער פאבריק־געזעצגעבונג, ווי די ענגלישע ארבייטער, זיינען מיר מודיע, אז יעדער געזעץ צו בעשרענקען די ארבייטס־צייט וועט זיין נוצלאָז,אויב ס'וועט ניט ווערען בעשטימט די טאָגעס־צייטען, צווישען וועלכע עס זאָלען ליגען די אכט ארבייטס־שטונדען. די צייט פון דער ארבייט מוז דויערען 8 שטונדען א חוץ די אונטערברעכונגען אויף די מיטאָג־שטונדען. צום ביישפיעל, ווען די פערשיעדענע אונטערברעכונגען אויפ'ן עסען דויערען א שטונדע, טאָ מוז די פאבריק־צייט דויערען 9 שטונדען, לאָמיר זאָגען פון 8 אוהר מאָרגענס ביז 5 אוהר אבענדס א. ז. וו.

נאכט־ארבייט דארף נור ערלויבט ווערען אין אויסנאהמס־פעלע, אין אזוינע געשעפטען אָדער צווייגען פון געשעפטען, וועלכע ווערן; די טענדענץ מוז זיין, אלע נאכט ארבייט צו בעזייטיגען.

דיעזע בעשרענקונג פון די ארבייטס־שטונדען בעציהט זיך בלויז אויף ערוואקסענע לייט, מענער און פרויען; די לעצטע מוזען אונטער אלע כיעגליכקייטען אויסגעשלאָסען ווערען פון נאכט־ארבייט און פון אזוינע מינים ארבייט, וואו די עהרע פון די ביידע געשלעכטער קען ווערען פערלעצט, ווי אויך פון אזא ארבייט, וואס פערגיפטעט דעם קערפער.

מיר שלאָגען פאָר, אז אונטער ערוואקסענע זאָל מען פערשטעהן די, וועלכע זיינען עלטער פון 18 יאָהר".

די דעלעגאטען פון די מזרח־לענדער אויפ'ן קאָנגרעס האָבען בעטראכט די פאָדערונג פון אן אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג פאר צו ראדיקאל און אוטאָפיסטיש. די אינדוסטרי איז נאָך ניט גענוג דאָרטען אזוי ענטוויקעלט, און אן אכט־שטונדיגער ארבייטס־טאָג, — האָט זיך זיי אויסגעוויזען, — איז געווען א זאך, וואס גערט דער צוקונפט. זיי זיינען דעריבער אין אָנפאנג געווען געגען אזא רעזאָלוציאָן. די פראָנצויזישע דעלעגאציאָן אויפ'ן קאָנגרעס האָט דאן פארגעשלאָגען א רעזאָלוציאָן אויף א 10־שטונדיגען ארבייטס־טאָג און א מינימום־לוין, וואס זאָל בעצאָהלען דעם ארבייטער פאר זיין דיענסט אין דער געזעלשאפט.

די רעזאָלוציאָן פון דער פראנצויזישער דעלעגאציאָן האָט זיך אָנגענומען אויף א שטארקען וויעדערשטאנד ביי די דעלעגאטען פונ'ם גענעראל־ראטה.

א ד ג ע ר, דער פארזיצענדער פונ'ם גענעראל־ראטה, האָט מיט גרויס ענערגיע פערטהיידיגט דעם פארשלאג פונ'ם גענעראל־ראטה. ער האָט געזאגט:

„עס איז שווער צו בעשטימען א מינימום־לוין, אָבער מיר דארפען זיך ניט שרעקען פאר אן אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. 8 שעה ארבייט איז מעהר ווי גענוג, אום צו דעקען אלע בעדערפנישען פון דעם ארבייטער און אריינצובריינגען זיין חלק אין דער געזעלשאפטליכער פראָדוקציאָן, פערגעסט ניט, אז ראָבערט אָוון, דער בעוואוסטער קאָמוניסט, האָט שוין לאנג בעוויעזען מיט פאקטען אין די הענד, אז אויב יעדער מיטגליעד פון דער געזעלשאפט וואלט געטהאָן זיין פפליכט, וואלט יעדער איינציגער נור דארפען ארבייטען ניט מעהר ווי דריי שעה א טאָג. זייט אָונ'ס צייט האָט די טעכניק געמאכט גוואלדיגע פארטשריטע. די געזעלשאפטליכע ענטוויקלונג האָט די טענדענץ נאָך ווייטער צו פערקירצען די מענשליכע ארבייט. ביז איצט האָבען די ארבייטער, וועלכע בעקומען העכערע שכירות, זיך וועניג געקימערט מיט דעם שיקזאל פון אנדערע ארבייטער, מיר מוזען טהאָן דעם געגענטהייל. מיר בעשעפטיגען זיך הויפטזעכליך מיט דעם גורל פון די ארבייטער, וועלכע ארבייטען לענגערע שטונדען און בעקומען א קלענערען לוין, אום עס זאָל געשאפען ווערען א סאָלידאריטעט צווישען אלע ארבייטער. און דערביי מוז די פערקירצונג פונ'ם ארבייטס־טאָג דיענען אלס סטאנדארד פון די ארבייטער פון דער גאנצער וועלט".

קרעמער, דער סעקרעטער פונ'ם גענעראל־ראטה, האָט אויך גערעדט אין זעלבען זינן:

„מיר מוזען זעהר ענערגיש פאדערען דעם 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. אין נאָרד־אמעריקא האָבען מיר איצט א גרויסע בעוועגונג פיר אכט־שטונדיגין ארבייטס־צייט. די אויפמערקזאמקייט פונ'ם אמעריקאנישען פראָלעטאריאט איז געוועגדעט אויף אונזער אסאָציאציאָן; די ארבייטער פון יענעם זייט אטלאנטישען אקעאן זיינען איבערצייגט, אז מיר וועלען זיי אין זייער קאמפף אונטער־

שטיצען. מיר האָבען ניט קיין רעכט זיי צו פערלאָזען און מיר טאָרען ניט פאָדערען וועניגער, ווי זיי. איבריגענס, וואס מעהר מיר פאָדערען, אלץ מעהר בעקומען מיר. אין דער לעצטער צייט האָבען געסטרייקט די בוי־אַרבייטער, וועלכע האָבען פערלאַנגט אנשטאָט דעם געוועלכען צען־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג, נור א 9־שטונדיגען, און האָבען דורכגעפיהרט, אז דער אַרבייטס־טאָג זאל דויערען 9½ שטונדען. וואלט מען פערלאַנגט 8 שטונדען, וואלט מען שוין איצט געהאט א 9־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג. עס איז דעריבער נויטהוועניג, אז דער אכט־שטונדען טאָג זאל וועלען די אישיו פונ'ם אַרבייטער־קלאַס פון אלע לענדער".

קעגען דעם אכט־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג זיינען אַרויסגעטראָטען, ווי געוואגט, די פראַנצויזישע דעלעגאַציאָן, און טהיילווייז די דייטשע (דער דעלעגאט פון מאגדעבורג).

א ד ג ע ר האָט צוריקגענומען דאָס וואָרט און האָט בעוויזען, אז אין פאל די אַרבייטער אין אייראָפּא וועלען זיך לאָזען צו פיעל עקספלואַטירען און וועלען ניט פאָדערען קיין אכט־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג, וועלען די אַרבייטער פון נאָרד־אמעריקא ניט וועלען האָבען מיט זיי קיינע בעציהונגען און וועלען זאגאר זיין גענוואונגען צו ווירקען, אז מען זאל אַרויפלייגען א טאַריף אויף די אַריינגעפיהרטע סחורות, כדי זיך צו בעשיצען פון דער קאנקורענץ פון דער פּראָדוקטען, וואס וועלען אויסגעארבייט פון די אייראָפּאישע אַרבייטער. אדגער האָט אפּעלירט צום קאנגרעס, ער זאל אָננעהמען דעם פּארשלאג פונ'ם געגנערשלראטה אין פּרינציפּ, אים נאָמען פון סאָליִדאריטעט און אייניגקייט.

נאָך דיעזען אפּיעל און נאָך דעם, ווי נאָך אייניג דעלעגירטע האָבען שטאַרק פערטהיידיגט די פאָדערונג פון אן אכט־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג, האָט די פראַנצויזישע דעלעגאַציאָן נאָכגעגעבען, און דער 8־שטונדיגער אַרבייטס־טאָג איז געוואָרען אייגנשטימיג אָנגענומען אין פּרינציפּ.

פון דאָן אָן איז די פאָדערונג פון אן אכט־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג געוואָרען דאָס אלגעמיינע פּראָגראַם פון דעם אַרבייטער־קלאַס אין אלע לענדער.

עס איז אינטערעסאַנט, אז מיט צוויי וואָכען פריהער פאר'ן געגנ'ער קאָנגרעס איז דאָ אין באלטימאָר אויך אָבגעהאלטען געוואָרען דער קאָנגרעס פון דער נייִשאָנאל לייבאָר יוניאָן. ווי אויך דעם געגנפ'ער קאָנגרעס זיינען אויך אין באלטימאָר בעהאנדעלט געוואָרען די ארגאַניזאַציאָנס־פּראָגע, די סטרייקס, פּרויען־און קינדער־אַרבייט א. ז. וו., א. ז. וו. אים אלגעמיין זיינען די רעזאָלוציאָנען אין באלטימאָר געווען כמעט די זעלביגע, ווי אין גענפ. בעזאָנדערס אויפפאלענד איז די עהנליכקייט פון די רעזאָלוציאָנען, וועלכע זיינען אויך ביידע קאָנגרעסען אָנגענומען געוואָרען בנוגע דער פערקירצונג פון דער אַרבייטס־צייט. דער אַרבייטער־קאָנגרעס אין באלטימאָרע (16 אויגוסט 1866) האָט ערקלעהרט:

„די ערשטע און גרויסע אויפגאבע פון דער געגענווארט אום צו בעפריין די אַרבייט אין דיעזען לאנד פון דער קאפּיטאליסטישער שקלאַפערייִ איז, דאָס ארויסגעבען א געזעץ, וועלכער זאל בעשטימען, אז אכט שטונדען אַרבייט איז דער נאָרמאַלער אַרבייטס־טאָג אין אלע סטייטס פון דער יוניאָן. מיר זיינען ענטשלאָסען אָנצואוועגדען אונזער גאנצע מאכט ביז מיר וועלען עריִיכען א זיעגרייכען רעזולטאט".

„די עהנליכקייט פון די פערהאנדלונגען אויף ביידע קאָנגרעסען — זאָגט מאַרריס הילקוויט*) — קען נור ערקלעהרט ווערען דורך דעם, וואס די לאגע פון די אַרבייטער אויף ביידע זייטען פון אָקעאַן איז געווען עהנליך; די פערבינדונג צווישען דיעזע ביידע קערפערשאפטען איז געווען זעהר א גערינגע".

געגאָסע נ. ריאָזאַנאָוו, דער סאָציאָליסטישערגעשיכטס־פאָרשער, איז אין דעם הינזיכט ניט אויפערשטאַנדען מיט געגאָסע הילקוויט. ער בעווייזט, אז שוין אין יענער צייט איז אין אמעריקא געווען א בעפאָלמעכטיגטער פונ'ם געגנערלראטה, פּעטער פאָקס, אויער פון די טהעטיגסטע מיטגליעדער אינ'ם געגנערלראטה אין די יאָהרען 1866—1864. מארקס אליין, ווי אויך אויקאַריוס, זיינען דעמאָלט געשטאַנען אין א שטענדיגער קאָרעספּאָנדענץ מיט די אויניפּלוסרייכסטע אמעריקאַנער אַרבייטער. ריאָזאַנאָוו צוויייפעלט ניט, אז די פערהאנדלונגען פון דער לאָנדאָנ'ער קאָנפערענץ (1865), וועלכע

*) זעה Morris Hillquit, "History of Socialism in the United States.' זייטע 166.

האָט פּאַרבעריִטעט דאָס פּראָגראַם פון׳ם קאָנ־גרעס אין גענף, זיינען געווען גוט בעקאַנט די אמעריקאַנער.

ווי עס זאָל אָבער ניט האָבען געווען איז זעהר כאַראַקטעריסטיש, אז אין אייִן צייט האָבען די ארבייטער־פּערטרעטער פון די ביידע זייטען אָקעאַן פּראָקלאַמירט דעם 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג, אלס אן אינטערנאַציאָנאַלע פּאָ־דערונג.

אין אָנפאַנג פון די 70ער יאָהרען איז די אלטע אינטערנאַציאָנאַלע אויפֿגעלעזט געוואָרען. זי האָט זיך אויפֿגעלעזט, אבער ניט געשטאָרבען. אן ערך 10 יאָהר נאָך דער קאָמונע איז די אינ־טערנאַציאָנאַלע מיט א פּיעל־שטאַרקערע מאכט געוואָרען צום לעבען — און פון דע־מאָלט אָן איז זי געוואָרען דער מעכטיגסטער פאקטאָר אין אונזער געשיכטע.

וועז די נייע אינטערנאַציאָנאַלע האָט זיך צונויפֿגעזאמלט אין פּאריז אין 1889, אום צו שמיעדען נייע וואָפען פאר דעם בעפּרייאונגס־קאמפֿ פון דעם אלוועלטליכען פּראָלעטאריאט, איז די פּאדערונג פון׳ם אכט־שטונדיגען אר־בייטס־טאָג וויעדער אַרויסגעשטעלט געוואָרען אויף אונזער פאָהן, און אלס בעווייז פיר די סא־לידאריטעט פון דיעזער פּאדערונג און אלע אנ־דערע פּאדערונגען פון׳ם אינטערנאַציאָנאַלען פּראָלעטאריאט, איז בעשלאָסען געוואָרען צו פּייערען דעם 1טען מאי.

* * *

זייט עס איז צום ערשטען מאָל ארויסגע־שטעלט געוואָרען די פּאדערונג פון אן 8־שטונ־דיגען ארבייטס־טאָג ביי די פאטערס פון דער אינטערנאַציאָנאַלע, זיינען פערלויפען 47 יאָהר. דאָס, וואס דאָן האָט ביי פיעלע געהייסען „או־טאָפּיש" און „אונדורכפיהרבאר", איז היינט גע־וואָרען א לעבעדיגער פאקט. אין פיעלע לענדער און אין פיעלע אינדוסטריין קען מען זיך נאָר ניט דענקען וועגען אן ארבייטס־טאָג, וואס זאָל דויערען לענגער ווי אכט שטונדען. אין 31 סטייטס פון די פּעראייניגטע שטאַטען איז דער 8־שטונדיגער ארבייטס־טאָג געזעצליך אייניג־פיהרט פיר די רעגיערונגס־ארבייטער. ביי די מיינערם איז דער אכט־שטונדיגער ארבייטס־טאָג הגם נאָך ניט קיין געזעץ, אבער א מנהג, וואס איז נאָך שטאַרקער ווי א דין. אין מאַנכע אינדוסטריין ווערט היינט ארויסגעשטעלט שוין די פּאדערונג פון א 6־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. א קורצער ארבייטס־טאָג איז די בעסטע און ער־שטע בעדינגונג פאר א געזונדען אין קערפּער און אין גייסט ארבייטער־קלאס. און א געזונד־טער אַרבאַניזירטער ארבייטער־קלאס ווערט, פרי־הער אָדער שפּעטער, מאכען אן ענד פון היינטי־גער געזעלשאפט, וואס איז געגרינדעט אויף לוין־שקלאַפערייי און ווערט בויען א נייע געזעל־שאפט, וואו עם וועלען ניט זיין קיין קלאסען, א געזעלשאפט, א וואו עם וועט הערשען אייביגע וואהרהייט, גוטסקייט און שהנקייט!

מיר ווילען נאָך בעמערקען, אז די ארבי־טער אין אמעריקא האָבען געשפּיעלט די ערשטע פיעדעל אין דער בעווענונג פאר אן 8־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. נאָכ׳ן בירגער־קריעג האָט דאָס געזעץ בעשטימט אן אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג פאר די רעגיערונגס־אָנגעשטעלטע. מיט איניגע יאָהר שפּעטער האָט איבער׳ן גאנצען לאנד אויסגעבראכען א שטאַרקע בעווענונג פאר אן אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג אויף פיר די ארבייטער אין פּריוואט־אונטערנעהמונגען. די דייטשע ארבייטער זיינען געווען די ערשטע פּיאָנערען אין דיעזען קאמפֿ. אין דעם גרויסען סטרייק פאר אן אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג, וואס איז פּאָרגעקומען אין יאָהר 1872 אין ניו־יאָרק, האָבען די דייטשע ארבייטער געביל׳דעט דעם פּאָדערשטען חיל פון דיעזען קאמפֿ. אין די 80ער יאָהרען האָט דער קאמפֿ זיך שטאַרק צופּלאָקערט אין פיעלע אינדוסטריעלע צענטרען. דעם 1טען מאי 1886 איז אין שיקאַגאָ פּאָרגע־קומען די אונגלויבליכע פּאסירונג, וואס האָט זיך געענדיגט מיט דעם שענדליכען יוסטיץ־מאָרד פון די 8 אנארכיסטען, וועלכע זיינען פון די קאפּיטאַליסטישע בלוט־הינד געהאנגען געוואָרען דעם 11טען נאָוועמבער 1887.*)

---

*) די ידיעות פון דיעזען ארטיקעל האָבען מיר גענומען ביי געב. ריאזאנאָוו. — א. ו.

א. ליעסין.

אין נעבעל

אַנגענאַסען וויים מיט נעבעל
קוקט ארוים דער טהאָל פערטראַכט,
ווי א וויסער ים, אַ שטילער.
אין דער וויסער, שטילער נאַכט.

מילד פון אונטער'ן בארג בעווייזט זיך
די לבנה אין דער הויך,
מיט אַ גאַלדען־רינג, פער'חלומ'ט,
גרוים און רונד און זילבער־בליך.

זי בעגריסט דעם ים מיט בליקען,
פול מיט זעלטען־זאנפטען חן;
איהרע ליעבסטע שיין און שטראַהלען
שיקט זי נור צו איהם אַליין.

ליעבליך ליגען זיך די שטראַהלען,
ליעבליך שפּרייט זיך אוים דער שיין,
און דער ים, פערליעבט און גליקליך,
שלאָפט אין שטילער פריידע איין.

קוים נור מערקט זיך, ווי עס צוקט איהם
דורך אַ וועלע וויים ווי שוים;
קוים נור פיהלט זיך, ווי ער קושט זיך
מיט אַ שטראַהל אין ליעבעס־טרוים.

און דאָס זעהען נור די וועלדלאַך
אויף די הויכע בארג ארום,
וועלכע שטעהען דאָרט, ווי עדות,
טיף אין שאַטען, ערנסט, שטום.

העגרי ל. סלאבאדין.

וואָם די נאַציאָנאַלע קאָנווענשאָן פון אונזער פּאַרטיי דאַרף טהאָן?

ס ווייזט אויס, אז די קומענדע נאַציאָנאַלע קאָנווענשאָן וועט זיין שטאַרק אפּאַרטונסיסטיש הן אין איהר צוזאמענזעצונג, הן אין איהר שטימונג. אָבער — ווי מאָדנע דאָס זאָל ניט קלינגען — אויב דאָרטען וועט פּאַרקומען א געוויסע ענדערונג אין דער טהעאָריע אוו אין דער פּראַקטיק פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי, וועט דיעזע ענדערונג זיין א וועגדונג נאָך לינקס. דער גרונד פון דיעזען וויעדערשפּרוך ליעגט אין דעם פאקט, וואס וועהרענד די ליעדערס פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי זיינען פיר זאָגענאַנטע „פּראַקטישע" פּאַליטיק, בלייבט דאָך די גרויסע מאַסע רעוואָלוציאָנער.

ווי עס שיינט, האָט די פּארטיי שוין לאַנג אָנגענומען רוזוועלט'ס מאָטאָ, אז ראַדיקאַלע פּאַליטיק קען געטרייבען ווערען דורך קאָנזערוואַטיוון מענשען.

די פּארטיי איז נאָך היינט געניגט אָנצוטרויען פּעראַנטוואָרטליכע עמטער צו מענשען, וועלכע זיינען בעקאַנט אלס געגנער פון דעם רעוואָלוציאָנערען געדאַנק, און פערלאַנגט נאָך, אז יענע זאָלען דורכפיהרען רעוואָלוציאָנערע בעשלוסן. אורזאכען פאר אזא האנדלונג זיינען פאראן צווויי: ערשטענס, דער בעשטימטער כאַראקטער פון דעם קלאסען־קאמפף אין אמעריקא, וועלכע קריסטאַליזירט זיך דורך דער שנעלער אָנזאַמלונג און קאָנצענטרירונג פון גרויסע קאַפּיטאַלען. צווייטענס, די פּארפיהרערישע קאפּיטאַליסטישע רעפּאַרמערס און ראַדיקאַלען, וועלכע סטאַרען זיך מיט אלע הענליכקייטען צו קאָנקורירען מיט די סאציאַליסטישע ראדיקאַלען און רעפּאָרמער. די פאקטען צייגען דייטליך, אז אין אמעריקא איז פאר א סאָציאַליסטישע רעפּאָרמפּארטיי קיין פּאָדערונג ניטא.

אין גאנצען גענומען, זיינען ניט פּאראן קיינע סמנים, וועלכע זאָלען אָנדייטען, אז די קומענדע קאָנווענשאָן וועט זיך מאַטעריעל מיט עטוואָס אוטערשיידען פון אלע פריהערדיגע צואמענקינפטע. מען וועט, ווי געווהנליך, דיסקוטירען פערשיעדענע פראגען, מען וועט מאכען פארשלעגע פאר פערשיעדענע ענדערונגען. דערפאר טאקע האָב איך בעשלאָסען, אז עס וועט זיין פיעל אינטערעסאנטער צו שרייבען וועגען דעם, וואס די קאָנווענשאָן דאַרף טהאָן, ווי וועגען דעם, וואס זי וועט טהאָן.

---

1. די קאָנסטיטוציאָן.

די קאָנסטיטוציאָן פון דער פּארטיי מוז אזוי אמענדירט און געענדערט ווערען, אז די לייטענדע קרעפטע זאָלען זיך אימער געפינען אין די הענד פון דער ניישאָנאַל קאָמיטע (נאַטירליך, בעשטעטיגט דורך דעם רעפערענדום). די קאָמיטע זאָל אלעין ערוואהלען איהרע נאציאָנאַלע און אינטערנאציאָנאַלע סעקרעטערע; די ערוואהלונג פון דער עקזעקוטיוו קאָמיטע און סעקרעטערע דורך דעם רעפערענדום פיהרט אימער צו דעם, דאס די ערוואהלטע זאָלען בעקומען אזא אויטאָריטעט, אזא מאכט, וועלכע מען האָט זיי ניט געוואָלט געבען, און וועלכע איז אבסאָלוט נויטיג, אז זיי זאָלען ניט האָבען.

דער רעפערענדום מוז רעגולירט ווערען אויף

אזא אופן, אז אלע די יעניגע, וועלכע ווילען דעם רעפערענדום מיסברויכען, זאלען דערצו די קלענסטע מעגליכקייטען ניט האָבען. א בעישלום, וואס איז נערופען געוואָרען אינ'ם לעבען דורך דעם רעפערענדום, זאל גילטען א געוויסע בע־שטימטע צייט, און זאל ניט קענען פארניכטעט ווערען דורך א צווייטען רעפערענדום, דאָס וואָלט געווען דער אייניגיגער שוין־מיטל גע־גען אזעלכע פעלע, ווי צום ביישפיעל דער פאל, וואו א רעפערענדום האָט דורכגעפיהרט א געווי־סען פונקט אין אונזער קאָנסטיטושאָן, און באלד נאָכדעם האָט עס א צווייטער רעפערענדום־וואוט פארניכטעט. אזא סדר גיט אלע די יעניגע, וועל־כע מאכען חזק פון רעפערענדום, א גלענצענדע געלעגענהייט זי אויסצולאכען און זי צו קריטי־קירען. רעזאָלוציאָנען, וועלכע ווערען אנגענומען ביי דער ניישאָנעל קאָנוועגשאָן, מוזען אויך האָ־בען א בעשטימטע צייט פיר זייער גילטיגקייט.

די בייטרעגע (דיום) צום ניישאָנעל אפים זאָלען רעדוצירט ווערען אויף 2 סענט מאָנאַט־ליך פאר יעדען פּארטיי־מיטגליעד. מיר האָבען יעצט 150 טויזענד מעמבערס און קירצליך וע־לען מיר האָבען צווי הונדערט טויזענד מיט־גליעדער. דאָס וועט דעם ניישאָנעל אפים אריינ־טראָגען 4 טויזענד דאלאר מאָנאַטליך — א סו־מע, וואס איז מעהר ווי גענוג צו דעקען די פּא־דערונגען פון דעם ניישאָנעל אָפּים.

מיט דער טיכטיגער אָרגאַניזירונג פון די סטייטס, ווערט די מינדליכע פראפאגאנדא פון דעם ניישאָנאל אפים וואס מעהר בעשרענקט. פון דעם אנדער זייט אבער, ווערט די סאָציאָלים־טישע פּארטיי האָבען א בעדייטענדע צאָהל מיט־גליעדער אין קאנגרעס, די פּארטיי וועט, אָהן צווייפעל, נעהמען ענערגישע שריטע אין ארבי־טער גיזעצגעבונג, דאס וועט עפענען א נייעס פעלד פאר פראפאגאנדא. די פראפאגאנדע וועט דערביבער מוזען זיין דאס גערדוקטע וואָרט און ניט נור מינדליכע פראפאגאנדע, דערפאר מוז די קאָנוועגשאָן זארגען, אז די פונקציאָנען פון דעם ניישאָנעל אָפּים זאָלען פיעל פערגרעסערט וע־רען אויף דעם געביעט פון שריפטליכער פּרא־פאגאנדע. אלס אנפאנג אין דיזער ריכטונג דאר: דער „ניישאָנעל ביולעטין" ערשיינען וועכענט־ליך, מיט א ביילאגע איבער סאָציאָלע און אר־בייטער גיזעצגעבונגען, מיט דער אויסווירקונג פון א „סעקאָנד קלעם מייל".

די שפּראָך־אָרגאַניזאָציאָנען זאָלען שטעהן אין נאָהענטע בציהונגען מיט די סטייט־אָרגא־ניזאָציאָנען און זאָלען קויפען זייערע סטעמפּס (מארקען) פון זיערע לאָקאָלע אָדער סטייט קא־מיטעס, די לעצטע זאָלען צאָהלען א געוויסען פּראָצענט פון די בייטרעגע, וועלכע זיי קאָלעק־טען צו דעם ניישאָנאל אָפּים, צו גונסטען פון די שפּראָך־אָרגאַניזאָציאָנען. דאס וועט די אלע שפּראָך־קערפּערשאפטען פערוואנדלען אין אָר־גאַנישע טהיילען פון דער סאָציאָליסטישער פּארטיי.

---

2. די פּלאַטפאָרמע.

איך בין אלע מאל געווען, און בין נאָך היינט מיט דער מיינונג, אז די פּארטיי־פּלאַט־פאָרמע זאל בלויז ענטהאלטען די פונדאמענטא־לע, די הויפּט־פּרינציפּען פון דער סאציאליסטי־שער פּארטיי, איך מיין דערמיט, דאָס וואקסען און די ענטוויקלונג פון דעם קאפּיטאליזמום און פון דעם פּראָלעטאריאט און זייער אינטערנא־ציאָנאלען כאראקטער: דעם קלאסען־קאמפּף, די מעהר־וועדטה־טהעאָריע, וועלכע ווערט אם דייטליכסטען אויסגעדריקט דורך דער פּראָזע: אז „ארבייט שאפט דעם רייכטהום", די עקא־נאָמישע אויסטייטשונג פון דער געשיכטע, וועל־כע לויטעט, אז אלע עקזיסטירענדע אינסטיטו־ציאָנען און אידעען ווערען בעשטימט לויט דעם צושטאנד פון די פּראָדוקטיוע קרעפטען, און גיזעלשאפטליכע בעווענונגען לויט זייערע קלאס־סען אינטערעסען; די היסטאָרישע אויפגאבען פון דעם ארבייטער קלאס, וועלכע לויטעט, אז דורך קלאסען בעוואוסטע אקציאָן ווערט דער אר־בייטער קלאס אפשאפען אלע קלאסען און קלאס־סען־אינטערעסען; און שליסליך בעטאָנען די

וואקסענדע טענדענץ צו פארבייטען די הערשענ־דע קאפיטאליסטישע קאנקורענץ און אינדיווי־דואליזמוס אויף די פרינציפין פון קאאפעראַ־ציאָן און געגענזייטיגע הילף; מיט איין וואָרט, דאָס קומען פון דעם סאָציאליזמוס מוז ערקלערט ווערן אין איינפאכער שפּראַך, וואס זאל זיין צוגענגליך און פערשטענדליך פאר די גרויסע פאלקס־מאסען, די פּלאטפאָרמע זאל ניט נור זיין א פרינציפין־ערקלערונג, א טויטער אני־מאמין, זי דארף זיין מעהר; זי דארף האָבען די טענ־דענץ צו וועקען די מענשהייט צו א העכערע צי־וויליזאציאָן, צו אן עדלערען מענשליכען צוזא־מענלעבען. אונזער רוף מוז אין זיך ענטהאלטען יענעם ריטהמוס, יענע ווארימקייט, וואס אפּע־לירט צו דער מענשליכער נשמה און וועקט אין איהם דאָס בעווואוסטזיין, אז ער איז א געזעל־שאפטליכעם וועזען מיט פּפליכטען צו זיינע מיט־מענשען.

איך ווייס, אז מיינע פרוינד די „אפּארטו־ניסטען" וועלען שטארק קריטיקירען מיין פלאט־פארמע אָהן די „געגענווארט'ס פאדערונגען", זיי וועלען מיר זיכער מאכען דעם פארוואורף, אז איך בין א „דאָגמאטיקער"; אז אזא פלאט־פארמע וועט בלויז געלעזען ווערען פון אייניגע טרוימער; איך ווייס, אז מען וועט דאָס רופען אוטאָפּיע און אונפראקטיש; זיי וועלען טענה'ן, אז מיר זיינען פעפרפליכטעט צו־טהאָן פאר די בערויבטע ארבייטער היינט, אז מיר דארפען קעמפּפען פאר די פאדערונגען פון טאָג און ניט זיך אריבערטראָגען אין די פאַנ־טאזיען פון דער שהנער זיסער צוקונפט.

און איך ווייל דעריבער טאקע דאָ בעמער־קען, אז איך, פרזענליך, בין היינט, אזוי ווי אלע מאל צו גונסטען פון אירגענד וועלכע געגענווער־טיגע פאדערונגן, אבער איך בין היינט, ווי אלע מאל, געגען דעם, אז די פאדערונגען זאלען אריינגעטראגען ווערען אין אונזער פלאטפאָרם אין דער פארמע ווי זיי ערשיינען יעצט. דאָך וועגען דעם וועט מיר נאָך אויסקומען צו רייד־דען שפּעטער. יעצט ווייל איך בלויז אפּליקענען די בעהויפּטונג, אז אלע די יעניגע, וועלכע פרא־פאגאנדירען פאר א פּלאטפאָרם אזוי ווי איך האָב אנגעדייטעט, טהוען עס אום אויפצוהאל־טען די ריינקייט פון דער דאָגמא, און זיינען אפּט בעריט מקריב צו זיין מיט אירגענד וועל־כען צאָהל פון דער מאסע אנהענגער. איך לייקען דאָס אָב מיט דער פעסטער איבערצייגונג, אז אין דעם גאנצען ארכיוו פון דער סאָ־ציאליסטישער פראפאגאנדא איז ניטא קיין שארפערער, קיין דורכדרינגענדליכערער מי־טל ווי צו אפּעלירען, ווי די פרינצי־פּען פון דעם סאָציאליזמוס. איך בע־הויפּטע, אז קיין אפּיעל אין דער גאנצער סאָ־ציאליסטישער ליטעראטור ווירקט ניט אזוי אויך דער מענשליכער נשמה, ווי דער וועקרוף צו א העכערע ציוויליזאציאָן, און איך בעהויפּטע, אז קיין זאך ווירקט ניט, ריהרט ניט און ערהויבט ניט די מענשליכע ראסע אזוי ווירקזאם, ווי דער אפּיעל צו זיין געזעלשאפטליכקייט. דאָס איז דער אלוועלטליכער, אלבעוועגענדער מאטיוו. וואס דער גרויסער פוריע האָט בעטראכט אלס די גרעסטע טרייב־קראפט אין דער אינדוסטרי און פון וועלכע מיינע פרוינד, „די אפּארטונים־טען", וואָלטען געמעגט עטוואָס לערנען. א זיסע־טרוים פון דער קומענדער ענדערונג, א בילד פון דער גטליכער מילדער צוקונפט אין פערגלייך מיט דעם גרויען, שמוציגען בלוט־רויטען היינט האָט דעם גרעסטען פראפאגאנדע־ווערטה פאר'ן סאָציאליזמוס. און פארגעסט ניט, פרוינד מיי־נע, אז „טרוימען" ווערען ניט אימער אויסגע־טייטשט „אונפראקטיש". איך בעשטעטיג מיינע בעהויפּטונגען מיט דער בעהויפּטונג, אז דעם וואוקס פון דעם סאציאליזמוס האָבען מיר צו פערדאנקען ניט די פאליאטיוו־מיטל, וואס אונזער פּארטיי פרעדיגט, זאָנדערן דעם אייבי־גען בענקען פון דער גרויסער ליידענדער מענש־הייט פאר אן ערלעזונג פון דעם אונערשרעקלי־כען יאָמערטהאל.

און נאָך א זאך, וואס אונזערע „פראקטי־

שע" וואלטען זיך געמעגט „אריינקלאפען אין זייערע היטעלאך" איז, אז מיר זיינען ניט דער־פאר רעוואלוציאנער געניגט, ווייל מיר גלויבען ניט אין פאליאטיוו מיטעל, מיר זיינען דערפאר רעוואלוציאנער, ווייל מיר ווילען, אז אונזער טהעטיגקייט זאל זיין ערפאלגרייך. און איך בע־הויפטע, אז אונזער רעוואלוציאנערע האלטונג ברייננט די געווינשטע פריכטע. עס איז ווערטה צו געדענקען, אז צוויי פראבלעמען ליענען דא פאר אונז: איינע איז נוגע די סאציאליסטישע פארטיי, די צווייטע בעריהרט דעם ארבייטער־קלאס, איינע טראגט א פאליטישען כאראקטער, די צווייטע — אן עקאנאמישען. איין בעהויפ־טונג לויטעט, אז א רעוואלוציאנערע סאציאליס־טישע פארטיי האט מעהר שאנסען צו אפעלירען צו דעם ארבייטער־קלאס, ווי א פארטיי מיט אפארטוניסטישע פאדערונגען, און די צווייטע לויטעט, אז די פאדערונגען פון דעם ארבייטער־דען קלאס דורך דער הילף פון א סאציאליסטי־שער רעוואלוציאנערער פארטיי וועלען פארן מאמענט זיין פיעל וויכטיגער. איך וועל די פרא־גען וויעדער אויפנעהמען איז אלע אינצעלהיי־טען, וועו מיר וועלען דיסקוטירען דעם טהייל פון אונזער סאציאליסטישען פראגראם פאר באלדיגע פאדערונגען (אימידיעט דעמענדם).

מען וועט מיר וואהרשיינליך וועלען אויפ־ווייזען, אז פלאטפארמען פון פערשידענע סא־ציאליסטישע פארטייען האבען פיעל פאראג־ראפען פון מינימום־פאדערונגען, מען וועט מיר נעווים זאגען, אז דער קאמוניסטישער מאני־פעסט, דער גרעסטער רעוואלוציאנערער דאקו־מענט, איז אנגעפיקעווועט מיט פאדערונגען פון מאמענט. מיין ענטפער איז, אז קיין לאנד האט ניט אזעלכע פראבלעמען, ווי מיר דא, אין די פעראייניגטע שטאטען. האט איהר שוין אמאל א טראכט געטהאן, מיינע טהייערע „אפארטו־ניסטען", אז אונזער פארטיי וועט דערנרייכען אזא מדרגה, אז איהרע פאליטישע פאדערונגען וועלען ווערען א טהייל פון די פאדערונגען פון די זאנענאנטע „פראגרעסיוועע" פארטייען און וועלען פערליערען אירגענד וועלכען ווערטה פאר דער פראפאגאנדא? די פאדערונגען וועגען פרויען־רעכטע, איניציאטיווע, רעפערענדום און רעקאל, און פיעלע אנדערע פאדערונגען פון דער סאציאליסטישער פארטי אונטערשיידען זיך שוין מעהר ניט פון די פאדערונגען פון אנדערע פארטייען. די קאנסטרוקציאן, די געבוידע פון אונזער פאליטישער דעמאקראטיע איז אזוי גע־בויט, אז דאס פאלק קען דאס האבען אין איהר געוואלט, ווען עס זאל נאר קריגען דעם וואונש און דעם בעוואוסטזיין דאס צו וועלען און דאס פראבלעם פון דער צוקונפט וועט ניט בעשטעהן אין דעם, ווי צו פערכאפען די לייטשעם פון דער רעגיערונג, די הויפט־פראגע וועט זיין, ווי צו פערפיעלפאכען און אויסברייטען די עקאנאמי־שע פונקציאנען פון דער רעגיערונג, וועלכע זיי־נען היינט אזוי אונבעדייטענד און בעשרענקט. צווייטענס, דארף מען ניט פערגעסען, אז דאס פעלד פון עקאנאמישע טהעטיגקייט ביי די אי־ראפאישע רעגיערונגען איז פיעל גרעסער ווי ביי אונז, און פארקעהרט, די פאליטישע אינריכטונ־גען טראגען ניט דעם דעמאקראטישען כאראק־טער ווי דא ביי אונז. נעהמט, למשל, דייטש־לאנד, ניט קוקענדיג אויף די 4½ מיליאנען שטי־מען, וואס די סאצ.־דעמאקראטען האבען, קענען זיי דאך ניט אנווייזען אויף איין ריכטער אדער פאליציי־בעאמטען, וואס זאל זיין זייערער. מיט אזא פראצענט פון סאציאליסטישע שטימען אין אמעריקא, וואלט ענטוועדער די פארטי געווא־רען אוים סאציאליסטיש, אדער די קאפיטא־לישע געזעלשאפט וואלט ציוואמענגעבראכען אונטער דעם דרוק פון אזא מעכטיגע צאהל, ניט זייענדיג אימשטאנד דאס איבערצוקומען. דאס ערקלעהרט, ווארום אין דייטשלאנד איז די פאר־טיי טהעטיג אויף דעם געביעט צו ערהאלטען מעהר פאלקסטהימליכקייט אין דער פאליטיק, דאס איז יעצט די גרעסטע אישו פון מאמענט און מוז אויסגעקעמפפט ווערען פריהער פאר אלץ. עם קען מעגליך זיין, אז גרויסע סאציאלע ענדערונגען וועלען שטאטפינדען טראטץ די פא־

ליטישע שטערונגען, דאָך, וואס עס זאל ניט פאסירען אין דער צוקונפט, די מאָמענטאל־אויפגאבען פון דער דייטשער סאָציאל־דעמאָקראטישער פארטיי איז צו ארבייטען פאר פאלקסטהימליכע בעדינגונגען אין דעם שטאאט.

די בעדערפנישען אין די פעראייניגטע שטאאטען זיינען אבער גאנץ אַנדערע, ניט נאָר זיינען אונזערע פאליטישע אינסטיטוציאָנען פיעל פארטגעשריטענער ווי די דייטשע, נאָר דעם מהלך, וואס מיר האָבען געמאכט אין בעצוג צו די רעגיערונגס־פארמען איז אזא ווייטער, אז דייטשלאנד וואלט געבליעבען אָהן אן אטהעם, ווען זי זאל אונז וועלען דעריאָגען. דערפאר וועט עס אויסקומען, אז דאָס, וואס קען מאכען א פוראָר אין דייטשלאנד און דאָרטען בעטראכט ווערען אלס עפאָכע־מאכענד, זאל דאָ בעטראכט ווערען אלס מיקראָסקאָפיש־קליין און אונבעדייטענד.

דאָס זעלבע קען געזאגט ווערען אין בעצוג צום קאמוניסטישען מאניפעסט. דער מאניפעסט איז ניט געשריבען געוואָרען פאר איין פאָליטישער פארטיי. עס איז איבערהויפט ניט געשריבען געוואָרען פאר א פאָליטישער פארטיי. דאס איז געווען אן אויסגעשריי פון אן ערוואכטען ריעז. דאס איז געווען די הענטשקע, וואס אן ערוואכטע פאלקס־בעוואוסטזיין האָט געווארפען. דאָס איז געווען דער אויסגעשריי פון דעם ערוואכענדען פראָלעטאריאט געגען די אבסאָלוטע בלוט־דורשטיגע פעראייניגטע אייראָפעאישע מעכטע, די פאָדערונגען פאר א פאלקסרעגיערונג זיינען געווען די הויפט־פונקטען פון יענעם היסטאָרישען דאָקומענט, און טראָטץ אלעם דעם איז דיעזער קאָמוניסטישער מאניפעסט א גאָר ניט אין פערגלייך מיט די פאדערונגען און אמביציאָנען, וועלכע בעזעלען און בעגייסטערען די גרויסע פאלקס־מאסען פון אונזער צייט. אלס א גרויסער עפאָכע־מאכענדער דאָקומענט האָט זיך דער קאָמוניסטישער מאניפעסט ניט געשטיצט אויף זיין פילאָזאָפיע, עס קען נאָך אמאָל פאסירען, אז די „רעוויזיאָניסטישע מייזלאָך" וועלען אזוי לאנג דאָס האלטען און גרייזשען ביז עס וועט פון איהם בלויז בליבען א קלייניער פראגמענט.

און דאָך האָט דער קאָמוניסטישער מאניפעסט אלס וועקער, אלס בעגייסטערער, ניט גהאט איין זאָך, וואס זאל מיט איהם קענען קאָנקורירן. וואו דער מאניפעסט האָט ארויסגעקלונגען זיינע וועק־טענער, הערען זיך די קלאָנגען פון א קעמפענדער מענשהייט, וועלכע רייסט פון זיך איהרע שקלאפען־קייטען. קיין וואָרט פון א גטלכען נביא, קיין אויפרוף איז ניט אזוי טיף גערונגען אין מענשלכע הערצער, ווי די שטימע פון דעם קאמוניסטישען מאניפעסט. אין די שטורעמס און קעמפען פון טויזענדער צוקקינפטיגע פרייהייטס־שלאכטען קלינגען פראפעטיש די לעצטע ווערטער:

ארבייטער פון אלע לענדער פעראייניגט אייך!
איהר האָט גאר ניט צו פארליערען
אויסער אייערע קייטען
און געווינען קענט איהר א גאנצע וועלט.*)

*) זעה אנטאניא לאבריאלא: „געדאנקען וועגען דעם קאמוניסטישען מאניפעסט".

שכנא עפשטיין.

די אויפגאַבען פון דער אידישער אַרבייטער־בעוועגונג אין אַמעריקא.

ס סאָציאַליסטישע פּארטיי דאָ אינ'ם לאנד איז אין די לעצטע יאָהרען אויסגעוואַקסען אין א גרויסע פּאָליטישע מאַכט. זי איז געוואָרען אן אמת'ע מאסען־פּארטיי, וועלכע צעהלט צעהנדזיגע טויזענדער מיטגליעדער, און הָאט איהרע פערטרעטער אין א גאנצער רייהע שטאָדט־רעגיערונגען און אַנדערע וויכטיגע מלוכה־אַנשטאַלטען. זי הָאט שוין דערגרייכט די שטופע, וועו פּאר איהרע קאַנדידאַטען שטימען ניט נור אר־בייטער, נאָר אויך אַנדערע אונטערדריקטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע הָאבען איינגעזעהען, אז נאָר זי, די סאָציאַליסטישע פּארטיי, קען אם בעסטען בעשיצען זייערע אינטערעסען, און דעריבער קעמפּפען געגען איהר מיט אזא פערביטערטקייט די בודעל־פּארטייען פון די הערשענדע קלאַסען, ווי דאם איז געווען, צום ביישפּיעל, נאָר וואָם דער פּאָל אין מילוואָקי; דער דאָזיגער וואוקם וווייזט, אז די עטליכע צעהנדזיג יאָהר אונערמיעדליכע סאָציאַליסטישע אר־בייט הָאט געבראַכט גוטע פרוכט און אז די אמעריקאַנער ארבייטער בעוועגונג טרעט איצט אריין אין א נייער עפּאָכע, וועו זי וואַרפט אַראָפּ פון זיך די אפּעקע פון די אונגעבעטענע בעליטובות פון קאַפּיטאַליסטישען לאַגער און וועט אלין מעהר קלאַסענבעוואוסט, אלין מעהר זעלבסטשטענדיג.

אן ענטגעגענזעצטע ערשיינונג שטעלט אָבער מיט זיך פּאָר די אידישע אַרבייטער־בעוועגונג. עס איז אן אלגעמיין־אנערקענטער פאקט, אז די אידישע אימיגראַנטען הָאבען פיעל בייגעהאלפען דער היעגער סאציאַליסטישער פּארטיי אין איהר וואוקם, אז זיי זיינען געווען איהר אוואנגארד, איהר בעסטער אַרגאניזירטער טהייל, אָבער אנשטאָט דעם, אז זייער צאָהל זאל וואם וווייטער גרעסער וועדען, זעהען מיר נאר, אז די אידישע געניאסען, אין פערגליך מיט דער גאנצער גרויס פון דער אידישער בעפעלקערונג אין אמעריקא, בילדען אן אונבעדויטענדען פּראָצענט אין דער פּארטיי, אז אנשטאָט דעם אמאָליגען ראשען וואוקם געהט גאָר די אידישע ארבייטער בעוועגונג אין די לעצטע יאָהרען אויף צוריק, און אויב עס איז פּאראן אין אלגעמיינעם אמעריקאַנער פּראָלעטאריאָט א שיכט, וועלכען עס איז בעזונדערם שווער אריינצוציהען אין דער סאָציאַליסטישע פּארטיי, איז דאָם דער אידישער אר־בייטער.

אונטערפיהרענדיג דעם סך־הכל פון דעם לאַנג־יאָהריגען אַניטירען פּאר דעם סאָציאַליזם צווישען די אידישע איינגעוואַנדערטע מאַסען, וועלכע אויף אזא אופן זעהר טרוויעריג אויפ'ן הארצען: מיר הָאבען א מעכטיגע אידישע סאָציאַליסטישע פּרעסע, מיר פערמאָגען דעם גרעסטען אידישען ארבייטער אָרדען אין דער וועלט, עס עקזיסטירען צווישען אונז אָהן א צאָהל סאָציאַליסטיש־רעוואָלוציאָנערע ארגאַניזאַציאָנען און לאַנדסלייט־פּראַיינען, אָבער מיר הָאבען ניט קיין אויניגיג צופריעדענשטעלענדע אידיש־סאָציאַליסטישע קערפּערשאפט; מיר האלטען אָב טאָג־טעגליך הונדערטער סאָציאַליסטישע מיטינגען, מיר געפינען פאר נויטיג צו פּראָטעסטירען געגען יעדען אונרעכט. וואם עס בעגעהט די קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג פון גאנצען ערד־קוגעל, און עס איז ניטאָ ביי אונז קיין אויניהויטליכע סאָציאַליסטישע טאַקטיק.

וואו־זשע זיינען זיי, אט די אלע לעזער פון אונזער סאָציאַליסטישער פּרעסע, די אלע מיטגליעדער פונ'ם „ארבייטער רינג", די אלע אנהענגער פון אונזערע סאציאַליסטישע אָרגאַניזאציאָנען, די אלע בעזוכער פון אונזערע סאציאַליסטישע מיטינגען, די אלע הייסע פּראָטעסטאַנטען געגען די איבלעז פון דער היינטיגער געזעלשאפט? פאר וואָם טרעטען זיי ניט אריין אין דער היענער סאציאַליסטישער פּארטיי און

ווערען ניט קיין זעלבסטשטענדיגער טהיל פון איהר, צוואמען מיט די דייטשע, פינישע, לעטטישע, רוסישע און פוילישע ארבייטער?

פערשיעדענע ענטפערס ווערען געגעבען אויף די פֿאזיגע וויכטיגע פראגען, וועלכע איבטערעסירען יעדען ערנסטען אידישען סאציאליסט אבער קיינער פון זיי ערקלעהרט ניט די אורזאכען און וווייזט ניט אן דעם ווג, ווי אנדערש צו מאכען. מען בעגונענט זיך בלויז מיט קרעכצען און זיפצען, און מען נעהמט זיך וויעדער צו דעם אויסגעפרואווטען מיטעל פון שרייען און ליארמען, פון קנאקען מיט הויבע פראזען וועגען דער סאציאלער רעוואלוציאן, וועלענדיג מיט דעם פערדעקען אונזער שוואכהייט, צושוואמענהייט, אויבערפלעכליכקייט און מאכטלאזיגקייט. און ווען די פאקטען וועגען דעם זינקען פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג ווערען שוין אזוי הימעל־שרייענד, אז זיי שטעכען אוים יעדען דיי אויגען, שלעפען ארוים אונזערע טעאָרעטיקער פונ'ם ארכיוו דעם אויסגעדראשעטען ענטפער, אז שולדיג אין אזא צושטאנד איז דער אימיגראציאנס־כאראקטער פון דער אידישער מאסע, זיי מאטיווירען זייער ענטפער אזוי: דער אימיגראנט, וועלכער קומט צופֿהרען אהער פון א לאנד מיט אן אנדער קולטור און גאנץ אנדערע עקאנאמישע בעדינגונגען, קען זיך ניט צופּאסען גלייך צו דעם נייעם לעבען, און ווערענדיג אויסערליך אן אמעריקאנער, בלייבט ער אבער ביי זיין אלטער פסיכאלאגיע, וואס ער האט איינגעזאפט אין זיך צוזאמען מיט דער מוטער'ס מילך.

קיינער קען, פערשטעהט זיך, ניט אבלייקענען, אז די אימיגראציע ווירקט אויף דער ענטוויקלונג פון דער בעוועגונג, אבער אויב זי איז די הויפט־אורזאכע, פאר וואס דער סאציאליזם קען ניט געפינען קיין פעסטען באדען צווישען די היעגע אידישע ארבייטער־מאסען, דאן שטעלט זיך א צווייטע פראגע, פאר וואס האבען די דייטשע און ארבייטער פון אנדערע נאציאנען בעווייזען דאָ צו בעשאפען א מוסטערהאפטע ארבייטער־בעוועגונג, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס זיי בעשטעהען אויף פון נייניציג פראצענט אימיגראנטען, און פאלגליך האבען זיי ניט וועניגער כפעציפיש־נאציאנאלע אייגענשאפטען, ווי די אידישע ארבייטער?

דער „ציוניסטישער" סאציאליסט האט אויף דעם זיין פארטיגען ענטפער „עבדים היינו": דער איד האט ניט קיין טעריטאריע, דעריבער קען ער זיך ניט פראלעטאריזירען, און ניט האבענדיג קיין עכטע פראלעטאריער, קען קיין רייד ניט זיין וועגען אן אמת'ער ארבייטער־בעוועגונג צווישען די אידען אין גלות, אפילו אין אזא פרייען לאנד, ווי אמעריקא. די איינציגע לעזונג פון דער פראגע איז, אלזא, דאס אריבער־פעקלען זיך קיין ציון אדער אוגאנדא!

דער „אסימילאטארישער" סאציאליסט מאכט עס נאך פשוט'ער: „פערגעסט, אידישע ארבייטער, אז איהר זייט אידען, נעהמט אן די אמעריקאנער קולטור און ווערט אמת'ע יענקים, ווען שוין במילא ניט זיין קיין בעדערפניש אין א בעזונדערער אידישער ארבייטער בעוועגונג!" עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז מיט אזא רעצעפט וועגדעט זיך דער אסימילאטאר בלויז צו דעם אידישען ארבייטער און ניט צו די ארבייטער פון אנדער נאציאן, און מיט דעם גיט ער זיין הסכמה צו זיין חבר — דעם ציוניסט, אז א טעריטאריע איז טאקע א נויטוועגדיגע בעדינגונג אין דער ענטוויקלונג פון דער ארבייטער־בעוועגונג, ווי הראיה, צו דעם ארבייטער, וואס האט אן אייגען לאנד בעציהט ער זיך מיט'ן גרעסטען רעספעקט און טאלעראנץ און פון דעם „לאנדלאזען" אידישען ארבייטער פאדערט ער ניט מעהר און ניט וועניגער, ווי אבצוזאגען זיך פון זיין אייגענעם „איך".

ביידע ענטפערס, סיי דער ציוניסטישער און סיי דער אסימילאטארישער, פערפלאנטערען אויף אזא אופן נאך מעהר די פראגע און פערדונקלען מיט זייערע אוטאפיעם דאס קלאסען־בעוואוסטזיין פון די אידישע ארבייטער: דער ערשטער מיט זיין קליין־בירגערליכער פערשימעלטער אידעאלאגיע, און דער צווייטער — מיט זיין אומגעלומפערטען קאמפף געגען דעם נאטירליכען גאנג פונ'ם לעבען, וועלכעם אנערקענט ניט קיין שום גוואלד־מיטלען אין דער גייסטיגער ענטוויקלונג פונ'ם מענשען.

דער פאקט אבער, וואס אי דער ציוניסט, אי דער אסימילאטאר זוכען דעם ענטפער אויף די אויבענדערמאהנטע פראגען אין דעם בעזונדערען כאראקטער פון דער אידישער מאסע, בעוויזט, אז די נאציאנאלע אייגענטהימליכקייטען שפיעלען אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג, ווי אין יעדער געזעלשאפטליכער בעוועגונג, א גרויסע ראלע. דער אומגליק איז נאר, וואס אייגער קולטווירט זיי שוין צופיעל, און דער אנדערער מאכט זיי צופיעל ארונטער מיט

דער האנד, אם וועניגסטענס, בנוגע צו די אידען. די אינטערנאציאנאלע סאציאל־דעמאקראטיע האלט ניט פון ביידענס לעזונגען און רעכענט זיך מיט די נאציאנאלע אייגענטהימלישקייטען, ווי מיט א פאקט, וואס עקזיסטירט אין לעבען און מען קאן ניט איבערמאכען, אדער אנערקענט זיי נאר אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל זיי זיינען שארף אויסגעדריקטע שטריכען פון דער מענשליכער נאטור, וועלכע מען דארף ניט שטעלען צו הויך און מען טאר ניט שעצען צו נידעריג.

ארויסגעהענדיג פון דעם דאזיגען שטאנדפונקט, איז א גרויסער טהייל פון דער אינטערנאציאנאלע געקומען צום בעשלוס, אז כדי א סאציאליסטישע פארטיי אין א לאנד מיט א סך נאציאנאליטעטען זאל קענען אנפיהרען א פרוכטבארע ארבייט, מוז זי זיין ארגאניזירט לויט דעם נאציאנאלען פרינציפ, דאם הייסט, אז די ארבייטער פון א בעטרעפענדער נאציאן דארפען בילדען א זעלבסט־שטענדיגען טהייל פון אלע זעלבסטשטענדיגע נאציאנאלע טהיילען אין אייניעם דארפען צוזאמענשטעלען די איינהייטליכע פארטיי. וועז די פארטיי איז אזוי געבויט, דיענען איהר דאן ניט די נאציאנאלע אייגענטהימליכקייטען פון איהרע בעשטאנד־טהיילען פאר א שטארונג. פארקאהרט, זי קען דאן אם בעסטען זיך צופאסען צו דער פסיכאלאגיע פון איהרע מיטגליעדער און בעפריעדיגען זייערע אלע בעדערפניסען. א שטארונג זיינען די דאזיגע אייגענטהימליכקייטען נור דאן, וועז די פארטיי איגנארירט זיי און וויל זיך מיט זיי איננאצען ניט רעכענען, אדער וועז זי גיט זיי שוין צו א צו־גרויסע בעדייטונג, ווי דאם איז איצט דער פאל מיט דעם טשעכישען טהייל פון דער עסטרייכישער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי.

די צרה, אלזא, וואס די אידישע ארבייטער־בעוועגונג אין אמעריקא געהט ניט פארוועהרטס, בעשטעהט ניט אין דעם, וואס דער אידישער ארבייטער האט א נאציאנאלעם „איך", נאר אין דעם, וואס מען האט זיך קיינמאל נישט געלערנט רעכענט מיט דעם דאזיגען „איך", וואס מען האט זיך קיינמאל ניט געסטארעט זיך צו צופאסען צו די אידישע ארבייטער וי געהעריג איז, און ארגאניזירען זיי אויף דעם נאציאנאלען יסוד. עם האט זיך בעקומען א לאגע, אז דאם וואס די היעגע סאציאליסטישע פארטיי האט אנערקענט פאר די ארבייטער פון אלע נאציאנען — זיי זאלען בילדען אין איהר בעזונדערע סעקציעס — האבען אונזערע אידען ניט גענוגט גופא, און דער רעזולטאט פון דעם איז, אז די אידישע ארבייטער זיינען געבליבען אויסער דער פארטיי.

די פעראנטווארטליכקייט פאר דעם דאזיגען רעזולטאט מוז דעריבער פאלען נאר אויף די אידישע פארטיי־פיהרער און ניט אויף די אמעריקאנער גענאסען, וועלכע, ניט קענענדיג דאם אידישע לעבען און זיינע קולטורעלע אינטערעסען, האבען דאך גאר נישט געהאט געגען, אז די אידישע ארבייטער זאלען זיין ארגאניזירט אין דער פארטיי אלס בעזונדערע סעקציע, ווי עם זיינען ארגאניזירט די ארבייטער פון אנדערע נאציאנען. זיי, די אידישע פארטיי־פיהרער, האבען געקוקט אויף די פראגע וועגען ארגאניזירען די אידישע ארבייטער, נור ווי אויף א ריין־טעכנישע פראגע פון אגיטירען אויף דער אידישער שפראך, און מיט דעם ציעל האבען זיי אפילו בעשאפען א צענטראלע קערפערשאפט אונטער'ן נאמען „דאם אידישע אגיטאציאנס־ביורא", וועלכע ווייזט ארויס, צוליעב איהר בלויז אידיש־שפרעכענדען כאראקטער, זעהר און זעהר א שוואכע טהעטינקייט, און שפיעלט כמעט קיין שום ראלע ניט אין דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג, טראטץ דעם, וואס וועז „דאם אידישע אגיטאציאנס־ביורא" וואלט ריכטיג פערשטאנען זיינע אויפגאבען און ניט בעגרענצען זיין שטימע זיך שטארק געקענט לאזען הערען אויף דער אידישער גאס.

אונזערע פיהרער האבען געמיינט, און מיינען נאך ביז היינט צו טאג, אז מיט דעם וואס זיי וועלען ארויסגעבען צייטונגען, זשורנאלען, בראשורען און ליפלעטס, גישריעבען אין אידיש, וועט שוין אלץ גהען כשורה אין דאם ציעל וועט עררייכט ווערען. זיי פערגעסען אבער, אז עם איז נאך וועניג צו שרייבען און אגיטירען אויף אידיש, כדי צו כאבען די אידישע ארבייטער פאר סאציאליסטען. א ווירקונג קענען די אגיטאציע און פראפאגאנדע האבען נאר דאן, וועז זיי זיינען מיט א אידישען אינהאלט, וועז זיי בענוגענען זיך ניט בלויז מיט רעוואלוציאנערע פראזען סתם אין דער וועלט אריין, נאר זיינען געבויט אויף דער לעבעדיגער ווירקליכקייט און ניבען אן ענטפער אויף אלע פראגען, וועלכע אנערקענט פאר די ארבייטער פון

אינטערעסירען דעם אידישען ארבייטער אלס מיטגליעד פון זיין נאציאן, אלס מענש און אלס סאציאליסט.

דאס האבען פיעלע פון אונזערע פארטיי־פיהרער איננאנצען ארויסגעלאזען פון זינען, ווייל זיי האט זיך מיט געוואלד געווארפט אסימילירען די אידישע ארבייטער און מאכען זיי וואס גיכער פאר אמת'ע „יענקים", און דעריבער איז קיין וואונדער ניט, וואס עס שרעקט זיי אזוי שטארק דאס ווארט „נאציאנאל", וואס וועלן זיי דערהערען עס, הויבען זיי אן צו קלאפען „טרעוואגע", אז דער סאציאליזם איז אין געפאהר, אז די „נאציאנאליסטישע מנפה" האט זיך ארייננערייסען אין אונזערע רייהען. אזא שרעק צייגט, אייגענטליך, אז זיי קלייבען זיך וועניג פאנאנדער אין דעם בעגריף „נאציאנאל", ווי עס פערשטעהט איהם די סאציאל־דעמאקראטיע פון דער גאנצער וועלט, ווי עס האבען איהם ניט איינמאל פארמולירט די אינטערנאציאנאלע קאנגרעסען. זיי מישען איהם צונויף מיט יענעם רעאקציאנערען נאציאנאליזם, וועלכען עס פרעדיגען אונזערע שאווינים־טישע אתה־בחרתנו'ניקעס; מיט יענעם היסטארישען האלז־געשריי, אז מיר און נאר מיר זיי־נען די זאלץ פון דער ערד, אז מיר און נאר מיר זיינען די אויבערשטע פון שכויסעל; מימ יענער לעכערליכער וועלט־אנשויאונג, אז אלץ וואס איז אידיש, אינ'ם ענגסטען זינן פונ'ם ווארט, איז גוט, און אלץ וואס איז ניט אידיש, וואס טראגט ניט אויף זיך די פערשימעלטקייט פון פארצייטען, טויג ניט, איז געגען אונז. עס פערשטעהט זיך, אז געגען דער שרעליכער וויר־קונג פון שאוויניזם, וועלכער וויל אונז אבצא־מען מיט א דיקער וואנד פון דער גרויסער און לימטיגער וועלט, מוז מען קעמפען ניט אלע מענליכקייטען, אבער ניט מאכענדיג קיין אונ־טערשיעד צווישען שאוויניזם און יענעם נאטיר־ליכען געפיהל, וואס לעבט אין יעדען מענש, אלס זוהן פון א בעשטימטען פאלק, בעקעמפען אונ־זערע פארטיי־פיהרער אלץ,וואס טראגט אויף זיך דעם מינדעסטען שפור פון דעם דאזיגען געפיהל. מיט דעם ערקלעהרט זיך, וואס מען אינטערע־סירט זיך ביי אונז אין בעוועגונג אזוי וועניג מיט אידישע פראגען, וואס איהר וועט זעלטען אין די אידישע פארטיי־קריזיזען הערען אן ערנ־סטען געשפרעך וועגען דער לאגע פון די אידען אין אמעריקא, אדער ספעציעל וועגען די בע־דערפנישען פון דער אידישער ארבייטער־בע־וועגונג, וויל ריידען וועגען אידישע אנגעלעגענ־הייטען, הייסט דאך פרעדיגען נאציאנאליזם, און נאציאנאליזם דארף זיין פיר א סאציאליסט טריף, ווי חזיר...

דער פועל יוצא דערפון איז, אז דער אידי־שער ארבייטער, וועלכער לעבט פאקטיש אויף אין אמעריקא מיט אן איינגעשלאסענעם אידי־שען לעבען, קריעגט ניט קיין ענטפער אין דער פארטיי אויף די אלע פראגען, וואס אינטערע־סירען איהם; דערפאר בעציהט ער זיך אזוי גלייכגילטיג צו איהר גורל, און האלט ניט פאר נויטיג ארייננוטרעטען אין איהר, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס ביי זיך אין דער היים איז ער געווען א העכסט־נוצליכער מיטגליעד פון דער ארטיגער סאציאליסטישער ארגאניזאציאן, און קיין שום אפפער איז איהם ניט שווער געווען פאר דעם סאציאליסטישען אידעאל. אויב אפילו די בעדערפנים צו געהארען צו א סאציאליסטי־שער ארגאניזאציאן איז גובר אין איהם די גלייכגילטיגקייט, און ער טרעט שוין יא אריין אין דער פארטיי, געפינט ער אין איהר ניט קיין היימישע אטמאספערע, נאר א ווילד־פרעמדען ביזנעס־נייסט. ער פיהלט זיך דעריבער אונצו־פריעדען און ענטווישט, און דאס ברויגט צו דעם, אז ער בליבט שטענדיג א גר אין לאנד און לעבט נאר מיט די אראינערונגען וועגען דער פארגאנגענהייט.

אזא לאגע איז אונגארמאל און מען מוז אנ־וועגדען אלע מעגליכקייטען צו בעשאפען פיר דעם אידישען אימיגראנט אן ארט אין דער היע־גער סאציאליסטישער בעוועגונג, וואו ער זאל זיך ניט פיהלען פרעמד און איינזאם, נאר פרויי און צופריעדען; אויב אמעריקא איז געווארען זיין צווייטע היים, דארפען מיר זעהען, אז ער זאל זיך אין איהר פיהלען ווי אין דער היים, אז ער זאל זיך ניט בעציהען גלייכגילטיג צו איהר גורל, נאר נעהמען אן אקטיוון אנטהיל אין איהר קאמפף פאר א בעסערע און ליכטיגערע צוקונפט. דאס קען אבער ערריכט ווערען ניט בלויז מיט מעכאנישע מיטלען, ווי אריינצו־ציהען דעם אידישען ארבייטער אין דער פאר־טיי, ניט זאגענדיג וועגען זיינע גייסטיגע אינ־טערעסען, נאר מיט אויפבויען פון א אידי־שער סאציאליסטישער ארגאניזאציאן, וועלכע זאל זיך אינטערעסירען מיט אלץ, וואס האט די מינדעסטע שייכות צום

לעבען פונ'ם אידישען ארבייטער. עס איז נאך וועניג, אז די דאזיגע ארגאניזאציאן זאל פיהרען איהרע מיטינגען, ביכער, אגיטאציע אין אידיש, און זאל זיין אויך אזא אופן א אידיש־שפּרעכענדע אבטהיילונג פון דער פּארטיי, וועלכע האט פאקטיש נאר ריין־טעכנישע פונקציאָנען; זי דארף ניט זיין קיין טעכנישע קאָמיסיע פון דער פּארטיי, נאר א זעלבסטשטענדיגע נאציאָנאלע קערפּערשאפט מיט צענטראלע אייניגונג און א קלאָהרער שטעלונג צו דער אידישער פראגע. נאר דאן, וועז דער אידישער ארבייטער וועט זיך פיהלען פאָלשטענדיג בעפריידיגט, וועט ער קענען זיין א טהעטיגער מיטגליעד פון דער סאציאליסטישער פּארטיי און בריינגען איהר די זעלבע נוצען, וואס ער האט געבראכט דער סאָציאליסטישער בעוועגונג ביי זיך אין דער היים. ער וועט דאן זיך מעהר אינטערעסירען מיט אלעם וואס קומט פאר אינ'ם לאנד, און וועלען מיט דער צייט א טרייער בירגער.

מיט דעם אלעם איז אבער ניט געזאגט גארנאר, אז אזא אידיש־סאציאליסטישע ארגאניזאציאן דארף זיין א ציל אן און פיר זיך. ניין, פאר קיין פאל ניט! זי דארף נאר דיענען פאר א מיטל וויי אזוי בעסער זיך צו צופאסען צו דעם אידישען ארבייטער, כדי ער זאל וועלען א טיף־דענקענדער און העכסט־איבערגעגעבענער סאציאליסט. וועט ער זיך נאך דעם אויך אזוי פיעל אמעריקאניזירען, אז ער וועט ניט פיהלען מעהר קיין בעדערפניש אין א בעזונדער אידישער ארגאניזאציאן, וועט איהם קיינער ניט צווינגען צו פערבליבען אין איהר, ער וועט קענען געהן וואו זיין הארץ גלוסט נאר און זיך אריינווארפען אין דעם גרויסען שטראם פון דער אלגעמיינער אמעריקאנער בעוועגונג. פערקהרט, די אידישע סאציאליסטישע ארגאניזאציאן וועט איהם דיענען פאר א שוהל, וואו ער וועט קריעגען די נויטיגע ערפאהרונג און פאר־בעריטונג צו דעם. ער וועט זיך קענען פרויי ענטוויקלען אין איהר אהן קיין שום דרוק פון אינעוועניג און פון דרויסען, וויל קיינער וועט איהם ניט וועלען אנבינדען קיין פרעמדע גע־פיהלען און בעגריפען, פון וועלכע ער איז ווייט כרהוק מזרח ממערב.

די פראגע איז מעהר ניט, וואס דארף מען טהאן, כדי צו בעשאפען אזא ארגאניזאציאן. איך גלויב, אז די זאך איז א גאנץ פשוט'ע, בפרט נאך, אז די ערשטע התחלה איז שוין גע־מאכט געוואָרען אין דער דאזיגער ריכטונג: אין ניו־יארק האט זיך ניט לאנג צוריק געגרינ־דעט א אידישער ברענטש פון דער ס. פ., וועלכער איז ניט פערבונדען מיט קיין דיסטריקט. אין איהם קענען אריינטרעטען אלע אידישע ארבייטער פון אלע טהיילען פון שטאָדט, און אויך וויפיעל מיר איז בעקאנט, שטעלט זיך דער דאזיגער ברענטש די זעלבע אויפגאבען, וועגען וועלכע דא איז גערעדט געוואָרען. דעם ביישפּיעל פון ניו־יארק דארפען נאכטהאן אויך אנדערע שטעדט, און וועז איבער'ן גאנצען לאנד וועט זיך פערשפּרייטען א נעץ פון אלגעמיינע אידישע ברענטשעס מיט די זעלבע ציעלען, וואס עס שטעלט זיך דער ניו־יארקער ברענטש, וועלען זיי זיך קענען פערוואנדלען אין א סאָ־ציאליסטישע ארגאניזאציאן פון דעם אידישען פראלעטאריאט אין אמעריקא, וועלכע וועט אריינגעהן אין דער פּארטיי אלס זעלבסטשטענ־דיגע סעקציע מיט אן אייגענער פערטרעטונג. נאר דאן, וועז אזא ארגאניזאציאן וועט בעשאָ־פען וועלען, וועט די אידישע ארבייטער־בעוועגונג אנהויבען צו לעבען מיט א נאָרמאלען לע־בען. די איניציאטיוו צו פערווירקליכען דעם דאזיגען פלאן דארף נעהמען אויך זיך „דאס אידישע אגיטאציאנס־ביורא", וועלכעס איז איצט דער א פ י צ י א ל ע ר פאָרשטעהער פון דעם אידישען פראלעטאריאט אין דער פּאר־טיי, אויב עס וויל ניט בלויז בלייבען עקזיסטי־רען אויפ'ן פאפיער, נאר מיט זיין ענערגישער טהעטיגקייט וועלען טאקע דער פ א ק ט י ש ע ר פאָרשטעהער פון אידישען פראלעטאריאט אין אמעריקא...

איך וויים, אז מיין ארטיקל מיט זיין גאנצער ארגומענטאציע וועט ביי אייניגע גע־נאסען ארויסרופען א שמייכל אויף די ליפּען; קרוינענדיג מיך מיט'ן נאמען „גרינער", וועלען זיי מיר אויפווארפען, אז איך וויל אין אמעריקא גרינדען א „בונד", וואס האט, נאך זייער מיי־נונג, קיין שום זין ניט. מיך שרעקט דאס אבער אויך א הארּ ניט אב. א גרינער בין איך טאקע, אבער איך פערהאפּ, אז איך וועל קיינמאל קיין געלער ניט וועלען, און וואס איז שייך צום „בונד", געפּין איך, אז ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס זיין נאציאנאל־קולטורעלע אויטאנאמיע האט, פיעלייכט, אין אמעריקא קיין באדען ניט

צוליעב די פאליטישע בעדינגונגען פון'ם לאנד, האט אבער אונטער זיך א פעסטען און זיכערען באדען דער פרינציפ פון „בונד", צו ארגאניזירען די ארבייטער לויט די נאציאנאליטעטען.

אלענפאלס איז קלאהר, אז די אידישע ארבייטער־בעוועגונג אין אמעריקא מוז אננעהמען נייע פארמען, מוז געפינען א נייעם ארגאניזאציאנס־וועג, און פערשווייגען די פראגע אדער בעציהען זיך צו איהר מיט אונזער געוואונליכען ביטול איז א פערברעכען...

לעאן קאברין.

א יאריד אין שטעדטעל

1.

אלד נאך שבועות איז אינ'ם שטעדטעל א יאריד. דעם גאנצען יאהר טראכט דער דארטיגער איד וועגען איהם, רעדט וועגען איהם און האפט אויף איהם, פון יאריד צו יאריד... און ווייל א דארטיגער איד, מען זאל איהם גלויבען זיין שבועה, שווערט ער זיך: ער זאל אזוי האבען א גליקליכען יאריד. און נעהמט א דארטיגער איד א הלואה ביים מלוה, זאגט ער: ביז איבער דעם יאריד. און בלייבט א דארטיגער איד הינטערשטעליג אין שכר־לימוד זיין מלמד, זאגט ער: אט נאכ'ן יאריד... און פער'דאגה'ט זיך א דארטיגע אידישע מאמע, וואס איהר טאכטער וועלט עלטער און קיין שידוך מאכט זיך ניט, און קיין נדן איז ניטא, טרויסט זי זיך: אט, עס וועט קומען דער יאריד... (אויף דעם דאזיגען יאריד וועלען אויך שידוכים געשלאסען צוויישען די דארטיגע אידען און די אידען פון די ארומיגע שטעדטלאך, וועלכע קומען אויפ'ן יאריד).

צו איהם גרייט זיך קליין און גרוים אינ'ם שטעדטיל, ווי הונגעריגע צו א גרויסער סעודה. קליין און גרוים ערוואכטעט עפעם פון איהם. דער — א נייעם דאך אויף זיין האלב־איינגעפאלענעם שטיבעל, יענער — צושטייער אויף הירהגעלד פיר די פאאר קאמערלעך אין דעם האלב־איינגעפאלענעם שטיבעל, דער — א קלייד, די א שוך פיר די נאקעטע, באארפוסע קינדער, און יענער — צושטייער אויף צו בעצאהלען א נוי־טיגען חוב. דער רב — סכסוכים און דין־תורות צווישען די אנגעפאהרענע אורחים, די שמשים פון די בתי־מדרשים — בכבוד'יגע אורחים מיט שעהנע נדבות, דער מלמד — שכר־לימוד, די כלה־מיידעל — א בחור א חתן, דער חתן־בחור — א מיידעל א כלה, די חדר־אינגלאך — צוויי פרייע, פרעהליכע טעג מיט געטומעל און געפיל־דער, מיט געזאנג און טענץ, דער מלוה — א סך ריוח פאר די אויסגעליהענע געלד אויפ'ן יאריד, און דער אוריאדניק — א שעהנע אפותיקו פאר קוקען און נישט זעהען... אלע, אלע אינ'ם שטעדטעל ערוואכטען פון איהם עפעם, אלע, אלע...

א פאאר טעג אויידער דער יאריד איז אהין אנגעקומען, פיהלט מען שוין איהם אין שטעדטעל, רעש'ט שוין און פילדערט דאס שטעדטעל.

יעדע הויז ווערט א גאסט־הויז, יעדע הויז ווערט א שענק. אין יעדען הויז וואשט מען און מען סקראבעט, און מען ראהמט, און מען קעהרט, און מען באקט, און מען קאכט, ווי פאר א חתונה... די שטוביגע מאמעס שטעהען ביים ברענעדיגע אויגען מיט פערדרעהטע טיכלאך, פערשוויצטע, פערהאוועטע פנימ'ער, רוקען טעפלאך צום פייער און נעהמען ארוים. די טעכטער מיט הויך־פערקאשערטע ארבעל, צושוי־בערטע האאר, סקראבען פיש, שיילען קארטאפעל, קנעטען טויג. ביי מאנכע פון זיי ליעגט

א שאָלעכץ פון פיש־שופען אויף א באק, אויפ'ן שטערען, פון פאַרענט אויף די האַאר. ביי אנ־דערע פון זיי איז די נאָז אויסגעריכט אין מעהל. די טאַטעס מיט אונטערגעקאָשערטע פּאָלעס שלעפען וואסער פונ'ם ברונעם אין שטוב אריין, טראָגען אונטער דער ווייב, דער טאָכטער. אלע אינ'ם שטוב זיינען פערהאוועט, אלע ארבייטען, אלע אייל־ען זיך, אלע גרייטען זיך צום יאריד... און דרעהט זיך דעמאָלט א קליין קינד צווישען די פיס, שילט עס די מאַמע, פּאטשט עס אָן דער טאַטע, כאפט עס א שטורך פון דער עלטערער שוועסטער, וואַרפט זיך דערנאָך אויף דר'ערד, ווייזט און שרייעט, און קלאפט מיט די פיסעלאָך אן דער פּאדלאָגע. די קאַץ יאָגט זיך ארום איבער'ן שטוב צוטומעלט פונ'ם פענסטער אונטער'ן טיש, פון אונטער'ן טיש הינטער'ן אויוועז און פון דאַרט צוריק אויף דאָם פענסטער און ארונטער אויף דער פריזשבע. דאַרט בלייבט זי שטעהן, דרעהט דעם עק, פערריסט דעם קאָפּ צום אָפענעם פענסטער, זשמורעט די געלע אויגען, הערט זיך צו צו דעם טומעל אינ'ם שטוב און שאָקעלט מיט די דורכזיכטיגע אויערען, אזוי ווי פערוואונדערט... די ציגע שטעהט אין די אפענע טהיר, קוקט מיט איהרע נאַרישע אויגען אויף די פערהאוועטע מענשען אינ'ם שטוב, און ארבייט מיט'ן מויל, אָבער באלד שטעלט זי זיך וויעדער אוועק אויף איהר אָרט אין דער אָפענער טהיר און הויבט אָן וויעדער צו ארבייטען מיט'ן מויל, ביז זי קריגט א קלאפּ מיט א קאטשעלקע, מיט א בעזעם, דעמאָלט טראָגט זי זיך אָפּ אויף אלע פיער, לייגט זיך אוועק ערגעץ אין פיהר־הויז, אדער לויפט ארוים אויפ'ן הויף.

איצט לאָזט מען זיך פון קיינעם ניט שטערען. אלע זיינען איצט פערכאפט, בעוועלטיגט פון איין גערענק, פון איין דראנג, טראכטען פון איין זאך, מען רעדט פון קיין אנדער זאך, מען רעדט איבערהויפט ניט. און דאַרף מען עפעס אין גאס, לויפט מען ארוים מיט עפעס א בעזונ־דערען אימפעט פון שטוב. און בעגעגענט מען אין דרויסען א בעקאנטע, צו א בעקאנטע, צו א חבה'טע, שטעלט מען זיך ניט אָפּ, טהוט מען נאָר א מאַך איינער צום אנדערען פערהאוועט מיט'ן קאָפּ און מען לויפט זיך וויטער פערסאָ־פּעט, יעדער אין זיין וועג. אפילו א שמעק טא־באק טהוט מען אויך מיט א מין בעזונדערען אימפעט. אפילו דאוונען דאוועט מען אויך מיט אימפעט, שוין ניט ריידענדיג וועגען עסען — דאָס און שלאָפען איז דאָס לעצטע זאַך ביי דעם ראַרטיגען אידען אין דער דאָזיגער צייט...

2.

אויפ'ן מארק שטעהען אידען מיט העק, מיט האמערם און מיט זעגען, שלעפען ברעטער, קלאפען און האמערען און זעגען, שלאָגען שטע־קענס אין דר'ערד, ציהען איבער זיי לייוועגדע ביידלאך, קלאפען צונויף נייע טישלאך, עפענען קאסטענס, פעסער, פון וועלכע זיי לייגען ארויס סחורה, טהוען עס געאייל־ט, פערהאוועט, בויגען זיך און דרעהען זיך מיט'ן גאנצען קערפער, מא־כען פערשיעדענע האוואיעס מיט די אויגען, מיט די מיילער און סאָפּען. א קלאפען און האמערען טראָגט זיך אויף פון די קראָמען דערבי, וואו מען לייגט אויס די נייע סחורה, וואס מען האָט דאַרט אריינגענומען פאר דעם יאריד... אין דער לופטען צושפרייט זיך א דומפּפער געטומעל... צושראָקען פליהען ארום די פוזאטע שפּערלינג־פויגעלאך (וואַראָבייטשיקעס), וואס זיינען גע־וואהנט אויפצופיקען דאָ אויפ'ן מארק א קערנ־דעל, צו א שטרויעלע, פליהען ארום מיט א טשריקען, שטעלען זיך אָפּ אויף די דעכער פון די קראָמען, אויף די פּארקאנען, א פריהער אייר־נער, דערנאָך א צוויייטער, א דריטער, א פיער־טער... דרעהען די קעפלאך אויף אלע זייטען, בע־וועגען די פליעגעלאך, שפרינגען אונטער אויף די פיסעלאך, קעהרען זיך אהער און אהין, און קוקען, און קוקען... געפינט זיך א העלד צווישען זיי, שפרייט ער אויס זיינע פליעגעלאך און טהוט זיך א לאָז ארונטער אויף דר'ערד און די איבריגע נאָך איהם... הויבט אָן האק און האמער שטאַרקער צו קלאפען, פליהט א שפאָן אין דער הויך, דערהערט זיך א קלונג פון צובראכענע גע־שיער אין א געפענטען קאסטען, צופליהען זיי זיך וויעדער מיט א צושראָקענעם טשריקען... די גענז און די ענטלאך, און די היהנער מיט די צופליאטקעלאך, וואס טרייבען זיך געוועהנלייך ארום אויפ'ן מארק, לויפען אויף איצט פון דאַרט, געאָגט פון דעם קלאפען און טומעל, פון דעם אונגעוועהנלייכען האוען פון די מענשען. אויך די אידישע ציגען האבען איצט מורא צו געהן אהין, פון וואנען עס טראָגט זיך דאָס בייזע ג־פילדער, וואו מענשען שטעהען און לויפען, און מאכען מיט שטעקענס און האמערס, און העק, וואס בלישצען געגען דער זון... די הינט אויף די קריסטליכע הויפען הערען דעם דאָזיגען ג־

טומעל און מורקען. בעווייזט זיך א הונד פון הינטער א קריסטליכען טויער, טהוט ער זיך א קעהר אין דער ריכטונג פונ'ם מארק, פאנגט אן צו סקאוואוטשען. דערנאך פערריסט ער דעם קאפ צום הימעל און הויבט אן צו האווקען. — כאפען איהם אונטער נאך אנדערע הינטישע שטימען אויף די קריסטליכע הויפען, דינע, גראבע און הייזעריגע הינטישע שטימען...

די קינדער אין די חדרים זיינען אויך ניט רוהיג. אנדערע פון זיי הערען דעם טומעל פונ'ם מארק, צאפלען זיך זייערע הערצעלאך, און אין זייערע קעפעלאך מאהלט זיך דאס בילד פון יאריד... און די פון זיי, וואס דער טומעל פונ'ם מארק דערגרייכט ניט זייערע אויערען, וווייסען אבער אויך, וואס אויפ'ן מארק טהוט זיך איצט, אז אין זייערע הייזער גרייט מען זיך איצט צום יאריד, זיצען זיי אלע ווי אויף הייסע קוילען, ווארטען זיי אלע מיט אזא אונגעדולד אויף דער מינוט, וועו זיי וועלען קענען ארויסלויפען פונ'ם חדר. זיי לערנען און ציהען די וועהרטער אזוי פויל, אזוי אהן חשק, דאס אין אן אנדער צייט וואלטען זיי געווים דערפאר געכאפט קלעפ פון זייער רבי'ן. היינט אבער איז זייער רבי אויך פערכאפט פון דעם אלגעמיינעם גדאנק וועגען יאריד. און ער וואלט אויך חשק געהאט א קוק צו טהאן, וואס טהוט זיך דארטען אויפ'ן מארק, צו זיינען שוין א סך נייע אורחים אנגעפאהרען, צו דער, צו יענער איז שוין דא... קוקט ער אויך אוים צוטראגען, און זיין קול קלינגט אויך פערשלאפען, פערטראכט. טראכט ער נאך: צו וועלען זיינע בעלי־בתים הייראהר האבען א גוטען יאריד און וויפיעל וועו פון זיי איז איהם שולדיג שכר־לימוד...

אפילו דער פרומער רב, וואס וואהנט אויפ'ן מארק, איז אויך פערפלאנטערט אין זינדיגע גדאנקען. ער הערט דעם טומעל בעת ער זיצט און לערנט. אין די אפענע פענסטער רייסט ער זיך אריין: הו־ז־ז! טיק־ק־טאק! הוז־ז־ז! — דער־מאהנט ער זיך אן בעקאנטע אידען, וואס האבען פאר א יאהרען אויפ'ן יאריד געהאט צווישען זיך סכסוכים און זיינען געקומען צו איהם אויף א דין־תורה... דערמאהנט ער זיך אן דער שהנער מטבעה, וואס ער האט פון זיי געהאט... טראכט ער: אפשר וועט גאט הייראהר אויך רחמנות האבען און צושיקען אידען מיט סכסוכים... כאפט ער זיך: סטייטש, ווי קאן ער גאר וועלען, אז אידען זאלען צווישען זיך סכסוכים האבען? מוסר'ט ער זיך אין די מחשבות מיט וועהטאג: אוי, אוי, ווי זינדיג דער מענש איז... — הויבט ער אן צו לערנען העכער אויפ'ן קול, ווי מיט זיין שטימע פערטרייבען די זינדיגע מחשבה... רייסט זיך אבער דער טומעל אין די אפענע פענסטער אריין העכער, און ווי מיט עקשנות. פערטראכט ער זיך וויידער, דער פרומער רב, הערט שוין ניט זיין אייגענעם קול, וואס לערנט, טראכט: אבער אז אידען האבען סכסוכים, איז דאך בעסער, זיי זאלען צו א רב גהען...

אין דעם צוויטען הויז פונ'ם רב וואהנט דער רייכער מלוה פונ'ם שטעדטעל, איז ער איצט אויך שטארק בעשעפטיגט. איינע נאך די אנדערע קומען צו איהם אידען און אידענעם, אי יונגע, אי אלטע, און נעהמען ביי איהם געלד, וועו א פינפערל, וועו א צעהנערל און וועו זאגאר א גאנצען פינף־און־צוואנציגער. מאנכע ברייגען איהם א משכון און מאנכע נור א וועקסעל. און מיט יעדען דינגט ער זיך און אויך יעדען בייזערט ער זיך, און יעדער חנפ'עט איהם, און יעדער שוועדרט זיך איהם, און ביי יעדער הלואה קרימט ער זיך און זיפצט...

אויך אויפ'ן איידשען בית־עולם איז דער־מאלט לעבעדיגער אלס אין א געווהנליכער צייט. פון די ארומיגע שטעדטלאך קומען אויפ'ן יאריד אויך פרויען, וואס זיינען געבאהרען געווא־רען אין דעם שטעדטעלע, וועלכע האבען עס פערלאזען ערשט נאך דער חתונה. האבען מאנכע פון זיי א טאטע, א מאמע אויפ'ן בית־עולם. קומען זיי אויפ'ן יאריד, געהען זיי די ערשטע זאך געוואהר ווערען זייער טאטע־מאמע. בע־גלייט זיי אויפ'ן בית־עולם א שוועסטער, א מוה־מע, אן עלטערער קרוב א מאנסביל...

דער שבת'דיג־אויסגעפוצטער קברות־מאן נעהמט זיי אויף מיט א יום־טוב'דיגער מינע און פיהרט זיי צו די קברים צווישען די בוימער אין דער גרינער, שטילער וועלטל. דארט פאלען צו די פרויען צו די קברים מיט יאמערליכע קולות, רייסען אוים זייערע הערצער, בעטען פאר זייערע מענער, פאר זייערע קינדער, בעטען פאר פרנסה, פאר חיונה... די מאנסביל, וואס האבען בעגלייט אהער די פרויען, וויינען מיט זייערע הערצער, דערמאהנען זיך, וויי דער, וויי די אונטער'ן בערגעלע האט אויסגעזוהען ביים לעבען, אן די גוטע מעלות פון יעדען פון זיי — אן די שלעכטע האט מען שוין לאנג פערגעסען — דערמאהנען זיך, אז וועו עס איז וועט מען

אלײן אויך רוהען אונטער אזא בערגעלע, אוּן זיי וועלט אזוי שווער אויף דער נשמה, אוּן ביי א סך פון זיי פערלירט דעמאָלט דער יאריד זיין זין אינגאנצען... נור דער אלטער קברות־מאן אלײן געהט זיך ארום צווישען די קברים מיט א רוהיגער מינע אוּן גלעט זיך פערטראכט די לאנגע סיווע באָרד. דער יאָמער, וואס ער הערט, ריהרט איהם אזוי וועניג, ווי די מצבות, צווישען וועלכע ער בעווועגט זיך, אוּן ער טראכט, פיעל וועט איהם די פרוי איבערלאָזען, פיעל יענע, אוּן צו וועט ער פון דעם היי־יאָהריגען יאריד אויך האָבען אזוי פיעל, ווי פון פאר א יאָהריגען... פאר א יאָהרען בעת'ן יאריד האָט ער געהאט אין בער צוויי קערבלאָך פון די ווייבער, וואס זיינען געקומען אויף קבר־אבות... וועז ער זאָל אזוי פיעל האָבען דעם יאָהר, וואלט ער גאר ניט גע־זינדיגט...

אוּן קומט אָן א נייע, ווייבערשע פארשוין, קען ער זי, לויפט ער איהר אנטקעגען מיט א יום־טוב'דיגער מינע אוּן מיט א פריינדליכען „שקאָ־צעל קומט" אוּן פיהרט זי גלייך צו די קברים... אוּן וואס מעהר פרויען זיינען געקומען, אלץ הע־כער זיינען די יללות, אלץ צופריעדענער גלעט דער אלטער קברות־מאן זיין סיווע באָרד.

אוּן פערלאָזט א פרוי מיט פערווויינטע אוי־גען דעם בית־עולם, געבענדיג איהם עטליכע קא־פיקעס, ווינשט ער איהר, זי זאָל האָבען א גליק־ליכען יאריד אוּן איבער א יאָהר צו זעהען זיך געזונדערהייט... בעדאנקט זי איהם אוּן לאָזט זיך ראפטאָם לויפען אין שטעדטעל אריין, אויסצו־פאקען איהר סחורה, וואס זי האָט געבראכט אויפ'ן יאריד...

.3

יעדע ווייל בעווויזט זיך אינ'ם שטעדטעל א נייער פארשוין, א מאן, א פרוי, עלטערע, אינ־גערע, אין שבת'דיגע מלבושים, אוּן זיי אלע שלעפען עפעס, אוּן זיי אלע קוקען אוים פערהא־ווענט, אוּן זיי אלע אייל'ען אין איין ריכטונג, אויפ'ן מארק, ווי צו א מלחמה...

פלוצים בעווויזט זיך אויפ'ן מארק א באנ־דע ציגיינער, ווי פון דר'ערד ארויסגעוואקסען. די מענער אין בריוטע סאמעטענע הויזען מיט רויטע גארטלען, אין רויטע העמדער, בריוט־אקסעלדיגע, שטארקע, אהן היטלען, מיט גע־קרויזטע שוואַרצע קעפּ, דונקעלע שטעביגע אוי־גען, דונקעלע פנים'ער, פעהר־שוואַרצע בערד אוּן געזונדע, ווייסע צייהן. די פרויען, אויך דונקעלע, שוואַרץ־אויגיגע, אויך געזונדע אוּן קרעפטיגע, מיט רויטע טיכער, פערבונדען מיט די עקען פון הינטען אויפ'ן נאקען, אוּן אין געלע־פארביגע קלײדלאך, פערלייגט אויף א בעזונדערען שטיי־גער פון פאַרענט, אוּן באָרפוסע. זיי געהען מיט לאַכעם, מיט מעכטיגע טריט, אזש א שטויב הויבט זיך פון אונטער זייערע פיס, געהען אוּן ווארפען מעכטיג כיט די הענד, ווארפען בליקען אויף אלע זייטען אוּן ריידען אין דער הויך אויף זייער שפראך. לויפען ארוים די קרעמער אוּן די קרעמערקעס פון זייערע קראָמען אוּן בע־גלייטען זיי מיט די אויגען, הערען אויף אויף א ווייל צו קלאָפען אוּן צו האָמערען די מע־שען ארום די לייוועגדנע ביידלעך אוּן טישלעך אוּן קוקען זיי אָן. בעווייזען זיך קעפּ אין די אָפענע פענסטער פון די הייזער אוּן קוקען אויף זיי. דערזעהט זיי א קינד פון ווייטען, שצירעט עם אוים אויף זיי צושראָקענע אויגעלאך אוּן אנטלויפט אין הויז אריין. דערשמעקען זיי די הינט אינ'ם שטעדטעל, הויבט זיך אָן א האַוקע־רי. — דערזעהט זיי א קריסט פונ'ם שטעדטעל, דערמאָהנט ער זיך אָן זיין פערד...

אוּן שפעטער הויבען זיך אָן צו ווייזען בוידען, בוידען אוּן בוידען... זיי קומען פון די ווייטערע שטעדט אוּן שטעדטלאָך, ציהען זיך פון אלע זייטען איבער אלע וועגען איינע נאָך די אנדערע... א קלינגען פון גלעקלעך, א רוישען פון רעדער, א קלאָפען פון קאפיטעס, א זשוזשען פון בייטשען, א גערעדעריי פון מענשען אוּן גאנצע זיילען שטויב...

די בוידען פערקירעווען אויף די זעלביגע הויפען, וואו זיי זיינען פאר א יאָהרען געשטא־נען, די זעלביגע אלט־בעקאנטע בעל־הבית אוּן בעל־הבית'טע מיט דעם אייגענעם קאווירענדיגען שלום־עליכם, מיט דעם אייגענעם פריינדליכען שמייכעל, ווי פאר א יאָהרען נעהמען אויף די זעלביגע פאר א יאָהריגע אורחים. העלפען שלע־פען זיי־ערע געפעק אין הויז אריין אוּן בעריענען זיי מיט דער זעלביגער הכנעה ווי לעצטען יאָהר.

אוּן באלד זינגט דער זעלביגער אלטער סא־מאָוואר אויפ'ן טיש אוּן די זעלביגע אלטע פרא־גע, ווי פאר א יאָהרען פרענען דעמאָלט די גוט־אויפגעלעגטע אורחים: „וואָם מאכט מען?" אוּן דעם זעלביגען ענטפערען אלטען ענטפער ווי פאר א יאָה־רען ענטפערען דער בעל־הבית אוּן זיין ווייב: „עט. אָט דאנקען גאָט!..." אוּן דעם זעלביגען

קאמפליצירט ווי פאר א יאהרן הערט אויף דער מאלט די ערוואקסענע טאבעטער פונ'ם הויז: „קיין עין־הרע, אייער מיידל איז עפעס נאר אן אנטיקע!" און דער זעלביגער פערשעהמטער שמייכעל ווי פאר א יאהרן, רויטעלט זיך דער מאלט אויף איהר באקען. און אלע מאל גיט פינט זיך צווישען די אורחים איינער אדער צווי, וואס א שידוך אויספיהרען איז ביי זיי אויך א געשעפט, פערבינדט זיך טאקע באלד אויף א שמועס וועגען דעם דאזיגען ענין...

און פארנאבט, וועו די זון איז אונטערגעגאנגען, איז שוין א טהיל הויפען אינ'ם שטעטעל פול מיט פוהרען, א טהיל הייזער מיט אורחים. אפילו ביים מלוה אינ'ם הויז געפינען זיך אויך א פאאר אורחים, רייבערע סוהרים פון א גרויסער שטאדט. אפילו אין די בתי־מדרשים האבען זיך אויך אורחים בעזעצט, אי־דיש בעטלער, וואס זיינען פון ערגעז געקומען צופוס, אום צו בעטלען אויפ'ן יאריד

און מען פאהרט נאך, און מען קומט... נאך בוידען, נאך ברידזשקעס, נאך פוהרען, נאך רייטערס, מעהר געטומל, מעהר שטויב...

צווישען די נייע אנגעפאהרענע פארשוינען אויך דער גאס וואפען זיך מעהר אין די אויגען די אידישע קצבים און די אידישע פערד־הענדלער. אי די, אי יענע זיינען מיט רויטע געגאלטע נאקענס און טראגען רויטע גארטלען. אי די, אי יענע אונטערשיידען זיך פון דעם געוועהנלי־כען אידען מיט זייער גאנג און מאניערען, און מיט דעם גאנצען אויסדרוק אין פנים. די אידי־שע קצבים האבען אין זיך עטוואס ווילדעס, קו־קען מיט אויסגעפוטשעטע אויגען, געהען מיט געפילדער, ריידען מיט שטירדעס און אלסדינג אין זיי שרייט, דאכט זיך: „היט זיך פאר מיר, אויב דאס לעבען איז דיר טהייער!..." זיי הא־בען, דאכט זיך, מעהר אין זיך פונ'ם ווילדען אקס, ווי פון דעם געוועהנליכען דערשלאגענעם אידען. אזוי אונטערשיידען זיך אויך די אידישע פערד־הענדלער פון דעם געוועהנליכען אידען מיט זייער ארט רייטען, גאנג און אויסדרוק פונ'ם פנים. זיי האבען, דאכט זיך, מעהר אין זיך פון דעם ציגיינער ווי פון דעם געוועהנליכען אידען.

די נאכט איז צוגעפאלען. א העלע לבנה קוקט ארונטער אויפ'ן וואלד און אויף דאס שטעדטל, און דער טומל טראגט זיך נאך און וויעגט זיך אין דער העל־וויסער נאכט... פון אלע זייטען געהען נאך און לויפען מענשען, עלטערע, אינגערע, מענער, פרויען, קינדער, רייד־דען און שרייען. אויפ'ן מארק ווינקען היינט מעהר פייערלעך. ארום די ליוועגדנע בייד־לעך בעווגען זיך מענשען מיט לאנטערנעס...

בים־לכווייז פערשווינדען די מענשען פון דער גאס, ווי שאטענס פערשווינדען זיי הינטער די טויערען פון די הייזער. דער טומל ווערט שוואכער און שוואכער. אויפ'ן מארק לעשען זיך אוים איינס נאך ס'אנדערע די פייערלאך. עס הערט זיך דאס הייזעריג קלינגען פון שלעסער, דאס קלאפען פון די קראמען־טירען. די מענשען מיט די לאנטערנעס פערקריכען אונטער די בוידלאך. דאס צוליגען זיי זיך נעבען זייער סחורה, האבען דאס טען זייער נאכט־געלעגער.

אין די הייזער שלאפען די אורחים. מאן און ווייב און קינדער האבען פאר זיי די געלע־גערס אפגעטראטען. דאס ווייב האט זיך צוגע־שפארט אויף א בענקל מיט איהר מאנ'ם אן אלטען מלבוש צוקאפענס. זי שלאפט אין איהרע קלוידער מיט די שיך אויף די פיס. אזוי אויך די ערוואקסענע טאבעטער אויף א צווייטען בענ־קעל. די קינדערלאך שלאפען אויף דער פאדלאגע, ווילכע איז לכבוד די געסט בעשאטען מיט א גלעלן זאמדל... דער מאן אליין האט זיך צוגע־שפארט אויף א פאאר שטולען נעבען פענסטער, שלאפט אבער ניט, הערט זיך צו, אויב א נייער אורח פאהרט ניט...

אין דער בוד אויפ'ן הויף כראפעט דער בעל־עגלה. אונטער'ן וועטער־דאך שטעהען די פערד, קייען הי און פארשקען מיט די נאז־לעבער. אין פיהר־הויז ליגט די ציגע און סא־פעט.

דאס שטעדטל שלאפט. די לבנה האט זיך אויפגעהויבען העכער איבער'ן וואלד און בעשיט דאס שטעדטל מיט א זילבער־שטויב. פונ'ם מארק טראגט זיך איצט דאס קלאפען פון דעם שומר'ם קאלאקאטקע... און שפעטער דערהערט זיך מיט אמאל וויעדער א רוישען פון רעדער און א קלאפען פון קאפיטעס איבער דעם שלאפענ־דיגען שטעדטל; נייע אורחים פאהרען... פון די הייזער בעווייזען זיך שטיל אויף די שפיץ־פינגער מענער, בעווגען זיך ווי שאטענס. קוקען אין די וויסע נאכט אריין, צו זעהען, ווער עס פאהרט...

4.

און אויף מאָרגען, ערב יאריד, איז דער טומל אינ׳ם שטעדטל נאָך גרעסער. גאנץ פריה האָט ער זיך אויפגעכאפט און זיך געגומען טראָגען פון אלע און אלע זייטען. די בתי־מדרשים זיינען געפאקט. די שמשים לויפען ארום צווישען די אָנגעקומענע געסט אין די בתי־מדרשים מיט פריינדלעכע מינעס און שטעקען זיי אָפּ א שלום־עליכם. און יענע אורחים, פון וועלכע זיי ערוואַרטען א שהנערע נדבה, טראָגען זיי אונטער א שמעק טאבאק פון זייער טאבאקערקע. מען כאפט אָפּ דעם דאוונען, מען אויסלט זיך, קיין צייט נישטאָ. אויף די הויפען פון די בתי־מדרשים שטעהען די אָנגעקומענע בעטלערס, מאנכע מיט לייוונדנע טאָרבעס און מיט שטעקענס, מענער, פרויען, עלטערע און גאנץ אלטע, האלטען אויסגעשטרעקט די הענד צו די פארבייגעהערס און בעטען נדבות. די חדר־אינגלאך זיינען היינט פריי, העלפען זיי די בעלי־עגלות פון די בוידען, פיהרען די פערד טרינקען צו די ברונימער, לויפען זיי ארום אי־בער׳ן מארק צווישען די ביידלאך, צווישען די קראָמען מיט צוהיצטע פנימ׳ער הענגען זיי זיך אָן פון הינטען אויף א וואָגען, אויף א בויד און פאָהרען אונטער...

דער טומל אינ׳ם שטעדטל וואקסט און שטארקט זיך מיט יעדער מינוט, מיט יעדער רגע... נייע בוידען קומען אָן, נייע בריד־ושקעס, נייע פוהרען, פערד־העגדלעך מיט נאנצע טאָבו־נעס פערד, פיה־העגדלעך מיט גאנצע טשערע־דעס פיה, נייע פוס־געהער... מחנות־וויז קומען זיי אָן פון אלע זייטען, פון אלע וועגען מיט א ריזענ הירזשעריי און רעווען, הויבען ארום זיך וויאלקענס וווייסען טשוביק, פאקען אָן די הויפען, די הייזער און פערפלייצען דאָס שטעטל. דער מארק איז שוין שווארץ פון מענשען. די קראָמען, די בוידלאך און די טישלאך זעהן זיך ניט ארום פון אהינטער די קעפ פון אקסלען, וואס בעווע־גען זיך אהער און אהין. בעהאלטען האָבען זיך די פויגעלאך אויפ׳ן בארג אינ׳ם וואלד. פער־שוואונדען זיינען די גענז און ענטלאך און היה־נער פונ׳ם מארק. צוגעבונדען שטעהען די ציע־גען אויף די הויפען. נאָר דאָ און דאָרט האָווקעט א הונד אויף א קריסטליכען הויף. דורך די קוי־מענס פון די הייזער ציהט זיך א רויך ווי אין מיטען ווינטער. דאָרט ברענען די אויוועגס און מען קאָכט, און מען באקט פאר די געסט. די בעלי־בתים פון די הייזער און זייערע קינדער שוויצען, האוונען, ארבייטען היינט נאָך שווערער ווי נעכטען, בעדיענענדיג די געסט. דורך די אָפענע פענסטער טראָגט זיך א טומל און א שטיקענדיגער גערוך אין דרויסען ארוים, א גע־מישטער גערוך פון געפרעגעלטע פיש, פון גע־בראָטענע פלייש, פון טאבאק־רויך, פון שנאפס, פון ביער, פון קוואס און פון שוויין...

אין איין הויז זיצען ציגיינער מיט אידישע פערד־העגדלער טרינקען און קלאָפען זיך איבער די הענד. אין א צווייטען — קריגען זיך ארום אידישע קצבים, לייארמען און פילדערען, שילטען אייגע די אנדערע, און האלטען קוים אויף די הענד נעבען זיך, וועלכע רייסען זיך נאָכאנאנד אין פאָראוים, ווי צוריצטע הינד פון א קויט. אין א דריטען זיצען זיך אידישע פלאקס־און געטרייד־העגדלער, טרינקען טהעע, גלעטען זיך געלאסען די בערד, וויישען זיך דעם שוויין מיט קאלירטע טיכלאך, מיט די ארבעל, מיט די פאָ־לעס, מיט די הוילע פינף פינגער און רייבען צווישען זיך וועגען מסחר. און דאָרט שטעהט א אידישע מיידעל איינגעבויגען פיר אן אלטע ציגיינערין, וועלכע קוקט אויף איהר האנד. און דאָס מיידעל׳ס פנים פלאָמט ווי פייער, און איהר יונגער בוזים בעווענט זיך הויך, בעת זי הערט פון דער ציגיינערין, וואס פיר א גלייכען זיוונ זי וועט האָבען... און דאָרט האָט מען אין מיטע; געפילדער אָנגעזאָגט דער עלטסטער טאָבטער, אז א חתן דארף זי קומען זעהען. איז זי צופרידן געווארען, און די ארבייט איז ביי איהר פאר־טיוווערט געווארען אין די הענד. האָט דער טא־טע ביי איהר ארויסגעכאפט די ארבייט פון די הענד און די מאמע האָט זיך געגומען ארומקו־

קען, וואו איהר טאכטער זאל זיך איבערטהאן אין די שבת'דיגע מלבושים. דאס הויז איז פער־נומען מיט מענשען, הייסט זי דער טאכטער ארויסגעהן אין קלייטל, וואו מען האלט די פסח'דיגע כלים, און דארט זיך איבערטהאן. כאפט די טאכטער איהרע שבת'דיגע בגדים פון דעם אלמער ארויס און לויפט אין קלייטל, וויא פערטשאדעטע. און דער מאמע אויגען בע־גלייטען זי פערזארגט, און דער מאמע'ס הארץ צאפעלט זיך: „גאטעניו, אפשר אין א מזל'די־גער שעה!...“

זי וואלט אויך וועלען געהן אין קלייטל ארײן, העלפען איהר טאכטער זיך אנטהאן, אום זי זאל לייטיש אויסזעהן, בעת דער חתן וועט זי קומען אנקוקען... אבער פון אלע זייטען פאר־דערט מען עפעם: שנאפס, ביער, טהעע, עסען... שרייעט איהר פערהאוועטער מאן: וואס האט זי זיך דארט אוועקגעשטעלט? רופען זי איהרע פערשוויגענע קינדער, וואס בעדיענען די געסט: מאמע, אהערצו! מאמע! פערגעסט זי דעמאלט אן אלסדינג, ווארפט זיך מיט אימפעט צו די קינדער, צום מאן, העלפט זיי דערלאנגען צו די געסט, טהוט זיך א כאפ מיט א ווילקע צום אויווען, וואו עפעם שמאליעט יזך, דערווייל קומען אן נייע אורחים, לויפט זי זיי אנט־קעגען מיט איהר מאן צוואמען און זוכט צו שמייכלען צו זיי פרייגדליך און שמייכעלט אזוי מיעד...

מאנכע פון די דאזיגע אידישע פרויען האל־טען זיך קוים אויף די פים פאר מיעדקייט; פון אונטער איהר וויסען טיכל האט זיך ארויסגע־דרעהט א לאקען האאר, וואס בעוועגט זיך ווי א שלענגעלע, אויף איהר צוהיצטען באק; די קאפטע איז צושפילעט און דאס קלייד איז אויך האלב פערדרעהט מיט'ן פארענט אויף הינטען; אבער ווער האט עס צייט אצינד אומצוקוקען אויף זיך, ווער האט עס צייט אצינד צו פיהלען זיך מיעד אינ'ם שטעדטעל!...

עס ווערט שפעטלעך נאך האלבען טאג. ניט לאנג פערבליבען צום זונען־אונטערגאנג. לכבוד דעם יאריד גרייט מען זיך אין דעם קאסטיאל צו א גאטעס־דיענסט. די שווארצע טהירען זיינען שוין אפען. אין דרויסען שטעהט דער קסיאנדז טיעף־שווארץ געקלייידעט, מיט זיין ווייסען קאפ און יונגען פנים, און קוקט מיט א ווייכען שמיי־כעל אויף די שטראמען מענשען און פוהרען, וואס טראגען זיך איבער'ן שטעדטעל.

איצט בעווייזען זיך פויערים, פויערטעם און זייערע ערוואקסענע קינדער. פון אלע זייטען קומען זיי אן אויף פוהרען און צו־פוס. די פויע־רים, מאנכע אין גרויע, וואלענע, קורצע און בריייטע קאפטאנעם מיט רויטע און בלויע גארט־לען, און מאנכע אין לאנגע לייוועגנדע העמדער איבער לייוועגנדע תחתונים. מאנכע אין שווערע פערשטויבטע שטיוועל, מאנכע אין ליאפטשעס און מאנכע באָרפוסע. די פויערטעם מיט ווייסע טיכלאך אויפ'ן קאפ, אין ווייסע קאפטעם מיט בריייטע, געבלומטע ארבעל און בוזימער און אין פערשיידענע געבלומטע לייוועגנדע קליידלאך. און זיי אלע פיהרען און טראגען מיט זיך עפעם צום יאריד. דא פיהרט א פויער א בהמה אויף א שטריקעל און א פויערטע טרייבט זי אונטער מיט א ריטעל. און דארט פיהרט א פויער אין זיין וועגעל א געבונדענעם קאלב און שעפס. די שעפס לויגט זיך רוהיג אויפ'ן בויך, דעם קאפ אויסגעדרעהט צום רוקען, און קוקט זיך תם־ע־וואטע ארום זיך. דער קעלבעל אבער רייסט זיך, ווארפט זיך ארום אינ'ם וואגען זוכט ארויס־צופלאנטערען זיינע פיס פונ'ם שטריק, שרייעט און פון זיין מויל שלאגט פיענע... און דארט האט זיך א בהמה אין מיטען דרינען פער'עקשנ'ט און וויל ניט מאכען איין טראט ווייטער. שלעפט זי דער פויער אויפ'ן שטריקעל און זידעלט זי, עס העלפט ניט. שמייסט זי די פויערטע מיט'ן ריטעל — זי געהט ניט. טהוט זי א כאפ אן דער פויער ביים עק אהינטען און הויבט אן איהם צו דרעהען מיט רציחה, דעמאלט געהט זי אוועק טאנצענדיג... עס געהען פויערטעם מיט עופות אין די הענד. עס טראגען פויערטעם קערבלאך פערדעקטע מיט הייה, מאטקעס פאדים, וואל,

שטיקער לייוועגד... עס פאהרען פויערים מיט געגז אויף די וועגען, מיט ענטלאך, מיט היהנער אין קאָרבען. עס פיהרען פויערים פלאקס און פאקעליע. עס פיהרען פויערים זוימען, קאָרן און האָבער אין זעק. עס פיהרען פויערים פוטער און האָניג אין היילצערנע כלים. עס לויפען די קרע־מער און קרעמערקעס זיי אנטקעגען און שרייען: „זדאָרוע! זדאָרוע!" און שלעפען זיי צו זיך אויף די געפאקטע הויפען, אין די געפאקטע היי־זער אריין, שלעפען און שלאָגען זיך פאר זיי, א קרעמער מיט א קרעמער, א קרעמערקע מיט א קרעמערקע כאפען אן דעם פויער ביים אקסל דעם פערד ביים צוים, שפאנען זיך אליין איין אין וואָגען און שלעפען, און שרייען, און סא־פען... יעדער פון זיי איז א נצרך נעבאך, ווייל עסען, ווייל לעבען, אומשטיינס געזאָגט!...

דאָס שטעדטעל איז פערהאָוועט. דאָס שטעדטעל היילכט מיט הונדערטער פערשיעדענע קולות. עס שרייען די הייזער דורך די אָפענע פענסטער און טהירען מיט מענשליכע קולות. עס ליארמען די הויפען מיט א ווילדען הירזשען און רעוועז פון פערד און בהמות. עס שרייעט דער מארק. עס קרעכצט די ערד אונטער דעם טופען און רוישען פון הונדערטע פיס, קאפיטעס און רעדער. עס פילדערט איבער די דעכער. עס היילכט אויפ'ן גרינעם בארג הויך איבער די בוי־מער פונ'ם וואלד. עס היילכט אויפ'ן צווייטען גרינעם בארג הויך איבער די מצבות און מאָנו־מענטען פון פוילישען בית־עולם. עס היילכט הויך איבער דעם שווארצען קאסטיאל. עס היילכט ווייט־ווייט אונטער דעם שהנעם בלויען הי־מל...

אויפ'ן בארג הינטער'ן וואלד זינקט די זון. יענער זייט הימל ברענט און פלאקערט. א רוי־טע פייערדיגע כוואליע האָט זיך צוגאָסען איבער די שפיצען בוימער. דער גאנצער בארג איז מיט א רויט־גאלדיג גלאנץ בעגאָסען. א רויטער שיין פאלט אויף אויף די וויייסע ליייוועגדנע בייגלאך אויפ'ן מארק און אויף די געדיכטע מענגעם מענשען, פערד און פוהרען ארום די בידלאך. אויף די פענסטער פונ'ם קאסטיאל פלאקערט א בלוט־רויטער שיין. דער קסיאָנדז פערשווינדעט הינטער די שווארצע טהירען. און באלד דער־הערט זיך דער דורכדרינגענדיגער מעטאלענער קלונג פונ'ם גלאק: בים־ם־ם! — וואס צוטראָגט זיך איבער'ן שטעדטעל און וועדט גלייך פער־שלונגען פון דעם ארומיגען טומעל...

די פויערים נעהמען ארונטער די היטלען און צלם'ען זיך. עס בוקען זיך און צלם'ען זיך זייערע ווייבער. די אידען טהוען אינסטינקטיוו א ציטער...

בים־ם־ם! בים־ם־ם; לאַנג־ג־ג! לינג־ג־ג! בים־בים־ם! — מישט זיך דער גלאָקען־קלאנג מיט דעם ארומיגען טומעל...

די זון איז אונטערגענאנגען. די רויטע, פייערדיגע כוואליע לעשט זיך, האָט זיך פער־לאָשען. עס איז אָפגעווישט דער רויט־גאלדיג שיין אויף די פענסטער פונ'ם קאסטיאל. דער הימל ווערט בלויער און בלייכער, און בלייכער, די לופט גרויער און דונקעלער. דונקעלע שאָטענס ציהען זיך איבער'ן שטעדטעל, מישען זיך מיט'ן טומעל און מיט דעם גלאָקען־קלאנג טראָגען זיך צוזאמען אנטקעגען דער אָנקומענדיגער שווא־צער נאכט... אויפ'ן מארק און אין די פענסטער פון די הייזער בעווייזען זיך פייערלאך...

און שפעטער האָט די לבנה ארויסגעשוואו־מען, און דאָס שטעדטעל איז וויעדער מיט א זילבער־שטויב בעשאָטען...

(שלום פאָלגט).

סאול ראסקין.

דער פילִיסטער

(געהטע, ביראָן, ניטשע, איבסען, שאָו).

(שלום).*)

דאָך האָט זיך דער פילִיסטער אין זאַראָטוסטרא'ס העהל געפיהלט ניט היימליך. א קאַלטער צוג פלעגט מאַנכעם מאָל אויפשוידערן אלע קאמערלעך פון זיין הארץ. דער פילִיסטער האָט דאָך אויך א הארץ, און ניט גאָר א קאַלטע הארץ, א סאַנטימענטאַלע; האָט אויך ליעב א בעקוועמען סימפּאַטישען שכן, פערגענגען און בירגערליכע טוגענדן, גוטע זיטען... ניין, „אויף יענער זייט פון גוטען און בייזען" האָט זיך דער פילִיסטער געפיהלט ניט קאָמפּאַרטייבעל, און וער ווייס, וואס דער פילִיסטער וואלט אָנגעהויבען טהאָן וועז ער וואלט פלוצלונג ניט דערהערט א שטימע מיט מילדערע טענער. אוז זיינע דיקע פעטע הענד האָט דער פילִיסטער אויסגעשטרעקט צו דעם רעוואלוציאָנער אין גייסט, מאַראַלִיסט, אונרוהיגען פראגע שטעלער, דעם נאַרוועגישען אדלער. הענריק איבסען, וועלכע די שוואכקייט מוז די אויגען ארונטערלאָזען. גוט. אָבער וואָס האָט דער שטארקער, פרעגען מיר, פון איהם צו לערנען? דער שטארקער האָט איהם צו עהרען און בעוואונדערען, אבער זיך היטען צו זיין עהנליך צו איהם וויל ער קלעטערט אויף גלִיטשיגע גלייבע בערג... דער פילִיסטער אָבער לאָזט די אויגען ניט אראָב, בעוואונדערט בראַנד מיט'ן כויל, שרייעט: פאָלגט איהם! פאלגט איהם!! און פערשפּרעכענע לאנד דאָך ניט אָנגעוויעזען.

און נישט איז אזוי ליעב דעם פילִיסטער ווי ארומצוואוואנדערען אין וויסטענישען פון לעדיגע פאַרמולען אָהן עגד און ציעל. נישט האָט ער אזוי ליעב ווי הויכע ווערטער, קלינגענדע צורופען, פאכען מיט'ן שווערד צו א שונא, וואס איז ערגעץ וואו, אונטער די האָריזאָנטען, קעמפּפען מיט לופט געשטאלטען. דארום איז איבסען, זיין טויט־פיינד, געוואָרען זיין ליעב־האַרצינגער.

אנשטאָט זאראטוסטרא האָט דער פילִיסטער, ווי דאס זאל ניט קלינגען אונגלויבליך, אנידערגעזעצט דעם פאסטאָר בראנד, דעם וואונדערבארסטען כאראקטער, דעם מענשען מיט'ן אייזערנעם ווילען, דעם גיגאנט אין גייסט, דעם נאַרוועגישען קריסטוס.

בראנד איז א מעכטיגע געשטאלט, פאר וועלכע די שוואכקייט מוז די אויגען ארונטערלאָזען. גוט. אָבער וואָס האָט דער שטארקער, פרעגען מיר, פון איהם צו לערנען? דער שטארקער האָט איהם צו עהרען און בעוואונדערען, אבער זיך היטען צו זיין עהנליך צו איהם וויל ער קלעטערט אויף גלִיטשיגע גלייבע בערג... דער פילִיסטער אָבער לאָזט די אויגען ניט אראָב, בעוואונדערט בראַנד מיט'ן כויל, שרייעט: פאָלגט איהם! פאלגט איהם!! און פערשפּרעכענע איהם אין זיין הארצען.

דער פילִיסטער זעהט מיט א בעהאלטענעם פערגענגען, אז בראנד איז ווירקליך לעבערליך, וועז, זעהענדיג ווי מען טהיילט ברויט ארימע, פערוונגליקטע, און ווערענדיג אייגענעלאדען מאטעריעל צו העלפען מיט וואָס ער קען, ענטפערט בראנד מיט פערוכטונג: „ברויט קענט איהר נאָר טהיילען, אָבער ניט דעם בעגעהר פון א הונגערנדער נשמה..." און אז דער פילִיסטער

*) זעה פאַריגען נומער „צוקונפט".

פּאָגט איז גאָר ניט אומגערעכט וועָן ער ענט־
פערט: „וועָרטער טאָקע גוטע, אָבער מיט זיי
ערנעהרען מענשען — הייסט לייגען שטיינער
אין לעדיגע מאָגענס“...

דער פּילִיסטער הערט און קוועלט פאר
פערגעניגען... געווּיס, בראנד איז ניט פאר קלייִ־
נע מעשים בעשאָבען; געוואָרען. ניט צו טהיילען
נדבות איז זיין מיסיאָן צווישען מענשען. ער
איז גרייט דאס בלוט אוועקצוגעבען, אויב דאָס
פאָדערט דער עכסטער אידעאל. אָבער, פרעגט
זיך, וואס איז בראנד'ס עכסטער אידעאל?
בראנד פראָקלאָמירט אייניג געבאָטען: „דו
זאָלסט זיין, וואָס דו ביזט אין גאנצען“, „זיי
טרויִ צו זיך זעלבסט“... דאָס הייסט, ביזטו
א שיכור, טאָ זיי־זשע אזוי ווי באכוס אליין איז
געווען; ביזטו א גאָר־ניט — טאָ זיי־זשע טאָקע
א גרינדליכער טויגעניכטס; ביזטו א העלד —
טאָ זיי עס אויף אלע פונקטען; ווילסטו דיענען
גאָט — לאָז זיך קרייציגען, אָבער ניט א ביסעל
פון אלע: א ביסעל פרומקייט, א ביסעל הול־
טיסטווּאָ, א ביסעל ברודער־ליבע, א ביסעל
בעגייסטערונג — ליעבע צו פרייהייט... אָהן
גרויסע געפיהלען, אויף אָהן בייזע לייִדענשאפ־
טען... ברעקלעך, קיין גאנצקייט...

ניין, נאָר ניט דאָס. זיי אלעס, אָבער ניט
א פּילִיסטער. און דער פּילִיסטער הערט און
זאגט צו זיך: געווּיס, געווּיס. א גאנצער
העלד און א גאנצער שוּפּט שטעהען אויף
דער זעלבער שטופע. בראנד, דער הייליגער
אָפּפער־ברייניגער, און זיין מוטער, וואס
שטאָרבט פער'עקשנ'ט מיט איהר זעקעל געלט,
זייִנען בייִדע גליכוועדטהיג... א גאנצער
עקספלואָטאָר, אויב ער איז נאָר א גאנצער,
איז אויך א מענש מיט אלע גלייִך. וואָרום־זשע
רויבט מען אוועק פון דעם גאנצען פּילִיס־
טער די זעלבע רעכט? „א רעכט צו זיין א
גאנצער פּילִיסטער“, שפּיעלט זיך
דער הער'ע אין פּאראדאָקסען. אקוראט ווי
גאנצקייט און פּילִיסטערטהום זיינען פּעראיינ־
באר...

ניין, דעם פּילִיסטער געפעהלט ווירקליך
איבסען'ס מענשען־מאָסשטאָב, דער שטאנד־
פונקט פון ענגער גיע. דער פּילִיסטער
קען די מענשליכע נאטור, ער וויים, אז פּראָ־
פיטירען פון דיעזער ענגרגיע־פערגעטערונג וועָ־
לען נאָר די, וואס האלטען די לייצעם פון גע־
זעלשאפטליכען וואָגען אין זייערע הענד, פאָה־
רען זיך בעקוועם און האָבען קיין לוסט צו פום
צו גהען.

און דער פּילִיסטער זינגט אין פאלשע טע־
נער א לויב־געזאנג צו בראנד און זיין צווייטען
געבאָט: „אלץ, אדער גאָר ניט“.
„זעהט, זעהט, — שרייעט דער פּילִיסטער, —
זעהט ווי אייזען־האָרט! ער נעהמט אוועק ביי
זיין פרוי דעם איינציגען איבערגעבליעבענעם
טשעפּטשיק נאָך זייער קינד, דעם אייניגיגען
אנדענקען! זי האָט עס אויף דער ברוסט גע־
טראָגען, מיט טרעהרען דורכגעוווייקט!... ער
נעהמט עס אוועק און גיט אָב אן ארימער פרוי...
אלעס, דארף מען אָבגעבען, אדער גאר ניט“ —
אזוי שרייעט דער פּילִיסטער מיט זיין הויכען
דינינקען קול... און האָט צו דער זעלבער צייט
אן אינערליכען גענוס פון א געשפּרעך צווישען
בראנד און דעם פאגט:

פאגט: „אויף דעם שלאָכט־פעלד קען קיין
מאָל ניט איינער זיין א זיגער“.

בראנד: „איך בין ניט אליין, מיט מיר
צוזאמען זיינען „אלע בעסטע“...

דער פאגט, דער פּילִיסטער, שמייכעלט,
איהם געפעהלען אזעלכע קעמפּפען, וועלכע
טראָגען קיין נאָמען. איהם געפעהלען קעמפּפער,
וועלכע הייסען „אלע בעסטע“...

אפשר מיינט מען דאָס איהם טאָקע אונ־
טער „אלע בעסטע“?

בראנד רופט: „ברודער, הערט, פאר אונז
איז א שיידע־פונקט. אויסצוקלייבען האָבען מיר
א נייעם וועג, בענייאונג זוכען מוזען מיר פאר
דער נשמה, אלעם וואס איז אָבגעלעבט —
צוברעכען, מיט'ן וואָרצעל אַרויסרייסען... אזוי
נאָר קענט איהר אן אמת'ען טעמפּעל אויפ־
בויען“...

שטימען דערהערען זיך: „טאָ פיהר אונז,
פיהר“!

„יא, קומט, ס'איז צייט די קייטען צוריי־
סען פון ליעגען, און א הייסען קאמפּף אָנפאנ־
גען מיט קאָמפּראָמיסען... א קאמפּף אויף לע־
בען און טויט... נאָך מיר!!“

וואוהין פיהרט זיי בראנד? אט וואוהין.
דאָס גאנצע לאנד ווילְ ער מיט זיי דורכגעהן.
צוברעכען אלע קייטען פון ליעגענס; די
נישמות בעפרייען, די שוואכקייט פון ווילען
טויטען, אמת'ע מענשען ווערען א. ז. ו. (ניט
גאָר א קלאָהר־בעשטימטע פּראָגראם), דער וועג
אָבער ליעגט צוערשט איבער שנעע־וויסטענ־

שען און אייז־בערג... זיי געהען אלע נאך בראנד. בארג ארויף. און ווען זיי הויבען אן צו ווערען מיעד און הונגעריג און פרענען: ווען וועט שוין זיין די ענד? ענטפערט זיי בראנד: „קיין מאל ניט, ביז איהר וועט אין זיך ניט טויטען דעם בייזען גייסט, וואס הייסט קאמפֿראמיס, האבענדיג נאר איינס אין זינען: „אלץ, אדער נאר ניט".

וואס אבער דאן, ווען די נשמה וועט שוין ווערען פרעי פון קאמפֿראמיסען? וואס דאן? פרעגט און ענטפערט בראנד: „דאן וועט אייער לוין זיין א גאנצער גייסט און פולע קראפט אין דער ברוסט, א ליכטיגער טעמפּעל פון גרויסען גלויבען, רייניקייט פון א פרייען ווילען, די פרייד־דיגקייט פון אפּפער און לייד... דען דער דאָרן־קראנץ איז דער העכסטער לוין פאר דעם העלד'ס שטערען...

...קען דען געבען א מוזיק אנגענעהמער פאר דעם פילִיסטער'ס אויער ווי דיעזע? ! שעהנע ווערטער זיינען קיין געפאהר! פערקעהרט, זיי פארנעבעלען דעם קלאהרען ווענ צו דאם פערשפּראכענע לאנד... ווען דער פילִיסטער האט דערהערט די שטימע פון הימעל צו בראנד: „שטארב, פאר די ווילט טויגסטו ניט", האט ער זיך טויטלִיך דערשראקען; אפשר געהט איבסען מאהלען איינעם, ווילכער טויג יא פאר דיעזער ווילט, מיט א קלאהרען ציעל, פעהיג אומצוענדערען, צוישטערען, אויפבויען. אבער אומזיסט איז געווען זיין שרעק. איבסען האט דעם פילִיסטער ניט ענטוישט, — ער איז נע־בליבען אין זיינע שנעע־קאלטע אבסטראק־ציעס...

אין בראנד זעהט דער פילִיסטער ניט די טראגעדיע פון א מענטיגען ווילען, וואס קען זיך ניט איינצאמען אין קיינע גרענעצען פון דער רעאלער ווירקליכקייט און זוכט דאם אונ־ענדליכע. ער זעהט ניט אין בראנד די פערקער־פערונג פון יענע איינצלנע, געניאלע אינדיווי־דואומ'ען, וואס שטעהען אויסער קלאסען־קעמפּפע, העבער פאר פאליטישע און סאציאלע שטרייטען, וואס ווילען וועלן קעמפּפער פאר דער גאנצער מענשהייט נעגען דער גאנצער מענשהייט, וואס גלויבען, אז מיט א פעסטען ווילען קען אלעם אומבייטען „איינער"... ניין, דער פילִיסטער זעהט אין בראנד נאר דעם באנ־קראט פון דעם רעבעלירענדען גייסט, א שפּאט־פינגר פון א רעוואלוציאנער, א נייעם דאן־קיכאט, און איז מלא שמחה. דיעזע פרייד האלט ער פאר בעגיסטערונג, און ווייל ער איז אי־בערצייגט, אז בראנד קען ניט זיין געפעהרליך, שלִיסט ער אריין בראנד'ס רייד, מינען און זשעסטען אין דעם לעקסיקאן פון זיינע פּאראר־נע פראזען און געדאנקען. דער פילִיסטער ווערט א מויל־העלד, שרייעט „אלעס אדער גאר ניט" און מיינען מיינט ער נאר די לעצטע העלפט פון דיעזען געבאט: „גאר ניט".

וואס דעם פילִיסטער קרייגקט יא ביי איב־סען איז דאם, וואס ער מאכט זיינע פרויען פאר די טרעגערין פון אלעם, וואס איז פראגרעסיוו, אונאבהענגיג, אין גאנצען פרעי פון יענע קלויב־גייסטיגקייט און ענגהערציגקייט, מיט ווילכע די מענער פון איבסענ'ס פילִיסטער־ארמעע זיי־נען אזוי רייך בענאבט. מען קען זאגען, אז פון דער גאנצער גאלערעיע פרויען־געשטאלטען איז ביי איבסען כמעט איינע ניטא, וואס זאל פאר־דינענען דעם נאמען פילִיסטער. נאר איז דאם שמערצליכסטע ווארט פאר דעם פילִיסטער.

דער פילִיסטער איז גרייט צו קאקעטירען מיט פיעלע מאדערנע אידעען. ער האט זיך מיט דער צייט אויסגעלערנט, ווען אויך ניט אהן אנגסט, אריינצוקוקען אין די אויגען פון פיעלע געדאנקען. ביי איבסען האט ער גראד געפונען א גרויסען אויסוואהל פון מאדערנע אי־דעען, אויך ווילכע מען קען ווארפען פארליעב־טע אויגען, טרייבען פלירט, אהן ווילכע ניט איז פפליכטען. דען ווי זאגט עס איבסען אליין: „עררייכען עפּעס אינטערעסירט איהם ניט, די הויפּט־זאך איז, דאם שטרעבען צו דער זאך"...

מיט די אידעע פון דער פרוי'ס גלייכער שטעלונג, די נאר־אידעע, האט דער פילִיסטער מורא אפילו א שפּיעל צו טהאן. די ר ו ה י ג־ק י י ט אין זיין פאמיליען־לעבען די ז י כ ע ר־ק י י ט אין פרוי און קינד איז דעם פילִיסטער צו נויטיג, אז ער זאל זיך ערלויבען אפילו אין געדאנק מיט זיי צו ריזיקירען. האט דער פילִיס־טער איין מאל געהיראטעט, ווייל ער דערמיט, אז דיעזע זייט פון זיין לעבענ'ס געשעפטען זאל זיין אפּגע'פּטר'ט; ער זאל מעהר ניט דאר־פען זארגען וועגען הארץ־אנגעלעגענהייטען, זיין גאלאנט, אינטערעסאנט, שטענדיג אויף דער וואך, אז זיין פרוי'ס ליעבע זאל ניט אבנע־שוואכט ווערען אדער גאר פערשווינדען. ער ווייל נישט מעהר פון דיעזער מאטעריע; ער

ווילְ זיין צייט און קרעפטען מעהר ניט פער־ברויכען אויף רָאמַאנסירען, ער ווילְ זיי נוצלִיך פָארברויכען אויף עטוואָס, וואס האָט א ממשות. און דָא קומט איבערען און העצט אויף די פרוי, מאַכט זי אונצופריעדען, רעוואָלטירען, שטאָלִץ, אייגענווילִיג...

געווים, אויך די פרויען ביי איבערען רייד־ען זעלְטען קלָאהרע בעשטימטע רייד, דָאך ווילְ דער פּילִיסטער אפילו אזעלְכע רייד ניט לִייד־ען. מיט וואס שפָאסט ניט דער טייוועל? ! אָט, פערלָאנגען זיי דָאך שוין שטים־רעכט... אזא אונזין!... וואס וועט מיט דער פאמילִיע ווע־רען? !

שטעלְט אויך פָאר דעם אונווילִען, מיט וועלְכען דער פּילִיסטער האָט דערהערט, אז בערנארד שָאו האָט טאקע אפען און גלִייך אוועקגעשטעלְט די פראגע: צו האָט א רעכט א מאן, נאָך דעם ווי ער האָט ערלייכט זיין לִיע־בעס־וואונש, און די פרוי איז געוואָרען זיין גע־זעצלִיך ווייב, צו האָט ער דאן א רעכט צו בע־רוהיגען זיך און זָאגען: ווייטער קעמפּפען פאר מיין פרוי'ס לִיעבע האָב איך ניט וואס, איך מעג מיך מאַכען בעקוועם, אויסטהאָן יעדען פּוּנְקט, אָבוויישען יעדע פָארב... געטהאָן האָט דאָס שָאו אין זיין מיסטערווערק „קאנדידא"... מָארעל, א קריסטלִיכער סָאציאלִיסט, פארלִיערט שיער זיין פרוי... ש י ע ר... זי בלִייבט דָאך ביי איהר מאן... אזא הארצוועהטאָג האָט שָאו ניט געקָאנט פערשָאפען דעם פילִיסטער...

נָאר א קלִיין הייפעל פילִיסטער קען בער־נארד שָאו, דעם אָריגינעלען אירלָענדער. אָבער אָהן צווייפעל האָבען זיי שוין ביי איהם אויס־געפונען יענע עלְעמענטען, וועלְכע זיינען נָא־העמט צו זייער נשמה.

די זָאך איז די, אז אינצעלְנע, דא און דָארט פון פילִיסטערלָאנד ווערען ראדיקָאלְען, זָאגאר סָאציאלִיסטען. עס טרעפט אויך, אז דָארט, וואו עס קומט פָאר א רעוָאלוציָאנערער קָאמפּף, שטעהען זיי אמָאל צו צו דער רעוָאלו־ציָאן. קומט דער פילִיסטער אריין אין דיעזע ספערען, ברייננט ער מיט זיך מיט זיין אינ־סטינקטיוון בענקען נָאך רוהע און אָרדנונג, זיין אנגסט פאר יעדען געוואגטען טריט, יעדע שָארפע וואפע, יעדען קָאמפּרָאמיסלִאזען קָאמפּף.

טרעטען אריין אזעלְכע הערען אין די רייהען פון ציעלְבעווָאוסטע סָאציאלִיסטען, הוי־בען זיי באלְד אן צוזָאמעצושטעלְען, ווי די פָא־ביָאנער מיט בערנארד שָאו, א פ א ר ל ָא־מ ע נ ט ָא ר י ש ע פ ר ָא ג ר ָא ם פ ָא ר א פ ר ע מ י ע ר־מ י נ י ס ט ע ר, ו ו ָא ס א י ז ב ע ק ָא ה ר ט ג ע ו ָא ָר ע ן צ ו ם ס ָא צ י ָא ל י ז מ ו ס. זיי טהוען דָאס, אום עם זָאלְ זיין אנגענעהמער פָאר יעדען רעספּעקטָאבלְען מענשען ווי באנקיער, לָאיער, שטָאטסמאן, צו זיין א סָאציָאלִיסט, ווי צו זיין א לִיבעראל אדער א קָאנסערוָאטָאר. דעם גרעסטען אינערען עקעלְ פיהלְען זיי צוזָאמען, צו יעדע באריקָאדען־שוישפּיעל און שיסעריי... „מָארטירערי", זָאגט שָאו, איז דער איינציגער וועג צו ווערען בעריהמט, ניט בעזיצענדיג קיין פעהיגקייטען". „הערָאישע ניעדערלָאגען" וועל־רען פון קיינעם ניט אזוי שטָארק פערשפָאטעט ווי פון זיי און „פּרָאזָאישע ערפָאלְגען" פון קיינעם ניט אזוי גלִוויבט. פָארזיכטיגקייט און לָאנגזָאמקייט! צו יענע ראדיקָאלְע עלְעמענטען אין דער סָאציָאלִיסטישער ארמעע, וואס געהען ניט אויף קָאמפּרָאמיסען, פיהלְען זיי די גיפ־טיגסטע פעראכטונג און זייער עקסטרעמע פָא־זיציע ערקלְעהרען זיי פאר ניט מעהר אלס אן אויסרייד גָאר נישט צו טהָאן, אין ווירקלִיך־פערשיעדענע זָאכען? איז דען ניט דָאס אלְעס געפינט דער פילִיסטער אין בערנארד שָאו'ס „פָאביָאן עססעיס".

אָבער ביי בערנארד שָאו געפינט אויס דער פילִיסטער פאר זיך נָאך א זָאך, גאר א פיינע. דָאס איז שָאו'ס פ ָא ר ָא ד ָא ק ס ָא־ל י ז מ. קיינער האָט ניט אזא הנאה פון א פָא־

ראדאקס, ווי דער פילוסטער, מעג זיך דער פא־ראדאקסאליסט זיין אזא טיף־ערנסטע און גריבלענדע, לייענשאפטליך־זוכענדע נאטור ווי ב. שאו איז דאס געווים אין דער ווירקליכקייט, דען וואס איז די נאטור פון א פאראדאקס? איז עס ניט אויסצוגעפינען דאס שיינבאר־עהנליכע אין ווירקליך־פערשיעדענע זאכען? איז דען ניט די הויפט־בעמיהונגען פון דעם פאראדאקסא־ליסט צו צושטערען יעדע קלאסיפיקאציע, יעדע גרופירונג, וועלכע דער מענשליכער שכל האט אויפגעבויט מיט דעם צוועק צו קענען פונאנ־דערקלייבען זיך אין די פאקטען פון וועלט און לעבען?! בדענגט ער דען ניט אריין א כאאס אין די ביסעל אָרדנונג, וואס דער מענש האט זיך מיהזאם פערשאפט דורך אפשר קאנווענ־ציאנעלע, אבער דאך נויטוועגדיגע אבגרענצונ־גען צווישען אייך בעגריף און דעם צווייטען!? אהן דעם איז דאך יעדעם דענקען אונמעגליך, פאלגליך אויך יעדע ציעלבעווואוסטע, קלאהר־בעשטימטע האנדלונג. עס בלייבט נאר א שאר־פער געהירען־אפפאראט, אן אויסגעלאסענער גיסט, אהן שלום, אהן פפליכט, אהן זין.

דאס געפעהלט דעם פילוסטער זעהר און זעהר. און ביי שאו קען ער זיך אנזעטיגען מיט דיעזען מאראל. שוין זשע וויים דאס שאו, און עם ווערט ניט געלעהמט זיין רעכטע האנד, זיין צונג ניט צוגעקלעפט צום גומען, וועו ער האלט אין שיטען מיט פאראדאקסען, מישענדיג אינאיינעם פריינד און פיינד, העלד און לומפ, זין מיט אונזין...

די ענטוויקלונג פון דעם פילוסטער איז נאך געווים ניט צו ענד. ער וועט לעבען, בייטען זיין פנים, בייגען זיך רעכטס און לינקס, כל זמן א וועג וועט נאך שטעהן אפען פאראוים צו הע־כערע פארמען פון לעבען. ער וועט שטענדיג זיין א שטיין אין וועג, וועלכען אבצושאצען וועט בלייבען שפעטער פונקט אזוי ווי יעצט די פארדרים־ליכע ארבייט, וויל עם נעהמט אוועק א טהיל פון יענע קרעפטען, וועלכע זיי־נען אזוי נויטיג פאר דעם קאמפף מיט דעם אפענעם פיינד, מיט דעם אמת'ען גענ־נער...

א. ש. זאקס.

די קאַפּיטאַליסטישע פּאַרטייען, זייער „ראַדיקאַליזמום" און דער סאָציאַליזמום.

ין מאַשינען פון די הערשענדע פּאָליטישע פּארטייען זיינען שוין אין פולען גאנג. די פּאָליטישע עפּנס פון אַלערליי שאַטירונגען פון פּארבען זיינען שוין שטאַרק ביזיג, און זייערע משרתים לויפען שוין ארום ווי פּער'סמ'טע מייז, לעקען און שמעקען אין אַלע ווינקעלאַך, און פערשפּריטען שוין בעצייטענס די נעטצען, ווי צו פאַנגען די וואוטס ביי די קומענדיגע פּרעזידענשיאַל עלעקשאַנס.

די קאַנדידאַטען, וועלכע האָבען חשק „לויפען" פּאַר'ן פּרעזידענט־אמט, זיינען שוין ארויס מיט זייער קלאַפּער־געצייג אינ'ס פעלד. ביי די רעפּובליקאַנער קומט פּאַר דער קאַמפּף צווישען טאַפּט, וועמען עס ווילט זיך שטאַרק ניט פערלאַזען דאַס „וויסע הויז", און דעם עקס־פּרעזידענט רוזוועלט, וועמען עס גלוסט זיך צו זיין דער פּרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַטען א דריטען טערמין. ביי די דעמאָקראַטען ראנגלען זיך דריי פּאר דיעזען פּאסטען. וואודראָו ווילסאָן, דער גאָווערנאָר פון ניו־דזשוירסי, האַרמאָן, דער גאווערנאָר פון אָהייא און טשעמפּ קלאַרק, דער ספּיקער פון האוז פון רעפּרעזענטייטיווס. ביי די רעפּובליקאַנער קומט נאָך אויך אין אנבעטראכט אסאָסיאייט דזשאָסטיס פון יוניאָן, עקס־גאווערנאָר פון ניו־יאָרק, אבער ווי עס ווערט די לעצטע צייט געמעלדעט פון וואשינגטאָן, האָט יוהז גענבען אן ערקלאַהרונג, אז ער וועט די נאָמיניישאָן פאר קיין פאַל ניט אָננעהמען, סיידען פּרעזידענט טאַפּט אליין וועט איהם אויפפּאדערן, און אזוי ווי טאפט האָט ניט איינמאל ערקלעהרט, אז ער און נאָר ער דארף זיין דער נעקסטער פּרעזידענט, טא שטעהט די קאַנדידאַטור פון יוהז'ען אין גרויס צווייפעל.

פּארלויפיג קומט דער קאמפּיין פּאָר אין די פּארטייען גופא. עס האַנדעלט זיך איבער דעם, ווער עס זאל זוכה זיין צו בעקומען די נאָמיניישאָנס אויף די נישאָנעל קאָנווענשאָנס, וואס ווען אַבגעהאלטען ווערען אין שיקאָגא (פון די רעפּובליקאַנער) און אין באלטימאָר (פון די דעמאָקראַטען). די דעמאָנסטראַציע, וואס קומט פּאָר אין די איצטיגע יאָגעניש און „לויפענייש" נאָך דעם העכסטען פּאָסטען כון לאַנד, וויים ניט קיין מאָס און קיין גרענעץ. יעדער קאַנדידאַט פּאקט אוים פון זיין ארסענאל אלע קנאַקעדיגע „ראדיקאלע" און „פּראָגרעסיווע" פּראָזען, וועלכע ליעגען אין דער געוועהנליכער צייט פערגראָבען אונטער די קלייניליכע אייגענטומיגע אינטערעסען, לופטערט זיי אוים פּאר'ן ברייטען עולם ביז נאָך די עלעקשאָנס, וען זיי ווערען וויעדער פערפאקט און לאָזען פון זיך ניט הערען אין פערלויף פון גאנצע פיער יאָהר.

די קאַנדידאַטען פערשטעהען גאנץ גוט, אז דאָס פאלק איז שוין פערמאטערט צו טראָגען די לאסטען פון די טראָסטס, וועלכע נוטצען אוים די גאנצע שטאַטס־געוואלד אין זייערע אינטערעסען, זיי וויסען, אז דאָס פאלק קומט בים־לעכווייז צום בעוואוסטזיין און פאנגט אן צו פּראָטעסטירען קעגען דער שרעקליכער קראָפּציאָן, וואס הערשט אין אלע צווייגען פון דעם עפענטליכען לעבען, אז עס לעכצט נאָך ראדיקאלע רעפאָרמען, נאָך א מאָדערנער סאָציאלע גענעצגעבונג, איבער וועלכע די בירגער פון לאַנד זאלען האָבען דעם קאנטראל, און ניט די פראָפעסיאָנעלע פּאליטישענס, און בעמיהען זיך דעריבער מיט פערשיעדענע דעמאָנסטריקס איבערצושטייגען אייניער דעם אנדערען מיט „ראדיקאלע" פּאלישים און „פּראָגרעסיווע" פלאטפּארמעס, אום נושא חן צו זיין ביי איהם.

די אינסורגענטען־בעוועגונג, אונטער דער פיהרונג פון סענאַטאָר לאָ־פּאלעט, וואס האָט ארומגעכאפט גאנץ מיטעל וועסט און געהט אין דער ריכטונג צו ווערען אלם א גרעסערע און

שטאַרקערע מאַכט קענען וואָלן סטריט און איהר רעגיערונג. איז א בעווייז, אז דער תהו ובהו, דער גרויסער כאַאָס, וואס הערשט אין פאַליטישען לעבען אין לאַנד, פאַנגט זיך אן אויסצוקלעהרען, דער פאַליטישער דיפערענטיזמום צו פערשווינדען, און אז דער קלאַסען־בעוואוסטזיין פאַנגט אָן אלם מעהר און מעהר אריינצודרינגען אין די מחות פון די פארמערס און די קליין־בירגער פון דער וועסט, וועלכע האַבען ביז איצט זיך נאַכגעשלעפּט מיט זייערע וועגען נאָך דעם גרויסען אויטאָמאַביל פון דער רעפובליקאַנער פּארטיי. די אינסורגענטען־בעוועגונג איז ניט אנדערש, ווי א רעוואָלט פון מיטעל־קלאַס קעגען דעם דרוק פון דער גרויסער אינדוסטרי און פינאַנס־אריסטאָקראַטי, וואס קאַנטראָלירט די גאנצע געזעצגעבונג פון שטאַאט.

אָבער נאָך מעהר, ווי די אינסורגענטען־בעוועגונג, האַט דער ריעזיגער וואוקס פון דער סאציאַליסטישער בעוועגונג פאר די לעצטע יאָהרען, וועלכע וויזט, אז אויך דער ארבייטער־קלאַס האַט ערוואַכט און געקומען צום בעוואוסטזיין, איבערצייגט, אז די הערשענדע פּאָליטיק האַט אָבגעלעבט איהר צייט, און אז זי מוז מאַכען פלאַץ פאר נייע, פראַגרעסיווע נעזעצען און רעגיערונגס־פארמען.

די קאַנדידאַטען פערשטעהען דאס גאנץ גוט, און פּעדלען דעריבער בייס פאלק מיט זייער „ראַדיקאַלעצן", וועלכער האַט נור דעם צוועק צו שיטען זאמר אין די אויגען פון דעם וואוטער.

בעסער פאר אלעמען פערשטעהט אויסצונוצען אויך אן עכט דעמאָקראַטישען אופן דעם ראַדיקאַלען גייסט, וואס הערשט אינ'ם לאנד, טהעאָרעטיש רוזוועלט.

רוזוועלט, וועלכער איז אָהן א שום צווייפעל, בעשאַנקען מיט א גרויסען פאַליטישען חוש־הריח, האַט גליוק ביי זיין וויעדערקעהר פון זיין גרויסע טריאומפּ־רייזע איבער די אפּריקאנער מדבריות און די אייראָפּעאישע קעניגליכע הויפען דערשמיעקט די גרויסע אונצופריעדענהייט, וואס הערשט אין לאנד קעגען דער איצטיגער רעגיערונג, און האַט באלד אָנגעטהאָן א מאַנטל פון „ראַדיקאַליזמום", אונטער וועלכען ער האַט בשתיקה, אונבעמערקט, אננעפאַנגען צו ווערבען פאר זיך א „דריטען טערמין". ער האַט נעווואוסט די שוואכע זייטען פון דער איצטיגער אדמיניסטריישאָן, און האַט אָנגעפאַנגען זעהר געשיקט צו ווארפען זיינע גיפטיגע פייל־ען אין זיין אמאָליגען פרייונד, טעפט, וועלכען ער האַט אליין נאָמינירט אלס זיין נאַכפאָלגער, און אויף וועלכען ער האַט אליין געזאָגט, אז ער איז דער בעסטער פערטרעטער פון זיינע פאַליסים. רוזוועלט איז געווארען אזוי „רעוואָלוציאָנער", אז ער האַט ערקלעהרט א קאמפּף די קאורטס. „דאָס פאלק פראַטעסטירט שטארק קעגען דער זעלבסטהערשענדער, אונבעשרענקטער מאַכט פון די דושאַדזשעס, וועלכע קענען יעדען גאַזיץ ערקלעהרען אונקאָנסטיטוציאָנעל" — האַט זיך רוזוועלט גאָזאגט — און מען וועט דעריבער אויסנעהמען בייס עולם מיט אן ארוים־טרעטונג אָט קעגען דיעזער אונבעגרענעצטער ריכטערליכער מאכט. מיט איין וואָרט, רוזוועלט האַט איינגעזעהען, אז וואס „ראַדיקאַלער' אין „פראַגרעסיווער" זיין ארויסטרעטונג וועט זיין, אלם מעהר וועט ער נושא הן זיין בייס פאלק, און ער האַט דעריבער אָנגעפאַנגען צו פערטהייידיגען די דעמאָקראַטישע פאדערונגען פון רי־קאַל, איניציאַטיוו און רעפערענדום.

ווי אן אויסגעצייכענטער אקטיאָר האַט רוזוועלט געשפּיעלט די ראָליע. פריהער האַט ער זיך פארשטעלט פאר א תמים, פאר א גאנץ אונ־שולדיגען, נאַאיוון מענשען, וועלכער האַט דאָ קיין זאַך ניט אין זינען או איז חם וחלילה קיין קיין בייז ניט אויסען, און האַט זאָגאר מיט גרוים רוגזה צוריקגעוויעזען דעם חשד, אז ער האַט אין זינען דורך זיין קריטיק געווייסע פאַליטישע פּניות, אָבער זייגע מעשים אין דער לעצטער צייט האָבען בעוויעזען, אז דער חשד, אויף וועלכען ער האַט זיך אזוי בעליידיגט, איז נעווען בערעכטיגט. עס איז אמת, אז אויך איצט נאָך הערען רוזוועלט'ס משרתים ניט אויף צו טענה'ן, אז זייער האר איז דאָ אינגאנצען אונ־שולדיג, אז ער איז דער איידעלסטער פון אלע איידעלע, און אז מען צווינגט איהם אָנצונעהמען די נאָמינייישאָן, וויל ער נור ער, קען ראַטעווען די קאָנטרי; אָבער רוזוואלט'ס אויפ־פיהרונג און זיינע דעמאָגאָגישע „ספּיטשעס", וואס ער האלט, זיינען דער בעסטער בעוויז, אז מיר האָבען דאָ צו טהאָן מיט א כיטרען פאַ־ליטישען פון אמת'ען סארט, און די פאַראוסזא־נונגען פון פּיעלע, נאָך דעם ווי סטימסאָן, רוז־וועלט'ס קאנדידאט פאר גאָווערנאָר פון ניו־יאָרק איז דורכגעפאלען, אז רוזוועלט איז פאַלי־

טיש טויט, האָבען זיך אַרויסגעוויעזען פאר פּוס־טע, אונבענרינדעטע נביאות.

עס וואלט אָבער זיין א טעות צו מיינען, אז די זיעגען, וואס רוזוועלט האָט דאָ אָבגע־האלטען ביי די פּריימעריס איז צו פערדאנקען בלויז די ראדיקאלע פּלאטפאָרמע, וואס ער האָט ארויסגעשטעלט. זיין זיעג איז דאָ מעהר געווען משנאת המן, ווי מאהבת מרדכי, ניט וויל רוז־וועלט און זיין פּלאטפאָרמע זיינען אזוי בע־ליעבט ביים פאָלק, נאָר וויל טעפט און זיין אדמיניסטריישאָן זיינען פערהאסט. אלס א בייי־שפּיעל קען אונז דיענען אָט טאָקע די ביידע גרויסע סטייטס, וואו רוזוועלט האָט געהאט אזא גרויסען זיעג ביי די פּריימעריס: אילינאָיז און פענסילוואייניא.

אין אילינאָיז זיינען די וואוטערס שרעק־ליך אויפגערעגט קעגען די גרויסע גרעפט־און בודעל־סקאַנדאַלען, וואס דארטען זיינען פאָר־געקומען די לעצטע אייניגע יאָהר, איבערהויפט איז די בעפעלקערונג אויפגעבראכט אויף סענא־טאָר לאָרימער — דער רעפובליקאַנער „בלאַנ־דער באָס" — וועלכער האָט פּשוט געקויפט זיין פּלאַטץ אין סענאט. לאָרימער און זיין מאשין האָבען געארבייט פאר טעפט'ען, און דאס אליין איז שוין געווען גענוג, אז די וואוטערס זאָלען אויסדרייקען אן אונצופרוי צום פּרעזידענט. רוז־וועלט'ס זיעג אין אילינאָיז איז ניט קיין זיעג פון זיין פּלאַטפאָרמע, נאָר א רעזולטאט פון דעם פּראָטעסט, וואס דאָס פּאָלק האָט אויסגעדריקט קעגען לאָרימער און קאָמפּ. רוזוועלט'ס געגנער.

דאָס זעלבע איז אויך פּארגעקומען אין פענסילוואייניא. אויך דארטען האָט רוזוועלט געווונען א דאנק דעם, וואס דאָס פּאָלק האסט די פענראוז־מאשין, וועלכע האָט געארבייט פאר טעפט'ען.

ווי די מעשה זאָל אָבער ניט זיין, איין זאך שטעהט פעסט: די הערשענדע פּאליטיק האָט אָבגע'בעלי־הבית'עוועט, דאָס פּאָלק האָט ער־וואכט און וויל ארויסנעהמען די לייצעם פון דער רעגיערונג פון די הענד פון פּראָפעסיאָנעלע פּאליטישענס, דאָס פּאָלק וויל אליין רעגיערען מיט זיין מזל. און וועז רוזוועלט האָט ארויסגע־שטעלט די פּראגע: ווער זאָל רעגיערען? דאָס פּאָלק אדער די פּראָפעסיאָנעלע פּאליטישענס? טא האָט ער גוט געוואוסט, אז דערמיט וועט ער אויסנעהמען ביים פאָלק און שלאָגען זיין פּאלי־טישען גענגער, וועלכער האָט ניט אזא פּאליטי־שען חוש־הריח צו דערשמעקען די שטימונג און די פערלאנגען פון די וואוטערס. דאָרטען טאָקע, וואו רוזוועלט'ס געגנער וויזט ביים פאָלק אויס צו זיין נאָך מעהר ראדיקאל, דארטען וואו זיין געגנער איז געווען לאָ־פּאלעט, איז ער טאָקע געשלאָגען געוואָרען, ווי דער פאל איז געווען אין נאָרטה־דאקאטא, וואו לאָ־פּאָלעט האָט גע־וואונען קעגען רוזוועלט'ען.

און ניט נור רוזוועלט, אויך די קאַנדידא־טען, וועלכע לויפען פאר די דעמאקראטישע נא־מינאציאָן פערשטעהען, אז דאָס פּאָלק קען מען איצט נעהמען נור מיט ראדיקאלע אישום, מיט ראדיקאלע פּלאַטפאָרמען און קאָקעטירען דערי־בער מיט'ן ראדיקאליזמום, שלאָגען פון איהם פּאליטישעס קאפיטאל, אבוואהל זיי זיינען מיט איהם גאנץ קלייע מחותנים אין די געווהנליכע צייטען.

גאווערנאָר וואודראָ ווילסאָן, וועלכער איז, ווי בעוואוסט, ניט קיין שטאַרקער פרייוד פון די „פּאריינערס", האָט געהאלטען אין שיקאַגא א רעדע פאר די פּאָליאקען, און האָט געלויבט ביז'ן הימעל אריין דעם פּוילישען העלד קאס־טיוסקא'ן און אנדערע פּאָליאקען, וועלכע זיינען געקומען קיין אמעריקא. ספּיקער קלארק וויעדער האָט זעהר פיעל געוואונען מיט זיין האלטונג אין דער צייט, וועז עס האָט זיך געהאנדעלט אין קאנגרעס וועגען אָפּברעכען די טריטי מיט רוס־לאנד.

די שטימונג און די שטרעמונגען זיינען ראדיקאל, און דעריבער האבען מיר זיך שוין אין דער קורצער צייט, וואס דער פּרעזידענשעל קעמפּיין האָט זיך אָנגעהויבען, אָנגעהערט אי־ פיעל ראדיקאלע פּראזען און קנאקעדיגע מליצות איבער די רעגיערונג פון פאָלק, דעמאקראטי־רונג פון דער פּאליטיק, ארבייטער־און סאציאלע געזעצגעבונג, א. ז. ו., א. ז. ו.

אין דער צייט אָבער, וועז די פערשיעדענע פּאליטישע מאשינען זוכען צו קאָנקורירען צווי־שען זיך דורך „ראדיקאלע" הויבע פראזען, אום צו געווינען דעם צוטרוי ביים עולם, פערבאָרגען זיי אָבער אויך ניט, אז איינע פון זייערע הויפט־אויפנאבען אין היינטיגען קעמפּיין איז צו בע־קעמפּפען די סאציאליסטישע בעוועגונג, וועלכע וואקסט זיך פונאָנדער אין אלע שטעדט און שטעדטלאך איבער'ן גאנצען לאנד. דער סאציא־ליזמום שרעקט ווי א געשפּענסט די היטער און בעשיצער פון היינטיגע אָרדנונג, און די לעצטע

זובען דעריבער מיט אלע מעגליכקייטען צו צונעהמען דעם ווינד פון זיינע זעגלען.

אין די ערשטע צייטען האבען די קאפיטאליסטישע פארטייען טויט געשוויעגען דעם סאציאליזמוס, מיינענדיג, אז דערמיט ווילען זיי זייער ערנסטען, פערהאסטען שונא ניט געבען א „טשאנז" זיך ארויפצוארבייטען. איצטער אבער, ווען זיי האבען איינגעזעהען, אז די שווייגענדע טאקטיק האט דער סאציאליסטישער בעווענגונג זעהר וועניג געשאדט, האבען זיי אנגעפאנגען ארויסצוטרעטען אינ'ם פעלד אפען.

יעדער קאנדידאט האלט אין איין טענה'ן, אז נור זיין פלאטפארמע קען רעטעווען דאס לאנד פון דעם „רויטען מבול", וואס פערפלייצט אלם מעהר שטעדט און קאונטי'ס. אויך די גע־וועהר, מיט ווילכע די קאנקורירענדע קאנדידאטען קעמפען צווישען זיך, זיינען געשמיעדט פון א גיפטיגען, סאציאליסטיש־פרעסערישען כאטעריאל.

ווען די צדדים און די פארטייען ווילען וויזען די חסרונות פון זייערע געגנער, טא שטעלען זיי אימער ארויס אויפ'ן פאהן, אז די פאליסי פון די -געגנער איז „סאציאליסטיש", „רעוואלוציאנער" אדער ווירקט מיט דער ענט־וויקלונג פון סאציאליזמוס.

גלייך אין אנפאנג פון זיין פרעזידענט־שאפט־קאמפיין האט דער „ראדיקאל" רוזוועלט אנגעפאנגען דורך צוויידייטיגע האלבע דבורים, און אונקלאהרע אנצוהערענישען, צו סטראשע־נען, אז עם זיינען איצט פארען א סך דונקעלע עלעמענטען, ווילכע קענען בריינגען די גרעסע־שאפט אין גפאהר, און אז ער איז דער פא־סענדער מען דאס לאנד פון דיעזער גפאהר צו רעטטוועו: „נעהמט מיך און מיין פראגראם, אויב ניט, וועט איהר נאך מוזען בעווילינגען פיעל אנדערע זאכען" — אט איז דער קאפולער אנצוהערענים, וואס רוזוועלט פלענט געבען אין יעדער פרעזאמלונג. גרווועהנליך איז רוזוועלט גרווען קלוג גענוג, ניט צו גבערויבען דאס ווארט „סאציאליזמוס" אין זיינע פאליטישע פראגראם־רעדען. אבער זיינע קעמפיין־מענעדזשערס און נאכלויפער זיינען — איבערהויפט אין די לעצטע וואכען — שוין אפענהערציגער, זיי זיינען ארוים פון בהעלטנים און האבען אנגעפאנגען צו שפיעלען מיט אפענע קארטען. אויף דער רעפוב־ליקאנער סטייט קאנווענשאן, וואס איז היינטי־גען מאנאט אבגעהאלטען גרווארען אין ראט־שעסטער, האט רוזוועלט'ס אדיוטאנט פרענדער־גאסט פון ניו־יארק קליפ און קלאהר, מיט אפע־נע דבורים, מודיע גרווען, אז רוזוועלט'ס פלאט־פארמע איז די בעסטע רפואה ווי צו היילען דאס לאנד פון דער סאציאליסטישער מנפה. דערמיט האט פרענדרגאסט דייטליך גרוויזען די רע־אקציאנערע, פרייהייטס־פיינדליכע כונות, וועל־כע לייגען פערבארגען אונטער רוזוועלט'ס „רא־דיקאלער" מאסקע.

דעם זעלבען סאציאליסטיש־פרעסערישען האם האט נאך אויך א מעהר־אומנעלומפערטען אופן ארויסגרווייזען טאפט'ס אנהענגער, פרא־פעסאר באטלער פון דער קאלומביא אוניווערסי־טעט. אלם פראפעסאר האט זיך באטלער גענו־מען דאם רעכט צו שוואטצען איבער אזוינע זאכען, פון ווילכע ער האט קיין שום השגה ניט. און וועלענדיג קאמפראמענטירען רוזוועלט'ען, האט ער איהם פארגעווארפען, אז ער פערטהיי־דיגט סאציאליסטישע פאליסים (!!!).

„די צייט איז געקומען — האט מיט פאט־האם אויסגעשריען דער געהרטער קאפיטאלים־טישער געלעהרטער, — ווען מען מוז זיך רע־כענען מיט די סאציאליסטען און „האלב־סאציא־ליסטען" (א רמז אויף רוזוועלט'ס „סאציאליז־מום", רחמנא ליצלן. — א. ז.), מען מוז זיי בעגעגענען אפען און פריי, און מען מוז ארוים־טרעטען קעגען זיי מיט ארגומענטען, ווילכע די נאטור און געשיכטע האט אונז געגעבען".

„האט קיין טעות ניט, מיינע רעפובלי־קאנער פרייגד — האט ער פארטגעזעצט — די טרייבענדע קראפט פון דער בעווענגונג, ווילכע ווי אומשטירצען אונזער רעפרעזענטאטיוי־סיסטעם, און ווי אנגרייפען די הייליגקייט פון אונזערע קאורטס (געמיינט רוזוועלט'ס פלאט־פארמע, וואס ענטהאלט די פונקטען: רעקאל, איניציאטיווע און רעפערענדום) איז — דער סאציאליזמוס. דאס איז דער פיינד!"

און דא שילדערט דער וויכטיגסטער פאר־שטעהער פון אונזער וויכטיגסטער „אלמא מא־טער", א בילד פונ'ם סאציאליזמוס, אזוי ווי עס האט זיך אויסגעמאלט ביי איהם אין קאפ. „די בירגערליכע פרייהייט פונ'ם אינדיווידואום און דער אינסטיטוט פון פריוואט־אייגענטהום זיי־נען א גרויל פאר די סאציאליסטען, זיי טרוימען פון א קאלעקטיווישטישען שטאאט, אין ווילכען יעדער אינדיווידואום ווערט זיין א פשקא, ווילל־כע ווערען בעווענגט אויף דעם שאך־ברעט

פון דער אינדוסטרי, אזוי ווי די מאיאָריטעט וועט ענטשיידען. רופט דאָס ניט פארטשריט. רופט דאָס ניט אן איבעראיינשטימונג מיט די רעפובליקאנישע רעגיערונגס־פּאַרמען. רופט דאָס ניט אמעריקאניש".

פּרעגדערגאסט האָט, אַלזאָ, אויף דער קאָנ־וועגשאָן געסטראשעט מיט'ן סאציאליזם, אויב מען וועט ניט נאָמינירען רוזוועלט'ן, און פּראָ־פעסאָר באָטלער, פארקעהרט, האָט געסטראשעט מיט'ן סאָציאליזם, אויב מען וועט ניט נאָמינירען טעפט'ן. דער סאציאליזמוס איז דער שרעקענס־געשפּענסט, וואס לאָזט אונזערע הי־טער און בעשיצער פון קאפּיטאל ניט רוהיג שלאָפען. זיי זיינען דערצו געוג נאָאיוו צו דענ־קען, אז די נאָמינייישאָן פון טאָפט'ן אָדער רוז־וועלט'ן וועט אָבהאלטען די סאציאליסטישע כוואליע, זי זאל זיך ניט צוגיסען איבער'ן גאנ־צען לאנד.

אפילו אויף דער פארבלאָזער סטייט קאָנ־וועגשאָן פון דער דעמאָקראַטישער פּארטי, וואס איז אָבגעהאלטען געוואָרען אין ניו־יאָרק, וואו מען האָט זיך אזוי געאיילט און געמאכט „האָרי־אָפּ", אפילו דארטען האָט דער טעמפּאָרערי טשערמאן, סענאָטאָר וואן סטעמפּאָרד, געהאל־טען פאר זיין פּפליכט צו פערפעפערען זיין רעדע מיט אן אטאקע אויפ'ן סאציאליזמוס.

דער סאָציאליזמוס איז געוואָרען דער שלאג־וואָרט ביי די פאליטישענס פון אלע פּאר־טייען. אוים מורא פאר איהם זיינען זיי גע־צוואונגען אויפצושטעלען פרייהייטליכע פּאָר־רונגען, און עס איז קיין צווייפל ניט, אז אין היינטיגען קעמפּיין וועט דער סאָציאליזמוס שפּיעלען איינע פון די הויפט־ראָלען.

די בריטע ארבייטענדע מאסען וועלען גע־ווים זיך ניט לאָזען פערפיהרען פון דעם דעמא־גאָגישען „ראדיקאליזמוס", וואס וועט געפערע־דיגט אין דעם רעפובליקאנישען און דעמאָקרא־טישען לאגער. און וועז פאר זיי וועט שטעהן די פראגע, מיט וועמען צו גיהן, מיט דעם שיין־ראדיקאליזמוס, אָדער מיט דער פּארטי, וואס פערטרעט זייערע אינטערעסען, וועלען זיי גע־ווים אויסקלייבען דאָס צווייטע.

אונזערע פערטרעטער, וועלכע וועלען זיך דעם 12טען מאי צוזאמענקומען אין אינדיאנא־פאָליס, וועלען געווים שטעהן אויף דער הויך פון זייער אויפגאבע, וועלען אויסארבייטען א פאסענדע טאקטיק, און וועלען אויסגעפינען די ריכטיגע מיטעל און וועגען, ווי אזוי אָבצוזיהען די ראדיקאל־געזאָנענע בירגער פון די אלטע פּארטייען, און זיי פעראייניגען אונטער'ן סאָצי־אליסטישען באַנער.

ה. ד. נאמבערג.

דער בוכהאלטער

(סקיצע.)

ר שטודירט פילאזאפיע אין בערן. נור איך האב מורא, ער וועט נישט ענדיגען אין א מזל־דיגער שעה, ווי זייגע חברים, און צו־ריק קומען קיין רוסלאנד א גע־קרוינטער דאקטאר פון דער שווייץ. איינמאל, האלט דאס געלד איהם ביי'ם אויסגעהן, צווייטענס, קאן ער קאנט'ס פילאזא־פיע בשום אופן נישט איינבייסען ווי געהעריג.

ס'איז א רחמנות, דערצעהלען זיינע חברים, איהם זעהען זיצען אין סעמינאריום. ער מא־טערט זיך נעבאך, שטרענגט אן זיין שוואך גע־הירן, און האט אוא טרויעריג אויסזעהען. ער האט שרעקליך־שרעקליך דרך־ארץ פאר דער פי־לאזאפיע. און נישט נור בלויז פאר דער פילא־זאפיע, מיט איהרע דינע בעגריפען און אונ־טערשיידען אויף א האאר, וואס זיין בוכהאל־טערישער קאפ, געוואוינט צו קיילעביגע ציפער, קאן נישט דערגרונטעווען. ער איז בכלל א מענש אן ענין און א בעל־דרך־ארץ, א גאנץ בעשיידע־נער בוכהאלטער געווען אין וואראשא, א צוריק־געהאלטענער מענש, מיט ניט קיין ווייטע השגות, און ווי אזוי ער קומט צו פילאזאפיע און צו וועלכע סטודענט — דאס איז טאקע געווען א מיספערשטענדנים.

ער איז געקומען פון דער ליטווישער פרא־ווינץ, אן ארים, אפגעריסען אינגעל. און ווייל ער האט נעווואוסט, אז ער האט זיך אויף נאר נישט צו פערלאזען, אז קיין גרויסער קענער איז ער נישט, און קרובים האט ער נישט, האט ער געמוזט געדולדיג זיין, נעהמען מיט האלעוא־ניע, מיט טרייקייט און אויסגעהאלטענקייט. און אין פערלויף פון צעהן יאהר האט ער זיך ווייט ארויפגעארבייט. ער איז אננעקומען אין א גע־שעפט פאר א שיק־אינגעל, און האט עס גע־בראכט ביז צו דער שטופע פון א הויפט־בוכ־האלטער מיט 130 רובל א מאנאט. ער איז געווען א קאלטער, טרוקענער, אויטגעריכענטער בהור. ער האט זיך אזוי ווייט פערטהאן אין געשעפט, אז קיין שום זאך האט איהם ניט גענומען. דורך די צעהן יאהר האט שטענדיג איין־איינציגע האפנונג געפינקעלט פאר זיינע אויגען — די האפנונג צו אוואנסירען; וועז ער איז געווען א שיק־אינגעל, האט ער גלעבט מיט דער האפנונג צו ווערען א רעגולערער משרת אין געשעפט; וועז ער האט דאס דערגרייכט און איז געוואָרען גליקליך, האט א נייע האפנונג איהם געגומען בעלייטען אויף זיין אינזאמען וועג — צו וועל־רען א געהילף־בוכהאלטער, אנקומען צו די בי־כער א. אז. וו. פון שטופע צו שטופע, פון איין הוספה צו די פענסיע ביז צו דער צווייטער.

אלע זיינע האפנונגען זיינען מקוים געווא־רען. קיין אייניציגע האט איהם ניט אויסגעגארט, ער האט מארשירט פון טריאומפה צו טריאומפה, ביז ער האט דערגרייכט די העכסטע שטופע. נאר דא איז פלוצלונג געקומען אן ענדערונג אין זיין לאגע.

זיין אינזאמקייט און זיין טרוקענקייט האָ בען איהם גענומען פלאגען.

ער איז נעווען א מענש אהן פאנטאזיע, אהן פוסטער גאוה און אהן בעריהמעריי. נאר קיין פרייגד און קיין חבר האט ער זיך נישט גע־קענט צוקלייבען. ער האט אויסגערעדט צוויי וועלטער און איז אנטשוויגען נעווארען. ליעבעם צו פיהרען איז ער נישט נעווען פעהיג. עס האט זיך צו איהם נישט נעקלעפט. און זיין לעבען

איז איצט געווארען נאך מעהר זיכערע ווי פריהער. די האָפנונג צו אוואנסירען איז מעהר שוין נישט געווען.

ער האָט דערפיהלט די פוסטקייט פון זיין לעבען און האָט זיך ניט געקאָנט העלפען. ער האָט אויפגעהערט צו שטרעבען העכער, און צו זאמען דערמיט האָט איהם זיין עקזיסטענץ אויפגעהערט צו אינטערעסירען.

ס'איז אויסגעקומען אזוי, אז ער פלעגט שרייבען, עסען, געהן שפאציערען, און אין קאָפ ביי איהם פלעגט גריבלען אן אמת־פילאָזאָפישער געדאנק: וואס איז דער צוועק פון דעם אלעם? פאר וואָס מוז איך שטארבען אמאל און פאר וואָס־זשע וויל איך דוקא לעבען?

קיין ענטפער אויף די פראגען האָט זיין אָריגינעל קאָפ, פערשטעהט זיך, נישט געקאָנט געפינען.

נאָר בייטאָג ווי בייטאָג. בייגאָכט אָבער וועז ער איז געבליעבען אליין, וועז ער איז גאלעגען אין בעט, זיינען די פראגען געקומען, ווי טרויעריגע שוואַרצע שאָטענס, און האָבען נישט אָבגעטראָטען. אזוי ווי ער איז געווען א מעלאנכאָליקער פון דער נאטור, איז איהם דער־צו בעפאלען אן אונגעהויערע שרעק — די שרעק פאר משוגעת.

אט ווי אזוי אונזער בוכהאלטער איז געגען זיין אייגענעם ווילען געווארען א פילאָזאָף, וואָס טראָגט זיך ארום מיט א וועלט־פראגע, וועגען טויט און לעבען, און וועגען דעם צוועק פון אלעם, וואס עקזיסטירט.

אייגמאל האָט ער זיך מיישב געווען און איז אווועקגענאנגען צו א בעקאנטען אידישען שרייבער פרעגען אן עצה. ד. ה., אייגענטליך נאָר פשוט, בעטען ביי איהם, אזוי ווי ער איז דאָך א בעריהמטער מאן, ער זאל פערענטפערען די פראגען, וואס האָבען איהם געמאָטערט.

ער איז אריינגעקומען זעהר פערשעהמט, האָט עפעס גערעדט, נאָר דער שרייבער פון זיינע בשום אופן ניט געקענט פערשטעהן רייד, וואס ער מיינט אוז וואָס ער וויל.

— האָט נישט פאראיבעל, האָט ער געטענה'ט, וואס איך בין אייך מטריח...

נאָר דאס פנים זיינס האָט אויסגעדריקט אזוי פיעל וועהטאָג, אז דער שרייבער האָט זיך מיט איהם פעראינטערעסירט, האָט איהם אָננעקוקט מיט א קלוגען און גוטען בליק, און האָט איהם אלערשטען געהייסען אויסטהאָן דעם פאלטאָ, זעצען זיך אוז שמועסען רוהיג.

— איך וועל אייך פרעגען — האָט ער וויעדער אָננעהויבען, אלץ דערשראָקען — איהר זאלט מיר זאגען דעם גאנצען ענין פון לעבען. וואס?

דער שרייבער האָט גוטמוטהיג געשמיי־כעלט אוז געענטפערט:

— איהר ווילט פון מיר אז ענטפער אויף אלע פילאָזאָפישע פראגען? וואס קאָן איך אייך זאָגען? יעדער מענש מוז זיך אליין פערענטפע־רען די פראגע. האָט איהר שטודירט פילאָזאָ־פיע?

— איך האָב קיין צייט נישט געהאט — האָט דער בוכהאלטער זיך פערענטפערט.

ער האָט נאָך א ווייל געשמועסט מיט'ן שרייבער, אוז ארויסגעהענדיג האָט ער בעשלאָ־סען צו שטודירען פילאָזאָפיע.

ער איז געווען זיכער, אז אין די שווערע ביכער פון היינטיגע אוז פארצייטיגע פילאָזאָפען, מוז זיך דאָך געפינען אן ענטפער, דער ריכטיגער ענטפער, אויף די פראגען, וואס האָבען איהם אינטערעסירט. מען מוז זיך נאָר די מיה געבען, פלייסיג ארבייטען. פון זיין בוכהאלטערישער פראקטיק האָט ער ארויסגענומען די איבערצייי־גונג, אז מיט מיה אוז ארבייט אוז אויסגעהאל־טענקייט דערגרייכט מען אלץ אויף דער וועלט.

געלד האָט ער נעהאט־אנגעזאמעלט שעהנע עטליבע הונדערט רובעל. אויב קארגען אוז בעג־ניגענען זיך מיט אן ארים לעבען, קלעקט עס אויף עטליבע יאהר.

אין איין פריה־מארגען האָט ער זיך אב־געזענענט מיט'ן פרינציפאל, ארויפגענאנגען נאָך אמאל צום בעקאנטען שרייבער, און איז ארויס־גענאָהרען קיין אויסלאנד צו שטודירען פילא־זאפיע.

עס זיינען דורך יאָהרען. ער האָט זיך אב־גענאטערט א צוויי יאָהר מיט דעם צוגרייטען זיך צום עקזאמען אויף אָננעגומען צו ווערען אין דער אוניווערסיטעט. די וועלט־פראגען האָ־בען איהם אין דער צייט אויפגעהערט צו אינ־טערעסירען, און די שרעק ניט משוגע צו ווערען איז פערשוואונדען. דאָס געווערקציג פון זיין מח האָט וויעדער בעקומען דאָס רעדעל, וואס דארט האָט נעפעהלט: ער האָט צוריק בעקומען א שטרעבונג און א האָפנונג אויסצוהאלטען דעם עקזאמען, און ער האָט גאנץ רוהיג געגעסען זיינע אָרימע מאהלצייטען, איז וויעדער גוט

געשלאָפען ביינאכט און האָט נאכיו פֿליסיג נע־
לערנט.

אז ער איז אנגענומען געוואָרען אין דער אוניווערסיטעט, האָט ער וויעדער דורכגעלעבט א געהויבענעם מאָמענט, א גליקס־געפיהל, וואס האָט דערמאָהנט יענע מאָמענטען, בשעת וועו דער פֿרינציפּאל פֿלעגט איהם געבען צו ווייסען, אז ער האָט איהם דערהויבען אויף א העכערע שטעלע.

און אָט אזוי לערנט ער שוין עטליכע יאָהר, נאָר אהן גרויסען ערפֿאָלג. איהם דוכט זיך אלץ אויס, אז די ביכער און די פֿראָפעסאָרען פיהרען איהם אלץ ארום און ארום, און צום עיקר קומען זיי ניט צו. קיינער האָט איהם נאָך נישט אויף ריכטיג דערקלעהרט, וואס איז דער תכלית פון לעבען.

און צייטענווייז דערוועקט זיך אין איהם זיין בוכהאלטערישער פֿראקטישער זין, און ער גיט א טראכט, אז דאָס נאכצע מין פילאָזאָפיע איז עפּעס אזא מין געשעפט, געבויט אויף רעק־
לאָמע, נאָר אהן פעסטען יסוד.

און פונדעסטוועגען האָט ער דרך־ארץ פאר דער פילאָזאָפיע. נישט אזוי פיעל דעריבער, ווייל ער האָט א גרויסען צוטרויען צו איהר, אז זי ווייסט צו ענטפערען אויף די הארבע קשיות פון טויט און לעבען, נאָר צוליעב דעם אליין, וואס זי איז אזוי טיף, אזוי שווער פאר זיין קאָפּ, וואס ער מוז זיך אזוי אָנשטרענגען, ביז ער בענעהמט דעם אמת'ען פירוש, דעם ריכטי־
גען אינהאלט פון א פילאָזאָפישען אויסדרוק.

נאָר דאָס געלט האלט ביים אויסגעהן, און ער האָט שוין עטליכע גרויע האָאר. ער וויל צו־
ריקפאהרען קיין וואַרשא און אננעהמען א שטע־
לע פון בוכהאלטער.

ס'איז א גרויסער ספק, צו ער וועט בעקו־
מען אזא שטעלע ווי פֿריהער. נאָר עס מאכט ניט אויס, ער איז גרייט אָנצוונעהמען א פאסטען כאטש פאר 40 רובל א מאָנאט און אָנהויבען צו אוואנסירען פון דאָס ניי.

נישט־קשה, מיט מיה און אויסגעהאלטענ־
קייט דערגרייכט מען אלץ אויף דער וועלט.

מאָרדים הילקוויט.

די הויפּט־שטרעמונגען אין אונזער סאָציאָלים־טישער בעוועגונג.

(צו: אונזער פּאַרטיי־קאָנווענשאָן אין אינדיאַנאַפּאָלים).

עצט, איידער עס דארף פארקומען אונזער צווייי־יעהרליכע נאציאָ־
נאלע קאָנווענשאָן פון דער סא־
ציאליסטישער פּארטיי, קומען פאָר זעהר ווארימע דיסקוסיאָנען וועגען טאקטישע פראגען, וואס זיינען נוגע דער ווייטערער טהעטיגקייט פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג אין אמעריקא. אזעל־
כע דיסקוסיאָנען זיינען כראָניש אין אונ־
זער בעוועגונג, און פאר א קאָנווענשאָן נעהמען זיי אָן אן אקיוטע פאָרמע, און וועלען שטאַרקער און היציגער. דאָס איז ניט מעהר ווי נאטירליך. די סאציאליסטישע בעוועגונג איז אמעריקא איז יונג און איהר טאק־
טיק און ריכטונג איז נאָך ניט אין גאנצען בע־
שטימט. חוץ דעם איז די בעוועגונג געוואקסען מיט מעהר ווי א נאָרמאלער שנעלקייט, און ניט אלע מאהל האָט זי געהאט צייט צענוג ריכטיג צו פערדייען אלץ, וואס זי האָט אין זיך אריינ־
געגומען.

די טאקטישע אונטערשיידונגען און געגנע־
רישע שטרעמונגען אין די רייהען פון אמעריקא־
נער סאָציאליסטען זיינען בשום אופן ניט עהנ־
ליך צו די, וואס געפינען זיך אין די סאָציא־
ליסטישע פּארטייען פון אייראָפּא, און זיי קענען אָפּט איבערראשען און ערשטוינען יעדען אייראָ־

פּאָזישען בעאָבאכטער, אפילו דעם שארפסטען און פּאָרזיבטיגסטען.

די איינעניאַרטיגקייט פון דעם אמעריקאַנער סאָציאַליזם זיינען אויסגעווארצעלט אין דער איינעניאַרטיגקייט פונ׳ם פּוזישען, עקאָנאָמישען און טעכנישען צושטאַנד פון דיעזער לאַנד און פון איהר פּאָליטישער געשיכטע. מען מוז געדענקען, אז די פּראַיויניגטע שטאָאטען פּערנעהמט א שטח פון איבער דריי מיליאָן קוואדראטע מיילען. דאָס הייסט, מעהר, ווי דער גאַנצער שטח פון אייראָפּעאישע רוסלאַנד, עסטרייך־אונגארן, דייטשלאַנד, פראַנקרייך און שפּאַניען. דיעזע גרויסע לאַנד איז צוטהיילט אין 48 גרויסע שטאָאטען, וועלכע זיינען אין דער ווירקליכקייט אויטאָנאָמישע שטאָאטען, און איז בעפעלקערט פון מעהר ווי 92 מיליאָן מענשען.

די בעפעלקערונג בעשטעהט פון צאָהלאָזע ראַסען און נאַציאָנאַליטעטען, א טייל פון וועלכע איז אסימילירט, און א טהייל פון וועלכע איז ניט אסימילירט. די אינדוסטריעלע צושטענדע פון לאַנד שטעלען אויף מיט זיך פאר פיעלע בולט׳ע קאָנטראַסטען. אין דער צייט וועז אייניגע שטאָאטען פון דיעזער לאַנד, הויפּטזעכליך אין איסט, צייכנען זיך אוים מעהר ווי וועלכע עם איז לאַנד אין דער וועלט מיט זייער קאפּיטאַליסטישע אינדוסטריעלע ענטוויקלונג, זיינען דאָ אנדערע, הויפּטזעכליך די פון סויטה און וועסט, וואס זיינען אזעלכע שטאָאטען, וואס מען גיט זיך לחלוטין אב מיט פּארמערי. ניט עקאָנאָמיש, ניט געזאָגראפּיש און ניט טעכניש קען מען זאָגען, אז די בעפעלקערונג פון די פערייניגטע שטאָאטען בעשטעהט פון איין טיפּ, אדער איז שטארק עהנליך צו דעם. די סאָציאַליסטישע בעוועגונג פון יעדער לאַנד דריקט נויטוועניגערווייזע אוים דעם אלגעמיינעם כאראקטער און טעמפּעראַרמענט פון איהר בעפעלקערונג. עס איז דעריבער ניט מעהר ווי נאטירליך, אז די בעוועגונג אין די פּראַיויניגטע שטאָאטען זאל זיין א ביסעל מעהר פערשיעדענאַרטיג, ווי די פון וועלכע עס איז איראָפּעאישע מדינה, מיט דער אויסגעהמע, פיעליכט, פון עסטרייך־אונגארן.

און נאָך עפּעס. די סאָציאַליסטישע בעוועגונג אין די פּראַיויניגטע שטאָאטען האָט ניט אָנגעפאַנגען צו פליסען פון אין אויסגיי־גער קוועלע, אזוי ווי עס איז געווען דער פאל אין די מעהרסטע לענדער אין איראָפּא, נאָר פון דרויי גאנץ דייטליכע און ניט אין אלע פונקטען האַרמאָנישע קאנאלען.

די ערשטע פּארשטעהער פון דעם מאָדערנעם סאָציאַליסטישען געדאנקען אין אמעריקא זיינען געווען די דייטשע עמיגראַנטען, מעהרסטענטהיילס ארבייטער, וועלכע האָבען זיך שטרענג געהאלטען אן דער מארקסיסטישער פילאָזאָפיע, וואס איז ביי זיי געבליעבען א גאנצען ציים־אלטער אונפערענדערט. דיעזע בעווועגונג, וועלכע איז אין דער ווירקליכקייט געווען א צווייג פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין דייטשלאַנד, איז דאָ, אהן צוויייפעל, געווען דער ערשענדע אין די פּראַיויניגטע שטאָאטען ביז דעם אָנפאנג פון דעם איצטיגען יאָהר־הונדערט, ווען זי האָט זיך אויסגעמישט מיט דער אמעריקאַנער בעוועגונג. צו איצטיגער צייט שטעלען די דייטשע גענאָסען נור פאר אן ערך 8 פּראָצענט פון די פּארטיי־מיטגליעדער, און מעהר פון 70 פּראָצענט זיינען געבאָרענע אמעריקאַנער.

אָבער די פּרינציפּען און מעטהאָדען, וועלכע זיינען ארויסגעשטעלט און בעפעסטיגט געוואָרען דורך די דייטשע סאָציאַליסטען אויף דעם אמעריקאַנעם באָדען, האָבען געהאט זעהר א שטאַרקען, און אפשר א קאָנטראַליראַנדען אוינפלוס אויף דער שפּעטערדיגער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין לאַנד. זיי האָבען אויסגעבילדעט די מיינונג און די אנזיכטען פון א גרויסע צאָהל סאָציאַליסטען פון דער אלטער צייט, וועלכע זיינען געבליעבען אקטיוו טהויער אין דער מאָדערנער בעוועגונג. דיעזע פרינציפּען זיינען אויף אָנגענומען גרוואָרען פון דעם גרעסטען צאָהל פון די ניי ארריינגעקומענע בכלל און פון די ארגאניזירטע ארבייטער בפרט. די אינדוסטריעלע ארבייטער, וועלכע בילדען איצט די מאַיאָריטעט מיטגליעדער פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי, שטעלען מיט זיך פאר די יעניגע טהיילען פון דער אמעריקאַנער בעפעלקערונג, וועלכע זיינען ניט לאַנג צוריק אריין אין אונזער בעוועגונג.

נאָך אן עלעמענט איז דאָ אין אונזער בעוועגונג, וועלכער קומט פון אזוינע לעהרען, וועלכע מען קען אָנרופען בורזשואזע, אָדער האלב־בורזשואזע לעהרען. דיזער עלעמענט בעשטעהט פון געוועזענע „נאָציאָנאַליסטען", ד. ה., אנהענגער פון דעם אוטאָפּיסטישען סאָציאַליזם פון עדוואַרד בעלאמי און פון זיין ספּעציעלען

פֿלאַן פון „נאציאָנאַליזירטע אינדוסטריען" אָדער פון געוועזענע אנהענגער פון הערני דושאָדזש,און מאמינים אין זיין טהאָריע, אָדער פון אנהענגער פון „קריסטליכען סאָציאַליזם" און „פאביאנער סאָציאַליזם", ביידע פון וועלכע האָבען זיך בע־ וויעזען אין אמעריקא דעם סוף פון לעצטען יאָהר־הונדערט. דיעזע עלעמענטען שטעלען היינט צו טאָג צוזאמען דעם קלענסטען טהייל מיטגלידער אין דער פּארטיי.

דער דריטער און וויכטיגסטער פאקטאָר אין דער אויסבוי פון דער היינטיגער סאָציא־ ליסטישער בעוועגונג איז געווען די אונצו־ פרידענע און ענטוישטע „פאפּוליסטען". די „פאפּוליסטישע" בעוועגונג, וועלכע האָט גע־ בליהט אין לעצטען יאָהר־הונדערט, איז הויפּט־ זעכליך געווען א בעוועגונג פון קליינע פאר־ מערס און איז מעהרסטענטהיילס געווען שטארק אין די וועסטערן און מיטעל־וועסטערן סטייטס. די בעוועגונג איז געווען געציעלט איבערהויפּט נעגען די אינטערעסען פון די באנקירען און באהן־מאגנאטען. זי האָט געפּאדערט געוויסע אינדוסטריעלע און געלד־רעפאָרמען, אָבער שטארק בעטאָנט האָט זי די ריין־פאָליטישע רעפאָרמען, צום ביישפּיעל, „רעקאָלל, איניציא־ טיוו און רעפערענדום". די פּלאַטפאָרמע פון דער פּארטיי האָט פאָרגעשטעלט א מאָדנע צומישונג פון ראדיקאלע און רעאקציאָנערע אנזיכטען און אלגעמיינע צוטומלענישן און מישׂ־מאש פון גערמאנקען.

אין 1890 און וויעדער אמאל אין 1896 האָט די פאפּוליסטישע פּארטיי זיך פּראיניגט מיט דער דעמאקראטישער פּארטיי און די גרויסע מאסען פון איהרע מעהר ראדיקאלע אנ־ הענגער זיינען אריבער צו דער סאציאליסטישער בעוועגונג. די פּארטיי שטעלען נאָך היינט צו טאָג פאר אן ערך 17 פּראָצענט מיטגלידער פון דער סאציאליסטישער פּארטיי אין די פער־ אייניגטע שטאָטען.

דיעזע נייע אריינגעקומענע האָבען ניט אלע מאל איבערגעלאָזען הינטער זיך די וויכטיגע פון זייערע פריהערדיגע פערבינדונגען און גע־ וואוינהייט צו דענקען. יעדע גרופּע האָט אונבע־ וואוסטזיניג עפּעס מיטגעשלעפּט מיט זיך פון איהר פערנאנגענהייט אין דער סאציאליס־ טישער בעוועגונג. וועו מיר זאלען נאָך צוגעבען די צאהל פון „אינטעלעקטואליסטען", וועלכע זיינען אין די לעצטע יאָהרען אריין אין אונזער פּארטיי, פון די פערשיעדענע שוהלען פון „ראַ־ דיקאלען" געדאנקען, וועלען מיר דאן זעהר לייכט קענען פערשטעהן דעם שורש פון אייניגע פון די דיסקוסיאָנען און גענגערשאפטען אין די רייהען פון די אמעריקאנער סאָציאליס־ טען.

און איצטער וועלען מיר פרובירען קלאסי־ פיצירען און פונאנדערנעהמען די וויכטיגסטע שטרעמונגען אין דער אמעריקאנער סאציאליס־ טישער בעוועגונג, אויף דעם יסוד פון די פער־ שיעדענע טהעאָרעטישע און טאקטישע אנזיכטען און מיינונגען, וואס וועלען פון זיי פערטרעטען.

איידער איך נעה אָבער איבער צו דעם אנאליז, מוז איך קודם כל ערקלעהרען, אז די אונטערשיידונגען אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג זיינען מעהר אין איכות, ווי אין כמות. די פארשטעהער פון די ליבעראלערע, ניט אר־ טהאָדאקסישע מיינונגען אין אונזער פּארטיי זיי־ נען נור א קליינע טהייל פון אונזערע מיטגליע־ דער. זיי לאָזען זיך שטארק הערען, אָבער זיינען קליין אין צאהל. דער גרעסטער טהייל פון די אמעריקאנער סאָציאליסטען שטימען איין מיט די פונדאמענטאלע אנזיכטען און פּראָבלעמען פון אונזער בעוועגונג — זיי זיינען מארקסים־ טישע סאָציאליסטען, רעוואָלוציאָנערע, ראַ־ דיקאלע מארקסיסטען. באמת'ען קען איך גאנז אפען ערקלעהרען, אָהן וועלכע עם איז צוריקהאלטונג, אז די סאציאליסטישע בע־ וועגונג אין אמעריקא שטעלט פּאָר א מעהר אונ־ קאָמפּראָמיסליכע ארטהאָדאָקסישע אנווענדונג פון דער מארקסיסטישער פילאָזאָפּיע, ווי וועל־ כע עם איז סאָציאליסטישע בעוועגונג אין דער וועלט, ניט מאכענדיג קיין אויסנאהמע אפילו דייטשלאנד.

די קאָנסטיטוציאָן פון דער סאציאליסטי־ שער פּארטיי פערלאנגט פון יעדען, וועלכער וויל וועלען א מעמבער, אונטערצושרייבען פאל־ גענדע אפּליקיישאָן:

„איך, דער אונטערגעשריבענער, אנער־ קענענדיג דעם קלאסען־קאמפּף צווישען דער קאפּיטאליסטישער קלאס און דעם ארבייטער־ קלאס, אוּן די נויטיגקייט, אז דער ארבייטער־ קלאס זאל זיך אָרגאניזירען אין א פּאליטישער פּארטיי, וואס זאל ניט האָבען קיין שייכות אוּן זאל זיין געגען אלע פּארטייען פון דעם קא־

פּיטאַליסטישען קלאַס, ערקלעהר היערמיט, אז איך האָב אָבגעשניטען אלע פערבינדונגען מיט אלע אנדערע פּארטייען, און איך אינדאָסיר די פּלאַטפאָרמע און די קאָנסטיטוציאָן פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי, אריינרעכענדיג די פרינציפּען פון איהר פּאַליטישער אקציאָן".

עם וועט פּאר אלעמען קלאָהר זיין, אז עם איז פיעל לייכטער פּאר א „קעמעל דורכצוקריכען דורך די לעכעל פון א נאָדעל", איידער פּאר וועמען עס איז צו ווערען א מיטגליעד פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, ניט האָבענדיג אויסגעדריקט זיין שטאַרקען גלויבען אין דעם קלאסען־קאמפּף.

אויף דער פראגע פון עלעקשאָן־אָפּמאכונגען אָדער קאָמפּראָמיסען מיט ניט־סאָציאַליסטישע פּארטייען, האָט די קאנסטיטוציאָן דעם פּאלגענדען זעהר־דייטליכען פערבאָט:

„קיין שטאַט אָדער לאָקאלע אָרגאַניזאַציאָן זאָל אונטער וועלכע עם איז אומשטענדען, זיך פּראַייניגען, פערבינדען אָדער מאכען קאָמפּראָמיסען, מיט וועלכע עם איז אנדערע פּאַליטישע פּארטיי אָדער אָרגאַניזאציאָן, זי מוז זיך צוריקהאלטען פון מאכען נאָמינאַציאָנען צו גונסטען פון א קאנדידאט פון אן אנדער פּארטיי, און קיין קאנדידאט פון דער סאָציאַליסטישער פּארטיי טאָר ניט אָנעהמען די נאָמינאַציאָן אָדער אינדאָרסירונג פון וועלכע עם איז פּאַליטישע פּארטיי אָדער פּאַליטישע אָרגאַניזאציאָן".

און מיר נעהמען יעדען וואָרט פון דער קאָנסטיטוציאָן זעהר ערנסט. ווער עס האַלט ניט אויס דיעזען פונקט פון דער קאָנסטיטוציאָן, אפילו אויף דאָם קלענסטע, וועלט זאפּארט אויסגעשלאָסען פון דער פּארטיי. געווים טאקטיקען, וואס וועלען פּראקטיקירט גאנץ פריי און אָפּען אין פּאַליטישע קאמפּיינס אין אייראָפּא, וואלט ביי אונז אין אמעריקא בעטראכט געוואָרען פון דעם פּארטיי־מיטגליעד פּאר א פערראטה צום סאציאַליזם. עס איז דא א גוטע אורזאכע פּאר דעם. דער גרעסטער־רייז און אנדערע צושטענדע אין אמעריקאנער פּאַליטיק וואלטען געמאכט במעט אונמעגליך אויפצוהאלטען די גאנצקייט פון אונזער בעוועגונג אויף וועלכען עם איז פלאָן, אויב ניט די אבסאלוטע פּאַליטישע אבגעזונדערטהייט.

די ריינע מארקסיסטען שטעלען אויף דעם אופן צונויף דעם גרעסטען טהייל פון די אמעריקאנער סאָציאַליסטען. אָבער מיר מוזען אנווייזען אויף אייניגע וואריאציעס אָדער אבענדערונגען פון דער מארקסיסטישער פילאָזאָפיע, אין בעצוג צו פראקטישע פּראָבלעמען. אייניע פון דיעזע איז געבויט אויף דעם ניט־פערשטעהן די מארקסיסטישע לעהרע, אז די סאציאַליסטישע בעוועגונג איז א ארבייטער־קלאַס־בעוועגונג. די וואס האָבען דיעזע אנזיכט, וואלטען וועלען פעראייניגען די סאציאַליסטישע בעוועגונג מיט דער „פיור ענד סימפּעל" טרייד־יוניאָן בעוועגונג, אין איין ארגאַניזאציאָן פאר פּאַליטישע צוועקען, ניט אכטענדיג פון די ניט־צייטיגע אנזיכטען און קאָנסערוואטיוו פּאַליסים פון דעם גרעסטען טהייל פון אונזערע טרייד־יוניאָנס. די פארשטעהער פון דיעזער טאקטיק זיינען נור א קליינע גרופּע, און אזוי ווי די סאציאַליסטישע בעוועגונג וואקסט אין פּאַליטישער וויכטיגקייט און קריעגט צו אלין מעהר טרייד־יוניאָניסטען, וועלכע זיינען פאר א ריין סאָציאַליסטישע פּאַליטיק, ווערט דיעזע שטרעמונג אלין מעהר און מעהר קלענער און האלט מעהר און מעהר ביים פערשווינדען פון אונזער בעוועגונג.

אן אנדערע און אן עטוואָס גרעסערע גרופּע פון פּסעוודא־מארקסיסטען זיינען יענע, וואס וויללען פערשרייען די ארגאניזירטע פאך־ארבייטער אלס האלבע קאפּיטאַליסטען און וואלטען וועלען, אז מיר זאלען איבערהויפּט פארוועגדען אונזערע כחות אויף דעם ארבייטער, וואס איז ניט קיין פאך־מאן, בעסער געזאגט, דעם „לומפּען־פּראָלעטאריאט". דיעזע גרופּע האָט איהרע מעהרסטע נאכפאלגער אין דעם גאר ווייטען מעריב פון די פּראייניגטע שטאָטען.

אויך איז דא א קליינע גרופּע פון „איבערמארקסיסטען", וועלכע קענען זייער מארקס אויסוועניג, און קענען דעקלאמירען „דאָם קאפּיטאל" מיט צוגעמאכטע אויגען, פּאַרווערטס און ריקווערטס, אָבער קענען בשום אופן ניט פערשטעהן די לעבענס־פילאָזאָפיע און דעם גייסט פון דעם מארקסיזם. צו דיעזער גרופּע בעלאנגען אייניגע איבערגעבליעבענע פון דער סאָשעליסט לייבאר פּארטיי, און אייניגע פון אונזערע אייגענע טהעאָרעטיקער. זיי לעבען אין שטענדיגער מורא, אז די סאָציאַליסטישע בעוועגונג

גונג בעוועגט זיך ניט אויף איהר גאנג פון ענט־וויקלונג, לויט געוויסע אבסטראקטע מארקסים־טישע „פארמולעס", ווי זיי פערשטעהען זיי, און ווערען פערפאלגט פון כלומרשט'דיגע פער־ראטהען פון זייערע חברים, מיטגלידער אין אין דער פארטיי, אזוי ווי פון בייזע חלומות. דורך דיעזע גוטע מענשען האבען דאס פיעלע קאמראדען אונזערע אין איראפא געקראנגען דעם איינדרוק, אז אונזער בעוועגונג אין אמע־ריקא איז, גערסטענטהיילס, א רעוויזיאניסטישע. דער אמת איז אבער, אז רעוויזיאניזם איז אן אונבעוואוסטע קוואנטיטעט אין די פעראיניג־טע שטאאטען.

נאך א פלוג פון דער בעוועגונג ווערט פארגעשטעלט פון דער עקסטרעמער, אזוי גע־רופענער „אינדאסטריעלע יוניאניסטען". פער־שטעהענדיג גאנץ ריכטיג, אז די יוניאנס, וואס זיינען ארגאניזירט אויף דעם יסוד פון אל־געמיינער אינדוסטרי, זיינען פיעל בעסער נוון פיעל ווירקזאמער ווי די, וואס זיינען ארגאני־זירט לויט א געוויסען טרייד אדער ארבייט, ציהען זיי אבער פון דעם א פאלשען שלום, אז די מיסיאן, די אויפגאבע פון דער פארטיי־שער פארטיי איז צו צווינגען, אז אלע עקאנא־מישע ארבייטער־ארגאניזאציאנען זאלען איבער א נייעם אויפגעבויט ווערען אויף א אינדאסטריע־לען אופן. אין 1905 זיינען אייניג וויכטיג מיטגלידער פון דער פארטיי געגאנגען אזוי ווייט, אז זיי האבען ארגאניזירט א נייע ארבייטער־ארגאניזאציאן, אנגערופען די „אינדאסטריאל ווארקערס אף דהי וואירלד", וועלכע האט כלומרשט געוואלט פארשטעלען, וואס עם הייסט אינדאסטריעלער יוניאניזם, און האט געוואלט שפעטער מיט דער צייט איבער־נעהמען און אייניגינגען די איצט־עקזיסטירענ־דע טרייד־יוניאנס. אין פערלויף פון די זיבעזן יאהר פון איהר עקזיסטענץ, האט די א. ו. ו. פעראורזאכט אהן א שיעור מחלוקות און רייבונגען אין דער פארטיי פארטיי און איז אליין געווארען אזוי שוואך, און קליין, אז זי איז איצט זעהר אונבעדייטענד. אין פער־לויף פון דער זעלבער צייט אבער, איז דער פרינציפ פון „אינדאסטריאלען יוניאניזם" שטארק אנגעוואנדעט געווארען אין די ארגאני־זירטע טרייד־יוניאנס, אהן דער הילף אדער אריינמישונג פון דער פארטיי, און די אויסזיכטען זיינען, אז די פראפאגאנדי־רונג פון אינדאסטריעלען יוניאניזם וועט אין א קורצער צייט ארום אויפהערען צו זיין אן „אישיו" אין דער פארטיי.

געבענדיג אן איבערבליק איבער די הויפט־שטרעמונגען אין אונזער סאציאליסטי־שער בעוועגונג, קענען מיר ניט פארבייגעהן אן ניט דערמאהנען יענעם פלוג, וועלכער רעפרעזענטירט דעם אייגענטהימליכען אמערי־קאנעם בעגריף פון עקסטרעמער, גאנץ אפט פערקריפעלטער דעמאקראטי. די גענאסען פון דיעזער גרופע זיינען נאך עד־היום גרעסטען־טהיילס אונטער דעם אינפלוס פון די „פאפו־ליסטישע" געדאנקען און סענטימענטען. יי טרויען ניט א רעגירונג, וואס פיהרט זיך דורך פארשטעהער פון פאלק, און זייער אידעאל איז דעריבער, אז די פארטיי זאל געפיהרט ווערען דירעקט דורך די מיטגליעדער, אהן די אריינמי־שונג פון עקזעקוטיוו קאמיטעען אדער פון בע־אמטע. זייער גאט איז דער רעפערענדום, און זיי זיינען גאנץ גרויס צו אפפערען דעם עצם, דעם תוך פון דער ארגאניזאציאן פאר דעם שאטען פון א פסעודא־דעמאקראטי.

און אויסער דיעזע אלע האבען מיר נאך די „אימפאסיביליסטען". דיעזער טיפ איז אויך אן אייגענטהימליך אמעריקאנישער. די אמעריקא־נישע „אימפאסיביליסטען" זיינען אם נאהענט־סטען צו די סינדיקאליסטען פון דרום־איראפא. אזוי ווי די דארטיגע סינדיקאליסטען האבען זיי זעהר וועניג אכטונג פאר פאליטישע אדער פאר־לאמענטארישע אקטיוויטעט און ריידען וועגען אלגעמיינעם סטרייק, „דירעקטע אקציאן" און סאבאטאזש. דאך איז דא א פונדאמענטאלער אונטערשיער צווישען דעם אמעריקאנעם „אימ־פאסיביליזם" און דעם אירלאפאישען סינדיקא־ליזם. דער סינדיקאליזם איז געבאהרן געווארען צוליעב א נעפיהל פון אונגעדולד און ענטוישונג מיט די כלומרשט'דיגע שוואבע רעזולטאטען פון דער סאציאליסטישער פארלאמענטארישער אק־טיוויטעט. אין די פעראייניגטע שטאאטען הויבט אונזער בעוועגונג ערשט אן צו ערבארען פאליי־טישע וויכטיגקייט. די סאציאליסטישע פארטיי איז ערשט אין די לעצטע צוויי יאהר געקומען צו אזא שטופע, וואס זי האט אין אייניגע שטעדט ערווארלט די בעאמטע, און ערווארלט איין מיטגליעד פון קאנגרעס. אמעריקאנער „אימפאסיביליזם" קען דעריבער ניט צוגעשריע־

בען ווערען צו דעם דורכפאל פון אמעריקאנעו' סאציאליסטישע פאליטיק. אויסער דעם, אין דער צייט ווען סינדיקאליזם מוז אנערקענט ווע־רען אלם א בעוועגונג פון ארגאניזירטע ארביי־טער, קען דאס זעלבע ניט געזאגט ווערען פון „אימפאסיביליזם". די אמעריקאנער „אימפאסי־ביליסטען" קימערען זיך גאנץ אפט זעהר וועניג פאר די ארגאניזירטע ארבייטער, געווהנלעך זיינען זיי „אינטעלעקטועל", פון דער מיטעלער קלאסע, וועלכע, מאדנע ווי עם זאל ניט זיין, נעהמען אויף זיך צו זיין כלומרשט די אינציגע, וואם זאלען אויסדריקען דעם אינצי־גען, אמת'ען, פראלעטארישען גייסט. זייער סא־ציאליזם איז פאר זיי א מין אינטעלעקטועלע צייט פערוויילונג, און זיי ווילען דערויבער, אז ער זאל זיין גוט־צייטיג, ווייל זייער אפעטיט איז שטארק דערשלאגען. זיי כאפען זיך צו די פילאזאפיע פון „אימפאסיביליזם", ווייל זי איז אזוי לייכט, אזוי בעדייטונגסלאז, און דאך אזוי קלינגענדיג, אזוי שרייענדיג. זייער גרעסטע שטארקייט צייגען זיי ארוים אין די ווענסטערן און סויטהערן סטייטס, וועלכע זיינען אינדום־ריעל שטארק צוריקגעשטאנען, כאטש זיי האבען אויך פערטרעטער אין אנדערע טהיילען פון לאנד.

דאס זיינען די הויפט־שטרעמונגען אין דער אמעריקאנער סאציאליסטישער בעוועגונג פון אונזער צייט. זיי זיינען ניט אלע מאהל קלאהר און דייטליך קלאסיפיצירט אדער בעשטימט, און זיי מישען זיך אפט אוים אין מאדנע קאמבי־נאציעס און נייע פערענדערונגען. אזוי קען מען נאר ניט זעלטען גענינען א פייערדיגען אנהענ־גער פון דעם אינדוסטריעלען יוניאניזם, אגיטי־רענדיג אין דער זעלבער צייט פאר א שטארקע, צענטראליזירטע, עקאנאמישע ארגאניזאציאן מיט א צענטראלע קאמיטע, וואם זאל האבען כמעט א דיקטאטארישע מאכט און אין דער אייגענער צייט אגיטירען זיי פאר א פאליטישע בעוועגונג, וואם זאל זיין ארגאניזירט אויף אזא אופן, אז זי זאל ניט האבען קיין הענד און פיס, קיין לייב און לעבען. אויף דעם זעלבען שטייגער קען מען אפט זעהען אונזערע „איבער־מארקסיס־טען", מאכענדיג פערבינדונגען מיט די סינדי־קאליסטען און מיט די, וואם גלויבען אין „די־רעקטע אקציאן", און ביידע קען מען אפט זעהען קאקעטירענדיג און מאכענדיג חנ'דעלאך צו דער מיטעל־קלאס — „רעוואלוציאניסטען", וועלכע פעראכטען די ארבייטער אין אונזערע רייהען.

אבער איך זאג איבער און שטרייך אונטער נאך אמאל, אז דיעזע ספעציעלע שטרעמונגען זיינען ניט כאראקטעריסטיש פאר דעם אמע־ריקאנעם סאציאליזם. זיי מאנאפאליזירען די שפאלטען פון געווייסע פון אונזערע פעריאדי־שע שריפטען און זייערע אנהענגער זיינען ג־ווהנליך שרייעריש און לאזען זיך הערען. אבער זייערע נאכפאלגער זיינען באמת'ען נור א קלוי־נער טהיילפון דער ארגאניזירטער סאציאליס־טישער בעוועגונג, און די ראציאנאלע מארקסיס־טען אין אונזער פארטיי זיינען דעריבער ניט פיעל בעאונרוהיגט ווענען דעם. מיר ווייסען, אז זיי זיינען די אונפערמיידליכע סימפטאמען און סמנים פון נויטווענדיגע פארבייגעהענדע קינ־דער־קראנקהייטען און ווהטאג'ען. וואם מעהר די פארטיי וואקסט אין צאהל פון מיטגליעדער און אין וויכטיגקייט,און וואם מעהר זי ווערט גע־פאדערט פון דעם לעבען גופא צו פערענטפערען די איצטיגע קאנקרעטע סאציאלע פראבלעמען, אלץ מעהר וועלען דיעזע פאנטאסטישע טהע־אריין פערשווינדען, און זייער פלאץ ווערט פער־נעהמען דער קלאהרער פערשטאנד און פראקטי־שע ארבייט. דער שטארקער און טיפער קלא־סען־קאמפף, וועלכער דרינגט דורך דעם גאנצען אינדוסטריעלען און פאליטישען לעבען פון די פעראייניגטע שטאטען, ווערט אונפערמיידליך ווירקען, אז אונזער בעוועגונג זאל שטענדיג זיך האלטען אויף דעם פעסטען באדען און זיך פיה־רען לויט דער טאקטיק פון דעם בעוואוסטזיני־גען רעוואלוציאנערען ארבייטער־קלאס.

י. ווייטרויב.

דער אַרבייטער רינג

צום צוועלפטען יעהרליכען צוזאַמענפאַר־ד.

דער טעג ווערט אין ניו־יאָרק געהאַלטען דער צוועלפטער יעהרליכער צוזאַמענפאַהר פון ארבייטער־רינג. דיעזער צוזאַמענפאַהר, אָדער קאָנוועניאָן, ווערט אָנגעפּופן „א קליינע קאָנוועניאָן" און בעשטעהט פון א קליינע צאָהל דעלעגאַטען, אונגעפעהר 80 אין צאָהל. דאָס איז די צווייטע קאָנוועניאָן פון דיעזען סאָרט, וואָס דער ארבייטער רינג האַלט אָפּ. די פערטרעטונג צו דיעזער קאָנוועניאָן קומט ניט דירעקט פון די ברענטשעס, פון די אבטהיילונגען, ווי עס איז געווען ביי די פריהערדיגע קאָנוועניאָנס, די פערטרעטונג קומט פון די סטייטס. יעדער סטייט שיקט דעלעגאַטען לויט דער מיטגליעדערשאַפט פון סטייט. דיעזע קליינע קאָנוועניאָנס זיינען געמאַכט אלס פּראָבע, ערשטענס צו פערשפּאָרען די גרויסע קאָסטען פון די גרויסע קאָנוועניאָנס, און צווייטענס, פיעלייכט וועט ביי א קליינע פערטרעטונג פון דעלעגאַטען זיין מעגליכער צו בעשפּרעכען די פרשיעדענע פראַגען און פּראָבלעמען, וואָס דארפען געלעזט ווערען, אָבער די פּראָבע פון די קליינע קאָנוועניאָנס שיינט צו זיין ניט געלונגען. און די שולד ליעגט אין דעם, וואָס מיר, איינגעוואַנדערטע אידען, ווערענדיג ערצויגען אין ענגל , וואָס ווייסען ניט פון אזעלכע דעמאָקראַטישע געזעלשאפטען, זיינען איינפאַך ניט בעקאַנט און ניט איינגעלעבט אין די פאַרלאַמענטאַרישע רעגלעז, וואָס איז נויטיג, כדי צו פיהרען אזעלכע גרויסע פערזאַמלונגען, און דער „פּאַינט אוו אָרדער". דער רוף צום געשעפּטס־אָרדנונג, וועלכער דארף דיענען בלויז אין איינצעלע־פעלע, פערנעהמט ביי אונזערע פערזאַמלונגען דעם אויבען־אָן, און ווערט אָנגעוועגדעט ביי יעדער קלייניגקייט. אפילו דאָ, וואָ איינער איז ניט איינפערשטאַנען מיט די רעד פון א צווייטען, מעג ער אפילו רייזען צו דער פראגע, וועלכע ליעגט פאַר צו פערהאַנדלען, בעט מען אויך א „פּאַינט אוו אָרדער".

דיעזער איבעל איז ניט נאָר אין ארבייטער רינג. עס איז איבעראל ביי אלע אידישע געזעלשאפטען. און דיעזער איבעל ווערט ניט אויסגעמידען אפילו ביי א קאָנוועניאָן פון א קליינע צאָהל דעלעגאַטען.

ס'איז דארום קיין וואונדער ניט, אז פראַגען פון דעם קלענסטען ווערטה פערנעהמען פיעל צייט, און פראַגען פון גרויס וויכטיגקייט ווערען שנעל אָנגענומען אָדער פערוואָרפען, אין די לעצטע שטונדען פון קאָנוועניאָן.

און פראַגען זיינען פאראן פיעלע, פראַגען פון גרויס וויכטיגקייט, וועלכע נויטיגען זיך אין דער אויפמערקזאמקייט און איבערלעגונג פון יעדען איינעם, וועמענס וואָרט און שטימע עס ווערט געהערט און געצעהלט ביים קאָנוועניאָן.

פריהער פאר אלעם קומט די פראַגע וועגען אָרגאַניזאַציאָן. אָהן א גרויסע, שטאַרקע, גוט־דיסציפּלינירטע אָרגאַניזאַציאָן, וועט דער ארבייטער רינג ניט קענען זיין דער קולטור־טרעגער, וועלכער ער דארף זיין. אָהן א שטאַרקע, גוט־דיסציפּלינירטע אָרגאַניזאַציאָן מיט א ניט־אויסגערעכענטע בענעפיט־סיסטעם, וואָס איז ניט בעגרינדעט אויף וויסענשאפטלייכע יסודות, קען פיהרען די ארגאניזאציאָן צום ערגסטען. אן אָרדען מיט אזוי פיעל בערנטשעס, וואו א גרויסער טהייל בעשטעהט פון מענשען מיט וועניג ערפאַהרונג און אָרגאַניזאַציאָנס־פיהרונגן, וואָס מיינען, אז דעמאָקראַטיע הייסט צו רייזען ביי א פערזאַמלונג, ווען, וואָס און וויי מען וויל, וואָס דענקען, אז זיין פראַגערעסיוו, הייסט, צו צאָהלען קראַנקען־בענעפיט אפילו צו פערזאַנען, וואָס זיינען, ניט בערעכטיגט צו דעם, אזא אָרדען מוז קודם כל האָבען א פעסטע אָרגאַניזאַציאָן.

דער ארבייטער רינג איז אויפגעבויט פון א מענשען־מאַטעריאל, וועלכער האָט גאַנץ גוט געקענט קעמפּפען אין רוסלאַנד אויף באריקאַדען, קען אָבער ניט דעם אלף־בית פון אָרגאַניזאַציאָן און בערשטאַהט ניט, אז א קאָנסטיטושאָן איז

די גאַראַנטיע פון איינצעלנעמ׳ס רעכט און א פּאַרשריפט פון זיין פלויכט און מוז רעספעקטירט און געהאלטען ווערען, אפילו ווען דער אָדער יענער איז ניט איינפארשטאַנדען מיט דעם אָדער יענעם פונקט אין דער קאָנסטיטושאָן.

דיעזע מענשען מיוזן געלערנט ווערען ווי צו פיהרען אַן אַרגאַניזאציאָן, ווי צו פערמיידען און צו שלויכטען צווישען זיך שטרייטיגקייטען. קוים פערשטעהען זיי דאָס, דאַן איז די אַרגאַניזאציאָן פערזיכערט און דער פּראָגרעס פון אַרבעז איז זיכער.

דיעזע העכסט־וויכטיגע פראגע, ווי אוך ווער עס זאל זיך בעשעפטיגען מיט די ארגאניזאציאָנס־ארבייט, איז פאר די 12 יאָהר פון ארבייטער רינג׳ס עקזיסטענץ אלס אַרדען, אלס צענטראלע קערפערשאפט, נאָך ניט געלעזט געווארען.

פערשיעדענע פלענער זיינען פאַרגעלעגט געווארען, פערשיעדענע מיטעל האָט מען אָנגענומען, אוך קיינע פון דיעזע פּראָבען זיינען ניט געווען ווירקזאם, מיט וועלכע מען זאל קענען זיין צופריעדען.

אהן אירגענד וועלכע אורזאכען דאפיר, פיעלייכט מיט דער אייניגער אויסנאַהמע, אז דאָס וועט קאָסטען געלד, איז אין ארב. רינג גע־מאכט געווארען א שטימונג, באַלד פון אָנפאַנג, געגען אַרגאַנייזערס, געגען מענשען, וואָס זאָלען זיך ספּעציאַליזירען אין דער ארבייט פון אַרגאַניזאציאָן.

אין די ערשטע יאהרען איז די שטימונג געגען ארגאנייזערס געמאכט געווארען פון מענשען, וואס האבען געהאט א פּראָורטהייל געגען אַרגאַנייזערס און ביזנעס־אגענטען פון די יוניאָנס. אין די לעצטע יאָהרען איז די שטימונג געמאכט געווארען געגען ארגאנייזערס, מיט א פּראָורטהייל, אז דאָס וועט צענטראַליזירען די אַרגאניזאציאָנס־ארבייט.

די פראגע וועגען צענטראַליזאציאָן, אוך אויטאָנאָמיע אין ארבייטער רינג, איז זעהר א וויכטיגע. עס דארף בעשטימט ווערען, אויף ווי ווייט די אויטאָנאָמיע פון די איינצעלנע ברענטשעס קען גענהן.

די בענעפיטס אין ארבייטער רינג איז צענטראַליזירט, די שטרעבונג פון דער מיטגליעדער־שאפט איז, וואס מעהר די בענעפיטס צו צענטראַליזירען, דאַרום מוז אלעס, וואס האָט צו טהאָן מיט די בענעפיטס, אפילו אויך די ארגאניזאציאָנס־ארבייט, ווערען צענטראַליזירט, ווייל די בענעפיטס העננען זעהר פיעל אָב פון די ארגאניזאציאָנס־ארבייט.

נאָר די פראגע וועגען צענטראַליזאציאָן אוך אויטאָנאָמיע וויל איך איצט ניט בעהאנדלען. איך וויל דאָ נור זאגען, אז וועז אפילו שטענדיגע בעצאָהלטע ארגאנייזערס וואָלטען די ארגאניזאציאָנס־ארבייט צענטראַליזירען, איז דאָס אויך נויטיג, בפרט אז די פּרעטענזיע, אז דאָס וועט צענטראַליזירען די ארגאניזאציאָנס־ארבייט איז אין גרונד גענומען ניט קיין אמת׳ע, ווייל אפילו די איצטיגע מעטאָדע פון ארגאניזאציאָנס־ארבייט איז אויך א צענטראַליזירטע.

זייט דער צעהנטער קאָנווענשאָן בעשעפטיגען זיך מיט די ארגאניזאציאָנס־ארבייט די סטייט־קאָמיטעען, אוך די קעמפּפער אוך פערטהיידיגער פון דיעזער מעטאָדע, האָבען קיינמאָל ניט פערלאַנגט קיין זעלבסט־שטענדיגקייט אין דיעזער ארבייט, זיי האָבען אלע מאָהל פערלאַנגט אוך פערלאַנגען אויך איצט ניט מעהר, אז די סטייט־קאָמיטעען זאָלען זיך בעשעפטיגען מיט דעם, צו דער זעלבער צייט זאָלען זיי אויך שטעהן אונטער די אויפזיכט פון דער עקזעקוטיוו קאָמיטע. קיין סטייט קאָמיטע קען אליין גאר ניט טהאָן, האָט קיין מאַכט אליין צו טהאָן אָהן דער צושטימונג פון דער עקזעקוטיוו קאָמיטע.

אז דער ארבייטער רינג האָט ניט געמאכט קיין פּראָגרעס פאר די לעצטע צוויי יאָהר איז ניט קיין סוד אוך קען קיין סוד ניט זיין פאר קיינעם, וואס אינטערעסירט זיך מיט׳ן ארב. רינג. אָבער אויב עס איז ניט געמאכט געווארען קיין פּראָגרעס אין די צאָהל פון נייע מעמבערס אוך נייע ברענטשעס, איז אבוועניגסטענס גע־ווען צו ערווארטען, אז עס וועט זיך פערבעסערען דער צושטאנד אינוועניג, פרפעסטיגען אוך פער־שטאַרקערען די עקזיסטירענדע ברענטשעס. אָבער אויך דאָס קען מען ניט מיט בעשטימט־הייט זאָגען, אז עס איז געלונגען. דער צושטאנד פון זעהר פיעל ברענטשעס איז היינט צו טאג אויב ניט ערגער, יעדענפאלס ניט בעסער ווי זיי זיינען געווען מיט צוויי אוך דריי יאָהר צו־ריק; אוך די שולד לייגט ניט אין דעם, וואָס עס איז ניט געארבייט געווארען. די שולד לייגט אין דעם, וואס די ארבייט איז ניט סיסטעמא־טיש, אוך וואס מיט דיעזער ארבייט בעשעפטי־גען זיך מענשען, וואס פערשטעהען ניט, אָדער

זיינען ניט פעהיג צו אזא ארבייט.

וועו דיעזעלבע מאַס פון ארבייט, — אויב עס איז פּאראן אַ מאַס מיט וואָס צו מעסטען — וואס איז אריינגעלעגט געווארען אין ארבייטער־רינג, וואָלט געטאָן געווארען פון מענשען, וואס פערשטעהען און וויסען ארגאניזאציאָנס־ארבייט, וואָלט דער ארבייטער רינג זיכער געשטאַנען אויף א פיעל, פיעל העכערע שטופּע, ווי ער שטעהט איצט.

איך ווייס ניט זאגען, אז אין די סטייט־קאָמיטעען געפינען זיך ניט קיין מענשען מיט פערהיגייטען פיר ארגאניזאציאָנס־ארבייט, אזא בעהויפטונג וואָלט ניט געווען אמת. אָבער זייער צאָהל איז קליין, און דיעזע קליינע צאָהל, וועלכע האָבען אויך אנדערע טעגליכע בעשעפטיגונגען, כדי צו מאכען א לעבען, קענען ניט מאַכען קיין ווירקונג מיט זייער ארבייט אויף אזא גרויסע אָרגאַניזאציאָן.

די טהעאָריע פון דעמאָקראַטיע און פערטרעטערשאַפט, קענען ניט דיענען דאָרט, וואו עס איז נויטיג קענטשאפט; צעהנדליגע ערוואָלטע סיטיזענס קענען ניט בויען קיין הויז און קיין בריק אָדער עטוואָס אנדערש. צו בויען א הויז איז נויטיג אן ארכיטעקט, ציגעלגייגער, סטאָליארעס, א. אז. וו.; צו בויען אַ בריק איז נויטיג אן אינזשיניער, בריק־בויער. יעדער איינער ספּעציאליזירט אין זיין פאַך. די ערוואָלטע סיטיזענס קענען בעשטימען, ווער עס זאָל זיין דער אינזשיניער, דער ארכיטעקט, די פערשיעדענע ארבייטער.

מען קען זאגען, אז דיעזער בויישפּיעל פּאסט זיך ניט צו ארגאניזאציאָנס־ארבייט, ווייל עס איז ניט נויטיג קיין גרויסע קענטשאפט, אָדער עס זיינען פּאראן אזעלכע, וואס וועלען דאס טהאָן פריוויליג, און גראדע אין דעם ליגט דער אירטהום.

אָרגאניזאציאָנס־ארבייט איז א ספּעציאליטעט, און קען ניט געטהאָן ווערען אויסער איינעם. אנדערע קענען מיהר איבערפיהרען איידער גוט־מאכען. און פון מענשען, וואָס זיינען א גאנצען טאג בעשעפטיגט ביי אנדערע שווערע אדער אפילו לייכטע ארבייט, קען מען ניט ערווארטען, זיי זאָלען אָבגעבען זייערע אלע אבענדען ביז 12 און 2 בייַ־נאכט ביי מיטינגען.

אויב אפילו עס זיינען דא אזעלכע, וואס זיינען פעהיג און ווילען דאס טהאָן, דארף דער ארבייטער רינג ניט אָננעהמען זייער אָפּפער.

איז די בעשעפטיגונג פון בעצאָהלטע אָרגאניזערס געגען פרינציפ פון דעמאָקראַטיע? ניין! אלע סאָציאליסטישע פּארטייען פון דער וועלט, אפילו די רעוואָלוציאָנערע פּארטייען אין רוסלאַנד, האָבען בעצאָהלטע ארגאניזערס, אָדער ווי מען רופט זיי אין רוסלאַנד, פּראָפּעשאָנעלס.

עס איז ניט געגען סאָציאליסטישען און דעמאָקראַטישען פרינציפ, ווייל עס איז א נויטווענדיגקייט אין לעבען פון יעדער אָרגאַניזאציאָן, צו האָבען ארגאניזערס.

עס איז ניט געגען פרינציפ פון אויטאָנאָמיע, ווייל פאקטיש איז די אָרגאניזאציאָנס־ארבייט סיי ווי סיי צענטראליזירט.

טאָ וואס זיינען די הארמאטען, וואס מען שטעלט ארויס געגען בעצאָהלטע ארגאניזערס?

עס וועט קאָסטען געלד! אָבער דא דארף מען פערשטעהן, אז אויב עפּעס איז נויטיג, דארף קיין אבהאלט וועגען געלד ניט זיין, כלומען מעסט אָב די סומע פון געלד, וואָס דארף קאָסטען, געגען די נוצען וואָס דאָס יועט בריינגען, און די נוצען וועגען אריבער דאָס געלד, דארף די פראגע וועגען געלד ניט אָבהאלטען פון צו האָבען בעשטענדיגע בעצאָהלטע אָרגאניזער.

* * *

קוים וועט בעשטימט די פראגע וועגען אָרגאניזאציאָנס־ארבייט, און עס וועט אָנגעוויזען א גוטע מעטהאָדע, דאן איז קיין פראגע ניט, אז דער ארבייטער רינג וועט א גרויסע כיעטיגע קראפט אין דער קולטורעלער ערציהונג פון די אידישע פאלקס־מאסען, און די געגנערשאפט פון פיעלע געגען צענטראליזירטע עדיוקיישאנאל ארבייט וועט נאטירליך אויפהערען.

מען דארף וויסען, אז כמעט אלע טאָן־געבערס אין ארבייטער רינג זיינען סאָציאליסטען, פּארטיי־מיטגליעדער, און זיינען דאפיר, אז דער ארב. רינג זאָל זיך אָבגעבען מיט דער ערציהונג פון די אידישע ארבייטער אין סאָציאליסטישען זינן פון וואָרט, זיי זיינען אָבער גענען צענטראליזירטע עדיוקיישאנאל ארבייט, וויל זיי האָבען מורא, אז פיעלע פון די קליינע שוואכע ברענטשעס וועלען ניט קענען אויסהאלטען אין פאל פון א פּארטיי־שטרייטיגקייט, וואס קען ארויסקומען צוליעב א לעקטשור. זיי

זייען דאפיר, אז אלע קרעפטען זאלען אנגע וועגדעט ווערען צו פערזיכערען און פערשטאר קערען די ברענטשעס. קוים אבער ווערט די אר גאניזאציאנס־ארבייט אנגעפיהרט אויף אזא שטייגער, פון וועלכע עס איז צו ערוואַרטען גו טע רעזולטאטען—דאן פאלט, נאטירליכערווייזע, אוועק די געגנערשאפט.

איך האב דא בעריהרט נאר איין וויכטיגע פראגע, וואס ליעגט פאר פאר דער צוועלפטער קאנוועגשאן צו פערהאנדלען. דאס איז אבער ניט די אייניציגע. עס זיינען פאראן אנדערע וויכטיגע פראגען, עס זיינען פאראן טהעאָרעטישע און פראקטישע פראגען, אבער ווי עס שיינט, ווערט דיעזע פראקטישע פראגע ביי דיעזער קאנוועגשאן זיין די הויפט־אישו, ווי עס איז געווען ביי דער לעצטער קאנוועגשאן די הויפט־אישו דער „פרייַנד".

דער „פרייַנד", דער מאנאטליכער זשורנאל דער אפיציעלער ארגאן פון ארבייטער רינג, ווערט א פעסט־געשטעלטע בעשטימטע אינסטי טושאן. וואס ווייטער איבערצייגט מען זיך אין זיין נויטוועגדיגקייט, טראטץ דעם, וואס דער כאראקטער און אינהאלט פון „פרייַנד" איז נאך ניט בעשטימט. עס איז אבער קיין פראגע ניט, אז מיט דער צייט, ווערט אויך דער אינהאלט פון „פרייַנד" ווערען בעשטימט, און יעדער איי נער ווערט וויסען וואס ער האט פון „פרייַנד" צו ערוואַרטען.

קיין נייע אייניריכטונגען, קיין נייע אינ סטיטושאנס איז זאנסט ניט צו ערוואַרטען ביי דיעזער קאנוועגשאן. אלעס וואס ליעגט פאר פאר דער קאנוועגשאן איז, צו בעפעסטיגען דאס עקזיסטירענדע. די איינציגע נייע פראגע, וועלכע ווערט וואהרשיינליך אויפגעהויבען ווערען, איז א פראגע אין פערבינדונג מיט'ן סאנאטאָ־ריום.

דעם ארב. רינג'ס סאנאטאָריום עקזיסטירט שוין מעהר אלס צוויי יאהר. צו דער צייט זיינען שוין אריינגענומען געוואָרען איבער 300 פא־ציענטען און ארום 250 זיינען שוין ארויס פון סאנאטאָריום, אנדערע פון זיי פאלקאם געזונד, אנדערע פון זיי טהיילוויז קורירט.

די פראגע, וועלכע מען פרעגט זיך אפט איז, וואס צו טהאן מיט די פאציענטען, וואס געהען ארויס פון סאנאטאָריום? ווען די אויסקורירטע קעהרען זיך אום צוריק צו זייער פריהערדיגער בעשעפטיגונג, פאסירט, אז די ווירקונג פון סאנאטאָריום געהט פערלאָרען, כדי די ווירקונג זאל בלייבען אינגאנצען איז נויטיג, אז דער געוועזענער פאציענט זאל בלייבען אין די געגענדען ארום סאנאטאָריום, און ארבייטען ביי א בעשעפטיגונג, וואס זאל זיין צוגעפאסט צו זיין געזונד. פאר דעם צוועק איז נויטיג צו בעשאפען געווייסע אינדוסטריען ארום סאנאטאָריום.

אויב די קאנוועגשאן וועט מעהר ניט טהאן ווי ערוועהלען א ספעציעלע קאמיטע צו מאכען א גרינדליכע אונטערזוכונג, וואס, וועלכע אינ־דוסטריען וואלטען זיך געפאסט, וויפיעל געלד עס איז נויטיג פאר דעם, איך מיין א פאלשטענ־דיגע אונטערזוכונג און רעפאָרטען צו דער נעק־סטער קאנוועגשאן,—אויב די איצטיגע קאנוועג־שאן וועט דאס טהאן, וועט עס זיין א גוטער אנ־פאנג. אזא זאך קען ניט און טאר ניט בעשלאָסען ווערען באלד, די פראגע מוז פארזיכטיג בע־טראכט און פערהאנדעלט ווערען. מען מוז זיך איבערהויפט היטען פון צו מאכען שנעלע בע־שלוסע, ווי גוט און ווי שעהן דער צוועק זאל ניט זיין.

מיכל קאַפלאַן.

אויפֿן פרייען פעלד

מיעד בין איך פון שטאַדט געוואָרען,
מיעד און אַלט.
ז'האָט פֿארטויבט מיך מיט איהר שטורם
און איהר גוואַלד.

ווי זיי פֿינען, ווי זיי יאָגען
הין און הער.
שמאַל די וועג איז, שווער דער גאַנג איז,
אוי, ווי שווער!

שטראָמען מענשען ציהען האַסטיג
אַהן אַ רוה.
צו איין ביסען צוואַנציג מיילער
פאַלען צו.

בין איך אויסען שטאַדט אַנטרונען
אויפֿן לאַנד.
אויפֿן פרייען פעלד בעפעסטיגט
כ'האָב מיין שטאַנד.

מוטער־נאַקעט שפּרייט די ערד זיך
אַהן אַ צוים.
הייזלעך קלייַנע וויַיט צוואוואַרפען
פריי און גרוים.

דאַרטען האָב איך שטיל געאַנקערט
אומבעקאַנט.
און מיט שכל כ'האָב מיין לעבען
אויסגעפלאַנט.

ווי צו שאַפען, ווי צו שעפען
לופט און שיין,
ווי אַ קלאַהרען חשבון מאַכען
מיט מיין זיין.

אַ דער קלאַהרער, קלאַהרער חשבון
קוים עס שטימט.
און דער גלייכער, גלייכער שכל
איז פארקרימט...

אַ ווי שווער דאָ און ווי זאַמדיג
איז דער וועג.
און ווי פויל זיך ציהען, ציהען
דאָ די טעג!

פויל און אויגזאָם ביי מיין שטיבעל
שפּאַן איך אום.
דוכט מיר שטום די גאַנצע וועלט איז,
טויט און שטום.

און איך גיעה ארוים פון שטיבעל
און אריין.
און אין לוח און אין זייגער
כ'קוק זיך איין...

נאָר פֿארבלאַנדושעט וועך אין אורח
אין מיין צעל,
ווערט מיט תענוג און מיט זונשיין
פול מיין זעל!

און איך פרעג זיך אויף דער וועלט נאָך
און איהר גאַנג.
אַ ווי דאַרשטיג זאַפּט מיין אויער
יעדען קלאַנג!

נאָר פֿארגעהט די זון, דער אורח
אויך פֿארגעהט.
ווי איך אייפער צו דער שטאַדט איהם
שטילערהייט!

אַ, צו אויהם שפּריט אוים די אָרימס
גאָר די וועלט.
און צו מיר עס בליקט אַ טוידטע,
טוידטע פּעלד...

ניין, ניט דאָ, ניט דאָ געבליהט האָט
וואָן מיין שטאָם.
ראָשיג האָט געשטראָמט מיין יוגענד
ווי דער ים.

ס'האָט די שטאָדט מיך אויסגעגאָסען
פון איהר פּלוים.
זאָל שוין דאָרט מיין לעבען פּליסען
ביז'ן שלום!...

מאָרק שווייד.

אַ לבנה־נאַכט.

ס'האָט עמיץ געעפענט די שלעסער פון פּראָכט
און האָט אונז געוויעזען אַ בלאָהליכע נאַכט.
דער הימעל איז לויטער און יונג, ווי אַ בליט,
אַ האַלבע לבנה שפּאַצירט אין דער מיט.

דער דופט פון די בלומען שטייגט אויף אין דער הויך,
אַזוי ווי פון בשמים און בוימאייל אַ רויך;
אַ שטערענדיל בלאָנזשעט, פּערלעשט זיך און זענקט,
אַ מיידעלע זיצט ביי א פּענסטער און בענקט.

דאָס מיידעלע האָט זיך פּערקוקט אין דער ווייט
און האָט זיך דערמאָהנט אַ פּעשוואונדענע צייט:
אַמאָל איז געווען.... און איצטער איז ניט מעהר....
עס פּינקעלט אַ שטערענדיל, ס'בלינצעלט אַ טרער.

אַ ווינטעלע בלאָזט איהר די גאָלדענע האָר
און ס'מיידעלע מורמלט: א יאָהר נאָך א יאָהר!
זי זיפּצט און פּאַרטוליעט זיך טיעפּער אין העמד,
דאָס ווינטעל פּערטראָגט איהר דעם זיפּץ אין דער פּרעמד..

אַמאָל איז געווען און איצט איז נישטאָ,
די ליעבע איז ווייט און דער הימעל איז בלאָה....
ס'האָט עמיץ געעפענט די שלעסער פון פּראָכט
און האָט אונז געוויעזען אַ בלאָהליכע נאַכט.

וויען.

פֿרץ הירשביין.

פון מיין אַלבאָם

(וואנדערער טרוימען).

שפּיעל דו, שפּיעל דו, מלאך מיינער — — — כ'האָב פאר דיר א האַרפּע אָנגעגרייט — דורכגעוועבט איז זי מיט די ערשטע פֿריהלינגס־שטראהלען; איהרע כּורונעס זיינען געשפּונען פון דעם שיין פון מאַרגענשטערען; איהר ראָם איז פון הימעל גענומען, מיט שטערנדלאַך פינקעלנדע אויסגעפּלאַסטערט אוּן מיט טוי פון דער זומער־נאַכט בעהויבט...

שפּיעל דו, שפּיעל דו, מלאך מיינער... — פון גאט אליין ביזטו צו מיר געשיקט; פון גאָט אליין ביזטו געבענשט אוּן פון דיינע אויגען ווינקט צו מיר ארויס מיין אייביגער חלום — מיין יוגענד. — וועג אויף מיין רעכטען אקסעל האָט ווי א וויסע טויב גערוהט מיין האָפענונג אוּן דורך א ליכטיגען ראזיגען נעביל־שלייער האָט צו מיר געוואונקען אוּן געשמייכעלט מיין צוקונפט...

— — — איך קען א לאַנד, וואו מיט א גראָה־וויסען נעביל זיינען פערוויקעלט אלע איהרע וועגען, אלע איהרע שטעגען. אוּן וואקסען דאָרט בוימער פון דער ערד ארוים, הילט זיי דער נעביל איין אין זיין גראָה־וויסען מתים־קלייד אוּן אזוי געהט איבער זיי פאַרבי דער פֿריהלינג; דער זומער פערגעהט אוּן אונטער דעם נעביל ווערען די פרוכטען פון די דאָזיגע בוימער דערשטאַנען אוּן פאלען אליין פון די בוימער אראָב. ביז דער הערבסט קומט אָן אוּן ווינטען ברענגט ער מיט זיך דעם נעביל צו פערטרייבען אוּן צופיהרען — אוּן די בוימער בליבען שטעהן געלבע, פערוועלקטע; זייער שעהנקייט אנטרונען אוּן ארום דעם אלעמען, אוּן איבער דעם אלעמען שוועבט דער צייט־גייסט אוּן שפּיעלט אויף דינע, דינע סטרונעם א טרויער־ניגון — אוּן פון זיינע קלאנגען הויבען אָן די בלעטער צו פאלען שטום פון די בוימער אראָב. שטום פאלען די בלעטער פון די בוימער אראָב צו דער פייכטער ערד. אוּן די נשמה פון דער וועלט ווייניט אין דער שטיל, פערגיסט אין דער שטיל טרעהרען, וועלכע פאלען אויף אלץ ארום ווי דער קאלטער הערבסט־טוי... אוּן אזוי שפּיעלט ער אוּן שפּיעלט דער צייט־גייסט זיין טרויער־ניגון ביז די סטרונעס הויבען זיך אָן צו רייסען, פלאַצען אויף שטיקער... אוּן וועג די זון געהט אויף אוּן דער טאָג הויבט אָן צו שמייכלען מיט זיין טרויעריגען הערבסט־שמייכעל, זעהט מען ווי עס טראָגען זיך אין לופטען די צוריסענע סטרונעס אין דעם געשטאַלט פון דינע בלאָס־וויסע שפּינוועבסען. אהן ציעל אוּן אָהן א בעדייט טראָגען זיי זיך אין לופטען אוּן וועבען טרויער־חלומות אין הארצען... ביז דער בייזער הערבסט־רעגען קומט אוּן אוּן פערשווינקט זיי אוּן ער אומבריינגט זיי — אוּן מיט זיי אינאיינעם וועלט פערשוואונדען אוּן געהט פערלאָרען דער לעצטער שפור פון א גאנצען לעבען, וועלכער האָט זיינע געשטאַלטען נעביטען — אין פריהלינג אוּן אין זומער געשפּיעלט אוּן פערוויקעלט גענוג אין א נראָה־וויסען מתים־קלייד...

* * *

שפּיעל דו, שפּיעל דו, מלאך מיינער...

— ס'איז אמאל א פרינצעסין־קינד פערוואָרפען געווען אויף א וויטען, אוינזאמען, בלי־הענדען אוּן פרוכטבארען אינזל. מיט איהר יונגער מוטער. א געוועזענע קעניגין, איז זי דאָרט פערוואָרפען געווען. בלויז די מוטער אליין האָט פון די טרויער־טעג, שוין לאנג פערגאנגענע, געוואוסט אוּן פון זיי טאָג אוּן נאכט ג'חלומ'ט.

און וואר ווייסט? אפשר האט עס גאר די מוטער אליין אויסגעקלעהרט אין איהרע אייגן־זאמע טעג, אין איהרע אויגזאמע נעכט, וואן דאם קינד האט נאך רעדען ניט געקאנט, און איהר האר האט זיך פאר טיפע שמערצען גע־שרומפען — האט זי אוים ליעבע צו איהר קינד פאר דעם אזא שהנעם און אזא טרויעריגען חלום אויסגעקלעהרט... „מיין ליכטיגע פרינצע־סין"... אזוי האט זי איהר קינד גערופען און אין דעם טרייסט פאר זיך געזוכט.

וואר פערוואגעלט דער שלאף פון דער יונגער קעניגינ'ס אויגען, זיצט זי אויף דעם שוועל פון איהר וואוינונג ארומגערינגעלט פון דער נאכט מיט איהרע גייסטער; אין איהר שוים זיצט די פרינצעסין און אינאיינעם מיט איהר מוטער איז איהר שלאף פערוואגעלט. זי קוקט צום ווייטען הימעל און מערקט דאס די לבנה מיט די שטערען.

— וואר זיינען דאס די אלע ליכטער אין דער בלאהער וווייטקייט? פרעגט דאם קינד.

— דאם זיינען די לבנה מיט די שטערען, מיין פרינצעסין.

— דאם איז א מוטער מיט איהרע קינדער?

— א ליכטיגע מלכה מיט איהר ליכטיג פאלק.

— און די וואם נעהענטער צו איהר זיינען איהר די ליעבסטע? פרעגט וויעדער דאם קינד.

— די וואם נעהנטער צו איהר זיינען די גליקליכסטע — ענטפערט די מוטער און איהר שטים הויבט אן צו ציטערען.

און וואן דאם קינד האט קאף אומנע־וועגדעט, דער מוטער אין געזיכט אריינצוקוקען, האבען זיך פון דער מוטער'ס אויגען צוויי נרוי־סע, הייסע טרהרען ארויסגעקייקעלט און אויפ'ן קינד'ס שטערען זיינען זיי געפאלען.

— וואם טריפט עס אויף מיין שטערען, מוטער? האט דאם קינד געפרעגט.

— טרהרען, מיין קינד.

— נאך וואם די טרהרען, מוטער?

— עס שרעקט מיך פאר דיין גורל, מיין קינד.

זיינען פון הימעל צוויי שטערען פלוצלונג ארויסגעפאלען און די נאכט האט א ציטער גע־טהאן.

— וואם בעדייט עס, מוטער?

— שטערען פאלען, מיין קינד.

— און קיינמאל וועלען זיי זיך שוין ניט אומקעהרען צוריק אין הימעל צו זייערע ברי־דער?

— ניין מיין קינד, קיין מאל נישט.

— קיין מאל נישט?... וועהטאגט דאם הארץ ביים קינד.

— קיין מאל נישט, מיין קינד...

אזוי געהען די נעכט אויף יעגעם אינזעל פארבייי.

האט איהר עס קיין מאל ניט געהערט?...

* * *

שפיעל דו, שפיעל דו, מלאך מיינער...

—איך קען א הויז אין דער טיף גע־וועלבט, נאם און פינסטער איז דאדט שטענדיג און מענשען וואוינען דאדט. און זיפצען רייסען זיך דאדט פון די הערצער ביי יענע מענשען; און טרעהרען קייקלען זיך דאדט אין דער שטיל פון די אוינען — מיינט מען, אז זיי פאלען אהן ציעל און אהן א בעדייט... — — —

איז א טרעהר — א פערל טרעהר — פון א מוטער'ס אויג געקוואלען, איבער'ן באק זיך געקייקעלט און אויף א רגע זיך פערהאלטען אן דעם יסורים־קנייטש, וואם ביים מויל־ווינקעל. א טהייל פון דער טרעהר האט א פליעג געטרונ־קען, און דאם איבערינע איז צו דער ערד גע־פאלען.

זאמען, וועו זיי פאלען צו דער ערד און דער ווינד פערטראגט זיי, און בעדעקט זיי מיט שטויב, בעפרוכפערען זיי זיך און בליהען וויע־דער אויף. טרעהרען אבער — לאזען אויף די באקען צייכענם, אונטער די אויגען — שפורען. פאלען זיי אבער צו דער ערד ארא, וועדט זייער שפור אויף אייביג פערלארען.

נאר די פליעג, די אונשולדינע פליעג וואם האט אוים דארשט פון דער מוטער'ס טרעהר פערזוכט — — — אה, וועה צו דער פליעג, וואם האט געוואלט מיט מוטער־טרעהרען דעם דארשט פערטרייבען...

ס'איז איהר דאם לעבען שווער געוואהרען, די וועלט פינסטער געוואהרען, די פליעגלען בע־וועגען זיך קוים. צו לאסט איז איהר געוואהרען דאם ליכט פונ'ם טאג און די נאכט האט פאר דער אונשולדיגער פליעג קיין רוה ניט גע־בראכט...

האט זי זיך אין שפינוועבם אריינגעוואר־פען, וואם איז אין דעם פינסטערען וויינקעל ביי דער סטעליע פערצוינען געוועהן.

שפינען מאכען קיין אונטערשיעד ניט, אויב

זייער רויב פאלט צו זיי אין נעץ אריין מיט געוואלד אדער מיט'ן גוטען ווילען בריינגען זיך איהם לעבינס פאר א קרבן. — האט זיך די פליגע אין נעץ אריינגעוואלפען. און פון ווינקעל דעם פינסטערען האט זיך אן אלטער, בייכיגער שפין אראבגעלאזען צו דער פליגע אויף זיין שפינוועבם־לייטער, האט געזעהען, אז רוהיג איז זיין קרבן, האט ער זי בלויז גרינג העכר און פים געבונדען און גלייך אויף אן אדר פון איהר דעם מארך אנגעהויבען צו נאגען. און נאך ניט צו זאט האט ער פון זיין קרבן געווינגען — און שוואך איז איהם מיט אמאל זיין שפינעוועזען געווא־רען, און לאזענדיג נאך האלב ביים לעבען זיין קרבן, האט ער זיך מאכטלאז, טרויעריג צו זיך אין ווינקעל אומגעקעהרט... און מעהר האט ער שוין פון זיין ווינקעל קיינמאל קיין טריט ניט געמאכט. פון צייט צו צייט ציטערט אויף זיין נעץ פון דעם נייעם רויב, וואס איז אין איהר אריינגעפאלען, נאר ער ריהרט זיך פון זיין אדרט ניט מעהר... אמפערן זיך זיינע קרבנות אין זיין אלטען שפינוועבם ביז צו דער לעצטער רגע, שלאגען זיך פון די כהות ארוים און שטארבען — און ער, דער פערשאלטענער שפין זיצט פער־שטארט אין זיין ווינקעל, קוקט צו זיין רויב, עם ציטערט אונטער איהם זיין נעץ — נאר ער ריהרט זיך פון זיין אדרט ניט...

לעבען קען ער ניט מעהר — און זיין טויט איז ווייט פון איהם...

* * *

שפיעל דו, שפיעל דו, מלאך מיינער...

מ. ווינטשעווסקי.

50 יאָהר לאַסאַל

(א שטילער יובילעאום).

ענוי פופציג יאהר זיינען פערגאנ־גען זייט יענער וואך.

דער 11טער אפריל איז גע־ווען זיין געבורטס־טאג, זיין 37סטער געבורטס־טאג. איך רעד וועגען פערדינאנד לאסאל.

דעם 12טען — א טאג שפעטער — האט ער אין דעם בערלינער „האנדווערקער־פעראיין געהאלטען זיין פארטראג, וועלכער איז שפעטער ערשיענען אלס א בראשורע, אונטער דעם נאמען „דאס ארבייטער־פראגראם".

דעם 16טען אפריל האט ער אין אן אנדער פעראיין גערעדט וועגען דעם, וואס איז אזוינס א קאנסטיטוציע. דיעזער פארטראג איז אויך באלד ערשיענען אין דרוק און האט געטראגען דעם טיטעל „איבער פערפאסונגסוועזען".

„איך ווייס ניט וואו מיין קאפ שטעהט, אזוי אנגעשטרענגט ארבייט איך", שרייבט ער צו זיינע „פיעלגעליעבטע" עלטערן, ריידענדיג וועגען דיעזע ביידע פארטרעגע נאך איידער ער האט זיי געהאלטען. דערבי איז די ארבייט אין אמת'ן געווען פיעל שווערער, ווייל דעם צוויי־טען פארטראג האט ער געהאלטען אין פיער ערטער אין א קורצע צייט.

וועגען דיעזע צוויי לעקטשורס שרייבט ער שפעטער אויך צו מארקס'ן, און דאס איז זיין לעצטער בעדייטענדער בריעף צו זיין גרוי־סען פרוינד, מיט וועלכען ער זעהט זיך א חדש שפעטער אין לאנדאן און פאהרט דאן אוועק ניט נור זיך שוין מעהר מיט דעם „אלד־באי", ווי ער רופט איהם אין דיעזען בריעף, טאקע גע־ברויכענדיג דעם ענגלישען אויסדרוק, ניט צו זעהען, נאר אויס־חבר. ער האט מארקס'ן גע־האט איינגעלאדען מיטצוארבייטען מיט איהם אין דער גרויסער אגיטאציע פון די קומענדיגע צוויי יאהר, און מארקס האט זיך ענטזאגט. אין

לאָנדאָן איז ער אין יולי 1862 מיט איהם צונויפ־געקומען כדי פּונאַנדערצוגעהן. בעגעגעניסען, וואס זיינען אין אמת'ן שיידונגען, פּאסירען ביי גרויסע אַזוי גוט ווי ביי קלייניע מענשען.

מארקס און לאַסאַל — דער משה און דער אהרן פון דער היינטיגער ארבייטער־בעוועגונג: דער גרויסער דענקער, אָבער כבד־פּה און זיין דאַלמעטשער, זיין שפּראָך־ארגאַן, וועלכע זיינען צוזאַמען געגאנגען צום היינטיגען פּרעה — דעם קאַפּיטאַליזמוס — מיט איהם זיך דורכצוריידען מכח די בעפּרייאונג פון די פערשקלאַפּטע, וואס האָבען געזיפּצעט אונטער'ן שווערען יאָך, ביי אונמענשליכע ארבייט, ארום די מויערען פון פּתום און רעמסס; איהם אָנצובאָטען א פּריער־ליכען און רוהיגען אויסגאַנג, אדער א ניט מכות אויף מכות, ביז ער, מיט זיין גאנצען חיל, וועט פערזונקען וועלען אין א רויטען ים, אין ים פון בלוט, — דיעזע ביידע מענער זיינען איצט גע־וען געשיעדען.

געגאנגען זיינען זיי ביידע, אָבער פון איצט אָן בעזונדער.

* * *

שרייבענדיג פּיער יאָהר נאָך לאַסאַל'ס טויט צו זיין נאָכפאָלגער שווייצער, האָט מארקס אין א לאַנגען בריעף פּרובירט ערקלעהרען זיין האנדלונגסווייזע פון דעם יאָהר 1862. ער האָט דערביי זעהר שארף קריטיזירט לאַסאַל'ס טאק־טיק. ער האָט אָבער צוגענעבען, אז לאַסאַל האָט אויפגעוועקט די דייטשע ארבייטער־בעוועגונג נאָך א פּופּצעהן־יאָהרינען שלומער „און דאָס — זאָגט מארקס — בלייבט זיין אונשטערבליכער פערדינסט".

היינט וויסען מיר, אז ער האָט מעהר געטהאָן ווי דאָס. און אז אין די אויבענדער־מאָהנטע צוויי פּארטרעטע האָט ער געלענט דעם פּונדאַמענט פּאר די דייטשע סאציאל־דעמא־קראַטיע, די זיעבעטע אייראָפּעאישע גרויס־מאַכט, דעם אכטען וועלט־וואונדער.

האָבענדיג אין דעם פּארטראג „איבער פער־פּאסונגסוועזען" אָנגעוויעזען, וואס א קאָנסטי־טוציע, אן אמת'ע, האָט צו בעדייטען לגבי א שטיק פּאפּיער; האָבענדיג ערקלעהרט דעם אר־בייטער־קלאַס זיין גרויסע ראָלע אין דער וועלט, זיין קומען צו דער מאַכט, צו דער ממשלה, פּער־נעהמענדיג דעם ארט פון דער בורזשואזיע אלס א קלאַס, און צו דער זעלביגער צייט איננאנצען אָבשאַפענדיג אלע קלאַסען און אלע קלאַסען־קעמפּפּע, וואס דאָס האָט ער אזוי מייסטער־האפט געטהאָן אין זיין „ארבייטער־פּראָגראַם", האָט לאַסאַל אָט וואָס ערריכט:

אין קנאפּע צעהן חדשים ארום האָבען זיך די לייפּציגער ארבייטער, וואס האָבען גערופּען אן אלגעמיינעם ארבייטער־קאנגרעס, צו איהם געווענדעט מיט דער פּראגע וואס צו טהאָן.

אין זיין בעריהמטען „אנטוואָרטשרייבען" פּונ'ם 1טען מערץ 1863 האָט ער זיי געזאגט: טהיילט זיך אָב פון דער לייבראַלער פּארטיי, ארגאניזירט זיך אלס אונאבהענגיגע ארבייטער־פּארטיי, — דאָס און אנדערע זאכען, וועלכע זיינען אין דיעזען אויגענבליק דאָ ניט וויכטיג.

און איבער א יאָהר וועט אין גאַנץ דייטש־לאנד געפּייערט ווערען דער 50־יאָהריגער יובי־לעאום פון דער גרינדונג פון דער סאָציאל־דע־מאָקראטיע.

אָבער יעדע געבורט איז דער רעזולטאט פון א פּריהערדיגען זיווג. דער „אלגעמיינער דייטשער ארבייטער־פּראיין", אונטער וועלכען נאָמען לאַסאַל האָט געגרינדעט די איצטיגע פּארטיי אין דייטשלאנד, וואלט ניט געקומען אויף דער וועלט וון ניט די דאָזיגע צווייי פּאר־טרעגע.

דער אמת'ער יובילעאום איז היינט.

* * *

און דאָ קומט ארויף ווי פון זיך אליין דער־געדאנק, אז מיר אידען זיינען נאָך אלעמען ניט אזעלכע כוואטעס ווי מען האלט אונז.

די צוויי בראָשורען, וואס זייער יובל־יום־טוב ווערט דאָ געפּייערט אין דיעזע קורצע, קארגע, האסטיגע, עטליכע שורות, זיינען, אזוי ווייט ווי איך ווייס, די איינציגע, וועלכע מיר האָבען אויף אידיש.

דעם „ארבייטער־פּראָגראַם" האָט מיט א יאָהר 20 צוריק (אין לאָנדאָן) איבערזעצט פיליפּ קראנין. זיין אידיש איז דאָן נאָך ניט געווען קראַנץ'ס אידיש פון היינט. עס איז געווען ge־מאַטערט, אונגעלומפּערט און אונגעשליפּען. צו יענע בראָשורט האָב איך געשריבען א קורצע ביאָגראפּיע פון לאַסאַל און זי האָט אויך געמעגט בעסער זיין.

די צווייטע, „איבער פערפאסונגסוועזען" איז ארויסגעגעבען געוואָרען פונ'ם „בונד" און איז ערשיענען אין דער שווייץ. מען קען ניט זאָגען, אז דיעזע איבערזעצונג איז אויך איב־רינג געלונגען אין דער צייט וועז זי איז געמאכט

געוואָרען האָט דער „בונד" זיך אייגענטלעך ערשט געלערנט אידיש.

קיין לאָסאל אויף אידיש האָבען מיר ניט. דערביי לאָזען מיר ניט ארויס זיין נאָמען פון מויל; דערביי שטאָלצירען מיר מיט זיין אידישען פּרצוף־פּנים, מיט זיין אידישען מח, — איך אפילו מיט זיינע עכט־אידישע פעהלערען, מיט דאָם, וואס געאָרג בראָנדעם רופט ביי איהם חוצפּה, למשל; מיט יענע שטריכען אין זיין בּאראָקטער, וואס מאכען איהם פאר א זעהר אונסימפּאטישען דיסטאנץ איהר.

לאָסאל איז אונזערער, און מיר קענען איהם ניט.

אמת, מיר קענען איהם שוין היינט ניט ארויסגעבען אויף אידיש אָהן ראנדבעמערקונגען סיי היסטאָרישע, סיי טהעאָרעטישע. אָבער דאָם קען מען שוין היינט אין קיין אנדער שפּראָך אויך ניט מעהר טהאָן, אפילו ניט אין דעם אָריגינאל, אין דייטש.

וועט דאָם אמאל געטהאָן ווערען?

נו, דעם „הערצליט" לאסאל'ס, זיין „סימטעם פון ערוואָרבענע רעכטע", זיין דראמא „פּראנץ פון זיקינגען" און אפּשר אויך אייניגעם פון די פּאָפּולערע „רעדען און שריפטען" זיינע וועט מען נאָך אזוי גיך ניט קענען דערלאנגען דעם אידישען לעזער אויף אונזער לשון. אָבער עס בלייבט נענוג, וואס מען קען יא האָבען.

וואָלט ניט געווען א יושר צו האָבען א אידישע אויסגאבע פון לאסאל'ס געקליבענע שריפטען, לאָמיר זאָגען אין דריי פּראכט־בענדער צום 50טען יאָהר־צייט, אַי צוויי יאָהרים?

שווער וועט זיין די ארבייט, ווער עס זאָל זיך צו איהר ניט נעהמען. אן איבערזעצונג פון לאסאל מוז זיין ניט נור אזעלכע, וואס מען זאָל לייכט פערשטעהן. זי מוז זיין אזוי פאלקאָמען ווי נור מעגליך, אלס א ליטעראָרישע ווערק. דאָס זיינען מיר שולדיג זיך אליין און דעם אנדענקען פון אייניעם פון די גרעסטע, וועלכע אונזער פאָלק האָט אראיסגעגעבען אין דעם ניינצעהנטען יאָהר־הונדערט.

* * *

און איצט נאָך איין וואָרט און איך לאָז אייך צורוה.

וועו ניט דער אונגליקליכער און אונזיניגער דועל אין 1864, וואלט לאסאל געלעבט פיעל לענגער און וואלט זיכער אויפגעטהאָן פיעל, פיעל מעהר ווי ער האָט אויפגעטהאָן שטאָרבענדיג א מאן פון 39 יאָהר.

אז ער וואלט נאָך געלעבט ביז היינט איז ניט וואהרשיינליך, הגם 87 יאהר זיינען א סך מענשען אלט געוואָרען; וויליהעלם (דער ערשטער קייזער פון'ם היינטיגען דייטשלאנד) איז נעשטאָרבען 93 יאָהר אלט, און וואס איז מעגליך געווען פאר איהם, דעם „קארטעטשען־פרינץ", דעם מאסענמערדער פון'ם רעוואָלוציאָנס־יאָהר 1848, האָט געקענט זיין בעשערט דעם מאן, וועלכער איז בעריהמט געוואָרען אין דער קאָנטר־רעוואָלוציע פון 1849, דורך זיין מוטהיגער שטעלונג נענען דעם פרייסישען קעניג.

און וועו ער וואלט דערלעבט דעם 12טען יאנואר 1912? וועו ער וואלט דערלעבט צו זעהען דעם גרויסען טריאומפּה פון זיין פאליטיק? וועו ער וואלט זוכה נעווען צו זעהען, ווי ווייט מען איז געקומען דורך דאס אלגעמיינע וואהלרעכט, וועלכעם ער האָט געהאָלפען וועו ער א מעגליכקייט און דורך די אונאבהענגיגע ארבייטער־פאליטיק, וואס ער האָט געפרעדיגט.

וועו ער וואלט דאָס דערלעבט?... נור לאָז זיין. איך פערקריעך אין חלומות.

ב. גאַרין.

דער שלום פון דעם טהעאַטער־סעזאָן

יינטיגער טהעאַטער־סיזאָן האָט זיך געענדיגט זעהר פריה, אפשר מיט א וואָך זעקס פריהער ווי געווענליך. די אידישע טהעאַטערע, אויסער קעסלער'ס, זיינען געשלאָסען געוואָרען באלד נאָך פּסח. וועז אין א טהעאַטער איז פרעהלאָך, דאָס הייסט אין דער קאסע, ציהען די מענער־זשערס אויס דעם סיזאָן אזוי לאַנג ווי עס לאָזט זיך. נאָר וועז אין דער קאסע איז אומעדיג, איז רעכט אפילו סוף פּסח צו מאכען א סוף פון דעם סעזאָן. עס איז פאר קיינעם קיין סוד ניט, אז היינטיגעם יאָהר וואלטען די מענעדזשערס געשלאָסען די טהעאַטערס אפילו אין מיטען ווינטער.

און עס פערשטעהט זיך, אז וועז פון פיער אידישע טהעאַטערע זיינען דריי ארויס בשן ועז, הייסט עס, אז די אידישע ביהנע געהט אונטער.

מיט א פּאָר יאָהר צוריק האָב איך אין דער „צוקונפט" געגעבען אן ארטיקעל וועגען דעם שלום פון יענעם סיזאָן. דעמאָלט האָט זיך אויך אויפגעהויבען א געשריי, אז דאָס אידישע טהעאַטער געהט אונטער. נאָר איך האָב דעמאָלט אויסגעדריקט מיין מיינונג, אז עס איז ניטא פון וואס צו וועהרען פערצווייפעלט. איך האָב אָנגעוויזען אויף די אורזאכען, פאר וואס די ביהנע איז ארונטערגעזונקען, און אז אזא צוסטאנד וועט לאַנג ניט בלייבען. דער ערפאָלג פון „אידישע הערצער", „אידישע נשמות", „אידישע פינטעלאָך" וועט לאַנג ניט אָנהאלטען, און דאָס רעדעל וועט זיך וויעדער איבערדרעהען.

פאר די וואס זיינען ניט בעקאנט מיט דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ביהנע איז נויטיג צו בעמערקען, אז איידער עס האָט זיך אָנגעהויבען די עפּאָכע פון בעסערע דראמען, זיינען געווען צייטען, וועז א פיעסע פלעגט געהן א האלבען, און אמאָהל אויך כמעט א גאנצען סעזאָן. דאָס זיינען געווען די צייטען פון „אלעקסאנדער", „בליהמעלע" און דאס גלייכען. וועז עס האָט זיך אויסגעארבייט א פובליקום פאר בעסערע שטיקער, איז די דורכשניטליכע לעבענסלענגליכקייט פון א פיעסע געוואָרען א סך א קירצערע. עס האָבען זיך לאנג ניט געהאלטען קיין שונד־שטיקער אוז עס האָבען קיין לענגערען לעבען ניט געהאט די בעסערע שטיקער. א טהעאַטער פלעגט אויפּפיהרען אכט־צעהן פיעסען א סעזאָן.

אין די לעצטע יאָהרען האָבען שונד־פיעסען וויעדער אָנגעהויבען צו האלטען זיך זעהר לאַנג אויף דער ביהנע. דאָס „אידישע הארץ" איז געגאנגען מעהר ווי א האלבען סעזאָן, די „אידישע נשמה" — דאָס זעלבע. דאָס „פינטעלע איד" האָט זיך געהאלטען כמעט א גאנצען סעזאָן.

דאָס האָט דעמאָלט ארויסגערופען דעם גערירי, אז די ביהנע שטאַרבט.

א העלפט פון מיין נבואה איז מקוים געוואָרען. די פיעסען וואס זיינען אויפגעפיהרט געוואָרען די לעצטע צוויי יאָהר, האָבען זיך שוין לאַנג אויף דער ביהנע ניט געהאלטען. היינטיגען סעזאָן האָבען פיעלע פיעסען ניט געלעבט לענגער ווי א וואָך צייט, און א וואָך צייט אויף טהעאַטער־לשון הייסט נאָר פרייטאָג, שבת און זונטאָג.

פאר די טהעאַטערע איז דאָס א שרעקליכער קלאַפ, און אפשר טאָקע א טויט־קלאַפ, נאָר פאר דער ביהנע איז דאָס קיין חסרון ניט. דאָס ווייזט, אז די ביהנע קעהרט זיך צוריק צו דעם צושטאַנד, אין וועלכען זי איז נעווען, און זי האָט זיך בעפרייעט פון די „בליהמעלאָך" און „אלעקסאנדערס". דאָס ווייזט, אז אין די טהעאַטערע מוז זיך צוריק אָנהויבען די עפּאָכע פון בעסערע דראמען.

און ריכטיג, וועז מיר קוקען זיך צו צו דעם, וואס היינטיגען סעזאָן האָט זיך אָבגעטהאָן אויף דער ביהנע, געפינען מיר ניט קיין שום אורזאכע צו פערגיסען טרעהרען אויף דעם פריהצייטיגען שליסען זיך פון די דריי אידישע טהעאַטערע. מיר געפינען ניט קיין שום אורזאכע צו וועהרען פערצווייפעלט, וואס פיעלע פיעסען האָבען גערהאט כרת.

וואס אזוינס איז פארגעקומען היינטיגען סעזאָן?

אין טהאליא טהעאטער האט יעקב פ. אד־לער אויפגעפיהרט אן ערך צעהן פיעסען, פון זיי זיינען אכט דורכגעפאלען, אייניג פון זיי האָ־בען זיך קוים א וואך צייט געהאלטען אויף דער ביהנע און אנדערע האבען זיך נעשלעפט א פאָר וואכען. און נאר צוויי פיעסען האבען אויסגע־נומען און מען האט זיי נעשפיעלט א לענגערע צייט.

עס איז גרינג אריינצוגעהן אין אדלער'ס הארצען און פערשטעהן, פאר וואס ער איז אזוי געפאלען ביי זיך, פאר וואס ביי איהם האט אָב־נעמומען דער חשק צו זיין א לעסי פון א טהעא־טער. עס איז ניט קיין קליינקייט צו זעהען וויי איין פיעסע נאָך דער צווייטער פאלט דורך, און דער איינדרוק איז זעהר א שווערער, וועז מען זעהט רייהען און רייהען לעדינע שטוהלען אין טהעאטער.

או עס איז אויך נרינג צו פערשטעהן, פאר וואס די, וואס האבען נעזעהען דעם חורבן אין טהאליא טהעאטער און אדלער'ס אבהענדיגקייט, זיינען נעקומען צום שלום. אז דאס אידישע טהעאטער איז שוין נעשטארבען. אדלער'ס נא־מען איז פערבונדען מיט דער בעסערער דראמא, אדלער ווי קיין אנדער שוישפיעלער איז יאהרען־לאנג נעשטאנען אויף דער וואך פון דער בעסע־רער דראמא, און וועז ער האט אראבנעלאזט די הענד, הייסט עס, אז די בעסערע דראמא איז נע־שטארבען.

אדלער איז אבער היינטיגען סעזאן ניט דורכנעפאלען אויף דער בעסערער דראמא. אלע מפיל־פיעסען אין טהאליא טהעאטער זיינען נע־וועז פון דעם בילינסטען סארט, מיט דער אוים־נאהמע פון איינער, וועגען וועלכער איך וועל שפעטער דערמאהנען. צוויישען די דאזיגע בילינע פיעסען טרעפט מען אויך אזא שטיק, ווי די „אידען פון קאווקאז", א שטיק וואס אפילו אין די צייטען פון „בליהמעלע" און „אלעקסאנדער" וואלט מען זיך געשעמט אויפצופיהרען. אין וועז מען האט נעשפיעלט די דאזיגע בילינע פיעסען, האט אין טהעאטער געבלאזען א ווינד.

אויסגענומען אין טהאליא טהעאטער הא־בען דוקא צוויי בעסערע פיעסען. איינע איז נע־וועז טאלסטאי'ס „לעבעדיגער מת" און די צוויי־טע — קאברינ'ס „שונאים".

אין פיפעלס טהעאטער האט מען היינטיגען סעזאן אויפגעפיהרט אויך ניט וועניגער ווי א צעהנדליג פיעסען. מען האט זיך דארטען נע־ווארפען אויף אלע זייטען. מען האט דארטען אויפנעפיהרט פיעסען א לא פינטעלע, מען האט דארטען אויפנעפיהרט אבנעשפיעלטע פיעסען פון מיוזיק־האלס, מען האט אויפנעפיהרט גלאטערע פיעסען, אבער קיין זאך האט ניט נע־האלפען. קיין טהעאטער האט אזוי ניט נע־קעמפפט נעגען א שלעכטען סעזאן, ווי פיפעלס. ער האט אנגעוועגדעט די פערצווייפעלטע מיט־לען, נאר אומזיסט. די „נשמה פון מיין פאלק", דאס שפיענעל פון דעם סעזאן, איז פאר קיין פאל ניט נעווען ערנער פון דעם „פינטעלע איד", און אפשר נאך בעסער. טהאמאשעווסקי האט אנגעוועגדעט אלע זיינע קרעפטען, אז די שטיק זאל אויסנעהמען. דארטען זיינען נעווען עלע־מענטען, וואס לויט דעם אלטען רעצעפט, דאר־פען פאקען דעם עולם. עס האבען אפילו ניט נע־פעהלט קיין פורים־גראנערס. דאס מענדזש־מענט האט זיך אפילו ניט אבנעשטעלט פאר דעם פערצווייפעלטסטען שריט, צו שלעפען די שטיק, דאס הייסט, ניט קוקען וואס די „נשמה פון מיין פאלק" בריינגט ניט קיין נוטע איינגאה־מען און אנהאלטען איהר אזוי לאנג, ביז דער עולם וועט אנהויבען צו קומען אין טהעאטער שוין דערפאר אליין, וואס די שטיק האלט זיך א לענגערע צייט.

אין פיפעלס טהעאטער זיינען אויך דורכ־נעפאלען פיעסען אין איין וואך צייט, און עס האבען נעהאט דעם זעלבינען גורל אי בעסערע, אי שונד־שטיקער. דער מלאך המות, וואס האט די פיעסען נעטויט, האט ניט מבחין נעווען צווי־שען בעסערע און ערנערע, ער האט נעשניטען רעכטס און לינקס.

עס האט אפילו ניט נעהאלפען רודאלף שילדקרויט. דער נאמען פון א שוישפיעלער, וואס האט פערנומען א וויכטיגען פלאץ אויף דער דייטשער ביהנע, האט נעדארפט האבען נענוג כח צו נעווינען א נרויסען פובליקום פאר פיפעלס טהעאטער, וואו ער האט דעם סעזאן נע־שפיעלט. זיין שפיעלען אין עכטען ריינעם אי־דיש האט נעדארפט ווירקען ווי א צויבער אויף די אידישע טהעאטער־בעזוכער, אבער דער צוי־בער האט ניט נעווירקט.

אין ליפצין טהעאטער איז היינטיגער סע־זאן נעווען אפשר דער ערנסטער ווי אומעדום. וואכען און חדשים לאנג האט מען דארטען נע־שפיעלט פאר האלב און דריי פיערטעל לעדיגע שטוהלען. אויף אין פארשטעלונג, וואס איז נע־

וועז אדוועדטייזט אויף דער ערשטער נאַכט פון ראש השנה, זיינען געקומען זעקס געצעהלטע מענשען, און מען האָט דאָס טהעאַטער יענע נאַכט ניט געעפענט. מען דארף ניט מיינען, אז דאָס איז געווען צולייב ראש־השנה, ווייל יע־נעם אבענד האָט שילדקרויט געשפּיעלט איין בלאָק ווייטער אין פּיפּעלס טהעאַטער. ער האָט געשפּיעלט שיילאָק, און דאָס טהעאַטער איז גע־ווען גע‌פּאַקט. דעם גאנצען סעזאָן, א חוץ די ערשטע עטליכע וואָכען, איז אין ליפּצין טהעא־טער אלץ געגאנגען מיט'ן פּוטער אראָב. אין דעם דאָזיגען טהעאַטער האָט מען דעם גאנצען סעזאָן געשפּיעלט שונד־שטיקער, איינע נאַרישער פון דער אנדערער.

קעסלער'ס טהעאַטער איז געווען דער איינ־ציגער, וואס האָט זיך ניט געהאט צו קלאָגען אויף היינטיגען סעזאָן. אין קעסלער'ס טהעאַטער איז געווען לעבעדיג כמעט פון סכות ביז פּורים. אויפגעפיהרט האָט מען דאָרטען פּינף פּיעסען: דער „לאנדסמאן" פון שלום אש איז דורכגעפּא־לען די ערשטע וואָך, אלמא איז דורכגעפאלען אין מיטען ווינטער, און ערפאָלג האָבען געהאט די „הערשענדע שקלאפען" און „יעדע פרוי".

דאָס איז דער סך־הכל פון אלע פּיעס טהע־אַטערע אין ניו־יאָרק און פון די פּיעסען, וואס מען האָט געשפּיעלט היינטיגען סעזאָן. איך לאָז אויס נאָווילטי טהעאַטער אין ברוקלין, ווייל ביז איצט האָט מען דאָרטען קיין נייע שטיקער ניט אויפגעפיהרט.

דאָס איז דער סך־הכל פון היינטיגען סעזאָן, און דער סך־הכל איז זעהר א טרויעריגער.

די אידישע מענעדזשערס פון אלע טהעא־טערע האָבען נאָך פאר א יאָהרען געפיהלט, אז זיי ערוואַרט א צרה היינטיגען סעזאָן. זיי האָ־בען געפיהלט, אז עפּעס איז א משוגעת אָנגע־פאלען אויף די טהעאַטער־בעזוכער און זיי פוי־לען זיך צו בריינגען די טאָלערס אין דער קאסע. און די מענעדזשערס זיינען ניט נעשלאָפען, זיי האָבע געטהאָן אלץ, וואס זיי האָבען געדענקט, אז זיי דארפען טהאָן, צו ראטעווען זיך. פּיפּעלס טהעאַטער האָט זיך אָנגעשטרענגט און דערווייזען אריינצונעהמען אזא גרויסע קראפט ווי רודאלף שילדקרויט. שילדקרויט האָט דאָ גאסטראָלירט אין דעם דייטשען טהעאַטער, און די מענער־זשערס פון פּיפּעלס טהעאַטער האָבען געזעהען, אז די מיסטע וואס זיינען געקומען זעהען שילד־קרויט'טען אין דעם דייטשען טהעאַטער, זיינען געווען אדוועדטייזט. און דער חשבון איז געווען, אז וועז שילדקרויט וועט שפּיעלען אין פּיפּעלס טהעא־טער, וועלען קומען איהם זעהען ניט נאָר די אידען, וואס זיינען געגאנגען אין דייטשען טהע־אַטער, נאָר אויך אלע וואס ווייסען און וועלען זיך דערווייסען, וועד שילדקרויט איז, וואס פאר א שוישפּיעלער ער איז, וואס פאר א פּלאַץ ער פּערנעהמט אויף דער דייטשער ביהנע. און אויב פון פּיפּעלס טהעאַטער זיינען אָבגעפאלען בעזו־כער, וועלען איצט צוקומען א סך, א סך מעהר.

ליפּצין טהעאַטער האט אויסגעשריעבען פון רוסלאַנד אסתר רחל קאַמינסקי, וועלבע איז שוין דאָ נעווען מיט א פּאר יאָהר צוריק, און וועלבע האָט דעמאָלט דאָ געהאט א סך פערעהרער.

אדלער האָט שיער ניט געהאט אנגאזשירט דעם דייטשען שוישפּיעלער באָן, ער זאָל שפּיע־לען אין טהאָליא טהעאַטער א געוויסע צייט. אד־לער האָט נעדענקט, אז באָן וועט זיין דער געגען־קראפט געגען שילדקרויט, נאָר שפּעטער האָט ער חרטה געהאט אויף דעם.

ווי מיר זעהען, האָבען די מענעדזשערס גע־פיהלט, אז א צרה'דיגער סעזאָן קומט אויף זיי, און זיי האָבען געטהאָן אלץ, וואס זיי האָבען פערשטאַנען, צו העלפען זיך. און זעהט מען דעם סך־הכל, קען ווירקליך אויסווייזען, אז דער סוף איז געקומען צום אידישען טהעאַטער.

נאָר וועז מיר קוקען זיך צו נעהענטער, זע־הען מיר, אז דאָס בייז איז נאר ניט אזוי גרויס. אין טהאָליא טהעאַטער און אין ליפּצין טהעא־טער זיינען די שטיקער, וואס זיינען דארטען דורכגעפאלען, כמעט אלע שונד. אין פּיפּעלס טהעאַטער האָבען די שונד־שטיקער אויך קיין קיום ניט געהאט. אין קעסלער'ס טהעאַטער איז „אלמא", דורך און דורך א מיוזיק־האָל שטיק, דורכגעפאלען; דער „לאנדסמאן", א בילליגע קאָ־מעדיע, וואס ווארפט א פלעק אויפ'ן פערפאסער, איז אויך דורכגעפאלען. און ערפאָלג האָבען גע־האט דוקא די בעסערע שטיקער, סיי אין טהאָליא טהעאַטער און סיי אין קעסלער'ס טהעאַטער, און דאָס ווייזט, אז די צייט פאר בעסערע שטי־קער אין די אידישע טהעאַטערע איז שוין גע־קומען.

עס איז ניט די פראגע, צו די „הערשענדע שקלאפען" איז א קונסט־ווערק, עס איז ניט די פראגע, צו דער „לעבעדיגער מת" איז א מא־דערנע שטיק, עס איז ניט די פראגע, צו „יעדע פרוי" איז דאָס לעצטע ווארט פון קונסט. דער

פאקט איז, אז זיי זיינען בעסערע אַרבעטער גלאטע שטיקער. „שונאים" איז געווען די ערשטע אידישע ערנסטע פיעסע היינטיגען סעזאן. און גראד די גלאטע, בעסערע און ערנסטע פיעסען האבען געהאט דעם ערפאלג. און, דאכט זיך, אויף דעם דארף מען קיין טרעהרען ניט פארגיסען. דאס מיינט בישום אופן ניט, אז די אידישע ביהנע שטאַרבט.

עס איז אמת, אז אין פיפעלס טהעאטער זיינען אויך דורכגעפאלען א פאר בעסערע שטיקער, אין וועלכע שילדקרויט איז אויפגעטראטען. די דאזיגע פיעסען זיינען אבער געווען איבערזעצטע, און געווהנלעך איז א כלל אויף דער אידישער ביהנע, אז איבערזעצטע שטיקער נעמען ניט אויס ביים אידישען עולם. און הגם היינטיגען סעזאן האבען גראד אויסגענומען צוויי איבערזעצטע שטיקער, דער „לעבעדיגער מת" אין טהאליא טהעאטער און „יעדע פרוי" איז קעסלער'ס טהעאטער, רעדט עס גאר ניט געגען דעם כלל. דער „לעבעדיגער מת" האט געקאנט אויסנעהמען, ווייל טאלסטאי'ס נאמען איז גענוג צו פעראינטערעסירען א גרויסען עולם צו זעהען די שטיק. און וואס אנבעלאנגט צו „יעדע פרוי", איז אין איהר ניטא קיין זאך גוי'אישעס, זי קאן אזוי זיין א אידישע ווי אן ענגלישע אדער דייטשע, אדער פראנצויזישע. א חוץ דעם איז דאס געווען נייַ אויף דער אידישער ביהנע. דער אידישער טהעאטער־בעזוכער האט קיינמאל אזא סארט שטיקער ניט געזעהען.

עס רעדט ניט גוט פאר'ן אידישען טהעאטער, וואס אזא קראפט ווי שילדקרויט האט ניט געהאט דעם פערדיענטען ערפאלג. נאר עס איז קיין שום צווייפעל ניט, אז שילדקרויט האט דעם גאנצען סעזאן ניט געקריענען - קיין ריבטיגע שטיק. דאס פובליקום איז אין דעם גאר ניט שולדיג. די מענעדזשערס האבען ניט געווואוסט. וואס פאר א פיעסען צו געבען איהם. און ווי ווייט זיי האבען ניט געווואוסט, איז גענוג דער פאקט, אז מען האט פאר שילדקרויט'ען אויסגענומען זוכט אבגעשפיעלטע שטיקער פון א מיוזיק־האל. דאס אליין איז געווען גענוג צו מאכען שילדקרויט'ען טויט.

עס קען זיין, אז די מענעדזשערס וועלען זאגען, און ניט דוקא די מענעדזשערס פון פיפעלס טהעאטער, נאר אויך פון אלע אידישע טהעאטערע, אז זיי האבען געזוכט בעסערע שטיקער מיט ליכט און זיי האבען ניט געקאנט געפינען. דאס איז אבער א בבא־מעשה פאר קליינע קינדער, און מען פארשפארט צו זאגען, אז דאס איז גרונד פאלש. עס איז כלל וכלל ניט נויטיג ארויסצוגעהן אין חקירות וועגען דעם, איך וועל נאר דערמאהנען איין פאקט. און אבווהל איך בין דערצו געצוואונגען צו דערמאהנען א נאמען, האף איך אבער, אז יענער וועט קיין פאראיבעל ניט האבען.

איך האב שוין דערמאהנט די פיעסע „שונאים" און האב געזאגט, אז דאס איז געווען די ערשטע ערנסטע פיעסע היינטיגען סעזאן. קאברין, דער פערפאסער פון „שונאים", האט זיך מיט דער פיעסע ארומגעטראגען איבער אלע טהעאטערע, און האט איהר אויך געליענט אין פיפעלס טהעאטער, און זי איז שילדקרויט'ען געווען זעהר געפעלען, נאר מען האט איהר ניט געקויפט. און גענוג האט מען איהם ארויסגעצויגען די עצמות, איידער מען האט די פיעסע געקויפט אין טהאליא טהעאטער. דאס איז ניט קיין שאנדע פיר קאברין'ן, נאר פאר די טהעאטערע.

ליבין איז היינטיגען סעזאן געווען אנגעשטעלט אין פיפעלס טהעאטער. ליבין קען שרייבען בעסערע פיעסען, נאר האט מען פון איהם געפאדערט בעסערע פיעסען?

בכלל האבען היינטיגען סעזאן אויסגענומען די בעסערע פיעסען, די גלאטערע פיעסען, און עס איז קיין שום צוויפעל ניט, אז אויך וויטער וועלען די טהעאטערע מוזען געבען בעסערע פיעסען, אויב זיי וועלען וועלען בלייבען לעבען. און דאס איז ניט געשעהען נאר היינטיגען סעזאן, נאר אויך פאריגען סעזאן. פאריגען סעזאן זיינען די טהעאטערע אויך געווען אויף צרות. און ניט אומזיסט האבען די מענעדזשערס געזוכט פערשיעדענע מיטלען, ווי צו ראטעווען זיך. און שוין פאריגען סעזאן האט זיך געזעהען, אז עס קומט אן איבערקעהרעניש אויף דער ביהנע, אז שונד־שטיקער זיינען פאר די טהעאטערע אויס־געשפיעלט. נעהמט, למשל, טהאליא טהעאטער. פאריגען סעזאן האט מען דארטען אויפגעפיהרט איין שונד שטיק גרעסער און נארישער פאר דער צווייטער, און זיי זיינען אלע, אהן אויסנאהמע, דורכגעפאלען בתפים ובמחולות. די סכות־שטיק האט מען געמוזט ארונטערנעהמען אין מיטען יום־טוב, א זאך וואס פאסירט זעהר, זעהר זעלטען מיט א סכות־שטיק. און די איינציגע שטיק,

וואס האט אלערלן ארויסגעשלעפט פארינען יאהר פון דער בלאטע איז געווען גאר־דינ׳ם א פיעסע, וואס איז דורכגעפאלען מיט א פאר יאהר צוריק.

עס וועט אבער זיין א טעות צו דענקען, אז די איצטיגע ענדערונג אויף דער ביהנע נעהמט זיך דערפון, וואס דער גרויסער עולם האט אויפ־געהערט צו לעקען די פינגער פון נארישע פיע־סען. דאס וועט זיין דער גרעסטער טעות. אזא פובליקום איז, א דאנק דעם הענד ניט געוואשע־נעם, פארען א גרויסע. נאר דא האט זיך אריינ־מישט גאר אן אנדער פאקטאר צו מאכען אונ־מעגליך פאר די טהעאטערע אויפצופיהרען שונד־פיעסען. פאר די לעצטע יאהרען האט זיך אין דעם אידישען קווארטאל פארשפרייט מיוזיק־האלם. אין די דאזיגע מיוזיק־האלם האט מען אנפאנגס געזונגען ליעדלאך, געטאנצט, געצוינען שטענגעם פון האלז און דאס גלייכען. אין אזא צושטאנד האבען זיי ניט די טהעאטערע ניט געקאנט קאנקורירען. דער זעלבינער, וואס האט געזהען וויי מען ציהט שטענגעם פון האלז, איז נאכדעם נענאנגען אין טהעאטער און האט גע־לעקט די פינגער פון א שונד־שטיק. אויף אזא אופן האבען די מיוזיק־האלם געהאלפען די טהעאטערע, און די טהעאטערע האבען געשאפט פרנסה פאר די מיוזיק־האלם. זיי זיינען נעגאנ־גען האנד אין האנד און האבען געשאפען א פוב־ליקום איינער פאר׳ן אנדערען.

שפעטער אבער האבען די מיוזיק־האלם אנגעהויבען צו געבען סקעטשעס, איין־אקטערס, צוויי־אקטערס און דריי־אקטערס, דאס הייסט, נאנצע פיעסען, און אלס צוגאב אויף די טענץ און די נעזאנגען און די שטענגעם־ציהעניש. און דאס אלין האבען די מיוזיק־האלם געגעבען פאר א שפאט פרייז. דאס איז געווארען א געפעהר־ליכע קאנקורענציע פאר די טהעאטערס. די מיו־זיק־האלם האבען ביסלעכווייז אבגעצויגען דאס פובליקום פון די טהעאטערע. פאר די נעווואוינ־ליכע טהעאטער־בעזוכער, וואס האבען אין טהע־אטער נאר געווואלט זהען, וויי די סוברעטין וויזט קאלירטע גאטקעס, און וויי די כארים־קעס הויבען פיסלאך, זיינען די מיוזיק־האלם געווארען א ברכה פון זיין ליעבען נאמען. אין די מיוזיק־האלם האבען זיי נעקאנט זהען אינ־גערע, לעבעדיגערע פיסלאך, און הערען א סוב־רעטין, וואס האט נאך א נאנצען, ניט קיין צו־בראכענעם קול. אין די מיוזיק־האלם זיינען די שפיעלער יונגע, לעבעדיגע חברה, די פנימ׳ער זיינען פרייע, נייע, בשעת אין די טהעאטערע זיינען אלץ די זעלבינע אלטע פנימ׳ער. די מיו־זיק־האלם האבען אויך פערשטאנען צו ווייזען די קונצען מיט גראגערס און קאלאקאטקעס און מיט די אלע וואכעדיגע עפעקטען, פון וועלכע א פראסטער עולם קלייבט נחת.

עס פערשטעהט זיך, אז טרעפען האבען די מיוזיק־האלם נאר געקענט יענע טהעאטערע, וואס פיהרען אויף נארישע שטיקער. און אזוי ווי די מיוזיק־האלם זיינען אין דער הינזיכט די שטארקערע געגנער, וועט זיך קיין טהעאטער ניט קאנען האלטען, וען עס וועט מיט זיי קאנ־קורירען אין קונץ. און דאס וועט צווינגען די טהעאטערע צו געבען אזעלכע זאכען, וואס מען קאן ניט זהען אין קיין מיוזיק־האלל און צו סטארען זיך געפעלען צו ווערען א פובליקום, וואס פערלאנגט בעסערע שטיקער.

און דאריבער האבען היינטיגען סעזאן גע־האט ערפאלג דוקא די בעסערע שטיקער. דאס איז ניט געווען קיין בלינדער צופאל. די בילינע שטיקער זיינען דורכגעפאלען ניט דערפאר, וואס זיי זיינען צו בילינ, צו וואכעדיג, צו שונדיג, נאר דערפאר, וואס אזעלכע שטיקער קאן דער עולם זהעהן אין אנדערע פלעצער מיט מעהר לע־בעדיגקייט, מיט מעהר פרישקייט און פאר א שפאט פרייז. אין טהעאטער זיינען געקומען יע־נע בעזוכער, וואס האבען נעווואלט זהען עפעס בעסערעס, וואס זיי קאנען אנדערש־וואו ניט זהעהן.

דער עולם איז ניט געווען געגען נארישע שטיקער. דער עולם וויל נאר ניט זהעהן קיין מיוזיק־האלל שטיקער אין די טהעאטערע. און אזוי לאנג ווי די מיוזיק־האלם וועלען עקזיס־טירען, וועלען די טהעאטערע ניט קאנען אויפ־פיהרען קיין מיוזיק־האלל פיעסען. עס וועט קאנען טרעפען אן אויסנאהם, אבער א טהעאטער וועט זיך אויף אזעלכע נסים ניט קאנען פער־לאזען.

עס איז קיין צווייפעל ניט, אז די טהעא־טערע וועלען מיט בעסערע פיעסען שוין ניט מיאכען אזעלכע גלענצענדע געשעפטען, ווי מיט א „פינטעלע איד״. עס קעהרט זיך איצט צוריק אויף דער ביהנע יענע עפאכע, וואס מיר האבען שוין געהאט נאך „בליהמעלע״ און „אלעקסאנ־דער״. אויף די טהעאטערע וועט איצט מקוים

וועלן דאָס וועלטל „עהרליך לעבן — שווער־ליך לעבן". אין דער צייט נאָך „בלוהמעלע" האָבן די שוישפּיעלער ניט געקאָנט דערווייזן קיין אויטאָמאָביל. די אויטאָמאָביל זיינען נעווען א פּרוכט פון „פּינטעלע איד", פון „ווייסע שקלאָפען". איצט איז א גרויסער צווייפּל, צו אין די ערשטע יאָהרען וועלן די טהעאטערע האָבן אזא שפּע. נאָר איין זאך איז זיכער, אז קיין מיוזיק־האַלל פּיעסען וועלן אין די טהעאטערע ניט אויפגעפּיהרט ווערען.

און טאָמער וועלן זיך די טהעאטערע אָבזאָגען פון דעם כבוד אויפצופּיהרען בעסערע שטיקער, וועט די גאולה קומען טאקע פון די זעלביגע מיוזיק־האַלל און פון יענע קליינינקע טהעאטערלעך, וואס זיינען איצט ניט אנערקענט. האָבען מיר דאָך געזעהען אָבער אבנעשפּיעלטע שטיקער פון א קליינינקען ניט אנערקענטען טהעאטערל, זיינען אויפגעכאפט געוואָרען אין פּיפּעלס טהעאטער. און דאָס הייסט, אז אועלכע פּיעסען ווי „ביזנעס" האָבען זיך ניט געדארפט שעהמען פאר די פּיעסען פון א לעדושיטימייט טהעאטער. אויב קליינע טהעאטערלעך קאָנען ווייזען אויפצופּיהרען אזעלכע שטיקער, איז קיין צווייפּל ניט, אז זיי וועלען אויך קאָנען געבען בעסערע פּיעסען, וועו עס וועט זיין נויטיג, זוען זיי וועלען פערנעהמען דעם פּלאץ פון די איצטיגע טהעאטערע.

אויב עס איז אמת, אז די טהעאטערע שטאַרבען, שטאַרבט ניט די אידישע ביהנע. זיכער איז, אז די טהעאטערע, ווי זיי האָבען זיך געפּיהרט די לעצטע יאָהרען, וועלען זיך אזוי לאנג ניט קאָנען פּיהרען. די טהעאטערע וועלען זיך מוזען ארויסרייסען פון דעם איצטיגען זומפּ, און וועלען אמת'ע טהעאטערע, ניט קיין גרויסע מיוזיק־האַלל, ווי זיי זיינען געווען ביז איצט. די מיוזיק־האַלל וועלען זיי דערצו צווינגען.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

דער רויטער מאי.

אין דייטשלאַנד וועלט מאָנאָט סעפּטעמבער אָנגעפּופען דער „רויטער מאָנאָט", ווייל אין סעפּטעמבער וועלען שטענדיג אָבגעהאלטען די פּארטיי־טאָגען. ביי אונז קענען מיר קרוינען מיט דעם נאָמען מאָנאָט מאי, ווייל אונזערע קאָנוועניאָנס וועלען געווענליך אָבגעהאלטען אין מאי מאָנאָט.

היינטיגען יאָהר זיינען מיר בעזאָנדערס רייך מיט צוזאמענפּאָהרען. דעם 1טען מאי פאָנגט זיך דאָ ביי אונז אין ניו־יאָרק אָן די 12טע קאָנווענשאָן פון „ארב. רינג", דעם 12טען מאי פאָנגט אָן אונזער פּארטיי אָבצוהאלטען די נאציאָנאלע קאָנווענשאָן אין אינדיאַנאפּאָליס און ענדע מאָנאָט וועט פּארקומען די קאָנווענשאָן פון דער אַנטיסעמיטען־ביוראָ אין פּעטערסאָן, נ. דזש. אלע דריי קאָנווענשאָנס זיינען אויסערגעוועהנליך וויכטיג פאר אונזער בעוועגונג, און בע־גריסענדיג זיי אין נאָמען פון דער „צוקונפט", דריקען מיר אויך אוים אונזער האָפענונג, אז די פערזאמלטע דעלענאטען וועלען טהאָן זייער פּפליכט, וואס די וועהלער האָבען אויך זיי ארויפגעלעגט, צום וואהל און בעסטען פון אונזער פּארטיי און אונזער אָרדען.

גלויק אויף!

* * *

בעזאָנדערס וויכטיג וועט זיין אונזער היי־יאָהריגע פּארטיי־קאָנווענשאָן. די סאציאָליס־טישע בעוועגונג האָט שוין איהרע קינדער־יאָה־רען הינטער זיך. זי איז געוואָרען א וויכטיגער פאקטאָר ניט נאָר אין לעבען פון די ארבייטער, נאָר אין גאנצען פּאָליטישען לעבען פון לאנד. אונזערע געגנער פערשיניגען זיך אין איין „רע־אקציאָנערע מאסע", אום אונז צו בעקעמפּפען, אזוי ווי עס איז געווען אין מילוואָקי. דאָס לעבען שטעלט ארוים נייע פּראָבלעמען, נייע אייפנא־בען, אויף וועלכע אונזער פּארטיי מוז געבען אן ענטפער. און אין אינדיאַנאפּאָליס וועלען האָבען אונזערע פערטרעטער זיך צו בעשעפּטיגען מיט דער טהאָריע און פּראקטיק פון אונזער פּאזיטי.

אָבער אויסער די אלגעמיינע פּאָליטיק פון לאנד וועט אונזער פּארטיי־קאָנווענשאָן אין אינ־דיאַנאפּאָליס זיך וויעדער בעשעפּטיגען מיט דער עמיגראציאָנס־פּראבלעם און מיט אונזער שטע־

לונג צו דער טרייד־יוניאָן בעוועגונג, וועלכע האָבען נאָך ביז איצט ניט בעקומען זייערע פאָלקאָמענע לעזונג. עס איז אָבער קיין צוויפעל ניט, אז די פארשטעהער פון דער אמעריקאנער ארבייטערשאַפט, בעזעלט מיט דעם גייסט פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָליזמוס, וועלען געבען דעם פאסענדען ענטפער אויף דיזען אלטע אבער אימער נייע פראגען.

* * *

הויפּטזעכלעך וועט אונזער קאָנווענשאָן מוזען אָננעהמען א קלאָהרע שטעלונג אין בעצוג צו דער אימיגראציאָנס־פראגע. דער פאָליטישער מאָמענט פאָדערט איצט מעהר ווי אן אנדער צייט, אז די סאציאָליסטישע פארטיי זאָל אויפהויבען אן אגיטאציע איבער'ן נאנצען לאנד פאר א פרייע אונבעשרענקטע אימיגראציאָן. פון סאָנאָט איז כמעט איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען דאָס אמענדירטע געזעץ פיר איינוואנדערונג. לויט דיזען אמענדמענט זיינען דעם אימיגראַנט געלעגט געוואָרען נייע שווערינקייטען ביים אָנקומען אין לאנד. דער אנטראג, דאס יעדער איינוואנדערער מוז קענען ניט נור לעזען, נאָר אויך שרייבען אויף וואסער עס איז ניט שפראך, וועלכער איז פריהער צוריקגעוויזען געוואָרען, איז איצט אָנגענומען געוואָרען. אויסער דעם איז אויך געהעבערט געוואָרען דער קאָפּ־שטייער פון 4 אויף 5 דאלאר. די אונטערזוכונגען אויף קראנקהייטען וועלען איצט נאָך שטרענגער וועהרען דורכגעפיהרט — מיט איין וואָרט, אויפ'ן וועג פון דעם איינוואנדערער וועהרען געלעגט אלס נייע שטייגער, און די פפליכט פון אונזער פארטיי איז ניט נאָר זיך ארויסצוזאגען אונצווייפיטיג פאר פרייע אימיגראציאָן, נאָר טאקע אָנצופיהרען א שטענדיגע אונאויפהערליכע אגיטאציאָן פאר דעם.

* * *

א גרויסער רעאקציאָנערער וויגד בלאָזט איצט אין „אונזערע" רעגיערענדע קרייזען בנוגע די פאָליטישע אימיגראנטען, וועלכע זיינען גענוואונגען צו פערלאָזען זייער פאטערלאנד צו לייב געווינען פאָליטישע פערפאָלגונגען. דער אמעריקא האָט ניט נור גענוג פון זיך אליין, נור אויך פון אלע זיינע פאטריאָטען צו פערלאָזען, אז זי זאָלען ניט קומען צו זיי אין אמעריקא, נור זאָלען בלייבען אין זייערע פאטריאָטישע פערפאָלגונגען. דער אמענדמענט צו דעם אייננוואנדערונגס־געזעץ, וואס איז אָנגענומען געוואָרען אין סענאט, פאָדערט, אז די איננוואנדערונגס־בעאמטע זאָלען מעהר מקפיד זיין אויף די „אנארכיסטען", וועמען עס איז לויט'ן געזעץ פערבאָטען אריינצוקומען אין לאנד. דאָס גיט די בעאמטע די מעגלעכקייט איבערהויפט ניט אריינצולאזען רעוואָלוציאָנערען. אן אמעריקאנער בעאמטער איז ניט קיין גרויסער למדן אין פארטיי־דינגס, פאר אים איז יעדער אייניגער אן „אנארכיסט", וועלכער איז ניט אינשטימיג מיט דער הערשענדער סיטטען. אלע אונזערע רוסישע רעוואָלוציאָנערען קענען זיך אים אויסווייזען פאר די געפעהרליכסטע „אנארכיסטען", וועלכע דארפען ניט האָבען די זכיה אריינצוקומען אין לאנד.

מען דארף געווענליך אָפּווארטען ביז די נייע בעשרענקונגען וועלען פערהאָנדעלט ווערען אין האוז אוו רעפרעזענטייטיוום. עס קען זיין, אז די האוז וועט זיי צוריקווייזען, אָבער די מורא פאר „אנארכיסטען" איז אזוי גרוים ביי אונזערע געזעצגעבער, דאס מען דארף שטאַרק צווייפלען, אויב די שטעלונג פון האוז וועט זיין לויבעראלער, ווי די שטעלונג פון סענאט.

* * *

סענאטאָר רוט'ס אמענדמענט צום אימיגרייישאָן־בילל, וועלכער לויטעט, איז יעדערער, וועלכער איז ניט קיין בירגער אין די פעראייניגטע שטאַאטען, זאָל מעגען ארויסגעשיקט ווערען פון דאנען, „אויב ער שטיצט מיט וועלכע עם איז ניט מיטעל א רעוואָלוציאָנערע בעווענונג אין אן אנדער לאנד, וואס ווי מיט גוואלד שטירצען די רעגיערונג, וועלכע איז אנערקענט פון דער רעגיערונג פון די פעראייניגטע שטאַאטען" איז אין סענאט אָנגענומען געוואָרען. מיר האָבען שוין אנגעוויזען*) ווי ווייט רעאקציאָנער אוז שענדליך דיזער אמענדמענט איז. דאָס איז איינע פון די גרעסטע קלעפּ, וואס דער פרייהייטס־נעדאנק אין פערשיעדענע לענדער האָט ווען עס איז בעקומען. אמעריקא האָט אימער געדיענט אלס אן עיר־מקלט, אלס א רעטונגס־אָרט פאר אלע די יעניגע, וועלכע ווערען פערפאָלגט פאר זייערע פאָליטישע אן רעליגיעזע איבערצייגונגען. אמעריקא האָט ניט נור געשטיצט מאָראליש אלע פרייהייטס־בעווענונגען, נור האָט שטענדיג פינאַנציעל אויסגעהאָלפען די קעמפפער פאר געווייסע אידעען אן פאָליטישע פרייהייט. סענאטאָר רוט'ס אמענדמענט מאכט אן ענד צו דעם „עיר מקלט", מיט וועלכען די פעראייניגטע שטאַאטען האָבען מיט רעכט שטאָלצירט.

*) זעה פאריגען נומער „צוקונפט". רעדאקציאָנעלע נאָטיצען.

„ווען דיעזער אמעגדמענט זאל אויך אָנגענומען ווערען פון קאָנגרעס, און ווערען א געזעץ — בעמערקט גאנץ ריכטיג די עקזעקוטיוו קאָמיטע פון דער אידישער אגיטאַציאָנס־ביורא אין איהר אויפרוף צו די ארגאַניזאַציאָנען — דאָ וועט זיין מעגליך פאר יעדען דעספּאָט פון דער גאנצער וועלט אויסצושטרעקען זיין האנד צו אונז אין לאנד און ארויסרייסען פון דאנען יעדען מענשען, וועלכער האָט ווען עס איז אויפגעהויבען זיין שטימע אָדער א האנד געגען טיראַניי". די אגיטאַציאָנס־ביורא רופט דעריבער אלע אידישע ארגאַניזאַציאָנען אויפצוהויבען א מעכטיגען פּראָטעסט איבער'ן גאנצען לאנד געגען דיעזען שענדליכען בילל.

* * *

אונטערשטיצענדיג דעם אויפרוף פון דער ביורא און געבענדיג איהר קרעדיט פאר די אויסיאטיוו פון דיעזער וויכטיגער ארבייט, מוזען מיר אָבער אין דער אייגענער צייט אויסדריקען א צווייפעל, אויב די אידישע בעוועגונג אליין וועט זיין אימשטאַנד מיט איהר פּראָטעסט צו צווינגען די האוז דורכצואוואַרפען רוט'ס פריי־הייט־פיינדליכען פּראָיעקט. די גאנצע פּאַרטיי מוז זיך אריינמישען אין דעם. ווען די פּאַרטיי זאל אויפהויבען דורך אלע ברענטשעס א פּראָטעסט איבער'ן גאנצען לאנד — דאָ, קען זיין, וועלען די פּערטרעטער אין קאנגרעס זיך שעהמען אונטערצושטיצען אזא ביל, וואס איז אַפּאַטיש אין פּנים דער ציוויליזאַציאָן בכלל און די אמעריקאנישע טראדיציעס בפרט.

אונזער פּאַרטיי־קאָנווענשאָן, ווי אויך די קאָנווענשאָן פון דער אידישער אגיטאַציאָנס־ביורא, וועלען האָבען צו זאגען א שטאַרקען וואָרט אין דיעזער אנגעלעגענהייט.

* * *

און רעידענדיג וועגען אונזער פּאַרטיי־קאָנווענשאָן, ווילען מיר בעמערקען, אז מיר זיינען ניט אינגאנצען איינשטימיג מיט געוִי. סלאָבאָדינ'ס מיינונגען, וועלכע ער זאגט ארוים אין זיין הויפּטיגען „ציקונפט"־ארטיקעל.

די אויסגעצייכענטע אבהאנדלונג פון גענאָע מאַררים היקקוויט אין אונזער הויפּטיגען נומער וואַרפט א קלאָהרען ליכט איבער די מיינונגס־פערשיעדענהייטען, וואס הערשען אין אונזער פּאַרטיי. דיעזע אבהאנדלונג וווייזט אינדירעקט, אז געוִי סלאָבאָדין האָט א ביסעל איבערגעכאפט די מאָס, אנרופענדיג אונזערע פּאַרטיי־פיהרער „אפּאַרטוניסטען".

די ארטיקלען פון היקקוויט און סלאָבאָדין דיעזע אלס איינלייטונג צו א דיסקוסיאָן איבער פערשיעדענע פּאַרטיי־פראָגען, וועלכע וועלען בהאנדעלט ווערען אין די „צוקונפט".

דער אונגליק אויף דער „טיטאַניק".

דער גרויסער אונגליק אויף דער „טיטאַניק" האָט, מיט רעכט, אויפגערודערט די גאנצע וועלט. איבערהויפּט הערען די צייטונגען ניט אויף צו ריידען וועגען די העלדישקייט פון די פּאַסאַזשיר־רען פון 1טען און 2טען קלאַס, וועלכע האָבען מוטהיג בעגעגענט דעם טויט, וועגען די פּאַסאַזשירען פון דריטען קלאַס רעדט מען כמעט ווי גאר ניט אין דער צייט, וועגען פערהעלטנים־מעסיג איז דאָרטען דער אומגליק געווען א פיעל גרעסערער. וועגען אויף דער „טיטאַניק" וואלטען ניט געווען מענשען פון דער „הויכער געזעלשאַפּט", וואלט מען פון דעם גאנצען אומגליק ניט גמאכט אזא סענסאַציע, דען וויפיעל ארבייטער וועלען מאָנאָט אין מאָנאָט אויסגע'הרג'עט אין די מענשליכע בוטשער־שעפּער פונ'ם שטאָהל־טראָסט, און די קאַפּיטאַליסטישע צייטונגען דערמאָהנען אפילו ניט מיט איין וואָרט, און וויפיעל הונדערטע און טויזענדע מיינערס וועלען יעהרליך בעגראָבען לעבעדיגרהייט אין די אונטערערדישע גהינם'ס פון די קויליען־מאָנאָטען, און מען גיט אפילו ניט א פּיפּס וועגען דעם? איז דען די לאָגע פון א מיינער אין דער צייט פון אן עקספּלאָזיאָן, וועלכער זעהט, ווי ער וועלט פערשאָטען, דערשטיקט פון רויך אָהן א שום פונק פון האָפענונג אויף זיין אייגענעם לעבען און אויף די עקזיסטענץ פון זיין פרוי און קינדער, בעסער פון די אונגליקליכע אויף דער „טיטאַניק"?

דער רעש איז דאָ ניט, וואס מענשען זיינען אונטערגענאנגען, נאָר וואס ר י י כ ע מענשען זיינען אונטערגענאנגען, ניט וואס עס האט פּאַסירט א שוידערליכער אומגליק אויף ים, נאָר וואס דיעזער אומגליק האָט גראדע אויך געטראָפען די „סאַסייעטי מען ענד וואומען".

מיר מיינען דאָ דערמיט ניט צו זאגען, אז דער אונטערגאנג פון „טיטאַניק", וואס האָט מיטגעשלעפט מיט זיך אזוי פיעל מענשען אין תהום פון אקעאן, פערדינט ניט דעם שטורם, וואס איז ארויסגערופען געוואָרען אין דער פּרעסע

סע און אין אונזער עפענטליכען לעבען. געווים איז דער אומגליק גרויס, נעווים דארפען די שוידערליכע הארריסענדע סצענעס, וואס האבען זיך אבגעשפיעלט אין די לעצטע שטונדען פון דער „טיטאניק" ניט לאזען רוהען, ביז עס וועט ניט געמאכט ווערען די נויטיגע אונטערזוכונג, און ביז מען וועט ניט אויסגעפינען, ווער עס איז דער אמת'ער שולדיגער אין דער טראגעדיע. אבער די זעלביגע אויפמערקזאמקייט פערדיענען אויך די קרבנות פון קאפיטאל, די קויללן־ארבייטער, וועלכע געהען מאסענווייז אונטער, א דאנק דער פראפיט־זשעדנעקייט פון די קויללן־מאגנאטען, וועלכע געפינען אפילו ניט פאר זיערע פפליכט איינצופיהרען אין די מיינס שוץ־מיטלען, וואס זאלען מאכען די אפטע אומגליקען זעלטענער און ניט אזוי שרעקליך.

וויפיעל קויללן בארגענ וואלטען דארפען זיצען אויפ'ן אנקלאגע־באנק, וועו די פרעסע וואלט זיך יעדעם מאל אזוי פראיינטערעסירען מיט אן אומגליק אין א שאבט, ווי איצט מיט דער „טיטאניק", און וויפיעל מענשליכע לעבענס וואלטען דורך דעם פערשפארט געפפערט צו ווערען?

אבער ווי זאגט א העברעאישער שפריכווארט: הכל תלוי במזל, צו יעדע זאך מוז מען האבען גליק.

פראטעסט־רעזאלוציאן.

דער „בונד" אין רוסלאנד האט ארויסגעטראגען פאלגענדע רעזאלוציע מכח דעם שענדליכען בלוט־בלבול פון די שווארצע מאות אין קיעוו:

„אין יענעם מאמענט, וועו די פינסטערע כחות גרייטען זיך אוועקצוזעצען אויפ'ן באנק פון די אנגעקלאגטע דעם אונגליקליכען קרבן פון ניעדערטרעטיגען בלבול, דעם אונשולדיגען מענטעל בייליס, הויבען מיר אויף פאר דער גאנצער וועלט אונזער שטים, די שטים פון צארניגען פראטעסט.

מיט פעראכטונג שלייערן מיר אפ פון זיך די פפליכט צו דערווייזען, אז אידען זיינען ניט קיין מענשען־פרעסער. זיי גלויבען אליין דערין ניט, — די וואס נוצען אוים די אלטע בלוטיגע בבא־מעשה פאר זייערע ניעדערטרעטיגע ציעלען.

זיי ווילען מיט שרעקליכע נאכט־נעשפענסטער ווארפען א פחד אויף די קריסטליכע מענשען, זיי זאלען ניט פערשטעהן, ווער ס'איז די אמת'ע סיבה פון זייערע יסורים און ווהו ס'איז דער אמת'ער וועג צו זייער בעפרייאונג. זיי ווילען מיט פאגראם־אימה פערשמידען די גליענדער פון אידישען פאלק, די אידען זאלען איין מאל פאר אלע מאל אבזאגען זיך פון יעדען פאליטישען קאמפף.

דערשטיקען די שטרעבונג פון לאנד צו זיין פרוי — דאס איז דער אייניציגער מיין פון דער גאנצער פאגראם־נאציאנאליסטישער פאליטיק. דאס איז דער מיין אויך אין קיעווער בלוטיגען שפאס, רעכטלאזיגקייט פונ'ם אידישען פאלק, רעכטלאזיגקייט פונ'ם גאנצען לאנד — דאס איז דער באדען, אויף וועלכען דער קיעווער שרים־טאנץ איז מעגליך.

און ווייל מיר ווייסען דאס אלץ, ערקלעהרען מיר מיט דעם גאנצען כח פון איבערצייגונג, מיט דער גאנצער קראפט פון אונזער גלויבען:

נור ביי די פרייע בעדינגונגען וועלען די מלוכה־אייניריכטונגען בכלל און דאס מלוכה־געריכט בפרט ניט קענען פערוואנדעלט ווערן, אין א ווערקצייג פון זיינען אין די מחות פון פאלק בלוטיגע בבא־מעשיות, נור די אמת'ע בעפרייאונג, נור די פערפעסטיגונג פון אלע אונטערדריקטע נאציאנען בכלל און פון אידען בפרט וועט העלפען, דער בלוטיגער חלום פון דער פינסטערער פערגאנגענהייט זאל ווי א רויך פערשווינדען פונ'ם זכרון פון דער מענשהייט.

און ווייל מיר ווייסען דאס אלץ, ערקלעהרען מיר מיט דעם גאנצען כח פון איבערצייגונג, מיט דער גאנצער קראפט פון אונזער גלויבען:

די שטרעבונג צו דערשלאגען זיך פרייהייט און פול־בערעכטיגונג אין א פרייען און פול־בערעכטיגטען רוסלאנד, — די דאזיגע שטרעבונג רוהט און גליהט אין אונזערע הערצער, און מיט קיינע אונטערדריקונגען, מיט קיינע פערפאלגונגען, מיט קיינע פאגראם־שרעקען ווערט מען די דאזיגע שטרעבונג אין אונז ניט אויסלעשען, ניט דערשטיקען, ניט אויסווארצלען.

מיר פאדערען אויף אלע עהרליכע מענשען, וואס זייער הארץ ברענט פון וועהטאג און צארן. זיי זאלען פראטעסטירען צוזאמען מיט אונז. זאלען זיי נעדענקען, אז שווייגען איז א פערברעכען; זאלען זיי נעדענקען, אז מיט שווייגען העלפען זיי דער שווארצער ארבייט פון די פינסטערע כחות. זאל קיין עהרליכער מענש ניט שווייגען!"

דער אפים פון

„די צוקונפט"

איז יעצט אין

173-175

איסט-ברָאדוויי

ניו יארק.

אלע קאראספאנדענצען צו דער רע־

דאקציאן אדער ביזנעס-מענעדזשמענט

זאלען אדרעסירט ווערען אויף דיעזע

אדרעסע:

THE ZUKUNFT

173-75 E. Broadway, New York

אַ נייע פּרעמיום

פּאַר די סובסקרייבער פון

„די צוקונפט"

אין דעם נעקסטען נומער „צוקונפט" וועלען מיר אַנאָנסירען די נייע פּרעמיום, וואָס מיר האָבען אָנגעגרייט פּאַר אַלע וואָס וועלען איינצאָהלען אין פּאָראוים איין דאָללאר פּאַר אַ יאָהר „צוקונפט".

ביז דאַן

וועט געגעבען ווערען אָלס פּרעמיום

די 4 פּראָבטפּאָלע ביכער פון

אַנטאָן טשעכאָוו

דיעזע 4 ביכער פון אַנטאָן טשעכאָוו זיינען איבערזעצט אין אידיש פון לעאָן קאָברין, און זיינען שׂהען געדרוקט און געבונדען. דער רעגולער פּרייז פון דיעזע 4 ביכער איז $3.50; די וואָס וועלען אבער איינצאָהלען פּאַר אַ יאָהר „צוקונפט" אין פּאָראויס, וועלען זיי בעקומען פּאַר בלויז

$1.00

און זיי וועלען האָבען געשפּאָרט $2.50,
דאָס הייסט, אז די וואס וועלען אונז איינצאָהלען 2 דאָל., וועלען בעקומען אַ גאַנץ יאָהר די „צוקונפט" צוגעשיקט מיט פּאָסט, און דערצו די 4 ביכער פון אַנטאָן טשעכאָוו.
פּאַרטא פיר דער פּרעמיום 40 סענט.
פיר אויסלאָנד און קענעדע פּאַרטא 25 סענט עקסטרא.
גלעד זאָל געשיקט ווערן צו:

THE ZUKUNFT, 165 E. BROADWAY, N. Y.

אלעקסאַנדער הערצען.

Vol. XVII. JUNE, 1912. No. 5

א. ש. זאקס.

אַלעקסאַנדער הערצען

(זיין לעבען און ווירקען).

ד פריי־דענקענדע און פרייהייטס־ליעבענדע רוסלאַנד, ווי אירגּ־פּע איבערהויפּט, פייערט איצט דעם הונדערט־יאָהריגען גע־בורטס־טאָג פון אַלעקסאַנדער הערצען, — דעם גרויסען שריי־בער, דענקער און קעמפּפער פאר מענשען־רעכ־טע בכלל, און פאר א פרייע, ניט־בעשלאַפּטע רוסלאַנד בפרט.

צווישען די גרויסע פיהרער פון די פער־שיעדענע ראַדיקאַלע און פראָגרעסיווע בעווע־גונגען, מיט וועלכע דער נייצעהנטער יאָהר־הונדערט איז אזוי ריך, פערנעהמט אַלעקסאַנ־דער הערצען א בעזונדערס בכבוד'יגען פּלאַץ. אין זיין נאַכצוג לעבען האָט הערצען ניט אויפ־געהערט צו וועקען דעם פערשלומערטען מענש־ליכען געדאַנק, ניט קוקענדיג אויף די פערפאַל־גונגען און רדיפות, וואָס ער האָט געהאַט דער־פאר אויסצושטעהן.

צוזאַמען מיט דעם בעריהמטען קריטיקער וויסאַריאָן ביעלינסקי, איז הערצען געווען א מעכטיגער גייסטיגער פיהרער פון דער רוסישער אינטעליגענץ אין די 40ער יאָהרען פון פאָריגען יאָהר־הונדערט — דער שטורם־און־דראַנג פע־ריאָד, וועלכער רוסלאַנד האָט אַנגעפאַנגען צו פראָטעסטירען קעגען דער שענדלעכער לייב־אייגענשאַפט און האָט אַנגעפאַנגען צו שטרעבען צו סאָציאַלע רעפאָרמען. אין יענער צייט האָט פאר דעם רוסישען אינטעליגענט אויפגעהערט צו עקזיסטירען אַריסטאָקראַטיע און פּאָלק, נור מענשען, און דיעזע מענשען האָט ער געפּו־נען אין אַלע טהייַלען, אין אַלע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט. די לִיעבע, די אמת'ע ריינע לִיעבע צו מענשען, איז געווען די הויפּט־שטרעמונג פון יענער עפּאָכע, וואו הערצען איז געווען דער גייסטיגער הערשער. דער מאניפעסט פון 19טען פעברואר 1861, וואו די פערשקלאַפּ־טע רוסישע פויערים זיינען ערקלעהרט געוואָרען פאר געזעצליך פרייע מענשען מיט אַלע רעכטע, איז געווען דער רעזולטאַט פון דער גרויסער רע־פאָרם־בעוועגונג, וואו הערצען האָט געשפּיעלט די ערשטע פיעדעל אין פערלויף פון אייניגע צעהנדליגע יאָהרען.

הערצען איז געווען דער ערציהער און לעה־רער פון אייניגע דורות, זיינע שריפטען זיי־נען געווען פאָפולער אויך אין אַלע אַנדערע לענ־דער פון אייראָפּאַ, וואו די רעוואָלוציאָנערע כוואַליע פון 48טען יאָהר האָט דערגרייכט. און שפּעטער, וועו דער סאָציאַליזמוס האָט אַנגע־פאַנגען צו שלאָגען טיעפע וואָרצלען צווישען

די ארבייטער־מאסען, איז הערצען צו איהם צו־געשטאנען, אבווהל די פילאזאפיע פון דעם מאדערנעם סאציאליסטישען געדאנק איז איהם געבליבען פרעמד.

אין 1863, וועו דער „פוילישער אויפ־שטאנד" איז אזוי אכזריות'דיג און אונמענשליך געווארען אונטערדריקט פון דער אפיציעלער רוסלאנד, וועו פיעלע פון די ערנסטע און עהר־ליכע ליטעראטען, געלעהרטע און אנדערע וויכ־טיגע כלל־טהויר זיינען מיטגעריסען געווארען מיט דעם „פאטריאטישען" שטראם, צו העלפען דעם „בעליידיגטען" פאטערלאנד, איז הערצען געווען איינער פון די וועניגע שריפטשטע־לער, וועלכער איז ניט פערבלענדעט גע־ווארען מיט דעם פאלשען גלאנץ פון דער פאל־שער שאוויניסטישער פאטערלאנדס־ליעבע, און איז מיט א שטארקען מוטה ארויסגעטרעטען צו פערטהיידיגען דאם בעליידיגטע און געקריוודע־טע פוילישע פאלק. איהם האט ניט געקימערט, וואם פיעלע פון זיינע אמאליגע פריינד און חברים זיינען אויף איהם דערפאר שטארק אנגע־פאלען און האבען איהם זאגאר געקרוינט מיט'ן נאמען „פערראטהער". הערצען האט געהערט צו דער קליינער צאהל „וועלט־בירגער", וועלכע זיינען פריי פון פארורטהיילען קיינען גווויסע פעלקער און נאציאנען און קעמפפען מיט דער זעלבער העלדישקייט פאר די ערלעזונג און בע־פרייאונג פאר אלע טהיילען פון דער מענש־הייט. הערצען איז מיט אן אונאונטערברעכענער ענערגיע ארויסגעטראטען פאר יעדע נאציאנאלע זעלבסטשטענדיגקייט, פאר די נאציאנאלע אוי־טאנאמיע, פאר דאם רעכט פון יעדער נאציאן אויף זעלבסט־בעשטימונג. „פאר וואם זאלען מיר — האט הערצען ניט אויפגעהערט צו פרע־גען — ניט לעבען מיט פוילען, מיט אוקראינע, מיט פינלאנד וויי א פרייער מיט א פריין, וויי גלייכע מענשען? מיט וואם זיינען מיר בעסער פאר זיי?" „דיעזער שטאנדפונקט—מיינט פלע־כאנאוו אין זיין רעדע, וואם ער האט געהאלטען אין ניצצע, דעם 7טען אפריל 1912, אויף הער־צענ'ס קבר — איז דער שטאנדפונקט פון דער גאנצער פאדטגעשריטענער מענשהייט, — דאם איז דער שטאנדפונקט פון דער אינטערנאציא־נאלע". „מיר זיינען ניט פערשקלאפט אין אוג־זער ליעבע צום פאטערלאנד — האט הערצען געשריעבען. מיר זיינען איבערהויפט ניט קיין שקלאפען. א פרייער מענש טאר ניט זיין אזוי אבהענגיג פון זיין פאטערלאנד, דאם ער זאל געבען א הסכמה אויף דאם, וואם איז געגען זיין געווויסען". אין יענער צייט האבען אזוינע ווער־טער געקלונגען שטאלץ, און ווי ניט די צארישע רעגיערונג האט פערצוימט די גרענעצען פאר הערצענ'ען און זיינע ווערק, זיינען זיי דאך אריינגעדרונגען, און ווי העלע, ברענענדיגע פינקען האבען זיי געווירקט אין דעם קאלטען, ביוראקראטישען, פינסטערען רוסלאנד.

אין דער איצטיגער צייט, וועו אין אונזער אלטער היימאטה בושעווען אזוי אונבעשרענקט די שווארצע מאות, וועו דער בארבארישער רא־סען־האם איז געווארען דער הויפט־צוועק אין די אפיציעלע קרייזען, וועו „די פאליסלייט לויט ערציהונג און פאגראמשטשיקעם לויט איבער־צייגונג" זיינען די פיהרער און טאן־גבער אין דער רוסישער דומע, וועו דער שענדליכער עלילת־דם בלבול הענגט ווי א שוועדע פינסטע־רע כמארע איבער'ן אידישען הימעל אין רום־לאנד — אין דיעזער צייט האבען הערצענ'ס וועדטער נאך א פיעל גרעסערע בעדייטונג און זיין אנדענקען איז אונז פיעל טהייערער ווי אין אן אנדער צייט.

אלעקסאנדער אינואנאוויטש הערצען איז געבארען געווארען אין מאסקווע דעם 25טען מערץ (7טער אפריל, נייער סטיל) 1812, ביי עלטערען וואם האבען צוזאמען גע־לעבט אהן חופה וקדושין. זיין פאטער, אי־וואן אלעקסעיעוויטש, איז געווען א רייכער מיוחס'דיגער פריץ, און זיין מוטער, א שטוט־גארט'ער דייטשקע. עס איז זעהר שווער זיך פארצושטעלען די סביבה, וואו הערצען האט פערבראכט זיינע קינדער־יאהרען. פריצים מיט א גרויסען יחוס, הויכע טשינאווניקעם, וועלכע האבען ניט געווואוסט פון דער אויסערליכער וועלט אויסער זייער קאנצעליאריע ביי־טאג און בעלעד און קלובם ביי־נאכט, דייטשע און פראנ־צויזישע לעהרער און צופריעדענע, ניט פרא־טענסיוענדע לייב־אייגענע — אט זיינען די מענשען, וועלכע האבען הערצענ'ען ארומגע־רינגעלט אין זיין קינדהייט און פריהער יוגענד.

ניט קוקענדיג, וואם הערצען איז געבארען געווארען פון א ניט גאנץ־כשר'ען פאמיליען־לעבען, האט איהם דער פאטער גלייך פון אנ־פאנג זעהר ליעב געקראגען און האט זיך צוגע־בונדען צו איהם מיט זיין גאנצען לייב און

זעלע. ער איז געווען דאָס ליעבסטע קינד אין הויז. אלע האָבען איהם געבאלוועט, פארצויגען אין זיך ארומגעדרעהט ארום איהם. דעם פּאַמיליען־נאָמען ה ע ר צ ע ן גופא האָט איהם געגעבען דער פּאָטער, ווען ער איז געבוירען געווארען, (הערצען הייסט, דער זון פון ליעבע). עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז אין אזא אט־מאָספערע האָט זיך אין קינד ענטוויקעלט קאַפּריזען אין עקשנות'דיגער כאַראָקטער. מוראַהאָבענדיג, אז דעם קינד קען חס וחלילה טרעפען אן אומגליק, אז עס קען זיך פערקיהלען, האָט מען עס געהאלטען שטענדיג אין די 4 איילען פון הויז. פון דער אויסערליכער וועלט איז דאָס קינד געווען אין גאנצען אָבגעזונדערט, אָבער דיעזע שטענדיגע אבגעזונדערטקייט האָט אין איהם ניט ענטוויקעלט, ווי געווענליך ביי אזא ערציהונג, רוהיגע, כיאַראַקטעלישע נייגונגען. שוין אין די קינדער־יאָהרען האָט זיך ביי הערצע'ן ארויסגעווויעזען א שטאַלצע, ענערגישע נאַטור, אן אונבעשרענקטע אייגענליעבע און א לעבעדיגען טעמפּעראַמענט.

ביי הערצע'ס פאָטער אין הויז איז מען זיך בעגאנגען ניט שלעכט מיט די לייב־אייגענע. קערפּערליכע שטראָפען זיינען דאָרטען כמעט קיינמאל ניט אָנגעווענדעט געווארען. איינמאל האָט דער קליינער הערצען געזעהען א ווייגענדיגען רעקרוט. ער איז צו איהם צוגעלאָפען און געפרעגט:

— דו ווילסט דאָך ניט געהן אין סאָלדאַטען, הא?

— ניין, איך וויל ניט.

— טא ווי אזוי שיקט מען דיך, ווען דו ווילסט ניט?

אין דער פראַגע איז, אויב איהר ווילט, דאָס פראַגראם פון דער גאנצער צוקונפטיגער הערצע'ס פיליאָזאָפיע.

אויך פעסטקייט און זעלבסטשטענדיגקייט האָט הערצען ארויסגעווויעזען אין די פריהע יוגענד יאָהרען.

מיר האָבען שוין געזאָגט, אז הערצען איז געווען אן אונגעוועליכער זון. ביי זיין פאָטער. ער האָט אָבער ביז'ן 12טען יאָהר דערפון ניט געוואוסט. מען האָט די גאנצע צייט דאָס גע־האלטען בסוד פון איהם. ער האָט זיך דערפון דערוואוסט גאנץ צופעליג און פלוצלונג. דיעזע ידיעה האָט פּראָמערט זיין געמיטה און א גע־וויסע אונרוהיגקייט האָט איהם אָנגעפאנגען צו בעהערשען. וואָס הייסט אונגעוצליך, פאר וואס אונגעוצליך — דאָס האָט דער 12־יאָהריגער הערצען ניט גע־וואוסט, אָבער ער האָט אונקלאָהר געפיהלט, אז אינ'ם וואָרט „אונגעוצליך" ליגט עפּעס דרינקענדעס, שווערעס. פון דעמאָלט אָן איז ער געווען זעהר אויפגערעגט און האָט זיך געפיהלט זעהר געקרענקט. ער האָט זיך געהיט צו פערפיהרען מהלוקות מיט די קרובים פון זיין פאָטער'ס צד און האָט זיך געהאלטען אן א זייט פון זיי. ער האָט פערשטאַנען, אז פאר זיי איז ער אינגאנצען א פרעמדער און א ניט־גע־וויינ־שטער. ער האָט זיך זאָגאר אָנגעפאנגען שלעכט צו פיהלען ביים פאָטער אין הויז.

אייגנמאל, מיטאָג־צייט, איז איוואן אלעק־סעיעוויטש (הערצע'ס פאָטער) געווען זעהר שלעכט אויפגעלעגט, און ניט האָבענדיג אויף וועמען אויסצוגיסען זיין גאל און ביטערנים, האָט ער זיך אָנגעפאנגען צו בעקלאָגען אויף זיין גורל.

— איך בין אליין, עלענד, אָבער אויסער־ליך דוכט זיך, אז איך האָב א פאַמיליע. ביי מיר וואָהנט א פרוי מיט איהר זון'דל...

אלעקסאַנדער האָט זיין פאָטער ניט געלא־זען ענדיגען דעם זאַץ, האָט שנעל א שפרונג גע־טהאָן פון זיין פלאַץ, און מיט א ציטערנדיגער שטים האָט ער זיך געוועגדעט צו זיין פאָטער:

— מעהר קען איך אייערע בעליידיגונגען ניט ערלויבען, ניט אין בעצוג צו מיר און ניט אין בעצוג צו מיין מוטער. ליוט אייער בעגריף און בליק, קען צוויישען אונז מעהר ניט זיין קיין געמיינשאפטליכעס. מיר וועלען גליך פערלאָזען אייער הויז!

דער אלטער האָט זיך זעהר דערשראָקען און האָט שטאַרק חרטה געקראָגען פאר זיינע פאָרווירפע. ער האָט זיך אָנגעפאנגען צו בעטען ביי אלעקסאַנדער'ן, ער זאל ניט זיין אזוי אויפ־גערעגט, אָבער הערצען האָט פאָרטגעזעצט:

— איהר דריקט אונז, איהר בעליידיגט אונז, איהר וואַרפט אונז פאָר... וועמע'ס שולד?... מיר זיינען שולדיג, וואס?... ניין, מיר קענען שוין מעהר ניט אריבערטראָגען אזא ערניעדריגטען, בעליידיגטען לעבען.

דער פאָטער האָט געבעטען ענטשולדיגונג און האָט ערקלעהרט, אז די וועלט האָבען זיך פון איהם ארויסגעריסען ניט ווילענדיג, און אז אויף להבא וועט ער דאָס ניט טהאָן. ער האָט זיך ערקלעהרט אין ליעבע און טרייהייט צו

הערצען'ען און צו זיין מוטער. און אין אמת'ען האָט פון דער צייט אָן זיין פאָטער אָנגעפאנגען צו פערהאלטען זיך צו אלעקסאנדער'ן מיט גרויס אכטונג.

דיעזער שטאַרקער געפיהל פון שטאָלץ און בעלידיגטער זעלבסט־לִיעבע ווייזט, ווי הערצען האָט געליטען פון דעם געדאנק, אז ער איז „אונ־געוצליִך". עס קען זיין, אז אָט דיעזער געדאנק האָט איהם אויף שטענדיג אוועקגעשטעלט אין א וויעדערשפרוך מיט דער „אנשטענדיגער" ge־זעלשאפט. ער האָט דיעזע געזעלשאפט ניט ge־לִיעבט און האָט וועניג מיט איהר מגע ומשא געהאט. לִיטעראטען, געלעהרטע, ge'רודפ'טע און פערפאָלגטע — אָט איז די סביבה, וואו הערצען האָט פערבראכט פון זיין יוגענד אן. צו זיינע טיטולִירטע אָנגע'יהסנ'טע קרובים איז ער ניט geגאנגען. זיין שטאָלץ און זעלבסט־ווירדע האָ־בען עם איהם ניט דערלאָזען.

וועו הערצען איז אלט געוואָרען 18 יאָהר, איז ער אָנגעקומען אין יוניווערסיטעט, צוזאמען מיט זיין פרײנד און חבר אָגאריעוו. דאָס איז איהם אויף אָנגעקומען ניט אזוי לִייכט. זיין פאָטער האָט פריהער ניט geוואָלט וויסען פון „וויים איך וועלכע יוניווערסיטעטען", אָבער הערצען איז שטאַרק geשטאַנען אויף זיין פער־לאַנג, און דער פאָטער האָט סוף כל סוף איהם geמוזט נאָכgeבען. די הויז מיט די פערשיעדענע אלט־מאָדישע מנהגים און טראַדיציעם איז דעם לִעבענס־לוסטיגען, ענערגישען אלעקסאנדער'ן geוואָרען צו ענג. זיין נשמה האָט זיך geריסען אין אן אנדער וועלט, וועלכע איז נאָך פיר איהם אלַיין geווען פול מיט geהיימניסע. ער האָט ge־שפירט א בעדערפנים אין אן אנדער geזעל־שאפט, אין יונגע הברים, אין לִעבעדיגע, היטצי־גע וכוחים איבער פערשיעדענע פאָליטישע, פי־לאָזאָפישע אין וויסענשאפטלִיכע פראגען; איהם האָט אלַין מהר און מהר geצויגען דער geרויש פון יונגע פרהלִיכע שטימען, און דאָס אלעם האָט ער geקענט geפינען אין אוניווער־זיטעט. „זעלטען — זאָגט הערצען'ס ביאָגראַ־ע. א. סאָלאָוויאָוו — זעלטען וואר עס טרעט צו אין אונזער צייט צו דער קדשי קדשים פון דער וויסענשאפט מיט אזוינע geפיהלען און geדאנ־קען, ניט אזוינע מוטגע, ניט קלאָהרע, אָבער גוטע ערוואַרטונגען, מיט וועלכע אָגאריעוו און הערצען זיינען צוגעטראָטען מיט אונגעפהר 80 יאָהר צוריק..."

הערצען האָט לִייכט אויסgeהאלטען דעם איינטריטס־עקזאמען, און האָט זיך צוריקge־קעהרט אהיים אלס סטודענט פון דער פיזיקא־מאטעמאטישער אבטהיילונג.

„עס האָט זיך אָנgeפאנגען דאָס אוניוואר־זיטעטס־לעבען. דיעזעם לעבען — ערצעהלט שפעטער הערצען — האָט איבערgeלאָזען בייא אונז אין מח אן עראינרונג פון א ניט־אונטער־בראָכענעם אידעען־מאהלצייט, א מאהלצייט פון וויסענשאפט און האָפנונגען, וואס האָט צייטנע־וויז geוטראָגען א שטורעמדיגען, צו־פרעהלִיכען, אָבער קיינמאָל ניט אן אונאָרענטלִיכען כאראק־טער... אויפלעבען דיעזע פערgאָנגענע צייט, מא־כען עם פערשטענדלִיך — איז אונמעגלִיך; כדי צו geדענקען אלע האָפנונגען און ערוואַרטונגען פון יענער צייט, דארף מען זעהר פיעל ניט וויסען און ניט פיהלען, מען מוז פערgעסען א תהום מיט פאקטען, אָבטרייסלִען פון דער נשמה א בארג שטויב, אָבסקראָבענען די פלע־קען, פערהייהלען די שניטען, בעלייכטען די גאנ־צע וועלט מיט דעם העלען לִיכט פון מזרח און געבען אלע זאכען א מאָרגען־פרישקייט. דאָס איז נאָך וועניג. מען דארף אז אלע פריינד פון דער יוגענד־צייט זאָלען זיך צוזאמענקלִייבען צוזאמען אין דעם זעלבען צימער, פאר דעם זעלבען מראָמאָרנעם אויוועו, און אין דעם זעל־בען סיגאַרעטען־רויך".

וואָס האָבען דעמאָלט geפרעדיגט די יונגע סטודענטען? — דאָרוויִך איז זעהר שווער צו ענטפערען. זיי אלַיין האָבען עס קלאָהר ניט ge־וואוסט. די איהעען זיינען געווען מטושטש, קיין geזעלשאפט אין איצטיגען זינן איז ניט געווען, אָבער די פראָפאָנאָנדע האָט geלאָזען טיעפע וואָרצלען אין אלע פאקולטעטען און איז איבער־geגאנגען אין די וועלט פון אוניווערסיטעט. דער אויפגערעגטער geדאנק האָט geזוכט אן אויס־גאנג, די אויפgעווקטע פראגען — א לעזונג. די יוגענד איז פונאנדערgעפאלען אויף „קרוזשא־קען" — אויף פילאָזאָפישע און פאליטישע, דאָס האָט זיך געווענדעט פון דעם טעמפעראַ־מענט פון די אנטהיילנעמער.

אן דער שפיצע פון דעם קרוזשאק, וואו מען האָט דעבאטירט און דיסקוטירט אם מיס־טען איבער פילאָזאָפישע און קונסט־פראָבלעמען איז geשטאַנען סטאַנקעוויטש. צו איהם האָט

אויך געהערט וו. ביעלינסקי.*) אן דער שפּיצע פון פאליטישען קרוזשאק איז געשטאנען אלעק־סאנדער הערצען.

אין סטאנקעוויטש'עס קרוזשאק האט מען געלעזען די ווערק פון שילער, געטהע, האפמאן און מען האט דיסקוטירט איבער אבסטראקטנע פילאזאפישע פראבלעמען; אין הערצען'ס קרו־זשאק זיינען אויפ'ן ערשטען פלאן געשטאנען „לעבעדיגע און ריין פראקטישע פראגען". דאָ איז געווען דער העלד, פאר וועמען מען האט זיך געבוקט, דער גרויסער אוטאפיסט־סאציא־ליסט סען־סימאן. סען־סימאן „נייע עוואנ־געליום" איז געווען דער ביבעל, וועלכע די אנ־טהיילי־נעהמער אין הערצען'ס קרוזשאק האבען געלערנט. שילער און געטהע זיינען, אמת, גע־ווען זעהר שטארק געאכטעט ביי הערצען'ן און זיינע חברים, אבער זייערע אידעאלען זיינען ניט געווען ליטעראטען און קינסטלער, נאר פּא־ליטישע טהורער, די דעקאבריסטען און וויסע־שאפטס־מענער; דער סען־סימאנ'יזמוס איז גע־ווען דער טהעארעטישער וועג־ווייזער ביי הער־צען'ן אין זיין קרוזשאק, און שפּעטער אין זיין לעבען; אונטער דער ווירקונג פון'ס סען־סימא־ניזמוס האט זיך עגטוויקעלט און אויסגעברייט די גאנצע וועלט־אנשויאונג פון'ס צוקונפטיגען אויטאָר פון „יענעם ברעג".

שוין אין אוניווערסיטעט האט הערצען ארויסגעוויזען א גרויסע פעראכטונג צו די רע־אקציאָנערע, טרוקענע טשינאָווניקעס. פאר א בונט געגען א געוויסען ניט־בעלייבטען פּראָפע־סאָר, וואו הערצען איז געווען דער אָנפיהרער, איז איהם אויסגעקומען צו זיצען אויבער א וואָך אין קאַרצער, אבער אן אונאויפהערליכע שנאה צו אלעם, וואס איז אלט און אָבגעלעבט, צו דעם גאנצען פאליטישען רעזשים, וואס האט דאן געהערשט, און צו די היטער און בעשיצער פון דעם דאָזיגען רעזשים האט זיך ביי הער־צען'ן ענטוויקעלט נאָך דעם, וועלכען ער האט גע־ענדיגט דעם אוניווערזיטעט, און האט אָנגעפאנ־גען אויף זיינע אייגענע פלייצעס צו פיהלען די אונערטרעגליכע לאסט פון די אוננוטציגע פּא־

*) איבער די ראָלע וואס סטאנקעוויטש'עס קרוזשאק האט געשפּיעלט אין דער ענטוויקלונג פונ'ס רוסישען ראדיקאלען געדאנק, זעה מיין ארטיקעל וויסאריאן גריגאריעוויטש ביעלינסקי. — אויגוסט נומער „צוקונפט" 1911. — א. ז.

ליטישע פערפאלגונגען קעגען יעדען פרייען טריט.

אין יולי 1834 איז געוואָרען ארעסטירט אָגאריעוו, און אין א פּאָר טעג שפּעטער איז אין מיטען נאכט פּאָרגעקומען הערצען'ס ארעסט.

פאר וואָס האט מען ארעסטירט הער־צען'ן? אין וואָס איז בעשטאנען זיין פּאָלי־טישער פערברעכען? אָפיציעל האט עס גע־הייסען, אז זיין פערברעכען איז בעשטאנען אין דעם, וואס ער איז געווען בעפרייִנדעט מיט אָגאריעוו'ן, און אָגאריעוו'ס חטא איז בעשטאָ־נען אין דעם, וואס ער איז געווען בעפרייִנדעט מיט א געוויסען סאקאלאווסקי'ן, אויף וועלכען מען האט געוואָרפען א חשד, אז ער האט פער־פאסט און געזונגען רעוואלוציאָנערע לידער. אין אמת'ן אָבער האט מען מיט דעם ארעסט געוואָלט פערניכטען הערצען'ס קרוזשאק, וואו עם זיינען געפיהרט געוואָרען הייסע דעבאטען איבער'ן פּאָליטישען לעבען.

גאנצע צעהן מאָנאט האט געדויערט די אונטערזוכונג, און אין דיעזער צייט איז הער־צען געזעסען אין טורמע אויסזאָם אין א בעזונ־דערען צימער. אויף די „דאָקומענטען" האט זיך הערצען גענאָלטען שטאָלץ און אונאבהענגיג. דאָם האט אריינגעבראכט אין כעם זיינע ריכ־טער, וועלכע האָבען דעם „פערברעכער" הער־צען, וואס האט ניט געוואָלט תשובה טהאָן אויף זיינע זינד, אָפּגע'משפט צו פערשיקען אין פּערם.

עס איז אָנגעקומען דער 10טער אפריל. אין הערצע'ס לעבען איז דאָם געווען אן עפּאָכע־מאכענדער טאָג. ער האט אליין אין אָנפאנג ניט פערשטאנען די גאנצע וויכטיגקייט פון איהם. יונגקייט, גלויבען אין זיך און אין זיינע קרעפטען האָבען אין איהם איינגעפלאנצט די זיכערקייט, אז ער וועט זיין שטראָף פיזיש לייכט איבערטראָגען, אָבער גייסטיג האט דאָם געהאט אויף איהם א גרויסע ווירקונג. דער שטראָף האט שטארק בעלוידיגט דעם שטאָלצען הערצע'ן. זיין שטאָלצע אונאבהענגיגע נשמה איז געווען פול מיט פּראָטעסט קעגען די אָרד־נונג, וואס האט אזוי אונטערדריקט זיין פער־זענלישקייט. אונטערגעבען זיך, זיין אונטער־טהעניג — איז ניט געווען אין זיין נאטור. ער האט ניט געקענט מקבל באהבה זיין די

אונרעכט, וואס מען האָט איהם געטהאָן. זיין נאטור האָט געפֿאָדערט נקמה, פאר די גע־מיינהייט, וואָס מען איז בעגאנגען געגען איהם. פון א יונגען סטודענט־ליבהאבער איז ער געווא־רען אן איבערצייגטער געגענער פון אלץ, וואס דריקט די מענשליכע ווירדע, וואס לייגט ארויף קייטען, מען זאל זיך ניט קענען פרייַ בעווענען. פון זיין פערשיקונג האָט ער זיין גאנצען לעבען געריכט מיט כעס, מיט גיפט, און ניט האבענדיג די מעגליכקייט מיט זיין קראפט צו בעזייטיגען די ארדנונג, וואו די מענשען־ווירדע ווערט אזוי געטראטען מיט די פיס, האָט ער אָנגעפאנגען אין איהר צו שיסען די גיפטיגע, סארקאסטישע פייל־ען פון זיין איראָניע, מיט וואָס עס איז געווען דורכגעדרונגען זיין גאנצעס שפּעטערדי־גע־עס שאפען און ווירקען. דאָס גיפטיגע פון פער־זעלכע פרייהייט, וואס איז צייטענווייז ארי־בער איבער אלע גרענעצען, וואס האָט אָנגענו־מען טהיילמאל די פארמע פון „ניהיליזמום", פון געגנערשאפט קענען ווילכע עס איז ניט אונ־טערדריקונג, איז זעהר כאראקטעריסטיש פאר הערצענ'ס גיאנקען־גאנג און ווילט־אנשויאונג. די פערשיקונג האָט הערצענ'ען ארונטערגע־פיהרט פון די הויכע אבסטראקטנע בערג פון אוניווערסיטעט־אידעאליזמום און האָט איהם צוואמענגעפיהרט פּנים אל פּנים מיט דער גרויער, האַרטער ווירקליכקייט...

אין פּערם איז ער לאַנג ניט געווען. מען האָט איהם פון האַרטען גליִיך איבערגעפיהרט אין וויאטקא, וואו איהם איז אויסגעקומען צו קומען אין בעריהרונג מיט א האלבען מישוגע'נעם, אויסגעלאסענעם דעספּאָטישען גו־בערנאטאָר, ווילכער האָט ניט געווואוסט קיין גרענין פאר זיינע ניידערטרעטיגע, דעספּאָטי־שע און קראנקע לייִדענשאפט. הערצען, דער גייסטיגער אריסטאקראט, ווילכער האָט פיינד געהאט תכלית שנאה אלעם וואָס איז געמיין, ניידערטרעטיג, קליינקעפּלדיג, ווילכער האָט געשטעלט העכער פון אלץ דאָס מענשליכע ג־פיהל פון עהרע, איז געווען געצוואונגען זיך צו בעגעגענען מיט אזא ווילדען בארבארישען נפש! וויפיעל ביטערנים, בעלייִדיגונג, האָט זיך ג־מוזט אָנקלייבען ביי איהם אין הארצען, וויפיעל אומעדיגע, דריקענדע רעיונות האָבען זיך ג־מוזט אָנקלייבען ביי איהם אין מח? הערצען האָט זיך דעם גובערנאטאָר ניט אונטערגעגעבען, יענער האָט זיך געמוזט רעכענען מיט דעם „ג־ביל־דעטען הערצען" (ווי דער דעספּאָטישער גו־בערנאטאָר פלעגט זיך אויסדרינקען).

אייניגע יאָהר איז הערצען געווען אין וויאטקא. שפּעטער האָט מען איהם ערלויבט אריבערצופאָהרען אין וולאדימיר, וואו ער האָט געהייראטה זיין קוזינע נאטאליא אלעקסאנד־ראוונא, וועלכע ער האָט זעהר שטארק געליבט. זיין פאטער, ווי אויך איהרע קרובים זיינען ג־וועז זעהר שטארק געגען זייער הייראטה, און האָבען די יונגע פּאָר זעהר וועניג געשטיצט. ניט קוקענדיג אבער אויף דעם, וואס עקאנאמיש זיינען זיי געווען געדריקט, האָבען דאָך הערצען און נאטאליא זיך געפיהלט אויף דער העכסטער שטופע פון גליק. אין וולאדימיר איז אויך ביי די גליקליכע פאָר געבוירען געווארען דער ער־שטער זוהן אלעקסאנדער, וועלכער איז איצט א פראפעסאָר פון פיזיאלאגיע אין לאזאנן.

וועז הערצען האָט זיך אין 1842 צוריק־געקהרט אין מאסקווע, איז ער צוריק אריין אין „קרוזשאָק", וואו עס זיינען געווען קאָנצענ־טרירט די בעסטע, איידעלסטע און אינטעלי־גענטסטע קרעפטען פון רוסלאנד. אין יענער צייט האָט זיך אויף אָנגעפּאנגען הערצען'ס לי־טעראריש טהעטיגקייט.

די 40ער יאָהרען זיינען געווען די אינ־טערעסאנטסטע און עהאבענסטע אין דער גייסטיגער ענטוויקלונג פון רוסלאנד. דער רא־מאנטיזמום, די טרוימעריייען פון די דרייסיגער יאָהרען האָבען זיך געגענדיגט, און מען האָט זיך געגומען פאר די גרויע ווירקליכקייט. די געדאנ־קען זיינען געווארען קלאָהר, און יעדערער האָט געווואוסט, וואָס ער וויל. די גייסטיגע פיהרער פון יענער צייט האָבען אָנגעפאנגען אָפען ארויסצוטרעטען קעגען דער לייב־אייגענשאפט, און אלע זיינען געווען דורכגעדרונגען מיט אן אמת'ער, רייַנער ליעבע צום פאלק.

„אזא קריז טאלאנטפולע, ענטוויקעלטע, אלזייטיגע און רייַנע מענשען — האָט מיט יאָה־רען שפּעטער הערצעהלט הערצען פון זיינע מאסקווער פרייַנד — האָב איך שפּעטער אין קיין אָרט ניט בענגענט, ניט אין דער פאָליטי־שער און ניט אין דער אריסטאקראטישער וועלט".

דיעזע מענשען האָבען געשפּיעלט א גוואל־דיגע היסטארישע ראָלע אין לעבען פון זייער פאטערלאנד. ביעלינסקי, גראנאווסקי, באקונין,

באטקין און אנדערע — אָט פון וועמען יענער קרייז איז בעשטאנען.

אויסער דיעזען „קרוזשאק", וועלכער איז געווען דורכגעדרונגען מיט העגעל'ס פילאָזאפיע און האָט געפֿערדיגט וועסט־אייראָפּאישע אידעען און רעפֿארמען, איז געווען אן אנדער קרוזשאק פון די סלאַוויאַנאָפילען, וועלכע האָבען געטענה'ט, אז רוסלאַנד האָט זיך איהרע אייגענע טראַדיציעס, איהרע אייגענע זיטען און דאַרף זיך ניט לערנען פון די מערב־אייראָפּעאישע נאַציאָנאַלען. אין דער שפּיצע פון די סלאַוויאַנאָפילען זיינען געשטאַנען אזעלכע מענער, ווי ק. אקסאקאָוו, כאָמיאקאָוו און אנדערע.

צווישען די סלאַוויאַנאָפילען און „זאַפּאַדניקעס" (אזוי האָט מען גערופען די אנהענגער פון הערצען און ביעלינסקי) פלעגען פֿאָרקומען הייסע דעבאַטען און א שטאַרקע פּאָלעמיק, אָבּ־וואָהל פֿערזענלעך זיינען די ביידע קרוזשאקען געווען זעהר בעפריינדעט. הערצען האָט אין דיעזער פּאָלעמיק פערנומען א פיהרענדע ראָלע.

אין יענע יאָהרען האָט הערצען זעהר פיעל געשריעבען ארטיקלען, ראַמאַנען, פילאָזאָפישע אָבהאַנדלונגען א. ז. וו. די יוגענד האָט איהם געהאַלטען צוזאמען מיט ביעלינסקי'ן פאר איהר וועג־וויזער און לעהרער. דאַן זיינען ערשיענען זיינע „מעמוארען פון דר. קרופאָוו" און זיין בעוואסטער ראָמאַן „ווער איז שולדיג?", וואס איז געווען א רייהע מיט יאָהרען פערבאָטען אין רוסלאַנד.

הערצען'ס פיעל־ארטיגקייט איז צו בעוואונדערען. אין זיינע שריפטען בעטראַכט ער אלע זייטען פון לעבען. ער רעדט וועגען זיטליכקייט, וועגען פאַמיליען־בעציהונגען, וועגען בילדונג, קונסט, פילאָזאָפיע, — מיט איין וואָרט, אין הערצען'ס שאפען האָבען געפונען אָבּקלאַנג אלע סטרונעס פון דער מענשליכער נשמה, אלע בעווועגונגען פון דעם מענשען'ס הארץ.

ער האָט געגומען בעטראַכטען די אייביגע פראַגע: פאר וואָס איז דאָס לעבען אזוי כמורנע, פאר וואָס וועלען אזוי פיעל פערמאַטערט און ארויסגעווארפען פון איהם? פאר וואָס בריינגט אויף די ליעבע ניט קיין פולען גליק?

אין זיין ראָמאַן: „ווער איז שולדיג?" פיהרט הערצען ארויס אויפ'ן סצענע עהרליכע, גוטע מענשען; זיי אלע ליעבען איינער דעם אנדערען, יעדער ווינשט מיט זיין גאנצען האַרצען, אז דער צווייטער זאָל זיין גליקליך. און סוף כל סוף מאכט איינער דעם צווייטען אונגליקליך, און אלע געהען אונטער. זייער לעבען, זייער ליעבע, איז ווי א שטיין געוואָרפען אין א שטעהענדען וואסער, עס גיט אין אָנפאַנג א פּליוסק, דאָס וואסער פאַנגט זיך אָן צו בעוועגען, אָבער אין א רגע ארום — צוריק דאָס טויטע שווייגען, די טויטע שטילקייט.

און אויף די פראַגע: „ווער איז שולדיג?" ענטפערט הערצען, אז די שולד ליעגט ניט אין די פּערזאָנען זעלבסט, נאָר אין די ווייטערשפּרוכען פון לעבען, פון ליעבע, פון היראָטה א. ז. ו.

„שטרעב צו פערפאָלקאָמען דיין וויסען, זיי קיין מאָל ניט צופריעדען מיט דער ווירקליכקייט און איהרע בייזע זייטען, לערן זיך צו קעמפּפען און אפילו אונטערצוגעהן, נאָר קיין מאָל ניט אָב זיך אליין, און פערבוג ניט דעם אמת פון אנדערען" — אָט איז די זיטען, וועלכע הערצען פּרעדיגט.

אין 1847 ערפילט הערצען זיין אייביגען פערלאַנג און וואונש, צו זיין אין אוסלאַנד. ער פאָהרט קיין פּאריז, וואס איז דעמאָלט געשטאַנען ערב דער רעוואָלוציאָן. ער ווערט ענטוישט פון דער קערפערליכער און גייסטיגער אויסגעלאָסענהייט, וואס פאַרטען האָט געהערשט, און ער פאָהרט קיין רוים, וואו די רעוואָלוציאָנערע שטימונג האָט איהם בעגייסטערט. ער פעראייניגט זיך מיט דעם מאַרש פון די רעוואָלוציאָנערען און אונטערהאלט די רעוואָלוציאָנערע אויסרופען. ער פאָהרט צוריק קיין פּאריז, וועו עס איז אָנגעקומען די ידיעה, אז דער קעניג לואי פיליפּ האָט געמאכט פּליטה און אז פראַנקרייך איז ערקלעהרט אלס רעפובליק.

אין פּאריז האָט הערצען, אמת, געטראָפען די רעפובליק, אבער צוזאמען מיט איהר אויך די שרעקליכע יוני־טעג, וועלכע האָבען ניט געוואוסט קיין גרענעץ צו דער מענשליכער גרויזאמקייט, און ער ווערט צוריק ענטוישט אין פראַנקרייך און די פראַנצויזען. פאר אן אויסגעשריי אין א קאפע: „עס לעבע די רעפובליק!" ווערט הערצען פערדעכטיגט בי דער פּאריזער פּאָליציי, און איז געצוואונגען צו לויפען קיין זשענעוועע — דער אָרט פון אלע פאָליטישע עמיגראַנטען פון יענער צייט.

אין אָנפאַנג האָט דאָס עמיגראַנטען־לעבען אין דער שווייץ, מיט די אייביגע דיסקוסיאָנען

צווישען די בלויז רעמאָקראַטען און סאָציאַליס־טען בעפריעדיגט הערצען'ן, אָבער, שפּעטער, וועלן ער האָט זיך אָנגעפאַנגען צו איבערצייגען, אז די רעוואָלוציאָן האָט ניט ערפילט די ער־וואַרטונגען, און אז די בורזשואזיע הערשט אין אייראָפּא אונבעשרענקט, איז הערצען געוואָרען שטאַרק פערביטערט און האָט אָנגעשריעבען דאָס בעריכמטע „פון דעם אנדערען ברעג", וואָס איז געווען אומגעפערה א סך־הכל פונ'ם רעוואָ־לוציאָנערען שטורעם, וואָס האָט זיך איבערגע־טראָגען איבער אייראָפּא. דאָרטען האָט הערצען ארויסגעזאָגט זעהר פעסימיסטישע געדאַנקען. ער האָט קאָנסטאַנטירט, אז די רעוואָלוציאָן איז א פערשפּילטע, אז זי האָט נור פערפעסטיגט דעם קאָפּיטאַליזמום און די בורזשואזיע, וויל דער פּראָלעטאַריאַט, וואָס איז אזוי צובלוטיגט געווארען אין די יוני־טעג, איז אנטשווינגען גע־וואָרען אויף א לאַנגער צייט. (ביז דער קאָמונע, און שפּעטער ביז דער אינטער־נאַציאָנאַלע). איצט זעהען מיר, אז הער־צען איז בכלל געווען גערעכט, אבער אין יענע צייטען האָט הערצען ארויסגערופען א שטאַרקען כעס געגען זיך פאר זיין ווערק. די האָפענונג אויף א זיעג איז נאָך ביי די רעוואָלוציאָנערען דאָן ניט געווען אָבגעקילט, און זיי האָבען זאָ־גאר הערצען'ן בעטראַכט אלס פעררעטהער.

אין די יאָהרען פון דער רעוואָלוציאָן האָט זיך הערצען אין גאנצען געהאט אָבגעגעבען צו די אייראָפּאישע פאסירונגען און האָט וועגען זיין פאָטערלאַנד וועניג געשריעבען. אין 1851 האָט ער זיין טהעטיגקייט צוריק געווענדעט צו רוסלאַנד. אלס ענטפער אויף אן אנפאַל, וואָס איז געמאַכט געוואָרען אויף די רוסישע אָרד־נונג און דאָס רוסישע פאָלק, האָט הערצען זעהר שטאַרק פערטהיידיגט דעם רוסישען פּויער וויי דאָס רוסישע פאָלק איבערהויפּט, וואָס האָט כלל ניט צו טהאָן מיט דער אָפיציעלער רוס־לאַנד. אין דיעזער פערטהיידיגונג האָט ער שטאַרק געלויבט די רוסישע „אבשצינע", וואָס איז דער פונדאמענט פונ'ם רוסישען לעבען, און וואָס איז די פּאָרמע פון לעבען, פון וועלכער עם וועט זיך ענטוויקלען דער סאָציאַליזמום...

„וואָס פאר א גליק דאָס איז פאר רוסלאַנד — שרייבט ער — וואָס די „אבשצינע", די דאָרף־געמיינשאפט, איז ניט אונטערגעגאַנגען, וואָס פריוואָט־אייגענטהום האָט ניט צובערע־קעלט דאָס דאָרף־אייגענטהום; וואָס פאר א גליק דאָס איז פאר'ן רוסישען פאָלק, וואָס עס איז געבליבען אויסען פון אלע פאָליטישע בע־וועגונגען, אויסען די אייראָפּעאישע ציוויליזא־ציאָן, וואס וואָלט, אהן א צווייפעל, אונטערגע־גראָבען די „אבשצינע".

דאָ האָבען מיר די גאנצע אנשויאונג פון דער שפּעטערדיגער „נאָראָדניטשעסטוואָ", אין דער צייט, וועו ביעלינסקי האָט שוין דאָן ענט־וויקעלט די געדאנקען פונ'ם מאָדערנעם סאָציא־ליזמום, און אז רוסלאַנד וועט געהן אויפ'ן וועג פון קאָפּיטאַליזמום, ווי אלע אנדערע לענדער.*)

אין 1853 איז אין לאָנדאָן געווען געגרינ־דעט די פרייע רוסישע טיפּאָגראָפּיע; אין 1855 האָט הערצען ארויסגעגעבען דאָס ערשטע בוך: „פּאָליארנאיא זוויעזדא"; אין 1857 האָט אָנ־געפאַנגען צו קלינגען זיין „קאָלאָקאָל" (דער גלאָק), וואָס האָט געהאט אלס זיין דעוויז: די „פּויערים־בעפרייאונג מיט ערד". דער „קאָלאָ־קאָל" האָט געהאט א גוואָלדיגען איינפלום אויף די אינטעליגענטע קרייזען פון רוסלאַנד, און האָט געשפּילט א גרויסע ראָליע פאר דעם מא־ניפעסט פון 1861 פון די פּויערים־בעפרייאונג. אָבער שוין מיט א צוויי יאָהר פריהער איידער „קאָלאָקאָל" האָט אָנגעפאַנגען צו ערשיינען (דעם 10טען מערץ 1855) האָט הערצען זיך גע־וועגדעט צו אלעקסאַנדער דעם צווייטען מיט זיין בעריכמטען בריף צו בעפרייען די פּויערים פון דער שענדליכער לייב־אייגענשאפט.

נאָך דעם 19טען פעברואר 1861, וועו הערצענ'ס אידעאל, פאר וואָס ער האָט גע־קעמפּפט זיין גאנצען לעבען, איז פערווירקליכט געוואָרען, האָט זיין „קאָלאָקאָל" אנגעפאַנגען צו גהען צוריק, ביז ער האָט אינגאנצען גמעוזט אונטערגעהן. נאָכ דעם ווי „קאָלאָקאָל" האָט ערפילט זיין אויפגאבע, איז ער געוואָרען איב־ריג.

אין דעם אונטערגאַנג פון „קאָלאָקאָל" בע־שולדיגט מען טייל־ווייז באָקונין'ן, וועלכער האָט דורך איהם אָנגעפאַנגען צו פערבריטען זיינע אנארכיסטישע אידעען און טערראָר זייט 1861, נאָכדעם ווי ער איז געלאָפען פון סיביר איבער אמעריקא. הערצען האָט זעהר געליעבט באָקונין'ן, ער האָט איהם געליעבט פאר זיין גוט־מוטהיגקייט, זארגלאָזיגקייט און פאר זיין בריטע נאטור, אבער פראקטיש האָט ער קיין חשק

*) זעה דאָרטען. — א. ז.

ניט געהאט צו ארבייטן מיט איהם אינאיינעם. הערצען איז בטבע ניט געווען קיין רעוואלוציאָנער, אויך ניט קיין פאליטיקער. ער איז געווען א הומאניסט, פילאזאף און קינסטלער. דער פויערים־רעפארמע האט ער זיך איבערגעגעבען מיט זיין גאנצען לייב און לעבען, אבער אויף די טעראריסטישע פראפאגאנדע פון באקונין האט ער פאר קיין פאל ניט געקענט איינשטימען. איהם זיינען זאגאר געווען פרעמד און צו־רעוואלוציאָנער די פאדערונגען פון דעם שטאדטישען פראָלעטאריאט, וועלכע זיינען געווארען אויסגעדריקט דורך טשערנישעווסקי, ניעטשאיעוו און אנדערע (דערמיט ערקלעהרט זיך אויך, וואס „די יונגע רוסלאנד" און טשערנישעווסקי האבען גהאלטען הערצען'ן פאר צו אבגעלעבט, אבגעשטאנען).

באקונין איז אבער געשטאנען אויף דאם זייניגע, און ווי ניט הערצען האט געוואלט זיך אויסהיטען פון באקונינ'ס פראפאגאנדע, האט זיך איהם דאם ניט אייניגעגעבען. דאם האט אין א געוויסען זינן געצוואונגען אויפצוגעבען די ארויסגאבע פון „קאלאקאל". דאם איז אבער נור געווען אין א געוויסען זינן; די הויפט־אורזאכע פון קאלאקאל'ס אונטערגאנג איז גע־ווען, וואס זיין אויפגאבע איז שוין געווען ער־פילט.

מיט דעם אונטערגאנג פון „קאלאקאל" האט זיך געענדיגט הערצען'ס לעבעדיגע טהע־טיגקייט. איהם איז נור גבלִיעבען איינם — עראינערען די פערגאנגענהייט. הערצען האט דאן געשריעבען זיין „בילאָיע אי דומי".

די לעצטע יאהרען האט הערצען פער־בראכט אין דער שווייץ. דאם זיינען געווען גאנץ שוועריע יאהרען פאר איהם. עס זיינען אנ־געקומען די נייע עמיגראנטען מיט נייע אידעען און נייע שטרעמונגען. הערצען איז געווען פאר זיי צו אבגעלעבט און א גרויסער תהום האט זיך געבילדעט צווישען הערצען'ן און דעם יונגען דור. מען האט גערעדט אויף בעזונדערע שפראכען און גבלעבט אין בעזונדערע וועלטען. אויף הערצען'ן און אגאריעוו'ן האבען די נייע אנ־געקומענע געקוקט ווי אויף אינוואלידען, צו גרויסע אריסטאקראטען, וועלכע האבען ניט קיין פראלעטאריישעס בלוט אין זיך. דער כעס פון אייניגע היציגע רעוואלוציאנערען איז גע־גאנגען אזוי ווייט, אז זיי האבען הערצען'ן חושד געווען אין פערנעהמען פרעמדע גבלדער.

פון דיעזע מיספערשטענדניסע מיט די נייע עמיגראנטען האט הערצען אין די לעצ־טע טעג פון זיין לעבען גערעדט מיט גרויס בי־טערנים און גאל. מיט א קורצער צייט פאר זיין טויט איז הערצען צוריק געפאהרען קיין פאריז, וואו ער איז געשטארבען דעם 21טען יאנואר 1870. לויט זיין צוואה האט מען איהם מקבר געווען אין ניצצע.

ב. פייגענבוים.

אידישקייט אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג פון אַמעריקא

א) וועלכע אידישקייט?

וויַן 30 יאָהר, ווי עס איז דאָ אַ אי־דישע סאָציאַליסטישע בעווע־גונג אין אמעריקא. שוין 30 יאָהר ווי מען פֿרעדיגט און מען שרייבט און מען דרוקט און מען אגיטירט סאָציאַליזמום אויף אידיש. שוין 30 יאָהר ווי עס זיינען דאָ בעזונ־דערע אידישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע־נען. שוין באַלד 30 יאָהר ווי עס עקזיסטירען בעזונדערע פּאַראייניגטע אידישע געווערקשאפ־טען. שוין באַלד 30 יאָהר ווי עס קומען פֿאָר פון צייט צו צייט אידישע סאָציאַליסטישע קאָנ־וענשאָנס.

שוין היבשע עטליכע יאָהר, ווי עס איז אויך דאָ א בעזונדערער פערבאַנד פון אַלע אי־דישע סאָציאַליסטישע ארגאַניזאַציאָנען פון לאַנד -- די אידישע אַגיטאַציאָנס־ביורא.

די אַלע לאַנגע יאָהרען איז כמעט קיין סאָ־ציאַליסט, ניט קיין אידישער ניט קיין גוי'אי־שער, ניט געווען געגען דעם אַלעם. עס איז כמעט קיינמאָל קיין דיסקוסיאָן ניט געווען, צו דאַרף מען דאָס, צו דאַרף מען דאָס ניט. עס איז געווען זעלבסט־פערשטענדליך, אז צו יעדען דאַרף מען פֿרעדיגען סאָציאַליזמום אין דער שפֿראַך, וואָס ער פערשטעהט, און איהם אריינ־ציהען אין דער בעווענונג אויף דעם אופן, ווי עס ציהט איהם אם בעסטען.

און נאָך דעם אַלעם זיינען דאָ אידען צווי־שען אונז, וואָס „ענטדעקטן אמעריקא"!

גאָר א נייעס האָבען זיי אויסגעפונען, אויף א נייע המצאה זיינען זיי געפאַלען: האָט איהר געהערט, וואָס מען בעדאַרף? א סאָציאַליסטי־שע בעווענונג א א י ד י ש ע דאַרף מען פֿאָר אידען!...

מיין זוהן, וועז ער איז געווען קליין, האָט אמאָל גענומען ווייגען, ער וויל זיין סאָפּער. סטייטש, פרעגט איהם די מוטער, האָסטו דען ניט געהאַט ברויט מיט פּוטער? — יא! און אַ'ן איי האָסטו ניט געהאַט? -- יא! און קאר־טאָפּעל מיט פלייש האָסטו ניט געהאט? — יא! און א גלאָז מילך האָסטו ניט געהאט? — יא! טאָ וואָס־זשע וויַלסטו? — אָבער מיין סאָפּער האָב איך ניט געהאַט!

א אידישע סאָציאַליסטישע בעווענונג אין אמעריקא זאָל מען זיי געבען!

מילא אז דאָס זאָגען די, וואָס האָבען טאקע געגרינדעט א אידישע סאָציאַליסטישע ארבייי־טער־„פּארטיי". פערשטעהט מען וועניגסטענס, וואס זיי דרעהען א מח: זיי זיינען ציוניסטען, מערימאַריאַליסטען, און זיי ווילען א אידישע סאָציאַליסטישע פּארטיי אזעלכע, וואס זאָל העלפען ארבייטען פאר א אידישע טערימאַריע — זי זאָל העלפען אין דעם אליין, און אויך ווייר־קען, אז די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטי־שע בעווענונג זאָל אריינשטעלען אין איהר פּראָגראַם א טעריטאָריע פאר אידען. דאָס זיי־נען כאָטש קלאָהרע דבורים. מוז מען דאָך אָבער פריהער גלויבען, אז א אידישע טעריטאָריע קען זיין און דאַרף זיין. ס'רוב פון די, וואָס שרייען היינט צווישען אונז, אז זיי ווילען א אידישען סאָציאַליזמום, גלויבען אָבער אין דעם ניט.

וועלכע דען מעהר אידישקייט מיינען זיי?

וועז עס וואָלט זיך געגרינדעט אזא אידי־שע סאָציאַליסטישע בעווענונג ווי די „קריסט־ליכע סאָציאַליסטען" — פרומע אידען, וואָס ווילען דאָוונען סאָציאַליסטיש און דרשה'נען אין שוהל סאָציאַליסטיש און האָבען כאָציאַליסטי־שע מנינים מיט א רויטען פֿרכת פאר'ן ארון־קודש און א רויטע מענטעלע אויף די ספר־תורה — וואָלט אודאי געווען צו פערשטעהן וואָס זיי ווילען. אונדענקבאר איז אזא עכט־אידיש סאָ־ציאַליסטישע בעווענונג ניט... און וועז עס וואָלט זיך געגרינדעט אזעלכע, וואָלטען אודאי געזונ־

טערהייד געמעגט געהן צו איהר אלע אידען סאָציאליסטען. אבער גלויביגע אידען וואלטען זיי געמוזט זיין. ביי די, וואס שרייען היינט צוויי־שען אונז, אז זיי ווילען א מעהר אידישען סאָציאליזמוס, איז ניטאָ קיין איינער אזעלכער.

וועלכע דען מעהר אידישקייט מיינען זיי?

דעם „בונד" אין רוסלאַנד האָבען אויך זעהר גוט געקענט בעגרייפען אפילו די סאָציאליסטען, וואָס האלטען ניט פון זיין פראָגראַם. דען א פראָגראַם האָט ער דאָך געהאט! ער האָט געוואָלט, אז די אידישע סאָציאליסטישע בעוועגונג זאָל פאָדערען א „נאציאנאל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע" — דאָם הייסט, אז די רעגירונג פון רוסלאַנד זאָל גבעבען די אידען געלד אויף בעזונדערע אידישע סקוהלס, וואו מען זאָל לערנען די אידישע קינדער וויסענשאפט און בילדונג אויף אידיש. איהר קענט דענקען וועגען דעם וואָס איהר ווילט, אבער פערשטעהן קענט איהר דאָך, וואָס דער „בונד" ווייל. וועגן בונדיסטען אין אמעריקא וואלטען אויך דאָ געפאָדערט דאָס זעלבע, וואלט געווען זעהר לייכט צו פערשטעהן, וואָס זיי מיינען, וועגן זיי שרייען נאָך מעהר אידישקייט אין דעם אידישען סאָציאליזמוס.

אבער אין אמעריקא ווילען אפילו די בונדיסטען קיין בונדיזמוס ניט! מאקסים אליין האָט מיר אויסדריקליך געזאָגט, אז צו פאָדערען א בונדיזמוס אין אמעריקא וואלט געווען דער גרעסטער אונזינן. אין אמעריקא מוז דער נייער דור קריעגען בילדונג אויף ענגליש.

עס איז בלויז דאָ איין זאָנדערבאַרער מענש, וואָס פאָדערט אין אמעריקא פאר אידישע קינדער בילדונג אויף אידיש, ניט אויף ענגליש. לאָבען פון איהם אפילו בונדיסטען אין די הויפענס. אין די „ניט־בונדיסטען אודאי. און דאָך שרייען זיי געוואלט, „מעהר אידישקייט אין די סאָציאליסטישע בעוועגונג!"

רבונו של עולם, וועלכע אידישקייט מיינען זיי?!

אידישע צייטונגען? האָבען מיר! אידישע רעדנער? האָבען מיר! בעזונדערע אידישע סאָצ. פאָרטיי־ברענטשעס? האָבען מיר! די אידישע ברענטשעס צונויפגעבונדען אין א לאָנדס־פערבאַנד? האָבען מיר! ענטוויקלונג פון אידישע ליטעראטור? אונזערע צייטונגען און זשורנאלען טהוען דאָס. זיי דרוקען די בעסטע פראָדוקטען פון די נייע אידישע ליטעראטור. זיי גיבען ארוים אידיש־ליטעראַרישע בי־כער אלס פרעמיומס, אונזערע ברענטשעס ארגאַנזישירען אָפט ליטעראַרישע אבענדען. — מיין ליעבכען, וואָס וויל־סט דו אייגענטליך נאָך?

וועלכע נאָך אידישקייט מיינען זיי?

מיט „אידישע אנגעלעגענהייטען" זאָל זיך די אידישע פאָרטיי בעשעפטיגען. „וועגען די לאָגע פון אידען אין אמעריקא", וועגען די „ספּע־ציעלע בעדערפניסע פון די אידישע ארבייטער־בעוועגונג" זאָל מען אין איהר פערהאנדלען! אבער ו ו ע ל כ ע אידישע אנגעלעגענהייטען? די מקוה ניט, די שוהל ניט, טאָ וועלכע? ! וועל־כע לאָגע פון אידען אין אמעריקא? די פינסטע־רע לאָגע פון די אידישע ארבייטער? פון וואָס דען רויידען מיר אין דער בעוועגונג, אויב ניט וועגען דעם? מיט וואָס דען בעשעפטיגען מיר זיך, אויב ניט מיט די ספּעציעלע בעדערפניסע פו די אידישע ארבייטער־בעוועגונג? דאָס איז ניט געגוג? וואָס דען נאָך מיינט איהר? וואָס?! רעדט קלאָהרע דבורים!

זאָלען מיר זיך בעשעפטיגען מיט דעם, וואָס מען לאָזט אידישע מילאָנערען ניט אריין אין די אריסטאָקראַטישע קלובס? וואָס קענען מיר טהאָן וועגען דעם? זאגען קינות? רייסען די וועגד? וואָס קען א אידישע סאציאליסטישע ארבייטער־בעוועגונג טהאָן דערצו דירעקט? אינדירעקט איז די סאָציאליסטישע בעוועגונג ממילא די הילף — די איינציגע הילף — צו אלע אידישע צרות.

מיט ספּעציעל אידישע בקור־חולים, הלוית־מתים, א. ז. וו. בעשעפטיגט זיך דאָך אונזער ארבייטער רינג. וואָס נאָך איז דאָ ספּע־ציעל אידישעם פאר א סאָציאליסטישע ניט־רעליגיעזע, ניט־ציוניסטישע פאָרטיי?

זאָלען מיר זיך בעשעפטיגען מיט דעם, וואָס אידען וואוינען אין בעזאָנדערע פערשטיק־טע גהעטאָס? וואָס קען א אידישע סאָציאליס־טישע פאָרטיי טהאָן דערצו? אפשר בענוצען איהר מאכט צו צווינגען, מען זאָל אונז „ארוים־לאָזען" פון די פערשטיקטע גהעטאָס? וועד האלט אונז דאָרטען, אויב ניט דער דלות? און אויף וואָס דען ארבייט די אידישע סאָציאליס־טישע און טרייד־יוניאָניסטישע בעוועגונג, אויב ניט אויף צו דערלייכטערען דעם דלות, כדי אז אלע אידען זאָלען טאקע קענען מופען אין בארראָו פּאַרק א. ז. וו.?

זאָלען מיר בעזאָנדערס ארבייטען צו דער־

לייכטערען דעם ספּעציעלען אידישען דלות? טרוען מיר דאָס ניט? אויף וואָס דען זיינען אונזערע אידישע יונאָנס און סטרייקס?

זאָלען מיר אינגאנצען אָבשאָפען דעם אידישען דלות? צייגט־זשע אונז, זייט מוחל, ווי אזוי מאכט מען דאָס?! מיר מיט אונזערע פערשטאָפּטע „אַסימילאַטאָרישע" מהות האָבען זיך, זעהט איהר, דוקא איינגערעדט, אז דער דלות פון דיר אידישע מאסען קען בשום אופן ניט אָבגעשאפט ווערען, סיידען צוזאמען מיט דעם דלות פון אלע אנדערע מאסען, אין געמיינשאפטלעכען קאמפף פון די אלע מאסען בשותפות!

קענט איהר אונז ניט אָנווייזען א רפואה צו אונזער משוגע'נע איינרידענישן?

מיר זיינען חושד אונזערע היים־אידישע געגאָסען, וואָס דורשטען אזוי נאָך מאהר אידישקייט אין סאָציאָלזמום, אז זיי וויסען אלעין אויך ניט פון קיין בעזאָנדערע אידישע רפואה צום בעזאָנדערען אידישען דלות. אלזא, קענען זיי קיין בעזאָנדערען אידישען קאמפף נעגען דעם בעזאָנדערען אידישען דלות אויך ניט מיינען.

וועלכע דען אידישקייט מיינען זיי פאָרט, — מאהר ווי אגיטאציאָן און פראפאגאנדע אין דער אידישער שפראך און בעזאָנדערע אָרגאניזאציאָנען פון אידען — וואָס מיר האָבען שוין פון 30 יאָהר?!

דיזעלבע יענטע וואָלטען זיי עפּעס געוואָלט מיט גרויס פאָראד אָנטהאָן אין א בעזאָנדערע צנועה'דיגע אידישע שטערען־טיכעל און איהר אָנהענגען א מין גרויסען מגן־דוד אויפ'ן האַלז, און איהר משנה השם זיין אויף א הויך־קלינגענדען ספּעציעל־אידישען נאָמען, — דאן וועט דאָס זיין א סגולה, אז עס וועלען פון איהר ארויס אלע דיבוקים, וואָס לאָזען איהר ניט וואקסען, און זי וועט ווערען גאָר אן אנדער יענטע!

אבאָלוט אלעס אידישעס, וואָס זיי קענען ווינשען, וואָס האָט נאָר א ממשות, ווערט גערהאָן אין דער אידישער סאָציאָליסטישער בעוועגונג אין אמעריקא שוין 30 יאָהר. נאָר די נאָציאָנאָליסטישע „פאקסען" האָט מען דערמיט ניט געמאכט. די אידישקייטליכע אויגען־גלאָצענישן איז דערביי ניט געווען. צושפּרייט האָט מען זיך ניט דערבי מיט „הייליגע" נאָציאָנאָלע פּרעטענזיעס. קיין הויך־קלינגענדע נעמען האָט מען די בעזונדערע אידישע טהעטיגקייט ניט געגעבען — אזוינע „עבט־אידישע" נעמען, למשל, ווי „עטהישע פסיכאָזע", „סטיכיינע פאָלקס־טהום" וכדומה — איז עס ביי זיי „עפּעס ניט דאָס"!...

* * *

יא, אָבער א בעזונדערע אידישע פּאַרטיי וויל זיי דאָך.

אהא! א בעזונדערע אידישע פּאַרטיי!...

אָבער וואָס וואָלט דען אזא בעזונדערע אידישע פּאַרטיי געטהאָן אנדערש ווי דאָס, וואָס עס וועלט יעצט געטהאָן אין די אידישע אגיטאציאָנס־ביורא?

וועו מען וואָלט אונז געקענט צייגען עטוואָס מיט א ממשות, וואָס אזא בעזונדערע אידישע פּאַרטיי וואָלט געקענט אויפטהאָן פאר די אידישע מאסען מאהר, ווי די אידישע ברענטשעס קענען טהאָן וועו זיי זיינען ברענטשעס פון די ס. פּ.. וואָלטען מיר גאָר ניט געווען קיין זאלכע פערביסענע „אַסימילאַטאָרען", צו זיין דוקא דאגעגען. אָבער ביי אונזער בעסטען וויל, קענען מיר בשום אופן ניט ענטדעקען קיין שום ממשות'דיגע זאך, וואָס איינענטליך א בעזונדערע אידישע פּאַרטיי וואָלט געקענט אויפטהאָן מאהר, ווי עס טהוען אויך די בעזונדערע אידישע ברענטשעס און דיסטריקטען מיט א בעזונדער אידישע ליטעראָטור, אידישע פּרעסע, אידישע אגיטאציאָן און א אידישען פערבאנד ווי די ביורא — וואָס, אייגענטליך א אין־גאנצען־בעזונדערע אידישע סאָציאָליסטישע פּאַרטיי וואָלט מאהר געקענט אויפטהאָן, אויב ציוניזמום, טעריטאָריאָליזמום און „קולטורעלע אויטאָנאָמיע" ניט?

מען וויל אונז איינרעדען, אז עס זיינען דאָ „ספּעציעל אידישע אינטערעסען", וואָס האָבען אויך די בריטע אידישע מאסען א בעזאָנדערע מאָגנעטישע צוציהונג, און אז בלויז אידישע ברענטשעס פון א גוי'אישע פּאַרטיי פערנאָכלעסיגען דיעזע אינטערעסען. דעריבער קענען זיי די אידישע מאסען ניט צוציהען. א אין־גאנצען־בעזונדערע אידישע פּאַרטיי וואָלט זיך יא בעשעפטיגט מיט דיעזע ספּעציעל־אידישע

אינטערעסען און דאן וואלט כל ישראל ארײן אין דער פארטיי.

רבונו של עולם, וואו לעבען די מענשען? אין הימעל? אויף דער לבנה? וואס חלום'ט זיך זיי עפעס פון „אידישע אינטערעסען", וואס אינטערעסירען די בריטע אידישע מאסען שארפער ווי זייער ביטערע חיונה און ביטערע האַרוואנציע און ביטערע שאפ־שקלאפעריי און ביטערע מאטעריעלע דאגות? ! ווייל זיי, א פאר הונדערט אידעאלאנען, האבען זיך בע־טרונקען מיט עפעס א נאציאנאלען אפיום און זיי זעהען חלומות אהן שום ממשות, חלום'ט זיך זיי, אז אויף די בריטע מאסען זיינען אין דעם אזוי אינטערעסירט, אז זיי פערגעסען אן עסען און טרינקען, זיי פערגעסען אין זייערע וויכטיגסטע טעגלעכע לעבענס־אינטערעסען, פאר וועלכע מיר קעמפען.

וועז עס וואלט געווען אזוי — וועז דיעזע חלומות וואלטען ווירקליך אזוי פער'שכור'ט די בריטע מאסען, אז דאס זאל זיי אינטערעסי־רען מעהר ווי זייער ברויט, און זייער שקלאפע־ריי, וואלט עס געווען אונזער הויפט־אויפגאבע זיי אויפצוועקען פון דיעזע חלומות און זיי ארבעטשלעפען אויף די ממשות'דיגע וועלט. דאס איז דאך די הויפט־אויפגאבע פון די סא־ציאליסטישע אגיטאציאן — ניט צו דערלאזען ארבעפיהרען די אויפמערקזאמקייט פון די מא־סען פון זייערע ווירקליכע וויכטיגסטע לעבענס־אינטערעסען און זיי פערטומלען מיט חלומות.

אבער וואו זעהט מען דאס, אז פאר די בריטע מאסען, — פאר די אינדיפערענטע אין רעליגיאן — זאל עטוואס „ספעציעל אידישעס" זיין א שטארקערער לעבענס־אינטערעס וויי זייער חיונה? אפילו ביי די פרומע איז אויך זייער עכטע אידישקייט נור א'ן אינטערעס איין מאהל אין יאהר, ראש־השנה און יום־כפור. ווייי־טער איז זייער גאנצע לייב־און־לעבען פערנומען מיט ווידזשעס, ביזי, סלעק, שאפ אדער ביזנעס. אלזא, אונזער קאמפף פיר ד י ע ז ע אינטע־רעסען זיי ניט צו, אבער עפעס „ספעציעל אידישעס", אהן שום ממשות, וואס קיינער הויבט ניט אן צו ווייסען וואס אייגענטליך דאס איז אזוינס, חוץ אגיטאציאן אין אידיש (אויב רעליגיאן און ציוניזמום ניט) — וועט זיי יא אריינציהען אין דער בעוועגונג.

נייז, מיר הויבען ניט אן צו ווייסען, וואס איינעמטליך א גאנץ בעזאנדערע אידישע פארי־טיי וואלט געקענט מעהר אויפטהאן פאר אי־דען. און אויב אזוי, זיינען מיר ענטשיעדען גע־גען א בעזונדערע אידישע פארטיי, וויייל בעזונ־דערע נאציאנאליטעטען־פארטייען אין אמערי־קא וואלטען געווען א פלוך פאר דער בעווע־גונג!

ב) דער „נאציאנאלער פרינציפ" אין דער סאציאליסטישער ארגאניזאציאן.

מען וויל אונז איינריידען, אז עס איז דער ארגאניזאציאנס־פרינציפ פון די גאנצע אינ־טערנאציאנאלע סאציאל־דעמאקראטיע, צו אר־גאניזירען די ארבייטער נאך נאציאנאליטעטען, און אז נאר מיר, אידישע „אסימילאטארען", ווי־לען מיט אידען מאכען אן אויסנאהמע און דאס פאר זיי ניט דערלאזען.

דאס איז איינפאך שקר וכזב. און דאס וועל איך יעצט בעווייזען.

א ט ט א ב ו י ע ר, דער בעריטענדער סאציאליסטישער טהעארעטיקער אין עסטרייך, איז גראדע דער פאטער פון דעם „סאציאליס־טישען נאציאנאליזמום". פון איהם (און קארל רענער) האבען דאס ערשט די אידישע סאציא־ליסטישע נאציאנאליסטען (פון די טויזענד גרא־דען) גענאשט זייערע נייע נעדאנקען. און אט וואס אפילו ער שרייבט (אין דעם „קאמפף" פון מערץ):

„די נאציאנאלע אסימילאציאן איז א מיטעל, וואס ברויגט ארויס די היינטיגע פעראיניגונג פון קלאסען. פונקט אזוי ווי עס ווערט א נאציאן, ווען פערשיעדענע מאסען נעהמען אן אין שפראך און גליבע זיטען, און עס ווערט צווישען זיי אויסגע־מעקט די פערשיעדענהייט פון לאנדשאפט און פון רעליגיאן — אזוי ווערט אויך אין קלאס, ווען אר־בייטער פון פערשיעדענע נאציאנאליטעטען אסימי־לירען זיך. דאס אמעריקאנישע פראלעטאריאט, צום בישפיעל, איז ענטשטאנען דורך דעם, וואס אויס־וואנדערער פון דריסיג אדער מעהר נאציאנען הא־בען זיך כסדר אסימילירט. די אמעריקאנער אר־בייטער־קלאסע וואלט פערלוירען איהר קאמפף־פעהיגקייט, ווען יעדער טהייל פון דיעזע נא־ציאנען וואלט דארטען אויפבעוואהרט זיין בע־זונדער נאציאנאליטעט".

אויף אן אנדער ארט זאגט ער:

„ווען א פרעמדער ארבייטער פאסט זיך צו פרייוויליג, און פריעדליכען פערקעהר, צו זייענע קלאסען־גענאסען פון לאנד, ווען די פערשיעדענהייט

כון שפראך, וואס איז דאָ צווישען די ארבייטער־מאסע, ווערט דורך דעם אויסגעמעקט, און דאס פראָלעטאריאט וואקסט אויף אזא אופן צוזאמען צו איין אויכהויבליכע געמיינשאפט, מעגען מיר אונז פרעהען דערמיט. געגען יעדען צוואנג מיט געוואלט, וועלן די רעגירונג פון די הערשענדע קלאסען וויל צווינגען דעם ארבייטער זיך צו אסימילירען, מוזען מיר אים שיצען; אבער עס איז ניט אונזער (די סאציאליסטענס) אויפגאבע צו פעסטיגען די שייד־וועגן אין מיטען פון די ארבייטער־מאסע, די שייד־וועגן, וואס פרויעדליכער פערקעהר צווישען די ארבייטער האלט זיי אין איינריידען. דען ניט די ארבייטער צו שיידען, נאר זיי צו פעראייניגען אין אזא ענגע געמיינשאפטליכקייט ווי נאר מעגליך איז אונזער אויפגאבע. די סאציאל־דעמאקראטיע מוז, אזוי, בעקעמפען יעדע נאציאנאלע אונטערדריקונג, אבער זי טאר ניט שטערען די נאציאנאלע אסימילאציאן. און וועגן די טשעכישע און אידישע אבזונדערערס (סעפאראטיסטען) אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג בעשטעהען גרונדליך און וויסענשאפטליך די בעדינגונגען, וואס שטערען אסימילאציאן, און די וואס ערלייכטערען איהר. ער בעווייזט דאס מיט איבערציינענדע ביישפיעלע פון דער געשיכטע פון פעלקער פון דער נאנצער וועלט. און ער זאגט, אז וואו אסימילאציאן איז אונמעגליך, דארפען די סאציאליסטען זיך רעכענען דערמיט. אבער וואו אסימילאציאן איז מעגליך און קומט נאטירליך, דאָ דארפען זיך די סאציאליסטען פרעהען דערמיט און דאס שטיצען. ער בעווייזט, אז די סאציאליסטישע בעוועגונג האט פון איבערגאנגען גאנץ געהאלפען צו אסימילאציאן. ער שרייבט:

„קארל קויטסקי האט אונז דאָ ניט לאנג דערצעהלט, ווי ער, דער זוהן פון א טשעכישען פאטער, איז אמאל געווען א משכיל־ישר נאציאנאליסט, און איז דערנאך געוואָרען א דייטשער סאציאליסט... שטודירענדיג די סאציאליסטישע שריפטען אין דייטש, און נעהמענדיג אנטהייל אין דעם קלאסען־קאמפף פון דעם דייטשען פראלעטאריאט, האט ער זיך אסימילירט מיט די דייטשען און איז געוואָרען א דייטש. די געשיכטע פון די אלטע און נייע אינטערנאציאנאלע צייגט אַ סך ביישפיעלע פון אסימילאציאן אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג. פיעלע האציאל־דעמאקראטען האבען אין פרעמדע לענדער אנגענומען די שפראך פון דעם לאנד, כדי צו קענען ארבייטען פיר'ן סאציאליזמוס אין דער נייער היים. די אבזונדערערס זידלען היינט די סאציאליסטען פון זייער נאציאן, וואס אסימילירען זיך מיט אנדערע נאציאנען. זיי שרייען אויף זיי „רענעגאטען". אבער קיין זאך איז ניט אזוי שארף נעגען די טראדיציעס פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג, ווי צו רופען אן אסימילירטען סאציאליסט „רענעגאט". די געשיכטע פון די סאציאליסטישע בעוועגונג איז פול מיט אסימילאציאן".

וועגען די אידען ספעציעל, בעווייזט בויער, לויט אלע ביישפיעלע פון אנדערע פעלקער, אז אונטער די היינטיגע אומשטענדען, בעזאנדערס אין אמעריקא, איז זייער שיזאל אונבעדינגט אסימילאציאן. קיין קונצען און אנשטרענגונגען אין דער וועלט וועלען דאס ניט פארמיידען. אבער די שטערענדע אנשטרענגונגען קענען אויף א צייט שאדען ברייגען פיר די גרעסטע נויטוועגדיגקייט פון דער ארבייטער־בעוועגונג — פיר די פעסטע אייניגקייט איהרע.

איבריגענס, האט דאך די „צוקונפט" אליין געדרוקט אן איבערזעצונג פון קויטסקי'ס העכסט וויכטיגען ארטיקל „סעפאראטיזמוס, נאציאנאליזמוס און סאציאליזמוס". דארטען בעווייזט דאך קויטסקי פון די געשיכטע פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאל־דעמאקראטיע אזוי קלאר, ווי דער טאג, אז זי האט קיין מאל ניט ארגאניזאציאן גאך נאציונאליטעטען, נאר נאך לענדער, נאך טערריטאריעס. נאך לענדער, וויל דער דירעקטער קאמפף פון יעדע ארבייטער־פארטיי איז, צו עראבערן די רעגירונג פון איהר לאנד. אלזאָ, מוז זי דאך זיין בעזונדער אָרגאניזירט אין איהר לאנד. אבער אין יעדען לאנד גופא, וועלן דארטען געפינען זיך פערשיעדענע נאציאנאליטעטען, אנערקענט די אינטערנאציאנאלע נאר איין אייניהייטליכע פארטיי פון אלע נאציאנאליטעטען פון דעם לאנד צוזאמען. קויטסקי צייגט א פאר אויסנאהמען, צוליעב גע־ווייסע, נאכין בעזאנדערע אורזאכען. אבער ער בעווייזט, ווי דיעזע אויסנאהמען האבען טאקע שאדען געבראכט.

ער צייגט אויסדריקליך, ווי בעזאנדערע

אַגיטאַציאָן פּאַר יעדע נאַציאָנאַליטעט האָט די סאָציאַליסטישע בעוועגונג אין אלע לענדער אי־מער נאָר געהאט אלס נויטוועגדיגקייט, צוליעב צוועקמעסיגקייט, בלויז נאָר צוליעב די שפּראַך אליין—(טאקי נאָר „אידיש־ש פ ר ע כ ע נ ד ע", וואָס אונזערע נאַציאָנאַליסטען געפעהלט אזוי זעהר ניט...)—אבער אויף קיין פאַל האָט די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע ניט אַנערקענט קיין גאַנץ בעזונדערע סאָציאַליסטישע פּארטיי פון א נאַציאָנאַליטעט, אין א לאַנד פון פערשיעדענע נאַציאָנאַליטעטען. אזוי בע־וויזט קויטסקי.

די „צוקונפט" האָט אליין דיעזען ארטיקעל קויטסקי'ס נעדרוקט, און דאָך קומען „צוקונפט"־שרייבער און זאָגען, אז די גאנצע אינטערנאַ־ציאָנאַלע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז אַרגאַני־זירט נאָך דעם נאַציאָנאַליטעטען־פּרינציפּ, און נאָר די אידישע אסימילאַטאָרען ווילען מיט אי־דען מאַכען איין אויסנאהמע! די שרייבער פון די „צוקונפט" לעזען ניט די „צוקונפט"!

איך וועל דיעזען ארטיקעל פּאַרלויפיג ענ־דיגען מיט קויטסקי'ס קלאַסישע ווערטער, וואָס ער זאָגט וועגען דיעזע פראַגע אויף אן אנדער אָרט. נעקסטעם מאָל וועל איך בעהאנדלען, וואס מיר האָבען צו זאָגען ספּעציעל וועגען א־י־ד י ש ע אַסימילאַציאָן אַדער פארזיך'דיגקייט אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג.

„די סאָציאַליסטישע פּארטיי...", זאָגט קויטסקי, „האָט א דאָפּעלטע אויפגאַבע: אין אויפגאַבע איהרע איז פערבונדען מיט שפּראַכליכע קולטור, דאָס איז די פּראָפּאַגאַנדע. וועג מען וויל, אַז די פּראָפּאַגאַנדע זאָל געפיהרט ווערען צוועקמעסיג און ווירקזאם, פּא־דערט זיך, אַז זי זאָל זיין אָרגאַניזירט לויט נאָך די שפּראַכען און נאַציאָנאַליטעטען. די צווייטע אויפגאַבע פון די סאָציאַליסטישע פּארטיי איז ארויסצוציגען איהר קראַפט, צו טהאָן טהאַטען (אַקציאָן) אין דער פּאָליטיק, אין די געווערקשאַפּ־טען, און די גענאָסענשאַפטען. צו אַזעלכע טהאַטען און מאַכט־ארויסווייזונג איז וויעדער נויטיג, אַז אַלע פּראָלעטאַרישע קרעפטען פון לאַנד, אָהן אונטערשיעד פון נאַציאָנאַליטעט און שפּראַך, זאָלען זיין איינהייטליך צוזאַמענגעפאַסט.

„די אויטאָנאָמיע פון די נאַציאָנאַליטעטען (אי־נערהאַלב דער פּארטיי) מעג זיין זעהר וויכטיג און נויטוועגדיג פיר די אויפגאַבע פון שריפּטליכע און מינדליכע פּראָפּאַגאַנדע, פּאָליטישע וויי געווערק־שאַפטליכע; אָבער אין דער אקציאָן פון דער פּארטיי קען אזא אויטאָנאָמיע פון די נאַציאָנאַלי־טעטען וועלען נעפעהרליך".

און קויטסקי קומט צום שלוס, אז אין א לאַנד פון פיעלע שפּראַכען, האָט די בעוועגונג פאר אן אויפגאַבע, אויסצוגעפינען דעם ריכטי־גען מיטעל־פונקט צווישען בויידע: צווישען די נויטיגע אויטאָנאָמיע פיר יעדע ש פ ר א ך, פאר דעם צוועק פון פּראָפּאַגאַנדע, און צווישען די נויטוועגדיגע א י י נ ה י י ט ל י כ ק י י ט פון אַלע פּראָלעטאַריער פון לאַנד פאר דעם צוועק פון א ק צ י א ן.

דיעזען ריכטיגען מיטעל־פונקט האָט די אידישע סאָציאַליסטישע בעוועגונג אין אמערי־קא אימער געפונען, אין די גאנצע 30 יאָהר פון איהר עקזיסטענץ, און צו מאַכען ענדערונגען איז ניט נאָר קיין אורזאכע ניטא, נאָר עס איז געפעהרליך, — פאר די אידישע בעוועגונג נאָך מעהר ווי פאר אנדערע — ווי מיר וועלען ארומ־רויידען אַן אנדערס מאָל.

ה. רויזענבלאַט.

די יונגע מוטער

נאַכט... אויף זויבער קלאָהרע קישען
שוואַרצע זייד'נע לאַנגע לאָקען,
גרויסע הירשען־ברוינע אויגען,
האַלב פּערוואַנדערט, האַלב צושראָקען;

ס'ערשטע מאָהל האָט זי דערשפּירט היינט
אונטער'ן האַרץ זיך וואָס בעוועגען,
און זי שעהמט זיך און זי שרעקט זיך
העגען סיד, ביי ווערען צו פרעגען...

* * *

אונטער'ן פענסטער, נעבען גאַניק,
פיהרען ווייבער אַן א שמועס:
פון עין־הרע'ס, פון דאָקטוירים,
פון קמעות און רפואות.

און פון שוואַנגערען און האָבען,
און פון מאָזלען און פון פּאָקען — —
אויף די ווייסע קלאָהרע קישען
ציטערן אויף די שווארצע לאָקען.

ס'הויבט זיך אויף דער קאָפּ פּאַמעלאָך,
ס'שפּיצט זיך אויף דער רעכטער אויער.
די געניטע ווייבער רייַדען,
און די בלייכע הערט געוויער: —

„שפּעט ביי־נאַכט האָט ביי אַ בויער
אַנגעצונדען זיך דער שייער.
און כמעט דאָס גאַנצע שטעדטיל
איז אַוועק דאַן מיט דעם פייער.

„שפּעטער מיט חדשים, האָבען
זיך בעוויזען צעהנדליגע מאַמעס,
אין די אַרעמס איינגעטוליעט
נעבעך עופה'לעך מיט פּליאַמעס..."

אין אַ צוויטע נעהמט דערצעהלען,
ווי אַן עלטער־מוהמע איהרע,
האָט געשוואַנגערט און פערקוקט זיך
אויף אַ בעטלער מיט אַ לירע.

זיבען טעג צו קינד געגאַנגען,
דאָס פערזעהעניש געבוירען;
און דערהערט האָט זי „דאָס" ווייַנען,
און דעם זינען באַלד פערלוירען...

* * *

דונקעל... ווייסע קלאָהרע קישען,
שווארצע זייד'נע לאַנגע לאָקען.
הירשען־ברוינע גרויסע אויגען —
קוקען אין דער נאַכט צושראָקען...

ה. ד. נאָמבערג.

צו דער פסיכאָלאָגיע פון דעם עלילת־דם אויף אידן

ישט פון היינט און נישט פון נעכטען, — הונדערטער פון יאָהרען ציהט זיך דאָס שרעקליכע בלבול; דורך דורות געהט עס פון פאָטערס צו זיהן, און מאָמעס שרעקען דערמיט זייערע קינדער — אומעטום, וואו מיר זיינען פערשפרייט אויף דער וועלט.

א ווילדע, א שוידערהאפטע זאַך! וואָס נור א בלוט־דורשטיגע פאַנטאַזיע האָט געקאָנט אויסמאָהלען:

אז אן עדה מענשען נעהמט אן אונשולדיג קינד, פיניגט עס, מאָטערט עס, שחט'עט עס, מאַכט אין דעם קליינעם צאַפּעלדיגען גוף צעהנדליגער קליינע וואונדען און צאַפּט אוים דאָס בלוט — וואָס מעהר בלוט, דאָס גאַנצע בלוט, פריש, רויט, קינדיש בלוט. דערנאָך מישט זי דאָס בלוט אין איהר געבעקס און עסט עס, און — דערמיט דיענט זי איהר גאָט!

און מיינט נישט, אז נור די בייזוויליגע און שלעכטע אנטיסעמיטען קלעהרען אויס פון צייט צו צייט, שטענדיג פון דאָס־ניי, דאָס בלבול, און רייצען אויף דאָס פאַלק מיט דעמאַגאָגישע מיטלען צו גלויבען דערין אויף א ווילע. עס איז א טעות, אויב מען רעכענט, אז נור בייגאָר די פינסטערע און גאר די ניעדריגסטע שיכטען פון די אייראָפּאישע פעלקער געפינט דער עלילת־דם אן אבקלאַנג. איך וויים עס פון מיין אייגענער פּראַקטיק, אז וועז איך בין געקומען אין בעריהרונג מיט א געביל־דעטען קריסט, א דייטשער אַרצט, צו א פּוילישער נאַטאַריוס, צו א שווייצאַרישער האַטעליער, איז וועז מיר האָבען זיך נעהענטער בעקאַנט אוז מיר האָבען זיך פרייער געפיהלט צוויישען זיך, האָב איך בעקומען גאַנץ אויסגעלאַכט אינטים די פראַגע:

— איז דאָס טאַקע מעגליך, אז דאָס בלוט־בלבול האָט קיין שום גרונד נישט?

איך האָב פערזיכערט, אז אזוי איז עס.

— און עס איז נישט קיין שום סעקטע, וואָס זאָל געברויכען קריסטליך בלוט? נישט דאָס און נישט אין רוסלאַנד?

ערגעץ, ערגעץ נישטאָ און נישט געוועזען.

— אזוי? — —

און דער קריסט האָט מיר צוליעב געטהאָן אוז, פון העפליכקייט וועגען, געגלויבט. אָבער איך האָב געפיהלט, אז דאָס רויטע בלבול איז פערבליבען אין זיין נשמה, פערפלאַנצט און געפפלעגט פון דורות, אזוי וויי עס איז געווען.

דאָס איז נישט בלויז מיין פערזענליכע אי־בערצייגונג. יעדער מענש מיט אפענע אויגען אוז אויערען און מיט א ביסלע פערשטענדנים פאר מאַסען־פסיכאָלאָגיע וויים עס, פונקט אזוי וויי איך.

אין דער פאַנטאַזיע פון די אייראָפּאישע פעלקער לעבט דאָס בלוט־בלבול ווי א שטיק ווירקליכקייט.

דער גרעסטער טהייל פון די געביל־דעטע קריסטען האָט אויפגעהערט צו בעשולדי־גען אידען דערמיט — דאָס איז ריכטיג.

דער דייטש זאָגט: „יא, אונזערע דייטשע אידען האָבען שוין לאַנג אַוועקגעוואָרפען דעם פאַנאַטיזמום", און אויב דער קריסט איז דערצו א ליבעראל, וועט ער אייך זאָגען: „און זיי זייער גוטע דייטשע בירגער". איינמאָל, וויים ער נישט, צו די דייטשע אידען בענוצען נאָך עדהיום בלוט, און אויב זיי בענוצען יא, איז ער זיכער, אז דאָס בלוט וועהרט טראַנספּאַרטירט פון רוסלאַנד ערגעץ, צו פון גאַליציען, און דייטשע קינדער וועהרען הלילה נישט געשחט'עט. דער פּאָליאָק בעשולדיגט נישט אַלע אידען. ס'איז פּאראן נור א סעקטע.

צו דער גרעסטער טהייל געביל־דעטע קריסטען האָט אין עלילת־דם אויפגעהערט צו גלויבען אויף אירגענד וועלכער ארט? — אפשר איז דאָס וואָהר און אפשר נישט. סוף כל סוף האָבען מיר דאָך געזעהען

פּראָטעסטאַנטן געגען עלילת־דם אונטערגעשריבען פון געביל־דעטע קריסטען. אייגענטלעך פון די ה ו י ך־ג ע ב י ל ד ע ט ע.

אָבער לאָמיר אָננעהמען, אז דער גרעסטער טהייל פון די געביל־דעטע קריסטען האָבען אויס־געוואורצעלט פון זייער הארץ יעדען שפור פון רעם עלילת־דם. די לאָגע בלייבט די זעלבע.

לאָמיר זאָגען: די ט ו י ז ע נ ד ע ר ג ע־ביל־דעטע קריסטען גלויבען דערין נישט; די צ ע ה ן־ט ו י ז ע נ ד ע ר האלב־געביל־דעטע, סוחרים, רייזענדע, פּריקאזטשיקעס א. ז. ו. זיי־נען מסופק: אפשר יא, און אפשר נישט. אָבער דאָס פאלק אין זיינע מ י ל י א נ ע ן גלויבט דערין, טראָגט דאָס איבער פון דור צו דור צוזא־מען מיט אלע זיינע גלויבענס און אבערגלויבענס, און עס איז ביי איהם פשוט און פערשטענדליך. אָט אזוי פיהרט זיך די וועלט: אידן פאנגען קלייגע קריסטליכע קינדער, צאפען אויס זייער בלוט און באקען דערמיט מצות.

און מיר שטעלען זיך אָב פאר א פסיכא־לאָגישען פּראָבלעם. פון וואנען נעהמט זיך אזא גלויבען ביים פאלק? אויף וואָס באזירט ער?

די היסטאָריע ערקלעהרט אונז, אז אזוינע בלבולים זיינען געמאכט געוואָרען אין פערשיע־דענע צייטען פון די אנהענגער פון א הערשענ־דע רעליגיע אויף די אָנהענגער פון דער פער־פאלגטער רעליגיע. דאָס ערקלעהרט אונז אָבער נור די אויסערליכע זייט, דעם געשיכטליכען צו־זאמענהאנג, אָבער זי גיט אונז ניט די פסיכא־לאָגישע בעגרינדונג, פאר וואָס דער גלויבען האלט זיך אזוי פעסט אין דער פאלקס־נשמה, וועלכע פסיכאָלאָגישע מאָטיוון זיינען פאר איהם די נאָהרונג, וואס צוליעב זיי געדענקט ער און לעבט איבער דורות און ראסען אזוי לאָנג.

דער איד איז ניט קיין פרעמדער אין אירי־ראפא. דער קריסט, אויב ער קאָן איהם נישט, נישט זיין אינערליך לעבען און נישט אפילו זיי־נע ריכטיגע לעבענס־מנהגים, פונדעסטוועגען ב ע ג ע נ ע נ ט ער דאָך דעם אידן אזוי ראציע. און קיין רחמנות, קיין בעטען קאָן העל־פיעל מאָל אין טאָג. ער זעהט דאָך דאָס אידישע פנים און די אידישע אויגען. דריקען זיי דאָס אוים אזוי פיעל אכזריות, אזוי פיעל בלוט־דורשטיגקייט, אום צו בעגרינדען דאָס בלוט־בלבול?

דוכט זיך: פערקעהרט.

מיר קענען זיך דאָך אליין אם בעסטען, און מיר וויסען, אז אלין קען מען אויף אונז זאָגען, אָבער נישט, אז מיר, אלס אידען, צייכנען זיך אוים מיט אכזריות, מיט בלוט־דורשטיגקייט. מיר אליין האָבען זיך א נאָמען געגעבען „רחמנים בני רחמנים", און מיר האָבען א גרונד צו גלוי־בען, אז דאָס איז נישט קיין בעריהמעריי און פראָהלעריי.

און ספעציעל צו בלוט.

נעהמט דעם געמיינסטען צווישען אונז און דערצעהלט איהם בלויז די סצענע ווי מען שח'ט א קינד, און ער וועט פיהלען א שוידער און א גרויל און אן עקל צו אזא אכזריות'דיגקייט. דער געוועהנליכער איד וועט אָהן טרעהרען דאָס נישט קענען אויסהערען.

* *
*

שעקספּיער'ס „שיילאָק" וועט אונז געבען דעם שליסעל צו דעם פסיכאָלאָגישען רעטענים, אָדער בעסער געזאָגט — צו דעם פסיכאָלאָגישען פלאָנטער.

עם שטעהט פאר אייך א איד, א איד מיט הויט און ביינער, ווי א קינסטלערישע פאנטאזיע זעהט די מענשען. דער דאָזיגער איד פון וועלט־דיג לעבט, רעדט זיין שפראָך, ער איז אידישלאך אין זיין ארט ריידען און אין זיין אויפטרעטען. און דער דאָזיגער איד ווייל דוקא האָבען אויסגע־שניטען א פונט פלייש פון אונטער זיין בעל־חוב'ס הארץ. נישט אנדערש ווי א פונט פלייש און נישט אנדערש ווי פון אונטער'ן הארץ. ער האָט זיך אפילו בעציטענט בעזאָרגט מיט די נויטיגע אינסטרומענטען צו דער דאָזיגער אָפע־

פען! דעם אידס הארץ איז הארטער ווי שטיין. צוהן מאהל אזוי פיעל ווי מען איהם בעצאהלען, אנשטאט 3,000 דוקאטען — 30 טויזענד, דער פרינץ אליין בעט ביי איהם רחמים פאר דעם קרבן. נישטא קיין גנאדע, קיין איינזעהן, קיין שום אבקווה. דער איד פאדערט געזעצליכקייט, דאס געזעץ פון וועגעדיג זאל אבגעהיט ווערען.

אויף אלעם בעטען און רעדען האט שיילאק נור איין ענטפער:

—איך האס איהם!

„איך ווי׳ל נישט געבען קיין ענטפער. ווי אז מיך פלאגט א מויז אין הויז און איך ווי׳ל בעצאהלען דריי טויזענד דוקאטען, אום זי צו פערגיפטען? איז דער ענטפער גענוג?...“ „איך ווייס קיין שום גרונד נישט ווי נור איינגעוואורצעלטער האס און וויעדערווי׳לען, וואס אנטאניא הערווועקט אין מיר“. „און אז איהר זאלט מיר געבען זעקס מאל זעקס טויזענד דוקאטען, איך נעהם נישט! איך ווי׳ל האבען, וואס מיר קומט“.

אט אזוי טענה׳ט שיילאק, דער זעלבער שיילאק, וואס לויט שעקספיער מאהלט איהם, איז געלד ביי איהם אזוי טהייער, טהייערער ווי זיין אייניציגע טאכטער!

אט אזוי האט שעקספיער געזעהען דעם אידען: „דער אונבארמהערציגסטער, וואס קאן נאר געבען צווישען מענשען“.

און מיר לייענען דאס ווערק, און מיר זעהען עס אין טהעאטער און שטוינען: ווי קומט די געניאלע פאנטאזיע פון דעם וועלט־דיכטער צו געבען דעם אידען אזא שטריך, וואס איז פונקט פארקעהרט פון דער ווירקליכקייט? וואו האט דאס שעקספיער געקאנט זעהען אזא מין גרויזאמקייט ביי אידען? —

אבער האט ער אויסגעטראכט פון קאפ? האט ער אונז אזוי גענאסט, אז ער האט צוליעב זיין אנטיסעמיטיזמוס אזש זיין נאטירליכע נייגונג פערבויגען? האט ער געוואלט העצען אויף אידען און האט א פאגראם־שטיק אויפגעשריעבען? —

ניין. מיר וועלען נישט געדענקט זיין אנטקעגען שעקספיער׳ן.

א מיספערשטענדנים איז דא פארגעקומען. שעקספיער האט די בלוט־דורשטיגקייט פון אידען צו־גלייך בלוט צו קריסטליך בלוט פסיכאלאגיש ארויסגעפיהרט פון דער אידישער לאגע צווישען פעלקער.

ער האט זיך געטראכט א מענשען (ניט ספעציעל א אידען), וואס געפינט זיך אין דער אידישער לאגע, וואס ווערט פון אלעמען גיאגט וויא א ווילדע חיה, בעליידיגט ווי א הונד, פערפאלגט, געטריבען, געפייניגט און בעשפיגען, און אין דעם מענשענ׳ס הארץ האט זיך געמוזט אנזאמלען דער ווילדסטער האס, די ברוטאלסטע דורשטיגקייט צו דעם בלוט פון זיינע פערפאלגער.

שעקספיער האט גענומען א מענשען, נישט מעהר און נישט וועניגער ווי א נאראמאלע מענשליכע נאטור, און האט איהם אריינגעזעצט אין דער אידישער לאגע. ארויסגעקומען איז שיילאק.

לייענט דעם בעריהמטען דיאלאג פון „שיילאק“, אין דרייטען אקט:

„ער האט מיך בעשימפט; האב איך געלד פערלאהרן, האט ער מיך אויסגעלאכט, האב גע־וואונען, האט ער געשפאט, מיין פאלק האט ער בעליידיגט, מיין האנדל געשטערט, מיינע פרייונד אוועקגענפיהרט, מיינע שונאים — גע־העצט. און וואס פאר א גרונד האט ער געהאט? איך בין א איד. האט א איד נישט קיין אויגען? האט א איד נישט קיין הענד, גליעדער, וועדק־צייג, חושים, נייגונגען, ליידענשאפטען? צו נישט מיט דער זעלבער שפייז געעהרט, מיט דעם זעלבען וואפען פערוואונדעט, אונטערוואר־פען די זעלבע קראנקהייטען, מיט די זעלבע מיט־לען געהיילט, געווארימט און געפראהרען פון זר־

מער און ווינטער, ווי א קריסט? וועו איהר שטעכט אונז, בלוטיגען מיר נישט? וועו איהר קיצעלט אונז, לאבען מיר נישט? און וועו איהר בעלוידיגט אונז, זאלען מיר נישט נעהמען נקמה? אויב מיר זיינען אין אלע אנדערע זאכען צו אייך עהנליך, ווילען מיר אויך דערין עהנליך זיין... די גאטהייט?, וואם איהר לערענט מיך, ווילי איך אויסאיבען..."

דאם זיינען שטארקע ווערטער, דורכגעפיהלט ביז צום גרונד; ניט קיין קינסטלערישער ליגען, נור א קינסטלערישע מיספערשטענדנים.

שעקספיער איז נישט קיין קינסטלער פון קלייגע אינדיווידועלע שטריכען, פון ראסען־אונטערשיעדען, נאר פון דער מענשליכער נאטור. ער האט געגעבען די א ו ס ר י ס ע ן פון דער מענשליכער נשמה: ליעבע, האס, אייפערזוכט, טויט און לעבען — דאם זיינען זיינע מאטיוועז. פון די דאזיגע מאטיוועז בעווענגט, האט ער דעם אידען געזעהען, און דער נארמאלער טיפ פון א אידען איז ארויסגעקומען — שיילאק.

און שעקספיער איז די שטים פון פאלק, א ווייעדער־קלאנג פון דער טיעפענישן; א זשעני איז דאם שטענדיג.

אט אזוי האט די קריסטליכע וועלט זיך פארגעשטעלט דעם אידען, נישט קענענדיג א י ה ם, נור זיין לאגע; אט אזוי, און ניט אנדערש, האט זי זיך געמוזט איהם פארשטעלען.

א מענש, וואם די פערפאלגונגען האבען פון איהם געמאכט א בלוט־דורשטיג, אכזריות־דיג וועזען.

א מענש, וואם דורשט צו דעם בלוט פון זיינע פערפאלגער.

און מיר מעגען שטאלץ זיין, וואם דאם איז ניט אזוי, וואם די נאטור האט אונז געוואלט האבען פונקט פארקעהרט: רחמנים בני רחמנים, מיט זעהר פיעל ריין־מענשליכע בארמהערציגקייט און וועלטגעפיהל צו בלוט און צו בלוטיגער נקמה.

ב. וולאדעק.

אין דער זיידענער פעטליע

(די טראגעדיע פון פעטערסאן).

אך מיט הונדערט און צוואנציג יאהר צוריק האט פעטערסאן גע־האט די זכיה צו זיין די ערשטע שטאדט אין אמעריקא, וואס האט אנגעהויבען צו שפינען בוימוואהל אין דעם נייעם לאנד. פון דאן ביז די לעצטע עטליכע יאהר, האט פע־טערסאן געהאלטען אין איין וואקסען אלס מא־דערנע אינדוסטריעלע שטאדט, וועמענס מיסיאן עם איז געווען אויסצוארבייטען פאר'ן לאנד זייד און זיידענע סטענגעס. דער צענזוס פון 1905 דערצאהלט נאך, אז פעטערסאן קאנטראלירט דעם גרעסטען טהייל פון זיידינדוסטרי אין אמעריקא, אז ניט וועניגער ווי 28 טויזענד ארבייטער זיינען בעשעפטיגט ביי איהרע שטוהלען און אז ניט וועניגער פון 53 מיליאן דאלאר איז אריינגעלעגט אין איהרע פעקטאריס. זי האט מיט שטאלין געקראגען דעם טיטול: „די זיידענע שטאדט", און איהרע וועבער זיינען געווען בע־וואוסט אלס אינטעליגענטער און קאמפפס־לוס־טיגער עולם.

אבער די לעצטע יאהרען האבען געבראכט גרויסע אומענדערונגען אין פעטערסאנ'ס אינ־דוסטריע. די באסעס האבען אנגעהויבען אויסצו־זוהען, אדער זיי האט זיך אנגעהויבען צו דוכ־טען, אז די פערדיענסטען פון זייערע ארבייטער זיינען גרעסער ווי דער דורכשניט פערדיענסט פון די ארבייטער איבער'ן לאנד, און זיי האבען אנגעהויבען אריסצוזיפען זייערע פעקטאריס אין די קלענערע שטעדטלאך פון ניו־דזשוירסי און פענסילוויניא, מיסטענס בעזעצט פון גרי־נע אימיגראנטען, וואו דעם איטאליענערס אדער פאליאקס טאבטער און מינדיהריגער זוהן זיינען געווען צופריעדען צו ארבייטען פאר א לעבער־לויך קלויגעם לוין. די פערפאלקאמונג פון דער מאשינערי, שטענדיגער וואוקס פון ארבייטס־לאזיקייט, און האס מופען פון די פארמס אין שטאדט אריין, האט דאס געמאכט ניט נור בענליך. נאר אויך נרינג. און פאר די לעצטע יאהרען איז דאס געהן אין די קאנטרי געווארען אזוי שטארק, אז צו היינטיגען טאג איז ביי פעטערסאן איבערגעבליעבען מעהר ניט ווי אן אכטצעהן אדער צוואנציג פראצענט פון דעם זיד־טרייד, און דאס נאמען „זיידענע שטאדט" האט פערלארען זיין אינהאלט.

איצט, וען די באסעס האבען זיך בעפעס־טיגט אין די קלוינע שטעדטליך, וואו מען ער־בייט אפט פאר 4 סענט א יארד, אדער פאר פיער־פינף דאלאר א וואך, האבען זיי אנגעהויי־בען א סיסטעמאטישען קריעג געגען די ארבי־טער און זייער פערדיענסט. נאך איידער דער לעצטער דזשענעראל סטרייק איז ארויסגעפא־געווארען, האט זיך דער ביזי־סיזאן אנגעהויבען אלץ מעהר צו פערקלענערען. און דאס לעבען פון דעם ארבייטער האט אנגעהויבען צו ווערען שוואר. אבער דאס איז זיי געווען וועניג. ב־ לעצטענס האבען אלע וועבער אין פעטערסאן געארבייט אויף צוויי שטוהלען. פאר די וואס וויסען, אז אין די קאטען־מילס ארבייט איין וועבער אמאל אויף 16 און זאגאר אויף 20 שטוהלען, דארף מען ערקלעהרען, אז די זיידי־וועבערי איז אינגאנצען פערשיעדען. דער אר־טיקל איז זעהר עדעל, דער קלענסטער קניפעל אדער אונפאלקאמענהייט פטר'ט אוועק דאס גאנצע שטיק, און דער ארבייטער מוז האבען זיינע אויגען שטענדיג אויף דער „קעטע", ניט דורכצולאזען א פעהלער. אין פענסילווייניא, אמת, ארבייטען די וועבער אויך אויף דריי שטוהלען. אבער דארט צוליעב די זעהר קלוינע וווייזשעס, לוינט זיך די באסעס צו געבען א בעסערע „קעטע", גרינגערען שטאף. און איינ־מאל, אין א שהנעם פריה־מארגען, האט דער גרעסטער שאפ אין פעטערסאן, די דאהערטי מיל קאמפאני, ערקלעהרט, אז זי ווייל אויך אין פעטערסאן איינפיהרען די טרי־לום־סיסטעם. דאס הייסט, אז די וועבער זאלען אנשטאט אויף צוויי ארבייטען אויף דריי שטוהלען.

די וועבער זיינען ארוים אין סטרייק. דער יאהרען איז דאס געהן אין די קאנטרי געווארע: אזוי שטארק, אז צו היינטיגען טאג איז ביי פעטערסאן איבערגעבליעבען מעהר ניט ווי אן אכטצעהן אדער צוואנציג פראצענט פון דעם זיד־טרייד, און דאס נאמען „זיידענע שטאדט" האט פערלארען זיין אינהאלט.

איצט, וען די באסעס האבען זיך בעפעס־טיגט אין די קלוינע שטעדטליך, וואו מען אר־בייט אפט פאר 4 סענט א יארד, אדער פאר פיער־פינף דאלאר א וואך, האבען זיי אנגעהויי־בען א סיסטעמאטישען קריעג געגען די ארבי־טער און זייער פערדיענסט. נאך איידער דער לעצטער דזשענעראל סטרייק איז ארויסגעפא־געווארען, האט זיך דער ביזי־סיזאן אנגעהויבען אלץ מעהר צו פערקלענערען. און דאס לעבען פון דעם ארבייטער האט אנגעהויבען צו ווערען שוואר. אבער דאס איז זיי געווען וועניג. ב־ לעצטענס האבען אלע וועבער אין פעטערסאן געארבייט אויף צוויי שטוהלען. פאר די וואס וויסען, אז אין די קאטען־מילס ארבייט איין וועבער אמאל אויף 16 און זאגאר אויף 20 שטוהלען, דארף מען ערקלעהרען, אז די זיידי־וועבערי איז אינגאנצען פערשיעדען. דער אר־טיקל איז זעהר עדעל, דער קלענסטער קניפעל אדער אונפאלקאמענהייט פטר'ט אוועק דאס גאנצע שטיק, און דער ארבייטער מוז האבען זיינע אויגען שטענדיג אויף דער „קעטע", ניט דורכצולאזען א פעהלער. אין פענסילווייניא, אמת, ארבייטען די וועבער אויך אויף דריי שטוהלען. אבער דארט צוליעב די זעהר קלוינע וווייזשעס, לוינט זיך די באסעס צו געבען א בעסערע „קעטע", גרינגערען שטאף. און איינ־מאל, אין א שהנעם פריה־מארגען, האט דער גרעסטער שאפ אין פעטערסאן, די דאהערטי מיל קאמפאני, ערקלעהרט, אז זי ווייל אויך אין פעטערסאן איינפיהרען די טרי־לום־סיסטעם. דאס הייסט, אז די וועבער זאלען אנשטאט אויף צוויי ארבייטען אויף דריי שטוהלען.

די וועבער זיינען ארוים אין סטרייק. דער

אמת איז, אז די דריי־קעטען־סיסטעם מיינט ניט נור שווערערע, כמעט אונערטרעגלעכע אנ־שטרענגונג ביי דער ארבייט, נאר אויך קלענע־רע וויידזשעס. אויב אן ארבייטער, וואס וועבט אויף צוויי שטוהלען, נעהמט, לאמיר זאגען, עלף סענט א יארד, קריעגט ער מעהר ניט ווי ניין אדער אכט, וועז ער וועבט אויף דריי שטוהלען. דער ארבייטער, וואס שטעהט ביי דריי שטוה־לען, קען אמאל מאכען מיט עטלעכע דאלאר א וואך מעהר, אבער ווי באלד די דריי־קעטען־וויידזשעס זיינען שוין אייננעפיהרט, קריעגט דער וועבער פון צוויי קעטען אויך קלענערע וויידזשעס. אויסער דעם מוזען גלייך ארויסגע־וואנדען וועדען אויפ'ן סטריט א דריטע וועב־בער, און אויך דער ביזי־סיזאן וועדט קלענער. אויב איך האב ניט קיין טעות, האבען די וועב־בער פון דער דאהרטי מיל קאמפאני געהערט צו די יונייטעד טעקסטיל ווארקערס, וואס איז א טהיל פון דער אמעריקאן פעדעריישאן אוו לייבאר, און וואס האט אן דער שפיצע דעם טרויעריג־בעווואוסטען דזשאן גאלדען, אלס פרע־זידענט. אזוי ווי ביי דער אמעריקאן פעדעריי־שאן אוו לייבאר זיינען אלע אבטהיילונגען פון א טרייד ארגאניזירט אין בעזונדערע יוניאנס, מיט בעזונדערע אנרימענטס, זיינען די לום־פיקסערס, ד. ה. די מאשיניסטען, וואס פער־ריכטען און פראווען צו די שטוהלען, געבליעבען ארבייטען, ווען די וועבער זיינען ארוים אין סטרייק. דאס האט געגעבען דער דאהרטי קאמפאני מוטה אנצושטעלען סקעבס, און האט אויך צוגעגעבען מוטה די איבריגע באסעס צו פרוואווען איינפיהרען די דריי־קעטען־סיסטעם אויך אין זייערע שעפּער. די אינדאסטריעל ווארקערס אוו דהי וואלד פון דעם דעטראיט'ער חדר זיינען גראד געווען אויפ'ן פלאץ, זייער אר־גאניזער, מר. רודאלף קאטץ, א פעהיגער און בעקאנטער מענש אין פּעטערסאן האט אויפגע־נומען די שטימונג פון די מאסען, און סם איז ערקלערט געווארען מיט א מאנאטען דריי א האלב צוריק דער דזשענעראל סטרייק. דער סטרייק איז געוואונען געווארען אויף דער הייסער מינוט, און ס'האט געשיינט צו זיין א גרייסער זיעג פאר די ארבייטער, אבער...

דער „אבער" וועט זיין דער אינהאלט פון אט דעם ארטיקעל.

ביז מיט א יאהר פיער צוריק איז די זיידי־אינדיסטריע געלעגען אין זעהר גרויסע הענד. דאס רויהע זייד קאסט גאנץ טהייער, און אזוי ווי מען האט עס ניט געקענט קריגען אויף לאנגען קרעדיט, האט זיך געפאדערט גרויסע געלדער אויף אריינצוגעהען אין די ביזנעס. ווי אבער נור מען האט אנגעהויבען מיט א יאהר פיער צוריק צו געבען דאס זייד אויף קרעדיט, האבען פיעלע דערזעהען זייער „טשענס". פון די פיעלע איז, פערשטעהט זיך אליין, דער גרעסטער טהייל געווען אידישע ארבייטער און, אויב איהר ווילט זאגאר, פון די מעהר אינטע־ליגענטע. וואס האבען מעהר ענערגיע און גלוי־בען אין זיך. א קריסטליכער ארבייטער קלעהרט זעלטען וועגען פּראווען וועלען אליין א באס.

נו, האבען אט די ניי־געבארענע באסע־לאך גענומען רויהע זייד אויף בארג, האבען אפט וויעדער אויסגעבארגט ביי זייערע בע־קאנטע, אויך ארבייטער, א פאאר הונדערט דא־לאר, האבען אריינגעשטעלט עטליכע שטוהלען און גענפענט א „שאפ". זיי האבען זיך אבער געמוזט אונטערשיידען אין צווי הינזיכטען פון די גרויסע באסעס. ערשטענס, האבען זיי ge־מוזט גלייך פערקויפען דעם אויסגעארבייטען זייד, אום צו קריגען קעש, און צווייטענס הא־בען זיי געמוזט טרייבען זייערע שטוהלען דעם גאנצען קיילעכדיגען יאהר, וויל ווי נור זיי סטאפּען, האקט זיך אב זייער קרעדיט און דער שווינדעל פון לייהען און צאהלען. דאס האט געבראכט צו דעם, אז זיי האבען געמוזט אנהוי־בען צו פערקויפען זייערע וואארע בילליגער. וואס מעהר קלייגע באסעלאך עס זיינען גע־וואקסען, אלץ גרעסער איז געווארען די קאנקו־רענץ, ביז דער פרייז פון זייד איז געפאלען היב־שע עטליכע סענטען אויפ'ן יארד. ווי־זשע דרעהט מען זיך אוים, אז די סחורה ווערט בי־ליגער? רייסט מען אראפ פון דעם ארבייטער'ס ווייזשעס. דא דארף איך שוין בעמערקען, און איך וויל, אז דער לעזער זאל עס געדענקען, וויל עס איז דער צענטראלער פונקט פון דער געשיכטע, אז אלע נייע באסעלאך, באלד א הונ־דערט פופציג אין צאהל, און כמעט אלע אידען, האבען געהאט אידישע ארבייטער. די אורזאבען זיינען פיעלע. אמאל זיינען עס קלייגע אורזא־כען, ווי צ. ב. ש. די נאטירליכע זאך, אז דער אידישער ארבייטער, וואס איז געווארען א באס, זאל נעהמען אין זיין שאפ חברים פון דער אר־בייט, אמאל אויך פון דער „בעווענונג". אפט האט ער גאר געדארפט אויסלייהען ביי זיין אויי־

ענעם ארבייטער געלד, אפט איז עס געווען זיינער א לאנדסמאן אדער א קרוב.

דער אידישער ארבייטער וויעדער איז גערן געגאנגען צום אידישן קלייענעם באם, ווייל דאָ האט ער געהאט ארבייט דורכ'ן יאהר. דעם קריסטליכען ארבייטער ארט עס וועניגער. סטאפט אב זיין שאפ צוליעב סלעק, ווערט ער א לייבאדער, וואם א איד טהוט נ י ט. דארום האט דער אידישער ארבייטער אויסגערעכענט, אז קריעגענדיג א סענט אדער צוויי אויפ'ן יארד וועניגער, וועט ער דאך אויסמאכען בעסער, ער־בייטענדיג א קייליעכדיג יאהר. דערצו האבען די לעצטע יאהרען צוגעשלאגען צו די ברעגען פון פעטערסבאָ הונדערטער ארבייטער פון די רוסי־שע וועבערייי־צענטרען, ווי ביאליסטאק און לאדז, וועלכע האבען זיך בעסער געפיהלט אין א אידי־שען שאפ, און פאלגליך ניט אזוי גרין. עס פער־שטעהט זיך אליין, אז וען די קליינע באסעם האבען געצאהלט אכט און ניין סענט א יארד, האט זיך אויך גרעסערע באסעם פערוואלט אונ־טערצושניידען די ווידזשעס. אזוי איז עס גע־שעהען, אז וען עס איז אויסגעבראכען דער דזשענעראל סטרייק געגען דער דריי־קעטען־סיסטעם, האבען אויך א טייל ארבייטער, מיים־טענס פון די אידישע שעפערט, געפאדערט אויך אן איוסגלייכונג פון די ווידזשעס, ד. ה. אז די ארבייטער זאלען אומעדום בעקומען, לאמיר זאגען, צו עלף סענט פון יארד, ווי ס'האט זיך געצאהלט אין די גרויסע אלטע שעפער. אויסער די דאהרטי קאמפאני, וועלכע האט מיט דער הילף פון גאלדענ'ס לום־פיקסערס איינגעפיהרט די טרי־לום־סיסטעם, האבען אלע מאנופעקטשו־רערס נאכגעגעבען, און די קלענערע שעפער האָ־בען אויך געמוזט נאכגעבען אין אויסגלייכען די ווידזשעס. דער סטרייק איז געשהעהן אין רעכ־טען ביזי־סיזאן, און זיי האבען געמוזט אננעה־מען די פאדערונגען פון די א. ו. ו. לאקאל 25, אום ניט צו ווערען רואינירט.

עס איז אלזא געשעהן דאס, פארוואס זיי האבען אלע, די ניי־ארויפגעקומענע באסעס, אין דער שטיל מורא געהאט, אראבריסענדיג דעם ארבייטער'ס ווידזשעס, אום צו קענען בעסער קאנקורירען צוויישען זיך, האבען זיי געפיהלט, אז פריהער אדער שפעטער וועלען זייערע אר־בייטער רעוואלטירען. דערצו איז דאך פאר די לעצטע פאר יאהרען שרעקליך געשטיגען דער יקרות, און איינער פון די רייבסטע יוננע באָ־סעס, אנ'אנפיהרער דרך אגב אין דער אידישער באסעס אסאיאיישאן, האט דעם שרייבער פון דיעזע ציילען ערקלעהרט, אז זיינע ארבייטער קענען ביי אזא דורכשניט פון ווידזשעס ניט מאבען קיין לעבען. פארפיהלענדיג, אלזא, דעם קומענדיגען קאמפף, האבען זיי געמומען אנצוא־ווענדען און אנצושאפען דאס אלטע געווען אלע, וואס לעבען פון אונטערדריקונג, דאס גע־ווהר פון ראסען־פארטהייע. נאך פאר דעם דזשענעראל־סטרייק האט זיך פיעלע מאל גע־מאבט, אז א אידישער באס זאל שטראשען זיי־נע אידישע ארבייטער מיט ארויסווארפען זיי פון שאפ, און זאל דערצהלען זיינע קריסטליכע ארבייטער, אז די אידען בעציהען זיך צו זיי פיינדליך. דער אמת איז, אז אויב ווער אין פע־טערסבאָ האט זיך געלאזען פאהרען אויף זיך רייטענדיג, איז עס געווען דער אידישער ער־בייטער. נישט נור זיינען זיי פון די גוטע ער־בייטער אין טרייד, אבער אויך די, וואס האבען שטענדיג געטראגען אויף זיך שטיל דעם שווע־רען לאסט פון די אויפגעקומענע באסעס, קוים־קוים מאכענדיג א לעבען. פאר די באסעס אבער, זיינען דוקא זייערע אידישע ארבייטער א גע־העגדיגער לעבעדיגער פארוואנדף צו זייער עקס־פלואטאציע. מיט זייערע אייגענע ארבייטער האבען זיי גאר ניט לאנג נאך צוגליך געארבייט און געקעמפפט. פיעלע פון די איצטיגע באסעס זיינען געווען טהעטיגע יוניאניסטען, סא־ציאליסטען און ארבייטער־רינג'ניקעס. זיי ווי־סען, אז דער אידישער ארבייטער וויים זייער געשיכטע, און וויים יעדען טרעפ אויף יענעם לייטער פון אלי־רייטסטטוע, אויף וועלכען זיי זיינען ארויפגעקראכען — א לייטער געבויט פון אויסבייטונג און קלייניליכער, מיזעראבעלער עקספלואטאציאן. וען דארום זיי האבען געמוזט נאכגעבען אין דער צייט פון דזשענעראל־סטרייק, ווייל די ארבייטער האבען געטראפען די ריכטיגע מינוט, האט זייער האס אויפגע־פלאמט מיט נייעם מוטה און ס'האט זיך אנגע־הויבען אן אומגעלומפערטע און פארשיוועגקע אנטיסעמיטישע העצע, וואס איז איבערהויפט שוידערליך, וויסענדיג, אז דאס ווערט געטהאן ניט נור פון אידען זעלבסט, אבער אויך פון די פערשיעדענסטע אידען — רעליגיעזע ווי פריי־געזאנגענע, רעאקציאנערע ווי, רחמנא לצלן, „פארטגעשריטענע".

פיעלע פאקטען האב איך געבראכט אין

מיין ארטיקעל וועגן פעטערסאן אין „פאר־וועדטס", און איך ווייל זיי דא ניט איבער־חזר'ן, אבער אט איז נאך איין פאקט, וואס איז כאראקטעריסטיש פאר אלע איבעריגע. אין פע־טערסאן איז דא א גאנץ היבשע זיידישע פעקטארי, וואס געהערט צו א פרומען, זעהר א פרומען איד. ער וואהנט אין ניו־יארק און איז א גבאי אין א ישיבה, ווי בכלל א געפעהרליכער גאט'ס סטראפטשע. אין זיין פעקטארי זיינען די אי־דישע ארבייטער געווען פארבאטען צו ארבייטען שבתים און אידישע יום־טובים. אין דעם דזשע־נעראל־סטרייק איז, ווי געווהנליך, ארויף צו איהם די שאפ־קאמיטע, צווישען וועלכע עס איז אויך געווען אן אמעריקאנערקע, אן ארבייי־טארערין פון שאפ. פאר די איבעריגע אין די אויגען האט ער איהר געהאלטען א רערע, אז דער גאנצער טומל וועלט געמאכט פון די גרינע, איבערהויפט פון די אידישע ארבייטער. זיי האבען אין דער היים נאך געמאכט טראבל, און איצט זיינען זיי געקומען מאכען טראבל דא. די אמעריקאנער דארפען זיך פון זיי ניט לערנען, וועט זיי זיין גוט און וואויל.

דער זעלבער נוסח איז געזאגט געווארען פון יעדען איינעם, וואס האט נור געהאט די געלעגענהייט אנצוהויצען איין טהייל פון די ארבייטער אויפ'ן צווייטען, אום דערמיט ביידען אבצושוואבען. אין ביזי־סיזאן האבען זיי זיך אבער ניט געקענט העלפען. ווי נור ס'איז ארי־בער די ביזי, האבען זיי גלייך אויסגעארבייט א נייעם ליסט פון פרייזען, וואס נעהמט אב ניט נור דאס געוואונענע אין דזשענעראל־סטרייק, נאר מאכט אפט קלענער אויך דאס אלטע לוין, און זיינען מיט דעם געקומען צו די ארבייטער. עס פערשטעהט זיך, אז קיין ארבי־טער האט אזא איזדעקעווען זיך ניט געקענט אננעהמען, און אלע די, וועמענס באסעם עס זיינען געקומען מיט דעם נייעם פרייז־ליסט, זיינען ארוים אין סטרייק.

אין די גרעסערע און כמעט אלע ניט־אי־דישע שפעיר, אויסער אבט, קומט קיין סטרייק ניט פאר, וויל די ווידזשעם זיינען דארט גע־צוהלט געווארען אויך פאר'ן דזשענעראל־סטרייק דיזעלבע, און דעם געדאנק פון אויי־פיהרען א טרי־לום־סיסטעם האבען זיי מסתמא פארלויבט אויפגעגעבען.

אין סטרייק, אלזא, איצט נעהמען אנטיל 50 זיידי־פעקטארים, פון אזעלכע וואס בעשעפ־טיגען פיער הונדערט ארבייטער ביז גאר די קליינע, וואס האבען נור א צעהנדליג און זא־גאר וועניגער. צוויי און פערציג פון די פופציג געהערען צו אידישע באסעם, פון וועלכע נור א פיער־פינף זיינען אין די ביזנעס מעהר ווי פינף יאהר. די סטרייקערס זיינען ביי א צוועלף הונ־דערט אידען און ביי אן אכט הונדערט קריס־טען. אידישע ארבייטער, וואס ארבייטען אין פעטערסאן קענט איהר ניט אנצעהלען מעהר ווי א 200, און פון די ארבייטען נור א טהייל אין די דריי־פיער קליינע אידישע שעפער, וועלכע האבען די נייע ליסט נישט פארגעלענט.

פון די אלע אויבענגעבראכטע פאקטען קען דער לעזער פערשטעהן די ערנסטקייט פון דער לאגע אין פעטערסאן. אויף א שנעלען סעטעל־מענט איז נישטא וואס צו האפען, וויל פאר די מעהרסטע באסעם איז דאס נאכגעבען פון די ארבייטער'ס וויידזש־ליסט, א פראגע פון צו זיין א באס אדער ניט. דערצו האבען זיי א בי־סעל סקעבס, מייסטענס איטאליענער, וועלכע קענען פשוט ניט ערלויבען זיך צו סטרייקען, וויל זיי זיינען הונגעריג, און אזא קלאסען־בעוואוסטזיין, וואס זאל זיי מאכען זיך האלטען שטארק, איז ביי זיי ניטא.

די אידישע ארבייטער ויי דער וועלען דעם סטרייק ניט ברעכען. פאר די עטליכע וואכ־כען, וואס זיי זיינען אין סטרייק, האבען זיי נאך ניט געגעבען און וועלען ניט גע־בען קיין איינציגען סקעב. זיי זיינען געמאכט פון אן אנדער שטאף. פיעלע פון זיי האבען נאך בעוויעזען דורכצופיהרען גלענצענדע סטרייקס אונטער דער נאהאיקע פון דעם רוסישען קאזאק, און זיי וועלען גיכער אויסשטארבען פון הונגער, איידער גענהן צוריק ארבייטען אויף א שקלאפען־לוין. פעטערסאן, דאנק מען וויסען, האט בעוויעזען צו געבען דעם ארבייטער־רינג 800 מעמבערס, דער גרעסטער פראצענט, וואס וועלכע ניט איז שטאדט האט דעם ארבייטער רינג געגעבען. פיעלע זיינען אויך טהעטיגע מיטגלידער פון דער סאציא־ליסטישער פארטיי, און צו מעהר צו וועניגער אינטעליגענט, זיינען זיי אלע דורכגעדרונגען מיט'ן קלאסען־בעוואוסטזיין אין בעסטען און ערנסטען זינן פון וואהרט.

איך בעט דעם לעזער פערגלייכען די צוויי

טיפען — דעם אידישען פּעטערסאָנער באָס און דעם אידישען ארבייטער. דער ערשטער האָט אויפגעגעבען אלעם, אויסער דאָס קרענקליכע, קלייניליכע עקשנות צו מאכען גלד פון דעם אר־בייטער'ס הונגער, ער האָט פּערראָטהען אָפּט ניט נור זיינע אמאָליגע יוניאָניסטישע און רא־דיקאלע איבערצייגונגען, נאָר אויך זיין עלעמע־טארע אנשטענדיגקייט און זעלבסט־ווירדע, אליין פּעראכטעט פון זיין קלאס, די גרעסערע מאנופּעקטשורערס, וועלכע קוקען אויף איהם ווי אויף א פּאראזיט, קויפט ער אין „מאכען א לע־בען" פון שפּייען אין דעם אייגענעם ברונען, דערצעהלענדיג דעם פינסטערען סיטיליאנער, אז זיין ברודער־ארבייטער, דער איד, ווייל מיט איהם ניט ארבייטען. אָט איז אן איירישע מיי־דעל, וואס האָט געצופט פאר זיין לאנגע אידי־שע באָרד א מאנופּעקטשורער'ס טאָטע, אויס־שטעלענדיג דערביי א צונג און שרייענדיג: מע־מע! און אָט די מיידעל סקעבט איצט אין שאפּ! עס איז אזוי שוידערליך, אז עס רופט ארוים טרעהרען. איז דאָס אידישע פּאלק ווירק־ליך אזוי טיף געזונקען? זיינען די פּראָסטי־טוטען פון גלד ווירקליך מעמבערס פון שוהלען, טשאריטי־טהוער, אידען, און מענשען רייד־ען מיט זיי אין שטרעקען זיי אויס זייער האנד?

און אָט איז דער פּעטערסאָנער ארבייטער. איך האָב גהערט זיין געשיכטע פון טרוקענע ליפּען, וואס האָבען שוין פיעלייכט לאנג גאר־נישט פערזוכט, איך האָב אריינגעקוקט אין זיינע אויפּגעפּאָמטע אויגען, און דער טויטער קאָליר פון זיין געזיכט האָט מיך געמאכט שוי־דערען.

— סקעבען וועלען מיר ניט גהען, — מיר וועלען א פּריהער שטאַרבען.

צוויי פון די סטרייקער האָבען שוין פער־זוכט צו בעגהן זעלבסט־מאָרד.

איצט אייניגע וועריטער וועגען דער אנפיה־רונג פון דעם סטרייק און דער אלגעמיינער אטמאָספערע. ווי דער דזשענעראל־סטרייק אזוי ווערט אויך דער איצטיגער סטרייק אנגע־פיהרט פון די אינדאָסטריעל וואָרקערס אוו דהי וואָירלד, פון דער דעטראָיט'ער פראקציאָן, זיי שיידען זיך אונטער פון הייוואוד'ס אדער דער שיקאגא'ער פראקציאָן, וועלכע האָט אנגעפיהרט דעם סטרייק אין לאָורענס, אין פיעלע הינזיכ־טען. דער וויכטיגסטער אונטערשיער איז דאָך, וואָס זיי אנערקענען ניט די מעטהאדען פון די־רעקטע אקציאָן, אנערקענען די וויכטיגקייט פון פּאליטישען קאמפּף און געפּינען זיך אונטער דער ווירקונג פון דער ס. ל. פּ.

א גאנץ גרויסער צאהל פון די סטרייקער זיינען וויליג צו וועלען געפיהרט פּין דעם לאָ־קאל 25, ניט וויל זיי וויללען געבען פּרעסטיזש די דעטראָיט'ער א. ו. ו., נאָר וויל זיי האָבען ניט קיין אנדער ברירה. עס וואלט געווען אי ניט־פּראקטיש אי שווער צו בויען א נייע אר־גאניזאציאָן אין דער צייט פון קאמפּף. מען קען סאָלדאטען ניט לערנען קיין נייע טאקטיק אוים'ן שלאכט־פעלד, דער לאקאל אבער 152 פון די שיקאגא'ער אינדאסטריאלניקעם דעמקט, אז די ריכטיגקייט פון זייער פּרינציפּ, וויי זיי דענ־קען עם, איז וויכטיגער פון די באלדיגע רעזול־טאטען פאר די ארבייטער, און ס'איז טרויעריג צו זעהען, וויי אט די אינווניגסטע ריסערוי־ד־עמאראלזירט די, וואס דארפען האָבען די קראפט פון אייניגקייט, דעם וואפען פון סאלי־דאריטעט.

לויבענסווערטה איז די פערהאלטונג פון די סאציאליסטען, וועלכע שטיצען דעם סטרייק נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס די אנפיהרער געהערען צו א געגנערישער פּארטיי.

וועגען דער פערהאלטונג פון דער פאליציי און די גאנצע פּעטערסאָנער אדמיניסטראציאָן, איז איבריג צו דערצעהלען. אין דעם טרויעריגען מארטש פון רעאקציאָן, וואס געהט איצט אי־בער'ן גאנצען לאנד, פון סאן־דיעגא ביז דעם אטלאנטיק, פּארנעהמט פּעטערסאָן אן אנגעזע־הענעם פּלאץ. אלע קאנסטיטוציאנעלע רעכט וועלען געטראטען מיט די פים און אויסגעלאכט. פרייע רעדע און פרייע פערזאמלונגען וועלען אנגענומען נאָר פונקט ווי מיט א זעכציג יאָהר צוריק, אין דער צייט פון קאמפּף געגען שקלא־פערייי. די סטרייקער קענען ניט קריעגען קיין האלב אויף א פערזאמלונג, פריעדליכע פּיקעטס וועלען אראסטירט און אוועקגעשיקט אין דזשויל, און די גאנצע באנדע פּארטרעטער פון „גענזין און ארדנונג" האָבען געמאכט פון דער אמעריקאנער קאנסטיטוציאָן און אמעריקאנער פרייהייטען א טרויעריגען חוזק.

2000 ארבייטער, פיינע, אינטעליגענטע, קלאסען־בעווואוסטע ארבייטער, וועלען געפּיהרט צו דער שחיטה אין דער זיידענער שטאָדט. די זיידענע פּעטליע איז פערצוויגען שטארק, און אויב דער גאנצער ארבייטער־קלאס וועט ניט

קומען צו הילף, וועט זי אונזערע ברידער אינ־גאנצען דערשטיקען.

הילף! זאל זיין מיט וואָס צו זעטיגען די שוואכע, זיי זאלען ניט דארפען געהן סקעבען, און מיט וואָס צו קרעפטיגען די שטארקע, זיי זאלען קענען פארזעצען דעם קאמפף.

איבערהויפט, אידישע ארבייטער — עס איז אַ ייִ ע ר צרה, מעהר ווי א וועמען ניט איז אנדערש. דאָס איז די שפּין פון דעם קלייענעם קאנטראקטאָר, וואָס זויגט אוים אזוי פיעל בלוט פון די אידישע פליעגען, דאָס איז די בעריים־קייט פון פיעלע פון אייך צו פארקויפען אלץ פיר נאָך א דאלאר, וואָס האָט אויסגעפלאכטען די זיידענע פּעטליע פון פּעטערסאָן.

אברהם רייזען.

בעלוידיגט אַ פרוי

(ערצעהלונג).

אָם איז געווען א מיידעל פון א יאָהר צוויי־און־צוואנציג. איהר וואוקס איז געווען שלאנק, און איהר רונד־פּנימעל — זעהר חנ'עוודיג און תמימות'דיג. איהר אויגען — שוואַרץ און גרויס — האָבען געקוקט ווי מיט א שטיל־מאָל געבעט, און ווי זיי וואָלטען טיילמאָל געפרעגט: איז עפּעס דאָ שעהנעס אויף דער וועלט? און עס האָט זיך איהר טהיילמאָל געוואָלט ענטפערען: אָ, יע, עס איז דאָ שעהנעס אויף דער וועלט...

איך בין מיך מודה, אז דאָס ערשטע מאָל, דערזעהענדיג זי, האָב איך דערפיהלט א זיסען ציטער אין מיין גאנצען קערפער: אָט מיט דעם מיידעל וואָלט כדאי געווען צו בעקאנט ווערען. איך וואָלט מיך געפיהלט יום־טוב'דיגער, היילי־גער. און איבערהויפט אין א רעגענדיגען טאָג, וועז די טראָפען פויקען אזוי מאנאטאָן אויף די שויבען, וואָלט אזוי גוט געווען צו זיצען מיט איהר צוזאמען אין צימער און רייִדען מיט איהר וועגען שעהנע, ערהאבענע זאכען, האלטענדיג זי דאָן פאר איהר קליין העגטעלע מיט די לאנגע וויסע פינגערלאָך.

און וואָס איהר זאָלט אויף מיר ניט זאָגען, — אין דיעזער הינזיכט בין איך א שטיקעל בריה; זעהענדיג זי איינמאָל אין טהעאטער, וואו מיין פּלאַץ איז גראדע געווען נעבען איהרען, האָב איך זי, חלילה ניט בכיון, אָנגעטראָטען אויפ'ן פוס. איך ווייס ניט, ווי אזוי עס האָט געקאָנט געשעהען אזא אונפּאַרזיכטיגקייט פון מיין זייט. גיכער איז געווען שולדיג אין דעם די ענגשאפט אין טהעאטער. עס האָט געשפּיעלט א העכסט־מאַדערנע שטיק, און די שטאָדטישע אינטעליגענץ איז אין יענע טעג געווען זעהר מאָדערן געשטימט. איך בין זיכער, אז נאָר דערפאר האָט די אונפּאַרזיכטיגקייט פאסירט. זאנסט וואָלט אזא אונטאקטישקייט ניט געקענט פאסירען פון מיין זייט. צום גליק איז דאָס אָנטרעטען ניט געווען בעזאָנדערס שטאַרק, זי האָט נאָר א שטיל־מאָל אוי! — ארויסגעלאָזט. דאָך בין איך פערצייטערט געבליבען. איך האָב זיך ענטשולדיגט אין דריי שפּראכען. זי האָט מיך אָנגענקוקט מיט איהרע גרויסע שווארצע אויגען, און געענטפערט אין רוסיש: ניטשעוואָ!

אין דער זעלבער מינוט האָט געשפּיעלט צוויישען איין אקט און צווייטען דער אַרקעסטער טשייקאָווסקי'ס בארקאראלא. נאָר דאָס ניטשעוואָ, וואָס איז ארויסגעזאָגט געוואָרען פון איהר קליין־שעהן מיילבעל, האָט מיר פיעל זיסער געקלונגען פאר דער העכסט־מוזיקאליישע שטיק פון געניאלען קאמפאָזיטאָר... איך האָב גלייך דערפיהלט, אז דער „ניטשעוואָ" האָט אין דער

אמת'ען א גרויסע, זעהר גרויסע בעדייטונג, און פון דעם „ניטשעוואָ" וועט זיין א גרויסער עטוואָס...

און אזוי איז געווען.

דאַרף זיך טרעפען א מעשה — אפילו זעהר אַן אַלטע מעשה — אז ביים קינפטיגען אנט־רַאקט זאָל אַראָבפאַלען איהר טיכעלע. איך האָב מיך שנעל איינגעבויגען און מיט דער העכסטער עלענאנץ און אינטעליגענץ אין מיין גאנצער האַלטונג, איהר דערלאַנגט דאָס טיכעל. דאָס גראַציעזע מיידעל איז געוואָרען טיף געריהרט. זי האָט א זיסען שמייכעל מיר צוגעוואָרפען און בעדאַנקט אין רוסיש: בלאַגאָדאַריו.

אך, מיין גאָט! דאָס דאָזיגע בלאַגאָדאַריו האָט געהאַט א בעזונדער קלאַנג! ניט מיט וועט־טער, נאָר מיט מעלאָדיען וואָלט מען איהר גע־קענט איבערגעבען. איך וויים ניט ווי אזוי, אָבער איך האָב דערפיהלט, אז אָט דאָס מיידעל איז צו מיר צוגעלאָזט... איך קען האָבען די גרויסע געלעגענהייט מיט איהר בעקאַנט צו ווערען.

און אזוי איז געווען. ביים פיערטען אקט האָב איך שוין געוואוסט איהר נאָמען: קאַטיא גאָלה. אזוי האָט זי געהייסען. מיין נאָמען האָב איך, נאטירליך, גלייך אויך ענטפלעקט פאר איהר און גלייך האָבען מיר זיך צוערדט וועגען ליטעראַטור:

— האָט איהר געלעזען אנדרעיעוו?

— אָ, יא! גאָרקי איז אויך געוואלדיג באַפּט. איך בין דער גרעסטער פערעהרער פון איהם. איהר מיינט מסתמא — האָב איך מיך צוהיצט — זיין „רויטען געלעכטער"?

— אך, וואונדערבאר! האָט זי זיך ענט־ציקט... און זעקס און צוואַנציג און איינע גאָרקי'ס?

— א יא! גאָרקי איז אויך געוואלדיג גרויס... אָבער אנדרעיעוו האָט איהם אריבערגע־שטיגען.

— און ארציבאשעוו? — האָט זי פלוצים אויף מיר אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען.

איך האָב פערשעהמט אראָבגעלאָזט מיינע אויגען און ניט געוואלט זאָגען קיין גלייכע מיי־נונג: צו ריין האָט זי מיר אויסגעוויעזען אין יענעם שעהנעם מאָמענט, איך זאָל מיט איהר פערפיהרען א שמועס וועגען ארציבאשעוו'ען. איך האָב דער דאָזיגער הנ'עוודיגער מיידעל ניט געוואלט געבען אָנצוהערען, אז איך וויים עפעס פון אזוינע זאכען.

א, איך שעץ זעהר די פרוי!

אין פערלויף פון א וואָך האָב איך זי צו־פעליג (עס הייסט נאָר צופעליג) עטליכע מאָל בעגעגענט — און אלץ אין אזוינע ערטער, וואו דער פּלאַץ איז פאר העכערערע געזעלשטאַנדען: איינמאָל אין ביבליאָטהעק, א צווייטען מאָל אויף א רעפעראט וועגען עמיגראַציע, וואו די שעהנסטע אינטעליגענץ פון שטאָדט האָט זיך פערקליעבען, און א דריטען מאָל — אויפ'ן פּלאַץ, וואו מען האָט מיט א האַלב שעה צוריק א באָמבע געוואָרפען אויף א מאַסטערסקאַיא. און דאָ טאָקע האָב איך מיט איהר פערפיהרט א געשפּרעך וועגען טעאַטער:

— איך בין אַבסאָלוט קיין אנהענגער פון טעאַטער — האָב איך איהר איינגערוימט. — די סאַציאַלע רעוואָלוציאָן...

איך האָב ניט דערצעגדיגט מיין מיינונג, וויל א פּאָליציסט איז צוגעקומען און האָט דעם עולם צוטריעבען.

— אך, מיין גאָט! — האָט זי זיך אויפ־גערעגט, — דער אַבסאָלוטיזם איז נאָך אזוי שטאַרק!... קומט!

און געהענדיג האָבען מיר בעשפּראָכען אַנ־דרעיעוו'ס נייעסטע ווערק: „גובערנאַטאָר". זי איז געווען פון איהם זעהר א הויכע מיינונג. איך בין געווען, נאָטירליך, איינשטימיג.

— און „סאַנין"? — האָט זי גאָנץ שטיל א פרעג געטהאָן.

— עכטע פארנאָגראַפיע... — האָב איך בייז אויסגעשריען: זאָל זי זעהען, ווי מאַראַליש איך בין.

זי איז געווען מיט מיין מיינונג העכסט צופריעדען:

— איך לעז איהם, ארציבאַשעוו'ען, זעהר ניט גערן...

עס האָט אָנגעהויבען פינסטערליך ווערען.

— וואוהין רעכענט איהר צו געהן איצט, קאַטיא? — האָב איך זי קלייניע פאָזע געפרעגט.

— איצט? — האָט זי חנ'עוודיג איבער־געפרעגט — איך רעכען געהן אין ביבליאָטהעק.

אך, וואָס פאר א מיידעל דאָס איז, מיין גאָט! — האָב איך זי אין געדאנק גערהמט — איך, צום בייספּיעל, וואָלט נאָר געוואָלט געהן אהיים צו מיר... מיט איהר, נאָטירליך. ווי אזוי לאָדעט מען זי אָבער אויף? ווי אזוי גיט מען איהר צו פערשטעהן, אז איך מיין ניט קיין בייז...

נאָר אָט אַזוי... עס איז איצט אין דרויסען הערבסטלעך... רער אבענד איז שוין לאנג, אָט וואָלט מען געשמועסט...

— ווייסט איהר, קאָטיאַ, אז איך האָב שהנע ביכער... — האָב איך פֿלוצלונג ווי אויס־געשריען...

— יא, ווירקליך? — האָט זי זיך אָנגעכאָפּט.

— א, איך האָב זהר א שהנע ביבליאָטעק'ל, — האָב איך בעגיסטערט אויסגערופען.

— האָט איהר ניט אמאָל: איסטאָריא ציוויליזאציע וו' אנגלי? — האָט זי מיט ברענענדע בליקען געפרעגט.

— אך, מיין גאָט! — האָב איך מיך ווי גע'חדוש'ט — ווי דען? דאָס איז איינס פון מיינע טיש־ביכער.

— אויב אזוי, געה איך! — האָט זי ענטציקט זיך אָנגעכאָפּט — וואו וואהנט איהר?

שבור פאר גליק פון איהר אייגשטימונג, האָב איך דאָך מיט א געוויסער פארזיכטיגקייט פערשוויגען מיין וויטע וואָהנונג.

— איך וואָהן אין זהר א שטיל־ען געגענד...

— איז דאָרטען דאָ בוימער? — האָט זי געפרעגט.

— אך, ווי פאָעטיש איהר זענט, קאָטיאַ,— האָב איך פון איהר אָנגעקוואָלען — צום גליק, איז די געסל, וואו איך וואהן, איינגעטונקט אין בוימער — עס איז א קריסטליכע געסל — איך וואָהן טאקע ביי א קריסט... זהר בעוואוסטע קריסטען. זיי לעזען דעם „ריעטש"... אבער איך וואָהן גאנץ סעפּאראט... צוויי צימערן... קאסט ניט טהייער...

אויסשיטענדיג דאָס אלעס, האָב איך געציטערט, טאָמער האָב איך איבערגעכאפט די מאָס. ערשט אָנקוקענדיג זי, האָב איך מיך בערוהיגט: זי איז וויליג צו געהן צו מיר.

אין הארץ האָט מיר פאר פרייד עפעס אָנגעהויבען צו זינגען צעהנדליגע מעלאָדיען: זי געהט מיט מיר, זי געהט! זי געהט: דאָס ליעבע, זיסע, פיינע, העכסט אינטעליגענטעם מיידל!

איך האָב געמאכט כלים, ווי אזוי צו האלטען זיך מיט איהר. צופיעל ניט זיין נאָהענט, ניט ארויסווייזען די זינליכע זייט פון מאן: „דאַרפסט וויסען — האָב איך זיך אין געדאנק געלערנט, — אז דאָס איז א מיידל מיט די שעהנסטע אידעאלען, מיט'ן רייגסטען בליק אויפ'ן לעבען, זעה, זיי א מענש!"

איך האָב זי אין מיין צימער'ל אריינגעפיהרט, ווי איך וואָלט אריינגעפיהרט דאָס גליק: שטיל און פאָרזיכטיג. מיין וואָהנונג, פון צוויי קלייגע צימערן, איז געווען ניט בעלויכטען. איך האָב מיך ענטשולדיגט פאר דער פינסטערגיס, און האָב מיך בעמיהט ניט אָנצוריהרען זי. דאָס הארץ האָט מיר שטארק געקלאפט!...

איך האָב אויף שנעל אנגעצונדען דעם לאמפּ. עס איז בעלויכט געווארען דאָס ערשטקלייגע צימער'ל. זי האָט עס בעטראכט, געוואָרפען א בליק אויפ'ן בעט, און האָט זיך, דאכט זיך, פערשעהמט; איך — זיכער. איך האָב זי אריינגעפיהרט אין צוויטען צימער, וואו עס איז געשטאנען א טישעל, א זאָפע און מיין ביליאָטהעק'ל. זי האָט זיך גליך א וואָרף געטהאָן צו די ביכער...

— איהר האָט ווירקליך א שהנע ביבליאָטהעק! — האָט זי געריהמט, און האָט זיך גענומען בלעטערען א בוך נאָך א בוך.

— אך, היינע'ס האָט איהר אויך! — האָט זי זיך אָנגעכאפט מיט פרייד — איהר וועט מיר עס באָרגען?...

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען...

מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן זאָפע און האָבען זיך צוגערעט. איך האָב עקוקט אויף דער גאַרדין פון מיין פענסטער, וועלכע איז געוואָרן ניט אראָבגעלאָזט. איך וויים ניט פאר וואָס, אָבער עס האָט מיר שטארק, שטארק געצויגען אראָבצולאָזען די גאַרדין. צו וואָס?... וואָר האָט עס געוואוסט... איך האָב אָבער מורא געהאט, זי זאל מיך הלילה נישט חושד זיין אין שלעכטע גערענקען... גאָט זאל מיך אויסהיטען! בעלעדיגען א פרוי?... אזוינס טהו איך ניט...

— וואָס קוקט איהר אזוי אין פענסטער?

— האָט זי מיר ענדליך פאָרגעשלאגען...

איך בין געבליבען פערציטערט זיצען, און האָב קוים געענטפערט:

— עס דוכט זיך אייך, קאָטיא! איך קוק נישט...

מיר האָבען וויעדער גערעדט און גערעדט... אך, מיין גאָט! עס איז דאָך דא וועגען אזוי פיעל אינטערעסאנטע זאבען צו רייזען... זי איז אזוי קלוג און באלעזען, און מיינע מיינונגען, צו מיין גרויסען גליק, אינטערעסירען זי אזוי שטארק...

ענדליך האָט זי זיך אזוי ווי אויפגעכאפט:
— איך בעט אייך, ווי שפּעט איז איצט?
— איך האָב ארויסגענומען מיין זייגער'ל פון טאַש און בין געבליבען ווי איבערראַשט: איינס א זייגער! ווי אזוי איז עס אריבער אזוי שנעל.
— איהר וועט נאָר ניט גלויבען, ווי שפּעט, — האָב איך געשמייכעלט, און דאָס הארץ האָט מיר שטאַרק געציטערט בייַם געדאַנק, אז אָט באַלד געהט דאָס גליק אוועק.
— וויפּיעל? — האָט זי רוהיג געפרעגט.
איך האָב איהר געזאָגט, און געווארט אויפֿן איינדרוק.
זי האָט רוהיג אויסגעהערט, און האָט מיט איהרע קליינע ליפּעלאַך א מורמעל געטהאָן:
— ווירקליך שפּעט... ווייט צו געהן...
— וען איך וואָלט געווען א מיידעל — האָב איך אָנגעהויבען דיפּלאָמאַטיש — וואָלט איהר שוין דאָ געגעבטיגט...
— זייט איהר דאָך ניט קיין מיידעל... — האָט זי געלאַכט...
— צו מיין גרעסטען בעדויערען... — האָב איך מיך געוויצעלט, און האָט אייגענטליך אין דער דאָזיגער מינוט זיך געוואונשען צו זיין א מיידעל...
— בעדויערט עס ניט... — האָט זי טרויעריג זיך אָנגערופען, און איז געבליבען זיצען — מיר זיינען די אונגליקליכסטע בעשעפענישען.
איך בין אזוי גרייהרט געוואָרען פון איהר טרויעריגען טאָן, אז איך האָב פערגעסען אָן אלע מיינע כללים, וואָס איך האָב אבגעמאכט מיט זיך אליין פריהער, ניט צו בעגעהן אזעלכעס, וואָס קען זיַ, חלילה, בעליידיגען, האָב זי אָנגענומען פאַר'ן האַנד און זי געטרייסט:
— אך, קאטיא! אין אייך, פרויען, איז דאָ אזוינס, וואָס מאכט אייך שעהן און ערהאבען, און פאַלגליך, זייט איהר שוין גליקליך.
זי האָט דערויף נאָר נישט געענטפערט. זי האָט בלויז שטום געקוקט אויף מיר, און ענדליך זיך אָנגערופען:
— איהר וועט גלויבען, אז איך פיהל מיך דאָ גאנץ אנגענעהם.
— עס פרעהט מיך זעהר... — האָב איך געשטראַהלט פאר גליק — אויב אזוי, פאר וואָס זאָלט איהר טאקע ניט בלייבען דאָ נעכטיגען... צוויי צימערן זיינען דאָ... גלויבט מיר...
— אָ, איך האָב נישט קיין מורא... — האָט זי גלאַכט... — נאָר מיר דאכט, אז ביי אייך איז קאַלטליך...
— יא, קאַלטליך איז, — האָב איך צוגעגעבען, כאָטש מיר האָט געוואָרפען אין היץ — קאַלטליך איז טאקע, ס'איז שוין שפּעט אין הערבסט, און מען הייצט נאָך דאָ ניט... איך וועל אייך אָבער געבען אויסער מיין קאַלדרע אויך מיין מאַנטל...
— און איהר? — האָט זי אזוי גוטהערציג, ווי א שוועסטער, געפרעגט...
— אָ, פאַר מיר זאָרגט ניט, — איך וועל מיך שוין צודעקען מיט עפּעם אנדערש...
— אלזא, בלייב איך טאקע... — האָט זי רוהיג בעשלאָסען.
— בלייבט! בלייבט! — האָב איך זיַ אייגגערעדט, נישט גלויבענדיג אליין אין דעם גליק.

* * *

אין א האַלבע שעה ארום איז זי שוין געלעגען אין מיין בעט, אויסגעדעקט מיט מיין קאַלדרע און מאַנטל.
איך בין געלעגען אין צווייטען צימער'ל אויף דער זאָפע, צוגעדעקט מיט מיין זומערדיגען מאַנטל, מיט א קליין קישעלע צוקאָפענס, און האָב אויף דער וואָך געטרוימט פון גרויסע גליקען.
ענדליך האָב איך ניט אויסגעהאַלטען און האָב פון מיין צימער'ל ארויסגערופען:
— קאטיא, איהר שלאָפט?...
— עס איז מיר קאַלט... — האָט זי זיך קינדיש געקלאָגט...
ניט מיינענדיג קיין בייז, נאָר פשוט אויס פרוינדליכקייט צו איהר, בין איך אראָבגעשפּרונגען פון זאָפע, אויפֿגעוויקלענדיג זיך אין מיין צווייטען מאַנטל, בין צו איהר צוגעגאַנגען, און שטיל געפליסטערט:
— קאטיא, אייך איז קאַלט?
— דעקט מיך צו בעסער! — האָט זי זיך געבעטען.
איך האָב זי גליַך בעסער איבערגעדעקט, איינגעוויקעלט איהרע זיסע פיס אין דער קאַלדרע און מאַנטל, און זייענדיג ענטציקט פון דער הייליגער מיסיאָן, האָב איך מיך ערלויבט נאָר איין קוש טהאָן זי...
— אך, וואָס טהוט איהר? — האָט זי שטיל אויסגעקרעכצעט...
איך בין א דערשראָקענער צוריק אוועק צו

מיין זאָפּע און האָב מיך געלעגט, ניט קענענדיג איינשלאָפען אַ גאַנצע נאַכט...

„דו האָסט זי בעלעדיגט, בעלעדיגט!“ — האָב איך מיך געמוסר'ט, און דאָס געוויסען האָט מיך אַ גאַנצע נאַכט געפּלאָגט...

ערשט שפּעט אין טאָג אַריין, בין איך אייניגעשלאָפען... אז איך בין אויפגעשטאַנען, איז שוין קאַטיאַ געשטאַנען אַן אָנגעטאָנענע און האָט זיך געקליעבען צו גאָהן.

— איהר גאָהט שוין, קאַטיאַ? — האָב איך ווי צוטומעלט אויסגעשריען...

— יאָ, איך מוז שוין גאָהן!

איך האָב בעמערקט אין איהר שטים אַ קאַלטקייט, און עס האָט מיר זאָהר לייד געטהאָן אויפ'ן קוש, וואָס איך האָב איהר געגעבען.

— קאַטיאַ! — האָב איך געפרעגט זי בעטענדיג — ענטשולדיגט מיך! איך האָב קיין בייז ניט געמיינט...

— אַך, לאָזט מיך צורוה! — האָט זי זיך ווי געבייזערט... איך דאַרף גאָהן.

און דערלאַנגענדיג מיר די האַנד, האָט זי גאָזאָגט שמייכלענדיג שוין:

— גוּ, אַדיע! אַ דאַנק פאַר נאַכטלאָגער! און איז אַרוים.

איך בין געבליבען אַליין און האָב מיר וויעדער געגומען מוסר'ן:

— אז א מיידעל פערטרויט זיך דיר, און בליבט ביי דיר נעכטיגען, דאַרף מען ניט זיין גראָב, און מען קושט זי ניט...

נאָר דאָס אָבגעטהאָנענע קען מען צוריק ניט כאַפּען...

די תשובה קומט אלע מאָל שפּעט...

אין א פּאָר וואָכען אַרום האָב איך זי בעגעגנט שפּאַציערען מיט מיינעם א פריינד; איך האָב איהר שוואַך בעגריסט און בין א פערשעמטער אַוועק, ניט אָבשטעלענדיג זיך.

איך האָב אָבער בעשלאָסען צו געפינען מיין פריינד און אויסדערצעהלען איהם מיין הארץ.

אויף מאָרגען בין איך צו איהם אַוועק:

— קענסט קאַטיע'ן?... — האָב איך איהם פאַרשענד געפרעגט.

— א יאָ! — האָט ער מיט א געוויסען שטאָלץ געענטפערט — זעהר א וואויל מיידעל... דאָכט זיך, דיינע אויך א בעקאַנטע?...

— יאָ, א שטיקעל בעקאַנטע...

איך האָב איהם פאַרשענד אָנגעקוקט און בעשלאָסען אויסצודערצעהלען איהם מיין הארץ, און איך האָב איהם אלץ דערצעהלט, ענדיגענדיג מיט די ווערטער:

— אמת, איך האָב זי בעלעדיגט...

— נאַטירליך... — האָט ער געשמייכעלט. און נאָכהער האָט ער זיך אָנגערופען:

— שוטה, אז א יונג מיידעל בליבט ביי דיר נעכטיגען, קומסטו אָב מיט איין קוש... זי איז דאָך א פרוי, פערשטעהסט, א פרוי... לאָזט דו איהר איינע אליין א גאַנצע נאַכט... איינע אליין... דאָס איז איינע פון די גרעסטע בעליידיגונגען.

— אך, מיין גאָט, דו מיינסט עס ערנסט?

— האָב איך מיך אָנגעכאַפּט ווי זיך אויסניכטערנדיג.

— ערנסט... ערנסט... דו האָסט זי ווירקלעך בעלעדיגט, און דערפאַר איז זי אויף דיר בייז...

און ארויפלעגענדיג די האַנד אויפ'ן אקסעל האָט ער לאַכענדיג גאָזאָגט:

— א צווייטען מאָל זיי פאַרזיכטיגער: זאָלסט די פרוי ניט בעלעדיגען...

דר. א. ווייסשטאק.

ווייסענשאפטליכע שמועסען

די פארשטעלונגס־קראפט פון די אסטראנאמען. — קאמיל פלאמאריאן און זיינע אסטראנאמישע פאעמען. — די פארשטעלונגען וועגען מארס. — סאוואנטע אררעניוס' מיינונג. — די ניעדריגע טעמפע־ראטור אויפ'ן מארס. — זאמד שטורעמס. — אזיערעס און קאנאלען. — אבווייכונגען פון לעבען אויפ'ן מארס. — די זונען־שטראהלען אלס די אויסציגע קוואלען פון לעבען.— די גרויע פלאנצען אלס די אויסציגע פאבריק פון ארגאניש שטאפען. — דער כלאראפיל. — ווי די לופט איז צוזאמענגעזעצט. — די אויסאטהמונג. — פון וואנען נעהמט זיך די טעמפעראטור אין אונזער קערפער. — די צוקונפט פון אונזער ערד.

קין צוויוייג פון דער ווייסענשאפט רופט ניט ארויס אין דער פאר־שטעלונג פון געלעהרטען אזוי פיעל פאנטאסטישע בילדער, ווי אסטראנאמיע. דער אסטראנאם איז שטענדיג פערטיעפט אין חשבונות איבער פרעמדע וועלטען, וועלכע זיינען ווייט פון אונזער ערד אויף מיליאנען קי־לאמעטער, אבער די טויטע ציפער און די טרו־קענע פאקטען, ווי די אונקלארע מטושטש'ע בילד־דער, וועלכע ער זעהט אין טעלעסקאפ, וועלען ביי איהם אין געדאנקען לעבעדיג, זיי וועלען אין זיין איינבילדונגס־קראפט בעצויגען מיט הויט און ביין, מיט מוסקולען און נערוון. זיין פאנטאזיע טראגט זיך אריבער העט ווייט אויף די לייכטענדע און פינקעלנדיגע וועלט־קערפער, וועלכע שפאציערען ארום לויט א געוויסען סדר אין דער אונענדליכקייט... דער געלעהרטער אס־טראנאם האט שטענדיג א חשק זיך פארצושטע־לען ביי זיך אין מח, אז די אנדערע פלאנעטען זיינען אויך בעזעצט מיט אזוינע לעבעדיגע בע־שעפענישען, ווי אונזער ערד, און אז דארטען זיינען אויך פארען אזוינע מענשען מיט אלע מענשליכע שוואכקייטען, אזוי ווי ביי אונז...

די גרעסטע מענשען זיינען ניט פריי פון דעם פערלאנג אריבערצושפריזען די גרענע־צען פון זייער פאקטישען וויסען אין קענינ־רייך פון פאנטאזיען, וואו די פארשטעלונגס־קראפט איז פאלקאם פריי צו מאלען פערשיע־דענע בילדער און צו בויען לופט־שלעסער, און איז ניט בעשרענקט אין די ראהמען פון דער שטרענגער וויסענשאפטליכער קריטיק. מיר ריי־דען שוין ניט פון אזא געניאלען פאנטאזיאר — דער אמת'ער פאעט פון די הימלישע וועגען און קערפער — ווי דער בעוואוסטער אסטראנאם קאמיל פלאמאריאן, וועלכער הערט ניט אויף צו טענה'ן אין זיינע עבטע „אסטראנאמישע פאע־מען", אז במעט אלע הימלשע קערפער זיינען בעזעצט מיט משונה'דיגע מאדנע בעשעפענישען, וועלכע וועלען געבאלען אין זיין רייכער פאנ־טאזיע... ניין, אפילו די שטרענגע ערנסטע פאר־שער זינדיגען נאטן אפט מיט זייערע פאנטאס־טישע פארשטעלונגען איבער דעם, וואס עס מהוט זיך אויף די שכנה'שע פלאנעטען. גאנץ אפט זיינען אט דיעזע פאנטאזיעס און פארשטע־לונגען הויך אינטערעסאנט און ציהען אונזער אויפמערקזאמקייט, וויל זיי זיינען בעגרינדעט אויף שטרענגע וויסענשאפטליכע בעווייזן.

עס איז דעריבער ניט וועניג אינטערעסאנט זיך צו בעקענען מיט די פארשטעלונגען וועגען פלאנעט מארס, וועלכע זיינען געשילדערט ge־וואלען פון דעם בעוואוסטען שוועדישען אסט־ראנאם סוואנטע אררעניוס אין זיין בוך: „דער מזל פון די פלאנעטען", וואס איז ניט לאנג ערשיענען און וואס האט ארויסגערופען א גרויי־סען אינטערעס אין דער וויסענשאפטליכער וועלט.

מארס — איז דער נאהענטסטער פלאנעט צו אונז, ער איז אין זיין נאטור מעהר עהנליך צו אונזער ערד, און דערמיט ערקלעהרט זיך, וואס די אסטראנאמען האבען דעם מארס מעהר, ווי אלע אנדערע פלאנעטען, בעפעלקערט מיט מענשען־עהנליכע בעשעפענישען. די שרייבער מיט א שטארקע פאנטעלונגס־קראפט זיינען

געגאנגען אזוי ווייט, דאס זיי האבען זאגאר פארגעשלאגען, אז מיר, די איינוואהנער פון דער ערד, זאלען שליסען בעקאנטשאפט מיט די אייני־ווהנער אויפ'ן מארס, דורך ליכט־סיגנאלען, אוו וואר וויים? עס קען זיין, אז פיעלע לעזער פון אזוינע ווערק האבען שוין טיף ביי זיך אין הארצען אנגעפאנגען ביסלעכווייז מורא צו הא־בען פאר די שרעקליכע מארסיאנער, וועלכע קע־נען אין א שעהנעם פריה־מארגען קומען צו אונז אויף דער ערד אוו אנפאנגען צו קאמאנדעווען מיט אונז אויף אזא שטייגער, למשל, ווי עס איז טאלאנטפול געשילדערט דורך דעם ענגלישען שרייבער אוועלס?

אויפ'ן סמך פון נייע פארשונגען, בעווייזט אררעניום, אז די מיינונג, דאס אויפ'ן מארס עק־זיסטירען די זעלביגע לעבענס־בעדינגונגען, ווי אויף אונזער ערד, איז ניט מעהר ווי א לעגענדע, וואס האט ניט צו טהאן מיט וויסענשאפט־ליכען אמת, אוו מיט דעם מאכט ער אין גאנצען חרוב אלע פאנטאסטישע לופט־שלעסער, וועל־כע זיינען אויפגעבויט געווארען אין דער אייני־בילדונגס־קראפט פון אייניגע אסטראנאמען.

דער געלעהרטער קעמפבעל האט בעווייזט, אז די מיטעלע טעמפעראטור איז אויפ'ן מארס זעהר נידעריג. אין רעכטען מיטען זומער איז די טעמפעראטור אונטער'ן עקוואטאר 17° — צעל־זיוס, אוו דאס הייסט, אז אפילו אין די ערטער, וואו די זון הערט ניט אויף צו שיינען, איז די וואסער שטענדיג פערפרוירען. לויט די אויס־רעכנונגען פון כריסטיאנסען, איז די טעמפע־ראטור אויפ'ן מארס נאך ניעדריגער, נעמליך ארום 37° — צעלזיוס.

צוליעב די ניעדעריגע טעמפעראטורען איז פון די וואסער אויפ'ן מארס שוין לאנג געווארען אייז. אין די געגענדען ארום די פאלס זיינען פארן גרויסע אייז־בערג, וועלכע געהען זומער־צייט ביסלעך אב, אבער אינגאנצען צוגעהען זיי ניט. אין אנדערע ערטער איז די אייז שוין גע־וואָרען הארט ווי שטיין, אוו זיי בילדען צוזאמען מיט דעם באדען אוו מינעראלען א פערשטיי־נערטען אויסגוס.

די שוואר־קראפט אוו דער לופט־דרוק איז אויפ'ן מארס זעהר קליין (אין 12—13 מאהל וועניגער ווי ביי אונז אויף דער ערד) אוו צוליעב דעם, ווי אויך צוליעב דער גרויסער טרוקענקייט, בעמערקט זיך אפט אין דער אטמאספערע אויפ'ן מארס זאמד־שטורמען. דער זאמד אויפ'ן מארס איז פיעל דינער, ווי ביי אונז אויף דער ערד אוו הויבט זיך אויף אין דער לופט ווי גרויסע וואלקענס. דאס איז ניט איינמאל בעמערקט גע־וואָרען אין טעלעסקאפ. דער זאמד שארפט אוו שלייפט אב אלע בולטע ערטער, וועלכע שטאר־צען ארויס אויף דער אויבערפלעכע פון פלאנעט אוו דער מארס וואלט שוין לאנג געווען זעהר גלאט, וועו די אויבערפלעכע אויף איהם וואלט זיך ניט אפט צוזאמענציהען אוו בילדען נייע בערג אוו ארויסגעשטארצטע פלעצער. דיעזער פארגאנג איז אויך די אורזאכע, וואס אויף דער אויבערפלעכע פון מארס זיינען פארען שפאל־טען, דורך וועלכע עס געהען ארויס פון אינווע־ניג פערשיעדענע גאזען: וואסער־דאמפף, קוי־לען־זויער, שוועפעל וואסער שטאף אוו כלאר־וואסער־שטאף. דיעזע גאזען פערי־יכטען זיך, אוו בילדען צוזאמען מיט וואסער שוועפעל־אוו כלאָרעלעזונגען. די שוועפעל־לעזונגען ווערען אויסגעראמפפט אוו קריסטאלליזירט אין פארם פון מינעראלען אוו. די כלאר־פערבינדונגען בלייי־בען אין דער פארם פון קאנצענטרירטע לעזונ־גען, וועלכע ווערען פערפרוירען נור ביי גאנץ הויכע טעמפעראטורען (אונזער געווהנליכע קאך־זאלץ, וואס בעשטעהט בעמיש פון נאטריום אוו כלאָר ווערט איינגעפראָרען ביי 31° — צעלזיוס). אויף דעם אופן בילדען זיך אויפ'ן מארס גרויסע לוזשעס פון זאלציגע לעזונגען, ווי אומגעפעהר די קלייגע געזאלציגע אזויערעס, וועלכע בעגעגענען זיך ארום דעם טייך טארים.

גרויסע טייכען זיינען אויפ'ן מארס ניט פאראן, אבער קלייגע אזערעס זיינען יא פונאנדערגעווארפען אוו ערטערווייז ליעגען זיי אין דער פארמע פון א לאנגע קייט. אט דיעזע קייטען — מיינט אררעניום — ווייזען דאס אונז אוים אלס די נעץ פון די בעוואוסטע קאנאלען אויפ'ן מארס.

איבריגענס, הערשען נאך גרויסע מיינונגס־פערשיעדענהייטען אין בעזוג צו די קאנאלען אויפ'ן מארס. אייניגע פארשער גיבען צו, אז אויפ'ן מארס זיינען פארען קאנאלען, אוו וואס וויייטער ענטדעקען זיי אלס מעהר. אייניגע א גע־לעהרטער בעהויפטעט, אז ער האט געזעהען אן ערך 50 קאנאלען.

דערפאר אבער זיינען פארען אנדערע אס־טראנאמען, וועלכע לייקענען אינגאנצען אב די עקזיסטענץ פון קאנאלען אויפ'ן מארס. זיי זאג־גען, אז אלעס, וואס איז געשריעבען געווארען

וועגען די קאנאלען אויף מארס איז ניט מעהר ווי א פאנטאזיע, וואס שטאמט דערפון, וויל די אפטיישע אינסטרומענטען און די מעטאדען וויי צו בעטראכטען וועלכע זאכען זיינען נאך ניט פערפאלקאמט. צו דיעזע געגנער פון קאנאלען אויף מארס געהערט, צום ביישפיעל, דער דירעקטאר פון דער ליאנער אבסערוואטאריע אנדרע. ער פערפעסטיגט זיין מיינונג מיט דעם פאקט, וואס די יעניגע, וועלכע האבען געפארשט דעם מארס מיט שטארקע און פערפאלקאמטע טעלעסקאפען, האבען קיין קאנאלען ניט געזעהען.

אזוינע מיינונגס־פערשיעדענהייטען דארפען אונז ניט וואונדערען. וועז מען קוקט אויף מארס דורך די גרעסטע אינסטרומענטען, וועלכע ער אונז אוים ניט גרעסער, ווי א טהייל פון דער לבנה, וועהרענד מען קוקט אויף איהר דורך א טהאטער־בינאקל. זיין העלקייט שטערט זעהר שטארק דעם בעאבאכטער, וועלכער וויל זיך בעקאנען מיט אלע דינע און צארטע איינצעלהייטען פון מארס' אבערפלעכע. עס האט זיך נאך ביז איצט ניט איינגעגעבען ארונטערצונעהמען א גענויע פאטאגראפיע פון'ס מארס.

די מיינונג, אז די קאנאלען אויף מארס זיינען ניט מעהר ווי אן אילוזיאן, איז די לעצטע צייטען בעשטעטיגט געווארען מיט די פערזוכען, וועלכע צוווי פראנצויזישע פיזיקער האבען פעראנשטאלטעט דורך עלעקטריקאלישע אפטישע אינסטרומענטען.

אויב אבער די פראגע וועגען קאנאלען אויף מארס איז נאך ניט פאלקאם פערענטפערט, איז אבער קיין צוווייפעל ניט, אז די מיינונג, דאס אויף מארס איז פארהן לעבען און לעבעדיגע בעשעפענישען, וועלכע זיינען עהנליך צו די, וועלכע רינגלען אונז ארום, געווים א פאלשע. דאס לעבען קען פאר קיין פאל ניט עקזיסטירען בייא אזא נידעריגע טעמפעראטור און בייא דער אבווזענהייט פון וואסער, עס קען יעדענפאלס ניט עקזיסטירט אויף אונזער ערד, מיט וועלכע מיר זיינען בעקאנט.

אויף מארס הערשען די זעלבע בעדינגונגען, וועלכע וואלטען געהערשט אויף אונזער ערד, וועז די טעמפעראטור וואלט געווען אויף 40 גראד נידעריגער ווי איצט. עס איז גאנץ מעגליך, אז אין דער וויטער צוקונפט, וועז די זון וועט אנפאנגען גאבען וועניגער וואהרמיקייט, וועט אויף אונזער ערד איבערלעבען דעם זעלבען צושטאנד, וועלכער הערשט אויף מארס.

אלע לעבעדיגע בעשעפענישען, סיי פלאנצען, סיי חיות, ניט אויסגעשלאסען דער מענש, ערנעהרען זיך מיט דער וואריאציע פון די זון. די זונען־שטראהלען זיינען די אייניגיגע קוועלען, פון וואנען אלע לעבעדיגע ארגאניזמען זיהען זייער חיונה, זיי זיינען די אייניגיגע קראפט, וועלכע האלט אונטער דאם לעבען אויף דער ערד, אהן די זונען־שטראהלען וואלט זיך אבשטעלען די גאנצע לעבענס־מאשין פונקט אזוי, ווי עס שטעלט זיך אב יעדער לאקאמאטיוו אהן דאמפף. אלע חיות פון די, וואס שטעהען אויף'ן נידעריגסטען שטאפעל פון ענטוויקלונג ביז די פיער־פיסיגע, און זאגאר צוויי־פיסיגע — שפיזען זיך אויף'ן השבון פון די פלאנצען. אין א גאוויסען זינן קען מען אפילו זאגען, אז די חיות לעבען פון קצבה, זיי פיהרען א פארזויטישען לעבען אויף'ן חשבון פו די פלאנצען. די אלע נאהרונגס־שטאפען, וועלכע דיענען אלס שפייז פאר די חיות, ווי קוילען־שטאף, שטיק־שטאף, זויער־שטאף, וואסער־שטאף א. ז. ו. וועהרען ניט אויפגענומען פון די חיות אין זייער רויהען צושטאנד, ווי זיי געפינען זיך אין דער פרייער נאטור, זיי מוזען פריהער בעארבייט ווערען, זיי מוזען פריהער זיך פעראייניגען אין אנדערע שטאפען, אין ארגאנישע שטאפען, אין אייווייס, קראכמאל, צוקער, א. ז. ו. די חיות ערנעהרען זיך נור מיט ארגאנישע מאטעריאל. וואו וועהרען אבער דיעזע ארגאנישע מאטעריאלען פאברי־צירט? וואו איז דאס די וועלט־לאבאראטאריע, וועלכע ארבייט אוים נאהרונג פאר די חיות און מענשען?

דאס זיינען די פלאנצען. און ניט אלע פלאנצען, נאר די גרינע פלאנצען — די בוימער, גרעזער, תבואות א. ז. ו. א. ז. ו. אין די פלאנצען ווערען די אלע אייניגיגע עלעמענטען ארייגעזויגען און דאהטען ווערען זיי פערארבייט אין ארגאנישע שטאפען, וועלכע דיענען אלס שפייז פאר די חיות.

די פלאנצען זיינען, אייגענטליך, ניט גרין, די הויפט־מאסע, פון וואנעט די פלאנצע איז אויפגעבויט, האט ניט קיין גרינעם אויסזעהען. די גרינע פארב בעקומט די פלאנצע צוליעב דעם, וואס אין איהר זיינען פאראן קליינינקע גרינע קערנערלעך — די כלאראפילקערנער. די כלאראפילקערנער גיבען צו דער פלאנצע דעם גרינעם אויסזעהען, אזוי ווי דער העמאגלאבין גיט

צו אונזער בלוט א רויטען אויסזעהען. אט דיעזע כראָפּקערנער פון די פלאַנצען זיינען דאָס די ציטערן, וואו עס ווערט געשאפען אלע ארגאַנישע שטאָפען, וואָס געפינען זיך איין אויף אונזער ערד־קוגל.

דער כראָפּקערל אליין קען אבער גאָר ניט טהאָן און קען גאר ניט שאפען, ווען ניט די זונען־שטראהלען, וועלכע גיבען דעם כראָפּקערל די קראפט צו פעראַרבייטען ניט ארגאַנישע עלעמענטען אין ארגאַנישע שטאָפען.

דער פּראָצעס איז הייך אינטערעסאַנט, און עס איז וויכטיג מיט איהם זיך צו בעקענען.

ווי בעוואוסט, בעשטעהט אונזער לופט פון 4/5 שטיק־שטאָף, 1/5 זויער־שטאָף און א גאַנץ קלייניעם פּראָצענט קויללען־זויער (א פערבינדונג פון 1 חלק קויללען־שטאָף און צוויי חלקים זויער־שטאָף). אויף 10,000 חלקים לופט געפינט זיך פון דיזי ביז פיער חלקים קויללען־זויער. דער קויללען־זויער בעקומט זיך אין דער לופט הויפּטזעכליך צוליעב אונזער אטהעמען. דער אויסגעאטהעמטער שטאָף פון אלע ארגאַניזמען איז דער קויללען־זויער. ער איז פיר חיות און מענשען זעהר שעדליך, און דער גאנצער גליק איז, וואס ער געפינט זיך אין דער לופט אין א גאנץ קליינעם פּראָצענט. ווען א האָל איז געפאקט מיט מענשען, איז די לופט דאָרטען זעהר אונגעזונד און שעדליך, די קאָפּ ווערט פערטשאַדעט און עס ווערט שווער צו אטהעמען. דאָס איז דערפאַר, וויל אין דעם האָל איז פאראן פיעל אויסגעאטהעמטע קויללען־זויער.

דער קויללען־זויער געפינט זיך אין דער לופט אין דער פאָרם פון א גאז. ער שוועבט ארום אין דער לופט. ער בלייבט דאָרטען אבער ניט. ער ווערט אויפגענומען דורך די פלאַנצען, וועלכע האָבען ספּעציעלע נידיגען (שפאלט־עפענונגען), דורך וועלכע דער קויללען־זויער דרינגט אין זיי אריין.

אין דער פלאַנצע, און טאקע אין די כלאָראָפּיל־קערנער פון דער פלאַנצע ווערט דער קויללען־זויער פונאנדערגעלייגט אויף קויללען־שטאָף און זויער־שטאָף. דער קויללען־שטאָף בלייבט אין דער פלאַנצע, וואו ער פערבינדעט זיך מיט וואסער, וואָס די פלאַנצע זויגט אריין דורך איהרע וואָרצלען, און בילדעט אן ארגאַנישע שטאָף פערבינדונג, וואָס איז בעוואוסט אונטער'ן נאמען „פאַרמאַלדעהיד" (דער „פאַרמאַלין", וואָס ווערט געברויכט אלס א דעזיפעקציאָנס־מיטעל, איז ניט אנדערש ווי צופיהרטע פאָרמאַלדעהיד). דער פאָרמאַלדעהיד ווערט מיט דער ווירקונג פון קאלך, וואס געפינט זיך אין דער פלאַנצע, פערוואַנדעלט אין צוקער, קראָכמאל, אייוויים (צוזאמען מיט'ן שטיק־שטאָף), און אנדערע ארגאַנישע שטאָפען, פון וועלכע עס ווערט אויפגעבויט דער קערפער און די מאסע פון דער פלאַנצע.

אום דער קויללען־זויער זאל צושפאלטען ווערען אויף קויללען־שטאָף און זויער־שטאָף, איז נויטיג א געווייסע ענערגיע, א געוויסע קראפט, און דיעזע קראפט ווערט דאָס געליוועט דורך די זונען־שטראהלען, דורך די שטראהלען פון ליכט און וואַרימקייט, וועלכע די זון שיקט צו אונז אויף דער ערד.

די בעדייטונג פון די זונען־שטראהלען בעשטעהט אלזאָ ניט נור אין דעם, וואָס א דאנק זיי ווערט דער שעדליכער קויללען־זויער, וואָס מיר אטהעמען ארוים, אויפגענומען פון די פלאַנצען, וואו ער ווערט פערוואַנדעלט אין קויללען־שטאָף און זויער־שטאָף; ניט נור אין דעם, וואָס א דאנק זיי בעקומען מיר דורך די פלאַנצען אין דער לופט מעהר דעם געזונדטען זויער־שטאָף, נאָר הויפּטזעכליך אין דעם, וואָס א דאנק זיי קענען אין דעם כלאָראָפּיל פעראַרבייט ווערען די אונאָרגאַנישע עלעמענטען, ווי קויללען־שטאָף און וואַסער אין ארגאַנישע מאַטעריאַל, אין שטאָפען, וועלכע דיענען אונז אלס שפייז און נאַהרונג, פון וואַנען מיר בעקומען אונזער חיות, אונזער לעבענס־קראָפט.

און ווען אונזער קערפער האָט שטענדיג א געוויסע טעמפּעראַטור, א געוויסע וואַרימקייט, טאָ איז דאָס דער רעזולטאַט פון דער וואַרימקייט פון די זון, וואָס די פלאַנצע האָט בעקומען דורך די זונען־שטראַהלען, ביים „אסימילירען" דעם קויללען־זויער, ד. ה. ביים פונאנדערגייגען דעם קויללען־זויער אויף זויער־שטאָף און קויללען־שטאָף, וועלכער איז פעראַרבייט געווארן אין ארגאַנישע מ א ט ע ר י א ל.

די קוואַלען פון לעבען אויף אונזער ערד זיינען אלזאָ די וואַרימקייט און ליכט פון דער זון. ווען די זון ווערט אבגעקיהלט ווערען, און ווערט אויפהערען צו וואַרימען אונזער מוטער־ערד, ווערט אויף אויפהערען צו עקזיסטירען דאָס לעבען.

אונזער ערד ווערט ווערען עהנליך צו דעם פלאַנעט מאַרס.

ח. ל. ראַפּאַפּאָרט.

זשול געד און די גרינדונג פון דער פּראַיינינגטער סאָציאַליסטישער פּאַרטי אין פראַנקרייך.

פון דער סעריע: „בריעף פון פראַנקרייך".

(פון אונזער ספּעציעלען קאָרעספּאָנדענט).

ער ארבייטער־קלאַס אין פראַנקרייך האָט שוין פערשיעדענע צייטן געהאט. איך רייד שוין ניט וועגן דער ראָליע און שיקזאל פון'ם ארבייטער־קלאַס אין דער צייט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע (1815 - 1789). וואָס איז נוגע יענער עפּאָכע קען מען קוים רעידען וועגן אן ארבייטער־קלאַס אין מאָדערנעם זינן פון וואָרט. פּאָליטישע פרייהייט פאר דער בּראָנזוויישער בורזשואזיע האָט אויסגעקעמפּט ניט דער ארבייטער קלאַס, וואָס האָט זיך ענטוויקעלט ערשט אויפ'ן באָדן פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם, נאָר דאס ניט־דעפּערענצירטע ארבייטער־פּראָלעטאריאַט, וואָס איז בעשטאַנען ניט נאָר פון פּראָלעטאריער, נאָר אויך פון האַנדוועַרקער, בעדיענטע, פּויערים און די שיכטען, וואָס זיינען נאָהענט צו זיי.

אן ארבייטער־קלאַס, אין היינטיגן זינן פון וואָרט, טרעט ארויס ערשט אין 1834טן יאָהר, אין ליאָנער אויפשטאַנד פון די וועבער. דער פראַנצויזישער פּראָלעטאריאט איז געבוירען געוואָרען אין שטראָמען בלוט, און יעדער טראָפּ זיינער ווייטער איז געצייכענט מיט בלוט. ער קעמפּט אויס אין די פּעברואר־באַרריקאַדען פון 1848טן יאָהר די רעפובליק, גיט אָב אין איהר רשות „דהיי חדשים פון שוועריע נויטה", און דערנאָך איז ער ווייטער געצוואונגען צו נעהמען אין די הענד געוואָהר. די קאַפּיטאַליסטישע דעמאָקראַטיע האָט אָבגעצאָהלט איהר חוב איהר לינקען „חבר" אין קאמפּף מיט לואי פיליפּ'ס מאָנארכיע מיט קוילען פון ביקסען און הארמאָטען, און בעדעקט האָט זי מיט צעהנדליגער טויזענדער טויטע קערפּערם פון פּראָלעטאריער די גאסען פון רעוואָלוציאָנערען פּאריז, די זעלביגע גאסען און בולוואַרען, וואָס'האָט נאָך ניט אויסגעטריקענט דאָם פּראָלעטאַריש בלוט, וואָס איז פערגאָסען געוואָרען אין דעם נאָמען פון פרייהייט און צוליעב דער הערשאפט פון דער בורזשואזיע. אנדערע צעהנדליגע טויזענדער האָט מען פערשיקט אין וויטע מקומות און אויף קאַטאָרגע.

די רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג פון ארבייטער־קלאַס האָט זיך אראָבגעלאָזט אין אונלענאַלען „קעלער", צוזאמען מיט איהר טרייען פרייַנד בלאַנקי איז זי אוועק אין תפיסה. די רעפובליק, וואָס האָט פערלאָרען איהר פּראָלעטאַריש גוואַרדיע איז צוטראָטען געוואָרען אונטער די פים פון אן אוואַנטוריסט. איבער פאַרנקרייך האָט זיך פערשפּרייט א נעץ פון געהיימע פעראיינען, וואָס האָבען טריי געהיט די רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעם און געוואָרט אויף דעם ריכטיגען מאָמענט, כדי וויעדער אראויסצוטרעטען אויף דער סצענע.

ס'איז אריבער צוואנציג יאָהר. דער ארבייטער קלאַס איז וויעדער אויסגעוואקסען און שטארקער געוואָרען. וויעדער איז ער ארויס אין קאמפּף, און אויף א צייט זיעגט ער. עס ענטשטעהט די ערשטע ארבייטער־רעגיערונג — די קאָמונע. נאָר די אָביעקטיוע בעדינגונגען פון איהר נצחון — דער וואוקס פון די פּראָדוקטיוע קרעפטען — זיינען נאָך ניט רייף. און דער ארבייטער־קלאַס האָט וויעדער א מפּלה, וואָס איז אכזריות'דיגער פון אלע פריהערדיגע. פינף און דרייסיג טויזענד טויטע, צעהנדליגער טויזענדער חרוב־געוואָרענע לעבענס — דאָס איז דער פּרייז פון פּראָגרעס פון דער דאָמאָקראַטישער פראנקרייך, וואָס איז געוואָרען פון באָנאָפּארט'ס קאָנסערוואַטיוע אימפּעריע — טיער'ס קאָנסערוואַטיוע רעפובליק. וויעדער איז דער ארבייטער־קלאַס פערטריבען אין קעלער. די אונשולדיגסטע סינדיקאַטען און קאָאָפּעראַטיוון, וואָס

האבען גאר קיין שייכות ניט געהאט מיט פאליטיק, האבען געמוזט ארבייטען אין געהיים, זיינען געווען פער'משפט אויף אן אונליגאליע עקזיסטענץ. יעדע ארגאניזאציע פון מעהר ווי צוואנציג מענשען איז געווען שטרענג פערבאטטען.

ס'גיעהט פארביי נאך פינף יאהר. מיט דער הילף פון דעם בורזשואזען פיליאנטראפ, דעם איד קרעמיע, גיט זיך איין די פראנצויזישע ארבייטער צו ארגאניזירען אין פאריז אין 1876טען יאהר, דעם ערשטען ארבייטער־קאנגרעס, וועלכער זעהט אין דער פריעדליכער קאאפעראטיוער בעוועגונג די לעזונג פון דער סאציאלער פראגע. דער קאנגרעס זאגט זיך ארויס געגען אלערלי סאציאליסטישע „אוטאפיעס". כדי צו דעמאנסטרירען זיין פאליטענדיגע לעגאליטעט, זיין פעסטע ענטשלאסענהייט צו בלייבען אויף א ריין־לעגאלען באדען, זאגט זיך דער קאנגרעס אב פון דער קאמונע, און וועדט דערפאר שטארק אויסגעשטראפט פון די דאמאליסטדיגע לאנדארבייטער עמיגראנטען, „די אבגעריסענע פון לעבען", מיט וואליאנ'ען אן דער שפיצע. די בורזשואזע פרעסע פון אלע שאטירונגען שיט מיט פולע העגד שבחים דעם ערשטען ארבייטער־צוזאמענקאהר פאר זיין מוסטערהאפטע מעסיגקייט און אנשטענדיגקייט. נאר איין זשול געד האט שוין „אמאלסט פארגעגעט א רעזאלוציע וועגען ארויסשטעלען אייגענע ארבייטער־קאנדידאטען — א היסטארישע געשעהענש, ווייל דאס איז די געבורט פון פאליטישען בעוואוסטזיין פון ארבייטער־קלאס, וואס האט זיך ביז איצט נאכגעשלעפט נאך די בורזשואזע פארטייען.

דער זעלבער זשול געד האט געמאכט דעם לעצטען לאגישען אויספיהר פון דעם ערשטען טריט. אין 1880טען יאהר גרינדעט ער — צוזאמען מיט זיינע פריינד — די ערשטע ארבייטער־פארטיי אין פראנקרייך, א פארטיי מיט א סאציאליסטישע פראגראם, וואס איז אויסגעארבייט געוואָרען מיט דער הילף פון קארל מארקס.

ס'הויבט זיך אן א נייע עפאכע אין דער פראנצויזישער ארבייטער־בעוועגונג, קלאהרער ווערט דאס פראליטארישע בעוואוסטזיין, עם ווערט אויסגעארבייט א סאציאליסטישע פראגראם און טאקטיק. אין פראנקרייך איז, פער־העלטנismaעסיג, שוואך ענטוויקעלט די גרויס־אינדוסטריע. דאס בויערנטהום און די קליין־בורזשואזיע זיינען די מעהרהייט פון פאלק. ס'פלאקערט אויף א קאמפף, וואס דויערט נאך ביז איצט, צווישען דעם פראליטארישען סאציאליזם און דעם קליינבירגערליכען אויף־מיר־נאציאליזם.

געגען דעם מארקסיסטישען לאזונג פון א פראליטארישער רעוואלוציע שטעלען די „פאסיביליסטען" - אפארטוניסטען ארויס דעם סאציאליזם פון טאג־טעגליכע נצחונות, דעם סאציאליזם פון וואהל־מאנדאטען און לייכטע הנחות (אפילו די פאדערונג צו בויען נייע גאסען). אגב אורחא, דער פיהרער פון די פאסיביליסטען איז דער געווען אנארכיסט ברום — דער בעדייטונגספאליר „שטאף־אניסטניש" צווישען דעם אנארכיזם און אפארטוניזם איז געווען זינט דאן כראניש. און דער סאציאליזם פונ'ם מארקסיסט געד ווערט ערקלעהרט פאר א סאציאליזם „א פרייסישען", „אן אויטאריטאטארען", „א דאגמאטישען", „א סעקטאנטישען", „אן אייניזייטיגען"...

צוהילף די פאסיביליסטען־אפארטוניסטען קומען באלד די פארשטעהער פון דער „מאסאווער" ריין־ארבייטער'שער בעוועגונג, די אלע־מאניסטען, וואס האבען איבערגענומען ביי באקונין'ען אין דער יורא'ער פעדעראציע די אידעע פון „אלגעמיינעם סטרייק". די אלעמיניסטען טרעטען ארויס אין קאמפף געגען די געד'יסטען; און דער ארבייטער־פארטיי אין נאמען פון אנטי־אינטעליגענטישען סאציאליזם, פון די הענד מיט מאזאליעם. אויף דער פאהן פון קאמפף געגען די מארקסיסטען האט מען אויפגעשריעבען דעם לאזונג: ניעדער מיט דער אינטעליגענץ. אמת, די אלעמאניסטען האבען זיך א לאנגע צייט ניט געקענט איינלעבען מיט די פאסיביליסטען־ברוסיסטען. די פאסיביליסטען זיינען געווען קליין־בירגערליך, בורזשואז. די אלעמאניסטען וויעדער האבען זיך אנגעשפארט אויף די אונענטוויקעלטע ארבייטער־מאסען, אויף די ארבייטער — די קלייבירגער, זיי האבען ספעקולירט אויף די אונבעוואוסטזיניגקייט פון די ארבייטער און דעמאנאגיש האבען זיי זיי אנגעריצט געגען די אידעאליסטען פון מארקסיזם. נאר אויך זיי זיינען געווען ביז דער לעצטער צייט א שטיצע פאר דעם בירגערליכען אפארטוניסטישען סאציאליזם, דעם סאציאליזם, וואס זעהט ניט דעם וואלד הינטער די בוימער, וואס צוליעב דעם נויטיגען קאמפף פאר די אינטע־

רעסען פון טאָג, פערזעהט ער דעם ענד־ציעל — די פאלשטענדיגע בעפרייאונג פון ארבייטער־קלאס.

ס'גיבט אוועק נאָך פופציהן יאָהר. די „ארבייטער־פּארטיי", וואס איז געגרינדעט גע־וואָרען פון גרעד, לאַפארג און דעוויל, וועט אויף צו להכעיס אלע מניעות די שטארקסטע פאליטישע ארגאניזאציע פון ארבייטער־קלאס. אין דער צייט, וואס די אלעמאניסטען, וואס רופען זיך מיט פּרעטענזיע „די ארבייטער פּארטיי פון סאציאליסטען־רעוואלוציאנערען", גרופירען זיך נאָר אין פּאריז און נאָך עטליכע „אנארכיסטישע" יוראָ'ער דעפארטאמענטען, און די „בלאנקיסטען" אין א פּאָר קוואַרטאלען פון פּאריז אוז נאָך אין איין דעפּארטמענט Cher, די היים פון וואליאנ'ען, וואס האָט שוין איבריגענס יא פערזוכט פון בוים פון מארקסיסטישען ערקענטנים פון גוטס און בייז, — האָבען זיך די מארק־סיסטען־גערידסטען פערשפּרייט איבער גאנץ פראנקרייך, אין צפון, אין דרום, אין צענטער, אומעדום, וואו ס'לעבט און ענטוויקלט זיך דער אינדוסטריעלער פּראָלעטאריאט. זיי ווערען אן אמת'ע פאליטישע פּארטיי, נאָר זיי האָבען א קלאָהרע סאציאליסטישע פּראגראם, אן ערנסטע פּארטיי־ארגאניזאציע, א שטרענג־אָבגעהיטע פּארטיי־דיסציפּלין. אויסער זייערע רייהען הערשט א טהאָרעטישער פּלאַנטער און פּארטיי־צולאָזענקייט, וואס פערדעקט איהר נאקטקייט מיט מאָדישע ווערטער וועגען „אונאבהענגיגקייט" און „אויטאָנאמיע פון דער פערזענליכקייט". צו די מארקסיסטען שטעהען צו די בעסטע קרעפטען פון די ארבייטער און דער אינטעליגענץ. דער סאציאליזם וועט א מאכט, א בעדייטענדער פאליטישער פאקטאָר, און די רעגירונג פון די הערשענדע קלאַסען מוז זיך מיט איהם רעכענען. דער סאציאליזם קעמפּפט זיך אוים אן עהרען־פּלאץ אין פּארלאמענט.

צוזאמען מיט'ן וואוקס פון דער סאָציאליסטישער מאכט, בעווייזען זיך די אונפערמיידליכע בעגלייטער פון יעדער גרויסער בעווע־גונג, פּראזיטען און קריעריסטען, וואס קליי־בען זיך שניידען, וואס זיי האָבען ניט געזעעט. די „אונאבהענגיגע" סאציאליסטען, מיט מילע־ראנ'ען אן דער שפּיצע, רוקען ארוים א נייע טהאָריע פון אנטהיל נעהמען אין בורזשואזע רעגיערונגען. מילעראן שטעלט דער ערשטער די פראגע, קען זיך ניט דערוואַרטען דעם ענטפער פון ארבייטער־קלאס, און — ער טרעט ארויף אויף דעם נייעם וועג.

דער קאמפּף פון די פראקציעס, וואס איז געווענסט שטילער געוואָרען, פלאקערט וויעדער אויף. זשול געד — דעם מאָל צוזאמען מיט וואליאנ'ען — קעמפּפט וויעדער אין די ערשטע רייהען פון פּראָלעטארישען סאָציאליזם. די מארקסיסטען און די בלאַנקיסטען צוזאמען גיט זיך איין אָבצושלאָגען די בייזע אטאקע פון די „אונאבהענגיגע" ליקווידאטאָרס פון סאציאליזם. דער אינטערנאציאָנאלער אמסטערדאמער קאָנגרעס (1904) סאנקציאָנירט דעם נצחון און נעהמט אן אלס א יסוד פון אינטערנאציאָנאלער סאציאליסטישער טאקטיק דעם פרינציפ פון קלאסען־קאמפּף און דעם פערבאָט אנטהיל צו נעהמען אין א בורזשואזער רעגיערונג.

די אפּארטוניסטען צוטהיילען זיך אויף 2 מחנות. א טהיל גיט זיך אונטער דעם בעשלום פון אינטערנאציאָנאל און געהט אריין אין דער פעראיניגטער סאציאל. פּארטיי. אן זייער שפּיצע שטעהט זשאָרעס, א מענש מיט א גרויסען רעדנער־טאלאַנט, וואס איז וויט פון יעדען קאריעריזם. אנדערע האָבען איבערגעוואנדערט אין לאגער פון דער בורזשואזיע און האָבען אינגאנצען פערראטהען דעם ארבייטער־קלאס. זייערע פיהרער — מילעראן, וויוויאני און בריאן, דער ערגסטער פון אלע רענעגאטען — האָבען א טרויעריגען נאָמען צווישען די ארבייטער מאסען. זיי זיינען געוואָרען טרייע דיענער פון דער בורזשואזיע. ניט קוקענדיג אָבער אויף דער פּארמעלער איניגקייט, האָט דער קאמפּף פון די שטרעמונגען ניט אויפגעהערט אין דער פער־אייניגטער פּארטיי.

דער קליינבירגערליכער סאָציאליזם האָט נעבוירען און פערשטארקט די אנארכיסטישע שטרעמונג, וואס האָט אָנגעשטעקט מיט איהר דעזארגאניזאטאָרישער ווירקונג די פּראָפּעסיאָנעלע פעראיינען און איז געוואָרען אן ערנסטע מניעה אויפ'ן וועג צו א נאָרמאלער ענטוויקלונג פון ארבייטער־קלאס. דער אפּארטוניזם האָט גע־שלאָסען א בונד מיט זיין לייבליכען ברודער, דעם אנארכיזם, אין נאָמען פון קאמפּף געגען קאַרקסיזם.

לעאן קאברין.

א יאריד אין שטעדטעל

(שלום.*)

5.

לאנגע צייט נאך טראגט זיך דער טוכיעל אין דער העלער נאכט. און גאנץ שפעט, וען די קראָמען זיינען שוין געשלאָסען און די מענשען מיט די לאָנטערנעס זיינען פערשוואונדען אונטער די לייוענדע ביידלאך, און דעם שומר'ס קאלאָקאָטקע האָט אָנגעהויבען צו קלאפען אויפ'ן מארק, — שלאָפט נאך אלץ ניט דאָס שטעדטעל. דער שרייענדיגער טומעל האָט, אמת, אויפגעהערט, אָבער גאנץ רוהיג איז אינ'ס שטעדטעל אצינד אויך ניט. אן אונרוהיגע בעווענונג טראָגט זיך איבער איהם, א פערשלאָפען פליסטערן, א האלב־וואכדיג געמורמעל... הונדערטע פויערים און פויערטעס זיינען געבליבען נעכטיגען אויף דער גאס, ווייל אויף די הויפען און אין די הייזער איז מעהר קיין פלאץ ניט פערבליבען. האָבען זיי אויסגעשפאנט זייערע פערד אויף דער גאס, אפגעשלעפט די וואגענס אן א זייט פונ'ם וועג, אויפגעשטעלט די האליאבלעס אין דער הויף, צוגעבונדען די פערד און האָבען זיך צוליגט אויף די וואגענס, ביי די זייטען אויפ'ן גראָז אונטער די בוימער, נעבען די טהירען פון די קראָמען אויפ'ן מארק, אויף די פריזשבעס נעבען די הייזער, אויפ'ן הויף פונ'ם קאָסטיאל, אונטער'ן בארג פון דעם פוליישען בית־עולם...

ליעגט א פויער מיט'ן פנים נעגען דער לבנה, האלט א פיפקע אינ'ם מויל, דערצעהלט אויפ'ן קול די פויערים ארום איהם, ווי אזוי א ציגיינער האָט איהם פאר־א־יאָהרען אפגענארט מיט א פערד. ער דערצעהלט און רויכערט, און שפייט ארויף צו דער העלער לבנה, און שילט דעם ציגיינער. און די פויערים ארום איהם אייקען פערוואונדערט און זיי זיינען אלע מסכים, אז א ציגיינער איז „חוזשע טשארטא" — ערגער פון א טייפעל.

*) זעה פאריגען נומער „ציקונפט".

ליעגט א צווייטער אלטער פויער און דערצעהלט מיט היטץ וועגען דעם משפט, וואָס זיין דאָרף פיהרט מיט'ן פריץ פאר וואלד. און דער „אבלאקאט" האָט שוין געשריעבען פאפיערען אי צום „הובערנאטאר" און נאך ווייטער. עס העלפט אָבער נישט. כאפט דער פריץ עמיצען פון דאָרף אינ'ם וואלד, שלאָגט ער און הרג'עט, און ארעסטירט, און נעהמט אוועק דעם פערד, די בהמה. קיין גערעכטיגקייט איז נישטא. סיי־דען אין „פיטער" (פעטערסבורג). זאָגען קלוגע מענשען, אז וען מען זאל שיקען אן „אבלאָקאט" אין פיטער, וואלטען מיר געווים גערעכטיגקייט געהאט...

— אמת! אמת! נור אין פיטער! נור אין פיטער! — זיינען מסכים די פויערים ארום איהם.

ליעגט א פויערטע און דערצעהלט א צוויי־טער נעבען איהר, אין א געהיימניספאלען טאָן, ווי ביי איהר אין דאָרף האָט זיך דער טייפעל ארויסגעכאפט צו א יונגער סאלדאטקע אין שטי־בעל אריין. זייט יענער'ס מאן איז אוועק דיענען ערגעץ ווייט אוש אין קאווקאז — מען זאָגט, אז עס איז ערגעץ אויף יענעם עק וועלט, נאך ווייטער ווי פיטער — היימט עס, זייט ער איז אוועק דיענען. האָט מען אין דאָרף געגומען רייידן, אז יענע, דאס היימט די יונגע סאלדאט־קע, האָט זיך זניוכעט מיט אונזער גלח'ס זוהן... האָט מען זיגענומען היטען און מען האָט אוים־געפונען, אז דער טייפעל האָט זיך צו איהר אריינגעכאפט. אונזערע האָבען איהם אליין ge־זעהען שפעט נאך האלבע נאכט. אמאל פער־שטעלט ער זיך ווי דער גלח'ס זוהן און אמאל זעהט מען איהם ריכטיג: מיט א גרויסען רויטען מויל און מיט אויערען אויפ'ן סאמע שפיץ קאפ...

אי! אי! — שפאצעט די צווייטע פויער־טע, וואָס הערט עס, און צלם'ט זיך מיט שרעק.

זיצט א יונגער פויער נעבען א מיידל פון זיין דאָרף, וואָס ליעגט מיט'ן פנים צו איהם, און צו וועלכער ער איז ניט גלייכגילטיג, און

זאגט איחר צו גליקען. ער וועט מאָרגען איהר קויפען זיסען ביער, זיסע לעקעכלאך מיט פערד־לאך און מענשעלאך, קאָנפעקטען, און קאראָלען רויטע וועט ער איהר קויפען, און א רינגעלע, אויב זי וועט נור טאַנצען מיט איהם אליין...

שטעלט זי איהם ארויס איהרע וויסע ציין און לאכט.

רוקט ער זיך צו צו איהר נעהענטער, בויגט זיך צו צו איהר און פליסטערט:

— איך האָב דיך ליעב, פערבערנט זאלסטו ווערען!... זעהר ליעב!... דו ביזט זעהר שעהן, די וועלט זאלען דיך לופען!...

לאכט זי העכער און דרעהט זיך איבער צו איהם מיט'ן רוקען.

הויבט ער אָן צו פליסטערען הייסער און שנעלער, ביז ער דערהערט, אז זי כראָפעט... דע־מאלט וועדט ער אנשוויגען, קוקט א ווילע מיט פינסטערע אויגען אויף איהר רוקען, טהוט זיך א קראץ אין פאטילניצע, טהוט א שטאַרקען שפיי, א טיעפען זיפץ, הויבט זיך אויף פון דר'ערד, גענהט אוועק עטליכע שריט וויטער פון איהר און לייגט זיך אוועק שלאָפען.

די פערד נעבען די וואָגענס קיינען היי און סאָפען. יעדע ווילע דערהערט זיך א קלאפ, א גערוישׂ, א קול פון ערגעץ. דאָ פון דער זייט, דאָ פון דער אַנדערער. דאָ פון דער נאָהענט, דאָ פון דער ווייט. דאָ פון א הויז און דאָ פון א הויף. עס טהוט זיך א צאפל אין א קערבעלע א הונד מיט א געשריי אויף א וואָגען. עס שרייעט ערגעץ א גאנז. עס טהוט זיך א רים א געבונדענער קעלבעלע אויף א וואָגען. עס מורקעט ערגעץ פערשלאָפען א בהמה. עס הערט זיך א געוויין פון אן עופה'לע אין א הויז. עס הערט זיך דאָס קלאפען פון דעם שומר'ס קאלא־קאָטקע אויפ'ן מארק, עס הערט זיך א כראָפען, א זיפצען, א פליסטערן פון אלע זייטען...

די בעלי־בתים פון די הייזער שלאָפען היינט אויך אין דרויסען, מאן און ווייב און קינ־דער האָבען היינט אָפגעטראָטען אפילו זייערע בענקלאך און זייער פאדלאָגע פאר די אורחים. דאָס ווייב און די עלטערע טעכטער האָבען זיך געלייגט אינ'ם קלייטל, וואו די פסח'דיגע כלים געפינען זיך. די קלענערע קינדער שלאָפען אויפ'ן בוידים. און דער מאן שלאָפט אינגאנצען ניט. דער יאָהר איז גרויס, ער וועט זיך נאָך אויס־שלאָפען. ער קריכט ארום צווישען די פוהרען אויף זיין הויף, שטעכט די זעק סחורה מיט א שטעבער, קריעגט אזוי ארוים האָבער, קאָרן, זוימען אויף דער האַנד ארויף און שאַצט עס, און רעכענט, פיעל מען קען דערפאר באָטען דעם פויער. קריכענדיג אזוי אונטער די פוהרען, טהוט ער דערווייל א טאפ א בהמה'לע, א קעלבעלע, אלסדינג וואס איז צום פערקויפען. אויף אלס־דינג איז דער דאָרטיגער איד א מבין, אלסדינג האַנדעלט ער. און קריכענדיג אזוי, היט ער זיך, ער זאל ניט אויפוועקען דעם פויער, די פויערטע, וואָס שלאָפען אויפ'ן וואָגען אָדער אונטער'ן וואָגען, בעוועגט ער זיך אויף די שפיץ פינגער מיט אן איינגעהאלטענעם אָטהעם צווישען די פוהרען...

פון דעם בלויען, ביינאכטיגען הימעל קוקט ארונטער איבער'ן וואלד א פולע לבנה און גיסט איהר שלעפעריגען שיין. די שפיצען בוימער זיינען בעזילבערט. דער גרינער בארג בעווייסט. די ביידלאך, די דעכער פון די קראָמען, פון די הייזער, דער דונקעלער קאסטיאל, די רוקענס פון די פערד, פון די בהמות, וואס זיינען צוגע־בונדען צו די פוהרען, די פוהרען מיט די זעק, מיט די קערב, די שלאָפענדיגע מענשען אויף זיי, אונטער זיי, ביי די זייטען פונ'ם וועג, די אייזערנע רעדער פון די פוהרען, דער בריייטער זאמדיגער וועג, די גראָז ביי די זייטען, — אלס־דינג איז בעווייסט, אלסדינג איז מיט זילבער־שטויב בעשאָטען...

אזוי ציהט זיך די דאָזיגע העלע זומערדיגע נאכט פון א נאכאנאנדיגער אונרוהיגער בעווע־גונג געשטערט... יעדער קלאנג הילכט אף אזוי אונרוהיג אין דער העלער ביינאכטיגער לופט.

דער שומר האָט מסתמא ערגעץ איינגע־דרעמילט: זיין קאלאָקאָטקע הערט זיך ניט מעהר...

און אט האָט א קיהל ווינטעלע א בלאז גע־טהאן, א פארטאָגיג ווינטעלע. די נאכט ווערט בלאסער, גרויער. גרויע שאָטענס צושפרייטען זיך איבער דאָס שטעדטל. א פייכטע כוואליע הויבט זיך אן צו טראָגען. די דעכער און די גראָז ווערען פייכט. די לבנה ווערט בלאסער, דער זילבער־שטויב פערשווינדעט. עס דערהערט זיך א קרעה פון א האהן און באלד פון נאָך איינעם און פון נאָך איינעם, פון נאָהענט און פון ווייט, און פון אלע זייטען. די היהנער אין די קערב אויף די וואָגענס הויבען זיך אן צו צאפלען און קלאפען מיט די פליגלען. די גענז שרייען אונ־

רוהיג. די פערד טופען מיט די קאפיטעס און פארשקען מיט די נאז־לעכער.

די לבנה איז פערשוואנדען. און אט צינדט זיך אן דער ברעג הימעל. צוויישען די בוימער דערהערט זיך א טשריקען פון פויגעלאך. אין דער לופטען ווערט העלער, דער הימעל קלעהער, די בערג גרינגער, די מענשען, די פערד, די פוהרען, די הייזער, דער מארק דייטלעכער. דערווייל צופאקערט זיך דער מארגען־שטערען. גאלדענע שטרייפען צולייגען זיך איבר'ן הימעל. און באלד האט שטיל ארויסגעשוואומען די רויט־פייערדיגע זון, ווי א פייערדיגע כוואליע האט זי זיך צוגאסען איבער'ן בארג, האט מיט גין־גאלד שטראמען בעגאסען די מצבות און די מאנומענטען אויפ'ן פוילישען בית־עולם און אנגעצונדען דעם צלם אויפ'ן קאסטיאל... אלע און אלסדינג אינ'ם שטעדטיל האט זיך געמומען ריהרען, ווערען, אין די הייזער, אויף די הויפען, אויף דער גאס.

פון א הויז איז ארויסגעלאפען אן אידענע מיט א קערבעלע פרישע בויגעל. א פויער נעבען א וואגען האט זי צוגערופען און געקויפט ביי איהר עטליכע בויגעל. די פרוי האט גענומען די עטליכע גראשען, האט אויף זיי גוט אנגעשפיגען, בעהאלטען זיי אין א זייטיגער קעשענע און איז דאפטאם צוועקגעלאפען ווייטער. דער יאריד האט זיך אנגעהויבען...

6.

אין צוויי שעה ארום איז דער יאריד אין פולען פלאקער. אלע און אלסדינג האבען זיך צוועקגעטראגען אויפ'ן מארק, וואס זעהט אוים אציגד פון וויטען, ווי איין גרויסע שווארצע, לעבעדיגע, ריהרעוודיגע און פיולדערנדיגע קופע, וואו אלסדינג איז צונויפגעגאסען, אויסגעמישט — די מענשען, די פערד, די בהמות, די פוהרען, די קראמען, די ביידלאך...

עם בעווענען זיך אידישע בערד, צונויפגעגאסען מיט גרויע אקסלען פון פויערים. עם בעווענט זיך א שווארצער קאפ פון א ציגיינער, צונויפגעגאסען מיט א וויים־בעדעקטען קאפ פון א פויערטע. עם שווימט ארויס א קאפ פון א אידישער פרוי מיט א פערדרעהטען טיכל פון אונטער א בארד און גיסט זיך גליך צונויף מיט עפעס א וויסען רוקען. עס טהוט א מיניע פאר די אויגען א קאפ פון א פערד, וואס טראגט, דאכט זיך, אויף זיך א קאפ פון א ציגיינערין מיט א בונט־פארביגען טוך, א האליאבל פון א פוהר איבער א רוקען פון א בהמה. עס פלאנטערען זיך שטיוועל צווישען ליאפטעס, ליאפטעס צווישען שטיוועל און שיך, און קאפיטעס. עס האבען זיך צונויפגעגאסען ברעגעס פון געבלומטע קליידלאך פון פויערטעס מיט וויסע ליי־ווענדע פאנטאזיעס פון פויערים. עס טהוט א מיניע פאר די אויגען אויף א רגע א וויסע בייטל און וועלט גליך פערשלונגען פון דער שוואנצער ריהרעוודיגער און שרייענדיגער קופע...

און דארט, אין מיטען דער קופע, ברענט און פלאקערט, און יאגט זיך דער אימפעט... דער עולם האנדעלט. דער עולם האט א גאנצען יאהר אויף דעם היינטיגען טאג געווארט. און כאטש די לעצטע פאאר טעג האט ער ניט געשלאפען, כאטש ער האט נאך היינט אינ'ם מויל גאר נישט געהאט, פיהלט ער ניט זיין מיעדקייט, פיהלט ער ניט זיין הונגער. ער איז אציגד אין גאנצען אימפעט. אין גאנצען אונרוה...

אידען און אידענעס מיט צופלאמטע פנימ'ער און אויגען האוועז ארום די פויערישע וואגענס, רייסען זיך ארום איינע מיט די אנדערע, ווי הונגעריגע איבער א ביסען ברויט. האנדלען און קויפען קארן, האבער, זוימען, פלאקס, פאקליע, פעלכלאך, שוועמלאך, חזיר־האאר וכדומה. באטען איבער איינע די אנדערע מיט מורא'דיגע קללות און, איינגעהאנדעלט, שלעפען זיי די פויערים מיט די פוהרען סחורה צום מלוה אויפ'ן הויף, וואו דעם מלוה'ס אורחים, די רייבע שטאדטישע סוחרים, שטעהען דארט אינ'ם שפייכלער אויפ'ן הויף ארום א וואג מיט גרויסע שאלען. זיי גיבען איבער די שטאדטישע סוחרים די איינגעהאנדעלטע סחורה, און אמאל שטעלט זיך אפ ביי זיי א „פערטעל" צו א האלב רובל פערדיענסט פון א קניה, און אמאל קוים מיט'ן קרן ארוים...

פארטיג געוואארן ביים מלוה אויפ'ן הויף, לויפען זיי צוריק אויפ'ן מארק, און וויעדער אמפערען זיי זיך צווישען זיך ארום די פויערישע וועגלאך, און וויעדער באטען זיי איבער איינע די אנדערע אין מקח, און וויעדער שילטען זיי איינע די אנדערע, און וויעדער שלעפען זיי די פויערים מיט די פוהרען צום מלוה אויפ'ן הויף. די פנימ'ער ברענען. די אויגען פלאמען דורשטיג. די ליפען זיינען פערטריקענט. די שטימען הייז־

זעריג. הענד און פיס, קעפ מיט פערדרעהטע דאשיקעס, מיט פערדרעהטע טיכלאך, אויסגעגלאצטע אויגען, בערד און פאות און אקסלען, בעוועגען זיך נערוועז און מיט אימפעט אויף אלע זייטען...

די קראמען זיינען געפאקט מיט פויערים און פויערטעס. נעבען די ביידלאך שטעהען אידען און אידענעס, יונגע און עלטערע, שרייען, סאפען, שלעפען די פויערים און די פויערטעס, און באטען זיי אן סיטצין, פערשיעדענע בונטע פארביגע טיכער, קאראלען, מעשענע קייטלאך, מעשענע רינגען און אנדערע ציערונג.

אויף די טישלאך פערקויפט מען לעקעכלאך מיט פערדעלאך און מענשעלאך, בויגעל, לאנגע קאנפעקטען, אין גאלדענע פאפיערלאך מיט פרענזלאך, זיסען ביער, קוואס און קיסלאשצע. פויערים קויפען די לעקעכלאך, די בויגעל, שפארען אין מויל און אונטער'ן בוזים, טרינקען דעם ביער, דעם קוואס, דעם קיסלאש־צע און בייסען שוואַרצען ברויט, וואס זיי וויקלען ארויס פון שמאטקעס. דארט שטעהען עטליכע פויערים ארום א וואגען מיט נייע רעדער און פרואווען אויס די רעדער, קייקלענדיג זיי איבער דר'ערד...

דארט קליבען פויערטעס לייטענע כלים פון א וואגען, קלאפען אן זיי מיט די פינגער און הערען זיך צו צום קלאנג, אום צו פערזיכערן זיך, אז די כלי איז גאנץ.

הינטער א וואגען מיט געלע שטעהט אן אלטער פויער און פערקויפט געצעקעס. א פויער און א פויערטע דינגען זיך מיט איהם, האלטענדיג געצעקעס אין די הענד.

דארט פליהט א ציגיינער אויף א פערד רייטענדיג. א צווייטער ציגיינער, מיט א שוואר־צען געקרויזטען קאפ אהן א היטעל, לויפט אהינטער פערד, און שמייסט איהם מיט א בייטש; דער פערד שפרינגט, שלאגט מיט די הינטער־שטע פיס; דער רייטער דריקט איהם מיט'ן פויסט אין רוקען, זידעלט זיך; דער צווייטער ציגיינער מיט'ן בייטש שמייסט וויעדער דעם פערד, ביז ער לאזט זיך אווען אין גאלאפ. פון וויייטען שטעהען עטליכע פויערים קונים, וואס דינגען דעם פערד, עטליכע אידישע פערד־הענד־לער מיט געגאלטע נאקענס און רויטע גארטלען, וואס ווילען מאכען א בייט מיט די ציגיינער, און זיי אלע בעגלייטען מיט די אויגען דעם רייטער. באלד איז דער ציגיינער מיט'ן פערד צו־ריק. ער שפרינגט ארונטער אויף דר'ערד, פיהרט צו דעם פערד צו די פויערים, טהוט איהם א רייב מיט'ן פויסט אין מארדע, דאס דער פערד טהוט זיך אזוי א צאפעל מיט'ן גאנצען קערפער, לאזט ארויס א כריפ און טהוט זיך א וואַרף אן א זייט... „ט־פ־ררו, וואסקא!" שרייעט דער־נאך דער ציגיינער, שלעפט איהם ביים צוים צו זיך, קאכט זיך, קלאפט די פויערים איבער די הענד, פער'מסהר'ט צום סוף זיין סחורה און פער־שווינדעט באלד מיט דעם צווייטען ציגיינער און מיט די אידישע פערד־הענדלער אין דער מענגע הינטער די וואגענס...

אן אלטע ציגיינערין זיצט דארט אויף א וואגען. ארום איהר שטעהען יונגע פויערים־בחורים און מיידלאך און זי לעזט זיי אויף די הענד. מאנכע פון זיי הערען זיך צו צו זייער מזל מיט טיף־ערנסטע מינעס, ווי צו דער דרשה פון'ם גלח אין זייער דארף. מאנכע מיט שטראה־לענדיגע אויגען, און די מיט א פערשעהמטען שמייכעל. און אט איז גאר איינע מיט אמאל צוגעפאלען מיט'ן פנים צום ברייטען ווייסען אר־בעל פון איהר קאפטע, און האט זיך רחמנות'דיג צוכליפעט, בעת די אלטע ציגיינערין האט געלע־זען אויף איהר האנד...

די קינדער פונ'ם שטעדטל זיינען פול ארום די קראמען, ארום די ביידלאך, ארום די טישלאך, ארום די פוהרען, לויפען ארום פרעה־ליכע מיט צוהיצטע צורה'קעלאך, מאנכע מיט לאנגע גאלדענע קאנפעקטען אינ'ם מויל, מיט לעקעכלאך אין די הענד, און מאנכע מיט צווויי קאפיקענע הארמאניקעס ביי די ליפען...

„נאטשאלסטווא" איז אויך דא. יעדע וויי־לע שווימט ארויס דער אוריאדניק דא פון הינ־טער די פוהרען, דא פון א הינטער א בייטל און הא פון הינטער א קראם. די באַרד אזוי וואזשנע פונאנדערגעקעמט, די אויגען בלאנד־זשען ארום אויסגעפוטשעט איבער דעם עולם'ס קעפ און די רעכטע האנד אויף דער שווערד אין דער ייד.

דער עולם איז אצינד אזוי פערטהאן, דאס ער בעמערקט גאר ניט זיין „נאטשאלסטווא". נור וועג־ניט־וועג, בעת דעם אוריאדניק קומט אויס זיך דורכצושפארען וואו דער עולם איז גע־דיכטער, און ער טהוט אן ארבייט מיט זיינע הענד און אקסלען, דעמאלט דערפיהלט דער עולם די נאטשאלסטווא א פריהער אין די זייטען און דערנאך דערזעהט ער זי מיט די אויגען. און

דערזעהען זיך, ווערט דער עולם צומישט, טהוט זיך אַ כאַפּ צו די היטלעך, טרעט אָפּ הינטערווויילעכיק, לאָזט זי דורך, בוקט זיך און נויגט זיך פאר איהר און שמייכעלט אזוי דערשלאָגען...

דער אוריאדניק ענטפערט ניט אויף דעם בענריסען. ער קוקט זיך אפילו ניט אום אויף זיינע אונטערטהאנען. זיינע אויסגעפוטשעטע אויגען קוקען שטרענג און פאַראוים. ער דערזעהט פון ווייטען דעם אַפּאָטהעקער, וואָס שטעהט אין דער אָפענער טהיר פון זיין אַפּאָטהעק. דער אַפּאָטהעקער גריסט צו איהם. איהם ענטפערט ער גראָד, לייגט צו זיין האַנד צום דאשעק פון זיין היטעל, מעשה נאטשאלסטווא. פאר איהם האָט ער יא א ביסעל דרך־ארץ. כאטש ער, דער אַפּאָטהעקער, איז אויך א „זישיד", אבער ער שפיעלט אָפט אין קארטען מיט דער העכערער נאטשאלסטווא, מיט דעם סטאַנאָווּאי פּריסטאוו. און, וויעדער, ער, דער אוריאדניק, האָט אָפט מאָנען־קרעמפּפען, און דער אַפּאָטהעקער האָט גראד א סך רפואות געגען דעם...

צווישען עולם בעווייזט זיך אויך דער אידישער לעהרער פונ'ם שטעדטעל. ער געהט מיט א פּערריסענעם קאַפּ און דרעהט די הענטעל פון זיין שטעקעל אינ'ם מויל, און קוקט מיט צוטראָגענע אויגען אויף אלע זייטען. פּאָהרט אָן אויף איהם א פוהר, שפּרינגט, ער אָפּ אָן א זייט, קריעגט א קלאַפּ צווישען די צייהן פון זיין אייגענעם שטעקעל, כאפּט איהם ארויס פונ'ם מויל, שפּייט אויף דער האַנד, צו זעהען, אויב קיין בלוט איז ניטא; דערווייל לויפט אויף איהם אָן א כוואליע מענשען און שטויסט איהם אוועק אויף דער אַנדער זייט, טראַכט ער: „אוי, מען קען דאָך דאָ דער'הרג'עט ווערען!" געהט ער אוועק, וואו דער עולם איז ניט אזוי געדיכט, וואו עס איז גראַמער, פליהט געגען איהם א אידישער פערד־העכעל אויף א פערד מיט א זשוזשען און היקען, טהוט ער זיך א וואָרף צוריק א צוטומלטער און שטויסט זיך אָן אָן אלטע פויערטע, וועלכע בעפאלט איהם מיט א זידלעריי. ווערט ער נאָך מעהר צומישט און טראַכט: „בעסער זיך אָפּטראָגען". דערווייל בעמערקט ער פון ווייטען דעם בעקאנטען אַפּאָטהעקער, ביי וועמען ער נעהמט רוסישע בלעטער צום לעזען. פאלט איהם איין: ער וועט גאָר געהן נעהמען ביי יענעם א בלאַט און אוועקגעהן אין וואלד לעזען. הויבט ער אָן זיך וויעדער צו שטופען צווישען די מענשען און פוהרען, ערשט ער בעמערקט מיט אמאל, ווי צום אַפּאָטהעקער איז צוגענאַנגען דער אוריאדניק... טהוט ער איינסטינקטיוו א ציטער און בלייבט שטעהן. טאקע אמת, ער דאַרף ניט מורא האָבען פאר דעם אוריאדניק. אָבער געה און זיי א בריה און האָב ניט מורא, אָן אוריאדניק איז אן אוריאדניק... עט, מען דאַרף ניט. עס געהט ניט אינ'ם לעבען. וועט ער מאַרגען נעהמען דאָס בלאַט...

און ער פערשווינדעט הינטער די קראָמען.

דאָרט האָבען זיך פערקליבען אירישע קצבים מיט געגאלטע נאקענס און רויטע גאַרטלען ארום אַ טשערעדע בהמות און לייארמען. איינער מיט א רויטע באָרד פאָכט מיט די פויסטען געגען אַ צווייטען מיט א שווארצער באָרד און שרייעט: „גנב, שווינדלער!" האלטען איהם אָפּ די אנדערע קצבים ביי די ארבעל, ביי די פּאָלעס. ווייזט איהם דער איד מיט דער שווארצער באָרד א פייג אינ'ם רויטען פויסט. שרייעט דער איד מיט דער געלער באָרד און רייסט זיך: „לאָזט מיך, איך מאַך איהם די קבורה אויפ'ן אָרט!" שטעלט זיך דער איד מיט דער שווארצער באָרד בעגען איהם ראַקאָם, פערריסט הויך די פּאלעס און שרייעט: „און דאָס האָסטו געזהען?" גיסען זיך אָן די אויגען ביי דעם איידען מיט דער רויטער באָרד ווי ביי א צואוויל־דעטען אָקס און די אָדערען אויפ'ן האלז שטעלען זיך אויף, און ער כריפּעט: „לאָזט מיך צו איהם" און הויבט זיך אָן צו באָרען מיט די אנדערע, וואס האלטען איהם איין, וואַרפט וויל מיט'ן קאָפּ און בריקעט מיט די פיס... ער רייסט זיך ארויס און טהוט זיך אַ וואָרף אויף דעם קצב מיט דער שווארצער באָרד און יענער אויף איהם, און זייערע הענד קלאַמערען זיך איין אייגער דעם אנדערען אין די אקסלען, און זיי קוקען אָן אייגער דעם אנדערען מיט אָנגעגאָסענע אויגען, מיט בייזע אויסגעשירעטע צייהן, און זיי שטופען זיך אייגע די אנדערע, און זיי שיפען, דער קצב מיט דער רויטער באָרד: „איך'ל דיר די קבורה מאַכען!" און דער קצב מיט דער שווארצער באָרד: „נו, נו, פּרואוו נור!..." און דערנאָך הויבען זיי זיך אָן צו בריקען מיט די פיס, האלטענדיג אלין אייגער דעם אנדערען ביי די אקסלען, און די רויטע באָרד מיט די אויסגעשצירעטע צייהן אלין נעהענטער צו דער שווארצער באָרד מיט די אויסגעשצירעטע צייהן אלין נעהענטער

צו דער רויטער, ווי זיי וואָלטען געקראָכען זיך קושען... און מיט אמאָל — באַץ! די רויטע באָרד האָט א ציטער געטאָן, דאָס היטל פון'ם רויטען קאָפּ איז ארונטערגעפאַלען, און באַלד האָט זיך דער קצב מיט דער רויטער באָרד אַליין אויסגעצווינגען אויף דר'ערד. ער איז אויפגע־שפרונגען, האָט געכאפט רייסען א האַליאָבלע פון א וואָגען און וויל־ד גערעוועט. מען איז וויע־דער צוגעשפרונגען צו איהם און איהם געזוכט איינצוהאַלטען. ארום שטעהט א געזעמעל: אי־דען, אידענעם, קינדער, פּויערים, פּויערטעם... מען שרייעט: שאַ, דער אוריאַדניק!... דער קצב מיט דער רויטער באָרד קען זיך ניט בערוהיגען. ער באָרעט זיך וויעדער מיט די, וואס האַלטען איהם צו, און רעווט אַצינד: „לאָזט מיך צו איהם! ער וועט זיך נאָך שלאָגען, הא? ער וועט זיך נאָך שלאָגען, הא?...“

— שא, יהודי! — רופט זיך אָן א אידע־נע — דער אדון מיט די מעשענע קנעפּלעך געהט!

— וואָס מיר אדון! — שרייעט דער קצב מיט דער רויטער באָרד — איך וועל זיך אַליין מיט איהם אָפּרעכענען. איין קבורה וועט פאר איהם זיין וועניג!

קומט צולויפען דער אוריאַדניק מיט א פערריסענער באָרד. אַלע טרעטען אָפּ פאר איהם דעם וועג. — הא, וואָס? — פרעגט ער מיט א שטרענגען טאָן.

זאָגט מען איהם: צווויי אָנגעפּאָהרענע אי־דען האָבען זיך צוקריעגט.

— און געשלאָגען? — פרעגט ער.

— און געשלאָגען.

לויפט צו צו איהם דער קצב מיט דער שוואַרצער באָרד:

— „האָסטפאָדין אוריאַדניק, וואַשע בלאָהא־רָאדיע! ער איז א קצב און איך בין א קצב, הא־בען מיר בייד געקויפט אָט די בהמות. דאָרף ער געבען א העלפט געלד און איך א העלפט. פּאהלט איהם אוים געלד. קומט איהם א העלפט בהמות, הא, וואַשע בלאָהאָרדיע?“

— ניט מיין זאָך. און שלאָגען זיך ביי מיר טאָרט איהר ניט — מאַכט דער אוריאַדניק מיט א האַרבען טאָן.

און איך וועל איהם די קישקעס ארויסלאָ־זען! — טהוט זיך א כאַפּ דער קצב מיט דער רויטער באָרד, וואָס מען האָט איהם אצינד אָב־געלאָזט: — ער איז א גנב, א מאַשענק!...

— רוהיג! — שרייעט דער אוריאַדניק.

— יהודי! — רופט זיך אָן אן עלטערער איד פון'ם שטעדטעל צום קצב מיט דער רויטער באָרד — צופיעל זאָלט איהר ניט דבר'ען צום אדון...

— וואָס מיר אדון־שמדאָען, איך פייף אפילו אויפ'ן גובערנאַטאָר איך האָב א פּאָס! — שרייעט דער קצב מיט דער רויטער באָרד אויף אידיש.

די אידען און די אידענעם פון'ם שטעדטיל ארום איהם, אז זיי דערהערען עם, קוקען זיי זיך אום מיט שרעק אויפ'ן אוריאַדניק, און דער קצב מיט דער שוואַרצער באָרד לויפט צו צום לעצ־טען מיט אן אימפּעט:

— וואָשע בלאָהאָרדיע, האָט איהר גע־הערט? ער האָט געזאָגט, אז ער פייפט אפילו אויפ'ן גובערנאַטאָר, יעי באָהו!...

— הא, וואָס? האָסטו אזוי געזאָגט? — וועגדעט זיך דער אוריאַדניק צום קצב מיט דער רויטער באָרד.

— איך האָב א פּאָס, — ענטפערט יענער שוין צושראָקען.

— און נאַטשאַלסטווא האָסטו בעליידיגט?

— איך האָב א פּאָס — טענה'ט יענער שטילער, און קוקט ארום זיך נאָך מעהר צושראָ־קען.

— איך פרעג דיך: און נאַטשאַלסטווא האָסטו בעליידיגט?

— ניין, — שטאַמעלט יענער.

— ער האָט יא בעליידיגט! — פאַלט אריין דער קצב מיט דער שוואַרצער באָרד.

וועדט א געטומעל צוויישען די אידען און די וויבער: סטייטיש, א איד זאָל זיין אזא מיסור... אָבער זיי האָבען מורא עס ארויסצוזאָגען אין דער הויף, וועז דער אוריאַדניק איז דערביי...

און וועז דער אוריאַדניק וועגדעט זיך דאָן צו זיי, צו זיינע בעקאַנטע אידען און אידענעם, מיט דער פראָגע, אויב ער האָט דאָס טאָקע גע־זאָגט, רוקען זיך מאַנכע אינגאַנצען ארויס פון'ם געזעמעל, און מאַנכע דריקען מיט די אקסלען, און מאַנכע שאָקלען מיט די קעפּ. קיינער האָט ניט געהערט...

אָבער דער אוריאַדניק לאָזט ניט אָב דעם קצב מיט דער רויטער באָרד. ער האָט בעליידיגט נאַטשאַלסטווא. ער גלויבט דעם אידן. דאָס וועט ער בשום אופן ניט ערלויבען. ער זאָל געהן מיט איהם. לויפט צו צום קצב מיט דער רויטער

באַרד א איד מיט צושראָקענע אויגען און רוימט איהם אריין אויפֿן אויער: „ער מיינט, איהר זאָלט איהם נתן'ען אין יד אריין, נתן'ט איהם א ר"כ און זאָל ער..."

און אין א ווייל שפּעטער האָט דער אור־ריאַדניק געקראָגען „אין יד אריין" און דער קצב מיט דער רויטער באַרד און דער אנדערער מיט דער שוואַרצער זיינען אוועק צום רב אויף א דין־תורה...

* * *

נאָך האַלבען טאָג הויבען אָן מאַנכע צו פערלאָזען דאָס שטעדטיל. פון די הויפען פאָהרען בוידען, ברידזשקעס, פוהרען מיט א קלינגען און ליאַרמען, צוטהיילען זיך אויף אלע זייטען, אי־בער אלע וועגען, און פערשווינדען הינטער'ן שטעדטיל אין וואָלקענס ווייסען שטויב.

מיט יעדער שטונדע ווערט גרוימער אינ'ם שטעדטעל און געדיכטער די וואָלקענס שטויב אויפֿן האָריזאָנט.

אציינד זעהט זיך שוין פון ווייטען דער מארק מיט זיינע בידלאַך, טישלאַך און קראָמען אָפּענער. מען קאָן דאָרט אונטערשיידען די מענ־שען, די פערד און די פוהרען.

אָבער אין דער לופטען טראָגט זיך נאָך אלץ א טומעל... א סך פויערים און פויערטעס זיינען נאָך אינ'ם שטעדטעל און זיי שיכור'ן, און זיי הוליען. מען שיכור'ט אין די הייזער, מען שיכור'ט אויף די הויפען, מען שיכור'ט און מען טאַנצט אויפֿן מארק...

דאָ און דאָרט זעהט מען, ווי שיכור'ע פויערים מיט מוטנע אויגען האַלטען פלעשער שנאַפּס מיט גלעזלאַך, שרייען, זיהלען זיך און קושען זיך איינע מיט די אנדערע.

דאָרט שפּיעלט א פויער אויף א האַרמאָניק און זינגט דערבי אונטער מיט א שיכור'ן קול.

פון אן אנדער זייט הערט זיך די ווילד־פרעהליכע טענער פון א קאמארינסקי, וואָס גיעסען זיך פון א פיערל, און דער טופּען פון פים צום טאקט.

דאָרט, אונטער' גרינעם בארג, פון וועלכען דער שוואַרצער וואלד קוקט ארונטער, דרעהען זיך פויערים־מיידלאך און פויערים־בחורים אין א פרעהליכען „כאָראָוואָד". די ווייסע בריסטע ארבעל פון די קאָפּטעס און די פּאַלעס פון די גרויע קורצע קאָפּטאַנעס שאָקלען זיך און פלא־טערען ווי פון א שטארקען ווינד.

א שיכור'ער פויער מיט אן ארונטערגעלא־זענעם קאָפּ אָהן א היטעל, מיט א פערפֿליונעטער בארד, פאָהרט ארונטער פון א הויף. ער זיצט אויפֿן וואגען און קאטשעט זיך אהער און אהין. די דארע שקאפּע זיינע שלעפּט זיך אויך ווי א שיכור'ע מיט אן ארונטערגעלאָזטען קאָפּ. דער פּויער האָט ארויסגעלאָזט די לייצעס פון די הענד, זוכט ער זיי, טאָפּט מיט די הענד אין לופטען, שאָקעלט מיט די ליפּען און מורמעלט עפּעס אונטער דער נאָז, טענה'ענדיג צו זיך אלין.

פערטשעפּעט זיך זיין וואָגען אָן א צוויי־טענס, קרייגט ער א שניט מיט א בייטש אי־בער'ן אקסעל, טהוט ער זיך א כאַפּ ווי פון שלאָף, קוקט ארום זיך מיט מוטנע גלעזערנע אויגען און קארטשעט מיט די ליפּען, אזוי ווי ער וואָלט זיך פאַסמאַקעוועט פון עפּעס א גוטען מאכל. דערנאָך, ווען זיין שקאפּע האָט זיך ווייע־דער געריהרט פונ'ם ארט, טאָפּט ער אָן די ליי־צעס, ציהט זיך אוים אינ'ם וואָגען אויפֿן בויך, שאָקעלט זיך מיט'ן גאנצען קערפּער און צוזינגט זיך מיט גרויסער הרחבה:

„וועליק דען אידעט,
קראָסני יאיצא נעסעט,
נעסעט, נעסע־ט־עט!..."

דער אוריאדניק שפּאַציערט אציינד איבער דאָס שטעדטעל מיט די הענד פערלייגט אויפֿן רוקען, שטעלט זיך נעבען יעדען הויז און קוקט אריין פער'גנב'עט מיט א העלפּט באַרד אין דאָס אָפּענע פענסטער. לויפט ארוים פונ'ם הויז א איד אָדער א אידענע מיט א פערהאָוועטען פּנים, האַלט א רגע די האנד אין זיינע אויפֿן רוקען און טהוט איהם אונטערטהעניג א גלעט איבער דער פּלייצע. ער טהוט גנעדיגסט א מאָך מיט'ן קאָפּ און איין האנד פערשווינדעט פון זיין רוקען אין קעשענע אריין. דערנאָך געהט ער זיך ווי טער, די הענד פערלייגט אויפֿן רוקען, און וויעדער בעווייזט זיך זיין האַלבע באַרד אין אָפּענעם פענסטער פון א אידישען הויז; און וויעדער לויפט ארוים א איד אָדער א אידענע מיט א פערהאָוועט פּנים, און וויעדער דערפיה־לען זיינע הענד אויפֿן רוקען א האנד מיט עפּעס...

פּארנאָכט זיינען שוין אלע צופאָהרען. דער לעצטער האָט דאָס שטעדטעל פערלאָזען א שיכור'ער צובלוטיגטער פויער...

פון די אידישע אורחים האָבען זיך נור אָפּגעשטעלט די צוויי רייכע אידישע סוחרים

ביים מלוה אינ'ם הויז. זיי דארפען נאָך אויס־ריכטען די אָנגעקויפטע סחורה אויף פוהרען אין שטאָדט אריין.

אַצינד איז דאָס שטעדטעל פּלוצים ווי איינגעשלאָפען נאָך א שטורעמדיגער הוליאַנקע... דאָס שטעדטעל איז מיעד און צובראָכען. דאָס שטעדטעל פיהלט זיך אָהן כחות. די מענשען אין די הייזער און אין די קראָמען האָבען ערשט אַצינד דערפיהלט א ברעכעניש אין די הענד און אין די פיס, א שוועריקייט אינ'ם קאָפּ און אויף די אויגען. די קינדער א שוועך בענקעניש ווי נאָך א גרויסען יום־טוב, נאָך וועלכען עס ציהען זיך לאַנגע־לאַנגע וואָכען, פול אומעט...

און שפּעטער, וען די לבנה איבער'ן וואַלד האָט ארונטערגעקוקט אויף דאָס שטעדטעל, האָט זי דערזעהען אויפ'ן מארק גאַנצע קופּעס נאַוואַז און מיסט, צובראָכענע פּלעשער און גלעזער, צובראָכענע אקסען פון וואָגענס און פעסער פון דיעגעריי...

אין די הייזער איז אויך פערבליבען געניג מיסט און בלאָטע. די פאדלאָגעס זיינען נאָס, שמוציג. אין די ווינקעלאָך צובראָכענע כלים. אויפ'ן טיש געשיער מיט פערבליבענע פיש־יוך, מיט ביינער פון פיש, מיט קעפּלאָך פון הערינג. די בענק זיינען איבערגעקהרט. די מענשען אין די הייזער זיינען אויך פארברודיגט. זייערע פּנימ'ער, זייערע הענד, זייערע קליידער זיינען ניט רייניער ווי די פאדלאָגע...

אָבער אצינד האָבען זיי קיין כח ניט צו טראָכטען פון דעם, זיי טראכטען אפילו ניט פון דעם פערדיענסט, וואָס דער יאריד האָט זיי ארויסגעבראכט. זיי וואַרפען זיך אויף די געלע־גערס מיט שווערע קעפּ און אויגען, און שלאָפען באַלד ווי גע'הרג'עטע...

ערשט אויף מאָרגען רעכענען זיי אויס זייער פערדיענסט. מאָנכע געפינען אויס, אז פאר־א־יאָהרען האָבען זיי געהאט א בעסערען יאריד. א גאַנצען האַלבען רובעל מעהר האָבען זיי פאר א יאָהרען פערדיענט... און מאָנכע רע־כענען אויס, אז היי־יאָהר האָבען זיי געהאט גאָר א גוטען יאריד: גאַנצע צעהן זיילבערנע רובעל האָבען זיי פערדיענט... און אנדערע ברעכען די הענד: וועה, וועה, אזוי פיעל געהאַוועט, און וואו איז די פּרנסה, כאָטש איין זיילבערנער רובעל!...

און שפּעטער אין צווי טעג וויסט מען אין שטעדטעל וועגען די גליקען, וואָס יעדערער האָט געהאט. דער מלוה איז גאָר נתעשר געוואָ־רען, אודאי א גאַנצען פופציגער האָט ער פער־דיענט... וויטער איז דער אויפגעריכט געוואָ־רען: זיין מיידעל האָט געקראָגען א חתן, דעם אונ דעם'ס זוהן, דוקא א וואויל־ער בחור, און מיט גאָר וויניג נדן... און יענעם'ס זוהן האָט גאָר געכאפט א גליק: ער טהוט א שידוך מיט א רייכען קצב'ס א טאָכטער, און קריעגט א סך נדן און קעסט...

ביי די מאמע'ס און די טעכטער וועקט זיך א קנאה, און די טאטעס טרייסטען זיי: גאָט וועט מסתמא אונז אויך צושיקען...

דער יאָריד אריבער, דאָס שטעדטעל האָפּט אויף גאָט און אויף דעם איבער־א־יאָהריגען יאריד...

מ. ווינטשעווסקי (ארויסגעבער).

צושלאָגענע געדאַנקען פון אַ משוגע'נעם פילאָזאָף

(נייע סעריע).

1.
אַ צוטומעלטער טאָג.

אָב געהאַט אַ מוראַ'דיג צוטומעלטען טאָג...

און מיינט ניט, אַז איך רעד דאָ וועגען וועטער: אַזוי ציוויליזירט בין איך נאָך ניט. איך לייגן נאָך אָמאָל אַ ספר און לעב נאָך ניט דוקא עסענדיג, טרינקענדיג, און — ווי מען רופט דאָס דאָ — „טויטענדיג צייט". חוץ דעם איז פונ'ם וועטער־שטאַנדפונקט אַ צוטומעלטער טאָג אין ניו־יאָרק ניט קיין נאָווינע אַ גאנץ יאָהר, אַ פשיטא שוין אין מאַי... דאָ אַ מאַי־טאָג קען זיך אָנהויבען מיט אַ ברייטען שמייכעל אויף אַ שטראַלענדען פריהלינג־פנים, וועלכע תמוז'דיג ארום האַלבען טאָג און זיך ענדיגען מיט האָגעל, שנעע און דעם אויס־זעהען פון לוט'ס ווייב נאָכן ארומקוקען זיך אין סדום אירער דער ערשטער האָהן קרעהט.

אַ ניו־יאָרקער טאָג איז כמעט אימער צוטומעלט, ווי דאָס איז אַ ניו־יאָרקער גאָס, וואָס וויים קיינמאָל ניט, צו זי וועט בלייבען גאנץ אַ גאנצען מעת־לעת; ווי דאָס איז אַ ניו־יאָרקער צייטונג, פאַר אַ פרעזידענטען־וואַהל, וועלכע וויים ניט אין דער פריה צו וועלכער פארטיי זי וועט געהערען פאַר־נאַכט; ווי דאָס איז... נור געוונ שוין! וואָס איך בין אויסען איז אייך צו זאָגען, אז איך רעד דאָ ניט וועגען וועטער און ניט וועגען פאָליטיק, און ניט וועגען אַנדערע אזעלכע אונבעשטענדיגע זאכען.

וועז איך זאָג: איך האָב געהאט אַ מוראַ'דיג צוטומעלטען טאָג, מיין איך דערמיט פשוט אָט וואָס:

גלייך אין דער פריה, כלחוך השור, קומט אין גרויס אייליגנים, ווי זיין שטייגער איז פון קינדווייז אויף, מיין אייניקעל שיחיה.

וואָס איז? מה יום מיומים?... (איך וואַרף בכיון ארין לשון־קודש'דיגע וועדטער, וויל איך וויל ניט פערגעסען מיין גירסא דינקותא, און אגב וואָר איך ביסלעכווייז עלטער און דער בעסער געגענען דעם מלאך הדומה קומט אלץ נעהנטער, און ער, וויים איך, רעדט נור העברעאיש, ווי א גימנאזיסט פון יפו און א געוויסער סאָרט אמעריקאַנישע דרשנים, וואָס זיי טהוען דאָס, כדי אז זייער עולם זאל זיי וואָס וועניגער פערשטעהן, וויל דער עולם האָט א טבע צו בעוואונדערען דוקא דאָס, וואָס ער פערשטעהט נ י ט, והראיה... נאָר דאָס קען מיך פערפיהרען צו וויזן. לאָמיך ארויסקריעכען פון די האלבע לבנות, אט אזוי:) און אָנהויבען פון אָנהויב.

„וואָס איז?" פרעג איך מיין אייניקעל.

„הער, זיידע, מאַכט ער, איך וויל דיר עפעס וווייזן. האָב עפעס אויפגעשריעבען".

„דו... אויפגעשריעבען? הערסטו? גוט, כלעבען! לאָמיך הערען! טראָג מיר נור פריהער אריין א גלאָז טהעע".

„אזוי גיך וויי עס קאָכט אויף. טהעע איז שוין פערשאָטען", זאָגט ער.

„גוט, זאָג איך, לאָמיך הערען.

ער נעהמט לייענען.

„מחשבות'ן!" שלאָג איך איהם איבער, „וועגען וואָס שרייבסטו, א שטייגער?"

„הער מיך אוים, וועסטו וויסען".

„גוט, גוט, לייען", האָב איך מיט א שמייכעל צוגעגעבען — מיט דעם זעלבען שמייכעל, וואָס א מאַמע וואָלט דערביי האָבען, וועז זי וואָלט נאָכגעגעבען איהר צולאָזענעם מוזיניק, אדער וואָס דער רבונו של עולם, שטעל איך מיר פאָר, האָט געהאט, בעת ער האָט אויסגערופען „נצחוני בני, נצחוני בני!" לגבי ר' יהושע אין דער פראָגע פון דעם בעריהמטען אויוועז, פון וועלבען איהר האָט אודאי קיין שום ידיעה

ניט, און וואס איך האָב געמיינט איך ניט דערצעהלען אויך. נור עס איז שוין פארפאלען.

מיין איניקעל האָט פון קעשענע ארויסגענומען צוויי שטיקלעך פאפּיער. גוט, כלעבען! האָב איך ביי זיך געטראכט: „ער שרייבט לכל־הפחות קורץ. אפשר טאקע גוט אויך, אז ווערט מיר באלד זעהען".

ער האָט געמומען לייענען:

„ביי מיר, ווי ביי א שיכור..."

„ווארט, האָב איך איהם וויעדער אָבגעשטעלט, די טהעע מוז שוין זיין אויפגעקאכט. טראָג ארויין".

ער האָט אוועקגעלעגט דעם כתב־יד. מיר האָט זיך געוואלט א קוק טהאָן אינעוועניג ארויין. כאפ איך זיך, אז איך האָב די ספּאקולען ניט ביי זיך.

אין א מינוט פינף ארום האָב איך שוין מיינע וואָרעמס פאר זיך און ער לייענט. א אידישער מאָגען אָהן א רייניקויט אינעוועניג (דאס פאסירט דאָ אין אמעריקא ווען די „ברידער" פון א חברה צורייסען זיך) אָדער ווי א רוסישער טאָג אָהן א נייע גזירה אויף אידען, אָדער... נור איהר ווילט דאָך הערען וואס ער שרייבט, דער קדיש מיינער, איך אויך. הערט־זשע:

„ביי מיר — לייענט ער פון זיין כתב־יד — ווי ביי א שיכור, זיינען קיין סודות ניט: וואס אויפ'ן לונג, דאס אויפ'ן צונג. מיין לעזער מעג אלין וויסען. ניט נור דאס וואס איך שרייב — און דאס איז גאָר ניט אזוי זעלבסט־פערשטענדליך ווי א קליין־שטעדטעלדיגער לעזער קען מיינען — נור אפילו דאס, וואס איך שרייב ניט: ער מוז וויסען, דער לעזער מיינער, וואס איך האָב געוואלט שרייבען, און האָב בעשלאָסען ניט צו שרייבען. — אויך בעגוגען...

— „ניט קיין שלעכטער ארויספאהר, פאל איך איהם ארויין אין די לייד. גאָר ניט שלעכט. פאָהר ווייטער!

ער לייענט ווייטער:

„אויך בענוגען איך זיך ניט דערמיט, וואס איך דערלאנג דעם לעזער גייסטיגע כאלכים. פארטיגע, ווי אנדערע שרייבער טהון, ווי אייגער זאגט: נא! עס און וועלט זיך! איך פיהר איהם אפט ארויין אין קיך צו זיך, בישעת מיינע פאטראוועס קאכען זיך אויפ'ן פייער, — אויף דעם דאזיגען פייער, וועלכען פראמעטעאוס האָט אויף אן אונגעזעצליכען וועג אראבגעבראכט צו אונז פון די עולמות העליונים... („מליצה'וואטע!" בעמערק איך. ער לייענט ווייטער) און ווייז איהם (דעם לעזער, פערשטעהט איהר) די פערשיעדענע אינגרעדיענצען (איי, איי, איי! אינגרעדיענצען! ליין ווייטער!) דערצעהל איהם, הייסט דאָס, וועז איך האָב חשק דערצו, פון וואנען זיי (די אינגרעדיענצען) קומען, וויל קיין מענש האָט ניט אליין געמאכט די מערען, מיט די וואסער, מיט די זאלץ, מיט די פעפער, מיט די שמאלץ, מיט די ביינער (אהא! דאס זיינען עס די גרעדיענצען! גוט, גוט, ווייטער, ווייטער!) הגם דער צימעס איז זיינער, דעם מענשענ'ס, זיין יצירה, הגם אין דעם דאזיגען צימעס מעג זיך אבשפיגלען זיין אינדיווידואליטעט, זיין, אזוי צו זאגען, קאך־קינסטלערישער פרצוף פנים. — אפטמאל, וועז עס פאסירט אז פון איין מאכל איז געווארען גאָר אן אנדערער — דער „ווי" און דער „פארוואס" זיינען דאָ ניט וויכטיג — גיב איך איהם א מעגליכקייט צו פערשטעהן, אז פערקאכט איז געווארען ניט דאס, וואס ער וועט קריגען צו פערזוכען. לאז ער ווייסען. דאס מאכט איהם אפעטיט, און אפעטיט איז א גוטע זאך ניט דוקא פאר'ן עסער, נור טאקע פאר'ן קאכער אויך. גייסטיגע, אזוי גוט ווי קערפערליכע שפייז, וועלט איבערגעפיהרט עפטער אין עסען ווי אין קאכען. — וועגען דאס אלין, איבערהויפט וועגען די צרות, וואס די שרייבער האבען פון די לעזער, וועלכע זיינען נאָך גרעסער ווי די עינוים וואס די לעזער האבען פון די שרייבער, וועל איך זיך ניט פערברייטען..."

— „האלט, ברודערקע! וואס איז דאס? א הקדמה? און א הקדמה צו וואס?"

„וועסט זעהען!" זאגט ער, האבענדיג א בים געטהאָן די אויבערשטע לופ אויף דער לינקער זייט.

„מיין קינד, זאג איך, געשריעבען איז דאס סקלאדנע, אבער וואס וויל־סטו אויספיהרען? אויב דאס איז נור די פתיחה, טו ווי גרויס מוז זיין דער מאמר? אזוי פיעל געדולד האָב איך היינט ניט".

מיין איניקעל האָט על פי יושר זיך גערפט געפינגען בעליידיגט: וואס איך האָב איהם געזאגט איז געווען דער אמת, און, לאמיך

אייך זאָגען, אַז אויב פאַר'ן אמת שמיסט מען, איז דאָס נור ווייל דער אמת גיט צוערשט שמיץ, און אזוינע, וואָס לאָזען איבער א רויטקייט אויפ'ן פנים, וועלן ניט רויטע פאַסען אויפ'ן קערפער.

ער האָט זיך ניט נור ניט געפונען בעלויפיגט, ער האָט זאָגאר אויף א קאַלוואַריער אופן אַ לאַף געטהאָן, און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז ער מאַכט פון אימיצען חוזק. „עפעס איז דאָ ניט גלאַט", האָב איך ביי זיך געטראַכט.

בדעה האָב איך געהאַט איהם גלייך דאָ אויפ'ן שטעל צו בעווייזען ווי אינגעלש און נאַריש די גאַנצע שרייבערייַ זיינע איז, נור אין דעם אויגענבליק האָט מען אַ קלאַפ געטהאָן אין טהיר. מיין אייניקעל איז געגאַנגען עפענען.

א קלאַפ אין טהיר מאַכט ביי א מענשען אין מיינע יאָהרען, ווי ביי אן אויסגעשפיעלטען אַקטיאָר און ביי א פרויענצימער, א רושם. עס גיט מיט אמאָל א קלאַפ אין אן אנדער אָרט אויף: אין האַרצען. פאַרוואָס דאָס איז אזוי, ווייס דער בוהן לבבות אליין. מיקא אן אקטיאָר און א פרוי זיינען בטבע אזוי שרעקעדיג (ציווי־ליזירט זאָגען: אזוי נערוועז), אז ביי זיי פער־לאַנגט אַן ערקלעהרונג א קלאַפ אין האַרצען נור וועז ער פאַסירט על פי סיבה נ י ט. אָבער ביי מיר... מחמת, ווי איך האָב נאָר וואָס געגעבען אָנצוהערענים, איך בין שוין, לא עליכם, אלט? ניין, ביי מיר, דעם אמת רעדענדיג, קומט עס פון אן אנדער סיבה. כדאי איהר זאָלט דאָס ווייסען.

א קלאַפ אין טהיר דערמאָהנט מיר אימער א זאַך, וואָס איך האָב געלעזען מיט יאָהרען און יאָהרען צוריק. דאָס איז געווען דעם אלטען הוגאָ'ס מעשה „די אונגליקליכע", וואו צום סוף ווערט דערצעהלט, ווי אזוי דער גבור זשאן וואל־זשאן שטאַרבט, ווייל ער וויל מעהר ניט לעבען, און לעבען וויל ער ניט מעהר, ווייל זיין „קינד", זיין קאָזעטע, איז פון איהם אוועקגענומען גע־ווארען. און ער געהט אוים, געהט פשוט אוים מיט די כחות, און זיין נשמה געזעגענט זיך שוין מיט'ן גוף — די מארטיריזירטע נשמה מיט'ן אויסגעהונגערטען גוף — וועז עס דערהערט זיך פלוצלונג א קלאַפ אין טהיר. זשאן וואלזשאן מיינט, פערשטעהט זיך, אז דאָס קומט מען נאָך זיין נשמה, אָבער ער האָט א טעות: דאָס קומט דאָס „קינד" זיינס, זי, צוליעב וועלכע ער האָט זיך געהאַט פער'משפט צום טויט, וועז ער האָט געמיינט, אז ער וועט זי שוין מעהר ניט זעהען.

„צו שפעט!" זאָגט ער. א ווייליע שפעטער הויבט ער אויס זיין לעצטען אָטהעם אונטער דעם קום פון זיין בעשעפער וויקטאָר הוגאָ, ווי משה רבנו איז אוועק פון אונזער וועלט מיט א קום פון זיין בעשעפער.

אָט דער „צו שפעט!" קומט מיר אַריין אין די גערַאנקען יעדעסמאָל וועז איך דערהער אזא קלאַפ.

און מורא האָב איך אויך, ניט אזוי שטאַרק פאַר'ן סוף, ווי פאַר די ערפילונג פון מאַנצע פון מיינע הייליגסטע ווינשע, וועלכע קענען אריינ־קומען דורך די געעפענטע טהיר א רגע פאַר יציאת הנפש, דאָן וועז עס וועט שוין זיין צו שפעט.

וועט איהר גלויבען, אָדער ניט? אָט דיעזע אלע געדאַנקען זיינען דורכגעגאַנגען דורך מיין מח אין דער צייט פון דער דריטעל מינוט, אפשר וועניגער, צווישען דעם קלאַפ און מיין אייניקעל'ס עפענען די טהיר. דער מענשליכער געדאַנק בלייבט אלץ דער שנעלסטער פליה־אַפּאַראַט אין דער וועלט. מארקאַני און די אנדערע מכשפים מעגען טהאָן וואס זיי ווילען. פאר א געדאַנק צו דערלאַנגען א פליה דורך דריי טויזענד מייליגען מהלך, פון אברהם אין אור כשדים ביז'ן שמד אין מאַסקווע אָדער וויען, איז א קינדער־שפיעל. איך וויים פון א געדאַנק, וועלכער איז ארוים פון א פאריזער באריקאדע, האָט געשפרייזט איבער קברים און קרוואוועס גאַלד, און, האָבענדיג ארומגערינגעלט עטליכע מאל די ערד און א סך אנדערע פלאַנעטען, איז פערקראַכען אין האָצע־פלאַצע און איז געשטאַרבען א מיאוס'ען טויט אין א פערזומפטע הארץ פון אזא מאן וויי הענרי ראשפאָר (אויב ער לעבט נאָך, זאל ער לעבען און מורא האָבען פאר'ן טויט, אָדער פאר זיינע קרעדיטאָרען, רבונו של עולם!) און האָט דורכ־געמאַכט אלע זיינע רייזען אין וועניגער צייט, ווי עס נעהמט דעם עלעקטרישען שטראָם צו דערגעהן פון מיין הויז צום ווינטער־פאַלאַץ פון פעטערבורג.

אוי, בין איך פערקראַכען!

מיין אייניקעל האָט אריינגעלאָזען א מאן, פאר, וועלבען איך האָב זיך אמת דערשראָקען. דאָס איז געווען א מין בעל־חוב. איך בין איהם שולדיג געווען א מיינונג איבער א לאַנגען שיר, וואָס ער האָט ביי מיר איבערגעלאָזען מיט

א וואָך פּינקּ צוריק. אזא חוב איז ערגער ווי א געלד־שולד. געלד וויל מען בעצאָלען, אוֹן מען קען ניט, דאָס ווי׳ל מען ניט.

משמעות האָט ער געפיהלט, אז איך פיהל זיך שולדיג, ווייל ער האָט מיט א טאָן, אין וועלכען עם זיינען געווען ניין הלקים חוצפה און א צעהנט־חלק בושה פאר אן עלטערען, צו מיר געזאָגט:

„זיידע, איהר וועט מיר היינט מ ו ז ע ן לייענען, אדער הערען מיין געדיכט!" די נגינה האָט ער געשטעלט אויפ׳ן „מוזען", אוֹן איך האָב געזעהען, אז איך וועל זיך דאָ ניט ארויסדרעהען.

„נאָך א פּאָר־עזונג!" האָב איך אין זיך געטראַכט, אוֹן א שוידער איז מיר אריבער אי־בער׳ן גאנצען לייב. מיל׳א! פּארפּאָלען! שוין א טאָג אזעלכער.

„לעזט!" האָב איך געזאָגט צום דיכטער.

— „איך לעז זעהר שלעכט מיינע אייגענע זאכען", האָט ער זיך פערענטפערט, זיך אוים־הוסטענדיג און אָבשפּיעלענדיג צוויי־דריי קנעפּ־לעך פון זיין וועסטעל, וואס האָט חוץ א בלומרשט־גילדערנע קייטעל, אויך זיך געטראָ־גען סמנים פון בעריהרונג מיט טינט, זיסע טיי, קאָפע, אפּעלזין־אינגעווייד, א קינדערשען גא־ווער פון מייל׳כעל אוֹן שטויב פון א בליישטיפט, משמעות פערשניצט אוֹן געשאָבען געגען דער ברוסט.

„איהר זייט ניט דער אייניציגער — האָב איך איהם געטרייסט — וואָס לעזט שלעכט זיינע שריפטען. מאַנכע שרייבען זיי זאָגאר שלעכט. לייענט".

— „איך מוז איך פּריהער ערקלעהרען, וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך".

דאָ בין איך שוין געוואָרען האַרט.

„ר׳ קרוב, אָהן הקדמות!" האָב איך גע־זאָגט.

— „אָבער . . ."

„קיין אָבער! אויב אייער שיר אליין וועט ניט ערקלעהרען, וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך, האָט איהר געמעגט פערשפּאָרען צו שרייבען, אוֹן איך קען פערשפּאָרען עם צו הערען. לייענט".

— „דאָס איז א מין פּראָטעסט, פּער־שטעהט איהר, זיידע?"

ער, לאָמיר אייך אגב אורחא בעמערקען, די בולבע אוֹן אלע וואָס דארפען פון מיר א גוט־וואָרט, א הלואה אדער זיי פאַר פּרויען פערשטעלט אומעטום; קענען מיר פערקויפען א קירבים פאר א גריכי־שע וואָזע, רופען מיך זיידע.

„גוט, גוט — האָב איך געזאָגט — לייענט, אוֹן ארויסגעהמענדיג מיין טאַבאַק־פּושקע פון בוזים אוֹן אָנשטעלענדיג דעם קניפּ געגען די הונגעריגע נאָזלעכער פון מיין אירישלעך־קאָר־פּולענטען שמעק־ארגאַן, האָב איך זיך אָנגע־גריייט צו הערען, דאָס הייסט אָבצוקומען.

מיין אייניקעל אויך.

אָט איז זיין שיר. ער רופט איהם „מיין גזר־דין". צו מיט רעכט צו ניט, וועט איהר שוין מוחל זיין אליין ענטשיידען.

* * *

זיי זיצען אוֹן קלערען,
אוֹן קנייטשען דעם שטערען,
עס גיסט זיך פון פּנים דער שווייס;
זיי קלערען די ריכטער,
צי בין איך אַ דיכטער,
אַן אמת׳ער דיכטער, וועד וויים.

זיי פיהלען אז וויכטיג
איז, קלאָר זאָל אוֹן ריכטיג
אַרויסקומען דער פּריגאַוואָר:
וואָס דאָ וועלט ענטשיידען,
בלייבט תורה פאַר אידען,
— מסיני — פון קינפּטיגען דור.

אוֹן קודם כל דבר
בעטראַכט מען מיין עבר,
אַ שטייגער, וואָס זעהט מען ביי מיר...
הערסט! לויטער דיבורים
פון נויטה, פון יסורים,
רק זיפצעט, רק קרעכצעט מיין שיר!

וואו רויזען אוֹן לילייען,
אוֹן ליעבעס־אידילייען
ערפילען דעם לעבען מיט לוסט;
וואו מיידעלעך זיסע
נשמות אין תפיסה
פערנעהמען צו זיך אין דער ברוסט;

וואו אַמור אין וועלדער,
אין גערטנער אוֹן פעלדער,
שיסט פיילען פון בויגען ארום,
אוֹן ס׳יאָגען זיך נאָך איהם
פערוואונדעט מלאכים,
פאַר פּרויען פערשטעלט אומעטום;

וואו חיה'לעך ברומען,
און פליעגעלעך זשומען
אין 'סקייכען זיך קינדער אין כאָר ;
וואו ווינטעלעך בלאָזען,
און 'סטרייסלען זיך האָזען,
אין וואו ערגען צוויי — ווערט אַ פּאָאר ;

וואו בערגלעך און טהאָלען
אַ לאַנדשאַפט צו מאָלען
פערלאַנגען אַ קינסטלער־טאַלאַנט,
און 'סגרינט פאַר די בוימער
אַן אייביג ל"ג בעומר :
רייסט ממש אַ שיר פון דער האַנד ;

וואו פויגלעך אויף צווייגען
צי פויגלעך אין שטייגען,
אַ פרייהייטס־גרוס פיפצענען צו,
און קינדער אין וויגען
צופריעדענע ליגען
און לאָבען זיך מיט זיסער רוה, —

אַ זיפץ זאָל בעזינגען
אין פערזען וואָס קלינגען
ווי איכה אַן אויך־מיר־פּאָעט !
זאָל צרות בעקלאָגען,
רק טראַכטען פון מאָגען,
דערפאַר, וויל נור צרות ער זעהט !
* * *

בעת ליעבע און לעבען
כסדר נור ווען
גאַרדינען פאַר לוסטיגע זינד,
קומט ער מיט'ן דלות
פון אָרעמע כלות,
פון ווייבלעך, וואָס געה'ען צו קינד !

פון גאַנץ פרשה נח
איהם קריעכט נור אין מח
דער מבול וואָס גיסט און פערווייסט ;
ער זעהט ניט דעם עיקר,
ווי נח ווערט שיכור
פון ווין, וואָס דעם לעבען פערזיסט.

אויף פיסלעך, וואָס טאַנצען
אַ לעבען אַ גאַנצען,
זיין אויג זעהט אַ היהנער־אויג בלויז,
און העגט פול מיט רינגען
איהם מאַכען נור זינגען
פון דיענסטהענט אין גאָס און אין הויז.

ער זינגט אַנעים זמירות
פאַר אַרבייט און שכירות,
פערגעטערט אַ הובעל, אַ שער...
רק שירים, תשבחות
גיט ער בעל־מלאכות,
וואָר וויים, וואָס מיט איהם איז דער מעהר !

אַלין האָט דאָך אַ גרענין
ווי שטערט ניט אַ ענין
אַמאָל דעם אביונים־געזאַנג !
ווי ווערט דאָס ניט נודנע,
אין אַלין, וואָס פאַסקודנע,
צ: פורקענען זיך אַזוי לאַנג !

אָהן אויפהער ווערט נמאס
אפילו אַ צימעס,
אַ פשיטא שוין שיטערע יויך :
דעם אייזעלען מענשען
בעשעפטיגט דער בענשען
פיעל מעהר, ווי דער שטאָפען דעם בויך.
* * *

היינט פרעגט איהם בחרם,
ווי 'סקלינגען מזמורים
מיט פאַרבען, וואָס זינגען ווי טענין...
ווי היינטיגע צייטען
רעיונים'לעך רייטען
אויף קליאַטשקעלעך פון דעקאַדענץ ;

ווי וווייבערשע מענער,
און היהנערשע העהנער,
און ציגעלעך — אמת'ע בעק,
אויף שטאָלצעם מארשירען
דורך פערזען, וואָס פיהרען
פון אַלין אייך, צו אַלין אייך אַוועק.

ווי היציגע שטראַהלען
אַ וואַלקען בעפאַלען
דערפאַר, וואָס ער זופט אוים דעם ים,
בעת בלאַסע סאַראַקעם,
וואָס פאַסטען הפסקות
דאָס טוען וויל 'סבעט זיך צום גראַם.

איהם פעהלט די מאַדערנע,
קולירטע לאַמטערנע
וואָס לייכט און מאַכט בולט דאָס אַלין,
וואָס פונקעלט אָהן פייער ;
וואָר גיט דאָ אַ דרייער
פאַר עברי, מיט פעפער, מיט זאַלין !

מען וויטקט אויף די חושים,
אַהן טראָפּ, אַהן דגושים,
לאָו־דוקא איז לאַגיקע היינט;
אַט גראָד דורך אַ קרימונג,
בעשאַפט מען אַ שטימונג,
וואָס גלייך איז, דאָס האָט מען איצט פיינט.

* *
*

בקיצור הדבר,
זוי וויט אונז זיין עבר
בעווייזט וואָס זיין דיכטונג בעטייט,
איז קלאָר, אַז זיין פּלאַץ איז
מעהר צווישען פּאַרטאַצעס,
וויי צווישען פּאַעטישע ליט.

„גוט! גוט, בנאמנות!" האָט מיין אייניקעל אויסגערופען אין גרויס התלהבות. „אָט דאָס רוף איך אַריינגעפאַהרען אויף א שטייגער! שוין לאַנג צייט געווען... דערהויפט לגבי די שוואַרץ־קינסטלער וואָס דיכטען... ווי זאָגט איהר? „מיט פּאַרבען וואָס זינגען ווי טענץ!" גוט, זעהר גוט!"

אונזער פריינד האָט אַנגענומען מיין אייניקעל'ס קאָמפּלימענטען ווי א רייכער זוהן נעהמט אַן ערב יום כפור א ברכה פון אַן אָרימען פּאָטער: א שטייגער, א ברכה קען ניט שאַדען, אָבער ער איז גענוג געבענשט... עס איז גוט אזוי צו פיהלען, צו זיין מיט זיך צופריעדען, צו פיהלען דעם אייגענעם ווערטה. ער האָט צוריק צונויפגעשפּילעט זיין וועסטעל, איז געוואָרען א ביסעל שטייפער... עפּעס אזוי ווי שטייפער טאָקע ביי זיך. די וועסטעל גופא האָט אויך געקראָגען עפּעס מעהר פּנים און די פּלעקען מכל המינים אויף איהר האָבען ארויסגעקוקט ווי א שטיק מאָזאיקע אין א קונסט־ווערק.

איך האָב געווישט די ספּאַקולען. ספּאַקולען ביי קורצזיכטיגע מענשען דאַרפען זיין ריין, ביי א קריטיקער מיט א שוואַכע ראיה מעהר ווי ביי אלעמען. „מען דארף זעהען וואָס מען הערט, כדי צו דערשמעקען וואָס מען פיהלט" ווי מען זאָגט געווים היינט... וואָס זאָגט מען היינט ניט?

יא, איך האָב געווישט די ספּאַקולען... אגב. האָב איך געווילט פערדייען דאָס, וואָס מען האָט מיר דאָ געגעבען צו גענישען... אנדערע מענשען אייגען זיך, איך האָב צייט... אויף דער עלטער האָט מען צייט. יונגע לייט האָבען נור פּאַר זיך עטליכע געצעהלטע צעהנדליג יאָהר, מיר אלטע — די אייביגקייט, איהר, וואָס דארף זיך באלד אָנהויבען און קיינמאל ניט אויסלאָזען. ניטאָ זיך וואָס צו אייגען. פון אייגענים קומט קיין גוטס ניט ארוים: פון די מצה וואָס אונזערע אבות אבותינו האָבען געבאַקט בחפזון, אזוי ארויסגעהענדיג פון מצרים, ווי מען שפּרייזט היינט איבער'ן יורבעריגער גרענעץ, טהוט אונז נאָך עד היום וועה די בויך... עס מאַכט ניט אוים... געלוינט זיך האָט עס. לאָז אפילו אין לייב בורענען, אָבער פון קנעכטשאפט מוז מען ארויסגעהן. בעסער זיך דרעהען אין דרייען פאר בויכוועהטאָג, איידער זיך אזוי בוקען צוליעב א נאָסילקע ציגעל אויפ'ן רוקען פאר א פרעמדען, פאר א מצרי, וואָס וואָיוווט איבער אייך.

איך האָב געווישט די ספּאַקולען... בים־לעבוויז הויב איך אָן אלץ פערגעסען. די וועלט ארום מיר איז געוואָרען פערשלונגען אין א נעבעל, א געדיכטען. אלץ איז געוואָרען אויסגעמעקט... מיינע געדאַנקען האָבען זיך געשטויסען איינער דעם צווייטען, זיך צוקלאַפּענדיג די נעזער... היינטיגע צייטען האָבען געדאַנקען נעזער און אידישע רעיונות — געווים בכבוד'ע נעזער.

מיט אמאל א נייער קלאַפ אין טהיר.

שקאַצעל קומט! מעהר האָט ניט געפעהלט! דעם אייניקעל'ס פלונית'טע.

— „נו, האָט עם איהם געווייזען?" האָט זי איהם געפרעגט, ווייזענדיג אויף מיר.

ער האָט איהר א וואונק געטהאָן...

„וואָס איז דאָס?" האָב איך געפרעגט.

— „אָה, זי ווייל וויסען, צי איך האָב דיר געוויזען דעם אָנגעהויבענעם ארטיקעל", — האָט ער געזאָגט.

„געוויזען! געוויזען! ניט שלעכט געשריבען, אָבער אונזינן... איין גאָט אין הימעל ווייס וואָס דו האָסט געוואָלט אויספיהרען... וועז מען ווייס ניט וואָס מען וויל זאָגען, הויבט מען ניט אָן. און זאָגען אז מען וויל עפּעס ניט זאָגען, איז אויך נארישקייט".

— „זיידוניו!" איז זי מיר ארויפגעפאלען אויפ'ן האלז. „דאָס איז דאָך דיינער אן אלטער כאנוכקריפט..."

און זי האָט געלאַכט ווי נור א געזונדטע ווייבעל קען לאַכען.

דער דיכטער האָט דערווייל פערלאָרען די געדולד.

— „נו, און אייער מיינונג?“ האט ער האלב אין כעם אויסגערופען.

„ניט היינט, ר' קרוב! ניט היינט! האב איך געזאגט, קוקענדיג אויף מיין איניקעל'ס ארטיקעל, וואם איך האב אליין געהאט געשריבען צוריק מיט א יאהר צעהן.

„ניט, היינט. היינט איז ביי מיר א צוטומעלטער טאג. האט אייך א גוטען...“

רעדאקציאנעלע נאטיצען

ונזער פארטיי־קאנגרעס אין אינדיאנאפאליס האט מיט דער הארמאניע און איניגקייט, וואם דארטען האבען געהערשט. אריבערגעשטיגען אלע ערוואר־טונגען.

פון די היטציגע דיסקוסיאנען און דעבאטען, וואם זיינען געפיהרט געוואָרען צווישען פערשיעדענע פיהרער פון אונזער פארטיי פאר דער קאנווענשאן, האבען פיעלע געקענט ארויס־טראָגען די מיינונג, אז אין אינדיאנאפאליס וועלען פארקומען שטורעמדיגע זיצונגען און אז די פאלעמיק וועט זיך דארטען נאך מעהר פער־שארפען. אין אמה'ען אבער, איז דיעזע קאנ־וענשאן געווען איינע פון די רוהיגסטע, וועלכע מיר האבען וועט עס איז געהאט. אפילו ביים פערהאנדלען די פראגע איבער די בעציהונגען פון דער פארטיי צו די יוניאנס, וואו די מיינונ־גען אין אונזערע רייהען געהען זיך וויט פא־נאנדער, האט געהערשט פון אנפאנג ביז'ן סוף א פאלקאמענע הארמאניע.

דאס איז געווים אן אנגענעהמע איבער־ראשונג פאר אלע, וועלכע ווילען גערן זעהען אונזערע רייהען געשלאסען און אונזערע כחות פעראייניגט אין דער צייט, וועו אונזער פארטיי וואקסט זיך פאנאנדער אין דער בריט און אין דער טיף, און וועלט א מעכטיגער פאקטאר אין פאליטישען לעבען פון לאנד.

* * *

מיינונגס־פערשיעדענהייטען זיינען א נויט־וועניגקייט; איז דאך טיילונג, פערשיעדענ־ארטיגקייט די הויפט־סמנים פון לעבען. נאר קערפער, וועלכע בעווענגען זיך ניט מיט זייערע אייגענע כחות, ניט ארגאניש טויטע קערפער, זיינען אין אלע זייערע טיילען עהנליך און גלייך; לעבעדיגע, בעוועגליבע, ארגאנישע קערפער זיי־נען אין זייערע טהיילען פיעל דיפערענצירט. עס וואלט דעריבער געווען אונזיניג צו ערוואר־טען, אז אלע מיטגליעדער פון אונזער בעווע־גונג זאלען זיין דורכגעדרונגען מיט איינע און די זעלבע מיינונגען און מיט איינע און די זעל־בע איבערצייגונגען, אז אלע שטרעמונגען זאלען פלוסען אויף איין שטייגער. דיעזע פערשיעדע־נע שטרעמונגען טארען אבער ניט פלוסען אין ענטגעגענגעזעצטע ריכטונגען און אין געווים מאמענטען — אין די מאמענטען, וועו מען דאדף דעמאנסטרירען די כחות און ארויסטרע־טען קעגען שונא — מוזען זיי זיך צונויפגיסען אין איין מעכטיגען שטראם. מיר קענען זיך ער־לויבען צו מארשירען בעזונדער, שלאגען, אבער, מוזען מיר צוזאמען. דאס האבען די פיהרער פון די פערשיעדענע ריכטונגען גאנץ גוט אויי־געזעהען און האבען געזעהען צו פערמיידען אלעס, וואס קען צושפליטערען און צושפאלטען אונזערע כחות.

* *

אין אינדיאנאפאליס זיינען די מיינונגס־פערשיעדענהייטען איבער די בעציהונגען צו די יוניאנס ניט פערשוואונדען. פערקעהרט, די דיסקוסיאן איבער דעם איז געווען זעהר א הייס, יעדע ריכטונג איז געווען בעוואפענט מיט פיעלע ארגומענטען, אבער לויבענסווערטע איז, וואס די ביטערנים און גאל, וואס איז געווען אזוי אונאנגענעהם צו בעמערקען אויף די פאר־

קאָנווענשאָן־פּערזאָמלונגען, האָבען געפּעהלט אויף דער קאָנווענשאָן גופא, און דאָס האָט געגעבען די מעגליכקייט, אז מען זאָל לייכט קומען צו אן איבעראיינשטימונג אין בעזוג צו אלע שטרייטיגע פראגען.

קוים האָט מען פעסטגעשטעלט די נויט־וועגדיגקייט צו אָרגאַניזירען די אונגעלערנטע און פּריש־איינגעוואַנדערטע ארבייטער, אָון קוים איז מען געקומען צום בעשלוס, אז נור „קלאַסענבעוואוסטע און ענג צווישען זיך פּערבונדענע אָרגאַניזאַציאָנען אויפ'ן עקאָנאָמישען פּעלד צוזאמען מיט א מאַכטפולער און קאמפּפּס־לוסטיגער פּאָליטישער פּארטיי" קען בריינגען נוטצען דעם ארבייטער־קלאַס, טאָ איז מען גלייך געווארען אייניג, אז די פּארטיי אלס אזעלכע „האָט ניט קיין רעכט פּארצושרייבען די ארבייטער, אין וועלכע יוניאָנס זיי זאָלען זיין אָרגאַניזירט". די ארבייטער אליין קענען אוים־קלייבען די פּארמע פון דער עקאָנאָמישער אָר־גאַניזאַציאָן. אפילו נעג. הייוואוד, וועלכער איז געקומען קיין אינדיאַנאַפּאָליס בהרבו ובקשתו, מוכן ומזומן צו מלחמה... אויף ער איז געבליי־בען פּאָלקאָם צופּריעדען מיט דער אָנגענומענער רעזאָלוציאָן.

* * *

אויב אָבער די רעזאָלוציאָן וועגען דער טרייד־יוניאָן פּראָגע האָט די גייסטער בערו־היגט, איז ארויסגערופען געווארען זעהר פּיעל הייסעם בלוט, וועז די קאָנסטיטושאָן קאָמיטע האָט אריינגעבראַכט א רעזאָלוציאָן, וועלכע לויטעט, אז די אנהענגער פון „סאָבאָטאַזש" און אנדערע גוואַלדזאַמע קאמפּף־מיטלען, ווי די ניט־אָנערקענונג פון דער פּאָליטישער אקציאָן, זאָלען וועלען אויסגעשלאָסען פון דער פּארטיי. א שטארקער „רעדע־דועל" איז פּארגעקומען איבער דעם געגענזאַץ צווישען א רעזאָלוציאָ־נערער און „קאָנזערוואַטיוועך" טאקטיק. די מאַיאָריטעט דעלענאטען האָט זיך אָבער פון די פערשיעדענע רעדנער־ארטען ניט געלאָזען פערפיהרען און האָט ערפילט איהר פּפליכט דערמיט, וואם זי האָט געצוויגען א קלאָהרע לי־ניע צווישען אנארכיסטישע און סאָציאַליסטי־שע טאקטיק: דער פּאקט, וואם 90 דעלענאטען האָבען געשטימט געגען דער רעזאָלוציאָן, בע־ווייזט נאָך מעהר, ווי וויכטיג עס איז געווען פעסטצושטעלען קלאָהר די טאקטיק פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג.

* * *

אין דער „צוקונפט" האָבען מיר שוין ניט איינמאָל בעווייזען, ווי די „דירעקטע אקציאָן" און אלע אנדערע סינדיקאַליסטישע מעטהאָדען פליסען ארוים פון דעם שוואַכען גלויבען אין דעם נאַטירלייכען גאַנג פון דער געשיכטע. פער־שיעדענע היין־קעפּ פּאָנגען אָן דוחק צו זיין דעם קיי, ווייל זיי איז לאַנגוויליג געווארען צו ווער־טען ביז די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן וועט קומען. די געזעצען פון דער ענטוויקלונג זיינען זיי אוב־בעקאַנט און מיינען, אז מיט געוואַלד קען מען פערניכטען די היינטיגע קאַפּיטאַליסטישע אָרד־נונג. די קאָנווענשאָן האָט מיט איהר בעשלום קענען די פּרעדיגער פון אזוינע מעטהאָדען נור בעווייזען, אז די גרונד־געדאַנקען פונ'ם מארק־סיזמום זיינען איהר ניט פרעמד, און אז זי פער־שטעהט צו אונטערשיידען צווישען אן אמת רע־וואָלוציאָנערער טאקטיק און די „רעוואָלוציאָ־נערע פראָזע".

* * *

זעהר גוט האָט געטהאָן די קאָנווענשאָן, וואם זי האָט שארף קריטיקירט די קאָמיטע, וועלכע האָט געזאָלט אריינבריינגען אן אוים־פיהרליכען רעפּאָרט איבער די אימיגראַציאָנס־פראָגע. די קאָמיטע איז ערוועהלט געוואָרען מיט צוויי יאָהר צורוק אויף דער שיקאַגא'ער קאָנווענשאָן, און אין פערלויף פון דיעזער צייט האָט זי געהאַט גענוג צייט און מעגליכקייט די פראָגע גוט צו שטודירען און אריינבריינגען געוויסע פּאָרשלעגע. ווי די פּארטיי זאָל זיך פערהאַלטען צו אזא ברענענדער פראָגע. די קאָמיטע האָט, ליידער, איהר פּפליכט פערנאַכ־לעסיגט און האָט איהר אויפגאבע ניט גענוג ערפילט.

* * *

א קלאָהרע דייטליכע שטעלונג פון דער פּארטיי צו דער אימיגראַציאָנס־פראָגע איז איצט געווען נאָך נויטיגער, ווי אימער. דער דיסקרימינאַציאָנס־בילל און דער שענד־ליכער אנטדעקונג פון סענאַטאָר רוטה, וואם איז א שמאָך און א שפּאָט צו אלע אמעריקא־נישע טראַדיציעס און גאַסט־פריינדליכקייט, צו אלע די, וועלכע וועלען פערפאָלגט אין זייער פאָטער־לאַנד דורך זייערע פּאָליטישע און רע־ליגיעזע איבערצייגונגען, הענגט איצט ווי דא־מאָקלס שוועבט איבער אונזערע קעפּ און אונ־זער פּארטיי וואלט געווען אם פּלאַץ צו זאָגען

א שטאַרקעם און מעכטיגעם וואָרט אין דיעזער פּראָגע. די רעזאָלוציאָן, וואָס די קאָנוועגשאָן האָט אָנגענומען קעגען דעם רוטה־אמעריקאנער מעגהעהעם־ביל וואָלט עררייכט מעהר איהר צוועק, וועגן די גאנצע אי־מיגראציאָנס־פראָגע וואָלט פערהאַנדעלט געוואָרען.

מיר ווילען האָפען, אז איצט וועט די קאָמיטע ארבייטען מעהר ענערגיש און וועט איהר פּפליכט ניט פערנאכלעסיגען.

* * *

העכער פון קריטיק שטעהט אויך ניט די נייע פּלאַטפאָרמע, וואס די קאָנוועגשאָן האָט אָנגענומען, און בעזאָנדערס דאָס פּארמער־פּראָגראָם, וועלכעס בעשעפטיגט זיך מעהר מיט די בעדערפניסען פון פּארמער־אייגענטימער און פון דעם ארבעטאָר, ווי מיט דעם פּארם־ארבייטער, וואָס האָט גאָר קיין אייגענטהום ניט. דער קלאַסען־כאראקטער פון אונזער בעוועגונג ווערט אין דער נייער פּלאַטפאָרם ניט גענוג בעטאָנט. עפּעם בעקומט זיך דער אייגדרוק, אז די סאציאליסטישע פּארטיי איז ניט די פּארטיי פון די ארבייטער, נאָר א פּארטיי פון אלע גרי־קרוודעטע און עלענדע. אזא כאראקטער האָט די סאציאליסטישע בעוועגונג אָבער נ י ט. זי איז א בעוועגונג צו בעפרייען דעם א ר ב ע י־ט ע ר־ק ל א ס און איהר פּראָגראם איז נור בעגרינדעט אויף די נוטצען און פּאָדערונגען פון דעם ארבייטער, פון דעם פּראָלעטאַריער.

* * *

מיר דארפען ניט אריינשטעלען פונקטען אין אונזער פּלאַטפאָרם, אום צוצויהען דעם קליין־בירגער און דעם ניט בעמיטעלטען פּאַרמער. מיט קלייגבירגערליכע רעפּארמען דארפען מיר זיך ניט אָבגעבען. אונז זיינען נור נוגע די אינטערעסען פון ארבייטער־קלאַס. ווילּ איי־מיצער פון די אנדערע קלאַסען קומען צו אונז, מהיכי תיתי! ער איז ווילקאָמען! דערביי מוז ער זיך אָבער אין גאנצען אונטערגעבען אונזער דיינער ארבייטער־פּאָליטיק. מיר זיינען כלל ניט מחויב צו זאָרגען, אז עס זאָלען זיך אין אונזער לאָגער פיהלען בעקוועם גאנצע אר־גאניזירטע שיכטען פון אנדערע קלאַסען. מיר זיינען זייערע אינטערעסען ניט מחויב צו בע־שיצען. דאָס איז ניט אונזער אויפגאבע.

איבריגענס, וועט די נייע קאָנסטיטוציאָן, ווי, איבערהויפט, די הויפט־בעשלוסע פון דער קאָנוועגשאָן, נאָך אין „צוקונפט" אויספיהרליך ווערען ארומגערעדט.

* * *

בכלל קען די סאציאליסטישע בעוועגונג פון די פּעראייניגטע שטאַטען בעטראכטען מיט א שטאָלצער בעפּריעדיגונג די ארבייט, וואָס אונזערע פּעדטרעטער האָבען געליייסטעט אין אינדיאנאפּאָליס.

מיט א קלאָהרען בעוואוסטזיין און פּער־גרעסערטע מהנות טרעטען מיר איצט אריין אין דעם נייעם וואהל־קאמפּף, וועלכער וועט ווערען געפיהרט פון אונזערע באהנען־טרעגער — דער נאמינירטער פּרעזידענט און וויס־פּרע־זידענט — י ו ד ז ש י ן ו ו. ד ע ב ס און ע מ י ל ז י י ד ע ל. דעבס און זייידל סימ־באָליזירען און פּערקערפּערען אין זיך דעם קלאַסען־בעוואוסטזיין, קאמפּף־לוסטיגען, עקא־נאָמיש־און פּאָליטיש־אָרגאַניזירטען פּראָלעטא־ריאט, וועלכער וועט היינטיגען יאָהר מיט מעהר אָנגעזאמעלטע כהות שטורמען די פעסטונגען פון קאפּיטאל. אייניגער און געשלאָסענער, שטאַרקער און מעכטיגער, ווי וועז עס איז בע־פאָר, וועט דער ארבייטער־קלאַס ארוים אין פּעלד צו בעפרייען די מאָסען פונ'ם קאפּיטא־ליזמום!

* * *

אויף יעדען אייגעם פון אונז ליעגט איצט די פּפליכט צו זאָרגען, אז דעם 5טען נאָוועמ־בער פון היינטיגען יאָהר זאל געליינגט ווערען א נייער גרויסער שטיין אינ'ם פונדאמענט פון אונזער סאציאליסטישער צוקונפטס־גע־בייד!

דעם 3טען יוני וועט אין טאָראָנטאָ (קע־נעדע) פאָרקומען די קאָנוועגשאָן פון די אינ־טערנייישאנאל לייידים גארמענט וואָירקערס יו־ניאָן. די קאָנוועגשאָן וועט, אָהן צווייפּעל, זיין אייגע פון די אינטערעסאנטעסטע און וויכטיג־סטע. דער קלאָוק־טרייד, וואס שטעלט צוזאמען 75 פּראָצענט פון די ל. ג. ו. איז איצט זעהר גוט אָרגאניזירט, די יוניאָן איז מעכטיג און שטאַרק, און א מיינונג־אויסטויש צווישען איה־רע פערטרעטער איז יעצט זעהר פּאָסענד.

די הויפּט־אישיום וועלען וואהרשיינליך זיין: דער סכסוך צווישען דעם עקזעקוטיוו־באָארד פון לאָקאל 38 און די גענעראל־בעאמטע

פון דער יוניאָן, און די פּראָגע וועגען די ריפּערמייקערס.

* * *

די אָרגאַניזאַציאָן פון גאַנצען טרייד איז אַזוי שטאַרק, אַז אָן עהרליכע, מיט גוטע אַבזיכטען, קריטיק, קען אויסער גוטעם איהר ניט בריינגען. א קריטיק, וואָס ווייזט אָן אויף די בעגאַנגענע פעהלערען אין דער פערגאַנגענהייט, בריינגט אלע מאָל גוטע רעזולטאַטען. די פיהרער וועלען מעהר פּראַקטישע אָן בעציהען זיך מיט מעהר פּראַנטוואָרטליכקייט צו זייער שליחות. אויף דער קאָנווענשאָן וועט אזא פּרוכטבאַרע קריטיק געווויס וועלען געאיבט און דערמיט אליין וועט זי שוין א סך אויפטהאָן.

* * *

און וואָס צו קריטיקירען איז געווויס דאָ, קודם כל דאַרף די קאָנווענשאָן זעהען, דאָס די יוניאָן זאָל אויפהערען צו שפּיעלען אין דעם אַזאַרטעם „וואַבאַנק"-שפּיעל, וואס קען בריינגען זעהר פיעל שאָדען דער אָרגאַניזאַציאָן. א שוואַכע יוניאָן, וואס האָט גאר ניט צו פערליערען, וואס שטעלט גאר ניט אין קאָן, קען אַמאָל זיך עראָיבען אַרויסצוגעהן אין קאמפּף, אפילו וען די שאַנסען אויף א זיג זיינען ניט אינגאַנצען זיכער. אָנווערען דערביי איז ניטא וואָס, און געווינען קען מען, אין פאַל פון א זיג, א סך. א שטאַרקע יוניאָן אָבער, וואָס האָט מיט גרויס אָפּפער זיך ערוואָרבען איהר אינפלוס און שטעלונג, מוז זיין פיעל פארזיכטיגער, שפּאָרוודיגער און פיעל מיושב'דיגער אין פּראָקלאַמירען סטרייקס. זי דאַרף שטאַרק דענקען וועגען די רעזולטאַטען פון זיג און מיסערפאָלג, און נור דאן, וען די אויסזיכטען אויף א זיג זיינען פיעל, פיעל גרעסער, ווי די אויסזיכטען פון א דורכפאל — דאן האָט זי א רעכט ארויסצוטרעטען אין קאמפּף.

* * *

דער קליוולענד'ער סטרייק וואָלט געווויס געווען פערמיעדען, וען די פיהרער וואלטען זיך שטאַרק מישב געווען און וואלטען אויף אריינגעקוקט אין די צווייטע זייט פון מעדאל — אין די פאלגען, צו וואָס א גרויסער ניט־געלונגענער געווארא סטרייק קען פיהרען.

אונטערנעהמונגס־גייסט איז געווויס אן אויסגעצייכנטע טוגענד. מען דאַרף אָבער זיין פאָרזיכטיג און בעשטימען די צייט און דעם אָרט, וען און וואו איהם אָנצואוועגדען.

* * *

די קאָנווענשאָן אין טאָראָנטא, וואו עס וועלען זיך צוזאַמענקומען די פארשטעהער פון די פּשוט'ע ארבייטער־מאסען, פון די „רענק־ענד־פייל", וועט געווויס ארויסווייזען מעהר סאָציאלייסטישע שטימונג, ווי מאַנכע פון די אָפיציעלע פיהרער פון דער יוניאָן טהוען דאָס.

דער גייסט פון „פיור ענד סימפּעל" הערשט אזוי שטאַרק ביי די פיהרער פון די ל. ג. ו. דאָס דאָס וואָרט „סאָציאלייזמום" איז לאָ יזכר ולא יפקד, און „גענאָסע" איז ביי זיי געוואָרען א שימפּף־וואָרט. דערביי פערגעסען אָט די „אַנטיגענאָסען", אז דער טרייד האָט צו פערדאַנקען מיט זיין אָרגאַניזאַציאָן מעהר ווי אלע אָט דוקא די גענאָסען,וועלכע וועלען פון זיי אזוי אויסגעלאָכט. זייענדיג שטאַרקע אנהענגער פון גאָמפּערס'ען, זיינען זיי נאָך מעהר „גאָמפּערסיסטיש" ווי גאָמפּערס אליין. עס איז אָבער א כלל, אז „צו־פיעל איז אומגעזונד", און די צו־שטאַרקע חסידות פון „פיור ענד סימפּעל" קען געווים ברייגען גרוים שאָדען דעם ארבייטער־קלאס, אפילו אין זיינע עקאָנאָמישע פּאָדערונגען.

מיר האָפען, אז די „רענק ענד פיול" וועלען אין טאָראָנטא בעווייזען, אז זיי זיינען אין דיעזער הינזיכט מעהר פארטגעשריטען פאר זייערע פיהרער און אז דער סאָציאלייסטישער אידעאל איז ביי זיי גאָר ניט אזא ביליגע זאך, אז מען זאָל ביי יעדער געלעגענהייט חוזק מאַכען פון זיינע אנהענגער.

וועז דיעזער נומער „צוקונפט" וועט ערשיינען אויף די ליכטיגע וועלט, וועט אין פּעטערסאָן, נ. דזש. פּאַרקומען אונזער קאָנווענשאָן פון דער אידישער אגיטאציאנס־ביורא. וועגען די אלגעמיינע לאָגע פון דער אידישער בעוועגונג און וועגען דעם, וואס די ביורא דארף זיין, זיינען אין „צוקונפט" שוין געווען אייניגע ארטיקלען.

דא וויל מיר נור בעגריסען די קאָנווענשאָן אין נאָמען פון אונזער זשורנאל און אויסדריקען די האָפנונג, אז די דעלעגאטען וועלען ערנסט און אינטעליגענט בעהאנדלען די פערשיעדענע פונקטען, וועלכע שטעהען אויפ'ן טאגעס־אָרדנונג צום וואהל און בעסטען פון אונזער בעוועגונג.

און וועלן מיר רעדען וועגען דער קאָנווענשאָן פון די אידישע סאָציאַליסטען, מוזען מיר אַרויסזאָגען אונזער גרויסע בעפריעדיגונג צו דער קאָנווענשאָן פון ארבייטער רינג, וואס איז שוין אָבגעהאַלטען געוואָרען אין די ערשטע טעג פון מאַי, דאָ אין ניו־יאָרק.

יעדערער, ווער עס האָט געהאט דאָס גליק בייצוואוואָהנען די זיצונגען פון די פּאָרשטעהער פון דיעזען מעכטיגען אָרדען, האָט געמוזט מאָכען שההיינו, ענדליך דערלעבט!

ענדליך האָבען מיר דערלעבט א גרויסע שטאַרקע אָרגאַניזאַציאָן מיט צעהנדליגע טויזענד מיטגליעדער, וועלכע בעשטעהט פון אידישע ארבייטער און געפיהרט פון אידישע ארבייטער. ענדליך דערלעבט א הארמאָנישע און דיסציפּלינירטע אידישע ארבייטער־ארמעע, ניט קוקענדיג אויף די פערשיעדענע איבערצייגונגען, וועלכע הערשען אין איהרע רייהען. די אָפּיסערס, ווי די דעלעגאַטען, האָבען ארויסגעוויזען אזוי פיעל אינטעליגענץ און אזוי פיעל זאך־פערשטענדניס ביי די פערהאַנדלונגען, דאָס מען האָט ווירקליך געקענט פיעל לערנען ביי זיי. ניט קוקענדיג אויף די פיעלע מיינונגס־פערשיעדענהייטען, וועלכע האָבען געהערשט אין בעצוג צו פערשיעדענע פראַגען, האָבען די דעלעגאַטען קיינמאָל ניט אָנגענומען א פערזענליכען כאַראַקטער.

יעדער רעדנער האָט פערטהיידיגט זיין שטאַנד־פונקט מיט גייסטיגע וואפען, מיט אַרגומענטען, און ניט מיט פערזענליכע אַטאַקעס און אָנפאַלען. די שווערסטע קאָמפּליצירטע פראַגען זיינען אזוי פּאָפולער פונאַנדערגעגליעדערט געוואָרען פאר דער קאָנווענשאָן, דאָס יעדערער האָט גליק געקענט זיך בילדען א מיינונג און נעהמען א וואָרט אין דער פראַגע.

אויסער די גרויסע מאַטעריעלע און קולטורעלע נוצען, וואס דער ארבייטער רינג ברייגנט זיינע מעמבערס, דיענט ער אויך פאר דעם בעסטען ערציהונגס־אנשטאַלט, וואס גענוהנט די אידישע ארבייטער פון פערשיעדענע ראדיקאלע ריכטונגען און איבערצייגונגען צו אָרגאַניזאַציאָן און דיסציפּלין, אהן וועלכע קיין בעווועגונג קען ניט האָבען קיין ערפאָלג.

דער דעמאָקראַטישער כאראקטער פון דעם ארב. רינג קאָנווענשאָן, ווי די דעמאָקראַטישע פיהרונג פון דעם אָרדען גופא, רופען ארויס ביי די אידישע ארבייטער־מאסען א גרויסען אינטערעס צו זייער סאָציאַלען לעבען און דערמיט אליין זיינען די פערדיענסטען פון ארב. רינג אונגעהויער גרויס.

אויסער די וויכטיגע בעשלוסען, וועלכע זיינען אָנגענומען געוואָרען אויף דער קאָנווענשאָן, האָט זיך ארויסגעוויזען א שטאַרקערע שטרעבונג צו בילדונג און אויפקלעהרונג ביי די דעלעגאַטען פון פערשיעדענע ריכטונגען.

די עדיוקיישאָנאַל ארבייט איז איבערגעגעבען געוואָרען אין די הענד פון אינטעליגענטע מענשען, וועלכע וועלען געווים ערפילען די פפליכטען, וואס די מיטגליעדער פון ארב. רינג לייגען אויף זיי ארויף.

דער אָפיס פון

„די צוקונפט"

איז יעצט אין

173-175

איסט-ברָאָדוויי

ניו יאָרק.

וועגען רעדאַקציאָנס-אנגעלעגענהייטען זיך צו וועגדען צו

גענ. א. ש. זאַקס

מאָנטאָג, מיטוואָך און שבת, פון 6 ביז 8
אוהר נ. מ., אין אָפיס פון „צוקונפט".

אַלע קאָרעספּאָנדענצען צו רעד־
דאַקציאָן אַדער ביזנעס-מענעדזשמענט
זאָלען אַדרעסירט ווערען אויף דיזע
אַדרעסע:

THE ZUKUNFT

173-75 E. Broadway, New York

מאַקם קאָנרעס באַנק

געגרינדעט אין יאָהר 1882. עקזיסטירט שוין 30 יאָהר.

41 קאַנאַל סטריט, ניו־יאָרק

1779 פיטקין עוועניו, בראָנזוויל. 81 גרעניד סטריט, ווילליאַמסבורג.

אונזער באַנק איז איינגעטהיילט אין פאָלגענדע דעפּארטמענטס:

אינטערעסט אקאונטס

מיט 5 דאָלאר קענט איהר אַרויסנעהמען ביי אונז א באַנק־ביכעל און אָנהויבען צו שפּאָרען געלד. און מיר צאָהלען פּויל 4% אינטערעסט א יאָהר.

טשעק אקאונטס

מיט 100 דאלאר קענט איהר ביי אונז עפענען א טשעק אקאונט און צאָהלען אייערע בילס מיט טשעקס.

מאַני אָרדערס

מיר שיקען מאַני אָרדערס, דרעפטס און אָנ־ווייזונגען נאָך אלע וועלט־טיילען, און אונ־זער נאָמען איז א גאַראַנטיע פיר פּאָלשטענ־דיגע צופריעדענהייט.

שיפּס־קאַרטען

מיר פערקויפען שיפּס־קאַרטען נאָך אלע וועלט־טהיילען, שוין זייט די לעצטע 30 יאָהר צו דער בעסטער צופריעדענהייט פון די קאָסטימערס.

באַהן־בילעטען

מיר פערקויפען באַהן־בילעטען פון און נאָך אלע טיילען אמעריקא מיט די זעלבע פּריי־זען ווי אין דיפּא, און איהר בעקומט ביי אונז אלע אינפאָרמיישאָנס צו יעדער צייט.

אויסלענדישע געלדער

מיר קויפען און פערקויפען געלדער פון אלע לענדער לויט דעם טענליכען קורס.

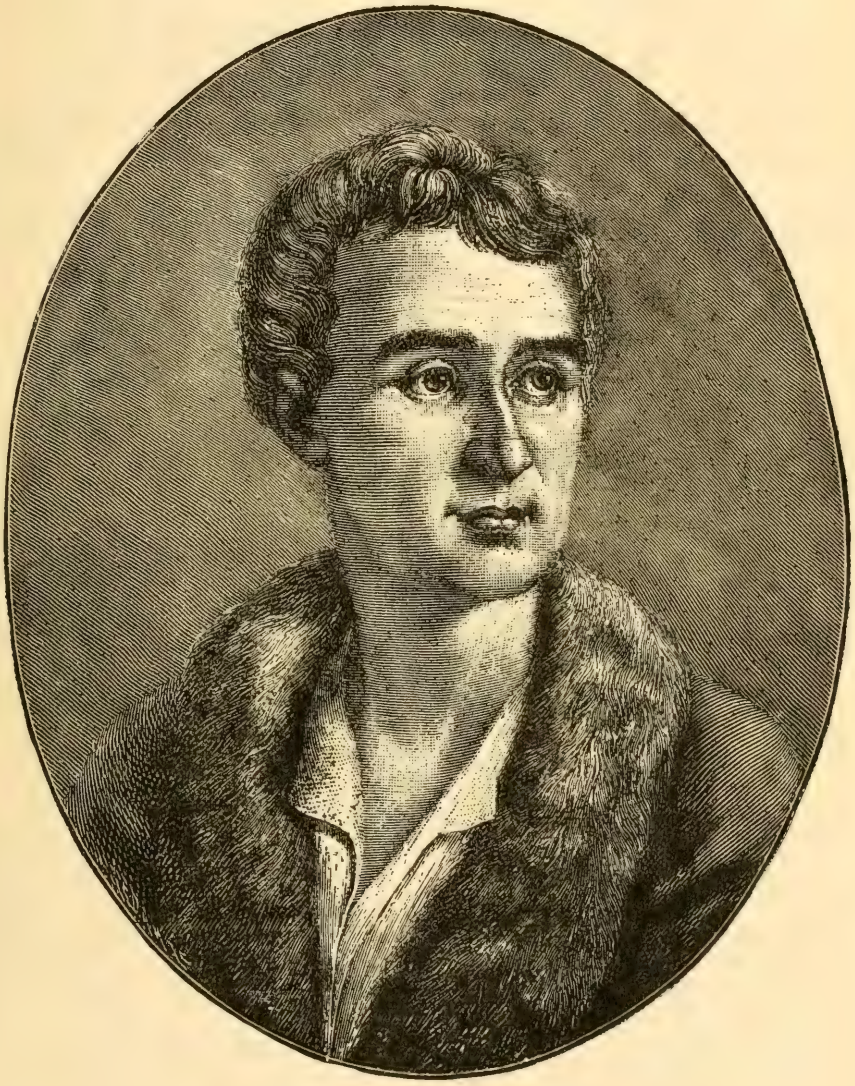
אלע געלדער, וועלכע ווערען דעפּאזיטעד ביז דעם 21טען דזשולאַי

וועלען בריינגען 4% אינטערעסט פונ׳ם 1טען דזשולאַי 1912.

מאַקם קאָנרעס באַנק, 41 קאַנאַל סט., נ. י.

ברענטשעס:

1779 פיטקין עוו., בראָנזוויל. 81 גרעניד סט., ווילליאַמסבורג.

זשאן זשאק רוססאָ.

געבאָרען דעם 28טען יוני 1712.

געשטאָרבען דעם 3טען יולי 1778.

Vol. XVII. JULY, 1912. No. 7

ש. זאגארין.

רוססאָ׳ס פאָליטישע לעהרען און די דעקלעריישאָן אָו אינדעפענדענס

אַ

ין דער איצטיגער צייט, וועו אין פאָליטישען לעבען פון אמעריקע קומען פאָר אזוינע וויכטיגע פאסירונגען, וועו אין אלע וויינקעלאָך פון לאנד קאָכט. וווי אין א קעסעל־גרוב, וועו די פערשיידענע פאָליטישע פארטייען ווילען ראטעווען וויער פאזיציאָן מיט דעם, וואס זיי כאפען זיך אָן אן די קאנסטיטוציאָן פון די פעראיניגטע שטאאטען, וועלכע איז דער פונדאמענט פון אונזער סאָציאָלען און פאָליטישען לעבען — אין דער איצטיגער צייט איז וויכטיגער, וווי וועו עס איז אין אן אנדער צייט, זיך צו בעקאנען מיט די גרעזלשאפטליכע לעהרען און אידעאָלען פון „דעם גרויסען גענפער בירגער" זשאן זשאק רוססאָ, וועמענס צוויי־הונדערט־יאהריגער גע־בורטס־טאָג עס וועט יעצט געפייערט אין דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט.

די אידעאָלען פון זשאן זשאק רוססאָ הא־בען בעהערשט די אינטעליגענטסטע און פאָרט־געשריטענסטע מהות פון׳ס 18טען יאָהר־הונ־דערט. זיי האָבען גרעזיענט אלם דער פייערדי־גער זייל פאר די קעמפפער פון מענשליכע רעכ־טע, פאר די פארשטעהער פון דער קונסט און ווייסענשאפט, ניט נאָר אין פראנקרייך, וואו די פיהרער פון דער גרויסער רעוואָלוציאָן זיינען געווען רוססאָ׳ס תלמידים, נאָר אין אלע אנדע־רע לענדער פון אייראָפּא, וואו נאָר די שטראָה־לען פון ליכט און אויפקלעהרונג האָבען אָנגע־פאנגען צו וואָרימען און צו לייכטען די מענשען־קינדער.

אָבער מעהר נאָך ווי אין אייראָפּא האָבען די גרעזלשאפטליכע לעהרען פון רוססאָ געפונען א גרויסען און שטאַרקען אבקלאנג דאָ אין אמע־ריקא. אין דער צייט פון דעם אונאבהענגיג־קייטס־קריעג. אין דער דעקלאריישאָן אוו איינ־דעפענדענס, ווי אין דער גאנצער קאָנסטיטו־שאָן, פיהלט זיך דער גייסט פון רוססאָ זעהר שטארק. מען קען זאָגאר זאָגען, אז רוססאָ׳ס לעהרען זיינען געווען דער פאָדעם, פון וועלכען טהאָמאס דזשעפערסאָן, דער שעפער און דער פערפאסער פון דער דעקלאריישאָן אוו אינדע־פענדענס, האָט געוועבט די פונקטען פון אונזער קאָנסטיטושאָן.

אום קלעהרער צו פערשטעהן רוססאָ׳ס גרעזלשאפטליכע טהאָריען, מוזען מיר קודם־

כל זיך בעקאַנען מיט זיין פּילאָזאָפישע אנשויאונג בכלל, ווייל דיעזע אנשויאונג איז דער יסוד, אויף וועלכע רוססאָ האָט געבויט אלע זיינע אנדערע לעהרען און אויפפאסונגען.

שוין אין 1753 האָט רוססאָ אין זיין שריפט, וואָס איז עקסטרעמע געווארען מיט א פּרייז פון דער דיזשאָנער אַקאַדעמיע, אויף די פראגע, אויב די ווייסענשאפט און קונסט האָבען אויסגעבעסערט די זיטען פון די מענשען, ענטוויקעלט דעם גאדאנק, אז דער מענש איז אין נאַטור־צושטאַנד פּיעל גליקליכער און געזונטער, ווי אין קולטור־צושטאַנד. דער עיקר־הדעת איז שוין דיג, וואס דער מענש איז ארויסגעטריבען געווארען פון גן־עדן. דער וואוקס פון קונסט און ווייסענשאפט — מיינט רוססאָ — האָט געפיהרט דערצו, וואס די זיטען זיינען פערדאָרבען גענאַרעט. די אמת'ע זיטליכקייט און טוגענד האָבען גענהערשט ביים מענשען דוקא אין דער צייט, ווען ער האָט זיך געפונען אויף דעם ניעדריגסטען שטאפּעל פון ענטוויקלונג. די ערשטע קוועלע פון דעם שלעכטם איז געווען די אונגלייכהייט, פון וועלכער עס קומט אויך ארויס דאָס רייכטהום... דאָרטען, וואו די מענשען זיינען געווען צווישען זיך גליך, זיינען אויך ניט געווען קיין רייכע און קיין ארימע.

רוססאָ אונטערשיידעט צווייערליי ארטען פון אונגלייכהייטען; איין אונגלייכהייט רופט ער די נאַטירליכע אָדער פיזישע אונגלייכהייט, ווייל זי שטאַמט פון דער נאַטור, און דריקט זיך אויס אין די אונטערשיעדען פון עלטער, געזונדהייט א. ז. וו., די צווייטע — די מאָראַליש אָדער פּאָליטישע אונגלייכהייט, ווייל זי איז איינגעפיהרט געוואָרען מיט דעם בעשלום אָדער, וועניגסטענס, מיט דער הסכמה פון מענשען; די צווייטע אונגלייכהייט בעשטעהט אין די פערשיעדענע פּריווילעגיען, אין די זכותים, וועלכע איינע געניסען אויפ'ן חשבון פון צווייטען, ווי צ. ב. ש. רייכטהום, כבוד, מאַכט א. ז. וו.

רוססאָ הערט ניט אויף צו לויבען די מענשען, וועלכע האָבען גענלבט אין נאַטור־צושטאַנד. ער רעכענט זיי פאר די גליקליכסטע; „זיי, די מענשען, וועלכע האָבען ניט גהאט קיין שטענדיגע וואָהנונגען, וועלכע זיינען ארומגעגאַנגען נאקעט, אָהן קליידער, האָבען ניט גענוסט פון אינדוסטריען, האָבען ניט גענהיליגט פון העכערע בעדערפנישען, זיינען גוועזען פּיעל גליקליכער, ווי די מענשען פון די מאָדערנע שטאַטען; זעלבסט־מאָרדען זיינען ביי דעם ווילדען ניט פאַרגעקומען. אָבער אויך מאָראַליש זיינען דיעזע מענשען גענטאַנען אויף א פּיעל העכערע מדרגה, ווי די קולטורלע מענשען; די ווילדע זיינען מעהר דורכגערונגען מיט מענשליכע גענהיליגען, ווי די ציוויליזירטע, ביי וועמען די גענהיליגען זיינען מיסטענס דערשטיקט".

ווי אזוי איז דערצו גקומען — פרעגט רוססאָ — אז דער מענש איז ארויס פון דעם נאַטירליכען צושטאַנד, וואו אלע זיינען גליך, און האָט אָנגעפאַנגען צו פיהרען א גוזלשאפט־ליכען לעבען, וואו עס הערשט אונגלייכהייט? און ער ענטפערט: די הויפּט־אורזאכע, וועלכע האָט דערצו גענהיליגט איז דאָס אייגנטום: דער יעניגער, וועלכער האָט אָבגעצוימט א גוועיסען פּלאַץ און האָט גוזאָגט: „דאָס גענהערט מיר!" און האָט גפונען נאאיוע לייטע, וועלכע האָבען איהם גגלויבט, — דער איז גוועזן דער ערשטער גרינדער פון דער אונגלייכער מענשליכער גוזלשאפט". „וויפיל פארברעכען, מלחמות, מארדען וואָלטען גוועזן רען פערשפּארט, — פרעגט וויטער רוססאָ, — אויב אימיצער וואלט פערברענט די צוים, און וואָלט אויסגעשריען: גלויבט ניט, נאראַנים, דיזען שווינדלער, דיזען בעטריגער! די פרוכטע גהערען אלעמען און די ערד גהערט קיינעם ניט!"

די מענשהייט איז געווען גשאפען צו פערבעסיבען אימער אין דעם צושטאַנד פון ווילדהייט. די וויטערדיגע קולטור־פארטשרי־טע, וועלכע דיעגען, דאכט זיך, צו דער פערפאל־קאמונג פון אינדיווידואום, בריינגען אין אמת'ן מיט, אז די מענשהייט ווערט דגענערירט און פערדאָרבען. כל־זמן די מענשען האָבען זיך בגונגענט מיט זיערע גענצלטען אלם וואָהנונגען, מיט פעלען אלם קלייידער, כל־זמן זיי האָבען גענקענט אליין בעפריידיגען אלע זיערע בעדערפנישען, האָבען זיי גלעבט פריי, הייליג און גליקליך. גליך אָבער, ווי די מענשען האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו לייסטען גענצוויטיגע הילף, גליך ווי זיי האָבען אָנגעפאַנגען צו זאמלען זאפאסען, איז אויך פערשוואנדען די אורשפרינגליכע גליכהייט. קודם־כל איז איינגעפיהרט גוואָרען אייגענטהום, און באלד נאך דעם איז גענקומען די שקלאפערי און דער עלענד מיט

אלע זיינע מלאכי חבלה. מיט דעם אייגענטהום איז אויך געקומען די אונגלייכהייט, און דאס פערלאנג איבערצושטייגען דעם צווייטען. עס האט זיך ענטוויקעלט קאנקורענץ, כיטרעקייט, קנאה, שנאה און די תאוות צו לעבען און זיך צו באריכערן אויפ'ן חשבון פון צווייטען. דער רייכער זוכט זיך צו פערזיכערן פון דער אלגעמיינער אונזיכערהייט, וואס איז א פאלג פון דעם געגענזאץ צווישען ארעם און רייך, דורך דעם געזעץ. דאס קומט פאר א דאנק דער אלגעמיינער הסכמה, דורך אן אבמאך, צו וועלכען אלע פערפפליכטען זיך. ערשט שפעטער, וען עס איז נויטיג אן ענערגישע עקזעקוטיוון, טרעט מען צו צום וואהל פון הויכע בעאמטע. דערפון קומט שוין אויך ארוים די פאליטישע אונגלייכהייט און דעספאטיזמוס, דען פון דער געזעצליכער גלייכהייט צו דעם וויליקיר איז נור איין שריט".

הייסט עס, אז מען דארף פערברענען אלע בריקען פון דער ציווילזאציאן, פערניכטען אלעם, וואס די מענשהייט האט ערוואַרבען אין איהר קולטורלעבן ענטוויקלונג, און זיך וויע־דערקערען צו דעם ווילדען צושטאנד, וען דער מענש האט זיך מיט קיין זאך ניט אונטערשיי־דעט פון אלע אנדערע חיות?

צו אזא שלום קומט רוסלאנד ניט.

מען קען ניט פערלאנגען א זאך, וואס איז ניט עריכבאר. אויסער דעם — מיינט רוסלאנד — וואלט די פערניכטונג פון דער ציווילזא־ציאן ניט אויסגעבעסערט דעם מענשען, וויל די אלע שלעכטע זיטען וואלטען סיי ווי סיי גע־בליבען. די איינציגע אויפגאבע דארף זיין צו זעהען, אז די ציווילזאציאן זאל בריינגען מיט זיך וואס וועניגער איבלען, און דאס וועט מעג־ליך זיין, וען דער שטאטס־לעבען וועט ווערען אן אנדערער, וען עס זאל רעגיערען ניט דער ווילען פון א געקרוינטען הערשער, נאר דער ווילען פון פאלק, דער דעת הקהל.

אין זיין באריהמטען ווערק Contrat social (דער געזעלשאפטליכער אבמאך) רוסלאד זיינע מיינונגען איבער'ן שטאאט און רעגיערונג. דיעזעם ווערק איז דאן געוואַרען די ביבעל פון אלע פרייהייטס־קעמפפער, און די טהעאריין, וועלכע דארטען זיינען ענטוויקעלט, האבען גערעגט פאר די בעסטע וואפען אין די [illegible] 1789 [illegible]

הענד פון די פיהרער פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן.

„דער מענש וועלט געבוירען פריי, אבער אומעטום איז ער געבונדען אין קייטען! — אזוי פאנגט אן רוסלאד זיין ווערק — ווי קומט עס? דאס איז דערפאר — ענטפערט רוסלאד — וויל די פארמען פון צוזאמען לעבען, דער שטאאט, ערפילען ניט גוט זייערע אויפגאבען, און דעריבער וועלען די נאטירליכע נייגונגען פון מענשען אונטערדריקט.

„דאס געזעלשאפטליכעס צוזאמענלעבען איז ניט אנדערש, ווי א פ ר י ע ר אבמאך פון אלע מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט. מיט ג ע ו א ל ט איז די געזעלשאפט ניט ענטשטאנען. געוואלט שאפט ניט קיין רעכט, פערקהרט, דאס רעכט וועלט אויסגענוצט אין די אינטערעסען פון געוואלט. קיינער וואלט ניט קענען אויסנוצען זיין געוואלט, אויב ער וואלט דאס ניט טהאן אין נאמען פון געזעץ".

דורך דעם פרייען אבמאך פון די מענשען איז געשאפען געוואַרען דער געזעלשאפטליכער ווילען. דער געזעלשאפטליכער ווילען וועלט דורכגעפיהרט דורך די געזעצען, דורכ'ן שטאאט. אריינקומענדיג אין געזעלשאפט, גיט דער מענש אב א טהייל פון זיין פערזענליכער פרייהייט, אום ער זאל קענען געניסען פון די נוטצען, וואס די געזעלשאפטליכקייט בריינגט מיט זיך מיט. די רעגיערונג איז נור די עקזעקוטיוון, די קער־פערשאפט, וועלכע פיהרט דורך דעם געזעל־שאפטליכען ווילען. די רעגיערונג איז ניט דער הערשער איבער דער געזעלשאפט, נאר דער דיענער. גלייך נור, ווי די רעגיערונג הערט אויף צו ערפילען איהר אויפגאבע, וועט אנשטאט צו בריינגען נוטצען דעם מענשען, פאנגט זי איהם אן צו אונטערדריקען, מוז זי אבגעשאפט ווערען. דער מענש איז ניט מחויב צו אפפערען מיט א טהייל פון זיין פערזענליכער פרייהייט פאר א געזעלשאפטליכעס לעבען, וואס בעפריע־דיגט איהם ניט. דער געזעלשאפטליכער ווילען בעשאפט די געזעצען, אבער די געזעצען קענען דעם געזעלשאפטליכען ווילען ניט פערגוואלטי־גען. ווי באלד, אז דער געזעלשאפטליכער ווילען איז א פעראייניגונג פון די אייניגע, אינדיווי־דועלע ווילענס, טא קען ער ניט פערלאנגען אזוינס, וואס שטעהט אין וויעדערשפרוך מיט דעם פערלאנג פון יעדען אייניגען.

אום זיך צו איבערצייגען, אויב יעדער אקט

פון דער רעגיערונג, אויב יעדעס געזעץ בעפריידיגט דעם געזעלשאפטליכען ווילען, שלאגט רוסלאָ פּאָר, אז די געזעצען זאלען בעשטימט ווערען אויף גרויסע פּאלקס־פערזאמלונגען, אויב מעגליך, אויב ניט — דורך אן אלגעמיינער אבשטימונג (רעפערענדום).

יעדע טהאט, יעדע האנדלונג האָט צוויי אורזאכען: א מאָראלישע, ד. ה. דער ווילען, וועלכער בעשטימט די האנדלונג, און א פיזישע, ד. ה. די מאכט, וועלכע פיהרט דורך דעם ווילען. אויך דער שטאָטס־קערפער האָט דיעזעלבע קרעפטען, אויך דאָ איז פּאראן א מאָראלישע אורזאכע, דער ווילען פון פּאלק — די געזעצגעבנדע מאכט, און א פיזישע — די אויספיהרונג פון די געזעצען — די עקזעקוטיוו. די געזעצגעבענדע מאכט גיבט דעם פּאלק, אבער די עקזעקוטיוו קען בעשטעהן נור פון א טהייל פון פּאלק, פון אזויעס, צו וועלכע דאָס פּאלק דריקט אויס זיין צוטרויען. די רעגיערונג איז דער פערמיטלער צווישען דעם ווילען פון פּאלק און דעם אינצעלנעם. אויב די רעגיערונג פערלאצט די געזעצען, און אנשטאָט צו דיענען יעדען אינצעלנעם, פאנגט זי איהם נאָך אָן צו דריקען — דאן קען דאָס פּאלק איהר ארונטערזעצען, דען די רעגירונג, א מאנארכישע, אן אריסטאָקראטישע אדער דעמאָקראטישע, איז ניט אנדערש ווי א פּאָרם פון פערוואלטונג, וועלכע דאָס פּאלק האָט זיך אויסגעקליבען, און זי קען זיך נור האלטען אזוי לאנג, כל־זמן זי ווערט געדולדעט. רוסלאָ איז אויך־ געגען א רעפרעזענטייטיוו־סיסטעם, ווייל דער ווילען פון פּאלק קען ניט רעפרעזענטירט ווערען. די רעפרעזענטאנטען זיינען, לויט רוסלאָ׳ן, ניט אנדערש ווי קאמיסאַרען. יעדעס געזעץ, וועלכעס ווערט ניט גוט געהייסען דירעקט פון פּאלק, איז ניט קיין געזעץ. דער איינציגער וועג, ווי די געזעצען זאלען געשאפען ווערען איז, ווי שוין געזאגט, דורך אייגבערופענע גרויסע פּאלקס־פערזאמלונגען, אדער דורך אבשטימונג.

רוסלאָ איז אין פיעלע הינזיכטען ניט גוט־ווען איינשטימיג מיט די לעהרען פון די פיזיאָקראטען, וועלכע זיינען געווען אין יענע צייטען שטארק אין דער מאָדע. די פיזיאָקראטען זיינען כלל ניט געווען פיינדליך געשטימט צו דער ציוויליזאציאָן, און האָבען — אין געגענזאץ צו רוסלאָ — בעטראכט דאָס אייגענטהום פאר א נאטור־געזעץ, וואס דארף און מוז עקזיסטירען. אבער די חלוקי־דעות צווישען די פיזיאָקראטען און רוסלאָ זיינען געווען בלויז אין בעזוג צו די עקאָנאָמישע זייטען פון דער מענשליכער געזעלשאפט. וואס אנבעלאנגט צום פּאליטישען לעבען פון פּאלק און איבער די אויפגאבען פון דער רעגיערונג זיינען בכלל ביי זיי געווען די אויספּאסונגען גלייכע.

די פיזיאָקראטען האָבען בעהויפטעט, אז „די נאטור איז ניט נור די אייניציגע קוועלע פון רייכטהום, נאָר זי איז אויך די איינציגע רעגיערערין אין לעבען פון פּאלק. די געזעלשאפטליכע ארדנונג מוז בעשטימט ווערען לויט שטענדיגע און אונפּערענדערליכע געזעצען פון דער נאטור, אזוי ווי עס ווערען בעשטימט אנדערע ערשיינונגען. די געזעלשאפטליכע אר־דנונג איז גוט און נאָרמאל נור דעמסטמאל, ווען זי איז צוגעפּאסט צו די געזעצען פון דער נאטור; נור דאן בריינגט זי פיעל גליק אלע מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט. יעדע געזעלשאפטליכע ארדנונג, ווילכע טרעט אָב אן א זייט פון דער נאטור, איז ניט גוט און איז שעדליך, און שעדליך איז אזא ארדנונג אויף אזוי פיעל, אזוי ווייט זי נייגט זיך אָב פון דער פרייער נאטור".

די נאטירליכע, און ממילא אויך די בעסטע ארדנונג — מיינען וויטער די פיזיאָקראטען — איז אזעלכע, וועלכע דריקט אם וועניגסטען די טרייב־קרעפטען פון דער מענשליכער פרייער נאטור. זייענדיג אינגאנצען פרי, איז די נאטור מעהר פעהיג צו וויזען דעם מענשען דעם אמת'ען און ריכטיגען וועג. וען דער מענש וועט נור ווערען רעגירט דורך די שטימע פון זיין פרייער נאטור, וועט ער דאן זיין גוט און אויפגעקלעהרט, און וועט שטרעבען צו זיין אייגענעם פערזענליכען גליק, און אויף דעם אופן וועט אויך זיין עררייכט דאָס אלגעמיינע גליק. מען דארף דעם מענשען׳ס לעבען בעפרייען פון דעם לאסט פון פערשיעדענע בענרעניצונגען און אונטערדריקונגען. פרייהייט איז נויטיג אומעטום. מען מוז יעדען מענשען געבען די פרייהייט צו זאָרגען אליין פאר זיך, ווי עס פאָדערען זיינע פערזענליכע אינטערעסען. דאָס וועט אויך זיין א גליק פאר די גאנצע געזעלשאפט, ווייל דערמיט, וואס יעדערער זאָרגט צו פערגרעסערען זיין אייגענעם גליק — דערמיט

גופא פערגרעסערט ער שוין ממילא דאָס גליק פון דער געזעלשאפט. די אינטערעסען פון דער געזעלשאפט זיינען ניט דערווידער די אינטערעסען פון יעדען אינדיווידואום בעזונדער. איוף דעם אופן דארף די רעגיערונג זיך ניט אריינמישען אין לעבען פון די בירגער. די אויפגאבע פון דער רעגיערונג איז נור צו בעשיצען דאָס אייגענטהום און צו פערטהיידיגען די מענשען, מעהר פערלאנגט מען פון איהר ניט. דער בעריהמטער זאץ: Laissez faire laissez passez (לאָזט טהאָן, לאָזט גהאָן), וואָס דיענט נאָך אויך איצט ביי די ראדיקאלע עקאָנאָמיסטען, פאר דעם פיהרענדען כלל אין זייערע פראקטישע פאָדערונגען, געהערט אויך צו יענער צייט. מיט דיעזען רוף האָט זיך דער פיזיאקראַט גורנאָ געוועדעט צו דער רעגיערונג. דערמיט האָט ער עמפיינט צו זאגען, דאָס די רעגיערונג זאָל זיך ניט בעקימערען און ניט אריינמישען אין עקאָנאָמישען לעבען. מען דארף יעדען לאָזען פריי האנדלען און פריי שאפען. יעדער בירגער וועט זיך שוין אליין בעשטימען זיין מזל. אויב ער וועט לייכט פערדארבען, וועט ער דערפאר לייכט פערריכטען, און פערקעהרט".

אזוי ווייט די פיזיאקראַטען.

דיעזע אויפפאסונג איבער די גרויסע בעדייטונג פון דער נאטור אין געזעלשאפטלייכען לעבען, וואס האָט געהערשט אין די מחות פון די גרעסטע געלעהרטע, דענקער און פילאָזאפען אינ'ם צווייטען העלפט פונ'ם 18טען יאָהר־הונדערט, האָט דאָס אויך ארויסגערופען די בעווע־גונג פאר דאָס זאגענאנטע „נאטירליכע רעכט". דער פשט פון „נאטירליכע רעכט" איז פון פערשיעדענע דענקער פערשיעדען אויסגעטייטשט געווארען. אים אלגעמיינעם מיינט דאָס סאָרט געזעלשאפטליכען לעבען, וואו עס זאָלען הערשען אזוינע געזעצען, וועלכע זיינען אין איינקלאַנג מיט דער מענשליכער נאטור און ניט די געזעצען, וועלכע דער אדער יענער הערשער צווינגט ארויף אויפ'ן פאָלק.

טהאָמאס דזשעפערסאָן, וועמען דער אמעריקאנער קאָנגרעס אין דער צייט פונ'ם אונאבהענגיגקייטס־קריעג האָט איבערגעגעבען צו פארמולירען די דעקלאַריישאָן אוו אינדעפענדענס (די אונאבהענגיגקייטס־ערקלעהרונג פון דער אמעריקאנער קאָלאָניע), האָט זיך שטארק געפונען אונטער דעם איינפלום פון רוססאָ'ס לעהרען איבער שטאאט און רעגיערונג, און האָט זיך ביי דער פערפאסונג פון דער דעקלאַריישאָן אוו אינדעפענדענס פעסט געהאלטען אן די טהעאָריע פון „דאָס נאטירליכע רעכט".

„מיר האלטען — אזוי דריקט אוים דזשעפערסאָן די אלגעמיינע פּאָליטישע פרינציפען אין דער הקדמה צו דער דעקלאַריישאָן אוו אינדעפענדענס — מיר האלטען, אז אלע מענשען זיינען בעשאפען געוואָרען אלס גלייכע. און האָבען בעקומען פון דעם בורא עולם געוויסע רעכטע, וואָס קיינער קען ביי זיי ניט אוועקנעהמען, און זיי אליין קענען זיך פון די רעכטע ניט אָבזאגען; צו דיעזע רעכטע גהערען לעבען, פרייהייט און דאָס שטרעבען נאָך גליק; צו פערשאפען זיך דיעזע רעכטע, גרינדען מענשען רעגיערונגען, וואס זייער מאַכט על פי יושר קומט פון דער הסכמה כון די רעגיערטע; וון א גע־ווסע רעגיערונגס־פאָרמע וועדט א שטערונג פאר דיעזע צוועקען, האָט דאָס פאָלק דאָס רעכט צו ענדערען די רעגיערונג אדער איהר אינגאַנצען אָבצושאפען, און אנשטעלען א נייע רעגיערונג, וואס זאָל זיין געגרינדעט אויף אזעלכע פרינציפען, און איהרע ארגאנען זאָלען זיין אזוי איינגעריכטעט, דאָס זיי זאָלען בעסער בעווארען כון די זיכערקייט און דאָס גליק פון פאָלק..."

דערפון פליסט אויך ארוים דער בעוואוסטער דזשעפערסאָנ'ס כלל: „יעדעס לאנד איז אם בעסטען רעגיערט, וועלכע איז רעגיערט אם וועניגסטענס".

די אידעע פונ'ם נאטירליכען רעכט, ווי איבערהויפט די גאנצע אויפפאסונג פון רוססאָ, זהעט זיך דאָ גאנץ בולט ארוים פון צווישען די שורות.

ב. פייגענבוים.

אַלץ הייסט אַסימילאַציאָן!

יך האָב אין מיין ארטיקעל אין דער לעצטער נומער „צוקונפט" פערשפּראָכען צו שרייבען א צוויי־טען ארטיקעל וועגען אידישע פאר־זיך־דיגקייט אָדער אסימי־לאציאָן אין דער סאציאָליסטי־שער בעוועגונג. איך האָב פערשפּראָכען צו ציי־גען,אז פאר די אידישע בעוועגונג, נאָך מעהר ווי פאר אנדערע, איז א בעזונדערע נאציאָנאַל־פּאר־טיי געפּעהרליך.

דערוויי׳ל האָבען מיר געהאט די קאָנוועניאָן פון אידישע סאציאָליסטען אין פּעטערסאָן, און עס איז געגרינדעט געוואָרען „די אידישע סאציא־ליסטישע פעדעראציע", ניט אלס בעזונדערע נא־ציאָנאל פּארטיי, נאָר אלס א פרעמד־שפּראכיגע אָבטהיילונג „פון דער סאציאליסטישער פּארטיי פון אמעריקא". און ביי די דעבאטען האָט זיך ארויסגעווייזען, אז צווישען די אנווועזנדע דע־לעגאטען איז ניט געווען קיינער, וואָס זאָל וויל־שען א בעזונדערע נאציאָנאל־פּארטיי פון אידי־שע סאציאליסטען. אדרבה, א רעזאָלוציאָן צו בעקעמפען די פערשיעדענע נאציאָנא־ליסטישע קלייזלעך, וואס זוכען זיך אריינצוכא־פען צווישען די סאציאליסטען, איז איינשטימיג אנגענומען געוואָרען.

אויב אזוי, קען מען אפשר מיינען, איז מיין פערשפּראכענער צווייטער ארטיקעל שוין איבּ־ריג.

אָבער ניין! גראד ווייל די קאָנוועג־שאָן האָט אָנגענומען אזא שטעלונג און אזא רע־זאָלוציאָן, איז נויטיג צו ערקלעהרען פאר וואס. און וועהרענד פריהער האָט עס אויסגעזעהען, אז דיעזע ארטיקלען מיינע זיינען נאָר פראקציא־נעלע, אז זיי פערטהיידיגען א שטאנדפונקט, וועלכער איז שטארק געגען דעם שטאנד־פונקט פון א טהייל פון אונזערע אידישע ענגערע פאר־טיי־גענאסען, — צייגט זיך נאָך די קאָנוועגשאָן. אז מיט מיין ארטיקעל קומט מיר אויס, ביז א גרויסען גראד, צו בעגרינדען דעם אפיציעלען שטאנדפונקט פון אלע געגאסען, וואס ארום די „צוקונפט", און צו העלפען אויספיהרען א בע־שלום פון דער קאָנוועגשאָן אין איהר דערמאָהנ־טער רעזאָלוציאָן. אויב אזוי, קומט דאָך מיין ארטיקעל נאָך פיעל גיכער א פּלאץ אין די „צו־קונפט", איידער ווי איך האָב פריהער גערע־כענט.

א. די „שרעקליכע" אַסימילאַציאָן.

פון דעם וואָרט „אסימילאציאָן" האָבען אונזערע פערשיעדענע נאציאָנאליסטען געמאכט א שימפּוואָרט, א׳ן אבשרעקונגס־וואָרט. דאָס וואָס די פינסטערלינגע דריקען אויס מיט דעם וואָרט „גוי גמור, ימח שמו", דאָס דריקען אויס די נאציאָנאליסטען מיט דעם וואָרט „אסימי־לאטאָר".

דאָס האָבען זיי נאָר געקענט טהאָן דורך דעם, וואס זיי האָבען צונויפגעמישט צוויי פער־שיעדענע בעדייטונגען פון דעם וואָרט אסימי־לאציאָן און געמאכט דערפון איינס.

„א—סימילאציאָן" איז דער טייטש אנגליי־כונג, ווערען גלייך מיט אנדערע מענשען, אויפ־הערען צו זיין א בעזונדערער סאָרט. דערמיט איז אָבער נאָך ניט דייטליך געזאגט, וואס מען מיינט. עס בלייבט נאָך נעמליך די פראגע, מיט וועלכען סאָרט אנדערע מענשען ווע־רען גלייך? און ווי ווייט ווערען גלייך?

ביי אידען איז מען צוגעוואוינט געוואָרען צו פערשטעהן אונטער דעם וואָרט „אסימילא־ציע" די פערמישונג פון די אידישע בורזשואָס מיט די נאציאָנאליסטען, מיט די שאָווינים טען, פון דעם פּאלק, צווישען וועלכען זיי לעבען: דאָס וואס אידישע בור־זשואָס וועלען פאנאטישע פּאלקען־נאציאָנא־ליסטען אין פּוילען, דייטשע אין דייטשלאנד, פראנצויזישע אין פראנקרייך; און וואָס זיי אר־בייטען קינסטלעך אריינצושלעפען אנ־דערע אידען אין אזא אסימילאציאָן; און וואָס זיי מאכען זיך פרעמד צו די בריטע אידישע מאסען, וואָס קענען ניט אזוי אסימילירט ווערען, און דערווייטערען זיך פון זיי, כדי אז די נאציא־

נאַליסטען פון דעם ארומיגען פאַלק, מיט וועלכע זיי ווילען זיך אסימילירען, זאָלען זיי ניט חושד זיין, אז זיי זיינען נאָך אידען.

וואָס אזא סאָרט אסימילאציע איז געווא־רען פאראכטעט, איז קיין וואונדער ניט. זי איז ווירקליך צו פאראכטען.

זי איז צו פאראכטען, ווייל די, וואס אסי־מילירען זיך אויף אזא אופן, גיבען דערמיט צו, אז אלם אידען זיינען זיי ניט ווערטה קיין גלייכ־הייט מיט די מענשען ארום זיי, נאָר זיי מוזען פריהער פערלייקענען זייער אבשטאמונג, אז זיי זאָלען קענען זיין „לייטען גליך".

עס איז צו פאראכטען, וואָס מען זוכט זיך איינצוחנפה'נען ביי אזעלכע, וועלכע זיינען פא־נאַטישע בעלי־נאוות מיט זייער נאציאנאליזמוס, און אליין שעהמט מען זיך מיט די אייגענע אב־שטאמונג און מען פערלייקענט זי.

עס איז צו פאראכטען, וואס מען רייסט זיך אוועק פון די מענשען, מיט וועלכע מען איז פאר־לויפיג פון איין סאָרט, און מען לאָזט זיי אי־בער צו זייער שיקזאל.

עס איז צו פאראכטען, וואס מיט דער אר־בייט פאר אזא סאָרט אסימילאציאָן, גיט מען אידישע שונאים א געלעגנהייט צו זאָגען, אז די פארטגעשריטענע אידען אליין קעהרען זיך אָב פון די אידישע מאסען, אלזא, זיינען זיי, הפּנים, מודה, אז וואָס מען זאָגט אויף אידען איז ריכטיג.

בקיצור, אזא סאָרט אסימילאציע האָט פערדיענט איהר פאראכטונג.

אָבער צו בענוצען זיך מיט דיעזע אונפאָ־פולאריטעט פון דעם וואָרט „אסימילאציע" צו וואַרפען דעם שאָטען פון די זעלבע פאראכטונג אויף די אסימילאציע פון אר־בייטער פון אלע לענדער אין דער סאציאליסטישער בעוו־גונג — איז אויפפאָ א שווארץ־קינצלער־שטוקע!

צו שטעלען זיך געגען דיעזע אסימילאציאָן, וואו זי קומט אלץ, פון זיך, דורך די נא־טירליכע ענטוויקלונג, און צו וועלען איהר שטע־רען, איז א פערבראכען!

אין דיעזער אסימילאציע איז ניטא קיין אייגער פון די פערעכטליכע עלעמענטען פון דעם בורזשואזען צו'הנפה'נען זיך צו די שאווי־ניסטען פון זייערע גוי'אישע שכנים.

דער סאציאליסטישער איד, וואס אסימי־לירט זיך מיט זייגע גוי'אישע סאציאליסטישע געגאסען, נעהמט ניט אָן קיין אנדערען פאנאטי־שען נאציאנאליזמום אנשטאָט דעם אידישען.

ער און זייגע גוי'אישע סאציאליסטישע גע־נאסען אסימילירען זיך ביידע גליך אין א נייע וועלט־בעגרייפונג, אין א נייע וועלט־קולטור, אין נייע שטרעבונגען און האָפנונגען, וועלכע האָבען די נאָטור צו מאכען ביידע גליך פער־געסען, פריהער אָדער שפּעטער, זייערע אמאליגע פערשיערענהייטען.

ער זאָגט ניט, אז א איד מוז דורכאוים וועי־רען אוים איד, אז ער זאל האָבען דאס רעכט פון א גלייכען מענשען. ער ווייסט בלויז, אז פאר ביידע צדדים, פאר די אידען ווי פאר זייערע גוי'אישע גענאסען, איז פיעל געזינדטער, אז זייערע אונטערשיעדע זאָלען זיי וואָס מעהר ארוים פון זינען און אויסגעמאקט ווערען, כדי אז זייער איינהייט זאל ניט האָבען קיין שום שטערונג.

ער שעהמט זיך ניט, דער אידישער סא־ציאליסטישער „אסימילאטאָר", מיט זיין אידי־שער אבשטאמונג. ער שטעהט דאָך אין די אפע־נע שטראסען און רעדט צו אידען אויף אידיש! ווי־זשע קען מען איהם חושד זיין, אז ער שעהמט זיך דערמיט?

ער פערלאָזט ניט זייגע אידישע ברידער צו זייער שיקזאל, דען ער ארבייט מיט זיי און צווי־שען זיי פאר זייער ערהויבונג און פאר די פער־בעסערונג פון זייער לאָגע.

ער קעהרט זיך ניט אָב פון אידען מיט קיין מיענע, וואָס זאל מאכען א'ן איינדרוק ווי פאראכטונג, ווי א בעשטעטיגונג פון די בעשול־דיגונגען פון שונאי ישראל, דען ער קעמפּפט נעגען יעדען פאראורטהייל, נעגען יעדע גרינגשעצונג פון יעדע נאציאָן.

מיר האָבען געזעהען, ווי שטארק אזעלכע אידישע סאציאליסטען זיינען זיך מחיה, וועו זיי קענען אויפוואַרפען פינסטערע פאנאטישע איטאליעגער־האסערס, אזא איטאליעגער ווי מארקאני: זיי פיהלען זיך גליקליך, וועו זיי קע־נען זיך רייצען מיט א דומען יענקי אדער איי־רישמען אוו איהם זאָגען: זעהסטו, מארקאני איז דאָך אויך א „וואָפּ", א „גיני". היינט וועו אזעלכע אידישע סאציאליסטען פיהלען זיך גליקליך צו קענען צייגען, אז איטאליעגער זיי־נען ניט דאָס, וואס זייערע פאנאטישע האסערס

זאָגען אויף זיי, ווי זאָלען זיי ניט פיהלען דאָס זעלבע וועגען אידען?

וואָס אזא סאָציאָליסטישען „אַסימילאַטאָר" לייגט אם שטאַרקסטען אין הארצען איז דער גרעסטע, אז אין אלגעמיין איז קיין פאָלק ניט מהר ווערטה אוז קיין פאָלק ניט וועניגער ווערטה ווי אַנדערע; אז בסך הכל האָבען אלע ניט מהר אוז ניט וועניגער ווי די ווירדע פון מענשען. צו בעווייזען דיעזען גרעסטע איז זיין שטאַרקסטע נייגונג. דעריבער טרעפט מען איהם מיט פלאַם-פייער בעשטרייטען די „אתה-בחרתנו" - בעריהמעריען פון אידישע שאָוויניסטען אוז זייערע פעראכטענדע פאַראורטהיילע וועגען „גוים". אָבער מיט פונקט אזא פלאַם-פייער וועט מען איהם טרעפען — רייד ענדיג ווידער מיט א גוי — בעשטרייטען די פעראכטענדע פאַראורטהיילע פון שונאי ישראל געגען אידען. דען ביי ביידע פעלע קומט זיין ענערגיע פון דעם זעלבען קוואל, נעמליך פון זיין הייסע ליעבע צו דעם גרעסטען פון די גלייכע וועלדע פון אלע מענשען אוז פון זיין הייסע פעראכטונג צו אלע פאנאטישע פאַראורטהיילע געגען אירגענד וועלכען פאלק.

ווי-זשע קען מען איהם מעסטען מיט דער-זעלבער מאָס, ווי יענע פעראכטעטע בורזשואזע מה-יפית-אסימילאטאָרס?! אלץ הייסט „אסימילאַטאָרס!"

דאָס איז פונקט ווי ביי פינסטערע פאנאטיקער איז א מערדער אוז א באנדיט א „פושע ישראל" אוז א העכסט-מאָראליש ישער פריידענקער, וואס רייכערט אום שבת, איז אויך א „פושע ישראל". צו ביידע פיהלט ער די גלייכע פעראכטונג, וואס ליעגט אין דעם גלייכען וואָרט. פון דעם הימעל-ווייטען אונטערשיעד וויסט ער ניט. אלץ הייסט א „פושע ישראל"!..

ב. ניט - אַסימילאַציאָן אָ קללה.

וואו נאָר עס איז דאָ א שטאַרקער צווישענשייד צווישען „סאָרטען" מענשען, אין דעם זין פון „נאציאָן" אוז „ראסע"—וואו נאָר מענשען צוטהיילען זיך אין „נאשיך" אוז „וואשיך" איז שוין דאָ א גיפט-קוואל פון מיספערשטענדניסע, פון פאַראורטהיילע, פון מיסטרויען, פון האס, פון צושיידונג, פון פערבלענדניש. א העסליכער קאָלעקטיוו-ענאָיזמום (א שותפות'ע אייגענליעבע) בילדעט זיך דאן. וואס „זשאשיך" איז גוט אוז רעכט; וואס „זשוואשיך" איז שלעכט אוז פאלש, יעדער קוק פון „זשוואשיך" אויף „זשאשיך" איז א „קרומער" קוק. יעדעם וואָרט ווערט אויסגעלעגט אלס א בעליידיגונג, יעדער אורטהייל אלס א פאַראורטהייל, — ווייל עם איז פון „וואשיך" געגען „נאשיך". „איינעם פון „זייערע" וואָלטען זיי אנדערש בעהאנדעלט", רעדט מען זיך אימער איין, אפילו וואו עם איז קיין שום אורזאכע ניטא.

און די איינרעדעניש בעשאפט די קרענק ווירקליך. דער גלויבען, אז מען האָט פאַראורטהיילע, בעשאפט ווירקליך די פאַראורטהיילע.

א האָרץ דערקענט א האָרץ. אז איך האָב קיין צוטרויען ניט צו אייך, בין איך דאָך ניט אויפריכטיג צו אייך. פיהלט איהר דאָס, און איהר זייט שוין ניט אויפריכטיג צו מיר. דאָן פיהל איך, וואָס ביי אייך אין הארצען איז צו מיר, און דאָס שפיגעלט זיך וויידער אָב אין מיין הארצען צו אייך. אזוי ווירקט א „רעציפראָסיטעט", אהין און צוריק, פון מיר צו אייך און פון אייך צו מיר, און עם ענטוויקעלט זיך אלץ מהר און מהר א געגענזאץ, א מיסטרויען, אן אונאויפריכטיגקייט. און דאָס קומט אלץ פון דעם, וואס מיר האלטען זיך ווי פערשיעדענע סאָרטען מענשען, „נאשיך" און „וואשיך".

וועו א צושפאלטענע גלאָז פאלט אראָב און ווערט צובראכען, ברעכען זיך די שטיקלעך אויף די ליניעס פון די פריהערדיגע שפאלטען. אזוי איז עם אויך מיט א געמיינשאפט פון מענשען, וואס זיינען צושפאלטען אין פערשיעדענע מינים, ניט נאָך זייערע געדאנקען און איבערצייגונגען, נאָר נאָך סאָרטען מענשען-מאטעריאל: אלע מיינונגס-פערשיעדענהייטען אוז שטרייטיגקייטען פאלען שוין 'סרויב אוים אויף דיעזע שפאלטען. דער אורטהייל איז שוין ניט מהר קלאָהר און ניט אונפארטייאיש, איינער „זשאשיך" איז גענייגט צו האלטען מיט „זשאשיך" און צו געפינען זייערע געדאנקען פאר די ריכטיגע, זייער צד אין א שטרייט פאר דעם גערעכטען. דער קאָלעקטיוו-ענאָיזמום טהוט זיין ארבייט, צו פערבלענדען די אויגען אוז צו פערטומלען די מוחות. אוז וואָס מהר דאָס קומט פאָר, אלץ שטאַרקער ווערט דיעזע נייגונג, אלץ מהר לייגט איין צד די נאנצע שולד אויף די איינזיטיגקייט פון דעם אנדערען צד. יעדען צד דאכט זיך דאן, אז ער צאהלט

דאָס נאָר אָב דעם אנדערען צד מיט די זעלבע מטבעה, מיט וועלכען „וואשיק" צאָהלען „נאָשיק". און ביי יעדען מאָהל „אָבצאָהלען". צאָהלט מען געווענהנלעיך מיט א ביסעלע פּראָצענט. אזוי וואקסען און ענטוויקלען זיך די מיספּערשטענדניסע, דאָס מיסטרויען, די שלעכטע געפּיהלע, די פּאראורטהיילע.

וואו נאָר מענשען אונטערשיידען זיך מיט וואָס עס איז אלס „סאָרטען", איז עס אזוי. צווישען אידען אליין איז אויך גענוג אזעלכע פּערהעלטנישע, — צווישען ספּרדים און אשכנזים, צווישען די רוסיש-פּוילישע און די תימנים אין ארץ-ישראל.

אבי עס איז נאָר דאָ וועלכער עס איז צווישענייד, איז שוין דאָ פּאראורטהיל, דאָס, מיספּערשטענדנים.

וויל די אפּרים-אידען האָבען געזאָגט „סבולת" און די אנדערע אידען „שבולת", האָבען זיי זיך דערקענט אלס פּרעמדע, אלס שטרייטענדע, און אין איין טאָג האָבען די אנדערע אידען אויסגעקויפט פון די אפּרים-אידען 42 טויזענד! נאָט אייך א פּאָגראָם ניט פון גוים!

נאָך פון די חיות האָבען די מענשען דיזעס נאָטור ג'ירשה'נט. די סטאָדעס הינט אין קאָנסטאנטינאָפּאל צוטהיילען זיך, לויט די גאָסען, אין וועלכע זיי האלטען זיך אויף, אין „נאשיק" און „וואשיק", כאָטש זיי זיינען אלע גלייכע הינט. אז א הונד „איז וואשיק" וואָגט אריינצוקומען אין די גאָס פון „נאשיק", ווערט ער צוריסען א לעבעדיגער.

ציווילזירטע מענשען צוריסען זיך שוין ניט קערפּערליך. אבער גייסטיג צופּליקען זיי זיך וויטער לויט זייער צוטהיילונג אין „נאשיק" און „וואשיק". זייער אייניגקייט צוריסען זיי. זייער קלאָהרען און ריכטיגען אורטהיל פּערניכטען זיי.

און אזוי שטארק איז די איינגעבילדעטע צושיידונג צווישען אזעלכע סאָרט-פּערשיעדענהייטען, אז צוליעב דיזעז פּערשיעדענהייטען פּערגעסט מען די אמת'ע אינטערעסען. מיט דעם ערגסטען שונא „ז'נאשיק" מאכט מען אמאל לייכטער אין האַנד, ווי מיט דעם בעסטען פרוינד „ז'וואשיק". דער פּאטש פון „נאשיק" איז א קוש. דער קוש פון „וואשיק" איז א פּאטש.

מילא, וועז אזעלכע פּערשיעדענע מינים מענשען וואוינען אין פּערשיעדענע לענדער, קענען זיי זיך זיין „גוטע פרוינד פון וויטען". און אויך וואו זיי האָבען קיין אנדערע פּערבינדונגען ניט ווי נאָר דאָס, וואס זיי וואוינען אין איין לאנד, אדער אין איין שטאָדט, אדער אפילו אין איין גאס, קענען זיי זיך אויך, אויף א'ן ארט, זיין „גוטע פרוינד פון וויטען" און בלייבען פּערשיעדענע „סאָרטען". זיי וועלען בלויז האָבען אפּטע קרענקונגען, בליידיגונגען, ערגערנישען איינע פון די אנדערע. אפט אויך ביטערע מהלוקות. און מאנכע מאל אויך פאגראָמען. נאָר אז זיי איז דאָס ליעב, אבי צו בלייבען ביי זייערע „הייליגע" סאָרט-בעזונדערהייטען, זאָלען זיי עס זיך האָבען.

אבער וואו מען ווייל האָבען צוזאמען איין בעוועגונג, קעמפּפען איין קאמפּף, בוין איין מאכט פון איינגקייט, איז שוין גאָר עפּעס אנדערש! דאָרט, הייסט עס שפּיעלען זיך מיט פייער, וועז מען ווייל דוקא, אין אזא בעוועגונג גופא, קולטווירען אזעלכע פּערשיעדענהייטען פון מענשען-סאָרטען! דאָס הייסט, וועלען פּעראיניגען פייער מיט וואסער!

אזוי איז עס מיט די סאציאליסטישע פּארטיי.

אמת, זי איז סיי ווי סיי צוטהיילט אין טהיילען. אבער אין טערריטאריאלע טהיילען, אין סטייט-ארגאניזאציאנען און שטאָדטישע לאקאלס. אין אזעלכע טהיילען מוז זיין צוטהיילט. דען איהר גאנצע ארבייט מוז זיין צוטהיילט טערריטאריאל. אין יעדע שטאָדט, אין יעדען דיסטריקט וועלט געמפּפט א'ן אייגענער פּאליטישער קאמפּף. אבער אין יעדער שטאָדט, אין יעדען איסטריקט מוז דער קאמפּף זיין פּאלשטענדיג אייניהייטליך. אין יעדער שטאָדט, אין יעדען דיסטריקט אבער וואוינען אין אמעריקא מענשען פון פּערשיעדענע נאציאנאליטעטען. וועז יעדע נאציאנאליטעט זאל זיך פיהרען איהר אייגענעם סאציאליזמוס, וואלטען אידען פון ניו-יארק געוועז מעהר פערבונדען אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג מיט אידען פון סאן-פראנציסקא, אייידער מיט איטאליענער פון זייער דיסטריקט אין ניו-יארק. די לאקאלע קאמפּף-אייניהייט איז אבער אונבעדינגט נויטיג צווישען אלע ארבייטער פון אין פּלאץ, מעגען זיי זיין

פון פערשיעדענע נאציאנאליטעטן, און ניט צווישען אלע ארבייטער פון איין נאציאנאליטעט, אויב זיי וואוינען אין פערשיעדענע ערטער.

דעריבער מוז די קאמפף־ארגאניזאציאן פון די סאציאליסטן זיין איינגעטהיילט לויט נאך דעם וואוין־פלאץ, די טעריטאריע, ניט לויט נאך נאציאנאליטעטן, וועו זיי וואוינען צוזאמען געמישט.

די איינטהיילונג נאך דעם וואוינפלאץ בעשפט אבער אויך ניט די אלע שיידונגס־גיפטען, פון וועלכע מיר האבען אויבען גערעדט. היינטיגע צייטען, די צייטען פון גלייכע פאלקסבילדונג אין גאנצען לאנד און פון שטענדיגע וואנדערונגען, ענטשטעהט ניט מעהר די אמאליגע פינסטערע סאָרט־פערשיעדענהייט פון מענשען לויט נאך זייער וואוין־אָרט, — וויי ביי אידען דער אונטערשיעד צווישען פוילישע און ליטוואקעס. בעזאנדערס ניט אין אמעריקא. עס איז דאָ זעהר וועניג סאָרט־פערשיעדענהייט צווישען א מאסאטשוזעטס־יאר און א פענסילוויניע'ר. וויפיעל עס איז אמאל גיווען, פערשווינדעט עכ יעצט. א מענש איז היינט א מאסאטשוזעטס'ער, מארגען א פענסילוויניע'ר, איבערמארגען א'ן אילליגאיז'ער.

אלזא, די אָרט־צוטהיילונג פון דער פארטיי קען די אויבען־בעשרייבענע שיידונגס־גיפטען ניט מעהר בעשאפען.

אבער וועה וואלט געווען צו דער סאציאליסטישער בעוועגונג, וועו זי זאל צוואוועגדען צו שטארקע אויפמערקזאמקייט צו די צושיידונגען, לויט נאך די נאציאנאליטעטן! וועו דיעזע צושיידונגען וואלטען געשפיעלט א הויפט־רלע אין איהר ארגאניזאציאן און אין איהרע טהעטיגקייטען!

ניט אומזיסט ארבייטען אלע רעאקציאנערע כוחות צו שטארקען די נאציאנאלע געפיהלע און צושיידונגען. זיי וווייסען גאנץ גוט, אז דאס מאכט די אייניגקייט פון די ארבייטער אלס קלאסע אונמעגליך. און אויך בויט דאס בריקען איבער דעם קלאסען־קאמפף צווישען קאפיטאל און ארבייט. דען ארבייטער מיט אזא גייסט פיהלען זיך „אייגענע" מיט קאפיטאליסטען פון „נאשיך" און פרעמדע מיט ארבייטער „ז'וואשיך".

און ניט אומזיסט העצען אידישע קאפיטאליסטען אליין גוים געגען אידישע ארבייטער — ווי אין פעטערסבאן!

ג. פאר אידען איז די קללה נאך גרעסער.

אידען זיינען גאנין בעזאנדערס סענזיטיוו (געפיהלבאר) אין דעם פונקט פון „נאשיך" און „וואשיך". דאס איז זיי געקומען פון דעם, וואס אין דעם אלגעמיינעם פינסטערען האס און שטרייט צווישען די מענשען־סארטען זיינען אידען צווי טויזענד יאהר געווען די שוואכסטע אין כוהות, און דערביי די מעהר ליידענדע. פון דעם האט זיך ביי אידען ענטוויקעלט דער פאראורטהייל, דער מיסטרויען, די מיספערשטענדניסס צווישען „נאשיך" און „וואשיך" מעהר ווי ביי אלע אנדערע. און פון דעם נעהמט זיך אויך, אז דאס אלעס איז בעזאנדערס שטארק פון אנדערע צו זיי אויך.

דעכט האבען אידען געווים צו געניסען יעדע גערעכטיגקייט, אין אורטהייל ווי אין בעהאנדלונג, אפילו וועו זיי בלייבען אזוי ווייט ניט־אסימילירט ווי די אידען מיט פאות'ן, שטריימלאך און בעקעשעס אין גאליציען. דעכט האבען זיי. עס איז ניט קיינעמס עסק, ווי אייזער ווייל גענהן געקליידעט, וואס פאר א שפראך ער ווייל רויידען, און צו וועלכען סארט מענשען ער ווייל געהערען. אבער וואס העלפט דאס „רעכט", אז מענשען זיינען פארט חיות! וועו מענשען זיינען שטארק פערשיעדען פון אנאנדער און זיי קולטוויידען שטארק זייער פערשיעדענהייט, און אינטערעסירען זיך שטארק דערמיט, איז פארט צווישען זיי פאראנען פאראורטהייל און מיסטרויען און מיספערשטענדנים און האס!

און אזוי ווי אידען זיינען די שוואכערע, איז דאס אלעס פאר זיי אם געפערליכסטען. און אזוי ווי זיי זיינען אין דיעזע זאכען די סענזיטיווסטע, טהוט זיי דאס וועה מעהר ווי אלע אנדערע. און דאס גופא מאכט אין זיי די אלע פאראורטהייל, מיסטרויאונגען, פערדעכטיגונגען א. ז. ו. שטארקער ווי אין אלע אנדערע. און אז דאס איז שטארקער אין זיי, מאכט דאס אויך שטארקער אועלכע געפיהלע אין אנדערע צו זיי.

גאנין בעזאנדערס וואלט א שטארקע און טיעפע שיידונג צווישען אידען און גוים אנגעמאכט חורבן איבער חורבן אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג. דאס וואלט געפיהרט צו

אזעלכע מיספערשטענדניסע, אז דאס וואלט געווען גיפט אי פאר די סאציאליסטישע בעווע־גונג, אי פאר די אידען.

דער גאנצער בייזער כוח פון די שווארצע רעאקציע אין רוסלאנד שטיצט זיך אויף די נאציאנאל־העצרייען, און בעזונדערס אויף די שנאה צווישען אידען און גוים. אין א בעפעל־קערונג פון 150 מיליאן מענשען געפינען זיך אין גאנצען 5 מיליאן אידען, א טראפען אין ים, און דאס איז ענגוג צו מאכען אזא טומלענייש מיט א אידען־פראגע. אז דאס זאל געבען די פינסטערע מישלה ענגוג כוחות צו דערשטיקען יעדע פרייהייטס־בעווענגונג, פון וואס עס ליידען שרעקליך ביידע, אי די פרייהייטס־בעווענגונג, אי די אידען.

דאס איז ענגוג אלס א וואהנונג, ניט ארויסצוציהען דיעזען שד ביי די האר דארטען וואו ער שלאפט אין איגנאריונג!

דיעזער שד, דער שד פון נאציאנאלע טומ־לענישען, ווערט געווענקט, וואו נאר מען שענקט שטארקע אויפמערקזאמקייט און מען לענקט שטארקען געוויכט אויף די סארט־פערשיעדע־הייטען צווישען די מענשען, וואס וואוינען צו־זאמען און מוזען זיין צוזאמען.

א דויערנדע פרוכטבארע בעהיי־ליגונג פון אידען אין דער סאציאליסטישער בע־ווענונג פון לאנד וואלט געווען אבזאלוט אונ־מעגליך, וואו זיי וואלטען שטארק ארויסגעהוי־בען זייער אידישע אבגעזאנדערטקייט. דער „בונד" אין רוסלאנד האט אפילו געטהאן גלענ־צענדע ארבייט פאר די רוסישע רעוואלוציאן אפילו אין דער צייט פון זיין שטארקסטע אידי־שע אבגעזונדערטקייט, — אין דער צייט, וועו ער איז געווען אויסערהאלב די רוסלענדער סא־ציאל־דעמאקראטישער פארטיי. אבער פון א רעוואלוציאנס־צייט איז קיין ראיה ניט צו ברייננען. אין אזא צייט איז אלצדינג וואונ־דערליך, און עס געשעהען נישם און וואונדער. אין רוהיגע, רעגעלמעסיגע צייטען, אין דעם רוהיגען רעגעלמעסיגען פאליטישען קאמפף פון די סאציאליסטישע פארטיי, איז אונמענליך, אז אידען זאלען דויערהאפט מיטהעלפען אין איהרע קעמפפע מיט די נויטיגע אייניהייט, וויי באלד זיי זאלען זיך האלטען שטארק אבגע־זונדערט און לייגען גרויס געוויכט און צוואוועג־דען פיעל אויפמערקזאמקייט צו דעם, וואס זיי זיינען א"ן אנדער סארט מענשען.

דען „וואס אויס די אויגען, איז אויס'ן הארצען". וואס עס איז פרעמד אין סארט, איז פרעמד אין געפיהל. וואס פרעמד, איז דערווייי־טערט. דערווייטערט זאהט יעדער מענש אויס ווי א שווארצער פלעק אויף דער וועלט. דער־וויטערט איז דער פרעמדער אבשטויסענדע... ערשט וועו מען איז נאהענט מיט א מענשען, דערזעהט מען זיינע סימפאטישע ציענע אויף אן מען קען זיך בעפרייענדען. צו דעם דערווויי־טערטען האט מען אלע סארטען שלעכטע פאר־אורטהיילע. איהר מעגט פרעדיגען, וואס איהר ווילט, די נאטור קען מען ניט איבערמאכען. וואס עס איז פרעמד, איז ניט געליעבט.

און אם שטארקסטען זיינען די אונלויעב־זאמע געפיהלע און די פאראורטהיילע פון אידען צו גוים. דאס איז ניט אהנע אורזאכע. דאס קומט פון טויזענדער־יאהריגע ליידען.

עס איז דעריבער אונמענליך, אז אידען זאלען האבען מיט גוים דויערהאפט די פעסטע אייניגקייט און דעם צוטרויען, וואס די סאציא־ליסטישע בעווענונג דארף — ווי באלד זיי זאל־לען זיך טיף אייניפרעסען אין זייער הארץ און זיין זייער ארגאניזאציאן זייער אבגעזונדערט־קייט. סוף כל סוף מוזען ארויסקומען דערפון די ערגסטע פערפרעמדונגען און מיספער־שטענדניסע. סוף כל סוף וואלטען אזעלכע אי־דען זיך געפיהלט מעהר מחותנים מיט דעם אי־רישען קאנדידאט גאלדפאגעל, איידער מיט א גוי'אישען סאציאליסטישען קאנדידאט, דאס וואלט געמוזט ארויסקומען פון די מיספער־שטענדניסע, וועלכע וואלטען געווען דער נא־טירליכער רעזולטאט פון די פרעמדקייט.

און פון אזעלכע מיספערשטענדניסע וואל־טען זיך עגטוויקעלט ביי אונזערע גוי'אישע ג־נאסען און שכנים פאראורטהיילע געגען אידען, וועלכע וואלטען געבראכט די גרעסטע געפאה־רען און אומגליקען פ א ר א נ ז. און זיי וואלטען אויך געווארען שטאף פאר אזעלכע רע־אקציאנערע קרעפטען אין גאנצען לאנד, ווי דער „יעוורעיסקי וואפראס" איז אין רוסלאנד.

און נאך א זאך: וועו אידען זיינען אבגע־זונדערט, פערשטארקט זיך אין זיי זייער אויי־גענטהימליכע נאטור. דעם אידען'ס אויי־גענטהימליכע נאטור אין ארגאניזאציאנס־לע־בען איז די נאטור פון הייוועו אין ברויט. (דער תלמיד האט נאך געזאגט, אז אידען זיינען „שאור שבעסה.) אזוי ווי הייוועו „יהרען" זיי,

קאכען זיך, בלאזען אויף דאס ארגאניזאציאנס־לעבען. און ווי הייוועז „קרישלען" זיי זיך, און צופאלען... די הייוועז איז אבער זעהר ניצליך, ווען זי ווערט פערמישט אין ברויט. אבער אז אך און ווען איז צו דעם ברויט, וואס ווערט געבאקען פון בלויז הייוועז!...

ד. אסימילאציאן א ברכה.

צו די אלע שאדענס און געפאהרען און צרות, איז די זיכערסטע רפואה — וואלטהעטיגע אסימילאציאן. דאס הייסט, נאטירליך, די סארט אסימילאציאן, וואס סאציאליסטען מיינען — וועלכע איז ווייט פון די בורזשואזע מהיפית־אסימילאציאן, ווי הימעל צו דר'ערד.

אין לאנדאן איז מיט אייניגע מאנאט צוריק געווען א קאנגרעס פון ראסען; וואו מען האט געערדט וועגען קאמפף געגען ראסען־האס. האט דארט א יאפאנער געזאגט זעהר א גוט ווארט:

„דער בעסטער מיטעל, האט ער געזאגט, געגען ראסען־פאראורטהייל איז — איהם צו איגנארירען".

אויסגעצייכענט! יא, איגנארירען! אפילו וואו עס ווייזט זיך יא א ראסען־פאראורטהייל, פויקט ניט דערויף! דען וואס מעהר איהר ציהט צו אויפמערקזאמקייט צו די מענשליכע סארט־פערשיעדענהייטען, אלץ שטארקער מאכט איהר זיי.

שרייען געוואלט „אנטיסעמיטיזמום! פאגראמען!" שוואכט זיי ניט אב, נאר פערשטארקט זיי. דאס איז פונקט ווי שרייען: „פייער, פייער!" ביי א שרפה, וואו עס זיינען מאנסען מענשען. דער געשריי „פייער, פייער!" פערקלענערט ניט די געפאהר, נאר פערגרעסערט איהר. דאס ברייגט שרעקליכע לעבענס־געפאהר אפילו דארט, וואו דער פייער וואלט אין אמת'ען גאר ניט צוגעקומען...

איגנארירט ווי ווייט נאר מעגליך די סארט־פערשיעדענהייט פון מענשען! וועקט איהר ניט מיט אייער ציהען אויפמערקזאמקייט צו איהר! לאזט איהר אבשטארבען דורך ווי ווייט נאר מעגליך וועניג אויפמערקזאמקייט! זאל מען וואס מעהר אבגעוואוינט ווערען פון שענקען אויפמערקזאמקייט צו וועלכען „סארט" א מענש געהערט, און אלץ מעהר צוגעוואוינט ווערען צו בעטראכטען נאר דעם מענש אין יעדען מענשען!

איבערהויפט שטעלט זיך ניט געגען די נאטירליכע טענדענץ אין אמעריקא איבערצוקאכען אלע אהער־קומענדע מענשען־סארטען אין איין „שמעלץ־טאפ" און צו מאכען פון זיי איין האמאגענעם (גלייך־סארטיגען) מענשען־מאטעריאל: אמת, ניט אין שוהל און אין דער קירכע; אפשר אויך נאך ניט אין קלובס און האטעלס; אבער יערעפאלס אין סקוהל, אין גאס, אין ביזנעס און אין פאליטיק. און גאנץ בעזאנדערס אין דער ארבייטער־בעוועגונג און אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג. לאזט נאר דא געהן ווי עס געהט. לאזט צורוה! זאל זיך דער נאטירליכער אסימילאציאנס־פראצעס טהאן זיין ארבייט! ער ברייגט די גרעסטע ברכה פאר אלע מענשען, בעזאנדערס פאר אידען!

עס איז, אלזא, ניט אום זיך „צוצו'חנפהנען צו די גוים", וואס מיר ווינשען דאס, נאר אוים די בעסטע טרייהייט צו אידענס אייגענע גרעסטע טובה.

די וואס ווילען מיט געוואלט דיעזען נאטירליכען אסימילאציאנס־פראצעס שטערען, פערשרייען זיך אליין פאר גרויסע אידישע „פאטריאטען". אבער אין אמת'ען ווילען זיי אפפערען די וויכטיגסטע אינטערעסען פון די אידישע מענשען צו די ערהאלטונג פון אידישע אבגעטער — שפאגעל נייע אבגעטער, אפילו מיט קיין שטיינערנע הענד און פיס אויך ניט... א כפרה אלע אידישע אבגעטער פאר דעם ווירקליכען ממשות'דיגען וואהל פון די אידישע מענשען!

ה. אסימילאציאן און נאציאנאליזמום.

מיינט אונזער אסימילאציאן, אז מיר זאלען ניט האבען קיין שום אינטערעס אין אידען? הייסט דאס, אז אונז זאל ניט אנגעהן זייערע ליידען? בעדייטט דאס, אז די אונגליכע אידען פון לעגדער, וואו זיי קענען נאך ניט קריעגען קיין גלייכהייט מיט די אנדערע אייננוואהנער, זאלען אונז פערליערען אלס העלפער און שטיצער?

אבזאלוט ניט! ניט נאר דאס: אזא אסימילאציאן, ווי מיר מיינען, איז אפילו נאר ניט דוקא קיין געענטהייל פון א געווינסען נראד „נאציאנאליזמום", אויב מען ווייל עס דוקא אזוי אנרופען.

די פראנצויזן, די אָלעַנדער, די ענג־לענדער, די שוועדן, די נאָרוועגער, אָבער וויים זייער נאציאָנאַליזמוס, פונדעסטוועגן זיי־נען שוין מיליאָנען און צעהנער מיליאָנען פון זיי אסימילירט געוואָרען אין אלע לענדער, בע־זאָנדערס אין אמעריקא. אבגעזונדערט בלייבען נאָר די ערשטע דורות פון זייערע איינוואַנדע־רער. וואָס א דור שפעטער, אלץ מעהר אסימי־לירט ווערען זיי. דאָס שטערט אָבער ניט א טהיל פון זיי צו בלייבען דאָך איבּ־טערעסירט אין דעם נאציאָנאַליזמוס פון דעם פאָלק, פון וועלכען זייערע עלטע־רען האָבען געשטאמט. דאָס איז זיך איין פינטעלע אין איננערן פון זייער הארצען. אין אלע זייערע אויסערליכקייטען אָבער, און א סך אויך אינערליך, ווערען זיי פאַלשטענדיג אסי־מילירט מיט דעם פאָלק, צ ו ו י ש ע ן ו ע ל־כ ע ן ז י י ו ו א ו י נ ע ן, דען דאָס איז איינפאך א לעבענס־נויטוועגדיגקייט. אפילו הייסע נאציאָנאַליסטען פון אלע אומות געפינען דאָס פאר נאטירליך. עס וואָלט געווען א ווילד־הייט, עס זאָל ניט זיין אזוי. עס זיינען אין דער היינטיגער צייט נאָר דאָ זעהר וועניג אויסנאַה־מען, פון ציוויליזירטע מענשען פון איין אָב־שטאמונג, וואס לעבען אין מיטען פון אן אנדער פאָלק, און האָבען דאָרט גליבּיג בירגער־רעכטע, — זיי זאָלען דויערנד בליבּען א בעזאָנדערער סאָרט מענשען אויך אויסערליך, מיט זייער שפראך, מיט זייערע געוואוינהייטען א. ז. וו., און זאָלען האָבען בעזונדערע פּאָליטישע אויפגאבען, אלס א נאציאָנאַליטעט, אין זייער נייעם היים־לאנד! קיין פערנינפטיגער נאציאָנאַליסט פון קיין אומה (מיט וועניג אויסנאהמען) פאָדערט דאָס ניט.

וועז א דייטש־אמעריקאנער פאהרט קיין דייטשלאנד אויף בעזוך און נעהמט מיט זיינע אמעריקאנער קינדער, זעהט דאָרט יעדער, אז דיעזע קינדער זיינען ניט קיין דייטשען, נאָר אמעריקאנער. דאָך וועט אפילו דער געבּראָטענ־סטער דייטשער פאָטריאָט — אויב ער האָט שכל — ניט מאכען די עלטערען קיין פאָרווויר־פע, פאר וואס זיי האָבען אין אמעריקא געלאָזט וועלען זייערע קינדער אמעריקאנער. ער ווייסט, אז עס איז ניט מעגליך אנדערש. אויב ער איז א פערשטענדיגער מענש, ווייסט ער אויך, אז עס טויג ניט אנדערש. „ביזטו אין רוים, זיי א רוימער", איז שוין א גרוי־אלטער ווערטיל.

אויב אזעלכע ווילען בלייבען ביי נאציאָ־נאַליסטישע סימפאטהיען פאר דעם פאָלק פון זייער אבשטאמונג, איז דאָס זייער פריוואט־זאך, די זאך פון דעם אינערען פון זיי־ער האָרצען, — פונקט ווי זייער רעליגיאָן, א שטייגער. אָבער אויסערליך, אין די פּא־ליטיק, אין געשעפטס־לעבען, אין נאכבארליכען לעבען, אין דער שפראך, אין קליידונג א. ז. ו., קענען זיי ניט און דארפען ניט בלייבען קיין בעזונדערער מענשען־סאָרט, נאָר ווערען אסי־מילירט.

בעזונדערע סימפאטהיע צו אידען, אָדער רופט עס ספעציעלען אינטערעס אין זייער שיק־זאָל, האָבען מיר אלע. אונזער נאנצע לעבענס־ארבייט בעווייזט דאָס. אויך אונזערע אמערי־קאנער אסימילירטע קינדער און קינדס־קינדער וואלען דאָס האָבען, אזוי לאנג ווי עס וועלען זיין ערגעץ־וואו בעזונדערע אידישע צרות.

רוזוועלט איז געווים געווג אן „אסימי־לירטער" אמעריקאנער; דאָך האָט ער זיך בע־זאָנדערס אינטערעסירט אין די לאגע פון די בורען, ווייל זיי, ווי ער, שטאמען פון די האָ־לענדער.

דאָס ווייזט ניט אויף קיין שום מיסטער־יעזע נאציאָנאַל־נשמה. י ע ד ע בעזונדערע צי־זאמענגעהעריגקייט מיט מענשען, וואס פאר א סאָרט שייכות דאָס זאָל ניט זיין, בעשאפט בע־זאָנדערען אינטערעס פאר דיעזע מענשען.

וועז איינעם ווילט זיך, מעג ער זיך דיע־זען געפיהל רופען געזונדערהייט „נאציאָנא־ליזמוס". וועגען דעם לויבט ניט צו שטרייטען. אויך איז ניט צו שטרייטען איבער דעם גראד, ווי שטארק דיעזער געפיהל דארף זיין. דען אי־בערהויפט האָט יעדער מענש אן אנדערען גראד, פון י ע ד ע ן געפיהל. עס וועגדעט זיך פשוט אין דעם אינדיווידועלען כאראקטער אוז וואָ־רימקייט. ווייל מען אָבער דיעזען געפיהל דוקא רופען „נאציאָנאַליזמוס", דאן זעהען מיר, אז דאָס איז נאר ניט דער געגענטהיל פון אסימי־לאציאָן — אז דאָס קען נאָר זיין צוזאמען מיט די גרינדליכסטע אסימילאציאָן, אויב זי איז נאָר ניט די עקעלהאפטע מה־יפית־אסימילא־ציאָן פון די אידישע בורזשואָס.

דער סאָרט אסימילאטאָר, וואָס מיר מיי־נען, קען זאָגאר געהן נאָך וויטער אין נאציאָ־נאַליזמוס: ער קען זיך זאָגאר ליעבען מאנכע

אידישע זאכען. ער קען זאָגאר האלטען פאר וויכטיג זיי זאָלען בלייבען א קיום האָבען. ער קען זיך אפילו גלויבען, אז זיי ווערען א קיום האָבען. אָבער דיעזע אידישע זאכען קענען זיין ביי איהם ווי די רעליגיאָן ביי די רעליגיעזע. אסימילירען זיך דען ניט די מענשען פון פערשיעדענע רעליגיאָנען צוזאמען? אין א ווינקעלע אין זייער הארצען איז ביי זיי דאָ א פערשיעדענהייט. אין קירכען געהען זיי אין בעזונדערע. אויך מאַנכע היימישע מנהגים מעגען זיי האָבען בעזונדערע — ווי די פערשיעדענע רעליגיעזע קריסטליכע סעקטען אין אמעריקא. אָבער אין גאַס, אין דער פאָליטיק, אין געוועהנליכען לעבען, אין דער שפראַך, קליידונג, מאַניערען, בילדונג א. ז. ו., זיינען זיי אינן האָמאָגענע מאַסע.

אט אזא אסימילאציאָן מיינען מיר. און ווען מען וויל בענוצען דערויף די פעראכטונג, וואס מען האָט אריינגעגעבען אין דעם ווארט, ענטפערען מיר: אלץ הייסט אסימילאציאָן!

דר. איזאק אָרטמאן.

קולטור־היסטאָרישע בילדער

שדוכים אין די אַלטע צייטען.

מיר האָבען דאָ ניט בדעה נביאות צו זאגען, אויך ניט צו שילדערען (ווי בעלאָמי אין זיין „לוקינג בעקווארד") אין אויפצעלהייטען, ווי די פרוי ווערט לעבען, און וואָס פיר א שטעלונג זי ווערט פערנעהמען אין דער צוקינפטיגער געזעלשאפט. מיר ווילען נאָר היסטאָריש דורכפאָרשען איהר מערכה, איהרע לויידען און קעמפפען אין דער פערגאנגענהייט און געגענווארט, אום מיר זאלען שפעטער קענען ציהען שליסען איבער דעם, וואס עם ערווארטעט די פרוי אין דער צוקונפט, ד. ה. אונטער א סאָציאליסטישען רעזשים.

אונז שיינט, אז דער ענין איז אינטערעסאנט ניט נאָר פאר די, ווערכע בעטראכטען די פרוי אלס א געבורטה־מאשין, אלס שפיעלכעל פאר'ן מאן, נאָר אפילו פאר די, ווערכע דענקען, אז די פרוי איז גראדע אזא מענש ווי דער מאן, און פאָלגליך דארף זי האָבען די זעלבע רעכטען און פליכטען ווי דער מאן.

עס איז אינטערעסאנט, זאגען מיר, צו ווייסען, ווי אזוי עס איז געקומען, אז איין גרעסערע העלפט פון דער מענשהייט איז נאָך ערהיום פערשקלאָפט און אונטערדריקט פון דער אַנדערער העלפט אזוי, אז אין פיעלע ערטער איז די פרוי פשוט דאָס אייגענטהום פון מאן. און — לאָזט מיר אייך זאָגען — אז א גרויסער טהייל אפילו פון די, ווערכע האלטען פון דער גליכבערעכטיגונג פון דער פרוי, טהוען עס מעהר אוים רחמנות ווענען, ווי אוים איבערצייגונג, אז זי, די פרוי, האָט דערצו דאָס פולע רעכט, לויט איהרע פעהיגקייטען, ווערכע זי האָט ארויסגעווייזען פאר די קורצע צייט, זייט זי האָט זיך דערשלאָגען דאָס ביסעלע רעכט ארויס־צוטרעטען אויף די היסטאָרישע ביהנע. די אי־בערצייגונג, אז די פרוי איז בערעכטיגט צו ווערען געשטעלט גליך מיט'ן מאן, קען מען נאָר קריעגען, ווען מען שטודירט איהר פע־נאָמענהייט, ווען מען וויים, ווי זי איז פער־

שקלאפט און פערשוואַרצט געוואָרען אין דעם משך פון צעהנדליגע טויזענדע יאָהרען

מיר וועלען אונז דאַרום מוזען איבערטראָגען די אלטע, אור־אלטע, פּאָר־היסטאָרישע צייטען, אין יענע צייטען, וועו די מענשהייט איז נאָך געווען אין א ווילדען צושטאַנד; מיר וועלען נאָכגעהן די אלע מדרגות, וועלכע די מענשהייט האָט דורכגעמאכט, און דאָ וועלען מיר האָבען די גלעזענהייט צו זעהען, וואס די פּרוי האָט געמוזט איבערטראָגען סיי אלס טאָכטעראון סיי אלס ווייב.

* * *

די מענשהייט האָט דורכגעמאכט די פאלגענדע דריי מדרגות פון ענטוויקלונג:

1) ווילדהייט,
2) בארבארי,
3) ציוויליזאַציאָן.

פון ווירטשאפטליכען שטאַנדפונקט, ד. ה. נאָך די ארט און ווייזע ווי זיי האָבען זיך ערנעהרט, ווערען זיי געטהיילט אין:

1) יעגער (ניעדריגע און העכערע),
2) פּאסטוכער,
3) ערד־ארבייטער (אויך ניעדריגע און העכערע).

נאַטור־פּעלקער:

ווילדהייט: אין ווילדען צושטאַנד ערנעהרט זיך דער מענש מיט דעם, וואס די נאטור אליין האָט פאר איהם פארטיג געמאכט, געמליך, ער ערנעהרט זיך דורך יאגד, דורך פיש־פאנגען, און מיט ווילדע גראָזען און קרייטיכער, וועלכע וואקסען אין די וועלדער און פעלדער. דער ווילדער אליין טהוט לחלוטין גאָר נישט צו פערמעהרען אָדער צו פערבעסערען די נאהרונגס־מיטעל. היילען, גריבער און בוימער בענוצט ער, כדי זיך צו שיצען פון אונגעוויטטער. דער טיפּ פון דעם ניעדריגען צושטאַנד איז ענטוויעדער אין גאנצען שוין פערשוואונדען, אָדער ער האָט זיך ערהויבען אויף א העכערע מדרגה. עס זיינען נאָך איבערגעבליבען עד־היום עטליכע שבטים אָט פון דיעזען ניעדריגסטען שטאפעל פון ענטוויקלונג. צו זיי געהערען: אויסטראַליער, טאַסמאניער; צענטראל־אפּריקאנישע קאליקעס: בושמענער, בערג־ווערדא, מינקאפּיעס; פּייערלענדער, עסקימאָס,

בארבארי: יאָכט־ און פיש־פאנגעריי זיינען זעהר אונזיכערע מיטעל פאר'ן עק־זיסטענץ. דער ווילדער הויבט אָן ביסלעכווייז צו גענוהנען די געבאפטע חיות, זיי צו מאכען פאר הויז־טהיערע, און זוכט זיי צו פערמעהרען. פון יענער פערוואנדלען זיך די ווילדע אין פאסטוכער. אויך די ווילדע קרייטיכער, וועלכע וואקסען פון זיך אליין, הויבט מען אָן ביסלעכווייז צו קולטיווירען אזוי, דאס צוזאמען מיט די נאטירליכע נאהרונג, וועלכע איז זעהר קנאפּען אונזיכער, ווערען אויך בעשאפען קינסטליכע נאהרונגס־מיטעל אין דער פאָרם פון פיהצוכט און ערד־בעארבייטונג. עס ענטשטעהען פאסטוכער און ערד־ארבייטער.

קולטור־פּעלקער:

ציוויליזאַציאָן: די קינסטליכע נאהרונגס־מיטעל ווערען אויף אזוי פיעל פערגרעסערט, אז א טהיל מענשען ווערען פריי און קענען זיך אָבגעבען מיט אנדערע בעשפטיגונגען אויסער צו שאפען לעבענס־מיטעל. עס ענטשטעהט ארבייטס־צוטהיילונג, עס ענטשטעהען מלאכות און פראָפעסיאָנעלע בעשעפטיגונגען— דער פונדאמענט פון יעדע קולטור.

צו דער גרופּע געהערען:

1) גארטענבויער: די אלטע אמעריקאנישע קולטור־פעלקער: די טאָלטעקיש־מעקסיקאנער, מאיאס און איגנא־פערואנער, כינעזער און יאפאנער.

2) אקערבויער: אססירא־באבילאָניער, עגיפּטער, פעניציער, קארטאגענער, אידען, אראבער, פּערזער, אינדיער, גריכען, רוימער, רָאמאניש־גערמאַניש פעלקער פון מיטעל־אלטער.

3) האנדעלבויער: די פעלקער פון היינטיגער אייראָפּאישער קולטור.

בעטראכטענדיג בקיצור די מדרגות, וועלכע די מענשהייט האָט דורכגעמאכט, ווי אויך די הויפּט־פעלקער, וועלכע געהערען צו יעדער מדרגה, וועלען מיר יעצט איבערגעהן צו די פערשיעדענע פאָרמען פון הייראטה, וועלכע האָבען געהערשט און הערשען נאָך עד היום אין פיעלע ערטער. מיר וועלען שטודירען, וואס פאר א ווירקונג די פערשיעדענארטיגע הייראטהען האָבען געהאט אויף די לאגע פון דער פרוי אלס מיידל און אלס ווייב.

* * *

אין ווילדעסטען צושטאַנד האָבען זיך שוין מענשען פעראייניגט, כדי צו בעפאלען אנדערע

גרופען און זיך צו שיטצען געגען שונאים. די ערשטע פעראייניגונג איז די הויז־געזינד, ד. ה. דער פאָטער, די מוטער און די קינדער. וועו די קינדער וואקסען אויס, גרינדען זיי אן אייגען היים. אזא פעראייניגונג רופט מען „קלײן־פאָמיליע". אין ווילדען צושטאַנד איז די „קלײן־פאָמיליע" א זעלטענהייט. עס לעבען דאָס רוב צוזאמען, אונטער איין דאך עטליכע דורות, ווי: עלטער־זיידעס, זיידעס, פאָטערס, מוטערס, קינדער, אייניקלעך, אור־אייניקלעך. אזא פאָמיליע הייסט „גרויס־פאמיליע", „משפּחה". די משפּחה ווערט תמיד גרעסער, די קרובים ווערען געצעהלט אין די הונדערטע, און אפֿשר גאר אין די טויזענדע. אזא פעראייניגונג ווערט אָנגערופען „שבט" (אויף דייטש: „זיפּפע", אין לאָטיניש ען „גענס").

די פעראייניגונג איז געגרינדעט נאָר אויף קרובה'שאפט, אויף די זעלבע אבשטאמונג. זיי לעבען אונטער דער השגחה פון עלטסטען מאן, ד. ה. פאטער־רעכט אָדער „פאטריארכאט". עס זיינען אָבער נאָך ער היום פאראן פיעלע שבטים, וואו די פרוי, די מוטער, איז דער מיטעלפונקט פון דער משפּחה. אזא מין פאָרם רופט מען „מוטער־רעכט", אָדער „מאטריאַרכאט". די קרובה'שאפט ווערט געריכטעט נאָכן מוטער'ס צד. די קינדער געהערען צו דער מוטער'ס משפּחה, זיי טראָגען איהר נאָמען, איהר טשין, זיי ירשה'נען איהר. אמאל, וועו איין פרוי פלעגט זיך צוזאמענקומען מיט פיעלע מענער (פאליאַנדריא), איז „מאטריארכאט" געווען אן אלגעמיינער מנהג. עס זיינען נאָך היינט פאראן א סך שבטים, וואו עס הערשט דער מאטריארכאט, צום ביישפּיעל, ביי די אינדיאנער: הוראָנען און איראָקעזען, אויף אינזעל נאוואדא. מיר געפינען אויך אין אפריקא מאטריאַרכאלישע שבטים אויפ'ן אינזעל מאגאַדאסקאר, אין פיראָלעאָן א. ז. וו.

אונטער מאטריארכאט שפּיעלט דער פרוי'ס ברודער כמעט די ראָלע פון היינטיגען פאָטער אָדער מאן. אין שבט גופא לעבען אלע גלייך, מען לעבט קאָמוניסטיש. דאָרטען הערשט דער פרינציפ: „איינער פאר אלע און אלע פאר איינעם". וועו געגען א מיטגליעד פון איין שבט וועלט בענאָנגען א פערברעכען, איז יעדער מיטגליעד פון דעם שבט מחויב פאר איהם זיך אָנצונעהמען, מחויב נקמה צו נעהמען פאר איהם. וועו א י י ן מיטגליעד בעגעהט א פער־ברעכען, איז דער גאַנצער שבט ערוב דער־פאר.

עס פערשטעהט זיך, אז אין יענער צייט קען גאָר קיין רייד ניט זיין פון חתונה האָבען אין היינטיגען זינן. די גרעסטע אויטאָריטעטען אין דעם פּרט, מענשען וועלכע האָבען פער־בראכט צעהנדליגע יאָהרען אונטער די ווילדע, און האָבען שטודירט זייער לעבען, אזוינע מענער ווי זשיראָ טעלאָן, ספענסער, פאסט, באכ־האפען, סער לייאָבאָק, ל. מארגאָן בעהויפּטען, אז יעדע פרוי האָט געהערט צום גאנצען שבט. זיי שטיצען זיך ערשטענס, וואָס די ווילדע האָבען געפיהרט און פיהרען א קאָמוניסטישען לע־בען, ד. ה., אלעס וועלט גלייכמעסיג געטהיילט צווישען די מיטגליעדער פון שבט, און מען וויים נאָך ניט פון קיין פּריוואט־אייגענטהום, פאלגליך — זאָגען זיי — קען אויך ניט זיין, אז א יחיד וועט האָבען א ווייב נאָר פאר זיך, אז זי, די ווייב, וועט ניט זיין דאָס קהלישע אייגענטהום. מיט אנדערע וועלטער, זיי בעהויפּטען, אז אין ווילדען צושטאַנד געהערען די פרויען צום כלל, ד. ה., יעדער מאן האָט סעק־סועלע בעציהונגען מיט יעדער פרוי, און אומ־געקעהרט. עס הערשט, ווי לייאָבאָק רופט עס אָן, „קאָממונאל־עהע", קהלישע ווייבערייי אדער „פרייע ליעבע".

צווייטענס, זאָגען זיי וויטער, אז עס האָט געהערשט קהלישע ווייבערייי בעווייזט אונז אויך דער פאקט, וואָס די קינדער, אויף יענער מדרגה פון ענטוויקלונג, געהערען אפילו ניט צו דער מוטער, נאָר צום כלל. דריטענס, דורך דעם דוחק אין פרויען, ד. ה. אזוי ווי ביי פיעלע שבטים איז דאָ א מנהג (די אורזאכע דערפון וועלען מיר שפּעטער ערקלעהרען) אוועקצו־הרג'ענען די ניי־געבוירענע מיידלאָך, בכן זיינען ניטאָ גענוג פרויען פאר אלע מענער, דא־רום מוזען די פארהאנדענע פרויען געהערען צי א ל ע מענער.

געגען דיעזע אנזיכטען טרעטען ארויס ניט וועניגער גרויסע אויטאָריטעטען, ווי דאר־ווין, פּעשעל און פיעלע אנדערע. דארווין בע־הויפּטעט, אז דאָס געפיהל פון אייפערזוכט איז שטאַרק פערבריימטע ביי אלע מינים זויג־טיערע, אז די העכסטע מינים אפּפען (מאלפעס) לעבען אין מאָנאָגיניע (אויין־וויבערייי. דאָס שטאָמט פון די גריכישע וועלטער מאָנאָס — איינס, און גינע — וויב. מאָנאָנא־

מיע, וואָס ווערט געוועהנלעך געברויכט, הייסט א י ן הייראַטה; מאַנאָס — איינס, און גאַמאָס — הייראַטה), און דאָרום איז אונ־ מעגלעך זיך פֿארצושטעלן, אז די ווילדע מענ־ שען, וועלכע שטעהען יעדענפאלס העכער ווי די אפּפּען, זאָלען קענען לעבען אין פּיעל־ווייבעריי. זיי האָבען חתונה — (נאַטירלעך אָהן חופּה וקדושין פון א רב אָדער א גלח) — אויף א קור־ צע צייט, אויף אזוי לאַנג כל־זמן ביידע זיינען מרוצה צו לעבען צוזאמען, און גראדע אזוי לייכט צוגעהט מען זיך, אום ווייטער פון דאָס נייַ חתונה צו האָבען מיט אַנדע־ רע. דאָרווין ברייַנגט א מאַסע ביישפּיעלע פון חיות, וועלכע לעבען אין מאַנאָגיניע. מיר געפינען אויך אונטער די פעלקער, וועלכע זיי־ נען ניט בעאיינפלוסט געוואָרען פון ציווילי־זאַ־ ציאָן און שטעהען אויף די ניעדריגסטע מדרגה פון ענטוויקלונג, אז זיי לעבען אין מאַנאָגיניע. אויפ'ן אינזעל ציילאָן וואָהנט א פאָלק וועדדא, אן ערך 8 טויזענד נפשות. די וועדדאָן זיינען די ניעדריגסטע אין פּרט פון ענטוויקלונג פון אלע מענשלעכע בעשעפענישען. זיי קענען ניט צעה־ לען, האָבען ניט קיינע נעמען, ווייסען נאָך ניט דעם געברויך פון פייער, פון ליימענע כלים, לע־ בען אין הייל־ן, אין גריבער, אויף בוימער, נעהען, נאַטירלעך, אין גאַנצען נאַקעט, דען דאָס געפיהל פון שאַנדע איז אונבעקאַנט אפילו מעהר ענטוויקעלטע פעלקער, זיי בעגראָבען אפילו ניט זייערע מתים. און אָט די, וועלכע מען קען קוים אָנרופען מיט'ן נאָמען „מענשען", לעבען אין מאַנאָגיניע, ליעבען און אכטען זייערע ווייבער אויפ'ן העכסטען גראָד. ביי זיי הערשט א גלייכ־ וועלטע, אז נאָר דער טויט צושיידט דעם מאַן פון זיין ווייב. אויף אנדאַמאַסק אינזלען וואָהנט א פאָלק מינקאָפּיע. עס שטעהט עטוואָס העכער פאר די וועדדא'ן. אויך זיינען זיי מאַנאָגיניס־ טען און בעהאנדלען זייערע ווייבער מיט די גרעסטע צערטליכקייט. אין נילגריסקי בערג, וואָהנט א גאַנצער ווילדער שבט נאי־יאקורומ־ בא. די מיטגליעדער פון שבט לעבען אין הייל־ען און אויף בוימער. א בעריהמטער רייזענדער יאַנאָר האָט פערבראכט צוויישען זיי א לאַנג צייט, און איהם איז געלונגען אויסצוגעפינען די לעבעם־געשיכטע פון אן אלטע פרוי. זי האָט איהם דערצעהלט, ווי איהרער א שוועס־ טער־קינד האָט זיך אין איהר פערליעבט, ווי ער האָט אלעם אָנגעווענדעט צו געווינען איהר ליעבע. זי האָט איהם אָבער אָבגעזאָגט, ווייל ער איז געווען מיאוס. וועז די יונגע פּאָאר פאלק געפעהלען זיך, געהען זיי אוועק אין וואלד און קעהרען זיך צוריק אלס מאן און ווייב. נאטיר־ ליך, גראדע אזוי לייכט ווי מען פעראייניגט זיך, צוגעהט מען זיך. דאָס זעלבע קען געזאָגט וו־ רען וועגען די בושמענער (אין אפריקא). זיי ווערען גערעכענט פאר די פּרימיטיוועסטע מענש־ ליכע בעשעפענישען. העקקעל זאָגט וועגען זיי, אז זיי שטעהען פיעל נעהענטער צו א גאָרילא (א מאלפּע), ווי צו א קאָנט אָדער א געהטע. זיי זיינען מאַנאָגיניסטען. בעהאנדלען זייערע פרויען מיט ליעבשאפט און אכטונג. חתונה האָט מען נור דאן, וועז בייַדע זיינען מסכים דערצו. זיך צו שייַדען (גט'ען) האָט די פרוי גראדע אזא רעכט ווי דער מאַן. מיר וועלען ברייַנגען נאָך א ביישפּיעל פון א פאלק אינא, וועלכעם בעוואָהנט דעם יאַפּאַנישען אינזעל יעסאָ. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס זיינע שכנים, די יאַפּאַנעזער, זיינען צי־ וויליזירט, דאָך איז דאָס פאלק איננא געבליע־ בען אין פּרימיטיוועסטען צושטאַנד. עס לעבט אין מאַנאָגיניע, אבוואהל זיינע ציווילי־זירטע נאכבאַרען שעהמען זיך ניט צו פערעענטען זייערע ווייבער און טעכטער צו פרעמדע. די פרוי וועדט ביי די אינאס בעהאנדלט זעהר גוט, זי איז פאלשטענדיג פריי און נעהמט אן אנטהיל אין די געשעפטען פון איהר מאן, ווי אויך אין די קהל'שע זאכען. חתונות וועדען גע־ מאכט נאָר, וועז בייַדע — אי דער חתן, אי די כלה — זיינען צופריעדען. די עלטערען מישען זיך ניט אין דעם פּרט.

פון די געבראכטע ביישפּיעלע (אוז פון נאָך מעהרערע, וועלכע מיר האָבען געקענט ברייַנגען) איז גערונגען, אז די ערשטע פאָרם פון פעראייניגונג צווישען מאן אוז פרוי איז ניט געווען קהל'שע ווייבערי, נאָר העטערייזם, ד. ה. פרייוויליגע פעראייניגונג צווישען זכר אוז נקבה אויף אזוי לאַנג, כל זמן ביידע זיינען גע־ וועז צופריעדען דעם בונד אָנצוהאלטען, אוז האָבען געקענט צו יעדער צייט זיך פונאנדער־ געהן אוז ניט נויטיג געהאט צו קריעגען וועמעס ניט איז הסכמה דערצו. בקיצור, חתונה האָבען איז געווען א פּריוואט זאך, אזוי ווי הייַנט פרייַנדשאפט, פאַרטנערשיפ אוז דאָס גלייכען. כל זמן אָבער דער בונד האָט אָנגעהאל־ טען, האָט יעדער מאן געלעבט נאָר מיט איין

פרוי. ער האָט געלעבט אין מאַנאָגיניע. די פרוי'ס מערכה איז געווען זעהר א גוטע. זי איז געווען גלייכבערעכטיגט מיט'ן מאן. די בעהויפטונג, אז אין ווילדען צושטאַנד האָט געהערשט דאָס רעכט פון שטאַרקערען, איז ריכטיג נאָר אין בעזוג אויף אַנדערע שבטים. אין איינעמען שבט אָבער האָט מען געלעבט קאָמוניסטיש און אלע מיטגלידער, סיי זכרים, סיי נקבות, זיינען געווען גלייכבערעכטיגט.

* * *

רויב־שדוכים.

פאָלגינע. עס איז בלי־ספק, אז עס איז געווען אמאל אן אלגעמיינער מנהג (דער זעלבער מנהג הערשט נאָך אין פיעלע ערטער ער היום), דאָס די מענער פון איין שבט האָבען זיך ערווארבען ווייבער דורך דעם, וואס זיי פלעגען אוועק'גנב'ענען, אדער אוועקרויבען מיידלעך פון אן אנדערען שבט. די ענטשטעהונג פון אזא סארט מנהג ווערט ערקלעהרט פערשיעדען. ליאבאק און בארהאפען, וועלכע גלויבען, אז עס האָט פריהער געהערשט קהל'שע ווייבעריי, זאָגען, אז אין די שטענדיגע מלחמות, וועלכע האָבען שטאָטגעפונען צווישען די שבטים, האָבען די זיעגער אויפגעהערט אוים־צו'הרג'ענען (דען צו יענער צייט פלעגט מען אלע בעזיעגטע אוים'הרג'ענען) די שעהנע און יונגע פרויען, און זיי מאַכען פאר קריעגם־גע־פאנגענע. זיי, די פרויען, האָבען געהערט צו די, וועלכע האָבען זיי געפאנגען, ד. ה., זיי זיינען געווארען דאָס פריוואט־אייגענטהום, אזוי דאָס צוואמען מיט די קהל'שע ווייבער, הויבט אן א בעזונדערער קלאַס (נעמליך די קריעגער) צו האָבען אויך א י י ג ע נ ע, נאָר צו איהם אליין־געהערענדע ווייבער פון אנדערע שבטים. ספענסער געפינט אויך פאר נאָנץ נאַטירליך, אז די זיעגער אין קריעג האָבען אוועקגענומען פון די בעזיעגטע אלעם, וואס יענע האָבען נאָר פערמאָגט. די ווייבער האָט מען געטהיילט צווישען די קריעגער, וועלכע האָבען זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט אלס אן ארט פרייז, אזוי, דאָס וואָס מעהר פרעמדע ווייבער איינער האָט גע־האָט, רק מעהר כבוד איז פאר איהם געווען, דען דאָס האָט בעויזען, אז ער איז א גרויסער כוואַט, א גרויסער העלד. דאָס ניט האָבען קיינע ווייבער פון פרעמדע שבטים איז געווען א צייכען פון פיינהייט, פון פחדנות, און ווער ווייל דאָס זיין א פיינלינג, א טרוס, א פשיטה נאָך צו יענער צייט. ווען טאַפפערקייט איז געווען די אייניציגע און הויפט־מעלה פון מאן?

מען האָט שפעטער שוין אויפגעהערט צו ווארטען אויף מלחמות: די בחורים פון איין שבט האָבען געזוכט אוועקצורויבען די פרויען פון אנדערען שבט אפילו אין נאָנץ פריעדליכע צייטען. דאָס האלט אן אזוי לאנג, ביז עס איז געווארען איין אלגעמיינער מנהג.

מעק־לענאן זאָגט, אז ליאבאק'ס און ספענ־סער'ס בעוויזע זיינען ניט גענוג צו ערקלעהרען די ענטשטעהונג פון רויב־שדוכים. ער גיט צו נאָך א דריטען בעוויז. דער מנהג פון ווילדע אוועקצו'הרג'ענען די ניי־געבארענע מיידלאָך, מאכט א דוחק אין ווייבער, און דאָס פיהרט פון איין זייט צו פאליאנדריע (פיעל־מענערי) און פון דער אנדער זייט צווינגט עס די מענער צו רויבען פאר זיך ווייבער פון אנדערע שבטים. דאָס האלט אן אזוי לאנג, ביז עס ווערט פער־באָטען חתונה צו האָבען מיט די מיידלאָך פון אייגענעם שבט; עס ענטשטעהט די זאָגענאַנ־טע „עקזאָגאמיע" (דאָס שטאמט פון 2 גרי־כישע ווערטער: עקזא— דרויסען, און גאמיין — חתונה), בשעת אנפאנגס הערשט נאָר „ען־דאָגאמיע" (ענדא — אינעוועניג און גאמיין — חתונה), ד. ה. מען האָט חתונה געהאט נאָר מיט די מיידלאָך פון אינעוועניג, פון אייגענעם שבט.

אז אזא פאָרם פון חתונה האָבען האָט אין דער אמת'ען עקזיסטירט, בעוויזען אונז די פיעלע שבטים, ביי וועלכע דער מנהג איז נאָך ער היום.

ביי די אויסטראַליער איז כמעט דער אייג־ציגער מיטל זיך צו פערשאפען א ווייב, איהר צו רויבען ביי די שכנים. דער בחור גנב'עט זיך אונטער, בשעת די מיידל איז אליין, און ווען עס איז ניטא, ווער עס זאל זיך פאר איהר אנ־נעהמען. ער איז מכבד זיין „באשערטע" מיט א פלאקען איבער'ן קאָפ, און דערנאָך שלאָגט ער איהר אזוי לאנג, ביז זי פערליערט איהר בע־וואוסטזיין. דען כאפט ער איהר פאר א האנד און שלעפט איהר איבער שטיינער, דערנער, און קימערט זיך גאנץ וועניג, וואס זיין צוקינפטיגע ווייב ווערט א קאליקע. א האלב טויטע. מיט וואונדען איבער'ן גאנצען קערפער, וואונדען, פון וועלכע עס גיסען זיך בלוט שטראָמענווייז,

ברייננט דער „פערליעבטער חתן" צושליעפען זיין „כלה" צו זיין שבט, און דאָ, אין געגענווארט פון זיינע גענאָסען, שפּיעלט זיך אפּ א בילד, וועלכעם — ווי איהר פערשטעהט אליין — לאָזט זיך ניט בעשרייבען... די מיידעלעך קרובים זוכען ניט צו נעהמען קיין נקמה, נאָר זוכען צו טהאָן דאָס גליייכען מיט דעם זעלבען אָדער מיט אנדערע שבטים. דער זעלבער מנהג הערשט אויך אויף דעם אינזעל באלי, און אין פיעלע ערטער אין אפריקא, אין אמעריקא בייא די פייער־לעגדער, בייא די עסקימאָסען, בייא די קאריבען.

און נאָטש די ארט שדוכים האָבען שוין לאַנג אויפגעהערט בייא דאָס רוב פעלקער, געפינען מיר נאָך בייא מאַנכע בייז איצט סמנים פון דער אמאָליגער עקזיסטענץ פון אזעלכע שדוכים. בייא די אינדישע פעלקער: קאנדאָ, קאָלאָ, נאַרראָ און אנדערע, בייא די קאפּפערן און אנדערע אפריקאנישע שבטים איז א מנהג בשעת דער חתונה צו מאכען א כלומרשט'דיגע שלאַכט (פאַיט) און דער חתן פיהרט כלומר'שט מיט געוואלד אוועק זיין כלה. אויף דער פאָקט, אז בייא די כינעזער טאָרען די יונגע פּאָר זיך ניט זעהען ביז נאָך דער חתונה, בעווייזט אויף די עקזיסטענץ פון רויב־שדוכים.

דאָס אוועק'הרג'ענען פון די נייי־געבאָרענע מיידלאָך איז אויך א פאָקט, וויל דער מנהג עקזיסמירט נאָך ביז איצט בייא פיעלע שבטים. ער ווערט פראקטיצירט בייא די האָטטענטאטען, אויף די כאָנדוויטשיוויא אינזלען, אין ניו־זעלאַנד, אין אויסטראַליען, בייא דעם אינדישען פאָלק טאָדא. מעהר ווי איבעראל ווערען די מיידלאָך געטויטעט בייא די ראדזשפוט, אויף דעם אינזעל קאָטש, פראָנט אינדיען.

בקיצור, קיינער לייקענט ניט, אז עס האָבען געהערשט רויב־שדוכים און אז עס זיינען נעווען און עס זיינען דאָ שבטים, וועלכע דערהרג'ענען זייערע נייי־געבאָרענע מיידלאָך. עס איז נאָר ניט ריכטיג די בעהויפּטונג פון מעקלענאן, אז די רויב־שדוכים, זיינען ענטשטאַנען צוליעב דעם מנהג פון טויטען די מיידלאָך, ד. ה., אז די רויב־שדוכים זיינען דער רעזולטאט פון דעם. עס איז דוקא פערקעהרט: די רויב־שדוכים זיינען די א ו ר ז א כ ע פון דעם ווילדען מנהג און ניט דער רעזולטאט. צו־וואָס לויגט זיך צו האָדעווען מיידלאָך, אז מען וועט זיי סיי ווי סיי אוועק'גנב'ענען, און אז פאר זיך ווייבער קען מען רויבען בייא די שכנ'ישע שבטים.

* * *

אויך ספּענסער'ס בעהויפּטונג, אז די קריעגס־געפאַנגענע פרויען ווערען דאָס אייגענטהום פון יחידים, ווערט מיט רעכט בעשטרי־טען פון ק. קויטסקי. אין ווילדען צושטאַנד, ווי מיר האָבען שוין געזאגט, הערשט א פאָלישטענדיגער קאָמוניזם. אלץ, וואס עס ווערט ערווארבען, סיי אויף יאָכט און סיי אויף קריעג, ווערט גליייכמעסיג פערטהיילט צווישען אלע מיטגליעדער פון שבט. דאָרום געהערען צום כלל ניט נאָר די פרויען, וועלכע מען נעהמט אלס קריעגס־געפאַנגענע, נאָר אפילו די, וועלכע אייגצעלנע מאנסביליען רויבען בייא אנדערע שבטים, ווערען אויך דאָס קהל'שע אייגענטהום פון גאנצען שבט. און מיר זעהען עס טאָקע אין פיעלע ערטער עד היום, אזוי איז בייא די אוים־טראַליער, כאָטש אייגצעלנע פערזאָנען רויבען אוועק מיידלאָך פון אנדערע שבטים, פונדעסטוועניגער געהערען די גערויבטע צום גאנצען שבט. בייא די בראזיליאנישע אינדיאַנער, וועלכע זיינען אלע עקזאָגאמיסטען (האָבען חתונה נאָר מיט מיידלאָך פון פרעמדע שבטים), מוז זיך יעדע פרוי אבגעבען צו יעדען מאן פון דעם מאַנ'ס שבט. בייא די זעלבע אינדיאַנער, אזוי ווי בייא די אויסטראַליער, איז אויך א מנהג מכבד צו זיין יעדען גאסט מיט דער פרוי. מכבד צו זיין א גאסט מיט דער פרוי אָדער טאָכטער איז אויך פערברייטעט אונטער די וואטראָקען, טשוקטשי, קאָדיאקא, עסקימאָסען; אויפ'ן אינזעל צייי־לאָן, בירמא א. ז. וו., בייא די גווינעאישע אינ־דיאַנער, בייטען זיך די מענער מיט זייערע וויי־בער פאר עטליכע חדשים. בייא די עסקימאָסען ווערען די מענער גערעכענט פאר די בעסטע און איידעלסטע, וועלכע טרעטען פרייוויליג אָב זייערע ווייבער צו אנדערע מענער. בייא די זיד־אמעריקאנישע אינדיאַנער ווערט בעזאָנדערס געאכטעט די מיידעל, וועלכע האָט געהאט וואס מעהר ליעבהאבער. בייא די גרעגדלענדער, דער־צעהלט נאנזאָן, טראָנט יעדע מיידעל, וועלכע האָט געבאָרען א קינד פאר דער חתונה, א בע־זונדערען קראַנז אויפ'ן קאָפּ. דאָס ווערט בע־טראכט ניט אלס א צייכען פון שאנדע, נאָר, פערקעהרט, אלס א גרויסען כבוד. אין פאָלינע־זיען, ווען דער יונגער מאן געפינט נאָך דער חתונה, אז זיין ווייב איז נאָך א בתולה, טרייבט

ער איהר ארויס, „דען, זאָגט ער, אז א מיידעל האָט ניט געקענט צוציהען קיין מאנסביל, וועל־כער זאָל ביי איהר רויבען איהר אונשולד, איז זי ניט ווערטה מיין וויב צו זיין". די אלע, איר־בען־אָנגערופענע שבטים, בענוצען זיך מיט רויב־שדוכים.

אלזאָ, די רויב־שדוכים האָבען ניט גע־פיהרט צו מאָנאָגיניע, ווי ליאָבאָק און ספענסער בעהויפטען, נאָר פארקעהרט: די רויב־שדוכים האָבען געפיהרט צו קהל'שע וווייבערייי, צו עק־זאָגאמיע, און ענדליך צו פאָליגיניע (פיעל־ווייב־בערי).

די דאזיגע ענדערונג אין די פארם פון שדוכים האָט געהאט א גוואלדיגען איינפלום אויף די פרוי'ס לאָגע, אויף די פרוי'ס מערכה.

אין דער צייט, וען פריהער האָט די פרוי געהערט צו דעם זעלביגען שבט, און איז דארום געווען גלייכבערעכטיגט מיט'ן מאן, איז זי איצט א פרעמדע, פון א פיינדליכען שבט, א פרעמדע, וועלכע עס איז א מצוה צו קוועלען און צו מאטערען. אויף איהר ווערט ארויפגע־לייגט די שווערסטע און אונאנגענעהמסטע אר־בייט; זי ווערט פערהאסט און פעראכטעט; זי ווערט פשוט פערוואנדעלט אין א לאסט־טיער צוערשט פון גאנצען שבט, און שפעטער פון איינצעלנעם מאן.

און וועז דער קאָמוניסטישער געפיהל ווערט אָבגעשוואבט, און די מענער הויבען בים־לעכווייז אָן צו האלטען די וווייבער נאָר פאר זיך, ווערט די פרוי פשוט דאָס אייגענטהום פון מאן, וועל־כער קען טהאָן מיט איהר, וואס זיין הארץ גע־לוסט, איהר אפילו דער'הרג'ענען. איצט בימערט זיך דער מאן גאנץ וועניג צו עס געפעהלט זיין ווייב צו ניט, וואס א חוץ איהר האָט ער נאָך עטליכע ווייבער. דאָס איינציגע, וואס האלט איהם צורוק פון נעהמען א סך ווייבער, זיינען זיינע מיטגעבאָרען, דען בשעת דער קאָמוניזמוס איז אָבגעשוואבט, איז ער איננאנצען אייפגע־לייזט, הערשט דאָס רעכט פון שטארקערען אפילו אין אייגענעם שבט. דער ווער עס איז שטארקער, נעהמט פשוט מיט געוואלד צוועק די פרויען פון זיינע שוואכערע חברים. אזוי דאָס ער, זיין שטארקער האָט 7—8 אין אָפט־מאל נאָך מעהר ווייבער, וועהרענד זיינע שוואי־כערע גענאָהען האָבען אפילו קיינע איינע אויף ניט.

ביי די עקזאנאמישע אינדיאנער ארום הודזאנאף זאליו איז א מנהג, אז דער שטאר־קער רופט ארויס אויף א דועל (פאיט) זיין שוואכערען שכן, וועלכער בעזיצט א שעהנע ווייבעל, און, וען דער שוואכערער וויל ניט דערביי נאָך בעצאָהלען מיט זיין לעבען, טרעט ער פרייווילליג אָב עם שטארקערען זיין ווייב. דער רעזולטאט איז, אז די שטארקע האָבען צו־פיעל ווייבער, וועהרענד די שוואכע בלייבען אָהן איין ווייב. דאס זעלבע איז אויך אין כינא, נאָר מיט דעם חילוק, אז די שטארקע זיינען דאָ די רייכע, און די שוואכע — די אָרימע.

אלזאָ, פאליגיניע איז דער פראָדוקט פון סאציאל אומשטענדען.

מיט דער ענטוויקלונג פון פריוואט־אייגען־טהום ווערט אויך די פרוי אנערקענט אלס פרי־וואט־אייגענטהום, און דער בעזיצער פון איהר, דער מאן, ווערט דורכ'ן געזעץ געזיכערט צו זיין דער הערשער איבער איהר.

י. פאדרוזשניק.

די אַנטי־קלעריקאַלע בעוועגונג אין בעלגיען.

אָם בעלגישע פאלק לעבט איצט איבער די הויפט־סטאדיע פון גייסטיגער און סאציאלער בע־פרייאונג. דעם 2טען יוני זיי־נען פאָרגעקומען וואהלען צום פאַרלאַמענט. די דאָזיגע וואה־לען האָבען גזאָלט זיין די ענטשיידונגס־שלאַכט, אין וועלכער ס'האָט געמוזט איינמאל פאר אלע מאל ערקלעהרט ווערען, ווער ס'זיינען די אמת'ע בעלגי־בתים איבער בעלגיען, דאָם בעלגישע פאלק, אדער די קריסטליכע פאראַזיטען.

יא, דאָם האָט געזאָלט זיין די ענטשיי־דונגס־שלאַכט, וויל מיט 6 שטימען מאיאָרי־טעט האָט די קלעריקאלע פארטיי איבער'ן לאנד־רעגיערט, און יעצט האָט עס געהאלטען, און דאָם האָט זאָגאר צוגעגעבען א טהייל פון דער קלעריקאלער פרעסע, אז די 6 שטימען זאלען זיי אָנווערען, אזוי, אז ס'וועט אין נייעם פאר־לאַמענט אונמעגליך זיין יעדע ארבייט, צוליעב דער גלייכער שטארקייט פון דער אָפּאָזיציע מיט דער רעגיערונגס־פארטיי — די קאטוילי־שע.

אויסגעלאָזט האָט זיך אָבער פערקעהרט; די קלעריקאלע פארטיי האָט אָבגעהאלטען א נצחון איבער'ן פרייזן געדאנק, און זי האָט איצט א מאיאָריטעט פון 16 שטימען.

אָבער מיט דעם קינסטליכען זיג איהרען, האָט זיך די פארטיי פון די יעזואיטען געבראכט צו אזא לאגע, אז ס'וועט צום גוטען פאר איהר זיך נישט ענדיגען; וויל דער פרייהייטס־קאמפף, וועלכער איז ביז איצט געפיהרט געווא־רען אין די ראהמען פון פארלאמענטאריזמוס, געהט ארוים פראנק און פרי אויף דער גאס, און דאָם וואָס ער האָט אין פארלאמענטס־פאלאיז ניט געקענט אויפטהאן, וועט ער טהאָן צווישען פאלק.

מיר וויסען דאָ געבען אן איבערבליק אי־בער'ן קולטור־קאמפף אין בעלגיען פאר די לעצ־טע יאהרען, און צוקומען צום איצטיגען צו־שטאנד.

לייענדיג אין הארץ פון אייראָפּא, און איינזויגענדיג אין זיך אלץ, וואָס דער פראָגרע־סיווער גדאנק האָט פאר די לעצטע הונדערט יאהר געשאפען, האָט דאָך דאָם פרייע בעלגישע פאלק ביז איצט ניט בעוויזען פון זיך די קלע־ריקאלע הערשאפט אראָבצואוארפען.

די קלעריקאלע רעגיערונג איז כסדר אויב־געגאנגען מיט איהר פאלק אויף קאמפראמיסען. זי האָט איהם נאכגעגעבען אלע מעגליכע פריי־הייטען; פרייהייטען, פאר וועלכע א סך לענ־דער אין אייראָפּא וועלען נאָך לאנג מוזען קעמפפען, ביז זיי וועלען זיך דערצו דערשלא־גען.

אנדערש האָט ניט געקענט זיין, וויל פאר פערפאלגונגען איז דאָם בעלגישע פאלק שוין צופיעל אויסגעוואקסען, שוין צופיעל אָנגעוואפט מיט'ן פרייהייטס־געדאנק פון איהר נאכבאר־לאנד, דאָם אייביג־יונגע פראנקרייך.

זי האָט זאָגאר דעם פאלק געגעבען אלגע־מיינע וואהל־רעכט, נאָר איין פריוויליגיע האָט זי פאר זיך גלאָזען, דאָם איז דאָם צוויי־און־דרייפאכעם שטימרעכט, וואס יעדער בעלגיער בעקומט, וען ער בעזיצט אונבעוועגליכעם איי־גענטהום אדער א קאנטאָ אין דער מלוכה־באנק.

און דיעזע פריוויליגיע איז דער הויפט־זיל, וואו די קלעריקאלע פארטיי שפּארט נאָך אן איהר אלטען גוסס־דיגען קארפּער, און א דאנק וועלכען זי האָט נאָך בעוויעזען די מאכט אין איהרע נעגל צו פערהאלטען.

אבער אויך דיעזע אייניגיג קלעריקאלע פעסטונג האלט ביים צושטארט וועלען. אין פערלויף פון די לעצטע 20 יאָהר, קומט די קלע־ריקאלע פארטיי ארוים נאָך יעדען וואהל־קאמפף בשן ועין. און ענדליך איז זי ביי די פאר־לעצטע וואהלען געבליבען מיט א מייא־ריטעט פון 6 שטימען. און א רעגיערונג, וועלכע

איז פֿעראַנטוואָרטלעך פֿאַר׳ן פֿאַרלאַמענט, ווי די בעלגישע, וועלן זי ברויך זיך שטיצען אויף אזא קלעלעכע מאַיאָריטעט, האָט, פֿערשטענדלעך, זיך ניט געטרויט דעם מינדעסטען ערנסטען געזעצפֿראָיעקט אַרויסצוטראָגען.

און אָט פֿאַר וואָס דאָס בעלגישע פֿאַרלאַמענט איז די לעצטע פֿיער יאָהר געווען דער צענטער פֿון פֿאַליטישען קאַמפֿף — אין פֿולען זינן פֿון וואָרט.

די ליבעראַלע פֿארטיי האָט אָנגעהויבען געהן האַנד ביי האַנד מיט דער סאָציאַליסטישער, ענגען זייער אַלגעמיינעם שונא — דעם קלעריקאַליזם.

די קלעריקאַלע פֿארטיי האָט געהיט אויפֿן אויג איהרע דעפּוטאַטען, זיי זאָלען ניט פֿאַר־ביי לאָזען קיין זיצונג אין פֿאַרלאַמענט, כדי שטענדיג אבצוהיטען איהר מאַיאָריטעט; אָבער נישט קוקענדיג דערויף, האָט זיך דאָך איינמאָל געטראָפען, אז זיי זיינען געווען אין דער מינדערהייט. דאָס איז געווען מיט א יאָהר צוריק.

דער סאָציאַליסטישער פיהרער וואַנדערוועלדע האָט מאָמענטאַל אריינגעטראָגען א פֿאַרשלאָג, צו שיקען א בענריסונגס־טעלעגראַמע דעם איטאַליענישען פֿאַרלאַמענט, אין נאָמען פון בעלגישען פֿאָלק, צו דעם 50־יעהריגען יובילעאום פון איטאַליענ׳ס אונאבהענגיגקייט.

אום צו פערשטעהן די בעדייטונג פון אט אזא בענריסונג, איז וויכטיג צו דערמאָהנען, אז בעלגיען איז אפיציעל א רוימיש־קאטוליש לאנד, וואו די קירכע האָט נאָך ביז היינט א גרויסען איינפלוס, און בענריסען איטאַליען וואָלט אויגענטלעך הייסען, מורד זיין אין דער אלוועלטליכער מלוכה — אין וואטיקאן. בעת׳ן פֿאַרשלאָג האָבען די רעכטע, צוזאמען מיט דער רעגיערונג, געמאכט אונגעהויערע סקאַנדאַלען, און האָבען געוואָלט פערציהען די זיצונג ביז אויף מאָרגענס, כדי מיט אלע מיטלען ארוים־צורופען די פּהלענדע קלעריקאַלע דעפּוטאַטען, אום זיך נישט צו לאָזען מאַיאָריזירען, אָבער ס׳איז זיי נישט געלונגען. דער פֿאַרשלאָג איז דורכגענאַנגען. פאר דער אָבשטימונג האָט דער קלעריקאַלער אָנפיהרער ו ו א ו ס ט ע אויס־געפּופען: „מיט אייער אָבשטימונג וויל איהר א ליגען זאָגען דער געשיכטע". זעלבסט־פערשטענדליך, אז געפֿאַלשעוועט די געשיכטע האָבען נישט די ליבעראַלען מיט די סאָציאַליסטען, נאָר טאָקע זיי אַליין; דערמיט וואָס זיי האָבען כסדר געוואָלט אונטערשטרייכען דאָס ק ר י ס ט ל י כ ע אין בעלגיען, אין דער צייט, וואָס דער גרעסטער און ענטוויקעלטסטער טהיל פון בעלגישען פֿאָלק, איז פיינדליך געשטימט געגען דער קירכע, און קעמפֿפט מיט אלע מעגליכקייטען זיך פון איהר אפּוטרופֿסות צו בעפרייען.

ס׳וועט פאר׳ן לעזער, מיינען מיר, אינטערעסאנט זיין זיך צו בעקאנען מיט א פּאָאר צייערען איבער דער אונגלויבליכער פערמעהרונג פון דער פינסטערער מאַכט אין בעלגיען, א פערמעהרונג וואס אויב מען זאל ניט וויסען, אז זי איז קינסטליך ארויסגערופען געווארען דורך אונגעהויערע מיליאָנען־סובסידיעס פון דער רעגירונג און פון פריוואטע גראָשען־שנאָרער, וואלט מען אהן איבערטרייבונג געקענט זאָגען: בעלגיען רעגרעסירט מיט ריזענשריט, ס׳איז ניט מעהר דאָס „פרייע בעלגיען" פון וואָס מען רעדט אזוי שטארק אין אייראָפּא. מיר וועלען אָנפאנגען מיט די קלויסטערס.

נאר בעת מעשה איז וויכטיג צו פערגלייכען די ציפערען, וועלכע מיר געהען דאָ אנצי־הען פֿראָפּאַרציאָנעל מיט דער בעפעלקערונג. בעלגיען האָט סך־הכל 11,137 קוואַדראַט מייל, און איז, א חוץ מאנטאָנעגרא, דאָס קלענסטע לאנד אין אייראָפּא. זי האָט א בעפעלקערונג פון העכער 7 מיליאָן איינוואָהנער.

און אָט אין דעם קלייניעם בעלגיען זיינען אין יאָהר 1884 געווען 2124 קלויסטערס, פון וועלכע א טהיל פון זיי בעזיצען מיליאָנען רייכטהימער. אין 1912 איז זייער צאָהל אָנגע־וואקסען ביז 4135! ד. ה. איינפאך כמעט זיך פערדאָפּעלט אין פערלויף פון 28 יאָהר. נאָך מערקווירדיגער איז אָבער דאָס, וואס די „בע־פעלקערונג" פון די קלויסטערס האָט זיך כמעט ווי דרייפאך פערמעהרט. אין יאָהר 1884 זיינען אין גאנץ בעלגיען געווען 32,461 גלחים, יעזוּ־איטען, מיסיאָנערען און נאָנעס; אין 1912 האָט זייער צאָהל דערגרייכט 85,744!! אָט די געוואלדיגע פערמעהרונג פון דער שוואַרצער קליקע האָט א סך צו פערדאנקען דעם אבטהיי־לען דעם שטאַאט פון דער קירכע אין פראנק־רייך, און דער איבערקעהרעניש אין פארטוגאל. גאנצע מחנות ארויסגעיאָגטע פון יענע לענדער האָבען געפונען אָפענע טהירען און אָפענע... בייטלען ביי דער פרומער בעלגישער רעגיערונג, און די לעצטע האלט זיי אין איין נאטוראליזי־

רען און מאכט זיי פאר לעהרער איבער די בעל־גישע פאלקס־שוהלען.

די טהעטיגקייט פונ'ם קלעריקאלען רעגיע־רונגס־רעזשים האָט זיך אבער נישט אבגע־שטעלט ביי איהר פאזיטיוועד „קריסטליכער ארבייט"; זי האָט נאך מעהר געארבייט אין נעגאטיוון זינן. נאכדעם ווי דאס לעצטע לי־בעראלע מיניסטעריום איז צוליעב אינערליכע סכסוכים אין 1884 געפאלען, און האָט געמוזט אבטרעטען זיין פלאץ די קלעריקאלען, האבען די לעצטע פון ערשטען מאמענט ביז איצט ניט אויפגעהערט צו פיהרען א פערביטערטען קאמפף געגען די עפענטליכע פאלקס־שולען. נאטירליך האָט זי געגען דיעזע שולען אפיציעל נישט געקענט קעמפפען, ווייל דאס זיינען גע־ווען די אייגענטליכע רעגיערונגס־שולען, וועל־כע זיינען נאך געווען איינגעפיהרט פון פרי־הער, און וועלכע די זעלבע קאטוילישע רעגיע־רונג האָט, קומענדיג צו דער מאכט, אליין סאנ־קציאנירט.

אבער דאָס האָט זי נאר געטהאן לפנים, מיט א כוון, כדי דערמיט צו געווינען כאטש א קליין ביסל סימפאטהיע פון דער בעפעלקע־רונג, אין וועלכען זי האָט זיך אזוי שטארק גע־נויטיגט.

דעם קאמפף האָט מען איבערגעגעבען אויסשליסליך די גלחים, און די לעצטע האבען דאָס אמת'דיג געווויסענהאפט אויסגעפיהרט.

זייער פראפאגאנדע האבען זיי אויסגע־נוצט אויף אלע אופנים, זאגאר אלס פרעדיגטען אין די קירכען, און אנשטאט דאָס פאלק מהרהר בתשובה זיין, האָט מען אפט פאר זיי גהאלטען פאר־טראגען, וועגען גנבים און באנדיטען, וואס ענטשטעהען פון די שילער פון די עפענטליכע פאלקס־שולען.

די פראפאגאנדע האָט אויך נישט וועניג צוגעהאלפען די רעגיערונג אליין; אבער מעהר־סטענטהיילס — מאטעריעל. פונקט ווי זי האָט מיט איין האנד געשיט מיט מיליאנען אין די קלויסטער־שולען, האָט זי מיט דער אנדערער האנד וואס ווייטער אלין מעהר אבגענומען די מעגליכקייט, אז די אפיציעלע און די געמיינדע־שולען זאלען זיך ניט קענען נארמאל ענטווויק־לען. ציפערען וועלען רייטליכער ריידען!

אין 1883, בעת'ן ליבעראלען מיניסטעריום, זיינען אין בעלגיען געווען 27 אפיציעלע נאר־מאל־שולען. וועלכע האבען דער רעגיערונג אב־געקאסט 572,230 פראנק, און אין 1905 זיינען געווען 41 דיעזעלבע שולען, און האבען פון דער רעגיערונג נישט מעהר בעקומען ווי 50,436 פראנק.

וועז מען פערגלייכט דיעזע ציפערען לגבי דער קאטוילישער שול פון דעם זעלבען טיפ, געפינען מיר עטוואס ערשטוינענדעס: אין 1883 האבען זיי נישט בעקומען קיין גראשען, און אין 1905 האָט זייער אונטערשטיצונג דער־גרייכט 148,833 פראנק.

נאך ערגער איז דאָס מיט די אנפאנגס־שולען: אין 1883 זיינען געווען 4787 אפיציע־לע געמיינדע־שולען, און אין 1905 — 4533, ד. ה. א פערמינדערונג פון 254 שולען, אין דער צייט וואס די בעפעלקערונג האָט זיך בעדיי־טענד פערמעהרט. דאגעגען איז אין דעם זעלבען יאהר 1883 געווען קאטוילישע אנפאנגס־שולען 10, און אין 1905 האָט זייער צאהל דערגרייכט ביז 2611! פערגלייכען מיר נאך די יאהר־יעהרליך וואקסענדע סובסידיעס, וואס די קלע־ריקאלע שולען בעקומען פון דער רעגיערונג, בעקומען מיר אט־וואס: אין יאהר 1883 קיין איין סאנטים, אין 1905 — 3,240.000, און אין 1912 — 7,300,000 פראנק.

אט אזוי איז פון יאהר צו יאהר אלץ מעהר געשטיגען די מאכט פון די קלעריקאלע שולען. פארוואס האָט דער קלעריקאליזם זיין ראפאציאנערע פאליטיק אנגעווענדעט נאר צו די פאלקס־שולען, איז בעגרייפליך. וואס מעהר דער קלעריקאליזם האָט דערפיהלט זיין אהנ־מעכטיגקייט, וואס מעהר ער האָט זיך ארומגע־קוקט, אז ער פערליערט דעם באדען פון אונטער זיינע פיס, איז איהם נאטירליך געבליבען נאר ביסמארק'ס וועדטער צו דערמאהנען: „נישט דאָס מיליטער האָט ביי סעדאן אין 1871 גע־זיגעט, נאר די לעהרער פון די פאלקס־שוהלען". ארום דער פאלקס־שול האָט זיך אין בעלגיען שוין זייט לאנג קאנצענטרירט דער גאנצער פאַ־ליטישער קאמפף פון די פארטייען, און וועז די קלעריקאלען האבען דערפיהלט, אז די טעג פון זייער הערשאפט זיינען געצעהלט, האבען זיי זיך געוואלט וועניגסטענס פערזאָרגען מיט'ן לעצטען אויסוועג: אז אויב דער ליבעראל־סאַ־ציאליסטישער בלאק וועט זיעגען, זאלען זיי גע־צוואונגען זיין די סובסידיעס פאר די קאטוי־לישע שולען וווייטער צו געבען, און אונטער דעם לאזונג „פרייהייט פון פאמיליען־פאטער"

און „פרייהייט פון אונטערריכט", האָבען זיי דורך דער פערזאָן פון דעם דאמאָלסטדיגען מיניסטער־פּרעזידענט און בילדונגס־מיניסטער שאָלאַרט אויסגעארבייט א נייעם שול־געזעץ־פּראָיעקט.

דאָס איז געווען מיט 15 מאַנאַט צוריק.

ווי נור מען איז געוואָהר געוואָרען איבער דעם אינהאַלט פון א נייעם געזעץ־פּראָיעקט, און ס'האָט נאָך געדארפט געדויערן איניגע מאָנאַטען איהם אריינצוטראָגען אין פּארלאַמענט, האָט זיך אַנגעהויבען אן אונבעשרייבליכער פּאַלקס־שטורם אין גאנצען לאנד.

מיר קענען זיך אויספיהרליך אויפ'ן געזעץ־פּראָיעקט נישט אָבשטעלען, דערצו ברויך מען אָנציהען א גאנצע רייהע פון געזעצען און מאָטאמאטישע ציפערען, וואס ס'וועט צופיעל פּלאַץ פערנעהמען; מיר ווילען נור אָנווייזען די גרונד־שטריכען פון איהם:

אין געזעץ־פּראָיעקט זאגט זיך, אז אלע שולען ווערען אנערקענט אלס עקזיסטענץ־בעדינגונג פאר עקזיסטירען, און דערפאר, הייסט עס, האָבען די וועלטליכע און קאטוליישע שולען די זעלבע רעכט אויף סובסידיעס און אונטערשטיצונג.

לפּנים איז דער פּראָיעקט זעהר מאָדערן: „גלייכהייט", „טאָלעראנץ", נאָר הויבט מען אָן א קליין ביסעל אריינדרינגען אין איהם, אזוי בעעמרקט זיך באלד דער אמת'ער פּרצוף זיינער און שאָלאַרט'ס כיטרע אבזיכטען.

מען מוז נישט פערגעסען, אז די געמיינדען אין בעלגיען האָבען די פרייעסטע אויטאָנאָמיע בנוגע זייער ווירטשאַפּטליכער און גייסטיגער פיהרונג, און נאטירליך זיינען אָנפאָנגס־און פאָלקס־שולען אימער ליוט'ן זעלבען גייסט, וואָס הערשט אין דער געמיינדע.

אזוי אָבער ווי די מעהרסטענטהייל געמיינדען פון די גרעסטע שטעדט זיינען אנטיקלעריקאל, זיינען אויך די שולען פרייהייטליך.

די אלע געמיינדע־שולען זיינען אונבעצאָהלטע אין בעלגיען, קאָסט אב יעדען פון אזעלכע שילער 36 פראנק א יאָהר, דערויף זאגט זיך אין פּראָיעקט, גיט די געמיינדע דריי צעהנטלאָך פון דער סומע, די פּראָווינץ — איין צעהנטלאָך, און די איבריגע זעקס צעהנטלאָך דערליגט די רעגיערונג.

אויב, ווי דער געזעץ־פּראָיעקט ווילּ, אז די קאטוליישע שולען זאָלען אויך פערדעכענט ווערען אלס אפיציעלע, דאן קומט אויס, אז די לי־בעראלע געמיינדען וועלען פאר יעדען קאטוליישען שילער מוזען בעצאָהלען די זעלבע דריי צעהנטלאָך שול־לוין, וואס זיי צאהלען פאר זייערע נישט־רעליגיעזע שולען.

און נאָך א גרינדליכען אויסרעכנונג, וואס איז געמאכט געוואָרען, וועלען די קלוסטער־שולען פערשלינגען 20 מיליאָן פראנק יעהרליך דירעקטע אויסגאבען, א חוץ וואס איהר פרומע מאמע, די רעגיערונג, וועט איהר אונטערדריקען „אונטער'ן פּארטוך".

דער פּראָיעקט האָט נאָך אין זיך א סך אנדערע פונקטען, וועלכע האָבען געראָהטע מיט דער פערניכטונג פון אלע בעלגישע פרייע פּאָלקס־שולען.

אָבער, ווי געזאגט, דאָס פּאָלק האָט בעצייטענס געפיהלט, וואס איהר ערוואָרטעט מיט דעם פּראָיעקט; און דער פּאָלקס־צאָרן האָט זיך פון טאָג צו טאָג אלץ מעהר פערגרעסערט. ס'איז, דאכט זיך, נישט געבליעבען קיין איינ שטאָדט, און זאגאר קיין איין דאָרף, וואו ס'איז ניט אָבגעהאלטען געוואָרען פּראָטעסט־פערזאמלונגען און דעמאָנסטראָציעס, מיט דראָהענדע רעזאָלוציעס גענגען דער רעגיערונג.

און וועגן מען האָט זיך נאָך אלעם דעם, דאָך איבערציגט, אז די רעגיערונג וועט דעם פּראָיעקט נישט צוריקנעהמען, האָט די סאָציאליסטישע פּאַרטיי, צוזאמען מיט דער ליבעראלער, צוזאמענגערופען א פּאָלקס־דעמאָנסטראָציע קיין ברוסעל אויפ'ן 15טען אויגוסט 1911.

פון אלע עקען בעלגיען זיינען געקומען בוכשטעבליך הונדערטער טויזענדער דעמאָנסטראנטען. פון דער פּראָווינץ אנטווערפען אלייז זיינען געקומען העכער 20,000 מאן. דער אנבליק פון דער דעמאָנסטראציע איז געווען גראנדיוז, טויזענדער רוטע און בלאָהע (ליבעראלע) פאָהנען האָבען געפלאָטערט און פאקטיש בעדעקט גאנץ ברוסעל.

ס'איז איבריג צו זאגען, וועגן דעם ערדרייקענדען אייגדרוק, וואס די דעמאָנסטראציע האָט געמאכט אויף דער קלעריקאלער רעגירונג, זעהענדיג פאר זיך אזא פעסטע אייזען־דיסציפּלינירטע מאכט.

ענדליך זיינען נאָך פערבליבען געצעהלטע טעג, און דער געזעץ־פּראָיעקט האָט שוין געדארפט אריינגעטראָגען ווערען אין פּארלאַמענט. די לינקע האָבען געסטראשעט, אז זיי וועלען דעם פּארלאַמענט ניט לאָזען פונקציאָני־

רען, און האבען זיך פארבעריט צו אן אב־סטרוקציע, וועלכע וואלט זיך אפשר קיינמאל נישט געענדיגט. זעהענדיג דעם ענערגישען וויע־דערשטאנד און אטאקען פון אלע זייטען, האט דאס מיניסטעריום שאלארט, וועו מען האט שוין דעם געברויכט דעם פראיעקט שטעלען אויפ'ן טאגעס־אָרדנונג — דעמיסיאָנירט.

דאס פאלק האט אלזא געזיגט! אבער די קלעריקאלע מאיאריטעט פון 6 שטימען האבען נאטירליך, ארויפגעזעצט וויטער זייער'ס א מי־ניסטעריום, און אלס פרעמיער־מיניסטער דעם „פראגרעסיוועו" קלעריקאל, גראף דעבראקוויל, וועלכער איז איבריגענס אין זיינע האנדלונגען נישט בעסער פאר זיין פארגענגער.

אמת, שאלארט'ס געזעץ־פראיעקט איז בע־גראבען; אבער כל זמן דאס פאלק וועט זעהען אין דער שפיץ פון איהר רעגיערונג דיעזעלבע „שאלארט'ס" מיט אנדערע נעמען, וועט איהם שטענדיג שטעהן פאר די אויגען דאס שרעקענס־בילד פון שול־געזעץ־פראיעקט, פון וואס דאס בעלגישע פאלק איז שיעור פון געדולד נישט ארויס. וואנדערוועלדע האט זיך אויסגעדריקט, אז דער פראיעקט איז געווען דער לעצטער גיפ־טיגער בים, וואס א האלב־טויטע קראקאדיל האט געקענט טהאן. אבער צום בייספן איז איהר נישט געלונגען! זי האט פערגעספן בעת־מעשה, אז זי ווי בייספן א געזונדטען און קרעפטיגען מענשען, וועלכער האט טאקע די פעהיגקייט א קרעפטיגען וויערערשטאנד צו געבען.

און אט דער קאמפף פאר דער פרייער פאלקס־שול, וועלכער איז אזוי פערביטערט און הארט אנגעפיהרט געווארען דאס פערגאנגענע יאהר פון די פרייגעזאנענע פארטייען, האט גע־געבען דעם ערשטען שטויס, אז אין דעם מא־מענט זאלען אלע קלאספן אינטערעספן אויף א ווייל אוועקגעלעגט ווערען; און נאר איין אויפנאבע איז געבליבען: די קלעריקאלע פארטיי ביי די קומענדע וואהלען צו צערשמע־טערען. איין נעדאנק האט נעהערשט: פערניכ־טען די קירכליכע מאכט און אויסראטען די יע־זואיטישע פראזיטען, וואס האבען זיך אזוי שטארק אייניגעפרעספן אין בעלגישען פאלקס־קערפער.

מען מוז מודה זיין, אז דער קאמפף איז נעווען א נעוואלטיגער; אזא וואהל־קאמפף האט בעלגיען נאך נישט נעזעהען. און דאך, ווי

געזאגט, די קלעריקאלע פארטיי האט נאך בע־וויזען די ממשלה אין איהרע הענד צו פער־האלטען.

* * *

נאכדעם ווי דער וואהל־פיבער איז שוין דורך, האט מען אנגעהויבען זוכען אורזאכען פון מיסערפאלג; און — זיי זיינען פיעל־וועניג גע־פונען געווארען. דעם זיעג האבען זיי צו פער־דאנקען זייערע רייכע קלויסטערס. וועו די „בעפעלקערונג" פון די קלויסטערס האבען זיך אנגעהויבען בערעכענען, אז דעם 2טען יוני קו־מען זיי אריין אין א לאגע פון „זיין אדער נישט זיין", האבען זיי געעפענט זייערע קאסען און געשאטען מיט געלד אויף פראפאגאנדע אין אלע זייטען. ביי דעם נישט־ענטוויקעלטען המון האט מען אבגעקויפט די שטימען און מען האט דער־פאר געצאהלט א מינימום־פרייז פון 5 פראנק. קורץ, די וואהל־קאמפאניע האט אבגעקאסט די בעלגישע קלויסטערס צוואנציג מיליאן פראנק!

יא, די פינסטערע באנדע האט מיאוס גע־זיגט, אבער „נאך א פאאר אזעלכע זיעגען, אוז מיר זיינען פערלוירען", — האט אמאל נאפא־לעאן אויסגעשריען.

די רעגיערונג וועט זעהר טהייער פאר'ן זיעג מוזען בעצאהלען. אבער נישט מיט קיין געלד — נאר מיט מענשען־בלוט!

זי וועט אזוי שנעל דעם פעטען ביסען ניט קענען פערדייהען. אזוי ווי מ'איז נאר געוואהר געווארען די רעזולטאטען פון די וואהלען, האט זיך אין גאנצען לאנד אנגעהויבען א מוראלדיגע ערביטערונג. צענדליגע טויזענדער ארבייטער האבען אלס פראטעסט ערקלעהרט א סטרייק. די גאנצע ארבייט אין די קוילען־גרובען האט זיך אבגעשטעלט. יעדען טאג קומען פאר גרויסע מאניפעסטאציעס. דאס פאלק בעפאלט די קלויסטערס, און די קלעריקאלע רעדאקציעס און מאכט דארט חורבות. מען פיהלט אין דער לופט פארבעררייטונגען צו היסטארישע געשעהענישען.

די רעגיערונג האט, ווי עס שיינט, די קאמפפס־ערקלעהרונג פון פאלק אנגענומען. זי האט מאביליזירט דאס גאנצע מיליטער און האט נאך צו דעם אלעם ארויסגערופען די רע־זערווויסטען פון די לעצטע דריי יאהר. אין א סך שטיידט זיינען שוין פארגעקומען בלוטיגע צוזא־מענשטויסונגען צווישען פאלק מיט'ן רעגיע־רונגס־מיליטער. אין שארלערוא זיינען שוין דא

4 דער'הרג'עטע און א גרויסע צאָהל פערוואונ־דעטע. דאָס זעלבע אויך אין ווערוויע, ברוסעל, גענם, ליעזש א. ז. וו.

פון איבעראל קומען אָן ידיעות, אז דאָס פאָלק גרייט זיך אויף אן ענטשיידענעם אָפענעם קאמפף מיט דער רעגיערונג.

אלענפאלם, בעלגיען שטעהט איצט ביי א וועגדונגס־פונקט פון איהר געשיכטע, און מעג־ליך, די גאנץ נאָהענטע צוקונפט וועט בעווייזען, ווער די זיעגער וועלען זיין.

בעמערקונג:

שוין האָבענדיג דעם בריף געענדיגט, איז אָנגעקומען א ידיעה, אז אויף א בעראטהונג פון די ניי־אויסגעוועהלטע סאָציאליסטישע דעפו־טאטען, איז בעשלאָסען געוואָרען צוזאמענצורו־פען אן אויסערגעוועהנליכען קאָנגרעס פון דער בעלגישער סאָציאליסטישער פארטיי, אויפ'ן 30טען יוני. און דער קאָנגרעס וועט אָננעהמען א רעזאָלוציע: באלד ווי דער פארלאמענט וועט זיך נור עפענען; אריינטראָגען א פארשלאג מבטל צו מאכען דאס דרייפאכע שטימרעכט, און אויב די פארלאמענטס־מעהרהייט וועט זיין דאגעגען, זאל ערקלעהרט ווערען דער אלגעמיי־נער סטרייק אין גאנץ בעלגיען.

י. פ.

שלום אש.

חורבן בית-המקדש

(א פאָעם אין פיער געזאנגען).

1טער געזאנג.

חורבן בית־המקדש.

וטרעטען און אויסגעראָטעט ליגט דאָס גאנצע לאנד יהודה צו נבוכדנצר'ס פים. איינגעזוי־מעלט דאָס גאנצע כשדים־חיל ארום ירושלים'ס מויערען, אלע וועגען אָבגעשניטען, אלע קוואָ־לען, וואס פליסען קיין ירושלים, שוין פער־שטאָפט — האָרט ביז צו די מויערען געהען די כשרים צו — שוין ווייזט זיך געגען זיי קיין העלד נישט מעהר — קיין פייל, קיין שפיעז פון ירושלים'ס זייט ווערט נישט געוואָרפען מעהר צו זיי. — און ירושלים נעהמט ער דאָך ניט איין. עם האָבען זייט נבוכדנצר. די העלדען צולאָזען זייערע בערד, זאָפען זיך די האָר אין די אייל־געווירצען און קניפען זיך זייערע לאָקען אין אשור'שען סטיל. עם פאשען זיך רוהיג נע־בען זיי זייערע געפוצטע פערד. — די שקלאפען פלאכטען די פערד'ס רוקען, דען דער פיינד נעהמט ירושלים ערשט אויף.

יעדעם מאל ווען נבוכדנצר קומט קיין ירושלים, פעראירט זיך דער וועג. אוועקגעוואָרפען ווערט ער פון ירושלים'ס מויערען אויף מיילען ווייט. עם פאלען די שפיעזען אויף זיינע אייי־גענע חיילים צו. צי ווי מיט אשור שפיעלט יהוה מיט אים א שפיעל. אָ, עס ציטערט דער פיינד!

און דאָך, אויף דער צווייטער זייט מויער — אויסגעשטאָרבען ליעגט ירושלים. ווי ארוים־געוואָרפענע שמאטעס וואלגערען זיך איבער די ווייסע גאסען ארום די שהנסטע וויים־לייכ־טענדע לייבער פון ירושלים'ס טעכטער, קיין פיינד'ס שווערד האָט זיי נאָך נישט אָנגעריהרט.

דאָס זיינען זיי אזוי פון דעם הונגער אוים זייער פאַלאַצן געוואָרפען געוואָרען. עס ברענט די זון איבער זייערע נאַקעטע לייבער, און זיי פיהלען דאָס ליכט נישט מעהר, אויסגעטריקנט, — אויסגעצערט. נאָכ'ן טרונק איז זייער בלוט פערשלאַפען אין זיי, די ליפּען ווי פער־ברענטע רויזען פון זומער־היטצען — איינגע־שרומפּט. עס בעווגט טהיילמאָל דאָס פער־חלש'טע ווייב מיט איהר האַנד און זוכט נעבען זיך — איהר אייניציג קינד, וואָס ווי אין חלום שוועבט זיין געשטאַלט פאר איהר. — טהיילי־קינדער־מתים האָבען זיי ליעגען נעבען זיך, טהיילי קינדער קריכענדיג אויף אלע פיער נייגען זייערע פערלעצענדע מיילבעלעך, זוכען פער־שמאַכט ווי אין חלום נאָך די מוטער'ס נאה־רונג, געפינען די קאַבענדיג יונג־טויבליכע ברוסט, וואָס ווי א פערטריקענטע פרוכט נאָגט דאָס קינד פון איהר הויל לופט אין זיך אריין. שוואַך וועדט דאָס מיילבעל פון קינד, רוהיג געהט אוים דאָס קליינע הערצעל אין די מו־טער'ס ארעם, ווי דורך א שלייער פיהלט דאָס פער'חלש'טע ווייב דעם שטיל־ען גוסס פון איהר קינד, און עס צאַפּעלט זיך אויף צום לעצטען מאָל דאָס פער'חלש'טע ווייב און טראָגט איהר פערטריקענטע צונג אין דעם טויטען קינד'ס מיילבעל אריין.

און זייערע מענער, פער'חלומ'טע, פון הונ־גער קראַנקע, טרעטען צווישען די וויים־לייב־טענדע לייבער פון זייערע ווייבער און קינדער. — זיי הערען דאָס פערשלאַפענע ברוהמען פון די בלאַה־פערבראַנטע ליפּען, און פיהלען נישט מעהר, משוגע זיינען טהיילי פון זיי, און רייסען די טויטע קינדער פון זייערע ווייבער אוועק, שפּאַלטען מיט זייערע נעגעל די ברוסטען קווא־לען אויף און טרינקען זיך מיט בלוט אן, און בעשמירט דאָס געזיכט מיט די הענד אין בלוט, געהען זיי צווישען די לעבעדיגע ארום.

שווייגענדיג רוקט זיך די נאַכט צו. ווי א טויטעם חופה־קלייד. עס היל־ען זיך די גאַסען אין די שאַטענס איין, און אויף אלע פיער הויבען אן קראַנקע פון זייערע לעבער ארויסצוקריכען. צו זיינען עס יונגע, צו זיינען עס אלטע? אלע זעהען זיי אוים גלייך, נייגען זייערע מיילבער צו דר'ערד צו, און לעקען מיט זייערע צונגען, ווי־לען פון דר'ערד אוועקרויבען דעם טוי, וואָס די נאַכט בעהויכט די ערד, אבער מיט שטויב דעקען זיך זייערע מיילבער צו, טרוקען זיינען די נעכט, און לייגט זיך שוועד ווי א גוף פון בו־מינן איבער דר'ערד. אנגעפיהלט מיט לייכען איז די לופט, די נשמה איז איינגעשפּאַרט גע־ווארען אין דעם גוף אין אזא נאַכט, און פערי־חלש'ט מיט בענקענדע בליקען קוקט ישראל ווי נאָך א ישועה אוים, נאָך דעם פיינד.

אבער דער פיינד קען אלץ ירושלים נישט נעהמען. נאָך שטעהט אויפ'ן הר־הבית ביים מזבח דער כהן אין זיין וויים־געוואַנד און בריינגט דעם קרבן צו גאָט אין דער צייט, פער־שוואַכט ווערט ער פון דעם געשמאַק פון פלייש, וואָס ברענט זיך אויפ'ן מזבח פאר איהם, דער ווין גיהט אין זיינע פערטריקענטע געדערים ארין, און שיבור און קראַנק ווערט ער פון דעם געשמאַק פון ווין און פלייש. וואָס זיינע הויל־ע געדערים זיינען אנגעבלאַזען, שלעפט ער זיין קראַנקען גוף פון מזבח אוועק. אויף אלע פיער קריכט ער פון דער עזרה ארוים, נייגט זיין קאָפּ צו דער וואַנד, און ער הויכט זיין נשמה אוים, עם שוועבט נאָר דאָס פער'חלש'טע שמייכעל אויף זיינע ליפּען מיט הנאה, אז ער האָט מיט זיין נבלה די עזרה נאָר טמא געמאכט.

נור נישט איבער דעם קרבן, וואָס דער כהן בריינגט צו גאָט, קען דער פיינד ירושלים ניט נעהמען, פערזינדיגט האָט זיך ישראל און גאָט איז אוועק פון זיי. פון מצרים האָט ער זיי ארויסגענומען — אין דעם לאַנד, וואָס ער האָט זיינע עלטערען פערשפּראַכען — האָט ער זיי ארריינגעבראַכט. משה'ן האָט ער געשיקט צו זיי— א תורה זיי נעגעבען, געמיינט זיי וועלען זיין די לעהרער פון דער וועלט, זיינע געזעצען לער־נען מיט די פעלקער פון דער וועלט — ערצעה־לען וער יהוה איז. — דורך דורות־דורות האָט ער זיי נביאים געשיקט, און ערמאָנט: „זייט די וועלט", „זייט דאָס ליכט", נישט קיין אָקס, נישט קיין קאַלב וויל איך פון אייך, נישט קיין געשרייי, נישט קיין געבעט, דעם שוואַכען העלפט, דעם אָרימען. און פאר די יתומות און די אלמנות נעהמט אייך אָן. הינטער יעדען בוים זיך געטצען געשטעלט, און פון אונווירדיגע פעלקער זיך זיטען געלערנט. ערצארעט איז יהוה געווארען. געציטערט האָבען די יסודות פון דר'ערד. — געדונערט דער הימל און דער ים איז געבליבען שטעהן, די שטערען און די זונ־ן האָבען זיך אין די לעבער בעהאלטען, ניט געוואַלט נעהן זייער שליחות אויספיהרען און

שיינען איבער דער וועלט — און יהוה האָט געשוואָרען ירושלים אונטערצוברייניגען, דאָס בית־המקדש צו פערברענען. פינסטער איז געוואָרען דאָס ליכט, — מיט אייזערנע ריטער האָבען זיי די מלאכים אויס זייער בעהעלטענישען ארויסגעשטופט און מיט געוואלד זיי געגויט איבער דער וועלט שיינען צו געהן (נאָר אָנגעוואָרען האָבען זיי דאָן זייער ליכט, און א זיעבענטעל איז די מאַם פון זייער שיין), ארויפגעצויגען האָט דאָן גאָט פון דער ערד, וואו מענשען האָבען איהם געשאפען אהיים אין ד'הימלען צוריק, — צוריק נעלאָזען האָט ער זי אליין, פערשלאָסען די הימלען איבער איהר — דאָס שערהחמים צוגעמאכט — און בעשוואָרען האָט ער פאר איהם, צו ברייניגען קיין געבעט און קיין געוויין.

צוריקגעצויגען האָט זיך גאָט, איבערגעלאָזט די וועלט צו איהר מזל אליין. אָה, פינסטערע כוחות, געהט פון אייערע בעהעלטענע לעבער ארויס, און פיהרט אויס אייער קראפט. עס פערשט שוין דער שטארקער דעם שוואבען און קיין געראטענקייט איז נישטא מעהר, עס רייסען די בליטהען איינס פון צווייטע דאָס זונען־ליכט ארויס, די וואָרצלען אין דר'ערד קריעגען זיך צוישען זיך — און גנב'ענען אייער דעם אנדערען דאָס חיות אָב. — אָה, דאָס וועריטעל — אויף גאָט'ס חסד ביז אהער געשיצט — צו שפייז דעם שטארקערען איז עס געוואָרען, און גאנצע מינים בעשעפענישען געהען שוין אונטער הינטער די זונן. אָה, עס נייגט זיין שוואך קעפעל דאָס אריטע גרעזעל פון דר'־ערד צו דער זונן און פרעגט אויף גאָט. דאָס קלייגע פעלד־פויגעלע איבערגעלאָזט אין נעטיז אליין — קלאפט מיט זיין יונגע פליגעל, פיט־שעט מיט זיין שנאבעל און זיינע אויגעלאך קוקען מיט אנגסט דעם טויט ענטקעגען און זוכט אין די הימלען גאָט — אָבער פערשלאָסען האָט זיך גאָט אין זיינע הימלען און די וועלט האָט ער איבערגעלאָזט צו איהרע גייסטער אליין.

נור ווי א שפייז שטעבט דעם פערשלאָסענעם הימל אן איינזאם געוויין, און קרעכצען, ווי דונערען, קלאפען אויפ'ן שער־הרחמים אן—ס'איז ירמיהו הנביא'ס געבעט, וואָס דרינגט אזוי. איינגעהילט אין זיין ווייסען געוואנד, דרעהט זיך דער מאן פון פיין צוויישען די לעבעדיגע לייכען ארום. אין גרוב האָבען זיי איהם געהאט אראָבגעווארפען, געוואָרפען שטיינער אויף איהם, וועו ער האָט זיי אן דעם פיינד דערמאָהנט. יעצט ווי א שאָטען דרעהט ער זיך צווישען זיי ארום, און ווי דאָס געשריי פון א קינד רופט ער די גוסס'דינע מוטער פון טויט צוריק — אזוי לאָזען ירמיהו'ס קרעכצען ירושלים נישט שטארבען. איינגעזאפט אין יעדען טראָפען בלוט זיינעם די לייד פון זיין פאלק — דריקט ער צו זיין פערדארטע ברוסט די קאלטע לייכען, ווי א פערוואונדעטע חיה שטעהט ער אויף מיט פערבלוטיגטע אויגען — און רופט צום הימל צו: „גאָט, זעה, די שאנדע זעה", אין די ווינקעלאך בעהאלט ער זיך, זיצט דאָרט אָב טאָג און נאכט, ווי א משוגע'נער קוקט ער ארום זיך שטום און רעדט צו זיך אליין. גאָט קוקט דאָך אין זיין הארץ אריין. און ער ווייסט ירמיהו'ס לייד, איינזאם שנייידט זיך זיין געבעט אין דער בלייערנער לופט אריין, שלאָגט זיך אדורך דעם וועג אין פערוואלקענטען הימל, עס טרעטען צוריק די שטרענגע מלאכים מיט זייערע ריטער אין די הענד, וואס יאָגען די תפלות פון שער הרחמים אָב, פאר ירמיהו'ס געשריי. ערציטערט ווערען זיי, און ווי א שטורם־ווינד יאָגט זיי ירמיהו'ס געבעט פון פערשלאָסענעם טהויער אָב, און עס ברעכט זיך אין דעם פערשלאָסענעם הימל אריין, און טרעט פאר גאָט פאָר — אוג לאָזט ירושלים ניט שטארבען.

עס בענקט דער חולה נאָכ'ן טויט... און פון גוסס־בעט נאָרט מען דאָס ווייטענדיגע קינד אוועק, עס זאָל לאָזען די מוטער שטארבען רוהיג — אזוי האָט גאָט ירמיהו'ן פון ירושלים ארויסגענאָרט, געזאָגט האָט ער איהם „נאָך עמנות געה, און קויף דיר דאָרט א פעלד ביי דיין פעטער אָב, און זעץ דיך רוהיג אויף דעם לאנד — נאָך אזוי פלינק וועט דער פיינד ירושלים ניט נעהמען — און רוהיג קענסטו בלייבען נאָך אויפ'ן ארט".

ווי ירמיהו האָט נור געטרייסט, די טויערן פון ירושלים פערלאָזען, — זיינען פיער מלאכים פון הימל אראָבגעניידערט און האָבען זיך אויף די טויערען פון ירושלים געשטעלט, אָנגענומען ביי די וועגד אוו צובראָכען זיי. נישט נבוכדנצר, נישט נבוזרדן האָט די הייליגע שטאָדט איינגענומען, נאָר ווי משה איז דורך גאט'ס קוש נעשטארבען, אזוי האָט יהוה אליין זיין שטאָדט צובראָכען. אין די איינגענומענע שטאָדט איז דער

פֿיינד אריין, אויף טויטע וויבער האָט ער גע־טרעטען, די קינדער צוזאַמענגענומען, און פֿאַר די פֿער׳חלש׳טע אויגען פון זייערע געבונדענע פֿעטער׳ס גע׳שחט׳ן — גערונען האָט דאָס פֿאָ־טער־בלוט מיט די קינדער׳ס אינאיינעם, אויס־געמישט און צוזאמען צונויפגעקאכט.

געקומען זיינען די פיער מלכים, פיער פֿא־קעלען אין די הענד געהאלטען, ביי די פיער ווינקלען פון בית־המקדש זיך אוועקגעשטעלט און גאָט׳ס הויז אונטערגעצונדען.

געשטאַנען זיינען די כהנים ביי זייער דיענסט און האָבען דעם קרבן אויפ׳ן מזבח גע־בראַכט, און די לוים מיט זייערע הארפען הא־בען פֿאר א גאָט א ליעד געזונגען. דערזעהען האָבען זיי דאָס פייער פון דער וויייטען, ווי עס האָט ארומגעכאפט די פיער וועגד פון מקדש, פערלאָזט האָבען זיי נישט זייער אָרט און וויי־טער זייער דיענסט געטהאָן. שוין כאפט דאָס פייער אין די עזרה אן, דער פימפֿסען האָלץ צוויישען די מעשענע זיילען קנאַקט און עס ריי־טעלט זיך דאָס פייער פון זיין פלאַמען און זיע־בען פארביגען קאלאר, — רוהיג שטעהען זיי וויייטער ביי זייער דיענסט, און העכער שאַלט דאָס ליעד פון די לוים אין דעם פלאָם פייער אריין. עס כאפט דאָס פייער דאָס ליעד און ברענט עס אין זיך אריין. ס׳ברענט דער מארמאָר הינטער זייערע פים, דער גאלד טיקט זיך אין פלאָם, און זיי פיהלען נישט קיין לייד, נאָר העכער זינגען זיי דאָס ליעד. דאָס פייער כאפט דעם פרוכת אָן, צינדט זייער וויים געוואנדט אונטער. שוין ברענען די פיעדלען אין די לוים׳ס הענד, עס קנאקען די זייטען און עס ברומען די הארפען און וויינען זייער לעצטעס שוואנען־געזאנג, און דאָס ליעד פון די לוים ווערט אלץ נישט פערשוויגען. עס מישט זיך אויס דאָס גע־זאנג מיט דעם פייער־קנאק, און שאַלען אינ־איינעם דאָס ליעד. הויך ווארפען די כהנים די שלימלען פון בית־המקדש פון זייערע הענד אין הימעל צוריק, און עס לאָזען זיך מלאכים אראָב און כאפען די שלימלען אין די ליפען אויף פון פייער ארויס, און טראָגען זיי אין הימעל צוריק. עס נעהרט דאָס פייער און עס ברענען די לוים ווי זייערע הארפען, ווי די פרוכת׳ער, אין דעם פלאָם אויף, און עס רייסט זיך נאָך פון פלאָם זייער שאַלענדער ליעד ארויס, און עס פלאַמט דאָס געזאנג אין פייער, און עס טריפט דערפון טראָפען בלוט. עס ליכט דאָס פייער און אין דעם פלאָם דערווייזט זיך דעם יונגען כהן׳ס לייב געגליכען צו דעם רויטען מע־שענעם זייל, וואס ברענט מיט איהם אין איין פלאָם.

עס קומען צוליפען די וועב־מיידלאָך, די כהנים׳ס טעכטער, און די יונגע לוים׳ס שוועס־טער. געהאט האָבען זיי אין א ווינקל פון בית־המקדש זייער פרוכת׳ער וועב־שטוהל. מיט די האלב־געשטיקטע פרוכת׳ער אין די הענד, מיט זיידענע פורפור־פעדים, אין גאָלד־ge־שטיקט, זייערע לייבער איינגעהילט, און מיט זייער געוועב אין האנד ווי די לוים מיט זייער ליעד טהוען זיי אין פייער שפרינגען. עס קנאקט דאָס פייער זיין יאכצענדעם ליעד, צו פון פרישער מיידעל־לייב, צו פון גאָלד און פורפור־שטאָף. עס פאלען די ריעזען, די יסודות פון דער וועלט, די קופערנע זיילען פון בית המקדש, ווי הרוגים ליגען זיי זיך אין פייער. — עס רויטעלט דאָס פייער זיין גלאנץ ווי מיט בלוט בעגאסען, און עס קוקט ארויס פון פלאָם זיינע אויסגעהאקטע פראכטען, עס פלאַמט אויף דאָס פראכטען־געוועב פון א פרוכת און עס בלויכט דאָס יונגע מיידעל־לייב, און עס איזווי נישט־ערדישע שטאָף וואלט אין פייער פערצעהרט געוואָרען — נאָר שטיקער הימעל־וואלקען טוקען זיך אין לעצטען רויטלי־כען זונען־ליכט.

קלאָהר איז מיט אמאל געוואָרען דאָס ליכט און פון דעם לאזור־שיין, וואס בעשיינט די זונן דעם הימעל אין מיטאָג־שעה, איז דאָס פייער בעהעלט געוואָרען — ווי אריינגעגאסען וואלטען זיך קוואלען לבנה־ליכט אין דעם ים זונען־שיין, אזוי לויכט ליכט דורך ליכט. און א געשמאק האָט זיך איבער דער וועלט פער־שפרייט, ווי דער גן־עדן געשמאק וואלט אויף דר׳ערד אראָבגעניידערט. דאָס האָט דאָס פייער דערגרייכט צו די אוצרות אויילען, וואָס זיינען אין א ווינקל פון בית־המקדש געווען בעהאל־טען פון דוד המלך׳ס צייטען אָן. יעדער כהן־גדול האָט געהאט זיין אייל. געשטעלט איז געוואָרען דער אייל נאָך דעם כהן׳ס געשמאק, לויט זיין יחום און לויט זיין אייגלקייט, איבערגעגעבען איז געוואָרען דער סוד פון רייבען די געווירצען, די געבלייטען און די קרייטיכער פון די פער־בארגענע לעגדער פון דור צו דור, צושטע־לען דעם געשמאק לויט דעם משפחה־ריח, וואָרום יעדע אייגלע משפחה אין

ירושלים האָט זיינע אייגענע אייגען געהאט, און נאָך דעם ריח פון לייב האָט מען דעם יחוס דערקענט. פיעל אייגען זיינען דאָרט געווען, וואָס מען האָט זייער ריח דערשפירט, האָט מען זינדיגען אויפגעהערט און אן אידעל־קייט איז אריין אין הארץ, און איידעלער איז געוואָרען זייער געשלעכט, נור אין אייגל איז דאָרטען געווען פון יענעם קריעגעל, מיט וואס שמואל הנביא האָט דור המלך געקרוינט. יע־דען אידישען קעניג האָט מען מיט א טראָפּען פון דעם קריעגעל געזאַלבט, און קוים האָט ער דערפיהלט זיין געשמאק, האָט די שכינה גע־רוהט אויף איהם, און געוואוסט, וועד עס איז געראטן און וועד עס איז אונגערעכט. (דאָס קריעגעל האָט א מלאך פון בית־מקדש צוגענו־מען און פארן מלאך משיח אויפגעוואהרט).

אויפגענאנגען זיינען די אלע אייגען אין דעם פלאָם פון בית־המקדש און צוטראָגען זייער געשמאק האָט דער ווינד איבער די גאנצע גע־גענד ארום, און וואו עס איז נור געווען א שווא־כער אויף צוויי טויזענד מייל, האָט דעם גע־שמאק דערפיהלט, איז ער באלד געגעזען געווא־רען, און וואו עס איז נור געווען איינער, וואס האָט בדעה צו זינדיגען געהאט, אז ער האָט נור דעם געשמאק דערפיהלט, איז אין איהם אן איי־דעלקייט אריין — בעסער געוואָרען און תשובה געטהאָן.

פון דעם פייער האָבען זיך יונגע וווייסע מלאכים געטראָגען, מחנות, מחנות ווי די טויבען זיינען זיי אוים דעם פייער געפליויגען און זיינען אין וואָלקען אריין און פערלוירען גע־וואָרען אין די טיעפקייט פון הימעל — עס זיי־נען דאָס געוועזען די סודות פון קדשי־קדשים, וואס האָבען זיך מיט גאָט אויפגעהאלטען. יעדע שטילע תפילה, יעדער שטילער נדר, בעהאל־טענע קינדער־געוויין און יעדע פערבאָרגענע לייד, וואָס קיין מענש זעהט נישט, נור גאָט וווייסט דערפון אליין, האָבען זיך ווי טהיי־ערע פערל צונויפגעקליעבען אין זיין קדשי־קדשים. אלע די כשר'ע נשמות זיינען מיט איהם ווי טויב געשטאלטען אין הימעל מיטגעפליויגען — וועז גאָט האָט זיין ערדיש הויז פערברענט.

לאַנג האָט זיך געצויגען די נאָכט פון חורבן בית־המקדש. די זונן האָט נישט געוואלט ארויסגעהן שיינען איבער די וועלט, וועז עס איז געקומען איהר צייט. א, געשלאָגען האָבען זי די מלאכים מיט פייערדיגע ריטער, בעהאל־טען האָט זי זיך אין איהרע בעהעלטענישען אריין: צו וואָס זאָל איך איבער די וועלט שיי־נען, וועז דאָס בית־המקדש איז נישט מעהר אויף איהר. — זיינען זיי צו די נאָכט געקומען, און האָבען געזאָגט, בלייב דאָ איבער די וועלט, האָט זי געענטפערט „מיין צייט איז פארביי". אזוי האָט די נאָכט נישט מעהר געוואלט איבער די וועלט בלייבען און אויף נישט דער טאָג, זיי־נען זיי צום רבונו של עולם געקומען און האָבען געזאָגט, אז די זונן וויל נישט שיינען, אז די שטערען וויללען נישט לייכטען, וויל דאָס בית־המקדש איז חרוב געוואָרען. האָט גאָט געשווא־רען, אז עס וועט צוריק אויפגעבויט וועדען. אין דער מינוט איז משיח געבאָרען געוואָרען. איז די זונן אויף דער וועלט ארוים לייכטען דעם משיח, וואָס וועט דאָס וועלט אויפ'ס־ניי אויפ־ריכטען און דאָס בית־המקדש בעניין. מיר וואָרטען אויף איהם ביז'ן היינטיגען טאָג אריין.

(פאָרזעטצונג פאָלגט).

א. ש. זאקס.

די שפּאלטונג אין דער רעפּובליקאנער פּארטיי און די פּאליטישע לאגע.

די שפּאלטונג אין דער רעפּובליקאנישער פּארטיי, וואס איז פּאר־געקומען אט דאָ איצט, דרום 22טען יוני, האָט וועניג איבער־ראשט די יעניגע, וועלכע פּער־שטעהען דרום לשון פון פּאליטי־שע גרישעהענישען און פּאסירונגען, און קענען אויסגעפינען די אורזאכען, די טרייב־קרעפטען פון די פּאליטישע מאשינען, וועלכע רעגיערען אין אונזער לעבען.

די גרינדונג פון דער נייער פּארטיי, וועלכע האָט נאָמינירט רוזוועלט'ען פּאר איהר באָנען־טרעגער, איז ניט א צופּאל־זאך, אן עקשנות פון 344 פּערסענע רוזוועלט'יסטען, נאָר א נאטיר־ליכער רעזולטאט פון די עקאָנאָמישע פּערענדע־רונגען, וועלכע זיינען פּאָרגעקומען אין אונזער לאנד פּאר די לעצטע יאָהרען.

אויך אין דער דעמאָקראָטישער פּארטיי קומט פּאָר שוין פון א לאנגער צייט א שארפּער קאמפּף צווישען די זאָגענאנטע „פּראָגרעסיוע", אונטער דער פיהרערשאפט פון וו. בריאן און ווילסאָן, און די קאָנסערוואָטיוע, אונטער די פיהרערשאפט פון א. ב. פּארקער, הארמאן, אָנדערוואוד א. ז. וו. די גאנצקייט פון דער דע־מאָקראָטישער פּארטיי איז בלויז אן אויסערלי־כע, אינעוועניג אין דער פּארטיי גופּא איז דער רים אונגעהויער גרויס. פּראָלויפיג וועלט נאָך דער רים ווי עס איז צוגעשטשאבעט מיט פער־שיעדענע קאמפּראָמיסען פון די פּאליטישענס פון די ביידע צדדים, אבער סוף כל סוף וועט דער נאָך דאָך מוזען פּלאצען, אזוי ווי ביי די רעפּובליקאנער.

דער אונטערשיעד צווישען דעם „ראדיקא־לען" בריאנסטישען פליגל אין דעם לאגער פון די דעמאָקראָטען, און די „פּראָגרעסיוע" רעפּובליקאנער, וועלכע האלטען פּאר זייער לידער, איז פיעל קלענער, ווי דער אונטערשיעד, למשל, צווישען די רוזוועלטיסטען און די טעפּטיסטען, וועלכע האלטען זיך ביידע, כלומרשט, אן די פּרינציפּען פון דער רעפּובלי־קאנער פּארטיי. דאָס גלייכען קען מען זאָגען אין בעצוג צו די „סטענדפּאטערס" פון די בי־דע פּארטייען. די קאָנסערוואטיוע דעמאָקראָטען וועלען בעסער אונטערשטיצען טאפּט'ס „פּאלי־סי" איידער די „פּאליסי" פון א ראדיקאלען דע־מאָקראט. עס איז ניט קיין צופּאל, וואס פיעלע פון די דעמאָקראָטישע אָרגאנען, ווי צ. ב. ש. די „טיימס", האָבען אזוי געארבייט פיר דעם רע־פּובליקאנער טאפּט און טרעטען ארויס מיט אזא גיפט קעגען זייערע אייגענע פּארטיי־ גענאסען ברייען און ווילסאָן.

און אין אמת'ען גערעדט, מיט וואס אונ־טערשיידעט זיך די „פּאליסי" פון דעם עקס־פּרעזידענט רוזוועלט, פון דער פּאליסי, וועל־כער דער דריי־מאל־ נאָמינירטער אויפ'ן דעמאָקראָטישען טיקעט, בריין, האָט ארויס־געשטעלט? וואס איז דער אונטערשיעד צווי־שען דעם רעפּובליקאנישען פרעזידענט טאפּט. וועלכער האָט נאָך א הארטנעקיגען קאמפּף צו־ריקבעקומען די נאָמיניישאָן, און דעם דעמאָ־קראט הארמאן? די פּאליטישע יוצרות זיינען אינגאנצען איבער־געמישט. די לי־ניען צווישען די צווי גרויסע קאפּיטא־ליסטישע פּארטייען וועלען אין גאנצען אבגעמעקט, אין זייערע רייהען הערשט אן אמת'ער תהו ובהו, א כאָאס. פיעלע אנהענגער פון דער דעמאָקראָטישער פּארטיי האלטען רוז־וועלט'ען פיר זייער ערלעזער, און פערקעהרט, פיעלע רעפּובליקאנער געהען איבער אין דעמא־קראטישען לאגער. אבער אנשטאָט דעם ווערען אויפגעבויט נייע מחיצות אינעוועניג, אין די הערשענדע פּארטייען גופּא. דער קאמפּף צו קרי־גען די נאָמיניישאָן אינעוועניג אין דער פּארטיי איז היינטיגען יאהר אונגעהויער העפּטיג, אפשר פיעל העפּטיגער ווי עס וועט זיין דער קאמפּף צווישען די נאָמינירטע קאנדידאטען פון די בי־

דע (רעפובליקאנישע און דעמאָקראַטישע) פּאר־
טייען. דער הויפּט קאמפּף צווישען טאפּט און
רוזוועלט, וואו עס איז נעוואָרען פון ביידע צדדים
אָנגעוואנדעט אזוי פיעל שמוץ און פּערזענליכע
זידלעריייען, אזוי פיעל זלזולים און פערליימדונ־
גען, און וואָס האָט זיך סוף כל סוף געענדיגט
מיט א שפּאלטונג, איז דער בעסטער בעווייז, אז
די צוויי ־ פּאַרטייען ־ סיסטעם האָט אָבגעלעבט
איהר צייט, און אז פריהער אדער שפּעטער
וועלען זיך פון די רעפובליקאנישע און דעמא־
קראַטישע רייהען אויסבילדען און אויסקריס־
טאַליזירען נייע פּאַרטייען מיט נייע פּאָליטישע
פּאָדערונגען, וועלכע וועלען זיין צוגעפּאסט צו
די עקאָנאָמישע אינטערעסען פון יעדער גרופּע.

„דער קאמפּף איז איצט נעוואָרען אזא —
האָט רוזוועלט ריכטיג געזאָגט צו זיינע 344
דעלעגאטען, וועלכע האָבען איהם נאָמינירט
אלס פּרעזידענט פון דער „פּראָגרעסיווער" פּאר־
טיי, וואָס זיי האָבען געגרינדעט — דער קאמפּף
איז אזא, וואָס קען מעהר ניט געשליכטעט וע־
רען אויף אמאליגע פּאַרטיי־אופנים. די פּרינ־
ציפּען, וועלכע זיינען אין דעם פערמישט, זיינען
אזוי בריט און אזוי טיף, ווי דער פונדאמענט
פון אונזער רעגיערונג. עס איז ניט א קאמפּף
פון טהיילען, פון סאוטה, וועסט אדער איסט..."

א פּאַרטיי איז נישט אנדערש ווי דער פּא־
ליטישער אויסדרוק פון איינע און די זעלבע
עקאָנאָמישע אינטערעסען. נור די יעניגע, וועל־
כע גהערען צו אין קלאס, האָבען די זעלביגע
קוועלען פון דער חיונה, קענען האָבען צום
שטאַט איינע און די זעלביגע פאדערונגען, און
קענען זיך פעראייניגען אין איין פּארטיי. כל־
זמן דאָס אמעריקאנישע פאלק איז נאָך ניט גע־
וען שטאַרק דיפערענצירט, פונאנדערגעטהיילט
אין פערשיעדענע גרופּען, כלזמן דער הויפּט־
שטריך, וואָס האָט אָבגענגרענעצט איין טהיל
בעפעלקערונג פון דער צווייטער, איז געווען
א טעריטאריעלער, — דער אונטערשיעד צווישען
נאָרטה און סאוטה — איז אויך געווען גענוג די
צווי פּאַרטייען ־ סיסטעם. די טעריטאריעלע
ליניע וועלט אָבער וואָס וווייטער פערשוואונדען,
דער קאפּיטאליזם פאנגט שוין אָן אריינצודרינ־
גען אויף אין די סאוטהערן סטייטס, וועלכע האָ־
בען א גאנצע רייהע מיט יאהרען, א דאנק דער
שקלאפּערי, וואס דאָרטען האָט געהערשט,
פּאַרגעשטעלט מיט זיך א שטעהענדיגען, אונ־
בעווגליכען וואָסער; און פון דער אנדערער
זייט פאנגט זיך אָן אין די נאָרטהערן סטייטס
צו ענטוויקלען א מעכטיגע אפּאָזיציאָן קעגען
דעם גרויס־קאפּיטאל. די טעריטאריעלע גרענע־
צען ווערען פערניכטעט און די בעפעלקערונג
ווערט אנדערש קלאסיפיצירט. א נייע קלא־
סען־איינטהיילונג פאָדערט אויף נייע פּארטיי־
סיסטעמען, וויל די אלטע פּאליטישע געביידע
קאָן זיך שוין ניט צופאסען צו די נייע שיכטען
פון דער בעפעלקערונג און צו די נייע פּאָדערונ־
גען פון דיעזע שיכטען. די אלטע פּארטייען
האלטען אבער זיך נאָך אויף זייער אלטער
הזקה, און ווילען ניט אָבטרעטען זייער פּלאץ
פאר די נייע שטרעמונגען. זיי ווילען מיט זייער
אלטער, שוין אָבגעטראָגענער פּאָליטישער קא־
פּאָטע צודעקען די נייע ענטוויקלטע און אוים־
געוואקסענע עקאָנאָמישע אינטערעסען פון די
אויפגעקומענע קלאסען, און דעריבער — דער
תהו ובהו, דער מיש־מאש אין די פּארטייען, וואָס
איז אזוי כאראקטעריסטיש פאר יעדע איבער־
גאנגס־צייט. פאר דעם בין־השמשות צווישען
צווי אויסגעקלעהרטע פּאָליטישע פערייאדען.

אום בעסטע צו פערשטעהן די איצטיגע
פּאליטישע לאגע און דעם טומעל, וואס קומט
פאר אין דער רעפובליקאנישער פּארטי צווי־
שען די רוזוועלט'יסטען און די טעפט'יסטען,
איז נויטיג צו ווארפען כאטש א קורצען איבער־
בליק איבער די ענטשטעהונג און געשיכטע פון
די ביידע אלטע פּאָליטישע פּארטייען.

די דעמאָקראַטישע פּארטי איז א סך על־
טער פאר די רעפובליקאנישע. פאר'ן ביר־
גער־קריעג איז די דעמאָקראַטישע פּארטי
געווען די פּארטי פון די שקלאפּען־העררן. די
שקלאפערי איז געווען, ווי בעוואוסט, שטארק
איינגעווארצעלט אין די סאוטהערן סטייטס,
וואו די הויפּט־בעשעפטיגונג איז געווען די
קאטטען־אינדוסטרי. איבערהויפּט איז דאָרט די
שקלאפערי געווארען איינגעפונדעוועט נאָך
דער ערפינדונג אין 1783, פונ'ם זאגנאנטען
קאטטאן־רזשין פון עלי הוויטני. דורך דיעזער
ערפינדונג האָט א שקלאף געקאנט אבריניגען
אויף הונדערט און מעהר מאהל אזוי פיעל
קאטטאן א טאג, ווי פריהער. די קאטטאן־אינ־
דוסטרי אין דער סאוטה האָט דורך דעם גע־
מאכט א גרויסען שריט פארווערטס, און די
שקלאפערי איז דאָרטען געווארען דער עקא־
נאמישער פונדאמענט. די דעמאָקראַטישע פּאר־
טי איז דעריבער געווען די פּארטי פון דער

סאוטה. די קאָנסטיטושאָן פון די פעראייניגטע שטאַטען, ווי זי איז אין אָנפאנג פערפאַסט געוואָרען, האָט פערהייליגט דאָס אייגענטהומס־רעכט, און אלס אייגענטהום האָבען זיך דאָן אויך גערעכענט די שקלאפען, און במילא איז געוואָרען דער רוף, אז די קאָנסטיטושאָן איז הייליג און טאָר נישט איבערגעאנדערשט און פערשוועכט ווערען—דער תוך, דאָס עיקר־פּראָג־דאָס פון די דעמאָקראטען. דאָס פּראָגראַם פון דער דעמאָקראטישער פּארטיי האָט אויך פער־לאַנגט, אז די איינצעלנע סטייטס זאלען זיין אין גאנצען זעלבסטשטענדיג און אונאבהענגיג פון דער יוניאָן און דער פעדעראלער רעגיערונג. דיעזע אונאבהענגיגקייט, דיעזע אויטאָנאָמיע פון יעדען בעזונדערען סטייט, ווּאס איז אויסערליך געווען פערקניפט מיט טהאָמאס דזשעפערסאָן'ס אידעאל, אז „יענעם לאַנד איז אם בעסטען רעגיערט, וועלכע איז רעגיערט אם ווע־ניגסטענס", איז פאקטיש אויך געווען פערבונ־דען מיט די עקאָנאָמישע אינטערעסען פון די דעמאָקראטען: זיי האָבען ניט געוואלט, אז די גאנצע נאציאָן זאל זיי זאָגען א דעה, און זיך אריינמישען אין די אינערליכע אנגעלעגענהי־טען פון זייערע סטייטס, ווייל דאָס וואלט גע־שעדיגט זייער שקלאפען־הערשאפט. שפעטער, ווען די קאורטס האָבען אָנגעפאנגען צו פער־טהיידיגען די שקלאפערי און זיינען געוואָרען די פעסטונגען פאר דיעזער שענדליכער אינסטי־טוציאָן, האָבען די דעמאָקראטען אָנגעהויבען צו פערהייליגען די קאורטס, און זייער אישיו איז געוואָרען: „די הייליגקייט פון דער קאָנסטיטו־שאָן, אזוי ווי זי ווערט אויסגעטייטשט פון די קאורטס".

אין דעם ערשטען העלפט פון פאָריגען יאָהר־הונדערט, איבערהויפט אין צווייטען פיערטעל, האָט דער מסחר און אינדוסטרי זיך אָנגעפאנגען זעהר שנעל צו ענטוויקלען אין די נאָרטהערן סטייטס. אזוי ווי איבעראל, איז אויך דא אין אמעריקא דער קאפיטאליזמוס געווען ליבעראל, און אין א געוויסען זינן רעוואָלוציאָ־נער קעגען די אלטע אבנעלעבטע טראדיציאָנען און פאָרמען פון לעבען. ער, דער קאפיטאליז־מוס, האָט זיך שטארק ענגעוויגט אין ארבייטס־קראפט, אין פרייע הענד; די שקלאפערי האָט אבער געמאכט אונמעגליך די פרייע געדונגענע ארבייט, ווּאס איז די ערשטע בעדינגונג פאר די ענטוויקלונג פונ'ם קאפיטאל, און עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז אין די נאָרטהערן סטייטס, ווּאו דער קאפיטאליזמוס האָט צום ערשטען געשלאָגען זיינע וואָרצלען, האָט זיך געמוזט אָנפאנגען א בעוועגונג קעגען די שקלאַ־פערי. דיעזע בעוועגונג האָט אויך ארויסגע־רופען די רעפובליקאנישע פארטיי.

אין 1854 האָט זיך די רעפובליקאנישע פארטיי ארגאניזירט. אין אָנפאנג האָט די פאר־טיי ניט געהאט דעם צוועק צו פערניכטען אין גאנצען די שקלאפערי. איהר פאזיציאָן איז געווען מעהר א דעפענזיוו, א פערטהיידיגענדע, ווי אן אפענזיוו, אן אנגריפענדע. אלס אויפ־גאבע האָט זי זיך נור געשטעלט צו בעשרענקען און צו בעגרעניצען די מאכט פון די שקלאפע־רי, זי זאל ניט שטערען די נאטירליכע ענט־וויקלונג פון דער אינדוסטרי. די שקלאפען־הערשער, וועלכע האָבען געהאט די גאנצע שטאַטס־גע־וואלד ביי זיך אין די הענד, האָבען איהר פערוואנדעלט אין א וואפע, צו בעשיצען זייערע אינטערעסען. זיי האָבען זיך ניט גע־וואלט בעגניגענען מיט זייערע אייגענע טערי־טאָריעס, זיי האָבען געשטרעבט, אז די שענד־ליכע שקלאפעריי־אינסטיטושאָן זאל אריינגעה־מען אלץ מעהרער סטייטס, און זאל זיך פער־שפרייטען איבער'ן גאנצען לאנד, און דאָס האָט געהייסען דאָס זעלבע, ווי פערצאמען דעם ווע־פון קאפיטאליזמוס און איהם ניט לאָזען אויפ־קומען אפילו אין די נאָרטהערן סטייטס. אבער אין דער צייט, ווען דער קאָנגרעס האָט זיך גע־סטארעט אויפן געזעצגעבענדען אופן צו לעזען די פראגע פון די בעשרענקונג אדער אויסברי־טונג פון שקלאפערי, האָט דער סופרים־קאָורט, ווּאס איז דאן געשטאנען אין דיענסט צו די שקלאפען־העררן, אלס ענטפער אויף די ארגא־ניזירונג פון דער רעפובליקאנישער פארטיי, ארויסגעטראָגען אן ענטשיידונג (דרעד־סקאטט־ענטשיידונג), אז אלע צוקונפטיגע, ווי אויך אלע פערגאנגענע בעשרענקונגען פון דער שקלאפערי, זיינען אונקאָנסטיטוציאָנעל, ווייל די קאָנסטיטוציאָן בעשיצט דאָס רעכט פון פרי־וואט־אייגעטהום, און די שקלאפען זיינען דאָס אייגענטהום פון העררן. דאָס האָט געווירקט ווי א פונק, געוואָרפען אין עלעקטריזירטער אטמאספערע. עס האָט זיך צוברענט דער ביר־גער־קריעג.

דער בירגער־קריעג האָט אבגעשאפט די שקלאפערי, האָט געמאכט א וועג פאר'ן קאפי־

טאליזמום אין דער סאוטה, האט בעשאפען גלייכע בעדינגונגען פאר אלע סטייטס פון דער יוניאן, האט אבגעשוואכט זייער אונבעשרענקטע אויטאנאמיע — דער אידעאל פון די דעמאקראטן, — האט אבער ניט אבגעשאפט די רייבעריין און די פיינדליכע בעציהונגען צווישען נאַרטה און סאוטה.

ווי פריהער, איז די רעפובליקאנישע פּארטיי געווען די פערטרעטערין פון דעם נאַרטה, פון די סטייטס, וואו דער קאפּיטאליזמום איז געווען ענטוויקעלט, און די דעמאקראטישע פּארטיי האט פערטרעטען די אינטערעסען פון דער סאוטה, וואו די גרויס־אינדוסטרי איז ניט געווען ענטוויקעלט, און וואס איז אם מייסטען בעשטאנען פון פארמער און קליין־בירגער.

עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז אין גרונד פון דיעזע טעריטאריעלע פּארטייען, זיינען געלעגען די קלאסען־אונטערשיעדע צווישען דעם קאפּיטאליסטישען נאַרטה און דעם פּארמערשען, מיטעל־קלאסישען סאוטה, אבער דער קלאסען־כאראקטער פון דיעזע ביידע פּארטייען איז געווען פערדעקט, און האט זיך ניט ארויסגעוויזען צוליעב דער טעריטאריאלער מאסקע, וואס זיי האבען געטראגען. די טעריטאריעלע איינהייט האט זיך א לאנגע צייט געהאלטען און איז ניט צוברעקעלט געוואָרען אפילו שפּעטער, וועז די פערשיעדענע קלאסען־אינטערעסען זייַנען שוין געוואָרען מעהר בולט, מ ע ה ר צ ו־ג ע ש פּ י צ ט אויף איין אן דער זעלבער טעריטאריע: אין סאוטה — דער קאפּיטאליזמום און אין נאַרטה — די אפּאזיציאן קעגען די שטארקע קאנצענטראציאן פון קאפּיטאל.

מיר זאגען בכיון „מעהר צוגעשפּיצט", וויייל דער קערן פון פערשיעדענע קלאסען, און במילא אויך פון פערשיעדענע שטרעמונגען: ראדיקאליזם און קאנסערוואטיוויזם, איז שוין פון אנפאנג אן געלעגען בהאלטען אינעווייניג, אין די בייד פּארטייען גופא. די פּארטייען זיינען שוין גלייך פון אנפאנג ניט געווען צוזאמענגעזעצט פון איין איינהייטליכען עקאנאמישען קלאס, אזוי ווי דער פאל איז, למשל, אין אלע אנדערע לענדער. די היענע פּארטייען זיינען פון אנפאנג אן בעשטאנען אין א געוויסער מאס פון פערשיעדענע אינטערעסען עקאנאמישע אינטערעסען גרופּען. נאר כל־זמן דיעזע עקאנאמישע פערשיעדענהייטען זיינען נאך ניט גענוג אזוי שארף קענטיג און ענטוויקעלט, האָ־בען זיי, א דאנק דער אלגעמיינער טעריטאריע, נאך געקענט לעבען בשלום אין איין פּארטי און שטעהן אויף איין פּלאטפאָרמע, וועלכע האט, אים אלגעמיינעם, אויסגעדריקט די אינטערעסען פון דער גאנצער טעריטאריע, אבער, שפּעטער, וען דיעזע פערשיעדענע עקאנאמישע אינטערעסען זיינען מעהר אויסגעוואקסען אין די גרעניצען פון איין טעריטאריע און די פערשיעדענארטיגקייט פון זייערע פּאדרונגען איז געוואָרען מעהר בולטער, זיינען אויך געוואָרען שארפער די פערשיעדענע שטרעמונגען אינעווייניג, אין די פּארטייען גופא. און וען די פערשיעדענע אינטערעסען האבען שוין אנגעפאנגען צו זיין אין געפּענזען צווישען זיך, זיינען די טעריטאריעלע גרענעצען פון די פּארטייען דורכגעבראכען געוואָרען, און עס איז גע־מאכט געוואָרען פּלאץ פאר דעם רויענם קלאסען־כאראקטער פון די ביידע פּארטייען. אין דער נאַרטה זיינען פיעלע עלעמענטען צוגעשטאנען צו דער דעמאקראטישער פּארטי, און אין דער סאוטה זיינען פיעלע צוגעשטאנען צו דער רע־פובליקאנער פּארטי. אים אלגעמיינעם פער־טרעט די רעפובליקאנער פּארטי דעם גרויס־קאפּיטאל, און די דעמאקראטישע פּארטי — דעם מיטעל־קלאס.

אלס די פּארטי פון מיטעל־קלאס, וועלכע מוז זיך פערהאלטען פיינדליך צו די קאפּי־רייזשאנס און די טראסטס, וויי איבערהויפּט קעגען יעדער גרויסער קאנצענטראציאן פון קאפּיטאל, אלס א פּארטי, וואס האט שטענדיג קאקעטירט מיט דושעפערסאנ'ס אידעאלען פון אונאבהענגיגקייט און פרייהייט, האבען די דעמאקראטען ביי מאנכע ניט וויייט־זיכטיגע פּאליטיקער ארויסגערופען די האפנונג, אז זי וועט זיך מיט דער צייט פערוואנדלען אין אן עכט־ראדיקאלע פּארטי. דיעזע האפנונג איז נאך פערשטארקט געוואָרען אין דער צייט, וען בריין איז ארויף אויף דער פּאליטישער סצענע אין 1896, מיט זיין ראדיקאלער פּלאטפאָרמע, און איז שארף ארויסגעטראטען קעגען דער אונ־בעשרענקטער מאכט פון די קאורטס, וען זיי האבען ערקלעהרט דעם אינקאָם־טעקס פאר אנטי־קאנסטיטוציאנעל, אבער דיעזער ראדי־קאליזמום איז נור א שיין־ראדיקאליזמום, רא־דיקאלע פראזען אהן א ראדיקאלען אינהאלט. די כלומרשט ראדיקאלע פּלאטפאָרמע פון וו. בריין איז ניט געווען אוים ליעבע צום פּראג־

רעם, נאָר אוים שנאה צו דער קאַפּיטאַליסטישער קאָנצענטראַציאָן, וואס איז אַן אונפערמיידלעכער עטאַפּ אין דער געשיכטלעכער ענטוויקלונג. און אונז איז שוין לעבער די אפענע חוצפּה'דיגע ריין־קאַפּיטאַליסטישע פּלאַטפֿאָרמע פון די רעפּובליקאַנער, איידער די רעאַקציאָנערע שטרעבונגען, וועלכע לעגען בעהאַלטען אונטער די כלומרשט־דאַדיקאַלע פּלאַטפֿאָרמע פון דעם אַגענאַנטען פּארטגעשריטלעכען דעמאָקראַטיזמוס פון ברייען און אנדערע.

די אויסקריסטאַליזירונג פון די פּארטייען פון דעם מיטלשטאַנד, פון די אַלערלייַ עלעמענטען, וועלכע זיינען א לאַנגע צייט געווען פערבונדען טעריטאָריעל, אין אזוינע פּארטייען, וואָס דארפען פערטרעטען פאקטיש אויסגעשפּראָכענע קלאַסען־אינטערעסען, קומט ניט פּאַר מיט אמאָל. דער איבערגאנג פון דעם טעריטאָריעלען צושטאַנד צו דעם קלאַסען צושטאַנד איז ניט קיין פּלוצלונגער. עס זיינען פּאראן א סך צווישען־שטופען, וואו די טעריטאָריעלע טראַדיציאָנען מישען זיך טהייל־וויי אוים מיט די נייע אויסגעוואקסענע עקאָנאָמישע פערלאַנגען, און דערמיט ערקלעהרט זיך, וואס אין די פּארטייען געפינען מיר נאָך עהיום אזוינע פערשיעדענארטיגע עלעמענטען. אין דער רעפּובליקאַנער פּארטיי בעגעגענען מיר אזוינע עלעמענטען, וועלכע וואָלטען, לויט זייער עקאָנאָמישער לאַגע, דארפען געהערען צו דער דעמאָקראַטישער פּארטיי, און פּארקעהרט, אין דער דעמאָקראַטישער פּארטיי געפינען מיר פערטרעטער פון גרויס־קאַפּיטאַל, וועלכע וואָלטען זיך בעסער פאַסען אין די רייהען פון די רעפּובליקאַנער.

די פערשיעדענארטיגע עלעמענטען, טייל־ווייז מיט גאנץ־ענטגעגענגעזעצטע אינטערעסען, וועלכע געהען נאָך אריין אין די בויידע פּארטייען, זיינען אויך די אורזאכע, וואס די פּלאַטפֿאָרמעס, די פּראָגראַמעס ביי זיי זיינען ניט אייניהייטלעך, און בעשטעהען טהיילמאָל פון וויידערשפּרוכען, פון סתירות. די דעמאָקראַטישע פּלאַטפֿאָרם, וואס לויט איהר צוזאַמענשטעלונג האָט בעראַרפט האָבען א פּראָגראַם, וועלכע זאָל בלויז זיין צוגעפּאַסט צו דעם מיטלשטאַנד, ענטהאַלט אויך פונקטען, וועלכע זיינען דירעקט אריינגעשטעלט געוואָרען, אום צופּריעדענצושטעלען די פּראָטעהער פון גרויס־קאַפּיטאַל, וועלכע געפינען זיך אין איהר לאַגער, און דאָס פּראָגראַם פון דער רעפּובליקאַנישער פּארטיי, וויידער, ענטהאַלט אין זיך פונקטען, וועלכע זיינען אריינגעשטעלט געוואָרען, אום צופּריעדענצושטעלען די פּארשטעהער פון מיטלשטאַנד. נאָך מעהר, די פּלאַטפֿאָרמעס פון די בויידע פּארטייען זיינען אזוי ניט אויסגעהאַלטען, אז עכטע אויסגעשפּראָכענע רעפּובליקאַנער קענען אמאָל געפינען בעקוועמער פּאַר זיך צו שטימען פּאַר דעם דעמאָקראַטישען טיקעט, און פערקעהרט, ווי עס איז דאָ פּאָרגעקומען ביי די וואהלען פון 1910. עס איז דאָך פּאַר קיינעם קיין סוד ניט, אז די דעמאָקראַטישע גאָווערנאָרס אין די איסט זיינען גענוועהלט געוואָרען מיט דער שטיצע פון די עכטע אלט־פּרענקישע רעפּובליקאַנער, וועלכע האָבען געוואָלט טויטען רוזוועלט'ען, פונקט אזוי ווי פיעלע עכטע דעמאָקראַטען זיינען אריין־בערגעלאָפען צו די רעפּובליקאַנער, וועו ברייען איז געלאָפען.

כלל־זמן די טעריטאָריעלע אונטערשיעדען צווישען נאָרטה און סאוטה האָבען מעהר אדער וועניגער געדעקט די קלאַסען־אונטערשיעדען צווישען דיעזע טהיילען פון די פּראַייניגטע שטאַאטען, כלל־זמן דער נאָרטה איז געווען קאַפּיטאַליסטיש, און די סאוטה איז געווען אבגעשטאַנען, מיטעל־קלאַסיג, זיינען אויך די גרעצען צווישען די פּארטייען, וועלכע האָבען פערטרעטען אט דיעזע בייד בעזונדערע טעריטאָריעס זיינען ניט בעזונדערע קלאַסען, וועו אין די נאָרטהערן סטייטס זיינען פּראַן עלעמענטען פון פערשיעדענע קלאַסען, אי פערטרעטער פון קאַפּיטאַל, אי פון דעם מיטעל־קלאַס — איצט האָבען אויך די גרענעצען צווישען די בויידע פּארטייען געמוזט אין א גאַנץ וויסען זינן פערשווינדען, און אין די פּארטייען גופא מוז זיך מאכען אלין מעהר בעמערקבאר דער ריס, דער אונטערשיעד, וועלכער איז פּאַראן צווישען די פערשיעדענע עקאָנאָמישע גרופּען, וואס זיינען דארטען פערטרעטען.

דערמיט ערקלעהרט זיך דער שטרענגער קאמפּף, וואס איז אנגעגאנגען אין די רייהען פון די רעפּובליקאַנער איבער די נאָמינייישאָן, דער קאמפּף, וועלכער האָט זאָגאר פערשריען

און פערדונקעלט די מיינונגס־פערשיעדענהייטן צווישען די רעפובליקאנער און די דעמאקראטן, און האט ענדליך געפיהרט צו א שפּאלטונג. די ענטגעגענגעזעצטע אינטערעסען פון די פערשיעדענע עקאנאמישע גרופּען, וועלכע זיינען געווען פּאראיניגט אונטער דער רעפובליקאנישער פּארטיי, זיינען זעהר שטארק, און די שפּאלטונג איז ניט אנדערש ווי א נויטוועندיגער רעזולטאט פון דיעזער עקאנאמישער פערשיעדענארטיגקייט, וואס איז אין מאנכע הינזיכטען גרעסער, ווי די עקאנאמישע פערשיעדענארטיגקייט צווישען די דעמאקראטן און רעפובליקאנער.

די ביידע פּארטייען, די רעפובליקאנישע, ווי די דעמאקראטישע, זיינען ניט אנדערש, ווי אן אלטער אויסדרוק פון אלטע אבגעלעבטע עקאנאמישע אינטערעסען — פון יענער צייט, וועלן אין איין טהייל לאנד האבען זיך קאנצענטרירט די פערטרעטער פונ'ם קאפּיטאליזמוס, און אין דעם צווייטען טהייל (אין דער סאוטה) — די פערטרעטער פונ'ם מיטעל־קלאס. היינט אבער, וועלן דער קאפּיטאליזמוס האט זיך פערשפרייט איבער'ן גאנצען לאנד, וועלן אלעם און אלע זיינען דורכגעמישט אין אין שמעליץ־טאפּ, וועלן די בעפעלקערונג האט זיך אנדערש קלאסיפיצירט, — פּארערען זיך שוין אויך נייע פּארטייען, נייע פּלאטפּארמעס, וועלכע זאלען זיין צוגעפּאסט צו די נייע עקאנאמישע גרופּען, וועלכע זיינען ענטשטאנען.

ביי די דעמאקראטען איז דער כח פון קאנסערוואטיזמוס נאך זעהר שטארק. די לידערס טרייען די ווייטע און טיעפע שפּאלטען, וועלכע זיינען ענטשטאנען אין זייערע מחנות, צו פערריכטען אבי ווי, ניט בעמערקענדיג דערביי, אז די רייבעריין און מחלוקות זיינען ניט א צופאל, נאר א נויטווענדיגקייט און אן אונפערמיידליכקייט — דערפון קומט דער פערוואלקענדער פּאליטישער הימעל, דער מיש־מאש, דער תהו־ובהו אין זייערע רייהען.

מיר לעבען איצט אין אן איבערגאנגס־צייט, וועו דאס לעבען דארף אננעהמען נייע פּאליטישע פארמען, — וועו די מאסען דארפען זיך אויסקריסטאליזירען אין נייע פּארטייען, און דעריבער זיינען אויך די אישיוס אונקלאהר, די פּלאטפּארמעס פערפּאנטערט, און די גאנצע פּאליטישע לאגע בעדעקט מיט א דונקעלען שלייער.

ה. ד. נאָמבערג.

קלייניגקייטען

1.

פּאָלקסטימליכקייט און גאסען־ארטיגקייט.

ס איז פּאראן אן אונטערשיעד צווישען א באָלאָגען און א פּאָלקסטהעאטער?

געווים איז פּאראן. עס איז דער אונטערשיעד, וואס צווישען פּאָלקסטהימליכקייט און גאסען־ארטיגקייט.

א פּיקאַנטער ווינ איז נישט דאָס זעלבע וואָס גענמיינער צינניזם; א לעקציע פון א פּאָך־מאן וועגען געשלעכטס־פּראָגען (פּ א ר ע לְ למשל), איז ניט דאָס זעלבע וואס א פּאָרנאָגראָפּיש ביכעל „וועגען שוואַנגערשאפט".

יעקב דינענזאָהן איז נישט שמ"ר; נאָלד־פּאדען איז נישט לאטיינער.

דאָס „פּאָלק" אייגענטליך האָט זיי אלע ליעב. נישט מעהר, א לעקציע פון א פּאָך־מאן וועט איהם נוצען בריינגען, און א פּאָרנאָגראָפּיש ביכעל וועט איהם אָנציהען, צורייצען די נערוועז און שאָדען בריינגען. יעקב דינענזאָהן וועט דערצעהלען א הארציגע מעשה פון א „שווארצען יונגען־מאן", וועט וועקען פּשוט'ע, נור געזונדטע געפיהלען און וועט אין א געווי־סער מאָס געבען פערשטענדניש פאר'ן לעבען און פאר קולטור־וועדטהען; שמ"ר אָבער וועט נור שפּיעלען אויף דער פּאנטאזיע, דאָס האר־ציגע, פּרימיטיוע, וועט זיך נישט אָנזעהען; גאָלדפּאדען'ס אָפּערעטעס זיינען זעהר פּאָלקס־טהימליך, און דערבי האָבען זיי געהאט א גרו־סע קולטורעלע השפּעה אויף'ן פּאָלקס־גייסט צום גוטען, האָבען עס טעטיזירט די מאסען, האָבען געוועקט שעהנע און לֵיבטיגע זברונות פון א הערליכער פערגאנגענהייט, האָבען גישאפען א פערשטענדנים פאר פּרימיטי־וע פּאָעזיע, האָבען פּאָפולאריזירט אלע שעהנע אידישע געזאנגען; לאטיינער'ס ווירקונג איז אנדערש: די הערליכע פערגאנגענהייט וועדט ביי איהם פערוואנדעלט אין עפּעם גאסען־אר־טיגעם, קלימפּערדיגעם; דאָס אידעלע וועדט טעמפּ, און דאָס שעהנע און ערהאבענע בעקומט דעם ריח פון פּיש־מארק.

עס איז פּאָלש צו זאגען, אז דאָס „פּאָלק" ווילֿ דוקא לאטיינער און נישט גאָלדפּאדען. די באָד־סצענע פון „א מענש זאָל מען זיין" נעהמט דעם עולם, אָבער צו דען געפּעהלט נישט דעם עולם די סצענע פון אידען, וואס זיינען עולה־רגל, אדער די פּאסטוכער, וואס שלאָפען איין ביי־נאכט אויפ'ן פעלד? („שולמית") עס איז נישט ריכטיג, אז דאָס פּאָלק גוסטירט דוקא אין אזא ריש־לקיש (פון „צווויי תנאים") און נישט אין „אליעזר" (פון „בר כוכבא"). ביידע זיינען זיי היסטאָרישע פיגורען, וואס זיינען גע־געבען געוואָרען אויף דער סצענע אין פּאָלקס־גייסט, און דאָך איז דער אונטערשיעד צוויישען זיי אזוי גרוים. ריש־לקיש ווירקט אונעסטעטיש; ער איז א סענטימענטאָלער גזלן, געשילדערט מיט די שטריכען פון דער הויפּט־סענסאציע אויף דער ערשטער זייט פון א בולוואָר־צייטונג; אליעזר איז אנמוטיג, אידישלעך, פאָלקסטימ־ליך. דאָס זעלבע בר־כוכבא און אלע אנדערע העלדען פון גאָלדפּאדען'ס רעפּערטואר. די נייע פאבריציערטע שטיקער דאגעגען זיינען נישט די פּאָלקסטימליכקייט, נאָר די גאסען־ארטיגקייט, נישט דאָס פּרימיטיוע און הארציגע, נאָר דאָס גראָבע, אונפערשעהמטע און עכט־עם־הארצ'י־שע.

דאָס „פּאָלק", ווי עס זאָל נישט זיין, פער־מאָגט דאָך א ביסעלע „קולטור". איך מיין דער־

מיט צו זאגען: עס האָט דאָך אין זיין נשמה אן אָרט אויף פאר אָבקלאָנגען און איבערלעבונגען פון א העכערער ארט. אויף וועלכער סטרונע פון דער פאלקס־נשמה ווילט איהר שפּיעלען?

די נייע אידישע אָפּערעטא איז מעהרסטענטהיילס א זאמלונג פון גראָבהייטען, געשמאקלאָזיגקייט און ציניזם. אפילו דאָס ליעדעל, וואס האָט אמאל אזוי גענומען דעם עולם, האָט אויפגעהערט צו שפּיעלען די וויכטיגע ראָלע פון פריהער, און עס איז פערטראָטען געוואָרען פון דער „הויזאווקע" און באָד־קאסטיומען און דעסטגלייכען. אין בעסטען פאל — דורך א צוקאָלעטשעטע אריע, פון אן אָפּערא גענומען.

איז דאָס נישט א קריזיס, א צוריק־גאנג? איז ווירקליך דאָס פאָלקס־טהעאטער, וואס ווירקט טאָג־טעגליך אויף הונדערטער און טויזענדער מענשען, אן אָרט, וואו נאָר דאָס גענויסט עפּנט פון פאָלק זאל געפינען זיין אבשפּיעגלונג, און נישט דאָס בעסערע און העכערע?

מען זאגט: וואָס קען מען טהאָן? דאָס „פאָלק" ליעבט דאָס, דאָס „פאָלק" ווייל דאָס. מיט אידעאליזמום קאָן מען נישט בויען דויערהאפטע אינסטיטוציעס.

דאָס איז וואהר אין געוויסער מאָס. אוכזער טהעאטער מוז זיין א פאָלקס־טהעאטער. אונזער אינטעליגענץ און בורזשואזיע אסימילירט זיך, און האָט קיין שום חשק ניט אויפצוהאלטען א קונסט־טהעאטער, אין העכערען זין. אבער דערפון איז נישט געדרונגען, אז דאָס פאָלקס־טהעאטער דארף פערוואנדעלט ווערען אין א באלאגאן.

* * *

דאָס געזאגטע קאָן אָנגעווענדעט ווערען אויף אנדערע זייטען פון אונזער קולטורעלען לעבען, א חוץ טהעאטער.

און אויב מען וועט מיך פרעגען: וואס איז דער גרענץ צווישען דעם פאלקסטימליכען און גאסען־ארטיגען? וויי אזוי דערקענט מען זיי? — וויים איך צו זאגען נור פון איין־אייניציגען סימן, וואס איז אייגענטליך די גרענין: דאָס איז די ליעבע.

די ליעבע פון שרייבער צום געשריעבענעם, פון אפערעטא־פערפאסער צו זיין אָפּערעטא א. ז. ו.

וואו דער עלעמענט פעהלט, דארט ענדיגט זיך דער גרענין פון קולטור, און דאָס ווילדע קענינגרייך פון דער בלאָטע הויבט זיך אָן.

2.

פאָלקס־ליעדער.

אין די פאָלקס־ליעדער, ווי אין די פאָלקס־מעלאָדיעס, ליגט בעהאלטען עפּעס א סוד, א מיסטעריע. איך וויים נישט, צו דאָס פּראָבלעם האָט שוין אמאל בעשעפטיגט א פסיכאלאָג, א פאָרישער פון אונזער גייסטיג לעבען:

פאר וואָס ווירקען אויף אונז פּרימיטיווע ווערטער, טהיילמאל: זינגען ווערטער, אזוי שטארק? פּארוואָס א געווהנליכע מאלאָדיע, וואס בעשטעהט אינגאנצען פון 5 טעכנער, אן'ארימע ליוט איהר אינהאלט, א שוואכע ליוט דעם אויסדריק — פארוואָס רינגט זי אריין אזוי טיף אין הארצען, און מיר דערפיהלען זיך מיט איהר באלד אזוי היימיש, ווי מיט אלעם, וואס טראָגט דעם צייכען פון אמת'ער קונסט?

די בוימעלעך בליהען, די יאהרעלעך פליהען,
די צייט געהט אוועק ווי א רויך...

וויפיעל מאל איז דער פרימיטיווער גענאנק שוין ארויסגעזאגט געוואָרען! וואָסערע פערשיעדענארטיגע קינסטלערישע פארמען האָט ער שוין אָנגענומען! אין אונזער אלטען תהלים קלינגט שוין די נאָטע, אין אלע אלטע זאגען און געזאנגען פון פערשוואונדענע פעלקער, און ביז צום היינטיגען טאָג אין די ליעדער פון דעם נייעסטען און מאָדערנסטען. און דאָך, וואָן מען דערהערט איהם אויף דאָס־ניי אין פאָלקס־ליעד, מאכט ער א פרישען, אייגענארטיגען אייגדרוק. — וואס איז דאָ צוגעקומען? די פערקלענערונג פון בוימער אויף „בוימעלעך", פון יאהרען אויף „יאהרעלעך", פון וועלכער עם הערט זיך א גע־ווייסע ליבליכקייט, א טרויעריג־בעדויערנדער טאָן צו דער וועלט? — דעם אמת זאגענדיג, איך ווייל דאָס נישט בעהויפטען.

פאר וואָס ווירקט אויף אונז דער ניגון פון כלי־נדרי אזוי ערשיטערענד? די מוזיקאלישע שטאָרקייט? די פּארשטעלונגען פון דער יום־הכפורים'דיגער אטמאספערע, וואס ערוואכען אין אונזער גייסט? דער ריח פון צושאטענעם היי, די ברענענדיגע ליכט מיט די וויסע קיטלען? — איך מיין, דאָס איז נאָך ניט אלץ.

אלע וואסערלעך לויפען אוועק,
די טייכלעך בלייבען ליידיג, —
אוי וואו נעהמט מען אזא מענש אויף דער וועלט,

וואס זאל פערשטעהן מיין וועהטאג? —

פּראוווט דעם געדאנק אויפצופאסען לאָגיש, האט איהר א ריינעם אונזין. די ערשטע צוויי שורות האבען ניט קיין שום שייכות צו די לעצטע צוויי: נישט קיין לאגישע, נישט אפילו קיין וויטע פסיכאלאגישע. פון וואנען נעהמט זיך אזא אסאציאציע, וואס פערבינדט דאס ב י ל ד פון די טייכלעך, וואס בלייבען לייריג, מיט דעם ג ע פ י ה ל פון וועהטאג, וואס קיין מענש אויף דער וועלט קאן איהם נישט פערשטעהן? א ריינער צופאל! דער צוהינקעדיגער גראס (לייריג — וועהטאג) האט דאס בילד מיט דעם געפיהל צוזאמענגעפּארט. איהר שטעלט אייך פאר, א זינגער מיט בלאסע באקען, מיט א געדריקטען געמיטה, מיט א מיני־מום לעבעדיגע בילדער אין קאפ, מיט אן ארימע שפּראך. דאס הארץ קלעמט איבער עפעם א וועהטאג, גענוג פרימיטיוו, נור גענוג שטארק; אין מח וואלגערט זיך ארום א נעבעלהאפטיג בילד פון „וואסערלעך וואס פליעסען אוועק", דער צופאל ברייניגט זיי צוזאמען, און די ארימע קאמפאזיציע איז פערטיג.

און דאך, בלייבט דאס הארץ קיינמאל ניט גלייכגילטיג, וועז מען זינגט פאר די פיער שורות. איין תנאי נור — אויב איהר האט א געפיהל פאר פאלקס־ליעדער. פאראן מענשען, וואס האבען קיין אויער נישט און קיין געשמאק פאר פאלקס־ליעדער, אזוי ווי ס'זיינען פאראן מענשען, וואס ווערען נישט באאיינפלוסט פון מוזיק. איך מיין אבער, אז די מהרהייט מענשען האבען א געשמאק פאר עכטע פאלקס־ליעדער מיט זייער גאנצען אונזין. און דער איינפלוס פון דעם פאלקס־ליעד איז על־פי־הרוב אזוי גרויס, אז די גרעסטע אונלאגישקייט פערשווינדעט. אין די דערמאהנטע פיער שורות אהנט איהר זאגאר אן ארגאנישע פערבינדונג צווישען דער ערשטער העלפט און דער צווייטער. עס איז פאַרט א י י נ ס, איין ליעד.

א ניגון און א ליעד האבען א נשמה. זיי וואנדערען אויף דער וועלט, און יעדער, וואס זינגט זיי, לאזט איבער אויף זיי א שפור פון זיין גייסט, שוינקט זיי אוועק א שטיקעל פון זיין געפיהל־לעבען. א פאלקס־ליעד און א פאלקס־ניגון ווערען געשפּינט און געוועבט דורך דורות, און עס רינגעלט זיי ארום אן אטמאספער פון הונדערטער און טויזענדער עכאָס פון געפיהלען, וואס זיינען ביי ד י ווערטער און ביי ד י טענער דורכגעלעבט געווארען. אזוי ווי א שוואם, זאפט איין דאס פאלקס־ליעד אין זיך די אלע זיפצען, די אלע נחת'ן, וואס זיינען דורך איהם ארויסגערופען געווארען; עס זאפט זיי איין, און זיי וואנדערען מיט דער ליעד אויף דער וועלט איבער דורות.

דאס איז זייער נשמה.

בשעת מען זינגט מיר „כל נדרי" ציטערען אפשר וויט, אונטער דער שוועל פון מיין בעוואסטזיין, איבערלעבונגען פון מיינע עלטער־עלטער זיידעס אין שפאניען, בשעת זיי האבען דאס זעלבע געזאנג געזונגען, איבערלעבונגען, וואס זיינען איבערגעגאנגען צו מיר בירושה, וואס שלומערן אין מיר, באטש איך ווייס פון זיי נישט און וועל קיינמאל נישט וויסען. די „טייכלעך וואס בלייבען לייריג" מיט דעם „וועהטאג, וואס קיין מענש אויף דער וועלט קאן נישט פערשטעהן" האבען צוזאמענגעוואנדערט אויף דער וועלט לאנגע יאהרען, לאנגע דורות אפשר; די געפיהלען, וואס זיינען ביי זיי דורכגעלעבט געווארען, האבען זיי בעהאפטען און געמאכט פאר איינס.

ביי פאלקס־ליעדער איז די א ט מ א ס פ ע ר ע, וואס טראגט זיך ארום זיי, פ י ע ל מ ע ה ר ו ו י ד א ס ל י ע ד א ד י י ן. פאלקס־ליעדער זיינען מעהר גייסט ווי קערפער, מעהר לירישעס געפיהל, ווי געפארמטער אויס־דרוק.

זינגער פון פאלקס־ליעדער, קאמפאזיטאָרען, וואס בעארבייטען די פאלקס־ליעדער, זאלען דאס קיינמאל נישט פערגעסען.

איבערהויפט לאזט זיך וועניג קאמבינירען מיט אונזערע א י ד י ש ע פאלקס־מעלאדיעס, וואס צייכנען זיך בעזונדער אוים אין דער בעשריבענער הינזיכט — מיט אנ'ארימען אינהאלט און מיט א גרויסער, ממשות'דיגער אטמאספערע.

יואל סלאַנים.

טויזענדער שטימונגען

טויזענדער שטימונגען האָט מיין נשמה,
טויזענדער טרוימען — מיין האַרץ,
איך גיעה אום אליין אין דער נאַכט ביי דעם ים־ברעג,
די נאַכט און דער ים זיינען שוואַרץ...

א ווינט — א גערודער צווישען די בוימער,
וואָס שטעהען ביים ים־ברעג פערטראַכט,
ער וואַרפט זיך אין ים און צופּאַטשט איהם אין כוואַליעס,
און פליהט ווי א ווילדער און לאַכט...

טויזענדער שטימונגען האָט מיין נשמה,
זיי ביטען זיך וואונדערליך־שנעל,
אָט זיינען זיי רוהיג און אָט ווי די כוואַליעס,
אָט זיינען זיי טונקעל, אָט העל...

פערנעבעלטער זילבער אין מעריב פון הימעל
וואָס רוהט אויפֿ ן ברוסט פון דעם ים,
אַזוי ווי דער גייסט פון א צערט־בלייכע מיידעל
וואָס פליסט אויפֿ די וואלען ווי צערט און ווי איידעל,
געהט אויפֿ די לבנה אין פלאַם...

די וואַלקענס צופליהען אין אַלע פיער ווינקלען,
און רעש'יגער פלאַטערט דער ווינט,
די כוואַליעס זיי הויבען אַן לויפען ווי קינדער
וואָס זיינען דערשראַקען און בלינד...

אַזוי הויבען אַן אין מיין האַרצען צו לויפען
די שטימונגען הער און אַהין,
עס קעמפֿען געפֿיהלען, עס טויכען אויפֿ טרוימען,
און ווערען פערשווינדען אַהן זין...

עס קומען ארוים אויפֿ ן הימעל די שטערען,
אזוי זילבערדיג־קלאָהר, אַזוי שעהן,
דער ווינט ווערט פערשוואונדען, עס שפּיעלען די כוואַליעס
זיך צערטליך מיט מיידעלשען חן.

עס קריכט אַן א וואַלקען באַלד ווידער פון ערגעץ,
און חמורנע ווערט ווידער דער ים,
עס הויבען אַן גראַמבלען און צאַרנען די כוואַליעס,
עס שווינדט פון מיין האַרצען דער פלאַם...

איך גיעה אום אליין אין דער נאַכט ביי דעם ים־ברעג.
די נאַכט און דער ים זיינען שוואַרץ,
טויזענדער שטימונגען האָט מיין נשמה,
טויזענדער טרוימען — מיין האַרץ...

ד. ה.

די „א. ו. ו." אין דער פּעריאָדישער פּרעסע

די אינדוסטריעלע אמעריקא פון „פֿאָרווערטס". — די אויסלענדישע פּריעדליכע סטרייקער. — היווואוד און הייוואודיזם. — די סימפּאטהי פון דער בורזשואזיע פּרעסע צו די א. ו. ו. — די בעציהונגען צווישען די א. פ. אף ל. און די א. ו. ו. — דער לאָורענסער סטרייק ענטשטעהט אָהן פּיהרערשאפֿט. — די א. פ. אף ל. טהוט גאָר ניט אין לאָורענס. — גאָמפּערס וועגען א. ו. ו. — וואָס האָט געזיעגט אין לאָורענס.

דער אונערוואַרטעטער אויסגאַנג פון דער מאקנאמאַראַ־אפּער, און, ניט פּיעל שפּעטער, דער פֿאַרבריי־כער סטרייק אין לאָורענס, האָבען אַרויסגערופען א פּאָלשטענדיגע „טרעוואָגע" אין דער גאנצער פּעריאָדישער פּרעסע. וועדטער פון וועלכע די גרעסטע צאָהל זשורנאַליסטען האָבען ניט געווּאוסט קיינמאָל די ריכטיגע „ספּעלליגג", ווי „סאַבאָטאַזש", „דירעקטע אקציאָן", „א. ו. ו."*), „אינדוסטריאַליזם", „סינדיקאַליזם" א. ד. גל. זיינען געווּאָרען די גאנגבאַרסטע אויף די זייטען פון אזעלכע „סאַליד" און „אנשטענ־דיגע" זשורנאַלען ווי „דהי פּאָרום", די „נאַרטר־אמעריקאן רעוויו" א. ז. ו. דער עולם האָט זיך אוועקגעלאָזען שטודירען די „פּערדאמטע" פּראָ־גרעס, און „דער מענש אין אוועראָלם" איז גע־ווָארען א נויטוועגדיגע „פּיטשור" אין יעדער צייטשריפט, וואס ווייל וועלען. מען מוז מודה זיין, דאָס ניט אלע מאָל וועלט דערלאַנגט די ריכטיגע אינפֿארמאַציאָן, אָבער זי איז אלזייטיג. מען פֿרובירט שטודירען די ערשיינונג, איהרע אורזאַכען, איהרע מעגליכע קאָנסעקווענ־צען. מיט איין וואָרט, מען רעכענט זיך מיט דער „געפֿאהר".

טש. ו. טהאָמפּסאָן אין דער „טיימס" רופט די אמעריקאנער געזעלשאפֿט:

„מיר מוזען וואָס שנעלער לערנען קענען

*) א. ו. ו. — איז די פּערקירצטע בעציי־כנונג פון דער אָרגאַניזאַציאָן „אינדוסטריאַל וואָירקערס אף דהי וואָירלד".

די א. ו. ו. עס קומט א צייט, וועלען מיר וועלען אלין מעהר און מעהר הערען פון דיעזער אָרגאַ־ניזאַציאָן, און עס איז דאָס גלייכסטע, מיר זאָ־לען מאַכען מיט איהר די בעקאנטשאפֿט טאַקע שוין, ניט אבליגענדיג. צייט קאָמיל דעמולען האָט אַרויפגעקלעטערט אויף יענעם טיש אין קעניגליכען פּאַלאַיס, אין 1789, און האָט אויפ־געפֿאַכטעלט די פראנצויזישע רעוואָלוציאָן, איז נאָך ניט געווען אזא בעווענגונג, וועלכע זאָל ר־ פּען דעם קאָנסערוואַטיוועז בירגער צום ערג־סטען פערטראכטען זיך, ווי די א. ו. ו. בעווע־גונג".

ווי איהר זעהט, איז „דאָס פאטערלאַנ־אין געפֿאהר". איהר זאָלט אָבער בשום אופן ניט דענקען, דאָס בלויז אין לאָורענס איז געווען מעגליך די א. ו. ו. מגפה, ווייל דאָרט איז כמעט אן אויסשליסליך אויסלענדישע ארביי־טער־בעפֿעלקערונג.

די „נאָרטה־אמעריקאן רעוויו" אין אן אר־טיקעל פון פּראָפּ. ווידזשעטט לאקק וווייזט אויף, אז דאָס, וואָס האָט פאסירט אין לאָורענס איז אויך מעגליך אין יעדער אנדער אינדוסטריעלער געמיינדע פון דיעזען לאנד:

„דער פונקט, וועלכען דאָס אמעריקאנער פּאָלק האָט נאָך ניט בעגרייפען, און וועלכער איז פון פונדאמענטאַלער וויכטיגקייט, איז דער, דאָס די סיטואַציע אין לאָורענס איז בשום אופן ניט קיין אויסנאַהם. זי איז כאראקטעריסטיש פאר אלע וויכטיגע אינדוסטריעלע צענטרען. די טהאַטזאכע, וועלכע קען צופּיעל געניט ניט וועד־רען בעטראכט, און וועלכע יעדער אינטעליגענ־טער בירגער מוז זיך מאכען צו פערשטעהן, איז,

דאָס די ארבייטס־און לעבענס־בעדינגונגען, וועלכע זיינען איצט אָפּען ארויסגעוויזען גע־ווארען אין לאָורענס, עקזיסטירען פאקטיש אין קיין דער אונזערע אינדוסטריעלע געמיינדעס, אין נאָרד ווי אין וועסט, קיין אונטערשיעד ניט, אין וועלכען צווייג פון דער מאַנופּעקטשורינג אָדער מיינינג־אינדוסטרי. די יונייטעד סטייטס אימיגרייישאָן־קאָמישאָן האָט געזוכט, מיט גרויס פּארזיכטיגקייט און גרינדלעכקייט, צו ענטדעקען א ריין־אמעריקאנער אינדוסטריעלע געמיינדע, אויף דעם שטח פון דער טעריטאָריע צו איסט פון דער מיסיסיפּי און צו נאָרטה פון די אָהייא און פּאטאמאק ריוועדס. די קאָמישאָן איז אָבער געווען געצוואונגען מודה צו זיין, וּאָם איהר זוכען איז געווען אומזיסט. מען קען ניט געפּי־נען קיין אייניגע מאַנופּעקטשורינג אָדער מיי־נינג לאָקאַליטעט פון וועלכער עס איז בעדיי־טונג, אָהן דעם זי זאָל האָבען איהר ארבייטער־שאפט פון סאוטה אָדער איסט אייראָפּא".

אלזאָ, דעם אימיגראַנטען־כאראקטער פון לאָורענס מוז מען אנערקענען אלס כאראקטע־דיסטיש פאר גאנץ אינדוסטריעלער אמעריקא. מען בעהויפּטעט אָבער, דאָס די צרה איז ניט אזוי פיעל אין די אימיגראַנטען בכלל, ווי אין דיעזע, וואס קומען פון דרום־און מזרח־אייר־פּא, וואו די בעפעלקערונג איז זעהר אָבגעשטא־נען. דערויף בעווייזט דער זעלבער שרייבער:

„דער זעלבער סאָרט לוין־ארבייטער איז אין אלע אונזערע מיינס און פּעקטאָריעס. די אימיגראַציאָנס־קאָמיסיע האָט געקראָגען פּאַק־טען פון איבער א האלבען מיליאָן ארבייטער, בעשעפטיגט אין 21 פון די בעדייטענדסטע אינ־דוסטריעס. די קאָמיסיע האָט אויסגעפונען, דאָס דרייַ פינפטעל (60%) פון זיי זיינען אוים־לענדיש־געבוירענע, און פון דיעזע בעלאַנגען צוויי פינפטעל צו נאַציאָנען וואס קומען פון מזרח־און דרום־אייראָפּא".

דיעזע אימיגראַנטישע מאסען האָבען יאָה־רען לאַנג געארבייט אונטער בעדינגונגען, וועל־כע זיינען פארגעשריעבען געווען פון די אונ־טערנעהמער. די געבוירענע אמעריקאנער זיינען פערשוואונדען, און זייערע פלעצער זיינען פער־נומען געוואָרען מיט קינסטלעך־געהויבענער אי־מיגראַציע פון איטאַליען, עסטרייך, רוסלאַנד און לעצטענס — אזיען. די האלב־שטומע אייני־געוואנדערטע האָבען גליטען, און דער יקרות אויף לעבענס־מיטעל איז דערווייל געשטיגען.

ענדליך האָט אויך זייער געדולד געפלאַצט, און די בעוועגונג פון די זאָגענאַנטע „קאַמאַן־לויי־בּאָרערס" האָט זיך אָנגעפאנגען. די צייטונגען האָבען געמאַכט א רעש וועגען גענוג־מענשטוויסונגען און בלוט. דאָס איז אבער ניט אמת, אלענפאלס ניט אמת אין בעצוג צו די סטרייקער. ווי עס שרייבט דר. וואלטער ע. וועיל אין דעם „אויטלוק":

„זיי (די סטרייקער) פלעגען זיין פערזאָ־מעלט אין די אָנגעוויכערטע מיטינג־פלעצער, וואו פריעדליכע ענטהוזיאסטישע רעדעס פלע־גען וועדען געהאלטען אין דייטש, פראנצויז, פלאמאנדיש, סיריאיש. זיי פלעגען פריעדליך ארומשפאציערען איבער די גאסען, אָדער רוהיג שמועסען אין זייערע הייזער. הונדערטער־וויי־פלעגען זיי פערבריינגען אין די מאוויינג־פּיקט־שורס־טהעאטערע, וואו זיי פלעגען שפּאנענד נאכפאלגען דעם שיקזאל פון דער העלדין אויף דער בילד, און מיט טיעפע בעפריידיגונג צו־זעהען ווי טוגענד ווערט בעלוינט און פערברע־כען בעשטראפט. אין אלגעמיין, האָבען מיר די סטרייקער פון לאָורענס נימ א ו י ס ג ע ו ו י ע־ז ע ן מעהר בלוטדורשטיג ווי דאָס געווענליי־כע פּאָלק, וועלכע מיר זעהען יעדען טאָג אין גאס".

אין דעם זעלבען זינן שרייבט אוועז ב. לאוודזשאי אין דעם „סוירוויי". ער ווייזט אויף, ווי אזוי דאָס ארויסרופען פון דער מיליציא האָט געהאט אלס רעזולטאט פּראָווקאַציע, און דאָך זיינען די ארבייטער פערבליבען פריעדליך. דער גאנצער עשרי וועגען געוואלט־מיטלען איז, ווי עס האָט זיך קלאָהר ארויסגעוויזען, געווען שרעקליך איבערטריבען, און פונדעסט־ווענען האָבען די אלע אבשאַצער פון די לאָו־רענס'ער פאסירונגען ניט אויפגענהערט צו רייי־דען וועגען די אינדאסטריאל וואירקערס אף דהי וואירלד, וועלכע האָבען געפיהרט דעם סטרייק, אלס העלדען פון סאבאטאזש, פערצעהרונג און אלע שרעקליכע זאכען. ספעציעל וועדט דאָס נאָמען פון וויליאם ד. הייוואוד פערבונדען מיט סאבאָטאזש. אן ארטיקל אין „מעטראפאליי־טאן", געשריעבען פון קארל האוועי, איז אין גאנצען געווידמעט צו „הייוואוד און הייוואו־דיזם". דער פערפאסער גיט איבער די שטור־מישע ביאגראפיע פון „ביג בילל הייוואוד" אין זעהר סימפּאטישע שטריכען:

„הייוואוד'ס פערזענליכקייט איז דורכאוים

שלעכט פערשטאנען פון די יעניגע, וועלכע זע־
הען אין איהם בלויז העזה'דיגע, פולע מיט פער־
אכטונג צו אלעם און אלעם. דיעזע לייד־
טע שטעהען פאר איבערגעבען איהם צו דער
פאליציי, איינפאך און פראסט. ביי יעדער גע־
לעגנהייט איז פערטיג א בעשולדיגונג און אן
אויפהעצונג צו צוזאמענשטויסונג. דיעזעם קען
זיעלייכט געטהאן ווערען. דאן וואלט עם אבער
כעדייטען, דאם די גענזלשאפט איז אין שרעק,
און עם ווערט איינגעפיהרט דאם מיליטער־צי־
שטאנד־געזעץ, וואם איז געווים ניט קיין אי־
דעאל זאך. א וואהרשיינליך בעסערער וועג
איז — צו בעטראכטען היוואוד'ען און זיינע
אידעען אלם א זאך פון דער וויטקליכקייט, וואם
זיי זיינען בלי ספק; צו זוכען צו פערשטעהן,
וואם זיי זיינען אין דער וויטקליכקייט, און אויף
אזא אופן צו בעגעגענען דעם מארשרוט פון רא־
דיקאליזם מיט דעם בעגרייפען פון זאכען, ווי
זיי זיינען. היוואוד איז געבאָרען אין
כאלט לייק סיטי, 43 יאהר צוריק. זיין פאטער
און זיידע זיינען געווען מיינערס. צו נייז יאהר
איז ער אוועק ארבייטען, גענישענדיג אין אבגע־
ריסענע שטונדען פון שוהל־ערציהונג. צו עלף
יאהר האט זיך זיין בילדונג פארמעלל פערענ־
דיגט, וועז ער איז געווען צוגעבונדען צו א
פארם. צו 15 יאהר האט ער פערלאזען די פארם
אויף שטענדיג, און זייט דאן איז זיין שיקזאל
געווען פערבונדען מיט די מיינערס. ער האט
געארבייט כסדר אין אלע פאכען פון דער מיין־
אינדוסטריע. זיין ערפאהרונג אלם מאן פון דער
ארגאניזאציע פאנגט זיך אן אין 1893, וועז די
וועסטערן פעדעריישאן אף מיינערס איז געווען
געגרינדעט, און אין דיעזער קערפערשאפט האט
ער דורכגעמאכט אלע שטופען פון די קלענסטז
ביז דעם אמט פון פרעזידענט, דעלעגאט צו די
יעהרליכע קאנווענשאנס, און טשערמאן פון עק־
זעקוטיוו־באָארד. די שטורמישע סטרייקס איז
איידאהא און קאלאראדא האבען געטראפען
היוואוד'ען אין דער עקזעקוטיוו באָארד. ער
איז דורך פייער און וואסער און אונצעהליגע
קלוטיגע צוזאמענשטויסען, אונטער די ווירק־
זען בעלאגערונגם־צושטאנד, האט ער עם ge־
קראָגען זיין פראבטונג צו די גריכטען אוז
רעגירונג. ווי די מיינערס, אזוי די אייגענטהי־
מער, בייידע האבען אנגעהאלטען אזא צושטאנד.
ביי וועלכען עם איז ניט געווען קיין פראגע פון
קאנסטיטוציאן און געזעצע. אין 1906טען יאהר
איז הייוואוד, צוזאמען מיט מאיער אוז פעטטי־
באון געווען ארעסטירט, אוז דער בעריהמטע־
פראצעס האט זיך אנגעפאנגען. נאך 18 מאנא־
טען פון זוכען, אונטערזוכען אוז פאלקס־בעווע־
גונג פאר זיין בעפריאונג, איז ער געווענזען
פריי־געשפראכען".

לויט דיעזען שרייבער איז הייוואוד'ס
פאפולאריטעט אוז אויסרגעוועהנליך־שטארק
פערזענליכקייט די אורזאכע פון דעם וואוקס
פון די א. ו. ו. אין דעם לאורענס פאל האט
איהם פיעל געהאלפען דאם, וואם דאָרט איז
אבסאלוט קיין ארגאניזאציע ניט געווען. 20
טויזענד ארבייטער פון ביינאהע צווי דוצענד
נאציאנאליטעטען האבען זיך געפיהלט אונטער־
וואָרפען אונטער דער אונבארמצנצטער מאכט
פון די בעלי־בתים. דאם איז געווען אן אויספא־
כע פאלק, וואם האט וועניג געווואוסט פון דער
אויסערער וועלט חוץ דעם, וואם דאם געזעץ איז
שטענדיג מיט דעם אייגענטהימער, אוז די קר־
כע, וועז זיי האבען פון איהר יא געווואוסט, איז
אויך אויף יענעם זייט. זיי האבען ניט ערווא־
טעט קיין סימפאטהי פאר זייער קאמפף צוליעב
דאך אוז ברויט פון קיינעם, חוץ די ארבייטער־
יוניאנס. אבער אויך דיעזע יוניאנס האבען די
מאסען פאקטיש ניט געזעהען, וויל די יוניאנס
פלענען ארומנעהמען בלויז די קלייגע מאיאריי־
טעט, די אריסטאקראטען פון דער אינדוסטריע,
אוז אויך די סקעבס. וועז דזשאן גאלדען פון דער
א. פ. אף ל. האט דעם עולם געהייסען צוריק־
געהן צו דער ארבייט אוז די א. ו. ו. האט
פארטגעזעצט דעם סטרייק. די מאסען זיינען
געווען ווי שעפסען אהן א פיהרער, ביז הייוואוד
אוז עטטאר זיינען געקומען קיין לאורענס, אבער
קיינער האט אזוי גוט ניט געווואוסט וי צו פיה־
רען דעם עולם ווי הייוואוד. ער איז געווארען
זייער אנערקענטער הויפט, אוז מיט איהם איז
די א. ו. ו. אריין אין ווירקונג.

די בעציהונג פון דער פרעסע צו די א. ו. ו.
איז א זאנדערבארע. בשום אופן זיינען די אלע
קאנסערוואטיוע אוז ליבעראלע זשורנאלען ניט
געניגט צו ווערען מעהר בעגיסטערט פון די
רעוואלוציאנערע מעטהאדען פון די א. ו. ו. ווי
פון די רוהיגע אוז פריעדליכע וועגען, מיט וועל־
כע עם געהט די א. פ. אף ל. אוז דאך איז פארען
א געוויסער מיטגעפיהל אין די אלע בעשרייי־
בונגען. מעגליך, דאם דיעזעם קומט פון דעם,
וואם די ראדיקאלערע שרייבער זיינען געווען די

ערשטע, וואס האָבען געקענט דעקען די נאָכ־פראָגע אויף אינפאָרמאַציאָן וועגען די נייע בע־וועגונג. מעגלעך אויך, דאס די בורזשואַזנע אינ־דיוויידואַליסטישע פּסיכאָלאָגיע ווערט מעהר גע־ריהרט פון ראַמאַנטישען כאַראַקטער פון די רע־וואָלוציאָנערע נאָכפאָלגער פון הייוואוד. רעי סטאַננאַהד בייקער אין דעם „אמעריקאן מאגא־זין" שרייבט:

„דער גרונד־געדאנק, אויף וועלכען די א. וו. וו. איז געבויט, איז א ווירקליך גרויסער. זיי שטרעבען צוזאמענצוברייננען ניט בלויז אלע ארבייטער פון איין פאך, נאר אלע ארבייטער פון אלע אינדוסטריעס. ניט צו א פערבאנד פון אינזשינירען, אדער א פערבאנד פון דרוקער, אדער סארטירער פון וואל, — זיי פרעדיגען א פערבאנד פון אלע ארבייטער. זיי פערטהיידיגען ניט די האריזאנטאלע צוטהיילונג פון ארבייט לויט פאך און געלערנטקייט, נאר צו ווערטיקו־לארע — לויט די לינייען פון אינדוסטריעס. זיי זאגען, דאס די אלטע פאך־ארגאניזאציאנען שטרעבען צו ווערען אויסשליסליך מאנאפאלען, דאס די פאך־ארגאניזאציאנען דערלאזען ניט קיין לעהר־יונגען, בעזערנצען די פראדוקטיוויי־טעט פון ארבייט, שלייסען מיט די בעלי־בתים קאנטראקטען, פון וועלכע בלויז די ארגאניזא־ציאנען פראפיטירען און פערארזיגען זיך זא־גאר מיט די אונטערנעהמער, אום געמיינשאפט־ליך צו צייהען וואס מעהר פון פובליקום. זיי, די א. וו. וו., זאגען, דאס אלע ארבייטער דאר־פען זיין פערארזיגט, און אזוי לאנג ווי די אר־בייטער שטעהען ניט צוזאמען, וועלען זיי שטענדיג זיין געשלאגען. רעכט אדער אונגע־רעכט, דאס איז זייער פלאטפאָרם.

דער זעלבער פערפאסער רעדט נאך מיט מעהר סימפאטהיע וועגען די א. וו. וו. אין די פאלגענדע שורות:

„עס איז ניטא קיין בעריטענדערעס פראב־לעם אין דער וועלט פון ארגאניזירטער ארבייט, ווי דיעזער קאנפליקט צווישען די צוויי פונדא־מענטאל־פערשיעדענע אידעען, דאס איז פון אינדוסטריעלען און פאכווען יוניאניזם. פון איין זייט שטעהען די אלטע פיהרער: גאמ־פערס, מיטשעל, גאלדען און אנדערע. פון דער אנדערער זייט די סאציאליסטען, הייוואוד, סט.־דזשאהן, דע־ליאן און די איבערגע. א ביטערער קאמפף האט זיך ענטוויקעלט צווישען די קאנ־קורירענדע ארגאניזאציעס אין דעם לאורענס'ער סטרייק. אין דער רעכטער צייט, ווען דער סטרייק האט געהאלטען ביי דעם שארפסטע פונקט, האָבען די פאך־יוניאָנס געפּרואווט צו ריקרופען דעם קאמפף און צווינגען די ארבייי־טער צו געהן צוריק אין די פעקטאריעס דורך דעם, וואס זיי האָבען זיי ענטזאגט אין ווייטער־דיגער שטיצע! אויף דיעזען וועג האָבען ז׳ געהאפט צו צוברעכען די אינדאסטריאל ווא׳י קערס אף דהי וואירלד".

דעם העכסט אינטערעסאנטען פונקט וועגען די בעציהונגען צווישען די א. פ. ל. און די א. וו. וו. בעריהרען נאך איניגע שרייבער. דער שוין אויבען־ציטירטער דר. וואלטער ע. וועיל, וועלכער איז געווען פאר א לאנגע צייט נאהענט פערבונדען מיט דזשאהן מיטשעל פון די מיינער'ס יוניאן, שרייבט אין „אויטלוק":

„דער אנטאגאניזם צווישען דער אמעריקאן פעדעריישאן אף לייבאר און די אינדאסטריאל וואירקערס אף דהי וואירלד איז טיפער און שארפער, ווי צווישען די פעקטאָרי־אייגענטהי־מער און די טעקסטיל־ארבייטער".

א זעהר אינטערעסאנטען מאטעריאל גיט איבער דיעזען פונקט מאריק א. סולליוואן אין „סוירוויי". די שרייבערין האט ביז 30 יאהר ערפאהרונג אין דער ארבייטער־בעוועגונג. זי האט ארגאניזירט אין 1884טען יאהר די ער־שטע פרויען־בוכבינדערס יוניאן אין שיקאגא, און מיט 8 יאהר שפעטער האט זי געארבייט אלס די ערשטע פרויענצימער־ארגאנייזערין אין דער אמעריקאן פעדעריישאן אף לייבאר. אין 1903טען יאהר האט זי צוזאמען מיט וויליאם ענגליש וואלליננ ארגאניזירט די ערשטע פרויען־טרייד־יוניאן לויג אין אמעריקא. דיעזע מארי ק. א׳סאלליוואן איז געווען אין ענגער בעריהרונג מיט די סטרייקערס קאמיטע אין לאורענס, און איהרע בעאבאכטונגען פערדינענען א בעזונדערע אויפמערקזאמקייט. מיר גיבען איהר ארטיקעל כמעט אין פולען. זי דערצעהלט:

„מען דארף ריכטיג פערשטעהן, אז ניט די אינדאסטריאל וואירקערס אף דהי וואירלד. און אויך ניט די איינפיהרונג פון דעם 54־שטונ־דען־געזעץ מיט די פערקלעהנערונג פון גע־צאהלט האבען פעראורזאכט דעם סטרייק. די פערקלענערונג פונ׳ם ארבייטס־לוין איז געווען בלויז דער לעצטער טראפפען, וואס האט איבער־פילט דעם בעכער. דער „בונט" איז ארויסגע־רופען געווארען פון די פערפאלגונגען, וואס די

ארבייטער האבען געהאט אויסצושטעהן פון די סעקשאן־באסעס, און אין דער גרעסטער מאס פון דעם אימער־שטייגענדען יקרות אויף לע־בענס־פראדוקטען, צולייעב וועלכען די רעדוצי־רונג פון דעם נעצאהלט אויף אייניגע סענט א וואך האט ערנסט געשעדיגט דעם הויז־בי־זישעט. דער סטרייק האט אויסגעבראכען מיט אמאל, און קיין אנערקענטע פיהרערשאפט האט איננאנצען ניט עקזיסטירט. די טעקסטיל וואיר־קערס יוניאן פון דער א. פ. אף ל. האט ניט גע־האט קיין ערפאלג אין ארגאניזירען די ניט־ge־לערנטע און שלעכט־בעצאהלטע ארבייטער. געהינדערט פון די אונטערנעהמער, האט זי זא־גאר עוניג אויפגעטהאן פאר די „סקילד" אר־בייטער, און האט דוראוים פערנאכלעסיגט די „קאממאן לייבארערס". זי האט איבריגענס ניט געוואדגט דערפאר, ווייל זי האט ניט געהאלטען אדער ניט געוואוסט, דאס די „פארייגערס" זיי־נען פעהיג צו געווינען. און עס איז אמת, דאס די גאנצע פערגאנגענהייט פון די ארבייטער־קעמפפע אין דיעזען לאנד האט צו פערצייכענען בלויז ניעדערלאגען פאר די איינגעוואנדערטע, און דער לאורענס־פאל איז פאקטיש דער ער־שטער פאל פון זיעג דורך די „אויסלענדער". די טעקסטיל וואירקערס האבען געהאט בלויז אין פערמאענטע ארגאניזאציאן צום אנפאנג פון סטרייק, וועהרענד די א. ו. ו. האבען גאר קיין ארגאניזאציאן ניט געהאט אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע. פיעלע פון די ניט־געלערנטע ar־בייטער האבען אבער געהאט אונאבהענגיגע יוניאנס, וועלכע זיינען ניט געווען פערבונדען מיט קיין נאציאנאלער קערפערשאפט. דזשאהן גאלדען, דער הויפט פון די טעקסטיל וואירקערס האט אנשטאט צו פערבלייבען אין לאורענס און העלפען די סטרייקער געווינען זייער זאך פון אנפאנג בעווענונג זיך איבערגעצויגען קיין באס־טאן, פון וואנען ער האט, לויט די רעפארטען. ערקלעהרט, דאס דער סטרייק וועלט געפיהרט פון א באנדע רעוואלוציאנערען. דערמיט האט גאלדען געעפענט דעם צוטריט צו דער בעווע־גונג פאר יעדען איינעם, וואס זאל האבען גע־וואלט העלפען אדער אויסנוצען איהר.

מיטגלידער פון דער א. ו. ו. האבען דאן געשיקט רופען דזשאָע עטטאר, וועלכער האט בעוויזען אין 4 טעג צו ארגאניזירען א קעמפ־פענדע אייניגקייט. ווי קיינמאל ביז היינט אין ניו־ענגלאנד. אן דער שפיצע פון דיעזער ארגא־ניזאציאן אין געשטאנען א סטרייק־קאמיטע, אין וועלכער עס זיינען געווען פערטרעטען 18 נאציאנאליטעטען, דורך 56 מיטגלידער מיט קאנדידאטען זיי צו פערביטען, אין פאל, וען איינער וועלט אונפעהיג פארטצוועצען זיין א־בייט. דיעזע קאמיטע איז געווען ארגאניזירט ניט צו פערטרעטען די א. ו. ו., נאר צו געווי־נען דעם סטרייק, און וען די קאמיטע־לייט זיי־נען זיך דאס ערשטע מאל צוזאמענגעקומען, זיי־נען קיין האלבע טוץ פון זיי ניט געווען אנגע־שלאסען אן דער א. ו. ו. זאגאר צום שלום פון סטרייק האט בלויז א מינאריטעט פון דיעזער קאמיטע בעלאנגט צו דער ארגאניזאציאן. ביי דיעזער געלעגענהייט, איז וועלטה צו בעמע־קען, אז די „רייאטס", וועגען וועלכע עס איז אזוי פיעל גערעדט געווען, האבען אייגענטליך פאסירט בעפאר עטטאר'ס ארגאניזאציאן איז אריין אין קראפט. וען די סטרייקערס האבען זיך פערזאמעלט ארום די פעקטארים און די אדמיניסטראציע האט ארויסגעלאזען אויף זיי שטראמען קאלטע וואסער אין א וועטער פון זירא. וען די „בלוט־דורשטיגע" אנארכיסטען זיינען אנגעקומען, איז אנגענומען געווען א טאקטיק פון ניט־וויעדערשטאנד געגען די אנ־פאלענדע טאקטיק פון דער פאליציי און מי־ליציא".

מרס. א'סאלליוואן ווייזט גאנץ איבערצי־גענד, דאס דער ערפאלג פון די א. ו. ו. איז געווען א דירעקטער פועל־יוצא פון דער האל־טונג פון דזשאן גאלדען, וועלכער האט דערצי־גען ביז אבסורד די אלטע טאקטיק פון דער א. פ. אף ל., נעמליך די קאלטקייט צו די ניט־געלערנטע ארבייטער. „קיין זאך האט ניט גע־ווירקט אזוי פיעל, דאס די ארבייטער זאלען גהען צו די א. ו. ו., ווי די מעטהאדען, וואס די דריי צווייגען פון דער א. פ. אף ל. האבען דארט אנגעוועגדעט, ד. ה., די לאראנס סענט־ראל לייבאר יוניאן, די באסטאן וויימענ'ס טרייד־יוניאן לייג און די טעקסטיל וואירקערס יוניאן. קאטאליקען, אידען, פראטעסטאנטען און ניט־גלויבענדע — מענער און פרויען פון פערשיע־דענע נאציאנאליטעטען און גלויבענס — האבען געארבייט געמיינשאפטליך אלס מענשען פא־א געמיינשאפטליכע זאך. בלויז די אמעריקאן פעדעריישאן אף לייבאר האט זיך ענטזאגט מיטצוארבייטען. לאגישערווייזע האבען די סטרייקערס בעטראכט די א. פ. אלס

פֿיינדלִיכע צו זיי קערפּערשאפֿט און געפּעהרלִיכע, כּמעט אזוי ווי די בעלי־בתים גופּא. וועז א סטרייקער האָט זיך געווענדעט צו דער פּע־דעריישאָן נאָך שטיצע, האָט מען איהם בע־טראכט אלס פּערראטהער, און נאָך בעפֿאָר ער סטרייק האָט זיך געענדיגט, איז שוין די אמע־ריקאן פּעדעריישאָן אף לייבאָר־ארגאניזאציאָן צולִיעב דעם, וואס זי האָט ענטזאגט צו העלפֿען יעדען, וועלכער האָט ניט געוואלט גהען צורוק צו דער ארבייט, בעטראכט געווארען אלס א נעיִן, וואוהין מען האָט געזוכט צו פּערנארען יע־דען ארבייטער, וועלכער איז געווען שוואָך גענוג צו אָבשטאהן פון זיינע חברים".

ווי עס איז צו זהען פון דער געציטירטער אָבהאנדלונג, האָט די ארגאניזאציאָן פון דע־א. פּ. אף ל. ארויסגעוויעזען א היבשע מאָס פון ניט־צוגעפּאסטקייט צו דער לאָגע, און האָט רא־דורך געגעבען א שטארקען קאָרט די א. וו. וו. אין די הענד. עס וואלט אָבער געווען ניט ריכ־טיג צו מיינען, דאס אין דעם איז שולדיג די גאנצע א. פּ. אף ל.

סעמ. גאָמפּערס פּרובט בעווייזען אין „פּע־דעריישאָניסט", דאָס אזא אנטאגאניזם צווישען דער א. פּ. אף ל. און די א. וו. וו. האָט ניט עקזיסטירט, אבוואהל לאָקאלע רייבונגען אין לאָוועגס זיינען געווען אונפּערמיידליך. צוליעב דיעזען צוועק ציטירט גאמפּערס פּרעז. קייז פון דער אמעריקאן פּעדעריישאָן אף לייבאָר, וועל־כער האָט אויף דער יהרליכער קאָנווענשאָן פון וואשינגטאָן סטייט פּעדעריישאָן אוו לייבאָר גע־זאָגט אונטער דעם קעפּל: דער קאמפּף פאר פּרייען וואָרט פון די א. וו. וו.:

„איך בעטראכט אלס העכסט ערנסט דעם פאל, וען דורך דער ווירקונג פון „גרויסע־ע־שעפּטס־אינטערעסען", ווערען אונזערע רייהען געשפּאלטען, און א טהייל פון אונז ווערט ג־שטעלט געגען אונזערע חברים, וועלכע האָבען בעגרייפען די נויטוועניגקייט זיך אָנצושלִיסע־אן אן ארבייטער־ארגאניזאציאָן, וועלכע מע־זיין נאָך אינזער אבשאצונג ניט די ריכטיגע. קעמפּפען געגען זיי? ניין, קיינמאל! זאלען די גרויסע קאפּיטאלִיסטישע אינטערעסען פיהרען אלײן זייער מלחמה".

גאָמפּערס בעמערקט:

„אונזער ארגאניזאציאָן איז גרויס געגוג צו זיין גרויס־מוטהיג, און צו בעטראכטען ביי יעדער בעזונדער פאל די אבנייגונגען פון ריכ־טיגען וועג, וואס וואקסען פון צייט צו צייט ארויס פון דער וועלט־בריטער בעווענונג פון די לוין־ארבייטער. דאָס, וואס די פיהרער פון דער א. וו. וו. פּרעדינען פּאלִיסיס, מיט וועלכע די א. פּ. אף ל. קען ניט איינשטימען איז א גאנץ בעזונדער פראגע. אונזער ארגאניזאציאָן וויל, די סטרייקערס זאלען געווינען. א הונדערט מאל זיינען די ניט־ארגאניזירטע, וועלכע פלעגען פערבלייבען טויב צום רוף פון אונזערע ארגא־נייזערס, דאָך געווען אויסגעהאלפֿען, פאלס זיי זיינען סוף כל סוף ארויס אין סטרייק".

די א. וו. וו. האָבען דאָך געקראָגען ווירקונג איבער די סטרייקערס, און די שטענדיגע אלטע קערפּערשאפֿטען פון דער א. פּ. אף ל. האָבען אזא ווירקונג ניט געהאט. וועלכע זיינען די אור־זאכען? לִיגגען אפשר דיעזע אורזאכען אין די בעזונדערע מעטהאָדען, וואס די א. וו. וו. האָבען אָנגעוועגדעט? זיינען געווען אזעלכע בעזונדע־רע מעטהאָדען? און אין וואס זיינען זיי בע־שטאנען?

פּיעל איז געדעדט געווען פון גוואלט, סא־באָטאזש א. ד. גל.

„פּיעלע פון „דירעקטע אקציאָניסטען". שרייבט רעי סטאנארד בייקער, גלויבען נימ אין אנווענדען די געווהנלִיכע סטרייק־מעטהא־דען, און עפענען אונטערשטיצונגס־פונקטען, און אָנפיהרען א לאנגען, געדולדיגען קאמפּף — וויל, זאגען זיי, סוף כל סוף וועלען די ארבי־טער גהען צורוק צו דער ארבייט מיט א לִיכטע פערגרעסערונג אין שכירות, וועלכע וועט ניט פערבעסערען בעדייטענד זייער לאָגע, און דער הויפּט־ציעל — די רעווָאלוציאָנערע פערניכטונג פון דער לוין־סיסטעם — וועט וויעדער ווערען אָבגעלייגט. אזוי האָט דער סעקרעטער סט־דזשאהן געשריעבען צו הייוואוד אין בריף. וואו ער האָט ניט גערעטהען צו עפענען קיין אונטערשטיצונגס־פונקטען, כדי די 16 אדער 20 טויזענד פון דער ארגאניזאציאָן זאלען גע־בראכט ווערען אין טורמע, און זאל די קאונטרי זיי אויפהאלטען. אין אנדערע ווערטער, האָט ער גערעטהען בעגהען גוואלט־טהאטען, כדי כמעט אלע ארבייטער אין לאָוועגס זאלען ווע־רען ארעסטירט, און דאדורך זאל פּראלִיזירט ווערען אלע אינדוסטריעלע און רעגיערונגס־אינ־סטיטוציאָנען". דער יעלבער בעאבאכטער דער־צעהלט, דאָס פּיעלע פון די בעלי־בתים האָבע־איצט, דאָס די אלטע טרייד־יוניאָנס מיט זייע־

געלאסענער טאקטיק וועלען זיין א גוטער וועג־ווייזער פאר די רעוואלוציאנערע אינדאסטריאליסטען, אזוי דאדורך גיעבען זיי זייער פולע הסכמה צו די ארגאניזירונג פון די פאך־ארבייטער".

קיינער פון דע שרייבער אין דער קאפיטאליסטישער פרעסע, חוץ די פערקויפטע צייטונגס־קאפיע־מאכער, ווייזען אבער ניט אן, דאס די סטרייקערס זאלען וועלן עס איז האנדלען פערברעכעריש, — חוץ, פערשטעהט זיך, דעם גרונד־פערברעכען, וואס זיי זיינען ארוים אין סטרייק. הייוואוד אליין, דאס שרעקענס־קינד פון די א. ו. ו. האט לויט די אלע בעשרייבונגען געהאנדעלט טאקטפול און פריערליך ווען עס איז געקומען צום שלום פון סטרייק: און אפט געגען דעם ראטה פון איניגע פון זיינע רעוואלוציאנערע מיט־חברים האט ער געהייסען די סטרייקערס אננעהמען א קאמפראמיס, ווען דיעזעם האט זיך בעסער געלוינט.

די א. ו. ו. האבען, ווי עס שיינט, געמאכט מעהר טומעל ווי ארבייט אויף דעם וועג פון די ספעציעלע מעטהאדען. אין דעם זינן איז אינטערעסאנט אן אבשאצונג, וועלכע מיר געפינען אין דער „ניישאן" אלס עדיטאריעל פון דער „איוונינג פאוסט". אונטער דעם קעפיל: „סאציאליזם און סינדיקאליזם" שטעלט זיך דער פערפאסער אב אויף דער פראגע: צי שטעהט ווירקליך פאר די א. ו. ו. עטוואס ארויגינעלעם אין זייער טאקטיק. די א. ו. ו. בעציכענט ער מיט'ן נאמען סינדיקאליזם. דער סימפאטישער טאן, וואס קלינגט אין דיעזען ארטיקעל צום סאציאליזם, איז פיעלייכט פון דעם סארט, וואס שטאמט מעהר פון שנאת המין ווי פון אהבת מרדכי. צווישען אנדערעם לעזען מיר:

„דער קאנפליקט צווישען סאציאליזם און סינדיקאליזם איז בלויז אין פארם פון צוטהאט־לונג צווישען די מעסיגע און לעגאליסטען פון איין זייט, און די היץ־קעפ פון צווייטען. דיעזעם איז פעסט־געשטעלט אין יעדען לאנד. די סאציאליסטען שטעהען פאר האלב־מיטלען, פאר פאליאטיוון, פאר הנחות. דער סינדיקאליסט פאדערט אלעס אדער גאר ניט. ער איז די פיזלאזאפי פון פערצווייפלונג, און אלס אזעלכער האט ער דעם ביטערסטען וויעדערשטאנד פון די סאציאליסטען. וועלכע האבען דורך צעהנדליגע יאהרען געדולדיגע בעמיהונגען אויפגעבויט די סאציאליסטישע בעוועגונג. דער סינדיקאליזם איז בעריט צו שטעלען אלעס אין קאן, דער סאציאליזם האט פיעלעס צו ריזיקירען, ער קען ניט איינגעהן אויף קיין שפיעל".

דער שרייבער דענקט אבער ניט, אז אין לאורענס איז געווען דער פאל פון אנווענדען אירגענד וועלכע סינדיקאליסטישע טהעאריע אדער מעטהאדען. „וואס עס האט ווירקליך פאסירט אין לאורענס, איז ניט א סטרייק, וועלכען מען האט געוואונען דורך סינדיקאליסטישע מעטהאדען, נאר א סטרייק, וועלכער איז געווען געוואונען אונטער א סינדיקאליסטישער פיהרערשאפט. דער סטרייק אין לאורענס איז געווען געוואונען ניט דורך סאבאטאזש אדער באריקאדען, נאר דורך מיטלען, וועלכע זיינען אנגענומען געווארען אין יעדער אנדער סטרייק — פיקעטירונג, דעמאנסטראציעס, אויפרופען צום שטיצע פון פאלק. אין לאורענס איז געווען דער זעלבער פאל פון אויסברוך פון פאלקס־סימפאטהיע אהן אונטערשיער פון קלאסען אדער נאציאנאליטעטען, ווי אין דעם שוירט־וויסט־מאכערס סטרייק אין ניו־יארק. א גרויסע נויט האט צונויפגעבראכט דיעזעלביגע גרויסע מאסע ניט־ארגאניזירטע ארבייטער: צו יענער צייט איז אבער ניט געווען קיין מר. הייוואוד און די א. ו. ו. האבען זיך נישט געמישט אין סטרייק, פאלגליך האט דער סינדיקאליזם ניט געקענט צונעהמען דעם קרעדיט. מיר זיינען גענויגט צי גלויבען, דאס די גרונד־פילאזאפי פון סינדיקאליזם האט איבערגעלאזען וועניגער אויסדרוק אין די מחות פון די פעקטארי־ארבייטער אין לאורענס, ווי אין די מפות פון צייטונגס־לעזער".

מען קען פיעלעס זאגען וועגען די גראנקען, וואס דער שרייבער אין „ניישאן" זאגט ארוים, מען מוז אבער צוגעבען, דאס פיעל אמת איז פאראן אין דעם שלום, צו וועלכען ער קומט.

צו די ארטיקלען, וואס זיינען ערשיינען איז וועהרטה צו דערמאהנען אויף די פון דר. וויליאם ע. באהן אין „סוירוויי" און פון דר. ל. לעווין אין „פארום" וועגען „דירעקטע אקציאן". ביידע זיינען געשריבען פון מענשען, וואס שטעהען אויף דעם עקסטרעמען שטאנדפונקט און וויסען וועגען וואס זיי שרייבען.

צו פערענדיגען די כאראקטעריסטיק פון דער גאנצער ליטעראטור וועגען די א. ו. ו. און לאורענס איז דער פעריאדישער פרעסע, לאמיר בעמערקען בלויז, דאס קיינער פון די

שרייבער האָט ניט בעמערקט דעם פיעל־טיע־ פערען פּראָצעס פון וואוקס פון בעוואוסטזיין, וואס קומט פּאָר אין די גרויסע מאסען פון פּרא־ לעטאריאט אין אמעריקא, — וואו אָבגעזעהען פון די א. וו. וו. אָדער א. פּ. אָף ל. מאכט די ארבייטערשאפט רעוואָלוציאָנערער און ענט־ שיידענער. אין דיעזען פּרט איז די א. פּ. אף ל. פיעלייכט מעהר אינדאָסטריאליסטיש, ווי די א. וו. וו. אלענפאלס איז זי וויט־וויט אוועק פון די אמאליגע פאזיציעס. פון שטאנד־פונקט פון סענזאציע איז פיעלייכט ניטאָ וועגען וואָס צו שרייבען, אין עצם אבער קומט פּאָר וויכטי־ גער, בעריטענדעס, זעהר אוו זעהר פיעל פער־ שפּרעכענדעס אין די רייהען פון די אלטע פריע־ דענס־ליעבהאָבער. אוו די א. פּ. אָף ל. שטעלט פּאָר א פונדאמענטאלען אינטערעס פּאר יעדען, וואס אינטערעסירט זיך מיט דעם שיקזאל פון דיעזען לאנד אוו זיין פאלק.

ב. באָטוויניק.

דאָס נייע בוך

(ערצעהלונג.)

דאָס איז געקומען פריהער ווי אין איהר געווענליכער צייט. איידער די זון איז פערגאנגען האָט א רעגען־שטורם אויסגע־בראכען. גרויסע שוואַרצע וואָל־ קענס האָבען בעטונקעלט דעם הימעל אוו האָבען פאר דער צייט אָפּגעשניטען דעם טאָג.

דער הערר שטיינבערג האָט, ווי געווענליך אין אלע זיינע פרייע שטונדען, פערבראכט אין צימער פון די צוויי יונגע פערליבטע: אסאק אוו פרייליז ליליען. דער הערר שטיינ־ בערג, אלס עלטערער ערפאהרענער מענש, האָט שטענדיג נעשפּיעלט די ראָליע פון א ריכטער צווישען דאָם פערליבטע יונגע פּאָאר'ל. שטיינ־ בערג האָט שטענדיג געדארפט אויסהערען טענות אוו ברוגז'ן פון ביידע צדדים, אוו האָט אלעס געמוזט שליכטען, כאטש אָהן זיין שליכ־ טען וואָלט סאי ווי סאי געווען פריעדען, נאָר די צוויי־אוו־צוואנציג יאָהריגע לילייען אוו דער עט־ וואס עלטערער אסאק האָבען זיך געהאלטען אזוי קינדעריש קאָפריזנע, אז עס האָט זיך שוין געפאסט צו דער גאנצער אידילישער בילד די ערפאהרענע שטראָף־רייד פון דעם עלטערען פון זיי: דעם הערר שטיינבערג.

אסאק איז נאָך ניט געקומען פון זיין בע־ שעפטיגונג. צוליעב די אונהיימליכקייט פון דער פלוצליכער טונקעלקייט אין גאס, האָט דאָס אריינקומען פון הערר שטיינבערג דער פריילין לילייען פיעל פריייד פערשאפט.

— אָה, האללאָו, מיסטער שטיינבערג, — האָט לילייען אויסגעשטרעקט איהרע קלאָהרע אלבאסטער העגדלאך, — גוט, וואס איהר זייט יעצט געקומען, איך האָב אזוי מורא צו זיין אליין אין דונערען אוו בליצען.

שטיינבערג האָט א שמייכעל געטהאָן אוו געזאָגט: — פּאר וואָס האָט איהר דען ניט מורא? איהר האָט דאָך אפילו מורא געהאט צו זאגען אין קעסעל גארדען, אז אסאק איז אייער חתן.

— אָה, מיסטער שטיינבערג, — גיט זי איהם שטיפערייש א וואונק מיט'ן פינגער'ל, — איהר זייט שוין צופיעל פאטער, אזוי פיעל פאָ־ טער, אז עס דערטרינקט זיך אייער חבר'שאפט.

— וואָס וויל איהר דערמיט זאגען?

— איך וויל זאגען, איך וויל זאגען, אז איהר וויסט אזוי פיעל פון מיר אוו פון אי־ סאק'ען, אבער איהר, איהר מיסטער שטיינבערג, זייט ווי א פערמאכטעם בוך פּאר אונז.

— איך בין גאר ניט קיין פערמאכטעם

בוך, — ענטפערט שטיינבערג ערנסט, — איך בין בלויז א פּאָר טאָוולען, אָט דאָס וואָס איהר זעהט, קיינע בלעטער, קיינע אינטערעסאנטעס האָב איך ניט אין מיין לעבען, אום איך זאָל אייך דערצעהלען.

— איז אָבער קיינמאָל ניט געווען קיינע בלעטער צווישען אייערע יעצטיגע טאָוולען? — גיט א פּרעג לילי־ען צווייפליטיג, און קוקט איהם אריין פּאָרשענד אין זיינע אויגען.

— אָה, פרוילין לילי־ען, — רופט זיך אָפּ שטיינבערג, — איך גלויב, אז איהר פערדעכטיגט דאָך ניט, דאָס איך מיה זיך צו האלטען א מאסקע אויף מיין פערגאַנגענהייט. גלויבט מיר, עס איז ניטאָ קיין אינטערעסאנטעס אין מיין לעבען.

אויף דעם האָט לילי־ען בעמערקט: — אייערע אויגען, אייער בענעהמען זיך, מאכען אויף מיר דעם איינדרוק, ווי איהר וואָלט געווען א גלעזערנער, נאָר פון דיקען גלאָז, עפּעס זעהר איך שוועריס, אינטערעסאנטעס אין אייך, נאָר פערצוויגען אין בלוי־גרין פון די דיקע גלאָזען, א יאָ, מיסטער שטיינבערג, איז עס אזוי? זאגט, זייט זיך מודה.

שטיינבערג האָט געשוויעגען.

איסאק איז געקומען מיט א נייעם בוך אונטער'ן אָרעם.

— אָה, איהר זעהט, — וועגדעט זיך איסאק צו שטיינבערג'ען, — איהר זעהט דיעזעס בוך? דאָס איז איינס פון די וויכטיגסטע בי־כער אין דער מאָדערנער ליטעראטור, איך האָב עס ספּעציעל געקויפט פאר לילי־ען. איך וויל זעהר, זי זאָל עס לעזען.

שטיינבערג האָט גענומען דאָס בוך אין האַנד, האָט עס בעטראכט פון אלע זייטען און האָט עס א שליידער געטהאָן אונטער'ן טיש.

— האָט איהר שוין געלעזען וועך דאָס בוך? — פרעגט איסאק פערוואונדערט, — עס געפעהלט אייך ניט?

שטיינבערג האָט געשוויעגען.

— זעהר, זעהר זאָגדערבאר זייט איהר מיר היינט, — רופט זיך אָפּ לילי־ען, אָנדערהענדיג שטיינבערג־ען פאר'ן אויער, — איהר זייט א צופֿאָלענער בחור. מיין בוך טאָר מען ניט וואר־פען אויף דער ערד.—זי האָט אויפגעהויבען דאָס בוך און לעזט פאָר דאָס פאָדערבלאט: — „די געפעהרליכע פרוי", ראָמאן פון פאולי סטענד־רין, איבערזעצט פון נאָרוועגישען דורך אלעק־סאַנדער בערעלסאָן.

— דאָס האָב איך פון דיינטוועגען גע־קויפט, לילי־ען, — רופט זיך אָפּ איסאק, — דאָס איז א מערקווירדיגעס בוך וועגען פרויען פסיכאָלאָגי, לעז עס דורך.

— און דער הערר שטיינבערג וואַרפט עס נאָר אונטער'ן טיש, — זאָגט לילי־ען מיט א גע־מאכטען ערנסט.

שטיינבערג איז געזעסען בייס טישעל, האָט עפּעס געצייכענט מיט א בלייפעדער אויף א שטיקעל פאפּיער, אונבעשטימטעס, ניט אָפּ־קאהרענדיג זיך האָט ער בעמערקט: — אָט דיעזעס בוך מיך צושוידעט פון מיין פרוי און קינד.

— וואָס! ? — רופען אוים איסאק און לילי־ען איבערראשט, — איהר האָט דען א פרוי און קינד? — פערענדיגט לילי־ען.

— יע, איך האָב א פרוי און קינד, — ענטפערט שטיינבערג, שוין אָפּקאהרענדיג זיך צו זיי, — אָט דיעזעס בוך האָט אין מיר יעצט אויפגעוועקט א ביטערען געפיהל צו מיר אליין. פאר מיין גרויסען חסרון, וואס איך בין א זאָנ־דערבאָרער משוגע'נער, נאָר רופט עס ווי איהר ווילט, גראדע האָט דאָ פריהער פרויליין לילי־ען געוואָלט ארויספּרעסען פון מיר: וועך, וואָס איך בין. זי דענקט, אז איך בין פיעל מעהרער, ווי מען זעהט מיר אין מיינע קאָנטורען. דאָס בוך איז געקומען פונקט אין דער זעלבער צייט פון לילי־ען'ס בעמערקונג, און איך וויל אייך דערצעהלען די זאָנדערבארע קאטאסטראָפע, וועלכע דאָס בוך פון דער נאָרוועגישער ווייבעל האָט געמאכט אין מיין פאמיליען־לעבען.

— דערצעהלט, דערצעהלט, — האָט לי־ען געפּאטשט מיט די הענטלאָך, — אָבער איך פערשטעה זיך שוין גוט אויף אייך, הערר שטיינבערג, הא?

— איך האָב זיך ניט בעהאלטען פון אייך, — האָט שטיינבערג געענטפערט, — איך האָב בלויז ניט געפונען פאר נויטיג צו דער־צעהלען צופיעל אמת'ען, ווי דאָס האָט געטהאָן די שרייבערין פאולי סטענדרין.

— איהר דענקט אלזאָ, אז צופיעל אמת'ען זיינען שעדליך, — האָט בעמערקט איסאק.

— איך ווייס אליין ניט, וואס איך דענק וועגען די אמת'ען. הערט מיין ערצעהלונג, און דענקט אליין איבער די אמת'ען. — די לעצטע

פּאָר ווערטער האָט שטיינבערג ארויסגערעדט מיט גיפט און אירגניע. עס האָט געהערשט א דראָהענדע שטילקייט אין ציממער, און שטיינ־ בערג האָט אָנגעפאנגען:

— נאָך גאָר יונגע קינדער זיינען מיר גע־ווען, ווען איך מיט מיין סאָניע'ן האָבען זיך דערקענט. מען קען זאגען, אז מיר זיינען צוזא־ מען אויפגעוואקסען. מיר האָבען ביידע דורכ־ געמאכט אינטערעסאנטע צייטען. מיר האָבען ביידע אויפע די אנדערע ניט פערלאָזען לענגער ווי א טאָג. צוזאמען געקומען אהער אין אמע־ ריקא, און, עס פערשטעהט זיך, חתונה געהאט. מיר זיינען געווען צוזאמען צוועלף יאָהר, נייַן יאָהר פאר דער חתונה, און דרייַ יאָהר נאָך דער חתונה. פאסירט האָט גאר א קלייניגקייט, און מיר זיינען זיך פאנאנדערגע־ גאנגען. ס'הייסט, איך בין אוועק און מעהר אהיים ניט געקומען ביז היינטיגען טאָג. פא־ סירט האָט עס מיט פינף יאָהר צוריק. אָט דיע־ זעם בוך, וועלכעם איסאק האָט יעצט אהער גע־ ברַאכט אין דער אידישער איבערזעצונג, האָב איך דאָן געלעזען אין דעם דייטשען אריגינאל, דאָם בוך האָט אויף מיר געמאכט א שטארקען אייַנדרוק. אין יעדער זאך, וועלכע פלענט מיך בעגייסטערען, פלעג איך ניט רוהען, ביז מיין סאָניע האָט עס אויך געקענט געניסען. איך האָב געבראכט דעם רַאמאן אהיים, האָב עס גע־ געבען סאָניע'ן איבערלעזען.

עס איז געווען א זייגער עלף בייַ־נאכט, דאָם קינד האָט שוין לאַנג געשלאָפען. איך בין געזעסען בייַם טיש און האָב עפּעם געשריעבען. סאָניע האָט זיך אויסגעצויגען אויף דער זאָפע, וועלכע איז געשטאַנען נעבען טיש, און האָט געלעזען דעם רַאמאן „די גענעהרליכע פרוי". איהר, איסאק, האָט דאָך שוין געלעזען דעם רַא־ מאן, ווייסט איהר דאָך, אז דאָם גאנצעם בוך איז געבויט אויף דעם, דאָם א פרוי, ווי ווייט זי זאל ניט לייַעבען דעם מאן, ווען זי פאר איהם ניט אויסדערצעהלען אלע אמת'ען. יע־ע פרוי, פון דער אויסגעלאסענער בייַ דער העכסט־אנ־ שטענדיגער, אלע האָבען עפּעם פערבאר־ גענעם אין זיך, ווען זיי וועלען זייערע מענער קיינמאל ניט דערצעהלען, זי נעהמט די געהיימ־ ניסע מיט אין קבר אריין.

מיט אמאל, מאכט צו מיין פרוי דאָם בוך און זאגט אירים: — געענדיגט.

זי איז אויפגעשטאַנען פון דער זאָפע און האָט זיך נעגוייט צו געהן שלאָפען. זי דאָט שוין אויסגעטהאן דעם יאקעל, פאנאנדערגע־ לאָזען די האָאר פון קאָפּ און ארונטע־גענומען די שיך. זי איז צוגענאנגען צו מיר פון הינטען ארום, האָט זיך אריבערגעבויגען איבער מיין קאָפּ אין האָט אריינגעקוקט אויף די פאפיער, וועלכע איך האָב געשריעבען. נו, סאניע איז א שהענע יונגע ווייבעל, קלאָהר. רַאָעווע לייב, און פעד־שוי: רצע געלאקטע האָר. איהר שטאר־ קער אטהעם האָט מיר דערמאהנט אן אמאליגער פריהערדיגע יונגענ. איך האָב אירד ארומגענו־ כען צום קוסען. זי האָט געלאכט וואס איך בין נאָך אזוי סענטימענטאל. זי האָט מיר צוגע־ פיהרט צום קינד: — זעה, ווי שהען עס שלאָפט,

— צייגט זי מיר אויף דאָם שלאָפענדע קינד, ווי א מלאך'ל מיט צוואוואָרפענע פלייגלאך איז ענעלע געלעגען מיט איהרע צוישפרייטע הענ־ טעלאך איבער'ן בעטעל. שטיל איז אין הויז, נאָך שטילער איז אין גאס, עס הערט זיך פון ווייטען א טויבליך גערודערעי פון א לויפענדען באהן.

— ווי געפעהלט דיר דער רַאמאן? — פרעג איך סאָניע'ן.

— פאָרטרעפליך! — רעדט זי ארוים מיט בעגייסטערונג.

— איז די פרויען-פסיכאלאגיע ריכטיג גע־ שילדערט? — פרעג איך איהר.

— אבסאָלוט ריכטיג, — ענטפערט זי, — די שרייבערין סטענדרין האָט מיט דעם בוך פעסטגעשטעלט פיעלע, פיעלע אמת'ען. בלויז א פרוי קען אזוי פיעל ווייסען וועגען פרויען.

— נו, און דו סאניעטשקע, — גיב איך איהר א פרעג אין שפאס, — דו האָסט אויך עפּעם פערבאָרגענעם פון דיין מאן? קענענדיג זיך מיט מיר אזוי לאנג?

— דו מיינסט, אז דו האָסט דאָ געכאפט די נאָרוועגישע שרייבערין ביי א ליגען? — גיט זי מיר א זאָג ערנסט, — יע, מיין ליעבער, ווירקליך, עס איז דאָ אזעלכע קלייניגקייטען, וועלכע דו קענסט קיינמאל ניט ווייסען. יעדע פרוי איז אזוי. עס איז דאָ אזעלכע געהיימניסען, אפשר ניט קיין וויכטיגע, אָבער דאָך אזעלכעס, וואס א פרוי וועט פיעלייכט דערצעהלען אן אנ־ דער פרוי, זאָגאר אן אנדער וועניג בעקאנטען מאן, אבער ניט איהר אייגענעם. פערשטעהסט, מיין נאאיווער מענדעל, — און זי גיט מיר א קליינעם פאטש איבער'ן באק.

— וואָס הייסט, — פרעג איך איהר אי־בער שוין אויך ערנסט, — וואָס הייסט? קען איך דען גלויבען, אז דו האָסט סודות אויסער מיר?

— ניט קיין גוואַלדיגע סודות, — ענט־פערט זי, ווי וועלענדיג מיך בערוהיגען, — אָבער דאָך אזעלכע קלייניגקייטען, וועלכע יעדע פרוי טראָגט ביי זיך אין הארצען, און איך גיב נאָך צו דער שרייבערינ'ס בעהויפטונגען, אז עס איז דאָ אזעלכע זאכען, וואָס די פרוי, אָט איך אליין, וועל פאר זייטיגע מאנספערזאָנען דערצעהלען, און פאר דיר טאָקע ניט. אזוי איז די פרוי, און רוף אונז „קנאַק ניסעל".

זי האָט א פערשייטען קוק געגעבען מיר אין די אויגען אריין, האָט ארונטערגעוואָרפען די קלייד, און איז פלינק אריינגעשפרונגען אין בעט.

איך בין אוועק צוריק צו מיין ארבייט, איך האָב זיך געזעצט שרייבען.

די שטילקייט פון דער נאכט האָט געהוד־זשעט אין די אויערן. עפעס קלייַנע כת־צנים־לאָך האָבען אומגעטאַנצט אויפ'ן ווייסען פא־פיער, געלאָכט און געשצירעט מיט די ציינד־לאָך. דיין סאָניע, דיין חבר פון פריהסטער יו־גענד, האָט נאָך פיעל, פיעל בעהאלטענעם פון דיר, און דאָס וואָס זי האָט בעהאלטענעם, האָט זי אויך לאַנג, לאַנג געהאלטען אין געהיים... נאָך מעהרער האָט מיר דער געדאנק ניט געלאָ־זען צורוה, וואס פאר אנדערע מענער דערצעהלט זי דאָס, וואס פאר מיר ניט... פאר אנדערע יע, פאר מיר ניט. עפעס א נייע וועלט פון סודות און צווייפעל האָט זיך פאר מיר ענטפלעקט.

איך בין צוגענאנגען צום בעט, האָב בע־טראכט די שלאָפענדע, ענעלע האָט פערוואָרפען איהר ווייך זיידענע הענטעלע אויף סאָניע'ס ענטבלויזטע לייב. לאַנג, לאַנג האָב איך זיי בע־טראכט. אָה, וויפיעל סודות עם שוועבען, — ארום אָט די צוויי שלאָפענדע. ווער ווייסט, ווער ווייסט וואָס אָט די לעבענס־לוסטיגע סא־ניעטשקע האָט געקענט אפטהאן אין איהר לע־בען? אָט אזעלכע משונה'דיגע געדאנקען האָבען מיר געגעבערט אין מח. איך בין געשטאנען און געפיהלט זיך ווי א בעטלער, וועלכער ווייל אויס־בעטלען א נדבה, א נדבה זאל מיר געבען מיין פרוי און קינד, א נדבה: דעם אמת, וואָס און ווער בין איך מיט זיי... א גראָבע, פינסטערע וואנד איז אויסגעוואקסען צווישען מיר און זיי. איהר פערשטעהט? דאָס וואס זי קען אמאל שוין יע דערצעהלען אנדערע, אפילו מאנספער־זאנען, אָבער פאר קיין פאל ניט צו מיר, איהר פערשטעהט? ניט צו מיר. נו וואָס אזוינס קען עם זיין?

ערגעין איז א שווערער מילך־וואָגען דורכ־געפאָהרען, און פון צווישען די רעדער און דעם ברוק האָט זיך אימיצער געשטיקט פון ווילדען פרעבען געלעכטער...

גלויבט מיר, אז איך בין אויף מיין סאָניע'ן קיינמאל ניט געווען אייפערזיכטיג. אמאל, איי־דער מיר האָבען חתונה געהאט, פלעגט אפט־מאל מיר בעזוכען דער קרענקליכער וואָרעם פון אייפערזוכט, אבער צייט מיר האָבען חתונה גע־האט, און הויפטזעכליך, צייט זי האָט געמומען שוואַנגערען מיט אָט דער ענלע'ן, איז אוועק, אבסאָלוט אוועק דער מינדעסטער געפיהל פון אייפערזוכט. נאָר אָט דער אונגעריכטער קור־צער געשפרעך האָט אין מיר אריינגעוואַרפען א גיפטיגע פייל פון שרעקליכען צווייפעל, איך האָב גענומען קוקען פערדעכטיג אויף יעדער בעשעפענים, וואס טראָגט א קלייד. איך האָב אָנגעפאנגען צו גלויבען, אז דער פרעהליכער גע־שלעכט אונזערער איז איין גרויסער טייפעל, וועלכער האלט אין איין נאָרען אונז, אָפענהער־ציגע מענער.

עם איז אריבער טעג און וואכען, און איך האָב פאר מיינע געדאנקען קיין רוה ניט געקרא־גען. איך האָב אָנגעוועגדעט אלע מיינע מענליכ־קייטען צו פערענטפערען די זאך, צו רעכטפער־טיגען, עס איז מיר ניט געלונגען. וואס ווייטער, ווייטער האָט זיך א שוואַרצער שלייער פול מיט שרעקליכע סודות איינגעהילט, צערשפרייט אי־בער די פריהערדיגע קדשי־קדשים פון אונזער וואהנונג. אלעס וואס סאָניע האָט געטהאן פאר מיר גוטעס, איז מיר אויסגעקומען: ניט מעהר ווי א פאלשער אנשטעל געגען איהר געשוא־רענעם מאן... איך בין געוואָרען גליכגילטיג צו דעם קינד. וועג ענעלע פלעגט זיך ארומפלעכ־טען ארום מיין פוס מיט איהרע גוטינקע הענ־טעלאך און זאגען אויף איהר קינדיש קלינגענ־דען קול'כעלע, -- פא, הוטא־היידא — ס'הייסט איך זאל איהר אומוויעגען אויף מיין פוס, פלעג איך דאן גאר א טראכט טהאן וועגען דעם רא־מאן פון דער נאַרווועגישער סטענדרין. איך פלעג טראכטען וועגען סאָניע'ס צוזעצונג צום בוך: אז א פרוי דערצעהלט פאר אנדערע מענער

אזעלכע זאכען, וועלכע פאר דעם אייגענעם וועלען זיי קיינמאל ניט... איך פלעג ענטלעך גאנץ קאלט אפשטופען פון מיר.

עס איז מיר ענג געוואָרען די היים, און אין דער ענגער היים האָב איך געפיהלט א שרעקליכע וווייטקייט פון מיר צו סאָניע'ן און צום קינד. איך האָב זיך בענומען אין הויז ווי א פרעמדער און מיט שטענדיגע פערדאכט, קריגערייַ איז געוואָרען אן אפטער גאסט צוווישען אונז. און גראדע פאר קליניגקייטען. די בי־טערקייט, מיט וועלכע סאָניע האָט זיך בענוצט אין איהר קריעג געגען מיר, האָט נאָך מעהר פערשטאַרקט מיין ניט צוטרויען צו איהר...

אין א שעהנעם אבענד בין איך אוועק פון הויז, און מעהר שוין ניט צוריקגעקומען ביז היינטיגען טאָג.

איך בענק זעהר, זעהר נאָך סאָניע'ן מיטן קינד. איך האָב שוין פיעלע מאל געוואָלט איהר אויפזוכען און בעטען איהר פערצייהונג. נאָר גלייך דערמאָהן איך מיר אן יענעם געשפּרעך וועגען דעם ראָמאַן „די געפּעהרליכע פרוי", און אלע, אלע, איבערהויפט סאָניע, קומט מיר אויס א געפּעהרליכע, א בעטריגערקע. און איך פער־בלייב מיר אליין. איך וויים, איך פיהל, אז איך האָב עס אינגאנצען איבערטריבען אין מיין גע־דאנק. נאָר איך קען זיך ניט העלפען. דער וואָ־רים פון פערדאכט און מיסטרויען זיינען שטאַר־קער פאר קאלטע איבערלייגונגען...

אָט דאָס, מיינע טהייערע, טהוט אויך א בוך, וועלכעם דעקט אויך די זאָגענאַנטע אמת'ן — אזוי האָט פערענדיגט הערר שטיינבערג זיין ערצעהלונג. ער האָט וויעדער גענומען דאָס בוך און האָט איהם געבלעטערט, געבלעטערט נער־וועז און מיט כעם איהם אנידערגעלייגט אויפ'ן טיש.

א לאַנגע צייט האָט געהערשט א דראָהענ־דע שטילקייט אין דעם קלייניעם צימער'ל.

א גרויסע פליעג האָט געשוווישעט ארום פענסטער.

הערר שטיינבערג האָט זיך אויפגעהויבען, „גוטע נאכט" געזאָגט און פערלאָזען דאָס צי־מער.

נאָך א לאַנגען שווייגען, האָט איסאק גע־בעטען א גלאָז טהעע.

ווי א שולדיגע האָט לילי'ען אויפגע־הויבען פון שטוהל, האָט זיך צוועקלאָז ארומ־גערעהט איבער'ן צימער.

— וואס האָסטו געבעטען? — האָט לי־לי'ען געפרעגט ווי פון שלאָף.

— טהעע האָב איך געבעטען, — האָט אי־סאק קאלט געענטפערט, — נאָר זאָל שוין זיין.

און ביידע זיינען א נאנצען אבענד אָפּגע־זעסען אין שווייגען און אין טראכטען... — —

— — — — — — — — — — — — — —

ב. וולאדעק.

„סאָציאַלע קרעפטען אין דער אַמעריקאַנער געשיכטע".

קריטיק.*)

הונדערט טויזענד ציעגעל זיינען נאָך ניט קיין געביירע, וואו מענשען קענען וואוינען, עס מיגן זיין אויסגעלייגט אין דער בעסטער אָרדנונג און אין די שענסטע רייהען. און הונדערט טויזענד פאקטען און געשעהענישען זיינען נאָך ניט קיין היסטאָריע. כאָטש זיי זיינען דערצעהלט מיט דער גרעסטער פינקטליכקייט, מיט געניוע דאָטומס און פולער עהרליכקייט. די מענשהייט האָט זיך ניט ענטוויקעלט צופעליג, „ווי ס'האָט זיך געמאַכט", נאָר לויט א בעשטימטער ריכטונג, געטריעבען פון געוויסע קרעפטען, רעגולירט לויט בריטע אלוועלטליכע געזעצען. פערשטעהן אָט די געזעצען און ערקלעהרען זיי, לעבן אָט די קרעפטען און אויפדעקען זיי, נאָכפאלגען אָט די ריכטונג און בעשטעטיגען זי — דאָס איז געוואָרען די ארבייט פון די היסטאָריקער פון אונזער צייט. דער פאקט און די געשעענישׂ זעלבסט בעקומען גאר א'ן אַנדער פנים, וועז זיי זיינען ניט פשוט דערצעהלט, נור בעוויעזען; וועז זיי געהען ארויס צוזאמענגענג בונדען איינער מיט דעם אנדערן, וועז זיי ערקלעהרען ניט נור דאָס בילד, אבער אויך די אורזאכען פון מענשליכען פראָגרעס.

אָבער גראָד דער סאָרט היסטאָריע האָט געפעהלט אין אמעריקא. אין דעם זינן פון גענויע פאקטען און קלענסטע איינצעלהייטען איז די אמעריקאנער געשיכטע די רייכסטע — צוליעב דעם, וואס דאָס פאלק איז אזוי יונג, זיינען די אלע „רעקאָרדס", אלע שריפטליכע און מאטעריעלע דאָקומענטען, און די ווירקונג פון דער אלמעכטיגער צייט האָט נאָך ניט בעוויעזען אָבצוומעקען אפילו דעם קלענסטען שפור פון די געשעהענישען. ווי עס קומט אָבער ניט צו דערצעהלען געשיכטע, נאָר צו ערקלעהרען זי, זיינען די אמעריקאנער זעהר אָרים. איהר קענט נאָך דאָ געפינען אנגעזעהענע און פראָמינענטע פראָפעסאָרען, ווי אויך שטאָאטס־לייטע און פאָליטיקער, וועלכע האלטען זיך נאָך ביי דעם לאנג־אבגעלעבטען גראנק, אז מען קען געשיכטע „מאכען", אזוי ווי מען מאכט א רעזיגען בריק אדער א וויכטיגען געזעץ. די צוויי איצטיגע „לויפער" פאר פרעזידענט — רוזוועלט און וואודראָו ווילסאָן — וועלכע זיינען בעקאנט אלס זעהר פראָגרעסיוע אמעריקאנער, און וועלכע האָבען ביידע געשריעבען וועגען געשיכטליכע אנגעלעגענהייטען — זאָגאר זיי האָבען נאָך אָט די אלע פאָראורטהיילע.

עס איז דארום געווים א פרעהליכע ערשיינונג צו זעהען א בוך, וואס זאָגט זיך אָב צו פערטייטשען די אמעריקאנער געשיכטע לויט דעם אלטען נוסח פון די טעקסט־ביכער און פראוווט אריינדרינגען טיפער אין די געהיימניסע פון דער פערגאנגענהייט. א בוך, וואס פראוווט צום ערשטען מאל ענטדעקען פאר אונז די פערגאנגענהייט, ווי זי איז ווירקליך געווען, און ניט ווי עס לוינט זיך אונז בעסער זי צו פערשטעהן צוליעב צייטווייליגע און פאטריאָטישע צוועקען.

איך מיין דאָס נייע בוך פון דעם בעקאנטען סאָציאַליסטישען שרייבער, א. מ. סיימאָנס: „סאָציאַלע קרעפטען אין דער אמעריקאנער געשיכטע".

עס איז ניט לאנג ערשיענען אין מעקמילאַן'ס פערלאג, און איז ווערטה צו דערמאָהנט ווערען אלס איינער פון די אינהאלטסרייכסטע און וויכטיגסטע בייטרעגע אין דער היסטאָרישער און סאָציאַליסטישער ליטעראטור צוגלייך.

געגאָסע סיימאָנס האָט געהאט פאר זיך אן אונגעהויער שווערע אויפגאבע. קיין אינן גענשיכטע, פיעלייכט, איז ניט אזוי פול מיט פאָטריאָטישע ליגענדס, נארישע חקירות און פערמאָסקירטע וואהרהייטען, ווי די אמעריקאנער. דער טעמפעל פון דער אמעריקאנער געשיכטע איז איבערגעפיהלט מיט טויטע געטשקעס און אויפגעבלאָזענע העלדען; עס איז אינגאנצען פער־

*) מיט דיעזען נומער פאנגען מיר אן צו געבען קריטישע איבערבליקען איבער די אמעריקאנישע סאָציאַליסטישע אויסגאבען. — די רעד.

זונקען אין א זומפּף פון זעלבסט־בעריהמעריי
און לייגענס. און שרייבען א ריכטיגע געשיכטע
הייסט אויסראַהמען א קופּע מיסט, וואס איז
אזוי גרויס, ווי דער קאָנטינענט פון אמעריקא,
און אזוי אַלט, ווי די געשיכטע. אין אזא פאַל
קען מען קיין פאַלקאָמע רעזולטאַטען ניט ער־
וואַרטען. עס איז ניט פאר איין אייניציגען מענ־
שען צו טהאָן. דערצו פעהלט נעכ. סיימאָנס'ן,
ווי צום בעדויערען נאָך פיעלע פון אונזערע
שרייבער, יענע איבונג, יענע אייגענעאַרענע
גרינדליכקייט, וועלכע איז כאראקטעריסטיש
פאר קויטסקי'ן אין זיינע היסטאָריש־געזעל־
שאפטליכע ארבייטען, און זשאַרעס'ן אין זיין
געשיכטע פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן.
אויך נאָכ'ן איבערלעזען נעכ. סיימאָנס' בוך, איז
נאָך די אמעריקאַנער געשיכטע ניט קיין פאַל־
קאָם פערענדיגטע און ארטיסטיש־אויסגעאר־
בייטע געביידע.

אָבער ער האָט אָנגעצייכענט דעם פּלאַן,
האָט אויסגעגראָבען דעם פונדאַמענט, האָט
אויפגעשטעלט די „רישטאָוואניעס", און די
וואָס וועלען קומען נאָך איהם, וועלען דאָרט גע־
פינען א האַלבע ארבייט אבגעטהאָן. פאַקטען
ענטהאַלט אין זיך דאָס בוך א מאַסע, און שוועּ־
רע ארבייט לייגט אין איהם אין די פּודען. אום
נור צו געבען דעם לעזער א בעגריף וועגען דעם
אייגענארטיגען וועג פון סיימאָנס' פערשטעהן
פון דער גאַנצער געשיכטע, וועל איך ברייננען אייניגע
ביישפּיעלע, וויסענדיג דאָך דערבי, אז דאָס
בוך איז וועלטה דורכגעלעזען צו ווערען פון יע־
דען איינעם פון טאָוועל ביז טאָוועל.

אין יעדען סקוהל־בוך וועלט דערצעהלט
מיט שטאָלץ וועגען דער באָסטאָנ'ער טיי־פּארטי.
עס איז געווען אין דעם אָנפאָנג פון דער אמעריּ־
קאָנער רעוואָלוציאָן געגען אנגלאָנד. די אנגלישע
רעגיערונג האָט אָנגעהויבען ארויפצולייגען אויף
די קאָלאָניעס שוועלע טעקסעס און טהאָן אנדע־
רע אונגערעכטיגקייטען. מיט אמאָל האָט די
איסט־אינדיען קאָמפּאַני — א רייכע אנגלישע
האַנדעלס־קאָמפּאניע — אָנגעהויבען צו פער־
קויפען אין אמעריקא טיי בילליגער, ווי זי האָט
עס פערקויפט אין אנגלאַנד. עס איז געווען
א געשריי, אז דורך דעם ווייל מען אונטערקויפען
די קאָלאָניעס, זיי זאָלען נאָכגעבען זייער
זעלבסטשטענדיגקייט, אז מען ווייל מיט דעם
„אונטערקויפען א נאציאָן", און וועז די ערשטע
שיף מיט בילליגע טיי איז געקומען אין באָס־
טאָן, זיינען א חברה מענשען, פערמאסקירטע
ווי אינדיאַנער און פיראָטען, די שיף בעפאָלען,
און האָבען די טיי אריינגעשאָטען אין וואסער.

דער אמת איז אָבער, אז הינטער דער גע־
שיכטע לייגט ניט קיין ברעקעל פאַטריאָטיזם.
צו יענער צייט זיינען נייז צעהנטעלף פון די
באסטאָנער סוחרים אָדער אליין געווען קאָנטרא־
באַנדיסטען, אָדער האָבען מיט קאָנטראַבאַנדע
געהאַנדעלט. אלע בעוואוסטע פיהרער פון דעם
אויפשטאַנד געגען ענגלאַנד און מאסאטשוזעטס
האָבען צו דער זעלבער צייט געהאט שיפען, וואס
האָבען גמאַכט א לעבען נור פון לינקע ביזנעס.
צווישען זיי איז אויך געווען דזשאַן הענקאק,
דער ערשטער, וואס האָט זיך גע'חתמ'עט אונ־
טער דער דעקלאַראַציאָן אָוו אינדעפּענדענס נו,
איז אז די איסט־אינדיען קאָמפּאני האָט אָנגע־
הויבען צו פערקויפען טהיי ביליג, האָט זי מיט
דעם אונטערגעהאקט א גרויסען טהייל פון די
קאָנטראַבאַנדע־ביזנעס. עס האָט זיך ניט גע־
לוינט אריינצושמוגלען טיי, וועז מען קען עס
קריעגען בילליג גאנץ אפען. האָבען די קאָנטרא־
באַנדיסטען, אונטער דער מאסקע פון פאטריא־
טיזם, עס אונטערגעהעצט דעם עולם, אריינצו־
וואַרפען די טיי אין וואסער.

דער גאנצער פאקט איז ניט קיין וויכטי־
גער, אָבער ער ווייזט אויף די עהרליכקייט פון
יענער געשיכטע, וועלכע מען לערענט אונזערע
קינדער אין די סקוהלס.

די הויפּט־זאַך, מיט וועלכע גענ. סיימאָנס
פארנעהמט זיך, איז צו בעווייזען, אז הינטער
יעדער בעדייטענדער קעמפּיין אין דער גאַנצער געשיכטע
פון לאַנד — צו עס איז געווען דער קאמפּף גע־
גען ענגלאַנד, צו דער קאמפּף געגען שקלאַפערי,
צו עס איז געווען דער וואוקם פון א נייער פאר־
טיי, צו א רעקאָנסטרוקציאָן פון א'ן אלטער
פּארטי — אז הינטער דעם אלעמען זיינען גע־
לעגען עקאָנאָמישע אינטערעסטען פון פערשיעדע־
נע קלאַסען. אין די צוויי פונקטען — דעם
קאמפּף פאר אונאבהענגיקייט און דעם בירגער־
קריעג — גיעט זיך עס איהם איין גלענצענד.

עטוואָס וועניגער בעאַרבייט איז די גע־
שיכטע פון אמעריקא זינט נאָך דעם בירגער־
קריעג. די אורזאכע פון דעם איז, וואס אָט דער
טהייל פון דער פערנאנגענהייט איז נאָך צו נא־
הענט, אום עס זאל זיך נויטיגען אין אנ'אלגע־
מיינער בעלייטונג, און אום אזא בעלייטונג
זאל זיין מעגליך.

רעדאקציאנעלע נאטיצען

ד קאנוועניאן פון די אידישע סא־ציאליסטען, וואס איז אבגע־האלטען געווארען ענדע מאי אין פעטערסאן, נ. דזש., האט געמאכט א גרויסען און א וויכ־טיגען שריט פארוועדטס. די פריהערדיגע „אידישע אגיטאציאנס־ביורא" איז פערוואנדעלט געווארען אין א „פערעראציאן פון די אידישע ס. פ. ברענטשעס אין אמעריקא".

דער שינוי השם, דער נייער נאמען איז גע־ווארען נויטיג ניט דערפאר, ווייל די ביורא האט ג'גוסס'ט, האט געהאלטען ביים אויסגעהן, אוז מען האט געמוזט משנה השם זיין פון סגולה וועגען... דוקא פערקעהרט! די אידישע ארביי־טער־בעוועגונג האט פאר די לעצטע צייטען גע־מאכט ריזיגע פארטשריטע, זי האט זיך אייר־געווארצעלט אין דער טיפ און פערצווייגט אין דער בריט, זי האט אנגעפאנגען נאכצוהאלטען דעם גאנג פון אונזער אלגעמיינער פארטיי, אוז דיעזע אויסברייטונג אוז פערצווייגונג פון די אי־דישע ברענטשעס האבען אויך געפארדערט א נייע פארם פון דער ארגאניזאציאן, אן ארגאניזאציאן, וואס זאל זיין מעהר צוגעפאסט צו די בעדערפ־ניסען אוז פאדערונגען פון די אידישע ארביי־טער־מאסען.

* * *

ביי איהר גרינדונג האט די אידישע אגי־טאציאנס־ביורא זיך געשטעלט גאנץ קלייגע אויפגאבען. זי האט דאן אליין ניט געטרויעט צו ווערען דער צענטר פון אלע אידישע סאציאליס־טען. איהר גאנצע ענטשטעהונג איז פארגעקומען אויף א גאנץ מערקווירדיגען אופן, וואס איז, אגב אורחא, טאקע ווערטה דא דערמאהנט צו ווערען, אום צו פערשטעהן, וואס פאר א וויכטי־גען שריט די פעטערסאנער קאנוועניאן האט גע־מאכט מיט דעם, וואס זי האט פארוואנדעלט די ביורא אין א „פעדעראציאן".

* * *

מיט עטליכע יאהר צוריק האבען איניגע עהרליכע געגנער, — וועלכע האבען געלעבט נאך אן ערנסטעם אוז בעלעהרענדעם וואך, אבער האבען ניט געהאט די מעגליכקייט דאס צו עררייכען, ווייל זיי האבען געוואהנט ווייט פון אונזערע „סטאליצעס", וואו די אינטעלי־גענטע קרעפטען געפינען זיך, — זיך צוזאמענ־גערעדט מיט זייערע חברים פון די דערבייאיגע שטעדטלעך, אוז האבען בעשלאסען, מיט אלגע־מיינע כחות אויסצושרייבען רעדנער, פראפא־גאנדיסטען אוז אגיטאטארען פון די גרויסע מקומות.

פשוט'ע ארבייטער, — אינגאנצען דעלע־גאטען פון דריי שטעדטלעך, — וועלכע זיינען קיין אנדער זאך ניט אויסען געווען אויסער צו לעשען דעם דורשט נאך אויפקלעהרונגס־ארבייט, זיינען זיך צוזאמענגעקומען אין סיראקיוז אוז געגרינדעט א צענטר פאר פראפאגאנדע אוז אגי־טאציע צווישען דעם אידישען פראלעטאריאט.

דאס איז געווען דער אנפאנג פון דער אי־דישער אגיטאציאנס־ביורא.

* * *

דער בעשיידענער נאמען „אגיטאציאנס־ביורא", ווי מען זעהט, איז געווען זעהר פאסענד, ער האט פאלקאם ענטשפראכען דעם אינהאלט, די ציעלען אוז די אויפגאבען פון די „ביורא'ס" גרינדער.

מיט דער ביורא האט אבער פאסירט דאס, וואס עס טרעפט גאנץ אפט אין לעבען: גאנץ אונבערייטענדע פאסירונגען פאנגען אן צו זיין די אויסגאנגס־פונקטען פון אונגעהויער וויכטיגע בעוועגונגען.

* * *

אין אנפאנג א גאנץ אונבעמערקבארער אוז אונבעריייטענדער פאקט, האט זיך דיעזע ארימע ביורא ביסלעוויייז ענטוויקעלט אין א מעכטיגע אייניריכטונג, וואס האט אריינגעטראגען א נייעם גייסט, א נייעם לעבען אין אונזערע ארגאניזא־ציאנען.

זי האט אנגעפאנגען אויסצובריייטען איהר אגיטאציאנס־ארבייט ניט נור אין די קלענערע שטעדטלעך, אדער דארטען, וואו ס'איז ניט פא־ראן קיין ארטיגע אינטעליגענטע קרעפטען, נאר אפילו אין די גרויסע שטעדט, אין די צענטער'ס וואו עס פיהלט זיך ניט א מאנגעל אין אינטע־ליגענטע כחות — האט זי אויך פערזארגט די אידישע מאסען מיט אידישע אגיטאטארס און פראפאגאנדיסטען.

* * *

אין דער פּאררעדע צו „די אמעריקאנער רעגיערונג" פון ב. האלצמאן, וואס די ביורא האט היינטיגעם יאהר ארויסגעגעבען, זאגט די עקזעקוטיוו קאמיטע:

„די ברייטע שיכטען פון די אידישע ארבייטער־מאסען קענען גאר ניט אדער קענען גאנץ וועניג ענגלישׁ, און די אויפקלעהרונגס־ארבייט מוז צווישען זיי געפיהרט ווערען אויף אידיש..."

„די סאציאליסטישע תורה מוז געלערנט ווערען אויף פּליין מאמע־לשון, און אום די ארבייט זאל האבען אן ערפאלג איז נויטוועניג צו האבען א ספּעציעלען אידישען צענטער, וועלכער זאל פערזארגען די אידישע מאסע מיט גוטע, אויפּנעהמבארע און פערדייליכע גייסטיגע נאהרונג".

א ספּעציעלער אידישער צענטר האט אבער נאך גרעסערע אויפגאבען:

„די אמעריקאנער ארבייטער־בעוועגונג בעשטעהט פון פערשידענע נאציאנאליטעטען. יעדע נאציאן, אויסער דעם, וואס זי האט אן אייגענע שפּראך, בעזיצט אויך ספּעציפישע נאציאנאלע כאראקטער־שטריכען, וועלכע אונטערשיידען זי פון אן אנדער נאציאן. יעדע טהעטיגקייט מוז דעריבער זיין צוגעפּאסט צו די ס פּ ע צ י ע־ל ע (אייגענארטיגע) נאציאנאלע אייגענשאפּטען פון די ארבייטער און מוז ביז א געוויסען גראד לייגען אין די הענד פון אזא ארגאניזאציאן, וועלכע איז גוט בעקאנט מיט די ספּעציפישע שטריכען, מיט די קולטורעלע פּאדערונגען פון דער מאסע, וועלכע מיר ווילען ערציהען אין סאציאליסטישען גייסט און אריינציהען אין די סאציאליסטישע רייהען".

* * *

צו אזוינע אויפגאבען איז אבער די אגיטאציאנס־ביורא ניט געווען דערוואקסען. איהר ארגאניזאציאנס־פּארמע איז שוין ניט געווען בכח צו בעפריעדיגען אלע בעדערפניסען פון דעם אידישען ארבייטער אין אמעריקא, און עס איז דעריבער אויסגעוואקסען די נויטוועניגקייט איבערצוואנדערשען די ארגאניזאציאנס־פארמע פון דעם אידישען צענטער, געבען איהם דעם נאמען, וואס דריקט אוים זיין אויפגאבע, זיין תוך און זיין תמצית.

אויסער דעם האט, ווי בעוואוסט, די פּארטיי־קאנוואנשאן אין אינדיאנאפּאליס אנגענומען א נייעם ארגאניזאציאנס־סטאטוט בנוגע די פּרעמד־שפּראכיגע ארגאניזאציאנען, און לויט דיעזען סטאטוט וואלט די ביורא אין איהר פּרי־הערדיגער געשטאלט גיט אהין און ניט אהער, און די פּערוואנדלונג פון דער „ביורא" אין א „פּעדעראציאן" איז געוואָרען אונפּערמיידליך.

* * *

אויף דער פּעטערסאנער קאנוואנשאן האבען אלע דעלעגאטען איינגעזעהען די נויטוונדיגקייט פון דער נייער ארגאניזאציאן. אין דעם זיינען אפילו גאר קיין חלוקי דעות ניט געווען. די מיינונגען זיינען זיך נור פונאנדערגעגאנגען אין דער זאגענאנטער „טעאָרעטישער בעגרינדונג" פון דער פּעדעראציאן.

די פּארשטעהער פון די בונדיסטען, וועלכע ענטוויקלען איצט א בריייטער סאציאליסטישע טעטיגקייט, האבען בעטאנט און אונטערגעשטרעכען, אז די אידישע ארבייטער־מאסען האבען ספּעציפישע אידישע אייגענשאפּטען, און אז די „פּעדעראציאן" איז נויטיג, אום דיעזע ספּעציפישע פּאדערונגען אין בעדערפניסען צו בעפריעדיגען; די עלטערע אמעריקאנער גענאסען זיינען קעגען דעם „ספּעציפישען גייסט" שטארק ארויסגעטראטען, און זיינען דעריבער געווען געגען דעם, אז ער זאל זיין אויסגעדריקט אין דער קאנסטיטושאן.

* * *

אבער דאס איז, ווי געזאגט, נאר א טהעאָרעטישער שטרייט. די „פּעדעראציאן" אלס אזוינע איז געגרינדעט געוואָרען איינשטימיג.

בכלל האט געהערשט אויף דער קאנוואנשאן א פּאלקאמענע הארמאניע. די „אלטע" מיט די „יונגע" האבען געארבייט האנד אין האנד מיט גרויס איבערגעבענהייט און טרייהייט פּאר דער אלגעמיינער זאך.

מיר ווילען האפּען, אז אלע אידישע גענאסען פון לאנד וועלען פערשטעהן די וויכטיגקייט פון אונזער קערפערשאפט, וועלען זיך אן איהר אנשליסען, און געבען דער נייי־געגרינדעטער פּעדעראציאן די קראפט און די מיטלען צו וועלען דער אמת'ער פארשטעהער פון דעם אידישען פּראלעטאריאט אין אמעריקא.

מיט גרויס בעפריעדיגונג קענען מיר איצט פעסטשטעלען די גרויסע שריט, וואס די אידישע

ארבייטער בעוועגונג מאַכט איצט דאָ אין אמעריקא.

דאָס בעווייזט אונז די פערשיעדענע לאָקאַלע אידישע סאָציאַליסטישע צייטשריפטען, וועלכע האָבען אין די לעצטע צייט אָנגעפאַנגען צו ערשיינען אין פערשיעדענע שטעדט, וואו די איידשע בעוועגונג איז שטאַרק ענטוויקעלט.

אין ווינידפּעג (קענעדע) ערשיינט אונטער דער רעדאַקציאָן פונ'ם בעקאַנטען גענאָסע א. זוסמאַן „דער וועגווייזער"; אין פילאַדעלפיא גיבען די גענאָסען ארוים „די האָפנונג" און אין פיטסבורג — דיעזער פעסטונג פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג אין אמעריקא — האָט אָנגעפאַנגען צו ערשיינען „דער פיטסבורגער ארבייטער", ארויסגעגעבען פון 3טען וואָרד בר. סאָציאַליסטישע פּארטיי.

* * *

אלע שריפטען טראָגען געוועהנלעך א שטרענג לאָקאַלען כאראקטער. מיט פערשטאַנד און געשמאַק צייכענט זיך אויס „דער פיטסבורגער ארבייטער", וועלכער ענטהאלט אין זיך א גאַנץ גוטען ארטיקעל איבער די אויפגאבען פון דער שריפט, אן ארטיקעל איבער „די לעצטע סקאַנדאַלען אין דער פיטסבורגער שטאַדט-און סקוהל-אדמיניסטרייישאָן" און א זעהר געלונגענע און אינטערעסאַנטע אָבהאַנדלונג איבער די „פיטסבורגער אידען אין פּאָליטיקס", ווי אויך קלייגע מישמ'לעך פון ארבייטער-לעבען.

מיר שיקען אלע דיעזע נייע שפּראָצונגען אונזער ברודער-גרוס, און מיר דריקען אויס אונזער וואונש, זיי זאָלען מיט דער צייט ווערען וויכטיגע מיטגלידער פון אונזער סאָציאַליסטישער לייטעראטור-משפּחה!

אין פּאָריגען נומער „צוקונפט" האָבען מיר אויסגעדריקט אונזער זיכערהייט, אז די „רענק ענד פייל" פון די אינטערניישאָנאַל לייבור גאַרמענט וואָרקערס יוניאָן זיינען פיעל פּאָרטנע-שריטענער און מעהר דורכגעדרונגען מיט דעם סאָציאַליסטישען גייסט, ווי זייערע פיהרער.

דיעזע זיכערהייט האָט זיך בעשטעטיגט אויף דער קאָנווענשאָן, וואס איז היינטיגען מאָנאט אָבגעהאַלטען געוואָרען אין טאָראָנטא. עס זיינען דאָרטען אָנגענומען געוואָרען אייניגע בעשלוסן, וועלכע ווייזען, אז דער סאָציאַליסטישער גייסט לעבט אין די מחות פון די לוידים גארמענט ווארקערס. עס איז בעשלאָסען געוואָרען: 1) אז די אינטערניישאָנאַל זאל אויפּאָפערען די בעאמטע פון דער אמעריקאַן פעדעריישאָן אוו לייבאָר, זיי זאָלען אָבשנייידען אלע פּערבינדונגען מיט דער סיוויק פעדעריישאָן, 2) אז די א. פ. ל. זאָל אַנערקענען דעם 1טען מאי אלס איהר יום-טוב, און 3) אז אלע איהרע לאָקאלס זאָלען שטיצען די „קאָלל" מאַראָלישׁ און פינאַנציעל.

דיעזע בעשלוסען קענען הערצליך בעגריסט ווערען פון יעדען אמת'ען ארבייטער-פרוינד. זיי בעווייזען, אז דער „גאמפּערסיזמום" שוועבט נור אין די מחות פון זיינע פערבינדונגען און פאַנאַטישע חסידים. די ברייטע ארבייטער-מאסען פערשטעהען אדער פיהלען אינסטינקטיוו, אז די סאָציאַליסטישע בעוועגונג און די טרייד-יוניאָניסטישע בעוועגונג זיינען צוויי טהיילען פון איין גאַנצע, צוויי פּאַרמען פון איין אינהאלט, צוויי זייטען פון איין קערפער. זיי פערשטעהען אז דער עקאָנאָמישער קאמפּף קען נור דאן זיין ערפאָלגרייך, וועז זיי וועלען האָבען זייערע פערטרעטער אויף אויפ'ן פּאָליטישען שלאַכט-פעלד.

* * *

כל-זמן די פּאָליטישע מאכט לייגט אין די הענד פון די פערטרעטער פון קאפיטאל, קען דער ארבייטער אויף ניט ערהאַלטען וויכטיגע עקאָנאָמישע אויסבעסערונגען.

דער עקאָנאָמישער קאמפּף און דער פּאָליטישער קאמפּף זיינען זיך איינער דעם אנדערען נויטיג, זיי אונטערשטיצען איינער דעם אנדערען, און נור יענער קען זיך מיט רעכט רעכענען אלס א „בעוואוסטזיניגער" ארבייטער, וועלכער

פערשטעהט די נויטוועגדיגקייט פון דיעזע ביידע פארמען פון קאמפף פאר דער בעפרייאונג פון דעם ארבייטער קלאס.

די דעלעגאטען פון דער מעכטיגסטער אידישער עקאנאמישער ארגאניזאציאן האבען אין טאראנטא בעוויעזען, אז דער גייסט פון „פיור ענד סימפל" איז זיי פרעמד, און אז זיי בעטראכטען דעם פאליטישען קאמפף פאר זייער זאך, פאר זייער קאמפף!

* * *

אויספיהרליך אויף די פערהאנדלונגען און די אויפטהאונגען פון דער קאנווענשאן, ווערען מיר נאך שפעטער האבען די מעגליכקייט זיך אבצושטעלען.

איך ווייל זיך ערלויבען צו מאכען א קלייניע פערזענליכע בעמערקונג צו גען. פייגענבוים'ס ארטיקל אין היינטיגען גומער „צוקונפט".

גען. פייגענבוים מאכט א ביסעל א טעות, ווען ער בהויפטעט, אז מיט זיין ארטיקעל בעגרינדעט ער דעם אפיציעלען שטאנד־פונקט פון אלע גענאסען. ניט אלע גענאסען, איבערהויפט די בונדיסטען, ווערען זיך אונטערשרייבען אויף גען. פייגענבוים'ס אויספיהרונגען. עס איז אמת, אז עס איז אנגענומען געווארען א בעשלום צו בעקעמפפען די פערשיעדענע נאציאנאליסטישע קלייזלעך, אבער דאס הייסט נאך ניט, אז דארטען, וואו א גענוייסער פראלעטאריאט האט זיינע ספעציעלע פאליטישע און קולטורעלע אויפגאבען, ווי צ. ב. ש., דער אידישער פראלעטאריאט אין רוסלאנד, אז דארטען זאלען דיזע אלע אויפגאבען איגנארירט ווערען, אום ניט „ארויסצוציהען דיעזען שד (דעם נאציאנאליזמום) פאר די האר!"

מיר זיינען געגען די נאציאנאליסטישע קלייזלעך, דאס הייסט, קעגען די יעניגע, וועלכע בעטראכטען דאס יודענטהום אלס א ווערטה אן און פיר זיך, אלס א זאך, וואס דארף און מוז עקזיסטירען אלס אן אבגאט, אויף וועמען'ס מזבח אלעס מוז געבראכט ווערען פאר א קרבן, אפילו דער איד אליין אויך; מיר זיינען געגען די אלע, וועלכע טענה'ן, „א כפרה דער איד, אבי דאס יודענטהום זאל עקזיסטירען (ווי צ. ב. ש. אחד־העם). מיר בעטראכטען דאס יודענטהום ניט אלס א צוועק אן און פיר זיך, נאר אלס א בעדערפניש פאר'ן אידען, כלזמן ער ווייל בלייבען א איד. ביי אונז איז די הויפט־זאך דער איד און ניט דאס יודענטהום. ווען עס וואלט זיין מעגליך, אז אונזערע אידען זאלען זיך לייגען שלאפען און אויף מאר־גען אויפשטעהן פארטיגע רוסען, פארטיגע דייטשען, פארטיגע יענקים, וואלטען מיר גאר ניט האבען דאגעגען, ווייל דער הויפט־צוועק אונזערער איז, אז דער איד אלס מענש זאל ניט ליידען.

מיר זיינען אבער אויך ניט נור געגען א גוואלדזאמע אסימילאציע, נאר אפילו געגען דעם, עס זאל א י ג נ א ר ר ט ווערען דער איד אין דעם מענשן, כלזמן ער לעבט יארטען. כלזמן דאס יודענטהום איז א טהייל פון־עם אידענס (דעם מ ע נ ש ע נ ס, הייסט עס) נשמה, פון זיין „איך", האט עס א רעכט צו עקזיסטירען צוזאמען מיט אלע אנדערע אבגעטער, וועלכע מענשן בעשאפען זיך. און מיר דארפען כלל ניט מורא האבען ארויסצוציהען דיעזעז שד פאר די האר, אום ניט צו דערצארנען אונזערע שונאים.

מיר האלטען איבערהויפט ניט פין דער קאראפאטקס מנהג, ארויינצושטעקען עם קאפף אין זאמד, אום ניט בעמערקט צו ווערען.

גען. פייגענבוים גיט אליין צו, אז „ר ע כ ט האבען אידען געווים צו געניסען יערע גערעכטיגקייט, אפילו וען זיי בלייבען אזוי ווייט ניט אסימילירט ווי די אידען מיט פאות'ן, שטריימלעך און בעקעשעם אין גאליציען... עס איז ניט קיינעמס עסק ווי איינער ווייל געהן געקלייידעט, וואס פאר א שפראך ער ווייל רעידען און צו וועלכען סארט מענשען ער ווייל גהערען". אבער גען. פייגענבוים מיינט, אז וויבאלד אט דיעזע שטריימלעך רופען ארויס א מיסטרויען און האס ביי אנדערע, דארפען מיר זיך פון זיי ענטזאגען. מיר זיינען א גאנץ אנדער מיינונג! מיר דענקען, אז אויב דער אידישער פראלעטאריאט ווייל זיך רעידען זיין שפראך, ווייל זיך טראגען בגדים, וועלכע א י ה ם געפעהלט, און אויב דיעזע

בגדים פערשאפט קיינעם קיין שאדען ניט — דאן האט ער זיין פאלקאמע רעכט דערצו. קיינער האט ניט קיין רעכט מיר פאָרצושרייבען וויאזוי איך זאל געהן, וואס איך זאל טראגען, אויף וואס פאר א שפראך איך זאל ריידען, און מיט וועלכע לידער איך זאל פערוויעגען מיינע קינדער. איך האב ניט נור א רעכט דערצו, נאר איך דארף אויך שאפען אן אָרגאניזאציאן, וואס זאל דיעזעם רעכט פערטהיידיגען. אט אזא ארגאניזאציאן איז דער „בונד" אין רוסלאנד, וועלכער איז ניט נאציאנאליסטיש, נאר נאציאנאל, ד. ה., אן אָרגאניזאציאן, וואס האט ניט דעם צוועק צו קולטיווירען דעם נאציאנאליזמום, די אונטערשיעדע, נאר צו פערטהיידיגען דאס, וואס דעם אידישען פראלעטאריאט איז טהייער.

די אידישקייט איז די פארמע, אין וועלכער דער אידישער סאָרט מענש איז אויסקריסטאליזירט, און אויב איך זאל ניט פערטהיידיגען דיעזע פארמע, וועט ליידען דער מענש, און ווען דיעזער מענש איז אן ארבייטער, וועט ליידען דער ארבייטער. א סאציאליסטישע אָרגאניזאציאן, וואס האט דעם צוועק צו פערטרעטען די אינטערעסען פון ארבייטער, מוז אויך פערטהיידיגען אין אזוינע פעלע די אידישקייט פון ארבייטער, און מען דארף נאר קיין מורא ניט האבען, אז מיר וועלען דערמיט ארוים־ציהען דעם שד פאר די האר! מיר דארפען, פערקהרט, צוגעוואהנען אונזערע שכנים, זיי זאלען אונז אכטען אפילו אין אונזערע שטרייקלעך און בעקעשעם. ווען עם וועט קומען די צייט, ווען עם וועלען איבערהויפט ניט זיין קיין בעזונדערע נאציאנען, ווען עם וועט נור זיין איין סאָרט מענש, דאן וואלט אפשר געווען אן עולה פון א געווייסער נאציאן צו קעמפען פאר איהרע ספעציפישע נאציאנאלע אייגענארטיגע בעזונדערהייטען. מיר אליין וואלטען זיין די ערשטע זיך צו אסימילירען, צו ווערען צושמאלצען אין שמעלץ־טאפ.

היינט אבער עקזיסטירען פערשיעדענע סאָרטען מענשען, און כל זמן עס עקזיסטירען פערשיעדענע סאָרטען, האט אויך א רעכט צו עקזיסטירען דער אידישער סאָרט מענש, און איז כלל ניט מחויב צו בהאלטען זיינע בעזונדערהייטען.

מיר ווילען זיך אסימילירען אין דער מענשהייט, אבער ניט אין אן אנדער סאָרט מענש, וועלכער איז ניט בעסער און ניט ערגער פון אידישען סאָרט.

געוואסע פייגענבוים איז זהר צופריעדען מיט די עצה, וואס א יאפאנער האט געגעבען מיט איניגע מאנאטען צוריק אין לאנדאן, אויפ'ן ראסען־קאנגרעס:

„דער בעסטער מיטל געגען ראסען־פארפאלגונג איז — איהם צו איגנאריהרען".

„אויסגעצייכענט, שרייט גענ. פייגענבוים אויס, יא, איגנאריהרען!" און מיט אזא איגנאריהרען מיינט מען דאס צו בעזייטיגען די נאציאנאלע אדער ראסען־פראגע!

זהר נאיוו!

די נאציאנאלע פראגע איז ניט ענטשטאנען, ווייל מען האט אויף איהר אנגעוויעזען, פונקט אזוי ווי פאגראמען קומען ניט, ווייל מען רעדט וועגען זיי. פארקהרט, מען האט אנגעפאנגען אנצואוויזען אויף די נאציאנאלע פראגע, ווייל זי עקזיסטירט אין פאקט...

א. ש. זאקס.

דר. יעקב מינץ

(נעקראָלאָג).

דעם 13טען יוני האָט זיך פּאַרצייטיג אויס־געלאָשען א נאָבעלעם לעבען, א לעבען, וועמענס אייגציגער ציעל איז געווען צו טהאָן גוטעס, א לעבען, וועמענ'ס גליק ס'איז געווען דאָס גליק פון אַנדערע, א לעבען, פון אונערמיעדלעכען קאמפּף פאר הויכע, ערלייזענדע אידעאלען. איך גלויב, אז איך וועל ניט איבערטרייבן, ווען איך וועל זאָגען, אז מיט יעקב מינטץ איז געשטאָרבען אייגער פון די זעלטענע טיפּען, וועלכע איהר קענט ניט גענוג נאָר דאָ אין אמעריקא, וואו אלעם איז ביזנעס, וואו אלעם ווערט געמאָסטען אויף דעם מאַסשטאַב פון טאָלער, נאָר אפילו אין אונזער אלטע היימאַטה, וואו אידעאליזם און נאָבעלע שטרעבונגען ווערען נאָך ניט בעטראַכט פאר א נאַרישקייט, פאר א משוגעת. . אפילו דאָרטען, זאג איך, טרעפען זיך רק זעלטענער און זעלטענער אזעלכע מענשען...

מינטץ'ס נאָמען איז געווען בעקאַנט נאָר אין א בעשרענקטען קרייז. ער האָט געהאסט זיך צושטופּען אין פּראָנט, דער עיקר איז ביי איהם געווען, די גוטע זאַך, פאר וועלכע ער האָט געארבייט, דאָרום האָט ער שטיל, בעשיידען, אין די לעצטע רייהען, אלס פּראָסטער סאָלדאָט געטהאָן אלעם, וואס איז געווען אין זיינע כחות, און האָט תמיד געזוכט צו מאכען דעם איינדרוק, אז „וואָס אזוינס האָב איך דאָ געטהאָן?"

עס איז ניט געווען קיין פּראָגרעסיווע בעוועגונג אין אידישען קוואַרטאַל, צו וועלכער מינטץ האָט ניט בייגעשטייערט אי זיינע גייסטיגע פעהיגקייטען, אי זיין אָפּענעם פּאָקעט.

מינטץ איז אויסער דעם געווען א קהל'שער באַנקיער. וואר עס האָט געדאַרפט געלד, איז געגאַנגען צו מינטץ'ן, און קיינער איז ניט אָבגעגאַנגען געוואָרען, און וועו ער האָט אליין ניט געהאַט, האָט איהר געקענט זיכער זיין, אז מינטץ וועט געהן לייהען אנדערסוואו. עס פּערשטעהט זיך, אז פיעלע האָבען מיסברויכט זיין גוטסקייט.

אין דער סאָציאליסטישער פּרעסע וועט געווים מינטץ'ס נאָמען בלייבען פּראַיביגט. אָנהויבענדיג מיט דער „ארבייטער צייטונג", אידיש „פּאָלקס־צייטונג", דייטשע „פּאָלקס־צייטונג", „קאָלל" האָט זיך מינטץ איבערלאָ בעטייליגט סיי מיט געלד, סיי מיט זיין טהעטיגקייט. א בונדערע אנערקענונג אָבער פערדיענט דער פערשטאָרבענער פון דער „צוקונפט".

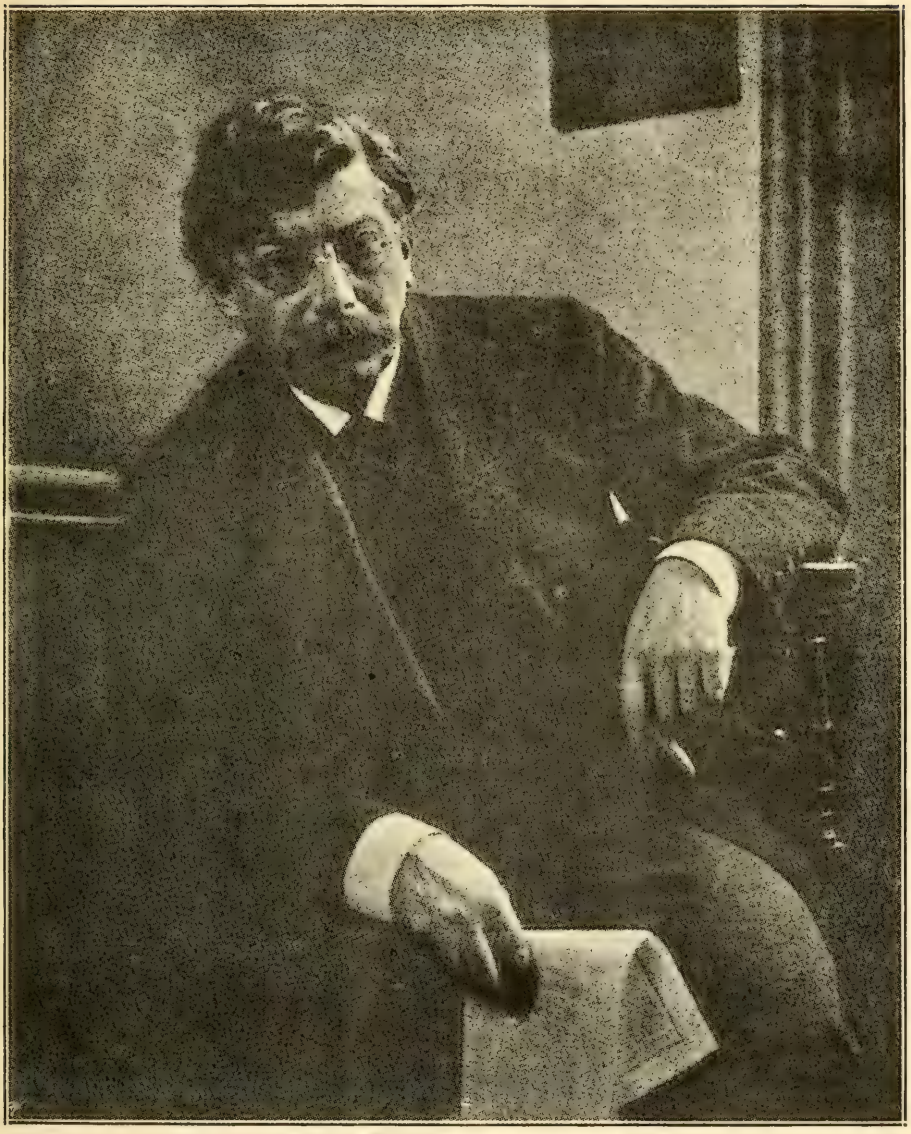
„די צוקונפט" איז איהם געווים פיעל פערפליכטעט. ליידענדיג תמיד פון א כראָנישען גאַלד־מאַנגעל, פלעגט מינטץ וויעדער און וויעדער קומען מיט זיינע פינף־און־צוואַנציגערס, און הויפטזעכליך האָט ער ארויסגעהאָלפען „די צוקונפט" מיט זיין שטענדיגען אונטערשרייבען פון נאָוטס, און מיינט ניט חלילה, אז דאָס אונטערשרייבען פון די נאָוטס האָט מינטץ'ן גאָרנישט געקאָסט...

מינטץ איז געווען א סאָציאל־דעמאָקראַט. אין בעזוג צו רוסלאַנד איז ער אָנפאַנגס געווען א בונדיסט, און האָט פיעל בייגעשטייערט צום „בונד", שפּעטער אָבער איז ער צוגעשטאַנען צי די סאָציאליסטען־רעוואָלוציאָנערן. וויפיעל ער האָט בייגעשטייערט פאר די ארגאַניזאציאָן, איז כמעט אונמעגליך צו גלויבען.

יעקב מינטץ איז געשטאָרבען, זיין בילד און זיינע איידעלע טהאַטען וועלען לאַנג־לאַנג לעבען צווישען אונז, און אונז דיענען אלס בעגייסטערונג. זיין פריה־צייטיגער טויט ווערט בעקלאָגט ניט נאָר פון זיין יונגער אלמנה און זיינע צווי קליינע יתומים'לעך, נאָר פון פיעלע, פיעלע מענשען, וועלכע ער האָט תמיד און אונערמיידליך געהאָלפען מיט ראטה און טהאַט.

עהרע דיין אנדענקען, טהייערער חבר, פרייַנד און מיטקעמפּפער!

דר. איזאַק אָרטמאַן.

Guy Addams

Vol. XVII. **AUGUST, 1912.** **No. 8**

ל. לייבמאן.

דר. וויקטאָר אַדלער

(צו זיין 60־יעהריגען יובילֿעאום).

אַ כאָאָס האָט געהערשט אין דעם לאָגער פון די סאָציאַליסטישע פּארטייען אין עסטרייך. איין פּארטיי האָט געשלעפּט אַהין און די אַנדערע אהער, אָבער קיין אייניציגע האָט נישט געוואוסט וואָס זי וויל, און וואָס איז אייגענטליך איהר פּראָגראַם; קיין אייניציגע האָט נישט געהאָט קיין קריסטאַליזירטע און בעגרינדעטע אויפֿפֿאַסונג, אייגענע געדאַנקען און בעגריפֿען פון סאָציאַליזם; אַלעס וואָס מען האָט געזאָגט און געשריבען איז געווען געבאָרגט און גענומען פון דייטשלאַנד, אַלעס איז עקספּארטירט געוואָרען פון די דייטשע אָנפיהרער. — דאָ־מאָלסט, נאָך די יאָהרען 1866, האָט מען שטאַרק געשמועסט אין דער פּאָליטישער וועלט, אז עסטרייך אַלס זעלבסטשטענדיגער שטאַאט זאָל אויפגעלעזט און צו דייטשלאַנד צוגעגעבען ווערען. עס האָבען דאַן עקזיסטירט פיעלע דייטשע —אויך היינט פעהלען זיי נישט אין עסטרייך — פּאטריאָטען, וואס האָבען געארבייט פּאר די פערווירקלִיכונג פון דיעזען פּלאַן, און עס איז נישט קיין וואונדער, אז אויך די סאָציאַליסטען זיינען געווען הויפּטזעכליך דייטשען און זיך געלאָזט פון דייטשלאַנד בעאיינפלוסען.

אלזאָ, די זעלבע פּארטיי־גרופּירונגען, ווי אין דייטשלאַנד, דער זעלבער תוהו ובוהו ווי אין דייטשלאַנד, און צום סוף האָבען נאָך ארי־בערגעדרונגען יאָהאן מאָסט'ס אנארכיסטישע אידעען, און דאַן איז פּשוט געווען אן אונמעג־ליכקייט צו דענקען אַמאָל פון אן אייניהייט־ליכער סאָציאַליסטישער פּארטיי. און דאָך איז געשעהען א וואונדער!...

אין דער גרעסטער נויט פון צוברעקלונג, אין דעם גרעסטען כאָאָס איז געקומען אַדלער געוואָפענט מיט א גרינדליכער טעאָרעטישער בילדונג. זייענדיג דורכגעדרונגען מיט לעהרע פון מארקסיזם, האָט ער צונויפגעקליבען אלע צושפּליטערטע און צוואוואָרפענע קרעפטען און געשאפען איינע פון די מעכטיגסטע פּארטייען אין אייראָפּא.

* * *

דר. וויקטאָר אדלער איז געבאָרען געוואָרען דעם 24טען יוני 1852 אין פּראָג, ביי א אידישע פאמיליע, וואס שטאמט פון גאליציען. דאָ האָט ער בעקומען זיין ערציהונג און אויך געענדיגט די שוהלע. ער איז דאן געוואָרען ארצט אין

וויען און נעפיהרט א רוהיגעם לעבען.*) דורך א פרייוד איז ער בעקאנט געוואָרען מיט עטלעכע וועלק פון מאַרקס און ענגעלס און האָט אנגעהויבען זיך פּראַינטערעסירען מיט די טהאָריעס פון סאָציאַליזם. „אין יאָהר 1882 —דערצעהלט קוויטסקי אין דער „נייער צייט“— האָב איך איהם אין וויען קענען גאַלערנט, דאַמאָלסט איז ער נאָך נישט געווען קיין פּראַקטישער סאָציאַליסט, אָבער שוין פול מיט אינטערעסען פאַר די סאָציאַליסטישע טהאָריעס“.

אין דער צייט איז אין עסטרייך איינגעפיהרט געוואָרען דאָס סאָציאַליסטען־געזעץ, וואָס האָט דערשטיקט יעדעם פרייע וואָרט. דיעזעם אויסנאַהמס־געזעץ פון יאָהר 1884 האָט נאָך פערגרעסערט דעם כאַאָס אין די סאָציאַליסטישע רייהען און געמאַכט עמיגרירען די טהעטיגסטע און בעסטע פּאַרטיי־טהוער, אַנדערע וויעדער זיינען פערשפּאַרט געוואָרען אין תפיסה און עס איז ענטשטאַנען אן אונבעשרייבליכע פּאַניק אין די רייהען פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. דער קריעג צווישען די חברים האָט זיך נאָך פערגרעסערט, די פּאַרטיי־שטרייטיגקייטען האָבען גישטערט יעדע ארבייט פון אויסען, די מלחמה צווישען די ארבייטער אליין האָט צושלאָגען יעדען פונק פון גלויבען אין בעסערע צייטען. דאָס שטיקען פון יעדען פרייען וואָרט און געדאַנק האָט גשאפען אן אונערטרעגליכע לאָגע.

אָט אין די שוועריע צייטען פאר יעדען פרייען געדאַנק, אין די ביטערע צייטען פאר די עסטרייכישע ארבייטער, האָט זיך דר. וויקטאָר אַדלער פאַמעלעך, אפשר נאָר צו פאַמעלעך, אומגעוואַנדעלט, אומגעטוישט, פון א דייטשען פאַטריאָט צו אן אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַל־דעמאָקראָט, פון א פּראַקטישען פאַטריאָטישען ארצט אין א רעוואָלוציאָנער, אין אן אויפבויער און בעגרינדער, אין אן אינזשיניער פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אין עסטרייך.

אין דעם מיש מאש האָבען זיך ביי אדלער'ן קריסטאַליזירט זיינע אידעען און אין יאָהר 1886 האָט ער אָנגעהויבען ארויסגעבען — פאר אייגען גלעלר — די סאָציאַליסטישע וואָכענשריפט „גלייכהייט“, אין וועלכער ער האָט גערופען צו פּראַייניגונג און אָנגעהויבען גע־

*) אלם סטודענט איז אדלער געווען א דייטש נאציאנאליסט פאטריאט.

בען א טעאָרעטישע גרונד־לאגע דעם סאציאַליסטישען פרינציפּ.

די ווירקונג איז געווען אונגעהויער גרויס, דען שוין אין יאָהר 1888 איז איהם געלונגען צוזאמענצורופען אן אלגעמיינעם קאָנגרעס פון אלע צושפּליטערטע סאָציאַליסטישע קרעפטען אין לאנד קיין ריינפעלד, פאַרצוליגען א וויסענשאפטליך־בעגרינדעטען מאַרקסיסטישען פּראָגראם און אלע פּאַרטיי־שפּאַלטונגען צו פּראַייניגען צו אין סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין עסטרייך.

פון דאמאָלסט הויבט זיך אן אדלער'ס פרוכטבארע טהעטיגקייט; פון דאמאָלסט אן ווערט אדלער דער פּאַרטיי־פיהרער און לייבלינג פון אלע עסטרייכישע סאָציאַל־דעמאָקראַטען און ארבייטער, פון דאמאָלסט הויבט זיך אן די אייגענטליכע ענטוויקלונג פון סאָציאַליזם אין עסטרייך, פון דאמאָלסט הויבט אן די פּאַרטיי וואקסען, און פאמעלעך ווערען דאָס, וואס זי איז הייגט.

דאָס איז ווידטאָר אדלער'ס ארבייט, דאָס איז זיין פערדיענסט און אין דעם שטעקט זיין גרויסקייט.

זשאָרעס איז א גרויסער און פייערדיגער רעדנער.

בעבעל א גרויסער פאליטיקער.

קוויטסקי א גרויסער טהעאָרעטיקער, אָבער אדלער איז א חוץ דעם א גרויסער און גוטער ארגאַניזאַטאָר, אדלער האָט בשעת זיין גאנצער טהעטיגקייט געוווסט צו פּראַייניגען די פאליטיק פון דער פּאַרטיי מיט דעם פּראַקטישען לעבען און די נויטיגע בעדערפנישען פון די עסטרייכישע פעלקער. אדלער האָט געארבייט מיט אויפאפּערונג, האָט זיין גאנץ פערמעגען, וועלכעם איז נישט געווען קליין, אוועקגעגעבען דער פּאַרטיי. אדלער האָט זיין גאנצעם פיזישעם און גייסטיגעם „איך“ געשטעלט אין דיענסט פון דער פּאַרטיי, און איהם אליין האָט די פּאַרטיי צו פערדאנקען איהר גרויסקייט.

איך האָב פריהער געזאָגט, אז אדלער האָט זיך גערעכענט מיט אלע בעדערפנישען פון די פעלקער, אמת! ער האָט אן אלע נויטיגע רעפאָרמען אין דער פּאַרטיי גערענקט אפילו דאן, וען מען פלענט איהם מאכען דעם פאר־וואורף פון „אפּאַרטוניזם“. „רופט עם אפּאַרטוניזם — פלענט ער ענטפערען דעם קריטיקער

פון די פּארטיי־קאָנגרעסען ווינארסקי — אבי לטובה פון דעם ארבייטער־קלאס און דער פּאר־טיי", „מיר שפּילען זיך ניט אין ווערטער, אונ־זערע טהאטען מוזען זיין רעוואָלוציאָנערע און צו גוטען פון ארעמען אויסגעבייטעטען פּאָלק". און די פּאָליטיק איז אין עסטרייך געווען די ריכטיגע און מ י ט ד ע ר פּאָליטיק האָט די פּארטיי אין עסטרייך דורכגעפיהרט א סך וויכטיגע שטאָאטס־רעפּארמען, ערָאבערט דאָס אלגעמיינע וואהל־רעכט, אריינגעבראכט אין פּארלאמענט א צאהל פון 88 דעפּוטאטען, דער־שלאָגען זיך אן אייגפלום פון א גרויסער פּא־לִיטישער פּארטיי אין לאנד — און דאָס אלעס זיינען אדלער'ס פערדיענסטען, אדלער'ס לייס־טונגען און אדלער'ס אונערמיידלִיכע ארבייט.

אדלער איז נאָך געגאנגען וויייטער; ער האָט ניט פערגעסען, אז עסטרייך איז א לאנד מיט 12 נאציאָנען, און אז יעדע נאציאָן האָט זיך איהרע אייגענע קולטורעלע בעדערפנישען, האָט איהר אייגענע קולטור און לִיטעראטור, איהרע אייגענע שוהלען און אוניווערזיטעטען, אָדער וועלכע זי האָט נישט, זאָל זי האָבען. און וויעדער איז ער געווען דער ערשטער, וועלכער האָט אויסגעארבייט א פּלאן און א פּראָגראם, דעם אזוי גערופענעם „נאציאָנאלען פּראָגראם", אָדער דעם „ביינער פּראָגראם", וואו אלע נא־ציאָנען אין דער פּארטיי בעקומען נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, וואו יעדע נאציאָן בעקומט אן איי־גענע בעשטימונגס־רעכט, אן אייגענע פערוואל־טונג און פּארטיי־לִיטונג, און די אלע נאציאָ־נאלע פּארטייען בילדען ערשט איין אלגעמיינע פּארטיי, איין אינטערנאציאָנאלע פון דער עסט־רייכישער סאציאל־דעמאָקראטיע.

די צוטהיילונג פון דער פּארטיי אויף נא־ציאָנאלע גרופּען איז געווען דער וויכטיגסטער און ראציאָנעלסטער שריט אין דער ענטוויקלונג פון דער סאציאל־דעמאָקראטיע פון עסטרייך. אין דעם רעש פון פּאטריאָטיזם און נאציאָנא־לִיזם, אין דעם געשריי פון שאָוויניזם און די מכלומרשטע „פּאטערלאנדס־לִיעבע" פון די זיי־טען פון דער בורזשואזיע איז געווען די אויפ'ן יסוד פון גערעכטיגקייטס־געפיהל בעגרינדעטע סאציאל־סטישע נאציאָנאל־פּאָליטיק, א הי י־לונג, ניט נור פאר דער פּארטיי, נאר אויך פאר דעם עסטרייכישען שטאָאט. דיעזעם גע־רעכטיגקייטס־געפיהל האָט אבער א חוץ אלעם זעהר פיעל בייגעטראָגען צו דער ענטוויקלונג און וואוקס פון דער פּארטיי. דיעזער בעשלוס האָט אריינגעבראכט א גאנצע רייהע פון נייע טהעטיגע און טיכטיגע מיטגלִיעדער. דיעזער פונקט פון פּראָגראם האָט צוגעפיהרט דער פּאר־טיי דעם פערדיענסטפולען און בעקאנטען שריפטשטעלער ע נ ג ע ל ב ע ר ט פ ע ר נ ס־ד א ר פ ע ר, וועלכער איז הייַנט, אלס דעלע־גאט פון דער פּארטיי, וויצע־פּרעזידענט פון דעם עסטרייכישען רייכסראטה.

און דאָס איז וויעדער אדלער'ס ווערק!

אדלער איז צולִיעב פּארטיי־צווועקען גענוג־רען אן „אפּאָרטוניסט", אָבער ער האָט זיך ניט צוריקגעשראָקען וועז מען האָט זיך געדראָפט נעהמען פּאר די דרייסטעסטע מיטעל: וועז עס האָט זיך געהאנדעלט מכח ערָאבערען דאָס אל־געמיינע וואהל־רעכט פּאר'ן פּראָלעטאריאָט, איז עס וויעדער געווען אדלער, וועלכער איז אויפ־געטרעטען אלס דער אייפריגסטער רעוואָלוציאָ־נער, און אויף דעם קאָנגרעס פון 1894 האָט ער געשטעלט א רעזאָלוציע, אז אום צו ערָאבערען דאָס אלגעמיינע וואהל־רעכט, דארף מען פּאר קיין מיטעל ניט צוריקטרעטען, וועז, אין ערגסטען פאל, פּראָקלאָמירען א גענעראל־סטרייק.

א ד ל ע ר איז, אלזא, געווען דער ערשטער, וואָס האָט פּראָקלאָמירט און פּארגעשלאָגען דעם גענעראל־סטרייק אלס קאמפּפּס־מיטעל פּאר פּא־לִיטישע רעכטע; אדלער איז אויך געווען דער ערשטער, וואס האָט די רעזאָלוציע פערווירק־לִיכט אין דעם גלענצענדסטען און ערפאָלגרייכ־סטען גענעראל־סטרייק. יעדער סאָציאלִיסט גע־דענקט נאָך דעם היסטאָרישען טאָג פון 28טען נאָוועמבער 1906, וואס איז פּארגעקומען אין עסטרייך בכלל און אין וויען בפרט. א פיערטעל מילִיאָן ארבייטער האָבען אין גרעסטער רוהיג־קייט דעמאָנסטרירט פּאר'ן פּארלאמענט און געפּאדערט זייערע רעכטע. וויעדער איז דאָס געווענזען אדלער'ס ווערק!

דאָס זיינען אלין די רעזולטאטען פון אד־לער'ס רוהיגער און לאנג־יעהריגער, פון אדלער'ס אונערמיעדלִיכער און ערפאָלגרייכער טהעטיג־קייט, דאָס זיינען טהאטען, וואָס יעדער קען זיי זעהען, זיי זיינען בולט.

מען מוז אדלער'ן הערען רייַדען, כדי צו פיהלען, די ווארימקייט און ווארהייט פון זיין גאנצען ווענזען. די איבערגעבענהייט און טיעפע לִיעבע, וואָס פיהלט זיך אין זיין רעדען, בע־

ווייזען אם בולט'סטען, ווי דורכגענומען ער איז מיט דער זאך, פאר וועלכע ער קעמפפט. אד־לער איז איינער פון די גלענצענדסטע רעדנער אין דער סאציאליסט. אינטערנאציאנאלע און אין דעם עסטרייכישען פארלאמענט, נישט פאטאם, נישט שרייערישע פראזען, נישט קיין געמאכטע עפעקטען צייכנען איהם אוים אלס רעדנער, ניין! רוהיגקייט, איבערלעגענקייט, דער גלוי־בען אן דעם, וואס ער רעדט, די איבערצייגונג פון זיין אידעאל, — דאם רעדט און מאכט די גרעסטע ווירקונג, דאם צייכענט איהם אוים אלס איינעם פון די בעסטע רעדנער. זיינע גע־נער ענטוואפענט ער תמיד מיט א בייסענדען סארקאזם, מיט שארפזין און וויטץ, מיט א שרעקליכער איראניע און שלאג־פערטיגקייט מאכט ער פון זיי א תל, אז זיי מוזען פערשטו־מען, און דאם איז די מעלה, וואם האט איהם געמאכט צום פארטיי־פיהרער.

„אדלער אלס רעדנער — זאגט זיין פרוינד סטעפאן גראסמאן — רעדט לאנגזאם און אי־בערלעגט, פארזיכטיג און דיפלאמאטיש, נ י ט ש ע ה ן אבער זאכליך און צוועקמעסיג, געדאנ־קען־פול און גייסטרייך".

מען מוז נאר הערען אדלער'ן דיספוטירען מיט א מיניסטער, פערהאנדלען אין פארלאמענט וועגען א דעפארם אין ארבייטער־זאכען, דאן אי־בערשטייגט ער אלע erwartungen, מיט אזא זאכליכקייט און רוהיגקייט פערטרעט ער זיין אנזיכט, זיין פרינציפ, אז אפילו ביי זיינע פארטיי־גענגער האט ער זיך פערשאפט דעם גרעסטען רעספעקט, און וועלט אנגע־זאגט, אז אדלער דארף רוידען, דאן קומען אלע דעפוטאטען איהם הערען, און גיבען איהם אב גרוים כבוד.

עס איז פשוט נישט מעגליך אין א קורצען ארטיקעל אויסצורעכענען אדלער'ס אונגעהויערע פערדיענסטען פאר דער סאציאליסטישער פאר־טיי, דערצו מוז מען אנשרייבען א גרוים בוך.

וועלכע

וועלכע מיר בעטראכטען נאך, ביי וועלכע בעדינגונגען עס איז אויסגעקומען אדלער'ן צו ענטוויקלען זיין טהעטיגקייט, מוזען מיר פאר איהם האבען נאך א גרעסערען רעספעקט. גע־העצט און געיאגט פון דער פאליציי, פערטרייע־בען און אין תפיסה געוואלפען פון די געריכ־טען, פערפאלגט אלס סאציאליסט פון דער בור־זשואזיע און אלס איד פון די אנטיסעמיטען אין וויען, וועלכע האבען דארט געהאט דעם גרעס־טען איינפלוס, האט ער זיך נישט אבגעשראקען, איז נישט מיעד געוואלרען, נאר געארבייט און געקעמפפט אהן אן אויפהער, פערשפרייט ליכט און בילדונג, קולטור און ציוויליזאציע צווישען דער מאסע, און היינט מוזען אלע, סיי געגנער, סיי נישט געגנער, בויגען די קעפ פאר זיין ווי־לענם־קראפט.

אדלער האט די אנטיסעמיטען ביי די לעצ־טע וואהלען פערטריבען פון וויען, אדלער האט געצייגט א וועג, ווי אזוי צו קעמפפען געגען די קליין־קרעמערישע אנטיסעמיטען, און איז געבליבען זיעגער.

* * *

צו דעם גרויסען יום טוב פון ד ר. ו ו י ק־ט א ר א ד ל ע ר'ס יובילאום, וואם ווערט געפייערט פון דער גאנצער „אינטערנאציאנא־לע", שיקען אויך מיר די הערצליכסטע גראטו־לאציאנען און ווינשען דעם יובילאנט א ווייטערע ערפאלגרייכע און לאנגע טהעטיגקייט.

אברהם ליעסין.

ליעדער

נאָך טיוטשעוו.

1.

און וויעדער וועט עס זיין, ווי ס'איז געווען אַמאָל,
און וויעדער וועלען בליהען ראָזען אָהן אַ צאָהל,
און דערנער אויך מיט זיי...
בלויז דו, מיין ליעבע בלום, מיין אָרעם, אָרעם בלום,
דו וועסט שוין קיין מאָל מעהר אין צאַרטהייטען און פערפיומען
ניט אויפבליהען, אָה וועה!
איך האָב דיך אָפגערייסען פון דיין לעבענס־פרייד
מיט וויפיעל זעליגקייט און ביינקעניש און לייד —
דאָס וויים נור גאָט אליין!
טאָ בליב זשע, אָרעם בלום, אַ פערוועלקטע אויף מיין ברוסט,
ביז וואַנען ס'וועט דאָרט טיף דער לעצטער גליה פון לוסט
פערלעשען זיך, פערגעהן!

2.

שווייג און טראָג פערבאָרגען שטיל
אַלץ, דיין טרויס און דיין גענפיהל!
טיף אין גייסט ביי דיר אליין
לאָז עס אויפגעהן און פערגעהן,
ווי די גאָלד'נע שטערען־פראַכט
אין דער טיעפענים פון נאַכט.
זיי ענטציקט און שווייג, צו קען
אויסשפרעכען אַ האָרץ זיך וועו?

קען אַ צווייטער דען פערשטעהן
ריכטיג דיין נשמה'ס מיין?
רעדסטו אַ געדאַנק ארויס,
קומט עס שוין אַ ליגען אויס;
רייסטו אויף די קלאַהרסטע קוועל,
ווערט עס מוטנע אויפ'ן שטעל.
קוויק דערמיט זיך שטיל און זאַכט;
לעב אין זיך אַליין פערמאַכט.
טיעף אין גייסט ביי דיר אליין
טראַגסטו וועלטען וואונדער־שעהן,
צויבער־סודות פון געדאַנק;
זיי בעטויבט דער דרויסען־קלאַנג,
זיי צובלענדט דער דרויסען־שיין.
זינגט דיין האַרץ — הער שטיל זיך איין,
גליהט דיין זונן — שטעה שטיל און בליק.
שווייג און טראַג אין זיך דיין גליק.

3.

דער גענויטער איז אַוועק. פון שטורעם איינגעשלאַגען
איז דער הויכער דוב גלעזגען שוועד און שטום;
און פון זיינע צווייגען האַט אַ גראַהער רויך געטראַגען
איבער'ן אַבגעפרישטען גרינעם וואַלד אַרום.
דאַך, אַ ליעד פון טויזענד פייגלען האַט זיך שוין געצויגען,
און מיט זיסקייט ליעב די וואַלד־לופט אַנגעפילט,
און פון אויבען לוסטיג האַט אן עק פון רעגען־בויגען
אויף די גרינע שפיצען שטראַהלענד אויפגעשפיעלט!...

א. ש. זאקס.

די פלאטפארמעס פון די קאפיטאליסטישע פארטייען

די צייטונגען האבען דערצעהלט, האט דער דעמאקראטישער פרעזידענט־קאנדידאט וואודראו ווילסאן צוויי טעג נאכדעם, ווי ער איז נאמינירט געוואָרען פון זיין פארטיי אין באלטימאר, אויף די פראגע, ווי איהם געפעהלט די נייע דעמאקראטישע פלאטפארמע, געענטפערט: „איך האב איהר נאך אפילו ניט געלעזען!"...

די צייטונגען, וועלכע זיינען פאר ווילסאן'ן, ווי די, וועלכע זיינען געגען איהם, האבען דאס איבערגעגעבען אלס א וויטץ, אלס א חכמה פון דעם וואהרשיינליך־נעקסטען פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאטען. דיעזע „חכמה" איז אבער גאנץ כאראקטעריסטיש פאר דעם פאליטישען צושטאנד פון לאנד.

וואודראו ווילסאן איז, אהן צווייפעל, אן עהרליכער פאליטישען. זיין פערגאנגענהייט, ווי זיין פריהערדיגע טהעטיגקייט אלס פראפעסאר, ווייזט, אז ער האט געווייסע איבערצייגונגען, געווייסע שטרעבונגען, אז די פאליטישע קאריערע איז ניט דער וואָרצעל פון זיין נשמה, אז ער שטעהט פיעל העכער, ווי די געווענליכע פאליטישען, וועלכע טהוען אלעס לשם „דזשאב" און לאבען זיך אינגאנצען אוים פון די אינטערעסען פון פאלק. וואודראו ווילסאן — זאגען מיר — געהערט צו דעם טיפ פון די אנשטענדיגע כלל־טהוער, און דאך האט ער אנגענומען די נאמיניישאן, ניט ווייסענדיג אפילו די פלאטפארמע, וועלכע ער מוז פערטהיידיגען.

נאך מעהר, מיט א פאר טעג שפעטער, ווי ער איז שוין ערווהלט געוואָרען פון דער דעמאקראטישער פארטיי אלס איהר באהנען־טרעגער, האט ער אפילו זיך ניט געגעבען די מיה איבערצוליעזען די פרינציפיען, די פאדערונגען און פערלאנגען פון די, אין וועמענם נאמען ער דארף ריידען. דאס בעווייזט, וואס פאר אן אונבעדיי־טענדע ראליע די פלאטפארמע שפיעלט ביי די אלטע פארטייען, און ווי ערנסט די וועהלער דאר־פען איהר נעהמען.

די פיהרער פון די פארטייען וויסען גאנץ גוט, אז די פלאטפארמע איז ניט מעהר ווי א מיטעל צו שיטען זאמד אין די אויגען פון פאלק, אז נאך די עלעקשאן קען מען אינגאנצען חוזק מאכען פון דעם, וואס מ'האט צוגעזאגט אין דער פלאטפארמע פאר די עלעקשאן, און ווילסאן האט דא נור געווייזען, אז ער איז אפענהערצי־גער, ווי אלע אנדערע פאליטישענס פון די ביידע פארטייען.

און אין אמת'ען, צו וואס זיך בעקאנען מיט דער פלאטפארמע, וועז מען וויים לכתחילה, אז זי האלט כמעט די זעלביגע פונקטען, ווי די פלאטפארמע פון דער רעפובליקאנער פארטיי, וואס האט דעם צוועק צו שיצען די אינטערעסען פון קאפיטאל?

דער „רעדיקאליזמום" און „פראגרעסיוויז־מום" זיינען געווען די הויפט שלאג־וועהרטער, מיט וועלכע די פערשיעדענע קאנדידאטען האבען קאקעטירט אין דעם קאמפף פאר די נאמינא־ציאן. ביי די רעפובליקאנער האבען געזיענט די קאנסערוואטיוון עלעמענטען קעגען די „פראג־רעסיוון", וועלכע גרינדען אונטער דער פיהרער־שאפט פון זייער לידער טהעאדאר רוזוועלט א דרייטע פארטיי. ביי די דעמאקראטען האט דער זאגענאנטער „פראגרעסיווער" פליעגעל בעקומען די אויבער־האנד. די דעמאקראטישע פלאטפאר־מע דארף דא אלזא האבען פראגרעסיוון פאדע־רונגען, פראגרעסיוון פונקטען, וועלכע זיינען אין דער רעפובליקאנישער פלאטפארמע ניטא. לאזט זיך אבער אוים, אז די דעמאקראטישע פלאט־פארמע איז ווי איין טראפען וואסער צום צוויי־טען עהנליך צו דער פלאטפארמע פון די רעפוב־ליקאנער. יא, די דעמאקראטען האבען זאגאר ניט געפונען פאר נויטיג צו פערבלענדען די אוי־גען מיט קלינגענדע פערשפרעכונגען און צוזא־גענישען.

די היגע „סאָן", וועלכע ארבייט אויף אלע כלים פאר טאפּט'ען, האָט געזונען ביידע פּלאַטפאָרמעס, די דעמאָקראַטישע און רעפובליקאַנישע, האָט פערגליכען פּראַגראַמ צו פּראַגראַמ, און האָט בעוויזען, אז אלעס וואס די דעמאָקראַטישע פּארטיי פּאָדערט, ווערט אויך אין גרויסען און גאנצען געפּאָדערט פון די רעגלע רעפובליקאַנער, אויך וועמענס פּלאַטפאָרמע טאָפּט לויפט.

פון אלע די „ראדיקאלע" פּאָדערונגען, איבער וועלכע די קאָפּיטאַליסטישע פּרעסע האָט די גאנצע צייט אזוי טאַראַמט, איז אזוי ווייניג צו זעהען אין די דעמאָקראַטישע פּלאַטפאָרמע, פונקט ווי ביי די רעפובליקאַנער. מיר געפינען דאָ ניט קיין ווארט איבער די דירעקטע פאלקס־געזעצגעבונג, איבער די איניציאַטיוו און איבער רעפערענדום; קיין פונקט איבער דאָס רעכט צוריקצורופען די בעאַמטע (רעקאָל) און אז די וועהלער האָבען א רעכט צוריקצורופען די ריכטער און מבטל צו זיין זייערע פּסקים (דעסיזשענס). די אלע ראדיקאלע פּאָדערונגען פעהלען אין דער דעמאָקראַטישער פּלאַטפאָרמע.

פאקטיש אונטערשיידעט זיך די היינטיגע פּלאַטפאָרמע מיט גאר ניט אויס פון דער פּלאַטפאָרמע, וועלכע עס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דער דעמאָקראַטישער קאָנווענשאָן מיט 4 יאָהר צוריק. אזוי ווי דעמאָלט ווערט אויך איצט שטאַרק געשפּיעלט אויף דעם טאַריף־פיעדעל. אויסשיטענדיג גלייך אין אָנפאַנג א זאמר־בארג מיט פראַזען אויף די אונרעכט פונ'ם רעפובליקאַנישען טאַריף, פערזיכערט די דעמאָקראַטישע פּלאַטפאָרמע, אז זי איז געגען א פּראָטעקשאָן־טאַריף, געגען א טאַריף, וואס זאל בעשיצען די אמעריקאַנישע אינדוסטרי פון אויסלענדישער קאָנקורענץ, אז זי איז אָבער פאר א „רעוועניו"־טאַריף, ד. ה. פאר אזא טאַריף, וואס ברייננט איין פינאַנסען דעם שטאַאט. זי ציהט אָבער ניט קיין גרענעץ־ליניע און דריקט ניט קלאָהר אויס, ווען עס ענדיגט זיך א פּראָטעקשאָן־טאַריף און ווען עס פאַנגט זיך אָן א רעוועניו־טאַריף. טעפט אלײן הערט דאָך אויך ניט אויף צו טענה'ן, אז ער איז פאר א טאַריף־רעוויזיאָן פון אונטן, און די דעמאָקראַטישע פּלאַטפאָרמע איז פאר א ניצדרינגערען טאַריף נור כל זמן עס ריהרט ניט אָן די ביזנעס־אינטערעסען פון לאַנד. עס קומט אויס, אז די רעפובליקאַנער ווי די דעמאָקראַטען זיינען בידע דערפאר (אזוי יעדענפאלס פער־זיכערען זיי!), אז דער טאַריף זאל פער־קלענערט ווערען, און בידע זיינען אָבער אויך דערפאר, אז די ביזנעס פון לאַנד דארף ניט ג־שעדיגט ווערען.

וואו איז, אלזא, דער אונטערשיעד צווישען אונזערע בידע קאָפּיטאַליסטישע פּארטייען?

און וועו מיר האלטען שוין ביי דער טעריף־פראגע, געפינען מיר ניט פאר איבריג אָנצוא־ווייזען אויף דעם גרויסען פּלאָנטער, וואס הערשט דאָרטען.

ווי בעוואוסט, ווערט זעהר שטאַרק פער־בונדען די לאַנע פון די ארבייטער מיט דעם טא־ריף. די רעפובליקאַנער הערען אונז ניט אויף צו איבערצייגען, אז א פּראָטעקשאָן־טעריף איז אונ־בעדינגט נויטיג אין די אינטערעסען פון די אר־בייטער גופא. וועו די אינדוסטרי ווערט בעשיצט פון דער אויסלענדישער קאָנקורענץ — טענה'ן זיי — און די מאַנופּעקטשורערס קענען בע־קומען העכערע פּרייזען פאר זייערע פּראָ־דוקטען, דאָן האָבען זיי די מעגליכקייט צו צאָהלען העכערע וויידזשעס. אפילו פיעלע ארבייטער־פיהרער האלטען זיך ביי דער מיינונג, אז העכערע וויידזשעס זיינען ענג פערבונדען מיט א הויכען טאַריף, און אז פרי־טרייד קען דעם ארבייטער נור שאַדען ברייננען. ווי וויים אונבעגרינדעט דיעזע מיינונג איז, וויזט אונז פאַלגענדער פאקט: די וואַל־אינדוסטרי איז זעהר שטאַרק „פּראָטעקטעד" פון דער רעגיערונג, די אָבצאָהלונגען אויף די אריינגעפיהרטע וואל־פּראָדוקטען זיינען אויסערגעווענליך הויך, און וועלכע ארבייטס־בעדינגונגען הערשען דאָרטען? די אונטערזוכונג, וואס דער קאָנגרעס האָט נע־מאַכט, א דאנק די בעמיהונגען פון געו. בערגער

איבער די לאַנג פון די לאָורענס'ער ארבייטער אין דער צייט פון דעם סטרייק, האָט אויפגע־דעקט דעם שלייער פון די שרעקליכע פער־העלטניסען, ביי וועלכע די ארבייטער לעבען דאָרטען. זי האָט בעוויזען, אז דאָרטען בעקומען די ארבייטער די קלענליכ־סטע וויידזשעס, און אז די קינדער ווערען אויף דעם שענדליכסטען אופן אויסגעבייטעט. לויט דעם הויכען טאריף, וואס הערשט אויף די פּראָ־דוקטען פון דיעזער אינדוסטרי, האָבען דאָרטען בעדאַרפט הערשען די גלענצענדסטע פערהעלט־ניסען. דער הויכער טאריף בעשיצט דאָ, אלזאָ, ניט די ארבייטער, נאָר די מאנופּעקטשורערס, וועלכע קענען דורך דעם מעהר שינדען די הויט פאר זייערע פּראָדוקטען. די ארבייטער איז דאָ גאנץ גלייך, אויב דער טאריף איז הויך, אָדער ניעדריג.

די דעמאָקראטען פון זייער זייט ווילען אונז איבערצייגען, אז דאָס גאנצע אונגליק פאר'ן ארבייטער איז, וואָס ער, אלס קאָנסומענט, אלס קויפער פון סחורות, מוז צאָהלען הויכע פּרייזען פאר זיינע לעבענס־מיטלען, און אזוי ווי די הויכע פּרייזען זיינען ענג פערבונדען מיט א הוי־כען טאריף, דאַרף מען, הייסט עס, זעהען דעם טאריף צו פערקלענערן. עס איז קיין צווייפעל ניט, אז דער יקרות ווערט דורך א הויכען טאריף פערשארפט, אָבער עס איז זעהר לעבערליך צו בעהויפּטען, אז וועז דער טאריף ווערט קלענער, וועלען אויך אין דער זעלבער פערהעלטנים פּא־לען די פּרייזען פון די פּראָדוקטען. אין דער שיך־אינדוסטרי זיינען אין יאָהר 1900 געווען בע־שעפטיגט 182,922 ארבייטער, וועלכע האָבען בעקומען דורכשניטליכע יעהרליכע וויידזשעס צו 413,27. דיעזע ארבייטער האָבען פּראָדוצירט 219,235,419 פּאָר שיך אין ווערטה פון 261,028,580$. וויידזשעס פאר יעדע פּאָר שיך האָט אלזאָ געקאָסט 27 סענט און דער פערקויף־פּרייז איז געווען 1.19$.

אין יאָהר 1909 זיינען אין דער זעלבער אינדוסטרי געווען בעשעפטיגט 198,297 ארבי־טער מיט דורכשניטליכע יעהרליכע וויידזשעס פון 496.54$. אין דעם יאָהר איז פּראָדוצירט געוואָרען 247,643,197 פּאָר שיך אין ווערטה פון 512,798,000$. די וויידזשעס פאר יעדע פּאָר שיך האָבען אלזאָ זיך געהעכערט בלויז ביז 29 סענט פאר יעדע פּאָר. דער פערקויף־פּרייז אבער האָט זיך געהעכערט ביז 2.07$.

אין יאָהר 1900 האָט דער טאריף אויף שיך־סחורות בעטראָפען 28% פון זייער ווערטה; אין 1909 איז ער פערקלענערט געוואָרען ביז אויף 15 פּראָצענט. לויט ווי די דעמאָקראָטען ריידען אונז איין, האָבען דאָך פון דיעזער טא־ריף־פערקלענערונג געדארפט פּראָפיטירען די ארבייטער, אלס קאָנסומענטען פון די שיך. אין אמת'ען אָבער, האָבען די ארבייטער געמוזט צאָהלען פאר שיך מיט 72 פּראָצענט מעהרער, ווי דאַן, ווען דער טאריף איז געווען גרעסער.

דער קלענערער טאריף האָט דאָ, אלזאָ, אנדערע, אויסער די פאבריקאָנטען, קיינע נוטצען געבראַכט, ווייל ווי קליין דער טאריף זאָל ניט זיין, קענען זיי, די פאבריקאָנטען, אלץ בעשיצען זייערע סחורות און קריעגען פאר זיי די העכסטע פּרייזען צוליעב זייערע טראָסטס און זייער קאָנ־טראָל פון דער אינדוסטרי.

די טאריף־פּראָגע איז ניט ענג פערבונדען מיט דער לאַנג פון די ארבייטער, נור מיט דער טראָסטס־פּראָגע. דאָרטען, וואו א טראָסט קאָנטראָלירט דעם געברויך, בריינגט דער קלע־נערער טאריף קיין שום נוטצען ניט די ארבי־טער אלס קאָנסומענטען, און דאָרטען וויעדער, וואו דער טראָסט קאָנטראָלירט די פּראָדוקציאָן, ווי אין דער וואָל־אינדוסטרי, פערגרעסערט א הויכער טאריף אפילו ניט אויף א האָר די וויד־זשעס פון די ארבייטער.

די טראָסטס און ניט דער טאריף זיינען שולדיג אין די קלייניע וויידזשעס, וואס די אר־בייטער בעקומען אלס פּראָדוצענטען, אלס שע־פער פון די פּראָדוקטען, און אין די הויכע פּריי־זעס, וואס זיי מוזען צאָהלען, אלס קאָנסומע־טען, אלס נעברויכער פון די פּראָדוקטען. די

טראָסטס זיינען אָבער א רעזולטאַט פון דער היינטיגער אָרדנונג, און דיעזע אָרדנונג קען ניט בעזייטיגט ווערן דורך די רעפֿאָרמען (ווען זיי זאָלען אפילו שוין זיין געמיינט גאַנץ ערנסט), וועלכע די רעפּובליקאַנער און די דעמאָקראַטען שלאָגען פֿאָר. די אלע אַנטי־טראָסט געזעצען, וועלכע די דעמאָקראַטען שלאָגען פֿאָר, ווי אויך דער קאַמפּף קעגען די מאַנאָפּאָליזירענדע טראָסטס, קעגען די יעניגע, וועלכע כאַפּען אריין דעם גאַנצען צווייג פון אינדוסטרי און שטערען דער פרייער ענטוויקלונג, וועלכען די רעפּובליקאַנער ערקלעהרען, זיינען ניט אנדערש ווי א מלחמה מיט ווינד־מיהלען. ניט מיט פּאפּיערענע געזעצען קען מען אָבהאַלטען דעם עקאָנאָמישען גאַנג פון ענטוויקלונג, וואס קומט פֿאָר לויט פעסטע געזעצען. טאַפט פון איין זייט און וויל־סאָן פון דער צווייטער זייט וויסען ביי זיך גאַנץ גוט, אז די קריעגס־ערקלעהרונג צו די טראָסטס ענדיגט זיך מיט גאר נישט, אָבער דערווייל פער־לאָזען זיי ניט די געלעגנהייט אויסצונוצען דעם האָס, וואס איז אזוי אייננעווארצעלט אין די ברייטע שיכטען פון פּאָלק קעגען די טראָסטס און קאַרפּאָריישאָנס פיר זייערע פּאָליטישע צוועקען.

דער קלייענער פּלאַטע, וואס די ארבייטער־פּאַרטייען פערנעהמען אין די פּלאַטפֿאָרמעס, איז אויך זעהר כאראקטעריסטיש פאר דעם „רא־דיקאַליזם", איבער וועלכען עס ווערט אזוי פיעל גערעדט. מילא די רעפובליקאנער האָבען זיך מיט אזא אונבעדייטענדען ענין ווי ארבייטער־און ארבייטס־גזעצען איבערהויפּט גאַנץ וועניג בעשעפטיגט, אָבער אויך די „פּראָגרעסיוון" דע־מאָקראַטען האָבען ניט געהאַלטען פיר נויטיג אפילו צוזוגאָגען מעהר, ווי דאָס, וואס זיי הא־בען ארויסגעשטעלט אין זייער פּלאַטפֿאָרמע מיט פיער יאָהר צוריק. זיי האָבען זיך בענוגענט מיט דעם גאַנץ בעשיידענעם פערלאַנג „ניט ארויסצוגעבען אין ארבייטער־אנגעלעגנהייטען קיין אינדזשאָנקשאָן, אויב אין פעלע, וואו עס האַנדעלט זיך ניט וועגען ארבייטער, וואלט אזא אינדזשאָנקשאָן ניט ארויסגעגעבען געוואָרען". זיי פערלאַנגען וווייטער, אז א קלאַגע קעגען אן אונדירעקטען קאָנטעמפּט אָוו קאָורט (ווי דער פאל איז ביי גאַמפּערס, מיטשעל און מאָריסאָן) זאָל פערהאַנדעלט ווערען פיר א דזשורי, און אז די טרייד־יוניאָנס זאָלען ניט בעטראַכט ווערען אלס מאָנאָפּאָל אָדער טראָסט, וואס שטערט דער פרייער ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי, און דאַרפען דעריבער ניט זיין אונטערוואָרפען דעם שערמאַן'שען אנטי־טראָסט געזעץ.

אויסער א לייבאר־דעפּארטמענט אלס א טהייל פון דער רעגיערונג, זאָגט זיך די דעמאָ־קראַטישע פּלאַטפֿאָרמע אויך אוים פאר אן אונ־פאל־עננטשעדיגונגס־געזעץ, וואס מאכט פּראַנט־ווהרטלויך די אונטערנעהמער פאר יעדען אונ־גלויק, וואס טרעפט מיט'ן ארבייטער אין דער צייט פון ארבייט. דיעזע וויכטיגע פאָדערונג וואלט אין אמת'ען געקענט ערוועקען די מיי־נונג ביי פיעלע, אז די דעמאָקראַטען זיינען גאַנץ ערנסט מיט די ארבייטער־געזעצען, וועז ניט די הגהה, וואס איז געמאכט געוואָרען גלויך דערביי און וואס שוואכט אינגאנצען אָב די פאָדערונג. דער פּלאַטפֿאָרמע־שרייבער האָט מוסיף געווען די ווערטער: „אויף ווי וויט עס דערגרייכט די מאכט פון דער פעדעראַלער רעגיערונג". דאָס מאכט אין גאַנצען צוניש דאָס גע־זעץ. דען די פעדעראַלע רעגיערונג האָט צו זאָ־גען נור אויף א גאַנץ בעשרענקטען טהייל פון די אונטערנעהמונגען, און וועז אפילו די פאדע־רונג פון די דעמאָקראַטען וועט ניט בלייבען בלויז א פרומער וואונש, און וועט ערפילט ווע־רען, וועלען אויך די גרויסע מאסען ארבייטער בלייבען אויסען פון געזעץ.

און דאָס איז אלעס, וואס די דעמאָקראַטען האָבען פערשפראכען אין זייער פּלאַט־פאָרמע! פון אמת'ע פּראָגרעסיוון פאָדערונגען איז דאָס אזוי וויט, פונקט ווי וויט עס איז די רעפובליקאנישע פּלאַטפֿאָרמע פון זיי. די אינ־טערעסען פון די ברייטע ארבייטער־מאסען זיי־נען אין בריידע פּלאַטפֿאָרמעס אזוי ווייניג בע־ריזיכטיגט, דאָס עס איז ווירקליך צו בעוואונ־

ערען, ווי אזוי די פּאָליטישענס ערלויבען זיך נאָך צו קאָקעטירען לינקס און רעכטס מיט'ן ראַדיקאַליזמוס און פּראָגרעסיוויזמוס.

עס איז איצט אונז גאנץ בעגרייפליך ווילסאָנ'ס אָפענהערציגקייט, אז ער האָט אליין ניט געלעזען די פּלאַטפֿאָרמע, אויף וועלכער ער לויפט. צו וואָס פערליערען אירע ציט, וען ער וויים סיי ווי סיי, אז זי אונטערשיידעט זיך מיט גאנץ וועניג פון דער רעפובליקאנישער פּלאַטפֿאָרמע, מיט וועלכער ער איז שוין געווים פריהער געווען בעקאנט.

עס איז אינטערעסאנט צו זעהען די שמחה, מיט וועלכע ווילסאָנ'ס נאָמיניישאָן איז אויפגענומען געוואָרען אין די אולטרא־קאפּיטאליסטישע קרייזען, אום צו פערשטעהן, ווי ווייט זיין „ראדיקאליזמוס" געהט. די „טיימס" איז איצט זעהר שטאַרק צופריעדען מיט ווילסאָנ'ען. „ווילסאָן איז ניט קיין ראדיקאל..." — פרעהט זיך דיעזער ארבייטער־פרעסערשער אָרגאָן. „דער דעמאָקראַטישער טיקעט איז זעהר גוט; ביידע זיינען גוט, זיי זיינען אזוי גוט, אז יעדער ביזנעס־מאן קען זיכער לאָזען די פּאליטיק צורוה און זיך אָבגעבען צו זיינע עסקים, די רעפובליקאנער און די דעמאָקראַטען וועלען שוין זאָרגען פאר זיינע פּאליטישע אינטערעסען..." — אזוי האָט ערקלעהרט וו. ע. בראון, פּרעזידענט פון די ניו־יאָרק סענטראל. „ווילסאָן איז א זעהר גוטער מאן, פאר וועמען מיר דארפען קיין מורא ניט האָבען..." (הילל, פּרעזידענט פון די וועסטערן ריילראָוד).

און צווישען דיעזע עכטע קאָנסערוואטיווע פערטרעטער פון קאפּיטאל, האָט זיך אויך געוויזען דער פּרעזידענט פון דער אמעריקאן פעדעריישאָן אָוו לייבאָר סעמועל גאָמפּערס.

אויך ער איז שטאַרק צופריעדען מיט די נאָמיניישאָן פון ווילסאָן, וועמען ער האָט זיך געאיילט אָבצוגעבען זיין מינדליכען מזל־טוב.

גאָמפּערס האָט דאָ קאָנקורירט מיט די אולטרא־רעאקציאָנערן, און האָט זיך אונטערגעאיילט אום צו זיין פון די עשרה ראשונים...

עס וואָלט געווען צום לאכען, ווען עס וואָלט ניט געווען אזוי טרויעריג!

ב. פּייגענבוים.

ניטאָ קיין „אַתה בחרתנו"!

וואָס די נייעסטע וויסענשאַפּטלעכע פֿאָרשונג צייגט וועגען „העכערע" פּעלקער און „ניעדריגערע".

„אתה בחרתנו" איז נאַטירלעך אידיש. אָבער אידיש איז נאָר דאָס וואָרט. דער אינהאַלט פון דעם וואָרט איז אַלוועלטלעך: נאָכן אינהאַלט נאָך האָבען דאָס גאָר זאָגט, און זאָגען דאָס פון זיך אַלע פּעלקער פון דער וועלט. די „פּאַטריאָטען"־פּאַנאַטיקער פון יעדען פּאָלק האַלטען זיך גרויס אַלס „די איינציגע אין דער וועלט", שטאַמירען מיט די „זעלטענע מעלות" פון זייער נאַציאָן.

אידען זאָגען „מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" — וואָר איז נאָך ווי דיין פּאָלק ישראל איין פּאָלק אויף דער גאַנצער וועלט.

גענוי דאָס זעלבע האָט אימער געזאָגט פון זיך יעדעס פּאָלק און זאָגען נאָך היינט אַלע פּאַנאַטישע „פּאַטריאָטען" פון זייער נאַציאָן.

דעם העכסטען גראַד האָט דיעזער פּאַנאַטיזמוס דערגרייכט ביי די וויסע אין די סאוטה געגען די נעגערס.

און עס איז מערקווירדיג, אז היינטיגע פּאַטריאָטען, אפילו פּרייזינניגע און „וויסענשאַפּטלעכע", בענוצען דאָס זעלבע וואָרט „בחרתנו". דאָס וואָרט „אתה בחרתנו" איז דאָך געזאָגט צו גאָט: „דו גאָט האָסט אונז (אידען) אויסגעקליבען" אַלס די בעסטע פון אַלע אומות. דאָס וועלען נאַטירלעך קיין מאָדערנע מענשען ניט זאָגען. און פרייזינניגע קענען דאָך דאָס ניט זאָגען. נאַטירלעך פאַלט ביי זיי אַוועק דאָס וואָרט „אתה" (דו), וואָס איז געוועזדעט צו גאָט. אָבער דאָס וואָרט „בחרתנו", מיר זיינען אויסגעקליבען — גלייבען זיי אויף, — גענוצען זיי אויף, — און זיי בענוצען דאָס גראדע לויט נאָך דעם היינטיגען וויסענשאַפּטליכען געדאנק — פון דארוויניזמוס.

„אויסקליבונג" איז דאָך דער גרונד־געדאנק פון דארווינ'ס לעהרע: — עג־טוויקלונג דורך אויסקלייבונג.

דער געדאַנק פון דארווין זאָגט, אז דער מענש איז נאָר א געקליבענע חיה; אן אָבגעקליבענע חיה. אלזאָ, איז דען ניט דער מענש דער „אתה בחרתנו" פון אַלע חיות? נו, טאָ איז וויעדער צוויישען די מענשען גופא אויך דאָ אזא אונטערשיער: א טהייל מענשען־סאָרטען — פעלקער און ראַסען — זיינען נאָך וועניג העכער פון חיות, א טהייל זיינען א סך העכער.

און צווישען די וויסע מענשען, וואס זיינען געגען גלייכהייט פאר די נעגערס מיט די וויסע, זיינען דאָ געלערנטע, וויסענשאַפּטליכע לייטע, וואס זאָגען פשוט, אז די נעגערס זיינען גאָר קיין מענשען ניט. זיי זיינען מעהר חיות וויי מענשען. דיעזע געלערנטע זוכען דאָס צו בעווייזען וויסענשאַפּטליך, לויט די דארוויניסטישע לעהרע.

דער געדאַנק פון דארווין זאָגט, אז די נאָטור אליין „קלייבט אָב" די בעסטע מינים חיות און פלאַנצען, זיי זאָלען זיך בעסער ענטוויקלען ווי די „ערגערע". די „בעסטע" מיינט מען די, וואס האָבען אזעלכע אייגענשאַפּטען, וואס מאַכען זיי בעסער פעהיג א קיום צו האָבען, לויט נאָך זייערע אומשטענדען. דיעזע וועלען אויך א נאַטירליכען אופן „אָבגעקליבען" צו בלייבען עקזיסטירען, ווען אנדערע, וואס האָבען ניט דיעזע מעלות, געהען אונטער, אָדער בלייבען הינטערשטעליג, און די דאָזיגע מעלות ענטוויקלען זיך העכער און העכער, אלץ דורך דיעזע „אָבקלייבונג".

דאָס ערקלעהרט דארווין אזוי: אלץ אין דער וועלט איז פערשיעדען. אפילו די גלייכסטע זאכען האָבען אין זיך פערשיעדענהייט. די בלעטלעך פון איין בוים זיינען דאָך נעווים

גלייך, דאָך זיינען ניטאָ קיין צוויי בלעטלעך אויף איין בוים, וואס זאָלען זיין פאלשטענדיג גלייך. אזוי איז אויך דאָ א פערשיעדענהייט צווישען יעדע צווויי פלאנצען אָדער חיות אפילו פון איין מין. און וועג עס טרעפט אין איין חיה אָדער פלאנצונג אזא מין פערשיעדענהייט, וואָס מאכט איהר מעהר פעהיג א קיום צו האָבען, האלט זי בעסער אוים דעם קאמפף פאר'ן עקזיסטענץ. דורך דעם קלייבט זיך אָב צו עקזיסטירען דעמאלט, וועג אנדערע, וואָס האָבען די מעלות ניט, געהען אונטער, אָדער בלייבען ריקשטענדיג אין זייער קאמפף פאר'ן עקזיסטענץ.

און ווייטער איז די נאטור פון יעדע לעבעדיגע און וואקסענדע זאך, אז איהרע אייגענשאפטען געהען איבער בירושה צו די "קינדער" איהרע, וואס קומען ארויס פון איהר. אזוי געהען אויך איבער בירושה אזעלכע מעלות. פון די "קינדער" וויעדער, וואָס ירשה'נען די מעלות, קלייבען זיך אויך אָב צו א העכערע עקזיסטענץ די, וואָס האָבען דיעזע מעלות א י ן א ה ע כ ע ר ע ן ג ר א ד. די איבריגע בלייבען הינטערשטעליג. די וואָס קלייבען זיך אָב, גיבען שוין איבער צו זייערע קינדער אין ירושה דעם ה ע כ ע ר ע ן גראד פון די מעלות. פון זייערע קינדער קלייבען זיך וויעדער אָב די, וואָס האָבען דיעזע מעלות אין נאָך א העכערען גראד. און אזוי וויייטער און וויייטער. אָט אויך אזא אופן איז דאָ אן אָבקלייבונג — אן "אתה בחרתנו" — אין דער נאטור.

פון די חיות האָט זיך אויך אזא אופן, אין מיליאָנען יאָהרען, ענטוויקעלט, דורך אָבקלייבונג, — דער מענש.

זאָגען די היינט־מאָדישע וויסענשאפטלייבע פאטריאָטען, אז פונקט אזא נ א ט י ר ל י כ ע ר "אתה בחרתנו" איז אויך דאָ ביי די מענשען גופא, ביי פעלקער און ראסען. אויך צווישען זיי זיינען נאָך א טהייל מעהר חיות און אנדערע — וויניגער. און אויך ביי זיי ענטוויקלען זיך די מעלות, דורך די ירושה־נאטור, און די אָבקלייבונג, אלין מעהר און מעהר.

אין דעם זין פון דיעזען וויסענשאפטלייבען גרעאנק האָט, צום ביישפיעל, לאָרד סאָלסבורי געשריעבען, אז דאָס ענגלישע פאָלק איז א"ן "אתה בחרתנו"־פאָלק — אָבנעקלייבען דורך די נאטירלייבע אָבקלייבונג. א והא ראיה, די ענגלענדער נעהמען איין די וועלט, און אנדערע אמאָליגע וועלט־עראָבערערע ראסען, ווי די גריכען, די רוימער, די פּאָרטוגעזען, די שפּאניער, די האָלענדער, וועלכע אראָבגעטריעבען פון דער וועלט־ביהנע. אלזאָ זיינען דאָ "העכערע" ראסען און "ניעדריגערע" — "פון נאטור". די העכערע קלייבען זיך אָב — אריבערצושטייגען די ניעדריגערע.

אויך אידישע פאטריאָטען, וועג זיי זייגען אויפגעקלעהרטער, קעהרען אויך איבער דעם אלטען רעליגיעזען "אתה בחרתנו" אויף די נייע "נאטירליכע אָבקלייבונג": זיי זאָגען, אז די אידען זיינען די אייניציגע פון די גאנץ־פאראיטיגע פעלקער, וואָס האָבען אויסגעהאלטען אזוי פיעל רדיפות און זיינען דאָך ניט אונטערגענגען. אלזאָ, בעווייזט זייער "נאטירליכע אָבקלייבונג", אז זיי זיינען א "געקליבענעם" פאָלק, מיט "געקליבענע" מעלות. זיי זיינען שוין וויייטער אוועק ענטוויקעלט פון די חיות, ווי אנדערע פעלקער. איבריגענס, די פרומע אונזערע האָבען ניט געוואוסט פון דארווין, און זיי האָבען אויף געזאָגט, אז גוים זיינען "עם הדומה לחמור" — א פאָלק געגליכען צום אייזעל. א גוי איז א חיה, א בהמה...

אָבער די פאטריאָטען פון י ע ד ע ן פאָלק, אפילו פון דעם שוואכסטען און קלענסטען, גיפינען זיך שוין חקירות, מיט וועלכע צו "בעווייזען", אז זיי זיינען די אתה בחרתנו'ניקעם דורך די נאטירליכע אָבקלייבונג.

אזוי איז ענטשטאנען די טהעאריע, אז פון נאטור זיינען דאָ העכערע פעלקער און ניעדריגערע, פעהיגערע ראסען און אונפעהיגערע. און אז אזוי וויי דאָס איז "פון נאטור", איינגעבוירען, בירושה, קען דאָס ניט געענדערט ווערען: "ניעדריגע" פעלקער און ראסען וועלען "קיין מאָל" ניט קענען פערגלייכט ווערען אין ווירדע מיט די "העכערע", אזוי ווי פון אן אָקס קען קיין מענש ניט ווערען.

אפילו צווישען סאציאליסטען — אין אמעריקא — זיינען ליידער דאָ אזעלכע געדאנקען. אונז קלינגט נאָך אין די אויערען דער זהר אונגענעהמער קלאנג פון דעם וואָרט "ניעדריגערע ראסען", וואס האָט זיך געהערט אין אונזער פארטיי ביי די דיסקוסיאָנען וועגען אימיגראציע, פון די זייט פון די, וואס וואָלטען וועלען ניט אריינלאָזען אין אמעריקא קיין כינעזען, יאַפאָנעזען און הינדוסען, וויל זיי זיינען "ניעד־

ריגערע ראסען", וואס קענען כלומרשט קיינמאל ניט צישוויליזירט ווערען.

אבער גראדע אן אמעריקאנער געלעהרטער, א ניט־סאציאליסט, האט בעוויזען די פאלש־קייט פון דעם נייעם „נאטור־ווייסענשאפטליכען" אתה־בחרתנו־איזמום.

דער געלעהרטער איז דאקטאר ראבערט ה. לאוי, קוראטאר פון עטהנאלאגיע (פעלקער־ווייסענשאפט) אין דעם אמעריקאנער מוזעאום פון נאטור־געשיכטע (72טע סטריט, נויארק). ער האט בעהאנדעלט דיעזע פראגע אין א רעדע וואס ער האט געהאלטען אין בערלין, פאר דעם דייטשען ווייסענשאפטליכען פעראיין, דעם 16טען מאי פון היינטיגען יאהר.

מיר וועלען דא איבערגעבען דעם אינהאלט פון דיעזע רעדע:

2.

יעדען נייעם געדאנק קומט אן אונגעהויער שווער זיך דורכצושלאגען א וועג. און זעהר אפט טרעפט, אז וועג א גרויסער נייער געדאנק איז שוין יא ביינעקומען אלע שטערונגען און שארפע בעקעמפונגען, און ער ווערט שוין פון אלעמען אנגענומען, טייטשט מען איהם ערשט אוים פאלש און מען בענוצט דעם נייעם אמת אויף נייע פאלשקייטען. מען בענוצט דעם נייעם געדאנק אויף אזעלכע זאכען, וואו ער געהערט גאר ניט. דאם ווערט א נייער פאלשער גלויבען, וואס שטערט וויטער מיט עקשנות די אמת'ע ווייסענשאפטליכע וואהרהייט און דעם פארט־שריט, פונקט ווי די אלטע גלויבענס האבען דאס געשטערט.

די לעהרע וועגען די אבקלייבונג און ענט־וויקלונג, די לעהרע פון דארווין, איז א געדאנק וואס האט געבראכט וואונדערבארע ליכטיגקייט. אבער אויך דיעזער געדאנק איז ניט פרעי געווען פון דיעזען שיקזאל.

דיעזע לעהרע האט געצייגט, אז דער מענש איז נאר די העכסט־ענטוויקעלטע זויג־חיה, וואס האט זיך ענטוויקעלט דורך אבקלייבונג. עס איז טאקע אן אונגעהייערער שפרונג פון א חיה ביז א מענש, אבער ענטוויקעלט האט זיך דער אי־בערגאנג ביסלעכווייז, אין מיליאנען יאהרען. דאס האט נאטירליך געבראכט אויף'ן געדאנק, אפשר זיינען נאך דא אזעלכע ברואים, וואס זיינען האלב־מענש האלב־חיה? נו, וועג מען זאל זוכען צו ענטפערען אויף דעם דורך גרינד־ליכע פארשונגען אין דער נאטור פון פערשיע־דענע מענשען־סארטען, וואלט דאס געווען אן אויסגעצייכענטע זאך. אבער געטהאן האט מען ניט אזוי. מען האט אומישנע אנגענומען, אז געווייסע ראסען מענשען זיינען פון נאטור ניט פיעל העכער ווי חיות, כדי דאס זאל זיך פאסען צו די לעהרע וועגען ענטוויקלונג דורך אבקלייי־בונג. אונבעוואוסט האט מען די פאקטען גע־פעלשט, כדי זיי זאלען פאסען צו דער טהעריע.

אט קומט א געוויסער גרויסער דארוויניסט און ערקלעהרט, אז די וועדדאס (ווילדע מענשען אויפ'ן אינזעל ציילאן) און די נעגער אין אויס־טראליען זיינען פון נאטור נעהענטער צו די הינט און אפען, ווי צו די ציוויליזירטע מענשען, — וואס עס איז א גראבע דומהייט.

די נאציאנאלע זעלבסט־בעריהמעריי און גרויס האלטען זיך, — האט דער געלעהרטער געזאגט — איז א געפעהרליכע ענאיסטישע פערבלענדעניש. דערביבער איז אין דיעזער זאך זעהר נויטיג א ניכטערע קריטיק — אין א העכערע מאס איז די קריטיק נויטיג אין דיעזע זאכען, ווי אין אלץ איינס וועלכע אנדערע פאל־שע מיינונגען.

וואס איך וועל אייך דא זאגען וועגען דעם איז ניט קיין פערזענליכע מיינונג און בויך־סברות, נאר וויסענשאפטליכע פאקטען וואס בעוויי־זען דורך דירעקטע בעאבאכטונגען און וואס פארשער האבען זיך דערפון ארויסגענומען דורך די טיעפסטע, ניכטערנסטע אונפארטייאישע פארשונגען.

די ראסען־פאנאטיקער הויבען אן זייער לעהרע מיט דער ערקלעהרונג, אז אויך אין קער־פער זיינען די ניעדריגע ראסען מעהר עהנליך צו חיות, ווי די העכערע. דאס איז קודם שוין פאלש. אמת, מאנכע אייגענשאפטען זיינען אין די קערפערם פון וויסע מענשען מעהר אנדערש פון חיות, ווי אין די קערפערם פון שווארצע מענשען. דערפאר אבער איז אין אנדערע הינ־זיכטען פערקעהרט. למשל, דער וויסער מענש איז מעהר בעוואקסען מיט הער איבער זיין קער־פער, ווי דער נעגער און אינדיאנער. אויך האבען די שווארצע מענשען מעהר רויטע ליפען און ביי זיי איז די לענג פון די הענד און פים מעהר גלייך, און דאס זיינען אויך כאראקטעריסטישע צייכענס, מיט וואס דער מענש אונטערשיידעט זיך פון אפפען.

איין זאך איז אמת: ביי די וויסע מענ־

שען וועגט דער מח שוועדער ווי ביי די שווא־
צע. אבער דאס בעווייזט נאר ניט. אונטערזו־
כונגען האבען געציגט זעהר גרויסע גאונים,
וואס זייער מוח האט לייכט געווואויגען אוך
גולם'ס אוך פערבראכער, וואס האבען געהאט
זעהר שוועדע געהירנס.

קורץ, די קערפער־פארמען בעווייזען נאר
ניט. דער עיקר איז, די גייסטיגע — פסיכאלא־
גישע — אייגענשאפטען.

אז מען זעהט ביי איין פאלק גענויסע קול־
טורעלע אייגענשאפטען הויך־ענטוויקעלט, אוך
ביי אן אנדערען וועניג אדער גאר ניט, שפרינגט
מען גלייך צו דעם בעשלוס, אז דאס וועניגער־
ענטוויקעלטע פאלק — אדער ראסע — האט ניט
אין איהר פסיכאלאגיע די פעהיגקייטען דערצו.
וועו מען בעטראכט, למשל, די ווילדע נעגער אין
אויסטראלייען, וואס לעבען נאר פון קרייטיכער
וואס זיי געפינען פארטיגע אוך פון חיות וואס
זיי כאפען; וואס האבען ניט קיין הייזער אוך
בהאלטען זיך אונטער א געפלאכטענע דעכיל;
וואס לויפען ארום נאקעט אוך שטעקען זיך אריין
צאצקעס אין די ליפען — אוך מען פערגלייכט
זיי מיט ציווילייזירטע מענשען, — דאכט זיך
נעווים, אז זיי זיינען מעהר חיות ווי מענשען, אוך
דאן מיינט מען, אז זיי קענען אנדערש ניט זיין,
ווייל זייער פסיכאלאגיע איז א חיה'שע.

אבער איך קען אייך פערזיכערען אים נא־
מען פון די עטהנאלאגישע וויסענשאפט, אז דאס
איז אבסאלוט פאלש. א גרינדליכע אויספארשונג
פון אלע סארטען ווילדע מענשען פון דער וועלט
האט פעסטגעשטעלט דעם פאקט, אז

עס איז ניטא אויף דער
וועלט קיין סארט מענשען,
וואס זיינען אבסאלוט אהן
שום מאטעריעלע אדער גיים־
טיגע קולטור.

יעדעם פאלק פון דער וועלט בעשאפט זיי־
נע לעבענס־מיטלען מיט קינסטליכע ווערקציינג.
יעדער שטאם פון דער וועלט האט געוויסע אינ־
דוסטריען. און יעדער מין מענשען האט זיין
שפראך, זיינע קינסטלערישע און רעליגיעזע בע־
גריפען, זיינע געזעלשאפטליכע און רעכטליכע
געדאנקען. אלזא, איז ניטא קיין סארט מענשען,
וואס קען פערגליכען ווערען מיט חיות אין איר־
גענד וועלכען גראד.

נאר אהן שום זאכען, וואס נאר דער מענש־
ליכער פערשטאנד קען ארויסברייננען, זיינען
נאר חיות. מענשען אבער זיינען ניטא קיין סארט
אויף דער גאנצער וועלט, וואס זאלען ניט האב־
בען עטוואס, וואס צייגט אויף גייסטיגע פעהיג־
קייטען, נאר ביי פערשיעדענע מענשען צייגט
זיך דאס אויף פערשיעדענע ארטען. דאס איז
אלעס!

קודם האבען דאך אלע מענשען א שפראך.

עס זיינען דא אפילו געביליעטע מענשען,
וואס רייעדען זיך איין, אז טאקע אין דער שפראך
קען מען זעהען דעם גייסטיגען אונטערשיעד פון
די פעלקער. זיי זאגען, אז ביי גייסטיג־געקליי־
בענע פעלקער איז די שפראך בעסער ענטווי־
קעלט ווי ביי ניערריגע. מען דענקט, אז למשל
די אינדיאנער האבען אין זייער שפראך זעהר
וועניג וווערטער, וואס קענען נאר אויסדריקען
זייערע איינפאכע וויללעד געדאנקען.

דאס איז אבער אבסאלוט פאלש!

יעדע שפראך, אפילו פון די אונענטווי־
קעלסטע שטאמען, האט א נאטירליכע גראמא־
טיק, און מאנכע וויללעד שפראכען האבען נאך
מעהר וואונדערבארע פערוויקעלטע רעגלען, ווי
גריכיש אדער דייטש.

וועו מען בעטראכט דאס, קען נאר איינפא־
לען צו זאגען פערקעהרט, אז וואס מעהר ענט־
וויקעלט א פאלק איז, אלץ מעהר איינפאך וועו־
רען די גראמאטישע רעגלען פון זיין שפראך. נאר
אויב אזוי, וואלט מען וויעדער געמוזט זאגען, אז
די כינעזען זיינען דאס ענטוויקעלטסטע פאלק
פון דער וועלט, דען זייער שפראך האט די אייג־
פאכסטע גראמאטיק. זי איז אין דעם פונקט גע־
וויסער מאסטען ווי ענגליש.

אזוי איז עס אויך מיט אנדערע צייכענס
פון גייסטיגע פעהיגקייטען.

ביי די אינדיאנער אין אמעריקא, איידער
קאלומבוס האט איהר ענטדעקט, זיינען געווען
— אין פערו און מעקסיקא — גרויסע שטאטען
מיט מערקווירדיגע ענטוויקעלטע קונסטען, מיט
א וואונדערבארען קאמפליצירטען געזעלשאפט־
ליכען לעבען. אין איין פונקט איז אפילו דאס
ניעדערינסטע נעגער־פאלק אין אפריקא העכער
פון זיי, דען זיי האבען ניט געוואוסט פון שמעל־
צען און בעארבייטען אייזען, און די נעגערס אין
אפריקא האבען דאס יא. פונדעסטוועניגען אבער
זיינען די מעקסיקאנער געשטאנען זעהר הויך
אין קונסט, אין אסטראנאמישע שארפזיניגקייט
א. ז. וו. פון דעם איז צו זעהען, אז וועו א סארט

מענשען שטעהט ניעדעריגער אין איין פונקט, צייגט דאס אבזאלוט ניט אויף קיין איינגעבוי־רענע ניעדעריגקייט אין גייסט; דען דערפאר קען דאס זעלבע פאלק שטעהן זעהר הויך אין אנדערע פונקטען.

מען דארף שוין ניט ניעדריגער ווי עס זעהען אויס די נעגער אין אויסטראליען. א טהייל ראסען־טהעארעטיקער האבען זיי טאקע ערקלערט פאר מעהר חיות ווי מענשען. אבער אין איין פונקט האבען זיי א וואונדערבארע איינריכ־טונג, וואס צייגט אויף א מערקווירדיג טיעפען גייסט. דאס איז זייערע הייראטהס־געזעצע — ווער מיט ווען מעג הייראטהען און ווער ניט. דיעזע געזעצע זיינען ביי זיי ניט אויפגע־שריעבען, און דארום איז נאך מעהר וואונדער, ווי זיי געדענקען זיי פון אויסענווייניג און היטען זיי אב מיט די גרעסטע גענויאיקייט. דען דאס זיינען מערקווירדיג פערווויקעלטע איינריכטונגען, וואס מען דארף האבען אן אייזערנעם מח זיי צו בעגרייפען און צו געדענקען. ביי קיין אנדער פאלק, אפילו ביי דעם העכסט־ענטוויקעלטען, איז ניטא עטוואס עהנליכעס.

דאס צייגט אלזא, אז אפילו דיעזע ווילד־העסטע פון די ווילדע מענשען האבען גרויסע גייסטיגע פעהיגקייטען. זייערע פעהיגקייטען צייגען זיך נאר, צוליעב אומשטענדען, אויף א'ן אנדער אופן. אונטער אנדערע אומשטענדען וואלטען זיי געקענט זיין אזוי הויך ענטוויקעלט, ווי די ציוויליזירטעסטע מענשען.

וואס פאר א טיף־ווילדע מענשען זיינען ניט געווען די מאריעס, אין זיו־זעלאנד! פונדעסטוועגען זיינען זיי געווארען אזוי הויך ציוויליזירט, אז די ענגלענדער האבען אפילו זייערע פרויען געגעבען שטימרעכט! כאטש די ענגלענדער זיינען גראדע די גרעסטע פאנאטי־קער אין ראסען־פראטהיי.

דאס זעלבע איז מיט די געווזענע ווילדע פון סאמא, וואס די דייטשען מוזען צוגעבען, אז זיי האבען גרויסע גייסטיגע פעהיגקייטען.

און דיעזע ביידע מענשען־סארטען האבען פריהער אפילו ניט געוואוסט פון בעארבייטען מעטאל, וואס די ווילדע נעגער אין אפריקא ווייס־סען יא. וועז מען זאל זיי אלזא מעסטען מיט דיעזער מאס, וואלט מען זיי געווארפט ערקלעה־רען פאר די ניעדריגסטע פון די ניעדריגע. אבער דערפאר האבען זיי געהאט זעהר הויכע מיטהא־לפגישע פאנטאזיעס.

די אונטערשטע שורה איז: די ריינע, אונ־בעפאראורטהיילטע עטהנאלאגישע פארשונג צייגט, אז עס איז אן אבסאלוטע זיכערהייט, דאס עס איז ניטא קיין שום „אתה בחרתנו" צווישען פעלקער און ראסען. עס איז ניטא קיין סארט מענשען אין דער וועלט, וואס זאל זיין „פון נא־טור" גייסטיג ניעדריגער פון אנדערע מענשען אין י ע ד ע ר בעציהונג. איין פאלק האט אין איין פונקט גרעסערע מעלות, דערפאר אין אנ־דערע פונקטען גרעסערע חסרונות. ביי דעם אנ־דערען פאלק איז פערקעהרט. איין ראסע שטעהט זעהר ניעדריג אין איין סארט זאכען, דערפאר צייכענט זי זיך אויס צום גוטען אין אנדערע זאכען.

און דאס רוב זאגענאנטע „נאציאנאלע אייי־גענשאפטען" און „ראסען־כאראקטערע" זיינען ניט קיין איינגעבוירענע נאר צוגעוואוינטע. זיי קומען ניט פון דער פסיכאלאגישער נאטור, נאר פון די ספעציעלע אומשטענדען. אנדערע אום־שטענדען קענען מאכען די הויכע ניעדריג און די ניעדריגע הויך.

מיט טויזענדער יאהרען צוריק זיינען די בריטען געווען נאקעטע ווילדע און די אידען, אין פערגלייך צו זיי, הויך ציוויליזירט. היינט איז א בריטישער פויער מעהר ציוויליזירטער מענש ווי א וואהרשעווער אידישער גביר.

אונטער געענדערטע אומשטענדען האבען אפילו די ווילדעסטע פון די ווילדע, די מאריעס פון ניו־זעלאנד, געקענט ווערען העכסט ענטווי־קעלטע און פיינע מענשען.

ניטא קיין אתה בחרתנו!

אברהם רייזען.

דער פערלאָרענער גלויבען

(פראגמענט פון א פּאָעמא).

בין איך מיר געגאַנגען
זוכען יענעם גלויבען
פון די טעג די אלטע,
וואָס איך האָב פערלאָרען.

* * *

עס בעפאלט דער אבענד —
פינסטער איז דער הימעל,
ווי מיט פּעך פערגאָסען —
זעלטען בליצט א שטערען.

גיעט א שטילען ציטער
און ער וועלט פערשוואונדען,
און דער הימעל וויעדער
טהוט זיך אָן אין שוואַרצען.

און א דיקער פּחד
לעגט זיך אויף דיין זעעלע,
און די אויגען זוכען
ערגיין וויט א ליכטעל.

צינדסטו אָנ'עט ליכטער
ערגיין־וואו געבאָרגטע,
און די ווילסט די שרעקען
מיט דעם שיין פערטרייבען.

פרעמדע ליכטער! מאַכען
ליכטיגער דערנעבען;
אין דער וויטער וויטקייט
העגגט דער זילבער חשך.

האָב איך מיך געלאָזען
אין א וועג א וויטען
אויפזוכען מיין גלויבען
יענעם ריינעם, העלען.

וויט דער וועג ליעגט הינטער,
הינטער שטעדט און לענדער
הינטער טיעפע ימים
וועלכע ברויזען מעכטיג.

* * *

אין א קלייגעם שטעדטיל
שטעהט א שוהל א גרויסע
פריה און אבענד רוישען
דאָרטען אלטע תפלות...

ביי דער טהיר אין ווינקעל
לויכט שטיל דער נר תמיד,
צוויי ליכט שמעלצען, צאַנקען
ביי דעם אלטען עמוד.

ערגעץ אין א ווינקעל
שטעהט א גראָהער אלמער
אָנגעפילט מיט ספּרים,
קוקען מרה־שהורה'ס.

אין די אַלטע ספּרים
קום איך זוכען לעבען...
נייעם לעבען, קרעפטען
העלע, ריינע בליקען...

און איך האָב געבלעטערט
אייגעם נאָכ'ן צוויטען
אין געזוכט בעלויהנונג
פּאַר'ן וועג דעם לאַנגען...

נאָהענט אַלע אותיות,
און בעקענט די וועלטער,
דאָך דער זין און אינהאַלט
פרעמד אזוי און פינסטער.

כ'האָב אין גראָהען אלמער
אויפגעזוכט מיין יוגענד —
דאָרט איז זי געלעגען
ווי א טויב אָהן פליעגלען.

און געברומט מיט וועהטאַג
און געקלאָגט מיט וועהמוט, —
דאָך דעם גלויבען האָב איך
דאָרטען ניט געפונען...

דר. א. ווײנשטאָק.

דאָס אַרבייטער־פערזיכערונגס־געזעץ אין ענגלאַנד.

עם 15טען יולי איז אין ענגלאַנד אַריין אין קראַפט דאָס בעס־וואוסטע נאַציאָנאַלעס אַרבייטער פערזיכערונגס־געזעץ (National Insurance Bill) וואס די ענגלישע לײַבאַראַלע רעגיערונג האָט אַרײַנגעבראַכט אין ענגלישען אונטערהאוז (ווי בײַ אונז די „האוז אָוו רעפּרעזענטעיטיוועס") דעם 4טען יולי 1911.

אַן אַרבייטער־אונפאַל־פערזיכערונגס־געזעץ, וואס מאַכט די אונטערנעהמער פאַראַנטוואָרטליך, אויב דער אַרבייטער וועלט געשעדיגט און פאַראונגליקט אין דער צייט פון אַרבייט, איז אין ענגלאַנד שוין אײַנגעפֿירט געוואָרען אין יאָהר 1906; אַן אַלטער פערזיכערונגס־געזעץ (אָלד אײַדזש פּענשאַן בילל) עקזיסטירט שוין דאָרט פון יאָהר 1908; איצט האָט בעקומען א געזעצליכע מאַכט די פערזיכערונג פון די אַרבייטער אין פאַל פון קראַנקהייט, אַרבייט־אונפעהיגקייט און אַרבייטס־לאָזיגקייט.

14,000,000 אַרבייטער און אַרבייטערינס אינ'ם עלטער פון 16 ביז 70 יאָהר, וועלען לויט דעם נייעם געזעץ, בעקומען קראַנקען בעפּיט און פרייע אַרצטליכע בהאַנדלונג אין דער היים און אין סאַנאַטאָריום'ס. די אַרבייטער, וועלכע זיינען עלטער פון 70 יאָהר, נויטיגען זיך שוין ניט אין קראַנקען און אינוואַלידען פערזיכערונג: זיי ווערען פערזאָרגט פון דעם אָלד־אײַדזש פּענשאַן בילל.

די אַרבייט־געבער זיינען פאַראַנטוואָרטליך, אז די מענליכע און ווײַבליכע אַרבייטער פון זייערע אונטערנעהמונגען זאָלען זיין פערזיכערט. די קאָסטען פון דער פערזיכערונג טראָגען די אונטערנעהמער, די אַרבייטער און דער שטאַאט. די אונטערנעהמער צאָהלען פיר יעדען מענליכען אַרבייטער, וועלכער איז בײַ זיי בעשעפטיגט 7 פּענים א וואָך, דערונטער 4 פּענים אויפ'ן חשבון פון דעם אַרבייטער'ס וויידזשעס; פאַר יעדע אַרבייטער־פרוי דאַרף דער אונטערנעהמער צאָהלען 6 פּענים א וואָך, דערונטער 3 פּענים א וואָך אויפ'ן חשבון פון דער אַרבייטערינ'ס וויידזשעס; דער שטאַאט צאָהלט צוויי נײַנטלאָך פון די אַלע הוצאות, וואס געהט אַוועק פיר קראַנקען בענעפּיט און פיר די פערוואַלטונג פון דער פערזיכערונג.

אין פאַל פון קראַנקהייט בעקומט א פערזיכערטער אַרבייטער א פרייען דאָקטאָר, פרייע מעדיצין און 10 שילינג א וואָך קראַנקען־בענעפּיט אין פערלויף פון 26 וואָכען; אין פעלע, וועו דער קראַנקער נויטיגט זיך אין א סאַנאַטאָריום, ווערט געזאָרגט, ער זאָל דאָרטען אויפּגענומען און אויפגעפאַסט ווערען; דאָס גילט אַם מיסטען, וועו די קראַנקהייט איז ניט היילבאַר. פאַר דיעזען צוועק שטעלט די רעגיערונג אויף זעקס־און־זיעבעציג סאַנאַטאָריומס פאַר שווינדזיכטיגע; אין דיעזע סאַנאַטאָריומס וועלען קענען 50,000 קראַנקע געפינען רוה און היילונג. וועו אַן אַרבייטער ווערט אַן אינוואַליד און פערליערט זיין אַרבייטס־פעהיגקייט, בעקומט ער די ערשטע 26 וואָכען צו 10 שילינג א וואָך, אָן נאָך די 26 וואָכען בעקומט ער צו 5 שילינג א וואָך. פרויען אָן מיידלאָך בעקומען אין פאַל פון קראַנקהייט 7 שילינג אָן 6 פּענים וועכענטליך, אָן מוטערס אין צייט פון קינפּעט בעקומען 30 שילינג וועכענטליך.

די אונטערנעהמער זיינען פאַראַנטוואָרטליך צום שטאַאט אפילו פאַר די בייטרעגע, וואָס די אַרבייטער דארפען מאַכען. די בייטרעגע וועלען געמאַכט דורך סטעמפּס אָן דער אונטערנעהמער איז מחויב יעדע וואָך די דיוס־סטעמפּס אַנצוקלעפּען אין א בוך. פאַר יעדע ניט־אַנגעקלעפּטע סטעמפּ ווערט דער אונטערנעהמער בע־

שטראָפט מיט 50 דאָלאר. אָלע ארבייטער אין עלטער פון 16 ביז 70 יאָהר מוזען צאָהלען פערזיכערונגס־געלדער, מיט אויסנאָהמע פון די, וועלכע נעהמען ניט קיין ווייזשעס. די יעניגע, וועלכע פערדינען מעהר ווי 800 דאָלאר א יאָהר, זיינען ניט געצוואונגען זיך צו פערזיכערן. אויך פרויען, וועלכע זיינען אָנגעשטעלט ביי זייערע מענער אָן אזוינע ארבייטער, וועלכע בענוטצען זיך שוין מיט אינשורענס, זיינען ניט מחויב צו בעלאָנגען צו די נאציאָנאָלע פערזיכערונג, וואס איז איצט איינגעפיהרט געוואָרען.

די ערשטע פערזיכערונגס־געלדער וועלען אָנפאָנגען אויסגעצאָהלט צו ווערען נאָך זעקס מאָנאט. די רעגיערונג האָט אָנגעשטעלט אייניגע טויזענד אינספעקטאָרען אָן קלוירקס, וועלכע דארפען שטרענג אויפפאָסען, אז דאָס געזעץ זאָל פינקטליך אָבגעהיט ווערען.

שטארק אונצופריעדען מיט'ן געזעץ זיינען די דאָקטוירים, וועלכע האָבען זאָגאָר ערקלעהרט, אז זיי וועלען סטרייקען, אויב די רעגיערונג וועט ניט העכערען דעם האָנאָראָר, וועלכער איז בעשטימט געוואָרען פאר יעדען וויזיט. דיעזע דאָקטוירים האָט קלאָיד דושאָרדזש, דער ענגלישער פינאַנץ־מיניסטער און פאָטער פון דעם געזעץ, ערקלעהרט, אז עס קען זיין, דאָס ער וועט זיי עטוואָס מעהר בעווילִיגען, אָבער אין דער אייגענער צייט האָט ער זיי קלִיפ און קלאָהר מודיע געווען, אז קיינמאָל וועלען ניט בעפריעדיגט ווערען זייערע אונפערשעהמטע פאָדערונגען, וועלכע זיי האָבען ארויסגעשטעלט. לויט דיעזע פאָדערונגען דארפען די דאָקטוירים געלדער אלַיין בעטרעפען 20,000,000 דאָלאר א יאָהר.

מיט'ן געזעץ זיינען אויך, זעלבסט־פערשטענדליך, אונצופריעדען די אינשורענס קאָמפאַניעס, וועלכע וועלען געווים ניט קענען איצט מאָבען אזוינע גרויסע ביזנעס, אָבער מיט זיי האָט זיך די רעגיערונג ווי עס איז אויסגעגלייכט. מלא רציחה אויפ'ן געזעץ זיינען, ווי עס איז געווען פריהער צו ערווארטען, די אונטערנעהמער. וועלכע זיינען געצוואונגען כאָטש אייניגע פענים אבצואוואורפען פון זייערע פראָפיטען פאר די נוטצען פון זייערע לוין־שקלאָפען. פיעלע ארבייטס־געבער האָבען זאָגאָר געסטראָשעט זייערע ארבייטער, אז די בייטרעגע, וואס זיי וועלען מוזען מאָבען צום פערזיכערונגס־פאָנד, וועלען זיי ארונטערראָבענען פון די ווייזשעס. איבערהויפט טרעטען די קאָפיטאָליסטען ארוים קענען די קראָנקען־פערזיכערונג, צו וועלבען זיי מוזען ביישטייערען. געווענליך בעטראָכט דער אונטערנעהמער זיינע ארבייטער אלס לעבעדיגע געצייג, אלס אינסטרומענטען צו בעקומען מעהר מעהרווערטה. מיט די אונלעבעדיגע געצייג, מיט די מאשינעס, געביידעס, רעבענען זיך די אונטערנעהמער נאָך מעהר ווי מיט די ארבייטער. א מאשינע, וועלן זי וועלט אבגענוצט, מוז מען האָבען א נייע, אָבער א נייע מאשינע קאָסט געלד, אָבער אן ארבייטער, וועלן ער וועלט אויסגענוצט, קען גלייך, אהן שום קאָסטען, אויסגעביטען ווערען אויף אן אנדערען, א געזינדטערען, א שטארקערען. דאָס נייע געזעץ בעטראָכט אָבער דעם ארבייטער אלס א מענש, וואס האָט א רעכט צו לעבען אָן צו זיין געזונד, אָן דאָס ווילט זיך די אונטערנעהמער שטארק ניט לייִדען.

וועלן דער בילל איז פאר א יאָהרען אריינגעבראכט געוואָרען אין ענגלישען פארלאָמענט, האָבען די קאָנסערוואָטיוון ניט געמאכט קיין שטארקע אָפּאָזיציאָן קענען איהם. זיי זיינען געווען שטארק אייניגעשראָקען פון דעם סאָציאָליסטישען נייסט, וואס האָט דאָן גענארשט אין ענגלאַנד צווישען די ארבייטער־מאסען, זיי האָבען זיך ניט געווילט שטארק אייניריסען מיט די ארבייטער־וועהלער, וועלכע שפיעלען א גרויסע ראָליע ביי די וואָהלען, אָן האָבען כלומרשט געמאכט אן אנשטעלט, אז זיי זיינען צופריעדען מיט'ן בילל. איצט, וועלן דער סאָציאָליסטישער נייסט האָט זיי שוין אויפגעהערט צו בעאונרוהיגען און וועלן זיי האָבען וויע דער געזעהען, אז די ארבייטער אליין זיינען ניט צופיעל בעגייסטערט פאר'ן בילל, זיינען זיי ארויסגעטראָטען מיט זייער גאנצער ארטילעריע אינ'ס פעלד, אום צו פראָטעסטירען קעגען דעם נאציאָנאָלען פערזיכערונגס־געזעץ.

אין דעם טאָג, וועלן דאָס געזעץ איז אייניגעפיהרט געוואָרען, האָבען די מאנופעקטשוערערס און די סוחרים פעראנשטאלטעט א גרויסע פראָטעסט־פערזאמלונג אין דעם הויפט ביזנעס־דיסטריקט פון לאָנדאָן. דער פראָטעסט איז געווען אזוי שטארק און טומעלדיג, דאָס די פאליציי איז געווען געצוואונגען צו מאכען אן ארדנונגס־היטער", וועלכע זיינען אזוי ארויסגעטראָטען קענען דעם „סאָציאָליסטישען" געזעץ. די אויפרעגונג פון די

די דאָזיגע אויסבייטער איז געווען אויף דער פערזאָמלונג אזוי גרויס, דאָס זיי האָבען פון כעס פערבראַנט א קאָפּיע פון דעם נאַציאָנאַלען פערזיכערונגס־געזעץ. אין לייווערפּול האָבען די יוניאָניסטען, די פאַנאַטישע געגנער פון דער אירלאַנד'ס אונאבהענגיקייט, געהאַט עפּעס א יום־טוב און אויף דיעזען יום־טוב האָבען זיי אָנגעוואַרפט א געוויסע צאָהל דאק־אַרבייטער, זיי זאָלען צוזאַמען מיט זיי פּראָטעסטירען קעגען די בייטראַגע, וואָס זיי דאַרפען מאַכען אין די קראַנקען־קאַסען. אין אזיטאָן האָבען די אונטערנעהמער זאָגאַר גע־צוואונגען זייערע ארבייטערינען ארויסצוטרע־טען אין סטרייק, אום צו פּראָטעסטירען קעגען דער פערקירצונג פון זייער לוין דורך די בייטראַגע. אין לאָנדאָן האָבען אן אנצאָהל פירמעס זיך פערפּליכטעט צוויישען זיך ניט צו פאַלגען דעם געזעץ און ניט צו מאַכען קיינע בייטראַגע צו דער נאַציאָנאַלער פערזיכערונג. די פערנים־טונג פון דיעזען געזעץ האַלטען די קאָפּיטאַליס־טען פאר אזא וויכטיגע זאַך. דאָס זיי זיינען זאָגאר בערייט צו וועלען מאַרטירער אין די אינ־טערעסען פון אזא הייליגען ענין...

דיעזע אלע פּראָטעסטען און דעמאָנסטרא־ציאָנען וועלען שוין העלפען וויי א טויטען באַנ־קעס. זיי וועלען דעם גאַנג פון סאָציאַלע רע־פאָרמען ניט אָבשטעלען. זיי זיינען אָבער זעהר כאראקטעריסטיש. זיי וויזען, וויי וויט קלא־סען־בעוואוסטזיניג די קאָפּיטאַליסטען זיינען, און מיט וועלכע וואָפען זיי זיינען אימשטאַנד צו קעמפּפען קעגען די געזעצען, וועלכע קענען כאָטש א קליינעם שאדען ברייגגען זייער געלד־זאַק. קוים ווערען אויף א האָר אָנגעריהרט זייע־רע אינטערעסען, זיינען זיי אויף אימשטאַנד אָנצואוועגדען געגענגעזעצליכע, יא, זאגאר „רע־וואָלוציאָנערע" מיטלען. פון היטער און בעשי־צער ווערען זיי צושטערער פון דער „הייליגער אָרדנונג".

דאָס ענגלישע געזעץ צייכענט זיך אויס פון אנדערע פערזיכערונגס־געזעצען, וועלכע עק־זיסטירען שוין אין פערשיעדענע לענדער, מיט פיעל מעלות.

דאָס ענגלישע געזעץ האָט פעראייניגט די קראַנקען־פערזיכערונג מיט אינוואָלידען־פערזיכערונג. אין דייטשלאַנד, צ. ב. ש., זיינען דיעזע ביידע סאָרטען פערזיכערונגען ניט צוואַ־מען, און דאָס פיהרט צו מאַנכע רייבונגען. א קראַנקער היסט אזוינער, וועלכער איז נור א געווייסע צייט ניט אימשטאַנד צו ארבייטען, וועלכע די ארבייטס־אונפּעהיגקייט איז אן איבערגעהענדע. אן אינוואָליד — וועלכער פערליערט אויף אייביג זיין אר־בייטס־פּעהיגקייט. א קראַנקער מוז אויך בעקו־מען מעדיצינישע הילף א. ז. ו. אן אינוואָליד נויטיגט זיך ניט שטענדיג אין דעם. עס איז אָפּט גאַנץ שוועך צו בעשטימען דעם גרענעץ צווישען קראַנקהייט און אינוואָלידיטעט; דאָר־טען, וואו דיעזע ביידע סאָרטען אונטערשטי־צונגען זיינען ביי בעזונדערע פערוואַלטונגען, זיינען אונפערמיידליך שטרייטיגקייטען, פון וועלכע עס ליידעט סוף כל סוף דער ארביי־טער, וואס דארף בעקומען דעם בענעפיט. דאָס ענגלישע געזעץ קאָנצענטרירט די קראַנקען־קאַסען צוזאַמען מיט די אינוואָלידען־קאַסען, און דערמיט וועלט בעזייטיגט פיעל טראָבעל פאר'ן ארבייטער. קוים וועלט דער ארבייטער אונפּעהיג צו דער ארבייט, בעקומט ער שוין פון דער קאַסע אונטערשטיצונג, ענטוועדער אלם קראַנקער אָדער אלם אינוואָליד. געוועהנליך האָבען אויך, לויט דעם ענגלישען געזעטץ, די קאַסען צו בעשטימען אין יעדען בעזונדערען פאל, אויב דער ארבייטס־אונפּעהיגער איז קראַנק אָדער אן אינוואָליד, דען א קראַנ־קער בעקומט שוין בענעפיט אויב ער איז נור 6 מאָנאַט פערזיכערט, און א אינ־וואָליד מוז וואַרטען 2 יאָהר, אויסער דעם זיי־נען אויך די בענעפיטס ניט גלייכע, אבער ווי באלד אז אלעס איז קאָנצענטרירט אין איינע און די זעלבע הענד, אין איינע און די זעלבע קאַסען, אין איין און דער זעלבער פערוואַלטונג, איז שוין דער נויט־בעדערפטיגער ניט אונטער־וואַרפען אזוי פיעל פּאַרמאַליטעטען, ווי דאָר־טען, וואו די קראַנקען־קאַסען און אינוואָלידען־קאַסען וועלען געפיהרט פון פערשיעדענע פער־וואַלטונגען.

אום די פערוואַלטונג פון די קראַנקען־און אינוואָלידען־פערזיכערונג זאל ניט קאַסטען א סך געלד, האָט דאָס געזעץ בעשטימט, אז עס זאָלען ניט געשאַפען וועלען קיינע נייע עמטער פיר דיעזען צוועק; די אויפּפּאַסונג, ווי די גאַנ־צע אדמיניסטראַציאָן וועלט איבערגעגעבען צו די טרייד־יוניאָנס און צו די שוין־עזיסטירענדע „פרייגדשאפט־געזעלשאפטען" (Friendly societies). דיעזע קער־

פֿערשאפֿטען וועלכן דאָס דאָזיקע אויסצאָה־לען זייערע מעמבערס קראנקן־בענעפיט, אונ־וואָלידן־רענטע, אלד־איידזש פענשאָן, קבורה־געלט א. ז. וו.

דאָס ענגלישע געזעץ האָט אלזאָ איבער־געגעבען די פערוואלטונג, ווי די לייטונג פון די אינשורענס, צו די ארבייטער אליין. דאָס איז זעהר א וויכטיגער דעמאָקראַטישער שטריך, וואָס פעהלט אין די געזעץ־פֿראָיעקטען פון דער דייטשער און עסטרייכישער רעגיערונגען. די לעצטע רעכענען זיך גאנץ ווענig מיט די ארבייטער־אָרגאַניזאציאָנען און ווילען אליין שאלטען און פערוואלטען מיט די פערזיכערונגס־געלדער. דיעזע ביורָאָקראַטישע שטרעבונגען פון דייטש־לאנד און עסטרייך בעגעגענען טאקע א שטאַרקע אָפּאָזיציאָן פון דער ארגאַניזירטער ארבייטערשאפט.

אום אן ארבייטער סאָסייעטי זאל קענען דורכפיהרען געזעצליך די שטאַאַטליכע פערזיכערונג, אום זי זאל ווערען אן „אנערקענטע קאסע", זיינען נויטיג פאלגענדע בעדינגונגען: 1) די קאסע מוז האָבען ווענigstens 10,000 פערזיכערטע מיטגליעדער, 2) די מיטגליעדער מוזען האָבען דאָס רעכט פאלקאָם צו קאָנטראָלירען די קאסע, און 3) די סטאַטוטען פון דער קאסע מוזען פערלאַנגען, אז אלע אָרגאַנען און אָפּיסערס פון דער קאסע זאלען געווועהלט ווערן פון די מיטגליעדער.

די אונטערנעהמער האָבען אויך די קאסען קיין איינפלוס ניט, דען די בעאמטע, ווי גע־זאגט, ווערען ערווועהלט פון די מיטגליעדער. די אונטערנעהמער, ניט קוקענדיג וואס זיי מוזען צאָהלען רעגעלע בייטרעגע, האָבען קיין שום דעה ניט אין די קאסען. און אינטערעסאנט איז, אז דיעזע בעשטימונג אין פערזיכערונגס־בילל האָט צווישען די אונטערנעהמער ניט בעגעגענט אן אפּאָזיציאָן.

אן אונטערנעהמער, אָדער אייניגע צוזאַ־מען, קענען אין מאנכע פעלע אויך איינאָרדנען קאסען פיר די ארבייטער, וועלכע זיינען בע־שעפטיגט אין זייערע אונטערנעהמונגען, אָבער דאן דארפען די ארבייטער האָבען ספּעציעלע נוצען פון דעם. די אונטערנעהמער מוזען אין אזוינע פעלע געבען העכערע בייטרעגע און גא־ראַנטירען, אז אין די קאסען וועלען קיינע אונ־אָרדנונגען ניט פאָרקומען. אויסער דעם טאַרען די אונטערנעהמער אין דער פערוואלטונג פון דיעזע קאסען ניט האָבען מעהר ווי אין פיער־טעל שטימען. אויב אן אונטערנעהמער ווילל פערוואַנדלען א קאסע, וואָס עקזיסטירט שוין, אין אזא, וואו ער זאל אויך האָבען א שטיקעל דעה, מוז דאָס פאָרקומען מיט דעם בעשלוס פון די ארבייטער.

ארבייטער פון אין אונטערנעהמונג זיינען ניט מחויבצו געהערען צו אין און דער זעלבער קאסע; זיי קענען געהערען צו פערשיעדענע קאסען. דאָס איז, אמת, גמאכט געוואָרען מיט גוטע אבזיכטען, אום צו לאָזען יעדען ארבייטער פריי אויסצוקלייבען א קאסע, וועלכע איהם איז מעהר צום הארצען, אבער אין דער אייגענער צייט איז דאָס א חסרון אין דעם פרט, וואס דאָס וועט מאכען שוועהר צו קאָנטראָלירען, אויב אימיצער איז פערזיכערט אָדער ניט.

די קאסען האָבען א רעכט אויך צוריקצו־וויזען ארבייטער, וועלכע ווילען זיך צו זיי אָנ־שליסען. דער עלטער קען אבער פאר קיין פאל ניט דיענען אלס א מאָטיוו צוריקצוווייזען א מיטגליעד.

דיעזע אונבעגרעניצטע אויטאָנאָמיע פון די קאסען איז זעהר ניט גוט פאר קראנקע ארבייטער, פאר טרעמפּס, שיכורים א. ז. וו. די לעצטע וועלען קוים געפינען א פלאץ, וואו זיך אָנצושליסען. דאָס האָט טאקע דאָס געזעץ אויך פאָראויסגעזעהען און האָט פאר די יעניגע, וועל־כע האָבען ניט קיין מעגליכקייט אריינצוקומען אין א פערזיכערונגס־פראיין פון די ארבייטער, איינגעאָרדענט א זאָגענאנטען „פאסט־פאָנד". דיעזער „פאסט־פאנד", וואוהין עס קומען אריין די בייטרעגע פון דן און פאר די ארבייטער, וועלכע קענען ניט געהערען צו א רעגעלען פער־איין, וועט שוין ניט פערוואלטעט פון די אר־בייטער אליין, נאָר פון ספּעציעלע אָפּיסערס, וועלכע וועלען בעשטימט פון דער רעגיערונג. פון די אומגעפעהר 14,000,000 ארבייטער, וועלכע דאָס פערזיכערונגס־געזעץ נעהמט ארום, זיינען פאראן אומגעפעהר 800,000 „פאסט־פאנד" צאָהלער (איבער 5 פראָצענט). דיעזע לומפּען־פראָלעטאריער, וועלכע נויטיגען זיך אייגענטליך אם שטאַרקסטען אין אינשורענס, זיינען וועניגער ווי אלע אנדערע געשיצט פון געזעץ. דיעזע זיינען אינגאנצען אבהענגיג פון דעם וויללקיר פון די רעגיערונגס־בעאמטע.

די פערזיכערונגס־קאסען האָבען אויך א רעכט צו בעשטראָפען מיטגליעדער. דאר ניט

היטען די סטאַטוטען פון דער קאַסע קען די לעצטע אַרויסלייגען א געלד־שטראָף ביז 20 שילינג. זי קען אויך אָבנעהמען דאָס רעכט צו בעקומען בענעפיטס ביז א יאָהר צייט, און זאָגאר אינגאַנצען אויפשליסען א ניט־געהאַרכזאַמען מעמבער פון דער קאַסע.

ווי שוין אויבען דערמאָהנט, האָט א מיטגליעד דאָס רעכט צו בעקומען קראַנקען־בענעפיט נאָך דעם ווי ער האָט שוין 26 וואָכען אייגענעצאָהלט אינשורענס, און צו אינוואַלידען־רענטע איז ער ערשט בערעכטיגט נאָך דעם, ווי ער האָט איינגעצאָהלט 104 וואָכען דיום. אויב א מיטגליעד ווערט קראַנק אין דעם ערשטען האַלב יאָהר קען ער קיין קראַנקען בענעפיט ניט בעקומען, דאָס גלייכען וועלן ער ווערט אן אינוואַלידד אין די ערשטע צוויי יאָהר, קען ער אויך קיין אינוואַלידען־רענטע ניט בעקומען.

דורכצופיהרען די ארצטליכע הילף וועלען אין יעדען דיסטריקט זיין „געזונדהייטס־קאָמיסיאָנען". די מיטגליעדער פון די קאָמיסיאָנען ווערען טהייליווייז בעשטימט פון דער רעגירונג, טהייליווייז פון די מעמבערס פון די קאַסען און „פאַסט־פאַנד" - צאָהלער. דיעזע קאָמיסיאָנען האָבען די אויפגאבע צו זאָרגען איבער דעם געזונד פון די מיטגליעדער און פאר די היגיענישע בעדינגונגען. וועלן די קאָמיסיאָן געפינט אויס, אז געוויסע אונטערנעהמונגען און אנדערע בעדינגונגען פעראורזאַכען צופיעל קראַנקהייטען, האָט זי זאָגאר א רעכט צוצוזיהען צו פעראַנטוואָרטליכקייט די פערזאָנען פון די אונטערנעהמונגען און די שולדיגע פון די שלעכטע געזונדהייטס־בעדינגונגען.

דאָס זיינען אים אלגעמיין די פונקטען פון דער קראַנקען־און אינוואַלידען־פערזיכערונגס־געזעץ, וואס איז דעם 15טען יולי איינגעפיהרט געוואָרען אין ענגלאַנד. וועגען דעם ארבייטס־לאָזען בילד האָבען מיר שוין געריעדט אין אן אנדער אָרט.*)

אום דאָס בילד פון דעם געזעץ זאָל אָבער דאָ אריסקומען פאָלקאָם, וועלען מיר וויעדער־האָלען אייניגע פונקטען:

די ארבייטס־לאָזען־פערזיכערונג איז, אזוי ווי די קראַנקען־און אינוואַלידען־פערזיכערונג, אָבליגאַטאָריש, דאָס הייסט, זי איז ניט א רשות, נאָר א חוב פאר די ארבייטער און אונטערנעהמער. זי נעהמט ארום ניט אלע ארבייטער פון אלע טרייזדס, נור די יעניגע (א חוץ די פאַרליוט, שרייבער, צייכנער און ארבייטער אונטער 18 יאָהר אלט) וועלכע זיינען בעשעפטיגט ביי בוי־אונטערנעהמונגען, ביי באָהנען, האַפענס, קאַנאַלען, בריקען־בוי, שיפס־בוי, מאַשינען־בוי, וואַפען־פאַבריקאַציאָן און וואַגאָנען־בוי. די שטאַאַטס־ארבייטער געהען ארונטער אונטער די ארבייטסלאָזען־פערזיכערונג כלי־זמן זיי בעקומען ניט קיין פענסיאָן. די ארבייטסלאָזען־פערזיכערונג נעהמט אלזא ארום נור די ארבייטער פון פראָדוקציאָנס־און פערקעהרסמיטלען, אָבער ניט די ארבייטער, וועלכע זיינען בעשעפטיגט אין דער פראָדוקציאָן פון רויה־מאַטעריאל וויי, צום ביישפיעל, די בערג־ארבייטער, וועלכע זיינען פאראן אין ענגלאַנד אן ערך 2,400,000.

די קאַסטען פון דער פערזיכערונג ווערען געדעקט פון בייטרעגע, וואס די ארבייטער און ארבייטס־געבער זיינען מחויב צו צאָהלען; דער שטאַאַט טראָגט נור א פיערטעל פון אלע אוים־גאבען. די צאָהלונגען פון די ארבייטער זיינען וועכענטליך 2½ פענים, אזוי פיעל מוז אויך צאָהלען דער ארבייטס־געבער פאר יעדען ארבייטער, וועלכען ער בעשעפטיגט. אָבער דער ארבייטס־געבער קען פערלענגערן זייער צאָהלונגען אויף א דריטעל, ווען ער בעצאָהלט פאר־אוים פאר א פולען יאָהר פאר א בעשטימטען ארבייטער.

די ארבייטסלאָזען־אונטערשטיצונג פאָלגט זיך אן אין דער צווייטער וואָך פון דער ארבייטסלאָזיגקייט. די בוי־ארבייטער בעקומען 6 שילינג א וואָך בעלפיט, און די, וועלכע ארבייטען ביי שיפס־בוי, מאַשינען־בוי און וואַגאָנען־בוי בעקומען 7 שילינג וועכענטליך. אן ארבייטער קען אין פערלויף פון א יאָהר בעקומען בענעפיט ניט מעהר ווי פאר 15 וואָכען און אין אלגעמיין דארף די צאָהל אונטערשטיצונגס־וואָכען זיין ניט מעהר ווי א פינפטעל פון דער צאָהל וואָכען, וואס דער ארבייטער האָט געצאָהלט זיינע בייטרעגע. צו בעלפיט איז בערעכטיגט נור דער יעניגער, וועלכער איז פערזיכערט, איז ארבייטס־פעהיג און קען ניט בעקומען א פאַסענדע בעשעפטיגונג אפילו אויף דער שטאַאַטליכער בערזע. אלס פ א ס ע נ ד ע ארבייט

---

*) זעה דאָס ארטיקעל „די ארבייטסלאָזיגקייטס־פערזיכעהונג אין ענגלאַנד", אין דעם ארבייטער רינג זשורנאל „פרייהיט" פון מאַנאַט יוני דיעזען יאָהר.

ווערט נ י ט געראכענט סטרייק־ברעכעריי און א בעשעפטיגונג, ווען דער ארבייטער מוז בעקומען וועניגער ווי זיין געווענליכער לוין, אדער א בעשעפטיגונג, ווען מען מוז ארבייטן פאר וועניגער ווי דער לוין, וואס איז געווענליך אננענומען אין דיעזען דיסטריקט. דערפון קען מען אויך דרינגען, אז דער ארבייטסלאזער קען ניט בעשטעהן אויף יוניאן־לוין, אויב דיעזער לוין איז מעהר, וויפיעל ער פערדיענט געווענהנליך און איז מעהר ווי דער אננענומענער לוין אין דעם בעשטימטען דיסטריקט.

ביי סטרייקס און לאקאוטס ווערען קיינע ארבייטסלאזען־בענעפיט ניט געצאהלט. אויב די ארבייטסלאזיגקייט איז ענטשטאנען דורך דעם, ווען דער ארבייטער האט זיך ניט געקענט פערטראגען אין פאבריק, אדער דורך זיין פרייוויליגען אוועקגעהן פון דער ארבייט, דאן פאנגט אן די אונטערשטיצונגס־בערעכטיגונג ערשט אין דער זיבעטער וואך פון דער ארבייטסלאזיגקייט. דאס זעלבע גילט אויך פאר דעם, ווער ארבייטסלאז נאכדעם, ווען ער איז ארויס פון א געפענגנים.

ווען עס קומען פאר געוויסע שטרייט־פראגען, אויב דער ארבייטער איז בערעכטיגט צו ארבייטסלאזען בענעפיט אדער ניט, אדער אויב די ארבייט, וואס די ארבייטס־בערוט לעגט פאר איז פאסיג אדער ניט, ווערען זיי ענטשיידען פון א ספעציעלען בעאמטען, וועלכער איז פאר דעם צוועק בעשטימט פון דער רעגיערונג. אויב דער ארבייטער איז מיט דער ענטשיידונג פון דעם בעאמטען ניט צופריעדען, קען ער אפעלירען צו א בוררים־געריכט, וועלכער בעשטעהט פון ארבייטגעבער און ארבייטער מיט א רעגיערונגס־בעאמטען.

די פערוואלטונג פון דעם ארבייטסלאזען־פאנד, פון וועלכען עס ווערען געצאהלט די בענעפיטס, ליעגט אין די הענד פון די ארבייטס־בערוט. דער ארבייטסלאזער מוז זיך מעלדען יעדען טאג אויף דער ארבייטס־בערוט, און דיעזע ווערט נ י ט געראכענט סטרייק־ברעכעריי און א בעשעפטיגונג, ווען דער ארבייטער מוז בעקומען וועניגער ווי זיין געווענליכער לוין, אדער א בעשעפטיגונג, ווען מען מוז ארבייטן פאר וועניגער ווי דער לוין, וואס איז געווענליך אננענומען אין דיעזען דיסטריקט. דערפון קען מען אויך דרינגען, אז דער ארבייטסלאזער קען ניט בעשטעהן אויף יוניאן־לוין, אויב דיעזער לוין איז מעהר, וויפיעל ער פערדיענט געווענהנליך און איז מעהר ווי דער אננענומענער לוין אין דעם בעשטימטען דיסטריקט.

ביי סטרייקס און לאקאוטס ווערען קיינע ארבייטסלאזען־בענעפיט ניט געצאהלט. אויב די ארבייטסלאזיגקייט איז ענטשטאנען דורך דעם, ווען דער ארבייטער האט זיך ניט געקענט פערטראגען אין פאבריק, אדער דורך זיין פרייוויליגען אוועקגעהן פון דער ארבייט, דאן פאנגט אן די אונטערשטיצונגס־בערעכטיגונג ערשט אין דער זיבעטער וואך פון דער ארבייטסלאזיגקייט. דאס זעלבע גילט אויך פאר דעם, ווער ארבייטסלאז נאכדעם, ווען ער איז ארויס פון א געפענגנים.

ווען עס קומען פאר געוויסע שטרייט־פראגען, אויב דער ארבייטער איז בערעכטיגט צו ארבייטסלאזען בענעפיט אדער ניט, אדער אויב די ארבייט, וואס די ארבייטס־בערוט לעגט פאר איז פאסיג אדער ניט, ווערען זיי ענטשיידען פון א ספעציעלען בעאמטען, וועלכער איז פאר דעם צוועק בעשטימט פון דער רעגיערונג. אויב דער ארבייטער איז מיט דער ענטשיידונג פון דעם בעאמטען ניט צופריעדען, קען ער אפעלירען צו א בוררים־געריכט, וועלכער בעשטעהט פון ארבייטגעבער און ארבייטער מיט א רעגיערונגס־בעאמטען.

די פערוואלטונג פון דעם ארבייטסלאזען־פאנד, פון וועלכען עס ווערען געצאהלט די בענעפיטס, ליעגט אין די הענד פון די ארבייטס־בערוט. דער ארבייטסלאזער מוז זיך מעלדען יעדען טאג אויף דער ארבייטס־בערוט, און דיעזע זע בעמיהט זיך צו בעקומען ארבייט פאר איהם. ערשט ווען דאס גיט זיך דער ארבייטס־בערוט ניט איין, בעקומט דער ארבייטסלאזער זיין בענעפיט.

די ענגלישע ארבייטער פערזיכערונגס־געזעצען, וויפיעל הסרונות זיי זאלען ניט האבען, זיינען א גרויסער פארטשריט אויפ'ן פעלד פון ארבייטער און ארבייטס־געזעצען. די ארגאניזירטע מאכט פון די ענגלישע ארבייטער ווערט גענוים צווינגען דיעזע געזעצען אויסצובעסערען און אויסצוברייטען. אויסער די דירעקטע נוצען, וואס די ארבייטער ווערען בעקומען פון דעם נייעם געזעץ, האבען זיי אויך אן אנדער וויכטיגע בעדייטונג. זיי בעווייזען, אז מען קען שוין מעהר ניט איגנארירען די פאליטישע און עקאנאמישע פאדערונגען פון דעם ארבייטער־קלאס, זיי בעווייזען, אז די היינטיגע קאפיטאליסטישע געזעלשאפט, אויב זי ווילּ אדער ניט, מוז זיך רעבענען מיט דער סאציאליסטישער בעווענונג פון אונזער צייט, און אז מען קען ניט אב'פטר'ן די פאדערונגען פונ'ם ארבייטער־קלאס מיט שיהי פיהי. די ארבייטער זיינען א מאכט, פאר וועלכע די קאפיטאליסטישע רעגיערונג מוז זיך בויגען.

נ. ב. פאר'ן שלייסען די נומער זיינען אונז אננעקומען ידיעות, וועלכע מעלדען, אז דער סטרייק פון די פאקטוירים נעהמט אן ארנסטען כאראקטער. דאס גאזעין בעשטימט, אז פאר יעדען מעמבער פון דער קאסע זאל דער פאקטאר בעקומען $1.44 א יאהר. די פאקטוירים פערלאנגען אבער, אז זיי זאלען פאר יעדען מעמבער בעקומען וועניגסטענס $2.04 יעהרליך. די רעגיערונג האלט זיך דערווייל פעסט און ווילּ ניט נאכגעבען, ווילּ ביי אזא גרויסער צאהל מעמבער בערט איז דער אונטערשיעד זעהר גרויס. די פערהאנדלונגען זיינען אבגעבראכען געווארען און די דורכפיהרונג פון גאזעין בעגענענט גרויסע שוועריגקייטען.

פֿאל ערנסט.*)

איינזאַמע

(ערצעהלונג).

יך האָב א לאַנגע צייט געוואוינט אין בערלין אויף פּילִיפּשטראַסע ביי איינער און דער זעלבער בעל־הבית'טע. דאָרט האָט אויך געוואוינט א דאָקטאָר, א מאַן פון א יאָהר דרייסיג, אן אסים־טענט פון א גרויסען האַספּיטאל. מען קען יאָהרען לאַנג אָבּגעוואוינען מיט אימיצען אונטער אין דאָך און ניט זיין בעקאנט, אבער אונזער גע־מיינזאמע בעל־הבית'טע, א וואויל בערלינערין פון קלײנבירגערלִיכען יחוס, האָט אונז איינ־מאל אין דער פריה נאָך קאפע בעקאנט געמאכט. זי האָט אונז איינגעלאדען צו זיך אין צימער, אן עכט בערלינער צימער, גרויס, האַלב דונקעל, מיט איין ווינקעל־פענסטער צום הויף צו, מיט א בריייטער לעדערנער סאָפע און א בונטען סא־מעטענעם טעפּיך. זי האָט אונז פארגעשטעלט איינעם פאר'ן צווייטען, און מיט א חניפה צו־נעגעבען, אז אזעלכע „אנשטענדיגע העררן" האָט זי נאָך קיין מאל ניט געהאט. מיר האָבען ביידע געלעבט איינזאם און, ווי עס פאסירט אפט אין א גרויסער שטאָדט, כמעט ניט געהאט קיין בע־קאנטע. וועגען וואָס צו ריידען איז ניט געווען, און מיר פלעגען זיך פון דאן אָן מעהר ניט דורכ־וואַרפען מיט איינצעלנע ווערטער, ווען מיר האָ־בען זיך צופעליג בעגעגנט אויף די שטיגען; אן אנדערש מאל אין אבענד פלעגען מיר זיך וועגדען איינער צום צווייטען נאָך עפּעם א קלײ־ניגקייט. אין דעם איז בעשטאַנען אונזער גאנצע בעקאנטשאפט.

איין מאל אין דער פריה האָט מיר די בעל־הבית'טע, שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ, געזאָגט, אז דער שכן איז קראנק. מיר האָט זיך א ווארף געטהאָן אין די אויגען דער מאָדנער אויסדרוק

*) פֿאל ערנסט (געבוירען אין יאהר 1866) איז א דייטשער שרייבער, רעאַליסט. ער געהערט צו יע־נער ריכטונג אין דעם רעאַליזמוס, וועלכע האָט זיך אנגע־הויבען צו ענטוויקלען אין דייטשלאנד אין די נייַ־צינגער יאהרען פון פאריגען יאהר־הונדערט.

וועז אין דייטשלאנד האָט זיך פערענדיגט „דער קאמפף פאר'ן אמת" אין דער ליטעראטור, אוז דער רעאליזמוס איז געווארען די הערשענדע ריכטונג, האָט מען אנגע־הויבען צו זוכען נייַע וועגען אוז נייַע פארמען פאר דעם רעאַליזמוס גופא. אלס רעאקציע געגען דעם מליצה'דיגען אוז פיעל־פארביגען סטיל פון דער דייטשער פאעזיע איז ענטשטאנען א שטרעבונג צו א פעראיינפאכטען, נעדרענג־טען, קארגען סטיל, וועלכען מען האָט א נאָמען געגע־בען „דער טעלעגראפישער סטיל". עס איז ערקלעהרט ג־ווארען, אז דאָס ציעל פון פאעזיע איז דאָס פינקטליכע איבערגעבען פון די אונמיטעלבארע אייַנדרוקען, אז די הויפּט־בעדינגונג מוז זיין דער פשוט'ער ריכטיגער אינ־האלט אוז אלס מיטעל דארפען דיענען קורצע, אייַנגע־שלאסענע פראזען, אהן קיין שום בעפּוצונגען.

די דאזיגע נייַע שטרעמונג האָט זיך, אהן צווייפּעל, געפונען אונטער דער ווירקונג פונ'ם אמעריקאנער פאעט ווייטמאן. ווייטמאן האָט אין זיין פאעזיע ניט נאר ניט געברויכט קיין רוימען אוז קיין פערשיידענע מליצות, נאר ער האָט אין זיינע ליעדער דערגרייכט די ביבליש־ע פשוט'קייט, קראפט אוז פייערליכקייט. פֿאל ערנסט איז אבער אוועק מיט עטוואָס אן אנדער וועג, ווי ווייטמאנ'ס אנהענגער. אין זיין שאפען איז שוין ניטא קיין שום פייערליכקייט. פערקהרט, דער אינהאלט פון זיינע ווערק זיינען די איינדרוקען פון טאג־טענליכען לעבען, איבער־הויפּט פון דער גרויסער שטאָדט, אוז די דאזיגע אייַנ־דרוקען שילדערט ער מיט א „פאטאגראפישער" פינקט־ליכקייט, ניט איבער „פאנאראפיש" זייער אינערליכע בע־וועגונג, אוז דאָס אלעס געשריבען מיט'ן „טעלעגראפישען סטיל".

די ערצעהלונג, וואס מיר גיבען דא, איז זעהר כא־ראקטעריסטיש פאר פֿאל ערנסט. זי ענטהאלט אין זיך די אלע אייגענשאפטען פון זיין טאלענט. עס ווערט אין איהר געמאהלטן א שטיק לעבען, אבער אזוי קרעפּטיג אוז ווארהאפטיג, אז עס ענטדעקען זיך פאר אונז איננאנצען די נשמות פון די שטאָדט־מענשען, וועלכע זיינען פער־אורטהיילט צו שטארבען איינזאם, פערוואָרלָט, טראגע־דיג פון איין זייט ביי זיך אין הארצען א האס צו דעם לעבען, וואס „טריקענט אויס", או פון דער צווייטער זייט א גרוים שטרעבען צו א שהנער אוז ליכטיגער צוקונפט...

פון איהר געזיכט, אבער איך האָב זי ניט געגנומען פאנאנדערפרעגען. מיטאָג־צייט האָב איך אָנגעקלאפט צום שכן, האָבענדיג בדעה אריינצוגיין צו איהם אויף א ווייל און א פרעג טהאָן, צו דערפֿר ער ניט מיין הילף.

ער איז געלעגען אויפ'ן בעט, און זיינע בריים־פאנאנדערגעשפענטע אויגען האָבען פיעבערהאפט געלויכטעט. וועו איך האָב איהם דערקאנגט די האנד, האָט ער זי פערהאלטען אויף איין אייגענבליק, אויף איין קורצען אויגענבליק, אָבער איך האָב דערשפירט, אז דער דאָזיגער פערשלאָסענער און איינזאמער מענש פיהלט א בערערפנים אין דער נאָהענטקייט פון א צווייטען מענשען. מיר האָבען זיך דורכגעוואָרפען מיט געוועהנליכע פראזען און אונזער שמועס האָט זיך, ווי תמיד, אויסגעשעפט. וועו מיר זיינען ענטשוויגען געוואָרען, האָב איך זיך אָנגעהויבען צוזעגענען און געזאָגט: נאָך מיטאָג וועל איך וויעדער אריינגעהן. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ, א קוק געגעבען אויף מיר מיט'ן בעזונדער אומעטיגען בליק פון זיינע אויסגעמוטשעטע אויגען און האָט וויעדער פעסט געדריקט מיין האנד. זיין קאָפּ, מיט די ווייבע, העלע האָר, בלאָסע, דינע ליפּען און שיטערע העלע וואָנצעלאָך, האָט געהאט זעהר א קראנקען אויסזעהען, ער האָט זיך בולט אויסגעטיילט אויף די וויסע קישענס. וועו איך האָב זיך אראָבגעלאָזען פון די שמוציגע און אויסגעריבענע טרעפּ, האָב איך פלוצלונג בעגריפען, אז ער שטארבט, און וויל מיר פאר'ן טויט עפעס אנפערטרויען, וויל ער האָט ניט קיין נאָהענטען פריינד.

נאָך מיטאָג בין איך וויעדער אריינגענגען צו איהם, ווי איך האָב צוגעזאגט. ער האָט מיך געבאפט פאר דער האנד און אנידערגעזעצט אויפ'ן שטוהל, וואס איז געשטאנען נעבען בעט. ער האָט מיר אָנגעוויעזען אויף א העפט אין בלויע פאָדער־בלעטלעך, א פערשריבענע אינאנצען מיט בליייפדער, און גענאָגט: „דאָס איז די געשיכטע פון מיין קראנקהייט. זי איז זעהר אינטערעסאנט, וויל איך מאָך אויף זיך אליין אן עקספערימענט". דערנאָך האָט ער מיך געבעטען, אז איך זאָל דאָס העפט איבערגעבען איינעם א געלעהרטען. ער האָט מיר אָנגעוויזען דעם נאָמען פון געלעהרטען און גליייך אָנגהויבען צו דערצעהלען.

„מיט פינף יאָהר צוריק האָט מיר בער הערשט א שטארקער פּחד פאר איינזאמקייט. איך האָב אָנגעהויבען צו גענהן אין אבענד אין א רעסטאָראן אָדער טאנץ־זאל. גלויבט מיר, די בעזוכער פון די רעסטאָראנען און בעלער האָבען אריוסגערופען ביי מיר אן עקעל, אבער איך האָב געליטען פון איינזאמקייט און געמוזט זעהען מענשען. אין איין טאנץ־זאל אין פאָרשטאָדט האלענזעע האָב איך זיך בעקאנט מיט א יונגער מיידעל, א נעהטאָרין. איך האָב זיך צופעליג אוועקגעזעצט ביי איהר טיש. זי איז אלט געווען זיעבעצעהן יאָהר. ניט קוקענדיג אויף די אונטענטוויקעלטע פאָרמען פון איהר קערפער, זיינען די שוואַרצע קלייידער אויף איהר געווען עגג; זי האָט מיר דערצעהלט, אז זי האָט די דאָזיגע קלייידער געמאכט שוין לאנג, צו דער לויה פון איהר מוטער. איהר פאָטער איז שוין אויף לאנג געשטאָרבען און זי האָט געוואוינט ביי מענשען, פאר וועלכע זי האָט מורא געהאט. אהער איז זי געקומען, כדי צו געניסען דאָס לעבען, זי איז דאָך נאָך יונג; אָבער זי האָט מורא פאר מענער און שרעקט זיך, זיי זאָלען זי ניט אָנשלאָגען. זי קען ניט טאנצען און וויים ניט אויף וואָס זי האָבט און וואס זי פערלאנגט; זי וואָלט וועלען „שליסען בעקאנטשאפט" מיט א געבילדעטען מענשען.

איך האָב דערפיהלט צו איהר מיטלייד און סימפאטהיע. זי האָט גערעדט א רייגעם דייטש, ניט אויסגעמישט מיט'ן בערלינער דיאלעקט, און ניט ברויכענדיג קיין ווערטלאָך, וועלכע פלעגען ארויסרופען ביי מיר אן עקעל. וועו מיר האָבען זיך אויפגעהויבען, האָט זי זיך אָנגעשפאָרט אן מיין האנד, אקוראט ווי עס בעדארף אזוי צו זיין.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען מיר זיך וויעדער בעגעגענט, און זי איז געוואָרען מיין גענליעבטע. זי איז געווען צארט, מילד און גוט. איין מאל האָט זי זיך פאָנאנדערגעווויינט און געזאָגט: „אז דו וואלסט קענען מיט מיר חתונה האָבען, וואָלט איך דיר געווען א וואויל ווייב, ביי דיר אין הויז וואלט אלע מאל געווען אן אָרדנונג. אָבער דאָס איז דאָך אונמעגליך, וויל איך חאָטש עטליכע חדשים זיין גליקליך". זי האָט בעמערקט, אז מיר זיינען ניט געפעהלען איהרע צושפאָלטענע פינגער, און זי האָט זיי בעהאלטען, אויף וויפיעל דאָס איז מעגליך געווען, אונטער פערשיעדענע אויסגעטראכטע תירוצים".

דאָ איז ער ענטשוויעגען געוואָרען, און צוויי גרויסע טרעהרען האָבען זיך פֿאמעלאך ארָאבגעקייקעלט איבער זיין אויסגעארטען און קראנקען געזיכט.

ער האָט פֿארטגעזעצט:

„איך האָב זיך געשעהמט פֿאר מיינע געפיהלען וועגען איהרע פינגער, און איך האָב געוואָלט זיך צושיידען מיט איהר. זי האָט עס בעמערקט. איך וואָלט ניט געדארפט זיין אין כעס אויף איהר, וען זי וואלט אפילו געוואָרען גראָב מיט מיר, ווייל זי האָט דאָך מיר אָבגענעבען אלץ, און איך האָב נאָר גענומען ביי איהר. אָבער זי איז בלויז געוואָרען געהארכזאָמער, און דאָס איז איינע פון די וואונדען אויף מיין גוויסען, וועלכע האָט זיך נאָך ניט פערהיילט ביז היינט צוטאָג. עפעס שרעקליכעס איז פאראן אין לעבען; אויב זי מאכט אונז ניט שעהנער, ערעלער, פערדארבט זי, אפילו געגען אונזער ווילען; און אין גרעסטען טהייל לעבעס־פער־העלטניסען וועלט איין צד בעסער און דער צווייטער ערגער, ווייל אין יעדען מענשען איז פאראן א שטרעבען מיסצוברויכען מיט גוטס־קייט".

ער האָט, ווי עס שיינט, געוואָלט דערצעהלען נאָך גענויער די געשיכטע פון זיין לעבען. ער האָט עטליכע מאָל אָנגעהויבען, אָבער יעדעס מאָל אָבגעהאקט, און צום ענדע האָט ער ארוים־געריפן: „איך שעהם מיך". ער האָט מיר דערצעהלט בלויז איין צופאל. „איין מאָל א זונטאָג בין איך מיט איהר ארויסגעפאָהרען אונטער דער שטאָדט. מיר האָבען שפאציערט איבער'ן וואלד און איבער די לאנקעס. דערזעהענדיג א פעלד־בלומעל, האָט זי זיך אָבגעשטעלט, אויפגעהויבען די הענד צום הימעל און אויסגעשריען: „איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהען קיין בלומען!"

„אין עטליכע מאָנאָטען ארום האָט זיך איהר כאראקטער שארף געענדערט. איך האָב ניט פערשטאנען די אורזאכע, ווייל מיר, מאנסביל, זיינען אין אזעלכע פעלע קורצזיכטיג. איך האָב געמיינט, אז איך האָב איהר דערעסען, אָדער זי האָט לעיב געקראָגען אן אנדערען און ווייל זיך מיט מיר צושיידען. דאָס, וואס מיר פיהלען אין אזעלכע פעלע איז פשוט עהרגייץ, הגם מיר זוכען אוים פאר אונזער געפיהל א שעהנעם נאָמען, און עהרגייץ, מעהר ווי אלע אנדערע ליידענשאפטען, ענטוויקעלט גרויזאם־קייט. אויף אזא אופן פלעג איך זיך מיט איהר אָפט בעגעהן עקעלהאפט. און וואָס האָט פאסירט, האָב איך זיך דערוואוסט שפעטער.

„איינמאָל אין אבענד איז זי געגאנגען איבער די רעלסען פון אייזענבאהן, שטיל ווייניגער, מיט א האלב־פארטיגען בעשלום אין האַרצען. אנטקעגען איז איהר אָנגעקומען אן אייזענבאהן־ארבייטער, וועלכער איז געגאנגען אהיים פון דער ארבייט. ער האָט איהר אויפמערקזאָם געמאכט, אז געהן איבער די רעלסען איז פערבאָטען.

„אָבער זי האָט זיך נאָך מעהר אינגעטוליעט אין פאטשויעלע און איז אוועק ווייטער. דער ארבייטער האָט פערשטאָנען איהר כונה; ער האָט זיך אומגעקעהרט, און, נעהמענדיג זי פאר דער האַנד, האָט ער צערטליך גענפערגט, פאר וואס זי ווייל בעגעהן זעלבסט־מאָרד. זי האָט איהם דערצעהלט, אז זי געפינט זיך אין א לעבען־פערהעלטנים מיט איינעם א העררן, ערוואַרט פון איהם א קינד און ווייסט איצט ניט וואס צו טהאָן. דער ארבייטער איז אוועק מיט איהר ווייטער, און זי האָט איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע פון איהר לעבען. זי האָט געזאָגט, אז זי לעבט מיך און האָט פון אָנפאָנג אָן געוואוסט, אז מיין געפיהל וועט ניט לאנג אָנהאלטען. פריהער האָט זי בעשלאָסען אָנזעטיגען זיך מיט גליק, כל זמן עס איז מעגליך, און דערנאָך לעבען ווי עס וועט זיך מאכען; איהר האָט אפילו וועניג בעאונרוהיגט אי דאָס, וואָס זי קען האָבען א קינד; עס טרעפט זיך דאָך אָפט, אז מיידלעך האָבען קינדער, און זי האָט געריעבענט אָבצוגעבען דאָס קינד צו וועלכער עס איז פרויענצימער, אז יענע זאָל עס ערציהען; זי וועט שוין פערדיענען אזוי פיעל, אז זי זאָל קענען צאָהלען פאר זיין קעסט. אָבער איצט האָט זי דערפיהלט א לעבע צו איהר צוקינפטיגען קינד, און עס טהוט איהר וועה דאָס האַרץ, וואס איהם וועט אויסקומען צו האָדעווען זיך אין אזעלכע שווערע אומשטענדען. דערי־בער געפינט זי פאר גלייבער צו שטאַרבען צוזאמען מיט איהם, בעפאר עס איז נאָך ניט געווא־רען קיין מענש; וען עס וועט געבוירען ווערען, וועט איהר ניט קלעקען קיין כחות צו ערמאָרדען זיך און איהם. דער ארבייטער האָט פריינדליך זיך דורכגערעדט מיט איהר און ע'פועל'ט, אז זי זאָל זיך אָבזאָגען פון איהר בעשלום. ער האָט זיך אומגעקעהרט צוזאמען מיט איהר, זי אונ־

טערגעפיהרט ביז די ערשטע הייזער פון שטאדט, און דערנאך אוועקגענאנגען מיט איהר אויף אי־בער די נאסען. וועז זי האט איהם דערצעהלט איהר סוד, האט ער דערשפירט, אז זי וועט זיך שפעטער פיהלען געקרענקט, וועז ער וועט איהר אויך ניט ענטדעקען זיין הארץ. דעריבער האט ער איהר אפענהערציג דערצעהלט, אז ער פיהרט אן איינזאם און פריידלאזעם לעבען און לעזט פאר זיך אליין ביכער און צייטונגען. דורכשניט־ליך האבען זיי אז פיעל פערברעכט צוזאמען א שעה, אבער זיי זיינען געווארען אזוי נאהענט איינער צום צווייטען, אקוראט ווי זיי וואלטען שוין לאנג געווען בעקאנט. ער איז בעשטאנען אויף דעם, אז אויך אויף מארגען זאלען זיי פערבריינגען צוזאמען דעם אבענד. עס איז ניט פאראיבער קיין וואך, און ער האט איהר ענט־דעקט, אז ער לייבט זי, און אויב זי וועט מסכים זיין, וועט ער וועלען איהר מאן און ער־ציהען איהר קינד, ווי זיינם אן אייגענעם. זי האט זיך פאנאנדערגעווויינט און איהם געענט־פערט, אז ער דארף דאס ניט טהאן. דער ארביי־טער האט ערווידערט, אז ער דארף ביי קיינעם ניט פרעגען קיין עצה ווי צו בעגעהן זיך, אז ער פאלגט נאר זיין אייגענעם געוויסען. ער לעגט איהר פאר, צו פעראייניגען זייערע לע־בענס ניט אוים לייכטזין און ניט אוים אונבע־לעגטער ליידענשאפט; ער איז שוין אלט דרייי־סיג יאהר, שווער איז איהם געווען דורכצושלא־גען זיך א וועג אין לעבען. שוועדע נסיונות מא־כען דעם מענשען ערנסטער, לערנען איהם אי־בערצולעגען זיינע אבזיכטען און מעשים. זי פון איהר זייט האט זיך מודה געווען, אז זי לייבט מיך נאך. ער האט געזאגט, אז ער ווייס שוין פון דעם, אבער זי אליין פערשטעהט דאך, אז די דאזיגע לייבע וועט צו קיין זאך ניט ברייגען, און ער דענקט, אז זי וועט בים־לעכווייז מיך פערגעסען; אבער זי דארף איהם צוזאגען, אז זי וועט מיר וועגען אלץ דערצעהלען און זיך אבזוגענעם מיט מיר אויף אלע מאל.

„זי האט איהם געבעטען אנווועזענד צו זיין ביי אונזער זעגענעם זיך; - און אט איינמאל א זונטאג אין דער פריה זיינען זיי ביידע נעקו־מען צו מיר. זי איז ניט נעווען אימשטאנד צו ריידען און האט פעראיינם נעווויינט. ער האט אננעהויבען דעם נעשפרעך און מיר דערצעהלט, וואס עם האט פאסירט. און דא האט א שרעק־ליכער קומער דורכגענומען מיין הארץ. איצט איז מיר נעווארען דייטליך, ווי ליעב איך האב נעהאט דאס דאזיגע טהייערע קינד, ניט קוקענ־דיג אויף אלע פערשיעדענהייטען אין אונזער לאגע, בילדונג און אויסערליכע מאניערען. ביז דעם דאזיגען מאמענט האט זיך מיר נעדוכט, אז אמת'ע ליעבע איז מעגליך נור דאן, וועז אין נאנצען וועזען פון דער נעליעבטער איז ניטא קיין זאך, וואס זאל דיך קענען אבשטויסען. דא האב איך זיך אויך פאנאנדערגעווויינט; און ער איז בעשיידען אבנעגאנגען אן א זייט, האט זיך נענומען פאר'ן העכטל פון טהיר און נעזאגט, אז ער וועט אויפוואכטען אויף דער גאס. אבער איך בין אין בעם נעווארען, נעכאפט איהר האנד, די נאסע פון טרעהרען, און נעפרעגט: „ביסטו איינפערשטאנדען מיט דעם, וואס ער האט נע־זאגט?" זי האט א שאקעל נעטהאן מיט'ן קאפ. דאן בין איך אבנעגאנגען צום פענסטער און אין די דאזיגע עטליכע רגע'ס איז אין מיר פארגע־קומען א גרויסע ענדערונג.

„איך האב אנגעשריעבען דעם דאזיגען מענשען, אז איך וויל זארגען וועגען קינד, אויף וויפיעל איך וועל זיין אימשטאנד, און וועל מא־נאטליך שיקען נעלד אויף זיין ערציהונג. אבער ער איז נעקומען צו מיר און נעזאגט, אז ער נעהט אויף דעם ניט איין, אז ער וועט זיך פיה־לען בעליידיגט, וועז ער וועט נעהמען פון מיר נעלד, און ער האט בעדאנקט פאר מיין אויסנע־דריקטען פערלאנג".

מיין בעקאנטער איז ענטשלוסיגען נעווא־רען און איז אזוי נעלענען א לאנגע צייט, בע־טראכטענדיג פערקלעהרטערהייד זיין דארע האנד, וועלכע איז געלעגען אויפ'ן קאלדרע. דער־נאך האט ער פארטגעזעצט:

„מיר, וועמען מען רעכענט נעוואוינליך צו צו די העכערע קלאסען און וועמען די נעזעל־שאפט עקספלאאטירט אזוי ווי די מענשען פון די ניעדריגע שיכטען, מיר פיהרען א שרעקליך לעבען. מיר זיינען נעזויבט פון דער אונבעקי־מערליכקייט, פון דער זארגלאזיגקייט, פון דער פרייהייט און די פריידען, ווען עם האבען די מענשען פון פאלק, און אין דער זעלבער צייט פעהלט אונז די זיכערהייט און די מאטעריעלע בעזארגטקייט פון די העכערע קלאסען. אונזער לעבען טריקענט אונז אוים.

„איך שטעה פאר'ן פנים פון טויט, און מיר איז שרעקליך א טראכט צו טהאן, אז מיין נאנץ לעבען האב איך אינגאנצען פערדיענט

הונדערט פופציג מארק א מאנאט און ניט גע־קענט האָפען פערדיענען וועו עס איז מעהר, ווייל איך האָב ניט קיין בעזונדערע מעלות, וועלכע זאָלען קענען אריינטראָגען א דאָקטאָר גרויסע פערדיענסטען. אָבער איך בין אויסגע־מוטשעט און אויסגעטריקענט. איך האָב אויף־געהערט צו זיין א מענש פון הארץ, איך האָב פערלאָרען די מענליכקייט. איך בין פערוואַנ־דעלט געוואָרען אין א בעאמטען, וועלכער ער־פילט זיינע התחיבות'ן, ווי א זיגער פילט אויס זיין שליחות. איך האָב אויפגעהערט צו זיין א מענש. איך בין קיין שום שלעכטע זאך ניט בעגאַנגען אין לעבען, אויף וואס איך זאל דאר־פען חרטה האָבען. ניין, איך בין געווען עהרליך, פינקטליך, ריין אָנגעטהאָן און ניט געמאכט קיין חובות. אך, אָבער איך האָב אין לעבען ניט אויפגעטהאָן קיין שום גוטעס, ניט בעגאַנגען קיין איין גוטען טהאָט. נאָך ערגער פון דעם, איך האָב דאָך ניט געפיהלט קיין איין גוטע זאך. א מערדער האָט געקענט זיין א בעסערער מענש פון מיר, ווייל ער האָט אפשר אמאל איבערגע־לעבט דאָס געפיהל פון חרטה, אבער איך האָב גאר נישט ניט איבערגעלעבט".

ער איז א ווייל שטיל געוואָרען. דערנאָך האָט ער א קוק געטהאָן אויף מיר מיט א דורכ־נעהמענדען בליק און פאָרטגעזעצט: „זאָלען אייך דיענען פאר א לעהרע די ווערטער פון א גוסס!" אויך איך, וועו איך בין געווען יונג, האָב געגלויבט אז א דאָקטאָר דארף ליעבען אלע מענשען און אלעמען בעהילפיג זיין, אז א מענש, וועלכען מען דארף העלפען, קען ניט זיין שלעכט אדער נידריג. אויך איהר האָט פריהער געגלויבט, אז א קינסטלער דארף פערמעגען א סך גוטס־קייט און מאכען גליקליך אלע מענשען, און איצט טראכט איהר בלויז וועגען קאָנקורענטען, וועגען דעם, ווי אזוי דורכצושלאָגען זיך א וועג אין לעבען, וועגען פערדיענסט. וואס האָט גע־זאגט וועגען אונז קריסטוס: איהר זייט דאָס זאלץ פון דער ערד. אויב זשע דאָס זאלץ וועט פערלירען דעם כח, מיט וואָס וועט איהר דאָן זאלצען?" ער האָט מיך אָנגעכאפט פאר דער האנד. „פערגעסט אלעס קלוינליכע און ניידריגע! אויב ניט, וועט איהר ניט קענען לעבען, אויב ניט וועט אייך אויסקומען צו שטאַרבען אזוי ווי מיר".

דערנאָך האָט ער פאָרטגעזעצט:

„איין מאל האָט מען אין האספיטאל גע־בראכט צופיהרען אן אייזענבאהן־ארבייטער, א דערשטיקטען פון א צוג. איך וועל ניט נעהמען שילדערען זיינע וואונדען, דאָס איז צו פיינליך פאר מיר; שוין א סך יאהרען ווי איך האָב ניט געטראַכט וועגען פרעמדע ליידען, נאָר בלויז וועגען מיינע פראָפעסיאָנעלע פפליכטען. איצט דערמאָהן איך זיך אלע ליידען, אויף וועלכע איך האָב זיך פריהער ניט אָפגערופען.

„דער דאָזיגער ארבייטער איז געווען דער מאן פון מיין פריהערדיגער געליעבטער. איך האָב געזעהען, אז העלפען איז איהם אונמעגליך. ער האָט מיר א קוק געטהאָן אין געזיכט און א שאָ־קעל געגעבען מיט'ן קאָפּ, וועו ער האָט פער־שטאַנען מיין געדאנק. ער האָט, וואהרשיינליך, אונגעהויער געליטטען. אויף זיין שטארען האָבען זיך אויסגעלעגט קנייטשען, וועלכע האָבען גע־צופט פון וועהטאָג. די ליפען זיינען געווען צו־נויפגעדרייקט און האָבען געציטערט. איך האָב צוגעגרייט א שפריצער מיט מארפיום, אום צו בעפריין איהם פון יסורים. ער וואָלט געשטאָר־בען, ניט פיהלענדיג קיין וועהטאָג. ער האָט נאכגעקוקט מיינע בעוועגונגען, דערנאָך אונטער־גערופען מיך מיט די אויגען צו זיך און געזאָגט: „איז דאָס אמת, אז עס זיינען דאָ מיטלען, וועל־כע קענען פערלענגערן דאָס לעבען אויף עט־ליכע שעה? דאָס איז דאָך ניט דאָס זעלבע מי־טל?" עס איז געווען 9 א זייגער אין אבענד. איך האָב געענטפערט: „וועו מען שפריצט אויס מיט קאמפאָר, פערלענגערט עס די טהעטיגקייט פון הארץ". ער האָט געזאָגט: מאכט אזוי, אז איך זאל נאָך לעבען ביז צוועלף א זייגער". איך האָב אויסגעלויידיגט דעם שפריצער מיט מאר־פיום און צוגעגרייט קאמפאָר.

„עס איז געקומען זיין ווייב, מיין פריהער־דיגע געליעבטע. זי האָט געפיהרט פאר דער האנד א קינד, מיין קינד. זי האָט זיך שטיל אראבגעלאָזען אויף די קניע פאר'ן בעט. דאָס איינגעלע האָט קוים וואס מען האָט געהערט ge־ווייגט. דער קראַנקער האָט געקוקט אויף בייידען. נאָר זעלטען, וועו די יסורים פלעגען איהם וועו־רען אונערטרעגליך, האָט ער שטיל געקרעכצט, און א ציטער פלעגט דאן אריבער איבער'ן לייב פון דער פרוי. איך האָב זיך פערוקט אין א ווינקעל פון זאל און בין עטליכע מאל אונטער־גענאנגען צום שטאַרבענדען, כדי אויסצוהערען זיין הארץ. האלב נאָך צעהן האָב איך איהם אויסגעשפריצט מיט קאמפאר. ער האָט מיך בע־

דאנקט מיט די אויגען. ער האָט ניט ארויסגע־
רעדט קיין איין וואָרט פון דער צייט, וואָס עס
איז געקומען. דאָס ווייב מיט'ן קינד. דאָס ריידען
פֿלעגט איהם פערשאַפען שרעקליכע וועהטאָגען.
דער זייגער האָט נעשלאָגען עלף. איך האָב
פערשטאַנען, אז דער קראַנקער צעהלט יעדען
קלאַפּ פון זייגער. ער האָט מיט טרויער ערוואַרט
דעם טויט, און מיר האָט זיך געדוכט, אז איך
לעב איבער צוואַמען מיט איהם דעם קאַמפּף
פון זיין ווילען מיט די לידען. דאָס ווייב האָט
ניט געוואוסט, ווי שרעקליך ער איז צושעדיגט.
מען האָט בלויז ארויסגעזעהען זיין קאָפּ אויף
די ווייסע קישענס.

„ארום האלב נאָך עלף איז די טהעטיגקייט
פון זיין הארץ שוואַכער געוואָרען, דער בליק
האָט פערלאָרען זיין גלאַנץ און אויסדרוק. ער
האָט ג'גוספ'ט. און פלוצלונג האָב איך בע־
מערקט א שטראַהל אין זיינע פערנעבעלטע אוי־
גען. איך האָב פערשטאַנען און איהם אויסגע־
שפּריצט נאָך אמאָל. זיינע לייפּען האָבען זיך
געשאַקעלט, אבער זיי האָבען ניט ארויסגעלאָ־
זען קיין איין קלאַנג.

„דער זייגער האָט געשלאָגען צוועלף.

„דער קראַנקער האָט געצעהלט יעדען
קלאַפּ; אין זיינע אויגען האָט זיך וויעדער בע־
וויזען לעבען, איך האָב וויעדער געקענט לעזען
זיינע געדאנקען. ווי נאָר עס האָט אויפגעהערט
דער לעצטער קלאַפּ, האָט ער ארויסגערעדט:
„ערשט קענט איהר בעשטעטיגען, אז איך האָב
געלעבט ביז'ן ערשטען אקטאָבער. פון היינטיגען
טאָג אָן בין איך א שטאַטליכער אייזענבאהן־
וועכטער, מיין ווייב וועט קריענען פענסיע און
וועט קענען ערציהען דאָס קינד". ער האָט
ארויסגערעדט די. דאָזיגע ווערטער מיט גרויס
אנשטרענגונג, אייניגע קלאַנגען האָט ער שוין
ניט געקענט ארויסרייַדען. דערנאָך האָט ער אָב־
געאַטהעמט און זיינע אויגען האָבען זיך צוגע־
שלאָסען".

מיין בעאַנטער האָט א לאַנגע צייט גע־
שוויגען און דערנאָך פאָרטגעזעצט:

„פאר דעם, וואָס איך האָב נאָכדעם גע־
טהאָן, איז על פי שכל ניטא קיין שום רעכט־
פערטיגונג. לאַגיש וואלט געווען אונטערצושטי־
צען, אויף וויפיעל דאָס איז געווען אין מיינע
כחות, די אלמנה מיט'ן קינד. אבער איך האָב
געפיהלט אזא ברענענדיגע בושה פאר'ן טויטען,
אז איך האָב ווייטער ניט געקענט לעבען. יא,
איך האָב ווייטער ניט געקענט לעבען".

„איך בין דאָך ניט קיין שלעכטער מענש.
איך האָב דאָך קיין שום שלעכטעס ניט געטהאָן.
צו דען בין איך בעגאנגען אן עולה, וואס איך
האָב ליעב געקראַנגען דאָס דאָזיגע מיידעל? מיר
זיינען ביידע עטליכע חדשים געווען גליקליך.
איך בין מהער קיינמאָל ניט געווען גליקליך, און
זי וועט מהער קיינמאָל ניט זיין גליקליך. וואָס־
זשע איז מיר געבליעבען צו טהאָן? איך וואָלט
דאָך אפילו אויך איצט אַנדערש ניט געקענט
מאכען. בלויז א נאר וואָלט געקענט פאַרערען
פון מיר, אז איך זאָל חתונה האָבען מיט איהר.
מיר וואָלטען נאָר איינער דעם אנדערען פער־
מוטשעט. צו דען האָט ניט געטויגט, וואס איך
האָב זי ליעב געקראַנגען? איך וואלט ווי עס איז
געקענט זיך גובר זיין, אָבער דאן וואלט איך
אויסגעטריקענט אויף עטליכע יאָהר פריהער.
אויך זי האָט געקענט זיך אָבזאָגען פון איהר
ליעבע. אָבער צו קען מען פון מענשען, וואָס
לעבען אזוי ווי מיר, פאַדערען נאָך אזא קרבן?
אזא קרבן דארף געבראכט ווערען מיט פרייד
און שטאָלץ, און ניט צוליעב ארימקייט און
רחקות. און וואָס וואלט דאן געווען, אז מען
וואָלט שוין אלעס פאַראויסזעהען און פערריכ־
טען? אפילו אז זי וואלט דאן בעגאנגען זעלבסט־
מאָרד, וואלט איך ניט געקענט פיהלען קיין גע־
וויסענס־ביסע. ווייל עס איז בעסער איינמאָל
אין לעבען צו זיין א מענש און נאָך דעם שטאַר־
בען, איידער לאנג לעבען ווי א גיעריגע און אומ־
גליקליכע בהמה, וואָס ארבייט, כדי מען זאָל זי
קאָרמענען.

„און ניט קוקענדיג אויף דעם אלעם, האָב
איך פערשטאַנען, אז איך קען ניט מהער לעבען,
איך קען ניט צוליעב דער אייגענער שולד. וועז
דער ארבייטער איז געשטאָרבען, האָב איך
פערשטאַנען, פאר וואָס איך בין אזוי שפּל'דיג,
אומגליקליך און ניעדריג, און דעריבער קען איך
מהער ניט לעבען.

„און כדי מיין טויט זאָל ניט זיין אינגאנ־
צען ארויסגעווארפען, האָב איך אָנגעהויבען
איינצונעהמען א סם, וואָס זיין ווירקונג האָט
געדארפט אויסגעפּארשט ווערען צוליעב וויסענ־
שאפטליכע צוועקען. נאָר וועז איך בין געקומען
פאר די טויערען פון אייביגקייט, האָט זיך מיר
דאָס דאָזיגע וויסענשאפטליכע ציעל ארויסגע־
וויזען פאר זעהר קליין. אָבער ביי מיר איז

דאָך עם דאָס אייניציגע, מיט וואס איך האָב געקענט זיין נוצליך. איך האָב פּינקטליך פּערשריי־בען. איך האָב אומגעקערט צו דער וואנד, און איך בין ארויסגענאנגען פון צימער.

איבערזעצט פון ש. ע.

שלום אש.

חורבן בית־המקדש

(א פּאָעם אין פּיער געזאַנגען).

2טער געזאַנג.

נבוזרדן טרייבט די אידען אין גלות.

מ יט א געטרייסט האַרץ איז ירמיהו קיין ירושלים צוריק געגאַנגען, ווי גאָט האָט איהם בעפוילען, אין עמנות דאָס פּעלד עקופּט, און געזאָגט האָט ער זיך: עס איז א סימן, אז אידען וועלען אויף זייער אָרט זיטצען בלייבען. אויפּעמען וועט זיין גרויס ערבאַרמונג זיין צאָרן און זיין גוטסקייט ווי א ים וועט ארויסטרייבען די נאַרישע מענשען־זינד. אזוי געשטיצט אויף גאָט'ס חסד געהט דער נביא געטרייסט צו זיין פאָלק צוריק. אוועקווארפען ווילן ער זיין שטעכעדיגע שטראָף־בייטש און טרייסטען ווי א מוטער זיי. געקומען איז ער אויף דעם בית־לחם־וועג און דערזעהען האָט ער פון ירושלים א גרויסען רויך אויפגעהן. בייַ־נאכט איז עס געווען און דער פּלאָם פון ירושלים האָט זיך פון דערווייטענס געלויכטען. געטרייסט האָט זיך דער נביא: א, פערשוואונדען זיינען די כשדים, זיי זיינען ווי אשור אמאל הינטער ירושלים'ס טויערען ווי א נעבעל צורונען. און דאָס דאנקט ירושלים גאָט אָב, און דער רויך פון זיינע קרבנות געהען אין הימעל אויף; פרעהליך איז דער נביא געוואָרען, אויפגעלויכטען זיין פערוואָלקענטער שטערען, און זיינע אויגען ווי די ליכטער. אויף ירושלים אויפּגעהויבען מיט די הענד אין דער הויך, האָט ער פּאר גאָט א לויב־ליעד זאָגען געוואָלט. זיין האַרץ צוגאַנגען פאר געטליכקייט — פאַנגט אָן דער נביא פאר גאָט צו טאַנצען, און צו ווינען פאר פרייד. ער קוקט אויף דעם וועג, רויט גערויטעלט איז דער וויסער זאמד און ווי א פּאָדים ציהט ער זיך איבער דעם וועג, פון ירושלים קומען די בלוט־פלעקען אָן צו לוי־פען, און קיין בבל ציהען זיי זיך, געוואַרפען האָט ער זיך אויף דער ערד און דערזעהען ביים שטערען ליכט יונגע קינדער־פים געטרעטען אין דעם בלוט, ער האָט זיי אין דעם ווייבען גאנג ערקענט, אויסגעאסען ווי אין א פּאַרם האָט זיך דאָס קינדישע פיסעל אין דעם בלוטי־גען שטויב. — א, ערקענט האָט ער דעם איידע־לען טריט פון זיין פּאָלק, געוואַרפען האָט ער זיך מיט זיין פּנים צו דר'ערד, געקושט האָט ער יעדען טריט, צום הארצען צוגעדריקט, און אויסגעשריען מיט א וויילד געשריי, ווי א ווילד, וועלבעם דער יעגער האָט מיט זיין שפּיעז אין האַרץ געטראָפען. אזוי פערוואונדעט מיט דער שפּיעז אין דער ברוסט, איז דער נביא אויף דעם וועג געלאָפען, אויף די בערג זיך גע־לאזט און קיין ירושלים געקוקט. א, ערקענט האָט ער ביים מאָרגען־גרויען שיין, ירושלים ברענט ווי א גרויסעם קרבן און דער רויך געהט אין הימעל אויף, אבער נישט אויף שטיינער און מויערען האָט יעצט דער נביא געקלאָגט זיין ליעד, — נישט אויף דעם, וואס דאָס בית־

המקדש איז חרוב געוואָרען, נאָר איבער די אי־דענ'ס לייד האָט ער זיין האַנד געגעבן הימעל אויפגעהויבען און אויסגעשריען: א, דו האָסט מיך אָבגענארט — ארויסגענארט האָסטו מיך פון דער הים און הינטער מיין רוקען די קינדער גע'שחט'ען, און געזוכט האָט ער מיט זייגע אויגען, וואו עס פיהרט דער וועג פון די געטרי־בענע, אויסגעשיקט האָט ער זיין געהארך צו פערנעהמען, פון וועלכער זייט דערווינד טראָגט די קרעכצען אהער, ענייגט נאָך לינקס, געזוכט נאָך רעכטס, און נאָך דעם בלוטיגען פוסען־טריט איז ער ווי א טיער, וואָס האָט זיין נעטץ געפונגען לעער, נאָך דעם געפאַנגענעם קינדער־טריט נאָכגעלאָפען.

געטריבען האָט זיי נבוזרדן קיין בבל אריין פאר די מוטער רחל'ס קבר פארבי, — געוועזען איז עס אויפ'ן וועג קיין בית־לחם, וואו בעגרא־בען האָט זי יעקב איינזאָם אויף דעם פעלד אליין. אָבגעשטעלט האָבען זיי זיך ביים קבר, און ארום דעם פעלד אניעדערגעלייגט. גע־רונען האָבען די טרעהרען אין די מוטער'ס גראָב אריין און אָנגעכאפט זיך אין די וועגד פון קבר, און נישט געוואָלט וויייטער גענהן, אָבער געשלאָגען האָט זיי דער פיינד מיט די ריימענס און מיט די פאסקעס פון דעם קבר אוועק, אָבגעריסען האָט ער די קינדער מיט געוואלד פון די מוטער'ס הארץ, געשלעפט האָט דער פיינד די קינדער פריהער און די פאָטער'ס, ווי די טיער, זיינען נאָך זיי נאָכגעלאָפען אין דעם גלות אריין. אומגעקוקט האָבען זיי זיך נאָך מיט פערבענקטע בליקען צו איהר. געוועזען זיינען די טרעהרען אין דעם קבר אריין און די מוטער נישט געלאָזט ליעגען רוהיג, אויפגעהויי־בען האָט זי זיך אין איהר וויים־געוואנדן, — אָנגעטהאָן די טויטע שבת־קרוין אויף איהר קאָפּ איז זי פון איהר קבר ארוים, און נאָך די קינ־דער נאָכגענאנגען און אויסגעשטרעקט צו זיי איהרע הענד און געופען זיי.

אָבער קיינער האָט איהר שטים נישט גע־הערט, קיינער האָט איהר געשטאָלט ניט גע־זעהען. — טויט איז זי, און קען נישט געבען פון זיך קיין אָבקלאנג, נאָר רעדט צו זיך אליין. אזוי האָט זי ארומגעגאַנדזשעט א גאנצע נאכט איבער די פעלדער אליין, און וועז דער טאָג האָט געגרויט, איז זי צוריק אין איהר רוה אריין. אזוי הויבט זי זיך יעדע נאכט פון איהר קבר ארוים, קומט אין אירישען גלות אריין, און וויר עם וואנדעלט ביי־נאכט דורך אידישע שטעדט, זעהט, ווי א וויים געשטאָלט געהט אין געסעל אליין, קוקט דורך פערמאכטע לאָדען אדורך אין אידישע שטיבער אריין. דאָס איז די מוטער רחל, וואס קען אין קבר נישט ליגען רוהיג אי־בער איהרע קינדער'ס פיין, אזוי ביז היינטיגען טאָג אריין.

פערלאָזען האָבען די אידען די מוטער רחל'ס קבר און גלות געגאַנגען. דער טאָג האָט אָנגעהויבען צו גרויען, און דערקענט האָט דער נביא ביי דעם גרויען טאָג־שיין די ארוים־געטריבענע פון דערווייטענס, דערזעהען האָט ער די מחנה שוואַרצע רויב־פויגעל, וואס זיינען נאָך זיי נאָכגעפלויגען. די זון האָבען זיי פער־עטעלט מיט זייערע שוואַרצע פליגעל און ער־שראָקען די לופט מיט זייער קוויטשענדיג גע־שריי. געזעעט איז געווען דער גאנצער וועג מיט מענשליכע גלידער, און אָבגעשטעלט האָבען זיך די שוואַרצע פייגעל אויף די גופים פון די טויטע, געפיקט פון זיי און מיט א באַנגען קראַה־קראַה — ערשראָקען די וועלט; אנטלאָ־פען זיינען די פויגלעך פון פעלד פאר זייער גע־שריי, און די טויבען זיינען אין זייערע טויבען־שלעק אריין, בעהאלטען זיך אין די ווינקע־לאָך אריין, די קעפ הינטער די פליגעל גע־שטיקט, די אויגען פערגלאָזט און אין גאָט גע־האָפט. אוועקגעיאָגט האָט ירמיהו די שוואַרצע פויגעל פון די לייבען, זיינע קליידער אויס־ע־טהאָן, אין די גופים פערהילעט מיט זיי פאר די פייגעל'ס שיין, אָבגעטראָגען האָט ער די לייבען פון דעם וועג אין א זייט, או זיי זאָ־לען אונטער די קעמעל־טריט נישט געטראָטען ווערען. לאַנג פערבריינגען ביי די טויטע האָט ער דאָך נישט געקענט: געוופען האָבען איהם די קרעכצען פון די לעבעדיגע מיט דעם ווינד פון דערווייטענס אָנגעלאָדען, איבערגעלאָזען האָט ער די טויטע מיט א פערוועהטאָגט הארץ און צו די לעבעדיגע געלאָפען. אדם־נאָכט איז ער געווען, די קליידער אויסגעטהאָן, לויפט ירמיהו אין די זונם שיין, פון די פים זיינע רינט בלוט, און ער פארבט דעם וועג הינטער זיך. זיינע אויגען אויפגעריסען און מיט זיינע דארע הענד געגען הימעל אויסגעשטרעקט, לויפט ער מיט א ווילד געשריי נאָך די ארויסגעטריבענע נאָך. אָנגעטראָפען האָט ער די שוואבע קינדער און די וויבער, וואס ניט געקענט האָבען זיי נאָך דעם שטאַרקען מענער־טריט נאָכלויפען.

נאָקעט זיינען זיי געוועזען, און זייערע לייבער פאר די זונם שטראָהלען און פאר די זעלנער'ס אויגען צום רויב איבערגעגעבען. נאָכגעגאנגען זיינען בבל'ס זעלנער נאָך זיי — מיט קופּערנע היט אויף די קעפּ, מיט רויטע בענדער ארום־געפּוצט, רויהע, דורשטיגע אויגען פון זייערע קופּערנע געזיכטער ארויסגעקוקט, מיט אויפּ־געדעקטע בריסט און געפּלאָכטענע האָר און בערד האָבען זיי מיט זייערע ריטער די שוואכע קינדער נאָכגעשמיצט. געפּאָלען זיינען די קינדער אין די זונם שטראָהלען, ווי די קלייניע געשאָפענע טויבען פון דער הויך, און אויפּ'ן וועג געבליעבען פאר די שווארצע מחנה פוי־געל צום רויב. מיט גוואָלד האָבען זיי די מו־טערס פון די קינדער צושיידט, וואָס האָבען זיך אינאיינעם בעהעפט מיט זייער בליק. אויפגעהויבען האָט דער נביא די קינדער פון וועג, אין זיינע הענד געטראָגען. גוסס זיינען זיי אין זיינע ארימס געווען, און מיט דעם געשריי וווייטער אין דער מחנה געלאָפען. אָנגעקומען איז ער צו די אלטע לייט. געשמידט זיינען גע־וועז די חשובי ירושלים, און זייערע הענד און פים אין אייזערנע שטאָנגען אריינגעבראכט, דאָך האָט זיך דורך די פערקנעבטעטע קייטען דער פרייער מענער־בליק פון די חשובי ירושלים ארויסגעריסען און מיט שטילען ערנסט און בבוד האָבען זיי איבערגעטראָגען זייער לייד.

צוויישען די דאָזיגע חשובי ירושלים איז געגאנגען צדקיהו, דער לעצטער פון דוד'ס הויז, דער אידישער קעניג. העכער פון אלע איז ער געווען, און ערקענט האָט מען אויף זיין גע־קרייזעלטען גרויען קאָפּ, דאָס עס האָט געהויהט דוד'ס קרון. אויסגעשטאָכען זיינע אויגען האָט איהם דער פיינד, דאָך געזעהען האָט ער אין זיין פינסטערע נאכט איין בילד — זיינע קין־דער'ס טויט! געשחט'ען פאר זיינע אויגען האָט דער פיינד די קינדער זיינע און אויסגע־שטאָכען זיי, אז ער זאָל קיין אנדערע ליכט נישט מעהר זעהען ווי זיינע קינדער'ס טויט. אָבער פון זיינע אויסגעלאָשענע אויגען איז נאָך א שטאָלצער בליק געפאלען. און ווי ער וואָלט געטראָגען אויף זיין הויפט א קרון, איז ער אין זיינע קייטען ווי א קעניג צווישען געפאנ־גענע געגאנגען. בעהעפט האָט זיך ירמיהו צו זיי, אריינגעבראכט זיינע הענד אין זייערע קייטען, און געבעטען זיך ביים פיינד, שמיער מיך ווי זיי. דאָך דער פיינד האָט געהאט דעם שטרענגען בעפעהל פון זיין מורא'דיגען הערר נבוזרדן, ירמיהו'ן נישט צו ריהרען. געוואוסט האָבען זיי, אז ער איז א געטליכער מאן, און ניט מיט זייער קראפט האָבען זיי ירושלים גע־נומען, נאָר איבער ישראל'ס זינד, וואָס נביאות האָט געזאגט ירמיהו אויף זיי. דער־זעהען אז זיי האָבען ירמיהו'ן צווישען זיך, איז א שטילע האָפענונג דורכגעגאנגען צווישען די אלטע לייט, „נאָט האָט געזעהען אונזערע לייד און ירמיהו'ן געשיקט צו אונז", און ערוואַרט האָבען זיי צו הערען פון איהם נאט'ס טריייסט. דאָך פערשטומט זיינען ירמיהו'ס ליפּען געווען, נישט קיין טרייסט און נישט קיין וואָרט האָט ער זיי פון גאָט געבראכט. נישט דערמאָהנען האָט ער זיי געוואָלט אין ציונ'ס פרעהליכע טעג, נישט געדענקען זייערע זינד, נישט שיטען זאלין אויף די וואונדען, נאָר געשווויגען האָט ער און מיט די טרעהרען זיין צער געטרונקען. אראָבגעלאָזען האָבען די אלטע די קעפּ צו דער ערד, ערגעץ וואו מיט די אויגען געקוקט פער־בענקט, און אין ירושלים געדענקט. א, נישט לענגער אויסהאלטען האָט דער נביא געקענט זייער בליק — אנטלאָפען איז ער פון זיי, און צו די אינגלעך מיט די מיידלאָך אָנגעקומען.

געגאנגען זיינען זיי פאָרען־וויים, די שעהנ־סטע קינדער פון ירושלים, וויי די יונגע פאלמען־בוימלעך אין זייער פאטערס גערטנער, אזוי גע־גליכען זיינען זיי געווען, אזוי וויים און איידעל איז געווען זייער געשטאלט, און ווי עלפאנט־ביין האָט זיך זייער נאקעט־לייב אן די זון גע־ברענט. אויסגעקליעבען האָט דער פיינד די שעהנסטע אינגלעך און די מיידלאָך, נאָך ריין פון זינד, בעהעפטען האָט ער זיי גע־וואלט, קינדער זאלען זיי איהם געווינען, צו שקלאפען זאלען זיי איהם זיין; נאקעט זיינען זיי געווען, בעהעפטען איינם אין צוויייטען — לייב און לייב אין די קייטען צוזאמענגעבראכט. געבויגען האָבען די אינגלאָך זייערע אויגען צו דר'ערד, נישט פערשעהמען געוואלט מיט זייע־רע בליקען די שוועסטער מיידלעך, וואָס נא־קעט זיינען זיי געגאנגען נעבען זיי. קינדער זיינען זיי נאָך געווען, און שוין געוואוסט דעם ציעל, צו וואס זיי זיינען בעשטימט. און גע־שוואָרען האָבען זיי אין זייערע הערצער, קיין קינדער נישט צו האָבען אין דער פרעמד. גע־גלויבט האָבען די מיידלאָך אין די ברודער־בחורים, אז זיי וועלען קיין שקלאפען נישט וועי

לעז געבוירען פאר'ן פיינד. געפאלען זיינען זיי איינס דאס צווייטע אויפ'ן האלז, וועז דער פיינד האט זיי אין געצעלט געבראכט צו בעסטען זיי — און זייערע נשמות זיינען אויסגעהאקט, געגאנגען אין זייער געווין. טויט האט זיי דער פיינד געפונען אויף זייערע חתונות־געלעגער — דאס טויטע מיידעל אין דעם יונגלינג'ס ארימס. אזוי געשטארבען זיינען זיי.

דער נביא האט אויף זיי געקוקט, און אויף זיי האט ער געקלאגט זיין גרויסעם לייד: „איך בין דער מאן, וואס כ'האב געזעהען די נויט אין איהר ערגסטע פיין".

אנטלאפען איז ער פון זיי מיט זיין קלאג־ליעד, און צו די בהורים אנגעקומען, איינגעשפאנט זיינען זיי געווען נאקעט אין נבוזרדן'ס וועגען און קיין בבל צו ירושלים'ס פראכט און שיין געפיהרט. בעהאנגען זיינען די וועגען געווען מיט דוד'ס גאלדענע פאנצער'ס און אוים־געשפרייט איבער זיי האט דער פיינד די אוצרות פון בית־המקדש, געבלישטשעט האט דאס נאלד אויף די וועגען און די טהייערע שטיינער ווי א ים אין די זונן אויסגעגאסען, אזוי געלויכטען האבען זיי. ישראל'ס פאהנען, די צייכענס פון זיינע שטאמען אויפגעשטעלט האט ער אויף די וועגען און אויסגעשפרייט זיי אין די קאלירען. און יהודה'ס פאהן געפלאטערט האט ער פון אויבען אויף מיט דעם לייב, וואס איז אויף איהם. שטאלץ איז דער פיינד געווען אויף די פאהן פון דעם איידעלסטען פון ישראל און הויך אויסגעשפרייט האט ער זי אין דער זונן. גאלד און זילבער טראגען זיי נור דעם פיינד, אן אנדער אוצר איז בעלטען צווישען זיי: געפיהרט האבען זיי אין גלות אריין אן אלט בוך, אויף גרל פארמעט גע־שריעבען, אין א בינדל איינגעווויקעלט טראגט עם וועד אויפ'ן פלייצע, אין דער אייגענער מחנה אליין. ציטערט געטער, ציטערט פעלקער, אייער טויט וועלט געטראגען דארט. די שוועלט פאר די אלטע וועלט. איינגעבונדען אין דעם בינדל טראגען זיי גאט'ס וואלט, עס איז דאס ליכט, וואס זיי האבען דארט. אזוי פיהרען זיי מיט זיך דאס ליכט פון פאלק צו פאלק, פון לאנד צו לאנד, איבער דעם גאנצען גלות ארום. דאס איז דער סוד, וואס האלט זיי אויף ביז'ן היינטיגען טאג אריין.

נעשלעפט די וועגען און די אוצרות האבען די בהורים פון ירושלים. די שטארקסטע צווישען זיי האט ער אויסגעקלויבען. געזעהען האט דער נביא די קופערנע בית־המקדש זילען מיט די קרוינען אויף די קעפ מיט די שהנע בלומען אויסגעהאקט, ציור'ס מייסטערשטיק דורך שלמה'ס חכמה אויסגעטראכט. געשלעפט האבען זיי די יונגלינגען פון ירושלים. צעהן בחורים ביי יעדע זייט פון זיל האבען הינטער די שווערע לאסט פון קופער אבגעקרעכצט, געלויכטען האט זיך אין די זונן יעדע בלום, יעדע פרוכט, וואס איז שוין אזוי מייסטערהאפט געווען אויסגעהאקט. אזוי האבען זיי אויף זייערע אקסל דעם בית־המקדש נאך בבל געפיהרט, געקרעכצט הינטער די ריטער־שמיץ, וואס בבל'ס זעלנער אין די קופערנע היט האבען זיי מיט זייערע ריטער איבער זייער נאקעטע לייבער נאך געשמיצט. גערוסען האט זיך דער נביא צו זיי, געשריען מיט שרעקליך קול, אז ער האט דערזעהען דעם בית־המקדש צושטערט און זיינע שטיקער געשלעפט פון איהם.

אבער באלד פערשווינדען איז ער געווא־רען, דערזעהען האט ער די פרחי־כהונה, די יונגע כהנים'ס קינדער, צארט און פון אייזעלען שטאם, זיינען געגאנגען פאראוים פאר זיי. קינ־דער זיינען זיי נאך געווען, פון בית־המקדש־הויף ארויסגענומען, ווי זיי האבען זיך ביי די עלטערע די עבודה געלערנט. אין זייערע העמד־לעך אנגעטהאן האבען זיי די קרוינען מיט די מנורות פון דעם הייליגען בית־המקדש־דיענסט אויף זייער אקסל אוועקגעטראגען. די קינדער, אזוי טהייער און ליעב ווי די כלים פון בית־המקדש האבען איבער דעם וועג געווינט, נאס געמאכט דעם זאמד, און געזאגט אזוי: „די כלים, אין וועלכע מיר זאלען פאר נאט דעם הייליגען דיענסט טהאן, טראגען מיר צום פיינד". אז דער נביא האט זיי דערזעהען, האט ער זיינע הענד צום הימל פערשפרייט און מיט א גרוים געשריי אויסגעשריען: „די קינ־דער, ווי די שפעלעך, וואס האסט דו צו זיי, זיי זיינען נאך ריין פון זינד" — און איז אין די וועגען אריין, מיט די בחורים זיך אויסגע־שפאנט, אויסגעשטעקט זיין קראנקען גוף, אז ער זאל, ווי זייער, פון דעם פיינד'ס רימען ge־שמיסען ווערען, אריינגעבראכט זיין אדער־ge־צוינענעם האלז אין דעם געשפאן אריין, און דעם וואגען מיט זיין אלטען קערפער איבער דעם שטיינערנעם וועג געשלעפט. די זעלנער

האָבען איהם פון דאָרט אוועק־געזומען און צו נבוזרדן'ען געבראכט.

געגאַנגען איז נבוזרדן פאָראויס פאר דעם גאַנג. ברוין איז זיין שטאַרק געזיכט געווען, אבּ־געברענט פון דער זונ, זיין ברוסט אויפגעדעקט ביז אין וויטען לייב אריין, געקאַרבט זיין בּאָרד, אין פלעכטען געבונדען ביז'ן טיעפען האָריז אריין, זיינע האָר שוואַרץ געקארבט און געבונדען און לאַקען געגאַסען — געקארבט און געבונדען האָבען זיך איבער זיין ברוינעם נאַקעטען קארק ארָבּגעגאַסען, ווי די ליכטער אין די שוואַרצע נאַכט האָבען זיינע אויגען מיט צאָרן פון זיין ברוינעם געזיכט, הינטער זיין שווערען מעשע־נעם־געטורמטען הוט, ארויסגעקוקט. שטאַרק האָבען זיינע געקנאַבעלטע פיס אין דעם הייסען זאמד געטרעטען און מיט דער שפּיעז פאראויס־געשיקט האָט ער זיי אין דעם וועג געוויעזען.

קינדער און אלטע פיהרט דער פיינד. ווייבלעך און מיידלעך נור, קיין מאַן איז צווי־שען די געפאַנגענע ניטא. עס איז קיין מנהג אין ישראל געווען, אז מענער זאלען אין געפאַנג־שאפט געהן, אויף דעם פעלד בלייבען זיי בּיז צו דעם לעצטען טראָפען בלוט. אזוי געפיהרט האָט נבוזרדן ישראל אין גלות אריין, לאַנג ציהט זיך דער וועג, עס איז ערשט דער ערשטער טריט — בּיז'ן היינטיגען טאָג אריין. געטרעטען איז פאר איהם דער נביא, אין די אויגען איהם אריינגעקוקט און געזאגט אזוי:

„נישט אזוי גרויס נבוזרדן, נישט אזוי שטאַרק נבוכדנצר. נישט אייער האַנד האָט ישראל'ס מאַכט צובראָכען, געבונדען מיט גאָט אין א פעסטען באַנד געהט ישראל, דער אייי־ציגער זוהן, ווי א הערר אין קנעכטשאפט ארום. די וועלט האָב איך צוליעב איהם בעשאפען — זאָגט גאָט, איהר לעבט נאָר אין זיין זכות. דו ביזט דער שטעקען, דו ביזט די רוט, מיט וועל־כען גאָט שטראָפט זיין זוהן. ווען ישראל וואָלט נאָר צו זיין פאָטער געקומען, ווי דעם ווילדען הונד, ווי דעם אָקס, ווי דעם רינד, וואלט ער דיר א רינג אין דיינע נאָז־לעכער געשטעקט און מיט דעם שטאַרק דיך צוריקגעפיהרט אויף דעם וועג קיין בבל צוריק ווי צו אשור'ן ער האָט אמאל געטהאָן! א, ציטערט פאר יעדען טראָפען, פאר יעדען קרעכץ, וואָס ישראל טהוט. דו וועסט מיר רעכענונג אָבגעבען, זאָגט גאָט, — דו ביזט דער הונד אין מיין הייי־ליגע סטאַדט, דער שפּעער איז נאָר אוועק אויף איין אויגען־בליק, דו וועסט מיר בעצאָהלען פאר יעדען שפּעלע מיט דיין אייגען בלוט, וואם דו האָסט פערצוקט".

צוריק געטרעטען איז נבוזרדן, בליך גע־ווארען זיין געזיכט — זיין הארץ ווי וואסער צוגאָסען, אזוי האָט ער זיך דערשראָקען פאר דעם נביא'ס וואָרט (דאָם איז געווען זיין זכות), געוואָרפען האָט ער זיך צו ירמיהו'ס פיס און געענטפערט אזוי:

„אויסצופיהרען זיין שטראָף איבער ישראל האָט מיך גאָט געשיקט, וואם אָנגעזאָגט דורך דיר האָט ער זיי. אליין ביזטו איבער ירושלים גאַסען ארומגעגאַנגען מיט דיין אבל־ליעד גע־קלאָגט. די שטאַנג אויף דיין רוקען געטראָגען האָסט דו זיי געוויעזען דעם סוף, ווייל זיי האָבען אין גאָט פערגעסען, אויסגעלאכט האָבען זיי דיך אין קערקער געוואָרפען, פון דעם שווארצען לאָך האָסט דו ארויסגערופען צו זיי און ווי א קלאָג־ליעד אויף זייער חתונה געווייגט, שטייגער האָבען זיי אויף דיר גע־וואָרפען, דיין מויל, דורך וועלכען גאָט רעדט האָבען זיי מיט ערד פערשטאָפט, יעצט קומסט דו דיך אָננעהמען פאר זיי? — צו האָבען מיר דען ניט גאָט'ס שליחות אויסגע־פיהרט, וואם ער האָט געזאגט דורך דיר..."

פערשווינדען איז באלד ירמיהו געוואָרען פון נבוזרדן'ס רייד, געשלונגען האָט ער אין זיך זיין צער און גאָט זיך דערמאָהנט — יהוה איז געוואָרען פערשעהמט איבער ישראל'ס זינד, פרעמדע נעהמען זיך זיין נקמה אָן און פיהרען אוים איבער ישראל זיין שטראָף... זיין זוהן האָט ער איבערגעגעבען צו גוים אין די הענ־, דעם בית־המקדש פערברענט, ירושלים א פער־שעהמטע מוטער, צו שאַנד און שפּאָט צווישען די פעלקער פון דער וועלט. אנגעצונדען האָט זיך אין איהם די נקמה פאר גאָט, נישט געהערט האָט ער מעהר זייער קרעכצען — אָבגענייגט האָט ער זיין בליק פון זיי. יהוה איז געוואָרען צו שפּאָט; אברהם, יצחק און יעקב — פאָטערס פון א פערקנעכטעט פאלק, און קוים די העררן איבער די וועלט — און אלעם איבער ישראל'ס זינד — בערעכטיגט האָט ער אויף זיי דעם דין.

אוועק איז פון זיי דער נביא, און נאָך ירושלים צוריק. טיף בעגראָבען אין זיין הארץ

איז זיין לייד, און פערשטיינערט איז דער צער אויף זיינע ליפּען געווארען, געזעהען האָט ער דאָס לאנד, יעדען בארג ווי ער שטעהט פערײַיאיינאמט אליין, קוקט די ארויסגעטריבענע נאָך, און ווייזט און קלאָגט: „ווער וועט מיך זעהן", ווער וועט איבער מיינע פּירות א ברכה מאַכען — קלאָגט יעדעס גרעזעל, יעדער בוים, עס פערנעהמט נישט דער נביא דעם גע־ווײַן פון די ערד, פערשטיינערט איז שוין גע־וואָרען זיין צער און קיין וואָרט האָט ער נישט פאר איהר צו זאגען. אנגעקומען איז ער מיט די נאכט אין די טהויערען פון ירושלים, צובראָכ־כען זיינען זיי געווען, ירושלים איז הפקר, ווער עס ווײל קען דערין אריין. פאר דעם צובראָכע־נעם טויער האָט ער א פרוי געטראָפען, ארויס־געקומען איז זי פון דעם פערנעבעלטען פאר־נאכט, און געגאנגען אויף איהר וועג אליין, שוואַרץ איז זי געווען געהיילט, איהר שטאָלצער בליק האָט הינטער איהר טונקעלען שלייער ארויסגעקוקט. געאיידעלט איז איהר געזיכט געווען ווי פון די אידישע קעניגס־טעכטער און ווי א נבואה האָבען איהרע אויגען געשיינט. צו־לאָזט איז איהר שווארצעס האָר און געוואַשען איז עס איבער איהר טונקעל געוואַנדט געהאנגען דער חסד־חן פון אונזערע מאַמעס ביי ליכט־צינדען איז אויף איהר געווען אויסגעאָסען, און דער שבת־קרוין אין טרויער איינגעהיילט האָט אויף איהר קאָפּ גערוהט. אזוי איז זי טרויעריג און שטאָלץ אליין אויף איהר וועג געגאנגען. קיין טרעהר האָט זיך אין איהרע אויגען נישט בעוויעזען, קיין קרעכץ, קיין געוויין, נאָר ווי א אידישע קעניגין אין טרויער געציערט, האָט זי זיך אויף א שטיין ביים וועג געזעצט, איהר קאָפּ אין איהרע הענד געשטיצט — האָט זי מיט בענקענדע בליקען נאָך דעם וועג קיין בבל אויסגעקוקט.

ערשראָקען איז דער נביא פאר איהר גע־וואָרען, געשטעלט זיך פאר איהר, און געפרעגט אזוי:

— ווער ביזט דו, וואָס דו טרויערסט אזוי שטיל? צו די מענשען ביזטו גליך, און מענש־ליך איז דיין לייד — דאָך ווי געטליך דו ביזט, און ווי גאָט טראָגסט דו צער.

שענן האָבען זיך איהרע ליפּען געעפענט, ווי דאָס מויל פון א בלום אין א שהנע לבנה־נאכט.. מיט ריח פון בית־המקדש איז די לופט געוואָרען אנגעפיהלט, וועז זי האָט איהר וואָרט געפיהרט אזוי:

— „איך בין די מוטער פון דעם קינד, און וועז געטליך איך בין, דאָך מענשליך פיהל איך די ליידען, יעדען קרעכץ, יעדען געוויין, קיינער פיהלט נישט דעם צער פון קינד, ווי די מוטער ציון אליין".

פערשעהמט איז דער נביא געווארען פאר די מוטער ציון איבער זיינע פריהערדיגע רייד, אוועקגעזעצט האָט ער זיך נעבען איהר אויף דעם שטיין, און אזוי ווי זי, מיט בענקענדע בלי־קען אויף דעם וועג קיין בבל נאכגעקוקט.

3טער קאפיטעל.

די אבות פאר גאָט.

פערלאָזען האָט דער נביא די מוטער ציון און איז קיין ירושלים אריין. די נאכט איז שוין איבער די טהורעמס פון דער שטאָדט געפאלען, און אויסגעשטאָרבען איז ירושלים געווען. אין־נער אליין האָט זיך ירמיהו ארומגעדרעהט, גאם אויס, גאם איין, צוטרימערט זיינען די הייזער און דאָם צובראָכענע ווירטשאפט אויף די גא־סען ארויסגעוואָרפען. געטראָפען האָט ער דאָ און דאָרט א טויטע לייכע ליגען, וואם קיינער האָט זי נישט אוועקגענומען און צו קבורה גע־בראכט. געטראָפען האָט ער משוגע'נע מוטערס, האָבען זיך ווי ווילדע שאקאלען איבער די גא־סען ארומגעשלייכט, שטום געוואָרען פון שרעק זיינען א טהיל פון זיי — האָבען מיט זייערע קראנקע ארויסגעזעצטע אויגען ווילד געקוקט און ציגעברוהמט מיט זייער שטומער צונג. טהיל האָבען שטיקער גליעדער פון זייערע טויטע קינ־דער איינגעוויקעלט אין זייערע בינדעלאך. האָ־בען זיי אהומגעטראָגען מיט זיך. אין די ווינקלען האָבען קראנקע געשמאכט און געבענקט נאכ'ן טויט. איבערגעלאָזען האָט זיי דער פיינד אין דער צושטערטער שטאָדט, אז זיי זאָלען מיט זייער עלענד א שרעק אנווארפען אויף די שכנים ארום. נאָר נישט געזעהען האָט זיי יעצט דער נביא, נישט דעם מענשליכען לייד, געזוכט האָט דער נביא גאָט, ער האָט געוואָלט פון איהם פער־נעהמען א וואָרט, וואם ער זאָל די ארויסגעטרי־בענע אין גלות פאר א טרייסט בריינגען. אויף איז ער צום הר הבית, געזאָגט האָט ער זיך: גאָט האָט נאָך נישט פערלאָזען זיין הייליג אָרט,

און איך וועל ביי דער טהיר פון בית־המקדש שטעהן און צו גאָט'ס שליחות זיין בעריט.

אָנגעקומען איז ירמיה צום הר הבית, דאָס אָרט וואו אברהם האָט יצחק'ן אויף דער עקידה געבראָכט. ווי זעהט עס אוים? צופיהרט איז דאָס הויז, וואו גאָט האָט צווישען די לעבעדיגע געוואָהנט. — נאָכט הענגט דעריבער, און דעקט די געטלִיכע הרוגים צו. צוברָאכענע שטיקער פון א הימעל לִיעגען דאָ. עס ווייסט זיך דער מאַרמור־לאָזור אין דעם לִיכטיגען לִבנה־שיין. און די קופּערנע זיילען, אָבגעברָאכען פון די טרעפּען, ווי ריעזיגע הרוגים לִיעגען זיי. עס שטראָהלען די שטערען אקעגען די גאָלדענע פע־דים פון א האַלב־פערבראָכענטען פּרוכת, וואָס קוקט פון דער חורבה ארויס. און פון דעם אש בלִישצעט דאָס גאָלד פון א הייליגער כלי — אין דעם יונגען כהנ'ס האנד. קדושים זיינען זיי געווּוען ביידע, פאר גאָט אין פייער פערברענט. מורא האָט דער נביא געהאט דאָס אָרט צו בע־טרעטען, יעדעם שטויבעל איז הייליג דאָ, יעדעם זאמד פון גאָט געקושט. אויסגעמישט האָט זיך דאָס קדשי־קדשים מיט די עזרות און דער געט־לִיכער הייליגער סוד לִיעגט איבער אַלעם אויסגע־שפרייט. געפאַלען איז דעריבער די שטילקייט פון הימעל. גאָט האָט מיט זיין מאַנטעל איבער זייגע הרוגים פערהילט. אזוי אָבגעזונדערט איז געווען דאָס אָרט פון דער גאנצער וועלט, און עס איז געווּוען דעריבער ניט דאָס לִיכט פון טאָג און נישט דאָס לִיכט פון נאָכט, נאָר פון א ג־ווייטער, ווי דער הימעל איז, וועלכער בעווייזט זיך אויף דער ערד, אזוי האָט געהאט דער הייליגער סוד פון געטלִיכקייט איבער דעם געטער בית־עולם דאָ.

געשטאַנען איז ירמיה ביי דעם איינגאנג פון בית־המקדש, און געווּויינט ווי א קינד און גע־זאָגט אזוי: גאָט, וואו זאָל איך דיך זוכען? פער־לאָזען האָסטו דאָס אָרט, וואו דו האָסט צווישען די מענשען געוואָהנט און ביזט צוריק אין דיינע פערבאָרגענע הימלען געגאנגען, און איבערגע־לאָזען אונז אליין, און מיר ווייסען נישט אוים און מיר ווייסען נישט איין. גאָט, צו וועמען זאָל איך גיהן, וועמען זאל איך פרעגען. — דיין בית־המקדש איז צושטערט — דיינע כהנים טויט — אידען אין גלות, און דאָס שלאָכט הערשט איבער דער וועלט. יהוה'ס נאָמען איז צו שאנד, און דו ווייזט מיר קיין צייכען, און דו זאָגסט מיר קיין וואָרט. — וואו זאָל איך דיך יעצט זוכען, גאָט?

אזוי געווּויינט האָט דער נביא און זיינע ווערטער האָבען זיך אין די צוברָאכענע כלים פון בית־המקדש אָבגעקלונגען. דאָס מעטאל האָט פון זיך דעם קול געגעבען און מיטגעווּויינט האָט עם מיט דעם נביא. און ווי ירמיה ווייניט אזוי — פלוצלונג דערווייזט זיך א ליכט, בע־הערשט ווערט דאָס גאנצע אָרט, ווי דאָס ליכט פון לקוי־חמה, ווי די זון קוקט דורך דער לבנה'ס לייב אדורך. א שטילקייט האָט ארומגעכאפט דעם גאנצען הר־הבית, און די צוברָאכענע בית־המקדש שטיקער, ווי א נשמה וואלט אין זיי ארײַן, זיינען שטעהן געבליבען, שטיל געשווּוינגען און אויסגעהערט. קיין געשטאַלט האָט ירמיה הנביא ניט געזעהען, נאָר דערהערט האָט ער א שטים און דערזעהען א ליכט. ווי א טויב האָט געברוהמט די שטים פון יהוה און געזאָגט אזוי:

„עס טהוט מיר באנג אליין אין די הימלען צו זיין, און צו ישראל איז מיין בעגעהר. איך האָב הימעל און ערד געשאפען, איך שוועב איבער דעם גאנצען חלל ארום, מיר געהערט דער תהום פון יענער זייט וועלט. אין ערגיץ געפין איך נישט קיין רוה, ענג איז מיר דעם הימעל'ס רייך, די נאכט איבער דעם תהום פון יענער זייט קען מיין גייסט נישט פאסען און ענוג איז מיר ג־וועז דער חלל פון פיער איילען ערד, וואס ישראל האָט מיר צווישען זיך אָבגעטהיילט. איך שוועב איבער די חורבה פון מיין צופיהרטע היים און קוש יעדען שטיין און האלז יעדען שפאן ערד. צו שוואך איז מיר דער לויב־געזאנג, וואָס די הימלען זינגען מיר ביי זונען־אויפגאנג און ביי זונען־אונ־טערגאנג; די לייבען־גשרייען, וואס די ימים שאלען צו מיר, וועז די שטורם־ווינדען ברומען איבער זיי. צו דעם רויש פון די שטערן־וועלטען און זייער גאנג אין דעם חלל פון דער נאכט, הער איך זיך נישט איין. נישט איז מיר דאָס שטילע ליעד, וואס שוועבט איבער דעם תהום פון אונענדליכקייט, די לויב, וואָס געזונגען האָבען צו מיר די לוים מיט די הארפען בעגליט. געבראכט האָבען זיי מיר מיט זייער געזאנג דאָס ליעד פון יעדען בלעטל און גרעזל, וואס כ'האב געשאפען אויף דער וועלט. געהערט האָב איך זייער לויב און געבענשט האָב איך זיי. א, ישראל, אין א מינוט פון צארן האָב איך דיך געשטראפט און אייביג איז מיין בענקשאפט נאָך דיר, הינטער די שמיטין פון דיינע פיניגער הער איך דיין

בענקען נאָך מיר, און עס גיהט אוים מיין הארץ נאָך דיר. די הימלען פאר מיר, דער גלות ווי די ערד פאר דיר — ווער וועט מיר געהן און וועמען זאל איך-שיקען נאָך מיינע פריינד רופען אברהם יצחק און יעקב, די הייליגע דריי — קומען זאָלען זיי צוגעהן און טרייסטען מיך.

געציטערט האָט ירמיה הנביא פאר גאָט'ס רייד, געווארפען זיך צו דר'ערד און געזאגט: שיק מיך גאָט, איך בין צו דיין שליחות גרייט.

און געזאגט האָט יהוה: געה, ירמיה, וועק מיר מיינע פריינדע אויף, — רוף זיי פון זייער רוה, זאָג, אז יהוה איז פערלאָזען, ווי אין דעם הימעל אזוי אויף דער ערד, אז אומעטום הערשט דאָס שלעכטס. עס זיינען ארויס די קליפות פון זייערע לעכער און דער מידת־הרחמים איז צוגעמאכט. פעראיינזאמט איז יהוה און ישראל, קיינער ווייסט זייער נאָמען נישט, קומען זאָלען זיי צוגעהן. איך דארף זיי נעבען מיר אין דער שלעכטער צייט".

געגאנגען איז ירמיה צו דער מערת המכפלה אהין, וואו עס רוהען די פאָטער'ס פון ישראל מיט די מוטער'ס ביי זייער זייט אין דעם טויזענד יעהריגען שלאָף. א הייליגע ציטערקייט האָט איהם ארומגענומען, וועו ער איז געקומען זעהר נאָהענט. אָנגעקלאפט האָט ער אין זייערע לאָדען אריין און גערופען: „שטעהט אויף, אברהם יצחק און יעקב פון אייער רוה, איהר זענט פאר גאָט בעגעהרט, צו קומען צוגעהן".

די אלטע קעניגען, מיט די קרוינען אויף די קעפ אָנגעטאָהן, האָבען געעפענט די אויגען פון דעם טויזענד־יעהריגען שלאָף און געפרעגט אייער נער דעם אָנדערען: ווער ווערט אזוינ? ווייסט דו נישט, וואס עס איז געשהען? מען וועקט אונז פון אונזער רוה?

דערהערט אז זיי האָבען גאָט'ס נאָמען פון ירמיה'ס מויל אויסרופען, האָבען זיי פערוואונדערט געפרעגט: „וואס איז היינט מעהר פון אנ'אנדער מאָל?"

מורא האָט ירמיה געהאט זיי פון דעם חורבן צו ערצעהלען. ער האָט זיך געטראָכט, זיי וועלען שטראָפען און זאָגען: „א נביא ביזט דו ביי אידען געווען, וואָס האסט דו צוגעלאָזען, אז עס זאל אזעלכעם געשהען אין דיינע טעג", האָט ער זיי געענטפערט: „איך ווייס נישט וואס געשהען עס איז, נאָר איהר זייט פאר גאָט בעגעהר צו קומען צו געהן".

אויפגעהויבען האָבען זיי זיך פון די קברים מיט די קרוינען אויף זייערע קעפ. אין די טליתים איינגעהילט האָבען זיי איבער די וועלט געשפרייזט. געשווינגען האָט די ערד, געציטערט בארג און טהאל, אז זיי געהען פאר זיי פארביי — און מיט שטילען ציטערדיגען געבעט האָט זיי בוים און גראָז נאכגעקוקט.

געגאנגען איז דער ערשטער אברהם אבינו. הויך איז זיין געשטאלט געווען, העכער פון די אידען אלע, א גרויסע קרון אויף זיין גרויע קאָפ. אין זיין בריטען טלית איינגעהילט איז ער מיט זיין בריטע וויסע באָרד און שטילע רוהיגע טריט פאר גאָט אָנגעקומען. זיכער און רוהיג ווי מען קומט צו אן אלטען גוטען פריינד, אין די האנד האָט ער געהאלטען א גרויסע האק, צושטערט האָט ער מיט דער האק די געטער פון זיין פאָטער און פאר יהוה'ן זיי אונטערטעניג געמאכט. געציטערט האָבען די געטער פאר זיין טריט. אזוי איז דער עלטסטער פון אונזערע פעטער פאר גאָט געטרעטען.

ווי יהוה האָט איהם דערזעהען, אויסגעשטרעקט האָט ער צו איהם די האנד און געזאגט: זיי געגרוסט, מיין אלטער פריינד, יהוה'ס שטארקסטע זייל, צום ערשטען פון די לעבעדיגע האָסט דו יהוה'ן ערקענט, פון די געטצען פון דער וועלט מיך אויסדערוועהלט, דער ערשטער מיין נאָמען צווישען די פעלקער פערשפרייט. ענטפלעקט האָב איך זיך צו דיר, און געבונדען מיט דיר אנ'אייביגען בונד. קום, מיין פריינד, זעץ דיך ביי מיין זייט.

דער צווייטער איז געגאנגען זיין זוהן יצחק, קלענער פון דעם פאָטער, אָבער נאָך גרעסער פון אלע פון דער וועלט. בלינד איז ער געווען, אָבער שטאָלץ און זיכער איז ער דאָך געגאנגען מיט זיין גאלדענע קרון אויף זיין קאָפ און גאָט'ס חסד געשטיצט. אין די האנד ביי זיינע הערנער האָט ער א הירשעל געפיהרט. דאָס קרבן, וואס אברהם האָט פאר איהם גאָט געבראכט. אזוי איז אונזער פאָטער יצחק, דער קרבן פון גאָט, פאר יהוה'ן אָנגעקומען.

ווי יהוה האָט איהם דערזעהען, האָט ער אויסגעשטרעקט צו איהם די האנד און געזאגט אזוי: יצחק, שעפעלע מיינס, דיין הארץ אזוי פראָסט ווי די ערד, אייביגעם קינד, האָסט געהאנגען אין מיר ווי דער הירש וואָס דו האלסט אין דיין האנד, און אז איך האָב גערופען צו דיר, האָסטו, ווי דאָס קאלב, די הענד מיט די פים זיך בינדען געלאָזט, און דיין האלז צום חלף

אויסגעשטרעקט, געבונדען האָב איך זיך מיט דיר אין אייביגען באנד — קום, מיין פרײנד, זעצט דיך נעבען מיר".

דער דריטער איז געגאנגען דער פאָטער יעקב אונזערער. שוואַרץ בעוואקסען איז ער נאָך געווען און יונג ווי ביי לבנ'ס שאָף, ווען ער האָט פאר אונזער מוטער רחל׳ן געדיענט, זיין שעפער שטעקען נאָך געהאלטען אין די האנד, איז ער מיט שטילע הכנעה און געטרויישאפט פאר גאָט געטרעטען.

ווי יהוה האָט איהם דערזעהען, האָט ער איהם פון דער וויטענס צוגערופען: יעקב, יעקב, מיין זוהן און מיין קנעכט. פון דיין מוטער'ס בויך אָן האָב איך דיך שוין אויסדערוועהלט פאר מיין קנעכט. בעפאָר דו האָסט מיך נאָך געקענט, ביזטו שוין אין מיין וועג געגאנגען. אין דיר האָב איך אויסגעגאָסען די פאָרם פון ישראל׳, דיר איבערגעגעבען דעם סוד, וועלכען יהוה האָט מיט ישראל׳, ביזט געווען דער ערשטער „איד" בעפאָר אידען זיינען נאָך געווען אויף דער וועלט. קום צו מיר, אלטער פרײנד, און זעצט דיך ביי מיין זייט.

אראָבגעניידערט האָבען מלאכים דריי, און דריי גאלדענע שטוהלען פאר די אבות אויפגעשטעלט, יהוה'ן צו רעכטס און צו לינקס, וואָרום אפילו אין אבל׳ זיי זיינען געווען נאָך זייער קינד, — דאָך זיינען עס קעניגען געווען, און גאט האָט זיי דעם כבוד געגעבען, ווי עס פאָסט פאר זיי.

אז די אבות מיט די קרוינען אויף זייערע קעפ און מיט די צייכענס אין די הענד האָבען זיך ארום יהוה'ן, אויף זייערע טראָהנען געזעצט, האָט זיך דערהערט יהוה'ס שטים, וועלכע האָט געזאָגט אזוי:

„איהר זענט געקומען אין מיין הויז אריין, מיינע פרײנד, און מיין הויז איז צושטערט. צוריסען האָט ישראל׳ דעם באנד, וואס איז צווישען מיר און אייך, אנדערע געטער האָבען זיי זיך געמאכט — און יהוה'ן פערלאָזט. די הייליגע ערד, וואו איך האָב מיך צו דיר, אברהם, צום ערשטען מאהל׳ בעוויעזען, האָבען זיי פער־אומרייניגט. דאָם אָרט, וואו יצחק איז צו דער עקידה געבראכט געוואָרען, טמא האָבען זיי עס געמאכט. און וואו איך האָב דיך, יעקב, אויף דער לייטער אין מיין הימעל׳ געפיהרט, (אין דעם חלום פון דער נאכט) פאר אנדערע געטער האָבען זיי דאָרטען מזבחות אויפגעשטעלט. דאָם טויער, וואו די תפלות פון דער וועלט שטייגען צו מיר אין הימעל׳ אויף — מיט בלוט פון קרבנות פאר פרעמדע געטער האָבען זיי עס בע־שפריצט. פערוואָרפען האָב איך זיי פון מיר — אין פרעמדע הענד איבערגעגעבען — פון לאנד פערטריבען און אין גלות געפיהרט.

און אויפגעעפענט האָט יהוה די אויגען פון די אבות און דערזעהען האָבען זיי דעם פינסטע־רען קייטען־וועג פון דעם לאנגען גלות, לאנג און אייביג ציהט זיך אוועק דער וועג פון חורבן, מיט בלוט און טרעהרען איז ער בעזעעט, אויף שריט און טריט מצבות, זיי שטעהען פון פריה־צייטיגען טויט. ווי פון שאָטענס שוואר־צע יאָגט זיך דאָם רעשט הינטער דעם אייזער־נעם שטאנג פון דער קללה, וואס רוהט אויף איהם צווישען די פעלקער פון דער וועלט אדורך, און האלט זיך אלץ ביי זיין שטאם, און רופט צו זיין גאָט און די אבות דערמאָהנט ער. דערזעהען האָבען זיי דעם גלות דעם שוואַרצען, וואס ציהט זיך ביז'ן היינטיגען טאָג אריין. קיין טאָג, קיין מינוט, קיין אברוה נישט. — פער'מיאום'ט פון צרות, לאנגווייליג פון קלאָגען זיך, יאָגט ער ווי אן אייביגער מצורע צווישען די פעלקער פון ארום, און בלוטיגט אלץ דעם וועג. אזוי ציהט ער זיין רויטען בלוטיגען באנד פון גלות בבל׳ אי־בער דער וועלט.

דערזעהען אז זיי האָבען דעם שטעכעדיגען וועג, האָבען זיי די קרוינען פון זייערע קעפ אראָפגענומען און אויף דר'ערד געלענט, זיי האָבען מיט אמא׳ל דערהערט ישראל'ס געוויין. די ווינדען האָבען אנגעהויבען צונויפצוברויינגען זיינע קרעכצען פון דער וועלט און ווי שטורם־ווינדען האָבען זיי געיאָגט פאר די אבות פערביי.

אויפגעהויבען האָבען זיי זיך פון זייערע ערטער, צוריסען די טליתים אויף זיך און פאר גאָט זיך געשטעלט.

און דער ערשטער איז געווען אונזער פאָ־טער אברהם — וואס האָט פאר גאָט ג׳ט׳ענה'ט אזוי:

„אויסדערוועהלט האָסט דו מיך, גאָט, פון די מענשען פון דער וועלט, פאר א פאָטער פון א שטאם האָסט דו מיך געמאכט, און געצייגט מיר אין חלום פון דער נאכט דאָם לאנד, אין וועלכען דו וועסט בעזעצען זיי, צום הימעל׳ ווי די שטערען האָסט דו מיר זיי געגליכענט, אייגער און אייגער, זייערע קינדער זאלען די קעניגען פון דער וועלט זיין... איך ווי׳ל נישט

זיין א פּאָטער פון קנעכט, וואָס דו האָסט געמאַכט פון זיי.

און געברוהמט האָט יהוה אונטער זיין שווארצען וואָלקען אין דער נאַכט אריין: זיי האָבען געזונדיגט, אלטער פרוינד.

אברהם איז אָבער ווייטער פאר גאָט געשטאַנען און געזאָגט אזוי:

„וואס האָבען זיי דיר געטהאָן אזוינס? ווי גרויס איז דען דעם מענשענ'ס פרייד אויף דער ערד, ווי לאַנג איז זיין לעבען דען? נאָהענט ביי אונזער וויעג שטעהט דער קבר, אונזער לעבען איז אונזער וועג צום טויט. אויף וועמען האָסט דו דאָ דיין כעס אויסגעגאָסען? מיט וועמען ביזט דו אין דער מלחמה געגאַנגען, פאר וואָס האָסט דו זיי נישט מוחל געווען?

אָבער יהוה האָט אלץ געברוהמט פון זיין שווארצען מאַנטעל ארויס:

„זיי האָבען געזונדיגט, — געזונדיגט! אלטער פרוינד".

און אויפגעהויבען האָט זיך אונזער פאָטער יצחק מיט טרערען אין די אויגען, — מיט הכנעה און שטיל געבעט געזאָגט אזוי:

„צוויי קינדער האָסט דו מיר געגעבען, צוויי צווייגען פון מיין בוים אויסגעפלאַנצט. מיין הארץ מיט ליעבע געפעסטיגט צו זיי ביידען — האָסט דו אן אייביגע פיינדשאפט צווישען זיי געווארפען. איינעם פאר דיין זוהן דיר אויסגעקליעבען, דעם צווייטען פאר דיין רוט צו שטראָפען איהם בעשאפען. וועמען איז איינעם איז גוט, איז דעם צווייטען שלעכט און יעדעם מאל איז א זייט פון מיין הארץ פערבלוטיגט. צו גיפינט זיך נישט אין דיין הארץ ליעבע פאר ביידען — עשו איז דאָך אויך מיין קינד — פאר וואָס האָסט דו איהם פון דיר פערשטויסען און צום פאַנגער פון יעקב געמאַכט? מאָך דאָך שלום צווישען זיי ביידען, און זאָלען זיי בייד זיין דיינע זיהן.

און אויסגעשטעלט האָט זיך יעקב אונזער פאָטער און האָט זיך פאר גאָט געשטעלט און מיט גרויס געוויין געזאָגט אזוי:

„פאָטער, דו ווייסט וויא איך ליעב זיי — יעדעם קינד מיינס; אלע זיינען זיי מיינע קינדער ביז צו דעם יונגסטען, ביז היינטיגען טאָג אריין. איך ליעג ביי נאַכט אין לייכען־גרוב און הער יעדען זייער קרעכץ און יעדען זייער געשרייי, און טהייער בעצאָהלט האָב איך פאר זיי, אבגעארבייט פאר יעדען, מיין קינד, ביי לבן הארמי אבגעדינט, נישט געשפאַרט קיין ארבייט, נישט ביי־טאָג, נישט ביי־נאַכט, יעדעם שעפעלע געטריי אבגעוואכט, רחל'ען האָב איך ליעב געהאט, דאָך לאה'ן האָב איך נישט פערשעהמט, מיט בענקענדע בליקען האָב איך צו רחל'ען געקוקט, דאָך מיט לאה'ן בין איך אין געצעלט געגאַנגען, וויל דו האָסט איהר ניט געשאַנקען קיין חן — האָב איך מיך אויך איהר מרחם געווען — און דו האָסט אויך מיינע קינדער קיין רחמנות געהאַט. דו ווייסט, איך האָב זיי ווי מיינע שעפעלעך אין פעלד געפיהרט און די הימלען געוויעזען און פערצעהלט זיי פון דיר, און ווען אויפגעוואקסען זיי זיינען מיר און מיין ברודער עשו האָט זיי אויסראַטען געוואָלט, איינגעשטעלט האָב איך מיין לעבען פאר זיי, מיין קלוינע מחנה צוטהיילט, דער ערשטער געשטעלט מיך פאר זיי, מיינע קינדער צולעצט, און דו ווייסט ווי איך האָב מיין לעבען לאַנג געטרויערט איבער איינם פון זיי, און זיך נישט טרייסטען גלאָזט, ווען מען האָט מיר זיין העמדל געבראַכט — און איך האָב געמיינט, אז א חיה־רעה האָט עס פערצוקט. — יעצט האָסט דו זיי מיר אלע אומגעבראַכט. איבערגעגעבען האָסט דו זיי ווי פרעמדע אין די הענד פון די פיינד, און געטהאָן האָבען זיי מיט זיי וואָס זיי האָבען געוואָלט. א, יעדער זייער וואונד איז מיין וואונד, יעדער זייער געשריי, א, איך קען אין מיין קבר נישט אייניהען, עם רינען צו מיר די טרערהרען זייערע אלע אריין, — עם רינט דורך מיין הארץ זייער בלוט, און יעדעם וואונד איז מיינס".

און עם איז געוואָרען א גרויס געווין, ווי די אבות האָבען זייער וואָרט פאר גאָט געפיהרט, הימל און ערד האָבען מיט אונזערע פאָטערס מיטגעווויינט און אלע שטערען זיינען געקומען און זיך ארום זיי געשטעלט, און די מלאכים אויבען אין הימל — אלעם האָט געווויינט, — און פון גאָט'ס אויגען זיינען זיי טרערהרען אראָבגערונען — אין ים אריין און האָבען דאָס וואַסער אויפגעקאָכט. און עם איז געגאַנגען דאָס געשריי פון די אבות פון איין עק וועלט ביז צום אנדערען, און דערהערט האָבען עם די אידען ביי די טייכען פון בבל, וואו זיי זיינען געזעסען. אז זיי האָבען געהערט דאָס געשריי, האָבען זיי די אבות דערקענט — און האָבען געזאגט: זיי זיינען געקומען זיך אננעהמען פאר אונז, און א שטילע האָפענונג איז אדורך געגאַנגען צווישען זיי.

ב. וולאָדעק.

פון מיין נאָטיץ־בוך

א.

מאַרקס'ס צימער.

ר איז געקומען אין דאָס קלייַנע שטעדטל, וואס ליגט בײַם ריעזיגען און טונקעלען „לייק הוראן", בײַ א צוועלף־דרייצהן יאָהר צורוק און האָט געדאַרפט ארבייטן שווער און אונ־אויפהערלעך, בײַז ער האָט זיך ארויפגעארבייט צו זיין איצטיגער סטאָר אויף „מעין" סטריט. ער האָט געשלעפט שווערע באָנדלעך מיט אלטע ווארג און שמאָטעס, האָט פערקויפט אויף אויס־צאָהלען, האָט דורכגעמאכט דעם גאנצען גיהינום פון פּעדלערייַ. אָבער דורך אָט דער גאנצער צייט האָט ער אויף קיין אײַן טאָג ניט פערגעסען די מאָדנע און נייַע לעהרע, וואס ער האָט אויפגע־נומען נאָך בײַ זיך אין שטעדטעל פון אנ'אָנגע־פאָהרענעם אגיטאַטאָר. ער איז א סאָציאַליסט. דעם ערשטען מאָהל, ווען ער האָט לייכטזיניג פון דעם דערצעהלט איינעם פון זיינע בעסטע און פרייַנדלעכסטע „קאָמסטימער", האָט ער ניט פער־שטאַנען פאר וואָס יענער האָט אָנגעהויבען צו קוקען אויף איהם אזוי קרום און אויפגעהערט בײַ איהם צו קויפען. ער האָט זיך אָבער באַלד דערוואוסט, אז סאָציאַליזם איז אין אמעריקא א טריפה זאך, און האָט זיך שוין ווייטער גע־היט קיינעם, קיינעם פון דעם ניט דערצעהלען.

דערווייַל זיינען בײַ איהם אויסגעוואקסען קינדער, די בײַזנעם האָט זיך ווייטער אלץ פער־גרעסערט און איהם איז געווען שווער צו דענקען, אז זיינע אייגענע קינדער זאָלען ניט וויסען פון זיין שעהנסטען אידעאל. דאָן איז עם איהם איינגעפאַלען דער געדאַנק פון „מאַרקס'ס צי־מער". פון איינעם פון זיינע צימערען האָט ער אַרויסגענומען די גאנצע פּעדלער־וואָארע און די מעבעל, האָט עם איבערגעפארבט און אויסגע־קלעפט אויפ'ס־ניי, האָט פון א ניו־יאָרקער רא־דיקאלער בוך־סטאָר אויסגעשריעבען א גרויסען פּארטרעט פון קארל מאַרקס, האָט עם אויפגע־פאַסט אין א שווערע גאלדענע ראהמען, און אויפ־געהאנגען אלם די אייניציגע און טהייערסטע ציערונג פון זיין הויז אין דעם בעזונדער צימער. יעדען פריה־מאָרגען און אבענד, אוועקגעהענדיג און קומענדיג, געהט ער אריין אין „מאַרקס'ס צימער", אמאָל מיט די קינדער, און שלאָגט זיך אין הארצען על־חטא, פארוואָס דער שווערער קאמפף פאר'ן לעבען האָט איהם אָבגעריסען פון זיין אידעאל. די קינדער וויסען, אז דאָס איז „פאַפּאַ'ס גאַד" און די שכנים זיינען זעהר צו־פריעדען, וואס זייער מר. שאפירא האָט געהאט אלם זיידען „סאָטש עי גרענר אָלד מען"...

זיצענדיג מיט איהם אויף זיין לייכטער באַנק, וואס האָט זיך גראַציעז און אנגענעהם געקייקעלט איבער דעם גלאנציגען שאָסעע, האָט ער מיר אויסדערצעהלט זיין האַרץ.

— איצט איז שוין א ביסעל בעסער. פּא־ראַנען שוין דאָ אויך א פּאָאר גוים סאָציאַליס־טען, און זיי וויסען פון מיר, ווייל איך העלף זיי גאנץ אָפט ארוים, אבער די ערשטע צייט האָב איך זיך געפיהלט ווי די מאַראַנען אין דער צייט פון דער שפּאַנישער אינקווייזיציע. עך, שוין לאַנג ניט געווען בײַ אונז אין וואָלד, וואו סאלאָמאָן האָט די שטעדטעלדינג בחורים גע־מאכט פאר סאָציאַליסטען! די סאָסנעם האָבען געשיינט אזוי הויך, דער הימעל און דאָס האַרץ — אזוי רײַן! אָבער שיינט אייך ניט לעבער־לײַך די ביזנעם מיט „מאַרקס'ס צימער"? איך וויים, אז ס'איז א נאַרשקייט און כמעט אן אונגלויבליכע זאך, אָבער מענשען בעגעהען אפולע נאַרישקייטען! נו, איהר וועט שוין מסתמא דערצעהלען ערגעץ וועגען מיר, און דער עולם וועט קוועטשען מיט די פלייצעס — א טשודאק עפּעס! יע־יע... געט אפּ, ביל!

מיר האָבען פּערוויכערט, און דאָס זאָטע פערדל איז אוועק שנעלער.

ב.

געבאַקטע בולבעס.

קריסטמעס־נאכט האָב איך געזאָלט האַלטן אַ לעקטשור אין אַ שטעדטל פון די מידלוועסט. מיין צוג האָט פערשפעטיגט, קיין קאָמיטע האָט מיך ניט אָבגעוואַרט און איך האָב נאָר געהאט איין אדרעס פון אַ פרוינד, צו וועמען איך האָב נעקענט פֿאַרפֿאָהרן. און כאָטש אימיצער אויפֿ'ן דיפֿע האָט מיר געזאָגט, אז עס איז אַ צו וויטער מהלך צו גיהן, האָב איך מיר דאָך געלאָזען מיין פּעקעל אין „פֿאַרסעלרום" און בין אַוועק זוכען דעם אַדרעסאַט.

עס איז געווען א רוהיגער, פֿראָסטיגער ערקווייקענדער אָבענד. א פול אויסגעשטערענטער הימעל איז געהאָנגען איבער דער יום־טובדיגער שטאָדט און פון יעדען פענסטער און שפֿארינע האָבען אַרויסגעקוקט העלע שטראָהלען פון יום־טוב'דיגען ליכט. אָלע זיינען געווען אין זייערע הייזער, אַרום יאָלקעס בעהאָנגען מיט מתנות, צוקערקעס און ליכטלעך און ס'האָט געשיינט אַזוי ווי די הייזער אַליין וואָלטען זיך געפיהלט פרעהליך און פייערליך.

פון אַ קליין הייזעל אויפ'ן צווייטען זייט גאַס האָט געשלאָגען א בעזונדערס שטאַרקע ליכט און איך האָב זיך ניט וויילענדיג צוגעשטעלט. דורך די מיט דינע פֿאַרהאָנגען בעדעקטע פענסטער האָב איך דאָך געקענט זעהן די פֿאָעזיע פון דעם קריסטליכען יום־טוב. אַרום דעם הויכען טוקלעלען בוים מיט צווייגען האלב געבויגען, ווי די רעהרען פון א מנורה און מיט א מאיעסטעטישען שפּיץ זיינען געשטאַנען טאַטע־מאַמע און דריי קינדערלאָך און האָבען געלאַכט. דאָס בוים איז געווען בעהאָנגען פון כל־טוב און די קינדערלאָך האָבען צוגעשפֿרונגען און צוגעפאַטשט מיט דיהענטלאָך, יעדעס מאָהל וועז די צאַצקעס האָבען זיך א דרעה געטהאָן אָדער אָבגעקלונגען אין די שטעכעדיגע נאָדלען. עס איז געווען פון יענע ביל־דער, וועלכע סענטימענטאַלע ביזנעס־לייט דרוקען אויף זייערע פֿרעזענטען־קאַלענדערס, און כאָטש פערנונפטיגע מענשען איז ניט ערלויבט צו זיין סענטימענטאל, האָב איך זיך דאָך אין גאַנצען פערגעסען אויף דעם, וואוהין און צוליעב וואָס איך געה, האָב זיך אָנגעשפאַרט אַן א צוים, אונטער וועלכען עס זיינען געשטאַנען דריי הויכע נאקעטע בעזילבערטע דובען און האָב ארויסגענומען צו פערריכטערען מיין ליולקע, אזוי ווי איך וואָלט האָבען בעשלאָסען צו בלייבען דאָ נעכטיגען.

אָבער אויסקלאַפענדיג די אש פון שוואַרצליכער טרייבעל, האָט מיר פלוצלונג א קלאַפּ געטהאָן אין דער נאָז דער ריח פון געבאַקטע בולבעס. איך זאָג „בולבעס" ניט פאַטייטאָס, ווייל געבאַקטע פאַטייטאָס האָבען פאַר מיר קיין אַנציהונגס־קראַפט, וואהרענד דער ריח פון געבאַקטע בולבעס האָט מיר געמאַכט צו פערשפעטיגען א לעקטשור, לעקטשורען ערגער ווי געווהנליך און ענטוישען א גרויסען עולם.

איך האָב דערזהען איבער'ן סטריט מיין קינדערשע היים אין דעם קליינעם ליטוויישען שטעדטל. עס איז שבת צו נאכט און אין דרויסען איז קאַלט, ווייל עס איז שוין נאָהענט צו חנוכה. די קינדער דרעהען זיך ארום טיש און ווארפען די אויגען צום קוק. באַלד וווייזט זיך דאָרט די מאַמע מיט א גרויסע רעשעטע אין בויידע הענד, געהענדיג גלייך צום טיש. די קינדער ווערען אויסערגעוואהנלעך פרעהליך און מען לאָזט זיך צו די בענק. די מאַמע שטעלט אַוועק די רעשעטע אויפ'ן טיש און מיר שטופען אַהין די הענטלאָך און שרייען, ווייל די בולבעס זיינען נאָך בערעקט מיט גליהענדען אש. אָבער ווער קען איינשטעהן דעם נסיון? מיט צוברענטע פינגער רייסען מיר אראָב די צוברענטע שאָלעכיז און שטופען די רונדע געלבלעכטע בולבעצקעס אין די מיילבלעך — די גליקליכסטע קינדער אין דער וועלט. די מאַמע שרייט: וואַרט א ווייל, זאָל זיך אָבקיהלען! אָבער מיר קענען ניט וואַרטען, מיר קענען ניט, איהר פערשטעהט!

געבאַקטע בולבעס.

און דערפאַר טאַקע האָב איך ניט געקענט געבען דעם עולם ריכטיג צו פערשטעהן, וואָס עס טהוט זיך אין אמעריקא, ווייל די פלוצלונג־אויפגעלעבטע אלטע היים האָט מיר געמאַכט אַן אלץ פערגעסען.

ג.

דער „היפּאָקריט"

אין די ביכלעך וועלט א היפּאָקריט מיינטענס געשיילדערט הויך, דאר, מיט קאלטע אייגעפאלענע אויגען. דער היפּאָקריט וועגען וועלכען איך וועל אייך דערצעהלען און וועלכען איך האָב בעגעגענט, איז גראָדע פון ניעדריגען וואוקס, מיט

ברייטע געזונדע פֿלייצעס און מיט א פּאָר בלאָהע פּוּלע קינדערשע אויגען, וואָס שמייכלען צו אייך זעהר פרייִנדלעך. דאָס מאַכט דאָך אויך א האָר ניט קלענער זיין היפּאָקריטסווע, ווייל ווי אַלע בעווייזע צייגען האָט ער ווי א שוואַכלינג געזונדיגט געגען פרייען געדאַנק און סאָציאַליזם. א מענש, וואָס איז א מעמבער פון ארבייטער רינג, איינער פון דער סיאַטלער ראַדיקאַלער יוגענד און זאָגער א סאָציאַליסט, האָט געשטלט אין שוהל א יאָהר־צייט ליכט נאָך זיין מאַמען!

זיין „דיעלע" איז פּאָר מיר פּאַרגעברַאכט געוואָרען באַלד ווי איך בין אנגעקומען אין שטאָדט, און מיר, דעם ניו יאָרקער לעקטשורער, איז עס געגעבען געוואָרען צו פּסק'ענען, אויב „אונזערער" א מענש דאַרף זיך אַזוי אויפּפיהרען. יע, אין דעם טאָג פון דער מאַמע'ס יאָהר־צייט איז ער געגאַנגען אין שוהל, האָט מיט זיינע פּוּלע רויטע פּריי־דענקערשע לייפּען געזאָגט קדיש און האָט געשטלט א ליכט. — דאָס איז היפּאָקריטסטווע! — האָבען ברוגז, געשריען די ראדיקאַלען, דאָס מאַכט אונז צו שאַנדע און צו שפּאָט פּאָר די רעאַקציאָנערע שוהל־מעמבערס! דאָס איז א פּערראַטה!

איך האָב אויסגעהערט אויך דעם צווייטען צד, אָבער קען דען זיין א בערעכטיגונג פּאָר אזא עולה?

— איך האָב מיין מאַמע'ן — האָט ער געזאָגט — זעהר ליעב געהאַט. זי איז געשטאָרבען איינע אליין אין דער היים, וועו איך בין שוין געווען דא און פּאָר'ן טויט האָט זי אַלץ געטשעפּטשעט מיין נאָמען: שמואל'קע, קדיש מיינער, קרוין מיינער, וואו ביזטו נעבאָך איצטער? (דא זיינען די בלויע אויגען זיינע געוואָרען פייכט און די לייפּען האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען ווי ביי א בעליידיגט קינד.) נו, זא ס'איז געקומען יאָהר־צייט, זאָגט מיר מיין בעל־הבית'טע, וואו איך בין געווען לאָזשי: סעם, „אייל בעטשיו", אז וועו ביי אייך איז יאָהר־צייט איז גלייך ווי א קאַץ וואָלט ג'פּגה'ט. וואָרים איהר געהט דען אין שוהל, איהר האָלט דען פון קדיש? זאָג איך: „אייל בעטשיו", אז איך וועל געהן אין שוהל און אפילו שטלען א יאָהר־צייט ליכט! זאָגט זי, אדרבא, מיר וועלען זעהן! זאָג איך: איהר וועט שוין זעהן, נעווער מיינר! איך בין געגאַנגען אין שוהל און געשטלט א ליכט. דענקט איהר אז איך האָב עס ניט געטאָרט?

און איך בין זיך מודה אין דער אייגענער שוואַכקייט — איך האָב גע'פסק'נט: יע, כשר.

ד.

אַן אַמעריקאַנער אידעאַליסט.

אין דעם רויך־צימער פון דעם „פּולמאַן" זיינען מעהר ווי מיר צוויי ניט פערבליבען. אַלע איבעריגע פּאַסאַזשירען זיינען שוין געווען אין זייערע בעטלאַך, וועלענדיג זיך א ביסל אויס־שלאָפען, איידער דער אימיגראַציאָנס־בעאַמטער וועט קומען דורכקוקען די זאַכען פּאָר דער קע־נעדער גרענעץ.

ער האָט געהאַלטען אין איין רויכערען שטאַרקע ביליגע סיגאַרען, האָט אָפט אַרויסגע־קוקט דורכ'ן פענסטער אין דער שוואַרצער טרייסטלאָזער נאכט, וואָס איז געהאַנגען איבער די פלאַכע אונענדליכע שוואַרצע פעלדער פון נאָרד מיננעסאָטע, און האָט גערעדט: — איהר פערשטעהט, דאָס וואָלט געמאַכט די גרעסטע רעוואָלוציע אין אינדוסטריע, וואָלט פערזיכערט די מענשהייט מיט ברען־מאַטעריאל אויף טוי־זענדע יאָהרען און וואָלט מיר געמאַכט פּאָר א מיליאָנער! איהר פרעגט אויב ס'איז מעגליך? איך זאָג אייך, אז יע, און נאָר אין גיכען וועל איך יעדען אין דעם איבערצייגען. די נפקא מינא פון ווייכע קוילען און האַרטע בעשטעהט נאָר אין דעם, וואָס ווייכע קוילען האָט פיעל'ע געזען. איך ווייס ווי אזוי די גזעזען ארויסצונעהמען, און מיט דעם מאַכען זיי עקאָנאָמיש, ביליג און ריין. איך האָב שוין געמאַכט א פּאָר עקספּערימענטען — עס וועט זיין אל־רייט. וואָס טו איך איצטער, פרעגט איהר? איך בין א קלוירק אין א ווינטפּע־גער באַנק. עס איז קיינעמסבזיזנעס וויפיעל איך פערדינען, אָבער איך פערזיכער אייך, אז דאָרט איז ניט מיין פּלאַץ! אָבשאָפען די אונאַנגענעהמ־לִיקייט פון ווייכע קוילען דאָס איז מיין מיסיאָן!

ער האָט געהאַט גרויסע שוואַרצע אויגען, איבערהאַנגען מיט לאַנגע געדיכטע ברעמען און יעדעס מאָהל, וועו ער האָט גערעדט וועגען זייער עקספּערימענטען, האָבען זיך די אויגען געצונדען מיט אן עקשנות'דיגן פייער און זיינע פויסטען געצויטערט.

וועו איך בין אַוועק איז ער נאָך געבליבען זיצען מיט א פרישען סיגאר אין מויל. נאָר ער האָט אראָבגעלאָזען דעם פּאַרהאַנג פון פענסטער,

האָט אַרויפגעלאָזט די פּיס אויפֿן באַנק געגען איבער און איז מיט האַלב געשלאָסענע אויגען פערזונקען אין געדאַנקען.

ה.

„צום טייוול!"

וואָן איך קום אין סינסינעטי, פערפֿאָהר איך שטענדיג אין א האָטעל, וואָס שטעהט היבש אַבגעריקט אָן א זייט פון דער שטאָדט. א ריינער, שטילער, זאַטער פּלאַץ פּאַר ניט זעהר רייכע פּאַסיזשירן און פּראָפעסיאָנאַלן. עס קאָסט דאָרט פערהעלטנמעסיג בילליגער, ווייל דער געגענד אַרום איז בעוצט מיט פרעמד־געבוירענע און ניגערס, און איז אויך סינסינעטער בילליגער טענדערלעך. וואָן איך האָב אמאל געוואָגט אין א געזעלשאפט, אז איך שטעה ניט ווייט פון סענטראל עוועניו, האָבען די מענער קוים איינגעהאַלטען א מיטלייד שמייכעל און די פרויען זיינען געוואָרען רויט.

עם פערשטעהט זיך, אז מיר קומט אויס זעהר אָפט צו געהן צום האָטעל שפּעט אין אַבענד, נאָך די לעקטשורס און גלייך דעם ערשטען מאָל ווי איך בין יענעם געגענד פערבייגעגאַנגען, האָב איך בעמערקט אויף א ווינקעל־גאַס, אונטער א „שאו־קייס" פון א סטאָר, א גאַסען־פרוי, וואָס איהר אויסזעהן איז מיר פערבליבען אין זכרון. פון מיטעלען וואוקס, מיט א מאַסע פּאַלשע בלאָנדע האָר אונטער'ן גרויסען בעפעדערטען העט, מיט בלוט־רויטע געפאַרבטע ליפּען און טונקעלע ברעמען, שטאַרק געפּוידערטע באַקען און א צו פולע טאַליע. האָט זי דאָך ניט געקענט בעהאַלטען איהר עלטער, און איהרע אויגען זוכענדיג „קאָסטימער", האָבען אויסגעדריקט מעהר ווי אלעס געבעט. פון אונטער די קאָקעטישע בליקען און שעלמיש־חוצפּה'דיגע וואונקען האָט געשיינט א בקשה, א פאַדערונג פון הילף. אין א רוסישער טורמע האָב איך אָפט די טיפּען נאָכגעפאָלגט פון מיין פערגראָטעטער פענסטער, שפּאַציערענדיג איבער'ן הויף, זייענדיג צינייש מיט אנדערע און בעל־הבית'יש־אַנשטענדיג צווישען זיך. די אמת'ע פערקערפערונג פון הונגער־פראָסטיטוציאָן, פון זינד, וואָס האָט ניט צו טהאָן מיט קיינע פראָבלעמען, נאָר מיט ברויט.

יעדען אָבענד געהענדיג צו און פון האַל, פלעג איך זי טרעפען אויף דעם זעלבען פּלאַץ און שטענדיג האָט איך נאָכגעפאָלגט און פערפאָלגט איהר ניעדעריגע, אונאַנגענעהמע, האַלב מאַנס־בילדשע שטימע:

— העלא, באָי! קאָם אָן!

צום צוויטען זיין מיינעם אין סינסינעטי האָב איך זי וויעדער געטראָפען. זי איז די גאַנצע צייט אָבגעשטאַנען אויפֿן זעלבען פּלאַץ מיט די זעלבע תחנונים אין די אויגען נאָר די אַסטריטש־פערער צום וויפיעלטען מאָל איבערגעפּאָרבט.

וואָן איך האָב זי פּאַר א יאָהרען וויינטער וויעדער בעגעגענט אויפֿן זעלבען פּלאַץ, ווי דער סימבאָל פון דער האָפענונגלאָזיגקייט פון דער גרויסער שטאָדט, האָט עס מיר א ביסעל איבערראַשט. ווי עס איז דער שטייגער פון לעקטשורערס, האָב איך אויסגענוצט די מעשה אָפט צו אילוסטרירען די שרעקען פון פּראָסטיטוציאָן, פיהלענדיג דערביי אז איך בין א נאָבעלער מיטפיהלענדער און דורכדרינגענדער מענש.

נאָך עלעף מאָנאַטען בין איך וויעדער געקומען נאָך סינסינעטי און בין, פערשטעהט זיך, וויעדער פערפאָהרען אין מיין האָטעל. גלייך דעם ערשטען אָבענד, געהענדיג צו מיין ערשטער לעקטשור, האָב איך זיך פערדרעהט אין סענטראל עוועניו און האָב זי ענגצלייך אונערוואַרטעט דערזעהן אויפֿן זעלבען פּלאַץ, אונטער דער גלעזענער „שאו־קייס". געווים בין איך געבליבען אויפֿן זעלבען פּלאַץ אין פערלעבעטע שטעהן, קוקענדיג איהר גלייך אין די אויגען. אז איך האָב איהר אָבגעטראָטען דעם וועג און געלאָזט זיך געהן וויטער, האָב איך אונטער מיר דערפיהלט איהרע טריט. זי האָט געמיינט אז איך וויל זי קויפען און בעצאָהלען פאַר די לאַנגע, קאַלטע שטונדען וואַרטען אין סטריט.

איך האָב מיינע טריט ניט געביטען און בין געגאַנגען וויטער פערבי סטאָרס, סאַלונס און גאַסען. איהר גאַנג האָט מיר נאָכגעפאָלגט זיכער און אין טאַקט. די קלייניקייט אין מענשען האָט אין מיר ערוואַכט און איך האָב האַלב־אונרוהיג, האַלב־שמייכלענד געקלאָהרט, אז זי קען מיר נאָכגעהן אין האַל, און דאָס וואָלט געווען זעהר אונאַנגענעהם. איך האָב איבערגעשניטען די סטריט און זיך גלאַזט געהן צו א סיגאַר־סטאָר, צו קויפען רויך־מאַטעריאל. צו זי איז מיר שוין צופיעל נאָכגעגאַנגען, צו דורך א געהיימניספּאָלען וועג האָט זי גלעזען מיין געדאַנק, אז

זי איז מיר איבעריג, נאָר זי האָט זיך גלייך אָבגע־
שטעלט, האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט
אויסגעשריען הויך איבער'ן גאַנצען גאַס:
— „צום טייוועל!" — — —
און איז מיט שנעלע טריט אַוועק צורוק.

ו.

אויפ'ן עלעווייטער.

מיט אַ דרייצעהן־פיערצעהן יאָהר צוריק זיינען מיר ביידע געווען אינגלאָך און האָבען בייי־
דע געלעהרענט אין דער טאָטערישער שוהל. די
שוהל איז געווען אַ אידישע און בייי אַ הונדערט
אידישע קינדער האָבען דאָרט געלערנט גמרא
מיט פוסקים, נאָר טאָטערישע האָט זי זיך גע־
רופען, ווייל זי איז געשטאַנען אויף דער טאָטע־
רישער גאַס, און די גאַס האָט זיך גערופען טאָטע־
רישע, ווייל אַ גרויסער שטאַרקער טאָטער האָט
דאָרט געוואָהנט און הָאַ געמאַכט ציטערען אַלע
אידען ארום פאר זיין אייזערנעם פויסט און עכט־
טאָטערישע בויאַנסטוועט. ער איז געווען אַ שטאַד־
טיגער און איך אַ „קלויזניק", אָבער אַזוי ווי איך
האָב געקענט בעסער לערנען פאר איהם, האָט
זיין טאָטע מיר געצאָהלט דריי רובל אַ זמן פאר
לערנען מיט איהם דעם „שעור", זאָל דאָס אַ הונד
אויפ'ן עק פערטראָגען, וואָס ער האָט פון מיר גע־
לערנט, אָבער איך שווער אייך, אַז עס איז ניט
געווען מיין שולד. ער איז איינפאַך געווען אַ גרויס־
סער שטיפער און איך האָב מיט איהם גאָר נישט
געקענט מאַכען.

פון דער טאָטערישער שוהל זיינען מיר
ביידע ארוים אין דער גרויסער ברייטער וועלט
אַריין און זיינען מיט דער צייט געוואָרען רעוואָ־
לוציאָנערען. איך — אַ בונדיסט און ער אַן „אים־
קראָווץ". מיר האָבען זיך דאָך קיינמאָל ניט
געזוהען, כאָטש איינע פון די אַנדערע געהערט.
שפּעטער האָט מען איהם אַרעסטירט מיט אַ
טרפה'ר רעוואָלוציאָנערע דרוקערייי און מען האָט
איהם אַריינגעוואָרפען אין טורמע. אַזוי ווי אָבער
ער איז פערבליבען אַ שטיפער, האָט ער זיך
איינמאָהל איבערגעטהאָן אין ווייבערשע קלייד־
ער און איהם איז געלונגען אויף אזא שטייגער צו
אַנטלויפען.

אז מען האָט עס מיר דערצעהלט, האָט עס
מיר הנאה געטהאָן — ניט אומזיסט האָב איך
מיט איהם געלערנט דעם „שעור" אין דער טאָ־
טערישער שוהל, אָבער וואו ער איז אַהין געקומען
האָב איך ניט געוואוסט.

לעצטען פריהלינג איז מיר אויסגעקומען צו
זיין אין אמאהא, נעבראַסקא. איך האָב עפעס בע־
דאַרפט און איך בין אַריין אין אַן עלעווייטאָר,
וואָס האָט מיר געזאָלט אויפהויבען צום פיערטען
פלאָאר.

— וואָס פלאָאר, פליעז?

איך האָב זיך אַוועקגעקעהרט, געזאָגט:
„פאָורטה!" און האָב דערקענט אין דעם עלעווייי־
טאָר באַי מיין אמאהלינגן תלמיד, „איסקראָווץ",
רעוואָלוציאָנער און לויפער פון טורמע.

היינריך היינע.

צו מיין מוטער

(סאנעטען).

1.

איך בין געוואוינט דעם קאָפּ פאַר קיינעם בויגען,
אויך איז גאָר שטייף און אייגנעשפּאַרט מיין ווילען,
מעג איך דעם בליק פון קעניג אויף זיך פיהלען, —
ארונטערלאָזען וועל איך ניט די אויגען.

דאָך מוטער מיינע, וואָס האָט מיך ערצויגען,
ווי שטייף ניט זיין זאָל און ווי שטאָלץ מיין ווילען, —
טהו איך דיין ליעבע זיסע נאָהענטקייט פיהלען
דאָן איז יעדווידער שטאָלץ פון מיר פערפלויגען.

דיין הויכער גייסט, וואָס קען נאָר איינם פערלאָנגען —
דאָס איז — אין הימעל, אין דעם הויכען פליהען?
איז דאָס דיין גייסט, וואָס האָלט מיך ווי געפאָנגען?

איז דאָס ערינ'רונג פון אל דאָס שלעכט־און טריעבע,
מיט וואָס איך האָב בעלויהנט דיין היסע ליעבע,
וואָס אין דיין שהענע האַרץ האָלט אין איין בליהען?

2.

איך האָב פערלאָזען דיך פול ווילדע משוגעת'ן,
צום וועלט־ענד געהן האָב איך געהאָט אין זינען,
געוואָלט האָב איך די ליעבע דאַרט געפינען,
אומארמען איהר, און פון איהר זיסקייט נאַשען...

געזוכט האָב איך די ליעבע אין אלע גאסען,
פאר יעדער הויז און טהיר בין איך ערשיענען;
איך האָב געבעטעלט, איהר נאָר צו געווינען,
דאָך האָט מען מיר געענטפערט נאָר מיט האסען.

אזוי האָב איך געבלאָנדזשעט לאַנגע יאָהרען,
פון בלאָנדזשענען בין איך שוין קראַנק געוואָרען,
און האָב מיך אומגעקערט אין'ס הויז, אין'ס טריעבע. —

דאָך דו ביזט מיר אַנטקעגען דאָן געקומען,
און וואָס אין אויג ביי דיר האָט דאָן געשוואומען, —
דאָס איז געווען — די לאַנג־געזוכטע ליעבע...

אידיש פון לילי־פוט.

ש. ראבינאוויץ.

די אינטעליגענץ און מארקסיזמוס

פלעכאנאוו זאגט ערגעץ וואו, אז אן ארבייטער קען א סך לייכטער און בעסער פערשטהן דעם מארקסיזמוס, ווי א וועלכער עס איז פראפעסאר. אט דיעזער גערעדנק, וועלכער קומט אוים אין פלוג זעהר משונה'דיג, איז זעהר א ריכטיגער.

דאס, וואס דער ארבייטער לערנט פון לעבן, מוז דער אינטעליגענט, וועלכער שטאמט מעהרסטענטהיילס פון בורזשואזנע שיכטן, דערגעהן פון ביכער. דאס וואס דער ארבייטער זעהט טאג־טעגליך באותיות ומופתים, דארף דער אינטעליגענט לאנג לערנען און פיעל שטודירען. דעם אינטעליגענט'ס מח האט זיך ענטוויקעלט אין יענע געוועלשאפטליכע קרייזען, אין אזא סביבה, געגען וועלכע דער ארבייטער קעמפפט פון זיין געבורט אן. זיינע פעהיגקייטען זיינען אויסגעוואקסען אויף א באדען, וועלכער איז אלע מאל גאווען אנגעוואפט מיט דעם ארבייטער'ס שוויים.

עס איז קלאהר, אז דער וויסענשאפטליכער סאציאליזם, זייענדיג פאר דעם ארבייטער א גרויסער גאווינס, איז פאר דעם אינטעליגענט א גרויסער שאדען. ער מוז פארברענען אלע זייגע אלטע געטער, צו וועלכע ער האט זיך געבוקט דאס גאנצע לעבען, ער מוז אוועקווארפען זיינע אלטע אידעאלען, טראדיציאנען און מוז אנהויבען בוין בויען אלין פון דאס ניי. עס איז ניט קיין וואונדער, וואס עס געפינט זיך א קליינע צאהל געלעהרטע, וואס קענען ריכטיג בענעהמען דעם תמצית, דעם תוך פון דער פראלעטאריישער בעוועגונג, און וועלכע זיינען איבערגעגעבען אין גאנצען צו די אינטערעסען פון די ארבייטער.

היינע דערצעהלט, אז וועז אן ארבייטער פלעגט איהם א דריק טהאן די האנד, פלעגט ער מוזען זיין האנד גוט ארומוואשען מיט פארפיום. דאס, פערשטעהט זיך, איז א קליניגקייט, אבער עס איז זעהר כארעקטעריסטיש. דער ראדיקאל היינע איז דאך געווען אן אריסטאקראט. איהם האט ניט גענשמעקט דער ריח פון די פערהאלוועטע הענד. ער איז, פערשטעהט זיך, ניט געווען שולדיג. ער וואלט אפשר געוואלט טרינקען מיט זיי ברודערשאפט און גהען מיט זיי געארעמט, אבער ער האט דאס פיזיש ניט געקענט פערטראגען.

אפילו געניאלע מענשען האבען גאנץ אפט זעהר א קלויגעם בעגריף וועגען סאציאליזם. אט נעהמט, למשל, ספענסער'ן. דיעזער גרויסער דענקער האלט דעם סאציאליזם פאר א צוקונפטיגע שקלאפערייי. בעזונדערם שארף האט ער זיך אויסגעדריקט וועגען דעם אייניגע טעג פאר זיין טויט. די פראנצויזישע צייטונג „פיגארא" האט עם פערעפענטליכט אין 1905. ספענסער שטעלט ארויס דריי פונקטען: 1) סאציאליזם מוז טריאומפירען אונפערמיידליך אויף להכעיס אלע זיינע געגנער, 2) זיין טריאומף וועט זיין איינע פון די גרעסטע אומגליקען, וואס די וועלט האט וועז עס איז געהאט, און 3) פריהער אדער שפעטער וועט ער פערניכטעט ווערען פון א דעספאטישע מיליטער.

קורץ און שארף!

פאר דעם ארבייטער איז סאציאליזם א קוואל פון א נייעם גלענצענדען לעבען; פאר ספענסער'ן איז עס ערגער ווי א מגפה. דעם גרויסען פילאזאף'ס איינציגע האפנונג איז, וואס דער שרעקליכער אומגליק וועט דויערען ניט זעהר לאנג.

אין די לעצטע יאהרען האבען אנגעהויבען צו צושטעהן צום פראלעטאריאט לפי ערך א גרויסע טהייל פון די „אויפגעקלעהרטע".

דאס איז א גוטער סמן. דאס ווייזט, אז די אלטע ארדנונג האלט שוין באלד ביים איינפאלען. מארקס זאגט אין קאמוניסטישען מאניפעסט, אז אלע קלאסען, וועלכע זיינען אויפגעקומען אויף קאסטן פון דער אלטער וועלט, האבען אין זיך אליין אויפגענומען עלעמענטען פון דער אלטער וועלט, אבער ניט אלע. אין אנדערע ווערטער, אלע קלאסען, וועלכע זיינען אויפגעקומען אויף קאסטן פון דער אלטער וועלט, האבען אין זיך אליין אויפגענומען עלעמענטען פון דער אלטער וועלט, אבער ניט אלע. אין אנדערע ווערטער, אלע קלאסען, וועלכע זיינען אויפגעקומען אויף קאסטן פון דער אלטער וועלט, האבען אין זיך אליין אויפגענומען עלעמענטען פון דער אלטער וועלט, אבער ניט אלע.

פעסט: „ענדליך, אין די צייטען, וועו דער קלאסען־קאמפף קומט נעהענטער צו זיין ענטשיידונג, בעקומט דער פאנאנדערפא־לונגס־פראצעס פון דעם הערשענדען קלאס, פון דער גאנצער אלטער געזעלשאפט אזא העפטיגען אוו שארפען כאראקטער, אז א קלייגער טהיל פון דעם הערשענדען קלאס שפאלט זיך פון איהם אב און שטעהט צו צום רעוואלוציאנערען קלאס, צו יענעם קלאס, וועלכער טראגט אין זיינע הענד די צוקונפט".

וואס מעהר דער פראלעטאריאט וואקסט אין צאהל, וואס בעסער דער ארבייטער־קלאס איז אָרגאניזירט, אלץ מעהר ציהט ער צו זיך צו די בעסערע מענשען פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט.

וועלכע זיי „פראלעטאריזירט"?

איך מוז ענטפערען, אז ניט.

וועו די בעסערע בורזשואזע עלעמענטען זיינען געווען איינצעלנע אין די רייהען פון פראלעטאריאט, האבען זיי ווילעגדיג ניט־וויללענדיג געטהאן אלעס, וואס דאס פראלעטאריש שפעטער אבער, וען זיי זיינען געווארען פיעל אין צאהל, האבען זיי אנגעפאנגען צו דיקטירען דער בעווועגונג זייערע מיינונגען אוו איבערצייגונגען — די אי־בערצייגונגען, וועלכע זיי האבען גע־לערנט אין זייער בורזשואזעם הדר.

בייס אינטעליגענט קעמפפען שטענדיג צוויי נשמות: אן אמאליגע, וועלכע האט זיך אויסגעהאדעוועט אין דעם „בורזשאזעם נעסט", א שטילע, א ווייכע, וועלכע האט מורא פאר געשריי, פאר א געפילדער, וועלכע פאר־קלעהרט זיך גאנץ אפט וועגען הימעלשע זאכען, וועגען יענע וועלטען; אוו די צווייטע, די נייי־געקומענע, וועלכע האט ניט ליעב קיינע סענ־טימענטען, ליעבט ניט קיינע אילוזיעס. זי טו־מעלט, זי פאדערט. דער אינטעליגענט, א פער־צווייפעלטער, א צובראכענער מאכט פשרות צווישען זיי.

אט דיעזע פשרות טראגט ער בים־עכווייז ארויס אין דער פארטיי.

דיעזע אינטעליגענטען זיינען עם מעהר־סטענטהיילס די רעוויזיאניסטען אוו קריטיקער פון מארקס'ען. ניט האבענדיג קיין כח זיך אויפ־הויבען צו דער הויך פון מארקס' לעהרע, בייטען זיי עם אויס אויף קליינגעלד.

מען שוואכט אב דעם „קלאסען־קאמפף", מען פערקלענערט די „קאנצענטראציאן", מען צוברעכט דעם „צוזאמענברוך" אוו אן א מ ת'ער מ א ר ק ס איז בעשאפען, א מארקס, וועלכער האלט זיך פעסט פאר די טהעאריע פון עוואלו־ציאן, וועלכער פרוידיגט אריינצובריינגען דעם סאציאליזם שטילערהייד, דורך קליינע רעפאר־מען.

* * *

די אייראפעאישע מארקס' „קריטיקער" קעה־רען איבער, בפועל ממש, וועלטען. זיי שלעפען ארויס פון די קברים צעהנדליגער פילאזאפען, און זיי בעווייזען מיט די „נומענס", „פענא־מענס" אוו „סובסטאנץ", אז מארקס האט גע־מאכט טעות'ען.

דער מיטעלער ארבייטער, בעגעגענדיג די ס פ י נ א ז א ס מיט די ק א נ ט ס, גיט נאר א קוועטש מיט די פליץעס. זעהענדיג, אז ער קען אפילו ניט אריינקריכען אין דעם געריכטען וואלד פון פילאזאפי, גיט ער א מאך מיט'ן האנד און זאגט: לאזט מיך אינגאנצען צורוה.

אונזערע אמעריקאנער סאציאליסטען־קרי־טיקער זיינען פראקטישער. זיי ריידען קלאהרע דבורים, זיי נוצען זעהר וועניג איזמוס'ן אוו דער ארבייטער קען זעהען אלץ בעשיינפערליך, שוואריץ אויף וויים, וויי מען זאגט. דערצו האבען זיי נאך א מעלה: זיי קריטיקירען כמעט נאר ניט מארקס'ן. זיי גרינדען ז י י ע ר ע מיי־נונגען אויף מארקס'ען גופא. טאמער ו ו א ו נ י ט ו ו א ו זאגט מארקס דעם היפף, איז דאס ניט מעהר ווי א ו ו י ע ד ע ר ש פ ר ו ך. ווי גרויס עם זאל ניט זיין א מענש, איז ער דאך ניט קיין מלאך...

איך וועל זיך א ביסעל אבשטעלען אויף איינעם פון זיי, דזשאן ספארגא. נאך מיין מיי־נונג, איז ער איינער פון די בעסטע אמערי־קאנער סאציאליסטען. ער איז ערנסט, קלאהר און טאלאנטפאל.

אין זיין בוך „Applied Socialism", וואס איז ניט לאנג ערשיענען, זאגט ער: „צייטענווייז איז מארקס פערקראכען אין אוטאפיסטישען געראנק, וואס האט געהערשט אין זיין צייט... יענע ערטער אין מארקס' ווערק, וואו ער זאגט זיך ארויס, אז ער גלויבט אין א פלוצלונגע אי־

בערקעהרעניש, געהערען ניט צו זיין עיקר־געדאנק...“ *)

אין זיין פריהערדיגעם ווערק**) ענטווי־קעלט סאָרגא זיין געדאנק נאָך קלעהרער.

ער דענקט, אז „דער אפּאָסטאָל פון רעווא־לוציאָנערער עוואָלוציאָן האָט אונטערגעשטרא־כען דעם רעוואָלוציאָנערען כאראקטער פון זיין געדאנק אויף אזוי פיעל, אז דער געדאנק פון עוואָלוציאָן איז ווי אין נאנצען פערלאָרען גע־גאנגען“.

אין אן אנדער אָרט זאָגט ער, אז מארקס האָט אינגאנצען אנדערש פערשטאנען די ווער־טער „סאָציאָל רעוואָלוציאָן“. „די גרעסטע טהיל מענשען פערשטעהען די ווערטער „סא־ציאָל רעוואָלוציאָן“ ווי מיטלען. מארקס האָט פּשוט עמיינט א רעזולטאט, אונאבהענגיג פון די מעטהאָדען, מיט וועלכען דער רעזולטאט ווערט דערגרייכט.***)

סאָרגא שטעלט זיך ניט אָב דערבי און מאכט א גרויסען טריט ווייטער. ער ערקלעהרט, אז „דאָס וואס מען דענקט, אז מארקסיזם און אפּארטוניזם זיינען צוויי בעזונדערע זאכען, איז אין גאנצען פאלש. מארקס איז געווען ניט מעהר און ניט וועניגער ווי א'ן אפּארטוניסט אין דעם בעסטען זינן פון וואָרט.****)

ווי איהר זעהט, אונזער אמעריקאנער איז א סך פראקטישער פון די איראָפּעער קריטיקער־סאָציאָליסטען. מארקס איז אן אפּארטוניסט, און דושאן סאָרגא איז אן אָפּארטוניסט, הייסט עס, אז דושאן סאָרגא איז אן אמת'ער מארקסיסט. דאָס איז קורץ און קלאָהר.

פאר וואָס דענקט אזוי סאָרגא?

דערפאר, וואס מארקס, נאָך זיין מיינונג, איז געווען א גרויסער גלעהרטער, און ער האָט גוט פערשטאנען, אז קיין זאך טהוט זיך ניט מיט אמאָל. אויך מארקס האָט געפּרעדיגט און זעהר פיעל געטהאָן פאר פערשיעדענע פערבע־סערונגען אין דעם ארבייטער'ס איצטיגען לעבען ווי צ. ב. ש. ארבייטער־געזעצע, וניאָנס א. ז. וו. אויב ער וואלט אויסגערעכענט אויף א פלוצלונג־דיגע רעוואָלוציאָן, וואלט ער ניט געפּאדערט קיין דערווייליגע פערבעסערונגען.

איז סאָרגא געהעכט?

אי יע, אי ניט.

עס איז אמת, אז מארקס זאָגט, אז „דער פּראָלעטאריאט מאכט פערשיעדענע ענטוויק־לונגס־שטופען“*), אז „זי (די אָרגאניזאציאָן פון פּראָלעטאריער) דערשאָגט זיך געוויסע מעזעצע אויף צו פערהיטען די אדער יענע אינטערעסען פון די ארבייטער, בענוצענדיג זיך מיט די שפּאלטונגען פון דער בורזשואזיע צווישען זיך. אזוי איז געווען מיט דעם געזעץ וועגען דעם 10־שטונדיגען ארבייטס־טאג אין ענגלאנד“.**) ער דערצעהלט אונז, אז „צוליעב דיעזען געזעץ זיינען די ענגלישע ארבייטער געווען די ערשטע קעמפּפער ניט נור פאר דעם ענגלישען ארבייטער־קלאס, נאר אויך פאר דעם גאנצען איצטיגען אר־בייטער־קלאס אין אלגעמיין“.***)

זעהר קלאָהר און זעהר דייטליך זאָגט ער ארוים זיין מיינונג, אז „אויף צו געפינען א פער־טהיידיגונג פון די צרות, דארפען די ארבייטער זיך פּראַיניגען צוזאמען, און ארויסטרעטענדיג ווי א קלאס, צווינגען ארויסצוגעבען מלוכה־געזעצען... וועלכע וואלטען געווען שטארקער פון דעם ווילען פון אייניציג פערזאָנען, און וועל־כע וואלטען ניט דערלאָזען פערקופען דורך א פרייוויליגען אבמאך מיט'ן קאפּי־טאל זיך און די קינדער צו טויט און שקלא־פערי“.****)

קאוטסקי, אויך צו בעווייזען, אויף וויפיעל מארקס' „נביאות“ האָט זיך פערווירקליכט, זאָגט, אז „מארקס איז געווען דער ערשטער סא־ציאָליסט, וועלכער האָט אנגעוויזען אויף די גרויסע בעדייטונג פון די טרייד־יוניאָנס אין דעם פּראָ־לעטאריישען קלאסען־קאמפּף.*****)

ביז אהער איז סאָרגא געווען. אבער בלע־טערענדיג דעם מאניפעסט, געפינען מיר גאר משונה'דיגע זאכען. צום ביישפּיעל: „דאס פּרא־לעטאריאט קען זיך ניט אויפהויבען,

*) “Applied Socialism,” Page 27.

**) “Sidelights on Contemporary Socialism,” Page 47.

***) “Sidelights,” Page 135.

****) “Sidelights,” Page 139.

*) קאפּיטאליזם און קאמוניזם, זייטע 40.

**) דארטען, זייטע 42.

***) קאפּיטאל, באנד 1 (רוסיש) זייטע 252.

****) קאפּיטאל, זייטע 255.

*****) „דער וועג צו מאכט“ (ענגליש), ז' 14.

קען זיך ניט אויפריכטען, וואו עס זאל ניט צו־ריסען ווערען אין דער לופט די גאנצע געבוידע פון די אויבערשטע שיכטען, וועלכע בילדען די אפיציעלע געזעלשאפט".*)

איז דאס מעהר ניט ווי שעהנע פראזען, אדער פשוט א ווייעדערשפרוך?

נאך בעשלאסענער קלינגען די פאלגענדע ווערטער:

„די קאמוניסטען האלטען פאר א בזיון זיך צו פערבארגען מיט זייערע מיינונגען און אב־זיכטען. זיי ערקלעהרען אפען, אז זייערע ציעלען קענען דערגרייכט ווערען נאר דורך א געוואלטזאמע פערניכטונג פון דער גאנצער איצטיגער געזעלשאפטליכער ארד־נונג. פאר א קאמוניסטישע רעוואלוציאן זאלען ציטערען די הערשענדע קלאסען".**)

ספארגא, ווייזט אוים, קימערט זיך ווענig פון אזעלכע „וויעדערשפרוכען", ער זאגט אייך גלאסען, אז „עס וועט זיין אומזיסט צו בריינגען אייניגע זעצע צו בעווייזען, אז דער גרעאנק פון א פלוצלונגע בעשלאסענע רעוואלוציאן האט מאנכעם מאל בעהערשט מארקס' פערשטאנד. נעגען די טעות'ען פון דעם ווייסענשאפטליכען עוואלוציאנערען שטאנד־פונקט מוז מען נעהמען אין אנבעטראכט זיין גאנצען גראנק..."

ספארגא האט דא א ביספל איבערגעכאפט די מאם: א גרעאנק וועגען א פלוצלונג בעשלאסענע רעוואלוציאן האט קיינמאל ניט „בעהערשט מארקס' פערשטאנד", נאר דאס איז אגב אורחא. די הויפט־זאך, וואס אונז אינטערע־סירט איז, צו ספארגא איז גערעכט, אז „רעוואל־וציאן" איז א „טעות פון ווייסענשאפטליכען עוואלוציאנערען שטאנד־פונקט"?

און דא, דענק איך, אז ספארגא איז אומגע־רעכט. אין אמת'ן, אויב אלין געהט נאר בים־לעכווייז, טריט ביי טריט, טא וואו זאלען מיר אהינטהאן די רעוואלוציעס, וואס זיינען פארגע־קומען אי לאנג אי ניט לאנג אין דער געשיכטע?

פלעכאנאוו, דוכט זיך, ענטפערנדיג מארקס' קריטיקער, סטרובע'ן, זאגט: „עס איז טאקע אמת, וואס אונזער קריטיקער זאגט, אז די אר־גאניזאציאנס־קראפט פון פראלעטאריאט קען ערוואלבען וועלען נאר בים־לעכווייז, טא פאר וואס דארף אט דער ריכטיגער גרעאנק אויסשליסען דעם גרעאנק פון א ראדיקאלע גע־זעלשאפטליכע איבערביל־דונג? די פראנצויזישע בורזשואזיע האט דאך אויך נאר בים־לעכווייז ערוואלבען איהר ארגאניזאציאנס־קראפט, און דאך האט זי גערקאגען איהרעם נאר דורך א צו־זאמענברוך". דער האנדעל־קלאס האט זיך ארר־גאניזירט הונדערטער יאהרען לאנג. פאר דער גאנצער צייט האט ער ניט אויפגעהערט צו קעמפפען מיט די פריצים און אפנעהמען ביי זיי בים־לעכווייז אין פריוויל־עגיע נאך די אנדערע, און דאך אין 1789טען יאהר האט „מיט אמאל" אויסגעבראכען א רעוואלוציאן, און נאך וואס פיר א גרויסע!

וועט די געשיכטע מאכען אן אויסנאהמע פאר די ארבייטער?

ספארגא דענקט, ווי עס וויזט אוים, אז יא. ער גיט צו, אז די „גישיכטע בריינגט א סך בעווייזע פון פלוצלונגע איבערקעהרעניש, אזוי ווי פון אבסאלוטיזם צו קאנסטיטוציע און זאגאר צו רעפובליק. אבער מיר גיפינען ניט קיין בע־וויזע וועגען א פלוצליכע איבערקעהרעניש פון א גאנצען גרעזעלשאפטליכען און פאליטישען לע־בען פון א גאנצער נאציאן".*) דער גרעאנק, נאך מיין מיינונג, איז א פאלשער. אזעלכע קלייניגקייטען ווי אן איבערגאנג פון אבסאלוטיזם צו רעפובליק איז די גישיכטע פע־היג צו מאכען מיט איין קלאפ. אויב אבער דאס ריהרט אן דאס גרעזעלשאפטליכע לעבען פון א גאנצער נאציאן, — דאן קומט פאר די איבער־קעהרעניש פאוואליע, טריט ביי טריט, אהן טו־מעל, אהן גרוואלד־טהאטען.

צום גליק, איז די גישיכטע ניט אזא אוים־גערעכענטע. זאל ספארגא זיך צוקוקען מיט א ביספל מעהר אויפמערקזאמקייט אויף די „בע־ווייזע", וואס די היסטאריע בריינגט, וועט ער דארט, וואהרשיינליך, גיפינען „פלוצליכע אי־בערקעהרענישען פון א גאנצען גרעזעלשאפטליכען און פאליטישען לעבען פון א גאנצען נאציאן".

די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציאן מיט די אלע ראבספיערס, דאנטאנס און מאראטס איז גרווען ניט מעהר און ניט וועניגער ווי א גרעזעלשאפטליכע אומבייטונג.

די נאטור גרהט אויף ניט אלע מאל נאך דער „ווייסענשאפטליכער טעאריע", רעוואלוציאן. עס איז, דוכט זיך, שטיל און רוהיג, און „מיט

*) קאפיטאליזם און קאמוניזם, זייטע 44.
**) דארטען, זייטע 73.

*) Applied Socialism, Page 30.

אמאל" אן ערד־ציטערניש, „מיט אמאל" אן אויסרויים פון א וואולקאן.

איהר ווילט, למשל, אויפקאכען טהעע. איהר גיסט אן קאלטע וואסער, ביסלעכווייז ווערט עס פון וואַרעם היים, און מיט אמאל הויבט עס אן זידען. אט דיעזע „וויעדערשפרוכען" קענט איהר זעהען טאג טעגליך, אויב איהר זאלט זיך גוט צוקוקען צו די ערשיינונגען פון לעבען.

יעדע זאך ענטוויקעלט זיך ביז א געוויסען גראד און ווערט „מיט אמאל" גאר אנדערש. אין דעם זינן זאגט מארקס אין מאניפעסט: „שיל־דערנדיג אין אלגעמיינע שטריכען די ענטוויק־לונגס־מדרגות פון דעם פראלעטאריאט, האבען מיר בעשריעבען דעם מעהר אדער וועניגער פערבארגענעם בירגערקריעג, וואס קומט פאר אין דער היינטיגער געזעלשאפט ביז צו דעם פונקט, וואו ער גאהט איבער אין אפענע רעוואלוציע, און דער פראלעטאריאט וואַרפט גוואלטזאם אראב די בורזשואזיע, און גרינדעט איין אייגענע הערשאפט".*)

די אויסבעסערונגען, וואס דער פראלעטאריאט רייסט ארויס פון דער בורזשואזיע, מאכט מעהר ניט וויי שאדען דער בורזשואזיע, די קלאסען־וויעדערשפרוכען, פונקט אזוי וויי די אויסבעסערונגען, וואס די בורזשואזיע האט ארויסגעריסען ביי די פריצים, האבען מעהר ניט ווי פערשטארקט די מעגליכקייט און דעם ווילען צו צונעהמען אלעס, וואס עס האט געהערט צו זיי.

וועט די סאציאלע רעוואלוציאן פאַרקומען געוואלטזאם?

מעגליך אז יע, און מעגליך אז ניט. דאס העגנט אב פון דעם הערשענדען קלאס. „דעם אָרט פון דער געשטארבענע ווירקליכקייט פארנעהמט א נייע, א לעבענס־פעהיגע ווירקליכקייט. שטיל און רוהיג, אויב די אלטע איז געגוג פערשטענדיג, אז זי דארף שטארבען; — מיט געוואלד, אויב זי וועט זיך ניט לאזען".*) אין דעם זעלבען זינן זאגט זיך אויך ארויס קויטסקי.**)

ספארגא, אזוי ווי זיינע דייטשע און רוסישע חברים, „בעמערקען ניט דעם העלפאנט" אין מארקס' לעהרע. זיי געפינען א סך וויעדערשפרוכען, „פלוצלונגע בעשלאסענע רעוואלוציאנען", נאר דעם ריינעם ענטוויקלונגס־געדאנק פון מארקס' לעהרע דערזעהען זיי ניט.

ספארגא איז געווען געוואר: „מארקס איז ניט געווען קיין נביא, ער האט בלויז קלאהר געלעזען די בעדייטונג פון געוויסע פונקטען, וועלכע אנדערע (איבערהויפט אינטעליגענטען... ש. ר.) האבען זיך נאך ניט אויסגעלערנט צו לעזען — מיר מיינען דאס געזעץ פון דער געזעלשאפטליכער בעוועגונג".

---

*) קאמוניסטישער מאניפעסט, זייטע 44.

*) לודוויג פייערבאך (רוסיש), זייטע 3.
**) „דער וועג צו מאכט" (ענגליש), ז' 118.

ב. גאָרין.

די אויסזיכטען פאַר דעם קומענדען טהעאַטער־סעזאָן

ער פּאָריגער אידישער טהעאטער־סעזאָן האָט געהאַט כּרת־יאָהרען. די טהעאטערס, אויסער איינעם, האָבען זיך פּאַרמאַכט פּאר דער צייט, און פּאַרמאַכט האָבען זיי זיך ניט דערפּאר, וואָס די מענדזשערס זיינען געווען גרייט אָבצושניידען א פּאָלע, אבי ארוים פון די ביזנעס, אָדער וויל עס האָט געפּעפלט געלד אין קירעוואניע, נאָר פּשוט, וויל דער סעזאָן איז ניט געווען קיין גע־רָאטענער. כּען האָט אויפגעפּיהרט פּיעסען און זיי זיינען דורכגעפאלען, און עס איז געווען קלָאהר, אז וואָס מעהר פּיעסען מען וועט אויפ־פיהרען, אלץ מעהר וועט מען דאַרפען פערלירען געלד, און די מענדזשערס האָבען מיט פערבי־סענע לִיפּען קוים זיך דערווָארט אויף א צייט, וואָס מען קאָן על פּי הדחק ערקלעהרען פאר'ן סוף סעזאָן, און האָבען זיך צוגעאיילט צו צושלי־סען די טהירען.

פון דעמאָלט ביז איצט זיינען קוים אריבער דריי חדשים, און עס איז גרינג צו פערשטעהן, אז אין אזא קורצער צייט האָט זיך קיין זאָך ניט געענדערט. עס האָט קיין זאָך ניט געקאָסט גע־שעהען אזוינס, וואס זאָל אריינגעבען די מענדז־שערס האָפענונג, אָדער יענע אורזאַכען, וואָס האָבען זיי געטריבען צו פערמאַכען די טהעא־טערס פאר דער אמת'ער צייט, זיינען פערשוואונ־דען. די אומשטענדען, ווי וויט מען קען זעהען, זיינען געבליעבען די זעלבּיגע.

עס שיינט, אז די מענדזשערס האָבען גע־האָפט צו פעראייניגען זיך און פערקלענערען די צאָהל פון די אידישע טהעאטערע. דערמיט וואָלט מען געשאָפען צוויי האָזען מיט אמאָל. ערשטענס וואָלט מען געקאָנט שטעלען אנדערע בעדינגונגען די יוניאָנס, בעדינונגען וואָס זאָלען זיין גינסטיגער פאר די מענדזשערס, און צוויי־טענס, מיט וועניגער טהעאטערס וואָלט געווא־רען מעהר בענעפּיטס און א גרעסערע פּובליקום פאר די פערבליבענע טהעאטערס.

דאָס איז געווען די האָפענונג און דאָס איז געווען די טאקטיק פון די טהעאטער־מענעד־זשערס, נאָר צו דערפון איז עפּעס ארויסגעקומען איז אן אנדער פראגע. דערווייל זעהען מיר, אז די צאָהל פון די אידישע טהעאטערע האָט זיך ניט פערקלענערט. ווי עס האָלט איצט, בלייבט פּיפּעלס טהעאטער ווי פריהער, ליפּצין טהעאטער ווי פריהער, קעסלער'ס טהעאטער ווי פריהער, און אויב טהאָליא טהעאטער איז דערווייל אויס־געשטעלט, האָבען מיר דערפאר דאָס נייע טהעא־טער אויף הויסטאָן סטריט. מיר האָבען, הייסט עס, די זעלבּיגע פיער אידישע טהעאטערע ווי פאר א יאָהרען, און דערצו נאָך איז דאָס נייע טהעאטער גרעסער פון טהאָליא. א חוץ דעם איז נאָווועלטי טהעאטער געוואָרען ניט קיין צו־שפּרונג ווי פאר א יאָהרען, נאָר א זעלבסטשטענ־דיגעס און מען וועט דאָרטען אויפפּיהרען נייע פּיעסען, ווי אין יעדען אידישען טהעאטער. און דאָס איז נאָך ניט גענוג. דאָס מענדזשמענט פון נאָווועלטי טהעאטער האָט זיך בעזאָרגט אין ניו־יאָרק מיט א טהעאטער פאר שבת און זונטאָג, און אזוי ווי דאָס זיינען די איינציגע צוויי טעג, וואס מען שפּיעלט אין טהעאטער פאר'ן אלגע־מיינעס פּובליקום, די וואכעדיגע טעג זיינען אָב־גענעבען פאר בענעפּיטס, הייסט עס פאקטיש, אז עס קומט צו נאָך א טהעאטער אין ניו־יאָרק.

אויף אזא אופן איז די האָפענונג פון די מע־נעדזשערס צו האָבען וועניגער טהעאטערס דעם קומענדען סעזאָן ניט מקוים געוואָרען, און אויב מען האָט ערוואַרט די גאולה פון א ביזנעס־שטאַנד־פונקט פון א פערקלענערטען צאָהל טהע־אטערס, האָבען די מענדזשערס קיין אורזאַכע ניט צו זאָגען „שישו בני מעי".

און טאָקע קיינמאָל נאָך האָט זיך פאר'ן אָנהויב טהעאטער־סעזאָן ניט בעמערקט אזא נערוועזיטעט אין דער טהעאטער־וועלטל, ווי איצט. היינטיגען מאָנאָט דארפען זיך שוין עפּע־נען די טהעאטערע, און דערווייל וויסען נאָך די מענעדזשערס אליין ניט, אויף וואָס'ער וועלט זיי זיינען. געוואוינליך אין דער צייט זיינען די טהעאטערס אויסגעפּיקסט, די קאָמפּאניעס אָנגע־

שטעלט, פיעסען האלט מען אין אין לייענען, די מענעדזשערס זיינען ביזי מיט די לעצטע אויסצולהייטען, און אלע זיינען אונגעדולדיג און ווארטען ווי אויסגעהונגערטע, אז די טהעאטערס זאלען זיך עפענען. אין דער צייט הויבט זיך אן א פויקען בחצוצרות וקול שופר וועגען די גרויסע איבערראשונגען, וואס די טהעאטערס האבען אנגעגרייט פאר'ן פובליקום, מען האט צו דערצאהלען אנצוציען מגילות וועגען די נייע סטארס, וואס זיי האבען אראבגעבראכט, און אין דער טהעאטער־וועלט איז א גאנצער ליהודים.

היינט אבער זיינען די מענעדזשערס נאך ניט אין גאנצען פארטיג אפילו מיט זייער פאליטיק, דאס הייסט, אז ווען דיעזע ציילען ווערען געשריעבען, איז נאך אפילו ניט בעשטימט, ווער וועט שפיעלען אין פיפעלס טהעאטער, און ווער אין דעם נייעם טהעאטער אויף הויסטאן סטריט. מסתמא וועט י. אדלער אריין אין פיפעלס טהעאטער, דאס איז שוין מעהר ווי זיכער, און טהאמאשעווסקי וועט שפיעלען אין דעם נייעם טהעאטער, און הגם דאס איז שוין אדוועדטייזט אין אלע צייטונגען, איז דאס אבער ביי דער איצטיגער מינוט נאך ניט אזוי זיכער. דערווייל געהט נאך אן א פאליטיק, און דאס אליין ווייזט גענוג, ווי די מענעדזשערס האבען זיך היינטיגען סעזאן פערלאנגט.

קיין בעזונדערע הכנות האט מען ניט גע־מאכט אויף היינטיגען סעזאן, און עס איז קיין צווייפעל ניט, אז די „קעפ" פון די טהעאטערע ווייסען נאך אליין ניט, ביי וואס פאר א מין פאליסי צו האלטען זיך דעם קומענדען סעזאן. זיי זיינען אליין ניט שטייף אין זייער דעה, און ווייסען ניט אין וועלכער זייט צו ווארפען זיך.

מיט עטליכע חדשים צוריק האב איך גע־האט די געלעגענהייט צו דערווייזען אין אן ארטיקל אין דער „צוקונפט", אז די „קעפ" פון די טהעאטערע לערנען ניט קיין לעסאנס. און אלע סימנים ווייזען, אז אין דעם קומענדען סעזאן וועט מען איבער'חזר'ען אלץ פון דאס נייע. מען דארף זיך ריכטען, אז אין די מייסטע טהעאטע־רע וועט מען זיך אנגרייטען מיט ביליגע מעלא־דראמאס אדער האלבע אפערעטאס, ווי מען האט עס אויספרובירט פאר א יאהרען און פאר צוויי יאהרען, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס, וואס סיי פאר א יאהרען און סיי פאר צוויי יאהרען זיינען די טהעאטערס מיאום דורכגעפאלען דער־מיט.

דאס קען מען זעהען פון דער שטרעבונג נאך גרויסע טהעאטערס. קעסלער'ס טהעאטער, וואס האט זיך אויסגעבויט פאר א יאהרען, און הויסטאן סטריט טהעאטער, וואס וועלט באלד פארטיג, זיינען גרעסער ווי די פריהערדיגע אי־דישע טהעאטערע. דא פאדערט זיך א גרויס פוב־ליקום — א גרויסע מענגע טהעאטער־געהער, אז די שטוהלען זאלען ניט בלייבען לעדיג. און מען דארף זיך ניט נארען אין רעכנונג, ביים איצטיגען תהו ובהו אין די מחות פון די טהעא־טער־געהער, קאנען מיר ניט ערווארטען, אז די בעסערע דראמען זאלען האבען דעם גרעסטען טהייל פון דעם פובליקום. אזעלכע טהעאטערס ווערען געבויט מיט דער כונה צו געווינען חן ביים פראסטען פובליקום. אזעלכע טהעאטערס ווערען לכתחילה געבויט פאר ביליגע פיעסען, ניט פאר מפונקים.

וועו קעסלער האט געהאלטען פאריגען יאהר ביים עפענען זיין טהעאטער, האט ער זיך גע־אילט צו בעזארגען מיט גאנצע צוויי אויטארען, וואס קאנען ליפערען פעפערדיגע מעלאדראמאס. ביז דעמאלט האט נאך קיין טהעאטער קיינמאל ניט געהאט קיין צוויי אויטארען, סיידען אין די ערשטע צייטען פון דער אידישער ביהנע, וועו מעהר ווי צוויי אויטארען זיינען ניט געווען, אוז אז א טהעאטער האט זיך בעווארענט מיט ביידע אויטארען, איז ער געווען זיכער צו בלייבען איין זכר אין מאסקווע. קעסלער האט געהאפט אריינ־צוקריעגען די גאנצע מאנאפאליע פון שונד־דראמען. אויב פון דעם פלאן איז גאר ניט געווארען און קיין אייניציגע פיעסע פון ביידע אויטארען איז ניט געשפיעלט געווארען ביז נאכ'ן סעזאן, איז דאס געווען ניט זיין שולד. די פיעסען, וואס די ביידע אויטארען האבען נעגעבען, האבען איהם אויסגעוויעזען צו זיין צו האמעטנע פאר איצטיגע טהעאטער־געהער. איהם איז דעריבער קיין אנדער ברירה ניט געבליעבען, ווי צו ווארפען זיך אויף דער אנדערער זייט.

און הלואי זאל איך א טעות האבען, דאס נייע הויסטאן סטריט טהעאטער ווערט אויך לכתחילה נעשאפען פאר א געווייסען סארט פיע־סען, וואס צייכנען זיך אויס מיט סינערי, דע־קאראציעס, זינגען און דאס גלייכען. די כונה איז, צו מאכען דאס נייע טהעאטער פאר דער היים פון מעלאדראמאטישע, מוזיקאלישע פיע־סען, פיעסען צו וועלכע מען דארף ניט האבען

א פיינערען געשמאק, נאָר וואָס קאָנען אפּעלירען צו דער גרויסער מאַסע.

עס וואָלט געווען פּשוט א משוגעת צו בויען אזא גרויסען טהעאטער פאר א פובליקום, וואס פערלאַנגט בעסערע פּיעסען. מענעדזשערס זיינען צופּריעדען אָנצופּילען א קלענערען טהעאטער מיט אזא פובליקום. און דאָס איז ניט נאָר ביי אידען, נאָר אויך ביי די גוים. וועט עס האָט זיך אָנגעהויבען מיט עטליכע יאָהר צוריק א בעווע־גונג צו שאַפען אין ניו־יאָרק א טהעאטער, וואָס זאָל ניט רעכענען מיט דער קאַסע, נאָר וואָס זאָל האָבען די אויפגאבע אויפצופיהרען דורכאוים גוטע פּיעסען און אויפהויבען די אמעריקאַנער ביהנע, איז בעשלאָסען געווארען אויסצובויען דאָס נייע טהעאטער אויף דער וועסט סייד פון סענטראַל פּארק. דאָס טהעאטער איז געבויט גע־ווארען גרויס, פון דער בריייטער האנד, נאָר עס האָט געמוסען נאָר א קורצע צייט צו איבערצייגען זיך, אז א גרויס טהעאטער טויג זיך ניט פאר דער בעסערער דראמא, און ניט קוקענדיג אויף די גרויסע שטיצע, וואָס עס האָט געהאט, האָט זיך עס געמוזט פערמאָכען אלס א טהעאטער פון דער בעסערער דראמא. פאַריגען יאָהר האָט דער געווועזענער מענעדזשער פון יענעם טהעאטער אליין אויסגעבויט א טהעאטער פאר גוטע פּיע־סען, און עס איז אזוי קליין, אז דאָרטען געהען אריין קאַרגע צוויי הונדערט מענשען. דאָס איז וויעדער איבערגעאָפּט געווארען די מאָס, נאָר עס איז קיין פראָגע ניט, אז גרויסע טהעאטערס שטעהען אין וויעדערשפּרוך מיט דער בעסערער דראמע.

אויף דער אידישער ביהנע האָבען מיר שוין אויך געהאט ערפאַהרונג אין דעם. אין יענע צייטען, וועו מען האָט נאָך ניט געטאָרט דער־מאָהנען קיין בעסערע דראמע און דאָס פובליקום האָט נאָך ניט געווואוסט, מיט וואס מען עסט א בעסערע פּיעסע, און י. אַרלאָר איז געווען אינגער און איז געווארען אמביציעז צו שפּיעלען דוקא אין בעסערע פּיעסען, האָט ער עס נאָר גע־קענט דערווייזען אין א קליינעם טהעאטער'ל. פון דעמאָלט איז דאָס פובליקום פאר בעסערע פּיעסען אויסגעוואקסען, אָבער עס פאַדערט בשום אופן ניט קיין זעהר גרויסע טהעאטערס.

און וואָס־וואָס, די מענעדזשערס זיינען אין דעם ענין קלאָהר גענוג, און וועו מען האָט זיך געשטעלט בויען דאָס גרויסע טהעאטער אין הויז־טאָן סטריט, איז בשום אופן דערביי ניט געווען קיין כונה צו הויבען די אידישע ביהנע.

אָבער איין זאַך מוז מען האָבען אין זינען, אז די אידישע מענעדזשערס זיינען בשום אופן ניט קיין פיינד פון דער בעסערער דראמע, און אזוי ווי די מייסטע מענעדזשערס זיינען אליין אויך די סטאַרס, זיינען זיי ניט נאָר ניט קיין שונאים פון דער בעסערער דראמע, נאָר טיף אין הארצען זיינען זיי אליין מבזה די גראָבע שונד־שטיקער. טהעאטער אבער איז זייער בויז־נעם, און זיי גלויבען באמונה שלמה, אז געלד שטעקט נאָר אין שונד־שטיקער, און אזוי זיך ווי עס וועט זיך אָנהויבען צו וויעדערהאָלען די גע־שיכטע פון פאר א יאָהרען און פאר צוויי יאָהרען, מאכט נאָר ניט אויס, וואס די כונה איז געווען ביים בויען דעם טהעאטער, די מענעדזשערס וועל־לען זיך גליך א וואַרף טהאָן אויף בעסערע שטי־קער, ווי קעסלער האָט עס געטהאָן פאר א יאָהרען.

איך שטעל זיך אָבּ לענגער אויף דעם נייעם הויסטאָן סטריט טהעאטער, וויל היינטיגען סע־זאָן וועט עס זיין דאָס שפּיעגעל, און ביז א געווי־סען גראַד וועט עס אויסאיבען אן איינפלוס אויף די אנדערע טהעאטערס.

ווי געזאָגט, דאַרף קיין צוויפעל ניט זיין, אז די פאליסי פון דעם נייעם הויסטאָן סטריט טהעא־טער וועט זיין ארבאזולאזען זיך צו אזעלבע סאר־טען פּיעסען, וואס מען דארף בעצייכענען אלס ספּעקטאקעלדיגע, און ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס די עטליכע פּאָר יאָהר האָבען געוויזען, אז די דאזיגע סאָרטען פּיעסען וועלען אויסגעשפּילט אין די טהעאטערס, איז זעהר מעגליך, אז זיי זאָלען האָבען מעהר אָרער וועניגער ערפאָלג אין דעם נייעם טהעאטער. אין ניו־יאָרק זיינען פאר־האן א סך, א סך בעלעגים אָנצוקוקען די וועגד און די סיטס פון א נייעם טהעאטער. און הגם עס איז א טעות צו דענקען, אז עמיצער וועט קויפען א טיקעט נאָר צוליעב דער נייגירדע אָנצו־קוקען וועגד, איז אָבער אויך ריכטיג, אז וועו א פּיעסע וועט פּיעל עס איז אויסנעהמען, האָט זי א שאַנס צו האלטען זיך צווי מאָל אזוי לאַנג אין דעם נייעם טהעאטער, און דאָס וועט זיין אינגאנצען די וועגד'ס חלק.

און עס איז גענוג, אז דאָס נייע טהעאטער זאָל וויזען דעם קלענסטען ערפאָלג מיט א ספּעקטאקעלדיגע שטיק, און אלע מענעדזשערס וועלען זיך א וואַרף טהאָן נאָך אזעלכע שטיקער. נאכמהער איצט, וועו זיי זיינען אזוי שוואך אין

זייער דעה און ווייסען ניט אין וועלכער זייט צו וואַרפען זיך.

אין גרונט וואָלט געווען בעסער פאר דער ביהנע און געזונטער פאר די טהעאטער־געהער, ווען יערעם טהעאטער זאָל איין מאָל פאר אלע מאָל אָננעהמען א בעשטימטען פּנים, א פעסט־געשטעלטען כאַראקטער. עס וואָלט געווען גוט, אז דאָס פובליקום זאָל ווייסען, אין וועלכען טהעאטער מען שפּיעלט בעסערע פיעסען, אין וועלכען טהעאטער גרעבערע שטיקער. עס איז לעכערלעך צו ערוואַרטען, אז אין אלע טהעאטערס זאָל מען דוקא שפּיעלען גוטע דראמען. כל זמן עס איז פאראן א פובליקום, וואס פאדערט גרעבערע שטיקער, וועלען זיין טהעאטערע, וואס וועלען זוכען צו בעפריעדיגען דעם גרעבערען געשמאק. דאס איז פערשטענדליך, און קיינער קאָן קעגען דעם ניט האָבען. נאָר אין די אידישע טהעאטערס איז דאס ניט איינגעפיהרט. עס מאכט ניט אויס, וואס די כונה פון א מענעדזשער זאָל ניט זיין ביים עפענען א טהעאטער, האָט ער שטענדיג גרייט אי א צלם אי א מזוזה אין בירדע הענד. אפט וויזט מיר אויס, אז די מענעדזשערס רעכענען זיך ניט מיט'ן פובליקום, מיט אורזאכען און מיט אומשטענדען, אלץ וואס זיי טהוען איז, נאכצוקוקען איינער דעם אנדערען, און ווען ביי איינעם נעהמט אויס א שונד־שטיק, וועלען זיך אלע א וואַרף טהאָן אויף שונד, און פערקעהרט, ווען ביי איינעם נעהמט אויס א בעסערע שטיק, וועלען זיך אלע א וואַרף טהאָן אויף בעסערע שטיקער. זיי וועלען זיך ניט פרעגען, אפשר איז יענער מענעדזשער און זיין קאמפאניע און זיינע סטאַרס און זיין קאמפאניע און זיינע שרייבער בעסער צוגעפאסט צו א געוויסען סאָרט שטיקער, און וואס פאר איהם איז גוט, איז סם פאר די אנדערע. דאס פאדערט שוין א שטודיום פון דער ביהנע און פון דעם פובליקום, און אזוי ווייט האלט מען נאך ניט דערביי ביים אידישען טהעאטער.

און דאריבער איז זעהר שווער צו זאגען מיט זיכערהייט, מה טיבו של עובר זה, וואס זיינען די אויסזיכטען פון דעם נייעם סעזאן אויף דער אידישער ביהנע. די מענעדזשערס אליין זיינען שאקעלדיג און טרייסעלדיג אין זייער דעה און ווייסען אליין ניט, וואס מארגען וועט זיין. אלץ הענגט אב אן א צופאל, און מיט צופעלע קען מען זיך ניט רעכענען.

דאָך, ווי ווייט מען קען עפעס זעהען, ווייזט אויס, אז דער נייער סעזאָן האָט מעהר פערשפּרעכונג פאר די בעסערע דראמא, ווי דער פאָריגער אָדער פאר צוויי־אהריגער. מיט צוויי יאָהר צוריק איז אין אלע טהעאטערס געלעגען אסור אויף די בעסערע פיעסען. אלע מענעדזשערס האָבען זיך ווי צוואמענגערעדט צו פערטרייבען די בעסערע פיעסע פון דער ביהנע. פאר א יאָהרען איז די כונה און די שטרעבונג פון אלע מענעדזשערס געווען די זעלביגע. עס מאכט גאר ניט אויס, וואס די כונה און די שטרעבונג איז ניט אויסגעפיהרט געווארען. דער איינציגער ליכטיגער שטראהל אנהויב סעזאן איז געווען די ערשיינונג פון שילדקרויט, נאָר ער איז גע־ווען געבונדען הענד און פיס.

היינטיגען סעזאָן האָט זיך די סיטואציע אביסעל געענדערט. עס איז אמת, אז דאָס נייע הויסטאָן סטריט טהעאטער פארשפּרעכט דער־ווייל נאָר ניט פאר דער בעסערער דראמע, נאָר דערפאר וועט אדלער אהן צווייפעל בייטען זיין פאליסי אין פיפעלס טהעאטער און וועט טרייען אויפצופיהרען בעסערע שטיקער. י. אדלער איז ניט קיין פנים חדשות אין פיפעלס טהעאטער, אפילו די פארטנערשיפ פון טהאמאשעווסקי און ערלעשטיין איז ניט קיין נייע. ביז מיט א יאהר אכט צוריק איז אדלער געווען דער הויפט־שותף אין פיפעלס טהעאטער. און דעמאלט איז די פאליסי פון דעם דאזיגען טהעאטער געווען, אז ווען אדלער האָט דארטען אויפגעפיהרט א שטיק איז דאס געווען פון דעם בעסערען סאָרט, און צו די שונד־שטיקער וואס טהאמאשעווסקי האָט אויפגעפיהרט, האָט ער זיך אפילו ניט צוגע־ריהרט.

און טאקע דערפאר, וואס דאָס נייע טהעא־טער וועט זיך אבגעבען מיט ספעקטאקעלדיגע שטיקער, וועט פיפעלס טהעאטער מוזען ווערען דער מקום מקלט פאר דער בעסערער דראמע. מען דארף אויך דענקען, אז ווען קעסלער וועט קריגען די ריכטיגע שונד־שטיקער, די אמת'ע מעלאדראמאס, וועט ער אלענפאלס אנהויב סע־זאָן קיין אנדערע ניט אויפפיהרען. דאס פעלד פון שונד וועט שוין זיין צופיעל עקספלאָאטירט, און עס וועט ניט בלייבען קיין פלאץ אין פי־פעלס טהעאטער פאר שונד. א חוץ דעם האָט אדלער קיין מזל ניט צו שונד־שטיקער, זיי פא־לען ביי איהם ווי פלאָאעס, און אזוי ווי איצט וועט ער ניט דארפען קאָנקורירען מיט זיינע

שותפים, וועט ער זיך אונגעשטערט קאנען אב־
געבען מיט בעסערע פיעסען.

אזא מין פאליסי פאר פיפעלם טהעאטער
איז אבער ניט מעהר ווי א לאגישער שלום. און
די צרה מיט לאגיק איז, וואם זי שפיעלט קיין
ראלע ניט אין אידישען טהעאטער. אין מיין
לעצטען ארטיקעל אין די „צוקונפט" האב איך
עם אויספיהרליך דערוויעזען, און די בעסטע
ביישפיעלע דערצו האט טאקע גע'ליפערט י.
אדלער גופא.

לאמיר האבען, אז די לעצטע פאאר יאהר
האבען איהם געגעבען א לעסאן. אלענפאלס, צו
אדלער וועט וועלען צו ניט, וועט ער פריהער
פאר אלע אנדערע זיין געצוואונגען צו וועגדען
זיך צו בעסערע שטיקער, ווי דאם איז געווען
מיט איהם דער פאל פאר א יאהרען און פאר
צוויי יאהרען, נאר אנשטאט דעם, וואם אין די
פאריגע צוויי סעזאנען האט ער זיך געכאפט
שוין שפעט, וועט ער זיך איצט כאפען א סך
פריהער, און די ביהנע פון פיפעלם טהעאטער
וועט זיך מוזען אבגעבען מיט דער בעסערער
דראמע, וויל זיינע שותפים זיינען אין ביזנעס
בעסער געניט ווי ער.

נאר אויב דער מקום מקלט פאר דער בעס־
רער דראמא אין פיפעלם טהעאטער איז א פראגע
פון לאגיק, איז אבער קיין שום פראגע ניט, אז
נאוועלטי טהעאטער און דאם טהעאטער אין
ניו־יארק, וואו שילדקרויט אדער מאדאם אדלער
וועט שפיעלען שבת און זונטאג וועלען זיין שוין
פון אנפאנג די היים פון דער דראמא. אלע הכנות,
וואם דאם מענעדזשמענט פון נאוועלטי טהעא־
טער מאכט, וויזען, אז די שטרעבונג איז ניט
נאר צו געבען בעסערע פיעסען, נאר צו געבען
די בעסטע, וואם מיר פערמאגען.

ליפצין טהעאטער וועט וואהרשיינליך ניט
ארויסטרעטען מיט קיין פארטיגע פאליסי. דער
איצטיגער מענעדזשער היינע בעלאנגט צו דעם
אלטען חדר. זיינע אייגענע שטרעבונגען זיינען
צו אזעלכע שטיקער, וואם האבען געהאט ער־
פאלג נאך איידער די אידישע ביהנע איז געבא־
רען געווארען אין אמעריקא. מיט זיי זיינען פער־
בונדען זיינע בעסטע עראינערונגען אלם שוי־
שפיעלער. ער רעדט מיט א בעזונדערער וואריא־
קייט וועגען יענע צייטען, וועו ער און מאגולעס־
קא האבען געהאט ראלען אין איין פיעסע. מא־
גולעסקא איז איצט ארויסגעטרעטען אין ליפצין
טהעאטער, נאר עס איז שווער צו זאגען, צו היינע
גלויבט אין דער מעגליכקייט אויפצוהערן
היינט אזעלכע שטיקער ווי אמאל. און אזוי ווי
ביי איהם איז דאם א פראגע פון סענטימענט,
ציהט זיין הארץ ניט צו מאדערנע שטיקער.
אבער מאדאם ליפצינ'ס נאמען איז פערבונדען
מיט די בעסערע שטיקער, איהר ערפאלג האט זי
געהאט אין דער בעסערער דראמא, און דאריבער
הארף מען ערווארטען, אז מען וועט דארטען
רייענען צו ביידע גטעטער.

מען קאן זאגען כמעט מיט זיכערהייט, אז
שונד וועט הויך דעם קאפ ניט אויפהויבען, נאר
מען דארף ניט ערווארטען, אז די בעסערע
דראמע וועט גליך ברייננען די גאולה. די שונד
קאן דעם קאפ ניט אויפהויבען, וויל די מוזיק־
האלם און די קלייגע ביליגע טהעאטערלעך וע־
לען עם ניט דערלאזען, און די בעסערע דראמע
קען דערווייל ניט האבען קיין גרויסען ערפאלג,
וויל די אידישע ביהנע לעבט איצט איבער אן
איבערגאנגם־פעריאד. אויב די מענעדזשערס
וויסען עם ניט, פיהלען זיי עם אין די ביינער,
און דאריבער זיינען זיי אזוי נערוועז.

און דאם איז ניט נאר אין די אידישע
טהעאטערס אזא קלאגעדיגער צושטאנד. די
ענגלישע טהעאטערס פיהלען אויך אזא קלאפ.
וועו מען קוקט זיך גוט צו צו די ענגלישע טהעא־
טערס, זעהט מען, ווי זייערע מענעדזשערס צאפ־
לען זיך און זוכען עצות, ווי אזוי צו פערבעסע־
רען זייער לאגע. דער גרעסטער שונא פון די
ענגלישע טהעאטערס זיינען די מואווינג פיק־
טשורס, פונקט ווי פון די אידישע טהעאטערס
זיינען די מיוזיק־האלם און די קלייגע טהעא־
טערלעך דער גרעסטער שונא. די נפקא מינה איז
נאר, וואם די ענגלישע מענעדזשערס קוקען מיט
אפענע אויגען, זיי וויסען, אז אומשטענדען בייי־
טען זיך, און צוזאמען מיט זיי בייטען זיך אויך
די מיטלען, מיט וועלכע מען וויל בעקעמפפען
די אונגינסטיגע אומשטענדען. די מיטלען, וואם
זיינען געווען גוט מיט צהן יאהר צורים טויגען
שוין היינט ניט, און מען דארף זוכען נייע. די
אידישע מענעדזשערס וויסען ניט פון אזעלכע
זאכען. ביז איצט איז געווען אנגענומען איין כלל,
אז וועו עם געהט ניט א שונד־שטיק, דארף מען
אויפפיהרען בעסערע שטיקער. פאלען דורך בע־
סערע שטיקער, דארף מען זיך וויערער נעהמען

צו שונד. זיי פֿארגעסען, אז אזא מיטעל איז גע־ווען גוט, ווען עס זיינען ניט געווען קיין אנדערע אמיוזמענטס, און עס איז געווען פֿערשטענדליך, אז ווען דעם עולם האָט דערעסען די היסטאָרישע אָפּערע, האָט מען איהם געדארפט געבען א לעב־בענס־בילד. ווען דעם עולם איז געקאָכען פון האלז שונד, האָט מען איהם געדארפט מכבד זיין מיט א בעסערע שטיק. איצט אָבער זיינען ארויס־געטראָטען אנדערע אורזאכען, פֿאר וואָס דער עולם האָט זיך אָבגעקעהרט פון דעם טהעאַטער, און עס איז לעכערליך, ווען די מענעדזשערס וועלען אָן אלץ דעם זעלביגען מיטעל.

ווי ווייט די אידישע מענעדזשערס זיינען פון פֿערשטעהן די אמת'ע אורזאכען פון דעם, וואס דער עולם האָט אויפגעהערט צו בעזוכען שטאַרק די טהעאַטערס, קען מען זעהען דערפון, אז אייגע פון די מיטלען צו געווינען צוריק דאָס פּובליקום איז, צו בויען נייע טהעאַטערס. קעס־לער האָט פֿאריגען יאָהר געהאט ערפֿאָלג מיט זיין נייעם טהעאַטער, און בכן דארף מען בויען נייע טהעאַטערס. אָבער א ניי טהעאַטער איז מעהר ניט, ווי איין יאָהר נייי, און אזוי גיך ווי די דרייי־פיער מענעדזשערס בעזאָרגען זיך מיט נייע טהעאַטערס, ווערען וויעדער די ביינק לעדיג.

די אידישע טהעאַטערס ווי די ענגלישע, האָבען זייער געפֿעהרליכען שונא, וועלכער וועט זיך ניט לאָזען בעקעמפֿען מיט נייע געבייודען. און ווען די מענעדזשערס ווילען האָבען ערפֿאָלג, דאַרפען זיי קעהרען מיט'ן מח, שטודירען די לע־גע, אויסגעפינען די אורזאכען, און דאן זוכען די ריכטיגע מיטלען, ווי צו בעזייטיגען זיי. דאָס וועט מוזען פיהרען צו אן ענדערונג אין דעם פֿערסאָנאל פון דעם מענעדזשמענט.

עס איז אינטערעסאנט צו בעמערקען, אז די מענעדזשערס פון די ענגלישע טהעאַטערע, וועלכע ליידען פון דער קאָנקורענץ פון מואווינג־פּיקטשורס, האָבען איצט בעשלאָסען אויפצוהויי־בען א קאמפּף געגען זיי. זיי האָבען דאריבער געגרינדעט א גרויסע קאָאָפּעראַטיוו געזעל־שאפט, וועלכע בעזאָרגט זיך מיט טהעאַטערס אויבער'ן גאנצען לאנד. זי וועט ארויסשיקען א סך קאמפּאניעס אקטיאָרען, און די אקטיאָרען וועלען דוקא זיין גוטע, און שאפט פאר זיי א גרויסען רעפּערטואר דורכאוים פון גוטע שטיקער, אלטע אזוי גוט ווי נייע, אין דעם רעפּערטואר טאָרען ניט אריינגעהן קיינע ביליגע מעלאדרא־מעס אדער אנדערע ביליגע שטיקער. א קאמ־פּאניע וועט שטעהן אין א שטעדטעל ניט מעהר ווי דריי טעג און וועט שפּיעלען די גוטע דראמעס פאר זעהר בילליגע פּריזען. אין די גרויסע שטעדט וועט א קאמפּאניע שטעהן צוויי וואכען. אזוי וועלען זיך די קאמפּאניעס בייטען, און די קאמ־פּאניע האָפּט, אז מיט דער הילף פון די גוטע פּיעסען און בעסערע אקטיאָרען און בילליגע פּרייזען, וועט זי קענען פערשטופּען די מואווינג־פּיקטשורס. דערצו דארף מען נאָך צוגעבען, אז די געזעלשאפט בעשטעהט פון די גרעסטע ענג־לישע מענעדזשערס.

איך ווייל דערמיט בשום אופן ניט זאָגען, אז די אידישע מענעדזשערס דארפען אָנווענדען די זעלביגע מיטלען. איך ווייל נאָר זאָגען, אז מען דארף שטודירען דאָס פּובליקום, די אומשטענ־דען, די אורזאכען, און נור דעמאָלט קען מען ווייסען, וואָס מען האָט צו טהאָן. אין דעם קו־מענדען סעזאָן וועלען די אידישע טהעאַטערס האָבען א ביטערען קאמפּף, ווייל זייער שונא פון פאר א יאָהרען און פאר צווויי יאָהרען לעבט נאָך און איז גאנץ שטאַרק. עס איז קוים גלויב־ליך, אז די מענעדזשערס וואָס וועלען אויפפיה־רען בעסערע פּיעסען, וועלען היינטיגען סעזאָן שאַרען גאָלד מיט די הויפענס. און עס איז גרייי־ליך מעגליך, אז דאָס נייע טהעאַטער זאָל האָבען מעהר אדער וועניגער ערפֿאָלג מיט ספּעקטא־קעלדיגע שטיקער. וועהן מען טראכט ניט פיעל, ווי עס איז די מאָדע ביי אונזערע אידישע מענעד־זשערס, וועט מען דערפון זיהען גלייך א שלום, אז דער עולם ווייל ניט קיין בעסערע פּיעסען, און אז צאהלען צאהלט זיך נאָר שונד. מען וועט ניט קוקען, וואם עס טהוט זיך אין די אידישע טהעא־

טערס, וואס מאכען קיין גליקען ניט פון שונד, מען וועט פערגעסען, אז א טהעאטער איז ניי נאר איין יאהר, און מען קאן זיך אלע יאהר אזא פערגניגען ניט פערגינען. מען דארף האבען אין זינען, אז דער שונא איז ניט פון די בעסערע פיעסען, און אז ער איז א סך א שטארקערער פון די שונד־שטיקער, און אז א מענעדזשער דארף אין גאנצען פערגעסען די אלטע תורה און די אלטע מיטלען און ער דארף זיך קליגען און אנווענדען קאפ און מארך צו פיהרען ערפאלגרייך זיין טהעאטער.

אין קורצען וועט עס הייסען, אז די אויסזיכטען פאר דער בעסערער דראמע זיינען אין דעם קומענדען סעזאן א סך בעסערע, ווי זיי זיינען געווען פאר א יאהרען און פאר צוויי יאהרען. אין דעם קומענדען סעזאן וועלען לכל־הפחות צוויי טהעאטערע זיך אבגעבען מיט דער בעסערער דראמא. דער ערפאלג אבער פון דער בעסערער דראמע הענגט אב אן דעם, ווי ווייט די מענעדזשערס וועלען פערשטעהן און בענרייען דעם די לאגע פון דער אידישער ביהנע. די אלטע מעטהאדע צו פיהרען א אידישען טהעאטער איז נעווען גוט, וועז עס האט ניט געהאט קיין קאנקורענציע, אבער זי טויג איצט לחלוטין ניט, סיי־דען אויף אריינצופיהרען דאס טהעאטער אין דער ערד. איצט קענען אידישע מענערזשערס מעהר ניט געהן בלינד, זיי מוזען שטודירען דאס פובליקום, די אומשטענדען, זיי מוזען פערשטעהן די אורזאכען, פאר וואס פיעסען פאלען דורך און מוזען קאנען אויסגעפינען מיטלען, ווי צו מאכען די שונאים פון טהעאטער אונשעדליך.

רעדאקציאנעלע נאטיצען

אין דער צייט, וועז אונזער פארטיי גרייט זיך ארויסצוטרעטען אויפן קאמפפס־פעלד פון די פאליטישע פארטייען; אין דער צייט, וועז מיר זוכען מיטלען, ווי צו פערשטארקערען אונזערע רייהען, וועלכע דארפען שטעהן ענג פעראייניגט אין שלאכט, האבען געוויסע עלעמענטען אנגעהויבען צו פערשפרייטען אין אונזער לאגער דעם גיפט פון מחלוקת און אונצופרידענהייט, וואס קען נור אבשוואכען און אונטערגראבען אונזער פארטיי־קערפער. דער געוויסער סארט חטאים־זוכער פון קריסטליך־סאציאליסטישען לאגער, וועלכע דרינגען ארויין מיט די בליקען פון זייערע וואכזאמע אויגען אוש אין די שפאלטען פון יענעם שלאף־צימער, האבען וויעדער אנגעפאנגען צו שפינען זייער העצע קענען דעם געוועזענעם נישאנאל סעקרעטער און איצטיגען קעמפיין־מענעדזשער גענאסע מאהלען בארנעם און גענגען גנב. הילק־ווייט, וועלכער האט איהם נאמינירט פאר דיעזען אמט אויף דער קאנוועגשאן אין אינדיאנאפאליס.

* * *

צוואמען מיט די „צדיקים" פון די „קריסט־ליכע סאציאליסטען", וועלכע האבען זיך גע־שטעלט אלם זייער אויפגאבע צו „רייניגען" די סאציאליסטישע פארטיי פון די יעניגע, וואס זיינען, לויט זייער מיינונג, געשטרויכעלט גע־ווארען אין טהרת המשפחה, האבען זיך צו דיע־זען קריין־צוג אנגעשלאסען די געגנער פון פאליטישע אקציאן, די רעוואלוציאנערע פייער־

וועלק־שיסער, וועלכע האלטען בכלל ניט שטארק פון די נוטצען, וואס אן ערפאלגרייכער פאליטיק שער קעמפיין קען ברייננען, און מיט אלגעמיינע קרעפטען האט מען זיך דאס ענטמען צו דער „הייליגער ארבייט", צו ערניערריגען די אויטאריטעט פונ'ם קעמפיין־מענערזשער און צו קעמפפען געגען דעם „באסיזמום" פון גענאסע הילקוויט.

* * *

ארויסטרעטען קעגען דער פארטיי־קאנווענשאן אין אינדיאנאפאליס, וואס האט מיט א גרויסע מאיאריטעט ערוועהלט גענאסע באגעס פאר'ן קעמפיין־מענערזשער, זיינען די פלאטקע־מאבער און רכילות־טרייבער ניט אימשטאנד; זיי קאנען אויך ניט בהויפטען, אז גענאסע באגעס איז ניט פעהיג צו דיעזען אמט. אין געגענטהייל, זיי גיבען אליין צו, אז גענאסע באגעס האט די נויטיגע פעהיגקייטען און קעמפיין־מענערזשער, אבער די סרכא בעשטעהט אין דעם, וואס גענאסע הילקוויט האט „געבאסעווען" אויף דער קאנווענשאן ביי דער נאמיניישאן פון גענ. באגעס און... — ניעדער מיט דעם „באסיזמום"!...

אי, וואס דיעזער געשרייי אין איצטיגער צייט קען אריינברייננען א מיש־מאש, א טומל אין אונזערע אייגענע רייהען, וועט אבשוואכען און שעדיגען אונזער ארבייט — דאס קימערט גאנץ וויניג די „הייליגע" און „טרייע" דיעגער פון דעם ארבייטער־קלאס.

* * *

אין וואס איז בעשטאנען הילקוויט'ס „באסעווען"? ביי דער נאמיניישאן פון דעם קעמפיין־מענערזשער האט גענ. הילקוויט געזאגט א פאאר וואריטע ווערטער פאר גענ. מאהלען באגעס: „איך ווייל ערקלעהרען — האט גע־זאגט הילקוויט — אז איך בין געווען אין נייישאנעל עקזעקוטיוו קאמיטע אייניגע יאהר, און איך האב געהאט די גלעגענהייט צו בעטראכטען די ארבייט פון גענ. באגעס, און אין דער צייט, וועו איך האב צו איהם ניט מעהר פערזעליכע צוניייגונג אדער אינטערעס אין דער זאך, ווי וועלכער עס איז ניט אנדער דעלעגאט, ווייל איך זאגען, אז מיינע קאלעגען פון דער נייישאנעל עקזעקוטיוו קאמיטע האבען אלע אייז מיינונג, אז די פארטיי האט זעהר וועניג מענשען, וואס זיינען אזוי פעהיג, אזוי פינקטליך, אזוי איבערגענעבען און, אין אלגעמיין, אזוי פאסיג ווי גענאסע באגעס". און ווייטער: „איך דענק, אז דיעזע קאנווענשאן און דיעזע פארטיי האבען א חוב פון פערגיטיגונג צו בעצאהלען געט. באגעס'ען פאר דעם קעמפיין פון רכילות, וואס איז אנגענפיהרט געווארען געגען איהם און פאר אויפזוכען געגען איהם בלבולים פון פיעלע יאהרען צוריק, בעשולדיגונגען, וואס זיינען שוין לאנג טויט און בעגראבען און דרוקען זיי אין סאציאליסטישע צייטונגען. נאך מיין מיינונג, איז דאס געווען איינע פון די שענדליכסטע זאכען, וואס זיינען ווען עס איז געשולדעט געווארען אין די סאציאליסטישע פארטיי. איך דענק אזוי ווייט ווי איך אליין קוק און בעטראכט, איך דענק, דאס יעדער פון אונז איז בערעכטיגט צו גערעכטיגקייט, און איך רעד פאר גענאסע באגעס'ען, ווייל איך ווייס, אז א גרויסע אונגערעכטיגקייט איז געגען איהם געטהאן געווארען".

ווי עס איז צו זעהען פון פראטאקאל, האט דאָ גענאסע הילקוויט אויסגעדריקט די מיינונג פון די מייסטע דעלעגאטען אויף דער קאנווענשאן, דען זיינע ווערטער זיינען אונטערגעבראכען געווארען מיט אפלאדיסמענטען.

* * *

נאך דיעזער ווארימער רעקאמענדאציאן איז, לויט דעם סטענאגראפישען פראטאקאל *) פאר־געקומען פאלגענדעס:

„דעלעגאט מערריק (פענסילוויניא): א פאינט אוו אינפארמיישאן. פערשטעה איך ריכטיג, אז דיעזע רעקאמענדיישאן איז דער בעשלום פון די ניישאנאל עקזעקוטיוו קאמיטע?

„דעל. הילקוויט: דאס איז די נאמיניישאן פון דעלעגאט הילקוויט פון ניו־יארק.

„דעל. מערריק: איך מיין די נאמיניישאן פון באגעס; האט די ניישאנעל עקזעקוטיוו רעקאמענדירט צו נאמינירען באגעס'ען?

„דעל. הילקוויט: דאס קומט פון די קאנסטיטושאן קאמיטע און אויך פון די ניישאנעל עקזעקוטיוו קאמיטע.

„דעל. מערריק: מיט אינדאסירונג פון די ניישאנעל עקזעקוטיוו קאמיטע?

---

*) ווי עס איז איבערגעבען געווארען אין גענאסע דעבס' סטייטמענט, וואו ער פארערט א פארטיי־רעפערענדום, אויב גענ. באגעס זאל בלייבען קעמפיין־מענערזשער, אדער ניט.

„דעל. הילקוויט: אן אלגעמיינע רעקאָ־מענדאציאָן, יא."

דער געשפּרעך צווישען גענ. מערריק און גענ. הילקוויט איז געשלאָסען געוואָרען פון טשערמאָן מיט די פאָלגענדע וועדטער: „איך גלויב, אז גענ. הילקוויט האָט געמיינט צו ערקלעהרען, אז דיעזע נאָמיניישאָן איז געווען נאָר זיין אייגענע.*)

* * *

יעדער איינציגער קען גלייך זעהען, אז דער סטענאָגראָפישער בעריכט האָט דאָ ניט ריכטיג איבערגעגעבען דעם געשפּרעך צווישען גענ. מערריק און גענ. הילקוויט. נאָך דעם ווי גענ. הילקוויט האָט אויסדריקלעך געזאָגט, אז די נאָמיניישאָן קומט פון איהם אליין („דאָס איז די נאָמיניישאָן פון דעלעגאַט הילקוויט פון ניו־יאָרק") פרעגט גענ. מערריק נאָך אמאָל: „אויב די נייטשאַנעל עקזעקוטיוו רעקאָמענדירט צו נאָמינירען באַרנעם'ען". עס איז אויך ניט מעגליך, ווי דער בעריכט גיט איבער, אז נאָך דעם ווי הילקוויט האָט אויף די ערשטע פראָגע געענטפערט, אז די נאָמיניישאָן קומט פון איהם פערזענליך, זאָל ער אויף די צווייטע פראָגע ענטפערען, אז דאָס קומט פון די קאָנסטיטושאָ־קאָמיטע, און אויף פון די נייטשאַנעל עקזעקוטיוו־קאָמיטע. און ווי לייגט זיך איבערהויפּט אויפ'ן שכל, אז הילקוויט זאָל מאַכען א ניט־ריכטיגע ער־קלעהרונג אין דעם נאָמען פון דער נייטשאַנעל קאָמיטע, אין דער צייט, וועו די מיטגליעדער פון דער נייטשאַנעל קאָמיטע זיינען דאָרט געווען אנוועזענד?

* * *

דאָ קען, אלזאָ, יעדער איינזעהען, אז אין סטענאָגראָפישען בעריכט זיינען צומישט ווער־טער און גאַנצע פראָזען, איבערהויפּט נאָך דעם, ווי דער טשערמאָן האָט געענדיגט מיט די וועדטער: „איך גלויב, אז גענ. הילקוויט האָט געמיינט צו ערקלעהרען, אז דיעזע נאָמיניישאָן איז געווען נאָר זיין אייגענע", קען ביי קיינעם שוין דער קלענסטער ספק ניט בלייבען, אז הילקוויט האָט געמאָכט די נאָמיניישאָן אין זיין אייגענעם נאָמען. אָבער אונזערע גרויסע „צדיקים" קימערען זיך וועניג, ווי עם איז אין אמת'ן פארגעקומען. פון דעם לעצטען זאַץ פון טשערמאָן האָבען זיי זיך אינגאַנצען ניט גע־מאכט וויסענדיג. פאר זיי איז וויכטיג צו ג־פינען אן אויסרייד, צו וואס זיך צוצוטשעפּענען (לאַנג לעבען זאָל דער אויסרייד!) און דיעזער אויסרייד איז פאראן אין דעם פערדרעהטען סטענאָגראָפישען בעריכט, פון וואַנעט מען קען דרינגען, אז הילקוויט האָט כלומרשט בעהויפ־טעט, דאָס די נייטשאַנאל קאָמיטע האָט רעקאָ־מענדירט די נאָמיניישאָן פון גענ. מאהלאָן באר־נעם און האָט דערמיט בעאיינפלוסט די דעלע־גאַטען. אָט פון אזוינע קוצי של יוד'ם האָט זיך אָנגעפאַנגען די גאנצע חד־גדיא, אז הילקוויט האָט „געבאָסעוועט" אויף דער קאָנווענישאָן.

* * *

די זאָך וואָלט אָבער ניט געווען אזוי שלים, ווען צו דיעזע טומעל־מאַכער און חטאים־זוכער וואָלטען זיך ניט צוגעהערט זעהר ערנסטע און עהרליכע געגנאָסען, וועלכע זיינען מיט'ן גאַנצען האַרצען אויסען, עס זאָל פון אונזער פּארטיי דערווייטערט ווערען אפילו דער קלענסטער חשד פון אנטי־דעמאָקראַטיע און באָסיזמום. עס האָ־בען זיך געפונען אייניגע לאָקאַלס, וועלכע פּא־דערען א רעפערענדום איבער דעם בעשלוס פון דער קאָנווענישאָן, אויב גענ. מאהלאָן באַרנעם זאָל בלייבען קעמפיין־מענעדזשער. צום בעדויע־רען האָט אונזער באַהנען־טרעגער, גענ. יודזשי וו. דעבס, אויך געשאָנקען אויפמערקזאמקייט צו די אלע פלוידעררייען און איז אויך מסכים, אז דיעזער בעשלוס זאָל איבערגעגעבען ווערען צו א רעפערענדום־וואוט.

* * *

מיר, פון אונזער זייט, קענען געגען א רעפע־רענדום, זעלבסט־פערשטענדליך, נאָר ניט האָ־בען. מיר זיינען זיכער, אז די מאיאריטעט פון די פּארטיי־מעמבערס וועט זיין געגנ אינטעליגענט צו פערשטעהן, אז די גאנצע העצע קעגען גענ. מאהלען באַרנעם, ווי דער גאנצער טומעל, אז די דעמאָקראַטיע איז אין געפאַהר, זיינען ארוים־גערופען געוואָרען דורך אפשר ניט גאנץ ריינע מאָטיוון, און די גרעסטע צאָהל מעמבערס וועל־לען געווים אַרויסווייזען מיט זייער וואוט, אז זיי האָבען גענוג צוטרוי און אכטונג צו גענ. מאהלען באַרנעם; עס איז אָבער טרויעריג גענוג, אז די ברענטשעס, אנשטאָט צו טהאָן קעמפיין־ארבייט, דאַרפען אָט גראד ערב דעם קעמפיין

*) דיעזער שלוס איז אין גענ. דעבס' ער־קלעהרונג ניטא. מיר האָבען דאָס גענומען פון גענ. הילקוויט'ס ערקלעהרונג.

זיך גאר בעשעפטיגען מיט אזוינע קלויגליכ־קייטען.

* * *

אין גאנצען איז נאך געבליבען ביז'ן עלעקשאן־טאג דריי מאנאט. אין צוויי מאנאט פון דיעזע דריי וועלען די פארטיי־מעמבערס דיסקוטירען און זיך ארומרייסען איבער די פראגע, אויב באנעמס זאל בלייבען אויף זיין פאסטען אדער ניט. דאס וועט זיין די „אגיטאציאן", וועלכע וועט פערנעהמען די בעסטע צייט פון דער פארטיי־ארבייט!

אנשטאט צו געהן אין געשלאסענע רייהען קעגען פיינד, אנשטאט צו זארגען וועגען קעמפיין־ליטעראטור און קעמפיין־רעדנערס אויפצוקלעהרען די ארבייטער־מאסען — אנשטאט דעם אלעם, וועלען די געגנסען גאר האבען צו ענטשיידען, אויב דער קעמפיין־מענעדזשער זאל בלייבען אויף זיין פלאץ אדער ניט. עס איז אייגנפאך א פערברעכען צו פערשוועגדען צייט און ענערגיע אויף אזעלכע קלויגליכע רייבעריין, אין דער צייט, וועז די גאנצע צייט און די גאנצע ענערגיע מוז זיין געווידמעט אונזער סאציאליסטישע פראפאגאנדע און אגיטאציאן, וואס שטעהט פאר דער פארטיי אין דיעזען מאמענט פון די נאציאנאלע וואהלען.

א גרויסע מאיאריטעט פאר גען. מאהלען בארנעם וועט זיין דער בעסטער מיטל אבצושוואבען אויף להבא דעם וואונש פון די העצער־מאכער, אריינצובריינגען אין אונזערע רייהען אזעלכע אונגוטציגע האמפערייען.

דער פלייש־באיקאט פון די אידישע פרויען, וואס האט זיך צופעלליגערט אין אלע טהיילען פון שטאדט ניו־יארק, האט אהן א שום צווייפעל, געהאט א גרויסע בעדייטונג. אויסער דעם, וואס דאדטען, וואו דער באיקאט איז פארגעקומען, איז דער פריז אויף פלייש ביליגער געווארען אויף א פאר סענט, האט דער סטרייק אדויסגערופען וויכטיגע ארגאניזאציאנען, ווי די קאנסומערס ליגע, ווימען פראטעקטיוו אסאסיאיישאן א. ז. ו. דיעזע ארגאניזאציאנען וועלען דיעזען פאר די בעסטע שוהלען, וואו די אידישע ארבייטער־פרויען וועלען זיך לערנען צו קעמפפען האנד אין האנד מיט זייערע ארבייטער־מענער. די מענער וועלען קעמפפען פאר העכערע וויידזשעס, און די פרויען וועלען קעמפפען, אז פאר די וויידזשעס זאלען זיי קענען בעקומען מעהר לעבענס־מיטלען.

* * *

אבער וויי ערפאלגרייך דער פלייש־באיקאט זאל ניט זיין אין מאנכע הינזיכטען, קען ער אלץ ניט בעזויטיגען די הויפט־אורזאכע פון דעם שרעקליכען יקרות אויף אזא וויכטיגען לעבענס־מיטעל, ווי פלייש איז. דעם טראסט — דעם הויפט־שולדנער פון די הויכע פרייזען, קען מען וועניג־וואס טרעפען מיט אזוינע סטרייקס און באיקאטס. דער טראסט קאנטראלירט די גאנצע פראדוקציאן און געברויך, און וועז ער זעהט, אז זיינע סחורות ווערען וועניגער געקויפט, פראדוצירט ער וועניגער. עס איז בעוואוסט, אז אין מאנכע פעלע ערליבן זיך די טראסטס צו פערניכטען פארטיגע סחורות, וועלכע וואלטען קלעקען פאר טויזענדע פאמיליעס צום לעבען, אום זיי זאלען זיין וועניגער אויפ'ן מארקעט. אזוי האט דער מילך־טראסט מיט א פאר יאהר צוריק, אין צייט פון קריזיס, אויסגעגאסען מילך אין האדסאן, און אפילו דא ניט לאנג האט מען געלאזט אונטערגעהן די שיפען, וועלכע האבען געפיהרט קאפע פון בראזיליען, אום זיי זאלען ניט דערגרייכען די פעראייניגטע שטאטען און ארויסרופען א זוג. די טראסטס לייגען דאס זייער ריגע קיין מאל ניט צו. סטרייקען די ארבייטער פאר העכערע וויידזשעס, רייסען זיי דערפאר ארויף דעם פריז אויף די סחורות אייניגע מאל אזוי פיעל; סטרייקען די קויפער פון די סחורות — פערקלענערען זיי די וויידזשעס, פערקירצען אדער סטאפען אינגאנצען די פראדוקציאן.

* * *

אויך דא, ביים פלייש־סטרייק, פערליערען די פלייש־באראנען גאנץ וויניג. דיעזע פאראזיטען

וועלען נור דאן ווערען אונשעדליך, וועז די גאנצע היינטיגע סיסטעם וועט איבערגעאנדערשט ווערען, וועז די פּראָדוקציאָן אוז דער פערברויך פון אלע פּראָדוקטען וועלען ניט קאָנטראָלירט אוז מאַנאָפּאָליזירט ווערען פון א קלייַנער צאָהל מאַגנאַטען, נור פון כל הקהל, פון דער גאַנצער געזעלשאפט. די ארגאַניזאציאָנען פון ארבייטער־מענער אוז ארבייטער־פרויען וועלען דיעזע צייט דערנעהענטערען.

מיט גרויס בעפריעדיגונג איז אויפגענומען געווָארען אין אונזערע סאָציאַליסטישע קרייזען די ידיעה, אז דער „העלדישער" ריכטער הענפּארד האָט דעם פּרעזידענט טעלענראָפיש אריינגעשיקט זיין רעזיגנאציאָן. מיט דיעזער רעזיגנאציאָן וויל זיך דאָס הענפּארד ראטעווען פון אלע בעשולדיגונגען, וואס ווערען קענען איהם אריסגעשטעלט, אז ער האָט געמיסברויכט זיין הויכען אמט פאר פּערזענליכע אינטערעסען אוז פאר די אינטערעסען פון זיינע נאָהענטע פריינד. דיעזער טרייער דיענער פון קאפיטאל איז, ווי בעוואוסט, געגאַנגען מיט זיין אונפערשעהמטקייט אזוי ווייט, דאָס ער האָט מבטל געווען די סיטיזען־פייפערס פון געגאַסע אלסען, פאר דאָס איינציגען „פערברעכען", וואס ער, אלסען, איז א סאָציאַליסט!

* * *

די אונטערזוכונגען קענען דיעזען „געזעץ־אויפּפּאסער" האָט ארויסגערופען אונזער אייניציגער סאָציאַליסטישער קאָנגרעסמאן גענ. וויקטאר בערגער, אוז וואָס מעהר די אונטערזוכונג האָט געדויערט, אלץ מעהר אוז מעהר האָט זיך ארויסגעווייזען די עקעלהאפטע געשטאלט פון דעם סיאטל'ער ריכטער, וועלכער האָט געפונען פאר נויטיג אינגאנצען אויפצוגעבען זיין רזשאב, איידער ארויסגעשטעלט צו ווערען אין דער עפענטליכקייט פאר די פערברעכען, וואס ער איז בעגאנגען.

* * *

די פערטהיידינער פון דער אונבעשרענקטער מאכט אוז אונבעריהרבארקייט פון די ריכטער געהט עפּעס די לעצטע צייט ניט. דאָס פובליקום ווערט אלץ מעהר געווָאהר, אז די ריכטער זיינען די זעלביגע זינדיגע מענשען, ווי אלע אנדערע אפּיסערס, אז אויך זיי נוטצען גאנץ אפט אוים זייער אמט פאר אונזויבערע צוועקען, ווי עס ווייזט דער פאל ארטשבאלד אוז העגפּארד, וועלכע האָבען זיך ארויסגעוויזען פאר גענוינע פערברעכער אין זייער אמט.

די בעווענונג פאר די בעשרענקונג פון דער ריכטערליכער מאכט, וואָס די סאָציאַליסטען פיהרען שוין אן לאנג, בעקומט אלץ מעהר אנהענגער אוז פערטהיידיגער. די מעשים פון די ריכטער אליין זיינען די בעסטע אגיטאַטאָרען פאר דיעזער בעווענונג.

דעם 18טען יולי איז אונזער קעמפיין געפענט געוואָרען אינ'ם סאמע צענטער, אין דעם האַרצען פון פּאָליטישען לעבען פון לאנד — מיר מיינען דאָ די אויסגעצייכענטע סאָציאַליסטישע רעדע, וואָס גענ. בערגער האָט געהאלטען אין יענעם טאג אין קאָנגרעס. געבענדיג אן איבערבליק איבער די קאפיטאַליסטישע פּארטייען אוז איבער זייערע פּרעזידענט־קאנדידאטען, האָט גענאָסע בערגער בעווייזען דעם גרויסען אונטערשיעד, וואס הערשט צווישען זיי אוז דער סאָציאַליסטישער פּארטיי. ער האָט בעווייזען, אז די סאָציאַליסטישע פּארטיי איז די אייניציגע ארבייטער־פּארטיי, וועלכע פערטהיידיגט באמת די אינטערעסען פון די ברייטע מאסען, אז די אנדערע פּארטייען האָבען זייערע פּראָגרעסיווע פונקטען אווענגע־גנב'עט ביי די סאָציאַליסטען.

* * *

„די אייניציגע פּארטיי, וואס איז צוגעפּאסט צו דער צייט אוז וואקסט צוזאמען מיט'ן לעבען, — זאגט גענ. בערגער, — איז די סאָציאַליסטישע פּארטיי. דאָס איז די אורזאכע, וואס די אלע „פּראָגרעסיווע" טרייען צו גנב'ענען ביי אונז געווינסע פונקטען. אבער גנב'ענען

גנב'ענען זיי די קלענערע, די ניט־וויכטיגע אין אונזער פראגראם.

„ביי די סאציאליסטען זיינען די פאליטישע אישיום ניט אזוי וויכטיג.. זיי בעטראכטען די עקאנאמישע אישיום פאר דעם עיקר.

„מיר ווילען דעם „אינישיאייטיוו", אבער דאם איז פאר אונז ניט גענוג — מיר ווילען אויך אן „אלד איידזש פענשאן". אז יעדער ארבייטענדער מאן און ארבייטענדע פרוי זאל האבען פון וואם צו לעבען, וועז זיי ווערען אלט און קענען מעהר ניט ארבייטען.

„מיר פאדערען דעם „רעפערענדום", אבער מיר האלטען עם פאר פיעל וויכטיגער, אז די ארבייטער זאלען אינשורט זיין געגען סלעק־טיים.

„מיר אגיטירען פאר „ריקאל". אבער אז די רעגיערונג זאל שטיצען יתומים און זאל ארויסהעלפען ארבייטער־פרויען, וועז זיי זיינען שוואנגערדיג, — דאם איז פיעל מעהר נוצליך פאר דער געזעלשאפט ווי דאם רעכט ארפאפצוזעצען דזשאדזשעם".

* * *

ווייטער האט גען. בערגער געשילדערט די גרויסע קולטורעלע בעדייטונג פון אונזער פארטיי:

„אונזער סאציאליסטישע פארטיי וויל אויפהאלטען די קולטור און די בילדונג. זי וויל אריינטראגען קולטור און בילדונג אין די הייזער פון די ארבייטער־מאסען.

„אונזער פארטיי וויל אויסהיטען דאם פאלק פון פערניכטונג און איהם אויפהויבען צו אזא הויכע מדרגה, צו וועלכע קיין פאלק האט נאך קיינמאל ניט דערגרייכט".

ער האט געענדיגט מיט א וואריימען אפיעל צו די געפיהלען פון יעדען איינציגען, צו שטיצען די סאציאליסטישע בעוועגונג:

„מיר אפעלירען צו די בעסטע געפיהלען פון יעדע פערזאן, צו זיין געפיהל פון ליעבע פאר זיין לאנד, פאר זיין פרוי און קינדער.

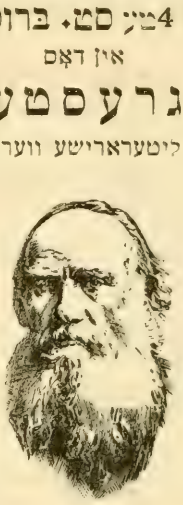
מיר פערלאנגען דארום פון יעדען, וואם האט ליעב זיין לאנד, ער זאל זיך ניט לאזען אריננארען דורך פוסטע פראזען און זאל זיך ש ט א ל ע ן שטיצען דער אינטערנאציאנאלער רעגיערונג פיר דער מענשהייט — די סאציאליסטישע בעוועגונג".

סאראה אַדלער׳ס נאַוועלטי טהעאַטער

דרינגם עוו. און סאוטה 4טע סט. ברוקלין. נ. מינטין, דירעקטאר.

די צוויי	אין דאָס	פון דעם
גרעסטע	**גרעסטע**	**גרעסטן**
קינסטלער פון דער וועלט־ביהנע	ליטעראריש ווערק	שרייבער דער וועלט

מאַדאַם סאַראַה אַדלער און הערר רודאָלף שילדקראוט

איז גראַף ל. טאָלסטאָי׳ס

בעריהמטע קריצער סאנאטא איבערזעצט און דראַמאַטיזירט פון מ. קאַטין.

צו די צעהנדריגע טויזענדער אידישע העזער, וועלכע האָבען געלעזען דיזען וואונדערבארען ווערק, דארפען מיר גאר ניט שרייבען, זיי וויסען די וועלט פון דיזען ווערק. אלין וואָס מיר קענען זיי פערזיכערען איז, דאָס מיר האָבען ניט געשפּארט קיין מיה אין געהד, אום ארויסצוברינגען אויף דער ביהנע אלעס זאָל זיין נאַטיר טרוי. מיר גלויבען אויך, דאָס די נעמען פון הערר שילדקרויט און מאַדאַם סאַראַה אַדלער איז א גענוגענדע גאראנטיע, דאָס די אויפפיהרונג פון דער פּיעסע וועט זיין קונסט פון דער העכסטער שטופע.

צו די איבערגע, וועלכע האָבען ניט געהערט טאָלסטאָי׳ס „קרייצער סאָנאטא", וועלען מיר געבען אן אויסצוג וואָס אב. קאַהאַן, דער רעדאקטאָר פון „פּארווערטס", שרייבט אין דער פּאַררעדע פון זיין איבערזעצונג די „קרייצער סאָנאטא".

„— וועז טאָלסטאָי וואָלט קיין אַנדער זאַך ניט געשריבען ווי דיזען, וואָלט דאָס אויך געווען גענוג איהם צו שטעלען צוויישען די גרעסטע קינסטלער אין דער וועלט".

די ערשטע אויפפיהרונג פון דער פּיעסע וועט זיין

פרייטאג דעם 30טן אויגוסט

עס וועט אויך געשפּילט ווערען שבת מאַטינעע און אַבענד, זונטאָג מאַטינעע און אבענד און מאַנטאָג (לייבאר־דעי), מאַטינעע און אבענד.

דער נאַוועלטי טהעאַטער איז אין ניו־יאָרק.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס דער טהעאטער איז אין ברוקלין, איז עס אַבער נאָהענט צו יעדען ניו־יאָרקער אייגוואָהנער פונקט ווי יעדער טהעאטער, וועלכער געפינט זיך אין ניו־יאָרק. דער נאַוועלטי טהעאטער איז בלויז 2 בלאק פון דעם ווילליאמסבורג ברדזש פּלאזא, און איהר קענט קומען אהין מיט יעדע ניו־יאָרקער קאר, וועלכע געהט אין ברוקלין אַדער מיט דעם ברידזש לאקאל.

בענעפיטס פאר סאסייעטים, יוניאָנס און לאדזשען.

וועגען ספּעציעלע פּרייזען פאר בענעפיטס, צו זעהען דעם מענעדזשער מר. מינטין יעדען טאג פון 10 אוהר פריה ביז 10 אוהראבענד, אין טהעאטער.

טהאָמאַשעווסקי׳ס נעשאָנעל טהעאַטער

הויסטאָן סט. און 2טע עוו.

Thomashefsky's National Theatre

Houston St. and 2nd Ave.

דער שטאָלץ פון אַלע אידען

גרויסע ערעפנונג

פרייטאג דעם 6טען סעפטעמבער

זעלטען וואָן אלע ערוואַרטונגען וועלען ערפילט, עס פאסירט אימער עטוואָס, וואָס איז ניט פאַראויסגעזעהען געוואָרען. ניט אזוי איז אָבער דער פאל מיט טהאָמאַשעווסקי׳ס נייעם ניישאָנעל טהעאַטער. אלע וועלכע האָבען געזעהען דיעזען נייעם טעמפעל פון קונסט, קענען זיך ניט אָפּוואונדערען סאי פון די גרויס פון דער געביידע סאי פון דער אר־טיסטישער ארבייט. מיט רעכט רופט מען ה׳ טהאָמאַשעווסקי׳ן פאר זיין עסטעטישען גע־שמאק „בעלאַסקאָ פון דער אידישער ביהנע". אלע סאָרטען קלאַסען אידען דאר־פען פילען א טיעפע דאַנקבאַרקייט צו הערר טהאָמאַשעווסקי און צו מר. מינסקי, דעם בילדער פון דעם טהעאַטער, פאר דעם שעהנעם ׳ביישפיעל, וועלכע זיי האָבען בעוויעזען, וואָס אידען קענען אויפטהאָן.

מיט אזא שעהנעם טהעאַטער און מיט אזעלכע צוויי בעליבטע שוישפיעלער ווי

הערר און מאַדאַם טהאָמאַשעווסקי

אן דער שפיצע פון א גענזעלשאפט פון די בעסטע שוישפיעלער, וועלכע די אידישע ביהנע פערמאָגט, פערדיענט דער נייער טהאָמאַשעווסקי׳ס ניישאנעל טהעאַטער דעם גרעסטען סופּאָרט פון אלע טהעאַטער־בעזוכער.

עס זיינען געמאכט גענואָרען ספעשעל רעדוצירטע פרייזען פיר בענעפיטס און בענע־פיט־טיקעטס פיר די מאַנאַטען אָקטאָבער און נאָוועמבער. זיך צו וועגדען יעדען טאָג, פון 10 אוהר אין דער פריה ביז 10 אבענדס, צום מענעדזשער ל. גאָלדבערג.

ליפצין טהעאַטער

LIPZIN THEATRE

TEL. 4345 ORCHARD.
235-237 BOWERY.

גרויסע ערעפנונג פאר דעם סיזאן 13־1912

פרייטאָג אבענד, 30טן סעפט.

מאדאם ק. ליפצין

ה' ז. מאגולעסקא

צוואמען מיט די בעליבטע קינסטלער

ה' עליאס ראהטשטיין, ה' דזשויקאב קאהן
און א קאמפאני ערשטע קלאסע קינסטלער
אין א גאנץ נייע קאמעדי־דראמא מיט'ן נאמען

גלייכע רעכטע

EQUAL RIGHTS

אין 4 אקטען, פון ז. קארנבליטה.
אויפגעפיהרט פון ב. ווילענסקי.

מוזיק ספעציעל פערפאסט און געזונגען פון
הערר זיגמונד מאגולעסקא.

גלייכע רעכטע

וועט אויך געשפיעלט ווערען

שבת מאטינעע אין אבענד, דעם 31טען אויגוסט, און זונטאג מאטינעע און אבענד, דעם 1טען סעפטעמבער, און מאנטאג אבענד, דעם 2טען סעפטעמבער (לייבאר דעי)

„גלייכע רעכטע" איז א לייבטע אינטערעסאנטע פראבלעמע, געטראגען אויף א שטורמדיגען הומאר און קאמיזם.

מאנטאג מאטינעע (לייבאר דעי) 2טען סעפט., מאדאם קעני ליפצין אין גארדינ'ס

מידעלע אפרת

מיט פאפולערע פרייזען.

נ א ט י ס : — קאדישען, חברות, סאסייעטים און פריוואט־פערזאנען, קענען יעצט בעקומען טיקעטס פאר די ערשטע מאנאטען אין סעזאן, פיר פינף און צוואנציג דאלאר א הונדערט. נאנצע בענעפיטס פיר $200. זיך צו וועגדען אין אפיס פון ליפצין טהעאטער.

מארריס היינע מענעדזשער.

אדלער'ס פיפעלס טהעאטער

בווערי, נעבען דילענסי סטריט.

ADLER'S PEOPLES THEATRE

הערר יאקאב פ. אדלער אין זיין אלטער היים, דעם שהנעם גרויסען פיפעלס טהעאטער,

צוואמען מיט מים פרענסים אדלער, מר. דזש. שעהנגאלד, מר. גראף, מרס. עפשטיין, מר. רוזבין, מר. טאביאס, מר. וועקסלער, מר. האבשטיין און אנדערע

פרייטאג אבענד, דעם 30טען אויגוסט,
דער וויכדער מענש, פון י. גארדין.

שבת מאטינעע, דעם 31טען אויגוסט,
שלמה חכם, פון י. גארדין.

שבת אבענד, דעם 31טען אויגוסט,
אידישער קעניג ליער, פון י. גארדין.

זונטאג מאטינעע, דעם 1טען סעפטעמבער,
אלישע בן אבויה, פון י. גארדין.

זונטאג אבענד, דעם 1טען סעפטעמבער,
שונאים, פון ל. קאברין.

מאנטאג מאטינעע (לייבאר דעי) 2טען סעפט.
דער פרעמדער, פון י. גארדין.

מאנטאג אבענד (לייבאר דעי), 2טען סעפט.
דער עין הדעת, פון י. גארדין.

באלד קומט עמוזאם נייעם אין פיפעלס טהעאטער!

מר. דזש. פ. אדלער, וועלכער איז בעוואוסט מיט זיין אויספיהרונג פון די גרעסטע ליטעראריש פיעסען, מאכט פארבעריטונגען פאר אן אויסערגעווענליכע פארשטעלונג, וואס וועט ארויסרופען א שטארקען רושם אין דער טהעאטער־וועלט.

חברות, לאדזשען, יוניאנס, סאסייעטס און פריוואט פערזאנען, קענען בעקומען טיקעטס, ווי אויך בענעפיטס מיט מעסיגע פרייזען. זיך צו וועגדען יעדען טאג אין טהעאטער, צו ה' פייער אדער הערדי גאטי. ספעשעל רעדאקשענס פיר מאנאט אקטאבער, פיר $25 א $100.

דיוויד קעסלער׳ס סעקאַנד עוו. טהעאַטער

37-35 סעקאַנד עוועניו. מאַקס ר. ווילנער, מענעדזשער.

DAVID KESSLER'S SECOND AVE. THEATRE 35-37 SECOND AVE., Cor. 2nd St. MAX R. VILNER, Manager

מענער
און
פרויען

הערר דייויד קעסלער

אין א נייער פסיכאַלאַגישער

ראָלע אלס דר. עדוואַרד

גודמאַן

אין ז. ליבין׳ס נייע ווערק

ז. ליבין איז דער פערפאַסער פון פיעלע ערפאָלגרייכע פיעסען. ווער פון אייך האָט נישט געזעהען אויף דער אידישער ביהנע: „די געבראָכענע הערצער", „גאָט׳ס שטראָף", „גערעכטיגקייט", „די ווילדע", „איהר פערגאַנגענהייט", „בלינדע ליעבע", „פרעמדע קינדער" און זאָ ווייטער, און ז. ליבינ׳ס נאָמען איז א גוטע גאַראַנטיע אז זיינע א פיעסע מעג מען געהן זעהן.

ז. ליבינ׳ס א פיעסע איז ניט „גלאַט א פליי" אין דער וועלט אריין, עס איז ניט גלאַט אן אויסגעמאַכטע מעשה, ז. ליב נ׳ס פיעסע פערהאַנדעלט אימער וויכטיגע לעבנס־פראַגען. און דערפאַר זיינען די מהרסטע פון זיינע פיעסען אזעלכע גרויסע ערפאָלגען. וועגן איהר זעהט ז. ליבינ׳ס א פיעסע, האָט איהר נאָכהער וועגען וואָס צו רעידען, וועגען וואָס צו דענקען. און איהר געהט ניט אזוועק פון טהעאַטער מיט א פוסטען, אָנגעדולטען קאָפּ, דערפאַר זיינען ליבינ׳ס פיעסען ערפאָלגרייך.

וועגן איהר פערפעהלט צו זעהען ז. ליבינ׳ס א פיעסע, קענט איהר זיכער זיין, אז איהר האָט פערפעהלט צו געניסען א גרויסען פערגעניגען אין אייער לעבען.

מענער און פרויען

וועט געשפּיעלט ווערען

פרייטאָג אבענד, שבת און זונטאָג מאַטינעע אין אבענד, דעם 30טען און 31טען אויגוסט, און 1טען סעפּטעמבער, און מאָנטאָג אבענד (לייבאָר דעי) 2טען סעפּט.

(מאַטינעעס מיט פּאָפּולערע פּרייזען)

מאָנטאָג מאַטינעע, 2טען סעפּטעמבער (לייבאָר דעי), עקסטרא גרויסע מאַטינעע מיט פּאָפּולערע פּרייזען, צום ערשטען מאָל דיעזען סיזאָן יעקב גאָרדינ׳ס גרעסטע ווערק

גאָט, מענש און טייוול

חברות, לאדזשען, יוניאָנס, סאָסייעטיס און פּריוואט פערזאָנען, קענען בעקומען טיקעטס צו מעסיגע פּרייזען. זיך צו וועגדען אין טהעאַטער, צו ה׳ פּ. בריידבארד.

ספּעשעל רעדאָקשען פיר מאָנאָט אָקטאָבער, 25 דאָלאָר א הונדערט דאָלאָר טיקעטס, ווי אויך בענעפּיטס ביליג.

דער טהעאַטער ווערט נעקיהלט מיט אייז־לופט. עלעווייטער סוירווים פיר די 2טע באלקאָני.

צו די לעזער

אין דעם ארויסגעבען פון דער „צוקונפט" זיינען פאַרגעקומען וויכטיגע פערענדערונגען. ־עם 18טען אַפּריל היינטיגעם יאָהר האָט די „צוקונפט פּרעסם פעדעריישאַן", נאָך אַ לאַנגען ישוב הדעת, בעשלאָסען איבערצוגעבען אונזער אייגנטיגען מאַנאַטליכען באַציאַליסטישען זשור־נאַל צום „פּאַרוועלטם אַסס'ן", אויף וואָס די לעצטע האָט איינגעוויליגט.

אייניגע מאַנאַטען האָבען געדויערט די פֿאַרהאַנדלונגען צווישען דער פּרעסם־אַסאָציאַציע אין דורך דורכ'ן קאָורט. איצט זיינען שוין אַלע פֿאַרמאַליטעטען דורכגעמאַכט, און דער ארויס־געבער פון „די צוקונפט" איז די „פּאַרוועלטם אַסס'ן", וועלכע האָט אויך ערווילליגט אַ רע־דאַקציאָנם־באָארד.

וואָס אנבעטראַכט דעם כאַראַקטער און די ריכטונג פון זשורנאַל, וועט ער זיין דער פֿרייער, אונאבהענגיגער קעמפּפער און לעהרער פון אידישען ארבייטער. „די צוקונפט" וועט אויך אויף להבא האָבען די אויפגאַבע צו מאַבען פון סאָציאַליסטען געבילדעטע כענשען, אין פון געבילדעטע כענשען — סאָציאַליסטען.

בײַ איצט אָבער זיינען, לײדער, ניט געווען די מיטלען אַלע דיעזע אויפגאַבען פּאַלקאָם צו ערפילען. איצט אָבער, אַ דאַנק די נייע מעגליכקייטען, וועט „די צוקונפט" ווערען אינטע־רעסאַנטער, לעהררייכער וויי פריהער. קיין כיה און געלד וועט ניט געזשאַלעווט ווערען צו מאַבען „די צוקונפט" פאר דעם בעסטען אידישען זשורנאַל אין דער וועלט.

די אַלטע אַבטהיילונגען וועלען ווערען פערגרעסערט און פיעלע נייע אבטהיילונגען וועלען ווערען איינגעפיהרט, און דער זשורנאַל וועט אין אַלנעמיין ווערען פערגרעסערט, פערבעסערט און פערשענערט.

אַלס א וויסענשאַפטליך־סאָציאַליסטישער זשורנאַל וועט „די צוקונפט" געבען פּאָפּו־לערע אָבער רייַ־יי־סענשאַפטליבע ארטיקלען איבער פערשיעדענע פראַבלעמען, פראַקטישע און טהעאָרעטישע. ייעלבע שטעהען אויף דעם טאגעס־ארדנונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע בכלל און פון דער אַמעריקאַנער בעוועגונג בפרט. די צוויי טהיילען פון דער ארבייטער־בעוועגונג — די פּאַרטיי און די טרייד־יוניאָנס — וועלען אויספיהרליך בע־הַנדלט ווערען אין יעדען נומער „צוקונפט".

אין יעדען נומער „צוקונפט" וועט דער לעזער געפינען ארטיקלען איבער די אַמעריקאַנישע סאָציאַלע, פּאָליטישע און עקאָנאָמישע פערהעלטנישען. א בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט וועט די רעדאַקציאָן שענקען די אמעריקאנער אינסטיטוציאָנען און דער אַמעריקאַנער געשיכטע.

די „צוקונפט" וועט זיך אויספיהרליך אָבשטעלען און בעלייכטען דעם טעכנישען און וויסענשאַפטליכען פּאַרטשריט פון אונזער צייט, זי וועט זיך פון צייט צו צייט דורכריידען מיט'ן לעזער איבער די נייע ענטדעקונגען און טהעאָריען; אויף איהרע זייטען וועט זיך אָב־שפיגלען דער גייסטיגער פּאַרטשריט פון אונזער צייט.

„די צוקונפט" וועט האָבען ספעציעלע קאָרעספּאָנדענטען אין אַלע לענדער פון אייר־ראפּא. די ציל קאָרעספּאָנדענטען ייעלען בעראַנט מאַבען דעם לעזער מיט דעם אַלגעמיין־פּאָלי־

טישען, ווי מיט דעם פּאַרטיי־לעבן פון ענגלאַנד, פּראַנקרייך, דייטשלאַנד, עסטרייך, איטאַליען, בעלגיען, סקאַנדינאַווישע שטאַטן א. ז. וו.

בעזאַנדערס וועט זיך „די צוקונפט" אינטערעסירן מיט דעם אידישען, ווי מיט דעם אַלגעמיינעם צושטאַנד פון רוסלאַנד, וואו מיר וועלן האָבן אייניג האַרעפּאַנדענטן און מיטאַרבייטער.

„די צוקונפט" איז א אידיש־סאָציאַליסטישער זשורנאַל, און וועט זיך בעזונדערס אינטערעסירן מיט די אַלגעמיינע ערשיינונגען אין אידישן לעבן, ווי מיט די ערשיינונגען אין דער אידיש־כאָציאַליסטישער בעוועגונג אין אמעריקא און אין אויסלאַנד.

אין דער „צוקונפט" וועלן אויך פערגרעסערט ווערן די אבטהיילונגען פון דער שהנער ליטעראַטור, קריטיק אין ביבליאָגראַפיע. אין דער „צוקונפט" וועט דער לעזער געפינען די בעסטע שעפּפונגען פון אונזערע אידישע און ניט־אידישע קינסטלער און דיכטער, אן איבערבליק און אָבשאַצונג איבער די נייעסטע ווערק פון דער אידישער און אלוועלטליכער ליטעראַטור, אין בער'ן טהעאַטער, ביביליאָגראַפישע נאָטיצען איבער אלע סאָציאַליסטישע און אידישע אויסגאָבען אין פערשיעדענע שפּראַכען.

יעדע פראָגע, וואס וועט בעהאַנדלט ווערן אין „די צוקונפט", וועט זיין געשריעבען פון א ספּעציאַליסט, אין די פערשיעדענע אבטהיילונגען וועלן געפירט ווערן פון אויטאָריטעטען, פּראָמינענטע פאכלייט, וועלבע האָבען וואָס צו זאגען אין פערשטעהען ווי צו זאָגען.

פאָלגענדע נעהמען א שטענדיגען אנטהייל אין די „צוקונפט":

מ. אבראַמאָוויץ; ד. איינהאָרן; אַלגין; דר. א. אָרטמאַן; מ. בארַאנאָוו; ל. ב. בודין; ה. בירגין; א. ביזנאָ; בן־יקיר; בעל־מחשבות; ב. גאָרין; גהענט; דר. א. גינזבורג; י. דינענזאָן; לעאָ דייטש; דר. ה. ה. הורוויץ; מאָדרים חילקוויט; וו. חיוואוד; פּרץ הירשביין; מ. ווינטשעווסקי; ב. וולאַדעק; מ. וויסענבערג; א. ש. זאקס; מ. זאמעטקין; מ. טערמאַן; יהואש; יצחק אייזיק בן אריה צבי חלוי; מ. לאַנדאָן; דר. מ. לאַנדע; ז. ליבין; פ. ליבמאַן; א. ליטוואַק; לעאָנטיעף; א. ליעסין; לילינפוט; אלדזשערנאָן יע; י. מיקה; וולאַדימיר מעדעם; ה. ד. נאָמבערג; ש. ניגער; י. סאלוצקי; מ. ספּעקטאָר; ה. סקאָבאָדין; דר. ה. ספּיוואק; דר. אב. ספּייער; יענטע סערדאַצקי; וו. עדלין; שכנא עפּשטיין; דר. ק. פּאָרנבערג; ב. פייגענבוים; מאַקס פּין; ד. פּינסקי; ל. פּעסקין; ש. פּרוג; י. ל. פּרץ; אב. קאהאן; ל. קאָברין; וול. קאַסאָווסקי; דר. אב. קאספּע; פילינ קראָנין; דר. ע. ראָבינסאָן; א. רובינאָף; ה. ראָזאָף; דר. טשארל ראָפּאָפּאָרט; מאָדרים ראָזענפעלד; ש. ראָזענפעלד; יונה ראָזענפעלד; ה. רויזענבלאַט; ש. ראָבינאָוויץ; אברהם רייזין; דר. יוליע ראָם; ב. שלעזינגער און פיעלע אנדערע.

Vol. XVII. SEPTEMBER, 1912. No. 9

ל. ב. בודין.

די גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי

יעלע לעזער וועלען זיך וואהרשיינליך וואונדערן, דאס אנשטאט צו בעשפרעכען די שפעלטונג און דעם מעגליכען „אונטערגאנג" פון דער רעפובליקאנער פארטי, וואס איז יעצט איינע פון די אינטערעסאנטעסטע טהעמאס, איבער וועלכע מען קען שרייבען, וויל איך פאר זיי נאר לייענען די סדרה „גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי". וואס געהט אונז, לעבעדיגע סאציאליסטען, אן די טויטע פערגאנגענהייט פין דער כמעט־טויטער־עפיבליקאנער פארטי? מיר זיינען פיעל מעהר בעראינטערעסירט אין דער ערשט־געבארענער „פראגרעסיוער" פארטי, און וועז שוין יע ריידען וועגען דער רעפובליקאנער פארטי, דאן מוז מען, וועניגסטענס ריידען וועגען אירר אינטערגאנג, וואס שטעהט אינז בארר, — דאס וואלט געווען אי פאליטיש אינטערעסאנט. אי זשורנאליסטיש „צייטליך".

און דאך געפין איך די בעשפרעכונג פון דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי אי פאליטיש־אינטערעסאנט אי זשורנאליסטיש־„צייטליך". גראדע יעצט, נאך דער גרויסער שפעלטונג, וועלכע וועט וואהרשיינליך פיהרען צו איהר אונטערגאנג, וויל די געשיכטע פון דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי ענטהאלט פיעל בעלעהרענדעם און אינטערעסאנטעם וועגען דעם אונטערגאנג פון דער רעפובליקאנער און דער גרינדונג פון דער „פראגרעסיווער" פארטי. דיעזע געשיכטע האט פיעלע אנאלאגיש מאמענטען און פיעלע בעריהרונגס־פונקטען מיט דעם, וואס עס קומט יעצט פאר אין אונזער פאליטישען לעבען, און זי איז דארום אינטערעסאנט פאר יעדען, וואס אינטערעסירט זיך מיט אונזער היום־דיגער פאליטישער לאגע, און איז ספעציעל אינטערעסאנט פאר אונז, סאציאליסטען.

אום אבער מיר זאלען קאנען ריכטיג פערשטעהן די אורזאכען און די אומשטענדען, וועלכע האבען געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי, און די פאליטישע ראלע, וועלכע דיעזע פארטי האט געשפיעלט אין די ערשטע יאהרען פון איהר עקזיסטענץ, מוזען מיר זיך אינגאנצען פערגעסען אויף די לעצטע־לויעבענדע ערלעבע־רינגען, וועלכע לעבענדע־לויעבענדע געשיכטע־רייבער און „פאטריאטען" האבען געגעבען איבער דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי, און איבער די מעשים־טובים פון איהר יוגענד.

אונטער דעם איינפלום פון דיעזע לעגענדארישע ערקלערונגען און ערצעהלונגען, האט זיך געבילדעט א פיעל־פערשפרייטע פארשטעלונג, דאס די רעפובליקאנער פארטיי איז אין איהר אונשולדיגער יוגענד געווען א „שקלאפענבעפרייאונגס־פארטיי", דאס איהרע גרינדער און ערשטע פיהרער זיינען געווען גאט־געשיקטע „בעפרייער" און „ערלעזער", וועלכע האבען זיך געשטעלט די אויפגאבע צו בעפרייען די נעגער פון שקלאפערי, דאס די רעפובליקאנער פארטיי איז געגרינדעט געווארען צוליעב דיעזען נאבעלען צוועק, און דאס זי האט איהם עהרליך און מוטהיג פערפאלגט, ביז עס איז איהר ענדליך גלונגען, נאך פיעל גרויסע אנשטרענגונגען און אפפער, דיעזען ערהאבענעם צוועק צו עררייכען, וען איהר עדלסטער פיהרער, דער מארטירער „בעפרייער"־פרעזידענט, אברהם לינקאלן, האט אונטערגעשריבען די „בעפרייאונגס־פראקלאמאציאן", אם 1טען יאנואר, 1863, פונקט מיט פופציג יאהר צוריק.

דאס איז זעהר א שעהנע לעגענדע, און עס ווילט זיך גלויבען אין איהר. ספעציעל יעצט, ערב דעם גרויסען יובילעאום־טאג, ווען מיר האלטען אין פארבערייטען זיך צו פייערען דעם פופציג־יעהריגען געבורטס־טאג פון דיעזער ווירקליך וועלט־געשיכטליכער טהאט. אבער ווי מיר זאלען ניט וועלען גלויבען אין דיעזער שעהנער לעגענדע, ליידער איז דאס ניט מעהר ווי א לעגענדע. דער אמת זעהט גאנץ אנדערש אויס. און, ווי מען פלעגט אמאל זאגען, דער אמת שטעהט העכער אפילו פון פלאטע און אריסטאטעל. ער שטעהט אויך העכער פון אברהם לינקאלן. און די רעפובליקאנער פארטיי, וואס זי זאל ניט געווען זיין אין דער יוגענד, האט דורך איהר גאנצען לעבענס־לויף זיכער ניט פערלייקענען דאס מיר זאלען צוליעב איהר פערלייקענען דעם אמת. ספעציעל, וען דער אמת איז אינטערעסאנט אוך בעלעהרענד.

און מיר קאנען קומען פיעל נעהענטער צום אמת איבער דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטיי און איהר אויפפיהרונג אין איהר יוגענד, וען מיר ווילען זיך ניט פערלאזען אויף לעגענדען־פלעבטער און „פאטריאטען", און זיך אנפרעגען דארויף ביי די יעניגע, וועלכע האבען אונצוויייפעלהאפט געשטרעבט צו בעפרייען די נעגער פון שקלאפערי, פיעלע פון וועלכע האבען זייער גאנצען לעבען אבגענעבען דעם קאמפף גענען שקלאפערי, און האבען דיעזען קאמפף אנגעפיהרט יאהרצעהנטע לאנג איידער די רעפובליקאנער פארטיי איז געגרינדעט געוואָרען, — די אבאליציאניסטען (abolitionists) מיט זייערע בעריהמטע פיהרער, די גרויסע פרייהייטס־העלדען, וועגדעל פיליפפס און וויליאם לליאד גארריסאן. אזא אנפראגע וועט ארויסברייגען דעם העכסט־אינטערעסאנטען פאקט, דאס דאס פערהאלטען פון די דאמאלסטדיגע אמת'ע קעמפפער פאר דער אבשאפונג פון נעגער־שקלאפערי צו דער נייגעגרינדעטער רעפובליקאנער פארטיי איז געווען זעהר עהנליך צו דעם פערהאלטען פון די יעצטיגע אמת'ע קעמפפער פאר דער אבשאפונג פון דער לוין־שקלאפערי צו דער פראגרעסיוער פארטיי, און דאס די מיינונג פון די אבאליציאניסטען איבער אברהם לינקאלן איז ניט אימער געווען פיעל בעסער, ווי די מיינונג פון די סאציאליסטען איבער טעדי רוזוועלט.

מיט איין אונטערשיעד: די אבאליציאניסטען זיינען ניט געווען קיין פאלי־טישע פארטיי, זיי זיינען, אלזא, ניט געקומען אין דירעקטען קאנפליקט מיט דער רעפובליקאנער פארטיי אלס ארגאניזאציאן, אין איהרע בעמיהונגען צו עררייכען פאליטישע הערשאפט. די רעפובליקאנער פארטיי אלס פאליטישע ארגאניזאציאן, וועלכע בעצווועקט אריינצופרייגען די פאליטישע מאכט אין איהרע הענד, און די אבאליציאניסטישע סאסייעטיס, וועלכע זיינען געווען אונפאליטישע ארגאניזאציאנען און האבען אלס ארגאניזאציאנען אין דעם וואהל־קאמפף קיין אנטהייל ניט גענומען, זיינען ניט געווען קיין פאליטישע קאנקורענטען, וויי די סאציאליסטישע פארטיי און די פראגרעסיווע פארטיי, אדער אירגענד וועלכע אנדערע צוויי פאליטישע פארטייען. פיעלע פון די „פאליטישע שעהנהייטען", וועלכע וועלען געוואהלט געבראכט פון רייואיזירענדע פאליטישע פארטייען, אפילו וען זייערע פראגראמען זיינען גאנץ נאהענט איינע צו דער אנדערער, זיינען דעריבער ניט געבראכט געווארען, און די אבאליציאניסטען האבען ניט אגיטירט וועהרענד דעם וואהל־קאמפף גענגען די רעפובליקאנער. פארקעהרט, צווישען די עקזיסטירענדע פאליטישע פארטייען האבען זיי געהאלטען די רעפובליקאנער פארטיי פאר דעם קלענסטען איבל, און זיי האבען איהר געוואונשען ער־

פאלג געגען די אנדערע, מעהר פרייהייטס־פיינד־ליכע פארטייען. זיי האבען אבער אויך ניט אגי־טירט פאר איהר, און די מהדרים מיט זייערע וויכטיגסטע פיהרער האבען זיך ענטזאגט פאר איהר צו שטימען, און האבען זיך איבערהויפט ענטהאלטען פון פאליטישער טהעטיגקייט. אבער אויסער דירעקטער אגיטאציאן אינ'ם וואהל־קאמפף האבען די אבאליציאניסטישע רעדנער אין שרייבער די רעפובליקאנער פארטיי שארף אטאקירט.

דיעזע האלטונג האט די אבליציאניסטען נעשטעלט אין א צוויידייטיגע לאגע. וועלכע האט געקענט זעהר לייכט פערדרעהט ווערען פון נעגנער ווי פון אנהענגער צוליעב פאליטישע צוועקען. און עס האט טאקע אזוי פאסירט. די נעגנער פון דער רעפובליקאנער פארטיי, אפע־לירענדיג צו די רעאקציאנערע עלעמענטען, הא־בען בעשולדיגט די רעפובליקאנער פארטיי אין אבאליציאניזמום, פונקט ווי רוזוועלט־נעגנער בעשולדיגען איהם אין סאציאליזמום, און דאס האט די רעפובליקאנער פיעל געשאדעט מיט די זאגנאנטע „נעמעבינגטע" עלעמענטען. אונטער די ראדיקאלע עלעמענטען, דאגעגען, האט דער רעפובליקאנער פארטיי געשאדעט די קריטיק, וועלכע די אבאלוציאניסטען האבען אויך איהר אויסגאיבט. דאס האט געפיהרט דאצו, דאס וועהרענד דעם ערשטען נאציאנאלען וואהל־קאמפף, אין וועלכען די רעפובליקאנער פארטיי האט אנטדייל גענומען (די פרעזידענטשאפט־וואהל פון 1856, מיט נענעראל פרעמאנט אלס איהר פרעזידענטשאפטס־קאנדידאט), האט דער בעריהמטער האראס גרילי, וועלכער איז געווען איינער פון די גרינדער פון דער רעפובליקאנער פארטיי, און איינער פון איהרע ראדיקאלסטע פיהרער, עפענטליך אויפגעפאדערט ווילליאם לללאיד גארריסאן, ער זאל זיך ערקלערהרן וועגען זיין שטעלונג אין יענעם קאמפיין, אויב ער און זיינע פרוינד זיינען פאר פרעמאנט'ן אדער נעגען איהם.

אויף דיעזער אויפפאדערונג האט גארריסאן נעענטפערט אינ'ם „ליבערייטאר", דעם הויפט־ארגאן פון די אבאליציאניסטען, פון וועלכען גארריסאן איז געווען דער רעדאקטאר, מיט פאל־גענדער ערקלערהרונג:

„ערשטענס, וואס אנבעלאנגט אונז, פער־זענליך, וועלען מיר פאר פרעמאנט'ן ניט שטי־מען. צווייטענס, די יעניגע, וועלכע זיינען מיט אונז אייניפערשטאנען, דאטהען מיר ניט פטר איהם צו שטימען, וויל ער וויל פאראיביגען „די יוניאן וויי זי איז" — אין מיר וויללען זי פערניכטען".

און רייד־עגדיג ווייטער אין דער זעלבער ערקלערהרונג וועגען די ענטשטעלונגען פון גע־ווסע רעאקציאנערע זשורנאלען פון דעם וואס ער האט פריהער געשריעבען אינ'ם „ליבערייי־טאר", זאגט גארריסאן:

„מיר האבען דאן געזאגט: „וויר עם וואל־טען ניט געווינן קיין מאראלע פערבאטען צו אונזער שטימען (אבער עס זיינען יא דא), און מיר וואלטען געהאט א מיליאן שטימען אוועק־צוגעבען, וואלטען מיר זיי אלע אבגענעבען פאר פרעמאנט'ן, וויל באקענען אין פיללמאר זיינען זיינע נעגנער", — ניט וויל פרעמאנט איז פאר דער אבשאפונג פון שקלאפערי, זאנדערן וויל ער איז נעגען איהר וויטערער אויסברייטונג".

אין די לעצטע וועהרטער האט גארריסאן אנ־גערופן, וואס די דייטשען רופען, דעם „שפרינ־גענדען פונקט" אין דער גרינדונג פון דער רע־פובליקאנער פארטיי. דיעזע פארטיי איז נעגרינ־דעט געווארען ניט אום אבצושאפען די עקזיסטי־רענדע שקלאפערי, זאנדערן אום ניט צו דער־לאזען איהר וויטערע אויסברייטונג. דיעזעם האט נאטירליך, געפיהרט צו אלערלי קאמפרא־מיסען מיט די שקלאפענהאלטער, וועלכע די אבאליציאניסטען, אלס קעמפפער פאר דער א ב ־ ש א פ ו נ ג פון שקלאפערי, האבען נאטירליך, געמוזט פעראורטהיילען אויפ'ן שארפסטען אופן. און זיי, און ספעציעל זייערע וויכטיגסטע פיה־רער, גארריסאן און פיליפס, זיינען קיינמאל ניט מיעד געווארען דיעזען קאמפראכים־כארקטער פון דער רעפובליקאנער פארטיי אויפצודעקען און אויפ'ן שארפסטען אופן צו פעראורטהיילען.

נאך דעם קאמפיין פן 1856 האבען זיך די אטאקעס פון די אבאלוציאניטטען אויף דער רע־פובליקאנער פארטיי נאך פערשארפט, און זיי־נען ספעציעל געווארען שארף אין די יאהרען 1859—1860. צוליעב אורזאכען, וועלכע מיר קאנען דא ניט בעהאנדלען, האבען ניט אויפ־געהערט זאגאר וועז לינקאלן איז נאמיניירט ge־וארען אלס דער פרעזידענטשאפטס־קאנדידאט פון דער רעפובליקאנער פארטיי. לינקאלן איז נאמיניירט געווארען אין מאי 1860, און אין יוני פון דעם זעלבען יאהר, פונקט א מאנאט נאך דער נאמינאציאן, האט וועגדעל פיליפס פער־

עפענטליכט אין גארריסאנ'ס „ליבעריטאר" א גיפטיגען ארטיקעל געגען דעם פאהנען־טרעגער פון דער רעפובליקאנער פארטיי, אונטער דעם קעפעל: „אברהם לינקאלן, דער שקלאפען־פער־פאלגער (slave-hound) פון אילליניאיס".

דיעזע שארפע אטאקע פון איינעם פון די גרעסטע, פיעלייכט דעם גרעסטען, אמעריקאנער פרייהיטס־קעמפער, אויף לינקאלנ'ס פערזענ־ליכען כאראקטער, שטעהט אין מערקווירדיגען קאנטראסט מיט דער הויכער מיינונג, וועלכע קארל מארקס האט געהאט פון לינקאלן. ווי גע־וועהנליך, איז מארקס געבליעבען היסטאריש גע־רעכט. אבער מיר דארפען דערפאר פילייפס'ן ניט צו־שארף אורטהיילען. אבוואהל זיין אור־טהיל איבער לינקאלנ'ס פערזענליכען כאראק־טער איז געווען אונריכטיג, איז זיין אורטהיל איבער לינקאלן דעם פאליטיקער, ווי איבער אלע רעפובליקאנער פאליטיקער, געווען ניט ווייט פון אמת. גרונד־פאלש איז אבער דאבי געווען דער פערזענליך־עטהישער שטאנדפונקט, פון וועלכען וועגדעל פילייפס, און אלע אנדערע אבאלויצי־ניסטען, האבען בעטראכט די וויכטיגע עקאנא־מיש־פאליטישע ערשיינונג, וועלכע בעשעפטיגט אונז דא יעצט, — די גרינדונג פון דער רעפוב־ליקאנער פארטיי.

אום ריכטיג אבצושאצען אזא ערשיינונג, ווי די גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטיי, מוז מען אויפגעבען דעם פערזענליך־עטהישען שטאנדפונקט פון די אבאלויציאניסטען און זיך שטעלען אויפ'ן היסטאריש־עקאנאמישען שטאנד־פונקט. דיעזער שטאנדפונקט איז אבער פונקט אזוי פערשיעדען פון וועגדעל פילייפס' שטאנד־פונקט, ווי ער איז פערשיעדען פונ'ם לעגענדאר־פאטריאטישען שטאנדפונקט, וועלכער איז אוי־גענטליך דער זעלבער פערזענליך־עטהישער שטאנדפונקט, נאר פון דער לינקער זייט. אום צו פערשטעהן די אוירזאכען פון דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטיי, און איהר כאראקטער אין די ערשטע יאהרען פון איהר עקזיסטענץ, מוזען מיר, אלזא, בעטראכ־טען די אלגעמיינע אורזאכען, וועלכע האבען גע־פיהרט צו דער אבשאפונג פון שקלאפערי אין אמעריקא, און די פערשיעדענע פאליטישע פאק־טארען, וועלכע האבען דערבי כייטגעשפיעלט.

וואם אלזא, זיינען געווען די זיירקליכע אורזאכען, וואם האבען געפיהרט צו דער אב־שאפונג פון נעגער־שקלאפערי אין די פעראיי־ניגטע שטאטען פון אמעריקא?

די פערזענליך־עטהישע אפיציעל־פאטריא־טישע געשיכטע־שרייבונג ענטפערט מיט דער לעגענדע וועגען די גרויסע „בעפרייער" און די גרויסע „בעפרייאונגס־פארטיי". ווי פאלש דיע־זע לעגענדע איז, האבען מיר געזהען פון דער קריטיק פון די אבאליציאניסטען, וועלכע זיינען אליין געשטאנען אויף דיעזען שטאנדפונקט, אי־בער דיעזע „בעפרייער" און „בעפרייאונגס־פארטיי" טאקע פין דיעזען שטאנדפונקט אוים. דיעזע אורזאכען האבען, אלזא, ניט געקאנט זיין די פערזענליכקייטען פון די אפיציעלע „בע־פרייער" און די פארטיי, וועלכע זיי האבען גע־גרינדעט. וואם דען, אלזא?

אן אנדער אבטהיילונג פון דער פערזענליך־עטהישער געשיכט־שרייבונג, די „ליבעראלע" בודזשואזע געשיכט־שרייבונג זעהט די אורזאכע אין דער ענטוויקלונג פון „קולטור", „ציווילי־זא־ציאן", „ליבעראל־מענשליכע" אידעען, דורך דער פראפאגאנדע פון די אונאפיציעלע הייליגע מערטירער פון דיעזען בעפרייאונגס־קאמפף, די פילייפס'עס, גארריסאנ'ס, לאוודזשאי'ס און אנ־דערע אבאלויציאניסטען.

אבער דיעזע „ערקלעהרונג" ערקלעהרט אויף גאר ניט. ערשטענס, ערקלעהרט דער אל־געמיינער גאנג פון „קולטור", „ציווילי־זאציאן" א. ד. גל. לחלוטין ניט דעם פאקט, וואהרום „לי־בעראלע" אידעען איבער דער פראגע פון נעגער־שקלאפערי זאלען זיך האבען ענטוויקעלט גראדע אינ'ם נאדרען און וועסטען פון די פעראייניגטע שטאטען, וועהרענד דער זידען איז פערבליעבען אזוי אונצוגענגליך צו דיעזע אידעען, דאם טיי־כען בלוט האבען געמוזט פערגאסען וועדען אויף דער דער זידען האט געקאנט „ציווילי־זירט" וע־דען אין דיעזער הינזיכט. נאך וועניגער ער־קלעהרט דיעזע „ערקלעהרונג", וואהרום יאהרען־לאנג האבען די אבאלויציאניסטען פראפאגאנ־דירט זייערע אידעען אהן ערפאלג, זא דאם עם האט אויסגעזעהען, דאם עם וועט נאך נעהמען יאהר־הונדערטע, ביז זיי וועלען שרייבען אי־גענד וועלכען ערפאלג, און דאן פלוצים, אין איין שעהנעם פריה־מארגען, איז די פרוכט פון דיעזער פראפאגאנדע ארויסגעשפראצט פיקס און פערטיג, און עטליכע מיליאן מענשען האבען זיך אריינגעוואלצען אין א בלוטיגען קריעג, און האבען אבגעשאפט די שקלאפערי אין וועניגער

צייט, ווי עס האָט געזאָגט צונויפצוקלייבן א פּאָר לומפּיגע טויזענד סובסקרייבערס אויפ'ן „ליבערייטאָר". און נאָך וועניגער ערקלעהרט דיעזע „ערקלעהרונג" וואָרום, וועגן די פראפּאָגאַנדע פון די אבאלוציאָניסטען האָט שוין יא דערגרייכט איהר ציעק, און זייערע אידעען זייַנען אָנגענומען געוואָרען פון דער גרויסער מאַסע פון פּאָלק, וואָרום דיעזעם פּאָלק האָט זיך אויסגעקלעבט גאַנץ אַנדערע פיהרער, אזוי ווי די אבאלוציאָניסטען וואָלטען גאר ניט עקזיסטירט, אין האָט אנפערטרויט די בעפרייאונגס־ארבייט אין אַנדערע הענד, אין די הענד פון מענשען, וועמען די אבאלוציאָניסטען האָבען ניט געטרויט, וועלכע זיינען ניט געווען קיין אבאלוציאָניסטען און האָבען דאָס ניט פרעטענדירט צו זיין, וועמען די אבאלוציאָניסטען האָבען אימער שארף קריטיזירט און אטאקירט, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, אלס „שקלאפען־פערפאלגער".

דיעזע „ערקלעהרונג" ערקלעהרט אויך נ י ט נאָך א וויכטיגען פונקט, נעמליך: די אבאלוציאָניסטען זיינען געווען געגנער פון אלע צוואַנגס־מיטעל אינ'ם קאמפף פאר פרייהייט, און געגען דער עקזיסטירענדער פעראייניגונג אין אין „יוניאָן" פון די „פרייע" און שקלאפענהאלטענדע שטאַטען. זיי האָבען דאָרום געפאָדערט א פריעדליכע אויפלעזונג פון דער יוניאָן, אום די „פרייע" שטאַטען זאָלען קאָנען גרינדען אן אייגענע פעראייניגונג. און וועז דאָס פּאָלק האָט ענדליך „ערוואַכט" און האָט זיך געזאמען צו דער „בעפרייאונגס"־ארבייט, האָט עס געטהאָן פונקט פארקאָרהרט: עס האָט זיך ענטזאגט אויפציעזען די „יוניאָן". האָט פערגאָסען טייכען בלוט, אום צו צווינגען די זידליכע שטאַטען צו פערבלייבען אין דער „יוניאָן", און האָט בעפרייעט די שקלאפען כיט געוואלט, דורך דער הילף פון „פייער און שווערט". וואָרום?

קומען די „מאטעריאליסטישע עשיכטס־אויספאסונגס"־היסטאָריקער און „ערקלעהרען": די זאָך איז גאַנץ איינפאך: עס איז אלעם א פראגע פון עקאָנאָמישער ענטוויקלונג. נעגער־שקלאפערי איז אבגעשאפט געוואָרען וויל די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג האָט עס געפאָדערט. דער קאפיטאַליזמוס נויטהיגט זיך אין „פרייע" ארבייטער, ער קאָן ניט ארבייטען כיט געוואהנליכע שקלאפען, ער כיז האָבען לוין־שקלאפען. דער נאָרדען פון די פעראייניגטע שטאַטען האָט ענטוויקעלט אינדוסטריעל־קאפיטאליסטישע פיעל פריהער פאר דעם זידען, און וועז ער האָט זיך געוואָלט פארשפרייטען אין דעם זידליכען טהייל, איז איהם די נעגער־שקלאפערי געשטאַנען אין וועג. דער „פרייהייטס־גייסט", וועלכער האָט געשטרעבט אבצושאפען די נעגער־שקלאפערי אין די זידליכע שטאַטען, אום דאָרטען צו קאָנען איינפיהרען קאפיטאַליסטיש־אינדוסטריעלע ארבייטס־מעטהאָדען מיט פרייע ארבייטער, האָט זיך דאָרום, נאטירליך, ענטוויקעלט הויפטזעכליך אינ'ם אינדוסטריעלען נאָרדען, און וועז ער האָט זיך געפיהלט שטאַרק גענוג, האָט ער געברויכט ניט די מיטלען וועלכע די וויך־הע־ציגע, עטהישע, אבאָלוציאָניסטען האָבען איהם פאָרגעשריבען, זאָנדערן די יעניגע וועלכע פאסען זיך בעסער פאר זיין נאָהרונגס־באָדען, די קאפיטאַליסטישע ענטוויקלונג, — בלוט זאָל אייזען.

דער קערן פון דיעזער „ערקלעהרונג" איז א גאַנץ ריכטיגער, און זי גיט אונז די אלגעמיינע קאנטירען פונ'ם ווירקליכען היסטאָרישען בילד. אָבער טאקע בלויז קאנטורען, ניט דאָס בילד אליין, אפילו אין אלגעמיינע שטריכען ניט. וויל די זאָך איז ניט „גאַנץ איינפאך". אמת, די מאטעריאליסטישע געשיכטס־אויפפאסונג איז דאבי גאר ניט שולדיג. די שולד ליעגט בייַ די היסטאָריקער, וועלכע געברויכען זי שאבלאָנענהאפט, וועלכע דענקען, אז עס איז געגוג צו וויסען א פּאָאר גרונד־פאקטען פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון א לאַנד, אום צו קאָנען ערקלעהרען יעדע פּאָליטישע ערשיינונג אין איהר גאנצען, וויל די הויפט־פאקטען פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג און דעם קלאסען־קאמפף פון אירגענד־וועלכען לאַנד זיינען „זאהר איינפאך" דיעזע „איינפאכע", שאבלאָנענהאפטע אנווענדונג פון דער מאטעריאליסטישער גע־שיכטס־אויפפאסונג איז אבער זאהר אפט פונקט אזוי אונפעהיג צו ערקלעהרען די קאָמפּליצירטהייטען פונ'ם ווירקליכען לעבען ווי די פערזענ־ליך־עטהישע געשיכטס־אויפפאסונג.

צום בייַשפּיעל: ווי קומט עס, דאָס דער נאָרדען אליין איז ניט געווען איניג אונטער זיך אין דיעזער פראגע? ווי קומט עס, דאָס די ראָפיטאליסטישע ענטוויקלונג פונ'ם נאָרדען, וועלכע האָט געפאָדערט די אבישאפונג פון שקלא־פערי, און האָט דאָרום פראדוצירט די אבאלו־ציאָניסטישע פראפאגאנדיסטען און אגיטא־טאָרס, האָט אויך פראדוצירט די „רעספעקטייבל

מאבם", וועלכע האט געמאכט פאגראמען אויף די זעלבע אבאלוציאניסטישע אגיטאטארם, האט ערמארדעט לאוודזשאי, און האט פיעלע מאל שיער ניט ערמארדעט גאררישאנ'ען און אנדערע אבאלוציאניסטישע פיהרער? ווי קומט עס, דאם די וויכטיגסטע פארקעמפער פון די פרייהייטס־אידעען, וועלכע די קאפיטאליסטישע ענטווי־קלונג האט אזוי נויטהיג געדארפט, האבען געהאט גאנץ אנדערע אידעען וועגען די מיטלען, מיט וועלכע די פרייהייטס־אידעען דארפען דורכגע־פיהרט ווערען, ווי די ווירקליכע ענטוויקלונג האט נאכהער געברויכט? און ווי קומט עס, דאם דיע־זע ערשטע פארקעמפער זיינען פון דער גע־שיכטליכער ענטוויקלונג פארבראכירט געווארען, וועו די צייט איז געקומען צו טהאן די וויכטיג־סטע ארבייט, און דאם אנדערע פערזאנען, פער־זאנען, וועלכע האבען נאך דער מיינונג פון דיע־זע פארקעמפער בעצווועקט גראדע דעם געגע־טהייל, האבען ענדליך דורכגעפיהרט דיעזע אויפגאבע?

אויף דיעזע, און נאך פיעלע אנדערע אינ־טערעסאנטע און וויכטיגע פראגען, קאן מען ענטפערען בלויז. וועו מען בעטראכט די זאך ניט „איינפאך", זאנדערען אין איהר גאנצער לעבעדיגער קאמפליצירטהייט, ווייל די וועג פון דער געזעלשאפטליכער ענטווויקלונג דורך קלא־סענקעמפפע איז ניט קיין איינפאכער, זאנדערען א העכסט־קאמפליצירטער פראצעס. און וועו עס ווייל פערשטעהן די איינצעלנע ערשיינונגען פון א געזיכטליכען פראצעס, מוז קאנען דיעזע קאמפליצירטהייטען פונאנדערגייגען, אין ענטדעקען די איינצעלנע קיעלען און שטרע־מונגען, וועלכע אלע צוזאמען בילדען דאם, וואס מיר רופען דער שטראם פון דער עקאנאמישער ענטווויקלונג, צוזאמען מיט דעם קונסטליכען אפפאראטוס, יועלכען די מענשען האבען געשא־פען דיעזען שטראם אויסצונוצען, — די פאלי־טישע איבערגעבייד איבער עקאנאמישען שטראם.

מיר קאנען דא נאטירליך ניט געבען קיין באלשטענדיגעם בילד פון דער עקאנאמישער ענטווויקלונג, וועלכע האט געפיהרט צו דער אב־שאפונג פון שקלאפערייי אין אמעריקא. מיר האפען אבער צו געבען גענוג אויסצולהייטען, אום צו געבען אן אלגעמיינעם בענריף וועגען דער פראגע. וועלכע אינטערעסירט אונז דא הויפטזעכליך, — די אורזאכען, וועלכע האבען געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער רעפובליקא־נער פארטיי, און וועלכע האבען בעשטימט איהר כאראקטער אין די ערשטע יאהרען פון איהר עקזיסטענץ.

דער קאפיטאליסטישער עקאנאמישער פראצעס איז בעגרינדעט אויף „פרייער" ארבייט. די קאפיטאליסטישע ענטווויקלונג אינ'ם נאנדען האט געשאפען די פארדרונג פאר דער אבשא־פונג פון נעגער־שקלאפערי אין זידען.

גאנץ ריכטיג. אבער „דער קאפיטאליסטי־שער עקאנאמישער פראצעס" בעשטעהט פון פיעלע אבטהיילונגען, אונטער־אבטהיילונגען, און איינצעלנע ערשיינונגען. מיר האבען, צום בייי־שפיעל, די גרויסע אייטהיילונג אין פראדוקציאן און האנדעל. קאפיטאליסטישע פראדוקציאן פא־דערט „פרייע" ארבייט, אבער קאפיטאליסטישער האנדעל פאדערט עס ניט. און קאפיטאליסטען זעהען, געוווהנליך, ניט וויייטער פון זייער נאז, אדער וועניגסטענס ניט וויייטער וויי זייערע איי־גענע פערהעלטניסע ערלויבען זיי, אדער צווינגען זיי צו זעהען. מאנכעם מאל אזוי וויייט אויך ניט. מאנכעם מאל זעהען זיי בלויז, וואס זייערע איי־גענע פערזונליכע אינטערעסען פאדערן. קא־פיטאליסטישע פראדוקציאן איז, נאטירליך, וועו אלגעמיין בעטראכטעט. די גרונדלאגע פון קאפיטאליסטישען האנדעל. אבער ניט אי־מער. און ניט פאר יעדע גרופע קא־פיטאליסטישע האנדלער. די אלגעמיינע קאפיטאליסטישע ענטווויקלונג פאדערט די אב־שאפונג פון שקלאפערייי. אבער ניט אלע קאפי־טאליסטען זעהען די „אלגעמיינע ענטווויקלונג", און ניט אלע קימערען זיך וועגען איהר, וועו זיי זעהען זי שוין אפילו. דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאנס־פראצעס באדערט „פרייע" ארי־בייט. קאפיטאליסטישע אינדוסטריעלע זייגען דארוב געוווהנליך „פרייהייטליך" געזאגט. אין דאך זייגען די אינדוסטריעלע פון דער עננלישער טעקסטיל־אינדוסטריע געווען שטארק בעגיים־טערט פאר דער „קאנפעדעריישאן" פון די זיד־ליכע אמעריקאנער שטאאטען, וועהרענד אונזער בירגער־קריעג, און האבען געהאפט דאם די זיד־שטאאטען וועלען זיינגען, אבוואהל די „קאנפע־דעריישאן" האט געקעמפפט פאר שקלאפערייי. די ענגלישע טעקסטיל־אינדוסטריעלע האבען זיך שטארק געניטיגט אינ'ם קאטון, וועלכען די אמעריקאנער זיד־שטאאטען האבען פארזיכערט

מיט שקלאפן־ארבייט. די „אלגעמיינע ענטוויקלונג" האט אויף זיי דאהים ניט געהאט קיין וויירקונג.

דאס זעלבע איז געווען דער פאל אין אמעריקא. פיעלע קאפיטאליסטישע גרופען, און ספעציעל די אנדעלם־גרופען, זיינען געווען ענטוויקלונג גלייכגילטיג אדער אקטיוו געגנער פון דער אבשאפונג פון שקלאפערי, און ספעציעל פון דער אגיטאציע פאר אבשאפונג פון סלאווערי. אגיטאציאן מיינט קאמפף, אונרוה, און „ביזנעס" האסט יעדען קאמפף, יעדע אונרוה, א הוין, נאטירליך, די „ביזנעס" וויעלכע מאכען „ביזנעס" פון קאמפף...

אונטער די אומשטענדען איז געווען וויכטיג אויסזיכטען, דאס די „עקאנאמישע ענטוויקלונג" זאל מיטברייגען די אבשאפונג פון שקלאפערי אין דער נאהענטער צוקונפט. דער נארדען איז געווען פאר פרייהייט „אין פרינציפ", אבער אין דער פראקטיס איז ער געווען צופריעדען אזוי לאנג ווי די זידליכע שקלאפערי האט ניט געשדט „ביזנעס". און אום צו זיין זיכער, אז עס יועלען ניט פארמיטען קיין „ביזנעס־טראבעלס" צוליעב דער פראגע פון שקלאפערי, האט מען אבנעמאכט א פארמאלען קאנטראקט, וועלכער איז בעקאנט אין דער געשיכטע אלס דער „מיזורי קאמפראמיס", (1820), לויט וועלכען דאס גאנצע אונבעוואהנטע לאנד, וואס די פעראיי־ניגטע שטאטען האבען דאן געהאט, איז צוטהיילט געווארען אויף צוויי חלקים, איין טהייל, דער נארדליכער, האט געוואלט זיין דאס געביעט פון „פרייער" ארבייט, און דער צווייטער טהייל, דער זידליכער, פון שקלאפען־ארבייט. פאליטיש אויסגעדריקט האט עס געהייסען, דאס אלע נייע שטאטען, וועלכע ווילען זיך בילדען אינ־נארדליכען טהייל, זאלען אריינגענומען ווערען אין דער „יוניאן" אלס „פרייע" שטאטען, און אלע נייע שטאטען, וועלכע ווילען זיך בילדען אינ־נארדליכען טהייל, זאלען אריינגענומען ווער־דען אלס שקלאפען־שטאטען. צו דער צייט פון דיעזען קאמפראמיס זיינען די עקזיסטירענדע שטאטען געווען צוטרייליך אין. צאהלפונקט אויף דער העלפט צווישען „פרייע" און שקלאפען־שטאטען. און די קאמפראמיסלער האבען גע־האפט, דאס פון די אונבעוצטע לענדרייען וועלען זיך בילדען פונקט א גלייכע צאהל פרייע און ניט־פרייע שטאטען, אום דאס גלייכגעוויכט פון פריי און ניט־פריי זאל בלייבען אונגע־שטערט אויף דור־דורות.

און וועד וויים וויי לאנג דיעזער בנין, וועל־כען די קאמפראמיסלער פון 1820 האבען אזוי שהען געבויט, וואלט געשטאנען, וועו ניט... די עקאנאמישע ענטוויקלונג. אמת, ניט די „עקא־נאמישע ענטוויקלונג" דירעקט, זאנדערן אינדי־רעקט, דורך א מערקווירדיג־קאמפליצירטען עקא־נאמיש־פאליטישען פראצעס, וועלכער האט בע־וויזען דאס דיעזער קאמפראמיס, וויי די מעהר־סטע קאמפראמיסען אין וויכטיגע זאכען, איז געבויט אויף שוואנקענדען זאמד.

דער „פרייער", אינדוסטריעלער טהייל פון לאנד איז געוואקסען פיעל שנעלער פאר'ן שקלא־פען־טהייל, הן אין בעפעלקערונג, הן אין רייכ־טהום. און וואס מעהר ער האט זיך ענטוויקעלט, אלין פערשידענער זיינען געווארען זיינע עקא־נאמיש־פאליטישע אינטערעסען פון זידליכען טהייל. דיעזעם האט געהאט צוויי פאלגען: דער פרייער טהייל האט געמוזט ווערען אלין מעהר און מעהר אונצופריעדען מיט'ן „אויסגלייך", וויל דער „גלייכגעוויכט", וועלכען דער „מיזורי קאמפראמיס" האט געשאפען, האט אין דער פראקטיק געהיסען די בעהערשונג פון דער מא־יאריטעט דורך דער מינאריטעט. אין אזעלכע פראגען וויי דער טאריף, צום ביישפיעל, אין וועל־כען די אינטערעסען פון'ם אינדוסטריעלען נאר־דען זיינען געווען פערשידען פון'ם אגריקולטו־רעלען זידען, האט די זידליכע מינאריטעט, צו־ליעב דעם „גלייכגעוויכט" געהאט פונקט אזוי פיעל צו זאגען וויי די נארדליכע מאיאריטעט. אינטעלעקטועל און מאראליש האט זיך דיעזע אונצופריעדענהייט אויסגעדריקט אין דער פער־שטארקונג פון אבאלויציאניסטישער אגיטאציאן אין דער אנטי־שקלאפערי שטימונג אים אלגע־מיינען.

אבער נאך וויכטיגער איז געווען דאס, וואס די שקלאפענהאלטער האבען אויך געמוזט וועג־ערן אונצופריעדען מיט'ן „אויסגלייך". דורך דער שטארקערער ענטוויקלונג פון די „פרייע" טהיילען פון לאנד, זיינען זיי געבליעבען אין דער מינאריטעט ניט נאר אין דער בעפעלקע־רונג, זאנדערן אויך אין דעם „האוז אוו רעפרע־זענטייטיווס". און דער „גלייכגעוויכט" האט זיך געהאלטען אויפ'ן דינעם פאדעם פון גלייכער פערטרעטונג אינ'ם סענאט. אינטעלעקטועל זיי־נען זיי געווען הינטערשטעליג געגען די „פרייע"

סטייטס, ווי אין רייכטהום. דאס אלעס, צוזאמען מיט דער אגיטאציאן געגען שקלאפערי, זיערע האט זיי, נאטירליך, געבראנדמארקט אלס מארלישיש מינדערווערטיג, האט זיי געמאכט העכסט נערוועז און אונצופריעדען מיט'ן „סטאטום קוא", דערצו איז נאך צוגעקומען אן אנדער זעהר וויכטיגער אומשטאנד. די פארערונגען פון קאלאניזאציאן אין ווייטען וועסטען און די ענטדעקונג פון גאלד אין קאליפארניען האט אריינגעבראכט אינ'ם נארדלישען, „פריין" טהייל פון לאנד גרויסע שטרעקען לאנד, פון זיערע מען האט אין 1820, ביים אבשלום פון דעם „מיזורי קאמפראמיס" גאר ניט געדענקט. דיעזע אלע לענדערייען וועלען מיט דער צייט זיערען „פריי" סטייטס, און וועלען שטארקן דעם „גלייכגעווויכט", ווייל דער זידען האט גאר ניט וואס זיי ענטגעגענצושטעלען.

אום דיעזע סיטואציאן צו בעהערשען, האבען די שקלאפען־האלטער אויסגעארבייט א באליטישעם פראגראם, דער צווועק פון וועלכען איז געווען צו שאפען א שקלאפענהאלטער־הערשאפט אנשטאט א „גלייכגעווויכט", אום צו פערמיידען די אויבענדערמאהנטע נאטירליכע קאנסעקווענצען פונ'ם „גלייכגעווויכט". דיי־פינקטען פון דיעזען פראגראם זיינען געווען באלגענדע: ערשטענס, בעהערשונג פון דער נאציאנאלער אדמיניסטראציאן, און ספעציעל פון דער נאציאנאלער דיפלאמאטיע, אים צו קאנען קויפען, אויסנארען אדער אברויבען לענדער אין דער זידליכער אבטהיילונג, אין וועלכע עם עקזיסטירט שקלאפערי אדער וועלכע זיינען געאיגענעט פאר שקלאפען־ארבייט; צווייטענס, מאבען א נייעם קאמפראמיס, וועלכער זאל געבען דעם שקלאפען קולטוס אזוי פיעל לאנד ווי מעגליך אויף דער נארד זייט פון דער „מייסאן און דיקסאן" ליין (די לין פונ'ם „מיזורי קאמפראמיס"), און דריטענס, צו סטאפען די אגיטאציאן געגען שקלאפערי, צו מאבען די נאציאנאלע רעגיערונג און די סטייט־רעגיערונגען די דיענער און ארויסהעלפער פון דער שקלאפענמאכט, און צו „ערציהען" דעם נארדען אזוי, דאס ער זאל אויף אננעהמען דעם שקלאפען־קולטוס.

און מיט דער הילף פון די יעניגע טהיילען פון דער נארדלישער בורזשואזיע, וועלכע זיינען געווען ענטוויקעלט פראגרעסיוו אינ'ם זידען, אדער האבען גלאט געוואלט פערהיטען אז „ביזנעס" זאל ניט געשטערט ווערען, איז עס די שקלאפענהאלטער כמעט געלונגען דירכצופיהרען זייער פראגראם.

דעם ערשטען פונקט האבען זיי גאנץ דורכגעפיהרט: אין פערלויף פון אונגעפעהר 20 יאהר האבען זיי איינגאנצען בעהערשט די נאציאנאלע אדמיניסטראציאן אין וואשינגטאן, וועהרענד דיעזער צייט האבען זיי גפיהרט א רובערישען קריעג מיט מעקסיקא, אין וועלכען זיי האבען אווועקגעראובט פון מעקסיקא גענואלדיגע שטרעקען לאנד אינ'ם זידליכען טהייל פון נ.מ קאנטינענט, האבען איינגעשלונגען די אינאבהענגיגע רעפובליק, טעקסאס; און האבען זיך גפגרייט אווועקצורויבען קובא פון שפאניען.

דער צווייטער פונקט איז זיי אויך גלונגען: אין יאהר 1854 איז דער „מיזורי קאמפראמיס" ענדליך אבגעשאפט געווארען, און א גרויסער שטח לאנד, וועלכער האט לויט דעם „אויסגליך" פון 1820 געזאלט זיין געזעצליך „פריי", איז ערקלעהרט געווארען אלס „פרייעס בעזערבונגס־גיביעט" צוויישען „פרייער" אריבייט און שקלאפען־ארבייט. פארמאל האט עס געהייסען, דאס אויף דיעזען שטח לאנד זאל אנגעפיהרט ווערען א פרייע קאנקורענץ צווישען „פרייער" ארבייט און שקלאפען־ארבייט, און וועלכע עם וועט גובר זיין עקאנאמיש, זאל בעהערשען. אין אמת'ען האט עס אבער גהייסען, צו ערלויבען די שקלאפען־האלטער צו פערבאפען די געגענד מיט בעוואפענטע באנדעס, און מיט דער הילף פון דער נאציאנאלער רעגיערונג, וועלכע איז געווען אין זייער האנד, צו שאפען א טעריטאריאלע רעגיערונג פון שקלאפענהאלטער, און דאן עס אריינברייגען אין דער „יוניאן" אלס א שקלאפען־שטאאט.

דערפאר איז אבער דער דריטער פונקט פון זייער פראגראם געווען אונדורכפיהרבאר. די פאגראמען, וועלכע די „רעספעקטייבל מאבס" פון די שקלאפען־פריינדליכע בורזשואזי אינ'ם נארדען, האבען געמאכט אויף די אבאלויציאניסטיש פיהרער, און די מיטלען, וועלכע די נאציאנאלע רעגיערונג און אייניגע סטייט־רעגירונגען אינ'ם נארדען האבען געברויכט אום צו שאפען רעספעקט פאר „שקלאפען־אייגענטהום"; הויפטזעכליך דורך ארגאניזירטע יאגדען אויף אנטלאפענע שקלאפען, האבען בלויז געריצט די

נעגנער פון שקלאפערי און נעווענט די גלייכ־גילטיגע. און דער אפענער איבערגאנג פון די שקלאפענהאלטער פונ׳ם „גלייכגעוויכט" צו דער בעהערשונגס־פאליטיק, האט נעטריבען אין אק־טיוער אפפאזיציאן נעגען די שקלאפענהאלטער אלע די יעניגע עלעמענטען, וועלכע זיינען נע־וען צופריעדען מיט דער עקזיסטענץ פון שקלא־פערי אינ׳ם זידען, האבען אבער ניט נעקאנט צולאזען די אויסברייטונג פונ׳ם שקלאפען־אדאל, די אקטיווע פערשפרייטונג פון שקלא־פערי אויף „פרייע עבעיטע" און די פ ר א־פ א נ א נ ד ע פון שקלאפען־קולטום איבער׳ן נאנצען לאנד. צו דיזען עלעמענטען האבען נע־הערט די אקטיוסטע טהייל פונ׳ם קאפיטא־ליסטישען נארדען. די נארדישע בורזשואזיע איז דאן נעווען אין אן עפאכע פון ראשען וואק־סען אינטענזיוו און עקסטענזיוו. פרייע לאנד איז נעווען איהר לעבענס־בעדינגונג. אזוי לאנג ווי דער „מיזורי קאמפראמיס" האט אננעהאל־טען, האט די נארדליכע בורזשואזיע אנגעווענ־דעט איהר עקספאנזיאנס־ענערגיע אויף דעם נארד־וועסטליכען טהייל פונ׳ם אמעריקאנער קאנטינענט, און האט אין פערלויף פון איין נענעראציאן דורכגעדרונגען ביז׳ן פאסיפישען ים. איהר האפנונג און אידעאל איז נעווען צו בעהערשען דעם נאנצען אמעריקאנער קאנטי־נענט. אבער דערווייל האט זי נאך נעהאט נע־נוג רוים אינ׳ם נארדליכען טהייל און זי האט דארום דערווייל נעהאלטען דעם קאמפראמיס־קאנטראקט אויף זייער זייט, און צו בעשרענקען זייער „ספעציעל אינסטיטוציאן" אויף׳ן זידען.

דאס איז אבער נעווארען נאנץ אנדערש, זיען די שקלאפענהאלטער האבען נעבראכען דעם קאמפראמיס־קאנטראקט און זיינען איבערנע־נאנגען צו דער בעהערשונגס־עקספאזיאנס־פאליטיק. שוין די בעהערשונגס־פאליטיק איי נעווען פאר׳ן קאפיטאליסטישען נארדען א בי־טערער ביסען, וויל דאס האט נעמאכט די נא־ציאנאל פאליטיק הויפטזעכליך א שקלאפען־סטאטס־פאליטיק, און האט נעפיהרט צו אזעל־בע „נאציאנאל" אונטערנעהמונגען, ווי דער קריעג מיט מעקסיקא, וועלכער איז נעווען פער־האסט אינ׳ם נארדען. פונדעסטוועניגער האבען די נארדישע קאפיטאליסטישע רעדעל־פיהרער דאס אלעס נעליטען בהכנעה, אזוי לאנג ווי די שקלאפענהאלטער זיינען ניט אריבערגעטראטען דעם נרענזיז פון דער „מיסאן און דיקסאן־ליין. וואס טהוט מען ניט פון שלום בית וועגען! ספעציעל וואן שלום בית און „ביזנעס" פאדע־רען דאס זעלבע...

דער נעדולד פון דער נארדישער בורזשו־אזיע האט אבער ענדליך נעמוזט פלאצען וואן די שקלאפענהאלטער האבען איבערגעטרעטען דעם נרענזיז פונ׳ם „מיזורי קאמפראמיס" און זיינען אריינגעפאלען מיט א בוואפענטען פויסט אינ׳ם „פרייען נעביעט", וועלכעם איז ביז יעצט נע־וען נעווייזמעט די אינטערעסען פון „פרייער" קאפיטאליסטישער ענטוויקלונג, וואן דאס שקלאפענטהום האט אונטערנומען אן אייגענעם עקספאנזיאנס־און־קאלאניזאציאנס־קאמפף, וועל־כע האט נעמוזט דערשטיקען די „פרייע" קאפי־טאליסטישע ענטוויקלונג. די נארדישע בורזשו־אזיע האט דעמאלטירט, איהרע אידעאלאנען האבען ערקלערט, דאס צווישען שקלאפערי און פרייער ארבייט עקזיסטירט „אן אונבעזיעג־באר קאמפף", און איהרע פאליטיקער האבען נענרינדעט די רעפובליקאנער פארטיי, אום צו בעקעמפפען דעם פארמארש, די עקספאנזיאנס־לוסט פונ׳ם שקלאפענטהום.

ניט אום א ב צ ו ש א פ ע ן שקלאפערי, זאנדערען אום זי צו „ב ע ש ר ע נ ק ע ן", זי צו לאקאליזירען און האלטען אין צוים, איז די רעפובליקאנער פארטיי נענרינדעט נעווארען.

נענרינדעט אלס א פראטעסט נעגען דער אבשאפונג פונ׳ם „מיזורי קאמפראמיס" און מיט דעם צווועק וויעדערהערצושטעלען די צו־שטענדע, וועלכע יענער בעריהמטער קאמפרא־מיס האט נעשאפען — איז די רעפובליקאנער פארטיי אינטעלעקטועל, מאראליש און עקא־נאמיש נעווען די פערקערפערונג פון קאמפרא־מיס. און די טאקטיק, וועלכע זי האט פערפאלגט, האט נאטירליך נעמוזט זיין די טאקטיק פון קאמפראמיס. זי האט דא־רום נעמוזט קאמפראמיס׳ן אפילו מיט איהר קאמפראמיס־פראגראם. זי איז נענרינדעט נעווארען אום הערצושטעלען איין קאמפראמיס, דעם מיזורי „אויסגלייך". אבער אזוי ווי די שקלאפענהאלטער און זייערע פערבינדעטע הא־בען פון דיזען „אויסגלייך" ניט נעוואלט ווי־סען, איז די רעפובליקאנער פארטיי נעווען פער־טיג ווייטער צו קאמפראמיסעווען און ווייטער נאכצוגעבען דער שקלאפען־מאכט, אבי ניט צו קומען אין אפענעם קאמפף. דערפאר זיינען

דאס די אבאלוציאניסטען געווען אזוי אויפ־
געקאכט געגען איהר.

די טאקטיק פון דער רעפובליקאנער פאר־
טיי, די טאקטיק, וועלכע האט זי פריהער גע־
פיהרט פון איין קאמפראמיס צום אנדערן, און
נאכהער צו דער גרוואלטזאמער „בעפריאונג"
פון שקלאפערי און צו דער אננאהמע פון מיט־
לען, וועלכע אפילו פיעלע פריהערדיגע
אבאלוציאניסטען האבען געהאלטען פאר צור־
רעדיקאל, איז געווען טיף בעגרינדעט אין די
עקאנאמישע אומשטענדען, וועלכע האבען גע־
שאפען די רעפובליקאנער פארטיי. קורץ,
זיינען ריעזע אומשטענדען בעשטאנען
אין פאלגענדעם: פון איין זיים האט דאס ענט־
וויקלונגס־בעדערפנים פונ'ם פרייען קאפיטאליז־
מום געפאדערט די „בעשרענקונג" פון שקלא־
פערי; פון דער אנדערער זיים אבער האבען די
שקלאפענהאלטער געדראהעט, דאס אויב מען
וועט די שקלאפערי „בעשרענקען" אויפ'ן זיד־
טהיל פונ'ם קאנטינענט, וועלען זיי זיך צוריק־
ציהען פון דער „יוניאן" און בילדען אן איינענע
שקלאפען־האלטער „יוניאן". דאס האבען די
נארדישע קאפיטאליסטען ניט געקענט צולאזען,
וויל דער פערלוסט פונ'ם זידליכען טהיל פונ'ם
קאנטינענט מיט זיין געוואלטיגען ים־ברעג פון
טויזענדער מיילען און די פערבינדונגען מיט זיד־
און צענטראל־אמעריקא, וואלט פאר דער קאפי־
טאליסטישער ענטוויקלונג פון אמעריקא געווען
פונקט אזוי געפעהרליך ווי די „אונבעשרענקטע"
בעהערשונג פון דער „יוניאן" דורך די שקלא־
פענהאלטער. די רעפובליקאנער פארטיי, אלס
פערטרעטער פונ'ם אמעריקאנער יונגען קאפי־
טאליזמום, איז דא געשטאנען צווישען צוויי
פייערן: ענטוועדער „פרייהייט" אהנע דעם
זידליכען טהיל פון לאנד, אהן „יוניאן", אדער
„יוניאן", דאס הייסט איין פראאייניגונג, אבער
כיט די שקלאפענהאלטער אקם הערשער, אהן
„פרייהייט". זייער לאזונג איז דארום געווען:
„פרייהייט און יוניאן" (Liberty and Union)
אבער ווי דיעזען אידעאל צו עררייכען, ווי אזוי
צו „בעשרענקען" דאס שקלאפענטהום אהנע צו
צוברייכען די „יוניאן", דאס האבען זיי ניט גע־
וואוסט. זיי האבען זיך דארום געווארפען אויף
אלע זייטען, און געזוכט דורך אלערלייי קאמפרא־
מיסען דיעזעם ציעל צו עררייכען.

אבער די שקלאפענהאלטער האבען ניט
געווואלט איינגעהן אויף קיין קאמפראמיס, און
ווי נאר די קאמפראמיס־פארטיי האט געקראגען
די מאכט דורך דער ערוועהלונג פון לינקאלן,
האבען זיי צובראכען די אלטע קאמפראמיס־
יוניאן און געגרינדעט אן אייגענע „יוניאן". דער
נארדישער קאפיטאליזמום איז געבליעבען אהן
א ברירה: ער האט געמוזט געהן אין קאמפף,
אום צו בעשיצען די „יוניאן", אום ניט צו פער־
ליערען דעם זידליכען טהיל פונ'ם קאנטינענט.
און ווען ער האט אין דיעזען קאמפף געזיעגט
נאף א בלוטיגען קריעג פון פיער יאהר, איז ג־
ווען נאכין קלאהר, דאס דיעזער זיעג קאן זיין
פאלשטענדיג און דויערהאפט ווען א נייע יוניאן
אהן שקלאפערי ווערט געשאפען ווערען. זיינע
פערטרעטער זיינען דארום געווארען דרייסט און
רעדיקאל. די זעלבע אורזאכען, די אויסברייי־
טונג־בעדערפנישען פון דער קאפיטאליסטישער
ענטוויקלונג, וועלכע האבען די רעפובליקאנער
פארטיי פאר'ן בירגער־קריעג געמאכט פייג,
און גענייגט צו קאמפראמיסען, האבען זיי
יעצט געמאכט „מוטהיג", „ראדיקאל" און „פרינ־
ציפען־פעסט".

און אזוי האט זיך געבילדעט די לעגענדע
ווערגען דער „בעפריאונגס־פארטיי" און איהרע
פיהרער. די גרויסע „בעפרייער".

מאַררים ראַזענפעלד.

מיין טיש

חברים, וועו די שעה וועט שלאָגען,
עס וועט זיך ענדיגען מיין לעבען,
איהר וועט מיך צום בית עולם טראָגען
די לעצטע מנוחה מיר צו געבען,
טאָ נעהמט דעם טיש, וואו כ'האָב געשריעבען,
וואָס איז פער'יתום'ט שטעהן געבליעבען,
וואָס האָט געטרויי געדיענט מיר יאָהרען,
און מאַכט פון איהם פאַר מיר אַן ארון.

איך האָב זיך איבער'ן טיש געבויגען
אין אַלערליי פערצאָגטע שטונדען,
האָב נעבען איהם געבלענד'ט די אויגען
אויף אייגענע און פרעמדע וואונדען...
מיין טיש, מיין אר'מער טיש מעג שווערען
וויי היים עס פלעגען מיינע טרעהרען
אויף זיינע קאַלטע ברעטער רינען,
וויען איך פלעג מיינע ליעדער שפינען.

אַן ארון פון מיין טיש וועט האָלטען
מיך וואָך אין קבר'ס שווארצע רינגען,
און דורך דעם פינסט'רען טויטס געוואָלטען
וועל איך פון מענשענליעבע זינגען.
מיין אַלטער טיש וועט הערען וויעדער
דורך נאַכט און שרעקען מיינע ליעדער,
מיין זעעלע וועט דאַרט ציטריג שוועבען,
זי וועט דאַרט אייביג, אייביג לעבען.

ניט זאָרג, מיין טיש! ניט האָב קיין ליידען!
איך וועל דיך דאָ ניט איבערלאָזען,
וועל קיינמאָל זיך מיט דיר ניט שיידען,
צומאָל ניט אונטער ערד און גראָזען.
אין גרוב, וואו מען וועט מיך פערשאַרען,
וועט אויך אויף דיר אַ מלאך האַרען,
צוזאַמען וועלען מיר פערבלייבען,
וויי איצט, ביי דיעזע צייטען שרייבען.

ב. פּויגענבוים.

רוזוועלט'ס „סאָציאַליזמוס" און אונזער סאָציאַליזמוס.

אַ נייעס איז געשעהען — אַ נייעס, וואָס איז נאָך קיין מאָל פּריהער ניט געהערט געוואָרען; אַ נייעס, וואס מיר האָבען ווירקליך ניט ערוואַרטעט:

אַ נייע פּארטיי איז געגרינדעט ניט דורך פּארמערס אָדער ארבייטער; אפילו ניט דורך פּארמערס אָדער קליינע סוחרים'לעך, נאָר דוקא דורך אַ געוועזענעם פּרעזידענט פון די גרויסע אַמעריקאַנער רעפּובליק, — וועלכען קעניגּ האָבען אויפגענומען אין זייערע פּאַלאַצען ווי א גרויסען קעניג, — מיט די הילף און שטיצע פון גרויסע מיליאָנערען, טראַסט-קייזאָרים; און גאַנצע טהיילען פון א גרויסע קאַפּיטאַליסטישע פּארטיי זיינען דער פּונדאַמענט פון די נייע פּארטיי; און דוקא זיינען דאָס טהיילען פון די פּארטיי פון די גרעסטע און פּערפעקטע קאַפּיטאַליסטען; און א גרויסע פּארטיי איז זי, די נייע פּארטיי, מיט איינמאָל א גאַנץ גרויסע, וועלכע וועט אפשר האָבען א דריטעל פון די שטימען פון די פּרעזידענט-וואָהלער; און אט דיעזע פּארטיי האָט אַרויסגעשטעלט כמעט אלע פּאָרלויפּיגע ארבייטער-פּאָדערונגען פון די סאָציאַליסטישע פּארטיי!

דאָס איז א נייעס, וואס איז ווירקליך נאָך ניט געהערט און ניט ערוואַרטעט געוואָרען!

און דאָ קומען אויבער חכמים און רייצען זיך מיט אונז, מארקסיסטען. אהא, זאָגען זיי, זעהט איהר, ווי אלע אייערע ערוואַרטונגען און אויסרעכענונגען און נבואות ווערען צוקלאַפּט! איהר שרייט דאָך אימער, אז פון קאַפּיטאַליסטען קען בשום אופן ניט אַרויסקומען קיין פּארטיי, וואס זאָל אַרויסשטעלען עכטע ארבייטער-פּאָדערונגען; אייער נבואה איז דאָך, אז די פּארבינדעניש פון די קאַפּיטאַליסטען געגען די ארבייטער פערשטאַרקט זיך; און אט איז א פּאַקט, אז פערקעהרט: א גרויסע קאַפּיטאַליסטישע פּארטיי ווערט מיט איינמאָל א'ן עכטע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּארטיי און שטעלט אַרויס די זעלבע ארבייטער-פּאָדערונגען, וואס די סאָציאַליסטען שטעלען פּארלויפּיג, אין דער היינטיגער געזעלשאַפט!

אונזערע אויבער-חכמים מיינען דערמיט צוויי זאכען: 1) צו בעווייזען, אז אונזערע „נבואות" זיינען פאלשע, 2) צו בעווייזען, אז אונזער פּאַליטיק איז א פאלשע.

דען אונזער פּאַליטיק בעגרינדען מיר דאָך אויף אונזערע „נבואות". מיר וויללען ניט מאכען קיין יד אהת מיט קיין קאַפּיטאַליסטישע רעפּאָרמער, וויל אונזער „נבואה" זאָגט אונז, אז קאַפּיטאַליסטען וועלען קיינמאָל ניט ווערען גוט-האַרציג צו די ארבייטער. אזוי אבער ווי די רוזוועלט פּארטיי שיינט צו צייגען, אז דאָס איז פאלש, איז דאָך אונזער פּאַליטיק אויך פאלש. אלזאָ, דאַרפען די ארבייטער, און אפילו די סאָציאַליסטען, אונטערשטיצען די רוזוועלט-פּארטיי, זאָגען זיי.

מיר וועלען דאָ ענטפערען אויף יעדען פון די צוויי פונקטען בעזונדער:

1) די רוזוועלט-פּארטיי און אונזערע נבואות.

עס איז ניט אמת, אז די „נבואות", דאָס הייסט די ווירטשאַפּטליכע פּראַוויזאָנגען, וואס די סאָציאַליסטען פּאָדערען פון די מארקסיסטען, האָבען קיינמאָל ניט ערוואַרטעט אזא זאַך, ווי די רוזוועלט-פּארטיי.

אונערוואַרטעט איז דאָ נאָר דער צוזאַמענטראַף פון אייניגע צופעלליגקייטען, וואָס האָבען גימאַכט, אז דיעזע פּארטיי זאָל מיט איינמאָל אַרויסשפּרינגען א גרויסע און א שטאַרקע, און אז גרויסע קאַפּיטאַליסטען זאָלען איהר אונטערשטיצען.

אין גרונד אבער זיינען שוין געווען פּארטייען געווען, וואָס האָבען אַרויסגעשטעלט א טייל פון אונזערע „מיניסום-פּראָגראַמען" (וואָס מיר האָדערען פּאַרלויפּיג, איידער מיר קענען אבשאַ-

פֿען די נאנצע קאפּיטאַליסטישע אָרדנונג). אמת, דאָס זיינען געווען פּאַרטייען פון קלײן־בירגער, פּאַרמערס און אַנדערע ניט גאַנץ־רייכע; און זיי האָבען אָננעפאַנגען זעהר קלײן; און זיי האָבען זעהר לאַנג און שווער געארבייט איידער זיי זיינען געקומען צו א שטיקעל מאַכט. אָבער געווען זיינען אויפֿלכע ראַדיקאַלע רעפּאָרם־פּאַרטייען אימער און מיר האָבען זיי אימער ערוואַרטעט.

אזא סאָרט סאָציאַליזמוס ווי רוזוועלט'ס האָט שוין קאַרל מאַרקס כאַראַקטעריזירט נאָך מיט 65 יאָהר צוריק.

ווען מען לעזט יענע כאַראַקטעריזירונג, וויאַזוי מען געהערט גרויבען, אז אונזער אלטע־גרויסער רבי האָט געהערט רוזוועלט'ס יעצטיגע רעדעם, און זיי האָט ער כאַראַקטעריזירט — אזוי נענוי פאַסט זיך צו דאָס, וואס מאַרקס האָט דעמאָלט געשריעבען וועגען אזא מין „סאָציאַליזמוס" — צו דעם, וואָס רוזוועלט פֿרעדיגט היינט.

דאָס איז געווען געשריעבען אין דעם בעריהמטען „קאָמוניסטישען מאַניפעסט" אין יאָהר 1847. דעמאָלט האָט אזא תורה ווי רוזוועלט'ס ווירקליך געהייסען סאָציאַליזמוס. דען אונזער עכטען סאָציאַליזמוס האָט מען דעמאָלט געפופען „קאָממוניזמוס". (דערביבער האָט דאָס יענעם פּראָגראַם פון מאַרקס'עם לעהרע געהייסען „דאָס קאָמוניסטישע מאַניפעסט"). „סאָציאַליזמוס" האָט מען דעמאָלט געפופען יעדע שטרעבונג צו היילען די געזעלשאַפטליכע מיכות. עס איז געווען ניט איין סאָציאַליזמוס, נאָר א סך מינים. דעם מין סאָציאַליזמוס, וועלכען רוזוועלט פֿרעדיגט היינט, האָט דאָס „קאָמוניסטישע מאניפעסט" גערופען „ב ו ר ז ש ו א ־ ס א צ י א ל י ז מ ו ס". און אָט ווי ער בעשרייבט איהם:

„א טהייל פון די בורזשואזיע ווילען זעהר שטאַרק בעהויבען די סאָציאַלע אונצופֿרידענהייט, כדי צו פֿערזאָרגען, אז די בורזשואזע געזעלשאַפֿט זאָל ווייטער קענען עקזיסטירען.

„צו דיזען סאָרט סאָציאַליסטען געהערען עקאָנאָמיסטען, פֿילאַנטראָפֿען, הומאַניטאריאנער. פֿערבעסערער פון דער לאָגע פון די ארבייטער־קלאַסע, ערפֿינדער פון וואָלטעזיגקייט, מיטגלידער פון צער־בעלי־חיים פֿעראיינען, טעמפּֿערענץ־פֿאַנאַטיקער, רעפֿאָרמערס פון יעדען מעגליכען סאָרט...

„דער סאָציאַליסטישער בורזשוא (איהר ענט דאָ אריינשטעלען „רוזוועלט") ווייל האָבען אלע די גוטע זאכען פון די היינטיגע געזעלשאפט, אבער אהן די קעמפֿע און געפֿאהרען וואָס קומען ארויס פון זיי. ער ווינשט צו האָבען דעם היינטעזיסטירענדען צושטאַנד פון דער געזעלשאפט נאָר אראָבנעהמענדיג פון איהם זיינע רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען און די אייגענשאפטען, ייאָ גראָבען אונטער דיעזען צושטאַנד. ער ווינשט צו האָבען די בורזשואזיע אהן דעם פּראָלעטאריאט.

„די בורזשואזיע שטעלט זיך נאטירליך פֿאָר די וועלט, אין וועלכע זי האָט די אויבערהערשונג, אלס די בעסטע וועלט. און דער בורזשואזער סאָציאַליסט מאַכט פון דיעזען בקיוועמען בעגריף פּערשיעדענע מעהר אָדער וועניגער פּאַלשטענדיגע סיסטעמען. און וועז דער בורזשוא סאָציאַליסט פערלאַנגט, אז די ארבייטער זאלען העלפען אויספיהרען אזא סיסטעם, און זאָגט זיי צו גילדערנע בערג, אז דערמיט וועלען זיי אריין גליך אין א גן־עדן אויף דער וועלט, — פ ע ר ל א נ ג ט ע ר אין דער ווירקליכקייט נאָר, אז דאָס פּראָלעטאריאט זאָל בלייבען אין דער שקלאַפֿערי פון דער היינטיגער געזעלשאפט, נאָר ער זאָל זיך אַרויסשלאָגען פון קאָפּ אלע זיינע פיינדליכע געדאַנקען ווענען דער בורזשואזיע".

דער „מאניפעסט" רעדט ווייטער פון אזא סאָרט בורזשוא־סאָציאַליסטען, וואס רייזען נאָר ווענען די נויטוועגדיגקייט פּאַן „ענדערונג אין דער מאטעריעלע עקאָנאָמישע פערהעלטנסע, אָבער זיי מיינען דערמיט ניט די אבשאפונג פון די קאפּיטאַליסטישע ארט ארבייט; אדרבה, זייער צוועק איז נאָר „אבצושוואכען דעם ווערטה פון דער רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג אין די אויגען פון די ארבייטער"; נאָר זיי מיינען אדמיניסטראטיוו רעפֿארמערס (נעמען ווי רוזוועלט ווייל) — רעפֿארמערס, וואס וועלען אויף קיין פאַל ניט פערענדערען די

פערהעלטנישס צווישען קאפיטאל און ארבייט".

אט אזוי האט קארל מארקס כאראקטעריזירט רוזוועלט'ס סאציאליזמוס, נאך איידער רוזוועלט איז געבוירען געווארען.

אז רוזוועלט'ס גאנצער צוועק איז נאר אבצושוואכען דעם ווערטה פון דער רעוואלוציאנערער בעוועגונג אין די אויגען פון די ארבייטער און צו פערזארגען, אז די בורזשואזע געזעלשאפט זאל ווייטער קענען עקזיסטירען, אהן די קעמפפע און געפאהרען, וואס קומט ארוים פון איהר — פון דעם מאכט ער קיין סוד ניט. ער שרייט דאס ארום פון אלע דעכער. כמעט אין יעדע פון זיינע רעדען זאגט ער, אז זיינע רעפארמען זיינען נויטיג, כדי צו ראטעווען די געזעלשאפט און דאס פריוואט־אייגענטהום פון רעוואלוציאנערע געפאהרען.

„די יענינג, וואס ווילען ניט דערלאזען צו קיין רעפארם" — האט ער געזאגט אין זיינע אן רעדע אין קענזעס — „ווילען זיין פראנט־זוארטליך פאר א גרויסען חורבן אין דער גענזעלשאפט".

אלזא, צו פערמיידען „דעם גרויסען חורבן" פאר די בורזשואזע געזעלשאפט — אט אין דעם נעהט עס איהם.

„דער אמת'ער פריינד פון אייגענטהום, דער אמת'ער קאנזערוואטיווער". האט ער געזאגט, איז דער, וואס ארבייט פאר זיינע (רוזוועלט'ס) רעפארמעס.

זיין צוועק איז, אלזא, צו בעשיצען קאפיטאליסטען־אייגענטהום, אבצושוואכען די רעוואלוציאנערע געפאהר דערפון.

אפילו די קלויגע מיטעל־קלאס פאדערונג, אז די אייזענבאהנען זאלען געהערען צום פאלק, האסט רוזוועלט. אויסדרוקליך האט ער געזאגט אין יענע גרויסע רעדע: „איך ווינש ניט צו זען די נאציאנאל געצוואונגענע איבערצונעהמען דאס אייגענטהום פון די אייזענבאהנען... ; אבער דאס אויסצוגיג מיטעל דאס צו פערמיידען איז" — זייער רעפארמען. אלזא, איז דייטליך גענוג, אז דער צוועק וואס ער זוכט מיט זיינע רעפארמען איז — צו דערהאלטען און בעשיצען דאס פריוואט־אייגענטהום אפילו פון די באהנען, וועלכע זיינען אפילו אין רוסלאנד שוין הויכט קיין פריוואט־אייגענטהום ניט.

הכלל, זעהען מיר דייטליך גענוג, אז קארל מארקס'ס כאראקטעריסטיק פון דעם „בורזשואסאציאליסט" מיט 65 יאהר צוהיק פאסט נענוי אויף'ן האר פאר רוזוועלט'ן היינט. אלזא, איז רוזוועלט'ס „נייער נאציאנאליזמוס" „אין כל חדש". „אלעם דאגעווען!"

אויך דער מענשען־מאטעריאל, פון וועלכען אזא פארטיי קען זיין צוזאמענגעזעצט אין דער יעצטיגער נייער צייט, איז פון אונזערע דענקער אפט גענוג גרינדליך כאראקטעריזירט געווארען. איך גענין, צום ביישפיעל, אין א'ן ארטיקעל פון קארל קויטסקי, וועגען דעם קאנגרעס פון די דייטשע סאציאליסטען פון יאהר 1911, פאלגענדע כאראקטעריסטיק פון דעם סארט מענשען, וואס שטעלען יעצט צוזאמען דעם „עהרליכען, בעגיסטערטען" טהייל פון רוזוועלט'ס פארטיי (ניט דעם טהייל פערטיגע בודעל־פאליטישע מאשינען, וואס זיינען צו איהם אריבערגענאנגען פון די רעפובליקאנער).

נאך דעם ווי קויטסקי צייגט אויף, אז די גרויס־קאפיטאליסטען אין אלגעמיין ווערען אלץ פערביסענערע געגנער פון די ארבייטער, און דער קלאסען־קאמפף מיט זיי אלץ שארפער, זאגט ער:

„הוין אבער די פערביסענע קאפיטאליסטען, גיבט עס אויך א גאנץ גרויסער טהייל אנדערע בירגערליכע (דאס הייסט ניט ארבייטער) עלעמענטען, וואס זייער צאהל פערמעהרט זיך שנעל, און וועלכע געפינען זיך גערריקט פון ביידע זייטען, אי פון די וואקסענדע ארבייטער־בעוועגונג, אי פון די גרויסע קאפיטאליסטען. דאס איז א געמיש פון קלייניע פאברikאנטען, האנדווערקער, קלייניע העגדלער, פארמערס, ענדליך אויך די וואס מען רופט די „נייע מיטעל־קלאסע", וואס וואקסט שנעל אין צאהל. דאס זיינען די מחנה בעדיענטע און שרייבער אין די קאנצעלאריעס פון די גרויסע געשעפטען און פון די רעגיערונגען, ווי אויך מענשען פון געביל־דעטע פראפעסיאנען, אדוואקאטען, דאקטוירים און אזוי ווייטער.

„דיעזע אלע סארטען ניט־לוין־ארבייטער ווערען אלץ מעהר און מעהר אין כעם אויף די גאנץ רייכע. מאנכע ריידען זיך איין, אז די דאזיגע מענשען וועלען ווערען בונדעסגענאסען פון דעם פראלעטאריאט (די ארבייטער־קלאסע). אנדערע האפען גאר נאך מעהר, אז פון זייער שנאה צו די טראסטס

וועלען דיעזע מענשען קומען צום אמת'ן סאציאליזמוס. אין אמעריקא זיינען דאָ אזעלכע גענאסען, וואס ערוואַרטען דאס מאכל. דאס איז אבער פאלש.

„די ־אזיגע סאָרט בירגערלעכע אפאזיציאָניסטען און ראדיקאלען זיינען צוזאמענגעזעצט פון מענשען מיט די פערשיעדענסטע אינטערעסען. אפט זיינען די אינטערעסען פון א טהייל פון זיי פונקט פארקעהרטע פון די אינטערעסען פון א'ן אנדער־ען טהייל פון זיי. דעריבער קען ביי זיי ניט זיין קיין דויערהאפטע אחדות. זיי האָבען ניט אלע קיין פעסטע אינהיילעכע בעדירפנישן. זיי זיינען ניט פעהיג דורכצופיהרען קאמפפען ביז צו ענדע. און דערבי איז גאָר ניטאָ קיין גרינדליכער אונטערשיעד צווישען זיי און די גאנץ רייכע".

(דער אויפמערקזאמער לעזער וועט דאָ זעהען, אז דאס איז נעגוי דאס זעלבע, וואס דער שרייבער פון דיעזע ציילען האט די גאנצע צייט בעהויפטעט עדיטאריעל אין „פארווערטס" און וואס אונזער פרייוד באראנאוו נעהמט איהם אזוי שטארק פאראיבעל. — ב. פ.)

„דער אונטערשיעד צווישען זיי און די גאנץ רייכע איז ניט אין ציעל, נאָר אין די מיטלען. די דאזיגע בורזשואזנע אפאזיציאָניסטען ווילען אליין אויך דעם קאפיטאליזמוס, נאָר די צרות, וואס מוזען אָרויסקומען פון איהם, וואָלטען זיי ניט ווילען. (דאס איז געווען ווי א נבואה אויף רוזוועלט'ס פראָגראם, וועלכע זאָגט בפירוש, אז זי ווילּ בעשיצען דעם פראפיט פון קאפיטאל און איהם העלפען ווערען נאך גרעסער ווי ער איז. — ב. פ.); זיי ווילען פערשטארקען די ארמעען און פערמעהרען די קריעגס־שיפען, און דאך זאָל קיין מלחמה ניט זיין. (אויך א נבואה אויף רוזוועלט'ס פראָגראם, וואס פאָרט דאס אויסדריקליך). זיי ווילען, אז פון די ארבייטער זאָל ווייטער ארויסגעפרעסט ווערען פראפיט, און נאך מעהר ווי ביז אהער, נאָר דאך ווילען זיי, די ארבייטער זאָלען ניט אזוי טיראניש אונטערדריקט ווערען... זיי זיינען ניט פעהיג צו האלטען זיך פעסט ביי א בעשטימטע פאליטיק אין צו געהן ריכטיג אויף איהר ווערק. זי ווערט נאָר אָנגענומען דורך אקגעמיינע סאָציאלע אינצוויפרייעדענהייט, וועלכע ווערט אלין שטארקער, וואס מעהר דיעזע מענשען ווערען צופרידען צווישען די געוואלדיגע מאכט פון ריעזיגען קאנין־קאפיטאל פון אירן זייט און די ארבייטער־בעוועגונג פון דער אנדערער זייט.

„א'ן ענערגישע אפאזיציע איז פון דיעזע מענשען ניט צו ערוואַרטען"...

ווי מען זעהט, איז די נייע רוזוועלט־פארטיי ניט עפעס, וואס פאסט זיך ניט אריין. אין די חשבונות און ערוואַרטונגען און פראפעציהונגען פון די ריכטיגע סאציאליסטען, ווי די אויבער־חכמים רייצען זיך מיט אונז. די גראכטע ציטאטען פון מארקס און פון קויטסקי בעווייזען דייטליך, אז זיי האבען אזעלכע בעווועגונגען איסער פאראיסגעזעהען.

וואס אין די רוזוועלט־פארטיי איז ווירקליך אונרוואַרטעטעס און איבערראשענדעס, איז, ווי געזאגט, דער פאקט, אז אזא פארטיי ענטשטעהט מיט אייגמאל א פערטיגע גרויסע און שטארקע, מיט גרויסע אויסזיכטען, מיט א'ן עקסקפרעזידענט אן דער שפיצע, מיט גרויסקאפיטאליסטען וואס שטיצען איהר; אבער דאס אלעס איז געקומען דורך א צופעלי־גען צוזאמענטראף פון אייניגע צופעלען.

צופעל פערשיעדענע צופעלע, האבען גרויסע פאליטישענס און גרויסע קאפיטאליסטען און גאנצע טהיילען פון די רעפובליקאנער בודעל־פארטיי געפונען פאר קלוג, זיך צו בענוצען מיט דיזען אפאזיציאנעלען טהיילּ פון די בירגער, אום אויף זיי אויפצובויען זייער מאכט, וועלכע זיי האבען דורך די גענוסע צופעלע פערלוירען אין די אלטע פארטיי־קאמבינאציעס!

אזוי ווייט ווי דער הויפט־פיהרער פון די גאנצע געשיכטע, רוזוועלט, קומט און בעטראכטט, איז ער דאך געקומען דערצו דורך דעם ריינעם צופאל, וואס ער האט ניט געקראגען די נאמינאציאָן אויף א דריטען טערמין ביי די אלטע רעפובליקאנער פארטיי. וועז ער וואלט דאס געקראגען, ווייסט דאך יעדער, אז די אלטע רעפובליקאנער פארטיי וואלט דאן ניט אָנגענומען אזא סאציאל־דעמאָקראטישע פלאטפאָרמע, און

דאָך וואלט רוזוועלט געווען איהר קאנדידאט, און די נייע פּארטיי וואלט ניט געבוירען געוואָרען. די דערמאָהנטע אָפּאָזיציאָנעלע עלעמענטען וואלטען מסתמא שפעטער אמאל דאָך געגרינדעט אזא פּארטיי, — אזוי ווי עס זיינען שוין געווען אזעלכע. — די פּיפּלס פּארטיי, די הוירסט־פּארטיי, — אָבער די אלע אונערוואַרטעטע וואונדער וואלטען דאָן ביי איהר ניט געווען: זי וואלט ניט געהאט אַ־ן עקס־פּרעזידענט אן דער שפּיצע, זי וואלט ניט געהאט קיין טראַסט־מיליאָנערען אלס אונטערשטיצער, זי וואלט ניט איבערגענומען קיין פּערטיגע שטיק פון א־ן אלטע גרויסע פּארטיי און וואלט ניט מיט איינמאל געהאט אזא מאכט. אָט דיעזע אלע נייעסטן קומען פון צופעליגע אייגנצעלהייטען אין די פּאליטישע פּלאַנטערונגען פון אמעריקא.

אייגנצעלהייטען אבער האָבען די גרויסע סאָציאליסטישע דענקער קיינמאל ניט אונטערנומען פּאראויסצוואנגען. אדרבה, אויסדריקלעך האָבען זיי ערקלעהרט, אונצעהליגע מאל, אז אייגנצעלהייטען מוז מען ערוואַרטען איבערראַשענדע, אונערוואַרטעטע. זיי האָבען נאָר ערקלעהרט די אלגעמיינע ריכטונג פון דער ענטוויקלאַנג. און דאָס בעשטעטיגט זיך אימער. און אויך די רוזוועלט־פּארטיי בעשטעטיגט דאָס מיט איהרע פונדאמענטאלע עלעמענטען. זי איז ניט, ווי אונזערע אויבער־חכמים רייצען זיך היינט מיט אונז, „עטוואָס וואָס צוקאָפט אלע נבואות פון די מארקסיסטען".

דען מארקס'ס נבואה וועגען דעם, ווי די קאפּיטאַליסטישע וועלט האָט די נאטור זיך צו ענטוויקלען, האָט ניט געוואָגט, אז אזוי וועט זי זיך בעשטימט ענטוויקלען. מארקס האָט בלויז געצייגט די טענדענץ (נייגונג), ווי עס וואלט געווען די נאטור פון די קאפּיטאַליסטישע וועלט זיך צו ענטוויקלען, און פאל וועלן מען וואלט געלאזט אלעס גהען ווי עס לאזט זיך. דערצו אָבער האָט מארקס אויך געצייגט א גענטענץ, וועלכע קומט פון דעם וויעדערשטאנד פון דער ארבייטער־בעוועגונג. און צו די טענדענץ זאל זיך דורכשלאָגען שטארקער, צו די גענגען־טענדענץ זאל איהר דורכברעכען — דאָס וועגדעט זיך ווי שטארק די ארבייטער־בעוועגונג איז און אויך אין פיעלע צופעליגקייטען.

די מארקסיסטישע דענקער האָבען שוין טויזענדער מאל בעוויזען, אז נאָר דאָס מיינט מארקס'ם לעהרע.

די „נבואה" אונזערע, אז דער קאַפּיטאַליסטען־קאמפּף וועלט שארפער, אז די קאפּיטאַליסטען וועלן ביטערער און פערביסענער גענגען דער ארבייטער־בעוועגונג, בעשטעטיגט זיך אויך אין אמעריקא. דאָס וועלט אלץ אפּטער בעשטעטיגט און גע'חתמ'עט מיט ארבייטער־בלוט ביי יערען סטרייק. דאָס וועלט אלץ מעהר בעשטעטיגט און גע'חתמ'עט מיט די חתימה פון די בלוטיגע מאַנופּעקטשורערם אסאָסיאיישאָן. דאָס איז די נאַטירליכע טענדענץ פון קאפּיטאַליזמוס. די רוזוועלט־פּארטיי איז דער רעזולטאט פון די גענגען־טענדענץ, וואס די וואקסענדע ארבייטער־בעוועגונג און סאָציאליזמוס בעשאפט. און דיעוע גענגען־טענדענץ איז אויך א נבואה פון מארקסיזמוס.

2. די רוזוועלט־פּארטיי און אונזער פּאליטיק.

צוויי עקסטרעמען וועלען זיך איצט בעריהרען אין שטעלען אונז קלאָר־קישות:

פון איין זייט די „אימפּאסיביליסטען", פון דער אנדערער זייט די „אפּארטוניסטען".

„אימפּאסיביליסטען" רופט מען אועלכע סאָציאליסטען, וועלכע וויללען אז די סאָציאליסטישע פּארטיי זאל זיך ניט אבגעבען מיט קיין שום רעפּארם־פּאָדערונגען אויף דערווייליג, נאָר רק שרייען געוואלט „סאָציאלע רעוואלוציאָן".

„אפּארטוניסטען" רופט מען אועלכע אויף־סאָציאליסטען, וואס האלטען אזוי שטארק פון געווינען דערווייליגע רעפּארמען, אז זיי וויללען זיך בענוצען מיט יעדע „אפּארטיוניטי" (געלעגענהייט), ביי וועלכע מען קען נאָר אוא שטיקעל פערבעסערונג אויספּיהרען. אויב עס איז דא גלעגענהייט דאָס צו געווינען דורך מאבען יד־אחת מיט ניט־סאָציאליסטישע פּארטייען, וויללען די אפּארטוניסטען דאָס טהאָן.

די אמת'ע סאָציאליסטען, די ריכטונג מארקסיסטען, פון אלע לענדער, זיינען נענגען די בירד עקסטרעמען:

„זיי שטעהען אויפ'ן „גאלדענעם מיטעל־פונקט" צווישען די ביידע.

זיי האלטען זעהר שטארק פון ארבייטען און אגיטירען פאר פּארלויפיגע פערבעסערונגען, אבער זיי וויללען ניט צוליעב דעם מאבען קיין

אַפּאַרטונישטישע קאַמפּראָמיסען מיט אנדערע פּארטייען.

זיי בלייבען אייזען־פעסט נאָר ביי א'ן אָב־געזונדערטע רייַן־סאָציאליסטישע פּארטיי און לאָזען איהר בשום אופן ניט צוטיישט ווערען מיט קאַפּיטאַליסטישע רעפאָרם־פּארטייען.

אזוי זיינען אלע אונזערע בעריהמטע און גרעסטע דענקער און פּראָפעסאָרען פון אלע לענדער. און אזוי האָט אונז געלערנט קאַרל מארקס.

און אזוי וועלען מיר זיך אויך פערהאלטען צו די נייע רוזוועלט־פּארטיי: די גוטע רעפאָרמען, וואס זי שטעלט ארויס אין איהר פּראָגראַם, וועלען מיר ווייטער אנערקענען פּאר זעהר וויכטיגע, פּאר א זיעג פון אונזער בעוועגונג, און מיר וועלען אליין אויך ווייטער אגיטירען פּאר זיי. און דאָך, קיין קאַמפּראָמיסען מיט די נייע פּארטיי וועלען מיר בשום אופן ניט מאַכען. מיר וועלען ווייטער ענטוויקלען אונזער שטרענג־אָב־געזונדערטע אייגענע סאָציאליסטישע פּארטיי.

און דאָ שטעלען זיך מיט אונז טענה'ן ביידע זייטען:

די אימפּאָסיביליסטען אגיטירען פּאר פּאַרלויפיגע רעפאָרמען, קומט א רוזוועלט און כאַפּט זיי אויס אלע רעפאָרמען און געווינט דערמיט אונזערע אנהענגער. דעריבער דארפען מיר בעי־ווייזען, אז די אלע רעפאָרמען האָבען קיין שום ווערדע ניט, אז זיי קענען קיינמאָל ניט ערנסט אויסגעפיהרט ווערען און וואָלטען גאָר ניט בעי־סער מאכען די לאָגע, אזוי לאַנג ווי קאַפּיטאַליזמוס עקזיסטירט; אז נאָר די סאָציאלע רעוואָלוציאָן קען דעריבער העלפען".

זיי ענטפערען מיר:

מיר קענען ניט זאָגען, אז די אלע רעפאָרמען האָבען ניט קיין שום ווערדע, אז זיי קענען גאָר ניט פערבעסערען און אז עס איז אונמעגליך זיי אויסצופיהרען אונטערן קאַפּיטאַליזמוס, — דען עס איז ניט ריכטיג. זיי האָבען א גרויסע ווערדע און זיי קענען אויסגעפיהרט ווערען און קענען פיעל פערבעסערען אויף אונטר'ן קאַפּי־טאַליזמוס. און א גרויסער טהייל פון עולם קען זיי גרינגער בעגרייפען און פערנעהמען ווי די סאָציאלע רעוואָלוציאָן. דעריבער מוזען מיר פּאר אלעמען רעפאָרמען אגיטירען. און אויך בעגרי־פען דעם פאקט, וואס די רוזוועלט־פּארטיי האָט דאָס אנגענומען, אלס א זיעג פון אונזער בעווע־גונג.

דאָן קומען די אפּארטוניסטען און טענה'ן:

„אויב אזוי, טא פּאר וואָס שטעלט איהר זיך אנטקעגען די רוזוועלט־פּארטיי? לייגט־זשע צו אייערע קרעפטען צו איהרע און העלפט איהר ברויגען אָט די אלע וויכטיגע רעפאָרמען! איהר האָט אלין געטענה'ט, אז פון א קאַפּיטאַליסטי־שע פּארטיי קענען אפילו אזעלכע רעפאָרמען אויך ניט ארויסקומען, און אָט זעהט איהר דאָך, אז עס איז ניט אזוי!"

ענטפערען מיר זיי וויעדער:

די אלע רעפאָרמען וועלען ניט ערלעזען די מענשהייט. זיי זיינען, נאָך אלעמען, נאָר באַסקע רפואות. אָהן די סאָציאלע רעוואָלוציאָן — קיין ווירקליכע ערלעזונג. די נאַטור פון קאַפּי־טאַליזמוס איז צו מאכען ערגער ניט בעסער. מיר טאָרען דעריבער ניט פערשאַכערען די ארבייטער־מאַסט — די איינציגע וואָס וועט סוף כל סוף אָבשאַפען דעם קאַפּיטאַליזמוס — פּאר שטיק־קעך רעפאָרמען.

אמת, מיר ווילען די איינענע רעפאָרמען, וואָס די רוזוועלט־פּארטיי. אָבער מיר ווילען זיי, אום דורך זיי די כחות פון דער סאָציאלער רעוואָלוציאָן צו שטארקען; די רוזוועלט־פּארטיי ווילְ זיי, אום דורך זיי די כחות פון דער סאָציאלער רעוואָלוציאָן אבצושוואַכען.

וען די רעפאָרמען וועלען קומען דורך אונזער דרוק, וועלען זיי שטארקען די כחות פון דער סאָציאלער רעוואָלוציאָן; וען זיי וועלען קומען דורך דעם, וואס די ארבייטער וועלען אנטלויפען פון אונז צו א רוזוועלט־פּארטיי, וועלען זיי דיכחות פון דער רעוואָלוציאָן אבשוואכען.

און אפילו די רעפאָרמען האָט אויך די רוזוועלט־פּארטיי דערווייל נאָר פערשפּראָכען. פון זאָגען ביז טהאָן איז זעהר וויים! וען די ארבייטער'ס אייגענע בעוגדע־רעוואָלוציאָנערע פּארטיי וועט זיין מעכטיג, און זיי סטראַשען, דאן — נאָר דאן — קענען קאַפּי־טאַליסטישע רעפאָרם־פּארטייען אויך אויספיהרען די רעפאָרמען. אָט האָבען זיי דאָך די רעפאָר־מען פערשפּראָכען „כדי אייניצושטיי־לען דיסאציאלע רעוואָלוציאָן". אלזא, וען צוליעב די פערשפּרעכונג זאָלען מיר ווירק־ליך שוין איינשטילען אונזער „סאָציאלע רעוואָ־לוציאָן", וועלען זיי שוין ניט האָבען פּאר וואָס

דעם פערשפּרעכען צו האלטען. אז אונזער „סאציאלע רעוואלוציאן" האט יא בעוויעזען אזא כוח, זיי צו טרייבען אזוי ווייט, טא לאמיר איהר נאך שטארקער מאכען, וועט זי זיי אויך דערווייל נאך ווייטער טרייבען — און ענדליך גאנין אוועק־טרייבען. נאר דאן וועט קומען די גאולה.

און דא קומען וויעדער אויבער־חכמים און מיינען, אז זיי האבען אונז געפאקט ביי „דרעהען מיט׳ן צינג", אמאל זאגען מיר אזוי, אמאל אזוי: דא זאגען מיר, אז רעפארמען זיינען זעהר וויכטיג און לענען אויסגעפיהרט ווערען אין די היינטיגע נעזעלשאפט אויך; און דא זאגען מיר, אז רע־פארמען זיינען נאר באבסקע רפואות און וועלען די מענשהייט ניט ערלעזען, אזוי לאנג ווי דער קאפיטאליזמוס עקזיסטירט, דען זיין נאטור איז צו מאכען ערגער, ניט בעסער!

דאס זיינען אלטע טענות געגען מארקסיז־מוס.

איך פלעג אויך דעם ענטפערען מיט אזא משל:

א בעל־עגלה טרייבט א פערד. וועז דער פערד הויבט אן צו קריכען און שלעפט זיך ווי פון פעך, שמייסט ער איהם מיט אלע כחות און שרייט „וויא! וויא!" צולאזט זיך וויעדער דער פערד און פליהט ווי א רוח, ציהט דער בעל־עגלה ביי די לייטשען מיט אלע כחות און שרייט „האו! האו!" וועדט דער פערד אין כעס און שרייט: דו ווייסט דאך גאר ניט, וואס דו ווילסט. געה איך פאמעלעך, טרייבטו מיך לויפען; לויף איך, רייסט דו מיך זיך איינהאלטען!..."

ביי א פערדישען קאפ איז דאס אויך א קשיא...

ריכטיג זאגט קארל קויטסקי וועגען דעם:

„וועז איך האב צו טהאן מיט א ליבעראל־לען אדער מיט א רעוויזיאניסט, וועלכער זאגט, אז עס איז ניט אמת, דאס די קאפיטא־ליסטישע אדרנונג מוז מיט נאטור־נויטווענ־דיגקייט בעשאפען און שטארקער מאכען אלע נויטען און עלענדקייטען און פערשארפען דעם קלאסען־געגענזאץ, — וועל איך זיך האמפערען מיט אלע כחות און איהם בעווייזען, ווי דאס איז די נאטור־נויטווענדיגע איינעגעשאפט פון די קאפיטאליסטישע ווירט־שאפט, וועלן מען זאל איהר לאזען געהן ווי זי וואלט געגאנגען פון זיך. האב איך אבער דאגעגען צו טהאן מיט א׳ן אנארכיסט, וועלכער זאגט אז פונקט פארקעהרט, מען קען גאר ניט טהאן אבצושוואכען די צרות וואס ליגען אין די נאטור פון דער היינטיגער ge־זעלשאפט, וועל איך מיך ניט בעמיהען צו בעווייזען ווי די קאפיטאליסטישע ארדנונג מוז בריינגען די אלע צרות, — וואס ער זאגט דאך נאך מעהר ווי איך — נאר איך וועל איהם בעווייזען, ווי וויט גוטע ארבייטער־רעפארמען קענען יא אבשוואכען די צרות, וואס דער קאפיטאליזמוס בריינגט, ווען די ארביטער שטעלען זיך איין פאר זיי".

פלאכע קעפ רופען אזא פינקטליכע שאר־פע לאגיק: „געדרעהט אהין און געדרעהט אהער". דערפאר זיינען זיי דאך פלאכע קעפ!

מיר אבער בלייבען ביי אונזער פאליטיק, אויך דער נייער רוזוועלט־פארטיי געגען־אויבער: די רעפארמען, וואס זי האט ארויסגעשטעלט, וועלען מיר וויטער פרעדיגען אלס זעהר וויכ־טיגע. אבער וויטער וועלען מיר בעווייזען די ארבייטער־, אז זיי, דיעזע רעפארמען, קענען זיי ניט אינגאנצען ערלעזען און זיינען ניט וועהטה אז פאר א פארטיי, וואס פערשרעכט זיי איבריגענס בלייז, זאלען די ארבייטער אפפערען זייער אייגענע קאמפף־מאכט, — די מאכט, וואס האט דאס קודם געצוואונגען צו דעם פער־שפרעכען, די אייניגיג וואס קען צווינגען, מען זאל דאס פערשפראכענע אויספיהרען און אויך די אייניגיג מאכט, וואס וועט בריינגען די אמת׳ע ערלעזונג, וואס ניט רוזוועלט׳ס פארטיי, ניט קיין שום אנדערע פארטיי וויל — די אב־שאפונג פון די קאפיטאליסטישע רויב־סיסטעם און די אויפהרונג פון די סאציאליסטישע פרויי־הייט און גלייכהייט: די סאציאלע רעוואלוציאן.

דר. איזאק אַרטמאַן.

קולטור־הינ טאַרישע נילדער

קויף־שדוכים.

ויב־שדוכים*) הערשען דאָס רוב ביי די יענגער. די סאָרט שדוכים ווערן אָבגעשוואַכט און הערן ביסלעכווייז אויף, ווען די יענגער ערהויבען זיך אויף א העכערן שטאַפּל פון ענטוויקלונג, ווען זיי פערוואַנדלען זיך אין פּאַסטוכער.

אויף דיעזען קולטורעלען צושטאַנד הויבט זיך אן די צוטהיילונג פון ארבייט. דער מאַן בעשפּטינט זיך מיט די בהמות, די פרוי טהוט אלע הויז ארבייט און גיט זיך אָב מיט ערד־ארבייט. איהר מוזט וויסען, אז זי, די פרוי, איז די יענגע, וועלכע האָט די ערד־ארבייט ענטוויקעלט. איצטער, ווען מען האָט די פּראָדוקטען פון פיהצוכט און פון דער ערד, איז שוין ניט נויטיג, אז אלע זאָלען זיין פערנומען מיט דעם פּראָדוצירען פון לעבענס־מיטעל; א טהייל מענשען ווערן בעפרייעט פון דעם יאָך און זיי נעהמען זיך פאר פערשיעדענע מלאכות, אָדער יעדער נעהמט זיך פאר א געווייסע מלאכה. עס ענטשטעהען אויף אזא ארט שוסטערייי, שניידעריי, שמיעדעריי א. ז. וו., א. ז. וו. וועלכע מענש טהוט אלערהאנד ארבייט, קען ער קיין זאך ניט מאכען גרינדליך. ווען אָבער א מענש גיט זיך אָב נאָר מיט איין פאך, ספּעציאליזירט ער זיך אין דעם, ער מאכט פערשיעדענע פערבעסערונגען (אימפּרוווומענטס) און אויסער דעם ווערט די ארבייט געמאכט פיעל־פיעל גיכער, ד. ה. די פּראָדוקטיוויטעט פערגרעסערט זיך שטאַרק. עס פערגרעסערט זיך אויף אזוי פיעל, אז דאָס פּראָדוצירטע קלעקט ניט נאָר פאר זיך און פאר דעם אייגענעם שבט, נאָר עס בלייבט נאָך איבער. דאָס איבערגעבליבענע זוכט מען אויסצובייטען אויף אנדערע זאכען מיט אנדערע שבטים. עס ענטוויקעלט זיך ביסלעכווייז דער האנדעל. קראוז האָט געפונען אונטער די טלינקיט (אן אינדיא־

*) זעה יולי־נומער „צוקונפט".

נער שבט) גוטע זילבער און האָלץ־שניטץ־ארבייטער, שמיעדען א. ד. גל. דער האַנדעל ביי די קאליפארניער אינדיאַנער איז געווען אזוי פערבריימט, אז זיי האָבען שוין געברויכט א טויש־(בייט) מיטעל, אן אָרט געלד, וועלכער איז בעשטאַנען אין שניר פון מושלען און אין וווייסע הירש־פעלען. די נאָרד־וועסטליכע שבטים האָבען געברויכט אלס געלד — וואָלענע דעקעם (קאָלדעם).

דער האנדעל בריינגט אריין א גאנצע רעוואָלוציאָן אין די בעציהונגען צווישען די מענשען. ערשטענס נעהמט איין שבט איבער פון צווייטען פיעל ניצליכע זאכען און אייניכטונגען; צוויי־טענס, הערט יעדער שבט אויף זיך צו בעטראכטען פאר אן אתה־בחרתנו'ניק און אלע אנדערע פאר ווילדע ברואים. דריטענס הערט מען אויף צו קוקען איינע אויף די אנדערע ווי אויף שונאים. דאָס שוואכט אָב דעם מלחמה־גייסט און עס שטעלען זיך איין מעהר פריעדליכע און פריינדליכע בעציהונגען צווישען די פערשיעדענע שבטים.

צוואמען מיט'ן האַנדעל טרעט אויף אריין א גאנצע איבערקעהרעניש אין דער פרוי'ס לאָגע. אין איהר מערכה. איצט, ווען עס איז פאראן סחורה, איז אויף די פרוי געוואָרען א קוראנטע סחורה.

איצט לוינט זיך שוין ניט צו געהן אַוועק־ריבען א מיידעל, ריזיקירען דערביי מיט'ן לעבען און אָפט ארויסרופען צוליעב דעם א מלחמה. „עס בעצאָהלט" זיך שוין בעסער צו קויפען פאר זיך א ווייב, א פּשוטא שוין, אז איצט פערמאָגט מען שוין אייגענטהום און עס איז דאָ מיט וואָס צו קויפען. עס ענטוויקלען זיך ביסלעכווייז קויף־שדוכים.

מיט דעם אריינטרעטען פון די קויף־שדוכים, ווערט די פרוי אינגאנצען פערוואנדעלט אין א שטיק אייגענטהום פון מאן, זי ווערט אינגאנצען אוועקגענעבען אונטער דעם מאנ'ס מימשלה. דער מאן האָט איהר געקויפט, ער האָט געצאָהלט פאר איהר געלד, זי געהערט איהם, זי איז זיין אייגענטהום, אזוי ווי די קיה, די

שעפּסען, די פּערד, מיט וועלכע ער קען טהאָן, וואס זיין הארץ גלוסט, און קיינער טאָהר איהם ניט זאָגען קיין דעה. וועט איהם וועד שטערען, אז ער וועט שלאָגען זיין פערד אָדער אז ער וועט איהם קוילענען? דאָס זעלבע רעכט האָט ער אויך אויף זיין ווייב; ער מעג איהר שלאָגען, פּייניגען, פערהונגערען און אפילו ממית'ען, און קיינער קען ניט און וועט איהם אין דעם ניט שטערען.

ביי די קאַפּפּאַרניער — זאגט באנקראָפּט זיינען די פרויען נישט מעהר ווי שקלאַווינען. זיי טהוען די שווערסטע ארבייט און קריעגען מעהר קלעפּ, ווי עסען. וועז די פרוי איז אונטריי דעם מאַן, דער'הרג'עט ער איהר; ער אָבער האָט א רעכט פאר א קלייניגקייט אָבצוטרעטען זיין פרוי צו פרעמדע מענער, ד. ה. איהר פּראָס־טיטואירען. א פּיערציג־יאָהריגער קויפט זיך א 12־יאָהריגע מיידעל, האלט איהר ווי לאַנג עס געפעהלט איהם, און דען שלאָגט ער איהר גוט אָן און טרייבט איהר ארויס. „די קוטשין, וועלכע קויפען זייערע וויבער, בעהאנדלען זיי ערגער ווי הינט". איבערהויפּט איז אין ערגעץ די פרוי ניט אויף אזוי פיעל ערניעדריגט, דערשלאָגען, אונטערדריקט, געפּייניגט און געהאסט, ווי ביי די פאַסטוכער, ביי די נאמאדען. און עס פּער־שטעהט זיך אויך, וואהרם.

דאָס גאנצע רייכטהום פון פאסטוך בע־שטעהען אין די סטאַדעס בהמות און אין דעם, וואס מען רויבט אוועק אין קריעג. אין קריעג קען די פרוי קיין אנטהייל ניט נעהמען און אין ערציהונג פון בהמות טאָר זי קיין אנ־טהייל ניט נעהמען, דען די פּראַכטונג צו דער פרוי געהט אזוי ווייט, אז זי טאָר זיך אפילו צו די בהמות ניט צוריהרען. אויך אזא ארט איז דאָס גאנצע „הייליגע אייגענטהום" ערוואָרבען און געהערט צום מאַן, די פרוי בעזיצט נאָר נישט, וואס עס זאָל זיין אָנצוזעהען, אָבוואהל זי ארבייט פיעל מעהר פאר איהר הערר און שקלאַוון־אייגענטהימער. דאָס זיינען דאָך אָבער בעשעפטיגונגען, וועלכע פאסען נאָר פאר די פּראַכטעטע פרוי; די אייניציגע בעשעפ־טיגונג — אויף די מדרגה פון ענטוויקלונג, וועלכע איז בכבוד'דיג פאר'ן מאַן — איז רויבען און ערציהען בהמות. אויך הויבט מען איצט אָן צו ערציהען מיידלאָך אנשטאָט זיי צו הרג'ענען, ווי מען האָט דאָס פריהער (ביי די יענער) גע־טהאָן. דען זיי, די מיידלאָך, זיינען יעצט גוטע אייגנטפּס־קוועלען. צוליעב דעם האָדעוועט מען זיי. וועז מען פרעגט אן אראבער: „טאָמער וועסטו ניט קענען פערקויפען דיין טאכטער צו א רייכען חתן?" „דען, ענטפערט ער, איז דער קבר פאר איהר דער בעסטער שידוך".

ביי די קאפּפּער'שע הויפּט־לינגע טאָר זיך די פרוי ניט אנדערש ווייזען פאר איהר מאַן, ווי אויך די קניע אָדער קריבענדיג אויפ'ן בויך. „ביי די מיטעל־אזיאטישע טורק פעלקער, זאגט וואמבערי, איז די פעראכטונג צו דער פרוי אזוי גרויס, אז אפילו דער זוהן האלט פאר זיין הויי־ליגע פפליכט צו קוקען אויף זיין אייגענע מוטער מיט האס און פעראכטונג".

איבערהויפּט דארף מען ניט פערגעסען, אז דער מאַן האָט דאָך געמאכט איין אינוועסט־מענט, ער האָט בעצאָהלט פאר זיין ווייב (צום ביישפּיעל דער קאלימ אין צענטראל־אזיען צאָהלט אין דורכשניט) אן ערך פון 15 פערד, 15 קיה, 3 קעמעל, 20 שעפּסען, און קריעגט צוריק אלס נדן: 1 קעמעל, 1 פערד, 4 געוועהטע און 8 אונגעוועהטע קלייידער. ביי די קירגיזען צאָהלט מען זאגאר פון 300 ביז טויזענד שטיק בהמות. די צאָהל בהמות הענגט, נאטירליך, אָב פון די שעהנקייט, געזונדהייט און נוצליכקייט פון דער מיידעל. פון דיעזען אינוועסטמענט זוכט דער ליעבענדער מאַן וואָס מעהר פראָפּיט ארויסצושלאָגען. דארום ליגט ער ארויף אויף איהר די שווערסטע און אונאנגענעהמסטע ער־בייט. עס איז, נאטירליך, איבעריג צו זאגען, אז די פרוכט פון דער פרוי'ס ארבייט, געהערט צו דעם, וועמענס אייגענטהום זי, די פרוי, איז. ד. ה. עס געהערט צום מאַן.

ביי דאָס רוב פאסטוכער טאָהר איבער־הויפּט די פרוי קיין אייגענטהום ניט פערמאָגען. וועז דער מאַן שטאַרבט, איז ניט נאָר וואס זי ירשנ'ט גאר ניט, נאָר פערקעהרט, זי אליין וועלט ג'ירשנ'ט צוזאמען מיט אלע אנדערע גיטער. וועז א קאפּפּער שטאַרבט, ערבט דער זון דעם פאָטער'ס אלע וויבער, אויסער די אי־גענע מוטער. ביי די בעקאנאַ, ירש'ענט דער עלטסטער זון אלע וויבער פון זיין פערשטאָר־בענעם פאָטער. די קינדער, וועלכע עם וועלען געבאָרען, רעכענען זיך פאר זיינע ברידער. „וועז עס שטאַרבט א הערראַ אן לאָזט איבער אונ־מינדיגע יורשים, זאגט בוטטענר, דען ירש'ענען די פרוי און די קינדער גאר נישט, נאָר דער נעקסטער וויכטיגער מאַן ירש'ענט די גאנצע

פאמיליע. די פרוי און די קינדער וועלן זיין פרוי און זיינע קינדער". ביי די אראבער, וועו עס בלייבט איבער א יונגע אלמנה, ירש'ענט איהר געוועהנליך דעם מאנ'ס ברודער. ביי די מאנגאלען און טורקענפעלקער גייהערן די פרוי מיט אלע איבעריגע זאכען צו די יורשים. וועו דער יורש איז נאך א קינד, מוז די אלמנה וואר־טען ביז ער וועלט מינדיג. איהר מוזט ניט דענקען, אז דאס וועלט חלילה געטהאן, כדי צו פערזאָרגען די וויסטע אלמנה. נייין, דאָ האנ־דעלט זיך פשוט אום אייגענטהומס־רעכט.

אז די קויף־שדויכם זיינען ניט מעהר ווי אין אייגפאכער מסחור, בעווייזען אונז פאל־גענדע פאקטען. דער קויפער פון די לעבעדיגע סחורה — דער מאן — האט זיין בעזיטץ־רעכט נאכ'ן פרייז נאך, וועלכען ער האט פאר די סחורה (די ווייב) בעצאהלט. אין נובי וואהנט אן אראבישער שבט — האספאן — וואו עס איז דער מנהג, אז די פרוי מוז זיין טריי דעם מאן נאר א געוויסע צאהל טעג אין וואך, וואס עס הענגט אב פון די צאהל בהמות, וועלכע ער האט פאר איהר בעצאהלט. די איבעריגע טעג מעג די פרוי זיך אבגעבען צו אנדערע מענער. אין פיעלע ערטער גיט מען א פרוי אויף אבצאהלונג, „וען א יוראק, זאגט פאוערס, ווייל האבען א מיידעל פאר א ווייב, און האט ניט גענוג מושעל־געלד פאר איהר צו בעצאהלען, דען צאהלט ער איין א העלפט, און קריעגט אויך א העלפט רעכט זיך צו בענוצען מיט די מיידעל, וועלכע בלייבט ביי איהרע עלטערען, ביז די גאנצע סו־מע איז ניט אויסגעצאהלט. וועו דאס איז גע־שעהען, נעהמט ער איהר צו זיך אהיים, און זי וועהט זיין אייגענטהום, ער מעג טהאן מיט איהר וואס ער ווילּ, אפילו איהר דערהרג'ענען צום טויט".

אין מאנכע ערטער גיט דער חתן אן עק־סטרא צאהל בהמות, כדי ער זאל האבען מעהר רעכט אויף זיין ווייב; אין אנדערע ערטער וויע־דער, קעהרען צוריק די כלה'ס עלטערען דעם איידים א טהייל פון דעם קויף־פרייז, אום ער זאל באקומען בעהאנדלען זייער טאכטער.

די אונטרייהייט פון ווייב וועלט דאָ בע־טראכט ניט אלס א האנדלונג, וואס איז ניט שעהן אדער חלילה גאר אונמאראליש, אה, נייין! דער פאסטוך גלויבט ניט אין אזעלכע נאריש־קייטען. מען איז דאָ פשוט בענאנגען א פער־ברעכען. בענוצענדיג ז י י ן א י י ג ע נ־ט ה ו ם, און דאהום מוז דער פערברעכער בע־צאהלען „שאדענערזאטץ" (שטראף). דער מנהג וועלט פראקטיצירט — ווי פאסט בעריכטעט — אין סומאטרא, אין מאדאגאסקאר, אין סיאם, ביי די קאלמיקען, טשערקעסען, קאפפער און פיעלע אנדערע. דער פרייז איז אויך פערשיע־דען. אזוי, צום ביישפיעל, מוז ביי די מינגרעלצי דער פערברעכער זיך אויסקויפען מיט א חזיר, וועלכען מען קויפט אויפ'ן אָרט אוועק אבען אלע דריי עסען איהם אויף. אין גווינעם, מעג דער בעליידיגטער מאן אזוי פיעל מאל האבען בעצי־הונגען מיט דעם בעליידיגער'ס ווייב, ווי־פיעל מאל יענער האט בענוצט זיין ווייב. אין אנדע־רע ערטער מוז דער פערפיהרער אפקויפען דאס פערפיהרטע ווייב.

ווי איהר זעהט, האנדעלט זיך אומעדום אום פערלעטצונג פון אייגענטהומס־רעכט, פאר וועלכע דער אייגענטהימער וויל קריעגען בע־צאהלט.

פאר די אונטרייהייט פון דער פרוי איז ערוב צוערשט דער שבט און שפעטער די משפחה, ד. ה. אז טאמער איז די פרוי אונטריי דעם מאן, אדער כדי זיך צו בעפרייען פון זיינע אינמענשליכע בעהאנדלונגען, אנטלויפט זי פון איהם, דען מוזען זיי (דער שבט אדער די משפחה) איהם צוריקקעהרען אלעם (און אין מאנכע ערטער אפילו דאפעלט), וואס ער האט בעצאהלט פאר איהר. אלזא, די אונטרייהייט פון דעם פרוי בריינגט א מ א ט ע ר י ע ל ע ן ש א ד ע ן דעם שבט אדער דער משפחה. און ליעבע צום אייגענטהום האט מען אין דעם וויל־דען אדער בארבארישען צושטאנד ניט וועניגער ווי אין אונזערע צייטען. עס פערשטעהט זיך, אז מען הויבט אן צו האספן און צו פראכטען די פרוי, וועלכע איז אונטריי איהר מאן און בריינגט צוליעב דעם מאטעריעלען שאדען צו איהרע קרובים.. דער האס — פאר די אונטרייהייט פון דער פרוי — האלט אן, ער וועלט איבערגעגעבען פון דור צו דור, ביז ער וועלט א מנהג. דער מנהג פערשפרייט זיך ניט נאר אויף די פרויען פון אייגענעם שבט, נאר אויף אלע פרויען בכלל, און ער, דער מנהג, האלט אן מיט פיעל גרעסערע אכזריות אפילו דאן, וען די אורזאכע, וועלכע האט דעם מנהג ארויסגעפופען, האט שוין לאנג אויפגעהערט צו עקזיסטירען. מיט אנדערע וער־טער, דער האס און די פראכטונג צו די אונ־געטרייע פרוי (מערקט אייך נאר, די אונטריי־

הייט פון דער פרוי, אָבער ניט פון מאן) האָלט אָן אפילו דאָן. וועג פון צוריקצאָהלען רעם בע־ליידיגטען מאן זיין קויף־פרייז, קען שוין קיין רייד ניט זיין. איהר זעהט, אלזאָ, די גרונד־לאָגע, אויף וועלכע עס איז געבויט דיעזע פער־אכטונג צו דער פרוי'ס אונטרייהייט.

מיט דעם אריינטרעטען פון קויף־שדוכים האָט אויך אָנגעהויבען צו שפּיעלען א וויכטיגע ראָלע די אונשולד (בתולה'שאפט) פון מיידעל, די בתולה'שאפט, וועלכע האָט ביז דאָן קיין שום וועדע ניט געהאט. דען, ווי מיר האָבען שוין טהיילס געזעהען, איז די מיידעל ביז דער חתונה געווען גאנץ פריי: זי האָט ניט נאָר גע־מעגט זיך אָבגעבען סעקסועל צו וועמען זי האָט געוואָלט, נאָר וואס מעהר ליעבהאָבער זי האָט געהאט, אלץ מעהר כבוד איז עס געווען פאר איהר. די בתולה'שאפט האָט זיך געשעצט אזוי ווייניג, אז אין מאָלאָבאר — ווי באָכהאָפען בע־ריכטעט, — עקזיסטירען ספעציעלע מענשען, וועלכע מען דינגט און מען בעצאָהלט, זיי זאָלען די ערשטע נאכט טהאָן די ספּליכט פון מאן. „בעצאָהלט מיר אזוי פיעל און אזוי פיעל, זאָגען זיי, אויב איהר ווילט, איך זאָל זיך כ ט ר ך ז י ן פאר אייך". פאר'ן קיסר איז „זיך מטריח" דער כהן־גדול, וועלכער וועט פאר די „געליים־טעטע דיענסטע" גוט בעלוינט.

ווי עס קומט, אז פון אזא ניט־שעזונג, האָט מען אָנגעהויבען אזוי הויך צו שעטצען די בתולה'שאפט, איז שווער צו זאגען. קויטסקי דענקט, אז דאָס איז מסתמא ענטשטאַנען דער־זון, וואס מען האָט אָנגעהויבען צו פער'קנס'ען די מיידעל, וועג זי איז נאָך געווען א קינד, און אפט האָט דער מאן שוין געמאכט א מסחור, וועג די מוטער איז נאָך געווען מעוברת, אז טאָמער וועט געבאָרען ווערען א מיידעל, זאָל זי געהערען צו איהם. איז א מיידעל געבאָרען געוואָרען, און מען איז צוערשט געקומען מיט'ן פּריייז, האָט ער צוקינפטיגער מאן אויסגעקריצט א צייכען אויפ'ן מיידעל'ס לייב, און די עלטערען זיינען ערוב, אז קיינער וועט זיך ניט בענוצען מיט זיין מהורה. דער מין מנהג עקזיסטירט נאָך ביז היינט ביי די קונאמא, באָגא, אשאנטי, אין קאָנ־גא, אין קיטאי (טשאינע), אינדאסטאן, אין יאוא א. ז. וו.

עס איז א גרויסע סברא, אז דאָס (די פריהע פערקנאסונג) איז געווען דער אָנהויב פון הויב־שעזונג פון בתולה'שאפט. יעדענפאלס איז די שעטצונג ערשט ענטשטאַנען מיט דער ענטוויק־לונג פון קויף־שדוכים. פריהער איז די פרוי וועג־ניגסטענס געווען פריי ביז צו דער חתונה, מיט דעם אריינטרעטען אבער פון קויף־שדוכים ווערט זי פערשקלאפט פון דעם טאָג, וועג זי ווערט געבאָרען ביז צום טויט.

אז ביי די פאסטוכער הערשט פאליגיניע (פיעל־וויבערי) פערשטעהט זיך פון זיך. נאָר אזוי ווי פאר א וויב מוז מען בעצאָהלען, — און אפט מיט א סך בהמות — דאָרום קענען זיך ערלויבען אזא לוקסוס נאָר די רייכע. דער אָרי־מער מוז זיך בענוגענען מיט א י י ן וויב.

דער מאן — אויף די מדרגה פון ענטוויק־לונג — האָט דאָס פולע רעכט צו גט'ען זיין וויב וועג זי וויל און פאר וואס איהר וויל. אונ־טער'ן גט'ען פערשטעהט מען דאָס פשט, ארוים־טרייבען די וויב גאָר אָהנע וועלכע צערעמא־ניעס. „ביי די קאביליען, זאגט לעטורנע, מעג דער מאן ארויסטרייבען זיין וויב וואָג עס ג־לוסט זיך איהם; ער דארף אפילו ניט האָבען קיין תירוץ אויף דעם, וועהרענד די וויב האָט קיין רעכט ניט צו גט'ען אדער צו פערלאָזען א גט פון איהר מאן". די פרויוועלגיען האָבען, אדער ריכטיגער געזעצט, נעהמען זיך אלע מענער, פון די פאסטוכער, גאָר אָהן אויסנאָהמע.

* * *

מיט דעם איבערגאנג פון פאסטוכעריי צו ערד־ארבייט, ד. ה. וועג די הויפט־חיונה ווערט געצויגען פון בעארבייטונג די ערד, ווערט די פרוי'ס מערכה פיעל־פיעל פערבעסערט; עס פערבעסערט זיך אויף אזוי פיעל, אז ביי א סך שבטים שפּיעלט גאר די פרוי די הויפט־ראָלע און דער מאן איז אונטערטהעניג, און זאגאר אונטערוואָרפען אונטער איהר הערשאפט. נאטיר־ליך, אזעלבענע צושטענדע, וואו די פרוי הערשט, זיינען בלויז אויסנאָהמען. אין כלל אָבער ווערט די פרוי אונטער די ערד־ארבייטער בהאנדעלט מענשליכער, מיט מעהר ליעבע, און אפט אלס א גליכע צום מאן. און דאָס איז ניט אָהן א גרונד. ווי מיר וויסען, האָט די ענטוויקלונג פון ערד־ארבייט צו פערראָנקען דער פרוי: פריהער, בישה די בכבוד'ע בעשעפטיגונג און די חיפט־נאָהרונגס־מיטעל האָט מען ערווארבען דורך רוי־בערי און דורך ערציהען פון בהמות, בעשעפטי־גונגען, וועלכע האָבען געהערט נאָר צום מאן, האָט מען בעטראכט ערד־ארבייט אלס ערניעד־ריגענד, אלס פעראכטעט, מיט וועלכע די ניעד־

דיגע, פעראכטעטע פרוי האָט פערטרויעבען איהר צייט. איצט אָבער, ווען די הויפּט־חיונה איז געצוויגען געוואָרען פון דער ערד, די ערד־בעארבייטונג איז געוואָרען א וויכטיגער פאקטאָר אין די ערהאַלטונג פון שבט, איצט האָט מען אויפגעהערט צו קוקען אויף ערד־ארבייט מיט פּעראכטונג, זאָ דאָס אפילו דער מאַן גופא האָט זיך ביכּלעכייט „ארונטער־גלאָזען" צו די בעשעפּטיגונג. דאָ האָט מען בפירוש געזעהען, אז די פרוי'ס טהעטיגקייט העלפט אויפהאלטען דעם שבט, שוין ניט דיידענדיג מכּה דעם, אז די ערד, וועלכע די פרוי האָט בעארבייט, האָט געהערט צו איהר, ד. ה. זי האָט בעזעסען אייגענטהום. א חוץ דעם, דער פאקט, אז דער מאַן האָט גערבייט זייט בּיי זיט מיט דער פרוי, האָט גוט ניט ווילענדיג ענדערען די בעציהונגען צווישען זיי ביידע. דער מאַן האָט ביסלעכווייז אויפגעהערט צו קוקען אויף די פרוי ווי אויף א ניעדריגע בעשעפענים, ער האָט אויף געזונט, אז זי העלפט שלעפען דעם „יאָך". אויסער דעם האָט די בעשעפטיגונג מיט ערד־ארבייט אבנעשוואכט די מלחמה־און רויבערייי־גייסט. די צווייי־פיסיגע חיה מיט'ן „צלם אלהים" איז געיאָגן מיט־ער, מעניגער בלוט־דורשטיג, און ער האָט אויף אנגעהויבען בעסער צו בעהאַנדלען זיין ווייב. „די מיטער, זאגט פאועך מכּח די הוראַנען, איז די הערדין פון דער משפּחה. איהר געהערט דאָס לאַנד, ווי אויך די גאנצע בערי־בית־ישראל. נאָכ'ן טויט ירש'ענט אלעס איהר עלטסטע טאכטער. ווען מען זוכט דער טאכטער־ס האנד, ווענדעט מען זיך אויף צו דער מיטער, אין איהר גיט מען דעם קויף־פריי".

די זעלבע שטעלונג נעהמט אויך אן די פרוי בּיי די נאַראָב. דער מאן בעהאנדעלט זיין פרוי מיט ליעבע און אכטונג. בּיי די ניראָבאריען, נעהט דער מאן וואהנען אין די פרוי'ס הויז, און ער איז אונטער איהר אויטאריטעט. די שטעלונג, וועלכע דער מאן פערנעהמט בּיי די דוואיאק, איז אן אונטערוואַרפענדע. ער מוז נאָך דער התונ אריינמיפען צו דער וויב'ס מיטער און וועדט דאָ בעטראכט אלס א פרעמדער און האָט קיין שום מאכט און קיין שום וועדט ניט. דאָס נאכצע פערמעגען נעהערט דער פרוי, זי האָט דאָס רעכט פאר די קלענסטע קלייניגקייט דעם מאן אבצי'נט'ען. דאָס זעלבע איז אויך אויף די מארטלאק־אינזלען. בּיי די מאריאנען פערנעהמט די פרוי א העכערע שטעלונג ווי דער מאן; ווען ער פערמאגט וועניגער ווי זי, מוז ער בּיי איהר דינענען; ווען אפילו זיין פערמעגען איז ניט קלענער ווי איהרער, איז דאָך די פרוי די הערשערין. דער מאן וועדט דאָ בעשטראפט פאר יעדען הטא פון דער פרוי. ער טאָר קיין שום זאך ניט טהאָן אהן איהר צושטימונג. ווען די פרוי איז אונטריי דעם מאן, מעג ער איהר ארויס־טרייבען און בעהאלטען איהר אייגענטהום, טאָמער איז אָבער פערקעהרט, איז זיין גורל נאָך פיעל ערגער. די וויבער פון נאנצען אומגעגענד בעפאלען איהם, מען שלאָגט איהם מכות רצה, און עס וועדט געמאכט א תל פון זיין נאנץ פערמעגען. איז דער מאן ניט אונטערטעניג גענוג, אדער ער געפעהלט גלאט ניט דער פרוי, דען קעהרט זי זיך צוריק צו איהרע עלטערען און זיי, די עלטערען, צושטעלען זיין נאנין פערמעגען. ווען דער מאן שטאַרבט, ירש'ענט איהם די פרוי, ווען די פרוי שטאַרבט, ירש'ענען איהר די קינדער אדער איהרע קרובים; דער מאן קריגט גאר נישט. איך האָב געקענט בריינגען נאָך הונדערטע ביישפּיעלע, וואו די פרוי שפּיעלט „די גרענדע, איך וועל מיר אָבער בענוגענען מיט נאָך איין בעשרייבונג, וואו די פרוי שפּיעלט די הויפּט־ראָלע ניט נאָר אין הויז, זאָנדערן אויך אין געזעלשאפטליכען לעבען. אט וואָס די בעריהמטע פאָרשער לעפיטא און פאועל זאגען, וועגען די הוראַנען און איראָקעזען: „אויף די פרויען איז געבויט די ערהאלטונג פון דער נאציאן, דער יחוס, די אָרדנונג. אין זייערע הענד לייגט די נאנצע מאכט: צו זיי געהערט דאָס לאנד, זיי רעגירען, זיי ענטשיידען מכח קריג און פריעדען, אין זייערע הענד געפינט זיך די שטאַטס־קאסע, צו זיי גיט מען איבער די שקלאַווען; זיי מאכען חתונה די קינדער, וועלכע טראָגען די פרוי'ס נעמען". „אין יעדען שבט איז פאראן א פערוואלטונגס־ראטה, וועלכער בעשטעהט פון פיער פרויען. זיי ווערען אויסערוועהלט פון די מוטער'ס פון שבט; די פיער פרויען קלייבען אוים פון זייערע ברידער אדער זיהן א הויפּטלינג, וועלכער איז דער פאָרזיצענדער (טשערמאן) פון ראטה. די פינף פעראייניגען זיך מיט די פינף פון אנדערע שבטים און שטעלען צוזאמען „דעם גרויסען ראטה", וועלכע רעגיערען איבער די נאנצע בעפעלקערונג".

בּיי די אלע פעלקער הערשט מאטריאַרכאט (מיטער־הערשאפט).

ווי איהר זעהט, איז דאָ די פרוי ניט נאָר גלייכבערעכטיגט, נאָר זי הערשט, זי האלט דעם מאן אונטער איהר ממשלה.

די הערשאפט פון דער פרוי (גינעקאקראַטיע) האָבען מיר צו פערדאנקען די עקזיסטענץ פון פאליאנדריע, א מנהג, וואו א פרוי האָט א סך מענאה. פיעלע נעלעהרטע ווילען ערקלעהרען דעם מנהג דורך ארמוטה אדער דורך דעם דוחק אין פרויען. זיי זאגען, אז אזוי ווי פאר א פרוי דארף מען בעצאהלען א הויכען פרייז, און ניט פיעלע קענען עס בעהויפטען, דארום פעראייניגען זיך מעהרערע מענער — דאָם רוב ברידער — און קויפען זיך א קהל'ישע ווייב. מיר שיינט אָבער, אז זיי האָבען א טעות: ערשטענס, זעהען מיר, אז פאליאנדריע עקזיסטירט הויפטזעכליך אין טיבעט, א לאנד, וואו פרויען זיינען פאראן מעהר ווי מענער. צווייטענס איז פאליאנדריע פערברייטעט דאָם רוב אונטער די רייכע. אויפ'ן אינזעל ציילאן, — זאגט טענענט, — הערשט איבערהויפט אונטער די רייכע א שרעקליכער, אונמאראלישער מנהג, וואו די פרויען האָבען צו דריי, פינף און אפילו צו זיעבען מענער". ניט די מער נער נעהמען די פרוי, נאָר די פרוי קלייבט זיך אויס איהרע מענער. דער זעלבער מנהג הערשט אויך ביי די טאדא'ס אין אינדיען, ביי די נאיר אין זיד אמעריקא. דער מיסיאָנער טאשאר בעקלאגט זיך, אז אויף מאלאבאר האָבען די רייכע פרויען צו צעהען מענער. זי קוקט אויף זיי ווי אויף שקלאפען. אויך אין פיל אנדערע ערטער איז פאליאנדריע פערברייטעט. אָבער נאָר דארט, וואו די פרוי הערשט. מיר האָבען געזעהען, אז דארט וואו דער מאן הערשט, עקזיסטירט פאליגיניע (פיעל-ווייבעריי), וואו די פרוי הערשט — פאליאנדריע (פיעל-מענעריי) און וואו ביידע זיינען גלייכבערעכטיגט — מאנאגיניע (איין ווייב).

איך רעכען, אז עס איז איבריג צו זאגען, אז אזעלכע צושטענדע, וואו די פרוי הערשט, זיינען זעלטענהייטען; אין כלל זיינען די פרויען אפילו ביי די ערד-ארבייטער געניג אונטערדריקט, זיי ווערען ניט וועניג פערשווארצט און פער'חושכ'ט, אבוואהל זייער מערכה איז דאָ א סך, א סך בעסער, ווי ביי די פאסטוכער. דען, ווען דער מאטריארכאט האָט די פרוי ניט תמיד געשיצט פון יאָך, האָט איהר דער פאטריארכאט, וועלכער האָט רק מעהר און מעהר פערנומען דעם פלאָטץ פון מאטריארכאט, איהר אינגאנצען פערשקלאפט.

די פרוי'ס לאגע האָט זיך גאנץ וועניג פערבעסערט אפילו וען די מענשהייט איז איבערגעגאנגען פון בארבארי צו ציוויליזאציאָן.

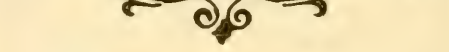
אין אלטען גריכענלאנד אפילו, אין די בעסטע צייט פון זיין בליהען, איז די פרוי געווען ניט מעהר ווי א שקלאפין, ווי אן אייגענטהום פון מאן, וועלכער האָט געהאט דאָם רעכט איהר צו טויטען, ועןער האָט איהר געכאפט ביי אונטרייהייט, בישעת ער האָט געמעגט האָבען קעבסווייבער. דאָם זעלבע קען גזאגט ווערען אויך וועגען רוים, וואו דער פאטריארכאט האָט דערגרייכט די העכסטע מדרגה פון ענטוויקלונג און די פרוי מיט די קינדער זיינען פשוט בעטראכט געווארען אלס זאכען, מיט וועלכע דער מאן אדער פאטער מעג טהאן, וואס ער ווייל. פון די אזיאטישע פעלקער איז דאָך אבגעהרעדט. ניט נאָר ביי די כינעזען (טשיינים), אפילו ביי די „ציווי-ליזירטע" יאפאנעזער וועהרט די פרוי נאָך היינט אויך אזוי פיעל ניעדריג געשעצט, אז דער מאן רעכטעט אוים זיין ווייב אדער טאכטער פאר פראסטיטוציאנעלע צוועקען.

די הערשאפט פון מאן איז געווען געבויט אויף א דרייפאכען פונדאמענט: 1) אויף זיינע פיזישע כחות (ד. ה. וואס ער איז פון נאטור שטארקער), 2) אויף זיין אייגענטהומס-רעכט (ד. ה. אז דאָם אייגענטהום האט געהערט צום מאן), און 3) אויף דאָם פריסטערליכע רעכט (ד. ה. אז אין דער היים האָט דער מאן געשפיעלט די ראָלע פון א גלח), פון א פערמיטלער צווישען דעם רבונו-של-עולם און די הויזגעזינט).

מיט דער ענטוויקלונג פון שטאאט, ווערט דעם מאנ'ס אונבעשריינקטע מאכט איבער די פרוי געשוועכט; דער שטאאט נעהמט די מאכט לאָזע פרוי אונטער זיין השגחה; וואס מעהר דעם מאנ'ס מאכט ווערט שוואכער, אלץ שטארקער וואקסט די פרוי'ס גלייכבערעכטיגונג. אויך דאָם קריסטענטהום האָט א גוטען קלאפ געגעבען דעם מאנ'ס אויטאריטעט. עס האָט קודם כל אוועקגענומען פון איהם די פערמיטלונג צווישען דעם בורא און די הויז-געזינט. צווייטענס, אבוואהל די קריסטליכע אמונה האלט ניט שטארק פון ווייבער, זי בעטראכט איהר, די פרוי, אלס דעם קוואל פון אלע עבֿרות, אלס א נידריגע בעשעפענס, האָט זי אבער דאָך ניט גערוימט ביי

דער פרוי איהר עולם־הבא, זאָ דאָס וועניגסטענס אויף יענער וועלט זיינען ביידע גלייך. א חוזק דעם האָבען די כלי קודש, וועלכע זיינען אליין שטאַרק עובר געווען אויפ'ן לא תנאף, אָנגעפיהרט א שטאַרקע אגיטאַציאָן נעגען פאַליגיניע.

די ווירטשאַפטליכע שטעלונג פון מאַן און ווייב איז דער עיקר, דער הויפט־פאקטאָר, וועלכער בעשטימט די מאכט און רעכטס־פערהעלטניסע זיי ביידען. דאָרטען, וואו די הויפט־פראָדוקציאָן נעפינט זיך אין דעם מאַנ'ס הענד, ווי ביי די יעגער און פאסטוכער, דאָרטען איז אויך דער מאַן דער אייגענטהימער פון גאַנצען פערמעגען, די מאַכט איז אין זיינע הענד; די פרוי איז זיין אייגענטהום, זיין רעכטלאָזע שקלאפין. ענדערען זיך די עקאָנאָמישע אומשטענדען און די פרוי נעהמט א גרויסען אנטהייל אין די פראָדוקציאָן, ווי ביי די ערד־אר־און ווייב. די פרוי בעזיצט אייגענטהום, זי ווערט בייטער, מערקען מיר גלייך אן ענדערונג אין די מאַכט־און רעכטס־פערהעלטניסע צווישען מאַן גלייכבערעכטיגט מיט'ן מאַן, אָפט זאָגאר הערשט זי איבער'ן מאַן, נאָר יעדענפאַלס ווערט זי בעטראכט אלס מענש און גענוסט א בעסערע מערכה. זי ווערט ניט אזוי אונטערדריקט, זי ווערט ניט אזוי אונמענשליך בעהאנדעלט. מיט דעם איבערגאנג פון לאַנד צום שטאָדט־לעבען, וואו דער מאַן ווערט וויעדער דער הויפט פרנסה־געבער, טרעט וויעדער אריין אן ענדערונג צום ערגערען אין דער פרוי'ס לאַגע. דער שלעכטער צושטאַנד פאר די פרוי האלט אָן כמעט דורך דעם גאנצען מיטעל־אלטער. א נייע עפאָכע פאר די פרוי הויבט זיך אָן מיט דעם אריינטרעטען פון קאפיטאַליזמום. וואס פאר א רעלע די פרוי שפיעלט און ווי דאָס ווירקט אויף איהר לאַגע, וועלען מיר זעהען אין נעקסטען ארטיקעל.

שלום אש.

חורבן בית-המקדש *)

(אַ פאַעם אין פיער געזאַנגען).

4טער געזאַנג.

דער משפט איבער יהוה.

אַלד פערשווינדען זיינען די אבות
געווארען, ציטערנדיג אויף זייער שטוהלען זיטצען גלייבעבען,
ווי א דונער האָט יהוה'ס שטים געשאלט און איבערגענאנגען מיט דעם שטורם־ווינד פון איין עק וועלט ביז דעם אנדערען, בעהאלטען האָבען זיך די פייגעל אין זייער נעסטי אריין, און די ווילדע חיות אין וואלד האָבען געברוהמט פאר אונבעוואוסטע שרעק, וואס איז זיי בעפאלען. דען געציטערט האָבען די יסודות פון דער וועלט. וועז יהוה האָט געדונערט מיט זיין שטים אזוי:

„אויף מענשען צרות טהוט איהר קלאָגען, אויף דעם וואס דער קערפער איז אין געפאנגשאפט און דעם צער פון גאָט זעהט איהר נישט, אונטערטהעניג איז דער אמת געווארען, דאָס גוטע איז געשטארבען און קיינער וויסט נישט מעהר וואָס יהוה'ס תורה לערנט. געה, ירמיהו, הוף מיר מיין שותף אהער, משה בן עמרם, אין זיין האַנד האָב איך דאָס גוטע פאר די מענשען אי־בערגעבען, קומען זאָל ער דאָ פאר מיר, צוריק וויל איך נעהמען מיין האנד פון דער וועלט, ווי זיי האָבען מיין אמת פערגעסען".

און געענטפערט האָט ירמיה מיט א צי־טערנדיג שטים: „איך וויים נישט, וואו משה איז אהינגעקומען. געגומען האָסטו איהם אין דיינע הימלען אריין, און פערהויליען איז ער פון די שטערבליכע, קיינער פון די לעבעריגע וויסט נישט וואו משה איז, וואו זאָל איך איהם זוכען

*) זעה נומערן „צוקונפט" יולי־אויגוסט 1912.

געהן". געענטפערט האָט יהוה: „געה צום ירדן און שטעל דיך ביי זיין ברעג און רוף אין די ווילדן אריין: משה בן עמרם, קום פאר גאָט צוגעהן און וויזוען ווער זיך דיר".

געגאַנגען איז ירמיהו, ווי גאָט האָט איהם בעפוילן, געשטעלט האָט ער זיך ביים ברעג פון ירדן. נאָכט איז עס געווען און געשטורעמט האָט דער טייך, אויפגעהויבען האָבען זיך זיינע ווילדן און געשטעלט זיך ווי א וואַנד, דען גערונען האָבען אין דעם טייך די אידישע טרעהרען, אלע פון גלות, צונויפגערונגען און אויפגעקאָכט האָבען זיי דאָס וואסער — געגראָבען א גרוב ביז זיין טיעפען אונטערגרונד און געוואָרפען האָט דער שטורם די בערג־ים אין טהאל אריין. געהויפען האָט ירמיהו אין די טונקעלע נאָכט אין דעם רוישענדען טייך אריין: „משה, משה ביזט דער ירדן, די ווילען זיך געלעגט, ווי די אונטערדער ירדן, די ווילען זיך געלעגט ווי די אונטערטעניגע האָר־בעוואָקסענע הינד זיינען זיי געלעגען הינטער זיינע פיס, און משה איז געטרעטען איבער זיי פון דעם געטליכען סוד ארויס, ווי גאָט האָט איהם אויפגעהאלטען. יונג איז ער געווען, שווארץ מענליך בעוואקסען זיין געזיכט, דען צוריק האָט איהם גאָט געשאַנקען מיט זיין קוש אויף זיינע ליפען ביי זיין טויט — די יוגענד צוריק.. געלויכטען האָט די שכינה איבער זיין געזיכט, און דעם פייערדיגען גריפעל אין דער האנד, מיט ווילכען ער האָט די „לוחות" געקריצט, געהאַט ער דער געטליכער קריטצער, העכער פון אלע, בריייטער פון אלע טרעט ער אויף די אונטערטהעניגע ווילען, און ער קומט פאר ירמיהו'ן פאָר, ווי א געטליך געשטאלט: „וואָס איז דער מעהר? — ווער רופט מיך אויס מיין רוה?" מורא האָט אויך ירמיהו געהאט פאר איהם צו זאגען — אז די אידען זיינען אין גלות פערטריבען, האָט ער אויך געענטפערט: איך וויים נישט וואָס עס איז, דו ביזט פאר גאָט בעגעהרט. געגאַנגען איז משה צו זיינע אלטע פריינד, צו די זונן און צו די שטערען, וואס שוינען אין הימעל אויבען, גוט־פריינדשאפט איז ער געווען מיט זיי פון יענער צייט. ווען ער איז גאָט'ס־גאסט אין הימעל געווען ביי די תורה מקבל זיין — האָט ער זיי געפרעגט: „זאָגט'ס מיר אלטע פריינד, וויסט איהר נישט, וואָס עס איז געשעהען, — וואָס גאָט האָט מיך געלאָזט רופען אויס מיין רוה?"

געשוויגען האָבען די שטערען לאַנג, נישט געוואלט משה'ן דעם צער אנטהאָן. די זון האָט דאָך ענדליך געזאגט: דיין ווערק, משה, איז געוואָרען צו נישט. צושטערט האָט גאָט דעם בונד מיט ישראל, פערטריבען איהם פון זיין לאַנד — דאָס בית־המקדש פערברענט, און איינזאָם און פערלאָזט דרעהט זיך יהוה ארום. אין די הימלען איז ער נישט דא, (דורך דעם געשלאָגען איז אונזער ליכט) אויף דר'ערד צוווישען די לעבעדיגע נישטא — הערשט דאָס שלעכטס אומעטום. אויפגעשטאַנען זיינען די פינסטערע כוחות און בעדויערען צו פערנעהמען, חלילה, יהוה'ס אָרט. די געוויקסען רייסען איינם פון אַנדערען דאָס ליכט ארויס, וואס מיר שיקען איבער זיי. דאָס געזיץ איז טויט. יהוה איז אוועק, געה משה ראטעווע די וועלט פון אונטערגעהן, — פיהר איין דאָס העכט צווישען די מענשען פון דער וועלט, צווישען די חיות אין וואלד, צווישען די געוויקסען אין פעלד, פאר אלעמען האָבען מיר ליכט, ברענג, משה, יהוה'ן צו דער וועלט צוריק".

ווי משה האָט דערהערט די טרויעריגע בשורה, האָט ער איבערגעלאָזט זיינע אלטע פרייגד און געזאָגט צו ירמיהו'ן: „פיהר מיך צו די אידען אין גלות אריין, בעפרייען וויל איך זיי, איך וויל זעהען ווער עס ווען מיר שטעהן אין וועג".

ענומען האָט ער זיין געטליכען שלעפערשטאק אין האַנד און געגאַנגען איז ער איבער'ן לאַנד — זיעבען מייל א טראָט. נאָכגעקוקט האָבען איהם די פעלדער מיט א שטיל געבעט — און די ברערער זיינען קלענער געוואָרען פאר איהם, ערשראָקען זיך, און אין די זייטען זיך אָבגערוקט. אויסגעשטרעקט האָט די ערד נאָך איהם די האנד, אנגעבאָפט איהם ביי זיין קלייד און געבעטען זיך אזוי: „א, לייז משה די אידען פון גלות אויס, ברייגג מיר וויעדער די קינדער צוריק". געבעטען האָט זי זיך ווי א מוטער, וואָרום געשוואָרען האָט די ערד אין דעם טאג ווען ישראל איז פון איהר פערטריבען געוואָרען, אז זי זאָל קיינע תבואות פאר אנדערע ניט ארויסברייגגען. פערשטיינערט האָט זי אין זיך די קוואלען פון איהר נאהרונג, און די זאפטען פאר איהרע קינדער בעהאלטען וועז זיי וועלען צוריק קומען צו איהר.

געטראָפען האָט זיי משה ביי די טייכען פון בבל זיטצען, אין די ערבות, אין די געוויקסען ביי די ברענען אויפגעהאלטען האָבען זיי זיך, זייערע פיעדלען אויף די צווויגען אויפ־

נעהאנגען, און די הארפעם לייגען צובראכען צו זייערע פיס, זייערע בליקען מיט בענקשאפט צום וואסער נעריכט. ערמאנט האבען זיי זיך אין ירדנ'ס וועלען און שלח'ס שטילע פליסטערן, און הערען האבען זיי פון וואסער געוואלט א גרוס פון זייער היימאטה־לאנד, וואס די וועלען בריינגען מיט'ן שטראם מיט. פערלאנגט האט פון זיי דער פיינד, ציונ'ס געזאנג, ירושלים'ס ליעד. „ווי אזוי קענען מיר דיר זינגען ציונ'ס נעזאנג אויף פרעמדע ערד?" אבנעביסען האבען זיי זיך די פינגער פון זייערע הענד, צוברא־כען די הארפען צו זייערע פיס, און אויפגע־שטאנען ווי איין מאן און א גרויסע שבועה גע־שוואָרען, די שבועה פון אייביגען קיום. א, גע־ציטערט האבען בבל'ס וואסערען פון ישראל'ס טרייע וואָרט, וואס ער האט צו זיין ערד גע־שוואָרען: „פערגעסען וועל מיר וועלען דיך, ירושלים, זאל וועלען אונזערע רעכטע פערגעסען, אונזער צונג צו דעם גומען צוגעקלעפט, וועל מיר וועלען דיך נישט ערמאנען, ירושלים, ביי אונזע־רע פרייד".

געטראגען אויף די פליגעל האט דער ווינד די שבועה נאך ציון צוריק, און אויסגעשפרייט זיך ווי א טוי איבער יהודה'ס פעלדער. איינע־זאפט האט אין זיך די ערד ישראל'ס געטריי־שאפט און זי טראגט זי ווי א געטליכען זוימען אין איהר שוים. רייפען לאזט זי דעם זוימען אין זיך, און טראגען וועט זי אמאל די פרוכט פון דעם געטרייען וואָרט, וואו האבען זיך מוטער און זוהן די העק נעגעבען איבער זייערע שונאים'ס קעפ, און בעהאפטען זיך ביז'ן היינ־טיגען טאג אריין. אויפגעהויבען האט ישראל די אויגען און משה'ן דערזעהען, ער שטעהט פאר זיי, און א גייסט פון גאט איז אריבערגע־גאנגען איבער זיי: „משה בן עמרם איז דא צוויישען אונז". אראבגענומען איז געווען די קללה פון גלות פון זיי, און בעפרייעט ווערען די קנעכט, די קייטען פון די הענד, די קנעכטשאפט פון די נשמות, און עס ציטערט שוין דער פיינד פאר זיין פרייען בליק. — געקליבען האבען זיך ארום דעם פאסטוך די שעפעלעך אלע, עס פינ־קעלט זיך אין דער זונן דער געטליכער שעפער־שטאק אין משה'ס האנד און עס צייהען זיך פון איהם שטראהלען און קניפען צו זיך אוו ציהען צו זיך יעדעם אידישע הארץ. געדופען האט ער מיט זיין שטים און דערהערט האט דאס פערבלאנדזשעטע שעפעלע דעם שעפער'ס קול, און עם קעהרט שוין צו דער סטאדע צוריק. אויס־געזאמעלט זיינען זיי שוין ארום איהם. עם שוועבט דעם שטאק דער גרויסער פאסטוך און ווייזט זיי דעם וועג קיין ציון צוריק. אבער יהוה'ס שטים ווי א ווייטער קומט עס אן צו געהן: „משה, שטעה! נאך נישט איז געקומען די צייט, נאך נישט איז אלעם צו די גאולה רייף. פיעל נאך פערקנעכטעטע איז דא צוויישען זיי, צו קליין דאס הארץ, דער גייסט פערשקלאפט, די נשמות אין קייטען שטיקען זיי, א פאלשע גאולה וועט עס זיין". אבנעלאזט האט זיך דעם שעפער'ס האנד, די שטים פערשטומט, און משה וועלט פערשוואונדען פון זיי. עס אירט נאך די שטים פון פרייהייט אין די הערצער ארום, עס שווינדעלט נאך דאס ליכט פאר די אויגען פערבי, נאך ריכטעט זיך אויף דער גייסט, און די הענד געהען שוין אין די אייזערנע קייטען אריין, עס בייגט זיך שוין דער רוקען צו זיין יאך אין דעם אייזערנעם שטאנג. עס שימערט נאך פון דערווייטענס נור אט וואס דאס פער־גאנגענע ליכט און קוקט מיט בענקשאפט צו צוריק, זיי זעהען עס נישט מעהר, ביי די אר־בייט זיינען זיי אין די פינסטערע נאכט פון זיין געפאנגענשאפט פערזונקען.

אוועק איז משה פון זיי און צו גאט גע־גאנגען, — געטראפען האט ער נאך די אבות ארום יהוה'ן זיטצען. ווי זיי האבען איהם דער־זעהען, האט זיך ערוועקט דאס געשריי אויפ'ס־ניי: „משה, פון וואנען קומסטו צו געהן? — האסטו די קינדער געזעהען?" „געזעהען האב איך זיי, וואס האט נעמאכט אוים זיי דער פיינד?" א טהיל האט ער געטוידט, א טהיל פאר שקלאפען פערקויפט".

און געטראטען איז משה פאר יהוה'ן און געזאגט אזוי: „יהוה, וואס האסטו מיט ישראל געטהאן? פערלאזט האב איך מיך אויף דיר, גע־פיהרט האב איך זיי פיערציג יאהר אין מדבר ארום, און אבנעהיט האב איך זיי פאר דיין אייפערזוכט. פערשטעלט האב איך זיי פאר די שפיזען פון דיין כעס, און צו די טהויערען פון ציון האב איך זיי געפיהרט, אלעם געגומען אויף מיר און מיט אייגען ליב בעשירעמט זיי פאר דיר. פאר די טהויערען פון ציון האב איך זיי צו־געפיהרט. מיך האסטו געלאזט פון דרויסען שטעהן, זיי האסט דו אין לאנד אריינגעבראכט, געפאלען בין איך פאר דיר און געבעטען האב איך זיך ביי דיר, לאז מיך נאך ארץ ישראל

אריין. נישט געבעטען האָב איך פאר מיר, נישט פאר מיר לעבען געווען, אָ, געפֿאָרכט האָב איך זיך זיי צו לאָזען מיט דיר אליין — געשווארען האָבסטו אז דערמאָהנען וועסטו דיך אין מיר, און רחמנות האָבען אויף זיי — וואָס האָבסטו געמאכט אויס זיי, איך פערלאָנג משפט פון דיר!"

יהוה האָט געפֿופען פון הינטער דעם וואָלקען ארויס און געברוהמט האָט זיין שטים ווי א געוויין: „זיי האָבען געזינדיגט, משה, דיין תורה נישט אָבגעהיט, דאָס גזעזען דורך דיר געקריצט — פערשאָהמט, בעליידיגט, בעשמוצט, זייער הארץ איז פון גרונד פול מיט זינד".

אָבער משה האָט פאר גאָט געבעטן: „וואָס איז זינד? וואָר האָט עס געשאפען? אלעס קומט פון דיר, מיר זיינען דער ליים אין דיין האנד, דו ביזט דער פאָטער פון אונז, אויף דיין וועג גההען מיר, — וואס איז גוט'ס און וואָס איז שלעכט'ס, וואָס וויסט דער מענש, וואר וועט קומען און עדות זאָגען, וואס איז זינד?"

געזאָגט האָט יהוה: „קומען זאָל דיין וואָרט און שטעלען זיך קעגען זיי". — באלד האָט זיך אין הימעל אין פייער געצונדען די „לוחות" געוויעזען. געפֿלאָקערט האָבען די טאָבעלן אין די נאכט, און א פייערדיגע האנד האָט געשריבען אין זיי: „לא תרצח, לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר", געברענט האָט יעדעס וואָרט און טראָפענס בלוט האָט גערונגען פון זיי און געשריען: „פערבלוטיגט זיינען מיר געוואָרען פון יעדען שטאָך, יעדע שלעכט'ס האָט ווי א דאָרן געשטאָבען אונז און מיר טריפען בלוט". געוויינט האָט יעדעס אות און געזאָגט: „געשטראָלט האָבען מיר אין א געטליך שיין, יעדע זינד האָט א פלעק געוואָרפען אויף אונז, און טונקעל איז געוואָרען אונזער ליכט" — אזוי געקלאָגט האָבען די „לוחות" און געוויעזען די וואונדען, וואס געשלאָגען זיינען זיי געוואָרען פון ישראל'ס שלעכט'ס.

אָבער נישט געשוויעגען האָט משה. געשטעלט האָט ער זיך קעגען די לוחות, געקוקט אין די אותיות אריין, און געזאָגט אזוי:

„געזעטץ האָב איך געשאפען און ווי א געשפֿאן אויף דעם מענשען'ס פרייען וועלען געוואָרפען, צו די פעלקער פון דער וועלט האָב איך אייך ארומגעפֿיהרט און קיינער האָט זיך נישט געוואָלט בינדען מיט אייער „יא" און „ניין". געקומען איז ישראל, מיט ליעבע געגנומען אויף זיך דעם יאָך, פערשטיינערט זיין געפיהל, אויסגעריסען דעם וועלען פון זיין הארץ און צום קרבן יהוה'ן געבראכט. אזוי שלעפט ער זיך ארום מיט אייער געשפֿאן אויף זיינע הענד אין זיין בלוטיגען וועג ביז'ן היינטיגען טאָג אריין. יעצט קומט איהר עדות זאָגען אויף איהם: וואָס איז, ער האָט אייערע צעהען געבאָט נישט געהיטען, — ווער האָט דען יא אבגעהיטען? — וואו איז דאָ דאָס גוט'ס, וועו איהר רופט עם שלעכט'ס? ווייזט מיר די גערעכטיגקייט, וועו איידען זיינען אומגערעכט".

געזוכט האָבען די פייערדיגע אותיות אין בער די אויבערפלאך פון דער ערד און נישט געפונען האָבען זיי איהר הינטער די לעבעדיגע אויף דר'ערד. פערלאָשען האָבען זיי זיך אין דעם הימעל־ים, אויסגענאנגען איז דער הייליגער פלאָם פון די לוחות ווי א שלאָף און פערשוואונדען אין הימעל צוריק.

אראָבגעבראכט האָט יהוה דאָס גערעכטיגקייט פון הימעל אראָב, אויפגעשטעלט האָט ער זיינע מלאכים אין רייהען־וויז, פון דורכזיכטיגען לאזור־ליכט זיינען זייערע אייד־עלע געשטאלטען אויסגענאָמען געווען, אין וואלקען העמדלאך אָנגעטהאָן — זייערע גזויכטער גע־לויכטען האָבען פאר לויטערקייט, ווי די קינדער, פון קיין שלעכטס ניט געוואוסט. געשטאָנען זיינען זיי פאר משה'ן און פאר די אבות און מיט גוטסקייט ווי די קינדער אויף דער וועלט געקוקט, געזונגען האָבען זיי אינאיינעם אָ געטליך ליעד און געזאָגט אזוי: „דורכזיכטיג זיינען אונזערע לייבער, יעדער גערָאנק פון שלעכט'ס וואלט אויף אונזער ליכט אָ פלעק געוואָרפען — זעה, אויב מיר זיינען בעפלעקט, אזוי זאָל ישראל זיין".

אָבער נישט אָבגעשראָקען איז משה געוואָרען פאר זיי, געשטעלט האָט זיך אונזער פארשפרעכער פאר די מלאכים, געשטאָרבען איז אין איהם דער מלאך און וויעדער געבאָרען געוואָרען דער מענש, אין זיין הימלישעם לייב האָט געשלאָגען מענשען־הארץ, און מיט מענשען־שמייכעל אויף די ליפען האָט ער אויף די מלאכים געקוקט און געענטפערט אזוי:

„א שעהן זייט איהר מלאכים קינדער, פון מענשליכען רייגעם גערָאנק געשאפען פלויטערט איהר אין אייביגען הימעלריך ארום. איהר באדט אייערע לאזור־לייבער אין וואלקען־ליכט און זאָגט פאר גאָט דאָס אייביגע לויב־ליעד: בעפרייעט פון מענשען־לאסטען וועיסט איהר

נישט וואָס קנאה און שנאה איז, קיין תאוה אין אייערע הערצער, קיין ליעבע, קיין כעס, — דערמעלט איהר אין אייער הארפען־שפּיעל איין. צו אונז קומט אראָב, אויף דר'ערד וואָהנט, זאָלען די זאָפּטען פון דער ערד דורך אייערע ליבער אַדורכרינען און בליהען זאָל אין אייך דער מענש, געבראָכט מיט די גליטהען פון מענשליכען ווילען, צוברעכט אייערע הערצער. נשמות האָט אונז גאָט אין ערדישע ליבער געגעבען, ווילען האָבען מיר זיך אליין געשאפען, און הינטער די שמוץ פון אונזערע פערלאָנגען ברייגען מיר איהם אונזער הארץ. אזוי געגליטה אין די מענשליכע פלאָמען וועלן מיר צו גאָט. אויף מענשען זייט איהר געקומען עדות זאָגען, וואָהנט מענשליכעס אין אייערע ברוסטען? נאָהרט איהר זיך מיט זיין שפּייז, איז ווילען אין אייערע ליבער דאָ?"

פערשוויגען זיינען באַלד די מלאכים געווארן, אבגערוקט זיך אן א זייט, ווי א ווינד האָט זיי משה'ס ווערטער פערטרייבען, און געוועגדעט האָט ער זיך צו גאָט און ווייטער געדעדט אזוי:

„ווילטען האָסטו בעשאפען, הימעל אָהן אנ'עק, עס איז נישט אימשטאנד קיינער צו בעגרייפען דיין הימעל אונענדליכקייט. עס ברויזען די אייביגע ווינדען אין די אייביגע נעכט ארום, אין דיינע פערבאָרגענע ווילטען ערגעץ־וואו, עס ליופען די שטערען אין זייער אייביגען הימעלקרייז, און אויף אלעם האָסט דו דיין אויג, שטרעמדיג איז אבער אויך דאָס קליינע מענשען־הארץ, דו זעהסט עס אדורך, עס וואוינען דאָרין די בראזעדיגע ווינדען און שטורמען ווי די כוואליעס אין די ימים און אונענדליך איז זיין גרונד. קיינער וויסט ניט זיין ליון אין א מינוט ארום, פול מיט סודות ווי דיין פערבאָרגענע ווילט איז דעם מענשענ'ס הארץ; נאָר דו איינער זעהסט עס אדורך, וויסט זיינע פערהעלטניסען פון דיינע פערבאָרגענע שטערען־ווילטען, פערשטעהסט עס און קענסט עס נישט מוהל זיין? א שוואָך בשעפענישׂ האָסט דו אויף דיין ווילט בעשאפען, ווי ליים זיין הארץ איז דאָך ווייך, עס זעהט די ליד פון צווייטען און קען מוהל זיין".

און גערופען האָט משה אונזער מוטער רחל. זי איז געקומען פאר גאָט צוגעהן פון דעם בית־לחם ווע, וואו זי האָט געאירט אין די פעלדער אליין, און נאָך איהרע ארויסגעטריבענע קינדער נאָכגענאָנגען אין איהר וויס־געוואנד מיט די טויטע שבת־קרוין אויף איהר קאָפּ האָט זי ביי דעם לבנה־שיין איהרע קינדער־לייכען צוגעדעקט מיט איהר פערשוויל, וואָס פערשפרייט זיינען זיי געוועזען אויפ'ן וועג, זי איז געגאָנגען און פוז איהרע טויטע אויגען האָבען טויטע טרעהרען גערונגען. געגומען האָט זי משה ביי דער האנד און פאר גאָט, און פאר די אבות געפיהרט, זי האָט זיך פאר'ן רבונו של עולם געשטעלט און מיט געוויין געזאָגט אזוי:

„דו ווייסט, רבונו של עולם, ווי איך האָב דיין קנעכט יעקב געליעבט, געדינט האָט ער פאר מיר ביי מיין פאָטער לבן זיבען האָרטע יאָהר, מיר האָבען אינאייניעם די חדשים געצאהלט, די טעג, די שעות, און אז עס איז געקומען די צייט, וועו איך זאָל די זכיה האָבען צו זיין יעקב'ס ווייב — האָט דער פאָטער איהם מיין שוועסטער לאה אין געצעלט געשיקט, געוואוסט האָב איך דערפון און מיט יעקב'ן זיך א סימן אבגעמאכט, אז ערקענען זאָל ער מיך אין די טונקעלע נאכט. דאָך, אז עס איז געקומען די נאכט, האָב איך אויף מיין שוועסטער רחמנות געהאט, פערטרויט האָב איך איהר דעם סוד, און זיך הינטער דעם געלעגער ארונטערגעליגט, געהערט האָב איך זייערע טרייסט־רייד, זייער קושען, זייער געווין, און א פריהער געהערט האָב איך צו איהם פון הינטער'ן בעט, אז ער זאָל מיין שטימע הערען, און נישט ווייסען ווער עס איז מיט איהם אין בעט. איך בין נור א געוועהנליכער בשר ודם און האָב דאָך מיין שוועסטער נישט מקנא געווען, און דו, וואָס דו ביזט דער אייניציגער לעבעדיגער אויף דער וועלט, האָסטו דיך אין האלץ און שטיין מקנא געווען, וואָס אידען האָבען געהיעט צו זיי".

פערשוויגען איז באַלד יהוה געווארען פון איהרע רייד, אויפגעהויבען האָט ער זיך פון זיין ארט, און געבלאָזען מיט זיין וואָלקען ארום און ארום, און אויסגערופען: „רחל, דו האָסט רעכט, דו האָסט געענטפערט יהוה'ן ווי עס דארף צו זיין, — פאר דיר ווייל איך מיט זיי אין גלות געהן — און אויפהאלטען זיך מיט זיי ביז די גאולה וועט קומען".

און פערלאָזט האָט יהוה די אבות אויף זייערע ערטער זיטצען, פערלאָזט האָט ער משה'ן און די מוטער רחל, פערלאָזט האָט ער דעם גאנצען הימעל־קרייז און אָנגענומען א מענשליכען געשטאלט און געגאָנגען מיט די אידען אין גלות אריין — אָנגעטראָפען האָט ער זיי ביי דעם טייכען פון בבל זיטצען, אריינגעגאָנגען איז ער

צווישען זיי, אזוי האלט ער זיך אין גלות אויף און געהט מיט מיט זיי פון טייך צו טייך. וואו עס איז דאָ פיין, וואו עס איז דאָ לייד, איז ער דערביי, ער הערט דאָס געוויין, ער זעהט די שאנד, און די אונמאכט זעהט ער, און ווי זיי וואַרט ער אויף דער גאולה. דאָך, אליין קען ער נישט ווערען אויסגעלייזט, די אידען מוזען זיין צו דער גאולה בריוט. ער וואַרט אויף דער ריכטיגער מינוט, ווען אידען וועלען נאָך די גאולה בענקען, וואַרפען די קייטען פון גלות פון זייערע הענד, האָבען זייערע נשמות צום הימעל צו, היבען זייער געמיטה און נאָך דער גאולה שרייען, — דאן וועט יהוה ווערען בעפרייעט, צוריק קריגען וועט ער זיין מאכט און בעפרייען וועט ער די וועלט. זונן און שטערען וועלען צוריק קריעגען זייער ליכט, אויסגעראָטן וועט ווערען דאָס שלעכט'ס — און יהוה אליין וועט געוועלטיגען איבער דער וועלט.

ש. ניגער.

אַש׳ם ביבלישע מאָטיוון

ביבלישע מאָטיוון" רופען זיך דריי זאכען, וואָס זיינען געדרוקט געוועז פריהער אין „פריינד" און דערנאָך איבערגעדרוקט אינ׳ם באנד: „פון שטאָדט און דאָרף": *) „עלי און שמואל; „דער קעניג פון יהודה"; „ישראל און יהודה"... דאָס זיינען אָבער ניט די אייניציגע זאכען אַש׳ם, וואָס האָבען א שייכות צו דער ביבל; א חוץ „אמנון און תמר" (פערלאג „פראָגרעס", וואַרשא 1909) קעהרען זיך אָן קרובים מיט איהר אויך די היסטאָרישע בילדער, וואָס האָבען דעם אויקלאָהרען נאָמען: „אין ארץ ישראל" **) און וואָס, קעגנטיג, צוליעב אויסערליכע סבות, פעהלט דאָ דאָס קאפיטעל „וועז משיח קומט" („דאָס בוך", 2, בערלין).

אָט די „היסטאָרישע בילדער" געהערען אייגענטליך צו דער לעצטער תקופה פון בית־שני,

*) ש. אש. פון שטאָדט און דאָרף. פערלאג „פראָגרעס", וואַרשא־נויאָרק, 1911.

**) ש. אש. אין ארץ־ישראל (היסטאָרישע בילדער), פערלאג „ביכער פאר אלע", וואַרשא, 1911.

וועז עס הויבט זיך שוין אָן די ערא פון די קריסטען; נאָר ערשטענס איז ביבל, בידוע, א בריוטערער בעגריף, ווי תנ"ך, און צווייטענס איז דער עיקר דאָך ניט די ציים, נאָר די לופט פון די ביבלישע ערצעהלונגען... און א קליין קיהל ווינדטעלע פון אָט דער לופט איז, ווי אן אבנערי־סענער אקקאָרד, פערפלויגען אויך אין דער דראמא „שבתי צבי" („ליטעראַרישע מאַנאַטסשריפטען", אפריל 1908), וואס שפיעלט זיך אָב שוין נאָר אין א סך א שפעטערער צייט... און נאָך מיט מעהר רעכט מעג מען צוערשענען צו די ביבלישע מאָטיוועז די פּאָעמא „חורבן ירושלים", וואס דרוקט זיך אין „צוקונפט" (א פראגמענט פון איהר איז אבגעדרוקט אין „פרייגד", 146) און אויך די ערצעהלונג „אין א קארניוואל נאכט" (אינ׳ם באנד „פון שטאָדט אין דאָרף"), וואו מיר בענעגענען „די מאמע רחל מיט איהר טאכטער מרים", „דעם יוד פון דער שטאָדט נצרת און גליל" — און משיח'ן...

* * *

אין „שבתי צבי" — איך הויב מיט א כיון אָן פון א זאָך, וואָס אי לויט דער ציים, אי לויט דעם גייסט איז עס וויים פון דער ביבלישער וועלט, כדי איבערצוגעהן דערנאָך צו די זאכען,

וואס זיינען נעהענטער צו איהר — אין „שבתי צבי" הערען מיר אפט זעהר די שפראך פון די נביאים: „אזוי טהוט גאט זאגען", הערען מיר פון אברהם היכיני; „און גאט'ס וואָרט איז געוען צו מיר אזוי", זאגט נחמיה הכהן... נאר גאט'ס וואָרט איז דאָ ניט הייליג, עס וואָרפט אויף אונז קיין שרעק ניט, און עס גיט אונז ניט קיין האָפענונג, עס שמעקט דערפון מיט א מאסקע פון טהעאטער; דעם שוישפיעלער, דעם ראָליענ־שפיעלער האָט געזעהען דער דיכטער פאר די אינוועניגסטע אויגען, וועז ער האָט געשריעבען אָט די אלע הויכע צאינה־וראינה־ווערטער — ניט דעם נביא, וואס גאט'ס וואָרט ברענט, ווי א פייער, אין זיין בלוט... אבער ניט נאר די רייד פון די נביאים — אויף די שיר־השירים־פערזען, וואס דער צווייטער אפט איז אזוי שעהן, אזוי קאקעטיש מיט זיי אויסגעפוצט, אויף זיי זיינען „אימיטאציעס", כאטש זיי בלישצען מיט דעם בלישץ פון עכטע דימענטען און בריליאנטען; זיי דערמאָהנען אן די „סצענעס פון רות און שיר השירים", וואס זיינען אויסגעהאפט אין דיוואַנען, מיט וועלכע אש לאזט ארומהענגען אין צווייטען אפט די וועגד פון סאלאָן ביים סאריף־באשי יוסף רפאל, ד. ה. זיי זיינען אויף נישט מעהר ווי אויסגעמאָלטע דע־קאראציעס... אמת, אש אליין טהוט עס זעהר אויפריכטיג; ער האָט דאָך אזוי ליעב זיך צו שפיעלען מיט כל'ערליי צאצקעס און פליטער־לעך. ווי קומט עס אבער צו דער עכטקייט, צו דער הייליגער קלאָהרקייט פון דער ביבעל? אפילו שיר־השירים, וואו עס איז שוין פאראן אזוי פיעל גלאנץ און ארויענטאלישער פויע, האָט נאָך אין זיך מעהר איינפאכקייט און נאטירליכען געשמאק, ווי עס קען זיך אויסדוכטען אמאל דעם לעזער אין דער היינטיגער צייט. דער אייר־דרוק פון דער ביבעל איז גרויס דערפאר, ווייל זי ווייל אויף אונז ניט מאכען קיין איינדרוק; איהר שהנקייט איז אזוי ווי בעשאפען פון זיך אליין, — אזוי ווי די שהנקייט פון דער נאטור, זי שטעהט נאָך אבער העכער פון דער נאטור, ווייל זי האָט אין זיך אפטמאל מעהר, וויפיעל די ווייזט...

* * *

קלאפט אלזא אש, וואס אפט ווייזט ער אונז, פערקעהרט, מעהר, וויפיעל ער האָט — קלאפט ער אומזיסט אין די טהירען פון דער ביבעל־וועלט? מוז טאקע איהר קוואל פאר איהם פערשלאסען בלייבען? נ י י ן. די ליעבע צו פערשעהנערען, — דאָס אונבי־ל י ש ע אין איהם — איז דער שורש פון נאָך א ליעבע זיינער — און אָט די פיהרט איהם צו דער ביבעל: — דאָס איז די ליעבע צו מעשה לעך, צו פערווירקליכטע אונווירקליכ־קייטען, צו געשטאלטען, וואס דאכט זיך, זיי זיי־נען מיט אונז, זיי קומען צו אונז און דאָך זיינען זיי ניט גלייך צו אונז, עפעס א שיין פון אן־דער וועלט איז געפאלען אויף זיי, און אז זיי געהען, ריהרען זיי ניט אן די ערד, און אז מיר וועלען אין זיי זיך גוט איינקוקען, וועלען זיי ניט ווערען... די ליעבע צו מעשה'לעך, וואס זיי־נען קייבט און שוועבעוודיג, ווי וואלקענדלעך אויפן זומער־הימעל, און ווי וואלקענדלעך ביים זון־פערגעהן גלאנצען זיי און ציטערען פון זונען־גאלד און שמייכלען און טרויערען צוזאמען... די ליעבע צו אָט דעם א ו נ ר ע א ל י ן חן מאכט איהם נאָך נישט פאר א מענשען, וואס האָט א טהייל אין דער ביבעל (אין איהר א טהייל האָט נאָר דער, וואס פאר איהם זיינען איהרע וואונ־דער ניט קיין וואונדער און די מעשה'לעך קיין מעשה'לעך ניט, נאָר רעאליטעטען), אבער זי מאכט די ביבעל פאר א ש ט א ף, וואס איז איהם ליעבער ווי יעדער אנדער שטאָף, וואס גיט זיין וויכען פערטרויטען בליק מעהר רחבות ווי דאָס ש ט ע ד ט י ל.

לייענענדיג דאָס ש ט ע ד ט י ל האָט מען געקאָנט שוין זעהען, אז אש וועט ניט בליי־בען לאנג ביי דער געגענווארט, ביי דער וואָ־כעדיגקייט, וואס קוקט דאָך ארויס מיט די ברוגז'ע אויגען, מען מעג עס טויזענד מאל פער־דעקען מיט זיידענע שלויערס, — שוין לייענע־דיג דאָס ש ט ע ד ט י ל, האָט מען זיך געפיהלט ניט אינ'ס ש ט ע ד ט י ל, נאר אינ'ס דיכטער'ס וועלט פון טרוימען... און די אלע פריהערדיגע און שפעטערדיגע בילדער און ערצעהלונגען, ווי ווייט זיי זיינען טיפיש פאר אש'ן — זיינען זיי דען ניט אלע הקדמות און הוספות צו אָט דעם אויסגעטרויטען ש ט ע ד ט י ל? זיינען זיי דען ניט אלע גערוסען, ליעבע־בריעווע־לעך פון אָט דער שווארץ־חנ'וודיגער גליעבטער פון זיין יוגענד?

און וואר איז זי, אָט די אויסדרוועהלטע פון זיין יוגענד, אויב ניט עפעס א ווייטע פרינ־צעסין פון דוד המלך'ס הויז, וואס שוין לאנג, לאנג איז זי פערטריבען געוואָרען פון איהר

פאטער'ס קעניגרייך און זי קאן עס נאך אלץ ניט פערגעסען?

אט דא ערשט האט אונז אש דער־צעהלט (ר א ש ע ל, „דער פריינד", בייל־אגע 164), ווי ער חלום'ט צו זעהען פאר די אויגען „דעם אדעל פון אידישען בלוט, פון אתמר", און אט די בענקשאפט נאך דער אידישער קע־ניג'ס טאכטער האט ער אריינגע'חלום'ט אין דאס ש ט ע ד ט י ל, און זעהר אפט, ווען מיר הערען דאדט די שיר־השירים־פערזען, אויף וועלכע עס ליעגט נאך דער הייסער גלאנץ פון דער מזרח־זון, ווייסען מיר ניט, וואו מיר זיינען, צו אין גלות־פוילען, צו גאר אינ'ם לאנד יהודה... און אט די בענקשאפט צו דעם אדעל פון אידי־שען בלוט האט איהם גערופען, ע'כשופ'ט צו־ריק פונ'ם ש ט ע ד ט י ל, וואס איז דאך מעהר ניט, ווי א שאטען פון דעם אמאליגען אי־דישען אדעל, — צוריק אויפ'ן וועג, וואס פיהרט קיין בית־לחם, וואו אין שטילע נעכט שטעהט אויף פון איהר רוה די מאמע פון אונזער שטאל־צער און טרויעריגער שעהנקייט, די מאמע רחל, — צוריק אויפ'ן וועג, וואס פיהרט צו דוד'ס שטאדט, וואו עס רוהען נאך די שטיינער, וואס זאגען עדות אויף אונזער יחוס, וואו עס איז ליעב אויסגעשפרייט דער הימעל, וואס האט געהערט משה'ס שירה און ירמיהו'ס קלאג און ישעיהו'ס טרייסט, און האט געזעהן, ווי עס פלע־גען אנקומען, צו בעגעגענען די עולי־רגל, „די נביאים און די סגנים פון בית־המקדש, און מיט זיי די רייכע חשוב'ע בעלי־הבתים פון ירושלים, אין טהייערע זיידענע טיכער אויף די קעפ, דער צייכען פון זייער חשיבות. די ליבער אין עהלען געשמירט, זיינען זיי אין זיידענע טהייערע טליתים געווען געהיליט, מיט גאלדענע קייטען בעפוצט. אין זייערע מלבושים איז געלעגען א בעהאלטענער סוד פון טהייערע שמעקענדע עה־לען. אין זייערע הענד האבען זיי געהאלטען די פרוכטען פון זייערע פעטע גערטנער אויף זייערע דיניטשקע גאלדענע בלעכען, אויף וועלכע עס זיינען געווען מייסטערהאפט אויסגעקלאפט וויי־טרויבען־שטאנגען און עהלבערטען־בוימען — — — — פאראוים פאר זיי זיינען געגאנגען די לוים, אכצעהניעהריגע בחורים, וואס זיינען מיט זיי דער מחנה אקעגען געקומען, און בלאהע פורפורנע העמדער אנגעטהאן, מיט גאלדענע פראנצען, און טהייערע זיידענע טליתים אויף זיך פערוואורפען. האבען זיי אויף לאנגע דינע פישטשאלקעס, אויף אכטזייטיגע פידלען, אויף געדרעהטע, פיעל־פאכיגע, פיעל־זייטיגע הארפען, אויף זילבער בלעכען זייערע נגונים געשפילט..." (אין ארץ־ישראל, 33). אט די וועלט, פול מיט פראכט, כשופ'ט דעם טרוימער, וואס ווי אין אייר־ניקעל פון אנ'אבגעקומענער פירסטליכער פא־מיליע לעבט נאך אין זיין בלוט דער געשמאק פון איידעלע זאלבען, דער נערויש פון זיידענס קלינגט נאך אין זיין אויער, און זיין אויג איז נאך געוועהנט צו דער רייניקייט פון פערל און צו די שטילע פייערלעך פון טהייערע שטיינער... אין אט דער גאלדענער וועלט פיהלט ער זיך היימיש און גוט, כאטש נאנצע דורות און וועלטען ליגען צווישען זיין מאלעריש־וויבען, מיידעלש־צארטען פערפוצטען סטיל אין דער איינפאכ־קייט און הייליגער נאקעטקייט פון דער ביבעל־שפראך, וואס רופט אן אלץ מיט זיין נאמען און וויים ניט פון פערשטעלען און פערשלויערען און פערשעהנערען... די צניעות פון די ביבלישע פאקטען לאזט גענוג איבער ארט פאר די דיכ־טער פון אלע צייטען, נאנץ בעזונדערע אבער פאר אזוינע דיכטער וויי אש, וואס דער איבער־גאנג פונ'ם געוועהנליכען צום וואונדערליכען איז ביי זיי אזוי נאאיוו, אזוי זעלבסט־פערשטענד־ליך! אט הויבען מיר אן לייענען אן איינפאכע רעאליסטישע בעשרייבונג, ווי א יונג מיידעל, מ ר י ם איז עס געווען, געהט פון א ווייט שטער־טיל אין גליל אויפ'ן וועג קיין בית־לחם, וואו עס געפינט זיך איהרע א קרובה, און מיר וואונדע־רען זיך גאר ניט, וואס אט דערנעהענט זי זיך צום קבר, וואו עס ליעגט די מאמע רחל, און זי רעדט מיט איהר אזוי אייגפאך, ווי זי וואלט שטעהן נעבען איהר א גוטע, א געטרייע און איהר גלעטען די האר... און עס איז אונז אזוי זעלבסט־פערשטענדליך, וואס זי געהט אוועק פון דאדט מיט א גרינג הארץ, און וואס איהר דאכט זיך, אז „זי געהט איבער א ברייטען לאנגען הימעל־וועג, וואו עס ציהען זיך ליכטיגע מילך־וועגען — — — — אויף די מילך־וועגען איבער די ליכטיגע פעלדער זיינען מלאכים געגאנגען. פון אלע פיער זייטען וועלט זיינען זיי אנגעקו־מען, אין גאלדענע קליידער זיינען זיי געגאנגען, און זייערע גאלדענע קרוינען האבען זיי אין זייע־רע הענד געהאלטען, און געגאנגען זיינען זיי איבער ליכטיגע פעלדער און געבויגען זייערע קעפ פאר איהר און ענוויגט זייערע קרוינען צו איהרע פיס, און בענליים זי פון דער ווייטענס

מיט א שטיל געבעט קיין בית־לחם אריין...“

אבֿ׳אנדערער וועט פרעגען, צו איז דאָ אש געטריי געבליבען דעם גייסט פון דער אידישער טראדיציע, און ער וועט זיין פאר זיך געוועכט, וועט ער וועט בייז זיין אויף דעם נ י י ן, מיט וועלכען מען מוז ענטפערען אויף אָט דער אונבעקוועמער פראגע... איך פרעג: צו איז אש געטריי דאָ זיך אליין? און יעדער וועט ענטפערען אויף דעם: יע! פון יעדע שורה זינגט דאָ ארויס צו אונז זיין געטרייע ליבליכע מוזע, — און זי פערשפרייט צערטליך איהרע פליגלען אויפֿן דיכטער און שיצט איהם פון די אונבעקוועמע טענות... אש איז דאָ געטריי צו זיך אליין — און דאָס איז, וויל ע ר, וואָס אין די שוואכקייטען, וועלכע ער האָט געטאָן, איז ער „מאָרען“, — איז ער אין זיין קראפט, אין דעם פ י נ ט ע ל פון זיין איך, א מענש, וואָס געהערט צו אנ׳אנדערער, א גילדענער צייט, וועלכע מלאכים זיינען נאָך געווען, אי אויפֿן הימעל, אי אויף דער ערד, וועלכע איבערגאנג פונ׳ם געוועהנליכען צום וואנדערליכען איז נאָך געווען אזוי נאטירליך, וועלכע עס האָט נאָך געלעבט אָט די שטאָלצע פירסטליכע משפחה, וואס ער איז איהר אבגעקומענער, אבער טרייער אייניקעל...

אין אָט דער צייט איז נאָך דער מענש געווען איינס מיט דער נאטור, — און אויך דאָס ציהט צו איהר אש׳ן. איהם האָט אין געפאנגשאפט געמוטעט די ש ט א ד ט, דאָס מאָדערנע לעבען, און ער קאָן זיך שוין ניט בעהעפטען מיט דער נאטור, ער קאָן נאָר די נאטור מיט זיך בעהעפטען, און אין זיינע לאנדשאפטען גיסט ער אריין זיין גאנצע בענקשאפט נאָך דער נאטור, און זיי זעהען אוים, ווי אנגעזאפט מיט מענשליכע תפלות, אזוי ווי דער דיכטער וואָלט אין זיי זיין אטהעם אריינגעאטהעמט, זיין טרוים אריינגעטרוימט, — אזוי ווי זיי וואָלטען געלעבט ניט מיט זייער אייגענעם, נאָר מיט דעם דיכטער׳ס לעבען, — און נאָר אין דער ביבל איז די נאטור ניט פערמענשליכט, נאָר, פערקעהרט, דער מענש אליין איז נאָך א שטיק נאטור; זאָל עס ניט ציהען צו זיך אש׳ן? — איז עס דען ניט דאָס, נאָך וואס ער בענקט? וועלן ער לייענט מיט קינדערשער פרייד די מעשות פון תנ״ך, וואָס זעהען אוים, ווי דערצעהלט פון דער נאטור אליין, זאָל זיך איהם ניט פערוועלען דאָס איבערצודערצעהלען? פערגלוסט זיך דען ניט דעם מאהלער, וועלן ער בעמערקט עפעס א ליניע, א פארבען־ניואנס, וואס איהם געפעהלט, פערגלוסט זיך איהם ניט עס איבערצוצייכענען, איבערצומאָהלען? נעהמט אונז ניט אן קיין חשק, וועלן מיר לייענען א שעהן געדיכט, הערען א שעהן מעלאָדיע, עס איבערצוזאָגען אָדער איבערצוזינגען? אָבער אש איז צופיעל קינסטלער, ער זאָל זיך בענוגענען מיט׳ן בקויזען איבערזאָגען אָדער איבערזינגען, — און געווים וועלען די, וואָס לערנענדיג תנ״ך זעהען זיי פאר זיך קיין שום לעבעדיגע געשטאלטען, — זיך וואנדערען, וועלן זיי וועלען הערען, ווי פ נ ח ס, עלי הכהנ׳ס זוהן, זאָגט צו ש מ ו א ל׳ן אין אש׳ס איבערדערצעהלונג: „פרומער צדיק מיינער“ און ח פ נ י שוועדט זיך: „כ׳לעבען“, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען ניט כהנים אין משכן פון שלה, נאָר יונגען פון „קוילערגעסעל“. פאר אש׳ן זיינען אָבער די געשטאָלטען פון תנ״ך און די אגדתות ניט קיין טויטע זאכען, זיי שטעהען איהם פאר די אויגען, אזוי ווי ער וואָלט מיט זיי אין איין חדר געגאנגען, איז נאָר קיין חידוש ניט, ואס אָפט מישען זיי זיך אוים ביי איהם אין דער פאנטאזיע מיט די אידען, וואס ער האָט געזעהען אין קוטנע. און דערצו איז ער צו לירייש און האָט צו וועניג אבֿיעקטיוויטעט אין זיך, ער זאָל קאָנען אָדער וועלען אונז געבען ה י ס ט א ר י ש ע בילדער, ד. ה. אזוינע, וואס זיינען פאר איהם פערגאנגענהייט, און נאָר פערגאנגענהייט. ער וויל און קאָן אונז געבען דעם איינדרוק, וואס די ביבל מאכט אויף אי הם, די געשטאָלטען, וואָס זי רופט ארוים ביי איהם אין זיין פאנטאזיע, אין דער פאנטאזיע, וואס איז וואָך און פול מיט לעבעדיגע פארשטעלונגען און איז גרייט ניט נאָר צו נעהמען פון דער וועלט, מיט וועלכער זי קומט אין בעריהרונג, נאָר אויף איהר צו געבען... דעריבער איז אין אש׳ס ביבלישע מ א ט ו ו ע ן פארען אש, ווי אין ש ט א ד ט ל. און דערי בער ה אָבען זיי א ווערטה פאר אונז. וועלן זיי וואָלטען געהאט אין זיך נאָר ביבל, וואָלטען זיי איבריג געווען, אזוי ווי עס איז איבריג א קאָפיע פון א בילד, וועלן עס איז פארען דער אָריגינאל. נאָר אש בעגעהט זיך מיט דער ביבל, אזוי ווי ער בעגעהט זיך מיט דער נאטור; ער גיסט זיך ניט צונויף מיט איהר, נאָר פערקעהרט, ער נעהמט זי אויף אין זיך, און ער נעהמט זי אויף ניט אינגאנצען, ווי זי איז, נאָר ווי ווייט זי האָט אין

זיך עלעמענטען, וואָס זיינען איהם נאָהענט, וואס קענען זיך מיט איהם אסימילירען. איז עס בלויז א צופאל, וואס דער ערשטער ספר אין תנ"ך, וואָס אש"ן האָט זיך פערגלוסט צו איבערזעצען איהם אויף אידיש, איז גראד די א י ד י ל י ע רות? אָבער א אידילישע ווערט ביי איהם אויף פון דעם שטאַף, וואס אין דער ביבעל איז עס גאר ניט אידיליש. צום ביישפיעל די מעשה מיט דעם נ ב י א פון י ה ו ד ה (ביי אש"ן שטעהט, קענטיג על פי טעות, דער ק ע נ י ג פון יהודה), וואָס איז נעקומען קיין בית־אל נביאות זאָגען אויף ירבעם', און זיין מזבח און וואָס, ווייל ער האָט וו עדערשפעניגט אין גאָט'ס מויל, וואס האָט איהם געפוילען, ער זאָל ניט עסען און ניט טרינקען אין דעם דאָזיגען אָרט, און ער האָט זיך געלאָזט איינריידען פון דעם פאלשען נביא פון בית־אל און געגעסען מיט איהם, האָט איהם א לייב אופ'ן וועג געטוט, נאָר ניט פערצוקט, — די דאָזיגע מעשה, ווי זי ווערט דערצעהלט אין תנ"ך (מלכים א', י"ג), איז זי גיכער ד ר א מ א ט י ש, איידער אן אידילישע הומאָרעסקע, ו ו א ם איז געוואָרען פון איהר ביי אש'ן. דערצעהלען א געשיכטע, ווי זי איז, אָהן קיין שום פרושים, און מיט דער גענויאלער קורצקייט, אויף וועלכע נאָר די אמאָליגע זיינען פעהיג געווען, — דאָס קען נאָר דער ביבלישער עפאָס, וואָס פאר איהם עקזיסטירען די מ ע ש י ם, אָבער ניט די ר ע ו ו נ ו ת דעם מענשענ'ס, ביי אש'ן אָבער ט ר א כ ט ע ן די מענשען א סך מעהר, וויפיעל זיי ט ה ו ן, און אויף יעדער טהואונג זייערער האָט ער א פירוש; און פון דער ביבלישער קארגקייט אויף ווערטער איז, פערשטעהט זיך, קיין זכר ניטא. א חוץ דעם האָט אש איינגעפיהרט זייטיגע פארשוינען (די בעלי־בתים, וואס קומען מיט מתנות צום נביא, און די אידענע מיט'ן קראנק קינד אויפ'ן האנד); דער תנ"ך אָבער וויים ניט פון קיין פארשוינען, וואס זיינען ניט א ו נ ב ע ד י נ ג ט נויטיג פאר דעם עיקר פון דער האנדלונג, אזוי ווי ער וויים ניט פון קיין שום דעקאָראציעס און מאהלערישע פערפוצונגען, אָבער דאָס איז נאָך ניט אלץ; דער אונטערשיעד צווישען דער ביבלישער און דער אש'ישער דערצעהלונג געהט נאָך וויייטער. אין תנ"ך איז דער ה ו י פ־פ א ר־ש ו י ן פון דער געשיכטע דער נ ב י א פון י ה ו ד ה; און עס פערשטעהט זיך, אז מעהר ווי דעם נ ב י א זעהען מיר ניט אין איהם! ער דעדט נאָר די רייד, וואס נאָט קענט איהם אין מויל אריין, טהוט נאָר דאָס, וואָס נאָט הייסט איהם טהאָן, און אפילו דעם פעהלער, וואָס ער איז בענאָנגען, איז ער בענאָנגען נאָר, ווייל דער אלטער נ ב י א פ ו ן ב י ת־א ל האָט איהם געזאָגט, אז א מ לאָך פון גאָט האָט זיך צו איהם בעוויעזען און געהייסען איהם אומקעהרען; דעם נביא פון יהודה, און געבען איהם עסען און טרינקען. ביי אש'ן אָבער שטעהט ערשטענס אין רעכטען מיטען פון דער ערצעהלונג ניט דער נביא פון יהודה, נאָר דער נביא פון בית־אל, און צווייטענס, איז דער שפרפער גרעניץ, וואס פיהלט זיך אין תנ"ך צווישען דעם ערשטען און דעם לעצטען, ביי דעם מאהלער, וואָס וויים ניט פון שפרפע ליניעס, אזוי גוט, ווי אבגעמעקט געוואָרען: פון דעם בית־אל נביא איז געוואָרען ביי איהם כמעט ווי א קאָמישע פיגור (וועלכע איז איהם, אגב, זעהר געלונגען), און דער נביא פון יהודה, וואס אין תנ"ך איז ער שטרענג און רעדט נאָר געצעהלטע וועטער, זעהט אוים ביי איהם אויך, ווי עפעס א גוט־מוטהיגער נאאיוועד אלטינקער, א ליעבער זיידע פון א קינדער־מעשה'לע, וואָס וואס מען וויל קאָן מען מיט איהם מאכען. וועניגער פון אלע איז ער א נביא, אין וועלכען עס לעבט א גוואל־דיגער, געטליכער כח...

קורץ, אש האָט ארויסגעלייענט אין תנ"ך ניט קיין תנ"כ'ישע, ניט קיין שטרענגע, קורצע און עפיש־קיהלע געשיכטע, נאָר אנ'אש'ישע, א ווייכע, פערמאָלערישטע, פערפוצטע, הומאָרישטיש־געמיטליכע ערצעהלונג. און וואָס ער האָט פון תנ"ך ארויסגעטראָגען, דאָס האָט ער אונז אונטערגעטראָגען; אן אייגענארטיגען סינטעז צווישען דעם ביבלישען סטיל און דעם סטיל פון א דיכטער, וואָס נאָר געווייסע עלעמענטען פון דער ביבעל זיינען איהם נאָהענט.

* * *

און פונקט אזא אייגענארטיגען סינטעז צווישען דעם ה י ס ט א ר י ש ע ן אינהאלט און דעם א ש'ישען סטיל געפינען מיר אין די שוין פריהער דערמאָהנטע בילדער, וואָס האָבען דעם נאָמען „אין ארץ ישראל". אויך דא זיינען די „היסטאָרישע בילדער", ווי זיי רופען זיך, ניט וועניגער א ש'ישע, ווי ה י ס ט א ר י ש ע. די צייט, וואס עס רעדט זיך דא וועגען איהר, איז נעווען פול מיט שטורם און מלחמה; די מאכט פון די אויפקומענדיגע רוימער־הער־

שער, וואס האָט זיך אָנגעהויבען דאָן אלץ שטאַרקער און שטאַרקער צו פיהלען, אינאיינעם מיט די אינוועניגסטע רייסערייען צווישען די פערשיעדענע אידישע פּאַרטייען, האָט אויפגערודערט דאָס לעבען אין ארץ ישראל און עס אָנגעפיהלט מיט ברען־שטאָף, וואס יעדע מינוט איז עס נרייט געווען זיך אָנצוצינדען און זיך פונאַנדערצופלאַקערען אין א מורא'דיגער שרפה. אין אש'ס בילדער פון דער דאָזיגער עפּאָכע איז פאַראָן אָבער נור א שוואכער, בלאַסער אָבקלאַנג פון אָט דעם דערווייל נאָך זיך איינהאלטענדיגען, אָבער שוין ברומענדיגען שטורם־ווינד. ער פיהרט אונז אנשטאָט דעם אוועק אין דער גלילפּראַווינץ, וואו עס וואוינען די פּראָסטע לייט, די אידילישע בעלי־בתים פון דעם דאָמאַלסטדיגען אידישען שטעטל. ער ווייזט אונז דעם חן, וואס עס ליענט אויסגעגאָסען אויף זייער פּראָסטען, שטילען, נאָאיוון לעבען! „...און פּראָסט איז געווען דער איד, וואס האָט געוואוינט אויף די (דער) גלילישע ערד, ווי די פּאַלמע און דער ציפּרים־בוים, וואס אויף זיין פעלד. געלעבט פון זיין אקער און שניט, האָט ער נאָר נאָט געקענט פון פעלד, אין וועלכען ער האָט געארבייט, האָט ער זיך בעצויגען צו איהם פּראָסט און אפענהערציג א. א. ו." די בענק־שאפט פון אָט דעם פּראָווינץ־אידען צו ירושלים, וואו דער מקדש געפינט זיך, דערמאָהנט זעהר שטארק אן דער בעציהונג פונ'ם פּראָסטען אידען פון „קוילערגעסל" צום „בית־מדרש־געסל", מעהר נישט, וואָס דאָס „בית־מדרש־געסל" פון יענער צייט, — ירושלים, — איז נעווען ניט נאָר פול מיט תורה, נאָר אויך ריין אין גלאַנץ און פּראָכט, און אָט די אויסערליכע, דעקאָראַטיווע שעהנקייט, דעם פּוץ פונ'ם דאָמאַלסטדיגען ירושלים, ניט דעם אינוועניגסטען שטורמישען לעבען מאָהלט אונז אש. מיר האָבען שוין געבראכט פריהער א ציטאַט, וואו עס איז נעשילדערט דער גלאַנץ און דער חן, מיט וועלכען מען פלעגט בעגעגענען די עולי־רגל אין ירושלים; אָבער כמעט אלע פּרקים, וואו עס רעדט זיך וועגען די ימים־טובים אין ירושלים זיינען פול מיט אָט דעם בלענדענדיגען גלאַנץ. עס שימערט אין די אויגען, וועו מען לייענט עס, פון די טהייערע שטיינער, פון די גאלדענע הענגלייכטער, פון דעם פורפור־שטאָף און די פערל־שנורען, עס רוישט זים אין די אויערען פון די הארפען־טענער און די כאָר־נעזאנגען. די זייטלעך, וואו עס איז געשילדערט דער עקסטאַז פון שמחת־בית־השואבה אין ירושלים, וועו א פער'שכור'נדיג ליכט פילט אן דעם בית־המקדש, געהערען צו די שעהנסטע און מעכטיגסטע שילדערונגען אין דער אידישער ליטעראַטור. וואָרום ערגעץ ווייזט זיך ניט ארוים אזוי שטארק ווי דאָ די כאראַקטעריסטישע לייבע אש'ס צו יום־טוב'דיגקייט, פארביגקייט און פרעכטיגקייט. קיין זאך מאָהלט ער ניט מיט אזא מייסטערשאפט און אויסדרוקס־קראפט, ווי אט די יום־טוב'דיגקייט, פארביגקייט און פרעכטיגקייט.

אפילו אין דעם פרק, וואו עס האָט געזאָלט זיך פיהלען די מרידה־לופט, וואס האָט אָנגעפיהלט דאָן דאָס אידישע לאנד, — אפילו אט דאָ פערנעהמט דעם בעסטען און שעהנסטען אָרט די שילדערונג פון דער פרעהליכער און מיט גלאַנץ פולער חתונה, וואס איז פארגעקומען אינ'ם קליינעם שטעדטל צפת, אין דער צייט וועו די טענער פון אומרוה און קאמפף, וואס רייסען זיך אריין אהער פון דרויסען, קלינגען מאט און שוואך. „אָנגעטהאָן אין זייגע יום־טוב'דיגע קליידער מיט דער חתן־קרוין אויף זיין קאָפּ, פיהרט ער די כלה ביי זיין האנד פון איהר פאָטער'ס הויז, צו זיין מוטער־שטוב ברענגט ער זי זיך אהיים. אראָבגעלאָזט די אוי־גען צו דער ערד, ווי עס פאסט פאר א כשר'ע אידישע קעניג־טאָכטער, געהט די כלה צו זיין זייט, בעפוצט איהר קאָפּ מיט די כלה־קרוין, ge־שמירט איהר לייב מיט טהייערע בשמים, וואָס איהר מוטער האָט זי צו איהר חופה־נאכט אויס־געשמירט, — פערשפרייט זי איהר כלה־געשמאק ארום זיך..."

אין בילד אזא איז טהייערער אש'ן, ווי צעהן מרידות! וואָרום, איך חזר נאָך אמאל איבער, ניט דעם היסטאָרישען א מ ת, נאָר דעם דאָמאַנטישען ח ן זוכט — און געפינט — ער אין די ביבלישע מאטיוון.

אָט ד ע ר ח ן געפעהלט איהם אויך אין מ ר י ם, און הגם די לענענדע, וואס איז פאר־בונדען מיט איהר נאָמען, איז נ י ט ק י י ן א י ד י ש ע לענענדע, הייסט עס נאָך ניט, אז ס'איז געשריעבען געווארען ניט פאר אידען, „פאר דעם איבערזעטצער". יעדערער וואָס קען און פיהלט אש'ן, מוז, אויב נאָר ער איז אויף־ריכטיג, מודה זיין, אז דאָס בוך „אין ארץ ישראל", פונקט אזוי ווי די לעצטע קאפיטלען פון דער ערצעהלונג „אין א קארניוואל־נאכט",

שטאמט פון די טיעפסטע קינסטלערישס, מעגען זיך די דאזיגע סימפאטיעס צוזאמענפאלען מיט אנדערע, ניט־קינסטלערישע, צוועקען. משפט'ן און פער־משפט'ן דעם דיכטער (דאס דארף אונז ניט מיאוס ווערען איבערצו'חזר'ען) קאן מען נאר דאן, ווען ער זינדיגט געגען זיך אליין, ד. ה. געגען זיין קונסט; איז ער אבער געטריי, איז ער פונ'ם קינסטלערישן שטאנדפונקט ריין. און אזוי ווי אין די זאכען, וואס זיינען געשריבען געווארען אונטער דער השפעה פון דער ביבל אינ'ם ברירטערען „גוי'שען" זין פונ'ם וואָרט, פיהלט זיך דער אינוועניגסטער אש'ישער ריטמוס ניט וועניגער, ווי אין אנדערע זאכען, ליינגט די פראָגע וועגען ניט־אידישקייט און ניט־פאלקס־טימליכקייט אויף יענעם זייט גרענעץ פון דער קינסטלערישער קריטיק...

און איצט געהען מיר איבער צו דעם אייגענטליך ביבלישסטען און דאָך מאדערנסטען פון אש'ס ביבלישע מאטיוון, — צו דער דראמע „אמנון און תמר". אין תנ"ך (שמואל ב' י"ג) איז, ווי געווהנליך, די געשיכטע דערצעהלט פראסט און זאכליך, אהן קיין שום חקירות, נאר איז פסוק איז דאָך פאראן, וואס קאן דינענען צו דערקלעהרען די זאך פסיכאלאגיש; עס שטעהט: און אמנון האט זי (תמר'ן) פיינד געקראָגען (מיט) זייער א גרויסע פיינדשאפט, דען די פיינדשאפט, וואס ער האט זי פיינד געקראָגען איז גרעסער געווען פון דער ליעבע, וואס ער האט זי ליעב געהאט". עס איז אלזא דער „צו־פלוס און אבפלוס" פון דער עלעמענטארער תאוה, וואס איז פונקט אזוי נאטירליך און אונפערמיידליך, ווי דער צופלוס און אבפלוס (פלוט און עבבע) אין ים. ביי אש'ן אבער איז די זאך ניט אין ערך קאמפליצירטער. און צוליעב אט דער פערווייקעלטקייט איז אינ'ם הויפט־העלד פון אש'ס דראמע „אמנון און תמר", א חוץ דעם נאמען, פון דער ביבל אזוי גוט ווי נאר נישט געבליבען. פון דעם צופעסטשעטען, אבער געזונדטען, פראסטען כמעט ווילדען נאטור־קינד אמנון פון תנ"ך איז געווארען ביי אש'ן א צאר־טער בענקענדיגער, נערוועזער, כמעט מאדערנער ראמשע; פון דעם תנ"ך־אמנון, וואס טהוט און רעדט ניט, איז געווארען אנ'אמנון, וואס פון זיינע ליפען רינט האניג און צערטליכקייט, און וואס זיינע מאנאלאגען בעטען זיך גאָר זאגט, געזונגען צו ווערען אויף די פיעדעל־שטים פון אמאיסי. פון זיין קעניג־פאטער האט אמנון'ס האַרץ ג'ירשנ'ט צוויי מעכטיגע תאוות: — צו ווייבער און — צו מלחמות; נאָר וען איינע וואכט, שלאפט די אנדערע, איז אבער די ער־שטע, די ליעבע צו תמר, געשטילט, אזוי צינדט זיך אן אין איהם די צווייטע, די מלחמה־לוסט, און עס איז א שהנער דראמאטישער מאמענט ביי אש'ן, ווען אמנון, וואס פלוצלונג דערהערט ער די פיעדעל דוד'ס שפיעלען, פון האלבע נאכט־ווינד געוועקט, א סימן, אז דער קעניג מיט די גבורים זיינען גרייט, — כאפט זיך אויף פון תמר'ס חופה־בעט און רופט: „העי, ווייב, דעם פאנצער דערלאנג!" עס איז א שהנער, אבער א נייער מאמענט, וואס אש האט אריינ־געטראגען: אין תנ"ך איז עס ניטא, דארט איז עס איינפאכער, עלעמענטארער, ביבלי־שער.

און אויך די תמר, וואס אש האט געשא־פען, איז אין דער תנ"ך־ערצעהלונג ניט לייכט צו געפינען. אין תנ"ך איז איהר ראָלע א פאסי־וע, און נאָר א פאָאר ווערטער איהרע גיעבען אונז אָנצוהערענים, אז זי האט אמנון'ן ליעב. ביי אש'ן איז איהר ליעבע נאָך שטארקער און צערטליכער, ווי אמנון'ס; אלזא, ניט תמר פון שמואל ב', נאָר שולמית פון שיר־השירים האט אונז דאָ אש געגעבען, שולמית מיט איהרע ליעבע געזאנגען זיינען אי שטורמיש, אי צערט־ליך, פראסט און פול מיט קאקעטישען חן. און אויב אין אש'ס „אמנון און תמר" איז פאראן עפעס ביבלישעס, אט די תמר־שולמית געשטאלט. אמנון, דער דיפט־העלד, איז מאדערניזירט: איהם פעהלט, ויי געזאגט, אי איינפאכהייט, אי קרעפטיגקייט. אויך זיין שפראך איז אפטמאל צו... נייטאדיש; צום ביישפיעל: „ציטער אויף מיר מיט דיין וואכענדע נשמה און שלאפענדיגען ליב". אגב, יהונדב, אמנון'ס פרייַנד, איז נאָך „מאדערנער": „אזוי שטיל ווי א ליע", און לאנגזאם, ווי א בענקע־ניש". נאָר דאָס איז שוין בעסער, ווי וען אין די רעכטע געזיכטע פון „הויכטייטש", וואס האט זיך צוגאסען איבער דער גאנצער דראמע, פאלט פלוצלונג אריין אזא מין ארימער קרוב ווי „נישט ווייט פאלט דאס עפעלע פון בוים" (ז' 20)... נאָר איך בין ניט אויסען דאָ צו קרי־טיקירען דעם אין עצם פאר א ביבלישער זאך

אויף אידיש פאסיגען, נאָר אָנגעשטאָפטען מיט פעהלערען און גרייזען טייטשמעריש־ען סטיל פון דער דראמע „אמנון און תמר". איך האָב געוואָלט נאָר זאָגען, אז דאָ האָט אש נאָך וועניגער, ווי אומעטום, זיך אונטערגעבען דעם ביבלישען שטאָף און ביבלישען גייסט, און ניט, ווי א פעהלער האָב איך געוואָלט אויף דעם אָנ־ווייזען, נאָר פארקעהרט, ווי אויף א סימן פון אייגענארטיגקייט און זעלבסטשטענדיגקייט, וואָס וועלט ניט בטל אפילו פאר דער מאכט פון דער אייביגער ביבל.

דר. אב. קאַספע.

מעדיצין אַמאָל און היינט

ד ערשטע וויסענשאפטען, וועלכע האָבען זיך אָנגעפאנגען צו ענטוויקלען ביי די נאנץ אלטע פעלקער און וועלכע האָבען גע־שפיעלט א גרויסע ראָלע אין זייער טאָג־טעגליכען לעבען, זיי־נען, אָהן צווייפעל, געווען מעדיצין און אסטראָ־נאָמיע. און מעדיצין איז וואהרשיינליך געווען די עלטערע פון דיעזע צוויי וויסענשאפטען, וואָ־רום וואָס האָט נעקענט מעהר אינטערעסירען דעם מענשען, ווי די פראגען וועגען לעבען און טויט, וועגען געזונדהייט און קראנקהייטען; אפילו ביי חיות קען מען בעמערקען פיעלע צוועק־מעסיגע אינסטינקטיוע האנדלונגען, וועלכע דיע־נען זיי צו פערלייכטערען זייערע שמערצען. קיין און הינט לעקען זייערע וואונדען און זייערע גע־שעדיגטע גליעדער. אין היץ זוכען פיעלע חיות זיך אבצופרישען אין קאלטע וואסער. הינט כאפען עסען געווייסע גראָזען אלס ברעך־מיטעל. מאלפעם זוכען צו פערהאלטען די בלוט פון זייע־רע וואונדען דורך א העפטיגען צודריקען פון דעם פערוואונדעטען פלאץ מיט זייערע לאפעם. אויך זיינען זיי נאנץ געשיקט אין ארויסציהען פערשיעדענע שפליטערס, מיט וועלכע זיי פער־שטעכען זיך אפט, וועז זיי קלעטערען איבער די בוימער. א הונט מיט א צובראכענעם פוס, לויפענדיג אויף דריי פיס, האלט דעם צובראכע־כענעם פוס אזוי, אז ער זאל ניט וועהן פיעל קירצער, וועז די צובראכענע טהיילען פון ביין וועלען צונויפוואקסען.

אין דער לעצטער צייט האָבען פיע־לע קאָמפעטענטע פאָרשער אָנגעזאמעלט א מאסע וואונדערליכע פאקטען, וועלכע איבערציגען, אז חיות בענוצען זיך מיט זייערע אייגענע פערזעהליכע ערפאהרונגען, און וועגען אָן זייער שכל און זייער דענקונגס־קראפט צו ציהען שליסע פון דיעזע ערפאהרונגען און צו האנדלען נאָך דיעזע בעשליסע נאָך פיעל מעהר, און פיעל אפטער וויי מען האָט פריהער געדענקט, וועז מען האָט בעטראכט די מיינטע פון זייערע האנדלונגען און בעווענונגען אלס איינגעבאָרענע אינסטינקטען. עס צייגט זיך ארוים, אז חיות בענוצען זיך מיט געווייסע הייל־מיטלען ניט נאָר צו פערלייכטערען און העלפען זיך אליין, נאָר זיי וועגדען אָן געווייסע מיטלען צו העלפען אָנ־דערע, בעזאָנדערס זייערע אייגענע קינדערלעך. א מאסע פעלע פון געגענזייטיגע הילפע האָט מען אויסגעפונען ביי חיות, וועלכע לעבען א געזעל־שאפטליכען לעבען, ווי ביי די ביהנען און מיל־בען. די מילבען רינגלען ארום זייערע פערוואונ־דעטע מיט־מילבען מיט אזא געזעלשאפטליכער פלעגע, פון וועלכער מיר, העכסט־ציוויליזירטע מענשען, האָבען נאָך פיעל צו לערנען. די אלטע עגיפטיאנער, גריכען און רוימער האָבען איבער־געלאָזען א צאהל פאבלען, וועלכע דערצעהלען, אז מענשען האָבען איבערגענומען פיעלע הייל־

מיטלען פון די חיות. צום ביישפיעל, די אלטע יעגיפטיאנער, וועלכע האבען די ערשטע ערפונדען, אז זיי האבען די ערפינדונג צו בעדאנקען דעם הייליגען פויגעל איבים, וועלכער בענוצט זיך מיט זיין לאנגען שנאבעל צו מאכען זיך זעלבסט א קליסטיר. אנדערע גריכישע און רוימישע פאלקען "ערצעהלען, אז שוואלבען היילען זייערע קראנקע איינגן מיט דעם זאפט פון דעם פלאנץ סעלאפדין, אז טשערעפאכעם ברוכען א געווייסען סארט פון די אריגאנום פלאנצען אלס געגען־גיפט צו א בים פון אשלאנג, אז הירשען היילען זייערע וואונדען מיט דיקטאמנוס־בלעטער, בערען היילען זייערע מאגען־קראנקהייטען מיט ארום־בלעטער א. ז. וו.

עם וואלט אפילו געווען א גאנץ אינטערעסאנטע זאך צו בעווייזען, ווי פון אזלכע כמעט אינסטינקטיווע בעוועגונגען און האנדלונגען ביי מענשען, וועלכע מיר קענען זעהן אפט צוויישען קינדער אזוי גוט ווי צווישען ערוואקסענע, האבען זיך ביסלעכווייז ענטוויקעלט די פערשיעדענע אבטהיילונגען אין דער מעדיצינישער פראקטיק. אזוי, צום ביישפיעל, פון אזלכע פרימיטיווע האנדלונגען ווי גלעטען, רייבען און קנייפען א ברען אדער א וואונד, האט זיך ענטוויקעלט די קונסט פון מאסאזש; פון בעשמירען מיט שפייכער, פון בלאזען אויף א וואונד פון צילענדע קיהלענדע בלעטלעך צו די געשעדיגטע פלעצער, פון בעשמירען די הויט מיט לויג אלס א בעשיצונג געגען קעלט אין געגען בייסען פון פערשיעדענע אינסעקטען, איז אויסגעוואקסען די קונסט פון היילען וואונדען מיט מאסטיען, באזאמען, פלאסטערען און באנדאזשען; פון די פרימיטיווע אפפאראציאנען פון קראצען א וואונד, פון ארויסציהען שטעכלעך פון די פינגער, איז אויסגעוואקסען די קונסט פון כירורגען, וועלכע האבען אנגעוענדעט די זעלבע אינסטרומענטען, מיט וועלכע דער פרימיטיווער מענש האט געזוכט זיך צו העלפען אין זיין טאגלעכער ארבייט, צו עפענען געשווירען, צו לאזען בלוט פון אן אדער, אויסשניידען געוואקסען; פון די הילפען וואס עלטערע פרויען פלעגען לייסטען די יונגע מוטערס ביי קינדער האבען, פון די פפלעגע וואס יעדע מוטער האט געמוזט געבען איהרע זויג־קינדער, איז אויסגעוואקסען א קלאס פון היבאמען און האט אויך געמאכט די פרוי פאר דעם ערשטען און עלטסטען ארצט.

און דעם נאמען האט געווים די פרוי אנגעהאלטען פאר א משך פון טויזענטער יאהרען אין דער־שטע ענטוויקלונגס־שטופען פון דער מענשהייט. ניט נאר צווישען די מיטגליעדער פון איהר אייגענער פאמיליע, נאר אויך א לאנגע צייט אין די ערשטע קליינע קאממונען, אויף וועלכע די מענש־הייט איז געווען צוטהיילט און צוברעקלט.

אין די גאר אלטע צייטען, פון וועלכע עס איז געבליבען קנאפע שפורען אין דער פארמע פון וועל־כע עס איז שריפטען, פון וועלכע עס איז הים־טאריישע דאקומענטען, אויסער אלטע לעגענדען און מעשה'לאך,—אין די צייטען וועו מענשען האבען געלעבט אין קליינע, אבגעזונדערטע גרופען, אין צוואוואנרפענע, אונאבהענגיגע פאמיליען און שבטים, א לאנגע צייט איידער עס האבען זיך בעווייזען אויפ'ן היסטאריישען האריזאנט די ערשטע מלוכות, די ערשטע וויעגעלאך פון קולטור און ציוויליזאציאן, וויי כינא, מצרים, אשור, פערסיען, בבל און פאלעסטינא, און שפעטער גריכענלאנד און רום, האט זיך אין דיזע קלענערע אדער גרעסערע קאמונעס ענטוויקעלט א קלאס פון מכשפים און מכשפות — דאקטוירים. אזא קלאס דאקטוירים געפינען מיר נאך היינט אין די קליינע ווילדע אונציוויליזירטע ראסען, וועלכע זיינען צוואוואנרפען אויף די אינזלען צווישען אזיען און אויסטראליע, אין צענטראל אפריקא, און דער גרעסטער טהייל פון בהאנדלען די קראנקע ליענט אין די הענד פון דיזען מכשפות־און מכשפים־דאקטוירים*) אדער „מעדיצין־מענער", ווי זיי הייסען ביי די אינדיאנער שבטים.

פון די פיעלע ענווע בעשרייבונגען פונ'ם לעבען פון דיזען ביז יעצט עקזיסטירענדע ווילדע ראסען, און זייערע מכשפים־מעדיצין־מענער, זעהט מען, אז דיזען פרימיטיווע דאקטוירים־זוכען מיט אלערלייי מיטלען און מיט זייער גאנצען ארט לעבען, ארויסצורופען וואונדער און שרעק צו זיך און צו זייערע איבערנאטירלייכע קרעפטען און פאהיגקייטען. אין פיעלע שבטים, וואוינען זיי אבגעזונדערט פון אלעמען, עסען ניט

*) מיר ווילען בעמערקען, אז מכשפות־דאקטוירים זיינען געווען פריהער פאר מכשפים־דאקטוירים. אין די אלטע לעגענדעם און קינדער־מעשה'לאך ווערען מאהר דערצעהלט פון מכשפות ווי פון מכשפים. דערמיט ערקלעהרט זיך אויך וואס אין פסיק שטעהט „מכשפה לא תחיה".

דר. אב. קאספע.

און שלאָפען ניט מיט אלעמען צוגלייך, וואנדערן ארום נעכט וועלן אלע שלאָפען, טהוען זיך אָן אין פאנטאסטישע קלייִדער, וועלן זיי אונטערנעהמען זיך צו הייִלען מיט זייערע מאגישע מיטלען. די הייִלונג פאנגען זיי אָן מיט געבעטען צו די איבערנאטירליכע שלעכטע אדער גוטע גייסטער, מיט קרבנות, מיט רויכען פערשיידענע געווירצען, מיט משונה'דיגע בעוועגונגען און אבשפרעכונגען. און פון דעסטוועגען, ניט אבטענדיג אויף די אלע פאנטאסטישע אבערגלויבענס פון דעם שדים־קולטור, וועלן עס האָט אבסאָלוט ניט געקענט עקזיסטירען קיין פרייער געדאנק מיט נעניוע אונטערזוכונגען, האָבען דיעזע מכשפים־אקטוירים אנגעזאמעלט א מאסע ווירקליכע הייל־מיטלען. זיי האָבען געוואוסט פון ברעף־מיטלען, אבפיהרונג־מעריצינען, מיטלען צום שלאָפען, צו אבטרייבען ווערים, פון זאלבען און פלאסטערס, וואָס ציהען אָן בלאָזען אויף דער הויט, וואָס ציהען אב די בלוט און מאכען די הויט רויט; דערצו האָבען זיי געברויכט פערשיידענע גראָזען, פלאנצען, מינעראלען, פערשיידענע טהיילען און ארגאנען פון חיות. עס איז א אינטערעסאנטער פאקט, אז צווישען אייניגע פון דיעזע וויילדע ראסען, צום ביישפיעל, די אשאנטי — געפינען מיר, אז זיי האָבען געפרופט צו פערהיטען זיך פון פאקען און פון א שלאנגען־ביס, דורך דעם וואָס זיי מאכען א קלייניעם שניט אין הויט און רייבען אריין אין דעם שניט די מאטעריע פון א פאקען־וואונד. ביי די אלטע כינעזער געפינען מיר אויך אזעלכע פראָבעם, נאָר אנשטאָט ארייִנצוריייבען די פרישע מאטעריע אין די בלוט פון א פריש געמאכטע וואונד, לעגען זיי צו די מאטעריע צו די נאָזלעכער, אין די לינקע נאָזלעכער ביי אינגלעך און ביי מיידלעך אין די רעכטע.

אין די מעהר ענטוויקעלטע און ציוויליזירטע שטאָטען פון אלטערטהום וויי: בבל, פרס, אשור, כינא, מצרים א. ז. ו. איז די הייל־קונסט אריבערגעגאנגען אין די הענד פון די שטאַרק־ארגאניזירטע פריסטער אדער גלחים קלאס, א קלאס וואָס איז געוואָרען דער עכסקלוסיוער און הערשענדער קלאס אין די אלע מלוכות פון אזיען. דא דערגרייכט שוין די מעדיצין א הויכע שטופע פון ענטוויקלונג, די צוזעצע און צושפרייטע שטיקלעך ערפאהרונגען פון דער פרימיטיוויער מכשפים־פעריאדע פון די אבגעזונדערטע און צוזאמענגעקליבען אויסגעארבייט אין פאלקאמענע סיסטעמען, עס ווערען געגרינדעט פאנטאסטישע לעהרען און טהעאריין, אויסגעוועבט פון הויכע אונבעגרינדעטע ספעקולאציאָנען, טהעאריין וואָס זיינען ענג פערבונדען און פערקניפעלט מיט זייערע אלגעמיינע רעליגיעזע וועלט־אנשויאונג, אז אלעס אין דער וועלט, די ערד און דער הימעל שטאַמט פון געטליכער קראפט, פון א שטענדיג דורכדרינגענדע געטליכקייט, וואָס הארמאָנירט און רעגירט אלעס פון די גרעסטע ביז די קלענסטע געשעהענישען און פאסירונגען אין דער וועלט. דיעזע מעכטיגע פריסטער־ארגאניזאציאָנען מיט זייערע פרעכטיגע טעמפלען זיינען דאָס געוועזען גרויסע טראָסטס פון אלטערטהום, וואָס האָבען פאבריצירט און אָנגעזאמעלט די גייסטיגע רייכטהימער פון יענע צייטען. מיט פיעלע פון די טעמפלען זיינען געווען פערבונדען שולען, וואו די פריסטער האָבען געלערנט זייערע תלמידים מעדיצין צוזאמען מיט אנדערע צווייגען פון וויסנשאפט, ווי אסטראָנאמיע, אסטראָלאָגיע, מאטהעמאטיק און געאָמעטריע. אזעלכע בעריהמטע שולען געפינען מיר אין מעמפיס, אין סאיס, אין דעם אלטען מצרים. דער פריסטער פון דעם טעמפעל סאיס וועלט אָפט דערמאָהנט מיט דעם טיטעל „דער ערשטער און דער הויפט פון דאָק־טוירים". טויזענדער קראנקע פלעגען זיך וועגדען צו דיעזע טעמפלען און זוכען הילפע ביי די פריס־טער.

אין מצרים האָט מען אויסגעגראָבען צוויי אלטע מעדיציניישע פארמעטען (פאפירוסען), וועלכע רופען זיך דער עבערס פאפירוס און ברוגש פאפירוס, וועלכע זיינען פערפאסט געווא־רען לאנג איידער משה איז געבוירען געווא־רען. דיעזע אלטע מעדייציניישע וועלקע שטעלען מיט זיך פאר א מין זאמעל־ביכער פון דער מעדיצין פון יענער צייט, און געווים געפינען זיך אין זיי קאָפיעס אדער קאמפיליאציעס פון עלטערע שריפ־טען איבער די הייל־קונסט פון די צייטען פון די פיראמידען, דאָס הייסט אן ערך פון 5 טויזענד יאהר צורוק. איך וויל דא ברייננען א פאאר צייי־לען פון דעם עבערס פאפירוס, אום בעקאנט צו מאכען דעם לעזער מיט דער שפראכע פון די עגיפטער אין יענער צייט, וועלכע האָט אין זיך פיעל עהנליכעם צו דער ביבליישער שפראכע: „...אויב דו געפינסט א געשווילעכין פון אייטער מיט א אויפגעהויבענעם שפיץ, און דער גע־ לעכין איז ארום און ארום, דאן זאגסטו: i

איז א געשווויר, וואם וואקסט אין דעם פלייש. איך מוז בעהאנדלען די קראנקהייט מיט דעם מעסער. וועז דו געפינסט א פליישיגען געוואוקס אויף א געווייסען טהייל פון א מענשענ'ס קערפער, אויב דו געפינסט אז ער זעהט אויס ווי א שטיקעל הויט, אויב דו געפינסט אז ער איז פייכט און ער בעווענט זיך, וועז דו בעווענסט איהם מיט דיינע פינגער, און בלייבט אונבעוועגליך, וועז דיינע פינגער זיינען רוהיג, דאם איז א פליישגעוואוקס, און דאז זאגסט דו: איך וועל בעהאנדלען די קראנקהייט און וועל פרובען הילפען דעם געוואוקס מיט פייער." א. ז. וו. אזעלכע געזונדע קערענדלאך פון אמת'ע בעאבאכטונגען פון קראנקהייטען און ווירקזאמע הילף־מיטלען, געפינט איהר דא און דארט צווישען בערג פון פוסטע פאנטאזיעס, רעליגיעזע און אבערגלויבישע צערעמאניעס און אונבעגרינדעטע בעהויפטונגען אין די מעדיצינישע ביכער פון פרס, כינא, מצדים, בבל און אינדיען. צום ביישפיעל, אין דער רייכער מעדיצינישער ליטעראטור פון כינא געפינט איהר אזא בעשרייבונג פון דער ענטוויקלונג פון א קינד אין דער מוטער'ס בויך: דעם ערשטען מאנאט זעהט עס אויס ווי א טראפען וואסער, דעם צווייטען — ווי א בלעטעלע פון א פערסיק — א פיטש . . . אינגלאך ענטוויקלען זיך אין דער לינקער זייט, מיידלאך — אין דער רעכטער זייט פון דער געבער־מוטער, צום ענדע פון זיעבעטען מאנאט, אויב עס איז א אינגעל, בעווענט ער זיין רעכטע האנד אין דער לינקער זייט פון דער געבאהר־מוטער, און אויב א מיידעל, בעווענט זי גראדע אם ענדע פון אכטען מאנאט די לינקע האנד אין דער רעכטער זייט פון דער מוטער*). הייל, פוסטע פאנטאזיעס, רייניע שפין־געוועבעכץ פון אן אונבעשרענקטער אייניבילדונגס־קראפט, וועלכע ווייל ניט וויסען פון קיינע פאקטעז, בעאבאכטונגען און אמת'ע עך־פאהרונג. וויפיעל פון דיעזע פוסטע בעהויפטונגען זיינען נאך פערבליעבען ביז היינטיגען טאג ביי דעם פראסטען עולם, וויפיעל פון די באבסקע סגולות אין דער פאלקסטהימליכער מעדיצין, שטאמען דאם פון די לעהרען פון דיעזע אלטע

*) אין מעזאפאטאמישער — דאם הייסט אין אשור און אין בבל־ מעדיצין איז דעם דאקטאר שטרענג פערבאטען אנצוריהרען דעם פאציענט, אין דעם 7טען, 14טען א. ז. וו. טאג פון מאנאט. אזוי גרויס איז דאם דער שרעק פאר די צאהל 7.

צייטען פון פיער־פינף טויזענד יאהר צורוק!

אז מען זאל אבער נעהמען פערגלייכען דעם צושטאנד פון מעדיצין היינט און אמאל ניט פון דעם שטאנדפונקט פון א ריינער, שטרענגער ווייסענשאפט, נאר פון דעם שטאנדפונקט פון איהרע פראקטישע רעזולטאטען, פון איהר ווירקונג אויף די אלגעמיינע געזונדהייט פון די בריי־טע פאלקס־מאסען, וועט יעדער אייניגר מוזען איינזעהן דעם פולען באנקראט פון אונזער פיעל פערשריענער גלאררייכער ציוויליזאציאן מיט איהרע וואונדערליכע טעכנישע ערפינדונגען, מיט איהרע קאלאסאלע ארגאניזאציאנען צו בעשאפען רייכטהימער אהן א ברעג און אהן א סוף. ניט אומזיסט קענען אונזערע סטאטיסטיקער, מאכענדיג דעם סך־הכל פון אונזער גענוואלדיגען פראגרעס פון יאהר צו יאהר, מיט אזא שטאלץ אנצייגען, אז אונזער פראדוקציאן און האנדעל האט דערגרייכט אזוי פיעל מיליאנען טאנען קויהלען, צוקער, קאטאן, קעראסין, אייזען, קופער, אזוי פיעל און אזוי פיעל טויזענטער מיללען נייע אייזענבאהנען, קאלאסאלע שיפען, א. ז. וו. און פערגעסען אויסצורעכענען די מיליאנען פערקריפעלטע, גע'הרג'עטע, פערגיפטעטע קויהלען גרעבער, אייזען־גיסער, אייזענבאהן־ארבייטער, א. ז. וו. וואם פאר א בעטרעף האט דאם אזא בילי־גער ארטיקעל ווי „מענש" געגען אזעלכע טייערע, אויבענדערמאהנטע סחורות. אין דער אלטער־טהום האט די מעדיצין געטאפט אין דער פינסטערניס, קיין ריכטיגע וויסענשאפט האט גאר ניט עקזיסטירט. זייערע אייגפאכסטע בעגריפען וועגען דעם בוי פון דעם מענשליכען קערפער און פון זיינע אינערליכע ארגאנען זיינען גאנץ און פאלש. וועגען פאלמעסען א טוידטען אום צו שטודירען דעם מענשלייכען קערפער האט מען ניט געטארט טראכטען, ווארום אפילו אנצוריהרען א מת האט זיך געערבעטע פאר א פערברעכען, פאר אן אום־כבוד פאר דעם בר־מינן. די וואם מיינען, אז אין מצרים, וואו עס האט געהערשט דער מנהג צו באלזאמירען די טוידטע פון די העכערע קלאסען, און וואו מען פלעגט צו דיעזען צוועק זיי פאלמעסען און ארויסנעהמען די אינעווייניגסטע ארגאנען, האט זיך געמוזט ענטוויקלען אייניגער מאסען די וויסענשאפט פון אנאטאמיע, האבען א גרויסען טעות. נאך דער בעשרייבונג פון די גרי־כישע היסטאריקער פלעגט דאם באלזאמירען פון די טוידטע אין עניפטען צוגעהן מיט געווייסע צע־

רעמאָניעם, און איז געווען צוטהייליט אויף פיעלע ספּעציאַליטעטן. פריהער פלעגט קומען דער ערשטער ספּעציאַליסט, וועלכען דיגריכען רופען „גראמאטאָאיז" און אָנצייכענען די ליניע, וואו דער שניט דארף געמאכט ווערן, נאָך איהם — דער צווייטער ספּעציאַליסט, וועלכען די גריכען רופען „פּאראטיכיסטיש" און פלעגט אויפשניידען דעם בויך און אנטלויפען, און די ביישטעהענדע צוזעהער פלעגען איהם פערווארפען מיט שטיינער (אלם א שטראף פאר בעליידיגען א מת). קורץ, די מעדיצין האט וועניג וואם געקענט פראָפיטירען פון דעם מנהג פון באַזאמירען, ניט אנאטאמיע, די ווייסענשאפט פון דעם בוי פון דעם מענשליכען קערפער, און ניט פיזיאָלאגיע, די ווייסענשאפט וועגען די פונקציאָנען פון די פערשיעדענע אָרגאנען און אבטהיילונגען פון א נאָרמאלען גענוטען מענשען. א לאנגע צייט, אפילו נאָכדעם ווי דער גרויסער גריכישער דאָקטאָר היפּפאָקראטעס, מיט 2400 יאָהר צוריק, וועלכער איז גקרוינט אין דער געשיכטע מיט דעם נאָמען „דער פאָטער פון מעדיצין", דער, וועלכער האט גמאכט אן ענדע צו די ווילדע, אונבעגרינדעטע מעדיציניש ספּעקולאציעם, וועלכער האט אוועקגעשטעלט אויף דער שפּיצע פון זיין לעהרע דעם גאָלדענעם שפּריך־וואָרט: „טהעאריען מוזען זיין די בלומען פון פּראקטיק און ערפאהרונגען און ניט זייערע וואַרצלען", און האט בעפרייט די מעדיצין פון איהר פּריסטערליכען מאנטעל — אפילו דאן האט מען ניט גענוגסט, אז די ארטעריען, די רעהרעלעך, וואם טראגען די רויטע בלוט פון דעם האַרצען צו אלע טהיילען און טהיילכעלאך פון דעם קערפער, זיינען אָנגעפיהלט מיט בלוט. דער נאָמען ארטעריע שטאמט פון דעם גריכישען וואָרט „אער" — לופט, וויל מען האט גערעכענט אז דאם זיינען לופט רעהרעלעך. מען האט ניט גענוסט פון קיינע נערוון, פון קיינע כעמישע פּראָצעסען, וואם קומען פאר אין מאגען און אין די קישקעם ביים פערדייהען פון שפּייזען.

אין היפּאָקראטעס צייטען האט מען גלעלערענט, אז די פלייסיגקייט, וואם רינט וועג מענשען ליידען פון א געווהנליכען נאז־קאטאר — רינט דאם פון דעם מארך אין קאפּ, היינט וואר רעדט שוין אז מען האט ניט גהאט קיין אהנונג פון די ביליאנען לעבעדיגע צעלען, און זיערע פונקציאָנען, פון די פערשיעדענע בעשטאנד־טהיילען פון בלוט, וואם מען האט נאר גאקענט ענטדעקען דורך די ערפינדונג פון מיקראָסקאפּען, וואם פערגרעסערען אונזער הוש הראיה אויף טויזענד מאל! מיט אין וואָרט מעדיצין אין דער אלטערטהום אלם וויסענשאפט איז געווען די ארימסטע פון אלע אנדערע וויסענשאפטען, ווי: מאטעמאטיקע, גאָמעטריע, אסטראָנאָמיע, א. ז. ו. אָבער דערפאר איז דאָ מעהר אורזאכע צו בעוואונדערען, וואם זי האט אזוי פיעל אויפגעטהאן אין דער פראקטיקע.

די אידען האבען פיעלייכט פיעל צו פערדאנקען מצריים, וועלכע די פריסטער האבען גמאכט פאר די העכסט היגיעניש לאנד אין אלטערטהום. אזוי דערצעהלען די גריכישע היסטאריקער הערודאט און דיאדאר. די פריסטער אין מצרים פלעגען זיך באדען צווי מאל בייטאג און צווי מאל ביינאכט, יעדען דריטען טאג פלעגען זיי זיך אבגאלען די האר פון דעם גאנצען קערפער, האבען געטראגען וויסע קליידער, דריי מאל אין מאנאט פלעגען זיי פאסטען און ברויכען אבפיהרונג און ברעכ־מיטלען, וויל וו זיי האבען געלערענט, קומען די מיסטע קראנקהייטען פון עסען צופיעל און פון ווערים. די אלע היגיעניש מיטלען זיינען געווען שטרענג אבגעהיט פון דער פריסטער־קלאסע זעלבסט. די פריסטער פלעגען זיך אויף אבהיטען פון עסען חזיר, בעלאך און ציבעלעס, טרינקען פלעגען זיי נאר איבערגעקאכטע אדער איבערגעזייטע וואסער, זיי פלעגען מל זיין זייערע קינדער אין דער עלטער פון זעקס ביז פיערצעהן יאהר; זיי פלעגען געבען אויסגעצייכענטע פלעגע זייערע קינדער. ביז צווי יאהר פלעגען די מוטערס זיי זויגען, נאך די צווי יאהר פלעגט מען א געווייסע צייט ניט געבען זיי קיין זאך אויסער קוה־מילך. די קינדער פלעגען גענהן נאקעט ביז פינף יאהר, באַרוועם ביז צעהן יאהר. גאר די בייבים פלעגען ארומגעטראגען ווערען איינגעווויקעלט אין גרויסע, ווייכע טיכער. די קינדער פלעגען פערבראנגען די גרעסטע טהייל פון זייער צייט אין דרויסען אין אפענע לופט, נאך פינף יאהר פלעגען זיי פון דריי ביז פיער שטונדען א טאג קריגען אונטערריכט אין שוהלען. די פרימטער פלעגען אונטערזוכען די פלייש אין די שלאכט־הייזער און פערדאמען די פליישען וועלכע נאך זייערע, אפילו ניט גאנץ וויסענשאפטליכע, טייטונגען, זיינען געווען שעדליך פאר מענשען צו עסען. זיי האבען געזוכט אויסצורוינערען יעדע פעסט אדער אין גאנצען צו פער־

ברענען די פערפֿעסטעט הייזער. מיט איין וואָרט, ארים ווי זיי זיינען געווען אין נעניוע ווייסנשאפֿט, ווייל זיי האָט נעפעהלט די טעכנישע מיטלען, און די קריטישע נעניוע מעטהאָדען פון היינטיגער צייט, האָבען זיי בלינדערהייט פערטאָפט טיכטיגע מיטלען, ווי צו פערהיטען אין פערבעסערען די געזונדהייט יון דאָס לעבען פון דעם גאנצען פֿאָלק.

ווי האָלט עס מיט אונז? אין די לעצטע פאָר הונדערט יאָהר איז די מעדיצינישע וויסענשאפֿט אויסגעוואקסען אונגעהויער, מען האָט אויסגעפונדען די פערשיידענע געוועבען פון דעם מענשליכען קערפער און פון אלע אנדערע חיות מיט אלע ברעקלעך ביז די קלענסטע צעלען, ביז די קלענסטע, אונבעדייטענדסטע הייטעלעך וואָס אנבעלאנגט זייער פאָרמע, זייער ארט לע־בען, זייער בעדייטונג אין דעם הארמאָנישען צו־זאמענלעבען פון דעם גאנצען קערפער. די פאָרט־געשריטענע בעמיע און מיקראָסקאָפיע גיט אונז די מעגליכקייט אויסצוגעפינען געניו און פינקט־ליך די עלעמענטען און זייערע פערשיידענע קאָמבינאציאָנען, וואס שטעלען צוזאמען די פער־שיידענע טהיילען פון אונזער קערפער, די גאַזען, די האָרטע פלייש, ביינער הויט און נערוון, פערשיידענע פליסיגקייטען, און זאפטען, סאי די וואס זירקולירען אין דעם קערפער, און סאי די וואס ווערען ארויסגעווארפען פון איהם, ווי שווייס, יוּרין, צאה, שפייעבטם, לייכע, א. ד. גל. פאר די לעצטע העלפט פון דיזעזען יאָהר־הונדערט האָט זיך ענטוויקעלט די ווייסנשאפט פאטאלאגיע, וואס האָט געזוי אויסגעפאָרשט די גנדערוגען, וואס קומען פאָר אין דעם קערפער און זיינע ארגאנען אין יערער קראנקהייט. היינט די נעניוע עקספערימענטען, וואס ווערען גע־מאכט אויף פערשיידענע חיות, אום אויסצוגע־פינען פינקטליך די ווירקונג פון די פערשיידענע הייל־מיטלען — אָדער ווי זיי היסען אין ענג־ליש: דראגס — אויף די ארגאנען און זייערע פונקציאָנען. היינט די טויזענדער נייע הייל־מיטלען, וואס ווערען פאבריצירט טאג־טעגליך בעמעט אין די כעמישע לאבאראטאריעס; היינט די עקס־שטראהלען, וועלכע ערלויבען אונז צו זעהען און צו נעהמען פאטאגראפישע בילדער פון הארטע געגענשטענדע, וואס לייגען טיעף אונטער די הויט און פלייש; היינט די מיטלען צו טויטען די קליינע פלאנצען און חיה'לעך, וואס פעראוראזאכען פערשיידענע קראנקהייטען, און

[illegible] די מעדיצינישע וויסענשאפט איז אויסגעוואקסען אין דער קורצער צייט און איז גענואָרען א ריעז. אבער אין פערגלייך מיט דעם ריעזיגען וואוקס פון דער מעדיצין אלס וויסענ־שאפט, זיינען איהרע פראקטישע רעזולטאטען פאר די בריטע מאסען קעלגליך; די איינצעל־נע פריוואטע דאקטוירים האבען ניט די מעגליכ־קייט אינצוריכטען אזעלכע טהייערע לאבאָרא־טאָריעס, אין וועלכע עס זאָל מעגליך זיין צו מאכען א נעניוע אונטערזוכונג פון יערען מענשען'ס בלוט, יורין, צאה, שפייעבטם, דעם צושטאנד פון זיין פערדייאונגס־אפאראט, דעם בלוט־דרוק אין די ארטעריען א. ז. ו. אין די האלב־קהל'שע אינסטיטוטען, ווי די דיספענסע־ריס, שטעהט די זאך נאך ערגער, ווייל דאָרטען האָט מען ניט קיין זייט צו שענקען די נויטיגע אויפמערקזאמקייט צו דער גרויסער מאסע ארע־מע פאציענטען. דיזעזע אינסטיטוטען דיענען מעהר די יונגע אונערפאהרענע דאקטוירים אלס פאָרבעריטונג פאר זייערע פריוואטע פראק־טיקע, איידער אלס אינסטיטוטען צו היילען קראנקע. וואָרום איז דאָס אזוי? וואָרום ווערט יעדע מינדעסטע וויסענשאפטליכע ערפינדונג אין טעכניק אָדער אין וועלכער עס איז צוויי־פון וויסענשאפט, וואס קען בריינגען פראקטישע נוצען, אזוי שנעל אויפגענאפט פון די פאברי־קאנטען, טעכנאלאגען און אינזשינירען? אייג־פאך, ווייל אין אונזער בורזשואזער וועלט וואו פראדוקציאָן און האנדעל זיינען די הויפט־פרו־זשינען פון אונזער לעבען, ווערען די פראדוקטען די הערשער איבער די מענשען. אמת, מען דארף זיי, די מענשען, אויך האבען צום רומעל, וויל אהן זיי געהען די מאשינעס ניט, אבער וואס פאר א ווערטה קענען די מענשעלעך האבען, אז דאס זיינען אזעלכע מאשינקעס, וואס ווערען בעשא־פען פון זיך אליין און קומען אליין לעבעדיגע, פרישע און שלאגען זיך אן, און בעטען זיך, מען זאל זיי נעהמען און לאזען זיי דרעהען די שטא־לענע טהייערע מאשינעס, וואס קאסטען אפ אוצרות מיט געלד? און טאמער געפעהלען זיי ניט, וואָרפט מען זיי ארויס, אדער טראגען זיך אליין אב, און מען קריענט אנשטאט זיי פרי־שערע און שטארקערע, וויפיעל דאס הארץ ג־לוסט. דערפאר האבען אויך קיין ממשות די אלע וויסענשאפטען, וואס דיענען דירעקט דעם מענשען, סאי אין פיזישען, סאי אין זיין גייס־טיגען לעבען.

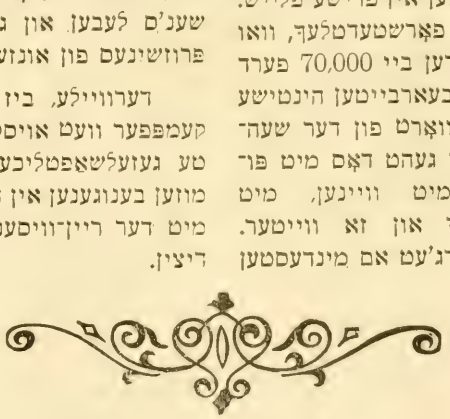
אָט זעהט איהר, עס איז דאָ גאר ניט לאַנג ערשיענען א ברענטש פון כעמיע, וואס לערנט ווי אבצונארען און פערגיפטען דעם מענשען, ווי צו מאכען פון שטרוי מאטעריאלען, וואס זאָל אויסזעהען ווי זייד, ווי צו נעהמען פאדלע און מאכען פון איהר א געשמאקע קאטלעטע, און נאָך אזעלכע שענע זאכען, אי ווי זי איז גע־הויבען, און וואָס פאר א גוואלדיגע פראקטישע נוצען יז האָט געברַאכט! אָט האָט פאר א יאָה־רען, אין סעפטעמבער, די באָארד אוו העלטה אין ניו־דזשוירסי בעשולדיגט די פירמע „בריידער שוואַרץ און קאָמפאניע" (פון פלייש־טראָסט), דאָס זי פלעגט אין די הייסע זומער־טעג אין דזשולי אייגקויפען די געפאלענע פאדלעם פון פערד און בעארבייטען זיי מיט דער הילפע פון די מאדערנע כעמישע מיטלען אין פרישע פלייש.

אין פאריז און איהרע פאַרשטעדטלעך, וואו עס פלעגען פערברויכט ווערען ביי 70,000 פערד א יאָהר, הויבט מען אָן צו בעארבייטען הינטישע פלייש נאָך דעם לעצטען וואַרט פון דער שאה־נער וויסנשאפט. און אזוי געהט דאָס מיט פור־טער, מיט קלייד־דער, מיט ווייגען, מיט די סיראָפען, מיט מילך און זא וויי־טער. דער מילך־טראָסט אליין הרג'עט אם מינדעסטען א האלב־מיליאָן בייבים אין די פעראייניגטע שטאַטען, דערפאר, וואס ער פאלשעוועט אונטער, אויסער וואס ער קריעגט צעהנדליגע טויזענדער דאלאר א טאָג פאר וואסער, וואָס ער גיסט אין די מילך.

אָט דאָס איז א בליהענדע וויסנשאפט, וואס קריכט שנעל אריין אין יעדען ווינקעלע פון פאלק'ס לעבען, און מאכט זיין לעבען אי קירצער, אי בילליגער.

די פראקטישע אנוועגדונג פון דער ריעזי־גער מעדיציניישער וויסנשאפט וועט נאָר דאן מעגליך זיין, ווען די יעצטיגע ווערטהלאָזע מענ־שען־מאשינען ווערען אָנהויבען צו פיהלען זייער מענשליכע ווירדע און ווערען אויסקעמפפען אזא גענעלשאפטליכע ארגאניזאציאָן, ווי דעם מענ־שענ'ס לעבען אין גליק זאָלען זיין די הויפט־פרוזשינעס פון אונזער גענעלשאפט.

דערווייל, ביז וואנען איהר ארבייטער־קעמפפער וועט אויסקעמפפען א נייע, א געזונד־טע גענעלשאפטליכע ארדנונג, ווערען מיר זיך מוזען בענוגענען אין די נעקסטע רייהע ארטיקלען מיט דער ריין־וויסנשאפטליכער זייט פון מע־דיצין.

מאַקסים גאָרקי.

דאָס געבורט פון א מענשען

(איבערזעצט פון שכנא עפשטיין).

אם איז געווען אין הונגער־יאָהר 92, צוויישען סוכום און אָט־שעמטשירי, אויפ'ן ברעג פונ'ם טייך קאדאָר, ניט ווייט פונ'ם ים. — פרעהליך האָבען געמור־מעלט די קלאָרע וואסערן פונ'ם בארג־טייכעל, און דורך זייער געמורמעל האָט זיך דייטליך געהערט דאָס דומפע גערויש פון די ים־כוואליעס.

הערבסט. אינ'ם וויסען שוים פון קאדאָר האָבען זיך געדרעהט, געפינקעלט געלע בליעטער, אקוראט ווי קליינינקע, פלינ־קע לאקס־פישלעך; איך בין געזעסען אויף די שטיינער איבער'ן טייך און געטראכט, אז דער וואסער־פויגעל און ים־ראָב נעהמען אויך מסתמא אן די בלעטער פאר פיש — און נאָרען זיך אָב, דערביבער שרייען זיי אזוי בע־ליידיגט, דאָרט, רעכטס, הינטער די בוימער, וואו עס פלעשקעט זיך דער ים.

די קאשטאנען איבער מיר זיינען אָנגע־טהאָן אין גאלד, ביי מיינע פיס איז צוואוואָרפען א סך בלעטער, עהנליכע אויף אבגעהאקטע

דלאָניעם פון אימיצענ'ס הענד. די צווייגען פון די בוימער אויף יענעם ברעג זיינען שוין נאָכעט און הענגען אין דער לופטען, ווי א צו־ריסענע נעץ; אין איהר, ווי א געפאַנגענער, שפּרינגט א געלּ־רויטער בארג־שפּעכט. ער קלאַפּט מיט דער שוואַרצער נאָז איבער די קאָרע פונ'ם שטאַם, ארויסטרייבענדיג די פלּיע־געלּעך; און עס צופּיקען זיי די פערשיידענע וואַנדערר־פויגעלּ, וואס קומען אהער צופּליהען פון ווייטען צפון.

לינקס פון מיר איבער די שפּיצען בערג הענגען שוואַרצ־רויכיגע וואָלקען, וואס דראָהען מיט רעגען. פון די וואָלקען ציהען זיך שאָטענס איבער די גרינע בארג־רוקענס, וואו עס וואַקסען „טויטע" בוקס־בוימער. אָבער דאָך איינעוועניג אין די אלטע בוקסען־אוז לינדען קען מען געפינען „שכור'ען האָניג". דער דאָזיגער האָניג האָט מיט זיין פערר־שכור'ענדיגער זיסקייט שיער ניט אומגעבראַכט אין אלטערטהום די סאָלדאַטען פון דעם גרויסען פּאָמפּעאוס, אומווארפענדיג פון די פים א גאַנ־צען לעגיאָן אייזערנע רוימער; די בינען מאַכען איהם פון פעלּזענקוסטעם אוז לארבער־בלומען, אוז די „דורכגעהער" נעהמען ארויס דעם האָ־ניג אוז עסען איהם, אנגעשמירט אויף א דינעם קוכען פון ווייצענעם מעהל.

דערמיט האָב איך זיך פערנומען, זיצענדיג אויף די שטיינער אונטער די קאשטאַנען, א צו־ביסענער שטאַרק פון די בייזע בינען. איך האָב געטונקט שטיקלּעך ברויט אין קעסעלּע, פול מיט האָניג, אוז געגעסען, אָנקווועלּענדיג פון דער מיעדער הערבסט־זון מיט איהר לאַנגזאַמען שפּיעל.

אין הערבסט איז אין קאווקאז ווי אין א רייכען טעמפּעל, וואס עס האָבען אויסגעבויט גרויסע חכמים — זיי אויך אלע מאָל גרויסע בעלי־עבירות; זיי האָבען אויסגעבויט א מורא'־דיגען טעמפּעל פון גאָלד, בריליאַנטען, סמא־ראגדען, כדי צו בעהאלטען זייער פערגאַנגענ־הייט פון די שארפע אויגען פון זייער געוויסען; זיי האָבען פונאַנדערגעהאַנגען איבער די בערג די בעסטע טעפּיכען, וואס עס האָבען אויסגע־נעהט מיט זייד די טירקמענער, אין סאמארקאַנד, אין שעמאַך; זיי האָבען בערויבט די גאַנצע וועלט און אלץ געבראַכט אהער, אויף די אויגען פון דער זון, יועלּענדיג איהר זאָגען:

— דיינס — פון דיינע — דיר.

איך זעה, ווי די לאַנגבערדיגע גרויע ריע־זען, מיט גרויסע אויגען פון פרעהליכע קינדער, לאָזען זיך אראָב פון די בערג און בעפוצען די ערד: זיי זיינען אומעטום מיט פולער האַנד פער־שיעדענפארביגע אוצרות; זיי בעדעקען די שפּי־צען פון די בערג מיט דיקע שאָכטען זילבער, זיירע אבסאַצען — מיט א לעבעדיגען געווועב פון פיעל־ארטיגע בוימער, און וואהנזיניג־שהען וועלט אונטער זייערע הענד האָם דאָזיגע שטי־קעל לאַנד.

אן אויסגעצייכענטע שטעלּע איז צו זיי, א מענש אויף דער ערד, וויפיעל וואונדערבארע זאכען זעהט מען, ווי פיינליך־זים רעגט זיך דאָם האַרץ אין דער שטילּער התפּעלות פאר שהנהייט.

נו, יא — צייטענווייז איז שווער, די ברוסט ווערט אָנגעגאָסען מיט א ברענענדיג הָאם און דער אומעט זויגט זשעדנע דאָם בלוט פון האר־צען, אָבער דאָם איז ניט אלע מאָל, אפילו דער זון אליין ווערט אָפט אומעטיג צו קוקען אויף די מענשען: זי האָט זיך אזוי פיעל געמיהט פאר זיי, און ניט געראַטען זיינען ארויס די מענשעלּעך...

עס פערשטעהט זיך, עס זיינען דאָ אויך ניט וועניג גוטע מענשען, אָבער זיי דארף מען פערריכטען, אָדער — בעסער געזאָגט — אי־בערמאַכען פון דאָם ניי.

איבער די קוסטעם, לינקס פון מיר שאָק־לען זיך דונקלּע קעפּ. אין גערוש פון די ים־כוואליעם און געמורמלּ פון טייך קלינגען קוים וואָס מען הערט מענשליכע שטימען — דאָם גההען די „הונגערענדיגע" אויף ארבייט אין אטשעמטשירי פון סוכום, וואו זיי האָבען גע־בויט א שאָסעע.

איך קאָן זיי — דאָם זיינען אַרלאָווער, איך האָב מיט זיי צוזאַמען געארבייט און צוזאַמען האָט מען אונז נעכטען אָבגעזאגט, און איך בין אוועק פריהער פון זיי, בייגאכט, כדי צו בע־גענענען דעם זון־אויפגאַנג אויפ'ן בערג ים.

זאלבע פינפט זיינען זיי — פיער פויערים און א באקבייניריגע פויערטע, א יונגע, מעוברת'ע, מיט א גרויסען אָנגעבלּאָזענעם בויך צו דער נאָז צו, מיט דערשראָקענע אויסגע־סטארטשעטע אויגען, פון א בלויליך־גרויען קאָ־

ליר. איך זעה איבער די קוסטעם איהר קאָפֿ אין
א געלעזן טיכעל; ער שאָקעלט זיך, אקוראט ווי
א בליהענדע זון־בלום אונטער'ן ווינד. אין סו־
כום איז איהר געשטאָרבען דער מאן — ער
האָט זיך איבערגעגעסען מיט פרוכט. איך האָב
געוואוינט אין א צעלט צווישען די דאָזיגע מע־
שען: ווי די רוסישע טבע איז, האָבען זיי גע־
רעדט וועגען זייערע צרות אזוי פיעל און אזוי
הויך, אז זייער אומעטיגער שמועס האָט זיך
געהערט אויף א ווייַטן פינף אָרום.

דאָס זיינען מענשען לאַנגווייליגע. דאָס
עלענד האָט זיי דערשטיקט און אַבגעריסען פון
דער היימישער, מיעדער און פרוכטלאָזער־ערד.
עס האָט זיי פערשלייידערט, ווי דער ווינד די
טרוקענע הערבסט־בלעטער, אהער, וואו דער
לוקסוס פון דער אונבעקאַנטער נאַטור האָט זיי
פערוואונדעט און פערבלענדעט, און די שוועכע
ארבייט האָט אינגאַנצען דערשלאָגען די דאָ־
זיגע מענשען. זיי האָבען געקוקט אויף אלץ דאָ,
ווינקענדיג פערלאָרען מיט די אויסגעלאָשענע
אויגען, שמייכלענדיג טרויעריג איינער צום
צווייטען, און שטיל גערעדט:

— אָ, אָט דאָס איז א שטיקעל ערד...
— עס פרייעט אַזש פון איהר...
— המ... יא... אָבער — דאָך שטיין....
— מ'מוז צוגעבען, ערד — ניט, אי־יא־יא...

און זיי האָבען זיך דערמאָהנט אן זייערע
אייגענע פעלדער, אן די היימישע ערטער, וואו
יעדער הויפען ערד איז געווען דאָס שטויב פון
זייערע זיידעס, און אלץ לעבט אין זכרון, אלץ
איז בעקאנט, טהייער, בענעצט מיט זייער
שוויים.

עס איז געווען מיט זיי נאָך א פויערטע,
א הויבע, א פלאַטשיגע, ווי א ברעט, מיט פער־
דישע קינבאַקען און שווארצע, ווי קוילען, קרו־
מע אויגען, וואס האָבען געקוקט מיט א מאַטען
בליק.

ביינאַכט פלעגט זי צוזאַמען מיט דער, וואָס
אין געלען טיכעל, אוועקגעהן הינטער'ן צעלט;
און זיצענדיג דאָרט אויף א קופּע קלייַנע שטיינ־
לעך, פלעגט זי אוועקלעגען די באַק אויף דער
דלאָניע, אָנבויגען דעם קאָפֿ אן א זייט און
זינגען מיט א הויכער און בייזער שטימע:

הינטער'ן מאָהילניק...
אין די גרינע, גרינע קוסטעם —
אויף דעם זעמדעלע...
וועל איך אויסבעטען א פאטשיילע,
א פאטשיילקעלע א ווייסע...
וועל איך ווארטען אויף מיין פריינדעלע,
אויף מיין פריינדעלע דעם גוטען...
וועט ער קומען, ער מיין פריינדעלע...
וועל איך איהם זיך נויגען, גריסען...

די געלע פלעגט געוואוינלייך שוויגען, אייני־
בויגענדיג די האלז און בעטראכטענדיג איהר
בויך, נאָר צייטענווייז פלעגט זי פלוצלונג אונ־
ערווארטערהייד, פויל און גראָב, מיט א מאַנס־
בילשען הייזערigען קול זיך אריינרייסען אין
ליעד מיט יאָמערדיגע וועדטער:

אי, מיין טהייערינקער...
טהייערינקער, ליעבינקער...
ניט בעשערט איז מיר...
זיך זעהן מעהר מיט דיר...

אין דער שוואַרצער פערשטיקטער פינ־
סטערנים פון דער דרום־נאַכט האָבען די דאָזי־
גע וויינענדיגע שטימען דערמאָהנט אָן צפון, אן
שנעע־וויסטענישען, אן דעם יאָמער פון א זא־
ווערוכע און אן דאָס ווייסטע וואַיען פון אונזיכט־
באַרע וועלט.

דערנאָך איז די קרומאויגיגע פויערטע
קראַנק געוואָרען אויף קדחת און מען האָט איהר
אוועקגעטראָגען אין שטאָדט אויף א לייוועג־
טענעם בעטעל. ליעגענדיג אין בעטעל, האָט זי
זיך געטרייסעלט און געריוועט, אקוראט ווי זי
וואָלט פאַרטגעזעצט צו זינגען איהר ליעד וועגען
מאָהילניק און זעמדעלע.

טוקענדיג זיך אין דער לופטען, איז דער
געלער קאָפֿ פערשוואונדען.

איך האָב געענדיגט מיין אָנבייסען, בע־
דעקט מיט בלעטער דעם האָניג אין קעסעלע,
פערבונדען דעם קלומיק און אונגעאייליגטערהייד
זיך אוועקגעלאָזען נאָך די אַרלאָווער, קלאַפענדיג
מיט'ן שטעקעל איבער דער ארטער שטעקיג.

אט בין איך אויף דעם שמאָלען, גרויען
שטרייף פונ'ם וועג, רעכטס וויעגט זיך דער גע־
דיכט בלויער ים; אקוראט ווי אונזיכטבארע
סטאַליארעם הובלען איהם מיט טויזענדער העב־
לעם — און עס לויפען רוישיג אויפ'ן ברעג ווי־
סע שפענדעלעך, געיאָגטע פון ווינד, פייכטען,
ווארימען און דופטיגען, ווי דער אטהעם פון
א יונגער פרויענצימער. א קליינע טירקישע
רודעל־שיפעל, אנגעבויגען אויף דעם לינקען
ראנד, גליצט זיך צו סוכום צו, אנבלאָזענדיג די
זעגלען. זי דערמאָהנט אן אנגעזעהענעם סו־
ביע'ר אינזישינער, וועלכער פלעגט אָבראָוע־

זיינע גראָבע באַקען צו בעווייזען, אז ער איז זעהר אן ערנסטער מענש. איך ווייס ניט פאר וואָס, אָבער ער פלעגט זאָגען אנשטאָט טישע (שטיל) „טשישע" און אנשטאָט כאָט (כאָטש) „כיט".

— שטיל! כאָטש דו ביזט א גאַנצער קנאַקער, אָבער באַלד פערפאַק אייך דיך אין פּאַלויצע...

ער האָט האַלד געהאט איבערצוגעבען מענשען אין די הענד פון דער פאַליציי, און עס איז א מחיה צו טראַכטען, אז איצט האָבען איהם געווים שוין לאַנג ארומגעגריזשעט ביז די ביינער די ווערים פון קבר. עס וואָלט, כ'לעבען, ניט געשאדט, אז נאָך אויניגע בעקאַנטע זאָלען זיי בעעהרען מיט זייער ווייכער אויפמערקזאמקייט...

געהן איז לייכט, אקוראט ווי דו שווימסט אין דער לופטען. אַנגענעהמע געדאַנקען, בונט־געקליידעטע עראינערונגען פיהרען אין זכרון א שטילען קאראַקטער; וואָס דער דאָזיגער קאראַקטער אין דער נשמה, דאָס זיינען די ווייסע קאַמען פון די כוואַליעס אויפ'ן ים, זיי זיינען אויבען, און דאָרט, אין דער טיעף, איז רוהיג: דאָרט שווימען שטיל די ליכטיגע און בויגזאַמע האָפנונגען פון דער יוגענד, ווי די זילבערנע פיש אין דער ים־טיעפעניש.

דעם וועג ציהט צום ים. געדרעהט קריכט ער אונטער צו דעם זאמדיגען שטרייף, וואוהין עס לויפען אריין די כוואַליעס — אויך די קוסטעם ווילט זיך א קוק טהאָן א כוואַליע אין געזיכט, זיי בויגען זיך אָן דורך דער וועג־שטענגע, אקוראט ווי זיי נויגען זיך צו דעם בלויען רוים פון דער וואַסער־ווייסטעניש...

א ווינד האָט א בלאָז געטהאָן פון די בערג — עס וועט זיין א רעגען.

א שטילער קרעבץ דערהערט זיך אין די קוסטעם, — א מענשליכער קרעבץ, וועלכער רופט זיך אָב אין דער נשמה מיט א לייבליכער נאַהענטקייט.

פאַנאַנדערוקענדיג די קוסטעם, זעה איך, — אַנגעשפּאַרט מיט'ן רוקען אן דעם שטאַם פון א נוס־בוים, זיצט די פויערטע, אין גלעלען טיבעל, דער קאָפּ איז אַראַבגעלאָזען אויף דער פּליצע, דער מויל איז העסליך פונאַנדערגעצויגען, די אויגען זיינען אויסגעקאטשעט און וואהנזיניג. זי האַלט די הענד אויפ'ן גרויסען בויך און אטהעמט אזוי אונגאטירליך־שרעקליך, אז דער גאַנצער בויך שפרינגט קראמפּפהאפטיג, און אונטערהאַלטענדיג איהם מיט די הענד, רעווט זי מיט א דומפען קול, ארויסשטעלענדיג גלעלע וועלפישע ציינער.

— וואס, אימיצער האָט דיך גשלאָגען?

— האָב איך געפרעגט, אנבויגענדיג זיך צו איהר; זי שארט, ווי א פליעג, מיט די נאקטע פים אין דעם אשיגען שטויב און כריפעט, שאקלענדיג מיט'ן שווערען קאָפּ:

— אוועק... אונפערשעהמטער... א־וע־ק...

איך האָב פערשטאַנען וואָס דאָ קומט פאָר, איך האָב עס שוין אמאל געזעהען. עס פערשטעהט זיך, איך האָב זיך דערשראָקען, בין אָבגעשפרונגען, און די פויערטע האָט הויך, פאנאנדערגעצויגען אנגעהויבען צו וואַיען; פון איהרע אויגען, וועלכע זיינען שיער ניט ארויסגעשפרונגען פון אנשטרענגונג, האָבען א פליייץ געטהאָן מוטנע טרעהרען און זיינען ארָאבגערונגען אויף דעם פורפור־רויטען, שטייף־אנגעבלאָזענעם פנים.

דאָס האָט מיך אומגעקעהרט צו איהר. איך האָב א וואַרף געטהאָן אויף דער ערד דעם קלומיק, דעם טהעע־קענדעל, דעם קעסעלע, ארין־בערגעוואַרפען זי מיט'ן רוקען אויף דער ערד און געוואָלט צוזאַמענבויגען די פים אין די קניע, — זי האָט מיך אָבגעשטויסען, א שטורק געגעבען מיט די הענד אין פנים און אין ברוסט, זיך איבערגעדרעהט, און ברומענדיג ווי א בערין, איז זי אוועקגענאנגען אויף אלע פיער מיט א כריפעריי און זידלעריי ווייטער אין די קוסטעם.

— רוצח... טיוווול...

די הענד האָבען זיך אונטערגעבראָכען, זי איז אניידערגעפאלען, האָט זיך אָנגעשטויסען מיט'ן פנים אין דער ערד און פון דאָם ניי גענומען קראמפּפהאפטיג וואַיען, אויסציהענדיג די פים.

אין היץ פון אויפרעגונג, דערמאָהנענדיג זיך אלץ, וואס איך האָב געוואוסט וועגען דער דאָזיגער אנגעלעגנהייט האָב איך זי איבערגעקעהרט אויפ'ן רוקען, צוזאמענגעבויגען די פים — ביי איהר איז שוין ארויסגענאנגען דער געבורטס־פענכער.

— ליעג, וועסט באַלד האָבען...

איך בין אריבערגעלאפען צום ים, פערקאטשעט די ארבעל, אויסגעוואשען די הענד, זיך אומגעקעהרט און געוואַרען אן אקושער.

די פויערטע האָט זיך צוזאמענגעדרעהט

אין דרייען, ווי בעריאזענע קאָרע אויפ'ן פייער, האָט געשארט מיט די הענד אויף דער ערד ארום זיך, און ארויסרייסענדיג פערוויאנעטע נראָז, האָט זי אלץ געוואלט פערשטאָפען עם צו זיך אין מויל, זי האָט בעשאָטען מיט ערד דאָס שרעקליכע, אונמענשליכע געזיכט, מיט די פער־ווילדוועטע, אָנגעגאָסענע מיט בלוט אויגען; דער פענכער האָט שוין געפאָצט און עם האָט זיך דורכגעשניטען דאָס קעפל, — איך האָב געדארפט איינהאָלטען די קראָמפען פון איהרע פים, העלפען דעם קינד, און דאָהען, אז זי זאָל ניט שטאָפען קיין גראָז אין איהר אויסגעקרימ־טען, רעוועגדען מויל.

מיר האָבען זיך א ביסל געזידעלט איינער דעם צווייטען, זי דורך די ציינער, איך אויך ניט הויך, זי פון וועהטאָג און אפשר פון בושה, און איך פון פערווירונג, פון פיינליכען מיטלייד צו איהר.

— גאָטענו! — כריפעט זי, די בלויע ליפען זיינען פערביסען אפילו אין שוים, און פון די אויגען, וואס האָבען זיך ווי פלוצלונג אויס־געלאָשען אויף דער זון, גיסען זיך אלץ אהן א שיער טרעהרען פון אן אונערטרעגליכען מו־ט ע ר ל י כ ע ן שמערץ, און איהר גאנצער קערפער דרעהט זיך, ברעכט זיך, א צוטהייל־טער אויף צוויין. — אווען, צום טייוועל...

כיט שוואָבע, אויסגעלונקענע הענד שטויסט זי מיך אלץ אָב פון זיך, און איך זאָג מיט אן איבערציגענדען טאָן:

— נאָר איינע, מאָך ניט קיין שהיות, האָב, וואס גיכער...

עם איז א שרעקליכער רחמנות אויף איהר, און עם דוכט זיך, אז איהרע טרעהרען האָבען ארויסגעפלייצט אין מיינע אויגען, דאָס ארץ האָט צונויפגעדריקט אן אומעט, עם ווילט זיך שרייען און איך שריי:

— נו, גיכער!

און אָט איז אויף מיינע הענד א קליינינ־קער מענשעלע — א רויטער. כאָטש דורך טרעה־רען, אָבער איך זעה — ער איז אינגאנצען א רויטער און איז שוין אונצופריעדען מיט דער וועלט, ער צאפעלט זיך, בונטעווען און שרייט שרעקליך, הגם ער איז נאָך צונויפגעבונדען מיט דער מוטער. זיינע אויגען זיינען בלויע, די נאָז איז לעבערליך צופלעטשט אויף דעם רויטען, צוקנייטשטען פנים, די ליפען בעווגען זיך און ציהען:

— יא־א... יא־א...

אזא גליציגער — ער קען גאָר נעהמען און ארויסגלויצען זיך פון מיינע הענד. איך שטעה אויף די קניע, קוק אויף איהם, מיר פרעהט זעהר איהם צו זעהען; און — איך האָב פער־געסען וואָס מען דארף טהאָן...

— שנייד... — שעפטשעט שטיל די מו־טער — די אויגען זיינען ביי איהר צוגעמאכט, ראָס געזיכט אייגעפאלטען, ערדיג, ווי ביי א טויטער, און די בלויע ליפען ריהרען זיך קוים:

— מיט א מעסערל... שנייד איבער...

דאָס מעסערל האָט מען ביי מיר צוגע־גנב'עט אין צעלט — איך ביים איבער דעם נאָפעל־שנור, דאָס קינד שרייט מיט אן ארלאָ־וואר באָס, און די מוטער שמייכלט: איך זעה, ווי עס בליהען וואונדערבאר פאנאנדער, ברענען מיט א בלויען פייער איהרע תהום'לאָזע אויגען — די דונקעלע האנד שארט איבער'ן קליד, זו־כענדיג די קעשענע, און די פערבלוטיגטע, צו־ביסענע ליפען מורמלען:

— ניט־א... כח... טאשמעלע קעשענ... אי־בערבינדען דעם נאָפעלע...

איך האָב ארויסגענומען די טאשמע, אי־בערגעבונדען, זי — שמייכלט אלץ ליכטיגער, אזוי גוט און ליכטיג, אז איך וואר שיער ניט פערבלענדעט פון דעם דאָזיגען שמייכל...

— קום א ביסל צו זיך, און איך וועל גהען, אויסוואשען איהם...

זי בורטשעט אונרוהיג:

— זעה — פאמעהליך... זעה זשע...

דער דאָזיגער רויטער מענשעל פאָדערט לחלוטין ניט קיין פארזיכטיגקייט: ער האָט צו־נויפגעקוועטשט זיין פויסט און שרייט, שרייט, ווי ער וואלט ארויסגערופען אויף א געשלעג מיט איהם:

— יא־א... יא־א...

— דו, דו! בעפעסטיג זיך, ברודער, שטאר־קער, אז ניט וועלען דיר נאָך די נאהענטע באלד ארבריסען דעם קאָפ...

בעזונדער ערנסט און הויך האָט ער אויס־געשריען, וועז כ'האָט אויף איהם צום ערשטען מאל א וועהע געטהאָן מיט א שוימיגער ים־כוואליע, וועלכע האָט פרעהליך אויסגעשמיסען אונז ביי־דען; דערנאָך, וועז איך האָב איהם געגומען פאטשען איבער'ן ברוסט און רוקענדל, האָט ער צוגעמאכט די אויגען, אנגעהויבען צו וואר־פען זיך און שטארק זיך פונאנדערגעקוויטשעט;

און די כוואַליעס, אייגע נאָך די אנדערע, האָבען איהם אלץ געשוווענקט און געשוווענקט...

— ליאַרים, אַרלאָווער! שריי אויף אלע כלים...

וועז איך האָב זיך אומגעקעהרט צו דער מוטער, איז זי געלעגען פון דאָס ניי מיט פער־מאַכטע אויגען, בייסענדיג די ליפּען, אין שרעק־ליכע קראמפּפען, וועלכע האָבען ארויסגעווארפען דעם „אַרט", אבער ניט קוקענדיג אויף דעם, האָב איך דורך די זיפּצען און קרעכצען געהערט איהר אַבשטאַרבענדעם שעפּטשען:

— גיעב... גיעב איהם אהער...

— ער וועט ווערטען.

— זעה, גיעב...

און מיט ציטערדיגע אונזיכערע הענד האָט זי פונאַנדערגעשפּיליעט דאָס יאקעל אויפ'ן ברוסט. איך האָב איהר געהאָלפען בעפרייען די ברוסט, וואס איז געווען צוגעגרייט פון דער נא־טור פאר א צוואַנציג נפשות קינדער, צוגעלעגט צו איהר וואַרימען קערפער דעם אונרוהיגען אר־לאָווער. ער האָט גלייך אלץ פערשטאַנען און איז ענטשוויגען געווארען.

— אלערהייליגע, אלערהייליגע — האָט צי־טערענדיג געזיפּצט די מוטער און איבערגעקוי־קעלט דעם צושויבערטען קאָפּ איבער'ן קלומיק פון איין זייט אויף דער צווייטער.

נאָר פלוצלונג, אויסשרייענדיג שטיל, איז זי ענטשוויגען געווארען, דערנאָך האָבען זיך וויעדער אויפגעמאכט די דאָזיגע אהן א שיער הערליכע אויגען, — די הייליגע אויגען פון א מוטער, די בלויע אויגען; זיי קוקען אויפ'ן בלויען הימעל, אין זיי ברענט און שמעלצט א דאנקבארער, פריידיגער שמייכעל; אויפהויבע־דיג די שווערע האנד, צלם'ט פאמעהליך די מו־טער זיך און דאָס קינד...

— געלויבט ביזטו, אלערהייליגע גאָט'ס מוטער... אָך, געלויבט ביזטו...

די אויגען האָבען זיך אויסגעלאָשען, זיינען איינגעפאַלען. זי שווייגט לאַנג, קוים אטהע־מענדיג, אבער פלוצלונג האָט זי שטרענג, מיט א פעסטער שטימע ארויסגעזאגט:

— בינד פונאַנדער, בחור'ל, מיין קלומיק...

איך האָב פונאַנדערגעבונדען, זי האָט מיר דורכגענומען מיט א שארפען בליק, שוואַך א שמייכעל געטהאָן, אקוראט ווי א רויטע פּארב האָט קוים בעמערקבאר א שיין געגעבען אויף די איינגעפאלענע באקען און שוויציגען שטארען.

— געה אָב אן א זייט...

— דו עסק זיך נאָר ניט צופיעל...

— נו, נו... געה שוין.

איך בין אַבגעגאנגען ניט ווייט אין די קוסטעס. דאָס הארץ איז ווי מיער געוואָרען, אַבער אין ברוסט זינגען עפּעס אזעלכע וואויל פויגעלעך, און דאָס — צוזאַמען מיט'ן אונאויפ־הערליכען גערוויש פונ'ם ים—איז אזוי מחיה'דיג־גוט, אז מען קען הערען א יאָהר־לאַנג.

ערגעץ ניט. ווייט מורמלט א טייכעל — אקוראט ווי א יונג מיידעל דערצעהלט א חבר'טע וועגען איהר געליעבטען.

איבער די קוסטעס האָט זיך אויפגעהויבען דער קאָפּ אין געלען טיכעל, שוין פערבונדען, ווי עס בעראַרף צו זיין.

— עי עי, דאָס ביסטו, צופריה, ברודער, האָסטו זיך געזומען עסק'ען!

אָנהאַלטענדיג זיך מיט דער האַנד פאר א צוויג פון א קוסט איז זי געזעסען, ווי א סטא־טוע, אהן א טראָפען בלוט אין געזיכט, מיט גרויסע בלויע קייקלעך אנשטאָט אויגען און האָט הערציג געשעפּטשעט:

— זעה — ווי ער שלאָפט...

געשלאָפען האָט ער גוט, אַבער, לויט מיין מיינונג, ניט בעסער ווי אנדערע קינדער, און אויב עס איז געווען אן אונטערשיעד, איז דאָס בלויז אין דער אומגעבונג: ער איז געלעגען אונטער א קוסט, וועלכע וואקסען ניט אין אר־לאָווער גובערניע, אויף א קופּע העלע הערבסט־בלעטער.

— דו וואלסט זיך, מוטער, צוגעלעגט...

— ניין, — האָט זי געזאגט, שאקלענדיג מיט'ן קאָפּ אויפ'ן פאנאנדערגעשרויפטען האלז, — איך דארף זיך שוין אין וועג אריין צו קליי־בען, אט אהין־א, ווייסט דאָך...

— אין אטשעמטשירי?

— אָט אהין, אט! — אונזערע האָבען שוין געמווזט דורכשפּרייזען א היבשע פּאָר ווייאַרסט...

— ביזטו דען אימשטאַנד צו געהן?

— און וואו איז עפּעס נאָט'ס מוטער, וואו? זי וועט העלפען...

נו, אויב זי איז שוין אין קאָמפּאניע מיט נאָט'ס־מוטער, דארף מען שווייגען.

זי קוקט אונטער'ן קוסט אויף דאָס אונצו־פריעדען אנגעבלאָזען פּנים'ל, ארויסגיסענדיג פון די אויגען וואַרימע שטראהלען פון א לאַש־

טשענדען ליכט, זי לעקט אָב די ליפּען און מיט א לאַנגזאַמער בעוועגונג פון האַנד גיט זי א גלעט די ברוסט.

איך לעג פאַנאַנדער א פייער, רוק צוזאַמען שטיינער, כדי אוועקצושטעלען דאָס טהעקעגדעל.

— באַלד, מוטער, וועל איך דיר מכבד זיין מיט טהעע...

— א, זיי מיר טאַקע מכבד... אויסגעטרי־קענט האָט אין די בריסט ביי מיר...

— וואס האָבען דיך עפּעס די לאַנדסלייט אוועקגעווארפען?

— זיי האָבען מיך ניט אוועקגעווארפען, צו וואס? איך בין אליין אָבגעשטאַנען, זיי זיי־נען א ביסעל מלא'דיג, נו... טאַקע גוט, ווי וואלט איך געקענט געהן צו קינד לעבען זיי?

א קוק געבענדיג אויף מיר, האָט זי פער־דעקט דאָס געזיכט מיט'ן עלענבויגען, דערנאָך אויסגעשפּייט מיט בלוט, און פערשעהמט א שמייכעל געטהאָן.

— אן ערשטלינג ביי דיר?

— יא, אן ערשטלינג, — און דו — ווער ביזטו?

— א מענש, ווי אלע מענשען.

— גענוים, א מענש! א בעווייבטער?

— ניט געהאט די זכיה...

— ביזט א ליגנער...

— פאר וואָס?

זי האָט ארָאבגעלאָזט די אויגען, א טראכט געטהאָן.

— ווי אזוי־זשע וווייסטו וווייבערשע זא־כען?

איצט וועל איך זאָגען א ליענען. און איך האָב געזאָגט:

— געלערנט זיך. כ'בין א סטודענט. — וווייסט וואָס דאָס איז?

— ווי־זשע דען! ביי אונז, ביים פאָפּ איז דער עלטסטער זוהן א סטודענט, לערנט זיך אויף א פאָפּ...

— אָט איך בין אויך פון די. נו, איך וועל אריבערגעהן נאָך וואָסער...

די פרויענצימער האָט אָנגעבויגען דעם קאָפּ צום זוהן, צוגעהערט זיך, צו ער אטהעמט גוט — דערנאָך א קוק געטהאָן אין דער זייט פון ים.

— געדארפט זיך ארומוואשען — איז אָבער דאָס וואסער אונבעקאנט... וואָס איז דאָס פאר א וואסער? אי געזאלצען אי ביטער...

— אָט, דו וואש זיך טאַקע ארום, — א גע־זונד וואסער!

— אי?

— אמת. וואַרימער, ווי אין א טייך, די טייכען זיינען דא, ווי אייז...

— דאָס איז דיר צו ווייסען.

דרעמלענדיג, דעם קאָפּ ארָאבגעהאנגען אויפ'ן ברוסט, איז פארבייגעפאהרען טריט ביי טריט אן ארטיגער אייגוואוינער. דאָס קלייגע, מאָגערע פערדעל האָט קרום א קוק געגעבען אויף אונז מיט'ן קיילעכדיגען שווארצען אויג און א הירזשע געטהאָן. דער רייטער האָט פארזיכטיג אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אין א האָריגען פוטער־נעם היטעל, האָט אויך געכאפּט א קוק אין אונזער זייט און וויעדער ארָאבגעלאָזען דעם קאָפּ.

— ס'ארא משונה'דיגע מענשען זיינען די היעגע, און אזעלכע אימה'דיגע — האָט שטיל געזאָגט די ארלאָווערין.

איך בין אווק. איבער די שטיינער שפּרינגט, זינגט א שטראָם וואסער, העלעם, לעבעדיגעם, ווי קווק זילבער; אין איהם דערהען זיך ארום הערבסט־בלעטער — וואונ־דערבאר. איך האָב אויסגעוואשען די הענד, דאָס געזיכט, אנגעשעפּט א פולע טהעע־קענדעל מיט וואסער, איך געה און איך זעה דורך די קוסטעם, — די פרויענצימער קוקט זיך ארום אונרוהיג, קריכט אויף די קניע איבער דער ערד, איבער די קוסטעם.

— וואָס טהוסטו?

זי האָט זיך דערשראָקען, איז גרוי געוואָ־רען און בעהאלט עפּעס אונטער זיך. איך האָב זיך געכאפּט.

— גיעב אהער, איך וועל בעגראָבען...

— אי, טהייער! ווי אזוי? אין באָד דארף מען עס, וואו מען טהוט זיך אוים, אונטער'ן פאדלאָגע...

— ווי דו זעהסט, נעהמט מען תיכף און מען בויט דיר א באָד.

— דו מאכסט חזק, און איך האָב מורא! פלוצלונג וועט נאָך א חיה אויפעסען... און דעם „ארט" מוז מען דאָך דער ערד אָבגעבען...

זי האָט זיך אָבגעקהרט אן א זייט, דער־לאַנגט מיר א פייכטען, שוועדען פעקעלע און "שטיל, פערשעהמט געבעטען:

— דו זעה, זאָל זיין וואס בעסער, טיעפער, האָב גאָט אין הארצען... אויף מיין זוהנעלע האָב רחמנות, מאַך שוין ריכטיג...

וועז איך האָב זיך אומגעקערט, האָב איך דערזעהען, אז זי געהט פונ'ם ים, וואקלענדיג און אויסגעשטרעקט פאַראויס די האנד. איהר קלייד איז ביז'ן רוקען נאָס, דאָס געזיכט רויטעלט זיך עטוואָס און לייכט ווי פון אינעווניג. איך האָב איהר געהאָלפען אונטערגעהן צום ים, און ג'חדוש'ט זיך:

— אָט, ס'ארא טיערישע קראפט!

דערנאָך האָבען מיר געטרונקען טהעע מיט האָניג און זי האָט מיך שטיל געפרעגט:

— האסט געוואָרפען לערנען, הא?

— יא, געוואָרפען.

— פער'שכור'ט זיך, צו וואָס?

— אינגאנצען פער'שכור'ט זיך, מוטער!

— אך, דו חברה־מאן! און איך געדענק דאָך דיך, אין סוכום נאָך בעמערקט, וועז דו האָסט מיט'ן נאטשאלניק פאר'ן עסען געקריעגט זיך. דעמאָלסט האָב איך שוין א טראכט געטהאָן — מסתמא, א שכור, ניט קיין שרעקעדיגער אזא...

און אבלעקענדיג געשמאָק מיט דער צונג דעם האָניג אויף די אָנגעשוואָלענע ליפען, האָט זי אלץ געקוקט מיט די בלויע אויגען אונטער'ן קוסט, וואס עס האָט געשלאָפען דער נייער אר־לאָווער.

— וואָס פאר א מזל ערוואָרט איהם?

— האָט זי געזאָגט מיט א זיפץ אָן א קוק געטהאָן אויף מיר: — דו האָסט מיר געהאָלפען — א דאנק... צו דאָס איז אָבער גוט פאר איהם — ווייס איך ניט...

זי האָט זיך אָנגעטרונקען מיט טהעע, אָבגעגעסען, און איבערגע'צלם'ט, און ביז וואָנען איך האָב צונויפגעקליבען מיין בעל־הבת'ישקייט, האָט זי, שלעפריג שאָקלענדיג זיך, געדרעמעלט, געטראכט וועגען עפעס קוקענדיג וויעדער אויף דער ערד מיט אויסגעאָשענע אויגען. דערנאָך האָט זי זיך אויפגעהויבען.

— גהסט טאָקע?

— יא.

— אי, מוטער, זעה!

— און וואו איז גאָט, וואו?... גיעב מיר איהם אהער.

— איך וועל איהם אונטערטראָגען....

מיר האָבען זיך א ביסעל געהאָמפערט, זי האָט נאָכגעגעבען, און — מיר זיינען אוועק שוילטער ביי שוילטער איינער מיט'ן צווייטען.

— זאָל איך נאָר ניט אניעדערפאלען — האָט זי געזאָגט, שולדיג א שמייכעל געטהאָן און אוועקגעלענט א האנד צו מיר אויפ'ן אקסל.

דער נייער איינוואוינער פון דער רוסישער מדינה, דער מענש פון אונבעוואוסטען מזל, האָט ליעגענדיג ביי מיר אויף די הענד, סאלידע געסאָפעט. געפלעשעט און געברויזט האָט דער ים, בעפוצט איננאנצען מיט ווייסע שוים־שפיצען; געשעפטשעט האָבען די קוסטעס, געשיינט האָט די זון, איבערגעהענדיג צום צווייטען האלבען טאָג.

מיר זיינען געגאנגען שטיל. צייטענווייז פלעגט די מוטער זיך אָבשטעלען, אבזיפצען טיעף, אויפהויבען דעם קאָפ אין דער הויך, ארומקוקען זיך אויף אלע זייטען, אויפ'ן ים, אויפ'ן וואלד און אויף די בערג, און דערנאָך אריינקוקען אין זוהנ'ס געזיכט. — איהרע אויגען, דורכגעווייקטע אינגאנצען אין טרעהרען פון לידען, האָבען וויעדער געשיינט וואונדערבאר־ליכטיג, האָבען וויעדער געבליהט און געברענט מיט'ן בלויען פייער פון אונערשעפליכער ליעבע.

איינמאל, אָבשטעלענדיג זיך, האָט זי געזאָגט:

— גרויסער גאָט, גאָטעניו! ווי גוט עס איז, ווי גוט! איך וואלט אזוי געגאנגען, אלץ געגאנגען, אזש ביז עק וועלט, וואלט איך גענגען, און ער, מיין זוהנעלע, וואלט געוואקסען, געוואקסען, פריי ווי א פויגעלע, ארום דער מאמ'ס ברוסט, טהייערינקער, ליעבינקער מיינער...

...דער ים רוישט, רוישט...

ה. ראַגאָף.

גרעפט און פּאָליטיק

ס איז אַהר צעהן צוריק האָט דער בעוואוסטער אמעריקאנער זשורנאַליסט, לינקאָלן סטעפענס, גערופן א סעריע אַרטיקלען אין דעם מאַקלור'ס מאגאזין וועגען די קאָרופּציאָן אין פּערדאָרבענהייט פון דיא הינע שטאָדט־רעגירונגען. געשריבען דיא אַרטיקלען האָט ער וויא אן עהרליכער זשורנאַליסט דאַרף שרייבען. ער האָט בעזוכט זעקס פון אונזערע סאַמע גרעסטע שטעדט אין פּערשיעדענע טהיילען פון לאַנד, האָט פּערזענליך אויסגעפּאָרשט זייערע אַדמיניסטרייישאָנס, האָט גערעדט מיט דיא עלטסטע, פערשטענדליכסטע אוֹן אנגעזעהענסטע בירגער, האָט אויך אונטערזוכט דיא פּאָליטישע פּאַרטייען, וועלבע זיינען גראַדע דאָן געווען אין מאַכט אין דיא פערשיעדענע שטעדט. און פון דיא אַלע געזאַמעלטע פאַקטען האָט ער געצויגען שליסע. וואָס דיא שליסע זיינען וועט דער לעזער קענען בעגרייפען, וועו ער וועט א לעז טהאָן בלויז דיא נעמען פון דיא זעקס אַרטיקלען אין דער סעריע. אָט זיינען זיי:

„דיא שאַנדע פון סיניאַפּאָליס".
„דיא שאַנד־לאָזויגקייט פון סט. לוּאיס.
„פּיטסבורג: א פערשעהמטע שטאָדט".
„פילאַדעלפיא: קאָרופּט און ציפּ־יעדען".
„שיקאגא: העלפט פריי".
„ניו יאָרק: אין וועלבע א גוטע פערוואַלטונג ווערט אויסגעפּרובירט".

דער אַרטיקעל וועגען ניו יאָרק איז געשריבען געוואָרדען אין נאָוועמבער 1903, וועו דיא שטאָדט איז רעגיערט געוואָרדען פון סעט לאָוֹס דעפּאַרם אַדמיניסטרייישאָן. אין פערגלייך מיט דער וועלט־וויידע־קראָקער פּרייהערינג פערוואַלטונג איז סעט לאָוֹס ווירקליך געווען אן אויסגעצייכענטע. אין זיין אַרטיקעל האָט סטעפענס מיט אַלע כהות אויטירט פּאר סעט לאָוֹס צוויי־טען עלעקשאָן. אבער ליידער איז ער עגטוישט געוואָרען. ניו יאָרק האָט יענעם נאָוועמבער טאָג צוריק ערוועהלט א טעמעני קאַנדידאַט. און זייט דאָן איז דיא שטאָדט געבליבען אונטער כּעמעני'ס שוואַרצען פּליעגעל. וועלן סטעפענס ווּאָלט זיין אַרטיקעל וועגען ניו יאָרק געשריבען מיט איין מאַנאַט שפּעטער, וואָלט ער אונזער שטאָדט ניט צוגעטהיילט אזא עהרע. ער וואָלט איהר ניט געמאַכט דיא אייניציג אויסנאַהמע אין זיין שווארצע ליסטע. פּאַרקעהרט, ער וואָלט איהר אפשר נאָך געגעבען א פּלאַץ אויבען אן.

דיא אַלע אַרטיקלען האָט סטעפענס אין א צייט אַרום צונויפגעקליבען און אָפּגעדרוקט אין א בוך פאַרמע אונטער דעם טיטעל: „די שאַנדע פון אונזערע שטעדט". דער טיטעל פערדיענט צו בלייבען קלאַססיש. ער דריקט אויס א טיפען, שמערצפּאָלען אמת. דיא פערוואַלטונג פון דיא אַמעריקאַנער שטעדט איז א שמאָך און א שאַנדע. און דיא שאַנדע איז אזוי גרויס וויא דיא לאַנד איז גרויס. וואו מען גיט זיך א קעהר, וואו מען וואַרפט אן אויג, דאַרטען געפינט מען דיא זעלבע צרה. איין שטאָדט איז ערגער פון דער צווייטער. איין פערוואַלטונג איז פערדאָרבענער פון דער אַנדערער.

פערטראַכט זיך אויף א וויילע איבער דיזער פראַגע. פרובירט זיך צו דערמאַנען בלויז דיא טרוקענע פאַקטען, און איהר וועט נשתומם וווערען. אָט איצטער קאַכט עס מיט דער פּאָליציי קאָרופּציאָן אין ניו יאָרק. מיט עטליכע טעג צוריק האָט מען ארעסטירט כמעט א גאַנצע באַארד אָוו אַלדערמען אין דעטראָיט פאר נעהמען כאַבאר פון א רייל־ראָוד קאָמפּאַני. מיט אייניגע מאַנאַט צוריק האָט אן אונטערזוכונג קאָמיטע אָויפגעדעקט דיא שענדליכסטע פערדאָרבענהייט אין דער פערוואַלטונג פון אָלבאַני. אין דער זעלבער צייט אונגעפעהר זיינען סקאַנדאַלען ענטדעקט געוואָרען אין סינסינעטי.

דענקט נאָר נאָך אביסעל און איהר וועט זיך דערמאַנען דיא שענדליכקייטען, וואָס זיינען מיט א פּאָר יאָהר צוריק אויסגעפונען געוואָרען אין שיקאגא. וואו א קליקע קאַדעטען האָבען געהאַט דעם גאַנצען פּאָליס דעפּארטמענט אין זייערע הענד. איהר וועט זיך אויף דערמאַנען פיעלייכט וועגען דיא גנבות, גרעפט און קאָרופּציאָן פון סאַן פראַנציסקא, וואו

מעיאָר שמיטין אוּן אייב רוּף האָבען געוועלטיגט. איהר וועט זיך אויף דערמאָנען אַן דיא מעשים תעתועים פון דער „גענג" אין פילאָדעלפיא, וועלכע האָט צעהנדליגע יאָהרען אויסגעפּאַסט טעררָריזירט דיא שטאָדט ווי א באנדע „האָלדאפנייקעס".

אוּן אזוי וויטער אוּן וויטער אוּן וויטער. אין אַלע גרויסע אוּן קלייניע שטעדט קומט פאָר דאָס זעלבע. אייניגע יאָהר איז שטיל. דיא באנדע פאָליטישענס, וואָס געווען לעבט, טהוט זיך איהר ארבייט רוהיג. זיא ארבייט אויס א „סיסטעם", וויא אזוי דיא כאבאר, דיא גרעפט אוּן שאנד גענלד זאָל קאָלעקטירט ווערען אוּן וויא אזוי זיא זאָל פאנאנדערגעטהיילט ווערען. דאָן ברעכט פלוצלונג אויס א שטורם. דיא אורזאכע פון דעם „אומגליק" איז ניט אַלע מאָל דיא זעלבע. אמאָל שטאמט עס פון אונצופריעדענע פאָליטישענס, וואָס וויסען סודות אוּן קריגען ניט גענוג „שווייג־גענלד"; אמאָל שטאמט עס פון אַן אמת'ן רעפאָרם־גייסט, וואָס פערשפּרייט זיך צווישען פאָלק; אמאָל ווערען די צייטונגען אונרוהיג, וואָס עס איז צו שטיל אין שטאָדט אוּן נעהמען אזוי זיך גראבלען אוּן זוכען חטאים, איינפאך עס זאָל ווערען אביסעל לעבעדיגער, אביסעל מעהר סענסאציאָנעל אין שטאָדט. וויא דאָס איז, קוים ווערט נאָר דער אנפאנג געמאכט, נעהט עס שוין אַוועק וויא געשמירט. כאבאר סודות אין א דעמאָקראטישע שטאָדט־פערוואלטונג איז ניט גרינג צו האלטען טיף בעגראבען. קוים דערלאנגט מען נאָר א קראַץ דיא אויבערפלעכע, קומען זיי ערויס אין דער עפענטליכקייט. דער גרויסער עולם ווערט ענטרישטעט, אויפגערעגט; אוּן אויב דאָס פאָסירט אין די שפּעטערע זומער מאנאטען אוּן דיא סענסיישאָן ווערט ניט צוגענעמען פאר דיא צייטונגען ביז ערום אָקטאָבער, דאָן ווערט דיא קאָרופּטע אדמיניסטרייישאָן געשלאָגען ביי די וואהלען. א נייע פערוואלטונג געהט אריין אין מאכט. אין דיא מעהרסטע פעלע איז דיעזע נייע אדמיניסטרייישאָן ניט בעסער פאר דיא אלטע. אויב זיא איז יע בעסער, איז זיא נע־ווהנליך צו שוואך, צו אונערפאהרען עפעם אויפצוטהאָן. מען דארף ניט פארגעסען, אז עלעקטעט עלעקטעט כען בלויז עטליכע הויכע בעאמטע. דיא קלענערע בעאמטע און דיא טויזענדע אנגעשטעלטע אין דיא אַלע דעפּארטמענטס בלייבען דיא זעלבע. און זיי איבערצומאכען איז א גאנץ שווערע הלכה. ניט איין אמת'ע רעפאָרם אדמיניסטרייישאָן האָט גע־ברָאכען האלז און נאקען טרייענדיג דאָס אויס־צופיהרען. אויף אזא שטיקעל ארבייט דארף מען האָבען צייט, פיעלע, פיעלע יאָהרען. אויר דער דיא רעפאָרמערס זעהען זיך ערום אויף וואָס פאר א וועלט זיי זיינען, רוקט זיך שוין אונטער א צווייטער עלעקשאָן אוּן דער עולם הייסט זיי מופען פון סיטי האָלל.

בעטראכטענדיג דיא זאך אויבערפלעכליך, קען זיך דוכטען, אז אין פערגלייך מיט דיא „אלטע צייטען" האָבען מיר פאָרטשריט געמאכט. עס איז אמת, אונזערע פאָליטישענס זיינען ניט פון דעם זעלבען גראָבען, בויאנסקען סאָרט וויא מיט א יאָהר פופציגען, צוואנציג צוריק. דיא סאלון־קיפערס אוּן געמבלערס אוּן קאָרעטען באלעבאטעווען ניט אזוי אָפען אוּן פרעך וויא דאָן. מיר זיינען איצטער „איידעלער". אזוינע זאכען וואָלטען מיר מעהר ניט געדולדעט. אָבער וועהן מען בעטראכט דיא איצטיגע לאָגע אביסעל גרינדליכער אוּן מען פערגלייכט איהר מיט דער לאָגע פון פאר 15 יאָהר, געפינט מען נאָך א גאנץ קלייניעם חילוק. דיא פאָרמע איז פיעלייכט אַן אנדערע, א פיינערע, א פאר־שטעלטע, אָבער דער עיקר איז דער זעלבער. דיא זינד אוּן פארברעכען אין שטאָדט זיינען ניט קלענער געווָארען אוּן דער באנד צווישען דיא פאָרברעכער אוּן דיא שטאָדט־פערוואָלטער איז ניט שוואכער נעווָארען.

פערגלייכט דיא איצטיגע גיינאָר אדמיני־סטרייישאָן מיט דער בעריהמטער וועהן־וואיק אדמיניסטרייישאָן מיט א יאָהר צוועלף צוריק. אין וועהן־וואיק'ס יאָהרען איז דאָס דיא איסד־סייד געווען דער צענטער פון שאנדע־הייזער אוּן גענמבלינג־פלעצער. דאמאָלס האָט עס עלען סטריט בעקומען איהר שעהנעם נאמען אלס „רער לאיט דיסטריקט" אוּן צולעב דיא דא־מאלסדיגע שענדליכע צושטענדע האבען עס געווייסע רעפאָרמערס זיך אויסגעדריקט, אז „פון דער פערצעהנטער סטריט ביז דעם איסט רי־ווער איז ניטא קיין אינשטענדיגע פרוי". דיא איסט סייד איז אבער ניט געיוען דער אייג־ציגער פערפעסטעטער דיסטריקט. דיא גאנצע שטאָדט איז געווען פערטרונקען אוּן פערזונ־קען אין שמוץ. דיא בעאמטע, פון קלענסטען ביז דעם גרעסטען, זיינען געווען קאָרופט. דער מעיאָר אליין איז נעכאפט געוואָרען ביי א כא־באר־סקאנדאל מיט'ן אייזטראסט. דער פאָליס־קאָמישיאָנער האט אין א קורצע צייט אבגע־שפּאָרט א מיליאָן דאלאר. יעדער אייגער, וואָס איז נאר גשטאנען נאָהענט פון דער קאָרעטע, איז אוועק מיט פולע פאקעטס. באם קרָאקער איז געשטאנען פון אויבען אוּן געפיהרט דיא

ממשלה. ער האט זיך ניט געשעהמט מיט זיין רעלע און האט ניט מורא געהאט אויסצוזאגען דעם אמת אויף. אויפ'ן וויטנעס סטענד פאר אן אונטערזוכונגס־קאמיטע האט ער געהאט דיא אונפערשעהמטהייט צו ענטפערען אויף דער פראגע: „פאר וועמען ארבייט איהר?" מיט דיא חוצפה'דיגע ווערטער: „איך, ארבייט פאר מיין פאקטע אימער און שטענדיג!"

דאס איז געווען מיט צוועלף יאהר צוריק. אלע וועלען צוגעבען, אז אזא אדמיניסטריישאן קען שוין מעהר אין ניו יארק ניט פארקומען. צו דערצעלבער צייט ערקלערען יעצט מענשען, וועלכע זיינען גוט בעקאנט מיט דער איצטיגער לאגע, אזאנשטענדיגער, עהרליכער איז אונזער שטאדט איצט ניט. אמת, דער איצטיגער מעיאר איז קיין ערך ניט עהרליכער און אנשטענדיגער וויא וועלען־וואיק. עס איז אויך אמת, אז דער איצטיגער פאליס־קאמישיאנער איז פיעל, פיעל עהרליכער וויא דער דאמאלסדיגער טשיף דעווערי. עס איז אויך אמת, אז דער איצטיגער באם מוירפי וועט ניט האבען די חוצפה אזוי צו ריידען וויא באם קראקער. אבער וואס העלפט עס אלץ, אז דיא רעזולטאטען פון דער איצטיגער אדמיניסטריישאן זיינען פארט ניט קיין בעסערע, וויא פון דער דאמאלסדיגער אדמיניסטריישאן פון וועלען־וואיק. דער פאליס־דעפארטמענט איז פארט גראדע אזוי נאהענט פערבונדען מיט דיא געמבלערס, קאדעטען און גענג־באנדיטען וויא דאמאלס. דיא באארד אף עלדערמען נעהמט פארט אזוי גרעפט וויא דאמאלס. דער אייניגער אונטערשיעד איז, וואס דאמאלס האט זיא נעהאט מעהר כאבאר־קווע־לען. דאמאלס איז איהר הערשאפט ניט געווען אזוי בעשרענקט וויא איצט. פון דיא וויינינג קוועלען, וואס זיינען פערבליבען, בריינגען ניט אריין אזוי פיעל וויא דאן. מעיאר גיינאר האט ניט איבערטריבען, וועו ער האט אנגע־וויעזען, דאס פון סטענדקיפערס אליין נעהמען דיא פאליטישענס און דיא עלדערמען ניט וויי־ניגער וויא אנדערהאלבען מיליאן א יאהר כא־כאר.

דער מעיאר איז עהרליך? דער פאליס־קא־מישיאנער איז עהרליך? נו, קריגען זיי ניט קיין חלק פון דיא גרעפט. אבער דער פאליס־דעפארט־מענט איז דאדורך ניט בעסער. ער קריעגט זיך אריין יעדען יאהר זיינע צוויי דרימעל מיליאן פון דיא געמבלינג־פלעצער און פון דיא אונא־שטענדיגע הייזער. וועו דאס זאל נעהמען זיינען שוין דא גענוג. נעהמט עס ניט א הויבער בעאמ־טער, נעהמט עס א ניעדעריגער. נעהמט עס ניט וואלדא אליין, נעהמט עס א בעקער. אבער וואס איז דיא נפקה מינא? דער סיסטעם איז דער זעלבער. דער רעזולטאט איז דער זעלבער.

און דאסזעלבע איז אין אנדערע שטעדט אויך. דיא פערוואלטונגען ווערען ערגעזין ניט בעסער געפיהרט. אמאל כאפען זיך אריין אויף א קורצע צייט אנשטענדיגערע מענשען אין סיטי האלל, אבער, וויא געזאגט, קענען זיי וויי־ניג וואס אויפטהאן. דיא מאשינען בלייבען דאך דיא זעלבע, דער „סיסטעם" בלייבט דער זעל־בער. אפשר גלינגט עס א פאאר פון דיא קא־רופטע חברה צו בעשטראפען, אבער וואס פאר א בעדייטונג האט עס? אויף זייער פלאץ קו־מען אריין אנדערע און דיא מאשין ארבייט וויי־טער וויא בעפאר.

וואר און וואס איז פאר דיעזע שאנדע פון אונזער שטאדט פעראנטוואָרטליך? איבער דיע־זער פראגע ברעכען זיך דיא קעפ אונזערע רע־פארמערס, כלל טהואר און קאלעדוש פראפעסא־רען שוין זייט פיעלע, פיעלע יאהרען. זיי הא־בען אויף איהר פיעלע פערשיעדענע תירוצים געפונען. אויף דעם גרונד פון דיעזע תירוצים האבען זיי אויסגעארבייט טהעאריעס און פלע־נער וויא אזוי דיא מכה צו היילען, אבער פון זייער גאנצער מיה האט זיך גאר ניט אויסגע־לאזען. דיא תירוצים האבען זיך א־ויסגעשטעלט פאר פאלשע און דיא פלענער פאר נארישע. וויא געזאגט, איז דיא לאגניט פערבעסערט גע־ווארען.

אט, צום ביישפיעל, האט מען פון אנפאנג געטרייט איינשמועסען דעם עולם, אז שולדיג אין דיא קארופציאן זיינען דיא אימיגראנטען. (זיי מאכט מען אימער פאר דיא ערשטע כפרה). דיא מיינונג איז געווען א „לאגישע" אויף. איהר עס ערפינדער האבען אזוי ערקלערט. דיא אימי־גראנטען פערשטעהען ניט דיא אמעריקאנער אינסטיטושאנס. זיי קומען אויף פון לענדער, וואו דער דעמאקראטיזמוס, די פאלקס־הער־שאפט עקזיסטירט גאר ניט אדער איז נאך גאנץ שוואך ענטוויקעלט. אלזא, קען מען זיי זעהר לייכט פערפיהרען אין קאורופציאן. מען קען בי־זיי לייכט אויסנארען אדער אפקויפען דיא וואוטס. ביליגע פאליטישענס קענען זיי פיהרען פאר'ן נאז א. ז. וו.

דיעזער תירוץ איז מיט פרייד אויפגענע־מען געוואָרען פון דיא אמעריקאנער פאטריא־טען. זיי האבען זיך אן איהם אנגעהאלטען פעסט מיט ביידע הענד, ביז וואנען אימיצער האט אנ־

געוויעזען אויף פילאדעלפיע. פילאדעלפיע איז מיט א יאהר צעהן צוריק געווען מעהר אמעריקאנישׁ וויא דיא אנדערע גרויסע שטעדט פון לאנד. זיא איז אויך אן אלטע שטאָדט, מיט אלטע בעלי בתים, תושבים, וועלכע וועירען רעספּעקטירט פון אלעמען און וועלכע קענען עפּעס אויפטהאָן וועז זיי וואָלטען געוואָלט. און דאָך איז פילאדעלפיע דאמאלס, צום ווייניגסטען, געוועז דיא קאָרופּטעסטע, פערדאָרבענסטע שטאָדט פון אלע.

פילאדעלפיע האט אויך צוקאָפּט א צוויי־טען תירוץ, נעמליך: אז אונזערע שטעדט זיי־נען נאָך יונג און האָבען נאָך ניט קיין טראָדי־ציאָנען, קיין ערפאָהרונג, און דערפאר קענען כיטרע קאָרופּטע מאָשין־פּאָליטישענס פיהרען דיא גרענדע. צום אונגליק איז אבער פילאדעל־פיע, דיא קאָרופּטעסטע שטאָדט פון אלע, אויך דיא עלטסטע פון אלע. זיא האט יע טראדיציא־נען און ערפאָהרונגען האט זיא אויך געהאט, נאָך צופיעל. איהרע פערוואָלטער ויינען נאָך גע־ווען קאָרופּט מיט פערציג—פופציג יאהר צוריק. און זייט דאן האבען איהרע טראָבעלס מיט קא־רופּטע פּאָליטישענס און מיט פערדאָרבענע בע־אמטע ניט אויפגעהערט אויף איין יאהר. וויפיעל איז דער שיער?

ניין, עס איז דאָ בלויז איין תירוץ אויף אלע דיעזע קשיות און איין רפואה צו דער מכה: אמעריקאנער רעגיערונגען וועלכע פערוואלטער פון קאפּיטאליסטישע פּארטייען און דיא פּאָלי־טישע פּארטייען וועלכע געפיהרט פון ביזנעס־לייט צוליעב ביזנעס. דאס איז דער סוד. כאבאָ־און גרעפּט זיינען דיא גרונד־פּרינציפּען פון קא־פּיטאליסטישע האנדעל, פון קאפּיטאליסטישע ביזנעס. דיא טראָסטס וועלכע דורך דיעזע מע־טהאָדען אויפגעבויט. קיין ביזנעס איז ניט שטרענג עהרליך. און גרויסע פּראָפּיטען קען מען אויף א שטרענג עהרליכען אופן אויך זעהר זעלטען מאכען. פּאָליטיקס איז אין אמעריקא א ביזנעס. זיא ליעגט ביי ביזנעס לייט אין דיא הענד און דארום מו זיא גיין פערדאָרבען און קאָרופּט.

אויסרויניגען דיא כאבאָר, דיא גרעפּט און דיא קאָרופּציאָן פון דיא שטאָדט רעגיערונגען וועלכען נאר אזעלכע פּארטייען, וועלכע האבען העכערע אידעאָלען, ניט קיין ביזנעס־אידעאָלען. פּארלויפיג איז אזא פּארטי אין אמעריקא דאָ בלויז איינע, דיא סאָציאָליסטישע פּארטי, און אין דיא שטעדט, וועלכע זיא פערוואָלטעט איז טאקע נאָך קיין מיאוסע סקאנדאָלען ניט פאָר־נעקומען. מילוואָקי איז געווען דיא רויגסטע שטאָדט אין אמעריקא, כל זמן דיא סאָציאָליס־טען האבען איהר רעגיערט. דאס זעלבע איז איצט מיט סקענקטעדי און מיט צעהנדליגע קלענערע שטעדט איבערן גאנצען לאנד, וועלכע וועלכען פערוואלטעט פון סאָציאָליסטען.

א. ביזנא.

די קלאָוק־מאַכער יוניאָן

דער קאָמפּפּלוסט בײַ די קלאָוק־מאַכער; די אורזאַכען פון די פּויעלע סטרייקס; דאָס רייסען זיך אויפֿן בער אַ „באָנדעל"; די שווערigkeiten צו עטאַבלירען אַ סטענדארד פון פּרייזען; די אורזאַכען פון די גרויסע קאָנקורענץ צווישען די ארבײטער פון איין שאָפּ און צווישען די שעפֿער גופּא; דער נוץ פון ארבײטס־קרעפּטען אין קלאָוק־טרייד; די לייכטקייט צו ווערען אַ באָס; די סטרייקס פּאַר העכערע פּרייזען — אַ ניט־געניגענדער מיטל אויס־צוקומען די לאַגע פון טרייד: די הויפּט־זאַך דאַרף מען סטרייקען פּאַר אַ קירצערע אַרבײט־צײַט; די קאָנקורענץ פון די קאָנטראַקטאָרס; די באָסעס מוזען אָנערקענען די יוניאָן.

ס איז ניטאָ א טרייד אין אמעריקא, אין וועלכען עס זאָלען זיין אזוי פּיעל סטרייקס, ווי אין די קלאָוק־אינדוסטרי. אין קיין טרייד זיינען די ארבייטער ניט אזוי קאמפּפּס־לוסטיג ווי אין די קלאָוק־ביזנעס.

די אורזאַכען דערפון ליגען אין דער נאַטור פון דער אינדוסטרי גופּא. אהן סטרייקס איז ניט מעגליך צו מאכען א לעבען ביי קלאָוקס. די קאָנקורענץ צווישען די ארבייטער און צווישען די שעפֿער איז אזוי גרויס, אז דער פּרייז פון ארבייט מוז האַלטען אין איין פּאַלען, און ער קען נור אויפֿגעהאַלטען ווערען דורך א זהר שטאַרק־ענטוויקעלטען קאמפּפּס־לוסט בײַ די ארבייטער.

פּיעלע אורזאַכען זיינען פּאַראַן, פּאַר וואָס די קאָנקורענץ איז אין דער קלאָוק־אינדוסטרי גרעסער ווי אנדערשוואו.

1) די קלאָוק־אינדוסטרי איז א סעזאָן־אינדוסטרי. אין דער שלעכטער צייט, וועו עס איז נור דאָ ארבייט בלויז פיר 20 פּראָצענט פון דעם עולם ארבייטער, בענוטצען זיך מאַנכע פאַבריקאַנטען מיט דער געלעגענהייט אַנ־צוגרייטען סחורה, און דעמאָלט, וועו דער עולם איז הונגעריג נאָך ארבייט און ברויט, קאָנקורירען די פערשיעדענע ארבייטער צווישען זיך איבער א „באָנדעל" ארבייט מיט אלע זייע־רע כחות. ניט איין מאָל קומט צו געשלעגעריין, יא, זאגאר צו אומגליקס־פעלע. אלעמען איז נע־ווים בעקאַנט די טראַגעדיע, וואס איז ניט לאַנג פּאַרגעקומען צווישען דעם איטאַליענער און דעם אידישען שאָפּ־טשערמאַן, וואו דער לעצטער איז געפאַלען א קרבן פון'ם ערשטען איבער א „באָנ־דעל".

2) אין דיעזער אינדוסטרי איז זהר שווער צו עטאַבלירען א סטענדארד פון פּרייזען, עס איז זהר שווער פעסטצושטעלען א בשטימ־טען פּרייז אויף יעדען גאַרמענט.

די סטיילס זיינען פערשיעדען איינע פון די אַנדערע. הונדערטע, טויזענדע סאָרטען סחורות זיינען פּאַראַן, יעדער מלבוש איז אַנ־דערש פון דעם צווייטען, און עס איז זהר שווער צו פערגלייכען איין שטיק ארבייט צו דער צווייטער. די איכות (די קוואַליטעט) פון דער ארבייט איז אויך זהר פערשיעדען. עס טרעפט זהר אפט, אז אפילו איין און די זעלבע מאָדע סחורות ווערט פאַבריצירט אין איין שאָפּ מיט 50% ביליגער ווי אין דעם צווייטען, און דאָרט, וואו דער פּרייז פון שטיק־סחורה איז טהייערער מיט 50%, פערדיענען די ארבייטער מיט 50 פּראָצענט וויניגער. דאָס איז דערפאר, וויל די קוואַליטעט פון דער ארבייט איז אן אנדערע.

אויף די פראָגע: „וואָס איז ווערטה א שטיק ארבייט, וואס דארף דער בעל־הבית באמת בעצאָהלען פאר א שטיק ארבייט", קען מען ניט געבען קיין אלגעמיינעם ענטפער — אין יעדען שאָפּ זיינען די פּרייזען פערשיעדען.

די פּרייזען זיינען אויך אבהענגיג פון דער אָרגאַניזאַציאָן פון שאָפּ, פון דעם בעל־הבית'ס

כאראַקטער, פון זיין פעהיגקייט וויי אייגצוהאַרד־נען די בעדינגונגען פון שאָפּ, פון דער ארבייטס־צוטהיילונג, פון דעם, וויי וויים עס איז אָב־געוואָקט די מאַשין פון פענסטער, א. אז. וו., א. אז. וו. אָבער מעהר פון אלץ שפּיעלט א ראָלע: וויפיעל באַנדלעך מען בעקומט אין א טאָג. וויפיל מען בעקומט, למשל, צעהן באַנדלעך פון איין אוֹן דעם זעלבען סאָרט, וועט די ארבייט געהן גאָר ניט אינ'ם ערך שנעלער, וויי דאָן, וויפל מען בעקומט די צעהן באַנדלעך פון פער־שיעדענע סאָרטען. אוֹן וויער רעדט נאָך, וויפל מען בעקומט איבערהויפּט וועניג באַנדלעך א טאָג. די צייט געהט אוועק דאָס זעלבע, אוֹן די ארבייט וועלט געמאַכט וועניגער, עס וועלט צו'פּטר'ט א סך צייט.

עס לוינט אַמאָל דעם ארבייטער צו ארבי־טען פאַר ביליגערע פרייזען, אויב ער איז נור זיכער, אז ער וועט האָבען ארבייט פאַר א גאַנ־צען טאָג אוֹן פון דעם זעלבען סאָרט, אוֹן אויב ער וויים, אז דער בעל־הבית וועט איהם וועניגער באַצאָלען.

כדי אין ארבייטער זאָל קריגען וואָס ער־באַנדלעם פון דעם זעלביגען סאָרט, געפינט ער פאַר נויטיג אראָבצוזאָגען דעם פרייז.

דאָס ברייננט אָבער דערצו, אז פאַר'ן צוויי־טען ארבייטער בלייבט וועניגער באַנדלעם. עס ענטשטעהט א קאָנקורענץ, אוֹן דער רעזולטאַט איז. — דאָס פאַלען פון פּריז.

דאָס איז ניט נור אמת בנוגע די ארבי־טער פון איין אוֹן דעם זעלבען שאָפּ. דאָס איז נאָך מעהר נוגע גאַנצע שעפּער. איין שאָפּ טרעט אָפט ארוים קעגען דער צווייטער. די בעלי־הבתים האַלטען אין איין טענה'ן: מיר קענען קיין סחורה ניט פערקויפען, וויל דער צווייטער שאָפּ מאַכט ביליגער. אוֹן וועז מען דאָס נאָך אין זינען, אז אינגאַנצען איז פאַראן ארבייט אויף 6 מאָנאַט אין יאָהר, אוֹן אז דיעזע ארבייט וועלט אויסגעצוויגען אויף גאַנצע צעהן מאָנאַט, דאַן איז לייכט זיך פאָרצושטעלען, וויי דער מאַנ־פעקטשורער האָט בכח צו דריקען דעם פּריז פון ארבייט.

די קאָנקורענץ דריקט ארונטער די פּרייזען ביז דעם פונקט, וועז דער ארבייטער קען סיי וויי סיי פון זיינע וויידזישעם ניט מאַכען קיין לעבען, ביז וואַנעט די וויידזישעם זיינען אזוי קליין, אז זיי קענען אפילו ניט בעפריעדיגען די נויטוועניג־קייט בעדערפניסען.

3) די קלאָוק־מאַכערייז איז אן אימיגראַנ־טען־אינדוסטרי. וויי שלעכט די צייט זאָל ניט זיין, וויי וועניג ארבייט עס זאָל ניט זיין, איז אימער פאראן א צופלום פון אימיגראַנטען, וואס געפינען זיך אין א הילפלאָזען צושטאַנד אוֹן זיי־נען געצוואונגען צו ארבייטען אלץ ביליגער אוֹן ביליגער. וויי גרויס עס איז דער שטראָם פון נייי־אריבערגעקומענע אימיגראַנטען אין קלאָוק־מא־כער טרייד, קען אונז וויייזען פאָלגענדער פאקט: אין דער יוניאָן זיינען פאר די לעצטע 2 יאָהר צוגעקומען 8,500 מעמבערס בלויז פון די נור־וואָס אריבערגעקומענע. דער צופלום פון נייע ארבייטס־קראפט, וואס דריקט די ווידזשעס קומט ניט נור פון דער אימיגראַציאָן, נאָר פון אַנדערע טריידס, אוֹן דאָס איז דערפאָר, וויי:

4) די קלאָוק־אוֹן סקוירט־מאכער בילדען נור א קליינעם טהייל פון דער „נידעל אינדוסט־רי". צו דער נידעל־אינדוסטרי געהערען שניידער, וועלכע מאַכען רעק, הויזען, וועסטען, קינדערשע מלבושים אוֹן פרויען ארבייטער, וואָס ארבייטען ביי שוירט־וויייסטס.

די ארבייטער פון דיעזע פעכער זיינען שטענדיגע קאָנקידאַטען פאר די קלאָוק־אינ־דוסטרי. איבערהויפּט שפירט זיך דער שטראָם פון דיעזע טריידס צו די קלאָוקס נאָך א סטרייק, וועז די קלאָוק־מייקערס האָבען אויסגעווירקט בעסערע בעדינגונגען, אוֹן נאָך דעם, וויי עס ענדיגט זיך דער סעזאָן ביי די אויבען־דערמאָהנ־טע פעכער. דער קלאָוק־מייקער, וויי שוין אויבען געזאָגט, האָט געוועהנליך ארבייט ניט מעהר וויי 6 מאָנאַט אין יאָהר. עס איז דעריבער בעגרייפ־ליך, אז די פרייזען פאר זיין ארבייט מוז זיין בעהעלטניסמעסיג גרעסער, יא, זאגאר דאָפּעלט, וויי אין די טריידס, וואו די צייט פון ארבייט אין פערלויף פון יאָהר דויערט לענגער.

דער קלאָוק־מייקער קען דעריבער ניט געהן ארבייטען ביי אנדערע טריידס. דאָס ערלויבט ניט דער סטענדערט פון זיינע פרייזען, וואס ער בעקומט. דאגעגען אבער קענען די ארבייטער פון די איבעריגע טריידס יא געהן ארבייטען ביי די קלאָוקס, איבערהויפּט נאָך הּאַן, וועז דער סעזאָן האָט זיך שוין ביי זיי געענדיגט, אוֹן קענען סיי־וויי סיי ניט האָבען קיין ארבייט, אוֹן נאָך מעהר, נאָך דער צייט פון א סטרייק, וואו עס לוינט זיך בכלל צו ארבייטען ביי קלאָוקס.

די היסטאָריע פון די קלאָוק־אינדוסטרי שטעלט מיט זיך פאָר א שטורעמדיגען ים, וואו

די כוואליעס שטייגען ארויף און אראָב.

דאָ סטרייקען די קלאָק־מייקערס, פיהרען אויס, בעקומען העכערע פרייזען, און מיט אמאָל, טראָך! אין דעם עכטען סעזאָן־צייט, וועז דער קלאָק־מייקער דארף פערדיענען פיר דעם גאַנצען יאָהר, קומט אין די קלאָק־אינדוסטרי אריין נייע ארבייטער־בלוט. די שניידערס, ליי־דים וויסט מיקערס, און אלע אנדערע, וועלכע ארבייטען ביי דער נאָדעל־אינדוסטרי, כאפען זיך צו דער ארבייט, אום צו גענישען די פריכטע פון א געוואונענעם סטרייק, אין וועלכען דער קלאָק־מאכער האָט זיין לעבען אוועקגעגעבען.

אויסער דיעזע אויסגערעכענטע אומשטענ־דען, וועלכע ברייגען דערצו, אז דער פרייז פון ארבייטס־קראפט ביי דעם קלאָק־מאכער זאָל ווערען אלץ קלענער און קלענער, קומט נאָך צו דער אומשטאַנד, וואָס אין דער קלאָק־אינדוסט־רי איז לייכט צו ווערען אליין א באָס. א בעל־מלאכה, וואס האָט זיך אויסגעלערענט צו צו־שניידען און האָט א געשמאק ווי צו מאכען א מלבוש, קען לייכט ווערען א בעל־הבית פאר זיך, אויב ער האָט נאָר אומגעפעהר 5—6 הונ־דערט דאלאר.

אין אָנפאַנג ארבייט ער ניט מיט זיין איי־גענע סהורה. ער ווערט א קאָנטראקטאָר. און אויב ער קען נאָר צוזאמענהמען א ביסעל גרינע קרובים און לאַנדסלייטע, דען מאכט ער די אר־בייט בילינער ווי זיין שכן, דער מאנופעקטשו־רער. ער קען ווערען פון אן אלטען ארבייטער א שפאָגעל נייער בעל־הבית.

אזוי האָבען מיר אין ניו־יאָרק אליין אן ערך 1.600 בעלי־הבתים.

די קלייגע פרייזעס, וואס הערשען אין די קלייגע שעפער, דערלאַזען ניט, אז דער גרע־סערער מאנופעקטשורער זאָל צאָהלען מעהרער.

אזוי זעהען מיר, אז פון אלע זייטען ווירקען פערשיידענע קרעפטען, דער קלאָק־מאכער זאָל זיך שטענדיג געפינען אין שרעקליכע עקאָנאָמי־שע בעדינגונגען. זיין לעבען איז פערביטערט און דער אייניציגער אויסוועג איז — דער סטרייק.

דעריבער איז דער קאמפפס־לוסט ביי די קלאָק־מאכער שטארקער זוי אין אלע אנדערע טריידס.

די געשיכטע פון די קלאָק־מאכערס איז א געשיכטע פון סטרייקס. די ארבייטער האל־טען אין איין סטרייקען, אום ענטקעגען צו ווער־קען די יעניגע כוחות, וועלכע ברייגען אי־מער מיט, אז דער פרייז אויף ארבייט פאל זינ־קען.

מיר מוזען אָבער האָבען אין זינען, אז אפילו א סטרייק איז אויך ניט קיין ריכטיגער ענטפער אויף דער פראגע. וועז מען סטרייקט אין איין שאפ, און וועז דער סטרייק איז ער־פאלגרייך, ד. ה. דער באָס גיט נאָך, ער אנער־קענט שוין די יוניאָן, שרייבט אונטער אן אגרי־מענט, לייגט איין ערבות, אז ער וועט האלטען דעם אגרימענט — געווינט מען וואס? א פרייז־ליסט, נעמליך דער באָס גיט א פערשפרעכען (און מעגליך נאָכיין ערנסט), אז וועז ער וועט האָבען ארבייט, וועט ער צאָהלען דעם אבגעמאכטען פרייז. ווי איז אבער דער דין, אז דער פרייז פון ארבייט אין אן אנדער שאפ איז קלענער, ווי אין זיין שאפ, דאן בליבט ער אָהן ארבייט, דער עולם וועט בעקומען וועניגער באַנדלאָך, און, וועז עס זיינען פאראן וועניגער באַנדלאָך — דאן זעהען זיי, אז סוף כל סוף האָ־בען זיי זיך מיט'ן נצחון קיין גרויסע טובות ניט געטהאָן. זיי פאנגען דאן אליין אָן ארונטערצו־לאָזען דעם פרייז פון דער ארבייט, ביז דער פרייז ווערט ווייטער ערניעדריגט. עס ענט־וויקעלט זיך א נייער סטרייק און א נייער גאווינס מיט דער גאנצער חד־גדיא פון דער ס'נוי.

אפילו א דזשענעראל־סטרייק, וועז דער פרייז ווערט געהויבען אין דער גאנצער אינ־דוסטרי, ביי אלע שעפער גלייך, איז אויך ניט א רפואה שלמה. ביי א דזשענעראל־סטרייק איז דער נצחון גרעסער און האלט אָן לענגער, ווי אין

איין אייניגען שאַפּ, אבער דאָס איז אויך נור אין דער צייט פון סעזאָן. אין די סלעק־טיים קומען וויעדער יענע בעדינגונגען, וואו די קאָנקורענץ איבער א באָנדעל פיהרט צו פערקלעענערטע וווידזשעס.

ניט דער סטרייק, ניט די יוניאָן גיבען א גענייגענדען ענטפער אויף די פראָגע: ווי העכערט מען די פרייזען פאר קלאָוק־ארבייט?

די געהעכערטע פרייזען, וועלכע ווערען געוואונען אין דער צייט פון סטרייק, האלטען לאַנג ניט אָן. נאָכ'ן סטרייק פאנגען זיי צוריק אָן צו פאלען און לאָזען זיך אראָב ביז דעם ניעדריגסטען פונקט. די פיהרער פון דער יוניאָן בעגרייפען דאָס גאנץ גוט און פיהרען אָן דעם קאמפף ניט אזוי פאר העכערע פרייזען, נאָר פאר א קירצערע ארבייטס־צייט.

ביים לעצטען סטרייק האָט די יוניאָן געפאדערט 48—50 שטונדען ארבייטס־צייט (9 שטונדען יעדען טאָג און שבת א האלבען טאָג), 10 ליגען האָלידעים. דאָס האָט זי געטהאָן מיט דער אבזיכט, צו פערקלענערען די ארבייטס־צייט, און ממילא צו פערקלענערען די קאָנקורענץ.

אָבער אויך דאָס איז ניט קיין גענייגענדע רפואה צו היילען דעם קלאָוק־מייקער'ס שוועריקייט, ווייל דער צופלום פון די ארבייטס־קרעפטע איז גרעסער, ווי די אויסברייטונג פון דער אינדוסטרי.

ניט נור די ארבייטער ליידען שטארק פון דער קאָנקורענץ, נאָר אויך די באָסעס זעלבסט. און דאָס פיהרט דערצו, וואס די באָסעס זיינען פעראינטערעסירט, די יוניאָן זאָל עקזיסטירען.

יעדער נייער קאָנטראָקטאָר, יעדער נייער קלייענער פאבריקאַנט קאָנקורירט ניט נאָר מיט דעם ארבייטער אין דעם זין, וואָס ביי איהם אין שאַפּ זיינען די ווייזשעס זעהר קלענליכע, נאָר די בעלי־הבתים אליין ליידען שטארק פון דיעזער קאָנקורענץ. דעם קלייענם באָס קאָסטען וועניגער די אויסגאבען פון שאַפּ, ער איז אליין דער דעזיינער, אליין דער צושניידער, אליין דער סיילסמען א. ז. וו.. ער קען דעריבער פערקויפען פאר פיעל ביליגער, ווי דער גרויסער מאנופעקטשורער. דער גרויסער מאנופעקטשורער וועלט גאנץ אפט ארויסגעשטופט פון די קלייענ באָסעס. דער פועל־יוצא דערפון איז, אז דער גרויסער מאנופעקטשורער אליין זעהט אין דער יוניאָן א ישועה פאר זיך.

דערמיט, וואס די יוניאָן שטעלט פעסט די פרייזען און בעסערט אויס די אלע אנדערע ארבייטס־בעדינגונגען, — דערמיט מאכט זי אונמעגליך די עקזיסטענץ פון די קאָנטראָקטאָרס און די קלייענ באָסעלעך.

די לאָגע איז אין דעם הינזיכט גאנץ קאָמיש. די גרויסע מאנופעקטשורער זיינען גוטוואונגען אין זייערע אייגענע אינטערעסען אנצוערקענען די ארגאניזאציאָן פון די ארבייטער.

ב. ייִנגשטעוסקי.

צושלאָגענע נעדאַנקען פּון א משוגע'נעם פּילאָזאָף.

2. אַ צוטומעלטער לשון.

יידע, ער איז שוין וויעדער דאָ! ער, דאָס איז דער איד, וואָס וויל וויסען מיין מיינונג וועגען זיין שיר... דער איד, וואס וואַרט אויף מיין גוט־דין פאר זיין „גוט־דין". ער זאָגט — הער איך פון מיין אייניקעל — אז ער וועט ניט אוועק־געהן, וואו איך וועל איהם ניט זאָגען, וואָס איך דענק.

נישקשה פון א פערלאַנג! זאָגען וואָס איך דענק! אכטצעהן יאָהר אין אמעריקא, זיעבעצעהן יאָהר אין א סך אַנדערע ציוויליזירטע מדינות, און געה זיי זאָגען וואָס מען דענקט. דאָס קען קיין ציוויליזירטער מענש אין קיין ציוויליזירטער לאַנד ניט. דאָס קען נור א ווילדער, און אפילו ער ניט, מחמת ער האָט ניט קיין לשון, און קען ניט זאָגען, וואָס ער קען זאָגען. פאר א געבילדע־טען (איין־אַדער אויסגעבילדעטען) מענשען איז נענוג, ווען ער דענקט וואָס ער זאָגט, נאָטע גע־נוג... אין ליטא, פוילען און רייסען פלעגט אין די אלטע צייטען דאָס זיין נאָך צופיעל... אין די אלטע צייטען... דאָס איז, אייידער די מדינה איז געוואָרען א פרייע און מענשען האָבען זיך אוועקגעלאָזען זוכען גאָט, מיט דעקאדענטען פאר פיהרער און ארציבאישעוו פאר א בעגלייטער... אייידער דער מענשליכער גייסט איז דאָרטען אריין אין חורבות (ווי גיייסטער בכלל) און דער מענשליכע־ געדאַנק איז בערקאָבען צוויישען בלוזקעם און ספּאָדניצעם... אייידער קופּרינ'ס „גרוב" מיט דעם זומפּ ארום איהר איז געוואָרען א מיזען־טעמפּעל.

זאָגען וואָס מען דענקט! מעהר פעהלט מיר ניט! אונזער גאנצער לעבען איז נור מעג־ליך בתנאי אז מיר זאָלען דאָס ניט טהאָן. איהר קענט נור האָבען פרייהט — (מיט א טית, הערר זעצער, דוקא מיט א טית! פרייהד מיט א דלית איז לשון יחיד, פרייהט מיט א טית איז לשון רבים. אזוי אויך: וואנד — וואנט, האַנד — הענט, פיינד — פיינט. איהר קריעגט די שטיקעל תורה אומזיסט, חנם, אין כסף, און אזוי וויי די שרייבער זיינען אין אייער האַנד, קען דערפון ארויסקומען א נוץ פאר די אידישע לי־טעראטור. — ... מחשבות'ן! ווי וואוי! און ווי גוט איז דעם אידישען שרייבער! יעדער אייניצי־נער — ווי ער פערשטעהט. איש הישר בעיניו יעשה. יעדער אייניציגער א סאָלאָן אין עיניי אויסלייגען, א ליקורג אין סינטאקס, א משה אין וואָס די טייטשען רופען שפּראַך־געברויך, און טאָמער ניט איהר (דער מזוזה, פערשטעהט זיך) א קוש און איך א קום, איז נאָר נישט — אלה ואלה דברי אלהים חיים. אָבער איך מוז ארויס־קריכען פון די האלבע לבנות. הערר זעצער, זייט מוחל אָט, אָט...).

בסדר אזוי. איהר קענט נור האָבען פרייהט בתנאי, אז איהר זאָלט אייערע געדאַנקען האלטען אונטער א דעבעלע, אפשר אונטער א שלאָם; בתנאי אז אייער צונג זאָל ביי אייך זיין אונטער פאָליציי־השגחה און איבער אייער פעדער זאָל אייער שכל האלטען א שטרענגע צענזור; פרואווט זאָגען וואָס איהר דענקט, אפילו — דענקט וואָס איהר זאָגט און...

„זיידע, ער וואַרט דאָך!"

— וועך? דער דיכטער? אן עולה, כ'לעבען! מען דאַרף קיינעם ניט לאָזען וואַרטען... מענ־שען וואַרטען אזוי אויך געגוג... איבערהויפּט אידען. אוי, וואַרטען זיי! פון דעם ערשטען חורבן ביז די פיערטע דומע, פון עזרא הסופר ביז זאנגוויל דעם שרייבער, פון דניאל'ן אין לייבענגרוב ביז חיים־יאנקלען אין דער בערלאָגע, פון הריסת ביתר ביז הריגת אדעם, א קלייניג־קייט וואַרטען זיי! וואו איז ערגעץ אין גאָט'ס וויסער וועלט וועג עס איז געווען אן אומה, וואָס האָט דורך טויזענדער יאָהרען אזוי געוואַרט: אויף אליהו הנביא יעדע סדר־נאכט, אויף משיח בן דוד יעדען טאָג, אויף בעסערע צייטען, מענש־

*) זעה יוני־נומער „צוקונפט".

לויבערע פּריצים; אויף טשינאָווניקעס וואָס נעה־מען, אויף ווייסע צעטלאָך פון אויבען, לאָטערייע־צעטלאָך פון ברוינשווייג און אנדערשוואו, וואָס זיינען אריין אין א מזל'דיגע שעה און אַרויס מיט א געווינס. און, וואָס איז דאָ צו רעדן, לאָזען וואַרטען אומזיסט איז געווים אן עולה. מען דארף קיינעם ניט לאָזען וואַרטען, אפילו ניט...

„זיידע!!"

— גוט, לאָז ער אריינגעהן.

— גוט מאָרגען — גוט יאָהר! דאָס קען אויך נור א איד! פאַר איין גוט מאָרגען גיט ער א גאַנצען יאָהר...

„דערפון נעהמען זיך טאַקע אזוי פיעל גוטע יאָהרען ביי אונז!" — וואַרפט אריין מיין איי־ניקל א וועדטל.

יע, דער איד גיט פיעל. דערפאַר פערלאָנגט ער אָבער אויך פיעל. פאַר איין תפלין־לעגען וויל ער שכר פאַר אלע תרי"ג מצוות מיט אלע זייערע כללים, פּרטים און דקדוקים. פאַר איין ביסעל פרומקייט, פאַר לערנען תורה, פאַר'ן ניט־כאַפען בייגעל פון טישלאָך — אפשר פאַר'ן ניט־עסען די לעבער פון די בייגעל — קומען איהם 310 וועלטען לאחר מאה שנה. א יושר, כלעבען!

„זיידע!!!"

גוט, גוט! איהר, זעהט גוט אויס, רבי קרוב, קומט משמעות פון דער קאָנטרי, איהר האָט זיך געמוזט באקאָן אויפ'ן זון, ווייקען אין ים, לופטערען צווישען בוימער און גרינס, אייער פּנים, איז, אָהן עין־הרע, רויטליך עפּעס גאָר ניט מעשה איד... מיר דאָ, אין ניו־יאָרק, דערהויפט אינ'ם אידישען ניו־יאָרק, באקאָן זיך אויך ברע־נענדיגע ברוק־שטיינער, ווייקען זיך אין די טיי־כען שוויים, וואָס גיסען זיך פון אונז, לופטערן זיך מיט צייטונגס־בלעטער און זעהען ניט קיין גרינס, סאיידען עם קומט אראָב א קאָנווּאָי גרי־נע פון עלליס איילאַנד — אידען, פאַלאָקען און שאר ירקות.

„וואָס מכה מיין שיר?"

אייער שיר? וואָס זאָל איך אייך זאָגען... אכזר, אויב איך וויים. מיט וועמען משפּט' איהר זיך? וועד זיינען די שופטים, מיט וועלכע איהר משפּט זיך? וואָס פערלאָנגט איהר פון זיי?

נאַריישער מענש!? ביי די אומות העולם זיינען דאָ שרייבער און לעזער. פון שרייבער וואָס לעזען, פון לעזער וואָס שרייבען „ארבייטען זיך אויס" קריטיקער... ארבייטען זיך אויס — איז טייטש, מיר האָבען אזא וואָרט ניט... ניט אין דעם דאָזיגען זינן... אויף אונזער לשון אר־בייטען זיך נור אוים מענשען, וואס ארבייטען זיך איבער, און רייסען זיך אונטער, און דער־ארבייטען זיך צו א פאַרדערצייטיגען עלטער, בשעת די מענשען, וואָס ארבייטען מ י ט זיי — אמאָל סחורה, אמאָל מעשים — ארבייטען זיך אַרויף און ווערען גאנצע לייט, מיט א דעה אין קהל־שטיבעל, און א פערטעל אין גאַנג; מיט אַויג ביי גאָט און א קאָנטאָ אין באַנק; מיט א חלק לעולם הבא און חלקים, פיעל חלקים, די חלקים פון א סך מענשען, פאַר'ן עולם הזה.

אָבער, וואו האלט איך?

יע, ביי די קריטיקער, וואס ארבייטען זיך אויס פון לעזער וואָס שרייבען, פון שרייבער, וואָס לעזען.

אָבער דאָס איז ביי די אומות העולם, נור ביי זיי ביניהם.

ביי זיי לייענט איין שרייבער דעם אנדערען, ביי זיי לייענט מען, למשל, אנדערע לשונות אויך, אָבער זיכער דעם אייגענעם לשון פריהער ווי אלץ. זיי האָבען, חוץ א מוטערשפּראָך און א פּאָטער־לאַנד, א חשק צו וויסען וואָס אנאנדערער פון זייער אומה האָט געשריעבען, וואָס ער שרייבט.

אָבער מיר! מיר שרייבען פאַר די לעזער, ניט פאַר שרייבער. אין ציוויליזירטע לענדער שרייבט מען אפילו ניט פאר בעשטימט לעזער די ביכער און ארטיקלען, ווי מען נעהט ניט פאר געווּיסע קונדען קאָפּאָטקעס מיט וועסטלעך. מען שרייבט ווי מען נעהט פאַר'ן מארק, פאַר'ן קליי־דער־מארק, ווי פאַר'ן ביכער־מארק אדער פאַר'ן צייטונגס־מארק. דער עיקר איז אָבער, אז אונזער אנדערעיעוו, כאפט אייך אן, וויים גאנץ גוט אז אונזער גאַרקי לעזט איהם ניט, און פערקעהרט אויך אזוי. וועז אונזער געטהע קומט צונויף מיט אונזער שילער, רעדען זיי ניט וועגען זיך און זייערע שריפטען, מחמת דער אידישער שילער האָט קיינמאָל ניט געהערט פון „וועדטהער'ס ליידען" און דער אידישער געטהע האָט קיינמאָל ניט געהערט ניט פון דעם „גלאַק", ניט פון אנ־דערע, אפשר וועניגער קלינגענדע זאכען. ביי אונז ריידען זיי ביידע וועגען מאָליער און ראסין, וועגען בייראָן און סקאָט, וועגען דאנטע, סער־וואנטעס, אמאר קהאייאם, אלהאפיז, אמאָל אפשר אפילו, יע... אפילו וועגען יהודה הלוי,

בקיצור, וועגען אלץ, און אלעמען, אין אלע לשונות, פון אלע צייטען, חוץ פון זיך.

אידישע ביעלינסקי'ס! אידישע מאקאלי'ס, אידישע בערנע'ס! א גוטער שפאס, כ'לעבען!

אונזערע קריטיקער הויבען אן צו לעזען אונזערע שרייבער ערשט וען זיי וועלען איבער־זעצט אין א פרעמדע שפראך. זייער משה'לע וועלט פאר זיי א מענשעלע, וען ער שלעפט אויף זיך ארויף א גוי'אישע קאפאטקעלע מיט א טייטש'עשען שפאלט און אן ענגלישען שניט. כל־זמן ווי משה'לע האט אויפ'ן גוף א אידישען מלבוש, אויף דער נשמה א חשד של אבגלאנץ פון'ם כסא הכבוד, אויפ'ן פנים דעם צלם אלקים און אין זיין לשון א זכר למקדש, שטעלט ער, דער קריטיקער אונזערער, זיך גאר ניט אב אויף דעם דאזיגען משה'לען, וויים ער פון איהם ניט, און ווי'ל ניט וויסען.

ערשט וען ערגיין א גוי האט על פי סבה געקראגען צו וויסען פון א אידישען שרייבער און איז נתפעל געוואלרען פון זיין ענטדעקונג (נוסה פויל'ין: ענטפלעקונג...) און איז נתפעל געוואלרען, מחמת ביי איהם איז א נם בתוך נם א איד וואס שרייבט אנשטאט צו האנדלען מיט אלטע קלייד־דער און געבען געלד אויף פראצענט; וואס מאכט שירים אנשטאט צו מאכען באנקראט און האט כישא ומתן מיט די מוזען אנשטאט צו זוכ־גען מה־יפית פאר פריצים; וואס קלעטערט אויפ'ן פארנאס אנשטאט זיך צו שטופען צו דער בע־זע אין זוכנט די „צוויי גרענאדיערע" אנשטאט צו קלאגען „אנקת מסלדיך, — דער גוי, זאג איך, וואס דערזעהט אזא'ן עולם הפוך און ווערט פון איהם אזוי נתפעל, שרייבט אויף א „דיסקווויזיציע". כדרך הטבע, איז ער שרעקליך מגזם, זעהט ער דאפעלט, ריהמט ער מיט כפול־שמונה'דיגע שבחים די נייע ערשיינונג, וואס ער האט געקראגען צו זעהען.

ערשט דאן כאפען זיך אויף די אידישע קרי־טיקער, רייבען זיך אוים די אויגען, קראצען זיך אוים די פאטילניצע, הוסטען זיך אוים, שניציען אוים דעם שמעק־ארגאן און זעצען זיך, מיט דער טייטל אין דער האנד, לייענען וואס אן אייגענער מענש האט אנגעשריבען. דאן פא־סירט עס, אז אנדערע שרייבער, וואס „שאפען" אליין, אדער זיינען ניט קיין קריטיקער (חוץ אפשר אין די אייגענע ד' אמות) הויבען אן צו לייענען וואס אין זייער לשון איז געשריבען גע־וואלרען אזוינס, אז גוים האבען עס אזוי איבער־זעצט, אז טייטשען האבען עס אזוי פערטייטשט, אז רוסען האבען עס אזוי רוסיפיצירט, אז עס איז ניט געבליבען קיין סליאד פון אידישקייט דארונף.

און עס איז גענוג, אז, נאכדעם ווי מען האט ארויפגעהויבען דעם אייגענעם שרייבער אינ'ם זיעבעטען הימעל, זאל מען מיט אמאל איהם ארונטערווארפען, ארונטערשלעפען אין סאמע זומפ אריין, אויב ערגעץ אנ'אנדער גוי זאל פערקרימען דעם נאז א שטייגער: פון וואס האט מען דא געמאכט אזא טארארם! און תוך כדי דיבור עפענען זיך די אויגען ביי טויזענדער „פערבלענדעטע" מענשען און זיי פערשטעהען מיט אמאל, אז עס איז פארען אזא זאך ווי דאס, וואס טאלסטאי (כנגד שעקספיער) רופט „היפנא־זישע סוג'געסציע", דאס היסט, אז איינער זאגט „גאט!" און אלע פאלען כורעים, און עס פער־שפרייט זיך אן אמונה ווייט און בריט, אן אמונה, וואס האט זיך אפילו, ווי אלע אמונות, איהרע אפיקורסים, אבער אויך חסידים, הייסע, ברענענדיגע חסידים, חוץ א גרויסע מאסע אונ־שולדיגע מאמינים, וואס ווייסען פון קיין קונצען ניט, און געהען מיט'ן עולם, ווען לכער שווימט מיט'ן שטראם, ניט קוקענדיג ניט לינקס און ניט רעכטס, ניט קלעהרענדיג און ניט איבערקלעה־רענדיג.

איז יענע טויזענדער „פערבלענדעטע" זע־הען פלוצים איין, אז זייער בר־כוכבא איז אימער געווען א בר־כוזבא, אז מען האט געלעבט אין טעות. און וואס איבערצייגט זיי מיט אמאל? וואס עפענט דאס מיט אמאל זייערע אויגען? נישט מעהר און נישט וועניגער ווי דאס, וואס א נייער גוי איז געקומען און האט אבגעלייקענט דאס וואס דער ערשטער גוי געזאגט.

שרעקליך איז דער גלות אונזערער ביין גוי! אבער שרעקליך איז עס דערהויפט מיט דעם, וואס מיר פערדינענען שוין ניט מעהר פונ'ם גלות אויסגעלייזט צו ווערען.

„זיידע!!!" דער מאן וואלט דאך!

— משמעות קען ער דאך וואלטען. דאס איז, אגב אורחא, וועל איך דיר זאגען, אויך א גלות־ערשיינונג... ווי איך רעד היינט! גלות־ע ר ש י י נ ו נ ג! טאלסטאי, שעקספיער, גטהע, שילער, טערואנטעס, דאנטע, מאליער!! מינסק — וואס פון דיין חקרן איז דאס א ביסל גע־וואלרען אין ענגלאנד און אמעריקא! אבער נחזור לעניננו.

איך זאָג דאָס איז אויך א גלות־ערשיינונג. דער וואס איז אין גלות האָט געדולד. פּלאָצען פּלאָצט זי בײַן גוואַלד, בײַן אויסלייזער. דער עולם מאַכט זיך וואַפּנע, קנעט ליים, באַקט ציגל, קלייבט שטרוי, בויט פּתום און רעמסס און... און גאָר נישט. אַמאָל טרעפט זיך, אמת, אז ער דערפיהלט דעם דרוק, דעם לחץ פון די נוגשים און די לוחצים, אָבער דאָס טרעפט נור וועו ניט וועו. געוועהנלעך זיצט מען אויף דעם סיר הבשר פון מצרים, מען רייבט און מען שווייגט, דאָס הייסט וועו אין סיר איז דאָ בשר. דאָס איז אַזוי אומעטום אין יעדען גלות, פאר יעדער גאולה, אין אַלע לענדער, צו אַלע צייטען! אַנטקעגען וואָס זאָג איך דאָס? אָט קענען דיין ארויספּלאַצען, בעת אונזער גאַסט וואַרט געדולדיג. וועו ער שרייט ניט, וואָס שרייסט דו, ליעבער אייניקעל?

איך האָב איך פריהער געזאָגט, אז מיר שרייבען פאר די לעזער, ניט פאר די שרייבער. דאָס איז שלעכט געזוג. ערגער, אָבער, איז וואָס מיר שרייבען ניט פאר זיך. ערגער איז, וואָס מיר אַליין קענען זיך בעגעהן אָהן אונזער לשון און אין אן ערך פון דרײַ פיערטעל פון אונזער לעבען בעגעהען מיר זיך טאַקע אָהן איהם, און ניט נור דאָ, אין אמעריקא, נאָר אויך אין פוילען, גאַליציען, אין דער ליטא און אין מערב־רוסלאַנד.

—איך וויים ניט צו וואָס איהר ציעלט, אָבער איך פיהל דאָס, וואָס איך מיין, אז איהר מיינט, נאָך שטאַרקער וויי איהר, — האָט זיך דער גאסט אָבגעזרופען.

„זיידע, לאָז איהם אויסרייזען", האָט פאר איהם צו מיר תפלה געטהאָן זיין גואל, מיין אייניקעל, מורא האָבענדיג, אז איך וועל איהם בײַן דרייטען וואַרט אריינפאַלען אין די רייד.

איך האָב איהם געלאָזען, און ער האָט געדעט.

— דער אמת איז דאָך, האָט ער געזאָגט, אז בשעת מיר האָבען אָנגעהויבען צו שרייבען, האָבען מיר דאָס בלויז געטהאָן, וויל מיר האָבען געהאַט וואָס צו זאָגען דעם פאָלק און האָבען עם געמוזט זאָגען אין דעם פאָלק'ס אייגענעם לשון. מיר האָבען צו איהם געדעט אידיש, ניט וויל אונז האָט זיך געוועלט רעדען דוקא אויף דעם לשון, וועלכען מיר האָבען אין גרונד האַרצען אייניעטליך גאָר ניט געהאַלטען פאר א לשון, נור פשוט דערפאר, וויל אונזער עולם האָט קיין אַנדערען ניט פערשטאַנען.

„מיר זיינען צו איהם געקומען, כאָפּ איך איהם אונטער, ווי די מיסיאָנערען קומען צו די ווילדע פעלקער און מוזען צו זיי רעידען אין זייער אייגענעם לשון".

— „דאָס וואָלט נאָך געווען א האלבע צרה, מאַכט ער, ערגער ווי אלץ איז, וואָס די ווילדע האָבען אין זייער לשון א גאנץ קליינע צאָהל ווערטער, אָפּט גאָר קיין ווערטער ניט פאר אלץ וואָס זיי זעהען ניט, הערען ניט און בעגרייפען ניט מיט די אנדערע דריי חושים".

„איהר אליין, שלאָג איך איהם ניט ווילענדיג, איבער, האָט נאָר וואָס געוויעזען מיט אייערע אייגענע ווערטער ווי אזוי מען רעדט צו א פאָלק אָהן ווערטער. א שרייבער אין ערגיץ אן אייראָפּעאישען לשון וואָלט, אנשטאָט צו זאָגען, ווי איהר האָט אקאָרשט געזאָגט: „נאָר קיין ווערטער ניט פאר אלץ וואָס זיי זעהען ניט, הערען ניט און בעגרייפען ניט מיט די אנדערע דריי חושים", אויפּאָך געזאָגט, אז די ווילדע האָבען אין זייער לשון ניט קיין „ווערטער פאר אבסטראקטע בעגריפען". אָבער רעדט, רעדט

— „מיר האָבען, בקיצור, זיך צוגעפאסט, אדער געפּרואווט זיך צופאסען צום פאָלק און האָבען אלץ וואולגאריזירט, בכדי צו ווערען פערשטאַנען פון „אלעמען". אונזער לשון איז אויף דעם אופן געווען דער לשון פון דעם אונווייסענדסטען, פונ'ם גרעבסטען טהייל פונ'ם פאָלק, וויל „אלעמען" טייטשט דער מצודת־דוד: „ועמי־ארצים בכלל".

„אָבער, זיידע, איך זעה נאָך אלץ ניט, ווי אזוי מיר וועלען קומען צו אייער מיינונג וועגען מיין שיר".

„גערעכט, גערעכט! האָט מיין אייניקעל אונטערגעכאפּט.

איך האָב געגומען א גרויסען שמעק־טאבאק פון מיין אלטע הילצערנע פושקע... זי שטאמט פון סטויבץ אין איז, צווישען פושקעם א גרויסע יחסן'טע. איהרע בעלי־בתים ביז מיר זיינען געווען — האָב איך מיין פאָעטישען גאסט ערקלעהרט — דורות פון רבנים איינער גרעסער פאר'ן אנדערען, און זי האָט אין איהר לעבען אין זיך געהאַט פודען טאבאק. אייך וואונדערט אפשר וואס איך געה אריין אין איהר יחוס. טאקע צו וואס? זאָל איך אזוי פון קיין צער ניט ווייסען, ווי איך וויים עם אלייין ניט. אויף די עלטערע יאָהרען טומלען זיך די רעיונות און... נור אזוי ווי מיר האלטען שוין דערבי, זאָגט זיך

די גמרא, נימא בה מילתא, לאמיר וועגען דעם אַ ווארט זאגען... איהר אוילט זיך דאך ניט, ניין? „פון אוילענעם קומט קיין גוטס ניט ארויס", איז דאָ א וועדטעל. איך גלויב אין דעם. אויב ערגיץ־וואו איז ריכטיג, וואס די אלטע האָבען געזאגט: „פאלקס־שטים איז גאָט'ס שטים".

„וואקס פאפולי — וואקס דעי", האָט מיין אייניקעל אונטערגעכאפט.

„דאָס איז ניט נויטיג געווען — האָב איך צו איהם א הארעלע אין כעס געזאגט — מען וועט מיינען, אז דו פערשטעהסט ניט קיין ליטויין: מענישען, וואס פערשטעהען א פרעמדען לשון (פון די חשוב'ע) וואַרפען זיך ניט ארום מיט פראזען, דערהויפט מיט אזעלכע, וואס די גרעסטע עמי־ארצים, אפילו גאזעטשיקעס, האָבען זיי כסדר אויפ'ן שפיץ־פערד; פראזען, וואס געפינען זיך אין אלע וועדטער־ביכער אין פיהר־הויז, אדער אין געהעפט הינטען. ...האסט מיר שוין גאָר אין גאנצען צוטומעלט די רעיונות. וואס האָב איך געוועלט זאגען?

— איהר האָט גערעדט וועגען אייער טאָבאקקע'ס יחוס, האָט דער גאסט אונטערגעכאפט.

„יע, יע! האָב איך זיך אבגערופען. וואס איך מיין אהויסצוברייגען איז, אז, נאָך אלע מעשות, איז דער יחוס בכלל — איך מיין ביי ניט־טאבאקערקע'ס אויך — א זאך, וואס שטיצט זיך ניט מעהר ווי אויף איהר אבשטאמונג, אויף דעם וואס דער שלשלת היוחסין איז בעקאנט; מען איז צופריעדען דאס צו וויסען, אוֹן דאן מאכט שוין ניט אוים וואס דער יחסן גופא איז פוסט. וואס איז די נפקא מינה? איז ער אליין פוסט, האָט מען איהם שטענדיג געהאלטען אָנגעפילט, זיינען די פיינסטע פינגער צו איהם גע־קראָכען, איז ער אויף די הענד ארומגעטראָגען געוואָרען דורך דורות און דורות...

— הערט די היינטיגע אידישיסטען — האָט ער מיך אונטערבראָכען — איז לשון קודש אזא מיוחס...

„אבער, האלט! וואס איז דאס אזויכס „אידישיסטען"? וואס זיינען דאס פאר איסטען?

— זיי האלטען, האָט ער מיר ערקלעהרט, אז די אמת'ע אידישע שפראך איז ניט לשון־קודש נור אידיש, אונזער אידיש, וואס מיר רעדען און שרייבען.

„ביי זיי קומט אוים, האָט ער פאָרטגעזעצט, אז העברעאיש, דאס הייסט לשון קודש איז שוין לאנג ניט מעהר ווי א פוסטער יחסן, וואס גע־וויסע אלט־מאדישע טאבאק־שמעקער פילען אָן מיט עפעס פון צייט צו צייט, מיט עפעס אזוינס וואס מעהר ווי בטלנים דארפען עס ניט...

— בקיצור! — בין איך אונגעדולדיג גע־ווארען.

„בקיצור, האָט ער, א ביסעלע צודרומשקעט געזאגט, זיי האלטען אז די העברעאישע שפראך איז ניט מעהר ווי א מיוחסת א טאבאק־פושקע מימות עולם ושנים קדמוניות.

— „דאָס הייסט, שטעל איך וויעדער אריין א ווארט, אז צום היינטיגען לעבען טויגען ניט פארצייטיגע חפצים, סאי אין דעם פרט פון לשונות, סאי אין אנדערע זאכען. אבער די וואס זאגען דאס, זיינען אין טעות. זיי וויסען ניט וואס זיי רעדען. נור וועגען דעם איז היינט ניט די צייט צו רעדען.

„און מכח מיין שיר?"

— וועגען דעם וועלען מיר אויך שפעטער רעדען... שפעטער... אנ'אנדערס־מאל. עס איז צו היים — צום ארבייטען היינט, און מיר מוזען אייער שיר גוט בעטראכטען.

ער איז אוועק. מיין אייניקעל האָט אויף איהם שטארק רחמנות געהאט. פאר וואס וויים איך ניט. וואס איז די אייגענים?

א. ש. זאקס.

איבער דער וועלט.

דער פּאָליטישער קריזים אין טערקיי.

א שוועריע קריזים לעבט איצט איבער טערקיי. צו דעם קריעג מיט איטאַליען, אין וועלכן זי האָט שוין פּערלאָרען כמעט גאַנץ טריפּאָלי — די פּראָווינץ, וואס טירקיי האָט אין נאָרדאָ־אפריקא, זיינען צוגעקומען אינערליכע פּארטיי־סכסוכים, וועלכע קענען פיהרען צו א בירגער־קריעג.

די „יונג־טערקען", וועלכע האָבען פערבּרייטען די דעספּאָטישע טערקיי אין א קאָנסטיטוציאָנעלען לאנד און פערטריבען דעם אלטען סולטאַן, דעם דעספּאָט אבדול האמיד, האָבען זיך ארויסגעוויזען פאר צו־שוואכע פּאָליטיקער און שטאָטס־מענער, און אנשטאָט צו בערוהיגען דאָס לאנד, האָבען די „יונג־טערקען" ארויסגערופען נאָך א גרעסערע אונצופריעדענהייט קעגען זיך. די „יונג־טערקען" זיינען געווען אויסגעצייכענטע פיהרער פון א גרויסע געהיימע פּארטיי, אבער זיי זיינען ניט דערוואקסען צו רעגירען אין א לאנד, וואס געפינט זיך אין אזא פערפּאָלקאָנטערטער און פערוויקעלטער לאגע, ווי טערקיי.

טערקיי, ווי בעוואוסט, בעשטעהט ניט פון אין אייניהייטליכער בעפעלקערונג, זי איז ווי א קאָלדרע צוזאמענגעשטוקעוועט פון פערשיעדענע נאציאָנאַן. וועלכע זיינען גרייט ביי יעדער געלעגענהייט זיך אָבצוריסען פון טערקיי און ארויסגעהן פון איהר רשות.

איהרע שכנים, ווי בולגאריען און מאנטאָנעגרא, לויערען שוין לאַנג אויף איהר, און וועלן זיי פאַלען נאָך אויף איהר ניט אָן, איז דאָס אייגפאך דערפאר, ווייל זיי האָבען מורא, אז זיי וועט פון טערקיי'ס חורבן גאר ניט אָנקומען. עס זיינען דאָ גרעסערע מעכטע, וועלכע לאָזען ניט אראָב אן אויג פון „דעם קראַנקען מאן" און וואַרטען יעדען טאָג אויף זיין גסיסה, אום צו בעקומען א חלק ירושה.

די טערקען אליין זיינען ניט די מאיאָריטעט פון דער טערקישער מלוכה, און די „יונג־טערקען" — אויב זיי וואַלטען געווען קלוגע פּאָליטיקער — האָבען ביים איבערנעהמען די מאַכט קודם כל בעדאַרפט זעהען צו דערנעהען־טערען צו זיך די פערשיעדענע נאציאָנאַליטעטען, וועלכע וואָהנען אין דער אָטאָמאַנישער (טערקישער) אימפּעריע. זיי האָבען געדארפט געבען יעדער פּראָווינץ אויטאָנאָמיע, זעלבסטשטענדיגקייט; די פאָרמע פון דער רעגיערונג האָט בעדאַרפט זיין א דעצענטראַליזירטע, וואו די פערשיעדענע פּראָווינצען זיינען ניט אזוי אָבהענגיג פון דער צענטראַלער קאָנסטאַנטינאָפּאָלער רעגיערונג.

אנשטאָט דעם אבער האָבען די „יונג־טערקען", גלייך ווי זיי זיינען ארײן אין מאַכט, אננעפאַנגען צו פיהרען א שאָוויניסטישע, נאציאָנאַלע און צענטראַליזירטע פּאָליטיק; זיי האָבען, זעלבסט־פערשטענדליך, דערמיט ארויסגערופען א שטארקען אונצופרידענהייט ביי די פערשיעדענע נאציאָנאַן, וועלכע וועלען פריהער אָדער שפּעטער געווינען אָרגנטערוואַרפען פון זיך דעם יאָך פון די „יונג־טערקען" און צושטעהן צו זייערע מוטער־לענדער, די בולגארען — צו בולגאַריען, די גרעקען — צו גריכענלאַנד, די סערבען — צו סערביען א. ז. ו.

אָבער אויסער דיעזע צענטראַליסטישע שטרעבונגען, מיט וועלכע די יונג־טערקישע רעגיערונג האָט אבגעשטויסען פון זיך גרויסע טיילען פון לאנד, האָבען די יונג־טערקען אויך ניט פערשטאַנען צו האַלטען צו זיך טריי די הויפּטשטיצע זייערע — דאָס מיליטער.

דאָס טערקישע מיליטער נויטיגט זיך זעהר שטארק אין רעפאָרמען, די טערקישע סאלדאטען ווערען זעהר שלעכט געצאָהלט און בעהאנדעלט. אין אבדול האמיד'ס צייטען איז דאָס מיליטער געווען דער בעסטער באָדען פאר די פּראָפאַגאַנדע פון די „יונג טערקען", פון וועלכע עס האָט געהאָפט צו בעקומען געווינסע אויסבעסערונגען. די „יונג־טערקען", כל־זמן זיי זיינען געווען אונטערדריקט, האָבען זיי געמאכט אלערליי פערשפּרעכונגען צו די פערטרעטער פון דער ארמעע. גלייך אבער ווי זיי האָבען געזיגט און איבערגענומען די לייצעם פון דער רעגיערונג, האָבען

די „יונג־טערקען" אין נאנצען פערגעסען אן זייער פריהערדיגע פערשפּרעבונגען, און אנשטאָט אייגצופיהרען רעפֿאָרמען אין דער ארמעע, האָבען זיי זיך גאָר אָבגעגעבען מיט דער שאָווינים־טישער פּאָליטיק, זיך צו מישען אין די אינער־ליכע (זאָגאר קולטורעלע) אנגעלעגענהייטען פון די פערשיעדענע פעלקער, וועלכע געפינען זיך אין טערקיי.

אזא פּאָליטיק האָט נעמוזט ארויסרופען קעגען זיך די מילִיטעריש מאכט, וואס האָט נעביטדעט א „טערקע אפּאזיציאָן צו די „יונג־טערקען".

די פּארשטעהער פון די אונטערדריקטע פעלקער האָבען די אונצופריעדענהייט אין דער ארמעע אויסגענוצט. די אפּאזיציאָן איז געוואָרען שטאַרק און די יונג־טערקישע רעגיערונג איז געווען געצוואונגען פונאַנדערצולאָזען דעם פּאר־טאַמענט, און איינאַרדנען די וואהלען אזוי, אז זיי זאָלען אין נייעם פּארלאַמענט האָבען א גע־וואַלדיג גרויסע מאיאָריטעט.

דער נייער פּארלאַמענט האָט אָבער די פּא־זיציאָן פון דער יונג־טערקישער רעגיערונג ניט נעראַטוועט. פּארקעהרט, ער האָט נאָך דער־נעהענטערט איהר ענד. עס האָט זיך געגרינדעט אן אפּיציערן־ליגע, וואס האָט געהאט דעם צוועק ארויסצורייסען די מאַכט פון די יונג־טערקען. דער בעוואוסטער יונג־טערקישער קריגסמ־מיניסטער, שעווקעט פּאשא, איז געווען נעצוואונגען צו רעזיגנירען, און דער גרויס־ווייזיר, דער אלטער סאאיד פּאשא האָט כלומרשט גע־מאכט דעם אָנשטעל, אז ער קען ניט קריגען קיין אנדערען אויף זיין פּלאַץ, און דער גאנצער יונג־טערקישער קאבינעט איז געפאלען. די יונג־טערקען זיינען מלא רציחה אויף סאאיד־פּאשא, פּאר וואָס ער האָט רעזיגנירט, זיי בע־טראַכטען דאָס פּאר א פּערראטה. אָבער ווי די מעשה זאָל ניט זיין, דערמיט האָט זיך געענדיגט די ארבייט פון דעם יונג־טערקישען קאבינעט.

דער סולטאַן האָט זיך געמוזט רעכענען מיט דער בעוועגונג אין דער ארמעע, און האָט בעשטימט א קאבינעט, וועלכער איז פיינדליך צו די יונג־טערקען.

דער פּארלאַמענט איז אָבער געווען א יונג־טערקישער, און די נייע רעגיערונג האָט דערי־בער בעשלאָסען דעם פּארלאַמענט אויפצולעזען, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס דער פּארלאַמענט האָט נעגעבען זיין הסכמה אויף דאָס פּראָגראם פון דער רעגיערונג.

די יונג־טערקען, וועלכע זיינען אינגאנצען ארויסגעשטויסען געוואָרען פון דער רעגיערונג, זיינען שטאַרק אויפגעבראכט קעגען אזא האנד־לונג, און האָבען בדעה איינצורופען זייער פּאר־לאַמענט און אויסקלייבען א נייע רעגיערונג.

די רעגיערונג נעהמט, זעלבסט־פערשטענד־ליך, אָן שטרענגע מיטלען קעגען די יונג־טער־קען; פיעלע זיינען ארעסטירט, און קאָנסטאַנ־טינאָפּאָל גפינט זיך אונטער קריגס־צושטאַנד.

אויב דיעזער פּארטיי־סכסוכים זאָלען נאָך לאַנג דויערן, — דאָן וועט פּאר טירקיי קומען גאנץ שוועָרע צייטען.

וואָס עס זאָל אָבער ניט פּארקומען אין די פּאָליטישע ספערען פון טערקיי, וועט עס זאָל דאָרט ניט זיעגען: די איצטיגע רעגיערונג אָדער דער „קאָמיטעט" פון די יונג־טערקען, — אב־דול־האַמיד'ס צייטען זיינען שוין פערביי. קוים האָט זיך איינמאָל אריבערגעקייקעלט דער ראָד פון דער גשיכטע, — וועט ער שוין צוריק ניט גהען.

אין זיין פּראָגראם האָט דער איצטיגער קאבינעט אונטער דער פיהרונג פון עלטעסטען צוויישען די טערקישע גענעראַלען, פעלדמארשאַל אכמעד־מוכטאר־פּאשא, ערקלערט, אז ער האָט בדעה צו בעפרייען דאָס לאנד פון דעם אדמי־ניסטראַטיוון ווילקיר, און צו פערזיכערן די פרייהייט פון די וואהלען, ווי איבערהויפּט שטרענג צו היטען די רעכטע, וואס זיינען גע־געבען געוואָרען דורך דער קאָנסטיטוציע.

אין געוויסע הינזיכטען, ווי צ. ב. ש., אין בעצוג צו די פרעמדע ניט־טערקישע נאציאָנאַ־לען, איז די איצטיגע רעגיערונג פיעל ליבעראַלער, ווי די יונג־טערקען. די איצטיגע רעגיערונג איז פאר מעהר זעלבסטשטענדיגקייט, פאר וועניגער אבהענגיגקייט פון דער צענטראַלער רעגיערונג. און אויב מיט דעם פאַלען פון דעם יונג־טערקי־שען רעזשים וועלען אויף פערשווינדען די שא־ווינסטישע שטרעבונגען, — דאָ איז קיין ספק ניט, אז טערקיי וועט פון דער איבערקעהרעניש אין דער רעגיערונג מעהר גווינען, ווי פער־שפּיעלען.

רעדאקציאנעלע נאטיצען

די אידישע סאציאליסטישע פעדעראציאן האט שוין אין דער קורצער צייט פון איהר עקזיסטענץ בעוויזען, וויי וויט נוצליך זי איז פאר די אידישע ארבייטער מאסען אין אמעריקא.

זייט עס איז דורכגעגאנגען דער נייער רעפערענדום, בעמערקט זיך א שטארק אויפלעבונג צווישען די אידישע ברענטשעס. די נייע עקזעקוטיווע, גלייך ווי זי האט זיך קאנסטיטויירט, האט בעשלאסען, ארויסצושיקען צו די פארטיי־נענאסען א צושריפט, אזוי צו זאגען, א „מאניפעסט" איבער די וויכטיגקייט פון דער „פעדעראציאן", איבער איהרע אויפגאבען און צילען.

דיעזער „מאניפעסט", וועלכער איז פערפעקטלי־כט געווארען אין אונזער טעגליכער און וועכענטליכער פרעסע, וועט געווים בעגלייטען א שטארקען בייפאל ביי די גענאסען פון לאנד.

„אין דער צייט — לעזען מיר אין „מאניפעסט" — וועלן די ארבייטער פון אנדערע נאציאנען, ווי די דייטשען, פראנצויזען, איטאליענער, פינען, לעטען, פאליאקען, סלאווען, האבען דא, אין אמעריקא, בעוויזען צו בעשאפען מוסטערהאפטע פארטיי־ארגאניזאציאנען מיט טויזענדער מיטגליעדער און א גרויסער פאליטישער טעהטיגקייט, איז די צאהל פון די אידישע ארבייטער, וואס געהען אריין אין דער סאציאליסטישער פארטיי, זעהר קליין, פיעל קלענער, ווי מען האט געקענט ערוואַרטען. עס פערשטעהט זיך, אז מען קען קיינעם ניט בשולדיגען אין דעם. די אורזאכע פון אזא אונאַרמאלער און העכסט־אונגעוויינשטער ערשיינונג ליעגט, הויפטזעכליך, אין די בעזונדערע בעדינגונגען, אין וועלכע עס קומט אויס צו לעבען דעם אידישען אימיגראַנט".

און אום צו קענען ארגאניזירען די אידישע ארבייטער, וועלכע געפינען זיך אט אין די בעזונדערע בעדינגונגען, איז בעשאפען געווארען די „אידישע סאציאליסטישע פעדעראציאן".

„די אידישע סאציאליסטישע פעדעראציאן איז א פולבערעכטיגטער און פולפערפליכטעטער טהייל פון דער סאציאליסטישער פארטיי פון אמעריקא, און אלם אזעלכע וועט זי העלפען דעם אידישען ארבייטער צו ארגאניזירען זיך פאר'ן פאליטישען קאמפף אין דעם דאזיגען לאנד, וואו די אינטערעסען פון דעם עקספלואטאטארען־קלאס בעהערשען דעם קאנגרעס, דאס ריכטערטהום און די באאמטע פון פאלק. זי, די אידישע סאציאליסטישע פעדעראציאן, שטרעבט אריינצופיהרען דעם אידישען פראלעטאריער אין דעם אלגעמיינעם שטראם פון אמעריקאנער סאציאליזם. זי וויל זיך צופאסען צו זיינע בעגריפען און געוואוינהייטען, צו זיין פסיכאלאגיע און זיינע לעבענס־בעדינגונגען. זי וויל פאר איהם און דעם רעכט־דענקענדען אידישען בירגער ערקלעהרען די צושטענדען אין דעם דאזיגען לאנד, וועלכעם איז בערופען צו דיענען פאר די צוויי־טע היים פונ'ם אידישען פאלק; זי וויל זיי ב י י דען רייף מאכען צו שטרייטען פאליטיש צוזאמען מיט די אמעריקאנער פראלעטאריער און רעכט־דענקענדע בירגער פאר דער בעפרייי־אונג פון דער מענשהייט, פאר דעם גרויסען אינטערנאציאנאלען סאציאליסטישען אידעאל".

און דער מאניפעסט ענדיגט זיך מיט'ן רוף: „ארגאניזירט זיך! בויט די סאציאליסטישע בעוועגונג צווישען די אידישע ארבייטער. עס איז איצט די רעכטע צייט דערצו, און עס וואלט געווען א פערברעכען גען זיך זעלבסט, געגען די בעסטע און גרעסטע אידעאלען פון דער מענשהייט, ווען מיר וואלטען עס ניט געטהאן.

געדענקט־זשע אייער הייליגען חוב, אידישע פראלעטאריער, פרויען און מענער!"

וועגען די אידישע פעדעראציאן בכלל וועלען מיר נאך ריידען אין די נעקסטע נומערען „צוקונפט".

ליבע גינזבורג-ליעסין

זונטאָג, דעם 18טען אויגוסט איז געשטאָרבען א לאַנגער און שווערער קראַנקהייט, געבוירן ליבע ליעסין, די פרוי פון אונזער הויכגעשעצטען פּאָעט און פּובליציסט אברהם ליעסין (א. וואָלט).

„איהר וויל׳ען איז געווען שטאַרק, ווי אייזען, איהר שכל איז געווען גרויס און טיף, איהר גייסט איז געווען ריין, ווי קריסטאַל" — אזוי האָט דר. קאָפּעלזאָהן פון „בונד" כאַראַקטעריזירט די פערשטאָרבענע אין זיין הספּד אויפ׳ן בית־עולם. און אזוי כאַראַקטעריזירען איהר אלע, וואָס האָבען געהאַט דעם גליק צו קענען נאָהענט דיעזע זעלטענע פרוי.

דאָס לעבען פון דער פערשטאָרבענער, וואָס איז געווען בעוואוסט אין רוסלאַנד אונטער איהר מיידעל־נאָמען „ליבע גינזבורג", איז געווען א גאנצע קייט פון קאמפּף און קוואל. שוין פון דער פריהער יוגענד איז איהר הארץ געווען פול מיט סימפּאטהיע און ליעבע פאר אלע עלענדע און בעליידיגטע.

געבוירען אין א רבנ׳ישער פאמיליע, וואָס שטאמט פון דעם גרעסטען אידישען יחוס, האָט איהר פאָטער (סמאַרגאָנער רב) איהר געוואָלט געבען אן אלט־מאָדישע פרומע ערציהונג. די פערשטאָרבענע איז אָבער געווען בעשאָנקען פון דער נאטור מיט גלענצענדע פעהיגקייטען; זי האָט גלייך דערזעהען פאר זיך די גרויסע אויסערליכע וועלט, וואו עס קומט פאָר דער שווערער האַרטנעקיגער קאמפּף צווישען די שטארקע און שוואכע... און איהר וואונש איז געוואָרען — ארויסרייסען זיך פון דער ענגער, שטיפער פרומער סביבה, אום זיך אריינצווואַרפען אין קאמפּף פאר די אידעאלען פון דער מענשליכער בעפרייאונג.

פיעלעם האָט די יונגע ליבע געהאט אויסצושטעהן. איהרע פרומע עלטערן, ווי די אלע אנדערע אידישע גדולים פון איהר פאמיליע, האָבען פאר קיין פאל ניט געוואָלט צולאָזען, אז זייערס א קינד זאל האָבען צו טהאן גאר מיט ארבייטערקעם; די פני פון שטאָדט וויעדער האָבען געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און בעדויערט דעם רב׳ס טאכטער... אָבער קיין זאך האָט די שטאָלצע, ענערגישע נאטור ניט אָבגעהאלטען פון דעם בעשלום, צו בעלעהרען און בילדען די אָרימע אידישע בעלי־מלאכות.

אין אָנפאנג איז איהר טהעטיגקייט געווען א קולטורעלע, אָבער גלייך, ווי דער באָדען איז געווָארען בארטיג פאר די סאָציאליסטישע בעוועגונג, האָט זי זיך אריינגעוואָרפען דאָרט מיט לייב און לעבען, ניט קוקענדיג אויף די שטייגער, וואס זיינען איהר געלעגען אויף דיעזען דערנערדיגען וועג... און ווען דער קאמפּפּס־פלאַץ פון איהר געבורטס־שטאָדט איז איהר געוואָרען צו־קליין, איז זי אוועק קיין וואַרשוי, וואו דער פּולם פון לעבען קלאפט שטאַרקער און ליידענשאפטליכער.

אום צו זיין זעלבסטשטענדיג, האָט זי אין וואַרשוי געענדיגט די צאָהן־אַרטס־קורסען. צוריקקומענדיג אהיים, האָט זי אין איהר געבורטס־שטאָדט פאָרטגעזעצט איהר פראַפאַגאַנדא־טהעטיגקייט.

צוליעב די פאָליציי־פערפאָלגונגען, וואָס זיינען געוואָרען אלץ שווערער, האָט זי בעשלאָסען צו אימיגרירען קיין אמעריקא, און מיט אייניגע יאָהר שפעטער (1901) האָט זי געהייראָט מיט געג. א. ליעסין. די הייראָט איז געווען זעהר א גליקליכע. זיי האָבען זיך אייניג די אַרבעט גאָטט מיט פערגעטערט. זי האָט פערשטאַנען וויי צו שעצען זיין טאלאַנט אזוי, דאָס דאָס פאמיליען־לעבען איז פאר גענאָסע ליעסין געווען א קוואל פון בעגייסטערונג פאר זיין ליטעראַרישע טהעטיגקייט.

צום אונגליק אָבער איז ביי זיי געבאָרען געוואָרען א קראַנקעס קינד, וועמענ׳ס שיקזאל עס האָט זיי פערפינסטערט און פערביטערט דאָס לעבען. די מוטער האָט זיך אָבגעגעבען צום קינד מיט אלע איהרע כוחות, מיט איהר גאנצער קראפט פון איהר גרויסער נשמה, זי איז געוואָרען א מארטירערין, אויף וואָס נור־א טיף־פיהלענדע און אמת־איבערגעבעניע פרוי און מוטער איז פעהיג.

די גרויסע פפליכטען, וואָס זי האָט נעפיהלט צו איהר קינד, האָבען פרוי ליעסין אינגאנצען אוועקגערויבט פון דער גאנצער אויסער-

ליבע־ייעלט. זי האָט געלעבט צוריקגעצויגען פון אלעמען.

די טראָגעדיע פון קינד איז אויך געווען די אורזאַכע פון ליבע לייעסינ'ס קראַנקהייט, איהרע כחות האָבען אָנגעפאַנגען אויסצוגעהן. זי איז געווארען אלץ שוואכער און שוואכער, און איהר צושטאַנד איז געווארען אזוי קריטיש, דאָס מען האָט איהר געמוזט אוועקפיהרען אין האָספיטאל. דאָרטען האָט זי געקראָגען מאָרפיעניזהונג, און זונטאָג, דעם 18טען אויגוסט, האָט זי אויף אייביג צוגעמאכט איהרע אויגען.

עהרע דיין אנדענקען, אידישע קעמפפערין און מארטירערין!

טהעאַטער נאָטיצען.

דער טהעאטער־סעזאָן האָט זיך שוין גענעפענט. ווי עס ווייזט אוים, וועלען מיר הייניטיגען ווינטער האָבען זעהר פיעל נייעס אין דער טהעאטער־וועלט. פיעלע נייע ליטעראַרישע פיעסען וועלען אויפגעפיהרט ווערען.

דאָס „נאַוועלטי טהעאטער" אונטער דער לייטונג פון מאדאם סאַראַ אדלער און דעם בעוואוסטען קינסטלער רודאָלף שילדקרויט, האָט בדעה אויפצופיהרען א גאנצע רייהע אָריגינעלע און איבערזעצטע פיעסען פון די בעסטע אידישע און ניט־אידישע דראמאָטורגען. ביי די ערעפנונג פון טהעאטער וועט אויפגעפיהרט ווערען טאָכטער „קרייצער סאָנאַטע", דראמאטיזירט פון ה' מ. קאַטין. אויך האָט דאָס טהעאטער ערוואַרבען פיעסען פון ל. קאָברין, ד. פינסקי, פרץ הירשביין און אייגאקטערס פון מ. ווינטשעווסקי און יהואש.

* * *

קעבקער'ס טהעאטער האָט זיך נעעפענט דעם 15טען אויגוסט, מיט ליבינ'ס א נייע פיעסע „מענער און פרויען". פאַרלויפיג ווערט די פיעסע אויפגעפיהרט מיט א בעדייטענדען ערפאָלג.

* * *

יאַקאָב פ. אדלער האָט, ווי בעוואוסט, אין בערגענומען פיפעלם טהעאטער. די ערשטע פאָרשטעלונג „דער מטורף", איז געווען פרייטאָג דעם 16טען אויגוסט. אדלער טרעט אויך אויף אין אלע אנדערע גארדינ'ס פיעסען, ווי „דער אידישער קעניג ליר", „דער ווילדער מענש", „דער פרעמדער", „שלמה חכם", „אלישע בן אבויה" א. ז. וו.

* * *

ליפצין טהעאטער, וואס ווערט איצט געמעדזשט פון ה' מאָרים הייגע, האָט פאר הייניטיגען סיזאָן צוגעקראָגען א גרויסע קראָפט, דעם בעוואוסטען קינסטלער זיגמונד מאָגולעסקאָ. דאָס נייע מענעדזשמענט האָט משנה געווען דעם מנהג, צו עפענען דעם טהעאטער מיט „מירעלע אפרת". הייניטיגעם יאָהר ווערט ביי דער ערעפנונג צום ערשטען מאָל אויפגעפיהרט ווערען א גאנץ נייע שטיק: „גלייכע רעכטע" פון ז. האַרנבליטה.

* * *

שפעטער ווי אלע ווערט אָנהויבען צו שפיעלען ב. טהאָמאשעפסקי. די אורזאכע דערפון איז, וואס דאָס נייע „טהאָמאשעפסקי'ס ניישאַנעל טהעאטער" איז נאָך ניט אינגאנצען פערטיג.

דיעזער נייער טהעאטער ווערט זיך עפענען דעם 6טען סעפטעמבער, מיט א יום־טוב'דיגען חנוכת־הבית.

* * *

בכלל איז איצט אין דער טהעאטער־וועלטער זעהר לעבעדיג. די מענעדזשערס זיינען „ביזי" מיט פאַרבעריטונגען, און דער עולם טהעאַטער־נעהער לייגט גרויסע האָפנונגען אויף אונזערע „טעמפלען פון קונסט".

ווער זיך דיעזע האָפנונגען פערווירקליכען? — דאָס ווערט אונז די צוקונפט ווייזען.

* * *

פון נעקסטען נומער „צוקונפט" ווערען מיר אָנפאַנגען צו געבען אן אויספיהרליכען מאָנאָטליכען איבערבליק איבער'ן טהעאטער.

אין נויאָרקער אפּטיילונג פון פּערלאַג „צענטראַל"

42-44 קאַנאַל סט. (ערשטען פלאָר) ניו יאָרק

איז דער גרעסטער אויסוואהל פון אידישע און העברעאישע ליטעראַטור. מיר האָבען יעצט געקראָגען זייער פיעל נייע ביכער. אונטער וועלכע עס גיפינען זיך אויך פאָלגענדע:

1.	מענדעלע מוכר ספרים, קאמפליט יובילעאום אויסגאבע, 15 בענדער, יעדער באַנד געבונדען 60ס., אלע 15 בענדער צוזאַמען בלויז	$ 7.00
2.	קריטיק, קריטישע ארטיקלען איבער מענדעלע מו"ס, פון ביאַליק, בעל־מחשבות, ניגער, דר. מוקדני, שלום עליכם, רייזען און פרישמאַן, געבונדען	60ס.
3.	די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור, פון דר. פינעס, אונטער די רעדאַקציאָן פון בעל־מחשבות, געבונדען אין 2 פראַכט־בענדער	$ 1.50
4.	דר. בערדיטשעווסקי, פאַלקסטהימליכע ערצעהלונגען, צוויי בענדער, יעדער	60ס.
5.	שלום עליכם, טוביה דער מילכיגער, 40ס., געבונדען	60ס.
6.	" קאַמיוואיאַזשאַרען, 45ס., געבונדען	65ס.
7.	" דער מבול, א נייע אויפלאַגע, 50ס., געבונדען (דיעזער בוך איז אין רוסלאַנד ענגצליך קאַנפיסקירט).	70ס.
8.	" זומער־לעבען, אינהאַלט: מאַרינעבאַד, כתרילוווקער נשרפים, וואַרים־בעדער, גלות דאטשע; פּריוז 50ס., געבונדען	70ס.
9.	אלגין, „וועז דאָס לעבען רופט" (אין רוסלאַנד קאַנפיסקירט), 35ס., געבונדען	55ס.
10.	הירשבין פּרין, פון וועג צו וועג, א נייער באַנד דראַמען, 45ס., געבונדען	65ס.
11.	ספּעקטאָר, טאָג און נאַכט, א נייער באַנד שריפטען, 40ס., געבונדען	60ס.
12.	וועגדראָף, הומאָרעסקען, 40ס., געבונדען	60ס.
13.	ציטלין הלל, די פּראַבלעם פון גוטעס און שלעכטעס, 40ס., געבונדען	60ס.
14.	טאלסטאי, געקליבענע שריפטען, ערשטער באַנד 50ס., געבונדען	70ס.
15.	" דער לעבעדיגער מת	15ס.
16.	די אידישע מוזע, זאַמלונג פון די בעסטע ליעדער פון אונזערע דיכטער מיט בילדער אין אויגליכונג פון י. פיכמאַן, 40ס., געבונדען	60ס.
17.	ליטעראַרישער בריעפענשטעלער, פון ברנשטיין	25ס.
18.	יודישע שפּריכווערטער, פון איגנאַץ בערנשטיין, גרויסע אויסגאַבע	50ס.
19.	הוגא וויקטאָר, א גבור אין קייטען, געבונדען	60ס.
20.	האַלפּערן, פאַלקס־ערצעהלונגען, 40ס., געבונדען	60ס.
21.	היל, זאַמעלבוך	70ס.
22.	פרישמאַן ד., שריפטען, 3 בענדער, געבונדען	$ 1.80
23.	פּרייע ערד, זאַמעלבוך, 50ס., געבונדען	70ס.
24.	אייראָפּעאישע ליטעראַטור, איבערזעצונגען פון די בעסטע וועלט־ליטעראַטור, אויך פּויעלע אריגינעלע ארטיקלען, געבונדען אין 6 פראַכט־בענדער	$ 2.50
25.	וועלט־בעריהמטע ביבליאָטהעק, 2 יאָהרגאַנגע, יעדער יאָהרגאַנג געבונדען אין 8 בענדער,	$ 3.50
26.	בילדער, 50 כאַרטען וואַנד־בילדער, פאַטאַגראַפישע ארבייט, פון בעריהמטע אידישע שריפטשטעלער און פּערזאַנען, אויך היסטאָרישע און קונסט־בילדער, פּריוז פון יעדער בילד נעט	35ס.

קאַטאַלאָגען פון העברעאישע און אידישע ביכער, אויך פון בילדער אין פאָסטל־קאַרדס, שיקען מיר פריי.

האַלטייליגער, בוכהענדלער און אַגענטען בעקומען א גרויסען ראַבאַט.

CENTRAL PUBLISHING CO., 42-44 Canal Street, New York

לעזט וואָס די גאַנצע פּרעסע שרייבט וועגן

טאָלסטאָי׳ס „קרייצער סאנאטא"

וועלכע ווערט געשפּיעלט אין **סאַראַה אַדלער׳ס „נאַוועלטי טהעאַטער"**

רריגם עוו. און סאוטה 4טע סט. ברוקלין, נ. מינטין, דירעקטאָר.

א ב. קאַהאַן, (רעדאַקטאָר פון „פּאָרווערטס") אין זיין קריטיק (סעפּטעמבער 14, 1912) שרייבט פּאָזיטיוו וועגן דעם:

„עס איז קיין פראגע ניט, אוּן עס קען קיין פראגע ניט זיין, אז אזעלכע קינסטלער זיינען פּאראן זעהר וועניג אויף דער וועלט. וועז שילדקרויט האט גענומען רייַדען, אלס פּאזדנישעוו, אין דעם פּראָלאג (אין וואנאן), האט איהר גלייך בעקומען א לעבעדיגן פּאזדנישעוו, מיט לעבעדיגע, נאטירליכע וווערטער — אזא שטארקען, אזא אמת׳ען מענשען־פּארטרעט, אז עס האט זיך געוואלט אויסטרייַען צו אלע אידישע אקטיאָרען אוּן צו אלע אקטיאָרען פּון אמעריקא איבערהויפּט: „קומט אוּן זעהט, וואס עס הייסט א שוישפּיעלער!" אוּן וועז עֶר האט זיך בעוויזען אין דעם ערשטען אקט, האט איהר גלייך דערפּיהלט מיט א מערקווירדיגע קראפּט די גאנצע טראגעדיע פּון דיעזען אייפערזיכטיגען, נערוועזען, גוטען, עהרליכען, אונגליקליכען מענשען אוּן די גאנצע טראגעדיע פּון זיין שטוב.

מיטאם אדלער האט א ביסל א קלענערע ראלע אבער אויך א גרויסע אוּן א שטארקע. זי האט וויידער בעשטעטיגט אונזער מיינונג, אז זי איז די בעסטע אקטריסע וואס מיר האבען איצט אויף דער אידישער ביהנע. — — — אין סך הכל איז דאס געווען איינע פּון די מערקווירדיגסטע פּארשטעלונגען, וואס מיר האבען וועז עס איז בייגעוואהנט אין א אידישען טהעאַטער".

ש. יאַנאָווסקי אין דער „פּרייַ ארב. שטימע" (סעפּטעמבער 7, 1912) שרייבט:

„די גאנצע פּראגע איז נור, אויב די מענערזשמענט פּון נאַוועלטי טהעאַטער וועט מיט די פּולסטע הייזער קענען אויספּהרען פּינאַנציעל אויפצוהאלטען דיעזע גרויסע אונטערנעהמונג, נעהמענדיג אין אנבעטראכט די פּערהעלטנים־מעסיגע קלייַנע פּרייזען. אבער דאס האט דאך מסתמא נייטהען מינין, וועלכער איז דער הויפּט־מענערזשער פּון דיעזען טהעאַטער, אלעס גוט אויסגערעכענט, אוּן מען מעג גלויבען, אז ער האט קיין טעות ניט געהאט אין חשבון...

ווּם. עדלין אין „מאָרגען זשורנאל" (סעפּטעמבער 16, 1912) שרייבט:

„אוּן דא מוז גלייך פּון אנפאנג געזאגט ווערען, אז וואס איז נוגע דער אויספּיהרונג, קומט דער מעז־נעדזשמענט פּון נאַוועלטי טהעאַטער א קאמפּליימענט, וויַיל עס איז קלאָהר, אז קיין מיהע איז ניט געשפּארט געווארען צו מאכען די אויסשטאטונג אזוי ארטיסטיש ווי נור מעגליך. דער אמת איז, אז אין דעם פּרט איבערשטייגט נאַוועלטי טהעאַטער אלעס, וואס איז אויף דער אידישער ביהנע געזעהען געווארען. אין דער פּיעסע איז דא, צום ביישפּיעל, א סצענע אין דעם וואנאן פּון אן אייזענבאהן אוּן די אויסשטאטונג פּון דעם איז שטארק קויבענסווערטה. מען קען זאגען, אז וועז דאס אידיש טהעאַטער אין אלגעמיין וואלט אזוי פּיעל אויפּמערקזאמקייט געשענקט דער געשמאקפּאלער אויסשטאטונג פּון אזא שווערע סצענע, וואלט דער נאנצער טאן פּון דער אידישער ביהנע געווען א פּיעל העכערער".

די „טאַגעבלאַט" (פּון 3טען סעפּטעמבער, 1912) שרייבט:

„רודאלף שילדקרויט אוּן מדאם סאראה אדלער האבען פערדיענט א דאנק פּון דעם טהעאַטער־פּובליקום פאר אזא ארטיסטישער אויפּפּיהרונג פּון „קרייצער סאנאטא". זיי האבען געעפענט א נייעם וועג פאר דער פּינקטליכער אויפּפּיהרונג פּון דראמען. דעם זעלבען דאנק פערדיענט אויך מענערזשער נייטהען מינין, וועלכער האט געגעבען דער דראמא אן אויסשטאטונג, וואס מעג זיך פערגלייכען מיט די אויסשטאטונגען פּון א בראדווייַ טהעאַטער".

די „וואַרהייט" (פּון 5טען סעפּטעמבער, 1912), שרייבט:

„דאס איז א פּארשטעלונג, וועלכע האלט דעם צושויער געשפּאנט ניט וועניגער ווי וועז מען לעזט טאלסטאי׳ס ראמאן. די פּיעסע איז א גרויסער ערפּאלג. דאס פּובליקום האט זי אויפּגענומען מיט שטורם. מיט איינעם וואָרט, אין נאַוועלטי טהעאַטער וועלט טאלסטאי׳ס „קרייצער סאנאטא" פערוואנדעלט אין פּלייש אוּן בלוט. יעדער איינער מוז עס זעהען".

טאלסטאי׳ס „קרייצער סאנאטא" וועלט געשפּיעלט די גאנצע וואך פּון סוכות, יע־דען אבענד, 25טען סעפּט.—1טען אקט. מאטינעע דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג אלע פּארשטעלונגען צו פּאָפּולערע פּרייזען: 10ס., 20ס., 30ס., 50ס. און 75 סענט.

דאס טהעאַטער כאטש עס איז אין ברוקלין, איז דאך נאהענט פּון דער איסט־סייד. אלע קארס פּון נרייטער נ. י. פּיהרען צו סאראה אדלער׳ס נאַוועלטי טהעאַטער, וועלכער איז נעבען דעם ברוקלין זייט פּון וויליאמסבורג בריזש.

ספּעשעל רעדאקשיען פּיר די מאנאטען אקטאבער אוּן נאָוועמבער $25 א הונדערט טיקעטס

יוניאָנס, ארב. רינג ברענטשעס, סאסייעטיס, לאדזשען אוּן חברות פּון ברוקלין אוּן גרייטער ניו־יארק קענען בע־קומען בענעפּיטס צו בילִיגע פּרייזען. זיך צו וועגדען טעגליך ביז 10 אוהר אבענדס אין אפּיס פּון טהעאַטער.

דייוויד קעסלער׳ס סעקאָנד עוו. טהעאַטער

35-37 סעקאָנד עוועניו.
מאַקס ר. ווילנער, מענעדזשער.

DAVID KESSLER'S SECOND AVE. THEATRE

35-37 SECOND AVE., Cor. 2nd St.
MAX R. VILNER, Manager

נייעס ! לכבוד סוכות נייעס !
זמן שמחתנו

מיטוואָך אבענד, דאָנערשטאָג און פרייטאָג, מאַטינעע אויך אבענד, (ערשטע טעג סוכות), שבת אויך זונטאָג, מאַטינעע אויך אבענד, 25טען, 26טען, 27טען, 28טען אויך 29טען סעפּטעמבער,

צום ערשטען מאָל

דאָס לאַנג־ערוואַרטעט לעבעדיק־בילד
מיט מוזיק און טענצע

איהר וידוי

פון יאָזעף לאַטיינער.

בעארבייטעט, סצענירט און אויפגעפיהרט פון ה׳ דייוויד קעסלער, מוזיק פון ברודי אין פריעדזעל.

הערר דייוויד קעסלער

אין א נייער קונסטראָלע אלם דוד לערנער.

Max R. Wilner presents Mr. David Kessler in

HER CONFESSION

by J. Lateiner.

חברות, לאדושען, יוניאָנס און פריוואט־פּערזאָנען קענען קריגען בענעפיטס אין טיקעטס צו מעסיגע פּרייזען. ספּעשעל רעדאָקשען פיר מאַנאַט נאָוועמבער. זיך צו וועגדען צו ה׳ פילים בריטבארד.

ספּעשעל רעדאקשאן פיר מאַנאַט נאָוועמבער.

ליפּצין טהעאַטער

235-237 באוערי

LIPZIN THEATRE

235-237 BOWERY.

TEL. 4345 ORCHARD.

נייעס אין ליפּצין טהעאַטער

לכבוד סוכות !

מיטוואָך אבענד, דאָנערשטאָג און פרייטאָג, מאַטינעע און אבענד, (ערשטע טעג סוכות), שבת און זונטאָג, מאַטינעע און אבענד, 25טען, 26טען, 27טען, 28טען און 29טען סעפּטעמבער, צום ערשטען מאָל א נייע גרויסע פאמיליען־דראמא

ליעבענדע הערצער

אין 4 אקטען,

פון משה ריכטער.

מאַד. ק. ליפּצין אין א גרויסע פּסיכאָלאָגישע ראָלע, מר. ראָטהשטיין און מר. קאָהן אין גרויסע קונסט־ראָלען, צוואמען מיט דער גאנצער קאָמפּאניע.

מאָנטאָג אבענד, דעם 30טען סעפּטעמבער (חול המועד) מאַד. ק. ליפּצין אין

מידעלע אפרת

מיט פּאָפּולערע פּרייזען.

חברות, לאדושען, יוניאָנס; סאָסייעטים און פּריוואט פּערזאָנען, קענען בעקומען טיקעטס, ווי אויך בענעפיטס מיט מעסיגע פּרייזען. זיך צו וועגדען יעדען טאג אין טהעאטער, צו מר. היינע. ספּעשעל רעדאָקשענס פיר מאַנאַט אקטאבער, פיר $25 א הונדערט דאלאר.

ADLER THOMASHEVSKY NATIONAL THEATRE

Houston St. & Second Ave.

אַדלער טהאָמאַשעווסקי נעשאָנעל טהעאַטער
הויסטאָן סטריט און סעקאָנד עוועניו

חנוכת הבית

לכבוד סוכות ! צום ערשטען מאָל!

מיטוואָך אָוונד, דאָנערשטאָג און פרייטאג מאַטינע און אָבענד,
25טען, 26טען, 27טען סעפטעמבער, שבת און זונטאג מאַטינע און
אָבענד, 28טען און 29טען סעפטעמבער און גאַנץ יום טוב סוכות

די שהנסטע אויפשטאטונגס־אָפּערעטא מיט מוזיק און א דאָבעל־כאָר און אָרקעסטער

די יודישע קריין

אין 4 אקטען, פון הערר באָרים טהאָמאַשעווסקי, סיוזשעט פון ראַקאָוו. מוזיק פון פערלמוטער און וואָהל.

חברות, לאדזשען, יוניאָנס, סאָסייעטים און פריוואט־פערזאָנען קענען קריגען בענעפיטם און טיקעטס. זיך צו וועגדען צו אונזער מענעדזשער ל. גאלדבערג.

ספעציעל רעדוצירטע פרייזען פיר מאַנאַט אָקטאָבער.

ערוואַרטעט אינזער גאסט פון יוראָפּ

מאַדאַם בעסי טהאָמאַשעווסקי

Vol. XVII. OCTOBER, 1912. No. 10

ל. ב. בודין.

די קאָורטם און די רעפּובליקאַנער פּאַרטיי

אַ זאַך איז שוין פּיעל מאָל אויסגעקומען צו רייַדן וועגן דער מערקווירדיגער ראָלע, וועלכע די קאָורטם שפּיעלן אינ׳ם פּאָליטישן לעבן פון די פּראַיניגטע שטאָטן. דיעזע ראָלע שפּיגעלט זיך אָב אם בעסטן אין דער געשיכטע פון דער רעפּובליקאַנער פּארטיי. שטודירענדיג די געשיכטע פון דיעזער פּארטיי, איהר מערקווירדיגן וואוקס אין די ערשטע יאָהרען פון איהר עקזיסטענץ, וועלכע האָט איהר געגעבען די מעגליכקייט גליִך צו ערווארטן איהר קאנדידאט פאר פּרעזידענט און איריינקריגען אין איהרע הענד די גאנצע נאַציאָנאַלע רעגירונג, און איהר טראגישען צוזאמענברוך גראדע צום פּופּיגסטען יובילעאום פּן איהר גרויסען היסטאָרישען טריאומפּה, — די בּעפּרייאונג פון די נעגער־שקלאפען, — קאן מען ערשט זעהען, וואס פּאר אן אונגעהויער וויכטיגע און אויסער־געווענליכע ראָלע די קאורטם שפּיעלן אין דיעזען לאנד.

די געשיכטע פון דער רעפּובליקאנער פּאר־טיי וועהרענד די 58 יאָהר פון איהר עקזיסטענץ איז פּונ׳ם ריין־אויסערליכען שטאנד־פונקט א העכסט־מערקווירדיגע. זי איז געגרינדעט געוואָר־דען אינ׳ם יאָהר 1854. אין 1856 האָט זי צום ערשטען מאָל אנטהיל גענומען אין א פּרעזי־דענטשאפּטס־קאמפּיין, און אין 1860, — אלזאָ בלויז זעקס יאָהר נאָך איהר גרינדונג, און אינ׳ם צווייטען פּרעזידענטשאפּטס־קאמפּיין, וועל־כען זי האָט איבערהויפּט דערלעבט, — האָט זי ערווארטלט איהר קאנדידאט פאר פּרעזידענט און אריינגעקראָגען די גאנצע נאַציאָנאַלע רעגירונג אין איהר האנד. און אין די 52 יאָהר, וועלכע זיינען זייט דאן פערגאנגען, האָט זי אָנגעהאלטען די הערשאפּט אין אונזער נאַציאָנאַלער פּאָליטיק גאנצע 44 יאָהר, און איהר געגנער, — די דע־מאָקראטישע פּארטיי, — בלויז 8 יאָהר. פון די 13 פּרעזידענטשאפּטס־קאמפּיינס זייט 1860, האָט זי געוואונען עלף און פערלאָרען בלויז צווי.

און דאָס מערקווירדיגסטע דערביי איז, דאָס דער סוף צו דיעזער הערשאפּט קומט גרא־דע צו דער צייט, ווען אלע פּאָליטישע פּראָפּעטען האָבען נביאות געזאגט, דאס איהר הערשאפּט איז בעפעסטיגט אויף דורות, און דאָס איהר געגנער האלט בּיים אונטערגעהן. מיט אכט יאָהר צוריק, מיט פיער יאָהר צוריק, און אפילו מיט צווי יאָהר אדער איין יאָהר צוריק, וואלטען אלע „פּאָליטיקער" געוואונט אויסגעלאכט דעם יע־ניגען, וואס וואָלט געוואגט פּאראויסצוזאָגען, אז

ניט די דעמאָקראַטישע, זאָנדערן די רעפובליקאַנישע פּאַרטיי האָלט ביים אונטערגעהן.

אום צו געבען א פּולע ערקלעהרונג אויף דיעזע העכסט־אינטערעסאַנטע ערשיינונג, וואָלטען מיר געדארפט געבען אן אויספיהרליכען איבערבליק איבער דער געשיכטע פון די פּאַר־אייניגטע שטאַטען אין די לעצטע עטליכע־און־פופציג יאָהר, א זאָך, וועלכע איז נאַטירליך אונמעגליך אין איין זשורנאל־ארטיקעל. מיר וועלען זיך דארום בענוגענען מיט עטליכע אלגעמיינע בעטראַכטונגען איבער דער ראָלע, וועלכע די קאָורטס האָבען געשפּיעלט ביים אָנפאנג און ביים ענדע פון דיעזער עפּאָכע, אינ'ם אויפשטיי־גען און אינ'ם ניעדערגאנג פון דער רעפובליקאַ־נער פּארטיי.

אין אונזער ארטיקעל איבער דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פּארטיי, אינ'ם לעצטען נומער „צוקונפט", האָבען מיר געזאגט, דאָס די רעפובליקאנער פּארטיי איז געגרינדעט געוואָרען אלס א קאָמפּראָמיס־פּארטיי, אלס דער פּאליטי־שער אויסדרוק פון יענעם טהייל פון דעם קא־פּיטאַליסטישען קלאַס אין די נאָרד־שטאַטען, וועלכער האָט געוואָלט בעשרענקען די אוים־בריייטונג פון שקלאַפערייי, — דאָס וואקסען פון דער מאַכט פון די שקלאַפענהאלטער, — און צו דער זעלבער צייט פּארזיכערען די עקזיסטענץ פון איין יוניאָן איבער דעם גאנצען קאָנטינענט, וועלכער איז דאן געווען אין דער יוניאָן פון די פּעראייניגטע שטאַטען.

די גרינדער פון דער רעפובליקאנער פּארטיי זיינען אָבער דאן געווען ניט די אייג־ציגע, וועלכע האָבען געוואָלט מאַכען א קאָמ־פּראָמיס צווישען שקלאַפערייי און פרייהייט, — צווישען דער קאפּיטאַליסטישער פרייער ארבייט פון די נאָרד־שטאַטען און דעם שקלאַפענ־ארבייט סיסטעם פון די זידליכע שטאַטען. אלע איינוואָהנער פון די נאָרד־שטאַטען, — א חוץ די אבאָליציאָניסטען, — האָבען געוואָלט האָבען אזא קאָמפּראָמיס, ווייל דאָס שקלאפען־ארבייט סיסטעם פון די זיד־שטאַטען איז געווען שעד־ליך פאר דער עקטוויקלונג פונ'ם קאפּיטאַליז־מום און די איינוואָהנער פונ'ם קאפּיטאַליסטי־שען נאָרדען האָבען נאטירליך געוואָלט וויי וועייט מעגליך דיעזעם סיסטעם צו בעשרענקען.

דער אונטערשיעד צווישען די קאָמפּראָמיס־לער אין דער נייער רעפובליקאנער פּארטיי, און די קאָמפּראָמיסלער, וואלכע זיינען פערבליעבען אין דער אלטער דעמאָקראַטישער פּארטיי, איז בלויז געווען אן אונטערשיעד פון ארט און גראד, אויף וועלכער ארט, און ביז וואס פּאר א גראד, אויף וועלכען אופן און מיט וואס פּאר מיטלען, די קאָמפּראָמיס־פּאליטיק זאל דורכגעפיהרט ווע־רען. די קאָמפּראָמיסלער פון דער דעמאָקראַטי־שער פּארטיי, וועלכע איז געווען אינגאנצען בע־הערשט פון די שקלאפענהאלטער, האָבען גע־וואָלט, אז די שקלאפענהאלטער אליין זאלען בע־שטימען וואס און אויף וויי וועייט זיי וויללען נאָכ־געבען, און וואָס זיי וועלען נאָכגעבען, זאל אנגע־נומען וועריען מיט דאנקבארקייט אלס א מתנת־חנם, א געשענק, וועלכע די גו ט ע שקלאפענ־האלטער מאכען פון זייער גוטען און ליעבען וויי־לען. זייער „פרינציפיעלער" שטאַנד־פונקט איז געווען דער פאלגענדער: שקלאפעריי איז א פון־גאָט־געגעבענע אינסטיטוציאָן, און די שקלאפען־האלטער זיינען די פון־גאָט־אנגעשטעלטע העררן פון די שקלאפען און הערשער פונ'ם לאנד, אין וועלכען דאָס שקלאפען־ארבייט סיסטעם הערשט און די געביעטען, אויף וועלכע עס קאָן זיך „נא־טירליך" אויסבריייטען. ניט מעהר, היות, אזוי ווי שקלאפעריי איז ניט זעהר גוט פאר די שקלא־פען, און אזוי ווי אייניגע שקלאפענהאלטער מיס־ברויכען פיעלייכט די מאכט איבער די שקלא־פען, וועלכע גאָט האָט זיי אנגעטרויט, און אזוי ווי אייניגע שקלאפענהאלטער וויללען „קינסטליך" פערשפרייטען דאָס שקלאפענארבייט סיסטעם אויף געביעטען, אויף וועלכע גאָט האָט זיי ניט געגעבען קיין חזקה, לכן, דארום דארף מען זעהען אָבצושאפען די „איבעלשטענדע", די „מיסברוי־כע" פונ'ם שקלאפענסיסטעם. מען דארף זעהען א ביסל אָבקיהלען דעם ענטהוזיאזמום פון די שקלאפענהאלטער פאר זייער „ספּעציעלער אינ־סטיטוציאָן", און זעהען, אז דיעזע „ספּעציעלע אינסטיטוציאָן" זאל זיך ניט פארשפרייטען אויף נייע געביעטען דורך געוואלטזאמע און „קינסט־ליכע" מיטלען, און אים אלגעמיינעם, דארף מען די שקלאפענהערשאפט א ביסל „רעפּארמירען". אָבער דאָס אלעם מוז געטהאָן וועדען אזוי, אז מען זאל חלילה ניט אָנריהרען די „אייגענטהומס־רעכטע" פון די שקלאפענהאלטער, אהנע זיך אריינצומישען אין די „פריוואטע אנגעלעגענהי־טען" פון די שקלאפענהאלטער און זייער שקלא־פען־אייגענטהום, און אהנע אָנצוריהרען די

„פרייהייט" פון די שקלאפענהאלטער, צו טהאן מיט זיערע שקלאפען וואס זיי ווילען.

די קאמפראמיסלער, וועלכע האבען געגרינ־דעט די רעפובליקאנער פארטיי, האבען ניט גע־לייקענט די „הייליגקייט" פונ'ם פריוואט־אייגע־נטהום פון די שקלאפענהאלטער און זייערע שקלא־פען, און אויך ניט דעם אלגעמיינעם שקלאפע־האלטער „פרינציפ", אז די נאציאנאלע רעגיע־רונג האט קיין רעכט ניט זיך אריינצומישען אין די „פריוואטע אנגעלעגענהייטען" פון די שקלא־פענהאלטער און זייער שקלאפענאייגענטהום. ניט מעהר, זיי האבען גע'טענה'ט, אז דאס אליין גילט בלויז אזוי לאנג ווי די שקלאפענהאלטער האלטען זיך מיט זייער שקלאפענאייגענטהום אויף זייער פריוואט־ געביטע, — די זידליכע שטאאטען. ווען אבער, — האבען ערקלעהרט די „ראדיקאלע" קאמפראמיסלער פון דער נייער רע־פובליקאנער פארטיי, — ווען אבער די שקלא־פענהאלטער פארלאזען זייער פריוואט־געביעט אין די זידליכע שטאאטען, און קומען אין די נייע טעריטאריעס, וועלכע נעהערען צו דער גאנ־צער נאציאן, דאן וועדט די שקלאפענפראגע א נאציאנאלע פראגע, די גאנצע נאציאן מוז דאן ליידען די רעזולטאטען פון דיעזען ספעציעלען פריוואט־אייגענטהום פון די שקלאפענהאלטער, און די גאנצע נאציאן האט דארום אן אינטערעס אין דער פראגע און דאס רעכט צו זאגען א דעה, וויי וויט דאס שקלאפענהאלטערישע סיסטעם מעג זיך אויסשפרייטען, און וואו עס מוז נעהמען אן ענדע. מיט אנדערע ווערטער: די בעשרענ־קונג פון שקלאפעריי קאן ניט איבערגעלאזען ווע־רען צום גוטען ווילען פון די שקלאפענהאלטער, זאנדערן די „פרייע" שטאאטען און זייער פער־טרעטונג אין דער נאציאנאלער רעגיערונג האט דאס רעכט צו פערבאטען די וויטערדיגע אויס־ברייטונג פון שקלאפעריי און זי „בעשרענקען" אויף דעם געביעט, וואו זי עקזיסטירט יעצט.

וועלכע פון דיעזע צווייי קאמפראמיס־פאר־טייען, — די „ראדיקאלע" רעפובליקאנער אדער די „געמעסיגטע" דעמאקראטען, — וואלטען גע־וען ענדליך געווארען, וועו מיר וואלטען ניט געווען געבענשט מיט א סופרים־קאורט, איז יעצט, נאטירליך, שווער צו זאגען. עס איז מעג־ליך, דאס נאך א קורצערען אדער לענגערען קאמ־פיין וועגען דעם, וועלכער פון די צווייי קאמפ־ראמיס־„פרינציפען" איז דער ריכטיגער, און וועלכער איז א בעסערעס מיטעל צו בעקעמפפען די „רעוואלוציאנערע" אבאלוציאניסטען, וואלט זיך די זאך געווען געענדיגט, — אויף א צייט, וועניגסטענס, — מיט א קאמפראמיס צווישען די צוויי קאמפראמיס־פארטייען און קאמפרא־מיס־פרינציפען. די רעפובליקאנער פארטיי וואלט דאן זיכער ניט געווען אזוי לייכט גע־קראגען די מאכט אין האנד, ווי דאס איז ווירק־ליך געשעהן. די רעפובליקאנער פארטיי האט צו פערדאנקען דעם סופרים־קאורט מעהר ווי אלע־מען, דאס וואס עס איז איהר געלונגען דעם לאנ־גען קאמפראמיס־זומפף אויסצומיידען און צו מאכען דעם מערקווירדיגען „מארש צו מאכט" אין פערלויף פון קורצע זעקס יאהר. דער דיענסט, וועלכען דער סופרים־קאורט האט דאָ בעוויזען דער רעפובליקאנער פארטיי, איז אבער געווען א ניט־ווילענדיגער. ער האט בעצווועקט גראדע דעם היפף פון דעם, וואס איז ווירקליך געשעהן. און אין דער געשיכטע פון די פאראיניגטע שטאאטען איז די טהאט פונ'ם סופרים־קאורט, וועלכע האט דער רעפובליקאנער פארטיי אזוי שטארק פערהאלפען צום זיעג, בעקאנט אלם איינע פון די גרעסטע שאנד־טהאטען, וועלכע זיינען אין דיעזער געשיכטע איבערהויפט פער־צייכענט. דאס איז געווען די שענדליכע בע־ריהמטע ענטשיידונג אין דער „דרעד סקאט" קייס.

די „דרעד סקאט" קייס איז געווען די ער־שטע קייס, אין וועלכער דער סופרים־קאורט האט זיך ערלויבט אקטיוו אריינצומישען אין דער ריין־גאזצגעבערישער ארבייט פון דער נאציא־נאלער רעגיערונג און זאגען די פאלקס־פערטרע־מער א דעה, וואס פאר א גאזצע זיי האבען א רעכט צו מאכען און וועלכע ניט, — האט גע־ברויכט די מאכט, וועלכע איז בעקאנט אונטער דעם נאמען: דאס רעכט צו ערקלעהרען גאזצע אלם „אונקאנסטיטוציאנאל". שוין מיט איבער כופציג יאהר פריהער, אינ'ם יאהר 1803, האט דער סופרים קאורט ערקלעהרט, דאס ער בעזיצט דיעזע מאכט, אבער ביז דער „דרעד סקאט" קיים האט דיעזעם „רעכט" עקזיסטירט בלויז „טהעא־רעטיש", אין די טהעאריען, נעמליך, פון די דזשאדזשעס אליין, און פון די לאיערס, פון וועל־כע די דזשאדזשעס ווערען רעקרוטירט. אין דער פראקטיק אבער האבען די דזשאדזשעס פון דיע־זען „טהעארעטישען" רעכט קיין געברויך ניט געמאכט, און דאס אמעריקאנישע פאלק האט פון זיין עקזיסטענץ אפילו ניט געוואוסט, — ביז

די צייט איז געקומען פון דיעזען טהעאָרעטישען רעכט צו מאכען א פּראקטישען געברויך אין די אינטערעסען פון די שקלאפענהאלטער.

וועג די שקלאפעריי־אגיטאציאָן האָט דערגרייכט א מדרגה, דאָס עס איז געווען גאנץ קלאָהר, דאָס מיט געוועהנליכע מיטלען קען מען דאָ גאר ניט מאכען, וועג די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון די „פּרייַ" שטאָאטען פון איין זייט, און די אגרעסיווע טאקטיק פון די שקלאָפענהאלטער פון דער אנדערער זייט, האָבען אונמעגליך געמאכט, דאס די בעפעלקערונג פון די „פּרייַ" שטאָאטען זאָל ווייטער רוהיג צוזעהען, ווי די גאנצע נאציאָנאלע רעגיערונג ווערט פערוואָנדעלט אין איין שקלאפענהאלטערישען אפּאראט; וועג אפילו די פרייַנד פון שקלאפעריי אין די נאָרד־שטאָאטען האָבען איינגעזעהען, דאס אירגענד וועלכער קאָמפּראָמיס איז דאָס איינצייגע מיטעל צו שטילען די אגיטאציאָן אויף וויפיעל ס'ניט איז, — דאָן איז געקומען די צייט צו מאכען א פּראקטישען גערויך פון סוּם אויסערגעוועהנליכען „רעכט", וואס די אמעריקאַנער דושאדזשעם האָבען זיך אליין גענומען, — ביז יעצט בלויז „טהעאָרעטיש".

אינ'ם גרויסען קריזיס פונ'ם פאָליטישען לעבען פון די פעראייניגטע שטאָאטען, אין מיטען פון די פופציגער יאָהרען פון פאָריגען יאָהרהונדערט, וועלכער האָט געפיהרט צו דער גרויסער דינג פון דער רעפובליקאנער פּאַרטיי, איז דעם האמאָלסטדיגען אָבער־ריכטער פון די פעראייניגטע שטאָאטען, ראדזשער ב. טייני, און זיינע נאָהענטע חברים און געזינונגס־גענאָסען צווישען די אנדערע מיטגליעדער פונ'ם סופּרים־קאָורט, איינגעפאָלען דער גרויסארטיגער פּלאן צו סטאָפּען די גאנצע אגיטאציאָן געגען שקלאָפעריי און צו בעשרענקען אלע בעמיהונגען כון דער רעפובליקאנער פּארטיי, און פון די קאָמפּראָמיס־לעריש־געזאָנענע מיטגליעדער פון דער דעמאָקראָטישער פּארטיי, וועלכע האָבען גענוואָלט „בעגרעניצען" די שקלאפענמאכט און די אויסברייטונג פון שקלאפעריי. ער האָט בעשלאָסען צו פּראָיניגען די שקלאפענמאכט און די שקלאפענהאלטער־הערשאפט איבער גאנץ אמעריקא, דורך אן אינפאכטן פסק־דין!

עס איז געווען באלד נאָך די וואהלען פון 1856, וועג די רעפובליקאנער פּארטיי איז צום ערשטען מאָל ארויסגעטראָטען מיט א פּרעזידענטשאפּטס־קאנדידאט. אין די וואהלען האָט דער רעפובליקאנישער קאנדידאט, גענעראל פרעמאָנט, געקראָגען גענוג שטימען, צו בעאונרוהיגען אלע פריינדע פון דער שקלאפענמאכט, אָבער ניט גענוג, אום זיי צו צייגען, דאָס די צייט פון „סטאפען" די אגיטאציאָן מיט גאָוואלטזאמע מיטלען איז פאָראיבער. דער דער מאָקראטישער קאנדידאט, ביוקענען, איז טרי־אומפידענד ערוועהלט געוואָרען, און די שקלאָפענהאלטער האָבען זיך נאָך געפיהלט פעסט אין זאטעל. דער גרויסער בית־דין אין וואשינגטאָן האָט אָבגעוואָרט ביז ביוקענען איז „אינסטאָלירט" געוואָרען אלס פרעזידענט, און דאן האָט ער ארויסגעגעבען זיין בעריהמטען פסק־דין.

דער תמצית פון דער בעריהמטער ענטשיידונג אין דער „דרעד סקאט" קיים, איז געווען פאָלגענדער:

שקלאפען זיינען „אייגענטהום" וויי איר־גענד אנדער אייגענטהום, און אזוי וויי פרייוואט־אייגענטהום אין אלגעמיין איז הייליג און טאָר ניט אָנגעריהרט ווערען, איז דאָס פרייוואט־אייגענטהום פון שקלאפען אויף הייליג, און מען טאָר זיי ניט אָנריהרען. און אזוי וויי די קאָנסטיטוציאָן פון די פעראייניגטע שטאָאטען בעשיצט און בעשירמט די הייליגע אינסטיטוציאָן פון פרייוואט־אייגענטהום, שטעהט דארום דאָס שקלאָפען־אייגענטהום, און דארום שקלאפעריי, אלס אן אינסטיטוציאָן, אונטער דער ספּעציעלער השגהה און פּראָטעקציע פון דער קאָנסטיטוציאָן, און ניט די נאציאָנאלע רעגיערונג, און ניט דאָס גאנצע אמעריקאנער פאלק האָט דאָס רעכט אָדער די מאַכט ארויפצוליייגען איר־גענד וועלכע „בעשרענקונגען" אויף דיעזער אינסטיטוציאָן. שקלאפעריי און שקלאָפענאייגענטהום האָבען ניט נור דאָס רעכט צו עקזיסטירען, זאָנדערן אויך דאָס רעכט זיך צו פרוכפערען און צו מעהרען, זיך אויסצושפריי־טען און אויסצובריייטען, וועג מעגליך איבער'ן גאנצען אמעריקאנער קאָנטינענט, און קיינער האָט ניט דאָס רעכט זיך זיי אין וועג צו שטעלען.

יוריסטיש אויסגעדריקט האָט עס געהיי־סען, דאָס אלע געזעצען, וועלכע „בעשרענקען" דאָס אייגענטהומס־רעכט און שקלאפען־אייגענטהום, דורך דער בעשרענקונג פונ'ם שטח, אין וועלכען דיעזעס אייגענטהום קאָן עקזיסטירען, זיינען „אונקאָנסטיטוציאָנעל". פּראָקטיש האָט עס געהייסען, דאָס די שקלאפענהאלטער מוזען

פערבלייבען די אבסאָלוטע הערשער פון די פער־
אייניגטע שטאַטען, און דאָס שקלאפען־ארבייט
סיסטעם, אנשטאָט צו זיין לאָקאל בעגרעניצט
אין די זידליכע שטאַטען, זאל זיך אויסברייי־
טען אין אלע נייע טעריטאָריעס, וועלכע געהע־
רען צו די פעראייניגטע שטאַטען, און זאגאר
אויף די אלטע „פרייע" שטאַטען. קיין קאָמ־
פּראָמיס איז מעהר ניט מעגליך, ווייל יעדער
קאָמפּראָמיס האָט אין זיך, נאַטירליך, ענטהאל־
טען א „בעשרענקונג" פון שקלאפערי, און יעדע
„בעשרענקונג" איז „אונקאָנסטיטוציאָנעל".

ווי מיר האָבען געזעהן, איז דער צוועק
פון דיעזען פּסק־דין פון אונזער בית־דין של
מעלה געווען, צו סטאַפּען יעדע אגיטאציאָן גע־
גען שקלאפערי. דזשאָדזש ט ע י נ י און זיינע
ראטהגעבער האָבען געדענקט, דאָס ווי באלד זיי
וועלען ערקלעהרען אלע „בעשרענקונגען" פון
שקלאפערי פאר „אונקאָנסטיטוציאָנעל", וועלען
די פאדערונגען פון אזעלכע „בעשרענקונגען"
ממילא אויפהערען, וואָרום וואס פאר א „מוז"
האָט עס צו פאדערען בעשרענקונגס־ געזעצען,
וועלכע ווערען ערקלעהרט וועהרען פונקט פרייס סופּרים־
קאָורט פאר „אונקאָנסטיטוציאָנעל"? דער רע־
זולטאט איז אבער געווען פונקט דער היפּך פון
דעם, וואס דזשאָדזש ט ע י נ י און זיינע פריינד
האָבען ערווארטעט. אנשטאָט צו מאכען אן ענדע
צו דער גאנצער אנטי־שקלאפערי אגיטאציאָן
און צו אלע פאדערונגען אויף „בעשרענקונג",
האָט דיעזע אגיטאציאָן נאָך פערשטארקט,
און איהר געגעבען א פּיעל „ראדיקאלערען" טאָן
ווי ביז יעצט. און אָט פאר וואָס:

דער פּסק־דין פון סופּרים־קאורט האָט
געמאכט א ווילקונג בלויז אויף די „געמעסיגטע"
שקלאפערי־רעפּאָרמער, אויף די יעניגע „בע־
שרענקער" פון שקלאפערי, וועלכע האָבען גע־
הערט צו דער דעמאָקראטישער פּארטי, וועלכע
האָבען גערואָלט, אז די שקלאפענהאלטער זאלען
זיך אליין „בעשרענקען". דיעזע „געמעסיגטע"
זיינען, — ווי אלע „געמעסיגטע", — נאַטירליך,
געווען גרויסע פערעהרער פון „אָנסטיטוציאָנע־
לע פּראָמען" און אלע אנדערע „פאטריאטישע"
און „פרייהייטליכע" אינסטיטוציאָנען, דעם
סופּרים קאורט אריינגערעכענט. ווי באלד, אלזאָ,
דער סופּרים־קאורט האָט ערקלעהרט, אז אלע
בעשרענקונגס־קאמפּראָמיסען זיינען „אונקאָנ־
סטיטוציאָנעל", האָבען זיך דיעזע „רעפּאָרם"־
העלדען גלייך אויטערגעגעבען, און האָבען מיט
א פרומער מינע ערקלעהרט, אז ווען די קאָנ־
סטיטוציאָן אליין הייסט זיך אבסאָלוט אונטער־
געבען צו דער שקלאפען־מאכט, מסתמא דארף
אזוי זיין, און אלע גוטע און פרומע „פאטריאָ־
טען" און ליעבהאָבער פון „קאָנסטיטוציאָנעלער
פרייהייט" דארפען פאָלגען.

די „ראדיקאלע" קאָמפּראָמיסלער, דאָגעגען,
פון דער רעפּובליקאנער פארטי, וועלכע האָבען
רעפּרעזענטירט די אלגעמיינע אינטערעסען פון
דעם אויפקומענדען קאפיטאליזמום, וועלכע
האָבען בשום אופן ניט געקענט צולאָזען די אונ־
בעשרענקטע מאכט פון שקלאפענטהום, וועל־
כע האָבען אין דער שקלאפערי און אין די
שקלאפענהאלטער קיין אינטערעסע ניט געהאט,
און וועלכע זיינען געווען בעריים אויף א קאָמ־
פּראָמיס בלויז אום ניט צו שטעלען אין קאָן די
עקזיסטענץ פון די פעראייניגטע שטאַטען, —
דיעזע, אזוי צו זאגען, „פרינציפיעלע" קאמפּרא־
מיסלער, האָבען ניט געקאָנט אויפגעבען זייער
„רעכט אויף קאָמפּראָמיס", אדער „רעכט אויף
בעשרענקונג", וועלכעס איז דאָן געווען דער לע־
בענס־פרינציפ פון די עקאָנאָמישע שיכטען, וועל־
כען זיי האָבען רעפּרעזענטירט. זיי האָבען דא־
רום זיך ענטזאגט צו אנערקענען דעם אויטאָ־
ריטעט פון סופּרים־קאורט אין דיעזער אנגע־
לעגענהייט, און זיינען בעשטאנען דערויף, דאָס
דער סופּרים־קאורט האָט ניט קיין רעכט דורך
זיין פּסק־דין אוועקצונעהמען בייס אמעריקאנער
פאלק דאָס רעכט צו בעשרענקען די שקלאפענ־
מאכט, וועהן עס געפינט פאר נויטיג דאָס צו
טהאָן.

אנשטאָט דעם, אלזאָ, וואס פאר דער
„דרעד סקאט" ענטשיידונג זיינען געווען צוויי
קאמפּראָמיס־פארטייען, א „געמעסיגטע" און א
„ראדיקאלע", איז יעצט געבליעבען בלויז איינע,
— די „ראדיקאלע", און אלע די יעניגע, וועלכע
זיינען ניט געווען בעריים זיך אינגאנצען אונ־
טערצוגעבען צו דער שקלאפענמאכט, האָט גע־
מוזט ווערען א „ראדיקאל". אנשטאָט דעם, וואס
ביז דער „דרעד סקאט" ענטשיידונג האָבען אלע
עקאָנאָמיש גלייכגילטיגע, און מאראליש און
אינטעלעקטועל שוואכהערציגע און קלייגקעפיגע,
געפונען א מקום־מקלט אינ'ם „ליבעראלען פליע־
געל" פון דער דעמאָקראטישער פארטי, וואו
זיי האָבען געפּלאָנאווען זייערע „געמעסיגטע"
„בעשרענקונגס"־פלענער, זיינען זיי יעצט געווען
געצוואונגען אריינצוטרעטען אין די רייהען פון

דער רעפובליקאַנער פּאַרטיי, וועלן זיי האָבן געוואָלט דורכפירן אירגענד וועלכע בעשרענקונג, אָדער, וועניגסטענס, ניט אויפגעבן דאָס „רעכט אויף בעשרענקונג", וועלן „בעשרענקונג" ווערט אבסאָלוט נויטיג.

דער קאמפף פאר „בעשרענקונג" האָט יעצט געמוזט ווערן א „ראדיקאלער" קאמפף, ווייל די „ראדיקאלען" זיינען געווען די אייניגיע, וואס האָבן געפֿאָדערט בעשרענקונג. דער קאמפף פאר דאָס „רעכט אויף בעשרענקונג" האָט יעצט מוזט זיין „ראדיקאל", ווייל יעדער קאמפף אום א „רעכט", איז א קאמפף פאר מ א כ ט, און מוז אלזאָ פון נאטור־אויס זיין ראדיקאל.

דער פּסק־דין פון סופרים־קאורט אין דער „דרעד סקאט" קיים האָט געמאכט פון א מאסע „אלערהאנד קאמפראָמיסלער", אן ארמעע פון פרינציפּיעלע קעמפּפער, — און האָט ערוועלט אברהם לינקאָלן פאר פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאָטען.

אין מערץ 1857 האָט דער סופרים־קאָורט ארויסגעגעבן דעם פּסק־דין אין דער „דרעד סקאט קיים. פונקט פיער יאָהר שפעטער איז לינקאָלן געוואָרן פּרעזידענט. נאָך אין קאַרגע צוויי יאָהר ארום האָט לינקאָלן ארויסגעלאָזען זיין בעריהמטע פּראָקלאמאציע, וועלכע האָט בע־פרייט די שקלאָפען, און שקלאָפערי איז פער־שוואונדן פונ׳ם אמעריקאנעם לעבן.

אָבער די מאכט פון די דזשאָדזשעס, זיך צו שטעלן אויפֿ׳ן וועג פון פּראָגרעס, איז מיט דעם נאָך ניט אָבגעשאפט געוואָרן. גראָדע פערקעהרט, דיעזע מאכט איז זייט דאן נאָך פיעל גרעסער געוואָרן. און די בעריטשאפט פון די דזשאָדזשעס צו דיענען דער רעאקציאָן איז אויך ניט קלענער געוואָרן. יעצט, ווי דאן, שטעהט די מאכט פון די דזשאָ־דזשעס צו ערקלעהרען געזעצע אלס „אונקאָ־סטיטוציאָנעל" אינ׳ם וועג פון א פּריעדליכער „בעשרענקונג" פון שקלאפערי — פון דער מא־דערנער לוין־שקלאפערי. יעצט, ווי דאן, בענו־צען די דזשאָדזשעס דיעזע מאכט, אום ארויס־צוגעבן זייערע „דרעד סקאט" ענטשיידונגען, וועלכע בעצוועקען צו פּראַייביגען די א ו נ ב ע־ש ר ע נ ק ט ע הערשאפט פון קאפיטאל, די אונבעשרענקטע אויסבייטונג פון דער לוין־שקלאפערי, און אויך יעצט פערבאָטען זיי יעדען קאָמפּראָמיס צווישען דער הערשאפט פון קאפי־טאל און די פריוויליעגירטע־בעשטרעבונגען פון דער ארבייטער־קלאס.

די קאפיטאליסטישע וועלט איז יעצט גע־שפאלטען איבער דער פראגע, ווי אזוי צו בע־האנדלען די ארבייטער־בעוועגונג און דעם קאמפף פון די ארבייטער געגען דער שקלאפערי פונ׳ם לוין־סיסטעם, פונקט ווי זי איז געווען גע־שפאלטען אין די פופציגער יאָהרען פונ׳ם לעצ־טען יאָהר־הונדערט, איבער דער פראגע פון נע־גער־שקלאפערי. אין איין זאך אונטערשיידען זיך די קאפיטאליסטען פון דעם היינטיגען דור פון זייערע אבות אין יענעם קאמפף. — זיי זיינען אלע מסכים, אז די גרונדלאגען פונ׳ם סיסטעם אליין, — דער קאפיטאליזמוס און דאָס לוין־סיסטעם, — מוזען אונטער אלע אומשטענדען פערטהיידיגט און בעשיצט ווערען. זייער קאמפף צווישען זיך איז בלויז וועגען דעם, ווי אזוי אם בעסטען דיעזע פערטהיידיגונג צו פיהרען, ווי אזוי צו פערזיכערען דאס קאפיטא־ליסטישע סיסטעם געגען די אטאקעס פון דעם אויפקומענדען ארבייטער־קלאס.

אין דיעזער הינזיכט זיינען פאראן אין דער בירגערליכער אידעען־וועלט צוויי הויפט־ריכ־טונגען: איינע איז דער מיינונג, דאס דער אייג־ציגער וועג צו האלטען דעם ארבייטער־קלאס אין צוים איז, איהם צו האלטען מיט אייזערנע הענטשקעס, איהם גאָר ניט נאכגעבען, און צו בעשטראפען אזוי שטרענג ווי מעגליך יעדען שריט, וואס דער ארבייטער־קלאס פרובירט צו מאכען, ניט נאָר אויפ׳ן וועג צו זיין בעפריי־אונג, זאָנדערן אפילו אום א ביסעל צו פערבע־סערען זיינע אומשטענדען אלס א שקלאפען־קלאס. די אנדערע ריכטונג, דאָגעגען, גלויבט, דאָס דער אייניגער וועג צו האטוועט די קא־פיטאליסטישע געזעלשאפט פון אונטערגאנג, פון פערניכטונג דורך אן אויפגעבראכטען און רע־וואלוציאָנער־געוואָרענעם ארבייטער־קלאס, איז — דער זיסער וועג פון ק א מ פ ר א מ י ס; נאכגעבען די ארבייטער א ביסעל דא און א בי־סעל דארט, פערמיידען אויף ווי ווייט מעגליך אירגענד וועלכע צוזאמענשטויסע: אפט מיט א גוט וואָרט און אמאל אויך מיט א גוטען בי־סען, קען מען האלטען די ארבייטער־מאסען וועג ניט אין גאנצען צופריעדען, טא כאטש שוועכ־ליך־גלייכגילטיג צום שיקזאל פון דעם ארבי־טער־קלאס אלס אזעלכער. וועג עס וועט ניט געלינגען די ארבייטער, דורך דיעזער מעטהאדע,

צו געווינען אויף אזוי ווייט, אז זיי זאלען זיין בערייט זיך נעהמען דאָס לעבען פּאַר דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאפט, ווען עס ווענידסטענס געלינגען זיי אפּצוהאלטען פון אוועקצולייגען זייער לעבען אינ'ם קאמפף גענען איהר.

און דיעזע הויפּט־ריכטונגען האבען זייערע אונטער־אבטהיילונגען, ריכטונגען און שאטירונגען, טהיילווייזע בעגרינדעט אויף דער פערשיעדענהייט פון עקאָנאָמישע אינטערעסען, און טהיילווייז אבהענגיג פון אנדערע, פסיכאָלאָגישע, עטהישע און אינטעלעקטועלע אורזאכען.

אט אין דיעזען כאָאס פון מיינונגען און טענדענצען האבען אונזערע קאָורטס אריינגעגריפען מיט זייערע מאדערנע „דערע סקאט" ענטשיידונגען, — מיט די ענטשיידונגען, וועלכע ערקלערען יעדעם ארבייטער־גענוין, וואס האט עפעס אירגענד וועלכען וועדטה אדער ממשות, אלס „אונקאָנסטיטוציאָנעל". דיעזע ענטשיידונגען מאכען דעם וועג פון קאָמפּרא־מיס, דעם וועג פון האלטען די ארבייטער צופריעדען דורך גוטער בעהאנדלונג און קאנצעסיאָנען, — מיט אין וואָרט, דורך „בעשרענקען" דעם אויסבייטונגס־גראד פון די ארבייטער דורך די קאפּיטאליסטען, פאר א ונמעגליך. די יעניגע קאפּיטאליסטען אוו קאפּיטאליסטישע אידעאלאָגען, וועלכע גלויבען אין דער קאמפּראָמיס־פאליטיק, אין אבהאלטען די ארבייטער פון רעוואלוציאָנערע געדאנקען און רעוואלוציאָנערע טהאטען דורך א רייהע פון שריטווייזע קלייניע אדער גרעסערע הנהות, מוזען אזוי קעמפּפען ניט נאר פאר זייערע ספּעציעלע מיינונגען אין סאציאלע אנגעלעגענהייטען, זאנדערן, פריהער פאר אלעם, פאר'ן פאלישען רעכט צו „בעשרענקען" דעם אויסבייטונגס־גראד פון קאפּיטאל.

אבער קיינע פון די צוויי עקזיסטירענדע קאפּיטאליסטישע פארטייען האט געוואגט דיעזען קאמפף אויפצונעהמען. די דעמאקראטישע פארטי, די פארטי וועלכע האט אויסגעארבייט און דורך פיעלע יאהר פערטרעטען די טהעאריע פון דער אונבעשרענקטער הערשאפט פון דער אלטער שקלאפערי, איז נאטירליך געווען פון אנפאנג אן אויסגעשלאסען פונ'ם קאמפף פאר דאָס רעכט צו בעשרענקען די מאדערנע שקלאפערי. אבער אויך די רעפובליקאנער פארטי, די פארטי, וועלכע האט אין איהר יוגענד געקעמפפט פאר דאָס רעכט צו בעשרענקען די נעגער־שקלאפערי, און וועלכע איז אין דיעזען קאמפף גרוים געוואָרען, די פארטי, וועלכע האָט אין איהר יוגענד ארוים־געשטעלט אויף איהר פראָגראם דעם פרינציפּ, דאָס די נאציאָן האָט א רעכט צו זאגען א דעה אין יעדער אנגעלעגענהייט, וואו נאציאנאלע, — דאָס הייסט, אלגעמיינע — אינטערעסען שטעהען אין קאָן, אויך דיעזע פארטי איז צו דיעזען קאמפף געווען גאנץ אונברויכבאר. אין די פופציג יאָהר, וועלכע זיינען פערפלאָסען זייט איהר ערשטען זיעג, איז פיעל וואסער אין ים אריינגעלאָפען, און פיעלעם האָט זיך געענדערט אין די עקאָנאָמישע אומשטענדען, וועלכע האבען געפּרהרט צו דער גרינדונג פון דער רעפובליקאנער פארטי, און אין דעם כאראקטער פון די פאלקסשיכטען, וועמענם פאליטישער פערטרעטער זי איז.

די יעניגע, וועלכע גלויבען אין דער קאָמפּראָמיס־טאקטיק מ ו ז ע ן אלזאָ שאפען א נייעם פאליטישען אינסטרומענט, א נייע פאליטישע פארטי. דאָס שאפען פון א נייער פאליטישער פארטי אונטער דיעזע אומשטענדען וועט פעראורזאכען, אז די רעפובליקאנער פארטי וועט זעהר שלעכט אבשניידען. די דורך־און־דורך רעאקציאָנערע, אונקאָמפּראָמיס־לעריש, קאפּיטאליסטען וועלען אלץ מעהר און מעהר אי־בערגעהן צו דער היסטאָרישער פארטי פון „אונבעשרענקטער" שקלאפערי אין אמעריקא, — דער דעמאקראטישער פארטי; די פראָגרעסיוועע קאפּיטאליסטישע עלעמענטען, וויעדער, וועלען נאטירליך געהערען צו דער פארטי, וועלכע וועט ספּעציעל געגרינדעט ווערען, אום זיי פאליטיש צו פערטרעטען. וועהרענד די רעפובליקאנער פארטי וועט בלייבען אהן שום פעסטען גרונד און באָדען. כל־זמן די ארבייטער־בעוועגונג וועט זיין שוואך און דער קאפּיטאליסטישער קלאס וועט זיך פיהלען שטארק אין זאטעל, וועט זי נאטירליך זיין הארטנעקיג און געגען יעדען קאמפּראָמיס מיט דעם ארבייטער־קלאס, און זי וועט האלטען די דעמאקראטישע פארטי אין דער רעגירונג, אבער וועז די ארבייטער־בעוועגונג וועט ווערען אזוי שטארק, דאָס דער קאפּיטאליסטישער קלאס אלס גאנצער וועט זיך פיהלען געצוואונגען איינצוגעהן אויף קאמפּראָמיסען מיט דעם ארבייטער־קלאס, וועט זי אנפערטרויען די נייע פארטי מיט דער

רעגיערונגס־מאכט. די רעפובליקאנער פּארטיי, ווי זי איז יעצט, האָט קיין צוקונפט.

עס איז נאַטירליך מעגליך, דאָס די גרינדונג פון אזא נייער פּארטי, ווי מיר האָבען אויבען בעשריבען, זאל פיהרען צו אן איבערהויפט גאַנץ נייער פּארטיי־בילדונג, אין וועלכער ביידע אלטע פּארטייען, ווי זיי זיינען יעצט קאָנסטיטואירט, זאלען פערשווינדען. יעדעס־פאלס אָבער מוז די גרינדונג פון אזא נייער פּארטיי בעריטען דעם ניעדערגאנג פון דער רעפובליקאנער פּארטיי. די קאָורטס, מיט זייער מאכט צו ערקלעהרען גזעצעס פאר „אונקאָנסטיטוציאָנעל", וועלכע האָבען געשפּיעלט אזא גרויסע ראָלע אין אויפבויען פון דער רעפובליקאנער פּארטיי, וועלען איהר אויך פיהרען צו איהר אונטערגאנג.

און די יעצטיגע שפּאלטונג אין דער רעפובליקאנער פּארטיי איז דער אָנפאנג פון דיזען ענטוויקלונגס־פּראצעס. איינע פון די הויפּטאורזאכען פון דער שפּאלטונג אין דער רעפובליקאנער פּארטיי, און דער גרינדונג פון דער נייער רוזוועלט־פּארטיי, איז טאקע אָט דיעזע אריינמישונג פון די קאורטס אין דער פראגע פון די בעציהונגען צווישען קאפּיטאל און ארבייט מיט זייערע דעקרעטען, וועלכע ערקלעהרען פאר „אונקאָנסטיטוציאָנעל" אלע הנחות, וועלכע דער קאפּיטאליסטען־קלאס מאכט דעם ארבייטער־קלאס אין דער פּארמע פון ארבייטער־שוץ־געזעצגעבונג, און וועלכע מאכען דאָרום יעדע פּריעדליכע קאָמפּראָמיס־טאקטיק אונמעגליך.

איז רוזוועלט'ס נייע פּארטיי א „פּרינציפּיעלע" קאָמפּראָמיס־פּארטיי, ווי דאס איז געוען די רעפובליקאנער פּארטיי אין איהרע יונגע יאָהרען? ווייל זי און קאָן זי דורכפיהרען אן אמת'ע אויסגעהאלטענע ארבייטערשוץ־געזעצגעבונג, וועלכע זאל ווירקליך „בעשרענקען" דאָס אויסבייטונגס־גראד פונ'ם אמעריקאנישען קאפּיטאליזמוס? קען נאָך פיעלייכט, די רוזוועלט־פּארטיי אבשפּיעלען אין בעצוג אויף דער לוין־שקלאפערייי די זעלבע ראָלע, וועלכע די רעפובליקאנער פּארטיי האָט אמאל ניט־ווילענדיג אָבגעשפּיעלט אין בעצוג אויף דער נעגער־שקלאפערייי? און אויב ניט, טא וואָרום ניט?

דיעזע פראגען זיינען זעהר וויכטיג און אינטערעסאנט. אונזער אנטוואָרט אויף זיי איז אן עטשיעדענער: „ניין!" אָבער די בעגרינדונג פון דיעזען אנטוואָרט, די אנטוואָרט אויף דעם „וואָרום ניט?" מוזען מיר לאָזען פאר א בעזונדערען ארטיקעל.

א. ש. זאקס.

וואָס איז אַזוינס לעבען?

יטווײַך, דעם 4טען סעפטעמבער, האָט פּראָפעסאָר שייפער אין זיין רעדע אין דאנדוי, ענגלאַנד, אויף דעם צוזאמענפאָהר פון דער „געזעלשאפט פאר די ענט־וויקלונג פון וויסנשאפט" זיך צוריקגעקהרט צו דער אלטער, אָבער אימער נייער פראגע: וואָס איז אזוינס לעבען? צו איז דאָס לעבען א בעזונדערע קראפט, וואס האָט ניט צו טהאָן מיט'ן קערפער, מיט'ן חמר, אָדער דאָס לעבען איז ניט אנדערש, ווי א גע־וויסע ערשיינונג פון די שטאָפען, פון וועלכע דער קערפער איז אויפגעבויט? צו איז דאָס לע־בען א חלק אלוה ממעל, א טהייל פון דער געטלעכקייט, וואס מיר קענען דאָס ניט משיג זיין מיט אונזערע חושים, אָדער דאָס איז ניט אנדערש, ווי א רעזולטאט פון דער מאטעריע, פון דער גשמיות?

די דעבאטע איז אויפ'ן קאָנגרעס געווען זעהר אינטערעסאנט און האָט צוגעציויגען די אויפמערקזאמקייט פון דער גאנצער וויסנ־שאפטלעכער וועלט. אויך דער בעוואוסטער גע־לעהרטער, דער 90־יאָהריגער זקן, וואָלאָס, דאָרווינ'ס פרײַנד און חבר, האָט גענומען דאָס וואָרט אין דיעזער וויסנשאפטלעכער דיסקו־סיאָן.

אום צו בעקומען א בעגריף איבער דעם גאנצען וויסנשאפטלעכען ענין, אין וועלכע די געלעהרטע און פילאָזאָפען זיינען אזוי שטארק פעראינטערעסירט, וועלען מיר דאָ א ביסעל אויספהרלעכער זיך אָבשטעלען איבער די פער־שיעדענע שיטות און מיינונגען, וועלכע הערשען אויף דיעזען געביעט פון דער נאטור, וואס איז אזוי פערבאָרגען פון די געווהנלעכע מענשען'ס אויגען.

די פראגע, וואָס עס איז אזוינס לעבען, איז ענג פערבונדען מיט א צווייטער פראגע, מיט דער פראגע, ווי אזוי דאָס לעבען איז צום ער־שטען מאל ענטשטאנען, ווי אזוי עס זיינען גע־קומען צו אונז די ערשטע לעבעדיגע בעשעפע־ניסען.

אין דער גאנצער וויסנשאפט זיינען דאָ גאנץ וועניג פראָבלעמען, וועלכע זאָלען אזוי מוטשען דעם געדאנק פון מענשען, ווי דאָס פראָבלעם איבער דעם ערשטען אנפאנג פון לע־בען. די פראגע איבער דעם ערשטען אור־שפרונג פון לעבען געהערט צו די וויכטיגסטע און אינטערעסאנטעסטע פראגען, וועלכע קוועל־לען שוין מדור דורות דעם מענשליכען שכל. פיעלע תירוצים זיינען געגעבען געווארען, פיעלע השערות האָט מען אויפגעשטעלט, אָבער דיעזע אלע השערות האָבען ניט נור ניט אויפגע־קלעהרט, נאָר האָבען נאָך מעהר פערפלאָנטערט, זיי האָבען נאָך פערצויגען מיט א מעהר דיקען און פינסטערען טומאן אזוי, אז יעדערער איז נאָך מעהר צונטומלט און מבולבל געווארען.

די ענטפערס, וועלכע זיינען געגעבען גע־ווארען פון פערשיעדענע וויסנשאפטס־מענער, זיינען פערשיעדענארטיג און זיך טהיילמאל סותר צווישען זיך, און דעם אמת־זוכער איז שווער צו בעקומען א קלאהרע תשובה אויף די פראגע, וואס נאָגט איהם.

ניט האָבענדיג קיין מעגליכקייט צו בעקו־מען א געווישען אנהאלט אין דער מלוכה, וואו די וויסענשאפט קעניגט, האָבען פיעלע דענקער געמאכט פליטה אין די מלוכה פון פאנטאזיען, וואו דער מענשליכער גייסט קען ארומשווענגען אין פערשיעדענע עולמות און ניט אָבגעהאלטען ווערען דורך דער פאָדערונג פון געווישע בעווי־זע אויף די אָדער יענע השערה. אין דער קעניג־רייך פון פאנטאזיען קען זיך יעדער אייניציגער בויען וועלטען לויט זיין אייגענער פארשטעלונג און פערלאנג. קיינער שטערט ניט און קיינער פרעגט ניט. קוים אָבער פרובירט מען די אלע השערות און סברות ארונטערצווארפען דער קריטיק פון אונזער שכל — דאן וועלען אָט דיעזע אלע פאנטאסטישע לופט־שלעסער חרוב

און פערשווינדען פון דער מענשלעכער־געדאנ־קען־ וועלט.

פיעלע געלעהרטע האָבען זיך אין גאנצען מיאש געווען צו בעקומען א געניגענדען און בע־פריעדיגענדען ענטפער אויף די פראגע, וועלכע מיר בעהאנדלען איצט. מי לנו גדול כדארווין (וועל איז נאָך אזוי גרויס ווי דארווין!) און אויך ער האָט זיך אבגעזאגט צו לעזען די פראגע איבער דעם וועזען און אורשפרונג פון לע־בען. דארווין, וועלכער האָט אונז מיט אזא אונ־געהויערער מאכט ענטפלעקט אזעלכע גרויסע געהיימניסע פון דער נאטור, וועלכער האָט אונז אזוי גאנ'יש און שארפזיניג בעוויעזען, ווי אזוי מיר האָבען בעקומען אזוי פיעל פערשיעדענאר־טיגע מינים פלאנצען און חיות, איינגעשלאָסען אויך דעם מענש, פון די איינפאכע, קלייניצינקע, מיט דער אויג אונבעמערקבארע, ברואים'לעך — דיעזער גרעסטער נאטור־פאָרשער פון אלע צייי־טען, פאר וועמען די נאטור האָט געמוזט עפענען אלע איהרע פארזיעגעלטע טויערען און ענטפלע־קען איהרע סודות, האָט זיך אויך ערקלעהרט פאר מאכטלאָז ארונטערצוריסען דעם דיקען שלייער פון דער געהיימנים איבער דער פראגע פון „לעבען".

די ענטוויקלונגס־לעהרע ערקלעהרט נאָר, ווי אזוי די העכערע ארגאניזמען האָבען זיך ענט־וויקעלט פון די ניעדריגערע, ד. ה. ווי אזוי איין לעבעדיגע בעשעפענים איז ענטשטאנען פון אן אנדער לעבעדיגער בעשעפענים; זי ווייזט אונז אָבער ניט, ווי אזוי עס זיינען געקומען, פון וואָ־נעט עס האָבען זיך געקומען די ערשטע לע־בעדיגע ברואים אויף אונזער ערד. דער דארווי־ניזמום בעגלייט און קלעהרט אויף דעם מענשען אין דער לעבעדיגער ארגאניזשער וועלט, ער דיענט איהם פאר א גוטען וועג־ווייזער אין די אלע פינסטערע ווינקעלאָך פון דער ארגאניז־מען־וועלט, זיין מאכט ענדיגט זיך אָבער גלייך נור, ווי דער מענשען'ס פארשענדער געדאנק שוועבט אריבער איבער די גרענעצען פון דער ארגאנישער וועלט.

דארווין אליין האָט זיך מודה געווען, אז אויף די פראגע, ווי אזוי דאָס לעבען איז בע־שאפען געוואָרען גיט זיין לעהרע קיין ענטפער ניט.

אין זיין הויפט־ווערק „ענטשטעהונג דער ארטען", וועלכעם איז ערשיענען אין 1859, ער־קלעהרט דארווין, אז ער האָט נאר ניט צו טהאָן „מיט דעם אורשפרונג פון די גייסטיגע גרונד־קרעפטען און ניט מיט דעם אורשפרונג פון דעם לעבען גופא". דאָ האָט זיך, אלזא, דארווין ענט־זאגט צו פערענטפערען דאָס פראבלעם, וואס קען ניט אפגע'פטר'ט ווערען סתם אזוי, מיט שיהי פיהי.

דער אורשפרונג פון לעבען אויף אונזער ערד בילדעט א וויכטיגע פראגע אין דער גאנצער בריאה און קען ניט אפגעשטויסען ווערען פון שכל און איבערגעבען ווערען צו דער אמונה. אויף היינט געפינען זיך זעהר פיעלע פאָרשער, וועלכע זיינען איבערצייגט, אז דאָס לעבען איז עפעס א מין בעזונדערע רוחניות, א מין גייס־טיגע זאך, וואס האָט ניט צו טהאָן מיט דער מאטעריעלער וועלט; און מכח דעם אורשפרונג פון לעבען, טענה'ן זיי, אז דאָן, וועז דאָס לע־בען האָט בעדארפט קומען, איז געווען, אזוי צו זאָגען, א ספעציעלער „מאניפעסט" פון דער בריאה, פון דער שעפונג. די בריאה האָט, ווי אין פסוק שטעהט, אריינגעבלאָזען א רוח חיים, א לעבעדיגען גייסט, אין די ניט־לעבענדיגע, ניט־ארגאנישע נאטור. לויט דיעזער שיטה איז צוגעקומען אויף אונזער ערד עפעס א נייעס, א זאָך, וואס איז ביז דאָן ניט געווען, און דיעזע נייעס איז דאָס דער „לעבענס־גייסט". און אפילו די יעניגע, וועלכע זיינען איבערצייגט, אז דאָס לעבען איז ניט אנדערש, ווי א „נאטור־פראצעס" און אז עס איז געקומען צו אונז ניט על פי נס און ניט דורך א בעזונדערען מאניפעסט פון דער השגחה פרטית, דענקען פונדעסט־ווענען, אז עס איז אונמענליך צו געפינען די מיטעל און ווענען, ווי אזוי דאָס צו ערקלעהרען.

אין גענענזאץ צו די נאטור־פארשער, וועל־כע האָבען זיך מיאש געווען צו געפינען א גוטע לעזונג אויף דאָס רעטעניש איבער דאָס „לעבען" זיינען פאראן אזוינע גלעהרטע — צו וועלכע עם גהערט אויך דער דערמאָהנטער פראָפע־סאָר שיפער — וועלכע האלטען דאָס הגם פאר א שווערע, אָבער דאָך לעזבארע אויפגאבע פאר דער וויסענשאפט. די וועגען, ווי דאָס צו ערקלעהרען, מעגען זיך פונאנדערגעהן, אבער אז עס איז יא פאראן א וועג צו דיעזער נאטור־גהעהיימנים — איז איצט די אלגעמיינע מיינונג פון דאָס רוב גלעהרטע.

מיר וועלען פרואווען נאכגעהן די פארשער צו דיעזע גהעהיימע ווינקעלאָך פון דער בריאה.

וועלכע איז א גרויסע צנועה און ענטפלעקט זיך ניט פאר יעדען פראָסטען בשר ודם.

די פערשיעדענע מיינונגען איבער דעם אָנ־פאַנג פון לעבען קענען, בכלל, איינגעטהיילט ווערען אין צוויי הויפט־שיטות. לויט איין שיטה, הערשט דאָס לעבען פון איבעיג אָן, און ס'איז קיינמאָל ניט ע נ ט ש ט א נ ע ן, לויט דער צווייטער איז דאָס לעבען ע נ ט ש ט א נ ע ן אָדער זיך ענטוויקלט אין א געוויסער צייט.

אין דער ערשטער שיטה, בעוואוסט אונ־טער'ן נאָמען „אטערנאלהיפאָטעזע" בעגעגענען מיר אויך צוויי פערשיעדענע שטאַנדפונקטען: דעם ד ו א ל י ס ט י ש ע ן און דעם מ א־ נ י ס ט י ש ע ן שטאַנדפונקט.

דער הויפט־פערטרעטער פון דער ערשטער, דואליסטישער ריכטונג, איז דער בעקאַנטער גע־לעהרטער ה ע ל מ ה א ל ץ,*) און דער פער־טרעטער פון דער צווייטער, מאָניסטישער ריכ־טונג, איז פ ר י י ע ר.

העלמהאָלץ דענקט, אז דאָס אָרגאַנישעס לעבען אויף אונזער ערד האָט ניט אָנגעפאַנגען צו עקזיסטירען אין א געוויסען מאָמענט, אז דאָס לעבען עקזיסטירט שוין פון אוביג אויבי־געם, וויל — זאָגט העלמהאָלץ — אויב מיר וועלען אָננעהמען, אז דאָס לעבען איז ע נ ט־ ש ט א נ ע ן אויף אונזער ערד אין וועלכער עס איז ניט צייט, טא פאר וואָס וועלען איצט ניט בעשאַפען לעבעדיגע ברואים פון אונלעבעדיגע שטאָפען? פארוואָס זעהט מען איצטער ניט, דאָס ערגעץ־וואו האָט זיך ענטוויקלט אזא מין שטאָף, וועלכע איז דער אויסגאַנגס־פונקט פון אלעס, וואס לעבט, פיהלט, דענקט אין אונזער וועלט? פאר וואָס א מ א ל י א און א י ד נ י ט? העלמהאָלץ מיינט דעריבער, אז דער אונענדליכער וועלט־רוים (דער מרחביה) איז אי־בעראל אָנגעפילט מיט לעבעדיגע קיימען (מיט דער לעבענס־זרע) פון אָרגאַנישע בעשעפענישען, אזוי ווי מיט ניט־אָרגאַנישע. ניט־לעבעדיגע קערפער; ביידע, סיי די אָרגאַנישע, ווי די ניט־אָרגאַנישע קערפער געפינען זיך אין א'ן אויי־ביגער ענטוויקלונג, אין א שטענדיגען „ווערדען און פערגעהן", אין אן אונאויפהערליכען „הלך ובא". וועלכע איז דיעזע לעבענס־פעהיגע קיימען, וועל־כע זיינען צושפרייט אומעטום, אין דעם גאנצען וועלטאל, דערגרייכען א וועלט־קערפער, וואו עס איז פאראן די נויטיגע מאָס פייכטקייט, וואָ־רימקייט און אנדערע בעדינגונגען, וועלכע זיי־נען נויטיג צום לעבען, פאנגען זיי אָן צו שפרא־צען, וואקסען און קענען זיך ענטוויקלען אין א גאנצע וועלט פון אָרגאַניזמען. און אויף דעם אופן זיינען, לויט דיעזער אנשויאונג, אויך ענט־שטאנען אונזערע פערשיעדענע ברואים און בע־שעפענישען.

דיעזע שטה, וועלכע נעהמט אָן, אז דאָס לעבען האָט זיך ניט געביליעט פון די אונאָר־גאַנישע אונבעלעבטע קערפער, איז ניט א רע־זולטאט פון זיי, אז עס איז אונאבהענגיג פון דער מאטעריע און האָט עקזיסטירט אָה ן די מאָטעריע, איז ד ו א ל י ס ט י ש, ד. ה. זי אנערקענט, אז אין דער וועלט הערשען צוויי כובסטאנצען, צוויי־ערליי זאכען: א ניט־לעבע־דיגע און א לעבענדיגע.

אז דיעזע אנשויאונג פון העלמהאָלץ און זיינע תלמידים האָלט ניט אוים די קריטיק — איז לייכט צו פערשטעהן. ערשטענס איז אונ־מעגליך זיך פארצושטעלען, אז אין וועלט־רוים זאלען ארומשוועבען לעבענדיגע קיימען שוין דערפאר, וויל די קלימאטישע בעדינגונגען זיי־נען אזעלכע, אז לעבענדיגע וועזענס קענען דאָר־טען ניט עקזיסטירען, און צווייטענס — און דאָס איז טאקע די הויפט־זאך — וועלט די פראגע, פון וואנעט דאָס לעבען האָט זיך גע־נומען בכלל ניט פערנענטפערט. העלמהאָלץ גיט נור א תירוץ, ווי אזוי דאָס לעבען האָט זיך גע־נומען אויף אונזער ערד, אָבער ענטפערט ניט, ווי אזי דאָס לעבען האָט זיך גענומען בכלל. דאָס פראָבלעם אין אלגעמיין האָט העלמהאָלץ אפילו אויף א האָר אויף ניט אבגעשוואכט.

די צווייטע, די מ א נ י ס ט י ש ע*) שיטה, אונטערשיידעט זיך זעהר שטאַרק פון דער מיי־נונג, אז דאָס לעבען עקזיסטירט פון אייביג אָן. די פערטרעטער פון דיעזער שיטה זיינען טהע־אָדאָר פ ע כ נ ע ר און ווילהעלם פ ר י י ע ר. דיעזע ביידע נאַטור־פילאָזאָפען בריטען אוים דעם בענריף פון לעבען אויף די גאנצע וועלט. אויף דעם גאנצען קאָסמאָס און פערניכטען די גרעניצען, וועלכע זיינען אוועקגעשטעלט צווי־

*) מאָנאָ איז אויף גריכיש — אויינס.

*) די לעצטע צויט פערטרעט דיעזע מיינונג דער בעריהמטער סקאַנדינאַווישער פיזיקער און נא־טור־פאָרשער סוואנטע אררעניוס.

שען די ניט־אָרגאַנישע און אָרגאַניש נאַטור. אין דיעזען פּרט זיינען זיי מאָניסטיש (זיי אַנערקענען נור א י ן פּרינציפּ), ווייל זיי בעטראַכטען די גאַנצע וועלט פּאר איינס, אז אומעדום און איבעראל האָבען מיר איינע און די זעלבע געזעצען, איין און די זעלבע סובסטאַנץ, און אז עס הערשט איין און דער זעלבער פּרינציפּ. בעכנער געהט אזוי ווייט, אז ער שרייבט צו דעם גאַנצען קאָסמאָס, ווי יעדען איינציגען וועלט־קערפּער, א געוויסען בעוואוסטזיין, און די איינצעלנע אָרגאַניזמען בעטראַכט ער בלויז אלס טהיילען פון דיעזען גרויסען קאָסמאָס אונ־ווערזאַלען אָרגאַניזמוס.

דיעזע אנשויאונג האָט אָבער געפונען אין דער ביאָלאָגיע*) א קליינעם אָבקלאַנג, דען זי פערנעבעלט און פערכמאַרעט געוויסע אָבגעגרענעצטע קלאָהרע בעגריפען אויבער דעם, וואָס מיר פערשטעהען אונטער דאָס וואָרט l e b e n און וואָס מיר נעהמען אָן פאר לעבענדיגע וועזענס.

* * *

אויב מיר וויללען זיך ניט אָבנאַרען און ניט אָב'פּטר'ן אונזער פאָרשענדען גייסט, וועלכער וויל אלעם פערשטעהן, מיט געוויסע פאנטאַסטיש השערות, וועלכע לייגען זיך ניט אויפ'ן שכל, מוזען מיר קומען צום בעשלוס, אז דאָס לעבען האָט זיך ניט בלויז g e b u n d e n אויף אונזער ערד, נאר טאַקע g e n e t i s c h, און ענטשטעהן האָט דאָס לעבען געקענט בלויז דאָן, וועו די ערד איז שוין געווען אָבגעקיהלט אויף אזוי פיעל, דאָס וואַסער האָט זיך דאָרטען געקענט האלטען אין א פליסיגען צושטאַנד און ניט וועלען אויסגעדאמפּפט. דער אָנפאַנג פון לעבען האָט, אלזא, געמוזט זיין א פּראָצעס פון נאַכ'ן ערך נאָך שפּעטערדיגער צייט, ווי די ערד האָט זיך גענוג־דעט, און האָט געמוזט זיין א רעזולטאַט פון די אייגענע קרעפטען און מאַטעריאלען, וועלכע האָבען געווירקט און צוזאמענגעשטעלט די ניט־אָרגאַנישע, אונלעבענדיגע נאַטור.

עס איז שוין אָבער אן אָבגע'פּסקנ'טע זאך ביי די געלעהרטע, אז ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די לעבענדיגע נאַטור איז אויפגעבויט פון די זעלבע עלעמענטען, וועלכע בילדען די ניט־לעבענדיגע נאַטור און אז דיזעלבע קרעפטען בעגענענען מיר אי דאָ אי דאָרטען: אין דער טוי־טער, ניט־אָרגאַנישער, ווי אין דער לעבענדיגער־אָרגאַנישער נאַטור, ווערען אָבער א י צ ט, אין d i e n e n d e r Weise, לעבענדיגע וועזענס ניט בעשאַפען פון דער ס'ניי.

אין ערשטען העלפט פון פאָריגען יאָהרהונדערט האָבען, אמת, אייניגע גלעהרטע יא פערטראָטען די מיינונג, אז אויף איצט קען א לעבעדיגעס וועזען בעשאַפען ווערען פון אונלעבענדיגע שטאָפען. אפילו דער בעריהמטער באָטאַניקער, S c h l e i d e n, וועלכער האָט זיך אזוי קונה שם געווען מיט זיינע פארשונגען און ערווארבען אזא בכבוד'דיגען פלאַץ אינ'ם טעמפּעל פון דער וויסענשאַפט, האָט אויך א געוויסע צייט געמיינט, אז א צ e l l e ענטוויקעלט זיך פון געוויסע ניט־לעבענדיגע עלעמענטען. דיעזע מיינונג איז געווען אזוי פעסט איינגעוואָרצעלט ביי איהם, דאָס ער האָט זאָגאר ב e s c h r i e b e n די פערשיעדענע שטופען און מדרגות, וועלכע לייגען צווישען די טויטע עלעמענטען און לעבענדיגע צעללע, וואָס זאָל זיך האָבען ענטוויקעלט פון דיעזע עלעמענטען.

היינט אָבער זיינען שוין אלע איבערצייגט, אז דאָס איז א גרויסער טעות. עס איז א כלל גדול אין אלע צווייגען פון דער ביאָלאָגיע, אז „אלעס לעבענדיגעס שטאַמט פון אן איי" (אָווא וויווי עט אָווא). אין היינמיגע צייטען בעגעגענען מיר נור e l t e r n־ צייגונג, ד. ה. קינדער וועלען געבוירען בלויז דורך עלטערען, דורך אנדערע לעבענדיגע בעשעפענישען, אָבער מיר טרעפען ניט o r t z e u g u n g, דאָס הייסט, א פאַרנאנג, דורך וועלכען לעבענדיגע בעשעפענישען זאָלען זיך פערמעהרען אהן עלטערען. און אויב מיר וועלען אננעהמען, אז אין אמאָליגע צייטען איז דאָס לעבען יא ענטשטאַנען, בלייבט דאָך וויעדער די קשיא, ווי קומט עס, אז גראד איצט ווערען לעבענדיגע בעשעפענישען ניט בעשאַפען, ניט געבוירען, וועהרענד אמאָל איז דאָס יא פאַרגאָנגען?

בכדי בעסער צו פערשטעהן די אנשויאונגען און די פערשיעדענע השערות איבער דאָס פּראָבלעם, וואָס אונז אינטערעסירט איצט, מוזען מיר פריהער זיך בעקאַנען מיט דעם מאטעריאל, פון וועלכע די ארגאַניזמען זיינען אויפגעבויט, און מיט די עלעמענטען, מיט וועלכע דאָס לעבען איז פערקניפּט.

דאָס בעסטע וועט זיין, וען מיר וועלען

*) די לעהרע פון לעבענדיגע אָרגאַניזמען.

געבען דאָס ווארט אין דיעזער וויכטיגער אנגע־
לעגענהייט דעם בעריהמטעסטען פון אלע נא־
טור־פאָרשער פון אונזער צייט, דעם חד בדורו,
דעם פראָפעסאָר ע ר נ ס ט ה ע ק ע ל פון
יענא, וועלכער איז ניט בלויז דער גרעסטער גע־
לעהרטער, נאָר אויך א זעלטענער דענקער און
נאטור־פילאָזאָף.

העקעל איז דער בעדייטענדסטער פאָר־
שטעהער פון דער מעכאניסטישער וועלט־אנ־
שויאונג. ער בעמיהט זיך צו בעווייזען, ווי פעס־
נער און פרייער, אז אין דער אונלעבענדיגער,
ווי אין דער לעבענדיגער נאָטור עקזיסטירען איי־
נע און די זעלביגע געזעצען און הערשען איינע
און די זעלביגע קרעפטען. אָבער העקעל האלט
ניט מיט בעכנער אין פרייער, אז עס איז פאראן
אן אוניווערזאלעס, וועלטליכעס, לעבען, נור ער
מיינט, אז לעבען און לעבענס־ערשיינונגען זיינען
ניט פערבונדען מיט געווייסע גייסטער, פון וועל־
כע מיר האָבען און קענען ניט האָבען א השגה,
נאָר אז זיי זיינען ניט אנדערש, ווי מעהר קאָמ־
פּליצירטע, מעהר פערוויקעלטע ערשיינונגען פון
דער מכישות'דיגער מאטעריע. העקעל איז א
כופר בעיקר און גלויבט איבערהויפּט ניט אין
אונזעהבאָרע געטער און גייסטער, וועלכע זאָ־
לען שטעהן הינטער די קולִיסען פון אונזער
וועלט און דיריזשירען מיט אלעס, וואס קומט
אין דיעזער וועלט פאָר. העקעל האלט נור פון
די בלינדע נאָטור־געזעצען, און אלע ערשיינונ־
גען זוכט ער צו ערקלעהרען אויף דעם סמך פון
דיעזע בלינדע הערשענדע קרעפטען. זיין מיינונג
איז פאר אונז דעריבער זעהר וויכטיג, און עס
לוינט איהם מיט קאָפּ אויסצוהערען.

„די כעמיע האָט אין פערלויף פון די לעצ־
טע 40 יאָהר — זאָגט העקעל — דורך זעהר
פיעל אונטערזוכונגען פעסטגעשטעלט פאָלגענדע
כללים:

1) אין די אָרגאָנישע נאָטור־סערפּער
זיינען ניט פאראן אנדערע עלעמענטען, ווי בייּ
די ניט־אָרגאָנישע.

2) די יעניגע פערבינדונגען פון די עלע־
מענטען, וועלכע בויען אויף דעם ארגאָניזמוס
און וועלכע רופען ארויס די „לעבענס־ערשיי־
נונגען" זיינען צוזאמענגעזעצט פון פּלאָזמא*) ־
קערפער,וועלכע בעשטעהען פון אייוויים פער־
בינדונגען.

3) דאָס אָרגאָנישע לעבען אליין איז א
כעמיש־פיזישער פּראָצעס, און קומט פון דעם
שטאָף־וועקסעל פון דיעזע פּלאָזמאטישע איי־
ווייס־קערפּער.

4) אייוויים־קערפּער זיינען צוזאמענגע־
זעצט פון פאָלגענדע זעקס עלעמענטען: קויל־
שטאָף, זויער־שטאָף, וואסער־שטאָף, שטיס־
שטאָף, שוועפעל און פאָספאָר. דער וויכטיג־
סטער עלעמענט, וועלכער איז מעהר פון אלע
פערטראָטען אין די אייוויים־קערפער, און וועל־
כער איז אימשטאנד די אלע איבערגיג מיט זיך
צו פערבינדען, איז דער ק ו י ל ע ן ־ ש ט א ָ ף.

5) דיעזע קויל־ען־שטאָף־פערבינדונגען
פון דער פּלאָזמא צייכענען זיך אויס פון אלע אנ־
דערע כעמישע פערבינדונגען דורך דעם, וואָס

*) פּלאָזמא רופט זיך די הויפּט־סובסטאַנץ
פון א צעללע. עס איז א מין פערגליווערטע, געדיכטע
פליסיגקייט און בעשטעהט פון פערשיעדענע אייי־
ווייס־קערפער. אין דער פּלאָזמא, ווי אין דער גאַנ־
צער צעללע, קומט פאָר א שטאָף־וועקסעל. אונטער
שטאָף־וועקסעל פערשטעהט מען דעם אויסטויש און
דאָס וועקסלען זיך פון פערשיעדענע עלעמענטען,
שטאָפען. א טהייל שטאָפען ווערען אויסגענוצט,
פערברענט און אויסגעאַטהעמט, און די צוגעקומענע
(דורך שפּייז) עלעמענטען פון אויסען ווערען אי־
בערגעאַרבייט, קומען אריין אין די צעללען, בע־
נייען און ערפילען דעם פלאַץ פון די אָבגענוצטע
און אויסגעאַטהעמטע שטאָפען.

דיעזער פּראָצעס פון אויסנוצען, אויסאַטהעמען
און בענייען, וואָס מוז פאָרקומען אין יעדען לע־
בענדיגען קערפער, דיעזער „שטאָף־וועקסעל", איז
ניט אָנדערש, ווי א רעזולטאַט פון די כעמישע און
פיזישע אייגענשאַפטען און קרעפטען, וועלכע דיע־
זע שטאָפען בעזיצען.

דער בוי פון מאָלעקולען*) איז זעהר קאָמפּלי־

*) אין דער כעמיע אונטערשיידעט מען אַטאָמען און מאָלעקולען. אַטאָם איז די קלענסטע אויבהויט פון א גאָוויסען עלעמענט, וועלכע קען שוין מעהר ניט געטהיילט ווערען. אַטאָם איז אויף גריכיש אונטיילבאַר. יעדען עלעמענט קענען מיר אין אונזער בעגריף טהיילען און טהיילען, ביז וואַנען מיר קומען צו אַזאַ צושטאַנד, וועלכער לאָזט זיך ניט מעהר שפּאַלטען. און דיעזער אונטהיילבאַרער טהייל איז אן אַטאָם.

מאָלעקול איז די קלענסטע אויבהויט פון א גע־וויסען קערפּער, וואָס בעזיצט אַלע אויגענשאַפטען פון דעם קערפּער. א מאָלעקול איז דאָס דער אויגע־נער קערפּער אין דער קלענסטער פאָרמאַט, ווי מיר קענען זיך דענקען. אן אַטאָם קען נור זיין בייַ גרונד־עלעמענטען, אָבער ניט בייַ קערפּער, וועלכע זיינען צוזאַמענגעזעצט פון צוויי אָדער אויניגע עלעמענטען. וואָסער, צ. ב. ש.,איז ניט קיין גרונד־עלעמענט, נאָר א צוזאַמענגעזעצטער קערפּער, וועל־כער בעשטעהט פון די גרונד־עלעמענטען, זויער־שטאָף און וואַסער־שטאָף. מיר קענען דעריבער ניט זאָגען איין אַטאָם וואָסער, נור איין אַטאָם וואַסער־שטאָף, איין אַטאָם זויער־שטאָף, איין אַטאָם שטיק־שטאָף א. ז. וו. מיר זאָגען אבער איין מאָלעקול וואַ־סער, דאָס הייסט דער קלענסטער טראָפּענדעל וואָסער, וואָס בעזיצט אַלע פעהיגקייטען־און האָט די זעלבע טבע, ווי דאָס וואסער איבערהויפּט. א מאָלעקול וואַ־סער קען אַלס וואָסער מעהר ניט געטהיילט ווער־רען. א מאָלעקול וואסער קען נאָר געטהיילט ווערען אויף וואסער־שטאָף און זויער־שטאָף. דער כאַראַקטער פון וואָסער וועדט אָבער דאן פערלאָרען.

איין מאָלעקול בעשטעהט געוועהנליך פון צוויי אַטאָמען. עס זיינען אָבער פאָראַן אזעלכע מאָלעקו־לען, וועלכע בעשטעהען פון פיעלע אַטאָמען. די צו־זאַמענזעצונג פון די מאָלעקולען דורך די אַטאָמען רופט מען „דער בוי פון מאָלעקול“ אָדער די „מא־לעקולאר סטרוקטור“. די אויגענשאַפטען פון מאָלע־קול בילדען זיך פון די אַטאָמען, וועלכע בויען איהם, דעם מאָלעקול, און עס איז זעלבסטפערשטענד־ליך, אַז וואָס גרעסער עס איז די צאָהל פון די אַטאָ־מען, און וואָס קאָמפּליצירטער זיי זיינען אָרגאַני־זירט און צוזאַמענגעבונדען אין דער פאָרמע פון א מאָלעקול, אלס קאָמפּליצירטער און פערווויקעלטער איז די „מאָלעקולאר סטרוקטור“ און אלס קונציגער און קאָמפּליצירטער זיינען די אויגענשאַפטען פון מאָלעקול.

צירט און דורך דעם, וואס זיי ענדערען זעהר שנעל זייער פאָרם“.

אויפ'ן סמך פון די פינף כלָלים האָט ערנסט העקעל אויפגעשטעלט די קויליען־שטאָף־טהע־אָריע.

לויט דיעזער טהעאָריע איז דאָס לעבען ענטשטאַנען אויפ'ן נאטירליכען וועג פון ניט־אָרגאַנישע עלעמענטען. די אָרגאַנישע נאַטור מיט אלע לעבענדיגע בעשעפענישען אונטער־שיידעט זיך פון דער ניט־אָרגאַנישער ניט קוואַ־ליטאטיוו, אין איכות, נור קוואַנטיטאטיוו, אין כמות. זייענדיג אויפגעבויט פון דעם זעלבען מא־טעריאל, ווי די מינעראלען און שטיינער, קענען די לעבענדיגע וועזענס נור בעזיצען אזוינע קרעפטען און אייגענשאַפטען, וועלכע ווירקען אוֹן רעגירען אין דער אונבעלעבטער נאַטור. דער בוי פון פּלאזמא־מאָלעקול איז אָבער מעהר פערווויקעלט, מעהר קאָמפּליצירט, די אטאָמען זיינען מעהר און קונציגער ארגאַניזירט צווישען זיך, אן דורך דעם, וואס די אָרגאַניזי־ציאָן פון די אַטאָמען און די מאָלעקולען איז א העכערע, א מעהר אויסגעבילדעטע, בע־קוועמע מיר אויף העכערע ערשיינונגען — דאָס, וואס ד[illegible] רופען: „לעבענס ערשיינונגען“.

אויף די פראָגע, אלזאָ, וואס איז אזוינס לעבען? קען מען געבען א קורצען תירוץ: דאָס לעבען איז ניט אַנדערש ווי א געווויסע אָרגאַניזי־ציאָן פון דער מאַטעריע. וועז דיעזע אָרגאַניזאציאָן צופאלט, נאַטירליך (דורכ'ן עלטער) אָדער אונאַטירליך (דורך קראַנקהייט), הערט אויך אויף דאָס לעבען. דער אָרגאַניזם שטאַרבט אָב. עס טרעט איין דער טויט.

און ניט נור די אויפאבע לעבענס־ערשיי־נונגען בייַ די ניעדריגע אָרגאַניזמען זיינען א רעזולטאַט פון א געווויסער אָרגאַניזאציאָן פון דער מאַטעריע, נאָר אפילו די הויכע גייסטיגע אייגענשאַפטען, ווי די אידעען, געדאַנקען, רעיונות, — אייבערהויפּט אלעס, וואָס מיר רופען אָן רוחניות'דיגע, ניט ממשות'דיגע זאבען, בע־טראַכט דיעזע אנשויאונג ניט פאר עטוואָס זעלבסטשטענדיגעס, וואס עקזיסטירט אויסער די מאַטעריע, נאָר אלס אזעלבעם, וואס ווערט געבוירען בלויז צוזאַמען מיט דער מא־טעריע, אָבער ניט בעזונדער פון איהר. אונזער ווילען, אונזער דענקען, אונזער בעוואוסטזיין און די איבעריגע פסיכישע אייגענשאַפטען, וואס

מען בעצייכענט מיט'ן אלגעמיינעם נאָמען: „נשמה", זיינען ניט אָבגעזונדערטע זאכען, נור אייגענשאפטען, פעהיגקייטען פון שטאָף; זי ווערט געבוירען, וואקסט און ענטוויקעלט זיך בלויז מיט'ן געבוירען ווערען, וואקסען און ענט־וויקלען זיך פון ממשות'דיגען קערפער (פון די מאַרך). דאָס גייסטיגע דענקען איז אונטהייל־באר פון ממשות'דיגען מאַטעריעלען מח. די מאַטעריע, די גשמיות איז ניט א בעזונדערע זעלבסטשטענדיגע סובסטאַנץ. דער גייסט איז נישט אָנדערש, ווי א האַרמאָניע פון אויסבילדונג פון דער מאַטעריע.

אָהן שטאָף, אָהן מאַטעריע, אָהן מאַרך זיי־נען גייסטיגע ערשיינונגען אונמעגליך־און עס איז דעריבער לעבערליך זיי צו בעטראַכטען פאר עטוואָס זעלבסטשטענדיגעס, אָבגעזונדערטעס. און, פערקאָהרט, וואס גרעסער, פיינער, ענטווי־קעלטער עס איז די מאַרך, די מאַטעריע, אלס העכער און ענטוויקעלטער זיינען די גייסטיגע פּסיכישע פעהיגקייטען.

וואס העכער א געווייסער ארגאניזם שטאהט אויפ'ן לייטער פון ענטוויקלונג, אלס מעהר אויס־געבילדעט ווי קוואַנטיטאַטיוו אזוי קוואַליטאַ־טיוו זיינען זיינע מאַטעריעלע ארגא־נען, אלס קאָמפּליצירטער זיינען איינגאַרדענט די נערוון, אלס פיינער און איידעלער איז דער בוי פון שאַרבען, אלס איידעלער און מעהר גע־קינסטעלט זיינען די מאַרך־צעלען ארגאניזירט (מיר ריידען פון די חיות וועלכע בעזיצען א מח), אלס העכער, אויסגעבילדעטער און איידעלער זיינען אויך די פּסיכישע פעהיגקייטען, צום בייי־שפּיעל, דער וויליען, דאָס דענקען א. ז. ו. בייי די ארגאניזמען, וועלכע שטעהען אויף דער ניעד־רינסטער שטופע פון ענטוויקלונג, בייי יענע, וועלכע האָבען ניט קיין חוט השדרה און מאַרך, זיינען קיין פּסיכישע פעהיגקייטען ניט פאראן. בייי דיעזע בעשעפענישען זיינען נור דאָ רעפ־לעקס־אייגענשאפטען, ד. ה. געווייסע פעהיגקיי־טען זיך אָבצירקעלען אויף געווייסע אויסערליכע בהות, ווי צום ביישפּיעל, ליכט, וואַרעמקייט, פייכטקייט, א. ז. ו. דאָס קומט אבער פאר אָהן א געווייסען וויליען, אָהן א געווייסען פערלאַנג־זיין דער בעשעפענישען. דיעזע רעפלעקס־ערשיי־נונגען זיינען אויך די סמנים פון לעבען בייי פלאַנצען. וועז דיעזע נייעדריגע ארגאניזמען ענטוויקלען זיך מאַטעריעל, וועז זייער קערפער איז העכער ארגאניזירט, קומט פאָר א געווייסע צוטהיילונג פון דער ארבייט. מיט דעם אָברופען זיך אויף די אויסערליכע ערשיינונגען פון קרעפטען פאנגען זיך אָן צו בעשעפטיגען ספּעציעל טהייל פון ארגאניזם, אבער ניט דער גאנצער ארגאניזם. דיעזע ספּעציעלע טהייל זיינען די נערוון און דער פיין־אויס־געבילדעטער ארגאן ביי די העכערע בעשעפע־נישען — דער מח. צוגעפאסט פאר די גייסטיגע ערשיינונגען, וועלכע ווערען בעטראַכט אלס א העכערע פאָרם, וואס האָט זיך מיט דער צייט ענטוויקעלט פון די פעהיגקייט צו רעפלעקטירען אויף די אויסערליכע וועלט, וואס איז פאראן ביי אלע לעבענדיגע בעשעפענישען. דאָס אי־בערגהן, די ענטוויקלונג פון די רעפלעקס־פע־היגקייטען אין די הויכע גייסטיגע וויליענס־פע־היגקייטען איז היסטאָריש פאָרגעקומען האַנד אין האַנד מיט דער מאַטעריעלער ענטוויקלונג און קערפער־געבוי פון די העכערע ארגאניזמען (די ענטוויקלונג פון א מארך־צענטער), וועלכע שטאַמען אויף פון די ניעדריגערע. דאָס איז ניט שייך בלויז בנוגע די ענטוויקלונג פון מין, פון גנאצען שטאם, נאר אויך בנוגע די ענטוויקלונג פון יעדען פּרט, פון יעדען אינדיווידואום. „דער שכל פון א קינד וואקסט צוזאמען מיט די יאָהרען", אנדערש הייסט דאָס, אז די פּסיכי־שע פעהיגקייטען וואקסען לויט די ענטוויקלונג פון זיין מח.*)

אז די גייסטיגע, פּסיכישע ערשיינונגען פון די חיות, אזוי אויך ביי מענשען, זיינען ענג פערבונדען מיט דעם נערוון־סיסטעם און דעם בוי פון מח — איז א כלל גדול אין דער וויסען־שאפט. ביי די גרויסע געלעהרטע, קינסטלער, גאונים איז די מארך מעהר אויסגעבילדעט, סיי אין געוויכט, סיי אין דער פאָרם, ווי ביי א מי־טלען מענשען. די אידיאָטען, וויעדער האָבען א סך אן אויספאכערע, וועניגער אויסגעבילדעטע מארך. א פאריזער פראָפעסאָר וואס האָט זיך לאנג בעשעפטיגט מיט'ן אויסמעסטען דעם שאַרבען און אבווענען די מארך פון פערשיע־

*) אויע פון די גרונד־געזעצען, אויף וועלכע די הויכסטיגע זאַלאַגיע איז געגרינדעט, איז דער כלל, אז דאָס וואקסען, די ענטוויקלונג פון יעדען פּרט וויעדערהאלט נאָר די פערשיעדענע שטופען, וועלכע דער גאנצער מין האָט דורכגעמאכט אין פער־לויף פון זיין ענטוויקלונג.

דענע מענשען, האָט בעוויעזען, אז די מאַרק פון ש י ל ע ר, ב י י ר ן, ט ו ר ג ע נ י ע ו און אַזוי ווייטער, האָבען געוואויגען א סך מעהר און איז גענוגן מעהר קונציג אַרגאַניזירט, ווי די מאַרק פון אַנדערע מענשען.

די אונגעהויערע גרויסע צאָהל פערזוכען, אויסגעפיהרט פון בעריהמטע דאָקטוירים, פיזיקַאַלען איבער געוויסע חיות און עופות, בעווייזט בעשטימט, אז די רוחניות'דיגע נשמה איז אונטערענבאר פון דער גשמיות'דיגער מאַרק. אינטעלעקטאנט זיינען די פערזוכען, וואס א פראנצויזישער פיזיקַאַלישער האָט געמאכט מיט אזעלכע חיות און עופות, וועלכע קענען לעבען נאָך דעם, ווי מען שניידט ארויס פון זיי די מארק. דיעזער געלעהרטער פלעגט ביי היהנער אויסשניידען ביסלעבווייז, שיכטענווייז, די מארק, און עס איז ניט קיין גוזמא, ווען ער האָט בעהויפטעט, אז דורכדעם האָט ער אויך ביסלעבווייז אויסגעשניטען די נשמה, די גייסטיגע פעהיגקייטען פון דער הוהן. דורך אזעלכע אפּאראציעס איז דיזער געלעהרטער געווען אימשטאַנד צו בריינגען א הוהן אין אזא צושטאַנד, דאָס קיין פסיכישע אָדער אנדערע גייסטיגע ערשיינונגען, אפילו די עבטע ניעדריגסטע, ווי דאָס פערלאַנגען עסען, טרינקען, פערמיידען פון א געוויסער געפאהר, האָט זי ניט אויסגעוויזען. דאָס לעבען גופא איז אבער דורך דעם ניט פערלאָשען געוואָרען. מען האָט איהר געקענט יאָהרען־לאַנג אונטערהאלטען מיט קינסטלעכע עסען־געבען. נאָך בעסער. אין געוויכט פלעגט אזא מין בעשעפענים צונעהמען. דאָס לעבען פון אזעלכע ברואים האָט זיך ניט אונטערשיידעט, ווי דאָס לעבען פון פלאַנצען. וואו מען פלעגט זיי אוועקזעצען, פלעגען זיי זיצען, אָהן א שום ווילען און פראָטעסט. ביי זיי איז נור נאָך געבליבען די פעהיגקייט צו רעפלעקטירען אויף די אויסערליכע רייצען, געווועהנליך אָהן א שום ווילען, אזוי ווי ביי פלאַנצען.

צו דארף מען נאָך האָבען בעסערע ראיות, אז די נשמה איז ניט עפּעס א מין זעלבסט־שטענדיגע ערשיינונג, וואס עקזיסטירט אונאבהענגיג פון דער מאַטעריע?

לויט העקעל, איז דער פּראָצעס פון ענטשטעהונג פון לעבען ניט אנדערש, ווי א כ ע מ י ש ע ר פּראָצעס און אויב עס וואָלטען זיין איצט אזוינע בעדינגונגען, וואו דיעזער פּראָצעס זאָל קענען פאָרקומען, דאן איז קיין צוויפעל ניט, אז אויך איצט וואָלטען ענטשטעהען לעבענדיגע בעשעפענישען פון דער אונבעלעבטער נאטור. אויב היינט בעגעגענען מיר ב ל ו ז ע ל ט ע ר ן־צ י י ג ו נ ג אָבער ניט א ו ר צ י י ג ו נ ג, (דאָס הייסט, אזא פּאַרגאנג, וואו לעבענדיגע וועזענס זאָלען זיך ענטוויקלען אָהן עלטערן), איז עס נור דערפאר, וויל היינט האָבען מיר דעם קוילען־שטאָף פון דער פרייער נאטור אין אזא פאָרמע, וואו ער קען זיך ניט פערבינדען מיט די אטאָמען פון די איבעריגע עלעמענטען, וועלכע נעהמען אן אנטהיל אין דעם מאָלעקול פון אייוויים־קערפער, וואס בילדעט די הויפט־סובסטאַנץ פון דער פלאזמא.

העקעל איז זיך משער, אז דאָס ערשטע לעבען האָט זיך ענטוויקעלט אויפ'ן פאלגענדען אופן.

אין יענע צייטען, וען די ערד איז נאָך געווען אין א פייעריג־פליסיגען צושטאַנד, האָט דער קוילען־שטאָף געהאט די מעגליכקייט זיך צו פערבינדען מיט'ן שטיק־שטאָף. אזוי האָבען מיר בעקומען קוילענשטאָף־פערבינדונגען, וועלכע ענטהאלטען אין זיך שטיק־שטאָף.

נאָכדעם, ווי די אויבערפלעכע פון דער ערד האָט זיך אבגעקיהלט און עס איז געוואָרען מעגליך וואסער אין פליסיגען צושטאַנד, זיינען די פריהערדיגע מאָלעקולען געוואָרען נאָך מעהר קאָמפּליצירט דורך דעם, וואס עס איז צוגעקומען וואסער־שטאָף און זויער־שטאָף אטאָמען.

דיעזע אלע צוואמען מיט פאָספאָר און שוועבעל, וואס האָבען זיך דאן געפונען אין א פאַרע צושטאַנד, האָבען זיך פעראייניגט און

געביל׳דעט די ערשטע ניעדריגסטע פּאָרמע פֿון אייוויים־פערבינדונגען (אלבומין אָדער פּראָטע־אין). די מאַלעקולען פון אלבומין האָבען זיך צו־נויפגע׳חבר׳ט און האָבען צוזאמענגעביל׳דעט א ג ר ו פּ ע פון מאַלעקולען, אָדער ווי מען רופט דאָס מ י צ ע ל ל ע ן.

פון דיעזע מ י צ ע ל ל ע ן האָבען זיך מיט דער צייט ענטוויקעלט אויניאַרטיגע פּלאַזמא־קערנדלעך — די מ א ָ נ ע ר ע ן.

די מאָנערען בעשטעהען פון רונדע, צוזאַמענגעצויגענע שטיקלעך פּלאַזמא, און בעזיצען נאָך ניט קיין צ ע ל ל ק ע ר ן.*)

די מאָנערען זיינען די ע־שטע לעבענדיגע בעשעפענישען, וועלכע זיינען נאָך ניט אָרגאַניזירט. דאָס זיינען אָרגאַניזמען אָהן אָרגאַנען.

שפּעטער איז אין דיעזע מאָנערען פאָרגעקומען א דיפערענציירונג, אן ארבייטס־צוטהיילונג. די אויבערשטע שיכט פון דער פּלאַזמא האָט זיך פערהארטעוועט און געביל׳דעט א וואַנד, וואָס גרענעצט אָב דעם אינהאַלט פון דער צעלע פון דער אויסערליכער נאַטור. אין מיטען פון דער פּלאַזמא האָבען זיך די מאַלעקולען פערהארטעוועט, זיך פעסטער ארומגענומען און

*) אין יעדער לעבענדיגער צעלע אונטערשיידעט מען דאָס פּלאַזמא און דעם צעלקערן, וואָס בילדעט דעם מיטעלפונקט פון דער צעלע און איז דער הויפּט־טרעגער פון לעבען אין צעלע. אָהן א צעלקערן קען קיין צעלע ניט לעבען. דער צעלקערן איז א קליינער קערנדעל, וואו די מאַלעקולען פון דער פּלאַזמא זיצען געדיכטער און זיינען מעהר צוזאַמענגעראַטן צווישען זיך.

די פּלאַזליכע צעלען זיינען נאָך איבערגעצויגען מיט א היטעל, וואָס רופט זיך מעמבראָם. דאָס פּלאַזמא, וויי מיר וויסען, איז א פליסיגע סובסטאַנץ און אום זיך ניט פונאַנדערצוגיסען, מוז זי זיין אָבגעגרענצט פון דער אויסערליכער נאַטור. דיעזע וואַנד בילדעט די מעמבראָם.

אויף אזא ארט געביל׳דעט דעם פעסטען צעל־קערן.

אויף דעם אופן האָבען זיך, לויט העקעל, ענטוויקעלט די ערשטע איין־צעלליגע ארגא־ניזמען. וועלכע וויימלען נאָך היינט אין אלע שא־זעלקעם, טייכען אן זיינען אָנגעפיקעוועט אין דער לופט און אומערום, וואו מען קעהרט זיך און וואו מען ריהרט זיך.

דיעזע, ה ע ק ע ל ׳ס, בעהויפּטונג איז, זעלבסט־פערשטענדליך, ניט מעהר ווי אן השערה, דען איבערצייגען עס דורך אן עקספע־רימענט איז אונמעגליך. אָבער דיעזע השערה איז קרוב לאמת. זי ווערט בעשטעטיגט דורך די נייע ענטדעקונגען, וועלכע ווערען טאָג־טעגליך געמאכט אין דער כעמיע און אין דער פיזיק.

דער פערדיענסט פון ערנסט העקעל בע־שטעהט אין דעם, וואס ער סטאַרעט זיך צו בע־ווייזען, דאָס די איינצעלליגע ארגאַניזמען זיינען ניט, ווי פיעלע מיינען, די ערשטע לעבענדיגע בעשעפענישען פון דער בריאה. זיי, דיעזע קליי־נע איינפאכסטע אָרגאַניזמען, זיינען שוין אויך א פּראָדוקט פון א לאַנגער קייט שטופען־ארטי־גער ענטוויקלונג. ׳ ערשטע אורשפרינגליכע לעבענס־שטאָף איז ניט קיין גאנצע צעלע, אָדער צעלקערן, נאָר פיעל איינפאכערע לע־בענס־פּאַרטען, וועלכע בעשטעהען פון שטיקלאך פּלאַזמא אָהן א שום געשטאַלט און פאָרמע. דיעזע פּלאַזמא גופא איז צוזאמענגעזעצט פון אייוויים־קערפער (א מין פערצווייגטע פערבינדונג פון קויל־עננ־שטאָף, זויער־שטאָף, וואסער־שטאָף, שטיק־שטאָף, פאָספאָר און שוועבעל). ד י ע ז ע ש ט י ק־ל ע ך פ י י כ ט ע א י ו ו י י ס־ק ע ר פ ע ר, ו ע ל כ ע ה א ָ ב ע ן ז י ך ג ע ק ע נ ט ע נ ט ו י ק ל ע ן ב ל ו י ז, ו ע ן א ו נ־ז ע ר ע ר ד־ק ו ג ע ל ה א ָ ט ז י ך ג ע־פ ו נ ע ן א י ן א ָ נ ד ע ר צ ו ש ט א ָ נ ד, ז י י נ ע ן ד י ע ר ש ט ע ל ע ב ע נ ד י ג ע ש ט א ָ ף, פ ו ן ו ע ל כ ע ד י ג א ָ נ צ ע ל ע ב ע נ ד י ג ע נ א ָ ט ו ר מ י ט א ָ ל ע

גיסטיגע, פסיכישע ערשיינונגען האָבען זיך ענטוויקלט.

דאָס פּראָבלעם פון דעם לעבענס־אורשפרונג איז ביז דיעזער קוילען־שטאָף־טהעאָריע געווען איינע פון די פינסטערע, פערשלאָסענעווינקלען אין דער בריאה, וואו די אנהענגער פון דער מיינונג, אז ס'איז פאראן א ספּעציעלער רוח חיים, אן אונאבהענגיגער פון דער מאטעריע גיסט, פלעגען לעבען צו מאכען פּליטה, און אזוי ווי אין אנדערע דונקעלע ווינקלען פון דער נאַטור פלעגען זיי אויף דאָרטען וועבען זייערע נעטצען אום צו פאנגען און צו פערפלאָנטערען דעם גענזונדטען מענשליכען פערשטאַנד, ער זאל אנפאַנגען צו גלויבען אין איבערנאַטירליכע, ניט מאטעריעלע כחות אָדער „געטער".

א דאנק דיעזער טהעאריע, וועלט דיעזער דונקעלער ווינקעל אלם מעהר בעלויכטען, און דעם מענשענ'ס פאָרשענדען שכל איז געגעבען געווארען די מעגליכקייט אויף דאָ אריינצודרינגען און ניט לויגען די געוועהר און מאכען פּליטה צו דער אמונה.

אין די לעצטע יאָהרען האָט דיעזע השערה — ווי פּראָפעסאָר שייפער האָט זעהר גוט בעמערקט אין זיין רעדע — בעקומען א גרויסע שטיצע אין דער ענטדעקונג פון דעם בעריהמטען בערלינער כעמיקער ע מ י ל פ י ש ע ר.

עמיל פישער האָט זיך איינגעגעבען צו מאכען א סינטעז, א צוזאמענשטעלונג פון אייווייס־קערפער דורך ניט־אָרגאנישע עלעמענטען, וועלכע געפינען זיך אין אונזער רשות. איהם האָט זיך דערווייל נאָך ניט איינגעגעבען צו געפינען דעם פּלאַץ, וועלכע די אטאָמען שוועבען פערנעהמען אין דעם אייווייס־מאָלעקול.

וען דיעזע אלע וויכטיגע פאָרשונגען וועלען געענדיגט ווערען, וועט, האָפענטליך, אינגאנצען איינפאַלען דער שייד־וואַנד צווישען די לעבענדיגע, בעגיסטערטע ארגאַנישע און די טויטע, מאטעריעלע ניט־אָרגאַנישע נאַטור, אזוי ווי דורך דארווינ'ס לעהרע איז איינגאנצען פערשוואונדען געווארען דער אבגרונד צווישען מענשען און חיות.

דער פערפלאָנטערטער רעטעניש פון „לעבען" און דעם אָנפאַנג פון לעבען, צוליעב וועלכען פיעלע זעהען אין דער נאַטור, אן איבערנאַטירליכע, געטליכע קראפט, ווערט לויט דיעזע פאָרשונגען אין גאנצען פאנאנדערגעפלאָנטערט און די וועלט־רעטעניש ווערט אין א געוויסען זינן געלעזט.

מען הערט אויף צו זעהען געטער, אונזעהבארע כחות, „בעזונדערע לעבענס־קרעפטען" דאָרטען, וואו עם ווירקען נור די געזעצען פון דער מימשות'דיגער מאטעריע.

יהואש.

בלאָנדזשענדיג

איך האָב געבלאָנדזשעט אין דער נאַכט
אויף וויסטע וועגען.
מיין פוס איז קראַנק פון געהן געווען,
מיין האַרץ — פון פרעגען...

און מיר אַנטקעגען אין דער נאַכט
איז אַנגעקומען,
אַ וואַנדערער, וואָס האָט ביים קלייד
מיך אַנגענומען,

און האָט געזאָגט: „איך זוך אַ שטעג,
„דו מוסט מיך פיהרען...“
זיין וואונש האָט הייסע בליי געטריפט
אויף מיין געהירן,

און כ'האָב מיט שאַנד און וועה געערעדט:
„מיין יתום־ברודער,
„כ'בין ווי אַ שיפעל אויף אַ תהום,
„אַהן ליכט אַהן רודער...

„כ'האָב טויזענד וועגען אויספרובירט
„און ניט געטראַפען,
„כ'האָב טויזענד טרוימען אויסגעטרויעט
„אין פאַלשען האַפען...

„דאַך קום, מיר וועלען וואַנקענדיג,
„צוזאַמען וואַנדערען,
„און אייניעם'ס האַנד וועט האַלטען פעסט
„די האַנד פון אַנדערען...“

ער האָט די פינגער קאַלט פון מיר
צוריקגעצויגען:
„מיר זיינען בוידע בלינד... וואָס וועט
„חברותא טויגען?...“

ער האָט מיך אויפגעזאַם שטעהן געלאָזט...
און אין מיין זינען
האָט דומפ געהילכט: „דו מוסט דיין וועג
„אַליין געפינען...“

מ. זאַמעטקין.

אַן אינטערעסאַנטער וויעדערשפּרוך

(צו גיזאָ'ס 125 - יעהריגען געבורטס - טאָג).

עם פיערטען פון דיעזען מאָנאַט, אָקטאָבער, 1912, איז געוואָרען הונדערט־און־פינף־און־צוואַנציג יאָהר זייט עס איז געבאָרען געוואָרען דער בעריהמטער פראַנצויזישער היסטאָריקער און שטאַאַטס־מאַן, פראַנסוא פיערא ג. גיזאָ.

צו דיעזער געלעגענהייט איז ווערטה צו זאָגען א פּאָאר ווערטער וועגען איהם. אָבער ניט וועגען זיין פערזאָן, זאָגאָר ניט וועגען זיין כאַראַקטער און טהעטיגקייט אין אלגעמיין, זאָנדערן בלויז וועגען איין געוויסען וויעדערשפּרוך אין זיין לעהרע. דער יצצטיגער לעזער, אויב ער איז נור מעהר אָדער וועניגער א ראַדיקאַל און האָט ניט שטאַרק מורא פאר דעם רויטען קאָלויער פון דער רעוואָלוציאָן, איז וואהרשיינלעך אויך בעקאַנט מיט דעם נאָמען פון דעם פערפאַסער פון די „היסטאָריע פון ציוויליזאַציאָן אין אייראָפּא"; ניט אלע וויסען אָבער, אז דער זעלבער מאַן האָט אויך געשריעבען א בוך מיט'ן נאָמען „וועגען די דעמאָקראַטיע אין פראַנקרייך". דאָס ערשטע ווערק איז ערשיענען אין 1828; עס איז אייגענטלעך געווען א זאַמלונג פון לעקטשורס, וועלכע גיזאָ, דער ראַדיקאַלער פּראָפעסאָר אונטער א ליבעראַלען מיניסטעריום, האָט געהאַלטען פאר זיינע סטודענטען־צוהערער אין סארבאן.*)

דאָס צווייטע ווערק, „וועגען די דעמאָקראַטיע", איז ערשיענען מיט 21 יאָהר שפּעטער, אין 1849 — און וואָס פאר א געוואַלדיגער, הימעל־שרייענדער אונטערשיעד!

אין זיין „היסטאָריע פון ציוויליזאַציאָן אין אייראָפּא" געפינען מיר דעם גייסט פון דעם ראַדיקאַלען בורזשוא, וועלכער האָט נאָך געזונגען די מארסעליעזא (א ביסל צו־שטיל, פיעלייכט) און האָט נאָך ניט געציטערט פאר דעם הייטען געשפּענסט פון דער „בלוט־דורשטיגער" רעוואָלוציאָן. אין זיין „דעמאָקראַטיע" אָבער, געפינען מיר שוין דעם אנשטענדיגען, בריעדלעכען בורזשוא, וועלכער פּרעדיגט מיט א בערוהיגענדען טאָן, אז עס איז ניטאָ זיך וואס צו היצען, און אז אלע צוות קומען דערפון. וואס אין דער געזעלשאַפט געפינען זיך אונרוהיגע עלעמענטען; אין דעם ערשטען וועלק הערט איהר דעם זיעגרייכען טאָן פון דעם שטאַלצען בורזשוא, וועלכער פיהלט זיינע קרעפטען און וויל זיך מעסטען אין כח מיט זיינע אונטערדריקער, די אריסטאָקראַטיע און קיזערטהום; אין דעם צווייטען וועלק שרייט ער שוין, אז דער קאמפף פון קלאַסען געגען קלאַסען איז א שרעקליכער אונגליק פאר דער גאַנצער שאַפט, און מיט א זיסע איינשלעפערענדע שטימע זינגט ער שוין וועגען רוהען־צופרידענהייט און פריעדען צווישען די קלאַסען! פון דעם מעכטיגען רוף צו דער רעוואָלוציאָן פון 1789 ווערט ביי איהם אין 1849 בלויז א מין שטילינקער, שוואַכינקער, סענטימענטאַלער זיפץ נאָך א סאַציאַלען פריעדען...

און אלעס ביי דעם זעלבען גיזאָ.

ווי קומט דאָס? וואָס האָט דאָ פאַסירט אזוינס?

„דעם 8טען אפריל, 1794, — — —

א ניט־קינדערשען פערשטאנד. — — — אט דאס קינד, וואס האט ניט געווואוסט פון קיין קינדערשע יאהרען, איז געווען פראנסוא פיער גילאם גיזא".

אזוי פאנגט זיך אן די קורצע ביאגראפיע פון גיזא, וועלכע מיר געפינען אלס א צוגאב צו די ענגלישע איבערזעצונג פון זיין „היסטאריע פון דער ציוויליזאציאן אין אייראפא".

ניט קיין שלעכטער אנפאנג איז עס; שהען, פאעטיש, פאקטיש־ריכטיג און טיעפזיננ; צום בעדויערען, געפינט זיך דיעזע טיעפזיניגקייט טאקע בלויז אין אנפאנג פון דיעזע ביאגראפיע, — זאנסט וואלטען מיר זי רעקאמענדירט צו די לעזער. דער ביאגראפער, ווי עס שיינט, פער־שטעהט אליין ניט, אז אין דיעזען אנפאנג איז שוין דא דער שליסעל צום גאנצען לעבענס־לויף פון גיזא, דעם גרויסען דאך קליינינקען שטא־אטס־מאן, פון גיזא דעם מוטהיגען דאך טרוסלי־ווען בורזשוא, פון גיזא דעם טיעפען היסטאר־קער און דענקער און גיזא דעם אויבערפלעכלי־כען, אונפערשעהמטען פאליטישען, וועלכער איז געווען עהרליך און אונעהרליך אין דער זעלבער צייט.

יא, אין דעם פאקט, וואס זיין פאטער איז ערמאדעט געווארען פון דער רעוואלוציאן גע־פינט זיך דער גאנצער סעקרעט פון גיזא'ס לע־בען.

גיזא איז געבארען געווארען אין 1787, צוויי יאהר פאר דעם, ווי עס האט אויסגע־בראכען די מעכטיגע ערשטע רעוואלוציאן אין פראנקרייך. זיינע עלטערען זיינען געווען פרא־טעסטאנטען, און זיי האבען דערפאר פיעל גע־לימען. אום צו קריעגען די נויטיגע פראקטע־טאנטישע חופה־וקדושין, וועלכע די קאטוילישע קירכע האט ניט אנערקענט, האבען דאס יונגע פערליעבטע פאאר־פאלק געמוזט חתונה האבען אין געהיים. דערפון אליין קען מען שוין זעהען, אז זי זיינען געווען פון די, וועלכע האבען בע־גריפט די קומענדע רעוואלוציאן אלס א גליקלי־כע ערלעזונג, און ניט ווי א נאציאנאלען אונ־גליק. זיי האבען בעלאנגט צו דער מיטעלע קלאסע. האבען זיי דערפאר געפיהלט דעם דרוק פון די אריסטאקראטיע און ביוראקראטיע, און האבען זיי ביידען געהאסט; זיי זיינען געווען ערנסטע פראטעסטאנטען, און זיי האבען גע־פיהלט די היפאקריטיישע געמיינהייטען פון דעם יעזואיטיזמוס, און האבען מיט'ן גאנצען האר־צען נעווארען אבשיידען די קירכע פון דעם שטאאט; גיזא'ס פאטער איז געווען א וואהל־בעקאנטער אדוואקאט אין שטאדט נעמז; די פאמיליע, ווי איהר זעהט, איז אלזא, אויך גע־ווען א מיטגליעד פון דער דאמאלסטדיגער אינ־טעליגענץ, און זיי האבען, אלזא, געהאסט אי שכל, אי בילדונג; נון, האבען זיי טאקע גע־האסט די דערשטיקענדע דומהייט פון דעם דאמאלסטדיגען לעבען.

אין קורצען, אלס פראטעסטאנטישע בור־זשואזע אינטעליגענציע, זיינען זיי דאן געווען ווי די היינטיגע רוסישע קאדעטען, נור מיט מעהר שכל און מוטה; זיי האבען געהאט דריי אורזאכען, פאר וואס צו בענקען נאך א סאציא־ליע איבערקעהרעניש: ערשטענס האט זייער קעשענע פערלאנגט, אז די רעוואלוציאן זאל קומען; צווייטענס, האט זייער פערשטאנד גע־פאדערט, אז אויפן טראהן זאל זיצען די פער־נונפט; זייער הארץ, וויעדער, האט געגלוסט נאך געווויסענס־פרייהייט. און אז די קעשענע און דער פערשטאנד און דאס הארץ פאדערען איין און די זעלבע זאך, מוז דאס געשעהען: די אינצעלנע פערזאן אפשר וועט דאס ניט דער־לעבען, אבער דער קלאס, צו וועלכען דיעזע פערזאן, דיעזער יחיד בעלאנגט, מוז עס דער־לעבען: פאר דעם קלאס מוז דיעזער משיח קומען.

אט אין דעם ליענט דאס די אורזאכע, וואס יעדע רעוואלוציאן מוז סוף כל סוף דאך זיענען. אבער דער זיג מוז אויך קאסטען זעהר טהייער; עס ווערען געפאדערט פיעלע קרבנות; און אין פראנקרייך האט זיך דערצו געפאדערט מעהר קרבנות אפשר ווי אנדערש־ווא.

איינער פון די געפאדערטע אפפער איז געווען גיזא'ס טאטע.

די יונגע אלמנה, גיזא'ס מוטער, האט אנ־געטהאן טרויער, — און דעם טרויער האט זי שוין איהר גאנצען לעבען ניט אויסגעטהאן; זאגאר ווען איהר זוהן איז שוין געווען דער מעכטיגער שטאאטס־מאן פון זיין פאטערלאנד, האט די אלטע ליעבענדע פרוי און מוטער נאך אלץ ניט פערגעסען דעם פרייז, וואס זי האט נעבאך בעצאהלט פאר דער פרייהייט פון פראנק־רייך.

יעצט קען מען שוין זעהען, ווי טהייער עס זיינען איהר געווען די קאנסטיטוציאן און

די בירגער־רעכטע, פּאר וועלכע זי האָט בע־ צאָהלט אזוי פיעל.

האָט אָבער דיעזע אונגלויבלעכע אלמנה קיין שום אורזאכע ניט געהאט אויף צו האָסען די־ זעלבע רעוואָלוציאָן, פיר וועלכע זי האָט גע־ בראכט אזא טהייערען קרבן?

געווים, געהאט; אורזאכע געגוג.

און דאָ איז אין איהר פאָרגעקומען דער מערקווירדיגער וויעדערשפרוך, וועלכער ער־ קלערט די נאָך מעהר מערקווירדיגע פערדרע־ הענישען פון דער צייט גלייך נאָך דער בע־ ריהמטער ערשטער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן! און די העלדישע הערצער און אָפּפערווילינג גייסטער פון יענער צייט איז געווען אי א בי־ טערער האָס, אי א מעכטיגע ליעבע צו דער רע־ וואָלוציאָן פון טערראָר און פיר פרייהייט.

מיט די בלוט און מילך פון זיין מוטער האָט דער יונגער גיזאָ אין זיך איינגעזויגען דיע־ זע צוויי עכטגעזינגעזעצטע, זיך וויעדערשפרע־ כענדע געפיהלען פון הייסע ליעבע און נאָך הייסערען האָס צו דעם רויטען געשפענסט פון דער רעוואָלוציאָן. (בעמערקט. די עקאָנאָמיקע פון יענער צייט לאָזען מיר דאָ אינגאנצען אויס; מיר רעדען נור וועגען דעם, ווי אזוי דיעזע עקא־ נאָמיקע האָט זיך אָבגעשפיגעלט אין דעם מענשלעכען הארץ; דערפאר בעטראכטען מיר דאָ גיזאָן ניט אלס איינצעלנעם, זאָנדערן אלס טיפּ). זיין מוטער, — די שטילע, ערנסטע, אינטעלליגענטע מוטער זיינע, האָט ביי זיך אין האַרצען געטראָגען דעם זעלבען טרויער, וואָס אלע לעבעדיגע פון יענער צייט און פון יענעם דור האָבען ביי זיך געטראָגען, א יעדער אין זיין הארץ. נייַן, איהר טרויער איז געווען בלויז איין טראָפּענדעל פון דעם גרויסען נאציאָנאלען טרויער פון דער נאָך־רעוואָלוציאָנערער פע־ ריאָדע. דאָך האָט מאדאם גיזאָ אמאל בעלאָנגט צו דער רעוואָלוציאָן; איהר כאראקטער איז, אלזא, געווען א פעסטער, ניט קיין צוקראָכענער. דיעזע פעסטקייט און דיעזען טרויער האָט זי אויף גפעיהלט, ווי הונדערטער און טויזענדער אנדערע מאָמעס האָבען עס דאָן גפעיהלט; און ער, איהר זוהן, האָט עס פון איהר איבערגענומען פונקט ווי טויזענדער אנדערע זיהן האָבען דאָס זעלבע ג'ירשנ'ט פון זייערע עלטערען.

און ביים יונגען דור, באלד נאָך דער רע־ וואָלוציאָן בעמערקט זיך אויף דיעזע ליעבע און האָס צו די בלוטיגע טעג. דיעזע ליעבע און האָס צום סאציאלען קאמפף. גיזאָ איז ניט איינער; טיער, דער בעריהמטער קארליק און גיגאנט איז א צוויייטער; אדאָלף קרעמיע, — דער גוטער, עהרליכער, וואָגענדער און דאָך פירכטענדער קרעמיע, — איז א דריטער, א. ז. וו.. א. ז. וו. אלע פון דעם זעלבען דור. אלע האָבען זיי גע־ זוכט פרייהייט פאר דער בורזשואָזיע, א רעפוב־ ליק פאר דער בורזשואָזיע און גערעכטיגקייט אלץ פאר דער זעלבער בורזשואָזיע.

ענדליך האָבען זיי, דאכט זיך, גענוגט, און זיי האָבען ערקלעהרט, אז דער פראָגרעס בע־ שטעהט אין דעם קאמפף פון דער אונטערדריק־ טער קלאָס נעגען דעם אָבשטאַרבענדען קלאָס פון אונטערדריקער.

און גיזאָ האָלט זיין בעריהמטע סעריע לעקטשורס וועלכע ער זאמעלט און גיט ארויס אין דעם יאָהר 1828, אונטער דעם א ביסלע שוין צו אייגדרוקספולען נאָמען: „די געשיכטע פון דער ציוויליזאציאָן אין אייראָפּא". דיעזען שוין צו־אויבערטריבענעם און געווים ניט־פאר־ דיענטען טיטול, גיט ער אָבער זיין וועלק ניט מיט די פארשרייענדע אבזיכטען פון דעם גע־ שעפטס־מאן, זאָנדערן וויל דער גייסט פון דער צייט האָט זיך גפעיהלט ביי זיך גרויס, און דער שוואונג פון דער רעוואָלוציאָן איז נעווען גרויס, און גיזאָ אלין, אלס איינער פון איהרע יורשים, האָט גפעיהלט און גערעדט גרויס.

און גיזאָ שרייבט זיין „היסטאָריע פון דער ציוויליזאציאָן אין אייראָפּא", — און ער שרייבט מיט האָפנונג, מיט מוטה, אָהן שרעק, אָהן בעהעלטענים, אָהן א שאָטען פון די ניט־ גענאָלצענע און ניט־גפעפערטע, מיטעל־מעסיגע פשרה־מאכערי פון דעם טרומלוועלן ראדיקאל פון דער בורזשואָזיע:

„די מאָדערנע אייראָפּא איז געבאָרען געוואָרען פון דעם קאמפף צוויישען די פער־ שיעדענע קלאסען פיר דער נעזעלשאפט. די קלאסען האָבען נאר ניט אויפגעהערט צו קעמפען; זיי האָבען זיך אייגע די אנדערע געהאסט; די נענצליכע פערשיעדענהייט פון זייערע אומשטענדען, אינטערעסען און מאָנערען, האָט ביי זיי בעשאפען א טיפע גייסטיגע פיינדשאפט; און דאָך — זיינען זיי נעקומען אלץ נעהענטער אייגע צו די אנדערע, נעקומען צו א פערשטענדנים, און האָבען זיך אייגע מיט די אנדערע אסימי־ לירט; און יעדע אייגע אייראָפּאישע נא־

ציאָן האָט ביי זיך אין בוזים געפיהלט דעם געבורטה און די ענטוויקלונג פון א געוויסען אלוועלטליכען גייסט, א געוויסע געמיינ־שאפטליכקייט פון אינטערעסען, אידעען און געפיהלען, וואס האָט טריאומפירט אי־בער זייער פארשיעדענקייט אין קריעג.*)

מילא, וועגען גיזאָ'ס „אסימילאציאָן" און זיין „אלוועלטליכען גייסט" וועלען מיר דאָ ניט ריידען. אָבער געראטן איז ער: די רעוואָלוציאָן האָט געזיגט; פון די קלאסען־קעמפפע (פון די פעאָדאלען געגען די קעניגע און דערנאָך פון דער בורזשואָזיע געגען די פעאָדאלען און די קעניגע צוזאמען) איז מען דורך די שרעקען פון דער רעוואָלוציאָן סוף כל סוף דאָך ארויסגע־קראָכען פון די פערשיעדענהייט פון אינטערע־סען און מען האָט זיך דאָך דערדראָפעט צו איי־ניקייט און אסימילאציאָן אין אן אונייוער־סאלען גייסט פון... פון דער אלם איינשלינגענ־דער בורזשואָזיע, נאטירליך. און גיזאָ, דער בורזשואָ, האָט, נאטירליך, ווייטער און העכער פון זיין אייגענעם קלאס ניט געדארפט קוקען; און ער האָט אויך ניט געקוקט. האָבען מיר צו איהם וואלט אפילו יא געקוקט... האָבען מיר צו איהם גאר ניט. און מיר קאנען פאלקאָמען פערשטעהן די אויפריכטיגקייט און ערנסטקייט פון זיינע ווערטער, וועלכע מיר האָבען נאָר וואָס ציטירט. דעם לויב־גזואנג צום קלאסען־קאמפף זינגט ער דאָ עהרליך; ער מיינט יעדע זילבע פון יעדען וואָרט, וואס ער לערנט, אז „די מאָדערנע אייר־ראָפא איז געבאָרען געוואָרען פון דעם קאמפף צווישען די פערשיעדענע קלאסען". און דער טאָן זיינער, מיט וועלכען ער זאָגט ארויס די אמת'ע ווערטער זיינע, איז דער בערעכטיגטער טריאומפירענדער טאָן פון דעם פאָעט פון א זיעגענדען קלאס: מוטהיג, ענערגיש און מיט ענטהוזיאזמום רעדט ער אי פון קלאסען־קאמפף (ווי ער פערשטעהט איהם), אי פון דער רעוואָ־לוציאָן, אי פון דעם פראָגרעס און די ציווילי־זאציאָן, וואָס קומען דערפון ארויס.

אָבער, פלוצים, נא דיר: — עס הויבט זיך מיט אמאל גאָר אן א נייע רעוואָלוציאָן, — און געגען וועמען?

---

* גיזאָ: „די היסטאָריע פון דער ציווילי־זיאָ־ציאָן אין אייראָפא", ענגלישע איבערזעצונג פון וויליאם העזליט, זייטען 165–164.

געגען די בורזשואָזיע זעלבסט.
און פון וועמען?
פון די פראָלעטאריער גאָר.
און וועז איז דאָס געשעהען,

דאָס ערשטע מאל, אין יאָהר 1830, — צוויי יאָהר בלויז נאָך דעם, וויי דער גוטער פראָ־פעסאָר האָט אזוי מוטהיג ארויסגעגעבען זיינע רעוואָלוציאָנס־מוטהיגע לעקטשורס איבער דער געשיכטע פון דער ציוויליזאציאָן אין אייראָפא; און דאָס צווייטע מאל קומט דאָס פאָר אין 1848, וועז די נייע רעוואָלוציאָן וואקסט שוין א ביסעל אונטער, און דערלאנגענדיג איהר ער־שטען קלאפ אין פאריז, שיקט זי ארויס איהר וויעדער־קול איבער גאנץ אייראָפא, און ער הילכט אָפ אי אין בערלין, אי אין וויען.

און בלויז איין יאָהר שפעטער, אין 1849, האָט שוין גיזאָ געשריעבען וועגען „דעמאָקרא־טיע אין פראנקרייך", און פרעדיגט שוין ניט די סאציאלע רעוואָלוציאָן, חלילה, זאָגדערען דעם סאציאלען פריעדען צווישען די הערשער און די בעהערשטע.

איצט קענען מיר שוין ענטפערען אויף דער פראָגע: — וואָס האָט דאָ אזוינס פאסירט? פריהער האָט די בורזשואָזיע, זיין קלאס, רע־וואָלטירט; איז ער געווען פאר די רעוואָלוציאָן און האָט איינגעזעהען די ציוויליזירענדע און הו־מאניזירענדע וירקונג פון דעם קלאסען־קאמפף. יעצט אָבער רעוואָלטירט מען גאָר געגען די בור־זשואָזיע, געגען דעם קלאס, צו וועלכען ער בע־לאנגט, איז ער, נאטירליך, געגען דער רעוואָ־לוציאָן און קעגען דעם קלאסען־קאמפף, און ער שפיעלט אונז גאר אויף דאָס זיעסע ליעדעלע פון פריעדען־רוהע און געהארזאמקייט.

ווי איהר זעהט, איז גיזאָ, דער גרויסער היסטאָריקער און קלייניקער שטאָטס־מאן גע־ווען א גאנץ פשוט מענשעל: העכער פון זיין קלאסען־אינטערעס איז ער ניט אויסגעוואקסען.

יא, דער קלאסען־אינטערעס ענטשיידעט די קלאסען־פסיכאָלאָגיע, און זי, וויעדער, בעהערשט שוין אי די לאָגיק, אי דעם געפיהל פון גערעכ־טיגקייט. זעלטען, זעלטען וועז איינער כאפט זיך ארויס פון די נעגעל פון זיין קלאסען־פסיכא־לאָגיע. און וועז דאָס פאסירט יא אמאל, איז אזא מענש טאקע א גרויסער גייסט, ניט פאר די גיזאָ'ס זיך מיט איהם צו מעסטען.

מאקס פיין.

דער איד אלס יוניאן־מאן

ין דער אידישער ארבייטער א גוטער יוניאן־מאן אדער ניט? די ביכער פון די ארגאניזאציאנען זאגען „ניין". דער צושטאנד פון די אידישע מאסען זאגט „ניין". די פעסטקייט פון די אידישע יוניאנס זאגט „ניין".

וען מען זאל נעהמען אין אנבעטראכט די גרויסע אגיטאציאן, וואס איז אנגעפיהרט געווארן צווישען די אידישע מאסען, די ארבייט, ענערגיע און קרבנות, וואס זיינען געבראכט געווארן אויף דעם מזבח פון דער אידישער טרייד־יוניאן בעוועגונג, וועט מען קומען צום שלום, אז דער איד ענטשפרעכט וויייט ניט דאם, וואס מען האט געקענט פון איהם ערווארטען אלס טרייד־יוניאן מאן.

ווארום איז דאם אזוי?

וען מען רעדט פון דעם אידען אלס יוניאן מאן, פערגלייכט מען איהם, געווענהנליך, מיט דעם אמעריקאנעם בעל־מלאכה, און מען מוז קומען צום שלום, אז דער איד איז ווייט הינטערשטעליג. עס איז א דבר ידועה, אז דער אמעריקאנער ארבייטער קריעגט א בעסערען לוין, ארבייט וועניגער שטונדען און ווערט בעסער בעהאנדעלט.

דערפאר טאקע וואס די אמעריקאנער ארבייטער בעלאנגען און האלטען זיך אין זייערע ארגאניזאציאנען — זאגט מען — גענויסען זיי די פרוכט, וואס ארבייטער אחדות ברייגט.

ווארום איז אבער דער איד הינטערשטעליג?

האבען פיעלייכט די אמעריקאנער ארבייטער שטארקערע כאראקטערע, עהרליכערע הערצער, קליגערע קעפ, וואס מאכט זיי עמפפינדליכער צו פערשטעהן די בעדייטונג פון צו זיין ארגאניזירט?

האט דער איד, וועלכער האט זיך טויזענד־דער יאהרען צוגעפאסט צו די אומשטענדען פון די פערשיעדענע לענדער, וואוהין דער גרויזאמער שיקזאל האט איהם פערוואהרפען, וועלכער האט מיט דעם גרעסטען געדולד אריבערגעטראגען אזוי פיעל נגישות און רדיפות און האט זיך מיט אלע קרעפטען געהאלטען ביים לעבען, האט דער וועלבער איד פערלאהרן זיין וואונדערבאהרען געדולד אויף דעם אמעריקאנעם באדען און האט זיך ניט געוואלט בענוצען מיט דער פרייהייט פון דיעזען לאנד?

ווארום איז דער איד מיט דער געוואלדיגער אמביציאן, וואס מען שרייבט איהם צו, וועלכער איז אזא בריה אין האנדעל און וואנדעל, וועלכער שטייגט אריבער אין בילדונג די קינדער פון אנדערע נאציאנען, ווארום האט ער דאָ פלוצלונג פערלאהרן דעם שכל און וויל ניט, אדער קען ניט פערשטעהן דעם אויפאבען זינן פון טרייד־יוניאניזמום, וועלבע איז דאם אויינציג הילף זיינע?

דער געוועהנליכער ענטפער, וואס מען בעקומט דערויף איז, אז ער האט פיינט צו צאהלען בייטרעגע, לאזט זיך ניט דיסציפלינירען, האט ניט קיין געדולד צו בעפעסטיגען זיך אין זיין ארגאניזאציאן.

דיעזע תירוצים, וען זיי וואלטען אפילו געווען אין גאנצען אמת, פיהרען ניט קיין איין שריט ווייטער; זיי קענען בלויז קאנסטאטירען א פאקט, זיי פערענטפערען אבער ניט די פיינליכע קשיות און ערקלעהרען ניט די אורזאכען. דען אלין בלייבט קשה, ווארום האט טאקע דער אידישער ארבייטער פיינט צו צאהלען דיום און ווארום איז ער ניט דיסציפלינירט?

דער אמת איז, אז דאם וואס דער אידישער ארבייטער האט ניט קיין גוטע און שטארקע יוניאנס, איז דאם ניט די שולד פון דעם אידען אלם אידען, נאר די אורזאכען זיינען די אומשטענדען, וואס האבען ארומגערינגעלט דעם אידען, וועלכער איז א פראלעטאריער.

די אידישע אימיגראנטען קען מען אויסטהיילען אין צוויי קאטעגאריען: היימישע ארבייטער, דאם הייסט די, וועלכע האבען זיך גע־

לערנט א מלאכה אין דער היים, און די וואס האבען זיך דא אויסגעלערנט אן ארבייט. עס איז פאר קיינעם קיין סוד ניט, אז די אריבער־געקומענע, וואס האבען זיך אריינגעוואנדערט אין די רייהען פון די פראלעטאריער, זיינען געווען ארעם און הונגעריג; לאנג וואלטען אויך גליקען האבען זיי ניט געקענט; זיי האבען זיך דארום צוגעלאזען צו די יעניגע טריידס, צו וועלכע עס איז געווען לייכטער צוצוקומען.

גרינגער ווי אלעס איז געווען צוצוקומען צו דער שניידער־אינדוסטריע; ווייל אלע איהרע פאבען זיינען געלעגען אין אידישע הענד און האבען זיך צו יענער צייט אייניגעפונען אין די אידישע קווארטאלען. לאנג לערנען זיך דערביי האט מען ניט געדארפט, מען האט גלייך אנגעהויבען צו בישלאך צו פערדיענען, און אז דער אימיגראנט האט געהאט א שטיקעל ברויט זיין הונגער צו שטילען, און א ווינקעל וואו זיין קאפף אוועקצולייגען, איז ער שוין געווען האלב צופריעדען, און האט געארבייט מעהר, איידער מען האט פון איהם פערלאנגט.

די אינדוסטריען, אין וועלכע דער אידישער אימיגראנט איז געווען בעשעפטיגט, זיינען אבער ניט געווען צופריעדען צו שטעהן אויף איין ארט. זיי האבען געמאכט א גוואלדיגען פארשריט; און וען דער איד האט זיך שוין גוט אויסגעהארעווט און האט שוין אויף געדארפט מעהר פאר זיין פערברויך און ער האט אנגעהויבען צו בויען זיין יוניאן, איז שוין זיין טרייד געוואלדיג אויסגעוואקסען אין דער לענג און אין דער בריים.

וואלטען ביז די יוניאן וועט אויסוואקסען אזוי, אז זי זאל זיך קענען מעסטען אין קרעפטען מיט די אויפגעקומענע בעלי־הבתים איז געווען א פיזישע אונמעגליכקייט, דאס האט געפאדערט אן.אונמענשליכע געדולד, און דא דארף מען מאמענטאלע הילפע; איז קיין אנדער וועג ניט געווען וויי דער אלגעמיינער סטרייק.

די סטרייקס פלעגען כמעט אלע מאל געווען וואונען וועהרען. די אידישע אינדוסטריען, וועלכע זיינען מיט א יאהר דרייסיג צוריק געווען נאך אין זייער קינדהייט, האבען ניט געקענט אויסהאלטען קיין צופעליגע שטערונגען און אונארדנונגען, האבען זיך געמוזט בויגען פאר דעם דזשענעראל סטרייק.

די יוניאן, וועלכע האט זיך ארגאניזירט צוליעב דעם סטרייק, איז געווען רויה, שוואך און צונויפגעשטשאבעט אין אייליענים, האט ניט געהאט קיין שטארקען פונדאמענט; איז זי ענטוועדער צופאלען געווארען צוליעב דעם, וואס די ארבייטס־געבער פלעגען צוריק אוועקנעהמען דאס, וואס עס איז געוואונען געווארען אין סטרייק, אדער עס פלעגט אנקומען א נייע כוואליע פון אימיגראציאן און ארונטערשווייניקען זי פון דער ערד.

אום צו האבען א קלייניעם בעגריף, ווי שנעל די טריידס, אין וועלכע אימיגראנטען זיינען בעשעפטיגט, זיינען געשטיגען, און ווי וויים די יוניאנס האבען זיי ניט געקענט נאכיאגען, איז נויטהיג צו בריינגען די פאלגענדע פאקטען:

דעם 1טען מאי, 1892, האבען די קלאוק־מאכער יוניאנס פון אייניגע גרויסע שטעדט אבגעהאלטען א קאנוואנשאן אין ניו־יארק, ביי וועלכען זיי האבען אנגעריידעט זייער נאציאנאלען פערבאנד, און די פערטרעטער פון די פערשיעדענע יוניאנס האבען דאן אפגעגעבען דעם פאלגענדען בעריכט:

ניו־יארק און אומגעגענד פערמאגט 1000 מיטגליעדער אין דער יוניאן, און אין דעם טרייד זיינען בעשעפטיגט 12,000 מענער און פרויען.

באסטאן — 90 אין דער יוניאן, 400 אין טרייד.

שיקאגא — 150 אין דער יוניאן, 4000 אין טרייד.

באלטימאר — 100 אין דער יוניאן, 400 אין טרייד.

פילאדעלפיא — 90 אין דער יוניאן, 2000 אין טרייד.

פון דעם אלעמען איז צו זעהען, אז ווען די אידישע און איטאליענישע אימיגראציאן וואלט ניט געווען אזוי אונאטירליך, וואלטען זיך די יוניאנס געקענט האלטען אויף זייער באדען; אזא צאהל ארגאניזירטע ארבייטער אין פערגליך מיט דער צאהל, וואס געפינט זיך אין טרייד, קען האבען א גוואלדיגען איינפלום אויף די ניט־ארגאניזירטע; אבער די ארגאניזאציאנס־ארבייט האט בשום אופן ניט געקענט געהן האנד אין האנד מיט דעם וואוקס פון דער אימיגראציאן.

אין די סקייפלע טריידס, וואו אמעריקאנער זיינען בעשעפטיגט, האט די אימיגראציאן ניט געמאכט קיין גרויסע שטערונגען. דאס האט מען זיך ארומגעצאמט מיט הויכע אייניטס־געלד, מיט עקזאמענס אין ענגליש, און

אייניגע יוניאָנס האָבען פערלאַנגט פון זייערע קאַנדידאַטען פאר מעמבערס, אז זיי זאָלען פריהער אָפּזיין א געוויסע צייט אין לאַנד, ביז זיי וועלען זיין בערעכטיגט צו מעמבערשיפ.

מען וועט זיכער שטעלען א פראַגע: אז אויב עס זאָל זיין אמת, אז די אומשטענדען האָבען געשטערט דעם דאָ־אויסגעלערנטען אי־דיישען פּראָלעטאַריער צו האָבען גוטע יוניאָנס, וואָרום אָבער האָבען דאָ די היימישע בעלי־מלאכות שוואַכע אָרגאַניזאַציאָנען און פערדינען וועניגער ווי די אמעריקאנער?

א שניידער צו זיין און אויפנעהען א גאַנצען בגד, קען מען דאָך קיין גרינעם ניט אויס־לערנען. אין בילדינג־טרייד — וועט מען וויע־דער פרעגען — ארבייטען דאָך אידישע ארבי־טער מיט אמעריקאנער צוזאמען, ווי קומט דאָס, וואס דער אמעריקאנער ארבייטער קריעגט זיין פרייז און דער איד ניט?

וועגען די שניידער פאָדערט זיך, אייגענט־ליך, צו שרייבען א בעזונדערען ארטיקל. די פראגע איז אזוי פיעל קאָמפּליצירט, אז מען קען דאָס ניט אָב'פּטר'ען מיט עטליכע צייל־ען, אָבער יעדער איינער וועט לייכט פערשטעהן, אז די קליינע צאָהל שניידער, די בעלי־מלאכות פון דער היים, וואס געפינען זיך אין די קליידער־פּעקטאָריעס, וועלען אזוי בטל בששים צוויישען דער ריעזיגער צאָהל ארבייטער, וואס האָבען זיך דאָ אויסגעלערנט ארבייטען ביי שניידערי, אז זיי האָבען קיין בעדייטונג ניט. וויעדער וועלט דער שניידער־פאַך אזוי ספּעציאַליזירט זייט די לעצטע 15—16 יאָהר, אז מען דאַרף האָבען גאַנץ ווייניג היימישע בעלי־מלאכות צו מאַכען א בגד.

די אידישע ארבייטער, וואָס ארבייטען ביי דעם בילדינג־טרייד, האָבען טאַקע זיך זעהר שטאַרק געהאַלטען אן זייערע יוניאָנס, אָבער די לעסאָנס, וואס זיי האָבען געקראָגען אלס יוניאן־לייט, זיינען געווען זעהר טרויעריגע.

איבערהויפט דאָרטען, וואו אידען בעלאַנגען צו נאַציאָנאַלע פערבאַנדען, וואו קריסטען זיינען די פיהרער, קומען ארוים זעהר טרויעריגע רעזולטאַטען פאר די ערשטע. די פיהרער פער־שטעהען ניט דעם אידען'ס פסיכאָלאָגיע, זיין אַרט דענקען און וויסען דארום ניט ווי צוצופּאַ־סען די אגיטאַציאָן און די ארגאַניזאַציאָנס־אַר־בייט, אז זי זאָל האָבען א ווירקונג אויף דעם אידישען פּראָלעטאַריער.

דאָס איז אלעס געוועזט געווארען וועגען עהרליכע אמעריקאנער פיהרער, וועלכע שאַדען דעם וואוקס פון די אידישע יוניאָנס בשוגג. עס זיינען אָבער פאראן א סך ארבייטער־פיהרער, און ספּעציעל אין בילדינג טרייד, וואס שאַדען דעם אידען במזיד.

עס זיינען בעקאַנט פאָלגענדע פאקטען, וועלכע וואַרפען ליכט אויף דעם, ווי מען בע־האַנדעלט און מען בעצאָהלט די אידישע פאָר־לייטע פאר דעם, וואָס זיי זיינען יוניאָן־לייט:

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָבען די אר־בייטער פון דעם ברוקלינער פיינטער לאָקאַל 2, זיך שטאַרק געלאָגט, אז די באָסעס צאָהלען ניט דעם פרייז, וואָס די יוניאָן פאָדערט. זיי האָבען זיך געווענדעט צו זייער ביזנעס־אייד־זשענט, א'ן אייריש־מען, צו דעם דיסטריקט קאונסיל — עס האָט אָבער ניט געהאָלפען, און וען זיי האָבען עפענטליך פראָטעסטירט, האָט מען זיי בעשטראָפט מיט גרויסע סומען געלד. עס זיינען אויך דא פאקטען, אז די באָסעס, וועלכע זיינען אונטער דער יוריסדיקשאָן פון דעם דערמאָהנטען לאָקאַל, פלעגען זיין געוואַל־דיג פעראינטערעסירט אין די עלעקשאָנס פון די בעאמטע פון דער יוניאָן, פלעגען קאמפּיי־נעווען און ספּענדען געלד, אז מען זאָל נאָר ערוועהלען אזעלכע בעאמטע, וועלכע די באָסעס האָבען געוואָלט.

אין צייט פון לעצטען קריזיס, וען עס איז געווען אזוי שווער צו קריגען ארבייט, האָבען אידישע קאַרפענטערס, יוניאָן־לייט, וואס האָ־בען געארבייט אין די בראָנקס, געקראָגען א'ן אָרדער צו פערלאָזען דעם דזשאָב און אויף זייער פלאַץ האָט מען געשיקט קריסטען.

מען וועט פיעלייכט זאָגען, אז וואָהר־שיינליך האָבען זיך די אידען פערזינדיגט דערך מיט, וואס זיי האָבען ניט געקראָגען דעם יוניאָן־סקיל; וועלען מיר דאָ בריינגען נאָך א פאקט, וועלכער איז בעקאַנט דער גאנצער אידישער ארבייטער עולט:

מיט דאָ נאָר א קורצער צייט צוריק זיינען די קארפענטערס פון דעם אידישען לאָקאַל פון די בראָדערהוד פון ניו יאָרק ארוים אין סטרייק, צוויי טויזענד אין צאָהל, דער־פאר וואס די באָסעס האָבען זיי ניט געצאָהלט דעם פרייז, וואס זיי האָבען זיך פערפּליכטעט ביים מאַכען דעם קאָנטראַקט. קען נאָך מעהר זיין א מעהר בערעכטיגטע פאדערונג נאָך דעם

שטאנדפונקט פון א יוניאן? האָט דער דיסטריקט קאונסיל, צו וועלכען זיי בעלאנגען מיט ניט־אידישע קארפענטערס יוניאָנס, ניט גערעכט אָנוועגדען אלע קרעפטען צו געווינען אזא סטרייק?

וואס האָט דער דיסטריקט קאונסיל געטהאָן? ער האָט געשיקט אנדערע צו פערנעהמען די פלעצער פון די סטרייקענדע ארבייטער און מאָסען פאמיליען־לייט זיינען געבליעבען אָהן ברויט.

איז דאָ דער איד שולדיג דערפאר, וואָס ער איז ניט געווען קיין גוטער יוניאָן־מאן, אָדער איז דאָ דער איד בעשטראָפט געווארען דערפאר, וואס ער איז א איד?

דער פאקט איז, אז דער איד איז גאר ניט קיין שלעכטער יוניאָן־מאן און ער איז ניט שוואכער אין כאראקטער און איז פונקט אזוי עמפינדליך אויפצונעהמען די טרייד־יוניאָנס־טישע תורה, ווי דער אמעריקאנער ארבייטער. נאָר די ספעציעלע בעדינגונגען פון די טריידס, אין וועלכע ער איז בעשעפטיגט, זיינען דאָס די שטייגער אין וועג. וועגן די ליטאָגראָפערס, פרינטערס, ארנאמענטאל און דעקאָרייטיוו ארבייטער, פלאָמבערס און פעטערן־מאכערס, וואָלטען זיך פריהער ניט בעווארענט דורך דער לאנגער צייט פון זייער עקזיסטענץ און זיי וואָלטען פערפליצט געווארען מיט אימיגראַנטען, וואלטען זיי געהאלטען דאָרטען, וואו די אידישע ארבייטער זיינען.

אזן דאָ מוז געבראכט ווערען אייניגע פאקטען, וועלכע וועלען ערקלעהרען דעם צושטאנד פון די ניט־אידישע אימיגראַנטען, וועלכע ארבייטען ביי אזעלכע אינדוסטריען, וואו אמעריקאנער און אידען זיינען ניט פיעל אין צאָהל. מיר מיינען פאליאקען, סלאָוואקען, איטאליענער, מאדיארען און אונגארען.

ביז יעצט האָבען מיר פערגליכען דעם אידען מיט דעם אמעריקאנעם אלס יוניאָן־מאן, יעצט וועלען מיר זיך בעמיהען איהם צו פערגלייכען מיט דעם ניט־אידישען אימיגראַנט, און מיר וועלען זעהען, ווי אזוי זעהט ער אוים אלס יוניאָן־מאן געגען יענע.

מיר וועלען דאָ נעהמען דריי גאנץ היבשע אינדוסטריען:

די, וואס ארבייטען אין די אייזען־פאבריקען, אין די וואול־און קאטען מילס און אין די פעקינג־הייזער.

דער בעריכט, וועלכען קאָמישיאָנער אָניעל האָט אריינגעבראכט אין דעם 62טען קאָנגרעס אין וואשינגטאָן, וועגען סטיל טראָסט, לויטעט אזוי: די ווייזשעס און די ארבייטס־שטונדען פון 172,706 ארבייטער און אויך זייערע אר־בייטס־בעדינגונגען, זיינען דאָרט אָנגעוויעזען געוואָרען זעהר קלאָהר.

פון 172,706 ארבייטער, זיינען 31,354 בעשעפטיגט ביי פלאָם־פייערדיגע קאלך־אויוועגס. פון דיעזער צאָהל זיינען 87.88 פראָצענט געצוואונגען צו ארבייטען 7 טעג א וואָך, און 62.79 פראָצענט ארבייטען אין דורכשניט 84 שטונדען א וואך און נאָך מעהר. די וואס זיינען בעשעפטיגט ביי די ברענענדיגע אויוועגס קריעגען 18 סענט א שטונדע, און בלויז א גאנץ קלייגער אונבעדייטענדער פראָצענט, קריעגט 25 סענט א שטונדע. פון די אלע ארבייטער, וואס זיינען דאָרט בעשעפטיגט, קריעגען בלויז 29.69 פראָצענט 18 סענט א שטונדע, די איבריגע פערדיענען נאָך וועניגער. דאָ איז בלויז אָנגעגעבען געוואָרען די פאקטען פון די ארבייטער, וואס זיינען בעשעפטיגט ביי דעם טראָסט. די, וואס זיינען בעשעפטיגט אין די אנדערע פעקטאָריעס, זיינען פערהעלטנismעסיג אויך אונטער די זעלבע צושטענדע. די ארבייטער זיינען דאָרטען ניט אָרגאניזירט.

אלע געדענקען דעם טומעל, די גרויסע אָפּפער, וואָס זיינען געפאלען אין דעם לאָרענס׳ער סטרייק. די פאקטען וועגען דער לאָגע פון די שקלאפען אין די דאָרטיגע מילס, האָט אריסגערופען א געוואלטיגע סימפאטהיע אין בערא. וואס האָט זיך אויסגעלאָזען פון דעם גרויסען קאמפף אין לאָורענס, מאסס.? די אָפּפער זיינען פערלאָרען געגאנגען. די פרייזען זיינען צוריק פערקלענערט געוואָרען. פון דער גרויסער צאָהל טויזענדע ארבייטער, וואס זיינען בעטהיליגט אין דעם ריעזיגען קאמפף, זיינען אין דער יוניאָן איבערגעבליעבען א פאר הונדערט, און אלעם וואס האָט זיך אבגעשטעלט איז, די נאָכוועהענייש פון די פעראונגליקטע ארבייטער־פיהרער עטטאָר און דזשיאָוואניטי.

וועגען די פעיקנג הייזער פון די טראָסטס און די אינדעפענדענט פלענטס זיינען די פאקטען אזוי קלאָהר און וואהאפטיג איבערגעגעבען געוואָרען אין אפטאָן סינקלעיר׳ס בוך, אז פרעזידענט רוזוועלט, וועלכער איז דאן געוועסען

אין זאטע, און וועלכער איז, דאכט זיך, קיין פיינד ניט געווען פון די טראסטס, איז געווען געצוואונגען צו שיקען אין די שיקאגא סטאק־יארדס דזשיימס ב. רייניאלדס און דעם יעצטי־גען מיניסטער אף קאמוירס ענד לייבאר נאגעל, צו מאכען דאַרטען א גרינדליכע אונטערזוכונג.

וואס מען זאל ניט זאגען וועגען די אידישע ארבייטער, אזוי וויים געזונקען און אזוי ווייט ניט ארגאניזאציאנס־פעהיג זיינען זיי זיכער ניט.

אייניגע גיבען אן אורזאכען, אז דער אי־דישער ארבייטער איז ניט ערפאלגרייך אין זיין יוניאן, וויל מען האט איהם ערצויגען צו סא־ציאליסטיש און ראדיקאל; פיעלע אידישע אר־בייטער זיינען נאך פון אנדערע לענדער געקו־מען אהערצו פארטיגע ראדיקאלען; דאס וויל מען אנגעבען אלס א'ן אורזאכע פון די שוואכ־קייט פון די אידישע יוניאנס. דאס איז, נא־טירליך, זעהר א פאלשע בעהויפטונג, וואס עס האט אמאל געקענט געמאכט ווערען. דאס, וואס דער ארבייטער איז ראדיקאל געוואנען, מאכט איהם בלויז בעסער צו זעהען די אונגע־רעכטיגקייטען, וואס ווערען געגען איהם בעגאנ־גען, און מאכען איהם נאך פאר'ן בעסערען סארט יוניאן־מאן. דער פאקט איז, אז אין די אידישע יוניאנס זיינען די טהעטיגסטע מיט־גליעדער סאציאליסטען אדער אנארכיסטען, און די זעלבע האבען צוזאמען צוליעב די יוניאנס געליטען הונגער און האבען מיט איהר דורכגע־מאכט אלע שטורעמס.

די יעניגע פיהרער אין די אידישע יוניאנס, וואס בלאזען זיך אלס קאנסערוואטיוו, זיינען דאס בשום אופן ניט אין דער ווירקליכקייט, זייער גאנצער קאנסערוואטיזמוס דריקט זיך אוים אין קלייניליכען, נארישען צו־להבעים, ווי אין רוכבענען סקעב־סיגארעטען, שיוווען זיך אין ניט־יוניאן באַרבער־שעפער און טראגען קליי־דער וואס זיינען געמאכט אין סוועט־שעפער. וועלענדיג אבער שפיעלען די ראלע פון קאנ־סערוואטיוו ארבייטער־פיהרער, שפיעלען זיי די ראלע פון נארַאנים.

יעצט וועלען מיר פיהרען א קליינעם פא־ראלע צוויישען א אידישען און ניט־אידישען סטרייק, און מיר וועלען לייכט קענען זעהען, וואו די אידען האלטען מיט'ן טרייד־יוניאניזמום און וואו די ארבייטער־אימיגראנטען פון אנדע־רע נאציאנאליטעטען האלטען.

אט האט מען פאר זיך צוויי סטרייקס: פון די קאורענס'ער וועבער און פון די קלאוק־מאכער אין ניו־יארק. ביידיי קעמפפע זיינען געווען גערייכטעט געגען ריעזען אינדוסטריעז. אין ביידע פעלע זיינען די מאנופעקטשורערס געווען פעראייניגט. דער קלאוק־סטרייק איז גע־וואנען געווארען; דער קאורענס'ער סטרייק איז אויך געוואונען געווארען. פון דעם ערשטען איז בעשאפען געווארען א מעכטיגע יוניאן, פון דעם צווייטען איז איבערגעבליבען א ביסעל רויך אין די אויגען. אין ביידע סטרייקס זיינען סאציאליסטען און ראדיקאלען געווען די טהו־ערס און די פיהרערס; ווי קומט דאס, וואס איי־נער איז געווען אזוי ערפאלגרייך, און דער צוויי־טער איז באלד נאכ'ן סעטעלמענט פערלארען געגאנגען?

דאס איז גאנץ פשוט: די אידישע ארביי־טער האבען זיך א ביסעל בערוהיגט נאך די פיעלע אנשיקענסען וואס זיינען ספעציעלע טרייבס בריינגען; און כאטש די סיסטעמען פון זיינען טרייבס האבען זיך שטארק געענדערט, האבען די פיהרער פון די קלאוק־מאכער פער־שטאנען צו ענדערען די אלטע פאליסי און צו־פאסען זיך צו די נייע פאדערונגען.

די פיהרער פון די קלאוק־מאכער האבען פערשטאנען, אז ביי די יעצטיגע צייטען, וועו זייער טרייד איז אויפגעוואקסען און די בעלי־חבתים זיינען רייך געווארען, וועט א געווהנליכער וואכעדיגער דזשענעראל־סטרייק ניט העלפען, א פלוצלונג אויפגעפלאמטער קאמפף וואלט אויסגעלאשען וועלען אזוי שנעל, ווי דער ברען וואלט געווען אריבער.

זיי האבען דארום פריהער פאר נאהענט פון 2 יאהר ארגאניזירט די יוניאן און דעם סטרייק, זיי האבען אויסגעארבייט פלענער, צו־געפערטיגט איינפערטרויעטע מיטהעלפער, גע־וואנען פרייונד אין די שפעטער און דאן, וועו דער סטרייק איז גערופען געווארען, האט מען געקענט ערווארטען, אז פון איהם וועט זיך אויסלאזען א רעכטע זאך.

די קאורענס'ער סטרייקער האבען פריהער ניט גענוואוסט, מיט וואס מען עסט א יוניאן. מען האט זיי ארויסגעפיהרט אין סטרייק ווי ווילדע, און וועו דער סטרייק איז געסעטעלט געווארען, האט זיך די ארגאניזאציאן, וואס איז געווען צונויפגעקלעפט מיט גאר נישט, צופא־לען.

דיעזע טאקטיק פון די קלאָוק־מאכער צו האָבען א רעכטע שטיקעל יוניאָן בעפאָר דעם סטרייק, איז אויך געווען געפאָלגט פון די פאָר־יערס, און דאָס וועלען אויך דארפען טהאָן אלע אנדערע ארגאניזאציאָנען, וועו זיי וועלען וועלען האָבען ערפאָלג.

מען גיט יעצט אָן ביישפיעלע, אז די קלאָוק־מאכער וועלען קאָנסערוואָטיוו, דערפאר וואָס זיי פאָדערען הויבע אייגטרייטס־געלד; דאָס־איז זעהר א שוואכער פאקט. וועו, למשל, די פּרע־סער ברענטש פון די קלאָוק־מאכער פאָדערט 25 דאלאר איינטרייטס־געלד, און דער פּרעסער־ברענטש פון די מענער־שניידער פערלאנגט בלויז 50 סענט, הייסט דאָס ניט, אז די ערשטע איז געווארען קאָנסערוואָטיוו און די צווייטע ראדיקאל. עס הייסט בלויז, אז די קלאָוק־פּרע־סער ברענטש וועל בעפעסטיגען איהרע קאָנדי־ציאָנען, וואס די מיטגליעדער האָבען געקראָגען. וועו זי זאָל אבסאָלוט עפענען ווייט איהרע טהי־רען פאר נייע מעמבערס, וועט זי האָבען דאָס זעלבע, וואס די אידישע יוניאָנס האָבען ge־האט פון דער אונאָטירליכער אימיגראציאָן. וועו, פארקעהרט, די פּרעסער־ברענטש פון די שניידערס האלט אפען איהרע טהירען פאר נייע מיטגליעדער, הייסט דאָס בלויז, אז זי האָט ניט וואָס צו פערליערען.

וואָס איך מיין דערמיט צו זאָגען איז, אז די אידישע יוניאָן־ליט, אזוי גוט ווי די אי־דישע ארגאניזאציאָנען, ווערען געפיהרט פון די אומשטענדען, און ניט אז דער איד האָט אין זיך אזעלכעס ספעציעלעס, וואס מאכט איהם אונפעהיג צו זיין ארגאניזירט.

וועו, למשל, דער קלאָוק־מאכער ברענגט 25 דאלאר און בעט זיך צו ווערען א מעמבער. אדער וועו ער צאָהלט רעגעלמעסיג זיינע דיוס, הייסט דאָס ניט, אז ער איז יעצט בעסער אדער קלוגער געווארען ווי מיט צוויי יאָהר צוריק, נאָר דאָס בעווייזט, אז די יוניאָן גיט איהם בעפריי־דיגונג פאר דאָס, וואס ער צאָהלט אין דער יו־ניאָן.

די אידישע ארבייטער הויבען זיך ווירקליך אן צוצופאסען צו די אומשטענדען פון זייערע טריידס. איבער א פיערטעל יאָהר־הונדערט פון קעמפּפע און סאציאליסטישע אגיטאציאָן, הא־רען געהאט א געוואלדיגען איינפלוס אויף די אידישע ארבייטער. די בעוועגונג האָט אויך אייגעבילדעט א געוויסען קלאס פון פראקטי־

אין פּהיגע מענשען, נאטירליך ניט אין דעם ערך וויפיעל עס פאדערט זיך, נאָך דעם וואוקס פון ד־ע בעוועגונג. די ערפאהרונג, וואס די יוניאָנס האָבען געהאט פאר דער צייט פון זייער עקזיסטענץ, איז געווים ניט פארלאָרען געגאַנ־גען. דאָס אלעס האָט געבראכט רעזולטאטען. עס איז אמת, אז זיי זיינען נאָך ווייט ניט דאָס, וואס זיי האָבען געדארפט זיין.

מען קען אָנצייגען אויף פיעלע אידישע יו־ניאָנס, וואס זיינען געווארען אזוי שטארק און מעכטיג, אז קיין שטורעם וועט זיי ניט קענען ריהרען פון אָרט. ניט ווייט זוכענדיג וואָרפט זיך אין די אויגען די קעפּ־מייקערס יוניאָן, מיט איהר סאלידער עקזיסטענץ, מיט איהר גרויסער צאָהל מעמבערשיפּ אין פערגלייך מיט דעם טרייד; מיט איהר סאציאליסטישער טענדענץ און געזונטען צושטאנד. די ניע פּענטס מייקערס מיט איהר גרויסער צאָהל מיטגליעדער, די קלאָוק־מאכער יוניאָן, וועלכע האָט פאר דער צייט נאָך דעם סטרייק אויסגעארבייט א גאל־דענע מאשינערי אין דער ארגאניזאציאָן. אין די קלענערע טריידס זיינען אויך פאראן יוניאָנס, וואס האָבען פערקירצט די ארבייטס־צייט, אויפגעהויבען די פרייזען, און שטעהען אויף א גאנץ פעסטען באָדען.

דער אידישער ארבייטער אין אמעריקא האָט זיך גאר ניט וואס צו שעהמען אלס יוניאָן־מאן, און טרייד־יוניאָניזמום אין אמעריקא צווי־שען אידען, האָט א גרויסע צוקונפט.

וועו מען וועל ציהען ריכטיגע שלוסע פון דעם אלעמען, מוז מען צוגעבען, אז פראָפּאר־ציאָנעל נאָך דער צאָהל פון אידישע ארבייטער אין די פערשיעדענע טריידס, זיינען זיי נאָך וועיט ניט גוט ארגאניזירט. וועו מען נעהמט אבער אין אנבעטראכט די ספּעציעלע אידישע צרות, וואס די זעלבע פערמאָגען, דאן מוז מען צוגעבען, אז דער איד האָט אויף דיעזען געביעט זעהר פיעל אויפגעטהאָן.

דער אידישער טרייד־יוניאָניזמום איז נאָך אבער אין זיינע גאנץ יונגע יאָהרען, און די צו־קונפט פאר איהם איז האָפנונגספול און ליכטיג.

וועו מען פערגלייכט די אידישע טרייד־יוניאָנס אין צאָהל פון גוט־שטעהענדע מיטגליע־דער, וועלען די אמעריקאנער יוניאָנס פיעלייכט קענען צייגען בעסערע רעזולטאטען, וועו אָבער מען זאל בעטראכטען דעם מאָראל און עטהיק פון די אידישע טרייד־ארגאניזאציאָנען וון פון

זייערע מיטגלידער, דאן וועט די אמעריקאנער ארבייטער־בעוועגונג אויסקומען ווי א בייבי גע־גען א ריעז.

בעטראכטענדיג דעם פּונקט פון דער אידי־שער טרייד־יוניאן בעוועגונג, מוז מען בעווארנ־דערן דעם קלאסען־פערשטענדניס איהרען; דיעזער שארפער שטריך ציהט זיך אין דער גאנ־צער ליינג פון איהר געשיכטע.

דאס צו אויסלוסטרירען וועלען מיר ברענ־גען עטליכע פאקטען, וועלכע וועלען בעווייזען די נפקה מינא צווישען ביידע אבטהיילונגען פון דער ארבייטער־בעוועגונג.

וועו די פּרעסלייט האבען געסטרייקט אין די שיקאגא'ער צייטונגען, האבען זיך די שריפט־זעצער פון ארט ניט גערוהרט; און וועו די סטראטייפערס האבען געוואלט מיט־סטרייקען, האט מען זיי געוואלט אויסשליסען פון פער־באנד. די באסעס האבען דארום געקראגען סקעב פרעסלייט, און דער סטרייק איז פערלאנגט גע־גאנגען.

די שריפטזעצער פערענטפערען זיך דער־מיט, אז זיי האבען געהאט א קאנטראקט מיט די בעלי־הבתים; אבער דאס איז דאך אן אייג־פאבער שווינדעל. ערשטענס ווערט דייטליך אין קאנטראקט ערקלעהרט, אז זיי טארעו ניט אר־בייטען מיט סקעבס, אוו צווייטענס, היטען דאס די בעלי־הבתים אזוי אויפריכטיג דעם קאנטראקט?

דאס זעלבע האט פאסירט און פאסירט יע־דען טאג. אין דעם „ברוקלין איגעל" האט איין טהייל יוניאן מיטגליעדער גארבייט און די צווייטע געסטרייקט; אוו דא קען אפילו דער שווינדלערישער ענטפער אויך ניט דיענען, ווייל יעדער קאנטראקט ווערט גענאכט מיט דער צו־שטימונג פון אלע בעלענטשעס פדן דרוקערי־טרייד, אוו עס איז דארום נויטיג פאר אירגענד וועלכער אבטהיילונג פון פאך צו ווארטען ביז דער קאנטראקט וועט זיך ענדיגען, ווייל אלע־מענס קאנטראקט ענדיגט זיך אין איין צייט.

יעצט לאמיר נעהמען אן אנדער ביישפיעל: די קלאוק־מאכער געהען ארוים אין א דזשענע־ראל סטרייק, די ריפער־מאכער האבען מיט אויי־ניגע וואכען פריהער געסטרייקט אוו געוואונען, אבער וועו עס איז נויטיג צוליעב די אלגעמיינע אינטערעסען פון דער אינדוסטריע, אז די רי־פער מייקערס זאלען ניט ארבייטען, געהען זיי וויעדער ארוים אין א סימפאטהיע סטרייק.

אוו ווייטער; די פאריערס סטרייקען, אוו די קלאוק־מאכערס זעהען, אז די פאר־מאנו־פעקטשורערס האבען זיך פעראייניגט; דער קלאסען־אינסטינקט דייטעט אן, אז וועו די פעראייניגטע פאר־מאנופעקטשורערס וועלען ברעכען דעם סטרייק, דאן וועט דאס דיענען פאר א ביישפיעל פאר אנדערע מאנופעקטשו־רערס, אז וועו זיי פעראייניגען זיך, קענען זיי ברעכען סטרייקס; אוו די קלאוק־מאכער יוניאן קומט אין מאל צו הילפע מיט 5000 דאלאר אוו א צווייטען מאל טהוט זי דאס זעלבע. די קעפ־מייקערס יוניאן קומט אויך צו הילפע מיט א היבשע סומע געלד.

קען מען אנצייגען אזא ביישפיעל פון קלאס־קלאהרהייט אוו גוטען ווילען אין דער אמע־ריקאנער ארבייטער בעוועגונג?

ווי מען זעהט דערפון איז זעהר לייכט צו קריטיקירען דעם אידישען ארבייטער אוו זיין ארגאניזאציאן, עס איז אבער שווער דאס צו פערשטעהן.

אברהם רייזען.

דו וואָם טאַנצען ניט...

(ערצעהלונג).

יינער פון די צוויי פרוינד, וועלכע זענען פארבייגעגאַנגען א טאַנץ־שוהלע, האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ צו יענע פענסטער, פון וואָנען די מוזיק האָט אזוי טריאומפירענד און זיעגרייך זיך געגאָסען אין גאַס אריין, ער האָט אריינגעקוקט אין פענסטער אריין, און כאפענדיג מיט'ן אויג נאָר די שוועבענדיגע קעפּ פון טאַנצענדיגע פּאָארלעך, האָט ער אָבגעזיפצט און זיך אָנגערופען צום פרוינד:

— וועסט גלויבען, אז איך בין דאָך שוין נישט קיין אינגעלע, בין שוין באלד ביי פיערציג יאָהר, און וועז איך הער טענץ־מוזיק און זעה די יונגע טאַנצענדע פּאָארלעך, רופט זיך ביי מיר עפּעס אָפּ א וויעדער־קול אין הארצען, אין מיין נאנצען וועזען...

— ע, פרוינד, פערגעס עס, האָט דער צוויי־טער שמייכלענדיג זיך אָנגערופען... טענץ איז שוין ניט פאר דיר...

— יא, אודאי... ניט פאר מיר, שוין ניט די צייט... אָבער איך זאָג דיר, אז אין דער יוגענד, אז מען קען ניט טאַנצען, גליטשען זיך און דאָס גלייכען שפּיעלעריין, — גענייסט מען פון לעבען א סך וועניגער וויפיעל עס איז דאָ אין לעבען. און אין לעבען איז דאָך איבערהויפּט אזוי וועניג דאָ — פאר וואָס זאל מען אלץ ניט אויסניצען... צום בעדויערן אָבער, כאָפּט מען זיך אימער צו־שפּעט צום שכל... וועסט גלויבען — האָט ער מאָדנע אָנגעקוקט זיין חבר און געטשמייכלט — אז נאָך אויך איצט האָט זיך מיר געוואָלט אריינלויפען צום טאַנץ־לעהרער און פרעגען: קענט איהר נאָך אזא מאן ווי איך אויסלערנען טאַנצען, אָדער איך בין שוין פאר־לאָרען?...

דער בעגלייטער האָט זיך צולאכט:

— מעהר ווי דאָס פעהלט דיר ניט...

— נאטירליך, האָט דער ערשטער געענט־פערט, — עס איז זעהר לעבערלעיך... אָבער עד־היום בעדויער איך, וואס מיין יוגענד איז אוועק אָהן טענץ... וועז איך וואָלט וועלען פילאָזאָפי־רען, וואָלט איך געזאָגט וועגען דעם אן אפאריזם: דער וואָס טאַנצט נישט אין דער יוגענד, הינקט אָב דאָס לעבען...

— נישט קיין גערַאטענער אפאריזם... — האָט דער צווייטער ג'חוזק'ט....

— נישט גערַאטען, נאטירליך, — האָט דער ערשטער געענטפערט, — אָבער מיט מיר האָט אמאָל אויך א התונה פּאסירט אזא מאָדנע מעשה, אז וועז איך דערמאָהן זיך, גיט מיר ווי עפּעס א שוידער, כאָטש די גאנצע מעשה האָט געדויערט א פּאָאר מינוטען, אָבער די מינוטען זיינען געווען אזוי שווער צו פערטראָגען, וועז האָבען איבערהויפּט בעדייטעט עפּעס סימבאָ־ליש...

— דאָס איז שוין אינטערעסאנט, —,האָט דער צווייטער זיך אָנגערופען, — דערצעהלּ...

— יא, האָט דער ערשטער געמורמעלט, — אינטערעסאנט איז עס זעהר... איך וועל דיר דערצעהלען. איך וויים אָבער נישט, צו וועל איך איצט קענען איבערגעבען יענעם געפיהל, וואס איך האָב געפיהלט... פערגעס ניט, אז עס איז א געשיכטע פון א יאָהר פונפצעהן צוריק... איך בין דאן אלט געווען ביי א יאָהר פינף־עון־צוואנציג...

געדרעהט האָב איך מיך דאן ארום ראדי־קאלע און ערנסטע קרייזען... אליין אויך געקוקט אויפ'ן לעבען ערנסט און ראדיקאל, כאָטש טיף אין הארצען איז אין מיר געזעסען א חוזק־מאכער און געצויגען מיך צו טהאָן נאריישקיי־טען. צו לעבען, געניסען און פרעהען זיך מיט מיין יוגענד, אָבער די אטמאָספערע, אין וועל־כער איך האָב זיך דאן געפונען איז געווען אזא, וואס האָט גיכער אנערקענט דעם אסקעטיזם, איידער דאָס לוסטיגע לעבען, כאָטש אין דער

טהעאָריע זיינען אַלע געווען פאר א שהנעם, לוסטיגעם לעבען...

אין יענער צייט איז ביי מיינעם א ווייטען קרוב געווען חתונה... איך בין געווען געלאָדען אוּן בין געגאַנגען... א חתונה האָב איך אַלע מאָל ליעב געהאַט, איך געדענק, אז איך בין נאָך גע־ווען א אינגעל, אין שטעדטעל, פלעג איך נישט דורכלאָזען קיין איין חתונה, איבערהויפט נאָך דער חופה, ווען די יונגוואַרג פלעגט זיך צוזא־מענקומען טאַנצען... מיט דארשטיגע בליקען פלעג איך פערפאָלגען יעדע בעווענונג פון די טאַנצענדע... מאַנכעסמאָל פלעגט זיך וועלען א ווארף טהאָן אין טאַנצענדען קרייז אוּן מיט־געשלעפט ווערען... דעם דאָזיגען חשק צו חתונות אוּן איבערהויפט צו די טענץ, איז ביי מיר פערבליבען זעהר לאַנג, אַן איך פלעג מיר אויף א חתונה קיינמאָל נישט ענטזאגען צו געהן... אויב דו ווילסט, איז נאָך היינט ביי מיר דאָ א שוואכקייט צו חתונות אוּן שמחות, ווּאו עס ווערט געשפּיעלט אוּן געטאַנצט... נאָך מיין מיי־נונג האָט דאָס קורצע לעבען אייגענטליך גע־ברויכט צו זיין א לאַנגע אייביגע חתונה אוּן שמחה. אָבער אהער געהערט עס ניט.

געקומען אויף דער חתונה איז שוין געווען א זייגער עלף אין אבענד... די כלה, א יונגע רייצענדע מיידעל, האָט מיך פאַרגעשטעלט פאר פיעלע איהרע חבר'טעס, צווישען וועלכע איך האָב, איבריגענס, אייניגע געקענט... מיר האָ־בען זיך צוגערעדט, געלאַכט אוּן געוויצעלט... עס איז געווען א זעלטענע גוטע שטימונג. איבער־הויפט בין איך געווען אין יענע מינוטען גליק־ליך, וואָס, לויט מיר האָט זיך געדאַכט, בין איך געפעהלען געווארען... פערגעס ניט, אז כאָטש איך בין געווען אין יענער צייט ראדיקאל גע־שטימט אוּן געדרעהט זיך מיט ערנסט־פערכמו־רעטע יונגע לייט, בין איך דאָך אליין געווען א שטיקעל דאָן־זשואָן... הלואי ווּאלט איך אָבער געהאַט שכל צו זיין א גאַנצער... אין לע־בען דארף מען זיין אליין גאנץ... די האַלבהייט, די האַלבהייט מאכט אונז פאר קאליקעס...

אַלזאָ, איך האָב מיט די יונגע שעהנע מיידי־לעך גוט פערבראַכט. איינע, וועלכע איז מיר בעזונדערס געפעהלען געווארען, האָב איך גע־שענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, אוּן אריינקו־קענדיג איהר אין איהרע גרויסע לוסטיגע שווארי־צע אויגען, האָב איך אזוי ווי אבגערעדט וועלען זיך א צווייטען מאָל...

פלוצים אָבער האָט די מוזיק א ברום גע־טהאָן. אין זאַאל איז געווארען א לעבעדיגע בע־וועגונג.

— טאַנצען, טאַנצען! — האָבען געקלונ־גען יונגע שטימען...

— איהר טאַנצט?... — האָט מיר די איינע געפרעגט.

איך בין געווארען רויט און פערשעהמט, אוּן האָב זיך געשטאַרקט צו ענטפערען:

— לייַדער, ניט...

דאָס מיידעל איז גליך ווי איבערגעביטען געווארען, האָט מיר געגעבען קאַלט די האַנד, אוּן ענטשולדיגענדיג זיך האָט זי צוגעגעבען:

— מיר וועלען זיך זעהען נאָך די טענץ...

איך האָב מיר אויף עטליכע טריט אָבגע־רוקט... אין די שלייפען האָט מיר געהאַקט, ווי מיט האַמערס, אוּן דער גאַנצער זאַל האָט זיך ווי געדרעהט פאר מיר, ווי אויף דער זאַל וואָלט געטאַנצט...

דערווייַל זיינען צו מיר צוגעגאַנגען נאָך אייניגע אוּן געפרעגט:

— אוּן איהר טאַנצט ניט?

— ניין! צום בעדויערען... — האָב איך אויסגעשטאַמעלט...

מאַנכע האָבען פריינדליך בעדויערט, מאַנכע האָבען דאַרויף גאר נישט געענטפערט.

אין א פאָאר מינוט ארום בין איך געליע־בען גאַנץ אליין. די שעהנסטע מיידלאַך האָבען אויסגעבאַפט די מיאוס'סטע יונגע לייט... איך האָב מיך אבגערוקט אין אווינקעל, אויסגעזוכט א שטוהל אוּן זיך אוועקגעזעצט מיט אנ'ערנ־סטער מינע, ווי איינער זאגט: ווי קומט צו מיר אזעלבע נאַרישקייט...

אָבזיצענדיג אזוי עטליכע מינוט, האָב איך בעמערקט, ווי עס לאָזט פון מיר ניט אראָב איהרע בליקען עפּעס א פרוי פון עטליכע אוּן פיערציג יאָהר... אויב ניט די גאַנצע פופציג...

וואָס, דאכט זיך, איז מיר די דאָזיגע פרוי אָנגענאַנגען — א אידענע... אָבער דאָס, וואָס זי האָט אויך ניט געטאַנצט, האָט מיר עפּעס ווי געדראָהעט: „זעה, האָב איך מיר פארוויירפע געמאַכט, אָט די יענטע טאַנצט אויך ניט, אָט זי איז דיר א פּאָאר...“

איך בין פון געדאַנק ווי פערציטערט גע־ווארען, אוּן האָב מורא געהאט אויפצוהויבען די אויגען אויף איהר... איז אָבער אזוי ווי א וואונד ווילט זיך קראַצען, אזוי האָט זיך מיר דוקא גע־

וזאלט קוקען אויף דער אייניגער איבערגעבליבענער פרוי, וועלכע האט אויסגעזוכט דעם עלענדקייט און דער אומעט אליין... איך האב מיך עפעס ווי דערשראקען און געוואלט זיך אויפהויבען און אוועקגעהן, נאר איך וויים ניט, וועלכע מאדנע מאכט האט מיך ווי צוגעהאלטען צום שטוהל, און איך וויים ניט, וועלכע מאכט האט מיר געהויבען די אויגען צו קוקען נאר אויף איהר, נאר אויף איהר...

און שטעלט זיך פאר, אז זעהענדיג ווי איך קוק אויף איהר אזוי, איז זי ווי שטארקער ביי זיך געווארען, זי איז צוגענאנגען צום נאהענטען שטוהל, וואס איז נעבען מיינעם געשטאנען, זיך אוועקגעזעצט און געווארפען בליקען אויף מיר...

דא האב איך מיר אויף אן אמת דערשראקען... איך און זי די אייניגיע, וואס טאנצען ניט... איך בין פאר הרפה ווי רויט געווארען, אבער דא האט מיט מיר געטראפען אזוינס, וואס איך האב מיר א לאנגע צייט ניט געקענט מוחל זיין, אנשטאט אויפצוהויבען זיך און אוועקצוגעהן פון דער דאזיגער יענטע, בין איך געווארען אזוי ניעדערשלאגען, אז איך האב זיך פערגעסען מיין גאנצען שטאלץ, אן מיין יוגענד, און האב גענומען אמוזירען מיין זאמע...

— איהר טאנצט אויך ניט? — האב איך מיך געוועדעט מיט א פראגע.

די „זאמע" האט זיך אן מיין פראגע אנגעכאפט און האט זעהר ליעבליך געענטפערט:

— ניין, איך האלט אויך ניט פון די נאר־ישקייטען...

זי האט זיך צולאכט און האט בעוויעזען איהר מיול מיט אויסגעפוילטע צייהן...

דערזעהענדיג עס, האב איך מיך געוואלט אויפשטעלען און ענטלויפען פון מיין בייזען שאטען, וועלכען איך האב אליין ארויסגערופען, זי אבער, דרייסט פון מיין פראגע צו איהר, האט זיך צו מיר צוגערוקט נעהענטער און מיר אריינגעפליסטערט אין אויער אריין:

— דאס טאנצען ווי דאס טאנצען... דער עיקר איז דאס אבקיהלען זיך...

און האט זיך צולאכט מיט א נארישען, שיטערען געלעכטערעל, ווינקענדיג צו מיר מיט איהרע אויסגעלאשענע אויגען...

פון איהר דאזיגער פראזע, און איבערהויפט פון איהר געלעכטערעל, איז מיר ווי א ווינד פון טויטע פעלדער דורכגעלאפען... איך האב מיר געוואלט שוין באמת אויפהויבען און לאזען איהר אליין זיצען, אבער דא האב איך בעמערקט ווי דער טאנץ אין זאל האט אויפגעהערט... איך האב דערזעהען דאס פריהערדיגע שעהנע מיידעל שטעהן אנטקעגען מיר און קוקט מיר אן... א ציטער איז מיר דורכגעלאפען מיין לייב... דאס מיידעל, האב איך בעמערקט, האט א שמייכעל געטהאן און איז פערשוואונדען צווישען דער רוישענדער יוגענד...

איך בין געבליבען זיצען אויפ'ן שטוהל נעבען דער זאמע, וואס טאנצט ניט, און ווילענדיג ניט ווילענדיג, פערבראכט מיט איהר, ביז וואנען איך בין געוואהר געווארען אז זי איז נאך א מיידעל און וואלט געווען א בעל'טע חתונה צו האבען...

דא האב איך מיר דערשראקען אויף אנזאמת... איך האב פערגעסען אן מיין גאנצען מארא, אן מיינע פרינציפען, אן אלץ אין דער וועלט, און בין אנטלאפען פונ'ם טאנץ־זאל ווי געיאגט פון א גרויס אונגליק...

אויף דער גאס האט זיך מיר געדאכט, אז מיך יאגט נאך די זאמע, וואס טאנצט אויך ניט...

איך בין ענטלאפען, ענטלאפען...

פיליפ קראנין.

די שטייער־פראגע און די ארבייטער

ס׳איז אלמישט ארבייטער פארטיי האלט, אז די אויפגיבע הילפט פאר דעם ארבייטער קלאס ליעגט אין דער אפשאפונג פון דער קאפיטאליסטישער סיסטעם. אירגענד וועלכע פאליטישע פארטיי, וועלכע פערשפרעכט אדער פרעטענדירט צו זיין פעהיג צו שטיצען די אינטערעסען פון ארבייטער־קלאס אויף דעם וועג פון שטייער־רעפארם נארט אפ (!) דעם ארבייטער קלאס מיט בורזשואזע פראגען; זי פערראטה (!) אן אונגליקליכען פראלעטאריאט".

מיט דיעזע וועלטער ענדיגט זיך אן ענגליש בראשורקע אונטער דעם טיטל „טעקסייז־שאן", וועלכע וועלט שטארק געלויבט און אויך איבערגעדרוקט אין דע־ליאן׳ס לייב־ארגאן. א זעהר קוריעזע בראשורקע איז דאס. איך בין געווען נייגיעריג איהר איבערצולעזען, ווייל די פראגע, וועלכע וועלט דארטען בעהאנדעלט, נעמליך: „וער צאהלט די שטייער אין א קאפיטאליסטישען שטאאט?" האט מיך דערמאהנט אן אונזערע שטרייטען און דעבאטען צו דער צייט פון דער שפאלטונג אדער „רעוואלוציאן" אין די רייהען פון דער ס. ל. פ., וועלכע איז אלץ מעהר אומגעוואנדעלט געווארען אין א סעקטע אונטער דער קאמפראמיסלאזער „דרייי־איניגקייט" פון דע־ליאן, סעניעל און פאגט.

דאס איז געווען בלויז מיט א יאהר פיער־צעהן צוריק, אבער מיר דוכט זיך, אז דאס איז שוין א גאנץ אלטע געשיכטע. דאן איז די ענט־פלעקונג, אז די ארבייטער צאהלען בכלל ניט פאדאטקעם, געווארען אזא קרעדא (אני מאמין) פון דער ס. ל. פ., אז ווער עס האט נאר אויס־געדריקט דעם מינדעסטען צוויפעל אין דעם, איז אריינגעלעגט געווארען אין א חרם און איז שלימלעך „סוספענדירט" געווארען. איך האב געהערט צו די אפיקורסים אין דיעזען פונקט, ווי אויך אין דעם פונקט וועגען דער טויט־געבאר־ענער בעשעפענים אונטער דעם נאמען „סאשע־ליסט טרייד עגד לייבאר אליענס". אבער טראץ דעם, וואס איך בין געווען דער רעדאקטאר פון „אבענד־בלאט", האב איך פונדעסטוועגען ניט געקענט ארויסטרעטען אפען אפילו אין טהעארעטישע ארטיקלען. איך האב זיך דאן געפונען אונטער א זעהר שטרענגער צענזור פון דער „פארטיי", וואס עס האט פאקטיש געמיינט די אויבענדערמאהנטע דריי־איניגקייט און אפשר בלויז דעם „רוח־הקודש" אין דעם גוף פון דע־ליאן בכבודו ובעצמו. גענאסע פייגענבוים, וועלכער האט זיך גערוסען אויסצודריקען זיינע „אפיקורסישע" געדאנקען, פלעגט ווי עס איז דורכשמוגלען אין „אב. בל." בעמערקונגען געגען דעם דאזיגען אני מאמין; אבער איך האב געוואלט בעטראכטען די פראגע וועגען שטייער און ארבייטס־לוין אין א לענגערען טהעארעטישען ארטיקל, און דאס איז מיר ערשט געלונגען, וועז איך בין אויך געווארען רעדאקטאר פון דעם מאגאזליכען זשורנאל „נייע צייט" (דאס איז א זעהר אינטערעסאנטער קאפיטל אין דער געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער־בעווע־גונג אין אמעריקא, וועלכע איז נאך ניט גע־שריעבען געווארען און וועט, וואהרשיינליך, קיינמאל ניט געשריעבען וועדען).

אט פאר דיעזען ארטיקל איז ניט נור די ארימע „נייע צייט" גלייך פעראורטהיילט גע־ווארען צום טויט (דאס איז געווען דער לעצטער נומער פון דיעזען זשורנאל, וועלכער האט עק־זיסטירט פון מאי 1898 ביז יוני 1899) אין די „אלערהעכסטע ספערען", וואו עס האט גע־שוועבט דע־ליאן׳ס הייליגער גייסט, זאנדערן מיין שיקזאל אלס רעדאקטאר פון „אב. בל." איז אויך דארטען פערזיעגלט געווארען. דערביבער בין איך עס נייגיעריג געווען איבערצולעזען די אויבענדערמאהנטע בראשורקע.

נאכהער בין איך שוין נייגיעריג געווארען איבערצולעזען מיין ארטיקל אין דער „נייער צייט", און דאס האט מיך וווייטער בעווענגען צו שרייבען דיעזען ארטיקל, וווייל איך דענק, אז די בעטרעפענדע פראגע פערדיענט פיעל מעהר

פּלאץ אין דער סאציאליסטישער פּרעסע, ווי מען גיט איהר געווהנלעך אפּ. וואס פּאר א מיינונג איינער זאל ניט האָבן וועגן די ס. פּ. בכלל און וועגן דע־ליאן בפּרט, האָט עס דאָך ניט צו טהאָן מיט דער ט ה ע א ר ע ט י ש ע ר זייט פון דער פּראגע מכח די ווירקונגען פון שטייער אויף ארבייטס־לוין. זי דארף אינטערעסירען יעדען ארבייטער. דערצו נאָך פיהרט זי אריין אין א רייהע פון אנדערע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פּראגען, וועלכע דארפען גרינדליך בע־שפּראָכען ווערען אין דער סאציאליסטישער פּרעסע.

* * *

אלזא, לאָמיר דאָ בעטראכטען די פּראגע, אויב ארבייטער צאהלען פּאדאטקעס אין א קאָ־פּיטאליסטישען שטאאט.

אלע סאָציאליסטישע אויטאָריטעטען ער־קלערען, אז דער ארבייטער טראָגט די שטייער־לאסט ד י ר ע ק ט, דאָס הייסט פּשוט פון זיין לוין. מען קען אָנפּילען א ביכעל מיט ציטאטען פון זייערע שריפטען צו צייגען, ווי די שטייער־לאסט דריקט די עקאָנאָמישע לאגע פון ארבייטער־קלאס. מיט פּיערצהן יאָהר צוריק, ווען עס האָט זיך נעקאכט אין די ריהען פון די סאָציא־ליסטען אין יוניטעד סטייטס מכח די אויבען־געשטעלטע פראגע, האָט די „פּאלקס־צייטונג“ דורכגעטרייבערט מיט עכט־דייטשער גרינדליכ־קייט און פּינקטליכקייט די גאנצע סאציאליסטי־שע ליטעראטור צו צייגען, ווי פּאלש עס איז צו בעהויפּטען, לויט ווי דאָס איז צוערשט אויסגע־דריקט געווען (ווי ווייט מיר איז עס בעקאנט) אין יולי 1895, אויף דער סטייט־קאָנווענשאָן פון דער ס. ל. פּ. אין טראָי, נ. י., און ווי דאָס איז נאכהער פּראָקלאמירט געווארען מיט אלימפּישע דונערען און בליצען אין דע־ליאָן’ס „פּיפּעל“ אלס א „צענטראל־פּרינציפּ“, אלס א געטליכע ענטפּלעקונג, נעמליך:

„אונטער דער קאָפּיטאָליסטישער סיסטעם ער־האלט די ארבייט, וועלכע פּראָדוצירט אלעס, נור איין פּיערטעל (?) פון איהר פּראָדוקט. פון די איבערגעבליבענע דרייַ פיערטעל (?) צאהלט דער קאָפּיטאָליסטישער קלאס די שטייער און בעשיצט דאָרום די רעגיערונג. אירגענד וועלכער שטרייט צווישען די קאָפּיטאָליסטישע פּראָקציעס וועגען די אָרט קאָסטען פון דער רעגיערונג אָדער וועגען די אָרט און וויזע, ווי צו פערטהיילען די שטייער צווישען זיי, איז דאָרום פון קיין שום אינטערעס פיר דעם לוין־ארבייטער קלאס...“

איך האלט עס אָבער פאר איבריג צו פער־נעהמען פּלאץ מיט ציטאטען אפילו פון קארל מארקס אליין. פאר מיר איז גענוג צו ווייסען, און איך דענק, אז דאָס דארף אויך זיין גענוג פאר יעדען סאציאליסט, דאָס די סאָצ.־דעמאָקראטי־שע פּארטייען פון אלע לענדער פערוואָרפען דעם דאָזיגען „צענטראל־פּרינציפּ“ פון דע־ליאָן’ס סאָ־ציאלע סעקטע און דאָס זיי האָבען אלע אין זייערע מינימום־פּראָגראַמען בעשטימטע פונקטען, ווי צו ענדערען די עקזיסטירענדע שטייער־סיסטעמען און צו ערלייכטערען די שטייער־לאסט, וועלכע דריקט בעזאָנדערס דעם פּראָלעטאריאט.

אָט אין דער צייט, ווען דער אויבענגע־בראכטער „צענטראל־ פּרינציפּ“ איז „ענט־פּלעקט“ געוואָרען אין טראָי און איז נאכהער בעשטעטיגט געוואָרען אין דער זאָגענאנטער מו־ניציפּאָלער פּראָגראם, וואס די נאציאָנאל־עקזע־קוטיוו פון דער ס. ל. פּ. האָט ארויסגעלאָזען אָטאָקראטיש אין 1897 מיט פאלגענדע ווער־טער:

„די קאָסטען פון דער רעגיערונג זיינען צו־הויליכ צווישען די קאָפּיטאָליסטען, וועלכע נעהמען זיך צו די מעהרווערטס, וואָס ווערען געשאפען פון ארבייטער קלאס איבער זיינע ווידזשעס און וואס פון זיי (די מעהרווערטס) מוזען נויטוועניגער־ווייזע (?) דיעזע קאָסטען געדעקט ווערען. די פּאל־שע געגען־מיינונג איז אָבער אזוי ווייט פערשפּרייט און אזוי זאָרגפעלטוג אויסגעפּלאָנצט אין די מאסען דורך זיערע קאָפּיטאָליסטישע רויבער; מיט אַנ־דערע ווערטער, די פּראָזע „עקאָנאָמישע רעגיערונג“ ווערט אָזוי היפּאָקריטיש אָנגעוענדעט און אזוי אָלגעמיין מיספערשטאַנדען, אז די וואָהרהייט, וואס ווערט דאָ אויסגעדריקט, דארף שטענדיג וויעדער־האלט ווערען“ —

אין דער זעלבער צייט איז אין דער אל־געמיינער פּלאָטפאָרם פון דער ס. ל. פּ. נאָך פערבליבען פאָלגענדער פונקט פון די „אימי־דיאייט דעמאנדס“:

„פּראָגרעסיווער אויסקונפּט־שטייער (אויסקאָם טעקס) און א שטייער אויף ירושה; די קלענערע אויסקונפּטע זאָלען ניט בעשטייערט ווערען“.

הוינט איז שוין די ס. ל. פּ. אונטער דער לייטונג פון דע־ליאָן וועניגסטענס קאָנזעקווענט אין דיעזען זאָדערבארען „צענטראל־פּרינציפּ“. איהר פּראָגראם איז געבליבען אָהן שום „אי־

מידיאיט דעמאנדם". אין איין שטעלע פון דיע־ זען זעהר קוריעזען דאָקומענט שטעהט קורץ און שארף: „די פּראָגראם פון דער ס. ל. פּ. איז ר ע ו ו א ל ו צ י א ן" (מיט גרויסע בוכשטאבען אין דעם טעקסט, ווי אבגעדרוקט. אין דע־לִיאַן'ס לִייב־אַרגאן). מיט אזא פּראָגראם קען מען טאקע גיך קומען צו — אנארכיע. יעדענפאלס דארפען שוין די „קאָמפּראָמיסלאָזע" פון דע־לִיאַנ'ס סאָ־ ציאַלע סעקטע גאר ניט מורא האָבען, טאָמער וועט א ברייען, א רוזוועלט אָדער אירגענד וועל־ כער אנדערער בורזשואָזער רעפּארמער זיי „בע־ גנב'ענען". זיי זיינען געבלִיבען גאָר אָהן א מי־ נימום פּראָגראם. ניטא אויף א רפואה אירגענד וועלכע פּראקטישע פּאָרדערונג אין דע־לִיאַן'ס יעצטיגער באָמבאסטישער פּלאַטפּאָרם. אגב אורחא וועל איך דא בעמערקען, אז וויי, ווייט עס קען איבערהויפּט זיין א רייד וועגען די גנבה פון א פּראָגראם, האָבען די סאָציאל־דעמאָקרא־ טען גראדע „גע'גנב'עט" זייערע מינימום־פּראָג־ ראַמען ביי די בורזשואזע רעפּארמערס, ביי די ראדיקאלע פּארטייען, נאָר זיי האָבען די זעלבע פונקטען אויסגעדריקט שארפער און אין סאָציא־ ליסטישען גייסט. מאַנכע פון די פונקטען פון אונזערע מינימום־פּראָגראַמען זיינען טאקע אזוי פּארמולירט, אז עס איז פּשוט א ו נ מ ע ג ל י ך זיי דורכצופּיהרען אין א קאַפּיטאַליסטישער גע־ זעלשאפט. זיי זיינען פאקטיש ר ע ו ו א ל ו צ י א נ ע ר פּאָדערונגען.

נור לָאמיר זיך האַלטען נעהעטער צו אונ־ זער טהעמא — די שטייער־פראגע.

„דער הויפּט־אינטערעס פון דער ס. ל. פּ. אין דער שטייער־פּראָגע איז פּטור צו ווערען פון איהר" — אזוי שטעהט געשריעבען אין דער הקדמה צו דער בראשורקע „טעקסיישאַן", וואו איינער פון דע־לִיאַן'ס שילער מיט'ן נאַמען דזשאַהן גערקע האָט בעוויעזען, אז צוויי מאָל צוויי איז א קוגעל־טאָפּ. נאָר א קלייניגקייט — פּטור ווערען פון דער שטייער־פּראגע! איך האָב מורא צו זאגען, אז מען וועט פון איהר קיינמאָל ניט פּטור ווערען, אפילו ניט אין א קאָמוניסטיש־אַנארכיסטישער געזעלשאפט, אויב אזא געזעלשאפט וועט וועז עס איז מעגליך זיין. אָבער ווי ווערט אָט דער דאָזיגער תלמיד־חכם פּטור פון דער דאָזיגער פּראָגע? אָה, גאַנץ אויס־ פּאָך, דורך פאלגענדע בעהויפּטונגען:

„עס מאַכט קיין וועזענטליכען אונטערשיעד צווישען אַרבייטער־קלאַס, ווער עס צאָהלט די טעק־ סעס, אויב דאָס איז דער גרויסער אָדער דער קלוי־ נער קאַפּיטאַליסט. יעדער ארבייטער וויים נור אויף זאָך. ער וויים, אז דער ארבייטער־קלאַס האָט קיין שום (?) אויגענטהום, וואָס קען בעשטייערט ווערען. עס איז א טרויעריגער, אָבער אונבעשטרייטבא־ רער (!) פאקט, אז די גרויסע מאַיאָריטעט פון פּאָלק, דער ארבייטער קלאַס, דער קלאַס וואָס זיין פּראָצע פּראָדוצירט אלע רייכטהימער, בעזיצט קיין שום רייכטהום. די עטליכע שטיקלעך מעבעל, ווועלכע זיי־ נען פון אָנפאָנג געווען פון דעם ביליגסטען סאָרט און ווועלכע האַלטען זיך קוים, זיינען ניט רייכטהום, נור דזשאָנק (שמאָטעס, בלע"ז)... דער ארבייטער־ קלאַס בעזיצט קיין מאַקסיבאראַס אויגענטהום, און דאַרום צאָהלט ער קיינע שטייער".

וואס פאר א טיפע חכמה און גרויסע קענטנים דיעזער מאַן בעזיצט עס! און וואס פאר א וועלט־איבערקעהרענדע ענטדעקונג! טאָ־ מער מייט איהר, ארבייטער און בכלל קבצנים, אז די קליידער און שטיוועל וואס איהר טראָגט, די מעבעל וואס געפינט זיך אין אייערע וואָה־ נונגען, האָבען עפעס א ווערטה. און קענען גע־ רעכענט ווערען פאר א רייכטהום, האָט איהר א טעות. רופט עס פשוט „דזשאָנק" און איהר ווערט פּטור פון טאַריפען, פון דירעקטע און אונדירעקטע פּאָדאטקעס און פון דער גאנצער שטייער־פּראגע מיט האָק און פּאָק. איך וואָלט פון דעסטוועגען ראטהען דיעזען „וויסענשאפט־ לִיכען" בעגרינדער פון דע־לִיאַן'ס „צענטראַל־ פּרינציפּ" א פּרעג צו טהאָן א אידישען פּעדלער, אויב דזשאָנק קען גערעכענט ווערען פאר א רייכטהום, אָדער ניט. איך מיין, אז וועז מען וואָלט צוטהיילט די סומען, וואס אלערליי דזשאָנק אין יוניייטעד סטייטס בעטרעפען אפילו אין פערלוירּ פון איין טאָג, צווישען אלע מיט־ גלִיעדער פון דער ס. ל. פּ., וואלטען זיי געווארען זעהר רייכע לִייט, אפשר גאר גרויסע קאפּיטא־ לִיסטען ר"ל.

דאָס איז די לָאגיק פון אזעלכע, וואס ווי־ לען ניט הערען און ניט זעהען. וואָס, די זון שיינט? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! אָט מאָך איך צו די אויגען, און עס ווערט פינסטער.

* * *

וועז איך האָב איבערגעלעזען דיעזע ברא־ שורקע, אין וועלכער די זעלבע לִעבערליכע בע־ הויפּטונגען ווערען אלץ וויעדערהאָלט מיט אנ־ דערע ווערטער, האָב איך געפונען, אז דיעזער שילער שטיצט זיך, פונקט ווי זיין רבי דע־לִיאַן,

בלויז אויף דעם זאָגענאָנטען אייזערנעם לאָהן־געזעץ.

„לאָמיר אָננעהמען, זאָגט דיעזער „וויסענשאַפטלעכער פערפאַסער", אז טראָץ דעם אלעם, וואָס עס איז דאָ געזאָגט געוואָרען, וועט אין עגדערוגג אין דער שטייער־סיסטעם פערקלענערען די לעבענס־קאָסטען פאר דעם ארבייטער קלאַס. דער רעזולטאַט וועט אָבער זיין, אז די שאַרפע קאָנקורענץ אויף דעם ארבייט־מאַרקעט וועט ארונטערבריינגען דעם פּריז פון ארבייט, וויידזשעס הויבט עס, אז דאָס זאָל קאָרעספּאָנדירען מיט די קלענערע לעבענס־קאָסטען, און דער אַרבייטער־קלאַס וועט גאָר נישט געווינען..."

דע־ליאָן אליין האָט דעם זעלבען „אייזערנעם" ארגומענט אויסגעדריקט אין זיין „פיפעל" מיט קנאַפּע 14 יאָהר צוריק דורך פאלגענדען קוריאָזען ביישפּיעל (אויך ציטיר דאָ פון מיין ארטיקעל „שטייער און ארבייטס־לוין" אין דער „נייער צייט"):

„לאָמיר אָננעהמען, אז דער ארבייטער ברויכט נור איין לעבעל ברויט צום לעבען. אויב דיעזער לעבעל ברויט וועט קאָסטען 5 סענט, וועלען זיינע ווייזשעס מוזען (?) זיין 5 סענט. ער פּראָדוצירט 100 סענט ווערטה, אָבער דערפון קריעגט ער 5 סענט פאר דעם ברויטעל, און דער קאַפּיטאַליסט קריעגט 95 סענט פּראָפּיט. לאָמיר אָננעהמען, אז די קאָסטען פון לעבעל ברויט זיינען געהעבערט ביז 25 סענט. די קאָסטען פון ארבייט ווערען דאַן (?) 25 סענט, און די ווייזשעס מוזען (?) געהעבערט ווערען ביז צו דיעזען פונקט..."

וואו תורה, דאָרט איז טאָקע חכמה. ווי שנעל דאָס געהט צו ביי דעם „ענטפּלעקער" פון דעם „צענטראַל־פּרינציפּ". איינס, צוויי, דרייי — און די ווייזשעס מוזען געהעבערט ווערען ביז צום פונקט! וואָס איז שייך, ניט אומזיסט איז דאָך דע־ליאָן א פּראָפעסאָר.

נור שפּאָס אָהן א זייט. מען דארף זיין פּשוט משוגע צו מאכען אזא משל. איך בעגרייף ניט, ווי אזוי א סאָציאַליסט קען היינט נאָך איבערקייען דעם „אייזערנעם לאָהן־געזעץ", וועלכער איז ערקלעהרט געוואָרען פאר א פיקציע פון קארל מארקס און וועלכער איז שוין לאָנג פערוואָרפען געוואָרען פון אלע סאָציאַליסטישע טהעאָרעטיקער, וויל ער האלט ניט אוים קיין ערנסטע קריטיק און שטימט ניט מיט'ן ווירקליכען לעבען.

אָבגעזעהען דערפון, וואס דער דאָזיגער „געזעץ", וועלן ער וואלט ווירקליך פונקציאָנירט אין אונזערע צייטען, וואלט ער געמוזט אויסגיפיהרט ווערען אויף א שוידערליכען וועג, אויף דעם וועג פון הונגער, קראַנקהייטען און טויט פון די פּראָלעטאַריער, וויל לאָסאַל האָט עס געשילדערט צולעב אגיטאַציאָנע צוועקען, — איז עס איבערהויפט ניט ריכטיג, אז דער ארבייטס־לוין וועלט רעגולירט נור דורך די קאָסטען פון די נויטוועגדיגע לעבענס־מיטעל.

ווי קארל מארקס האָט עס בעוויזען, הענגען די וויידזשעס אָפּ אויך פון די גע וואָהנהייטען און מנהגים פון די ארבייטער, פון זייער לעבענס־ארט, פון דעם „סטענדערד אוו ליווינג", ווי אויך פון דער פּראָדוקטיווי טעט פון דער ארבייט און בעזאָנדערס פון דעם שטענדיגען קאמפּף פון פּראָלעטאַריאַט געגען די שטענדיגע און נאָטירליכע שטרעבונגען פון די קאפּיטאַליסטען צו רעדוצירען די פּרייזען פון דער ארבייט. עס איז דאָך יעדענפאלס א פאקט, אז אין אלע אינדוסטריעלע לענדער איז דער ארבייטס־לוין ניט נור העכער פאר די קאסטען פון די נויטוועגדיגע לעבענס־מיטעל צו דערהאלטען די ארבייטס־קראפט, זאָנדערן ער שטיגט אויך בים־לעכווייז. עס איז ווייטער א פאקט, אז די ראטע פון קאפּיטאַל'ס פּראָפּיט ווערט אלץ קלענער. אויך איז עס א פאקט, אז דורך די ריעזיגע פאַרטשריטע אין דער טעכניק וועלדען פיעלע פאבריק־ארטיקלען אלץ בילליגער (נאָטירליך, וועלן די רוהע פּראָדוקטען שטייגען ניט אין פּרייז).

וועלן דער ארבייטס־לוין וואלט גראדע שטענדיג געשטיגען און געפאלען פּראָפּאָרציאָנעל צו די פּרייזען פון לעבענס־מיטעל, פרעגט זיך: ווי אזוי וואלט עס גאר מעגליך געווען צו פערבעסערען די אלגעמיינע לאגע פון ארבייטער־קלאס, צו הויבען אויך זיין סטענדערד אוו ליווינג, ווי מיר זעהען עס אין פראקטישען לעבען? די מענשהייט פּראָגרעסירט דאָך אלץ שנעלער. געניסט דען דער ארבייטער־קלאס גאר ניט פון די גליקען פון פּראָגרעס?

נור וועלן מען זאָל צולאָזען, אז דער ארבייטס־לוין פאלט אדער שטייגט אלץ, לויט די פּרייזען פון די נויטוועגדיגע לעבענס־מיטעל, און אז דער ארבייטער־קלאס בלייבט אלץ אונטערווארפען דעם שרעקליכען אייזערנעם לאָהן־געזעץ, פרעגט זיך, ערשטענס, וואו, וועלן און

ווי אזוי איז עס בעוויעזען געוואָרען מיט סטא־
טיסטישע רעכנונגען, אז דאָס קומט פּאָר אזוי
פּראָפּאָרציאָנעל, ווי דאס איז פאָרגעשטעלט אין
דעם אויבען־געבראכטען ביישפּיעל פון דע־
ליאָ'ס „פּיפּעל", און צווייטענס, א י ן ו ו ע ל־
כ ע ר צ י י ט קען דער דאָזיגער „געזעץ"
אזוי ווירקען? וועו מען זאָל ניט ב ע ש ט י־
מ ע ן ד י צ י י ט, ווי לאנג עס דויערט,
אָדער עס קען דויערן, אז דער ארבייטס־לוין
זאָל פונקט צוגעמאָסטען ווערען צו די פּרייזען
פון די לעבענס־מיטעל, וועלכע זיינען נויטווענ־
דיג פאר די עקזיסטענץ פון די ארבייטער מיט
זייערע פאמיליען, ווי דאס איז געשילידערט גע־
ווען מיט די דונקעלסטע פארבען און שוידער־
ליכסטע גוזמאות פון די אגיטאַטאָרס, וועו זיי
האָבען געהאלטען פאר נויטיג צו ערקלעהרען
דעם אייזערנעם לאהן־געזעץ, — וועו מען זאל
ניט בעשטימען אָט דיעזע צייט, קען מען פער־
קריבען אזוי ווייט, ווי דער אלט־גריכישער פי־
לאָזאָף זענען, וועלכער האָט גאר אין גאנצען אָב־
געלייקענט בעווען אויף דעם גרונד פון זיין
בעריהמטען ביישפּיעל מיט אכילעס און די
טשערעפּאכע.*)

*) נאָך זענען רעכנונג איז אויסגעקומען, אז
דער פּלינקער גריכישער העלד אכילעס וועט קיינמאל
ניט דעריאָגען א טשערעפּאכע. לאָמיר אָננעהמען,
האָט ער פּילאָזאָפירט, אז א טשערעפּאכע איז 1000
פּוס ווייט פון אכילעס'ן און בוידע הויבען אן צו
מאַרשירען. אין דער צייט אָבער, וועו אכילעס וועט
צוקומען צום פונקט, פון וועלכען די טשערעפּאכע
איז ארוים, וועט זי דאָך אויך דורכגעהן א געוויסע
שטרעקע, לאָמיר זאָגען 10 פוס. אין דער צייט, וועו
ער וועט צוקומען צו איהר צווייטען אויסגאַנגס־
פונקט, וועט זי דאָך וועדער זיין וויטער; אין
דער צייט וועו ער וועט צוקומען צו איהר דריטען
אויסגאַנגס־פונקט, וועט זי נאָך אלץ שפּרייזען פאָר־
אויס. אזוי וועט עס זיין דעם פיערטען, דעם פינפ־
טען, דעם זעקסטען א. ז. ו. מאל, ביז אין דער אוג־
ענדליכקייט אַרויו. ד. ה., אלזא, אז אכילעס וועט
קיינמאל ניט אויסריאָגען די טשערעפּאכע, און
פאלגליך גיבט עס גאָר קיין בעוועגונג ניט! אין
דער ווירקליכקייט אָבער, וועהרענד מען וויעדער־
האלט אזוי „אין דער צייט" (און דאָס זיינען דאָך
אונענדליך קליינע מאָמענטען), קומט דער בע־
שטימטער מאָמענט, וועו דער מענש שפּרינגט ארי־
בער מיט אויו טראָט די טשערעפּאכע.

מען דארף ניט זיין א פּראָפעסאָר צו ווי־
סען, אז וועו, למשל, א פונט ברויט וועלט טהיי־
ערער מיט א סענט — די ענדערונגען אין די
פּרייזען פון פּראָדוקטען זיינען דאָך געווהנליך
קליינע און שטופענווייזע — בעקומען ניט
די ארבייטער גליוך א פּראָפּארציאָנעל־גרהע־
כערטען לוין. דורך וועלכע אורזאכען די דאָזיגע
פּרייז־העכערונג זאָל ניט קומען, דורך אן אונ־
גערעטענים, דורך א ספּעקולאַציאָן פון אויסקוי־
פער, דורך א מלחמה, דורך א טאריף אָדער
טאקע דורך א דירעקטען שטייער, וועלען עס די
ארבייטער אלץ מוזען צאָהלען. ד י ר ע ק ט
פון ז י י ע ר ע וו י ד ז ש ע ס ביז עס
וועט זיי געלינגען, לויט דעם אייזערנעם לאָהן־
געזעץ, ארויסצוריייסען ביי די קאפּיטאליסטען
א פּראָפּאָרציאָנעל לוין־העכערונג. מען דארף
וויעדער ניט זיין א פּראָפעסאָר צו ווייסען, אז
עס דויערט ניט א טאָג, א וואָך, א מאָנאַט
אָדער אפילו א יאָהר, נור א ל ע נ ג ע ר ע צייט,
ביז די ארבייטער קענען הויבען זייער לוין, וועו
לעבענס־מיטעל וועלען אזוי טהייער ווי היינט,
וועו דער יקרות וועלט אלץ גרעסער און דריקענ־
דער. וועל ווייס עס ניט, אז זיי האָבען צו סטרייי־
קען, אום צו צווינגען די קאפּיטאליסטען נאָכצו־
געבען זייערע פאָדערונגען?

נור וויפיעל צייט דאָס זאָל ניט נעהמען,
זיינען שוין די ארבייטער פעראיינטערעסירט אין
פערלויף וועניגסטענס פון דיעזער צייט ביי יע־
דער ענדערונג אין די פּרייזען פון די לעבענס־
מיטעל. אויב דיעזע ענדערונגען זיינען דער רע־
זולטאט פון א טאריף, פון אירגענד וועלכע די־
רעקטע אדער אינדירעקטע שטייער, וועט עס

שוין ניט זיין גאנץ גלייך פאר דעם ארבייטער־קלאס אין דער בעשטימטער צייט. וועז מען זאל הייגט ארויפלייגען א נייעם שטייער אויף אזעלכע פראדוקטען, וועלכע ארבייטער דארפען געברויכען, וועלען זיי איהם מוזען צאהלען דירעקט פון זייערע אלטע וויידזשעס יאהרען־לאנג, אויב עס וועט זיי ניט גלינגען דורך זייער עקאנאמישען אויף פאלישען קאמפף צו קריגען א פראפארציאנעל העכערען פרייז פאר זייער ארבייט.

דער ארבייטער קען דארום ניט אין טאר ניט בלייבען גלייכגילטיג צו דער שטייער־פראגע אונטער אלע אומשטענדען, אפילו וועז דער אייזערנער קאהן־געזעץ זאל טאקע רעגולירען די ווייזשעס. ער מוז קעמפפען אין ער קעמפפט טאקע פאר א פערקלענערונג פון דער שטייער־לאסט. ער דארף אויך זעהן, אז די אויסגאבען פון דער רעגיערונג זאל ווערען וואס קלענער. ניט נור איז עס וויכטיג פאר איהם, אז די שטייער־לאסט זאל וואס לייכטער ווערען, געווים ניט וועניגער וויכטיג ווי פאר דעם גרויסען אדער אפילו פאר דעם קליינעם קאפיטאליסט, זאנדערן אויך ווי אזוי די שטייער זיינען אויסגעטהיילט אין בעזאנדערס, ווי אזוי די צוזאמענגעקליבענע סומען ווערען אויסגעגעבען.

עס איז דאך גאר איבריג צו זאגען, אז עס איז אן אונגעהויער גרויסער אונטערשיעד פאר דעם ארבייטער קלאס, אויב פון די שטייער, וואס ווערען ארויסגעפרעסט דורך די רעגיערונג, גהאט דער גרעסטער טהייל אוועק, למשל, אויף מיליטערישע בעוואפנונגען אדער אויף פאלקס־שולען.

נור איך זעה, אז דיעזער ארטיקעל האט זיך פערצויגען לענגער, ווי דער בעשטימטער פלאץ פאר איהם, דארום וועל איך מיינע ווייטערע בעטראכטונגען איבער דער שטייער־פראגע איבערלאזען אויף אן אנדערם מאל.

דניאל טשארני.

אין דער פרעמד

עם דריקט מיך שווער מיין איינזאמקייט
און כ'קען זי נישט בעזיגען —
פרעמדע היימען בריט און ווייט
זעה איך פאר זיך ליגען.

נאר איך גיעה אום פון לאנד צו לאנד
און זינג דארט מיינע ליעדער,
און קיינער דריקט מיר נישט מיין האנד
און גלעט די מיעדע גליעדער.

און קיינער פרעגט מיך נישט א ווארט
איך וועל די נאכט פערבריינגען —
אך, ס'וועט מיר סיי ווי סיי קיין רוה
א פרעמדער דאך מיר בריינגען!

בלייב איך ליגען ביי א בוים
א בלודנער און א מידער
און ס'הלום'ט מיר: — א שטילע היים
א מאמע אויף א סידור...

ש. ראַבינאָוויטש.

צווישען די ענגלישע זשורנאַלען

י צענטראַלע פֿערזאָן, מיט וועמען אונזער ניט נור טעגלעכע, נאָר אויך מאָנאַטלעכע פֿרעסע איז שטאַרק פֿערנומען, איז, נאַטירלעך, רוזוועלט. מען רעדט, פֿערשטעט זיך, אויך פון דער נייער פּאַרטיי, אבער מייסטענס רעדט מען אגב אורחא, פּאַרטייגעהענדיג, אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל עס קען כאַראַקטעריזירן, פּאַרגרעסערן אָדער פֿערקלענערן, רוזוועלט'ן.

די „רעוויו אוו רעוויוס" שיט אָפּ רוזוועלט'ן מיט אזוי פיעל קאָמפּלימענטן, זי בעקרוינט איהם מיט אזעלכע שהנע פּראָזען, אז נאָפּאָלעאָן אליין, ווי מיר דוכט זיך, וואָלט איהם ניט פֿערגונען. „ער איז דער גרעסטער און דער ריכטיגסטער דעמאָקראַט". „ער איז דער פּאַרטגעשריטענסטער מענש פון זיין נאַציאָן און פון דער גאַנצער וועלט", „ער איז פון די איצטיגע גרעסטע מענשען אין דער וועלט", צו דער צו איז ער א ווייך־הערציגער און פול מיט קוראַזש.

כדי איהר זאָלט קיין העזה ניט האָבען צו צווייפֿלען, בריינגט זי אייניגע פאקטען פון זיין פֿרעזענליכען לעבען, וועלכע קענען אייך גלייך איבערצייגען, אז עס איז אזוי ריכטיג ווי צוויי מאָל צוויי איז פיער. „איינמאָל, דערצעהלט דער זשורנאַל, — דאָס איז געווען אין 1878 יאָהר — האָבען סטודענטן, מיט וועמען רוזוועלט'ן איז אויסגעקומען צו וואָהנען אין א פּריוואַט־הויז, דערהערט א ווילדען געשריי. אלע זיינען געבליעבען טויט־דערשראָקענע. דאָס איז געווען בחצות הלילה. ניט טויט, ניט לעבעדיג האָט מען זיך א לאָז געטהאָן צו דעם פֿלאָץ, פון וואָנען די געשרייען האָבען זיך געלאָזט הערען. ווי ערשטוינט זיינען זיי געוואָרען, וועז זיי האָבען דערזעהען רוזוועלט'ן אין נאַכט־קלייד־דער. דער גרויסער רוזוועלט האָט זיך געמאַטערט ארוים־צוציהען א פערד'ס פוס, וועלכע האָט זיך אריינגעכאַפּט אין ען ענגען אָרט!!"

דאָס איז וועגען זיין וויך־הערציגקייט.

איצט וועגען זיין גוטסקייט: „וועז ער איז געווען א לעהרער אין א סאָנדיי־סקוהל, איז איינער פון זיינע שילער געקומען קלאָגען זיך פאר איהם, אז זיינער א חבר האָט איהם געשלאָגען. רוזוועלט, נאָכדעם ווי ער האָט געהאלטען א מאַראַלישע רעדע, האָט איהם געגעבען א האַלבען דאָלאָר!"

און וועגען זיין לעבע צו וויסענשאפט און אמת: „וועז ער איז נאָך געווען א סטודענט, פלעגט ער ניט בעגנוגענען זיך מיט דעם, וואס די לעהרער פלעגען איהם זאגען. ער פלעגט זיי פארוואַרפען מיט צעהנדליגע פראגען, ביז וואנען ער פלעגט ארויסקריגען דעם ריינעם אמת".

און נאָך א זאָך שיער־שיער ניט פארגעסען צו דערצעהלען: „ער בעגעהט זיך אויפ'ן העכסטען אופן שעהן און עדעל מיט די אלע, וועלבע האָבען ביי איהם וואָס עס איז צו פרעגען אָדער צו בעטען".

ניט קיין שלעכטער בוקעט, כלעבען!

איהר וועדט אָבער ענטוישט, וועז איהר טהוט א קוק וואס די „וואַירלד'ס וואַירק" האָט וועגען איהם צו זאגען.

איינער, וועלכער שרייבט זיך אונטער „דער בעקאַנטער", גיט איבער זיינע אינדרריקע, ווי אויך א קורצע ביאָגראפיע פון די דרעי קאַנדידאַטען: ווילסאָן, טעפט און רוזוועלט. מיר וועלען אויסלאָזען דאָס, וואָס דער „בעקאַנטער" לאָזט אונז ווייסען, אז ווילסאָן איז איינגאַנצען מיט 9 מאַנאַטען עלטער פון טעפט, אזן טעפט איז א יאָהר מיט א מאַנאַט עלטער פּאר רוזוועלט'ן, וואס זיי אלע האָבען געשטודירט אין די בעסטע קאלעדזשעס, וואס אלע דרעי האָבען בלאָהע אויגען, א. ז. וו., א. ז. וו. מיר וועלען זיך אויך ניט אָבשטעלען אויף דעם פאקט, וואס דער 270־פונטיגער טעפט איז א גלענצענדער טענצער, און ווילסאָן'ען גיט זיך בשום אופן ניט איין א קעק־וויאק — דאָס אלעס לאָזען מיר איבער. — וואָס פאר אונז האָט יע א

געווייסען אינטערעס איז דאָס, וואס ווילסאָן און טעפט קוקען אויס גאנץ ניט שלעכט אין זיין בעשרייבונג: אי זיי רעידען ווי מענשען און לאָכען ווי מענשען, און זיינען גלייכגילטיג צו רעקלאמעס. אָבער רוזוועלט'ס מאניערען און גאנגען „האָבען א סך עהנליכעס מיט א מענשען, וועלכער איז זעהר אויפגערעגט", „פריוואט איז ער אויך פונקט ווי אויפ'ן סצענע", „רוזוועלט פארלאָזט קיינמאל ניט די סצענע". דער „בעקאנטער" דערצעהלט, אז מיט א מענשען קען ער ניט רעידען גלייכגילטיג: ער שרייט און ערגערט זיך אזוי, פונקט ווי די וועלט וואלט געהאלטען ביים אונטערגעהן. לאָז איהם אימיצער עטוואָס אָנריהרען, איז כאָטש הימל עפען זיך, ער צורשרייט זיך בזה הלשון: „סטייטש, דאָס איז א פערברעכען געגען די הויכע הימלען... ער איז א געפעהרליכער דעמאגאג, א גרויסער נאר... א. ז. ו." נאָך א צווייפעלדיגע מעלה האָט דוזוועלט, ווי דער „בעקאנטער" גיט אונז איבער: ער האָט א ליידענשאפט צו זיין אדווערטייזט אין דער פרעסע, דאָס הייסט, אז מען זאל איהם זעהר א סך לויבען פאר דעם פובליקום, און מיט דעם „יהללוך זרים" שטייגט ער איבער אלע אמעריקאנער.

דער זעלבער זשורנאל האָט געדרוקט נאָך אן ארטיקל וועגען די דריי קאנדידאטען פון א געוויסען פראנצויז טשארלס אסטער, וועלכער האָט פערבראכט פיעלע יאָהרען אין אמעריקא און איז גוט בעקאנט מיט די סיטואציאָן, אזוי אויך ווי מיט די איצטיגע העלדען פון דער אמעריקאנער געשיכטע.

ווילסאָן'ס הויבט ער ביז'ן הימל, אבער ער צווייפעלט, צו וועט ער ווערען אויסגעקליבען. „ער וועט בעגעגענען — זאגט דער פראנצויז — א געוויסען וויעדערשטאנד. די באָסעס און די ערנסטע עלעמענטען פון דער אמעריקאנער געזעלשאפט וועלען טהאָן אלץ, וואס נאָר זיי וועלען קענען, אום צו ברייגען איהם צו א ניעדערלאגע..." טעפט, נאָך זיין מיינונג, איז ניט פאר דער איצטיגער צייט. עס איז אמת, אז ער האָט דורכגעפיהרט פיעלע ניצליכע זאכען, אבער „ניט קוקענדיג אויף דעם, האלט מען איהם כאראקטערלאָז". „אויך ווייס ער ניט ווי צו האלטען זיך". „וואלט ער געקומען, וועז דאָס אמעריקאנער פאלק וואלט געווען אויסגעמאטערט פון א לאנגען שוועלען קאמפף, וואלט ער אפשר געווען ערפאָלגרייך, אבער איצט פערלאנגען די אמעריקאנער א דושעפערסאָן אדער א דושעקסאָן".

אויך אין דעם זיעג פון דער „נאציאָנאל-פראָגרעסיוו פארטיי" צווייפעלט ער. ער דענקט, אז אפילו די מעהר אינטעליגענטע פיהרער פון דער פארטיי האָבען אויך קיין גרויסע האָפענונגען ניט. „דאָך, — גיט ער צו, — מיט רוזוועלט'ען איז אלץ מעגליך. מען טאָר ניט פאָרזאָגען א ניעדערלאגע אזא פעהיגען, דורכגעטריעבענעם פאליטישען ווי רוזוועלט, אבער דער זיעג וועט זיין א פערזענליכער..." ארומקוקענדיג די פאליטישע לאגע געפינט ער אוים, אז „פריהער אדער שפעטער האָט דאָס געמוזט קומען, דערפאר, וואס עס איז אונמעגליך צו האלטען אונטער אין באָהן אזוינע פערשיעדענע כאראקטערע און ניגונגען ווי דעם סענאטאָר פ ע נ ר א ו ז און דעם סענאטאָר פ א י נ ד ע ק ס ט ע ר... אבער די דריטע פארטיי איז גיכער א פערזענליכע ווי א פרינציפיעלע. אהן רוזוועלט'ס פאפולאריטעט וואלט מען שנעל דערזעהען איהר שוואכקייט".

מיר ווערען גאר לעבעדיגער ווען מיר לייענען דעם עדיטאָריעל פון „מיונסענ'ס מאגאזין". ער נעהמט גאר אָב די רעכט „צו האָבען העזה און צווייפלען אין דעם, אז די קאנווענשאָן פון דעם פינפטען, זעקסטען און זיבעטען אויגוסט האָט בעשאפען א גאנצע עפאָכע". „די אלטע רעפובליקאנער פארטיי איז נאָר טהיילוויייז פראגרעסיוו. די דעמאָקראטישע — איז אין גרונד גאר א לאָקאלע פארטיי... וואס פאר פערשיעדענע מיינונגען עם זאלען ניט זיין, איין זאך איז אבער קלאהר פאר אלעמען: די דריטע פארטיי וועט ברייגען דערצו, אז די אונאַרמאלע, אונמעגליכע בעדינגונגען וועלען קומען צו אן ענד". ער שרייבט, אז דער ענטהוזיאזם, וואס האָט פערכאפט אלע אנווועזענדע איז געווען אזוי גרויס, אז מענער און פרויען האָבען געזונגען „אמעריקא" און „פאראוים, איהר קריסטליכע סאלדאטען", און דאָס, נאָך זיין מיינונג, איז א בעוויים פון טיפע ערנסטקייט. „די קליגסטע לייַדערס, שרייט אוים דער שרייבער, גלויבען, אז די פארטיי וועט געווינען".

נאָר דאָס איז נאָך ניט אלץ. דעם שרייבער פערכאפט אזא חסיד'ישע התלהבות, אז ער דערדעדט זיך צו אן אמת'ען אתה בחרתנו. „זי", (די נייע פארטיי) — גלויבט דער שרייבער —

צייכענט מיט זיך א נייע ערא... אן ענדלעכער זיעג פון די בעסטע און די איידעלסטע האָפנונגען פון א נאציאן, וועלכע האָט די פולע רעכט צו בעטראכטען זיך אלס די אויסגעקליבענע צו ענטוויקלען די בעסטע און די שהנסטע, וואס געפינט זיך אין דעם מענשלעכען פראגרעס".

איז דאָך דאָס שוין גאר גוט. רוקט זיך אונטער די „קאָררעגט לייטעראטשור" און מאכט בפועל ממש חוזק פון דער גאנצער געשיכטע.

„גאָר אין גיכען, וויצעלט זיך דער זשורנאל, וועט דער ענגעראל פראקוראָר מוזען אָננעהמען געווייסע מיטלען געגען דער נייער פארטיי, ווי געגען א „פאליטישען טראסט"... ווירקליך, די האָט אריינגעבראכט אין איהר פלאטפארמע אלע ראדיקאלע אישיוס, וועלכע זיינען פאראן און וועלכע וועלען זיין אין א פופציג יאָהר ארום, אלע — א הויז סינגעל טעקס און ליקער אישיו". ארויסגענומען האָט זי דאָס, דערצעהלט אונז דער שרייבער, פון די רעפובליקאנער, פון די דעמאקראטען, פון די פאפוליסטען, פון די אמעריקאנישען אוו לייבאר און פון די סאציאליסטען.

וויטער בריינגט ער פון די „ניו־יאָרק מייל" א בעשרייבונג פון די התפעלות פון די דעלעגאטען. „...דעם אָנפאנג האָבען געמאכט די מישיגענ'ער, אין א וויילע ארום האָבען שוין אלע גזוונגען. צוויישען די ליעדלעך איז געווען אן אמת'ע א הייליגע, א שיר וועלכער איז געווען פערפאסט פאר יעזום'ען. די דעלעגאטען האָבען זינגעגדיג אוועקגעשטעלט „רוזוועלט" אויף דעם ארט פון „יעזום". אָט דאָס איז געווען דער גזאנג:

„נאָכגעהן, נאָכגעהן וועלען מיר
כיר וועלען נאָכגעהן רוזוועלט (יעזום)
אומעטום און וואו עס איז
וועלען מיר איהם אלץ נאָכגעהן"

און מיינט ניט, אז דאָרטען האָט מען נור פרעהליכס געזונגען. אויף טרעהרען, ביטערע טרעהרען האָבען זיך געגאָסען פון זייערע אויגען. „עפעס וויכטיגעס מוז פאָרקומען, — מיינט די „ניו־יאָרק מייל", — וועז מענער מיט בערד וויינען וויי קלייגע קינדער".

ניט שלעכט קוקט אויס ברייענ'ס כאראקטעריסטיק וועגען רוזוועלט'ען, וועלכע דער אויסבענדרמאָהנטער זשורנאל בריינגט: „האָט ער ניט בעוויזען מיט זיין אויפפיהרונג אין שיקאגא, אז ער זוכט מעהר נישט וויי אן אָפיס פאר זיך אליין, און דאגה'ט אין גאנצען ניט לטובת־הכלל? פאר וואָס האָט ער זיך ענטזאגט אָפרוקען זיך אן א זייט און נאָמינירען אימיצען אן אנדערען פון די פראָגרעסיוון?" — פרעגט ברייען.

ניט שוואכער קלינגען לאָ־פאָלעט'ס, רוזוועלט'ס פריהערדיגער פרוינד'ס וועדטער, וועלכע דער זעלבער זשורנאל בריינגט: „ער (רוזוועלט) איז פראָגרעסיוו מעהר ניט ווי מיט'ן מויל, אין גאר א קורצע צייט וועט איהם די בעפעלקערונג ריכטיג אָבשאָצען..."

בעזאָנדערס שטארק קלינגט דער אויסזוג פון „סענט לואים מירא": „ער איז נאָר א געגנער פון יענע באָסעס, וועלכע זיינען געגען איהם. ער האָט פיינד, דאָס זיך, ראָקעפעלער'ן, אָבער ער ליעבט מאָרגאַנ'ען, ער קען ניט פערטראָגען לאָרימער, אָבער ער איז ווי א ברודער צו קאָקס'ען און פלינ'ען. „דו זאָלסט ניט גנב'ע־נען", שרייט ער אויף טעפט'ס מאשין, אָבער ער אליין וועט צונעהמען אלץ, וואס זיין אייגענע מאשין קען גנב'ענען. גוט איז אלץ, וואס נאָר עס איז גוט פאר איהם".

אם ענדע בריינגט די „קאר. ליט." די מיי־נונגען פון די סאציאליסטען, ווי דעבס, בערגער, וואלינג, די „ניו־יאָרק קאלל", וועלכע ער רעכענט פאר זעהר אינטערעסאנטע און וויכטיגע.

דער „פאָרום" איז כמעט ווי דער אייניציגער זשורנאל, וועלכער האָט זיך אָבגערופען מיט אן ערנסטען ארטיקל וועגען דער נייער סיטואציאן, אין גאנצען ניט אָנריהרענדיג קיינע פערזאָנען. דער ארטיקל טראָגט דעם נאָמען: „די פארטיי פרינציפען און די אינדוסטריעלע ענטוויקלונג". געבענדיג אן איבערבליק אויף דער אמעריקאנער געשיכטע פון דער בירגער־קריעג אן, שטעלט ער זיך אָב אויף דער צייט, וועלכע האָט ארויסגערופען די הערשונג פון דער דעמאָקראטישער פארטיי. „פרייע לאנד איז גע־וען געוונ, ערד־בעארבייטונג איז געווען דער פונדאמענט פון דער נאציאנאלער רייכטהום. דאָס אלץ האָט ניט ארויסגערופען וועלכע עס איז ערנסטע פאליטישע אָדער אינדוסטריעלע פראָבלעמען.

„...דער קאפיטאל האָט זיך נאָר וואס גע־נומען ענטוויקלען. די בעציהונגען פון די אר־בייטער צו די בעלי־הבתים זיינען געווען גלייכ־גילטיג, אויב ניט פריינדליכע. מען דארף ניט פערגעסען, אז אין 1830טען יאָהר האָט גיו־

יאָרק, וועלכע האָט זיך שוין דאָן געוואָרפן פאָר די גרעסטע שטאָדט פון אמעריקא, געהאט מעהר נישט ווי 200,000 איינוואוהנער! דאָן האָט נאטירליך, די טהעאָריע פון פרייע קאָנקורענץ, פון די זאָגענאַנטע "Laissez faire" געהאט א באָדען. פון דער רעגיערונג האָט זיך מעהר ניט געפֿאָדערט ווי אויפֿפאסען, אז אלץ זאָל זיין אין אָרדנונג, פאָרהיטען די מענשען מיט זייער אייגענטהום פון גנבים, רויבערס, בעשיצען די לאַנד פון אויסערליכע שונאים, קאָנטראָלירען און אכטונג געבען אויף די געלד ארויסגעבונג אייף דער פאסט א. ז. ו. אזוי פאמעלאך, אהן וועלכע עס איז אבערראשונגען זיינען געלאָפען די יאָהרען פון אומגעפעהר 1824—1852. די דעמאָקראטישע פאָרטיי איז געווען די ריכטיגע פאָרטיי, וועלכע האָט אבגעשפיגעלט יעמעס לעבען. פון די פופציגער יאָהרען אָן האָט זיך אלץ משונה'דיג איבערגעביטען און פון דאָן אָן האָט זיך אנגעהויבען די ניעדערלאגע פון דער דעמאָקראטישער פאָרטיי. זי איז שוין גענוג ניט צוגעמאסטען צו די נייע בעדינגונגען. דעם ערשטען קלאפ האָט זי געקראָגען, וועלכער האָט פערהאנדעלט די פראגע פון שקלאפערייי, "די רעגיערונג מוז עס נעהמען אין איהרע הענד! — האָט לינקאָלן אויסגעשריען — אויב זי האָט ניט די פולע מאכט, מוז זי עס קריגען". דאָס איז געווען אין יאָהר 1860, וועלכער איז געווארען דער פרעזידענט. די רעפובליקאנער פאָרטיי האָט אריינגענומען די מאכט אין איהרע הענד. "דאָס פאלק האָט גוט בעמערקט די גרויסע געזעלשאפטליכע ענדערונגען, וועלכע זיינען פאָרגעקומען זייט דאָן אָן. עס זיינען אויסגעוואקסען מערקווירדיג־גרויסע אינדוסטריעלע צענטערס... עס זיינען בעשאפען געוואָרען אונגעהויער גרויסע רייכטהימער... עס איז אויסגעוואקסען אן ארבייטער פראָבלעם. די בעציהונגען פון די ארבייטער צו די ארבייטס־געבער זיינען געוואָרען פיינדליך.... די פיטסבורג און די האָמסטעד־סטרייקס, אויף דער אויסברוך פון די שיקאגא'ר אנארכיסטען זיינען געווען זעהר וויכטיגע אָנזאָגער פאר דער גאנצער נאציאָן... אלץ האָט זיך אומגעביטען, נאָר די דעמאָקראטישע פאָרטיי איז געבליעבען אויפ'ן זעלבען אָרט. און דאָס איז איהר טראגעדיע". אויף וויפיעל דער קאָנסערוואטיזם פון דער פאָרטיי איז שטאָרק, וויזט דער פאלגענדער פאקט: „מיט פיער יאָהר צוריק האָט ברייען, וועלכער האָט זיך אומגעקעהרט פון זיין טור איבער אייראָפּא, פאָרגעלעגט זיין פאָרטיי, אז זי זאָל ארויסשטעלען א פאָדערונג, אז די אייזענבאהנען זאָלען איבערגעהן צו דער רעגיערונג. די דעמאָקראטישע פאָרטיי האָט זיך ענטזאגט."

„די שאָטענס פון דזשעפערסאָן און דזשעקסאָן שרעקען דער פאָרטיי איינצושטימען מיט די פאָדערונגען פון דעם וויכטיגען איצטיגען מאָמענט".

„אָבער די רעפובליקאנער פאָרטיי האָט אויך וועניג וויכטיגעם אויפגעטהאָן... וויל די, וואס האָבען די מאכט, די קאפיטאלען זיינען געשטאנען אין וועג... אמעריקא איז אבגעשטאנען פון אלע לענדער דערפאר, וואס די פאָרטייען שטימען ניט אין מיט דער אינדוסטריע־לער עקטוויקלונג... אין פאָרטיי איז פאראליזירט דורך דער שלעכטער ווירקונג פון האנדעל אריס־טאָקראטי, די אנדערע איז מאכטלאָז געגען דעם שטארקען שטראָם פון לעבען... דער נאטירליכער רעזולטאט איז — א נייע פאָרטיי... וועלכע וועט ניט זיין א שפיעלצייג ביי איינצעלנע פערזאָנען, און וועט אויך ניט זיין צו ראדיקאל, זי וועט ניט וועלען בעקעמפפען אייגענטהום... זי וועט זוכען די פערטהיידיגונג אי פון דעם אריבייטער אי פון דעם קאפיטאליסט.(?!) די רעגיערונג וועט זיין א פאלקס־דיענער (?) אין דעם אמת'ען זינן פון וואָרט און זי וועט האָבען גענוג מאכט, וואס זאל איהר ערלויבען אלץ דורכצופיהרען... א דעמאָקראטישע רעגיערונג דארף טהאָן ניט וועניגער..."

* * *

די „נאָרטה־אמעריקאן רעוויו" האָט גע־דרוקט אן ארטיקעל מיט דעם נאמען: „סאָציא־ליזם און דער אמעריקאנער פארמער". דער שרייבער פון דעם ארטיקעל איז, ווי עס וווייזט אוים, שטארק ניט צופריעדען מיט'ן סאָציאליזם און דעריבער, גאנץ נאטירליך, איז ער שטארק אין כעם, און אויף דעריבער, ווי מיר וועלען באלד זעהען, רעדט ער א סך נארישקייטען.

די סאָציאליסטישע פלאטפארמע, אויף וועלכער דעבם שטעהט אלם פרעזידענט — דערצעהלט אונז דער שרייבער — האָט פיעל וואס צו טהאָן מיט'ן אמעריקאנעם ארבייטער, אבער זי אינטערעסירט זיך גאנץ וועניג מיט'ן אמעריקאנעם פארמער. אלץ וואס די סאָציאליס־

טישע פּאָרשטעהער האָבען געהאט צו זאגען וועגען אירם, האָבען זיי אויסגעדריקט אין זיעבען וועלטער: „געזעלשאַפטליכע אייגענטהום וואו נאָר עס איז מעגליך".

ער עפּינט גליך אן ערקלעהרונג אויף. ער בעמערקט גיפּטיג, אז „געווים איז נויטיג צו רייַדען צו די ארבייטער און וועגען די ארבייטער. זיי זיינען מעהרסטענטהיילס פּרעמדע, די ענגלישע שפּראַך וווייסען זיי ניט, וועגען די בעדינגונגען פון דעם לאנד האָבען זיי קיין בעגריף ניט. זיי קומען אהער מיט דער האָפּנונג, אז זיי וועלען שפּעטער אָבער ווי נאָר זיי ערקונדיגען זיך, אז זייער האָפּנונג איז א פּוסטע, ווערען זיי סאָציאַליסטען... זיי בריינגען מיט זיך מאַרקס'ען, לאַסאַל'ען, באקונין'ען מיט קראָפּאָטקינ'ען... מיט דעם אמעריקאנעם פּאַרמער איז אָבער גאנץ אנדערש: די גרעסערע טהייל בעשטעהט פון אייגענטהימער, פון די, וואס זיינען אי בעלי־הבתים, אי ארבייטער..."

אגב אורחא שטעלט ער די סאָציאַליסטען אזא פראגע: „ווי אזוי זאגט איהר, אז עס איז פּאראן א וועדערשפּרוך צווישען דעם קאַפּיטאַליסט און ארבייטער? אָט זיינען פּאראן מיל־יאָנען מענשען, וועלכע זיינען בריידע זאכען!" וווייטער נעהמט זיך דער שרייבער ערקלעהרען די מיינונג פון די זיעבען וועלט. ער טהוט דאָס דערפּאַר, וואס די סאָציאַליסטען האָבען ניט קיין שכל, און האָבען ניט קיין קוראַזש דאָס צו טהאָן. זיי האָבען מורא ארויסצוזאגען זייערע געדאנקען אין קלאָהרע, פּשוט'ע וועלט. און זייערע געדאנקען, אויף וויפּיעל זיי ריהרען אָן דעם אמעריקאנעם פּארמער, זיינען ווירקליך גע־פּעהרליכע, א חוץ וואס נאַרישע. זיי מיינען, ניט מעהר און ניט וועניגער, ווי מיט געוואלד אָבנעהמען ביי איהם זיין ערד. וווייטער מאַהלט דער שרייבער די שרעקליכע רעזולטאַטען, וועלכע וועלען ארויסקומען פון אזעלכע טהאַטען. זיין גרויסע אונצופּריעדענהייט מיט „סינדי־קאַליזם" און מיט סטרייקס איז שוין ניט נויטיג, דענק איך, צו איבערגעבען.

* * *

די „מעטראָפּאָליטאַן" האָט זעהר אן אינ־טערעסאַנטען און בעלעהרענדען ארטיקעל וועגען סאָציאַליזם, פון מאַרריס הילקוויט. דער ארטי־קעל איז אָנגעשריעבען שארף, קורץ און קלאָהר פון דעם מארקסיסטישען שטאַנד־פונקט. ניט האָבענדיג די מעגליכקייטען איבערגעבען דעם תוך פון דעם גאנצען ארטיקעל, וועל איך זיך אָבשטעלען אויף אייניגע ערטער, נאָך מיין מיי־נונג, זעהר פּאסענדע.

„פּיעלע מענשען, בעמערקט הילקוויט, דענ־קען, אז די סאָציאַליסטישע פילאָזאָפּיע איז די פילאָזאָפּיע פון שיקאַגא (פּאטאַליזם), אָבער עס איז ניט ריכטיג. „אויב מיר ווילען, צום בייי־שפּיעל, אז אפּעלסינען זאָלען וואקסען, מוזען מיר, פערשטעהט זיך, זעהען, אז דער קלימאט און די ערד זאָל זיין פּאסענדע, אָבער עס איז אָהן צוויפּעל, אז דער קלימאט און די ערד אָהן דעם מענשען'ס הענד קענען ניט ארויסברייננגען אפילו איין אפּעלסין ניט..."

וועגען דעם סינדיקאַליזם איז זיין מיינונג די פאלגענדע: „דאָס איז אן אויסדרוק פון אונ־געדולד און מאַטעריאַליזם. מיר געפּינען דאָס ניט אין דייטשלאנד, עסטרייך, בעלגיען און ניט אין די סקאַנדינאַווישע לענדער. מיר זעהען דאָס אָבער אין פראנקרייך... מיר, סאציאַליס־טען, קעמפּפען ניט מיט איינציגע פערזאָנען, נאָר מיט דער קאפּיטאַליסטישער סיסטעם. מיט געוואלד קען מען קיין סאציאַליזם ניט איינפּיה־רען... דאָס הייסט ניט, פערשטעהט זיך, אז מיר וועלען אלע מאָל זיין שטיל. עם וועט אָבהענגען פון די הערשענדע קלאַסען. וועלען זיי פאר קיין אופן ניט וועלען איינשטימען מיט די פאדערונ־גען פון דעם פּראָלעטאריאַט, וועט מען מוזען נעהמען מיט גוואלד, אבער גוואלדטהאטען אן און פיר זיך מאכען קיין רעוואָלוציאָן ניט, פונקט אזוי ווי פייער־קרעקערס מאכען ניט קיין פיערטען זשולייַ".

כ. גאָרין.

דאָס טהעאַטער

1) די פּראַיניגונג צווישען די אידישע טהעאַטערע.
2) די „קרייצער סאָנאטא" אין נאָוועלטי טהעאַטער.

עהר א וויכטיגע פּאסירונג איז די טעג געשעהען אין דער אידישער טהעאטער־וועלט, א פּאסירונג, וואָס האָט א גרויסע בעדייטונג פּאר דער אידישער ביהנע. די גרעסטע מענעדזשערס פון די אידישע טהעאטערע האָבען זיך פּראַיניגט און האָבען געשלאָסען א קאָמבינייישאָן. די קאָמבינייישאָן בעשטעהט פון אַדלער, קעסלער, טהאָמאַשעפסקי, עדעלשטיין און ווילנער, דאָס הייסט, פון די מענעדזשערס פון פּיפּעלס טהעאטער, קעסלער'ס טהעאטער און נייישאָנאל טהעאטער. אין דער קאָמבינייישאָן זיינען ניט אריין די צוויי קלענערע אידישע טהעאטערע, ליפּצין טהעאטער און נאָוועלטי טהעאטער.

די קאָמבינייישאָן איז אין גרונט ניט קיין איבעררַאשונג. שוין יאָהרען לאַנג ווי די מענעדזשערס פון די אידישע טהעאטערע האָבען געשטרעבט נאָך אן אבמאַך צווישען זיך, האָבען געסטאַרעט זיך צו מאכען יד־אחת, נאָר דערפון איז קיינמאָל גאָר ניט ארויסגעקומען. יעדען יאָהר פון נאָך שבועות ביז אין מיטען אויגוסט האָט שוין געהאַלטען, אז אָט אָט גלייבען זיי זיך אויס, און פּאפּיערען ווערען אונטערגעשריבען, נאָר אזוי גיך ווי דער סיזאָן האָט זיך געדארפט אנהויבען, האָט מען פערגעסען וועגען אלע אבמאכען, וועגען אלע אויסגלייכונגען, און אלץ איז געגאנגען ווי פריהער.

היינטיגען זומער האָט זיך די סאַמע גע־דיכטע פאַליטיק אנגעהויבען שוין וועהן דער סע־זאָן האָט זיך געעפענט, און די טעג איז געשעהן עפּעס אזוינס, וואס די מענעדזשערס אליין האָבען ניט ערווארטעט. עס איז געווארען ניט קיין אבמאך, ניט קיין אויסגלייכונג, נאָר א פּראַיי־ניגונג, א קאָמבינייישאָן. אלע טהעאטערע, א חוץ די צוויי קלענערע, זיינען איצט אין איינע הענד.

דער צוועק פון דער קאָמבינייישאָן איז דער זעלביגער, וואס וועהן מאַנופּעקטשורערס פון א געווייסען טרייד פּראַיניגען זיך. עס איז ניט קיין פּראגע פון דער ביהנע, נור א פּראגע פון ביזנעס.

די ביזנעס פון די טהעאטערע געהט אונז גאר ניט אָן. וואס אונז אינטערעסירט איז, ווי וועט זיך די קאָמבינייישאָן אָברופען אויף דער ביהנע? וועט די ביהנע דערפון געווינען צו פערליערן?

ווי עס זעהט אויס, נאָך אייזער די קאָמ־בינייישאָן האָט געעפענט די אויגען, האָט שוין די ביהנע געקריגען דעם ערשטען קלאַפּ. גאָר דער ערשטער אויפּטהו איז געווען צו פערמאַכען פּיפּעלס טהעאטער. עס פערשטעהט זיך, אז אויף פּיפּעלס טהעאטער וועט מען קיין שלאָם ניט אויפּהענגען. מען וועט דאָרטען שפּיעלען, נאָר דאָרטען וועט שוין ניט זיין קיין אידיש טהעאטער. די אידישע ביהנע האָט פערלאָרען פּיפּעלס טהעאטער.

דער שכל דערפון איז א פּראָסטער. א טהע־אטער קען זיין גאנץ נישקשה'דיג בעזעצט און די קאַסע וועט ווייזען א דעפיציט. די הוצאה אין א טהעאטער איז אריינגעטריבען געוואָרען אזוי הויך, אז וועג אלע אבענדען אין מיטען וואָך זאָלען זיין אויספערקויפט פּאר בענעפּיטס, און די דורכשניטליכע איינאַהמען פּרייסטאָג, שבת און זונטאָג זאָלען בעטרעפען א פּינה־זעקס הונ־דערט דאלאר, וועט קיין פערדיענסט ניט בלייי־בען. אזוי ווייזען די מענעדזשערס זייער חשבון. דער פערדיענסט הויבט זיך אָן דעמאָלט, וועג די טהעאטערס זיינען געפּאקט און אלע בענע־פיטס פערקויפט.

נאָר די לעצטע פּאָר יאָהר איז געווארען שוועך צו פערקויפען בענעפיטס. א סך אבענדען אין מיטען וואָך זיינען געבליעבען „פאר דער הויז", און וועלן א טהעאַטער שפּילט פאר זיך אין מיטען וואָך, איז די איינאַהמע א צרה'דיגע. און שבת און זונטאָג האָט מען געמוזט פערקויפען טיקעטס צו סאָסייעטיס, דאָם הייסט, מען האָט זיך ניט געקענט פערלאָזען אז דער עולם וועט קומען אין מאָסען און אנפילען די טהעאַטערס, און דעריבער האָט מען געמוזט פערקויפען טיקעטס צו סאָסייעטיס פאר א דריטעל אדער פיערטעל פון דעם פּרייז.

דער חשבון פון די מענעדזשערס איז, אז דאָן־טאָן האָט צופיעל אידישע טעהאַטערע, און וועלן זיי פערמאכען איין טהעאַטער, וועט מוזען וועלן מעהר ביזנעס אין די אנדערע טהעאַטערע. און די הוצאה וועט ממילא וועלן א סך א קליינערע.

צו דער חשבון איז א ריכטיגער צו ניט, וועלען מיר זעהען שפּעטער, נאָר דערווייל איז פערמאכט געווארען פּיפּעלס טהעאַטער, גראָד דאָם טהעאַטער, וואו מען האָט היינטיגען סיזאָן געדארפט שפּילען בעסערע פּיעסען.

מען דארף בעמערקען, אז עס איז גראד פערמאכט געווארען פּיפּעלס טהעאַטער ניט דערפאר, וואם מען האָט דארט געזאָלט אויפּפיהרען בעסערע פּיעסען, נאָר דערפאר, וואָם דאָם דאָם דאָרטיגע טהעאַטער איז אויך דער בויערי און איז עלטער פון די אנדערע.

דער פּוּל יוצא אָבער איז דער זעלביגער. די בעסערע דראמא איז ביי דער קאָמבינייישאָן געבליבען דערווייל אויסגעשטעלט. און אין די צוויי טהעאַטערע, וואם די קאָמבינייישאָן האָט איבערגעלאָזט, וועט מען שפּילען אויף סכות פּיעסען מיט „טענצע", „מערשע" און דאָם גלייכען.

עס בליבט נאָר איצט, אז א פּיעסע מיט „טענצע און מערשע" זאל צוליעב עפּעס אן אור־זאכע האָבען אן ערפאָלג, און דער שוקזאל פון דער בעסערער דראמא, וועלן עס זאל אָפּהענגען פון דער קאָמבינייישאָן, וועלכע זיינען פערבונדען מיט'ן טהעאַטער.

פון דער קאָמבינייישאָן, וועלכע זיינען פערבונדען מיט'ן טהעאַטער.

עס איז אויך גרינג צו זעהען, אז די שרייבער פון פּיעסען וועלען איצט דערפיהלען א שוועכע האנד פון דער קאָמבינייישאָן. ביז איצט, וועלן א שרייבער האָט אָנגעשריעבען א פּיעסע, האָט ער געהאט עטליכע מענעדזשערס, וועמען אָנצובאָטען זיין סחורה. א פּיעסע, ווי גוט אָדער ווי שלעכט זי זאל ניט זיין, קאָן איין מענעדזשער געפּעהלען וועלן דעם צווייטען ניט. כמעט די מייסטע שטיקער, וואם זיינען געבליבען אין רעפּערטואר, זיינען פערברענט געוואָרען פון איין מענעדזשער און געקויפט פון אן אנדערען. און וואם אנבעלאנגט דעם פּרייז, ווי וועניג חשק די מענעדזשערס האָבען ניט גהאט צו עפענען זייער בייטעל, האָבען זיי דאָך געמוזט צאָהלען אָפּט גוטע פּרייזען, אויס מורא אז אן אנדערער זאל ניט אויסכאפּען די פּיעסע. איצט קאָן אזא מורא ניט זיין. איצט וועט אייניער פון דעם צווייטען ניט אויסכאפּען, און א שרייבער, אויב ער מאכט א לעבען פון פּיעסען, וועט מוזען איינבויגען דעם קאָפּ און נעהמען ווייפיעל מען וועט איהם געבען. אונטער אזעלכע אומשטענדען איז שווערלעך צו גלויבען, אז פּיעסען־שרייבער זאלען אָבגעבען א סך צייט צו שאפען דאָם בעסטע וואם זיי קאָנען, וויסענדיג פּריהער, אז זיי וועלען זיין אבהענגיג פון דעם קאפריז פון דער קאָמבינייישאָן.

און נאָך וויכטיגער איז, וואם די קאָמבינייישאָן וועט ווירקען אויף די יוניאָנס. ביידע צדדים האָבען א סך טענות און טראָנען זיך ארום מיט א סך קריוודעם, און עס איז שוועך פאר־צושטעלען זיך, אז דאָם זאל געשליכטעט ווערען אויף א פריעדליכען אופן. נאָר אזוי ווי די פראָגע איז זעהר א פערוויקעלטע, קאָן איך איהר ניט אנריהרען אין דעם קורצען ארטיקעל און אב'פּטר'ען מיט עטליכע ווערטער. און דאריבער לאָז איך איננאנצען אויס די פראָגע וועגען דער ווירקונג פון דער קאָמבינייישאָן אויף די יוניאָנס,

דער הויפּט־צוועק פון דעם ארטיקעל איז, צו דערגעהן, וואס פאר א ווירקונג די קאָמבינירישאן וועט האָבען אויף דער ביהנע. איך האָב שוין דערמאָהנט, אז די בעסערע דראמא האָט שוין געקראָגען דעם ערשטען קלאַפּ אין דעם, וואס פּיפּעלס טהעאטער האָט זיך פערמאכט. איך האָב אויך דערמאָהנט, אז די קאָמבינירישאן קאָן בשום אופן ניט צוגעבען קיין חשק א שרייבער, אז ער זאָל אָפּגעבען א סך צייט צו שאַפען דאָס בעסטע וואָס ער קען. נאָר צו זיין גערעכט, מוז מען זאָגען, אז די קאָמבינירישאן אן און פיר זיך וואלט ניט געקאָנט שאַדען דער בעסערער דראמא, ווי זי קאָן ניט טהאָן קיין טובה די שונד־שטיקער. וואס פּיפּעלס טהעאטער וועט זיין פערמאכט, וואלט קיין שום ראיה ניט געווען, אז די בעסערע דראמא האָט געקראָגען דעם ערשטען קלאַפּ. אויב די בעסערע דראמא האָט פערלאָרען מיט'ן פערמאכען פּיפּעלס טהעאטער, וועט זי געווינען וען אין „נישאָנאל טהעאטער" וועט מען אויפּפיהרען אויך בעסערע שטיקער. די זעלביגע מיטלען, וואס די קאָמבינישאן וועגדעט אָן, ווי אנצופילען די הייזער פון ספּעקטאַקלדיגע שטיקער, וועלען אויך דיענען די בעסערע שטיקער. די צרה אבער מיט דער קאָמבינישאן איז, וואס די מענעדזשערס זיינען די זעלביגע, וואס האָבען פאר א יאָהרען און פאר צווויי יאָהרען געמענעדזשעט זייערע טהעאטערס, וען זיי זיינען געווען פאר זיך בעלי־בתים. אין אן אויספיהרליכען ארטיקעל אָנהויב זומער אין דער „צוקונפט", האָב איך בעוויזען, אז זיי האָבען ניט ריכטיג בעגריפען די אורזאכען, פאר וואס טהעאטער־בעזוכער האָבען אויפּגעהערט צו קומען אין טהעאטער, און זיי האָבען געטהאָן אלץ אין דער וועלט, נאָר ניט דאָס, וואס איז געווען נויטיג צו געווינען צוריק דאָס פובליקום. עס איז דאריבער ניטא קיין אורזאכע צו דענקען, אז די קאָמבינירישאן וועט זיך פיהרען אנדערש, ווי וען די מענעדזשערס זיינען געווען יעדער פאר זיך. און דערווייל איז דאָס ניט גוט פאר דער בעסערער דראמא.

דער ערשטער שריט ווייזט, אז די אלטע פאַליסי איז אריין דער קאָמבינישאן אין די ביינער. די מענעדזשערס זיינען אלץ אונטער דעם איינדרוק, אז בעסערע פּיעסען ווערען ניט געפאָדערט פון פובליקום. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס פאַריגען יאָהר איז די איינציגע פּיעסע, וועלכע האָט מעהר אויסגענומען פון אלע אנדערע סכות־שטיקער, געווען אהן „טענצע און אהן מערשע", און איז אויפּגעפיהרט געווארען ניט אין קיין קליינעם טהעאטער, נאָר דוקא אין א גרויסען. אויך האָט שוין געווייזען היינטיגער סיזאָן, ווי יונג ער איז ניט, אז די איינציגע פּיעסע, וואס האָט דערווייל געהאט דעם גרעסטען ערפאָלג איז דוקא די „קרייצער סאָנאַטא" פון טאלסטאי, וואס ווערט געשפּילט אין נאָוועלטי טהעאטער. די נייע פּיעסען, וואָס זיינען אויפּגעפיהרט געווארען היינטיגען סיזאָן זיינען שוין ארונטער, נאָר די „קרייצער סאָנאַטא" האָט געהאט אזא ערפאָלג, אז זי גיהט אויך אויף סוכות. עס קאָן זיין, אז מען וועט זאָגען, אז די „קרייצער סאָנאַטא" האלט זיך אזוי לאנג דער־פאר, ווייל נאָוועלטי טהעאטער איז א קליינס, נאָר מען דארף ניט פערגעסען, אז דאָס דאָזיגע טהעאטער איז אין ברוקלין, און ביז איצט האָבען מיר געזעהען, אז דאָרטען האָבען פּיעסען קיינמאָל זיך ניט געהאלטען אזוי לאנג.

דער ביישפּיעל פון נאָוועלטי טהעאטער האָט געדארפט דער קאָמבינישאן דיענען פאר'ן בעסטען בעוויין, אז מיר האָבען אויך א פובליקום, וואס פערלאנגט בעסערע שטיקער, און אנשטאָט אויפצופיהרען אין בוידע טהעאטערס פּיעסען מיט „טענצע און מערשע", וואלט, דאָכט זיך, געווען פּיעל פראקטישער אויפצופיהרען אין איין טהעאטער א בעסערע פּיעסע, און ניט צו קאָנקורירען מיט זיך אליין. נאָר, ווי גענאָגט, האלטען זיך די מענעדזשערס פעסט ביי דער אלטער פאַליסי, און די קאָמבינישאן איז ניט מעהר ווי די סומע פון דעם אלטען מענעדזשמענט, וואס האָט געגלויבט באמונה שלמה, אויף צו להכעים אלע בעוויזען, אז אין טהעאטער קומען א חתן־כלה, וואס ווילען זעהען קליידער, א טענצעל, הערען א ליעדעל און שוין!

נאָר עס זעהט ניט אויס, אז די קאָמביניי־שאָן זאָל קענען האָבען א קיום. וועז די קאָמבי־נייששאָן זאָל האָבען אפען אלע טהעאטערס, ווי עס איז געווען פריהער, וועלען זיי האָבען וועניג וואס אויפגעטהאָן, אוז עס וועט אלץ בלייבען ביים אלטען. די גאנצע האָפנונג פון דער קאָמ־ביניישאָן איז, אז זי וועט קענען רעגולירען די צאָהל פון טהעאטערס אוז האָבען אזוי וועניג אָפען, ווי עס איז נור נויטיג. אונטער אזעלכע אומשטענדען וועט זיך מוזען, פריהער אָדער שפעטער, אנהויבען אז אונצופריעדענהייט ביי יעגע פארטנערס, וואס וועלען זיין געצוואונגען צו פאָהרען אין דער קאָנטרי. קיין סטאָר וועט ניט אויסהאלטען א לאָנגע צייט אין דער קאָנט־רי. יעדער סטאָר בענקט נאָך דעם ניו־יאָרקער אפלאָוז. נאָר דער עיקר איז, אז דער גאנצער פונדאָמענט פון דער קאָמביניישאָן איז געבויט אויף זאמד. די קאָמביניישאָן קאָן בשום אופן ניט רעגולירען די צאָהל פון די טהעאטערס. די קאָמביניישאָן קען טאָקע צושליסען א טהעאטער, וואס שטעהט אונטער איהר קאָנטראָל, נאָר אזוי גיך ווי עס וועט זיך ארויסווייזען א פאָדערונג אויף נאָך א טהעאטער, וועט זיך געפינען דער אונטערנעהמער אוז דער סטאָר, אוז די קאָמפאני אוז די פיעסע, אוז אן אנדער טהעאטער וועט זיך עפענען. די קאָמביניישאָן קען קענען דעם גאר ניט טהאָן, אוז וועז אן אנדער טהעאטער זאָל קריעגען די ריכטיגע פיעסע, קאָן עס מא־כען בעסערע ביזנעס, ווי די קאָמביניישאָן. טהע־אטער איז ניט מעהר קיין בלינדע זאָך, אוז עס פעהלט אויף קיין געלד ניט אויף דער איסט־סייד. זאָל זיך נאָר ארויסווייזען, אז עס איז פאראן פלאָץ פאר אן אנדער טעהאטער, אוז עס וועט וועלען. אוז דעמאָלט איז אוים קאָמ־ביניישאָן.

עס איז דאריבער שוועריק צו גלויבען, אז די קאָמביניישאָן זאָל האָבען אריכט ימים. זי איז געגרינדעט אויף א פאלשען פרינציפ, אוז דאָס וואָס ביי די גוים איז פאראן א טהעאטער־טראָסט איז נאר קיין ראיה ניט. די אומשטענ־דען ביי אידען זיינען נאר אנדערע.

די קרייצער סאָנאַטאַ

ערצעהלונג, דראמאטיזירט פון טאָלסטאָי, ס אונ־טער דעם זעלבען נאָמען, אין 3 אקטען מיט א פראָלאָג אוז עפילאָג, פוז מ. קאָטיץ. אויפגעפיהרט אין „נאָוועלטי טהעאטער", אין ברוקלין.

דער נייער סיזאָן אין „נאָוועלטי טהעאטער" האָט זיך געעפענט מיט א דראמא, געמאכט פון טאָלסטאָי'ס בעריהמטע ערצעהלונג „קרייצער סאָנאטא".

עס איז א כלל גדול אין דער וועלט פון דראמא, אז א פיעסע, וואס איז איבערגעמאכט פון אן ערצעהלונג אָדער ראָמאן, קאָן ניט הא־בען דעם זעלביגען ליטעראריישען ווערטה, וואס די ערצעהלונג אָדער ראָמאן. די פאָרמען זיינען גאנץ בעזונדערע, אוז דאס וואס איז געזונד אוז גוט פאר א ראָמאן, איז ניט גוט פאר א דראמע.

נאָר ניט קוקענדיג אויף דעם, איז פון דער „קרייצער סאָנאטא" ארויסגעקומען א קיילעב־דיגע דראמע. יעדער אקט איז פול מיט לעבען אוז האנדלונג. מען האָט געקאָנט ערוואַרטען, אז דאָ וועט זיין א סך רייד, נאָר מר. קאטיץ האָט זיך געקלויגט אוז האָט געברויכט נאָר אזוי פיעל רייד, וויי עס איז געווען נויטיג פאר די ענטוויק־לונג פון דער דראמע, אוז דאָס איז איהם גוט געלונגען.

די לעזער פון דער „צוקונפט" זיינען זיכער בעקאנט מיט דעם אינהאלט פון דער „קרייצער סאָנאטא" אוז עס איז איבריג איבערצוגעבען עס. וואס אוז אינטערעסירט איז, וויי עס איז ארויסגעקומען אין דער דראמאטישער פאָרמע אוז וויי עס איז אויפגעפיהרט געווארען.

וויי שוין געזאָגט, פיהלט זיך ניט דער לאסט פון דער ערצעהלונג אויף דער דראמא, וועז מען זאָל אויסלאָזען דעם פראָלאָג אוז עפי־לאָג. די דראמא פאנגט זיך אָן אין א וואנאָן אין אייזענבאהן, אזוי וויי אין דער ערצעהלונג. די סצענע אין וואנאָן איז דער פראָלאָג, אוז דאָס

איז א ביסעל א שטער צו דעם גאנג פון דער דראמא. די פאנטאזיע פון דעם צושויער דארף שווער ארבייטן צו זעהן די איינהייטליכקייט פון דער סצענע אין אייזענבאהן מיט דער עגט־ווייקלונג פון דער דראמא... עס דארף היינטן, אז אין וואס מען זעהט אויף דער ביהנע צוווישען פּראָלאָג און עפּילאָג, ווערט דערצעהלט פון פאזדנישעוו'ן אין ווערטער, נאָר זיינע ווערטער ווערען פערוואנדעלט אין בילדער. און דאָס איז זיך שווער פאָרצושטעלען. ניט קוקענדיג אויף די מיטלען, וואס מ. קאן האָט אָנגעוועגדעט, אז דער פּראָלאָג, עפּילאָג און דראמא זאלען זיין איינס, איז דאָס, ווי מיר ווייזט אויס, איהם ניט גלונגען. עס קאָן זיין, אז די דראמא וואלט געוואונען אין דער הינזיכט, ווען דער פּראָלאָג און עפּילאָג זאָלען נאָר ניט זיין. די דראמע אליין פאָדערט עס כלל וכלל ניט, נאָר מ. קאטין האָט געוואָלט בלייבען טריי דעם גאנג פון דער ערצעהלונג.

אגב אורחא איז כדאי צו בעמערקען, אז אונטער דעם וואָרט פּראָלאָג פערשטעהט מען עפּעס אנדערש, ווי די סצענע אין וואגאן.

נאָר אָהן דעם פּראָלאָג און עפּילאָג איז אין דער דראמא שווער צו דערקענען, אז דאָס איז איבערגעמאכט פון א בוך. עס קען זיין, אז מ. קאטין האָט געמוזט אָנקומען צום זאָגענאנטען פּראָלאָג, כדי די דראמע זאל ניט זיין קיין דרייאקטיגע, און מיר האָבען דאָ צו טהאָן גאָר מיט א טעכנישע פראגע. אויף דער אידישער ביהנע איז ניט אָנגענומען, אז א פּיעסע זאָל האָלטען דריי אקטען. דער עולם איז גוואָהנט צו פּיעס אקטען, און ווען א פּיעסע זאל זיך ענדיגען מיט דריי אקטען, וועט ער בלייבען וואַרטען אין טהעאטער.

די האנדלונג פון „קרייצער סאָנאטע" איז אן אלטוועלטליכע. פאזדנישעוו האָט ניט זוקא געדארפט זיין א רוסישער, ער האָט אזוי גוט געקענט זיין א דייטש, א פראנצויז, א איד. די געפיהלען, די לידענשאפטען, וואס שפּיעלען זיך דאָרטען אָב, זיינען אלעמען מעהר אדער וועניגער בעקאנט. פאזדנישעוו האָט פון זיינע יונגע יאָהרען אן געלעבט א גוטען טאָג, ער האָט געוואוסט, ווי מען געווינט חן ביי יונגע ווייבלעך, נאָר ווען ער האָט חתונה געהאט, האָט ער אָנגעהויבען צו סטאטקעווען. ער האָט איצט געארט נאָך א רוהיגען פאמיליען־לעבען. ווי־סענדיג ווי גרינג ער האָט געוואונען חן ביי פערהיראטהע וועיבלעך, איז ער געווען אין איינע ציטערניס, אז זיין ווייב זאל מיט איהם ניט מאכען דעם זעלביגען קונין, וואס יענע וועיבלעך האָבען געמאכט מיט זייערע מענער. ווי די מייסטע אזעלכע מענער, האָט ער געוואוסט, אז די בעסטע ערבות פאר איהר טרייהייט איז צו האלטען איהר שטענדיג מעוברת. נאָר זי האָט געוואָלט הנאה האָבען פון לעבען, שפּיעלען, טאנצען, זעהען מענער ארום זיך, הערען קאמפּלימענטען און האָט ניט געוואָלט האָבען קיין קינדער. פאר דעם אייפערזיכטיגען מאן איז דאָס געווען איבער גענוג, אז ער זאל אליין זעהען דורך גרינע אויגען, און עס איז נאָר א פראגע, ווען די טראגעדיע זאָל דערגרייכען דעם קלימאקס. עס איז געווען א פראגע פון צייט פאר איהם און פאר איהר. עס איז נאָר געווען א פראגע, ווען ער זאָל אינגאנצען ארויס פון זיך, אונטער דעם לייכטסטען פערדאכט, אפילו אהן א שום גרונד, און עס איז געווען א פראגע פון צייט פאר איהר, ווען דאס זומער־פייגעלע זאל אָבּרענען איהרע פליעגעלאָך אן פייער...

אין דער דראמא איז דאָס גוט דורכגעפיהרט. שוין אין אָנהויב פון ערשטען אקט, נאָך איידער מען זעהט פאזדנישעוו'ן און זיין ווייב, ווערט שוין בעשאפען די גאנצע נויטיגע אטמאָספערע פאר דער דראמא. מען זעהט עס אין די קינדער און די דיענער. דער ערשטער אקט איז זעהר שטארק, און די סצענע נאָכדעם ווי דאָס ווייב האָט געוואָלט איינעהמען גיפט, ווען ער זעצט זיך מיט איהר אויף דער סאָפע און ווייזט ווי טיעף ער לייעבט איהר און ווי טיעף ער ליידעט, איז אייגדרוקספול. די דאָזיגע סצענע ווען מען אזוי גיך ניט פערגעסען. שילדקרויט אין דער ראָלע פון פאזדנישעוו און מרס. אדלער

אין דער ראָלע פון דער ווייב האָבען דאָ גע־שפּיעלט זעהר גוט.

עם קאָן זיין, אז דער אקט, וועלכען איך רעכען פאר'ן ערשטען, איז צו שטאַרק, און דעריבער ליידעט דער צווייטער אקט.

אין צווייטען אקט האָט שילדקרויט ניט ריכטיג בעגרייפען, ווער פאזדנישעוו איז. אין דער סצענע, וועו ער מאכט בעקאנט דעם מוזי־קער מיט'ן ווייב, קומט ארוים פאזדנישעוו עפעס א נאריש ווילדע חיה. עס קאָן זיין, אז מר. שילדקרויט טהיילט די מיינונג פון די דייטשען וועגען די רוסישע, אז זיי זיינען „אונגעשיקטע בערען", אדער ווי די פראנצויזען דענקען, אז די רוסישע זיינען אונטער דער דינער הויט טא־טערען. די מיינונג איז אבער ניט ריכטיג וועגען די אינטעליגענטע רוסען, און פאזדנישעוו איז קלוג און אינטעליגענט, און ווייסט זיך ווי צו האלטען צווישען מענשען. זיין משונה'דיגע אייפערזיכט האָט דערמיט גאר ניט צו טהאָן.

מר. שילדקרויט איז אונז זעהר טהייער, אז מיר זאָלען איהם לאָזען בעגעהן אזעלכע פעה־לערען, און מיר שעצען איהם צו־הויך אלס שווישפּיעלער, אז מיר זאָלען עס פערשווייגען. אין זיין שפּיעלען טאר ניט זיין קיין פלעק, קיין פליאמע, נאר ווי געזאגט, איז דאָס ניט אזוי די שולד פון דעם שפּיעלען ווי פון א פאלשע אויפ־פאסונג פון דעם כאראקטער.

אין אלגעמיין האָבען אלע געשפּיעלט און דורכגעפיהרט זייערע ראָלען זעהר גוט. ליידער האָב איך ביי זיך איצט ניט די פראָגראם, און קאן דאריבער ניט אויסרעכענען אלע שווישפּיע־לער, וואס האָבען געשפּיעלט אין דער שטיק. און עס טהוט מיר לייד דערפאר, וויל אין דער אויפפיהרונג פון דער פיעסע איז געשעהען א נייעס, אויף וואס עס איז כדאי זיך לענגער אָב־צושטעלען.

די נייעס בעשטעהט אין דעם, וואס ווי קליין א ראָלע איז ניט געווען, האָט מען זיך געגעבען די מיהע דורכצופיהרען איהר אזוי, ווי אויך איהר וואלט זיך געהאלטען די פיעסע... דער אקטיאָר האָט ניט געצעהלט די שורות און האָט זיי ניט פערגליכען מיט'ן „אינווילאָפּ". געווהנליך איז אָנגענומען אין די טהעאטערס, אז וועו אן אקטיאָר קריעגט גרויסע ווייזשעס, וועט ער ניט נעהמען קיין קלייניע ראָלע. וועניג שורות רעכענט זיך פאר א פּחיתת הכבוד פאר א פעטען אינווילאָפּ, און דער פּועל יוצא דער־פון איז — אז די קלייניע ראָלען וועלען שטענדיג ווי אָבגעבאטשט.

דאָ איז אזוי ניט געווען דער פאל. עס האָט זיך געפיהלט ביי די אקטיאָרען א יום־טוב'דיגע שטימונג, ווי ביי כהנים, וועו זיי דארפען געהן צום כיור פאר'ן דוכענען. עס האָט זיך צום ער־שטען מאל געפיהלט, אז דער אויטאָר איז ניט קיין אָבגעשלאָגענע הושענא, און מען דארף זיך רעכענען מיט זיינע וועלטער, און אין די וועל־טער איז ניטא קיין גרויס און קיין קליין. אלע וועלטער, אלע שורות מאכען איין גאנצעס.

דאָס מענעדזשמענט האָט אויך געטהאָן דאָס זעלבע. עס האָט זיך געגעבען די גרעסטע מיה ורכצופיהרען די שטיק אזוי טריי ווי נאָר מעגליך. אין טהעאטער האָט זיך געפיהלט ווי א פריש ווינטעל האָט א בלאָז געטהאָן פון דער ביהנע. עס האָט זיך געזעהען א שטרעבונג צו שאפען א בכבוד'דיגען פלאץ דעם אויטאָר, ניט נאָר טאלסטאי'ען, נאָר יעדען וואס וועט שאפען־עפעס גוטעס פאר דער אידישער ביהנע. און דאָס דארף מען פערשרייבען מיט גאלדעיע בוכשטאבען אין דעם בוך פון די אידישע טהע־אטערס.

די האָפנונג וואס מיר האָבען געלעגט אין א פאריגען ארטיקעל אויף נאָווועלטי טהעאטער איז מקוים געוואָרען. עס איז קיין פראגע ניט, צו די דראמאטיזירטע קרייצער סאָנאטא איז אזוי גוט ווי די קרייצער סאָנאטא אין דער פאר־מע פון אן ערצעהלונג. דער פאקט איז, אז די פיעסע בעלאנגט צו די בעסערע שטיקער און די שטרעבונג פון דעם טהעאטער איז, צו גע־בען בעסערע פיעסען.

ווי עס ווייזט זיך ארויס, האָט די „קריי־צער סאָנאָטע" אין נאָוועלטי טהעאטער געהאט א גרויסען ערפאָלג, און הגם מען האָט איהר אויפגעפיהרט מיט פינף וואָכען צוריק, האָט זיך דער אינטערעס צו איהר נאָך ניט אויסגענומען, און די פיעסע גהט אויך אויף סכות.

ב. וולאַדעק.

ביבליאָגראַפיע

ליטעראַרישע בילדער, א רייהע קריטישע ארטיקלען פון שמריהו גאַרעלִיק.

פערלאַג „פּראָגרעס", ווארשא.

אויב דער לעזער איז ווען געווען אין א קונסט־מוזעאום, האָט ער געווים בעמערקט די פיעלע יונגע פרויען און יונגע לייט, וואס פּראַווען קאפירען פערשיעדענע שהנע בילדער. פיעלע, פיעלע שטונדען נאָכאנאנד פּרואווט זייער פענזיל נאָכצומאכען די פּרעכטיגע לינייען און קאלירען פון אריגינאל, און ניט שטענדיג גיט זיך עם זיי איין.

הערר גאַרעלִיק'ס „ליטעראַרישע בילדער" זיינען אָט פון דעם סאָרט קאָפּים. אונטער אן ארטיקעל וועגען „דעם פּעסימיזם אין דער נייער ליטעראטור", מאכט הערר גאַרעלִיק דעם דרייס־טען פערזוך צו געבען אונז א בעגריף וועגען אזעלכע ליטעראַרישע ריעזען, ווי איבסען, קנוט האמסון, סטרינדבערג, אסקאר ווייל̈ד, אנאטאל פּראנס, ראדאנאק, הייערסטאם און טאראס שעווטשענקא. און — עס וועגדט זיך, וואס איהר פאָדערט פון דעם שילִער, וואס קאפירט א קלאסיש בילד. קיין אריגינאלִיטעט פערמאָגט הערר גאַרעלִיק ניט אין דאָס מינדסטע, אויסער אן אייגענעם צוקערדיג־סענטימענטאלען סטיל. קיין טיעֿפיים פון באַנהמען א זאָך אָדער א ליטעראַרישע ערשיינונג אויך ניט. וואס ער פערמאָגט יע, איז א געווִיסע טעכניק פון שרייבען און א היבשע אנגעלעזענקייט. ביידע זאכען מאכען ניט קיין קריטיקער, אזוי ווי א געניע קענטשאפט פון צייכענען מאכט נאָך ניט קיין מאהלער. אָבער די וואס שטודירען קונסט נאָך די פינף־סענטיגע „פּרינטס" פון די בעוואוסטע בילדער, וועלען פיעלִייכט אויך געפינען א גע־וויסע בעפריעדיגונג אין שטודירען די הויפּט־זיילען פון דער מאָדערנער ליטעראטור אין ה' גאַרעלִיק'ס פערטייטשען. אלענפאלס, זשאלע־וועט ער ניט קיין ציטאטען, און די וואס ער ברייננט, זיינען גאנץ אם פּלאַטץ.

ארויסגענעבען איז דאָס ביכעל אין א פּארבלאָזען שער־בלעטל און קאָסט אין רום־לאנד 50 קאָפּיקעס.

קאָנצענטראַציאָן און קאָנטראָל,

פון פּראָפעסאָר טשאַרלז ר. וואן הייז, פערלאג: מאקמילאן ענד קא., ניו־יאָרק.

דאָס בוך פון פּראָפעסאָר וואן־הייז — דעם פּרעזידענט פון דעם אוניווערסיטעט פון וויס־

קאנסין — בעשעפטיגט זיך מיט דער ווזכטיג־ סטער פראגע אין היינטיגען אמעריקאנעם לעבען — די פראגע וועגען די טראסטס. און עס איז א צייכען פון דער צייט, וואס איין טהייל פון דעם בוך, יענער טהייל נעמליך, ווען ער בע־ טראכט די ראלע און בעדייטונג פון די טראסטס, איז דורכאוים סאציאליסטיש. ער ווייזט אן מיט רעכט, אז די טראסטען אן און פיר זיך זיי־ נען ניט קיין רעאקציאנערע ערשיינונג, נור, פארקעהרט, עטוואס אזוינס, וואס בעדייטעט א הויכע עטווילקלונג פון אינדוסטריע. קאנקו־ רענץ, זאגט ער, האט שוין לאנג אויפגעהערט צו בעשיצען דאס פובליקום פון הויכע פרייזען, און די אלע כלומרש'דיגע געזעצען געגען די טראסטען האבען זיי אויך קיין אין האר ניט געשטערט צו וואקסען און אריינגעהמען אונטער זיך אלץ מעהר און מעהר אינדוסטריען און טריידם. וואס מען דארף, איז ניט די טראסטען צו צוברעכען, נאר זיי צו „קאנטראלירען" דורך סספעציעלע קאמיסיאנען (ניט דורך די קאורטס אדער לעדושיסלייטשורס), וועלכע זאלען האב־ בען זאגאר דאס רעכט צו בעשטימען די פרייז־ זען פאר די טראסטס וואארען. ווי דער לעזער קען זעהען, איז דער ווייסקאנסינ'ער פראפעסאר שוין אויפ'ן ריכטיגען וועג, נאר וויים נאך ניט וואו אהין צו געהן. אין טריט ווייטער — אז די קאמיסיאן זאל בעשטעהן פון לייטע ער־ וועהלט פון פאלק, און זאלען אויך האבען דאס רעכט אינערצונעהמען א טראסט, אויב זיי גענפינען, אז ער דיענט ניט ריכטיג די אינטערעסען פון פובליקום — און מיר האבען אין א נעבעלהאפטער פארם די סאציאליסטישע פראגראם.

אלענפאלס, פאר די וואס אינטערעסירען זיך מיט אמעריקא'ס עקאנאמישען לעבען, איז דאס בוך פון אונגעהויער גרויסער ווערטה, א דאנק די מאסען מאטעריאל, וועלכע ער פער־ מאגט.

א בעאבאכטער.

איבער דער וועלט

עם 15טען סעפטעמבער האָט זיך אין כעמניץ (דייטשלאנד) אָנגעפאנגען „די רויטע וואָך" פון דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי.

איבער 500 דעלעגאטען פון אלע שטעדט און שטערטלעך זיינען געווען פערטרעטען. ווי־אימער, איז אויך היינטיגעם יאָהר געווען די נשמה פון פארטיי־טאג דער אלטער פארקעמפער פון דער אינטערנאציאנאלע, גענ. אויגוסט בעבעל.

דער בעריכט פון פארטיי־פארשטאנד (די עקזעקוטיוו) האָט איבערגעגעבען דעם גרויסען וואוקס און די קאלאסאלע ארבייט, וואס איז געמאכט געוואָרען דעם פערגאנגענעם יאָהר.

די איינאָהמען זיינען געווען פון 1טען יולי 1911 ביז 30טען יוני 1912 1,971,214 מארק; די אויסגאבען — 1,758,656 מארק.

דער צענטראל אָרגאן „פאָרווערטס" האָט דעם 1טען יולי געהאט א סובסקריפשאָן פון 165,590 געגען157,000 אין פאריגען יאָהר. די איינאָהמען פון „פאָרווערטס" זיינען געווען 2,258531 מארק, די אויסגאבען — 1,950,803 מארק; דער רייניר פראָפיט איז, אלזא, געווען 307,348 מארק.

די גאנצע פארטיי־פרעסע האָט איבער 1,478,042 סובסקרייבערס, אנטקעגען דעם פאָריגען יאָהר איז דאָס א צונאָהמע פון 171,577. די איינאָהמע פאר די סובסקריפשאָן זיינען 8,888,834 מארק און די איינאָהמען פון אדווערטייזמענטס — 6,830,496 מארק.

גוטשטעהענדע מעמבערס זיינען פאראן 970,112 דאָרונטער 130,371 פרויען.

פאריגעס יאָהר איז די גוטשטעהענדע מיטגלידער־צאָהל געווען 836,562; דער צוואוקס, אלזא, איז געווען אויף 15.9 פראָצענט.

אויך די יוגענד־בעוועגונג האָט געמאכט א גוטען פאָרטשריט. די סובסקריפשאָן־ליסט פון דעם אָרגאן פאר די יוגענד „די ארבייטער יוגענד" איז פאר דעם לעצטען יאָהר געוואקסען פון 65,000 אויף 80,000.

ניט קוקענדיג, וואס די רייכסטאָגס־וואהלען האָבען געקאָסט א סך געלד, איז די צענטראלע קאסע אין זהר א גוטען צושטאנד. 910 טויזענד מארק איז געגומען געוואָרען פון דער צענטראלער קאסע, אָבער די געלד איז צוריק אריינגעקומען, און אין גאנצען איז דער רעזערוו־פאָנד איצט וועניגער מיט 233,000 מארק.

אויך אויפ'ן געביעט פון בילדונג און אויפקלעהרונג איז זהר פיעל געטהאָן געוואָרען. איצט זיינען פארען 327 לאָקאלע בילדונגס־צענטרען, וועלכע האָבען איינגאהמען אן ערך 647,139 מארק. אין 127 ערטער זיינען פאָרגעקומען 243 סעריעס פון לעקטשורס, וואו עס האָבען געגומען אן אנטהיל 34,336 געגאסען.

די סעריעס לעקטשורס זיינען געהאלטען געוואָרען איבער עלעמענטארע וויסענשאפטען, איבער געשיכטע, ערפורטער פראָגראָם, פאלִיטישע עקאָנאָמיע, סאציאל־פאלִיטיק און איבער די קאפיטאלִיסטישע פארטייען.

עס זיינען אויך פעראנשטאלטעט געוואָרען ליטעראריש־ע און מוזיקאלישע אונטערנעהמונגען, מיט א גרויסער צאָהל בעזוכער.

וען מיר וועלען נאָך דערצו דערצעהלען, אז די פארטיי האָט אין לאָנד א חוץ מאָנאטלִיכע, צוויי־וועכענטליכע און וועכענטליכע אויסגאבען, 86 טעגליכע צייטונגען, דורך וועלכע די סאציאלִיסטישע לעהרע וועדט געפרעדיגט אין אלע וויִנקעלעך פון לאנד, טא וועלען מיר זיך ניט וואונדערען אויף די גרויסע מאכט, וואס די סאציאל־דעמאקראטיע האָט זיך ערוואָרבען אין דייטשלאנד גופא, ווי אויך אין דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט.

ביי די לעצטע וואהלען האָט די פארטיי בעקומען 4,250,329 שטימען און 110 דעפוטאטען אין רייכסטאג. אין די וואהלען האָבען זיך בעטהיליגט 12,206,808 בירגער, עס קומט

אויס, אז א דריטעל פון אלע וועהלער בעשטע־הען פון סאציאל־דעמאקראטען.

אויב די וואהל־דיסטריקטען וואלטען .גע־וען גוט אינגעטהיילט, וואלטען סאציאל־דע־מאקראטישע פערטרעטער אין רייכסטאג געווען אויף 29 מעהר ווי איצט.

די צאהל פון לאנדטאגס־אבגעארדנעטע איז געשטיגען אין פערלויף פון יאהר ביז אויף 224. כמעט אין אלע לאנדטאגען פון דייטשען רייך זיינען פאראן סאציאל־דעמאקראטישע אב־געארדנעטע.

דיעזע אונגעהויערע אויסבריטונג פון דער פארטיי פארערט אויך אן אנדער פארמע פון ארגאניזאציאן. דער איצטיגער ארגאניזאציאנס־סטאטוט, וואס איז געשאפען געווארען, וועון די פארטיי האט נאך ניט ערריכט איהר איצטיגע ענטוויקלונג, איז שוין צו ענג און ניט פאסיג פאר די נייע פארערונגען און בעדערפנישען פון דער פארטיי; דער פארטיי־פארשטאנד קען ניט נאכקומען די גרויסע פערלאנגען פון א 4½ מי־ליאנען פארטיי. אויסער, וואס איניגע פארטיי־פארשטאנדס־מיטגליעדער זיינען צוליעב זייער עלטער פיזיש שוואכער, זיינען זיי טאקע פער־העלטנismaßig וועניג אין צאהל און קענען ניט בעווייזען צו ערפילען אלע פארטיי־פליכטען. פון פערשיעדענע טהיילען פון לאנד הערט זיך דעריבער א שטארקער וואונש צו פערגרעסערען דעם פארטיי־פארשטאנד, ווי צו רעארגאניזירען אין גאנצען די פארטיי־לייטונג.

לויט דעם איצטיגען ארגאניזאציאנס־סטאטוט האט די גאנצע רייכסטאג־פראקציאן דאס רעכט צו זיין אנוועזענד אויף די פארטיי־טאגען און נעהמען אן אנטהיל אין די דעבא־טען. ביי דער גרויסער צאהל פון די דעפוטאטען איז דאס ניט ריכטיג, דען זיי קענען מיט זייער צאהל אויסאיבען א שטארקען איינפלוס אויף די בעשלוסע און רעזאלוציאנען פון די פארטיי־טאגען, וועלכע דארפען, פערקעהרט, אנווייזען דער פראקציאן, ווי זי זאל זיך פיהרען.

פון פיעלע פארטיי־ארגאניזאציאנען זיינען געקומען רעזאלוציאנען, וועלכע פאדערען אויף דעם פארטיי־טאג צו נעהמען שטעלונג אין דיע־זער פראגע.

דעם פארטיי־פארשטאנד איז אויך זיך אויסגעקומען צו פערטהיידיגען פון דער שאד־פער קריטיק, וועלכע די עקסט־לינקע האבען אויף איהם אויסגעאיבט, פאר זיין שטעלונג אין דער צייט פון די וואהלען, וועז ער האט געשלאג־סען אן אבמאך מיט דער לינקס־ליבעראלער פארטיי. דער גרייז־גראהער וועטעראן בעבעל האט אבער גלייך איינגעשטילט די אפאזיציאן, ערקלערענדיג, אז דיעזע אבמאכען זיינען נור פארגעקומען דארטען, וואו עס איז געווען א „שווארץ־בלויע" געפאהר, ד. ה., וואו עס איז געשטאנען די געפאהר, אז עס וועלען ער־וועהלט ווערען פערטרעטער פון דער קאנסער־וואטיוור פארטיי אדער פונ'ס קאטוילישען „צענטער".

אויך די יקרות־פראגע איז פערהאנדעלט געווארען אויפ'ן פארטיי־טאג. גענאסע שטאדט־האגען האט קלאהר געשיידערט דעם קאמפף, וואס די סאציאל־דעמאקראטישע פראקציאן האט אנגעפיהרט קעגען דעם יקרות אין דעם פריהערדיגען און איצטיגען רייכסטאג, וואו זי האט ענערגיש געפאדערט, דאס די רעגיערונג זאל פריי עפענען די גרעניצען פון לאנד פאר די נויטוועניגסטע לעבענס־מיטלען. ליידער איז די סאציאל־דעמאקראטיע אליין געשטאנען אין דיעזען קאמפף. די קאנסערוואטיוון פארטייען, פערקעהרט, פראפיטירען פון דעם יקרות און די רעגיערונג פערטהיידיגט בעסער די אינטערעסען פון די גרויסע פארמערס (די אגראריער) אוידער פון די מיליאנען ארבייטער.

דער פארטיי־טאג האט אויך בעשלאסען, אז עס זאלען אין דער צוקונפט קיינע קאנפע־רענצען אבגעהאלטען ווערען פון אייניצעלנע גרו־פעם סאציאל־דעמאקראטישע פיהרער. דיעזער בעשלוס איז געווען ארויסגערופען דורך דעם, וואס א טהייל גענאסען אונטער דער פיהרונג פון גענאסין ראזא לוקסומבורג און דעם רייכס־טאג־דעפוטאט לעדעבור (וועלכע געהערען צו דעם עכט־לינקען פלייגעל פון דער פארטיי) האבען אבגעהאלטען א קאנפערענץ צוויישען זיך. פון דער אנדערער זייט האבען מיט א צייט פריהער אויך די רעוויזיאניסטען אבגעהאלטען צוזאמענקונפטען. אזוינע בעזונדערע „יום טוב מאכען פאר זיך" קען בריינגען צו גרויסע רייי־בעריין אין דער פארטיי, און דער פארטיי־טאג האט דעריבער מיט א גרויסער מאיארי־טעט פערבאטען אויף וויייטער דאס צו טהאן.

גענאסע האאזע, וועלכער פערנעהמט דעם פערשטארבענעם זינגער'ס פלאץ אין פארטיי־פארשטאנד, האט געהאלטען א גלענצענדען פארטראג איבער'ן אימפעריאליזמוס און די

שאַוויניסטישע שטרעבונגען פון דער רעגיע־רונג... ער האָט אונטער גרויסע אפלאָדיסמע־טען פאַרגעשלאָגען, אז אלע אינטערנאַציאָנאלע פארטייען זאלען פיהרען אן אונאויפהערליכען קאמפף קעגען דעם וואהנזיניגען מיליטאריזמוס, וואס לייגט זיך ווי א שוועכע לאסט אויפ'ן ארבייטער־קלאס. די זעלבע רעזאָלוציאָן פאָדערט ווייטער אויך, אז עס זאָלען זיין פרייע אינטערנאַציאָנאלע בעציהונגען, און אז עס זאָל אראָפּגעזומען ווערען דער טאריף פון די לעבענס־מיטעל.

דער פארטיי־טאג האָט אויך אָנגענומען א רעזאָלוציאָן אָבצושאפען טויט־שטראָף, וואס איז איינע פון די שענדליכע ערשיינונגען אין אונזער „ציוויליזירטען" דור.

א רייכער פארטיי־טאג מיט וויכטיגע פער־האנדלונגען איז דאָס געווען. עס האָבען אויך ניט געפעהלט קיינע שארפע קריטיקען פון פער־שיעדענע ריכטונגען, אָבער די נביאות פון דער קאפיטאליסטישער פרעסע, אז אין כעמניץ וועט פארקומען א שפּאלטונג אין די רייהען פון אונ־זער מעכטיגע ברודער־פארטיי, האָט זיך ניט פערווירקליכט. זייענדיג צו־שוואך צו בעקעמפ־פען דיעזע מעכטיגע פעסטונג פון דער אינ־טערנאַציאָנאלע, טרייסטען זיך די שווארצזע־הער, אז פון אינוועניג גופא וועט קומען א ברוך, אָבער זיי נארען זיך זעהר ביטער אָב.

מיינונגס־פערשיעדענהייטען זיינען געווויס פאראן. זיינען דאָך מיינונגס־פערשיעדענהייטען די בעסטע סמנים פון לעבען, פון עקזיסטענץ, אבער די מיינונגס־פערשיעדענהייטען ברייננען נור אריין כיעהר קלאָהרקייט, מעהר לעבען, מעהר בעוואוסטזיין.

די פיהרער פון דער דייטשער ארבייטער־פארטיי האָבען פערלאָזען כעמניץ מיט דעם בע־וואוסטזיין, אז נור אן איינהייטליכע, פעסטע ארבייטער־ארמעע איז אימשטאנד צו בעקעמפ־פען די האָפּיטאליסטישע פעסטונגען, און די פאראויסזאָגונגען פון אונזערע שונאים זיינען, ווי אלע מאל, געבליעבען ניט מעהר ווי ציגיינער־פלאָפּלעריי.

די געגנער פון אירלענדישען „האָם־רול" ביי דער ארבייט.

ווי מיר האָבען געזעהען אין פאַריגען נומער „צוקונפט", האָבען די „יונג־טערקען" בעקומען א שטארענגען „לעסאָן" פאר זייערע שאַוויניסטי־שע תאוות. דאָס האָט אָבער ניט אָבגעשראָקען די ענגלישע קאָנסערוואטיוון צו פיהרען א שטארקע אגיטאציע געגען דער אירלענדישער זעלבסט־פערוואלטונג. באָרנאר לאָ און זיינע חברים, די געגנער פון „האָם רול", האָט זיך איינגעגעבען אויפצובלאָזען די שאַוויניסטישע אינסטינקטען פון דער מינאָריטעט, וואס געפינט זיך אין צפון אירלאנד, און האָט ארויסגערופען אזוינע מעשים, וועלכע זיינען כלל ניט אין איינקלאנג מיט דעם כאראקטער פון די פרויי־הייטס־ליעבענדע ענגלענדער.

אין בעלפאסט האָבען די געגנער פון האָם־רול טערראָריזירט דעם טעכנישען פערסאָנאל פון א גרויסער אונטערנעהמונג, וועלכע בעשטעהט מייסטענס פון אירלאנדישע „האָם־רול"־ניקעם. דער רעזולטאט איז געווען, אז די פירמע האָט ערקלעהרט א לאָקאוט צו אלע איהרע ארבייי־טער.

20,000 ארבייטער זיינען דורך דעם ארויסגעוואָרפען געוואָרען אויפ'ן גאס, אָהן מיט־לען צום לעבען.

אום צו פערמיידען אלע מעגליכע אונרוהען, האָט די רעגיערונג זאָפּארט מאָביליזירט מיליי־טער, און עס איז געוואָרען א גאנצע חתונה...

דער וויעדערשטאנד פון די געגנער פון „האָם־רול" איז אונגעהויער גרויס, און ניט קו־קענדיג וואס די קאָנסערוואטיוון הערען ניט אויף צו קאָקעטירען מיט די ווערטער „געזעץ און אָרדנונג", זיינען זיי גרייט צו דראָהען דער רעגיערונג, וועלכע האָט דורכגעפיהרט „האָם־רול" אפילו מיט א בעוואפענטען אויפשטאנד.

אין אָנפאנג מאי האָבען זיך ארומגעטראָ־גען קלאנגען, אז די געגנער פון „האָם־רול" האלטען זיך אין איין בעוואפענען און אז די איינוואָהנער פון בעלפאסט האָבען שוין איבער 60 טויזענד רעוואלווערס.

דיעזע שנאה קעגען די אירלענדער אויטא־נאָמיע רופט געוועהנליך ארויס א שטארקע אונרוה ביי די פרייונד פון די אירלענדער. אָבער דער גרול פון אירלאנד הענגט וועניג אָב פון דעם. די רעגיערונג איז געניג מעכטיג, אום זיך בייצוקומען די אפאזיציע. אויסער דעם, וואס זי האָט א סך א שטארקערע בעוואפענטע מאכט, האָט זי הינטער זיך די מאיאריטעט פון דעם ענגלישען פאלק. און קעגען דעם וויל פון פאלק קענען קיינע בראָונינגס און אנדערע קאלטע און הייסע געוועהר גאר ניט טהאָן.

די הכנות צום געניראל־סטרייק אין בעלגיען.

די בעלגישע ארבייטער האלטען זיך אויך אין בעוואפענען. אבער ניט ווי באָרנאר לאָס אנהענגער, פיר רעאקציאָנערע צוועקען, נאָר פיר א קאמפף קעגען פינסטערע קלעריקאלען, וועלכע פערשפרייטען זייער פינסטערען אייגפלום אין בער'ן גאנצען לאנד.

דער איניציגער מיטעל, ווי אזוי צו בעקעמפפען דעם קלערום איז, צו בעזייטיגען דעם פלוראל־סיסטעם*) ביי די וואהלען, און דעריבער איז די אישיו פון דעם גענעראל־סטרייק, צו וועלכען די בעלגישע ארבייטער גרייטען זיך: גלייכע און אלגעמיינע וואהל־רעכט פאר אלע בירגער פון לאנד.

די הכנות צום גענעראל־סטרייק ווערען געפיהרט זעהר פארזיכטיג און מיט גרוים ישובהדעת. די ארבייטער־ארגאניזאציאָנען זיינען שוין צוגעטראָטען צו די געלד־זאמלונגען פאר דיעזען קאמפף. די ארבייטער און די אָנגעשטעלטע אין די קאָאָפעראטיוועז האָבען בעשלאָסען אבצוגעבען א העלפט פון זייערע פערדיענסטען אין דער גאנצער צייט פון סטרייק. צוזאמען מיט די ארבייטער גרייטען זיך צום קאמפף די לינקע עלעמענטען פון דער ליבעראלער פארטיי און זיי זאמלען אויך גרויסע פאָנדען פאר דיעזען צוועק.

"איבערהויפט ווערט געזארגט פאר די קינדער פון די סטרייקערס. די פיהרער פון סטרייק ווילען, אז די קינדער פון די סטרייקערס זאלען ניט דארפען ליידען קיין הונגער און נויט, און זיי האָבען מיט דעם צוועק געגרינדעט א קאָמיסיע, וועלכע וועט זיך בעשעפטיגען מיט דעם, ווי פונאנדערצושיקען די קינדער איבער'ן לאנד, ווי אויך אין אויסלאנד. אין דער סאָציאליסטישער און ארבייטער־פרעסע ערשיינען זעהר אָפט ריהרענדע בריפף פון די איינוואָהנער פון דער פראָווינץ, וועלכע לייגען פאָר זייער דיענסט אין די נוטצען פאר אזא נאָבעלער ארבייט, ווי צו פערזאָרגען די קינדער פון די סטרייקערס. די בעלגישע ליבעראלע סטודענטען האָבען אויך דעם קאנגרעס, וואס זיי האָבען ניט לאנג אָבגעהאלטען, בעשלאָסען צו ארבייטען מיט אלע מעגליכקייטען פאר די נוטצען פון די קינדער. אויך די פאלקס־לעהרער ארגאניזירען זיך פיר דיעזען צוועק.

די בעלגישע אינטעליגענץ ווייזט דאָ ארוים, אז די אינטערעסען פון ארבייטער־קלאָס איז איהר טהייערער, ווי די אינטערעסען פון די „לוסטיגע" פאראזיטען.

---

*) א וואהל־סיסטעם, וואו די רייכע האָבען מעהר שטימען ווי די ארימע, וועלכע האָבען ניט זיין אייגענטהום.

רעדאקציאנעלע נאָטיצען

עם 22טען סעפטעמבער איז גע־ווארן 50 יאָר זייט אייבראַ־האָם לינקאָלן האָט פערעפענט־ליכט זיין ערשטע פּראָקלאָמא־ציאָן וועגען די שקלאפען־בע־פרייאונג.

דעם 22טען סעפטעמבער, 1862, האָט לינ־קאָלן געשיקט זיין ערשטע התראה צום זידען, אין וועלכער ער האָט געדראָהט, אז דעם קומענ־דען 1טען יאנואר וועלן זיין פריי אלע שקלא־פען אין יענע סטייטס, וועלכע וועלן זיין אין מלחמה געגען דער יוניאָן.

* * *

פון גענאָסע בודין'ס ארטיקלען אין פאָרי־גען און היינטיגען נומער „צוקונפט", וועלען אונזערע לעזער וויסען, אז לינקאָלן, ווי איבער־הויפּט די גאנצע רעפּובליקאנער פּארטיי, וע־מענס באנען־טרעגער ער איז געווען, איז כלל ניט געווען קעגען דעם אינסטיטוט פון שקלא־פּעריי, אז די פּראָגע האָט זיך ניט געהאנדעלט וועגען א פּאָלקאָמענער א ב ש א פ ו נ ג פון שקלאפעריי. נאָר וועגען „בעשרענקונג" אדער „אויסברייטונג" פון דיעזען שענדליכען „איי־גענטהומס־רעכט". דיעזע מיינונג וועלט אויך בעשטעטיגט פון דער דערמאָנטער פּראָקלאָמא־ציאָן, וואו לינקאָלן איז מתרה צו בעפרייען די שקלאפען נור אין יענע סטייטס, וועלכע וועלן זיין געגען דער יוניאָן.

* * *

דער בירגער־קריעג, וועלכער האָט געפיהרט צו דער בעפרייאונג פון די נעגערס, איז אין אמת'ען ניט געווען א קריעג, אום צו פערניכטען דעם אינסטיטוט פון שקלאפעריי. עס איז בלויז געווען א קריעג, אום אויפצוהאלטען די יוניאָן צוויישען נאָרד און זיד, און ווען דער רעזולטאט פון דיעזען קאמפּף איז געווען די בעפרייאונג פון די שקלאפען, טא איז דאָס געווען ג־נעגן דעם וויללען פון די פיהרער פון דער רעפּוב־ליקאנער פּארטיי, און זאָנאר קעגען דעם וויללען פון אייבראהאם לינקאָלן.

די אישיו אין יענעם קריעג איז ניט געווען די שקלאפען־בעפרייאונג, נאָר די גאנצקייט פון דער יוניאָן. דאָס האָט לינקאָלן אליין געזאגט אין א בריף פונ'ם 22טען אויגוסט, 1862, צו האָראס גריעלי: „מיין הויפּט־צוועק — שרייבט לינקאָלן — אין דיעזען קאמפּף איז, די רעטונג פון דער יוניאָן; ער (דער קריעג) בעצוועקט ניט ניט די ערהאלטונג און ניט די אויפהויבונג פון דער שקלאפערי. אויב איך וואָלט קענען רעטען די יוניאָן, ניט צו בעפרייען אירגענד וועלכען שקלאפ, וואלט איך דאָס טהאָן. און וועז איך וואלט דארפען אלע שקלאפען בעפרייען, אום צו רעטען די יוניאָן, וואלט איך דאָס אויך טהאָן. און וואלט איך די יוניאָן קענען רעטען דערמיט, וואס איך וואלט אייניגע בעפרייען און אייניגע צוריקלאָזען — וואלט איך דאָס אויך טהאָן. וואָס איך טהו אין בעצוג צו דער שקלאפערי און דער פארביגער ראסע, טא טהו איך עס, וויל איך גלויב, אז דאָס וועט ראטעווען די יוניאָן".

* * *

דיעזער בריף איז געווען געשריעבען בלויז מיט איין מאָנאט פריהער פאר דער פּראָקלאָמא־ציאָן איבער דער בעפרייאונג פון די נעגערס. און לינקאָלן אלס פּרעזידענט האָט פאר דער בע־פרייאונג פון דער שקלאפערי געטהאָן נור אזוי פיעל, אויך וויפיעל ער איז געווען געצוואונגען צו טהאָן, א דאנק דער ענטוויקלונג פון קריעג.

אין אנפאנג פון בירגער־קריעג האָט די רעפּובליקאנישע רעגיערונג אין וואשינגטאָן, אונטער אברהם לינקאָלן, אנגעוועדעט אלע מיטלען, אז די מלחמה פאר די גאנצקייט פון דער יוניאָן זאל ניט פערוואנדעלט ווערען אין א מלחמה איבער די שקלאפען־בעפרייאונג, ווי עס איז צו זעהען פון פאלגענדע פאקטען.

* * *

אין הערבסט 1860, וועז לינקאָלן איז ער־וועהלט געוואָרען פרעזידענט, האָט דער זידען אויפגעהויבען די פאָהן פון דער רעוואָלוציאָן, און דעם 11טען פעברואר 1861, אין דער צייט, אלזא, וועז די זידליכע סטייטס האָבען שוין רע־בעלירט, האָט נאָך דער קאנגרעס אין וואשינג־טאָן אנגענומען אן איינשטימיגע רעזאָלוציאָן, מודיע צו זיין דעם זידען, אז ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס לינקאָלן איז ערוועהלט געוואָרען, איז

די רעגיערונג פונדעסטוועגען ניט בדעה זיך ארײנצומישען אין דער אינסטיטוציאן פון שקלאפערײ. און ווען גענעראל פרעמאנט האָט אין אויגוסט 1861 ארויסגעלאָזען א פראקלא־מאציאָן, אז ביי די יעניגע, וועלכע וועלען אונ־טערשטיצען די יוניאָן־פיינדליכע ארמעע, וועלען בעפרייעט ווערען די שקלאפען, האָט לינקאָלן געפונען פאר נויטיג מבטל צו זיין זיין גע־נעראל'ס בעקאנטמאכונג.

דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט'ן גענע־ראל האָנטער, וועלכער האָט ערקלערט אין פיער זידליכע שטאָטען דאָס קריעגס־רעכט און האָט ביי דיעזער געלעגנהייט בעפרייעט די שקלאפען. לינקאָלן האָט גענעראל האָנטער'ס אָרדער אויפגעהויבען.

* * *

ערשט אין יולי 1862 האָט דער קאָנגרעס אָנגענומען א געזעץ, אז דער פרעזידענט האָט דאָס רעכט אונטער געוויסע בעדינגונגען — וועו די אומשטענדען פון דעם קריעג וועלען עס פא־דערען — צו פראקלאָמירען די בעפרייאונג פון שקלאפען. און דעם 22טען סעפטעמבער פון דיע־זען יאָהר האָט לינקאָלן געמאכט א געברויך פון דיעזען געזעץ — אלין ניט פאר דער בעפרייאונג פון דער שקלאפעריי אן און פיר זיך, נור אום צו האלטען די גאנצקייט פון דער יוניאָן — און האָט דאָס ארויסגעלאָזען די פראקלאמאציאָן, וואו ער האָט מתרה געווען די סטייטס, וועלכע וועלען ביז דעם 1טען יאנואר ניט אוועקלייגען זייערע וואפען קעגען דער יוניאָן, — אז ס'וועל־לען ביי זיי ווערען בעפרייעט אלע שקלאפען.

* * *

די סטייטס, וועלכע האָבען זיך געפונען אין אויפשטאנד, האָבען דיעזע התראה ניט גע־היט און האָבען זייערע וואפען ניט אנידערגע־לעגט, און דאן ערשט אין לינקאָלן געווען גע־צוואונגען צו פראקלאמירען די בעפרייאונג פון די שקלאפען אלס א קריעגס־מיטל, אום צו בעזיעגען דעם אויפשטאנד. ערשט אין 1865, נאָך דעם, וועו לינקאָלן איז צוריק ער־וועהלט געוואָרען פרעזידענט, האָט דער קאָנ־גרעס ערקלערט מיט צוויי דריטעל מאיאריטעט אלס געזעץ, אז די שקלאפען זיינען בעפרייט. ביז יענער צייט איז דער אינסטיטוט פון שקלא־פערײ גענוין א געזעצליכע זאך אין די זידליכע סטייטס פון די פראיניגטע שטאָטען.

* * *

50 יאָהר זיינען פערלאָפען זייט „לינקאָלן דער בעפרייער" האָט ארויסגעלאָזען זיין עפאָכע־מאכענדע פראקלאמאציאָן. ער האָט דאָס גע־טהאָן אין די אינטערעסען פון דעם אויפקומענ־דען קאפיטאליזמוס, וועלכער נויטיגט זיך אין לוין־שקלאפען, אבער ניט אין געזעצליכע שקלא־פען. די רעפובליקאנער פארטיי, — די פארטיי פון דעם דאָזיגען קאפיטאליזמוס, האָט צוואמען מיט איהר פיהרער לינקאָלן, געשפיעלט אן אונ־ועהויער וויכטיגע ראָליע אין דער פרייהייטלי־כער עגטוויקלונג פון די פראיניגטע שטאָטען, אבער ווי איבעראל אין דער געשיכטע האָט זיך אוי איצט די פארטיי פון קאפיטא׳יזמוס ארי־בערגעוואקסען. פון א פרייהייטליכער, פאר־ווערטס־שטרעבענדער פארטיי איז זי געוואָרען די פארטיי פונ׳ם גרויס־קאפיטאל, פון די טראסטס, וועלכע פערשקלאפען און פערקנעכ־טען דאָס גאנצע אמעריקאנער ארבייטער פאָלק. איצט איז די אישיו אין אונזער פאליטישען לע־בען ניט די נעגער־שקלאפערײ, נאָר די לוין־שקלאפערײ, ניט די רעפובליקאנער פארטיי, און ניט איהר קינד, די דריטע, „פראָגרעסיוועי" רוזוועלט'ס פארטיי זיינען אימשטאנד צו לייזען דיעזע גרויסע פראָגע פון אונזער צייט. דערצו פאדערט זיך א נייע פארטיי, א פ ׳רטיי, וואָס אל זיין רעקרוטירט פון דיעזע לוין־שקלאפען, און וועלכע זאל אויך איהר פאָהן ארויסשטע־לען אלס די איינציגע פאדערונג: „די אבשא־פונג פון דער לוין־שקלאפערײ".

דיעזע פארטיי איז די סא־ציאליסטישע פארטיי.

די סאציאליסטישע פארטיי איז די פארטיי פון דער בעפרייאונג, פון דער ערלעזונג. און

אזוי ווי מיט 50 יאָהר צוריק זיינען אלע פריי־הייטלעכע עלעמענטען צוגעשטאַנען צו לינקאַלן פּארטיי, אזוי וועלען אלע פרייהייטס־לעבענדע עלעמענטען פון אונזער צייט צושטעהן צו אונזער סאָציאַליסטישער פּארטיי, וועלכע האָט היינטיגען יאָהר אלס איהרע באַהנען־טרעגער ו ו ד ז ש י ן ו ו. ד ע ב ס און ע מ י ל ז י י ד ע ל.

לאָמיר, גענאָסען, זעהען, אז די מחנות פון אונזערע בעפרייער זאָלען זיין שטאַרקער און די רייהען געדיכטער!

אויף צום וואהל־קאמפף!

אונז פרעהט צו קאָנסטאַטירען דעם פאקט, אז אונזערע אידישע גענאָסען פון גאנצען לאנד האָבען זיך אריינגעוואָרפען מיט גרויס ענטהוזיאזמום אין וואהל־קאמפף. אונזערע ניו־יאָרקער און ברוקלינער גענאָסען ארבייטען ווי די ביהנען. זיי אראנזשירען מאסען־פערזאמלונגען, אפּען־עיר מיטינגען, פערשפרייטען לייטע־ראטור, — מיט איין ווארט, טהוען אלעס, אום צו מאכען היי־יאָהריגען קעמפּיין לעבעדיג און איינדרוקספול.

די ארבייט פון דיעזע בראַווע און מוטהיגע גענאָסען וועט געוויס געפינען א ווארימען אָבקלאַנג אין די הערצער פון אלע די, וועמען דער וואוקס פון אונזער בעוועגונג איז טהייער.

* * *

און וועז מיר רעדען וועגען די גוטע ארבייט פון אונזערע ניו־יאָרקער גענאָסען, קענען מיר ניט פארבייגעהן מיט'ן שווייגען פון דער סאָציאַליסטישער ארבייט, וואס אונזערע קאָנטרי גענאָסען טהוען אויף.

מיר האָבען שוין אויפמערקזאם געמאכט אויף די פרעהליכע ערשיינונג, דאָס אין אייניגע שטעדט האָבען אָנגעפאַנגען צו ערשיינען לאָקאלע סאָציאַליסטישע שריפטען. מיר קענען מודיע זיין, אז צו דיעזע שריפטען איז צוגעקומען נאָך אן אויסגאבע און זעהר א געלונגענע; מיר מיינען דאָ דעם „ניו־היי־וועג'ער וועקער", וואָס אונזערע אינטעליגענטע, אפּפערווי־ליגע ניו־היי־וועג'ער גענאָסען גיבען ארוים.

מיר בעגריסען דאָס ניי־געבאָרענע קינד אין אונזער סאָציאַליסטישער משפּחה, און מיר דריקען אוים אונזער וואונש, דאָס דער „ניו־היי־וועג'ער וועקער" זאָל ניט אויפהערען צו וועקען די פערשלאָפענע און זיי אויפמונטערען צום קאמפף פאר'ן סאָציאַליזמום.

גענאָסע ווילאָם מיילי געשטאָרבען

דעם 13טען סעפטעמבער איז געשטאָרבען, פון דער צוקער־קראנקהייט, אונזער בעוואוסטער און געליעבטער גענאָסע ווילאָם מיילי.

מיט דעם טויט פון ווילאָם מיילי האָט אונזער פּארטיי פערלוירען איינעם פון איהרע בעסטע קעמפּפער און טהוער, וועלכער האָט געהאָט א גרויסען חלק אין איהר גרינדונג, וואוקס און ענטוויקלונג.

ביז דעם לעצטען אטהעם־צוג האָט דער פערשטאָרבענער ניט אויפגעהערט צו פּראָפּאַגאַנדירען און אגיטירען דורך ווארט און שריפט אונזער אידעאל.

געבוירען אין 1871 ביי אַרימע עלטערען, האָט גען. מיילי אין זיין קינדהייט געהאט דורכצומאכען די שווערע לעבענס־שוהל פון נויט און דחקות, וועלכע האָבען אויף ענטוויקעלט אין דעם קינד א שטארקען אונבעוואוסטזיניגען פּראָטעסט־געפיהל קעגען דער היינטיגער אָרד־נונג פון אונגלייכהייט און לוין־שקלאפערייי.

אין עלטער פון 17 יאָהר האָט דער פערשטאָרבענער אָנגעפאנגען צו ארבייטען אין די מיינס פון אילינאי און אלאבאמא. אין יענער צייט האָט ער זיך אויף צום ערשטען מאָל בעקאנט מיט דער ארבייטער־בעוועגונג. אין דעם גרויסען סטרייק פון 1893 איז מיילי געשטאָנען אין די פאָדערשטע רייהען פון קאמפּף אלס א פּעהיגער און אונערמיעדליכער אָרגאַניזאָטאָר. א דאנק זיין איינפלוס האָבען זיך פיעלע מיינערס דאן אָנגעשלאָסען אין די רייהען פון דער סאָציאליסטישער פּארטיי.

פאר זיין איבערגעגעבענע ארבייט אין צייט פון סטרייק האָט דער יונגער קעמפּפער ניט וועניג בעצאָהלט. די קוילען־באָסעס האָבען אין איהם געזעהען א שטארקען שונא און האָבען געמאכט, ער זאָל קיין ארבייט דאָרט ניט בעקומען. מיילי איז געווען געצוואונגען צו פערלאָזען דעם סטייט און צוזאמען מיט דעם זיין ארבייט אלס מיינער.

אין א קורצער צייט ארום געפינען מיר גען. מיילי'ן אין נעשוויל, טענג., וואו ער האָט געהאָלפען גרינדען דעם „לייבאָר אדוואָקאט", א יוניאָן־צייטונג, וואס עקזיסטירט נאָך היינט. מיט צוויי־דריי יאָהר שפעטער האָט ער איבערגעצויגען אין דזשוירסי סיטי, וואו ער האָט זיך ווייטער ארייננעווארפען מיט זיין גאנצען לעבען אין קאמפּף פאר דער ארבייטער־זאך.

אין 1898 איז מיילי געווען א דעלעגאט צו דער שיקאגא'ער קאָנווענשאָן, וואו ער האָט פיעל מיטגעווירקט צו דער גרינדונג פון דער סאָציאל־דעמאָקראטישער פּארטיי. קומענדיג צוריק קיין ניו־יאָרק איז ער געווארען דער אָרגאניזער פון לאָקאל ניו־יאָרק, וואס איז אין יענער צייט ניט געווען קיין גאנץ לייכטע זאך.

וועז עס איז אין 1899 פארגעקומען די שפּאלטונג, האָט גען. מיילי זעהר אייפריג געארבייט צו פערייניגען אלע די יעניגע, וועלכע זיינען געשטאנען פיר עקאָנאָמישע און פּאלי־טישע אקציאָן. די נעקסטע צוויי יאָהר האָט ער פערבראכט טיילווייז אין נויאָרק און טיילווייז אין הייווערהיל, מאסס., וואו ער האָט רעדאקטירט דעם „סאָציאל־דעמאָקראט". אלס דעלע־גאט אין אינדיאנאפּאָליס האָט ער זעהר פיעל בייגעטראָגען צו דער פעראייניגונג פון דער אנטי־דעלעאָן'יסטישער מעהרהייט פון דער ס. ל. פּ. און דער סאָציאל־דעמאָקראטישער פאר־טיי.

אין ווינטער 2—1901 איז גען. מיילי גע־ווען רעדאקטאָר פון „וואָרקער", און שפּעטער איז ער געווארען אלס גרינבוים'ס נאכפאלגער צום נאציאנאלען סעקרעטער פון דער פּארטיי. פאר זיין צייט אלס נאציאנאל־סעקרעטער האָט די פּארטיי געמאכט א גרויסען פּאָרטשריט, אבער זייענדיג אין כאראקטער פעסט און אונאבהענגיג, האָט מיילי נאָך דעם, ווי זיין צוויי־יעהריגער טערמין האָט זיך געענדיגט, זיך ענטזאגט וויעדער ארויסצושטעלען זיין קאנדי־דאטור, הגם עס איז קיין ספק ניט, אז ער וואלט

געווּיס מיט א גרויסער מאַיאָריטעט צוריק ער־ווּאַרטן געוואָרען. ער האָט איבערגעגעבען די פּארטיי־געשעפטען צו זיין נאָכפאָלגער, גענאָסע מאהלען בארנעם, אין א גלענצענדען צושטאנד.

נאָך דעם ווי מיילי האָט א יאָהר צייט גע־ווּאַהנט אין טאָלידא, א., האָט ער אין 1906 צוריקגעצויגען קיין ניו־יאָרק, ווּאו ער איז גע־בליבען ביז זיין לעצטען לעבענס־טאָג.

פון דאמאָלסט אן האָט גענג. מיילי ענט־וויקעלט א פיעלפאכיגע און פיעלזייטיגע טהע־טיגקייט. אלס רעדאקטאָר פון „ווּאירקער", אלס מענעדזשער פון דער איסט סייד קאָנגרעשיאָנעל קעמפיין און אלס א מעמבער פון פיעלע וויכטי־גע קאָמיטעס האָט מיילי אונערמיעדליך און אונאונטערברָאכען געארבייט מיט זיין גאנצער ענערגיע און אָפּפערווילליגקייט. שפעטער, ווען די „קאָלל" איז אין 1908 געריגדעט געוואָרען, איז וויכטער געווען דער אונערמיעדליכער מיילי איינער פון איהרע הויפּט־מיטארבייטער. אין יענער צייט האָט זיך אויך ארויסגעוויעזען די ערשטע שפורען פון זיין קראנקהייט, צוליעב וועלכער ער האָט געמוזט אויפגעבען זיין ארבייט אין די „קאָלל".

אין די לעצטע דריי יאָהר האָט מיילי גע־פיהרט א הארטנעקיגען קאמפף מיט זיין קראנק־הייט, וואס האָט איהם אלין מעהר און מעהר אָבגעשוואכט. די שרעקליכע פיזישע יסורים, וועלכע די קראנקהייט האָט איהם פערשאפט, האָבען אבער ניט געברָאכען מיילי'ס גייסט און האָבען איהם ניט אבגעריסען פון דער ארבייט פאר דער פּארטיי. און לעצטען פריהלינג, ווען דאָס „מעטראָפּאליטאן מעגעזין" האָט ערנסט אָנגעפאנגען צו בעהאנדלען דעם סאָציאליזמום, האָט דער טשיעף־רעדאקטאָר ניט געקענט גע־פינען קיין בעסערען לייטער פאר דיעזער אב־טהיילונג, ווי אין דער פערזאָן פון גענג. ווילסאָם מיילי.

זיין מאָנאָטליכע „רעוויו" איז נאָר געווען א טהיל פון דער ארבייט, וועלכע ער האָט גע־לייסטעט פאר'ן זשורנאָל. נאָך מיט א וואָך פאר זיין טויט האָט ער איבערגעגעבען דעם רע־דאקטאָר אן ארטיקעל פאר'ן אָקטאָבער־נומער. יא, אפילו אין דעם טאָג פון זיין טויט האָט ער גארבייט אין שרעקליכע יסורים פאר'ן „מע־טראָפּאָליטאן". ער איז געווען איבערצייגט, אז די ארבייט זיינע איז זעהר וויכטיג פאר'ן סאָ־ציאָליזמום און האָט דעריבער מיט אזא מסירת־נפש דיעזע ארבייט ערפילט.

און דיעזען איידעלען און אינהאלטסרייכען לעבען האָט דער טויט אָהן רחמנות אויסגעריסען פון אונזערע רייהען. אין רעכטען גלאנץ פון זיין טהעטיגקייט איז געג. מיילי אבגענומען געוואָ־רען פון אונז. שוואר וועט זיין צו פערבייטען זיין פלאץ אין אונזער בעווּעגונג, וועלכע נויטיגט זיך אזוי שטארק אין אזוינע איבערגעגעבענע און העלדישע קעמפּפער.

די טויזענד־קעפּיגע מאסע, וועלכע האָט בעגלייט דעם פערשטאָרבענעם צו זיין אייבי־גער רוהע, ווי די גרויסע צאָהל הספּדים אויך פערשיעדענע שפּראכען, וואס זיינען אָבגעהאל־טען געוואָרען פאר גענג. מיילי'ס מטה, איז נור א קלינער אויסדרוק פון די פערעהרונג, וועלכע אונזער פּארטיי פון די עלענדע און געקריוודעטע האָט געפיהלט צום פערשטאָרבענעם.

עהרע דיין אנדענקען, חבר און קעמפּפער!

צו די לעזער

דער לעצטער (סעפטעמבער) נומער „צוקונפט" איז אויפגענומען ווערען פונ׳ם לעזע־פובליקום מיט גרויס ענטהוזיאזם. דער ערפאָלג פון נומער האָט איבערטראָפען אַלע אונזערע ערוואַרטונגען. די עקזעמפלאַרען זיינען צוכאַפט געוואָרען אין די ער־שטע צוויי טעג. אָבער ניט אין דער פערקויפטער צאָהל אַליין דריקט זיך אויס דער ערפאָלג. דער מאַראַלער ערפאָלג איז געווען נאָך גרעסער. דאָס איז צו זעהען פון די פיעלע דאנק־בריעף, וועלכע מיר הערען ניט אויף צו בעקומען.

דיעזער גרויסער ערפאָלג גיט אונז צו מוטה און בעגייסטערונג דורכצופיהרען אונזערע פערשפרעכונגען צו מאַכען „די צוקונפט"

פאַר דעם פּעסטען אידישען זשורנאַל אין דער וועלט.

אונזער „צוקונפט" וועט זיך כלל ניט דאַרפען שעהמען פאַר אלע גרויסע זשורנאַלען אין אַנדערע שפראַכען.

אין „צוקונפט" נעהמען אַנטהייל

די פּעסטע אידישע ליטעראַטען און ווייסענשאַפטס־מענער פון אַמעריקא און אייראָפּא.

אין „צוקונפט" וועלען געפינען פּלאַץ אלע די יעניגע, וועלכע האָבען וואָס צו זאָגען, פערשטעהען ווי און וען צו זאָגען.

די אַרטיקלען אין דער „צוקונפט" טראָגען ניט אַ צופעליגען כאַראַקטער. אַלע אַרטיקלען זיינען צוגעפאַסט צו דער צייט און צו דעם אָרט. אין ווערק און וואָרט מיר לעבען.

די „צוקונפט" רופט זיך אַב אויף אַלע פראָגען, פּאַסירונגען, וועלכע קומען פאָר אין אונזער צייט. זי בעלייכט אלע פראָגען, וועלכע אינטערעסירען דעם מענשליכען מח.

„די צוקונפט" פערפיינערט דעם געשמאַק און פערטיעפט דעם געדאַנק. זי בילדעט, בעלעהרט און קלעהרט אויף איבער אלעם, וואס רינגעלט אונז ארום.

עס איז וויכטיג, אז די „צוקונפט" זאל מעהר געלעזען ווערען, זאל מעהר פער־שפרייט ווערען.

אין דעריבער רופען מיר צו אייך: סובסקרייבט זיך אויף אונזער זשורנאל. טהוט דאס גלייך און לייגט ניט אב. יעדער נומער איז אן אוצר פון ליטעראטור אין אייפקלעהרונג.

סובסקריפשאן־פרייז 1 דאל. א יאהר.

א ד ר ע ס י ר ע ן:

Jewish Daily Forward

173-5 E. Broadway,
New York.

מערענקם רעם מאגען

„עקס־לאקס"

יעצט אין די בראנקס!

דער אלט־בעקאנטער סטאר־קיפער

ל. מילד

פון קאנעל סטריט

האט יעצט ערעפענט אין ערשטע קלאסע

דעליקאטעסען סטאר

אין 513 איסט 174טע סטריט, בראנקס.

אלע זיינען נעבעטען צו בעזוכען דעם פלאטץ.

(א לעטער איבערזעצט פון ענגליש).

בעללינ׳ם וואונדערשטיין קאַ.

וועדטהער הערר!

איהר האט פערלאנגט, איך זאל אייך שרייבען וועלכע רעזולטאטען איך קריעג פון וואונדערשטיין. איך האב עקסטרא געווארט 2 מאנאטען, אום זיך צו איבערצייגען, וואס דער וואונדערשטיין טהוט. איך מוז צוגעבען, אז ער האט איבערשטייגט אלע מיינע ערווארטונגען. וועז איך האב דעם וואונדערשטיין דאס ערשטע מאל אנגעריבען אויף מיין געזיכט, האב איך מיינע אויגען ניט געגלויבט. די האאר זיינען גלייך פערשוואונדען. איך יוז דעם וואונדערשטיין איין מאל א וואך אן מיין הויט איז ריין אן צארט אן מען זעהט קיינע האאר אויף מיין געזיכט. איהר קענט דרוקען דיעזען בריעף אן אויך מיין נאמען. פאר די שמערצען, וועלכע אייער וואונדערשטיין האט מיר פארלינדערט, זייט איהר בערעכטיגט דערצו.

מיט עוויגען דאנק,

מעררי א. האווארד,
פולטאן סט., דזשעמייקא.

פרויען, וועלכע ליידען פון האאר אויף דעם געזיכט, זאלען זיך בענוצען מיט דר. בעללינ׳ם וואונדערשטיין. דער וואונדערשטיין ענטהאלט קיין גיפט אדער שוועבעל, אן פערניכטעט די האאר מאמענטאל.

פרייז פון וואונדערשטיין 1 דאלאר.

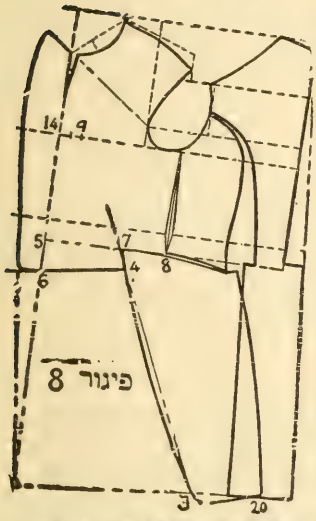
אין קאונטרי פאסט פריי.

שיקט סטעמפס אדער מאני אורדערס. קאַרעספאנדענץ סטריקטלי פרייוואט. א לייזי אטענדעט.

א ד ר ע ס:

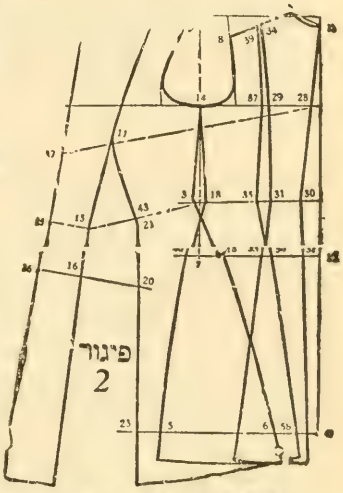
Dr. BELLIN'S WONDERSTONE CO.
55 DELANCEY ST., N. Y.

דושיקאַבסאָנ'ס דעזיינינג אַקאַדעמי
152 העניר סטריט, ניו יאָרק

לערנט דיעזע וואָך פאַלקאָם דעזיינינג פון לוידים אַדער מענער, אַדער טשילדרען ארבייט פאַלקאָם פיר בלויז 30$, פערגעסט ניט, דאָס איז א זיכערער הונדערט דאָל. קורס.

א דעזיינינג בוך אין אידיש פון לוידים און טשילדרען ארבייט קאָסט $1.25 און א בוך פון מענער און באָיס ארבייט, קאָסט $1.00, ביידע צוזאמען קאָסטען $2.00. שיקט 14 סענט פיר פאסטיידזש, פיר ביידע בי־כער 18 סענט.

JACOBSON'S DESIGNING ACADEMY
152 Henry Street, New York

ווייסן איז מאַכט!

אום צו וויסן,
מוזט איהר שטודירן.

דער בעסטער פלאַץ צו שטודירן איז די

יוניאָן פריפעריטארי סקוהל

201 איסט בראָדווי.

ספעציעלער קורס פאר אָנפאנגער אין ענגליש. אלע קורסען צו מעסיגע פרייזען.

איראָן פריפעראַטאָרי סקוהל

הויפט־סקול:

185-187 איסט בראָדווי.

1) קלאסען אין ענגליש.

2) פארבעריטונגס־קלאסען צו רידושענטס, קאלעדוש און אוניווערזיטעט.

3) קלאסען פיר אלגעמיינע בילדונג.

4) קלאסען פיר סיוויל סוירווים עקזאמיניי־שאָנס (רעגיערונגס־שטעלען).

5) קלאסען פיר בוק־קיפינג, ביזנעס, קאָרעס־פּאָנדענץ, סטענאָגראפיע און טיפּ־רייטינג.

דער רעגולער שילער פארבעריטעט צו קאלעדוש דיפּלאָם.

J. E. ERON, A.B., A.M., Principal

185-187 East Broadway New York

פּראיינס־קאלענדאר

דיזעזר „פּראיינס־קאלענדאר" איז פּריי פּאר אלע ארב. רינג בראנטשעס. יוניאנס און פּראגרעסיוועּ פּראיינען. די סעקרעטערע זיינען נעבעטען נאכצוזעהען די אדרעסען זאלען זיין ריכטיג. וועּן איהר שיקט צו אירנענד וועלכע קאררעקשאנס אדער נייע ארגאניזאציאנען, טהוט עס בעפאר דעם 15טען פון יעדען מאנאט.

אַרבּיטער רינג.

דזשענעראל אפּיס, פֿאבּליק בּיזנעס בּילדינג, דעלענסי סטריט קאר. לודלאוו סט. ניו יאָרק.

עקזעקוטיוו קאמיטע מיטעט יעדען דיענסטאג אבענד, קאנטראל קאמיטע מיטעט יעדען דאנערשטאג אבענד, אין אפּיס פון ארב. רינג.

ניו יאָרק סטייט קאמיטע ארבּיטער רינג

מיטעט יעדען 1טען זונטאג אין מאנאט, אין 209 אויסט בראדווויי, 1 אוהר נ. מ., עקזעקוטיווע מיטעט יעדען מאנטאג אין איהר אפּיס, 185 א. בראדווויי.

בראנטש 1, ניו יאָרק.

1טען און 3טען פרייטאג, אין 214 א. 2טע סט., סעק. פ. לעווין, 254 הופער סט., ברוקלין.

בראנטש 2, ניו יאָרק.

יעדען שבת אבענד, אין 5—143 א. 103טע סט., סעק. דזש. האָרן, 18 א. 113טע סטריט.

בראנטש 3, ברוקלין.

יעדען פרייטאג אב., אין קעפּיטאל האלל, 18-16 מאנהעטען עוו., סעק. ד. פינקעלשטיין, 107 ווערעט סטריט, ברוקלין.

בראנטש 4, ברוקלין.

יעדען מיטוואך אבענד, אין 143 מעקיבּען סט., סעק. ד. אשינסקי, 157 ווערנאן עוו., ברוקלין.

בראנטש 5, ניו יאָרק.

1טען און 3טען מאנטאג, אין 414 גרעניד סטריט, סעק. טש. אויזענבערג, 677 מוירטעל עוו., ברוקלין.

בראנטש 6, ברוקלין.

יעדען פרייטאג אב., אין 113 מאָער סטריט, סעק. פ. יעלין, 140 סקולס סטריט, ברוקלין.

בראנטש 7, וועסט האבאקען, נ. דזש.

1טען, 3טען און 5טען פרייטאג, אין שיפּסען סטריט, סעק. ד. ליסס.

בראנטש 8, ניו יאָרק.

2טען און 4טען פרייטאג, אין 5—83 פּאַרסויטה סטריט, סעק. א. מאראם, 500 גרעניד סטריט.

פּראג. קלאב, בר. 9 ארב. רינג, באלטימאר.

יעדען מיטוואך אב., אין לייבאר לייסעאום האלל, 1023 א. באלטימאר סט., סעק. אייזראעל מיללער, 208 ס. קאראלין סטריט.

בראנטש 15, האַרטפאָרד, קאנג.

1טען און 3טען זונטאג, אין 9 מארגאן סטריט, סעק. מ. פּאלאק, 164 בעלווין סטריט.

בראנטש 17, ניו הייוועז, קאנג.

2טען און 4טען פרייטאג, אין אדד פעללאוס האלל, 95 קראן סט., סעק. ג. באַרנעט, 56 וואַירנען סט.

בראנטש 19, סיראקיוז, נ. י.

יעדען זונטאג אבענד, אין לייבערי האלל, סעק. ב. גארדין, 932 גריפּ סטריט.

האמלער פּראג. פער., בר. 20 א. ר.

2טען, 4טען און 5טען שבת אין מאנאט, אין 98 פּארסייטה סט., סעק. דזש. פּארבער, 1314 ברוק עוו.

קיעווער רעוו. בר. 25 א. ר.

2טען און 4טען מאנטאג, אין 82—80 קלינטאן סט., סעק. ל. סאלאוויאוו, 101 פּוטנעם עוו., ברוקלין.

בראנטש 26 א. ר., וואטערבורי, קאנג.

1טען און 3טען דאנערשטאג, אין די איוגענע קלאב רומס, גארדען בילדינג, 168 א. מיין סטריט.

בראנטש 27, ראטשעסטער, נ. י.

2טען און 4טען מאנטאג אין ווייזער'ס האלל, 151 קלינטאן סטריט, סעק. פ. רובענפעלד, 29 לינד הויזסט סטריט.

בראנטש 32, שיקאגא.

2טען און 4טען פרייטאג, אין נאפטאליין'ס האלל, 1125 בליו־איילאנד עוו., סעק. סעם גאלדין, 658 אבריען סטריט.

קרעמענטשוגער ראד. פּראיין בר. 36 א. ר.

2טען און 4טען פרייטאג, אין 209 א. בראדווויי, סעק. ה. פעלדמאן, 9 איסט 117טע סטריט.

פּריוויע געזעלשאפּט בר. 37, ניו יאָרק.

2טען און 4טען פרייטאג, אין 106 פּאַרסויטה סטריט, סעק. א. בלאק, 70 א. 3טע סטריט.

בראנטש 38, ניו יאָרק.

1טען און 3טען פרייטאג, אין 9—207 א. 2טע סטריט, סעק. מ. גערשט, 236 א. 121טע סטריט.

ארשער און שקלאווער פּראג. אסס'ן בר. 39 א. ר.

2טען און 4טען שבת אבענד, אין 83 פּארסויטה סטריט, סעק. ק. ליפּשיץ, 456 א. 171טע סטריט.

בראנטש 40, ניו יאָרק.

1טען און 3טען פרייטאג, אין קלינטאן האלל, 151 קלינטאן סטריט, סעק. ס. בראדקין, 1469 סט. מארקס עוועניו, ברוקלין.

ווילנער בראנטש 43, ניו יאָרק.

1טען און 3טען פרייטאג, אין 206 א. בראדווויי, סעק. ס. ליפּקאוויטץ, קער אף זילשטיין, 761 טרינטי עוועניו, בראנקס.

בראנטש 45, פּיטסבורג, פּא.

יעדען דאנערשטאג אבענד. סעק. ל. לעווינט, 74 ווען בראאם סטריט.

בראנטש 47, עליזאבעטה, נ. דזש.

2טען און 4טען מיטוואך, אין 634 א. דזשוירסי סטריט. סעק. מ. געמצאף, 251 מארשאל סטריט.

N. SASLAWSKY'S

MUSICAL BUREAU

181 E. Broadway,

NEW YORK.

רעזידענץ:

174 Pulaski St.,

Brooklyn, N. Y.

האָט איהר וועַן בייגעוואָהנט אַ קאָנצערט פון דער סאָצ. פּארטיי, ארב. רינג ברענטש, אָדער יוניאָן, וואו נ. זאַסלאַווסקי האָט ניט אנטהייל גענומען?

פּאר דעם קומענדען סיזאָן האָבּ איך ער־עפענט א ביורא מיט די בעסטע מוזיקאלישע טאלענטע פון ניו־יאָרק. איך נעהם אָן ענגייזדיז־מענט פּאר אלע קאָנצערטען צו מעסיגע פרייזען אין ניו־יאָרק און אומגעגענד.

ליטעראַריש־
מוזיקאַלישע
ביורא

האָט זיך געגרינדעט מיט'ן צוועק צו בע־זאָרגען יעדער ארגאניזאציאָן מיט די נוי־טיגע קרעפטען צו זייערע אונטערנעהמונ־גען. פּרעגט פיר אויסקינפּטע.

Literary and Musical Bureau, 141 Division St., New York

מ. שטערן און י. סיימאָן, מענעדזי.

נ. ב. אגענטען פּערלאַנגט אין דער קאָנטרי

וויליאם גאלערשטיין

247 איסט ברוֿדוויי.

אגענט פיר אלערלייי ביזנעס, סטיישאָנערי־סטאָרס, פייפער־ראולס און סטענדס א ספע־ציאליטעט. אפיס־שטונדען: 7—8.

ברענטש 48, ברידזשפּארט, קאָנג.
2טען און 4טען זונטאָג, 2 אוהר נ. מ., אין 1119 בראָאד סט., סעק. א. דוואָרקין, 187 פערפיעלד עוו.

ברענטש 49, ניו יארק.
1טען און 3טען דיענסטאָג, אין 226 א. הויסטאָן סט., סעק. ב. שפּינדראָד, 1524 שאַרלאָט סט., בראָנקס.

ווארשאַווער פּראָג. י. מ., בר. 50 א. ר.
1טען, 3טען און 5טען פרייטאָג, אין 214 איסט 2טע סטריט, סעק. י. זאַמטגראָונד, 395 ווערמאָנט סטריט, ברוקלין.

סלאָניימער בר. 52 א. ר., ניו יארק.
2טען, 4טען און 5טען פרייטאָג, אין 214 איסט 2טע סט., סעק. מ. גראדענציק, 58 א. 103טע סט.

שעדליצער בר. 53 א. ר., ניו יארק.
2טען און 4טען שבת אב., אין 195 קריסטי סט., סעק. א. דזשאבלאָן, 231 א. 103טע סטריט.

ברענטש 54, ניו יארק.
2טען און 4טען שבת אב., אין 96 קלינטאָן סט., סעק. דזש. מעטץ, 119 איסט 8טע סטריט.

ברענטש 55, סויטה ברוקלין.
2טען און 4טען דאָנערשטאָג, אין פרייענקלין האָל, 635 דריטע עוו., ברוקלין. סעק. א. יעלין, 649 4טע עוועניו, ברוקלין.

ברענטש 59, דזשוירזי סיטי, נ. דזש.
1טען און 3טען פרייטאָג, אין 316 דריטע סטריט, סעק. ס. גראָאוועטער, 120 מאָנטיסעללא עוו.

ברענטש 60, סט. לואיס, מא.
2טען און 4טען דיענסטאָג, אין דער פּאָבליק ליב־רערי אוידיטאָריום, 14 און קעס עוועניו. סעק דזש. דראזד, 2738 דיקסאָן סטריט.

מאזירער פּראָג. בר. 64 א. ר., ניו יארק.
2טען און 4טען שבת אב., אין 155 עוועניו „סי", סעק. דזש. לעווינסאָן, 195 עוועניו „בי".

רומענער ברענטש 66 א. ר., ניו יארק.
2טען און 4טען דיענסטאָג, אין 98 פּארסייטה סט., סעק. ד. מארקוס, 235 א. 118טע סטריט.

עדיוק. ליעג בר. 67 א. ר., באלטימאָר, מד.
יעדען דיענסטאָג אבענד אין לייבאָר לייסעאום, 1023 א. באלטימאָר סטריט, רום 4. סעק. מ. דובאָוו־סקי, 1315 איסט לעקסינגטאָן סטריט.

גראָדנער ברענטש 74 א. ר., ניו יארק.
1טען און 3טען פרייטאָג, אין 81־79 פּארסייטה סט., סעק. ה. שער, 348 פאלערע עוו., בראָנקס.

קאוונער בר. 83 א. ר., ניו יארק.
2טען און 4טען פרייטאָג, אין 206 א. בראָדווויי. סעק. י. רויז, 2034 דין סט., ברוקלין.

יונגער דור בר. 85 א. ר., ניו יארק.
1טען און 3טען פרייטאָג, אין 144 גרענד סטריט. סעק. מ. טשערנעפסקי, 21 איסט 3טע סטריט.

יאַנג מענס עדיוק. ליעג. בר. 86 א. ר., ניו יארק.
יעדען דאנערשטאָג, אין 83 איסט 4טע סטריט, סעק. ר. בוירנסטיין, 100־98 עוו. „סי".

בריסקער ראָד. בענ. אסס'ן, בר. 87 א. ר., נ. י.
יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך, אין 143 איסט 103טע סטריט, רום 2., סעק. ס. יאנאס, 213 איסט 104טע סטריט.

ביאַליסטאָקער ברענטש 88 א. ר., ניו יאָרק.
2טען און 4טען פרייטאָג, אין 206 א. בראָדוויי, רום 6. סעק. דזש. גינזבורג, 209 גרענד סטריט.

יאַרמאָלינעץ-פּאָדאָליער בר. 91 א. ר., ניו יאָרק.
2טען און 4טען פרייטאָג, אין 151 קלינטאָן סט., סעק. לויבאָוויץ, 33 גאָווערנייר סטריט.

ברענטש 94, סטעמפּפֿארד, קאַנג.
1טען און 3טען זונטאָג, אין די סאָציאַליסטישע העדקוואַדערס, 450 מיין סט., סעק. מאַקס ליפשיץ, 104 העגרי סטריט.

קרעסלאַווקער פּראָג. בר. 97 א. ר., ניו יאָרק.
מיטעט אין 125 רוויינגטאָן סטריט. סעק. י. פּלענער, 63 א. 102טע סטריט.

מינסקער פּראָג. בר. 99 א. ר., ניו יאָרק.
1טען און 3טען שבת אבענד, אין 106 פּאַרסייטה סטריט. סעק. מ. קאַטץ, 508 וו. 145טע סטריט.

וואַלקאָוויסקער ראַיאָנער בר. 100 א. ר., נ. י.
1טען און 3טען פרייטאָג, אין 206 א. בראָדוויי, 4טען פלאָר. סעק. איז. קאַהען, 164 עסעקס סט., רום 16.

ברענטש 105, העריסבורג, פּאַ.
1טען און 3טען זונטאָג, אין 451 ראַאד סטריט. סעק. כ. צוקערמאַן, 1213 קאָוודען סט.

ברענטש 107, נוארק, נ. דזש.
1טען און 3טען מיטוואָך, אין וויינדזאָר האַל, 107 ברום סטריט. סעק. סעם פינקעל, 273 פרינס סטריט.

ברענטש 109, ניו-לאָנדאָן, קאַנג.
1טען און 3טען זונטאָג, אין נייטס אָוון קאָלומביא האַל, 108 סטייט סטריט. סעק. ה. מילסאָן, 427 בוינק סטריט.

עדיוק, ליעג, בר. 114, סאָן-פראַנציסקא.
1טען מיטוואָך און מאַנטאָג אין מאַנאַט, אין 925 גאַרדען סטריט. סעק. א. סיגמאַן, 1761 גערי סטריט.

ראַגאַטשאַווער-זשלאָבינער בר. 115 א. ר., נ. י.
2טען און 4טען פרייטאָג, אין 79 פּאַרסייטה סט., סעק. טאַמאַשאָוו, 1523 ברוק עוועניו, ברוקלין.

ברענטש 116, ניו ראשעל.
2טען און 4טען דאָנערשטאָג, אין מעטראָפּאָליטאַן האַלל, רום 7 (קאָר. אַגגאַט און נאַרטה סטריט). סעק. א. מארק, 27 ראָוז סטריט.

ביאַליסטאָקער בר. 127 א. ר., שיקאַגאָ.
2טען און 4טען שבת אבענד, אין שענהאפענ'ס האַרד, מילוואָקי קאָר. אשלאנד'ס עוי'ס. סעק. א. גאָרדאָן, 1059 נ. וואוד סטריט.

יעקאַטערינאסלאַווער רעוו. פּער. בר. 132, נ. י.
1טען, 3טען און 5טען פרייטאָג, אין 214 א. 2טע סטריט, סעק. ס. קאַטצער, 174 בריסטאָל סטריט, ברוקלין.

חאלאפּעניצער פּראָג. בר. 133 א. ר., ניו יאָרק.
2טען און 4טען זונטאָג, אין 334 גרענד סטריט, סעק. סעם עלענסאָן, 244 א. 7טע סטריט.

לאַדזער נייע צייט, בר. 135 א. ר., פילאַדעלפיא.
2טען און 4טען זונטאָג, אין 424 פּיין סטריט, 10 אוחר מארגענס. סעק. א. רָאזענשטיין, 1233 נ. 5טע סטריט.

ברענטש 137, וואַטערבורי, קאַנג.
2טען און 4טען דאָנערשטאָג, אין סאָציאַליסטישען קלוב, 168 איסט מיין סטריט. סעק. מ. טווערסקי, 35 בראסטער סטריט.

בוטענער בר. 144 א. ר., ניו יאָרק.
1טען און 3טען פרייטאָג, אין 209 א. בראָדוויי, סעק. נ. וויינזער, 90 לויאס סטריט.

לוצין רעזיצער פּראָג. בר. 150 א. ר., ניו יאָרק.
2טען און 4טען שבת אבענד, אין 106 פּאַרסייטה סטריט. סעק. פּ. לוריע, 516 ווערמאָנט סט., ברוקלין.

ברענטש 156, דעטראָיט, מיש.
יעדען פרייטאָג אבענד, אין סטיובלער'ס האַלל, 257 ביובין סט.. סעק. ה. קולקין, 309 בראדי סט.

ראָד. יוגענד אף מאונט-ווערנאָן, בר. 163 א. ר.
יעדען פרייטאָג אבענד, אין סטרויבס האַלל, 33 א. 4טע עוו., סעק. דוד סלוצקי, 70 אדאמס סטריט.

ווילנער רעוו. לוידים ברענטש 164 א. ר., נ. י.
1טען און 3טען דינענסטאָג, אין 96 קלינטאָן סט., סעק. סיידי סירקין, 1113 פולטאָן סט., ברוקלין.

ברענטש 166, מילוואָקי, ווים.
1טען און 3טען דאָנערשטאָג, אין פערמאַנ'ס האַלל, קאָר. 7טע און וואלנאָט סט., סעק. ד. באלדינגער, 714½ 8טע סטריט.

באַריסאָווער פּ. ס. בר. 183 א. ר., ניו יאָרק.
2טען, 4טען און 5טען פרייטאָג, אין 206 איסט בראָדוויי. סעק. וום. ראָזענבלום, 53 א. 7טע סטריט.

ברענטש 184, האַרטפֿארד, קאַנג.
2טען אוו 4טען זונטאָג אבענד, איו 235 אסמי-לאם סט., סעק. א. פּישער, 4 קענטאָן סטריט.

ברענטש 185, ניו יאָרק.
2טען און 4טען שבת אבענד, אין 210 א. 104טע סטריט, סעק. קאַטץ, 1450 מעדיסאָן עווענוי.

אטלאַנטער פּראָג. סאָס., בר. 207 א. ר.
1טען זונטאָג, אין 86 סענטראל עוו., סעק. מ. י. מערלין, 113 פארמוואלט סטריט.

סאַצ. פּערב. בר. 214 א. ר., ניו יאָרק.
2טען און 4טען פרייטאָג, אין 151 קלינטאָן סט., סעק. מ. קאַטץ, 324 א. 100טע סטריט.

נייער גייסט, בר. 223 א. ר., באַלטימאָר, מד.
יעדען מאַנטאג אבענד, אין לויבאָר לייסעאום, סעק. וו. פּאַדאַלסקי, 117 סוויטה באַנד סטריט.

אַדעסער בר. 225 א. ר., ניו יאָרק.
2טען און 4טען מיטוואָך, אין 214 איסט 2טע סטריט. סעק. י. מאַנדעל, 405 א. 8טע סטריט.

ברענטש 232, ניו הייוון, קאַנג.
1טען און 3טען פרייטאָג, אין סאָשעליסט האַלל, 746 טשאָפּעל סט., סעק. א. אייבעלסאָן, 34 וועסט סט.

ברענטש 248, לאָס-אנדזשעלאָס, קאַל.
1טען און 3טען זונטאָג, אין לויבאָר טעמפּעל, רום 701, 538 מיפּעל עוו., סעק. ד. לובין, 311 נ. באָדרי עווענוי.

עדיוק, ליעג, בר. 250, פּיטסבורג, פּא.
יעדען 2טען פרייטאָג אבענד, אין אוורען קאופמאן סעטלעמענט, 1835 סענטער עוו., סעק. אויב בלאק, 237 וויק סטריט.

לאסאל קלאב, בר. 251 א. ר., פראווידענס, ר. א.
2טען און 4טען זונטאג, 6:30 אבענד, אין 344 נ. מוין סטריט, סעק. א. ראטענבערג, 79 ליפיט סט.

ביאליסטאקער בר. 256 א. ר., נוארק.
1טען און 3טען פרייטאג, אין קאלומביא האלל, סעק. דזש. פאטאווסקי, 140 לוויינגסטאן סט.

ברענטש 263, פארטלאנד, ארע.
1טען און 3טען פרייטאג, אין 502½ פוירסט סט. סעק. א. ד. ווינער, 687½ צוויטע סטריט.

ברענטש 268, יאנקערס, נ. י.
1טען און 3טען מיטוואך, אין ווינינג'ס האלל, 24 נארטה בראדוויי. סעק. ק. מ. גאלבע, 28 ווארבורטאן עוו., יאנקערס, נ. י.

ווילנער פראג. בר. 270 א. ר., נוארק, נ. דזש.
יעדען 2טען פרייטאג, אין 150 טשאלטאן סטריט. סעק. א. הארדמאן, 150 בוייד סטריט.

מאהילעווער ארג. פון בונד, בר. 275 א. ר., נ. י.
2טען און 4טען פרייטאג, אין 214 א. 2טע סט., סעק. ו. צערנצק, 21 עוו. „בי", ניו יארק.

בר. 289 א. ר. און בר. 3 ס. פ., באלטימאר, מד.
יעדען מיטוואך אבענד, אין קאלומביא האלל, 720 איסט באלטימאר סטריט. סעק. ו. ראזענבערג, 402 אקווויטה סטריט.

ברענטש 295 א. ר., איסט ניו יארק.
2טען און 4טען מאנטאג, אין 440 ליבערטי עוו., סעק. כ. שויקין, 2368 פיטקין עוו.
וואלקאוויישקער, מאריאמפאלער, קאלוואריער

ברענטש 300 א. ר., ניו יארק.
2טען און 4טען פרייטאג, אין 81-79 פארסיוטה סטריט, רום 4. סעק. י. קאזדים, 521 א. 146טע סט.

קאוונער ראיאנער בר. 306 א. ר., שיקאגא.
2טען און 4טען פרייטאג אין לעווינ'ס האלל, טויר־לארס קאר. פאלאנע, סעק. מ. סיגעל, 1423 ס. אש־לאנד עוועניו.

ברענטש 315 א. ר. אף בראה פארק, ברוקלין.
1טען און 3טען פרייטאג, אין וועסט ברוקלין האלל, פארט־האמילטאן עוו. און 37טע סטריט. סעק. ק. פרידמאן, 1328 42טע סטריט.

זעלבסטבילדונג פער. בר. 316 א. ר., בעיאן, נ. ד.
2טען און 4טען פרייטאג, אין אדד פעלאו'ס האלל, 15 איסט 21טע סטריט. סעק. א. בעניאמין, 503 בולוואַרד.

פאלטאווער ברענטש 325 א. ר., ברוקלין.
יעדען פרייטאג אין ווייענא האלל, 105 מאנטראוז עוו., קאר. מאנהעטען. סעק. י. בראן, 219 לואיס עוו., ברוקלין.

יעקב גארדין ליטעראַרי סוירקעל, בר. 330, נ. י.
2טען און 4טען שבת, אין 85 א. 4טע סט., 2טען פלאר פראנט. סעק. י. ראזענפעלד, 528 א. 120טע סט.

ברענטש 336, לינטשבורג, ווירדזשיניא.
יעדען לעצטען זונטאג אין מאנאט, 3 אוהר נ. מ., אין ארב. רינג'ס קלאב רומס, 103 9טע סטריט, סיק. ב. שרייבמאן, 1017 מיין סטריט.

ברענטש 338 ארב. רינג, דעטראיט, מיש.
יעדען פרייטאג אבענד, אין מאיאכאר'ס האלל, היסטינג און עדעמס עוועס. סעק. ל. בראדסקי, 309 אלפרעד סטריט.

יעקב גארדין בר. 370 א. ר., פילאדעלפיא.
2טען און 4טען פרייטאג, אין נ. ווי. קאר. 3טע און פיצוואטער סט., סעק. א. שארף, 315 מענטאן סט.

אשמיאנער י. מ. פראג. אסס'ן, בר. 401, נ. י.
2טען און 4טען פרייטאג, אין 209 א. בראדוויי. סעק. אלבערט קאמפ, 60-158 בארום סט., ברוקלין.

ברענטש 434, ניו הייוועז, קאנן.
2טען און 4טען זונטאג אבענד, אין סאשעליסט האלל, 746 טשעפיל סטריט. סעק. ה. שיר, 324 ווי. פארטסיע סטריט.

ווייטעבסקער בר. 473 א. ר., פילאדעלפיא.
2טען און 4טען פרייטאג, אין 1514 ס. 6טע סט. סעק. ס. חייקין, 535 מארים סטריט.

יוניאנס און פעראיינען.

היברו אמעריקאן טיפאגראפיקאל יוניאן, לאק. 83
2טען און 4טען פרייטאג, אין 151 קלינטאן סט., אפיס: 35 קאנאל סט., סעק. ל. פייגין, 347 בערימען סט., ברוקלין.

אידישער פראג. קלאב פון סאן־פראנציסקא.
יעדען פרייטאג, אין דזשעפערסאן סקווער בילדינג 925 גאלדען גייט עוועניו. סעק. ד. ראפאפארט, 976 מעקאליסטער סטריט.

Dr. AB. CASPE
has removed his up-town office to
60 East 108th Street
Telephone 6580 Harlem
OFFICE HOURS
Daily up to 10 a. m., and from 5 to 7 p. m.
Sunday up to 10 a. m. only

His downtown office will remain at
210 EAST BROADWAY
Phone Orchard 612
OFFICE HOURS
Daily from 10 to 12 a. m., and from 7 to 9 p. m.
Sunday from 10 to 12 a. m.

ד ר. ט ש א ס. ש ו א ר ץ
פון 19 מאנטגאמערי סט.
האט געמופט נאך 146 הענרי סטריט
טעלעפאן ארטשארד 1632.
אפטאן אפיס: 1543 מעריסאן עוועניו,
טעלעפאן 2847 הארלעם.

טעלעפאן 150 ארטשארד.
דר. א. י. בלום
140 הענרי סט., גיר ראמנערס, ניו יארק.
אפיס־שטונדען: 8—10; 1—3; 6—8.
ספעציאליסט אין אויגען, נאז, אויערן און האלז־קראנקהייטען.

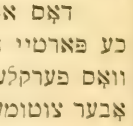

Vol. XVII. NOVEMBER, 1912. No. 11

מ. ווינטשעווסקי.

דער וואַהל-קאַמפּף

1. אונזערע אויסזיכטען.

ונטער נאָרמאַלע פּערהעלטניסע וואָלטען מיר געהאט א רעכט צו ערוואַרטען אוֹן צו פּראָפּעציי־הען א גרויסען פּארטשריט ביי די אַלגעמיינע וואַהלען פון דיע־זען יאָהר.

דאָס אריינקומען פון א דריטע בירגערלי־כע פּארטיי האָט, אהן א שום צווייפּעל, קנאַפּ וואָס פערקלענערט אונזערע ערוואַרטונגען, האָט אָבער צוטומלט אַלע יענע חשבונות, אויף וועל־כע מענשען, וואָס קענען אין פּארטייען־קאמפּף בלייבען ניכטער באזירען זייערע נביאות.

דייטליכער אויסגעדריקט הייסט דאָס, אז הגם, ווי מיר וועלען באלד זעהן, עס איז קיין גרונד ניטא צו פערקלענערן אונזערע ערוואר־טונגען פון א יאָהר צוריק בנוגע צו דעבס'עס וואָוט איבער'ן גאנצען לאנד, איז איצט, דורך דעם אריינקומען פון רוזוועלט'ס פּארטיי, שווע־רער געוואָרען צו זאָגען, צי מיר וועלען האָ־בען פּראקטישע ערפאָלגען אָדער ניט. צי מיר וועלען ענדליך ערוועהלען א האלב־טוין קאָנ־גרעס־מענער אָדער ניט.

די פּראגע איז:

צי וועט אונז אונזער מיליאָן שטימען, וועלכע מיר האָבען א רעכט צו ערוואַרטען, גע־בען וועז ניט א זעכצעהנטעל פון אַלע קאָנגרעס־לייט דאָס הייסט, מינדעסטענס 40 מאָן, וואָס דאָס איז אונזער פּראָפּאָרציע, לכל הפחות אזוי פיעל, וויפיעל מיר קענען קריעגען ער־וועהלענדיג אונזערע קאַנדידאטען אין די דיס־טריקטען וואו מיר זיינען שטארק. פאר צוויי יאָהר האָבען, למשל, מיר מיט נאָהנט פון 600 טויזענד שטימען ערוועהלט איין אייני־ציגען קאָנגרעסמאָן לגבי 20, וואָס די רע־פובליקאַנער האָבען ערוועהלט מיט דערזעלבער צאָהל שטימען. דאָס איז די פראגע.

אז די נייע בירגערליכע פּארטיי קען אונ־זער נאציאָנאַלען טיקעט ניט פיעל שאָדען איז קלאָר. אפילו וען רוזוועלט זאָל אָבציעהען פון אונז א טהייל פון יענעם ערב־רב (נאכלויפער, בלע"ז) וואָס וואָלט אונטער נארמאַלע פער־העלטניסע פערגרעסערט דעבס'עס וואָוט, קען און מוז די אגיטאציע פון דער נייער פּארטיי, אָט טאקע דער פאקט גופו, וואָס זיי האָבען געמוזט גנב'ענען אונזער פייער אָנצוצינדען א נייע התלהבות, עפענען די אויגען ביי טויזענ־דער, וועלכע וואָלטען נאָך געבליעבען אין דער אַלטער פערבלענדונג און קוים עפענען נור מע־שען די אויגען מ ו ז ע ן זיי דערזעהן דאָס ליכט.

אמת, פיעלע פון דיעזע וועלען ערסט קומען צו אונז שפעטער, אפשר מיט יאהרען שפעטער; פיעלע, זעהר פיעלע אבער וועלען באלד פערשטעהן, אז רוזוועלט'ס וועג איז ניט אהן, ניט אהער, און אז זיין פלאן אנצוגרייפען קאפיטאל איהם ניט צעפענדיג וואלט הייסען בלייבען ביין זעהן, אז דער וואלף זאל זיין זאט און די ציגען זאלען בלייבען גאנץ, וואם דאם איז דערווייל נאך קיינמאל ניט מעגליך געווען.

עס איז דערפאר קיין שום ספק ניטא, אז די נייע פארטיי וועט אונז פיעל מעהר — אינדירעקט און ניט־וויללענדיג — טאן נוצען אידער שאדען.

אונזערע האפנונגען און ערוואַרטונגען זיינען דארום היינט זיכער ניט קלענער און אפשר פיעל גרעסער אין זייער בערעכטיגונג, ווי זיי זיינען געווען פאר־א־יאהרען אין דער צייט.

2. דער קאמפיין אינ'ם שטאַאַט ניו יארק.

וואם איז שייך צו דער לאגע אין געווייסע ספעציעלע טהיילם פון לאנד, סאיי קאנגרעס־דיסטריקטען, סאיי שטאַאַטען — האט די בולמוס פארטיי מעהר ווי אומעטום צוטומעלט אונזערע אויסזיכטען אין דעם שטאַאַט ניו־יארק.

צוטומעלט, ניט ערגער געמאכט, פערשטעהט מיך ריכטיג:

דורך די קאנדידאטור פון אסקאר שטרויס וועלען מיר זיכער פערליערען א געוויסע צאהל אידישע שטימען (פאר גאווערנאר), אבער די אידישע שטימען שפיעלען שוין היינט ניט די ראלע פון א צעהנדליג יאהר צוריק, וועו עס זיינען געווען פאר אונזער פארטיי זעהר וועניג אנדערע וואוטם ווי אידישע און דייטשע אין ניו־יארק סטייט.

וועהרענד, הייסט דאם, מיר וועלען אנוועהרען וואוטם פון אידישע מיטליופער — און מיר מוזען אימער דאריף רעכענען און ניט דוקא אין דעם פרט פון א י ד י ש ע מיטליופער אליין: דער ערב־רב איז אויביג געווען אן אונזיכערער עלעמענט, ממצרים ועד הנה — איז שוין דא איצט א שטארקער אמעריקאנישער ארבייטער וואוטם, וועלכער וועט ממלא זיין דעם חסרון.

אבער צוטומעלט איז די לאגע פארט. דורך די קאנדידאטור פון שטרויס און אין א גאנץ וויסען גראד הגם ניט קיין זעהר הויכען, דורך די דעמאקראטישע געגנקאנדידאטור פון ווי־ליאם זולצער, וועלכע דעם יאהר אין דעם וואהל־קאמפף ארויסגעטראגען דער ראסענעלעמענט, וועלכער צומישט און ערטערוויוייז פערווישט די קלאסענלינינען, דעם קלאסענקאמפף.

ווי ווייט דאם וועט האבען אינדירעקט — א ווירקונג אויף די קאנגרעס־דיסטריקטען, וואו מיר האבען א רעכט צו האפען אויף גינסטיגע רעזולטאטען איז שווער צו זאגען. זיכער איז, אז סקענעקטעדי וועט דערפון וועניגער בעריהרט ווערען ווי דער צוועלפטער דיסטריקט אין ניו־יארק, ארום וולכען עס וועט נאך, ווייטער אין דיעזען ארטיקעל, געוועט ווערען אויספיהר־ליכער.

בנוגע צו דעם וואוט פאר ראסעל דארף מען, וועו מען רעט דערפון, איין זאך ניט פערגעסען.

דער וואוט פאר גאווערנאר, ווי פאר פרעזידענט, איז א שטרענג פרינציפיעלער. קיין וואוטער, ווי אפטימיסטיש ער זאל ניט זיין, ווי ווייט זיין ענטהוזיאזמום זאל איהם ניט מאכען גלויבען, אז די גאולה איז שוין, שוין ביי דער טיר; אז עס הערט זיך כמעט שוין איהר קלאפ און אויפען צונג ריהרט זיך שוין דער האריציגער: „אריין.“ מיט א ברוך־הבא גלייך אויפען שטעל ביי איהם, — קיינער ערוואַרט ניט אז דעבם זאל דעם יאהר וועלן פרעזידענט, אדער ראסעל גובערנאטאר. דער וואוט פאר זיי איז דערפאר א ריין סאציאל־יסטישער, ד. ה., א קלאַרע פרינציפענ־ערקלערונג אין דער פארם פון אן X אין א „קייקעלע; א מין סאציאל־דעמאקראטישער אני מאמין איז דאס.

דערפאר איז קיין גרויסער פערלוסט ניט די שטימע וואס א איד נעהמט פון ראסלען און גיט שטרויס'ן. וועו עס פערשטעהט ניט, אז דער סאציאל־יזמום אין דעם וואהל־קאמפף קען ניט זיין קיין פערזאנלן־פראגע, אפילו ניט קיין ראסלן־פראגע; וועו עס פערשטעהט ניט, אז אונזער קאמפף גענען די בירגערליכע פארטייען איז א קלאסלן־קאמפף פון ארבייט גענען קאפיטאל, דעם דארפען מיר ניט.

וועו עס פערשטעהט ניט, ז די סאציאליסטישע פארטיי איז אן ארבייטער־פארטיי און פרעגט דארום ניט: וועו דער גענענקאנדידאט

איז, ווי ער זעהט אוים, צי ער איז פונ'ם פּאָליטיי־שטאַנדפּונקט עהרליך אָדער ניט, צי ער ניט צדקה אָדער ניט, צי ער איז פון א „פיינע" משפּחה אָדער, פערקעהרט, פון אן עהרליכע, פון אן ארבייטער פאַמיליע, צי ער איז א איד אָדער א קריסט, — אז זי, די פּאַר־טיי, פרעגט, דאַגעגען, נור אויף וועלכער פּלאַט־פּאָרם שטעהט דער געגנער און וואָס זיינען זיינע פּרינציפּיען, — וואר עס פערשטעהט דאָס אַלעס ניט, דער מעג אונז, ווי די טייטשען זאָגען „געשטאַהלען ווערדען". דאָס נאָך צו מאַכען אידישער און שטאַרקער, וואָלט איך אויך אַלע אזעלכע פערלאַרענע וואָטס זאָגען: „כן־יאבדו!"

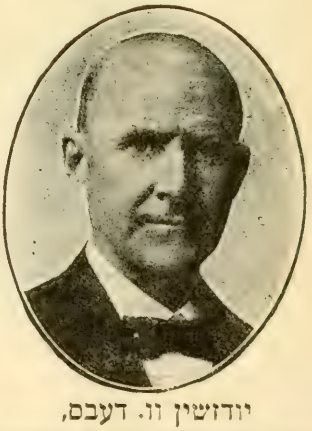
אויב אין דעם פּרט קען זיין א מיינונגס־פערשיעדענהייט בנוגע צו אונזער וואהל־טאַק־טיק בכלל, איז דאָס א זאַך, וואָס די פּארטיי

מיר האָבען שוין געזאָגט, אז ער וועט אונז קאָסטען אידישע וואָטס, וועלכע מיר קענען פערלירען און זיך דערביי פיהלען נאָך געזונ־טער און פרישער, ווי מען פיעלט זיך נאָכדעם ווי מען פערלירט א „קאָלד", אָדער אן אויסגע־פוילטען צאָהן.

אינטערעסאַנט איז, פון דעסטוועגען, דער הויפּטמאָטיוו, וועלכער וועט מאַכען, אז מאַנ־כע אידישע סאָציאַליסטישע וועהלער זאָלען פער־בולמוזט ווערען.

מען זאָגט:

אין רוסלאַנד ווערט היינט דער איד אזוי געדריקט, פערפאָלגט, און בעשפּויגען, אז עס וואָלט געווען א מין דעמאָנסטראַציע געגען ניקאָלאַי דעם צווייטענ'ס ממשל־התזדון, וועז אָסקאָר שטרוים, א איד, וואָלט געוועהלט געווארען גובערנאַטאָר פון ניו־יאָרק, דעם גרעם־

יודזשין וו. דעבס,
אונזער קאַנדידאַט פיר פּרעזידענט.

עמיל ג. זיידעל,
אונזער קאַנדידאַט פיר וויס־פּרעזידענט.

אלם א גאַנצע דאַרף ענטשיידען, ניט יעדער וואָטער פר זיך. לכל הדעות איז אָבער איין זאַך אזוי קלאָר ווי דער טאָג: וואָס פאר קאָמ־פּראָמיסען א סאָציאַליסטישע פּאַרטייען האָבען מאַכען, און סאָציאַליסטישע פּאַרטייען האָבען זיי געמאַכט אין אַלע לענדער — זי קען ניט ארבעגהן פונ'ם שטאַנדפונקט פון קלאַסענ־קאַמפּף און בלייבען געטרייי צו זיך אליין. דער איינצעלנער וואָטער געווינט ניט.

3. פע, שעם זיך, קאָזאַק, שעם זיך!"

עם וועט ניט שאדען, זיך אויף א ווייליקע אָבצושטעלען אויף דעם פאל פון אָסקאָר שטרוים, וועלכער לויפט דא אין ניו־יאָרק סטייט פאר גאָווערנאָר אויף רוזוועלט'ס טיקעט.

פון דער געמיינסטער קאנצעלעיריע און לאזט איהם אפילו ניט צו צו א לעהרער־שטעלע אין א גימנאזיע, צו א טעלעגראפיסטען־שטעלע אויף דער אייזענבאהן ; בעת ער לאזט איהם ניט ארויין, מעהר וויעפיעל ער קען, אין גימנאזיעס און אקאדעמיעס, — אין דערזעלבער צייט פאסירט אנדערסוואו אט־וואס :

אין עסטרייך ווערען אידען געאדעלט און אידישע באראנען זיינען ניט קיין זעלטענהייט, חוץ וואס אידען האבען בכלל גלייבע רעכטע מיט אלעמען אין לאנד, וועניגסטענס לויט דעם געזעץ.

אין פראנקרייך, מיט איהר הייפעלע אידען, וועניגער ווי אין בראנזווייל אליין, זיינען גע־ווען אין די לעצטע 50 יאהר, חוץ אידען גע־ווהלט אין פארלאמענט ארויין, אידען אדמי־ראלען, אידען אין מיניסטעריום, אידען אומע־טום.

אין דייטשלאנד האבען מיר דא מיט א יאהר צוויי רביי צוריק געהאט די זכיה צו זעהן דערנ־בורגען אלס מיניסטער, האבען מיר אידען פרעפעסארען און, נאטירליך אידען אינ׳ם רייכסטאג, אין די סיימען, אין די שטאדט־רעגירונגען און וואו ניט.

אין ענגלאנד איז היינטיגען טאג דא א איד אן אטארני־דזשענעראל, דער ערסטער מיניס־טער, דערצו נאך, וואס האט דעם ראנג און די רעכטע פון א קאבינעט־מיניסטער, וואס דאס איז ביז איצט ניט געווען דער פאל. אידען זיינען אין לאנדאן געווען לארד־מייארס. שעריפס, אין גאנצען לאנד ריכטער און פער־וואלטער. אידען זיצען אין הויז אוו קאמאנס און אידען זיינען דא אין הויז אוו לארדס.

אין דער איטאליענישער הויפט־שטאדט הא־בען מיר געזעהן א אידען אלס בירגערמייסטער, א בירגערמייסטער — עפעס א קלייניגקייט — אין רוים ! דאס איז דאך געניג אז טיטום הרשע אליין זאל דערפון זיך איבערקעהרען אין קבר ! חוץ דעם איז אין איטאליען געווען א אידישער קריעגס־מיניסטער און שפעטער פרע־מיער — לוצאטא, דעם שד״ם אן אייניקעל.

און, איבערלאזענדיג, אנדערע קלענערע לענ־דער, זיינען ביי אונז אליין אידען כסדר גע־ווהלט געוואהרען אין די לעצטע 3 י ע ב צ י ג יאהר צום קאנגרעס (אין רעפרעזענטאנטען־הויז און, אין צוויי פעלע, אין סענאט) פון די שטאא־טען : אלאבאמא, ארקאנזאן, אילינאיז, לואיזיא־נא, מאסאטשוסעטס, מישיגאן, מערילאנד, מי־זורי, פלארידא, קאליפארניא און קאלאראדא.

וועגען ניו־יארק דארף מען אונזערע לעזער ניט דערצעהלען.

און דא רעדען מיר שוין גארניט דערפון, וואס אידען האבען דא גהאט יעדען עהרענ־פאסטען, וואס אסקאר שטרויס אליין איז גע־ווען אן אמבאסאדאר פון די יוניטעד סטייטס און מיניסטער אונטער רוזוועלט׳ן.

פון אלע ציוויליזירטע לענדער האט מען גע־טייטעלט מיט׳ן פינגער אויף רוסלאנד, אויף רו־סישע יודען־פערפאלגען, און וואס מעהר אידען זיינען עולה לגדולה געווען אין אייראפא און אמעריקא, אלץ מעהר איז דארטען געוואקסען דער האס צום אידען, די פעראכטונג צו איהם. עס האט אפט כמעט אויסגעזעהן, אזוי ווי די ווירקונג וו אלט זיין דער היפך פון דער דע־מאנסטראציע, אזוי ווי פאיינע וואלט געזאגט : וואס מעהר איהר וועט צו מיין סינדערלא, צו מיין שטיעפקינד מאכען הן׳דעלעך, אלץ מעהר וועל איך איהר פאטשען די באקען און שינדען די הויט : אייך אויף להכעים — גראד ! און טוט מיר וואס ?

אסקאר שטרויס׳עס ערוועהלונג וועט אזוי ווירקען אויף די רוסישע אידען־פאליטיק, ווי עס ווירקט אויף דעם קאזאק דער מוסר־זאגען בעת ער בע׳גנב׳עט זיך.

ווי יעדע פרישע מכה האט אלץ מעהר פער־הארטעוועט פרעה׳ס הארץ, אזוי ווערט די הארץ פון רוסלאנד׳ס הערשער אלץ הארטער צו אידען, פון יעדען כיבוד וואס מען גיט זיי.

א סאציאליסט וואס שטימט פאר שטרויס׳ען אנשטאט פאר ראסעלן איז ניט נור א פערער־טהער צו זיין קלאס, נור אויך א נארר לגבי זיין פאלק.

א נארר, אט פאר וואס :

אפילו פון דעם ריין אידישען שטאנדפונקט, האט דער איד מעהר צו ערווארטען פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאל־דעמאקראטיע, ווי פון דעם קאפיטאליסטישען יודענטהום.

אפילו אלס אידען, וואס ליעבען זייער פאלק און ווייטער גאר נישט, איז וויכטיג צו פער־שטעהן, אז דער קלאס, צו וועלכען דער איד שטרויס געהערט איז מעהר עלול צו זיין אנטי־

כעמיטיש, ווי דער קלאס צו וועלכען עס בע־לאנגט דער גוי טשארלס עדוואַרד ראַסעל.

4. אידישע אנטיסעמיטען.

מען וועט מיר ענטשולדיגען אַ פערזענליכע הקדמה'לע צו דאַס, וואַס איך וויל דאָ זאָגען:

וואַס אַ יאָהר לענגער איך לעב אויף דער וועלט, אלץ מעהר איד וועל איך; אלץ מעהר פיהל איך די אידישע שמאַך און די אידישע שאנד פון אלע צייטען אין אלע לענדער; אלץ מעהר וועלט מיינסאַציאַליזמוס ענגער און נעדיכטער פערפלאַכטען אין פערשיאַלצען אין און מיט מיין אידישקייט.

וואַס לענגער איך לעב, אלץ עמפּינדליכער וועלט מיין נשמה פאר אלץ, וואַס דעם אידען אידען וועלט אַנגעטאַן — דעם אידען אלס אידען: דער איד אלס פראַלעטאַריער איז פאר מיר ניט

טשארלס עדוואַרד ראַסעל,
אונזער קאַנדידאַט פיר לִיווערנאַר.

גוסטאַוו סטרעבעל,
אונזער קאַנדידאַט פיר לִיווערנאַר־גאַוועראַנאַר.

זעה אין די קלעפּ אַ שרעקליכע פאַרטזעטצונג פון המנ'ס ארבייט, פון אנטיכוס'עם טהעטיג־קייט, פון גזירת ת"ח און דער שחיטה פון אדעם.

און וואו עס זיינען בעשרענקט דעם אי־דענ'ס מענשענרעכטע, דאַרטען וועלט, דוכט מיר, עפּעס אזוי ווי איינגעשרונקען דער מענש, דער פרייער מענש אין מיר; מיינע אמעריקא־נער „סיטיזען פּייפּערס" וועלען עפּעס א בלאַנק, די וועלטער ווי דורך א כישוף פערשוואונדען. אויס פרייער בירגער!

בקיצור, איך פיהל וואַס אַ יאָהר לענגער, אלץ מעהר און מעהר אל' די שאנדען, פערפאַל־גונגען און בעשימפונגען פון וועלכע עס איז אין דעם גיהנם־פוערם אויסגענאַסען געוואָרען דאַס קליין־וועלטלע א י ד.

און דוקא ווייל איך פיהל אזוי, וועלט אין

מעהר און ניט וועניגער ווי יעדער אנדער מענש — און עס האלט שוין אזוי ווייט, אז איך לעב צייטענווייז דורך ניט נור די היינטיגע אידישע לידען, נור דעם גאנצען 2500 יאָהריגען מארטירערטהום זינט דעם ערסטען חורבן.

און יעדער קלאַג דערגרייכט מיין אויער, און יעדער פאַטש דערגרייכט מיין פנים, און יעדע בעשימפונג בעליידיגט מיין מענשענגעפיהל.

און וואו דער איד וועלט געטריבען, בע־גלייט איהם א טרעהר פון מיין אויג, ווייל דער גלות שבגלות זיינער ריהרט מיך דורך און דורך.

און וואו דער איד וועלט געשלאגען, דאכט זיך מיר אז איך פיהל זיין שמערץ, ווייל איך מיר אלץ שטארקער און בעפעסטיגטער די אי־בערצייגונג, ערסטענס, אז א סאציאליסט זיי־ענדיג א איד און אן ארבייטער אדער אן אר־בייטער־פרייַנד, טאר קיינמאל ניט פערלאַזען דעם באדען פונ'ם קלאסענ־קאמפף און, צוויי־טענס, אז דאס שוואכט ניט אב, פערקעהרט, דאס פערשטארקט זיין סימפאטיע צו זיין פאלק אין איהם.

ניט מבולבל צו וועלט איז נור נויטיג זיך צו האלטען ביי דעם פאלגענדען כלל:

אין דעם קאמפף פון אידען געגען צוררי־היהודים זיינען מיר מיט די אידען, צי דער צורר איז א קאפיטאליסט, אדער אן ארבייטער. אין דעם קאמפף, דאגעגען, פון ארבייטער

געגען קאפיטאליסטען זיינען מיר מיט די ארבייטער געגען די קאפיטאליסטען, צי זיי זיינען אידען אדער ניט־אידען, און ווער די ארבייטער זאלען ניט זיין.

און נאך דיעזער ריין־פערזענליכער הקדמה, האלט איך פאר נויטיג אט־וואס צו זאגען.

דער קלאס, צו וועלכען אסקאר שטרוים געהערט, וועט אימער זיין אנטי־סעמיטיש אזוי גיך ווי זיינע אינטערעסען וועלען עס פערלאנגען. זיין כלל מוז אימער זיין דער היפך פון מיינעם, ווי איך האב איהם אקארשט אויסגעדריקט.

זיין כלל מוז זיין: אין דעם קאמפף פון קאפיטאליסטען געגען ארבייטער, אימער מיט די קאפיטאליסטען געגען די ארבייטער, צי די ארבייטער זיינען אידען אדער גוים.

וואס פאר א פיינער מאן הערר שטרוים זאל פערזענליך ניט זיין, וועט זיין קלאס, דער קלאס, וועלכען ער רעפרעזענטירט, אימער זיך שטעלען געגען אידען, אויב זיי, אלס ארבייטער. וועלען קעמפפען פאר אינטערעסען וואס זיינען געגען זיינע אינטערעסען.

און דא איז ניט נויטיג זיך שטארק צו פערברייטען, עס איז גענוג צו נעהמען פאר אן אילוסטרירענדען ביישפיעל, אט למשל, אזא מין אלגעמיין בעקאנטען פאקט:

די באסעם אין דעם צעהנדליג־טויזענד שע־פער פון דער קליידער־אינדוסטריע זיינען מיט זעהר, זעהר וועניג אויסנאהמען אידען. די צאהל פון ארגאניזירטע אליין צוויישען אידישע ארבייטער דערגרייכט, אויב עס שטייגט ניט אריבער, הונדערט־טויזענד.

די מייסטע פון די באסעם, וועניגסטענס די רייכערע, די גרעסערע, וואס קענען עס „אפארדען", זיינען אלס מענשען ניט שלעכט, אלס אידען בעלי־צדקות, מעמבערס פון שולען, פון הברות און אנדערע וואהלטהעטיגע אינסטי־טוציעס. אויף „רשעות" גענען אידען וועלען זיי שרייען מיט אונז צוגלייך.

אבער וען און וואו מען קען קריגען איטא־ליעניש און פוילישע ארבייטער ביליגער ווי אידישע, וויל יענע איז שווערער צו ארגאניזי־רען ווי די אידישע ארבייטער, ווערען די בעלי־צדקות, די פילאנטראפען, די לאדושען־ברי־דער, די סינאגאגען־זייטען, די יודאפילען פיור־און־סימפל קאפיטאליסטען, ווערפען ארויס אידישע ענט און נעהמען ארריין גוי'שע ווא נור זיי קריגען זיי.

און מאכט זיך א סטרייק, שטעלט מען זיך מיט איטאליעניש סקעבס געגען אידישע יו־ניאנלייט, מיט איירישע גבורים געגען אידישע מיידלעך, מיט המן'ס גרימצארן געגען מרדכי'ס אייניקלעך און . . . און מען ווערט — אידישע אנטיסעמיטען.

און בעת דאס פאסירט אין ניו־יארק דער־הערט זיך אן אבקלאנג פון אזעלכע אידישע אנ־טיסעמיטישע מעשים תעתועים פון וואהרשוי, לאדז און ביאליסטאק.

און ווי זאגט די מגילה:

וכדי בזיון וקצף!

5. אין דעם אידישען קוואַרטאל.

ווי איך האב פאר דריי יאהרען בעווייזען אין דער „צוקונפט", איז אין די מזרח־שטאא־טען בכלל און אין ניו־יארק סטייט בפרט די לאגע אזעלכע, אז ניט אכטענדיג אויף אלע אנטיסעמיטישע טהעטיגקייט, איז דאס ער־וועהלען פון אידישען קאנדידאט זעהר שווער.

עס זיינען דא פיעל גרינדע דערפאר. אויף מאנכע האב איך אנגעוויזען, אויף אנדערע — אנדערע. מיין מיינונג וועגען אונזער פרעס, למשל, איז בעקאנט.

דער הויפט־גרונד איז אבער — און דאס קען מען ניט אפט גענוג אויסטייטשען — וואס די בעפעלקערונג האלט זיך אין איין בייטען, האלט אין איין וואנדערן.

מיר נעהמען ארריין — אין דעם אידישען קוואַרטאל ספעציעל — כסדר גרינע, גרינען זיי אוים און קוים ווערן זיי רויטליך, אדער רויט, און האבען ענדליך שוין א וואוט, זיינען זיי שוין מעהר ניטא אין קוואַרטאל. צי זיי קרויש־קען זיך ארויס אין די בראנקס אדער אין סאן־פראנציסקא איז פאר אונז קיין נפקא מינה ניט.

און דאס פאסירט, דער עיקר, צווישען אר־בייטער, וואס וואנדערן אוים פונ'ם קוואַרטאל זוכענדיג א שטיקעלע ברויט; א סך מעהר צווישען זיי, ווי צווישען די פראפעסיאנעלע קלאסען, אדער צווישען נעשעפטס־מענשען, אי־בערהויפט קרעמער און סטענדקיפערס, ווי אויך „כלי קדש" און בעשעפטיגטע אין קהל'שע ענינים.

עס איז אימער נויטיג דאס אויסצוטייטשען, כדי צו פערמיידען דעם יעהרליכען קאצעניא־

מער נאָך דער וואָהל וואָס קומט פון דער בע־
גייסטערונג־שכרות פון פאר דער וואָהל.

מיר דארפען וויסען, אז מיר האָבען
שוועריקייטען זיינען אין דעם פּרט פון ער־
וועהלען אונזער קאַנדידאַט, אלין מעהר דארף
מען ארבייטען

וואָס מיר וויסען איז, אז אונזער וואָוט
וועלכער האָט דערגרייכט 21 פון הונדערט (פון
אלע אבגעגעבענע שטימען) בעת בארָאנדעם איז
1904 געלאָפען אויף אונזער טיקעט, איז גע־
שטיגען ביז 26 ביי הילקוויט'ס ערסטען קעמ־
פּיין, אין 1906 איז צוריק ארונטער אויף 22
יוען הילקוויט איז א צווייטען מאָל געלאָפען
אין 1908 און האָט דערגרייכט 34 פון 100
פאר לאַנדאַנען פאר צוויי יאָהרען.

דערווייל איז דער דיסטריקט וויעדער אמאָל
צוטהיילט געוואָרען און א נביא צו זיין איז זעהר
שווער.

אויב די קלאָוק־מאַכער און די לידיעם טיי־
לאָרס און דיפאַררירערס, פאר וועלכע ער האָט
געהאַלפען געווינען אלגעמיינע גרויסע
סטרייקס; אויב ספּעציעל די קלאָוק־מאַכער,
וועלכע ער האָט געהאָלפען גרויס און שטארק
ווערן דורך א רייהע פון יאָהרען פאר'ן סטרייק;
אויב זיי אלע, ביי וועלכע ער איז געקומען ווען
נור זיי האָבען איהם בעדארפט און מיט וועלכע
ער ארבייט די גאַנצע צייט, אפט דורך טעג
און דורך נעכט, וועלען טאָן זייער פליכט, דאן
קען נור זיין איין גרונד וואָרום ער זאָל ניט ג־
וועהלט ווערן: די מאַסע ארבייטער, וואָס הא־
בען ניט קיין וואָוט.

קיינער פון זיינע געגנער האָט קיין רעכט
ניט צו קריעגען א שטימע פון אן ארגאַניזירטען
אידישען ארבייטער. דער בעסטער, דער זוי־
בערסטער צווישען די געגנער זיינע, איז נור
געווען א פערמיטלער צווישען קאפיטאל און
ארבייט. ער איז דערפאר אליין שוין געווען
א גוטער און אן עהרליכער פערמיטלער, וויי־
ל ער איז געווען אונפארטייאיש, ד. ה., ניט קיין
פערטרעטער ניט פון קאפיטאל, ניט פון ארבייט.
אלס אזעלכער איז ער געווען פון אלעמען אנער־
קאַנט און געאכטעט.

דער אידישער ארבייטער דארף אָבער הא־
בען ניט איינעם וואָס שטעהט צווישען איהם
און זיין באָם; ער דארף האָבען א „טשעמפיאָן",
א מאן פון זיין צד, איינעם וואָס איז אימער
געשטאַנען אויף זיין זייט, געגען דעם באָם,
איינעם, וואָס האָט זיך געהאַדעווועט צוזאַמען
מיט איהם, געליטען צוזאַמען מיט איהם, גע־
קעמפּפט צוזאַמען מיט איהם און געזיגט צו־
זאַמען מיט איהם.

יענעם וועט דער אידישער ארבייטער געבען
ווין אכטונג, זיין דאנק פאר ערווייזונג פריינד־
שאפט, זיין צוטרויען פאר להבא, שעצענדיג
אין איהם דעם עהרליכען, געביל־דעטען מענשען.

זיין ליעבע אָבער, זיין וואָוט, וואָס דארף
אויסדריקען זיין שליחות־ציבור, קיין וואשינגטאָן,
וואו ער זאָל פערטרעטען זיינע אינטערעסען
לגבי די אינטערעסען פון די באָסעס. — דאָס
קען ער נור געבען איהם, זיין לאַנג־יעהריגען
פרייַנד און שתדלן — מאיר לאַנדאָן.

מאיר לאַנדאָן,
קאַנדידאַט פיר קאַנגרעסמאן אין 12טען דיסט.

6. הויך און שטאַלץ די רויטע פאָהן.

וואָס דער רעזולטאַט זאָל ניט זיין,
איין זאך איז זיכער:

די ארבייט פון אלע אונזערע קאַמפּיין־ארבי־
טער אויף אלע מיטינגען, דורך אלע צייטונגען,
איבערן גאַנצען לאַנד, מוז און וועט ברענגען
פרוכט, די איינציגע פרוכט, וועלכע וועט
ערפרישען און אויפלעבען דעם ארבייטער אין
זיין פרייהייטס־קאַמפּף, דעם סאָציאַליזמוס אלס

ווידערגעבורט פון דער מענשליכער געזעלשאפט.

דער וואוט איז ניט די פרוכט גופה, דער וואוט איז נור אן אויסדרוק אין ציפערן, וועלכער בעווייזט, וואו מיר האלטען אין דער וועלט.

מיר, סאציאליסטען, זיינען א פארטיי מיט בעשטימטע פאדערונגען, וואס מיר שטעלען שוין איצט דער היינטיגער געזעלשאפט. מיר שטרעבען דערפאר צו ערווועלען, פערטרעטער אין נאציאנאלע, שטאטליכע און שטאטיגע קערפערשאפטען. מיר שטרעבען אן אלע כוחות זיי צו ערווועלען, אבער אונזער ענדציעל איז א העכערער, א גרעסערער ווי די ערווועלונג פון הונדערטער פון די העכסטע בעאמטע. אונזער ענדציעל איז צוזאמגרייבען די מדרגה, וועלן די פראדוקציאנס־מיטלען מיט די פאבריקען, מיט די טראנספארט־מיטלען, מיט'ן לאנד, מיטען האנדעל און וואנדעל, מיט אלץ וואס קען אויסגענוצט ווערן פאר די עקספלואטאציע פונ'ם מענשען דורך'ן מענשען — וועלן דאס אלץ וועט זיין כלל־אייגענטהום, ניט זיינע, ניט דיינע, ניטמיינע — נור אונזערע; וועלן יעדער יחיד וועט ארבייטען פאר'ן כלל און דער כלל וועט זארגען פאר יעדען יחיד.

און דאס וועט ג ו כ ע ר עררייכט ווערן דורך די ארבייט פון אונזער קאמפיין, וועלכער האט זיך אנגעהויבען אין נאוועמבער 1911 און עגדיגט זיך אין נאוועמבער 1912 און וועט געהן ווייטער אזוי דורך די אלע יאהרען וואס טהיילען אונז אב פון דער ערלעזונג.

ווי גרוים אדער קליין דער וואוט אין דער מדינה וועט ניט זיין, עס וועט ניט אין ניווייץ געהן די ארבייט פון אונזערע פראפאגאנדיסטען, אגיטאטארס, לעהרערס און שרייבער.

וואס דער רעזולטאט זאל ניט זיין, דער געווייזענער מיאר פון מילוואקי וועט בלייבען אונזער גרעסטייער עמיל זיידעל, און הויך און שטאלץ אין דער לופט — צום מזרח און צום מערב, צום צפון און צום דרום — וועט פלאטערן דער רויטער באנער אין דער האנד פון אונזער דעבס.

יעקב מילך.

רווועלט און זיין פלאַטפאָרמע.

רווועלט! דאס איז די „אישיו" אין די היי־יאהריגע פרעזידענטס־וואהלען, און דיעזע „אישיו"־איז פאר די סאציאליסטישע פארטיי פיעל ערנסטער, ווי פאר די איבריגע פארטייען. די איבריגע פארטייען האבען נור אין אויפגאבע — צו שלאגען רווועלט ביי די וואהלען, און איהם צו שלאגען, האבען זיי פיעל מיטעל: אויפשטעלען „אנשטענדיגע" און „פראגרעסיווע" קאנדידאטען, מאבען אן אונטערזוכונג דורך דעם קאנגרעס, אום צו בעווייזען, אז די טראסטס האבען אין יאהר 1904 בייגעשטייערט צו רווועלט'ס ערווועלונג, מיט זיין וויסען און צושטימונג. טאמער וועט דאס ניט העלפען, פערזארגט מען זיך מיט אנדערע מיטעל, מען קויפט די צייטונגען, מען קויפט דעלעגאטען, און, פאר דעם ערגסטען פאל, קען מען קויפען די שטימען גופא. די רווועלט־פארטיי, מיט איהר אפאסטאל אן דער שפיצע, קען זיך וועהרען מיט די זעלבע מיטעל, זי איז געגנגען אין דעם זעלבען פאליטישען חדר. מר. פלינן פון פיטסבורג, מר. וואודראף פון ניו־יארק און אלע אנדערע „רעפארמער" און „פראגרעסיסטען", וואס האבען זיך אונטערגענומען צו ראטעווען די מענשהייט, קענען די פאליטישע

טריקס ניט ערגער ווי זייערע פריהערידע חברים אין דער רעפובליקאנער פארטיי ; און, ועל כולם, דער „גרויסער" טעדדי אליין, קען די קונצען בעסער פון זיי אלע. מיט אין וואָרט: ביי די איבריגע פארטייען, די דריטע פארטיי ארייגגע רעכענט, זיינען די פרעזידענטס־וואהלען פון היי־יאָהר נאָר א פראָצע פון דעם היינטיגען יאָהר, פון די היינטיגע וואהלען. וועט זיך איי־נער פון זיי איינגעבען איינע פון די אונצעהלי־גע שפיצלעך, צו שלאָגען ווזוועלט, זיינען זיי צופריעדען, איז ער פאר זיי פאליטיש טויט. וואָס אין פיער יאָהר ארום וועט זיין, אויף דעם זאָל גאָט זאָרגען. דאָן וועלען זיין נייע „אישיום" און מען וועט אויסגעפינען נייע שפיצלעך. פער־קאהרט, וועט זיך רוזוועלט'ן איינגעבען צו גע־וינען, האָט ער איבערהויפט ניט מעהר וואס צו זוכען, א פיערטען מאָל וועט ער סיי־ווי ניט „לויפען", און די איבריגע פאליטישענס וועלען זיך אָפּווישען דאָס מויל, וועלען איהם גראָטו־לירען, און פערשפרעכען זייער שטיצע, ווי גוטע אמעריקאנער „פאטריאָטען". און וועלען אָפּ־וואַרטען די פיער יאָהר אין דער האָפענונג וויע־דער צו קומען אויף דעם פערד.

גאנץ אנדערש שטעהט מיט דער סאָציא־ליסטישער פארטיי.

די סאָציאליסטישע פארטיי, ביי וועלכער די וואהלען זיינען ניט א קאָרטען־שפיעל — גע־וינען אָדער פערליערען ; וועלכע בעטראכט דעם וואהל־קאמפּף אלס איינעם פון די פערשיעדענע מיטעל צו א העכערען צוועק, און וועלכע נוצט אוים יעדע וואהל־אגיטאציאָן אלס א מיטעל צו ערקלעהרען דעם סאָציאליזמום, מוז זיך רעכע־נען מיט א רוזוועלט גאנץ אנדערש, ווי די אנ־דערע פארטייען. פאר אונז איז ניט וויכטיג צו שלאָגען רוזוועלט'ן אין דיזען קאמפּיין. פאר אונז איז וויכטיג צו וווייזען די פאלשקייט פון זיינע פערשפרעכונגען. פאר אונז איז ריזוועלט מעהר געפאהר, ווען ער וועט פערליערען. רוז־וועלט מיט זיין טעמפּעראמענט און פעהיגקייט — די פעהיגקייט אין דעם געווהנליכען זינן, און דאָן די עקסטרא פעהיגקייט צו פערליקענען און אבצולייקענען אלץ, וואס שטערט איהם צו זיין ציעל, אנצונעהמען אלץ וואס קען איהם העלפען אין זיין שטרעבען ; אנצונעהמען הילפע פון זיינע ערגסטע שונאים, צו דערווייטערען זיינע בעסטע פריינד, צו בעצייכענען אלע, וואס שטעהן איהם אין וועג, אלס ליגנער, אין דער צייט, וועו ער אליין איז זעהר שפּאָרזאם מיט'ן אמת — מיט אין וואָרט: רוזוועלט דער גרוי־סער שטרעבער, דער אונערמיעדליכער זוכער פון מאכט און כבוד, איז פעהיג זיך צו ערקלעה רען זאָגאר אלס סאָציאליסט, וועו דאָס זאָל זיך איהם לוינען. ניט, אז ער וועט דאָס טאקע וועי־רען. דאָס קען מען איהם ניט חושד זיין. אויף דעם איז ער ניט פעהיג, טראָץ זיינע פעהיגקייט, אָבער ער איז פעהיג אייך צו בעווייזען מיט היטץ און טעמפּעראמענט, אז ער איז שוין גע־וען א סאָציאליסט, נאָך וועו ער איז געווען פרעזידענט, אז דאָס וואָס ער האָט, למשל, ער־קלעהרט הייוואוה'ן פאר אן אונגעווינשטען בור־גער, איז געווען, וויל ער האָט שוין דעמאָלט איינגעזעהען, אז הייוואוד וועט ווערען א סינ־דיקאליסט. אויף רוזוועלט'ן קענט איהר זיך אלץ ריכטען. ער קען דאָס אייך זאָגאר בעווייזען מיט ציטאטען פון זיינע רעדען און שריפטען. אויף פראָזען איז ער א גרויסער קינסטלער, ער שטעלט זיי אימער אזוי צוזאמען, אז ער קען אייך בעווייזען, וואס ער וויל נור אליין. פאר אונז איז דאדורך זעהר וויכטיג צו זעהען, וויי רוזוועלט מישט זיינע קאָרטען, און דאָס וועי־לען מיר טהאָן, וועו מיר וועלען אנאליזירען זיין לעצטע פלאטפאָרמע.

דיעזע פלאטפאָרמע ווערט פון פיעלע בע־טראכט אלס א סאָציאליסטישע ; מאנכע בע־קלאגען זיך, אז ער האָט בע'גנב'עט די סאציא־ליסטישע פארטיי, עם איז זאָגאר בעהויפטעט געווארען, אז א פראָמינענטעם מיטגליעד פון דער סאָציאליסטישער פארטיי האָט איהם גע־האלפען אויסארבייטען זיין פראָגראמע. אויף ויפיעל דיעזע אלע טענות זיינען בערעכטיגט, וועלען מיר זעהען, וועו מיר וועלען דיעזע פלאט־פאָרמע צוגליעדערען.

קיין ליבטע ארבייט איז דאָס ניט. מיר וועלען זיך מוזען דורכארבייטען דורך א וואלד פון פראָזען ; פראָזען וואס קלינגען שעהן, און זאָגען גאָר ניט, וואס פערשפרעכען א סך, און גיבען וועניג.

אָבער אויידער מיר נעהמען זיך צו דיעזער אונאנגענעהמער ארבייט, איז נויטוועגדיג אויפ־מערקזאם צו מאכען אויף איין אויסערליכען אונטערשיעד צוויישען די סאָציאליסטישע און רוזוועלט'ישע פראָגראמען.

די סאציאליסטישע פארטיי האט אין איהר פלאטפארמע בעשטימטע פארדרונגען. רוזוועלט האט קיינע פארדרונגען, ער האט פערשפרעכונגען. מיר האבן demands , ער האט pledges „מיר ווילען פארשלאגען א פלאטפארמע", זאגט ער, „וועלכע וועט ניט זיין פון דעם געווהנליכען, ניט־ערנסטען מין, נאר א פלאטפארמע, וועלכע זאל זיין א קאנטראקט מיט דעם פאלק; און אויב דאס פאלק וועט אננעהמען אונזער קאנטראקט, מיט דעם, וואס עם וועט אונז געבען די מאכט, וועלען מיר זיך האלטען פערפפליכטעט, אויף אונזער עהרע, צו ערפילען יעדען צוזאג, וואס עם ענטהאלט, פונקט ווי עם וואלט געווען ערצווינגבאר דורך דעם געריכט".

אלזא, רוזוועלט גיט פערשפרעכונגען, וועלכע ער וועט הייליג האלטען, און פינקטליך דורכפיהרען, פונקט ווי ער וואלט געווען אונטערגעשריעבען א פערזענליכען קאנטראקט.

עם איז וויכטיג צו האלטען אין זינען דיזען פונקט, ווייל דיעזער פונקט שטעלט אוועק די גאנצע בעווענונג אויף א פערזענליכען פוס. עם איז ניט מעהר א פארטיי, וואס זוכט דורכצופיהרען געוויסע רעפארמען אין לעבען, עם איז דער מאן, רוזוועלט, וואס קומט צום פאלק און זאגט: לאמיר מאכען א קאנטראקט. איהר וועהלט מיך פאר אייער פרעזידענט, און איך וועל אייך דערפאר געבען אזעלכע זאכען, וואס איהר האט נאך קיינמאל אין אייער לעבען ניט געהאט.

לאמיר איצט זעהען, וואס עם זיינען די גוטע זאכען, וואס אונזער גרויסער פערזאָרגער פערשפרעכט, און וואס ער זאגט צו הייליג אויסצופיהרען, פונקט ווי עם וואלט געווען אן אונטערגעשריעבענער קאנטראקט.

זיין פראגראמע ענטהאלט די פאלגענדע דרייצעהן „עקרים":

1) דאס רעכט אויף זעלבסט־רעגיערונג.

2) דאס פאלק זאל שטעהן איבער די ריכטער, און ניט, ווי איצט, די ריכטער זאלען שטעהן איבער דעם פאלק.

3) געריכטיגקייט צו די לוין־ארבייטער, וועלכע בעשטעהט אין העכערע וויידזשעס, קירצערע שטונדען, בילליגערע לעבענס־מיטעל און אלטערס־פערזיכערונג.

4) פרויען־שטימרעכט; ספעציעלע געזעצען פאר ארבייטער־פרויען.

5) הילפע פאר די פארמער. העלפען איהם, ער זאל קענען מעהר פראדוצירען פון דעם באדען, בעסערע שולען פאר זיינע קינדער, ניט לאזען איהם אריינפאלען אין די הענד פון די הענדלער.

6) קאנטראלירען די טראסטס.

7) אויסגעפינען, פון וואנען עם נעהמט זיך דער יקרות.

8) ניט צו שטערען די גרויסע געשעפטען.

9) העלפען אויפבויען דעם אויסלענדישען האנדעל.

10) אויפהאלטען דעם טאריף.

11) דער טאריף זאל נור געהן צו גונסטען פון די ארבייטער.

12) דערהאלטען, קאנסערווירען, די נאטירליכע קוועלען.

13) אויפבויען א גרויסע און שטארקע פלאטע — גרעסערע פארטיפיקאציעס.

ווי מען קען זעהען פון דיעזען, האט רוזוועלט רעכט מיט זיין בעהויפטונג, אז זיין פראגרעסיווע פראגראמע איז אן אויסבעסערונג פון סאציאליזמום. דער סאציאליזמום, ווי בעוואוסט וויל נור העלפען דעם ארבייטער־קלאס, און דאס, דער סאציאליזמום מאכט דערפון קיין סוד, אויף דעם חשבון פון דעם קאפיטאליסטישען קלאס, וועהרענד רוזוועלט נעהמט זיך אונטער צו העלפען אלע קלאסען: די ארבייטער, די פארמערס, די גרוים־קאפיטאליסטען, די קלייניע קאפיטאליסטען, דעם אויסלענדישען האנדעל און דעם אינלענדישען האנדעל. ער וועט מאכען, די ארבייטער זאלען ארבייטען וועניגער שטונדען, קריעגען העכערע שכירות, קויפען די לעבענס־מיטעל בילליגער, און צו דערצו נאך זיין פערזיכערט אויף דער עלטער. ער וועט העלפען דעם פארמער, ער זאל קענען פערקויפען זיינע פראדוקטען בילליגער, און פערדיענען מעהר געלד. ער וועט זעהען, די שטאדט זאל וואקסען און פראספעריערען, און צו דער זעלבער צייט זאל דאס דארף ניט ליידען; ער וועט פערזארגען דעם פארמער'ס וויב און קינדער; ער וועט זארגען פאר מיטעל געגען דעם יקרות; ער וועט זיך אננעהמען די קריוודע פון די פרויען־ארבייטער; און ביי דעם אלעם, וועלען די גרויסע געשעפטען, ווי די קלייניע, איבערהויפט די „עהרליכע" טראסטס, מאכען גרויסע פראפיטען. מיט

איין וואַרט: זעלבסט־רעגיערונג פאר דעם גאַנצן פֿאָלק, פרויען אריינגערעכענט; גרויסע שכירות, קורצע שטונדען און אלטערס־פערזיכערונג פאר דעם ארבייטער; ביליגע פאַרם־פּראָדוקטן, און גרויסע פערדיענסטן פאר דעם פֿאַרמער; דער טאַריף צו גונסטן פון די ארבייטער; רעגולירען די טראַסטס, און גרויסע פּראָפיטען פאר די עהרליכע ביזנעס־לייט, קלייניע ווי גרויסע; און, ועל כולם: א שטאַרקע פלאָטע, בדי מיר זאלן זיין זיכער, אז די פרעמדע פעלקער וועלן זיך ניט קענען אריינכאַפּען און פערנעהמען אט די אלע גרויסע גליקן. און דאָס אלעס פערשפרעכט ער אויסצופיהרען פינקטליך און גענוי, פונקט ווי דאָס וואלט געווען א געשריעבענער קאָנטראַקט. און פאר דעם אלעם פערלאַנגט ער ניט מעהר ווי — מען זאל איהם אויסוועהלען פאר פרעזידענט. ווירקליך, יעדער איינער וואלט געמעגט זיין שטאַלץ אויף אזא פלאַטפאָרמע. און דאָס פֿאָלק, וואם ווייל ניט איינגעהן אויף אזא מסחר, מוז זיין זעהר נאַריש. עס איז איינפאך א מציאה פון א גנב

איידער מיר האנדלען איין די מציאה, לאָמיר, פון דעסטוועגן, זיך בעסער צוקוקען צו די סחורה; לאָמיר זעהן, אויף וואָסער אופן דער הערר רוזוועלט פערשפרעכט דורכצופיהרען דיעזע אלע גוטע זאכען. אין פערלויף פון פיער יאָהר. אָבער דאָ, שלאָגען מיר זיך באלד אן אן א פעלזען פון פראָזען, א פעלזען, וועלכען עס איז כמעט אונמעגליך דורכצוברעכען, און וועז מיר שלאָגען זיך ענדליך דורך, מיט גרויס מיהע, בלייבען מיר שטעהן ווי די נאַראָנים, מיט אויסגעגלאַצטע אויגען. מיר געפינען גליך אויס, אז מען האָט פון אונז איינפאך אבגעלאכט. די גאנצע פלאַטפאָרמע איז ניט מעהר ווי חוזק גענוג מאכט, חוזק געמאכט פון דעם גאנצען אמעריקאנעם פאָלק, וועלכעם נעהמט דאָס אלעס פאר ערנסט.

„דאָס ערשטע, דאָס וויכטיגסטע אין דער פּראָגרעסיוער פּראָגראַמע, זאָגט ער, איז דאָס רעכט פון דעם פאָלק אויף זעלבסט־רעגיערונג". פון דיעזען ערשטען און וויכטיגען פונקט, קומט שוין כמילא ארויס דער צווייטער.

„דאָס פאָלק זאל שטעהן איבער די ריכטער, און ניט, ווי איצט, די ריכטער זאלן שטעהן איבער דעם פאָלק"... „דאָס אמעריקאנער פאָלק", זאָגט ער ווייטער, „און ניט די ריפּטער, דארפען בעשטימען די פונדאַמענטאלע געזעצגעבונג. דאָס פאָלק דארף האָבען די מאכט זיך צו בעשעפטיגען מיט אלעם, וואם קומט ארויס פון די האנדלונגען פון אלע רעגיערונגס־אגענטען. דאָס מיז זיך אזוי אויסברייטען, עס זאל אין זיך איינשלייסען די רעזולטאטען פון די האנדלונגען פון די ריכטער, ווי אויך די עקזעקטיוו און לעגיסלאַטיוו רעפּרעזענטאַנטען פון דעם פאָלק".

אט דיעזע ערשטע צווויי פונקטען שטעלען ארויס דעם העררן רוזוועלט אין זיין ריכטיגען געשטאַלט. זיי שטעלען איהם ארויס אלס דעם פראָזען־קינסטלער, וואם קען זאגען אלץ אויף אזא אופן, צו קענען עס אין די נעקסטע מינוט אפּלייקענען. ער רעדט פון די צוויי פונקטען מיט אזא היטץ און התלהבות, ווי דאָס וואלט געווען א נייע תורה, נור וואם געבראכט פון בארג סני, און ער גיט א שלאָג פון פראָזען, וועלכע, אויב זיי זאגען עטוואָס שוואכען זיי נור אָב די פאַדערונגען, וואָס האָבען שוין עקזיסטירט לאַנג, לאַנג פאר רוזוועלט. דער געשריי געגען די קאורטס, געגען די הערשאפט פון די ריכטער, איז אזוי אלט ווי די פעראייניגטע שטאַטען. שוין אין דעם אנפאנג פון דעם 19טען יאָהר־הונדערט, האָט דזשעפערסאָן פראָטעסטירט געגען די אויבערמאכט פון דעם סופּרים־קאורט, און זייער הערשאפט איז דאן נאָך ווייט ניט געווען דאָס, וואָס היינט. דער בירגער־קריעג האָט זיך אין א געוונסען זינן געדרעהט ארום די ענטשיידונג פון ריכטער טעני אין די „דרעד סקאט־פראנג", און מען קען זאגען, אז די גאנצע געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאַטען, דרעהט זיך ארום די קאָנסטיטוציאָן, און דאָס אויסלייגען פון דער קאָנסטיטוציאָן דרך די ריכטער. א גרויסע טהייל פון די בריייען־בעווענונג, האָט זיך געשטיצט אויף דעם געשריי: געגען א „רעגיערונג פון אינדזשאַנקשאַנס", וואם מיינט: קאמפף געגען דער הערשאפט דורך ריכטערליכע בעפעהלען.

די בעווענונג פאר דירעקטע פּריימעריס, פאר איניציאַטיוו און רעפערענדום, האָט זיך אנגעהויבען א סך פריהער, איידער רוזוועלט האָט דאָס געפאַדערט, און דיעזע בעווענונג איז געקומען אזוי ווייט, אז אין דעם שטאַט אהייא זיינען דיעזע אלע פונקטען אויפגענומען געווארן אין דער שטאַטס־קאָנסטיטוציאָן דורך אן אלגעמיינע אבשטימונג. דיעזע פונקטען זיינען,

אלזא, ניט נייע, ניט ערפונדען פון הערען רוזוועלט. אלץ וואס ער האָט אויפגעטהאָן, איז זיי צו געבוירכען פיר זיינע אייגענע צוועקען אויף אזא אופן, מען זאל איהם נאכהער ניט קענען האלטען פֿעראנטוואָרטלעך פאר זיי. אט וואס ער זאגט:

„מיר דאַרפען זארגען פאר פֿרעזידענט'ס פֿריימערים דורך א נאציאנאל־נעזעץ; מיר דאַרפען זארגען פאר די ערוועהלונג פון פֿערייניגטע שטאַאטען סענאטאָרען דורך אלגעמיינע אבשטימונג; מיר זאלען בעזארגען א קורצען שטימצעטל... מיר זאלען פערזארגען דורך דעם גאנצען לאנד, אז דאס פאלק אין יעדען שטאַאט זאל האבען דאס אמת'ע רעכט זיך אליין צו רעגיערען, און עס זאל אין אמת'ען, און ניט נאמינעל, קאנטראלירען זייערע עפענטליכע דיענער".

מיר זאלען, מיר דאַרפען; מיר דאַרפען און מיר זאלען! אבער ווי אזוי זאלען מיר? ווער זאל מיר טהאָן, דאס אלעס צו בעזארגען און פערזארגען? רוזוועלט גיט דעם ענטפער אויף אן כט רוזוועלט'שען אופן. ער זאגט:

„איך ווייל דאָ ניט פרוביערען אויפצושטעלען דאָגמאס וועגען די מאשינערי, דורך וועלכע דיעזער ציעל זאל עררייכט ווערען. אין יעדער געמיינדע דארף דאס ווערען אזוי דורכגעפיהרט, עס זאל זיך צופאסען ניט נאר צו דעם געברויך, נאר אויך צו די געווהנהייט און דענק־ארט פון דיעזער געמיינדע, און קיין געמיינדע האט ניט דאס רעכט זיך אריינצומישען אין דיעזע זאכען".

אויף פראסטען, ניט־דיפלאמאטישען, און ניט־דעמאגאגישען לשון, היסט דאס, אז אין זאכען פון זעלבסט־רעגיערונג, האט יעדער שטאַאט און יעדע שטאדט דאס רעכט צו בעשטימען פאר זיך, וואס פאר א פארמע עס זאל אננעהמען, און קיין אנדער שטאַאט האט ניט דאס רעכט זיך אריינצומישען אין דיעזע זאכען.

דער פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַאטען, קען אין דיעזע זאכען, אלזא, נאר ניט אויפטהאָן. און דא האבען מיר דעם ערשטען פונקט פון רוזוועלט. „דאס ערשטע, דאס וויכטיגסטע אין דער פראגרעסיווער פראגראמע, איז „דאס רעכט פון דעם פאלק אויף זעלבסט־רעגיערונג". און דיעזען ערשטען פונקט פון זיין פראגראמע, וועט ער, נאטירליך, דורכפיהרען „גראדע ווי עס וואלט געווען א געשריעבענער קאנטראקט". און וועט עס וועט קומען דערצו, וועלן ער וועט ווערען אויסגעוועהלט, און דאס פאלק, וועט פון איהם פאדערען דיעזען פונקט דורכצופיהרען, וועט ער אייך בעווייזען, אז ער איז דאס גאר ניט מחויב, אז אין זיין פלאַט־פארמע שטעהט בפירוש: „אין יעדע געמיינדע דארף דאס ווערען אזוי דורכגעפיהרט, עס זאל זיך צופאסען ניט נאר צו דעם געברויך, נאר אויך צו די געוואָהנהייט און דענק־ארט פון דיעזער געמיינדע, און קיין געמיינדע האט ניט דאס רעכט צו דיקטירען אן אנדער געמיינדע אין דיעזע זאכען".

דער פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַאטען, קען אין דיעזע זאכען, אלזא, נאר ניט אויפטהאָן. און דא האבען מיר דעם ערשטען פונקט פון רוזוועלט. „דאס ערשטע, דאס וויכטיגסטע אין דער פראגרעסיווער פראגראמע, איז „דאס רעכט פון דעם פאלק אויף זעלבסט־רעגיערונג". און דיעזען ערשטען פונקט פון זיין פראגראמע, וועט ער, נאטירליך, דורכפיהרען „גראדע ווי עס וואלט געווען א געשריעבענער קאנטראקט". און וועט עס וועט קומען דערצו,

איהם איצט אזוי פערהאסט, וואלטען איהם נאך אמאל נאמינירט פאר פרעזידענט.

מיט דעם פונקט וועגען די קאורטס שטעהט עס ניט א האאר בעסער. נאך א ים פון פראזען וועגען געריכטיגקייט און אונגערעכטיגקייט, וועגען זעלבסט־הערשאפט און אויסטייטשען פון דער קאנסטיטוציע, קומט ער צום שלום: „דיזע זעם וועט מאכען נויטוועניג די בעשאפונג פון א מאשינעריע, צו מאכען לייכטער די אמענדמענטס צו דער קאנסטיטוציאן", וועלכעם מיינט וויעדער ניט אנדערש ווי עס איבערלאזען צו די שטאאטען.

מיר קומען איצט צו דעם וויכטיגסטען פונקט פון זיין פראגראמע, צו דעם פונקט, וועלכע מאנכע מיינען, איז ריין סאציאליסטיש, דעם פונקט וועגען „די געריכטיגקייט צו די לוין־ארבייטער", און מיר מוזען דא, אויפן שטעל, געבען גערעכטיגקייט צו הערר רוזוועלט: ער האט עס געזאגט זעהר שעהן. די גערעכטיגקייט, אדער ריכטיגער, די אונגערעכטיגקייט צו די לוין־ארבייטער, האט איין גרויסע מעלה פאר די פאלשע פילאנטראפען, און פאלשע נביאים. עס גיט זיי די מעגליכקייט צו שלייפען זייער שעהן־רייד־עריי אויף דעם גורל פון דעם אומגליקליכען ארבייטער־קלאס, און, אגב אורחא, העלפט עס צו די אייגענע צוועקען. אבער שעהן ווי דאס רייד־ען איז, וועט עס האנדלט זיך צו כאראקטעריזירען די לאגע פון דעם ארבייטער, ווערט עס פלאך, מיאוס און באנקראט, וועט עס קומט צו די מיטלען, ווי אזוי די לאגע אויסצובעסערען. און נאך בולט'ער איז דאס, וועט דיזע פראגע קומט אין די האנד פון אזא גערייבענעם דעמאגאג ווי א רוזוועלט, וועלכער זוכט אלע מאל צו מאכען א שטארקען אייגדרוק פון איין זייט, און ניט צו נעהמען אויף זיך קיינע פפליכטען, פון דער צווייטער זייט.

„איך רוף ספעציעל ארויס די אויפמערקזאמקייט פון דעם פאלק צו די נויטוועניגקייט צו האנדלען אויף א וויייט־רייכענדען אופן מיט אונזערע מענשליכע מיטעל, אונזער ארבייטס־קראפט. אין א יאהר־הונדערט מיט א פיערטעל אלס נאציאן, האט דאס אמעריקאנער פאלק געמאכט אונטערטהעניג, און בעזעצט אונגעהויערע שטרעקען פון א קאנטינענט; פאר אונז לייגט די גרעסערע אויפגאבע, צו בויען אויף דיזעזען פונדאמענט, דורך זיך, פאר זיך און מיט זיך, אן אמעריקאנער רעפובליק, וועלכע זאל אין איהר סאציאלע און עקאנאמישע סטרוקטור זיין זיין אייגקאנג מיט דעמאקראטיע...

אין די לעצטע צוואנציג יאהר, איז אן אימער־וואקסענדער פראצענט פון אונזער פאלק, געוואהרען אבהענגיג פון דער אינדוסטריע אין זייער פרנסה, אזוי, אז אין וויכטיגקייט שטעהען די אינדוסטריעלע לוין־ארבייטער היינט צו טאג, זייט ביי זייט מיט די בעארבייטער פון דעם גרונד און באדען. אלס א פאלק, קענען מיר ניט בעשטעהן צו דערלאזען, וועלכע עס איז גרופע פון בירגער, אדער וועלכען עס איז איינצעלנעם בירגער, לעבען, אדער ארבייטען אונטער פערהעלטניסע, וואס זיינען שעדליך פאר דעם אלגעמיינעם וואהל־זיין. די אינדוסטריע מוז דאריבער זיך אונטערוואהרפען צו אזעלכע עפענטליכע רעגולירונגען, וועלכע זאלען פון איהר מאכען א מיטעל פון לעבען און געזונדהייט, און ניט א מיטעל פון טויט און אונטויגליכקייט. מיר מוזען בעשיצען די עלעמענטען, וואס קענען צוריבען וועלכע ביי דעם פונדאמענט פון אונזער היינטיגער אינדוסטריעלער סטרוקטור.

די ערשטע אויפגאבע פון אינדוסטריעלער שטאאטס־מאנשאפט פון היינט, איז צו פערמיידען מענשליכען נייוועז, די טויטגעווויכט פון יתומים'קייט, און די פערגרינגערטע צאהל פון געשיקטע בעלי־מלאכות, פון קאליעטשעטע ארבייטער, און ארבייטער, וואס לויידען פון פאך־קראנקהייטען, פון צופאלס־בעשעפטיגונג, פון אן אונפערזיכערטע עלטער, און פון פערקלענערטע הויז־געזינדען, וואס זיינען א רעזולטאט פון אונזערע אינדוסטריעלע קאנדיציעס, זיינען פונקט ווי אונזערע בערויבטע גרונד, אונזערע דורכגעשניטענע בערג, און אונזערע פערפלייצטע ברענעס, אזוי פיעל אנשטרענגונגען אויף אונזער נאציאנאלער סטרוקטור, וואס ציהען אב די בעהאלטענע כוחות פון אונזער אינדוסטריע, און בעווייזען איבער יעדען ספק, דעם עפענטליכען עלעמענט, און דעם עפענטליכען אינטערעס אין די געזונקייט פון דער אינדוסטריע".

פארזיכטיגע, אבער שעהנע פראזען, מען קען ניט זאגען. און רוזוועלט שטעלט זיך ביי דעם ניט אב, ער געהט נאך א שריט ווייטער. ער זאגט:

„סוף כל סוף וועלען מיר געברויכען די רעגיערונג, זי זאל העלפען, אויף אזוי וויייט וויי דאס קען געטהאן וועלען זי שאדען, צו העלפען דעם געציייג־בעזיצער, ער זאל טהיילווייז וועלען דער געציייג־בעזיצער".

מען וואלט געקאנט מיינען, אז רוזוועלט וועט איבערקעהרען וועלטען. דאס איז דאך ריי־

נער סאציאַליזמוס! אָבער עס איז ניט דאָ, וואָס זיך צו שרעקען. רוזוועלט איז ניט קיין געפּעהר־ליכער מענש. ער מיינט חלילה ניט קיין שלעכטס. אלץ וואס ער וויל איז, מען זאל איהם וועהלען צום פּרעזידענט. נאכהער וועט אלץ בלייבן בּיים אלטן. און ער שטעלט זיינע פּראזען אזוי צוזאמען, אז מען קען בעווייזען בּיידע זאכען. „דער געצייג־בעגנוצער זאל ווערען דער געצייג־בעזיצער", אָבער דאָס וועט זיין „סוף כל סוף" און נור „טהיילווייז", און „אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל דאָס קען געטהאָן ווערען זאכען". אָהן שאדען צו וועמען? דער הערר רוזוועלט ענטפערט ניט אויף די פראגע. דאָס פאלט איהם נאר ניט איין. זיין צוועק איז עררייכט, וועו ער קען מאכען די ארבייטער זאָלען גלויבען, אז ער איז זייער בעסטער פרייגד, און צו דערזעלבער צייט בעווייזען די קאפּיטאַליסטען, אז זיי האָבען ניט וואס מורא צו האָבען פאר איהם.

כילא, דאָס אלעס וועט זיין „סוף כל סוף", ביז סוף כל סוף איז אָבער נאָך ווייט, און פאר דער ארבייטער־קלאַס מוז עטוואס געטהאָן ווערען דערווייל, און פאר דיעזען „דערווייל" האָט ער ווירקליך א זעהר שטארקען מיטעל, א מיטעל, וואס קיינער האָט נאָך ביז איצט ניט אויסגעקלעהרט. פאר „דערווייל" פערלאַנגט ער ניט מעהר און ניט וועניגער, ווי א — קאָמיסיע, וואס זאל אונטערזוכען די לאגע פון די ארבייטער; א קאָמיסיע, וואס זאל טיכטיג אונטערזוכען, וואס זאל געהן בען א געניויען בעריכט, וואס זאל אויף דיעזע אונטערזוכונג און רעפּאָרט ארבייטען אזוי לאנג, ביז, ביז... ביז עס וועט זיך ענדיגען זיין לעצטער טערמין אלס פּרעזידענט.

אָט, דאָס איז דער סך־הכל פון אלע זיינע פראזען: אונטערזוכען! אונטערזוכען ביז דער „סוף כל סוף", וועלכען ער וויל מיט אלע כחות צוריקהאלטען, וועט קומען, אָהן רוזוועלט, און צום טראָטץ פון רוזוועלט.

פאר מאכע, וואס האָבען ניט געלייענט רוזוועלט'ס פּלאַטפֿאָרמע, קען די לעצטע בעהויפּטונג פאָרקומען אונגלויבליך. ווי קען דאָס זיין, קען יעמאנד פרעגען, דער נעשייטער און געשיקטער רוזוועלט זאל אזא שטארקע רעדע ענדיגען אזוי לעכערליך? מיר קענען די פראגע ניט פערענטפערען, אבער אזוי איז דער פאקט:

די גענואַליזירע, גרויסע רעדע וועגען ערעכטיגקייט צו די לוין־ארבייטער, וועלכע דער לעזער פערפאָלגט מיט גרויס שפּאַנונג און אונגעדולד, אין דער עריואַרטונג, אז אָט, אָט וועט קומען א באָמבע, וואס וועט מאכען א סוף צו אלע אונגערעכטיגקייט, און וועט העלפען בריינגען ערעכטיגקייט און יושר אויף דער זינדיגער וועלט, — דיעזע שטארקע רעדע, ענדיגט דער גרויסער הערר זעהר גלאַסען, און מיט מעסיגקייט, אויף פאָלגענדען אופן:

„די עפענטליכע בעדערפניסע זיינען זעהר ריכטיג בעציייבענט געוואָרען וויי פאָלגט:

ערשטענס — מיר האלטען, אז דאָס פובליקום האָט א רעכט צו א פאָלשטענדיגען בעריכט וועגען די פאקטען פון דער ארבייט.

צווייטענס — אויף דעם גרונד פון די פאקטען, און מיט די נייעסטע ענטדעקונגען פון דאָקטוירים, נערוועס־ספּעציאליסטען, אינזשיניערען און עקאָנאָמיסטען, קאָן דאָס פובליקום פאָרמולירען אזעלכע מינימום־שטאַנדארדס פון בעשעפטיגונג, וואו עס זאלען בעוויעזען ווערען, אז אונטערע אנדערע בעדינגונגען, קען די ארבייט פערריכט ווערען נור צום שאדען פון די מענשען.

דריטענס, דריטענס, האלטען מיר, אז די אינדוסטריעלע קאָנדיציעס, וואס פאלען נייעדריגער פון אזא שטאַנדפונקט, זאל קומען אונטער דער אויפזיכט און קאָנטראָל פון דער רעגיערונג".

פריהער, אלזא, דארף פאָרמולירט ווערען א שטאַנדארד פון בעשעפטיגונג, און נור די אינדוסטריען, וואס פאלען אונטער דעם שטאַנדארד, זאלען „קומען אונטער דער אויפזיכט פון דער רעגיערונג". ווי צאם, און ווי פארזיכטיג, און ווי קלייניליך איז די ענדע פון די גרויסע רעדע וועגען גערעכטיגקייט צו די לוין־ארבייטער.

און דאָס זאל געטהאָן ווערען אויף אזא אופן. אין ערשטען פאל, האלט ער, דארפען די בעאמטע בעקומען די מאכט צו פערלאַנגען פון אלע ארבייטס־געבער, זיי זאלען בעריכטען צו זיי, פאר עפענטליכע צווועקען, די לוין־סקאלא, און אנדערע פאקטען... אלע טויטען־פעלע, קראַנקהייטען, אָנפעלע, וואס קומען ארוים פון דער אינדוסטרי, זאלען — בעריכטעט ווערען צו די בעאמטע.

פאר דעם צווייטען פונקט, האָט דער גרויסער רעפּאָרמער א שפּאַנע ניי מיטעל, און

דאָס איז: קאָמיסיעס זאָלען ווערען עטאַבלירט אין די פעראייניגטע שטאַטען, און אין יעדען שטאַט בעזונדער; און די קאָמיסיעס זאָלען אונטערזוכען די מינימום־שכירות אין די פער־שיעדענע אינדוסטריען. צוויי מיטגלידער פאר צווייטיגע פונקטען. איינס איז, די בעאַמטע זאָלען אונטערזוכען, דאָס צווייטע — א קאָמיסיע זאָל אונטערזוכען. „מיר פערפּפלעכטען די בעדראָפע רעגיערונג", זאגט ער, „צו מאכען אן אונטערזוכונג אין די אינדוסטריען, אויף דעם זעלבען אופן ווי עס ווערט איצט געטהאָן אין די ביורָא פון מינען".

וועגען דעם דריטען פונקט, וועגען די אינ־דוסטריען, וואס פאלען אונטער דעם שטאַנדארד, וואָס וועט ווערען אויסגעארבייט נאָך די אלע אונטערזוכונגען, האָט ער וויעדער א שלאָ מיט פראָזען וועגען א מינימום־לוין, וועגען פערקירצ־טע שטונדען, וועגען העכערען שכירות פאר פרויען־ארבייטער, אָבער דאָ קומט ער אָב מיט: „מיר דארפען", „מיר זאָלען", „מיר גלויבען", „מיר מוזען", „עס איז ניט מעהר ווי רעכט", „עס איז א יושר" א. ז. ו. דאָ פערפּפלעכטעט ער זיך גאר ניט. צו וואס ער פעפּפלעכטעט זיך איז, צו מאכען אן אונטערזוכונג. און דאָס קאָ־מיטע דאביי איז, וואס אזעלכע „אונטערזוכונ־גען" האָבען מיר כסדר, יעדען טאָג אין יאָהר. יעדער שטאַט בעזונדער, און די פעראייניגטע שטאַטען בעזונדער, האָט איהר „קאָמישיאָנער אָוו לייבאָר", אָדער „ביורָא אָוו לייבאָר"; די פעראייניגטע שטאַטען נעהמט נאָך אלע צעהן יאָהר א פאָלשטענדיגען צענזוס, און די אלע האָלטען אין איין אונטערזוכען, און זיי דרוקען כסדר ביכער, פול מיט סטאַטיסטיקס, דורך וועלכע מען וויים גענוי אלע די זאכען, וועלכע דער גרויסער רעזוועלט פערפּפלעכטעט זיך מיט אזא התלהבות צו טהאָן. לויט מר. רוזוועלט דארף ערשט אויסגעפינען ווערען די פאקטען, לויט וועלכע „דאָס פובליקום זאָל פאָרמולירען א מינימום־שטאַנדארד פון בעשעפטיגונג", ד. ה. די צרה בעשטעהט אין דעם, וואס מען וויים נאָך ניט דעם מינימום־שטאַנדארד, אויף וועל־לען ער ווייל זיך ניט פערפּפלעכטען, וועגען וועל־כען ער קומט אָב מיט: „מען זאָל", „מען דארף", „דאָס פובליקום זאָל פאָרמולירען", א. ז. ו., „דארף ווערען געמאכט און אויסגעבע־סערט לויט דעם מאָדעל פון מאסאטשוזעטס; דאָס אלטערס־פערזיכערונגס־געזעץ — לויט דעם מאָדעל פון דייטשלאַנד..." „וואס דייטש־לאַנד האָט געטהאָן אויף דיזען געביעט, דאר־פען מיר שטודירען", זאגט ער. ער האָט גאנץ רעכט, דער הערר רוזוועלט: מיר דארפען ווירקליך שטודירען, וואס דייטשלאַנד האָט גע־טהאָן אויף דיזען געביעט; מיר דארפען לער־נען, ווי גליקליך עס זיינען די ארבייטער אין דייטשלאַנד; מיר דארפען זעהען, ווי גליקליך עס זיינען די פרויען־ארבייטער אין מאסאטשו־זעטס, און לאָורענס איז א גוטער ביישפּיעל, מען זאָל זעהען, וואס פאר א גרויסער רעפאָרמער און וואָס פאר א מין „סאָציאָליסט" עס איז דער הערר רוזוועלט. אָבער דאָס איז נאָך ניט דאָס שלימסטע. דאָס שלימסטע דאביי איז, וואס רוז־וועלט וויסט גאנץ גענוי, אז אפילו דיזען כלומר'שטע רעפאָרמעס, האָט ער ניט ביד אוים־צופיהרען; אז דיזען אלע זאכען בעלאנגען ניט צו דעם פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטא־אטען, און ער האָט דאדורך קיין ממשלה ניט. אין א שפּעטערע רעדע האָט ער דאָס מודה גע־ווען מיט דעם, וואס ער האָט אויפ'ס־ניי פער־שפראָכען זיינע רעפאָרמעס פאר דער איין אייג־ציגער שטאַדט וואשינגטאָן, וועלכע שטעהט אונטער דער השגחה פון דעם קאָנגרעס, און וועלכע האָט, אגב אורחא, קיין אינדוסטריע, פון וועלכע עס איז כדאי צו רויידען. און ווען מען זאָל צו דעם אלעם נאָך צולייגען דעם פאקט, אז דער פרעזידענט קען איבערהויפט גאר ניט אויפ־טהאָן אָהן די צושטימונג פון דעם קאָנגרעס, און אז דער קאָנגרעס וועט, אויף דעם בעסטען אופן, בעשטעהן פון דיעזעלבע קאפּיטאליסטיש־געדונ־גענע אונאונטערגעקויפטע פאליטישענס, א פאקט, וועלכער איז גענוי בעקאנט צו רוזוועלט, וועט מען איינזעהען, וואסערע גרויסע דעמאָגא־גישע ארבייט עס איז די גאנצע „פראָגרעסיוע" פלאטפאָרם פון דעם גרויסען „רעפאָרמער" רוז־וועלט.

עס איז א לאנגוויליגע ארבייט איבערצו־זעצען און צו אנאליזירען דעם גאנצען ים פון פראזען, וואָס די פלאטפאָרמע ענטהאלט. רוז־וועלט האָט לויבט א סך צו רויידען, און וואָס וועניגער ער וויל געבען, אלין מעהר רעדט ער. מיר וועלען דאדורך נור אויפמערקזאם מאכען אויף נאָך צווי פונקטען. אלס געוועזענער פער־טרעטער פון דער רעפובליקאנישער פארטי, ד. ה. אלס געוועזענער פערטרעטער פון גרויס־קאפּיטאליזמוס, האָט רוזוועלט געמוזט נעהמען א

שטעלונג צו דער טאריף־פֿראגע. און, נאטירליך, דער יין שטעלונג געמוזט זיין אנדערש פון דער שטעלונג פון טאפט, אדער ווילסאן, און דאָ האָט ער וויכטיקיך געהאט א שווערע אויפגאבע. מען דארף ניט פערגעסען, עס איז רוזוועלט'ס ספּעציעלטעט צו פערניכטען די טראסטס—בהבל פיו; עס איז זיין ספּעציעלטעט צו זיין דער פרייַנד פון די ארבייטער, דער שונא פון די טראסטס, און צו ווערען אונטערשטיצט פון די זעלבע טראסטס. א קונסט־שטיק, וואס קיין פּאליטישען אויסער איהם, האט נאך ניא איצט ניט בעווי־זען. דאס איז ווירקליך געווען א שווער לייענען. עס איז אלעמען בעוואוסט, אז דער טאריף איז די גרעסטע שטיצע פון די טראסטס. רוזוועלט— אויף דעם קען מען זיך פערלאזען — ווען אלזא דעם טאריף ניט אנריהרען. ווי אזוי קען מען אבער לאזען דעם טאריף, און בלייבען א פרייַנד פון די ארבייטער, און א פערניכטער פון די טראסטס? און רוזוועלט האט זיך ארויסגע־דרעהט פון די שווריגקייט ווי א קינסטלער. „איך גלויב אין א פראטעקטיוו טאריף", זאגט ער, אבער דער בענעפיט פון דעם טאריף דארף געהן פאר די ארבייטער. „וואו נור א'ן אינדוסט־רי, דארף דאס זיין געשטיצט אויף די טהעאריע, אז דיעזער שוץ זאל דיענען אויפצוהאלטען די שכירות און דעם „סטאנדארד אוו לייף" פון די לוין־ארבייטער אין דיעזער אינדוסטרי, מיט פולע ריקזיכט אויף די קאנזומענטען". די טראסטס זאלען פון דעם טאריף גאר ניט בעקו־מען. די ארבייטער אין די קאנזומענטען זאלען זיין די איניציגע, וואס זאלען געניסען דעם זכות פון דעם פראטעקטיוו־טאריף. דאס קען נאטירליך ניט געטהאן ווערען אהן א קאמיסיע, וואס זאל אונטערזוכען, און אויסגעפינען, און בעריכטען, א. ז. וו. א. ז. וו. מילא, דאס זיינען מיר איהם מוחל. דאס אינטערעסאנטע דאבי איז, אז די גאנצע טאריף־סיסטעמע ווערט אויפגעהאלטען, און פערטהיידיגט געוני מיט דעם זעלבען ארגו־מענט. דיעזע „נייע" „רעפּארמע" איז, אלזא, פונקט אזוי ניי ווי אלע איבעריגע זיינע רעפּאר־מעס. דער הויפּט־ארגומענט, אויף וועלכע די טאריף־פרעדיגער שטיצען זיך, איז, אז די אר־בייט אין אייראפּא איז פיעל ביליגער ווי אין אמעריקא, און וועז מיר וועלען ארייַנלאזען די אויסלענדישע סחורות פריי, וועט אויסלאנד מיט אירער ביליגער ארבייט. פערפליצען אונזער מארק, און די אמעריקאנער ארבייטער, אויפצו־האלטען די ארבייט, וועלען מוזען ארבייטען אזוי ביליג ווי די ארבייטער אין אויסלאנד. אויף ווי־פיעל דאס איז אמת, איז ניט איצט אונזער אויף־גאבע צו אונטערזוכען. גענוג איז, אז דאס איז דער הויפט ארגומענט פון אלע קאפּיטאליסטען, און זייערע דינענער, וועלכע זיינען פעראינטע־רעסירט אז דער הויכער טאריף זאל בעשטהען. דער גערעכטיגער איז אלזא אלע מאל, דער בענעפיט פון דעם טאריף, זאל גהען צום גונסטען פון די ארבייטער. און דער רעזולטאט פון דיעזער טהע־אריע איז בעוואוסט. עס איז בעוואוסט, אז גרא־דע די אינדוסטריען, וואס זיינען אם שטארק־סטען בעשיצט, ווי די טעקסטיל און די שטאהל־אינדוסטריען, האבען זיך ענטוויקעלט די גרעס־טע טראסטס אין דער וועלט, און אז גראדע אין דיעזע אינדוסטריען, איז די לאגע פון די ארבי־טער אם שלימסטען — די שטונדען—די לענג־סטע, די ארבייט—די שווערסטע, און די שכירות —די קלענסטע, וועהרענד אין די בוי־אינדוסטרי, למשל, וועלכע איז ניט, און קען ניט זיין בע־שיצט, איז די לאגע פון די ארבייטער בעדייטענד בעסער. אבער דאס אלעס, שטעלט ניט אב דעם גרויסען „רעפּארמער". מיט גרוים התלהבות שרייט רע אוים: „דער טאריף זאל גהען צו גונסטען פון די ארבייטער, און ער זאגט עס אויף אזא אופן, אז דער ניט געניטער מיינט ווירקליך, אז דאס איז עפעס אזא גרויסע זאך, וואס איז נאך קיינעם קיינמאל ניט איינגעפאלען. און דאס, נאטירליך, איז איינס פון די פונקטען, וועלכע ער פערשפרעכט געטרוי דורכצופיהרען, „גרא־דע ווי עס וואלט געווען א געשריעבענער קאנט־ראקט". ווי אזוי ער דענקט דאס דורכצומאכען, ווי אזוי ער קען זיך אונטערנעהמען צו דיקטירען וואסער שכירות די קאפּיטאליסטען זאלען צאה־לען די ארבייטער, דאן וועז ער לאזט בעשטעהן דעם טראסט; ווי אזוי ער נעהמט זיך אונטער צו פערשפרעכען, אז די רעגירונג וועט קאנט־ראליזירען די טראסטס, דאן, וועז עס איז בע־וואוסט, אז די טראסטס קאנטראלירען די רע־גיערונג — דאס זאגט ער ניט; דאס ווי ער ניט און קען ניט זאגען. דאס וואלט איהם אויך ניט געלויבט צום עסק. פאר איהם איז גענוג צו ערקלעהרען, אז ער גלויבט אין א פראטעקטיוו־טאריף. מיט דעם בעווייזט ער די טראסטס, אז ער איז „קלאהר און זיכער".

זיין צווייטער זאץ, אז דער טעריף דארף געהן צום גונסטען פון די ארבייטער, וועהרענד עם דיענט צו געווינען די סימפאטהיען פון די ארבייטער, שרעקט עם ניט אָב די קאפיטאליסטען. שרייען זיי דאָך אליין, אז מען מוז האָבען דעם טעריף אויפצוהאלטען „אמעריקאנער וועידושעם", און דעם „סטאנדארד אוו לייף" פון די אמעריקאנער ארבייטער. איבעראל איז אלזא רוזוועלט געטרויי צו זיך. איבעראל נעהמט ער אן א פול מויל, דערדט מיט פייער. דערדט אזוי, מען זאל מיינען ער גענהט איבערקאהרען וועלטען, און יעדעם מאל קומט אויס, אז עם איז גאר ניט געפערליך, אז פאר דעם ערגסטען פאל קען מען אויסטייטשען אנדערש. נאָך בולט'ער איז דאָס ביי דעם פאלגענדען פונקט. רוזוועלט, האָט, נאטירליך, ניט געקענט פערגעסען די פארמער. די פארמער האָבען אויך שטימען, און ער איז, נאטירליך, אויך זייער פרוינד, און וויל זיי אויך העלפען. „די רעגיערונג מוז צוזאמען אר' בייטען מיט דעם פארמער, צו מאכען די פארם פראָדוקטיווער", זאגט ער. „מען דארף די ערד ניט בעראבעווען. די פארם זאל איבער־געהן צו דעם פארמער'ס זוהן אין א בעסערען, און ניט ערגערען, צוישטאנד, צוליעב די בעאר־בייטונג". דיזעם טראָגט אין זיך דעם געדאנק, אז די פארמער'ס צרה, בעשטעהט אין דעם, וואָס די ערד איז ניט גענוג פראָדוקטיוו, וואָס זי גיט ניט ארויס גענוג פרוכט. און וועז די רעגיערונג זאל מיטהעלפען דעם פארמער, צו מאכען די ערד מעהר פרוכטבאר, דאן וועט דער פארמער פער־דיענען מעהר געלד. און דער קאנזומענט וועט האָבען ביליגערע פראָדוקטען. דאָס וועט אין איין וועגס אויך העלפען די ארבייטער צו לעבען פאר ביליגער, הגם די שכירות וועט זיין גרעסער. דאָס איז א'ן אויפאבער שווינדעל, א וויסען־שאפטליכער, וויי א פאקטישער שווינדעל. וועז דעם פארמער'ס וואהלשטאנד זאל זיך וועגדען אין די נערעטענישׂ, דאן וואָלט דער אמעריקא־נער פארמער ניט געברויכט רוזוועלט'ס הילפע. אין היינטיגעם יאהר, וואָלט ער גליקליך געווא־רען. דאָס נערעטענישׂ פון דעם היינטיגען יאהר איז די גרעסטע אין דער היסטאריע. פון דעסט־וועגען הערען מיר גאר ניט פון די פארמער'ס גליקען. אונטער קאפיטאליזמום טרעפט זעהר אָפט, אז א גרויסע נערעטענישׂ איז א'ן אונגליק פאר דעם פארמער, וויל ער קען ניט קריגען קיין פרייז פאר זיינע פראָדוקטען. און דאָס מיינט ניט, אז די קאָנזומענטען קריגען די פראָדוקטען בילליגער. אין 1873 האָט אמעריקא דורכגעלעבט דעם גרעסטען עקאָנאָמישען קריזיס אין איהר היסטאריע, און דאָס זעלבע יאהר האָט געהאָט צו פערצייכענען דאָס גרעסטע נערעטענישׂ אין דער אמעריקאנער היסטאריע. אָבער מען דארף גאר ניט געהן אזוי וויייט. טראָטץ דעם, וואס די נערעטענישׂ היי־יאָהר איז אזוי אונגעהייער, הע־רען מיר גאר ניט פון בילליגע פראָדוקטען פאר די קאָנסומענטען. אדרבה די פרייזען שטייגען מיט יעדען טאָג. די פרייזען פון די וואָארען, דער וואהל שטאנד פון די ארבייטער און פארמערם, וועדט אונטער דעם קאפיטאליזמום בעשטימט דורך גאנץ אנדערע געזעצע וויי דאָס נערעמענישׂ. עם זיינען י קאפיטאליסט־ן, וואס האלטען די מארטגיידושעם, דער טראָסט, וואס פאברייצירט די אגריקולטור־מאשינען, די אייזענבאהנען־מאג־נאטען, און דאן די ספעקולאנטען אויף דער בער־זע, וואס בעשטימען די פרייזען פון די תבואות. און מיט דעם, דעם וואהלשטאנד פון די פאר־מערס. און דאָ איז כדאי צו בעמערקען, אז מר. פערקינס, דער הויפט פון דעם הארווועסטער־טראָסט, דער טראָסט, וואס פאברייצירט די אג־ריקולטור־מאשינען, דער טראָסט, וואס בערא־בעווועט די פארמערס צו מיינסטען, — אז דיע־זער מר. פערקינס, איז די הויפט־שטיצע, דער הויפט געלד־געבער צו רוזוועלט'ס וואהל־פאנד. מען קען שוין פון דעם פערשטעהן, וואס די פארמערס האָבען צו ערווארטען אין דיעזער ריכ־טונג. און אז א גרויסע נערעטענישׂ העלפט ניט צו פערקלענערען דעם יקרות, וויים רוזוועלט נאטיר נעטוי, וויל אין דער זעלבער פלאטפארמע רעדט ער אויך פון דעם יקרות, און ער וווייזט, אז דער יקרות איז איבער דער גאנצער וועלט, און אז די אורזאכען מוזען ערשט אונטערזוכט וועדען. אָבער וואס ארען אויהם די אלע זאכען? ער דארף די שטיצע און די שטימען פון אלעמען. ער דארף פאר אלעמען די שטיצע פון די טראָסט־מאגנאטען אין געלד־זאכען. זיין וואהל־קאמפאניע קאָסט אָב מיליאָנען, ווי עס איז בע־וויזען געוואָרען ביי די איצטיגע אונטערזוכונג, אָהן דער שטיצע פון די מאגנאטען, וואלט ער איבערהויפט געזעסען אין דער היים, און ניט גלאָבען. דאן, דארף ער די שטימען פון די ער־בייטער און די פארמערס. מיט די מאגנאטען, וועט ער מאכען א חשבון, וועז ער וועט זיצען אין וויסען הויז. ער וועט זיי דאן אייניגווייז

איינלאדען צו מיטאָג־עסען, און מען וועט שמועסען ווי „פּראקטישע מענשען". מיט די ארבייטער און פּארמערם וועט ער אזא חשבון ניט דארפען מאכען. זיי זיינען ניט פּראקטיש, און גיבען ניט מעהר ווי שטימען. אָבער איידער מען קריעגט די שטימען, דארף מען זיי גלעטען איבער'ן קאָפּ. מען דארף פּאר יעדען זאָגען א גוט ווארט. ער האָט דאדורך צוואמענגעשלעפּט אלע פּונקטען, וואס קען יעדער פון דיזע קלאַסען אינטערעסירען, און זיי אזוי צוואמענגעשטעלט, יעדער איינער זאָל זיין צופּריעדען. דאָס, וואס עס קלעפּט זיך אפט ניט, דאָס וואָס איינס איז סותר דאָס אנדערע, וואָס איינס שלִיסט אויס דאָס אנדערע, וואָס איינס מאכט אונמעגלִיך דאָס אנדערע, דאָס קימערט איהם ניט. דאָס פּאַלק איז ניט קריטיש, אבי מען זאָגט איהם נור, וואס איהם געפעהלט, און רוזוועלט קען זאָגען, עס זאָל געפעהלען. די גאנצע שוועריגקייט איז נור, די אלע זאכען אזוי צו זאָגען, מען זאָל זיי נאכהער קענען אויסטייטשען אנדערש, און אויף דעם איז ער א קינסטלער. פּאר דעם ערגסטען פּאַל, לייקענט ער אָב די גאנצע מעשה, און פּאר א צוגאָב, רופט ער אויף לייגנער...

אברהם רייזען.

פון די פּראָפעטען.

א.

אָ, איהר קריצער פון געזעצען!
די געזעצען — פּאַלש און זינד!
אייער שרייבען, אייער ריכטען
האָט קיין האפט ווי רויך און ווינד!

דען דער עלענדער, געדריקטער,
וועלן צום ריכטער־הויז ער קומט,
שפּאָטען אויס איהם אלע ריכטער
אין געריכטיגקייט פערשטומט.

און אלמנות און יתומים,
און דאָס ארמע פּאַלק דורכאויס,
האָט זיך ניט צו וועמען וועלדען
ביז דער צאָרן־טאָג ברעכט אויס!

אָ, ער טראָגט זיך פון דער ווייטען
און פּול־רַאכע קומט ער־אָן;
אָ, וואוהין וועט איהר ענטלויפען,
און וואָס וועט איהר דעמאָלט טהאָן?!

ב.

אויסגעגאַנגען איז דער גוטער,
שטיל פערלאָזט די שלעכטע וועלט;
וועמען האָט זיין טויט בענומען,
ווער בעמערקט — דער גוטער פעהלט?

גוטע מענשען שטיל פערגעהען,
קיינער גיעט דערויף קיין קרעכץ;
וויל די וועלט איז פול געמיינהייט,
פול פאַרדאָרבענהייט און שלעכטס...

קיינער האָט מיך ניט געפרופען;
כ'בין צו אייך אליין געקומען,
און געזוכט האָט מיך ניט קיינער —
כ'האָב אליין זיך אויסגעפונען!

רוף און הער ניט אויף צו רופען,
ווי א שופר זאָלסטו שאַלען,
זאָג דיין פאַלק ווי טיף זיין זינקען
און ווי ניעדריג געפאַלען!

ג.

גאָט, די ביזט צו פיעל געוועכטער
איך זאָל שטרענגקייט מיט דיר רעכטען;
כ'וויל ביי דיר בלויז משפט פרעגען
און מיין פראָגע מיר בעשיידען...

זאָג, פאר וואָס דער וועג פון שלעכטע
איז געפלאַסטערט דורך מיט גליקען?
יעדער פאַלשער און געמיינער
גאַהט זיין וועג אויף פעסטע בריקען.

און ווי בוימער טיף געוואָרצעלט
וואקסען זיי און בריינגען פירות...
און אַזוי פערשפרייט זיך רשעות
ביז די ווייטע — ווייטסטע דורות?!

ד.

שומר, שומר אויף דער וואַכט
זאָג, וואָס הערט זיך מיט דער נאַכט?

זאָגט דער שומר און ער ברומט:
ס'דאכט — דער טאָג — ער קומט, ער קומט!

ה.

כ׳האָב דערפיהלט גאָט׳ס וואָרט אין מיר
און געלאָזט מיך איבערריידען,
אַן זייט דאַמאָלסט מיט גאָט׳ס וואָרט,
שטעה איך אויס׳ געשפּעט און לייִדען!

און איך שטראָף פּאָר זינד און רויב
און פּאָר בייזע דומע זאַכען;
קוקען זיי מיך שפּאָטיש אָן
און זיי חוזק׳ן און לאַכען...

האָב איך מיר געזאָגט: געזונ!
אויך מיין לעבען איז מיר טייער;
ברענט גאָט׳ס וואָרט מיר אין מיין האַרץ
ווי אַ פלאַמענד־העליש פייער!

האָב איך מיר געטראַכט: בין מיעד,
און צו שווייגען שוין בעשלאָסען;
האָט דאָס וואָרט פון גאָט אין מיר
ווי אַ פייער זיך צוגאָסען...

ב. מיכאַלעוויטש.

די דומא־וואהלען אין רוסלאַנד און די אידען.

ין רוסלאַנד האָט זיך שוין אָנגעפאַנגען דער וואהל־קעמפּיין צו דער פּירטער דומא. ס׳איז אי־בעריג, גלויב איך, מתּרה צו זיין די לעזער, אז דאָ רעדט זיך נית וועגען א „קעמ־פּיין" פון אייראָפּעאיש־אמעריקאַנישען מאַס־שטאַב: גאַסען־אַגיטאַציאָנען, פּאָלקס־פער־זאַמלונגען, מאַסען־אויפלעבונגען. ווי אלץ אין רוסלאַנד, קומט פּאָר אויך דער „וואהל־קאַמפּף" אויף׳ן עכט רוסישען שטייגער: דער סענאַט לאָזט ארויס שטרענגע „פּירושים" מיט׳ן צוועק צו בעגרענצען די צאָהל פון די אזוי אויך בע־גרענצטע וועהלער, דאָס אינערן־מיניסטעריום שיקט צירקוליארען ספּעציעל די גובערנאַטאָרען, וואָס זיי דארפען פערזיכערן, די וואהל־קאָ־מיסיעס מעקען אוים פון די וואהל־ליסטען די פּערזאָנען, וועלכע זיינען ניט ביי זיי נושא־חן, די אדמיניסטראַציאָן ארעסטירט און שיקט ארוים די וואהרשיינליכע קאַנדידאַטען פון די לינקע פּארטייען. פּריי פיהרען דעם „וואהל־קאַמפּף" נור די רעכטע פּארטייען מיט דער גאַנצער כנופיא פּראָוואָקאַטוועס כלי־קודש אן דעם שפּיטץ: עס איז זייער יום טוב און זיי טומלען זיך און ליארמען אויף פּאָרוואהל פער־זאַמלונגען, פערשפּריטען פּראָנק און פּריי

וואהל־פלאטפארמען און מיט גרויס פאראד און רעש טהיילען זיי שוין צוויישען זיך פאראוים די פלעטצער אין דער צוקונפטיגער דומא. א שווארץ געדיכטע חמארע בעדעקט דעם האריזאנט פון וואהל־קאמפף'ס פלאטץ.

אבער ניט די רעגיערונגס־רעפרעסיעס פון איין זייט און ניט דער הוראה־טומעל פון דעם שווארצען געזינדעל קאנען פערטרייבען אין גאנצען פון קאמפף'ס־פלאטץ די לעבעדיגע כוחות אין לאנד: פערשיעדענע אפאזיציאנעלע און רעוואלוציאנערע פארטייען בעווייזען זיך, להכעיס אלע מניעות, אויפ'ן פלאטץ, זיי לאזען ארויס לעגאל צו אונלעגאל זייערע פלאטפארמען, גיעבען ארויס זייערע וואהל־לאזונגען און רופען די וועהלער צו שטימען פאר זייערע קאנדידאטען.

און אויב דער דאזיגער וואהל־קאמפף ציהט ניט אויף זיך די אויפמערקזאמקייט מיט זיין מאסען־טומעל, אויב איהם פעהלט אוים די גאסען־לעבעדיגקייט, קומט ער אבער פאר אין אזעלכע העכסט קאמפליצירטע אומשטענדען, ענטפלעקט אזעלכע אונערוואַרטעטע „זאכען", פעראייניגט אזעלכע וויילד פרעמדע עלע־מענטען און צוטרענט לייב־נאהענטע גרופען, דאם עם איז זעהר לעהרייך פיר דער האראקטע־ריסטיק פון די פערשיעדענע ווירקענדע פאר־טייען.

זעהר אינטערעסאנטע שטריכען גיט אונז אויך די שטעלונג פון פערשיעדענע אידישע גרופען און פארטייען אין דעם איצטיגען וואהל־קאמפף און אויף די דאזיגע האראקטעריסטישע וואהל־מאמענטען וויל מיר דא וועגדען די אויפ־מערקזאמקייט פון די אלע, וועלכע אינטערעסי־רען זיך מיט דעם אידישען פאליטישען לעבען.

די גרופירונג פון פאליטישע און סאציאלע עלעמענטען אין בעזונדערע קערפערשאפטען, זייערע פאליטישע געווייכט און געגענזייטיגע שטעלונג זיינען ניט דורכאוים עהנליך אין גאנ־צען לאנד: אבהענגיג פון א גאנצער רייהע גע־שיכטליכע, טראדיציאנעלע און נאציאנאלע מא־מענטען גרופירען זיך פערשיעדען אין פערשיע־דענע געגענדען די ווירקענדע סאציאל־פאליטי־שע כוחות. בעזונדערם שטארק איז דער אונטער־שיעד צווישען דעם פאליטישען פארטיי־צו־שטאנד אין רוסלאנד און צווישען דעם זעלבען אין פוילען. די אידישע פאליטיק בכלל—שטארק אבהענגיג פון די אלגעמיינע געגענזייטיגע פאר־טיי־בעציהונגען — טראגט ניט אין גאנצען קאנד קיין איינהייטליכען כאראקטער, בעזאנ־דערס אין דעם איצטיגען וואהל־קאמפף איז שארף אונטערצושיידען צווישען דער וואהל־טאקטיק פון די רוסיש־ליטווישע אידען און צווישען דער טאקטיק פון די זעלבע אין פוילען.

דער קאדעטיזם אין רוסלאנד, די פשרות־פאליטיק און וויי־עס־קאזט־זיך טאקטיק האט שטארק נושא הן געווען ביי די אידישע „כלל־טהוער" נאך פון אלטען חדר; געווענענע „שתדלנים" ביים אלטען רעשים האבען זיי, די הויפ־טפראבלעמען פון וויכוחער, אריינגע־טראגען די זעלבע טענדענץ אויך אין זייער „דערגרייכער - פעראיין" — אן אבטהיי־לונג פון דער קאדעטישער פארטיי ביי אידען. פאליטיק מאכט מען אין פעטערסבורג, דאָרט ווערט שוין אלעם בעשטימט און בעשלאסען פיר'ן כלל־ישראל. פאר די וואהלען קומען פון פעטערסבורג אין דער „פראווינץ" משולחים דורכצופיהרען די אנגעמערקטע פערזאנען. די קאדעטישע אסימילאציע פלענגט נהיך זעהר פערשמירט מיט'ן לאזונג „כלל־ישראל פאליטיק", די שוהל־טראדיציע און גבאות פלענגען זיי קומען נו היפף: עקסטרא גרינדען זיך „אידישע וואהל־קאמיטעטען" פון די שעהנע בעלי־הבתים און תושבי העיר, זיי זיינען שוין מודיע דעם עולם, אז בדעת הקהל איז בעשלאסען געווארען צו וועהלען אזעלכען און אזעלכען, און אידען בע־דארפען השגחה געבען, אז עס זאל חלילה וחס ניט קומען צו קיין מחלוקת בישראל. און וועמען זאל מען דען וועהלען, אויב ניט קיין „קאדע־טען?" זיי זיינען דאך „מחסידי אומות־העולם", ראדטישעוו'ס א דרשה קלינגט דאך אזוי זיס יעדען אידען, וואס האט ליעב „א „גוט וואהרט" לטובת ישראל, און אויף וועהרער זיינען די קאדעטען טאקע ניט קיין קמצנים. אזא וואהלען־מוזיק פלענגען די אידישע „כלל־טהוער" שפיעלען בעת די וואהלען צו אלע דריי דומעם. אמת, א שארפע דיסהארמאניע אין דער דאזיגער מוזיק פלענגען אריינטראגען דא און דארט די ציונים־טען, וועלכע פלענגען פאדערען פיר זיך אויך א „מאנדאט", און די בונדיסטען, וועלכע פלענגען ארויסטרעטען פריצייפיעל געגען אזא קרעמער־שע בעהאנדלונג פון פאליטישע פראגען, פלענגען אויפדעקען די בעהאלטענע בורזשואזשע און

אנטי־דעמאקראטישע פיזיאנאמיע פון די דאזיגע אידישע פערזאנעלע. אבער די ערשטע פלעגט מען ווי דאס איז בעגיטיגען מיט א „וואהל־מאן", זיי פאסט דאך ניט צו צוריסען די אידישע אחדות, און די צווייטע — די בונד־דיסטען זאלען זיי שרייען דארט, „די אינגלאך", די ארבייטער האבען דאך אין די וואהלען זא ווי זא א קלייניע דעה, און דער המון — ער וועט פאלגען, וואס קהל וועט הייסען.

מיט איניגע יאהר צוריק, האבען אונזערע כלל־טהורה" פרובירט זאגאר ארגאניזאציאנעל זיך בערפעסטיגען — פערשטעהט זיך, אונטער'ן כלי־ישראל שילד — אויף דער אידישער גאס; אבער אנטי־דעמאקראטען ווי זיי זיינען, האבען זיי מורא פאר א ווירקליכע פאלקס־ארגאניזאציאן, און זיי האבען א פיקציע געשאפען; עס איז דאן אבגעשפיעלט געוואָרען די בעריהמטע קאמעדיע אונטער'ן טיטעל „קאוונער צוזאמענפאהר", וועלכער האט געהאט צו שאפען א סטענדיגע אידישע ארגאניזאציאן, אבער אויסער קלייניכע הינטער־קולסען דיפלאמאטיע — און דאס אויך ניט קיין געלונגענע — וועלכע פלעגט פון צייט צו צייט אויפגעדעקט ווערען אין דער אידישער פרעסע, האט מען פון אזא ארגאניזאציאן אויך דער אידישער גאס ניט געהערט. מען האט אויך גאר ניט געהערט, אז די דאזיגע „כלל־טהוער" זאלען עפעס האבען געטהאן, אום צו בעקעמפען די פאליטישע אפהענדיגקייט פון די אידישע מאסען צו די וואהלען אין דער פיערטער דומא.

די לעצטע צייט נור, נאהענט שוין צו די וואהלען, — און דאס אויך נור אין די שטעדט, וואו עס איז פאראן אן אויסרעכנונג אויף דורכצופיהרען קאנדידאטען — האבען זיי זיך וויע־דער בעוויזען מיט א בעשטימטען קאנדידאטען־צעטעל.

אבער די 5 יאהר ארבייט פון די קאדעטען אין דומע און זייער פייגע בעהאנדלונג פון דער אידען־פראגע, די שהדלנות פון אידישען קאדעט ניסעלאוויטש און זיין תחינה צום רבונו־של־עולם — דאס אלץ האט ארויסגערופען אן אונצופריעדענהייט אויף אין בעל־הבת'יש אידישען לאגער און צווישען די שטענדיגע „אידען־פרייגד" — די קאדעטען, און אין איניגע אידישע גרופען האט אויסגעבראכען א שטארקע מהלוקה...

שארפער ווי אומעדום שטעהט דער קאנפליקט אין אדעס. אין אלע דריי דומעס האט אדעס — א גרויסע אידישע שטאדט מיט א אידישער מעהרהייט — געשיקט דעפוטאטען קאדעטען. אמת, בעת די וואהלען אין דער צווייטער דומע איז אויפ'ן ערשטען וואהל־טור „געלאפען" א סאציאל־דעמאקראט, און נור וויל די רעגיערונג האט ג'פסל'ט זיין וואהל־רעכט, האט זיין ארט פערנומען דער קאדעט ניקאלסקי. די ערשטע צייט זאגאר נאך די וואהלען, האט דער הערר ניקאלסקי מודה געווען, אז ער איז דורך מיט סאציאליסטישע שטימען און האט פערשפראכען דארום ערנסט זיך בעשעפטיגען מיט דער ארבייטער־פראגע אין דומע.

אבער דאס איז געווען שוין מיט 5 יאהר צוריק. איצט, טענה'ן די קאדעטען, אז זיי האבען א חזקה אויף אדעס, און שטעלען וויעדער ארויס פון דער 2טער מאסען־קוריע די קאנדידאטור פון הערר ניקאלסקי. אום צופריעדענשטעלען די אידען זאגן זיי „לויפען" דעם בעריהמטען שתדלן העררן סלאזבערגען אליין פון דער ערשטער גרויסצענזען קוריע. די נאציאנאליסטען אבער ווילען ניט אויף דעם איינגעהען, זיי שרייען אז די אדעסער 2טע קוריע געהערט צו זיי, צו די אידען. די ציוניסטען ווילען באין אופן ניט אבטרעטען די קאנדידאטור פון העררן זשאבאטינסקי. דער זעלביגער הערר איז שוין „געלאפען" אויף צו דער 3טער דומע און איז דאמאלס נעבאך „מיאוס" דורכגעפאלען, דעמאלסט דוכט זיך איז ער שטארק ברוגז געווארען אויף רוסלאנד, האט געשריבען א בייזען בריף, אז ער פערלאזט רוסלאנד און וויל ניט וויסען פון איהר מיט איהר פאליטיק, איצט, קאנטיג, האט ער זיך דערבארעמט אויף אדעסער אידען און וויל זיי וויעדער בעגליקען מיט זיין קאנדידאטור. די אידישע „פאלקס גרופע" — א מין ראדיקאלען און אסימילאטארען — שטעלט ארויס א אייגענע קאנדידאטור, דעם העררן סאקער, און דער אזוי בעריהמטער אידישער אחדות איז שטארק צושעדיגט געוואָרען. אויך אין קורילאנדער גובערניע קאן דער „אידישער וואהל קאמיטעט" ניט קומען צו קיין פשרה, איין טהייל שטעהט פעסט פאר הערר ניסעלאוויטש, וועלכער האט זיך געמאכט בעריהמט מיט זיין „תחנה", אנדערע וויל א מאהר לינקען, דעם הערר קאלמאנאוויטש. פעטערבורג מישט זיך אריין, שיקט

דירעקטיוון און מען קאָן אלין צו קיין שלום ניט קומען.

אז עס עקזיסטירט נאָך א דריטע קראפט, אז די אידישע סאציאל־דעמאקראטיע זאגט אויך איהר וואָרט בעת די וואהלען, אז זי שטעלט אויך ארויס איהרע אייגענע קאנדידאטען, אדער האלט אונטער אלגעמיין־פארטייאישע — וועגען דעם מאכט מען זיך כלא־ידע, מען זעהט דאָס שוין אין גאנצען צו פערשווייגען און וועגען דאָס איבעריגע וועט שוין . . . די פאליציי זאָרגען.

א בעזונדער אייגענארטיגע פיזאנאמיע האָט די וואהל־קאמפאניע אין פוילען.

אויב די רוסישע מיטעל־בורזשואזיע און אינטעלעגענץ איז געניג קאנסטיטוציאנעל, אום זייער פארטיי — די קאדעטען — זאל מיט זיך ווידער שטעלען א ווירקליכע אפאזיציאן דער איצטיגער רעגירונג, אויב זיי זיינען גענוג לויבעראל, אום אז זייער פארטיי זאל אין איהר פראגראם אריינגענומען די גלייכבערעכטיגונג פון נאציאנען, איז די לאגע אין פוילען א גאנץ אנדערע.

די סאציאל רעאקציע, וועלכע די לאנג־אניגע ארגאניזירטע ארבייטער בעוועגונג האָט ארויסגערופען ביי דער פוילישער בורזשואזיע פון איין זייט, דער עקאנאמישער אנטיסעמיטיזם, וועלכער האָט זיך דאָס לעצטע צעהנדליג יאהרען פערשארפט ביי דער ניי אויפגעקומענער פוילישער קלַיין און מיטעל בורזשואזיע פון 2־טער זייט — האבען בעשאפען אזא אטמאָספערע, וועלכע האָט פערשטיקט יעדען רייגעם פוילישען ליבעראליזם. דערצו נאָך דער פערשארפטער נאציאנאליזם, ארויסגערופען דורך די שרעקליכע רדיפות אויף'ן פוילישען פאלק פון דער רוסישער רעגיערונג, און עס איז בעשאפען געוואָרען א באדען פיר דער אזוי גערופענער נאציאנאל־דעמאקראטיע. אין די יאהרען פון דער רוואלוציאן האָט זי בעוויזען דורך נאציאנאליסטישער דעמאגאגיק צו פאראיניגען ארום זיך א גרויסען טהייל פון דער פוילישער געזעלשאפט מיט עמישטע סאציאל־פיינדליכע עלעמענטען, זי האָט זאגאר געשאפען אייגענע ארבייטער־ארגאניזאציאנען, וועלכע זי פלענט פערטומלען מיט עקסטרא פיר זיי געשאפענע רעוואלוציאנערע פראזעלאגיע פון א פוילישען אויפשטאנד און האָט זיי אויך מיט נעווען בעוואפענט. אין דער צייט פון דער קאנטר־רעוואלוציאנערער רעאקציע האָט זי געהאלפען דער רוסישער רעגירונג פערשטיקען די ארבייטער־בעוועגונג מיט דעם זעלבען גענוהער אין נאמען פון נאציאנאלען קאפיטאל. אמת, פיר די לעצטע 7—6 יאהר פאלירט זי אלין מעהר דעם קרעדיט אין די אויגען פון דער פוילישער גענעלשאפט צוליעב דער טהעטיגקייט פון דער „פוילישער קאלא" אין אלע 3 דומעס. צוליעב א שאטען פון פשרות און הנחות פון דער רוסישער רעגירונג האָט זיך די קאלא פרינציפענלאָז געוואָרפען אלין רעכטער, פון די קאדעטען צו די אקטיאבריסטען ביז זי איז זאגאר אריינגעפאלען פורישקעוויטשען אין די ארעמס, אבער די אלע אוואנטיורעס און פעלשונגען האבען דעם פוילישען פאלק וועניג וואָס געהאלפען און די רדיפות פון דער רעגיערונג זיינען נאָך פערביסענער געוואָרען. די געזעלשאפט וואָרט אלין מעהר אונצופריעדענער מיט דער נאצ. דעמאקראטיע, פון צייט צו צייט רייסט זיך ביי איהר אָב גאנצע שטיקער פאראטי־טהיילען, פרי־הער די „פראנדע", נאָך דעם די „צעמסקא", פון איהר טרעט ארויס אויך דער „ארבייטער פערבאנד". איין זאָך איז איהר נאָך פערבליבען אין איהר פאליטישען אקטיוו — די העצע געגען אידען. „אידען — דאָס איז דער שונא!" דער לאזונג איהרער געפינט א שטארקען אבקלאנג ביי דער קליין און מיטעל־בורזשואזיע, וועלכע ליידען פון דער אידישער קאנקורענץ און אלס מעהר פערביסענער און אויפגערייצטער מאכט זי דעם לאזונג פיר איהר שלאג־וואָרט צו די קומענדע וואהלען.

די אזוי גערופענע „פראגרעסיווע פאראיניגונג" — אינטעליגענטישע גרופע אהן א סאציאל־ער ממשות און פאליטישער בעדייטונג — איז אויך ניט פרעמד דער אנטיסעמיטיזם. די פוילישע אינטעליגענץ, דורכגעזאפט מיט דער שטימונג פון דער קליין בורזשואזיע געגען דער אידישער קאנקורענץ און זייענדיג אנגעשראקען פון דער אלין מעהר וואקסענ דער אידישער נאצ. בעוועגונג האָט זיך אויך געמאכט א היתר לויט'ן פראגרעם אויף אידען העצע און עס איז בעשאפען געוואָרען די ניימאדנע בעשעפעניש. „פראגרעסיווער אנטיסעמיטיזם". אמת, אנדערע שרעקען זיך נאָך אנדרופען די זאָך מיט איהר

נאמען, זיי זיינען דאך עפעס "פאסטעמפאוועצעס" און „פאסטעמפ" מיט אנטיסעמיטיזם קלעפט זיך עפעס ניט, טרעטען זיי דארום ארויס ניט געגען אלע אידען, נור געגען די „ליטוואקעס", די אנטי־נאציאנאלע עלעמענטען, וועלכע מען מעג נאך'ן יושר פון פוילישען ראדיקאל און שריפטשטעלער אלעקסאנדר סווענטיחאווסקי בעהאנדלען ווי „שצורעס".

אין אזא שווער נאציאנאליסטיש אנגעלאדענער אטמאספערע האט זיך אין פוילען אנגעפאנגען די וואהל קאמפאניע.

די אידישע נאציאנאליסטישע פרעסע האט מיט א לייכטזינניגן חשק אונטערגעכאפט דעם קאמפף, וועלכען די נאצ. דעמאקראטיע האט אויפגעפאדערט און עס האט זיך אנגעהויבען א שרעקליכע נאציאנאליסטישע וואקחאנאליע ביי די ביידע קעמפענדע צדדים. פון אזא גרויסען סכום פאליטישע פראגען, ווי די וואהל־פראגע איז געווארען נור אין שמאלע פראגע: „א איד צו א פאלע ?" פיר וועלכען אידען שטיי־מען, נעגען וועלכען פאלע קעמפענען, דאס איז שוין אלין איינס. אנפאנג, אז די שאנסען פון קאמפף זיינען געווען צווייפעלהאפט פאר דעם אידישען צד האבען די ציוניסטען זאגאר גע־קלערט אין גאנצען באיקאטירען די וואהלען אין פוילען. ווי זיי האבען עס געטהון בעת די וואה־לען צו דער דריטער דומע. קוים וועט מען קיין „מאנדאטען" ניט קאנען בעקומען, צו וואס דען דער גאנצער טומעל ? ענטווידלען א אגיטא־ציאן, ארויסשטעלען א פאליטישע פלאטפארם, רופען די אידישע מאסען פאזיטיוו דורך זייערע שטימען פראטעסטירען געגען דער אנטיסעמי־טיש רעאקציאנערער פאליטיק פון דער „קאלא"? אויך דעם זיינען אונזערע ציוניסטען צו גרויס „רעאלע פאליטיקער", אום זיי זאלען זיך אב־געבען מיט אזעלכע נארישקייטען, דער עיקר אין וואהלען איז דאך „א מאנדאט", און אויב ניט איז גלייכער זיצצען אין דער היים. „זאלען זיי ווינען". דאס איז געווען די גאנצע פילא־זאפיע פון אזא קלוגער פאליטיק. נאכדעם אבער, אז עס האט זיך ארויסגעווייזן, אז אי־דען האבען אין ווארשא א מעהרהייט אין זיבען צירקלען און אין לאדז נאך א גרעסערע און קא־נען אין ביידע שטעדט אדורכפיהרען מיט זייערע אויגענע שטימען א דעפוטאט איז די מרה־שהורה'דיגע שטימע גלייך פערביטען געווארען אויך א נצחון — א מביציע: „מיר וועלען זיי וווייזן! מען האט אנגעהויבען רעדען מיט אזא פעסטער בעל־הבית'שער שטימע, אז פיעלע האט דאס געוואונדערט „ווי קומט דאס צו זיי ?"

אבער ניט אויך לאנג האט געדויערט אזא דרייסטקייט. מען האט זיך דערשראקען פיר דעם אייגענעם נצחון: צו בעדארפען אידען זיך איינרייסען און וואס וועט דער פריץ זאגען ?" עס האט זיך אנגעהויבען א העלליכער מה־יפית טאנץ אויף הינטערפיסלאך. דער הערר גרינ־בוים, וועלכער שפיעלט שטענדיג אין „פריינד" א פארשפיעל פון דער ציוניסטישער פאליטיק מוזיק האט אנגעהויבען חקירה'ן לכתחילה אזוי נור אין דער וועלט ארויין וועגען א מעגליכען קאמפראמיס מיט די נאצ. דעמאקראטען. אין אמת'ן איז זיין ציוניסטישע נשמה דער נאצ. דע־מאקראטיע גאנץ נאהענט און פערשטענדליך, פיר וואס זאל מען ניט קאנען אויסקומען צווי־שען זיך ? די ציוניסטען זיינען דאך איינפער־שטאנדען מיט די נאצ. דעמאקראטיע, אז עס גיבען פעלקער בעלי־בתים און פעלקער שכנים, און ערשט, אז מיר זיינען געווארען ביי זיך א ביסעל תקיפער, וועלען מיר מיט די בעלי־הבתים ווי עס איז אדורכקומען. אי, וואס זיי אליין רייסען זיך דארט צווישען זיך, דאס גאהט שוין אונזאידען ניט אן. דאס איז ניט אונזער זאך. נאך אזא פארשפיעל האט זיך ערשט אנגעפאנגען די רעכטע מוזיק. עס קומט פאר א בעראטהונג ביי אן אנגעזעהענעם פוילי־שען ציוניסט מיט די פארשטעהער פון דער פרע־סע, יענער לעגט די לעצטע פאר ניט אזוי אנ־פאלען אויף די נאצ. דעמאקראטען וויל . . . וער ווייסט, אפשר וועט נאך אויסקומען שלי־סען מיט זיי א קאמפראמיס. אויף מארגען נאך דער בעראטהונג האט זיך אין „מאמענט" גלייך בעווייזען אן ארטיקעל פון העררן פרילוצקי אין וועלכען ער ערקלערט צינים, אז ער וואלט מיט א גרינג הארץ אבגעבען זיין שטימע פיר... דמאווסקי'ן, דעם הויפט אנפיהרער פון דער פוי־לישער „קאלא" און פערבינסענסטען שונא פון אידישען פאלק. עס האבען אנגעהויבען ערשיי־נען ארטיקלען פון בעוואוסטען ה' הלל צייטלין, אין וועלכע ער בעווייזט באותות ומופתים, אז די „גערעכטיגקייט" אליין פאדערט, אז אידען זאלען אבטרעטען וואהרשא די פאלען; הערר סאקאלאוו מיינט, אז נאך'ן יושר געהערט וואר־

שא אידען, נור אידען זיינען גרויסמוטהיג און טרעטען אַב בתנאי, אז מען זאָל זיי געבען א אנדער מאַנדאט אין פוילען.

דער פּריז האָט זיך צוביייזערט און אונזערע מה־יפית אידלאָף האָבען זיך דערמאנט אָן דער אלטער גלות־טראדיציע. וואָס זאָל מען טהון, אויף דעם זיינען מיר דאָך אין גלות און טרייבען נור „גלות־פּאָליטיק“... נאָך די לעצטע ידיעות, האָבען די אידען שוין געבילדעט א „וואהל־קאָמיטעט“, וועלכער האָט זיך ענטזאגט פון א אייגענעם קאַנדידאט און וויל פיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט די פּאָליאָקען מכח א דעפוטאט, וועלכער זאָל פערשפּרעכען, אז ער וועט שטעהן פיר גלייכבערעכטיגונג פון אידען. איצט, אז די „אידישע געפאהר“ איז פערביי האָט די נאַצ. דעמאָקראטיע וויעדער פעריסען דעם קאָפּ, זי וויל אויף קיין שום אָבמאַכונגען מיט אידען ניט אריין. קאָנטיג, זי וויסט שוין מיט וועמען זי האָט צו טהון . . . ווירקליך, די חסידים, וועלכע שפּיעלען אין וואַרשא א ראָלע פון א שטאַרק ארגאניזירטער קלעריקאַלער פּאַרטיי און די אסימילאַטאָרען פערזיכערען שוין, אז אויב דער פוילישער קאַנדידאט וועט מיט זיי אין אָבמאַכונגען ניט אריין וועלען זיי... זיך אבהאלטען פון שטימען!

אזוי זעהט אוים די זאָך אין אידיש־בעל־הבתישען לאָגער. אויסגעטיילט פון דער וואהל־פראגע יעדען אנדערען סאָציאָלען און פּאָליטישען אינהאַלט אויסער דעם נאַציאָנאַלען קאמפּף, האָבען די אידישע בורזשואזע גרופּען פון אלע שאטירונגען אליין פערקראָכען אין אזא זומפּ, אין וועלכען זיי זינקען אליין מעהר.

אנדערש אבער שטעהט ס אין ארבייטער לאָגער.

געגען אזא צוהיצטער נאַציאָנאַליסטישער העצע איז אונבעדינגט נויטיג געווען א סאָלידאַרע, אייניהייטליכע ארויסטרעטונג פון ארגאניזירטען אידישען און פוילישע פראָלעטאריאט. דאָס האָבען פערשטאַנען גלייכצייטיג די בונדיסטען אויף זייער לעצטער קאָנפערענץ און די פוילישע סאָציאָליסטישע פּאַרטיי (פּ. פּ. ס.) אויף איהר לעצטען צוזאַמענפּאָהר. עטליכע ווערטער נור וועגען דער לעצטער.

די אלטע טראדיציע פון „אונאבהענגיגקייט פון פוילען“, וועלכע האָט שוין ניט געהאט קיין ממשות ביי די ניי ענטוויקעלטע סאָציאָלע לעבענס תנאים און וועלכע איז דאָך פערבליבען דער פוילישער סאָצ. בעווועגונג בירושה פון דער פוילישער געשיכטע, די זעלבסטשטענדיגע ראָלע, וועלכער דער סאָציאָליסטישער פּאַרטיי פון פוילען איז אויסגעקומען צו שפּיעלען צוליעב דער שוואכער ענטוויקלונג פון סאָציאָליזם צו יענערציייט אין רוסלאַנד האָבען שטארק געשטערט דער פּ. פּ. ס. ענטוויקלען א מארקסיסטישע אויסגעהאלטענע קלאַסען־טאקטיק. אין איהר גופא האָבען זיך געשטויסען און געפיהרט א שטארקען קאמפף די נאַציאָנאַליסטישע טענדענצען מיט אזא אוואַנטיוריסטיש אויפשטאַנדס טאקטיק און די סאָציאָליסטען, וועלכע ענטוויקלען זיך אויף דעם באָדען פון מאָדערנער קלאַסען־בעווועגונג. נור מיט דער ענטוויקלונג פון דער רעוואָלוציאָן אין רוסלאַנד, וועגן די פוילישע ארבייטער בעווועגונג בעקומט א נייען פרייגד אין רוסישען ארבייטער דערנעהנטערט זיך די פוילישע סאָצ. פּארטיי אלין ביעהר צו דער מארקסיסטישער טאקטיק. אין 1906טען יאָהר איז פאָרגעקומען אן ענטגילטיגע צושפּאלטונג אין דער פּאַרטיי. די נאַציאָנאַליסטישע אויפשטעהנדע עלעמענטען זיינען פון איהר ארוים און געבילדעט די זאָגענאַנטע „פראקציע“, די „רעכטע“. די „לינקע“ פּ. פּ. ס. איז פערבליבען א רוין מארקסיסטישע ארגאניזאציאָן, וועלכע פיהרט א ברייטע מאסען בעווועגונג און האָט פערבינדען די „אונאבהענגיגקייט“ מיט דער פאָדערונג פון א בריייטער אויטאָנאָמיע פיר פוילען, א פאָדערונג וועלכע געפינט זיך אויף אין דעם פּראָגראם פון דער רוסלאַנדער סאָצ. דעמאָקראטישער פּארטיי. „די פראקציע“ איז אלין אוועק ווייטער אין איהרע מלחמה־פאנטאזיעס, האָט אינגאנצען פערוואַרפען די ארבייטער־בעווועגונג און בעשעפטיגט זיך הויפטזעכליך מיט פלענער ווי בעוואפנען די שטודירענדע יוגענד, ווי צו ארגאניזירען אן אויפשטאַנד און עהנליכער פורים־שפּיעלעריי פּאָליטיק. עם עקזיסטירט נאָך א 3טע פּארטיי — די ס. ד. אין פוילען און ליטא, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען מיט'ן ציעל צו בעקעמפּפען די פריהערדיגע פּראָגראם און טאקטיק פון דער אלטער פּ. פּ. ס. און האָט שוין איצט פערלאָרען איהר זעלבסטשטענדיגע עקזיסטענץ־רעכט, נור פערבליבען ביי איהר סעקטאנטען שמאלקייט, וויל זי וויל זיך מיט דער פּ. פּ. ס. ניט פּעראייניגען. זי האָט זיך אויף מיט א פערברעכערישער עקשנות

ענטזאגט אריינצוטרעטען אין א וואהל־אבמאך מיט דער לעצטער. דאן האט דער „בונד" גע־שלאסען א וואהל אבמאך אויף אלע וואהל־סטאדיען מיט דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי און עס איז בעשאפען געוואָרען דער אזוי גערופענער „סאציאליסטישער בלאק אין פוילען". צום ערשטען מאהל טרעט ארויס דער ארגאניזירטער פוילישער און אידישער פראלעטאריאט מיט אייגער און דער זעלביגער פאליטישער פלאטפארם, שטעלט ארויס גלייכע וואהל־לאזונגען און פראקלאמירט אינשטימיג די נאציאנאלע פאדערונגען פון ביידע גלייכלי־דענדע און צוזאמענקעמפענדע פעלקער. ווי מיט א קאלטען עמער וואסער האט די אונער־וואלטעט ארויסטרעטונג פון סאצ. בלאק אבגאסען די צוהיצטע נאציאנאליסטישע דעמא־גאגען. דער סאצ. בלאק האט בעוויעזען, אז עס איז מעגליך אין וואהל־קאמפף זיך שטעלען איבער'ן נאציאנאלען קאמפף, אז די פראגע שטעהט ניט א איד צו א פאלע?" נור פיר וועלכער פאליטישער פלאטפארם, פיר וועלכע סאציאלע פאדערונגען, פיר וועלכער טאקטיק דארף דער וועהלער שטימען. געגען דער פאלי־טישער רעאקציע פון די נאציאנאליסטען שטעלט דער בלאק ארויס א קלארע פלאטפארם, וועלכע ענטהאלט אין זיך די פאדערונג פון ענטגילטי־גער דעמאקראטישער איבערענדערונג פון דעם איצטיגען פאליטישען רעזשים, געגען דער אוואנטיוריסטישער און פרינציפלאזער טאקטיק פון דער „קאלא" שטעלט דער בלאק ארויס א אויסגעהאלטענע רעוואלוציאנערע טאקטיק בנוגע צום „אלטען רעזשים", געגען דער נאציאנא־ליסטישער פראזעלאגיע שטעלט דער בלאק ארויס דייטליכע נאציאנאלע פאדערונגען פון גלייכ־בערעכטיגונג פון דער שפראך, די שולע און ז. וו.

פערשטעהט זיך, געגען סאציאליסטישען בלאק איז שוין ארויסגעטרעטען די רוסישע פאליציי, וועלכע ארעסטירט אלע נאכט מאסענווייז די פערדעכטיגע פון „בלאק", געגען בלאק טרעט ארויס די גאנצע בורזשואזע קאנצעטראציע פון די ביידע נאציאנען, אבער דאס אלץ קען ניט צו שעדיגען די גרויסע פאליטישע בעדייטונג, וועלכע זאל סאלידארע ארויכטרעטונג שטעלט פאר מיט זיך און צו דעם בלאק וועט געלינגען אדורכפיהרען זיינע קאנדידאטען צו ניט, אבער א גרויסע היסטארישע ארבייט האט ער שוין אבגעטהון מיט זיין ערשיינען.

ל. ב. בודין.

רוזוועלט און לינקאָלן

וזוועלט האט זעהר האלט צו ציטי־רען לינקאָלן און געבען אָנצוהע־רען, אז ער איז אין דער זעלבער לאגע, וואס לינקאָלן איז געווען. ער פערגלייכט זיין טהעטיגקייט. מיט לינקאָלן'ס. און אין פלוג איז צווישען זיי פאראן פיעל עהנליכקייט, וועניגסטענס אויסערליכע. ווי מיר האבען בעוויעזען אין אונזערע ארטיקלען אין דער „צוקונפט" פאר סעפטעמבער און אקטאָבער, איז לינקאָלן געווען א פרינציפיעלער קאמפּרא־מיסלער און דער פיהרער פון א קאמפּראָמיסלער־פארטיי, און דאָס זעלבע איז אמת וועגען רוז־וועלט'ען. עס איז דאהרום נאטירליך, אז מיר זאָ־לען זיך פרעגען די פראגען, מיט וועלכע מיר האבען געענדיגט אונזער ארטיקעל אינ'ם אקטאָ־בער־העפט פון דער „צוקונפט", נעמליך:

„וויל זיי, (רוזוועלט'ס נייע פארטיי) און קאן זי דורכפיהרען אן אמת'ע אויסגעהאלטענע אר־בייטער־שוץ־געזעצגעבונג, וועלכע זאל ווירקליך „בעשרענקען" דעם אויסבייטונגס־גראד פונ'ם אמעריקאנישען סאציאליזמום? קען נאָך, פיע־לייכט, די רוזוועלט־פארטיי שפיעלען אין בעצוג אויף דער לוין־שקלאפערייי דיעזעלבע ראלע, וועל־

כע די רעפובליקאנער פארטיי האט אמאל, ניט־ווילענדיג געשפּיעלט אין בעזוג אויף דער נעגער־שקלאפערייַ? און אויב ניט, טאָ ווארום ניט?"

אינ'ם אקטאבער־ארטיקעל האבען מיר גע־ענטפערט אויף די ערשטע צווייַ פראגען מיט „ניין!" און עס איז דער צווייַק פון דעם יעצטי־גען ארטיקעל צו געבען די בעגרינדונג פון דיעזען ענטפער, צו ענטפערען אויפ'ן „ווארום ניט?" און ענטפערענדיג אויף דיעזער פראגע, מוזען מיר אומקעהרען דעם סדר פון על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, און ענטפערען על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון, ווייל די צווייטע פראגע איז די טיפּענדענץ און איהר בעאנטוואָרטונג וועט שוין געווי־ערמאסען ווייזען דעם ענטפער אויף דער ערשטער פראגע. ווארום, אלזאָ, קען די רוז־וועלט־פּארטיי ניט שפּיעלען אין בעזוג אויף דער לויז־שקלאפערייַ די זעלבע ראלע, וועלכע די רע־פובליקאנער פּארטיי האט אמאל געשפּיעלט אין בעזוג אויפ־ דער נעגער־שקלאפערייַ?

אבער איידער מיר וועלען געבען אונ־זער ענטפער אויף דיעזער פראגע, ווילען מיר זאָגען א פּאָר ווערטער איבער א מעגליכען ענטפער, וועלכען מיר מאלטען ניט פּאר קיין ענטפער, נעמליך: ווייל לינ־קאָלן איז געווען אן עהרליכער מאן, און רוזוועלט איז עס ניט". מיר געפינען פּאר נויטיג זיך אבצושטעלען אויף דיעזען מעגליכען ענטפער, ווייל אינ'ם היי־אהריגען קאמפּיין הערען מיר ליידער, זעהר אפט דעם „ארגומענט", דאָס רוז־וועלט איז א שווינדלער און דאָס די נייע פּארטיי איז א שווינדעל. דיעזע ערקלעהרונג פון דער דרי־טער פּארטיי בעוועגונג דערמאהנט אונז אויף די „ערקלעהרונגען", וועלכע מיר פלעגען אמאל הע־רען פון די „אויפגעקלעהרטע" מענשען, ספּעציעל אנארכיסטען, איבער דער ענטשטעהונג פון רע־ליגיאָן. „רעליגיאָנען", — פלעגען דיעזע „אויפ־קלעהרער" ערקלעהרען, — „זיינען א ריינער שווינדלער, די ארבייט פון דורכגעטריבענע שווינדלער, — די רעליגיאָנען־שטיפּטער". די אידיישע רעליגיאָן איז, לויט זייער „ערקלעהרונג", די ארבייט פונ'ם „שווינדלער" משה. די קריסט־ליכע, די ארבייט פונ'ם „שווינדלער" יעזוס. די מאהאמעדאנישע, — פונ'ם „שווינדלער" מאהא־מעד א. ז. וו. די יענינע, וועלכע האבען אירגענד וועלכען בעגריפן איבער דעם כאראקטער פון גרויסע געשיכטליכע בעוועגונגען, וויסען, נא־טירליך, וויי לעכערליך די זאָגענאנטע „ערקלעה־רונגען" איבער דער ענטשטעהונג פון רעליגיאָנען זענען. דאָס זעלבע איז אויף ריכטיג פון פּאָליטישע בעוועגונגען, וועלכע דריקען זיך אוים אין פּאָלי־טישע פּארטייען. קיין פּאָליטישע בעוועגונג, און דאדורך קיין ווירקליכע פּאָליטישע פּארטיי, קאן זיין דער רעזולטאט פון די שווינדלערישע פּלע־נער פון אן איינפּאכען שווינדלער. שווינדלער און אוואנטוריסטען קאָנען זיך אויפדרינגען אויף א בעוועגונג, אויף א רעליגיעזע ווי אויף א פּאָליטישע, אבער זיי קאָנען ניט שאפען קיין בעוועגונג, און קאָנען קיין בעוועגונג אויף לאנג ניט באשיינפלוסען. וועז עס זאל דארום זיין אמת, דאָס רוזוועלט איז א דעמאגאג, אן אוואנטוריסט און שווינדלער, קאָן דאָס ניט ערקלעהרען די פּא־ליטישע בעוועגונג, וועלכע מיר בעצייכענען מיט'ן נאָמען „רוזוועלט־פּארטיי", און דארום, נאטירליך, ניט די מעגליכקייטען פון דיעזער בעוועגונג.

מיר מוזען, אלזאָ, זוכען אן אנדער ערקלעה־רונג.

דיעזע ערקלעהרונג געפינען מיר אינ'ם קלא־סענכאראקטער פון דער נייער פּארטיי. יעדע פּאָליטישע פּארטיי איז דער אויסדרוק פון די אינטערעסען פון א געוויסען געזעלשאפּטליכען קלאס, אדער א געוויסען טהייל פון א געזעל־שאפּטליכען קלאס און איהר כאראקטער הענגט אב פון די עקאָנאָמישע אינטערעסען פון דעם קלאס אדער קלאסען־טהייל, וועלכע זי פערטרעט פּאָליטיש. עס פּאסירט אפּט־מאל, דאָס פערשיע־דענע קלאסען, אדער קלאסען־אבטהיילונגען מיט פערשיעדענע עקאָנאָמישע אינטערעסען, פעראי־ניגען זיך צייטווייליג, אום צו בילדען א פּאָליטי־שע פּארטיי. אבער אזא פּארטיי קאָן לאנג ניט עקזיסטירען, און קאָן ניט שפּיעלען קיין גרוי־סע היסטאָרישע ראָלע. א גרויסע היסטאָרי־שע ראָלע קען שפּיעלען בלויז א ריינע קלא־סענפּארטיי, כיט אינההיטליכע עקאָנאָמישע אינטערעסען, און, דארום, אינההיטליכע פּאָלי־טישע צוועקען. און די היסטאָרישע ראָלע, וועל־כע א פּאָליטישע פּארטיי קאָן שפּיעלען איז בע־שטימט און בעגרענצט דורך די עקאָנאָמישע אינ־טערעסען פון דעם קלאס, וואס זי פערטרעט. א פּארטיי קאָן אמאל פעהלען אין איהר אויפגאבע און צו גרונדע געהן, איידער זי האט אויפגעטהאָן די ארבייט, פּאר וועלכע זי איז געשאפען. אבער קיין פּארטיי קאָן ניט דורכפיהרען קיין אויפגא־בען, פּאר וועלכע זי איז ניט היסטאָריש בע־שטימט דורך איהר קלאסען־כאראקטער. א פּאָלי־טישע פּארטיי טהוט ניט אימער אויף די ארבייט, פּאר וועלכע זי איז געגרינדעט געווארען, און אפט טהוט זי אויף ארבייט, פּאר וועלכע איהרע גרינ־דער האבען איהר ניט בעשטימט. אבער בלויז, וועז דיעזע ארבייט איז, וועניגסטענס, ניט געגען די אינטערעסען פון דעם קלאס, וועלכער האט זי געשאפען. דארום לעגען מיר, סאציאליסטען, אזוי פיעל געוויכט אויף דעם קלאסען־כאראקטער פון א פּארטיי. — דער קלאסען־כאראקטער פון א פּארטיי איז פּאר אונז פיעל וויכטיגער ווי איהר פּראגראם.

אום דער לעזער זאָל קאָנען דייטליך זעהען וואס מיר מיינען, וועלען מיר זיך אומקעהרען אויף א ווייל צו דער רעפובליקאנער פּארטיי און איהר נעשיכטליכער ראָלע. מיר האבען געזעהען, דאָס די רעפובליקאנער פּארטיי איז געגרינדעט געווארען אלס א קאמפּראמיס־פּארטיי, — אום

דורכצופיהרען א געוויסע קאמפראמיס־טאקטיק צווישען פרייער ארבייט און שקלאפען ארבייט, לויט וועלכער די פארשפרייטונג פון שקלאפערי און די מאכט פון די שקלאפענהאלטער אין דער נאציאנאלער פאליטיק האט געזאלט „בעי־שרענקט" ווערן. דאס איז געווען איהר פראג־ראם. די אבשאפונג פון שקלאפערי איז אויך דיעזען פראגראם ניט געשטאנען. פארקהרט, די פארטיי איז אויסדריקליך געגרינדעט געווא־רן אלס א געגענזאץ צו דער פאדערונג פון די אבאלוציאניסטען, אז שקלאפערי זאל אבגע־שאפט ווערן. און דאך האט די זעלבע פארטיי אבגעשאפט שקלאפערי בלויז עטליכע יאהר נאך איהר גרינדונג, און איידער זי האט צייט געהאט אזא פונקט אפילו אויף איהר פראגראם ארויפצושטעלען. דער פאקט איז, אז די רעפוב־ליקאנער פארטיי איז לכתחילה ניט געגרינדעט געווארן, אום אבצושאפען די נעגער־שקלאפע־ריי — אזא פונקט איז איבערהויפט קיינמאל אויף איהר פראגראם ניט געשטאנען, איידער זי האט די שקלאפערי אבגעשאפט. דאס איז געווען א פאל פון „נעשה ונשמע", — ניט געזאגט, זאנדערן געטהאן.

ווי קומט עס?

די ערקלעהרונג דיעזעט זינ'ם קלאסען־כא־ראקטער פון דער רעפובליקאנער פארטיי. די רעפובליקאנער פארטיי איז געווען די פארטיי פונ'ם נארדישען קאפיטאל און פון די נארדישע פארמערס. די אלגעמיינע עקאנאמישע איטע־רעסען פון דיעזע קלאסען האבען געפארט די אבשאפונג פון דער נעגער־שקלאפערי, און די רעפובליקאנישע פארטיי האט דארום אבגע־שאפט די נעגער־שקלאפערי, וועז זי האט גע־קראגען די געלעגענהייט. וועז די רעפובליקאנער פארטיי איז געגרינדעט געווארן אלס א קאמ־פראמיס־פארטיי מיט א „בעשרענקונג"־פראג־ראם, איז דאס ניט געווען דארום, ווייל אבשא־פונג איז געווען געגען די אינטערעסען פון איה־רע גרינדער, ווייל זי האט ניט געווארט קיין אב־שאפונג, זאנדערן ווייל זי האט ניט געווארט צו פארערן אלעם, וואס איהרע אלגעמיינע און שטענדיגע אינטערעסען האבען געפארט. צו־ליעב די אויזאכען, וועלכע מיר האבען דער־מאהנט אינ'ם סעפטעמבער־ארטיקעל, האבען די גרינדער פון דער רעפובליקאנער פארטיי, אונ־טער דעם ספעציעלען איינפלוס פונ'ם נארד־אסטליכען קאפיטאל, אויפגעשטעלט זייער קאמ־פראמיס־פראגראם אלס א דעפענזיוו־אקט, אום זיך צו שיצען געגען די אטאקען פון דער שקלא־פענמאכט. דיעזעם פראגראם האט דארום ענט־האלטען ניט אלעם, וואס זיי האבען געווארט, זאנדערן אלעם וואס זיי האבען, אונטער די אום־שטענדען און מיט ריקזיכט אויף איינצעל־אינ־טערעסען, געווארט צו פארערן. וועז אבער זיי האבען זיך געפיהלט אין זאטעל, און די פערשיעדענע ריקזיכטען האבען פערלא־רען זייער ווירקונג, האבען זיי אוועקגעווארפען זייער קאמפראמיס־פראגראם, וועלכעם האט אויסגע־א ראדיקאלעם פראגראם, וועלכעם האט אויסגע־דריקט די אלגעמיינע עקאנאמישע אינטערעסען פון די קלאסען, וועלכע די רעפובליקאנער פאר־טיי האט רעפרעזענטירט.

אום מיר זאלען קאנען גענוי אורטהיילען איבער דעם ענטשיידענדען כאראקטער פון דער קלאסען־צוזאמענ זעצונג פון די רעפובליקאנער אויף דער אבשאפונג פון שקלאפערי, לאמיר זיך פארשטעלען דיעזע פארטיי מיט אן אנדער קלא־סענכאראקטער. לאמיר זיך פארשטעלען, דאס ארום 1854, וועז די רעפובליקאנער פארטיי איז געגרינדעט געווארן, האבען זיך איניגע פון די זידליכע שקלאפענהאלטער דערשראקען פאר דער וואקסענדער מאכט פון די אבאלוציאניסטען, און האבען געגרינדעט די רעפובליקאנער פארטיי מיט דעם זעלבען „בעשרענקונג"־פראגראם, וואס די ווירקליכע רעפובליקאנער פארטיי האט אנגע־נומען. און לאמיר זיך פארשטעלען, דאס נאך א געוויסען קאמפף מיט דעם ראקציאנער־ווער־קענדען טהייל פון די שקלאפענהאלטער האט דיעזע נייע פארטיי געזיגט, און איז דארום ge־וועז אימשטאנדע דורכצופיהרען איהר פראגראם, אדער אירגענד וועלכע פראגראם. וואס וואלט דאס פאסירט? קאן זיך אימיצער פארשטעלען, דאס דיעזע רעפובליקאנישע פארטיי, — די פארטיי פון „פראגרעסיוו" שקלאפענהאל־טער, פון „בעשרענקונג"־שקלאפענהאלטער, — וואלט אבגעשאפט שקלאפערי? נאטירליך, ניט!

וועז אזא פארטיי וואלט נאך איהר זיעג דורכגעפיהרט אלעם, וואס זי האט אויסדריקליך צוגעזאגט, וואלט זיכער געווען דיינו. עס וואלט געווען לעכערליך צו ערווארטען, דאס א שקלא־פענהאלטער פארטיי, — ווי „פראגרעסיוו" זי זאל ניט זיין, — וועלכע גלויבט אין דער גע־רעכטיגקייט פון שקלאפערי, און וויל בלויז „בעשרענקען" איהר פארשפרייטונג, אום ניט אויפצורייצען די איינוואהנער פון די „פרייע" שטאאטען, זאל פלוצלונג אליין אבשאפען די שקלאפערי! און מען קאן זיך אפילו ניט פאר־שטעלען, דאס אזא פארטיי וואלט מיט'ן גוטען ווילען פערגרעסערט איהר „בעשרענקונג"־פראג־ראם אפילו אויף איין האאר. דאס העכסטע, וואס מען וואלט געקענט פון אזא פארטיי ער־ווארטען איז, דאס וועז עס זאל זיך ארויסצייגען, דאס איהר „בעשרענקונג"־פראגראם האט ניט די געווינשטע ווירקונג, און די נארד־אינוואהנער וועלען אלין מעהר אבאלוציאניסטיש, זי זאל ארויפשטעלען נאך א „בעשרענקונג" אויף איהר פראגראם, און דיעזער פראצעס וואלט געקענט אנגעהן אזוי לאנג, ווי די נייע „בעשרענקונגען" שטעלען ניט אין געפאהר די גאנצע עקזיסטענץ פון דער שקלאפערי. דיעזען גרענעץ וואלט קיין שקלאפענהאלטער פארטיי ניט געקאנט אי־

בערטרעטען. פאר דער עקזיסטענץ פון שקלאפערײ וואלט י געקעמפפט ביז'ן ענדע. מען קאן זיך ניט פארשטעלען, דאס אזא פארטיי וואלט ווען ס'איז ניט אליין אבגעשאפט די שקלאפערײ אוים מורא, דאס די אבאלוציאניסטען קאנען נאך זיעגען, אוז דאן וועלען זיי זי אבשאפען. געזעלשאפטליכע קלאסען בעגעהען ניט זעלבסט־מארד אוים מורא פאר'ן טויט!

פאר דער אבשאפונג פון שקלאפערײ איז, אלזא, געווען ענטשיידענד — דער קלאסענאראקטער פון דער רעפובליקאנער פארטיי.

דאס זעלבע גילט וועגען די מעגליכקייטען פון דער נייער פארטיי אין בעצוג אויף דער אבשאפונג פון דער לוין־שקלאפערײ. פאר דיעזע מעגליכקייטען זיינען ענטשיידענד, ניט דער פרעזענליכער כאראקטער פון רוזוועלט'ן, אוז ניט דאס יעצטיגע פראגראם פון זיין פארטיי, זאנדערן איהר קלאסענאראקטער. אוז וועז מיר רעדען פונ'ם קלאסענאראקטער פון א פאר־טיי, מיינען מיר ניט וועגען די, וועלכע שטימען פאר דער פארטיי, זאנדערן וועד עם האט געגרינדעט די פארטיי אוז וועמענס אידעאלאגיע עם בעשטימט איהר וועזען, קוריז, וועמענס אינטערעסען אוז אידעען זי רפרעזענטירט פאליטיש. דאס פראגראם פון א פארטיי איז בלויז איינער, אוז ניט דער וויכטיגסטער, פון די מאמענטען, וועלכע בעשטימען דעם כאראקטער פון א פארטיי. צום ביישפיעל: א פארטיי מיט אזא „בערענינגס"־פראגראם וויי דאס רעפובליקאנישע פון 1854 אוז 1860, האט געקאנט געגרינדעט ווערען פון די שקלאפנהאלטער אליין אונטער געווייסע אומשטענדען. דאס פראגראם וואלט געווען דאס זעלבע, אבערדער קלאסען כאראקטער א גאנץאנדערער.

דאס זעלבע גילט אויך וועגען מאדערנע ארבייטער פראגראמען. דער אינהאלט פון איר־גענד וועלכען פארטיי־פראגראם איז בלויז אן אויסערליכע אנדייטונג אויף דער קלאסענצוגעהעריגקייט פון דער פארטיי. אום צו געפינען דעם אינערליכען לעבענס־נערוו פון דער פארטיי, די קלאסענאינטערעסען, וועלכע זיי פערטרעטן, מיזען מיר אריינדרינגען פיעל טיעפער אין איהר צוזאמענזעצונג, פיהרערשאפט, און ענטשטעהונגס־געשיכטע. דער הויפט־פונקט אין אזא אונטערזוכונג איז דער ארגאניזאציאנס־פרינציפ פון דער פארטיי. פון וועלכען קלאס איז די פארטיי ארגאניזירט, און אויף וועלכען קלאס וויל זי זיך שטעלען אין איהר טהעטיגקייט? איז זי געגרינדעט געווארען פון די שקלאפען, אדער פון די שקלאפענהאלטער? פון א קלאס, אין וועמעס אינטערעסען עס איז, דאס די שקלאפערײ זאל אבגעשאפט ווערען, אדער דאס זי זאל אנהאלטען?

אפט מאל ווערט א פארטיי געגרינדעט פון צוויישען־שיכטען; פון עלעמענטען, וועלכע האבען ניט קיין אייגענעם קלאסענכאראקטער, וועלכע בילדען א מין עק פון איינער אדער פון פיר שיעדענע קלאסען. און עס איז דארום שווער צו ענטשיידען איבער דעם קלאסענכאראקטער פון דער פארטיי. אין אזא פאל איז דאס פראגראם עווייסערמאסען ענטשיידענד איבער דער קלאסענצוגעהעריגקייט פון דער פארטיי. אבער וואהל, ווי מיר האבען שוין געזאגט, אזא פארטיי קען קיין גרויסע געשיכטליכע ראלע ניט שפיעלען. דאס בעסטע מיטעל ווי אזוי אויסצוגעפינען די קלאסענצוגעהעריגקייט פון אזא פארטיי איז צו זעהן, וואס זי האט צו זאגען אין איהר פראגראם און אין איהר פראפאגאנדא איבער דעם קלאסענכאראקטער פון דער געזעלשאפט, און וועגען די קלאסענקעמפפע, וואס קומען אין איהר פאר. אין א געזעלשאפט, וועלכע איז צוטייליט אויף קלאסען, ליעגט עם אימער אין די אינטערעסען פון דעם הערשענדען קלאס דיעזען קלאסענאיינטייליונג צו פערטושען און ווי ווייט מעגליך פארדעקען, וועהרענד די אינטערעסען פון די אונטערדריקטע קלאסען פאר־טרעטן דאס דיעזער כאראקטער זאל קלאר און בולט ארויסקומען, און דייטליך פערשטאנען וועד־רען. רעוואלוציאנערע פארטייען, דאס הייסט פארטייען, וועלכע וויללען די געזעלשאפט איבער אנדערשען אין די אינטערעסען פון די אונטער־דריקטע קלאסען, בעמיהען זיך אימער דיעזען קלאסענכאראקטער פון דער געזעלשאפט אויפ־צודעקען, וועהרענד די פארטייען, וועלכע וועלכע וועלכע

אבשאפען די קוין־שקלאפערייַ ווי גוט און פרום איהרע פיהרער זאלען ניט זיין, אזא ענטוויק־לונגס־גאנג איז פאר איהר ניט מעגליך.

דאס די רוזוועלט־פארטיי איז ניט קיין אר־בייטער־גארטיי וועט קוים אימיצער בעשטרי־טען. רוזוועלט און די איבריגע פיהרער און גרינ־דער פון דיעזער פארטיי וואלטען זיך שטארק בעליידיגט, ווען מען וואלט זייער פארטיי אנגע־רופען א"ן ארבייטער פארטיי. עס איז אמת, דאס זיי ווילען, אזמען זאל זייער פארטיי ניט האל־טען פאר א קאפיטאליסטישער פארטיי. זיי ווי־לען שטעהן **איבער** די קלאסען. אדער, בעסער געזאגט, זיי לייקענען דעם קלאסענקאראקטער פון אונזער געזעלשאפט איבערהויפט, און ווילען דאדורם זיין די פארטיי פון „גאנצען פאלק". אבער, ווי מיר האבען שוין ערקלעהרט, דאס גופא ווייזט דעם קלאסענקאראקטער פון דיעזער פארטיי. עס ליגט דירעקט אין די אינטערעסען פון דעם הערשענדען קלאס, דאס די געזעלשאפט־ליכע קלאסענאיינטיילונג זאל בלייבען פערבאר־גען פון די אונטערדריקטע קלאסען. ווען מיר וואלטען אזא פון דער רוזוועלט־פארטיי מיהר ניט געווארסט ווי דאס, וואס איהר פראגראם און איהרע פיהרער זאגען איבער דער פראגע פון געזעלשאפטליכער איינטיילונג און קלאסען־קאמפף וואלטען מיר געקאנט שליסען מיט א געוויסער זיכערהייט אויף איהר קלאסענצוגעהע־ריגקייט. אבער מיר ווייסען וועגען דער רוזוועלט־פארטיי פיעל מעהר; און אזא, וואס מיר ווייס־סען וועגען איהר, בעווייזט איהר קאפיטאליס־טישען קלאסענקאראקטער. איהר ארגאניזאצי־אנס־פרינציפ איז, נאטירליך, ניט דער ארבי־טער־קלאס. איהר פאליטישער אפיל איז ניט צו דעם ארבייטער־קלאס. און איהר ענטשטע־הונגס־געשיכטע בעווייזט, דאס זי איז דאס קינד פון געווייסע אומשטענדען, וועלכע צווינגען אויף דעם הערשער־קלאס, דעם מאדערנעם שקלאפענהאלטער־קלאס, א טאקטיק פון קאמפ־האמים מיט דעם שקלאפענקלאס. די נייע פאר־טיי איז געגרינדעט געווארען, — ווי רוזוועלט האט אפען ערקלערט ביים געבורט פון דיעזער פארטיי, — אום צו פערהינדערן דעם ער־בייטער־קלאס פון צו ארגאניזירען זיך אלס א קלאס, אום אבצושאפען די לוין־שקלא־פערייַ, — אזא אלס א שקלאפענהאלטערי־שע קאמפראמיס־פארטיי. אזא קאמפראמיס־פארטיי קאן קיין מאל ניט וועלען קיין רע־וואלוציאנערע פארטיי. א שקלאפענהאל־טער־פארטיי קאן קיין מאל ניט אבשאפען די שקלאפערייַ.

עס איז אזא קלאר, דאס די רוזוועלט־פארטיי קאן קיין מאל ניט שפיעלען אין בעזוג אויף דער לוין־שקלאפערייַ דיזעלבע ראלע, ווי־כע די רעפובליקאנער פארטיי האט אמאל גע־שפיעלט אין בעזוג אויף דער נעגער־שקלאפע־רייַ. און אונזער „ניין!"־ענטפער אויף דיעזער פראגע איז אזא אהן א שום ספק געווען בע־רעכטיגט. און ניט־וועניגער בערעכטיגט איז אויך געווען אונזער „ניין!"־ענטפער אויף דער פרא־גע, אויב די רוזוועלט־פארטיי וויל און קאן דורכ־פיהרען א"ן אמת'ע, אויסגעהאלטענע ארבי־טער־שוץ־געזעצגעבונג פאליטיק, וועלכע זאל וויידערזיך **בעשרענקען** דעם אויסבייטונגס־גראד פון'ם אמעריקאנישען קאפיטאליזמוס.

לאזענדיג דערווייַלע די פראגע פון „וויל־אויף א זייט, לאמיר פריהער בעטראכטען די פראגע פון „קאן". וואס קען די רוזוועלט־פאר־טיי, צוזאמענגענומען וויי זי איז, טאן פאר דעם ארבייטער־קלאס אין דיעזער הינזיכט?

נאך אונזער מיינונג איז ניט די רוזוועלט־פארטיי, און ניט קיין אדערע קאפיטאלים־טישע אדער מיטעל־קלאס פארטיי, אימשטאנ־דע דורכצופיהרען א קאנזעקווענטע ארבייטער־שוץ־געזעצגעבונג פאליטיק. און צוליעב פאלגענ־דע אורזאכען: וואס די „רעפארמער" און קאמפ־ראמיסלער, הן פון דעם ארבייטער־קלאס, הן פון די בורזשואזע קלאסען, זאלען זיך ניט סטא־רענען צו פערדעקען און פערטושען די געזעלש־שאפטליכע קלאסענאיינטיילונג און דעם קלא־סענקאמפף, די **פאקטען** בלייבען דאך דיזעל־בע: די געזעלשאפט **איז** צוטיילט אויף קלאסען, דער קלאסענקאמפף גאהט אן אלץ שארפער און שארפער. ווי גוט, אזא, בורזשואזע רעפארמערס זאלען־יט זיין, און ווי עהרליך זייערע כוונות אין בעזוג אויף פערבעסערען די לאגע פון די ער־בייטער זאל ניט זיין, איז דאך גאנץ קלאר אז כל זמן זיי ווילען דאס **סיסטעם** פון לוין־שקלא־פעריי **ניט** אבשאפען, מוזען זיי בעשטעהן דע־רויף, אז זייערע „רעפארמען" און פערבעסערונ־גען זאלען אויסגעפיהרט ווערען פון דער בור־זשואזיי אליין און ניט פון דעם ארבייטער־קלאס, דורך איהר אייגענער מאכט, ווי גוט א שקלאפענהאלטער זאל ניט וועלען זיין צו זיי־נע שקלאפען, און ווי מענשליך ער זאל זיי ניט וועלען־באהאנדלען, — אזוי לאנג ווי ער וויל די גאנצע שקלאפערייַ ניט אבשאפען און די שקלא־פען אין גאנצען פריי מאכען, מוז ער, נאטיר־ליך, בעשטעהן דערויף, אז ער מוז בלייבען „בעל־הבית אין הויז", אז ער מוז בעשטימען ווי אזוי די שקלאפען זאלען בהאנדעלט ווערען. ער קאן זיין אזוי „ליבעראל", אז ער זאל ערלוי־בען די שקלאפען צו שיקען צו איהם קאמיטעם אום זיך צו בעקלאגען אויף שלעכטע בהאנד־לונג פון די אויפזעהער, אדער, אפילו פארצו־שלאגען „רולם", לויט וועלכע זיי זאלען בהאנ־דעלט ווערען. אבער דאס לעצטע ענטשיידונגס־ווארט מוז ער זיך איבערלאזען. ער קאן ניט צולאזען, דאס זיינע שקלאפען זאלען האבען די מאכט איהם צו צווינגען צו טאן אלעם, וואס זיי ווילען, ווייל זיי קאנען נאך דיעזע מאכט געברויכען, אדער, ווי ער וואלט געזאגט, מיס־ברויכען, אום זיך אין גאנצען צו בעפריין.

דאָס זעלבע גילט אויך פון א גאַנצען קלאַס. א שקלאַפענהאַלטער־קלאַס קאָן בשום אופן ניט צו־לאָזן, אז דער שקלאַפען־קלאַס זאָל בעזיצען די מאַכט זיך צו בעפרייען. אום זי זאָל ניט האָבען דיעזע מאַכט מוז זי ניט האָבען קיין פּאָליטי־שע זעלבסט־בעשטימונגס מאַכט. זי מוז ניט בע־זיצען די ענדגילטיגע מאַכט צו ענטשיידען אי־בער איהר אייגענעם שיקזאָל. אין אלע קאַפּי־טאַליסטישע לענדער, וואו די אַרבייטער האָבען ניט אָפּיציעל די פּאָליטישע מאַכט אין זייערע אייגענע הענט, איז עס איינע פון די שווערסטע פּראָבלעמען פון די קאַפּיטאַליסטישע פּאָליטי־קער ווי אזוי דיעזע מאַכט ניכטיג צו מאַכען, זי צו בעריבען פון אירגענד וועלכען רעאַלען אינ־האַלט.

דיעזעם פּראָבלעם איז ספּעציעל שווער פאַר די זאָגענאַנטע „ראַדיקאַל"־בורזשואָזע פּאָליטי־קער. זיי שטעהען אין א שווערער דילעמא: אַוועקנעהמען ביי די אַרבייטער זייערע פּאָליטי־שע רעכטע איז גענגען זייערע „דעמאָקראַטישע" פּרינציפּען, און (און דאָס איז דאָס וויכטיגסטע) גענגען זייערע קאָמפּראָמיס־טאַקטיק. א חוץ דעם קאָנען זיי ניט אַוועקנעהמען ביי די אַרבייטער זייערע פּאָליטישע רעכטע אָהנע צו מאַכען די רעאַקציאָנערסטע עלעמענטען אין דעם קאַפּיטא־ליסטישען קלאַס גופא פאַר די גאַנצע בעלי־הבתים פון דער נאַציאָן און דאַדורך שעדיגען זייער אייגענעם, דעם „פּראָגרעסיוון" טייל פון דער בורזשואָזנער געזעלשאַפט. פון דער אַנדע־רער זייט קאָנען זיי ניט גלייכגילטיג איבערלאָ־זען די פּאָליטישע מאַכט אין די הענט פון די אַרבייטער. דערדעזוהטאַט פון דיעזער דילעמא איז א ג'ן אונבעשטימטע, הין־און־הער שוואַנקען־דע, פּאָליטיק, א סאַרט פּאָליטישער „אי־אין דער פּאָליטיק, א סאַרט פּאָליטישער „אי־נערזיטס־אַנדערערזייטס", — איין טאָג ראַדי־קאַל דעם אַנדערען טאָג רעאַקציאָנער. זייער אי־דעאַל איז א פּאָליטישער צושטאַנד, וועלכער וואָלט געצוואונגען די רעאַקציאָנערען פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס צו זיין „ליבעראַל" און די אַרבייטער צו זיין „געמעסיגט". נאָך מעהר, די געשיכטליכע ערפאַהרונג בעווייזט, דאָס ניט־נור קאָן קיינער ניט צווינגען אזא קלאַס צו זיין „געמעסיגט", זאַנדערן דאָס די טענדענץ איז, דאָס זי אַליין ווייר ניט זיין „געמעסיגט". די „ראַדיקאַלע" פּאָליטיקער וואַרפען זיך אלזא פון איין מיטעל אויפ'ן צווייטען, ווי די פּאָליטיק אין ענגלאַנד און פראַנקרייך אין די לעצטע יאָהרען צייגט, אָבער א'ן'אויסוועג פון דיעזער שווע־רער דילעמא האָבען זיי נאָך דערווייַל ניט גע־פונען.

ביי אונזאַרן אַמעריקא האָט עס א שטיק צייט אויסגעזעהן אזוי ווי דאָס שווערע פּראָב־לעם איז געלעזט געוואָרען צו דער צופריעדען־הייט פון אלע בורזשואזע רעפּאַרמערס און קאָמפּראָמיסלער. דיעזע לעזונג איז בעשטאַנען אין דעם, דאָס מען האָט די ווירקליכע פּאָליטי־שע מאַכט אוועקגענעבען אין די הענט פון די דזשאַדזשעס, וועלכע האָבען געזאָלט זיין א בע־זונדער קאַסטע, וועלכע שטעהט איבער די גע־זעלשאַפטליכע קלאַסען. די דזשאַדזשעס האָבען געזאָלט זיין א בעזונדערע סאַרט נפשות, אָהן אייגענע קאַסעניכטערעסען, אונפּארטייאיש צווישען דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס און דעם אַרבייטער קלאַס, כהנים וועלכע האָבען בלויז אָבצוהיטען און אויסצולייגען די תורה, — די קאָנסטיטוציאָן, — אויף אזא אופן, אז קיינער פון די צוויי־קעמפּענדע צדדים, ניט די קאַפּי־טאַליסטען און ניט די אַרבייטער, זאָלען געהן „צו וויַיט". די דזשאַדזשעס אלס אונפּארטייאי־שע ריכטער צווישען די צווי קעמפּענדע קלא־סען האָבען געזאָלט ביידע קלאַסען צווינגען צו זיין „געמעסיגט" אינ'ם נאָמען און אין די אינ־טערעסען פון דער גאַנצער „נאַציאָן". דיעזע האָפענונג איז געווען ספּעציעל שטאַרק, ווייל די דזשאַדזשעס האָבען זיך געוואונהנט רעקרוטירט פון די פראָפעסיאָנעלע און אַנדערע „מיטעל־שיכטען" פון דער געזעלשאפט, די יעניגע שיכ־טען, וועלכע האַלטען זיך פאַר'ן „פּאַלק" — די אונפּארטייאישע צושויער אינ'ם קאָמפּף צווישען קאַפּיטאַל און אַרבייט, צווישען שקלאַפענהאל־טער און שקלאַפען.

עס האָט זיך אָבער באַלד ארויסגעצייגט, דאָס דיעזער אידעאַלער צושטאַנד פון א לאַנד, וועלכעם ווערט רעגירט, — ווי פּלאַטא'ס רע־פובליק, — פון פיליאָזאָפען, וועלכע האָבען ניט קיין אייגענע קלאַסענאינטערעסען, איז ניט מעהר ווי א חלום, א'ן אונמעגליכע אוטאָפּיע, אין א קלאַסענגעזעלשאפט. די ריכטער פאַלען ניט אַראָב פון הימעל, זיימוזען געבוימען וועלען פון דער ערד. און דאָן איז די פראגע, פון וועלכען קלאַס וועלען זיי גענומען, און, נאָך מעהר, וועלכער קלאַס האָט די מאַכט זיי אָנצושטעלען. און אזוי ווי דיעזע מאַכט מוז איזא קלאַסענגע־זעלשאפט געהערען צו איין קלאַס, — סיידען די ריכטער זאָלען אליין וועלען א בעזונדערע הער־שער־קלאַס וועמעם אנשטעלונג זאָל ניט אבהענ־גען פון די אַנדערע קלאַסען, — ווי דאָס איז גע־וען דער פאַל ביי די אריענטאַלישע טהאָקרא־טישע געזעלשאפטען, — דאָן איז די ריכטערלי־כע הערשאפט בלויז א מיטעל צו פערדעקען די הערשאפט פון דעם קלאַס, וועלכער בעהערשט די ריכטער, אָדער צוווילכען די ריכטער געהערען.

א פאַר צעהנדליג יאָהר פון ריכטערליכער הערשאפט איז געווען גענוג צו איבערצייגען אלע אונזערע „פרינציפּיעלע" קאָמפּראָמיסלער, — די זאָגענאַנטע „ליבעראַלע" און „ראַדיקאַלע" פּאָלי־טיקער, — אָדער „רעפּאַרמערס" ווי מען פלעגט זיי ביז יעצט רופען, — דאָס אונזערע ריכטער זיינען ניט מעהר ווי א'ן אינסטרומענט פון די רעאַקציאָנערסטע עלעמענטען פון דעם קאַפּיטא־ליסטישען קלאַס. און זיי זיינען דאָרום געקומען

פנים אל פנים מיט דעם זעלבען פראבלעם, אי־ בער וועלכען די „ראדיקאלען" פון אנדערע לענ־ דער האבען זיך שוין זייט יאהרען געבראכען די מוחות: וואו זאל ליגען דער שווער געוויכט פון דער פאליטישער מאכט? ביי דעם הערשענ־ דען קלאס אדער ביי דעם בעהערשטען? און אזוי ווי די ריכטער, וועלכע האבען יעצט די ענטשיידענדע פאליטישע מאכט אין אונזער רע־ גיערונג־סיסטעם, זיינען ניט מעהר ווי א'ן אינ־ סטרומענט פון דעם רעאקציאנערסטען טייל פון דעם הערשענדען קלאס, האט דיעזע אלגעמיינע פראגע אנגענומען די ספעציעל־ אמעריקאנישע פארמע: זאלען די ריכטער ווייטער אנפיהרען זייער אבזאלוטע הערשאפט, אדער זאל די הער־ שאפט פון זיי אוועקגענומען ווערען, אדער זאל זייער הערשאפט וועניגסטענס „בעשרענקט" ווע־ רען, ווי, צום ביישפיעל, די הערשאפט פון „קאנ־ סטיטוציאנעלע" מאנארכען?

די ארט און ווייזע, ווי אזוי די פערשיעדע־ נע גרופען פון אונזערע „פראגרעסיסטען" און „רעפארמערס", — די פערשיעדענע שאטירונ־ גען פון אונזער „ראדיקאליזמוס", — האבען גע־ ענטפערט אדער זיך בעמיהט צו ענטפערען אויף דיעזער פראגע, ביקדעט איינעם פון די אינטע־ רעסאנטסטע קאפיטלען פון אמעריקאנער גע־ שיכטע. א קאפיטעל וואס איז פול מיט לעהר־ רייכע אנווייזונגען אויף דערפאלגרייכע און דעם ווירקליכען כאראקטער פון אונזער „פראג־ גרעסיוויזמוס" און „ראדיקאליזמוס", און פון וועלכען מיר קאנען לערנען א ריכטיגען מוסר השכל ווי אזוי דער ארבייטער־קלאס דארף זיך צו דיעזען „פראגרעסיוויזמוס" און „ראדיקא־ ליזמוס" פערהאלטען. ליידער קאנען מיר דא ניט איינגעהן אויף איינצעלהייטען, און מיר וועלען דארום בעהאנדלען בלויז דעמיעניגען טייל פון אונזער „פראגרעסיוויזמוס", וועלכער שפיגעלט זיך אב אינ'ס פראגראם פון דער נייער פארטיי.

דאס פראגראם פון דער נייער פארטיי האט די מעלה געגענאיבער די פראגראמען, וועלכע די קאפיטאליסטישע פארטייען פלעגען ביז יעצט ארויסשטעלען, און נעגען די פראגראמען פון דער רעפובליקאנער און דעמאקראטישער פארטייען אין היי־יאהריגען קאמפיין, דאס זי זאגט קלאר און דייטליך, וואסזי פערשפרעכט צו טאן פאר די ארבייטער. וועהרענד די אנדערע פראגראמען האבען בלויז אלגעמיינע רעדענסארטען און איי־ ניגע אונדייטלייכע און צוויידייטיגע פער־ שפרעכונגען ענטהאלט דאס פראגראם פון דער נייער פארטי, א רייהע פון פערשפרעכונגען, אויסנעדריקט אין א קלארער און דייטליכער ווייי־ זע, אזוי, דאס וועט די נייע פארטי זאל זיעגען, וואלט זי זיך ניט געקאנט ארויסדרעהען פון זיי־ ער ערפיעלונג, ווי דאס האבען אימער געקאנט, און קאנען אויף יעצט, די רעפובליקאנישע און דעמאקראטישע פארטייען. דאס צייגט דערויף, דאס די נייע פארטיי מיינט ערנסט צו שטרעבען דיעזע פראגראם - פונקטען דורכצופיהרען. אבער...

קיין בורזשואזנע פארטיי קאן ניט אננעה־ מען א פראגראם לטובה די ארבייטער אהן א'ן „אבער". און דאס פראגראם פון דער רוזוועלט־ פארטיי. האט, אין דיעזער בעציהונג, אויך א'ן „אבער", און נאך דערצו אזא גרויסען, דאס ער מאכט דאס גאנצע פראגראם אבזאלוט ווערטלאז, ווייל ער בעציהט זיך אויף דאס רעכט פון די ריכטער דיעזעם פראגראם צו פער־ ניכטען אלס „אונקאנסטיטוציאנעל".

מיר האבען געזאהן אין אונזער לעצטען ארטיקל, דאס איינע פון די הויפט־אורזאכען פון דער גרינדונג פון דער נייער פארטיי איז דער אומשטאנד, וואס די דזשאדזשעס האבען גע־ ברויכט זייער פאליטישע מאכט, — דאס רעכט צו ערקלערען געזעצע אלס „אונקאנסטיטוציא־ נעל", — אום צו פערניכטען די בעמיהונגען פון דעם ארבייטער־קלאס און די „רעפארמערס" איינצופיהרען געוויסע ארבייטער־שוץ־געזעצען, דורך דעם, וואס זיי ערקלעהרען אלע וויכטיגע ארבייטער־געזעצע פאר „אונקאנסטיטוציאנעל". דאס מאכט א „רעפארם"־אדער־קאמפראמיס־ פאליטיק אונמעגליך. אום צו קאנען דורכפיהרען רוזוועלט'ס ארבייטער געזעצגעבונג־פראגראם איז דאהרום אבזאלוט נויטהיג, אז די קאורטס זאלען ניט קאנען פערניכטען די געזעצען, וועל־ כע רוזוועלט וויל דורכפיהרען. דער עקר איז אלזא ניט וואס פאר ארבייטער־שוץ־געזעץ צען רוזוועלט וויל זאלען אננעגומען ווערען פון די געזעצגעבענדע קערפערשאפטען, — קאנגרעס און די סטייט־לעדזשיסלייטשורס, — זאנדערן וויי אזוי צו פערהיטען דיעזע געזעצע געגען דער מאכט פון די דזשאדזשעס זיי צו פערניכטען. דאס איינציגע מיטעל דאצו איז ביי די דזשאדזשעס דיעזע מאכט אוועקצו־ נעהמען. די סאציאליסטישע פארטיי, וועלכע וויל און קאן דורכפיהרען א קאנזעקווענטע ארי־ בייטער־פאליטיק, וויל איהרע קלאסאנאינטע־ רעסען זיינען פאר אזא פאליטיק, האט דאהרום זייט יאהרען אויף איהר פראגראם א פונקט, וועלכער פאדערט, דאס דיעזע מאכט זאל ביי די דזשאדזשעס אוועקגענומען ווערען. דיעזער פונקט ערשט מאכט איהר געזעצגעבונג־פראג־ראם וועהרטהפול. אהן איהם זיינען אלע געזעצ־ געבונגס־פראיעקטען וועהרטלאז. אבער גערעדט דיעזען פונקט האט רוזוועלט, וועלכער האט זיך ניט געלאזט פיעל בעטען צו בארגען פונ'ם סא־ ציאליסטישען פראגראם אנדערע פונקטען, ניט אנגענומען! וואהרום? זעלסטפערשטענדליך, וויל ער איז מיט דיעזען פונקט ניט איינ־ פערשטאנען.

עס פרעגט זיך אלזא: ווי קומט עס, דאס רוזוועלט, וועלכער האט פאר די לעצטע פאר יאהר ניט אויפגעהערט צו שרייען „קראאוד!" וועגען דעם, וואס די קאורטס פערניכטען אלע

ארבייטער־געזעצע וועלכע זיינען אבזאלוט נע־
טהיג פאר׳ן רעפארם־קאמפראמיס פראגראם,
און וועלכער האט אויפגעשטעלט א גאנצע רייהע
פון ארבייטער־געזעצגעבונג פאדערונגען, זאל
בלייבען שטעהן דוקא ביי דער יעניגער פא־
דערונג, אהן וועלכער אלע איבריגע פאדערונ־
גען זיינען גאר ניט וועדטה? אז די אונשעדליך־
מאכונג פון דיעזער מאכט איז נעטהיג שטעהט
בייאיהם יא אין פראגראם, און דאם מען דארף
עטוואס טאן אום דיעזע מאכט אונשעדליך צו
מאכען שטעהט אויך אינ׳ם פראגראם. אבער,
וואם טאן? וווי אזוי טאן? שטעהט אינ׳ם פרא־
גראם ניט. און דער קאנטראסט צווישען דער
קלאדער און דייטליכער שפראכע פון דעמזע־
בען פראגראם אין בעזוג אויף די געזעצגעבונג־
פאדערונגען און דער אונבעשטימטהייט, צוויי־
דייטיגקייט און אונקלארהייט פון דער שפראכע
אין בעזוג דערויף, וואם מען דארף טאן אום
די קאורטס זאלען ניט קענען פערניכטען דיעזע
געזעצגעבונג, איז העכסט מערקווירדיג.

מיט וואם ערקלעהרט זיך דיעזער קאנ־
טראסט? ווייסט דען ניט רוזוועלט, אז עס איז,
צום ביישפיעל, נוצלאז אנצונעהמען א „וואר־
מנ׳ם קאמפענזיישאן״ געזעץ כל זמן ווי די
קאורטס האבען דאם רעכט דיעזעם געזעץ צו
ערקלערען פאר „אונקאנסטיטוציאנעל״? ער
האט דאך דאם אליין געזאגט צעהנדליגע מאהל!
וואהרום פאדערט ער אלזא ניט, קלאר און דייט־
ליך, אהן שום „געזונד־פים״, אז דיעזע מאכט
זאל ביי די קאורטס אוועקגענומען ווערען, ווי
עס פאדערט די סאציאליסטישע פארטיי?

די ערקלעהרונג ליעגט אין דעם, וואם
מיר האבען אויבען געזאגט, אז רוז־
וועלט שטעהט פאר דער דילעמא אין
וועלכער אלע בורזשואזע „רעפארמער״ און „ראי־
דיקאלען״ גפעינען זיך אין בעזוג אויף דעם,
וואו עס זאל ליעגען די פאליטישע מאכט. רוז־
וועלט זעהט, אז כל־זמן די קאורטס האבען דאם
רעכט צו ערקלעהרען געזעצע „אונקאנסטיטו־
ציאנעל״, קאן קיין ארבייטער־שוין־פראגראם ניט
דורכגעפירט ווערען, ווייל די ריכטער זיינען,
„לויידער״ רעאקציאנערען. מען מוז ביי זיי, אל־
זא, דיעזעם רעכט אוועקנעהמען. אבער ווי אזוי
נעהמט מען עס אוועק אזוי, אז די גאנצע פא־
ליטישע מאכט זאל ניט ארויפפאלען צו די אר־
בייטער אין די הענט? אט דא ליעגט רוזוועלט׳ס
טראבל. ער קאן ניט אהין און ניט אהער:
לאזען די מאכט ביי די ריכטער איז שלעכט,
וווייל די ריכטער זיינען רעאקציאנערען, און מיט
זייערע ענטשיידונגען פערשארפן זיי דעם קלא־
סענקאמפף און דאם קען טרייבען די ארבייטער
אינ׳ם סאציאליסטישען לאגער. אבער אוועקצו־
נעהמען דיזע מאכט איז אויך ניט גוט. דאן וועלען
די ארבייטער האבען די גאנצע פאליטישע מאכט
אין זייערע אייגענע הענט, וווייל זיי זיינען דאך
די מאיאריטעט פון פאלק, און ווער וויים וואם
זיי קאנען נאך מיט איהר טאן? אפשר גאר
אבשאפען דאם גאנצע לוין־סיסטעם? דאם קאן
מען־נאטירליך ניט דערלאזען. פון אבשאפען
דיעזע מאכט קאן דארום קיין רעדע ניט זיין.
דאם קאן בלויז פאדערען א סאציאליסטישע
פארטיי, וועלכע האט קיין מורא ניט פאר דעם
ארבייטער־קלאם, וועלכע וויל גערעדע אז דער
ארבייטער־קלאם זאל האבען די פולע מאכט צו
טאן אלעם, וואם ער וויל, אפילו אבשאפען די
גאנצע קאפיטאליסטישע גזעזשאפטם־סיסטע־
מע. אבער ניט א בורזשואזע פארטיי, וועלכע
וויל בלויז אייגפיהרען רעפארמען, אום אבצו־
האלטען דעם ארבייטער־קלאם פון צו גערוויכען
אונאבהענגיג אפילו דאם ביסעל פאליטישע
רעכטע וואם ער האט. וועו רוזוועלט וואלט גע־
וועו זיכער, אז די ארבייטער וועלען זייער פא־
ליטישע מאכט גערוויכען בלויז אום דורכצו־
פיהרען א „גמעסיגטעם״ רעפארם־פראגראם,
וואלט ער זיי נאטירליך אנפארטרויט די רעאלע
פאליטישע מאכט, וווייל, רוזוועלט איז א „פראק־
טישער מענש״, און אבסטראקטע רעכטע אינ־
טערעסירען איהם בלויז אויף אזוי פיעל, אויף
וויפיעל זיי האבען א פראקטישען וועדטה.
אבער ליידער צייגט די פראקטיק, אז עס איז
גפעפארלויך די ארבייטער אזא מאכט אנצופער־
טרויען. זיי ווערען וואם וווייטער אלץ מעהר רע־
וואלוציאנער. און אבוואהל „מיר פראגרעסיס־
טען״ וווייסען, אז אוינע פון די הויפט־אורזאכען
פון דעם, וואם די ארבייטער ווערען רעוואלו־
ציאנער איז די רעאקציאנערע שטורדעם־
טאקטיק פון דירעאקציאנערע פאליטיקער, וויי־
סען מיר אבער צו דער זעלבער צייט, אז מיט
פייער טאר מען זיך ניט שפיעלען.

וואם טהוט מען אלזא? דאם איינציגע
מיטעל איז, אויסצוגפינעו א נייעם סארט
קאמפראמיס, — א קאמפראמיס אין בע־
צוג אויף דעם רעכט צו ערקלעהרען גע־
זעצע „אונקאנסטיטוציאנעל״. א קאמפראמיס,
לויט וועלכען די רעאלע פאליטישע מאכט זאל
פערבלייבען אין די הענט פון די קאורטס, כדי
מיר זאלען זיין זיכער, אז די ארבייטער זאלען
ניט קענען גערוויכען זייער פאליטישע מאכט,
אום זיך אליין צו נעהמען אזעלכע „רעפארמען״,
וואם מיר וויסען זיי ניט גפעבען. אבער צו דער־
זעלבער צייט זאלען די דזשאדזשעס ניט קאנען
פערביטען אונז, „פראגרעסיוועו״ פאליטיקער,
איינצופיהרען אזעלכע רעפארמען, וועלכע דער
קאפיטאליסטישער קלאס קען „אפארדען״ איינ־
צופיהרען, און וועלכע זיינען נאך אונזער „פראק־
גרעסיוו״־קאפיטאליסטישער מיינונג אי „גע־
רעכט״ אי נויטהיג, אום צו ראטעווען די קאפי־
טאליסטישע גזעזשאפט פון די רעוואלוציא־
נערע טענדענצען, וועלכע ענטוויקלען זיך אין
דעם ארבייטער קלאס.

די פראגע איז בלויז: וואו נעהמט
מען אזא קאמפראמיס?

ביז יעצט איז נאָך אזא קאָמפּראָמיס ניט ענטדעקט געוואָרען. מיר קאָנען דאָרום ניט זאָגען קלאָר און דייטליך, וואָם מיר ווילען טאָן אין דיעזער הינזיכט. מיר מוזען זיך אלזא בעניגען מיט אלגעמיינע אויסרייד־ען, אז מיר וועלען טאָן „אלעם וואָם עם וועט זיין נעטהיג", א. ז. וו. אויפ'ן געוואהנליכען אלטען פּאָליטישען שטייגער. וואָם קאָנען מיר טאָן, וועז מיר האָבען דאָך ניט געקאָנט אויסקלערען א ריכטיגען קאָמפּראָמיס? מען קאָן דאָך פון אונז ניט ערוואַרטען, דאָם וועז מיר האָבען ניט אזא קאָמפּראָמיס זאלען מיר אננעהמען דעם סאָציאליסטישען פּראָגראַם־פונקט, אבשאָפען די גאַנצע ריכטערייכע מאכט, און איבערגעבען די גאַנצע געזעלשאַפטליכע פּאָליטישע מאכט אין די הענט פון דער מאיאָריטעט, דאָם הייסט אין די הענד פון דעם ארבייטער קלאַס!

דאָם וויטיגסטע אין דיעזער הינזיכט איז, דאָם אזא קאָמפּראָמיס, ווי די רוזוועלט־פּארטי וואָלט וועלען האָבען, איז אויף דיעזען געביעט גאַנץ אונמעגליך. דער שוועד־ געווייכט פון דער געזעלשאַפטליכער פּאָליטישער מאכט מוז ליעגען אין איין אָרט און קאָן ניט צושפּליטערט וועֶרען דורך קיינע קאָמפּראָמיסען. דאָם רעכט צו ענטשיידען, וואָם עם זאָל זיין געזעץ, איז די גערעלשאַפטליכע פּאָליטישע מאכט אין א מאָדערנעם שטאַאט. דיעזע מאכט קאָן ניט זיין צו דערזעלבער צייט אי ביי די דזשאָדזשעם, אי ביי דער מאיאָריטעט פון פּאָלק. זי מוז זיין אָדער דאָ אָדער דאָרט. און וועד עם וויל ניט, אז זי זאָל זיין ביים מאיאָריטעט פון פּאָלק, — דאָם הייסט ביי די ארבייטער, — מוז זי לאָזען ביי די ריכטער, (אָדער ביי אנאנדער סאָרט מענשען אין א גלייבער שטעלונג) און דיעזע מוזען האָבען דאָם רעכט מיט איהר צו טהאָן וואָם זיי ווילען. וויל קיין קאָנטראָלע פון דיעזער מאכט איז ניט מעגליך אָהנע דיעזע מאכט אוועקצונעהמען. די יעניגע פּארטי, וועלכע ויל ביי די ריכטער דיעזע מאכט ניט אוועקנעהמען, קאָן ניט דורכפיהרען א געזעצגעבונגס־פּראָגראַם, וועלכע די ריכטער ווילען ניט סאַנקציאָנירען. די נייע פּארטי קאָן אלזא איהר ארביטער־ישוי־געזעצגעבונג פּראָגראַם ניט דורכפיהרען ווי שטארק זי זאָל דיעזעם ניט וועלען. דאָם קאָן נאָר אויסגעפיהרט וועֶרען פון דער סאָציאליסטישער פּארטי.

ב. פּייגענבוים.

ווי אַזוי קענען די אַרבייטער קריעגען די מאַכט?

די דיסקוסיאָן וועגען דעם צווישען די סאָציאַליסטישע טהעאָרעטיקער אין דייטשלאַנד.

ין דער סאָציאליסטישער בעוועגונג אין דייטשלאַנד האָט זיך די לעצטע צייט געגנומען בעוויזען א נייע ריכטונג, — א רעוויזיאָניזמום פון דער לינקער זייט.

„רעוויזיאָניזמום" רופט מען דאָרטען די פּאָדערונג, מען זאָל רעווידירען — אויפ'ס נייַ דורכזוהן, בעטראַכטען, איבערלייגען — די אָנגענומענע גרעאנקען און פיהרונגען פון דער פּארטיי. מען זאָל, הייסט עס, ניט מעהר אָננעהמען, אז די ביז אָהעריגע גרעאנקען און פיהרונגען זיינען אָהן שום שאלה ריכטיג, נאָר מען זאָל זיי אויפ'ס נייַ אונטערזוכען און ענדערען.

די לעצטע יאָהרען איז נאָר געווען איין ריכטונג אזעלכע, דער רעוויזיאָניזמום פון דער רעכ־

טער זייט. היינט בעווייזט זיך א נייער רע־ווייזאָניזמוס, פון דער לינקער זייט.

„די רעכטע זייט" פון יעדער בעוועגונג אָדער פּאַרטיי אָדער פּאַרלאַמענט רופט מען די, וואָס נויגען זיך מעהר צו פֿשרות מיט די בעשטעהענ־דע אײנריכטונגען. „די לינקע זייט" רופט מען די, וואָס געהען ווייטער, טיפֿער, ראַדיקאַלער מיט זייערע פֿאָדערונגען וועגען ענדערונגען אָדער רעוואָלוציאָנען.

די רעווייזאָניסטען פון דער רעכטער זייט אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, ווילען אָב־שוואַכען דעם רעוואָלוציאָנערען כאַראַקטער פון דער בעוועגונג. זייער טענה איז, אז מיט די מאַכט, וואָס די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי האָט שוין היינט, וואָלט מען געקענט אויספֿיהרען וויכ־טיגע בעריבסעררונגען, וועז די פּאַרטיי וואָלט גע־וואָלט אַריינגעהן אין אָבמאַכונגען מיט ניט־סאָ־ציאַליסטישע רעפּאָרמערס און ארבייטען מיט זיי האַנד אין האַנד פּאַר רעפּאָרמען. די שטערונג דערצו, טענה'ן זיי, איז דער רעוואָלוציאָנערער כאַראַקטער פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי. מיט איהר רעוואָלוציאָנערע אַגיטאַציאָן גרָאבט זי א גרוב פון טיפּע צושיידונג צווישען איהר און די בורזשואזיע רעפּאָרמערס. דאָס אָבער, זאָגען זיי, האָט קיין שום צווק ניט. די סאָציאַלע רעוואָ־לוציאָן וועט סאי ווי סאי ניט קומען דורך א מלחמה צווישען די סאָציאַליסטען און די היינט־יגע מאַכט. די סאָציאַליסטישע אומענדערונג וועט קומען ביסלעכווייז, דורך רעפּאָרמען נאָך רעפּאָר־מען. על כן, דאַרף די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אַראָבנעהמען פון זיך דעם „רעוואָלוציאָנערען שטעכערטיגען שפּיץ" אויסערען פריינדליכער מיט אַלע וואָס וואָלטען וועלען ציהעלפען צו רעפּאָר־מען, צו קלייגע פערבעסערונגען אין די היינטיגע אַרדנונג. אויף אזא אופן וואָלט די סאָציאַליסטי־שע פּאַרטיי געקענט אויפטאָן עפּעם פּראַקטיש־עם מיט דער מאַכט, וואָס זי האָט שוין. וועז זי בלייבט אָבער מיט איהרע „שטעכערטיגע רעוואָ־לוציאָנערע שפּיצען", מאַכט זי זיך אונמעגליך עפּעם אײנצוטאָן דערווייל היינט, ווייל דאָס לאָזט איהר ניט פערבינדען זיך מיט קיין אַנדע־רע פּאַרטיי. דורכדעם בלייבט דערווייל די וויכ־טיגע מאַכט, וואָס זי האָט שוין אָנגעקליבען, ליגען אונבענוצט. און דער סוף וועט זיין, דער עולם וועט ווערען אונגעדולדיג און די פּאַרטיי וועט איהר מאַכט צוריק פערליערען.

דאָס איז, בקצור, דער געדאַנק פון דעם רע־ווייזאָניזמוס פון דער רעכטער זייט.

געגען זיי זיינען געשטאַנען די, וואָס מען האָט גערופען „ראַדיקאַלען", אונזערע בעסטע טהעאָרעטיקעראון די מאַיאָריטעט פון דער פּאַר־טיי. זייער טענה איז געווען אז מיט פּשרות און פריינדליכקייט מיט די קאַפּיטאַליסטען וועט מען פון זיי גאָר ניט אַרויסקריגען. עס איז ניטאָ היינט קיין ערנסטע מאַכט צווישען די בורזשואָס וואָס וויל ערנסט רעפּאָרמען. די פערהעלטניסע צווישען די ארבייטער און קאַפּיטאַליסטען וועלען אַין ביטערער און פיינדליכער. אויב עס זיינען דאָ צווישען די קאַפּיטאַליסטישע פּאָליטיקער אזעלכע, וואָס וויל רעפּאָרמען, איז דאָס נאָר דאָרום, וויל די רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג פון די סאָציאַליסטען טרייבט זיי אַן דערצו. וועז די סאָציאַליסטען אָבער, וואָלטען אָבגעבראָכען זיי־ערע „רעוואָלוציאָנערע שפּיצען" און זיך מיט יע־נע פּאראיניגט, וואָלט זייערגאנצע בעוועגונג צו־וואַסערט געוואָרען. און דאָן וואָלט פון אַלעמען גאָרניט געווארען. פאָרלויפיג רעפּאָרמען זיינען טאַקי וויכטיג און נויטהיג, אָבער זיי קען מען אָם שנעלסטען און זיכערסטען קריגען וועז די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי וועט דוקא טראָגען די „שטעכעדיגע רעוואָלוציאָנערע שפּיצען" פון שארפען קלאַסען־קאַמפּף. חוץ דעם, קען מען ניט וויסען וואָס די צייט קען ברענגען. די פערהעלט־ניסע ענטוויקלען זיך אזוי. אז עס קען יא קומען דערצו, אז די סאָציאַליסטישע בעוועגונג זאָל מו־זען אריינגעהן אין א שארפען קאַמפּף פאר טיע־פע רעוואָלוציאָנערע ענדערונגען מיט אמאָל. דע־ריבער דאַרף מען נאָר שטארקען די בעזונדערע רעוואָלוציאָנערע כאַראַקטער פון די ארבייטער.

דאָס איז געווען ביז אהער דער שטאַנד־פונקט פון אַלע „ראַדיקאַלען" צווישען די סאָ־ציאַליסטען, די מאַיאָריטעט פון דער פּאַרטיי.

איצט אָבער האָט זיך געזומען ענטוויקלען א ריכטונג פון „ראַדיקאַלע ראַדיקאַלען", — א רעווייזאָניזמוס פון דער לינקער זייט. ווי אַלע ראַדיקאַלען, זאָגען זיי אויך, אז דער עיקר דאַרף מען נאָר שטארקען די בעזונדערע רעוואָלוציא־נערע מאַכט פון די ארבייטער און שארפען דעם קלאַסען־קאַמפּף, אָבער ווי אזוי ? דער ביז־אהעריגער גאַנג פון דער פּאַרטיי איז געווען דאָס צו טהאָן דער עיקר דורכ'ן וואַהל־קאַמפּף, דורך די שטארקונג פון די ארבייטער'ס רעוואָלוציאָנ־

ערע מאכט אין פארלאמענט. דאס איז פאר די נייע רעוויזיאנישטען, די לינקע רעוויזיאנישטען, די ראדיקאלע פון די ראדיקאלען, ניט ענגיעגענד. זיי פאדערען עצט מען זאל זיך רעכענען מיט דער וואקסענדער ארויסטרעטונגען פון דיסען. „מאסען־אקציאן" רופען זיי עס.

זיי זיינען עטוואס עהנליך צו אונזערע „סינדיקאליסטען", פון הייוואוד'ס חדר. אבער נאר עטוואס עהנליך. דאס זעלבע זיינען זיי ניט. קודם זיינען זיי זעהר ווייט פון אגיטירען פאר גוואלדטהאטען, סאבאטאזש און כדומה. אויך האלטען זיי זעהר שטארק פון דעם פאליטישען קאמפף. אלין וואס זיי ווילען איז, אז חוץ דעם פאליטישען קאמפף, זאל די סאציאליסטישע פארטיי אויך זיך בענוצען מיט גרויסע „מאסען־ארויסטרעטונגען". דייטליך וואס זיי מיינען דערמיט, זאגען זיי ניט. נאר עס זעהט זיך אן, אז זיי מיינען מאסען־סטרייקס, מאסען־דעמאנסטראציאנען און צוזאמענשטויסונגען, וואס קענען קומען דערבי צווישען די ארויסטרעטענדע מאסען און די פאליציי און מיליטער. זיי פראטעסטירען, פאר וואס, וועז עס קומט אמאל צו אזעלכע מאסען־ארויסטרעטונגען, זוכען די פארטייפיהרער דאס אייגצושטיעלען און האלטען דאס פאר א געפאהר פאר דער בעוועגונג. „דאס איז ניט קיין געפאהר", שרייען די נייע לינקע רעוויזיאנישטען, דאס איז איינס פון די וויכטיגסטע וועגען, ווי די ארבייטער וועלען ענטוויקלען זייער רעוואלוציאנערע מאכט און ווי זיי וועלען קומען צום זיעג.

די ראדיקאלע טהעארעטיקער אונזערע, וועלכע האבען יאהרען־לאנג זיך ארומגעהאפפארט מיט די צו־וויינינג־ראדיקאלען, האמפערען זיך יעצט וויידער ארום מיט די נייע צופיעל־ראדיקאלען. פון טענה'ן געגען די רעכטס־רעוויזיאנישטען האבען זיי געמוזט איבערגעהן צו פיהרען טענות געגען די נייע לינקס־רעוויזיאנישטען.

א. פון וואנען דאס איז ארויסגעקומען.

ארויסגעקומען זיינען די נייע געדאנקען פון דעם, וואס גרויסע מאסען־ארויסטרעטונגען האבען זיך בעוויזען אין די לעצטע יאהרען אין פיעלע לענדער. די רעוואלוציאן און מאסען־סטרייקס אין רוסלאנד; דער גרוואלדיגער אלגעמיינער סטרייק אין שוועדען; די מאסען־דעמאנסטראציאנען פאר שטימרעכט אין עסטרייך; די יקרות־דעמאנסטראציאנען אין פראנקרייך, ענגלאנד, בעלגיען, עסטרייך; די אונרוהען פון די ווין־בויערען אין פראנקרייך; די ריעזען־סטרייקס פון די אייזענבאהנער און קוהלען־גרעבער אין ענגלאנד, און אזוי ווייטער און ווייטער.

דאס האט מאנבע געמאכט דענקען, אז דער־ביי האט זיך געצייגט א נייע סארט רעוואלוציאנערע מאכט, די מאכט „פון די מאסען אין די גאסען". ביי דעם שפיעלען א ראלע אויך אזעלכע מאסען, וואס זיינען ניט ארגאניזירט און מיט־שען זיך אין רוהיגע צייטען ניט אין קיין בעווע־גונג. וועז עס קומט א מאסען־ארויסטרעטונג אין די שטראסען, ווירקט דאס ווי עפעס א כשוף. מיט איינמאל בעווייזען זיך צעהנדליגע טויזענד־דער אונטערדריקטע מענשען וועלכע ווערען ווי פון העלפער הויט העלדישע קעמפפער, גרייט זייער לעבען צו אפפערען, כאטש אין געווהנליכע צייטען האט מען זיי אין קיין בעווענונג און קיין ארגאניזאציאן ניט געקענט ארויינציהען, און די רעגיערונגען מיט אלע זייערע געוואלדיגע כוחות האבען הארטע נים צו קנאקען מיט זיי. זיי קענען זיך מיט דיעזע „מאסען אין די גאסען" ניט אזוי לייכט ספראווען.

דיעזע נייע ערשיינונג האט מאנכע ענגאסען שטארק בעגייסטערט אין זיי האבען גענומען דענקען, אז דאס איז א נייער סארט מאסען־מאכט, וועלכע וועט נעהמען שפיעלען א ווייטיגע ראלע אין דער סאציאל־רעוואלוציאנערער בעווענונג.

פריהער האבען די פאליטישע סאציאלים־טען פון אונארגאניזירטע מאסען־מהומות ניט געהאלטען. זיי האבען זיי גיכער געהאלטען פאר א געפאהר פאר דער בעווענונג. דען „די מאסען פון די גאסען" זיינען א געמיש פון אלערלייי עלעמענטען. און זייערע מהומות פיהרען געווהנליך צו בלוטיגע אונטערדריקונג. וועז די ארגאניזירטע בעווענונג זאל זיך אימער פעראייניגען מיט אזעלכע „שטראסען־מאסען" און אימער בעהאנדלען זייערע מהומות ווי אייגענע, וואלט זי אויך געליטען גרויסען שאדען און געוואונען וואלט מען גאר ניט.

דיעזע אלטע מיינונג פון די סאציאל־דעמאקראטען וויל יעצט די „רעוויזיאנישטען פון דער לינקער זייט" רעווידירען. זיי טענה'ן, אז די

פֿאסירונגען פון די לעצטע יאָהרען אין פערשיע־דענע לענדער האָבען בעוויזען, אז דיעזע אלטע מיינונג איז ניט מעהר ריכטיג; „די מאסען אין די שטראסען" קענען יא בענוצט ווערען צו פער־שטאַרקען די רעוואָלוציאָנערע מאַכט פון די אר־בייטער.

א טהייל פון די דאָזיגע לינקס־רעוויז־יאָניסטען גענהען נאָך ווייטער און זאָגען, אז „נאָר דורך „די אקציאָן פון די מאסען"; — ווי זיי רופען אזעלכע מאסען־ארויסטרעטונגען — וועט מען קומען דערצו אז די ארבייטער זאָלען קריעגען די מאַכט און אויס־פיהרען די סאָציאָלע רעוואָלוציאָנען. כאָטש פון דעם פאָליטישען קאמפף האָלטען זיי אויך זעהר שטאַרק.

אזעלכע גערעדט מען א שטארקען אייג־דרוק אויף סענטימענטאָלע נשמות, אויף מענשען וואָס האָבען א נאטור גריהרט צו ווערען פון גרויסע מאסען. מענשען וואָס זיערע גערעדטען שטעהען ניט פעסט אויפ'ן פעלזיגען באָדען פון גרינדליכען נאָכדענקען, ווערען פון אזעלכע שטורמענדע בוואָליעס אראָבגעשוועמט פון זיי־ערע שוואכע פיס און אוועקגעטראָגען אין די וואָלקענס אויף די פליגעלען פון התפעלות.

ב. דיא פריהערדיגע מיינונגען.

אויך אין דייטשלאַנד זיינען די לעצטע יאָהרען פֿארגעקומען אייניגע אזעלכע שטראסען־שטורמען פון די מאסען. א טהייל פון דיעזע שטורמען זיינען פֿארגעקומען פון „גאסען־מא־סען", ניט קיין בעווען־גענגס־מענשען. פון זיי האָט זיך די סאָציאָלדעמאָקראטי אין גאנצען ענט־זאגט. זי האָט ערקלעהרט און בעוויזען, אז זי האָט מיט זיי גאָר ניט וואָס צו טהאָן. אנדערע גרויסע שטראסען־דעמאָנסטראציאָנען האָט די סאָציאָלדעמאָקראטי אליין אראנזשירט, פון די ארגאניזירטע ארבייטער. דאָס זיינען געווען די דעמאָנסטראציאָנען פאר שטימען־גלייכהיט. אָבער די פארטיי האָט ניט דערלאָזט דיעזע דע־מאָנסטראציאָנען ארויסגעהן פון די האָלדליעס. זי האָט זיי איינגעהאלטען. און וען עס האָט אנ־געהויבען צו ווערען געפעהרליך, אז אונארגאניזירטע „שטראסען־מאסען" זאָלען זיך צוטשעפ־ען און דאָס זאָל פיהרען צו בלוטיגע צוזאמענשטויסונגען צווישען די מאסען און מיליטער, האָבען די פארטיי־פיהרער אויפגעהערט מיט די דעמאָנ־סטראציאָנען.

דאָס אלעס געפעלט די נייע לינקס־רעוויז־יאָניסטען זעהר ניט. ביי זיי קומט אויס, אז דערמיט האָלט מען איין דעם שטראָם פון העוא־לוציאָן.

צוליעב דעם האָט קארל קויטסקי געשריבען אין די „נייע צייט" א לאנגע סעריע ארטיקלען, איבער „די אקציאָן פון די מאסען". אין דיעזע ארטיקלען האָט ער גרינדליך אונטערזוכט, ווי־סענשאפטליך און היסטאָריש, וואָס עס איז די פסיכאָלאָגיע פון „די מאסען אין די שטראסען"; וואָס פאר א ראָלע אזעלכע מאסען־ארויסטרע־טונגען האָבען געשפיעלט אין פריהעריגע צייי־טען; וויפיעל נוצען אָדער שאדען זיי האָבען געבראכט די רעוואָלוציאָנען; וואָס עס איז צו ערוואַרטען פון זיי אונטער היינטיגע אומשטענ־דען, און אזוי ווייטער. און ער קומט צו פאָל־גענדען שלוס:

„אזוי ווי דער געגענשטרייט צווישען די קלאסען, צווישען קאפיטאליסטען און ארבייטער, ווערט אלין שארפער, און אזוי ווי עס ווערט אלין גרעסער דער יקרות, און אזוי ווי עס פער־מעהרען זיך די געפאָהרען פון מלחמות, איז צו ערוואַרטען, אז עס זאָלען זיך יעצט אפט טרעפען פלוצלונגדיגע אויסברעכונגען פון שטארקע מא־סען־אונרוהען, פון די ניט־אָרגאניזירטע מאסען, — אויסברעכונגען וואָס ווערען ארויסקומען פון זיך, ניט קיין געמאכטע אָדער אגיטירטע. און מען קען רעכענען, אז די ארגאניזירטע סאציאל־יסטישע בעוועגונג זאָל מאכע מאָל געהן האנד־אין־האנד, אויף א ווייל, מיט אזעלכע אויס־ברעכונגען און דיעזע אייניקייט פון די ארגאני־זירטע בעוועגונג מיט די פון־זיך־אויסברעכענדע ארויסטרעטונגען פון די ניט־אָרגאניזירטע מא־סען זאָל שפיעלען א גרויסע ראָלע. דאָס איז צו ערוואַרטען.

וואָס אָבער מען קען ערוואַרטען פון די ניט־אָרגאניזירטע מאסען אליין; וואָס עס קען זיי איינפאלען צו פאָדערען און צו טהאָן; ווען זיי וועלכען צד זייערע אויסברעכענדע שטורמען קענען נוצען; ווען אזעלכע מאסען־שטורמען קענען אויסברעכען, — דאָס אלעס קען מען קיינמאָל ניט וויסען. די „מאסע" ניט־אָרגאניזיר־טע, איז ווי שטורם־ווינדען, וואָס מען קען קיינ־מאָל ניט וויסען, ווען מען קען זיך ריכטען אויף זיי און וואָס זיי וועלען אויפטהאָן. אזוי ווי אזעל־כע שטורם־ווינדען קען מען יעצט ערוואַרטען, ברענגט דאָס אריין א נייעס אין די מעגליכקייטען

פון די היינטיגע פּאָליטישע ענטוויקלונג. נעמלעך, דאָס מאַכט מעגליך עס זאָלען אמאָל אויסברעכען פּלוצלונגדיגע קאַטאַסטראָפען, רעוואָלוציאָנען, גאָר ניט ווי מען האָט זיך געריכט.

אָבער, דאָך, כאָטש דאָס איז אמת, צייגט דאָס ניט, אז די סאָציאַליסטישע פּארטיי דארף יעצט אויפהערן א כייע טאקטיק. וועג אַזעלכע קאַטאַסטראָפען ברעכען שוין אויס דורך מאַסען־ארויסטרעטונגען, דארף די פּאַרטיי־פיהרונג וויסען וואָס צו טהאָן לויט נאָך די אומשטענדען נאָך. אָבער פּאַראַוים צופּאַסען איהרע פיהרונגען רעכענעדיג אויף אַזעלכע אויסברעכונגען, קען די סאָציאַליסטישע פּארטיי ניט, וויל מען קען קיינמאָל ניט וויסען וועלכער סאָרט מענשען אזא „מאסע" איז און וואו אהין זייערע מהומות קענען פיהרען. זעהר אפט וואָלט עס געווען אן אונגליק, וועג די ארגאניזירטע בעוועגונג זאָל מאכען יד אחת מיט אַזעלכע מאַסען־מהומות, דען אונזערע ארגאניזאציאנען, אויפגעבויט מיט אַזעלכע שווערע אָפּפערונגען און מיהע, וואָלטען געקענט דערביי צובראָכען וועלן און געווינען זאָל מען גאָר ניט.

דעריבער בלייבט די טאקטיק אונזערע די זעלבע וואָס ביז אהער: וויייטער אויפקלערען, אגיטירען, ארגאניזירען און אריינדרינגען אין די פּאָליטישע מאכט. דאָס איז די אייניציגע מיטעל צוצוגרייטען די נויטהיגע מאכט און דעם נויטהיגען בערעכענענדען פערשטאנד פיר די סאציאַלע רעוואָלוציאָן. וואָס עס קען קומען אונערוואַרטעטערהייד, קען מען ניט וויסען. וואָס מיר זאָלען טהאָן אין אזא פאַל, קענען מיר זיך פּאַראַוים ניט צוגרייטען. דאָס וועט מען מוזען בעשטימען יעדעס מאָל וועג עס וועט קומען דערצו, לויט נאָך די אומשטענדען. אָבער וואָס עס זאָל ניט קומען אונערוואַרטעטערהייד, וועט אלין זיין דאָס גרעסטע גליק, וועג מיר וועלען זיין צוגעגרייט מיט פעסטע דיסציפּלינירטע ארגאניזאציאנען, מיט אויפגעקלערטע און בערעכענטע מאסען און מיט אזוי פיעל פּאָליטישע מאכט ווי נאָר מעגליך. דעריבער מוזען מיר נאָר אויף דעם אַרבייטען. עס בלייבט אלזא ביי די אלטע טאקטיק!

אט דאָס איז דער רעזולטאט, צו וועלכען קויטסקי איז געקומען מיט זיינע וויסענשאפטליכע אונטערזוכונגען איבער דיעזע נייע פראגע — די פראגע פון די „מאסען־אקציאָן".

ג. דער אַנדערער צד.

יעצט קומט דער אַנדערער צד. אויף דיעזע סערייע אַרטיקלען פון קויטסקי האָט געענטפערט מיט א סעריע אַרטיקלען אין די „נייע צייט" געגאסע אַנטאָן פּאַנעקוק.

מיר וועלען דאָ איבערגעבען די הויפּטטענות זיינע, אַזוי ווייט ווי זיי בעציהען זיך אויף דיעזען פונקט. איידער מיר קומען צו זיינע ארגומענטען, וועלען מיר קודם איבערגעבען וואָס אייגענטליך ער וויל אַרויסברענגען.

פּאַנעקוק וויל בעווייזען, אז אין די היינטיגע אומשטענדען איז אונמעגליך צו ערווארטען, אז די אַרבייטער קלאַסע זאָל זיך קענען דערשלאָגען צו די גאַנצע מאַכט דורך דעם וואהלקאמפּף אליין. דער וואהלקאמפּף איז טאקי זעהר ווייכטיג אלם דער בעסטער מיטעל אין געווינען צייטען צו שטארקען די מאַכט פון די אַרבייטער קלאַסע. אָבער סוף־כל־סוף וועלען די אַרבייטער נאָר ערָאבערן די מאַכט דורך א גרויסען צוזאַמענשטויס פון די מאַסען גופא מיט די הערשענדע מאַכט.

„די הערשענדע קלאַסע וועט געהן דערשראָגען די אַרבייטער בעוועגונג מיט בלוטיגע געוואָלט; דאָס פּראָלעטאַריאט וועט דאן מוזען ארוים אין מאַסען־אַקציאָן. אָנהויבענדיג מיט די איינפאַכסטע פאָרם פון מאַסען־אַקציאָן, דאָס הייסט, מיט מאַסען־פערזאַמלונגען, וועט זי איבערגעהן דערפון צו שטראַסען־דעמאָנסטראַציאָנען און דערנאָך צו מאַסען־סטרייקס".

„ביי אַזעלכע מאַסען־קעמפּפע וועלען צושטעהן הונדערט־טויזענדער אַרבייטער, וואָס זיינען יעצט פון דערווייטענט פון אונז, אויס גליכגילטיגקייט, אויס פורכט און וויל זיי האָבען ניט קיין צוטרויען אין אונזער קאַפּט. דאָ, ביי גרויסע מאַסען־אקציאָנען, וועלען זיי אויפגעטרייסעלט ווערען פון זייער גליכגילטיגקייט און זיי וועלען אנטהיל נעהמען אין דעם קאַמפּף. אין געוועהנליכע צייטען, וען דער לויף פון דער געשיכטע שלעפּט זיך ווי פון פּעך, אין די געוועהנליכע קעמפּפע פון אלע טאָג, זיינען די אַרבייטער־צוטהיילט און צוישפּאלטען לויט זייערע פערשיעדענע מיינונגען און געדאנקען און גלויבונגען. אָבער אין רעוואָלוציאָנערע צייטען, וואו דער קאַמפּף נעהמט אן „שאַרפערע פּאָרמען און ברענגט געשווינדע ענט־

שיידונגען, מוז זיך דורכברעכען נאטירליכע אהדות, דער נאטירליכער אינסטינקט פון די מאסען אלס איין קלאס. וועז דאס ברעכט זיך אפשר ניט דורך באלד פון אנהויב, איז שפעטער זיכער".

און, מיינט פאנעקוק, עס איז ניט אמת, אז וועז עס רייסען זיך ארויז גרויסע מאסען ניט־ארגאניזירטע, פרעמדע צו אונזער בעווע־גונג, וועלט די דיסציפלין, די סיסטעמאטישע אינהייטליכקייט צושטערט. אדרבה, זאגט ער:

„ביי אזעלכע גרויסע קעמפען וועלט אויך די אינערליכע פעסטקייט פון דער ארגאניזאצי־יאן געהויבען. געשטעלט אויף די האלטעסטע פראבע דורך אזעלכע שווערע קאמפען, וועט אויך די דיסציפלין מוזן וועלן פעסט וויי שטאהל. דורך דיעזע קעמפען זעלבסט, וועט ערשט די מאכט פון פראלעטאריאט, וואס איז נאך יעצט אונגעניגענד, וואקסען אזוי הויך ווי עס איז נויטהיג אום צו קענען קריגען די הערשונג איבער דער געזעלשאפט".

ער בהויפטעט, אז מאסען־אקציאנען קו־מען און מוזען אלין אפטער קומען סיי ווי סיי, צי מיר ווילען צי ניט. אויך זאגט ער, אז אייגענטליך פיהרט די פארטיי אויך אן מאסען־אקציאנען. אלין וואס ער ווייל איז, אז די פארטיי־אנפיהרער זאלען ניט מעהר „איינשטילען" די מאסען־אקציאנען און ניט שטערען צו רעדען און דיסקוטירען וועגען אזעל־כע מאסען־קעמפען.

„די אויפגאבע פון דער פארטיי, טענה'ט ער. איז עס, צו זעהן אז די אקציאן פון די פראלעטארישע מאסען זאל זיין אייההיטליך; די אויפגאבע פון דער פארטיי איז, זי זאל ברייגען ביי די מאסען צום קלארען בעוואוסט־זיין דאס, וואס עס שטורמט אין זיי לייד־נשאפטליך; זי זאל ריכטיג ערקענען, וואס אין יעדען אויגענבליק איז נויטהיג; [illegible] און איהר געבען דערמיט א געוואלדיג שטויס־קראפט. וועז די פארטיי וועט דאס ניט טהאן, וועט זי סיי ווי סיי ניט קענען אבהאלטען די אויסברעכונגען פון מאסען־אקציאנען; זיי וועלען אריבערגעהן איבער דער פארטיי, ווי א שטראם איבער א שטיין אין וועג. אבער דאן וועט זיין א צוזאמענשטויס צווישען די קאמפף־ענרגיע פון די מאסען און די דיסציפלין פון דער פארטיי. און די ארויסטרעטונגען פון די מאסען וועלען דורך דעם וועלען צומישט, צו־טומעלט, צושפליטערט און זיי וועלען א סך פערליערען אין קראפט און ווירקונג", — אויב די פארטיי וועט זיך שטעלען געגען זיי. אלזא, דאדורך די פארטיי מאכען אזעלכע מאסען־ארויס־טרעטונגען פאר איהרע אייגענע און זיך שטעלען אן דער שפיצע פון זיי.

דאס איז, וואס דער „לינקס־רעוויזיאניז־מום" פאדערט.

און אט זיינען די ארגומענטען:

עס איז ניט מעגליך, זאגט פאנעקוק, אז די ארבייטער זאלען קומען צו די פאלשטענדיגע מאכט אין דער היינטיגער רעגירונג, דורך דעם וואס זיי זאלען קריגען די מאיאריטעט דורך זייערע פערטרעטער אין פארלאמענט. אין דער היינטיגער רעגירונג וועלען אימער די הערשענדע קלאסען בלייבען די שטארקערע. ערשטענס, וויל זיי זיינען מעהר געביידעטווי די ארבייי־טער; צווייטענס, וויל זיי זיינען מעכטיג אר־גאניזירט; דריטענס, וויל זיי האבען גע־וואלדיגע מארד־געשיי אויף זייער זייט.

דער פארלאמענט בעהערשט ניט די גאנ־צע שטאטס־געוואלט. די אויבערהערשונג האט די רעגירונגס־מאכט. זי מאכט דעם פארלא־מענט פאר איהר שפיעלצייג.

א מאכט געגען די אונגעהייערע רעגיי־רונגס־געוואלט קענען נאר קריגען די בריייטע מאסען אין אפענע צוזאמענשטויסונגען, „דורך זייער אייגענעם אויפטרעטען, ניט דורך זייערע פערטרעטער".

און דא קומט א'ן אינטערעסאנטע נייע אי־דעע. פאנעקוק שרייבט:

„מען האט געוואהנליך מורא, אז אין אזעל־כע געפעהרליכע צוזאמענשטויסונגען קען פער־ניכטעט וועלען די ארגאניזאציאן פון פראלע־טאריאט, דאס וויכטיגסטע מיטעל פון זיין מאכט... די רעגירונג וועט פשוט אויפלעזען די ארבייטער־ארגאניזאציאנען און זיי אונטער־דריקען . . . אבער דאס הייסט ניט, אז דער־ביי וועט פערניכטעט וועלען די ארגאניזאציאן פון פראלעטאריאט. דען די פארמע פון די היינטיגע ארבייטער־ארגאניזאציאנען און פערבאנדען איז ניט די גאנצע ארגאניזאציאן פון פראלעטאריאט, וואס מיר בעטראכטען פאר אונ־

זער וויכטיגסטעם מאכט־מיטל. ניין, דער עיקר פון די ארגאניזאציאנען פון די ארבייטער, דער עיקר וואס האט אזא גרויסע מאכט, איז נאר ע ט ו ן א ם ג י י ס ט י ג ע ס. דאס איז די פאלשטענדיגע איבערקערעניש אין דעם ג ע פ י ה ל און אין דעם כ א ר א ק ט ע ר פון די ארבייטער. וועז די ארבייטער האבען שוין א ג ע פ י ה ל פון אחדות, וועט דיעזער געפיהל ניט צושטערט ווערען מיט דער צושטערונג פון דער פ א ר מ ע פון זייער אחדות. זיי וועלען ניט פלוצלונג ווערען צוריק „יעדער פאר זיך"־מענשען, אזוי באלד ווי זייער מעכטיגע פעראיניגונגען וועלען צוריסען וועלען. ניין, אין זייער נשמה וועט ווייטער בלייבען דערזעלבער געפיהל פון אחדות, דערזעלבער גייסט פון דיסציפלין, דיזעלבע צוגעוואוינהייט צו האנדלען ארגאניזירט. און דיעזע נאטור זייערע וועט זיך שוין געפינען נייע פארמען פון ארגאניזאציאן . . .

די ארבייטער'ס אחדות־מאכט וועט אזא דערבי ניט אבגעשוואכט ווערען. פערקעהרט, הונדערט־טויזענדע ארבייטער וואס שטעהען פון ווייטען אין קאלטע צייטען, וועלען מיט דעם שטורם פון מאסען־קאמפף מיט אונז מיט־גריסען ווערען.

און סוף־כל־סוף וועט דאס מיטציהען די סאלדאטען אויך, וועלבע זיינען דאך אליין פאלקס־קינדער!

קויטסקי טענה'ט, אז „די מאסען אין די שטראסען" זיינען אימער געווען א געמיש פון פערשיעדענע עלעמענטען מיט פערשיעדענע ווינשע און פערלאנגען, מיט פערשיעדענע נאטורען און פסיכאלאגיען. זייערע געמיינשאפט־ליכע ארויסטרעטונגען האבען דעריבער קיין קיום ניט. זיי קענען היינט עטוואס צוברעכען פון די אלטע פיהרונגען, אבער ניט פעסט אויפבויען און אויפהאלטען קיין נייע. מארגען וועלען זייערע „אקציאנען צופאלען און צוקראכען און די רעאקציאן קען ווערען נאך שטארקער. איבערהויפט קען די „אקציאן" גופא פון אזא שטראסען־מאסע זיין פונקט אזוי גוט רעאקציאנער ווי רעוואלוציאנער. און קויטסקי בעווייזט מיט היסטארישע פאקטען, ווי דאס איז עלף ווירקליך אזוי געשעהן מיט אינעלבע רעלעערהויט־אקציאנען פון די מאסען אין די שטראסען.

איבער דיעזע טענה פון קו טסקי איז פאנעקוק פשוט „ערשטוינט", זאגט ער. ער מאכט די מערקווירדיגע בעהויפטונג, אז קויטסקי, דיעזער גרעסטער און קלאהרסטער לעהרער פון מארקסיזמוס, „פערגעסט ביי דיעזען פונקט דעם גאנצען מארקסיזמוס". ווען נאך די לעהרע פון מארקס'ן איז ניט דא אזא זאך ווי סתם „די מאסע", וואס זאל אימער און איבעראל האבען א גלייכע נאטור. מען דארף בעטראכטען פון וועלכען קלאס מענשען די מאסע איז יעדעם מאל. דען זי ענדערט זיך צוזאמען מיט דער עקאנאמישער ענטוויקלונג. פריהער איז א מאסע אין דער שטראסע בעשטאנען פון קלייניע מייסטערס, האנדווערקס־גזעלען, קרעמער, בעמלער, און אויך גנבים, רויבער. היינט איז אבער די מאסע גאנץ אנדערע. די קאפיטאליסטישע ענטוויקלונג האט געבראכט דערצו, אז דאס פאלק טהיילט זיך איין אין כמעט בלויז קאפיטאליסטען און לוין־ארבייטער. די גרויסע מאסען זיינען היינט לוין־ארבייטער, פראלעטאריער פון דעם היינטיגען סארט, מיט דער גאנצער פסיכאלאגיע פון פראלעטאריער.

„אויך די אונארגאניזירטע מאסען פון היינט וועלען פון נאטור גאנץ אנדערש אויפטרעטען ווי די מאכען פון אמאל; דען די אמאליגע מאסען זיינען געווען בירגערליכע, די היינטיגע זיינען פראלעטאריש. די היסטארישע מאסען־ארויסטרעטונגען פון דער פערגאנגענהייט זיינען געווען פון האנדווערקער, בויערען און ארבייטער פון קלייניע ווארשטאטען, וועלבע האבען אויך געהאט פאר־זיך־געפיהלען, פונקט ווי די קליין־בירגער. דיעזע מאסען זיינען נאך דער נאטור פון זייערע בעשעפטיגונגען גענוען אינדוווידואליסטיש (יעדער פאר זיך'דיג), דעריבער האבען זייערע אייגהייטליכע ארויסטרעטונגען קיין קיום ניט געהאט. אזוי באלד ווי די מאסען־ארויסטרעטונג איז זיך צוגאנגען, זיינען זיי צופאלען אין אייגצעלנע פאר זיך מענשען. היינט אבער בעשטעהט די גרויסע מאסע הויפטזעכליך פון ארבייטער פון פאבריקען, אייזענבאהנען א. ז. ו. אלץ היינטיגע פראלעטאריער, וואס ארבייטען פאר היינטיגען גרויס־קאפיטאל. זיי האבען א גאנץ אנדערע פסיכאלאגיע, א גאנץ אנדערען קלאסען־כאראקטער, א גאנץ אנדערען סארט געפיהלען און גענאנען . . . א גרויסען טהייל פון זיי קען

מען, צוליעב פערשיעדענע זייטיגע אורזאכען, קיינמאל ניט ארויסברענגען אין די ארבייטער־ארגאניזאציאנען. אבער א י ן ז י י ע ר נ ש מ ה זיינען היינט אפילו די ניט־ארגאניזירטע מאסען שטארקע אהדות־מענשען, דיסציפּלינירטע פראלעטאריער. די ארבייט אין דיענסט פון גרויס־קאפּיטאל האט אין זיי אויסגעארבייט א"ן אינסטינקט פון דיסציפּלין. צווישען זיי ברענען אפט אויס מאסען־סטרייקס און אנדערע קעמפּען פון זיך, ניט ארויסגערופען. און כאטש זיי זיינען ניט ארגאניזירט, ציגען זיי דערבי א"ן ערשטוינליכע דיסציפּלין און אחדות און מערקווירדיגע פעסטקייט אין קאמפּף. דאס האט מען געזעהן ב ע ז א נ ד ע ר ס א י ן א מ ע ר י ק א די לעצטע יאהרען. אמת, עס פעהלט דיעזע ניט־ארגאניזירטע מאסען ערפאהרונג, אויסדויער, בערעכענטקייט, וואס מען קען ערשט קריגען וען מען האט א לאנגע פראקטיק. אבער אין זיי שטעקט ניט קיין פונק־עלע פון דעם אלטען אינווידואליזמוס פון דעם אנארגאניזירטען קליין־בירגערטהום. זייער קלאסען־לאגע ברענגט דאס מיט, אז שנעל ווי א בליין פארנעהמען זיי די לעהרע פון ארגאניזאצ־יאן און פון סאציאליסטישען קלאסען־קאמפּף און פערשטעהען ווי דאס אנצואוועגדען. אויב זיי איז שווער צו ארגאניזירען, איז נאר שווער ארויסצוקריגען זיי אין די היינטיגע פארם פון ארבייטער־ארגאניזאציאן, אונטער געוועהנליכע אומשטענדען. אבער זיי בעזיצען אין זייער נאטור די פאליטישע־נדיגע פעהיגקייט פיר קאמפּף־דיס־ציפּלין און ארגאניזאציאנס־גייסט, די פעהיגקייט זיך צו בעטהיליגען אין די מאסען־אקציאנען פון פראלעטאריאט . . אונטער אומשטענדען פון שטורמענדען קאמפּף קענען דיעזע אונאר־גאניזירטע מאסען נאך א גרעסערע ראלע שפּיל־לען, נאך ווערטהפאלערע קאמפּף־מיטהען אבגע־בען, ווי די ארגאניזירטע ארבייטער . . . ביי אזעלבע מאסען־אקציאנען ווערט פערשוואונדען דער געגענזאץ צווישען ארגאניזירטע ארבייטער און ניט־ארגאניזירטע . . . אין גייסט און כא־ראקטער און אינסטינקט וועלען זיי זיין איינס..."

און נאר דורך אזעלבע מאסען־אקציאנען וועט די ארבייטער־קלאסע אמאל קריגען די אויבערמאכט, וועו זיי וועלען אין גאנצען „צו־קלאפען דעם הערשענדען שטאט".

„די ביז־אהעריגע מאסען־אקציאנען זיינען נאר געווען דער אנפאנג פון א פעריאדע פון רעוואלוציאנערע קאמפּען־קעמפּפע, אין וועלכע דאס פראלעטאריאט וועט אליין, אין שטענדיגען אנגריף, ניט מעהר זיצענדיג רוהיג און אבוואר־טענדיג ביז א קאטאסטראפע פון ערגעץ „דרוי־סען" וועט די וועלט צוטרייסלען, נאר אין שוועראר אייגענער אפּפערפולער ארבייט, — זיך אליין וויייטער און וויייטער ארויסריסען אין דער פעסטונג פון די הערשער און אויפבויען זיין מאכט און זיין פרייהייט.

„דאס איז די „נייע טאקטיק", וואס מען קען אויך רופען די נאטורמעסיגע פארטזעצונג פון די אלטע טאקטיק."

דיעזע ווערטער פאנעקוק'ס, זיינען דער רעכטער עיקר פון די „נייע טאקטיק" פון די „לינקס־רעוויזיאניסטען". ווייטער צושפּרייט ער זיך וועגען א מאסען־סטרייק געגען מלחמה.

* * *

וואס קויטסקי ענטפערט אויף דעם, וועלען מיר איבערגעבען אין א צווייטען ארטיקעל. מיר וועלען דא נאר דערמאנען, אז צווישען אנ־דערעם, מאכט ער אויפמערקזאם, דאס רוסישע פאגראמען זיינען דאך אויך א י נ ט י ג ע מאסען־אקציאנען . . .

מיר וועלען ענדיגען מיט דעם פאקט, דאס ביי דעם לעצטען פארטייטאג אין בעמניץ — נאכדעם ווי דיעזע דעבאטע איז ערשיענען — האט זיך געצייגט, אז אזוי ווי דער אלטער רעכטס־רעוויזיאניזמוס איז שוין כמעט פער־שוואונדען, אזוי האט דער נייער „לינקס־רע־וויזיאניזמוס" קיין בעדייטונג קיינמאל ניט גע־קראגען. זיינע פארשטעהער האבען ערקלערט, אז זיי מיינען גאר ניט קיין גאנץ נייע טאקטיק און אז זיי זיינען און בלייבען מיט לייב און לעבען איבערגעבען צודער פארטיי ווי זי איז; זיי האבען די העכסטע אכטונג און צוטרויען צו איהרע ערוועהלטע אנפיהרער און בלייבען דיסציפּלינירטע פארטיי־גענאסען. פון קיין שפּאלטונג צוליעב די נייע מיינונגס־פערשיע־דענהייט איז אזוא אבסאלוט קיין רעדע ניט. עס האט זיך ביי דעם פארטייטאג איבערהויפּט ארויסגעוויזען אז די מיינונגען אין דעם פונקט זיינען גאר ניט אזוי ווייט פערשיעדען, ווי עס האט זיך געדוכט.

לעאָן קאָבּרין.

יתגדל ויתקדש...

1.

יג'ם ציטער איז געווען האלב דונקעל. איין גאז־ברענער האָט אין א ווינקעל געברענט. די לופט דאָרט איז געווען אָנגעזאפּט מיט שווערע ריחות פון א גוסס'ען מענשלעכען קערפּער און פון פּערשיעדענע רפואות.

די גוסס'ע איז געלעגען מיט האלב־אָפּענע גלעזערנע אויגען און אָפּענעם מויל און האָט שווער געאטהעמט. איהר קליין פּנימ'ל פון ערד־קאָליר, וואס האָט אָפּגעשלאָגען נאָך דונקעלער אונטער דעם ווייסען הייבעל אויף איהר קאָפּ, האָט זיך געקרימט און געקאָרטשעט, און איהר ברוסט האָט זיך שווער געהויבען ביי יעדען ציה איהר'ן מיט'ן אטהעם. די הענד איהרע, קלייניקע, קאלטע און פייכטע, זיינען מאכט־לאָז געלעגען איבער דער וואטאָווער קאָלדרע. צייטענווייז האָט זיך פון איהר האלז ארויסגעריסען א שרעקליכער טאָן, א מין פערשאָווער־טער טאָן, אמאָל קורץ און אָבגעהאקט, און אמאָל לאַנג און אויסגעצויגען, אמאָל שוואָך און רחמנות'דיג, און אמאָל שטאַרק און שניי־דענדיג, מיט א פייפען.

איהר מאָן, דער אלטער חיים־איצע, א ברייטער איד מיט א לאַנגער וויסער בּארד, איז געשטאַנען נעבען בעט, האָט געהאלטען די האַנד איבער זיינע אויגען, געמורמלט עפּעס און זיך געשאָקלט מיט'ן גאנצען קערפּער.

צייטענווייז האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, ארונטערגענומען די האַנד פון די אויגען און די גוסס'ע אָנגעקוקט. און שרעק און הילפלאָזיג־קייט האָבען זיך דעמאָלט אין זיין בליק אָבגע־טונקט, און ער האָט געגלעט איהר קאלטע פייכטע האַנד, און אין א געבראָכענעם טאָן גע־רעדט צו איהר: טוי־בע... טוי־בע... נ־נו... נ־נו!

ער האָט געוואָלט רעידען צו איהר, א סך רעידען, טרייסטען זי. ער האָט איהר געוואָלט זאָגען, אז זי וועט נאָך געזונד ווערען; אז זיין בטחון אין גאָט איז זער שטאַרק; אז גאָט וועט רחמנות האָבען; אז זי וועט ניט שטאַר־בען פריהער פּאר איהם, אז זי איז אינגער פון איהם; אָבער מעהר ווי איהר נאָמען „טויבע" און דאָס „נו־נו" האָבען זיינע ציטער־דיגע ליפּען ניט געקענט ארויסבריינגען. און דאן האָט ער זיך וויעדער א כאַפּ געטאָן, פערדעקט זיינע אויגען מיט א האַנד און וויעדער געמור־מלט און זיך געשאָקלט מיט'ן גאנצען קער־פּער.

דער עלטערער זוהן, דוד, א בוייטער, קיי־לעכדיגער איד, עטלעכע און פיערציג, מיט רוי־טע, קיילעכדיגע באָקען און א שיטער, גרויליך בערדעל, איז געשטאַנען אין א ווינקעל און האָט געדריקט א רויט טיכעל אין דער האַנד, וולעבעם ער האָט אָפּט צוגעטראָגען צו די אוי־גען און צו דער נאָז.

זיין ווייב, רבקה, א לאַנגע, דארע פרוי, מיט א לאַנג, אויסגעצויגען פּנים, איז געזעסען אויף א שטוהל ניט ווייט פון'ם בעט און האָט געדריקט א ווייס טיכעל צו די אויגען.

דער אינגערער זוהן, מאיר, א בלאָנדער יונגער טאָן, א יאָהר דרייסיג, פון מיטעלען וואוקס, א מאָגערער און א בלייכער, האָט זיך יעדע ווייל בעווייזען פונ'ם קאָריאָר אין דער טהיר פונ'ם קראַנקען־צימער. איז געשטאַנען א פּאָאר רגע'ס, האָט געקוקט אויף די האלב־אָפּע־נע, גלעזערנע אויגען אָן אָפּענעם מויל פון זיין מאַמע'ן, דערהערט דעם שרעקליכען טאָן, האָט אויפגעציטערט מיט די שמאָלע אקסלען, און איז באַלד ווידער אין קאָריאָר ארויס. דאָרט איז ער ארומגעגאַנגען הין און צוריק אויף די שפּיץ־פינגער מיט שטומען שרעק און פערוואונ־דערונג אין די אויגען. מיט פערצווייפלונג אינ'ם הארצען, האָט עדריקט זיינע פלייצעס און נער־ווען געצופט זיינע וואָנצעס.

דאָס איז געווען פיר איהם אזוי אונער־וואַרטעט. מיט איין וואָך צוויק איז ער אוועק־

געפֿאהרען מיט זיין ווייב און קינד נאָך פילאַדעלפֿיא, צו זיין שוואָגער צו־גאַסט. דאָן איז זיין מאַמע געווען געזונד און פֿריש, און מיט איינמאָל, היינט בייטאָג, האָט ער בעקומען א טעלעגראַמע: „די מאַמע געפֿעהרלעך. קום גלייך אהיים". ער איז צוטומלט געוואָרען, וואָן ער, קומענדיג, האָט דערזעהען איהרע גלעזערנע אויגען, וואָן ער האָט דעם שרעקליכען טאָן דערהערט. א וויילע האָט ער קיין וואָרט ניט געקענט אַרויסבריינגען, געקוקט אויף איהר, אַרום זיך, מיט צוטומלטע אויגען. דערנאָך האָט זיך ביי איהם אַרויסגעריסען: „מאַמע". זי האָט איהם אָבער ניט געענטפֿערט „זוהנוניו", ווי ער איז געווהנט געווען, נאָר א טאָן, א פֿרעמדער, א פֿרעזשוואַרטער, א שרעקליכער, האָט זיך פון איהר אָפּגעגעמ מויל געצויגען. עס איז איהם געוואָרען מוראָ'דיג. „וואָס איז עס?" — האָט אין זיין נשמה אויסגעשריען מיט שרעק. זאָל עס מעגליך זיין, אַז זי שטאַרבט? ווי? אזוי פֿלוצים! אזוי מיט אַמאָל!? ער האָט זיך קיין אָרט ניט געפֿונען און עס האָט איהם געטריבען פון קראַנקען־צימער אין קאָרידאָר און פון קאָרידאָר צוריק, און ער האָט זיך בעוועגט אויף די שפּיץ־פינגער, ווי אין א שוואַרצן טשאַר.

נאָכן אפּט איז אין קאָרידאָר דורכגענאַנגען א שכן, א שכנה פון אן אַנדער שטאָק, און זיי האָבען אויך געטראָטען אויף די שפּיץ־פינגער, און אויף זייערע פּנימ'ער איז פערגליווערט געוואָרען יענער בעזוכדערער אויסדרוק פון שרעק, וועלכען די אנוועזנהייט פון טויט רופט ארוים.

אין דעם נאָכצען פיער־שטאָקיגען הויז איז איצט געווען שטיל, קיין פּיפּס פון א מענשליך קול האָט זיך נעהערט. און האָט עמיצער פון די שכנים אין הויז געדארפט אריינגעהן, האָט מען דאָס עלעקטריש גלעקל פון'ם הויז ניט געקלונגען, נאָר מען האָט די גאַס־טהיר פֿארזיכטיג און שטיל מיט א שליסל געעפענט, און מען האָט זיך דורכגע'גנב'עט. דאָס מינדסטע גערוש פון דער טהיר האָט געשראָקען.

די עלטערע קינדער אינ'ם הויז האָבען מורא געהאט א פּיפּס ארויסצולאָזען און אויף די קלענערע, וואס האָבען נאָך קיין בעגריף ניט געהאט פון'ם טויט, האָבען די מאַמע'ס אכטונג געגעבען, זיי זאָלען איצט זיין רוהיג.

איבער דעם נאָכצען הויז האָט מען איצט געפיהלט דעם אטהעם פון דעם טויט. ווי א שווערער, קאַלטער אומעט און פּחד וואָלטען אין־בער'ן גאנצען הויז געשוועבט.

אין א צווייטען צימער, נעקסט צו דעם, וואו די גוסס'ע איז געלעגען, זיינען געזעסען עטליכע אידען, אי עלטערע, אי אינגערע, א פּאָר מיטגליעדער פון דער חברה, צו וועלכער דער אלטער חיים־איצע האָט בעלאַנגט, און די איבּריגע — אידען, וועלכע ער האָט געדונגען תהלים זאָגען. די תהלים־זאָגער האָבען זיך שטיל געשאָקלט, געמורמלט דעם תהלים און געזיפצט. די איבריגע אידען זיינען געזעסען מיט ארונטערגעלאָזטע קעפּ.

אזוי האָט זיך אוועקגעצויגען ביז נאָך האלבער נאַכט, און שפּעטער, וועו אין דרויסען האָט א הערבסט־שטורם אויסגעבראָכען, ון א קאַלטער ווינד האָט אָנגעהויבען מאוים'דיג וואָלען און א רעגען אין די שויבען קלאַפּען, האָט דער אומעט און פּחד נאָך מעהר גענומען דריקען זיי אלעמען אין דעם דאָזיגען הויז, וואו א לעבען האָט זיך געלאָשען, און זיי אלע האָבען געפיהלט, אזוי ווי דער טויט וואָלט אין די פענסטער פון'ם קראַנקען־צימער געקלאַפּט און זיך נערייסען מיט א ווילדען וואָיען.

2.

דער אלטער חיים־איצע האָט זיך קיין אָרט ניט געפונען פון דעם וואָיען און קלאַפּען אין די פענסטער. יעדעם נערוויש אין דרויסען האָט איהם געקלאַפּט איבער'ן מח ווי מיט א בייטש. ער איז געווען שוואַך, אויסגעמאטערט, ניט אויסגעשלאָפען. די גאנצע וווּך, זינט זיין אלטע האָט זיך אוועקגעלייגט, האָט ער מיט אן אויג ניט צוגעמאכט, קיין מינוט רוה געהאט. צוזאמען מיט דער וואַך־פרוי איז ער נעכט נעבען דער קראַנקער'ס בעט געזעסען, דאָקטוירים און פּראָפעסאָרען צו איהר געשלעפט, מיט געלד געשאָטען. (ער איז געווען א רייכער מאן, האָט בישותפות מיט זיין זוהן דוד'ן א רייכען ליקער־געשעפט געהאט). ער האָט אלעס אָנגעוועדעט, זי צו ראטעווען. ער איז געווען א טיעף־רעליגיעזער איד, האָט ער נעבען דער קראַנקער'ס בעט דעם תהילים נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל אויסגעזאגט, און אין דעם בית־המדרש, וואו ער איז פֿרעזידענט, האָט ער פיר אן עדה אידען און פיר אלע „רייניגקייטען" ביי אן אפענעם ארון־קודש א נדר געטהאָן, קיין דירה־גלעלר ניט צו נעהמען צוויי חדשים נאכאנאנד פון די אריבע

שכנים, וואס וואהנען אין זיינע צווייז הייזער אין מאנראָו סטריט, אויב זיין וויב טויבע וועט געזונד ווערען...

עס איז טהייער א וויב אויף די עלטערע יאָהרען, א וויב, וואָס מיט איהר האָט מען א גאנץ לעבען אָבגעלעבט, וואס מיט איהר זיינען צונויפגעפלאָכטען די יוגענד־יאָהרען, די יוגענד־כחות, די זאָרג און די פרייד פון 45 יאָהר! עס איז שווער מיט איהר זיך צו שיידען, פיר מאָנכע אלטינקע נאָך שווערער ווי דעם יונגען מאן מיט זיין בלוט־יונגער געלעבטער...

דעם אלטען חיים־איצ'ן איז שווער געווען זיך צו שיידען מיט זיין טויבע'ן. און אפילו איצט, נאכדעם ווי אלע דאקטוירים האָבען איהר דאָס לעבען אָבגעזאָגט, אין דעם לעצטען מאָמענט, ווען דער לעצטער פונק פון איהר לעבען האָט זיך געלאָשען, ווען אלע אינ'ם הויז האָבען געפיהלט די טריט פון דעם טויט, האָט ער אליין, דער אלטער חיים־איצ, נאָך געהאפט, האָט ער אליין נאָך בטחון געהאט אין דעם „גרעסטען דאקטאָר, וואָס לעבט אייביג".

און כל־זמן דער שטורם אין דרויסען האָט ניט אויסגעבראָכען, האָט דער אלטער פון זיין ווייב ניט אָפגענטראָטען, איהרע קאלטע, פייכטע הענד געלעט, אין איהרע האלב־אָפענע גלעזערנע אויגען געקוקט, צו איהר מורא'דיגען טאָן מיט שרעק זיך צוגעהערט און ווערטער געזוכט זי צו טרייסטען, און ניט געפונען זיי, האָט ער זיך צו גאָט געוענדעט וויעדער און וויעדער, און זיינע ציטערדיגע ליפען האָבען מעכאניש דעם תהלים געמורמלט, און זיין אָנגעוועהנטאָגט הארץ האָט אן אייגענע תפילה געוועבט: „גאָט דו קאָנסט! אל מלא רחמים, העלף, האָב רחמנות!..."

דער שטורם, דער לאָנגער, קעצישער וואָינען און קלאָפען אין די פענסטער, האָט איהם גאר אין גאנצען צורודערט. ער האָט ניט געקענט מעהר זאָגען קיין תהלים, איז ניט אימשטאנד געווען מעהר גאָט צו בעטען, די קולות פון דרויסען האָבען איהם דעם מח געצונדען, געקלאפט איהם איבער די אויסגעמאטערטע נערוועז און פערטריבען איהם פון זיין ווייב'ם בעט אין א ווינקעלע פונ'ם צימער.

דאָרט איז ער נעשטאָנען צונויפגעקאָרטשעט און האָט מיט פערצווייפלונג געקוקט אויף די וויסע פאָרהאנגען פון די פענסטער, הינטער וועלכע דער שרייענדיגער חושך האָט געבושעט וועט, און ער האָט זיך געקלאפט מיט ביידע הענד אן די קניע, געדריקט דעם מוח, געשאָקעלט מיט זיין וויסער באָרד און געמורמלט: — כוחות! כוחות!...

זיין אלטערער זוהן דוד, טרעטענדיג אויף די שפיין פינגער, האָט צוגעטראָגען צו איהם א שטוהל.

— זעץ זיך צו, טאָטע.

דער אלטער האָט זיך געזעצט, ארונטערגעלאָזט דעם קאָפ איבער דער וויסער באָרד און איהם געשאָקעלט אהער און אהין.

רבקה איז ארויס אין קאָרידאָר, וואו איהר שוואָגער מאיר האָט זיך בעוועגט אויף די שפיין־פינגער. איהר איז געוואָרען מורא'דיג צו זיצען אין דעם צימער, וואו די גוסס'ע איז געלעגען, און הערען דעם יאָמער פון דרויסען.

אינ'ם קאָרידאָר, אָהן פענסטער, האָט זיך דער שטורם פון דרויסען אזוי ניט געהערט, דערפאָר האָט מען דאָרט דייטליך געהערט דאָס מורמלען און זיפצען פון די אידען אין דעם צוויישען צימער.

— וואס הערט זיך? — האָט מאיר שטיל געפרעגט.

— — ווי פריהער — — האָט רבקה געענטפערט — מאָטערט זיך נאָך, נעבאָך!

און זי האָט זיך צוכליפעט, צוטראָגענדיג דאָס ווייס טיכעל צו די ליפען.

מאיר איז וויעדער אוועק איבער'ן קאָרידאָר אויף די שפיין־פינגער, דאן איז ער אריין אין דאָס צימער, וואו די אידען זיינען געזעסען, גליך וויעדער ארוים פון דאָרט, אוועק וויעדער איבער'ן קאָרידאָר און האָט זיך פלוצים אָבגעשטעלט נעבען זיין שוועגערין.

— — ווי איך בין אייך מקנא, — האָט ער שטיל ארויסגערעדט.

זי האָט איהם אָננעקוקט פערוואונדערט, האלטענדיג דאָס טיכעל נעבען די ליפען. אויף דעם רויטען שפיין נאָז ביי איהר האָט געציטטערט א טרערה.

— מיר?

— — יא, אייך. איהר קאָנט ווייניגן.

— — אז אייך וואלט וועה געטהאָן דאָס הארץ, וואלט איהר אויך געווייניגט — האָט זי געזאָגט מיט א פאָרוואורף אין קול.

ער האָט ביטער א שמייכעל געטהאָן און ארויסגערעדט:

— נו, יא!...

— וועז איהר וואָלט ניט געווען אזא אי־בערשפּיצטער, וואָלט איהר פערשטאַנען, אז נאָך איין מאַמע'ן קען מען ניט האָבען — האָט זי זיך וויעדער אָנגערופען מיט א מוסר־טאָן.

ער האָט שטיל און צורייצט א לאַך געטהאָן.

זי האָט אויפגעציטערט.

— ער לאַכט! זיין מאַמע שטאַרבט און ער לאַכט! אוי, דער שווער איז געווען: וועז מען גלויבט ניט אין גאָט, איז קיין זאך ניט הייליג, אפילו די לייבליכע מאַמע אויך ניט!... מיין דוד האָט פאר דער צייט, זינט די שוויגער איז קראַנק, זיינע אויגען אויסגעווייגט, און איהר...

— בהמה, דעם פול — האָט ער זי אונטערבראָכען צורייצט, און איז פערשוואונדען אין דער טהיר פונ'ם קראַנקען־צימער.

דער שטורם אין דרויסען האָט איצט גע־האט א ביסעל נאָכגעלאָזט, דער רעגען האָט ניט געקלאַפּט מעהר אין די פענסטער און דער יאָ־מער פונ'ם ווינד האָט זיך איצט אויך ניט אזוי אָפט געהערט.

וועז מאיר איז אריין אין דעם האַלב־דונ־קעלען קראַנקען־צימער, איז זיין טאַטע נאָך גע־זעסען אינ'ם ווינקעל מיט אן ארונטערגעלאָזטען קאָפּ און איהם געשאָקעלט. דוד איז געשטאַנען נעבען איהם, געלעזט איהם דעם אקסעל און גע־סאָפּעט מיט דער נאָז.

מאיר איז צוגענאנגען צום בעט. זיין מאַמע איז איצט געלעגען מיט צוגעמאכטע אוי־גען, איהר פּנים האָט זיך נאָך גערימט און גע־קאָרטשעט, זי האָט געאטהעמט זעלטענער און שווערער ווי פריהער, און דער מורא'דיגער טאָן האָט זיך גהערט שוואכער.

ווי שרעקליך זי קוקט אוים! ווי זי האָט זיך פערענדערט אין דער וואָך צייט. זי איז גאָר ניט עהנליך צו יענער מאַמע'ן, וואם ער, מאיר, האָט געקאָנט און אזוי ליעב גהאט, מיט וועל־כער ער האָט זיך געזעגענט מיט איין וואָך צו־ריק, בעת ער איז געפאָהרען נאָך פילאַדעלפיע. די דאָזיגע פרוי איז איגנאנצען ניט געווען עהנ־ליך צו א לעבעדיגען מענשען. איהר פּנים איז איינגעשרומפּפט, קליין געוואָרען, ניט גרעסער פון א פויסט, און דעם קאָליר פון ערד געקרא־גען. זי איז איגנאנצען קליין געוואָרען, און איז געווען מיהר עהנליך צו א קוקלע, וואם האָט דורך א געהיימער ספּרוזשינע דעם פּנים גע־קרימט און געקאָרטשעט און א פערזשאַווערטען טאָן ארויסגעאָזט.

— מאַמע! — האָט מיאר'ס האַרץ א כלי־פע געטהאָן.

ער האָט אָנגענומען איהר האנד. זי איז געווען קאַלט און פייכט, ווי א נאַסע ברעטעל, און ער האָט מיט אינסטינקטיוון שרעק און עקעל גלייך זי ארויסגעלאָזט.

ער איז געוואָרען בייז אויף זיך אליין, פאר־וואָם זיין מאַמע'ס האנד האָט ביי איהם אזא געפיהל ארויסגערופען — „דאָס איז דאָך מיין מאַמע" — האָט ער געטראַכט צורייצט געגען זיך אליין — „איך האָב דאָך זי אזוי ליעב ג־האָט!" — און ער האָט וויעדער אריינגענומען איהר האנד אין זיינער און זי געלעזט, געגלעט און געפיהלט, ווי די פייכטקייט און קעלט פון איהר האנד טראָגט זיך איבער אויף זיינער און דרינגט ארין אין אלע זיינע אדערען, נעהמט דורך איהם אין גאנצען און מאַכט איהם שוי־דערען; אָבער ער האָט זי ניט ארויסגעלאָזט, האָט זי געגלעזט נאָך צערטליכער, געפלייסטערט „מאַמא" און געטראַכט: — „פאר וואם קען איך ניט ווינען מיט טרעהרען, ווי די אנדע־רע!..."

עמיצער האָט איהם אָנגעריהרט פון הינ־טען. ער האָט זיך א כאַפּ געטהאָן — זיין טאַטע.

— ש־ש־ש! — האָט דער אלטער געפלים־טערט — זי שלאָפּט, דאכט זיך. שטער איהר ניט.

מאיר האָט פארזיכטיג ארויסגעלאָזט די פייכטע, קאלטע האנד.

— אפישר וועט דער, וואם לעבט אייביג, נאָך רחמנות האָבען — האָט דער אלטער ווי־טער געפלייסטערט — קום אהער, מיין זוהן!...

ער האָט פיעבריש אָנגעכאפּט מאיר'ן ביים ארבעל, געצופּט איהם און געפלייסטערט:

— בעט איהם, בעט איהם פיר דיין מא־מע'ן... דו האָסט זי ליעב גהאט... זי האָט דיך ליעב גהאט... ער וועט דיך דערהערען. ער איז דא! ער לעבט! בעט איהם, מיין זוהן, פיר דיין מאַמע'ן!...

— וואָם מיינסטו, טאַטע? — האָט מאיר צימיישט געמורמלט.

— בעט איהם, מיין זוהן, מיט טרעהרען, — האָט דער אלטער פיעבריש געפלויסטערט, — ווייז איהם א טרעהר פון הרטה, פון תשובה, ווייז איהם אן אמת'ע אידישע טרעהר, און ער וועט זיכער רחמנות האָבען איבער דיין מאמע'ן.

מאיר האָט געשוויגען.

— נו, וואס שווייגסטו? קום, דו וועסט זאָגען מיט מיר א קאפיטעל תהלים...

מאיר האָט אלץ געשוויגען.

— זוהן מיינער, איך בעט דיך — האָבען זיך דערהערט טרעהרען אין דעם אלטען'ס קול.

— איך קען ניט — האָט מאיר ארויסגעמורמלט נערוועז — איך קען ניט...

— דו קענסט קיין תהלים ניט זאָגען?

— דו קאנסט מיך — האָט מאיר ארויסגעמורמלט נאָך שטילער — איך גלויב ניט אין דעם...

— איצט אויך ניט? — האָט דער אלטער צוגעטראָטען צו איהם מיט פיעברישע אויגען — איצט אויך ניט? איצט, וועז דיין לייבליכע מאמע, וואס האָט דיר אזוי פיעל גוטעס געטהאָן, וואס האָט איבער דיר אזוי געציטערט... זוהן מיינער, — האָט דער אלטער געפלויסטערט מיט א בעטענדיגען טאָן — דו ביזט דאָך א לאָיער, וועה איז מיר, א געשטודירטער מענשען אלטען דאָך דיר פאר א חכם, — נו, טהו א טראכט מיט דיין גרויסען פערשטאנד: אפשר איז פאָרט דא איינער אזא גאָט, וואס מען דארף אין איהם גלויבען, וואס מען דארף צו איהם בעטען... אפשר, אז דו וועסט צו איהם בעטען פיר דיין מאמע'ן הא, זוהנוניו, הא? טהו נור א טראכט, טהו נור א טראכט מיט דיין גרויסען פערשטאנד...

מאיר האָט ארונטערגעלאָזט דעם קאָפ און געשוויגען.

דער אלטער האָט איהם אָנגענומען בייַם אקסל.

— זוהן מיינער, מאיר, איז דיין מאמע'ס לעבען דיר אפילו אזוי פיעל ניט טהייער, הא? ענטפער, שעהם זיך ניט!

— איך וויים ניט, וואס איך זאָל דיר ענטפערען. דו וויסט, טאטע, אז דאָס מאמע'ס לעבען איז מיר זעהר טהייער, אָבער איך קען ניט...

— וואס קענסטו ניט?

מאיר האָט געשוויגען.

— וואס קענסטו ניט? זאָג! — האָט דער אלטער געפלויסטערט.

— לעבערלייך זיך מאכען! — האָט מאיר פלוצים ארויסגעמורמלט צוריצט.

— לעבערלייך זיך מאכען! אזוי? — האָט דער אלטער שטיל און מיט וועהטאָג א לאָך גטהאָן, א מאָך געטהאָן מיט ביידע הענד און גנומען שאקלען מיט'ן וויסען קאָפ — גוט, גוט, גוט!...

ער איז אָבגעטראָטען צום בעט און געשאקעלט מיט'ן קאָפ.

מאיר האָט נערוועז א פיהר געטהאָן מיט די אקסלען און איז אויף די שפיץ-פינגער וויעדער ארויס פונ'ם צימער אין קאָרידאָר.

אין דיעזער צייט האָט זיך וויעדער דערהערט א שטארקער יאָמער פון דרויסען, ווי א קאץ וואלט דאָרטען געוואָיעט, און באלד דערנאָך האָט א שויב מיט א קלינגעריי א ציטערען געטהאָן. דער אלטער האָט זיך א צאפפל געטהאָן און אויסגעשטעלט ביידע הענד צום פענסטער מיט א מינע פון פערצווייפלונג און געבעט.

3.

און דערנאָך, וועז אין דרויסען איז וויעדער שטיל געוואָרען, האָט ער זיך א קעהר געטהאָן צום בעט און איז פערציטערט געוואָרען: די גוסס'ע האָט געקוקט אויף איהם מיט שרעקליך-גרויסע אויגען און געמאכט צו איהם מיט צוקרימטע ליפען, און א טאָן האָט זיך געהערט, א פערשטיקט, זעהר שוואָך טאָן, וואס האָט דאכט זיך, ארויסגעריסען זיך פון דער סאמע טיעפעניש פון א קבר.

צו האָט זי עפעס נערעדט צו איהר מאָן, א געזעגענען זיך, א „זיי־געזונד" — וואר וויים. נור זי האָט געקוקט איהם גליך אין פנים אריין מיט אויסגעגלאָצטע, שרעקליכע אויגען און פון איהרע צוקרימטע ליפען האָט זיך געצויגען דער מוראַ'דיגער טאָן...

— וואָס, טויבע? וואָס, פייגעלע? — האָט דער אלטער ארויסגעמורמלט הילפלאָז און זיך צוגעבויגט נעהענטער צום בעט. פלוצים האָט ער א געשרייַ געטהאָן ניט מיט זיין קול:

— דוד!

דוד איז צוגעלאָפען. רבקה און מאיר זיינען פונ'ם קאָרידאָר אריינגעלאָפען.

די אלטע האָט האלב אויפגעהויבען דעם

קאָפּ פון דער קישען, אויסגעשטעלט איהר קליין, שאַרף און שפּיציג פּנים'ל צום אלטען, געקוקט אויף איהם מיט מורא'דיגע אויגען. געמאכט מיט די ליפּען, אזוי ווי זי וואלט געוזוכט לופט אריינצוציהען; דאן האָט זי זיך א צאפּעל גע־טהאָן מיט'ן גאנצען קערפּער, ארויסגעלאזט א מין כלפּ און איז געבליבען ליגען אונבע־וועגלעך מיט ווייט־אויסגעגלאָצטע אויגען אויף איין פּונקט.

— טויבע! — האָט דער אלטער געשריען און זי פערצווייפעלט געוועקט.

— מאַמע! — האָט דוד געשריען.

רבקה האָט געיאָמערט אויפ'ן קול.

נור איין מאיר איז געשטאַנען און האָט קיין קול ניט ארויסגעלאָזט. ער איז געשטאַנען, האָט געקוקט אויף זיין מאַמע'ן, וועלכע האָט, דאכט זיך, איצט אזוי רוהיג געשלאָפען מיט א זאַנדערבאר שמייכעל ארום די ליפּען, און ער האָט געציטערט פון קאָפּ ביז די פיס, מיט זיין גאנצער נשמה געציטערט.

עס זיינען אריינגעלאָפען די אידען פונ'ם צווייטען צימער. פונ'ם קאַרידאָר האָט זיך דערהערט א טומעל און א געלאַף פון די שכנים און שכנות, וואס דער געשריי פון דעם קראַנקען־צימער האָט זיי געלאָזט וויסען, אז די אלטע איז שוין אויסגענאַנגען.

עטליכע עלטערע וועיבער זיינען אריינגע־לאָפען, און דער יאָמער איז נאָך געוואָרען גרע־סער.

כאיר האָט געהערט דעם יאָמער. געהערט זיין ברודער'ס געווויין, זיין טאַטע'ס שלוכצען, האָט געוואָלט וויינען מיט זיי און ניט געקענט. די נשמה אין איהם איז צוריסען געוואָרען, אָבער קיין וויינעדיג קול האָט ער ניט געקענט ארויסבריינגען, קיין טרערהר אויף די אויגען. עטוואָס אין איהם האָט פערהאלטען זיינע טרערהרען, פערשטיקט זיין געווויין און איהם גע־דריקט מיט א שווערער, פיינליכער משא.

ער איז וויעדער ארויסגעגאַנגען אין קאָרי־דאָר. דאָרט זיינען געשטאַנען עטליכע שכנות אין לאַנגע מאַנטלען, וואס זיי האָבען אויף זיך ארויפגעכאַפּט, בעת דער יאָמער האָט זיי פונ'ם שלאָף אויפגעוועקט, און האָבען געווישט די אויגען מיט טיכלאָך. א מאן אין א שלאָף־ראָק איז געשטאַנען אויף דעם אויבערשטען טרעפּל פונ'ם נעקסטען שטאָק און האָט ארונטערגעקוקט מיט יענער בעזונדערער צוישראָקענער מינע, וואס דער טויט רופט ארוים ביי די לעבעדיגע. פון דעם אויבערשטען שטאָקהאָט זיך געטראָ־גען א געווויין פון א קינד.

פון דרויסען האָט זיך צייטענווייז גע־הערט דער יאָמער פונ'ם ווינד, וועלכער האָט געהילכט ווי א יאָמערליכער אקאָמפּאַנימענט צו דעם געוויין אינ'ם הויז.

4.

אינ'ם קאַרידאָר האָט מאיר וויעדער ארומ־געשפּרייזט הין און צוריק שוין ניט אויף די שפּיץ־פינגער. די שכנות, אום איהם ניט צו שטערען, האָבען אָבגעטראָטען אויפ'ן צווייטען עק קאַרידאָר.

— געשטאַרבען! — האָט ער געטראַכט מיט ברענענדיגער בענקעניש — די מאַמע גע־שטאַרבען. אוים מאַמע!

און עס איז איהם שווער געווען פאַרצו־שטעלען זיך, אז יענע גוטע, ווארימע אויגען, וואס האָבען איהם אזוי פיעל יאָהרען געלאַס־צעט, אז יענער קול, פול ליעבע, וואס האָט איהם ערשט מיט איין וואָך צוריק גערופען „זוהנוניו", וועט ער שוין קיינמאל ניט זעהען און ניט הע־רען.

און ער האָט זיך דערמאָהנט אן פערשיע־דענע מאַמענטען פון זיין קינדהייט און יוגענד, וועו די מאַמע האָט איהר גרויסע ליעבע צו איהם ארויסגעוויזען; אָן דער צייט, וועו ער איז מיט א פּאָאר יאָהר צוריק, באלד נאָך זיין חתונה, אויף א טיפוס קראנק געוואָרען, און די מענשען ארום איהם זיינען אין סכנות געשטא־נען, אנצונעהמען זיך פון איהם די דאָזיגע ביי־זע, קלעפּיגע קראנקהייט, — האָט זי, זיין אל־טינקע מאַמע, פון זיין בעט ניט אָבגעטראָטען און זיין קראנקען אטהעם געקושט... זי האָט דאן, דאכט זיך, צו איהם ארויסגעוויזען מעהר ליעב־שאפט ווי זיין יונגע ווייב אליין, וואס האָט איהם אזוי ליעב געהאט.

— מיין מאַמע, מיין גוטע מאַמע! — האָ־בען זיינע ברענענדיגע ליפּען געפּליסטערט, און ער האָט געוואָלט וויינען אויפ'ן קול, געוואָלט אויסשרייען די טרעהרען, וואס זיינען געלעגען ווי א שווערע פערגליווערטע משא אין זיין הארצען, ער האָט אָבער ניט געקענט...

— ווי העסליך דאָס איז, ווי אונפער־שטענדליך דאָס איז, וואס אזא הארץ מיט אזוי

פּיעל לייעבע, מיט אזוי פיעל געפיהלען, ווערט אין איין רגע פערוואנדעלט אין א טיעפען, גע־פיהלאזען, פוילענדיגען שטיק־פלייש! — האָט ער געטראכט ווייטער, קומענדיג צום ערשטען מאל אויף זיין לעבען אין נאהענטער בעריהרונג מיט'ן טויט...

עס איז איהם געווארען היים און קאלט, א קאלטער שוויים האָט זיין שטערען בעדעקט, און ער האָט געטראכט אלץ ווייטער און ווייטער, און געדאנקען, איינער פינסטערער און פיינלי־כער פון דעם אנדערען, האָבען זיך אין זיין מוח געטראָגען, וזי ווילדע, שווארצע ראבען מיט א בייזען קראקען...

פראגען, וואם האָבען איהם ביז אהער זעהר זעלטען, און אויך נור אמאל אויף א ווילע און פון אויבען אויף בעריהרט, האָבען איהם אין גאנצען בעהערשט, איצט אונטער דעם איינדרוק פון זיין מאמע'ס טויט.

זיין אייגען לעבען האָט זיך איהם איצט אויף ארויסגעוויעזען ווי עפעס אן אונפער־שטענדליכער, בייזער שפאם!

ער איז געווען יונג, ערפאלגרייך אין זיין פראקטיק, גליקליך אין זיין לעבען, האָט ליעב געהאט זיין ווייב, זיין קינד, איז בעליעבט און רעספעקטירט געווען פון פרייַנד און בעקאנטע, צוויישען וועלכע ער האָט געהאט א שם פון אן עהרליכען, קלוגען, פרייגעזאָנענעם, אינטעלי־גענטען מענשען, וואם האָט אלץ מאל, צו יעדער צייט און ביי יעדער גלעגענהייט אפען און עהרליך ארויסגעווייזען זיין פרייגעזאָנענהייט, זיין אונגלויבען, און אליין האָט ער פון זיך אויך שטארק גהאלטען. איצט אבער האָט ער זיך געפיהלט אזוי קליין, אזוי נישטיג מיט זיין גאנ־צען גליקליכען לעבען, מיט זיין גאנצען ערפאלג, מיט זיין גאנצען וויסען און קאָנען, מיט זיין גאנצען פערשטאנד, געגען יענעם גרויסען סוד, וואם הייסט „טויט“...

— איך וועל אויך שטארבען! — איז איהם דורכגעפלויגען אין'ם קאפ.

— וואם פיר א בייזער שפאם! — האָט ער פלוצים ארויסגערעדט אויפ'ן קול, שפריינע־דיג מיט נערוועזע טריט איבער'ן קאריידאר: — פוי, ווי העסליך!...

מען האָט ארויסגעפיהרט זיין טאט'ן אין קאריידאר. צוויי אידען האָבען איהם גהאלטען אונטער די הענד און דער אלטער מיט אן ארונ־טערגעלאזטען קאפ האָט מיט א געבראָכען קול געטענה'ט:

— זי איז געווען אינגער פון מיר... זי איז געווען אינגער פון מיר... זי האָט נאך ניט גע־דארפט שטארבען... זי האָט נאך ניט געדארפט שטארבען...

און דערזעהען זיין געבראָכענעם טאטען, און דערהערט זיינע טענות, האָט מאיר זיך א טרייסל געטהאן און עפעס אין איהם האָט גע־נומען קוויטשען ווי א הילפלאזעס עופה'לע... ער האָט זיך געווואלט א וואָרף טהאָן צו זיין טאטען, זאגען איהם עפעס, וואס־וועז האָט ער אליין ניט געוואוסט, אבער אנשטאָט דעם האָט ער גענומען שטארק פינטלען מיט די אויגען, ציהען מיט דער נאז און איז צום פאטער ניט צוגענאנגען.

די שכנות אינ'ם קאריידאר האָבען געמומען שלוכצען און ווינען אויפ'ן קול, בעת זיי האָבען דעם אלטען דערזעהען.

מען האָט דעם אלטען אריינגעפיהרט אין א צווייטען צימער.

מאיר האָט ארונטערגעלאזט דעם קאפ און איז געבליבען שטעהן אין מיטען קאריידאר. ער האָט זיך דערמאָהנט, ווי זיין טאטע האָט זיך געבעטען ביי איהם, ער זאל תהלים זאגען... אפשר האָט ער איהם היינט געדארפט נאָכגע־בען? ער איז דאָך אזוי געבראָכען! — האָט ער א טראכט געטהאן.

און ער האָט זיך געפרובט פארשטעלען, ווי אזוי ער זאגט תהלים, און דאָם איז איהם אוים־געקומען אזוי ווילד, כמעט אונאנאטירליך...

— און אז איך וואלט איהם יא נאָכגעגע־בען, און אז איך האָב איהם ניט נאָכגעגעבען — האָט ער אין א ווילע ארום געטראכט — איז דען ניט דער אייגענער סוף? גלויב, גלויב ניט. זיי עהרליך, זיי א היפאקריט — איין סוף!...

5.

שפעטער, וועז מאיר איז ארוים פונ'ם שטוב, אום צו געהן צו זיך אהיים, איז שוין געווען גרויסער טאג. דער שטורם איז שוין גע־ווען אוועק, אבער דער הימעל האָט אויסגעזע־הען אזוי פעריאמערט, בליך און קרענקליך. די געגענד, וואו ער איז געגאנגען, איז געווען איינע פון די שטילסטע און שהנסטע אין ברוקלין, ניט ווייט פון דעם פרעכטיגען בולוואר. ער איז דורכגעגאנגען דעם בולוואר,

וואם גרינט און פינקעלט זומער־צייט מיט אזוי פיעל לעבעדיגע פארבען, האט איצט אויסגעזע־ הען אזוי איינפארביג, אזוי פערטרויערט. אויף די וועגען זיינען געלעגען קופקעס געלע בלעטער, ווי קברים־בערגלאך. טויטע, געלע פארבען זיי־ נען גלעגען אויף אלסדינג. די כמעט־נאקעטע ביימער האבען אויסגעזעהען, ווי פעריאמערטע אבלים.

— אט די אלע בוימער וועלען וויעדער אפ־ לעבען, און מיין מאמע, און איך, וועלן איך וועל שטארבען, וועל שוין מיהר קיינמאל ניט — — האט מאיר א טראכט געטהאן מיט ברענענדיגער בענקעניש — און אפשר... אפשר — האט ער געפרובט ארויספלאנטערען זיך פון דעם דאזי־ גען שרעקליכען גדאנק — זיינען די גלויביגע טאקע גערעכט, וועו זיי גלויבען אין א לעבען נאך'ן טויט?

— איך וויר, דאכט זיך, א נארר! — האט ער ארויסגערעדט הויך אויפ'ן קול און גע־ נומען געהן שנעלער.

נעבען זיין היז האט ער בעמערקט א שוואדצע קאץ מיט איינגעפאלענע זייטען, וועל־ כע איז איהם נאכגעלאפען מיט א רחמנות'דיגן מיאוקען.

— פונקט אט ווי די קאץ, קיין אנדערען כוח ערווארטעט אונז ניט!... — האט ער מיט א שווערער פערביטערקייט א טראכט געטהאן.

אריינגעקומען אין היז, האט ער אויפגע־ וועקט זיין ווייב, וועלכע האט מיט עטליכע שטונדען צוריק, באלד ווי זיי האבען זיך צוריק־ געקערט פון פילאדעלפיע, געזעהען די קראנקע. זי האט גלייך אן זיין פנים פערשטאנען, אז די שווייגער איז געשטארבען, האט זי א שוידער געטהאן מיט'ן יונגען הערפער, איז ארונטער־ געקראכען פונ'ם בעט, האט מיט ציטריגע הענד איהרע קליידער געזומען און אייליגדיג זיך אנ־ געטהאן.

דערנאך זיינען זיי ארין אין פראנט־צי־ מער און דארט האבען זיי גערעדט מיט א בע־ זונדער געדריקט, שטיל קול. גערעדט וועגען דעם, ווי אונגעריכט זי איז געשטארבען, און וועגען דעם פרעזענט, וואם זיי האבען פאר איהר געקויפט אין פילאדעלפיע... דערנאך האט ער גענומען רויידע וועגען דעם, ווי שווער זי האט זיך געמאטערט אין די לעצטע מינוטען, און זי, זיין יונג ווייב, הערענדיג איהם, האט די ליפען געביסען און פון איהרע אויגען זיינען טרעהרען געפאלען.

דערנאך האבען זיי געזומען רויידען וועגען דער לויה. זי איז געווען א פריידענקערין, פונקט ווי איהר מאן, האט זי זיך געזומען מישב זיין מיט איהם, ווי אזוי קען ער אויסמיידען דעם קדיש זאגען אהן א סקאנדאל.

— די בעסטע זאך וואלט געווען, אז מיר זאלען אויפ'ן בית־עולם אינגאנצען ניט געהן — האט זי געזאגט — דער טויטער איז דאך אלץ אויינס...

— ניין, ניין, מיר וועלען גענהן... קיין סקאנדאל וועט ניט זיין. מען קאן מיך. קיינער וועט ניט ערווארטען פון מיר קיין קדיש...

— און טאמער וועט דיין טאטע?...

— מיין טאטע האט שוין געפרובט מיך בעטען די נאכט, איך זאל תהלים זאגען, אבער מיהר וועט ער ניט פרובען — האט מאיר גע־ זאגט און א זיפץ געטהאן.

6.

ביי־טאג איז געווען די לויה. די גאם ארום היז איז געווען שוואדץ פון מענשען. צדקה־ פושקעס האבען הייזעריג און דראהענדיג גע־ קלאפט, שרעקענדיג די מענשען. וויבער האבען געקלאגט. הינטער דעם שווארצען וואגען האט זיך געצויגען א לאנגע רייהע מיט קערידזשעס. פיהרליים אין שווארצע, גלאנציגע ציליגדערס זיינען געשטאנען ארום די קערידזשעס און האבען גע־ווארט. דאן האט מען ארויסגעטראגען דעם ארון. דער יאמער איז געווארען גרעסער, די פוהרליים ארום די קערידזשעס האבען זיך גענומען בעווענגען. עס האבען זיך בעוויעזען די אבלים — רבקה, וועלכע האט געיאמערט אויף א הייזעריג קול, איהר מאן, דוד, מיט רויטע פערווויינטע אויגען. דערנאך דער אלטער חיים־ איצע, וועלכער האט זיך איצט בעווענגט גלייך, מיט א שטארענגען, פערשטיינערט פנים. און צוליעצט מאיר מיט זיין פרוי, ער בלייך, נער־ ווען, זי — רויט, פערווויינט.

דעם ארון האט מען אוועקגעשטעלט אין שוואדצען וואגען, דער עולם האט זיך אריינגע־ זעצט אין די קערידזשעס, די צדקה־פושקעס האבען נאך הייזעריגער גענומען קלאפען, די שמשים שרייען: „צדקה תציל ממות" און די לויה האט זיך געטהאן א ריהר...

מאיר איז געזעסען מיט זיין ווייב אין א

קערידזש, און פאר זיינע אויגען האָט גע־
שוועבט דאָס גאַנצע, וועקסען פּנים פון זיין מוטער,
וואָס ער האָט עריש געזען.

— ווי שרעקליך דער טויט איז! — האָט
ער ארויסגערעדט, שוי־דערענדיג.

זיין ווייב האָט געשוויגען און זיך געווישט
די אויגען.

— וואָס איך וואָלט געקאָנט עפּעס וויינען!
— האָט ער ווידער ארויסגערעדט — עס איז
מיר אזוי שווער, אזוי העסליך... איך האָב זי
אזוי ליעב געהאט — האָט ער צוגעזעצט שטיל.

אויפ'ן בית־עולם האָט זיך דער הערבסט
געפיהלט נאָך שטאַרקער. א קאַלטער ווינד האָט
זיך געטראָגען צווישען די שווארצע און גרויע
מצבות. איבער די קברים האָבען זיך נאָקעטע
בוימער און פערוועלקטע בלומען געבויגען און
איבער די וועגען האָבען טרוקענע, טויטע בלע־
טער זיך געטראָגען מיט א געהיימען רוישען.
דער הימל איבער'ן בית־עולם איז געהאנגען א
סאַרער, א בלייכער. פון צווישען די קברים האָט
ארויסגעקוקט א פרישער, אָפּענער גרוב, נעבען
איהם א בערגל־ערד... דרייַ פּוילישע גוים
מיט גראָב־אייזענע זיינען ניט־ווייט געשטאַנען
און האָבען רוהיג גערויכערט סיגאַרעטען.

די לויה איז אָנגעקומען אויפ'ן בית־עולם.
דעם טויטען־קאסטען האָט מען געטראָגען צום
גרוב און הינטער איהם זיינען נאָכגעגאַנגען דער
אלטער חיים־איצע, מיט א שטרענגען, כמעט־
פייערליכען אויסדרוק אינ'ם פּנים, און זיין זוהן
דוד מיט אן ארונטערגעלאָזטען קאָפּ. און הינ־
טער זיי — רבקה, ווייַנענדיג שטיל און הייַזע־
ריג, און מאיר און זיין פרוי, און נאָך אידען
און פרויען, עלטערע און אינגערע.

דעם קאסטען האָט מען ארונטערגעלאָזט
אויף דר'ערד, ניט ווייט פונ'ם גרוב, און מען
האָט פון איהם ארונטערגעצויגען דעם שווארצען
טוך. באלד האָט זיך דערזעהען דאָס גע, וועק־
טען פּנים פון דער טויטער, מיט פערזיעגעלטע
אויגען, איהרע גע־לע, צונויפגעלעגטע הענד, וואָס
האָבען ארויסגעשטאַרצט פון די ווייסע תכריכים־
ארבעל, און א שוידער האָט זיך דורכגעטראָגען
צווישען דעם גאנצען עולם, און א געוויין האָט
אויסגעבראָכען, און א שלוכצען, און א כלי־
פען, און א פערשטיקטער סאָפען. יעדער
פון דעם דאָזיגען עולם ארום דעם בר־מינן האָט
אינסטינקטיוו בעוויינט זיין אייגענעם סוף...

מאיר'ס יונגע ווייב האָט זיך קראַמפהאפט אָנ־
געכאפט אָן איהר מאן און פערשטיקט גע־
שלוכצעט. מאיר אליין האָט געצויגען מיט די
אקסלען, געפּינטעלט מיט די אויגען און גע־
מאטערט זיך ארויסצוטריַיסלען פון זיך די
שוועריע, פערגליווערטע משא, וואס האָט אזוי
געדריקט זיין נשמה.

דער אלטער חיים־איצע איז געבליַיבען
שטעהן צונויפגעקאָרטשעט נעבען טויטען־קאס־
טען און זיין פּנים מיט דער וויַיסער בּאָרד האָט
זיך געטרייסלט. פלוצים האָט ער אויפגעהויבען
די האנד און זיך אויסגעגליַיכט. מען האָט בע־
מערקט, אז ער וויל עפּעס זאָגען, זיינען אלע
שטיל געוואָרען.

ער האָט זיך איינגעבויגט צו דער בר־מינן.

— טויבע בת שרה! — האָט זיך ביי
איהם ארויסגעריסען א פערשטיקטער שלוכץ...

ער האָט זיך אָבגעשטעלט, געצויגען א ווייַ־
לע מיט די ליפּען, אזוי ווי ער וואָלט געוג לופט
געוואָלט אין זיך אריינציהען, און דערנאָך האָט
ער פּאַרטגעזעצט מיט א גאנץ אנדער קול, הויך,
שטאַרק און פייערליך:

— טויבע בת שרה, 45 יאָהר האָסטו מיט
מיר אָבגעלעבט. דו ביזט געווען א גוטע ווייב,
א כשר'ע, א צדקניות... אָט דאָ זיינען די אלע
אידען עדות: איך גיב דיר אָפּ א העלפט פון
מיין עולם־הבא...

מיט א מין הייליגקייט האָט זיך די גאנצע
לופט ארום אָנגעפילט, מיט א מין געטליכקייט,
און א היבשע ווייַלע זיינען אלע געשטאַנען ווי
פערצויבערט אין א הייליגער שטילקייט...

אויף מאיר'ן האָט עס געמאכט א בעזונ־
דער ערשיטערענדען איינדרוק. ער, דער אונ־
גליובער, האָט פּלוצים, אויף איין מאָמענט דער־
פיהלט די גוואַלדיגע מאכט פון דעם גלויבען. ער
האָט דערקאָנט זיין טאָטען און זיין גלויבען.
און די טרעהרען, וואס האָבען איהם די גאנצע
צייט געדריקט ווי א פערגליווערטע שווערע
משא, האָבען זיך פּלוצים א ריהר געטהאָן, ווי
פון א שטאַרקער מאכט צורודערט, און צו זיין
האַלז זיך א הויב געטהאָן...

ער האָט ארונטערגעלאָזט דעם קאָפּ, בע־
וועגט מיט די אקסלען און געסאָפעט. פאר זיי־
נע אויגען האָט זיך א נעבעל פערצויגען.

דאָן האָט ער דערהערט דעם דומפּענ
קלאַפּ פונ'ם טויטען־קאסטען אין גרוב און באלד

דאָס קלאַפּען פון גראָב־אייזענס איבער זאמדיקער ערד.

— קום! — האָט איהם דאָס ווייב שטיל גערופען מיט א ווינענדיג קול — שוין נאָך אלעמען.

ער איז צוגעגאנגען נעהענטער צום גרוב. ער איז שוין געווען פערשאָטען. א בערג־פרישע ערד, אויסגעמישט מיט זאמד, האָט צוגעדעקט זיין מאַמע'ן. די גוים מיט די גראָב־אייזענס אויף די אקסלען זיינען אָבגעטראָטען פון קבר.

פלוצים האָט ער דערהערט דוד'ס בערווינט קול: „יתגדל ויתקדש", און א ציטער איז דורכגעגאנגען זיין גאנצען קערפער, אריינדרינגענדיג אין אלע זיינע אָדערען, אין די הענד, די פיס, דער ברוסט, און גאנץ אונטערווארטעט פיר איהם אליין, האָט זיך ביי איהם ארויסגעריסען מיט א יאָמערליכען געווין:

— יתגדל ויתקדש!...

ער האָט נאָכגעזאגט זיין ברודער...

דער אלטער היים־איצע, וועלכער איז געשטאַנען צונויפגעקאָרטשעט, מיט אן ארונטערגעלאָזטען קאָפּ, האָט זיך אויסגעגליכט און אָנגעקוקט זיין מיאיר'ן...

ברוקלין, 9טען אָקטאָבער, 1912.

שבנא עפשטיין.

געראַארט הויפטמאַן.

(צו זיין 50־יאָהריגען געבורטס־טאָג).

ד ליטעראַרישע וועלט פייערט איצט דעם 50־יאָהריגען געבורטס־טאָג פון דעם בעריהמטען דייטשען שריפטשטעלער ג ע ר ה א ר ד ה ו י פ ט מ א ן.

הויפטמאַן איז הויפטזעכליך א דראמאטורג, און אין זיין פערזאָן האָט דאָס דייטשע טעאטער ערוואָרבען איינעם פון די טאָלענטפולסטע פארשטעהער.

ביז איהם האָט אין דייטשלאנד נעהערשט די סענטימענטאָלע דראמע, וועלכע איז געווען געבוירט אויף אומגלוימפערטע סיטואַציעס און שרייענדע עפעקטען. איהר איכהאַלט איז פון איין זייט געווען דער לאַנג־אָבגעלעבטער הערא־איזמום פון שילער'ס „רויבער" און פון דער צווייטער זייט די געשלעכטליכע פערדאָרבענהייט, דער אונפערמיידליכער זנות פון דיא פראנצויזישע סאָלאָן־פיעסען.

פאר דיא שעפפער פון דער דאָזיגער דראמע האָט ניט עקזיסטירט קיין ווירקליכעם לעבען; זיי האָבען זיך ניט געקענט פארשטעלען, אז אין דעם טאָג־טעגליכען צוזאמענשטוים פון מענשען מיט דער אומגעבונג זאָל זיין גענוג שטאָף פאר אן אמת'ער טראגעדיע. זייער גאנצע אויפמערקזאמקייט האָבען זיי דעריבער געווענדעט ניט אויף דאָס שילדערן פון כאראקטערען, פון לעבעדיגע מענשען, נאָר אויפן כיוושעט, אויף דער האנדלונג. דיא העלדען האָבען אויסגעגאָסען זייערע „שטורמישע" געפיהלען אין מאָנאָלאָגען, פול מיט מליצה, מיט קנאקענדיגע פראזען, מיט הויכע ווערטער, און דיא העלדינען זיינען בעגאנגען אוועלכע טהאטען, וועלכע האָבען שטארק צופריעדענגעשטעלט די אויסגעלאסענהייט פון דער איבערזעטיגטער אריסטאָקראטיע...

געהיימען האָט עס, אז דיא דראמאָטורגען נעהען מיט'ן וועג פון די אלטע קלאסיקער און דאמאנטיקער, אז זיי האָלטען הייליג די טראדיציעס פון די דאָזיגע וועלט־זשענירן און פערשוועבען ניט די קונסט מיט דער קליינליכער ווירקליכקייט. אין דער אמת'ען איז דאָס אָבער מעהר ניט געווען ווי א מיטעל פאר פיעלע טאָלענטאָזיקייטען צו פערשטעלען די פוסטקייט, די אויסגעדראָשענקייט פון זייערע פשוט'ע פאר־

סען און צוגעבען זיי א כלומרשטע טיעפּזיני־
ניקייט פון הויכע אידעאַלען און גערַאנקען.

הויפּטמאַן איז ניט אוועק מיט דעם דאָזי־
גען פּאַלשען וועג. איינזאַמענדיג אין זיך די בע־
כטע טראַדיציעס פון זיינע גרויסע פֿאָרגענגער,
האָט אָבער אין איהם צו שטאַרק געלעבט דאָס
פּאַציאַלע געפיהל, דיא בעאַבאכטונגס־קראַפֿט
פֿון ווירקליכען לעבען, אז ער זאָל זיך קענען
אָבגעבען בלויז מיט'ן שילדערען פון פֿאַנטאַסטי־
שע בילדער, פון אויסגעטראַכטע געשטאַלטען,
פון אונגעהַרמאַלע סיטואַציעס. אלם קינד פון'ם
פֿאָלק, אלם מענש, וואָס לעבט אויף דער ערד
און ניט אין הימעל, אלם קינסטלער, וועלכער
כטאַרעט זיך ניט צוצופֿאַסען צו פֿרעמדע
געשמאַקען און נייגונגען, האָט ער דעריבער גע־
וועגדט זיין אויפמערקזאמקייט ניט אויף דער
האַנדלונג און סיוזשעט, נאָר אויף די כאַראַקטע־
רען און דער אומגעבונג, וועלכע בעשאפט די
דאָזיגע כאַראַקטערען. נאָר דאָ האָט ער ענט־
דעקט די אמת'ע קראפט פון זיין טאַלענט, נאָר
דאָ האָט ער געפונען דאָס ריכטיגע שטאָף פאר
דער אמת'ער טראַגעדיע.

הויפּטמאַן האָט אויף אזא'ן אופן, ווי עס
בעמערקט ריכטיג דער דייטשער קריטיקער
בארטעלס, *) בעשאפען א נייע עפּאָכע אין דיי־
טשען טעאַטער. ער האָט פערטריבען פון דער
ביהנע די סענטימענטאַלע דראַמע און אריינגע־
טראָגען אין איהר דעם נאַטוראַליזמום, יענע ריכ־
טונג אין דער ליטעראַטור, וועלכע שטעלט זיך די
אויפגאבע צו שילדערען דאָס ווירקליכע לעבען,
ווי אזוי עס שפּיגעלט זיך אָב טאָג־טעגליך פאַר
אונזערע אויגען, מיט אַלע זיינע פרייד‌ען און
לייד‌ען, מיט אַלע זיינע שטרעמונגען און פּראַכ־
לעמען.

אין דעם פּרט איז הויפּטמאַן א דירעקטער
נאָכפֿאָלגער פון זאָלא'ן, דעם פֿאָטער פון דער
נאַטוראַליסטישער שול אין דער ליטעראַטור.

זאָלא אַליין איז ניט געווען קיין דראַמא־
טורג, דעריבער איז איהם ניט געלונגען דורכצו־
פיהרען אין טעאַטער די רעווָאָלוציע, וואָס ער
האָט דורכגעפיהרט אין דער ליטעראַטור,
אָבער אין זיין ארטיקעל „נאַטוראַליזמום אין
טעאַטער" האָט ער געגעבען א גלענצענדע כא־
ראַקטעריסטיק פון דער קלאַסישער און ראַמאַ־
טישער דראַמע און אָנגעמערקט די פּרינציפּען,
אויף וועלכע עס דארף זיין געבויט די נאַטו־
ראַליסטישע, ד. ה. נאָך זיין מיינונג, די אמת־
קינסטלעריש דראַמע.

„פּריהער פון אַלין — זאָגט זאָלא — דארף
מען פערלאָזען זיי א כלומרשטע טיעפּזיני־
ניקייט פון הויכע אידעאַלען און גערַאנקען.

הויפּטמאַן איז ניט אוועק מיט דעם דאָזי־
גען פּאַלשען וועג. איינזאַמענדיג אין זיך די בע־
כטע טראַדיציעס פון זיינע גרויסע פֿאָרגענגער,
האָט אָבער אין איהם צו שטאַרק געלעבט דאָס
פּאַציאַלע געפיהל, דיא בעאַבאכטונגס־קראַפֿט
פֿון ווירקליכען לעבען, אז ער זאָל זיך קענען
אָבגעבען בלויז מיט'ן שילדערען פון פֿאַנטאַסטי־
שע בילדער, פון אויסגעטראַכטע געשטאַלטען,
פון אונגעהַרמאַלע סיטואַציעס. אלם קינד פון'ם
פֿאָלק, אלם מענש, וואָס לעבט אויף דער ערד
און ניט אין הימעל, אלם קינסטלער, וועלכער
כטאַרעט זיך ניט צוצופֿאַסען צו פֿרעמדע
געשמאַקען און נייגונגען, האָט ער דעריבער גע־
וועגדט זיין אויפמערקזאמקייט ניט אויף דער
האַנדלונג און סיוזשעט, נאָר אויף די כאַראַקטע־
רען און דער אומגעבונג, וועלכע בעשאפט די
דאָזיגע כאַראַקטערען. נאָר דאָ האָט ער ענט־
דעקט די אמת'ע קראפט פון זיין טאַלענט, נאָר
דאָ האָט ער געפונען דאָס ריכטיגע שטאָף פאר
דער אמת'ער טראַגעדיע.

הויפּטמאַן האָט אויף אזא'ן אופן, ווי עס
בעמערקט ריכטיג דער דייטשער קריטיקער
בארטעלס, *) בעשאפען א נייע עפּאָכע אין דיי־
טשען טעאַטער. ער האָט פערטריבען פון דער
ביהנע די סענטימענטאַלע דראַמע און אריינגע־
טראָגען אין איהר דעם נאַטוראַליזמום, יענע ריכ־
טונג אין דער ליטעראַטור, וועלכע שטעלט זיך די
אויפגאבע צו שילדערען דאָס ווירקליכע לעבען,
ווי אזוי עס שפּיגעלט זיך אָב טאָג־טעגליך פאַר
אונזערע אויגען, מיט אַלע זיינע פרייד‌ען און
לייד‌ען, מיט אַלע זיינע שטרעמונגען און פּראַכ־
לעמען.

אין דעם פּרט איז הויפּטמאַן א דירעקטער
נאָכפֿאָלגער פון זאָלא'ן, דעם פֿאָטער פון דער
נאַטוראַליסטישער שול אין דער ליטעראַטור.

זאָלא אַליין איז ניט געווען קיין דראַמא־
טורג, דעריבער איז איהם ניט געלונגען דורכצו־
פיהרען אין טעאַטער די רעווָאָלוציע, וואָס ער
האָט דורכגעפיהרט אין דער ליטעראַטור,
אָבער אין זיין ארטיקעל „נאַטוראַליזמום אין
טעאַטער" האָט ער געגעבען א גלענצענדע כא־
ראַקטעריסטיק פון דער קלאַסישער און ראַמאַ־
טישער דראַמע און אָנגעמערקט די פּרינציפּען,
אויף וועלכע עס דארף זיין געבויט די נאַטו־
ראַליסטישע, ד. ה. נאָך זיין מיינונג, די אמת־
קינסטלעריש דראַמע.

„פּריהער פון אַלין — זאָגט זאָלא — דארף
מען פערלאָזען זיי א כלומרשטע טיעפּזיני־
ניקייט פון הויכע אידעאַלען און גערַאנקען.

הויפּטמאַן איז ניט אוועק מיט דעם דאָזי־
גען פּאַלשען וועג. איינזאַמענדיג אין זיך די בע־
כטע טראַדיציעס פון זיינע גרויסע פֿאָרגענגער,
האָט אָבער אין איהם צו שטאַרק געלעבט דאָס
פּאַציאַלע געפיהל, דיא בעאַבאכטונגס־קראַפֿט
פֿון ווירקליכען לעבען, אז ער זאָל זיך קענען
אָבגעבען בלויז מיט'ן שילדערען פון פֿאַנטאַסטי־
שע בילדער, פון אויסגעטראַכטע געשטאַלטען,
פון אונגעהַרמאַלע סיטואַציעס. אלם קינד פון'ם
פֿאָלק, אלם מענש, וואָס לעבט אויף דער ערד
און ניט אין הימעל, אלם קינסטלער, וועלכער
כטאַרעט זיך ניט צוצופֿאַסען צו פֿרעמדע
געשמאַקען און נייגונגען, האָט ער דעריבער גע־
וועגדט זיין אויפמערקזאמקייט ניט אויף דער
האַנדלונג און סיוזשעט, נאָר אויף די כאַראַקטע־
רען און דער אומגעבונג, וועלכע בעשאפט די
דאָזיגע כאַראַקטערען. נאָר דאָ האָט ער ענט־
דעקט די אמת'ע קראפט פון זיין טאַלענט, נאָר
דאָ האָט ער געפונען דאָס ריכטיגע שטאָף פאר
דער אמת'ער טראַגעדיע.

הויפּטמאַן האָט אויף אזא'ן אופן, ווי עס
בעמערקט ריכטיג דער דייטשער קריטיקער
בארטעלס, *) בעשאפען א נייע עפּאָכע אין דיי־
טשען טעאַטער. ער האָט פערטריבען פון דער
ביהנע די סענטימענטאַלע דראַמע און אריינגע־
טראָגען אין איהר דעם נאַטוראַליזמום, יענע ריכ־
טונג אין דער ליטעראַטור, וועלכע שטעלט זיך די
אויפגאבע צו שילדערען דאָס ווירקליכע לעבען,
ווי אזוי עס שפּיגעלט זיך אָב טאָג־טעגליך פאַר
אונזערע אויגען, מיט אַלע זיינע פרייד‌ען און
לייד‌ען, מיט אַלע זיינע שטרעמונגען און פּראַכ־
לעמען.

אין דעם פּרט איז הויפּטמאַן א דירעקטער
נאָכפֿאָלגער פון זאָלא'ן, דעם פֿאָטער פון דער
נאַטוראַליסטישער שול אין דער ליטעראַטור.

זאָלא אַליין איז ניט געווען קיין דראַמא־
טורג, דעריבער איז איהם ניט געלונגען דורכצו־
פיהרען אין טעאַטער די רעווָאָלוציע, וואָס ער
האָט דורכגעפיהרט אין דער ליטעראַטור,
אָבער אין זיין ארטיקעל „נאַטוראַליזמום אין
טעאַטער" האָט ער געגעבען א גלענצענדע כא־
ראַקטעריסטיק פון דער קלאַסישער און ראַמאַ־
טישער דראַמע און אָנגעמערקט די פּרינציפּען,
אויף וועלכע עס דארף זיין געבויט די נאַטו־
ראַליסטישע, ד. ה. נאָך זיין מיינונג, די אמת־
קינסטלעריש דראַמע.

„פּריהער פון אַלין — זאָגט זאָלא — דארף

*) Adolf Bartels—Gerhart Hauptman, Weimar. 1907.

1.

גערהארט הויפּטמאַן איז געבאָרען געווא־
רען דעם 15־טען נאָוועמבער, יאָהר 1862,
אין דער דייטשער געגענד שלעזיען, אין
קוראָרט אָבערזאַלצברונן, וואו זיין פאָטער,
ראָבערט הויפּטמאַן, האָט געהאַלטען א
האָטעל. זיין ערציהונג האָט זיך מיט
קיין זאך ניט אויסגעצייכענט פון דער ערציהונג
פון אנדערע דייטשע קינדער. פריהער האָט ער
בעזוכט דיא אָרטיגע שול, דערנאָך איז ער אָנ־
געקומען אין ברעסלוי אין גימנאַזיום. פון וואָ־
נען ער איז אריבער אין דער קעניגליכער קונסט־
שול. פון ברעסלוי איז ער אריבערגעפאָהרען אין
יענא, וואו ער האָט פאָרטגעזעצט זיין בילדונג
אין אוניווערסיטעט. ער האָט געהערט לעקציעס
איבער פילאָסאָפּיע, זאָלאָגיע און באַטאַניק.
אָבער א גרעסערע בעדייטונג, ווי די אוניווערסי־
טעט, האָט געהאַט פאר הויפּטמאַן'ען דער אקא־
דעמישער קרייז, אין וועלכען ער איז אריינגע־
טראָטען.

*) פֿ. קאָגאַן „אָבהאַנדלונגען וועגען דער געשיכטע פון די מערב־אייראָפּעאישע ליטעראַטורען", צווייטער באַנד, אין רוסיש.

ער דאָזיגער קרייז איז בעשטאַנען פון יונגע לייט, וואָס האָבען געקריגען א רעאל־ביל־דונג און געזוכט די גאולה פון דער וועלט אין דער נאַטור - וויסענשאפט און אין דער סאָציא־לער פֿאָליטיק. דאַרווין אין געווען דער גאָט פון דעם קרייז; די נאַטור־וויסענשאפטליכע און פי־לאָסאָפישע אידעען פון דעם גרויסען געלעהרטען האָבען אַרויסגערופען ביי די יונגע סטודענטען הייסע דעבאַטען און געוועקט זייערע געדאַנקען אין א בעשטימטער ריכטונג. דאָ האָט הויפּט־מאַן געקריגען א שטאַרקע אנרעגונג צו יענער נאַטוראַליסטישער וועלט־אנשויאונג, וועלכע שפּיגעלט זיך אָב אזוי דייטליך אין זיינע ווערק פון ערשטען פֿעריאָד. אָבער אויסער דארווי׳ן האָט ער געהאַט נאָך א לעהרער, דאָס איז געווען קארל מארקס.

לויט די ווערטער פון דעם דייטשען קריטיקער האנשטיין, וועלכער האָט געקענט הויפּט־מאַן׳ן פֿערזענלעך, איז ביי דעם צוקונפטיגען דראַמאַטורג אזוי שטאַרק געווען ענטוויקעלט דער סאָציאַלער אינסטינקט, אז „ער איז אריינ־געדרונגען אין זיין פֿלייש און בלוט און אריבער אין דאָס גאנצע נערוון־סיסטעם". *) ער האָט געלעזען אלץ, וואָס עס האָבען געשריבען וועגען כאָציאַלאָגיע נאַטוראַליסטען, פֿאָליטיקער, טע־אָלאָגען, און זיך פאַנאַנדער־געקלויבען אין דעם אלעם קריטיש, פון א פעסטגעשטעלטען שטאַנד־פונקט.

די דאָזיגע צווויי שטריכען פון זיין כאראק־טער און שאפען — די נאַטורוויסענשאפטליכע וועלטאנשויאונג און די שטרעבונג צום סאָציא־לען אמת — זיינען אָבער ביי איהם ענטשטא־נען ניט בלויז אונטער דער ווירקונג פון ביכער און לעקציעס. נאָך אלם קינד האָט ער געזעהן אין זיין פאַטערס האָטעל רייכע קוראַרט־געסט און איהם האָט פֿערוואונדערט דער קאָנטראַסט צווישען זיי און די אָרימע איינוואָהנער פון שטעדטעל. דאָס דאָזיגע מיטגעפיהל צו די „ער־נידעריגטע און בעליידיגטע" איז ביי איהם ניט איינגעשלאָפען אויף אין די שפּעטערע יאָהרען, ווען ער איז אליין געוואָרען רייך און בע־ריהמט. חוץ די אלע מעלות איז ער געווען א פֿאָעט און עסטעטיקער. איהם האָט שטענדיג געצויגען צו שעהנהייט, צו פֿארשיעדענארטיג־קייט, און נאָך זייענדיג א סטודענט האָט ער זיך ניט בענוגענט בלויז מיט די נאַטור־וויסען־שאפטליכע אינטערעסען פון זיינע חברים. ער האָט זיך דאן בעפריינדעט מיט איינעם א מאָקס מיללער, וועלכער איז געווען וואגנער׳ס אן־הענגער און אליין א טיעפער מוזיקער דערצו. זיי ביידע האָבען אריינגעטראָגען אין קריייז נייע אינטערעסען און די פראגען פון קונסט האָבען אָנגעהויבען צו פֿארנעהמען דעם אויבענאָן אין די שמועסען און דעבאַטען פון די מיטגליעדער. אין צייט האָט הויפּטמאַן אפילו געדענקט צו ווערען א סקולפּטאָר אָדער מאָהלער.

ווען ער האָט געענדיגט די אוניווערסיטעט אין יענא, האָט ער געמאַכט א רייזע איבער שפּאַניען און איטאַליען, כדי צו פֿארפֿאָלקאָמען זיין ארטיסטישע בילדונג. אין איטאַליען האָט ער פֿארבראכט א לענגערע צייט.

די היימאט פון אלע קונסטען מיט איהר וואונדערבארער נאַטור האָט נאָך מעהר ענטווי־קעלט ביי הויפּטמאַן׳ן די שעהנהייטס־נייגונ־גען, אָבער די פרוכט דערפון איז ניט געווען קיין סטאַטוע אָדער בילד, נאָר א פֿאָעמע, גע־שריבען אין אן אלטען ענטטוישטען טאָן. די דאָזיגע פֿאָעמע איז געווען געבויט אויף דעם פּילאָסאָפישען גראָנד, אז בעדויערענסווערטה איז דער גורל פון אלע מענשען, וואָס פיהלען אין זיך גרויסע טיטאַנישע כוחות, וואָס אנערקענען זיך אלס קינדער פון פֿאָמפֿאוס, אָבער מעהר ניט אלס מאַכטלאָזע קינדער. די פֿאָעמע האָט אבגעשפּיגעלט אין זיך הויפּטמאַן׳ס שוועדע שטימונג, ווייל ער האָט דערפיהלט, אז זיין בע־רוף איז ניט צו זיין קיין סקולפּטאָר אָדער מאה־לער, און קיין אנדער וועג האָט ער פאר זיך ניט געזוהן.

ווען הויפּטמאַן האָט זיך אומגעקעהרט אהיים, האָט ער רייך געהייראטה און זיך בע־זעצט אין א פֿארשטאָדט פון בערלין.

דאָ האָט ער זיך בעקאַנט מיט יונגען פֿא־עט ארנא האלץ, וועלכער האָט צוזאמען מיט׳ן פֿאָעט יאָהאנעס שלאַף ארויסגעגעבען א רייהע סקיצען אונטער׳ן נאָמען „פאפא האמלעט".

די דאָזיגע סקיצען האָבען מיט בולט׳ע שטריכען געשילדערט די כאראקטערען פון די ניעדריגע שיכטען פון דער דייטשער געזעל־שאפט. האלץ האָט זיך אראָבנגעלאָזען אין זיי אויפ׳ן סאמע דעק פון אָרימען לעבען און ארויס־געבראכט זיינע אלע פינסטערע זייטען. ער האָט געגעבען א מייסטערהאפטעם בילד פון די שרע־קען, פערבראכען און שמוץ, וואָס הערשען אין די פערוואָרפענע און פערשאָלטענע וווינקעלעך פון דעם שיקזאל׳ס שטיעף־קינדער, און האָט בעוויזען, אז אויף דאָרטען קלאפען מענשליכע הערצער, בעוועגען זיך פיהלענדע נשמות.

די סקיצען האָבען געמאַכט אויף הויפּט־מאַן׳ן א שטאַרקען אייגדרוק, אָבער נאָך א שטארקערען אייגדרוק האָט אויף איהם גע־מאַכט דער יונגער פֿאָעט מיט זיינע געשפּרע־

*) ציטירט לויט פ. קאָגאַן׳ס אבהאַנדלונגען.

כען. האלטן איז געווען א הייסער אנהענגער פון זאַלא'ן און א פיינד פון דעם פאלשען רעאַליזם, וואָס האָט דאן געהערשט אין דייטשלאַנד, און ער האָט אָנגעשטעקט מיט זיינע פעסטע אי־ בערצייגונגען אויף הויפטמאַ'ן.

הויפטמאַן, וועלכער איז געווען אויפגעלעגט צו דעם נאַטוראליזמוס א דאנק זיין גאנצער פערגאנגנהייט, האָט אונטער האלין'ס וויר־ קונג פערטראכט א דראמע, און דער רעזולטאט פון דעם איז געווען זיין „פאר זונען־אויפגאנג", וועלכע ער האָט טאקע געווידמעט האלין'ן מיט שלאַף'ן, אונטער זייער פסוידאנים „ביארנע פ. האָרמיסען". *)

2.

די דראמע „פאר'ן זונען־אויפגאנג", מיט וועלכער הויפטמאַן האָט אָנגעהויבען זיין טהע־ טיגקייט אלס דראמאטורג, קעהרט זיך אום צו דער אידעע פון איבסען'ס און זאַלא'ס וועלט, אז די אייגענשאפטען פון די עלטערען וועלן איבערגעגעבן בירושה צו די קינדער.

דער בעריהמטער קריטיקער בראנדעס איז בייַ דער מיינונג, אז די דאָזיגע דראמע האָט אויף פּיעל עהנליכעם מיט טאַלסטאָי'ס טראגע־ דיע „די הערשאפט פון פינסטערנים". **)

די עהנליכקייט דריקט זיך אָבער אוים בלויז אין דער אויסערליך־פאַקטיסימלי־ כער פאָרם, אין דער הויפט־ אידעע גע־ הען זיך בייַדע ווערק פאנאנדער: טאַלסטאָי האָט אונז בעוויעזען די נשמה פון א פערבראכער, וועלכער האָט געוואגט צו שטעלען זיין אייגע־ נע פּערזאָן העכער פונ'ס געזעץ און איז אומגע־ קומען אין גרויס חרטה; און הויפטמאן האָט ארויסגעבראכט ניט קיין פערברעכער, נאָר א ריינע, צערטע נשמה, וועלכע האָט ניט קיין כחות צו קעמפען מיט דער ארומיגער שמוץ און בעשלייסט בעסער צו שטארבן, אייַדער אונ־ טערצוגעבען זיך.

אין א גוט וואהנט א רייכע פויערשע פא־ מיליע. די מיטגליעדער פון דער דאָזיגער פאמי־ ליע זיינען אלע אלקאהאליקער פון העכסטען גראד און די תשוקה צו דעם „ביטערען טראפען" האָט זיי פערוואנדעלט אין אונמענשען. די אל־ טע קרויזע איז א געליעבטע פון איהרען א קוזין, דעם חתן פון איהר טאכטער. דער אלטער קרוי־ זע איז חוץ א שכור אויך אן אויסוואורף. ער ווארפט זיך אויף זיין אייגענע טאכטער מיט שמוציגע אבזיכטען, אין דער צייט ווען זי וויל איהם אונטערהאלטען, ער זאל ניט פאלען פון שכרות. זייער א דרויי־יאהריגער אייניקעל שטארבט פון אלקאהאליזמום. דאָם אונגליקליכע קינד האָט זיך געצויגען צו א פלעשעל מיט עסיג, אָננעהמענדיג עס פאר בראנפען. דאָם פלעשעל איז אראבגעפאלען און זיך צובראכען. דאָם קינד איז געפאלען אויף דיא שטיקער גלאָז און גישטארבען פון בלוט־אויסרינונג. אָבער דאָם שטעקט ניט אָב זיין מוטער, וועלכע האָט חתונה גהאט מיט'ן אינזשיניער האָפמאן, צו האָבען ווייטער קינדער. נאָך בעסער: זי איין טרינקט אזוי פיעל, ביז זי פערליערט דאָם בעוואוסטזיין, און דער צוזהער הערט איהרע קרעכצען, ווען זי ברענגט ארויס אויף גאָטס־וועלטעל נאָך א קרבן — א ניי קינד. לויט די וועדטער פון דאָק־ טאָר שימעלפענינג, וועלכער האָט זעקס יאָהר גישטודירט די געגענד, וואו עס שפּיעלט זיך אָב די דראמע, איז די פאמיליע קרויזע ניט קיין אויסנאַהם. נאָר אלין ארום איז דורכגעפוילט „מיט שכרות, בלוט־אויסמישונג און ענטאַב־ טונג".

די אייניציגע ריינע פערזאָן אין דער דאָזי־ גער פאמיליע איז קרויזע׳ס טאָכטער די יונגע העלענע. העלענע רייסט זיך מיט אלע חושים פון איהר נשמה פון דער שרעקליכער אומגעבונג, אָבער אלע איהרע הראָאישע אנשטרענגונגען צו ערפילען איהר ציעל ענדיגען זיך מיט נאָר ניט און זי פאלט אויף סוף כל סוף אלס א קרבן פאר די זונד פון איהרע עלטערן.

אין קרויזעס הויז ווייזט זיך דער יונגער איבערצייגטער סאציאל־דעמאקראט לאָט, אן אלטער אוניווערסיטעט־ חבר פון אינזשיניער האָפמאן. ער איז געקומען שטודירען די פער־ העלטניסען צווישען ארבייט און קאפיטאל אין דער דאָזיגער געגענד, וואו האָפמאן זויגט אויס די זאפטען פון די ארבייטער.

לאָט איז פון אָנפאנג זעהר א גוטער נאסט ביי זיין אלטען חבר; האָפמאן סטארעט זיך ארויסצושלאָגען די „פוסטע פאנטאזיעס" פון לאָט'ס קאָפּ, אָבער דאָס גיט זיך איהם פאר קיין פאל ניט איין. לאָט איז שוין געוועסען אין טור־ מע און געווען פערשיקט פאר זיינע אידעען, און ער פּרעדיגט זיי אויף איצט פראנק און פריי. אלס יונגער מענש מיט א געזונדען קערפער און גייסט, שטרעבט לאָט צו געפינען פאר זיך א שעהנע און עהרענהאפטע לעבענס־בעגלייטערין. ער פאָדערט, אז זי זאל זיין געזונד פיזיש און גייסטיג, ווי ער, וויל נאָך זיין מיינונג, איז א פערברעכען איבערצוגעבען בירושה די אייגענע קינדער פערשיעדענע קראנקהייטען.

ער בעקאָנט זיך מיט העלענען. העלענע

*) Kurt Sternberg—Gerhart Hauptman, Der Entwicklungsgang Seiner Dichtung, Berlin, 1910.

**) געאַרג בראנדעס, 12טער באנד, רו־ סיש איבערזעצונג.

מיט איהר נאַטירלעכקייט און אויפריכטיגקייט מאַכט אויף איהם א בעצויבערנדען אײַנדרוק. איהר רײַנע, עדעלע נשמה רופט בײַ איהם ארויס ענטציקונג און ער קריגט זי לעיב. זי פון איהר זײַט בעגעגנט אין דער פֿערזאָן פון לאָט'ן אן עהרלעכן, קלוגן, אָפּגעהערציגען אן וויכטיגדען מענשען, און ענטפֿערט איהם מיט היסער לעבע. צו זייער גליק איז קיין גרענעץ ניטא און זיי בויען שוין פֿלעגער וועגען דער צוקונפט.

אָבער אין דער מינוט, וועו לאָט אלם סאָציאַליסטישער אַגיטאַטאָר ווערט כמעט דורך האַפּמאַ'ן ארויסגעוואָרפען פון טהיר, דערווייסט ער זיך, אז זיין געליעבטע איז א טאַכטער פון א פאַמיליע פון איינע שכורים. דאָם בעוואוסטזיין, אז די שכרות קען אריבערגעהן אויף צו זיינע קינדער, ווארפט איהם אריין אין א שרעק און מיט א וועהטאָג אין הארצען פֿערלאָזט ער קרויזעם הויז, ניט זעגענדיג זיך אפילו מיט העלענען. הארצרייסענד איז די פערצווייפלונג פון העלענ'ן, וועו זי דערווייסט זיך וועגען דעם. איהר ווערט קלאָר די לאַגע, אין וועלכער זי געפינט זיך, און זי בעגרייפט, אז פאר איהר איז שוין ניטא קיין אויסלעזונג, אז צוואמען מיט לאָט'ן איז פערשוואונדען יעדע האָפּנונג אויף אן אנשטענדיג לעבען. אין אן אנפאל פון משוגעת כאַפט זי איהר שוואָגער'ס נעיעג־מעסער און דערשטעכט זיך, אונטער דעם אקאָמפּאנימענט פון איהר פאָטער'ס שכור'ן געזאנג היגטער'ן שטוב . . .

וועו זשע האָט אומגעבראכט די בראַווע העלענ'ן, וועלכע האָט געקעמפּפט געגען דעם שמוץ, וואָם האָט איהר ארומגערינגעלט ? אויב מען זאָל זאָגען, אז זי איז געפאלען אלם קרבן פון דער אומגעבונג, איז דאָם ריכטיג נאָר אין דעם זין, וואָם איהר רעטער האָט זיך דערשראָקען פאר דער אומגעבונג. שולדיג איז אין העלענ'ס טויט אויף אזא אופן ניט דער בלינדער שיקזאל, ניט דער ירושה־נעזעץ, נאָר דער גוטער וועלען פון א בעוואוסטזינגען מענשען, וועלכער שטרעבט צו דער בעפרייאונג פון דער גאנצער מענשהייט. אין דעם בעשטעהט דער טיפער טראגיזמוס פון דער דראמע.

דער דאָזיגער מענש האָט אָבער אנדערש זיך ניט געקענט בעגעהן, וויל ער וויים, אז כדי צו זיין אליין גליקליך איז נויטיג, אז אלע מענשען ארום איהם זאָלען זיין גליקליך, אז עם זאָלען ניט הערשען אויף דער וועלט ניט „קיין קראנקהייט, ניט קיין ארימקייט, ניט קיין קנעכטשאפט, ניט קיין נידערטרעכטיגקייט". זיין מענשען־ליעבע דרינגט דאריבער ארויס פון זיין עגאָאיזמוס, פון זיין אייגענליעבע.

דאָם איז פון ערשטען בליק. וועו מען נעהמט אָבער אין אכט, אז אזעלכע פאמיליעס ווי קרויזע'ס געפינען זיך א סך, קען מען לאָט'ן ניט בעשולדיגען פאר זיין גרויזאמע טהאט. זיין מיזרא צו הייראטהען מיט העלענ'ן איז דאן א גערעכטע, וויל ער ניט פערגרעסערען דאָם עקזיסטירענדע שלעכטס. זיין מענשענליעבע דרינגט שוין אויף אזא'ן ארט ארויס אויף פון זיין סאציאלען בעוואוסטזיין, פון זיין פיהלען א געווייסע פעראנטוואָרטליכקייט פאר די קומענדע דורות.

אָט די דאָזיגע רעכטפערטיגונג פאר לאָט'ן געפינען מיר אין הויפטמאָמ'ס צוויייטער דראמע „דער יום־טוב פון פריעדען".

אין דער דאָזיגער דראמע ווערט געשילדערט א גייסטיג־קראנקע פאמיליע, וועלכע בעשטעהט פון א האַלב־משוגענעם פאָטער, א שרעקליך פערביטערטער, האַסענדער טאַכטער און א זוהן, וועלכער וויל אָנהויבען צו פיהרען א נייי לעבען. דער זוהן ליעבט א יונג מיידעל, אָבער דער געדאנק, אז אלם קינד פון א קראנקער פאמיליע קען ער זיין כלה אויסער אומגליק גאָר נישט ניט געבען, לאָזט איהם ניט רוהען. דער טראגיזמוס פון דער לאַגע פערטיעפט זיך נאָך מיט דעם, וואָם די פיעסע, איז, אייגענטליך, מעהר ניט ווי אן איינלייטונג צו אן אמת'ער טראגעדיע, וועלכע דארף זיך נאָך פאנאַנדערשפּיעלען אין פאמיליע פון דעם יונגען מאָן גופא; וויל ארויינטרעטענדיג אין א נייי־לעבען, קען ער ניט בייקומען די שלעכטע אויגענשאפטען, מיט וועלכע עם האָט איהם בעשאַנקען די נאטור און די ירושה פון זיינע עלטערן.

פּראָויסזעהענדיג אזא רעזולטאט, איז קיין וואונדער ניט, וואָם לאָט האָט פערלאָזען העלענ'ן, וועלכע ער האָט געליעבט מיטין גאנצען הארצען. דאָס בעווייזט ניט די שוואכקייט פון זיין כאראקטער, נאָר די שטארקייט, די אויסגעהאלטענקייט פון זיין וועלט־אנשויאונג, פאר וועלכע ער איז גרייט צו ברענגען די ס ו ע ר ס ט ע קרבנות.

אין „פאר'ן זונען־אויפגאנג" און „יום־טוב פון פריעדען" ווערט אויף אזא אופן געשילדערט דער טראגיזמוס, וואָם עם ברענגט דער ירושה־געזעץ פון „פוקר עון אבות על בנים", אָבער אין זיי איז נאָך הויפטמאָמ, אזוי צו זאָגען, אבסיעקטיוו ־ וויסענשאפטליך; ער בעווייזט בלויז ווי די נאטור בעשטראָפט אונברחמנות'דיג פאר אלע מיסברויכען מיט איהר, פאר אלע אונאָר־מאלע אייגענשאפטען פון דעם מענשליכען כא־

ראקטער. אין זיינע ווייטערדיגע דראמען ווערט שוין געגעבען א בילד פון די סאָציאַלע פערהעלטנישן, וועלכע עם הערשען צווישן די מענשען, פון דער סביבה, וועלכע לעגט ארויף איהר שטעמפּעל אויף דאָם גאנצע געזעלשאפט־ליכע לעבען.

אויפ'ן ערשטען פּלאַן קומט דאָם פּאמיליען־לעבען. דאָם ווערט געשילדערט אין „די איינזאמע מענשען"*) און אין „פּוהרמאַן הענשעל".**)

3.

דער סיוזשעט פון די „איינזאמע מענשען" איז פאלגענדער:

„דער יונגער געלעהרטער און דענקער יאָהאַנעס פאקעראט פיהלט זיך איינזאם אין זיין פאַמיליע, וויל ער האָט ניט קיין איין מענשען, וועלכער זאָל איהם פערשטעהן אוו מיטפיהלען. זיין ווייב קעטע איז איהם איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען, אָבער זי איז זעהר נאַיוו, אונטערווייקעלט און האָט ניט קיין שום גייסטיגע אינטערעסען. צו זיי קומט צו פאָהרען א רוסישע קורסיסטין מיט'ן נאָמען אננא מאר. דאָם איז א הויך־אינטעליגענטער מענש, וועלכער פערשטעהט זעהר גוט פאקעראט'ן און ענטפערט איהם אויף אלע זיינע גייסטיגע בעדירפניסען. ער קריגט ליעב אננא'ן. זיין ווייב בעמערקט עם און ליידט שטיל־עהרהייט. אננא מוז סוף כל סוף פערלאָזען זייער הויז. פאקעראט בליבט ווידער אליין, און ניט קענענדיג אריבערטראָגען די איינזאמקייט, בעגעהט ער זעלבסטמאָרד.

דאָם איז א גאנץ געוועהנליכע געשיכטע, וועלכע מיר זעהען גאַנץ אָפט פאר אונזערע אויגען, אָבער אויף איהר גרונד ענטוויקעלט זיך יענע גרויסע טראגעדיע. וועגען וועלכער בראנדעם זאָגט, אז „אלם קינסטלעריש ווערק פערוואונדערט זי מיט איהר ערנסטקייט און וואר־האפטיגקייט. זי פערכאפט דעם לעזער, ערוועקט זיין מיטלייד און צווינגט איהם צו דענקען".

פאקעראט האָט אויף אמאל געגלויבט אין די זעלבע אידעאלען, וואָס לאָט, נאר איינזעהענדיג, אז די דאָזיגע אידעאלען פאדערען צופיעל קרבנות, האָט ער זיך אבגעזאָגט פון זיי. ער גיט זיך אב מיט דער ווייסנשאפט און שרייבט א דיסערטאציע „וועלכע פערמאָגט 20 זייטען מיט בלויז קוועלען". ער מיינט, אז נאָר אין דעם איז דאָס ציעל פון זיין לעבען, און וויל פון קיין אנדערע ציעלען ניט ווייסען. וועגען אננא מאר דער־

*) איבערזעצט אין אידיש פון א. פרומקין, פערלאג כ. זוסמאן, לאָנדאָן.

**) איבערזעצט אין אידיש פון ה. ד. נאָמ־בערג, פערלאג „שימין", וואַרשא.

צעהלט וועגען דעם מאהלער, וואָס עם שילדערט דער רוסישער שרייבער גארשין, ווי אזוי יענער פערלאָזט זיין מאהלעריי און ווערט א שול־לעהרער, קען דאָס פאקעראט ניט פערשטעהן. דער ארבייטער פון קעסעל־פאבריק, אן אויסגעמיטשטעטער, אבגערייסענער און אויסגעהונגערטער, האָט געצוואונגען דעם מאהלער ריאבינין צו קומען צום שלום, אז כל זמן עם עקזיסטירען אזעלכע ליידען, איז א פערבראכען צו טהאָן עפעם, וואָס עם מאכט זיי ניט לייכטער. דער מאהלער ברוין, דער אייניציגער פון פאקעראט'ס חברים, וועלכער האלט נאָך אונטער מיט איהם בעקאנטשאפט, פערטראכט זיך אויף גארשינ'ס ערצעהלונג און איבערציינט זיך, אז עם זיינען דאָ זאכען, וואָס זיינען „וויכטיגער" ווי בילדער און דיסערטאציעס. פאקעראט קען אבער בישום אופן ניט בעגרייפען, מיט וואָס א שוהל־עהרער איז וויכטיגער וויא א געלעהרטער.

שטרעבענדיג צו וויסענשאפטליכע אמת'ען, פיהלט אבער ביי זיך פאקעראט ניט קיין פעסטקייט; עס פעהלט איהם דער גלויבען אין די אייגענע כחות און דעריבער נויטיגט ער זיך אזוי אין א נאהענטען גייסטיגען פרויינד, אין א שטענדיגער אויפמונטערונג.

וואָס זשא טרייבט, אייגענטליך, פאקעראט'ן צו זעלבסטמאָרד? צו דען די בעגעגעניש מיט אננא'ן, וועלכע האָט די ערשטע זיך אבגערופען אויף זיינע גייסטיגע אינטערעסען און געגעבען איהם צו פיהלען, אז זי איז צו איהם אויך ניט גלייכגילטיג אלס פרויענצימער? פון דער פיעסע איז אבער ניט צו זעהן, אז די דאָזיגע ליעבע האָט שוין דערגרייכט די העכסטע שטופע פון ליידנשאפט. פאקעראט און אננא צושוידען זיך נאָך ביז דעם מאָמענט, וועו די ליידנשאפט נעהמט די אויבערהאנד. אלזא, דאָס איז ניט זעלבסטמאָרד אוים ליעבע. מען קען דאָס אבער אויך ניט אנרופען זעלבסטמאָרד אויס לאנגווייליגקייט, וואָס האָט בעהערשט פאקעראט'ן נאָכ'ן אבריזען פון איינציג נאהענטען מענשען. לאנגווייליגקייט איז פריהער אויך געווען, און צו דעם איז שוין פאקעראט געוואהנט. ווייטער, וועו מען זאָל זיך צוקוקען צו די פערהעלטנישען צווישען פאקעראט'ן מיט זיין ווייב, קען מען זיי פאר קיין פאל ניט אנרופען פיינדליכע. די דאָזיגע פערהעלטנישען זיינען זאָגאר ליעבע און צארטע פון ביידע צדדים.

דאָס ווייב פערשטעהט, אז זי קען אויסער איהר ליעבע נאָר נישט ניט געבען דעם מאן, אז ער לאנגווייליגט זיך מיט איהר; דער מאן, פון זיין זייט, פערליערט ניט אויף א רגע זיין צארטגעפיהל צו דער ווייב און צו זיין פאמיליע. ער פאדערט נאָר איין זאך, אז צוזאמען מיט זיין

וויב זאָל זיך געפינען אָרום איהם א דריטע פּערזאָן, וועלכע זאָל ציטירעדען שטעלען זיינע נאָר אנדערע געפיהלען, איידער די, וואָס ער פיהלט צו דער וויב. אויפהערען צו ליעבען זיין וייב קען ער ניט, אוועקווארפען זי וויל ער פאר קיין פאל ניט, שיידען זיך מיט זיין נייער פרייונדין האָט ער אויך קיין חשק ניט, וויל אין איהר אבהיעזהייט ווען ער אבשטאַרבען גייסטיק, אבער איינהאלטען זי נעבען זיך איז ער ניט אימשטאנד, דען געגען דעם דאָזיגען בעשלום איז די גאנצע געזעלשאפטליכע מאָראל.

אין די פּאָדערונגען פון דער דאָזיגער מאָראל ליגט דער גאנצער טראגיזמום פון דער פיע־סע, ווארום דאָס, וואָס עס פערלאנגט דער העלד, איז א נייע פאָרמע פון פאמיליע. פאקטאָט ליקענט ניט אָב די פאמיליע, ער וויל נאָר מעהר פרייהייט פאר זיך, וועלכע האבען אויך זיך געמומען איהרע התחיבות'ן. ער וויל אז די געזעלשאפט זאָל געבען איהר סאנקציע אויך אוא נייע פאמיליע, אז איהר זאָלען אנערקענען אויך די פערזאָנען, וואָס בילדען זיין פאמיליע פון אלטען סארט.

„מען קען האבען וואָס איינצוזעצען געגען אזא „פערבריייטערונג" פון דער פאמיליע, זאָגט דער רוסישער קריטיקער נעפטאר קאטריאראוסקי,*) אבער מען קען ניט איינפערשטאַנדען זיין, אז אין די נעדאנקען, וועלכע עם זאָגט ארויס דער דאָזיגער פאמיליען־אינדיווידואליסט, איז ניטא קיין שום אונמאָראלישע אייגענשאפט. אין דאָ ענטשטעהט די טראגעדיע פון דעם מענשען, וועלכער האלט זיך פאר מאָראליש גערעכט און וויל אין דער זעלבער צייט קיינעם ניט פערשאפען קיין עגמת נפש.

„ער זעהט, אז זיין געזעצליכער געדאנק הערט א קוואל פון ליידען פאר אלע זיינע נאָענטע און דראָהט נאָך ענגער צו מאכען דעם קרייז פון זיין פערזעהליכען, איינזאמען לעבען. די אלטע טראדיציאָנעלע מיינונגען פון דער אומגעבונג זיינען געגען איהם; געגען איהם איז די ליעבע פון אלע זיינע פרייַנד, געגען איהם איז אם ענדע ער אליין, וועלכער פיהלט זיך פאר דעם שולדיגען פון אלע אומגליקען".

ניט האבענדיג אין זיך קיין קאמפּלעקסען, זיינדיג אליין א מענש אהן א שטאַרקען וויליען, אהן א גלויבען אין וועלכען עם איז אידעאל, האָט ער ניט קיין מוטה ארויסצוטרעטען געגען דער געזעלשאפט און פאלט אלם קרבן פון זיין אייגענער שוואכהייט.

די הויפּט־אידעע איז דאָ דיזעלבע, וואָס

*) פאררעדע צו דער רוסישער איבערזעצונג פון הויפּטמאַנ'ס ווערק אין פערלאג „נייווא".

אין „פאר'ן זונען־אויפגאנג". ווי דאָרט, אזוי איז אויך דאָ דער טויט פון די אונשולדיגע מענשען דער רעזולטאט פון די וויידערשפּרוכען, וואָס עם הערשען און דער עקזיסטירעדער אָרדנונג. דער אונטערשיעד בעשטעהט נאָר דערין, וואָס אין „פאר'ן זונען־אויפגאנג" נעהמט ראָבע די נאַטור מיט איהר בעשערטקייט און אין די „איינזאמע מענשען" זיינען די שולדיגע די אומשטענדען, וועלכע בויגען זיך נאָר פאר'ן ווי־לען פון דעם מענשליכען כלל.

דער זעלבער גדאנק, וואָס אין „איינזאמע מענשען" ווערט דורכגעפיהרט אויך אין „פוהרמאַן הענשעל". דאָ זעהען מיר שוין ניט קיין גע־העהרטען, קיין נערוועזען אינטעליגענטע, וועלכער פאלט אלם קרבן פון זיין מאכטלאָזיגקייט גע־גען די עקזיסטירענדע טראדיציעס, נאָר א מענ־שען פון המון, פון די ניעדריגע שיכטען; און מען מוז צוגעבען, אז דער דאָזיגער איינפאכער העלד איז פיעל אויסגעהאלטענער, פיעל סימ־פאטישער פון דעם גייסטיגען אריסטאָקראט.

ביי פוהרמאַן הענשעל איז געשטאַרבען זיין וויב און פאָרן טויט האָט ער איהר צוגעזאָגט ניט צו חתונה האָבען א צווייטען מאָל. ער ערפילט אָבער ניט זיין נדר און האָט חתונה מיט א מיידעל. דער שאטען פון זיין ער־שטער וויב פערפאָלגט איהם, און ווען ער אי־בערציגט זיך, אז זיין צווייטע וויב פערראטה איהם און האָט נאָך פילייכט, א האַנד אין דעם טויט פון זיין ערשטער וויב'ס קינד, — בע־געהט ער זעלבסטמאָרד.

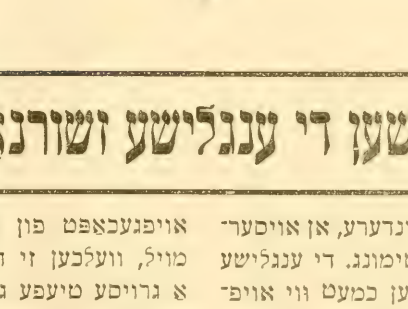
פון דער דאָזיגער דראמע וועהט מיט וויי־כייט, מיט צארטקייט, מיט א טיפער פאלקס־טימליכקייט, און איז אין קינסטלערישען זינן איינס פון הויפּטמאַנ'ס בעסטע ווערק. אין איהר האָט דער פערפאסער ווי געוואָלט אונ־טערזוכען די געמיינשאפט פון דעם פסיכאלאגי־שען גזעזין, אז אלע מענשען סיי אינטעליגענטע, סיי אונאינטעליגענטע זיינען גאנץ און לעבע־דיג נאָר ביז דאָן, כל זמן זיי דערפיהלען ניט זיין צוזאמענשטויס צווישען זייערע מיינונגען און דער ווירקליכקייט. קוים דערפיהלען זיי אבער דעם צוזאמענשטויס, איז פאר זיי א קא־טאסטראפע אונפערמיידליך.

אין די ביידע דראמען האָט הויפּטמאַן, אל־זא, ארויסגעפיהרט אויף דער סצענע ניט קיין שטאלצע אינדיווידואליסטען, וועלכע גיבען זיך באר קיין פאל ניט אונטער די הערשענדע אומ־שטענדען, נאָר אזעלכע, וואָס זיינען בכלל ניט פעהיג צום קאמפּף. מיט דעם האָט ער אונטער־גישטריכען, אז דאָס פיעבערהאפטע לעבען פון דעם נערוועזען יאהרהונדערט קען ניט בעשאפען

קיין באַדען פּאַר דער ענטוויקלונג פון שטאַרקע פּערזענלעכקייטען, אז די ציוט, וועו אייגנצעלנע העלדען האָבען געקענט איבערמאַכען די וועלט איז שוין לאַנג פּאַראיבער, אז דער אייגציגער וירקליכער העלד איז דאָס פּאָלק, דער ווילען פון'ם די בריטע מאסען.

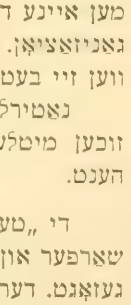
א מוסטערהאפט בילד פון אָט דעם קאמפף פון די בריטע פּאָלקס־מאסען פאר א בעסערע ציקונפט האָט אונז הויפטמאן געגעבען אין זיין פּרעכטיגער דראמע „די וועבער" *)

וועגען דעם אין דער קומענדער נומער.

ש. ראַבינאָוויטש.

צווישען די ענגלישע זשורנאַלען

ס הערשט א בעזונדערע, אן אויסערגעווענלעכע שטימונג. די ענגלישע זשורנאַלען האָבען כמעט ווי אויפגעהערט, וואהרשיינלעך אויף א נעוויסע צייט, צו רעדען וועגען אונזערע העלדען און מען האָט זיך פערנומען מיט דער מאסע. טעפט—רוזוועלט — ווילסאָנ'ס פּאָליטיק האָט פערנומען דער אריבטער, דאָס פּאָלק. מען האָט זיך געכאפט אז מען איז זהער וועניג בעקאנט מיט איהם. און מיט פערוואונדערונג ווייזט מען אויף זיין גרויזאמען אריוסגאנג, און מיט שרעק דערצעהלט מען איינע די אנדערע וועגען זיין מעכטיגע אָריגאניזאציאָן. א טויט 'שרעק כאפט אלעמען אָן וועו זיי בעטראכטען זיך וועגען דער צוקונפט.

נאטירלעך, מען מוז עפעס טהאָן, מען מוז זוכען מיטלען, תרופות, די געפאהר איז נאָענט.

די „טעכניקאל וואירלד מאגאזין" האָט עס שארפער און קלערער פון אלע איבעריגע ארויס־געזאגט. דער זשורנאל איז בעפוצט מיט א קאָרטון, וועלכער וואַרפט א מורא אויף יעדערען, וועלכער קוקט זיך אין איהם אין. א'ן אונגעהייער וויילדע חיה האָט זיך, וואהרשיינלעך, אויפגעכאפט פון איהר לאַנגען שלאָף. איהר מויל, וועלכען זי האָט געפענט, קוקט אוים ווי א גרויסע טיעפע גרוב. פון דאָרטען סטארטשען ארויס איהרע שארפע, שטעכעדיגע ציין. וואָס מיינט דאָס?

קוקט זיך צו א ביסעל בעסער און איהר וועט איבערלעזען צווויי שרעקליכע וועלטער, וועלכע זיינען אָנגעשריבען אויף דער בלוט־דאָרשטיגע חיה: „די רעוואָלוציאָן גענעצט".

איהר קעהרט איבער דעם בלאַט און איהר געפינט א גרויסען ארטיקעל מיט דעם זעלבען נאָמען.

„וועו וויליאם מאק קענזי, דער פּרעזידענט פון די קאנאדער נאדר־אייזענבאהנען, — דערצעהלט דער שרייבער — האָט זיך דערוואוסט, אז צווישען זיינע ארבייטער גענינען זיך אגיטאטארען, וועלכע האבען חשק צו ארגאניזירען א סטרייק, האָט ער זיך אויס־געלאכט דערפון. וועמען אָדער דאָס? פון זיינט־וועגען זאלען זיי זיך איינע די אנדערע ארבאדרייען די קעפּ. ער האָט פיינט נעהאט די קאנטראקטארס אזוי ווי די ארבייטער. איהם קען דאָס וויניג אנ־ריהרען: ארבייטער קריגט מען אלע מאל גענוג.

מיט א מאל האבען 7500 ארבייטער אין איין נאכט נעווארפען זייער ארבייט.

פו אנהויב זיינען די אייזען־באהן פּארשטעהער אזוי ווי ערשטוינט געווארען. נאך דעם זיינען זיי שיער נים משוגע געווארען פון צארן. כע האָט זיך גלייך געלאזען קאסטען 1100 דאל. א טאג אויף פּאליציי. מען איז געווען זיכער, אז די ארבייטער וועלען בענהזן גוואלדטהאטען.

*) איבערזעצט אין אידיש פון א. א. בן־גור, פערלאג „די וועלט", ווילנא.

דער סטרייק, אבער, האט ארויסגעוויזען א נייעם סארט ארבייטער־דעמאנסטראציאן. אלע ביז איינעם האבען זיך פעהאלטען זעהר רוהיג. געבושעוועט האבען מעהר ניט ווי די פאליציי און די קאנטראקטארס. די אינדאסטריעל ווארקערס פון די ווארילד האבען בעשטימט זייערע אייגענע פאליציי. די סטרייקערס איז ניט געווען ערלויבט צו טרינקען ביער אדער בראנפען.

...אזוי איז אריבערגעפלויגען צווי מאנאטען. די בעפעלקערונג האט זיך עריוואכט. מען האט אנגעהויבען זוכען די אורזאכע פון אזא אויסערגעווענליכען סטרייק. פארוואס האבען זיי ביז זייער ארוים־טרעטונג גאר נישט ניט געפאדערט פון די קאנטראקטארס? פארוואס האבען זיי זיך ניט בענוצט מיט דעם ארביטרישאן־געזעץ?.. די געזעלשאפט האט זיך איצט געכאפט אז די ארבייטער־וועלט האט זיך ראדיקאל אומגעביטען"...

אבער דאס איז נאך ניט גאר. דער שרייבער איז גיט איבער דעם געשפרעך, וועלכען אייניגער פון די אנפיהרער פון דעם סטרייק האט מיט איהם געהאט.

„זיי דיינקען דאך, — האט געזאגט דער אנפיהרער, — אז זיי האבען אונז בייגעקומען. זאג איך אייך, אז זיי האבען א גרויסען טעות. אונזער ארבייט הויבט זיך ערשט אן. מיר קעמפפען ניט פאר די אדער יענע קלייניע פאדערונגען. מיר ארגאניזירען סטרייקס כדי צו ענטוויקלען אין די ארבייטער זייער בעהאלטענע קראפט, כדי זיי זאלען זיך ערקוכדיגען, אז מיט זייער פעראייניגונג קענען זיי פאראיזירען די גאנצע אינדוסטריע. איהר דיינקט אודאי, אז מיר זיינען די געשלאגענע? עס הויבט זיך נאר ניט אן. מיר וועלען זיך אומקעהרען צו אונזער ארבייט, מיר וועלען קלייבען נעלד און מיר וועלען סטרייקען ווייטער און ווייטער... מיר שטרעבען צו פערניכטען די קאפיטאליסטישע סיסטעם"...

דער שרייבער איז פערוואונדערט און דערשראקען. „וואס דיינקט איהר צו טהאן מיט דער געלער ראסע? — האט דער שרייבער געפרעגט ביי דעם סטרייק פיהרער, — זיי זיינען דאך אייערע קאנקורענטען, זיי פערקלענערען דאך אייערע שכירות"...

„אה, מיר זיינען מיט זיי צופריעדען. מיר וועלען זיי איינשליסען אין אונזערע רייהען. מיר ווייסען ניט פון קיינע ראסען אונטערשיידונגען"...

דער שרייבער כאפט זיך פאר'ן קאפ ווי די בעפעלקערונג האט נאך א קלייניעם בעגריפ וועגען דער נייער גרויזאמער קראפט. „מיט צוהען יאהר צוריק זיינען מיטשעל אן גאמפפערס געווען פאפולער. איצט מאכט מען פון זיי הוזק"... דער סטרייק־פיהרער האט זיי אנגערופען „די פערראטער פון דעם ארבייטער קלאס". „ווילט איהר אלץ מיט א מאל פערניכטען? — הערט ניט אויף דער דערשראקענער שרייבער צו פרעגען — שטעלט איהר זיך ניט אב אפילו פאר די פערניכטונג פון דער ציוויליזאציאן? איז דען ניט בעסער ביסלעבוויין, פאוואליע פערבעסערען די אלטע ארדנונג?"

דער סטרייק־פיהרער האט ניט געפיהלט קיין רהמנות צו דער פערציטערטער בורזשואזנער נשמה. ער האט געענטפערט קאלט:

„מיר שטעלען זיך ניט אב. זאל קומען דער קלאפ"...

„פאר וואס בעסער, — בעט זיך ביי איהם דער שרייבער, — פריידיגט איהר ניט עוואלוציאן? צו וואס דארפט איהר די רעוואלוציאן? קענט איהר זיך ניט בענוצען מיט'ן באלאט?..."

„קאפיטאל האט פערדארבען די באלאטבאקס", האט דער פיהרער קורץ געענטפערט.

דער שרייבער האט געמוזט צוגעבען אז ער איז גערעכט.

אם ענדע ענדיגט דער שרייבער מיט די פאלגענדע העכסט בעדיטענדע ווערטער". האט ניט קיין טעות וועגען דער נייער בעעווגונג. עס איז א וועלט־כהמה. די פראנצויזישע רעוואלוציאן וועט אויסקומען ווי א שפיעל געגען איהר"...

אויף דעם געשריי „קראאול" „האט עוורי באדים מאגאזין" געדרוקט א'ן ארטיקעל מיט'ן נאמען „די רפואה".

דער רעדאקטאר האט וועגען דעם שרייבער און וועגען זיין „רפואה", ווי עס וויזט אוים, זהר א הויכען מיינונג. ער נעהמט אויף זיך א נדר זיך איבערצוגעבען מיט דער לייב און מיט דער נשמה צו דעם היילגען קאמפף פאר די פערווירקליכונג פון די „רפואה" און ער פערלאנגט די הילפע פון דער גאנצער ראדיקאלער אמעריקאנער געזעלשאפט.

דער שרייבער פון דעם ארטיקעל, טהאמאס קאסאן, אויפווייזענדיג אז „דאס אמעריקאנער פאלק איז געדריקט און מען דריקט איהם יעדען יאהר אלץ מעהרער און מעהרער", אז „אזוי קען ווייטער ניט גיהן, עס מוז זיין א רעפארמע אדער עס וועט זיין א רעוואלוציאן", שטעלט ארוים ניין פונקטען, אדער, בעסער וואלט געוען זיי אנצורופען אני מאמין'ס.

זיי זיינען אזוי שארף און צום פונקט, אז

איך קען זיך ניט ענטזאגען פון דעם פערגענגען צו בריינגען איניגע פון זיי.

„די פעראייניגטע שטאאטען איז די רייכסטע נאציאן אין דער וועלט"...

„אין די פעראייניגטע שטאאטען איז נור די קלענסטע טהייל פון דער בעפעלקערונג רייך, די גרעסטע טהייל איז אָרים... די קלענסטע טהייל וועלכע וואָס וועלכע רייכער, די גרעסטע — וואָס וועלכע אָרימער"...

„דאָס פאָלק וויים, אז דאָס רייכטהום פון דער הייפעלע מענשען איז בעשאפען געוואָרען פון דעם גרעסטען טהייל וואָס לעבט אָרים"...

„דאָס פאָלק וויים, אז די הייפעלע מענשען בענוצט זיין רייכטהום אום צו פערשקלאפען איהם"...

„...די אַמעריקאַנער וויסען גאַנץ גוט, אז זיי קענען ניט ערוואַרטען קיין הילפע פון קיינעם ניט אַ הון פון זיך אַליין"...

„זיי וויסען, אז צעהן טויזענד פון דער גאַנצער בעפעלקערונג זיינען די בעלי הבתים פון דרייַ פיערטעל פון דער נאציאנאלע רייכטהום. זיי וויסען, אז מיט גוטען וועלען זיי ניט קריגען קיין חלק פון דאָס, וואָס מען האָט ביי זיי מיט גוואלט אַבגענומען"...

„די אמעריקאַנער... וועלען קיינמאל ניט איינשטימען צו זיין שקלאפען... צו שטארבען פון הונגער... זיי וועלען זיך אויפהויבען און רעוואלטירען"...

פון זיינע אני מאמין'ס קומט דער שרייבער צום בעשלוס אז „דאָס אלעס וויזט אונז בעשיינפערליך, אז עס מוז זיין א רעפאָרם אניט וועט זיין א רעוואלוציאן".

דעם אמת זאגענדיג האָב איך זיך א ביסעל געחדוש'ט אויף דעם בעשלוס. אז די לאגע איז אזא שלעכטע, אז מען גזל'עוועט און מען ראַבעוועט דאָס פאָלק אויף דעם ערגסטען אופן, אז די בעפעלקערונג וויים אז מיט גוטען קען מען גאָר נישט ערוואַרטען פון די הייפעלע רייכע אוץ מען מוז רעוואלטירען, און דאָך בעשלוסט דער שרייבער אז עס מוז זיין א... רעפאָרם.

א ביסעל וועלט ניט דער שרייבער צו נאָך א פאָר דונקעלע שטריכען צו דער אלגעמיינער לאגע. „דאָס פאָלק איז ווילד פון צאָרן, ניט וויסענדיג ווי צו העלפען זיך... רייכטהום וואקסט, אבער די לעבענס מיטלען וועלען אלץ טייערער און די פערדיענסטען זיינען זעלטען... מען האלט אין איין רעדען וועגען טעפטען, רוזוועלטען און ווילסאָנען, אבער פון קיינעם הערען מיר ניט קיין ענטפער אויף די פערשאלטענע פראגעס: וועהר, ווי און פאַרוואָס בעראבעוועט מען אונז"...

מיט גרוים נייגעריגקייט לעז איך וועלט. איך וויל שוין זעהען אין וואָס בעשטעהט די „רפואה".

דא בין איך שוין אין גאנצען ענטוישט געוואָרען. די הויבע בארג האָט געבאָרען א קליין— קליין מייזעלע.

נאָך דעם שרייבער'ס מיינונג איז דער „סטאק עקסטשענזש" אין גאנצען שולדיג. פון איהם נעהמט זיך די גאנצע „געמבלינג". דורך איהם וועלט דאָס פאָלק בעראבעוועט אין דריי ביליאָן דאָלאר. די „רפואה" איז, אז מען זאָל פערניכטען די געמבלינג פון דעם „סטאק עקסטשענזש"... (!) דאָס אלעס...

די „וואָירלד טאי דעי" זעהט דעם וואָרצעל פון אונזערע צרות אין די קאָורטס. אייער א געוויסער גילבערט ראָאי האָט אָנגעשריבען אין אַרטיקעל מיט דעם נאָמען „אונזער גרעיבטליבע אריסטאקראטישע רעגיערונג." ער בריינגט די וועלט פון פרעזידענט האנדליע פון יעיל אוניווערסיטעט, אז „מיר זיינען אין א דילעמא: אדער מיר וועלען פערניכטען די ארבייט פון די קאָורטס אדער מיר וועלען האבען א רעוואָלוציאן". דער שרייבער איז איינשטימיג מיט דעם דערפאר, וואָס „אין די קאָורטס איז דער ארי־מער ניט גלייך מיט'ן רייכען... די רעכטע וואָס א'ן ארבייטער מוז האבען, אום צו זיין גלייך מיט'ן רייכען, זיינען די פאלגענדע: מעגען וואר־פען די ארבייט אין יעדער צייט, פאר יעדע אורזאכע... צו פערעפענטליכען פאר די איבע־ריגע ארבייטער דעם גרונד פון זיין טהאט"... אבער אין דער ווירקליכקייט איז פונקט פער־קעהרט. „יעדער וויים, אז די ארבייטער האבען ניט דיעזע רעכטע, זיי וועלען שטענדיג בע־שטראפט און אפילו ארעסטירט... וועלן דער אר־בייט־גבער דורך א „בלעק־ליסט" נעהמט אב בייַ ארבייטער די מעגליכקייט צו געפינען ar־בייט איז עם כשר, וועלן די ארבייטער גיבען ארוים א „באיקאט" איז עם טריף!"...

וועלט וויזט דער שרייבער אויף, אז „די ריכטער האבען ערלויבט צו קידנעפען ar־

בייטער כדי מען זאל זיי קענען געוועלטיג משפט'ען"... דער שרייבער דיינקט, אז „די צו־ריקרופונג פון די ריכטער (recall) וואלט געווען איינע פון די בעסטע רעפארמעס. אמת, טעפט האט מורא, אז מען וועט אויך להכעיס גראדע אברופען די גוטע ריכטער. אויך שרעקט ער זיך, אז צוליעב דעם וועלען די ריכטער ארויסגעבען ניט געוועלכע פסקים. דאס איז אבער אלטע ארגומענטען געגען דעמאקראטי־שערעגיערונגס־פארמען"... אם ענדע דערמאהנט דער שרייבער אברהם לינקאלן'ס ווערטער מיט וועלכע, ווי דער שרייבער דיינקט, איז איינשטי־מיג א גרויסע טהייל פון דער אמעריקאנער בע־פעלקערונג: „ארבייט איז פריהער ווי קאפי־טאל. קאפיטאל איז מעהר ניט ווי דער פראדוקט פון ארבייט... ארבייט איז העכער פון קאפי־טאל און ער פערדיענט א העכערע אבשאצונג.

אבער אונזערע קאורטס, דיינקט דער שרייבער, קענען דאס ניט בעגרייפען"...

א שמייכעל רופט ארויס איינעם'ס א הא־ליענדער'ס ארטיקעל אין „אנטלאנטיק מאנטלי". דער נאמען פון דעם ארטיקעל איז גראדע זעהר א בעדייטענדער אבער דער אינהאלט, צום בע־דויערן, איז זעהר א'ן ארימער.

„ראבערט האנטער, — דיינקט דער שרייבער — איז געווען געראכט, וועהן ער האט געשריעבען נאך מיט אכט יאהר צוריק, אז אין אמעריקא געפינען זיך ארום צעהן מיליאן ארי־מע. די פראגע אבער איז צו ארימקייט איז א נויטוענדיגע ערשיינונג. די הייליגע דיינקען, אז דורך ארימקייט ווערען די נשמות ריינער און מען קען געפינען א בעסערען ארט אויף יע־נער וועלט. די מארקסיסטען שטעלן זיך פאר, אז וואם די ארימקייט איז גרעסער וועט די בע־פרייאונג פון די מענשהייט קומען אלץ שנעלער. ער, דער שרייבער, איז ניט איינשטימיג מיט ביידע צדדים. ער גלויבט „אזוי ווי איצט וועט שוין קיינער ניט דענקען, אז אהן שקלא־פעריי קען מען ניט אויסקומען, די זעלבע וועט זיין לעבערליך, וועהן מען וועט מיינען, אז ארימקייט איז נויטיג." מען דארף ניט קיין קאלעקטיוויזם און עם איז אויך ניט נויטיג קיין אינדיווידואליזם. דער ארבייטער דארף פשוט נעהמען העכערע שכירות. ער דארף פער־שטארקען זיין ארגאניזאציאן און טאמער העלפט דאס אויך ניט, דארף די רעגירונג איהם העל־פען דערמיט, וואם זי וועט איינפיהרען א געזעץ, אז יעדער מוז בעקומען אזוי פיעל געלט, אז ער זאל קענען מאכען אן אנשטענדיגען לעבען.

איצט שטעלט זיך נאך אב נאך א קלייניג־קייט: אויסגעפינען וואם זאל מען טהאן מיט די יעניגע, וועלכע זיינען ניט פעהיג צו ארבייטען און לעבען וויליען זיי דאך. אז מען זאל זיך צוקוקען גוט, דיינקט דער שרייבער, וועט מען אויסגעפינען אז די אונפעהיגקייט צום ארבייטען שטאמט פון דערפון, וואם יונגערהייט, וועהן מען האט נאך געהאט גענוג כוח, האט מען גע־קראגען זעהר וועניג צום לעבען און ניט אלע מאל האט מען געהאט ארבייט. איז דאך וויי־טער דער זעלבער תירוץ: מען דארף נעהמען מעהר שכירות און ארבייט האבען אויף שטענ־דיג. עם איז ניט איבריג, פארשטעהט זיך, א „פארמאלע פערזיכערונג פון קראנקהייט, פון גע־צוואונגענעם ארבייטלאזיגקייט א. ז. וו."

דער וויציגער שרייבער ענדיגט זיין אר־טיקעל מיט א בעמערקונג, אז „אזא פראגראם פון עקאנאמישע אויסבעסערונג איז געווים ניט גרינג דורכצופיהרען און עם וועט געווים נעמען פיעל צייט, אבער דערפאר איז זי זעהר א וויכטיגע" . . .

*

פארמאטערטע פון די קרעמערשע פלענער פון די קליין־בירגערליכע שרעק, פון די „רפואות" פון די ניי געבאקענע דאקטוירים קענען מיר איצט אברוהען לעזענדיג דעם ארטיקעל פון דער „גראפיניע פון וואלוויך" מיט דעם נאמען „פאר וואם בין איך געווארען א סאציאליסטקע", וועלכע די שוין דערמאהנ־טע „די וואירקד טאו דעי" האט גע־דרוקט. איהר פיהלט לעזענדיג, אז איהר גע־שיכטע איז ערנסט און אז די ווערטער געהן ארוים פון איהר ריינעם, טיפען האצרצען.

„פון קינדוויים אן, — דערצעהלט די גרע־פין, — פלעג איך זיך געפינען אין קייזערליכע קרייזען . . . אויך דאן האב איך געהאט אין זינען, אז אלע מענשען האבען רעכט צו ענגי־סען פון לעבען און זיין גליקליך, אבער איך פלעג זיך פארנעהמען מיט צדקה, מיט טשארי־טים . . . איך פלעג דיינקען, אז איך טהו זעהר פיעל אויף מיט דעם . . . מיט א מאל איז אנגעקומען א פלוצליגע איבערקעהרענעש, איך האב ערוואכט פון מיינע חלומות און די

קאלטע ווירקליכקייט האט מיר א קוק געטהאן אין די אויגען" . . .

דער גרעפינס פאטער איז געשטארבען און איהר מאן איז געווארען דער בעל־הבית פון דעם וואַרניק פאלאץ. נאך דעם טרויער־יאהר האבען זיי בעשלאסען צו פייערען זייער בעל־בית'שקייט. דער באל האט זיך אויסגעצויגען כענט מיט אלעם „וואס איז געווען שהען און פראכטפאל אין און ארום לאנדאן". די צייטונגען האבען זעהר פיעל געשריעבען וועגען איהם. דאס איז געווען „איינע פון די וויכטיגע ערשיינונגען אין יענעם ווינטער".

אין דעם זעלבען ווינטער האבען טויזענדער מענשען געליטען פון הונגער און קעלט. צעהן וואכען נאך אנאנד איז געווען אויסערגעווענליך קאלט. אין פיעלע טריידם איז ניט געווען א שטאך ארבייט. די צייטונגען צוזאמען מיט דער גלענצענדער בעשרייבונג פון דעם יום טוב האבען אויך גאנץ געגוי בעשריעבען דעם אומגליק פון די ארימע". „אלע צייטונגען האבען זיך ענטהוזיאסטיש בעצויגען צו אונזער באל מיט די אויסנאהמע פון איינע . . . וועלכע האט גאר אין גאנצען אן אנדער לידעל געזונגען" . . .

אויף מארגען נאכ'ן מאהלצייט האט די גרעפין געפונען צוויישען איהר קארעספאנדענץ א צייטונג, וועלכען זי האט קיינמאהל אין איהרע אויגען ניט געזעהן. זי האט זיך אנגערופען „די קלאריאן". די צייטונג האט געמאכט צו אש און צו בלאטע די גרעפין מיט די געסט דערפאר, וואס אין אזא עת צרה, וועו מענשען ווערען דערפארען אוו שטארבען פון הונגער, פארגינען זיי זיך צו מאכען ימים טובים, וועלכע קאסטען אב צעהנדליגע טויזענדער.

„איך בין געווען זיכער, — שרייבט די גרעפין, — אז מיר האבען גערעטעוועט א סך מענשען מיט דעם, וואס מיר האבען זיי געגעבען א מעגליכקייט, דורך אונזער יום טוב, צו ארבייטען און צו פארדינענען. מיט א מאל קומט עפעס אן אונבעוואוסטע צייטונג און האט די הונצפה צו זאגען, אז עס איז געווען א שאנדע, א מין פידלען אין דער צייט, וועו רוים האט געברענט" . . .

זי האט שוין ניט געקענט רוהען. זי האט געלאזען האק און פאק, האט זיך פארגעסען אויף איהרע געסט און האט זיך שנעל געלאזען זוכען זעכען דעם רעדאקטאר פון דער נארישער צייטונג.

זי האט איהם אויסגעפונגען ערגעץ אויף א פינפטען עטאזש פון אן הויז, וועלכע האט זיך געפונען אין א פארוואַרפענעם ווינקעל. זי איז געווען אזוי אויפגערעגט, אז זי האט א רים געטהאן די טהיר ניט אנקלאפענדיג.

— „זייט איהר דער רעדאקטאר פון „קלאריאן"? האט זי איהם האסטיג א פרעג געטהאן. ער האט א שאקעל געטהאן מיט'ן קאפ אויף יע. „זאגט מיר, — האט די גרעפין מיט א ציטערינג שטימע געפרעגט דעם רעדאקטאר, — ווי האט איהר געקענט זיין אזוי ניט ערעל, ניט פיין צו אונזער יום־טוב. מיר האבען דאך געגעבען ארבייט אפשר צו א האלבע שטערטעל. צוועלף לאנדאנער דרעם־מייקערס האבען פאר אונז געארבייט" . . .

— „ווילט איהר זיך צוזעצען א ווייל, — האט געלאסען געענטפערט דער רעדאקטאר, — וועל איך אייך ערקלערען אייער טעות".

פאר דעם רעדאקטאר צו „ערקלערען א טעות" איז געווען א געוואהנליכע זאך, אבער פאר דער גרעפין האבען זיך געפענט גאר נייע וועלטען. „ער האט צוריסען, — דערצעהלט זי — אלע מיינע אלטע אידעאלען אויף שטיקלאך. מיר ביידע האבען פארגעסען דעם וואַרעמעם, די צייט" . . .

וועו זי איז געפאהרען צוריק איז זי שוין געווען ניט די זעלבע. זי האט קיינעם ניט דערצעהלט קיינע מעשות. זי האט בעשלאסען צו שטודירען ערנסט די פראגען, וועלכע דער רעדאקטאר האט אנגעריהרט. זי האט גלייך ארויסגעשיקט צעהן פונט פאר סאציאליסטישע ליטעראטור. „מיינע אויגען, דערצעהלט די גרעפין, האבען זיך מיט א מאל געפענט, איך האב מיט א מאל דערזעהן מענשען, וועלכע האבען שווער און ביטער און מאכען קוים וואס קוים א לעבען, און מענשען וועלכע דעם גאנצען לעבען גיבען ניט א קלאפ א פינגער אן א פינגער און האבען אלע פערגעניגענס" . . .

וווייטער, וווייזענדיג אין וואס בעשטעהט, נאך איהר מיינונג, סאציאליזם, אויף אויף וועלכע אופנים וועט זיך אין דער צוקונפט פיהרען די אינדוסטריע, אין א וועלכע לאגע וועט זיך דאן געפינען די פרוי, ענדיגט זי דעם ארטיקעל מיט דעם, וואס

„די רייבע בעמערקען ניט די אונגערעבטיגקייט פון אונזער סיסטעם. די ארימע אבער חיבען שוין אן צו דיינקען און צו טהאן . . . אירגאפא איז פול מיט אונטערערדיגע רעוואלוציאנען . . . דער יונגער דור פון דער מיטעלקלאס געהט אויך איבער צו די רעוואלוציאנערע ארבייטער . . . אויך סטודענטען פון די אוניווערזיטעטען שטעהען צו מאסען־וויז . . .

איך האב דערצעהלט מיין געשיכטע — ענדיגט די שרייבערין —מיט דער האפנונג, אז דאס וועט ווירקען אויף אנדערע אז זיי זאלען פארשטעהן זייערע טעות'ן"...

ביידער בייטען זיך זעהר שנעל ווי אין א מוזווינג פיקטשורס. דעם פלאץ פון דער נאבעלער גרעפין, וועלכע האט דערגרייכט די הויך פון דער וועלט־בעפרייענדע אידעע, פארנעהמט איצט אונזער צוויי הונדערט זיבציג פונטיגער פרעזידענט. ער קען זיך בישום אופן ניט א חויב טהאן עטוואס העכער. ער וויל ניט וויסען פון קיינע אינטער־ערדישע און אויבענערדישע רעוואלוציאנען ער שרייט אין איין קול, אז סאציאליזם טויג ניט. אזוי אם וועניגסטען גיט איבער דער טשערמאן פון דער רעפובליקאנער נאציאנאל קאמיטע, טשארלס הילס, אין זיין ארטיקעל „סאציאליזם אונד די געפאהר" וועלכער האט זיך געדרוקט אין די „סענטורס".

„מיט די סאציאליסטען, — זאגט דער טשערמאן אין טעפט'ס נאמען, — קען מען אין אלגעמיין ניט דיסקוטירען: יעדערער פון זיי האט א בעזונדערע טהעאריע . . . דאך איז פארען איין זאך, וואם פראייניגט זיי אלע־מען: די שנאה צו פריוואט אייגענטהום" . . .

גראדע האט דער פרעזידענט זעהר פיינט די איין זאך. און מען דארף צוגעבען, אז ער האט גאנץ שטארק ארגומענטירט.

„די רעגירונג, — טענה'ט טעפט, — צאהלט פון 600 ביז 900 דאלאר פאר א יאהר שכירות אזעלכע מענשען, וועלכע האבען געדארפט, נאך זייער פעהיגקייטען, נעמען ניט מעהר ווי 150 אדער 250 דאל. און, פארקעהרט, די מעהר פעהיגע באקומען וועניגער. וואם קומט ארויס דערפון? די בעסערע מענשען געהן אווק, די ערנערע פארבלייבען בייַ דער רעגירונג. וויייסט איהר פון וואם עס קומט ארויס א אזא מישמאש? דערפאר וואם יעדער איינער האט די מעגליכקייט צו ווירקען אויף דער רעגירונג. די ניט פעהיגע, פון וועלכע בעשטעהט די גרעסטע טהייל פון דער בעפעלקערונג, האבען די מעגליכקייט צו צווינגען די רעגירונג צאהלען זיי מעהר, וויפיעל זיי זיינען ווערטה" . . .

דאס איז נאך ניט אלעס.

„פאר יאהרען לאנג, — זעצט פארט דער טשערמאן אין טעפטס'ס נאמען, — האט די רעגירונג געטהיילט שטעלעס ניט נאך די וועהרדע פון די אדער יענע מענשען, נאר נאך זייער טהעטיגקייט אויפ'ן פאליטישען פעלד . . . אמת, עס זיינען פארהאן „סיווילַ סאירוום עקזאמענירשאנס", אבער עס איז א קלייניע תרופה . . . די פעהיגע גראדע פאלען גאנץ אפט דורך" . . .

איצט איז שוין גרינג צו פארשטעהן, פאר וואם דער פרעזידענט האסט אזוי דעם סאציאליזם מיט די סאציאליסטען. דער סאציאליזם פריידיגט דאך, אז מען זאל איבערגעבען די גאנצע אינדוסטריע צו דער רעגירונג. און אזוי ווי די רעגירונג טויג אויך כפרות, דאס וויים טעפט זעהר גוט, דארף מען ניט דערלאזען מיט אלע מעגליכקייטען צו אזא שריט.

„סאציאליזם, איז אן אינזייטיגע פילאזאפיע . . . זי איגנארירט די אינדיווידועלע האפנונגען און שטרעבונגען פון מענשען" . . .

נאר דאס אלעס איז נאך ניט אזוי וויכטיג. עס איז פארהאן אין זאך, וואם הויבט דעם פרעזידענט אין דער לופטען. ווי אזוי וועט פארקומען עפעס אלעס, וואם עס ליגט אין פריוואט העכט, איז אין גאנצען אונמעגליך. מען וואלט דארפען אבצאהלען ארום 70,000,000,000 דאל.! נו, און אז מען וועט ניט האבען די מעגליכקייט צו אויסקויפען וועט מען דאך מוזען צוגעהמען מיט גוואלט, נו, איז דאך דאס זעהר ניט מקרה־ליש, נאר ניט שעהן . . .

און אין אלגעמיין גלעפעלט ניט טעפט'ן די אידעע פון סאציאליזם.

„זי האט א שלעכטע ווירקונג אויף די ארבייטער . . . זי ערוועקט שנאה צו אייגענטימער . . . זי ציהט אב דעם שכל פון פראקטישע ארבייט . . . זי גיט גוטע האפנונגען פאר ליאקעם" . . .

אט דאס איז אין קורצען דער תוך פון די „וויסענשאפטליכע" ארגומענטען פון אונזער פרעזידענט.

א. ש. זאקס.

איבער דער וועלט

מלחמה.

אנזאיראפא געפינט זיך איצט אין א שרעקליכער אויפרעגונג. עס קאכט דארטען ווי אין א קעסעל־גרוב. מען שלייפט די שווערדען, מען טריקענט די פולווער, מען שיערט די קאנאנען, מען מאכט ארדנונג אין די ארסענאלען, — מיט איין וואָרט, מען איז זיך מכין צו בעגעגענען דעם שרעקליכען שונא פון הומאניטעט, ציוויליזאציאן און מענשענווירדע — די מלחמה.

ווי א פינסטערע כמארע פערציהט זיך איצטער אויפ'ן פאַליטישען הימעל פון איראפא דער שרעקליכער געשפענסט פון דער מלחמה, וואס האט אויסגעבראכען צוויישען די באלקאנישע שטאאטען און טערקיי, וואו מענשליכע בלוט פליסט טייכענווייז, וואו דאס לעבען וועלט פערוואנדעלט אין א גרויסען, טיעפען אונטערגאנג ים פון מענשליכע צרות.

די שטאאטען פון באלקאנישען האלב־אינזל: בולגאריען, סערביען, מאנטאנאגרא און גריכענלאנד האבען שוין לאנג, אין דער שטיל, געלויפט אנצופאלען אויף זייער שכן „דעם קראנקען מאן" — טערקיי. א צוצעפעניש פאר אזא אנפאל איז געווען זעהר לייכט צו געפינען. אין די טערקישע - אייראפעאישע פראווינצען, אויבערהויפט אין יענע, וועלכע זיינען בשכינות מיט די אויבענדערמאנטע שטאאטען, וואהנען א סך קריסטען. די קריסטען לעבען ניט בשלום מיט די מאכמאדאנער. עס קומען גאנץ אפט פאר בלוטיגע זאמענשטויסען צווישען זיי. אויבערהויפט קומען פאר פאַנאַמען אין מאצעדאָניען, וואו דער נאציאנאלער און רעליגיעזער האס ווערט אונטערגעשטיצט פון די קלאסען־געגענזאצען.

די טערקען זיינען די גרונדבעזיצער, בעמטע, אפיצירען, מיט איין וואָרט—די הערשער און אויסבייטער פון מאצעדאָניען; די גריכען בילדען דעם וואהלהאבענדען טייל פון דער שטעדטישער בעפעלקערונג; די סלאווען, בולגארען און סערבען זיינען דאָרט די אָרעמע, אויסגעבייטעטע פויערים, וועלכע מוזען נאָך צאהלען ציזזען צו די טערקישע פריצים.

די עקאָנאָמישע בעדינגונגען זיינען אין מאצעדאָניען עכט פעאדאלישטיש: דער סלאווישער פויער מוז אָבגעבען דעם טערקישען פריין א גאנצען דריטעל פון דעם, וואס דאס לאנד ברויגט איהם איין. אזא שרעקליכע אויסבייטונג רופט, זעלבסטפערשטענדליך, ארויס א שרעקליכע ענטרויסטונג און ערביטערונג צווישען די סלאווישע פויערים. דיעזע ערביטערונג וועלט פערוואנדעלט אין בלוטיגע צוזאמענשטויסען צווישען די סלאווישע פויערים און די טערקישע פריצים, אין וועלכע די טערקישע ביוראקראטיע שטעלט זיך געוועהנליך אויף דער זייט פון די פריצים.

בייַ אזא צושטאנד קען דאס לאנד ניט גוט בעארבייט ווערען. די דארף־בעפעלקערונג וואנדערט אוים און די יעניגע, וועלכע זיינען ניט אימשטאנד צו פערלאָזען מאצעדאָניען, ווערען לומפען פראָלעטאריער, פון וועלכע עס רעקרוטירען זיך די רויבערבאנדען, וועלכע וואַרפען אן אימה אויף דער בעפעלקערונג.

די טערקישע רעגירונג האט שוין וויפיעל מאל צוגעזאגט צו פערניכטען דאס פעאדאלע סיסטעם אין מאצעדאָניען און אייגפיהרען רעפארמען, וועלכע זאלען מאכען זיכער דאס לעבען און אייגענטהום פון דער בעפעלקערונג. דיעזע רעפארמען זיינען אבער ניט איינגעפיהרט געוואָרען און די אונרוהען אין מאצעדאָניען הערן ניט אויף.

אט קעגען דיעזען טערקישען פעאדאלען סיסטעם טרעטען דאס איצט ארויס די באלקאנישטאאטען, וועלכע האבען זיך, כלומרשט, אנגענומען פאר די קריסטליכע אויסגעביטעטע פויערים און ערקלעהרען טערקיי קריג.

עס וואלט אבער זיין דער גרעסטער טעות צו מיינען, אז די ליעבע צום פארטשריט און די אמת'ע „קריסטליכע ליעבע" האט געצוואונגען

די באלקאנישע שטאטן צו נעהמען זיך פאר די וואפן.

דער פאקט איז, אז די באלקאנישע רעגירונגען אליין זיינען אין א גרויסען טייל שולדיג און פעראנטוואָרטליך פאר די אנארכיע, וואס עס הערשט אין מאצעדאָניען. אין דער אָרגאניזירונג פון די באנדען זיינען זאָגאר די באלקאנישע רעגירונגען מעהר שולדיג, ווי טערקיי. די באנדען זיינען אונטערגעהעצט געוואָרען ניט נור קעגען די טערקישע פריצים, נור אויך קעגען די פערשידענע קריסטליכע נאציאָנאליטעטען, וועלכע געפינען זיך אין מאצעדאָניען. בולגאריען האָט אָרגאניזירט באנדען קעגען גריכען און סערבען; רומעניען — קעגען די גריעכען; סערביען — קעגען גריכען און בולגאריען; די גריכען ווידער האָבען אָרגאניזירט באנדען קעגען אלע אנדערע קריסטען אין מאצעדאָניען. און אזוי איז אויפגעבלאָזען געוואָרען די שרעקליכע נאציאָנאליסטישע און שאוויניסטישע צווישען די פערשיעדענע טייל פון דער מאצעדאָנישער בעפעלקערונג.

די פעראייניגטע באלקאנישע רעגירונגען אינטערעסירט דאָ, אלזא, כלל ניט די בעפרייאונג פון די קריסטען, אויף וועלכע זיי אליין מאכען בלוטיגע פאָגראָמען און שחיטות. נור זיי אינטערעסירט דאָ די רויב, וואס זיי קענען בעקומען, אויב טערקיי זאל האָבען א ניעדערלאגע.

אונטער דעם מאנטעל פון „קריסטליכער ליעבע", וועלכען די באלקאנישע הערשער האָבען אנגטהון, איז בעהאלטען נאָך אן אורזאכע, וואס האָט געטריבען צום קריג. דאָס איז דער אינסטינקט פון זעלבסט ערהאלטונג ביי די הערשענדע קליקעס.

פאר דעם בולגארישען צאר, ווי פאר זיין גאנצער „האָף קאמאריליע" איז דער איצטיגער קריג א לעבענס־נויטוועندיגקייט. אין פערלויף פון צעהנדליגע יאָהרען האָט דער בולגארישער צאר פערדינאנד ניט אויפגעהערט צו פרעדיגען צווישען זיינע אונטערטאנען, אז ער, האָט צו ערפילען די געטליכע שליחות פון מצעדאָניען׳ס בעפרייאונג. דיעזעם פרעדיגען איז אויך איינגעוואָרצעלט געוואָרען בייס בולגארישען פאָלק, דאָס עס איז שוין געוואָרען א מין פאָלקס־לעגענדע. דער גאנצער אויטאָריטעט און מאכט פון דעם בולגארישען הערשער שטיצט זיך אויף דיעזע לעגענדע, וואס גהט ארום צווישען די פינסטערע מאסען. די אונווויסענדע בולגארן קומען אויף זייער צאר פערדינאנד ווי אויף א משיח׳ן, ווי אויף א גאָטס־געזאלבטען, וואס וועט פריהער אָדער שפעטער בעפרייען זייערע פערפאלגטע ברידער אין מאצעדאָניען און דער הערשער אליין, אום ניט צו פערליהרן זיין אויטאָריטעט, איז געווען געצוואונגען ארויס־צורופען א מלחמה מיט טערקיי.

די איבריגע רעגירונגען, ווי סערביען מאָנטאָנעגרא און גריכענלאנד האָבען זייערע אלטע חשבונות מיט טערקיי און איצט האָבען זיי גענומען א געלעגענהייט זיך נוקם צו זיין אן זייער פערהאסטען שכן.

די צייט פאר א מלחמה האָבען די באלקאנישע שטאָטען אויסגעקליבען זעהר א גוטע פון זייער פאָליטישען שטאנדפונקט. טערקיי איז איצט פערדרעהט סיי מיט איהרע אויסערליכע, סיי מיט איהרע אינערליכע ענינים. דער קריג מיט איטאליען האָט איהר געקאָסט זעהר פיעל געלד און מענשען און האָט נאָך דערבי פער־לוירען פראָווינצען. די אויפשטאנדען אין אלבאניען הערן ניט אויף. די רעגירונג אליין איז זעהר אבגעשוואכט צוליעב דעם קאנפליקט וואס הערשט צווישען דעם איצטיגען קאבינעט און די יונג־טערקען. טערקיי איז איצט שוואך און ארעם און די מלחמה אויפ׳ן באלקאנישען האלב־אינזעל קען איהר אין גאנצען רואינירען.

עס זיינען אָבער דאָ אנדערע פאָליטישע אומשטענדען, וועלכע ווען ניט דערלאָזען די באלקאנישע רעגירונגען צו פערווירקליכען זייער וואונש — צו טויטען אין גאנצען דעם גוסס־דיגען „קראנקען מאן", אויף וועמען׳ס ירושה מען גלאָצט אזוי מיט די אויגען. דיעזע אומשטענדען זיינען פיעל שטארקער און מעכטיגער ווי די 500,000 סאָלדאטען, וועלכע די פעראייניגטע באלקאנישע רעגירונגען שטעלען ארויס קעגען טערקיי. דאָס זיינען די פערלאנגען פון עסטרייך־אונגארן, וועלכע וועט פאר קיין פאל ניט דערלאָזען, אז די קליינע באלקאנישע מלוכות זאלען וועלען פערגרעסערט אויפ׳ן חשבון פון טערקיי און איינעהמען א העכערע שטעלונג אין דעם דיפלאָמאטישען קאָנפום פון אייראָפא. עס איז אמת, אז די פעראייניגטע רעגירונגען לייגען גרויסע האָפענונגען אויף רוסלאנד, וועלכע וועט צושטעהן צו די סלאָוועז אין פאל, וועז די לאָגע וועט ווערען פערווויקעלט, אָבער ערי־

טענם איז רוסלאנד איצט ניט שטארק געגנג, זי זאל קענען זיך ערלויבען צו פיהרען מלחמות אין צוויטענם איז זי איבערהויפט פערטהון מיט איהרע שכנים אויף ווייטען מזרח, ווי בינא און יאפאן.

עסטרייך־אונגארן שטעהט פעסט אויפ'ן וואך און וועט זי וועט זעהן, אז טערקיי קען זיך אליין ניט ספראווען מיט איהרע פיינד, וועט זי געווים איהר העלפען, ניט אזוי מיאהבת מרדכי, נור משנאת המן, ניט ווייל זי איז א גוטער פריינד טערקיי, נור ווייל זי קען ניט דערלאזען, אז די באלקאנישע מלוכות זאלען ווערן גרעסער און אינפלוסרייכער.

טערקיי האט די גאנצע צייט געקענט אנהאלטען איהר גאנצקייט און ניט צוריסען ווערן פון איהרע שכנים ניט צוליעב דעם, וואם זי איז געווען געגנג שטארק בייצוקומען איהרע אנגרייפער, נור דערפאר, ווייל די גרויסמעכטע אליין וואלטען ניט געקענט צווישען זיך כישוה ווערן מיט טערקיי'ס ירושה. די עקסאמיישע לאגע פון טערקיי איז אן אויסרגעוויהנליך גינסטיגע. קאנסטאנטינאפאל צ. ב. ליגט אויפ'ן גרענעץ פון דריי וועלט־טייל: איראפא, אזיע און אפריקא. צו אזא געשמאקען קען ביסען האבען אלע מעכטע א גרויסען חשק, אבער טאקי דעריבער, וואם קיין גרויסע מאכט קען ניט דערלאזען, אז אזא וויכטיגער עקסקמיישער פונקט זאל אנקומען א צווייטער רעגירונג, בלייבט דער „סטאטום־קוא" דער פריהערדיגער צושטאנד היימסט עס,און אט צוליעב דיזען „סטאטום־קוא" קען טערקיי אנהאלטען איהר עקזיסטענץ.

דיעזע לאגע האט זיך בכלל איצט ניט גענדערט, מיט דער איינציגער אויסנאהמע, וואם בולגאריען און סערביען זיינען אין די לעצטע יאהרען געווארען מיליטעריש שטארקער און קענען מיט זייערע אייגענע כחות אויפנעהמען א מלחמה קעגען טערקיי.

עס איז איצט, זעלבסט פערשטענדליך, זעהר שווער פאראויסצוזאגען, ווי לאנג די מלחמה וועט אנהאלטען און ווי זי וועט זיך ענדיגען. עס קען זיין, אז זי וועט דויערן א גאנץ קורצע צייט און וועט ווערען „לאקאליזירט", ד. ה. זי וועט זיך ניט פערשפרייטען איבער די גרענעצען פון באלקאנישען האלב־אינזל. עס קען אבער אויך זיין, אז זי וועט זיך פערציהען א לענגערע צייט און וועט זיך ניט ב גרענעצען מיט די איצטיגע קעמפענדע שטאאטען. עס קען זיין, אז דער איצטיגער מלחמה־אויפ'רייך וועט ־יענען פאר דעם פונק. וואם וועדט געווארפען אין דער עלעקטריזיר־טאראטמאספערע פון איראפא. עס וועלען זיך צופאלערען אזעלכע מלחמות, וועלכע די מענשליכע געשיכטע האט נאך קיין מאל ניט געזעהן און גאנץ איראפא וועט פערוואנדעלט ווערען אין א שלאכט־פעלד, וואו צענהנדליגע, הונדערטע טויזענדע מענשליכע לעבענס וועלען ווערען געשאכטען, געברענט און געבראטען.

ווער ווייס, וואם מיר קענען נאך דערלעבען אין אונזער ציוויליזירטען צוואנציגסטען יאהרהונדערט ? . . .

די פאליטישע לאגע אין איראפא איז אזוי פערפלאנטערט, די בעציהונגען צווישען ענגלאנד און דייטשלאנד פון אין זייט און צווישען עסטרייך און רוסלאנד פון דער צווייטער זייט זיינען אזוי אנגעצוויגען, אז אין יעדער מינוט קען פלאטצען א שנירעל פון דער אנגעצויגענער גלייכגעווייכט און גאנץ איראפא וועט פערפליצט ווערען פון א ים מענשליכער בלוט און טרעהרען.

עסטרייך איז פערבונדען מיט דייטשלאנד און איטאליען, רוסלאנד איז פערבונדען מיט ענגלאנד און פראנקרייך. אין פאל אויב די מלחמה, וואם די באלקאנישע שטאאטען האבען איצט אנגעהויבען, וועט אנענהמען א וועגדונג, יאם וועט ניט זיין בעקוועם פיר עסטרייך, וועט זי געווים זיך ארייגמישען. רוסלאנד פון איהר זייט וועט ווידער ניט וועלען און ניט קענען דערלאזען, אז עסטרייך זאל ווערען דער גאנצער דעהזאגער אויפ'ן באלקאן און וועט זעהן אונטערצושטיצען די באלקאנישע שטאאטען, אום אבצושוואכען עסטרייך'ס אינפלום. אזא קאנפליקט צווישען עסטרייך און רוסלאנד קען אין אזא צייט ענטשידען וועלען אויפ'ן שלאכט־פעלד דורך בלוט און אייזען. עסטרייך וועט האבען אויך איהר זייט דייטשלאנד און איטאליען און רוסלאנד — ענגלאנד און פראנקרייך, און אויך דעם אופן וועלען אלע אייראפעאישע פעלקער און נאציאנען ווערען ארייגעשלייפדרט אין א וועלט־קריג, וואם קען האבען די שרעקליכסטע באלגען פאר די מענשען־קינדער.

מלחמה ! וואם פאר א שרעקליכען גע־

פיהל פון פעראכטונג און עקל דיעזער ווארט רופט ארויס ביי יעדען מענשען. וויפיעל פרויען בליבען אונגליקליכע אלמנות, וויפיעל פאמיליען ווערען בערויבט פון זייערע ערנעהרער, ווי־פיעל עלענדע אונגליקליכע יתומים ווערען אי־בערגעלאזען אויפ'ן ווילקיר פון שיקזאל, ווי פיעל מוטערס פערלירען זייערע קינדער, כלות זייערע חתנים ? ! וויפיעל קולטורעלע גיטער, וועלכע די ציוויליזירטע מענשהייט האט אין פערלויף פון א סך דורות, מיט גרויס מיה און טרחה בישלעכווייז אנגעקליבען, ווערען פערניכטעט און פערוואנדעלט אין א תל ? ! וויפיעל רייכ־טימער ווערען איבערגעגעבען צום פייער, וועלכער מאכט פון אלעם אש און רויך ? ! אבער וואס קימערט די שטארקע און מעכטיגע, די רעגירער און רעדעלפיהרער פון אונזער היינטיגער קא־פיטאליסטישער געזעלשאפט, דער גרויסער חורבן, וואס דאס פאלק וועט האבען אריבער־צוטראגען ? זייערע בלוט־דורשטיגע ליידענ־שאפטען פער'שבור'ן זייערע מחות, פערבלענדען זייערע אויגען און פערשטאפען זייערע הערצער ניט צו דענקען, ניט צו זעהן און ניט צו פיהלען דעם גרויסען מענשליכען עלענד, וואס די מלחמה ווערט ארויסגרופען צווישען די בריטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג. ווי ווילדע רויב־טיערע זיינען די „געזאלבטע קעניגע פון גאטס גנאדען" נייגערינ צו זעהן ווי מענשען ווערען צורישן, צו־ברעקלט, צוקריפעלט. ווי אן אינטערעסאנטער ספעקטאקל שטעלט זיך זיי פאר דער מלחמה־פלאץ, וואו עס שפיעלען זיך אב אזעלכע שוי־דערהאפטיגע, ערשיטערנדיגע סצענעס, וואו לעבעדיגע מענשליכע ווערען פערבריכט אלס נאהרונג פאר די שרעקליכע קאנאנען און הארמאטען. דער רויטהער דאמפף פון פרישע מענשליכע קרבנות איז פאר זיי דער בעסטער ריח נחוח, די האריז־רייסענדע זיפצען און קרעכ־צען פון די נאך ניט ביז צום טויט דער'הרג'עטע קלינגען אין זייערע אויערן ווי די בעסטע מוזיק, און לעבערליך וואלט זיין צו אפעלירען צו זייערע געפיהלען, צו זייער חסד, צו זייער יושר.

עס איז אויך ניט צו ערווארטען, אז די זאגענאנטע עפענטליכע מיינונג זאל ניט דערלא־זען צו אזעלכע ווילדע בארבארישע טאטען. פון וועמען בילדעט זיך דען די עפענטליכע מיינונג, אויב ניט פון די הערשענדע קלאסען, וועלכע זיינען עקאנאמיש פעראיינטערעסירט אין דער מלחמה ? די פערשידענארטיגע אונטערנעהמער זיינען פעראינטערעסירט צו האבען א גרעסערן אבזאץ פאר זייערע סחורה, זיי זיינען פעראינטערעסירט צו האבען א ברייטען מאר־קעט. כל זמן די פראדוקציאן איז ניט אזוי אויס־געברייטעט קען זי זיך בענוגענען מיט דעם אי־נערליכען מארקעט. מיט דער ענטוויקלונג פון דר טעכניק, מיט דער ענטשטעהונג פון דעם גרויס־בעטריב ווערען די גרענעצען פון דער איי־גענער פאטערלאנד צו ענג און מען מוז זוכען מיטלען ווי צו געווינען נייע מערק פאר די פראָ־דוצירטע סחורות. כל זמן די שבנה'שע מלוכות שטעהען אויף א נידעריגערען צושטאנד און זיי־נען נאך ניט אימשטאנד צו דעקען זייערע בע־דירפניסען מיט דער אייגענער פראדוקציאן, בילי־דען זיי א גרויסע פעלד פאר די סחורות, וועלכע ווערען אויסגעארבייט אין די שטאטען, וועלכע זיינען אין טעכנישען הינזיכט מעהר ענטוויקלט. דער פראגרעס געהט אבער פאראורסט און נעהמט איין אויף זיין גאנג אלץ מעהר לענדער און שטאטען. די טעכנישע אויסבעסערונגען פון איין לאנד ווערען איינגעפיהרט אין דאס צווייטע. יעדער שטאאט שטרעבט צו ווערען זעלבסטשטענדיג און וועגדעט אן אלע מיטלען, אז דער געברויך, די בעדירפניסען זאלען ווערען געדעקט פון דער אייגענער פראדוקציאן. און אזוי קומט אויס, אז אין די לענדער, וואו דער קא־פיטאליזמוס איז שטארק ענטוויקעלט, בילדעט זיך א איבערפלוס פון סחורות, א איבערפרא־דוקציאן, וועלכע קען נור אויפהערען דאן, וען עס וועלען צוגעטשעפעט וועדען נייע פראווינצען, אט איז די אורזאכע, פאר וואס די קאפיטא־ליסטישע לענדער מוזען קומען פריהער אדער שפעטער צו א צוזאמענשטויס. מלחמות זיינען אן אונפערמיידליכע בעדינגונג פון דער קאפיטא־ליסטישער ארדנונג, פונקט אזוי ווי קריזיסען, סלעק, ארבייטסלאזיגקייט און אנדערע מינים פוררעניות.

דער גאנצער „הורא פאטריאטיזמוס" און די געשרייען פון „קריסטליכע ליעבע" אדער סתם פון „פאטערלאנדס ליעבע" זיינען נור א מאסקע, וועלכע פערדעקט די נאקטע אייגענוטיצע פראפיט אינטערעסען פון די הערשענדע קלאסען, וועלכע קומען ניט אויף דעם גרויסען עלענד, וואס די מלחמה קען פעראורזאכען. דארטען, וואו עס זיינען פערמיישט קעשענע אינטערעסען, פאלט אוועק אן א זייט רחמנות און מענשליכ־קייט.

דער ארבייטער קלאס אבער, וועלכער בע־
קעמפט איבערהויפט די איצטיגע קאפיטאליס־
טישע אָרדנונג מיט דעם סיסטעם פון פראפיט
און געדונגענע ארבייט, דער קלאס, וועלכער
שטרעבט צו א סאציאליסטישער אָרדנונג, וואו
די פראדוקציאן וועט זיין אָרגאניזירט אזוי, אז
אן איבערפראדוקציאן וועט זיין אונמעגליך, וואו
פראפיט אין היינטיגען זין וועט זיין אן איבערי־
גע זאך, וואו די אינטערעסען פון פערשידענע
פעלקער און נאציאנען וועלען ניט זיין ענטגע־
גענגעזעצליך און וועלען לעבען צווישען זיך
בשלום — דער ארבייטער קלאס געווינט פון די
מלחמות גאר ניט און דעריבער איז ער דער
שארפסטער געגנער פון די העטצעריין און די
אמפעריין, וועלכע בלאזען אויף א שנאה
צווישען פערשידענע טייל פון מענשע־
געשלעכט. די קלאסען־בעוואוסטע ארבייטער
האבען קיין חשק ניט צו פערגיסען זייער אייגענע
בלוט און די בלוט פון זייערע פראלעטארישע
ברידער פאר די אינטערעסען פון זייערע אויס־
בייטער אדער פאר די אמביציע פון א געוויסען
„גזאלבטען" פירסט. און דעריבער הויבען אויף
די ארבייטער פון פערשידענע לענדער א גרויסען
און מעכטיגען פראטעסט קעגען דעם בלוטיגע:
קאמפף וואס עס שפיעלט זיך איצט אָב צווי־
שען די באלקאנישע שטאטען און טערקיי.

כ. גאָרין.

יעדער מיט זיין גאָט

א

ין קעסלערס טהעאטער איז היינ־
טיגען מאָנאט אויפגעפיהרט גע־
וואָרען ד. פינסקי'ס נייעסטע
פיעסע „יעדער מיט זיין גאָט".

דער נאָמען פון דער פיעסע
ווייזט, אז דאָס האָט געדארפט
זיין ניט קיין געוואונלעכע דרא־
מע. דאָס האָט געדארפט זיין א פיעסע, וואָס
זאל מאכען די צושויער דענקען.

דער נאָמען ווייזט אויף, אז דער פערפאסער
האָט זעהר ערנסט בעטראכט זיין ווערק, און
האָט זיך ניט געלאָזט אויף קיין פשרות מיט דעם
ניט דערוואקסענעם טהעאטער פובליקום, און
אזוי האָבען אויף דעם אויף געקוקט די דירעק־
טארען און שוישפיעלער פון דעם טהעאטער. זיי
האָבען געזעהן, אז די שונד פיעסען, וואָס זיי
האָבען אויפגעפיהרט ביז איצט, האָבען ווייט
ניט נושא חן געווען בייס עולם, אז יענע פיע־
סען זיינען געווען א דלות פאר'ן טהעאטער, און
זיי האָבען ארָאבגענומען די האַנד פון דעם האר־
צען און האָבען בעשלאָסען נאָכצוגעבען די פא־
דערונגען פון דער קריטיק און מכבד זיין דעם
עולם מיט אן אמת'ע ליטעראריש ווערק.

די פיעסע איז ליידער דורכגעפאלען. איך
זאג „ליידער" ניט פאר דער פיעסע, וועגען דער
פיעסע וועלען מיר באלד רעדען, נאר וועגען די
כונות וואָס האָבען געשטעקט הינטער איהר. די
דירעקטארען און אקטיארען האָבען געהאט א
גוטע כונה, און זיי האָבען זיך ענטטוישט.

עס פערשטעהט זיך, אז דער שלום, צו
וועלכען די דירעקטארען וועלען קומען וועט זיין,
אז דאָס פאלק, דער גרויסער עולם וויל ניט און
פאדערט ניט קיין גוטע פיעסען. נאר די קרי־
טיקער האָבען זיך אינגעלעגט און רייסען איין
א וועלט. אט האָבען מיר געגעבען א ליטעראר־
שע פיעסע, און וואָס איז געווען דער פועל יוצא?
קיינער האָט ניט געוואָלט קומען זעהן.

אין אמת'ן האָט די גוטסקייט פון א פיע־
סע נאָר ניט צו טהאָן מיט'ן ערפאָלג ביי דער
קאסע. א פיעסע קאָן־זיין זעהר א גוטע און
דאָך זאל אין דער קאסע זיין א חשך. די בעסטע
פיעסען אין אידישען רעפערטואר האָבען געהאט
כרת, וועגן מען האָט זיי צום ערשטען מאל
אויפגעפיהרט. דאָס האָט ניט געשטערט, אז דער
עולם זאל שפעטער אויסוואקסען צו זיי און לויפען
זיי זעהן.

נאָר דער געשריי פון די קריטיקער, אז עס
איז פארהאן א פאדערונג אויף בעסערע שטי־
קער, איז ניט געמיינט, אז דאָס פובליקום
וועט מיט דער צייט אויסוואקסען צו זיי. די
קריטיקער וואָס טאפען דעם פולם פון דעם פוב־
ליקום זיינען איבערצייגט, אז מען קאָן איצט
אויפפיהרען בעסערע שטיקער, און עס וועלען
זיך געפינען גענוג בעזוכער, וואָס וועלען זיין
נייגיעריג צו זעהן זיי גלייך ביי דער אויפפיהרונג.
און וועט אפילו א טהייל פון אזעלכע שטיקער
וועלען בשעת מעשה דורכפאלען, וועלען די זעל־
ביגע דורכגעפאלענע שטיקער וועלען א סחורה

שפּעטער. מען קאָן דאָך ניט פאָדערן פון די בעסערע פּיעסען דאָס, וואָס מען פאָדערט ניט פון שונד שטיקער. די שונד שטיקער, וואָס מען האָט אויפגעפיהרט ביז איצט, זיינען א ל ע דורכגעפאלען און אויף זיי איז שוין קיין האָפענונג ניטא, אז זיי זאָלען וועלן אויפשטעהן תחית המתים. פאר וואָס זאָל מען פערלאנגען, אז גוטע שטיקער זאָלען נאָר ניט טאָרען דורכ־פאלען,

נאָר דאָס געהערט שוין צו לאָגיק און אזוי זייט האָלט עס נאָך ניט ביים אידישען טהעא־טער. דערווייל וועלט בעטראכט די בעסערע דרא־מע ווי א שטיק־קינד, און צו א שטיק־קינד מען אנדערע פאָדערונגען.

די וואָס זיינען בעקאָנט מיט דער אידי־שער ביהנע וויסען, אז וועלן „יעדער מיט זיין גאָט" וואָלט אויסגענומען, וואָלט עס געווען א געווינס פאר דער בעסערער דראמע בכלל. די טהעאטערע וואָלטען פאר איהר בריטער גע־עפענט די טהירען, דיערקטאָרען וואָלטען גע־קוקט אויף איהר מיט א פריינדליכען שמייכעל, און די אקטיאָרען וואָלטען ערקלערט אז זיי גע־הען ממש אוים פאר איהר. איצט אבער וועלן די פיעסע „יעדער מיט זיין גאָט" איז דורכגע־פאלען, איז דאָס א קלאפ פאר דער בעסערר דרא־מע בכלל.

און טאקע צולעב דעם אינטערעס פון דער בעסערער דראמע האָב איך אויף זיך גענומען די אונאנגענעהמע ארבייט צו שרייבען א קרי־טיק איבער „יעדער מיט זיין גאָט". שוין עט־ליכע יאָהר וויי איך האָב זיך בעפרייעט פון דער דאָזיגער ארבייט און שרייב ניט מעהר קיין קריטיקען. פאָריגען מאָנאט האָב איך צופעליג אָנגעשריעבען אן איבערבליק איבער דער „קריי־צער סאנאטא" און אויך היינטיגען מאָנאט קומט עס מיר אוים צו טהאָן אונגעריכטערהייט.

וואָס פאר א פיעסע איז „יעדער מיט זיין גאָט" ?

אויף דער אידישער ביהנע שפּיעלט מען דריי סאָרטען פיעסען. אין סאָרט איז גראָבער שונד, וואָס האָט זיך אזוי רחבת'דיג אויסגע־שפּרייט אין די לעצטע יאָהרען אויף דער ביה־נע. דער צווייטער סאָרט איז די בעסערע פיעסע מיט געוויסע קאָמפּראָמיסען, וועלכע האָט זיך די גאנצע צייט געהאלטען אין אירן ענטוויקלען און שטייגען אלין העכער און העכער. דער דריטער סאָרט איז א ריינע דראמע אָהן שום רעזויכטען און איז זעהר זעלטען אויף דער ביהנע.

„יעדער מיט זיין גאָט" האָט לויט דעם נאָמען געדארפט בעלאנגען צו די גאָר ריינע דראמען, דער פערפאסער האָט אונז געוואָלט זאָגען אין א דראמאטישער פאָרמע א ניי ווארט, נאָר מיט איהם האָט פאסירט דאָס, וואָס טרעפט געווענליך מיט אייגעם, וועז ער שטייגט ארויף אויף טרעפ און איהם דוכט אוים, אז ער האָט נאָך א טרעפעל צו מאכען, וואָס עקזיסטירט ניט אין דער ווירקליכקייט, ער הויבט אויף דעם פוס צו הויך און גליטשט זיך אוים דארטען, וואו אפילו קליינע קינדער קאָנען זיכער שטעהן. פינסקי האָט זיך געיאָגט צו זאָגען א ניי ווארט, און דאָס ווארט איז ארויסגעקומען ניט ניי און ניט קלוג.

איבריגענס, עס איז שווער אָנצושטויסען זיך, וואָס אייגענטליך דער פערפאסער האָט געוואָלט. די פיעסע הייסט „יעדער מיט זיין גאָט", און דער נייער מאן וואָספינסקי האָט געשאפען ערקלערט, אז עס מאכט ניט אוים, וואָס פאר א גאָט איינער האָט, אבי א גאָט, און אין דער פיעסע זעהען מיר, פערקערט, אז כמעט יעדער פערליבט זיין גאָט אדער האָט שוין פערלאָרען זיין גאָט. אין דער פיעסע זיינען פארהאן זיבען פערזאָן, א געוועזענער מאָסקווער סוהר ריפקין, זיין ווייב באָבע, זיין זוהן אזיע, זיין שנור איידע, זיין פלימעניצע שפּרה'לע, א שרייבער נעלסאן און איינער ניי־מאן. דער געוועזענער סוהר האָט שטענדיג גע־האט זיין גאָט, דעם געוועהנליכען גאָט פון פרי־מערע אידען, וואָס זיינען געווען אין גרויסע שטעדט, און ער איז געבליבען דער זעלביגער דאָ. זיין ווייב דאָבע איז געווען אין דער היים א דיינ'ס א טאכטער און האָט געהאט דעם גאָט פון איהר טאטע־מאמען און דאָ אין אמע־ריקא פערליבט זי איהר גאָט. נעלסאן איז ge־ווען א יונגער־מאן מיט אידעלען פון דער היים, און דאָ האָט ער זיי פערלאָרען. שפּרה איז געווען א רעווא'לוציאָנערקע אין דער היים, און געווען גרויס מקריב צו זיין זיך פאר דער מענש־הייט, און דאָ האָט זי איהר גאָט פערלאָרען. אזיע און אירדע האָבען זיך דאָ גאָר ניט געבישען און מיר וויסען ניט צו זיי האָבען ווען געהאט געטער און צו זיי האָבען זיי פערלאָרען, אלעג־פאלם וויסען מיר ניט צו זיי האָבען א גאָט, און פאר וואָס הייסט די פיעסע „יעדער מיט זיין גאָט" בלייבט אונפערשטענדליך.

דער אינהאלט פון דער פיעסע איז אזא :

א געוועזענער מאָסקווער סוהר קומט מיט זיין צווייטע וויב קיין אמעריקא. ער איז שוין ניט מעהר יונג און האָט ניט קיין געלד און ער מוז זיך דאָ נעהמען צו אן ארבייט. ער פער־דינט וועניג, אבערהויפט נאָך דערפאר, וואָס ער ווייל ניט ארבייטען אום שבת, און זיין יונגע וויב איז דערפון זעהר ניט צופריעדען. ער נעהמט זיך צו פעדלערי און די גליקען קומען אלין ניט. ער געפינט א מיטל, ווי צו ווערען רייך מיט א מאל. ער האָט געהערט, אז ge־וויסע מענשען מאכען געלד פון דער סטריט־קאר קאמפאניע דערמיט, וואָס זיי פאלען בכיון

אַרונטער פון דער קאַר און מאַנען דערפאַר דע־
מעדזשעס. ער פיהרט אויס זיין פּלאַן און פער־
לירט דערבייַ אַ האַנד און נאָכדעם בעטראַכט
ער זיך, אז ער וועט קיין געלד ניט נעהמען
פון דער קאַמפּאַניע. איצט איז ער אָהן אַ האַנד
און אָהן געלד, און זיין ווייב געהט שוועק פון
אים צו דעם שרייבער.

דאָס איז איין פּלאַט, נאָר דער אוטאָר
בענוגענט זיך דערמיט ניט און פיהרט אַריין אין
דער פּיעסע אַ צווייטען פּלאַט.

דער צווייטער פּלאַט איז אזא :

אַ געוועזענע היימישע הייסע רעוואָלוציאָ־
נערקע, אַ מיידעל וואָס האָט געענדיגט אַ גימ־
נאַזיע, איז דאָ געוואָרען אַן ארבייטערין. זי
האָט זיך ענטטוישט אין דער בעוועגונג און האָט
פערלאָרען איהר גאָט. פריהער האָט זי געלעבט
פאר דער מענשהייט און איצט האָט זי געוואָלט
אָנהויבען צו לעבען פאר זיך. זי איז שוין
אָבער מעהר ניט געווען יונג און ניט פריש,
און קיין בעלנים אויף איהר האָבען זיך ניט גע־
פונען. אז מען וויל אַ חתן איז דאָך ניט שיך.
האָט זי אָנגעשריבען אַ בריוועל אין טויבען־
פאָסט, אז זי פערלאָנגט אַ חתן. אויף דעם
בריעף האָבען געענטפערט עטליכע, נאָר פון זיי
זיינען נאָר צוויי קאַנדידאַטען איהר געפעלען
געוואָרען, איינער פון שיקאַגאָ און דער צווייטער
פון אָמאַהאָ, דאָס הייסט געפעלען געוואָרען זיי־
נען זייערע ענטפערס, וואָס זיי האָבען געגעבען
דורך בריעף.

דער שיקאַגאָער קאַנדידאַט מיט'ן נאָמען
נייַמאַן קומט צו איהר אין אַ חדשים צוויי אַרום.
ער ערקלערט איהר אָבער גלייך, אז ער איז ניט
געקומען אַלס אַ חתן נאָר צו ראַטעווען איהר
נשמה און געבען איהר אַ גאָט.

דאָס זיינען די צוויי פּלאַטס אין דער פּיע־
סע „יעדער מיט זיין גאָט".

עס איז גרינג צו זעהן, אז דער געבאַי, די
קאָנסטרוקציאָן פון דער פּיעסע איז זעהר אַן
אַלט־מאָדישע. אין שעקספּירס צייטען זיינען
געברויכט געוואָרען דאָפּעלטע פּלאַטס אין דרא־
מען. די מאָדערנע דראַמע וויייסט דערפון ניט.
דיהאַמטנעקעט פון אזא קאָנסטרוקציאָן רופט
זיך אָב אויף דער האַנדלונג. זי שטייגט ניט
מיט יעדען אַקט, נאָר פערצווייגט זיך און
בלייבט שטעהן אין מיטען אונבעוועגט. אין
דער ענטוויקלונג פון דער האַנדלונג דערמאַנט
די פּיעסע די אמאָליגע ראַמאַנען אין וועלכע דער
פערפאַסער פלעגט זיך אָנהויב קאָפּיטעל וועג־
דען צו די לעזער און זאָגען זיי : „איצט לאָזען
מיר אונזער העלד אין קערקער, און מיר קעהרען
זיך צורוק צו דער אונגליקליכער העלדין".

דער עיקר איז אָבער ניט דער נאָמען און
ניט די קאָנסטרוקציע. די פּיעסע „יעדער מיט
זיין גאָט" דארף זיין אַ לעבענס־בילד און זי
האָט ניט אין זיך קיין שום לעבען. די פערזאָ־
נען זיינען ניט קיין לעבעדיגע מענשען, זיי גע־
הען אַרום אויף שטאָלצעס און זיי האַנדלען און
בעווועגען זיך ווי דער פערפאַסער הייסט זיי.

ניט קיין געווהנליכע מענשען זעהען מיר
פאר זיך אין דעם לעבענס־בילד, זיי מאַכען דעם
איינדרוק, אויב זיי מאַכען עפּעס אן איינדרוק,
אז זיי האָבען זיך ארויסגעריסען פון אַ משוגעים
הויז, אָדער עפּעס איז דער מעהר ביי זיי מיט
דער זיבעטער קלעפּקע.

ריפקין, זאָגט מען אונז, איז א געוועזענער
מאָסקווער סוהר, אַ איד וואָס האָט געזעהן אַ
וועלט און וואָס האָט שוין געלעבט לאַנג גענוג
צו פערשטעהן וואָס איז קלוג און וואָס איז נאַ־
רעש. מען זאָגט אונז, אז ער איז ניט נאָר אן
עלטערער מענש מיט אַ פּראַקטישען פערשטאַנד,
נאָר ער איז אויך אַ קלוגער איד. און ווי קומט
אזא איד צו בעגעהן אזא נאַרעשקייט, ווי אונ־
טערצואווארפען זיך אונטער אַ קאַר, כדי אויפ־
צומאַנען דעמעדזשעס פון דער קאָמפּאַניע ?

עס איז קיין צוויייפעל ניט, אז עס זיינען
פאַרהאַן מענשען, וואָס זיינען בעגאַנגען אזעל־
כע שווינדלען, וואָס ער האָט געוואָלט טהאָן,
נאָר יענע זיינען ניט קיין ריפקינס, אַלענפאַלס
ניט אזעלכע, ווי דער פערפאַסער וויל, מיר
זאָלען קוקען אויף ריפקינען. דער ריפקין פון
„יעדער מיט זיין גאָט" וואָלט קיין מאָל אזא
זאַך ניט געטהאָן. דער פאַל מיט דער קאר איז
אין גאַנצען אויסגעטראַכט געוואָרען פון דעם
פערפאַסער, כדי צו מאַכען א שטאַרקען עפּעקט
ביים שלום פון דריטען אַקט, וועלער האָט גע־
זאָלט זיין דער שטאַרקסטער, און אזוי ווי יעדער
אין פובליקום האָט געזעהן, אז דאָס איז פאַלש,
האָט יעדער ארונטערגעלאָזען די נאָז, אנשטאָט
צו הויבען אַ האַנד צו אפּלאָדירען. דאָס פובלי־
קום האָט זיך געפּונען בעליידיגט, פאר וואָס מען
וויל עס מאַכען פאר שוטים.

עס קאָן זיין, אז די גאַנצע צרה פון דער
פּיעסע בעשטעהט אין דעם, וואָס דער פערפא־
סער האָט זיך געיאָגט נאָך עפעקטען. אזא מאַן
ווי ריפקין וועלט אין אמעריקא קיין מאָל ניט
קיין שנייַדער. יונגע לייט, יונגע בחורים קענען
וועלען העמדעלניייהער, אפּאַריטאָרס אָדער נעה־
מען זיך צו וואָס עס איז פאר א סאָרט „מויקע־
רייַ". אין ריפקינס יאָהרען אָבער נעהמט מען
זיך ניט צו אזא מין ארבייט. נאָר אלענפאלס
קאָן ער בשום אופן ניט נעהמען זיך צו שניידע־
רייַ. קלאפען אויף דער מאשין איז אן ארבייט,
וואָס מען לעלענט זיך אויס אין עטליכע טעג, אָבער
נייהען מיט א נאָדעל איז א מלאכה און דאָס
הויבט זיך ניט אָן צו לעלענען א מענש אין ריפ־
קינס יאָהרען. עס איז וועניג צו קאָנען אַרייַ־
ציהען אַ פּאָדים אין א נאָדעל, וועז ער וועט
דארפען מאַכען א לעבען דערפון וועט ער ניט

פערדיענען קיין וואכער צו קאשע און אין קיין שאפּ וועט מען אים ניט האלטען, וויל ער וועט פערנעמען אומזיבט א פּלאץ. נאר פּינסקי, וויל ניט אנדערש, אז ריפקין זאל דאָ זיך נעהמען צו שניידערײַ און נייהען מיט א נאדעל, כדי דער אקט זאל זיך קאנען שליסען דערמיט, וויַ ער ציהט אריין א פּאָדים אין א נאדעל.

אין צווייטען אקט ווערט ריפקין א פּערלער, און ניט קיין פּערלער מיט א פּוש־קאָרט און ניט קיין פּערלער מיט אפּאק אויף די פּלויצעם, און ניט קיין פּערלער מיט טהיי און משקה, נאר א פּערלער מיט א זעקל, כדי צו שאפען מיט'ן זעקל אן עפּעקט ביים ארָאבלאָן זען דעם פּאָרהאנג. קוקט מען אויף ריפקינען, זעהט מען אין איהם ניט די אמת'ע טראגעדיע פון אן עלטערן מענשען, וואם האט געזעהן בעסערע טעג און וואם דאָרף שוין מיט גרויע האָר אין קאפּ אנהויבען דאם לעבען פון דאם ניי, און וואו? אין א ווילד־פרעמדען לאנד און דערצו האָט ער נאָך א יונג וויַבעל וואם האט מיט איהם החתונה געהאט צוליעב זיינע בעסערע טעג און וויל איצט אויף א בעסערען לעבען, די דאזיגע טראגעדיע זעהט מען אין איהם ניט, מען זעהט נאר, אז ער מאכט עפּעם קאָמעדיעם, כדי צו שאפען עפּעקטען.

נעהמט ווידער די העלדין פון דעם צווייטען פּלאט, ריפקינס פּלימעניצע. מען זאגט אונז, אז זי איז אין דער היים געווען א רעוואָלוציאָנערקע, איז א יאָהר צייט געזעסען אין טורמע, זי האט געענדיגט א גימנאזיום, האט געלעבט פאר דער מענשהייט און דאָ האט זי פערלאָרען איהר גאט. דאם קאָן זיין א גרויסע טראגעדיע, ווי א מענש פערליערט זיין גאט. נאר די טראגעדיע איז אין דער פּיעסע ניטא. מיר זעהען אן אלטע מיידל וואם שטעלט זיך פאר קיין זאך ניט אָב אבי צו געפינען א חתן. זי האט שוין ניט קיין שהנע פּאָרמען צו פאנגען דערמיט א חתן, וועו ניט דאם וואָלט זי זיך אויס־געטהאָן נאקעט און געשטעלט זיך נא פּאקאז. און דאם וואם זי טהוט איז נאָך ערגער ווי אויס־טהאָן זיך נאקעט, וויל זי שטעלט אוים נאקעט איהר נשמה און אדוועדטייזט זיך אין אזא פּאָר־מע. א מיידל וואם האט אין זיך עטוואם בושה, וועט זיך ניט וועיזען א נאקעטע פאר מענשען. וועו אין שפּרה'ן וואָלט נאָך געבליבען פונק פון איהר אמאליגען אידעאליזם וואָלט זי זיך אזוי גייסטיג נאקעט ניט געוועזען אין א אדוועדטייזמענט.

איך וויל מען זאל עס ריכטיג פערשטעהן. עס איז זעהר מעגליך, אז א מיידל וואם האט אין דער היים בעזוכט א גימנאזיום און וואם איז דאָרטען געווען א רעוואָלוציאָנערקע האט דאָ געלאָזט וויסען אין די חתן־כלה בריוועלאך, אז זי זוכט א חתן. דאם איז זעהר מעגליך, וויַ יעדע זאך איז מעגליך אויף דער וועלט. נאָר אזא מיידל, וואם קאָן אדוועדטייזען איהר געווען־נע רעוואָלוציאָנערעריי האָט שוין מיט איהר פער־גאנגענהייט אין גאנצען אבגעשניטען, און איצט איז דאם נאָר א פּראגע, פּיעל דאם קאָן איהר איינבערענגען.

עס איז דאריבער ניט קיין פּראגע, צו א מיידל, וואם האָט געענדיגט א גימנאזיום און איז געווען א רעוואָלוציאָנערקע, וועט דאָ אדוועד־טייזען פאר א חתן. פּינסקי האָט עס געקאָנט לייענען אין די חתן־כלה בריוועלאך. נאָר יענע מיי־דעל איז ניט די שפּרה, וואם ער וויַיזט אונז אין זיין „יעדער מיט זיין גאָט". אונזער ערשטע בע־קאנטשאפט מיט איהר איז, וועו זי קומט פון שאפּ זעהען דעם פּעטער. זי פאלט אריין אין א היסטעריקע, וועו זי דערצעהלט איהם, ווי זי האָט דאָ פּערלאָרען איהר גאָט.

מילא, צו דאָס איז טאקע דער גאנצער פּראָ־בלעם. וואם שפּרה וואלט געפּיהרט מיט איהר פּעטער ביי דער ערשטער בעגעגענים, איז אן אנדער פּראגע. אויף דעם וועלען מיר זיך ניט אבשטעלען. מיר זעהען ווי זי פאלט גלייך אריין אין א היס־טעריקע, און מיר הערען ווי זי דערצעהלט דעם פּעטער, אז זי האָט אדוועדטייזט נאָך א חתן, און נאָך ווי דערצעהלט איהם! זי וויַיזט איהם דאָס גאנצע בריוועל, וואו ער זעהט, ווי זי האָט זיך גייסטיג נאקעט אויסגעשטעלט נא פּאקאז, און מיר וויַיסען ניט, וואר נאָרט דאָ וועמען, צו שפּרה נאָרט דעם אנקל און שפּיעלט פאר איהם קאָמעדיע, צו פּינסקי נאָרט אונז. זאל מען אזוי ניט זעהען, ווי מיר האבען שוין געזעהען מענשען, וואם האבען פערלאָרען זייערע געטער, מיר האָ־בען זיי געזעהן ווי זיי האבען צינים געדרעט וועו־גען זייערע אמאליגע נאריישע חלומות, נאָר מיר האבען קיינמאל ניט געזעהען, אז מענשען מיט פערלאָרענע געטער זאלען דערפון וועדען היסטע־ריש. איינס פון די צוויי, ענטוועדער שפּרה האָט קיינמאל איהר גאט ניט פערלאָרען, און אויב זי איז אונצופריעדען איז עס דערפאר, וואם איהר וויַיזט אויס, אז די בעוועגונג געהט דאָ צו זעהר לאנגזאם און האָט ניט דעם ריין פון מארטער־און זי שטעהט דאריבער מיט א בענקענים אן א זייט, און זי האָט קיינמאל אזוי צינים ניט אדוועדטייזט נאָך א חתן, אדער זי שיט זאמד־אין די אויגען דעם פּעטער, און דאָרטען, וואו־אלע שפּיעלע, שפּיעלט זי אויף.

און אזוי דירד אלע אקטען זעהען מיר פאר־זיך עפּעם א מיידל, וואם דרעהט זיך ארום, קרעכצט און זיפצט אויף א פערלאָרענעם גאָט, באלד אריין אין היסטעריקע צוליעב די פערלאָ־רענע אידעאלען, און אז מען וויל איהר אריינרו־קען מיט גוואלד א גאט, בריקעט זי זיך און שלי־דערט זיך און וואַרפט זיך. עס וואלט געוודיעט

פון איהר וועג פּינסקי זאל זיך ניט מרחם זיין און אריינפיהרען א יונגען מאן מיט'ן נאָמען נייטמאן. וועג ער רעדט, ווערט א ביסעל פּרעהלי־כער, דער עולם ווייזט א שמייכעל, און אָפּט שיסט ער אויס אין א געלעכטער. מען דארף אָבער ניט מיינען, אז נייטמאן איז בכוין אריינגע־פיהרט געוואָרען צו פּערשאָפּען דעם עולם א ביסעל שפּאס. א, ניין! די כונה איז געווען גאָר אן אנדערע. נייטמאן האָט דאָס געדארפט זאָגען דאָס נייע וואָרט, נאָר דאָס וואס ער זאָגט איז אזוי נאָאיוו, אז מען מוז לאָכען.

אויב די אנדערע פּערזאָנען זיינען מאָריאָ־נעטקעס, אויב אייניגע האָבען זיך ארויסגעריסען פון א דול־הויז און אויב זיי אלע גיהען אויף שטאָלצעס, בעלאנגט נייטמאן צו זיי ניט. ער איז נאָר שטאָלצער אליין אהן א שום מענשען. נייטמאן ווי מען קען זיך אָנשטויסען פון דעם נאָמען, איז נאָך ניט קיין פּארטיגער מענש, ער האלט נאָך ערשט אין בעשאָפּען ווערען, און מ'קען קאָן ניט ערווארטען, אז ער זאל האָבען פּליישׁ און בלוט, פון מארך איז אָבגערעדט.

דער שרייבער נעקסאָן איז ניט אנדערש ווי ארוים פון א משוגעים־הויז. דאָבע, ריפקין'ס וויב, איז ארויסגעקומען עפּעס א קאריקאטור, און איזי און איידע זיינען שאָטענס. עס ווייזט אויס, אזוי ווי פּינסקי האָט אויף זיך א נדר גע־נומען ניט ארויסצושטעלען קיין לעבעדיגען מענ־שען אין דער פּיעסע.

ווי ווייט איך געדענק, האָב איך נאָר איין לעבעדיגען שטריך בעמערקט אין דער פּיעסע, און דאָס איז, וועג ריפקין קומט אהיים פון האָספּי־טאָל און דערצעהלט, אז וועג עס גיט א בלאָז א ווינטעל, פּיהלט ער א שמערץ אין דער פּרישער וואונד. ווייטער איז די גאנצע פּיעסע פאלש, בלאָס אָדער אָנגעבלאָזען. קיין ווארהייטליכקייט אין די האנדלונגען, קיין לעבעדיגקייט אין די פּערזאָנען.

האָבען די אקטיאָרען איבערגעפיהרט די פּיעסע? אזא בעהויפּטונג וואָלט געווען אן עולה געגען די שוישפּיעלער. זיי האָבען זיך געגעבען מיה צו שפּיעלען אזוי נאטירליך, ווי די פּיעסע האָט געפּאָדערט, נאָר צום אומגליק איז די נא־טירליכקייט פון דער פּיעסע געווען אוננאטירליך. וועג די בילדער זיינען מטושטש, וועג די העלדען גיהען אויף שטאָלצעס, מוז זיך עס ארויסווייזען אין דעם שפּיעלען.

רעדאָקציאָנעלע נאָמיצען

דער אנגריף אויף רוזוועלט.

דער אָנפאל אויף רוזוועלט האָט ווייעדער ארויסגערופען די פראגע איבער דער דומהייט און נוצלאָזיגקייט פון גוואלדטהאטען, וועלכע ווערען אויסגעאיבט צולעב פאליטישע צוועקען.

פאליטישע מאָרדען זיינען פארגעקומען אין פערשיעדענע צייטען און אין פערשיעדענע לענ־דער. אין די אלטע לעגענדען און הגדות ווערען זאָגאר די טראנען־מערדער געפּריזט, אלס גרוי־סע העלדען. אויף שעקספּיער האָט אין זיין „יול־יום צעזאר" געפונען א רעכטפערטיגונג פאר דעם „עדעלען" ברוטום, וואָס האָט ערמאָרדעט צע־זאר'ן. ברוטום האָט דאָס געטהאָן, ווייל ער איז געווען א פאטריאָט און האָט געוואלט בעשיצען דאָס לאנד פון אהרגייציגען הערשער.

דאָס טענק'ט אויף רוזוועלט'ס אנגרייפער. ער האָט דאָס געטהאָן — פערטהיידיגט זיך דזשאָהן שראנק — ווייל ער האָט געוואָלט רא־טעווען דאָס לאנד פון א בירגער־קריעג און אלס פּאטריאָט האָט ער זיך כלומרשט געוואָלט בריינ־גען פאר א קרבן אויפ'ן מזבח פון גליק פאר זיינע מיטמענשען.

דזשאָהן שראנק'ען וועט אָבער קיינער ניט צוטהיילען אזא פּלאָטש אין דער געשיכטע, ווי

הייט פֿן די שראַנקס, וועלכע ווילען ווערען העלפֿן פֿון „פאטערלאנדס־רעטער".

דאָס 54־שטונדען געזעץ אין ניו־יאָרק.

דעם 1טען אָקטאָבער איז אין סטייט ניו־יאָרק אריין אין קראפט א געזעץ, לויט וועלכען פֿרויען פֿון יונגע לייט, וועלכע זיינען נאָך ניט אלט 18 יאָהר, טאָרפֿן ניט ארבייטען אין די פּעקטאָריס פֿון אין די מילס מעהר ווי 54 שעה א וואָך.

דיעזעם געזעץ ריהרט אָן מעהר ווי 300,000 פֿרויען אין אונזער סטייט, פֿון וועלכע אין שטאָדט ניו־יאָרק אליין זיינען בעשעפֿטיגט איבער 200,000.

דאָס געזעץ איז, אָהן א שום צווייפֿעל, א גרויסער פֿארטשריט אויפֿן פֿעלד פֿון סאָציאלע רעפֿארמען, און דאָס אליין איז שוין גענוג, אז די מאַנופֿעקטשורערס זאָלען זוכען מיטלען, ווי עס זאל געפֿינ'ט ווערען אלס „אונקאָנסטיטוציאָנעל". פֿונקט, ווי עס איז מיט א צייט צוריק געפֿונ'ט געוואָרען דאָס „וואַירקמענ'ס קאָמפּענזיישאָן־געזעץ".

געזעצען ווערען אין אמעריקא בעשטימט ניט אין די געזעצגעבענדע קערפֿערשאפֿטען: אין קאָנגרעס און לעדזשיסלייטשור, נור ביי די דזשאָדזשעס. די דזשאָדזשעס זיינען דאָס, כלומרשט, די היטער און בעשיצער פון דער קאָנסטיטוציאָן. די קאָנסטיטוציאָן, ווייסט דאָס אייגענטהומ'ס רעכט פֿאר הייליג, און ניט איינמאָל האָט שוין געטראָפֿען, אז די דזשאָדזשעס בעטראַכטען אן ארבייטער־געזעץ פֿאר אן אנגריף אויף דאָס אייגענטהום פון די קאפּיטאָליסטען און, מילא איז עס „אנטיקאָנסטיטוציאָנעל".

עס קען דערביבער זיין, אז דאָס נייע געזעץ וועט אין גיכען ווייטער ווערען א זאָך פון דער פֿארגאנגענהייט.

פֿאָרלויפֿיג אָבער איז דאָס געזעץ גילטיג און די מאַנופֿעקטשורערס זוכען שוין מיטלען, ווי אזוי אָבצושוואַכען זיין נוטע ווירקונג פֿאר די ארבייטער.

פון יוטיקא איז געקומען די ידיעה, אז די דאָרטיגע טעקסטיל־פֿאבריקאַנטען האָבען בעשלאָסען זיך „אונטערצואוואַרפֿען" דעם געזעץ. אויף וואס פֿאר אן אופן זיי האָבען זיך „אונטערגעוואַרפֿען" דעם געזעץ — וועגען דעם לאָזט אונז וויסען די ניו־יאָרקער „טיימז": „עס וועט דאָרטען, אין דער טעקסטיל־אינדוסטרי — איז מודיע די „טיימז" — ניט פֿאָרקומען קיינע ענדערונגען אין די שכירות. די יעניגע, וועלכע וועלען איצט ארבייטען וועניגער שטונדען, וועלען אויך קריגען וועניגער געצאָהלט".

דער פֿרייז פֿאר יעדע שטונדע ארבייט וועט, הייסט עס, ניט געהעכערט ווערען, און די, וועלכע האָבען פֿריהער פֿערדיענט אומגעפֿעהר אזוי פיעל, אום צו קענען פֿיהרען א קלענליכען לעבען, וועלען איצט, ביי דער אויספֿיהרונג פון נייעם געזעץ, אזוי פיעל אויך ניט האָבען.

אנדערע פאברייקאנטען זוכען אנדערע מיטל, ווי אזוי אויסצונוצען דאָס געזעץ קעגען די ארבייטער אליין.

אין פיעלע טריידס האָבען די ארגאַניזירטע ארבייטער זיך דערשלאָגען דעם אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג. נו, ווערט געמעלדעט, אז אין פערשיעדענע פעקטאָריס, וואו די פרויען און אונטערגעוואַקסענע האָבען ביז איצט געארבייט נור 8 שעה, וועט איצט, א דאנק דעם 54־שטונדיגען געזעץ, אויסגעפֿיהרט ווערען א 9־שעה'דיגער ארבייטס־טאָג. די „אמעריקאן באַנקנאָט קאָמפּ." איז איינע פון די געזעלשאפֿטען, וועלכע האָט אויף דעם אופן אויסגענוצט דאָס געזעץ, וואס איז בעשטימט צו שיצען די פרויען און קינדער פון אן אונבעשרענקטער אויסבייטונג, אום צו העכערן די ארבייטס־צייט פון די פרויען. פון אנדערע פֿעלצער ווערט אויך געמעלדעט דער זעלבער שווינדעל.

מען הערט נאָר, אז די פאבריקאנטען דענקען איצט אין יענע ערטער, וואו מען האָט בלויז געארבייט 8 שעה, צו העכערן אויף 9 שעה אר־בייט א טאָג, אבער פון העכערן דעם לוין הערט מען ניט.

די זעלבע טריקס האָט אויך געוואָלט מאַכען די „אמעריקאן וואולען קאָמפּאני" אין מאסס., און דער רעזולטאט איז געווען, דער גרויסער לאָו־

רענס'ער סטרייק. און וועז די מאנופעקטשורערס אין יוטיקא און אין אנדערע ערטער וועלען בלויבען בייַ זייער טריק, און וועלען מאכען, אז דאָס ארבייטער־געזעץ זאָל נאָך וועלען אויסגענוצט קענען די ארבייטער זעלבסט — דאן וועלען זיי אליין זיין פראנטוואַרטליך, אויב זיי וועלען האָבען אזא שפּיעל. ווי אין לאָורענס.

ליטעראַריש־מוזיקאַלישע
ביורא

האָט זיך געגרינדעט מיט'ן צוועק צו בעזאָרגען יעדער אָרגאניזאציאָן מיט די נוטיגע קרעפטען צו זייערע אונטערנעהמונגען. פרעגט פיר אויסקינפטע.

Literary and Musical Bureau, 141 Division St., New York

מ. שטערן און י. סיימאָן, מענעדזשערס.

געזונד און שעהנהייט.

מענער שטרעבען מעהרסטענס נאָך שטארקייט, פרויען נאָך שעהנהייט. אום א מאן זאָל ענטוויקלען א שטארקען קערפער, מוז ער נאָכפאָלגען פינקטלעך די געזעצע פון דער נאטור. א שעהנע פרוי הייסט ניט גראדע די, וועלכע זעהט אוים ווי א בילד געמאָהלען נאָך דער פאנטאזיע פון א מאהלער, א פרוי קען זיין אנציהענד, ווען זי וויים ווי צו בעזייטיגען די קלייניגקייטען פעהלערן, צ. ב. איבריגע מאסע האָאר אויף דער לייפ, באקען און האלז. פרויען געפלאָגט מיט מיאום'ע האָאר אויפ'ן געזיכט, וועלכע יוזען דר. בעלליס וואונדערשטיין (דעם מאָמענטאָלען האָאר־פערניכטער) זעהען אוים רייצענד, אנציהענד און שעהן, וויל דער וואונדערשטיין ענטהאלט קיין שטינקענדע שוועבעל אָדער גיפט, מאכט קיין ברענונג שבירצען אָדער ענטצינדונג צו דער הויט, און לאָזט איבער די הויט ריין, גלאַט און צארט. א לייכטע אינרייבונג אייניגע סעקונדען מיט דעם וואונדערשטיין, און די האָאר פערשווינדען אויף דעם שטעל.

ספּענסט ניט אייער געלד און צייט אויף עלעקטריק אדער אנדערע ברענענדע מיטלען, וועלכע זיינען וועהטהאָפט, קאָסטבאר און רייצען אויף די הויט. קומט אין יונייטעד דראָג סטאָרס קא., וואו א פרוי א ספּעציאליסטין וועט אייך צייגען די ווירקונג פון וואונדערשטיין. אויב איהר זייט צופריעדען מיט דער פּראָבע קענט איהר א וואונדערשטיין קויפען פאר $1 (און דאָס געדויערט א לאַנגע צייט). אויב איהר זייט ניט צופריעדען, קאָסט דאָס אייך קיין סענט. הונדערטער טויזענדער פרויען וועלען אייך זאָגען, וואס דער וואונדערשטיין האָט געטהאָן פאר זיי.

עס איז דער מאָמענטאָלער רעזולטאט, דער לייכטער געברויך, די זיכערהייט פון שאדען און בילינגער פּרייז וואס האָט דעם וואונדערשטיין אזוי פּאָפולער געמאכט אויבער דער גאנצער וועלט. דער אוונדערשטיין איז צו בעקומען פאר $1.00 אין יונייטעד דראָג סטאָרס קא., 55 דעלענסי סט., קאָר. עלדרידזש סט., בייַ מיינערס, 203 בוערי, אין אלע ריקער־העגעמאַן סטאָרס און אין אלע בעסערע דראָג און דעפּארטמענטסטאָרס. גאראַנטירט, דאָס געלד צוריק, וועז ניט וויי פערשפּראָכען. געשיקט דורך פאסט פאר $1 סטעמפּס אָדער מאני־אָרדערס. אגענטען פערלאַנגט. האָלסייל אָדער ריטייל. אדרעסירט:

Dr. BELLIN'S WONDERSTONE CO.
55 DELANCEY ST., N. Y.

איהר קענט אלעס קריעגען בייַ „צוקונפט" - אדווערטייזער, אבער קויפענדיג עס, פערגעסט ניט צו דערמאָהנען די „צוקונפט".

צו די לעזער פון די „צוקונפט"

מיט דיעזען נומער ענדיגט זיך דער 21סטער יאהרגאנג פון אונזער ווייסענשאפטליך־סאציאלפּאליטישען און ליטעראדישען זשורנאל „צוקונפט".

די „צוקונפט" — אבוואהל די עלטעסטע זייסענשאפטליכע און ליטעראריש אויס־גאבע אין אונזער בעזונגונג — ווערט וואם וויייטער פלין קרעפטיגער, קאמפפסלוסטי־גער, שעהנער און לעבעדיגער.

די פאר צעהנדליג יאהרען, וואם די „צוקונפט" האט הינטער זיך, גיבען דעם זשורנאל צו פלין מעהר ערפאהרונג, פלין מעהר „עקספיריענס".

די לעצטע צייט איז די „צוקונפט" געוואהרען פן אירפאעישער זשורנאל אין פולען זין פון וואהרט. נייע וויכטיגע אבטהיילונגען זיינען אינגעפיהרט געוואהרען און די פלטע אבטהיילונגען זיינען געוואהרען אויסגעבעסערט אין מעהר ענטוויקלטע.

יעדער נומער „צוקונפט" פערקערפערט אין זיך דאם לעצטע, שעהנע און בעלעה־רענדע וואהרט פון אונזער ערנסטער און שעהנער ליטעראטור.

די „צוקונפט" איז איצט א צייטשריפט, זי שפיעגלט אין זיך אב די צייט, אין וועלבער מיר לעבען, זי בעלויכט און בעלעהרט איבער פלע וויכטיגע פראגען, וואם קומען פאר אין אונזער אומגעבונג.

די „צוקונפט" איז פן אמעריקאני שער זשורנאל, זי פערגעסט קיימאל נית דעם ארט וואו זי ערשיינט, און גית זיך ספעציעל אב מיט אלע סאציאלע, עקאנאמישע און פאליטישע פראגען פון אמעריקא, וואו דאם לעבען איז גענליכען צו א ברייזענדען ים מיט מעכטיגע כוואליעס.

אבער האלטענדיג פאר איהר הייפט־אויפגאבע זיך צו בעשעפטיגען מיט דעם אמעריקאנישען לעבען, פערגעסט נית די „צוקונפט" אויך דאם לעבען פון אונזער פלטער היימאטה — פון רוסלאנד, וואם האט פ בעזונדערען אינטערעס פאר פלע ארבעהגעקומענע.

די „צוקונפט" האט איהר אויגענע ספעציעלע פראמינענטע קאררעספאנדענטען, וועלבע שטעהען אין רעכטען צענטר פון פאליטישען לעבען אין רוסלאנד, און גיבען אויספיהרליכע און גרינדליכע אבהאנדלונגען פאר די לעזער פון „צוקונפט" איבער פלע וויכטיגע בעזונגונגען אין פאסירונגען, וועלבע קומען פאר אין צארענלאנד.

אין נית נור אין רוסלאנד האט די „צוקונפט" איהרע אויגענע קאררעספאנדענטען, נור אויך אין לאנדאן, פאריז, בערלין, ווין און אנדערע גרויסע אירפאעישע צענטרען האט די „צוקונפט" איהרע ספעציעלע מיטארבייטער, וועלבע שטעהען אויפ'ן וואך אין לאזען וויסען מיט דער ערשטער מעגליכקייט אויף די זייטען פון אונזער זשורנאל פון דעם לעבען אין אירפאעישע לענדער.

די „צוקונפט" איז פ וויסענשאפטליכער זשורנאל, און יעדע פראגע פון דער וויסענשאפטליכער וועלט וועהרט בעהאנדעלט גרינדליך, עהרליך פון א פאכמאן, וועלבער פערשטעהט נית נור גוט דאם טהעמא, וועלבע ער בעהאנדעלט, נור פערשטעהט אויך ווי דאם צו ערקלערען אויף פליין מאמע לשון, אז יעדער אינטיגער זאל עס פערשטעהן און קענען לערנען.

די „צוקונפט" איז אַ ליטעראַרישער זשורנאַל און גיט דאָס בעסטע און דאָס שעהנסטע, ווָאס די אידישע און ניט־אידישע פּאָעטען אין בעלעטריסטען שאַפען. זי גיט אויך שטענדיגע קריטישע אבהאַנדלונגען איבער אַלע אַלוועלטליכע און אידישע ליטעראַרישע שעפּפונגען, ווי אויך שטענדיגע אבהאַנדלונגען איבער'ן אידישען אַמעריקאַנישען און אייראָפּעאישען טהעאַטער.

פּאָלגענדע אבטהיילונגען געפינען זיך אין יעדען נומער „צוקונפט".
צייט־פראגען, ווָאס עס ווערען בעהאַנדעלט די לויפענדע פראגען פון אַמעריקאַ און אוסלאַנד.

סאָציאַל־פּאָליטיק און סאָציאַל־ווִיסענשאַפט — ווָאס עס ווערען ווִיסענשאַפטליך בעהאַנדעלט די פראגען פון דער אַמעריקאַנער און אויסלענדישער פּאָליטיק פון׳ם עקאָנאָמישען און סאָציאַלען לעבען.

קולטור־ געשיכטע און נאַטור־ ווִיסענשאַפט — ווָאס עס קומען אַרטיקלען איבער דער אידישער און אַלגעמיינער געשיכטע, איבער פערשיעדענע פראגען פון דער קולטורלער ענטוויקלונג און ווִיסענשאַפטליכע איבערבליקען איבער אַלעס, ווָאס קומט פּאָר אין דער ווִיסענשאַפטליכער וועלט.

קאָרעספּאָנדענציעס פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער.
קריטיק, ביבליאָגראַפּיע און אַלגעמיינע ליטעראַרישע אָבשאַצונגען — ווָאס עס קומען אַרטיקלען און רעצענזיעס איבער אַלע נייע אויסגאַבען.

ערצעהלונגען און סקיצען — ווָאס עס קומען די בעסטע אָריגינעלע און איבערזצטע ווערק פון אידיש און אַנדערע שפּראַכען.

פּאָעזיע — די שעהנסטע שעפּפונגען פון אונזערע גרעסטע אידישע דיכטער.
ביאָגראַפּיעס פון פערשיעדענע גרויסע מענער אויף דעם געביעט פון ווִיסענשאַפט, קונסט, געשיכטע און אבהאַנדלונגען איבער זייער לעבען און ווירקען.

אין דיעזע אבטהיילונגען נעהמען אן אַנטהייל די בעסטע ווִיסענשאַפטס־מענער, די פּעהיגסטע פּובליציסטען, די גרעסטע בעלעטריסטען, פּאָעטען און קריטיקער ווָאס דאָס אידישע פּאָלק פּערמאָגט.

יעדער נומער „צוקונפט" איז אַן אויצר פון ווִיסענשאַפט, ליטעראַטור און קונסט.
יעדער דענקענדער מענש, וועלכער ווִיל אויסברייטען זיינע קענטניסע, פערפיינערן זיין געשמאַק און פערטיעפען זיין געדאַנק, מוז ווערען אַ שטענדיגער לעזער פון „די צוקונפט".

אום דיעזע אויבנאויסגערעכענטע אבטהיילונגען זאָלען זיין אין יעדען נומער „צוקונפט", האָבען מיר בעשלאָסען אאונזער זשורנאַל צו פערגרעסערן.

ווִיר דער לעזער זעהט, גענוג היינטיגער דעצעמבער־נומער „צוקונפט" ארוים אין הונדערט זייטען און דיעזען פערגרעסערטען פּאָרמאַט האָפּען מיר שטענדיג אָנצוהאַלטען. מיר מיזען אָבער דערצו האָבען די אינטערעסטיצונג פון אונזערע לעזער.

מיט דיעזען נומער אנדיגט זיך דער גרעסטער טהייל פון אונזערע סובסקרייבערס און אַן זיי ווענדעט זיך צי די „צוקונפט" זאָל פערבעסערט און פערגרעסערט ווערען, אַדער ניט.

בעניית אייערע סובסקריפּשאָנס, זעהט, אַז אייערע פרוינד אין בעקאַנטע זאָלען טהון דאָס זעלבע, און מיר ווילען טהון אונזער פליכט.

אַלזאָ, איהר האָט, לעזער, דאָס ווָאָרט. קומט אין העלפט אונז אין אונזער אויפגאַבע צו מאַכען די „צוקונפט" פּאַר דאָס, צו ווָאס מיר אַלע שטרעבען.

Vol. XVII. DECEMBER, 1912. No. 12

ל. פרומקעס

די וואהלען און די פאָליטישע איבערקעהרעניש

די היי־יאָהריגע וואהלען בע־דייטען א גאנצע איבערקעה־רעניש אין דער אמעריקאנער פאָליטיק. שוין דער פאקט אליין, דאָס עס זיינען געווען דריי גרויסע פּארטייען אנ־שטאט די געווענליכע צוויי, איז אן ערשיינונג פון דער גרעסטער וויכטיג־קייט. וועז מיר בלעטערן דורך די געשיכטע פון אונזערע פרעזידענטשאפּטס־קאמפּיינס ג־פינען מיר, דאָס יעדעס מאל, וועז עס זיינען ביי די וואהלען געווען בעטהייליגט דריי „גרויסע" פארטייען מיט אייגענע קאנדידאטען, איז דאָס געווען א סימן, דאָס אונזער פאָליטיק מאכט דורך א קריזיס און דאָס מיר לעבען דורך, וואָס מען רופט אן געוועהנליך, „אן איבערגאנגס־עפאָכע", דאָס הייסט, א צייט, וועז די פאָליטיק פון לאנד בייט איבער איהר גאנצען באזיס: וועז די פראגען, יעלבע האָבען צוטהייליט די אלטע פארטייען געהאן ארונטער פונ׳ם פאָליטישען מארק און נייע פראגען מיט נייע פארטייען, פערענדערט זייער פלאן.

דאָס איז געווען דער פאל אין 1824, וועז די ערשטע פּארטייען, די בעדעראליסטען און די אנטי־בעדעראליסטען אדער רעפובליקאנער, זיי־נען ארונטער פון דער פאָליטישער ארענא, און די זאגענאנטע „נייע דעמאקראטיע", אדער „דזשעקסאן דעמאקראטיע" איז ערשיענען אויף דער פאָליטישער ביהנע מיט א גאנץ נייעם בינ־טל „אישיוס", מיט גאנץ אנדערע פאָליטישע פראבלעמען פון די, מיט וועלבע די פעדערא־ליסטען און אנטי־פעדעראליסטען האָבען זיך בעשעפטיגט. די וואהל פון 1824, אין וועלכער עס זיינען געווען מעהר ווי צוויי „גרויסע" קאנ־דידאטען, איז געווען דער פאָרלויפער פון די וואהלען פון 1828, וועז די „נייע דעמאקראטיע" האט געזיגט.

דאָס נעקסטע מאל, וועז עס זיינען געווען מעהר ווי צוויי גרויסע פּארטייען, איז געווען די וואהל פון 1856, וועז די נייע רעפובליקאנישע פארטיי האט צום ערשטען מאל אנטהייל גענו־מען אין א פרעזידענטשאפּטס־וואהל. דער קרי־זים אין דער שקלאפען־פראגע האט פערניכטעט איינע פון די אלטע פּארטיי־ארגאניזאציאנען, אלס א סימן, דאָס די אלטע באזיס פון פּארטיי־אונטערשיידונגען איז פערשוואונדען און דאָס אן אלגעמיינע פאָליטישע רעארגאניזאציאן מוז פארגענומען ווערען. דאָס אנטהיילנעהמען פון דריי „גרויסע" פּארטייען האט פּראָויסגעזאגט די פערניכטונג פון די אלטע פּארטייען און דעם זיג פון דער נייער פּארטיי אין 1860.

דאָס איינטהיילנעהמען פון דריי „גרויסע" פּארטייען אין די היי־יאָהריגע וואהלען איז, אלזא, שוין אן און פיר זיך א וויכטיגע ערשיי־

נונג, אלס א צייכען פון דער צוקונפט, ווי עס זיינען געווען די וואהלען פון 1824 און 1856. אבער די היי־יאהריגע וואהלען זיינען אויך העכסט וויכטיג אין די באלדיגע און די־רעקטע רעזולטאטען. און אין דיזער הינזיכט זיינען זיי גאנץ אנדערש פון די וואהלען פון 1824 און 1856. אין יענע וואהלען גופא איז קיין פאליטישע איבערקעהרעניש ניט פארגעקו־מען, און זיי זיינען דארום געווען וויכטיג בלויז צוליעב זייער סימפטאמישען כאראקטער. די היי־יאהריגע וואהלען דאגעגען האבען געבראכט אונגעהויער וויכטיגע רעזולטאטען, וועניגסטענס פונ'ם פארטיי־אָרגאַניזאציאן שטאנדפונקט.

די דעמאקראטישע פארטיי, וועלכע אלע פאליטישע דאקטוירים האבען ערקלערט פאר גוסס'דיג און האלב־טויט בלויז מיט א פאר יאהר צוריק, איז פלוצלינג אויפגעשטאנען תחית־המתים, און נאך א 16־יאהריגען גלות פונ'ם רעגיערונגס־טעמפעל אין וואשינגטאן קומט זי צוריק מיט מעהר מאכט, ווי זי האט וועהן־ניט־איז געהאט אין פערלויף פון א האלבען יאהר־הונדערט. און איהר געגנער, די רעפובליקאני־שע פארטיי, וועלכע איז אין די 52 יאהר, וועל־כע זיינען פערפלאסען זייט דער ערוועהלונג פון אברהם לינקאלן, אין 1860, געווען אויסער מאכט בלויז 8 יאהר, לויגט יעצט אויפ'ן שלאכטפעלד א צובלוטיגטער און צו'כטיג'טער קערפער, וועלכער זשיפעט קוים.

דאס וויכטיגסטע דערבי איז דאס, וואס דיזע איבערקעהרעניש איז ניט געווען דער רעזול־טאט פון א פלעצליכען צואוואוקם פון פאליטי־שער קראפט אין דער דעמאקראטישער פארטיי. פערקעהרט, די דעמאקראטישע פארטיי אלס אזעלכע שטעהט יעצט פונקט ווי זי איז געשטא־נען מיט פיער יאהר צוריק. די איבערקעהר־ניש איז געווען דער רעזולטאט פון דעם ערשיי־נען פון א נייעם פאליטישען פאקטאר, דער „פראגרעסיווער"־ אדער רעזוועלט־פארטיי, וועל־כע האט מיט אין קלאפ צושמעטערט די „גרויסע אלטע פארטיי" — די „גרענד אלד פארטי" — וועלכע האט אבגעשאפט שקלאפערי און „גע־רעטעט די יוניאן" און אויפגעטהאן נאך אנ־דערע וואונדערליכע מעשים, און דורך דעם איז גקומען די אלטע פערפוילטע דעמאקרא־טישע פארטיי אויפ'ן מילוכה־שטוהל. דאס די דעמאקראטען האבען ניט געוואונען דורך זייער אייגענער קראפט, איז קלאר פאר יעדען, וועל־כער לעזט די עלעקשען־ריטוירנס אין די ציפערן, וועלכע בעריכטען איבער די אבגעגעבענע שטי־מען, און ניט אין די צייטונגס־קעפלעך.

דער אמת איז, דאס דער גאנצער געטומעל אין די צייטונגען וועגען דעם זאגענאנטען „דע־מאקראטיק לענדסלייד" און ווילסאן'ס „סוויפ דהי קאנטרי" בעשטעהט פון צוויי אונזויבערע עלעמענטען: ערשטענס פון אן אונגעהויערען ציי־טונגס־בלאף, און א מערקווירדיג פערדרעהטען און העכסט אונעהרליכען וואהל־סיסטם, א וואהל־סיסטם וועלכע דער טיפעל אליין וואלט ניט געקענט פערבעסערן, וועו ער וואלט וועלען אויסקלערען א וואהל־סיסטעם, אונטער וועלכען די מאיאריטעט זאל ניט קענען דורכפיהרען וואס זי וויל, זאנדערן, דאס דער זיעג זאל כמעט אימער געהערען דער מינאריטעט.

דאס דער „סוויפ דהי קאנטרי" און לענדס־לייד" זיינען ניט מעהר ווי צייטונגס־בלאפס, קען מען זעהען פון פאלגענדען: די ציפערן פון די אבגעגעבענע שטימען בעווייזען, דאס די דעמאקראטישע פארטיי האט היי־אהר ניט גקראגען מעהר שטימען ווי פאר פיער יאהרען. עס איז נאך א גרויסע סברא, אז ווילסאן, וועלכער האט „גסטווייפט דהי קאנטרי" האט גקראגען וועניגער שטימען ווי ברייאן אין 1908, וועו ברייאן האט, ווי אלע וויסען, בעקומען א „שרעקליכע ניעדערלאגע". די איינצעלהייטען פון דער אבשטימונג זיינען נאך ניט פעסטגעשטעלט. עס איז אבער יעדען־פאלס זיכער דאס ווילסאן האט היי־יאהר ניט גקראגען מעהר שטימען ווי ברייאן אין 1890. טא וואו איז דער „דעמאקראטיק לענד־סלייד" און דער „סוויפ דהי קאנטרי"? תיקו.

אי וועט איהר דאך פרעגען: היתכן? ווי איז דאס מעגליך דאס די צייטונגען זאלען גלאט בלאפען אין דער וועלט ארויין, און זאלען שרייען „דעמאקראטיק לענדסלייד" און „ווילסאן סוויפס דהי קאנטרי", וועו עס איז גאר ניט געשטויגען און ניט גענפלויגען?

דער ענטפער דאריף איז, דאס דיזער צייי־טונגס־בלאף איז בעגרינדעט אויף אונזער וואהל־סיסטעם־שווינדעל, וועלכער ניט דיזען בלאף א גרויסע בערעכטיגונג. וועו איהר קוקט זיך

גוט איין אין די צייטונגס־קעפּלעך, וועט איהר זעהען אז זיי זאגען ניט, אז ווילסאָן האָט גע־קראָגען א געוואלדיגע מאסע פּאָלקס־שטימען, זאָנדערן, אז ער וועט האָבען א גרויסע צאָהל שטימען אינ׳ם עלעקטאָראל קאלי־לעדזש. און דאָ ליעגט דער שווינדעל.

אפּיצעל היסט עס, אז די מאיאָריטעט פונ׳ם אמעריקאנער פּאָלק ענטשיידט וועט עס זאָל זיין פּרעזידענט. אין אמת׳ן אבער וועלט א פּרעזידענט בלויז זעלטען ערוועהלט פון א מאיאָריטעט פון די וועהלער. מעהרסטענטיילס וועלט ער ערוועהלט פון א מינאָריטעט. דאָס איז כמעט אימער דער פאל, וען עס זיינען דאָ מעהר ווי צוויי ווירקליכע קאנדידאטען. די אור־זאכע דערפון איז, וואָס לויט אונזער וואהל־געזעץ דאַרף דער זיעגענדער קאנדידאט, סיי פּאר פּרעזידענט, סיי פּאר אירגענד וועלכען אנ־דערען אמט, ניט האָבען קיין אבסאָלוטע מאיא־ריטעט פון די אבגעגעבענע שטימען, זאָנדערן בלויז א פּלוראליטעט, דאָס הייסט, א העכערע צאָהל שטימען פון יעדען אנדערען קאנדידאט. דער רעזולטאט איז, דאָס וען עס זיינען דאָ מעהר ווי צוויי קאנדידאטען וועלט דער זיעגע־נער קאנדידאט ערוועהלט פון א מינאָריטעט, מאנכעסמאל פון א גאנץ קליינער מינאָריטעט. צום ביישפּיעל: אין די היי־יאהריגע וואהלען זיינען אבגעגעבען געוואָרען אונגעפעהר 15½ מיליאָנען שטימען. פון דיעזע 15½ מיליאָנען שטימען האָט ווילסאָן געקראָגען אונגעפעהר 6½ מיליאָנען, אדער פילייכט נאָך אביסעל וועניגער, און זיינע געגנער, צוזאמען, מעהר אלס 9 מיליא־נען. און וואָס מעהר קאנדידאטען עס זיינען פאָראן, און וואָס גלייכער די פּערטהיילונג פון די שטימען צווישען זיי, אלץ קלענער איז די צאָהל שטימען, וועלכע דער זיעגער האָט נויטיג אום ערוועהלט צו ווערען. אזא וואהל־סיסטעם איז א פאראדיע אויף דעמאָקראטיע און ניט קיין ווירקליכע דעמאָקראטיע. ווירקליכע דעמאָקרא־טיע פאָדערט פּראָפּאָרציאָנעלע פּערטרעטונג, און וואו פּראָפּאָרציאָנעלע פּערטרעטונג איז אונ־מעגליך ווי, צום ביישפּיעל, ביי דער ערוועהלונג פון עקזעקוטיוו־בעאמטע, דאן מוז דער זיעג־רייכער קאנדידאט, אום ווירקליך צו רעפּרעזענ־טירען א מאיאָריטעט פון די וועהלער, האָבען א מאיאָריטעט פון די שטימען.

אבער דאָס איז נאָך ניט אלעס: א חוץ אונ־זער פּלוראליטעט־סיסטעם, וועלכע גילט ביי אלע וואהלען, האָבען מיר נאָך ביי פּרעזידענטשאפּט־וואהלען א ספּעציעלע אויסריכטונג, לויט וועל־כער א זיעגרייכער קאנדידאט פאר פּרעזידענט דארף אפילו ניט האָבען קיין פּלוראליטעט: א קאנדידאט פאר פּרעזידענט פון די פּראָייניגטע שטאָאטען קען זיעגען און ווערען פּרעזידענט אפילו ווען זיין געגנער האָט ערהאלטען מעהר שטימען פאר איהם. און ניט נור קען דאָס פּאסירען, זאָנדערן אזא פאל האָט שוין ווירקליך פּאסירט: אין די וואהלען פון 1888 האָט גראָווער קליוולאנד, דער דעמאָקרא־טישער קאנדידאט, ערהאלטען 5,538,233 שטי־מען, און בענדזשעמין הערריסאָן, דער רעפּובלי־קאנישער קאנדידאט 5,440,216 שטימען. קליוו־לענד האָט אלזא געהאט 98,017 שטימען מעהר פאר הערריסאָנען. און דאָך איז הער־רי סאָן עלעקטעד געוואָרען! די אורזאכע דערפון איז געווען דאָס, וואָס ניט אבטענדיג דאַרויף, וואָס קליוולענד האָט געקרא־גען מעהר פּאָלקס־שטימען, האָט הערריסאָן גע־האָט מעהר שטימען אינ׳ם עלעקטאָראל קאל־לעדזש, וויל די שטימען אינ׳ם עלעקטאָראל־קאלעדזש האָבען בלויז א שוואכען צוזאמענ־האנג מיט די אלגעמיינע שטימען, וועלכע וועלען אבגעגעבען ביי די וואהלען, אזוי, דאָס א קאנ־דידאט, וועלכער האָט א מינאָריטעט שטימען ביי די וואהלען קען האָבען א גרויסע מאיאָרי־טעט אינ׳ם עלעקטאָראל קאלעדזש.

דאָס נעהמט זיך דערפון וואָס זייענדיג א זעהר „דעמאָקראָטישע" נאציאָן, זיינען מיר גרוי־סע געגנער פון צענטראליזאציאָן און גלויבען זעהר שטאַרק אין לאָקאלע און סטייט־אייגריכ־טונגען. דער פּרעזידענט וועלט ערוועהלט ניט פון פּאָלק דירעקט, זאָנדערן פון עלעקטאָרס, וועלכע וועלען ערוועהלט פונ׳ם פּאָלק ביי די אלגעמיינע וואהלען. און דיזע עלעקטאָרס וועל־רען ערוועהלט אין יעדען סטייט בעזונדער. דאָס הייסט אנשטאט דעם, וואָס דאָס גאנצע פּאָלק זאָל שטימען פאר אייז ליסטע עלעקטאָרס, ווי דאָס וואָלט וואהרשיינליך געטהאָן געוואָרען אין „אונדעמאָקראטישע", „צענטראליזירטע" לע־דער, שטימט ביי אונז יעדער סטייט פאר א בע־זונדערער ליסטע פון עלעקטאָרס. דער רעזול־טאט איז, דאָס דער זיעג הענגט אָב ניט בלויז פון דעם, וויפיעל שטימען די פערשיעדענע קאנ־

דידאטען קריגען, זאנדערן אויך, און אפט הויפּט־זעכליך, דערפון ווי אזוי דיעזע שטימען זיינען פערטהיילט אויף די פערשיעדענע סטייטס. צום ביישפּיעל: לאמיר אננעהמען דאס ביי א געווי־סער פּרעזידענטשאפּטס־וואהל ווערען אבגענע־בען 12 מיליאן שטימען, וועלכע זיינען גלייך פערטהיילט אויף 48 סטייטס, יעדער מיט א פּיערטעל־מיליאן שטימען ביי דער וואהל און 10 שטימען אינ׳ם עלעקטאראל קאלעדזש, און לאמיר ווייטער אננעהמען, דאס עס זיינען דא בלויז צוויי קאנדידאטען, א. און ב. אום א. זאל ערוועהלט ווערען דארף ער ניט האבען א מאי־ריטעט פון די אבגענעבענע שטימען, דאס הייסט וועניגסטענס זעקס מיליאן מיט איין שטימע. וואס ער דארף האבען איז איין שטימע מעהר אין 25 סטייטס. וועו ער האט דאס, מעג ב. האבען אלע איבריגע שטימען וועט א. אלין ערוועהלט ווערען. וועו א. האט, אלזא, 125001 אין יעדען פון 25 סטייטס, צוזאמען אלזא, 3,125,925, וועלט ער ערוועהלט, אבוואהל זיין געגנער וועט האבען אלע איבריגע אבגענעבענע שטימען, 8,874,975, אלזא כמיעט דריי מאל אזוי פיעל! ווייל דאן וועט א. האבען 250 שטימען אינ׳ם עלעקטאראל קאלעדזש און ב. בלויז 230.

וועו עם זיינען דא מעהר ווי צוויי קאנדידא־טען איז נאך ערגער, ווי דאס בעווייזט דער ער־זולטאט פון די היי־יאהריגע וואהלען. ווי מיר האבען שוין געזאגט, זיינען ביי די היי־יאהריגע וואהלען אבגענעבען געווארען רונד 15½ מיליא־נען שטימען. דיעזע שטימען זיינען פערטהיילט אויף די הויפּט־פּארטייען אין פאלגענדער ווייזע: דעמאקראטען אונגעפעהר 6½ מיליאנען; פּרא־גרעסיוון, 4½ מיליאנען; רעפובליקאנער, 3½ מיליאנען; סאציאליסטען, 1 מיליאן. אינ׳ם עלעקטאראל קאלעדזש זיינען פארען אין גאנצען 531 שטימען. דיעזע 531 שטימען וו־עלען וואהרשיינליך פערטהיילט ווערען צוויישען די פיער קאנדידאטען, אויף דעם פאלגענדען אופן: וויסקאן, וועלכער האט געקראגען אונ־געפעהר 40 פּראצענט פון די פּאלקס־שטימען, וועט האבען 442, אלזא נאנצע פינף־זעקסטעל פון די שטימען אינ׳ם עלעקטאראל קאלעדזש! רוזוועלט, וועלכער האט געקראגען אונגעפעהר 30 פּראצענט פון די אבגענעבענע פּאלקס־שטי־מען, וועט האבען 77, אלזא בלויז אונגעפעהר 15 פּראצענט פון די שטימען אינ׳ם עלעקטא־ראל קאלעדזש; טעפט, וועלכער האט געקרא־גען אונגעפעהר 23 פּראצענט פון די אבגעגעבענע פּאלקס־שטימען, וועט האבען אינ׳ם עלעקטאראל קאלעדזש בלויז 12 שטימען, אלזא בלויז אונ־געפעהר 2 פּראצענט! און דעבס, פּאר זיין מיליאן פּאלקס־שטימען, גאר ניט!

און דאס איז א „דעמאקראטישעם" סיסטעם! דאס אינטערעסאנטעסטע דערבי איז, דאס קיין איין אייניציגע פון אונזערע פּארטייען, און קיין איין־אייניציגער פון אונזערע „שטאאטסמענער" אדער פובליציסטען, פערליערען זאגאר א ווארט דעריבער!

דער גרויסער דעמאקראטישער זיעג, דער גע־וואלדיגער „לעצדעלייד", א. ז. וו., א. ז. וו. איז אלזא ניט מעהר ווי בלויז אן אויפ־געבלאזענע בולבע, דער רעזולטאט ניט פון א ווירקליכער פאלקס־בעוועגונג צו גונסטען דער דעמאקראטישער פּארטיי, זאנדערן פון א מערק־ווירדיג פערפּלאנטערטער, אונעהרליכער און אונדעמאקראטישער וואהל־מאשינערייע, צוזאמען מיט א צופעליגער פערטהיילונג פון די שטימען אויף אזא אופן, דאס, דורך דיזער מאשינערייע, וועט דער דעמאקראטישער קאנדידאט אינ׳ם עלעקטאראל קאלעדזש קריגען מעהר ווי צוויי מאל אזוי פיעל שטימען ווי ער איז בערעכטיגט לויט דער צאהל פאלקס־שטימען, וועלכע זיינען פאר אים אבגענעבען געווארען דעם 5טען נאוועמבער.

די ווירקליכע איבערקעהרעניש אינ׳ם פאלי־טישען לעבען פון אונזער לאנד, וועלכע די וואהל פון 5טען נאוועמבער האט רעדזשי־סטרירט, איז די ערשיינונג פון דער נייער פאלי־טישער מאכט, פון דער פּראגרעסיווער פּארטיי. אין דער גאנצער געשיכטע פון דער אמעריקא־נער פאליטיק האט נאך אזא זאך קיינמאל ניט פאסירט. אז א נייע פּארטיי זאל אינ׳ם ער־שטען וואהלגאנג, פונקט דריי מאנאט נאך איהר געבורט, צושמעטערען די הערשענדע פּארטיי, אראבזעצען צום דריטען פלאץ, און אליין פער־נעהמען דעם צוויייטען פלאץ, איז א פאסירונג, וועלכע קיין פאליטיקער האט זיך ביז יעצט ניט געקענט פארשטעלען. נעמוי וואס די רע־זולטאטען פון דיעזען אונגעהויערען זיעג פון דער פּראגרעסיווער פּארטיי וועלען זיין, איז יעצט שווער פּראויסצוזאגען. איין זאך איז

זיכער: מיר האָבען דאָ צו טהון מיט אַ מעלטי־
גער און אונגעהויער וויכטיגער פאַלקס־בעוועגונג.

פאַר אונז, סאָציאַליסטען, איז ספעציעל וויכ־
טיג דער פאַקט, דאָס די נייע פּארטיי האָט גע־
בּיערט איהרע גרעסטע זיעגען אין די גרויסע
אינדוסטריעלע צענטרען פון לאַנד, ספעציעל אין
די ראַיאָנען פון דער שווערער אינדוסטריע, אין
די קוילען־ און אייזען־דיסטריקטען פון אָהיאָ,
פּענסילוועניא, אילינאָיז. מיר־קויר־דיגערווייזע
האָט עס אָבער אונזער וואוט ניט געשאדט.
גערָאדע אין דיעזע געגענדען, און אין פּיעלע
אַנדערע געגענדען, וואו די נייע פּארטיי האָט
געצויגען א גרויסען וואוט, האָבען די סאָציא־
ליסטען געמאכט שעהנע פּארטיסריטע.

א נעכטיע ערקלערונג פון דיעזער מערקווור־
דיגער ערשיינונג איז יעצט, בייַ דער אונפּאל־
שטענדיגקויט פון די וואהל־בעריכטען, שווער צו
געבען. אבער די ערשיינונג איז א העכסט־
אויפּפאַלענדע און מוז גרינדליך שטודירט

וואָרדען. איבערהויפּט קומען מיר יעצט ארויין
אין א גאנץ נייע עפּאָכע פון אמעריקאנער פּאָלי־
טיק, וואו אונזער אלטע, שאבלאָנע־
האפטע מעטאָדע פון בעהאנדלען געגנערישע
פּארטייען, מוז אויפגעגעבען ווערען, און נייערע,
ערנסטערע און ווירקזאמערע מעטאָדען מוזען
אייגעפיהרט יוערען. אונזערע אלטע מעטא־
דען האָבען זיך פילייכט געפּאסט אויף די
אלטע פּארטייען, די טעמעני־האל־דעמאקראטי־
שע פּארטיי און די „אלד־גארד"־רעפובליקאנישע
פּארטיי. אין דער צוקונפט אָבער וועט אונזער
הויפּט־געגנער זיין די פּראָגרעסיוע פּארטיי,
און דיזע פּאַרטע גאנץ אנדערע כלי־זין און
גאנץ אנדערע תרסירי מלחמה ווי די יעניגע,
וועלכע מיר פלעגען געברויכען אין פריהערינע
קאמפּיינס. מיר מוזען אלזא שטודירען די נייע
ערשיינונגען, זיך פּאַרבעריטען פּאַר נייע
קעמפּפּע, אום צו געווינען און צו פּערדי־
נען נייע זיעגע.

———o———

פילים קראנין

באלקאנער בלוטבעדער

לחמות! מלחמות! דער
צוואנציגסטער יאהרהונדערט
איז דערווייַלע א קריעגעריי־
שער, טראָץ אלע וואונדער
פון דער וויסענשאפט און
טעכניק, טראָץ אלע פּריע־
דעכס־קאנגרעסען, טראָץ
אלע סאָציאליסטישע אגיטאציעס און מאניפעס־
טאציעס...

ער האָט זיך אנגעפאנגען מיט דער רוסיש־
יאפּאנעזישער מלחמה און ציהט זיך אלץ דורך
שווערע און געדיכטע קריעגס־וואלקענס, וועלכע
ברעכען אויס ערטערווייז מיט א ווילדען שטורם
אין כט־אשען שטענדיג צו פערפליצען די
גאנצע וועלט מיט בלוט. דער זאָגענאנטער
„בעוואפענטער פריעדען" דריקט אלץ מעהר
אלע ציוויליזירטע פעלקער. פון אלע זייטען
מאכט מען אלץ גרעסערע און קאָסטבארערע מי־
ליטער־ישע פאַרבעריטונגען. איין גרויסמאכט
טייטלט מיט די פינגער אויף דער אנדערער,
און דער רעזולטאט איז, אז אלע פערגרעסערען
די ארמעען, פיהרען איין אלץ שוידערליכערע
מאָרד־וואפען, גיסען אלץ גרעסערע קאנאנען
און בויען אלץ מעהר שלאכט־שיפען, די זאָגע־
נאנטע „דרעדנאוטס", פון וועלכע יעדע קאָסט
פון צעהן ביז צוואנציג מיליאָן דאָלאר. יעדע
גרויסמאכט פערזיכערט, אז זי שטרעבט נור צו
פריעדען, אָבער דער שרעק פאר א וועלט־קריעג
ווערט פון דעסטוועגען אלץ גרעסער.

וועט א מאל קומען א צייט, וועו ציווילי־
זירטע פעלקער — און מערקט אייך, אז גראדע
די פּראָגרעשיוטען־סטע און אינדוסטריעלסטע
פעלקער זיינען בעזאָנדערס קריעגעריש און פיה־
רען די מייסטע מלחמות אין אונזערע פיעלקער־

לויבטע הומאנע צייטען — וועלען אויפהערען צו שארפען די כלי־זיין און איינפיהרען שלום אויף דער ערד, טאקע אן אמת'ן פריעדען אנשטאט דעם „בעוואפנטען פריעדען"? וויפיעל מען זאל ניט גלויבען אין פראגרעס, ווי אפטימיס־טיש מען זאל ניט זיין מכח ד אירא־פעאישע ציווילזאציאן, מוז מען צוגעבען, אז מען איז נאך אלץ גאנץ ווייט פון אזעלכע ווירקליך גאל־דענע צייטען.

* * *

דערווייל שטעהט מען אויפ'ן שוועל פון א וועלט־קריעג. די קלייניע מלחמה, וועלכע האט אויסגעבראכען אין אקטאבער אויף די באלקאנען — דיזע שטענדיגע פולווער־פאס פון אירא־פא — האט נאך, גלויקליכערווייזע, ניט געפיהרט צו א צוזאמענשטויס צווישען די גרויסמעכטע; אבער די אריינטאלישע פראגע בלייבט אפען און סטראשעט אלץ מיט אן אל־וועלטליכער מלחמה. צו דער צייט, ווען דיזע ציילען ווערען געשריבען (דעם 25טען נאוועמ־בער), איז עס שוין געקומען צו א וואפענשטיל־שטאנד צווישען די פיער באלקאנישע מלוכות און טירקיי. נור די קאנאנען קענען באלד וויע־דער דונערן און נאך טייכען בלוט פערגאסען ווערען, אויב די בולגארען, סערבען, מאנטענגרי־נער (טשארנאגארצעס) און גריעכען וועלען ווייי־טער אונטערגעהעצט ווערען צו שטעלען אזעל־כע פארדערונגען, וועלכע די טערקען וועלען קיינמאל ניט נאכגעבען קהן א קאמפף ביז די לעצטע כוחות, אהן אזא קאמפף, וואם וועט זיך מוזען ענדיגען מיט דער צערשטערונג פון קאנסטאנטינאפאל און מיט א קאנפליקט צווי־שען די גרויסמעכטע.

מען דארף ניט זיין א דיפלאמאט צו ווי־סען, אז די קלייניע באלקאנישע מלוכות וואלטען גאר ניט געוואגט צו בעפאלען טערקיי, וועו זיי וואלטען ניט געוואוסט, אז די גרויסמעכטע זיי־נען ניט אייניג צווישען זיך, און וואלטען ניט נערעכענט אויף די נאטירליכע סימפאטיען פון אלע קריסטליכע פעלקער אין דער וועלט. זיי זיינען געווען זיכער, אז וועו זיי זאלען פערלי־רען אויפ'ן שלאכטפעלד און די טערקען זאלען זיך אריינרייסען אין זייערע לענדער, וועט די קריסטליכע וועלט ניט דערלאזען צו פערקלענע־רען זייערע טעריטאריעס אפילו אויף איין פוס. מיט אונגעפהר פיערצהן יאהר צוריק, וועו די גריכען זיינען בעזיגט געוואָרען אויף אלע פונק־טען און א טערקישע ארמעע וואלט געקענט גאנץ לייכט פערנעהמען די גריכישע הויפטשטאדט, האבען די גרויסמעכטע זיך אריינגעמישט און עס ניט דערלאזט. אזוי וואלט עס אויך היינט געווען, אויב די בולגארישע ארמעע וואלט צוריקגעשטויסען געוואָרען פון אדריאנאפאל און די טערקישע ארמעע וואלט צוגעקומען נאהענט צו דער בולגארישער הויפט־שטאדט.

קורץ, די בולגארען, סערבען, גריכען און מאנטענעגרינער האבען גאנץ גוט געוואוסט, אז ווער עס זאל ניט זיעגען אויפ'ן שלאכטפעלד, וועלען זיי אלץ בלייבען ביי זייערע אייגענע טע־ריטאריעס און אז ביי דעם טערק וועט מען נאך קענען עפעס אברייסען. עס איז שוין אן אלטע געשיכטע, אז דער טערק מוז עפעס פערלירען ביי יעדען צוזאמענשטויס מיט א קריסטליכער מלוכה. מען האט איהם שוין אזוי ארומגעצופט פון אלע זייטען און מען וועט קען אלץ ניט מוהל זיין די טערקען, וואס זיי האבן איינגענומען קאנס־טאנטינאפאל און אומגעוואנדעלט די קירכע פון דער הייליגער סאפיע אין א מחמד'אנישען טעמ־פעל. דער פינסטערער גייסט פון די קרייץ־זיגע איז נאך ניט אין גאנצען פערשוואונדען אין די קריסטליכע לענדער, אפילו אין די ליבע־ראלסטע און פארטנעשריטענסטע. וואס אנבע־לאנגט צו די הינטערשטעליגע באלקאנישע לענ־דער, איז דער רעליגיעזער האס דארטען היינט אזוי ווילד און גרויזאם, ווי אין מיטעלאלטער. מען פרעהט זיך דארום אין דער קריסטליכער וועלט מיט די מפלות פון די טערקען און מען ווינשט, אז זיי זאלען זיך אבטראגען צוריק נאך אזיען, אבוואהל זיי וואהנען שוין אויף די באל־קאנען אונגעפעהר זעקס הונדערט יאהר און בילדען די מאיאריטעט אין קאנסטאנטינאפאל, אדריאנאפאל און אין אנדערע שטעדט און גע־גענדען דארטען.

אין די אויגען פון מיליאנען און מיליא־נען קריסטען בלייבען די טערקען אימער פרעמדע אין אירא־פא און אויך אימער בארבארען, טאקע ווילדע ברואים, וואס קענען גאר ניט אויסגע־בעסערט און אויסגעמענשעלט ווערען. די גרויס־מעכטע האבען יעדנפאלס געזאגט, אז די אטא מאנישע אימפעריע זאל ווערען וואס שוואכער אזן אז די טערקען זאלען קיינע פארטשריטע ניט מאכען. רוסלאנד האט ספעציעל אויפגעפאסט

אז קיינע גרינדליכע רעפֿארמען זאָלען ניט דורכגעפֿירט ווערען אין טערקיי. די רוסישע רעגיערונג האָט גאַנץ ריכטיג אויסגערעכענט, אז וואָס וויטער די אַלטע אַרדנונג וועט אָנהאַלטען דער אָטאָמאַנישער אימפּעריע, אַלץ שנעלער וועט זי צופֿאַלען ווערען.

* * *

ווען אָבער די רעפֿארמערס און פֿרייהייטס־קעמפֿער, די זאָגענאַנטע יונג־טערקען, האָבען זיך אַלץ פֿערמעהרט און האָבען שליסלעך ארונטערגעזעצט דעם בלוטיגען טיראַן אַבדול האַמיד, נאָך אַן ערפֿאָלגרייכער מיליטעריישער רעוואָלוציאָן, האָבען די גרויסמעכטע ניט נור גאָר ניט געטראָפֿן צו שטיצען די פֿראָגרעסיוו בעוועגונג, זאָנדערן האָבען דערלאָזען צו אַ נייער חלוקה פון טערקישע פֿראָווינצען.

דעם רויבעריישען אָנפֿאַנג האָט דיזעם מאָל געמאכט עסטרייך־אונגארן. עס איז גאָר ניט איבערטריבען צו זאָגען, אז זי איז עס פערזענטוואָרטלעך פֿאר דעם היינטיגען קריעג אויף די באַלקאַנען. זי האָט זיך גלייך בעוצט מיט די אונפערמיידליכע אינערלעכע רייסערייען אין דער אָטאָמאַנישער אימפּעריע נאָך אַזא רעוואָלוציאָן, ווי די יונג־טערקען האָבען געמאכט אין 1908, אום צו פערכאַפֿען אויף שטענדיג די טערקישע פֿראָווינצען באַקומען אין הערצעגאָווינא, ווועלכע זי האָט געהאַלטען אויף „ארענדע" נאָך דעם בערלינער טראַקטאַט פון 1878. זי האָט דערמיט צוריסען דיזען טראַקטאַט, ווועלכען זי האָט אליין אונטערשריבען, און געעפענט אַ וועג פאר אנדערע כאַפֿערס. דערמיט האָט זי אויך דערלאַנגט אַ געפֿערלעכען קלאַפ דער אָטאָמאַנישער אימפּעריע און אויפגערייצט דעם רוסישען בער.

נאָך עסטרייך האָט געפֿאַלט בולגאַריען, ווועלכע האָט פֿראָקלאַמירט איהר פֿאַלשטענדיגע אונאבהענגיגקייט, און דער אמביציעזער דייטשער פֿרינץ פערדינאַנד האָט זיך געלאָזט קרוינען אלס „צאר פון בולגאַריען". מאָטעריעל האָט טערקיי גאַנץ וועניג פערלאָרען דורך דעם, וואָס עסטרייך און בולגאַריען האָבען אזוי געהאַנדעלט. באַקומען און הערצעגאָווינא זיינען דאָך סיי־ווי־סיי געווען אין די הענד פון דער עסטרייכישער רעגיערונג, און בולגאַריען איז פאקטיש געווען אונאבהענגיג. אָבער די יונג־טערקען און בכלל די רעפֿארמערס אין דער אָטאָמאַנישער אימפּעריע האָבען דורך דעם ציינע פערלאָרען אין די אויגען פון די טערקישע מאסען און פון די מוסולמאַנער בכלל. די אלט־טערקען און אלע רעאקציאָנערען האָבען באַלד נאָכדעם אויפגעהויבען די קעפּ. דערויף האָט טאָקע עסטרייך געציילט. זי האָט זיך דערשראָקען, אזוי ווי רוסלאַנד מיט 30 יאָהר פרי־הער, אין דער צייט פון מיטחאד פאשא'ס קאָנסטיטוציאָן, פאר א קאָנסטיטוציאָנעלע טערקיי אונטער דער לייטונג פון א ראדיקאלער און יעדענפאלס ליבעראלער פּארטיי. זי האָט בערעכענט, אז וואָן די נייע אַרדנונג וועט פעסט עטאבליירט ווערען אין דער אטאמאנישער אימפּעריע, וועט די פאלקס־פּארטיי אָנפאנגען צו פאַרדערן צוריק באַסניען און הערצעגאָווינא, און זי האָט דאָרום בעצייטענס פאָרמעל צוגענומען דיזע פֿראָווינצען, וועלכע זי האָט קיינמאָל ניט בדעה געהאַט אומצוקעהרען.

דיזע מיזעראבלע האַנדלונג פון עסטרייך האָט אפילו ארויסגערופען פֿראָטעסטען אין ענגלאַנד, פראנקרייך און ספעציעל אין רוסלאַנד; אָבער ניט אין די אינטערעסען פון די אַרימע טערקען, ווועלכע האָבען זיך דאָן אזוי מוטהיג א נעהם געטהאָן צו רעפֿארמען נאָך אייראָפּאַאישע מוסטערס. נייַן, אפילו די פראנצויזען, ביי וועלכע די יונג־טערקען האָבען בע־זאָנדערס פיעל געלערנט, צווישען וועלכע די מייסטע יונג־טערקישע פיהרער זיינען ערצויגען געוואָרען, זיינען געבליבען גאַנץ גלייכגילטיג, אויב ניט פיינדליך צו דער טערקישער רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט געסטראשעט צו מאכען א סוף צו די פערכאַפונגס־פלענער פון די גרויס־מעכטע און צו די רויבעריש קאָנצעסיעס פון די ספעקולאַנטען, באַנקירען און קאַפּיטאַליסטען בכלל.

די דריי מעכטע, וועלכע בילדען יעצט דעם זאָגענאַנטען „אנטאנט" (א פראנצויזישע וואָרט, וואָס בעדייטעט: פערשטענדיגונג), האָבען נור געפונען, אז דער אקט פון עסטרייך געגען טערקיי אין דעם בערלינער טראַקטאַט, האָט צוישטערט דעם „אייראָפּאַאישען קאָנצערט". די רוסישע רעגיערונג, וועלכע ווייל אליין שפּיעלן די ערשטע פיעדעל אויף די באַלקאַנען, האָט זיך דאָ געפונען בעזאָנדערס געטראָפען, נאָך אפשר מעהר פאר די טערקען. יעדע פערגרעסערונג פון עסטרייך אויף דער רעכנונג פון די סלאַווישע לענדער, איז נאַטירליך געגען די אימפּעריאַליסטישע פּאַנסלאַווים־

טישע אמביציעס פון רוסלאנד. דער צאר האָט זיך שטארק געבייזערט און געסטראשעט פּשוט מיט קריג, אויב עסטרייך וועט טאקע אזוי אָהן צערעמאניעס ברעכען דעם בערלינער טראק־טאט. אבער דייטשלאנד, וועלכע שטעהט הינטער עסטרייך, האָט זיך דאן אריינגעמישט און געגעבען שארפע אנצוהערעגעס, אז ווי נור א רוסישע ארמעע וועט אריבערטרעטען די גרענעצען פון עסטרייך, וועט א דייטשע ארמעע אריינמארשירען אין רוסיש־פוילען.

די דייטשע וואַרנונג האָט געווירקט ווי א דונער איבער די קעפּ פון די רוסישע דיפּלאמאטען און פּאנסלאוויניסטען. נאָך איהרע גרויסע מפּלות אין דער מלחמה מיט יאפּאן, האָט רוסלאנד מורא אינצוריסען מיט אנדערע גרויסמעכטע, בפרט נאָך מיט דייטשלאנד. די רוסישע רעגיערונג זוכט יעצט די שטיצע פון פראנקרייך און פון ענגלאנד געגען דייטשלאנד און עסטרייך. זי ווייס, אז אין א צוזאמענשטויס מיט די צוויי גרויסמעכטע פון צענטראל־אייראפּא וועלען איהרע ארמעען צוקלאפּט ווערען אויף פּיצלעך. אויפ'ן ים איז דאָך רוסלאנד דערווייל אזוי הילפלאָז ווי טערקיי.

דאָרום האָט דער רוסישער בער געמוזט א ציה טהאָן האסטיג צוריק זיינע לאפּעס, און עס איז געבליבען, ווי עסטרייך און דייטשלאנד האָבען געוואלט. דער דרייבונד האָט דאן אויף געהאָט זיין נקמה אָן פראנקרייך און ענגלאנד פאר די גרויסע דיפּלאמאטישע נידערלאגע פון דייטשלאנד אין דער מאראקאנער פראגע. דאָס איז געווען א קלאפּ פאר א קלאפּ. מילא פראנקרייך און ענגלאנד האָבען קיינע בעזאנדערע אינטערעסען אין באסניען, הערצעגאווינא און בכלל ניט אין די באלקאנישע לענדער. זיי האָבען נור פרובירט אונטערשטיצען דיפּלאמאטיש רוסלאנד, אום צו שטערען די פּאליטיק פון דרייבונד. זיי האָבען דאָרום געמאכט א שווייג, וועגן זיי האָבען דערזעהען, ווי די רוסישע רעגיערונג האָט זיך דערשראָקען פאר דעם דייטשען סטראשונאָק. אבער זי, די רוסישע רעגיערונג, האָט דאן אָנגעפּאנגען צו אינטריגירען און צו העצען אין די באלקאנישע לענדער צו גונסטען פון דרייבונד. זיי האָבען דאָרום געמאכט א שווייג, וועגן זיי האָבען דערזעהען, ווי די רוסישע רעגיערונג האָט זיך דערשראָקען פאר דעם דייטשען סטראשונאָק. אבער זי, די רוסישע רעגיערונג, האָט דאן אָנגעפּאנגען צו אינטריגירען און צו העצען אין די באלקאנישע לענדער גענגען עסטרייך. די בולגארען און בעזאנדערס די סערבען קוקען דאָך געוועהנליך מיט פערדעכטיגע און פיינדליכע אויגען אויף עסטרייך, וועלכע ציעלט צו בעהערשען די באלקאנען, וועניגסטענס דעם וועסטליכען טייל, וואָס ציהט זיך דורך מאצעדניען ביז צו סאלאָניקי און אנדערע פּארטען ביי די בערגען פון ענגאישען אדער גריכישען ים, און דורך אלבאניען ביי די ברעגען פון אדריאטישען ים ביז צום מיטעל־לענדישען מעער. די באלקאנישע סלאָוון האָבען זיך דאן פערבונדען אונטער דעם איינפלום פון דער רוסישער רעגיערונג געגען וויטערע פערכאפונגען פון עסטרייך און בכלל געגען די עסטרייך־דייטשע פּאליטיק.

* * *

אונטערדעסען זיינען אונטערגעשפּרונגען די איטאליענער מיט אן אנפאל אויף די לעצטע טערקישע פּראווינצען אין אפריקא. דאָס איז געווען א רויבערישע אטאקע, וואָס האָט ארויסגערופען פּראטעסטען אפילו אין בורזשואזע קרייזען. דאָ האָט זיך ארויסגעצייגט בעזאָנדערס בולט, וו׳ וויט עס גילט נאָך אלץ דער אלטער בארבארישער כלל, אז מאכט איז רעכט.

די גרויסמעכטע זיינען ניט נור געשטאנען פון דער וויטענס און האָבען צוגעקוקט, וו׳ די איטאליענער, בעזויפען פון א ווילדען מאָרד־פאטריאָטיזם, באמבארדירען די פּארטען פון טריפּאלי און שלאָכטען אוים די אונשולדיגע אראבישע בעפעלקערונג, זאָנדערן האָבען נאָך אונטערגעיאָגט די אריימע און הילפלאָזע טערקען וואָס שנעלער אבצוטערטעטן און נאכצוגעבען. עס פערשטעהט זיך, אז איטאליען האָט זיך פריהער פערזאָרגט מיט דער צושטימונג פון די אנדערע גרויסמעכטע. עסטרייך זוכט אליין צו גאהן האָנד אין האָנד מיט איטאליען אויפ'ן מיטעלענדישען מעער. בויידע דיזע גרויסמעכטע האָבען אויך געשלאָסען אן אבמאך מכח זייערע „אייגפלום קרייזען" אויף די באלקאנען און ספּעציעל מכח די חלוקה פון אלבאניען. די דייטשע רעגיערונג איז אפילו ניט געווען צופריעדען מיט דער איטאליענישער אטאקע אויף טריפּאלי, וויל דאָס האָט איהר געשטערט וויטער צו שפּיעלען די ראָלע פון דעם בעסטען פרייונד פון די טערקען; אבער זי האָט נאטירליך ניט געקענט ארויסטרעטען געגען א מיטגליעד פון דרייבונד.

וואָס אנבעלאנגט צו ענגלאנד און צו פראנקרייך, וועלכע זיינען שטענדיג געווען און זיינען די גרעסטע קאָלאָניאלע כאפּערס און האָבען פריהער פערנומען די בעסטע טהיילען פון אפריקא, האָבען זיי געמוזט צוואוארפען א קאָלאָניאלען בייגעל די איטאליענישע קאפּיטא־

ליסטען. די פראנצויזישע רעגיערונג האָט שוין לאנג פערשפּראכען צו לאָזען די איטאליענער הערשען אין טריפּאָלי. מיט דרייסיג יאָהר צוריק, וועז די פראנצויזישע באנקיערען אוּן ספּעקולאנטען האבען אויסגעפיהרט, אז זייער רעגיערונג זאָל פערכאפּען טונים, האָט מען צוגעזאָגט דער איטאליענישער רעגיערונג, וועלכע האָט פערלאנגט א חלק, אז זי איז פריי צו כאפּען טריפּאָלי ביי די טערקען. בשעת פראנקרייך און ענגלאנד האבען זיך אויסגעגליכען מכח זייערע קאָלאָניעס אין אלע וועלט־טהיילען אוּן אויך אבגעמאכט, אז מצרים זאָל בלייבען אונטער דעם ענגלישען פּראָטעקטאָראט אוּן מאראקאָ זאָל איבערגעלאָזען ווערען אין פראנצויזישע הענד, איז עס בעשטעטיגט געוואָרען, אז איטאליען זאָל דערפאר „בעלוינט" ווערען מיט טריפּאָלי.

דאָ זיינען אלזאָ אלע גרויסע כאפּערס געווען פערבונדען. זיי האבען אלע געהאט א האנד אין דעם שענדליכען אנפאל פון איטאליען אויף טערקיי. דאָס איז געווען אן אקט פון אינטערנאציאָנאלען קאפּיטאליסטישען באנדיטיזם.

די אָרימע טערקען, פערלאָזען אפילו פון זייער „גרעסטען פרייַנד", דעם דייטשען קייזער, זיינען געווען בעזאָנדערס הילפלאָז געגען דעם איטאליענישען אנפאל, ווייל זיי זיינען געבליבען אהן מאָדערנע קריגסשיפען. די איטאליענער האבען געקענט טראנספּאָרטירען זייערע סאָלדאטען און געווער און לאנדען וואו זיי האבען געוואלט, אהן שום שטערונגען פון דער טערקישער זייט. זייערע עטליכע אלטע קריגסשיפען האבען די טערקען געמוזט בעהאלטען הינטער די דאָרדאנעלען, וואו זיי זיינען געווען זיכער געגען אן אטאקע פון איטאליענישע שלאכטשיפען. איטאליען האט גאנץ לייכט קענט צושטערען אלע טערקישע פּארטען, פערכאפּען אלע טערקישע אינזלען און אפילו שטורמען די פעסטונגען ביי די ברעגען פון די דאָרדאנעלען, אום צו דערגרייכען צו קאָנסטאנטינאָפּאָל, וועז די גרויסמעכטע וואָלטען גאָר ניט געהאט אויסצוזעצען געגען דעם.

* * *

די יונג־טערקען האבען אזוי געליטען און לויידען אלץ פאר די זינד פון די אלט־טערקען. די שולד פון אלע נייע צרות, וועלכע האבען זיך א שאט געטהאן אויף טערקיי פון אלע זייטען האט מען געוואָרפען אויף דער יונג־טערקישער רעגיערונג. די אלט־טערקען האבען זיך בעזונטז דערמיט, ניט נור אויפצוהעצען די אונזויסענדע און פאנאטישע מאסען געגען די רעאָרמערס און די קאָנסטיטוציאָנאלע אָרדנונג בכלל, זאנדערן אויך צו מאכען א קאנטר־רעוואָלוציאָן און צו שטירצען די יונג־טערקישע רעגיערונג. מיר מיינען ניט צו זאָגען, אז די יונג־טערקען האבען גאָר קיינע פעהלער ניט בעגאנגען. דאָ איז ניט דער אָרט אריינצולאָזען זיך אין בעטראכטונגען איבער דער אלגעמיינער טרויעריגער לאָגע פון דער אטאָמאנישער אימפּעריע און איבער דעם פּאָרטיי־קאמפּף און די שטרייטען צווישען דעם אלטער דור און דעם יונגען דור; נור עס איז דאָך קלאָר, אז דורך היעזע אויסערליכע אטאקעס זיינען די שוואכע פונדאָמענטען פון דיזער אימפּעריע אלץ מעהר אונטערגעגראָבען און צוטרייסלט געוואָרען. די האָפענונגען פון די טערקישע פרייהייטס־קעמפּפער און רעפּארמערס, אז נאָך דער זיעגרייכער רעוואָלוציאָן וועט טערקיי ווערען שטארקער און קענען מאכען שנעלע פּארטשריטע, זיינען אזוי צוקלאפּט געוואָרען דורך די ניעדערטרעכטיגע האנדלונגען פון אלע גרויסמעכטע און ספּעציעל דורך די רויבעריש אטאקעס פון עסטרייך און איטאליען.

* * *

נאָך די גרויסמעכטע האבען זיך א וואָרף געטהאָן די קליינע מעכטע, די נייע באלקאנישע מלוכות, וועלכע האבען אלטע שוידערליכע רעכנונגען מיט מחמד'אנער בכלל און מיט די טערקען בפרט. די אינערליכע שוואכקייט פון דער אטאמאנישער אימפּעריע האט זיך די לעצטע פאָאר יאהר אזוי שארף ארויסגעוויזען, אז די פיער קליינע באלקאנישע לענדער האבען בעשלאסען צו פרובירען אין גאנצען צו פעריאָגען זייערע אמאליגע הערשער צוריק נאָך אזיען. די רעגיערונגען פון בולגאריען און סערביען, וועלכע האבען זיך פערבונדען מיט דער מיטווירקונג פון רוסלאנד געגען עסטרייך, ווי שוין אויבען בעמערקט, האבען זיך ארומגעזעהען, אז זיי האבען א זעהר גינסטיגע געלעגענהייט צו פערגעסערען זייערע טעריטאָריעס און צוגלייך איבערצוהאקען די עסטרייכער דעם וועג נאָך מאצעדאָניען און אלבאניען, וועז זיי זאלען זיך פערבינדען מיט גריכעכנלאנד און מאנטענעגרא צו בעפּאלען מיט געמיינשאפטליכע קרעפטע די טערקען. אום צו האבען א תירוץ פאר דער וועלט, אז זיי מיינען

גאָר ניט די קנייד־לעך, נור די הגדה, זיינען זיי מיט א מאַנאַט צוויי צוריק, ווען פריעדען איז נאָך ניט געשלאָסען געווארען צווישען איטאַליען און טערקיי, ארויס מיט א פּאָר־דערונג מכח רעפּאָרמען אין מאַצעדאָניען און אין אַנדערע באַלקאַנישע געגענדען, וואו עס געפינען זיך נור קריסטען. די פּאָר־דערונגען זיינען געשטעלט געווארען אויפֿ־כע און מיט אזא טאָן, אז די טערקישע רעגיערונג זאָל זיי גלייך פערווארפען. מען וואָלט געקענט מיינען, אז די בולגארען, סערבען, מאָנטענעגרינער און גריעכען קענען גאָר ניט אויסקומען אָן לעבען אָהן רעפּאָרמען אין מאַצעדאָניען, וואו זיי האָבען זיך ערשט גאָר ניט לאַנג צוריק געשטאָבען און געשאָכטען אי־נע די אַנדערע און וואו זיי וועלען זיך קיינמאָל מיט גוטען ניט אויסגלייכען, ווען די גרויס־מעכטע זאָלען זיי דאָרטען לאָזען מאַכען די חלוקה.

צו דיעזען אַנפאַל אויף טערקיי האָבען זיך דיעזע באַלקאַנישע פעלקער, וועלכע ברענגען די גרעסטע אָפּפער פאר זייערע ארמעען אָן בע־וואָפנונגען, גוט צוגעגרייט, וואהרענד די טערקען זיינען געווען פערנומען מיט זייערע רעוואָלוציאָ־נען אָן קאָנטר־רעוואָלוציאָנען אָן זיינען גע־שטערט געווארען דורך די אינטריגעס אָן אַטאַ־קעס פון די גרויסמעכטע. די פערבונדענע פיער באַלקאַנישע מלוכות האָבען אויף צוזאַמענגעקלי־בען אלע זייערע מיליטעריש קרעפטע. זייערע ארמעען זיינען אויסערארדענטליך גרויסע, ווען מען נעהמט אין בעטראַכט זייערע בעפעלקערונ־גען. כמעט אלע זייערע ערוואַקסענע מענער זיינען אריינגעצויגען געווארען אין דיעזע אר־מעען. מען וואונדערט זיך, ווי אזוי איז דאָס מעגליך, אז אזא קליינע אָן ארימע מדינה ווי מאָנטענעגראָ, וועלכע צעהלט העכסטענס 300,000 נפשות, קען ארויסשטעלען אָן ארמעע פון 50,000 מאן; אָבער מען דארף ווייסען, אז דיעזע קריעגעריש אָן באַראַריש בערגלייטע בעהאַנדלען זייערע פרויען ווי שקלאַווינען. די פעלדער ווערען דאָרטען בעארבייט פון די פרויען, אָן די מענער גענהען ארום לעדיג. אזוי איז עס אויך טהיילווייז אין די אַנדערע באַלקא־נישע לענדער, וואָס עס מאכט מעגליך צו שיקען כמעט די גאַנצע מענערשע בעפעלקערונגען אין קריעג געגען די טערקען.

דיעזע קליינע פעלקער האָבען אלזא געהאט צוזאַמען ניט נור א בעסער בעוואָפענטע אָן א בעסער אַרגאַניזירטע, זאָנדערן אויך א צאָהלרייכ־כערע ארמעע פאר די טערקישע אין אייראָפּא. דערצו נאָך ברענגען זיי מיט א ווילדען מאָרד־פאַטריאָטיזם אָן מיט א מענשענפרעסענדען רעליגיעזען האַס, וועהרענד די טערקען זיינען זעהר ניעדערגעשלאָגען. דאָס ערקלערט אונז, וואָרום די טערקען האָבען אלץ געכאפט אזעלכע ניעדערלאָגען, וועלכע האָבען ערשטוינט די וועלט. די בולגארען, די סערבען אָן אפילו די גריעכען, וועלכע זיינען געווהנליך ניט קריעגע־ריש, האָבען געוואונען איין שלאַכט נאָך דער אַנדערער. די טערקען האָבען געמוזט צוריק־ציהען זיך אלץ נעהענטער צו קאָנסטאַנטינאָפּאָל, ביז זיי איז געלונגען צוזאַמענצוקלייבען זייערע קרעפטע ביי דער רייהע פעסטונגען א מייל 25 פון זייער הויפּטשטאדט, די זאָגענאַנטע טשאַ־טאַלדזשא־פעסטונגען, אָן צוריקשטויסען די ער־שטע אטאקע פון די בולגארען.

יעצט קענען די טערקען אָבכאפען דעם אָטהעם הינטער טשטאַטאַלדזשא אָן צוזאַמענ־ברענגען פערשטערקונגען פון אזיען. עס קען נאָך זיין, אז זיי וועלען אָנפאַנגען אָן אטאקע אויף די בולגארען אָן סערבען, וועלכע בעלאַגע־רען אדריאַנאָפּאָל, וואָס איז געווען די הויפּט־שטאדט פון די טערקישע סולטאַנען מיט אונ־געפעהר הונדערט יאהר פאר די ערָאָבערונג פון קאָנסטאַנטינאָפּאָל אין 1453. נור ווי דיעזע באַלקאַנישע מלחמה זאָל זיך גיך ענדיגען, ווי פיעל עס זאָל ניט געלינגען די בולגארען, סער־בען, גריעכען אָן מאַנטענעגרינער ארויסצורי־סען שטיקער לאַנד ביי די טערקען, וועט עס נאָך ניט פיהרען צו א צוזאַמענשטויס פון די גרויסמעכטע. די געפאַהר פאר דעם וועלט־פריעדען לייגט יעצט ניט אזוי אין קאָנסטאַ־טינאָפּאָל, וואָס וועט ווייטער בלייבען אין טער־קישע הענד, ווי אין דורכאָזאָ אָן אין א פּאָאר אַנדערע אונבעקאַנטע אָן קליינע פּאָרטען פון אדריאַטישען ים.

* * *

דיעזע געפאַהר קומט יעצט וויעדער דורך עסטרייך, וועלכע וויל אויף קיין פאל ניט צו־לאָזען, אז סערביען זאָל קריעגען א צוטריט צום ים. וועהרענד סערביען וואָלט ניט געשטא־נען רוסלאַנד אָן וועהרענד וואָלט ניט גע־שטיצט געווען פון ענגלאַנד אָן פראַנקרייך צו־ליעב זייערע אלגעמיינע אינטערעסען געגען דעם דרייבונד, וואָלט זיך קיינער נאָר ניט ארום־

געקוקט אויף די סערבישע פּאַרטיזאַנען. וואָס פּאַר אַ וועג האָט די קלייניע סערבישע געגנט אזא גרויסמאַכט ווי עסטרייך? היינט אָבער מוז זיך עסטרייך זעהר שטאַרק רעכענען מיט דיזער קלייניער נאַציאָן און זיך צוגרייטען זאָגאָר צו אַ מלחמה צוליעב אַן אונבעדייטענדען פּאָרט אין אַלבאניען. די אורזאַכע דערפון איז, וואָס דערבייַ שטויסען זיך צוזאַמען די צוויי גרויסע לאַגערן, אין וועלכע די גאַנצע אלטע וועלט איז היינט צוטהיילט — דער דרייבונד פון דייטשלאַנד, עסטרייך און איטאַליען און דער דרייבונד („אַנטאַנט") פון ענגלאַנד, פראַנקרייך און רוסלאַנד.

אַ בליק אויף דער קאַרטע פון דעם באַלקאַנישען האַלב־אינזעל צייגט, אז סערביען קען צוקומען צום אַדריאַטישען ים נור דורך אַלבאַניען, וואו די בעפעלקערונג איז מיסטענס ניט אַלווישע און אויך ניט אַ קריסטליכע (דריי־פּערטעל פון די אַלבאַניער זיינען געווארען מחמד'אַנער). אום צו קריגען דאַרטען אַ פּאָרט, וועלען די סערבען אויך האָבען צו קעמפּפען מיט דיעזע קריעגעריש און בארבארישע שטאַמען, פּאַר וועלכע עסטרייך און אויך איטאַליען נעהמען זיך אָן. דיעזע צוויי גרויסמעכטע פערלאַנגען יעצט, אז אַלבאניען זאָל וועלען אין אויטאָמע פּראָווינץ אונטער דער נאָמינעלער הערשאַפט פון סולטאַן, און עס איז מעגליך, אז אייניער פון די וויכטיגסטע רעזולטאַטען פון דער יעצטיגער באַלקאַנישער מלחמה וועט זיין די גרינדונג פון אַ נייער באַלקאַנישער מלוכה — די אַלבאַנישע.

יעדענפאַלס ווייל עסטרייך גאָר ניט הערען וועגען דעם, אז די סערבען זאָלען דאַרטען קריגען אירגענד וועלכען פּאָרט, ווייל דודך דעם וועט זי אָבגעשניטען וועדען פון מאַצעדאָניען, פון אַלבאניען גופא און אויך פון אַלעם וואָס וועט נאָך בלייבען אין טערקישע הענד. די געגראַפישע לאַגע איז אזעלכע, אז די וועגען פון עסטרייך און סערביען שניידען זיך איבער. עסטרייך ווייל אויך ניט דערלאַזען, אז סערביען און מאַנטענעגרא זאָלען זיך גרענעצען, ווייל דורך דעם וועט זי וויעדער אָבגעשניטען וועדען פון מאַצעדאָניען, אַלבאניען און טערקיי. היינט האָט עסטרייך אַ וועג צו דיעזע טהיילען פון באַלקאַנישען האַלב־אינזעל דורך די קלייניע טערקישע פּראָווינץ, וועלכע איז בעפעלקערט מיי־סטענס פון סערבען און וועלכע טראָגט דעם נאָמען סאַנדושאק נאָווי באַזאָר. דיעזע פּראָווינץ שניידט זיך אריין ווי אַ קלין צווישען סערביען און מאַנטענעגרא און גרענעצט אָב טערקיי פון עסטרייך.

וועלען עסטרייך זאָל דאָ נאָכגעבען, וועט עס הייסען, אז זי זאָגט זיך אָב פון אַלע איהרע אמביציעזע פּלענער אויף די באַלקאַנען און אז זי לאָזט איבער די סלאַווען דאַרטען צו רוס־לאַנד. וועלען זי זאָל אָבער אויספּיהרען, אז סער־ביען זאָל קיין פּאָרט ניט קריעגען און אז אַלבא־ניען זאָל בעקומען נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, וועט זי קענען פיהרען די גרענדע אויף די באַל־קאַנען און מאַכען אַ סוף פון אַלע רוסישע און פּאַנסלאַוויסטישע פּלענער דאַרטען.

דער פּאַנגערמאַניזם שטויסט זיך דאָ צו־זאַמען מיט דעם פּאַנסלאַוויזם. די פראגע וועגען אַ סערבישען פּאָרט אין אַלבאניען און בכלל וועגען אַ צוטריט פון סערבען און בולגארען צום ים אין מערב אַדער דרום פון דעם באַלקאַנישען האַלב־אינזעל, איז אַ פראגע וועגען דעם, ווער עס זאָל דאַרטען האָבען די אויבערהאַנד אין דער צוקונפט — רוסלאַנד צוזאַמען מיט ענג־לאַנד און פראַנקרייך, אַדער עסטרייך צוזאַמען מיט דייטשלאַנד און איטאַליען.

* * *

ווער עס וועט דאָ אויספּיהרען, דאָס בלייבט צו זעהען. וואהרשיינליך וועט רוסלאַנד וויעדער קריעגען אַ דיפּלאָמאַטישע ניעדערלאַגע, אזוי ווי בשעת עסטרייך האָט מיט דער הילף פון דייטש־לאַנד צוגענומען באָסניען און הערצאָגווינא און צוריסען דעם בערלינער טראַקטאַט. דיפּלאָמא־טען זוכען יעצט אַן אויסוועג, אום אויסצומיידען אַ צוזאַמענשטויס צווישען עסטרייך און רוס־לאַנד, וועלכער וועט מוזען שליסליך פיהרען צו אַן אלוועלטליכען קריעג. לאָמיר האָפען, אז דאָס וועט זיי גלינגען. אַ מלחמה אפילו צווי־שען צוויי גרויסמעכטע איז היינט אזוי שוידער־ליך, אז אלע האַלטען זיך צוריק און ווילען ניט זיין די אָנגרייפער. אַ וועלט־קריעג, דאָס הייסט אַ קריעג צווישען די צוויי גרויסע פיינדליכע לאָגערן פון די גרויסמעכטע, וועט אַרויסרופען אויף די שלאַכטפעלדער פּופּצעהן־מיללייאָן כאַלאַטען מיט די שרעקליכסטע מאַרדוואָפען. די וועלט וועט פערפלייצט ווערען מיט בלוט און די רעדער פון פּראָגרעס וועלען זיך אַ דרעה טהון צורוק.

עס גרוילט צו דענקען וועגען אזא מלחמה.

אלע פרייונדע פון פריעדען און פון פראגרעס, אלע קעמפפער פאר א בעסערע צוקונפט, פאר ציווי־ליזאציאן און מענשליכקייט דארפען זיך וואס ענגער צוזאמענבינדען, אום ניט צו דערלאזען צו מלחמות. מען מוז אלין מעהר און ענערגישער אגיטירען ניט בלויז פאר פריעדען, זאנדערן אויך פאר עגטוואפנונגען. וואס וועניגער מען וועט זיך בעוואפנען, וועט ניט נור די מילי־טערישע לאסט אלין לייכטער ווערען, זאנדערן מען וועט זיך אלין וועניגער דארפען שרעקען פאר מלחמות.

וואס אנבאלאנגט די סאציאליסטען, איז עס איבריג צו זאגען, אז שטעהען אין די פאדערסטע רייהען פון אלע קעמפפער פאר פריעדען און אז זיי שטרעבען אן אלע זייערע קרעפטע געגען מיליטעריזם און מלחמות.

Agrin

אידישע צרות און אידישע פאליטיק אין רוסלאנד

1.

רוסלענדישע פאליטיק איז שוין לאנג צוגעגליכען געווארען צו א מין קארטען־שפיעל. דאס דאזיגע גלייכענישׂ האט גע־מאכט סטאליפין, דאס גלייכע־נישׂ האט אויך סטאליפין׳ס געגנער, גראף וויטטע, געמאכט.

און דאס בעוואוסטזיניגע געזעלשאפט פיהרט דאס גלייכענישׂ נאך וויטער, און זאגט:

„די רוסישע פאליטיק איז א קארטען־שפיעל וויי זי ווערט צווישען ש ו ל ע ר ג ע־ש פ י ע ל ט.“

דער ערפאלג אויף דעם שפיעל איז שטענ־דיג בערעכענט אויף שווינדעל און נארעריי, גע־זעצלאזיגקייט און געזעזוידריגקייט, און אין לעצטען סך הכל — אויף דער רויהער מאכט און אויפ׳ן געשמידטען פויסט.

בעגרענצט איז דאס וואהלרעכט פון דעם רוסישען בירגער. אבער אויך אין די ראהמען פון דער בעגרענצונג איז קיינער ניט זיכער, אז ער וועט זיך מיט זיין רעכט קענען בענוצען.

כדי אט דאס בעגרענצטע רעכט נאך מעהר צו בעגרענצען — דערצו איז בעשטימט דער סענאט, וואס קומט — וועז עס איז נויטיג — און מאכט סאפיסטישע פרושים צו די פישוט׳סטע און קלארסטע געזעצען. דער סע־נאט בעמיהט זיך נאך וועז עס איז צוצוגעבען זיניע געזעצ־און לאגיק־ווידריגע „ערקלערונגען“ א שיין פון געזעצליכקייט — חאטש שטענדיג לייכט דורך דער פאליטישער שווינדעל פון אלע זיינע פרושים.

אבער די לעצטע אינסטאנץ איז ביי אונז ניט דער סענאט, נור דער גראדאוואי, אדער דער „פאליסמען“. די פרושים צום סענאט׳ס פרושים מאכען שוין די גובערנאטארען, די פא־ליצמייסטערס, פריסטאוועס און דער לעצטער פוסק איז דער גראדאוואי.

עס איז ניט שווער זיך פארצושטעלען, וואס פאר א טראפען רעכט עס בלייבט נאך אויבער פאר דעם רוסלענדישען בירגער, נאכ־דעם ווי זיי געהען דורך אזוי פיעל גראבע און אונרייניע הענד, וועלכע זיינען פון שטענדיג אן געווהנט ארומצוצופען און צו בע׳ננב׳ענען יע־דען איינציגען, וואס פאלט אין זיין אריין...

און דארט, וואו נאך אלע בעגרענצונגען בלייבט דאך נאך איבער דעם בע׳ננב׳עטען ביר־גער רעכט גענוג אויף צו וועהלען און געווהלט צו ווערען — קומט א פראוואקאטאר פון דער אחראנע, מאכט אן אביסק, ג ע פ י נ ט אונ־

לענאלע זאכען אין מען זעצט אוועק דעם „ביר־גער" אין טורמע ביז איבער די וואהלען. און דאס וויסט איהר דאך, אז ביי אונז זיינען די אביסקען געגליכען צו „בדיקת חמץ". פריהער לעגט מען אלעס אוועק דעם חמץ, נאכדעם מאכט מען זיך כלומר'שט תם'עוואטע און מען געהט איהם זוכען. נו, און אז מען זוכט דאס, וואס מען האט לכתחילה אלעס אוועקגעלעגט, צי איז א וואונדער, אז מען געפינט?...

און אז עס לאזט זיך ניט לכתחילה אוועק־לעגען דעם חמץ און ממילא לאזט זיך אויך ניט געפינען נאכדעם, קומט די אדמיניסטראציע און שיקט סתם ארוים דעם אונגעווינשטען בירגער ערגעץ־וואוהין אין די ווייטע מדינות. נעמט, אז די אדמיניסטראציע זאל זיך ניט שעמען צו זאגען, אז „לויט איהר איינזעהן" איז דער אדער יענער געפערלעך פאר דער געזעלשאפטליכער רוה....

דערוויף עקזיסטירט דאך ביי אונז די „פערשטארקטע אויפזיכט"...

האט מען זיך אבער ארומגעזעהן, אז די אלע מיטלען העלפען ניט, אדער ריכטיגער: ג ע נ ו ג ע ן ניט, כדי די רעגיערונג זאל האבען אזא דומע, ווי דער פארטשריט פון דער רעפאקציע האט נויטיג.

עס איז קלאר געווארען צו זעהן, אז די לעצטע עטליכע יאהר, ניט קוקענדיג דערויף, וואס דער תליה־רעזשים האט ניט אויפגע־הערט, ניט־קוקענדיג אויף דערויף, וואס דאס גאנצע לאנד געפינט זיך אונטער פאליציי־אויפזיכט, האט זיך דאך די פאבריקאציע, די אינדוסטריע און דער האנדעל אין לאנד ענט־וויקעלט. און וועדט א מענש רייכער, בעסער אין מעמד, הויבט ער אויף דעם קאפ, ווי ער אלין מעהר פרייער זיין. איז עס געקומען דער־צו, אז די פאבריקאנטען און די האנדעלס־וועלט האבען אלין העכער און העכער אנגעהויבען צו פראטעסטירען געגען די קייטען, וואס די רעגיערונג לאזט העכנען אויף זייערע העל־זער און דאס לאזט זיי ניט פרעי זיך צו בעווע־גען און פרעי זייער איניציאטיווע אויסצונוצען.. די ארבייטער האבען זיך אנגעהויבען פיהלען מאטעריעל זיכערער, און געוואלט צו זייער גונסטען אויסנוצען די ניטע אינדוסטריעלע לאגע. האבען אויך זיי אלין העכער און הע־כער אנגעהויבען צו פראטעסטירען געגען דער רעגיערונג, וואס שטערט און צוישטערט יעדע ארבייטער־פערזענליכע זאכען. די שטרייק־בעווע־גונג איז אלין מעכטיגער געוואקסען און האט דער־גרייכט איהר העכסטע מדרגה נאך דעם בלוט־באד אין לעגאן. די ארמעע און פלאט איז אויך אוכזיכער געוואקסען און בונטען הערען דארט ניט אויף — ווייל די אינטעלליגענטען, יועלכע די סענאטארען־רעווייזיעס האבען אויפ־געדעקט, אבער ניט בעשטראפט, נור נאך „בע־גינדיגט" געווארען, האבען ארייניגעטראגען א גרויסע אונצופרידענהייט אין די מיליטער־קרייזען. די קלייניע גרונד־בעזיצער זיינען אויך אונצופריעדען — ווייל לויט סטאליפין'ס אגראר־פאליטיק, וועלכער האט געבויט נור אויף די שטארקע, וועלען פראלעטארייזירט — כמעט בוכשטעבליך — די קלייניע פריצים. שטיצע פון דער רעגיערונג בעקומען נור די גרויסע פריצים און די רייכע. אבער די ארימע זיינען געציואונגען זייערע קלייניע פאר־מים צו פערקויפען דער רעגיערונגס־באנק, פאר די חובות, און די שלויחים פון דער רעגיערונג טיי־לען די פארמס איין אין קלייניע חלקים און פער־קויפען זיי אוים צו די פויערים. אבער אויך די פויערים זיינען אונצופריעדען. די לעצטע זיינען אלע מאל אונצופריעדען — ווייל עס פעהלט זיי ערד. איצט, זינט סטאליפין האט אנגעהויבען חרב צו מאכען די „אבשניצע", וואו די רייכע פויערים קענען זיך פון איהר אויסטיילען און וועלען אייגענטימער פון ערד, איז דער דארפישער פראלעטאריאט נאך מעהר געוואקסען און אין איינעם מיט איהם די אונ־צופרידענהייט.

ביי אזא לאגע האט די רעגיערונג געהאט גענוג מאטיוון מורא צו האבען, אז די פיעדטע דומע זאל ניט זיין עהנליך — מעהר אדער וועי־ניגער על כל פנים — צו אייגער פון די ערשטע צוויי דומעס. און דאס האלט זי פאר זיך, נא־טירליך, ניט פאר גינסטיג.

האט מען זיך אנגעהויבען גרייטען צום וואהל־קאמפף אזוי, ווי רוסלאנד גרייט זיך שטענדיג צו א קאמפף: מען מאבילי־זירט אלע הילפס־קרעפטע.

איהר וויסט דאך מסתמא דעם פאקט — און דאס איז א פאקט — אז בשעת דער מלחמה מיט יאפאן האט רוסלאנד ארויסגע־שיקט אויף דעם מלחמה־פלאץ גאנצע צוגען מיט בילדער פון „ניקאלאי דעם בעל מופת" (ניקאלאי טשודאק־טוואריץ) און די חכמים אין

צארסקאָיע סעלאָ האָבען געהאָפט, אז די דאָזיגע ארמעען וועלען ברענגען דעם נצחון....

איצט האָט מען מאָבילִיזירט די גייסט־ליכע. דער הייליגער סינאָד האָט בעפוילען די מיטראָפּאָליטען און די מיטראָפּאָליטען האָבען בעפוילען די עפּיסקאָפּען און די ארכיריין, אז די לעצטע זאָלען בעפוילען אלע דארפישע גלחים זיי זאָלען אונטערדינגט אלע ווי איין מענש קומען און אנטייל נעהמען אין די וואה־לען. און דעם בעפעהל אויך נאָך בעפעסטיגט מיט א שטראָף פּאר יעדען, וואָס וועט ניט פּאָל־גען און זיך וועלען פון די וואהלען ארויסמא־כען. און וועהלען דארפען די גלחים אזויע וואהל־מענער און אזויע דעפוטאטען ווי די יע־פּיסקאָפּען וועלען הייסען. און אין דומא וועלען די גלחים מוזען שטימען אזוי, ווי די יעפּיסקא־פּען, וואָס וועלען זיצען אין דומע, וועלען היי־סען. אמת, דאָס שטימט ניט מיט די וואהל־גע־זעצען, דאָס איז אויך לחלוטין געגען דער איג־וועניגסטער לאָגיק פון פּאָלקס־פּארשטעהער־שאפט. אָבער מיט אזויע „קלייניקייטען" רעכענט מען זיך ביי אונז ניט ובפרט נאָך דאָרט, וואו עס האַנדעלט זיך וועגען „ראטעווען דאס פאטערלאַנד"...

און יעדער גלח ווערט גערעכענט פאר א קלייגעס ערד־בעזיצער — וויל ער פערנעהמט 30 דעסיאטין ערד. אויך אזא אופן וועלען די גייסטליכע מאָבילִיזירען די קלייגע גוט־בע־זיצער און די פּויערים, און פון די דערפער וועל־לען זיין נור גלחים־וואהל־מענער.

אזוי האָט מען דאָס דארף בעווארענט. די שטאָרט בעווארענט מען, ווי שוין פריהער געזאגט — מיט דער „פערשטארקטער אויפ־זיכט". דערצו ערלויבט מען ניט קיין פאר־וואהל־פערזאמלונגען, מען בעשטראָפט — מיט טורמע — פאר פערעפענטליכען די פלאטפאר־מע פון דער אדער יענער אפּאָזיציאָנעלע פאר־טיי; מען קאָנפיסקירט די אפּאָזיציאָנעלע צייטונגען, מען שטראפירט די ארויסגעבער, מען זעצט אין טורמע אריין די רעדאקטאָרען — אפילו נאָך אייגער דער משפט קומט פאָר, און די ווילדע, אונערהערטע און אונפערשעהמטע וואקבאנאליע האָט קיין שום גרענעץ ניט.

און אויב אזוי פיהרען אונזערע שולער זייער קאָרטען־שפּיעל בכלל, איז זיך שוין לייכט פאָרצושטעלען וי עהרליך דאָס שפּיעל קומט פאָר דאָרט, וואו עס איז נוגע אידען.

2.

אז דער שמש פון קלויז איז געקומען צום גביר דעם קמצן איינצומאָהנען די חי מאָל ה"י רובעל, זואָס ער האָט מנדב געווען, בשעת ער איז געלעגען אין א שווערער קראנקהייט, האָט זיך דער גביר פונאַנדערגעווויינט.

„וואָס ווייגט איהר?" — פרעגט איהם דער שמש, „איהר זיינט דאָך, א דאנק גאָט, גע־זונד געווארען!"

„שוטה אייגער!" ענטפערט דער גביר, „פונ'ם גרוים פון דער נדבה פערשטעה איך ערשט, וואָס פאר א חולה מסכן איך בין דאָס געווען, וויפיעל גראָד היין איך האָב עס דעמאָלט געמוזט האָבען, אז איך האָב אזא נדבה צוגע־זאָגט."

„נו, איז דאָך דער מוסר השכל... אדרבא..."

„איז דער מוסר השכל!" הויבט דער גביר אן צו שרייען, „איז דער מוסר השכל, אז דו זאָלסט זיך מהר אויך מיין שוועל ניט ווייזען, און ניט האָבען די העזה מיר נאָך אמאָל צו דערמאָנען, אז איך בין געווען א נוטה למות און האָב געהאט העכער 40 גראָד היץ!"

אז דעם זעלבען „מוסר השכל" לערנט די רוסישע רעגיערונג מיט אלע רוסישע בירגער, וועלכע קומען איהר דערמאָנען אן די פרייהיי־טען, וואָס זי האָט דעם 17טען אקטאָבער, 1905, צוגעזאָגט — דאָס איז ידוע. אָבער אין גרעסטען כעס קומט זי אריין, ווען איידען זיינען די מאָהנער. און קיין וואונדער ניט. אויב אפילו איידען, וועלכע האָבען ניט די עלע־מענטארסטע ניט נור מענשליכע, נור אפילו הינטישע רעכט — ווי, למשל, זיך בעווענגען פון איין אָרט אין אנדערן — האָט מען אין יע־נעם טאָג געגעבען די העכסטע בירגערליכע רעכט, — צי דערמאָנט דען דאָס ניט, וואָס פאר א „נוטה למות", און וואָס פאר א „טויט־גע־פאָהר" די רוסישע רעגיערונג איז דעמאָלט גע־וועז, אין וואָס פאר א היין און אין וואָס פאר א קעלט עס האָט זי דאָן געווארפען? ביים קלאָרען זינען וואָלט זי אזא רעכט אידען ניט געגעבן. און אז אידען האָבען די העזה צו קומען און צו דערמאָנען, אז דאָס וואהל־רעכט אין פארלאמענט קומט זיי, ווייל מען דאָס שטארק ניט ליידען. מען שהמט זיך פישוט פאר'ן דעמאָלטדיגען נאריישען צושטאנד. און כדי צו לערנען מיט אידען דעם „מוסר

השכל", רופט מען צו הילף די אלטע מלמדים פון סענאט. קומען זיי מאבען אן ערנסטע מינע און ערקלערען:

„וואהל־רעכט איז פערבונדען מיט וואהן־רעכט. דער מענש קען וועהלען נור דאָרט, וואו ער איז א שטענדיגער איינוואהנער, וואו ער וואהנט אבער נור צייטווייליג, קען ער ניט וועהלען. אידען, וועלכע וואהנען אויסער דער טשערטא אויפ'ן סמך פון א גילדיע, אדער אויפ'ן סמך דערפון, וואס זיי פערנעהמען זיך מיט מלאכה, האבען נור צ ו ו י ל י ג וואהן־רעכט — וויל זאל דער סוחר אויפהערען צו צאהלען גילדיע, זאל דער בעל מלאכה אויפהערען זיך צו פערנעהמען מיט זיין מלאכה, און באלד פערלירט ער דאם רעכט צו וואהנען אויסערן תחום. ממילא האבען די אלע אידען, וואס וואהנען אויסערן תחום, קיין רעכט ניט זיך צו בעטייליגען אין די וואהלען. עס מאכט ניט אויס וואס דאם געזעץ וויים נור פון איין תנאי: דער וועהלער זאל האבען געוואהנט אין דעם אָרט, וואו ער וועהלט, נאנצע צוועלף חדשים פאר די וואהלען. ניט דאם ג ע ז ע ץ איז דאך דא וויכטיג, נעווען צו ערקלערען, נור דעם ו ו ע ה ל ע ר האט מען נעדארפט „פערנאכ־דערקלערען", און ד א ס איז דערגרייכט.

די אונגעזעצליכקייט פון דער סענאטס־ערקלערונג איז נעווען אזוי בולט, אז יעדער האט נעמוזט קלאר אייזעהן די פּניה, וואס שטעקט אין איהר.

און דאם האבען קודם כל איינגעזעהן די נרעסערע און קלענערע אדמיניסטראטארען אין לאנד און האבען נעכאפט דעם מיין פון דער רעגיערונג.

זיי איז נעמליך קלאר נעווארען, אז די רע־גיערונג איז פּראַינטערעסירט דערין, אז אי־דען זאלען זיך וואס וועניגער בעטייליגען אין די וואהלען. און זיי האבען זיך, נאטירליך, באלד נעשטעלט דער רעגיערונג צו דיענסט.

אויסערן תחום האט מען אויסנעשלאסען פון די וואהל־רייסטערס סוחרים פון עשטער גילדיע — אויב זיי צאהלען די גילדיע וועניגער פון 15 יאהר. אין דאסטאָן, למשל, האט מען אויסנעמעקט פון די וואהל־רשימות אוי־סער סוחרים און בעלי־מלאכות אויך דאקטו־רים און יוריסטען, כאטש די האבען שוין אונ־בעדינגט וואהן־רעכט אין נאנץ רוסלאנד. אין קיעוו האט מען אויסנעמעקט דענטיסטען און בארמאצעוטען און פערשיעדענע אנדערע מענ־שען מיט אינטעליגענטע פראפעסיעס, וועלכע ניבען וואהן־רעכט. קיין קלאַנער און קיין ריכ־טער איז דא ניט נעווען — וויל דער טערמין, ביז וואנען מען קען זיך בעקלאנען אויף אזא האנדלונג פון דער אדמיניסטראציע, איז א קורצער. און איידער אזא אנקלאנע ווערט אין די העכערע אינסטאנצען נעמאכט, איז שוין דער טערמין פערבי. אבער אחוץ דעם זיינען נור וועניגע אזוינע אנקלאנעס בעריקזיכטיגט נעווארען.

אין תחום איז דאם שולער־שפּיעל נאך מיט מעהר אזארט נעפיהרט נעווארען.

די שטעדטישע וועהלער בכלל ווערען אויסנעטיילט אין צוויי וואהל־קוריעס: ביז א נעוויסען פערמענעם־ציפער — ב'וועגט זיך לויט דער צאהל בעפעלקערונג אין שטאדט — נעהערט צו דער ערשטער קוריע. דאם איז נעווענליך אקליין הייפעל מענשען. דער רוב, די ארימערע, נעהערען צו דער צווייטער קוריע. יעדע קוריע וועהלט פאר זיך א בעשטימטע צאהל וואהל־מענער. די וועהלער פון דער ערשטער קוריע — וויל אהין נעהערען פער־שיעדענע נאלאנ־צאהלער — דארפען זיך אליין אין אופראוע ניט מעלדען, אז מען זאל זיי אריינשטעלען אין דער רשימה פון די וועהלער. מעלדען זיך מוזען אבער די וועהלער פון דער צווייטער קוריע, וואס האבען נור א וואהנונגס־צענז. ווער עס פערנעהמט א נאנץ יאהר א בע־זונדערער דירה, דער האט וואהל־רעכט. אבער אז דער וועהלער האט א נאנץ יאהר א בעזונ־דער דירה — דאם מוז ערשט פון דער פאליציי בעשטעטיגט ווערען.

און דא הויבט ערשט אן די בעסטיע, וואס לעבט אין'ם רוסישען טשינאוניק, איהר שפּיעל.

קודם כל לאזט מען א אידען לויפען נאך דער בעשטעטיגונג אזוי לאנג ביז וואנען דאם נאנצע שפּיעל ווערט איהם מיאום און ער איז מוחל זיין וואהן־רעכט. איז אבער דער איד אן עקשן, הייסט מען איהם בעצאהלען צוויי הער־באוע מארקעס — יעדע צו 75 קאפּ. — פאר דער בעשטעטיגונג, כאטש לויט נעזעץ זיינען אייניע וואהל־מעלדונגען און בעשטעטיגונגען פריי פון אבצאהל. וויל ער ניט צאהלען — איז נישט. נעה קלאג די אדמיניסטראציע צום נתנה תוקף. און ווערט שוין רעכט מיט די מארקעס, הייסט מען יעדען ברענגען זיין

קאָנטראַקטן, אויף דער דירה, וועלכע מוז ניט אנדערש זיין פערמעלדעט ביים נאָטאריוס. מאכט אבער דער אָרימאַן ניט קיין נאָטאריאלע קאָנטראַקטן, צו וואָס איבריגע הוצאות? איז פערפאַלן, איז זיין דירה קיין דירה ניט און זיין וואהל־רעכט קיין רעכט ניט. און אז מען וועלט שוין פּטור פון די קאָנטראַקטן, פּאַדערט מען פון׳ם אידען, אז ער זאָל צושטעלן צוויי קוויטונגען פון בעל־חבית, אז ער האָט בעצאָהלט דירה־געלד. פּאָהלט איין קווי־טונג. פון די צוועלף, איז אויס מיט׳ן וואהל־רעכט. און וויפיעל אידען זאמלען דאָס אזוינע קוויטונגען? נאָר אז דער איד האָט שוין אזוינע צוועלף מזל׳דיגע קוויטלעך, הויבט מען ערשט אָן צו פּאַדערן, אז ער זאָל בעצאָהלען צו פּינקטן קאָפּיקעס „הערבאָוע סבאָר" פּאר יעדע קוויטונג — אזוי קומט לויט געזעץ — אוֹן דערצו נאָך שטראָף. איז אנשטאָט אַ בע־שטעטיגונג אויף זיין וואהל־רעכט, בעקומט דער איד אַ פראָטאָקאָל, אז ער האָט בע׳גנב׳עט קאזנא, און וועלט אנגעקלאָגט אין געריכט. הונדערטע און טויזענדע אזוינע פראָטאָקאָלען זיינען געמאכט געוואָרען אין אדעס, אין קישי־נעוו, אין יעקאַטערינאסלאַוו און ווי די אַלע „טידורי נירנם" הייסען.

בערשטעהט איהר דאָך שוין ווי אזוי אי־דען קעגען זיך איילען צו די וואהלען!

און דער טשערניגאָווער גובערנאַטאָר האָט איינגעלאָדען צו זיך דעם רב און איהם געהיי־סען איבערגעבען די אידען, אז זיי זאָלען שטי־מען פּאר זיין דעפּוטאַט, אויב ניט, נעהמט ער פון זיך אראָב די אהריות פאר די פאָלגען. דער מאָהילעווער גובערנאַטאָר האָט דאָס זעלבע גע־טהאָן. דער חערסאָנער גובערנאַטאָר האָט ארויסגעוואָרפען פון די וואהל־רשימות אַלע אי־דען, וואָס וואָהנען אין די דערפער שוין צעהנד־ליגע יאָהרען אפילו — וויל די אידען אין דער־פער לעבען „ביז וואנען די אידען־פראָגע בכלל וועט געלעזט ווערען", אזא מין פראָזע געפינט זיך אין אַלע תרי"ג מאל תרי"ג צירקולייארען, וואָס זיינען ארויסגעגעבען געוואָרען וועגען אידען. הייסט עס: אידען אין די דערפער האָ־בען נור צייטווייליג וואהנרעכט דאָרט. און אז די אידען אין די דערפער האָבען אָנגעהויבען שרייען, האָט מען אין איין וואָלקעדיגען פּריה־מאָרגען ערקלערט מעהר ווי צען טויזענד אידישע משפּחות, אז ער טרייבט זיי נאָר ארויס פון די דערפער. דאָס זעלבע האָט געטהאָן דער יעקאַטערינסלאַווער גובערנאַטאָר און אַנדערע.

און דאָרט, וואו די אַלע מיטלען העלפען דאָך ניט; אידען קענען דאָך נאָך האָבען אַ ווירקונג אויף צו די וואהלען, האָט מען אָנגע־גרייט די מכה פּאר דער רפואה — האָט יעדער גובערנאַטאָר דאָס רעכט, לויט אייגזהען, אייני־צוטיילען די וועהלער לויט נאָצי־נאָלע קוריעס. וועהלען אידען בעזונדער וואהל־מע־נער און ניט־אידען בעזונדער. און די צאָהל, וויפיעל וואהל־מענער אידען זאָלען וועהלען, דאָס בעשטימט וויעדער טאָקע דער גובערנא־טאָר. פערשטעהט איהר דאָך, אז מען בע־שטימט פּאר אידען אַז צאָהל וואהל־מענער, אז זיי זאָלען שטענדיג זיין אין דער מינדער־הייט — מעג אויך די צאָהל אידישע וועהלער זיין דריי מאל אזוי גרוים ווי די צאָהל פון די ניט־אידישע.

אט דאָס איז דער „מוסר השכל", וואָס מען לערנט מיט אידען, אז זיי קומען איינמאָה־נען דאָס רעכט, וואָס יענער, בעת ער איז געלע־גען אין גרוים היין, האָט זיי צוגעזאָגט....

3.

און אז אידען קומט אָן אויסצונוצען זייער וואהל־רעכט מיט אזוינע מסירת־נפש, פרעגט זיך: וואָס פאר אויסזיכטען האָבען דען אי־דען? וואָס רעכנען זיי דען פון די וואהלען צו געווינען? וואָס מיינען זיי דען פון דער 4טער דומע צו בעקומען?

דערויף וועלען פערשיעדענע אידען פער־שיעדענע תשובות געבען.

די רעאקציאָנערע אידישע בעלי־בתים וע־לען אייך זאָגען: מען קען ניט וויסען, וואָס פאר אַ 4טע דומע עס וועט זיין. מעגליך, אז אויב אפילו זי וועט זיין אַ שוואַרצע, וועט מען דאָך עפּעס קענען אויס׳פועל׳ן ביי איהר. מיר דאַרפען זעהען קודם כל צו שיקען אידען אין דומע אריין, און אזוינע אידען, וואָס זאָלען פיה־לען דעם אידישען צער און שיצען דעם אידישען כבוד. אמת, נישלאַוויטש האָט פערבראכט גאנצע פינף יאָהר אין דומע אין תחנונים און בקשות און ערנידרונגען פון אַלע שוואַרצע און האָט נאָר ניט אויסגעפּיהרט. און אויסגעלאָזט האָטער מיט אַ „תחינה" צו גאָט און מיט אַן

אפּעלאציע צו די גלחים פון דומע. נו, איז ני־סעלאוויטש ניט געווען געוג פעחיג. וועט מען שיקען א פעחיגערען דעפוטאט, וועט ער מעהר אויפטהאן. און שוין צוליעב א ספק־טובה פאר אידען, דארפען זיך אויך אידען מוסר נפש זיין.

די ליבעראלע אידען, די מעהר אינטעלי־גענטע בעלי־בתים, וועלען אייך זאגען: אויב די 4טע דומע וועט אונז נאר ניט געבען, וועלען מיר אונזערע העכטע בעקומען פון דער 5טער דומע, אדער פון דער 6טער. ווי פאר אלע ביר־גער פון לאנד אזוי איז אויך פאר אידען וויכ־טיג, אז רוסלאנד זאל ווערען א קאנסטיטוציא־נעלע מלוכה, א רעכטס־שטאאט. מיר דארפען אליין אויסנוצען און העלפען יענע, וואס ווילען אויסנוצען יענע געזעצליכע מיטלען, וואס די דומע גיט אין האנד ארויין, כדי אויפצודעקען אלע אונגעזעצליכקייטען, וואס ווערען פון דער רעגיערונג בעגאנגען; מיר דארפען אליין ווי־קען און העלפען אנדערע צו ווירקען אויף דער גזעזעגעבונג, אז זי זאל זיין וואס גינסטיגער פאר דער בעפעלקערונג און וואס בעסער פאר אונז. מיר דארפען אויך אונזערע בעזונדערע אינטערעסען שיצען אין דומע און שטיצען יענע, וואס זיינען צו אונז גוט געווינט. וואו מיר קענען שיקען אידען, איז געווים גוט, וואו דאס איז ניט מעגליך, דארפען מיר שטיצען די ליבעראלע אפּאזיציע. וועד עס אנטלויפט פון קאמפּפּס־פּלאץ, דער זאגט זיך שוין לכתחילה אב פון א נצחון כאטש ווען עס איז.

די דעמאקראטישע אידען וועלען אייך זא־גען: די איצטיגע דומע און אויך די קומענדיגע דומעס, וואס וועדען געוויהלט לויט'ן איצטיגען וואהל־גזעזעץ, וועלען קיינעם גאר ניט געבען און אידען גאר ניט שבגארניט. אבער אידען זיינען בירגער — צו מען אנערקענט דאס, צו ניט — און אלס בירגער זיינען זיי פעראינטערעסירט, אז די איצטיגע אדרנונג זאל געענדערט וועד־דען, און זיינען מחויב זיך צו בעטיליגען אין קאמפּף פאר א בעסערער אדרנונג. די דומע וועט די אדרנונג ניט ענדערן און דער אמת'ער קאמפּפּס־פּלאץ איז ניט די דומע־טריבונע, נור די גאס, די קעמפּפער זיינען ניט די דעפוטא־טען, נור דאס פאלק. אבער די דומע־טריבונע איז דער אייניגער עפענטליכער פּלאץ, וואו מען קען אלין רעידען און דאס גאנצע פאלק זאל הערען. פון דאנען אוים קען מען אויפדע־קען די גאנצע רשעות, די גאנצע אונגעזעצליכ־קייט, פערדאַרבענקייט און פאלקס־פיינדליכ־קייט פון דער רעגיערונג און רופען דאס פאלק צו קאמפּף, צו רעוואלוציאן. און ערשט, אז דאס ציעל וועט ערריכט ווערען, וועלען אי־דען, אינאייגעם מיט אנדערע, אויך צו זייער רעכט קומען. דעריבער איז יעדער רוסישער בירגער, וואס גארט נאך אגערעכטער אדרנונג, פערפליכטעט צו שיקען אין דומע ארויז אזוינע מענשען, וואס זיינען פעהיג אויסצונוצען די דומע־טריבונע צום דערמאנטען צוועק — מעגען זיי זיין אידען אדער קריסטען. אמת, אידען האבען איצט שוין ספעציעל א י ד י ש ע אינ־טערעסען, וואס דער איד פיהלט זיי בעסער. איז דארט וואו עס איז מעגליך, זאל מען שיקען א ז א אידען, וואס פערשטעהט צו וואס די דומע־טריבונע דארף און קען אויסגענוצט ווע־רען. און איז אזא אידען ניט צו געפינען, דאן שיקט מען אלינקען. אלענפאלס וועט ער די אידישע רעכטליכע לאגע פערטיידיגען בעסער ווי א בורזשואזער איד, אדער א ליבעראלער קריסט.

אויף דער אידישער גאס וועלען די דאזיגע דריי ריכטונגען אויסגעדריקט: די ערשטע דורך ציוניסטען, די צווייטע דורך גרופּיסטען, די דריטע דורך בונדיסטען.

זעלבסטפערשטענדליך, אז די גרענצען זיינען ניט הארט אבגעשלאסען. איהר געפינט צוויישען ציוניסטען אויך דעמאקראטיש געשטימ־טע אידען און צווישען די ליבעראלע גרופּיסטען גאנץ בערשטאקטע רעאקציאנע־רען. אבער בכלל זיינען דאס די דריי ריכטונגען, מיט וועלכע איהר בעגענעגט זי אויף דער אידישע־גאס, און וועלכע קעמפּפען צווישען זיך. און לויט די ריכטונגען, אזוי שטעהט אויך די פרעסע.

דער „ראזסווועט" און דער אידישער „מא־מענט" זיינען קודם כל „פאר אידען, פאר'ן אי־דישען הארץ און פאר'ן אידישען צער. זיי קע־נען זיך ניט זאט אנלאכען, וועו זיי הערען אזוינע וויי־טער ווי „פּלאטפאָרם", „בירגערליך־בעוואוסטזיין", „פּאדערונגען" און „אפּא־זיציע". זיי האלטען אין איין חוזק מאכען אפּילו פון'ם וואָרט „פּאליטיק" — דער ערש־טער צוליעב זיין ציוניזם, דער צווייטער צו־ליעב... נו, זאגען מיר, „יראת שמיים".

דער „נאוויי־וואסחאד" איז דער אפּיציעלער ארגאן פון די גרופּיסטען, און דער אידישער

„היינט" — ווי ווייט ער קען בכלל קומען אין בעטראַכט דאָרט, ווּאו עס האַנדעלט זיך אום אַן ערנסטער פראַגע — שטיצט די שיטה אזוי זיך, „מיר ניט — דיר ניט."

דער „פריינד" און דער ווילנער „טאָג" דריקען אויס דעם דעמאָקראַטישען שטאַנדפונקט, ווי ווייט דאָס איז מעגליך ביי די איצטיגע צענזור־בעדינגונגען.

און שאַנסען אויף ערפאָלג האָט, זעלבסטפּערשטענדליך, די ליבעראַלע ריכטונג. איז דאָך דער גרויסער רוב אידען קליין־קרעמעריש. א ביסעל אונענטוויקעלט פּאָליטיש, א ביסעל אָנגעשראָקען און טאַפּט זיך יעדע מינוט ביי דער קעשענע. מעסט נור און וועגט יעדעם וואָרט, וואָס מען זאָגט איהם, ניט אַנדערש ווי פון גראָשען שטאַנדפּונקט. אגב איז דער פּראָגרעסיסטישער צענטער אין פּעטערבורג און אזוי־נע פּאָפולערע נעמען ווי ווינאַווער און סליאָזבערג שטעהען בראש. און דער איד דער בעל־הבית האָט נאָך אלץ דרך ארץ פאר פּעטערבורג און פאר די דאָרטיגע כלל־טהוער און א ציטער־ניש כאַפּט איהם אָן אין די לענדען ביים וואָרט „רעוואָלוציע"... פערשטעהט ער, אז מיט תחנונים וועט מען וועניג־ווּאָס אוים־פועלן, איז ער זיך א ביסעל אָפּאָזיציאָנעל, קאַ־דעטיש, אָדער — אויף אידיש — גרופּיסטיש.

דערצו זייענען די אידישע לינקע שוואַך גע־נוג, אז זיי זאָלען קענען האָבען א גרויסע ווירקונג בעת די ווּאָלען. נאָך דער גרויסער קאַ־טאַסטראָפע, ווּאָס זיי האָבען ערליטען אין די יאָהרען 1906 און 1907, קומען זיי איצט קוים־קוים וויעדער צו זיך. די אונגעהויערע פער־פאָלגונגען, ווּאָס די אידען אין תחום האָבען די לעצטע צייט אויסצושטעהען, ווירקט, נאַטיר־ליך, זעהר שלעכט אויפן מאָטעריעלען און מא־ראַלען צושטאַנד פון׳ם אידישען ארבייטער אין תחום. א חוץ די אויסערליכע פערפאָלגונגען, האָט נאָך דער אידישער ארבייטער צו קעמ־פּפען מיט׳ן אידישען אנטיסעמיטיזם — ווּאו אידישע פאבריקאַנטען ווילען ניט אָנגענהמען קיין אידישע ארבייטער, און דאָס איז כמעט א „מכת־מדינה". געהען די אידישע לינקע דאָך אין וואהלקאמפּף, איז זיי דערביי ניט דאָס ענדציעל וויכטיג, נור די בעוועגונג, די אגי־טאַציע, די אויפקלערונג, ווּאָס איז מיט די וואה־לען פערבונדען.

4.

גאָנץ אנדערש זייענען צוגעגאַנגען די וואה־לען אין פּוילען.

א נויטיגע הקדמה:

אין פּוילען זיינען דאָ דריי בירגערליכע גרופּען, אָדער פּאַרטייען. די ערשטע איז די „ר ע א ל י ס ט י ש ע". אהער געהערען די גרויסע גרונד־בעזיצער, די מיוחס׳דיגע, וואויל־ערצויגענע, אפיציעל פרום־קאַטוילישע שליאַכ־טע. מיט וואָסערע אידעאַלען זיי טראָגען זיך פרום אין הארצען — דאָס איז זיער סוד. אָבער אין זייער עפענטליכער פּאָליטיק און טאַקטיק זיינען זיי העכסט לאיאל בנוגע דער רוסישער רעגיערונג. קיין חויך וואָרט הערט מען פון זיי ניט, קיין שטרענגע פאָדערונג אודאי ניט. זייער אני מאמין: „מיט די ר ע א ל ע בעדינגונגען און ר ע א ל ע מעגליכ־קייטען מוז מען זיך רעכענען און אין זיינען האָ־בען דאַרף מען נור דעם רעאַלען נוצען פון דעם היינטיגען טאָג." אפילו אין די שווערסטע צייי־טען פאַר פּוילען, האָבען זיי עס געוואוסט מיט דער רוסישער רעגיערונג צו לעבען בשלום, און קיינמאָל מיט איהר ניט אויפרייסען. די בעצי־הונגען צווישען בוידע צדדים זיינען שטענדיג געווען צירליך־מאַניריליך. די זעלביגע „צור־ליכקייט" איז אויך גילטיג בנוגע צו זייערע פּאָליטישע געגנער.

די צווייטע פּאַרטיי איז די „נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטישע". אהער געהערט הויפּטזעכליך דער פּוילישער מיטעלשטאַנד, אָדער די בור־זואזיע. אין דער צייט פון דער רעאקציע איז עס דער פּאַרטיי געלונגען צו אָרגאַניזירען גרויסע ארבייטער־אָרגאַניזאַציעס, וועלכע האָ־בען געוואָלט האָבען דעם כאַראַקטער פון די ענגלישע טרייד־יוניאָנס. די לעצטע פינף יאָהר איז דאָס געווען די פּאָליטישע פּאַרטיי. אלע דעפּוטאַטען אין דומע האָבען אָנגעהערט אוים־שליסליך דער פּאַרטיי. מיט דער גאנצער פּוי־לישער פּאָליטיק האָט זי אָנגעפירהרט. אויך זי איז פרום קאַטוילישׁ, און שעצט דאָס פּאָלק און די קירך. אויך זי זעהט צו לעבען בשלום מיט דער רעגיערונג. אָבער זי מאכט עס קרעמע־ריש: זי האָלט שטענדיג אין איין דינגען זיך; ווי א שאַטען האָט זי זיך די גאנצע צייט בע־ווּעגט נאָך דער רעגיערונג פון לינקס אויף רעכטס. די פּוילישע „קאָלא" איז מיט פינף

יאָהר צוריק אַרײַנגעקומען אין דומע אַרײַן אָפּאָזיציאָנעל; געגאַנגען האָבן אין האַנד מיט די קאָדעטן. און צום סוף פון דער לעצטער סעסיע האָבען די האַנדלונגען פון דער קאָלא גע־פונען צושטימונג נור פון רעכטס. אויסען איז זי געווען מיט דער בעוועגונג נאָך דער רע־אַקציע — דער רעגיערונג צו געפעלען, אפשר וועט אויך זי ביי דער רעגיערונג נושא חן זיין. איהר אויפטרעטען איז שטענדיג ברוטאַל, גראָב און מאַכט־בעוואוסט. זי לאָכט פון פּוילישע טראַדיציעס — נ י ט ר ע ל י ג י ע ז ע — און פון פּוילישע פּרינציפּען. מיט איהרע גע־נער רעדט זי דעמאָגאָגיש, פון אויבען אראָב. און שטענדיג האַלט זי אין איין באַלאַנסירען — סיי בנוגע דער פּאָליטיק אין לאַנד, סיי בנוגע צו דער רוסישער רעגיערונג.

די דריטע גרופּע איז די פּראָגרעסיסטישע. דאָ אהער קומען אריין די פּריזיניגע אינטעלי־גענטן. אין רעליגיאָנס־זאכען זיינען זיי פּריי און פּערהאַלטען זיך אפילו קריטיש צו דער קאַטוילישער קירך. זיי זיינען אויך אָפּאָזיציאָ־נעל געשטימט בנוגע דער נאַציאָנאַל־דעמאָ־קראַטישער פּאַרטיי און איהר פּרינציפּענלאָזער פּאָליטיק. זי איז אויך געגען דעם פּוילישען שאָוויניזם, וואָס די נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטען, אָדער „נאַראָדאָווצעם" פערשפּרייטען. אָבער די גרופּע איז זעהר קליין. אין איהר בליהונגס־צייט האָט זי פערמאָגט א סך אידען אין איהרע רייהען. אָבער נאָכדעם, ווי די אידען האָבען זיך פערלאָזט, איז זי געבליבען אָהנמעכטיג און אָהן אָנזעהען אין פּאָלק.

איין זאָך נור האָט די אַלע דריי גרופּען פּעראייניגט: ד ע ר ה א ס צ ו א י ד ע ן. זעלבסטפערשטענדליך, אז יעדע פון די דריי גרופּען האָט אַנדערש א ו י ס ג ע־ד ר י ק ט, איהר האָס: די רעאַליסטען, למשל, וועלן זיי זאָגען דעם אידען „מאָשקע", וועלען זיי פונדעסטוועגען אַלע מאָל צוגעבען: „מוי קוראַני". וועלן זיי וואָלטען געהאָט די מעגליכקייט אידען אויפצוהעצען, וואָלטען זיי עס געטהאָן. זיי וואָלטען אָבער אָט די אומ־רייניע ארבייט געטהאָן אין ווייסע העכט־שקעם, און געהאַנגען וואָלטען זיי די אידען אויף זיי־דענע שטריקלעך. ביי די נאַראָדאָווצעם איז דער איד שטענדיג דער געפעהרליכער „זשי־דעק". אויב הענגען — איז אויף גראָבען שטריק, גאַנצע רייהען־ווייז און דוקא אין מי־טען מאַרק ביים שאַלען פון טרומייטען און דעם שטורם פון קעסעל־פּויק. קיינער פון זיי וואָלט זיך ניט געשעהמט אַליין די כשר'ע ארבייט צו טהאָן, און אפישר נור פריהער א ברכה פון גלח געבעטען, אז די ארבייט זאָל געלינגען. די פּראָגרעסיסטען ווייסען צו מאַכען אַן אונטער־שיעד פון פּ ו י ל י ש ע אידען, וועלכע ווילען זיך אסימילירען, און צווישען ליטווישע אידען. אָדער דער „פינסטערער מאַסע". מיט די פּוי־לישע אידען מוז מען זיך רַאנגלען, אָבער זיי געהערען דאָך צו די פּוילישע בירגער, בעת די ליטווישע איז רעכט ארויסצוטרייבען אפילו אין מיטען דער נאַכט — ווייל זיי רוסיפיצירען פּוי־לען, און מאַכען קאָנקורענץ דעם פּאָליאַק.

און דער לעצטער טעם איז, אייגענטליך, דער וויכטיגסטער. שוין לאַנג צוריק, זינט די שליאַכטע איז געפאַלען, דאָס לאַנד האָט זיך אָנגעהויבען צו אינדוסטריאַליזירען, די שטעדט זיינען געוואָרען די הויפּט־צענטערען פאַר'ן גאַנצען לאַנד, איז עס פאַר די פּאָליאַקען גע־וואָרען א לעבענס־אויפגאבע צו שאפען א פ ו י ל י ש ע ן מיטעלשטאַנד, וואו דער פּוי־לישער קאפיטאַל זאָל זיך קאָנצענטרירען. ביז איצט בילדען א י ד ע ן דעם מיטעלשטאַנד, פערנעהמען דעם ערשטען פלאַץ אין פּוילישען האַנדעל און אינדוסטריע, מאַכען אוים א מעהר־הייט, אָדער כאָטש א גרויסע און מעכטיגע מינ־דערהייט אין פּיעל פּוילישע שטעדט.

געהט דער עקאָנאָמישער קאמפּף צווישען פּוילען און אידען אויף טויט און אויף לעבען. מען שטופּט ארוים דעם אידען פון אומעטום וואו מען קען נור: פון שול, פון פאבריק, פון אקציען־געזעלשאפטען, פון קרעדיט־אנשטאלטען א. ד. ג. מען באָיקאָטירט דעם אידישען יו־ריסט און דאָקטאָר ווי דעם אידישען בעל־מלאכה און טאַג־לוינער און דעם אידישען אר־בייטער טרייבט מען פון פאבריק ארוים. און אָט דער קאמפּף ווערט געפיהרט פון אַלע גרו־פּען און פּארטייען. דער חלוק צווישען זיי איז נור אין דעם קלענערען אָדער גרעסערען טו־מעל, וואָס מען הויבט אויף ארום דער ארבייט. נור אַלע האָבען דערביי גע'טענה'ט, אז זיי זיי־נען נור אויסען דעם ל י ט ו ו י ש ע ן אידען צו פערטרייבען.

טרעפט עס, אז אין דומע וועלט בעהאַנ־דעלט די פראַגע וועגען שטעדיגער זעלבסט־פערוואַלטונג אין פּוילען, קומט די פּוילישע

קאָא מיט א פּאָדערונג: אזוי ווי אין פּיעה פּוילישע שטעדט און שטעדטלעך זיינען אידען א מעהרהייט און די פּוילישע אינטערעסען וועלען לויפען דערפון, וואָס אידען וועלען זיין די פּאָליטישע פּערזאָנאָטעטען, די שטעדט, פּערוואַלטונגען זיי, אז מען זאָל אויספיהרען א פּראָצעסנאָמא, ווערט אָפּ ערקלערען, אָם בעטויליגען זיך פון די אידען אין די זעלבסט־פערוואַלטונגען.

אָבער פּאַרטייען זיינען צופריעדען געווען מיט דער פּאָדערונג, ווערט אין אויך אָנגענומען געווארען. נור האָבען די ציוניסטן אויסגעפונען, אז די רעגיערונג וואָלט אליין געווען אויסגעפיהרט בעגרענצונגען פּאר יעדען, און די עפענטליכע, אנטיסעמיטישע דעמאָנסטראציע איז געווען איבריג. די נאַראָדאָוואָצעס זיינען, נאַטירליך, מיט דער דעמאָנסטראציע געווען צופרידען. אין די פּראָגרעסיוויסטן האָבען גע'טענה'עט, אז דער קאמפּף מיט דער אידישער שרייט איז אפיר נייטיגענדיג, נור קעמפּפען דארף מען מיט קולטור־מיטלען, אָבער נים מיט רעכטס־בערענצונגען. דאָם אלין איז ליבעראלע, אָבער בעסער איז די פּאָליטישע פּראָגרעסיוויסטן פּאָרטיי נים שרעכט באָרען פּוילישע פּאָרטיי.

און אז א פּוילישער, אידישער גאַלאָהרטער — דער וויכטיגסטער קאָמענטאָר פון מיצקעוויטש'עס ווערק, ד"ר. ווילהעלם — האָט פּראָטעסטירט געגען דעם „פּראָגרעסיוון אנטיסעמיטיזם", האָט מען איהם פון דער פּראָגרעסיווער זייט אָנגערופען לויטוואק, און דאָם האָט געוואָלט גילטען פּאר א תשובה...

אָבער אָט די אנטיסעמיטישע ערקלעראציע האָט געהאָט א ווירקונג אויף דעם וואַרשויער ענגערעל־גובערנאָטאָר, סקאַלאָן, און ניט צו גונסטען פון די פּאָליאקען. ער האָט ניט איין מאָל זיך אויסגעדריקט, אז ער פערשטעהט ניט, ווי קען א פּאָלק, וואָס פּאָדערט פּאר זיך גליכבערכטיגונג, פּאָדערען פּאר אן אנדער פּאָלק רעכטס־בעגרענצונגען. אבר האָט ער בייַ די פּריהערדיגע דומעס געהאָט אויפמערקזאם געמאכט די פּאָליאקען, אז עס איז אן עולה, וואָס זיי לאָזען ניט צו, אז די צוויי מיליאָן פּוילישע אידען זאָלען האָבען חאָטש אין פּארשטעהער אין דומע, בעת אז אין די ערשטע צוויי דומאָס האָט פּוילען געשיקט 36 דעפּוטאָטען.

ער ענגעל־גובערנאָטאָר האָט זיך אָנגענומען די אידישע קריוודע, האָט וואַרשוי און לאָדזש אזוי אויסגעטיילט, אז די אידישע יוראָהרצייטען זאָלען קענען וועהרען אין שבת יוראָהרצייטען פּריהער פּלעגען פּוילישע צירקלען וועהרען, וואו די מעהרזיוויישען פערשיעדענע צירקלען, וואו די פּוילישען פון דער בעפעלקערונג איז א פּוילישע). אין אלי די ראָזיגע אידישע צירקלען האָט ער בעשטימט, דעם ערך נאָך, א גרויסע יוראָהרצייטען. מסיבה יועלען אידען קענען שיקען זייערען א דעפּוטאָט אין דומא אריין — אויף צוזאַמען די אונגערעכטע פּאָליאקען.

פון דער תורה זיינען בייַדע צדדים אויפּראשט געווארען: אי די פּאָליאקען, אי די אידען. פּאר בייַדע איז עס געקומען אונגערטעט. די ראָגע איז געווארען ערנסט, און דער וואהל־קאמפּף האָט זיך אָנגעהויבען פון בייַדע זייטען מיט דער גרעסטער ענערגיע און פּערבינדליכקייט.

5.

איידער עס איז פּובליציירט געווארען די אויסטיילונג, וואָס דער ענגערעל־גובערנאָטאָר האָט אויסגעטיילט די שטאָדט אין וואהל־בעזירקען לטובות די אידען, האָט מען אין פּוילען כמעט זיי ניט גערעדט פון די וואהלען. די נאַראָדאָוואָצעס האָבען געהאָלטען די גאנצע וואהל־אגיטאציע פּאר אן איבריגע זאך — וויל זיי זיינען זיכער געווען אין זייער נצחון. די אידישע בייַגערליכע גיפען האָבען געפּאָדערט, אז אידען זאָלען באָיקאָטירען די וואהלען — וויל זיי האָבען קיין שום אויסזיכטען ניט געהאָט נור אויף קיין נצחון, נור אפילו צו קענען ווירקען ווי אזוי עס איז אויף דעם רעזולטאָט פון די וואהלען. דער „בריינד" איז געווען די אייניציגע צייטונג, וועלכע האָט טאָג־איין, טאָג־אוים געפּאָדערט, אז אידען זאָלען געהען מעלדען אין בעשטעטיגען זייער וואהל־רעכט און זיך ניט אָבזאָגען פון זייער בירגערליכען רעכט און בירגערליכער פּפליכט. די זעלבע צייטונג האָט אויף אָנגעוויזען, אז עס זיינען דאָ געווייסע סמנים, לויט וועלכע עס לאָזט זיך אָנגעהמען, אז די פּאָליטיק פון די נאַראָדאָוואָצעס האָלט פּאר א באנקראָט — וויל ניט־קוקענדיג אויף זייער קרעמערייַ און רעאקציאָנערען כאראקטער, האָבען זיי דאָך אלין פערשפּיעלט און נאָר ניט געוואונען. העלמער געגענד האָט מען אָבגערייסען

פון פּוילען; די פּויליש־ווארשי־ייִדישע באהן האט מען אבגענומען אין רשות פון דער רעגיערונג און אלע פּוילישע בעאמטע — ביז 70 טויזענד מענשען — האט מען אבגעזאגט פון זייערע מעשנות בייַ דער באהן. קיין שטעדטישע זעלבסט־פֿערוואלטונג האט מען נאך נישט פֿיר־לען נישט געגעבען, און די בעפעלקערונג מוז זיין אונצופֿרידען מיט אזא פּאליטיק. אידען האבען געפּאלגט און מאסענווייז זיך אריינגע־טראגען אין די ווארשויבטען. דערבייַ האבען זיי געריסען אימשטאנד צו זיין צו שטויצען א פּראגרעסיוון קאנדידאט פון ווארשוי א. ה. ג. אויב די פּראגרעסיסטען וועלען זיך שטעלען גע־גען די נאר־אויצעב.

און אז די איינטיילונג איז בעוואוסט גע־ווארען, און עס איז קלאר געווארען, דאס אידען וועלען האבען א מעהרהייט וואהל־בעצירק און די וואהל פון א דעפוטאט וועט אבהענגיג זיין פון די אידישע שטימען, איז געווארען א מורא'די־גער טומעל צווישען דער בעפעלקערונג אין פּוי־לען. דער טומעל האט חויפּטזעכליך געפֿונען זיין אויסדרוק אין צענטר פון פּוילען, אין ווארשוי.

די גאנצע פּוילישע פּרעסע האט אין אין קול געשריען געגען דעם, וואס דער פּרעסי־דענט „פּרייַנד" האט די גאנצע קאמאנדע אי־בער די וואהלען אין פּוילען. זי האט אויך ערקלערט, אז קיין שום פּוילישע פּארטיי וועט מיט די „זשידקעס" נישט פֿיהרען קיין שום וואהל־אונטערהאנדלונגען; אז קיין פּאלאק וועט פון אידישע הענד נישט אננעהמען קיין כאנדאט און וועה וועט זיין די אידען, אויב זיי וועלען זייער מעהרהייט אויסניצען.

און אונרוהיג זיינען אויך די אידען גע־ווארען. זיי האבען זיך געפּיהלט ווי אין גרעס־טען אונגליק — ווייל זיי זיינען נישט נור ייִדנס פּראנטייאריכע, נאר אויך פּאליטיק צו פיהרען. און די אסימילאטאָרען האבען אין זייער פּרעסע געפּאדערט, אז אידען זאלען נישט וואגען צו געהען געגען דעם וויל־לען פון דער „פּוילישער מעהרהייט", און אז אידען וועלען זיך אונגליקליך מאכען, אויב זיי וועלען דאס יא וואגען. און צו די פּאליאקען זיינען זיי, די אסימילאטאָרען, געלאפֿען און זיי צוגע־זאגט, אז די אידען וועלען מיט זיי מיטגעהען. [illegible]

דא איז וויעדער דער „פּרייַנד" געקומען [illegible] און געשריבען, אז דא שטעהט פּאר א „קאמפּף פּאר רעכט". אידען מוזען אויסנוצען די לאגע, בדי זיך צו ערווערבען דאס רעכט צו העפֿרעזענ־טירען פּוילען אין דומע און דאס צווייטע רעכט — שיקען אין דומע א דעפוטאט פון ווארשוי, וועלכער זאל שטעהען פּאר אידישער גלייכבע־רעכטיגונג. אויך די שטים איז געהערט געווא־רען. און שוין אויף דער ערשטער גרויסער עפענטליכער פּאר־וואהל־בערזאמלונג, וואס אי־דען האבען צונויפּגעדרופּען, איז אנגענומען גע־ווארען באהנעדיג פֿעיאליציע:

1) איין אידישער דעפוטאט פון פּוילען;

2) פּון ווארשוי זאל מען שיקען א פּאליאק, וועלכער שטעהט פּאר אידישע גלייכ־בע־רעכטיגונג.

3) אויב אזא פּאליאק ייעט זיך נישט גע־פינגען, זאל ווארשוי אויך שיקען א אידען אין דומע אריין.

צווישען די בירגערליכע פּארטייען האָט זיך אזא פּאליאק נישט גיפֿונען. דער קאנדי־דאט פון די פּראגרעסיסטען האט ערקלערט, אז ער איז יא פּאר אידישער פּולבערעכטיגונג, אבער נור אין רוסלאנד, נישט אין פּוילען. ח לאגע פון די אידען איז, אלזא, נאך שווערע; ווארטען — מ'לאזט זיי אפילו נישט אי־נים זיין!

דא איז געקומען די העברעאישע „הצפירה" און האט דעם עולם מוטה געמאכט: מען זאל זיך נישט ווארפֿען אויף אבזיצען. אין ערגסטען פאל וועלען מיר א א י ד ע ן שיקען פון ווארשוי, און דערין וועלען דאך די פּאליאקען אליין שולדיג זיין.... וואהרום קיין אנטיסעמיט קענען דאך די אידען זייערע שטימען נישט אב־געבען?

און וויעדער איז דער „פּרייַנד" געקומען [illegible] האט דערמאנט דעם אידישען וועהלער, אז „פּוילען איז נאך נישט פֿערלוירען"; אז דאס א נ ט י ס ע מ י ט י ש ע פּוילען איז נאך נישט נ א צ י ן פּוילען; אז עס איז נאך דא א דער מאקראטיש (לייען: סאציאליסטיש) פּוילען, וואו אידישע פּולבערכטיגונג איז א זעלבסט־פֿערשטענדליכע זאך. און וויילען אידען אויפ־דיבטיג האלטען זייער רעזאלוציע; וויילען זיי זיך רעכענען מיט דער איצטיגער אהגעמיינער פּא־ליטישער לאגע אין רוסלאנד — דאן מיוזען זיי שיקען א דעפוטאט פון דער [illegible] בער זאל [illegible]

הויבען געגען אונזערע פערפאָלגער און געגען דעם גאַנצען אונטערדריקונגס־סיסטעם. אין אזא דעפּוטאַט וועלען זיי געפינען נור אין דעם אידיש־פּוילישען דעמאָקראַטיזשען בלאָק.

און אויך די שטים איז געהערט געוואָרען; אידען האָבען ערווועלט פּאַר א דעפּוטאַט, ווי אויך איז שוין מסתמא בעוואוסט, דעם פּוילישען סאָציאַליסט י א נ ע ל א.

דאַרפט איהר ווייסען, אז דער „בונד" האָט זיך פּעראייניגט מיט די פּ. פּ. ס. צו געהען אין וואַהלען האַנד בייַ האַנד (די פּ. ס. ד. זיינען צו דעם בלאָק ניט צוגעשטאַנען — ווייל זיי זיינען געגען אידישע נ א צ י א נ א ל ע רעכט אין פּוילען). אָט דער לינקער בלאָק האָט אַלזאָ, פּלוצלינג בעקומען די מעגליכקייט צו שיקען פּון וואַרשוי זיינעם א דעפּוטאַט אין דומע אַריין.

די לאַגע איז פּאַר אַלעמען קלאָר: אידען זיינען געבליבען בייַם צווייטען פּונקט פּון דער רערמאַנטער רעזאָלוציע (דער ערשטער פּונקט איז רעאַליזירט געוואָרען אין לאָדז), וואַרשוי שיקט א פּאַליאָק, וועלכער שטעהט פּרינציפּיעל פּאַר אידישער גלייכצערעכטיגונג, און דעם פּאַליאָק האָט זי געגומען פּונ׳ם סאָציאַליסטישען בלאָק.

דער פּוילישער גראָבער אַנטיסעמיטיזם פּון די נאַרדאָווצעם איז געפּאַלען אין וואַרשוי, לאָדז, לובלין, פּעטראָקאָוו א. ד. ג. דער פּוילישער „פּראָגרעסיווער אַנטיסעמיטיזם" איז געפּאַלען אין וואַרשוי און אין לאָדז.

פּון לאָדז געהט א איד אין דומע אריין, איינער א דאָקטאָר באַמאַש. זיין אייניציגע מעלה איז, וואָס ער איז א א י ד. פּון קיין פּאָליטישע איבערצייגונגען איז אין די אידישע קרייזען קיינמאָל קיין רעדע ניט. און פּון וואַרשוי... געהט אַלס פּאַרשטעהער פּון אידען א פּוילישער סאָציאַליסט.

דר. איזאַק אַרטמאַן

קולטור־היסטאָרישע בילדער

די פּרוי אין אינדוסטריע און אין פּרייַ פּראָפעסיאָנען.

יז היינט האָט יעדער שריט פּון פּראָגרעס געקאָסט די מענש־הייט שרעקליכע, לאַנג־יאָהריגע קעמפּפּע, טייכען מענשליכעס בלוט, אונצעהליגע מענשליכע קרבנות... אויך דעם חשבון פּון די קרבנות איז די מענשהייט געקראָכען פּאַר־ווערטס; די שארבענס פּון די קרבנות האָבען געדיענט אַלס א ליטער, אויף וועלכען די מענשהייט האָט זיך ערהויבען פּון דעם וויילדען, טהיערישען צושטאַנד צו דער איצטיגער מדרגה. ליעב דעם פּראָגרעס, וואָלטען מיר נאָך היינט אפשר ארומגעוואַנדערט אין די וועלדער און מדבריות, אפילו אָהן א פייַנענבלאָט. די אונצעהליגע קרבנות האָבען מיר צו פערדאַנקען מיט אַלעם דעם, וואָס מיר געניסען היינט. דאָס זיינען אמת'ען, וועלכע קיינער לייקענט ניט און יעדער, וואָס איז נור עטוואָס בעקאַנט מיט דער קולטור־געשיכטע פּון דער מענשהייט, וועט עס ניט בעשטרייטען. און אויב דאָס איז אמת אין כלל, איז דאָס בעזאַנדערס אמת אין בעצוג צו פרויען. אָהנע די ביטערע הונדערט־יעהריגע קעמפּפּע, אָהן דער גוואַלדיג־גרויסער צאָהל קרבנות פּון זייערע שוועסטער, וואָלטען נאָך היינט די פרויען גוועזן אין דעמזעלבען ניעדרי־גען פערשקלאַפּטען צושטאַנד, אין וועלכען מיר גפּינען זיי ביי די טערקען, ביי די כינעזער, ביי די ווילדע האָטענטאָטען. די פרויען קענען אין דעם פּרט פערגליכען וועלען מיט די אידען: אויסער די אַלגעמיינע צרות, די אַלגעמיינע פּרעניות'ן און בלוטיגע קעמפּפּע, וועלכע די מענשהייט האָט געהאַט דורכצומאַכען, כדי זיך צו ערהייבען צום דעם היינטיגען צושטאַנד, האָט די פרוי, אזוי ווי דער איד, נאָך איהרע ספּעציע־

לע צרות. צרות, אונטערדריקונג און פערקנעכטונג פון איהר הערר, איהר מאן! פאר טויזענדער און טויזענדער יאהרען האָט די פרוי געדולדיג געבויגען דעם קאָפּ, שקלאפיש געטראָגען דעם שווערען יאָך; פאר טויזענדער און טויזענדער יאהרען איז זי אפילו ניט בעטראכט געווארען פאר א מענש, נור מען האָט געקוקט אויף איהר, ווי אויף דעם מאנ׳ס אייגענטהום, ווי אויף א געבורט־מאשין, ווי אויף א תאוה־זאך פאר׳ מאן. אין איהר גאנצען לעבען איז זי קיינמאל ניט געווען מינדיג, קיינמאל ניט געווען זעלבסטשטענדיג: פאר דער חתונה איז זי געווען אונטער דער ממשלה פון פאטער, נאָך דער חתונה — אונטער דעם מאנ׳ס ממשלה, אונטער די שווערע, ברוטאלע הערשאפט פון מאן!

ביסלעכווייז אבער האָט אנגעהויבען אויף אין דער פרוי צו ערוואכען דער מענש; ביסלעכווייז, מיט פחד, מיט עהרפורכט, מיט אן אייגעבויגענעם קאָפּ האָט זי אנגעהויבען צו בעטען ביי איהר הערשער מען זאל כאָטש עטוואָס לויזער מאכען די שווערע, פערראָסטעטע קייטען, אין וועלכע זי איז געשמידט; זי האָט אנגעהויבען צו בעטען, כאָטש עטוואָס פרייהייט. פרייהייט אבער איז אזא מין זאך, וועלכע וועלט ניט געגעבען דורך בעטען. פרייהייט מוז ערקעמפט, ערארבעט ווערען. דער פרייז פון פרייהייט איז ליידער ביז איצט געווען בלוט, מענשען־בלוט און א סך נאך דערצו, אפט גאנצע טייכען, גאנצע ימים...

זעהענדיג, אז דורך בעטלען קען מען נאָר־נישט דערגרייכען, האָט די פרוי אנגעהויבען ביסלעכווייז צו פאדערן: אנפאנגס אין א שוואכע, מילדע פארם, שפעטער אבער רק שטארקער און ענערגישער ביז דער קאמפף איז אויסגעבראכען אפען. דאָס איז געווען א לאנגער, א שווערער, א בלוטיגער קאמפף. דער קאמפף האָט זיך נאָך ביז היינטיגען טאג ניט געענדיגט, אבער וואָס פאר א געוואלטיגער חילוק צווישען דער לאנג פון דער פרוי ווען דער אפענער קאמפף האָט זיך נור וואָס אנגעפאנגען, ביז איהר לאנג פון היינט! דאמאלס, ניט נור די בעסטע מענער, די מענער וועלכע זיינען געשטאנען אן דער שפיצע פון פראָגרעס, האָבען געקוקט אויף דער פרוי ווי אויף א נידעדריגע בעשעפענים, וועלכע טאר ניט זיין אהן אן אפעקא (רשות), אויב מען וויל ניט אז די גאנצע מענשהייט זאָל געהן צו גרונד. ניט נור, זאָנדערן, די בעסטע און ענטוויקעלסטע מענער האָבען אזוי געדענקט, נור אפילו די פרויען אליין האָבען זיך בעטראכט פאר אונמינדיגע קינדער, זייער אויסציגע בקשה איז געווען צו צוצולאָזען צו ארבייטען אין געווייסע צווייגען פון אינדוסטריע, וועלכע — נאָך דער נאטור נאָך — זיינען געווען „וויבערשע" ארבייט, נור די צען, די גילדעם, וועלכע האָבען פערגליייערט די גאנצע פראָדוקציאָן און איהר געהאלטען אין אייזערנע צוואנגען, האָבען אנגעווענדט אלע מיטעל די פרוי צוריקצוהאלטען פון דער אר בייט. פערגלייכט דעם צושטאנד פון דאמאל מיט דעם צושטאנד פון היינט: עס איז קוים דו א צוויייג, א ברענטש פון מענשליכע בעשעפטיגונג, אין וועלכע די פרוי זאָל ניט זיין פערטרעטען פערטעטען מיט א בכבוד׳ע צאָהל. היינט איז דאָס שוין א זעלבסטפערשטענדליכע זאך, געגען וואָס קיינער שטרייט שוין ניט. היינט ייערט שוין געקעמפפט ניט פאר רעכט אויף ארבייט, נור פאר פולע גלייכבערעכטיגונג פון דער פרוי מיט׳ן מאן. אז דער זיג וועט ניט גאנץ לאנג לאָזען וואַרטען אויף זיך, רעכען איך, איז איבעריג צו בעווייזען.

און דאָ זעהן מיר א מערקווירדיגע ערשיינונג: די פאבריק, וועלכע האָט ארויסגעריסען די פרוי פון איהר היים און איהר געמאכט פאר א לוין־שקלאפין, איז צו דער זעלבער צייט אויף דער פרוי׳ס בעפרייערין; זי האָט געמאכט די פרוי זעלבסטשטענדיג, און האָט אין גאנצען אומגעביטען „די פאבליק אפיניאן" וועגען דער פרוי: מען האָט אנגעהויבען קוקען אויף איהר און איהר צו בעהאנדלען ווי א מענש. זי, די פרוי, איז ארויסגעריסען געווארען פון קיך מיט איהרע קליינציגע פערטעמפענדע אינטערעסען פון טעפלאך און גרעפלאך און איז אריינגעצווונגען געווארען אין אלגעמיינעם, מענשליכען קאמפף פאר פראָגרעס אין העכסטען זין פון וואָרט, פאר די בעפרייאונג און גליק פון א לע מענשן. די פרוי, וועלכע איז ביז דאָן געווען די קאָנסערוואטיוסטע בעשעפענים, געווען א שטארונג פאר׳ן פראָגרעס, שטעהט איצט שולטער ביי שולטער מיט׳ן מאן אין קאמפף פאר די פראָגרעסיוסטע אידעען, פאר׳ן סאציאליזם. זי האָט ענדליך דערקענט דעם ריכטיגען וועג פון דער בעפרייאונג פון דער גאנצער מענשהייט

און פאָלגליך אויך איהר אייגענע בעפרייאונג. אין דעם ארטיקעל וועלען מיר זוכען צו געבען א גאנצן רייצען [illegible] די קעמפפע, וועלכע די פרוי האָט געהאט דורכצומאכען איידער זי האָט זיך דערשאָפען צו א רעכט אויף ארבייט און דעם פּלאץ, וועלכען זי פערנעהמט איצט אין אינדוסטריע און אין [illegible].

מיר וועלען בלויז דערמאָנען פאַרבייגעהענדיג, אז שוין אין מיטעלאלטער איז די פרוי אריינגעצויגען געוואָרען אין פערשיעדענע מיאָכות, ווי שפּינען, וועבען, נעהען, שטריקען און דערגלייכען — ארבייט, וועלכע זי האָט גערוזט צושטעלען צו די קלויסטערס און אין די הויפען פון די פּריצים; אז דורך די שטענדיגע מלחמות איז די צאָהל פון מענער, און זי, די פרוי, איז געווען געצוואונגען זיך אליין מפּרנס צו זיין; אז דורך די ענטוויקלונג פון שטעדט האָבען אָנגעהויבען צו שטרעמען פון די דערפער מאַסענווייז פרויען, וועלכע האָבען געזוכט בעשעפטיגונג, עס האָט זיך אָנגעהויבען א גרויסע מיגראַציע פון לאַנד צו שטאָט, וואָס האָט נאָטווענדיג פאָרגעקוקט צוויישען זיי און די מענער. די מענער האָבען אָנגעוועגדעט אַלע מיטעל די פרויען צוריקצוהאַלטען, זיי צו פערשטויסען פון דער ארבייט. ציעלשט האָבען זיי אָנגעהויבען צו פערלאַנגען, אז די פרויען, כדי צו ארבייטען, מוזען געהערען צום צאָפּ, מיינעדיג, אז די שווייריגקייטען, וועלכע זיינען געשטאַנען אין וועג ביים אריינטדעטען אין צאָפּ, וועלען אָבהאַלטען די פרויען פון דער ארבייט. זשהענדיג אָבער, אז דאָס העלפט ניט, איז לאָ די וואָס מען האָט אויפגעהערט אריינצונעהמען די פרויען אין צאָפּ, האָט מען נאָך ארויסגעטריבען די, וועלכע האָבען שוין גערוהרט צו איהם. מען איז געגאַנגען אזוי וויט, אז מען האָט אריינגעלאָזט אין חרם יעדען ארבייטער, וועלכער האָט זיך „ערניעדריגט“ צו שטעהען און ארבייטען צוזאַמען מיט א פרוי. מען האָט ארויסגעגעבען שטרענגע גזירות: „אָהן אויפּ־ארבייט. „אָהן אויפּ דאָס אָבער געהאַלפען ווי א טויטען באַנקעס: דאָס שטרעבען צו לעבען קען ניט אָבגעהאַלטען ווערען דורך קיינע גזירות, דורך קיינע אָדער גרויסע שיקאַנירונגען. זשהענדיג, אז מען נעהמט זיי ניט אריין אין די צעבען, האָבען די פרויען גע־ריכטעט אייגענע פרויען־צעבען. נור דאָ זיינען דער פרוי געקומען צו הילף די געשעפטסלייט,

וועלכע האָבען שטאַרק געליטען פון די צעבען, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זויער סחורה פון די צעבען, האָבען די גע־שעפטסלייט אָנגעפיבען אריינצוצעבען ארבייט צו די פרויען, די ארבייט, וועלכע איז געמאַכט געוואָרען אין דער היים, וואו די גאנצע הויז־געזינד האָט מיטגעאַרבעט. דאָס איז געווען דער אָנהויב פון הויז־אינדוסטריע, פון סוועטינג סיסטעם, וועלכע האָט זיך מיט דער צייט ענט־וויקעלט און קען ניט אויסגעראָטעט ווערען עד היום. עס איז, נאַטירליך, איבריג צו זאָגען, אז די געשעפטסלייט האָבען עס געטהאָן ניט מחמת ווי האָבען סימפּאַטיזירט מיט די פרויען, נור פשוט ווייל די פרויען האָבען געארבייט פאַר האַלב אומזיסט, ווי האָבען זיך בענוגענט מיט וועלבען־עס־איז פרויז. דאָס איז געווען דער ערשטער קלאַפּ פאַר די צעבען. א צווייטער, א שווערערען, האָט האָבען די צעבען געקראָגען דורך די ערפינדונג פון וואוקאנסאן און שפּע־טער, פערבעסערט פון ארקראוט, די ערפינדונג פון די וועב־מאשין, אזוי, דאָס שוין אין יאהר 1762 זיינען אין סענט־קווינטין (פראנקרייך) אריין בעשעפטיגט זעהזאָרען אכט־צעכציג־טויזענד וועבער.

דעם טויט־קלאַפּ האָבען די צעבען ערהאַלטען אין יאהר 1767. אין דעם יאהר האָט דער ענג־לענדער ערפינדער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וועלכע איז בעטרייבען געוואָרען מיט וואַסער־קראַפט. דיזע ערפינדונג האָט אין גאנצען רעוואָלוציאָנירט די ארבייט בכלל אין די פרויען־ארבייט בפּרט; זי, די ערפינ־דונג, האָט א תל געמאַכט פון די צעבען און פון [illegible]. די ארבייט, וועלכע האָט פרי־דער געפאַדעמט די שטאַרקע טוסקולען פון מאן, איז איצט געטהאָן געוואָרען פון מאשין מיט דער הילף פון פרויען, און געטהאָן געוואָרען צעהן מאָל און אפט הונדערט מאָל גיכער.

עס פערשטעהט זיך, אז דאָס האָט געוואַל־דיג פערגרעסערט די קאָנקורענץ ניט נור צווי־שען מאן און פרוי, נור אפילו צווישען די פרויען־גופא. דער קאַמפּף פון די מענער געגען די פרויען־ארבייט איז געוואָרען נאָך שטאַרקער, נאָך פּערביטערטער. זיי, די מענער פון די צעבען, האָבען אָנגעפיהרט דעם פערצווייפעל־טען קאַמפּף ביז נאָך דער גרויסער פראנצויזי־

שער רעוואלוציאן, וועלכע — ווי א געוואלדיגער שטורם — האט אוועקגעוועהט אלעס, וואס איז געווען פערשימעלט, פערפיילט, פערגייעדט.

אין 1791 האט דער קאנווענט אויפגעלייזט אלע צעבען, פון וועלכע די פרויען זיינען געווען ארויסגעטריבען און דורך דעם אליין האט דער קאנווענט גלייכגעשטעלט די פרוי מיט'ן מאן אין בעזוג צו ארבייט.

דער לעזער מוז אבער ניט מיינען, אז דער קאנווענט איז מיט אמאל געוואָרען אזוי בעגייסטערט פאר די פרויען־רעכטע, אז ער האט די פרויען פרייוויליג גלייכגעשטעלט מיט'ן מאן בנוגע צו ארבייט. די פרויען האבען שוין לאנג בעפאר געקעמפט פאר פרייהייט, זיי האבען א גרויסען אנטהיל גענומען אין דער רעוואלוציאן, סיי אין אגיטאציאן דורך גרינדונג פון פאליטישע קלובען, וואו די גאנצע רעוואלוציאן איז פארבארייטעט און ארגאניזירט געוואָרען, סיי אין שלאכט גופא. דען דאם זיינען פרויען, וועלכע האבען דעם 6טען אקטאבער 1789 צוערשט געשטורעמט דאם ראטהויז פון פאריז און דאן, אכט־טויזענד אין צאהל, אוועקמארשירט נאך וועדסייל און געצוואונגען דעם קעניג צו געהען נאך פאריז. די פרויען, בעמערקט גאנץ ריכטיג מישעלעט, האבען דעם 6טען אקטאבער איינגענומען דעם קעניג און דאם קעניגטהום גראדע אזוי ווי די מענער האבען דעם 14טען יולי איינגענומען די באסטיליען, מיט דעם חלוק, אז נאך וועדסייל זיינען געגאנגען בלויז פרויען, וועהרענד אין שטורמען פון באסטיל האבען אויך פרויען אנטהיל גענומען. איצט, ווען צוזאמען מיט לודאוויק דעם צוצוהנטענם קאפ זיינען ארונטערגעפאלען אויך די שווערע, פערזשוואורטע קייטען, אין וועלכע דאם גאנצע פאלק איז געווען געשמידט; איצט, וועו דאם גאנצע פאלק איז געווען פער'שבור'ט פון בע־פרייאונגם־גייבט און אויף אלעמענם ליפען זיינען געלעגען די יע־טער „פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט", איצט האבען אויך די פרויען גערעכענט, אז מען וועט אן זיי ניט פערגעסען. זהענדיג אבער, אז מען פארגעסט יא אן זיי אדער, ייעניגסטענם, מען מאכט זיך פערגעסענדיג, האבען זיי אנגעהויבען זיך צו ארגאניזירען און צו פארדערען מענשליכע רעכטע. עם האבען אנגעהויבען צו ערשיינען צייטשריפטען און בראשורען, אין וועלכע מען האט געזוכט צו בעווייזען די אונגערעכטיגקייט און שעדליכקייט פאר די גאנצע מענשהייט, וואס מען האלט די פרוי אין שקלאפערייי.

פון דעם אבער, וואס איז אויסגעוואָרצעלט פון דור דורות, קען מען זיך ניט בעפרייען מיט א מאל. די פרויען־קלובען זיינען געווען גוט, כלי זמן זיי האבען געהאלפען ארונטערוואָרפען דעם יאך פון דער טיראניי. קוים אבער האבען די קלובען אנגעהויבען צו פארדערען אויך פרייהייט פאר פרויען, זיינען אויסיגע קעפ פון דער לייטונג (ווי אלימפ דע סאנזש) געפאלען אונטער דעם גיליאטינע, און די קלובען פון די פרויען זיינען דעם 30טען אקטאבער 1793, נאיקאן פערבאטען און געשלאסען. די פרויען האבען אבגעהאלטען שטורמישע פערזאמלונגען, זיי האבען אויסערוועלט א דעפוטאציאן צו דער קאמונע פון פאריז, וואו זיי האבען זיך מיט געוואלט געמוזט אריינרויסען, כדי צו פערלאנגען מען זאל די קלובען וויעדער עפענען. מען האט זיי אבער אפילו צום וואָרט ניט צוגעלאזען און דער נעכטיגער פראקוראטאר שאמעט האט זיך גיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און געהאלטען צו זיי אזא מין דרשה: „די נאטור האט געזאגט צו דער פרוי: „זיי א ווייב!" די ערציהונג פון די קינדער, די זיידיאריגען, די זיכע עבודה פון בעזארגט'שאפט, דאם איז דער גרענעץ פון דיין ארבייט, איך ערהויב דיך הארום צו א גרעסטן פון הויז־טעפעל; דורך דיין חן, דורך דיין שהנהייט, דורך דיין צנועה'שאפט, וועסטו בעהערשען אלע די, וועלכע רינגערום דיך אדים! איהר נאריש פרויען, וואס איהר ווילט ווערען מענער, וואס פערלאנגט איהר נאך? איהר בעהערשט אלרעדי [illegible] איך צו די פים, אייער דעספאטיזמום איז די אייגיגע מאכט, וועלכע מיר, מענער, קענען ניט בייקומען. אין נאמען פון נאטור בלייבט, וואס איהר זייט." די דעפוטאציע האט אבער זיך ניט געלאזט אבפערטיגען מיט שהנה קאמפלימענטען, מען איז געווען געצוואונגען זיי מיט געוואלט ארויסצוטרייבען פון זאל און מען איז נעגאנגען אזוי ווייט, אז וועו פרויען האבען זיך פערזאמלט מעהר ווי פינף צוזאמען, האט מען זיי בעשטראפט מיט תפיסה. עם האט אלזא אויסגעזעהן, אז די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציאן, וועלכע איז געווען דער עמוד האש, די בעפרייערין פון דער גאנצער מענשהייט, האט

בשום אופן ניט געווּאָלט לויז מאכען די קייטען פון א גאנצע, און אפשר א גרעסערע, העלפט פון דער מענשהייט.

דאָס האָט אָבער בלויז אזוי אויסגעזעהן. קיין בעוועגונג, ייעלכע איז דער רעזולטאט פון אמת'ע בעדירפניסע פון לעבען, א בעוועגונג, וועלכע איז א פאָרטשריט צום פֿראָגרעס. קען ניט אויסגעאָטעט ווערען דורך געזעצען, דורך פערפאָלגונגען. מען קען אויף א ווייליע די בעוועגונג אָבשטעלען, איהר אונטערדריקען, מען קען איהר אָבער בשום אופן ניט אויסראָטען. די פרויען־בעוועגונג, וועלכע דער קאָנייענט האָט געוועכענט פאר טויט, איז בלויז אויבערפלעכליך געווען רוהיג, אין דער אמת'ען איז דאָס איצט געווּאָרען א ברענענדע טאָגעס־פראגע, א פראגע, מיט וועלכער עס האָבען זיך געמומען בעשעפטיגען די בעסטע און גייסטרייכסטע מענשען ניט נור אין פראנקרייך, נור אויך אין אנדערע לענדער, ווי אין ענגלאנד מערי וואָלסטאָנקראפט, און דייטשלאנד טעהאדאר פאָן היפּפעלס און אין אמעריקא, מערסי אָטיס וואררען מיט איהר פריינדין אביגאיל סמיט אדאמס. מען האָט אנגעהויבען צו פאָרדערען ניט נור דאָס רעכט אויף ארבייט, די גלייכע רעכטע פאר'ן געזעץ, נור אויך גלייכע רעכטע אויף בילדונג.

עס ווּאָלט אונז געפיהרט צו ווייט, ווען מיר ווּאָלטען זיך אָבשטעלען אויף די שרעקליכע קעמפפע, וועלכע די פרויען האָבען געהאט דורכצומאכען, איידער זיי האָבען ערווּאָרבען די רעכטע. מיר מוזען אָבער וועניגסטענס ערינערען די נעמען פון די ערשטע פאָרקעמפפער־רינען פאר פרויערעכטע*). עליזאבעט בלעקוועל איז געווען די ערשטע פרוי אין אמעריקא, וועלכע האָט זיך ניט אבגעשראָקען ווּאָס מען האָט איהר אבגעזאָגט פון 12 מעדיצינישע פאקולטעטען. זי האָט אריינגעטרעטען אלס פריוַע צוהערערין אין זשענעוייא, געענדיגט דאָקטאָר און זיך צוריקגעקהרט נאָך אמעריקא, וואו אין יאהר 1850 איז זי געווּאָרען די הויפּט־ערצטין אין ניו יאָרק פרויען־האָספיטאל. אין 1866 איז אין יאווא אראבעלא מאנספיעלד געלונגען צו קריגען די הסכמה פון סופרים־קאָורט צו פראק־

*) די ווייטערדיגע פאקטען און סטאטיסטיק האָב איך הויפּטזעכליך ענטנומען פון לילי בראון'ס בוך „די פרויען־פראגע".

טיצירען אלס אדוואָקאט. עליזאבעט גאררעט איז אין 1865, נאָך גרויסע מאטערנים, נאכדעם ווי זי האָט אין אויסלאנד געענדיגט מעדיצין, געלונגען צו קריגען די ערלויבנים צו פראקטיצירען אין לאנדאן. אין 1859 האָט מיסס דזשעסי בוטשערעט געגרינדעט אין ענגלאנד א סאָסייטי מיט דעם צוועק צו לערנען פרויען פאָטאָגראפיע, צייכנען, בוכהאלטערי, ליטאָגראפיע און נאָך פערשיידענע אנדערע מלאכות. עס האָבען זיך א שאָט געטהאָן פרויען פון אלע עקען פון ענגלאנד. די רעזולטאטען זיינען געווען גרויסארטיגע: בשעת אין 1851 איז אין ענגלאנד ניט געווען קיין אינציגע פאָטאָגראפיסטין אָדער בוכהאלטערין, זיינען אין 1861 שוין געייען 308 בוכהאלטערינען, 130 פאָטאָגראפיסטינען, 7,000 פערקויפערינען, און אין 1871 איז די צאָהל פון די בוכהאלטערינען שוין געשטיגען אויף 1755. ענגלאנד'ס ביישפיעל האָבען געפּאלגט אנדערע לענדער: אין שוועדען זיינען אין דעם משך פון 1859 ביז 1861 געגרינדעט געווּאָרען העכערע און האנדעלס־שולען, סעמינאריומס פאר לעהרערינען; אפילו אין רוסלאנד איז, נאָך א גרויסע אגיטאציאָן, געלונגען צו צווינגען די רעגיערונג צו עפענען, אין 1867, אן אוניווערזיטעט פאר פרויען. א יאהר שפעטער האָט שוין ווארווארא רודניאווא געענדיגט אלס דאָקטאָר מעדיצין אין פעטערסבורגער אקאדעמיע. אין האלאנד און בעלגיען האָבען די פרויען אין 1865 זיך ערּאָבערט דאָס רעכט אויף אפטייקער.

פראנקרייך איז געווען די ערשטע, ייעלכע האָט אנגעהויבען אנצושטעלען פרויען אין פאָסט אפיס. אויף דורך דעם אייגפלוס פון דער קיין־זערין יעווגעניע האָט פאריז געפענט די טהירען פון אוניווערזיטעט פאר פרויען.

די פעראייניגטע שטאאטען פון אמעריקא זיינען געגאנגען אין די פאָדערסטע רייהען פון דער בעוועגונג פאר פרויען־עמאנציפּאציאָן. אין די 70ער יאָהרען פון פאריגען יאהרהונדערט האָט זיך אנגעהויבען א שטארקע בעוועגונג פאר העכערע פרויען־בילדונג, און די בעוועגונג האָט ניט געטראפען קיינע גרויסע שטערונגען. שוין אין 1874 האָט באָסטאָן געפענט א מעדיציניסשען פאקולטעט פאר פרויען. הייַנט זיינען פאר די פרויען אפען אלע מעדיצינישע פאקולטעטען. אפילו פאר טהעאָלאָגיע (פאר גלחים) און יורים־פרודענץ (ארווּאָקאטען) איז זיי ענדליך גלונגען

מען זאל עפענען פאר זיי די טהירען. עס פער־שטעהט זיך, ניט אהן א גרויסען קאמפף. לייכ־טער איז געגאנגען די פרויען פון די פעראייניג־טע שטאאטען אין אנדערע, ניט פראָפעסיאָנעלע, פאלען. אין 1862 האָט געגערל ספיננער, צו אלעמען אונצופרידענהייט, אָנגעשטעלט זיבען פרויען אין נאציאנאל באנק, און בלויז מיט דרייצעהן יאהר שפעטער זיינען שוין בעשעפ־טיגט געווען איבער טויזענד פרויען מיט די העכסטע צופרידענהייט פון די באנק־דירעק־טאָרס. כמעט צו דערזעלבער צייט האָט מען אויך אָנגעהויבען אָנצושטעלען פרויען אין פּאָסט־אָפיס. עס האָט זיך אָנגעהויבען א גרוי־סע אגיטאציאָן פאר פרויען־ארבייט. אגיטא־טאָרינס זיינען ארומגעפאָהרען פון שטאדט צו שטאדט, אגיטירענד פאר פרויען־ארבייט. די העכסטע מדרגה האָט די בעוועגונג דערגרייכט נאָך דעם בירגערקריעג, וואו די פרויען האָבען זיך אויסגעצייכענט אלס קאָרעספּאָנדענטען, נוירסעס, דאָקטוירים און דערגלייכען. מען האָט דאן געזעהען, אז די פרוי טויג ניט נור צו קאָבען באָרשט און געפילטע פיש, נור אז זי איז אויך פעהיג צו טהון כל המינים ארבייט און איז בעריים זיך מקריב צו זיין פאר איהרע מיט־מענשען, וועז דאָס איז נויטיג. דער רעזולטאט איז, אז היינט פון 484 קאללעדזשעס און אוני־ווערזיטעטען ווערען פרויען צוגענומען אין 345, און פון 51 טעכנישע שולען זיינען פערטרעטען אין 28. חוץ דעם זיינען פאראן 4 אוניווערזי־טעטען און 160 קאללעדזשעס נור פאר פרויען.

זייט דעם יאהר 1886, וועז עס האָבען גע־שטודירט אין די אלע אנשטאלטען אן ערך פון 36־טויזענד פרויענצימער, איז היינט זייער צאָהל מעהר ווי פערדאָפּעלט. אויסער 6 מעדיצינישע פרויען־אָקאָדעמיעס, ייערען זיי אָנגענומען אין אלע מעדיצינישע אנשטאלטען. אפילו טהעאָלאָגיע איז זיי ערלויבט צו שטודירען.

זייט 1872, וועז אין אילינאיז סטייט איז געזעצליך בעשטימט געווארען, אז בנוגע די בע־שעפטיגונג זאל קיין חלוק ניט געמאכט ווערען צווישען מאן און פרוי, האָבען כמעט אלע איב־ריגע שטאאטען דאָס זעלבע געטהאָן, אזוי, דאָס היינטצוטאג איז כמעט ניט פאראן קיין בע־שעפטיגונג וואו פרויען זיינען ניט פערטרעטען. זייט דאָקטאָר אניטא נויקאָם איז אפּאינטעט געווארען אלס מיליטער־ארצט, מיט דעם טיטעל פון א פּאלקאָווניק, הייסט עס, אז אפילו אין דער ארמיי איז פאר די פרויען אָפען די טהי־רען. אין צווי סטייטס זיינען פרויען אלס מי־ניסטערע פון פּאלקס־בילדונג; אין 22 שטאא־טען זיינען 227 פרויען סופּעראינדענטען איבער די שולען. מיסס עסטעל ריעל איז די הויפּט־אינספּעקטאָרין איבער די אלע אינדיאנער שו־לען; אין מישיגען איז א פרוי אלס פראָקוראָר (דיסטריקט אטארני); אין דאָם רוב פּאָרלא־מענטען זיינען די סטענאָגראָפּען פרויען; 30 פּאבריק־אינספּעקטאָרס זיינען פון שייאבען געשלעכט. אויך זיינען מאסען פרויען בעשעפ־טיגט אלס ביבליאָטעקארס אין די ארכיוון, אין אלע מיניסטעריומס. אין 22 שטאאטען מעגען פרויען זיין אדוואָקאטען. זיי זיינען אויך אין מעהרערע אוניוועזיטעטען אלס פראָפעסאָרינען אָנגעשטעלט. עס זיינען שוין פאָרהאנדען אפילו פרויען מיאָרס. זיי האָבען אויך פערטרעטע־רינס אין ארכיטעקטור.

וואָס אנבעטרעפט געשעפטען האָבען זיי אייגענע, און זיי זיינען די פיהרערקעס פון גע־וואלדיגע געשעפטען, זיי זיינען פערנומען אין ערציהונג פון בהמות און עופות, זיי פראָדוצירען מילך־פראָדוקטען, אייער, קרייטיכער און דער־גלייכען, דורך וואָס פיעלע האָבען ערוואָרבען אוצרות.

כמעט דיזעלבע צושטענדע געפינען מיר אויך אין ענגלאנד מיט דעם חילוק, אז דאָרטען האָבען די פרויען געהאט א האָרטערען קאמפּף מיט זייערע געגנער — די מענער, ווי אין אמע־ריקא. אבער סוף כל סוף האָבען די פרויען דאָך געזיגט, און היינט זיינען זיי פערטרעטען אומעטום, ויאו פיזישע אָדער גייסטיגע ארבייט ווערט געפאָדערט.

פראנקרייך איז אין דעם פּרט אָבגעשטאנען פון אמעריקא און ענגלאנד. די פרויען האָבען דאָ ערשט אם ענדע פון 19טען יאהרהונדערט זיך דערשלאָגען צו די רעכטע, וועלכע זיי האָבען שוין לאנג געגאסען אין די צווי אויבענגענאנטע לענדער. דאָ האָבען זיך בעזאָנדערס אויסגע־צייכענט די פרויען אלס שריפטשטעלעריענן און ־אַרטעפאָנדענטען.

אפילו אין צארענלאנד, וואו דער דעספּאָטיז־מום הערשט אזוי אונגעשטערט, זיינען אויך פאראן א מאסע דאָקטוירים־פרויען, וועלכע זיי־נען אָנגעשטעלט פון דער רעגיערונג, א סך לעה־

רעריכ, אינספּעקטאָרס פון פאַבריקען, אָנגעשטעלט אין די קאָזאָנע באַנקען, פּאָסט און אזוי ווייטער.

וואָס אנבעטרעפט די איבריגע אייראָפּעאישע לענדער גענוסען די פרויען אומעדום כמעט די זעלבע פריהייטען ווי אין ענגלאַנד אָדער אַמעריקא. די אויסנאַהמע אין דעם פּרט מאַכט דאָס געביטעט דייטשלאַנד. דאָרט האָבען נאָך ביז היינט די פרויען זיך ניט געקענט דערשלאָגען צו אלע פרייע פּראָפעסיאָנען און צו אלע אנדערע בעשעפטיגונגען. ערשט אין 1899 האָט מען אָנגעהויבען ארויסצוגעבען צו פרויען דיפּלאָמאַס פאַר דאָקטוירים און אפּטייקערס. די רעגיערונג און די „פּאָליטיק אפּיניאָן" זיינען שטאַרק געגען די פרויען־בעיגעונג און וועגדען אָן אלע מיטלען די בעוועגונג צו פערניכטען, וויל די בעוועגונג קען חלילה וחס פערדאַרבען די פרוי אין איהר „וויבליכקייט". די אנזיכטען, וועלכע דער קיסר האָט אויסגעדריקט, אז די פרוי דארף בלויז קענען די דריי אותיות „קוי" „קיכע, קינדער און קירכע", ווערט, ליידער, געטהיילט אפילו פון דעם דייטשען ליבעראַלען פּיליכטער. די איינציגע, וועלכע קעמפּפען פאַר פרויענרעכטע זיינען, ווי עס פערשטעהט זיך, די סאָציאַלדעמאָקראַטען. נור יעדענפאַלס איז דייטשלאַנד פיעל הינטערשטעליג בנוגע צו פרויען־רעכטע ווי אנדערע לענדער, וועלכע שטעהען קולטורעל פיעל נידריגער פאַר איהר.

עס ווערט זיין אינטערעסאַנט צו ווארפען א בליק, ווי די פרויען זיינען פערטרעטען אין פערשיעדענע לענדער אין די פרייע פּראָפעסיאָנען.

בעשעפטיגונגען:

	דויטשלאַנד	עסטרייך	פראַנקרייך	ענגלאַנד	פעראיינ. שטאַטען
בעאמטע און בעשעפטיגטע פון דער רעגיערונג.	1852	1222	832	13711	4875
פּאָסט, טעלעגראַפען און טעלעפאָן	2499	2703	5211	4356	8474
אייזענבאַהן אָנגעשטעלטע	382	605	3767	849	1438
גייסטליכע (גלחים)	——	——	——	——	1143
דאָקטוירים, כירורגען און דענטיסטען	——	14623	13475	53057	41396
וועטערינארען (טהיער ערצטע)	——	——	——	2	2
אדוואָקאַטען	——	——	——	——	208
לעהרער	66181	21417	68837	144995	246066
שריפּטשטעלער, רעדאַקטערע און זשורנאַליסטען.	410	332	391	660	3613
אַרכיטעקטען	——	20	——	19	22
אינזשינערען	——	——	——	——	124
אפּאָטהעקער	60	134	——	2496	2201
פּאָטאָגראַפען	208	156	——	——	346

לאָמיר איצט זהען די פערהעלטניסע צווישען די צאָהל פון די מענשען בכלל און די צאָהל, וועלכע זיינען בעשעפטיגט אין ערווערבען פון חיונה, ווי אויך די פערהעלטניסע צווישען בעאָן און פרוי.

לענדער	יאָהר	די בעפעלקערונג בכלל		בעשעפטיגטע מענשען		אין פּראָצענט פון יעדען 100 זיינען	
		מענער	פרויען	מענער	פרויען	מענער	פרויען
פ. שטאַטען	1880	25,518,820	24,636,963	14,744,942	2,647,175	57,78	10,74
"	1890	32,606,880	30,554,370	18,821,090	3,914,571	58,69	12,81
ענגלאַנד...	1881	12,639,902	13,334,537	7,783,656	3,403,918	61,58	25,53
"	1891	14,052,901	14,949,624	8,883,254	4,016,230	63,20	26,87
פראַנקרייך..	1881	18,656,518	18,748,772	10,496,652	5,033,604	56,26	26,84
"	1891	18,932,354	19,201,031	11,137,065	5,191,084	58,82	27,03
דייטשלאַנד	1882	22,150,749	23,071,364	13,415,415	5,541,517	60,56	24,02
"	1895	25,409,191	26,361,123	15,531,841	6,578,350	57,19	24,94
עסטרייך...	1880	10,819,737	11,324,516	6,823,891	4,688,687	63,09	41,40
"	1890	11,689,129	12,206,284	7,780,491	6,245,073	66,56	51,16

אין דעם משך פון צעהן יאהר, פון 1880 ביז 1890, האבען זיך די ארבייטער און ארבייטערינען פערמעהרט אין פאלגענדע פראפארציע:

לענדער	מענער פערגרעסערט		פרויען פערגרעסערט	
	אין צאהל	אין פראצ.	אין צאהל	אין פראצ.
פעראייניגטע שטאאטען	4,076,148	27,64	1,267,414	47,88
ענגלאנד	1,099,598	12,38	612,312	15,22
פראנקרייך	640,413	6,10	157,480	3,11
דייטשלאנד	216,426	15,78	1,036,833	18,73
עסטרייך	956,600	14,02	1,556,386	33,19

דער לעזער זעהט אלזא, אז די צאהל פון די פרויען־ארבייטער וואקסט א סך, א סך גיכער ווי די צאהל פון די מענער. וועהרענד די מענליכע בעפעלקערונג האט זיך פערגרעסערט דורכשניטליך אויף 13,77 פראצענט, איז די צאהל פון ארבייטער געוואקסען אויף 15,18 פראצענט; די בעפעלקערונג פון די פרויען איז געוואקסען אויף 13,46 פראצענט און זייער צאהל פון ארבייטער איז געשטיגען אויף 23,62 פראצענט. און אזוי האלט עס אין איין ייאקסען. עס זיינען פארהאן פראפעסיאנען און אינדוסטריען, וואו די פרויען האבען כמעט אין גאנצען ארויסגעשטופט די מענער. אזוי, צום ביישפיעל, די לעהרער פון פאבליק סקולס אין די פעראייניגטע שטאאטען זיינען כמעט אין גאנצען ארוים פון סיסטעם, און זייער פלאץ האבען פערנומען לעהרערקעס. דאס־זעלבע איז אויך אין די טעלעפאן קאמפאניעס. אלס פרויען־אינדוסטריע קענען מיר שוין הייבט אנרופען דרעסס און וואש מייקערס, העקלען, פיטצמאכערי, בלומען, פעדערען, שפיצען־מאכערי; בוכבינדערי, פאפיער־באקסעס, גוטאפערטשא, קאוטשוק הייבען אויך אן אי־בערצוגעהן אין די פרויען־העגד.

ווי קומט עס, אז דער פרוי איז געלונגען צו פערנעהמען אזא בכבוד'ען פלאץ אין אינדוסטריע און פון פיעלע ברענטשעס דעם מאן אין גאנצען ארויסצושטופען? עס איז דער דער פרוי געלונגען דאס צו דערגרייכען, ווייל זי האט אירגענווילליגט צו ארבייטען פאר פיעל קלענערע שכירות ווי דער מאן. איך ווייל ניט בעלעסטיגען דעם לעזער מיט ווייטערע ציפערען, איך קען אירם בלויז זאגען, אז כמעט אין יעדע ברענטש קריעגט די פרוי פאר דיזעלבע ארבייט א סך, א סך ייעניגער ווי דער מאן. דאס איז געווען די הויפט־געווהר מיט וועלכער זי האט געקעמפפט געגען מאן, און איהם טהיילווייז בעזיגט. אויב אזוי, וועט זיך מיט רעכט טראכטען דער לעזער, וועט דאך קומען א צייט, וען דער מאן וועט אין גאנצען ייערען ארויסגעטריבען פון פון אינדוסטריע, און די פרוי וועט פערנעהמען זיין פלאץ. דען, אז די פרוי זאל זיך צוריקקעהרען צום אלטען ארט לעבען, דאס הייסט, זיין א בעל הבית'טע אין שטוב און אין קוך, איז אבגערעדט. עס קען ניט געלייקענט ווערען, אז טהיילווייז איז און וועט אזוי זיין. אבער בלויז טהיילווייז. דען ערשטענס ווערט תמיד פערקירצט די ארבייטס־צייט און ניט די געלעגענהייט אלץ מעהר מענשען צו ייערען בעשפטיגט; צווייטענס האבען מיר שוין אנגעוויזען, אז עס ווערען אלץ מעהר און מעהר ספעציאליזירט „פרויען־ארבייט און „מענער־ארבייט"; דריטענס, און דאס איז די הויפט, פאנגען אן די פרויען זיך צו ארגאניזירען ניט נור אין בעזונדערע יוניאנס, (ווייל פיעלע מענער־יוניאנס נעהמען זיי נאך עד היום ניט ארייז אין זייערע יוניאנס,) נור זיי הייבען אן אריינצוטרעטען אין די מענער־יוניאנס און, פאלגליך, שטעלען זיי דיזעלבע פארדערונגען ווי די מענער, אזוי, דאס עס וועט פערמיעדען ווערען די קאנקורענץ און דער פארצוג פאר פרויען־ארבייט. ענדליך ווייסען מיר דאך און זיינען איבערצייגט, אז דער סאציאליזם מוז קומען. דאן וועט פאר אזא פראגע, ווי וויר זאל ווען ארויסשטופען, ניט זיין קיין פלאץ. עס וועט זיין אי ארבייט פאר אלעמען אי גענוס פאר אלעמען.

מאטיל פרינץ

(א פאלקסטהומליכע הומאָרעסקא)

עוועז א איד מיט'ן נאָמען: מאָטיל; געוויסע האָט מען איהם מאָטיל פרינץ.

א וואלד־אוז תבואה־סוחר געווען, א יוצא ונכנס ביי פריצים, פיהרט ער זיך א ביסעל מעשה פרי". טראָגט ער זיידענע זאקען, פארבט ער זיך אָב די בענקלעך אין שטוב אויף רויט — קיין אנדערע פאַרב אין שטעדטעל ניט בעקומען — פון קעשענע שטארצט איהם ארוים א רויט פולארען טיכל. און אפילו מעשה הצדקה איז אויך ביי'ן איהם מעשה שררה.

א איד, למשל, ווייסט מען, האָט ליעב געזעגנט. ערשטענס טאקי א מאכל. צווייטענס — בעלי הבית'ש: אי פלייש, אי שמאלץ אויף פסח, אי גריוועז צו'ן א ציבעלע, און א ביסעל פעפערן צו'ן א קישען קומט אויך צוניטץ. אפילו היינט, א איד קומט אין רעסטאראציע ארײן, הייסט זיך אויסרעכענען אלע מאכלים און סוף כל סוף הייסט ער זיך געבען א שטיקעל געזונזעגס...

האָט פונקט דער רב אין שטעדטעל ליעב ענטע־פלייש. א גרוים פוילישע שטעדטעל געווען, און אין גרוים־פוילען הייסט קאטשקע — ענטע. א איד, א למדן, א ירא שמים און האָט א שוואכ־קייט צו ענטע־פלייש. רעדט מען דערפון, קומט עס צו מאָטיל פרינץ אין הויז ארײן.

פאר פורים איז עס געווען. הייסט מאָטיל פרינץ קויפען און אבפאשען איין „ענטע" פון רב'ס וועגען אויף שלח מנות, און זאגט אן, אז נאָכ'ן כשר מאכען, אז עס וועט קומען צום פי־לען, זאל מען איהם מודיע זיין.

ערב פורים געהט מען אין שטוב ארײן אָנ־זאגען: עס איז געקומען די צייט, אָנצופילען די ענטע....

נעהמט מאָטיל פרינץ פון שראנק ארוים ח"י זהובים פוילישע, און הייסט זיי אָב'כשר'ן, שוועגקען זיי אין זיעבען וואסערן, און אָנפילען דערמיט די ענטע!

וואָס איז?

מאָטיל פרינץ וויל וויסען, וואָס דער רב האָט ליעבער: ענטע־פלייש צו פוילישע זהובים...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ערב שבת געהט אמאל מאָטיל שפאציערען איבער דעם שוהל־געסיל, א זומער־טאָג, נעהמט וואָס א מאל ארוים דאָס רויטע פולארענע טי־כעל און ווישט זיך, כלומר'שט, דעם שוויים פון שטערן, און יעדעס מאל ביי'ם ארויסנעהמען דאָס טיכעל, פערלירט ער א רולאָן פון קעשענע.

וואָס א רולאָן איז?

אין יענע יאָהרען זיינען קיין פאפיערען־געלד, קיין באנק־צעטעל נישט געווען, עובר לסוחר פלעגען זיין — אדומים — גאלדענע רענדלעך, פלעגען זיי די סוחרים פאקען אין פאפיערענע טיטען, פער'חתם'ענען מיט זייער חותם און אויפשרייבען די סומע. אזוי פלעגען די טיטען — רולאנען האָט מען זיי ערופען — געהען פון האנד צו האנד אומגעצייהלט. א בי־סעל מעהר אמונה און מעהר בטחון געווען.

געהט ער און פערלירט רולאָנען!

וואָס איז?

ער האָט געזומען אלטע פוילישע גראשען און געפאקט ווי רענדלעך.

ארימע לייט געהען אין גאס און געפינען. איז ער אין עהרליכער מאן, לויפט נאָך און גיט אָב, קריגט ער פון מאָטיל פרינץ א שעהנעם דאנק און א רענדל פאר השבת הבדה. איז אָבער ווער נישט קיין עהרליכער מאן, פאלט אויף דער מציאה, בעהאלט און לויפט אהיים מיט א שמחה — האָט ער געפאקט עטליכע גראשען!

פאר פסח מאכט ער א מאל אזא קונץ: פרנס איז ער; זיצט ער אין קהל־שטוב

און טהיילט מעות הטין. קומען אידען — אָב־געריסען, אבגעשלייסען, מאכט ער צום איינעם, און צום אנדערן: — קמצן, וועסט דיר חאטש פערגינען צו מאכען א מלבוש אויף יום טוב?

לאכען די ארימע לייט.

ערב שבת הגדול, ארימע לייט געהען שפעט ארוים פון מרחץ — געמוזט אבווארטען די בעלי בתים — זיי קומען אין קיהל־שטיבעל ארײן צום אָרט, וואו זיי האבען געלעגט די מלבושים, אויסגעטר קענט!... א געשריי, א ליארם, וועד האט ג'גנב'עט? ווי אזוי געהט מען אהיים? מען בעפאלט דעם בעדער! מאטיל פרינץ האט זיך מכלומרשט גראד פערשפעטיגט, זאגט ער, די ארימע לייט זיינען געדעכט, דער בעדער איז א שומר שכר און מוז בעצאהלען.

מילא, אז מאטיל פרינץ פסק'ט, געהט דער בעדער אין דער צווייטער שטוב ארײן, און קומט צוריק מיט אפאק מלבושים, נייע פון דער נאָדעל, פון שפאדיג'ל ביז שיך און זאקען, קיין ארבע כנפות נישט פערגעסען און איז מלביש ומנעיל די נאקעטע!

אין מיטען ווינטער, נאָך איין אָנגעפאלע־נעם שניי, מאכט ער אזא קונץ.

אויף דעמזעלבען שוהל־געסיל, ארימע לייט אין די קלייניע הייזלעך, כאפען זיך אויף אין דער פריה, גראבלען זיך קוים ארוים פון די שמאטעס, אין וועלכע זיי האבען זיך איינגעווי־קעלט, גיסען אָב נעגעל וואסער, טהוען זיך אָן, ווילען געהן צו ותיקין און דערנאָך — אין מארק ארײן פערדיענען, וואס דער לייעבער נאָמען וועט בעשערען, — די טהיר עפענט זיך נישט. מען שטופט, עס געהט נישט. מוז זיין פון דרויסען פערשפארט, פערשמידט, א פראסט א שארפער. מען פרובט נאָך א מאל די טהיר, זי לאזט נישט נאָך. בעפאלט איין אימה. שרייט מען, שרייען די מענער, שרייען די ווייבער, קינדער מאכען א ילללה. דאס גאנצע שוהל־געסיל שרייט, דער־הערט מען אין אלע געסלעך, שפרינגט מען פון די בעטען ארוים, לויפט מען פון די שטיבער, קומט מען אין שוהל־געסיל ארײן. —

ביי יעדער טהיר שטעהט א קלאפטער האלץ!

דאס האט מאטיל פרינץ געהייסען אָנפיה־רען פון וואלד איבער נאכט, א שניי איז געפא־לען א גרויסער, האט קיין בן אדם נישט גע־הערט...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

אוינמאל, מאטיל פרינץ קומט מיעד פון וואלד, לעגט זיך פאר'ן עסען אָברוהען, און שלאפט איין מיט'ן קלער, וואס פאר א ניי צדקה־שפיצעל ער זאל אבטהאן — עפענט זיך די טהיר, קומען ארײן צווויי שמשים פון חברה־קדישא און חברה־נושאים און זאגען:

— זיי וויסען, מאטיל פרינץ, אז דו ביזט נפטר געוואָרען.

ענטפערט ער געלאסען:

— ברוך דין אמת!

זאל מען פרעגען: וואר איז מוכן ומזומן לחיי עולם הבא וועט קינד און קייט ענטפערן: מאטיל פרינץ!

וואס האט אזא איד מורא צו האבען?

געהען זיי נעהענטער צו, שיטען אויס א ביסעל שטרוי פון די קעשענעס, הויבען איהם אָב, צינדען ליכט צוקאפענס און געהען ארוים.

איינער זאגט: ער געהט קויפען תכריכים.

דער צווייטער: — ער געהט שוין בעשטע־לען א מצבה.

אויפשרייבען וועט מען, נישט מעהר, ווי „מאטיל פרינץ".

טראכט ער ביי זיך: געזונ!

ער ווייל א קלעהר טהאן, פאר וואס ער זעהט נישט קיינעם פון די בני בית...

וויל זיך דערמאהנען צו האט ער זיך מיט זיי געזעגענט, געזאגט צי נישט געזאגט ודוי, — קומען אריין דריי משונה'נע געשטאלטען, נישט קיין מלאכים, נישט קיין מענשען, נישט קיין חיות, און מיט פליגעלעך דינע ווי ביי פלעדער־מייז, פרעגען זיי איהם:

צי ער ווייל שוין אין גן־עדן אריין?

פערגעסט ער אָן אלעם און שמייכעלט:

— מהיכא תיתי....

הויבען זיי איהם אויף און ציהען איהם דורך דורכ'ן קוימען אויפ'ן דאך ארויף.

וויסט ער, אז דער קוימען איז שוין לאנג נישט גערייניגט, קומט ער ארוים — א שוואר־צער.

פרעגט ער:

— פאר וואס קומט מיר דאס?

זאגען זיי:

— מען קומט נישט אין גן עדן אריין. ביז מען ווערט נישט פערשוואַרצט!...

מילא, אז אזא דין!

— צינד, זאגען זיי, וועלען מיר פליהען —

ארויף. מיר — אויף די פליגעל און דו — אויף וואָס?

פליהט צו איהם אויפ'ן דאַך ארויף דער בעזים, וואָס שטעהט ביי איהם אין פאָדער־הויז, אַרימע לייט, וואָס קומען, זאָלען זיך אָבוואַשען די שטיוועל, און זיי זאָגען:

— זעץ דיך רייטענדיג!

דער בעזים איז ניט קיין רייניר, מילא, מען מוז איבערקומען!

אזוי איז דער מנהג, זאָגען זיי — כל זמן די נשמה האָט ניט איהרע אייגענע פליגעל, רייט זי ארויף אויף א בעזים.

און זיי נעהמען איהם אין דער מיט ארויף, און מען פליהט.

פליהט מען און מען פליהט, און מען פליהט....

— מען וועט נאָך אזוי לאַנג פליהען?

זאָגען זיי:

— צום הימעל איז ווייט!

דאָס ווייסט ער, עס מוז געדויערן. פליהט מען ווייטער. פרעגט ער:

— ווּאו האַלטען מיר אין לוּח?

זאָגען זיי:

— ערב סכות!

און פרעגען: צי ער וויל זיצען אין סכה. א מת איז אפילו פטור מן המצוות, אָבער פאַר וואָס נישט.

— מהיכא תיתי! זאָגט ער.

און ווי ער זאָגט עס, שווימט זיי אקעגען א סכה, מיט וועגד, מיט סכך.

— דוד המלך'ס סכה! זאָגען זיי.

געהט ער אריין מיט פרייד און זעצט זיך.

— וועלען קומען, פרעגט ער, אושפיזין?

און איידער מען ענטפערט איהם, פאַלט אויף איהם איין די סכה, די וועגד מיט'ן סכך און מען שלעפט איהם קוים ארויס א צושלאָגענעם, א צובייטען און א פערשיטען מיט ווייסען שטויב אויפ'ן שוואַרצען רוס פונ'ם קוימען.

פרעגט ער: פאַר וואָס קומט עס מיר?

ענטפערט מען איהם:

— מען קען אַנדערש נישט קומען אין גן־עדן אריין ביז מען וועט נישט צוקייליט און צו־בייליט.

גיט ער זיך אונטער מיט הכנעה. פליהט מען ווייטער.

שטעלען זיי איהם אָב.

— שוין?

— זעהט ער נאָר נישט.

זאָגען זיי, אז חאָטש ער זעהט נאָר נישט, איז דאָך שוין ניט ווייט פון גן עדן, און דעריבער מוזען זיי איהם צוביגדען די אויגען.

— נאָך וואָס?

יעדער צדיק, גיבען זיי איהם צו פער־שטעהן, האָט פראַוו צו זעהען נאָר זיין חדר, ערשט שפעטער, אז צדיקים קומען צו־גאַסט און פערבעטן צו זיך, קען מען זעהען דאָס גאנצע גן־עדן, און אזוי ווי זיי וועלען מוזען אַדורך דורך חדרים פון אַנדערע צדיקים, מוז מען איהם די אויגען פערשטעלען.

לאָזט ער זיך. נעהמען זיי איהם ארויס דאָס רויטע פולארענע טיכעל, בינדען איהם די אויגען צו, און מען פליהט ווייטער. און מען שטעלט זיך וויעדער אָב.

— ביזט שוין אין דיין חדר.

— בינדט מיר — בעט ער זיך — די אויגען אויף!

זאָגען זיי:

— באַלד!

פריהער מוז מען אַלץ מכין זיין.

קודם איבערטהאָן.

רייסט מען איהם פון לייב אַראָב די אַלטע מלבושים און מען טהוט איהם אָן אַנדערע, זאָגענדיג:

דאָס זיינען דיינע בגדי מלכות.

זיי רייסען אפילו, די בגדי מלכות... מן־הסתם דאַרף אזוי זיין!

זעצט מען איהם און מען זאָגט:

— דאָס איז דיין גאָלדענע שטול!

מען רוקט איהם עפעס ארונטער אונטער די פיס.

— דאָס איז דיין פוסבענקעלע!

מען טהוט איהם עפעס אָן אויפ'ן קאָפּ.

— דאָס איז דיין גאָלדענע קרוין!

מען רוקט עפעס פאר איהם צו.

— דאָס איז דיין טיש מיט לויתן און יין המשומר!

און פלוצלינג דערהערט זיך פון אלע זייטען א געלעכטער, אָבער א געלעכטער, מען האַלט זיך ארום, זעהט אוים, פאר די זייטען. מען פלאַצט פאר לאַכען.

גיט ער א רים אָב דאָס טוך פון די אויגען:

שטעהט פאר איהם א הילצערנער קיך־טיש, און אויף צינערנע הקדש־טעלער ליגען אין א סמאלע שוואַרצע — שקצים ורמשים...

אויפ'ן לייב האָט ער מלבושים פון חזיר־האָר, דאָס בייסט — אויפ'ן קאָפּ — איין אלטע שלאָף־מיץ, אונטער די פים — איין אויסגעלאָ־שענעם פייער־טאָפּ, און זיצט ער אויף א שטוהל מיט — א לאָך אין דער מיט....

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

כאָפּט ער זיך אויף פון חלום, זיצט איהם צוקאָפּענם דער מרא דאתרא, נאָך א נדבה געקומען און דא געווארט, ער זאָל זיך אויפ־כאָפּען.

דערצעהלט ער איהם כהויה וואָם עם האָט זיך איהם געחלום'ט: — רבי, קרעכצט ער, פאַר וואָם?

לאָזט דער רב אראָב די לאנגע ברעמען, קלערט א ווייל און ענטפערט מיט א שמייכעל:

— וואָם דען מיינסטו, מאָטיל? אז מען גיט צדקה מיט א גאלעכטער'ל, איז דאָס גן־עדן — חוזק!

פון דעמאָלט אן האָט מאָטיל געגעבען נור מתן בסתר.

מיט דער צייט האָט מען איהם גערופען נישט מעהר ווי מאָטיל.

דער נאָמען „פרינץ" איז פערגעסען גע־ווארען.

ווארשא, כ"א מרחשון, תרע"ג.

מאַררים ראַזענפעלד

קריסטום

איך קען דעם אידעל פון נצרת*),
דאָס טיעף אין נויט געבאָר'נעם קינד,
זיין אָבשטאַם איז ניט מיין אינטערעס
און איך פערגעס זיין מאַמעס „זינד".

זיין שאַרפעס וואָרט אַנטגעגען רייבען
און געגען פריעסטערס פרומען רויב,
איז גרויס, ערהויבען אָהן אַ גלייכען,
פערדיענט די טיעפסטע הערצענסלויב.

כ'שעין דעם סטאָליאר־בעל־מלאכה
ביים דלאָט, ביים הובעל, ביי דער זעג.
מיך אַרט אַ האָר ניט זיין משפחה,
ער גיהט אַליין זיין אייג'נעם וועג.

איך האָב איהם ליעב דעם בראָווען מענשען,
וואָס רייכע העררען האָבען פיינד.
מיין גרעסטע פרייד איז איהם צו בענשען
אַלס ברודער, מענש און ליעבען פריינד.

איך ליעב וועז ער רעדט משה'ס וועדטער
פון מענשענליעבע, — הלל'ס וואָרט,
איך האָב איהם ליעב אין אַלע ערטער,
וואו ער איז איד און מענש געפֿאָרט.

אַלס איד גיט ער דעם אמת חיות,
אַלס מענש איז ער דעם שקר'ס שטער,
דאָך אַלס אַ גאָט איז ער מיר מיאוס,
און אַלס גאָט'ס זוהן נאָך מיאוס'ער.

איך ליעב איהם וועז ער טרייבט דעם עושר
מיט כעס פון דעם גן־עדן'ס טהיר,
און פאָדערט עהרליכקייט און יושר
פון בייטעלמאַן און שטראָפט דעם גביר,

*) יעזוס איז געבאָרען אין דער שטאָדט נצרת.
**) דער פּלאַץ אין רוים, וואו דער פּאָבסט וואוינט.

דאָך וועָן איך זעה ווי ער, „דער גוטער",
וואָס „האָט די מענשהייט ליעב געהאַט",
פּעריאָדט פון זיך זיין אייגנע מוטער,
דאָן זעה איך, אַז ער איז גע'שמד'ט!

און א משומד האָס איך שרעקליך,
איך האָס איהם ווי אַ פּאַלשען גאָט,
זיין גאַנצע גוטסקייט וועלט מיר ברעקלעך,
זיין „ליעבשאַפט" וועלט ביי מיר אַ שפּאָט.

זיין קאַמפּף מיט רוחות און מיט שדים
ערווועקט מיר עקעל אָהן אַ סוף,
און זיינע וואונדער וועלען בוידים,
און ער ערשיינט מיר גאָט'ס אַ שטראָף.

וועָן איך דערמאָהן מיך די פּאָגראָמען,
די ווילדע אידענשלאַכטערייַ,
געמאַכט אין זיין געלויבטען נאָמען,
זיין בילד ערגלאַנצענדיג דערביי;

וועָן איך דערהער זיין אַרגעל זינגען
און זעה זיין גלח שווּאַרין בעדעקט...
דערביי די בלוטיג־רויטע קלינגען
אין העגד פון קריסטען אויסגעשטרעקט;

וועָן כ'זעה ווי זיינע פּריעסטער בויען
דעם לייטער צו זיין קעניגרייך
זיך באַדענדיג אין ווייַן און פּרויען,
און וועלענדיג דורך ליגען רייך;

דאָן איז ער מיר אי שאָנד, אי מורא,
מיט פּחד ציטערט אויף מיין האָרץ —
איך פּיהל די „ליעבע" פון זיין תורה...
ס'וועלט מיר פּאָר די אויגען שוואַרץ.

ער איז קיין מענש מעהר און קיין גאָט ניט,
די טומאה שוועבט איהם איבער'ן קאָפּ —
זיין לעהרע איז מיר קיין געבאָט ניט,
ער איז אַ חטא, ער שטויסט מיך אָב.

עס קען פון מיר קיין לויב בעקומען
אַזאַ מין גאָט, אַזאַ מין מאָן,
וואָס זיינע שעהנסטע גייסטעס־בלומען
צובליהען זיך אין וואַטיקאָן. **)

ש. פּעשעס

מיינונגס־פערשידענהייטען אין דער סאָצ. פּאַרטיי

וועלן די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי שליסט אויס אַ מעמבער פּאַר זיינע מיינונגען — היסט דאָס וויי גרעלעגט אפּיקורסים אין חרם אַריין ביי די רעליגיאָנען?

ן וויי דאַרף געהן די מיי־נונגס־פֿרייהייט אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי? דאָס איז היינט אַ „ברע־נענדיגע" פֿראגע אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג פון אַלע לענדער. אין אַמעריקא איז דיזע פֿראגע געוואָרען ברענענד, וועלן די מיינונגען פון די סאָצ. פּאַרטיי האָבען געשטימט איבער „סעק־שאן 6" פון די פּאַרטיי־קאָנסטיטוציאָן, וועלכע זאָגט, אז ווער עס פֿרעדיגט מען זאָל בענוצען פּערבראָכען, געוואָלט־טהאַטען און „סאַבאָטאַזש" אין דער ארבייטער־בעוועגונג און ווער עס אַגיטירט נעמען דעם פּאָליטישען קאַמפּף, זאָל אויס־געשלאָסען ווערען פון דער פּאַרטיי. און נאָך מעהר ברענענד איז די פֿראגע געוואָרען, וועלן די פּאַרטיי־מיטגלידער האָבען דיעזען פּונקט אָנגענו־מען מיט אַ גרויסע מאַיאָריטעט. דען יעצט פּאַרדערען מאַנכע, מען זאָל לויט דיעזען פּונקט אויסשליסען פון דער פּאַרטיי אזעלכע נעמאָסען ווי העיוואוד. און אנדערע שרייען, אז דאָס וואָלט נעווען אַ שענדליכע אונטערדריקונג פון די פרייהייט פון געדאַנקען.

אין דערזעלבער צייט קאָכט זיך היינט וועגען פונקט אזא פֿראגע אין די סאָציאַליסטישע בעוועגונג אין דייטשלאַנד. דאָרטען איז אויס־געשלאָסען געוואָרען פון דער פּאַרטיי אַ וואַזש־נער מענש, אַ געלעהרטער שרייבער, וויל ער האָט געשריעבען אַ בוך, וואו ער ברענגט ארוים געוויסע געדאַנקען, וואָס זיינען פערקעהרט פון די געדאַנקען וואָס די פּאַרטיי אַגיטירט. אזוי ווי דער אויסגעשלאָסענער איז אַ וויכטיגער מענש, איז גאַנץ דייטשלאַנד אינטערעסירט אין דער זאַך און עס טהוט זיך גרויס דיסקוסיאָנען וועגען דעם.

די דייטשע סאָציאַליסטען זיינען בעסטע און גרינדליכסטע דענקער פון דער וועלט. און אויך אין דיזער וויכטיגער פראגע, וועלכע אינטערעסירט אונז היינט אין אַמעריקא אזוי שטאַרק קענען מיר שעפען די בעסטע געדאַנקען פון אונזערע גאונים אין דייטשלאַנד. מיר וועלען דאָ איבערגעבען דעם אינהאַלט פון די־דאָר־טיגע דיסקוסיאָנען און די געשיכטע וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך.

* * *

לאָמיר פריהער בעטראַכטען די עיקר פראגע:

מיר פערדאַמען די טיראַניש האַנדלונגען פון די רעליגיאָנס־גע מיינשאפטען, וועלכע לעגען אין חרם אריין יעדען, וואָס וואָגט צו האָבען אַ פרייען גדאַנק; יעדען, וואָס דריקט אויס אַ ספק אין די ריכטיגקייט פון וועלכען גלויבענס־פונקט. מיר שרייען, אז דאָס איז אַ שענדליכע אונטערדריקונג פון די פרייהייט פון געדאַנקען; אז דאָס דערשטיקט די מעגליכקייט ארויסצו־קומען פון אלטע פאַלשקייטען און אויסצוגעפי־נען נייע וואַהרהייטען.

„טהוט דען אָבער ניט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אויך דאָס אייגענע? וואַרפט זי ניט ארוים פון זיך אזעלכע, וואָס דריקען אויס אנ־דערע געדאַנקען וויי די, וואָס די סאָציאַליסטען האָבען געוועהנליך אָנגענומען?"

דאָס איז שוין אַן אלטע קלאַץ־קשיא. געגנער פון סאָציאַליזמום האָבען די טענה צו אונז אלע מאָל. זיי וואָלטען נעמליך זעהר געווואָלט, אז אין אונזערע רייהען זאָל זיך נעפינען גיפטיגער מענשען־שטאָף, וואָס זאָל צופרעסען אונזער געזונד. זיי וואָלטען, ערשטענס, געווואָלט, אז מיר זאָלען לאָזען אין אונזערע רייהען אזעלכע, וואָס זאָלען זיין ווי א בריק צוויישען אונז און זיי; וואָס זאָלען פערפיהרען אונזערע רייהען צו קאָמפּראָמיסען מיט זיי, כדי אָבצושוואָבען

די רייכהייט און עכטשיידענהייט פון אונזער אויפגאבע. צווייטענס, וואלטען א טייל פון אונזערע געגנער זעהר געווא"לט, אז צווישען אונז זא"לען זיך געפינען א סך אזעלכע, וואם זא"לען אונזער בעוועגונג פערפיהרען צו זעלבסטמערדערישע דומהייטען, צו אונציוויליזיגע געווא"לטקעמפפע מיט דער הערשענדער מאכט, כדי זיי זא"לען איהר קענען דערטרינקען אין בלוט.

אזוי ווי מיר דערלא"זען ניט צושפרייטען זיך אין אונזער רייהען ניט די אהין־אהער־מענשען און ניט די „געווא"לט"־שרייערס, — ווערען אונזערע געגנער דא פלוצלינג היימס פרייגד פון „געדאנקען־פרייהייט", אויף אונזער חשבון, און זא"לען אונז מוסר, פאר וואם מיר שטערען דיזע פרייהייט — די פרייהייט פון די געדאנקען וועגען פערשאכערען אונזערע פרינציפען אדער וועגען ארויסלויפען אין טיגער'ס פיסק...

אין אונזערע אייגענע רייהען וויעדער דערהערט זיך דיזע קלא"ן־קשיא דאן, וועז עס קומט צו א מיינונגס־שטרייט און צו אזעלכע אויס־שלייסונגען.

אבער מערקווירדיג איז דאס: מיר האבען אין אלע לענדער צווייערלייי מינא"ריטעטען, פון צוויי זייטען: פון אין זייט די צו־שטארקע „רעווא"לוציא"נערען", פון דער אנדערער זייט די גאר־קיין־רעווא"לוציא"נערען־ניט; אדער, ווי דאס רופט זיך, די „עקסטרעם־לינקע" און די „עקסטרעם־רעכטע". איז ווען עס ווערט פער־לאנגט, אז די עקסטרעם־לינקע מינא"ריטעט זא"ל ניט פרעדיגען איהרע פרינואט־מיינונגען אלס די מיינונגען פון דער פארטיי, דאן נעהמען זיך די עקסטרעם־רעכטע גאנץ וועניג אן די קריוודע פון „געדאנקען־פרייהייט"; ווערט ווייטער, פערקאהרט, געפא"רדערט, אז די עקסטרעם־רעכטע זא"לען אויפהערען צו פרעדיגען זייערע פאר־טיי־שעדיגענדע געדאנקען אויף די פלאטפארמע פון דער פארטיי, דאן האט די עקסטרעם־לינקע מינא"ריטעט גאנץ וועניג אויסצוזעצען דאנעגען. אים נאמען פון „געדאנקען־פרייהייט" מאכען אימער די גרעסטע געווא"לדען די, וואם אויף זייער נאנגאטקע ווערט גראדע אנגעטראטען. „יעדער בעל דרי'ער דרי'עט פאר זיך".

אט אזוי זעהען מיר היינט, ווי אין אמעריקא איז א געשריי וועגען „אונטערדריקטע געדאנקען־פרייהייט" אין דער סאציא"ליסטישער פארטיי און אין דייטשלאנד איז דערווא"בער געשריי. אבער אין אמעריקא קומט דער גע־שריי דאם מא"ל פון די עקסטרעם־לינקע און אין דייטשלאנד פון די עקסטרעם־רעכטע. אין אמעריקא וויל מען די „פרייהייט" צו פערשלעפען די פארטיי אין בלוטיגע אונ־צייטיגע צוזאמענשטויסונגען מיט די הער־שענדע געזעלליכע מאכט; אין דייטשלאנד וויל מען די „פרייהייט" צו פערשלעפען די פארטיי צו פא"לשטענדיגע פריעדליכע איינהייט מיט די הערשענדע געזעצליכע מאכט. אבער די וואם מאכען געשריייען וועגען שטערען די גע־דאנקען־פרייהייט אין אמעריקא ווינשען זיך מיט'ן גאנצען הארצען צו זעהען ארויסגעוואר־פען פון דער פארטיי אזעלכע ווי די, וואם מא־כע דיזעלבע געשריייען וועגען גערא"נקען־פרייהייט אין דייטשלאנד; און דאם זעלבע אומגעקעהרט...

יעדענפאלס, אז א סאציא"ליסטישע פארטיי קען אויף קיין פא"ל ניט דולדען אלע מינים משוגעים און עקשנים אין איהרע רייהען, דאם גיבען צו אלע. און פון דער אנדערער זייט, אז ביז א געווישען גראד וויל קיין סאציא"ליסט ניט שטערען די געדאנקען־פרייהייט פון פאר־טיי־מעמבערס, בעווייזען דייטליך געגנג די פרויע דיסקוסיא"נען, מיט וועלכע אונזערע ציי־טונגען און זשורנא"לען זיינען אימער פול. לעגען א שלאם אויפ'ן מויל וויל נור איין דעניעל דע־ליא"ן און זיינע עטליכע פאנאטיקער.

די פראגע איז אלזא נור וועגען דעם גראד, ווי ווייט דארף זיין פריי פאר א פארטיי־מיטגליעד צו רעדען וואם ער ווייל, און ווי ווייט מוז די פארטיי פארדרעהן איינהייט אין דער אגיטאציא"ן? וועגען דעם איז דאם דער שטרייט אין דייטשלאנד.

* * *

וואם איז פארגעקומען אין דייטשלאנד?

א מיטגליעד פון דער פארטיי, גערהארד הילדעברא"נד, האט געשריעבען א בוך, אין וועלכען ער זוכט צו פערטהיידיגען לענדער־באפערניי פון די רעגיערונגען. ער ברענגט ארויס, אז די לענדער מיט גרויסע אינדוסטריען מוזען האבען אונטער זייער הערשונג פרעמדע לענדער, וואם זיינען נאך ניט אינדוסטריעל ענטוויקעלט; אז ניט, וועט קומען א צייט, וועז די לענדער מיט גרויסע אינדוסטריען וועלען ניט האבען וואו צו פערקויפען זייערע איבער־רינג אינדוסטריע־פראדוקטען און ניט פון וואנען צו בעציהען זייערע רויהע שטאפען און פעלד־

פּראָדוקטען. דאָן, זאָגט ער, וועלען די ארבייטער פון די אינדוסטריע־לענדער ניט האָבען קיין ארבייט און וועלען פערהונגערען. אויף אזא אופן, ברענגט ער ארויס, איז עס דער אינטערעס פון די ארבייטער, אז זייער פּאטער־לאנד זאָל בעהערשען פּרעמדע ניט־ענטוויקעלטע לענדער.

דאָס איז דאָך א רעכטפערטיגונג פאר דעם גאנצען מאָדד־פּאטריאָטיזמוס פון די הערשענדע קלאסען! דאָס הייסט דאָך געזאָגט, אז די ארבייטער דארפען מיטמאכען די לענדער־רויב־פּאליטיק פון זייערע רעגיערונגען! דאָס בעדייטעט דאָך, אז עס איז די ארבייטער'ס אינטערעס צו העלפען שטארקען די מיליטער־מאכט פון זייער רעגיערונג און האלטען מיט איהר, וועז זי געהט אין מלחמה!

די שטארקסטע אגיטאציאָן, וואָס די סאָציאַליסטישע פּארטייען פיהרען היינט, איז געגען די פּאליטיק פון בעוואפנונג פון לענדער־רויב און מלחמות. דער הויפּט־געשרייי פון די סאָציאַליסטען איז, אז די מלחמות און לענדער־כאפּעריי זיינען נור פאר די אינטערעסען פון די רויבער־קלאסען און די ארבייטער קענען דערביי גאָר ניט געווינען און זעהר פיעל פערליערען, ווי דאָס זאָל זיך ניט עגדיגען. זיי פערליערען וואָס מען פרעסט אוים פון זיי אויף די אונעגדליכע קאָסטען פון מיליטאריזמוס און בעוואפנונג; זיי פערליערען זייערע גליעדער און לעבענס אין די מלחמות; זיי פערליערען דורך די אויפּגעהעצטע בלוטיגע שנאה צווישען פאלק און פאלק, וואָס עס שטערט די אינטערנאציאָנאלע אייניגקייט צווישען די ארבייטער; זיי פערליערען דורך די פערשאטרקונג פון די מיליטער־מאכט פון זייערע אונטערדריקער. דאָס איז היינט די שארפסטע אגיטאציאָן פון די סאָציאַליסטען. זיי בעווייזען, אז פאר די ארבייטער דארף מען דאָס אלעס ניט. זאָלען די ארבייטער קריעגען זייער גערעכטען חלק אין די פּראָדוקטען פון זייער לאנד, וועט מען ניט דארפען זוכען קיין מארק אין פרעמדע לענדער צו פערקויפען די פּראָדוקטען. די ארבייטער וועלען זיי אליין פערברויכען. און וועז עס וועלען אוים־פּעהלען פעלד־פּראָדוקטען, וועט מען זיי קענען פּראָדוצירען אין אייגענעם לאנד, אדער זיי בעציהען אויף א פּריעדליכען וועג פון אנדערע לענדער. דאָס אלעס איז היינט די הויפּט־אגיטאציאָן פון די סאָציאַליסטען. קומט גאָר אויפער, וואָס איז אליין א מעמבער פון די סאָציאַליסטישע פּארטיי, און גיט רעכט די הערשענדע מאָדד־פּאטריאָטען אין זייער פּאליטיק פון לענדער־כאפּעריי און מלחמות און זאָגט, אז עס איז די ארבייטערס אינטערעס צו האלטען מיט זיי!

געווים, אלע סאָציאַליסטען צייגען אויף, אז די צייט מוז קומען, וועז עס וועט ניט זיין וואו צו פערקויפען די „איבריגע" פּראָדוקטען. אלע סאָציאַליסטען זאָגען, אז די לענדער־כאפּעריי איז „נויטוועגדיג" פאר די אינדוסטריע־לענדער, וויל זיי מוזען זוכען א מארק פאר זייערע „איבריגע" פּראָדוקטען. אבער „נויטוועגדיג" פאר וועמען? פאר די קאפּיטאליסטישע וועלט! פאר די ארבייטער איז דאָ א בעסערער וועג וויי ארויסצוקומען פון דיעזער צרה. דער וועג איז — די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן, וועלכע וועט מאכען, אז די ארבייטער זאָלען אליין קריעגען זייערע פּראָדוקטען, וועלען ניט זיין קיין „איבריגע". הילדעבראנד גלויבט אבער ניט אין די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן. ער איז א סאָציאַליסט, זאָגט ער, וויל ער גלויבט אין א לאָגזאָמע ענטוויקלונג צום סאָציאַליזמום. אבער „פּארלויפיג" האלט ער דעם סאָציאַליזמום פאר א פּוסטען חלום. אלזאָ, איז, נאָך זיין מיינונג, „פּארלויפיג" דער אינטערעס פון די ארבייטער אויך, אז זייער לאנד זאָל בעהערשען פרעמדע אונעגטוויקעלטע לענדער, אז ניט וועלען זייערע פּראָדוקטען קיין מארק ניט האבען. ווי מען זעהט, גיט ער רעכט די אלטע בעקאנטע קאפּיטאליסטישע טענות געגען די שארפסטע און לעבעדיגסטע אגיטאציאָן פון סאָציאַליסטען.

האט עם א זין, אזעלכען צו לאָזען בליבען א מעמבער פון די סאָציאַליסטישע פּארטיי און צו אגיטירען אזעלכע גרעאנקען, אלס איינער פון אונז?

דיעזע פראגע האט בעהאנדעלט גרינדליך דער לעצטער פּארטיי־טאג (קאָנגרעס) פון די סאָציאַלדעמאקראטישע פּארטיי פון דייטשלאנד, וועלכער איז אבגעהאלטען געווארען פאריגען סעפּטעמבער אין די שטאָדט כעמניטץ. און דער רעזולטאט איז געווען, דאָס דער פּארטיי־טאג האט כמעט איינשטימיג בעשלאָסען, אז הילדעבראנד געהערט ניט מעהר צו דער פּארטיי.

און אָט וואָס קאַרל קויטסקי שרייבט וועגען דעם אין די „נייע צייט“:

וואָס מען האָט גערהאַרד הילדעבראַנד אויסגעשאַפען פון דער פּאַרטיי האָט ארויסגערופען א שטורם פון אויפגעבראכטקייט ביי די קאַפּיטאַליסטישע ליבעראַלען און ביי אונזערע רעווויזיאָניסטען. סטייטיסט, די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אונטערדריקט די מיינונגס־פרייהייט.

געווים, יעדער פּאַרטגעשריטענער מענש פּאַדערט פּונקט מיינונגס־פרייהייט. אָבער פון וועמען דאַרף דאָס געפּאַדערט ווערען? פון דער מלוכה. די מלוכה איז א צוואַנגס־אייניקטונג. דער בירגער געהערט צו איהר ניט ווייל ער וויל, נאָר ווייל ער מוז. ער קלייבט זיך ניט אויס צו געהערען צו זיין לאַנד; ער ווערט אין איהר אריינגעבוירען. אַלזאָ, וועגן די מלוכה פערבאָט דעם בירגער אויסצודריקען זיינע געדאַנקען, בלייבט איהם קיין שום מגליכקייט ניט פאר געדאַנקען־פרייהייט. דעריבער זאָגט מען, אז די מלוכה טאָר קיינעם ניט פערוועהרען צו האָבען און אויסצודריקען וועלכע מיינונג ער האַלט פאר די ריכטיגע. אָבער צו באַדערען דאָס פון א פּאַרטיי, אז זי זאָל לאָזען יעדען, מיט וועלכע מיינונג עס איז, בלייבען איהר מיטגליעד, איז אן אונזין. דען א פּאַרטיי צווינגט ניט קיינעם צו געהערן צו איהר. א פּאַרטיי איז דאָך א פּרייוילליגע פעראייניגונג פון אַלע די, וואָס שטרעבען אין דער פּאָליטיק אין עיקר צו גלייכע ציעלען און וויל קומען דערצו מיט גלייכע מיטלען, אַלזאָ, הייסט דאָך דאָס נור, אז אין דיעזער בעציהונג האָבען זיי אייז מיינונג.

די פּאַרטיי איז אן אָרגאַניזאַציאָן צו קעמפּען פאר פּראַיניגט מיט געוויסע מיטלען פאר געוויסע ציעלען. אַלזאָ, איז זי דאָך במלא אן אָרגאַניזאַציאָן פון קאַמפּף געגען אַלע, וואָס שטעלען זיך איהר אין וועג, וואָס קעמפּפען פאר אַנדערע אבערצייגונגען. צו בעקעמפּפען אנדערע מיינונגען איז אַלזאָ איהר עיקר אויפגאבע. אויף דעם עקזיסטירט זי דאָך.

און דאָך הערט מען אַלץ וויעדער און וויעדער דיזעלבע אַלטע טענה, אז די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי איז ווי א רעליגיעזע קהלה און זי לעגט אין חרם אריין די וואָס האָבען „אפּיקורסישע“ געדאַנקען געגען איהר גלויבען. מען וועלט דאָ פערבלענדעט פון די אויסערליכע גלייכקייט; אזוי ווי אין ביידע פעלע משפט מען א מענשען וועגען זיינע אבערצייגונגען, דאכט זיך אז עס אין דיזעלבע זאך. אָבער מען דארף נאָר אריינקוקען אין דער זאך א ביסעלע טיפער, קען מען גלייך זעהען, אז עס איז ניט דיזעלבע זאך. פערקעהרט, די אויסערליכע עהנליכקייט פון די גאָט־סטראַפטשעס וואָס משפט'ען אן אפּיקורס און די פּאַרטיי וואָס אורטהיילט איבער א מיטגליעד וועלכער אָנגיטרט גענגען די פּאַרטיי־מיינונגען, האָט אין זיך אין אמת'ען א גענצליך.

וועלכע מיינונגען, זוכט זי דען צו פסק'ענען, אויב עס קומט איהם אויס צושליסען? אדרבה, ארויסגעהן פון דער קירכען־געמיינשאפט ווילען דאָך היינט די פריידענקער אליין. די טיראַניי פון די גאָטסטראַפטשעס בעשטעהט דאָך גאָר אין דעם, וואָס זיי ווילען די אפּיקורסים ניט ארויסלאָזען פון זייער קירכען־געמיינשאפט. זיי ווילען זיי צווינגען צו פערלייקענען זייערע איבער־צייגונגען און צו בלייבען מיט היפּאָקריטסטווא וויי־טער אין זייער קירכע. אָט דאָס איז די אונטערדיקונג פון די פרייע מיינונגען, וועגען וואָס מיר שרייבן. מיר פּאַדערען: לאָזט דעם ניט־גלויביגען פריי ארוים פון אייער קירכען־געמיינשאפט!

וועלכע משפט פון דער קירכע איבער אן אפּיקורס וואָלט געווען וועגען דעם, צו בעשטימען, אויב זי דארף איהם אויסשליסען, וויל ער גלויבט ניט מעהר ערנסט אין איהרע אנימאמין'ס, וואָלטען מיר זי ניט אָנגעגריפען און ניט געשריען אז זי איז אונטאָלעראַנט. אדרבה, מיר וואָלטען זי געלויבט פאר איהר עהרליכקייט, וואָס זי וויל ניט קיין היפּאָקריטסטווא. אבער וויפעל מיטגליעדער וואָלטען געבליעבען אין די קירכען, וועלכע זיי וואָלטען אויסגעשליסען אלע וואָס זיינען ניט קיין אויפריכטיגע שטרענגע קריסטען?

אויסגעשליסען ניט קיין אויפריכטיגע מיטגליעדער האָט די קריסטליכע קירכע נור אמאָל, אין די ערשטע צייטען איהרע, וועלכע זי איז געווען אין שטארקער אפּיזיציאָן געגען די געוואַלט פון דער מלוכה און געגען די הערשענדע קלאַסען. דאמאלס פלעגען זיי אפּט זעהר שנעל גרייט זיין אויסצושליסען יעדען, וואָס איז ניט געווען זייער

מענש מיט'ן גאנצען האַרצען. אָבער אזוי גע־
שווינד ווי די קריסטליכע קירכע איז אַליין גע־
וואָרען די הערשענדע מאַכט, האָט זי זיך שוין
וועניג געזאָרגט אייגצוהאַלטען איהרע מענשען
דורך דעם וואָס זי זאָל געווינען זייערע קעפ פיר
איהרע איבערצייגונגען; זי האָט דאַן מעהר
בענוצט די מלוכה־מאַכט איהרע צוצובינדען
מענשען צו זיך מיט גע וואַלט. דאַן
האָט זיך ערשט אָנגעהויבען די אייגענטהימליכע
אינקוויזיציאָן פון רעליגיאָן. דיעזע אינקוויזי־
ציאָן בעשטעהט ניט אין אויסשליסען
אזעלכע וואָס גלויבען ניט אין איהרע תורות, נור
פערקעהרט, אין צוהאַלטען זיי מיט גע וואַלט.
און דערצו איז זיי שטרענג פערבאָטען געיוא־
דען אַרויסצוגאַנען זייערע פרייע געדאַנקען פאַר
אימיצען, אז ניט זיינען זיי שווער בעשטראָפט
געוואָרען. אז איינער זאָל פרייוויליג אַרויס־
געהן פון דער קירכען־געמיינשאַפט איז אונ־
מעגליך, ווען די רעליגיאָן בעהערשט די רעגיע־
רונג. אפילו אין פרייערע מדינות איז עס א
פרייזיניגען שווער געמאכט זיך צו ערקלערען
אלס אויסגעטרעטען פון די רעליגיאָן פון זיינע
עלטערן. —

קויטסקי רעדט דאָ נאַטירליך פון די קריסט־
ליכע רעליגיאָנס־געמיינשאַפט. אין די אידישע
רעליגיאָנס־געמיינשאַפט איז אויך אזוי געווען,
ווען זי האָט געהאט די רעגיערונגס־מאַכט. דע־
מאָלט האָט זי ניט „גלויבט אין חרם אריין".
דעמאָלט האָט זי געגעבען „מיתות בית דין" און
געשלאָגען מלקות און איינגעזעצט אין תפיסה
(„בכיפה") מיט הונגער־שטראָף א. ז. ו. פאַר
אַרויסזאָגען א פרייע מיינונג. דער צוועק דער־
פון איז געווען, אז דער אפיקורס זאָל זאָגען
אז ער טהוט שוין תשובה און גלויבט שוין ווי
מען הייסט, צי ער מיינט דאָס פון טיפען האַר־
צען, צי ניט. אַרויסטרייבען פון כלל ישראל
און זאָל ער זיך טהאָן וואָס ער ווּיל — דאָס
ניט. מען האָט איהם נאָר ניט געלאָזט ארוים־
געהן פון כלל ישראל, אפילו ווען ער האָט דאָס
זעהר געוואָלט. אַרויסטרייבען דעם אפיקורס
פון כלל ישראל, איהם לעגען אין חרם אריין, איז
ערשט געוואָרען איינגעפיהרט, ווען די אידישע
רעליגיאָן האָט פערלוירען די מאַכט פון א רע־
גיערונג. נון איז טאַקי אמת, אז דאָס ארוים־
טרייבען פון כלל ישראל, דעם חרם, בעטראַכטען
מיר אויך פאַר א ווילדע טיראַניי, פאַר אן אונ־
טערדריקונג פון געדאַנקען־פרייהייט; אבער
דער חרם איז דאָך ניט געווען קיין „בעפרייו־
אונג" פאַר דעם אפיקורס; מען האָט ניט גע־
זאָגט צו דעם גע'חרם'טען: „גיה דיר פריי
ארוים פון אונזער קהלה און לעב דיר פריי ווי
דו האָסט חשק און זאָג דיר געזונטערהייט וואָס
דו ווילסט." ניין! ווען מען האָט איינעם גע־
לעגט אין חרם אריין, האָט מען פערבאָטען אלע
אידען צו האָבען מיט איהם א מגע ומשא; צו
פערקויפען אָדער צו געבען איהם צום לעבען;
אריינצונעהמען איהם אונטער א דאָך; צו
שטעהען אין זיינע ד' אמות. און אזוי ווי א
איד האָט נור געקענט לעבען צווישען אידען —
איבערהויפט האָט אפט די קריסטליכע רעגיע־
רונג אַליין אנערקענט דעם אידישען חרם —
האָט דער חרם אין אמת'ען געהייסען א טויט־
אורטהייל, „א טרוקענע גילאָטינע" — אזוי ווי
די גמרא רופט עס: „הכאה בסלוא דלא מבע
דמא", שלאָגען מיט ריטער אויף א טרוקענעם
אופן, אהן בלוט. דאָס איז נאַטירליך געווען א
פאַלשטענדיגע אונטערדריקונג פון געדאַנקען־
פרייהייט. —

פונקט דאָס געגענטהייל איז אין די סאָציא־
ליסטישע פּאַרטיי. זי שטערט קיינעם ניט פריי־
ווילליג ארוימצוטרעטען פון דער פּאַרטיי. מיר
פאָדערען אויך פון קיינעם ניט, אז ער מוז
האָבען סאָציאַליסטישע געדאַנקען. הילדעברַאנד
מעג זיך דענקען און זאָגען און שרייבען וואָס
ער ווּיל. מיר שטערען קיינעם ניט זיין רעכט
ארוימצוזאָגען פריי זיינע מיינונגען. די סאָ־
ציאַליסטישע פּאַרטיי האָט ניט אין איהר האַנד
א מעשענס ברויט און לעבען און פרייהייט. אַן
אויסגעשלאָסענער פון איהרע רייהען קען זיך
לעבען פריי און גליקליך און שרייבען און דענ־
קען און רעדען און טהון וואָס זיין האַרץ גע־
לוסט, — נאָך פרייער און גליקליכער ווי אלס
איהרער א מיטגליעד. אָבער מיר קענען דאָך
אונמעגליך געבען יעדען אייניצעגען דאָס רעכט
צו ענטשיידען וועלכע מיינונגען זאָלען זיין
א ו נ ז ע ר ע, וואָס עס זאָל גילטען אלס די מיי־
נונגען פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
דאָס רעכט צו ערקלערען וואָס עס איז סאָציא־
ליזמום, וואָס עס זיינען די אָנגענומענע מיינונ־
גען פון דער פּאַרטיי — דיעזעס רעכט קען נור
האָבען די פּאַרטיי אליין, אלס גאַנצעס, אָדער
איהר פּאַרטייטאָג, אָבער ניט איין איינצעלנער.

ווען די קירכע אונטערזוכט ווי ווייט די
מיינונגען פון איהרען א מיטגליעד געהען אַראָב

פון וועג פון איהר גלויבען, איז איהר צוועק דערביי, צו ענטשיידען, אויב ער זאָל געצוואונגען וועדן צו ערקלערן, אז ער עדעדערט צוריק זיינע מיינונגען. ווי‌ל ער דאָס ניט טהון, זאָל מען איהם שטרענג בעשטראָפען. ווי אזוי בעשטראָפען? דאָס וועדעט זיך וויפיעל מאכט די קירכע האָט. וועז זי האָט גאָר א גרויסע מאכט, בעשטראָפט זי איהם אפילו מיט'ן טויט. וועז ניט, שטעדט זי איהם וועניגסטענס יעדע מעגליכקייט וויייטער צו פּאָרשען אן אויסצודריקען זיינע מיינונגען. וועז אָבער אונזער פּארטיי אונטערזוכט וי וויייט די מיינונגען פון איהרען א מיטגליעד זיינען אנדערש וי איהרע, פּאַלט עס קיינעם פון אונז ניט איין צו פערלאָנגען, עד זאָל ערקלערען, אז ער זיהט צוריק זיינע מיינונגען, אדער איהם צו שטערען וייטער צו פּאָרשען אן אויסצודריקען זיינע מיינונגען. עס האנדעלט זיך ביי אזא אונטערזוכונג ניט וועגען בעשטראָפען א „זינדיגען", נור עס האנדעלט זיך וועגען אויסגעפינען, וי וייט מיר קענען נאָך געהען מיט איהם האנד־אין־האנד; אויב די פּארטיי אן ער זיינען ניט אזוי וייט פערשיעדען אין די מיינונגען, אז געהענדיג צוזאמען וועלען מיר זיך נור שטערען אייניע די אנדערע; אויב, אלזא, עס וועט ניט זיין גענוג־טער פאר בייידען, אז מיר זאָלען זיך שיידען אן יעדער זאָל זיך געהן זיין אייגענעם וועג.

וועז די קירכע נעהמט אויפ'ן פערהער אן אפּיקורס, וויל זי דערביי אויספיהרען, אז דער אונטערשיעד פון זיינע מיינונגען אן איהרע זאָל פערשטיקט וועדן, כדי די וועלט זאָל ניט הערען פון זיינע אפּיקורסישע געדאנקען. פונקט פערקעהרט וויל די סאציאליסטישע פּארטיי: וועז זי נעהמט אויפ'ן פערהער אמיטגליעד וועגען זיינע מיינונגען, וויל זי דערמיט אויספּיהרען, אז דער אונטערשיעד צווישען זיינע מיינונגען אן איהרע זאָל אויסקומען אזוי שארף אן בולט וי נאָר מעגליך. זי העלפט איהם, אלזא, נאָך זיינע געדאנקען קלאָר מאכען. וואָס קלערער, אלין בעסער. אן דיעזער הויפט־אונטערשיעד אין צווייפל, מאכט א הויפט־אונטערשיעד אין די מיטלען: די קירכע, וועלכע וויל אויספּיהרען עס זאָל זיך ניט פיהלען קיין פערשיעדנהייט אין גלויבען, זוכט מיט אלע איהרע כוחות צו בעשטראָפען פאר פרייע מיינונגען. די סאציאליסטישע פּארטיי, וואָס וויל פערשיעדענהייטען ארויסברענגען שארף אן קלאָר, קען, נאטירליך, ניט וועלען שטראָפען פאר פרייע מיינונגען.

וועז מיר האָבען אין בעמניטין פערהאנדעלט, צי קען הילדעבראנד נאָך בעטראכט וועדן אלס פּארטיי־ענאָסע, איז קיינעם ניט איינגעפאלען איהם צו „שטראָפען", אדער איהם צו שטערען פּריי צו פּארשען אן פּרעדיגען זיינע מיינונגען. מען האָט נור געוואלט, אז אויב זיינע מיינונגען זיינען אבזאָלוט דאָס נעגענטהייל פון די מיינונגען פון דער פּארטיי, זאָל ער זיינע מיינונגען ניט קענען מעהר פּרעדיגען אונטער די פאָהן פון דער פּארטיי.

קויטסקי ברענגט דאָ די וועדטער פון פּראָפעסאָר גרינבערג פון וויען, אן ערנסטער פרייער פּארשער, וואו ער זאָגט, אז א קעמפּפענדע פּארטיי מוז אויסשליסען אזעלכע, וואָס וויל־לען ניט מיטגעהן אויף איהרע וועגען צום ציעל אן וועלכע דריקען אוים אזעלכע געדאנקען, פאר וועלכע די פּארטיי וויל ניט נעהמען אויף זיך קיין פּראַנטוואָרטליכקייט. „די וואָס וועדען אויסגעשלאָסען, זאָגט ער, מעגען זיך שרייען, אז זיי זיינען דערמיט אָפּפּער פון אינטאָלעראנץ, אָבער דערמיט בעווייזען זיי נור, אז זיי פער־שטעהען די זאַך ניט."

קויטסקי צייגט דאן אן, אז די פּארטיי האָט שוין אמאָל אויסגעשלאָסען דעם האלב־אנאר־כיסט פריעדבערג פאר זיין סינדיקאליסטישע אגיטאציאן. אן דעמאָלט האבען די רעוויזי־ניסטען גאָר ניט געמאכט קיין געשריי, אז מען אונטערדריקט די מיינונגס־פריהייט. דאָס איז דערפאר, וואָס פריעדבערג האָט געפּרעדיגט שארפערען קאמפּף געגען די הערשענדע מאכט אן הילדעבראנד פּרעדיגט געדאנקען וואָס זיינען אויף די געדאנקען פון די גאנצע הערשענדע קלאסע. דערביבער מאכען זיי אזא געוואלט וועגען זיין אויסשליסונג. אבער וועז די פּארטיי זאָל בעגעהן אזא דומהייט צו בלייבען אנערקע־נען אלס פּארטיי־ענאָסען אזעלכע, וואָס געהען אראָב פון איהר וועג אין פונדאמענטאלע פּרא־גען, דאן וואלטען מיר שוין גיכער געדארפט לאָזען בלייבען צווישען אונז אזעלכע, וואָס זייערע אבוויכענדע מיינונגען זיינען פערהאסט ביי די הערשענדע געוואלטען, אויידער אזעלכע, וואָס זייערע אבוויכענדע מיינונגען זיינען אויף די מיינונגען פון די אונטערדריקער.

עס וועדט בעהויפטעט, אז וועז די פּארטיי

וואקסט אויס זעהר גרויס און נעהמט ארײן פיעלע פערשיעדענע עלעמענטען, קען זי ניט מעהר פאָרדערען קיין פאָלשטענדיגע איינהייט פון געדאנקען און מוז וועלען מעהר טאָלעראנט צו מיינונגס־פערשיעדענהייטען. דאָס זעהט אויס לאָגיש. אָבער די פאקטען זיינען געווען פערקעהרט. דער פאקט איז, אז א געמיש פון פערשיעדענע געדאנקען איז אין אונזער בעווע־גונג געווען אין איהר קלייענעם אָנפאנג, וועלן זי האָט נאָך ניט געהאט קיין פראקטישע ערפאָה־רונגען און קיין אויסגעארבייטע ווייסענשאפט־ליכע ערקענטנים. אָבער וואָס מעהר די סאָציא־ליסטישע פּאַרטיי איז געוואקסען און האָט זיך ענטוויקעלט, וואָס מעהר זי האָט געקראָגען ער־פאָהרונגען און גרינדליכע וויסענשאפטליכע פאָרשונגען, אלץ מעהר האָט זי זיך קריסטאלי־זירט אויפֿן מארקסיסטישען שטאַנדפונקט און אלץ מעהר איז זי געוואָרען אויפהייטליך אין איהרע הויפט־געדאנקען.

אין צוויי־גערדאנקען האָט אונזער פּאַרטיי פון אָנפאנג אָן געהאט אין זיך די גרעסטע טא־לעראַנץ, די ברייטסטע פרויהייט פיר די טיפ־סטע מיינונגס־פערשיעדענהייטען. און זי בלייבט דאָס האָבען. נאָך ברייטער דארף אונ־זער טאָלעראַנץ ניט זיין. א גרענעץ מוז זי האָבען. זי מוז אָבהיטען, אז די גרענעצען, וואָס שיידען זי פונאנדער מיט די קאָפּיטאָליסטישע פּאַרטייען, זאָלען ניט אויסגעמקט ווערען. אונזער טאָלעראַנץ טאָר ניט געהן אזוי וויים, אז קיינער זאָל ניט מעהר קענען בעשטימט זאָגען, וואו ענדיגט זיך דער סאָציאליזמוס און וואו פאנגט זיך שוין אָן דער ליבעראָליזמוס און אימ־פעריאָליזמוס. הילדעבראנד'ס אויסלייסונג האָט דיעזע גרענעצען צוריק פעסטגעשטעלט.

קויטסקי רעדט דאָ וועגען די גרענעצען פון דער רעכטער זייט, ווי עס איז אין דיעזען פאָל, מיט הילדעבראנדען. דאָס זעלבע געהט אָבער אויך וועגען דעם גרענעץ פון דער לינקער זייט: די פּאַרטיי טאָר ניט לאָזען צווקרייסען דעם גרענעץ צווישען איהר ארגאניזירטען ציוויליי־זירטען קאמפּף און צווישען דעם געוואָלט־אנאר־כיזמוס וואָס האָט אין רוסלאנד, אין פראנקרייך, אין שפאניען א. ז. ו. געפיהרט צו — ב א נ־ד י ט י ז מ ו ס און אזעוואסטישינע!

* * *

די „סאָציאליסטישע מאָנאטס־העפטע" — דער זשורנאל פון די רעוויזיאָניסטען אין דייטש־

לאנד, ענטפערט אויף דעם מיט גאנצע זעקס ארטיקלען אין איין נומער.

קודם שרייבט הילדעבראנד אליין אן ארטי־קעל, „וואָרום איך בין און בלייב א סאָציאל־דעמאָקראט". ער ערקלערט, אז מיט זיין אויס־שליסונג האָט די פּאַרטיי געבראכט דערצו, אז עס זאָלען זיין „צוויי קלאסען סאָציאליסטען": די ערשטע קלאָס סאָציאליסטען זיינען אזעלכע, וואָס האָבען אי די פּפליכטען פון סאָציאליסטען, אי די רעכטע פון פּאַרטיי־מיטגליעדער. די צווייטע קלאָס סאָציאליסטען זיינען אזעלכע, וואָס די פּפליכטען פון סאָציאליכטען האָבען זיי, אָבער די רעכטע פון פּאַרטיי־מיטגליעדער ניט.

ער ערקלערט זיך יעצט פאר „א צווייטע קלאָס סאָציאליסט". פון זיינע פּפליכטען צו זיין טריי די סאָציאליסטישע בעוועגונג, צו ארבייי־טען און שטימען פאר איהר און איהר צו שטי־צען האָט איהם די אויסשליסונג, זאָגט ער, ניט בעפרייט. דען דיעזע פּפליכטען לעגט אויך איהם ארויף זיין אייגענע אביצרייגונג. און ער ערקלערט וואָרום: ערשטענס, וויל ער האלט מיט די ארבייטער אין זייער קאמפף געגען קאפּיטאל. צווייטענס, וויל ער אז אָן עגט־שיידענער דעמאָקראט און ער זעהט, אז נור די סאָציאליסטישע פּאַרטיי קעמפּפט היינט ערנסט פאר אמת'ע דעמאָקראטיע. דריטענס, וויל ער גלויבט אין די סאָציאליסטישע אָרדנונג פיר דער צוקונפט און איז אביצרייגט, אז דער וועג דער־צו איז די ערָאָבערונג פון די פּאָליטישע מאכט דורך די ארבייטער, אפילו ווען פאָרלויפיג מא־כען זיי פעהלערן, נאָך זיין מיינונג. פיער־טענס, איז ער אויך א שטארקער געגנער פון מלחמות און ער זעהט ניט קיין אנדערע מאכט, וואָס וועט ברענגען פריעדען צווישען די פעל־קער, ווי נור די סאָציאלדעמאָקראטיע. ניט מעהר, זיין מיינונג איז, אז פריעדען קען נור קומען, ווען עס וועט מעגליך זיין צו שליסען אן אָבמאך צווישען די אייראָפּעאישע לענדער, צו גרינדען די „פּאראייניגטע שטאאטען פון אייראָפּע", וועלכע וועלען בשותפות האָבען צו־טריט צו די מארקען פון דער וועלט. אזוי לאנג אָבער, ווי עס איז דא רייסערי צווישען די פעלקער איבער די מארקען, איז עס דער אינ־טערעס פון די ארבייטער פון יעדען לאנד, אז זייער לאנד זאָל ניט בלייבען אהן מארקען.

צי פערשטעהט ער ניט, צי מאכט ער זיך ניט פערשטעהען, אז וועו ער א ג י ט י ר ט די

ארבייטער וועגען דיעזע כלומרשט „אינטערעסען" זייערע, מאכט ער זיי פאר מאָרד־פּאַטריאָטען, בלוטיגע געגנער פון די ארבייטער פון אַלע דערע פעלקער, און טרייבט בעשיצער פון זייער אייגענע רעגיערונגס־מאכט מיט איהרע מאָרד־אייניריכטונגען? דען אויב די דייטשע ארבייטער האָבען אינטערעס, אז, למשל, ניט פראנקרייך, נור דייטשלאַנד זאָל געווינען אין דער דיסערי איבער די לעבדער־כאַפּערי, דאן האָבען דאָך די פראנצויזישע ארבייטער אינטערעס, אז ניט דייטשלאַנד, נור פראנקרייך זאָל געווינען; דאן שטעהען שוין די דייטשע ארבייטער און פראנצויזישע אין אינטערעסען־געגנערשאפט און יעדע פון זיי מוזען שטיצען זייער רעגיערונג אין איהרע קריעגס־פּאַרבעריי־טונגען!

סיי ווי סיי, הילדעבראנד שטעלט זיך זעהר בראַוו און ערקלערט, אז ער בלייבט טריי און איבערגעבען דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג און רעכענט זיך פאר איינעם וואָס געהער צו איהר, כאטש די פּאַרטיי האָט איהם אויסגעשלאָסען. ווי לאַנג? דאָס בלייבט צו זעהען.

* * *

דער צווייטער ארטיקל אין די „מאַנטהם־העפטע" איבער דיעזען פאַל איז פון דעם רעווי־זיאָניסט וואַלפּגאַנג היינע. ער ענטפערט קויט־סקי'ן. ער טענה'ט, אז די אויסשליסונג פון הילדעבראנד איז געווען א גרויס אונרעכט. ער־שטענס, האָבען א סך געשטימט פאר זיין אויס־שליסונג, וועלכע האָבען זיין בוך ניט געלעזען. זיי האָבען זיך פערלאָזט אויף דעם בעריכט וואָס מען האָט זיי געגעבען וועגען דעם אינהאַלט פון דעם בוך.

צווייטענס, דארף מען קיינעם ניט אויס־שליסען פאר זיינע מיינונגען, ווייל עס איז שווער פעסטצושטעלען, וואָס איינער מיינט אייגענט־ליך מיט זיינע מיינונגען. פון א פּאַרטיי־מיט־גליעד דארף נור פערלאַנגט ווערען, ער זאָל ניט אַראָבגעהן פון די בעשליסע פון דער פּאַרטיי מיט זיינע האַנדלונגען. וועלן איינער טהוט עפעס אַנדערש ווי די פּאַרטיי האָט בע־שלאָסען, דאן קומט איהם אויסצושליסען. אבער ניט וועלן ער דריקט אויס אן אנדער מיינונג.)הפּנים שרייבען און אַגיטירען פערקעהרטע מיינונגען ווי דער פּאַרטיי'ס הייסט ניט „טהון" און „האַנדלען" אַנדערש ווי די פּאַרטיי האָט בעשלאָסען!)

און דאָ קומט אן אינטערעסאַנטער פונקט. דער רעוויזיאָניסט ווערט דאָ גאָר פלוצלינג א שטרענגער מארקסיסט און טענה'ט אזוי: „מיר אנהענגער פון די גרונדזעצען פון מארקס און ענגעלס" ווייסען, אז די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי איז ניט א צופעלליגע פעראייניגונג, ניט א פרי־וואט געזעלשאפט מיט געווייסע אבמאכונגען צווישען זיך, נור זי איז די נויטווענדיגע געזעל־שאפטליכע ענטוויקלונג זעלבסט, זי איז דער נאטירליכער אויסדרוק פון די ארבייטערקלאַסע אין דער סאָציאַלער ענטוויקלונג. אויב אזוי, געהערט א מענש צו די סאָציאל־דעמאָקראטיע ניט ווייל ער ווערט אַרייינגענומען אין דער פּאַרטיי, נור ווייל ער געהערט צו איהר בעוועגונג. ער ווערט, זאָ צו זאָגען, „אַרייינגעבוירען" אין איהר ארץ. אט פונקט טאקי ווי א בירגער ווערט אַרייינגעבוירען אין דער מלוכה אריין. אלזאָ, איז די פּאַרטיי יא גלייך צו דער מלוכה. פונקט ווי עס איז טיראניי, וועלן די מלוכה לאָזט א בירגער ניט אין איהר אויסדריקען פריי זיין מיינונג, אזוי איז טיראניי, וועלן מען לאָזט איהם ניט דאָס טהון אין דער סאָציאַליסטישער פּאַר־טיי. אזוי ווי אלגעמיינע מיינונגס־פרייהייט פאר דעם בירגער קען נור זיין וועלן ער קען אויס־דריקען א מיינונג פריי אין דער מלוכה, אזוי קען מיינונגס־פרייהייט פאר דעם, וואָס געהער צו דער ארבייטער־בעוועגונג נור עקזיסטירען, וועלן ער קען פערשפּרייטען זיין מיינונג פריי אין דער סאָציאַלדעמאָקראטיע. זיין מיינונג קען קיין בעדייטונג ניט האָבען פאר דער בעוועגונג, סיידען וועלן אויסגעדריקט אין איהר. שטערט מען איהם דאָס, דאן טוטעט מען איהם גייס־טיג פאר זיין וועלט, פאר די אייניגיג וועלט זיינע, פאר די וועלט צו וועלכער ער געהערט פון נאטור, אין וועלכער ער איז „אַרייינגעבו־רען" — די וועלט פון די סאָציאַלדעמאָקראטיע.

דעריבער איז דער פערגלייך מיט א משפט פון דער קירכע איבער אן אפיקורס פאָרט ריכ־טיג. פונקט ווי די קירכע מיינט דערמיט צו שטערען דעם אפיקורס צו האָבען איינפלוס מיט זיין מיינונג אויף די גלויביגע, אזוי מיינט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי מיט איהר אויסשליסען איינעם, צו שטערען איהם צו האָבען איינפלוס אויף די סאָציאַליסטען. און דאָס הייסט ניט טו־

טען זיין גייסט, דען אויסערהאלב דער סאציא־
ליסטישער בעוועגונג איז זיין ווירקונג טויט,
צוועקלאז.

נאך דיעזער זאנדערבארע טהעאריע, זיינען
מעמבערס פון די קאטוילישע ארבייטער־פעראיי־
נען, די אנטי־סאציאליסטען, אויך „אריינגעבוי־
רען" אין דער ארבייטער־בעוועגונג און פאר
זייערע אנטי־סאציאליסטישע העצעריין דארף
אויך די סאציאליסטישע פארטיי אבגעבען
פרייע געלעגנהייט אין איהרע רייהען !...

הילדעבראנד אבער איז דאך גאר ניט קיין
ארבייטער. וואס־זשע מאכט איהם צו זיין
„אריינגעבוירען" אין דער ארבייטער־בעוועגונג
מיט אנשפרוך אויף געבוירענעם „בירגערראכט"
אין איהר? „זיין סאציאליסטישע געזינונג"
זאגט הייניע. אהא! מוז דאך אבער שוין פרי־
הער בעשטימט ווערען, צי איז זיין געזינונג א
סאציאליסטישע, און וואס הייסט א סאציאלי־
סטישע געזינונג! ווער אבער זאל דאס בעשטי־
מען, אויב ניט די סאציאליסטישע פארטיי?
שוין מיט 25 יאהר צוריק האט דער רעפציא־
נערער ענגלישער מיניסטער סער הארקורט גע־
זאגט: „מיר זיינען הייניע אלע סאציאליסטען"...
זאל אפישר ער פסק'ענען, ווער עס האט א סא־
ציאליסטישע געזינונג און דערמיט „אייגענטי־
רענעם בירגערראכט" אין דער ארבייטער־
בעוועגונג?...

* * *

א דריטער ארטיקל אין די „מאנאטס־
העפטע" איבער דעם ענין איז פון לודוויג קוע־
סעל, איבער די געדאנקען הילדעבראנדס. דער
שרייבער זוכט צו בעווייזען, אז „אייגענטליך"
זיינען זיינע געדאנגען די געדאנקען פון פריעד־
ריך ענגעלס, וועלכער האט שוין לאנג נביאות
געזאגט, אז ענגלאנד וועט פערהונגערן, וועז זי
וועט ניט מעהר האבען קיין מארק פאר איהרע
פראדוקטען. און „אייגענטליך" שטיצען זיך דאך
גראדע די רעוואלוציאנערע סאציאליסטען אויף
דעם. וועז זיי זאגען, אז דער קאפיטאליזמוס מוז
זיך אליין דערשטיקען אין זיין ענטוויקלונג, וויל
ער בעשאפט אלץ מעהר איבערפראדוקציאן און
דער סוף מוז זיין אז עס וועט ניט זיין וואו דאס
צו פערקויפען. מעהר ניט, די רעוואלוציאנערע
סאציאליסטען שרייען, אז דעריבער מוז קומען
די סאציאלע רעוואלוציאן. הילדעבראנד אבער
גלויבט ניט אין דעם, בעווייזט ער פון דעם זעל־
בען פונקט, אז די אינדוסטריע־לענדער מוזען
ועהען צו בעהערשען אונענטוויקעלטע לענדער.

* * *

גאר א „קלייניער" אונטערשיעד צווישען ענ־
גלס געדאנקען און זיינע!

עס וואלט פערנומען פיעל צויפיעל פלאץ
איבערצוגעבען דעם אינהאלט פון די ווייטערע
ארטיקלען. גענוג, עס איז לעבעדיג!

עס איז וויכטיג צו בעמערקען, אז די אלע
אונצופריעדענע גיבען אבער צו, דאס הא נ ד־
ל ע ן איז יעדער מעמבער פון דער פארטיי
מחויב וויי די פארטיי בעשלוסט, אפילו וועז ער
דענקט ניט אזוי. וועז עס וויל האנדלען אנ־
דערש וויי די פארטיי בעשלוסט, דאס גיבען זיי
אלע צו, דארף יא אויסגעשלאסען וועדען. דען
אייניהייט אין דער אקציאן מוז זיין. נור זיי
מאכען אן אונטערשיעד צווישען האנדלען און
דענקען.

אבער הילדעבראנד איז דאך ניט אויסגע־
שלאסען געווארען פאר זיין דענקען אין זיך, נור
פאר א ג י ט י ר ע ן זיינע געדאנקען אלס די
געדאנקען פון א מעמבער פון דער פארטיי. און
וואס איז דער אונטערשיעד צווישען אן אנדערע
„האנדלונג" און צווישען די האנדלונג פון אגי־
טירען פאר די מאסען געגען די וויכטיגסטע
פארטיי פרינציפיען? פארוואס איז אגיטירען
ניט קיין האנדלונג? דאס קענען זיי בישום אופן
ניט מאכען עם זאל זיך לעגען אויפ'ן שכל.

דר. ק. פֿאַרנבערג

וואם די אידישע אימיגראַציאָן האָט אויפגעטהון?

1. פֿאַקטען געגען מיינונגען

וין דריי יאהרצעהנטליגע, ווי עס ציהט זיך אין אַן אָכהאַלטענדען שטראָם די מאַסען־עמיגראַציאָן פון די אידען און אַלע סמנים וווייזען, אז דער שטראָם ווערט זיך ציהען וויטער און וויטער, זיין ענדע לאָזט זיך זאָגאָר נאָך ניט באָראַוסזעהן. אַלס „דהי ניו עקסאָדום", אלס דעם נייעם הערויסצוג, דעם איבערקלייבען זיך פון אידישען פֿאָלק האָט „דער אמעריקאן היברו" דיזע מאַסען־עמיגראַציאָן כאַראַקטעריזירט. שוין היינט צו טאָג איז דיזע כאַראַקטעריסטיק פאַלשטענדיג ריכטיג, און מיט יעדען יאהר ווערט דיזער „עקסאָדום" אַלץ גרעסער, אַלץ ווירקזאמער.

א שנעלער איבערבליק איבער די עמיגראַציאָנס־ציפֿערן וועלען דאָס בעשטעטיגען. אין פערלויף פון דעם ערשטען פיערטעל־יאהרהונדערט פון דער אידישער מאַסען־אימיגראַציאָן (1881־1904) האָבען בכלל עמיגרירט אַרום אייף מיליאָן אידען. דערפון האָט אמעריקא בעקומען אַרום דריי־פיערטעל מיליאָן אָדער עפּעס מעהר. אין די לעצטע 12 יאהר, פון 1899 ביז דעם יאהר 1912, האָבען אין אמעריקא אַליין אימיגרירט 1,074,442 אידען. און זאָגאָר ביי דעם מעהר רעגולערען טעמפּאָ, ביי וועלכען די אידישע אימיגראַציאָן אין אמעריקא שטעהט אין די לעצטע אייניגע יאהרען — וועז די בהלה פון פאָגראָמען, מלחמה און רעוואָלוציאָן האָט אויפגעהערט — דאָס הייסט, וועז זי בעטרעפט צוויישען 70 און 80 טויזענד א יאהר, האַלטען מיר נאָך אַלץ ביים אויסלעדיגען די אַלטע הויפּט־הייסען פון אידישען פֿאָלק: רוסלאַנד, גאַליציען און רומעניען פון זייער אידישער בעפעלקערונג; וואָרום דיזע מאַסען־עמיגראַציאָן — בעזונדערס וועז מען נעהמט אין אנבעטראכט „מי ומי ההולכים", דאָס די געזונדסטע, פערמעהרונגספעהיגסטע, דאָס זיי בילדען דעם גרעסטען טהייל פון דער עמיגראַציאָן — פערשלינגט דעם גרעסטען טהייל פון נאַטירליכען צואוואוקס פון דער אידישער בעפעלקערונג אין רוסלאנד און אין גאַליציען. דער נאַטירליכער צואוואוקס, ד. ה., דער עודף, דער איבערשוס פון געבורטען איבער טוידטע בעטרעפט ביי די אידען פון אייראָפּע־אישע רוסלאנד 17.61 פון יעדע 1000 נפשות *) וואָס דאָס מאַכט אויס אויף א בעפעלקערונג פון 5 מיליאָן 88,000 א יאָהר. נעהמענדיג אין אנבעטראכט אז ניט פיעל וועניגער איז די אידישע אימיגראַציאָן קיין אמעריקא אַליין און זי איז אין אייניגע פון די פריהערדיגע יאהרען גיעווען זאָגאָר בעדייטענד גרעסער, און אז א חורן די פעראייניגטע שטאאטען זיינען נאָך באַראָן אנדערע, קלענערע „ערי מקלט", מוז מען קומען צו דער איבערצייגונג, אז דאָס אידישע באָלק אין די הויפּט־עמיגראַציאָנס־לענדער איז גיוואָרען אן עקר: זיין גרוים און זיין בעדייטונג מוז ווערען וואָס וועיטער אלץ קלענער, אויב ניט אבסאָלוט, איז דאָן יעדענפאלס, לפי ערך, צו די אנדערע, פראָפּאָרציאָנעל.

אין רוסלאנד, וואו קיין ריכטיגע פאַלקסצעהלונג ווערט ניט גענומען (די ערשטע פאַלקסצעהלונג איז אבגעהאלטען גיוואָרען אין יאהר 1897 און זי איז ביז איצט פערבליבען די אייניגע) רעדט מען וועגען די אידישע בעפעלקערונג נור נאָך דער שאצונג. דאָן גיהט מען ניט אוועק פון דער 5 מיליאָן־צאָהל שוין פאר די לעצטע 25 יאהר. אין גאַליציען זעהען מיר אבער אונזער בעהויפטונג בעשטעטיגט פון דער אפיציעלער סטאטיסטיק.

---

*) פערגלייך דר. מ. פישבערג „דהי דזשוס", 1910, זייטע 267.

די גאַליציאנער אידן האָבען בכלל ארויס־געווויזען אין 19טען יאהרהונדערט א מערקווירדיג הויכען נאַטירליכען צואוואוקס, נור זינט די מאַסען־אימיגראַציאָן האָט זיך אָנגעהויבען האָט קריסטליכע בעפעלקערונג פון גאַליציען געמערט בעדייטענד מעהר פערגרעסערען זיך לפי ערך ווי די אידן אוז אין די לעצטע יאהרען האָט דער נאַטירליכער צואוואוקס ביי אידן אין גאַנצען אויפגעהערט.

פון יאהר 1869 ביז דעם יאהר 1880 איז דער פּראָצענט פון בעפעלקערונגס־צואוואוקס ביי די אידן פון גאַליציען געווען 19,22 פּראָצענט; אין דייאהרען 1880—1890 נור 12,47 פּראָצענט; 1890—1900 נור 5,07 פּראָצענט. אין די יאהרען צווישען 1900 אוז 1904 איז די אידישע בעפעלקערונג דאָרט זאָגאר אבסאָלוט פערקלענערט געוואָרען אויף 2 פּראָצ.

דער ראָד פון דער אידישער געשיכטע האָט זיך אומגעדרעהט אין גאַנצען. די עמיגראַציאָן איז געוואָקסען, די עמיגראַציאָן איז געוואָרען דער אמת גרויסער היסטאָרישער, עפּאָכע־מאַכענדער פאַקטאָר אין לעבען פון אידישען פאָלק. אָבער דאָס איז געשעהן אויפ'ן גאַנץ נאַטירליכען אופן, ארויסגערופען אוז אָנגעהאַלטען פון דעם אינסטינקטיוון דראַנג פון די אידישע מאַסען צום לעבען אוז אָטהעמען. זי האָט ניט געפונען אויף דער אידישער גאַס קיין איינציגע פּאַרטיי, וואָס זאָל איהר „אידעאָלא־גיע" בויען אויף דיעזער פאקטישער עמיגראַציאָן. זי איז א צייט מיט יאָהרען במעט ווי אין גאַנצען איגנאָרירט געוואָרען פון די אידישע וואָרטפיהרער. מען האָט געבויט פּאַרטייען, בעוועגונגען, בעשאַפען פּראָגראַמען, אָבגעהאַלטען קאָנגרעסען, געפּרעדיגט, אַגיטירט, עקספּערימענטען — און זאָגאר זעהר קאָסטשפּיעליגע — געמאַכט. די גאַנצע ענערגיע פון די וואָרטפיהרער פון אידישען פאָלק איז אויף דיעזע פאַפּיערענע בעוועגונגען, אויף דיעזע וואָרטשלאַכטען אוועק. פאַר די עמיגראַציאָן, פאַר די אמת'ע, רעאַלע בעוועגונג פון אידישען פאָלק, איז ניט געווען ביי די „נאַציאָנאַלע וואָרפיהרער" גאָר ניט. זי איז אין בעסטען זין פון וואָרט א „סעלף מייד".

דאָס האָט זיך אָבגעשפּיגעלט אויף אין דער אָבשאַצונג פון די ווירקונגען און אויפטהואונגען פון דער אימיגראַציאָן דאָ אין לאַנד. א לאַנגע צייט האָט געהערשט אויף דער אידישער גאַס אין רוסלאַנד א פאַלשטענדיג „נעגירענדע", אָבליקענדע, זאָגאר פיינדליך־פערעכטליכע בעאורטהיילונג פון די אויפטהואונגען פון דער אימיגראַציאָן, אין ערשטער ליניע, זעלבסטפערשטענדליך, פון די אויפטהואונגען און שעפּפונגען פון דער אידישער אימיגראַציאָנס־מאַסע אין אַמעריקא.

די ציוניסטען און די היימיש־רוסישע פּאַטריאָטען, די „קאָלעניע" אסימילאַטאָרישע בורזשואזע כלל־טהורע, האָבען אין דעם זיך געגעבען די הענד. זאָגאר דער „בונד" האָט קיין אינטערעס פאַר דיעזע פראָבלעם ניט פרויסגעוויזען. ער האָט איהר איגנאָרירט; אפילו דאָן, וועז די אידישע אַרבייטער־מאַסען פון אַמעריקא האָבען געגומען פרויסווייזען אזוי פיעל סימפּאַטהיע און שטיצע צום „בונד", האָבען די פיהרער פון דיזער אַרגאַניזאַציאָן נאָך אלץ ניט אָנגעהויבען צו פערשטהען די גאַנצע גרויס פון דער מאַלישער און אינטעלעקטועלער ווירקונג, וואָס די אמעריקאַנישע־אידישע סאָציאַליסטישע מאַסען האָבען געקענט האָבען פאַר די וויטעריגע שיקזאַלען פון דיזער אַרגאַניזאַציאָן, און אזוי האָט פאַסירט דער טרויעריגער פאקט, דאָס דעם „בונד'ס" השפּעה אויף אונזער סאָציאַליסטישע בעוועגונג איז געבליעבען אזוי מינימאל קליין און אונבעדייטענד.

אזוי האָט אָנגעהאַלטען די גאַנצע צייט ביז דעם יאהר 1906, ד. ה., ביז דעם מאָמענט וועז עס האָט געמומען אלץ קלאָרער און דריקענדער דאָס טרויעריגע בעוואוסטזיין, אז די רעוואָלוציאָן איז געשלאָגען. די ערשטע וואָס האָבען געמומען מאכען א רעווויזיע אין דער ביז־אויצוגער אָבשאַצונג און בעהאַנדלונג פון דער עמיגראַציאָן, זיינען געווען די סאָציאַליסטען־טעריטאָריאַליסטען. זיי האָבען געמומען פרעדיגען די וויכטיגקייט פון דער עמיגראַציאָנס־פראָבלעם. דיעזע אוועקשטעלונג פון דער פראָגע איז געווען זייער גרויסער פערדיעגט. ניט אבער, אוז בשום אופן ניט, זייער לייזונג פון דער פראָגע. פאַר זיי איז די עמיגראַציאָן געווען נור א מיטל צום צוועק; זיי האָבען געמיינט אז צוואמען מיט

דער „רעגולירונג פון דער עמיגראציע" און דורך איהר, וועט זיי געלינגען די אידען צו פאראיינטערעסירען אין טעריטאריאליזם. און שפעטער, וען פון קיין טעריטאריע איז נאך אלץ קיין זכר ניט געווען, האבען זיי געמומען פארדיגען די „רעגולירונג פון עמיגראציע" אלם מיטעל פאר קאלאניזאטארישע אוטאפיען.

וען דער שרייבער פון דיעזע שורות האט אין יאהר 1906 אנגעפאנגען זיין שטודיום פון דער עמיגראציאנס־פראגע אין זיינע ציווי רוסישע ארבייטען *) האט ער דאמאלם — ביז צו א הויבען גראד אלם פיאנער אין דער זאך — קלאר געמאכט די פאזיציאן, אז מען מוז פרינציפיעל אונטערשיידען צווישען דער וויכטיגקייט פון דער עמיגראציע אלם די גרויסע ערשיינונג פון אידישען פאלק און צווישען די פאלישע, פערפיהרערישע האפנונגען און פלענער וואם מען בויט אויף איהר. די אנערקענונג פון דער גרויסער, היסטארישער וויכטיגקייט פון

דער עמיגראציאנס־פראבלעם איז עס, וואם דער שרייבער פון דיעזע שורות בעטאנט אונאויפהערליך זינט דאן. עס איז אונזער פעסטע איבערצייגונג, אז א גרויסע ענדערונג איז פאר־געקומען אין דער געשיכטע פון אידישען פאלק. זיין שיקזאל איז שוין מעהר ניט אזוי ענג פער־בונדען, אדער זאגאר אידענטיש, גליך־בעדיי־טענד, מיט דעם שיקזאל פון די אידען אין רום־לאנד, אדער מיט די חלומות וועגען זיין שיק־זאל אויף אייגענע טעריטאריעס. א גרויסער בעדייטענדער טהייל פון אידישען פאלק האט אנגעהויבען צו פיהרען א נייעם, גאנץ זעלבסט־שטענדיגען היסטארישען לעבען, סיי מאטעריעל, סיי גייסטיג, סיי נאציאנאל. און אויב עס איז דא א רעאלע נאציאנאלע אידעאלאגיע איז עס צו זעהען ראטעוועז וואם מעהר אידען פון „עמק הבכא" אין דאם לאנד פון זיכערהייט.

א ביספל שפעטער ווי די ס. ט. האט אויך דער „בונד" זיך פראיינטערעסירט מיט דער עמיגראציאנס־פראגע. אבער עס איז שוין גע־ווען צו שפעט צו קענען שאפען אן ענגערען צוזאמענהאנג צווישען די אידישע ארבייטער־מאסען און די אידישע ארבייטער־בעוועגונג, אין בייזיד לענדער.

דאך די אבשאצונג פון די עמיגראציאנס־ווערטהען איז אנגענאנגען וויייטער און וויייטער, און וואם פינסטערער און בלוטיגער די רוסישע נאך רעוואלוציאנערע און קאנטר־רעוואלוציאנע־רע ווירקליכקייט איז געווארען, וואם אונער־טרענליכער און האפנונגסלאזער עס איז געווא־רען דער אידישער לעבען אין רוסלאנד, אלץ מיט מעהר ערנסט און מיט מעהר אויפמערק־זאמקייט האט מען געמומען זיך צוקוקען צו דער נייער אידישער היימאט, צו די פעראייניגטע שטאאטען, און, וואם עס האט געמוזט געשעהן איז געשעהן. עס איז פארגעקומען א געוויסע „איבערשאצונג פון די ווערטהען". מען האט זיך געמומען שלאגען על חטא פאר די פעראכ־טונג און פערלייקענונג פון אלץ וואם איז אמע־ריקאניש. מען האט מיט מעהר פרייגדליכקייט און וועניגער פאראורטהייל געמומען קוקען אויף אמעריקאנער ערשיינונגען און אמעריקאנער שעפפונגען.

היינט האלטען מיר, אמעריקאנער אידען, שוין אזוי וויייט, דאם זאגאר דער „אמעריקא־פרעסער" מר. נתן בירנבוים, וועלכער האט פאר די לעצטע עטליכע יאהר זיך פערוואנדעלט אין אן אנטי־אמעריקאנישען אגיטאטאר, שרייבט שוין איצט:

„איך האב שוין אין דער פרעסע, בפרט אין „אסט און וועסט", אויסגעדריקט מיין בעוואונ־דערונג פאר די אויפטהוען פון אמעריקא און אמעריקאנער אידען בנוגע צו דער אלוועלטליכער אידישער לאגע. און איך בין אויך גאנץ אייג־שטימיג מיט די, וואם מיינען, אז די ראלע פון אמעריקאנער אידען וועט וואם אמאל גרעסער און וויכטיגער ווערען. אפשר איז גאר נישטא נאך איינער, וואם זאל שטעלען אזוינע האפנונ־גען אויף אמעריקאנער אידען ווי איך."

אבער דיעזע גרויסע „רעווויזיע" איז געקו־מען מעהר אלם א שטימונגס־זאך, איידער פון גרויסער און ערנסטער בעקאנטשאפט מיט דער פראגע. דיין ערנסטער שטודיום פון דער פראגע האט ניט בעלייט די פריהערינע פעראכטונדע אורטהיילען ביי אונזערע אייראפעאישע שרייב־בער און פארטיי־פיהרער און זי האט אויך ניט בעגלייט די איצטיגע הויכשאצונג. מיר, וועניג־סטענס, איז ניט בעקאנט קיין איינציגער ער־

*) די שונאים פון איממיגראציע, ווילנא, 1907.

די אידישע עמיגראציע, א פערזוך פון א סטא־טיסטישער אונטערזוכונג. קיעוו, 1909.

סטער פערזוך, וואָס זאָל זיין געמאַכט פון די אידישע פובליציסטן און דענקער מעבר לים, אויף דעם גרונד פון פאקטן און טיעפערע בע־אָבאַכטונגען און ערקענטנים — און ניט פון אויבערפלעכיקע, קורצזיכטיגע און אפט אזוי שרייענד־אונווייסענדע אינדריקע — צו געבען אן אָבשעצונג פון די אויפטהואונגען און שעפ־פונגען פון די אמעריקאנער אידען, צו פארמו־לירען א קלאָרען ענטפער אויף די פראגע: צי איז די אידישע אימיגראציאָן געווען שעפּפע־רייש, און אויב יא, אין וואָס האָט די שעפּפערי־שע קראפט זיך אויסגעדריקט.

פאר קיינעם פון די קענער פון אונזער היגער אידישער פרעסע וועט אויך ניט זיין קיין וואונ־דער, וואָס זאָגאר ביי אונז דא, — וואו מען קען די צושטענדע מעהר און בעסער — איז דיזע פראגע כמעט ווי ניט בעריהרט געוואָרען. די „יהודים'שע" פרעסע, ד. ה. די אידישע צייטונ־גען אין ענגליש, זיי האָבען יא א געוויסען איכ־מערעם פאר דיזע פראגען, וועלכער קומט צום טהייל פון זייער קאמפף געגען די אימיגרא־ציאָנס־בעשרענקונגען, — א זאך וואָס איז צו אונזער שאנדע אין גאנצען ארויפגעוואָרפען גע־וואָרען אויף זייערע פלייצעס — און צום טהייל אוים אפאלאָגעטישע צוועקען, כדי צו ווייזען די „גוים" אז „מיר" זיינען „אלל רייט". צווי־שען דיעזע פראָבען צו בערענטפערן די פון אונז געשטעלטע פראגע, פערדיענט א בעזונדערע אויפמערקזאמקייט דער פסח־נומער פון „אמע־ריקאן היברו" פון יאהר 1911. אָבער שוין צו־ליעב די טעמים אליין, צוליעב די טענדענצען, וואָס דיעזע פרעסע פערפאלגט דערבי, קענען זייערע אונטערזוכונגען און בעטראכטונגען ניט האָבען קיין פולען וועהרטה. דערצו זיינען זיי אזוי ווייט פון די אידישע אימיגראַנטען־מאסען און האָבען אזוי וועניג פערשטענדנים און סימ־פאטהיע פאר זייערע פריידען און ליידען, פאר זייערע בעוועגונגען און שטרעבונגען, דאָס זייערע אורטהיילען קענען בשום אופן פון אונז ניט איבערגענומען וועדען אהן זעהר א פאר־זיכטיגע נאכפרופונג.

2. די עקאָנאָמישע ווירקונג פון דער אימיגראַציאָן.

וועו מען לייענט די שריפטען, אדער וועו מען הערט די דעדען פון אונזערע נאציאָנאלי־סטישע פּארטיי־פיהרער, קען מען מיינען, אז דאָס אידישע פאָלק בעשטעהט נור פון כולה נשמה, און די גאנצע אידישע פראָבלעם איז נור א רוחניות'דיגע. פאר איינעם איז די גאנ־צע אידישע פאָלקס־פראָבלעם — די פראָבלעם פון דער אידישער שפראך, און אזוי לויטעט זיין אורטהיל, אז דאָס אידשע פאָלק איז נור דאָס דאָס אידיש־שפרעכענ־ע פאָלק. פאר א צווייי־טען איז די אידישע פאָלקס־פראָבלעם די פרא־בלעם פון אידישען גייסט, אדער זאגאר נור פון גייסטיגען צענטער. פאר א דריטען איז העב־רעאיש די פראגע. פאר א פיערטען די רעלי־גיאָן. פאר א פינפטען די עטהישע מיסיאָן. פאר א זעקסטען די לאנד. פאר דעם זיבעטען די לאנד פאלעסטינא.

זעלבסטפערשטענדליך אז די אלע לייט, וועו־מענס בליק און דאָס פאָלק איז ענג און בעשרענקט אויף איין בעשטימטער ערשיינונג, און דערצו נאך אלץ אין רוחניות, אז זיי אלע קענען ניט האָבען קיין ברייטען און פרייען און אָביעקטיוון אורטהיל וועגן די אויפטהואונ־גען און שעפּפונגען פון דעם אידישען אימי־גראנט אין אמעריקא. ווי מיר האָבען שוין אויבען בעמערקט, איז די אימיגראציאָן א נא־טירליכע „סעלף־מייד"־ערשיינונג, וואָס האָט געמאכט א שטריך אונטער אלע חשבונות און פלאַטפאָרמען פון די אידשע נאציאָנאליסטישע פארטייען און קיינער פון די פיעלע אויסגערעכע־טע ערפינדער פון נאציאָנאלע פעטענט מעדיצינס האָט אויף דער אימיגראציאָן אָבער ניט געבויט זיינע האָפענונגען. די מיינסטע פון דיזע נאציאָ־נאל־פעטענט מעדיצינס זיינען גאר „מייד אין רַאשיא" און שוין דערפאר אליין האָבען זיי גאר ניט אין זינען געהאט די היגע אידען און די היגע צושטענדע.

דער אמת איז אָבער, אז דאָס אידישע פאָלקס־פראָבלעם איז קודם כל א פראָבלעם פון קענען לעבען, עקזיסטירען און זיך ענטוויקלען; קודם כל אלזא איז עס עין קאָנאָמישע פראָבלעם. די אידען לויפען מאסע־וויז פון רוסלאנד, פון גאליציען און רומע־ניען, וויל זיי וועלען דארט דערשטיקט און געהעמט אונטער פון הונגער און נויט. די אידען לויפען מאסענווייז אין אמעריקא, וויל זיי קענען דא מאכען א לעבען.

א בליק אויף די עמיגראציאָנס־סטאַטיסטיק קען עס לייכט בעשטעטיגען.

די פערטהיילונג פון די אידישע אימיגראַנטען אויף די פערשיעדענע פּראָפעסיאָנען איז געווען פאַר די 12 יאהר פון 1899 ביז 1910 לויט די בעריכטען פון קאָמישיאָנער דזשענעראַל אוו אימיגריישאן, ווי פאָלגט:

פּראָצענט
ליבעראַלע (אינטעליגענטע) פּראָפעסיאָנען	1,3
געלערנטע אַרבייטער (האַנדווערקער)	67,1
עדל־אַרבייטער	1,9
פּראָסטע, ניט געלערנטע אַרבייטער	11,8
אַלע אַנדערע בעשעפטיגונגען	18
	100

נו, טענה'ען פיעלע, אז די סטאַטיסטיק פון דעם אימיגראַציאָנס־דעפּאַרטמענט איז אין דיזען פונקט ניט גאַנץ פערטרויענס־ווערטה, ווארום דאָס גיבען די אימיגראַנטען אַליין אָן מעהר האַנדווערקער, כדי לייכטער אריינגעלאָזען צו ווערען; האָט אָבער די אימיגראַציאָנס־קאָמיסיאָן, מאַכענדיג איהרע אויספּארשונגען ציווישען די אימיגראַנטען וואָס זיינען שוין לענגער אין לאַנד, אויף געשטעלט דיעזעלבע פּראָגען און איהרע רעזולטאַטען שטימען אין גרויסען און גאַנצען מיט די אויבענגעברַאכטע ציפערען.

פון 780 מענער איבער 16 יאהר אַלט האָבען, לויט דער אויספּארשונג פון אימיגראַציאָנס קאָמיסיאָן, אין דער היים זיך בעשעפטיגט:

פּראָצענט
אַרבייטענדיג פאַר לוין	69,1
אַרב. און ניט בעקומענדיג קיין לוין	5,1
אַרבייטענדיג פאַר פּראָפיטען	16,7
אַרב. אָהן בעשטימטע בעשעפטיגונגען	9,1
	100

אן אויספיהרליכע טאַבעלע ווייזט פאָלגענדעס:

פון 2777 אידישע מענער־אימיגראַנטען פון רוסלאַנד זיינען געווען בעשעפטיגט אין דער אַלטער היים:

פּראָצענט
ביי אינדוסטריע, ד. ה., הויפּטזעכליך	
האַנדווערקער	61
עדל אַרבייט	3,7
פּראָסטע טאָג־אַרבייטער	1,2
אין האַנדעל	20
אַלע איבריגע בעשעפטיגונגען	13,3
	100

צווישען 964 אידישע אימיגראַנטען פון אנדערע לענדער זיינען אין דער אַלטער היים געווען בעשעפטיגט:

פּראָצענט
ביי אינדוסטריע (האַנדווערק)	55,3
ביי האַנדעל	24,4
ביי עדל־אַרבייט	9,1
ביי פּראָסטע אַרבייט (טאָג אַרבייט)	2,1
ביי אַלע איבריגע בעשעפטיגונגען	9,1
	100

דער גרעסטער טהייל פון דער אידישער אימיגראַנטען־מאַסע בעשטעהט אַלזאָ בלי ספק פון דעם קלאַס האַנדווערקער. וועלן מיר קוקען זיך צו צו דער צוואַמענשטעלונג פון דער אידישער בעפעלקערונג אין די עמיגראַציאָנס־לענדער, וואַרפט זיך אין די אויגען דער גרויסער אונטערשיעד צווישען דער רַאלע, וועלבע דיזער האַנדווערקער־קלאַס שפּיעלט אין די עמיגראַציאָנס־לענדער און אין דער עמיגראַציאָן.

לויט דער עסטרייכישער פאָלקס־צעהלונג פון יאהר 1900 זיינען פון 1000 אידען געווען בעשעפטיגט:

אין די אינדוסטריען (האַנדווערקער)	275
אין האַנדעל און פערקעהר	396
לאַנדווירטשאפט	125

אינטעליגענטע פּראָפעסיאָנען, עפענטליכער דיענסט, מיליטער־דיענסט א. ז. וו. 201*)

מען זעהט, אז אין דער עמיגראַציאָן איז דער אנטהייל פון האַנדווערקער־קלאַס דאָפּעלט אזוי גרוים, ווי לויט דעם עסטרייכישען צענזוס, ווערענד דער קלאַס פון העכלער גיט דאָפּעלט א קלענערען חלק אין די עמיגראַציאָן.

די ציפערן מכח די פּראָפעסיאָנאַלע צוזאַמענשטעלונג פון דער אידישער בעפעלקערונג אין רוסלאַנד בעשטעטיגען וואָס די יק"א האָט געמאַכט, איז אויסגעקומען די צאָהל פון אידי-

*) אידישע ענציקלאָפּעדיע, באַנד 1.

שע האַנדוואַרקער אין יאָהר 1898 אין די 25 גובערניעס פון תחום און פון פוילען צוזאַמען 500, 986 אָדער נור 13,2 פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג פון יענע גובערניעס. לויט דער ערשטער (און אייניגער ביז היינט) רוסישער אלגעמיינער פּאָלקס־צעהלונג פון יאָהר 1897, האָבען זיך צווישען אידען געפונען אין רוסלאַנד 555,229 וואָס זיינען געווען בעשעפטיגט אין דער אינדוסטריע *)

דיזען וויכטיגען פאקט מוז מען האָבען אין זינען, וועז מען טרעט צו צו דער אָבשאַצונג פון די עקאָנאָמישע רעזולטאַטען פון דער אימיגראַציאָן פאר דאָס אידישע פּאָלק. עס איז ניט קיין צופאל, עס איז ניט קיין קאָפּריז, וואָס דוקא דיעזער האַנדווערקער־קלאַס גיט ארויס אזא הויכען פּראָצענט פון עמיגראַנטען. דאָס ווייזט, אז די אידישע מאַסען־אימיגראַציאָן האָט איהרע טיעפע עקאָנאָמישע אורזאַכען, אז עס איז דער אינסטינקטיווער לעבענס־דראַנג פון א פּאָלק, וואָס ווייל ניט אונטערגעהן פון הונגער, עלענד און נויט.

אן אונטערזוכונג, וועלכע איז געמאַכט געוואָרען אין א פּאָר פּיטסבורגער אידישע בלאַקס פון דער אויספּאָרשערין פון פּיטסבורג (פּיטסבורג סאַירווויי 1909) מרס. ריעד, בעווייזט זעהר קלאָר די בעדייטונג פון עקאָנאָמישען פּאקטאָר אין דער אידישער עמיגראַציאָן. פון די 143 אידישע פאַמיליען אין דיעזע צוויי בלאַקס, זיינען 110 געקומען פון רוסלאַנד, 27 פון רומעניען, פון דעסטוועגען האָבען נור 42 אָנגעגעבען רעליגיעזע פערפּאָלגונגען (און אין דעם גהען ארײן אויך פּאָליטישע בעשרענקונגען) אלס אור־

*) ס. א. מאַרגאָלין אין זיין ארטיקעל אין „רוסקאיא מיסל“ פאר סעפּטעמבער, 1912, וועגען די אידישע האַנדווערטער אין רוסלאַנד, בעהויפּטעט, אז דיזער קלאַס וואָקסט צווישען אידען זעהר שטאַרק. לויט זיין השערה האָט די צאָהל פון אידישע האַנדווערקער (ניט קוקענדיג אויף די אונגעהויער גרויסע עמיגראַציאָן צווישען זיי) זיך פערגרעסערט אויף 25 פּראָצענט פאר די לעצטע 11 יאָהר. אָבער נאָך אלעמען זעהען מיר, אז די עמיגראַציאָן צווישען דעם קלאַס איז אונגעהויער גרויס, ניט פּי ערך גרעסער, ווי ניט זיין גרויס אין דער אדישער בעפעלקערונג אין די עמיגראַציאָנס־לענדער.

זאָבע פון דער עמיגראַציאָן; 92 האָבען עמיגרירט כדי צו פערבעסערן זייער עקאָנאָמישע לאַגע; 34 זיינען געקומען אויף די מיטלען וואָס די קרובים און פריינד האָבען זיי געשיקט. דאָס בעווייזט אויף א שטאַרקען עלעמענט אין דער עמיגראַציאָן פון גאַר גרויסע ארימע לייט. די עמיגראַציאָן איז אלזא געווארען דער די עקאָנאָמישע ישועה פאַר די גרויסע אידישע מאסען בכלל און בעזאָנדערס פאַר די האַנדווערקער־מאסען.

דער האַנדווערקער־קלאַס מוז איבעראל, אונטער דעם דרוק פון וואקסענדען קאַפּיטאַליזם, זוכען פאר זיך אויסגאַנג. אונטער נארמאַלע אומשטענדען פּראָלעטאַריזירען זיך זיינע מיטגליעדער אין דער היימאַטה, ד. ה., זיי געהען אריבער אין די רייהען פון אינדוסטריעלע אַרבייטער. אין רוסלאַנד און אויך אין גאַליציען איז דיזער פּראָלעטאַריזירונגס־פּראָצעס געשטערט דורך די בעזונדערע פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און געזעלשאַפטליכע אומשטענדען. און די פאקטען און אונטערזוכונגען האָבען טאקע ארויסגעוויזען א שוידערליכע נויט, א סיסטעמאטישע זינקונג פון די אידישע מאסען.

די מאסען־עמיגראַציאָן איז געקומען אלס רעטענדער פאקטאָר פאַר די גרויסע אידישע מאסען בכלל און פאַר די אידישע מאַנדווערקער־מאסען בפרט.

און וועז מיר שאַצען אָב די אויפטהואונגען פון דער אימיגראַציאָן מוזען מיר קודם כל אויפּוויזען אויף דיזע ערשטע און גרעסטע טהאַט: די אימיגראַציאָן האָט זעהר א בעדייטענדען טהייל פון אידישען פּאָלק עקאָנאָמיש וויעדער אויפגעלעבט. זי האָט געעפענט פאַר זיי א נייע וועלט און נייע אויסזיכטען צו קענען לעבען און זיך עניטוויקלען. ערשט פעסטלעגענדיג דעם פונדאַמענט וועלען מיר קענען גהען וויייטער און אונטערזוכען די גייסטיגע, קולטורעלע און נאַציאָנאַלע שאפונגען פון דער אימיגראַציאָן.

רעדענדיג אזוי, ווילען מיר בשום אופן ניט זינגען קיין שבחים צו אמעריקא; מיר פערמאַכען אויך ניט אונזערע אויגען פון די טרויעריגע עקאָנאָמישע צושטענדע, די אונערטרעגליכע עקספּלאָאַטאַציאָן וואָס הערשט צווישען די אידישע אימיגראַנטישע ארבייטער־מאסען. געווים וואָלט מען געקענט ווינשען די אידישע מאסען א בעסערען שיקזאל, ווי דער וועלכער ערוואַרט

דעם גרעסטען טהיל פון זיי. געווים איז די ארבייט אין די שניידער־שעפֿער, צו וועלכע עס זיינען פער'משפט אם וועניגסטען צוויי־דריטעל פון די אידישע אימיגראנטען, ניט קיין זעהר גרויסע ברכה. אבער מען מוז דאך אנערקענען, אז אין פערגלייך מיט דער לאגע און פערדיענסטען פון די צושטענדע פון די אידישע מאסען בכלל און בפרט פון די אידישע האנדווערקער־מאסען אין עמיגראציאנס־לענדער, זיינען די צושטענדע און פערדיענסטען ניט אין פערגלייך בעסער און די מאסען־אימיגראציאן אליין איז דער בעסטער עדות דאפיר.

אויסער דעם דארף מען האבען אין זינען באלגעמיין: די צווייי גרויסע אינדוסטריען, אין וועלכע די אידישע אימיגראנטישע ארבייטער־מאסען זיינען הויפטזעכליך בעשעפטיגט: די פרויען־בעקליידונגס־ און מענער־בעקליידונגס־אינדוסטריען, פונקט ווי די סיגארען־אינדוסטריע און די אנדערע, ביי וועלכע קלענרע טהיילען פון די אידישע ארבייטער־מאסען זיינען בעשעפטיגט, זיינען מאדערנע קאפיטאליסטישע גרויס־אינדוסטריען, זיי זיינען אינדוסטריען וואס־קסענדע, זיך עגטוויקלענדע. די אידישע ארבייטער־מאסען דא, זייענדיג פערוואנדעלט אין א מאדערנעם פראלעטאריאט, האבען מעגליכקייטען צו פערבעסערען זייער לאגע און דאס הענגט אב מעהר אן זיי אליין. דורך שטארקע ארגאניזאציאנען, דורך געווים סטרייקס קענען זיי זייער מעמד פיעל פערבעסערען און איהם אויפהויבען כמעט צו דער מדרגה און דעם „סטענדערד" פון דעם אמעריקאנער ארבייטער־קלאס בכלל. די געשיכטע פון די ניו יארקער קלאוקמאכער און זייער פער־וואנדלונג פון א הילפלאזער, עקספלאטירטער און דעגענערירטער מאסע צו א גוט ארגאניזירטער און בעדייטענד־געשיצטער ארבייטער־ארמיי, וועמעס פערדיענסטען און צושטענדע זיינען ניט ערגער ווי אין אנדערע ארגאניזירטע אינדוסטריען, איז א גוטער ביישפיעל דאפיר.

מיר שטעלען זיך אב אויך די צוויי קלייידער־אינדוסטריען, וויל זיי אליין האבען אין אמעריקא פערשלונגען דעם וויכט גרעסטען טיל פון די אידישע ארבייטס־קרעפטען. אויב מען זאל האלטען די אונטערזוכונגען פון אימיגרייישאן־קאמישיאן פאר כאטש וויפיעל עס איז טיפיש, קומט אויס, אז 88,3 פראצענט פון די מענער־ארבייטער און 89,4 פראצענט פון די פרויען־ארבייטערינס צווישען די אידישע אימיגראנטען אין רוסלאנד זיינען בעשעפטיגט ביי „די נאדעל־אינדוסטריען"; צווישען די אידישע אימיגראנטען פון אנדערע לענדער איז דער פראצענט עטוואס ניעדריגער, נעמליך 81,5 פראצענט ביי די מענר און 85,1 פראצענט ביי די פרויען.

דאך דער ארבייטער־קלאס בילדעט דעם גרעסטען טהיל פון דער אידישער אימיגראנטישער בעפעלקערונג אין אמעריקא, אבער ווייט ניט דער איינצעלנער. עס איז איינע פון די גרעסטע „שפעציעלישע אויפטהואונגען פון דער אנהאלטענדער מאסען־אימיגראציאן דאס זי האט געשאפען פון דער איינפארמיגער מאסע פון מענשען אהן בעשטימע בעשעפטיגונגען, אהן אייגענטהום, פון פראלעטאריער צווישען פראלעטאריער א לעבעדיגען ארגאניזמום פון פער־שיעדענארטיגע קלאסען, גרופען און בעשעפטי־גונגען. די עמיגראנטען־מאסע, וואס איז אין די עמיגראציאנס־לענדער געווען פער'משפט צום סיסטעמאטישען זינקען, האט דא אויפ'ן אמעריקאנער באדען גענומען זיך דיפערענצירען, צו־שפאלטען און א גאנץ רייכען געזעלשאפט־ליכען ארגאניזם. אויך דעם געזונדען פונדא־מענט פון א בריטער ארבייטער־מאסע איז אויפגעשטאנען און שנעל אויפגעוואקסען און זיך עגטוויקעלט א גאנץ וויט־פערצוויגטע גע־זעלשאפטליכע ארגאניזאציאן.

זעהר אינטערעסאנט שילדערט דיזען פראצעס פון עקאנאמישער אויפלעבונג פון דער אי־דישער אימיגראנטען־מאסע יצחק אייזיק הורוויטש אין „אמעריקאן היברו".

„ער וויזט, אז כאטש די טענדענץ פון אמע־ריקאנער עקאנאמישען לעבען איז צו פערקלע־נערען די צאהל פון די אונאבהענגיגע, זעלבסט־שטענדיגע האנדווערקער און קלייניע אונטערנעה־מער, און כאטש עס פאסירט בכלל זעהר זעלטען, אז אן ארבייטער זאל ווערען אן אונטערנעהמער, און כאטש די קינדער פון די אמעריקאנער פארמערס לויפען אין די שטעדט, וואו זיי ווערען אנגעשטעלט און ار־בייטער, דאך איז דא איין אויסנאהמע דערפון, און דאס איז דער אידישער אימיגראנט. „די אידישע אימיגראנטען — זאגט הורוויטש — הייר־בען זיך אויף פון די סלאמס אין די גרויסע שטעדט צום מיטעלקלאס."

הורוויטש שילדערט ווייטער אין וואָס פאר א טרויעריגען, הילפלאָזען צושטאַנד די ערשטע אימגראנטען האָבען זיך געפונען, אָהן קענטניסס פון דער שפראַך, אָהן א בעשעפטיגונג, אָהן פריינד, און ווי אזוי זיי, אנשטאט צו ווערן „פאָבליק טשארדזשעס", צו מוזען אנקומען צו קצבה זיינען אריין אין די קליידער־אינדוסטריען; ווי אזוי זיי האָבען זיך ענטוויקעלט אין אינדוסטריעלע ארבייטער און געשאפען אן ארבייטער־בוועגונג. און דאן שילדערט ער, ווי אזוי דיזע איינפאָרמיגע מאסע האָט ענגומען זיך פערצווייגען אין א רייכהאלטיגען ארגאניזם.

„אין דער צייט וואָס אין די פיאָניר־טעג איז פאקטיש יעדער אידישער אימיגראנט געווען א האנד־ארבייטער, האָט דער וואוקם פון די אידישע קהלות באלד ענגומען ענטוויקלען א בעדירפנים אין האנדעלס־קלאַס. דער איינצעלנער ארבייטער האָט געמוזט האָבען א פלאַץ וואו צו עסען; די הויזפרוי האָט געמוזט האָבען א אידישען קצב, א אידשע גראַסערי; די אידישע קהלות, אָרדענס און ארבייטער־ארגאניזאציאָנען האָבען געשאפען א בעדירפנים אין אידישע דרוקער; אידישע בעקערייען, שפייז־קראָמען, פליישגעשעפטען, מאלארעם פאר אידישע שולדען האָבען געמוזט זיך בעווייזען און אויפבליהען מיט דעם וואוקם פון דער אידישער בעפעלקערונג.

„זהר א וויכטיגער פאקטאָר אין דעם וואוקם פון אידישען מיטעלקלאַס איז געווען דער אזוי פיעל בעשימפפטער פעדלער...

„א מערקזאמער שטריך פון אידישען אימיגראנטען־לעבען אין די גרויסע שטעדט איז דער שנעלער וואוקם פון די אינטעליגענטע פראפעסיאָנען מכל המינים, דאקטוירים, דענטיסטען, לאָיערס, צייטונגס־לייט האָבען זיך געמוזט בעווייזען, אין אנפאנג ענטפערנדיג אויף דיזעלבע עקאָנאָמישע בעדירפניסע ווי אויף א גראַסער און קצב." *)

און וועג מיר האלטען שוין ביי דער צוספאלטונג און פונאנדערטהיילונג פון דער אידישער אימיגראַנטען־בעפעלקערונג, איז ווערטה צו דערמאָנען, אז זי האָט פון זיך שוין ארויס־געגעבען א געוויסען עלעמענט פון ערד־ארבייטער און פארם־בעזיצער, וועלכע וועלען אָבגעשאצט ביי אן ערך פון 20,000 נפשות און אויך א לפי ערך ניט קיין קלייניעם עלעמענט פון הערע שיכטען פון קאפיטאליסטישע אונטערנעהמער און פינאנסלייט.

וי וייט רייכהאלטיג עס איז געווארען די עקאָנאָמישע סטרוקטור פון דער אידישער אימיגראַנטישער בעפעלקערונג, אפילו אין די טיפישע אימיגראנטישע „נהעטאָס", וועלכע פאלגענדע צווייי אונטערזוכונגען, וואָס זיינען געמאכט געוואָרען אין צוויי פערשיעדענע קוואַרטאלען.

מרס. ריעד האָט אויסגעפונען, אז אין צוויי פיטסבורגער „נהעטאָ"־בלאָקס האָט די אידישע אימיגראַנטישע בעפעלקערונג דורכגעמאכט פאלגענדע עקאָנאָמישע ענדערונגען־פראָצעסען:

	אין דער אלטער היים	דאָ אין אַמעריקאָ
קרעמער זיינען געווען	20	20
בעל מלאכות	37	28
ארבייטער	4	7
פעדלערס און הויזירערס	14	33
פאבריק־ארבייטער	1	9
פאבריקאנטען	1	5
רעסטאָראטאָרס	2	5
פריקאשציקעס	1	6

מר. טש. ס. בערנהיימער האָט אונטערזוכט די שיקזאלען פון 333 פאמיליען אין רעכטען הארצען פון ניו יארקער „נהעטאָ", און אָט וואָס ער האָט אויסגעפונען:

ביי קליידער־אינדוסטריען זיינען געווען בעשעפטיגט 122 הויפטען פון די פאמיליען אָדער איין־דריטעל.

מיט פעדלערי, 46, אָדער 13¾%.

פיינטערס, 16; סטאָליארעס, 10.

אזוי ווי די פערשיעדענע געלערנטע ארבייטער האָבען, צוזאמען מיט די ארבייטער ביי די קליידער־אינדוסטריען געבילדעט 52 און איין־דריטעל־פראָצענט. ווי מען זעהט בלייבט נאָך א שטארקער טהיל פאר די פארשטעהער פון אלע אנדערע קלאסען, גרופען און בעשעפטיגונגען.

דיעזע צוגליעדערונג פון צווייי טיפישע אידישע בלאָקס אין רעכטען הארצען פון צווייי גרעסערע אויספיהרליכער איז דיזער פראָצעס געשילדערט אין מיינע „בריף פון אמעריקא" אין „יעווריסק. מיר", 1910.

*The American Hebrew, 14 April, 1911.

סערע נהעטאָם ווייזען קלאָר אוֹן איבער־צייגענד, אז די אימיגראַציאָן איז עקאָנאָמיש נעווען שפּעפּערישׂ אין בעסטען זין פון וואָרט. די אידישע אימיגראַנטישע בעפעלקערונג איז אוועקגעשטעלט נעווארען אויף דעם פּרייזן, בריוטען אָפענעם וועג פון עקאָנאָמישער און נעזעלשאפטלישער ענטוויקלונג. פון אַן איינפּארמיגע, ארימע, הונגערנדע מאסע, וואָם האָט נעצוויגען איהר עקזיסטענץ פון די אבשטאַרבענדע, אויסגעטרינענטע וואַרצלען פון היימישען האַנדווערק, קליין־האַנדעל אוֹן „לופט־נעשעפטען", איז דורך די אימיגראַציאָן נעווארען א רייכפּארמיגע, לעבעדיגע אוֹן ענטוויקלונגספעהיגע נעזעלשאפטס־גרופּע. דער הויפּט־וואַרצעל אליין — די אר־בייט ביי די קליידער־אינדוסטריען — איז ניט, ווי עס ווילען אונז אויסרעדען פיעלע נאַציאָנאַליסטיש־ציוניסטישע קלאָגמוטערס, קיין אָבגע־פוילטער, נור, פערקאָהרט, א גאַנץ געזונדער, ענטוויקלונגס־פעהיגער, וואַרום דיעזע אינדוסטריען האָבען אלע אויסזיכטען צו וואקסען אוֹן בלייהען ווייטער אוֹן ווייטער, אוֹן דאָס אויסציגען, וואָס איז נויטיג פאר די אידישע ארבייטער־מאסען איז זעלבסטהילף, זעלבסט־שוץ דורך שטאַרקע, קאָמפּאַקט־פעהיגע ארגאַניזאַציאָנען.

דאָך א פאַלק לעבט ניט נור מיט'ן אויגענבליק. אוֹן די גרויסע פראגע פאר א זא ברייטע נעזעלשאפטליכע ערשיינונג ווי די אימיגראַציאָן איז: וואָס איז מכה דעם וואקסענדען דור? וואָס איז מכה די צוקונפט פון די אידישע באָלקס־מאסען? צי דען זיינען זיי פער'משפט אויף אייביג צו בלייבען ביי דער נאָדעל? צו זיין א נאציאָן פון שנייידער?

אָבער דער ענטפער אויף דיזע פראגען פער־שטארקט נאָך בעדייטענד אונזער אָפטימיסטישע אָבשאצונג פון דער אימיגראַציאָן. ערשט ביים צווייטען דור זעהט מען ארויס די גאנצע שעפּערישע, אויפלעבענדע ווירקונג פון דער אימיגראַציאָן פאר דאָס אידישע פאלק. די פיעלע און גרויסע שטערונגען, וועלכע האלטען געבונדען דעם ערשטען אידישען אימיגראַנטען־דור, פאלען אוועק ביים צווייטען דור און מיר זעהען ווי דער צווייטער דור פון דער אידישער אימיגראַציאָן חייבט זיך עקאָנאָמיש און געזעלשאפטליך ארויף אויף א פיעל העכערע מדרגה; די ענגע סוועט־שעפער פערלאָזט ער, די נאָדעל פערבייט ער אויף אנדערע ווערקציינ. א שטאַרקער צוג מערקט זיך צווישען דעם צווייטען דור אין די רייהען און שיכטען פון די האַנדעלס־אָנגעשטעלטע, די אינטעליגענטע פראָפעסיאָנען, די פערשידענאַרטיגע אינדוסטריע־ און האַנדעלס־אונטערנעהמונגען, און זיי אלע שטראָמען ארויס די אויפוואקסענדע נייע דורות פון די אימיגראַנטען־קינדער פריי.

די אונטערזוכונגען פון דער אימגראַציאָנס־קאָמיסיאָן גיבען א גאנץ אינטערעסאַנטען בילד פון דיזען עקאָנאָמישען ווייטער־ענטוויקלונגס־פראָצעס פון דער אידישער אימיגראַנטען־מאסע.

עס זיינען געווען בעשעפטיגט פון די אונטערזוכטע 993 אידישע מענער־אימיגראַנטען אוֹן 62 קינדער פון אימיגראַנטען.

	פון אימיגראַנטען פראָצענטען	פון קינדער פון אימיגראַנטען פראָצענטען
אין מאנופעקטשורינג אינדוסטריען	90	51,6
אין האַנדעל	5,7	19,4
ביי ערד־ארבייט	0,0	1,6
אין טראַנספּארטאַציאָן	0,5	6,5
אין אינטעליגענטע פראָפעסיאָנען	0,4	6,5
אין דער היים געווען אָהן בעשעפטיגונג	1,7	0
בעזוכט שולען	0,6	14,5*)

*The Immigration Commission. Abstract of the Report on Immigrants in Manufacturing and Mining, pp. 87-188.

אָן עהנליכע פֿערגלייכונג צווישען די אידישע אימיגראַנטישע פרויען פון ערשטען און צוויי־טען דור וויזט פֿאלגענדעס:

	בּיי אימיגראַנטען פֿראָצענטען	בּיי קינדער פון אימיגראַנטען פֿראָצענטען
אין מאַנופֿעקטשורינג אינדוסטריען	18,2	60,3
אין האַנדעל	1,6	8,6
אין דער דיינס אָהן בעשעפֿטיגונג	78,7	10,3
אין שול	0,7	19*)

פֿערגלייכט אין דיעזע צוויי טאַבעלען די ערשטע רייהע מיט ציפֿערן — צי זעהט איהר ניט וויי רייכהאַלטיגער, פיעל־פֿאַרביגער און — זעלבסטפֿערשטענדליך — אויך בליהענדער עס איז דער אויסזעהען פון צווייטען אימיגרייישאַן־דור מיט דעם ערשטען?

און א געזעלשאַפֿטליכער פֿראָצעס, וואָס קען אזוינע צוויי גרויסע מעטאַמאָרפֿאָזען שאַפֿען אין א משך פון איין פערטעל יאהרהונדערט, א בעוועגונג וואָס קען אין איין דור אויף אזוי וויט און אזוי טיף ענדערן די גאַנצע עקאָנאָמישע סטרוקטור און די געזעלשאַפֿטליכע פֿאָרמען פון הונדערטע טויזענדער — יא, מיליאָנען זאָגאר, אין פערליף פון נאָך איין פערטעל יאהרהונדערט — איידן, אזא בעוועגונג, אזא פֿראָצעס כוזען אנערקענט ווערען אלס די גרעסטע שפּעפֿעריש עפּאָכע מאכענדע ערשיינונג אין דער געשיכטע פון אידישען פאָלק. די אידישע מאַסען־אָרגאַניזאַציאָן אין אמעריקא איז אין העכסטען זין פון וואָרט שעפּפערישׂ געווען: זי האָט א פאָלק געשאפען; זי האָט לעבענס־כחות און פרייע ענטוויקלונגס־באַהן פאַר די גרויסע אידישע מאסען געשאפען.

יועגען די קולטורעלע נאַציאָנאַלע און אָרגאַניזאַטאָרישע שעפּפונגען בעזונדער.

*) Ibid, p. 89.

שבנא עפשטיין

הויפטמאן אלם סאציאלער דיכטער

ווי פטמאן'ס עלטער־זיידע איז געווען א ווענער. זיין זיידע האט זיך אין די יונגע יאהרען אויף פארנומען מיט ווענערייַ. פון קינדווייז אן האט זיך דער דראמאטורג אנגעהערט זאהר פיעל טרויעריגע ערצעהלונגען וועגען דעם לעבען פון שלעזישען ארבייטער. די ערצעהלונגען זיינען אריבער בירושה פון זיין זיידען, וועלכער האט אליין בייגעוואהנט די אלע שרעקען פון דעם דאזיגען לעבען.

הויפטמאן האט זיך אבער ניט בענוגענט בלויז מיט די ערצעהלונגען אליין. ער האט אויך שטודירט פערשיעדענע ביכער, אין וועלכע עס איז געווען געשילדערט די לאגע פון די ווע־בער. בעזונדער פיעל האט איהם אין דעם פרט געגעבען א ווייסענשאפטליך־היסטאריש בוך פון אייגעם א צימערמאן.

פאר'ן דיכטער'ס אויגען האט זיך ענטוויקעלט אין איהר גאנצער גרויס די טראגעדיע פון דעם פערשטויסענעם דייטשען ארבייטער, וועלכער האט איבערגעבען בירושה צו זיינע קינ־דער, אייניקלעך און אור־אייניקלעך דאם הונגע־דיג לעבען און שקלאפישע געדולד.

צוויי מיט א האלב דורות האט זיך געצויי־גען די דאזיגע טראגעדיע. נאר אין מאל, וועז דאם געדולד פון די שקלאפען האט געפלאצט, האט זיך מיט א טיפער נקמה און שרעקליכען האס אויפגעהויבען זייער האנד. דאם איז ג־עשען דער „ארבייטער־בונט" אין עיליענעבירג, אין יאהר 1844. דעם מאמענט האט הויפט־מאן גענומען פאר זיין דראמע, אריבערטראגע־דיג איהם אין דעם היינטיגען ארבייטער־לעבען. קיין ווידערשפרוך איז פון דעם ניט ארויסגעקו־מען. אין פערלויף פון די 47 יאהר, וואס האבע אבגעטהיילט הויפטמאן'ען פון דעם געשילדערטען בונט, זיינען אין דער לאגע פון די ווענער ניט באַרגעקומען קיין ענדערונגען, און זייער פסיכא־לאגיע האט זיך זאהר ווענig geביטען.

אין דעם האט זיך דער דראמאטורג פער־זעלביך ערקונדיגט, ווען ער האט אין יאהר 1892 געמאכט א רייזע איבער דער ווענער־גע־גענד. אומעטום האט ער פאר זיך געזאהן דעם זעלבען שרעקליכען עלענד, ווענען וועלכען ער האט געהערט און געלעזען, און אויב ער האט בעמערקט וועלבע עס איז ענדערונגען, איז דאס געווען ניט צום בעסערען, נאר צום ערגערען.*)

ווען די פאבריקאנטען האבען אנגעהויבען אייניצופיהרען מאשינען, איז, נאטירליך, דאס ווערטה פון ארבייטער־הענד גיפאלען זאהר ניעדריג, די קאנקורענץ האט טויזענדער מענשען ארויסגעשלייידערט אויף דער גאס. די אר־בייטסלאזיגקייט איז געוואקסען מיט יעדען טאג. אין די ערטער, ווואו עס האט זיך געפו־נען א גרויסע וועבער־בעפעלקערונג, איז אלץ טיפער און דראהענדער געוואָרען דער האס פון די ארבייטער צו זייערע בעלי־בתים. דאס איינגעפיהרטע ענגלישע סיסטעם, אז די ארבי־טער זיינען מחויב צו קויפען די נויטיגסטע לע־בענס־מיטלען אין די מאגאזינען פון די פאברי־קאנטען, האט נאך פערשטארקט דעם האס און ארויסגערופען דא און דארט רעוואלוציאנערע אויסברוכען.

דאס אלעס שילדערט הויפטמאן מיט לע־בעדיגע פארבען, און דעריבער זיינען „די ווע־בער" א געוועלשאפטליכע דראמע אין פולען זין פון'ס וואָרט. דאס נייע, וואס זי עגטהאלט, בעשטעהט אין דעם, וואס זי האט ניט קיין „העלד". „דער העלד פון דער דאזיגער פיעסע איז די נויט" — האט גיזאגט דער בעריהמטער דייטשער שריפטשטעלער פריעדריך שפיעלהא־

---

* Max Baginski-Gerhart Hauptman unter den Schlesischen Webern. "Socialistische Monats-Hefte," Februar, 1905.

גען, און דאס איז גאנץ ריכטיג. הויפטמאן האט אין די „וועבער" געמאכט דעם ערשטען פערזוך צו שילדערן די „מאסען־פסיכאלאגיע" אויף דער סצענע, צו אינדיווידואליזירן, אזוי צו זאגען, דעם המון. אין דעם פרט האט די פיעסע איבערשטייגט אלץ, וואס איז בעשאפען געוואָרען אויף דעם גביעט אין דער וועלט־ליטעראטור. אזא דראמע ניט פון אינדיווידועלער, נאר פון מאסען־פסיכאלאגיע, איז, צום ביישפיל, געווען שעקספּיער'ס „יוליום צעזאר". אזוי ווי דא, אזוי איז אויך דארט דער גאנצער טראגיזמום אין דעם צוזאמענשטויס פון סטיכישע שטרעבונגען, אין דעם קאמפף פון פרינציפּען, און ניט אין דעם קאמפף פון פערזאנען, אבער „די וועבער" בעזוואונדערען מיט זייער וואהרהאפטיגקייט, מיט זייער איינפאכקייט, מיט דעם דופק פון ווירקליכקן לעבען, וואס קלאפט אין זיי מיט אזא האסטיגקייט.

אויף דער סצענע טרעטען ארויס פון איין זייט דער ארגאניזירטער קאפיטאל אין דער גע־שטאלט פון פאבריקאנט דרייסיגער און פון דער צווייטער זייט די קרבנות פון זיין עקספּלאָ־אטאציע אין דער גשטאלט פון די אויסגעהונגערטע וועבער.

דרייסיגער איז דער נייער טיפּ קאפיטא־ליסט, וועלכער ערקלערט ניט, אזוי ווי די קא־פיטאליסטען פון דיקענס און זשארזש זאנד'ס צייטן, אז זיין גאנצער שטאלץ איז אין דעם, וואס ער איז אן עקספּלואטאטאר. פערקאהרט, ער וויל זיך ארויסווייזען פאר א גוטהערציגען מענשען מיט געפיהלען פון ליעבע און רחמנות, ער רעכענט זיך שטארק מיט דער גועזעלשאפט־ליכער מיינונג און פערענטפערט זיך, וועו מען בעשולדיגט איהם אין גרויזאמקייט, אין בלוט־דורשטיגקייט. אין גרונד גענומען, איז ער אבער נאך געפעהרליכער פון די אלט־מאדישע קאפי־טאליסטען, ווייל אונטער דער מאסקע פון ציווי־ליזאציע פון היינטוועלטיגקייט טהוט ער אב די שרעקליכסטע זאכען און זויגט אוים דאס בלוט פון זיינע „ארבייטער־הענד".

די ארבייטער זיינען אלע אומגליקליכע נפשות. זייערע קינדער ווערען געשוואלען פון הונגער. די אלטע לייט קענען זיך קוים ריהר־דען און זיינען געבוינגען אין דרייען. די יונג־ווארג ווערט נאך עטליכע יאהר ארבייט פער־ווענדעלט אין אמת'ע סקלעטען. אלע שטעלען זיי מיט זיך פאר אבגעריסענע בעטלער, מיט אייגענפאלענע ברוסט, מיט א שטילען שווינד־זיכטיגען הוסט און שמוציג בלייבע געזיכטער. אויף זייערע געשטאלטען ליגט דער שטעמפּעל פון ניעדערגעשלאגענהייט, פון אייביגער מיעד־קייט.

זיי געהען ארויס אין קאנטאר מיט זייער אויסגעארבייטער גהינם'שער פראצע, ניט ווי ארבייטער, וועלכע קריגען מיט רעכט זייער פערדיענטעם געלט, נאר ווי ארימע־לייט, וואס ניאנטשען אויס א נדבה. יעדע וויילע קען מען זיי ארויסווארפען דורכ'ן טהיר, אבער זיי פרא־טעסטירען ניט. זיי שווייגען, וועו מען נארט זיי אב, זיי פאדערען ניט וואס עם קומט זיי, נאר זיינען גרייט צו קושען די האנד פון יעדען לא־קיי. אמת, זיי קענען זיך יעדע מינוט אבזאָ־גען פון דער ארבייט, אבער אויפ'ן ארט פון יע־דען פון זיי ווארטען שוין הונדערטער אנדערע. „געפעהלט אייך ניט אונזער וועבעקין — זאגט דער עקספּעדיטאר פּפייפער צו דעם וועבער רייטמאן — טא זייט זיך ניט מטריה און קומט ניט נאך דעם. מיר האבען גענוג אזעלכע, וואס וועלען ניט זשאלעווען די פיס, וועלען קומען צו־לויפען נאך אזא ארבייט."

עס קען זיך אויסדוכטען, אז צווישען די דאזיגע מענשען קען גאר ניט געמאלט זיין קיין שום פערזוך פון פראטעסט און דרייסיגער מעג זיך רוהיג שלאפען אין זיינע רייכע זאלען. אבער עם זיינען פארען מאמענטען, וועו אין דעם מענשען ערוואקט זיך דער קעמפּפער, וועו דעם מענשען בעהערשט די אינציגע שטרעבונג איבערצומאכען זיין מזל. אין אזעלכע מאמענ־טען פערטראכט ער זיך ניט אויף דעם מעגלי־כען אויסגאנג פון קאמפף, ער רעכענט ניט אוים אויף וויפיעל עם איז איהם גאראנטירט ערפאלג. די מענשען האבען פאר זיך איין ציעל, זייערע אלע געפיהלען זיינען אונטער־וואָרפען אין געדאנק: „אזוי ווייטער צו לעבען איז אונמעגליך." דאן וועדט די פריהערדיגע פאסיוויטע און געהארכזאמע מאסע פערוואנדעלט אין א וואולקאן, וועלכער צושטערט אלץ אויף זיין וועג.

מיט אן אונגעהויער קראפט האט הויפט־מאן געשילדערט די פערוואנדלונג פוו די פרי־הערדיגע אומגליקליכע בעטלער אין א ברויזענ־דען ים. ער האט בעוויזען, אז ניט קוקענדיג

אויף די אונאויסגעהאלטענקייט, אונבעשטענקייט אין דער שטימונג פון די מאסען, לעבען דאך אלע מאל אין זיי סטיכישע אינסטינקטען, און נאר דער דעמאגאג קען האפען אויף ערפאלג, וועלכער ווירקט אויף אט די אינסטינקטען.

די וועבער נויגען זיך צו דרייסיגער'ן און ווען ער געהט אוועק, לאכען זיי איהם אוים. זיי הערן אוים מיט א שקלאפישער געהארזאמקייט, אז זיי לעבט זיך גאנץ גוט, אבער אין דער זעלבער צייט הערען זיי מיט קינדערשער התפעלות דאס בעריהמטע לויעדעל וועגען „בלוטיגען משפט" און די רעדעס פון די אגיטאטארען יעגער און בעקער.

דער ערפאלג פון דער אגיטאציע ערקלעהרט זיך נים מיט דער ענערגיע, מיט די שהנע פראזען און האס פון די פיהרער, ווי עס דענקט דרייסיגער און דער פאליציי־פערוואלטער, נאר מיט דעם, וואס דער באדען איז שוין פארטיג געוואָרען, וואס אין די וועבער האט זיך אנגעהויבען צו ערוועקען דאס קלאסענבעוואוסטזיין, וואס זיי האבען אנגעפאנגען צו פערשטעהן, אז נאר מיט קאמפף וועלען זיי קענען פערבעסערען זייער לאגע.

אמת, זייערע קאמפפס־מיטלען זיינען נאך פרימיטיוו, צו איינפאך, זיי ברעכען מאשינען, זיי צוראבירען דעם פאבריקאנט'ס הויז, אבער קוים האט שוין אויפגעפלאקערט אין זיי קאמפפס־לוסט, וועט עם שוין ניט אופהערען צו טליהען אין זייערע הערצער און מוחות, ביז וואנען זיי וועלען בעגרייפען, אז זיי דארפען אנוועגדען אנדערע מיטלען, אז זייער הויפט־קראפט איז אין זייער ארגאניזירטער אחדות, און זיי וועלען פאר זיך דערזעהן א קלארען, ליכטיגען און גרויסען ציעל.

דער קאמפף ענדיגט זיך מיט א ניעדערלאגע פון דעם וועבער־בונט. עם מישט זיך אריין מיליטער און דער רעזולטאט פון דעם איז, אז עם פאלט אונטער א קוי דער איינציגער אר־בייטער, וועלכער איז ניט צוגעשטאנען צום בונט, וועלכען עם האט ניט פערכאפט דער שטורם פון פראטעסט. ער איז געוועסען רוהיג ביי זיך אין הויז ביים פענסטער און געפאלען דא אלס קרבן פון קאפיטאל אין דער צייט, וועו זיין בלינדע וועיב, וועלכע געפינט זיך נעבען איהם, בעמערקט קיין זאך ניט, וואס קומט פאר ארום איהר.

די דראמע איז דורך און דורך דורכגעדרונגען מיט א סאציאלער טענדענץ, אבער עם וואלט געווען א פעהלער צו מיינען, אז די דאזיגע טענדענץ האט זי געמאכט אזוי בעריהמט און בעליעבט. עס איז קיין צווייפעל ניט, אז די שארפקייט פון דער ארבייטער־פראגע האט צוגענומען צו איהר די געזעלשאפטליכע אופמערקזאמקייט, אבער איין זאך איז צוציהען די אויפמערקזאמקייט, און אן אנדער זאך איז צו בעהערשען דעם צוזעהער, און קיין אנדער פיעסע הויפטמאן'ס האט ניט אזוי בעהערשט דעם צוזעהער, ווי די „וועבער".

אין וואס־זשע בעשטעהט איהר קראפט? אויף דעם איז פארען איין ענטפער: ניט מיט דער שטעלונג פון דער ארבייטער־פראגע, ניט מיט דער לעזונג פון דער פראגע בעהערשט אונז די דאזיגע ארבייטער־טראגעדיע, נאר מיט דער געוויסער שילדערונג פון'ם לעבען, מיט דעם, וואס אויף דער סצענע זעהען מיר ניט קיין טיפען, נאר איינפאכע, פשוט'ע מענשען פון א גאנץ יאהר.

וען הויפטמאן וואלט וועלען צושמידען אונזער אויפמערקזאמקייט צו דער ארבייטער־פראגע און צווינגען אונז צו פערטראכטען זיך איבער איהר, דאן האט ער געדארפט מעהר קאמפליצירען די פסיכאלאגיע פון די ווירקענדע פערזאנען, וויל דער קאמפף פון די ארבייטער איז ניט בלויז א קאמפף פאר'ן שטיקעל ברויט, פאר העכערע שכירות, פאר חיי־שעה, נאר אויך פאר א נייע קולטור, פאר נייע גייסטיגע בעדירפניסען, פאר א גרויסע און ליכטיגע צוקונפט.

הויפטמאן האט זיך אבער אין דער פילאסאפיע פון דער פראגע ניט געוואלט ארויינמישען, און ער האט בלויז געשילדערט דעם צוזאמענשטויס פון דער פערהונגערטער פערארימטער וועבער־מאסע מיט איהרע בעלי־בתים, ביי וועלכע די תאוה צו געלד האט דערשטיקט אלע מענשליכע געפיהלען.

דער אלגעמיין מענשענליבענדער עטהישער זין פון „די וועבער" איז, ווייזט אוים, געווען פאר הויפטמאן טייערער ווי די סאציאלע טענדענץ, וועלכע ער האט אונטערגעשטריכען אין זיין דראמא. אויף אזא געדאנק ברענגט אונז דער

פאקט, וואס אין זיינע ווייטערדיגע ווערק איז קיין סימן ניטא פון דער דאזיגער טענדענץ. וען הויפטמאן וואלט וועלען אין זיין דראמע פרעדיגען א געוויסען סאציאל־פאליטישען אי־דעאל, וואלט ער זיך ניט בענוגענט בלויז מיט „די וועבער" אליין. א שריפטשטעלער מיט אן אמ"ן פאליטישען טעמפעראמענט, מעג ער זיין דער גרעסטער קינסטלער, וואלט ניט בלויז מיט איין ביישפיל בעשטעטיגט זיין וועלט־אנשוי־אונג, נאר ער וואלט זי דורכגעפיהרט אין אלע זיינע ווערק.

ביי הויפטמאן'ן זיינען אבער „די וועבער" די אינצינג דראמע מיט א פאליטישער טען־דענץ, און דאס פערנעהמט די דאזיגע טענדענץ דאס צוויטע ארט, און אויפ'ן ערשטען פלאן טרעט ארויס די עטישע זייט. די גרויסע בע־דייטונג פון דער פיעסע בעשטעהט, אלזא, ניט אין דעם, וואס זי פרעדיגט, נאר אין דעם קינסטלעריישען רעאליזמום, וועלכער דערגרייכט די העכסטע שטופע פון קינסטלעריישען אמת, און דאס אליין איז שוין גענוג צו מאכען זי אונשטערבליך...

אין די אלע אויסגערעכענטע פיעסען איז הויפטמאן א ריינער נאטוראליסט. ער שיל־דערט אין זיי דעם קאמפף פון מענשען מיט דער אומגעבונג, מיט די אומשטענדען, וואס לע־גען ארויף זייער שטעמפעל אויף זיין עקזיס־טענץ. דער קאמפף ענטהאלט אין זיך א טיע־פען, פיעלפאכען טראגיזמום, און כדי ארויסצו־ברענגען אט דעם דאזיגען טראגיזמום, וועגדעט זיך אפט הויפטמאן אויף צו דער סימבאלישער פארם.

זיין בעסטע סימבאלישע דראמע איז „די פערזונקענע גלאק". אין איהר ווערט אלץ צו־נויפגעגאסען אין איין הערליכע הארמאניע פון ליעבע און לעבען, פון האפנונג און ענטטוישונג, פון קאמפף און מיטלייד, פון צויבער און גע־היימניספולקייט, און מען קען ניט אונטערשיי־דען די ווירקליכקייט פון דער גייסטער־וועלט, אזוי שטארק איז די אילוזיע פון איהרע פאעטי־שע געשטאלטען.

עם ווערט אין איהר דערצעהלט די פאלגענדע מעשה'לע:

דער מייסטער היינריך, וועלכער איז גע־ווען בעריהמט מיט זיין גאטס־פארכטיגקייט און מוסטערהאפטען פאמיליען־לעבען, האט אויסגע־גאסען א גלאק לכבוד דעם קריסטליכען גאט. די דאזיגע גלאק האט מען געדארפט אויפהענגען אין קלויסטער, אין די בערג, אבער די גיים־טער, וועלכע גלויבען ניט אין דעם קריסטליכען גאט, האבען זי ארבעקייקעלט פון סטעזשקע און ארויסגעווארפען אין טייך. היינריך אליין איז אויך ארויסגעפאלען אין די נעצען פון די דאזיגע גייסטער, און גאר נייע געדאנקען הא־בען אנגעהויבען צו עגבערן זיין מארך און גאר א נייע געפיהל האט אויהם בעהערשט.

פאר אויהם איז ערשיענען די וואונדערבא־רע בארג־פעע רויטענדליין. זי האט אויהם בע־צויבערט מיט איהר זעלטענער שעהנהייט, און ער האט מיט א מאל פערלארען דעם גאנצען זין פון זיין פריהערדיגען לעבען. דער געדאנק אויפ־צובויען א טעמפעל לכבוד דעם קריסטליכען גאט האט זיך אויהם שוין ארויסגעוויזען פאר נישטיג אין פערגלייך מיט דעם אויפשוואונג פון זיין גייסט, מיט דער פלאמענדער ליעבע, וואס האט זיך ביי איהם ערוועקט צו רויטענדליין. ער האט פערשטאנען, אז זיין גלאק טויג בלויז פאר די טהאלען, אבער פאסט ניט פאר „דעם העכיגדייך פון די בערג."

עס האבען ניט געהאלפען ניט די טענות פון די ארומיגע, ניט דאס בעטען זיך פון דער ווייב און ניט די מוסר פונ'ם פאסטאר, אז היינריך זאל ארויסשלאגען פונ'ם קאפ די „שלעכטע מחשבות" און ווערען צוריק גוט און פרום. ער האט פערלאזען זיין פאמיליע, פערגעסען אן אלצדינג, מיט וואס ער האט פריהער גלעבט, און אנגעהויבען צו טראכטען וועגען אויפבויען א ריזיגען טעמפעל אויפ'ן שפיץ בארג. ער האט אליין ניט געוואוסט צו וועלכען גאט צו ווידמענען דעם דאזיגען טעמפעל, אבער איהם האט זיך געוואלט בעשאפען עפעס גרויסעס, אין וואס עס זאל זיך אויסדריקען זיין אייגענע ער־האבענע פערזענליכקייט. ער האט געצוואונגען די בערג־גייסטער צו דינען זיין געוואגטער אונטערנעהמונג, און וועז די ארבייט האט שוין געהאלטען אין רעכטען ברען, זיינען צו איהם געקומען זיינע פערלאזענע קינדער און געבראכט איהם א קריגעלע מיט טרערען, וועלכע עס האט אויסגעווייגט זיין ווייב פאר'ן דערטרינקען זיך.

די דערטרונקענע האט אויפ'ן דעק פון טייך געזומען קלינגען אין יענע הייליגע גלאק, וועלכע עס האט א מאל אויסגעגאסען איהר מאן. דער מייסטער האט דערהערט די דאזיגע

קלאנגען און אין איהם האָט ערוואכט דאָס געוויסען. פון זיין שפּיץ בארג האָט ער זיך אראָבגעלאָזען אונטען, צו די מענשען, צו רעטען זיין פּער׳יתום׳טע פּאמיליע. אָבער רעטען איז שוין ניט געווען וועמען, אומקאהרען זיך צום אלטען איז געווען אונמעגליך, און היינריך האָט זיך צוריק מיט גרויס מיה אַוועקגעשלעפּט אויף זיינע בערג. ער איז געקומען אהער, כדי ביי־צואוואוינען, ווי עס וועלט חרוב אין פלאָמען פּייער דער טעמפּעל, וואָס ער האָט געבויט, און כדי צו פערלירען אויף אייביג אויף די בארג־פּעס, וועלכע האָט איהם ניט דערקאנט נאָך זיין צוריקקעהר. דער טויט איז, פערשטעהט זיך, געווען דער עדרעכטער פּין אלע זייגע ליידען.

דאָס איז אין קורצען דער אינהאלט פון דער דאָזיגער מערקווירדיגער דראמע. זי האָט ניט קיין גלייבען צו זיך אויף דער סצענע, מיט דער אויסנאהם, פּיעלייכט, פּון מעטעלינק׳ס בעסטע זאכען, און כדי צו פּיהלען איהר גאנצע שעהנהייט, איהרע אלע פּראכטען, מוז מען זי לעזען אָדער זעהן; אנדערש קען מען זיך קיין בעגריף וועגען איהר ניט מאכען.

אין איהר וועלט ארויסגעבראכט די אידעע פון דעם אויבערמענשען. די זעלבע אידעע האָבען מיר אויך געזעהן אין בייראָן׳ס „מאנפרעד", ניטשע׳ס „אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא" און איבסען׳ס „בראנד", אבער ביי הויפּטמאן׳ען ערשיינט זי אין א גאנץ נייעם ליכט.

דער אויבערמענש איז דער סימבאל פון דער מענשליכער פּערזענליכקייט, וועלכע שטרעבט צו פאלשטענדיגער זעלבסטשטענדיגקייט, צו אונבעגרענצטער פרייהייט. כדי צו דערגרייכען דאָס דאָזיגע גרויסע בעגריף פון דער נשמה איז די מענשליכע פּערזענליכקייט גרייט זיך אבצוזאָגען פון דער געזעלשאפטליכער מאָראל, צו פּראכטען „די קלייגע מעשים" פון אונזער עקזיסטענץ, צו דערשטיקען אין זיך אלע צארטע געפיהלען, די פאָדערונגען פון געוויסען, און צו שפּרייזען אפילו איבער די קערפּער פון די נאָהענטסטע און ליעבסטע. אבער אין דעם ענטשיעדנעם מאָמענט כאפט ביי איהר ניט קיין מוטה און קיין קרעפּטען, דאָס ערדרעשע נעהמט די אויבערהאנד און זי בלייבט מיט אבגעהאקטע פליגלען. אין דעם בעשטעהט די טראגעדיע פון דעם אויבערמענשען, איהר טיפער זין.

די דאָזיגע טראגעדיע האָט געשילדערט הויפּטמאן אויך אין „די פערזונקענע גלאָק"; אבער אנשטאָט ארויסצובערענגען די נשמה פון אן אויסגעטראכטען אינדיווידואליסט, פון אזא, וואָס עקזיסטירט נאָר אין דער טהעאָריע, האָט ער גענעבען די פּסיכאָלאָגיע פון א לעבעדיגען מענשען, וועלכער וויל פערווירקליכען זיין אויבערמענשהייט אין דעם קרייז פון די רעאלע לעבענס־פערהעלטנישען. ער האָט אויף אזא אופן אוועקגעשטעלט דעם אויבערמענשען מיט די פּים אויף דער ערד און איינגעפאסט זיין פיגור אין מעהר ווירקליכע, עדישע ראהמען. כדי אבער צו בעווייזען אין וואָס בעשטעהט די אידעע פון דעם אויבערמענשען, איהר אבסטראקטקייט, אזוי צו זאָגען, האָט ער אויסגעמישט דאָס רעאלע מיט דעם פאנטאסטישען, דאָס ווירקליכע מיט דעם ניט ווירקליכען. ער האָט דעריבער עניגעגענגעשטעלט דער גייסטער־וועלט מיט איהר צויבער און געהיימנים־פולקייט די וואָכעדיגסטע קלייניגקייטען אומגעבונג אין דאָרף, דעם קאמפּף פון פאסטאָר, לעהרער און רופא מיט די גייסטער פאר די בעהערשונג פון דעם מייסטער׳ס נשמה; און אם דייטליכסטען האָט ער אונטערגעשטריכען די דאָזיגע עניגמעשטעלונג פון די צוויי פערשיעדענע וועלטען, אין דער ווירקליכקייט און פאנטאזיע, מיט דער ערשיינונג אין דיבערג פון דעם מייסטער׳ס קינדער מיט דעם קריגעלע ערדישע טרערען.

דער קונסטלער האָט געוואָלט זאָגען:

גרויס איז, מענש, דער שוואונג פון דיין גייסט, מעכטיג איז דיין שטרעבען צו די הימלען, אבער שטארקער פון דיר איז די ערד, די זינדיגע ערד, וועלכע דו פערהאסט אזוי. ווי הויך דו זאָלסט ניט שוועבען אויף די פליגלען פון דיין כח־הדמיון, ווי פיעבערהאפט דו זאָלסט זיך ניט רייסען צו גאָט אין זיין קעניגרייך, ביזטו אבער מאכטלאָז צו דערגרייכען די טויערען פון דעם אמת פון אלע אמת׳ען, און דו מוזט צוריק אראבפאלען אונטען אין טהאל, וואו עס צאפּלען זיך דיינע נאָהענטסטע, דיינע טייערסטע, דיינע ליעבסטע!

די דאָזיגע אידעע פון „די פערזונקענע גלאָק" האָט איהר פערשאפען דעם אלוועלטלי־כען ערפאלג.

הויפטמאן איז אויך אזא"ן ארט אויך אין „די פערזונקענע גלאק" דער זעלבער, וואס אין זיינע נאטוראליסטישע פיעסען; אויך דא צו־קריגט ער דעם מענשען מיט'ן לעבען, שטעלט איהם אוועק פנים אל פנים מיט א פראגע, אויף וועלכע עס איז ניטא קיין פאזיטיווער ענטפער, געגען וועלכער ער דארף איינבויגען זיין קאפ און אנערקענען איהר טראגישען זין. הויפט־מאן האט אבער א טיף פיהלענדעם הארץ; ער ווייל פערליכטערען דעם מענשען זיינע גיסטיגע ליידען, אברייסען איהם אויף א ווייל פון דער שרעקליכער ווירקליכקייט, און ער בעשאפט יע־נעם טרוים, וועלכער טראגט אונז אריבער אין א וועלט פון לויטער עמסטאז, וועלכער זאגט צו דעם ענדליכען זיעג פון אידעאל איבער'ן לעבען.

דער דאזיגער מאמענט איז אויסנערדיקט אין א רייהע אנדערע סימבאלישע דראמען, צווישען וועלכע „האנעלע" איז די צארטסטע און טיעפסטע.

„האנעלע" איז דער נאמען פון אן אומגליק־ליכער, ערניעדריגטער, דערשלאגענער מיידעלע, וועלכע דער שכור'ער פאטער האט מיט זיין ג־וואלקייט געבראכט צו אן אונגלוגנגענעם זעלבסטמארד. מען ברענגט זי אין א הויז וואו עס האלטען זיך אויף בעטלער, און דארט אין דער היים פון דעם שיקזאל'ס שטיף־קינדער, שטארבט זי נאך א לאנגער גסיסה. פאר'ן טויט שטעהט אויף פאר איהרע גייסטיגע אויגען איהר גאנץ ארים לעבען מיט אלע זיינע ליידען, בעלייי־דיגונגען און שמערצען; זי הערט איהר טא־טע'ס זיידעריין, שפירט זיין גראב בענעה־מען זיך, אבער אין דער זעלבער צייט דוכט זיך איהר, אז די וועכטערין, וואס זיצט נעבען איהר, איז איהר טייערע פערשטארבענע מוטער, און אז עס ערשיינט פאר איהר קריסטוס אין דער גע־שטאלט פון איהר־בעליעבטען לעהרער. קרים־טוס איז בעגאסען מיט א העלען ליכט און רעדט צו איהר אזוי ווייך און צארט, אקוראט ווי זי וואלט געווען זיין כלה. ארום קלינגט א כאר פון יונגע מלאכים. זיי קומען אונטער צו איהר, בע־שיטען איהר מיט בלומען, פוצען איהר אויס, ווי אן אמת'ע פרינצעסין, בעציערען זי מיט גאלד און בריליאנטען, און זי שטארבט מיט'ן גליקליכען בעוואוסטזיין, אז איהר אויסגעמו־טשעט נשמה'לע פליהט ארויף גלייך אין גן־עדן.

„האנעלע" איז די ריהרענדסטע פיעסע פון דעם היינטיגען טהעאטער־רעפערטואר און מאכט אן אונגעהויערען אייndרוק מיט איהר טיפער ליריק. ניט אומזיסט האט הויפטמאן פאר איהר געקראגען דאס פרעמיום אין נאמען פון דייטשען פאעט־דראמאטורג גרילפארצער. ווען זי איז ער־שיינען האבען פיעלע קריטיקער, און צווישען זיי אויך דער בעריהמטער דייטשער סאציאליסטי־שער שריפטשטעלער מערינג, אויפגעוואלרפען הויפטמאן'ען, אז ער האט זיך אריינגעלאזען אין רעליגיעזע מיסטיק, אז ער לעבט אויף דעם גלויבען אין עולם הבא, און אז בכלל זיינען די איבערלעבונגען פון אומגליקליכען קינד איבער־טריבען, פסיכאלאגיש ניט ריכטיג.

די דאזיגע מיינונג איז אבער ניט קיין בע־גרינדעטע. הויפטמאן האט אין דער פיעסע ניט געפרעדיגט קיין שום גלויבען אין עולם הבא און זיך ניט אריינגעלאזען אין מיסטיק. ער האט אונז נאר בעוויזען וויי אזוי אין דער נשמה פון קינד שפיעגלען זיך אב די אלטע פארשטע־לונגען וועגען „יענער וועלט", אז אין די אוים־דריקען פון קריסטום'עס ליפען הערען מיר נאר דעם קינד'ס בעגריפע וועגען נאט. דאס אלעס האט ער אנגעהויבט מיט א וואונדערבארער פאעזיע, וועלכע האט אונז טאקי געמאכט צו פערגעסען אויף א ווייל די ווירקליכקייט און אריינגעגאסען אין אונזערע הערצער טרויסט און וואריימקייט.

וואס אנבאלאנגט די איבערלעבונגען פון האנעלע אין צייט פון גסיסה, זיינען זיי ניט נאר איבערטריבען, פסיכאלאגיש ניט ריכטיג, נאר פערקאהרט, זיי זיינען דורך און דורך רעאל, געבויט אויף אמת'ען נשמה־צושטאנד פון'ם קינד.

„עס איז ניטא קיין איין שטריך אין דעם טרוים פון דער שטארבענדער מיידעלע — זאגט בראנדעס — וואס זאל ניט שטימען מיט דעם, וואס זיא האט איבערגעלעבט, געהערט, געלעזען, פאר וואס זי האט זיך געשראקען און אויף וואס זי האט געהאפט אין דער צייט פון איהר בע־וואוסטזיניגען לעבען. די צארטקייט פונ'ם ארימען האריץ, די גאוה פונ'ם קינדערשען שכל, די איינדריקע פון די מעשה'לעך, וועלכע מען האט איהר דערצאהלט, פון די אמונה־זאכען, וואס מען האט איהר געלערנט — דאס אלעס שפיגעלט זיך אב פאר'ן לעזער און צוזעהער

אין די זעהונגען פון דער קלייניער מיידעלע".*)

די אלע אנאלייזירטע פיעסען זיינען נאך ניט אלין, וואס הויפטמאן האט געשאפען. חוץ פערשיידענע קאמעדיעס, פול מיט בעאבאכטונג און הומאר, און אנדערע דראמען, צווישען וועלכע די בעדייטענדסטע איז „מיכאעל קראמער", האט ער אויך געשריעבען ערצעהלונגען, („באהנהויעטער טהיעל" און „דער אפאסטעל"), אבער זיי גיבען ניט צו קיין בעזונדערע שטריכען צו זיין טאלענט. אין זיי ווערען איבערגעזאגט די זעלבע מאטיוון, וועגען וועלכע מיר האבען געדעדט, און זיי זיינען דעריבער ניט כאראקטעריסטיש פאר זיין שאפען.

אין דער לעצטער צייט האט ער ארויסגעלאזען צווי דראמען „עמאנועל קווינט" און „אטלאנטים". אין זיי ביידען פיהלט זיך דער אלטער הויפטמאן פון זיינע קינסטלערישע דראמען.

אין „עמאנועל קווינט" ווערט געגעבען א גראנדיעז בילד פון דעם דייטשען פאלקס־לעבען אין דער צייט פון א גרויסער סעקטאנטען־בעוועגונג, וועלכע איז פארגעקומען אין ענדע פון פאריגען יאהר־הונדערט צווישען די ווענער פון שלעזיען און עסטרייך. מיט לעבעדיגע שטריכען ווערט דארט געשילדערט דאס גלויבען פון די מאסען אין דעם נייעם משיח, וועלכער איז ארבאגעקומען אויף דער ערד אין דער געשטאלט פון דעם אייבאבאן ארבייטער קווינט. די גרויסע נשמה פון קווינט'ן שטעהט אויף פאר אונזערע אויגען אין איהר גאנצער גרוים און פער'כשופ'ט אונז מיט איהר ליעבע צו אלע לייד־ענדע און שמאכטענדע.

אין „אלאנטים" איז ארויסגעבראכט די פאמיליען־טראגעדיע פון דעם יונגען געלעהרטען דר. פרידריך פאן־קאמפאכער, וועמען עס האט זיך ניט איינגעגעבען זיין וויסענשאפטליכע קארירע. זיין פרוי ווערט פסיכיש קראנק און ער ווערט אנגעצונדען מיט א ליידענשאפט צו א יונגער טענצערין. ער פיהלט זיך זעהר אונגליקליך און נאך א לאנגער קייט פון צרות און ליידען פאהרט ער אוועק אין אמעריקא. דא גע־פינט ער אן איבערגעגעבענעם פרייונד און ליע־בענדע פרוי אין דער געשטאלט פון א געווייסער מאהלערין און צו אירם קעהרט זיך אום די קלארקייט פון געדאנק און דער ווילען צום לעבען.

פאהרענדיג אין אמעריקא, לעבט דער העלד איבער א שרעקליכע עראיגנים. זיין שיף קומט אום אויף אקעאן, און איהם געלינגט צו רעטען זיך. די בעשרייבונג פון דער שיף־קא־טאסטראפע, וועלכע דערמאהנט דעם אונטער־גאנג פון „טיטאניק", איז העכסט קינסטלעריש און מאכט אן אונגעהויערען אייגדרוק. אינטע־רעסאנט איז אויך די בעשרייבונג פון אמערי־קאנער לעבען, וועלכעם ווערט איבערגעגעבען אין מייסטערהאפטע סקיצען, פול מיט שטאר־קער בעאבאכטונגס־קראפט.

ווי מיר זעהען, איז הויפטמאן א שרייפ־שטעלער זעהר א פערשיעדענארטיגער, ניט קו־קענדיג אויף דעם, וואס די אויסערליכע פארם פון זיין שאפען איז כמעט אן איינהייטליכע.

ער שילדערט דאס לעבען מיט א זעלטע־נער קינסטלערישער וואהרהאפטיגקייט און פינקטליכקייט און ברענגט ארוים די גאנצע קאמפליצירטקייט פון אונזער עקזיסטענץ אין דעם קאמפף מיט דער אומגעבונג, מיט די איינ־געוואהרצעלטע טראדיציעם, וועלכע האלטען אונז פעסט אין זייערע צוואנגען.

שילדערענדיג אט דעם דאזיגען קאמפף, איז ער שטענדיג א שטרענגער רעאליסט, און די סימבאלישע פארם דיענט איהם נאר פאר א מי־טעל אונטערצושטרייכען דעם טיעפען טראגיזם, וואס עס ענטהאלט אין זיך די ווירקליכקייט.

אין דער דאזיגער אייגענשאפט בעשטעהט די אריגינאליטעט פון הויפטמאן'ן אלס שרייבער: — דעם קינסטלער קען מען ניט פערביי־טען אויף אן אנדערען, מען קען איהם אויך ניט פארגעסען, און דעריבער וועלען זיינע ווערק בלייבען לעבען אפילו דאן, ווען אונזער צייט ווערט ווערען א היסטארישע פערגאנגענהייט.

*) גאהרג בראנדעס, 12טער באנד, רוסישע אי־בערזעצונג.

א. מ. גאַנצער

„מען ברויכט מיידלעך"...

(בילדער פון גרויס־שטעדטישען לעבען)

ין גרויסע שטאדט מיט איהרע גרויסע ריעזענהאפטע אונטערנעהמונגען, האָט אויך איהרע גאַנץ בעזונדערע „בעדרופס־ארטען". גאַנץ מאָדנע מינים „פראָפעסיעס", וואָס אין קיין אנדערע שטאדט קען מען זיך גאָר ניט פאָרשטעלען.. איינע פון די דאָזיגע „מערק־ווירדיגע" ספעציעלע־גרויס־שטעדטיגע „פראָפעסיעס" איז דער בערוף פון דעם „מאָדעל־רייידעל", דאָס הייסט פון די מיידלעך, וועלכע לאָזען זיך פאַר א געוויסען לוהן פון פערשיעדענע בילדער־מאָלער מאָלען, בכדי זייערע בילדער נאכהער צו פערקויפען.

דאָס איז א גאַנץ בעזונדערער מין בערוף, א בערוף וואָס איז נאָך ניט אזוי בעקאַנט. אין די גרויסע שטעדט אבער זעהר בנמצא.

די גרעסטע „פערבויכערין" אויף דיעזע פרויען־בערוף איז די דייטשע הויפטשטאדט בערלין, און גלייך מיט איהר די בייערישע קונסט־שטאדט — מינכען. די לעצטע איז בעקאַנט אלס די רעזידענץ פון דער קונסט, פון דער רייזער קונכט; די ערשטע אבער, בערלין, שטעהט אפילו קינסטלעריש ניט אויף אזא הויכע מדרגה, דערפאר בליהט אבער אין איהר זעהר שטארק דאָס קונסט־געשעפט אדער ריכטיגער געזאָגט דאָס געשעפט פון דער האַלבער קונסט. דען יאהר־יעהרליך גיט בערלין ארויס פאַר דער גאַנצער וועלט צעהנדליגע מיליאָנען פאָסט־קארטלעך, וועלכע שטעלען הויפטזעליך פאַר פרויען־שעהנהייטען און ליעבעם־סצענען, פרויען־קעפ און פרויען־קערפערם. טויזענדער פאַבריקען ארבייטען פון פריה ביז שפּעט צו „פראָדוצירען" די דאָזיגע „קונסטווערק", טויזענדער געשעפטס־היזער זיינען בעשעפטיגט דערמיט עס צו פערשפרייטען אויף דער גאַנצער וועלט; און מיליאָנען פון מענשען קויפען עס טאָג־טעגליך און האַלטען דורך דעם אויס די דאָזיגע נייי־מאָדישע אינדוסטריע. עס איז דערפאַר קיין וואונדער ניט, אז „בערלין" פער־ניצט אזוינע מיידלעך אין גאַנץ גרויסע אונ־געהויערע מאסען. געהענדיג אויף די בערלי־נער גאסען קענט איהר עפטערס לייענען א גרויסען אנאנס: „מען ברויכט מיידלעך מכל המינים און אין פערשיעדענע עלטערס, געגען א גוטען לוהן... צו מעלדען אין דעם קונסט־אטעליע פון... אויף דיעזע און דיעזע גאסן...

מען קען אפשר מיינען, אז צו דעם דאָזיגען צוועק, צום שטעהען אלס „מאָדעל", מוז מען דוקא האָבען די שעהנסטע מיידלעך, אמת'ע פרימאַדאָנעס. אבער, גאָר לאו דוקא!... „אויף אלערליי סהורות איז דאָ זייערע בעלנים", אפילו די סאַמע העסליכסטע זיינען ביים גאָט פון דער קונסט ניט ארויסגעוואָרפען... „דער געשמאק איז פערשיעדען", זאָגט דער דייטש... געוואָהנ־ליך ווערען געברויכט פאַר די „האַלב־קונסט", פאַר די דאָזיגע טויזענדער און מיליאָנען אנ־זיכטס־פאַסטקארטען, וועלכע געהען אונטער דעם געוואָהנליכען פובליקום „אלגעמיינע שעהנ־הייטען" אזעלכע „סהורה" וואָס זאָל יעדען מעגשען קענען געפעלען, וועהרענד פאַר די „עכטע קונסט" ווערט גערעדע פערלאַנגט עפעס וואָס בעזונדערס; זי ברויכט ניט דוקא צו זיין שעהן אינ'ם געוואָהנליכען זין פון וואָרט. זי מוז אָבער אין א געוויסען פונקט זיין „אינ־טערסאַנט", עפעס האָבען אין זיך וואָס „בעזונ־דערעס"... עס פערשטעהט זיך אויך, אז די שעהנהייט מיינט מען ניט נור אין געזיכט אליין, ניט נור א שעהנע צורה, נור שעהן טאקע אין גאַנצען, אויפ'ן קאַנצען קערפער.. אלעס נאָך די ריכ־טיגע לויגיען און שעהנהייטס־געזעצען...

און אין דעם פונקט זיינען די דייטשע קינסטלער גרויסע מחמירים; זיי האָבען אויף דעם תל־תלים של הלכות, בערג מיט געזעצען און פאַדערונגען וואָס א פראָסטער בשר ודם פערשטעהט עס גאָר ניט...

עס פערשטעהט זיך דאָרום, אז א מיידל,

וואָס פערדינגט זיך צו שטעהען אלס מאָדעל, דארף ניט זיין א צו גרויסע שעמעדיגע, און דארף נישט זיין פון די, וואָס האָבען זיך גע־ריכמט „אז אין לעבען האָבען נאָך די וועגד פון צימער זייערע האָר ניט געזעהען...“ שוין ביים ערשטען ברוך־הבא, וועו דער „מאָדעל“ טרעט ארויס אויפ'ן קונסט־מארק, מוז זי ביישטעהען אן „עקזאמען“, וואָס ניט יעדע חוה'ס טאָכטער וואָלט עס קענען אויסהאלטען, ניט בעקומענדיג בשעת מעשה אלערליי פארבען. עס איז אבער קיין תירוץ ניט, איז מען א סאלדאט, מוז מען קענען פולווער שמעקען. און איז מען א „מא־דעל־פרויליין“ מוז אלעס רעכט זיין — דאָס מאָדעל־פרויליין מוז ביים אנגערופענעם „עקזאמען“, ביים אויספרובירען הייסט עס, שטעהן גאנץ רוהיג און „זיך לאָזען אלץ געפא־לען“, נאטירליך ביז צו א געוויסער גרענעץ — אבער גאָר נישט פרעג א קינסטלער בחרם, וואו עס איז די גרויסע גרענעץ...

די פראָבע איז אויך א גאנץ נעמעיע. זעהר נעמעיע.

בעשטאנען די פראָבע און דורכגעקומען מיט'ן מקח (דאָס מאָדעל־מיידעל צאָהלט זיך נעוועהנליך פון שעה — פון א מארק ביז צוויי מארק א שעה), מוז דאָס „מאָדעל־פרויליין די גאנצע צייט שטעהן גאנץ אין חוה'ס קאָסטיום און דערצו נאָך נישט אויסרעדען די גאנצע צייט פון מאָלען קיין איין וואָרט און איינהאלטען בשעת מעשה א בעשטימטע פאָזע וווי דער קינסטלער בעפעהלט איהר.

איז די ערשטע בעדינגונג אן און פיר זיך (פאר דעם אנדערן — וויים איך ניט...) נישט קיין גאנץ אנגענעהמע, דאן איז די צווייטע בע־דינגונג, דאָס איינהאלטען דאָס מוילווערק פאר חוה'ס א טאָכטער געווים ניט קיין גאנץ לייכ־טע, און דעריבער איז אזוי שווער בייצושטעהן דעם נסיון פון'ם מאָדעל־שטעהען. פונדעסט־ווענגען איז דער בערוף פון די מאָדעל־פרויליינס אין די גרויסע אייראָפעאישע שטעדט זעהר שטארק פערברייטעט, און בערלין אליין צעהלט דערפון עטליכע טויזענד.

מען דארף ניט מיינען, אז די דאָזיגע מאָדעל־פרויליינס זיינען ניט קיין אנשטענדיגע אדער גאָר פערדארבענע, די „גאנץ פערדארבענע“ ברויכען זיך נישט אלס מאָדעלען צו פערדינגען; זיי קענען זייער קערפערליכע שעהנהייט בעסער, בעזאָנדערס טהייערער פערקויפען. דאָס מא־דעל־פרויליין ווערט אין אלגעמיין אנגעזעהען ווי יעדע „ארבייטענדע“ פרויליין. אויך דער קינסטלער זעלבסט בעציהט זיך מייסטענס צו זיין מאָדעל ווי צו א טהייל פון זיין מאטעריאל — ווי צו דער פארב, צום לייניוואנד אדער צום ראהם פון בילד. מאכנעסמאל ווערט דער מא־דעל גוט פערקויפט — דאָס הייסט אלס גוטעס כילד, פאר וועלכע דער קינסטלער נעהמט אב פיעל געלד; דאָס מאָדעל־פרויליין בלייבט אבער ארעם ווי פריהער. מאכמאל אבער פיהרט די מאָדעל־בעקאנטשאפט צו פיעל וויי־טערע בעציהונגען צווישען דעם קינסטלער און זיין „מאטעריאל“...

בערלין.

ש. ראַבינאָוויץ

צווישען די ענגלישע זשורנאַלען

עס האָלט אין איין זוכען מיטלען. מען גיט עצות, מען זוכט תרופות, ווי אזוי אויסצוווּאַרצלען די אָרימקייט, ווי אזוי צו פערניכטען עקספּלואַטאַציאָן, ניט דערלאָזען קיין סטרייקס, פערוועהרען לאקאויטס א. ז. ו.

דעם זייטיגען מענשען קומט אָוים משונה־דיג: כמעט ווי אלע אַנערקענען, אז דער איצטיגער אָרדנונג טויג אויף כפּרות. טאָ נעהמט־זשע זיך פאר אלע פאר די הענד און קעמפּפט פאר א ראדיקאלע איבערענדערונג....

קוקט מען זיך אָבער בעסער צו, קומט עס גאָרניט אוים אזוי זאַנדערבאר. זייער דאגה'ן, זייער זוכען מיטלען און רפואות שטאַמען פון איין קוואל: פון דער מורא, אז די יסודות פון איצטיגען בנין זאָלען מיט אמאָל אין גאנצען ניט איינפאַלען. זיי ווילען איהם „פּיקסען". יעדער איינער פון זיי קומט מיט א „שפּאָגעל־נייע" טעאָריע, וועלכע וועט געווים ברענגען די ישועה: וועלכע וועט מאכען זאט די וועלף און די ציגען וועלען בלייבען גאנצע.

אט אזא „שפּאָגעל־נייע" טעאָריע האָט אויסגעפונען אַגעוויסער אלבערט נאק, וועלכער האָט געדרוקט אן ארטיקל אין דעם „אמעריקען מאַגאַזין", מיט דעם נאָמען „די פערדינגונגס־קראפט פון דער בעפעלקערונג."

„בעכטען, געהערדיג אין אָפּיס" — דערצעהלט דער שרייבער — „האָב איך דערזעהן אַ צווויי־יעהריגעם שוואכעם, קראנקעם קינד... דאָס געבורט פון דעם קינד האָט צוגעגעבען צו דעם וועלט פון נויאַרקער ריעל עסטייט אַכט הונדערט נייז און פערצייג דאָלאר... ווער פערדיענט עס די געלד? געווים ניט דאָס קינד, אויך ניט דעם קינד'ס עלטערען. עס האָט זיך פערדיענט דערפאר, וואָס דיזעם קינד איז געבאָרען געווארען אין דער שטאָדט ניו יאָרק...

„דעם 9טען יוני, האָלבע נאַכט, האָב איך אין בערגעצעהלט הונדערט מענשען, וועלכע האָבען גע־שלאָפען אין מעדיסאָן סקווער. עס איז געווען פיעל מעהר, אָבער מיר איז מיאוס געווארען דאָס צעהלען... אָט דיזע הונדערט מענשען האָבען צוגעגעבען צו דעם ווערט פון נויאַרקער ריעל עסטייט פיער און זעכציג טויזענד מילז נייז הונדערט דאָלאר...

ווער נעהמט זיי צו? זיי פאלען אריין צו מענ־שען, וועלכע בעשאפען גאָר נישט, וועלכע טהוען גאָר נישט. זיי קומען אָן צו די לעצדלאָדעם!...."

פון וואַנען נעהמט זיך אזא מערקווירדיגע ערשיינונג? איז דאָס אומעטום אזוי, אָדער אין אזעלכע שטעדט, ווי ניו יאָרק? דער שרייבער ערקלערט עס מיט דעם פאָלגענדען ביישפּיעל:

„לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אז אויף דער ווייסטע סאהארא געפינט זיך א שטיק וואונדערבארע, פרוכט־בארע ערד. פיעל, דענקט איהר, וואָלט זי ווערט געווען? גאָר ניט מיט גאָר ניט, דערפאר ווייל דאָר־טען איז קיין בעפעלקערונג נישט... נעהמט, אָבער, די שטיקעל הויל שטיינערנע ערד ארום, וואו אונ־זער אָפּיס געפינט זיך, אויף דער פיער און צוואַנ־ציגסטער סטריט, קאָרנער 5טע עוועניו, און איהר ווייסט ערשטוינט ווערען ווי הויך דער ווערט איז! וויסט איהר פאר וואָס? דערפאר, וואָס פינף מיליאָן מענשען האָבען געגרינדעט זייערע וואהנונגען ארום אָט דעם שטיקעל ערד...

„יעדער איינער וויסט, אז אויב מען וויל רייך ווערען, דארף מען קויפען ערד. איהר דארפט ניט פּטר'ן קיין געלד און קיין מיה, לאָזט עס ניט גע־ריהרט.... און וואַרט אויף די פערגרעסערונג פון דער בעפעלקערונג..."

אָלזאָ, וואָס טהוט מען דערצו? און דאָ קומט די „שפּאָגעל־נייע טעאָריע":

„דער גרעזלשאַפטליכער ווערט פון דער ערד איז די אויגענטהום פון דעם פאָלק... לאָזט דעם בירגער האָבען זיינע פערדיענסטען פארן זיך אַליין.... בע־פריט איהם פון אלע שטייערען (טעקסעס). די איכ־דוסטריע לוידט שרעקליך דערפון.... וואַרפט זיי ארויף אויף דעם גרעזלשאַפטליכען ווערט פון די ערד"....

און דער שרייבער זעהט שוין ארוים, וואס פאר אוואונדערליכע טהאטען עס וועט געבען:

„...און דאן וועט מען זיך ניט נויטיגען אין געגען־טראכט־געזעצען, אין ארבייטער־געזעצען... כל זמן עס עקזיסטירט די פרוויליגיע אויף מאנאפאליזירען די ערד, וועלען אויך עקזיסטירען אנדערע פארמען פון פריוויליגיען".

א. ז. וו., א. ז. וו.

עס איז שוין ניט נויטיג צו דערצעהלען וויי־טער. פיהרט איין דעם „סינגעל טעקס" און עס וועט אנהויבען פליסען מילך און האניג. די אידעע איז אפשר ניט קיין שלעכטע, אבער, צום בעדויערען, איז זי שוין א גאנץ אלטע.

ה. לאסק, וועלכער האט געדרוקט אין „פארום" אן ארטיקעל מיט דעם נאמען „די אינ־דוסטריעלע מלחמה", זוכט גאר אנדערע מיט־לען. ער איז זעהר פערביטערט פון דעם בית־גער־קריעג, וועלכער קומט פאר אין אמעריקא, פון די פיינדשאפט, וועלכע הערשט צווישען די ארבייטער און די קאפיטאליסטען. ער אפע־לירט צו דער גענעלשאפט, צו די ארבייטס־גע־בער, אז מען זאל טהאן, וואס ער הייסט, אנ־דערש וועט זיין זעהר און זעהר שלעכט.

„א געוויסער געניעראל פון דעם בירגער־קריעג, דערצעהלט מען, האט זיך אויסגעדרוקט, אז מלחמה איז א גיהנום" — אזוי הויבט זיך אן דער ארטי־קעל. — „און דאס, א דאנק דער איצטיגער פארטגע־שריטענער געזעלשאפט, האבען אנגעהויבען צו פער־שטעהן אלע ציוויליזירטע נאציאנען.... עס איז צו בעדויערן, מעהר נישט, ווי מען בעציהט זיך נאר אויף אנאנדער אופן צו די מלחמות, וואס אי זיי ברענגען זיך פיעל אפטער, אי זיי ברענגען מעהר שאדען, ווי די מלחמות צווישען נאציאנען...."

דער שרייבער מיינט די סטרייקס און די לאקאוטס. אבית טאקע, יעדער אייניער האט דאס פולע רעכט צו ווארפען די ארבייט, אויף אזוי ווי יעדער אייניער האט דאס רעכט צו פער־מאכען זיין פעקטארי, אבער

„זעלטען, ווען עס קומט פאר שטיל און רוהיג, מעהרסטען טהייל האלטען בויידע צדדים מלחמה. וואס איין צד פארטרט, ענטזאגט זיך דער אנדער צד נאנ־צונעבען.... א בירגער־קריעג ווירקט אויף דער בע־פעלקערונג אויף דעם ערגסטען אופן. ערשטענס, איז דאך דאס בוי זיך אין דער הויס... און, צוויי־טענס, ערוועקען זיך ביטערע געפיהלען פון איין קלאס צו דעם אנדערען, וועלכע קענען, אין דער צוקונפט, אויסקלונג'ענען די געזעלשאפט.

„דא, ביי אונז, זייענען דריי־פיער הונדערט טויזענד מענשען אריינגעצויגען אין סטרייקס און לאקאוטס יעדען יאהר. צוזאמען מיט די פאר־מיליעס, פערשטעהט זיך, וועט עס מאכען צוויי מאל אזוי פיעל. ווייס איהר, וואס דאס מיינט? עס מיינט: צושמעטערטע הייזער, לייד־עכדע פרויען, הונגערריגע קינדער.... אויך א פיינדשאפט, א האס פון אין טהייל בעפעלקערונג צו דער אנדערער...

„א בירגער־קריעג ריהרט שטארק אן די גאנצע נאציאן און דעריבער זייענען אלע פראיכטערעסירט, אז זי זאל זיך וואס גיכער ענדיגען. פון דעם סטרויק פון די קויל־ענגרעבער אין ענגלאנד, צום ביישפיעל, האבען געליטען די ארבייטער, האט געליטען די אינ־דוסטרי, האבען געליטען אויך די יענידע, וועלכע האבען גאר קיין אנטהייל ניט גענומען אין דעם קאמפף..."

דער שרייבער קומט צום בעשלוס, אז מען מוז, מען דארף און מען קען געפינען אן אויס־וועג צו די בירגער־מלחמות, אזוי ווי מען האט עס געפונען צו די מלחמות צווישען נאציאנען. די ענגלישע רעגיערונג האט פארגעשלאגען עט־ליכע תרופות: בעשטימען א „מיניסום־וווידזש", בערבאטען סטרייקס און לאקאוטס, אן ארבי־טרייזאן. אבער דאס אלעס, דענקט דער שרייבער, קען וועניג וואס העלפען. א „מיניסום־וווידזש" איז ניט שלעכט, אבער צייטען בייטען זיך זעהר שנעל. די ארבייטער'ס בעדירפניסען ווערען וואס וווייטער אלץ גרעסער. זיי וואקסען זעהר שנעל. עס וואלט אויסגעקומען צו מאכען אלע מאנטאג און דאנערשטאג נייע „מיניסום".

די אידעע פון ארביטרייזאן טויג אין גאנ־צען ניט. די ארבייטער קיין מאל ניט האבען קיין צוטרוי צו מענשען, געגען וועלכע זיי קעמפפען.

„די אידעע פון ארביטרייזאן האט ענגלאנד איבערגענומען פון אויסטראליען. קוקט זיך גוט צו, וואס עס קומט דארטען פאר, און איהר וועט זיך איבערצייגען, אז קיינע פערבעסערונגען האט עס ניט געבראכט. פאר די לעצטע צעהן יאהר זייענען דאר־טען סטרייקס און לאקאוטס אונגעוצליך. די יע־ניגע, וועלכע בעטהיליגען זיך, ווערען ערנסט בע־שטראפט, דאך זיינען פאר דער ציוויל פארגעקומען פיעלע ווייכטיגע סטרייקס, בעזאנדערס צווישען די קויל־ען־גרעבער..."

מיר מוזען אנערקענען, אז ער איז פאלקאם גערעכט, אבער וואס־זשע טהוט מען פארט?

ניט קיין סטרייקס, ניט קיין ארבעטרייזשאַן און ניט קיין „מינימום שכירות", טאָ וואָס־זשע?

דער שרייבער האָט אויסגעארבייט א פּלאַן און טאָקע א גוטען. די איינציגע זאַך, וואָס מען דאַרף נאָך צו דעם פּלאַן, איז איינשמועסען, איינרעדען, איבערצייגען די ארבייטס־געבער, אַז זיי זאָלען איהם אָננעהמען. און דאָס, ווי יעדען איינעם איז שוין בעוואוסט, איז דאָך גאַנץ גרינג.

„דער איינציגער אויסוועג איז, אז דער ארבייטער זאָל ווערען דעם קאַפּיטאַליסט'ס פּאַרטנער. אייגער ארבייט, דער אַנדערער זוכט און געפינט אוים ווי אזוי צו קריעגען די נויטיגע געלד, וואָס איז נויטיג פאר די ביזנעס.

"... מען וועט זאָגען, אז עס שמעקט מיט אַ גאַנצער איבערקעהרעניש. עס קען גרויליך זיין. דער מענשליכער געדאַנק געפינט דאָך איצט אוים זעהר פּיעל אזעלכע זאכען, וועלכע האָבן זיך ביז אַהער קיינעם קיינמאָל ניט גע'חלום'ט.

„...איצט איז געקומען די ציים, אָדער אם וועניגסטען, כמעט ווי געקומען, ווען די הערשאַפט פון די הייפּעלע מענשען איבער די מאַסען וועט זיך מוזען ענדיגען, ווען די מאַסען וועלען מוזען קריגען זייער חלק..."

דער שרייבער, ווי עס ווייזט אוים, איז דאָך ניט אין גאנצען זיכער, אז זיין גלענצענדער פּלאַן וועלען אָננעהמען די מאַרגאנאַם מיט די ראַקעפעלערס, אז זיי וועלען צורופען דעם ברודער ארבייטער און זאָגען צו איהם: „מהיום והלאה ביסטו מיינער א גלייכער, אָדער כמעט ווי א גלייכער פּארטנער" — דעריבער גיט דער שרייבער זיי א התראה:

„אויב ניט, וועט פּאַרקומען אין דער געזעלשאַפט אַזא מין קלאַפּ, וועלכער וועט לאָזען א רושם אויף פּיעלע צעהנדליגע יאָהרען.... דער פּשוט'ער שכל איז מחיב, אז אזוי (נאָך דעם שרייבער'ס פּלאַן, היסט עס) מוז פּאַרקומען... אָדער מיט א רוהיגע עוואָלוציאָן, אָדער מיט א גוואַלד־טהעטיגע רעוואָלוציאָן. קלויבט אוים..."

נאָך אזעלכע סטראשונקעס, טאָרען מיר שוין גאָר ניט צווייפלען. די געלד־זוכער און די געלד־האָבער וועלען זיין פּלאַן געווים אָננעהמען.

ס. אָרט, אין זיין ארטיקעל „די קאַמפּאַניע פון די ארבייטער", וועלכען ער האָט געדרוקט אין „וואָירלד'ס וואָירק", איז אויך זעהר ניט צופריעדען מיט דער איצטיגער לאַגע, נור ער געהט ארוים נאָר פון אַנאַנדער שטאַנדפּונקט. ער נעהמט זיך אַן פאר די קריוודע פון „פּובליקום", וועלכע ליידט פון ביידע צדדים, אין פון די ארבייטער, אי פון די קאַפּיטאַליסטען.

„פּאַראַן דריי קלאַסען: ארבייטס־געבער, ארבייטער און פּשוט פּובליקום" — אזוי הויבט זיך אַן דאָס ארטיקעל — „זיי מישען זיך גאַנץ אָפט צוזאַמען, דאָך אונטערשיידען זיי זיך אויינע פון די אַנדערע... צווישען דעם ארבייטער־געבער קומט פאָר אַן אמת'ע מלחמה: מען בענוצט א מאָל דינאַמיט, א מאָל פּייער, א מאָל אַן אָנפאַל.... וועגן מען שטאַרבט אין א מלחמה פאר דאס פאטער־לאַנד, גיט מען שבחים אהן א שיעור, אָבער קיינער האָלט ניט די דער'הרג'עטע אין קאַמפּף צווישען ארבייט און קאַפּיטאַל, פאר וועלכע עס איז העלדען...."

נאָך דער קלייענער פּאַרעדע גיט דער שרייבער אַן איבערבליק איבער די צוויי קעמפּענדע צדדים:

„פון דער סטאַטיסטיק פון 1900 יאָהר קענען מיר ארויסנעהמען דאָס פּאָלגענדע: פון די 21 מיליאָן מענשען, וועלכע בעשעפטיגען זיך אין דער אינדוסטרי, זיינען 6 מיליאָן פארמעֿרס, 4 מיליאָן פּאַרם־לויבאַרערס, 12 מיליאָן זיינען פּראָלעטאַריער און ארום 2 מיליאָן זיינען ארבייטס־געבער. די גרעסטע טהייל פון זיי זיינען סוחרים אָדער קלויבע בעלי־הבתים, וועלכע ארבייטען אליין און האַלטען בייי זיך פון אויינעם ביז צעהן ארבייטער, מיט וועמען זיי האָבען פּערזענליכע פערבינדונגען.... מיר קענען זיכער זאָגען, אז גרויסע קאַפּיטאַליסטען זיינען ניטא מעהר ווי 200 טויזענד. פון די צוועלף מיליאָן ארבייטער זיינען פינף מיליאָן אזעלכע, וועלכע האָבען שטענדיג: פּריקאַזשיצקעס, בוכהאַלטערס א. ז. וו. אמת, גאַנץ אָפט פּערדינענען זיי נאָך וועניגער ווי ציגעל־לויגער... אָבער זיי טראָגען אלע מאָל א רויז געפּרעסטע העמד און זיינען אמת צופריעדען מיט זייער רויינע ארבייט. צווישען דעם פארמער און זיין ארבייטער איז פאקטיש אויך קיין קאַמפּף ניטא. דאָס זעלבע קען מען זאָגען וועגען די יענגיג, וועלכע ארבייטען אין קלויבע טריידס. דער סך הכל איז, אז דעם קאַמפּף פיהרען אַן ניט מעהר ווי זיבען מיליאָן ארבייטער פון איין זייט און אַן ערד פון דריי הונדערט טויזענד קאַפּיטאַליסטען פון דער אַנדער זייט!

„... עס זיינען פּאראן אין אַמעריקא פינף הונדערט טראָסטס. זיי האַלטען אין זייערע הענד אַלעס, וואָס איהר עסט, טרינקט, וואָס ארבייט, מיט וואָס איהר שפּיעלט א. ז. וו. און פאר די פינף הונדערט

דערט ארבייטען א דריטעל פון דער גאַנצער בעפעל־קערונג! די קאָ־פּעראַציאָנען ווערען וואָס וויי־טער אַלץ מעהר אָרגאַניזירט, נוט נאָר צו קאָנטראָלירען דעם מאַרק, נאָר אויך אכטונג צו געבען אויף די אר־בייטער.... זיי האָבען עקספּערטען כשרויק־ברעכער, זיי ווייסען אלעס, וואָס עס קומט פאָר בוי זיי אין די פּעקטאָריעס, זיי האָבען אלע גלעדי־מיטלען, קאָפּ־מיט־לען, און זיי זוינען אלע מאָל גרייט צום קאַמפּף.... די פּיונדליכע קרעפטע האָבען אָרגאַניזירט דעם „אָנ־טי־באָיקאָט אסאָסיאויישאָן", וועלכע פיהרט אַ „גע־זעצליכע מלחמה" געגען די יוניאָנס..."

איבערגעהענדיג צו די ארבייטער, ווייזט דער שרייבער, אז דאָרטען איז אויך דאָס זעלבע:

„געגען די גרופּע פון די קאָפּיטאַליסטען שטעהט די אַרמיי פון די ארבייטער. מען קען אָנ־רעכענען ארום דריי מיליאָן מיטגליעדער אין די אַמעריקאַנער יוניאָנס... די אלע יוניאָנס נעהמען ארום מעהר ווי איין דריטעל פון אלע ארבייטער, אָבער דערפאר זיינען זיי זעהר גוט דיסציפּלינירט... זיי פערשטעהען גאַנץ גוט זייער קראפט.... זיי זוי־נען אָרגאַניזירט אין יעדע ווייכטיגע אינדוסטרי...."

ווייטער, אגב אורחא, ווייזט דער שרייבער אויף, אז דער כאראקטער פון דער יניאָן הענגט אָב פון צוויי זאכען: פון דער סאָרט ארבייט און פון דעם סאָרט „לידער".

בעסער פון אלע יוניאָנס געפעהלט דעם שרייבער די סיגאר־מייקערס יוניאָן.

די סיגאָר מייקערס זיינען פיעל עדעלער, ווייי־כער פון די איבריגע. זייער „לידער", מר. פאָירקין, לערנט זיי, אז מען דארף פריהער גוט בע־טראכטען, וואָס מען האָט צו טהאָן אויידער מען טהוט.... אינטערעסאנט איז דער פאָלגענדער פאַקט: זיי דינגען אויכעם פון זיי צו פאַרלעזען פאר זיי אין דער צייט פון זייער ארבייט. טרעפט, אין וואָס זיי זיינען זעהר פעראינטערעסירט.... אין ראסקין'ס און קארלייל'ס ווערקע...."

צום שרייבער'ס בעדויערען זיינען זיי מעהר נוט ווי די איינציגע, וועלכע האָבען אזא גוטען „לידער". ער ווייל זיך נוט אבנארען. ער זעהט, אז עס געהט אָן אַ ביטערער קאמפּף.

„מען דערצעהלט ווענען אָן אינדוסט־רי־עלען שלום, אז די אינטערעסען פון די ארבייטער האַרמאָניזירן מיט די אינטערעסען פון די קאַפּיטא־ליסטען.... ווען אָן ארבייטער קומט אַהיים בייגאַבט און זאָגט: „מערי, איך האָב פערלאָרען מיין דזשאב", איז דאָס גאָר נוט קיין געלעכטער, דאָס איז אַ טראַגעדיע...."

און הערווייל לייגט דאָ גאָר אָן אונשולי־דיגע, דרייסט פערזאָן: דאָס פובליקום. דער שרייבער דענקט, אז דאָס פובליקום מוז זיך אריינמישען אין קאמפּף:

„איז קיינע האַפענונגען נוטאָ פאר דעם פובלי־קום? עס איז שוין געקומען די צייט, אז זי זאָל נעהמען זוכען מיטלען געגען די גרעסטע מלחמה פון אַלע מלחמות... ווי און וואָס אין די קומענדע אָר־טיקלען...."

* * *

די „סענטשורי" בעדויערט די לאָגע פון די ניגערס אין פּאראיניגטע שטאָטען. איינער פון דעם רעדאקטאָר'ס ארטיקלען הייסט: „אויב לינקאָלן וואָלט געקענט זיך אומקאהרען איצט, פופציג יאָהר נאָך דער עמאַנסיפּאציאָן."

„דעם 22טען סעפּטעמבער" — שרייבט דער רע־דאַקטאָר — „האָבען די ניגערס, פרויען און מענער, געפּויערט דעם פופציג יהרהיגען יובילעאום פון דער ערשטער פּראָקלאמאציאָן פון זייער בעפרייאונג..."

„לאָמיר זיך בעטראכטען, צו בעגאָהען מיר זיך, ווי אַ נאציאָן, ווי געהעריג איז מיט דעם ניגער.... ווי זייערע הערצער זאָלען נוט זיין דאנקבאָר דער־פאר, וואָס זיי זוינען געוואָרען די בעלי הבתים פון זייערע אייגענע קערפּערס, דאָך קוקען זיי אויף זייער צוקונפט מיט פערצווייפלטע אויגען. כמעט יעדע וואָך לעזען זיי אין די ציימונגען, ווי די ווייסע ווארפען זייערע מענער אין פייער, טוידטען זייערע פרויען אין דעם נאָמען פון די רייכקייט פון דער ווייסער ראסע.... אפילו דער אַנפיהרער פון דער נייער פּאַרטיי, וועלכער ריהמט זיך מיט זיין ליעבע צו געראבטיגקייט, האָט זיך מיט זיי גאָר נוט גערע־כענט איז דען פאראן וואָס צו וואונדערען זיך, וואָ־רום זייערע קינדער, טויזענדער פון וועלכע האָבען נוט דאָס גליק צו לערנען זיך אין סקולס, געהען אַוועק אין שלעכטע וועגען?

...וואָס וואָלט ליקאָלן געזאָגט?...."

* * *

אין דער זעלבער „סענטשורי" האָט איי־נע, א געוויסע פאגעט, געדרוקט אן ארטיקעל וועגען „די געוואלדטהאטען, וועלכע קומען פאר אין דער פרויען־בעוועגונג.

די שרייבערין איז געגען די מיטלען, מיט וועלכע די ענגלישע „סאָפראזשעטקעס" בענוצען זיך, ווי ברעבען שויבען, וואַרפען שטיינער, א. ז. ו.

„... אין יעדען גרויסען מענער׳ס פריוהויז בע־
וועגונג פלעגען פּאַרקומען געוואַלד־טהאַטען און בלוט־
פערגיסונגען. פערקעהרט, די פרויען־בעוועגונג האָט
געמאַכט וואונדערליכע פאָרטשריטע פון דער ערשטער
העלפט פון דעם נוינצעהנטען יאהרהונדערט ביז
זעקס יאָהר צוריק, אָהן שטורמוישע ארויסגאַנגען...
מיר האָבען אין קיינעם נוט געשאַפען, אין קיינעם
קיין באַמבעם נוט געוואָרפען, אָבער מיר האָבען בע־
שאפען א נייע געזעלשאַפטליכע אָרדנונג, אין וועל־
כער די פרוי פערנעהמט א בעסערען פּלאַץ, ווי וועל־
כען זי האָט פערנומען אין אַמאַליגע יאָהרען...

„...וועלן זיי בענוצען זיך מעהר נוט ווי מיט
אַ סענסאַציאָנעלע, זאָנדערבאַרע פּראָפּאַגאַנדע, איז
גאַנץ אָפּט ביז אַ געוויסען גראד נוט שלעכט: זיי
ציהען מיט דעם די אויפמערקזאמקייט און דעם
אינטערעס פון דער געזעלשאַפט. אָבער וועלן זיי געי־
הען איבער פון פּראָפּאַגאַנדע צו געוואלד־טהאַטען,
טויג דאָס אין גאַנצען אויף כּפרות...

„... איך בעטראכט אָט די נייע מעטאָדע פאר
די ערגסטע הינדערנים אויפ׳ן וועג פון זייער בע־
פריאונג...“

ש. ניגער

דאָס איראָפּעאישע טהעאַטער

דאָס מיסטעריען־שפיעל.

(וועגען הונגּ פון האָפּמאַנסטהאַל׳ס לעצטע דראמא „יעדערמאַן“).

ריהער האָט מען דעם נייעם, אָדער, ריכטיגער, בעניי־טען טעאַטערשטיק „יעדערמאַן“ פון הונגּ פּאָן האָפּמאַנסטהאל גע־שפּיעלט נאָר אין ריינהאַרדט׳ס טעאַטער, איצט קען מען עס שוין זעהען אויף אויף אַנדערע דייטשע ביהנען, נוט דוקא אין בערלין אָדער מינכען. און אז מען זעהט עס שפּיעלענדיג, גיט מען אַ טראכט, אז די אויביגע וויעדערקעהר — די דראמע פון דער וועלטגעשיכטע — שפּיעלט זיך אָב אויף אין טהעאַטער. וואַרום מען זעהט דאָ בעשיינ פערליך, ווי די היינטיגע איראָפּעאישע ביהנע, וואָס איין וואַגשאַל איהרע ציהט מיט דער גאנ־צער שווערקייט און לעבענס־אימפּעט אראָב, צום שונד און קינאַ־געשמאק, גאָר, להבדיל, ווי ביי אונז איצט, וועו דאָס לעבען איז אָפּט — זייט, דורך עפּעס א פערבאַרגענעס כח, צוריק צום מיסטעריען־שפּיעל, וואו דאָס טעאַטער האָט אמאָל, גאָר אין די אלטע צייטען, אָנגעהויבען. דאָן, אין גריכען־לאַנד, איז דאָס טעאַטער געווען לעבען, נוט ווי ביי אונז איצט, וועו דאָס לעבען איז אָפּט — טעאַטער. מען האָט נאָך נוט געוואוסט פון דער אַנטיטהעזע: „ערנסט איז דאָס לעבען, הייטער — די קונסט“; עס איז געווען גיכער פערקעהרט: הייטער דאָס לעבען און ערנסט — די קונסט. איז פאַראן נאָך דען אַן ערנסטערע, וויכטיגערע זאַך ווי ד ר א ל י ג י ע פאר די, וואָס גיבען זיך איהר אָב מיט לייב און זעעל, מיט לעבען און טויט? און אָט די זאַך, וואָס איז אזוי ווייט פון שפּיעל און שפּיעלען זיך — דער רעליגיעזער קולט — איז געווען דער לעבענסבעדינג און לע־בענסאָטהעם פונ׳ם טעאַטער־שפּיעל, פון דער טעאַטער־קונסט אין דער נאָר אַלטער צייט, ווי אויף שפּעטער אינ׳ם מיטעלאַלטער. די טרא־געדיע איז געווען ניט נאָר א צוויקאַמפּף צווי־שען דעם מענשען און דעם מזל, וואָס איהם איז בעשערט — זי איז געווען א היילינגער דיאלאג צווישען מענשען און גאָט (אלץ איינס צי האָט

מען איהם געדופען דיא נ י ז א ם, צו אן אנ־דער נאמען); דאם טהעאטער איז געווען אן ארט, וואו עס ציהט זיך א וועג צום און פון אלימפ, וואו עס געפינען זיך די טויערן פון הי־מעל, דאם טעאטער איז געווען א טעמפעל, די אקטיארען זיינען געווען כהנים און די כארען האבען געזונגען, ווי אמאל ביי אונז די לויים אין בית־המקדש; און אזוי ווי אין א בית־המקדש האבען זיך געפיהלט אויך די צוקו־קער, הגם זיי זיינען קיינמאל ניט געבליבען קיין פאסיווע צוקוקער: גאנץ אפט פלעגען זיי זיך ארויסמישען אין שפיעל, און דער כאר פלעגט ווערען א פאלקס־כאר.... — און נישט אין דעם, וואם ס'איז העכער געווען פונ'ם גע־וועהנליכען וואכע־יגען לעבען בעשטעהט די הויי־ליגע ערנסטקייט פון אט דעם אונז איצט אונ־בעקאנטען שפיעל — אין דעם, וואם ס'איז העכער געווען אויך פון דער געוואהנליכער קונסט ליגט די ערנסטקייט. אויב עס האט געברויכט אפט קינסטלערישע מיטלען, איז דאם ציעל אבער געווען — ניט צו בענוגענען זיך מיט'ן קינסטלערישען גענוס און מיט'ן גענוס בכלל: דאם ציעל איז געווען א רעליגיעזעם. און די געשיכטע פון קולטען און רעליגיעם האבען פונקט אזא חלק אין די מיסטעריען, אין דעם אנהויב פון יעדען טעאטער, ווי די טעאטער־געשיכטע.

און ניט בלויז ביי די אינדא־גערמאנישע פעלקער איז'ס אזוי; אויך די אידישע ביהנע, כאטש אין איהר איז איצט ניטא שוין קיין זכר פון איהר געשיכטע, א חוץ אפשר א זכר לחורבן, גרייכט זי דאך מיט איהרע טיפערע און פער־באהנערע וואהרצלען — איך וועל ניט זאגען, כדי ניט צו פערשוועבען וועמענס ניט איז גע־פיהלען, צו דער עבודה אין בית־המקדש, וואם אזוי ווי יעדע האלב־געצענדיגע־רישע עבודה האט זי געהאט אין זיך עלעמענטען פון טעאט־ראלישער פארשטעלונג, — איז וועניגסטענס (מאבענדיג א חיבשען שפרונג איבער שהנע עטליכע הונדערטער יאהרען) צו „מכירת יוסף" אדער „עקדת־יצחק", וואם כאטש זייער קרובה־שאפט מיט די אמאליגע קירכען־שפיעלען אין מיטעלאלטער איז נאך ניט, ווי וויט איך ווייס, גענוי אויסגעפארשט, איז דאך שוין זייערע נע־מען אליין, ווי אויך זייער שטאף, א שטיק חומש, ד. ה., א שטיק פון דער זעלביגער הייל־גער שריפט, פון וואנען עם שטאמט אויך א טייל פון די מיטעלאלטערליך־אייראפעאישע מיסטעריען. וואהרום די דאזיגע אידישע שפיע־לען זיינען געווען מעהר ווי הויליע „פורים־שפיעלען". זיי האבען ניט פערנומען און ניט געקענט פערנעמען ביי אונז, אזוי ווי די קריסט־ליכע מיסטעריען, אן ארט אין'ם דאוונען, אין שול: זינד דער בית־המקדש איז חרוב געווארען און די טרעהרען פון תפלות זיינען געקומען אנ־שטאט דעם בלוט פון קרבנות, איז די אידישע רעליגיע געווארען אלץ מעהר און מעהר רוחניות־דיג און ניט נאר אין די הייליגע ספרים, אין די רייד פון די נביאים, אויך אינ'ם פראקטישען רע־ליגיעזען קולט, אין'ם גאטעס־דינסט, איז גע־בליבען זעהר וועניג פלאץ פאר „צערעמאניעס" און אויסערליכער סימבאליק, אין וועלכער עס שטעקט שטענדיג א שטיק טהעאטראלישקייט, אבער אויך א שטיק הגשמה און געטצענדינע־רייי. דאך האבען אזוינע שפיעלען ווי „מכירת־יוסף" און „עקדת־יצחק" געווים געהאט אויב ניט ארעליגיעזען מיין, איז א רעליגיעזע וויר־קונג, וואם וועג מ'איז ניט אויסען זי ארויסצו־רופען, איז זי נאך טיעפער. לייענט אין דינע־זאהן'ס „הערשעלע" דעם פרק, וואו עס וועדט בעשריעבען, ווי ישיבה־בחורים שפיעלען „מכירת־יוסף", וועט איהר זעהען, אז ביי אזוינע סצענעס, ווי די, וואו יוסף ליגט אויף זיין מו־טער רחל'ס קבר, ווייגען די ווייבער, און נישט נאר די ווייבער, אזוי ווי „אין שול צו ונתנה־תוקף". נאר צו וואם זיינען די ביישפיעלען פון ליטעראטור? א סך פון אונז האבען נאך געזע־הען די דאזיגע שפיעלען מיט זייערע אויגען. ביי מיר, למשל, איז עד היום נאך ניט פער־שוואנדען דער איינדרוק — און דאם איז געווים געווען א רעליגיעזער איינדרוק — וואם עם האט אינגעלווייז געמאכט אויף מיר ביי דער „עקדת־יצחק" דעם מלאך'ס אויסגעשריי: „אברהם, אברהם!" אין דער מינוט, וועו איך האב אונ־טען אין שול, אין דער גרעסטער אויפרעגונג, געקוקט, ווי יצחק ליגט א געבונדענער, און דער הילצערנער „חלף" אין אברהם אבינו'ס האנד איז אויסגעשטרעקט איהם צו שחט'ען.... אמת, אין אווייליע ארום האב איך זיך געכאפט, אז די שטים איז געקומען פון דער וויבערשער שול דארט, פון א קליין צוברעכען פענסטערל. אבער דעם רושם האט עס אויף א האר ניט אב־געשוואכט....

אבער דאם איז געווען אלץ — וועט זאגען דער לעזער און וועט זיין גערעכט — דאם איז

געווען אלץ אמאל, וועלן מיר און אפשיטה שוין אונזערע זיידעס און באָבעס זיינען גוט און פרום און נאָאיוו געווען און האָבען, אזוי ווי די־נעמהן דערצעהלט, „געמיינט, אז דאָ קומט פּאָר אלץ אויף אן אמת". פּאָר זיי זיינען אזוינע שפּיעלערייען; טערהערן פון תשובה, פון חשבון הנפש, פון אלערליי הייליגע געפּיהלען פלעגען לייכטען אין די אויגען... אָבער וואָס פּאָר א וועלדע און וואָס פּאָר א זין קענען האָבען אט די „מיסטעריען" אינ׳ם איצטיגען טעאטער, וואָס איז אין בעסטען פּאל א טעמפּעל פון קונסט, אָבער ניט פון רעליגיע; פּאָר דעם איצטי־גען צוקוקער, וואָס האָט אפשר חשק, אָבער ניט קיין טאָלענט צו אילוזיעס, פּאָר דעם איצטיגען צוקוקער, וואָס קען זיך וואונדערן, אָבער ניט אויף וואונדער, נאָר אויף די, וואָס גלויבען אין זיי? וואָס פּאָר א זין האָבען מיסטעריען אָהן מיסטיק? איך קען אויך איצט לייענען די מעשיות פון יוסף׳ן מיט די ברידער, פון יצחק׳ן, פון שאול׳ן, פון דוד מיט גלית׳ן — און הנאה האָבען דערפון עטיש, עסטעטיש, אפשר אויך — אין א געוויסען בריטערן זין — רעליגיעז; אָבער לייענען א ספּר און זעהען א דראמע, ווי זי שפּיעלט זיך אָב, — דאָס זיינען צוויי גאָר בע־זונדערע זאכען. בעת איהר לייענט עפּעס, טהוט איהר אָפט ווי יענער תנא: איהר געניסט דעם תוך און די שאָלעכץ וואַרפט איהר אוועק, אָדער איהר געניסט אויך די שאָלעכץ, די פּאָרס, וועלן זי איז שעהן, — אָבער נאָר פון דער אויסער־לייכער, פּאָרמאָלער, עסטעטישער זייט. נאָר אז־דערש איז, וועלן א זאָך וועלט פּאָר איהר פּאָרגע־שטעלט אין האָנדלונג, וועלן זי ווילּ שאָפּען ביי איהר אן אילוזיע פון וואירקליכ־קייט: דאָן מוזען די אויסערליכע סיטו־אציעס האָבען פּאָר איהר אן אינערליכען, ניט נור אויסערליכען זין; איהר קענט דאָן די „פּאָרס" פונ׳ם „אינהאלט" ניט אָבטיילען; נאָך מעהר: אנדערש קענט איהר דאָן ניט אויפ־נעהמען אין זיך דעם „אינהאלט" ווי דורך דער פּאָרס: איז די לעצטע פּאָר איהר טויט, ווילּ אונוואהרהאפטיג, איז טויט פּאָר איהר אויך דער ערשטער; איז דער גאָט, וואָס הייסט אברהם׳ן ברענגען פּאָר א קרבן עולה זיין זוהן, זיין בן־יחיד יצחק, ניט קיין גאָט, און דער מלאך, וואָס האלט איהם אָב דערפון, קיין מלאך ניט, איז אויך אברהם ניט אברהם און זיין נסיון ניט קיין נסיון. עס קען מאכען אויף איהר אין אזא פאל אן איינדרוק, וואָס איז דער היפוך פון דעם, וואָס עס ווילּ מאכען: די וואונדערליכקייט זאך קען איהר אויסקומען נאָרישׁ, דאָס טראגישׁטע — קאָמישׁ. אמת, אין די נימפען פון דער „פּערזונקענער גלאָקע" אָדער אין דעם גייסט פון האמלעט׳ס פאָטער אָדער אין לאָהענגרין׳ס שוואן אָדער אין אנדערע אזוינע „אונרעאלע" זאכען, וואָס וועלן אויפגעפּיהרט אויף דער ביהנע, גלויבען מיר אויך ניט, און דאָך שטערט עס ניט דעם איינדרוק. אָבער די אלע זאכען פערלאנגען גאָר ניט, מען זאל גלויבען אין זיי, מען זאל זיי נעמען „אזוי, ווי זיי זיינען": ניט נאָר זייער ווירקונג — אויך זייער עצם קיום, זייער גאנצער מהות איז סימבאָליש. מיסטעריען אָבער — אפילו דאָן, וועלן זיי זיינען סימבאָליש, ווילען זיי אויפגענומען ווערען, גלויך צו אנדע־רע רעליגיעזע פּאָרמען, ווי ניט סימבאָלען, נאָר ווי רעאָליסטען, וועניגסטענס, ווי א נאכ־אהמונג פון רעאָליטעטען. קינדער, אז זיי שפּיעלען זיך מיט קוקלעס, ווייסען, אז ס׳איז קוקלעס, ניט קיין לעבעדיגע זאכען, נאָר עס ארט זיי ניט: אזוינע שפּילעגדיגע קינדער זיי־נען מיר זיצענדיג און הנאה האָבענדיג אין טעאטער; דאָס מיסטעריען־שפּיעל אָבער ווילּ געוואהר ווערן ניט ווי א שפּיעל, נאָר ווי א מיסטעריום.

און ניט נאָר געוואהרן — אויך געשאפען מוז עס זיין ווי א מיסטעריום. עס מוז זיין אין די אויגען פונ׳ם דיכטער היילּיגער ווי די היילּיג־קייט פון קונסט; עס מוז שטאמען פון זיין רע־לּיגיעזען לעבען, ניט פון זיין קינסטלערישער פאנטאזיע, פון זיין מוז, ניט פון זיין מוזע; ער מוז גלויבען, אויב ניט אין דעם, אז גאָט האָט זיך צו איהם אליין אנטפּלעקט, איז וועניגס־טענס, אין זיין אנטפּלעקונג צו אן אנדערען.... און אז מען וועט זיך דערמאָנען, אז דאָס מיסטעריען־שפּיעל, וואָס וועגען איהם דערט זיך דא, „דאָס שפּיעל פונ׳ם רייכען מאנ׳ס שטאדבען", האָט (אזוי ווי עס פּאסט פּאר א שטיק, וואָס זיין שטאָף שטאמט פונ׳ם 15־טען יאהרהונדערט) א פרומ־קריסטלי־כען סוף און אז דער, וואָס האָט איהם „בע־נייט", האָפּמאנסטהאל, איז דוקא א איד, וואָס אויב ער האלט ניט שטארק פון אידיש־קייט, האלט ע רגעווים פון קריסטליכקייט נאָך וועניגער, — וועלען די פראגען ווי אזוי

וועלן געשאפן אזוינע „מיסטעריעז", צולייב וואס וועלן זיי אויפגעפירט און וואס פאר א ווירקונג קענן זיי האבן אויפ'ן היינטיגן צוקוקער — נאך פער־שטענדליכער ווערן. אין טעאטער זיצענדיג, האב איך מיך צוגעקוקט צום עולם, ניט נאר צו די שפיעלער, עס האט זיך מיר געוואלט כאפן דעם פאדעם, וואס ציהט זיך פערבאהגענערהייט פון דער צו יענער זייט חויז, און, אויב מיין איינדרוק האט מיך ניט געטראט, איז א חוץ דעם טייל פובליקום, וואס האט גלאט ניט פערשטאנען, וואס דא טהוט זיך, געווען נאך א טייל, וואס איז געווען ברוגז און אפילו אין כעס („וואס איז דא — א קלויסטער?") און נאר איין קליינע גרופע — און דאס איז געווען געווים די אויבערסטע פונ'ם אינטעליגענטי־שען שטויסעל — האט זיך צוגעקוקט און צוגע־הערט צו דעם, וואס קומט פאר אויף דער ביה־נע מיט גרויס אינטערעס און נייגיעריגקייט, און אט דער אינטערעס און די נייגיעריגקייט פון די נעצעהלטע עטליכע מאדערנע אינטעליגענטן קענען אונז געבען א שליסעל אי צו דעם „מיס־טעריען־שפיעל", אי בכלל צו די אלע אנטיקע זאכען, וואס ווייזען זיך די לעצטע יאהרען אויף דער אייראפעאישער ביהנע(אפילו אין רוסלאנד האט שוין צייט געהאט צו עפענען — און שליסען זיך עפעס א „סטארינני טע־אטער").

די מעשה דערפון איז אזוי: די אייראפעאישע גענגנוואדטס־קולטור, די אזוי אנגערופענע קאפיטאליסטישע קולטור, וואס איז „ביז איבער די אויערן" איינגעטונקט אין טעכניק, געשעפט, פאליטיק און וואס נאך אין אנהויב פונ'ם לעצטען פיערטעל פונ'ם פאריגען יאהרהונדערט איז זי געווען א מקור פון התפעלות און פון פאטישען רוח הקודש, איז שוין איצט ניט מעהר קיין רייצענדע קרעפ־טיגע יוגענד — מילך און בלום, שטרייט און האפנונג — נאר עפעס א יאדערדיג בעשעפ־ניש, א פראקטישער חי־וקים, א אידענע א קאך זאק — האט זי דער גייסטיג ראפינירטער (פער־שפיצטער אויף פראסט אידיש) קולטורעל אי־בערזעטיגטער און סאציאל־מיעדער אייראפאי־שער אינטעליגענץ דערעסען: דאס, וואס מיט א פאר צעהנדליג יאהר צוריק האט עס נאך גע־טראגען אויף זיך די שטאלצע קאמפפס־מארקע נאטוראליזם, רופט זיך איצט — א מי־ריקאניזם, ד. ה., א זאך, וואס פאר אן אריסטאקראט פון גייסט (אהן בלוט) און פאר אן אריסטאקראט פון בלוט (כאטש אהן גייסט) פאסט עס ניט, — און אט די אלע „רעליגיעזע", „עטישע", „עסטעטישע" און אנדערע „זוכענ־שען", וואס האבען זיך געמעהרט און געפרוב־פערט די לעצטע צעהנדליגע יאהרען, זיינען מעהר ניט ווי סימפטאמען פון דער אלטער און אייביג־יונגער מענשליכער קראנקהייט, וואס רופט זיך ראמאנטיזם און וואס צו א גענויסען עלטער מוז זי דורכמאכען יעדע היסטארישע תקופה: א מין גייסטיגער פאקען־און־מאזלען, מעהר נישט, וואס ס'קומט ניט אין דער קינד־הייט, נאר, פערקעהרט, אויף דער עלטער. איצט רופט זיך עס, אגב, נעאו־ראמאנטיזם. נאר דער נאמען איז ניט וויכטיג און אויך די טיפערע סאציאל־קולטורעלע און פסיכאלאגישע סבות פון דער זאך זיינען דא ביי דעם ענין ניט וויכ־טיג. איך האב נאר גענואלט דערמאנען, אז פון די צוויי וועגען, וואס פיהרען אוועק פון דער געגענווארט, וועלן מען קען זי מעהר ניט אנ־זעהן, — פון די צוויי וועגען, וואס פון זיי פיהרט איינער צו דער צוקונפט און דער אנדערער — אין א פונקט פערקעהרטער ריכטונג — צום עבר, האט דער טייל פון דער אינטעליגענץ, וואס גיט, אזוי צו זאגען, דעם טאן אין דער איי־נפאראישער קולטור און שאפט אין איהר די מאדע — אויסגעקליבען דעם לעצטען. אין הע־רויק איבסען אפילו האט געשטעקט שוין א שטיק ראמאנטיקער, כאטש ער האט דאך אזוי פלייסיג געלערנט אין חדר דעם נאטוראליזם און איז געווען אפילו זיין רבי אין א גענויסען זין. אבער כאראקטעריסטישער פאר דער נייער צייט און נאנץ בעזונדערס פאר דעם טעאטער אין דער נייער צייט איז — מעטערלינק. דער שאפער פון דער מאדערנער מיסטעריען־דראמע איז אייגענטליך ניט קיין אנדערער ווי ער. אבער מעטערלינק איז אן ארינינעלע און גרויסע פער־זענליכקייט, און אין איהם איז פארן מעהר ווי אינ'ם „גייסט פון דער צייט": אין איהם איז פארן מעהר ווי ראמאנטיק — מיסטיק. די מיסטיק איז העכער אויף פון דער פערגאנגענ־הייט; די פערלייקענונג פון דער צייט און דער צייטליכקייט — איז דער עצם פינטעל פון איהר מהות. פערקעהרט, די ראמאנטיק — איהר קללה און איהר ברכה איז די צייט: פון דער צייט (דער געגענווארטיגער) אנטלויפט זי צו

דער צייט (דער פערגאַנגענער). אָהן אייגענעם יחוס — לעבט זי מיט זכות־אבות; דעה ווינד האָט זי ארויסגעריסען פון דער ערד — זויגט זי זיך איין אין פרעמדע וואָרצלען און מיט קינסט־לעכע מיטלען שאפט זי זיך א וואַרימע לופט. און אָט די קינסטלעכע לופט איז אויך די קינסטלערישע לופט פון די, וואָס האָבען ניט, אזוי ווי מעטערלינק, קיין אייגענע אינדיווידועלע אטמאָספערע אַרום זיך. און אין דער לופט קומט פאָר אויך דער גייסטיגער איין־און־אויסאטמונגס־פראָצעס פון הונגּ פּאָן האָפמאַנסטהאל. הונגּ פּאָן האָפמאַנסטהאל'ס טאלאַנט איז ניט פון די קלייניע — איהם איז בעשערט אָבער צו וואַרימען זיך ביי פרעמדע פייערן. אז פראָמעטהעאוס האָט געראָובט דעם פייער פון הימעל, האָט ער בעצאָהלט דערפאר מיט זיין לעבען, מיט זיינע לידען: איז דער פייער היים און הויליג געבליבען. די היינטיגע נעאָ־דראַמאַנטיקער, נעאָ־קלאַסיציסטען און ווי זיי רופען זיך דאָרט צאָהלען גאָר נישט פאר דעם פייער, וואָס זיי נעהמען אויף באָרג ביי פרעמדע געטער: איז ער דעריבער קאַלט און ווענען הויליגקייט איז גאָר ניטא וואָס צו ריידען. זעהר איינפאַך און ריכטיג האָט עס אויסגעדריקט קלוידיא, דער העלד פון איינער פון האָפמאַנסטהאל'ס בעסטע און אויפריכטיגסטע זאכען — „דער טאָר און דער טאַד"; ער זאָגט: „וואָס וויים איך דען פון מענשענלעבען? לפּנים בין איך געווען אין איהם, כ'האָב איהם אָבער העכסטענס נאָר פערשטאַנען, האָב זיך ניט געקענט אין איהם איינווּעבען, האָב זיך אין איהם קיינמאל ניט פערלאָרען." און אויך האָפמאַנסטהאל אליין (צו ווייל ער איז א וויענער עסטעט, צו ווייל ער איז א וויענער א י ד), האָט זיך אין לעבען קיינמאל ניט פערלאָרען, האָט איהם נאָר פערשטאַנען מיט'ן שכל, אָבער ניט געפיהלט מיט אלע חושים, ניט איינגעוועבט זיך, ניט איינגעוואַרצלט זיך ערגעץ אין איין אָרט, און ווייל ער האָט ניט קיין וואָרצלען, פליקט ער אומעטום בלומען (אבער ניט קיין פרוכטען), איז ער א גרויסער נאָכדיכטער, אנשטאָט צו זיין א גרויסער דיכטער. האָט ער פריהער נאָכגעדיכטעט — און מיט גרויס קענטשאפט און קלוגשאפט נאָכגעדיכטעט — די טראגעדיעם (עלעקטרא, עדיפוס) פון סאפאקלעס, איצט האָט ער „בענייט" — און אויך זעהר גוט און קלוג, „שמערצליך־קלוג", וויעם זאָגט דער זעלביגער קלוידיא, בענייט — דעם מיטעלאַרטערליכען מיסטעריענשפיעל. וואָס גענהט עס איהם אָן, וואָס פאר איהם זיינען אָט די אלע קריסטליכע געשטאלטען און קריסטליכע רעיונות מעהר ניט ווי שאטענס? איז זיך דאָך קלוידיא מודה: „איך האָב מיך אזוי פערלאָרען אין קינסטלישע, אז איך האָב געזעהן די זון מיט טויטע אויגען און האָב אלץ געהערט דורך טויטע אויערן" — — „אזוי האָב איך אין ליידען און אין לעבע געהאט נאָר צו טהאָן מיט שאטענס." און ניט נאָר אין ליידען און אין לעבע — אויך אין ליטעראטור און קונסט. איז ער, האָפמאַנסטהאל־קלוידיא אויסען דען מיט דעם מיסטעריענשפיעל אויפצוואַוועקען אין אונז העלינזעז געפיהלען, אזוי ווי דאָם איז אויסען געווען פערפאסער פונ'ם 15טען יאהרהונדערט? ניין, ער וויל נאָר „בענייען" די מיטעלאלטערליכע אטמאָספערע, ער וויל נאָר אונזער איצטיגע טרוקענע קאלטע „זויערע" לופט פערווירצען מיט דעם ריח פונ'ם אלטען, וואַרימען, געשמאַקען וועהרוהר; קורץ, ער וויל נאָר קינסטלעריש, עסטעטיש עפעקטען. אפילו דאָם וואָרט ראָמאַנטיק (אדער נייראָמאַנטיק), וואָס מיר האָבען געברויכט פריהער, איז צופיעל דערפאר. די ראָמאַנטיק שוועבט אייביג ארום צוישען דאָם בעוואוסטע און דאָם אונבעוואוסטע. מוראָ־האָבענדיג צו זעהן, וואָס ארום טהוט זיך, פערגאַכט זי די אויגען. האָפמאַנ'ס טהאל קוקט אויף אונז מיט „טויטע" אויגען, אָבער דאָך אפענע, זעהענדע אויגען, ער איז דורכאוים בעוואוסטזיניג. דאָם אנטיקע און פרימיטיוו־מיטעלאַרטערליכע איז ניט זיין סטיל: ס'איז סטיליזאציע.

דערפאר זיינען די אלע „נאָכגעדיכטעטע" זאכען זיינע, להיפוך צו די געדיכטעטע, אזוי קלאָר. איהר פיהלט, אז אויף די דאָזיגע זאכען האָט דער אויטאָר, וואָס איז בעצם לירי־קער, א גאנץ רוהיגען עפישען קוק. און ווייל ער איז אינערליך רוהיג, געווענליטיגט ער ניט נאָר איבער דער טעכניק, דער פאָרם, נאָר אויך איבער'ן אינהאלט, ער פאסט איהם צו (אוי, איז ער א בריה אויף צופאסען!) אי צו דער מאָדערנער נער ביהנע, אי צו דעם מאָדערנעם צוקוקער. ער פיהלט, אז די סטילישירטע אלטערטימליכקייטען קענען מיט דער פאָרם אליין ניט מאכען קיין איינדרוק אויף דעם איבערמאָדערנעם

„נעאַרמאַנטישען" אדער „נעאָ־קלאַסיציסטישען", אָבער דאָך קלוגען, „שמערציק־קלוגען", „שפּאָטיש־קלוגען" אינטעליגענט: מיהט ער זיך צו נעהמען איהם מיט'ן צוגעשפּיצטען און שוין גאָר ניט אלטערטהימליכען אינהאַלט. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אז דוקא אין די דראַמען פון ס ע ס ט ע ר האָבמאַננסטהאל שטעהט תמיד כמעט די טראָפּ אויפּן א י נ־הַאלט, אויפּן מיסר השבל. אגב, אין די ווערק פון אבי־אבות האעסטעטען, אסקאר, ווייַלד, שפּיעלט דאָך אויך דער „אינהאַלט", דער רעזן, דער אפּאָריזם, זעהר א ווייכטיגע, אויב ניט די ווייכטיגסטע ראָליע. און אויך דעם אינהאַלט פון מיטעלאַלטערשען שפּיעל „יעדערמאַן" האָט האָבמאַננסטהאל אזוי ב ע־ נ י ט, אז ניט געקוקט אויף דעם, וואָס דער סוף איז געבליבען קריסטליך טראַדיציאָנעל, ווי עס איז געווען אמאל, וועז עס איז נאָך געווען א מיס־טעריענשפּיעל, ניט גלאַט א שפּיעל, האָט עס דאָך נאָך אן אינטערעס פאר אונז אויך איצט. אָבער, איך חזר נאָך אמאל איבער, ניט קיין רע־לִיגיעזן אָדער „מיסטעריעזען" אינטערעס, נאָר א ריין עטישען און עסטעטישען. די „אייביגע וויעדערקעהר", וואָס מיר האָבען דערמאַנט אין אָנהויב פון אונזער ארטיקעל, איז אויך דאָ, ווי אומעטום, ניט קיין נאַכצע און קיין עכטע „וויע־דערקעהר": דאָס אלטע מיסטעריעשפּיעל „יעדערמאַן" האָט זיך ניט אומגעקעהרט און ניט געקאָנט זיך אומקעהרען אזוי, ווי עס איז אמאל געווען; עס איז ב ע נ י ט געוואָרען.

און אָט דאָס איז זיין אינהאַלט אין קורצען: י ע ד ע ר מ א ן (מיר לאָזען דורך דעם פּראָלאָג) איז ניט זעהר א יונגער, אָבער זעהר א רייכער מאַן, און ער „ל ע בט נאָר אין עולם הזה", ווי גאָט דער הער זאָגט אינ'ם פּאַרשפּיעל. רופט ער צונויף זיינע דינער (דערמיט הויבט זיך אן די ערשטע סצענע), בעפעהלט צוגרי־טען אויף מאָרגען א רייכע סעודה־און, אגב, היימט ער זיין הויפּט־פערוואַלטער איהם ברענ־גען א ביסעל געלד: ער געהט אין איינעם מיט זיין פריינד קויפען א הויז מיט א לוסטגאָרטען פאר זיין געליעבטער. נעהענדיג טרעפט ער אן אָרימען שכן זיינעם, וואָס בעט איהם, ער זאָל איהם אויסהעלפען אין זיין נויט. י ע ד ע ר־מ א ן גיט איהם עפּעס א קליינע מטבע. דעם אָרימען שכן איז עס וועניג. און דאָ איז אינטע־סאַנט דאָס געשפּרעך, וואָס קומט פּאָר צוויישען זיי. אז דער אָרימער שכן בעט, ער זאָל איהם שענקען דעם בייטעל געלד, וואָס שטעקט ביי איהם אין גאַרטל, ענטפּערט ער איהם, אז ער דאַרף עס האָבען אויפּן לוסטגאָרטען, וואָס ער גענהט קויפען, און אז יענער זאָגט איהם, אז ער קען דאָך הייסען ברענגען נאָך א בייטעל, ער האָט זיי אזוי פיעל, הויבט א־הם י ע ד ע ר מ א ן אָן צו געבען צו פערשטעהן, אז דאָס געלד, וואָס ער האָט אין שטוב, מוז געהן אין געשעפט און איהם ברענגען ריוח, וואָרום ער, דער עושר, (ער פערשטעהט ניט, ווי אזוי איז עס דער שכן זאָל נאָר און ווייסט עס ניט) — ער, דער עושר, מוז האַלטען פערד, הינט און קנעכט, ער מוז האָ־בען סעדער, טייכען אויף־פיש צו כאַפּען, וועל־דער צום יאָגד פיהרען. דאָס אלץ, זאָגט ער, מוז מען „צוזעהען און אָבהיטען מעהר ווי א קליין קינד" און דאָס אלץ קאָסט געלד. ווי אזוי איז עס דער שכן דער אָרימאן אזא טפּש און פערשטעהט עס ניט: דאָס איז דאָך אזוי זעלבסטפערשטענדליך.... און אָט די זעלבסט־פערשטענדליכקייט און קינדישע נאַאיוויטעט פון ס עושר'ס עגאָאיזם גיט גלייך צו דער פי־גור פון י ע ד ע ר מ א ן עפּעס אן אלגעמיין מענשליכען שטרעך: עס איז ניט בעסער און ניט ערגער פון יעדען דורכשניטליכען מענשען, וואָס האָט אין זיך שטענדיג דעם אינסטינקטיוון גע־פיהל, אז אזוי ווי דאָס לעבען געהט, אזוי מוז עס גענהן, אנדערש קען עס ניט ווערען. דער רייכר איז רייך, דער אָרימער — אָרים, נעה טענה צו גאָט! און אז אין א ווייַלע אָרום טרעפט ער זיך מיט איינעם, וואָס פאר דעם חוב, וועל־כען ער קומט טאָקע איהם אלין, דעם עושר, פיהרט מען איהם אין געפענגנים און ער זאָגט צו יעדערמאַן, אז שולדיג אין זיין אונגליק איז — ער, ענטפּערט ער, יעדערמאַן, איהם וויעדער נאַאיוו־ענאָאיסטיש: „וואר הייסט דיר לייהען געלד אויף פּראָצענט? אָט האָסטו דיר דיין ג ע־ר א כ ט ע ן לוין." און זו זיין פריינד זאָגט ער שפּעטער א וויַלע: „אזוי געהט עס שוין פון אָדם הראשון'ס צייטען אן!" און פונקט אזוי איז שוין איינעפּיהרט פון קדמונים, אז דער מענש, וואָס זאָרגט פאר זיך און נאָר פאר זיך, זאָל אויך זאָרגען פאר זיין געוויסען, ער זאָל איהם ניט צופיעל בעאונרוהיגען. דער ע־וויסען איז דער געפּהרליכסטער רוהע־שטערער, וויַל די רוה, ווי ער פערשטעהט, איז די טייער־סטע: — די אינעוועניגסטע. און עס איז נאָר

קיין חידוש ניט, וואָס תיכף, ווי מען פיהרט אַוועק דעם, וואָס איז איהם, דעם עושר, שולדיג, אין געפענגנים ארײַן, בעשלוסט ער צו הילף צו קומען זײַן ווייב מיט די קינדער און געבען זיי אויף זייער אויסקומענים. געוויסען איז געזעצען — און רחמנות דאַרף מען דאָך האָבען. אז מען זאָל בײַדע זאכען, מדת הדין און מדת הרחמים, בעהעפטען אין אײנעם און זיי זאָלען ניט געהן איינס אנטקעגען דאָס אנדערע — דאָס לעגט זיך ניט אויפ'ן שכל דעם ע ו ש ר, דאָס זעהט איהם אוים צו זיין קרום. איז דען ניט בעסער, ניט בעקוועמער פאר איהם, אז דאָס געזעצען זאָל זיך טהאָן דאָס זײַניגע, און דערנאָך זאָל קומען די צדקה, די פילאַנטראָפּיע, און עס פערזיסען און פערגעסען? איז דען א שלעכטער תירוץ פאר זיין אַלטער פרומער מוטער, וואָס שטעהט שוין מיט איין פוס אין קבר און וואָס טרעפנדיג איהם אויפ'ן גאַס, הויבט זי איהם אָן צו מוסר'ן און צו דערמאָנען אָן גאָט, וואָס ער וועט דאָך פריהער־שפּעטער דאַרפען שטעלען זיך פאר איהם און אָבגעבען א דין וחשבון פאר זיינע מעשים, — איז עס דען א שלעכטער תירוץ פאר איהר, דער סימבאָליישער פערקערפּערונג פון דער ק י ר כ ע, וועלן ער זאָגט:

„ווער זינד גוטע קרוסטען אונד זינד לעדיג,
געבען אלמאָזען (נדבות) און זינד לעדיג."

יע, א תירוץ איז עס ניט קיין שלעכטער — אָבער מעהר ניט ווי א תירוץ. די אַלע בעגעגנישען מאכען דאָך אויף י ע ד ע ר מ א ן א טיפּען רושם: זיין נאָאיווע זיכערקייט איז געבראָכען. פאר דער מוטער פערענטפערט ער זיך נאָך, אז ער איז דערווייל יונג און געזונד און וועט נאָך צייט האָבען צו מאכען זיין חשבון הנפש; אָבער שפּעטער א ווייל, בעת ער זיצט אין א לוסטיגער קאָמפּאַניע און ריכט אָב א מאָהלצייט אין אײנעם מיט זיין געליעבטער אַלע פּרעהען זיך און זינגען — כאָפּט איהם פלוצלינג אָן א טיפער, שרעקליכער אומעט: דער ט ו ט קומט איהם אויפ'ן זינען! די פרײַנד פרובען איהם אויפמונטערן, זינגען איהם ליעדער פרעהליכע, גיבען איהם ווײַן גלײַכענדען טרינקען — עס העלפט אָבער נאָר אויף איין רגע! אָט די סצענע, וואָס איז זעהר רייך אין דעקאָראטיוו און אַנדערע עפעקטען (מען דאַרף עס זעהען אין ד י י נ ה א ר ד ט'ס אינסצעניערונג) און וואו עס וועלען געזונגען אַלטדייטשע טאַנץ־אָן טרינק־ליעדער, מאכט א שטאַרקען אײַנדרוק אויף מיט איהר עצם אינהאַלט. ער איז, פערשטעהט זיך, ניט נײַ: אין יעדען מוסר־ספר, פון יעדען מגיד און פּרעדיגער קענט איהר הערען וועגען דעם סוף פון דעם מענשען און דעם דין־וחשבון, וואָס ער וועט דאַרפען אָבגעבען, און אז מען מוז צוגרייטען צדה לדרך, מצוות און מעשים־טובים...., נאָר דער דאָזיגער רעיון, בעת ער ווערט דראַמאַט י ז י ר ט, פאַרגעשטעלט אין האַנדלונג און פערזאָנען מאכט ער גאָר א גוטען אײַנדרוק. א חוץ דעם, וואָס ער שטעהט פאר אונזערע אויגען א לעבעדיגער און מיר נעהמען איהם אַרײַן מיט אַלע אונזערע חושים, בעקומט ער דאָן גאָר א נייעם — ריין־מענשליכען — אינהאַלט. א שוידער גיבט איבער איבער'ן לייב, וועלן אין מיטען דעם פרייד און אין מיטען דעם געזאַנג, בעת ארום איז אזוי לוסטיג, דערהערט י ע ד ע ר מ א ן א שטימע, וואָס קיינער הערט ניט, א שטימע וואָס קומט ערגעזן פון דער ווייט, און ער פרעגט ביי זיין געליעבטער:

„נון אבער זאג אום גאָטט, מיין ליעב',
וואָס בראַנגען די ליבסטער אלוא טריב?
אונד וואר קאַמסט הינטער מיר הערַאן?
אויף ערדען שרייטסט זא קיין מאַנן."

— דאָס קומט דער ט ו ט. געוויס פלעגט'ס אויף דעם אַמאָליגען רעליגיעזען און גלויביגען צוקוקער מאכען א שטאַרקערען אײַנדרוק, ווי אויף אונז: י ע ד ע ר מ א ן'ס שרעק פאר'ן טויט פלעגט בעפאלען אויף איהם: איז אויף ער דען ניט זינדיג? וועט אויף ער דען ניט מוזען אָבגעבען א דין־וחשבון פאר זיינע מעשים? וועט אויף ער דען ניט דערהערען באַלד אָט די שטילע שטימע און אָט די שטילע טריט? אָבער אויף אויף אונז, וואָס מיר ווערען שוין ניט נתפעל אזוי דערפון, וואָס י ע ד ע ר מ א ן איז ניט צוגעגרייט צום ט ו ט, אויף אויף אונז ווירקט דאָס, וואָס ער מוז זיך נעבעך שיידען מיט'ן ל ע ב ע ן, ע ר — אזא גלייקליכער — מיט א לעבען, וואָס איז אזוי גלייקליך — און אזוי אונגעריכט! וועלן זיין דראַמע וואָלט אפילו ניט געהאט פאר אונז קיין ס י מ ב א ל י ש ע בעדיי־טונג, וועלן זי וואָלט אפילו ניט אויפוועקען אין אונז קיין רעיונות איבער דעם פּראָבלעם פון ט ו ט בכלל, דעם פּראָבלעם פון אַלע צייטען און אַלע רעליגיעס, — איז פון דאָס אַליין, וואָס פאר א י ה ם, פאר י ע ד ע ר מ א ן, איז עס א

דראמע, א טראגעדיע, קען אונז ריהרען ביז טיפֿ אין האַרצען אַרײַן. וואַרום י ע ד ע ר מ א ן, כאָטש ער איז אַן אַלעגאָרישע, ווירקט ער דאָך אויף אונז, א דאנק האָפּמאַננטהאַל'ס קונסט, ווי א לעבעדיגע פּערזאָן. און א דאנק דעם, וואָס ער איז ניט קיין שלעכטער, נאָר א נאַיוועך עגאָאיסט, ניט קיין גרעסערער און ניט קיין קלענערער ווי אַלע אַנדערע מענשען, יעדער אין זײַן אָרט, — א דאנק דעם האָבען מיר מיטלײד מיט איהם. און אויב מיר האָבען פּרי־הער געזאָגט, אז האָפּמאַננסטהאַל מיט זײַן בע־נייען דעם מיסטעריען־שפּיעל איז אויסען ג ע־ווען נאָר דיין ליטעראַרישע און טעאַטראַלישע עפּעקטען, און ניט אויפצוואוועקען אין אונז געווּיסע רעיונות און געפּיהלען, האָבען מיר עס געזאָגט מחמת דעם ס ו ף פון דער זאַך. דער סוף האָט מ י ט זײַן א י נ ה א ל ט געקאָנט נאָר א מאָל אין קירכע ווירקען, אָבער ניט איצט אין טעאַטער. דער סוף איז אזא: י ע ד ע ר מ א ן איז אומגליקליך און עלענד, וואָ־רום לאָ די וואָס ער מוז שטאַרבען, טרייסלען זיך אָב פון איהם איצט אַלע זיינע פרייִנד, אפילו זיין געליעבטע, קיינער פון די, וואָס פריהער ביים לעבען זיינען זיי גרויס געווען, ווי זיי פלעגען זאָגען, צו געהן מיט איהם ביז עק וועלט, אפילו אין גהינם אַרײַן, — קיינער פון זיי ווּיל איצט ניט ערפילען זיין בקשה צו בעגליטען איהם אין וועג, וואוהין עס רופט איהם דער ט ו י ט, זיין געלד מוז ער לאָזען דאָ, זיינע קנעכט און דיענסטען אויך, און די עטליכע מצוות און גוטע מעשים, וואָס וויזען זיך אין דער געשטאַלט פון דער שוואַכער אָהנמעכטיגער פרוי „וועלקע", זיינען אזוי קליין און נישטיג, אז וועגען דעם, אז זיי זאָלען איהם פיהרען, קען נאָר קיין רייד ניט זיין, און נאָר א דאנק זיין תשובה טהאָן און זיין גלויבען אין קריסטוס, וואָס האָט אויסגע־קויפט מיט זיין בלוט די זינד פון דער מענש־הייט א. א. וו. — וועלט ער נצול פון די העכד פונ'ם שטן, וואָס ווּיל איהם נעהמען אין גיהנם. און, בעגליט פון „וועלקע" און געשטיצט פון „גלויבע", געהט ער אַרײַן גליך אין גן־ערן אַרײַן.... די דאָזיגע לעצטע גוטע־און־פרומע סצענע, בעגליט פון מוזיק, איז זעהר שעהן דע־קאָראַטיוו, — אָבער נאָר דעקאָראַטיוו. און אָט די אויסערליכע דעקאָראַטיוועט טעאַטראַלישקייט צוטרייבט די ערנסטע געפּיהלען, וואָס זיינען אויפגעקומען פריהער. די לעצטע שפּור פון א מ י ס ט ע ר י ע ן־ שפּיעל וועלט אָבגעמעקט; עס בלייבט דער אייגדרוק פון א שפּיעל, פון א שפּיעלעריי...

און ניט וויליגדיג זאָגט מען זיך אַליין:

יע, פּאָרם, סטיל, טעכניק — דאָס האָבען זיך די אַלטע געמעגט לערנען ביי די היינטיגע, די מאָדערנע; דער א י נ ה א ל ט אָבער — דער א י נ ה א ל ט איז ביי זיי געווען ניט אין ערך אמת'ער, דורכגעלעבטער, אינטי־מער און הייליגער, ווי ביי די איצטיגע.

א. ש. זאקס

איבער דער וועלט

די אינטערנאַציאָנאַלע און דער קריעג.

נדע פֿאַריגען מאָנאַט, דעם 27טען אָקטאָבער, איז פֿאַרגעקומען די זיצונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער ביורָ, אין וועלכער עס האָבען זיך בעטיליגט אַזעלכע פיהרער פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, ווי קאוטסקי, האַאַז און מאָלקענבוהר פון דייטשלאַנד; דר. וויקטאָר אדלער פון עסטרייך; ראָזא לוקסעמבורג און דיאמאַנד פון פוילען; זשאָרעס און וואיאן פון פראַנקרייך; פלעכאַנאָוו, רובאַנאָוויץ פון רוסלאַנד; קוועלטש פון ענגלאַנד; וואַנדערוועלדע, אַנזעלמע און הויסמאַנס פון בעלגיען, און פיעלע אַנדערע פערטרעטער פון כמעט אַלע לענדער, וועלכע זיינען אָנגעשלאָסען צו דער אינטערנאַציאָנאַלע.

די זיצונג איז פֿאַרגעקומען אין דער צייט, וועז אין די באַלקאַן־לענדער פליסט בלוט טיכעווייז, וועז צעהנדליגע טויזענדע מענשען וועלן אויסגעקוילעט טאָג־טעגליך, וועז די קאַנאַנען הערען ניט אויף צו דונערען אוז צו פערניכטען אונצעהליגע לעבענס, אוז עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דער הויפּט־פונקט אויפֿן טאָגס־אָרדנונג איז געווען דער קריעג אוז די אינטערנאַציאָנאַלע.

מיט גרויס אויפמערקזאמקייט איז אויף דער צווייטער זיצונג אויסגעהערט געוואָרען די צושריפט פון סערבישען פערטרעטער אין דער ביורָ, געמאַסע לאָפּטשעוויץ: „אוזער פּאַרטיי איז ניט אימשטאַנד — שרייבט געמאַסע לאָפּטשעוויץ — צו זיין פערטרעטען אויף דער זיצונג פון דער ביורָ. כמעט אַלע אונזערע געמאַסען זיינען ביים גרענעץ אוז אונזערע אָרגאַניזאַציאָנען זיינען אויפאָף פערניכטעט. די רעגיערונג האָט אַלע אוז יונג צוגענומען צו דער מלחמה. צוויי אַלטע אוז דריי יונגע — דאָס איז אַלץ, וואָס עס איז געבליבען צו היטען דאָס פערמעגען אוז די דאָקומענטען פון דער פּאַרטיי אוז די געווערקשאפטען. פון דיזע אייניגע אי־בערגעבליבענע געמאַסען ווערט אויך רעדאַקטירט דער פּאַרטיי־אָרגאַן, וואָס ערשיינט איצט בלויז צוויי מאָל וועכענטליך, אָנשטאָט יעדען טאָג פּאַר'ן קריעג. ביי דיזע אומשטענדען זיינען מיר ניט אימשטאַנד אפילו אויף איין אויגענבליק זיך אָבצושיידען פון אונזער פּאָלקס־הויז, וואו מיר פערברענגען טאָג אוז נאַכט: נאָך פּאַר דער מאביליזאַציאָן האָט אונזער פּאַרטיי אין א גרויסער פערזאַמלונג פּראָטעסטירט געגען דער פּאָליטיק, וואָס פיהרט צום קריעג, אוז געפּאָדערט אין איינקלאַנג מיט דער רעזאָלוציאָן פון דער ערשטער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער באַלקאַן־קאָנפערענץ פון 1909, א דעמאָקראַטישע באַלקאַן־פעדעראַציאָן. אין דיזען זין האָט אויך אונזער פּאַרטיי־אָרגאַן געשריבען אין דער קריטישער צייט אוז אונזערע פערטרעטער האָבען אזוי געהאַנדעלט אין פּאַרלאַמענט. רוסלאַנד האָט געהעצט די באַלקאַן־שטאַטען צום קריעג. דער בלוט־באָד איז נויטיג דעם צאר, אום אָבצושוואַבען די פעלקער אוז קענען טרייבען פּאָרווערטס די אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק. דער קריעג אויף דעם באַלקאַן שטערט דער רעוואָלוציאָן אין די מזרח־לענדער, זייעט האַס אוז שנאה צווישען די פעלקער, וועלכע וואָהנען צוזאמען, אוז שטערט דעם וועלט־פריעדען. דעריבער בעטען מיר די געמאַסען, איבערהויפּט די געמאַסען פון די גרויסע שטאַטען, זיך צו בעשעפטיגען מיט דער לאַגע פון די באַלקאַן־פעלקער, דען די אייראָפּאַאישע רעגיערונגען וועקען די קריעגעריש תאות אויפֿן באַלקאַן אוז שטערען דורך דעם זייער צוזאמענשלום צו א דעמאָקראַטישער רעפּובליק.“ אין זעלבען זין איז פּאַרגעלעזען געוואָרען א צו־

שריפט פון געגאָסע זאקאזאוו פון סאָפיא (בולגאריען).

געגאָסע קאוטסקי האָט אויסגעארבייט א טעקסט פאר'ן מאניפעסט, וואָס די אינטערנאציאָנאלע סאָציאליסטישע ביורא זאָל ארויסלאָזען געגעבן דעם קריעג. דיזער טעקסט איז אייגנטשטימיג אָנגענומען געוואָרען און האָט אומגעפעהר באָלגענדען וואָרטלויט:

צו די ארבייטער פון אלע לענדער.

די אינטערנאציאָנאלע סאָציאליסטישע ביורא דריקט אוים איהר טיעפסטע פעראכטונג געגען דעם מאָסענמאָרד, וועלכער קומט איצט פאָר אויף דעם באָלקאָן און שיקט די סאָציאליסטען פון די באָלקאָנלענדער די דאָנקבאָרע אנערקענונג פאר זייער העלדישער געווייקויט צו די סאָציאליסטישע פרינציפען, וועלכע האָבען זיי געגעבען די קראפט אונטער די שווערסטע פערהעלטניסע צו פראָטעסטירען געגען דעם קריעג.

די באָלקאָן־פעלקער קעמפפען פאר דער נאָציאָנאָלער אויטאָנאָמיע, זיי שטרעבען אָן סוף צו מאָבען צו די ביז איצטיגע פערהעלטניסע, וועלכע מאָבען זיי פאר קנעכט פון רוסלאָנד און עסטרייך. אָנערקענעדיג פאר גערעכט די דאָזיגע שטרעבונגען, ערקלערען מיר אָבער, אז זיי זיינען אין איצטיגען מאָמענט נור אָן מאָסקע פאר די דינאָסטישע מאָטשטרעבונגען און נור קאָפיטאָליסטישע פראָפיט־אינטערעסען האָבען עס געבראכט דעדצו, אז די פאָליטישע פערהעלטניסע זאָלען גענדערט ווערען דורך אָן קריעג. אין די אינטערעסען פון ארבייטענדען קלאָס ליגט נישט קיין קריעג, נאָר אָן רוהיגע עכטוויקלונג און דעמאָקראטיזירונג פון אלע באָלקאָן־מלוכות, אייגנשלאָסען אויך טערקיי, און אין'ם ערריכטן נאָציאָנאָלע זעלבסטבעשטימונג. נור אויף אזאָ אופן האָט מען געקענט דערגרייכען אָהן פעלקער־העצעריען, אָהן דעם עקאָנאָמישען חורבן און אָהן בלוט־פערגיסונגען אזוי ציעל פריהייט פאר די ציעלקער וויפיעל עס איז איבערהויפט מעגליך אונטער די איצטיגע בעדינגונגען.

די קאָפיטאָליסטישע און מאָנאַרכיסטישע אינטערעסען דערלאָזען אָבער נים די בעפרייאונג פון די באָלקאָן־פעלקער אויף אָט דעם אופן. דערביבער האָט עס געמוזט קומען צום קריעג און די פעראנטוואָרטליכקייט פאר זייגע רציחות טראָגען די הערשענדע קלאָסען. א חוץ דעם איז שולדיג דער רוסישער אבסאָלוטיזם, וואָס בעגונט זיך פון תמיד אָן מים די נאָציאָנאָלע שטרעבונגען פון די באָלקאָן־פעלקער, בדי צו זויגען פרישע כחות פון זייער בלוט אזוי ווי פון דעם בלוט פון זייגע אויגענע פעלקער ביי זיך אין דער חיים.

ענדליך קלאָגען מיר אָן די קאָפיטאָליסטישע מלוכות פון אייראָפּא בכלל, וועלבע האָבען געהאָלפען צוברלאָזען דאָס פייער פון מלחמה מיט זייער ברוטאָלע געוואָלט־מעשים, דורך זייער פערראָטה אין מארָאקא, אין באָסניען און הערצאָגאָווינא, טריפאָלי און פערסיען, דורך זייער חוצפה־דיגע שטערונגען פון יעדע מאָדערנע שטרעבונג אין דער טערקיי און דורך די אינטריגען צווישען דעם צאַריזם און דער עסטרייכישער מאָנאַרכיע.

אָט דיזע קאָנפליקטען קענען אונז יעדען אויגענבליק ברענגען א וועלט־קריעג.

עס איז דרינגענד נויטוועגדיג, אז דאָס פראָלעטאריאט זאָל אָנוועגדען אלע כחות כדי דער סאָציאליזם זאָל וואָס גיכער מקוים ווערען, וויל נאָר ער וועט דאָס לעבען פון די נאָציאָנען אווענקשטעלען אויף פעסטע און עהרליכע יסודות. היינט איז דאָס לעבען פון די נאָציאָנען א קרבן פון דער קאָפיטאָליסטישע אָנארכיע, פון די פראָפיט־אינטערעסען פון דער הויכער פינאַנץ, א קרבן פון דעם שאָוויניסטישען שגעון, פון דער דיפלאָמאָטיע און פון רעאקציאָנערע געוואָלד־מעשים.

מיט זייער גאנצער קראפט מוזען זיך די קלאָסענבעוואוסטע פראָלעטאָריער שטעלען געגען יעדען פערזוך צו פערגרעסערען דעם קריעג און יעדער אויסציגער אינטערוועניאָן, וועלבע וואָלט וועלען איהם פערגרעסערען. מיט דער גאנצער קראפט פון זיין אָרגאניזאציאָן און מיט מעכטיגע אריוסטרעטונגען מוז זיך דאָס פראָלעטאָריאט שטעלען געגען יעדער פאָליטיק, וועלבע רופט ארויס דעם קריעג. דאָס סאָציאליסטישע פראָלעטאָריאט מוז מיט דעם גרעסטען ענטהוזיאזם אויפהויבען זיין שטים און דורך זיין פערהאַלטען בעווייזען, אז עס לאָזט זיך נים אריינציהען אין דער פאָליטיק פון ברוטאָלע און בלוטיגע קאָנפליקטען.

כדי צו געבען דעם פראָטעסט געגען דעם קריעג די גרעסטע אויסהייליכקייט און ווירקונג, האָט די אינטערנאציאָנאָלע סאָציאליסטישע ביורא בעשלאָסען אויצורופען אָן אויסערארדענטליכען אינטערנאציאָנאלען קאָנגרעס.

די בעסטע צוגרייטונג פאר דעם קאָנגרעס וועט זיין די סיסטעמאטישע און אינטענזיווע אגיטאציאָן פון אלע סאָציאליסטישע און פראָלעטאָריש ארגאניזאציאָנען געגען אלע יענע עלעמענטען, וואָס זיינען שולדיג אין דעם קריעג.

די קומענדע ציים וועט צו די סאציאליסטישע פראלעטאריש שטעלען די גרעסטע פאר־דערונגען. מיר צווייפלען ניט, אז זיי וועלען זיי נאכקומען מיט דעם כח, וועלכען עס האבען אזוי וואונדערבאר בעוויזען די חברים, וואס שטעהען אין מיטען ברען פון דער מלחמה.

זאלען די רעגיערונגען געדענקען די געפאה־רען, וועלבע עס ברענגט מיט זיך דאס שפיעלען זיך מיט פיער און אז דאס פיער קען אנצינדען די גאנ־צע קאפיטאליסטישע וועלט.

קריעג נעגען דעם קריעג! זאל לעבען די אינטערנאציאנאל!

דאס אינטערנאציאנאל
סאציאליסטישע ביורא.

עס איז אויך אנגענומען געווארען א רע־זאלוציאן, וואס איז אריינגעבראכט געווארען פון פלעכאנאוו און רובאנאוויץ, צו פראטעס־טירען נעגען דעם גרויל און אכזריות, מיט וועל־כער די צארישע רעגיערונג בעהאנדעלט איהרע פאליטישע געפאנגענע אין די טורמעס, וויי אויך צו בעגריסען די ערוואכונג פון דער רעוואלו־ציאנערער בעוועגונג אין רוסלאנד.

נענאסין באלאבאנאווא און נעג. אגניזי פון איטאליען האבען אריינגעבראכט א רעזאלוציאן, וועלכע פראטעסטירט ענערגיש נעגען דעם ברו־טאלען ארעסט פון ע ט א ר און דזשיאוואניטי,*) וועלכע וועהרען נע'משפט פאר פאלשע, אויסגע־טראכטע בעשולדיגונגען. די רעזאלוציאן ער־קלערט וויטער, אז דער נאנצער פראצעס, וואס איז אויפגעהויבען געווארען נעגען די ארבייטער־פיהרער, איז ניט אנדערס ווי אן אנפאל אויף די רעדע־פרייהייט און פעראיינס־פרייהייט, וועלכע דער אמעריקאנער קאפיטאליזמום מיט דער הילף פון די קאורטס וויל אונטערדריקען.

די רעזאלוציאן פאדערט אויף די סאציא־ליסטישע פארטייען פון אלע לענדער צו אן ענערגישער פראטעסט־בעוועגונג נעגען דעם ארעסט פון עטטאר און דזשיאוואניטי און האפט, אז הויפטזעכליך וועלען די אמעריקאנישע ar־בייטער אויפהויבען אן ענערגישע בעוועגונג נע־גען דעם יוסטיץ־מארד, וואס איז בעגאנגען גע־וואָרען.

די רעזאלוציאן האבען אונטערגעשריבען: אויסער די פערטרעטער פון'ם איטאליענישען פראלעטאריאט, אויך פלעכאנאוו (רוסלאנד), קאוטסקי (דייטשסלאנד), נאהום (טערקיי), ראזא לוקסעמבורג (פוילען) און פיעלע אנדערע.

אויף דער זעלבער זיצונג איז בעשלאסען געווארען מיט אלע שטימען נעגען דער טשעכא־סלאווישער דעלעגאציאן אנצוערקענען די צענ־טראליסטישע טשעכישע פארטיי אלס אונטער־סעקציאן פון דער טשעכישער פערטרעטונג אין דער אינטערנאציאנאל.

עס איז אויך אנגענומען געווארען איינצו־בערופען אין דעצעמבער אן אויסערארדנטליכען קאנגרעס איבער דער אינטערנאציאנאל צו דער פארטיי־טאג פון דער דייטשער סא־ציאל־דעמאראטיע אין עסטרייך.

גלייך וויי עס האט זיך געענדיגט די זיצונג פון דער אינטערנאציאנאלער ביורא האט זיך אנגעפאנגען אין וויען דער פארטיי־טאג פון אונ־זערע דייטשע גענאסען, און וויי עס איז געווען פארהאוסצוזעהען, איז די הויפט־אויפגאבע פון פארטיי־טאג בעשטאנען, קלאר צו מאכען אונזער שטאנדפונקט אויפ'ן קריעג בכלל און צו ענט־וויקלען א מעכטיגע אגיטאציע אין עסטרייך נע־גען דעם איצטיגען קריעג אויפ'ן באלקאן בפרט.

עסטרייך איז איינע פון די הויפט־פראינ־טערעסירטע אין דעם אויסגאנג פון דעם איצטי־גען קריעג און פון עסטרייך הענגט פיעל אב, די מלחמה זאל זיך ניט צופלאקערען איבער נאנץ איראפא און זיך פערוואנדלען אין דעם גרעסטען וועלט־קריעג, וואס די געשיכטע האט ווען עם איז איבערגעלעבט. דער עסטרי־כישער פראלעטאריאט האט דורך זיינע פער־טרעטער אויפ'ן פארטיי־טאג אויסגעקליבען די בעסטע צייט צו זאגען זיין ווארט איבער די־זער אנגעלעגנהייט און שיקען א ווארנונג צו דער עסטרייכישער דיפלאמאטיע, זי זאל ניט וואגען אונטערצוגיסען אויל אויפ'ן פייער וועלכער האט אויסגעבראכען צווישען די באל־קאן־שטאטען און טערקיי.

אויסער די דעלעגאטען זיינען געקומען צום פארטיי־טאג די פארשטעהער פון דער פויליישער, טשעכישער, פראנצויזישער און דייטשער פאר־טיי. דער פאליטישער מאמענט, וואס מיר לעבען איצט איבער, איז אזוי וויכטיג, אז די ארבייטער־

*) זעה רעד. נאטיצען. — א. ש. ז.

*) בויס שליסען דעם נומער קומען שוין אן ידיעות וועגען די פערהאנדלונגען אויפ'ן קאנגרעס.

פֿארטייען פון פערשיעדענע לענדער האלטען פיר בעזאנדע־ם וויכטיג צו דעמאנסטרירען די פער־איניגונג פון די פּראלעטאריער פון אלע לענדער.

אויך די פֿארטייען פון די באלקאנישע שטאאטען האבען אויסגעדריקט זייער אינטער־נאציאנאלע סאלידאריטעט דורך די וואַרעמע בע־גריסונגען, וועלכע זיי האבען געשיקט צו די פערטרעטער פון דער דייטש־עסטרייכישער פֿארטי.

דער פֿארטיי־טאג איז געווען א מעכטיגע אינטערנאציאנאלע דעמאנסטראציאן, מיט וועל־כער די פֿאליטיקער און די דיפֿלאמאטען מוזען זיך רעכענען.

דער בעוואוסטער אטטאַ באוער האָט אין זיין רעדע מתרה געווען די עסטרייכישע רעגיע־רונג, זי זאל זיהן מיטצואווירקען, אז דער קריעג זאל זיך ניט אויסברייטען, די סאציאל־דעמא־קראטיע וועט דאָס ניט צולאזען. „דאָס גע־וואהר געהערט ניט אונז" — זאגט באוער — „אבער אונז געהערט א גרויסע צאהל פון יענע, וואָס טראגען דאָס געוואהר. און די שטימונג שפּיעלט איצט אויך די גרעסטע ראָליע אין א קריעג. עס וועגדעט זיך זיהר פיעל פון דעם, צי האלטען די געוואהר־ט ר ע ג ע ר דעם קריעג פיר ז י י ע ר זאָך, צי ניט. מען מוז בעשאפען א שטימונג, ביי וועלכער מען וועט ניט וואגען אָנצוהויבען א קריעג, וויל ער וועט פערלאָרען געהן נאָך פֿאר דער ערשטער שלאכט. אמת, אין עסטרייך און אויפ'ן באלקאן, וואו די אינדוסטרי איז נאָך שוואך עגטוויקעלט, בילדעט די ס. ד. נאָך ניט אזא מעכטיגע קראפט. אבער אין אן אייראָפּאישער מלחמה וועלען זיך נעהמען פֿאר וואפען ניט נור די לאנדוועהרטשאפטליכע שטאַא־טען, נור אויך די אינדוסטרי־שטאַאטען, ווי צ. ב. ש., דייטשלאנד, ענגלאנד, פראנקרייך א. וו. אין דיזע אלע שטאאטען איז דער ארבייי־טער־קלאס עגטשלאָסען קעגען קריעג, קעגען בלוט־פערגיסונג, פון וועלכען ער קען נאָר ניט געווינען און א סך פערשפּיעלען."

נאָך מעהר ווי אטטאַ באוער האָט וויקטאָר אדלער אין אן אויסגעצייכענטער רעדע ער־קלערט די שטעלונג, וואָס דער עסטרייכישער פּראָלעטאריאט דארף אננעהמען אין בעזוג צו דער איצטיגער מלחמה.

„מיר האבען איצט" — זאגט ער — „צוויי אינטערעסען. ערשטענס, דער ערפאָלג פון דער עקאָנאָמיישער, פֿאליטישער און קולטורעלער ענטוויקלונג און זעלבסטשטענדיגקייט פון די באלקאן־פעלקער. דער צווייטער אינטערעס, וועלכער איז איצט דער וויכטיגסטער, איז דער אינטערנאציאנאלער שלום. און דערצו מוזען מיר בעוועגען די עסטרייכישע דיפלאמאטיע. אונזערע חברים, די דעפוטאטען שומייער און עלענבויגען, האבען אין דער עסטרייכישער דע־לעגאציאָן געצוואונגען דעם מיניסטער איבער די אויסערליכע ענינים, גראף בערכטאָלד, זיך ארויסצוזאָגען קעגען קריעג. אָבער חוץ דער אָפיציעלער דיפלאָמאטיע איז נאָך פּאראן א ניט־אָפיציעלע דיפלאָמאטיע, און וואָס וועניגער דעמאָקראטיש א מלוכה פיהרט זיך, אלץ מעהר ווירקונג האָט די ניט אָפיציעלע, געהיימע די־פלאָמאטיע. אין עסטרייך האָט דער מיניסטער פון אויסערן מיט דעם פּאַרלאָמענט נאָר ניט צו טהאָן. אין עסטרייכישען פּאַרלאָמענט קען מען וועגען דער אויסלענדישער פּאָליטיק קיין שום אנפראגע ניט מאכען. מען קען עס נור טהאָן אין די דעלעגאציאנען, און דאָס איז ניט גענוג. מיר מוזען דעריבער געבען צו וויסען און קלאָר אויסדריקען דעם וויללען פון פֿאלק אויסער דעם פּאַרלאָמענט. מיט אונזער ארבייט פאר די נו־צען פון שלום, העלפען מיר אויך די באלקאן־פעלקער. מיר קענען זיי דירעקט ניט העלפען, מוזען מיר זהען, מען זאל זיי ניט שטערען אין זייער קאמפּף. די געשיכטע האלט איצט ביי אן ענטשיידענדער וועגדונג. די לעצטע טעג הא־בען געענדערט די קארטע פון אייראָפּא. מיר וועלען זוכען א שוץ ניט אין דער צופוי־לטער זינקענדער טערקיי, נור אין די נייע זעלבסט־שטענדיגע סלאַווישע מלוכות אויפ'ן באלקאן. ניט אויך די פערדינאנדם און די פּעטערס הא־פען מיר, נור אויך די בולגאַרען און די סערבען נופא. מיר האָפען, אז איצט וועט נעהמען אן ענדע צו דער באלקאן־פראגע, ווי צו דער פראגע פון נאָהענטען מזרח אין גאנצען.. איצט וועלען די באלקאן־פעלקער זאָגען: מיר אליין זיינען פּראָגנאָטוואָרטליך פאר דעם „סטאַטוס־קוואָ".*) דאָס איז ניט דער סטאַטוס־קוואָ פון עסטרייך'ס אדער רוסלאנד'ס אינטערעסען, נור דער סטא־טוס־קוואָ פון אונזער זעלבסטשטענדינקייט. דער באלקאן מוז די באלקאן־פעלקער געהערען! זאלען זיי אליין פאר זיך זאָרגען. און די, וואָס

*) „סטאַטוס־קוואָ" הייסט אויפ'ן דיפלאָמאַטי־שען לשון — לאָזען דעם פריהערדיגען צושטאַנד.

וויל׳ען ניט אנדערש, נור ארויסרופען א מלחמה, מוזען מיר דערמאהנען, אז עס איז פארען א גרענעץ צו דער עהרליכ׳ער פון די פעלקער. זאל׳ען זיי געדענקען, אז דער פרייסיש־פראנצויזישער קריעג האט זיך געענדיגט מיט דער קאמונע. מיר ווייזען זיי אן אויף דער פערגאנגענהייט, וועלכע קען זיי לערנען פאר דער צוקונפט. איידער די קאנאנען הויבען אן רויידען, זאל דאס פראל׳ע־טאריאט זיין וואָרט זאגען, און גאנץ עסטרייך זאל איהם הערען."

און אין זיין שלום־וואָרט האט וויקטאָר אד־ל׳ער אנגעוויזען, אז איצט איז די גרעסטע סכנה פאר׳ן שלום און דוקא פון דער זייט פון עסט־רייך. אין עסטרייך, האט ער געזאגט, קען בכלל קיין מלחמה ניט זיין פאָפול׳ער. וואס עס לוינט פאר אין פאל׳ק, לוינט זיך ניט פאר דעם אנדע־רען. עסטרייך איז דאך א געמיש פון פערשיע־דענע פעלקער. דער איצטיגער קריעג איז ביי קיינעם ניט פאָפול׳ער. ער איז נויטיג נור פאר די אינטערעסען פון דער פאמיל׳יע האבסבורג. נאכדעם ווי די מזרח־פראגע וועט געל׳ייזט וועד־רען, מוז זיך שטעל׳ען די עסטרייך־פראנע. זאל׳ען עס די הערשער אין זינען האבען.

איינשטימיג איז אנגענומען געוואָרען א רע־זאל׳וציאן: ערהאל׳טען דעם פריעדען ביי אל׳ע אומשטענדען און אום יעדען פרייז. מיר האבען ניט וואס צו זוכען ניט אויפ׳ן באל׳קאן, ניט אין מאנדזשאק. דער באל׳קאן מוז די באל׳קאן־פעל־קער געהערען.

גענ. דאנענבערג האט גערעדט וועגען דער בילדונגס־ארבייט פון דער פארטיי. ער האט אויפמערקזאם געמאכט אויף די וויכטיגע אויפ־קל׳ערונגס־ארבייט, וואס עס ווערט געטהאן אין דייטשל׳אנד און האט אנגעוויזען, אז עסטרייך שטעהט אין דיזען הינזיכט אב פון דייטשל׳אנד, און דאס — זאגט ער — איז אפשר געווען די אורזאכע, וואס עס איז ניט געוואקסען די צאהל פארטיי־מיטגל׳יעדער. צוויי דריטעל׳ געווערק־שאפטל׳יך־ארגאניזירטע ארבייטער הערען ניט קיין סאציאל׳יסטיש וואָרט, לעזען ניט קיין ביכע׳ל פון די געווערקשאפטס־ביבל׳יאטעקען.

אין זיין רעפעראט איבער דער געזאמט־עקזע־קוטיווע וועגדעט זיך אדל׳ער צו די חברים, וואס גל׳ויבען אין א צוזאמענשמעל׳צונג פון די עסט־רייכישע נאציאנען לטובת פרל׳עטאריאט. איהר מוזט די חלומות אווקווארפען — זאגט אדל׳ער — מיר לעבען אין א נאציאנאל׳יטעטען־מלוכה און עס איז די בעסטע זאך צו געבען די נאציא־נען די פאל׳קאמענע אויטאנאמיע אין דער פאר־טיי, די געווערקשאפטען אבער מוזען זיין אינ־טערנאציאנאל׳.

צו דער נייער „געזאמט־עקזעקוטיווע" וועד־לען די טשעכען־סל׳אוון ניט געהערען. דאס איז די סעפאראטיסטישע פראקציע אין בעהמישען פרל׳עטאריאט, וואס גרינדעט בעהמישע סע־פאראטיסטישע געווערקשאפטען. זי בעזיצט 80,000 מיטגל׳יעדער. די צענטרל׳יסטען האבען 75,000 מיטגל׳יעדער.

ב. וולאדעק

ניבליאָגראַפיע

„שריפטען", פערלאג „אמערקא".

א רעדאקטאר האָט גרויסע פריוויליגיען אין דעריבער האָט ד. איגנאטאָוו, דער רעדאקטאר פון דעם ערשט־ערשיינענעם זאמלבוך „שריפטען, אוועקגעשטעלט זיין זאך צום ערשטען. איך זאג „זאך", ווייל קיין אנדער נאָמען קען מען עס ניט געבען. עס איז געבויט אויף דעם ביבליישער לעגענדע פון יפתח הגלעדי, אָבער ניט עס האָט די ביבליישע איינפאַכקייט פון בילדער, ניט די ביבלישע נאַיוויטעט פון דער שפראך. עס איז א געקינצעלטע „מאַבערייקע", אָהן א ברעקעל נשמה, אָהן א טראָפען תמימות, אָהן א שפראך. איגנאטאָוו האָט וואהרשיינלעך געדענקט, אז ס'איז געווג אָנצוהויבען יעדע פראזע מיט „און" אום צו פערוואנדלען א טויטע טרוקענע פון פינגער אויסגעזוינענע פאַנטאזיע אין א לעבעדיג וואָרעם שאפונג פון פאָלק'ס גייסט.

„און די געטליכע עשתורת קומט אָן אין איינעם פון די שענסטע ווינגערטנער.

„און זי מיט איהרע טענצערינס נעמען בעטען א בעט פאר דעם גאָט בעל.

„און דאָס בעט ווערט פון הויפענס און הויפענס בלומען.

„און די טענצערינס נעמען זיך טאַנצען ארום בעט די שהנע הייליגע טענץ.

„...און די עשתורת נעהמט זיך ווארעם און לייב ציהען אויף די שהנע בלומען פון איהר שהנעם בעט.

„און אינאַנצען איהר לייב איז געוועבט פון רויזען און גאָלד.

„און זי איז פערבענקט."

און — דאָס איז דער ערשטער בעסטער אויסצוג פונ'ס ערשטען אויפגעמישט בלעטל און — עס איז פערדאמט לאנגווויליג און קבצניות־פרעטענציעז.

„דער גבור" — אזוי רופט זיך „די זאך" איז אן ארימע און קאמישע מצבה נאָך איינעם איגנאטאָוו, וואָס האָט אמאל געהאט א שטיקעל טאלאנט און האָט עטוואָס צוגעזאגט.

די איבערגע איינטיילנעהמער פון זאמלבוך שיינען צו זיין פיעל אינטערעסאנטער פון רעדאקטאָר, און שוואַרץ'ן פאר זיין איבערזעצונג פון וואלט וויהיטמאן קומט א דאנק, נישט דערפאר, ווייל ער האָט אויסגעקליבען וויהיטמאַן'ס בעסטע ביישפיעלע פון איינפאכער און בעצויבערנדער פאָעזיע, ניט ווייל ער האָט דער ערשטער געוואגט צו נעהמען זיך פאר זיינע בעדייטענדסטע ווערק און איבערזעצען עס ניט נור עהרליך, נור אויך מיט דעספעקט צו וויהיטמאַן'ס סטייל און זיין מוזיק.

„א גרוס דער וועלט", ניט קוקענדיג אויף איהרע פראָזאישע שטעלען, איז דאָך זעהר כאַראקטעריסטיש פאר וויהיטמאַן'ען און עס קלינגט אין אידיש כמעט אזוי גוט, ווי אין אריגינאל.

די איבערגע פאָעזי אין זאמלבוך איז פארגעשטעלט פון מאני לייב און זישע לאנדוי. דער ערשטער איז דער איינציגער ווירקליכער דעקאדענט פון אונזערע אמעריקאנער דיכטער, און מיט אלע זיינע באנאליטעטען, האָט ער דאָך פיינע שטימונגען און כאטש ניט זעהר קרעפטיגע, דאָך אייגענארטיגע מעלאָדיין. דאָס ליעד אין דעם זאמלבוך, וואָס הויבט זיך אָן: „מען וועט אין א הערבסט־נאכט", דערמאנט אָן די בעסטע זאכען פון באדלער'ן און מאכט א שווערען, דאָך טיעפען איינדרוק, אי מיט דער טעמא, אי מיט דער פארמע. אנדערע ליעדער דערפאר זיינען פיעל שוואכער פון מאני לייב'ס ערשטע פרואוון:

„דער זייגער האָט צוועלף שוין געשלאָגען,
„ס'איז צוועלף שוין א זייגער ביינאכט.
„איך קוק אויפ'ן זייגער און טראכט:

„דער זייגער האָט צוועלף שוין געשלאָגען". בכן ?

זישע לאנדוי, דער צווייטער אריגינעלער דיכטער פון זאמעלבוך, האָט דאָ זיינע בעסטע זאכען און טאקע פון זיי זעהט מען, אז ער איז ניט אזוי א דיכטער, ווי א גוטער לעזער פון פּאעזי. ער האָט א פיינע עמפּפינדליכקייט פאר פּאעזי, אָבער האָט ניט קיין קראפט אליין זי צו שאפען. ער פערשטעהט די איידעלקייט און דעם חן פון צארטע דיכטונגען און איז אליין אויך צארט, אָבער דאָס מאכט אייך נור ליעבען לאנדוי'ן, ניט זיין פּאעזי.

ווירקליך ניי און אינטערעסאנט איז י. אפּאטאשו, דער אויטאָר פון דער ערצעהלונג „א ראָמאן פון א פערד־גנב". אויב איך האָב ניט קיין טעות, זיינען אייניגע קאפּיטלען פון אָט דעם „ראָמאן" שוין געווען געדרוקט פריהער און שוין נאָך יענע אויסצוגען האָט מען געקענט זעהן, אז אין י. אפּאטאשו קריגען מיר צו א נייעם פּעהיגען ערצעהלער. ער וויים, וואָס ער וויל דערצעהלען, קען זיינע העלדען, און פערמאָגט א בילדליכע רייבע שפּראך.

דער „ראָמאן פון א פערד־גנב" בעשרייבט די ליעבעס־וועהען פון א אידישען פערד־גנב, וואָס זעהט צו מיט א געבראָכען הארץ ווי זיין געליעבטע רחל'ע, א בעל־הבתיש טאָכטער, האָט חתונה מיט א זיידענעם יונגען־מאנטשיק. אפּאטאשו קען דאָס גנב'שע לעבען וואהרשיינליך זעהר נאָהענט און איז איבערהויפּט אינטערעסאנט וואו ער שילדערט ניט פסיכאָלאָגישע מאָמענטען, נור איינפאכע לעבענס־בילדער. די מענשען און לעבען, וואָס ער בעשרייבט, זיינען גאנץ ניי אין דער אידישער ליטעראטור און מיר האָפען פון איהם צו זעהן נאָך אנדערע שילדערונגען פון זאנווילי דעם פערד־גנב'ס לעבען.

אויפ'ן געביעט פון קריטיק פערמאָגט דער זאמעלבוך א קריטישען ארטיקעל פון ר. אייזלאנד און „נאָטיצען". אייזלאנד'ס ארטיקעל איז וועגען די אינגערע אמעריקאנער אידישע דיכטער און אויף וויפיעל ער איז וועניג בעקאנט מיט זיין טעמע, קען מען זעהן דערפון, וואָס ער פערפעהלט אפילו צו דערמאָנען יוסף יפה, דעם אריגינעלסטען און געזינדסטען פון אלע אונזערע דיכטער נאָך ראָזענפעלד'ן און יהואש'ן. די שפּראך פון ארטיקעל איז אויך א צוהויקערטע. אלם ערשטער, בעסטער בייישפּיעל קען דיענען דער פאלגענדער אויסצוג :

„האלפּערין איז א דיכטער פון שטארקע פּאָעטישע ליעדער, סיי אין ריין סוביעקטיווער לירික, און סיי אין אזעלכע, וואָס האָבען אן אלגעמיין נאציאָנאלען כאראקטער. אפּטמאל איז ער פול מיט לעבענס־פרייד, נור אם בעסטען גיבען זיך איהם איין זיינע שאָטענהאפּטע פּאטהאלאָגישע געשטאלטען. אָבער אם שטארקסטען איז ער אין זיין שפּראך" א. ז. וו., א. ז. וו.

דאָס איינציגע פערדיענסט פון ארטיקעל איז, וואָס עס דערמאָנט י. ראָלניק און האלפּערין, וועלכע זיינען אָהן צווייפּעל שוין לאנג ווערטה געווען דערמאָנט צו ווערען.

די „נאָטיצען" זיינען געשריבען פון א געהיימניספולען ד. א., וועלכער איז, ווי עס שיינט, בעשיידען געניג ניט צו זוכען אונטשטערבליכקייט דורך אזעלכע גלענצענדע, רעפינירטע און העכסט־אָביעקטיווע געדאנקען, ווי די „נאָטיצען" זיינען עס. עס איז ספּעציעל געשריבען מיט דעם צוועק צו „רייבען א מאָרע", ווי מען זאָגט עס אויף אן אידעלער שפּראך און וואָלט געווען ניט פאסיג פאר מיר זיי צו קריטיקירען, וויל דער שרייבער פון דיזע ציילען כאפט אויך אריין א פּארציע פון „גראָבער יונג" און נאָך אזעלכע ליטעראריש עפּיטעטען.

נאָך די „נאָטיצען" קומט א קורצע ערקלערונג. אָט איז זי :

„דאָס איצטיגע בוך „שריפטען" עריינט אין א זעהר בעגרענצטער צאָהל. דאָס פערשטעהט זיך וועט אן איבריגען מאָל געבען די מעגליכקייט אונז צו „זידלען", אז מיר זיינען דאָך נאָר אריסטאָקראטען, אז מיר האָבען דאָך נאָר ניט ליעב דעם לעזער.

„נאָר דאָס איצטיגע בוך געהט ארוים אין אזא בעגרענצטע צאָהל, וויל דאָס האָבען מיר געלערנט פון'ם פערקויף פון די פריהערדיגע זאמעלביכער."

קאָמענטאָרען צו דער ערקלערונג זיינען איבעריג.

דאָס שער־בלאָט איז אויסגעצייכענט, איז אידישלעך און אָריגינעל, און געצייכענט פון ז. מאור.

רעדאקציאנעלע נאטיצן

די קאנווענשאן פון דער א. פ. אָו ל.

די קאנווענשאן פון דער אמעריקאנישער פעדעריישאן אָו לייבאר, וואס האט זיך געעפענט אין ראטשעסטער דעם 11טען נאוועמבער און זיך געענדיגט דעם 23טען, איז געווען זעהר א וויכטיגע און אן אויסערגעוועהנליך לעהררייכע.

ניט קוקענדיג, וואס ביי די וואהלען האט געזיגט די „אָלד גוארד" מיט גאמפערס'ען בראש, האבען די זיצונגען קלאר און דייטליך געוויזען, אז די „פיור ענד סימפּל" מעטאדען געפינען אין די רייהען פון די ארבייטער־מאסען אלץ א גרעסערען ווידערשטאנד און, פריהער אדער שפעטער, וועלען זיי צוזאמען מיט זייערע אנהענגער אין גאנצען מוזען פערשווינדען פון דער ארבייטער בעוועגונג.

דאס ערשטע מאל אין דער געשיכטע פון דער אמעריקאן פ. אָו ל. האבען די סאציאליסטישע דעלעגאטען געשפּיעלט א וויכטיגע ראָליע. דאס ערשטע מאל האבען די סאציאליסטען אויף דער קאנווענשאן ארויסגעשטעלט אן ארגאניזירטע מאסט, און האבען קלאר, ניט צוויידייטיג געלאזט הערען א סאציאליסטיש וואָרט.

עס איז אמת, אז די גאמפערס'שע טאקטיק האט אויף דער קאנווענשאן געהאט מעהר אנהענגער, ווי די סאציאליסטישע, אז די אלטע רעדע־פיהרער זיינען וויעדער ערוואהלט געוואָרען מיט אומגעפעהר צוויי דריטעל מאיאריטעט, (גאמפערס האט בעקומען 11,974 און מאקס הערס, דער סאציאליסטישער קאנדידאט, האט בעקומען 5,074 שטימען). אבער דער פאקט אליין, אז די סאציאליסטען האבען זיך געפיהלט אזוי שטארק ארויסצושטעלען אן אייגענעם פּרעזידענט־קאנדידאט — דאס אליין איז שוין א בעוויים, אז דער סאציאליזמוס, וויי די סאציאליסטישע טאקטיק בכלל גראבט אלץ מעהר און מעהר אונטער די פּראלעטעט, שוין אבגעלעבטע פּונדאמענטען פון'ם פיור ענד סימפּל.

ביי יעדער טאקטישער פראגע, וואס איז פערהאנדעלט געוואָרען אויף דער קאנווענשאן, האט זיך אימער ארויסגעוויזען, אז גאמפערס האט אויף זיין צד בלויז צווייי דריטעל שטימען, און אז אין דריטעל איז פאר א סאציאליסטישע פארמע פון ארגאניזאציאן און פאר א סאציאליסטישע טאקטיק.

די סאציאליסטישע דעלעגאטען זיינען געשטאנען אין געשלאסענע רייהען און האבען בעוויזען, אז די עקזעקוטיוו פון דער אמעריקאן פעדעריישאן אָו לייבאר רעפּרעזענטירט ניט די גאנצע אמעריקאנישע ארבייטערשאפט, אז א דריטעל פון די אמעריקאנער ארבייטער איז דורכגעדרונגען מיט'ן סאציאליסטישען גייסט, און פּראקטאסטירט ענערגיש קעגען דער הינטערטיהר און שתדלנות פאליטיק פון גאמפערס און זיינע חברים.

די ראטשעסטער קאנווענשאן האט בעווייזען, אז אין די רייהען פון דער אמעריקאן פעדעריישאן אָו לייבאר זיינען פאראן צוויי ריכטונגען, א רעאקציאנערע, וועלכע וועלען רעפּרעזענטירט דורך דער רעאקציאנערער עקזעקוטיוו, און א פאַרטשריטליכע, סאציאליסטישע ריכטונג, וועלכע האט נאך פאַרלויפיג ניט אין דער פערוואלטונג איהרע פערטרעטער. און מיט דעם אליין פערדיענט די איצטיגע קאנווענשאן די גרעסטע אויפמערקזאמקייט.

אבער אויסער דעם קען די ראטשעסטער קאנווענשאן דיעזען פאר דעם בעסטען מוסר־השכל קעגען די יעניגע עלעמענטען אין אונזער ארבייטער־בעוועגונג, וועלכע זיינען אזוי דוחק דעם קין. זייענדיג אונצופריעדען מיט דער טאקטיק פון דער א. פ. אָו ל. גרינדען זיי אנדערע יוניאנס און שוואכען דערמיט אבּ די מאכט פון דער ארגאניזירטער ארבייט. די ראטשעסטער קאנווענשאן האט געוויזען, אז „בויערן פון אינעווניג" איז דער בעסטער און דער קירצעסטער וועג צו סאציאליסטישע ארגאניזאציאנס־פארמען, און ווי רעאקציאנער און אבנעלעבט די פיהרער זאלען ניט זיין, קענען די ברייטע מאסען נור אויף א גרויסע צייט פון זיי בעייגענלוסט ווערען. פריהער אדער שפעטער מוזען די ארבייטער־מאסען זיך בעקהרען צום סאציאליזמוס, וויל א סאציאליסטיש־פיינדליכע

ארבייטער־ארגאניזאציאן איז א סתירה אין זיך אליין און מוז ווערן אין גאנצען מאכטלאז, אויב זי וויל ניט פיהרן אן אייגענע, אונאבהענגיגע (לעז סאציאליסטישע) פאליטיק.

די בעשלוסע אליין זיינען אים אלגעמיין ניט פון גרויסער בעדייטונג, ווייל די גאמפער־סיסטישע מעהרהייט האט יעדען פארטשרי־טלי־כען פארשלאג בעגראבען. דאך דארף זיהר בע־גריסט ווערען דער כמעט איינשטימיגער בעשלוס צו ארגאניזירען די אונגעלערנטע ארבייטער. דאס אונבעארבייטע פעלד, וואס איז יאהרען־לאנג פערנאכלעסיגט געווארען פון דער א. פ. ל., ווערט איצט בעפרוכטעט ווערען דורך איהר ארגאניזאטארישער ארבייט.

אויך די פראגע צו פערוואנדלען די טרייד־יוניאנס אין אונדיסטריעלע ארגאניזאציאנען ווערט מיט דער צייט בעקומען איהר לעזונג. עס ווערט ניט אווען פיעל צייט און די ארבייטער־שאפט פון אמעריקא ווערט זיך איבערצייגען אין דער פארצוגליכקייט פון אינדוסטריעלע יוניאנס. די גאנצע עקאנאמישע ענטוויקלונג פיהרט צו דער קאנצענטראציאן פון די קרעפטען. די קא־פיטאליסטישע אונטערנעהמונגען שמעלצען זיך צוזאמען אין טראסטס, אין קארטעלען, אין ריע־זען־באנקען. דער קאמפף צווישען אונטערנעה־מער און ארבייטער ווערט וואס ווייטער גע־פיהרט פון אלץ גרעסערע מאסען־קערפער. אין דער גאנצער וועלט האט מען גלייך אין אנפאנג ארגאניזירט די יוניאנס לויט דעם גאנג פון דער עקאנאמישער ענטוויקלונג. דייטשלאנד, ענג־לאנד, עסטרייך, סקאנדינאוויען און אנדערע לענדער האבען הויפטזעכליך נור אינדוסטריעלע ארגאניזאציאנען, וועלכע זויגען וואס א יאהר שפעטער אלץ מעהר אריין נייע טרייד־ארגאני־זאציאנען.

דא אין אמעריקא, וואו די אונטערנעהמער זיינען מעהר ווי אומעטום צווישען זיך ארגאני־זירט, וואו די קאנצענטראציאן פון קאפיטאל איז אזוי שטארק, זיינען גראד די ארבייטער ארגא־ניזירט לויט די טרייד, וואס איז דער אויסדרוק פון די אלטע, אבגעלעבטע צייטען, ווען אין עקא־נאמישען לעבען פון לאנד האט געהערשט די מלאכה, דער קלוין בעטריב. דער קאפיטאל איז פעראייניגט און די ארבייט צושפליטערט. אזא לאגע איז געווים אן אונגארמאלע און נויטיגט זיך אין אן ענדערונג. די אויפגאבע פון די סא־ציאליסטען איז אנצואווייזען אויף דיזען גאנג פון ענטוויקלונג און וואס שטארקער עס וועט זיין זייער אוינפלוס, אלץ גיכער וועט די ארגא־ניזאציאנס־פארמע ווערען אן אינדוסטריעלע.

די סאציאליסטישע דעלעגאטען אין רא־טשעסטער, די סאציאליסטישע יוניאן־לייט פון אלע שטעדט און שטעדטלעך קענען בעטראכטען די ראטשעסטער קאנוואנשאן אלס א גרויסען שריט פארווארטס, ניט קוקענדיג, וואס די מיס־טע סאציאליסטישע פארשלעגע זיינען פון דער מאיאריטעט צוריקגעוויזען געוואָרען.

„ניט שולדיג."

דער פראטעסט פון אלע עהרליכע מענשען אין אמעריקא און אויסלאנד קעגען די פאלשע אומגעלומפערטע בעשולדיגונגען, אז די פיהרער פון לאָרענסער סטרייק, עטטאר און דזשיאווא־ניטי, האבען „אויפגעהעצט" די מאסען און אז דיזע „אויפהצענוג" האט געפיהרט צום מארד פון דער סטרייקערין אננא לאפיזאָ — דיזער פראטעסט האט געהאט זיין גרויסע ווירקונג.

דעם 26טען נאוועמבער האט די דזשורי ארויסגעטראגען דעם ווערדיקט: „ניט שולדיג."

דער גאנצער פראצעס קעגען די ארבייטער־פיהרער איז געווען ניט אנדערס, ווי א גוואלד־טהאט פון פ'ם פעראיניגטען קאפיטאל און זיינע האנד־לאנגער קעגען דער ארגאניזירטער אר־בייט; דאס איז געווען א ווידערהוילונג פון דעם אלטען מאיער־העיוואוד־פעטיבאן־טריעל און פון דעם שענדליכען יוסטיץ־מארד, וואס איז בע־גאנגען געוואָרען מיט 25 יאהר צוריק אין שי־קאגא קעגען אכט ארבייטער־פיהרער. דער פסק דין פון דער דזשורי האט פערטריבען די שווערע כמארע פון אונגערעכטיגקייט, וואס איז די גאנצע צייט געלעגען אויפ'ן געוויסען פון די עהרליכע אמעריקאנער בירגער.

„ניט שולדיג."

און די שמוציגע, נידערטרעכטיגע בלבולים קעגען די ארבייטער־פיהרער זיינען אפיציעל אנערקענט געוואָרען פאר פאלש.

די גערעכטיגקייט האט דאך געזיעגט!

די קלאגע געגען דעבס'ן.

און אין דער צייט, וועו אין דער איסט האבען די פערלוימדער בעקומען א גרויסע מפלה פון דער גערעכטיגקייט, מאכט מען אין דער וועסט וויעדער א שמוציגען בלבול קעגען אונזער דעבס'ן צוזאמען מיט פרעד וואָררען און

לאָיער שעפֿארד. מען בעשולדיגט זיי, דאָס זיי האָבען בעאיינפלוסט א רעגיערונגס־עדות אין דער „אפּפּיעל טו ריזאָן" קיים צו פערלאָזען די שטאָדט.

דיזע בעשולדיגונג איז ניט אנדערש ווי א פּאָרטזעצונג פון די קאָפּיטאַליסטישע בעמיהונגען צו פערניכטען דעם „אפּפּיעל טו ריזאָן" און צוזאמען מיט דעם די רעדע־און פּרעס־פרייהייט.

שוין מעהר ווי דרײַ יאָהר, ווי די העלדישע צייטונג מוז זיך ווהרען קעגען פערשיעדענע אָנפֿאַלען און אינטריגען.

אָבער דיעזע אַלע אינטריגען און העצערייען האָבען דעם סאָציאַליסטישען אַרגאַן וועניג ווּאָס שאדען געבראַכט, פערקעהרט, זי איז פון דיעזע אַלע בלבולים ארויס קלאָר ווי גלאָד און מיט א פערשטאַרקטער און פערגרעסערטער מאַכט.

איצט האָט מען זיך שוין וויעדער געזומען צו די פיהרער פון דעם „אפּפּיעל טו ריזאָן". דער סאָציאַליסטישער זיעג ביי די לעצטע וואהלען האָט ארויסגערופען א שרעקליכען האס קעגען דעם סאָציאַליזמוס און זיין באַנען־טרעגער, געגאָסע דעבם, וועמען די ארבייטער־פּרעסער האָבען אויסגעקליבען אלס א ציעל־בערעט פּאר זייערע גיפטיגע פייל־ען.

„איצט פיהרען זיי אונז צום טרייעל" — האָט דעבם גאנץ ריכטיג געזאָגט אין זיין ענטפער אויף דעם אינדייטמענט — „איצט פיהרען זיי אונז צום טרייעל. אָבער עס וועט ניט לאַנג דויערען ביז וואנען מיר וועלען זיי נעהמען צום פּראָצעס פּאר דעם אמעריקאַנער פּאלק."

געזונד און שענהייט.

מענער שטרעבען מעהרסטענס נאָך שטאַרקייט, פרויען נאָך שענהייט. אום א מאן זאָל ענטוויקלען א שטארקער קערפּער, מוז ער נאָכפאלגען פּינקטליך די געזעצע פון דער נאטור. א שענע פרוי הייסט ניט גראַדע די, וועלכע זעהט אוים ווי א בילד געמאָהלען נאָך דער פּאנטאזיע פון א מאהלער, א פרוי קען זיין אנציהענד, וען זי וויים ווי צו בעזייטיגען די קליניקע פעהלערען, צ. ב., איבריגע מאָסע האאר אויף דער ליפּ, באקען און האלז. פרויען געפלאָגט מיט מיאוס'ע האָאר אויפ'ן געזיכט, וועלכע יוזען דה. בעללין'ס וואונדערשטיין (דעם מאָמענטאַלען האָאר־פערניכטער) זעהען אוים רייצענד, אנציהנעד און שענן, וויל דער וואונדערשטיין עטהאלט קיין שטינקענדע שוועבעל אדער גיפט, מאכט קיין בראנונג, שמערצען אדער עגטצינדונג צו דער הויט, און לאָזט איבער די הויט רײַן, גלאַט און צארט. א לייכטע איינרייבונג אייניגע סעקונדען מיט דעם וואונדערשטיין, און די האָאר פערשווינדען אויף דער שטעל.

ספּענדט ניט אייער גלעד און צייט אויף עלעקטריק אדער אנדערע בראנענדע מיטלען, וועלכע זיינען וועדטהלאָז, קאָסטבאר און רייצען אויף די הויט. קומט אין יונייטעד דראג סטאָרס קא., וואו א פרוי א ספּעציאַליסטין וועט אייך צייגען די ווירקונג פון וואונדערשטיין. אויב איהר זיט צופריעדען מיט דער פּראָבע קענט איהר א וואונדערשטיין קויפען פאר $1 (אוז דאָס געדויערט א לאנגע צייט). אויב איהר זיט ניט צופריעדען, קאָסט דאָס אייך קיין סענט. הונדערטער טויזענדער פרויען וועלען אייך זאָגען, וואָס דער וואונדערשטיין האָט געטהאָן פאר זיי.

עס איז דער מאָמענטאַלער רעזולטאט, דער לייכטער געבראוך, די זיכערהייט פון שאדען און בילינגער פּרייז וואָס האָט דעם וואונדערשטיין אזוי פּאָפולער געמאכט איבער דער גאנצער וועלט. דער וואונדערשטיין איז צו בעקומען פאר $1 אין יונייטעד דראג סטאָרס קא., 55 דעלענסי סטריט, קאר. עלדרידזש סט., ביי מיינערס, 203 בוערי, אין אלע ריקער־העגעמאַן סטאָרס און אין אלע בעסערע דראג און דעפּאַרטמענט סטאָרס. גאראנטירט דאָס געלד צוריק, וען ניט וויי פערסטעפּס אדער מאני־אַרדערס. אגענטען פערשפּראכען. געשיקט דורך פּאָסט פאר 1 דאלאר לאנגט. האלסיי אדער ריטייל. אדרעסירט:

Dr. BELLIN'S WONDERSTONE CO., 55 Delancey St.

אייער מאנען

ניט אין אָרדנונג?

נעהמט גלייך

עקם-לאקם

אין אייניגע שטונדען וועט

איהר פיהלען אלע־רייט

וויסען איז מאכט!

אום צו וויסען מוזט איהר שטודירען. דער בעסטער פלאץ צו שטודירען איז די

יוניאן פריפערעמארי סקוהל

201 איסט בראדווי

אלע קורסען צו מעסיגע פרייזען. ספעציעלער קורס פאר אנפאנגער אין ענגליש.

איראן פריפערעמארי סקוהל

היפט־סקול: 185-187 איסט בראדווי

1. קלאסען אין ענגליש.
2. פארבערייטונגס־קלאסען צו רידזשענטס, קאלעדזש און אוניווערזיטעט.
3. קלאסען פיר אלגעמיינע בילדונג.
4. קלאסען פיר סיוויל סוירווים עקזאמיניי־שאנס (רעגיערונגס־שטעלען).
5. קלאסען פיר בוק־קיפינג, ביזנעס, קאררעס־פאנדענץ, סטענאגראפיע און טייפרייטינג.

הונדערטער שילער פארבערייטעט צו קאלעדזש דיעזען יאהר.

J. E. ERON, A.B., A.M., Principal **135-137 East Broadway, New York**

די דריי בעסטע סארטען טהעע אין דער וועלט אין איין פלאץ

קאלאמביא ¦ וויסאצקי'ס ¦ ווהייט לילי
טהעע ¦ טהעע ¦ טהעע

185 Division Street 185 דיוויזיאן סטריט.

אויך די העדקוואַרטערס פון ווהייט לילי קאקאו אין פון אלע סארטען קאפע פריש געברענטע יעדען טאג.

טהעע

די פערוואלטונג פון דער קאמפאניע געבריידער ק. און ס. פאפאך פון מאסקווא מאכט בעקאנט איהרע קאסטאמער, דאס זייער טרייד־מארק

К и С

איז געזעצליך בעשיצט אין די פעראייניגטע שטאטען אונטער דעם רעדזשיסטרירטען נומער 86471.

נאבגעמאכטע וועלען געזעצליך פעפאלגט ווערען.

היפט וועריהיין: ביי דיא ראשיען אמעריקאן קאמוישען קאמפ., 109 בראדוועי סטריט, ניו יארק.

די צוקונפט

געגרינדעט אין 1892

א מאָנאַטליכער זשורנאַל פיר

וויסענשאַפֿט, ליטעראַטור און סאָציאַליזם

רעדאַקטירט פון דעם מיטאַרבעטער־קאָלעקטיוו

א. ש. זאקס

מיט דער רעדאַקציאָנס־באָארד:

דר. א. ארטמאַן, א. העלד, ב. פיגענבוים, דר. אב. קאַכפּע

ארויסגעגעבן פון

פּאַרווערטס-אַסאָסיאַיישאַן

1912

ניו יאָרק

THE ZUKUNFT

A JEWISH MONTHLY MAGAZINE

PUBLISHED BY THE

FORWARD ASSOCIATION

אינהאַלטס-פֿערצייכנים פֿאַר יאָהר 1912.

זייט

ציוט - פֿראַגען.

צצוואַנציג יאָהר פֿריהער — און איצט (צום יובילעאום פון די „צוקונפֿט") — א. ש. זאַקס.... 1
פון אַלעקסאַנדער בערקמאַן ביז דזשוים מעקנאַמאַראַ — ל. ב. בודין..... 54
רעדאקציאָנערע נאָטיצען — א. ש. זאַקס, 115, 187, 252, 310, 379, 434, 493, 555, 626, 685, 762, 847
אַלעקסאַנדער יאָאַס — מ. ווינטשעווסקי..... 119
דער גלאַרריוכער צוועלפטער — מ. ווינטשעווסקי..... 180
וואָס די נאַציאָנאַלע קאָנווענשאַן פון אונזער פֿאַרטיי דאַרף טהון — העגרי ל. סלאָבאָדין..... 327
די קאָפּיטאַליסטישע פֿאַרטייען, זייער „ראַדיקאַליזמום" און דער סאָציאַליזמום — א. ש. זאַקס.. 350
דער ארבייטער רינג (צום צוועלפטען צוזאַמענפֿאַהר) — י. ווינטשרוב..... 363
50 יאהר לאַסאַל (צ שמיולער יובילעאום) — מ. ווינטשעווסקי..... 371
צו דער סיכאַלאָגיע פון דעם עלילת דם אויף אידען — ח. ד. נאַמבערג..... 399
אין דער זיידענער פֿעסטיע — ב. וולאַדעק..... 403
די אַנטי-קלעריקאַלע בעוועגונג אין בעלגיען — י. פֿאדרוזשניק..... 459
דר. יעקב מינטץ (נעקראָלאָג) — דר. איזאַק אַרטמאַן..... 498
דר. וויקטאָר אַדלער (צו זיין 60 יאהריגען יובילעאום) — ל. לויבמאַן..... 499
די פֿראַטפֿאַרמעס פון די קאָפּיטאַליסטישע פֿאַרטייען — א. ש. זאַקס..... 505
די אויסזיכטען פֿאַר דעם קומענדען טהעאַטער סעזאָן — ב. גאָרין..... 549
גרעפֿט און פֿאַליטיק — הלל ראָגאָף..... 611
די קלאָוקמאַכער יוניאָן — א. ביזנאָ..... 615
איבער דער וועלט — א. ש. זאַקס..... 624, 681, 754, 840
ליבע גינזבורג-דיעסין (נעקראָלאָג)..... 627
געזאַנג ווילליאם מוילי (נעקראָלאָג) — א. ש. זאַקס..... 688
אונזער וואַהלקאַמפּף — מ. ווינטשעווסקי..... 691
די דומאַ-וואַהלען אין רוסלאַנד און די אידען — ב. מיכאילעוויטש..... 710
די וואַהלען און די פֿאַליטישע איבערקעהרעניש — ל. פרומקעס..... 765

סאָציאַל-פֿאַליטיק און סאָציאַל-וויסענשאַפֿט.

לשון קודש איז דער ווינקעלשטיין פון אידיש — דר. חיים ספיוואַק..... 33
די לעהרע פון צוואַנציג יאָהר — דר. ק. פֿאַרנבערג..... 41
די דריי קעמפֿפע (צו טאָלסטאָי'ס ערשטען יאהרציוט) — דר. אב. שפּיירע..... 49
די ענטוויקלונג פונ'ם „ארבייטער רינג" און די אידישע ארבייטער בעוועגונג — צביון..... 61
די „צוקונפֿט", דער „בונד" און די אידישע ליטעראַטור — שכנא עפּשטיין..... 66
דער אידישער זשורנאַר — י. ב. סאַלוצקי..... 72
דער צושטאַנד פון די אידישע טרויד-יוניאָנס אין נוי יאָרק — לוליפּוט..... 76
געדאַנקען וועגען זעלבסטמאָרד (צו פֿאול לאַפֿאַרג'ס טויט) — א. י. נעמטער..... 98 232
די „צוקונפֿט" און דער „ארבייטער רינג" — י. ווינטשרוב..... 100
אונזער זיעג און אונזערע זיעגער (מיט בילדער) — *** 106
דער זיעג פון דער סאָציאַלדעמאָקראַטיע אין דויטשלאנד און זיין בעדייטונג — דר. א. ווינשטאָק 121
די קאָריערע פון א רעזענאַט — ח. ל. ראַפֿאַפּארט..... 127
די סאָציאַליסטישע פֿאַרטיי און די דעמאָקראַטיזירונג פון דער פֿאַליטיק — מורה נבוכים.... 137
בירגערליכע דעמאָקראַטיע און סאָציאַלדעמאָקראַטיע (אַן עפּענער צו מורה נבוכים) — א. ש. זאַקס 145
אינטעליגענטן צווישען די אימיגראַנטען ביי אידען און אַנדערע פֿעלקער — פ. ליבמאַן..... 157
רעוואָלוציאָן און געזעצליכקייט — גוסטאַוו עקשטיין..... 193
דער מאַרקסיזמום און די אַמעריקאַנער ווירקליכקייט — א. ש. זאַקס..... 197
דער סאָציאַליזמום אין טערקיי און זייַנע אידישע פֿאַרקעמפֿפער — א. קריטשמאַר..... 202, 259
סעפּאַראַטיזמום, נאַציאָנאַליזמום און סאָציאַליזמום — קאַרל קאָוטסקי..... 238, 278
דער מוסר השכל פון דעם קוויטען-סטרויק אין ענגלאַנד — א. ש. זאַקס..... 255
דער אַבט-שטודיגער ארבייטסטאָג און די אינטערנאַציאָנאַלע — דר. א. ווינשטאָק..... 319
די אויפגאַבען פון דער אידישער ארבייטער-בעוועגונג אין אַמעריקא — שכנא עפּשטיין..... 332
די הויפּט-שטרעמונגען אין אונזער סאָציאַליסטישער בעוועגונג — מאָריס הילקוויט..... 357
אידישקייט אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג פון אַמעריקא — ב. פֿיוגענבוים..... 392
זשול געד און די גרינדונג פון דער פֿאַראיינigטער סאָצ. פֿאַרטיי אין פֿראַנקרייך — ח. ל. ראַפֿאַפּארט 417
רוסאָפֿ'ס פֿאַליטישע לעהרען און די דעקלעריישאן אוו אינדעפּענדענס — ש. זאגארין..... 439
אַרן הויסט אַסוסיאַציאָן I — ב. פֿיוגענבוים..... 444
די שפּאַלטונג אין דער רעפּובליקאַנער פֿאַרטיי און די פֿאַליטישע לאַגע — א. ש. זאַקס..... 469
נוטאָ קיון „אתה בחרתנו" — ב. פֿיוגענבוים..... 510
דאָס ארבייטער-פֿערזיכערונגס-געזעץ אין ענגלאַנד — דר. א. ווינשטאָק..... 516
די גרינדונג פון דער רעפּובליקאַנער פֿאַרטיי — ל. ב. בודין..... 561
רוזוועלט'ס „סאָציאַליזמום" און אונזער סאָציאַליזמום — ב. פֿיוגענבוים..... 572
די קאָורטס און די רעפּובליקאַנער פֿאַרטיי — ל. ב. בודין..... 629
אַן אינטערעסאַנטער ווידערשפּרוך (צו גיזאָ'ס 25 יאהריגען געבורטסטאג) — מ. זאַמעטקין.... 648
דער איד אלס יוניאָן-מאַן — מאַקס פֿיין..... 652
די שטייער-פֿראגע און די ארבייטער — פילים קראַנץ..... 662
רוזוועלט און זיין פֿאַטפֿאַרמע — יעקב מילר..... 698
רוזוועלט און לינקאָלן — ל. ב. בודין..... 716
ווי אזוי קעגען די ארבייטער קריגען די מאַכט — ב. פֿיוגענבוים..... 724
באַלקאָנער בלומכעדער — פילים קראַנץ..... 769
אידישע צרות און אידישע פֿאַליטיק אין רוסלאַנד — אַגרין..... 776
מיינונגס-פערשיעדענהייטען אין דער סאָציאַליסטישער פֿאַרטיי — ב. פֿיוגענבוים..... 800

וואָס די אידישע אימיגראציאָן האָט אויפגעטאָן — דר. ק. פֿאָרנבערג 809

געשיכטע, קולטור און נאַטור־וויסנשאַפֿט.

זייט
די „צוקונפֿט", איהר געשיכטע און איהר אויפגאַבע — מ. ווינטשעווסקי 6
די פֿאָעשישע ווייעדרגעבורט פון דער רעליגיאָן — ב. פּיוגענבוים 14
די געבורט פון דער „צוקונפֿט" און איהר בעדיוטונג (עראינערונג און בעטראַכטונג) — יעקב מוקד 27
א בלעטער געשיכטע (עראינערונגען וויי די „צוקונפֿט" איז געגרינדעט געוואָרען) — דר. ארטמאן .. 57
די אייביג וואַנדערנדע מענשהייט — דר. מ. לאַנדע 90
ווייסענשאַפֿטליכע שמועסען — דר. א. ווייניקאָק 413
קולטור־היסטאָרישע בילדער — דר. איזאק ארטמאן 452, 579, 686
מעדיצין אַמאָל און הייַנט — דר. אב. קאַסטפֿע 597
וואָס איז אַווינס לעבען? — א. ש. זאַקס 637

קריטיק, ביבליאָגראַפֿיע און אַלגעמיינע ליטעראַרישע אַבשאַצונגען.

אונזער „צוקונפֿט" און „אונזער „פֿאָרווערטס" — דר. אב. קאַסטפֿע 46, 151
נאַטור־שילדערונג אין דער אידישער ליטעראַטור — יהואש 133
ליטעראַרישע ברעקֿ פון רוסלאַנד — מ. מיכאַילעוויטש 211
טשעכאָוו — דער מאָהלער פונ'ם אַלטעגליכען לעבען — דר. מ. לאַנדע 225
דאָס טהעאַטער — י. עגטין 242, 301
די אַמעריקאַנער רעפֿיערונג פון ב. האַלצמאן — א. ז 252
„די געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור" פון מ. פּינעס — יעקב מוקד 268
דער פּוליטיקער (גענטהע, בייראָן, נישטשע, איבסען, שאָו) — באָריס ראסקין 285, 345
משה טויטש (כאַראַקטעריסטיק) — אַלגין 293
דער שלום פונ'ם טהעאַטער־סיזאָן — ב. גאָרין 374
אַלעקסאַנדער הערצען (זיין לעבען און ווירקען) — א. ש. זאקס 383
די א. וו. וו. אין דער פּעריאָדישער פּרעסע — ד. ה. 479
„כאַציאַלע קרעפֿטען אין דער אַמעריקאַנער געשיכטע" — ב. וולאַדעק 491
די איכטעליגענץ און מאַרקסיזמוס — ש. ראַבינאָוויץ 544
אש'ם בוכלישע כאַטיוואָנ — ש. ניגער 590
צוויישען די ענגדישע זשורנאַלען — ש. ראַבינאָוויץ 668, 748, 828
דאָס אידישע טהעאַטער — ב. גאָרין 673
בוכוויאָגראפֿיע — ב. וולאַדעק 679
געהאַרדט הויפטמאַן (צו זיין 50־יעהריגען געבורטסטאָג — ש. עפֿשטיין 741, 819
יעדער מיט זיין גאָט — ב. גאָרין 758
דאָס איראָפּעאישע טהעאַטער — ש. ניגער 832
בוכוויאָגראפֿיע — ב. וולאַדעק 845

ערצעהלונגען, סקיצען און דראַמען.

כרת — י. ל. פּרץ 12
מרים פון מגדלה — דוד פּינסקי 23
די שווימענדע טרויבע (א פאַנטאַזיע) — יעקב גאָרדין 37
א האַרץ פון א פרוי — מאיר בלונקין 81
ס'איז בלויז א חלום געווען — פּרץ הירשביין 96
פֿאַליצי אויפֿן „ישוב" (ערצעהלונג) — משה טויטש 161
פֿערבערעניס (אוים דעם דיוטשען) — יענטע סערדאַצקי 168
הערבסט — א. סטרינדבערג (איבערזעצט פון פ. געליעבטער) 215
שרמה'קע (סקיצע) — מיכל קאַפּלאַן 235
א יתום געווארען (א בילד) א. מ. גאַנצער 274
א נסיון — ש. יודסאָן 290
א יאַריד אין שטעדטל — לעאָן קאַברין 337, 420
דער בוכהאַלטער (סקיצע) — ה. ד. נאָמבערג 355
פון מיין אַלבום (וואונדער־טרוימען) — פּרץ הירשביין 369
בעזיונגס א פרוי (ערצעהלונג) — אברהם רייזען 408
צושלאָגענע געדאַנקען פון א משוגענעם פילאָזאָף — מ. ווינטשעווסקי 428, 619
דאָס נייע בוך (ערצעהלונג) — ב. באָגווינסק 486
אויגזאַמע — פּאָול ערנסט (איבערזעצט פון ש. ע.) 522
די געבורט פון א מענשען — מאַקסים גאָרקי (אויבערזעצט פון ש. עפֿשטיין) 603
די וואָס טאַנצען ניט — אברהם רייזען 659
מאַטיל פּרוינן — י. ל. פּרץ 794
„מען ברויכט מיידלער" — א. מ. גאַנצער 826

פּאָעזיע.

יתגדל ויתקדש — לעאָן קאַברין 732
א שנעע־לעגענדע — יהואש 21
ווינטער־בריוטהען — ה. רויזענבלאַט 44
*** — א. לויסטן 49
די שטיוקעוט — י. אַדלער 85
די בת־מלכה — יואל סלאָנים 86
פון דער ליטא — א. רייזען 90
א פּייערטאג — מיכל קאַפּלאַן 104
דער חלום פון יודישן אַראָם — טהאָמאָם הוד (איבערזעצט פון ה. רויזענבלאַט) 165
קענונ־ליעדער — מאַרק שוויד 173
אתה בחרתנו — מ. ווינטשעווסקי 206
ליעדער — הוינריך היינע (אידיש פון ליליפוט) 229

זייט
איך זעה — יואל סלאָנים..... 251
*** — ה. רויזענבלאָט..... 272
אַ אידישע טאָכטער — ב. לאַפין..... 284
אין שאַרף פון די בלעטער — מ. ח. לונער..... 300
אין נעבעל — א. ליעסין..... 326
אויפ'ן פרויען פעלד — מיכל קאַפלאַן..... 367
אַ לבנה נאַכט — מאַרק שווייד..... 368
די יונגע מוטער — ה. רויזענבלאָט..... 398
חורבן בית המקדש (אַ פּאָעמאַ אין פּיער געזאַנגען) — שלום אש..... 464, 528, 585
מויזעצדער שטימונגען — יואל סלאָנים..... 478
לויעדער — אברהם לויסין..... 503
דער פערלוירענער גלויבען — אברהם רייזען..... 515
צו מיין מוטער (סאָנעטען) — הייניריך היינע (אידיש פון ליליפוט)..... 543
מיין טיש — מאָרים ראָזענפעלד..... 571
בלאָנדזשענדיג — יהואש..... 647
אין דער פרעמד — דניאל משאַרני..... 667
פון די פּראָפעטען — אברהם רויזען..... 708
קריסטוס — מאָרים ראָזענפעלד..... 788

פערשיעדענעס.

דער אמת וועגען דעם אידישען טהעאַטער — ל. קאַבאַרין..... 87
געפענוואָרט און צוקונפט (אַ ברויף אין רעדאַקציאָן) — ש. ראָזענפעלד..... 113
עטליכע ווערטער וועגען דער אידישער אַרטהאָגראַפיע — א. קאַסטאַף..... 117
וועד זייגען אונזערע קריטיקער? — די רעדאַקציאָן..... 182
די „צוקונפט" און די „פּאַרווערטס"-אַסטאָריאַנער — די 11ער קאָמיטע..... 190
אַן עכטפער אויף דער ערקלערונג פון „פּאַרווערטס"-אסצ'ן..... 190
אַ פּרוטעזענער רעדאַקטאָר — וועגען די שרייבער — צו די לעזער. — מ. ווינטשעווסקי..... 314
קריטיקוקויטען — ה. ד. נאָמבערג..... 475
פון מיין נאָטיצבוך — ב. ווהאדעק..... 538

בילדער.

די רעדאַקטערע פון „די צוקונפט" (פּילוס קראַנץ, אב. קאַהאַן, דר. אב. קאַסטאַן, מ. ווינטשעווסקי, ב. פּיינגענבוים יעקב מילך, דר. ק. פּאַרנבערג, א. ש. זאַקס).
די לעצטע רעדאַקציאָנס-זיצונג פון די „צוקונפט"..... 7
די זיעגער ביי די לעצטע וואַהלען..... 106
אַלעקסאַנדער יאַנאַס..... 118
זשאַן זשאַק רוסאָ..... 439
אַלעקסאַנדער הערצען..... 382
דר. ווייקטאָר אַדלער..... 598
יודזשין וו. דעבס..... 693
עמיל זוידעל..... 693
טשארלס עדוואַרד ראַסטער..... 695
גוסטאַוו סטרעטער..... 695
מאיר ראַנדאַן..... 697

אַגרון, 776.
אַדלער, י. 85.
אַלגין, 293.
אַרטמאַן, דר. 579, 498, 452, 57.
אש, ש. 58ם, 528, 464.
באַטוויניק, ב. 486.
בודין, ל. ב. 765, 716, 629, 561, 54.
ביזנא, א. 615.
בלינקין, מאיר 81.
גאַנצער, מ. 274, 826.
גאָרדין, יעקב 37.
גאָרין, ב. 758, 673, 549, 374.
גאָרקי, מאַקסים 693.
הויזע, הייניריך 229, 543.
הוד, טהאָמאַס 165.
הילקוויט, מאָרים 357.
הירשבוין, פּרץ 369, 96.
ווינטשעווסקי, מ. 691, 619, 428, 371, 314, 206, 180, 119, 6.
ווינטרויב, י. 363, 100.
ווינשטאַק, דר. א. 516, 413, 319, 121.
וולאדעק, ב. 845, 679, 538, 459.
זאגארין, ש. 439.
זאַקס, א. ש. 847, 840, 762, 754, 688, 685, 681, 637, 626, 624, 555, 505, 493, 868, 434, 383, 379, 350, 310, 255, 252, 197, 187, 145, 115, 1.
זאַמעטקין, מ. 648.
טייטש, משה 161.
משאַרני, דניאל 667.
יהואש, 647, 133, 21.
יודסאָן, ש. 290.
לאַנדאָ, מ. דר. 225, 90.
לאַפין, ב. 284.
ליעבמאַן פ. 157.
לונער, מ. ח. 300.
לייבמאַן, ל. 499.
לילופוט, 76.
ליעסין, א. 503, 326, 49.
מורה נבוכים, 137.
מיכאַילעווויטש, ב. 710, 211.
מילך, יעקב 698, 268, 27.
נאָמבערג, ה. ד. 475, 399, 355.
נויגער, ש. 50, 832.
נעמטער, א. י. 232, 48.
סאלוצקי, י. 72.
סלאַבאדין, ח. 327.
סלאָנים, י. 478, 251, 86.
סטרונדבערג, א. 215.
ספיוואק, ח. דר. 33.
סירדאצקי, יעקב 168.
עיסעיו, יואל 301, 242.
עפשטיין, שכנא. 819, 741, 332, 66.
עקשטיין, גוסטאַוו 193.
ערנסט, פּאול 522.
פּאַרוזשניק, י 459
פּאַרנבערג, דר., ק. 809, 41.
פּיינגענבוים, ב. 800, 724, 572, 510.
392,444, 14.
פּיין, מ. 652.
פּינסקי, ד. 32.
פּרץ, י. ל. 794, 12.
צביון, 61.
קאַבארין, לעאָן 732, 420, 337, 87.
קאַוטסקי, ק. 238, 278.
קאַסטאַף, א. 117.
קאַסצע, אב. דר. 597, 151, 46.
קאַפלאַן, מיכל 367, 235, 104.
קראַנץ, פּילוס 662, 769.
קרימשמאַר, א. 259, 202.
ראבינאָוויץ, ש. 748, 668, 544, 828.
ראָזאַף, ה. 611
ראָזענפעלד, מאָרים. 571, 798.
ראָזענפעלד, ש. 113.
ראסקין, סאול 345, 285.
ראאפאפארט, משאַרלס 417, 127.
רויזענבלאט, ה. 398, 272, 44.
רייזין, אברהם 708, 659, 515, 408, 90.
שווייד, מארק 368, 173.
שפיוער, א. דר. 49.

132624

NOT FOR
HOME CIRCULATION